ULg Library
http://lib.ulg.ac.be
DONum
http://donum.ulg.ac.be

Senatus populique Genuensis rerum domi forisque gestarum historiae atque annales, cum luculenta variarum rerum cognitione dignissimarum, quae diuersis temporibus, & potissimum hac nostra tempestate contigerunt, enarratione. Auctore Petro Bizaro Sentiati.

Auteurs, créateurs, collaborateurs : Bizzarri, Pietro (15..-158.?)
Type d'objet représenté : Livre, monographie
Lieu de création de l'objet original : Anvers (Belgique)
Accès ouvert - Domaine public
URL permanente : https://hdl.handle.net/2268.1/15008

Les reproductions numériques disponibles sur DONum sont en faible résolution, facilitant le téléchargement. Des fichiers de haute qualité peuvent être obtenus sur conditions, via notre formulaire de contact (feedback).
Certaines de ces reproductions peuvent être payantes. Un devis vous sera envoyé par courriel.

Les documents disponibles sur DONum peuvent être protégés par le droit d'auteur. Ils sont soumis aux règles habituelles de bon usage.

XXII. 9. 3.

1902

KK 81.

6
K-I-[redacted]-211

Ex libris Dni Varadei

SENATVS POPVLIQVE GENVENSIS RERVM DOMI FORISQVE GESTARVM HISTORIÆ ATQVE ANNALES:

Collegii Paris. Societat. Jesu.

CVM LVCVLENTA VARIARVM rerum cognitione dignissimarum, quæ diuersis temporibus, & potissimùm hac nostra tempestate contigerunt, enarratione.

Auctore PETRO BIZARO SENTINATI.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini Architypographi Regij,
M. D. LXXIX.

F.B.S. GERMAIN. JACOBINS.

Université de Liége.

SERENISSIMO
PRINCIPI,
AVGVSTISSIMO
SENATVI,
ET
REIPVBLICÆ GENVENSI.

NON SINE *saluberrimo consilio atque grauissimo iudicio Maiorum nostrorum institutum esse arbitror, Serenissime Princeps, Amplissimiq; Patres, vt gentium, clarorumq; virorum dicta & facta litteris consignarentur, ac rerum memorabilium gestarum memoria, temporibus suis distincta, posteritati ceu per manus traderetur. Quippè cùm nihil vtilius, vel salutarius hominibus, in huius fragilis & lubrica vita cursu obtingere, ac ne excogitari, vel optari quidem possit, quàm ob oculos, ac quasi in promptu habere, vnde honesta atque pia vita institutio, sanorum consiliorum ratio, iudicij rectitudo, & variarum rerum cognitio sumi ac mutuari queant. Hac vniuersa & singula cùm affatim præstet ac suppeditet historia, animum meum subinde de præstantissima Reipub. vestra cum diuturnitate ac dignitate, tum etiam conuersionibus cogitantem, subijt cupido, ea obiter, & quasi summatim litteris comprehendere, ac posteritati legenda tradere, quæ in ipsa Repub. vestra inde statim ab initio memoratu digna gesta sunt. Magnum me hercle ac perdifficile opus, & planè huiusmodi, vt maiorem ingenij sublimitatem, & acumen sibi deposcat. Vicit tamen difficultatem, quæ sese vndique ostendebat, omnem, partim improbus labor, omnia, licet ardua, emolliens, partim feruidum studium, ac extremus quidam gratificandi Reipub. vestræ ardor, qui vnde ortus sit, & quare tam altas in animo meo radices egerit, paucis accipite. A multis annis mihi cum non paucis vrbis vestræ ornatissimis ciuibus, præsertim verò cum clarissimis viris, vt splendidis natalibus ortis, sic etiam fidei integritate, prudentia, omnium mq; virtutum laude conspicuis, Benedicto, Pasquali, & Iacobo Spinulis, talis consuetudo ac familiaritas intercesserit, vt & illos ad omnia humanitatis*

officia natos esse cernerem, simulq; mihi quàm coniunctissimos experirer. Cùm igitur non modò ex horũ sermonibus, sed multò magis ex veterum & recentiorum scriptorum monumentis deprehenderem, tàm antiquæ & florentis Reip. vestræ, quæ omnibus ætatibus, cum optimos ac celeberrimos, tum verò patriæ amantissimos, & variarum rerum cognitione instructos ciues genuit; extitisse tamen hucusque, quod equidem sciam, neminem, qui eius statum, & res domi forisq; præclarè gestas, pro dignitate ac diuturnitate imperij Latinis literis comprehenderet; indignabar non immeritò, vt verum fatear, & subinde mecum tacitus hanc vnicam ciuitatis vestræ infelicitatem deplorabam, potissimum, quòd extra dubium & controuersiam sit, Maiores vestros multa sapienter cũ excogitasse & constituisse, tùm res gessisse pulcherrimas, exemploq; multis ciuibus vtiles, adeò sanè, vt politicam Reipub. vestræ administrationem multi summoperè suspexerint, & prædicauerint. Proinde multorum amicorum omninò efflagitantium, vt has mihi partes ipse desumerem, idq; officij hactenus nescio quo fato neglectum, in gratiam Reipub. vestræ, in me deriuarem, rogatu instinctus, nolui esse multorum more hac in parte refractarius, sed in re tanta virium fiduciam ex singulari voluntatis propensione mihi arrogans, aggressus sum hoc opus, magno quidem impetu, sed quàm feliciter, aliorum esto iudicium; ac non antea cessaui, quàm conquisitis vndique optimis, iisdemq; fidelissimis scriptoribus, quos in his meis lucubrationibus adhibui in consilium, vltimam, quod aiunt, manum huic nostræ opellæ (quod felix & faustum sit) imposuerim. Quod autem, præter receptam & vsitatam ferè plerorumq; scriptorũ consuetudinem, rerum politicarum enarrationem à bellorum gestorum historia seiungam, hæc insolentia mihi cum multis, iisdémque grauissimis viris communis est. Siquidem Xenophon, non minus insignis historicus, quàm excellens philosophus, res bellicas Cyri separatim à politicis eius actionibus descripsit. Et Iulius ille Cæsar, secundus à Cicerone Romanæ eloquentiæ fons & pater, singula bella per se gesta, totidem libris complectitur. Crispus etiam Sallustius, cuius breuitate nihil apud aures vacuas atq; eruditas potest esse perfectius, Catilinæ coniurationem à bello Iugurthino seiunxit. Huius itidem instituti Luceiũ celebratissimum suo tempore scriptorem, qui integram de rebus Romanis historiam scripsisse putatur, quæ, vtrum iniuria temporum, vel hominum potius incuria, supina quadam oscitantia omnia negligentium, penitus sublata sit, addubitare licet, pleraq; res, vt ex Ciceronis epistola ad eũ exarata,

conijci

conïci poteſt, ſingulatim conſcripſit. Quod certè vel hinc patet, cũ Cicero eadẽ epiſtola ipſum roget, num res ſuas in Conſulatu ſuo geſtas, ſeorſum tractare debeat, vel aliis pleriſque immiſcere. Quorum quidem conſilia non abſurda fuiſſe exiſtimandum eſt, nimirum quòd magnum & arduum ſit opus, integram hiſtoriam, ſingula rerum momenta, variosq; euentus adnotantem, rectè deſcribere; & haud ſcio, an inter eloquentiæ opera omnium difficillimum. Non caret etiam, meo equidem iudicio, haud minori difficultate & labore, eligere ea ex ſcriptorum Annalibus, quæ plurimum habent ponderis, & hominũ animos informent atq; erudiant. Quandoquidẽ intelligere conſilia & occaſiones negotiorum, hominis eſt, me hercule, non ſolùm non hebetis, ſed etiam vſu periti, & in Repub. non parum verſati, cùm apta diſtributio, & dilucida enarratio abſque liberali doctrina fieri nequeat. Ceterùm, nunc reſtat, vt hic meus labor ab optima voluntate, & iuuandi ſtudio profectus, vobis nõ improbetur: qui ſanè eò gratior vobis videri debet, quòd etſi exempla ipſa per ſe multum valeant, vndecumque etiam petita, tamen propriæ Reipub. veſtræ diuerſa, atq; ſubinde immutata adminiſtratio de maximis quibuſq; rebus vos proculdubiò cùm admonebit, tum etiam prudentiores faciet. Proderit namque non parum, vt equidem arbitror, ad pietatem in omnium ciuium veſtrûm animis inſtillandũ, & pacem ciuilem, ſine qua nulla Reſpub. diu ac feliciter conſiſtere poteſt, confirmandum, videre ſuæ ciuitatis initia, incrementa, deprauationes, lapſus, ac rurſus correctiones, & poſt ſeram pœnitentiam vitæ ſtatuſq; emendationem. Iuuabit etiam haud mediocriter conſiderare, quomodo Reſpub. veſtra poſt tot exantlatos & deſudatos labores, non humano tantùm conſilio & viribus, ſed legum æquitate, atque morum diſciplinaq; conſeruatione ſenſim ad meliorem formam deuenerit. Hîc profectò omnibus elucebit, Imperia non fortuito aliquo caſu, ſed diuinitùs conſtituta eſſe, & contineri; cũ nemini dubiũ eſſe debeat, quòd ſæpius multæ ciuitates & Reſpublicæ, vel propter illorum tyrannidem qui ad gubernacula ſedebant, vel propter priuatorum ciuiũ libidines, factiones, & intolerabilẽ ambitionem & faſtũ concidiſſe, rurſúmque paucorum conſilio, rectè in Repub. de legibus & inſtitutis ſentientium, erectas eſſe, ac tantiſper ſaluas & incolumes permanſiſſe, quantiſper iuſtitia, pietate, ac religione ſubnixæ forent. Nunc, cùm nulla vnquam ciuitas in Italia ſit, quæ plures, vel periculoſiores calamitates atq; conuerſiones perpeſſa fuerit quàm veſtra, erit haud dubiè non modò vobis omnibus vtile, ve-

rum etiam omninò necessarium, occasiones obseruare, ob quas Maiores vestri propria potentia & dominio excidentes, in aliorum potestatem deuenerint, florentissimumq; imperium sæpè leuissimis de causis, quæ tamen maximarum rerum momenta extiterunt, ad exteros Principes translatum sit. Ac me quidem penitiùs in huius Reipub. vestræ statum intuentẽ, non semel subit admiratio, simulq; oritur haud triuialis difficultas, cui scilicet potissimùm causæ hæ tot ac tam multiplices eius immutationes assignari debeant; siquidem licet Plato multa de periodis, atque vrbium & regnorum mutationibus disserat, rem nihilominùs tantam inuoluit ænigmatibus, quæ nec Oedipus quidem ipse solueret. Dicit enim causam esse, cur mutentur imperia, quòd sexquitertia radix iuncta quinario duas afficiat harmonias, vltra quas, cùm natura postea deteriores gignat, circumactam periodum finire imperia. Obscura certè ratio, & planè eiusmodi, quæ numquã satis inuestigari, vel deprehendi potuerit, adeò vt multos grauissimos viros torserit, qui nulla iudicij maturitate, vel ingenij sollertia & acumine, consilij tam arcani causas eruere valuerunt. Tradunt etenim, Cnæum Pompeium, qui à rerum præstantia & magnitudine Magnus vocari meruit, hac de causa cùm in prælio Pharsalico à socero superatus, Mitylenen ad coniugem concederet, congressus ciuium atque amicorum fugitantem, ad vnum Cratippum, celeberrimum ea tempestate philosophum, solatij causa diuertisse, & apud eum contra prouidentiam multa sapienter & grauiter disseruisse, quòd in causa æquiore, vt sibi videbatur, post tot, & tam præclaras victorias, deuexa iam ætate, à Diis derelinqui sibi videretur. Ibi Cratippus, quò tantum virum deliniret; ostendit multas esse causas, partim physicas & fatales, partim verò morales, & harum alias propiores, alias remotiores, cur mutationes in imperijs fiant. Hæc fortassis pro illa ætate, & tantis viris philosophis, absurda non videbantur, habebantq; certè rationes quibus niterentur. At nobis, Christianis sacris imbutis, nullo pacto ambigendum est, nunquam aliquam insignem alicuius imperij, vel ciuitatis immutationem fieri, vel temerè immitti, sed tam multa tristia pœnarum spectacula, supplicia nempe publica, morbos, bella, cædes, fames, dissipationes familiarum, discordias publicas, & magnos dolores, tam publicos quàm priuatos, qui etiamnũ in hac delira mundi senecta, & in tanta rerum omnium confusione omnium oculis obuersantur, esse haud dubiè commonefactiones, vt normam vitæ, diuinitùs in legibus, & recta gubernatione propositam, discamus atq; sequamur. Hæc

ita

ita cùm ſeſe habeant, alterum nunc reliquũ eſt, vt vos, Sereniſſime Princeps, atque optimi & ſapientiſſimi Patres, ſtudiosè obnixéque rogem, velitis hanc qualemcumque noſtram operam & laborem aqui bonique conſulere, & pretium non ex operis præſtantia, ſed ex vnica animi & voluntatis propenſione metiri atque æſtimare. Id ſi feceritis, na tanti noſtri temporis nullo modo iacturam faciemus, ſed eum fructum referemus vberrimum, qui à tanta Repub. cùm opibus, tum infinita propemodum hominum præclariſſimorum multitudine florenti, ab omnibus bonis, ac de illa bene meritis, vel bene mereri contendentibus, non immeritò expectari debet. Interea temporis Deum opt. max. ſummis votis & flagrantiſſimo animi ſtudio precor, vt vos, veſtramque inclytam Rempub. perpetuò ac feliciſſimè ad nominis ſui gloriam incolumes tueatur atque conſeruet. Antverpiæ, poſtridie Kal. Ianuarias, 1579.

Veſtræ Serenitatis atque amplitudinis

obſequentiſſimus

Petrus Bizarus.

IOANNES LEVNCLAVIVS AMEL ÆBVRANVS, NOBILIS ANGRIVARIVS, IN PETRI BIZARI HISTORIAS ET ANNALES, &c.

QVOD *Veneti Bembo, Genuates hoc tibi debent,*
Ausonij decus & gloria, Petre, soli.
Vel debent potius, ciui quàm patria Bembo,
Non vna Ligures plus ratione tibi.
Nam Ligurum genti quæ controuersia dudum
Cum Venetis, æqua condicione, fuit:
Hanc Venetûm Bembus res gestas ordine pandens
Discutit, & primas vindicat arte suis;
Dum Ligurum nemo fortissima facta recenset,
Sparsa per eoas occiduásque plagas.
Nunc Latio per te postquam sermone per orbem
Cœperunt Ligurum gesta, Bizare, legi:
Res redit ad priscas leges, nec habet Venetûm gens
Quidquam, se Ligurum præferat vt populo.
Bembus id officium patriæ præstabat alumnus:
Tu quod agis, testis liber, & hospes agis.
Ergo pro meritis insignibus hisce Bizari,
Qui Ligurum verè primus in historia est,
Æmula virtutis Veneta & Genua alma Bizarum,
Plus quàm etiam Bembum patria grata, colat.

SENATVS POPVLIQVE GENVENSIS RERVM DOMI FORISQVE *gestarum memorabilium Historia.*

LIBER I.

DE REIPVBLICAE Genuensis statu, atque rebus domi foriſque geſtis ſcripturus, operæpretium mihi facturus videor, ſi breuiter Liguſticæ gentis incunabula, atque adeò ipſius Genuenſis ciuitatis originem & ſitum ob oculos omnium obiter poſuero. Nam cùm Genua Ligurũ in Italia caput ſit, magniſque incrementis à paruis initiis ſubinde aucta, in immenſum excreuerit, hiſtoriæ noſtræ ſeries poſtulare videtur, vnde nomen traxerit, quóue in loco ſita ſit, quàm pauciſſimis fieri poterit verbis perſtringere ac enarrare. Et licet multi ſcriptores circa huius vrbis initia multum inter ſe varient, adeò vt omninò difficile ſit aliquid ſuper hac re citra aliquam controuerſiam pronunciare & aſſerere, tamen à veteribus memoriæ proditũ eſſe reperio, & in hoc omnium fermè ſcripta conſentiunt, Genuam à Iano Italiæ rege, primò eo loco, quo nunc eſt, ędificatam eſſe, deinde poſt aliqua temporum interualla à Iano Troianorũ rege, auctam, & adornatam. Sunt qui putent, huius vrbis primordia Iano Genio Priſco, vel, vt aliqui volunt, Genuino Ægyptio Phaëthontis ſocio iurè deberi. Reperiuntur etiam, qui Genuum Saturni filiũ, huic vrbi nomen impoſuiſſe credant. Sunt præterea qui à ſuperioribus diſſentientes, exiſtimẽt, nomen vrbis à ſitu loci curuaturę genu reſpondente, Genuam eſſe dictã, quaſi ianuam, id eſt portam Italiæ denominatam. Plurimi autem omninò arbitrantur, quòd ſicuti Piſas Græci, & Romani Florentiam, ſic olim Ligures hanc vrbem condiderint. De his autem populis, & quàm longè lateq. dominati ſint, quíue illorum mores ac ſtudia fuerint, nunc verba facere, nimis ſanè prolixum foret, idq; facilè videre eſt apud Plinium, Ptolemæum, Strabonem & reliquos veteres auctores. Vetuſtiſſimam verò hanc gentem eſſe, multiſque ſæculis, antequam Dei filius humanam in terris naturam aſſumeret, extitiſſe, & floruiſſe, præter alia magnæ antiquitatis argumenta, ſatis conſtat & apparet ex ærea tabula, quam in Pocifera valle ruſticus quidam effoſſa humo, anno ſalutis milleſimo quingenteſimo ſexto eruit, & quam Genuenſes in vrbem delatam, memoriæ vetuſtatiſque cauſa, in ſummo templo collocandam curauerunt, & in hunc vſq; diem diligentiſſimè aſſeruant. Nam cùm inter ipſos & Vitturos, gẽtem ſibi conterminam, rixę & contentiones de agrorum finibus eſſent exortæ, à Senatu populoq. Romano, L. Cæcilio & Q. Manilio Coſſ., iudices miſſi fuêre, quorum arbitrio & iudicio lites ipſæ & controuerſiæ dirimerentur & deciderentur. eſtque tabula ipſa in hunc ferè modum conſcripta: Q. M. Minutieis. Q. F. Ruſeis de controuerſieis inter Genuates, & Veiturios in re præſente cognouerunt, & corã inter eos controuerſias compoſuerunt: & qua lege agrum poſſiderent: & qua fineis fierent: dixerunt eos fineis facere terminos quæ ſtatui iuſſerunt, vbei ea facta eſſent, Romani coram venire iuſſerunt. Rom. coràm ſentẽtiam ex ſenatus con-

Genua à quibus condita.

Genuæ vrbis antiquitas.

Tabula ænea reperta anno 1506.

consulto dixerunt, idib. Decemb. L. Cæcilio Q. F. Q. Minutio Q. F. Coss. Qua ager priuatus Casteli Veiuriorum est, quem agrum eos vendere, hæredemque sequi licet. Is ager vectigal nec fiet. Langatium fineis agri priuati ab riuo infimo, qui oritur ab fonte in Mamcelo, ad Flouiũ Lemurum, inde Flouio Lemuri susum vsque ad riuum Comberane, &c. Facta est autem anno centesimæ sextæ Olympiadis, ab vrbe Roma condita DCXXXVII. ante Christum natum CXVI. vt quidam supputant, vel, vt aliis placet, CXV. L. Cæcilio Metello Diademate, Q. Mutio Scæuola Coss. Et quia sublatis dissidijs & contentionibus, sententiæ latæ potissimum Genuæ locus constituï debebat, adeò vt captiui ea de causa in vinculis asseruati, publica auctoritate liberandi essent, verisimile est, hanc ciuitatem etiam eo tempore maximo in pretio & honore apud Romanos fuisse. Illud etiam, quod extat apud Val. Max. lib. primo, capite de prodigiis, haud sanè leue argumentum eius antiquitatis præbet. Flaminij autem, inquit, audaciam C. Hostilius Mancinus vesana perseuerantia subsequitur: cui Consuli in Hispaniam ituro, hæc prodigia acciderunt. Cùm Lanuuij sacrificiũ facere vellet, pulli cauea emissi, in proximam siluam fugerunt, summáque diligentia quæsiti, repèriri nequiuerunt. cúmque ab Herculis portu, quò pedibus peruenerat, nauẽ conscenderet, talis vox sine vllo auctore ad aures eius peruenit: Mancine mane. qua territus, cùm itinere cõuerso Genuam petiisset, & ibi scapham esset ingressus, anguis eximiæ magnitudinis visus, è conspectu abiit. Hæc Val. Enarratis igitur huius præclarissimæ vrbis auctoribus & conditoribus, simulque illius vetustate aliqua ex parte ob oculos posita, nunc reliquum est, vt eius situm naturámque loci quàm breuissimè delineem. Totus itaque eius tractus est maritimus, ac sinuosa quadam incuruatione in continentem excurrens, fronte ad meridiem spectans, dorso septentrioni obuerso, leniter in planitiẽ, veluti ad quiescendum descendẽs, montium innixa radicibus, quorum à tergo contra sequorũ septentrionum afflatum vallo munitur, ita vt proportione quadam inter se æquali, pars ciuitatis in plano sit, pars verò in montes assurgens, & vtriusque loci ita particeps, vt singulari specie & pulchritudine vndiquaq, cõspicua reddatur. eiúsque ambitus vltra sex millia passuum continet. Habet hæc vrbs portum memorabilem, & fortissima mole securæ stationis causa præmunitum, & ad Africam extensum. quà verò vrbis situs ad Orientem vergit, Feritore amne, qui hodiè Bisamnis vocatur, prope ipsa mœnia alluitur. Habet ab eo etiã latere amnem potius torrenti, quàm fluuio similem, Ferixanum dictum, qui è proximis montibus confragoso cursu præcipitatus, sese in conspectu ciuitatis Bisamni immiscet, atque ita inter se mixti, mare ipsum influunt, & ab occasu flumen Pociferum, à quo vallis habet nomen, decurrit. totiúsque illius tractus, præsertim littori maris vicinus, multis nobilibus municipiis atque commodis pagis commendatur, inter quos sanè vicos hi fermè sunt omnium fertilissimi & amœnissimi, Neruium, Buhascum, Saulum, Rechum & Camulcum, passimque totis vallibus & collibus villę, instar arcium conspicuę, ac porphyrio lapide admodũ splendidę, summam ciuium opulentiam & magnificentiam in primis testantes, cum mira spectantium omnium admiratione & oblectamento cernũtur. Præterea Genuensis tractus, licet per se sit longè omnium amœnissimus, tamẽ propter locorum varietatem, omniúmq. rerũ abundantiam, atque adeò Promontorij, caput montium appellati, eximiam pulchritudinem, mirum in modum celebratur. Est enim hoc Promõtorium ita ab ipsa natura summa industria elaboratum, vt non secus ac si ex alta quadam rupe excisum esset, in mare ipsum

Situs Genuæ.

magna

magna cum saxorum mole excurrat. Nunc, vt aliquid de cæli bonitate aëriſq; temperie referam, vrbs ipſa ſub temperatiſſimo cęlo conſtituta eſſe, vel inde cõprehenditur, quòd populus Genuenſis non ſolùm ſumma induſtria, rerumque terra marique gerendarum peritia, verum etiam à corporis optima conſtitutione & proceritate ſemper apud omnes commendetur. Vtũtur enim valetudine, quę rarius in morbos excurrat, & adeò ſunt firmi & robuſti, vt vbiuis gẽtium, ac ſub quouis cælo citra aliquam valetudinis iacturam viuere poſſint: quod cũ nunc longa temporum ſerie multisque regionibus ab ipſis frequentatis innotuerit, non eſt quòd aliquis hac in re mihi fidem deroget. De induſtria autem, cùm vbique terrarum cognita ſit, non puto operæ pretium, vt longa prędicatione ipſos hoc nomine extollam. ſatis eſt, omnium ſcriptorum Annales in hoc conſentire, Genuenſem populum ſummo cum animi ardore atq. indefatigatis armis Chriſtianæ Religionis hoſtes fortiter debellaſſe, & ſuppreſſiſſe, omnemque victoriæ gloriam & laudem in Chriſtianæ fidei propagatione repoſuiſſe. Vtinam tam fortiter nunc imminentis hoſtis vim atq; ſtrictos mucrones à ceruicibus noſtris depellamus, quàm ipſi ſępius, nullis, quàm propriis viribus ſubnixi, cum magno Reip. emolumento & beneficio fecerunt, atque repulerunt. Taceo hic Piſanos, & Venetos ſæpius victos & expugnatos, cum quibus populis bella geſta certis ſuis voluminibus à me, ſi ita Diis viſum fuerit, reddentur. Quid alios potentiſſimos populos & reges hîc commemorem? de quibus, & præclaris victoriis relatis, Genuenſes ita clari & celebres euaſerunt, vt frequenter opima hoſtium ſpolia, & glorioſiſſimos triumphos in patriam reportauerint, adeò vt de hac nobiliſſima Rep. idem iure optimo dici poſſe videatur, quod de Scipionum gente ſcriptores antiqui perhibent, eam fuiſſe ſtirpem, vt ipſi loquuntur, fatalem ad hoſtes terra marique vincendos & ſub iugum mittendos. Proinde cùm hæc ciuitas tanta populorum & priuatarum fortunarum acceſſione aucta ſit, non mirum ſi hac tempeſtate pulchritudine, & palatiorum laqueatorum amplitudine atque magnificentia cum præclariſſimis Chriſtiani orbis vrbibus certet & contendat. Nam quod ad eius vrbis opulentiam attinet, cũ homines ſuapte natura induſtrios & ſollertes habeat, non dubium eſt, quin omnibus ferè temporibus opulentia ciuium priuatęque eorum fortunæ quàm ampliſſimæ extiterint. Et ne videar explicandis & recenſendis Reip. opibus diutius immorari, ſtudio præteribo magnum & inſtructum ipſius Reip. ærarium ad omnes vſus Reip. ſumma cum diligentia & prudentia reſeruatum. Tacebo etiam pretioſiſſimum illud vas ex ſolido ſmaragdo exciſum, quod anniuerſario tempore populo cùm ſumma admiratione tum religione oſtenditur. Vnde autem poſtmodum acciderit, vt hæc vrbs longè præſtantiſſima & celeberrima, tot inſularum & oppidorum, quibus olim non ſolũ in Ægęo mari, ſed etiam Euxino enauigato, in ora Pontici maris, atque adeò in ipſa Syria, & Palæſtina regione, aliiſque in locis diu feliciſſimè potita eſt, imperium amiſerit, eoque deuenerit, vt ſępè amiſſa libertate, ſe vltrò diuerſis Principibus regendam permiſerit, cuiuis facilè conſtabit, ſi partim humanarum rerum viciſſitudinem, partim atrociſſimos ciuilium diſſidiorum fluctus ac tempeſtates, quibus hæc Reſp. toties iactata eſt, ſecũ animo volutauerit. Fieri ſanè vix poterat, vt Memphitico rege, ac Othomannica familia tàm longè lateque imperantibus, deinde Gręcorum Cæſarum ſimultatibus amiſſo Byzantio, ipſi, nulla Fœderatorum Principum ope innixi, quæ prius in remotiſſimis locis poſſederant, ea contra hoſtilem vim ac potentiam diutius retinerent. Nam Venetos, quorũ etiam dominiũ latiſſimè extendebatur, alioſque potentiſſimos populos ac etiam reges, pa-

Genua quo cæli climate poſita.

Genuenſis induſtria, & victoriæ.

Genuenſ. opes.

ri fortuna ſubinde vſos, hiſtoriæ omnes teſtantur. Ceterum, quòd interdum ſub alieno imperio vixerint, ſuamque patriam dira ſeruitute ac tyrannide opprimi, magno cum omnium diſpendio & Liguſtici nominis iactura conſpexerint, potius priuatis ipſorum diſſenſionibus, ac ciuilibus odiis, quàm externæ potentiæ acceptum referri debet. Quónam verò in cardine Reipublicæ Genuenſis ſtatus verſatus, quíſue eiuſdem adminiſtrationis tenor ac viciſſitudo à multis retroactis ſæculis fuerit, ſiue ſcriptorum pænuria, ſiue temporum difficultate, quæ ſolent etiam diligentiſſimis quibuſque anſam ſcribendi diligentiæque ſtimulum vel addere, vel auferre, fatali quadam, vt puto, vi, diuerſis ſententijs à multis viris in hiſtoria non mediocriter verſatis, adhuc certatur, ſic profectò, vt in re tanti momenti temerè aliquid ſcripſiſſe, prudentioribus id ſemper piaculum fuerit. Nam de rebus poſt tanta temporum volumina aliquid certi in medium afferre, niſi quis firmis ſubnixus fuerit præſidiis, non video quem laborum ſuorum fructum iure vnquam referre poſſit. Porrò, vt ceteras difficultates ſileam, quibus etiam in otioſa alioquin Repub. ſcriptores laborare ſolent, quid eſt rogo ita extra aleam reprehenſionis poſitum, quàm propter temporum conditiones aliquid huiuſmodi committere, quod vel leuitatem, vel certè perfidiam ſcriptoris non arguat, potiſſimum cùm humana ingenia ita ſuapte natura ſint comparata, vt interdum ad gratiam loquentes, à fide hiſtorica non parùm diſcedant, & ſtyli dignitatem arbitrijs Principum permittentes, eorum ſeſe moribus ac ſenſibus attemperent, & inflectant, in hunc videlicet ſcopum intenti, vt vel apud illos gratia floreant, itaque opibus augeantur, vel ad oſtentationem ingenij, famam immortalitatis apud poſteritatem inani dicacitate aucupentur. Hinc eſt, vt, dum diuerſis ſtudijs ſcriptorum animi captiuantur & ducuntur, rarò aliquis in publicum prodeat, qui remotis omnibus affectibus & præſtigijs, hoc vnum agat, vt veritatis lucem ob oculos omnium, ceu in publicum theatrum productam, ponat, & vtilitatem laboris ex rerum geſtarum vera narratione metiatur. Qua ſanè in re quantus ſit habendus iudicij delectus, facilè per me conijcere poſſum: ideoque ſtatim ab initio nihil magis habui in votis, nihil, dico, mihi fuit antiquius, & pro hoc vno excubuit omnis diligentia mea, ne hunc qualemcunq. laboris & induſtriæ meæ fructum aliqua vanitate polluerem & contaminarem, eaque ratione, quod in prouerbio dici conſueuit, oleum & lychnum perderem. Nam vt nihil præclarius de me polliceár, néue Thraſonico more de me glorier, in hoc dedi potiſſimùm operam, vt ſcripta mea facilitate & ſimplicitate ſua placerent, & veritatis ſtudio probarentur. Proinde cùm videam pleraque propter cauſas à me adductas ignorari, vel ſaltem ita eſſe perplexa, & varijs inuolucris intricata, vt niſi cùm ſumma difficultate erui poſſint, coërcebo me intra eos limites quos mihi rerum cognitio ſuppeditabit. Etenim cùm in Reipub. Annalibus temporum ſeries, præſertim eorum quæ ante annum ſalutis humanæ milleſimum centeſimum geſta ſint, magnam nobis difficultatem adducant, & pluſquàm Cimmerias quodammodò tenebras offundant, cùm pauca quædam, ceu magnæ cuiuſdam ruinæ rudera tantummodò ſuperſint, & extent, difficile profectò fuerit ex ijs fragmentis aliquid de maieſtate totius operis pronunciare. Quamobrem cùm hæc ita ſeſe habeant, ea potiſſimum aggrediemur quæ citra vllam cõtrouerſiam ita tractari poſſunt, vt nemini, tametſi alioquin ſeuero & moroſo rerum æſtimatori, in dubium, vel ſuſpicionem iure venire, & deuocare liceat. Priuſquam verò de his aliquid ordiamur, omiſſis in præſentia quæ veteres Annales memoriæ prodiderunt de Chriſtia-

Cur quàm plurimi a fide hiſtorica abertent.

Quò tempore incipiant Genuenſ. annales.

Christianæ fidei religionisque penes Genuenses initiis, deque eius per quosdam pios homines propagatione, qui ob morum vitæque sanctimoniam, in Diuorum numerum relati, postmodum à grata memorique posteritate magna cum reuerentia instar Numinum apud ipsos semper habiti & conseruati fuerunt, nonnulla breuiter subijciam, quę in vrbe ante Seruatoris nostri aduentum contigêre, moxque illa enarrare incipiam, quæ post annum millesimum centesimum ab orbe redempto ad hæc vsque tempora domi foriſque in Repub. gesta sunt. Quò autem priora multò magis conspicua reddantur, oratione paulò altius repetita, perpaucis verbis ostendam, ipsis Genuens. nihil vnquam fuisse antiquius, quàm vt Populi Romani amicitiam atque beneuolentiam summa fide & constantia retinerent. Nunquam enim committere voluerunt, vt aliqua de causa Romanis incommodarent, Rhodiorum, vti puto, & Masiniſſæ regis exemplum imitati, qui mira animi constantia, fideique integritate dubiis temporibus, atque accisis Romanorum rebus, ipsis fidem inuiolatam præstiterunt, eaque de causa licet populus Romanus multa & varia cum diuersis Italiæ populis, præsertim verò Liguribus Occidentalibus, bella gesserit, de quibus ad septendecim triumphos diuersis quidem temporibus reportasse dicitur, nũquam tamen, vt satis ex veterum monumentis apparet, ei cum Genuensibus aliquod bellum intercessit. Nec id sanè mirum videri debet, cùm ipsi Ligures semper ita latè patentem regionem habuerint, vt plures diuersasq. in partes, ceu tribus, diuisi, diuersorum etiam Principum factiones ac studia sint secuti, adeò vt tempore, quo Punica arma duce Hannibale in Italiam transportarentur, plerique ipsorum, eius fidem amplexi, Barbaris auxilium contra Romanos ferre non sint veriti. Ceterùm Carthaginienses cùm constantiam Genuensis populi atque in Romanos fidem palàm viderent, ac intelligerent, ipsum ingenti odio prosequebãtur: ideoque Mago Carthaginiensis, Amilcaris filius, cùm in secundo Punico bello ex minore Balearium insula, vbi hibernarat, lectissima iuuentute in classem imposita, in Italiam triginta fermè rostratis nauibus & multis onerarijs, duodecim millia peditum, duo fermè equitum traijceret, eo consilio, vt se Hannibali coniungeret, Genuam nullis præsidiis tunc firmatam, repentino impetu cepit, diripuit, ac deleuit, prædamque Sauonam oppidum Alpinum asportauit: quod quidem, vt ex Liuio videre licet, consulatu P. Cornelij Scipionis, & P. Licinij Crassi accidit, & per totum ferè biennium miserrimo cum spectaculo vrbs ipsa euersa & prostrata iacuit, donec tandem iussu S.P.Q. Romani Lucretius Spurius, cui potissimum ob eam causam imperium prorogatum fuit, eam in pristinum statum restitueret: quod sanè Gn. Seruilio Cæpione, & Gn Seruilio Gemino Coss. euenit, sicuti hæc omnia fusius in ipso Liuio lib. octauo circa finem, & initio libri decimi tertię Decadis tractantur. Post instaurationem à Lucretio factam, nullam Romanos coloniam illuc traduxisse, apud veteres historicos reperio. Ceterùm, quamuis Genua statim ab initio propter loci sterilitatem, aliorumque vitæ necessariorum pænuriam, diu multisque temporibus non secus ac solitudine quadam damnata, etiam infra mediocritatem ipsam paucis ciuibus cõtenta steterit, nihilominus tamen crescente Romano imperio, Punicisque armis extra Italiam longè lateque profligatis, sensim aigeri cœpta est, ita vt successu temporis, cùm alioquin viros suapte natura sollertes & ingeniosos gigneret atque aleret, hominum exterorum frequentia, & opibus mirum in modum ampliaretur, sic sanè, vt perpaucæ in Italia existerent ciuitates, quæ huic antecellere, vel aliqua ex parte rerum opulentia

Genuensium amicitia erga Romanos.

Ligures olim Romanorum hostes.

Genua à Carthaginens. euersa, & à Rom. instaurata.

comparari possent. Hinc magnam sui inuidiam, quòd opibus domi foriſque floreret, apud exteros concitauit, conterminiſque regibus dira cupiditate proferendi imperij accensis, non leuem occasionem præbuit, vt eorum vires atque potentiam experirentur. Inter quos, vt alios, qui hanc vrbem infestissimis armis sæpius tẽtarunt & inquietarunt, breuitatis causa taceam, Rhotaris decimus septimus Longobardorũ rex, totum ferè orbem infestis armis miserè diuexans, atque omnia sacra profanis miscens, Genuam etiam post varias oppugnationes tandem anno à partu virginis sexcentesimo septuagesimo diripuit, & immaniter dilacerauit. Genuenses, licet ad tantam cladem summoperè consternati, ac in extremam quandam angustiam coniecti essent, nihilominus tamen magna animositate non commisere, vt, desperatis rebus, sedes suas, vel Penates aliò transferrent, vel sese aliquo modo commouerent, sed magna cum celeritate & cura ciuitatem collapsam ita instaurarunt, vt facilè omnem hostilem impetum & conatum sustinere & coërcere posset. Tandem anno septingentesimo septuagesimo quarto, quo Desiderius Longobardorum regum vltimus, à Carolo Magno Ticini post longam obsidionem fuit oppressus & extinctus, cùm vniuersa Italia, atque adeò totum Romanum imperium in ipsius Caroli potestatem deuenisset, Genuenses sese illius imperio libentissimis animis subiecerunt; in cuius fide & obsequio tanta me herculè cum constantia permansêre, vt Pipinum eius filium, ipso adhuc superstite, Italiæ regem declaratum, ac deinceps omnem eius posteritatem citra aliquam perfidiæ seu perduellionis notam, vel suspicionem vllam, semper summo studio & veneratione sint prosecuti, eò certè libentiùs, quo diuersorum Barbarorum regum crudelissimam tyrannidem magis haberent exploratã: & cùm eius stirpem veris Imperatoriis virtutibus exornatam animaduerterent, facile fuit, benignissimis Principibus debitum obsequium præstare, ac inter cetera quidem optimæ voluntatis & debiti obsequij argumenta, vnum exempli causa referam, quod mihi instar multorum erit.

Genua à Lõgobardis deleta.

Genua instauratur.

Desiderius Longob. rex à Carolo Magno deuictus.

Anno octingẽtesimo sexto cùm Saraceni, rerum potiente Pipino, insulas & pleraque Italiæ littora crudelissimis latrociniis & rapinis infestarent, Genuenses, quò Pipinus commodius tantam vim ac gentis eluuionem in periculum totius Italiæ, atque adeò totius Christiani orbis perniciem exundantem, ac latè sese vndiquaque miris incrementis effundentẽ, reprimeret, classem opulentissimam duce Audomaro Comite instruxerunt, eo animo, vt Audomarus illorum dux, pro Reip. Christianæ salute Saracenos tunc temporis Corsicam deuastantes, inuaderet, atque ab Italiæ faucibus tam potentem hostem auerteret. Itaq. comparatis omnibus ad tantam expeditionem necessariis, Ligur felici omine classem suam ex portu Genuens. in altum educens, breui nauigatione in Corsicam delatus est. Hostis verò cùm præter spem & expectationem repentino motu se adoriri à Ligustica classe animaduerteret, magno metu perculsus, omnibus viribus annitebatur, vt, incisis rudentibus, atque relictis impedimentis omnibus, quamprimùm sese cum sua classe subduceret. Sed alacritate Ligustici ducis, ac militum suorum strenuitate, factum fuit, vt nullo ipsi concesso effugij tempore, magnis viribus aliisque bellicis apparatibus vndique obsideretur, adeò sanè, vt planè inuitus, & summa necessitate adductus, manus conseruerit. In quo quidem certamine Audomarus Comes, postquam omnia periti ducis, ac fortis militis munera expleuisset, strenuissimè in acie inter primipilares ex prætoria sua puppi in hostem pugnans, magno cum Ligustici nominis detrimento ac totius classis mærore, fatali casu occidit. Quo è viuis sublato, cùm res quodammo-

Genuenses Audomaro duce Corsicam inuadunt.

Audomari interitus.

dammodò ad extremum esset perducta, centuriones, alijque classis primates, inchoatæ pugnæ exitum auidè expetentes, multò cum maiori, quàm antea, ardore, finem pugnæ eo successu fecerunt, vt superatis, & contrucidatis ipsis Saracenis, maior illorum classis pars deleta fuerit. Hac tam præclara Ligures potiti victoria, insulam illam in suam potestatem redegêre, ac tredecim naues ex hoste captas, Genuam, ad speciem iusti triumphi perduxerunt, & deinceps illius insulæ ditionem, sibi tanquam veri domini, iure belli vendicarunt. Verùm Saraceni ob hanc perpessam cladem valdè laborantes, & quòd viderent suas vires in Europa non ita facilè coalescere posse, pro solita sua feritate, ac in Christianum nomen odio, dicto citius vires suas restaurarunt, & anno nongentesimo trigesimo secundo sub rege Hugone, prius cum Carthaginiensibus fœdere icto, magna & instructissima classe ex Africa Corsicam repetiuerunt, eo animi decreto, vt acceptam cladem & iniuriam probè vlciscerentur. Proinde cùm præteriti damni memoriam in illiusmet ciuitatis conspectu, ad quam infeliciter recens pugnassent, vellent deponere & abolere, cum omni classe ex-inopinatò vrbem adorti sunt, ac repentino impetu oppressam, magnam multorum hominum cędem ac stragem fecerunt, atq. etiam innumeros vtriusque sexus in duram captiuitatem ac seruitutẽ secum abduxêre. Verùm ipsi hac victoria haud sanè diu gauisi sunt. Nam vbi primum classis Ligustica, quæ tunc tẽporis procul ab eo mari aberat, Genuam reducta est, simulque de vrbis direptione cognitum fuit, Genuenses, nihil prius, magisque in votis habuere, quàm vt de hoste supplicium sumerent, & captiuos ab illorum manibus eriperent. Igitur eos summa celeritate insecuti, iuxta Sardiniam circa insulas, vulgò Businaras, cum illis conflixerunt, eo quidem euentu, vt tandem post longum atq. atrox certamen, fortuna ad Ligures inclinaret, &, sicuti probati auctores tradiderunt, magna illorum parte contrucidata, vniuersam prædã & captiuos recuperarunt, ac reduxerunt. hisque patriæ restitutis, immortalem sibi gloriam ex tam præclaro & egregio facto omnium consensu parauerunt. Constans opinio est, ac multorum literis fama celebrata, Genuæ paulò antè subsecuti temporis cladem, portenta aliqua visa fuisse, & inter cetera quidem, fontem viua scaturigine sanguinem profudisse, futuræ certè atque imminentis calamitatis magnum argumentum, & huiusmodi, quod posteritati non immeritò tradi debeat. Hæc verò sunt potissima & præcipua, quæ in hac Rep. vsque ad annum millesimum centesimum, quod equidem sciam, contigerunt, à quo sanè tempore iustæ historiæ series continuo ferè nexu deducta fuit, eaque memoriæ ac posteritati mandata, quæ ibi ad hæc vsque sæcula inciderunt, adeò vt nihil domi, vel foris gestum sit, quod priorum temporum historiis non comprehendatur. Ceterùm, antequam de his aliquid ordiamur, breuiter mihi præfandum esse arbitror, de ordine, qui deinceps in huius historiæ descriptione à me obseruabitur. Nam cùm omnium scriptorum non sint ijdem sensus, fit, vt sæpiùs variis de causis eorum consilia inter se discrepent. Mihi igitur in animo est, huius Reip. statum, qualis nam scilicet ab anno Seruatoris nostri supra millesimum centesimo extiterit, simulque de illius perpessis calamitatibus, ac miris, propter varias factiones ac studia conuersionibus, & quomodo eius Principatus interdum ad exteros etiam emanarit, describere ac enarrare. Quibus absolutis, sensim ad illa bella, quæ Respub. primò aduersus Christianæ fidei hostes, deinde, quæ in Pisanos, ac Venetos, imperij sui æmulos, variis temporibus gessit, digrediar, vt ex his, quanta fuerit populi Genuensis religio, potentia, & virtus, clarissimè intelligatur.

Corsica à Genuens. subacta.

Genua à Saracenis occupata.

Saracenorum clades.

Genuæ fons sanguinem manans, quid portenderit.

Quis ordo in hac historia obseruatus.

Genuensium Annales incipiunt ab anno salut. 1100.

tur. Quæ ſanè res, eò, vti ſpero, erit gratior, quò exemplorum varietate, & fortunæ, modò in hanc, modò in illam omnia propellentis partem, inconſtantia, omnium ob oculos ponetur. Proinde cùm nihil vtilius ſit in hac humana vita, quàm omnes noſtras actiones ita inſtituere, vt cum legibus ipſis conſentiant, tamen numquam magis vitæ noſtræ ratio felicius ac proſperius inſtruitur & confirmatur, quàm cùm alienis edocti exemplis, eam adhibemus cautionē, ſine qua vitæ noſtræ curſus præpeditus, & mirum in modum anxius eſſe videtur. Quod cùm ſumma diligentia obſeruatum eſſet ab omni præclara & bene inſtituta Rep. atque adeò omni bene morata ciuitate, nihil habuêre antiquius, quàm diuerſarum gentium mores & ritus cognitione adire, & ex eiſdem, ceu tutiſſima quadam ſpecula, vitæ ſubſidia petere atque cognoſcere. Priuſquàm verò inſtituti operis ſeriem proſequar, à meo inſtituto minimè alienum eſſe duxi, ſi huius præſtantiſſimæ ciuitatis antiquas familias nobilitate & opum ſplendore inſignes, recenſerem atque deſcriberem. Nam licet in pleriſq; Annalibus, in primis verò Georgij Stellæ, & Nebiani Præſulis, earum fiat mentio, tamen exiguā rationem habere videntur earum familiarum, quæ poſtmodum propter temporum viciſſitudinem, aliaque in ipſa ciuitate grauia & magna ſubſecuta certamina, inclaruerunt. Quapropter licet hac noſtra ætate multæ inſignes ſint, & habeantur, quæ retroacti temporis ſcriptoribus prorſus ignotæ fuerunt, tamen veriſimile eſt, eas, mutatis ſubinde nominibus, verā originem ab antiquis iſtis familiis traxiſſe. Harum igitur nomina hæcferè cenſebantur: Aduocati, Alſcati, Aldi, Antiochij, Bombelli, Battigatti, Bufferij, Burones, Boncouij, Bulgari, Bonifantes, Barattieri, Bolletti, Borgi, Bruſci, Bacenij, Barbauari, Buncheri, Bolonelli, Bottacij, Blanchi, Bechignoni, Belmoſti, Carmandini de Caſtello, Caffari, Contardi, Cannelli de Campo, Creſpini, Cancellarij, Cicadę, Cauaronchi, Gebi, Corti, Caput orgij, Capreæ, Godegæ, Camaini, Camilli, Cruces, Caſtanij, Aurij, Demecaroti, Embriaci, Eliæ, Embrones, Frendenzonij, Fornarij, Fleſſi, Fallamonicæ, Ferrarij, Finamori, Fliſci, Ficomatari, Garaldi, Iudices, Guarachi, Garrij, Guerci, Ganſones, Guiſolfi, Gobbi, Guidones, Cataluſij, Grilli, Galletti, Giuſti, Golię, Guirardi, Galliani, Sangeneſij, Gaberini, Ginates, Grimaldi, Infantes, Ionaræ, Inſulani, Ingones, Lauaggij, Luſij, Lamberti, Longhi, Lodes, Lercari, Lucheſi, Lecanottij, Lecaueli, Mallones, Marij, Muzi, Mortę, Malocelli, Mauri, Moſcoli, Mignardi, Malabotti, Marini, Mazanelli, Mezziferri, Malfantes, Nigrij, Nigrones, Nauarri, Oggerij, Oltramarini de Odone, Orti, Peueres, Porci, Picamilij, Pedegoli, Pezzuli, Porzelli, Pignatari, Pinaſchi, Rinaſchi, Pollezini, Pignoli, Polpi, Panſani, Rezzi, Ruſtici, Ruffi, Recalatti, Rodulphi, Rozini, Richerij, Reccij, Rozi, Spinulæ, Sardeni, Stancones, Starlandi, Serræ, Sigiſmundi, Scotti, Sozopoli, Scalij, Straleri, Streggiaporci, Squarciafichi, Sauri, Sauignones, Siluagni de Turca, Tibæ, Tetuici, Torni, Taſchifellones, Tancleri, Tornelli, Volti, Vegij, Vſuſmarij, Venti, Verſetti, Varagines, Zurli, Zerbini, Zachariæ, & pleræque aliæ, quarum hac tempeſtate exoleuit memoria, & vix aliqua earum extant vllius antiquæ nobilitatis indicia. Verùm, interea non me latet, atque omninò veriſimile eſt, plurimas familias ſucceſſu temporis mirum in modū extenuatas, & inclinatas cum aliis familiis, ſuo tempore integris & florentibus coaluiſſe, & quaſi in eas inſitas & tranſlatas fuiſſe, adeò vt poſtmodum abolito & antiquato priſtino nomine, illius familiæ, in quam tranſiuiſſent, nomen aſſumpſerint. Itaque ſubnaſcentibus ſubinde aliis familiis, atque inuicem ſuccedentibus, Genuæ certa domicilia ad familiarum

Veteres Genuenſ. familiæ.

ipſarum

ipſarum diſtinctionem & diſcrimen faciendum erecta fuerunt, quę patrio idiomate Alberghi appellabantur, vt exempli gratia, Catanei in Gentiles, in Centuriones, in Pinellos, in Saluagos, & ſic de reliquis. Extant tamen hac noſtra tempeſtate Genuæ potentiſſimæ, & nobiliſſimæ familiæ, quæ ab iis quas recenſuimus, gentibus nullo modo deriuatæ fuiſſe videntur, ſed potius ex externis nationibus in ciuitatem ipſam irrepſiſſe, atque vrbe donatas, pro veris ciuibus ſeſe geſſiſſe, & continua quadam propagine poſteritatem ſuam citra aliarum familiarũ diſcrimen condidiſſe, ac etiã in hunc diem cum magno honoris incremẽto reſeruaſſe, cuiuſmodi ſunt, Lomelini, Palauicini, Viualdi, partim ex Germania, partim ex Inſubria maiorũ ſuorum & familiarum ortũ atque initia repetentes. Vt verò iam (quod felix fauſtumq. ſit) Notis vela explicemus, & quod noſtri propoſiti ac inſtituti eſt, aggrediamur, initiò ſumma Reipub. penes Conſules fuit, quorum ſanè adminiſtrationem neque temporis diuturnitate, nec etiam numero æqualem & conformem extitiſſe, vetuſti Annales prodiderunt. Si quidem ipſi hunc ſupremum Magiſtratum adepti, eo interdum breuiori, modò etiam longiori ſpatio, publicis muniis inter ſe diſtributis, fungebantur. Pars enim in eãrum rerum quæ domi foriſque gerebantur, gubernationem ac ſtudium incumbebat: Reliqui circa forenſes controuerſias & ciuiles cauſas verſari, numeruſq. variabat, prout rei neceſſitas ac temporis cõditio exigere videbatur. Porrò hęc regiminis forma & ratio circiter nonaginta annis cõtinua quadam ſerie integra atq. illibata permanſit, quoad ſcilicet ad coërcendã non nullorum ciuium ambitionem animique impotentiam, omnibus viribus atque artibus ad hunc præcipuum honorem & dignitatem anhelantium, externus Prætor, ſicuti ſuo loco enarrabitur, introductus fuit. Primi autem publica & vnanimi Patrum ſuffragatione anno ab inſtaurata ſalute milleſimo centeſimo Amicus Bruſcus, Morus, vulgò de platea longa, Guido Ruſticus Ritius, Paganus Voltus, (hæc familia nunc eſt Cataneorum) Anſaldus Bracilis, & Bonomatus de mole conſules deſignati, qui biennium eam poteſtatem retinuerunt, quo exacto, Senatus decretis Gulielmus Embriacus, Idus Carmandinus, Guido Ruſticus Ritius, & Guido Spinula Beli Vicecomitis filius, vir egregiis animi corporisque dotibus inſignis, vnde hæc longè celeberrima & laudatiſſ. familia ortum atq. originem traxit, Conſules renunciati, & poſt illos, complures alij, diuerſis familiis geniti, hanc ſupremã dignitatem adepti fuerunt. Ceterum, anno ſupra milleſimũ centeſimum trigeſimo quarto, quo quidem tempore Reſp. opibus ac populi frequentia mirificè aucta & ampliata fuerat, Anſaldus Catanęus, Fabianus N. & Anſaldus Auria, vir togæ bellique artibus conſpicuus, vnde Auriorum familia longè clariſſima & nobiliſſima originem habuit, Conſules creati, duodecim ferè annis antequam Genuenſ. poſt Syriacas expeditiones, ac res præclarè in Oriente geſtas ſub Anſaldi Catanei, Gulielmi Nigrij, Caffari & Lanfranci Peueris, Bœmundi, Marini Portæ, Sigiſmundi & Rinaldi Gobbi conſulatu, victricia arma in Saracenos, gentem Barbaram, cõuertere, eiſq. Baleares inſulas, vti ſuo loco demonſtrabitur, cum magna Barbarorum cęde ademerunt. Cuius temporis ratio, ſi ad noſtrum calculum reuocetur, incidit in annum à Chriſto nato milleſimum centeſimum quadrageſimum ſextum. Et quò familię Auriæ, cuius hîc proximè meminimus, origo magis omnibus innoteſcat, non abſurdum mihi videbitur, breuiter perſtrinxiſſe, quibus natalibus hic Anſaldus ortus fuerit; vt demõſtratis huius gentis initiis, deinceps, cùm ſæpius mihi Auriorum facienda ſit mentio, non hæſitemus circa illius familiæ cognitionem. Natus eſt

Genua primò à Conſ. adminiſtrata.

1100.

1101.

Spinulæ Fam. origo.

1134.

Origo Auriæ familiæ.

tus est igitur ipse Ansaldus ex quadam matrona nobili, cui nomen Oria fuit, ex prisca familia, Volta dicta, quæ nũc, vti diximus, Cataneorũ est, quam, posteaquam Arduinus ex Prouincia Narbonensi regulus oriundus, propter venustatem formæ atque familiæ nobilitatem ambiuisset, in matrimonium tandem accepit. Nam cùm profectionem in Palæstinam religionis ergò instituisset, casu Genuam delatus, in huius præstantissimæ feminæ ex occasione, vt fit, in familiaritatem & consuetudinem incidit, adeò vt formæ pulchritudine illectus, postmodum in Voltorum familiam receptus, ad nominis & familiæ auitæ differentiam ORIAE vxoris suæ nomen retinuerit. Et quia iisdem ferè temporibus magnum Consulum numerum assignatum esse reperio, hinc coniicere licet, nõ absque grauitate iudicij eorum numerum auctũ fuisse, ea, vt arbitror, potissimũ de causa, quòd ex illorum numero qui consulatum gessissent, ingruẽtibus bellis duces exercitus, classis prẽfecti, equitum magister peti solerent, ita vt præter eos, quos superius recensuimus, Consules, Vbertus Turrius, & Hugo Caffarus consulatus titulo in illa vrbe floruerint, & dignitate excelluerint. Porrò vti antea ostendimus, pro temporũ rerumque conditione mittebantur cõsulares viri plures, vel pauciores, prout rei magnitudo expostulabat, & eo tempore, quo Cæsar Fridericus Aenobarbus, cognomento Barbarossa, mortuo Chunrado tertio, ad imperiũ euectus est, ex præcipua nobilitate Genuensi designati sunt octo Coss. inter quos fuerũt Martinus Morus, Hẽricus Guercius, Ioãnes Marocellus, Idus Contardus minor, & Gulielmus Ripa Iudex, quorum consilio & auctoritate omnia domi forisque administrarẽtur, quo etiam ferè tempore Liguribus cum Marchionibus Carreti aliisque finitimis populis, propter limitum atque confinium lites & controuersias, grauissimæ contentiones & iurgia intercessẽre. Cæsar quoque Byzantius, Emanuel nomine, Caloioannis frater, siue, vt nonnullis placet, filius, ad consopiendas & de medio tollendas certas controuersias, quæ sibi cum Genuensibus erant, Demetrium Metropolitum Genuam ablegauit, quarum controuersiarum causa & ipsi Genuenses ad eum prius legationem miserant. Verùm, audita vtriusque partis legatione, re infecta, vtrimque discessum est. Et quoniam ipse variis de causis Venetorum, aliorumque Principum Occidentalium potentiam mirum in modum habebat suspectam, cùm sub religionis pietatisq. prætextu varias expeditiones in Græciam, atq. Asiam parauissent, operæ pretium sefacturum arbitrabatur, si Genuensium amicitiã sibi coniungeret, eosque fœderis iure deuinciret, adeò vt hoc nomine oratorem ad Remp. specialiter habuerit: cuius diligentia rerumque gerendarum peritia factum est, vt Senatus populusque Genuensis hac ratione cum Cæsare Byzantino pacisceretur & transigeret, vt inter cætera constantissimæ amicitiæ argumenta, Cæsar ipse Genuensi Reip. eiusque antistiti aureum paludamentũ dono quotannis daret, addita magna certæ signatæ pecuniæ, cuius tunc frequens vsus erat, summa, vltra veteres illas immunitates & priuilegia, quibus Veneti & Pisani, Græci imperij socij & confœderati in vrbe Constantinopolitana fruebantur, quorum omnium Genuenses pari & æqua ratione participes faciebat. Dum hæc agerentur, Fridericus, post adeptum imperium, rebusque in Germania constitutis, in Italiam cõtendit, quod quidem accidit mense Octobri, anno supra millesimum centesimum, quarto & quinquagesimo, deinde mense Decembri proximè insecuto, comitia in Roncaliis, qui locus haud sanè procul est à lacu Benaco, ingenti principum virorum ac ciuitatum concursu habuit. Et inter ceteras multorum principum & Rerumpublicarum legationes, Reip. Genuensis

Fœdus inter Græcum imper. & Genuens.

Friderici Barbarossæ in Italiam aduentus, & quid nã, præter cætera, inter ipsum & Genuens. gestũ sit.

nuensis legatio fuit cum maximo honore excepta. Nam cùm ipsi duos præclarissimos viros, Hugonem Archidiaconum à singulari quadam eruditione commendatum,& Caffarum N.pari eruditione celebrem,Annaliúmque suæ ciuitatis scriptorem clarissimum, ad Cæsarem destinassent, postquam nomine suæ Reip.debitum Cæsaris obsequium detulissent,propensissimam Genuensis populi voluntatem & studia etiã præsentibus muneribus declararunt:Obtulerunt siquidẽ,inter cetera,haud parui momẽti munera,Strutiones,Camelos,Psittacos, ex Indiæ visceribus petitos,pãnos holosericos,aliáq. id genus multa Saracenicæ expeditionis ac victoriæ in Hispaniæ oris nuper habitæ,nõ obscura testimonia & indicia,quibus Cæsar mirificè gauisus est,atque hanc illius populi animi voluntatem sibi caram esse, non obscurè, habita de illis honorifica mentione, testatus.Sed comitiis habitis,cùm Cæsarem aliæ curæ circumstarent, ita vt seriò Romam euocaretur, solutis comitiis, atque legatis domum abire permissis, proximo anno cum summa omnium Romanorum lætitia atque gratulatione, magnaque stipatus nobilium procerumque caterua, in vrbem venit, in qua, à Pontifice Hadriano ex Britannia oriundo, sollenni cum pompa exceptus, in Vaticanũ sub vmbella aurea præcedentibus purpuratis omnibus, deductus est, & die Sabbati VI.Cal.Iulij, postquam Pontifex ipse sacris operatus fuisset, de more maiorum Imperiali diademate, seu tiara, vt vocant, faustis vndique acclamationibus insignitus,& deinde vbi in Cæsarem esset inauguratus, in Germaniam concessit.Sed duobus ferè annis postea,rursus vrgentibus multis & arduis negotiis,postliminiò rediit,eo animo,vt in Mediolanenses,à quibus armis primò lacessitus, multas iniurias & contumelias pertulerat, bello adoriretur,eiusque gentis temerarios ausus contunderet. Itaq; vrbe tandem in deditionem accepta,sedatis compositísque rebus,ac suppressis in Insubria concitatis tumultibus,ne quid in posterum,se absente,innouaretur, quàm primum Cæsar iterũ ad Roncalias conuentum indicere habuit. Statutus est igitur comitiis dies D. Martino sacer, ad quem Roncalias diuersos Principes ac proceres euocauit. Pontifex etiam, vt honore & magna gratia ipsum Cæsarem prosequeretur, quatuor ex purpuratis suis etiam ad comitia suo nomine destinauit, coniunctis plurimis Episcopis atq; aliarum vrbium oratoribus:quibus peractis, Cæsar Conradum Episcopum Eistatensem,& Comitem Emichonem in Sardiniam & Corsicam, ad eas insulas constituendas legatos misit, eósque ea de causa Genuensibus & Pisanis tunc Romani imperii sociis,commendauit. Verùm, cùm Pisani,perinde ac Genuenses,in animo statuissent earum insularum possessionem retinere,legati,re ipsa intellecta,ad insulas ipsas non transfretarunt, sed rebus infectis, totius negotij statum ad Cæsarem detulerunt. Quapropter ipse valdè conturbatus,in Genuensium fines exercitum admouit,ac ad Boscum oppidum in finibus Gallię Cisalpinæ progressus,cùm ibi cognouisset,Ligures nouo metu exterritos, Genuæ sese in vrbe sua continere,& muniendis mœnibus operam dare,legatos illorum ad se mitti postulauit, statimque ex Senatus consulto ad eũ missi sunt,Idus Gontardus vir consularis,Caffarus,Vbertus Spinula, Gulielmus Cicada,Guidus Laudus,Ogerius Bocheronus,Otho Iudex,& Albericus,viri à longo rerum vsu & singulari virtute commendati: cum quibus Cæsar tandem hac ratione pacem pepigit, vt Friderici Genuenses essent beneficiarij,eóque nomine Cæsar Genuam in tutelam susceptam,ab omnibus in posterum iniuriis defenderet atque tueretur, eámque,quoad fieri posset, in pace & tranquillitate conseruaret. Si verò ipsi aliquid nouandarum rerum studio contra pacta

Genuens. munera Cæsari oblata.

tra pacta molirentur, se tunc de eis meritas pœnas exacturum. Quæ omnia iureiurando à populo Genuensi sancita & confirmata sunt, ea tamen cautione, vt propter iusiurandum Cæsari hoc nomine præstitum, non obligarentur milites neque stipendium conferre: sed Cæsar tantummodò ipsis imperaret, quæ pro rerum necessitate iis iure, tanquam beneficiariis, imponi & iniungi possent. Interim præsenti pecunia, scilicet, mille marchas argenti, siue, vt aliis placet, mille ac ducentis, multati fuerunt, & à munienda vrbe prohibiti. Sunt etiam qui asserant, Senatum Genuensem vltrò ac sponte ipsi Cæsari hanc pecuniæ summam dono dedisse. Quæ omnia, vt planiora fiant, operæpretium esse duxi, hæc paucula subiicere. Genuenses enim, cùm viderent, Mediolanum, Derthonam, aliaque Galliæ Cisalpinæ ac Etruriæ oppida, in amicitiam Cæsaris prius recepta, grauissimas propter inconsultam & turpem defectionem pœnas dedisse, summoperè verebantur, ne in par periculum venirent, præsertim cùm intelligerent, Cæsarem cum ingenti exercitu & apparatu bellico, ad Genuam expugnandam non procul abesse. Quibus rationibus commoti, & mirum in modum animis consternati, nihil reliqui ad summam diligentiam fecêre, quod ad suam propugnationem & tutelam pertinere iudicarint. Proinde ex vnanimi omnium consensu octo dierum spatio illam veterum mœnium partem temporum iniuria atq. vetustate collapsam & prostratam, quæ iam reparari ac instaurari cœperat, in integrum restituerunt, tanta me hercule cum diligentia & celeritate, vt nullo habito sexus vel ordinum discrimine, omnes promiscuè operæ intenti, opus ipsum, quod alioquin anni vnius spatio vix absolui potuisset, spatio octo, vt diximus, dierum, vel circiter, ad absolutam quandam perfectionem perductum fuerit. Nam primus veterum murorum ambitus non amplectebatur amplius, quàm interstitium illud quod à templo D. Petri, vulgò de Banchis, vsque ad publicum prętorium longo pòst tempore erectum, interiacet, totiusque veteris ciuitatis circuitus non amplius in se continebat, quàm illum tractum qui ex vna parte versus Auriorum forum, ex altera verò, versus ædem D. Ambrosio dicatam, ad mare vsque protenditur: sed ciuitate his secundis mœnibus, de quibus nunc loquimur, successu temporis aucta, ea omnium iudicio censentur esse, quæ ab æde S. Sabinæ incipiunt, & versus regionem illam vrbis quæ Franciscanos & Dominicanos & D. Catharinæ fanum includit, rectà ad templum D. Andreæ Seresanam vsque porriguntur. Interea, dum Ligures intentis atq. solicitis animis Cæsarianum bellum à se auertere, ac Cæsaris gratiam modis omnibus promereri student, Vintimilius populus in agro Ligustico positus, ex Cæsaris in Italiam aduentu defectionis ansa ostensa, à Rep. atque populo Genuensi, tametsi anno præcedenti cum ipso pro loci illius securitate transegissent, contra ius gentium fœdè ac turpiter descierunt, & fidem datam violarunt, ita vt arcem Vintimiliæ à Genuensibus constructam, illorumque præsidiis firmatam, prorsus euerterint ac deleuerint. Verùm, Genuenses indignatione facti valdè exacerbati, citra aliquam negligentiam, vel temporis intermissionem militarem manum ad hoc compararunt, vt sese de Vintimilienses acriter vindicarent. Sed vix ab ipsis oppidanis conspecto milite, futuri periculi magnitudinem ob oculos ponentes, non expectatis extremis, neq. irritatis vlterius Genuensium animis, legatione habita, obsides obtulerunt, & tradiderunt: quibus acceptis, inter eos, & Genuenses ea cautione transactum fuit, vt vltra vetus obsequium & fidei integritatem, nouas conditiones oppidani ipsi admitterent: quas vt ratificarent, sollemni iureiurando de more

Veterum murorum ambitus.

Vintimilij defectio & recuperatio.

more conceptis verbis sese obligarunt. Quibus ita constitutis, populus Genuensis, vt antea demonstrauimus, enixè dabat operam, ne quicquam huiusmodi committeret quod Cæsaris animum offenderet, vel quacumque ratione gratia eius excideret. Cũ verò in Cremonenses ac Mediolanenses, propter noua studia & turpem ab eo defectionem, ab ipso Cæsare grauiter esset animaduersum, adeò vt multatis seditionum & defectionis auctoribus, ab ipsismet vrbibus minimè abstineret, sed victricibus armis euerteret, reliqua omnia oppida & ciuitates quæ pari modo harum vrbium exemplum secutæ, antea apertè, vel clanculum aduersus ipsum arma sumpserant, vel nouis fœderibus cum aliis Principibus initis, nouo etiam iuramento sese obstrinxerant & defecerant, legatos ad eum tunc Papiæ commorantem, ad culpam diluendam, & admissi erroris veniam implorandam misêre, inter quos fuêre ipsi Genuenses, Brixiani, & Placentini, ferè præcipui, qui antea cum Alexandro Pont. Senensi Adriani successore, ac Cæsaris æmulo consenserant, auditisque per ipsum Cæsarem legationibus, ferè ad Nonas Iulias illos in clientelam & gratiam ea cautione recepit, vt iureiurando, obsequij perpetuandi gratia interposito, sese etiam obstringerent, & ad Cal. Septembris suppetias & auxilia daturos ad classem instruendam, ac expeditionem in Siciliam faciendam. Cæsar enim cum Gulielmo Sicanorum rege grauiter expostularat, multis de causis, sed præcipuè, quòd magnam inter eos propter Apuliæ & Capuanos agros esset disceptatio, quam ipse armis dirimendam esse censebat. Proinde, hi, quos diximus, populi, pollicebantur etiam vlterius, se iussu Cæsaris nunquam cum ipsius æmulis & hostibus pacẽ, vel fœderis iura inituros. Quæ omnia vt rata, & sarta tecta essent, promittebant, se Senatus consultum suæ ciuitatis interposituros, hisque conditionibus ab ipso Cæsare omnem oram à Monaci, siue mauis, Moncci, vsque ad Lunarẽ portum feudatario nomine, ac iure municipali saluo impetrarunt & obtinuerunt. Verùm, paruo pòst tempore, anno scilicet supra millesimũ centesimũ sexagesimo septimo, cùm Gulielmus Rogerij filius Siciliæ rex, summoperè Cęsaris vires atq; potentiam vereretur, eoq; ventum esset, vt Cæsar non obscurè expeditionem in illum pararet, cùm vndiq; Principum circumuicinorũ animos partim precibus, partim verò longis pollicitationibus ad amicitiam firmandam solicitaret, vt eorum scilicet potentia fretus, Cæsaris viribus fidentius sese posset opponere, operæpretium esse duxit, & populum Genuensem sibi associandum esse, in cuius rei gratiam duos præstantissimos viros, quibus propter fidei constantiam & rerum vsum multum deferebat, Genuam ablegauit; quorum alter fuit Amicus Grillus, alter verò Rogerius Iustinianus: sed senatus Genuensis, audita ea legatione, de communi omnium consensu respondit, sibi summoperè displicere, illorum regi hac in parte satisfieri non posse; quippe cùm iam Friderico Cæsari adeò essent deuincti, vt non nisi cum perfidiæ nota, ipso inconsulto, cum aliquo Principe amicitiam inire, vel fœdus icere possent; ac vehementer rogabant, vt huius suæ voluntatis constantiam rex ipse in peiorem partem non detorqueret vel inflecteret. In ceteris autem eius rebus, si aliqua ratione in illorum potestate esset, vt illi commodarent, promptissimis atq. paratissimis animis omnia sese enixè facturos pollicebantur. Quo responso audito, cùm legati Siculi regis viderentur incassum ibi tempus terere, nullisque rationibus senatus constantiam posse infringi, domum, infecta re, quàm citissimè redierunt. Habuerant etiam superioribus annis ipsi Genuenses ad prædictum Siciliæ regem suos legatos, scilicet Ansaldum Auriam, & Gulielmum

Grauis controuersia inter Frid. & Gul. Siciliæ regem.

1167.

Ventum, qui communi Reip. nomine apud eum darẽt operam ac ſtrenuè procurarent, ne populi Galliæ Narbonenſis Ligurum æmuli, in Sicilia mercium & aliarum rerum commercia exercerẽt, præſertim cùm id in ſuæ Reip. detrimentum mirum in modum cedere oſtenderent. Quibus poſtulatis rex cùm eorum amicitiam & ſocietatem magni faceret, licet non abſque ſuo incommodo & diſpendio fieret, noluit tamen committere, quin illis aſſentiretur, ea quidem ſpe, vt eorum opera pro temporũ conditione tam mari quàm terra ſubinde vteretur, præſertim in illa nauali expeditione quam in Cęſarem ad eius regnum aſpirantem, moliebatur & decreuerat: qua certè in re fruſtrà & nequicquam illorum opem atque auxilium implorauit. Quo ferè tempore Genuenſes etiam Guidonem Lodum ad Romanum Antiſtitem, & Ionatham Criſpinum in Syriam ad eos Principes occidentales qui ſacram expeditionem ſuſceperant, legatos deſtinarant. Pari prudentia & diligentia ad Emanuelem Byzantinum Imperatorem primò Amicum Mortam, deinde aliquot menſibus interiectis, Henricum Guercium virum Conſularem, & poſtremò Anſelmum Cataneum vnà cum Nicolao Rodulpho & Corſo Sigiſmundo, ac tandem eundem Amicum Mortam ablegarunt. His fermè temporibus Ligures etiam legationem in Inſubria habuerunt, Othonum ſcilicet, & Vbertum ex Cancellaria familia oriundos, quorum opera lites ac iurgia inter Inſubres multis de cauſis orta tollerentur. Intereà Alexandrini Salaſſorum populi, & in Pedemontana regione poſiti, cùm finitimas gentes indies magnis incrementis viderent inualeſcere, atque fines proferre, veriti, ne etiam ipſi earum telis & potentiæ eſſent expoſiti, ſumma cum prudentia de amplificanda & munienda ſua vrbe non ſemel ſeriò cogitarunt. Verùm, cùm tam honeſti conatus iis viribus & planè neruo inſtituerentur, quibus maximè neceſſarium erat niti, cõſultatione habita, Genuenſis populi animum & liberalitatem tentandam eſſe cenſuêre, miſſiſque ad hoc Genuam legatis, ſubſidium valde ad prẽſentẽ ſuum vſum opportunum, quàm demiſſiſſimè rogarunt, & accommodata oratione implorarunt. Genuenſes verò etſi multis bellis tenerentur, & propter anteacti temporis cõtinua bella ærarium eſſet valdè exhauſtum, tamen ſe ſuaque Rep. dignum exiſtimarunt, ſi finitimas gentes rerum anguſtia atque pecuniæ inopia laborantes, præſentibus remedijs, quoad eius fieri poſſet, iuuarent & auxiliarentur, adeò vt Senatus conſulto ſuper hoc habito, Alexandrini cum ſumma ſatisfactione dimiſſi fuerint. Vix externas res compoſuerant, cùm alia domeſtica ſubnaſcerentur, quæ eos valde defatigarent, & ſumma moleſtia afficerent. Nam progreſſu temporis Genuæ ſiue Patrum incuria, & indulgentia, ſiue, quod plerumque fieri ſolet, maxima populi peruerſitate, ac deſperata nequitia, bonorum morum diſciplinæ & omnium liberalium artium tractationes ſic erãt cum ſumma Reip. pernicie deprauatæ & prolapſæ, vt niſi nouis Conſulibus creatis, tantæ ciuitatis licentię & flagitijs nouis remediis itum obuiam fuiſſet, verendum eſſet, ne omnis ciuilis & politica ratio prorſus corrueret, & ad internecionem vſque extingueretur: Nam labes illa domeſtica tam longè lateque ſerpſerat, & contagione quadam proximum quemque inuaſerat, vt ſublata omni morum ac legum dignitate, Magiſtratus ipſe, ac etiam conſularis dignitas paruo in pretio ac exiſtimatione haberetur, tanta me herculè cum audacia, vel potius ſecuritate, vt nullum eſſet ſcelus tam abominandum & horribile, quod nouis quotidianis exemplis non committeretur & confirmaretur. Creuerat enim ex vrbana licentia peccandi libido, quæ ſuis terminis non contenta, etiam ad agrum ſub-

Alexandrini Genuenſ. opem implorant atque obtinent.

urba-

urbanum ita progreſſa erat, vt municipes ac rũſtici, pari inſolentia in omne vitiorum genus ruerent & præcipitarentur. Proinde cùm Cenſoriis viris ad tantos impetus inhibendos, & mores hominum regendos, adque modeſtiam & legum normam reuocandos, valde neceſſarium eſſet, quidam patricij ac ſenatorij ordinis ſingulari auctoritate ac prudentia conſpicuus, de bono publico mirum in modum anxius atque ſolicitus, in frequenti Patrum corona, tempore ſermoni orato, & accepto, ſentẽtiæ loco in hunc modum diſſeruit. Quanta, & quàm magna fuerit maiorum noſtrorum, Patres conſcripti nobiliſſimiq; conciues, prudentia, vel ex hoc videre & intelligere licet, quòd inter cetera bene conſtituendæ Reip. ornamenta, & retinendę conſeruandæque pacis artes, nihil præclarius, nihil vtilius, nihil denique ſe dignius excogitare potuerint, quàm in hac extrema, veraque languida & delira mundi ſenecta, legum ſeueritatem atque optimorum retinendorum morum cenſuram proponere & diligenter conſeruare. Nam, vt cetera breuitatis ſtudio præteream, quis eſt qui nõ clarè atque apertè videat, omnia ruinam non obſcurè denunciare, multas malas artes & varia morum vitia, & communis vitæ corruptelas quotidie magis atque magis exoriri, adeò certè, vt viri boni omnes vno ore conquerantur & fateantur, mores hominum omnis generis vitiis eſſe ita inquinatos & deturpatos, vt contagione quadam continuo nexu latè ſerpant, & ægri corporis inſtar latè diffundantur, & quaſi ab vno membro in aliud deducantur? Nam, ſi vitæ noſtræ humanæ actiones ad trutinam exigantur, & vitam ipſam, ac mores præſentes intueri placeat, quis eſt, per Deum immortalem, ætatis gradus, qui non valdè immutatus ſit, & ſuperioris ſæculi non multum abſimilis? Quis ordo & ſtatus hominum de curriculo maiorum & veterum inſtitutis non longè deflexit, & à ſignata orbita procul aberrauit? Vbi ſenilis quęſo illa grauitas & virtus, quam in maiorum noſtrorum & dictis & factis elucere cum ſumma dignitate conſpicimus? Vbi firmioris & virilis ætatis fides & conſtantia, quam ſuperiora tempora in viris ſuis maximè admirantur & prædicant? Quæ eſt, rogo, mollities, quæ libido, quæ leuitas, ad quam florentis ætatis noſtræ mores, qui antea cum ſummo omnium hominum iudicio, verecundia & pudore nobis commendabantur, & retinebantur, non ſint, horreſco referens, impudenter collapſi & depraũati? Quis, dico, ordo à virtute veterum, & laude maiorum non turpiter aberrauit & flagitiosè deſciuit? Aut quid denique in vita communi & moribus hominum vſquam ſimplex, integrum, & purum relictum eſſe videmus? Hæc ita cùm ſeſe habeant, in primis neceſſarium eſſe exiſtimo, vt Magiſtratus omnes, aliiq́ue, qui cũ dignitate priuatim, vel publicè regendis moribus, ac exercendis legibus ſunt præfecti, hoc præſertim corruptiſſimo ſæculo & iniquiſſimo morum tempore euigilent ſtudiis omnibus, ac tandem de veterno illo quo hactenus conſopiti fuerunt, expergiſcantur, ac ſtationem illam, in quam non citra delectum atque iudicij grauitatem diuinitùs collocati ſunt, ſumma fide, ſummis, dico, laboribus atque animi conſtãtia tueantur, ac faciant id quod bonos & ſtrenuos milites decet, vt ne minimum quidẽ ab ordinibus & inſtructa ipſa acie diſcedant & digrediantur, verùm vniuerſa, tanquam ex alta ſpecula, diligenter circumſpiciant, atque animum in mores, veluti arcum intentum, ſemper habeant, vitiaque ipſa adeò propè examinent & ſpeculẽtur, vt in iis tollendis, quæ iam in vita & moribus hominum inſederunt, & penè, quod citra animi magnam indignationem & iuſtum dolorem referre non poſſum, inueterarunt, ſeueritate planè cenſoria, quæ omni tempore optimo iure pudoris

Oratio pro Reip. ſtatu corrigendo.

& modeſtiæ habetur magiſtra, vtantur, & plurimis malis, quæ ex hac leuitate & libidine, ceu ex perenni fonte, quotidiè enaſcuntur, opportuna medicina & antidotis obuiam eant, & medeantur: qua in re cum quantis incrementis quàm plurimæ Reſp. hac ſola arte & ſtudiis, vel potius, vt verum quod res eſt, eloquar, hac vna ſola via contenderint, & à paruis initiis ad ſummum honoris & potentiæ apicem deuenerint, cùm neminem veſtrum latêre putem, non eſt, quòd hac quidem tempeſtate in his commemorandis ſim prolixior. Proinde quemadmodum veteres Rerumpub. gubernatores ſemper feciſſe compertum habemus, adeò vt nunc vulgò vſu feratur, ex malis moribus bonas leges naſci, apertè conſtat, & ſatis dilucidè demonſtratur, præſtantiſſimis quibuſque temporibus atque omnibus ætatibus felicitate quadam inſignitis, eos qui ad Reip. gubernacula & clauum ſederunt, exactiſſimam ſui muneris rationem ſumma cum religione habuiſſe. Nam, vt ceteras commoditates Reip. taceam, quibus Reſp. ipſa his artibus creſcit & augetur, quis eſt quæſo, qui non videat, ad hunc finem à Deo opt. max. Magiſtratus Rebuſpublicis eſſe datos, & præfectos, vt iis, & ceteris morum magiſtris, normas vitæ humanæ & certas leges Deo acceptas & conformes, dent, conſeruent, & elargiantur, ad quas demum ipſi ſuos, ſuorumque ciuium & diſcipulorũ mores, in his vitæ noſtræ tenebris & mundi caligine non ſecus ac nautæ ſuum curſum ad Helicen, & clariſſimos ſeptentriones inflectere ſolent, dirigant: à qua certè officij cura ſi qui ſint, vel reperiantur, qui aut voluptatum illecebris, & exoptandarum rerum aucupio, aut priuati commodi ſtudio, vel ſaltem laborum & moleſtiarum fuga abducantur, hi certè nõ ſolummodò meo, verùm omnium ſaniorum hominum iudicio, locum ipſum à Deo deſignatum & ſtatutum, nefariè deſerunt, & magna cum incõſtantia derelinquunt. Quapropter cùm ego penitius in rerum noſtrarum cardinem oculos coniicio meos, non abſque tacita quadam animi reuerentia exoſculor maiorum noſtrorum ſummam prudentiam atque animi magnitudinem, qua vſi, hanc Reip. noſtræ formulam in hanc noſtram ætatem, annuentibus ipſis Superis, cum ſummo emolumento, atque rerum domi foriſque gerendarum fauſta propagatione mirabiliter conſeruarunt, & ſtabilierunt, adeò profectò, vt nihil ſplendidius, nihilque præclarius, excogitari potuerit, quàm hiſce artibus, atque, vt ita dicam, paſſibus, in dirigenda & conſeruanda Re ipſa publica inſiſtere atque progredi, ac non ante finem motus facere, quàm omnia excogitata, perſpecta & intellecta fuerint, quæ ad huius vrbis incolumitatem atque præſtantiam noſtræ Reip. maieſtatem & ſtatum pertinere arbitrarentur, hoc etiam nomine gratis animis anniuerſaria quadam memoria grati atque prudẽti noſtrę antiquitati pro gratiarum actione ſollemni voce grates atq. laudes celebremus, ac noſtrorum maiorum prouidè excogitata & inſtituta ad poſteritatem ipſam cum immortalis famæ gloria & conſeruatione propagemus. qua certè in re quàm bene animi veſtri mecum conſentiant, ſatis probè intelligo, dum oculos meos in hunc præſtantiſſimorum virorum conſeſſum circumfero, ac quantis ſtudiis & animi attentione hanc meam orationem publicam excipiatis, video. Penetret igitur hæc mea vox, publico teſtimonio quidem ad vniuerſos facta, ſed ſeorſum ad omnes habita, in penetralia veſtri pectoris, ac non antea obliuione aliqua in poſterum deleatur, quàm extremi ſpiritus calor ipſe oſſa & artus dereliquerit. Hoc ſanè dico eò vehemẽtius, quò Res ipſa per ſe magis ſit ardua, & maioris negotij. Nam ſi de rebus leuibus, vel ſaltem mediocribus, verba facerem, non ita medius fidius rem ipſam ſeriò tractarem. Verùm,

cùm

cùm neruus Reip. & ſocietatis humanæ vinculum hoc potiſſimum nexu contineatur, vt & leges iuſtè præſcribantur, & cum ſumma obſeruantia colantur, quis eſt, rogo, in hac præſtãtiſſima optimorum ciuium caterua, vel adeò in huius Reip. ditione & imperio, tam deprauatus ciuis, qui facilè non intelligat, nihil eſſe perniciosius in ipſo vniuerſo orbe, quàm legum reuerentiam abrogari, & peccandi licentiam impunitatè confirmari? Quid denique vtilius in totius vitæ humanæ curſu, quàm propoſitis vitæ innocẽti præmiis atque laudibus, omnes noſtras actiones ita inſtituere, vt cum legibus ipſis conſentiant; ab harum norma ne minimum quidem diſcedãt, vel inflexo in hanc, vel illam partem curſu, à vero tramite aberrent? Cuius certè inſtitutæ meæ orationis ſeriem longiori, quod aiunt, filo proſequerer, niſi me plura dicere volentem admoneret temporis ratio, & cum quibus viris mihi negotium eſſet, ſatis probè intelligerem. Superſedebo igitur in præſentiarũ, ac ſi quid ſit in mè virium, & eloquentiæ, quod quàm parum ſit, facilè intelligo, reſeruabo hæc omnia ad Reip. noſtræ, adeoque veſtrum omnium ſalutem ac meliorem temporis commoditatem. Hæc oratio cùm attentis auribus magnoque ſilentio atque aſſenſu ab omnibus decuriis, ac tribus, adeoq. à Patribus ipſis cõſcriptis, eſſet admiſſa, & excepta, orator ipſe de more antequam ſuggeſtum publicum deſereret, pauca in ſui commendationẽ præfatus, ſummo cum honore per præconem publicũ ſuo loco reſtitutus fuit, ac tandem ſenatus ipſe dimiſſus atque ſolutus. Verùm, poſtero die cùm res arduæ adhuc Patres conſcriptos perplexos tenerent, de more in curiam conuenêre, ac per ſuffragia ſeueriſſimo edicto graui ſenatus conſulto confirmato, hoc vnum enixè dederunt operam, ne deinceps ex ſimili peccandi licentia corruptelæ alerentur, vel propagarentur, magno mediusfidius & prudenti cum conſilio, nec minori iudicio. Quippe cùm nihil in ipſis ciuibus perniciosius excogitari, vel reperiri poſſit, quàm peccandi cupiditatem impunitate & licentia confirmare. Itaque compoſito vtcumque pro temporis conditione ciuitatis ſtatu, Senatus cùm putaret omnium tumultuum atque ſeditionum anſam eſſe ſublatã atq; extinctam, reuocata veteri diſciplina, togati longè tutius quàm antèa, verſabantur. Verùm in ipſa vrbe breui poſtea emerſêre noui perturbatores, qui ſacra profanis commiſcentes, nihil non audebant, & ſubinde nouis turbis excitatis, Remp. ipſam in maximum diſcrimen adduxêre ac implicarunt, adeò medius fidius, vt cùm Conſules, omnia vi, atque armis fieri viderent, & quemque eò eſſe ſecuriorem, quò plures ſatellites & ſicarios penès ſe haberet, veriti, ne ſi ad conſtituendos mores & turbas tollendas, quarum præcipui Fulco Iuſtinianus & Orolandus Aduocatus auctores erant, maximum vitæ periculum adirent, ſi inermes per vrbis regiones verſarentur, cohortem prætoriam trecentorum ferè militum, aliamque validiſſimam manum ſibi compararunt; & poſtquam vrbanas ſeditiones ac ſimultates repreſſiſſent, in agrum ſuburbanum egreſſi, quæſtiones de commiſſis maleficiis ſeueriſſimas habuerunt, eoſque, qui criminis conuincerentur, capite damnabant, vel, ſi plura ſcelera admiſiſſent, exquiſitis tormentis in eos animaduertebant. Deinde ad vrbana mala penitus tollenda conuerſi, ciues omnes iuriſiurandi ſacramẽto adacti ſunt, & ſeſe vltrò obſtrinxêre, in poſterum legibus atque Magiſtratus præceptis ſe enixè citra aliquam exceptionem obtemperaturos. Ceterùm, inter diſcordias ciuiles componendũ, magna Patres ipſos difficultas torſit, quòd multi, præſertim ex nobilitate, in tanta omnium diſſenſione ſe ſingulari certamine & ad mutuum duellum prouocaſſent, nec ſine ipſo inuicem in gratiam redire ſaluo honore, ſe poſſe

Gliſcẽtes tumultus intestini Coſſ. prud. repreſſi.

aſſeuerarent. Qua re cognita, negotio ipſo in conſultationem vocato, nullæ potuerunt commodæ iniri rationes, quibus huic malo occurri poſſet, præter vnam, quòd nimirum de omnium conſenſu aream in platea Epiſcopali in ſpeciem parari ipſis pugnaturis præceptum fuit. Interim, neque etiam precibus propinquorum & affinium, tantam humani & ciuilis ſanguinis effuſionem deprecantium, ſimulata quadam animi pertinacia & obſtinatione adduci potuerunt, quin pugnæ auidos committerent. Verùm, poſtridiè conſilio conuocato, non ita longè ab ipſa palæſtra pugillari Patres conſedêre, atque eò Ioannis Baptiſtæ reliquias, permittente ipſo Antiſtite, perferri iuſſêre. Quibus peractis, cùm Archiepiſcopus, & Conſules, certatim quiſque per ſe factionũ Principes rogarent, ac ſummis precibus inſtarent, vt familias ſuas ſimultatibus, ciuitatem diſſidiis ac cæde liberarent, ægrè impetrare potuerunt, vt ſuas iniurias ipſi Præſuli, & Conſulibus totius ciuitatis nomine rogantibus condonarent, adeò vt potius religione, factionum Principes, qui in iras implacabiles exarſerãt, quàm tantorum virorum precibus inflecterentur. Exinde Conſulibus accreuit multum exiſtimationis ac dignitatis, & maior deinceps authoritas attributa atque habita. Hæc ferè geſta ſunt ſub annum milleſimum centeſimum vndeſeptuageſimum. Ceterum, octennium ferè poſtea, cùm Ioanna Henrici Britanniæ regis filia Gulielmo Siciliæ regi deſponſata eſſet, in profectione Sicula Genuam etiam diuertit, ibiq́ue magno cum apparatu, atque non citra optimæ in illam voluntatis indicia & clara argumenta à ſenatu honorificentiſſimè excepta eſt. ſubſequenti verò anno Fridericus Imperator cum Beatrice coniuge ſua & filio Henrico Parma profectus Genuam venit, ibiq́ue aliquot dies commoratus, & ſumma liberalitate, ampliſſimiſq́ue donis proſecutus, Mediolanum contendit, magna cum ſenatus Genuenſis ſatisfactione. Nam, antequam vrbem excederet, nihil habuit antiquius, quàm Reip. immunitates & priuilegia iterum confirmare & conſtabilire. Quo ferè tempore Genuenſes cõſimili hoſpitalitate atque magnificentia Ludouici Galliarum regis filiam ad ſe tranſuectam, excepêre, & ad Alexium Emanuelis Byzantini Cæſaris filium, futurum eius cõiugem, Conſtantinopolim, inſtructis triremibus, deuehendam procurauêre. Quibus certè meritis, magnam apud omnes Principes gratiam ſibi parauerunt. Verùm, non ita multo pòſt, in vrbe eiuſq́ue agro ſuburbano ciuiles iterum ſimultates atque diſſenſiones auctore Fulcone Iuſtiniano, cuius proximè mentionem habuimus, excitatæ, & exortæ fuerunt. Is enim familiæ ſuæ Princeps, quietis atque otij impatiens, extincto priore otio quod cum Aduocatorum gente habuerat, graues diſcordias cum Cortenellæ vrbis ciuibus exercuit; vtq́ue illos maioribus damnis afficeret, cum Aduocatis prioribus & veteribus ſuis aduerſariis, nec non cum Ventorum familia fœdus icit, & nouas neceſſitudines coniunxit. Et ſi verò conſules, ac plerique optimates magnam darent operam, vt publicæ paci conſuleretur, neque ad vetera odia recurreretur, tamen nunquam fieri potuit, vt conciliatis animis, inuicem in gratiam redirent: ſed acerrimis odiis ſæpius inter ſe decertarunt. Et cùm in ipſa vrbe conſerendi manus nulla facultas daretur, vtriuſque factionis Principes cum ſuis clientibus in ſuburbanum Biſamni propinquum, ad dirum & cruentum certamen confluxerunt, eo certè euentu, vt pleriſque illorum vtrinque interfectis, tandem ipſi factionum Principes progreſſu temporis in mutuam gratiam venerint: nec maior ſecuritas, vel tranquillitas in ipſa vrbe oſtendebatur, nouis ſubinde erũpentibus odiis, & factionibus, quibus tam manifeſtè certatum & graſſatum eſt, vt

Fridericus cùm cũ vxore Genuam venit.

est, vt Lanfrancus Turcius, vulgò de Turca dictus, vnà cum pleriſque aliis ſceleſtis hominibus, ob priuatas inimicitias & diſcordias Augelerium Vſuſmariũ, virum conſularem, trucidare nõ fuerit veritus: quod ſcelus in ipſa vrbe magnas turbas dedit, adeò vt nobilitas & populus in Cõſulum gratiam antiquatis omnibus diſcordiis atque odiis, hac potiſſimum de cauſa in mutuam beneuolentiam coiuerint, vt tam nefarium flagitium, tantíque Conſulis mors ſeueriſſimè vindicaretur & expiaretur. Proinde cùm patricida cum ſuis ſicariis in fuga elapſus eſſet, conſtitutum fuit, vt illorum domos, qui Conſulari ſanguine manus fœdaſſent, ſolo ad poſteritatis memoriam æquarentur, & bona omnia fiſco adiicerentur; ipſi verò proſcriberentur, ac vbicumque agerent, pro nefariis & ſceleſtis haberentur. Ceterum compoſito ac ſedato Reip. vrbano ſtatu, ſublatiſque diſcordiis & controuerſiis, quæ mirum in modum tranquillitatem publicam interruperant & conturbarant, ſummâ prudentia ſenatus factum fuit, vt ſubſequentibus annis Genuæ non ſolummodò domi pacata eſſent omnia, verum etiam foris illius ſtatus mirificè floreret & augeretur. Sed priſtinæ tranquillitatis perturbatores hanc vrbis felicitatem non tulerunt, atque otij fructũ optimo cuiq. inuidêre, ita vt excitatis ſubinde nouis ſtudiis, populus ipſe diſtraheretur, & inter ſe valdè diſcordes, & publicæ, vt diximus, quietis impatientes, nouâ gubernationis formã contentiosè expeterent, ſummaq. cũ importunitate Patres cõſcriptos ea de cauſa defatigarẽt. Igitur anno eiuſdẽ ſęculi nonageſimo, 1190.
Raimundo Freſſia, Morino Rodoani filio, Simone Vento, Ida Carmandino, Lanfranco Peuere, Henrico Picamilio, Othone Iuſtiniano, Bonifacio Vgerio, Vgone Alberigo, & Ialone Iuſto Coss. cùm ſenatus videret populi pertinaciã, ſimulque animaduerteret, nouorum ſtudiorum auctores non ita facilè ad morum ſeueritatem & modeſtiam reuocari poſſe, niſi certa temporis ratione ac temperamento, conuocatis in curiam omnibus ordinibus, atque habitis centuriatis comitiis, Senatus conſulto decretum eſt, vt Prætori externo totius Imperij ſumma permitteretur; & primus, quem ciuitas ea dignitate ac titulo insignitum vidit, fuit Manegoldus Terocius Brixia oriundus. Ceterùm & ſi ob graues Conſulum diſſenſiones, illum proximo anno accerſiri placuerit, nihilominus tamen aliorum Prætorum poſteà ſubſecutorum electio, niſi poſt triennium continuata eſt; ſiquidem medio illo tempore, denuò, vti ſæpius contigit, Conſules cum ſupremo imperio ac poteſtate creati fuerunt. Huius verò inſtituti præcipua & intima cauſa, maioriex parte ipſorum Conſulum ambitioni & æmulationi, cùm inuicem cedere, vel obtemperare nollent, proculdubiò accepta debetur. Nam cùm hæc ciuitas, vti anteà dictum eſt, progreſſu temporis immenſis opibus ac populorum frequentia & numero mirificè excreuiſſet, populares, honoribus ac dignitatibus plus iuſto inhiantes, minimè committendum putabant, vt Conſules eo, quo diximus, modo crearentur, præſertim cùm putarent, ſibi ea ratione aditus ad honores capeſſendos obſtrui ac impediri. Quarè cùm vnicum remedium oſtenderetur, ad illud confugiendum, licet per ſe ignominioſum eſſet, exiſtimarunt, cùm in primis maiorem Reipub. quàm priuati dedecoris habendam eſſe rationem ſibi perſuaderent. Itaque ex communi Patrum decreto ſancitum & conſtitutum fuit, vt externorum Prætorum electio fieret, penes quos per ſpatium vnius anni, duorum, vel trium, prout ſcilicet ſenatui expedire videretur, totius Reip. regimen atq. adminiſtratio conſiſteret, ea tamen cautione adhibita, vt interim, tam ciuilium, quàm publicarum rerum cauſa, Conſules minoris auctoritatis, & certorum

Genua ſub externo Prætore.

nobilium numerus, qui eis, ceu perpetui collegæ, ac ſocij in gubernatione adeſſent, ſubſtituerentur. Ab huiuſmodi autem adminiſtrationis genere ſubinde, prout nempè ciuium animi hos, vel illos effectus induerant, & in varia diſtrahebantur, variatum fuit, & interdum ad priſtinæ gubernationis formam recurſum, adeò vt temporis decurſu ipſi Prætori externi iudices, quorum conſiliis in rebus arduis & perplexis vteretur, ſæpiùs adhibiti fuerint. Hæc ſummatim ac breuiter in præſentiarum de Rectoris creatione recenſuimus. At breui pòſt, ciuitas internis odiis mutuiſque ſimultatibus tantoperè iactata eſt, vt nulla ferè fuerit familia, quæ nouis factionibus & turbis aliqua in parte nõ pollueretur, & præter Ingonem Fleſſium, Augellerium Marium, & pleroſque alios egregios ciues deque patria optimè meritos, à nefariis ac perditiſſimis hominibus circa hæc tempora contrucidatos, etiam Lanfrancus Peuere familia genitus, vir conſularis, alioquin, vt multi arbitrantur, nouarum rerum ſtudioſus, poſtquam cum Caſtellanorũ familia, quæ poſtmodum in Iuſtinianos tranſijt, diu acres inimicitias exercuiſſet, tandem à tribus eius familiæ, quorum duo Fulchini, tertius verò Gulielmus dicebatur, quàm miſerrimè interemptus fuit. Hęc enim familia, cùm magnis opibus ac potentiſſimis clientelis eſſet ſubnixa, plus ſibi iuris & auctoritatis, quàm reliqui, in vrbe ſibi arrogabat, ſic vt non vereretur per ſummam inſolentiam debacchari, & optimo cuique inſidiari, tanta cum omnium bonorum indignatione, vt Magiſtratus ipſe illorum auſus atque conatus vix reprimere atque compeſcere poſſet: adeoque erant intolerabiles, & in omnes iniurioſi, vt Præſes ipſe paulò antè ad id muneris aſſumptus, cùm de auctoribus admiſſi ſceleris cogitare vellet, atque pro cauſæ factique cognitione pœnas erogare, Fulconem Caſtellanum totius familiæ Principem in ius vocaret, ipſius potiſſimum ſuaſu atque inſtinctu accidiſſe, eo certè euentu, vt excuſſis atque penitius introſpectis meritis cauſæ, Fulco publica ſententia damnatus fuerit. Sed cùm fuga capitalem pœnam declinaſſet, tandem eius domus ac ædificia omnia diruta & ſolo æquata. Nec ſolummodò Caſtellana familia ſiue Iuſtiniana, pleriſque aliis ex præcipua nobilitate ſibi aſſociatis, multas in Repub. turbas dedit; ſed habuit multas ſibi hac in re pediſſequas, quæ pari modo illam miris ſtudiis atque artibus perturbarent, & perplexam tenerent; inter quas, primas ſibi vendicarunt Curiales, aliàs de la Corte, dicti, gratia & opibus ea itidem tempeſtate potentes, qui cum ipſis Iuſtinianis, ac etiam Cataneis varias inimicitias exercebant, tanta cum audacia, vt ſpreta omnium legum & magiſtratus reuerentia, & auctoritate, in pluribus locis extra vrbem, cùm in ciuitate id commodè fieri nequiret, varios conflictus haberent; plurimæq. cædes vtrimque committerentur: quibus omnibus Conſules nulla ratione obuiam ire poterant, nec impedire, quò minus illorum cauſa grauiſſimi tumultus & ingentes perturbationes cum magno totius Reip. detrimento ac publici boni iactura paſſim exorirentur. Quorum ſanè temeritati cùm pleræque aduerſæ familiæ ex præcipua nobilitate vellent omnibus viribus reniti atque reſiſtere, multò maiores motus ſubſequebantur: eoque tandem deuentum erat, vt cùm nulla ratione reprimi vel reſtingui poſſent, omnia aperto Marte agerentur, omnibuſque legibus dignitas & auctoritas prorſus abrogaretur, adeò ſanè, vt Curiales in contemptum ipſius Senatus, tres Conſules, ſcilicet, Ioannem Aduocatum, Rubaldum Curialem, & Henricũ Embronum, qui ſuas partes ac ſtudia foueret, ſibi priuata quadam arrogantia & auctoritate eligerent. Ceterùm, in tanta rerum omnium confuſione, tamque deplorando Reip.

do Reip. ſtatu peropportunè, ac omninò diuinitus, accidit, vt ijſdem fermè diebus Marcoaldus Henrici Cæſaris dapifer Genuam appuliſſet. Hic enim, vbi primùm Fridericus cognomento Aenobarbus, eius pater, è viuis ſubtractus eſſet, nihil prius atque antiquius habuit, quàm vt præter cetera, Tancredum Gulielmo Siculorum regi ſuffectum & ſurrogatum, regno deturbaret. Proinde cùm haudquaquam ignoraret, quantū Reſp. in ea expeditione ſibi emolumenti afferre poſſet, ſtatim Othonem Antiſtitem Rauennatem, & Arnaldum Strettum Placentinum, legatos Genuam miſit: quorum legatione audita, Senatus viciſſim Hugonem Cataneum, & Idonem Picium ad Cæſarem ablegauit, eiuſque poſtulatis benigniſſimè aſſenſus eſt. Triennio pòſt, anno ſcilicet milleſimo centeſimo nonageſimo quarto, rurſus nouam legationem per Marcoaldum, cuius proximè mentionem fecimus, ad eundem habuit. Cùm enim ipſe plurimum auctoritate & conſilijs apud omnes Imperij ordines valeret, illum primò quidem ad varios Principes, & mox ad Genuenſ. ablegauit, vt inter cetera, quæ in mandatis habebat, expeditionem naualem, prout Ligures ſe facturos receperant, ſedulò expedire curaret, ita vt cùm ipſe legationem Genuæ ſubiret, ipſius opera & auctoritate ciuilis illa licentia & domeſticæ contentiones maiori ex parte ſuppreſſæ & conſopitæ fuerint, cùm præſertim Ligures iuſtis auxiliis & non contemnenda claſſe ipſum Cæſarem, hoc à Senatu mirum in modum efflagitantem, adiuuare decreuiſſent. Qua expeditione detenti, multi domeſtica arma in exteros, magna cum ſui nominis laude, nec minori patriæ beneficio, contulêre. Nam cùm Genuenſ. populus otij ac tranquillitatis ſit impatiens, bene, cum illorum Repub. agitur, ſi arma & vires, quibus ſubinde in perniciem patriæ abuſi fuerunt, in exterum hoſtem conuerterent ac detorquerent. Vt verò deinceps commodius omnia domi foriſque gererentur, ſenatus cōſulto, ac etiam Cæſariani oratoris ſuaſu, nouus Prætor deſignatus fuit, nempè Vbertus Oleuanus nobilis Papienſis, vir manu conſilioque promptus, cuius fides, virtus atque induſtria plurimum ſanè ipſi Reipub. profuit. Interea temporis, Reſp. vt Cæſari obſequeretur, pro Neapolitana & Sicula expeditione validiſſimam claſſem ductu Prætoris, recèns omnium ſuffragiis atque ſententia electi, qui Draconem Gambolum Genuæ in ſuum locum ſubſtituerat, Marcoaldo Cæſaris, vti diximus, legato, & Marchione Montferratenſi comitantibus, emiſit: breuique pòſt effectum eſt, vt Gaeta deditione occuparetur, indeque, relictis prius in ea ciuitate Beltrabo Selimbono rectoris iudice, & Othobono Reip. ſcriba, qui à Gaetanis iuramentum ac fidem acciperent, & mox Neapolim verſus nauigatione ſuſcepta, illuc die, qui D. Bartholomæi feſtum præcedit, appulerunt, breuiq. temporis ſpatio conſimili fortunæ abblandientis aura, Neapolim vnà cum finitimis inſulis receperunt. Deinde Cal. Sept. proſpera nauigatione Meſſanam peruentum, ibique atrociſſimum bellum inter Ligures ac Piſanos cum magna vtriuſque gentis clade redintegratum: quo quidem tempore, Prætor in aduerſam valetudinem prolapſus, haud multo pòſt, vita exceſſit. in cuius locum Otho Carretus, pari cum dignitate ſubſtitutus fuit, ſub quo Catania & Syracuſa partim vi, partim deditione occupata, & tandem Panhormus vnà cum arce ſecūdis fortunæ auſpiciis recepta. Dum hęc in Sicilia feliciter geruntur, Senatui populoque Genuenſ. legatos ad Emirmumenim Numidiæ regem mittere placuit, eaque de cauſa Vbertus Nigrius & Gulielmus Zerbinus, præclari viri, atque longo vſu rerum periti, delecti fuerunt, qui communi Reipub. nomine cum illo fœdus ac ſocietatem iniuerunt.

Nouus Prætor.

Genuenſ. & Piſani adſunt Henrico Imp. in oppugnandæ Sicilia.

Bellum inter Genuenſ. ac Piſ redintegratum.

Fœdus Gen. cum rege Numidiæ.

Pro-

1192. Proximo anno, ſcilicet eiuſdem ſæculi nonageſimo ſecundo, & duobus ſub-
ſequentibus, ciuitas Conſulari auctoritate atque imperio recta & admini-
1193. ſtrata fuit. Quo tempore exacto, de communi Senatus conſulto Iacobus Mai-
1194. nerus patria Inſuber, Præſes deſignatus, & poſt illum Drudus Marcellinus &
ipſe Inſuber, vir pacis belliq́ue artibus egregiè inſtructus atque ornatus, ſub
1195. quo publicis Patrum ſuffragiis decretum atque ſancitum fuit, vt ipſi Prætori
quotannis octo ciues adhiberentur, qui vnà totius Reip. redditus & impenſas
1196. diligenter cognoſcerent, ſimulq́ue vectigalium, armamentorum, reiq́ue naua-
lis & aliarum rerum ad Remp. pertinentium, curã ac regimen ſuſciperent. quo-
rum quidem nomina hęc fuerunt, ſcilicet, Hugo Embriacus, Nicolaus Iecan-
ceus, Ingo Longus, (hæc autem familia in Iuſtinianos tranſijt) Gulielmus For-
narus, Belmuſtus Iercarus, Montanarus Auria, Gulielmus Nigrius, & Anſal-
mus Guaracus: in cauſis verò ciuilibus & forenſibus, Rogerius Nelius, Phi-
lippus Cauaroneus, Simon Iecanceus, Opicius Guercius, Gulielmus Panerius,
Gulielmus Rotius, Vbertus Porconus, & Ido Baldizonus, Conſules renuncia-
ti. Sub huius optimi ac præclariſſimi rectoris adminiſtratione, præter cetera,
contigit, vt Piſani occultè mitterent, qui Bonifacium oppidum in Corſica re-
pentino motu adorirentur. Qua quidem re per ipſum Marcellinum comperta
& intellecta, eueſtigiò illorum auſus frangendos eſſe cenſuit, & aliquot naues
ea de cauſa inſtructas, aduerſus eos educendas curauit. Quod quidem cùm pri-
mùm illis innotuiſſet, nulla mora interpoſita, ſeſe illinc Sardiniam verſus pro-
ripuerunt. At Præſes, qui claſſi cum imperio præerat, tanta celeritate in præoc-
cupandis hoſtium ſtudiis vſus eſt, vt, relicto Bonifacio, ſtatim ad Callarim, qui
locus eſt in Sardinia, quò per fideles ſpeculatores hoſtem iuiſſe compererat,
adnauigarit, ibiq́;, licet Piſani Liguſtica potentia deterriti, fugam capeſſerent,
& hinc inde circumuagarentur, copias ſuas in continentem expoſuit, & cum
Marchione Gulielmo, qui Caralitanam toparchiam vi inuaſerat, prœlio haud
ſemel decertauit: eoq́ue tandem ſuperato, Bonifacium rediit, vt illud valido
præſidio firmaret, rebuſq́ue in vtraque inſula proſperè ac ex voto geſtis, Ge-
nuam ouanti ſimilis reuerſus eſt. ſed poſtquam decurſu temporis, Piſanis vnà
cum viribus audacia excreuit, importuna nauigatione omnia infeſtantes, nihil
prius habuerunt, quàm cum hoſtili claſſe concurrere: quorum optatis cùm ex
occaſione temporis plenè ſatisfactum eſſet, magna cum vtriuſque partis clade
naumachia commiſſa fuit, ſicuti hæc omnia ſuis locis ac temporibus enarra-
buntur. Poſt quarum rerum ſucceſſum cùm Prætor, rebus, vti diximus, benè
ac feliciter peractis, Genuam poſtliminiò rediiſſet, in ciuitate multa omninò
præter ſpem & voluntatem accidiſſe reperit, quæ & legibus valdè repugnarent,
& publicæ quietis neruum mirum in modum inciderẽt. Ido quippe Cataneus,
ſiue, vt aliis placet, vnus ex ipſius liberis, vir factioſus, & nouarum rerum cu-
pidus, nonnulla Reip. ſtatuta & ſanctiones recèns contra omnem æquitatem
violauerat, ac multa bono viro & tranquillo ciue indigna commiſerat, adeò vt
Prætor hac de cauſa ipſum ad ſe continuò accerſiri iuberet. Verùm, cùm ille
dicto audiens non eſſet, iuſſit Prę́ſes, vt domus eius exciſa funditus euerteretur.
Quo ſanè facto, licet à pleriſque improbato & damnato, tamen hoc aſſecutus
eſt, vt tali ſub exemplo optimatum arrogantiam & faſtum aliqua in parte co-
hiberet, qui eò vſque deuenerant, vt ob deprauatam viuendi conſuetudinem
1197. ægrè legibus & magiſtratibus obedirent. Tranſacto anno, quia ſeſe in Prætu-
ra non minus prudenter, quàm fortiter geſſerat, rurſus in eadem dignitate ac
mune-

munere confirmatus est, qui statim sub initio suæ confirmationis publico edicto magnificentiam & sumptuositatem intolerabilem inhibuit, ac priuatorum ciuium turres, aliaq; laqueata ædificia, in ordinem, depressione facta, redegit, præsertim cùm per leges non liceret vltrà octoginta pedum altitudinem ædificia attollere. Pari seueritate in alios præcipui ordinis viros vsus est, qui impotentia animi eò lapsi erant, vt dominandi libidinem non obscurè præ se ferrent, & inter reliquos, in Nicolaum Auriam absentem seuerè animaduertit, qui contra publicum edictum atque patrias leges priuatim cum multis nauigiis in Siciliam adnauigarat, eaq. propter, illius ædificia pari modo destrui ac euerti iussit. Verùm Auria reuersus, cùm potentia, stirpisque antiquitate valdè floreret, ratus huiuscemodi contumeliam non esse ferendam, vel pro dignitate sua aliquo modo dissimulandam, cum armata manu in Rectoris palatium contendit, & ibi irruptione facta, omnia variis cædibus complebat: sed beneficio pontis cuiusdam ad euitanda pericula, vt aliqui putant, ab ipso Præside constructi, saluus & incolumis illius manus euasit, & ita sese clanculum ad ædes Archiepiscopi è regione positas subduxit, magnoque cum animi ardore & impetu Auria ipsius Præsulis ædes occupare annixus est; quod profectò assecutus fuisset, nisi à promiscua plebe subitò ad tantum spectaculum prouocata, impeditus ac strenuè repulsus esset. Tandem Auria suorum intercessione inflexus, cum Prætore, mitigatis animis, in gratiam rediit. Postero anno, nempe ciusdem sæculi duodecentesimo, sub Alberti Mandelli ciuis Mediolanensis 1198.
Prætura, Pisani suapte natura inquieti, & occasionum haud segnes, cùm viderent, præter ciuiles contentiones & vrbanas simultates, etiam pleraque municipia, præsertim in ora Susiniana orientem Solem spectantia, ratione feudorum, quorum cognitio ad Senatum Genuensem spectabat, indies tumultuari, & turbas ciere, nequaquam sibi quiescendum statuêre, existimantes, opportunitatem ex temporis occasione sibi esse datam, vt solicitatis ad defectionem turbarum & tumultuum auctoribus, ipsi, Lunensi portu, in primis suis rebus idoneo & opportuno, potirentur. Verùm ipsorum consiliis atque votis nulla ratione fortuna respondit: Quando quidē, vt primū id ad Genuensiū cognitionē peruenit, citra aliquam temporis cunctationem ex Senatus cōsulto præualidum præsidiū eò destinatum fuit, breuiq; pòst, in suburbanis tectis cū hoste congressi, & vbi aliquandiu vario atque ancipiti euentu pugnatum esset; tandem victoria ad Ligurem inclinauit, plerisque ex parte aduersa vulneratis, atque aliis interfectis. Quo sanè factum est, vt, cùm essent viribus & fortunæ prosperitate destituti, desperatis quodammodo rebus, nonnulli eotum ex præcipuis ad vrbem eo consilio accederent, vt supplices veniam implorarēt, quam certè pro senatus solita humanitate, non citra tamen aliquam pœnæ irrogationem impetrarunt. Per idem fermè tempus, etiam in Insubriæ finibus Liguribus conterminis, tumultuatum fuit. Nam cùm Insubres pleriſque in locis imperij sui fines proferre ac dilatare cuperent, hoc vicinæ vrbes, quæ licet mira inconstantia & propensionis volubilitate in diuersum traherentur, ita vt interdum pro Cæsare, interdum verò contra ipsum starent, quàm ægerrimè ac molestissimè ferebant, & in primis quidem Derthona & Alexandria, quæ vrbes Liguribus finitimæ, potentiam eorum magis quàm ceteræ, reformidabant. Verùm, cùm interea indigenæ Tassaram Liguſtici imperij oppidum, sibi contiguum, summa astutia, aliisque malis artibus occupassent, populus Genuensis de re tam atroci ac repentina certior factus, illuc statim cum aliquot militū

Turres Genuæ iussu Prætoris depressæ.

Genuens. victoria.

manipulis Prætorem ablegauit,eo consilio vt si omnia hostiliter agi deprehenderet,oppidum ipsum obsidione premeret, ac non antea discederet, quàm deditione facta, recuperasset. Sed cùm præter spem oppidanos sic esse animatos reperiret, vt non solùm hostilem impetum fortiter ac strenuè ferrent, verum etiam cum summa alacritate & ardore illud defenderent atque propugnarent, plus temporis in ea expeditione absumpsit, quàm vnquam antea existimarat. Is tamen oppugnationis exitus fuit, vt tandem non sine vtriusq; partis cæde, præsertim propugnantium, denuò is locus in Ligurum potestatem rediret & reciperetur. Et quia multorum iniuriis expositus, subindè plurimorum telis impetebatur, & Reipub. propter graues sumptus ac intolerabiles expensas, inutilis reddebatur, communicatis in senatu super hoc sentẽtiis, tandem decretum & statutum fuit, vt, oppidanis in coloniam deductis, & aliò transmissis,oppidum excinderetur. Paucis diebus interiectis, populus Vintimilius,sub nouo Prætore, videlicet Beltramo Christiano ciue Papiensi Genuæ substituto, excitata seditione, à Ligurum fide atque obsequio recessit: cuius rei fama vt primùm Genuam perlata est, protinus communi omniũ Patrum sententia sancitum est, vt coacto milite armis ad pristinam fidem & officium redire compellerentur. Ceterum, ea expeditio hunc tandem euentum sortita est, vt ob rem, minus prudenter exque militari disciplina & ordine administratam, infeliciter omninò succederet, adeò vt post duorum mensium oppugnationem, tandem infecto negotio, domum reuersi fuerint. His autem fermè temporibus,res Genuensiũ in Sicilia fortunam longè benigniorem expertæ sunt. Nam cùm Gulielmus Tornellus cum octo triremium classe à Rep. instructarum, in eam insulam secunda & prospera nauigatione transfretasset, eo quidem animi decreto, vt quendam maris prædonem ac piratam Ligustico nomini longè infensissimum, adoriretur, insigni victoria potitus est. Nam licet ipse pirata, pari nauigiorum numero instructus, reginæ Constantiæ, Rogerij Normanni filiæ quæ Henrico nupserat, gratia & fauore innixus esset, qua quidem fiducia se iuxta littus Panormitanum receperat, cum eo tamẽ consertis manibus, post longum & cruentum prœlium, tandem illum cum omnibus suis nauigiis in suam potestatem redactum, captiuum fecit, & mox in gratiam eiusdem reginæ liberum dimisit. cuius certè beneficij cùm Siculi reges memores essent,postea effectum fuit,vt Resp.quę ad ea ferè tempora cum Siculis magnas grauesque inimicitias & controuersias habuerat, statim post obitum Henrici regis, opera & auctoritate Nicolai Auriæ, in mutuam gratiam & amicitiam rediret: qui, haud multo pòst, cum non contemnendo nauigiorum numero in Siciliam profectus est, vt Liguscicæ classi ex Syria redeunti obuiam iret, atque præsidio esset: & sic in eam insulam appulsus, reginæque legatione exposita, tam ipsa, quàm omnes regni proceres, mirum in modum commodis & tranquillitati Reip. fauere cœperunt, præsertim cùm Genuensiũ operam & studium sibi quàm maximè opportunum ac vtile intelligerent: faciliqúe negotio impetrauit, vt sublatis omnibus controuersiis atque aliis simultatibus, omnes Ligures in vinculis ibi asseruati, cõtinuò pristinæ libertati restituerentur, & in posterum omnes immunitates ac solita priuilegia locum pristinum sortirentur.

Vintimilium frustra à Gen. oppugnatum.

Genuens. cum Siculis reconciliati.

LIBER

ANNO Christianæ salutis supra millesimum ducentesimo, Senatus decreto Orlandinus Malapresius Luca oriundus, Prætor designatus fuit, cui, exiguo pòst tempore, è viuis subtracto, Gulielmus Henricus eius vicarius successor datus. Consules autem iisdem diebus, Rugerius Helias, Amicus, & Balduinus Catanei, Philippus Cauaroneus, Gulielmus Pallus, Belmustus Lercarus, & Gulielmus Rozzinus, renunciati. Circa hæc tempora, cùm in Syria, à Memphitico rege, quem ipsi Sulthanũ vocabant, propter bella in Christiani nominis Principes gesta, nonnulli Genuens. ex præcipua nobilitate in arcta custodia detinerentur, ad eũ Fulco Iustinianus vir, tametsi immodicus gloriæ, semperque animi inquies, singulari tamen prudentia & rerum gerendarum peritia insignis, cum amplissimis muneribus amandatus, eique à senatu seuerè iniunctum atq. imperatum fuit, vt eorum liberationem omni studio ac diligentia procuraret. Is itaque prospero ventorum afflatu illuc circumuectus, regem, tunc temporis Alexandriæ subsistentem, adiuit, & in familiare colloquium admissus, initiò haud sanè mediocrem spem concepit, fore, vt breui, rebus ex animi sententia succedentibus, ad suos remigraret. Verùm enim verò cùm id negotij præter spem atque opinionem magno cum suo aliorumque incommodo indies prorogaretur, veritus, ne nimia cunctatione, ob nouas bellorum faces tum à plerisque Christiani orbis Principibus in eum accensas, sibi in patriam redire integrum foret, Genuam quàm primum reuersus est, sub idem ferè tempus, quo in sinu Tunetano tres Pisanæ onerariæ, nempè Castellana, Diana, & Pauona, ab his, qui naui, vulgò Buccanigra, deuehebantur, expugnatæ fuerunt, & multis armamentis ac pretiosis mercibus onustæ, Genuam perductæ. Anno eiusdem sæculi vno ac ducentesimo, vnanimi senatus voluntate Gulielmus Embriacus, Nicolaus Cataneus, Iordanus Richerius, Gulielmus Guercius, Nicolaus Auria & Guido Spinula Coss. designati, sub quibus octo triremes, duce Nicolao Auria, pro earum nauium, quæ variis mercimoniis refertæ, è Syria expectabantur, præsidio ac securitate, instructæ ac eductæ fuerunt: isque secundis ventis in Siciliam delatus, pacem cum Regni proceribus constabiliuit, & in reditu tantum auri, argenti ac gemmarum secum attulit, vt hæc omnia mille & quingentarum librarum summam adæquaret: eaque pecunia in publicum ærarium congesta. Iisdẽ quoque temporibus, Leo Armeniæ rex in vniuerso suæ ditionis regno, & Cilicia, quæ etiam sub illius imperio tenebatur, multas immunitates Reip. concessit, & præter ceteras, vt Ligures in vrbe Sisa, Malmistra, & Tarso, templum, vicum, publicam domum, quam ipsi Fundicum vocant, ac etiam priuatum forum seorsum haberent. quod sanè priuilegium adhuc in archiuis Senatus illæsum atque integrum adseruatur. Initio proximi anni Guifredottus Grassellus patria Insuber, ad Prætura promotus, cui ex S. C. quatuor ciues singulari prudentia & fide conspicui, quorum præcipua cura & administratio circa publicorum redituum & impensarum rationem versaretur, adhibiti fuerunt, scilicet, Nicolaus Cataneus, Gulielmus Tornellus, Belmustus Lercarus, & Henricus Nigrius: At pro causis forensibus, quatuordecim Coss. designati, sub quorum præfectura, & gubernatione, Albertus, Gulielmus, & Rainerus, Gulielmiq. filij, Gauij Marchiones, Gauium oppidum & arcem, omniaq. loca finitima suæ ditionis, pro quatuor librarum millibus Reipub. diuendiderunt,

1200.

Legatio ad Sulthanum.

1201.

Nicolaus Auria.

1202.

Loca Genuens. diuẽdita.

omniaque ſua iura in eam tranſtulêre, ipſique, præter acceptam pecuniam, in
1203. patriciorum ordinem cooptati, atque vrbe donati ſunt. Sequenti anno, Senatus eundem Prætorem habuit, eique rurſus quatuor nobiles, ceu fidiſſimos conſiliarios, attribuit, videlicet, Gulielmum Barcam, Othonum de Cruce, Idum Carmandinum, & Guidonem Spinulam. Conſules autem, pari numero, vt ſuperiori anno, deſignati, ſub quibus, præter ceteros, indigenæ Vallis Arociæ ſeſe vltrò Reip. tutelæ atque obſequio permiſere. Cùm verò hac tempeſtate, Genuæ, more ſolito inter Nobilitatem, & Popularium partium ſtudioſos, propter politici ſtatus adminiſtrationem nouæ ſimultates ac diſſidia exorirentur, non defuerunt etiam priuatæ contentiones ac iurgia, ne aliqua in parte ſcilicet, Reipub. tranquillitas conſiſteret: quibus poſtmodum factum fuit, vt Cataneis inſtigantibus, ac ea in ciuitate opibus & dignitate florentibus, Sorleo Peuer ſuæ familiæ præcipuus, per inſidias interfectus fuerit. ſimulque grauiſſimę turbæ & moleſtiſſimæ commotiones, præſertim inter Aurios, Caſſicos, & Malinfantes, datæ & excitatæ fuerunt. Et quamuis qui rerum gubernaculis admoti erant, omnibus modis & viribus eas reſtinguere & componere niterentur; tamen poſt deſudatos multos labores, res ipſa irrita & nequicquam attētata fuit, ſic, vt citra aliquam temporis intermiſſionem ad arma furenter concurrerent, atque acerrimis odiis inter ſe dimicarent. Nec ſtatui poterat aliquis controuerſiis & diſſenſionibus finis, niſi ſumma prudentia & authoritate Prætoris effectum fuiſſet, vt, reuocatis eorum animis, tandem poſt multam cohortationem ab eis impetraſſet, vt derelictis tandem perniciosis Reip. ſtudiis, arma dexteraſque ad ſalutem patriæ reſeruarent, præſertim cùm ex temporis occaſione Reſp. ipſa illorum opera mirum in modum indigêret in præſenti expeditione, quam contra occidentalis Liguriæ oræ populos nuper temeraria defectione alienatos, ſuſceperat. Sauonenſes enim, inter reliquos, qui à reuerentia Reip. deſciuerant, omnium primi extiterant, qui poſt multas difficultates ſuperati, tandem ad priſtinam fidem atq. obſeruantiam cum cæteris redacti ſunt, multis interim captis, qui turpis defectionis primarij authores fuerāt, in quos ſeuerè, vt par eſt, animaduerſum fuit. mox in Tabianos arma ſunt cōuerſa, & illorum arx, alioquin munitiſſima, diruta, totuſque ager deuaſtatus. Quibus exemplis & rebus geſtis cōmoti Albingauni, qui ſumma cum animorum pertinacia Liguſticum imperium detrectauerant, vltrò ſeſe ſubmiſſis animis priſtinæ Genuenſium potentiæ atque fidei ſubmiſēre. Poſtero anno, Prætura in
1203. eundem collata fuit. quo quidem tempore Filandriæ Comites cum Venetis, Co. S. Pauli, Bonifacio Marchione Montferratenſi, & pleriſque aliis Chriſtianis proceribus fœdere ſimul iuncto, Byzantium occuparunt: & cùm Veneti in eius vrbis expugnatione, quorundam Diuorum reliquias, nec modicam crucis Dominicæ partem nacti eſſent, eamque cum nonnullis aliis mercibus Venetias tranſmiſiſſent, nauis, qua hæc omnia deuehebantur, à duabus Liguſticis triremibus duce Bondelio intercepta eſt, ac direpta, & inter cætera, ipſius S. Crucis particula Genuam delata: quod ſanè Venetorum animos ad maximam indignationem concitauit, miſſiſque Genuam qui ablata repeterent, cùm de his reſtituendis, nulla, vel certè perexigua ratio haberetur, ob id, & pleraque alia, nouæ rixę ac bellorum ſemina inter vtramq. gentē exorta ſunt, Piſanis interim hac de cauſa non mediocriter in gaudiū & lætitiam effuſis, qui vtriuſq. partis æmuli, hoc vnum in primis ſtudebant, vt ſubindè hæc odia & ſimultates vehementius, ceu admotis facibus, incenderentur. Ceterùm, licet

Sorleonis Peueris interitus.

Multæ ciuitates à Genuenſ. deſciunt, quæ mox in gratiā receptæ.

Byzantiū à Chriſtianis occupatum.

inter

inter ipsos ac Genuenses aliquandiu ab armis temperatum fuerit, nihilominus tamen consistentibus ac durantibus indutiis, sub eodem prætore in Sardinia, Galliaque Narbonensi, & plerisque aliis locis, non exigua detrimenta vltrò citroque variis temporibus illata sunt, & nonnulla nauigia vtrinque occupata: cuius rei vnicum exemplum, quod mihi nunc occurrit, obiter referam. Cùm Rico- 1204.
uerus Pisanus, pirata ea tempestate admodum celebris ac insignis, ob plurimas iniurias & contumelias in sinu Ligustico aliisque in locis, ipsis Genuensibus illatas, non mediocrem sibi gloriæ laudisque famã comparasset, Hugo Caffarus *Egregium facinus Hugonis Caffari.*
iuuenis excelsi animi ac spiritus, reique naualis supra ætatem peritissimus, mira quadam nominis propagandi cupiditate ac studio incensus, hunc prorsus adoriri atque inuadere constituit, missisque exploratoribus, vbi eũ cũ vnica dumtaxat triremi in sinum Ligusticum delatum didicisset, hanc occasionem non deserendam ratus, nihil reliqui ad summam diligentiam fecit, quin statim illum paribus viribus sibi adoriendum statueret. Proinde sola triremi optimè instructa præteruectus, illi summa animi alacritate obuiam processit, & ad primum hostis prospectum, vt ventos haberet secundiores, dedita opera cœpit obliquè tergiuersari, ac postremò apertè retrogredi: quod postquàm à Pisano animaduersum esset, magna sui fiducia permotus, ad metum potiùs, quàm ad stratagema, tam repentinam fugam referebat. Sed vt Ligurem contrà spem & opinionem, obuersis proris in se impetum facere conspexit, initiò haud parùm exterritus, & mox animum colligens, suos ad certamen cohortatus est, simulque confligendi potestatem fecit: atque vbi longo certamine, varioque euentu acriter vtrinque dimicassent, tandem hostili telo transfixus, vnà cum vita triremim suã reliquit. Qua quidem re prosperè ac feliciter gesta, domumque cum præda reuersus, faustis omnium acclamationibus, ac summis etiam honoribus ab vniuersis Patribus & promiscua multitudine exceptus est, & ab ipso Senatu perliberali mũnere donatus, quòd patriam ab acerrimo hoste liberasset. Nec multò *Genuens. eodem tempore cum Pisanis ac Venetis bellũ gerunt.*
pòst, ex grauiss. Patrum consilio bellum non solum modò in Pisanos, Syracusas ex mera Friderici Aënobarbi Cæsaris liberalitate ac beneficentia populo Genuensi paulò antè donatas, occupantes, decretum fuit, verùm etiam paucis interiectis diebus, bellum pari consilij grauitate in Venetos magna mole restauratum, quod sanè temporis progressu plurimas calamitates & miras conuersiones vtrique populo attulit: sicuti postea separatim suo loco enarrabitur. In hoc rerum tractu, cùm vallis Arociæ atque Oneliæ indigenæ turpi & nefaria seditione excitata, à Rep. desciuissent, Prætor, cum expedita manu illos adortus, facilè debellauit, eosque ad pristinum officium atque obsequium redactos, propter damna & clades, cùm in ora maritima, tùm etiam in portu, vulgò Mauritij, Genuens. illata, mille libris multauit: simulque duas arces ab eis paulò antè erectas, vt sese in illas, cùm ita vsus ferret, ceu in tutissimum asylum ac refugiũ subducerent, funditùs excindi, ac solo æquari iussit. Illud verò hîc obiter haudquaquam silentio prætereundum videtur, mense Octobri eiusdem anni, atro nubium globo tantam cælitùs effusam grandinem, ac mare ita fluctibus & procellis vndiquaque agitatum fuisse, vt quatuor naues onerariæ ac eximiæ magnitudinis, videlicet Gazella, Regina, Dulcis & Falco, variis ac pretiosis mercibus *Quatuor naues vi tẽpestatis in portu submersæ.*
repletæ, violentia tempestatis portu in ipso perierint, licet postero die remittentibus ventis, & pelago mitiori effecto, aliqua illarum pars, tametsi nõ citra summum nautarum laborem ac difficultatem, recuperaretur. Idem annus graui igne vrbem affecit, deustis quàm plurimis ædificiis quę subito incendio conflagrarũt. *Incendium in vrbe.*

Sunt etiam haud contemnendi auctores, qui tradant, circa finem huius anni Regem Tarraconenſium Genuam appuliſſe: Ceterum, quæ huiuſmodi profectionis cauſa extiterit, ijdem, quod ſanè miror, nullam prorſus mentionem faciunt. Proximo anno, habitis comitiis, S. C. Fulco Iuſtinianus Præturæ dignitate inſignitus fuit, cui à ſenatu quatuor præſtantes viri, quorum opera & cõſilio in rebus dubiis & difficilibus, nec nõ in publicorũ redituũ ac ſumptuum ratione vteretur, nempè, Nicolaus Cataneus, Gulielmus Tornellus, Belmuſtus Lercarus, & Gulielmus Nigrius, adhibiti fuerunt, ſimulque ab eodem duodecim Conſules renunciati. 1205.

Genuenſ. prtuilegia in vrbe Tripoli.

Eodem anno, vt omittam quæ inter Ligures ac Piſanos contigêre, cùm de his ſuo loco ſpeciatim dicturus ſim, Comes Tripolitanus priuilegia & immunitates, quibus Reſp. hactenus in ea ciuitate ac etiam Antiochia, ob res præclarè ac fortiter geſtas, frui conſueuerat, denuò confirmari iuſſit; ipſiq; Ligures, ab omnibus portoriis & vectigalibus immunes redditi, & vicus, balneum, ac templum, ſicuti antea, conceſſum. Initio proximi veris, Præturam adeptus eſt Ioannes Struſſius, de cuius patria nihil certi apud veteres inuenitur, eiq;, præter Coss. in cauſis forenſibus, quatuor ciues, vulgò Conſules maris, ceu fidiſſimi ſocij & conſiliarij, videlicet Ogerius Scottus, Ido Carmandinus, Vbertus Vſuſmarius, & Iacobus Picamilius, adgregati. Circa hoc tempus, Genuę Senatus decreto quatuor triremes inſtructæ, quæ Reguli Montisferrati filiam Græco Auguſto deſponſatã, Byzantium deuexêre. Iiſdem quoquediebus, Henricus Manliacæ oræ Princeps, Reipub. amantiſſimus, & beneficiarius, Cretam inſulam Venetis ademit, eamque ſibi tributariam & vectigalem effecit. de quo ſanè fuſius ſuo loco explicabitur. Reſp. interim haud mediocre damnum perpeſſa eſt ob quatuor nauium iacturam, quæ Seutam verſus adnauigantes, in anguſtiis freti Herculei, vt vocant, naufragium fecerunt. At Prætoris & Conſulum iuſſu, octo triremes, ſicuti etiam octo aliæ præcedenti anno fabricatæ fuerant, pari ſtudio ac diligentia in commune beneficium exædificatæ. His rebus ita peractis, anno eius æui ſeptimo, externus Prætor creari deſiit, & præter ceteros, qui forenſes cauſas, & reliqua munia exercerent, pro Reip. adminiſtratione, ſex Conſules, nimirum Fulco, Fulconis Iuſtiniani filius, Lanfrancus Roſſus, Gulielmus Marocellus, Nicolaus Auria, Henricus Nigrius, & Vbertus Spinula, publico ſuffragio deſignati: qui vbi primum ad Conſularem dignitatem promoti ſunt, nihil habuêre antiquius, quàm, vt compoſito Reip. ſtatu, varia nauigia recèns fabricata, ſuis armamentis aliiſque rebus opportunis inſtructa, in promptu & ad manus haberentur. Et quia tunc temporis ratio expediendæ pecuniæ ſupra modum difficilis atque ardua videbatur, ipſi conſules, vltra decem millia librarum à ciuibus, tradita cautione ac ſecuritate, mutuò ſumpſerunt, & ſtatim ad viginti triremes, & quatuor longas naues, quas tunc Taridas vocabant, nũc Galeatias appellamus, ſimulq; vnam Sauonæ, alteram in portu Naulitano exædificari iuſſerũt, & vna etiam à Nicenſibus coëmpta: quibus omnibus egregiè inſtructis & præparatis, menſe Maio, duce Nicolao Auria ſuſcepta fuit expeditio in Piſanos: de qua, etiam ſeorſum dicetur. Inſequenti anno, Senatus de vnanimi voluntate Gulielmum Embriacum, Othobonum de Cruce, Gulielmum Guercium, Montanarum Auriam, Gulielmum Nigrium, & Gulielmum Spinulam Conſules declarauit: ſub quorum regimine nonnullæ ad varios Principes legationes miſſæ, præſertim Repub. non ſolùm priuatis mutuiſq; ſimultatibus & diſſenſionibus laborante, verùm etiã externis bellis grauiſſimè implicita: quo quidẽ tempore Gulielmus Spinula, qui dudum antea in Ægypto & Syria cõmoratus fuerat, à Sulthano

Creta Venetis adempta.

Quatuor naues Liguſticæ naufragio amiſſæ.

1205.

1206.

1207.

1208.

thano Ægyptio, cum quo propter eximias animi corporisque dotes, haud mediocrem neceſſitudinem & familiaritatem contraxerat, euocatus eſt: cuius rei opportunitate Senatus, & collegæ vſi, inter cetera, quæ illi ſumma cum fide commiſerunt, etiam iniunxêre, vt ad maiorem Reip. ſecuritatem enixè daret operam, vt omnes controuerſias ac lites inter Aſiaticos, & Genuenſ. populum exortæ, ipſius regis auctoritate deciderentur & componerentur. In Mauritaniam verò ad Maroci ac Libyæ regem, nomine Muleimolinon, Nicolaus Cataneus, & Henricus Dietiſaluus pari iudicio ac ſedulitate ablegati, eo conſilio, vt cum eo rege initis nouis fœderibus, vetera mutuæ amicitiæ iura vtrimque confirmarentur. Nam à paucis retroactis annis multę controuerſiæ variis de cauſis inter ipſum & Ligures interceſſerant, adeò vt ad eas conſopiendas, haud rarò apud illum ſuos oratores habuerint. Sed propter rerum controuerſarum difficultatem hactenus nihil omninò, quod ex vtriuſque gentis re eſſet, ſtatui atq; concludi poterat. Quocirca hi duo oratores miſſi, quorum alter, poſt negotia feliciter cõſtituta, & biennales indutias impetratas, peſtilenti febri correptus, in minori Africa ſupremum diem obiit: alter verò, ſanus atq. incolumis poſtliminiò domum reuerſus. Dum hæc ita geruntur, initio proximi veris, Patrum decreto Gulielmus Embriacus, Gulielmus Cataneus, Idus Carmandinus, Daniel Auria, Vbertus Vſus marius, 1209.
& Henricus Nigrius, ad Conſulare dignitatis faſtigium promoti, quibus deinde 1210.
poſt vnius anni curriculum Gulielmus Nicolaus Embriacus, Henricus Dietiſaluus, Henricus Demecota, Simon Camillius Aduocatus, & Marocellus, ambo ſine prænomine, cum pari imperio ac poteſtate ſucceſſerunt. Et licet ea tempeſtate Reſp. adhuc Piſano bello diſtineretur, nihilominus tamen etiam atrociſſimum prœlium inter ipſam, & Venetos redintegratum fuit, ſicut inferius patebit. Sub horum Conſulatu, Lanfrancus Turcus, Porcellinus & Conradus cognomento Porcellus, in Mauritaniam ad regem Maſemutum oratores deſtinati fuerunt. Memoriæ quoque proditum eſt, circa hoc tempus, Othonem Boſchi Marchionem, Reip. propter accepta beneficia, quò viciſſim aliquod memoris gratique animi teſtimonium exhiberet, partem oppidi Ouadæ, Roſilionis, ac etiam totum Tagium donaſſe, vti etiam Henricus Ponſolus eandem ob cauſam, *Donationes factæ Reip.* dimidiã partem oppidi, vulgò Vernatij, dono dederat, atque conceſſerat. Poſtero anno, ſcilicet eiuſdem æui vndecimo, Raynerius Cotta nobilis Mediolanenſis, 1211.
Prætor ſubſtitutus, eique octo Patricij, nempè Fulco Iuſtinianus, Bonifacius Cataneus, Lambertus Fornarus, Gulielmus Guercius, Nicolaus Auria, Vbertus Vſuſmarius, Gulielmus Nigrius, & Sorleo Peuer, ceu fideles ſocij, omniumque arcanorum participes & conſultores adhibiti. His temporibus inter Ligures & *Bellum contra Maſſilienſes.* Maſſilienſes grauiſſima iurgia & diſſidia interceſſerant, indeque graue bellum conflatum, & propterea Genuæ quatuor naues, ac totidem triremes inſtructæ, pauciſq; interiectis meſibus, quatuor itidem ſub Idi Longi præfectura exornatæ. Verùm enimuerò circa menſem Auguſti, Hugo Buſſus vnà cum duodecim ciuibus Maſſilienſibus Genuam appulit, vt pax certis conditionibus vtrimque conſtitueretur, eaque tandem de vtriuſque partis conſenſu per vnum & viginti annos tranſacta. Inter hæc, Beghinus Crouaræ dominus, illius oppidi arcem Senatui pro mille & octingentis libris diuendiderat: quod ſanè Gulielmo & Conrado Malaſpinæ regulis vehementer diſplicuit, eaque de cauſa Reip. bellum intulêre. At Prætor, ad illorum conatus inhibendos, ſtatim ex vrbana militia ducentos cataphractos deſcribi, & illos vnà cum reliqua manu contra hoſtem duci imperauit. Et quoniam Albertus Gauijq. regulus, cuius anteà meminimus,

Prætoris dicto audiens non fuerat, ſed potius ſeſe fœderis iure cum aduerſariis coniunxerat, præterquàm quòd illum Senatus omni iuriſdictione, quam ſibi vendicabat, priuauit, eiuſdem iuſſu ac mandato mille libris, ac etiam decennali
1212. carcere multatus fuit. Intereà temporis, anno ſcilicet eiuſdem æui duodecimo, Gulielmo Embriaco, Bonifacio Cataneo, Gulielmo Guercio, Nicolao Auria, Gulielmo Spinula, ac Sorleone Peuere, Coss. Maleſpinæ, Marchionatus titulo inſignes, cum Repub. in gratiam redierunt, ſeque illi, cedentes omni iure, quod prius in oppido Crouara & finitimis locis ad illud pertinentibus, habuerant, fidei ſacramẽto obſtrinxerunt, quibus Senatus pro hac venditione mille & quin-
Fridericus Aenobarbus Cæſar Genuam profiſciſcitur. gentas libras perſoluit. Rebus ita conſtitutis, Fridericus ſecundus, Siciliæ rex, de mutuo ſeptemuirũm Procerum conſenſu ad Imperij ſupremum apicem ac dignitatem euectus, emenſis Alpibus, in Italiam venit, & paucis pòſt diebus Genuam perrexit, vbi ad ſpatium trium menſium commoratus eſt. Et quamuis Reſp. ſubinde atrociſſima bella cum Piſanis ac Venetis, vti anteà recenſuimus, gereret, nullum tamen genus immenſi honoris, ac regiæ magnificentiæ prætermiſſum eſt, quod in illum non publicè ac priuatim conferrent. Nam, vt taceam theatralia ſpectacula, multarum ferarum pugnas, haſtiludia, & equeſtriũ turmarum certamina, nullus fuit apparatus in vlla vnquam gente, tam ſplendidus, qui huic iurè comparari poſſit, adeò vt nullo ferè tempore, ſplendidiora, vel maiora ſuarum opum & priuatæ potentiæ dederint teſtimonia, quàm eo, quo Cæſar Genuæ ſubſiſteret. Vt verò illum ſibi in poſterum magis magiſque deuinciret, abeuntem Senatus ampliſſimo munere, quod quidem fuit amplius duarum millium, & quadringentarum librarum, proſecutus eſt. Nec ſanè hic aliquo modo ſilentio prætereundum eſſe arbitror, aliquos eſſe qui literis tradiderunt, eiuſ-
Germanorum ſtulta perſuaſio. dem anni menſe Auguſto incredibili cum omnium admiratione in Germania ingentem multitudinem fuiſſe vtriuſque ſexus, & in ea pleroſque nobilium virorum adoleſcentes, quæ, neſcio quo enthuſiaſmo, vel falſa reuelatione perſuaſa, omninò exiſtimabat, tantam eo anno ſiccitatem ſubſecuturam, vt etiam maris abyſſi omninò exareſcerent, adeò vt hac infantili opinione abducti & decepti, agminatim vſque ad ſeptem hominum millia, tranſcenſis Alpibus, ductu & auſpiciis cuiuſdam puelli Teuthonici Nicolai nomine, Genuam peregrinorum habitu contenderint, eo animo, vt compendiaria via per exſiccatum, vt ita dicam, maris alueum, pedibus Chriſti ſepulchrum inuiſerent, & ibi hac de cauſa ex Senatus indulgentia & voluntate ſub dubia ſpe circa ſpatium ſex, aut ſeptem dierum, (nec enim Senatus illos diutius ibi hęrere permiſit) ſubſtiterunt. Verùm, cùm re ipſa comperirent, quàm magna fuiſſet illorum infantia, & quàm longè à vero & ratione aberraſſent, pœnitentia ducti, eadem leuitate, qua venerant, domum & ad proprios penates poſtliminiò redierunt. Hæc nõ aſcriberem, cùm à vero remotiora eſſe videantur, niſi tam magna hominum frequentia ita excæcata fuiſſet, vt præter naturam tam potens elemẽtum defeciſſe exiſtimare potuerit. Sed cùm habeam grauiſſimos auctores, quos hac in parte ſecutus ſum, videor meo equidẽ iudicio ab omni reprehenſionis nota tutus eſſe. Conſtantem opinionem hîc obtinuiſſe animaduerto, Genuæ, ex eò Germanorum confluxu, aliquot, nominis ſplendore & nobilitate præcipuos, ciuitate à Senatu donatos fuiſſe, qui poſtmodum ita coaluerunt, vt in patriciorum ordinem tranſiuerint,
Viualdi. Indutiæ cum Piſanis ac Ven. tranſactæ. & ab his, aliquot nobiles familias hac noſtra tempeſtate opibus & dignitate florentes, originem traxiſſe, inter quas Viualdorũ familiam dicunt eſſe principem. In hoc rerum cardine, cum Piſanis indutiæ ad quinquennium, & cum Venetis in trien-

triennium tranſactæ & conſtitutæ fuerunt, atque ita deuentum eſt ad initium anni ſubſecuti, quo in Repub. præter alios, qui cauſis forenſibus, aliiſque mu- 1213.
niis & magiſtratibus admoti ſunt, Nicolaus Embriacus, Vbertus Cataneus, Gulielmus Scottus, Montanus Auria, Fridericus Grillus & Herodes Marius Coss. publicè declarati. At quinto Idus Ian. in veteri foro amplius quatuor & quinquaginta ædificia fortuitus ignis abſumpſit, per idem fermè tempus, quo etiam portu in ipſo tres maiores naues conſimili clade perierunt. Poſtero anno *Genua grauiſſimo incendio & maris tempeſtate vexata.*
Ioannes Ruſſus Cataneus, Wilhelmus Tornellus, Henricus Guercius, Anſaldus Marius, Vbertus Spinula & Oggerius Peuer, communibus Patrum votis & ſuffragationibus Remp. conſulari poteſtate adminiſtrarunt, ſub quibus Ligures, 1214.
rebus externis maiori ex parte cõpoſitis, ad res vrbanas & domeſticas animum, & præcipuam curam adiecerunt. Non pauca etenim in ipſa ciuitate erant, quæ diligentem inquiſitionem & conſiderationem requirerent. Quare nihil à Patribus omiſſum eſt, quod ad publicam vtilitatem pertinere exiſtimarent. Et in primis quidem Senatuſconſulto decretum fuit, vt deinceps maior vectigalium & *Nouus ordo circa publicas impenſas & vectigalia.*
publicorum cenſuum ratio, quàm anteà, haberetur. Erant enim, vt aliæ pleræq; diſciplinæ, ſic etiam publicorum reddituum ratio, propter temporis incuriam mirum in modum neglecta & labefactata. Pari modo quia vectigalia exoticarum rerum & maritimarum negotiationum ad aliquot annorum ſpatia in nonnullorum gratiam erant diuendita, nullaque, vel certè perexigua hactenus potuerat à Senatu haberi ratio, concordibus ſuffragiis, & mutua conſenſione decretum fuit, vt in poſterũ eorum elocatio dumtaxat ad ſexennium foret, eaq; in foro publico publicæ auctionis inſtar, fieri deberet: quorum quidem cenſuum & vectigalium fructus & emolumenta ſubſidio Reip. venirent. Nam cùm plurimæ extarent exactiones, quibus Liguſtici nominis ſubditi mirum in modum premebantur, expedire viſum fuit, vt illæ, & ſimilia onera, huiuſmodi fructibus redimerentur, ſatius arbitrantes, proprios ciues, quàm exteros ſubditos aggrauari. Statutum fuit præterea, vt priuatorum ciuium facultatum & fortunarum haberetur ratio, & pro earundem modulo & qualitate vectigal, quod ipſi generale vocabant, imponeretur, vt hac ſcilicet ratione vectigal ſalis, quod per vndetriginta ferè annos propter certam pecuniæ ſummam erat diuéditum, pro media rata portione rependeretur. Et inſuper, quò in poſterum publico bono commodius proſpiceretur, & nihil non fieret quod non publica cum vtilitate ac beneficio coniunctum eſſet, ſeuerè atque grauiter edictum fuit, vt nulli redditus ad Remp. ſpectantes, vltra vnius anni ſpatium diuendi, oppignerari, vel aliquo modo elocari poſſent, vno vectigali, ſcilicet ſalis, excepto, de quo nullus fructus ad emptorem redire poterat, niſi maiori tempore conceſſo, & idcircò biennium indultum, quamuis longiori tempore huiuſmodi vectigalis ratio indigeret. His cautionibus & exceptionibus à Senatu promulgatis, externi etiam redditus comprehendebantur, tam ſcilicet Liguſtici agri, quàm Syriæ, & aliorum locorum Reipub. parentium. Hæc tempora inſecuta eſt magna Reip. felicitas, *Genua in florentiſſ. ſtatu.*
& rerum tam domi, quàm foris affluentia, ita vt quamuis grauiſſimis bellis diu diuerſis in locis implicata & defatigata fuiſſet, nihilominus tamen ciues, alijque Reip. clientes ac ſubditi, omni onere, hac vna oppignoratione excepta, quæ tamen quadraginta millibus florenorum redimi poterat, liberati & exempti erant. Inde fiebat, vt eſſet tanta patriciorum, aliorumque præcipuorum ciuium promptitudo, & ad ſubleuanda onera publica animorum propenſio, vt, ſi quid vſus, vel neceſſitas Reipub. requireret, ipſi libenter in gratiam plebis in ſe deriuarent,

adeò profectò, vt ad locupletandum ærarium publicum, quod propter assidua bella ferè erat exhaustum, ipsi, si qua pecunia, vel nouum onus à Senatu imperaretur, citra aliquam recusationẽ vel difficultatem expedirent atque præstarent. Ceterùm, tametsi diligenter ac sedulò inuestigauerim, quænam ea tempestate publicorum censuum fuerit ratio, nunquam tamen aliquid veri diligentia assequi potui; Quandoquidem quantam pecuniæ summam vectigalia Syriæ constituerint, puto magis scriptorum incuria, quàm eorum temporum ignoratione in literas relatum non esse. Id citra aliquam controuersiam ab omnibus asseritur, eo anno, quo circa vectigalia nouus ordo à Senatu institutus est, negotiationum maritimarum vectigalia ad sexennium in aliorum onerum & grauaminum subsidium diuendita, non vltra triginta octo millia florenorum constituisse. Circa omnes etiam alias merces, Senatus singulari temperantia agebat, nimirum cum Respub. his temporibus nullo ære alieno esset obstricta; nam pro quolibet floreno non vltra quatuor nummulos eorũ temporum exsoluebant. Pari modo nos latet, quod salis pretium eo sæculo fuerit, cùm verisimile sit, non exiguum inde fructum ad Rempub. emanasse. Minimè autem dubium est, quin hæc Respub., postquam temporis decursu amplitudine, & incolarum frequentia mirum in modum excreuerit, ac multò maiorem mercibus exercendis commutandisque rebus, quàm militiæ ac bellis gerendis, operam nauarit, longè complures & vberiores ex ipsis vectigalibus reditus, ac emolumẽta perceperit. Circa hæc tempora, Otho Carrettus Finarij regulus, mense Iulio Genuam profectus est, ac Reip. de se optimè meritæ, suam arcem, vulgò Cairum, & Vinarolum, ac dimidiam partem Carcarari, Roccandamali, montis Canilionis, Bazoli, & Castrum, cui nomen Dius, dono dedit, seque spontè illius, præstito fidei iuramento, beneficiarium constituit: quæ omnia loca Senatus illi tamquam feudatario, vt vocant, concessit, suæque ditioni attribuit. Anno eiusdem sæculi quinto decimo, Gulielmus Embriacus, Fulco Iustinianus, Bonifacius
1215. Cataneus, Emanuel Auria, Lanfrancus Marius, & Aduocatus N. Consules renunciati, eorumque legatus fuit Otho Vicedominus Albæ, insignis legum interpres. Patres interim, composito ciuili rerum statu, Darsenam cingi mœnibus
Genuens. à Frid. Monæci agro donati. iussere, ac deinde ad Monœci ædificationem omnem curam & diligentiam transtulerunt. Obtinuerant siquidem ex singulari Friderici Cæsaris cognomento Aenobarbi liberalitate ac beneficentia eum locum, in quo Monœcum hodie extat. Proinde statim illuc missus est Fulco Iustinianus, qui eum locum tunc temporis inhabitatum, & scopulosum, Reipub. nomine ad iustæ vrbis formam delinearet, mœnibusque atq; aggeribus communiret. Is itaque summa cum diligentia quatuor turres quadrangulari forma inuicem oppositas triginta septẽ palmarum longitudine erigi atq; fabricari curauit. Ægrè ferebant Nicenses in tãta
Nicia sub Genuensium potestate. vicinia nouam vrbem exurgere, veriti, ne illud propugnaculum, maximum sibi in posterum detrimentum afferret. Sed cùm scirent, populum Narbonensis Galliæ cum Genuens. in gratiam rediisse, ipsi Ligusticam potentiam veriti, circa mensem Nouembris Mirobadadum ciuem Nicienſem, & Antepellicanum eiusdem vrbis Antistitem Genuam miserunt, seque vltrò Reip. tamquam vicinos ac socios obtulerunt, ac in eorum tutelam & obsequium tradidêre. Senatus, quòd existimaret, hanc nouam Nicensium spontaneam accessionẽ ex vsu & dignitate Reip. esse, conditionem haudquaquam auersatus est, ita vt quo magis eos in proposito & officio confirmaret, euestigiò Vbertum Spinulam, associatis illi aliquot præclaris viris & nõ infimæ auctoritatis, ad eos ablegauerit, eo potissimum nomine,

nomine, vt ab ipsis ciuibus fidem & iuramentũ sollemniter reciperẽt. Quo iuramento ab oppidanis præstito, Spinula ex Senatus mandato iussit quam primum Nicensem arcẽ, quòd plerumq; Aragoniis, ceterisque Liguſtici nominis hostibus tutum effugium & latebram præbere soleret, demoliri & funditus solo æquari. Proximus annus Genuæ Philippum Embriacum, Raimundum Caraneum, Simonem Borgarium, Perciualem Auriam, Gulielmum Spinulam, & Lanfranchũ Turcium Consules habuit. Etsi verò hactenus in Rep. vnà cum Coss. quorũ nomina recensuimus, quotannis à Senatu aliquot ciues, quorum alij rebus externis intenderẽt, alij causas ciuiles dirimerent, creabantur, tamẽ hoc anno, noua Reip. forma introducta, hic Magistratus omninò desiit, prout etiam alter præcedenti anno abolitus fuerat, & quinque ciuiles ac Põtificij iuris Doctores, quorum præcipua cura & studium circa forenses controuersias & lites versaretur, nempè, Gulielmus Agadus Placẽtinus, Iacobus Briscus Insuber, Bertoldus Bõzella Papiensis, Gherardus Montanarus Parmensis, & Monferratus Cremona oriundus, in vrbem cum ampliſſimis præmiis accersiti. Si quis autem huius Reip. statum penitius introspexerit, proculdubiò inueniet, ipsam, ab anno milleſimo octogesimo, vsque ad annum milleſimum centeſimum nonageſimum, quod quidem centum ac decem annorum spatium continet, quatenus ad publicum regimen, & politicas causas spectat, liberè ab ipsismet ciuibus absque vllo externo adminiculo continua quadam serie gubernatam & administratã fuisse. Ceterùm, ab anno milleſimo centeſimo nonageſimo, vsque ad annum milleſimum ducenteſimum, decimum septimum, licet administratio libera extiterit, eam nihilominus variam & diuersam deprehendet. Et in hoc temporis curriculo, quod fuit circiter viginti septem annorum, interdum Patres euocarunt qui Prætoris munere fungeretur, modò huiusmodi Magistratum omisêre, & aliquando etiam horum consensu, ipsi Prætori rectores, ceu consiliarij, attributi, interdum verò is solus Reip. cum imperio præerat, sic tamen, vt semper Consules ex ciuibus, qui prudenti ac maturo iudicio forenses & ciuiles causas diiudicarent, ac definirent, designarentur. Verùm, hoc anno, propter ciuium ambitionem & interna ac domestica dissidia, vterque Consulatus desiit, adeò vt Resp. deinceps per multa annorum volumina, sicut inferius enarrabitur, externi Præsidis & iurisperitorum auctoritate potissimum innixa atque administrata fuerit. Et quoniam ea tempestate nondum erat id genus fori, quod iam longo vsu & consuetudine receptum, vulgo Rotam appellant, dumtaxat quilibet ciuilis iuris cãdidatus, priuatim hominum causas in ea parte vrbis quæ illius arbitrio ac sententiæ permittebatur, diiudicabat. Paulo antequam hæc noua Reip. forma sanciretur, Genuæ Nouellus Camilius, Gulielmum Pignolum, cum quo priuatas simultates diu exercuerat, grauiter vulnerauit; adeò vt cũ vulnus lethale esset, breui temporis spatio pòst interiret. Cuius planè interitus graues turbas, cùm vterq. patricij ordinis esset, excitauit. Quandoquidem cùm Nouellus haberet maximos in ciuitate viros, quorum patrocinio valdè nitebatur, ita vt se illorum auctoritate ex reis eximendum haud quaquam vereretur, defuncti Pignoli consanguinei & amici, non minoribus clientelis subnixi, hoc vnum agebant, vt ipse legibus pœnas daret. Hinc grauia iurgia & rixæ, indeque discordiæ & factiones quàm plurimæ exortæ sunt. Quas vt restinguerent vrbis Præfecti, & ne latius in perniciem Reip. serperent, enixè darent operam, lege cum ipsò reo sibi contendendum putarunt: quod ipse, cùm esset excelsi animi ac spiritus, ægrè ferens, animi vecordiam in patriam conuertit, & clàm vrbe excedens, foris se-

se ali-

Arx Nicensis à Genuens. diruta. 1216.

Noua Reipub. forma.

se aliquot clientibus & municipalibus suis instruxit: quibus auctus, Crouari oppidi arcem, quam paucis antè mensibus in Reipub. potestatem venisse ostendimus, per absentiam illius Præfecti, dolo atque astu occupauit, quam in contemptum Reipub. Gulielmo Malespinæ, tunc propter nouam defectionem, à Senatu pro inimico habito, & declarato, dono dedit. Cuius rei fama vt primùm à Senatu intellecta est, nulla mora interposita, Patrum decreto miles subitarius conscriptus est, quò eam ex tam vicini ac tam potentis inimici manibus eriperet. Arcis defensores, vbi primùm apparatus bellicos viderunt, tanta animi consternatione attoniti sunt, vt non expectata obsidione, summa cum celeritate, omni spe defensionis abiecta, fuga sibi salutem quærerent. Interea temporis, anno scilicet eiusdem sæculi decimoseptimo, ex S. C. Vbertus Buccafollis ciuis Papiensis, Prætor renunciatus, eique de more, quatuor legum interpretes, qui ius ciuile administrarent, associati, & sub eius regimine, cùm inter Pisanos ac Ligures indutiarum terminus expleretur, opera & auctoritate Innocentij tertij, siue, vt aliis placet, Honorij tertij, Romani Pont. alterius successoris, pax inita & constituta est, sicuti suo loco pleniùs demonstrabitur. Post hæc, Prætor misit in Sardiniam, qui à Iudice Turritano viginti millia librarum, quas singulis annis Reip. persoluere tenebatur, exigeret. Fine anni, mense Ianuario ciuitas nocturno motu terræ cum maxima omnium trepidatione concussa, sed tamen breui pòst, omni terrore ac metu liberata. Sub Veris autem initium, Rambertino Guidone Bonarello ciue Bononiensi Prætore, inter Venetos ac Ligures, missis Parmam vtrinque oratoribus, pax tandem de communi consensu ac voluntate in decennium trãsacta fuit. Per idem fermè tempus, denuò Senatus cum Derthonẽsibus, mitigatis animis, in gratiam rediit. Principio subsequentis anni, Henricus Manliacæ oræ Princeps, Reip. studiosissimus, & confœderatus, Genuam appulit, atque inde in Germaniam ad Fridericum Augustum profectus est, ibique confectis negotiis, & ad vrbẽ reuersus, benignissimas litteras secum detulit, in quibus, præter cetera, continebãtur multa priuilegia Liguribus, à Cæsare in regno Siciliæ concessa, & inter reliqua, vt ipsi ab omnibus portoriis & vectigalibus immunes forent. Postquàm verò Henricus ibi aliquandiu substitisset, summisque honoribus ab Senatu affectus esset, triremi eius causa Genuæ præparata atque instructa, in suam ditionem remigrauit. Mense Octobri eiusdem anni, qui Capriatam incolebant, sese Reip. iureiurando interposito, Genuensibus dediderũt, atque vltrò illius beneficiarios constituêre. Circa hæc tempora, Gulielmus & Conradus Malespinæ reguli, Reip., fidei sacramento adhibito, omnem beneuolentiam & obsequiũ detulêre, sicuti etiã haud multo pòst, Albintimilij, qui multò submissius sese ergà Remp. gerentes, Zachariæ Iustiniano, Vberto Gallettæ, Emanueli Auriæ, Vberto Spinulæ, & Iacobo Picamilio Genuensibus legatis, nomine Reip. in templo D. Mariæ sacro, in quod maxima incolarum frequentia conuenerat, sollenni pompa ac cærimonia, totius vrbis dominium atque imperium tradidêre. At Vere appropinquante, sub eiusdem Rectoris, viri prudentis ac strenui, rursus in ea dignitate à Patribus per biennium confirmati, Præfectura, ne scilicet vnquam Reip. citra aliquam solicitudinem vel securitatem respirare liceret, ipsi contra fidem ac præstitum iuramentum, denuò, nulla iusta causa præbita, ab ea desciuerunt. cuius facti indignitas tantoperè cõmouit omnium ordinum animos, vt statim, quò de temerè rebellantibus pœnas exigerent, de communi omnium sententia cõpluribus regulis finitimis, inter quos fuerunt Otho, & Henricus Finarij, D. & Conradus atque Opizo Malespinæ, iure amicitiæ ac

1217.

Genua terræmotu perculsa.

Pax inter Venetos à Genuens.

1218.

Fridericus multis priuilegiis Genuens. in regno Siculo donauit.

Albintimilij se vltrò dedunt Genuens. & mox ab eis deficiunt.

1219.

fœderis

fœderis ſibi aſſociatis atque coniunctis, breui iuſtum exercitum, in quo erant amplius quingenti equites grauioris armaturæ, in promptu atque in armis haberent. Et quoniam ipſos perduelles terreſtribus ac maritimis copiis premere conſtituerãt, eodem tempore ſumma cum diligentia rẽ naualem in huius belli vſum expediuêre, omnibuſque rebus ritè diſpoſitis ac præparatis, oppugnationem, duce eodem Prætore, aggreſſi ſunt, ſtatimque ſub eius initio nauim onerariam frumento onuſtam, qua cõmeatus in eam vrbem importabatur, citra magnam difficultatem interceperunt. Verùm quòd hæc ſuſcepta expeditio tunc paruos haberet ſucceſſus, & minimè ex ſententia abſoluta fuerit, inde potiſſimum euênit, quòd videlicet, tempore minùs bellis gerendis idoneo, vtpotè brumali, & aſperrima hieme, inchoata atque inſtituta fuerit. Temporis igitur iniquitas effecit, vt illinc, re infecta, diſceſſum ſit. Ne verò tum aliquis commeatus in oppidum importari poſſet, claſſis ibi relicta fuit, ita vt poſtmodum aliquot vtrinque velitationes & leuiora prœlia ſubinde vario atque ancipiti euentu committerẽtur. Prætor Genuam reuerſus, cùm intelligeret, inter Gulielmum Albintimilij præfectũ, ac Emanuelem eius fratrẽ, graues ſimultates & inimicitias recèns fuiſſe exortas, operæ pretium ſe facturum exiſtimauit, ſi ad rem ibi feliciter, & ex vſu Reip. conficiendam, alterutrum, tali anſa oblata, & peramplo ſtipendio, nempè ſingulis menſibus centũ & quinquaginta libris propoſito, in ſuas partes pertraheret. Fieri enim animo proſpiciebat, vt ſi quẽ eorum ſibi haberet fautorem, citra magnam difficultatem oppidani ſuperari poſſent. Gulielmus verò, licèt fide tradita atque accepta, Reip. adhæſiſſet, tamen paucis pòſt diebus perfidè ab ea defecit. Interim ipſi, ſtatim poſt terreſtrium copiarum diſceſſum, eruptione facta, Ceſpellum oppidum ſibi contiguum, repentino & ſummo impetu adorti ſunt: idque vt claſſis Præfecto innotuit, milite in inſidiis collocato, ſic rem egit, vt circiter quadraginta ex illis captiuos faceret: eoſque quàm primum Genuam ducendos procurauit. Oppidani, quò captiuos in libertatem aſſererent, miro dolo & aſtu Genuenſibus imponere tentarunt. Cùm enim ſub ſpecie colloquij & rerum componendarum prætextu, aliquot eorum triremi Genuam appellerent, decreuerant, captiuos ibi aſſeruatos, opera Prioris, vt ipſi vocant, Abbatiæ Sextri tunc temporis ibi ſubſiſtentis, & Raimundi iudicis, ciuis Albintimilij, intempeſta nocte liberare. Ceterum, detecta illorum fraude, res hunc exitum tulit, vt certè parum abfuerit, quin & ipſi iiſdem artibus in Ligurum poteſtatem deuenerint, quibus illos ludificare ſtudebant, beneficio tamen velocitatis, fuga ſuæ ſaluti conſuluerunt. Quo ſanè factum eſt, vt obſidio in longius tempus protracta ſit, quàm plerique initio arbitrabantur. In hoc rerum curſu, Fridericus Henrici ſecundi filius, qui ante patris mortẽ, de ſeptemuirûm procerũ voluntate atque conſenſu Cæſar deſignatus fuerat, patre è viuis ſubtracto, in Italiam ad Honorium tertium Pont. confirmationis atque imperij ſuſcipiendi diadematis gratia, cum magna principum atque illuſtrium virorum frequentia & comitatu venit: de cuius quidem aduentu Genuenſes certiores facti, cùm ad ſuum officiũ valdè pertinere exiſtimarent, vt nouum Cæſarem recentibus officiis ſibi adiungerent, ac eius gratiam promererentur; Senatui placuit, legationem honorificam ad illum mittere, in qua, quò gratior Cæſari eſſet, ſummum perſonarum delectũ habuêre, & enixè contendêre, vt ipſi quodammodò inter ceteros Italiæ Principes primi eſſent, qui ipſum Imperatorem officiis atque debito obſequio proſequerentur, adeò vt miſſo Rambertino Guidone ciue Bononienſi, ſuo præſide, & adiunctis illi non paucis ex totius Reipub. præcipua nobilitate collegis, ad ipſum, in

Albintimilij obſeſſio

Friderici imper. in Italiam aduentus.

1220.

ſum,in Gallia Ciſalpina adhuc ſubſiſtentem, perrexerint. A quo cùm humaniter excepti eſſent, & benignè in colloquium admiſſi, nomine Reipub. ſuæ,ipſi primùm ſupremi imperij dignitatem ac felicem in Italiam profectionem congratulati ſunt, deinde debitum illi officium detulerunt, & priſtinam cum eius prædeceſſoribus omni ferè tempore habitam atque continuatam obedientiam ſpoponderunt. Qua in parte cùm Cæſari non parum ſatisfactum eſſe animaduerterent, ad ſerios ſermones digreſſi, ſenſim ad ea quæ in mandatis habebant, deuenêre,ac commemoratis iis,quæ tum ferè temporis ad rem maximè pertinebant, oſtendebant, Cæſarum beneficio atque munificentia factum eſſe, vt ipſi ſemper pro ſociis atque amicis ab iiſdem habiti eſſent: quo etiam potiſſimum nomine multis priuilegiis, & immunitatibus à Cæſarum beneuolentia, ac mera liberalitate profluere conſuetis, donati eſſent. Petere igitur ſe, vt ipſe Cæſar nouo diplomate Maiorum ſuorum indulta Reipub. Genuenſi confirmare atque conſtabilire dignaretur. Verùm cùm Cæſar,contra omnem illorum ſpem ac voluntatem reſponſum differret, ſimulac Mutinam venerunt, inde commeatu ac venia impetrata,ad ſuos, rebus infectis, redierunt, valdè demirante Senatu, quòd nouus Cæſar, qui Principes atque Reſpub. liberalitate ſibi deuincire debebat, non ſolùm ſe hac in parte difficilem oſtendiſſet, ſed contra omnium maiorum ſuorum inſtituta,optimè de ſe merito populo inhumanior, quàm par eſſet, extitiſſet. Legatione itaque Genuam reuerſa, breui pòſt, Lotharingus Martinengus Brixienſis, vir, præter generis ſplendorem,laudis appetens, & militari gloria inſignis, de Patrum atque ordinum volũtate in alterius locum, exacto iam anni ſpatio, ſubrogatus eſt: qui cùm ægrè ferret,Senatum ipſum, propter repulſam iuſto propemodum dolore torqueri, eidem auctor fuit, vt noua legatio ad Cæſarem mitteretur. Arbitrabatur ſiquidem, Cæſaris animum, alioquin hac in parte illiberalem, continuis officiis atque Senatus auctoritate commoueri & expugnari poſſe. Proinde denuò adipſum Vbertus Cataneus,Sorleo Peuer,&Vbertus Noũara oratores,nomine Reip. ablegati ſunt, qui, tametſi ſeriò cum ipſo agerent, multiſque rationibus oſtenderent, Reip. ſuæ, optimè ſemper de eius maioribus meritæ, parum ſatisfieri, ſi hanc priuilegiorum confirmationem recuſaret, nihilominus tamen adeò ipſum immitem atque inhumanum experti ſunt, vt nihilò magis quàm alij,impetrare potuerint: imò ſunt aliqui,qui dicant, hanc ſecundã Genuenſium legationem adeò atroci vultu ac minitabundis oculis fuiſſe exceptam, vt non ſolùm illorum poſtulatis aſſenſus ſit, verùm etiam multa alia illis antea conceſſa, abrogauerit atque ademerit. Sunt præterea qui adiiciant, ita fuiſſe exacerbatum, vt Reipub. hanc neceſſitatem impoſuerit, vt ceterarum gentium more & conſuetudine omnia portoria & vectigalia regni Siculi perſoluerent. Nec his contentum, Meſſanæ prætorium illis antea à ſuis maioribus donatum, abſtuliſſe, & Alemannum Coſtam Genuenſium beneficiarium, Syracuſarum ciuitate exuiſſe. Quarum rerum indignitate commoti oratores, indignabundi Genuam reuerſi ſunt. Cæſar, quò etiam euidentius animi ſui in Remp. Genuenſem teſtimonium ac voluntatis argumentũ præberet, haud multò poſt, cum Piſanis, quibus cum indutiæ factæ iam effluxerant, ſocietate ac fœdere inito, atrociſſimum bellum in Ligures terra marique facere decreuit. de quo vnà cum cauſis & euentibus ſuo loco ac tempore luculenter differetur. Interea temporis,cùm Prætor, vnà cum Patribus ægerrimè ferret, obſidionem Albinrimiliam tamdiu ab oppidanis ſuſtineri,maximeque cuperet, illos in Reip. fidem atque obſequium redigere, nouo inſtructo exercitu, in quo, præter aliam militarem

Friderius Cæſar Genuenſ. infenſus.

Lotharingus Martinengus.

1221.

Albintimilium obſidetur.

militarem manum, erant amplius trecenti cataphracti: rebuſque omnibus egregiè diſpoſitis, ſubſecuti veris initio, ad oppidum, vulgò D. Remi, quem locum recenſendo militi deſtinarat, cum ſuis clientibus, ac Reipub. ſubiectis profectus eſt, paulò antequàm Galliæ Narbonenſ. Comes, cum aduerſariis percuſſo fœdere, cum ſuis copiis Albintimiliũm conceſſiſſet. Verùm ille, ſiue cõmeatus inopia, ſiue aliis incommoditatibus adductus, legitimam profectionis ſuæ cauſam prętexebat, adeò vt breui pòſt, Gulielmo Cottigna, cum parte copiarum ibi ſubſtituto, furtim ſummoque ſilentio ſeſe illinc ſubduceret. At Præſes, cui hæc omnia per fideles ſpeculatores optimè explorata fuerant, ſimulac eum abiiſſe compertum eſt, nulla mora interpoſita, vrbem inuadere ſtatuit: eiuſq. mœnibus admoto exercitu, dum aciem inſtruit, & loca figendis caſtris aptiora diligenter explorat, oppidani continuò eruptione facta, hoſtem inuadunt, & vndecim ex Genuenſ. interfectis, ac pleriſque vulneratis, reliqui ſeſe incolumes ad ſuos recipiunt. At Prætor, his incommodis acceptis, grauiſſimè commotus, & nihil interim de priori ſtudio atque induſtria remittens, omnes, qui ſuperiori anno capti, Genuæ in publica cuſtodia aſſeruabantur, ad ſe perduci imperauit; quibus adductis, vndecim illorũ oculos erui ac effodi iuſſit: & mox per internuncios oppidanis ſignificauit, ſe, niſi infra octiduum deditionem facerent, ſingulos eorum qui ſupererant, crudeli & ignominioſa morte interempturum eſſe. His auditis, aduerſarij ad ſolitas artes & dolos reuerſi, circiter trecenti, iureiurando adhibito, polliciti ſunt, ſe poſtera die portarum clauibus ad eum miſſis, deditionẽ facturos, ſi aliquot deſtinarent, qui arcis, vulgò Appiæ, poſſeſſionem, eius nomine acciperent. Præſes bona fide rem geri exiſtimans, protinus aliquot ex præcipuis ad eum ablegauit, quos ipſi, contra omnium gentium mores & belli iura, magis quàm Punica fide, penes ſe retinuerunt. Cuius rei indignitas & datæ fidei violatio, adeò ipſum Præfectum, alioſque primipilares ac vniuerſum exercitum ad iuſtã iram commouit & inflammauit, vt ſeriò expugnationem adoriri proponerent, eaque de cauſa tam excellens, atque arduum ex bellica diſciplina opus inchoauerint & perfecerint, vt meritò cum antiquis operibus conferri & certare poſſet: quippè, quò oppidanis vſum proximi fluminis adimerent, foſſam altiſſimam, & ferè duorum millium latitudine, vt eius alueum in hanc deducerent & deriuarent, effodi ſumma cum diligentia iuſſerunt, ita vt flumen mutato curſu; magna cum Genuenſium commoditate ac beneficio, relicto priſtino alueo, in hanc foſſam coaceruaretur. Deinde duæ machinæ erectæ ſunt, quas vulgò Manganellos vocant, & duo itidem alia inſtrumenta, patrio ſermone Trabuchos, nuncupata, ex quibus machinis ſaxeas pilas ingentis molis intra mœnia & muros contorquebant. Præterea, in eiuſdem fluminis oſtio atque introitu, ingẽs nauigium plurimis lapidibus aliiſque rebus grauioribus oppletum, depreſſêre, & cum quibuſdam aliis nauigiis, ex eorum genere quæ ipſi Pontonos appellant, illius oſtium atque aditum occluſêre, vt ea ratione obſeſſos omni illius opportunitate multarent, quò minus vllo commeatus genere ſubleuari poſſent. Poſtremò, in monte, vulgò D. Chriſtophori, vrbi proximo, quatiendis mœnibus valdè commodo, inferiori parte, ad mare ſcilicet vergẽti, noua vrbs validis muris, & propugnaculis, vt ſe ſuoſq; non minus contra hoſtes tueretur, conſtructa eſt. Quod etiam opus tanto militum ſtudio & alacritate, ac etiam tam breui temporis interuallo perfectum atque abſolutum eſt, vt fermè omnem fidem excedere videatur, eiuſque præſidio ac tutelæ Sorleonem Peuerem cum duobus armatorũ millibus præpoſuerunt, adeò vt obſeſſi vndiquaque oppreſſi, plerique illorum,

Noua vrbs & arces à Genuenſ. aduerſus Albingaunos conſtructæ.

Noua vrbs conſtructa.

relictis ſuis penatibus, ſeſe vltrò Genuenſibus traderent, atque inermes ad nouã vrbem proficiſcerentur, & contra veterem arma ſuſciperent. Erat tamen melior & potior obſeſſorum pars, ita animati, & in ſuſtinendis omnibus obſidionis incommodis pertinaces, vt magna cum animorum tolerantia omnes moleſtias & labores deuorarent. eaque potiſſimum de cauſa obſidio valdè ducebatur, ſic vt Prætor longæ obſidionis pertæſus, nec non grauioribus auocamentis interpellatus, Genuam, adulta iam æſtate, redire ſtatuerit. Ne tamen per ſuam abſentiã aliquam benè gerendæ rei occaſionem prætermitteret, claſſem, & maiorem copiarum ſuarum partem, ſuſtinendis oppidanorum velitationibus & eruptionibus, ſi quæ fierent, ſufficientẽ, in præſidiis reliquit: ipſe reliquas ſecum adduxit. Cui poſt aliquot mẽſes, cùm iam ſui muneris tempus exactum eſſet, ſenatus alium Prætorem, nempè Spinum Soreſinum, de more ſubrogauit. Interea populus Albintimilius cùm ſe plurimis, iiſque grauiſſimis incommodis & calamitatibus premi, ſeque ad exiguum numerum, & rerum omnium inopiam redactũ
1222. animaduerteret, poſt graues conſultationes, de communi omnium conſenſu quoſdam ex præcipuis, qui publico nomine ſubmiſſè deditionem offerrent, ac facerent, Genuam deſtinauit. Quorum audita legatione, ſenatus pro ſolita atque priſtina ſua prudentia cùm longè ſatius arbitraretur, clementia & humanitate ſibi alienatum populum deuincire, quàm ſeueritate & ſæuitia; ac illud aureum dictum haberet præ oculis, ſe malle vnum ciuem ſeruare, quàm mille hoſtes vincere, omnium ſuffragatione decretum eſt, vt condonata venia, Albingauni, ea tamen lege & conditione, in gratiam reciperentur, vt æſtimationem ſuſceptæ expeditionis quàm primum poſt ſubſecutam deditionem, Reipub. in prompta & parata pecunia ſoluerent. Ceterùm, quia ſummoperè verebantur, ne ipſi rebelles, vt ſæpè vſu venire ſolet, compoſito rerum ſtatu, ad noua ſtudia in poſterum ſpectarent, Patres, præcauendi omnis tumultus ac ſeditionis gratia, prudenter ipſis iniunxerunt, vt propriis ſumptibus duas munitiones, vnã quidem in monte Apio, alteram in ſuperiori parte vrbis, extruerẽt, quarum præſidio nouos tumultus in ipſa ciuitate reprimerent. Datum tamen illorum precibus, vt nouæ extructæ vrbis mœnia maiori ex parte demolirentur. His rebus feliciter peractis, & Sorleone Peuere ibi prętore ſubſtituto, Genuam reuerſum. At Reſp. breui pòſt, nouarum ſimultatum & diſſenſionum fluctibus denuò atrociter iactari atq. agitari cœpit. Nam cùm Caſtellani, quos nunc, mutato nomine, Iuſtinianos appellari diximus, conſuetam inſolentiam nunquam omninò deponerent, recèns contra Balbos arma expediuerunt: Camilij verò cum Belmonſtanis priuatas lites atque inimicitias exercebant, adeò certè, vt inter ipſos haud leues conflictus vltrò citroque variis temporibus non citra multorum cædem atque interitum haberentur. ſed tandem ſingulari ipſius Prætoris prudentia & auctoritate lenitis conciliatiſque animis, in mutuam gratiam & concordiam redierunt. Fine anni, feſto ſcilicet natalis Seruatoris noſtri circa meridiem vrbs ingẽti terræmotu iterum concuſſa, eaque de cauſa ſupplicationes paſſim habitæ fuerunt, quibus diuini numinis ira placaretur. De ipſis verò terræmotibus, & quæ eorum ſit natura, & cur eueniant, ac de aliis, quæ in illis vſu venire ſolent, pleniſſimè traditur ab Ariſtotele libro 2. Meteorologicorũ cap. VII. & inter cetera, in iis locis maximos terræmotus ait exiſtere, in quibus mare fluctuat, vel regio raritates & concauitates quaſdam habet. Itaque in Helleſponto, inquit, in Achaia, Sicilia, & in talibus Eubœæ locis exiſtunt maximè, quòd in terram veluti per tubos quoſdam mare irrumpere videatur, & c. De iiſdem eleganter etiam diſſerit Pauſanias libro

Albingauni tandem in gratiam recepti.

Noui terræmotus Genuæ.

ſept.

sept. cùm in Helicis, quondam celeberrimæ vrbis, mentionem incidit, atq. ostẽdit, hanc cladem illis diuinitus inflictam, propterea quòd Achæi supplices è templo abstractos trucidarint, & idcircò inquit, non fuit lenta aut segnis Dei ad pœnam reposcendam ira: ingens enim terræ ac repentinus motus non ipsa tantùm mœnia, & ædificiorum superficiem subuertit; sed vrbis etiam totius aream ita obruit, vt ne vestigia quidem vlla posteris agnoscenda relinquerentur. Et antè quidem, quoties labes huiusmodi aliqua insignior facta est, quæ terram longè lateque concusserit, præcesserunt certa quædã diuinitus rerum miracula, perpetui imbres, diuturnæ siccitates, tepidæ hiemes, æstate anni Solis orbis vel caligine obductus, vel incensus rutilo, vel subatro liuidus fuit colore: fontes exsiccati: ventorum turbines, quocunque vehementiùs irrupissent, prævalidas arbores radicitùs conuellerunt. Iam verò ignes longo flammarum tractu per cælum discurrêre: siderum etiam non antè conspectæ formæ, sæpè hominibus pauorem incussêre: densiores præterea ab ima terra halitus erupêre. Tam multis prodigiis antequàm terræ tam violenti motus euenirẽt, homines præmonitos Dij voluêre. Hactenus Pausanias. Plurimi autem fuerunt variis temporibus insignes terræmotus, inter quos præcipuus apud veteres nominatur, qui contigit anno 395. temporibus Theodosij Imperatoris, & durauit sex menses integros per orbem propemodum vniuersum: quæ, & quanta mutatio rerum institerit, ex Lycosthene, & vetustorum annalibus facilè constabit. Nec minoris admirationis alter, qui fuit Antiochiæ anno salutis 114 cùm Iudæi Messiam aduentare persuasi, seditionem atrocissimam excitarunt, qua per Græciam, Libyam, aliasque regiones vsque ad 200000 sunt interfecti. Alius à Iosepho describitur anno mundi 3935. vrbis conditæ 723. quo in Iudæa 3000 hominum perièrẽ. Duodecim celebres Asiæ vrbes collapsæ nocturno motu terræ anno Christi 19. Rursus 13. anno ab eius nat. 21. Plurimæ similiter ciuitates in Oriente anno Christi 343. quo tempore Arriani Athanasium cum ceteris Catholicis sunt persecuti. In Achaia & Macedonia ab apparitione cometæ vrbes pleraque terræmotibus esse collapsas, Seneca annotauit. Dirum & illud genus anni ab orbe condito 3527. ab vrbe condita 315. cuius memorabilem inter ceteros terræmotum tanta secuta est fames, vt plures coacti inopia, sese in Tiberim præcipitarint. Cum terræmotu per orbem vniuersum excurrente, mare littus egreditur, vrbesque Ciliciæ multas, & populum oppressit innumerabilem, anno salutis 369. Concussa est grauissimè ciuitas Antiochiæ anno 527. nat. Dominicę, certa Numinis vindicta ob blasphemiam & rebellionem populi contumacis in suos rectores: nec procul abfuit exemplo antiquæ historiæ Choræ, Dathan, & Abiron. Secutus alter æquè horrendus anno 529. nec prius cessauit, quàm per pœnitentiã publicè effusis lachrymis precibusque misericors Dominus placaretur. Hic enim vel maximè locum habebat illud: Vocem suam dedit Dominus, & cõtremuit terra. Quo minus mirari possumus, Iudæorum fracta molimina tempore Iuliani, cùm templum Hierosolymitanum bis tẽrue in contumeliam Christianæ religionis instaurare conati, succussa protinus terra, & horrendum intonante disiecti fuerint: totiesque deinceps à flamma, fumo, & puluere pessumdatis machinis, multisque suorum millibus deuoratis, pauci superstites, tandem cum probro turpissimo imperfecta omnia reliquerunt. Plura & disertè de his in Nicephoro leguntur. Ceterùm inter omnes, qui nostra hac tempestate, ac etiam Patrum memoria, facti sint, memorabilis, ac planè insignis fuit terræmotus Ferrariensis, qui contigit decimo sexto Cal. Decembris, anno salutis supra millesimum quingentesimum sexagesimo

Terræmotus insigniores.

nono, quos deinde plures alij per interualla ibidem cum maximo incolarum detrimento ac horribili terrore subsecuti sunt, prout etiam videre est in mea Epitome bello Cyprio & Pannonico annexa. At me iam longiùs euagatum, reuocat institutæ orationis series & argumentum, quod tamen protinus resumam, vbi hoc duntaxat adiecero, nempe anno ab orbe redempto supra millesimum ducentesimum vno ac vigesimo, in Cypro insula, duas vrbes haud obscuri nominis, videlicet, Paphum & Limissum, repentino motu terræ absorptas, atque absumptas. Genuæ interim, vt ad incœptum reuertar, anno eiusdem sæculi tertio ac vigesimo, sub eiusdem Prætoris in eodem munere confirmati, administratione, florebat politicus vrbis status, & miris incrementis tàm priuatæ, quàm publicæ ciuiũ opes augebantur. Nã, quotiescunq. aliqua sese offerebat occasio, vt in ora maritima, vel Galliæ Cisalpinæ finibus aliquot pagorum, vel oppidorum esset proposita venditio, illa neutiquam à Genuensi populo negligebatur, ita vt Ligusticum nomen atque ditio longè lateque patêret, & indies extenderetur, eaque ferè de causa, Alexandrini agro Ligustico finitimi, atque contermini, grauiter cum Rep. expostularunt, quòd iure optimo Capriatum & Arquatum, quæ oppida recèns à Genuens. empta fuerant, sic planè ad se pertinere existimarent, vt se insciis, vel non consentientibus, alienari à quoquam non possent. Quæ sanè controuersia cùm non ita commodè posset ex vtriusque populi voluntate & beneplacito decidi ac determinari, litis status armis diffinitus est. Quippe anno eiusdem æui quarto ac vigesimo, Ansaldo ciue Bononiensi Præturam gerente, Alexandrini postquam sese Genuens. hostes declarassent, & illis per fœciales, de veteri more bellum indixissent, collecta militari manu, cum Derthonensibus Insubriæ populis, aliisque finitimis gentibus fœdus ac societatẽ ea de causa potissimum iniuêre, vt Ligures, harum præsidio destituti, imparatiores ad prœlium venirent. Ipsi itaque, rebus omnibus expeditis, ad Capriatum castra posuerunt, militeque mœnibus admoto, eum locum acri obsidione cinxerunt: sed cùm is anteà à Genuens. præsidio esset firmatus, & loci natura atque arte communitus, infecta re, nec citrà incommodum ac detrimentum, illinc recedere coacti sunt. Genuenses, intellectis hostium consiliis & apparatibus, summa cum celeritate aliquot pedestres & equestres copias descripserunt, sic vt composito iusto quasi exercitu, occasionum haud segnes forent, quò aduersariorum conatus frangerent atque opprimerent. Hostis interim, Capriati expugnatione nequicquam tentata, sperans, fortunam immutatum iri, ad Arquati oppidi expugnationem summis studijs contendit, & illud multis varijsque bellicorum tormentorum ictibus summa impressione facta, adortus est. Verùm Ligures, qui per idem fermè tempus, Montaldeli arcem ab hoste acriter propugnatam & defensam, vi occuparant, eamque statim reparari atque instaurari iusserant, illuc protinus, cum valido agmine præsidio accurrerunt, adeò vt Alexandrini metu exterriti, dicto citiùs ab obsidione discederent. His locis igitur ab omni periculo ereptis, & fœderatis domum redeuntibus, Prætor, rebus bene ac feliciter gestis, exautorato milite ac exercitu dimisso, Genuam remigrauit. Verùm Alexandrini, ac Derthonenses, cùm nihil à se aperto Marte aduersus Ligures profitere posse animaduerterent, proximo vere, sub Brancaleonis ciuis Bononiensis prætura, ad dolos & malas artes confugerunt, & cum Petro Bono Gauij inter suos dignitate atque opibus præcipuè florenti, & cuius fidei Genuens. plurimum tribuebant, communicatis consiliis, sub obscuræ noctis tenebris clàm cum aliquot militaribus cohortibus ac turmis equitum illuc profecti sunt, eo animo ac spe,

1223.

1224.

Alexandrini Genuens. bellum indicũt, & Capriatum frustrà obsidẽt.

Arquati obsidio.

1225.

ac ſpe, vt ab eo, ceu totius rei conſcio, ac duce, in ipſum oppidum, prout anteà pacti erant, intromitterentur. Sed quia repentè clandeſtina conſilia à quibuſdam Genuenſ. ibi commorantibus, deprehenſa fuerunt, res nequaquam tentata eſt, ita vt re infecta diſceſſerint, & conſpirationis auctor celeri fuga ſibi ſalutem parauerit: Quos quidem omnes, Vbertus Aduocatus Genuēſ. in ea regione legatus, & Petrus Ventus Capriati oppidi præfectus, Cal. Maij cum cētum cataphractis magnoque peditum numero inſecuti, cùm illi iam longiùs proceſſiſſent, eorum ditionem ingreſſi, Precipianum, Alexandrinorum municipium, de-improuiſò occuparunt & diripuerunt: ſeque ad ſuam ſtationem, omni prædæ genere onuſti, recipere contendentes, ab hoſtili equitatu in planitie circumuenti, propter impedimenta, & quòd viribus impares forent, præter complures vulneratos, ſeptem ac viginti ex ſuo equitatu, quorum duodecim fuerunt ex Genuenſi nobilitate, ac circiter quadringentos pedites amiſerunt. Reliqui verò, nec citra vitæ diſcrimen ac periculum, ſeſe incolumes Gauium recepêre. Interea temporis, Alexandrini & Vercellenſes, nouis copiis, aliiſque ad bellum opportunis inſtructi, ad Aſtam, Pedemontanæ regionis oppidum, tunc ſibi apprimè infenſum, profecti, illud arctiſſima obſidione cinxerunt. Aſtenſes tantis periculis expoſiti, verentes, ne ad propugnationem ſuſtinendam impares forent, ad Genuenſium ſociorum & amicorum auxilium & patrocinium confugerunt, adeò vt Prætor iuſſu Senatus, quò maturè obſeſſis ſubueniretur, nulla mora interpoſita, omnes Gauij præſidiarios in vnum conuocauerit, quibus, vltra militares copias à Lunianæ & Carretti Marchionibus, aliiſque finitimis regulis ſuppeditatas, etiam ducentos haſtatos, à Thoma Allobrogum Duce, recèns miſſos, adiunxit, ita vt omnibus copiis coactis, præter peditem, ſupra mille ac ducentos grauioris armaturæ equites in procinctu haberet. Coacto igitur exercitu, Vbertum Aduocatum cum trecentis equitibus & aliquot ſagittariis præmiſit, qui obſeſſis quam primùm opem ferret. Ipſe cum reliqua militari manu paululum à tergo circa Gauium moratus, paucis pòſt diebus, acutiſſima febri correptus, repentè cum maximo exercitus, ac planè totius Reipub. dolore, interiit. Magna tamen aliorum ducum & cēturionum prudentia aduigilatum fuit, ne propter Prętoris obitum aliquid in exercitu committeretur eiuſmodi, quod cum detrimento, vel contumelia Reip. coniunctum eſſet, ſubſtituto ad hoc alio Imperatore, videlicet Sigencello, tunc temporis Quæſitore, cuius potiſſimum arbitrio bellum tantiſper adminiſtraretur, donec à Senatu in demortui locum Hugolinus ciuis Bononienſ. Prætor, ad quinque menſes dumtaxat, deſignatus fuit. Lotharingus Brixienſis, ex nobili & illuſtri Martinengorum familia oriundus, ſeſe huius expeditionis ſocium cum quinquaginta equitibus cataphractis, addiderat, quò Reipub. priſtinam ſuam animi promptitudinem & beneuolentiam apertiùs declararet, licet anteà in obſidione Albintimilij, ſicuti ſuperius meminimus, non obſcurum ſui animi conſtantiſque fidei teſtimonium Reipub. exhibuerit, ita vt hac potiſſimùm de cauſa eius opera ſæpiùs poſtmodum vſa fuerit. Cetèrùm, Alexandrini, cùm præter ſuam opinionem tam potentem Rempub. alioſque conterminos Principes pro Aſtenſibus ſtare, eorumque iniurias non ſecus ac priuatas propulſare, atq; vlciſci velle animaduerterent, ſummoperè veriti, ne ipſi tantis viribus impares, agrum ſuum temerè hoſtilibus excurſionibus obijcerent, nulla præbita decertandi occaſione, Aſtam obſidione ſoluêre. Nihilominus tamen Ligures, ne bellum ad Arquati oppidum ipſi transferrent, operæpretium ſe facturos arbitrati ſunt, ſi ipſorum conſilia præuenientes, illos prius adoriren-

Genuenſ. clades.

Aſten. confugiunt ad opem Genuenſ.

Prætoris interitus.

Lotharingus Martinengus.

Aſta Genuenſ. ope obſidione liberatur.

tur. Proinde valido ac potenti exercitu instructi, miro confligendi ardore flagrabant, eò quidem ardentiùs, quòd existimarent, superatis Alexandrinis, Derthonam, atque ipsam Alexandriam facili cum negotio occupari posse. Quod si fieret, res suas longè meliori loco, quàm antea, futuras minimè ambigebant.

Genuens. inuadunt Alexandrinos. Igitur matura consultatione super totius belli successu habita, Merlum Iustinianum & Ingonem Grimaldum cum aliquot copiis præmiserunt, vt Montanarium, Derthonensis agri oppidum, subita impressione facta, in suam potestatem redigerent. Ipsi interim cum reliqua exercitus parte paulum ab eo digressi, tam opportuno loco sedem castris delegerant, vt si ita vsus ferret, actutum illis subsidio venirent. Verùm hostes, vti ipsi Ligures omninò præsenserant, ad Serrauallem vsque, per Frascheum oppidum excucurrerant; intellectis tamen horum consiliis, pedem retrò tulerunt; nec impedire vllo modo potuêre, quin Liguſtici duces Montanarium oppugnarent. Sed tanta fuit eius loci asperitas, & propter accliues rupes aditus difficultas, vt ægrè, ac nisi summo cum labore machinæ bellicæ mœnibus admoueri possent: quo sanè factum est, vt eius expugnatio in longum tempus protraheretur, demirantibus interim omnibus, vt, cùm obsessi vndique essent circumuallati, & non vnis difficultatibus laborarent, hostem tamen nunquam vllas suppetias illis afferre ausum fuisse, at potius contra omnium spem atque opinionem, summa vrgente necessitate, conuerso itinere, in tutiora loca sese recepisse, adeò vt Genuens. per hostiũ absentiam liberiorem expugnandi oppidi occasionem nacti, longè maiori studio atque alacritate quàm antea, ita acriter in eam expugnationem incubuerint, vt tandem oppidanos, extrema rerum omnium inopia pressos, eò compellerent, vt ipsi post octodecim dierum perpessam obsidionem, certis quibusdam conditionibus propositis, deditionem facerent. Qua victoria potiti, mox, nemine prohibente, per hostilem agrum varias excursiones fecerunt, eumque miserrimè depopulati sunt, ita vt multi iudicarent, harum duarum vrbium sibi infensissimarum alterutram citra dubium expugnaturos fuisse, si per anni temporis rationem licuisset. Iisdem fermè diebus, Fridericus Grillus & Gulielmus Cataneus, qui cum duabus equitum turmis Genua discesserant, vt recensito milite stipendia persoluerent, in itinere Boscum, cispadanæ Galliæ municipium, per occasionem adorti sunt, eoq; haud magno negotio expugnato, & direpto, multum hostilis prædæ illinc secũ asportarunt, & statim valido præsidio in plerisque Liguſticæ ditionis oppidis impositio, Genuam redierũt. Occupato Montanario, Alexandrini nihilò quietiores facti, ad omnem occasionem intenti erant, nec rerum difficultate, vel sumptibus vllis deterreri poterant, quò ab incepto bello desisterent, crebrisque emissis speculatoribus, omnia Genuensium, aliorumq; sociorum curiosè rimabantur consilia. Et cùm intelligerent, Iacobum Picamilium, vnum ex Reipub. præfectis, Captiatum festinare, vt militi præsidiario aliquot mensium stipendia persolueret, eruptione facta, cum aliquot equitum alis illum intercipere conati sunt. Verùm, Vbertus Aduocatus, qui Gauij cùm aliquot militibus subsistiterat, veritus, ne Picamilio ab hoste insidiæ tenderentur, & in aliquod graue periculum incurreret, magna cum prudentia aliquot equites præmiserat, qui vim atque hostilem impetum facilè ab eo prohiberent, adeò vt hostes multitudine militum superati, & Aduocati diligentia præoccupati, quinquaginta ex eis captis, in magnum vitæ discrimen ipsi deuenerint, & præfectus institutum suum iter commodè prosecutus sit. Ceterùm Ligures, postero anno, quo P. decreto Pecorarus Mercatus Nouus, ciuis Veronens., Prætorio munere functus est, vix iam his bellis cum

Montanarij expugnatio.

Boscum capitur & diripitur à Genuens.

Alexandrinorum pertinacia.

1226.

lis cum vicino populo liberati, paruoque respirandi spatio dato, nouis tumultibus atque intestinis bellis implicati fuerunt, quæ fermè hinc orta maiori ex parte esse videntur, quòd cùm Fridericus Cæsar Cremonæ comitia indixisset, Albingauni, ac Sauonenses, mutuo fœdere inuicem obstricti, in magnam spem erecti sunt, se hac occasione Genuensium iugum, quod cum magna molestia per quinquaginta fermè annos assiduos pertulerant, excussuros, & sese in libertatem pristinam vindicaturos. Qua in re, vt aliquod firmum præsidium haberent quo niterentur, Henricum Marchionem Carretinum, apud Cæsarem tunc gratia & auctoritate florentem, sæpe per internuncios solicitarunt, vt hoc eius patrocinio à Cæsaris liberalitate & beneficentia impetrarent. Et ne aliqua iusta de causa repulsam ferrent, neue morosiores esse viderentur, coram Cæsare professi sunt, sese libenter Thomam Allobrogum & Salassorum Ducem, tunc Cæsaris per totam Italiam legatum, pro legitimo domino agnituros, illique ea de causa totius maritimæ oræ occidentalis Liguriæ dominium tradituros. Quam sanè oblationē, cùm esset eiusmodi, vt minimè aspernanda esse videretur, citra longam deliberationem Allobrox accepit, eaque de causa, præstito ab eorum legatis iuramento, ipse apud Cæsarem enixè operam dedit, vt eorum postulata, rata haberet & confirmaret. Vt primùm verò hæc omnia ad Genuensium cognitionem peruenerunt, priusquam Senatus aliquid durius in eos statueret, Idonem Lercarium, & Gulielmum Vsumarium, vt de vniuersi negotij statu penitiùs cognoscerent, ablegarunt, qui ab eis, licet omnia amicè & humaniter agerent, valdè insoleter excepti sunt, nec etiam ab iniuriis temperarunt. Cuius rei indignitas vsque adeò exacerbauit Senatum, vt ad domandam rebellis populi vecordiam & temeritatem, protinus quatuor triremes & pleraque alia nauigia omni bellico apparatu instructa, primū Belmusti vicecomitis, deinde Amici Stralleræ auspiciis, contra eos eduxerint, quò illis omnem commeatus atque annonæ facultatem intercipērent. Et quia eo tempore Carretini reguli & quorundam aliorum Marchionum fides summopere Senatui erat suspecta, nouū præsidium in Segni arcem, eius ditioni conterminam, ablegarunt, existimantes, ipsos ea ratione in officio contineri posse, & quasi iniectis frænis, nihil se insciis, molituros. Interea expedire visum fuit, contumacem & rebellem populum pro hoste ac perduelli declarare, & illi, vt fit, aqua & igni interdicere, omniaque illorum bona proscribere, ac expilationibus & direptionibus subiicere ac exponere. Quibus rebus constitutis, Lazarus Gerardinus, patria Lucensis, vir strenuus ac singulari prudentia, virtuteque præditus, eo tempore vrbis Prætor renunciatus, qui, composito prius rerum vrbanarum statu, & sedatis nonnullis priuatorum ciuium controuersiis, summa festinatione ac diligentia vsus, aliquot in Insubriam ac Hetruriam misit, qui ad vsum decreti belli Reip. nomine militarem delectum haberent. Ipse interim Seresanam profectus, primoribus eius loci, ac ceteris, in foro conuocatis, vbi rebellionem & contumelias recèns à perduelli populo Reipub. inflictas, graui oratione ostendisset, eos, vt ad hanc expeditionem nomina darent, grauiter exhortatus est, eiusque concio summo applausu atque oppidanorum consensu excepta est, qua dimissa, sollenni ritu ac cærimonia primipilaribus vexilla pro veteri istius Reipub. statuto tradidit & consignauit. Deinde magnam commeatus annonæque copiam pro milite alendo, Varaginem, Naulum, & Segnam, quæ oppida constanter in Genuensium fide permansserunt, conuehi atque comportari iussit: missisque circiter trecentis cataphractis pro eorum locorum, quæ ad Apennini iugū sita sunt, tutela & securitate, decimo Cal. Maij cum omnibus

Albingaunorum, & Sauonēsium defectio.

1227.

copiis, in quibus erant amplius quingenti leuioris armaturæ equites, caſtra mouit. Et primò quidem ad Arbiſolam, vnà cum arce, cui nomen Stella, hoſtili præſidio firmatam, exercitum produxit, acieque militariter inſtructa, & prolatis tormentis, ipſam arcem ſummo impetu aliquot dies oppugnauit, eo ſucceſſu, vt tãdem Simonem Stellam, illius Præfectum, ad deditionem compelleret; qua occupata, breui pòſt, nempè tertio Non. Maij, vniuerſo oppido potitus eſt. Huius caſtri amiſſio vt primùm Sauonæ innotuit, omnium animos vehementer commouit, quòd crederent, propter loci munitionem & validum præſidium ibi impoſitum, illius expugnationem multò plus difficultatis habituram: ſperabantq, ſe hoc modo plus opportunitatis & temporis nanciſci, quò ſe facilius ad bellũ ſuſtinendum inſtruerent. Reſumptis tamen animis, magnamque bene gerendæ rei fiduciam concipientes, ſeſe fortiter & alacriter ad defenſionem parabant, ita vt præter cetera loca, eam potiſſimùm vrbis partem, quæ Genuam ſpectat, in cuius propugnaculo non parum defenſionis ſpei collocarant, robore validoque præſidio communirent. Liguſtici Duces, cùm ab architectis, aliiſque munitionum gnaris, intelligerent, oppidanorum vires potiſſimùm hac vrbis parte conſiſtere, & contineri, citra aliquam ceſſationem aſſiduis tormentorum ictibus impetiuerunt, adeò vt poſt longam atque diuturnam illorum defatigationem non ſine magna defenſorum ſtrage in ipſorum poteſtatẽ deuenerit. Hoc igitur munimento expugnato, Prætor intelligens, quantũ momenti in celeritate ac diligentia collocatum eſſet, eueſtigiò maioribus tormentis admotis, illam ſummo impetu vndiquaque aggreſſus eſt, tantamque fecit impreſſionem, vt cùm in ea oppugnatione quàm pertinaciſſimè inhereret, plurimaque damna oppidanis inferret, ipſi, deſperatis rebus, ac ſibi iam extrema omnia metuentes, per internuntios egerint, vt illorum nomine cum obſeſſoribus, honeſtis ſub conditionibus paciſceretur. Et quò facilius Liguſticorum Ducum animos ad humaniores & æquiores deditionis conditiones inflecterent, aliquot ex præcipua nobilitate viri in Genuenſium caſtra miſſi, qui publico nomine admiſſam culpam demiſſè deprecarentur, & oppidanos ipſos in gratiam & fidem reciperent. Hac in re Prætor, ac ceteri, qui auctoritate & dignitate in exercitu præſtabãt, ſe exorari paſſi ſunt, ita vt, condonata venia, & decimo Cal. Iunij, vrbe recepta, ad præcauendas in poſterum omnes turbas, nouaque oppidanorum ſtudia, eius caſtra & propugnacula funditus euerterent, & moles mari iniecta, quæ commoditatem ſtationis faciebat, pari modo diſijceretur, ſimulque in editiori vrbis loco arx longè munitiſſ. conſtrueretur, quæ etiamnum, Reipub. nomine, valido Germanico præſidio, ni fallor, tenetur. Hic tàm proſper & inopinatus expugnati oppidi ſucceſſus adeò Carretti Marchionem, ceteroſque finitimos regulos, qui recèns cum Reip. aduerſariis fœdus icerant, & arma in eius perniciem expedituri videbantur, commouit, vt ſtatim mutatis conſiliis, fortunamq, victorũ ſecuti, nihil ſanè amplius moliri vel tentare auſi ſint. Præſes, rebus Sauonæ ex vſu & Reip. dignitate conſtitutis, vrbiſque tutela Ioanni Spinulæ, viro vt natalium ſplendore, ſic prudentia & virtute inſigni, cum Prætoris titulo commiſſa, victorem exercitum, Albingaunum deditione receptum, duxit, vt ibi, relicta exercitus parte, ac Henrico Cataneo Præfecti nomine ſubſtituto, illum populũ ſæpius rebellantem, in officio ac fide contineret. Simili cura & ſedulitate cetera Liguſtici agri loca prout neceſſe fuit, milite firmauit, ac Genuam ſupra centum & ſexaginta obſides, partim Albingauni, partim Sauonæ imperatos, ſecum adduxit, atque ibi pridiè Non. Iun. ouanti ſimilis, ab omnibus ordinibus, ob bellũ, ſtrenuè ac feliciter admi-

Sauonenſ. deditio, ac eorum arx diruta, & noua conſtructa.

administratum, summis honoribus & congratulationibus exceptus est. Pacatis externis Reipub. motibus, rebellibusque populis ad pristinum obsequium redire coactis, vrbana pax & tranquillitas miro cum totius Reipub. augmento ac felicitate vigebat, sic sanè vt nihil ea tempestate esset, quod quietem publicam, vel vrbis felicitatem aliqua ex parte labefactaret. Successu tamen temporis, quasi in fatis esset, vt celeberrima hæc Resp. diuturna quiete frui nequiret, iterum cum summa totius Senatus molestia, nouæ simultates & dissensiones exortæ sunt. Florebat tunc temporis in vrbe præ ceteris, cùm opibus, tùm nominis existimatione atque fama, Gulielmus Marius, qui, cùm esset ingentis animi, ac sublimes spiritus gereret, præsentis fortunæ suæ statum aspernatus, longè maiora animo secum voluebat, & meditabatur, quòd sese meliori conditione ac excellentiori dignitate stulta quadam ambitione & philautia existimaret. Itaque post longam deliberationem cùm secum statueret, nihil temerè ad parandā sibi nouam auctoritatem & potentiam esse agendum, magna vafritie atque solertia diræ suæ cupiditati iustam aliquam innouandarum rerum speciem & laruam prætexendam & aptandam iudicauit. Proinde, quò facilius principatum sibi astrueret, assentiente Prætore quàm plurimos ex suis clientibus populariscq; factionis homines non secus quàm ad pileum accersitos, in vnum conuocauit, quibus graui & diserta oratione ostendit, cum magna totius ciuitatis iactura & dispendio coniunctum esse, quòd magistratus ceterique honores & officia, meliori ciuitatis parte præterita, in paucos transferrentur, ita vt nulla habita in capessendis honoribus isonomia vel æquabilitate, optimis quibusq. neglectis, viri ingenio ac fide præstantes, ab iis muniis arcerentur, & planè excluderentur, quibus ipsi in primis digni atque idonei essent. Hæc oratio cùm valdè plausibilis esset, & reuera popularis, & quòd publicam vtilitatem spectare videretur, admodum speciosa, tantum circumfuse multitudinis, & in primis quidem plebis animos commouit, vt omnes vno eodemque ore & consensu faterentur, eius dicta cum veritate consentire, ac exclamarent, harum rerum deinceps exactam curam & diligentem rationem habendam esse, seque omnes summoperè expetere, atque rogare, vt ipse publico nomine pristinas leges decursu temporis plusquàm Cimmeriis tenebris inuolutas, in lucem & vsum reuocaret, aliosque huic rei aduersantes, si qui fortè reperirentur, in ordinem cogeret. Sed licèt propter Prætoris, tunc temporis fortè Lucam profecti absentiam, nihil in Repub. innouari ac mutari posset, nihilominus tamen Marius plurimorum precibus defatigatus, ad Cataneorum ædes fano D. Laurentij proximas, (nondum enim publicum prætorium extabat) quamuis se nihil minus velle & cupere simularet, contendit, vbi repetitis rerum summis, & in vlteriorem consultationem adhibitis, populi postulatorum & rogationum accuratam & fidelem rationem se habiturum constantissimè pollicitus est. Interim grauiter pleraque, & non secus ac si in vrbe Princeps esset, de singulis ad Reip. statum pertinentibus, cum priuata quadam auctoritate & magno Populi assensu disserebat, eoque multis ex patricio ordine præstantissimis viris, præsertim verò iis, quorum ædes per dispositam plebem occuparat, eo nomine in iustam suspitionem deuenit, & illos à se quàm alienissimos reddidit. Quod nisi Prætor in vrbem reuersus, sua præsentia & auctoritate ambitiosi hominis pernicioſa consilia & inconstantis plebis ausus illicò superasset & repressisset, omninò verendum erat, ne magna Reip. status conuersio insecuta fuisset. Qua in parte non carebat reprehensione ipse Prætor, cuius potissimum facilitate factum erat, vt viri, opibus & dignitate subnixi, cona-

Genuæ auctore Guliel. Mario, noui motus exorti.

conatus, impunitate & magna quadam licentia confirmarentur, prout ipſemet in vrbem reuerſus, errorem admiſſum magna ex parte agnoſcere, ac fateri videbatur: quippè qui cùm Marium ab inſtituto vi ac lege deduci non poſſe cerneret, illum comitate, & quodam verborum lenocinio, commonſtratis Reip. periculis & difficultatibus, quibus per concitatam plebem implicaretur, ad meliora & ſaniora conſilia inflexit. Siquidem ipſe ſuos clientes & fœderatos, qui eum magna contentione rogabant, ne illinc pedem moueret. ac eodem temporis articulo ſummoque ſilentio non parua, neq; contemnenda armatorum manus in vrbem admiſſa fuit, qui per turres & varias domos, inſtar iuſti præſidij collocati, hoc vnum præ ſe ferebant, & minitabundo vultu ac verbis apertè interminabantur, quòd eius cauſam, qualiſcumque eſſet, armis & dextera ad extremum vſque vitæ ſpiritum defenſuri & propugnaturi eſſent. Quod quidem complures, aliarum factionum ſtudioſos, ad ſummam indignationem concitarat, adeò vt paſſim per totam ciuitatem tumultuari atque ad arma conclamari inciperetur, tam me herclè vehementer, vt ipſe Marius ſuapte natura meticuloſus, & qui facilè rumoribus ſuccumberet, magiſque aggrediendis, quàm conficiendis magnis negotiis eſſet idoneus, multum, ſicuti haud rarò vſu venire ſolet, vt omnia inconſulti impetus cœpta, initiis valida, ſpatio langueſcant, de priſtino ſuo ardore remitteret. ac tandem multorum ciuium, tempeſtatem publicam deprecantium, cohortatū, inuito ac reluctante populo, ſuſceptam prouinciam deſeruit, & tanquam priuatus ad proprias ædes remigrauit. Compreſſis Marij, eiuſq; ſequacium ſtudiis, in Gallia Ciſalpina nōdum cum finitimis gentibus bellorum ſeminaria ſublata erant: quādoquidem Alexandrini præter ceteros, maximè Reip. infenſi, hanc iuſtam & legitimam bello cauſam prætexebant, quòd nimirum dicerent, & quererentur, Capriatam, ſui agri oppidū, à Genuenſibus contra æquitatem retineri. Quæ ſanè controuerſia cùm eſſet eiuſmodi, vt graues turbas cieret, nec eius finis facilè proſpici poſſet, Senatus, quòd ſatius exiſtimaret, omnia prius ratione atque auctoritate experiri, quàm armis diſceptare, hoc eum illis egit, vt totius rei cognitio de mutuo conſenſu ad Senatus populique Mediolanenſ. arbitrium & iudicium reijceretur, demirantibus cunctis Reip. conſtantiam, quòd Mediolanenſibus, cum quibus nondum in gratiam redierat, huiuſmodi iudicium permitteret. Hi igitur arbitri ac iudices facti, cognitis & inueſtigatis meritis cauſæ, & magis æquitatis, quàm amicitiæ rationem habentes, ſecundum Genuenſes pronunciarunt, ita vt anno eiuſdem ſæculi duodetrigeſimo, Guifredo Puduano Præſide, aliquot arbitri cum Reip. legatis profecti ſint, quorum auctoritate & iudicio res iudicata executioni mandaretur. Verùm Alexandrini, cùm ſpe ſimul & oppido præter opinionē excidiſſent, neq; vlla ratione latę contra ſe ſententiæ acquieſcere vellent, ad malas artes & fraudes conuerſi, controuerſum oppidum proditione & clandeſtinis conſiliis occupare tentarunt, & explorata diligenter temporis occaſione, qua illius Præfectum cum reliquis præcipui nominis ad excipiendum Legatum egreſſurum intellexerant, intempeſta nocte cum aliquot armatis per aliam portam ſummo cum ſilentio in oppidum irruperunt, adeò vt oppidani vix ſeſe in tam inopinato ac repentino caſu expedire potuerint, quò ſaluti ſuæ vel præcipiti fuga, ſiue alio quocumque modo conſulerent. Ipſi namque oppido potiti, ſacra profanis miſcentes, omnia ferro & igne demoliebantur: tantaque rabie ac furore in promiſcuam plebem & imbellem multitudinem ſæuitum eſt, vt cùm non inuenirent de quo lanienam facerent, in ipſa cadauera ſepulchris effoſſa, ferrum ſtrinxerint, & ſuam rabiem

Alexandrini denuò arma corripiūt in Genuenſ.

1228.

Alexandrinorum immanitas & furor.

biem effuderint, eaque pluſquam Scythica inhumanitate non contenti, per fruſta illa diſcerpentes, ad ſingulare contumeliæ ac ſitibundæ carnificinæ argumentum, paſſim per poſtes, & murorum pinnas, affigerent. Tam barbarum & crudele immaniſſimi hoſtis facinus tantoperè ipſos patres, adeoque vniuerſam ciuitatem ad iracundiam commouit, vt citra aliquam moram ad Mediolanenſem populum legatos miſerint, qui eorum nomine de hac tam intoleranda & quodammodo inaudita inſontium ciuium cæde, quæ cum ſumma Genuenſ. populi contumelia & iniuria coniuncta erat, conquererentur. Procuratum etiã fuit, vt oppidani profugi, & furorem hoſtilem elapſi, Gauium ſeſe reciperent, atque omnibus ad vitam neceſſariis iuuarentur. Interim Senatuſconſulto ſancitum eſt, vt, cùm tam atrocis & ſcelerati facti vindicta nullo modo differenda eſſet, quamprimùm ducenti equites illuc mitterentur, qui vel crudelem hoſtem profligarent, vel, ſi minimè per temporis occaſionem liceret, ſaltem omnem illi commeatus facultatem interciperent. Prætor poſtmodum, qui fuit Iacobus Balduinus Bononiæ genitus, comparatis maioribus viribus, continuò ad eius loci expugnationem pertexit, atque illum arctiſſima obſidione vndiquaq; preſſit, adeò vt cùm obſeſſi, neque à ſuis, neq; à ſociis, vllis auxiliis ſubleuari poſſent, (immanitate quippe ſua omnium animos à ſe mirum in modum abalienauerant, & in iuſtum omnium odium deuenerant) deſperatis auxiliis, omnique rerum ad defenſionem ſuſtinendam neceſſariarum anguſtia laborantes, tandem ad Prætorem, qui ſuo nomine ex illius arbitrio & voluntate deditionem faceret, ablegarunt. Ipſe verò, cùm nihil temerè, vel inſcio inconſultoque Senatu ſtatuere vellet, ſumma celeritate ad ſciſcitandam patrum ſuper hoc ſententiam miſit. Qui poſt variarum ſententiarum rogationes, tandem in hoc conuenêre, vt ſtatuerent, maiorem clementiæ & manſuetudinis, quàm admiſſi ſceleris contractæque culpæ rationem habendam, ideoque Prætori renuntiarunt, vt recepto oppido, defenſorum vitæ parceret, acceos tantummodo nudos, omnibuſque rebus multatos, ſub haſta mitteret. Hac ratione perfidis hoſtibus deuictis, ac, vti diximus, ſub iugum miſſis, Rector valido præſidio eum locum communiuit, ac dimiſſa maiori copiarum ſuarum parte, Genuam reuerſus eſt, vbi honorificentiſſimè à Senatu ceteriſque ordinibus cum magna fauſtaque totius plebis acclamatione exceptus fuit. Paucis pòſt diebus, videlicet menſe Nouembri, arx Niciæ vnà cum vrbe à Prouinciæ Narbonenſis Comite, non ſine maximo Reip. detrimento, clandeſtinis conſiliis, & proditione occupata eſt. Edomitis intereà & profligatis Alexandrinis, Reſp. ſub Spini Soreſini ciuis Mediolanenſ. recèns ad Præturam euecti gubernatione, domi foriſque pacata, priſtino otio & tranquillitati reſtituta meritò fuiſſet, niſi aliquot piratæ & myoparones, quorum præcipui erant Gulielmus Vintimilius, Roſſus Morinellus, Recuperus, & Durantes, ambo ex portu Veneris oriundi, oram maritimam variis excurſionibus & aſſiduis rapinis ſubinde diuexaſſent. Ad quorum conatus opprimendos, aliquot nauigia duce Anſaldo Buſſero expedita & emiſſa fuerunt, quibus, breui temporis interuallo maritimæ oræ tractus ab omni metu ac periculo, captis, quos nominauimus, ereptus fuit, hiſque publico iudicio ac ſententia condemnati, ad ſupplicium aliquamdiu reſeruati ſunt. Nam cùm haberent in vrbe amicos auctoritate atque opibus præſtantes, parum abfuit, quin eorum patrocinio abſoluerentur. Prætor tamen, cui legum, hac quidem in parte, ſuprema erat permiſſa poteſtas, nullius vnquam precibus, vel auctoritate inflecti potuit, vt commutata ſententia, pœnam illorum mitigaret: Sed vni atque alteri præciſis naribus, ad vl-

1229.

Arx Niciæ à Narbon. Comite occupata.

1230.

ad vltimum ſupplicium, ipſius iuſſu rapti ſunt, valdè indignantibus eorum patronis, ac dirum neſcio quid aduerſus ipſum Præſidem frementibus, ita vt ipſe die ſupplicio conſtituta vectus equo, ac nobilium & promiſcuæ multitudinis frequentia ſtipatus, vrbem egreſſus ſit, vt omnem iniuriam & vim, ſi qua fortè apparitoribus inferretur, prohiberet. Sed tantus fuit vtriuſq; ſexus per omnia compita & ciuitatis regiones concurſus, & pro reis deprecantium multitudo, vt, cùm ipſe magnâ cum animi conſtantia nullius preces admitteret, ab indignante & concitata turba crebris lapidum ictibus equo diſiectus, ac deturbatus ſit, adeò vt grauiter prolapſus, fractaque tibia, paucis pòſt diebus, ex vulnere interierit. Nihiloſeciùs tamen de ſontibus pœna ſtatim ſumpta fuit. Habeo grauiſſimos auctores, qui literis conſignarint, ex his quatuor, Durantem & Roſſum cruci affixos, actutum laqueo vitam finiuiſſe. At reliquos duos, eodem mortis genere affectos, diu in patibulo, non ſine adſtantium admiratione viuos pependiſſe. Quod ſanè vbi primum Senatui renuntiatum fuit, eueſtigiò miſſi ſunt qui eos in vincula reducerent: cumque ipſi etiam cum iuramento aſſererent, ſe in tanto vitæ diſcrimine D. Ioannis Baptiſtæ opem atque auxilium ſuppliciter imploraſſe, id pro miraculo exiſtimatum, eaque de cauſa vtrique vitam condonatam. Interea, ne quid Reſpub. incommodi pateretur, crebris Patrum ſuffragijs Rodulphus de villa ex nobili ſtirpe ortus, & defuncto Præſidi admodum familiaris, in eius locum ſubſtitutus, quoad nouus Prætor deſignaretur.

Prætor à plebe trucidatus.

Rarum exemplum.

LIBER TERTIVS.

SVPERIVS demonſtrauimus, pacificata Rep. externiſque conſopitis bellis, Genuenſium opes miris incrementis tàm domi, quàm foris excreuiſſe. Ceterùm progreſſu temporis, vſque adeò in immenſum prolatatæ ſunt, vt non ſolùm negotiationes atq; cõmercia cum ſolitis & conſuetis gentibus exercerent, verùm etiam longè vltra Hiſpanias atq. Libyam nomen & auctoritatem ſuam imperiique magnitudinem proferrent. quo ſanè effectum eſt, vt anno ſupra milleſimum ducenteſimum trigeſimo primo, Hugolino Roſſo ciue Parmẽſi, Prętore, à Mauritano Murciæ & Cartageniæ regulo, cui nomen fuit Helimelme Molei, quod patrio idiomate Imperatorem ſonat, variis magniſque incommodis & damnis afficerentur, atq. indies grauiſſimæ querelæ ad Senatum eo nomine deferrentur. Quibus commoti Patres, ſtatuêre, vt eueſtigiò valida claſſis præpararetur, partim vt inimicum & inuidum regulum armis profligarent, ac excinderent, partim quoque, vt Seuptam vrbem in minori Africa occaſum verſus poſitam, (hanc veteres, ni fallor, Mauritaniam Tingitanam vocabant) & fermè in faucibus freti Herculei ſitam, valdè ea tempeſtate diuerſarum mercium ergô à Genuenſ. frequentatam, firmo præſidio communirent, nouoque fœderis iure illius regulum ſibi in poſterum magis atque magis deuincirent. Claſſi autem, quæ decem triremibus, & pleriſque aliis nauigiis varij generis conſtabat, Carbo Marocellus & Nicolaus Spinula cum imperio præpoſiti fuerunt, qui menſe Iunio è ſinu Liguſtico ſoluentes, proſperaque nauigatione in Hiſpaniam delati, tandem Seuptam ſalui atq; incolumes appulerunt; breuique ſpatio interiecto, illuc à Mauritano Hiſpalis regulo, oratores cũ variis muneribus, iuxtà illius gentis morem, ablegati, & per ipſos multa beneuolentiæ

Genuenſ. nomen ac potentia.

1231.

Seupta.

uolentiæ teſtimonia exhibita, quòd quidem potius neceſſitati, quàm veræ & ſinceræ amicitiæ aſcribebatur, nimirum, cùm ipſe per id tempus acerrimum bellũ eum reliquis Mauritaniæ principibus gereret, ita vt ſummoperè neceſſarium illi eſſet, Genuenſem populum ſibi omninò pacatum atque amicum habere, ne ſcilicet, vndique ab hoſtibus circumſeptus, & impar oneri ferendo, ſeipſum, ac ſuam ditionem, in ſummum diſcrimen adduceret. Et quoniam huius vrbis in Genuenſium Annalibus percrebra fit mẽtio, haud ſanè ab re futurum ſpero, ſi eius deſcriptionem ex lib. III. Leonis Africani deſumptam, hîc ſubiecero. Septa, inquit, quæ Latinis ciuitas, Luſitanis autem Seupta appellatur, ſecundum claſſicos authores à Romanis in faucibus freti Herculei ædificata, olim totius Mauritaniæ metropolis fuit; quare Romani eam nobilitarunt, fuitque in ea ſumma vrbanitas, & ciuium frequentia. Deinde à Gothis occupata, principem in ea cõſtituerunt, remanſitq. apud eos principatus, donec Mahumetani Mauritaniæ fines ingreſſi, hanc quoque vſurpauerunt. Cui rei occaſionem præbens Iulianus Septæ Comes, iniuria à Roderico Gothorum & Hiſpaniæ rege affectus, cum infidelibus conuenit, eoſque in Granatam introduxit, atque vt Rodericus, & vita, & regno ſpoliaretur, effecit. Mahumetani igitur occupatam Septam Pontifici cuidam ſuo Elgualid Habdulmalic filio, qui tum temporis Damaſcum incolebat, reſeruauerunt, anno nonageſimo ſecundo Hegiræ. Ciuitas ab eo tempore in proximos vſque annos, mirè cùm incolis, tùm omnis generis nobilitate accreuit, adeò vt Mauritaniæ totius pulcherrima, meliuſque exculta euaſerit. Frequentia habuit templa, & ſtudioſorum collegia, ciues literatiſſimos, & qui æneis operibus ſingulari artificio fabricatis ceteros excellerent; cuiuſmodi ſunt candelabra, pelues, calamaria, aliaque id genus ex ære confecta, quæ perinde elegantia habebant, ac ſi argentea, vel aurea fuiſſent. Habent Itali & in huiuſmodi rebus conficiendis non parum gratiæ, verùm nihil omninò, ſi hæc reſpicias. Extra ciuitatis mœnia ampliſſima ſunt rura, eo præſertim loco, qui vitium frequentia conſitus, vinetum dicitur: verùm ager ſterilis, & aſper eſt; quare magna ſemper illis frugum caritas. Extra & intra ciuitatem patet amœnus in Granatæ oram ad fretum Herculeum proſpectus, atque hinc dinoſcuntur animalia, quòd eius interualli latitudo duodecim ſaltem ſit miliarium. Verùm calamitoſa ciuitas paucis ab hinc annis, ab Habdulmumene rege ac Pontifice multis incommodis affecta eſt: quam conſecutus, ferè ad internecionem redegit, nobileſque perpetuo multauit exilio. Nec multò poſt à rege Granatenſe meliora ſuſtinuit, qui ciuitate occupata, præter memoratam cladem, nobiliores & potentiores ciues Granatam migrare iuſſit. deinde anno DCCCXVIII. Hegire à Luſitana claſſe capta, quotquot inerant ciues, aufugerunt. Abu-Sahid per ea tempora Feſſanorum rex, nullius pretij homo, hanc recuperare neglexit: verùm allato inter ſaltationes & conuiuia nuntio, vetuit ob eum rumorem diei celebritatem interrumpi: quare permiſit Deus, vt nocte quadam cum ſex filiis à Secretario, cui multum fidebat, interficeretur, quòd ſe illius vxori commiſcere voluiſſet. Hæc inciderunt in annum 824. Hegiræ. Feſſano imperio per octennium rege deſtituto, ſucceſſit trucidati regis ex matre Chriſtiana filius, qui eadem nocte, qua rex confoſſus fuit, Tunetum profugerat: hunc Abdulacum vltimum Marinæ familiæ regem appellarunt, qui, vt ſuperius dixi, à populo pariter occiſus eſt. Hactenus de Septa. Vt verò ad id quod dicere inceperam, ſermo referatur, Carthageniæ populi, ſtatim intellecto Ligurum aduentu, ſeſe in ſuis portubus aliiſque ſtationibus admodũ quietè ac placidè continuerunt, ne ſcilicet aliquo modo prœliandi occaſionem

Septæ deſcriptio.

præberent, vel Ligures omnibus rebus, quæ bello vſui forent, quàm optimè inſtructos, ad iram concitarent, adeò vt tranſactione cum illorum regulo facta, Liguſtici Præfecti, cum eo tempore nullum ibi haberent hoſtem, cum quo neceſſariò confligendum eſſet, Genuam ſeſe circa finem Auguſti cum claſſe receperint. Verùm enim verò quia in hoc rerum agẽdarum ſtatu, inter populum Genuenſem & Battarum Græcorum Imperatorem, nec non Michaëlem Deſpotũ Comeneum, haud mediocres, vel leuis momenti controuerſiæ enatæ erant, ſenatus, quòd Orientalem nauigationem in primis ſibi opportunam, tranquillam & pacificam quàm maxime optaret, Nicolaum Embriacum, & Guidonem Policinum ad eosdem ad res componendas miſit. Iiſdemque ferè de cauſis Henricus Molazana Cataneus, & Paganorus Rodulphus in Ægyptum ad Sultanum oratores amandati, vt ipſorum opera & induſtria conſopitis litibus, nulla deinceps Reipub. ibi exoriri poſſent impedimenta. Simili modo ad Fridericum Cæſarem, qui Rauennæ tunc temporis comitia indixerat, ſenatus ſplendidiſſimam, miſſis ad eum octo præcipuæ nobilitatis viris, nempe Roſſo Cataneo, Ioan. Guercio, Theodoſio Fliſco, Anſaldo Nigrio, Rubaldo Alberico, Alinerio, Panſano, Anſaldo Mario, & Ioanne Spinula, legationem habuit, ea potiſſimum de cauſa, vt, diremptis aliquot controuerſiis atque diſſidiis, quæ ſibi cum Cæſare pauloantè interceſſerant, Reſpub. ſecum in gratiam rediret: eaque ab ipſo amanter atque honorificè excepta fuit. Prius quàm verò vlterius progrediar, haud ſanè alienum ab inſtituto noſtro fuerit, caſum fatalem & funeſtũ duorum Genuenſium iuuenum inſerere. Accidit autem proximo anno, Pagano Petraſancta nobili Mediolanenſi Præturam gerente, vt Liguſtica nauis in Cyprum commutandarum mercium gratia, Genua enauigaret, in qua, præter reliquos Genuenſ. ciues, Othobonus Elias, & Iacobus Grillus, ambo nobili loco nati, & florenti ætate iuuenes erant, qui ſecunda nauigatione vſi, incolumes in Cyprum appulerunt, ibique rebus ex ſententia conſtitutis, patriam cogitarunt. Sed cùm inter nauigandum, vt non rarò contingere ſolet, graues inter illos rixæ & cõtentiones leuibus de cauſis exorirentur, miras turbas vectoribus aliiſque ſociis excitarunt, eo ſucceſſu, vt ipſe Othobonus breui pòſt ita omnium oculis diſparuerit, vt nunquam, licet diligenter de ipſo inquireretur, in alicuius conſpectum venerit, ſed mira cum omnium admiratione deſideratus ſit. Sunt qui putent, potius ratiocinatione, reique veriſimilitudine, quàm veris argumentis & indiciis adducti, ipſum, à Grillo, ſtrenuo ac robuſto clàm interfectum, & mira cum dexteritate in mare præcipitatum fuiſſe. Atque vbi ceteri Genuam redierunt, amiſſi iuuenis parentes ac propinqui, totius negotij ſtatum ad Prætorem detulêre, grauiterque cum Grillo expoſtularunt, ſic vt ipſe in vincula coniectus, quæſtioni ſubiiceretur, cauſamq. ſuã ex carceribus ageret. Verùm, quia Inſubrici imperij legibus, quibus Reſp. ea tempeſtate magna ex parte vtebatur, cautum & ſancitum erat, vt propter delictorum ſuſpicionem nemo extremum vitæ periculum, niſi antecedente debita teſtium probatione, adiret, conſtitutum fuit, vt huius controuerſiæ ſumma, ſingulari certamine definiretur, cùm ſcilicet in iudicis non eſſet poteſtate, veritatem aliqua firma & probabili ratione eruere, præſertim cùm res tantummodò nudis coniecturis niteretur. Statuit itaque Prætor, vt, ad dirimendam litem, ex vtraque parte Patroni deligerentur, qui ſingulari huic duello præeſſent, ac eorum iudicio modus pugnæ conſtitueretur. Proinde Actorum Cacia quidam Florentinus, Rei verò Piſtellus Comenſis æquitatem & innocentiam quiſque per ſe recepit, qui ambo in forum Sereſanum, vbi certamini locus conſti-

Multæ Genuenſ. legationes ad varios Principes.

Longobardorum in criminibus purgandis conſuetudo.

Duellum.

1232.

conſtitutus erat, conuenientes, magno cum hominum concurſu diu ancipiti Marte pugnarunt, eo tandem euentu, vt fortuna ad Florentinum inclinante, victoria penes eum ſtaret. Et quia æquitatem cauſæ ex victoris ſucceſſu æſtimabant,& emetiebantur, Grillus reus quàm primum iuxta earundem legum conſtitutionem capite damnatus fuit, ac non multò poſt, vltimo ſupplicio affectus eſt. Porrò, vt vetus iſta in criminibus purgandis apud Inſubres conſuetudo magis cõſpicua reddatur, vnum in præſentia ex vetuſtioribus exemplum proferam, quod quidem inſtar multorum eſſe poterit. Anno ſexcenteſimo trigeſimo primo Adalulfus quidam ſummo inter Longobardos loco natus, reginam Gundebergam de ſtupro interpellare auſus, cùm repulſam conuiciumque tuliſſet, veritus ne ab ea proderetur, regem adiit,& ſecreti colloquij copiam nactus, dixit: Tato dux Etruriæ conſilia de nece tua cum regina communicauit, vt te ſublato, illam ſibi coniugio ſociet. Quibus verbis rex incenſus ira, ſubitò propè amens, coniugem in arcem Amelli coniecit, atque ibi per triennium in arcta cuſtodia retinuit. Poſt tertium annũ Clotarius Gallorum Rex mulieris miſericordia motus, legatos ad Arioaldum miſit, perperam feciſſe arguens, quòd Gundebergam ex regio Francorum ſanguine ortam, iniuſta cauſa damnaſſet, atque honore ſuo diſpoliaſſet. Rege autem ſe iuſtam cauſam habere dicente, Anſoaldus è Legatis vnus, Facilè id tibi aſſentiemur, inquit, ſi quem ex reginæ familiaribus ſingulari cũ accuſatore commiſſo certamine, reginam ipſam permiſeris expiare. Quibus dictis, Pitto quidã, ſiue Carellus, vt aliis placet, ab Arriperto reginæ cõſobrino productus, cũ Adalulfo eſt cõparatus. Certamine inito, à veritate victoria ſtetit. Itaq; proſtrato Adalulfo, victus Arioaldus, reginã è cuſtodia eduxit, atq; in antiquũ locũ gratiæ honoriſq. reſtituit. Hinc autem facilè perſpici poteſt, veterem & antiquam Longobardorum conſuetudinem fuiſſe, vt crimina vel maxima ſingulari prœlio purgarentur, quæ poſtea in leges tranſlata, per multa annorum volumina ſeruata eſt. Vt verò ad inſtitutum reuertar, paucis pòſt menſibus, Pegoloto Hugucione ciue Florentino ex nobili Girardinorum familia, Genuæ prætorio munere fungente, Luca celeberrima Tuſciæ ciuitas & olim Romanorum colonia inteſtinis bellis & diſſenſionibus mirum in modum laborauit, ac exagitata fuit: erantque in ea Rep. tempeſtates adeò periculoſæ, vt, niſi Senatus Genuenſ. prudentia quã primùm moderatæ ac ſuperatæ fuiſſent, verendũ eſſet, ne grauem perniciem,& planè exitioſam peſtem illi Reip. attuliſſent. Quapropter cùm ambæ Reſp. fœdere atque amicitia inuicem coniungerentur, Senatus Genuenſ. ad comprimendos iſtos motus Simonem Ventum, & Ioannem Saluagum viros, præter generis claritudinem, ab auctoritate & longo rerum vſu valdè commendatos, miſit. quorum tanta fuit dexteritas, atque prudentia, vt illius Reip. ſtatum breui temporis interuallo, reconciliatis omnium animis, componerent. Sunt 1233. qui aſſerant, hoc anno montem quendam, 5000 hominibus obrutis, aliò migraſſe, quo tempore & Eclipſim prodigioſam Solis, Lunari corpore verſus occaſum in ſex angulos prorogato, extitiſſe, indeque ſecuta bella ciuilia & innumeras cædes. At proximo anno, Rimedio Ruſca Comis genito, Prætore, noui motus in agro Liguſtico ab Oneliæ & Arociæ indigenis concitati ſunt: quorum ſanè tanta fuit temeritas & furor, vt omnem mouerent lapidem, quò, excuſſo iugo, ſeſe in libertatem aſſererent; ita vt nouæ ſpei inhiantes, tam longè lateque graſſarentur, vt quædam Reip. oppida, ſibi contermina, inter quæ fuerunt Petra Lata, & Riuernatum, repentino impetu facto, occuparent, ac eorum legatos & procuratores interficerent. Ad quorum quidem perduellium & refractariorum 1234.

Luce inteſtini motus Genuenſ. auctoritate compoſiti.

rabiem refrenandam, & exitiosa arma profligandà, statim Senatus totam vrbanam militiam educi iussit, rebusque omnibus quæ ad bellum spectarent, præparatis, Ioannem Stralerum equestribus copiis, pedestribus verò Theodosium Fliscum, & Petrum Ventum præposuêre: qui vrbem cum exercitu egressi, quoddam municipium Albingauno proximum, quod à rebellium partibus stabat, adorti, illud facili negotio expugnarunt. Quorum exemplo Iurenses deterriti, cùm sese tantis apparatibus inferiores esse cognoscerent, non expectato Ligustici exercitus aduentu, omnium primi extitêre, qui vltroneam Reip. deditionem offerrent. Quorum etiam promptitudo effecit, vt alij duarum vallium indigenæ non multò post, se, suaque omnia pristinæ fidei & obsequio committerent. Hoc modo repressis tumultibus, rebellibusque ad officium redire coactis, recepta oppida valido præsidio communita fuerunt. Quibus omnibus Henricus
1235. Rossus Cataneus vir grauis & fortis, cum imperio relictus fuit. At initio subsequentis anni, Petro Andalo ciue Bononiensi Prætoriam dignitatem obtinente, Senatum Africæ minoris componendæ cura excepit. Intelligebat siquidem, quantum Reip, interesset, si ea, & præsertim qui Seuptam, cuius antea meminimus, inhabitabant, ab omnibus iniuriis & incommodis liberi, commodè & tranquillè ibi negotiari possent. Paucis enim diebus antea, Cantabri, gens quietis impatiens, & excursionibus assueta, illam oram crebris depopulationibus & rapinis mirum in modum inquietarant, ita vt parum abfuerit, quin Seuptam inopinatò opprimerent, & occuparent. Nam, priusquã fretum Herculeum transfretarent, in Gadibus aliquot Ligustica nauigia ibi stationem habentia, interceperant, ideoque ad illorum conatus & vim arcendum, valdè necessarium erat, vt mercatores Ligustici Seuptæ negotiantes, cùm nullum adhuc Genua subsidium mitteretur, pro sua, suarumque fortunarum tutela decem onerarias instruerent, quas in sinu Cantabrico prædabundo hosti opponerent, cum quibus eo successu conflixêre, vt, cùm longè Cantabris essent numero ac viribus inferiores, relictis nauibus, conscensisque scaphis, fuga sibi salutem quæsiuerint, adeò vt cùm ipsis in vrbem redeundi potestas interciperetur, Maleacum, maritimum Hispaniæ Bæticæ oppidum petierint, vbi cùm duas naues haberent, nouo supplemento facto, ac pro præsenti rerum conditione omnibus vtilibus instructas, Seuptanis tunc ab hoste obsessis, auxilium miserunt, qui prospero ventorum & fortunæ beneficio vsi, in portum quendam non ita multum à Seupta remotum, descensione facta, citra vllum hostium obstaculum in vrbem recepti sunt. Senatus, intellecta noua suorum ciuium calamitate, & recenti Seuptensium obsidione, quò omnem vlteriorem iniuriam & necessitatem auerteret, & crebris etiam Mauritani literis opem atque auxilium implorantis, admoneretur, decreuit, vt, nulla interposita mora, duodetriginta triremes, & quatuor onerariæ naues, omnibus rebus militaribus opportunè & egregiè adornatæ, illuc mitterentur. Et quia graue periculum in mora erat, & rei necessitas summam festinationem requirebat, non concessa instruendæ quamprimùm classis commoditate, quatuor triremes omnibus rebus naualibus instructæ, auspiciis Lanfranci Spinulæ, & mox decem sub Othonis Camilij præfectura, & tandem quatuordecim naues duce Ingone Bonifacio Cataneo, ad auertendum hostem ablegatæ fuerunt, quæ omnes haud multò post, simul inuicem coniunctæ, nequicquam reluctantibus & impedientibus Cantabricis, obsessis opportunum præsidium attulerunt, & vrbem omni obsidione liberarunt. Cuius quidem immortalis accepti beneficij memoriam adeò ingratè & impiè Barbarus regulus citò oblite-

Plurima nauigia Liguſtica à Cantabris intercepta.

Claſſis aduerſus Cantabros.

Seupta obſidione liberata.

obliterauit, vt hoc nomine perenni odio ab omnibus meritò censeri debeat. Nam, vt cetera omittam, tanta fuit eius barbaries, vel potius feritas, vt, cùm Liguſtici Præfecti ac trierarchi, ſibi Reip. nomine factarum expenſarum & ſumptuum rationem aliqua ex parte rependi ac refundi peterent, tantùm abfuit, vt ſeſe gratum, prout tenebatur, illis exhibuerit, vel rationem aliquam in conſilium admiſerit, vt etiam contra omnium gentium mores, illos, accerſitis ad hoc aliquot Arabibus, & in vrbem ſummo cum ſilentio receptis, per inſidias adoriretur, nec paucis incommodis & damnis, cùm ad reſiſtendum imparati eſſent, afficeret. Quibus crudeliſſimi ſimul & ingratiſſimi vno eodemque ferè tempore & amici, & hoſtis, contumeliis ipſi commoti, enixè operam dedêre, vt, cùm iam hiems appeteret, illinc ſuas facultates tranſportarent; quod tamen quàm ægerrimè, & vix poſt multas preces, impetrarunt. At Senatus de tantis iniuriis & contumeliis edoctus, licèt maximis in rebus gerendis & ſuſtinendis animos ita exercitatos haberet, vt non facilè frangi, vel debilitari moleſtiis poſſet; nihilominus tamen difficile fuit, id grauiter non ferre, præſertim cùm acceptum beneficium non ſolummodò ingrati animi vitio contaminaret, ſed etiam barbaricam & crudeliſſimam feritatem adiungeret. Statuit ergo pro veteri ac ſolita ſua prudentia, non antea contra illum armis diſceptare, quàm eius animum penitiùs intellexiſſet, exiſtimans, illum adduci & perſuaderi poſſe, vt, ratione in conſilium adhibita, honeſtæ petitioni aſſentiretur; à qua ſi recederet, mox illi bellum nomine Reipub. indiceret. & hæc per Carbonem Marocellum ad eum miſſum, denunciari iuſſit: iſque vbi primùm ad eum venit, necnon prouinciam, ſibi à Senatu iunctam, exponeret, & nihiloſeciùs illum pertinacem eſſe animaduerteret, bellum ipſi Reipub. nomine indixit, omniaque hoſtilia denunciauit, & mox ad Maurum Hiſpalenſium regem, tunc temporis Reipub. ſocium & amicum, ſimulque huic regulo infenſiſſimum, & capitalem hoſtem, prout in mandatis habebat, rogatum ſuppetias ſeſe contulit, arbitratus, id multò magis ex vſu Reip. eſſe, ſi barbarum hoſtem, ſociorum auxiliis in tam longinquis regionibus debellaret, quàm ſi ex Italia non citra periculoſam & longam nauigationem, militem domeſticum euocaret. Marocellus, ſimul ac Genuã rerum ſuarum ſtatum ad Senatum tranſcripſit, ac de ſingulis edocuit, ibi protinus ex patrum decreto viginti triremium, ſeptem onerariarum maiorum, & triginta minorum nauigiorum claſſis ad illius belli vſum expedita fuit, & contra hoſtem emiſſa. Proinde vt primùm Genuenſ. Seuptam appulêre, ſtatim cum vniuerſa claſſe vrbem ipſam obſidione preſſerunt. Verùm cùm Marocellus vnà cum terreſtribus ſuis copiis indies expectaretur, quò ciuitas mari terraque vndique oppugnari poſſet, Reip. fato accidit, vt ipſe in medio quodammodò rerum bene gerendarum curſu grauiſſima febri correptus, repentè, priuſquàm reliquæ claſſi ſeſe coniungeret, è viuis ſubtraheretur, & ita milites ab ipſo, illis in locis deſcripti, quam primùm poſt ducis obitum, militiæ renunciantes, quiſque ſeſe domum receperunt. Nihilominùs tamen claſſis præfecti, cùm inchoatum bellum modis omnibus proſequendum eſſe exiſtimarent, aliquot iam duces deſtinarant, qui auxiliares iſtas copias, vti diximus, propter ducis obitũ retrogreſſas, iterum repeterent atque reducerent, & in media propemodùm rerum omnium conſultatione decem aliæ triremes cum nouo militum ſupplemento Genua miſſæ, ſub imperio Hugonis Lercarij, illuc appulerunt; quarum aduentu factum eſt, vt obſeſſi noſtrorum potentiam veriti, de tranſactione ſæpiùs inter ſe deliberarent, ſic mehercle, vt ea expeditio hunc ferè habuerit exitum, vt pace ſub

Perfidiæ & ingrati animi exemplũ.

Bellum regulo Mauritano inditum.

Seupta à Genuenſ. obſeſſa.

Carbonis Marocelli obitus.

Pax inter Ligures & Mauritanũ.

æquis conditionibus vtrimque conſtituta, Ligures ab vlteriori vrbis expugnatione cum magna ſua laude ac emolumento abſtinuerint, rebuſque feliciter, ac ex animi ſententia perfectis, Genuam Idibus Decemb. cum incredibili omnium
1236. lætitia & applauſu reuerſi ſint. Proximo anno, ſub Iacobi Treciagi Prætura, Genuenſium Annales nihil ſanè, quod foris aut domi inſigniter geſtum fuerit,
1237. commemorant. Ceterùm inſequenti, Oldrado Croſſo Laudenſi Prætore, in Rep.
Noui motus in Repub. noua diſſidia & ſimultates repullularunt. Quandoquidem, tametſi omnium eorum, ad quos hæc electio ſpectabat, vnius exceptis ſuffragiis, ipſe Oldradus, Prætor renunciatus eſſet, non deerant tamen aliquot moroſiores, qui huic creationi obſtrepebant, & moleſtè refragabantur, quòd dicerent, nullum Præſidem creari debere, niſi omnium ſuffragiis, & nemine excipiente, deſignatus eſſet. Quapropter contendebant, huiuſmodi electionem planè infirmam atque inualidam eſſe: quod ſanè cùm Rempub. in varia ſtudia deduceret, plurimis controuerſijs & diſſenſionibus anſam præbuit, adeò vt cùm fortè is, qui antea Præturam geſſerat, ſiue, vt aliis placet, nouus Prætor, cum nonnullis ciuibus circa aliquot publicas fabricas verſaretur, exorta graui contentione, plurimi coram eo vulnerati ſint, & quidam interfecti: reſque omninò in multò maius diſcrimen coniecta fuiſſet, niſi vrbis Antiſtitis opera, & auctoritate, exorti motus maiori ex parte ſedati atq; compoſiti fuiſſent: Cuius etiam potiſſimùm auctoritate & iudicio Prætor recèns deſignatus, in ſuo munere ac dignitate confirmatus eſt.

Domeſtica diſſidia.

Paucis interiectis diebus, inter Spinulas, & Marocellos graues itidem tumultus concitati ſunt; qui ſanè cùm eſſent eiuſmodi, vt minimè conſopiri poſſent, & prorſus vlterius in perniciem Reip. ſerpturi viderentur, Præſes, vt illorum conatibus maturè obuiam procederet, præcipuos eorum auctores, vt ad tempus ſuis penatibus abeſſent, iniunxit. Huiuſmodi, & ſimilibus contentionibus ac turbis Reſpub. ea tẽpeſtate mirum in modum inquietabatur, ſic vt interdum ex priuati alicuius ciuis caſu graues ac pernicioſi motus ibi orirentur. Nam, vt cetera, tamquam minoris notæ, ſilentio præteream, ſtatim poſt hanc, quam recenſui, inter has duas familias altercationem, euenit, vt adoleſcens quidam patricij ordinis concubia nocte ab incertis ſicariis interficeretur: quod cùm ipſius parentes ob rei atrocitatem indigniſſimè ferrent, vniuerſam ciuitatem maximis perturbationibus repleuit; nec vnquam quieuêre, donec propter huiuſmodi parricidium tres infimæ conditionis homines, qui rei habebantur, nempè Paſchalis Olearius, Otho Nigrinus, & Peculus H. ſecuri plecterentur. Hæ autem aſſiduæ ciuiles contentiones atque odia popularia non paucis Liguſtici agri oppidis occaſionem dedêre, vt à debito obſequio priſtinaque reuerentia ſenſim deſciſcerent; & in primis quidem Sauonenſ. ceteris, defectionis turpe ac funeſtum exemplum præbuêre. Siquidem ipſi, Paulo Sorreſino ciue Mediolanenſi, Genuæ Præturam gerente, occupata arce paucis antè annis ex Senatus mandato, ibi, vt anteà commemorauimus, extructa, Balduinum Mulferum & Petrum Gontardum illius præfectos, vnà cum ſuo præfecto Anſaldo Cataneo, ac pleriſq; aliis, publicis muneribus & officiis admotis, ſumma violentia expulerunt, ſeque in priſtinam libertatem repoſuerunt. Quos deinde inſecuti Albingauni, & qui portum Veneris, & Albintimilium incolebant, excuſſo iugo, pari libertatis illecebra illecti, & nouandarum rerum cupiditate adducti, noua ſtudia amplexi ſunt. Dici autem vix poteſt, quantoperè his repentinis motibus ac defectionibus Senatus ipſe, atque adeò tota Reſp. commota fuerit. Nec enim obſcurè intelligebant, quantos retroactis temporibus propter ſimiles contumacias & re-

1238. *Sauonenſiũ & vicinarum vrbium à Genuenſ. defectio.*

belliones

belliones ſubiiſſent labores & pericula, quamque grauis & pernicioſa res eſſet, clandeſtinis atque ciuilibus bellis aliquo modo diſtineri. Quocirca, depoſitis ciuilibus rixis & ſimultatibus, omnes certatim dabant operam, vt harum ciuitatum & oppidorum defectiones quamprimùm armis vlciſcerentur, ita vt Senatuſconſulto decretum fuerit, vt ſumma cum diligentia quatuordecim triremes ducibus Fulcone Guercio & Roſſo Turcio inſtruerentur, quibus ſeuerè iniunctum fuit, vt confeſtim Albintimilium adnauigantes, illud ſummis viribus inuaderent, arbitrati, illam expeditionem plus laboris, & difficultatis, quàm reliquorum oppidorum expugnationem habituram, ideoque operæpretium eſſe cenſebant, vt ſumma celeritate illos præoccuparent, priuſquàm ſcilicet, oppidanis plus otij ac temporis concederetur, quò ſibi melius de rebus neceſſariis proſpicerent: & omninò exiſtimabant, fore, vt hac vrbe in fidē atq; obſequium recepta, reliquæ multo faciliùs ad priorem obedientiam redirent. Ipſi ergo huc delati, ſumma induſtria quæcumque in mandatis habebant, executi ſunt; militeque in continentem expoſito, illam ſummis viribus oppugnarunt: ſed defenſores, protinus irruptione facta, hoſtiles conatus aliquandiu ſtrenuè ac fortiter repulerunt, eo tamen ſucceſſu, vt cùm ipſi, bellatorum numero ac viribus minùs valerent, ac ſummoperè metuerent, ne in eaſdem, & longè grauiores calamitates inciderent, quas paulò antè eaſdem ob cauſas perpeſſi fuerant, illicò ad claſſis præfectos ablegarint, qui publico nomine demiſſis precibus veniam peteret, ac certis quibuſdam conditionibus deditionem faceret. Hac vrbe igitur, in vetus obſequium ac fidem redire compulſa, continuò Albingaunum nauigationis curſu inflexo, in itinere Gallindram, ſiue, vt alij vocant, Gallinariam, inſulam ab ipſis Albingaunis paulò antè occupatam, in fidem receperunt, adeò vt ipſi, cognita Albintimilij populi deditione, priuſquàm Liguſticus exercitus ſuis mœnibus admoueretur, pari exemplo deditionem facerent: ſicuti etiam per idem fermè tempus, ab iis qui portum Veneris incolebant, ſtudiosè procuratum eſt. ac ſoli Sauonenſes iam ſupererant, in quos arma verterentur: eaque de cauſa cùm Genuæ nouum ſupplementum fieret, hique ſe à ſociis ac fœderatis deſertos viderent, ne belli extrema experirentur, de Senatus ſolita humanitate & beneuolentia confiſi, Genuam oratores miſerunt, qui admiſſi ſceleris & perduellionis culpam, publico nomine impetrata venia, iterum deprecarentur. Patres, licèt haberent iuſtiſſimam cauſam, vt in eos ſeueriſſimè animaduerterent, & ad poſteritatis exemplum aliquid durius in eos ſtatuerent, nihilominus tamen vicit ſceleris atrocitatē genuina atque illis innata clementia, adeò vt cùm eſſent ciuium ſanguinis parci, eos tandē in gratiam reciperent, hac tamen lege & conditione, vt præcipuos defectionis auctores Genuam perduci curarent. Quos tamen Senatus mira quadā & inaudita manſuetudine, vt illorū animos ſibi magis in poſterū deuinciret, & faciliùs in officio retineret, omnes breui pòſt, ſaluos & incolumes ad eos remiſit, præter Gulielmum quendam, vnū ex præcipuis contumacibus ac rebellibus, qui populum ad defectionem excitarat, de quo, ad ceteros deterrendū, publicè ſupplicium ſumptum fuit. Compreſſis his motibus, poſt exigui temporis decurſum, aliquot nouæ turbæ in ora maritima exortæ fuerunt, ad quas reſtinguendū Fulco Guercius iuſſu Senatus cū aliquot triremibus ablegatus eſt, & facili cū negotio res tunc ibi ſedatę. Subſecuta eſt deinde pax inter Ligures ac Venetos, interceſſione & auctoritate Gregorij Pontificis noni cōſtituta, quæ deinceps, vt ſeparatim ſuo loco explicabitur, per multos annos continuos firma & illeſa inter eos ſtetit. Cōpoſito & pacificato

Albintimilium à Genuenſ. obſidetur.

Albintimilium receptum.

Albingaunum & Portus Veneris deditionem faciunt.

Sauonenſes in gratiam recepti.

Pax inter Ligures & Venetos.

cificato externarũ rerum & motuum ſtatu, rebellibuſq. ad officium & fidem, vti diximus, redire coactis, tranquillitas & otium Reip. reſtitutũ maiori ex parte videbatur, niſi ea ſubſecuta eſſent tempora, quæ non ſolũ vniuerſam Italiã, diuerſis factionibus & ſimultatibus implicarant, ſed etiam contagione quadam peſtilentiſſima potiorem Chriſtiani orbis partem occuparunt. Cùm enim in Italia propter Pontificem ac Cæſaris diſſidium & diuturnam altercationem, diuerſa Principum populorumque ſtudia exorta eſſent, contentio eò tandem deducta eſt, vt in duas quodammodò æquales partes ſciſſa, Guelfæ ac Gibellinæ factionis nomina compararint. Quarum certè factionum ſemina cùm longè lateque exitioſa quadam ſegete & contagione ſerperent, ac totam Italiam miris turbis atq. tumultibus quàm miſerrimè diuexarent, etiam Genuæ vtraque factio ſibi locũ ſortita eſt, ita vt vniuerſa ferè ciuitas in varias partes ac ſtudia diſtracta, aſſiduis diſſenſionibus & rixis laborare ac defatigari inceperit. Cùm verò hæc planè eiuſmodi extiterint, vt incredibilem omnibus ferè Chriſtiani orbis regionibus & populis non ſolùm conuerſionem, ſed etiam magnam ſolitudinem ac vaſtitatem intulerint, & ipſos Principes grauiſſimis diſſidiis ac certaminibus inter ſe commiſerint, operæpretium erit, quàm breuibus potero verbis enarrare, vnde exitioſæ iſtæ duæ peſtes nomen primum atque originem traxerint. Plerique haud obſcuri nominis ſcriptores, ex his, quos recentiora ſæcula protulerunt, literis ſuis crebram harum duarum factionum mentionem fecerunt, ſic tamen, vt de illarum primordiis atque origine haud mediocris inter ipſos diſſenſio & controuerſia extiterit. Quidam enim cenſuerunt, has primùm ſub Friderico ſecundo in Etruria apud Piſtorienſes natas, apud quos duæ factiones præcipuæ regnabant, Cancellarij ſcilicet, & Panzatici: qua quidem tempeſtate dicũt fuiſſe duos fratres ex illuſtribus Principum in Germania familiis ortos, quorum vni Guelf, alteri verò Gibel nomen erat, & ambos in diuerſas factiones ſua ſtudia inclinaſſe, ac ſuum nomẽ his, vnde ſteterit, partibus dediſſe; & Panzaticos quidem, Gibellinos dictos; qui verò alterius factionis erãt, Guelfos appellatos. Quidam alij exiſtimarunt, hæc fatalia & pernicioſa nomina ſub Friderico primo, cognomento Aënobarbo, initium habuiſſe, ſic tamen vt temporis progreſſu miris incrementis augerentur. Quippè inter ipſum Cæſarem & Alexandrum Pontificem ſuborta fuit grauis ſimultas, quæ deindẽ in apertum bellum prorupit. Sunt etiam qui poſteris ac memoriæ mandauerint, ætate Lotharij Saxonis Imperatoris, eiuſq. antagoniſtæ Chunradi Sueui III. Imp. hæc nomina primò in Italia cœpiſſe: quod ſanè compluribus veriſimile videtur, cùm conſtet, non modò Lothariũ Imperatorem, Romani Papatus fidelem adſertorem, à genero Henrico Duce Bauariæ, fratre Guelfonis vltimi, id eſt ſexti, aduerſus Chunradum Cæſarem, eiuſque fratrem Fridericum, Sueuiæ Duces, ſtrenuè adiutum; ſed etiam prioribus ſæculis Guelfonum gentem vetuſtam & inclytam fuiſſe, ac Romano Pontifici ſemper adſtitiſſe: quo ſanè factum eſt, vt ipſi Guelfones Marchiam Veronenſem, & pleraque Italiæ loca poſſederint, & ab illis, vt præcipuis Pontificum propugnatoribus, omnes Pontificias partes ſecuti, Guelforum cognomen adepti fuerint. Porrò huiuſmodi voces ſub eodem Chunrado tertio in pugna quadam cœpiſſe commemorant, cùm Guelfi auxiliares copiæ ſymbolum quaſi hoc ſibi haberent, *Hic Guelf*. Qui verò ſub Chunradi Cæſaris ſignis erant, *Hic Guaibelin*, clamabant. Chunradus enim Sueuus in eo pago vetuſtæ nobilitatis Vuaiblingen ferebatur nutritus. Hinc Cæſarianis Guibelini, Pontificis ſociis Guelforum nomen manſit, quòd olim Guelfus Italica auxilia con-

Quando Guelfi & Gibellini eſſe cœperunt.

lia contra Cæsarem Chunradum duxerat. Ceterùm, sub Friderico secundo Cæsare hoc factionum studium adeò latè serpsit, vt nulla ciuitas, nullum oppidum, nullus populus ea labe pernicioſissima intactus remaneret. Vrbs enim in vrbem, prouincia in prouinciam, populi pars in alteram, nulla impellente alia, quàm harum partium causa, inter se atrociſſimà bella per multa annorum curricula gesserunt. Nec solùm diuisa erant insignia in præliis deferenda, sed colores, terræ fructus, vestium habitus, ipse hominis incessus, digitorum cõcrepitus, & oris hiatus, suarum habebant partium significationem. Vt verò ad inceptum redeam, Genuæ summoperè verebantur, cùm populus in has duas potiſſimùm factiones esset distractus, ne aliqui ex præcipuis familiis, Cæsaris partes recèns secuti, eiusque gratia & auctoritate subnixi, Reipub. statum conuellere & immutare conarentur. Quorum ausis atque conatibus vt maturè obuiam iretur, néue aliquis immutandis rebus relinqueretur locus, anno eius sæculi vndequadrageſimo Philippus Vicedominus Placentinus, Præses publicis patrum suffragiis deſignatus, cum senatu egit, vt impendentem tempestatem atque grauiſſimum Reipub. periculum prudentia & maturitate consilij superaret. Igitur, quò melius tranquillitati ac vtilitati publicæ consuleretur, Patres statuêre, vt Rossus Turcius, & Fulco Guercius, quorum non semel antea meminimus, custodiam vrbis, tamquam militiæ præfecti, consignatis illis aliquot præsidiariis cohortibus, sibi desumerent, quò scilicet, ciuium animi nouarum rerum studioſi, & nihil, præter aliquam obuiam occasionem expectantes, præsidiariorum præsentia, ceu iniecto freno, in officio retinerentur. Hæc, etsi cum summa Senatus prudentia grauiter essent excogitata, & salutariter procurata, nihilominus tamen in tam aperta studia hæ factiones vbiq.; & præsertim in hac vrbe euaserant, vt nulla diligentia, auctoritate, vel metu coërceri potuerint, adeò vt Gulielmus Spinula in Apennini faucibus aliquot vrbis præsidiarios milites cum suis clientibus & sociis adortus, manifestum animi sui studiique indicium dederit, & quomodo erga Remp. animatus esset, declarauerit. Cuius rei indignitate commotus Senatus, & valdè metuens, ne, si Spinulæ temeritas impunitate confirmaretur, multi alij ciues simili exemplo delinquerent, grauiter ac prudenter statuit, vt ipse proscriberetur, eiusque bona hastæ subiicerentur. Pari seueritate in Sorleonem Peuerem, Ansaldum Embronum & Burborinum Raimundum Cataneum, factioſos ac rebelles ciues, & in vrbem ad dicendam causam euocatos, animaduersum fuit. Quippè perpetuo exilio propter defectionem, & quòd minus Senatui dicto obedientes essent, multati sunt, ac eorum ædes ad maiorem ignominiam solo adæquatæ. Circa idem fermè tempus, Genuæ Senatus decreto tredecim triremes, quibus præerat Fulco Guercius, in oram maritimam eductæ, isque, exiguo tẽporis interuallo, Ceruium, Dianum, Vallem Oneliam, Bestanum & portum Mauricium, quæ loca paulò antè à Genuensibus defecerant, ad pristinam fidem atque obsequium redegit, parique successu arcem vulgò S. Ampelij, in quam plerique profugi ac extorres, ceu in tutiſſimum asylum, sese receperant, expugnauit, ac funditus euertit. Inter hæc, illud minimè silentio prætereundum videtur, nempè tertio Non. Iunij eiusdem anni circa meridiem fuisse ingentem eclipsim, & Solem ita nube atra obscuratum, vt omnia denſiſſimis tenebris inuoluerentur. Posterus annus Henricum Monsam, patria Mediolanensem, Genuæ Prætorem habuit, sub quo, præter cetera, inter Remp. & Insubres ac Placentinos mutuæ conuentiones initæ, paxque, adhibito etiam fidei sacramento, vtrimque constabilita. Iisdem quoque diebus, Iacobus Carrettinus Finarij regulus, eò

1239. *Eclipſis.* 1240.

lus,cò quòd ipſe vnà cum Marchione Lanza, contra ius fidemq́ue præſtitam, arcem, vulgò Petram, obſideret, hoſtis Reipub. declaratus fuit, eiq́ue publico nomine bellum indictum. Nec multo pòſt, Vbertum Marchionẽ Palauicinum Cæſaris legatum, nonnulla Reip. propugnacula & munitiones adortum, Præſes cum valida militari manu expulit ac profligauit. Dum hæc, & pleraque his conſimilia foris geruntur, domi ſubinde internis motibus ac ciuilibus diſſidiis laborabatur:quæ ſanè haud parum auxit atque aluit Gregorij Pontificis cum Cæſare altercatio. Nam, cùm ipſe Synodum Romæ vniuerſalem indixiſſet, à Repub. enixè contendebat, vt tranſalpinos Antiſtites, & oratores, Niceam appulſos,cum ſua claſſe ad vrbem deduceret. Quod vt modis omnibus impediret Cæſar, multos patricios ſuæ factionis,& præcipuæ auctoritatis viros per fideles internuncios ſolicitabat, inter quos Fridericus Grillus,& Ioannes Saluagus,adeò Pontificis poſtulatis in illa Repub. reluctabantur, vt, cùm ſeſe Cæſarianarum partium publicos fautores & ſectatores profiterentur, ea de cauſa à Senatu & Gulielmo Surdo Placentino recèns ad Præturam euecto, in exilium ablegati fuerint. Roſſus etiam Cataneus non paruas in Rep. ea tempeſtate turbas dedit. Nam cùm fortè apparitores publici ſententiæ contra illum latæ locum & modũ conſtituere vellent, ipſe ſumma vi eos repulit, ita, vt ea propter in Senatum ad dicendam cauſam euocaretur. Sed ipſe Magiſtratus auctoritatem floccipendens, ſeſe aliquot magnorum virorum patrocinio atque ope,iudicio liberare & ſubtrahere conabatur. Quod ægrè ferens Prætor, Senatu in ædem D. Laurentio ſacrã conuocato, huiuſmodi orationem habuiſſe dicitur.

Nouæ diſſenſiones in Rep. ob Friderici ac Pont. ſtudia.

1241.

Prætoris cõcio in ſenatu.

Intuenti mihi in hunc præſtantiſſimorum virorum cœtum, dignitate, pietate, virtuteq́, excellentiũ,P.C.profectò oculi terrentur.Non enim poteſt verecundus ac bene inſtitutus animus in tàm præclaro ac peramplo conſeſſu, ſine ſumma commotione, & propè ſine metu,vel verecundia, dicere. Sed cùm vetus & honeſtiſſima huius ampliſſimæ Reip. cõſuetudo obtinuerit, vt Prætori, ſi quid grauius in ciuitate cõtigerit, liceat publici commodi gratia, vel ſenatum cogere,vel ſingulos Patres priuatim atque ſeorſum conſulere, & adire, ſpero vos conſilium meum probaturos eſſe, quòd hanc opportunitatem nactus, ea quæ ex vſu & dignitate Reipub. veſtræ, cuius adminiſtrandæ aliquam partem mihi pro exacto iudicio veſtro demandaſtis, breuibus verbis dixero. Nunquam equidem P.C. ſi verum effari, & in libera ciuitate liberum hominem liberam vocem liceat emittere, adduci hactenus potui, vt crederem, tantam eſſe in hac veſtra tam præclara vrbe morum corruptelam, & bonarum omnium diſciplinarum neglectionem & contemptum, vt Magiſtratus, aliorumq́. munerum ac officiorum auctoritas, palam & apertè floccipenderetur & opprimeretur. Nam cùm Reſpub. veſtra ſemper fuerit optimis inſtitutis atque ſaluberrimis præceptis informata,& iiſdẽ, ceu firmiſſimis epiſtyliis ſolidiſq́ue fundamentis, ſubnixa, demiror ſummoperè, quánam potiſſimum ratione fiat, vt antiquatis, vel ſaltem contumaciter neglectis optimis iſtis ciuitatis moribus, debitus honor Magiſtratibus, & præſertim vrbis Prætori, haberi & deferri conſuetus, hac tempeſtate, cùm longè maior quàm antea, eſſe deberet, cum maximo Reip. dedecore, ac pernicioſiſſimo exemplo ſit abrogatus. Arbitrabar ſiquidem, vt verum fatear, ita omnia in hac ciuitate ad regulam, & abſolutiſſimæ Reip. normam eſſe attemperata, vt, ſi quid in aliis ciuitatibus eſſet corruptum, vel planè huiuſmodi, vt cenſura, vel ſeueriore diſciplina indigeret, hoc vnum ab hac Repub. tanquam præclariſſimo Amphictyonio ad ſalutem omnium populorum & regionum inſtituto,peti atq.

mutuari

mutuari debere. Aristocratiam enim habetis ita democratia temperatam, vt plena dignitatis sit, & leges vestræ non sunt ad vllius partis aut factionis commoditatem latæ; sed ad honestatem, iustitiæ conseruationem, & æqualem ciuiũ consociationem directæ. Ad hæc, tanta ornamenta politica accedunt, vt nemini dubium sit, quin imperium vestrum per tot annos steterit, non aliis ferè præsidiis, quàm æquitate, iustitia, & vera legum reuerentia subnixum. Proinde, quò altius atque penitius retroactorum temporum conditionem repeto, eò maior me, collegasque meos subit admiratio, magis dicam, an indignatio, præsertim cùm non tam vestra culpa, quàm malo nostro potius fato contigisse videatur, vt hoc nostro Præturæ & administrationis tempore longè plures pernicioſi ciues, quàm antea, essent, qui malis exemplis, ceu pestima contagione, ceteros læderent, & publicam dignitatem labefactarent. Vtcumque tamen sese res habet, eò nos adducit nonnullorum refractariorum nobilium ciuium intoleranda ambitio, & inaudita hactenus, quod equidem sciam, improbitas, vt in hoc amplissimo ac celeberrimo omnium ferè ordinum consessu magis queri, quàm gratulari de Reip. vestræ statu libeat, cùm iam non semel deprehenderim, & nuper magno meo cum dolore expertus sim, non solùm nobis, verum etiam legibus vniuersis vsqueadeò reuerentiam omnem abrogari, vt nullus locus, vel auctoritas in hoc nostro munere nobis relinqui videatur. Nec ego hîc P.C. priuatam controuersiam, cùm nihil mihi proprio nomine insolenter arrogem, contra refractarios instituo. Vestra potius causa agitur, & non magis mihi, quàm vobis, hæc recèns mihi inflicta contumelia, grauis atque acerba esse, ac videri merito debet, nimirum, cum vestra auctoritate, atque iudicio, ceu publico testimonio dignus existimatus fuerim, qui in hac vrbe dicundo iuri cum publica auctoritate præessem. Quo certè in munere quantum fidei ac solidæ diligentiæ iugiter, quoad eius fieri licuit, adhibuerim, testis est Deus, qui, vt est iudex incorruptus, sic infallibilis omnium actionum nostrarum obseruator & perscrutator existit, adeò sanè, vt quò magis mihi integritatis fideique incorruptæ meæ sum conscius, eò magis atque flagrantius rei indignitate commouear. Quis enim non indignè ferat, in bene morata ciuitate, qualem hanc passim prædicari audimus, paucos factioſos priuatis opibus & clientelis fretos, atque confisos, eò deuenisse temeritatis dicam, an dementiæ, vt ad dicendam causam à Prætore per præconem publicum accersiti, tantum abest, vt paruerint, vt etiam in eius contumeliam, & graue præiudicium, gladium strinxerint, & apertam vim, nisi discederet, interminati fuerint. At quis non indoleat, per eos tandem passim & manifestè delinqui, Magistratusque auctoritatem labefactari, quorum potissimùm adminiculo & dignitate, nutantis Reip. status confirmari & fulciri, atque bonarum disciplinarum omnium norma mordicus retineri debeat? Hæc ita cùm sese habeant, rogo vos obnixè P. C. & per inclytæ huius Reipub. vestræ maiestatem semel iterumque obsecro atque obtestor, vt ratione in consilium adhibita, rem ipsam, de qua hîc coràm queror, paulò penitiùs consideretis, & expendatis maturius: ac vtrum hæc mea contumelia cum vestra, atque adeò cum totius Reip. coniuncta sit, diligenter attendite. Semper autem sapientissimi homines senserunt, veteres mores, veteraque instituta ciuitatum ac populorum, summa cura conseruari debere, quòd nulla res perinde publicam tranquillitatem lædat, atque legum irreuerentia, morumque neglectio, ex qua necessariò omnium vitiorum sentina, ceu ex viua scaturigine, oriri solet, non aliter atque corporis humani valetudinem neglecta victus ratio labefactare consueuit.

Peroratio.

ſueuit. Vſu etiam venire plerumque videmus, vt laxatis bonorum morum habenis, incredibilis omnis diuini atque humani iuris contemptus, ceu continuus pediſſequus, ſubſequatur. & non modò diſciplina in ciuitatibus regendis, & Magiſtratuum auctoritas periclitari incipit, ſed religiones vniuerſas, fidem, iuſiurandum, & omnia vincula ſocietatis humanæ laxata eſſe vulgus exiſtimat.

Peroratio. Cùm igitur quotidie hinc maximi motus in ciuitatibus exoriri conſueuerint, veſtrûm erit, huic malo, priuſquàm vlterius progrediatur, & inſtar tabifici morbi noceat, ſaluberrimis remediis mederi, & ignem ipſum, antequàm materia augeatur, dum reſtingui poteſt, quamprimùm obruere; alioquin non video, quomodo ſalus publica cum tranquillitate in tam opulenta, & (quod pace veſtra dixerim) in tam factioſa vrbe, diu contineri poterit. Nullum enim nocentius Reip. malum, vel venenum exiſtimandum eſt, quàm receptorum morum repentinam mutationem, vel eorundem neglectionem, admittere, quæ in vulgo, licentiã, audaciam, contemptum Imperij, deniq. nihil non earum peſtium quæ ciuitatibus exitio eſſe ſolent, parit. Et hæc pro ſumma Reip. veſtræ dignitate ac obſeruantia, qua illam, voſq́ue omnes, ampliſſimi viri, inde ſtatim ab initio quò huc veni, ſum proſecutus, & pro meo perpetuo erga vos ſtudio dixiſſe in præſentiarum ſufficiat. Vbi dicendi finem fecit, Prætura, qua hactenus functus erat, in omnium patrum conſeſſu ſeſe ſollemni more abdicare volebat. Senatus tamen conſurgentis auctoritate inhibitus, & in priſtino ſuo munere confirmatus, quòd patres grauiſſimis verbis pollicerentur, ſeſe enixè operam daturos, ne in poſterum quiſquam vllo modo legibus vim inferret, vel auctoritatem Magiſtratus læderet atque infringeret. Quorum verbis delinitus, & pacatior factus, dimiſſo Senatu, curia exceſſit, ea animi fiducia, vt deinceps pro ſolita ſua conſuetudine in iuris adminiſtratione locum & auctoritatem haberet, donec expleta ſui muneris functione, Conradus de Conceſſis natus Brixiæ, in eius locum

1242. ſubſtitueretur, ea quidem tempeſtate, qua Cæſaris ſtudia nobiliſſimus quiſque ſequebatur, & præcipuæ fermè familiæ palàm & apertè Cæſaris partibus fauebant, inter quos, Auriæ, Spinulæ, Aduocati, Grilli, Venti, Peueres, & Catanei longè ceteris dignitate atque opibus antecellebant. Quos Prætor cùm benignè ad ſe euocari iuſſiſſet, hiſque dicto minimè audientes forent, in ſummam animi indignationem exarſit, eaque de cauſa aſſociatis ſibi aliquot patricij ac Senatorij ordinis viris, vt hoc nomine à promiſcua & præfractaria multitudine tutus, & ab omni periculo exemptus eſſet, rebellium domos adiit, & publica auctoritate dirui ac ſolo tenus deijci, propter illorum contumaciam iuſſit; inter quas Cataneorum domus omnium prima euerſa fuit. Verùm ad Auriarum domicilium contendentem, vt pari ſeueritate in illud animaduerteret, multorum precibus inflexus, atque retractus fuit, ne aliquid durius in eos ſtatueret. ſed impari animo ac voluntate erga Thomam Spinulam vſus: ſiquidem apparitoribus iniunxit, vt ipſum eius familiæ Principem, nullo habito reſpectu, per occaſionem adorirentur, & in vincula conijcerent. Spinula tamen futuram vim præſentiens, ſeſe domi cum aliquot clientibus adeò præmuniuerat, vt, niſi vi, expugnari non poſſet. Proinde Prætor nulla ratione in tanta Rep. tantam inſolentiam ferendam eſſe ſtatuens, & ne tam malo exemplo vlterius peccaretur, ſummo ſtudio allaborans, iuſſit illius ædibus æneas machinas admoueri. Quibus tandem effectum eſt, vt poſt acrem defenſionem, atque multos vtrimque vulneratos & cæſos, ipſe graui & lethifero vulnere accepto, pro ſemimortuo relinqueretur, & ita ædibus eius potiti ſint. Hac ſeueritate Rectoris ceteri earundem partium ſtudioſi,

Plurimi ex nobilitate Cæſarianas partes fouebant.

Thomas Spinula.

diosi, ex quorum numero fuerunt Manuel & Perciuales Auriæ familiæ, cum plerisque aliis præcipui ordinis, deterriti, non expectatis extremis, in curiam sese Prætoris tribunali ad dicendam causam stiterunt. Fridericus tamen Grillus, Vbertus Aduocatus, Sorleo Peuer, & Pasqualinus Nigrius, quòd per nimiam peruicaciam illius imperium detrectassent, in exilium publico iudicio relegati sunt. Qui verò Prætoris edicto obtemperauerant, licet ex reis eximerentur, attamen plurimum veriti, in vrbe suspicionibus plena, & variis factionibus distracta, commodè viui non posse, vrbe excedentes, voluntarium quodammodò exilium suscepêre, seque in Spinularum municipia & aliorum patriciorum oppida subduxerunt. His motibus domesticis partim Prætoris seueritate, atque prudentia, partim verò Senatus auctoritate superatis, ac pro præsenti rerum conditione vtcumque compositis, Senatus in gratiam Pontificis classem instrui iussit, qua sacri Antistites Romam deueherentur. Pontifex enim, vt suo loco dicetur, Romæ synodum quandam generalem indixerat, ad quam certatim ex omnibus fermè Christiani orbis Prouinciis sacri iuris patres summo studio confluebant. Insequenti anno Manuel Mazzus, ciuis Brixiensis, Præturam obtinuit; sub quo acerrimum bellum in Sauonens. qui paucis antè mensibus, iterum perfidè à Repub. desciuerant, gestum fuit, eo tamen successu, vt licet ipsi à Genuens. quamplurimis, iisdemque grauissimis damnis afficerentur, minimè tamen, per id quidem tempus, debellari ac vinci potuerint. Huic, expleto vnius anni spatio, Philippus Vicedominus, vetere ac celebri vrbe Placentia oriundus, cuius etiam suprà mentionem fecimus, cum eadem auctoritate atque imperio successit. Circa hoc tempus, Senatus consulto, Fulco Guercius & Picamilius, Romam Oratores amandati. Et quoniam Genuæ oneraria eximiæ magnitudinis commeatu onusta, ex Gallia Narbonensi expectabatur, ne fortè à Cæsarianis interciperetur, pro illius tutela ac securitate, quatuor triremes duce Amico Stregia Porco, (hæc familia postmodum in Saluagos transijt) è sinu Ligustico emissæ fuerunt. At cùm postea per certos ac fideles speculatores compertum esset, Andream Vsusmarium Cæsarianæ classis Præfectum, cum decem rostratis ac septem nauibus, ex his quas vulgò Galeatias vocabant, enauigasse, ac Genuæ supramodum vererentur, ne illa, quæ sanè haud leuis momenti esse ducebatur, in hostium potestatem deueniret, quò immunis à periculo esset, vel, vt ipsum Vsusmarium inuaderent, summa celeritate patrum decreto quinque ac viginti triremes omni bellico apparatu exornatæ, quibus ipsemet Prætor vir manu strenuus, & consilio promptus, cum imperio præerat, isque cum sua classe Monœcum vsque contendit, & prædictam nauim saluam atque incolumem Genuam perduxit, nullaque mora interposita, de ipsius Senatus iussu ac mandato, classem iuxta portum Sauonensem intulit, atque vno eodemq. tempore terrestribus copiis per continentem eôdem admotis, omnia loca circumiacentia ferro atque igne deuastauit. Paucis pòst diebus, cùm fama increbuisset, Vsusmarium, Cæsaris iussu, cum duabus ac viginti rostratis Tunetum & Bugeam versus præteruectum, eo consilio, vt Genuensibus, qui in illis locis negotiabantur, incommodaret, Præses vnà cum Senatu operæpretium fore censuit, si maturè huic rei prospiceretur. Siquidem haud mediocris timor incesserat, ipsum in reditu oram Ligusticam variis excursionibus infestaturum, ideoque statim totidem triremes optimo remige omnibusque rebus ad rem naualem necessariis instructas, expediuerunt. In hoc rerum tractu, Pisani, quò Ligures aliquo incommodo ac detrimento afficerent, nauim piraticam, Lombardam nomine, in

Classis in gratiã Pont. Genuæ instructa.

1243.

Sauonẽsium noua defectio.

1244.

mare eduxerunt, eo tamen euentu, vt cùm nonnulli ex Liguribus, qui tunc temporis in Hiſpaniis mercimoniorum gratia degebant, nauim, vulgò Balzanam, aduerſus hoſtilem emiſiſſent, illam breui pòſt interceptam, ſui iuris ac poteſtatis facerent. Eodem anno, Innocentium quartum Pont. Genuam appulſum, indeque Lugdunum cogitantem, Senatus, ceterique ordines, ſummis atque ampliſſimis honoribus exceperunt: de quo ſanè plura, cùm de his bellis quæ inter Fridericum Cæſarem & Remp. geſta ſunt, ſermo habebitur, commemorabimus. At poſtero anno, Philippo Guiringlo ciue Mediolanenſi præturam gerente, Montisferrati, Ceuæ, & Carreti Marchiones, fœdere, quo ſeſe Reip., adhibito etiam fidei ſacramento, obſtrinxerant, fœdè ac turpiter violato, in Cæſariana ſtudia tranſierunt. Quæ autem per id tempus inter Rempub. ac Piſanos contigerint, ſuo loco ac tempore ſeorſum, vti prædiximus, enarrabuntur.

1245.

Horribilis tempeſtas.

Menſe Decembri eiuſdem anni multa iam nocte ventorum procellis ac turbinibus atrociſſima tempeſtas in mari atque adeò in ipſo portu coorta, magnam cladem intulit, & multò maiorem his nauigiis quæ iuxta continentem ad anchoram ſubſiſtebant, quàm in alto pelago, ſic ſanè, vt effractis aggeribus, & repagulis omnibus, ipſam molem ad portus ſecuritatem conſtructam, diſijceret, ſummumq. & incredibilem terrorem omnibus incuteret, cùm plana vrbis ſtagnare inciperet, donec tandem remittentibus ventis, tumidum æquor placatum, & omnia priorem faciem induerunt. Sed quia iiſdem diebus populus Genuenſ. grauiſſimum bellum aduerſus Fridericum ſecundum vario atque ancipiti Marte gerebat, Senatus decreto atque Alberti Mandelli ciuis Mediolanenſis, recèns ad Præturam euecti, auctoritate atque Imperio, ne quid incommodi ab hoſte inferretur, naues ac triremes, ſæuitia tempeſtatis magna ſui parte quaſſæ ac ſemilaceræ, denuò ſumma cum feſtinatione ac diligentia inſtauratæ: ſimulque graui edicto inhibitum, ne quiſpiam militiæ aſſuetus, agro Liguſtico excederet, omneſque ac ſinguli, omiſſis ad tempus negotiationibus, aliiſque rebus priuatis, arma & equos in commune beneficium ac vtilitatem expedirent. Sub idem fermè tempus, Vbertus Palius, & Picamilius, ad Romanum Pont. ea tempeſtate Lugduni ſubſiſtentem, oratores ablegati, qui, peracta ſua legatione, rectà, ſicuti à Senatu in mandatis habuerant, ad Ludouicum Galliarum regem conceſsêre, vt illum ad Syriacam expeditionem ſatis ſua ſponte animatum, oblatis auxiliis, tantò vehementiùs accenderent, & inflammarent. Nam licet Genuenſes non ſolùm externis bellis impliciti atque illigati eſſent, ſed etiam domeſticis ſimultatibus intricati, nihilominus tamen pro ea, qua ſemper Chriſtianam fidem proſecuti ſunt, obſeruantia, Ludouicum, ſacram expeditionem contra Barbaros in Aſia meditantem, inſtructiſſima claſſe, alijſque ad bellum opportunis adiuuarunt: in qua certè, tanta omnium populorum conſenſione ac ſtudiis ad arma concurſum fuit, vt omnes in optimam ſpem erigerẽtur, aliquid egregij, & quod maximè in Chriſtianæ Religionis emolumentum cederet, poſſe confici. Ipſi quidem Genuenſes, ſexdecim onerarias naues & triginta triremes ductu Hugonis Lercarij & Iacobi Leuanti regia pecunia inſtruxerunt, eorumque potiſſimùm auſpiciis Damiatam, antiquitus Peluſium vocatam, Ægypti metropolim, rex cum ſuis fœderatis feliciter expugnauit & recepit, vt hæc omnia ſeorſum ſuo loco abundè explicabuntur. Inter hæc, Fulco Guercius cum Repub. certis quibuſdam conditionibus paciſcitur, & naui ac duabus triremibus egregiè priuatis ſumptibus præparatis, piraticam aduerſus Liguſtici imperij æmulos atq. aduerſarios exercuit. Eodem temporis tractu, in Senatu publicis

1246.

Æliopolis expugnatio.

patrum

patrum votis ſancitum atque ordinatum fuit, ne deinceps pro ciuilibus atque forenſibus cauſis iuriſperiti aliunde accerſerentur, at dumtaxat eam prouinciam ſubirent, qui in ciuitate, ſiue in agro Liguſtico iuris cognitione ac peritia reliquis antecellerent, ſimulq́. Conſularis dignitas tanquam poſtliminio reſumeretur. Eodem anno, cùm in odium Friderici ſecundi Imperatoris, Pontifex Rom. Electores ac Germaniæ principes crebris literis adhortatus eſſet, ne Fridericum, abſtentum, hoſtemque iudicatum, pro Cæſare agnoſcerẽt, néue ex eius ſobole regem ſibi crearent, cùm iam eius filium Chunradum delegiſſent; conuenerunt Herbipoli Moguntinus, Colonienſis, Treuirenſis, Argentinenſis, Metenſis, & Spirenſis Epiſcopi, cum pleriſque aliis Principibus, & publicis ſuffragiis Henricum, Landtgrauium Thuringiæ & Haſſiæ, fratrem Ludouici Landtgrauij, S. Eliſabethæ coniugem, virum, præter natalium ſplẽdorem, eximiis animi corporiſq́. dotibus florentem, regem Romanorum delegerunt. Qui mox, de more, longo vſu & conſuetudine recepto, curiam Principibus Francofurti ad Mœnum indixit. Chunradus de his comitiis certior factus, repentè coacto exercitu, illuc armatus perrexit, eo animi decreto, vt illa omnibus viribus impediret. Cetertùm, commiſſo prœlio, cum ingenti ſuorum ſtrage fuſus fugatuſque eſt. Hanc cladem cum Sueuis maiori ex parte acceptam ferret, eoſque proditionis inſimularet, ipſi, huiuſmodi contumeliæ impatientes, ſeſe ab eo quamprimùm abalienarunt, & conſpiratione facta, Henrico adhæſerunt. Præſul quoque Argentinenſis, munitiones & caſtra, quæ paulò anteà Fridericus & filius poſſederant, expugnauit, ac euertit. At Chunradus, cùm ſe hoſtili potentia longè imbecilliorem animaduerteret, ſpe futuri auxilij, Bauariæ Ducis filiam in matrimonium accepit: ſed licet magnis clientelis & propinquitatibus innixus, minimè tamen aduerſariorum conatibus reſiſtere potuit, cùm præſertim à Sueuis vndique impeteretur. Henricus interim ad imperium euectus, præter ceteras vrbes, Vlmam, Chunradi partes fouentem, acriter obſedit. Ceterùm propter aſperrimum frigus, vtpote ſæua hieme, ac etiam commeatus reiq́. frumentariæ inopiam, ab expugnatione receſſit; & cùm obſidionem ſolueret, ictu ſagittæ lethali vulnere affectus eſt, adeò vt eodem anno, quo à Germanis Proceribus Cæſaris titulo inſignitus fuerat, è viuis ſubtraheretur. Hic ſanè, vbi primùm rex Romanorum deſignatus fuit, nihil antiquius habuit, quàm vt compoſitis vtcumque imperij rebus, legatos Genuam mitteret, qui ſui Principis nomine Senatum de optima & propenſiſſima in eum voluntate edocerent, ſimulque illi haud obſcuris teſtimoniis atque argumentis ſingularem beneuolentiam declararent.

Henricus Landtgrauius rex Rom. deſignatus.

Et quoniam in Lantgrauiorum mentionem incidimus, non ab re fore exiſtimaui, ſi nonnulla de ipſorum origine, ac ditione hîc obiter ſubiecero. Hæc verò Haſſia communi & iamdiu recepto vocabulo appellatur. Quod verò ad huius nominis etymologiam ſpectat, ſunt qui dicant, illam à monte Haſſonæ, Haſſiam, ſiue Haſſoniam nũcupatam. Aliis verò placet, Haſſos, ſeu Heſſos, ex Chattis, qui in hac regione habitaſſe commemorantur, t in ſ mutato, prognatos, vnde adhuc eſt loci nomen Catzen-Elnbogen, gentis illius conteſtans vetuſtatem. De his autem populis, Cheruſcis finitimis atque conterminis, crebra fit mentio apud veteres, præſertim verò apud Corn. Tacitum, dum bella inter ipſos & Romanos variis temporibus varioq́. euentu geſta enarrat, & præter ceteros duces ac primores illius gentis, Arpim, & Catumerũ inter Principes recenſet. Ceterùm, in libello cui titulus eſt de ſitu, moribus & populis Germaniæ, de Chattis hæc memoriæ prodidit. Vltra hos, inquit, Chatti initium ſedis ab Hercynio ſaltu in- *Chatti.*

choant,

choant, non ita effusis ac paluſtribus locis, vt ceteræ ciuitates, in quas Germania pateſcit; durant ſiquidem colles, paulatimque rareſcunt: & Chattos ſuos ſaltus Hercynius proſequitur ſimul atque deponit. Duriora genti corpora, ſtricti artus, minax vultus, & maior animi vigor. Multum, vt inter Germanos, rationis ac ſollertiæ: præponere electos, audire præpoſitos, noſſe ordines, intelligere occaſiones, differre impetus, diſponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare: quodque rariſſimum, nec niſi ratione diſciplinæ conceſſum, plus reponere in duce, quàm in exercitu: omne robur in pedite, quem ſuper arma ferramentis quoque & copiis onerant. Alios ad prœlium ire videas, Chattos ad bellum: rari excurſus, & fortuita pugna. Equeſtrium ſanè virium id proprium, citò parare victoriam, citò cedere. Velocitas iuxta formidinem, contatio propior conſtantiæ eſt. Et aliis Germanorum populis vſurpatum, rara & priuata cuiuſque audentia, apud Chattos in conſenſum vertit, vt primum adoleuerint, crinem barbamque ſummittere, nec niſi hoſte cæſo exuere votiuum obligatumque virtuti, oris habitum. Super ſanguinem & ſpolia reuelant frontem, ſeque tum demum pretia naſcendi retuliſſe, dignoſque patria ac parentibus ferunt. Ignauis & imbellibus manet ſqualor. Fortiſſimus quiſque ferreum inſuper annulum, ignominioſum id genti, velut vinculum geſtat, donec ſe cæde hoſtis abſoluat. Plurimis Chattorum hic placet habitus. Iamque canent inſignes & hoſtibus ſimul, ſuiſque monſtrati. omnium penes hos initia pugnarum. hæc prima ſemper acies, viſu noua. Nam ne in pace quidem vultu mitiore manſueſcunt. Nulli domus, aut ager, aut aliqua cura, prout ad quemque venêre, aluntur, prodigi alieni, contemptores ſui, donec exſanguis ſenectus tam duræ virtuti impares faciat. Hęc quidem Tacitus. Quatenus ad dominium Haſſiæ, nec non Landtgrauiorũ titulum attinet, illud in primis animaduerſione dignum eſt, videlicet, tempore Ludouici tertij, qui regnauit anno Chriſti 903. & ante illud tempus, nõ fuiſſe tot, & tam varios nobilium gradus, quot paſsim hodiè inueniuntur, præter Reges, Principes & Barones. At Duces, Marchiones, Comites Palatinos, Comites & equites auratos fuiſſe illo æuo magis officiorũ nomina, quàm nomina hereditaria. Siquidem Duces, Marchiones, & Comites fuerunt præſides regionum & illarũ terrarum, ſuper quas ab Imperatoribus & Regibus conſtituti erant, & dominia illarum erant Cæſarum atq. imperij. Dux fuit ſummus militum in certa regione rector, id quod ex antiquis literis aduerti poteſt. In literis fundationis Lucernenſis ſic ſcriptũ inuenitur: Ego Vuighardus & frater meus Rupertus, dux militum Sueuiæ reges Ludouici &c. anno circiter 840. Comes verò fuit iudex ab Imp. vel Rege deſignatus, præfectuſque ciuitati certæ aut regioni. Sicque tota Germania plena fuit Comitibus, inter quos quidam erant Landtgrauij, id eſt, regionum comites, quidam Marggrauij, id eſt, certarum marcarum, ſeu diſtrictuum comites, quidam Palatini comites, alij Burgorum comites, quos Burggrauios appellant, & alij Centuriones, quos in Germania vocant Centgrauios; atque omnes eligebantur ex Baronibus, aut aliis grauibus viris. Atque hinc eſt, quòd in vetuſtis literis tam frequens fit mentio de Landtgrauiatibus, vt eſt Lãdtgrauiatus Suſenburgenſ. Siſgoienſis, Kleckgoienſ. &c. Porrò Landtgrauiatus Haſſiæ ſubortus eſt ex Landtgrauiatu Thuringiæ. Quos autem habuerit præſides à 400. aut 500. annis, non ita planè exploratum video. Nonnulli, haud incelebres ſcriptores deducunt genealogiam à Ludouico, diuæ Eliſabethæ marito, vſque ad hæc tempora.

Landtgrauij.

Ludo-

1.	2.	3.	4
Ludouicus Landtgrauius Thuringenſ. vxor eius diua Eliſabeth.	*Sophia filia, quã duxit Henricus Dux Bauariæ.*	*Henricus cognominat° puer Haſſiæ.*	*Ludouicus Epiſcopus Monaſterienſ. Otho Landtg. Septẽ filiæ.*

Ludouicus hic primo ſignatus loco, Landtgrauius Thuringen. habuit vxorem Eliſabetham filiam regis Vngariæ, reliquitque filium & filiam. Filij nomen erat Hermannus, qui obiit adoleſcens, ducta tamen vxore Beatrice Ducis Brabantiæ filia, quæ poſtea nupſit Wilhelmo Comiti Flandriæ. Mortuo autem Hermanno, ſororius eius Henricus Dux Brabantiæ factus dominus Haſſiæ, dedit filio ſuo Henrico puero Haſſiam, & alteri filio Brabantiam. Henricus genuit Ludouicũ, Othonem, & ſeptem filias. Ludouicus epiſcopus conſtruxit aulam Martpurgenſem & ſacellum in Burgo. ſeptem filiæ nupſerunt Comitibus à Seine, Hennenberg, Nuremberg, Ochſenſtein, Waldecken, &c. Ab Othone deducitur ſeries genealogiæ in hunc modum:

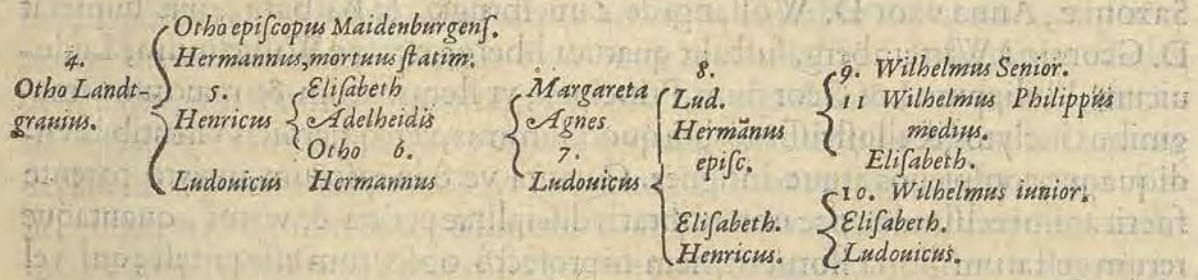

4. Otho genuit multos liberos. Filius Otho Antiſtes Meidenburgenſ. ædificauit caſtrũ, & à ſe Ottenſtein appellauit. Duo, Henricus, & Ludouicus, certis conditionibus atque ſortis proiectione in hunc modum diuiſerunt terram. Conuenit inter eos, vt vnus tantum duceret vxorem, alius autem cælebs maneret, poſſideretque Grebenſtein, Imenhaus, & Nordeken iuxta Leinum fluuium. Conuenit præterea inter eos, vt vterque apud vnam & eandem ſponſam ageret procum, & quem illa ex eis deligeret maritum, is dominus eſſet terræ. Venerunt ergo ambo ad filiam Marchionis Miſnenſis, indicaueruntque illi animum ſuũ, rogantes, vt qui magis placeret, hunc ſuſciperet oſculo amoris. At illa conſentiens in Henricum, fecit illum dominum terræ. Ludouicus tamen pactis non ſtans, duxit vxorem Comitiſſam à Spanheim, ex qua ſuſtulit Hermannũ Landtgrauium. Et quoniam renunciauerat iuri ſuo quod in Principatu habuerat, miſit filium ſuum ad Academias, vt liberalibus artibus inſtitutum, Eccleſiaſticis dignitatibus addiceret, ſicut etiam poſtea ab Othone Meidenburgen. Antiſtite, ſuo patruo, Canonicatum obtinuit, & aliquandiu poſſedit. Henricus Landtgrauius, ducta vxore ex comitum Cleuenſium familia, ſuſtulit ex ea filium Othonem, & duas filias, Adelheidem ſcilicet, quã duxit vxorem rex Poloniæ, & Eliſabetham, quã Albertus Dux Brunſuicenſ. matrimonio ſibi iunxit. Othone ante patrem ſine liberis excedente, Henricus adminiſtrationem regionis genero ſuo Alberto Brunſuicenſi tradere conſtituerat. ſed ab eodem genero irritatus, per S. Eliſabetham iurauit, ſe mutaturum ſententiam, quod etiam præſtitit. Nam miſit pro Hermanno Canonico nepote ſuo, eũque Principem in Lantgrauiatu inſtituit. Is deinde ex legitimo coniugio duas filias, & vnum filium procreauit, qui etiam patri ſucceſſit in Principatu. Fundauit autem Henricus duas collegiatas eccleſias, vnam Caſſilij, & alteram Rodenburgi. ſucceſſit Ludouico filius eius Ludouicus, ætate inter reliquos fratres ſenior, habuitque vxorem Mechtildem Vuirtember-

genſem, quæ ei genuit duos filios, Wilhelmum ſeniorem, & Wilhelmum medium, atque filiam vnam. Eius frater habitauit iuxta Lynum fluuium, duxitque vxorem Annam de Katzen-Elnbogen, & Dietz. Hermannus verò fuit Archiepiſcopus Colonienſis, & vnus ex ſeptemuiris Principibus. Wilhelmus ſenior curiam ſuam habuit Caſſiliis, & frater eius Spangenbergæ, & Wilhelmus iunior, ope atque auctoritate ipſius Hermanni, ſui tutoris, anno ſal. 1489. adminiſtrationem Martpurgenſis regionis, comitatus Katzen-Elnbogenſis, Dietzenſis, Tiegenheimenſis, & Niddenſis, adeptus fuit, habuitque vxorem Eliſabetham Principis Palatini filiam, quam elocauit anno ſal. 1498. qui poſtmodum anno 1509. abſque prole deceſſit, eique in Principatus adminiſtratione Wilhelmus medius ſuccedens, magni Ducis Meckelburgenſ. filiam ſibi in matrimonio coniunxit, ex qua anno 1504. ſuſtulit Philippum Landtgrauium, cuius coniunx fuit Chriſtiana, Gregorij Ducis Saxoniæ & Marchionis filia, quæ, præter generis amplitudinem, puerperiis, ac ſingulari pudicitia & vitæ ſanctimonia emicuit. Ex hac verò, præter ſobolem feminei ſexus, in qua fuit Agnes, vxor D. Mauritij Electoris Saxoniæ, Anna vxor D. Wolfangi de Zuueibrugk, & Barbara, quæ nupſerat D. Georgio à Wirtemberg, ſuſtulit quatuor liberos, nempè Wilhelmum, Ludouicum, Philippum I. & Georgium, Principes, vt ſtemmatum & maiorum imaginibus inclytos, & illuſtriſſimos, ita quoq. ſummis, vereq. heroicis virtutibus vndiquaque conſpicuos atque inſignes. Quanta verò in ipſorum inclyto parente fuerit animi celſitudo, nec non militaris diſciplinæ peritia & virtus, quantaque rerum geſtarum gloria floruerit, nemini profectò obſcurum eſſe poteſt, qui vel mediocriter in hiſtoriis & noſtrorum temporum cognitione ſit verſatus; vtq; de aliis ſileam, ex Sleidano id facile cuiuis erit intelligere. Is ſanè, vt ex innumeris, hæc quàm breuiſſimis verbis attingam, anno 1528. aduerſus Antiſtites Wirtzburgenſ. Bambergenſ. & Moguntinenſ. bellum mouit. Anno 1534. Vdalrico Wirtembergenſi Principi auxilio fuit, vt is auitum dominium, quo per xv. annos caruerat, recuperaret. ſequenti anno Monaſterienſ. vrbem, ab Anabaptiſtis in Weſtphalia occupatam, cum pleriſque aliis principibus expugnauit. Smalkaldico fœderi acceſſit 1536. Henricum iuniorem Brunſuicenſem Ducem 1542. ditione ſua eiecit, quem etiam paternã ditionem repetẽtem, cum Carolo Victore filio cepit anno 1545. Exorto verò inter Carolum V. Imp. bello cum Imperij ordinibus, dux exercitus vnà cum Friderico ſeptemuiro, Smalcaldici fœderis factus, 1546. bellum geſſit cum Imp. deinde malè ſuccedentibus rebus 18. Iunij, anno 1547. Cæſari ſeſe dedidit, liberato Brunſuicenſe cum filio, & in eius cuſtodia detentus: ac tandem anno 1552. priſtinæ libertati reſtituitur. De ipſis autem Landtgrauianis Principibus, Philippi liberis, adhuc ſuperſtitibus, quorum quiſque ſeorſum ſuam ditionem ſingulari cum prudentia & æquitate adminiſtrat, prolixius orationem extendere, neque argumenti ſeries patitur, neque ipſe, illorum inclytas dotes, & in primis quidem, Illuſtriſſ. ac potentiſſ. Principis Wilhelmi, primogeniti, regias & heroicas virtutes, nec nõ abſtruſam & reconditam in omni diſciplinarũ genere, ac præſertim in motib. ſiderũ, ac mathematicis rebus, in quibus ſanè ita excellit, vt hoc ſæculo perpaucos ſibi pares, ſuperiorẽ verò habeat neminem, eruditionẽ pro dignitate vnquam poſſem exprimere. Id tamen breuiter ſubiecero, nullam eſſe cuiuſquam vel diſertiſſimi hominis eloquentiam, quæ illorum incredibilem in ſuum parentem omni quidem tempore, at illo præcipuè, quo à Cæſare captiuus & in vincula detentus eſt, pietatem pro meritis queat extollere. Notum eſt enim, quidnam ipſi pro eo liberando apud Ducẽ Mauritiũ

& Cæ-

& Cæsare m egerint, adeò vt numquam omninò quieuerint, donec ipsum tandem in auitum imperiũ restitutũ conspexerint. Porrò ex his, Philippus j. tertius frater, tunc generosiss. indolis adolescẽs, & nunc egregiis animi corporisq. dotib. præfulgens, sese apud Henricũ II. Galliarũ regem, cũ D. Mauritio & Marchione Alberto fœdere coniunctum, obsidem obtulit ac exhibuit. Reliqui verò vnà cum ipsis fœderatis principibus intrepidis animis arma susceperunt, & ipsi expeditioni cũ summa laudis gloria interfuêre; ita sanè, vt neq. Coriolani, neq. Scipionis cognomento Africani, neque Manlij Torquati, siue aliorum, quos veterum monumenta summis præconiis extulêre, in patriam & parẽtes pietas clarior atq. illustrior refulserit; eoque nomine perpetuò celebrabuntur. Sed ne diutius lectorem ab his quæ litteris consignare statui, & ad quæ etiam animus iuxtà & calamus festinat, remorer atque abducam, coarctabo me inter angustias, sic tamen, vt quæ hactenus de hac tam clara ac veteri prosapia eiusque ditione atq. origine recensui, libenter omninò adiunxerim, partim ne tacito silentio præterirem hanc illustrissimam familiam, cui me multis nominibus plurimum debere ingenuè fateor & agnosco, partim etiam vt omnibus testatum sit, quanti fecerit Remp. Genuens. Henricus Thuringiæ atque Hassiæ Landtgrauius, Cæsar designatus, qui statim ad imperium euectus, illi splendidam, vti diximus, legationem destinauit, eique non vulgaria beneuolentiæ documenta ac testimonia declarauit. Verùm enim verò, vt ad rerum ordinem redeam, eodem anno, scilicet supra millesimum ducentesimum sexto & quadragesimo, Fridericus vndique ex Apulia Siciliaque accersitis copiis, cum sexaginta millibus armatorum Parmam, vetustissimam Galliæ Cispadanæ vrbem obsedit, ac etiam sub idem tempus, sua classe, cui tunc præerat Andreas Vsusmarius, Ligusticæ oræ tractum variis discursionibus infestabat. ad cuius quidem conatus inhibendum, Ligures rem naualem expediuerunt, adeò vt quàm plurima damna vltrò citroq. inferrentur; sicuti hæc omnia sigillatim recensebimus. Suprà commemoratum est, septemuiros Principes, Henricum Landtgrauium, Regem Romanorum renunciasse. Ceterum, post eius obitum, Romanus Pontifex de communi Purpuratorum consensu, Petrum, cognomine aurea statula, Cardinalem titulo S. Gregorij, in Germaniam ad septemuiros Principes misit, illos maximoperè adhortatus, vt denuò alium ex suis Proceribus in regem Romanorum aduersus Fridericum & Chunradum filium renuntiarent. Qui vt Pontifici obsequerentur, nulla mora interposita, simul in oppidum Vuaringen conuenerunt, ibique mutuis suffragiis Gulielmum Hollandiæ Comitem, iuuenem vix pubertatis annos egressum, quippè qui nondum vicesimum excesserat, sed amplissimis opibus, & clientelis subnixum, Romanorum regem crearunt. Is verò, paucis pòst diebus à regia dignitate suscepta, itidem oratores, sicuti eius prædecessor fecerat, Genuã ablegauit, qui Senatum de sua ad imperium promotione, atq. optima erga eum voluntate commonefacerent. At mense Octobri, aër, repentè puro ac sereno die, in densissimam nubium caliginẽ ac tenebras cõuersus est, & Luna vndique atra & fusca nigredine obducta: quo sanè vniuersa ciuitas mirum in modum expauit. Exitu anni, parum abfuit, quin Alexandrini occultis artibus & clandestinis consiliis arcem atque oppidum Capriatæ, cuius Præfectus erat Martinus Marabottus, occuparent. Post quæ secutus est annus eiusdem æui septimus & quadragesimus, quo Gulielmus cognomine de Castro nouo, Placentiæ, peruetustæ ac nobili Galliæ Cispadanæ ciuitati, ortus, prætoria dignitate insignitus fuit. Et iuxta præcedentis anni decretum, quinque Pontificij ac ciui-

1246.

Gulielmus Hollandiæ Comes, Cæsar designatus.

Eclipsis Solis & Lunæ.

1247.

lis iuris Doctores aliundè euocati, penes quos forenſium cauſarum arbitrium atque iudicium ſtaret, prout triginta fermè annos continua quadam ſerie obſeruatum fuerat, creari deſierunt, ac vetus conſuetudo de eligendis conſulibus recepta. Igitur coacto Senatu, habitiſque de more comitiis, Bonuaſſallus Saurus, Simon Siluagnus, Nicolaus Mortettus, Simon Lomelinus, Andreas Gattiluſius, & Hugo Fliſcus, Conſules renuntiati. Ceterùm, quia perſæpè in hoc opere in Fliſcorum mentionem incidimus, minimè ab inſtituto alienum fuerit, ſi ſummatim ac breuiter, vnde hæc nobiliſſima familia, ſui generis primordia traxerit, quémue ſuæ gentis auctorem conditoremque agnoſcat, oſtendero. Hæc ſanè, vt ex vetuſtis Annalibus deprehendi, ſuam originem in Robaldum vetuſto Lauaniæ Comitum titulo inſignem, Alberti patrem, refert. Ex hoc verò natus eſt Albertus Rufinus, qui tres liberos habuit, nempe Hugonẽ, Theodoſium, & Girardum, quorum primus Fliſci nomen aſſumpſiſſe dicitur. Habeo equidem haud incelebres ſcriptores, qui hanc gentem, ſuum exordium ac originem ad Bauariæ Principes referre, poſteris ac memoriæ prodiderint, ſimulque aſſerant, quendam ex ea familia Lauaniæ Comitatum emiſſe, ac eum pro Genuenſibus contra Piſanos veteres ſui nominis ac ditionis æmulos, multa egregiè ac fortiter geſſiſſe, atque ob id à Senatu, grati animi ergò, quamplurimis priuilegiis atque immunitatibus donatum. Ceterùm id neque confirmare argumentis, neque refellere in animo eſt, ex ingenio ſuo quiſque demat, vel addat fidem. Nam vt conquirere fabuloſa, & fictis oblectare legentium animos, procul grauitate cœpti operis crediderim, ita vulgatis traditiſque fidem eleuare non auſim. Id planè in confeſſo eſt, hanc præclariſſ. familiam, belli togæq. artibus diu cum ſumma nominis laude & gloria floruiſſe, ac in ea, præter ſacros omnium ordinum, Antiſtites, duos ſummos Pontifices, nempè Innocentium quartũ & Hadrianum quintum, iuxta cõplures purpuratos extitiſſe, qui multis eximiis virtutibus & meritis ſuam ſtirpem ac patriam illuſtrarunt. Proximo anno prætura functus eſt Rambertinus Bouarellus ciuis Bononienſis. Quamuis autem Reſpub. hoc tempore Friderici Auguſti, Piſanorum, Iacobi Carreti Marchionis ceterorumque regulorum loca finitima incolentium, necnon Vberti Palauicini, ac multorum exulum Gibellinas partes propugnantium, armis vndiquaque impeteretur, id tamen minimè obſtitit, quo minus hoſtilibus conatibus terra marique repreſſis, validiſſimam claſſem pro ſacra expeditione, quam, ſicuti paulò antè recenſui, Ludouico Galliarum regi promiſerant, omni bellico apparatu inſtruerent ac exornarent, eaque poſtero anno ſub Alberti Malauoltæ ciuis Bononienſis prætura, è ſinu Liguſtico educta, eiuſque potiſſimùm ope ac præſidio Æliopolis, vti diximus, occupata. Iiſdem fermè diebus, Ferdinandus tertius Caſtellæ rex, Hiſpalim, peruetuſtam Hiſpaniarum vrbem, diu à Mauritanis dominatam, conſimili fortunæ abblandientis aura, Non. Cal. Decembr. expugnauit, ſuoque imperio adiecit. ad cuius rei tam proſperè ac feliciter geſtæ nũtium, ad eum, auctore Præſide, ac decreto Senatus, Hugo Fliſcus, vir iuris ſcientiſſimus, & Gulielmus Bolletus, firmandi fœderis, & mercium, vltrò citroque commutandarum gratia, oratores miſſi, & paulò pòſt Nicolaus Caluus eôdem ablegatus, cuius opera quicquid reliqui eſſet negotij, ad optatum exitum perduceretur. Poſt hæc, Girardus Corrigius Prætor deſignatus, qui de vnanimi patrum conſenſu, contracto quicquid erat militum, Sauonenſem agrum hoſtiliter depopulatus eſt, & in ſeptem collibus Sauonæ adiacentibus, duo propugnacula erexit, validoque præſidio impoſito, Genuam remigrauit, eodem temporum tractu, quo

Fliſcorum origo.

1248.

1249.

Hiſpalis à Ferdinando Caſtellæ rege expugnata.

1250.

Fride-

Fridericus Cæsar Pontifici, ac Genuensi populo infensissimus, inter mortales agere desiit, eóque viuorum numero subtractus fuit. Subsequenti anno, Senatus decreto Prætoria dignitas & honos in Menabum Turricellam collatus, cui statim ab initio nihil antiquius fuit, quàm vt descripto milite, rebelles populos ad pristinam fidem atque officium redigeret. Proinde cum expedita manu Varaginem, oppidum recensendo ac perlustrando militi destinatum, contendit. His apparatibus, Iacobus Carrettus Finarij regulus, Sauonenses, Albintimilij, & pleræque aliæ ciuitates, quæ aut libertatis studio, aut spe maioris commodi à Rep. desciuerant, missa legatione, submissè veniam petierunt. Quos Senatus, iniuriis posthabitis, benignè in gratiam recepit, & cum his nonnulla fœdera & conuentiones initæ, ipsíque Sauonenses in ciuium ordinem cooptati fuerunt, atque vrbe donati. At Prætor, his rebus non minus properè, quàm feliciter peractis, exauctoratis manipulis, Genuam ouanti similis, & cum incredibili omnium lætitia & congratulatione reuersus est. In hoc rerum curriculo fœuissimum bellum inter Ligures ac Venetos gerebatur, eo tandem successu, vt cùm vtraque Resp. diutinis calamitatibus defatigata esset, (fit enim, vt sicuti ex longâ pace prœlij cupîdo, sic fessis bello pacis amor) multò magis in hanc, quàm in bellum propenderet, ideoque vnanimi consensu oratores vtrimque Lucam ablegati fuerunt, & Venetorum quidem nomine, Petrus Gradonicus, & Iacobus Dorus; Genuensium autem, Guido Spinula & Hugo Fliscus, eò perrexerunt. Ceterùm ob nonnullas graues controuersias, pacificationis negotium in proximum ver dilatum, eoque appetente, in portu Veneris, vbi vtriusque Reip. legati conuenerant, pax tandem in decennium transacta. Circa idem tempus, Innocentius quartus Pont. cuius suprà mentionem habuimus, Lugduno Massilias, indeque Genuam concessit: cuius aduentu & præsentia vniuersa ciuitas summo gaudio perfusa, nihilque ab ea prætermissum, quod ad tantum Pontificem sibi demerendum, quoquomodo facere videretur. Fine anni Resp. cum Florentinis & Lucensibus fœdus ac societatem contra Pisanos iniuit, & Prætor suum magistratum, quo sanè admodum honorificè, vt plerique alij, perfunctus erat, deposuit, eique Guiscarda Petrasancta ciuis Mediolanensis cum pari imperio & auctoritate præpositus: sub cuius regimine nihil memoria dignum ac notabile apud veteres annales reperio, nisi quòd Senatus à Marchionibus Clauesanis arcem Andoræ vnà cum agro finitimo pro octo millibus librarum coëmerit. Proximo anno Henricus Vexilliferus, Brixiæ genitus, Præturam adeptus est: sub quo iterũ Sauonæ vrbis mœnia Senatus consulto diruta, & funditus euersa fuerunt, propterea quòd mutuarum conuentionum terminus iam effluxerat: Nam in ea transactione, quæ facta est anno supra millesimum ducẽtesimum vno ac trigesimo, de mutua Sauonensium cõsensione obtinuit, vt sibi integrum foret, exacto biennio, muros eius ciuitatis exscindere, ac fossas cõplanare, sicuti omninò accidit, eò quòd ipsi malè erga Rempub. Genuens. affecti, nihil omninò impensius studerent ac molirẽtur, quàm vt ad primam occasionẽ ab eius fide atq. obsequio desciscerent. Paucis pòst diebus, Rodulpho Graidano, eiusdem patriæ alumno, prætoria dignitas demãdata: isq; sui muneris functione sedulò ac fideliter obita, Martinum Sumariuam, cui patria fuit Lauda Pompeia, successorem habuit: sub quo, præter cetera, Gulielmus Albintimilij Comes, vnà cum suis liberis, eò quòd summa perfidia vsus, mutua iura & fœdera temerasset, ab omni feudo ac beneficio, quod sibi cum Rep. hactenus intercesserat, prorsus excidit; adeò vt etiam publicus hostis declararetur. Sequenti anno, Philippo Turrigero Insubri, ex illustri

1251.

1252.

1253.

1254.

1255.

1256.

lustri Turrigerorum familia oriundo, Prætorio muneri admoto, Ligures cum Florentinis, & Lucensibus aduersus Pisanos, icto fœdere, collatisque viribus, acerrimum bellum contra eos gessêre; quod sanè vnà cum causis & euentibus speciatim suo loco recensebitur.

LIBER QVARTVS.

PRIORIBVS libris, quænam Reipub. administratio ab eo tempore cuius mentionem fecimus, hucusque extiterit, & quid domi foriſq., exceptis iis bellis de quibus seorsum tractabitur, gestum fuerit, maiori quo fieri potuit compendio ac breuitate explicauimus. Nunc superest, vt repetitis paulò altius ciuilibus discordiis, quibus statim ab initio Respub. fatali quadam ratione mirum in modum ad exitium quodammodo vsque laborauit, dicamus, quánam potissimùm de causa factum sit, vt longè maiores ac periculosiores, quàm anteà, in ciuitate dissensiones atque tumultus, indeque haud leues conuersiones exortæ fuerint. Satis enim constat, nunquam grauioribus procellis ac tempestatibus Ligusticæ ditionis statum fuisse inuolutum & subiectum, quàm his subsecutis temporibus. Siquidem hactenus ægritudines hominumque affectiones miris artibus atq. dolis delitescebant, & nondum in apertam & planè manifestam eius perniciem eruperant. Solet enim non rarò vsu venire, vt in ciuitatibus tantisper odia supprimantur, donec commodam erumpendi occasionem nacta sunt. Posteà verò, vbi non semel eruperint, contagione serpunt, & instar flammæ omnia consumentis, inuadunt atque absumunt; nec antè extingui, vel consopiri valent, quàm cum publica lue & pernicie diu lateque grassatæ fuerint. Hoc idem in hac ciuitate contigit. Nam nemini dubium est, & in hoc planè consentiunt omnium scriptorum Annales, ex ciuilibus simultatibus, tanquam à perenni fonte, & nunquam exarescente scaturigine, in hac vrbe grauissimas turbas exortas esse, & nisi post multorum temporum interualla, multorumque casum & interitum, sedatas atq. restinctas fuisse. Hoc autem, cùm meridiana luce clarius sit, non est, meo quidem iudicio, vt hac in parte fidem lectori, multis enumeratis exemplis, faciam. Satis verò liquet ex veterum monumentis, quamdiu bene nobilitati ceterisque Patricij ordinis cum cetera plebe conuênit, & isonomia rerumque omnium communicatio passim in Rep. retenta fuit, contentiones ac simultates omnes nullum locum habuisse. Vbi verò hic neruus parilitatis, & veræ, vt sic dicam, democraticæ communionis, incisus est, paulatim magna ciuium distractio insecuta est, & illius status in deterius labi cœpit. Nam vbi hoc pestiferum ac exitiale odiorum virus ibi diffundi cœpit, oppressaque nobilitate, & sublata omni aristocratiæ forma, Respub. popularem administrationem, hoc est, democratiam, amplexa est, ea indies magis atque magis labefactari, & tacitis vulneribus confodi ita cœpit, vt prius ad interitum properaret, quàm ægrotare quodammodò animaduerteretur. Quo sanè factum est, vt plerique patricij ordinis viri, qui ea tempestate auctoritate atque opibus in Repub. florebant, & hoc nomine magnum locum apud omnes ordines sortiti erant, hanc bene gerendæ rei ansam & occasionem nacti, supremo rerum omnium imperio, & absolutæ Reipub. administrationi inhiare cœperint, existimantes, facilè fieri posse, vt, distractis hominum animis, sublataq. omnium ordinum consensione, vniuersalis quædam confusio in ipsa

Ciuilium dissensionum causa & origo.

in ipſa vrbe oriretur, cuius demùm opportunitate, ceu commodo miniſterio, ad Principatum ſibi aſtruendum, vterentur. Intelligebant ſiquidem, nihil difficilius eſſe, malis artibus ad ſupremum gradum contendentibus, quàm Reipub. ſtatum concordia atque vnione innixum. Rurſus nihil eſſe facilius, quàm in conturbata ciuitate virum aliquem, vel diuitijs, vel natalibus, vel denique gratia & eloquentia confiſum, aditum ſibi ad res magnas atque præclaras patrandum & conficiendum, quærere atque parare, adeò vt omnia hæc, quorum etiam ſingula ſufficientem materiam cõſequendæ auctoritatis ſubminiſtrare videbantur, in vnum collata, exiſtimarent, effectura, vt, nemine, vel ſaltem paucis obſtantibus, dignitatem ex rerum opportunitate ſibi metirentur. Ceterùm, quantoperè errore atque inani opinione lapſi ſint, & quàm diuerſus à votis rerum fuerit euentus, exiguo temporis ſpatio apertiſſimè declaratum fuit. Populares etenim, quamdiu nulla propemodum auctoritate, vel exiguis tantummodò viribus pollebant, haud grauatè optimatium imperio ſubijci, omniaque illorum nutu & conſilio gubernari atque adminiſtrari facilè permittebant. Poſtquam verò ſibi capeſſendis honoribus aditum vi & factionibus aperuêre, atque ſuppreſſis, vel in ordinem coactis Optimatibus, Magiſtratus, aliaque ciuitatis præcipua munia, gerere indiſcriminatim cœpêre, fortunis atque opibus aucti, nihil habuêre antiquius, quàm vt ſtatim excuſſo iugo, & ab omni legum & diſciplinarum reuerẽtia turpiter ac iniquè deficientes, ad ſupremum dignitatis gradum, diuerſimodè contenderent atque aſpirarent. Cùm enim eſſent in ciuitate plures factiones atque ordines, diuerſa ſtudia ſequebantur, nec omnes iiſdem artibus, vel modis, ad ea, quæ ibi ſuprema & maxima, contendebant. Hinc etiam factum fuit, vt, priuſquam in Repub. Guelphi ac Gibellini nominis perniciosæ factiones, cognitæ, vel introductæ eſſent, magna inter Spinulas & Aurias, miro ambitu atque aſſidua æmulatione inter ſe flagrantes, diſſidia exorirentur. Cœperant ſiquidem hæ duæ nobiliſſimæ familiæ inuicem ſumma inuidia, atque inde peſtifero odio flagrare, quòd diu communicatis inter ſe ac diſtributis honoribus, præcipuam ferè in Repub. auctoritatem ſibi comparaſſent: deinde labefactato Reip. ſtatu, vtraque vt fieri ſolet, ſibi populares factiones aſciſcere, atque conquirere anxiè ſtudebat, ita ſcilicet, vt clientelis ſubnixæ, ad omnem caſum paratæ, atq. inſtructæ eſſent; quò & vim aliarum ſimultatum repellerent, & priſtinam dignitatem ex aſſidua quadam potentia, hominumque ſtudiis alerent, ac etiam propagarent. Quocirca, dum quiſque per ſe principem locum in ciuitate affectat, ſucceſſu temporis effectum eſt, vt ope aliarum factionum, vtraque parte inter ſe æmula, ſuppreſſa atque labefactata, populares ſeditiones indies augerentur, & ita inualeſcerent, vt ſeſe potentia, numero, & auctoritate, nobilium ordinibus ac ſtudiis anteponere, nedum exæquare contenderent. Hinc illæ 1257.
turbæ ac tempeſtates deinceps ſubſecutæ: Siquidem anno ſupra milleſimum ducenteſimum quinquageſimo ſeptimo, cùm, Alberto Malauolto Bononienſi, cuius anteà meminimus, Prætore deſignato, alter, cui iam ſui muneris tempus exactum erat, quinto decimo die à Magiſtratu depoſito, vnà cum ſua familia diſceſſum pararet, eumque per vrbem equitantem, plerique ex noui Præſidis miniſterio ac famulatu, honoris ergò, vt fit, extra ciuitatem deducerent, popularis factionis aliquot improbiſſimi homines, ſiue ſpontè, ſiue, quod veriſimilius eſt, à potentioribus, rerum mutandarum occaſionem anxiè occupantibus, ſolicitati, adeò inſolenter publicè cum ipſo expoſtularunt, vt non modò dicteriis atque probris non abſtinerent, verùm etiam cùm in plateam, vulgò Pancogoli,

goli, deuentum esset, multis lapidibus illum impeterent, & subinde clamitarent, contrucidandum esse, eoque necessitatis adegerũt, vt, vitandi periculi causa, vtque commodius sese à concitatæ & effrenis multitudinis manibus subduceret, paucorum patrocinio protectus, in destinati successoris sui ædes, non procul inde remotas, cum summa festinatione, animi dubius & anceps, se subducere coactus fuerit, existimans, se hoc modo & tutum fore, & concitatæ plebis animos ab incepto quieturos. Res tamen longè aliter euenit. Quippe statim post eius discessum, aliquot popularium factionum manipuli sese ceteris agglomerantes, ita insolenter & lasciuè per omnes vicos & compita decurrerunt, vt summam atque inexpectatam seditionem in Repub. quamprimùm excitarent, quæ dicto citius ita incaluit, vt nulla ferè esset ciuitatis pars, vel regionis angulus, in quo passim non tumultuaretur. Auxerant enim, vt in promiscua multitudine fieri solet, inuicem animos, & quisque suæ factionis auctorũ voluntatem atq. gratiam hoc modo sibi promereri pollicebatur, adeò vt perplexa ciuitate, hi factiosi ac pernicioſi ciues agminatim, vti diximus, discurrẽtes, populare nomen, ingeminatis sæpiùs vocibus, inclamarẽt, & non secus quàm serui ad pileũ vocati, quotquot populares essent, vel populari nomini fauerent, studioſè ad se pellicerent, sic sanè, vt paruo interposito tempore, omnis ferè illa vrbana multitudo, quæ verè Plebeia dicitur, promptis pectoribus, & summa vultus animique alacritate certatim accurreret, causata scilicet vim pristinæ Reip. libertati per Prætorem, ceteroſque Optimatium tyrannidis administros, cum graui totius ciuitatis pernicie ac detrimento infligi: tantumque ardor ebullierat, vt ipsum Præsidem subinde insecuta, tandem in ædem D. Syro sacram, magno strepitu contenderet, ibique summis viribus instaret, vt Prætori, veteri, & consueta auctoritate abrogata, Præfectus popularis designaretur. Vigebant ea tempestate in Repub. non solum multæ, ac præclaræ patriciæ nobilesque familiæ, verùm etiam aliquot populares, diuitiis & auctoritate florentes, inter quas Buccanigrorum ferè præcipua existebat, quæ ceteris gratia atque applausu populari antecelleret. Proinde factum est, vt in hoc præsenti rerum tumultu, Gulielmus Buccanigra, vir magno excelsoque animo, ac planè eiusmodi, vt ostensa aliqua bene gerendæ rei spe, aliquid supra gradum atque hominum opinionem auderet, cùm apud plebem magnum sibi fauorem parasset, æquali & vnanimi omnium popularium consensu vrbis Præfectus renunciatus sit, atque in hoc munere faustis acclamationibus ingentiq. totius vrbis applausu confirmatus, tanta me hercle cũ stulta & effreni vniuersæ multitudinis approbatione, vt humeris sublatus, non tantùm Prætor, sed Reipub. Dominus absolutus videri posset, adeò vt nullo senatus, vel patriciorum ordinum expectato consensu, vel suffragio, integram illi totius Reipub. administrationem deferrent, & in verba eius more sollemni iurarent. Hac tanta licentia minimè contenti, eò vesaniæ dicam, an temeritatis deuenêre, vt nouum paulò ante, vti diximus, ex Patrum voluntate designatũ Prætorem, eò necessitatis compulerint, vt non modò sponte Magistratu exiret, verũ etiam vt sese iureiurando summa cum religione obligaret, se deinceps non commissurum, vt aliqua ratione popularem designatum Præsidem in suo munere administrando conturbaret, vel impediret: sed libenti animo, quoad eius fieri posset, eius iussis atque imperio obtemperaturum. Ex hac repentina quidem, sed exitiosa concitatæ plebis seditione, magna rerum omnium confusio, & periculosissima Reipub. conuersio subsecuta est. Nam statim hoc modo, vti diximus, labefactata senatus auctoritate, populares ciuitatis dominium ad se rapientes, &

Gulielmus Buccanigra, vrbis Prefectus, & postea Princeps renunciatur.

tes, & intentata vi, omnia ſuo arbitrio adminiſtrantes, ita vt nemo in tam magna præclarorum virorum frequentia eſſet, qui ſeſe ſtultæ & effrenæ multitudini obijcere atque opponere auderet, ipſi hac impunitate confirmati, quò magis dicerent, ſe Reipub. imperium aſſecutos eſſe, omniaque pro libidine atque arbitrio conſtituere poſſe, hoc vnum egerunt, vt violentia raptum dominium, certis præſidiis, & pro commoditate temporum attemperatis, illud ex vſu ſuo confirmarent. Sciebant enim, vrbis regimen armis partum, atque optimatibus extortum, nullo modo niſi armis retineri & conſeruari poſſe, nimirum cùm ita ſit à natura comparatum, vt nullus aliquarum rerum ſtatus diu ſubſiſtere queat, niſi eis præſidiis enitatur, quibus maximè natura gaudeat. Quapropter ad aſtruendam ſibi tyrannidem, vno eodemque tempore triginta duos ciues ex democraticis decuriis delectos atque ſecretos, quos ipſi nouo & iam recepto vocabulo Antianos vocabant, conſtituerunt, qui, Ephororum inſtar, vnà cum ipſo præfecto, ciuitatis munia inter ſe partirentur, & totius Reip. ſummam adminiſtrationem haberent. Hi itaque omnium conſenſu per octo decurias diſtributi, totidem ciuitatis regiones repręſentabant, adeò vt extincta penitus Ariſtocratia, Democratia in vrbe conſtituta videretur. Hanc quò magis conſtabilirent, cùm multa tumultuariò ac temerè vt fit in tanta rerum omnium confuſione & feſtinatione, egiſſent, paucis interpoſitis diebus, pleraque per ſe conſtituta, ad maiorem rei cognitionem deuocarunt, ita vt, abſente præfecto, Buccanigra publicis ſuffragiis ad decennium in ea dignitate confirmatus ſit, atque ipſi annuum ſtipendium mille librarum ex ærario publico aſſignatum, & præterea quinquaginta ſtipendiarij cum aliquot apparitorum numero pro eius ſatellitio, vel, vt ipſi vocabant, vitæ præſidio deſtinati. atque ita Popularis ſtatus Plebiſcito introductus. At Prætor, per Patres conſcriptos conſtitutus, qui hactenus dubia ſub ſpe rerum exitum expectauerat, cùm videret, eò eſſe in ciuitate deuentum, vt Senatus omnem priſtinæ auctoritatis ſpem abiiceret, nec eius recuperandæ aliqua ſpes affulgeret, ſed potius vniuerſa Reip. munera pro libidine inſanæ multitudinis diſpenſari, ante præfinitũ tempus ſponte ſe Prætura abdicauit, in cuius locum initio proximi anni de optimatium tacito cõſenſu Rainerus Roſſus, Luca oriundus, ſuffectus eſt. Quamuis etenim deinceps vrbis Prætura magna ſui parte manca & mutila eſſet, & vix aliquam imaginem priſtini decoris ac dignitatis retineret, cùm omnia ſcilicet, vti oſtendimus, populariter regerentur, tamen ciuitatis genius obtinuit, vt aliquis adhuc honor & locus illi muneri relinqueretur, ita vt cauſæ ciuiles, & criminales, Prætoris cognitioni atque iudicio ſubinde permitterentur. In hoc tam perplexo & lubrico Reip. ſtatu, Popularis præfecti collegarumque auctoritate, ſexdecim triremes inſtructæ ac præparatæ ſunt, quæ ductu atque imperio Nicolai Venti, & Iacobi Nigrij, aduerſus Piſanos, veteres atque acerrimos Reip. hoſtes, eductæ fuerunt. Exortus erat ſiquidem recèns in Sardinia, de qua mira contentione vterque populus inter ſe contendebat, nouus tumultus, propter arcis cuiuſdam, quam ipſi Caſtrum vocant, defectionem. Hæc cùm paulò antè Reipub. Genuenſ. armis eſſet expugnata atque recepta, Piſani tantam contumeliam cum graui ſuo detrimento coniunctam, ægrè ferentes, enixè dabant operam, vt eam iterum armis ſubigerent: eamque ea de cauſa arctiſſima obſidione cingebant. Certiores itaque facti de Liguſticæ claſſis apparatu, ſoluta obſidione, quòd ſeſe viribus impares viderent, in quoddam eius inſulæ municipium, quod pro partibus ſuis ſtabat, ſubduxêre. Verùm, cùm interea gliſcentem rumorem Genuenſium mora diſſipaſſet, repetita obſidione, eò

Antiani.

Genuæ Popularis ſtatus introductus.

1258.

Bellum inter Piſanos ac Ligures inſtauratum.

necessitatis Castrenses adegêre, vt ipsi, cùm obsidionem diutiùs sustinere nequirent, & subsidia diu anxiè expectata, magno cũ suo periculo differri conspicerent, Iudici Alborensi, cuius potissimùm auspiciis obsidebantur, deditionem fecerint, sicut in iis libris quos seorsum de bello Pisano scripsimus, fusiùs suo loco enarrabitur. Interim Gulielmus Buccanigra, quem popularibus votis atque suffragiis vrbis Præfectum designatum esse diximus, vbi primùm se ad supremum honoris apicem peruenisse animaduertit, insolentior factus, omnia pro sua libidine atque arbitrio, vt in tanta licentia fieri consueuit, nullo refragante, vel sese opponere audente, administrabat. Quippe qui, inconsulto Senatu, legationes, Reip. munera, aliaque ad absolutam principalem dignitatem spectantia, cum magno bonorum omnium dolore distribuebat, non communicatis rebus Senatui, aliisque ordinibus, prout consuetudo Reipub. recepta, in primis requirebat, adeò vt ex vrbis prætura, in veram & intolerandam tyrannidem euasisse, ac non obscurè transformata videretur. Quod sanè effecit, vt plerique nobiles, qui exitioso consilio præcipitati, in patriæ Reipublicæque suæ perniciem tacitis suffragationibus Plebiscito consenserant, magna, sed nimium sera pœnitentia ducerentur. Vsu venire nimirum solet, vt illa, quæ per impotentiam animi, vel consiliorum præcipitantiam cõmittuntur, hoc est, quæ temerè statuuntur, pœnitentiam secum à tergo, tamquam comitem & indiuiduam pedissequam, trahant. Hoc iis accidit. Sæuitiam enim Buccanigræ summoperè pertæsi, crebris suspiriis Reipub. statum valdè labefactatum deplorabant, & iam ex plurimis indiciis, ceu præcurrentibus notis, probè intelligebant, & obseruabant, quorsum tam ambitiosi hominis, tanta auctoritate, ceu exitiosis telis armati, ingenium esset postmodum euasurum, qui scilicet sibi iam nihil reliquum fecerat, quàm vt suppressis omnibus ordinibus, ac extincta quodammodo Reipub. libertate, morem suis affectibus gereret, atque id, quod sibi vtile ac expedire videretur, pro æquo atque honesto duceret. Proinde ad oppugnandum hominis conatus, ipsi ad seria remedia, vt fieri solet, confugêrunt, & vnanimi cõsensu in eius caput coniurauêre, eaque de causa mutuò sese religioso sacramento obstrinxerunt. Sed licèt hæc coniuratio, & paucorum nobilium ac popularium in eum conspiratio, summa cum industria ac fide silentij tractaretur, fieri tamen non potuit, vt sagacissimi ac suspiciossimi hominis sollertiam latêret, vel effugeret. Ipse etenim longo atque recepto tyrannorum more cùm sciret, nunquam satis fidam potentiam, vbi nimia sit, & in fecunda gignendis inimicitiis ciuitate, etiam quæ tutissima videri solent, haud parum metuenda, omnia cum summa animi præsentia administrabat, omniumque consilia anxiè perscrutabatur & inquirebat, ita sanè vt valdè arduum ac difficile esset, aliquid contra ipsum moliri, quod nõ per delatores suos, quos valdè multos habebat, vel propria industria indagaret & subodoraretur. Itaque, breui, postquam hi nobiles in illum coniurassent, res vniuersa retecta fuit, totiusque negotij status ad ipsum delatus. Sed eorum bono fato contigit, vt priusquam apprehendi possent, elabendi tempus ex mora concederetur, ipseq. hac de causa summo dolore exagitatus, fremebundus suorum administrorum negligentiam increpuit, ac omnes coniurationis participes, proscriptis bonis, exilio multauit; præcipuè verò illius auctores iudicio publico damnatos, graui contumelia prosecutus est. Nam, vltra exilium, & bonorum confiscationem, domicilia eorum solo æquauit, multosque alios, qui sibi quacunque de causa in suspicionem venerant, ad se accersitos, eò necessitatis redegit, vt iureiurando, palàm & apertè conceptis verbis, se obstringerent, atque illigarent,

Coniuratio in Buccanigram patefacta.

rent, se ad illius nutum, quotiescunque requisiti essent, coram tribunalibus atq; iudiciis publicis sisterent; hac ratione ratus, sibi magnam securitatem imperij præstitisse. & indies magis atque magis ferociens, se sensim absolutum Reip. principem, abrogata prorsus Senatus auctoritate, exhibere statuerat; eoque secundo suæ præfecturæ anno, quo quidem tempore fuit etiam Prætor, licet Annales ipsius nomen supprimant, se in Opicij Flisci palatium Laurentij fano proximum, tanquam in priuatum & proprium suum domicilium, contulit, & ad 1252.
satellitium suum pro custodia sui corporis, popularibus calculis decretum, nouo supplemento facto adauxit, ita vt hoc modo non solùm toti ciuitati intolerabilis esset, verũ etiam supramodum formidabilis. Verebantur siquidem omnes, ne postmodum tam tyrannicum eius ingenium, impunitate confirmatum, promiscuè citra aliquem delectum tam in amicos quàm inimicos, ad minimam suspicionem, vt tyrannis proprium est, grassaretur. Repetitis quippè superiorum temporum multorum pernicioſorum ciuium exemplis, qui per malas artes, oppressa ciuitatis suæ libertate, imperium sibi per scelus & vim astruxerant, facilè coniectabant, ipsum, alioquin suapte natura laudis gloriæque auidum, & maioribus semper inhiantem, intra eos terminos, quibus consistebat, nunquam permansurum, potissimùm cùm imperij status vel citò miris ac insolitis incrementis adolescat, vel interdum leuissimis quibusque de causis temporis puncto præcipitetur. Priusquam verò institutam orationis seriem prosequar, id obiter adiiciendum putaui, nempè anno eiusdem sæculi duodesexagesimo, mense Decembri, Lunam post sexdecim dierum incrementum, è-vestigiò vniuersam, licet admodum sereno ac tranquillo tempore, penitus non sine maxima rei astronomicæ studiosorum admiratione, euanuisse. Deinde postero die tam gracilẽ & exiguam conspectam esse, vt vix à quoquam dignosci posset: & mox paulatim excreuit. Dum hæc ita geruntur, proximo vere Orthobonus Fliscus, Purpuratus, Innocentij Pont. nepos, Roma, visendæ patriæ cupidus, Genuam appulit, ibique per aliquot dies inter affinium & amicorum complexus, commoratus, quòd magna auctoritate summisque opibus, ac non paucis clientelis inniteretur, Buccanigræ in magnam suspicionem venit, ne prætextu profectionis ad Astã Cisalpinæ Galliæ vrbem, vt ibi aliquos suos propinquos, & inter eos quidem, vnum atque alterum nepotem, captiuos, in pristinam libertatem assereret, aliquid in ipsa Repub. clanculum, associatis sibi aliquot patricij ordinis viris, moliretur. Metuens igitur sibi, & anxiè in omnes eius actiones inquireñs, enixè dabat operam, vt eius consilia, si quid forsitan in suam perniciem efficere studeret, maturis consiliis opportunisq; remediis anteuerteret ac præueniret. Nihil tamen eo tempore ex his suspicionibus in ciuitate natum, vel vtrinque attentatum fuit. Sed Cardinalis suum institutum iter prosecutus, citra aliquas turbas, vel commotiones, quatuor ex præcipua nobilitate viris, Reip. nomine apud eum legatione fungentibus, nempe Orthobono Camilio, Iacobo Marocello, Guidone Spinula, & Hugone Fliſco, concomitatus, vrbe excessit. Postero anno, sub eodẽ Buccanigra, Martinus Fanensis iuris peritia insignis, publicis Patrum suffragiis 1260.
præturam assecutus est; quo quidem tempore, se flagellantium, siue, vt vulgò loquuntur, Disciplinantium ordo, Perusiæ primùm, à quodam eremita, vt fama *Disciplinantium ordo.*
& rumor inualuit, exortus, Genuæ introductus est, atque, vt fieri solet, vt quæ paruis initiis enascantur, successu temporis, mirificè augescant, à promiscua ciuitate miro zelo ac studio amplexus, hinc non solùm per totam ferè Italiam, diffusus & prolatatus, sed per pleraſque totius propè Christiani orbis prouincias &

Eclipsis Lunæ.

regiones tacito progreſſu diffuſus atque dilatatus. Circa hæc tempora, Michael Paleologus Orientis imperium obtinebat. qui ob priuatas ſimultates & inimicitias, quæ illi cum Venetis intercedebant, ſingularem beneuolentiam & animi propenſionem in Ligures manifeſtis argumentis præ ſe ferebat. Et cùm multũ Reip. intereſſet, tam potentis Principis in Oriente ad nauigationes Aſiaticas cõficiẽdum, amicitia atque fauore iuuari, ſub initium proximi anni, Iordano Raal-
1261. uengo ciue Aſtenſi Prætore, Senatus nomine Gulielmus Vicecomes & Guarnerus Iudex, prudentiſſimi ac integerrimi viri, optimeq. de patria ſemper meriti, ad eum legati miſſi ſunt, quorum opera atque induſtria Reſpub. aſſecuta eſt, vt, inito cum ipſo fœdere atque amicitia, res orientales longè meliori loco, quàm antea, eſſent. Ipſe etiam, vt aliquo recenti beneficio ſibi Rempub. arctiùs deuinciret, magna liberalitate vſus, illi Smyrnam vrbem, atq. etiam, vt nonnullis placet, Chium Ionij maris inſulam dono dedit. At Senatus, ne ob tanta Principis beneficia Reſpub. indigna vel ingrata videretur, poſtmodum triennio exacto, illi aduerſus Venetos, cum quibus belligerabatur, decem roſtratas, & ſex longas naues egregiè inſtructas, in illius belli vſum ſubſidio ablegauit; cui quidem auxiliari claſſi Buccanigra Præſes, quò magis ſuam auctoritatem & dignitatem confirmaret, & imperium ſolus ſuo more pro ſua libidine exerceret, Martinum Buccanigram fratrem ſuum, nequicquam reluctantibus Patribus, præpoſuit. Hęc aſſidua & intolerabilis Buccanigræ arrogantia, vel potiùs, vti pleriſque videbatur, mera tyrannis, effecit, vt nobiles, qui adhuc in vrbe reliqui erant, impotentia quadam euicti, eò omnes conſilia ſua contulerint, vt quibuſcunque modis, libertatis, vti exiſtimabant, euerſorem penitus delerẽt atque opprimerent.
1262. Igitur anno eiuſdem æui ſecundo ac ſexageſimo, ſub eodem Prætore à Patribus recèns confirmato, noua conſpiratione in eius exitium facta, expedire ſibi in primis cenſebant, vt vrbanæ multitudinis animos palàm & apertè explorarent, & ad veterem libertatem recuperandam dictis & factis inflammarent. ipſique inter ſe cum ſociis & clientibus per compita & ciuitatis regiones euagantes, libertatis nomen ſæpiùs inclamarunt, ita vt tota ferè ciuitas ad arma concurrerit, & flagrantiſſimis animis ſeſe in priſtinam libertatem aſſerere conarentur. Verùm, cũ & ipſe vnà cum ſociis & amicis ad reprimendos plebis conatus & tumultus, armatus in publicum proſiliiſſet, in forum, quod in quinque vias diſciſſum, Riuulum, ſiue vt vulgò Foſſatellum nominant, nobilitatem, quæ ibi aciem cum ſuis inſtruxerat, obuiam habuit, & continuò atrox atque dirum bellum vtrinque exortum. Pugnatum eſt diu, & ſumma cum vtriuſque partis contentione, adeò vt ex vtraque parte multi promptiſſimorum fortiter dimicando interirent; & inter eos quidem, qui à partibus Buccanigræ ſtabãt, Lanfrancus eius frater contrucidatus eſt: & ita ſenſim fortuna ad nobilitatem inclinante, ipſi, victoria, cæſis præcipuis quibuſque aduerſæ factionis, potiti ſunt. Buccanigra præfectus, prœlio non interfuit, ſed ad omnem caſum ad palatij cuſtodiam remanſerat. Intellecta itaque ſuorum cæde, per internuncios, aduerſæ factionis auctores, propoſitis pacis conditionibus, ad concordiam ſolicitabat, & inuitabat: quæ cùm eſſent huiuſmodi, vt planè non forent aſpernandæ, ita inter eos tranſactum eſt, vt ipſe ſeſe quàm primùm Præfectura abdicaret. Quod ipſe confeſtim fecit, & ſe cum tota ferè ſua familia in ædes Petri Auriæ, cuius fidei & amoris integritati plurimum tribuebat, recepit; veritus, ne, ſi diutius in publico palatio, inque hominum oculis verſaretur, concitatæ plebis iniuriis foret obnoxius. His ferè rationibus ab armis vtrinque fuit diſceſſum, & paulatim omnis ſeditio compreſſa

Pœdus inter Paleologũ et Ligures.

Smyrna, & Chius Genuenſ. donata.

Martinus Buccanigra.

Noua conſpiratio aduerſus Buccanigram.

Buccanigra imperio exuitur.

compreſſa eſt. Poſtero die magnus fuit omnium ferè ordinum concurſus, & ingens præſtantium virorum Reipub. curam habentium, frequentia, qui poſt multas deliberationes publicæ tranquillitatis conſtituendæ & confirmandæ cauſa, habitas, eò omnia ſua conſilia contulêre, vt Reipublicæ formam præteriti temporis conditione valdè labefactatam, iterum ad vetus ornamentum ac dignitatem reſtituerent, & reuocarent. de cuius Reipubl. ſtatus reformatione, nihil equidem habeo quod pro vero adferre poſſim, cùm Annalium ſcriptores inter ſe varient, & duntaxat tradant, ſubſequenti die crebris omnium ordinum ſuffragiis atque conſenſu, Martinum Fanenſem Prætorem creatum, eoque abnuente, Palmerum eius filium, qui deinde vſque ad noui Prætoris, nempe Leazari ciuis Bononienſis, electionem, confirmatus fuit, adeò vt Reſpublica denuò ſuam veterem dignitatem & amplitudinem maiori ex parte recuperarit, ac deinceps aliquamdiu penes Optimates regimen fuerit. Hanc conuerſionem excepit bellum Venetum, à veteribus odiis ac mutuæ potẽtiæ æmulatione ortum, de quo etiam ſigillatim ſuo loco explicabitur. At Ligures interim, Buccanigra ſuprema dignitate abdicato, & externis bellis implicitos, domeſtica & ciuilia bella recèns paucorum factione renata, diſtinebant. Sub hoc enim tempus, Gulielmo Scarampa, ciue Aſtenſi, Prætore, Reſpub. iterum duabus exitioſis peſtibus, nempè Guelfi ac Gibellini nominis factionibus, de quarum origine ſuperiori libro ſatis fuſè & luculenter diſſeruimus, mirum in modum agitabatur, eoque factum eſt, vt magna & repentina quædam omnium ordinum ſecuta fuerit animorum diſtractio, præſertim Optimatium, quorum tam diuerſa erant ſtudia, vt paucæ ibi eſſent nobiles familiæ, quæ inuicem non diſſiderent, & tota ciuitas in duas diuerſas partes diuiſa atque abſtracta videbatur, cùm Auriæ ac Spinulæ Gibellinam factionem profiterentur, Grimaldi verò & Fliſci, pro Guelfis ſtarent. Hinc ſumma vtriuſque partis æmulatio, & aſſidua per diuerſas vias ad vrbis principatum contentio, cùm vtriſque eſſent non paucæ clientelæ & aſſeclæ, quibus muniti, omnia ſibi in Repub. pollicebantur: Senatus tamen cùm videret hanc peſtem in extremam Reipub. perniciem indies latiùs ſerpere, ſumma cura & labore dedit operam, vt cùm adhuc extingui poſſet, conſopiretur. Hoc vt fieret commodiùs, ſtatutum fuit, vt octo ciues, neutri parti adhærentes, præter cetera munia, publicorum etiam redituum adminiſtrationem ſuſciperent. Quorum etiam diligenti opera & conſilij grauitate effectum eſt, vt enatæ controuerſiæ ac ſimultates ad tempus nonnihil comprimerentur. Horum autem nomina hæc fuerunt, videlicet, Gulielmus Iuſtinianus, Lanfrancus Ventus, Henricus Dragus, Lanfrancus Marocellus, Iacobus Marius, Hugo Lomelinus, Anſaldus Luſius, & Materrinus Guizolfus. Inter hæc, crinita ſtella, quam & Cometen vocant, effulſit, de quo vulgi opinio eſt, tanquam imperij mutationem, ſiue ſummis poteſtatibus exitium portendat. Nec ſanè ab hac vulgi opinione plerique etiam præſtantiſſimi viri hactenus abhorruerunt, vel noſtra hac tempeſtate abhorrere videntur. De hoc autem ſidere, ac eius cauſis & proprietatibus, multa eruditè ac diſertè poſteris ac memoriæ tradidit Peripateticorum Princeps Meteor. lib. 1. cap. VI. & ſequenti. Et quoniam ad hoc ventum eſt, non ab re fuerit, hæc paucula in præſentiarum ſubtexere, nempè à Mathematicis reique Aſtronomicæ peritioribus diligenti obſeruatione compertum, faces eiuſmodi plurimum naſci ex ſtationibus trium ſuperiorũ, Saturni, Iouis, & Martis, ſi quando in mutuas ſyzygias incidant, præſertim ſi alter ipſorum in ſignis igneis, aut non procul à via Lactea reperiatur, aut

Reſpub. ſub Optimatum regimine.

1263.

1264.

Cometes.

cum ſideribus fixis naturæ Martis, aut Solis magnitudinis primæ, ſecundæ, ac tertiæ. Quin ſolæ ſtationes in vnoquoque ſyſtemate plurimùm præſtant, & diuturnas vires influunt. Cuncta verò confirmat Mercurij teſtimonium, ſi acceſſerit, maximè omnium Eclipſes, ſiue grauiores luminum defectus, præſertim vbi inciderint in principium Arietis, aut Libræ, ſimulque alia eiuſdem ſignificationis portenta concurrerint. Longum autem eſſet, & nimis equidem ab inſtituto digrederer, ſi Cometarum plurium exempla, cùm eorum qui noſtri Seruatoris aduentum præceſsêre, tum etiam qui ab eius natiuitate vario tempore contigerunt, enumerarem, atque referrem. Verùm enimuerò haud ſanè ingratum hęc legentibus fore arbitror, ſi nonnullos celebriores, qui ante horũ temporum ambitus, de quibus nunc agimus, conſpecti ſunt, breuiter ſubiecero, & de reliquis, prout ſeſe offeret occaſio, ſuo loco ac tempore dicetur. Anno, quo Xerxes Perſarum rex potentiſſimus, cum innumerabili exercitu Græciam inuaſit, Cometes fulſit cornu figura. Arſit & igneus alter orbicularis eximiæ magnitudinis, noctem ſplendore ſuperans, ante bellum Achaicum, & miſerandum Carthaginis excidium, quo Thebæ, Corinthus, Chalcis, & quædam aliæ florentiſſimæ Græcorum vrbes funditus deletæ. Ipſa autem Romani imperij Carthago æmula diruta eſt anno vrbis 207. cùm ſtetiſſet annos DCLXVII. Sic etiam ante initium belli Peloponneſiaci per 75. dies viſus eſt alter Cometa horribilis ac tremendus. Item ante Athenienſium cladem in Sicilia: ante cæſos Lacedęmonios à Thebanis ad Leuctra Bœotiæ. ante ciuile bellum Cæſaris & Pompeij, & ante mortem ipſius Iulij. Cometa maximus, quo tempore Mithridates Ponticus rex, vir, vt inquit Vell., neque ſilendus, neque dicendus ſine cura, bello acerrimus, virtute eximius, aliquando fortuna, ſemper animo maximus, conſiliis dux, miles manu, odio in Romanos Hannibal, natus eſt anno mundi 3780. ante Chriſtum 183. qui quartam cæli partem ſic occuparat, vt totum vndique ardere videretur, & durauit dies 80. Ferunt, huius ſplendore Solis lumen propemodùm torpuiſſe. Hic proculdubiò Hannibalis & Scipionis mortem, Celtiberorum cædem in Hiſpania, ſimulque ciuilia bella inter Sullam & Marium, portendit. Sub Auguſto Cæſare ingentem cælo fulſiſſe lampadem ferunt: imò & in eadem pueri effigiem viſam, de qua vates conſulta Auguſto reddidit, hunc puerum ſeſe auguſtiorem fore, dignumque, quem Auguſtus adoret. Cometa ſex menſium (quod æuum illius generi longiſſimum memoratur,) effulſit anno à nat. Domini 66. Secuta ingens mutatio imperij Romani, aliaque innumera ſub Claudio Imperatore. Cometa gladij forma die Azymorũ, vrbi imminuit Hieroſolymæ, annum integrum perſeuerans, quamquam id genus peculiaris figuræ ac durationis modo, quiddam ſupra naturam criniti ſideris indicarit. quare potiùs inter oſtenta omnino metaphyſica referatur. Secuta eſt vrbis miſera deuaſtatio, de qua Ioſephus ampliſſimè ſcripſit, concinentibus aliis inſuper ſignis atque oraculis. perierunt vndecies centena millia Iudæorum tum fame, tum gladio. Fulſit acontias (ſiue Cometa iaculi ſimilitudine) de quo, quinto conſulatu ſuo Titus Imp. præclaro carmine cecinit, anno ſalutis 80. Tres ciuitates Cypri terræmotu corruerunt. Secuta ingens peſtilentiæ ſtrages, vt per plurimos dies, mortuorum plura centenis millibus efferrentur. mox vna calamitate alteram protrahente, mortuus eſt Veſpaſianus Imp. cui Titus ſucceſſit. Ceterùm, vt eò redeam vnde digreſſa eſt oratio, paulò poſt criniti ſideris, de quo proximè locuti ſumus, exortum, Vrbanus Pontifex vita defunctus eſt; cui de vnanimi purpuratorum conſenſu, Clemens quartus, natus in Gallia Narbonenſi, ad ſu-

ad ſupremum rerum ſacrarum apicem atque faſtigium euectus fuit. Sub idem tempus, Britannia atrociſſimis diſſenſionum fluctibus iactata. In Hiſpaniis itidem rex Turdetaniæ, ſeu Bæticæ, aut Granatæ, ſicuti hodiè appellant, Ordelamar nomine, prius Caſtellæ regis tributarius, vnà cum omnibus Mauritanis qui tunc temporis erant in Hiſpania, ab eo defecit, & ſociorum ope atque auxiliis innixus, acerrimum bellum contra ipſum geſſit, adeò vt maxima vtrimque ſtrages ſubſecuta fuerit. Vt verò ad inceptum redeam, paucis interiectis menſibus, cùm aliquot patricij ordinis, opibus ac dignitate reliquis antecellentes, animi ſui impotentiam & effrenem dominandi cupiditatem diutius occulere, vel inhibere vlla ratione nequirent, factum fuit, vt occultata odia & ſimultates iterum cum graui Reip. detrimento erumperẽt, & indies magis atque magis 1265.
inualeſcerent. Siquidem proximo anno, Vbertus Spinula ſexto Non. Octob. *Vbertus Spinula.*
prouecta nocte cum Thoma ſuo fratre, Ioanne Rauaſcherio, Ioanne Bottino Riueraſcho, ac pleriſque aliis, militari, partim agreſtium in Valle Scriuia & finitimis locis collectorum, partim etiam plebeiorum manu concitata, cum ſummo ſilentio vrbem ingreſſus eſt, ſublatoque clamore, populum ad defectionem & tumultum excitauit. Nec his contentus, ſumma feſtinatione palatium Prætoris, cui nomen erat Albertus Riuola, cum ſuo ſatellitio inuolauit, ipſumque valdè attonitum, & nihil minus expectantem, per vim vnà cum ſua familia domum ſuam abduxit. Deinde per omnem ciuitatem cum ſuis euagatus, nomen *Genuæ ciuilis ſeditio.*
Spinulæ familiæ ingeminatis vocibus inclamauit. ad quem ſanè ſtrepitum & rumorem tanta confuſio ciuitatis coorta eſt, vt, vbi diluxiſſet, ciues tumultuariò, ſeditionis cauſa prorſus ignorata, ſtupentibus ſimiles, agminatim accurrerint, &, vt plerumque fieri ſolet, armis inſtructi, ad omnem euentum paratos ſe offerrent. Verùm, propter maximum populi concurſum atque frequentiam, qui rerum nouarum cupidus, in Vbertum propendebat, tantum abeſt, vt vlla ex parte mitigari potuerit, vt etiam, ſicuti Spinula in primis cupiebat, in Laurentij templum populariter conueniret, quò ibi noua Reip. forma & adminiſtratio introduceretur. Magna erat populi ad templum properantis frequentia, ita vt Guerci, qui ædes ſuas fano contiguas habebant, Spinulas, alioſque partibus illorum addictos, ac proruentem multitudinem, aditu templi arcere, ac infeſtis telis ex domorum ſuarum penetralibus ac turribus impeterent ac diuexarent. Effecit tamen concurrentis populi multitudo, vt, quamuis ſubinde ab iis infeſtarentur, viam tamen ſibi atque aditum per vim ac ferrum, nequicquam ipſis renitentibus, aperirent. Vbi itaque Vbertus in ædem Laurentianam peruenisſet, artificioſa oratione populi fauorem captans, omni ſtudio allaborabat, vt illius ſuffragiis Præfectus ac Princeps deſignaretur. Qua in re quàm plurimos tam ſuæ, quàm aduerſæ factionis ſtudioſos præter ſpem ac voluntatem contrarios habebat. Quorundam tamen neutri parti fauentium opera & auctoritate effectum fuit, vt Spinula aſſentiretur, vt Guido Spinula & Nicolaus Auria tantiſper Rempub. adminiſtrarent, donec nouus Magiſtratus communibus ſuffragiis in publicis comitiis pro recepto vrbis more & conſuetudine renuntiaretur. *Reip. adminiſtratio penes Nobiles.*
Et hoc modo ſublati noui motus per Spinulam concitati, & veteri Prætori, abrogato officio, ſtipendium ſolutum, & damna in ſuperiori tumultu perpeſſa, compenſata, in eiuſque locum per nouos ſubrogatos Præfectos, alius declara- 1266.
tus, nempè Iacobus de Palude ciuis Parmenſis, ſed cum minori, quàm anteà, poteſtate, parique modo alij octo ciues publicis exigendis reditibus creati atq. ſubſtituti, in quo adminiſtrationis genere Præfecti, donec comitia centuriata ce-

lebrarentur, absolutam quandam dignitatem & auctoritatem, vt facilè conijcere licet, retinuêre, non citra multorum inuidiam, quibus graue erat, Reipub. administrationem paucorum arbitrio & libidini permitti, ita vt mox, citra tamen vllam seditionem vel strepitum, Rodubius Vercellis natus, Prætor, & octo Rectores, de more sollemni crearentur. In hoc tam perplexo Reipub. statu, publica & priuata munera non penitus neglecta. Nam Resp. licet paulò antè luctuosissimo bello cum Venetis gesto, simulque miris suspicionibus & simultatibus inuolueretur; nihilominus tamen legationes, publicæ vtilitatis causa ad varios Principes, præsertim verò ad Pontificẽ, & Carolũ Apuliæ regẽ non neglexit. Verùm, quia ea tempestate multæ erant difficultates, quæ vtriusque Principis animum non parum ex parte Reip. offendebant, nihil eo tempore oratores obtinere potuerunt. sed infecto negotio Genuam reuersi. Subsequenti anno, pro Reip. veteri more ac instituto, Guido Corrigius Parmensis, adstipulantibus Patribus, Prætor designatus, eique octouiratus adiunctus, quorum arbitrio & potestate Resp. administraretur, videlicet, Simon Zaccharia, Lanfrancus Saluagus, Gulielmus Porcus, Stephanus Marocellus, Guarnerus Iudex, Anselmus Grillus, Viualdus Carolus, & Bonifacius Picamilius. Et quoniam superius demonstratum est, inter nobiles ac populares mutuis seditionibus atque acerrimis odiis laboratum, id obiter adijciendum putaui, nempe complures familias quæ hâc nostra tempestate populares habentur, antequam simul essent aggregatæ, inter patricias connumeratas fuisse, prout Fornari, Bisacij, Mecoti, Mortæ, Mortei, Bulgari, Casici, Rapalli, vulgò de Cruce, Sauinioni, Rodoani, Bolletti, Contardi, Polpi, Turrigeri, Pasij, Bestani, Nepitelli, Iudices, & pleræque aliæ consimiles, quarum vix amplius hoc tempore vlla extat memoria: quæ omnes, inter patricias, vti diximus, censebantur. Intereà temporis, Genuæ Bonifacio Carioso ciue Regiensi Præturam obtinente, Romanus Pontifex solicitabat, crebrisque internunciis ac literis omnes ferè Christiani orbis Principes ad Asiaticam expeditionem vrgebat, nimirum cùm Barbari, cum graui Reip. iactura, miris incrementis indies magis atque magis adaugerentur. Proinde cùm Ligures bellum aduersus Venetos magis necessitate adducti, quàm sponte, suscepissent, Pont. vtrumque populum ad mutuam pacem & concordiam reuocare studuit, & crebrò adhortatus est, eosque pertinaces, & dicto non audientes, pro veteri suo instituto ac more Genuens. anathematis fulmine aliisque diris deuouit. Qua de causa Respub. quatuor oratores Romam ablegauit; quorum opera & industria breui effectum est, vt reconciliato Pontifice, ex reis eximerentur, & in publicam communionem & Christianorum cœtum reponerentur. Pontifex etiam, vt Ligures ad hanc sacram militiam faciliùs inflecteret, sese in censuris, vt vocant, Ecclesiasticis, aliisque noxis remittendis & condonandis, multò mitiorem solito exhibebat; præsertim quòd animaduerteret, huiusmodi imprecationibus & diris illos haud multum commoueri vt ab armis recederent. Quamobrem & ipse Genuæ ad Patres legatum habuit, vt communibus sententiis bellum consopiretur, simulque ingẽtes apparatus in vsum illius facti, in truculentissimũ & immanissimum hostem detorquerentur. Pari modo Galliarum & Siciliæ reges, hac etiam potissimùm de causa ad vtrumque populum suos oratores, qui eos suo nomine ad pacem & concordiam traducerent, ablegarunt. Intelligebant etenim, nullam expeditionem Asiaticam commodè fieri, vel aliquem fructum tantorum periculorum & sumptuum reportari posse, citra vtriusque Reip. adminiculum & opes. Et licet Senatus bene esset animatus, & ad pacem valdè propensus, eaq.

1267. 1268. 1269.

Variæ legationes à Genuens. missæ.

propter

propter, ad vtrumque regem ſuos legatos viciſſim haberet, tamen cùm varia interim occurrerent, quæ, niſi dato temporis ſpatio, ſuperari nequibant, nihil ſanè, ea tempeſtate, quod ex vſu Chriſtianæ Reipub. eſſet, conſtitui potuit. Paucis tamen interiectis menſibus, iuſſu Senatus ad ipſum Siciliæ regem & Græcum Imperatorem noui oratores deſtinati, ſcilicet, Franciſcus Camilius, Lanfrancus Cataneus, Theobaldinus Nigrius, & Hugo Fliſcus, quorum quidem prior ad Græcum, reliqui verò ad Siculum profecti ſunt. Erat eo tempore Reſpub. Genuenſ. tam domi, quàm foris, multis opibus egregiiſque inſtitutis, & rerum geſtarum gloria, mirificè clara & illuſtris, adeò vt non ſolùm ab imperij magnitudine prædicaretur, verùm etiam omnium populorum conſenſu rei naualis peritia, atque maritimæ claſſis potentia, ad illos, tanquam propria, & optimo iure ſpectans, deferretur. Quo ſanè factum eſt, vt per id tempus, Memphitici regis, Tartari, & Græci Auguſti oratores, Romam ad Pont. Galliæque, ac Neapolis reges amandati, Genuam priùs appulerint, vbi honorificentiſſimè ſimulque liberaliſſimè excepti fuerunt, ac benignè & ex animi ſententia dimiſſi. Iiſdem ferè diebus, Senatus ad Neapolitanum regem, cum quo Reipub. graues controuerſiæ intercedebant, illarum cõponendarum gratia Simonem Guercium, Ioan. Aduocatum, & Simonem Cancellarium iuriſperitum miſêre; cum quo tandẽ certis quibuſdam conditionibus tranſactum eſt. At poſtero anno, Ligures, Ro- 1270.
lando Putagio ciue itidem Parmenſi, Prætore, Ludouicum Galliarum regem, nouas res in Syria molientem, iterum ſpecioſiſſima claſſe atque opibus adiuuarunt. Ceterùm, cùm ipſe in hac expeditione Tunetanam vrbem ſummis viribus adortus, priùs tabulis obſignatis, Philippo filio, & Carolo regi Apuliæ ſuo fratri, Gallici regni adminiſtratione relicta, è viuis ſubtractus eſſet, vtriuſque regis, ac etiam Gregorij decimi, recèns ad ſupremum Pontificatum euecti, ſtudio & auctoritate, indutiæ inter Venetos ac Genuenſ. in quinquennium initæ & conſtitutæ fuerunt. Inter hæc, Guelfi ac Gibellini nominis factiones, vbiuerſo Chriſtianæ Reip. orbi, & in primis quidem Italiæ, ſicuti antea demonſtratum eſt, mirum in modum pernicioſæ ac exitiabiles, longè lateque in ciuitate ſerpere ac propagari cœperunt, ita vt quamplurimi, ſummis familiis geniti, inde anſam arripuerint, qua ſui animi impotentiam aliquandiu occultatam, ſenſim retegerent; ſicuti, propter oppidi Albingauni præfecturam, paucis pòſt diebus euenit. Quippè cùm Lucas Grimaldus, complurium ſuffragiis, extra ordinem, & receptam conſuetudinem illius vrbis prætor deſignatus eſſet, Curzorum familia, contrariæ partis ea tempeſtate illic facilè princeps, hoc Senatus decretum iniquiſſimo animo tulit, adeò vt hiſdem auctoribus magna ſeditio in ea vrbe excitaretur. nullaque mora interpoſita, Anſaldus Balbus Iuſtinianus, Hugo Auria, & Gulielmus Turrius, pleriſque propinquorum & familiarium ſibi aſſociatis, Genua Albingaunum profecti ſunt, eo conſilio, vt Grimaldum inuaderent, ac ſtatim præfecturæ adminiſtratione ſubmouerent. Ceterùm, ipſe de illorum aduentu commonefactus, cum expedita manu, ſeſe intrepidè ac ſtrenuè hoſtilibus conatibus oppoſuit, & conſertis manibus, non pauci ex aduerſariis capti ſunt; reliqui verò, abiectis armis, in fugam verſi, atque ita infectis rebus, Genuam, nec ſine ſummo dedecore atque ignominia, redierunt. Poſtquàm verò Anſaldus & Auria nihil non egiſſent vt captiui in priſtinam libertatem aſſererentur, nec tamen id vllo modo impetrarent, præcipuos quoſque Grimaldi familiares atque intimos precibus defatigarunt, nec tamen ab eis quicquam, præter inanes pollicitationes, cõſequebantur, ita vt Spinulę atq. Auriæ ſuis fautoribus & clientibus, tam

Induiæ inter Ven. ac Genuenſ.

tam patricij ordinis, quàm popularis ſtudij, in vnum conuocatis, prolixa & neruoſa oratione multis argumentis & rationibus innixa, oſtenderent, Reipub. quàm maximè intereſſe, ac expedire, vt, ad plurimorum inſolentiam coërcendam, quóue fluentem procumbentemque patriam in antiquum, vt ipſi quidem dicebant, decus & maieſtatem reſtituerent, noua gubernationis forma, quæ populi tutelam ac protectionem ſuſciperet, conſtitueretur; in quo ſanè ipſi, publici commodi ratione habita, omnem ſuam operam & auctoritatem promptiſſimis animis offerebant atque pollicebantur. Hæc, & pleraque huiuſcemodi, ab ipſis non minùs grauiter, quàm diſertè pronunciata, in eorum animis, mira quadam nouandarum rerum cupiditate incenſis, tantam vim habuêre, vt dicto citius vniuerſi aſſentientes, vtque id ratum firmumque haberetur, iureiurandi ſacramento interpoſito, paucis poſt diebus, videlicet, quinto Cal. Nouemb. qui dies iuxta priſcum ac receptum morem, Simoni & Iudæ dicatus eſt, ſimul coirent, exque vnanimi conſenſu arma aduerſus Fliſcos & Grimaldos aduerſæ partis ſupremos auctores, primo impetu in publicum palatium facto, corripuerint. At Prætor, cùm ſe viribus longè imbecilliorem conſpiceret, ne extrema experiri cogeretur, cum pleriſque ſuis ſtudioſis, & quibus magis fidebat, per auerſam illius portam occultè digreſſus, confeſtim ſeſe in Fliſcorum ædes, iuxta ædem Laurentio ſacrã poſitas, ſubduxit, ibique ad aliquot horarum ſpatium aſpero atque ancipiti Marte vtrinque dimicatum eſt, eo tandem ſucceſſu, vt aduerſarij, nouo ſupplemento adaucti, illas, capto ipſo Præſide, expugnarint: & mox ſui animi decretum proſecuti, denuò magnam populi frequentiam in vnum conuocarũt, à quo, reliquis etiam amicis ſuffragantibus, duo ex præcipuis earum familiarum, nempe Vbertus Spinula & Vbertus Auria, vrbis Præfecti, ceu populi protectores deſignati, quibus vniuerſi vtriuſque ordinis, ac etiam ipſe Prætor, omnem obſeruantiam & obſequium, adhibita iuriſiurandi formula, promiſerunt; eiſque de publico omnium ordinum conſenſu liberum totius Liguſticæ ditionis ac nominis imperium cum ſumma auctoritate permiſſum fuit. Hic præſens rerum ſtatus, & noua Reipub. adminiſtratio, licèt prima fronte pleriſque admodum violenta & præceps, inque reliquorum patriciorum haud mediocrem iniuriam & detrimentum cõſtituta videretur, nihilominus tamen ſingulari horum Præfectorum, ac etiam eorum, quos aliquandiu cum pari dignitate atque imperio ſucceſſores habuerunt, prudentia, fideique integritate, Reſpub. per multos annos haud ſanè infeliciter geſta & adminiſtrata fuit. Ipſi interim, rebus gerendis admoti, nihil potius & antiquius habuêre, quàm vt Reſp. domi foriſque pacata floreret, & inter cetera, vt Albintimilij, quorum cauſa proximè noui motus excitati fuerant, nouus magiſtratus conſtitueretur, adeò vt Grimaldo ab ea Præfectura ſubmoto, in eius locum Balianus Auria ſufficeretur, ac ipſorum opera & auctoritate, quò ciuium animi arctiùs conglutinarentur, & mutua charitate coaleſcerent, multa coniugia & affinitates contractæ: moxq. vrbis rectori, perſoluto priùs integro ſtipendio, & dignitate abrogata, veniam & cõmeatum dedêre: ac
1271. edicto cautum fuit, ne quiſpiam, illum, aut aliquem ex ſua familia, vel minimo incommodo iniuriaque afficeret. Inſequenti anno, ſub horum imperio ac præfectura, Accurſius Lancius Alexandriæ natus, publicis Patrum votis Rector deſignatus fuit, eorumque decreto ſancitum, vt rempub., exceptis tantummodo quæ ſibi à duobus Præfectis iniungerentur, (nam hæc omnibus aliis ritibus ac inſtitutis præferenda erant) iuxta vetera illius ſtatuta legeſq. Cæſareas adminiſtraret. Verùm is dumtaxat ſemiannum in eo munere permanſit. Cùm enim promiſ-

Reip adminiſtratio penes Vbertũ Spinulam et Vbertum Auriam.

promiſcuæ plebi non vſque adeò illius gubernatio ſatisfaceret, ac per idem fermè tempus, à Bononienſi Magiſtratu Prætor renunciatus eſſet, ipſe, huiuſmodi opportunitatem adeptus, ſeſe vltrò dignitate abdicauit; eoque factum eſt vt totius Reip. adminiſtratio tantùm penes duos præfectos remaneret: hique vnanimi conſenſu nonnullos Grimaldæ familiæ, ac etiam quoſdam patricios, qui ab illorum partibus ſtabant, perpetuo exilio multarunt. Circa hæc tempora, Gregorius, ſuperiori anno Viterbij de Purpuratorũ conſenſum Pontifex declaratus, è Syria reuerſus, cum quatuor triremibus Andegauenſibus Genuã appulit, eo animi decreto, vt illinc Romam enauigaret: quem Patres ceteriq. ordines ſummis atq. ampliſſimis honoribus exceperunt, eumq. abeuntem quinque patriciæ dignitatis viri, iuſſu vtriuſque Præfecti, ac Senatus, Romam vſque concomitati ſunt. Tali ſtatu rerum, plerique amplis familiis geniti, ac præſertim aduerſarum partium primarij duces ac ſtudioſi, Othobonum Fliſcum purpuratum, Innocẽtij Pont. nepotem, vti præcipuum patronum agnoſcere, & ad ipſum, ceu ad tutiſſimum aſylum & ſacram anchoram, vt dicitur, in omnibus ſuis rebus confugere. Is enim ſupramodum indignatus, ſuos ab vrbis principatu ceteriſque muneribus excludi, enixè dabat operam, vt præfectorum auctoritatem ſenſim labefactaret atque deprimeret: nec vnquam omninò quieuit, donec proſcriptos ac extorres eò tandem induxiſſet, vt correptis armis, Liguſticos fines inuaderent; ipſeque mox, cõiunctis viribus, totus in eorum perniciem ac exitiũ incumbebat. Verũ cùm ſuos aduerſarios ſumma potẽtia, & honorũ prefectura innixos animaduerteret, ſibi quàm maximè conducere viſum fuit, ſi cum Carolo Apuliæ rege, Guelfi nominis ea tempeſtate facilè Principe, fœdus ac ſocietatem inirent. Quarè, honorifica & ſplendida legatione ad eum miſſa, illum omnibus ſtudiis in ſuas partes allicere conati ſunt. Rex, auditis oratoribus, minimeque ignarus quantum inde commodi, ſi rerum potiretur, pro Sicula expeditione, quam iugiter atque aſſiduè ſecum animo voluebat, ſibi proueniret, legatos amantiſſimè excepit, ſeque illis fœderis iure obſtringens, continuò apertum bellum aduerſus Remp. gerere, omniaq. hoſtiliter agere decreuit, & primò quidẽ omnes Ligures alterius factionis, qui tunc temporis in ſuo regno rerum exoticarum & commutandarum gratia degebant, continuò publicæ cuſtodiæ tradi iuſſit. Exules interim, hac regia potentia plurimum confirmati, cum haud ſpernenda manu in oram Orientalem profecti ſunt, primoque accurſu arcem, vulgò Stellam, & portum Lunarem vnà cum eius munitione occuparunt. ſed paucis pòſt diebus, hæc loca, non citra inſignem hoſtium cladem, à Nicolao Auria viro præclaro ac ſtrenuo, recepta. Et quoniã Alberto Fliſco Cardinalis fratri iterũ propter concitatas turbas, vnà cum ſuo filio Emanuele aqua & igni interdictum fuerat, ipſe ad eam iniuriam vlciſcendam, coacto milite, cum infeſtis armis Liguſticæ oræ tractum variis rapinis ac populationibus diuexare incepit, ſic tamen, vt exiguo temporis interuallo illinc non ſine maximo detrimento recedere compelleretur. Quippè Vbertus Auria, quem alterum ex duobus moderatoribus ac Præfectis declaratum fuiſſe oſtendimus, cum lectiſſimo vrbanæ militiæ robore ſummaq. animi alacritate eruptione facta, hoſtemque aggreſſus, tam proſpera fortuna vſus eſt, vt conſerto prœlio, illum cum omnibus ſuis in turpem fugam coniecerit. Quo feliciter peracto, ne Liguſticus ager in poſterum hoſtilibus excurſionibus patẽret, Præfecti vtriuſque auctoritate, ac Senatus decretis, duo ex ſuprema nobilitate, quorum prudentia & induſtria rebus omnibus maturè proſpiceretur, deſignati. Et oræ quidem occiduæ Vbertus Sardena, alteræ verò Anſaldus Balbus cum

1272.

Fœdus inter Carolum Andeg. & exules Genuenſ.

bus cum ſat firmo ac valido præſidio præpoſiti, eaque ratione per id tempus
1273. conciti motus maiori ex parte ſuppreſſi, conquieuerunt. Ceterùm, proximo anno, cùm defectionis auctores ac perduelles, inſtinctu atque ope eiuſdem Othoboni purpurati & Caroli Andegauenſ. indies aliquid noui aduerſus Rempub. molirentur, atrociſſimum bellum denuò exarſit. Nam cùm ipſe Carolus ea tempeſtate in Etruria Vicarium Pontificium ageret, illi, ob loci vicinitatem multò faciliùs atque commodiùs ſuis fœderatis adeſſe, ac illorum conatus promouere integrum erat: eiuſque opera & auctoritate effectum eſt, vt Salutij & Carreti Marchiones, quorum vterque Gallica ſtudia ſectabatur, vnà cum Alexandrinis, ceteriſque Inſubriæ populis percuſſo fœdere, nec non Nicolao Fliſco, qui hactenus neutri parti adhæſerat, & Spediam, ac reliqua loca huic contermina, ſui iuris fecerat, ſibi tamquam ſocio & belli coadiutore adiuncto, cum valido ac præpotenti exercitu Liguſticam ditionem inuaſerint. At Præſides, hoſtili apparatu nihil prorſus exterriti, vno eodemque tempore terreſtribus & naualibus copiis aduerſus confœderatos, prioribus quidem, ipſo Vberto Auria, & claſſi, quæ ad minimum quatuordecim triremium numerum æquabat, Iacobo Squarciafico cum ſupremo iure atque imperio præpoſitis, arma expediuerunt. Interea temporis, Anſaldus Balbus, cuius proximè mentionem habuimus, non modò vſq. ad Præfecti aduentum infeſtam aciem ſumma virtute atque animi fortitudine inhibuit & compeſcuit, ſed etiam hoſtes eò tandem adegit, vt Serzanam vſque
Spedia direpta atque incenſa. ſeſe reciperent, & mox Auriæ ſuperuentu Spedia vi occupata, eaque maiori ex parte direpta atque incenſa. Paribus quoque fortunæ auſpiciis Squarciaficus eodem temporis articulo caſtrum Manarolum, & arces, vulgò Quinqueterrarum, feliciter expugnauit, ita vt hoc proſpero ſucceſſu aduerſariis haud parum perculſis & conſternatis, animumque deſpondentibus, quæcumque oppida paulò an-
Multæ vrbes atque oppida à Senatu recepta. tè à Repub. deſciuerant, breui, & citra magnam difficultatem, recuperata ſint, & ad priſtinam fidem atque obſequium redacta. Conſimili eiuſdem ſortis abblandientis aura & indulgentia in finibus Inſubriæ verſus oram Occiduam, Ægidij Nigrij Præfecti ductu & auſpiciis contra hoſtem dimicatum fuit. Cùm enim Ricardus & Leo, Boſchi Marchiones, in gratiam Caroli aduerſus Remp. militarem manum collegiſſent, Nigrius illorum cœptis atque conatibus ſeſe intrepidis animis obiiciens, non ſolùm ipſis Ouadam ademit, verùm etiam omnia loca Liguſticæ ditionis, in illis partibus ſubiecta, quàm ſtrenuiſſimè defendit & conſeruauit. Hoc grauiſſimo ac periculoſiſſimo bello ſumma cum Reip. felicitate, nec minori ducum gloria terminato, cùm ipſi Rectores iugiter aduigilarent, vt fœderatorum inſidiæ atque conatus in irritum caderent, initio ſubſe-
1274. quentis anni, quò ſeſe illorum viribus ac potentię facilius opponerẽt, cum Montisferrati regulis, & Ticinis ac Eſtenſibus populis fœdus contraxerunt. quod ſanè ipſius Andegauenſis animum, longè vehementiùs ad iram concitauit, adeò vt ſtatim pleraque nauigia omnibus rebus quæ bello vſui forent, inſtrui ac præparari iuberet, quibus primo quoque tempore Corſica inuaderetur, ibique in ora eius inſulæ, quæ Aggiaci nomen habet, arx recèns à Liguribus conſtructa, vulgò Lombarda, facili negotio expugnata. Cuius rei fama vt primùm Genuam perlata eſt, ſumma celeritate duæ ac viginti triremes ſub Lanfranci Pignatari præfectura atque imperio inſtructæ ac emiſſæ fuerunt, qui hoſtem inopinato aduentu adoriretur. Verùm is de aduerſariorum conſiliis atque itinere paulò antè commonefactus, arce relicta, omnique inſula excedens, ſeſe protinus in Galliam Narbonenſ. recepit. Ne verò claſſis Præfectus alicuius rei bene gerendæ occa-

ſionem

sionem prætermitteret, in Siciliam contendit, in qua, post plurima damna, Drepanum, ceteraque loca finitima incolentibus, illata, Zozi insulam diripuit, & Messanam secundis ventis delatus, ibi pleraque nauigia occupauit, ipsisque insularibus tantum formidinis ac terroris incussit, vt, quoad ibi subsisteret, nusquã gentium quisquam ex eo littore prodire, vllamque nauigationem quôquam suscipere audêret. Paucis pòst diebus, illinc soluens, Neapolim, vbi rex Carolus eo tempore degebat, classe admota, erectisque Georgianis insignibus, omnem Tyrrheni maris tractum hostiliter depopulatus est, regiaque vexilla plerisque in locis capta, in maiorem hostis contemptum & ludibrium, conuulsit atque disiecit: neque probris & contumeliosis verbis temperabat. His peractis, & in patriam reuersus, multos captiuos, regis subditos, secum deductos, Præfectis tradidit: qui tamen omnes illorum iussu ac mandato tridui spatio pristinæ libertati redditi fuerunt. At rex, his contumeliis supramodum concitatus, iraque ac dolore accensus, confestim ad eas vlciscendum quadraginta triremium classem parari, eamque optimè instructam, in sinum Ligusticum educi imperauit. Inter hæc, Vbertus Auria cum aliquot nauigiis, Monœcum versus Nicolao Auriæ suppetias laturus adnauigarat. Hic etenim cum valida manu ex continenti aduersus primarium ac supremum regij equitatus magistrum, quem ipsi patrio sermone Marescallum vocant, ex Prouincia profectum, cum quo ante ipsius Nicolai aduentum, in obsidione arcis Mentonæ Ansaldus Lusius Spinula, dum se illius conatibus obijceret, haud prospero exitu pugnarat, castra produxerat. Verùm Auria de regiæ classis aduentu certior factus, Genuam versus proras obuertit, sic vt regius nauarchus in Ligusticum sinum præteruectus, Genuensi portui imminêret, ibique tamdiu hæsit, donec de reditu Auriæ intelligeret. Quippe cùm indigenas sibi infestissimos haberet, summoperè verebatur, ne vndiquaque ab hostili agmine circumuentus, extremum aliquod periculum adiret, ideoque consultius fore arbitratus est, si quàm primum sese illinc subduceret. Atqui ne illuc frustrà veniisse videretur, in reditu, præter ceteras clades in ora Orientali inflictas, intempesta nocte oppidum portus Lunaris, necnon eius insulæ suburbia & circumiacentia ferociter diripuit, ac etiam iniecto igne concremauit. Sub idem fermè tempus, Gregorius Pont. omnis humanitatis ac beneficentiæ, sibi paulò antè à Senatu exhibitæ, penitus immemor, in gratiam Othoboni purpurati, qui pleraque suæ ditionis municipia & colonias sibi à Repub. eripi conquerebatur, illam execrationibus atque anathemati deuouit. 1275.
Postero anno, iisdem Præfectis, ac Simone Anconitano Prætore, nihil sanè memoratu dignũ Annales, quod equidem sciam, posteris tradiderunt. At sequenti, 1276.
iisdem Rectoribus, ac eodem Præside, Gregorio ex Galliis profecto, & in vrbe Aretina, dum Romam contendit, è viuis subtracto, Innocentius quintus, natione Sequanus, patriaque Tarantasius, successor datus, qui Genuensibus singularem amorem ac beneuolentiam declarauit. Nam vbi primùm ad Pontificiam dignitatem euectus est, ad Senatum amantissimas literas dedit. Et quoniam nihil magis in votis habebat, quàm vt sublatis odiis, omnibusq. bellorum seminibus euulsis, mutuam pacem & concordiam inter Christiani orbis principes conciliaret, ab eo sibi legatos mitti postulauit, & mox Patrum decreto Ioannes Hugolinus, iuris peritia insignis, Guido Spinula, Babilanus Auria, & Lanfrancus Pignatarus, viri, præter generis claritudinem, egregia virtute & longo rerum vsu præditi, oratores ad eum destinati, qui benignissimè ab ipso Pont. excepti fuerũt, & paucos post dies, inter Remp. & Carolum regem, iuxtaque inter Othobonum

Classis Andegauensis contra Genuenses.

Pax inter Genuens. & Carolum eiusq; Fœderatos.

Cardinalem, Grimaldos, Fliscos, ceteroſque proſcriptos ac exules, pax certis quibuſdam formulis & legibus tranſacta, omneſque ſuis penatibus ac bonis reſtituti. Pontifex interim, non minori ſtudio ac vigilantia connitebatur, vt etiam inter Ligures ac Venetos, quibus cum indutiarum terminus iam effluxerat, ſublatis mutuis contentionibus, conciliatio animorum fieret: nec dubia ſpes affulgebat, hæc ipſius conſilia proſperè ac feliciter ſucceſſura, ſi longior illi vita ſuppeditaſſet. Obiit namque menſe ſexto, & duobus diebus exactis, ex quo rebus ſacris præfuerat, & in eius locum de communi Purpuratorum collegio, Othobonus, cuius proximè meminimus, ex illuſtri Fliſcorum gente oriundus, poſtmodum Hadrianus quintus dictus, ſuffectus eſt; cuius adminiſtratio haud ſanè multò diuturnior extitit. Quippe qui intra quadrageſimum diem, ſiue, vt aliis placet, trigeſimum quintum à ſuſcepta dignitate, non abſque ſumma Præfectorum adeoque vniuerſæ vrbis lætitia & congratulatione extinctus eſt. Quandoquidem huius potentiam & auctoritatē, qua fermè apud omnes principes ac reges mirum in modū pollebat, ſummoperè formidabant, cùm præſertim paulò ante ſuum obitum, ſororem Duci Sabaudiæ matrimonio iunxiſſet, ita vt cùm eius animū ſibi vehementer ſuſpectū haberent, quænam belli gerendi ratio, ac media opportuniora eſſent, haud ſegniter proſpicerent. Ceterùm, eo fatis excedente, haud mediocri metu ſoluti ſunt. Is tamē, vbi primùm ſupremus Pontifex renuntiatus fuit, nihil antiquius habuit, quàm vt patriam anathemate, quo paulò antè Gregorius illam deuouerat, eximeret, & Chriſtianæ Reip. reconciliaret. In hoc rerum cardine, haud mediocris Reip. diuerſorum locorum facta fuit acceſſio. Siquidem Nicolaus Fliſcus Senatui hæc ſuæ ditionis oppida, nempè Vetianum, Carpenam, inſulam Veſiniam, Marolam, Spetiam, Tiuenium, Volaſtrū, Mōtem Nigrium, Amelium, Caſtiliōnem, Gignaculum, & Ripalatum pro quinque ac viginti millibus librarum diuendidit. Thomas etiam Maleſpina, dimidia parte oppidi Ouadæ, ac iure, quod ſibi erat in pleriſque aliis locis eius regionis, pro decem millibus librarum, vltrò eidem ceſſit. Ad hæc, Thomas Ponzonus magna parte Varaginis pro mille & quingentis libris, & Guido Vezzanus vnà cū Gulielmo ſuo fratre ſuiſque conſobrinis, pro certa quadam pecuniarum ſumma, ſeſe omni poſſeſſione ſui oppidi atque arcis ſpontè abdicarunt. Fine anni, qui non modò Genuā & Liguſticum agrum, verùm etiam vniuerſam fermè Italiam duabus maximis calamitatibus, fame ſcilicet, ac peſte, mirum in modum diuexauit, iuxta molem templo D. Marci conterminam, receptaculum, ſiue tuta ſecuraque ſtatio pro nauigiis, vulgò Darſena, non ſine maximo rei naualis beneficio, feliciſſimis auſpiciis inchoata fuit. Initio ſubſecuti Veris ſub ijſdem Rectoribus, Ogerius Guidobobus publico Senatus conſenſu Prætor renunciatus eſt: quo quidem tempore cùm plerique ex Grimalda & Fliſca familia & illorum confœderati nouos in Rep. motus ac turbas cierent, rurſus in exilium acti. Ceterùm proximo anno, iiſdem Præfectis, eodemque Præſide rerum potientibus, cùm Albertus Fliſcus demortui Pontificis, Hadriani quinti frater, immenſa honoris gloriæque cupiditate flagraret, ac præſentem Reip. ſtatum extremo odio proſequeretur, cum Emanuele Maleſpina, ac pleriſque patricij ordinis, ſuis amicis atque clientibus, qui nunquam in patriam remigrarant, clandeſtina conſilia iniuit, & decimo ſeptimo Cal. April. cum trecentis equeſtribus viris, ac mille & ducentis peditibus Clauarum Liguriæ municipium adortus, illud facili negotio expugnauit, omniaq. loca huic proxima ferro atq. igne deuaſtauit. Cuius facti atrocitas vniuerſos Patres ad ſummam indignationem commouit, adeò

Pleraq. oppida à Genuenſ. coëmpta.

1277.

1278.

vt Vber-

vt Vbertus Auria cũ expedita manu, rectà in eos contenderit. ad cuius aduentus famam hoſtes, cùm etiam per idem tempus quatuor triremes egregiè inſtructæ aduerſus ipſos eductæ eſſent, perculſi atque perterriti, oppidum, in quo ad ſpatium octo dierum ſubſtiterant, deſeruêre, atque illicò ſeſe in vallem Trebianã Fliſcorumque ditionem ſubduxerunt. Auria tunc temporis minimè illum inſecutus, in Malaſpinas,& in primis quidem in Moruellum, vnum ex præcipuis eius familiæ, arma expediuit, ſtatimque in oram Lunigianam, vt eorum municipia inuaderet,exercitum traduxit, & Arcolam arctiſſima obſidione preſſit. Ceterùm, ob publica negotia Genuam reuocatus, Emanuelem Nigrium ſuum legatum ad arcis obſidionem reliquit,qui eam breui pòſt expugnauit, & mox traiecto Macra flumine, Moruelli ditionem hoſtiliter depopulatus eſt. Paucis interiectis diebus,Albertus,Manfredus, & Franciſcus eiuſdem familiæ, quos idem Moruellus ſua ditione exuerat, Genuam profecti, apud Senatum vehementer de ipſo conqueſti ſunt,& poſt varia vltrò citroque colloquia, tandem Arcolam, & pleraque alia loca pro ſeptem librarum millibus Reip. diuendiderunt. atque ita externi motus eo quidem tempore pacati. Superius à nobis oſtenſum eſt, opera Innocentij quinti Pontificis,pacem inter Carolum Andegauenſ. & Remp. fuiſſe tranſactam. Ex hac igitur mutua animorum coniunctione exiguo temporis interſtitio Carolus Tarenti Princeps, eius filius, menſe Septembri, cum ſex triremibus optimè inſtructis, Genuam adnauigauit, vt inde in Galliam Narbonenſ. traiiceret: quem Præſides,ac Senatus,vt ſibi regiam familiam in poſterum aliquo ſingulari beneficio deuincirẽt, ſummis honoribus affectum,ampliſſimis quoque muneribus abeuntem proſecuti ſunt. Poſt menſis interuallum, Genuæ fuit repentina atque ingens aquarum inundatio. Nam mare immenſo auctu, non modò iacentia & plana vrbis loca, ſed ſecura huiuſmodi caſuum impleuit, & in publico foro decem cubitorum altitudinem æquauit, vrbiſq. fores in platea, vulgò Fontis amoroſæ, occluſas, diſiecit atque proſtrauit, necnon portæ, vulgò Vaccarum, fundamenta euulſit, adeò vt etiam turres ſummum diſcrimen adierint, ne prorſus conciderent ac ſolo æquarentur. Poſtero anno, ſub præfectorum gubernatione Gulielmus Brunus Aſtenſis, Prætor deſignatus, eique Caualcabus de Mediceis, ciuis Papienſis, ſucceſſor datus: quo quidem tempore, pace in vrbe parta, rebuſque tranquillis, externæ curæ rediêre. Si quidem, hoc anno, cùm inter Venetos ac Ligures, tranſactis indutiis,res admodũ fluctuarent,nouum & aſperrimum bellum inter ipſos recruduit, eo quidẽ euentu,vt tandem vterque populus ob inſignem victoriæ moderationem atque clementiam, qua Genuenſes in quorundam Venetorum, quos ceperant, liberatione vſi erant, diu ab armis abſtinuerit: eaque poſtmodum in Piſanos, quibus cum per multos annos pax illæſa & intemerata extiterat, ob cauſas,quæ ſuis locis ac temporibus ſigillatim explicabuntur, conuerſa, cum quibus ab anno eiuſdem æui ſecundo & octogeſimo,vſque ad ſeptimum & octogeſimum eiuſdem ſæculi, cum multo vtriuſque partis ſanguine & clade dimicatum fuit. Sub iiſdẽ moderatoribus, & Michaele Saluatico Valentia Inſubriæ ciuitate oriundo,Prætore, qui deinde ad triennium eodem munere functus eſt, initio anni eiuſdem ætatis vnius & octogeſimi,Senatus, ad Martinum quartum,natione Gallum,recèns ſupremum Pontificem renunciatum, quòd ſingulari beneuolẽtia Rempub. proſequeretur, Perciualem Baldicionem inſignem iuriſperitum, Simonem Auriam, & Nicolaum Pizanium oratores,qui ei publico nomine congratularentur, ablegauit. Anno quinto & octogeſimo, (nam de his bellis quæ tribus prioribus

Genuæ mãxima inundatio.

1279. 1280. *Nouum bellum inter Ven. ac Genuenſ.* 1281. 1282. 1283. 1284. 1285.

annis & ſubſequẽtibus,inter Ligures ac Piſanos geſta ſunt,ſeorſum,vti diximus, enarrare conſtitui) ijſdem Rectoribus,& Henrico Spetta ciue Aſtenſi præturam gerente,pleręq.triremes ac nauigia ſub variis trierarchis atq.ductoribus in varias
1286. partes emiſſa fuerunt. At proximo anno,ſub eodẽ Prætore,Vbertus Auria vnus
Chunradus Vberti filius ex præfectis, vltrò ſeſe primaria dignitate abdicauit; in cuius locum Chunradus eiùs filius publica Patrum ſuffragatione ſuffectus eſt. Poſterus annus & inſequens eoſdem Præfectos ac eundem Prætorem habuit; cuius ſingularis virtus fideique integritas, cum ſumma iuſtitia & æquitate coniuncta, ab hiſtoricis,ſicuti etiã multorũ aliorum,mirificè cõmendatur. Interea tẽporis, cùm in partibus
1289. ad Orientem vergentibus, res Chriſtianorũ Principũ propter immenſam ac formidabilem Alfir Sulthani,Memphitici regis,potentiã & tyrannidẽ,indies magis atque magis in deterius prolaberentur, anno eiuſdem ſæculi vndenonageſimo,
Tripolis à Sulthano obſeſſa & oppugnata. ſub eorundem Præfectorum adminiſtratione ac Bertrami Calcani ciuis Mediolanenſ. prætura, cùm Tripolis, vrbs in Africa celeberrimi nominis, graui ac diutina obſidione premeretur, Senatus conſulto decretum fuit, vt obſeſſi noua ope ac præſidio ſubleuarentur. Sed cùm nimio locorum interuallo maturè adiuuari nequirent, nonnulli Genuenſ. qui ea tempeſtate Capham incolebant, ſpontè ſibi hanc prouinciam deſumpſẽre, ſummaque feſtinatione aliquot nauigiis optimè inſtructis ac præparatis, ductu atq. imperio Paulini Auriæ tunc ibi conſulatũ gerentis,illuc nauigationem inſtituerunt.Ceterùm,huius expeditionis is tandem exitus fuit, vt ea ciuitas, priuſquam obſeſſis maturè ſuccurri poſſet, cum maximo Chriſtiani orbis detrimento & calamitate menſe Aprili Barbarorum ditioni ceſſerit. Nihilominus tamen Deorum immortalium benignitate factum eſt,
Benedictus Giacarias. vt per idem tempus Benedictus Giacarias cum aliquot triremibus, & vnica naui, in eas oras transfretaret; cuius quidem beneficio maior propugnatorum pars ſalua & incolumis in Cyprum delata. Id verò, præter cetera incommoda non minimi ac leuis momenti,quibus deinde Giacarias vnà cũ Paulo Auria Sulthanum affecit, illius animum tantoperè aduerſus Remp. incitauit, vt omnes Liguſtici nominis, qui tunc temporis in partibus Syriæ atque Aſiæ negotiabantur, ſtatim comprehendi, & illorum bona fortunaſque fiſco adiudicari iuſſerit. At Senatus, quo Principem tanta potentia & opibus florentem deliniret ac per-
Albertus Spinula mittitur ad Sulthanum. mulceret, ſimulque ad clementiam & manſuetudinem inflecteret, ad eum, Albertum Spinulam, cuius perraræ prudentiæ ac fidei plurimum tribuebat, deſtinauit: eiuſque opera atque induſtria tandem effectum eſt, vt captiui è cuſtodia exempti, libertatem ſimul & priſtinas facultates recuperarẽt. Ceterùm, Senatus,
Senatus mira gratitudo erga de ſe benemeritos. quò in poſterum reliquos ciues hoc tam præclaro ac memorabili exemplo ad idẽ agendum pelliceret ac inuitaret,omnes ſumptus,quos Ligures qui Caphæ mercimoniorum gratia commorabantur,pro expeditione Tripolitana impenderant, (hos autem,ſubducta ratione, triginta duarum milliũ, octingentarum & quinquaginta ſeptem librarum ſummam æquaſſe, veterum Annales perhibent) in ſe
Carolus Andegauenſ. Genuã proficiſcitur. transferre placuit. Circa hoc fermè tempus, Carolus ſecundus Andegauenſis Genuam profectus fuit,vbi honorificentiſſimè à Senatu ac ceteris ordinibus exceptus eſt, arcemque vulgò Rocabrunam, à ſuo patre occupatam, Reip. reſtitui iuſſit. Breue ab hoc interceſſit ſpatium, ex quò, in Cyrno inſula noui motus,
Corſica nouis motibus agitata. Piſanis præcipuis eorum auctoribus,exorti. Quandoquidem ipſi, ante pacis cõditiones initas, iudicem Ienarcanum ſemper Reip. quàm maximè ſuſpectum atque infenſum, ad defectionem ſolicitarant,eumque modis omnibus ſibi fouendum atque ornandum ſuſceperant. Proinde ad eas ſeditiones reprimendas,vtque

amiſſa

amissa oppida recuperarent, de Præfectorum & Prætoris auctoritate, ac Senatus decreto, (Pisanis ex mutua conuentione ac fœdere partem sumptuum, nempè nouem librarum millia suppeditantibus) Lucas Auria, vir belli togæque artibus insignis, cum expedita manu in eam insulam ablegatus, ad cuius aduentum hostes illinc digressi, loca priùs occupata, inter quæ fuit etiam arx Istriæ, ac Ienercæ, deseruerunt, atq. ita modico negotio in fidem recepta. Interim Auria secundis rebus alacrior factus, & Antistite illius insulæ, iuxtaque Cortingorum familia, eo sæculo clara & illustri, ac Genuensibus amica, opem suppetiasque ferentibus, in Aleriam progressus, illam pari felicitate expugnauit, & castrum, cui nomen Petralata, post paucorum dierum obsidionem occupatũ, iterum Ligustico imperio adiecit. Hac fortunæ indulgentia, Bagnari reguli, Marchiones Verdenses, ac plerique alij non vulgaris nominis ac famæ, permoti, vltrò sese illi dediderunt, ita vt paruo temporis interuallo vniuersa insula, eximia huius ducis prudentia, & felicibus auspiciis, ad pristinã Genuensiũ fidem atq. obsequiiũ redierit, ipséque Auria breui pòst, prius omnibus rebus ibi optimè dispositis & ordinatis, in patriam, multa gloria & præda onustus, reuersus est. Corsicis motibus sedatis atque compositis, Rectoribus non minùs ad suam dignitatem, quàm ad Reip. decus ac beneficium expedire visum fuit, vt arcem Calaritanam sitam in Sardinia, à Pisanis iuxta mutuas conuentiones reciperent. Hi namque, præfixo annuali termino iam effluxo, cùm propter nonnulla impedimenta id negotij perficere nequiuissent, alterius anni prorogationem sibi dari petierant; proque Genuensiũ cautione ac maiori securitate aliquot suæ ditionis oppida; & turres sui portus, arcemque Gorgonam, necnon viginti quinque millia librarum: quas Reip. soluere tenebantur, quinquaginta obsides, & pleraque alia offerebant: quas quidem conditiones libenter sanè amplexi essent, nisi sententiarum varietas obstitisset. Nam ea tempestate Resp. iterum variis ciuilium dissensionũ fluctibus diuexari atque agitari inceperat; quæ illam deinceps per multos annos supramodum inquietarunt, initio inde potissimum exorto, quòd nempè Præfectorum gubernatio, licet optima, & Reip. salutaris, (fieri autem potest, vt cùm rebus cunctis insit quidam velut orbis, quemadmodum temporum vices; ita morum vertantur) indies iam omnibus in commune, præsertim verò ipsis patriciis, summoperè metuentibus, ne si diutius in ea persisterent, decursu temporis totius Reip. dominium atq. imperium sibi vsurparent, & monarchiam quandam astruerent, magis atque magis inuisa & suspecta reddebatur, adeò vt Cal. Ian. ingens coniuratio aduersus ipsos Præsides ac Plebis rectorem, vulgò Abbatem, detegeretur. Huius autem præcipui auctores fuerunt omnes Grimaldi, Flisci, Nigrij, Saluaghi, Embriaci, Marini, Iustiniani, Fallamonici, Picamilij, Guisolfi, & Cibo, qui omnes cum expedita manu ciuitatem adorti, primo impetu ædes Abbatis occuparunt, & mox ædes Vberti Flisci, vbi erant ipsi Præsides, (nam ea tempestate Prętorium nondum erectum erat) inuasrunt easque vt commodiùs expugnarent, Antistitis palatium illis vicinum ac proximum, occuparunt. Cetera, cùm magna populi frequentia in Præfectorum subsidium accurrisset, & præter ceteros, Philippus Cataneus haud parua clientum & vulgi multitudine stipatus, pro ipsorum tutela ac defensione arma corriperet, eò tandem res deuênit, vt quàm plurimis aduersæ factionis partim vulneratis, partim etiam interemptis, relicta oppugnatione, sese in fanum Laurentio dicatum, subducerent, ac portas occluderent. Hostes verò illos insecuti, extrema in eos moliri, ac templi fores omninò incendere statuerant. Quod sanè cũ sub noctis tenebris fieret;

Corsica in fidẽ recepta.

Coniuratio aduersus præfectos & Abbatem.

ac ingens ſtrepitus & comminotio vbique excitaretur, vniuerſam vrbem ſumma trepidatione ac pauore immiſcuit: & proculdubiò ipſum templum vnà cum multorum ſtrage expugnaſſent ac etiam incendiſſent, niſi quorundam ciuium, quêis in partes, nec amor, nec odium, auctoritas & preces, illorum animos ad mitiora conſilia flexiſſent. Quippe qui rectoribus promiſerunt, ſtatim coniuratos, abiectis armis quaſcumque vellent conditiones, ſuſcepturos. Hoc peracto, ipſiſque ſalua & incolumi vita illinc abire permiſſis, vrbani motus, ac tumultus maiori ex parte conquieuerunt, quatuor dumtaxat ex præcipuis ſeditionis auctoribus breui exilio multatis, & reliquis omnibus cùm ſingulari præfectorum clementia, & moderatione, tum etiam, ne grauioribus turbis anſa præberetur, venia condonata: & quiſq. in fidem & gratiam recepti. Proximo anno,
1290. qui fuit eiuſdem ſæculi nonageſimus, Reipub. regimen adhuc erat penes eoſdem Præfectos, deq. Patrum conſenſu Ioannes Lucinus prætura functus eſt. Et quia Piſani arcem Calaritanam Reip. prout ex pactis tenebantur, tradere abnuerant, multaque hoſtiliter faciebant, bellum in ipſos, Lucenſibus prius ſibi fœderis iure obſtrictis, decretum, ac etiam, ſicuti ſuo loco enarrabitur, feliciter geſtum. In hoc rerum tractu, cùm eorundem præfectorũ adminiſtratio, ſicuti proximè commemoraui, iam fermè omnibus inuiſa eſſet, & niſi Reip. ſtatus noua gubernationis forma corrigeretur, graue periculum inſtaret, ne populus rerum nouarum cupiditate, atque odio præſentium, nouarum ſeditionum auctor eſſet, ipſi tandem à ſuis propinquis & familiaribus inflexi, quinto Cal. Nouemb. qui dies incidit in feſtum D. Simonis & Iudæ, Gulielmo Drudo Aſtẽſi Prætore, vltrò ſuprema dignitate atque imperio abierunt. Quorum ſingulis Senatus, propter egregiam Reip. nauatam operam, tria millia librarum dono dedit. Proinde conuocatis Patribus, habitiſque de more comitiis, vnanimi eorum ſuffragatione duo Reformatores, vt vocabant, nimirum Simon Spinula & Vbertus Auria Conradi pater, renuntiati: quorum potiſſima cura & ſtudium circa Reip. ſtatum corrigendum ac emendandum verſaretur. Hi verò poſt longã & maturam conſultationẽ, in hanc demũ ſententiam iuêre, vt ad omnẽ, vel minimam tyrannidis ſuſpicionẽ ex ciuiũ animis euellendã, Reip. gubernatio iterũ externo Prętori cõmitteretur, ſimulq. ad publicum otiũ & pacẽ conſtituendã ſanxêre, vt omnia tam Ancianorum ciuiũ, quàm Senatorij ordinis munia & magiſtratus cũ æquabili auctoritate & gratia diſtribuerentur. Itaque omni mora poſthabita, Lanfrancus Suardus Bergomates in vrbem accerſitus, cui Reip. prætura committeretur: iſque ſui muneris partes peregregiè adimpleuit, & annua functione obita, Gulielmum Drudum ciuem Aſtenſem, in eadem dignitate ſucceſſorem habuit. Paulò antequam ipſi Præſides ſeſe ſupremi honoris faſtigio exuerent, Acellinus Auria, & plerique alij, omnes fermè domos ac ædificia, quæ tunc temporis inter fanum D. Matthæi ac D. Laurentij ſita erant, pro duabus millibus & quingentis libris per ſuos procuratores coëmerunt: hiſque omnibus dirutis, publicum palatium extrui iuſsêre. Iiſdem fermè diebus, Carolus Andegauenſis cum duobus Purpuratis Genuam profectus eſt, vbi à Senatu regio ſplendore ac magnificentia exceptus fuit. Intereà temporis, cùm natura comparatum eſſe videamus, vt humanis animis nihil magis intelligentia ingenitum ſit, quæ parens eſt ipſa omnis inuentionis, fiatque eiuſdem naturæ inſtinctu, vt quàm quiſque ingenio maximè præſtat, tam is ad comminiſcendum ſemper aliquid maximè intentus ſit, & pronus, adeò vt nonnulli ex ſapientioribus, quos priſca ætas tulit, homines, alpheſtas interdum appellarint, quaſi indagatores, & inueniendi vi prę-

Præfecti ſe ſupremo Magiſtratu abdicant.

Noua Reip. forma inſtituitur.

Reip. adminiſtratio rurſus penes Prætorem.

1291.

Fabrica publici palatij.

ditos,

ditos, ac si hominis maximè proprium esse existimarent, indagare & inuenire; Theodorum Auriam & Hugolinum Viualdum vnà cum suo fratre, ac plerisque aliis nobilibus viris, incredibilis quædam nouas insulas & regiones ad occiduum orbem vergentes, perscrutandi cupiditas incessit: eoque factum est, vt, duabus rostratis nauibus, omnibus rebus ad tam longinquam profectionem opportunis, summa diligentia instructis ac præparatis, prosperoque ventorum afflatu è sinu Ligustico soluentes, ad fretum Herculeum adnauigarint. quo quidem emenso, illinc tam vltra versus Indiam perrexêre, vt, sicuti à quibusdam posteris ac memoriæ traditum est, nihil sanè amplius de ipsis auditum atque rescitum fuerit. Inter hæc, Emilech Alaraf, potentissimus Ægypti Imperator, Christianorum res in partibus Asiæ atque Orientis supramodum affligebat, adeò vt, præter ceteras clades haud rarò illis inflictas, ad Ptolemaidis, in qua vrbe complures Christiani orbis nationes varia mercimonia exercebant, expugnationem, animum & vires conuerterit. In ea, præter mille & quingentos catapractos, paucis antè diebus, illuc missos à Romano Pont., ac militarem manum, quam Henricus Cyprius rex eôdem adduxerat, circiter triginta propugnatorum millia fuisse dicuntur, ipsaque vrbs admodum munita censebatur. Verùm, neque militaria præsidia, neque locus natura atque opere circumseptus, obstare potuerunt, quò minus ea ciuitas post quatuor & quadraginta dierum obsidionem, cum maxima omnium strage vi expugnaretur; sic vt etiam Cypri rex, ægrè admodum vnà cum aliquot proceribus & nonnullis ex suo comitatu, duarum Liguslicarum in eo portu ad anchoram subsistentium, quibus præerat Andreolus Pellatus, ope ac beneficio seruatus sit, & incolumis in suum regnum præteruectus: vbi paucis pòst mensibus, vrbem Famagustam, instar Ptolemaidis, construi ac ædificari iussit: quæ postmodum tam Genuensium quàm Venetorum, aliarumq. gentium celeberrimum emporium ac receptaculum fuit. Verùm, quia famosæ vrbis mentionem fecimus, congruum videtur, eius primordia paucis verbis aperire. Vrbes Cypri, quæ insula latè Mediterraneo mari protensa, inter Ciliciam & Syriam sita est, & nunc regni titulo, nec non opibus claret, duæ, vt præcipuæ, Nicosia nimirum, & Famagusta antiquitus Salamina, nominantur. Verùm tamen eò Famagusta præcellit, quòd & regiæ potior sedes sit, & cathedralis Ecclesiæ nomen ac ius obtineat. Eò accedit, portum, id quod caput est, ipsam efficere, à quo nobilissimum insulæ totius emporium redditur. Porrò ita terra ac mari natura loci, & à Venetis arte munita est, vt insultantem hostem, eumq. præpotentem sustinere possit. Vtramq. tamè Selimus expugnauit, Venetisque eripuit vnà cum reliqua insula, fracto ob solam dominandi libidinem fœdere, quod idem mortuo Solymano patre iurarat sollemni more. Capta enim Nicosia anno Christianæ salutis M. D. LXX. die verò 7. Calend. Sextiles, Mustapha belli legatus, tertiodecimo Cal. Oct. proximè sequentis, Famagustam obsedit. Selimus interim, ne laboranti vrbi Veneti succurrerent, trecentarum nauium classem prædãdis Hadriatici sinus littoribus instruxit. Veneti fortissimos tres viros eius tutelæ præfecerunt, M. Antonium Bragadinum, Astorrem Ballionium, & Ludouicum Martinengum. Postquam igitur isti eam menses XI. & aliquot dies defendissent, tandem rerum omnium ad ducendum bellum inopia coacti, & spe frustrà exspectati auxilij penitus dejecti, quarto Nonas Sextiles subsecuti anni ea conditione Mustaphæ legato eam tradiderunt, vt vrbe sibi ac militi saluis ac liberis, ceterisque vnà cum bonis ac armis, discedere liceret. Barbarus tamen vinctos concidi tres illos præfectos

Ptolemaidis expugnatio.

Famagusta iis Cypro, instar Ptolemaidis, condita.

Famagustæ descriptio.

Exemplum horribilis immanitatis ac perfidiæ.

ctos militares cum quinquaginta veteranis, qui ipsos comitati fuerant, dum claues ac tentoria vrbis tradendæ ipsi tulissent, præcepit. Bragadino nares & aures tantùm truncauit: nam viuum ad infamiam reseruabat. Vrbem ingressus, viuo pellem detrahi, & eam hastæ alligari, & militaris signi vice gestari iussit. Laurentium Teupulum, quem Alexandria Consulem norat, è furca laqueo iugulauit. Quam crudelitatem, & contra ius gentium violatæ pacis perfidiam, Deus Opt. Max. sexaginta quatuor pòst diebus vltus est. Nam Christiana, Pontificis, Philippi regis, ac Venetorum fœderata classis, Turcicam ad Echinadas Ithacámue aggressa, Nonis Octob. non absq. singulari diuini numinis prouidentia, funditus vndique, cæsis omnibus fermè Turcis, euertit, depressit atque profligauit, tanta victoria, quanta mari contra Turcas quisquam consecutus dicatur: exemplo quidem posteritati perpetuo, perfidiam atque nimiam crudelitatem & Diis, & hominibus non solùm displicere, verùm etiam seueriſſimè puniri. Huius autem belli vniuersam historiam tribus libris complexus sum: eaque anno sal. supra millesimum ducentesimum tertio ac septuagesimo impressa est Basileæ, & inclyto ac potentissimo D. D. Augusto Duci Saxoniæ, Septemuiro Principi, &c. necnon semper, non absque summa honoris præfatione mihi nominando, & quàm demississimè colendo, dedicata. Hæc in præsentiarum de Famagusta. Quæ verò deinceps subsecuta sunt, proximo libro enarrabuntur.

LIBER QVINTVS.

NOSTRI, vrbe Ptolemaide, vti prædiximus, amissa, breui pòst, vniuersa ditione, quam in Syria & Asia, annis circiter centum & octoginta, non minori cum decore & gloria, quàm fructu ac emolumento possederant, minimo temporis articulo exuti. At Ligures, postremo bello cum Pisanis prospero Marte, ac perenni cum sui nominis fama & laude gesto, ac peracto, ne ipsi Reip. aut domesticus, aut externus hostis vllo vnquam tempore deesset, arma victricia in Tarraconenses, cum quibus antea semper pacem coluerant, summis viribus atque conatibus transtulêre. Huius autem belli præcipua & intima causa inde potissimùm effluxit, quòd ipsi, præter multiplices iniurias, quibus populum Genuens. in Sicilia post Gallorum cædem, quæ incidit in annum eiusdē æui octogesimum secundum, & Petri tertij Aragonij dominatum, affecerant, proximè in Pisanorum gratiam sese Corsicis & Sardianis rebus immiscuissent. Et quia huius gentis, multis nominibus claræ, in plerisque veteribus ac recentioribus scriptoribus haud perrara fit mentio, non sanè ab re fuerit, si ex multis, quæ de illius origine ac rebus gestis complures scriptores tradiderunt, hîc pauca breuiter attigero, vt, cùm de illa sermo habebitur, id saltem, quod præcipuè ad eius cognitionem spectat, intelligatur. Porrò vtraque gens Hispanica est, ex ea parte, quæ olim citerior, & Tarraconensis dicebatur, & Cathalanos quidem, siue Aragonios hinc potissimum appellatos fuisse narrant. Anno vrbis conditæ M. C. LXIIII. cùm tempore Honorij Imper. Alaricus Gothorum rex potentissimus Romam occupasset; Alani, Sueui, Vandali, atque aliæ nationes, traiecto Rheno, in Galliam concesserunt; eamque propè vniuersam prædando diripiendoque peragrantes, tandem ad montes Pyrenæos, qui Galliam ab Hispania diuidunt, peruenêre. Nec multo pòst, cùm eis custodum perfidia claustra montis

Tarraconẽsium origo.

reserasset,

reſeraſſet, ſeſe in Hiſpaniam inundantis diluuij inſtar, effuderunt, eamque omnẽ ſuis excurſionibus deuaſtarunt. Alani igitur, tunc inter Iberum & Rubricatum fluuios conſedêre, pulſis prioribus incolis, qui Iaccettani dicebantur. Circumacto deinde exiguo tempore, hoc eſt, anno M. C. LXIX., cùm Alarico in Italia defuncto, Athaulfus, cui Alaricus Placidiam, Arcadij & Honorij Imperatorum sororem, connubio iunxerat, ei ſucceſſiſſet, Conſtantius Comes, qui ab Honorio in Galliis præfectus fuerat, Gothos è Narbonenſi prouincia expulit: ijque in Hiſpaniã venientes, eodẽ loco, vbi Alani erant, conſederũt. Cumq; diu iam totam eam regionem direptionibus atque rapinis deuaſtaſſent, & Athaulfus à ſuis Barchinone ſublatus eſſet, tandem cum Alanis de incolenda ſimul ea regione fœdus inierunt. Quamobrem ſucceſſu temporis ex mutua & familiari conſuetudine, lingua & moribus ex binis populis in vnum coiuêre, & ex binis quoque nominibus, Gothis, atque Alanis, vnum fecerunt, ſeque Gothelanos, & prouinciam eam, Gothelaniam appellarunt: quæ deinde nomina ſermonis mutatione iterum inflexa fuerunt, vt nunc communiter Cathelani, & regnum, Cathelonia nuncupetur. Habent Barchinonem, vrbem præcipuam, paruam quidem olim, nunc populi frequentia, diuitiis, moribus, ac legibus inclytam. Horum autem nomen, priuſquam Alfonſus Aragonius ad regni Neapolitani poſſeſſionem vocaretur, non ita celebre in Italia extitit. *Athaulfus.*

Aragonici Cathalanis vicini, ſed magis ad Occaſum, inter Iberum & Valentiæ regnum ſiti ſunt: atque hoc nomen à Tarracona quam incolunt, antiquiſſima vrbe, olim à Cn. & Pub. Scipionibus fratribus, ſecundo bello Punico extructa, obtinent: nam Aragonici dicuntur, tanquam Tarraconici. Ac prius quidem diſtinctum erat Catheloniæ regnum ab Aragonico. Sed poſtea temporis decurſu, ambo coniuncta fuêre. Siquidem primum, cùm nulli adhuc eſſent in Aragonia reges, populus Petrum Tharenſem quendam nobilem, in regem elegit: ſed cùm non eſſet is ex poſteris Gothorum natus, factum eſt, vt regiam dignitatem conſecutus, ſuperbire, atque inſoleſcere cœperit, adeò, vt ſuis inuiſus ac exoſus, haud multo pòſt, etiam regno exueretur: & cùm alij non adeſſent qui huic muneri ſuſtinendo apti viderentur, Pontificis permiſſu & auctoritate ex cœnobio Ranimirum quendam Sancij illegitimum filium (is enim legitimam prolem nullam reliquerat) euocarunt, atq. illum Aragoniæ regem ſubſtitutum, Oſeæ anno M. XVII. regio diademate inſigniuerunt. Hic ergo primus fuit rex Aragoniæ è Gothorum familia, & ex ſorore Pictauienſis Comitis Hurracam filiam ſuſcepit. At poſtquam aduerſus Mauros aliquoties non infeliciter pugnaſſet, & pacem conſtituiſſet, regno atque filia, donec matura viro foret, Alfonſo ſeptimo Caſtellæ regi commendatis, in cœnobium reuerſus eſt, & illic vitam finire ſtatuit, quòd homo ſimplicis ingenij eſſet, & ſuorum nobilium inſidias metueret. Harucca autẽ matura viro, Ramundo Barchinonenſi Comiti nupſit, eaque ratione ſibi Aragonicum regnum acquiſiuit: fuereque deinceps Cathalonia & Aragonia vno regno comprehenſæ. Hactenus de Tarraconenſibus. 1291.

Vt verò ad deſtinatum redeam, per idẽ fermè tempus, quo Reſp., Beltrano Ficieno externo præfecto, & Gulielmo Gardino ciue Aſtenſi Prætore, aduerſus Cathalanos cruento atq. atroci bello implicabatur, etiam contra Piſanos, & paulò pòſt, in Venetos, licet nondum elapſo indutiarum termino, magnum ac memorabile prœlium de integro exarſit. Ceterùm, quod à Iacobo Auria, haud incelebri eorum temporum ſcriptore, de illius potentia memoriæ proditum eſt, hic neutiquam ſilentio prætereundum videtur. Is enim pro certo aſſerit, in hoc poſtremo

Quãta fuerit Genuenſis potentia & amplitudo.

poſtremo bello in Piſanos geſto ac proſperè terminato, quod fermè ad ſeptennium continuarat, ſupra ſexcenta & viginti ſeptem nauigia, partim oneraria, partim ex his quæ remis aguntur, in mare contra hoſtem educta, præter numerum diuerſarum nauium propriis ſumptibus à priuatis ciuibus inſtructarũ, quas ſanè vltra ſeptuaginta quotannis fuiſſe commemorant, quibus in Sardiniam, Siciliam, Peloponneſum, Galliam Narbonenſem, & pleraſque alias orbis regiones mercium vltrò citroq. commutandarum gratia, nauigabant: ex quibus ſanè tanta vtilitas, & compẽdium proueniebat, vt Reſp. ea tempeſtate nulli obærata, ſingulis annis, demptis claſſium impenſis, ſupra centum quinquaginta librarum millia in publicũ ærarium conferret. Nec profectò vllum tempus vnquã extitit, quo diuitiis ac potentia magis floruerit. De his autẽ bellis quæ aduerſus vtrumq. populum circa hæc tempora geſta ſunt, eorumque origine ac euentu, & quanto harum gentium cruore flagrauerint, ſuo loco ac tempore ſeorſum, vti antea diximus, explicabitur. Anno eiuſdem ſæculi tertio ac nonageſimo, Senatus conſulto Simon Hulmellus Bergomo Cenomanorum vrbe oriundus, externus Præfectus, & Petrus Carboneſus Bononiæ natus, Prætor deſignati, ac etiam poſterus annus eundem Præfectum vidit. At inſequenti, eiuſdem Senatus decreto, vtraq. Præfectura Iacobo Calcano, patria Inſubro, demãdata fuit, ſub quo menſe Ianuario, pax inter Guelfos ac Gibellinos, qui ea tempeſtate in Maſcaratorum & Rampinorum nomina tranſierant, & per annos amplius quinquaginta inter ſe acerrimis odiis conflixerant, non ſine maximo totius vrbis gaudio ac beneficio, tandem inita & conſtituta. Ceterùm, etſi nondum externa bella ſe remiſerant, ciuitas tamen inſolens longæ pacis, eiuſq. dulcedine haud ſanè diu perfrui conſueta, nouis ciuilium diſſenſionum fluctibus ac procellis atrociter iactata. Nam circa finem Decembris ſubſecuti anni, veteres ſimultates ac diſcordiæ, quæ maiori ex parte iam conſopitæ ac propemodum extinctæ videbantur, iterum cum ingenti omnium detrimento ac pernicie recruduerunt, & mox inter Spinulas & Aurias, necnon inter Grimaldos & Fliſcos aduerſæ partis duces, ſæuiſſimum bellum exarſit, & ab eo tempore vſque in menſem Februarium plurimo ſanguine vtrimq. certatum, ac præter quàm plurimos, quatuor ex pręcipuis familiis, nempe Iuſtiniana, Spinula, Maria & Marina, interfecti, multaque & pulcherrima ædificia incenſa, eo tandem exitu, vt fortuna ad Spinulas & Aurias inclinaret, adeò vt aduerſarijs expulſis, omnique externo magiſtratu abrogato, ſumma Reip. penes ipſos conſtiterit. Quippe ſtatim Conradus Auria & Conradus Spinula vtrique Vbertorum filij, communibus Patrum ſuffragiis Rectores deſignati fuerunt. His fermè temporibus, Sicaniæ rex, è Gallia Narbonenſi Genuam profectus, magnifico, regioq. apparatu exceptus fuit, eique Antiſtitis palatium hoſpitij loco traditum, ac breui pòſt, Roma eôdem reuerſo, Spinularum ædes longè ſplendidiſſimæ, domicilium præbuêre. Illud pænè hic ſilentio præterieram, anno præcedenti Genuæ magnificum atque inſigne opus, quod meritò cum vetuſtiſſimis quibuſque Romanorum æquiparari poteſt, ſcilicet aquæductum, vnde per cuniculos ac varios meatus perennis aquarum copia & abundantia in vrbem, cum maximo & incredibili eius beneficio inuehitur, mirifica ſtructura abſolutum ac perfectum fuiſſe. Poſtero anno, ſub ijſdem Moderatoribus placidè perſeueratum, & duobus inſequentibus, Chunradus Spinula & Lambas Auria cum æquali poteſtate atque imperio ſummæ rei præfuerunt, quoad rurſus circa finem Octob. eiuſdem anni, ipſis ſupremo Magiſtratu abeũtibus, Albertus Portalodus Papienſis, Prætor publicis Patrum calculis renunciatus fuit. Paucis

1293.

1294.

1295.

1296.

Reſp. penes Conradum Auriam & Conradum Spinulam.

Aquæductus.

1297.

1298.

1299.

diebus

diebus interiectis, Spinula vrbe excedẽs, in Siciliam ad Petrum Tarraconenſium regem, ea tempeſtate Gibellinas partes in Italia ſummis viribus propugnantem, contendit: apud quem aliquãdiu commoratus, propter eximias animi corporiſq. dotes ab eo rege amanter atque honorificè habitus fuit. & cùm poſtliminiò in patriam rediret, poſt quadriennium acutiſſima febri correptus, vita, immenſo ſui deſiderio relicto, emigrauit. Cuius corpori ſollemni pompa in fano Catharinæ ſacro parentatum. Iiſdem fermè diebus, pax inter Venetos ac Ligures conſtituta, ſimulque inter eoſdem, ac Piſanos, indutiæ ad annos ſeptem ac viginti cũ haud modico Reip. beneficio tranſactæ. Nam ipſi, præter cetera loca, Saſſarum Sardiniæ municipium, Genuenſibus tradidêre; totaque inſula Corſica ceſſerunt, ac etiam centum triginta quinque millia librarum Liguſticæ monetæ propter ſumptus, quos ipſi Ligures hoc in bello impenderant, perſoluerunt. Interea, Belloto 1300.
Calcano ciue Mediolanenſ. præturam obtinẽte, nonnulli è Grimalda familia, intimis quibuſque & amicorum præcipuis ſibi aſſociatis, multa iam nocte cum quinque triremibus optimè inſtructis, vrbem ingreſſi, omnia, lymphatis cæco pauore animis, vario tumultu immiſcuêre; adeò vt cùm ad illorum conatus inhibendos, Lanfrancus Spinula, vir non minùs belli gloria, quàm togæ artibus *Lanfranci Spinulæ interitus.*
præſtans, aliquot ſociorum & familiarium manu conſtipatus, arma expediuiſſet, poſt acrem pugnam ab eis contrucidatus fuerit. Mox verò, cùm magnus populi concurſus in eos fieret, Grimaldi, haud parua accepta clade, ex vrbe eiecti fugatique ſunt, ac etiam complures illorum capti. Et quoniam præcipui ex *Grimaldi vrbe eiecti.*
Auria & Spinula familia, Petro Aragonio Siciliæ regi, ac Friderico eius filio adhæſerant, eiuſque partes aduerſus Carolum & Vbertum Andegauenſes ſumma ope protegebant, Bonifacius octauus Pontifex, tantam iram & indignationem concepit, vt ea potiſſimùm de cauſa Genuam, atq; adeò vniuerſum agrum Liguſticum, diris atque anathemate deuouerit. Exitu eiuſdem anni, portus, Marino Buccanigra architecto, in centum & quindecim cubitorum longitudinem adauctus & ampliatus fuit, magnaque pars molis completa. Ceterùm circa *Amplificatio portus Genuenſ.*
initium ſubſequentis, Damiano Aſſenaigo ciue Mediolanenſi, prætoria digni- 1301.
tate potiente, inter Andegauenſem, ac eos Ligures qui illi aduerſabantur, pax tandem inita, ſimulque Reſp., mitigatis animis, cum Pontifice in gratiam rediit.
Poſt hæc, vrbis Præturam geſſit Angelus Petramalla Aretinus, cui, poſt exacti 1302.
anni ſpatium, Gulielmus Caſtellus Aſtenſis, ſucceſſor datus. Ceterùm, quínam
duobus ſubſequentibus annis eam prouinciam obierint, nulla apud veteres 1303.
Annales fit mentio. Sub initium anni ſupra milleſimum trecenteſimum quinti, Calabriæ Dux Caroli filius, Genuam vnà cum ſua coniuge, vt inde in Gal- 1304.
liam transfretaret, enauigauit: ibique ab vniuerſo Senatu ac ceteris ordinibus
perhonorificè exceptus fuit, & in primis ab Opicino Spinula huius familiæ tunc 1305.
temporis facilè Principe, ad cuius ædes diuerterat, ſplendidiſſimè habitus. Ceterùm, inſequenti anno, maxima in Repub. ſubſecuta fuit conuerſio. Siquidem
plerique patricij ordinis conqueſti, leges ac ſtatuta ciuitatis nimiũ in Spinulas & 1306.
populares, quorum maior pars Spinulis fauebat, propendêre, quamplurimis, ac etiam omnibus Auriæ familiæ, Barnaba excepto, ſeſe illis agglomerantibus, octauo Idus Ianuar. arma contra ipſos expediuerunt, eo quidem ſucceſſu, vt poſt longum atque atrox vtrimque prœlium, priuſquam adueſperaſceret, fortuna ad ipſos Spinulas eiuſque fœderatos inclinaret, adeò vt cœpta luce, de Senatus conſulto Opicinus Spinula & Barnabas Auria, vrbis Præfecti ac Rectores deſignati *Opicinus Spinula, & Barnabas Auria, vrbis Præfecti.*
fuerint, & ſingulis eorum, ſicuti anteà fieri conſueuerat, annuum ſtipendium,

quod

quod mille & quingentarum librarum ſummam adæquabat, conſtitutum, ac etiam pleriſque huius ſeditionis auctoribus publicatis bonis, igni & aqua interdictum; eoque factum eſt, vt deinceps, inter duas nobiliſſimas familias, nempè Spinulam, atque Auriam, inter quas ſemper hactenus ſingulare ſtudium atque amicitia interceſſerat, initium grauiſſimarũ diſſenſionum ac immortale odium, quod progreſſu temporis multarum calamitatũ cauſa & ſeminarium fuit, enaſceretur. Opicinus interim, quò ſeipſum tutiùs atque firmiùs in ſuprema dignitate communiret, ſuam filiam Theodoro Palæologo Andronici Græci Imperatoris filio, & alteram Theodoro Montisferrati regulo elocauit: quod ſanè ab hoc poſtremo haud difficulter impetratum eſt, ea potiſſimùm ſpe inducto, vt ſcilicet, per huiuſmodi affinitatis vinculum, pleraque municipia, ſibi à Repub. iniuſtè, vt nonnullis videbatur, ſuperioribus annis erepta, ſoceri ope & auctoritate multò faciliùs atque commodiùs recuperaret. Verùm Auriæ, ac reliqui fœderati, cùm ſeſe numero ac robore impares animaduerterent, nihil habuêre antiquius, quàm vt ſtatim Grimaldos, quibuſcum hactenus graues inimicitias exercuerant, licet tunc temporis profugos ac extorres, ſibi conciliarent, quò ſimul coniunctis viribus, bellum de communi ſententia gereretur. Itaque correptis armis, primo acceſſu Tagiam & Oneliam occidui littoris municipia, occuparunt. Hæc vbi primùm Genuæ intellecta, Senatus conſulto Barnabas Auria & Rinaldus Spinula & Prætor, contracto quicquid erat militum, aduerſus eos profecti ſunt; ad quorum aduentum hoſtes perculſi ac perterriti, præter omnium ſpem, eueſtigiò certis quibuſdam conditionibus cum eis pepigêre, ac ſeſe cum ipſis Præfectis, tum etiam populi Abbati (nam etiam hoc tempore is magiſtratus continuarat) ſubiecerunt, omneſque, præſtito priùs fidei ſacramento, in patriam reſtituti. Compoſitis præſentibus motibus, noua diſſidia non modò inter Aurias & Spinulas, verùm etiam inter ipſoſmet Spinulas, qui diuerſa ſtudia fouebant, (nonnulli etenim, Spinulæ de Lucullo, hique omnes Opicino adhæſerant; alij, de Foro, appellabantur) exarſerunt: ac plerique illorum, Opicini gloriæ ac felicitati ſupramodum inuidentes, cùm præſertim ſemper magnæ fortunæ comes liuor adſit, & mortalibus natura inſitum ſit, vt recèns aliorum felicitas ægris oculis introſpiciatur, illius vitæ omnibus ſtudiis atque artibus inſidiabantur, ita vt Barnaba Auria ab eius fide & amicitia abalienato, & inter ipſos mutuis odiis conflatis, illi tãdem perſuaſerint, ſibi quàm maximè expedire, vt etiam ipſe cum aliquo illuſtri Principe affinitatem contraheret. quorum verbis & rationibus inflexus, quò ſibi quamplurimos amicos, opibus & auctoritate florentes compararet, filiam Salaſſorum regulo in matrimonium locauit. Hac re licet Opicinus vehementer commoueretur, nihilominus tamen, qua erat animi ſagacitate atq. prudentia, id propè diſſimulabat; ſuiſque rebus conſtabiliendis indies magis magiſque ſtudens, nihil omninò aliud, præter idoneum tempus præſtolabatur, quo, Auria è medio ſublato, ipſe ſolus rerum potiretur. Igitur anno eius ſæculi nono, poſtquam iterum ambo ſuos æmulos & aduerſarios nouas turbas excientes, profligaſſent, nihil prius habuit, quàm vt ſuum collegam funditus deleret, eaque de cauſa cum Eduardo Spinula ſuo patruo clandeſtinis conſiliis initis, effecit, vt menſe Nouembri, cùm eſſent in Senatu, ipſe, arrepta occaſione, aduerſus Barnabam inſurgeret: & quamuis Opicinus factum excuſaret, ac diceret, id neutiquam, ſe conſcio, atque auctore fieri; is tamen protinus omni dignitate cum ſumma labe atq. ignominia exutus eſt, & in publicũ palatium, vbi Abbas populi ius dicebat, perductus, nec non in publica cuſtodia aſſeruatus, adeò vt habi-

Initium diſcordiæ inter Spinulas & Aurias.

1307.

1308.

1309.

habitis comitiis,de vnanimi patrum consensu ac voluntate supremus Prę fectus, & quodammodò perpetuus Dictator, designaretur. Ceterùm aduersarij ad omnem opportunitatem intenti, parua mora interiecta, cum haud spernendis viribus portum Mauritium, Andoram, & Albingaunum occuparunt: & licet Opicinus cum valida manu per suos delegatos & procuratores illorum conatibus obstare anniteretur, ipsi tamen,infectis rebus,domum redière. At Barnabas qui captiuus detinebatur, inter cœnandum, appositis custodibus frustratis, vincula elapsus, fuga sibi consuluit; seque statim in ædes Spinularum, vulgò de Foro, quorum beneuolentia sibi plurimùm perspecta erat, subduxit: indeque post triduum clàm vrbe digressus, in oppidum Saxellum perrexit, eoque pleriq. nobiles, Guelfis partibus addicti, sese quamprimùm contulêre: simulque omnes rationes atque artes inibant, quibus Opicinum principatu deturbarent. Quocirca initio proximi anni, omnes Auriæ familiæ vnà cum Grimaldis,Flisçis, ac 1310.
reliquis fœderatis coacto exercitu, eoque mœnibus admoto, vrbem inuadere constituerant. Spinula de hostilibus paratibus certior factus, summa festinatione & diligentia, vrbanum ac externum militem describi iussit,ac breui vltra quingentos equites,& decem armatorum millia in promptu ac præ manibus habuit, moxque in hostem acie directa & militariter instructa, huic iuxta D. Andreæ cœnobium occurrit,& consertis manibus,tam sinistro & improspero Marte conflixit, vt post acrem ac diutinam dimicationem, vnà cum suis in turpem *Clades Opicini Spinulæ.*
fugam coniectus, & castris omnibus exutus, ac etiam, ipso Prætore, qui secum erat, interfecto,ægrè se incolumem in sua municipia & colonias receperit, atque ita repentè versa fortuna, è supremi honoris fastigio delapsus. Genuæ interim, qui rebus gerendis admoti sunt, continuò ædes Opicini,Rinaldi ac Eduardi Spinulæ incendi,& postmodum solo æquari,ac etiam ipsi Opicino aqua & igni in- *Ciuilium dissensionum fructus.*
terdici iussère; habitisque de more comitiis, tertio Id. Iun. sexdecim ciues designati, quorum consilio & auctoritate ipsa ciuitas, atque ager Ligusticus, vsque *Noua formâ Reip.*
ad Cal.Iulij regeretur, & Robertus Benauia,populi Abbas renuntiatus,iuxtaque in Senatu, de nouo Reipub. statu constituendo habita consultatio, & sex patricij ordinis, ac totidem populares creati, qui summæ rei cum æquali dignitate præsiderent. Ceterùm, Spinula, cùm Moncœci castrum adhuc in sua potestate haberet, Remp. ex ea parte haud mediocriter infestabat, adeò vt circiter quingentis equitibus, & octo millibus peditum, vnà cum Theodoro Montisferrati regulo, ac ceteris clientibus & fœderatis, vsque ad D. Petri fanum, quod vocant Arenatium, ratus,illic hostem sibi obuiam processurũ, perueniret. At qui sedebant ad gubernacula, superiorum temporum exemplis probè edocti, sese intra vrbem communientes,nullam pugnandi copiam fecère,ita vt cùm Spinula omnes suos conatus atque consilia prorsus in irritum cadere animaduerteret, simulque omni commeatu ac rei frumentariæ inopia laboraret, quinto die, ex quo illuc castra produxerat, Gauium, infecto negotio, remigrarit. In hoc rerum tractu, hi, penes quos Reip. regimen erat, operæpretium fore arbitrati, si aduersariis omnem ansam præciderent, qua, maioribus viribus instauratis, iterum nouas turbas ac tragœdias excitarent, Franciscum Flisçum cum quadringentorum equitum ala, & aliquot militaribus cohortibus aduersus perduelles miserunt,isque,præter ceteras clades hostibus illatas, Burgum & Buzallam diripuit, atque igne iniecto concremauit. Verùm Opicinus, œstro vindictæ inflammatus, eucstigiò cum delecta manu in oram Orientalem profectus, Montaldi arcem in agro Rapallitano sitam, post viginti dierum obsidionem, simulque Voltagium,

& pleraque alia circumiacentia expugnauit ac eiertit. Sub idem quoque tempus, Galeotus Spinula vnà cum ſuis fratribus & amicorum præcipuis, triremi ad hoc inſtructa, prædabundus hac illac circumuagabatur, & plurimis damnis oram Liguſticam diuexabat, ideoque Patrum decreto, duæ triremes, ductu Farauelli Auriæ in eum emiſſæ fuerunt, qui hoſtilem audacem, cum ea conflixit, eo quidem exitu, vt multis vtrimque cæſis ac vulneratis, illam tandem expugnarit: & ex his, qui in ſuam poteſtatem deuenerunt, iuſſu Senatus, duo ac triginta crucibus affixi. In tanta rerum omnium perturbatione, ac ciuili diſcordia, tandem diuinitus contigit, vt quorundam optimorum ciuium, nulla partium labe temeratorum, induſtria & auctoritate, menſe Iulio eiuſdem anni, pax certis quibuſdam formulis tranſigeretur: ex quîs maximè inſignes fuêre, vt Reſpub., aduerſæ parti, propter illius ædes ac ædificia exuſta, quadraginta librarum millia in præſenti ac numerata pecunia perſolueret: Ipſi contrà, omnes arces ac munitiones à ſe occupatas, quamprimũ reſtituerent. Præterea, vt omnes proſcripti ac exules, præter Opicinum, cui non ante biennium in patriam redeundi poteſtas dabatur, ſuis bonis ac penatibus redderentur. Inter hæc, Rhodus, nobiliſſima inſula in mari Carpathio Cariæ adiacens, cum pleriſq. aliis inſulis conterminis, decimo octauo Cal. Septemb. à Chriſtianis recepta: pro qua expeditione, præter quinq. ac viginti triremes Pontificias, ipſi quoque Ligures decem triremes auxiliarias omni bellico apparatu inſtructas, ſuppeditarunt. Menſe Octob. ſubſequentis anni, Henricus Cæſar ſeptimus, vnà cum Margarita ſua coniuge Ducis Brabantiæ filia, femina eximiis dotibus, & præclara pudicitia, ex Germania, ſuperatis Alpibus, Genuam tranſmiſit, vt illinc Romam profectus, imperij diademate à Romano Pont., vt moris erat, inſigniretur. Hunc Senatus ac ceteri Ordines, regio apparatu ampliſſimiſque honoribus exceperunt. iſque, vt viciſſim aliquod memoris gratique animi teſtimonium erga Remp. de ſe bene meritam exhiberet, quamdiu ibi ſubſtitit, ſumma ope nixus eſt, vt non modò pax recèns conſtituta, firmiùs coaleſceret, verùm etiam, vt deinceps omnia mutuarum diſſenſionum fomenta ac ſemina penitùs è ciuium animis euellerentur. in quo ſanè tantam ſibi promiſcuè apud omnes gratiam & beneuolentiam comparauit, vt, quò Reip. ſtatus deinceps tranquillior ac pacatior eſſet, illi de mutuo conſenſu & voluntate totius vrbis, adeoque vniuerſæ Liguſticæ ditionis, ius atque imperium ad annos viginti vltrò deferrent, & in foro Sereſano publicè ac ſollenni pompa ſeſe iuriſiurandi ſacramento obſtrinxerunt. iſque fuit primus externus dominatus, cui Reſpub. propter ciuiles ſeditiones ac inteſtina odia, vnde poſtmodum atrociſſima bella enaſcebantur, ſponte ſua ſeipſam ſubdiderit. Ex hac verò Cæſariana gubernatione factum eſt, vt Auriæ, ſua inſignia mutauerint. Cùm enim plerique illius familiæ leonem, alij turres, & plures diuerſa inſignia circumferre conſueuiſſent, ipſi in poſterum ſemper inſignia Imperialia geſtarunt; & quò aliqua diſtinctio ineſſet, de vnanimi eorum conſenſu ſtatutum fuit, vt dimidia pars clypei, ſeu campi, vt vocãt, in quo depingitur Aquila, albo colore notaretur. Hæc verò, vt etiam id obiter dicatur, fuit Romanorum inſigne, quòd Ioui, qui Romani generis auctor perhibebatur, ſacra ſit. Viſo enim Aquilæ augurio, Iuppiter ad bellum contra Saturnum egreſſus, felici potitus eſt victoria, ſeu quia Aquila auium regina & dominatrix eſt. Cæſar interim, compoſito Reip. ſtatu, & Hugone Faſciola ciue Aretino, ſuo vicario ibi conſtituto, necnon Patribus Repub. commendata, dum ſeſe ad inceptum iter parat, ſuam coniugem poſt paucorum dierum ægrotationem, inſperatò, & cum extremo animi ſui dolore

Pax inter Remp. & extorres.

Rhodus à Chriſtianis recepta.

1311.

Henricus Cæſar Genuam profectus.

Primus externus dominatus Genuæ ſub Henrico Cæſare.

Auriæ Aquilam Imperialem ſibi aſſumunt pro ſuis inſignibus.

Idibus

Idibus Decemb. amisit, cuius cadaueri in æde Francisco sacra, cum regia pompa & splendore iusta persoluta, & marmoreum monumentum erectum fuit. Verùm ipsemet haud sanè diu à susceptа imperij coronatione superstes fuit. Nam Bonouenti, opera cuiusdam monachi Dominicani perditissimi ac sceleratissimi hominis, veneno in Eucharistia dato, quod quidem sub vnguibus habuisse, eoque & hostiam & calicem infecisse dicitur, repentè sublatus est. Huius immaturo ac improuiso obitu irrita fuit expeditio, quam in Rubertū regem, ac ceteros suos aduersarios suscipere statuerat, eaque de causa Genuæ, ac Pisis, valida classis iam in promptu habebatur. Ceterùm inopinata eius mors, hæc omnia consilia, nec citra summam Reip. calamitatem, disrupit. Siquidem Cæsarei legati auctoritas ibi sensim diminui & labefactari cœpit, adeò vt paucis pòst mensibus, illius iam exigua, vel prorsus nulla ratio haberetur, eoque tandem Pisas profecto, & post eius discessum Saraceno, ciue Mantuano, Prætore designato, statim vetera odia & simultates inter Aurias & Spinulas, moxque inter reliquos dissidia innouata, quæ progressu temporis ob cruenta & interna bella, vtrimque consecuta, Gibellinam factionem, vt inferius patebit, sic planè eneruarunt, vt diu altera inferior extiterit, initio, ex motibus Rapalli inter vtriusque familiæ æmulos concitatis, exorto; ad quos Genua, singulis suas partes tutantibus, auxilia transmissa, hisque ad vrbem reuersis, & Auriarum ac Spinularum nomine, voce magna sæpiùs ingeminato, dira seditio vrbem inuasit, in qua, præter reliquos, Cataneus Auria fortè fortuna à quodam ex suis interfectus fuit. Hoc ciuili tumultu indies glisscente, cùm subinde animi ad iram & rabiem subinde vehementiùs exardescerent; Spinulæ, Aurianum forum, in quo ipsi sese communiuerant, acri impetu adorti, illos æneis tormentis, aliisque militaribus machinis inde submouere connitebantur. Verùm, cùm plerique summæ nobilitatis viri, inter quos præcipui erant Flisci, Grimaldi & Saluaghi, in gratiam Auriarum arma corripuissent, ipsi tandem illinc repulsi sunt, eoque redacti, vt maior illorum pars vrbe excedere cogeretur. Horum digressu Auriarum potentia & nominis existimatio mirum incrementum accepit, ita vt aduersarios, à quibus antea non paucis incommodis & damnis affecti fuerant, etiam in suis municipiis persequi non vererentur. At cùm ipsi haud multo pòst, collectis viribus, agrum Ligusticum variis depopulationibus inquietarent, Dominicus Auria, sub Iacobi Pontiscarari Brixia oriundi prætura, cum valido exercitu contra illos profectus est, & consertis manibus, post diuturnum atque anceps prœlium, fortuna à partibus Spinularum stetit, adeò vt præter reliquos, etiam Auria fortissimè dimicans, ceciderit. Hæc clades vniuersos eius familiæ, ac fœderatos incredibili dolore affecit; nullaque mora interiecta, ad eam vlciscendam, mille & quingentos cataphractos, ex quibus, vt annales memoriæ prodiderunt, trecenti erant Genuenses, & circiter quindecim peditum millia coëgerunt, quibus copiis Manfredinum Carretti regulum, virum, præter generis decus & claritudinem, consilio ac manu præstantem, suarumque partium fautorem, cum supremo imperio præposuerunt. Spinulæ ad tanti exercitus famam nihilò exterriti, cum æqualibus fermè copiis, hostem, priusquam montium iuga emetiretur, aggressi sunt, eo quidem successu, vt illos semel atque iterum profligarent. Cùm verò ex vrbe indies nouum supplementum in Auriana castra submitteretur, lassisque ac defatigatis militibus noui ac recentes succederent, eò tandem res deducta est, vt Spinulæ, dissipatis ordinibus, aduerso Marte dimicauerint, ac, præter ceteros, quindecim insignes viri grauioris armaturæ, ex quis septem fuerunt ex Spinula

Henricus Cæsar veneno sublatus.

1312.

1313.

1314.

Bellum inter Spinulas & Aurias.

1315.

familia, deſiderati. Hoſtis interim ſecundis rebus ferocior factus, ac vlterius progreſſus, cuncta adiacentia ferro flammiſque peruaſtauit, & Buzallam, munitiſſimam Spinularum arcem, expugnatam, funditus diruit ac euertit. Ceterùm, Auriis huius victoriæ fructus breuis omninò extitit. Quippe cùm in ſuo exercitu, vltra alios alienigenas, magnus quoque numerus Germanorum eſſet, ipſi proximo die arma in victores verterunt, & ſupra mille ex eis obtruncarunt; eorumq. Præfectum, & Lambam Auriam cum duobus ſuis liberis captiuos fecêre; quos partim Gauij, partim etiã Voltagij ad viginti dies in publica cuſtodia detentos, nunquã priſtinæ libertati reſtituere voluerunt, niſi priùs ipſis ſeptẽdecim aureorũ millia, quę ſibi loco ſtipendij, vti dicebant, debebantur, in pręſenti pecunia, ſicuti mox factum eſt, perſoluerentur. Nec Spinulæ moleſtiis ac periculis caruerunt. Cùm enim ipſi quoque circiter ducentos equites Germanicos grauioris armaturæ, in ſuo exercitu haberent, & Buzallæ ſeditione fortè excitata, quidã ex eorum numero interficeretur, Germani ira perciti, ſummo impetu Vbertum Spinulam Reynaldi filium contrucidarunt, nec citra magnã difficultatem res vtrimque ſedatæ atq. compoſitæ fuerunt. At menſe Nouemb. ſubſequentis anni, Gerardo Brixienſi ex vetuſta & nobili Gambararum familia, Prætore, Spinulæ cum haud ſpernẽdis viribus in vallem Pulciferam profecti, oppidum, cui nomen erat Pons decimus, adorti ſunt: atque illud paucis pòſt diebus occupatum, ſolo tenus deiecerunt. In hoc præſenti rerum cardine, cùm Reip. adminiſtratio penes Aurias eſſet, Fliſci & Grimaldi, licet cum ipſis fœderati, hoc indigniſſimè ferebant, ita vt omnibus artibus ac ſtudiis illorum vires ac potentiam deprimere conarentur, quò ipſimet deinceps, ſicuti euenit, ſupremum in ciuitate locum obtinerẽt. Et quò ſui optati compotes faciliùs euaderent, procurarunt in primis, vt Spinulæ, in patriam, quod ſanè ipſi quàm maximè auebant, reſtituerentur: cui quidem rei Auriæ, ac præſertim Conradus Vberti filius, illius familiæ, ea tempeſtate, vti oſtendimus, facilè princeps, prorſus aduerſabantur. Proinde anno eius ſæculi decimo ſeptimo, Zambellino Bonaldo ciue Brixienſi, cui multa legum cognitio, Prætore, Spinulæ, horũ ope ac patrocinio clàm in vrbem, decimo ſept. Cal. Sept. intromiſſi fuerunt. quod repentè ingentes turbas concitauit, exque his poſtmodum grauiſſimæ calamitates initium habuerunt. Siquidem Auriis, & modico temporis interuallo, ipſis etiam Spinulis, ſubactis, Grimaldi, ac Fliſci, cum ceteris, quorum ſtudia in Guelfos propendebant, Genuæ rerum, ſicuti ſupramodũ votis expetiuerant, potiti ſunt: ex quibus ſanè, quarto Id. Decemb. Carolus Fliſcus, & Gaſpar Grimaldus, publico Senatus conſulto in æde Laurentio ſacra habito, vrbis rectores ad ſpatium aliquot annorum deſignati, & Prætor, cuius mentionem fecimus, in eadem dignitate ac munere confirmatus. Hoc Senatus decretum aduerſarios ſummo timore percelluit, adeò vt plerique illorum, ac præſertim Spinulæ, eodem die vnà cum ſuis amicis atque clientibus vrbe digrederentur. At Guelfi, liberum Reip. imperium adepti, nihil reliqui ad ſummam diligentiam fecêre, quo minus ſeſe in eo deinceps non minori iudicio ac ſollertia conſtabilirent, quàm in hoſtilibus conſiliis præueniendis cauti prouidique extiterant. Et quoniam ignorabant, quínam potiſſimùm in orę occiduæ tractu, ſuis partibus fauerent, ſubitò illuc Ribellum Grimaldum, qui hæc omnia diligẽter ac ſedulò exploraret, ac ciuiũ ſtudia pernoſceret, ablegarunt. Sed cùm Albingauni, interioris Liguriæ indigenæ, quorum potior pars in Gibellinos propendebat, huius dictis minimè audientes forent, ipſe nulla cuiuſquam ratione habita, omnes huic factioni addictos, extra vrbem eiecit: qui ſtatim ſeſe Conrado Auriæ ac Ri-

Militaris ſeditio aduerſus Auriãos.

1316.

1317.

Genua ſub Guelforum imperio.

Carolus Fliſcus & Gaſpar Grimaldus.

Reip. adminiſtratio penes Guelfos.

ac Rinaldo Spinulę in finitimis locis degentibus,coniunxerunt,ſimulq́.,cõiunctis viribus,& Carreti,Ceuę ac Clauesanę Marchionibus,necnõ Albintimiliis & Linguiliis Comitibus, Gibellinarum partium ſtudioſis, ſibi fœderis iure aſſociatis, Albingaunũ acri obſidione preſſerunt. At Grimaldus,vbi ſeſe octiduum ſtrenuè defendiſſet, cùm numero ac robore longè impar eſſet, certis quibuſdã conditionibus, deditionem fecit. Hoc vbi primùm Sauonenſibus,qui eadem ſtudia ſectabantur, innotuit, Eduardo Auria & Andalo Spinula, qui haud procul inde aberant, in vrbem intromiſſis, turpiter deſciuerunt: quæ ſanè ciuitas Gibellinis, propter loci opportunitatem, in poſterum haud mediocri emolumento ac præſidio extitit. Quippè in ea ſeſe nouis mœnibus verſus maritimam oram præmunientes,aduerſæ parti perſæpè illinc plurima damna intulerunt.Igitur hoſtes, vtraque vrbe potiti, quò indies potentia & viribus adaugeſcerent, cum Cane Scaligero, Veronæ regulo,præter natalium ſplendorem, bellica virtute in- 1318.
ſigni, & Mapheo Vicecomite Mediolanenſi, ea tempeſtate in Inſubria Cæſaris legato, iuxtaque Gibellinarum partium ſtrenuo propugnatore, fœdus ac ſocietatem icerunt: quibus adiutoribus factum eſt, vt breui ex contermina regione præualidum ac numeroſum exercitum, duce Marco ipſius vicecomitis filio,aduerſus hoſtem coëgerint, omnibuſque rebus quæ ad bellum vſui forent, ſumma cura atque induſtria præparatis,anno eius æui vndeuigeſimo, & octauo 1319.
Cal. Aprilis Genuam verſus ſuam aciem direxêre: vtque ciuitatem arctiori obſidione præcingerent, pars,quà Biſamnis, pars verò, vnde flumen Pulciferum decurrit, caſtra collocarunt, atque in primis Phariam turrim ſummis viribus oppugnare inceperunt. At qui Genuæ rebus gerendis admouebantur,vbi primùm de hoſtilibus apparatibus accepêre, quæcumque ad vrbis defenſionem ſpectabant,ſtudioſiſſimè procurarunt, & nouo quodam inuento aſſecuti ſunt, vt naui eximiæ magnitudinis, turri admota, funis ſummæ cuiuſdam craſſitiei obſeſſis porrigeretur, quo in mali ſummitate affixo, per illum ad turrim vſque facili negotio excurri poterat,adeò vt ibi vaſe,inſtar magnæ vrnæ vndique occluſæ, aptè concinneque diſpoſito, eius chordæ beneficio & commoditate non ſolùm quæ ad victus neceſſitatem pertinebant,ſed etiam reliqua ad defenſionem opportuna, citra vllum obſtaculum, ſuggererent. Hoſtes interim, cùm ſuos conatus irritos atque inanes conſpicerent, nouas rationes inierunt, & in ea parte quæ continentem reſpicit, tantum ſoli effodêre, vt paulatim per cuniculos erectos, vſque ad illius fundamenta appropinquarent, quò ipſam turrim diſijcerent. Obſeſſi, hoc animaduerſo, ne belli extrema experiri cogerentur, poſt duorum menſium obſidium ea conditione cum hoſte tranſegerunt, vt ſalui & incolumes dimitterentur: tantaque fuit rabies ac furor in eos qui arcem tradiderant,(ſeptem dumtaxat, ſiue, vt aliis placet,nouem fuiſſe perhibent) vt ſtatim in vrbem ingreſſi, à Præfectis, Prætore atque Abbate, fidei crimine damnati,è ſublimi rupe Romano more præcipites darentur. At Gibellini rebus ſecundis alacriores facti,nemineque obſtante, continuò ad vrbis mœnia exercitum admouerunt,& quinto Cal. Iulij iuxta locum vulgò D. Mariæ Petreminutæ, hoſtem ſummo impetu adorti, proſpera fortuna dimicarunt, eoque ſucceſſu, haud multò pòſt, D.Ioannis, & Agnetæ ſuburbia occupauêre. Hac clade oppidani non mediocriter perculſi, ac ſuis viribus diffiſi, ad Vbertum Andegauenſem Neapolis regem, alioſque ſuarum partium per Italiam fautores, miſſis oratoribus, ac imploratis auxiliis,confugerunt. Rex minimè inſcius quanti referret,ſi vrbem tantis opibus ac potentia florentem, ſuiſq́, rebus mirificè opportunã, ſibi tuendam ſuſciperet,

Genua obſidetur à Gibellinis.

Guelfi confugiunt ad Vbertum Andegauẽſ.

nulla mora interpoſita, mille ac ducentos cataphractos illis ſubſidio tranſmiſit: cuius ſupplementi acceſſione Gibellini deinceps non parum de priſtina audacia & animi ardore ac ſtudio remittentes, breui pòſt, relicta ea parte, qua Biſamnis defluit, ſeſe verſus oram occiduam in ſuburbiis occupatis receperunt, & pro maiori tutela ac ſecuritate montem D. Bernardi, vt appellant, ciuitati propinquum, valida munitione circumuallarunt. Interim Andegauenſis, quò vrbem commodiùs protegeret ac tueretur, paucis pòſt diebus, illuc ipſemet vnà cum ſua coniuge, ac duobus liberis, quinque ac viginti triremibus ſecum adductis, quibus præter militem, plerique proceres ac illuſtres viri deuehebantur, enauigauit: eoque feliciter appulſus, à Senatu ac vniuerſis ordinibus, incredibili applauſu regiaq. magnificentia exceptus fuit. Deinde habitis de more comitiis, omniũ Patrum ſuffragiis decretum eſt, vt ad maiorem Reip. incolumitatem & amplitudinem, illius dominium & adminiſtratio ipſi Regi committeretur. Quocirca, ſexto Cal. Aug. Rectoribus ſeſe coram Prætore ac populi Abbate ſupremo magiſtratu abdicantibus, Ruberto, & Ioanni vigeſimo ſecundo Pont. ad decenniũ Reip., adeoque totius Liguſticæ ditionis imperium, adhibito iuriſiurandi ſacramento, ſub certis conditionibus ac legibus ſollemni cærimonia tradiderunt. Ex hac regia potentia Guelfis non mediocris auctoritas & robur acceſſit; moxque cùm ita natura comparatum ſit, vt quò ſe fortuna, eôdem etiam hominum fauor inclinet, Florentini, Senenſes, ac Bononienſes, icto cum Genuenſibus fœdere, illos commeatu, ac mille & centum cataphractis adiuuerunt, quibus præſidiis multò firmiores redditi, non ſolùm hoſtiles impetus egregiè ac ſtrenuè propulſarunt, verùm etiam cum quatuor millibus promptiſſimorum virorum & ſexcentis equitibus ſexto Id. Aug. de-improuisò eruptione facta, hoſtem à monte D. Bernardi, à ſe, vti diximus, paulò antè occupato, repellere connixi ſunt, eo tamen euentu, vt poſt acrem dimicationem, tandem hoſte præualente, ad portas vſque ciuitatis fuſi fugatique ſint. Ceterùm, oppidani, haud multò pòſt, collectis animis, & ad ſuburbia recipienda conuerſi, domum quandam iuxta forum, vulgò D. Agnetis, communiuerunt, cui per pontem ab vrbis mœnibus vſque ad ipſam domum extenſum, commodè ſuccurri poterat. Aduerſarij, hoc comperto, cùm ſe illam facilè occupaturos ſperarent, admotis caſtris, actiſque cuniculis, eam ſummis viribus inuaſerunt. Et licet ipſius propugnatores, ſumma vi hoſtilibus conatibus reſiſterent, eaque de cauſa pridie Id. Oct. magnus conflictus vtrimque haberetur, in quo, præter ceteros, Opicinus Panzanus, & Opicinus Nigrius, nobiles ac præclari ciues, deſiderati, nihilominus tamen ſors ita illorum cœptis atque conatibus fauit, vt ipſa domus tandem cum trecentorum defenſorum clade occupata ſit ac funditus exciſa. Dum hæc ita domi foriſque

Genuà ſub Ruberti Andegauẽſ. & Ioannis Pont. domino.

1320. geruntur, Andegauenſis, cui nihil magis in votis erat, quàm vrbem obſidione liberare, omnibus viribus in vnum collectis, proximo anno vbi ſuas copias bipartitò diſtribuiſſet, hoſtem ex duobus lateribus adoriri conſtituit. Quapropter Simonem Turrigerum patria Inſubrem, ac præcipuum Guelfi nominis fautorem, qui, præter generis vetuſtatem, conſilio atque arte militari plurimum pollebat, cum quindecim lectiſſimorum virorum millibus, & octingentis grauioris armaturæ equitibus, verſus Sextrum oræ occiduæ, vbi magna pars aduerſariorum caſtra poſuerat, deſtinauit, ipſeq. cum expedita manu eruptione facta, montes D. Bernardi, & Peroldi ab hoſte occupatos, ſumma impreſſione inuaſit. Primò circa Sextrum infeſtæ acies magna mole ſummiſque viribus concurrerunt, & claſſiariis, ſubſidio Guelfis accurrentibus, acerrimè vtrimque ad multas ho-

tas horas dimicatum. Quamuis autem initiò ipsi semel atq. iterum pulsi essent, cùm tamen subinde nouus miles ab ora maritima illis quàm maturrimè opem ferret, Gibellini eò tandem adacti sunt, vt priori statione relicta, sese mutatis castris, in montes reciperent, adeò vt cùm maior militum pars Insubri essent, contempto ducum imperio, eam expeditionem deseruerint, & quisque ad suos properus remigrarit. Per idem quoque tempus, Andegauensis paribus fortunæ auspiciis arma expediuit. Quippe hostes, cognito Insubrum discessu, confestim suas munitiones reliquerunt; & mox soluta obsidione, quæ ab octauo Calend. Aprilis vsque ad oct. Id. Febr. continuarat, sese vltra montium iuga subduxerunt. Horum digressu Guelfis tam in suburbanis tectis, quàm ciuium prædiis ac municipiis omnia longè lateque depopulantibus, grauissima damna inflicta; quod tamen haudquaquam obstitit, quò minus ciuitas tam graui & diutina obsidione erepta, in summum gaudium ac lætitiam prorumperet, & passim supplicia ad deorum puluinaria decerneret. Andiouinus interim, lætus parta victoria, vbi aliquamdiu Genuæ substitisset, vrbanis rebus ritè dispositis & Reip. administratione Ricardo Gambasiesæ, viro strenuo, & cuius fidei plurimum tribuebat, demandata, necnon sexcentis equitibus, & aliquot triremibus egregiè instructis, ad vrbis tutelam & custodiam substitutis, Auenionem, vbi tunc temporis Pontifex agebat, cum sua familia & aulico ministerio concessit. Verùm hostes, qui magnam Occidui littoris partem, & pleraque Ligusticæ ditionis oppida, sita vltra Apennini iuga, suæ potestatis fecerãt, de regia profectione edocti; cùm scirent, nihil in discordiis ciuilibus festinatione tutius, vbi facto magis quàm consulto opus esset, nihil habuêre antiquius, quàm vt, omni mora & cunctatione posthabita, cum maritimis, ac terrestribus copiis vrbem denuò inuaderent, primoque cum mille ac ducentis equitibus, nec exiguo pedestrium virorum robore in vallem Pulciferam descenderunt, ac eodem temporis momento, scilicet, octauo Cal. Iunij, cum sex rostratis nauibus inopinatò Genuensem portum ingressi, illic onerariam, multis ac pretiosis mercibus onustam, & in Galliam Belgicam soluere paratam, nullo negotio interceperunt. Iisdem quoque diebus, Conradus Auria cum duodetriginta triremibus Sauonæ instructis, eõdẽ, quò vrbem arctiori obsidione premeret, adnauigauit, ita vt, terrestri agmine vrbis mœnibus admoto, ipsa denuò summis viribus vndiquaque oppugnaretur. Sed regius Præses, ac Senatus, de hostilibus consiliis & conatibus certiores facti, excelso infractoque animo sese ad omnem sortis euentum præpararunt; nihilque prorsus omisêre, quod ad sui, ac ciuitatis defensionem opportunum necessariumq. fore intelligebant. Et in primis quidem, Pharia turris egregiè communita. In montibus etiam, quorum proximè mentionem habuimus, noua propugnacula & munitiones erectæ, simulque classis eodem tempore, ne quid detrimenti ab ora maritima inferretur, quàm oppidò exornata. His rebus ita constitutis, breui pòst, nonnulla nauigia in hostem educta fuerunt, eo quidem successu, vt à Conrado Auria, cum sua classe ad omnem occasionem intento, tria ex illis, modica difficultate, priusquam vllum effugium patêret, occupata fuerint. Qua clade commoti patres, ne quid grauius eueniret, actutum iussêre, vt cum duobus ac triginta nauigiis inuicem connexis, portus aditus occluderetur, eiusque defensioni Gaspar Grimaldus cum imperio præpositus. Econtrà, hostis in vrbis oppugnationem sedulò incumbens, & quibusdam munitionibus è regione aliarum sibi aduersantium, erectis, illam ab ea parte quà Bisamnis leni cursu in mare defluit, commodè inuadi posse arbitratus, summo silentio per oppidum

Genuæ obsidione liberata.

Gibellini portum Genuens. ingrediuntur.

Genuæ iterum obsessæ.

pidum Muratianum cum expedita manu in eam vallem deſcendit. Ceterùm res minimè tam ſecretò geri potuit, quin ipſius cõſilia, aduerſæ parti per fideles nuntios ac miniſtros innoteſcerent; ideoq. incredibili celeritate illum præuenientes, cum valido armatorũ robore iuxta cœnobium D. Ioannis, vulgò Peuerani, quà ei tranſeundum erat, præſtolati ſunt: atq. inuicem occurrẽtes, longa & cruenta pugna mutuò conflixêre, donec tandem prœlium nox dirimeret. Proximo, ac inſequentibus diebus, ciuitas ex variis partibus acerrimè obſeſſa, multæque oppugnationes factæ, ac per idem tempus interceptæ ſunt literæ à quodam ciue, (nomen apud veteres nullum extat) popularibus ſtudiis addicto, ad hoſtem conſcriptæ, in quibus ei clàm, præter cetera, ſignificabat, in vrbe extrema rei frumentariæ ac rerum omnium egeſtate atque inopia laborari: earumque auctore deprehenſo, grauiſſimo in eũ ſupplicio, vti par erat, animaduerſum fuit. quippè qui è ſublimi quadam & confragoſa rupe in mare præceps datus. In hac dira obſidione, quæ terreſtribus ſimul & naualibus copiis fiebat, aduerſarij ſexto Id. Octob. circà meridiem, arcem vulgò Caſtellatij, ab ipſis Guelfis in ſummitate montis Peraldini recèns conſtructam, D. Bernardi munitionem, turrim Sardenam, D. Michaëlis cœnobium, & pleraque alia loca, vno eodemque tempore adorti fuerunt, eo quidem euentu, vt magna vtrimque cædes committeretur. Paucis pòſt diebus, nempè ſexto Cal. Nouemb., cum magno nauigiorum numero, multiſque ignitis miſſilibus ac ligneis machinis, adhibito etiam tubarum ſono ac ceteris militaribus inſtrumentis, portum ingreſſi ſunt, ac turrim portæ, vulgò Vaccæ, proximam, ſummis viribus oppugnarunt. eiuſque oppugnationis is tandem exitus fuit, vt ad multas horas vario dubioque Marte, ac multo vtriuſque ſanguine, dimicatum ſit, quoad fortuna, hoſte ab vibis ingreſſu ac introitu repulſo, ad ipſos oppidanos inclinaret. Minimè tamen in dubio eſt, quin ciuitas hoc tempore in ſummum rei diſcrimen adducta eſſet, niſi illud propitia fata, & proſper vrbis genius auertiſſent. Nam ſi hoſtis eodem temporis articulo cum terreſtri exercitu eam inuaſiſſet, profectò in maximum ac extremum diſcrimen coniecta, expugnationi, quàm defenſioni multò propior extitiſſet. His tam acribus atque aſſiduis propemodum oppugnationibus Guelforum animi ad ſummum dolorem atque iram accenſi, quò tandem aduerſarios à ſuis munitionibus & propugnaculis, in quibus haud exiguam bene gerendæ rei ſpem atque fiduciam repoſuerant, expellerent, rurſus paucis pòſt diebus, cum delecta manu eruptione facta, in montium faſtigia peruenêre, ibique Nonis Cal. Febr. collatis viribus, poſt longum atque aſperum certamen, non ſine clade, ad vrbem reuerterunt. Cùm verò interim aditus portus multò magis quàm antea, ipſis hoſtibus patêret, illuc denuò cum aliquot ſuis nauigiis pridie Id. Febr. ingreſſi, duas onerarias, ac totidem nauigia ibi ad anchoras ſubſiſtentia incenderunt, ac etiã vnam triremem ſecum abduxêre. Hæc tam diuturna obſidio, necnõ aſſiduæ calamitates ac detrimenta, quibus ciuitas continenter affligebatur, plebi haud mediocrem anſam & occaſionem præbuerunt, qua aduerſus optimates, ſeditione excitata, inſurgerent. Siquidem his mutuis ſimultatibus effectum erat, vt populares indies viribus ac potentia excreſcerent, adeò vt tandem correptis armis, illa confeſtim in patricios verterent: & in quorundam præcipui nominis ædificia excurſione facta, primo impetu ædes Galeori Spinulæ, ac nonnullas Auriæ familiæ combuſſerunt. nec dubium eſt, quin conſimili furore in pleraſque alias deſæuiiſſent, niſi Abbas populi, nobilium querelis ac precibus inflexus, maturè ſua auctoritate interpoſita, illius animos maiori ex parte mitigaſſet. In hac

tanta

tanta rerum omnium perturbatione, ac miſerrimo ſtatu, qui Reip. præerant, enixè operam dedêre, vt plebe ſedata, & ciuilibus ac internis motibus repreſſis, tandem ab importuna & longa obſidione liberarentur. Hoſtes ſiquidem noui ſupplementi acceſſione, non ſolùm montanas munitiones, at etiam vniuerſam Sextri, & Pociferæ Vallis planitiem occuparant. Ne verò ab aduerſaria claſſe quicquam detrimenti acciperent, ſumma vigilantia & ſedulitate rem naualem expediuerunt, ita ſanè, vt partim ex nauigiis Andegauenſibus, quorum pleraque ipſo in portu remanſerant, partim etiam ex recèns conſtructis & fabricatis, ſupra ſexaginta triremium claſſem, in qua etiam quadringenti & quinquaginta equi deuehebantur, coëgerint, eamque omni bellico apparatu exornatam, ſub regij legati præfectura atq. imperio, Sextrum verſus, vbi maior belli moles conſiſtebat, eduxerunt: nihilque prius ac potius habuêre, quàm vt inimicos ab ora maritima, & ex continenti, vno eodemque tempore, ſummis viribus adorirentur. Ceterùm ipſi, tametſi aliquandiu infeſtam aciem fortiter ac intrepidè repuliſſent, cùm tamen armatorum numero ac robore multò impares forent, ſenſim cedere, moxque ſeſe in turpem ac præcipitem fugam, itinere Sauonam verſus directo, & Guelfis ſubinde illos inſequentibus, coniecêre. Per idem quoque tempus, qui montium vertices occuparant, rati ſeſe vrbem, propter maximum numerum eorum qui illinc exceſſerant, omni fermè præſidio deſtitutam inuenturos, illam ex duobus lateribus inuasêre. At ſua opinione plurimùm decepti, non ſine aliqua ſtrage inde à præſidiario milite æneis tormentis, aliiſque telis ac miſſilibus, reiecti ac repulſi fuerunt. Interea temporis, Guelfæ claſſis Præfectus, vbi hoſtem Sauonam vſque inſecutus eſſet, illius vrbis expugnationem tentare conſtituerat. Sed cùm eam expeditionem ſummæ difficultatis ac periculi plenam animaduerteret, ad Albingauni recuperationem animum atque arma conuertit: eaque ciuitas, cùm ſitu atque opere Sauona multò imbecillior eſſet, primo nauigiorum appulſu ab hoſte derelicta, nec fuit penes ipſum nauarchum impedire, quo minus à milite Narbonenſi, ac etiam Calabris, quorum in claſſe permagnus numerus erat, immaniter diriperetur, ita vt nec etiam ſacris abſtinerent. *Albingauni direptum.* Hæc maritima Guelforum potentia, & proſperi ſucceſſus, Fridericum Sicaniæ regem, Andegauenſis æmulum, induxit, vt cum Gibellinis inito fœdere, quadraginta triremium claſſem inſtrueret, eamque Sauonam tranſmitteret, eo animi decreto, vt viginti nauigiis, quæ ipſi tunc temporis in procinctu habebant, adiungeretur. Cuius rei fama vt primùm Genuam perlata eſt, Senatus conſulto duodeſeptuaginta triremium claſſis præparata, & duce Lanfranco Vſuſmario emiſſa. omnibuſque perſuaſum erat, quòd cùm ambæ claſſes propemodum æquali numero ac viribus eſſent inſtructæ, inſigni aliquo prœlio decertaretur. Sed enim, licet iuxta inſulam Pontiam inuicem occurriſſent, nihilominus tamen occulta fati lege, vtraque pugnam detrectauit, & Guelforum claſſis Neapolim contendit, vbi mox Calabri remiges, ob ſibi defraudata ſtipendia, & alimentorum pænuriam, deſcenſione facta, relictis triremibus, ſeſe aliò contulêre. Et licet Carolus Ruberti regis filius, & Calabriæ Dux, vehementer apud eos inſtaret, vt iterum claſſem conſcenderent, & quiſque ad ſua munia rediret: ipſi tamen nunquam omninò flecti potuerunt, adeò vt ſociis naualibus, multiſque rebus opportunis deſtituti, ſeſe in portum Lunæ quamprimùm reciperent, & metu ac pauore hoſtilis claſſis, quæ circum eos ſinus longè lateque peruagabatur, & Vulturij arcem Guelfo præſidio firmatam, occupauerat, Genuam reuerti minimè audebant. Accedebat huc, quòd iiſdem diebus, Caſtrucius Caſtracanis, Dux ea *Caſtrucius Caſtracani.*

tempe-

tempeſtate celeberrimi nominis, & Gibellinarum partium eximius fautor, memorabili pugna Guelfis ad Altopaſſum in Etruria ſuperatis, victorem exercitum in Genuenſium ditionem verterat, vt eos infeſtis armis inquietaret. Quibus rebus patres ſupramodum anxij atque ſolliciti, ſumma cura & ſtudio, vrbis mœnia vndique communire ſatagebant, & in primis eam partem, quæ Carinianum verſus & D. Stephani ædem porrigitur, nondum mœnibus ſeptam, lignis ac ceſpite, inſtar muri ſumma craſſitie, præcinxerunt; in quo quidem opere perficiendo nulli ſexui atque ordini parcebatur: ſed opportunè, ac ſingulari Reip. beneficio euenit, vt Caſtrucius haud multò pòſt, cum ſuis copiis in Thuſciam redire cogeretur, vt Lucenſibus, in populum Florentinum acre bellum gerentibus, maturè opem ac ſuppetias ferret. Huius inopinus & celer diſceſſus minimè obſtitit, quò minùs aduerſarij promotis caſtris, denuò cum haud ſpernenda manu Genuam ex ea parte, quæ ad Carinianum vergit, adorirentur; ea potiſſimùm ſpe inducti, quòd nondum ad iuſtæ munitionis formam redacta eſſet. iamque non pœnitendos progreſſus fecerant, cùm tandem à præſidiario milite non ſine aliquo detrimento illinc repulſi fuerunt. Ciuitas interim, non modò terreſtribus copiis acriter impetebatur, verùm etiam hoſtis, re nauali ſuperior, eodem temporis articulo catenam portus, ab vrbano milite variis machinis propugnatam, perfringere, & hoc pacto ſibi aditum in vrbem parare, ſumma animi atq. corporis cõtentione annitebatur, eiuſq. mœnibus cum naui raræ cuiuſdam magnitudinis, ac etiã reliquis nauigiis, ſuper quibus caſtra quædã lignea cum variis militaribus inſtrumentis artificiosè erexerant, appropinquarunt. Sed pari oppidanorum alacritate ac fortitudine illorum conatus reiecti. Porrò tanta erat animorum in hoc triſtiſſimo & funeſtiſſimo bello pertinacia, vt ipſi, tot tantiſque oppugnationibus nequicquam hactenus ſuſceptis, nulla ex parte defatigati, cùm ſperarent, multa auſis, fortunam aliquandò benigniorem futuram, paucorum dierum interiectu, ne quid prorſus intentatum relinquerent, erectis cuniculis, denuò ciuitatem in ſuburbiis ad Occaſum vergentibus, iuxta D. Sabinæ fanum, ſumma impreſſione aggreſſi ſint. At defenſores ijſdem artibus vim hoſtilem propulſarunt, aliiſque cuniculis prioribus oppoſitis, nec minori ſolertia excogitatis, prouidè erectis, per multos dies ſub terram ab vtriſque vario, anciptiti, atque atroci prœlio, his, rurſus illis exitiabili, dimicatum fuit, eo ſanè euentu, vt hoſtes ſubinde vlterius progreſſi, octauo Idus Decemb. vſque ad veteres muros penetrarẽt, quorum vltra quadraginta cubitos diſiecerunt. Sed quoniam pars muri prorſus intacta atque integra remanebat, vrbis introitus ipſis longè, quàm priùs, difficilior reddebatur, ita vt cùm in eo diruendo multum operæ ac temporis abſumerent, oppidanis maior ſeſe præmuniendi facultas daretur, donec tandem omni expugnandi ac potiundæ ciuitatis ſpe excidentes, infecto negotio, illinc cum maximo dolore ac indignatione diſcederent. Vt verò interim aduerſæ parti aliquid negotij faceſſerent, initio ſubſequentis anni, cum
1321. prompta manu, & duodeuiginti triremibus optimè inſtructis, ad Nauli, vnde ſibi haud parua incommoda inferebantur, expugnationem perrexêre. Hæc vbi primùm Genuæ ſignificata, cùm is locus haud leuis momenti foret, Senatus decreto illuc ſtatim quindecim triremes egregiè exornatæ, Petri Guani ductu & auſpiciis cum præſidio amandatæ: iſque, cùm inter nauigandũ, hoſti fortè occurreret, ſubterfugere non potuit, quin iuxta Spoturnum pugnandi copiam faceret, adeò vt nauigiorum numero ac viribus longè inferior, trium triremium iacturam perpeſſus fuerit. Reliquæ verò, nautarum ac remigum beneficio incolumes

euaſe-

euaserunt. Hic secundus ac prosper successus, illorum animos ad rem bene gerendam multò alacriores effecit, sic profectò, vt cùm in ea obsidione subinde pertinaciùs inhærerent, oppidani, iam ad extrema redacti, & desperatis auxiliis, tandem octauo Idus Febr. Gibellinorum nomine Finarij regulo deditionē fecerint. Arcis præsidiarij, vbi aliquamdiu obsidionem fortiter ac strenuè sustinuissent, cùm nemo illis opem ac suppetias ferret, ipsi quoque, oppidanorum exemplum secuti, & magis victorum fidem atque clementiam, quàm sæuitiam experiri statuentes; octauo Idus Aprilis sese certis quibusdā conditionibus dedidere. Post quæ, ad reliqua loca eius littoralis oræ inuadenda progressi, Anduriam Liguriæ municipium, obsedêre. At Senatus, his rebus cognitis, repentè ad hostiles conatus inhibendum, triginta nauigia, quorum maior pars ad regem Andegauensem pertinebat, instrui ac deduci imperauit: ad quorū prospectum hostes perculsi, quamprimùm soluta obsidione, sese illinc proripuerunt. Tali statu rerum, ciuitas in summam viuendi licentiam & impunitatem prolapsa erat, proiectaq́. omni Magistratus, Patrum, ac etiam regij Præsidis auctoritate & reuerentia, simulq́ue abruptis vinculis omnis modestiæ, pudoris & æquitatis, profana simul & sacra cōmiscebantur; & quantò quis audacior, nefariisq́ue sceleribus promptior, tantò vtique potior atque honestior habebatur, adeò vt tandem ipsius Senatus consulto decem ciues crearentur, qui, populi Abbate sibi associato, Rempub. ordinarent, & sub graui pœna omnibus iniunctum, vt singuli ad æris sonum regio legato assisterent, eiq́ue omnem fidem atque obsequium summa cum obseruantia exhiberent. Hoc decreto, cùm rei, & contumaces, seuerissima pœna ac supplicio multarentur, res vrbanæ, quatenus temporum iniquitas ferebat, in paulò meliorem formam atque ordinem redactæ. Fine anni, turris molis inchoata, in cuius cacumine fax accensa, siue laterna, vti vocant, prælucens apposita, cuius vsus nocturno nautarum cursui ignem ostendere ad prænuntianda vada, portusq́ue introitum. Inter hæc, decimotertio Cal. Iunij, anni 1322.
eius æui secundi ac vigesimi, Ruberti Andegauensis frater, cum sexdecim longis nauibus optimè instructis ac præparatis, Genuam appulit: quo quidem præsidio milites atque oppidani non parùm confirmati, haud multo pòst, aduersus hostem, qui nunquam procul ab vrbe castra dimouerat, & Friderici regis Siciliæ ope ac patrocinio, septendecim triremes adornarat, eruptione facta, arma expediuerunt, & turrim, vulgò D. Martini de Herchis, loci natura atque opere egregiè communitam, expugnarunt, licet, paucis pòst diebus, à Gibellinis recuperata sit, eoq́ue successu, decimoquarto Cal. Sept. prima luce, turrim naualium in suam potestatem redegêre, qua etiam vicissim breui pòst exuti sunt. atque ita per aliquot menses mari terraq́ue vario Marte vtrimque dimicatum fuit. At subsecuti anni principio, cùm Guelfi nihil magis in votis haberent, quàm vt sese 1323.
tandem ab importuno & præferoci inimico liberarent, contracto quicquid erat militaris præsidij, summo silentio Baliani Nigrij & Thomæ Flisci auspiciis atq. imperio, paulò antequàm cælum albesceret, ex parte Occidua vrbe digressi, & Casmauerim versus itinere suscepto, ipsa aurora illum in monte Peraltino inuaserunt. Qui vbi primùm sese ab infesto agmine circumueniri animaduertit, protinus correptis armis, defensionem parat, & mox ad ictum campani æris, quicumq. suburbium, cui nomen Pre, occuparant, illi maturo subsidio accurrentibus, tam strenuè atque acriter conflixit, vt oppidanos primo ac secundo congressu intrepidè atque animosè repelleret, eo tamen successu, vt cùm Guelforum acies subinde recenti supplemento & auxilio instauraretur, ipse, relicto

Naulum à Gibellinis occupatum.

monte,

Gibellinorum clades.

monte, cui,ceu tutiſſimo aſylo ac propugnaculo, diu cum ſumma laude ac beneficio inſederat, & diſſipatis ordinibus, ſeſe pauidus in fugam conijceret, adeò vt non modò priorem ſtationem, verùm etiam D. Ioannis ſuburbana tecta ſuis rebus apprimè vtilia & opportuna,omnibus ſuis familiis ac fortunis victorum prædæ atque arbitrio relictis, amiſerit: in eaque fuga complures capti, & inter ipſos, haud pauci ſupremi ordinis viri, qui omnes Genuam perducti, poſtmodum exiguo pretio priſtinæ libertati reſtituti fuerunt. Nam licet ſumma animorum acerbitate ac pertinacia vtrimque decertarent,nihilominus tamen hæc bella multò magis ex dominandi cupidine, quæ tamen plerumque cunctis affectibus flagrantior eſſe conſueuit, quàm ex vltionis ac vindictæ ſtudio gerebantur. eoque factum eſt, vt in his ciuilibus prœliis, ac ceteris, varia de cauſa ſubſecutis,Reſpub.,non, vti pleræque aliæ,funditus interierit. Poſt hanc cladem,maior pars eorum qui fuga ſibi ſalutem pepererant, Vulturium, indeque Sauonam conceſsêre, vbi propter loci opportunitatem enixè dabant operam, vt reparatis viribus, nouum exercitum deſcriberent. Inter hæc, Ioannes Pontifex vigeſimus ſecundus,Chriſtianæ fidei ac pietatis ſummo ſtudio atque ardore incenſus,ſimulq. tam præpotentis & inclytæ vrbis caſum vehemẽter commiseratus, vt hæc domeſtica diſſidia & funeſtas ſimultates è medio auferret,ab vtraque parte ad ſe Auenionem, vbi tunc temporis agebat, legatos mitti poſtulauit, eaq. de cauſa duo ac viginti oratores miſſi, quorum duodecim à Senatu, & reliqui ab aduerſa parte ablegati fuerant: ibique poſtquam ab ipſo Pont.quàm humaniſſimè ac benigniſſimè excepti eſſent, de conciliandis animis, mutuiſque controuerſijs pacandis ſedulò peractum. ſed propter ciuilium diſcordiarum intemperiem, animorumque diſcrepantiam, fruſtrà tentatis conditionibus pacis, reque penitus infecta, illinc diſceſſum, adeò vt oratoribus ad ſuos reuerſis,ac exigua mora interiecta, rurſus ad arma vtrimque conclamatum ſit: eoque inſaniæ ac furoris deuentum,vt non ſolùm Genuæ, atq. in agro Liguſtico, verùm etiam in pleriſq. locis Orientalibus, hæc fatalia diſſidia ſuum peſtiferum ac exitiabile virus effunderent.Quippè cùm ex ciuitate decem triremes omni militari apparatu inſtructæ,in eas regiones aduerſus Græcos,ac etiã illos qui erant Gibellini nominis, eductæ eſſent, vbi earum Præfecti aliquot damna illis inflixiſſent, fretum Euxinũ emenſi,ad vrbẽ Synopen,Ponti prouinciæ metropolim, delati ſunt: eamq. ingreſſi,cũ eius regulo,cui nomen Zarabis,fœdus ac ſocietatem contraxerunt. Quod ſanè vbi primùm his Gibellinis qui Peram incolebãt,innotuit,nihil reliqui ad ſummã diligentiam fecerunt, quo minùs,Græco Auguſto ſibi fœderis iure obſtricto, ac ſuppetias ferente, ſexdecim roſtratas in promptu haberent, & hoſtilem reditum præſtolarentur, eo animi decreto, vt eas ſtatim inuaderent. Huius rei fama ſimulac primùm ad Synopium regulum perlata eſt, vt ipſe hac ratione ſibi Cæſarem deuinciret, ſpreta fide ac iuramento, clandeſtina conſilia contra Guelfos iniuit,& menſe Iulio ſumma vafritie atque aſtu omnes trierarchos & præcipuos quoſque,ac etiam ſocios nauales ad prandium & quædam ludicra ſpectacula, vt ipſe aiebat, per fideles miniſtros amanter inuitauit, multiſque armatis in variis locis palatij occultè diſpoſitis, dato ſigno,repentè conuiuas incautos, & poſtquam dolum intellexerant, ſacra regni, & hoſpitales menſas obteſtantes, crudeliſſimè interfici,& quoſdam primariæ auctoritatis in carcerem conijci iuſſit, ac vno eodemque tempore ſex triremes omni remige nudatas, & continenti admotas, occupari. Nonnulli verò ad primum ſtrepitum celeri fuga ad littus properantes,nando ſalui atque incolumes tandem ad reliqua na-

uigia

uigia paulo remotiora peruenerunt; & continuò velificatione facta, Genuam adnauigarunt,eoque appulsi,acceptam cladem retulerunt. Qua cognita, incredibile dictu est, quantoperè omnium animi,ob rei atrocitatem,& tam ingentem perfidiam, ad vltionem accenderentur, & plerique in lachrymas effusi, dum alij fratrum & liberorum,alij verò adfinium & amicorum inexpectata funera deplorant. nec dubium,quin statim hoc tam nefarium scelus vindicassent, nisi ea tempestate ciuilia bella & internæ cædes huic rei summo impedimento extitissent, ideoque hanc expeditionem in tempus magis aptum atque idoneum distulêre. Iisdem fermè diebus, caput,siue promontorium Phariæ turris,mœnibus & prealtis fossis aliisque propugnaculis communitum fuit. At initio proximi anni, in partibus Sardiniæ,Guelfi, cum duabus triremibus,onerariam, qua præter ce- 1324.
teros, Galeatius Barnabæ Auriæ filius deuehebatur, intercepêre, ac Genuam vnà cum nauigio captiuum perduxerunt; ablatisque mercibus, omnes gratis & absque vllo pretio, præter ipsum Galeatium, qui sese mille libris redemit, liberi atque incolumes dimissi. Hostes verò, haud multo pòst, arcem Castilionis in villa vulgò Pra, iuxta Pegium sitam,proditione occuparunt. In hoc rerum cardine, Rubertus Andiouinus vnà cum sua coniuge, ac Duce Calabriæ suo filio & plerisque proceribus,Genuam ex Gallia Narbonensi decimo Cal.Maij reuersus est, & quadraginta quinque nauigia, milite, armis ceterisque rebus instructa,secum adduxit, eo consilio, vt inde Neapolim transfretaret. Dum Genuæ subsistit, honorificentissimè,sicuti antea,exceptus fuit;eiusq; edicto,noua quædã instituta & decreta circa Reip.administrationem ac regimen promulgata fuerunt.Et quoniam Senatus illi ad decennium Reip. dominium atque imperium tradiderat, super nouo prorogationis tempore variis sententiis inter ciues vtriusque ordinis & plebem disceptatum fuit. Hæc enim, vt ad plures annos, & quidam etiam in perpetuum,quoad viueret,at priores,vt ad certum quoddam & præfinitum tempus summa rei penes illum esset,contendebant. Tandem cùm in horum sententiam concederetur, ipsi, de mutuo consensu,non vltra sexennium terminus prorogatus, licet ipse postmodum vsque ad annum eiusdem æui trigesimum quintum præfuerit. His rebus ita peractis, Rex, cunctis rebus Genuæ prius dispositis, & substituto qui Reip.curam capesseret,pridie Idus Maij Neapolim cum sua classe atque familia contendit. At Gibellini, sub idem ferè tempus, cum vndecim triremibus, quas tum habebant in Prouincia, trium hostilium nauigiorum, quæ variis mercibus referta, è sinu Massilienſi soluerant, prædam fecêre. *Luporũ vis immensa.*
Illud verò pænè exciderat,nempe hoc anno, ac etiam præcedenti, incredibilem luporum multitudinem in Pociferam vallem, Bisamnim, & fermè in totius oræ maritimæ tractum ex Alpibus descendisse, tanto me hercle ausu,vt etiam vrbis mœnibus appropinquare non vererentur: & plurima damna in his regionibus intulere, adeò vt etiam plerosque pueros & infantes vtriusque sexus deuorarint. Interea,cùm Andegauensis hoc vnum enixè, ac præcipuè in votis ha- 1253.
beret, vt Fridericum Cæsarem ex Sicilia deturbaret, appetente vere, Principem Calabriæ cum vniuersa classe, in qua erant viginti triremes Ligusticæ, omnibus rebus ad bellum necessariis instructæ, quas Senatus suppeditarat,ad Siculam expeditionem ablegauit, eo tandem euentu, vt, quamquam ipse illuc secunda nauigatione præteruectus, Panhormum arctissima obsidione pressisset, ac etiam crebris oppugnationibus illam expugnare summis studiis atque artibus annitetetur, nihilominus tamen, aduersariis vrbem strenuè propugnantibus, post ali- *Sicula expeditio frustrà ab Andegauens. tentata.*
quot leuiora prœlia, obsidionem soluerit, & mox cum mille & quingentis cata-

phractis, magnoque peditum numero vniuersam insulam variis excursionibus, dimidium fermè annum, diuexauit, eamque plurimis detrimentis affecit, donec
1326. hostili potentiæ ac viribus cedens, in Apuliam, voti impos remigraret. Posthæc, in agro Ligustico noui motus exarserunt. Cùm enim Castrucius Castracanis, cuius superius mentionem fecimus, Florentinorum castra disiecisset, ac per aliquot menses, nemine contraire ausо, illorum ditionem variis populationibus deuastasset; insequenti anno, sese Gibellinis adiungens, maiorem partem oræ Orientalis occupauit, adeò vt Patres ad illius conatus iuhibendos, Lucam Nigriũ cum delecta manu expediuerint: isque primo accessu arcem Rapallitanam inuasit, ac illam, breui temporis interuallo, & priusquam Castruciani milites subsidio aduenirent, vnà cum oppido ac locis conterminis, certis quibusdam legibus & conditionibus, recepit. Deinde Reggium profectus, turrim hostili præsidio
1327. firmatam, occupauit, & mox in agro Pegiano arcem extrui curauit. At sub initium posteri anni, quidam spurius è Bertolota familia, Gibellini nominis studiosus, cum Castrucio clandestina consilia iniuit, & ducentorum militum robore stipatus, multa iam nocte, de-improuisò Sextrum Orientalem adortus est, ita vt oppidani metu exterriti, patrios lares nec sine triginta hominum clade deseruerint, suasque coniuges, familias, & facultates victorum prædæ atq. arbitrio per-
Exemplum continentiæ. miserint: quæ tamẽ ipsis, dicto citius, illæsa pudicitia, vnà cũ bonis ac penatibus, summa continentia, & raro mitissimi animi exemplo restitutæ fuerunt. Interim Genuæ nouus delectus habitus, & aliquot militares cohortes, duce Luchino Fliſco, in aduersarios amandatæ, qui hostilem potentiam veritus, non vltra Clauarim progredi ausus est: Quòd nisi per idem tempus, nouæ turbæ Castrucium in Etruriam reuocassent, haud dubiè Respub. in grauissimum discrimen incidisset, cùm præsertim iisdem diebus, Spinulæ inopinatò Monœci arcem, suæ
Ludouicus Bauarus. ditionis fecissent. Ea tempestate Romano imperio præerat Ludouicus Bauarus, Rudolphi Imperatoris ex filia nepos, qui à septemuiris Principibus Cæsar designatus, nihil habuit antiquius, quàm vt statim emẽsis Alpibus, in Italiam descẽderet, cùm præcipuè nonnulli ex dynastis ac regulis, illum ad hanc profectionẽ summoperè cohortarentur, quò sua auctoritate atque potentia Cæsarianas partes & clientelas firmiùs constabiliret. Proinde, omnibus rebus in Germania ritè dispositis, sese ad hoc iter accinxit, primoque Mediolanum venit, vbi ferreo diademate, vti moris erat, insignitus fuit. Inde Lucam profectus, Pisanos obsedit, quòd portas ingressuro præ metu clausissent, atque ab vrbe illum auertissent. Sed Pisanæ oppugnationis is tandem exitus fuit, vt Castrucio copias, pecuniam, & commeatus ad id bellum conferente, & diuersis castris citra Auserim amnem positis, Pisani multis oppidis exuti, Cæsari portas aperirent, & prægrandi pecunia multarentur. Ab hoc insigni studio, apprimeque forti & fideli opera Castrucius à Cæsare Lucensium & Lunensium Dux est appellatus, prætulitque demũ decora insignia & ornamenta nouæ dignitatis. atque inde Pisanos recenti factionum æstu iactatos, nec idem in Repub. sentientes, variis occultæ largitionis artificiis aggressus, ita eorum decuriones circumegit, vt fauente Cæsare, nec abnuente populo, ciuitatis Princeps salutaretur. Ludouico autem Romam contendenti, ad id sollemne officium suscipiendi diadematis inuitatus, cum delecto equitatu & sagittariorum cohortibus comes fuit. Verùm paucos intra dies, illinc in Etruriam rediit, vt Pistorium, eius Prouinciæ haud ignobile municipium, Guelforum proditione à Florentinis occupatum, reciperet: quod quidem, post trium mensium acerrimam obsidionem cum magna hostium ignominia & singulari

sua

sua gloria deditione recuperauit. Quocirca Ligures, à Castrucio, tot accumulatis honoribus claro, & cuncta propè apud Cæsarem præstanti ingenio administranti, iurè sibi metuebant; eaque de causa, ne quid Resp. detrimenti pateretur, ciuitatem summo studio ac iugi labore vndiquaque communiebant. Interea temporis, Castrucio, vti diximus, in Etruriam profecto, Patribus visum fuit, Reip. haud parum conducere, vt arx Vulturij, quam Anfreon Spinula patriæ ereptam, iam fermè ad octennium sibi, veluti iure hereditario ad se pertinentem, vsurparat, tanquam postliminiò reciperet. Igitur anno eius sæculi duodetrigesimo, Senatus consulto ablegati, qui eã summis viribus adorirentur & expugnarent. Quò autem hæc expeditio feliciùs exque animi sententia succederet, Genuæ multis 1328.
scalis clàm præparatis, summo nocturni temporis silentio, illas ab ea parte, quæ munitior ac sublimior censebatur, admouerunt, ea potissimum spe inducti, hanc scilicet, minoribus excubiis ac præsidio custodiri. Præfectus, de hostis aduentu certior factus, & insidiis cognitis, illi cum aliquot præsidiariis armatus obuiam processit, & conserto prœlio, post acrem pugnam, strenuissimè dimicans, interfectus est, & reliqui vnà cũ Anfreonis filio sibi statim fuga consuluerunt. At qui arcẽ occuparant, veriti, ne illam rursus facilè amitterent, quibusdam tedis ac facibus accensis, militi, Phariam turrim nomine Reip. propugnanti, signum, prouti simul conuenerant, dedêre, vt illinc Senatus de totius rei euentu commonefactus, statim supplementum mitteret, ac locum nouo præsidio firmaret, sicuti haud cunctanter id omninò procuratum fuit. Rebus domi foriscque ita sese habentibus, Castrucius in medio florentis gloriæ cursu; quippè qui vix quadragesimum septimum ætatis annum expleuerat, virtute & fama rerum gestarum se- *Castrucij obitus.*
nior, quàm annis, (nam quantum ad gloriam, longissimum æuum peregit) priscorumq. Romanorum magnitudinem, & bellicæ rationis ingenia diligenter ac feliciter æmulatus, fato concessit. Moriens, Henricum filium testamento imperij reliquerat hæredem, quem paucis pòst diebus, Ludouicus Cæsar, cuius suprà mentionem fecimus, vnà cum fratre dominatu exuit, Germanicis præsidiis
impositis, quorum duces breui temporis interstitio, Lucam Gerardo Spinulæ, vi- 1329.
ro opulento, & Gibellinæ classis Præfecto, quatuor & septuaginta millibus aureorum, non sine maxima Senatus indignatione, cum ipsius Spinulæ, aduersæ *Luca Gerardo Spinulæ diuendita.*
factionis tùm facilè principis, potentiam & ambitionem haud mediocriter suspectam haberet, diuendidêre. Inter hæc, Andegauensis, quinque & quadraginta Liguslicas triremes mercede conduxit, quæ, duce Luchinio Nigrio, in Apuliam adnauigarunt: contrà Gibellini, qui erant Sauonæ, tres ac triginta pro Friderico Siciliæ rege instruxerunt, eásq. cum reliqua parte regiæ classis, quæ ductu Cæsaris filij, Liguslicarum numerum æquabat, coniunxerunt, eo tamen euentu, vt his tantis apparatibus, nihil omninò, per id quidem tempus, memoria dignũ gestum fuerit. Postero anno, qui fuit vndetrigesimus, Antonius, siue, vt aliis 1329.
placet, Aitonus, Auria tres hostiles triremes, multis mercibus ac exoticis rebus onustas intercepit, parique successu mense Augusto, quatuor in Sardinia, deinde tres, quæ ad Gallos Narbonenses pertinebant, & mense Octobri duas itidem, quę paulò antè è portu Veneris soluerant, occupauit. Circa hæc tempora, in vrbe *Genua fame ac morbis vexata.*
summa rei frumentariæ inopia laboratum, adeò vt modius tritici fermè quatuor libris diuenderetur. & initio subsequentis anni, febris quædam continua, & dysenteria, ciuitatem, adeoque omnem fermè agrum Liguslicum, supra modum diuexauit atq. afflixit; quo quidem morbi genere innumeri vtriusq. sexus è medio sublati. Porrò vbi ex annonæ pænuria & caritate fames inuaserit, ibi quoq.

variis morborum generibus homines conflictari, longa experientia compertum est. Quin etiam sæpenumerò pestis, hæc duo, ceu legitima soboles comitari consueuit. Ceterùm, quàm misera, rabiosa, & malesuada res sit fames ac sitis, haud sanè paucis verbis commemorari potest. Nec rarò, præsertim in diutina vrbium obsidione, euênit, vt solitis alimentis atque cibariis, moxque iumentis, equisque, & ceteris animalibus, quæ profana fœdaque in vsum necessitas vertit, absumptis, virgulta postremò & stirpes, & internatæ saxis herbæ auulsæ, miseriarum patiętiæq. documentum extiterint. Est apud Iosephum fames descripta temporibus Vespasiani in Hierosolymitana oppugnatione, ac etiam à Nicephoro temporibus Iuliani, & Maximini. Famem verò fuisse per orbem propè vniuersum Annales asserunt, anno Domini 537. In Gallia similiter anno 660. quo Dagobertus Francorum rex thesaurum templi in vsus pauperũ erogare coactus est; id factum aliis sacrilegium esse volentibus, aliis opus pium, & laudabile. De Ptolemæo Lagi filio veterum Annales prodiderunt, quum peragrãti Ægyptum, comitibus non consequutis, cibarius in casa panis datus esset, eum negasse vllum cibum vnquam sibi visum suauiorem. Aderat enim optimum condimentum fames, vti etiam, quoad sitim attinet, iidem de Dario vltimo Persarum rege commemorant, qui cũ in fuga aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit, vnquam se bibisse iucundius. & Artaxerxes, cùm in fuga quadam, direpto illius commeatu, aridis ficis & hordeaceo pane vesceretur, Dij boni, inquit, cuiusmodi voluptatis hactenus inexpertus fui! At Lysimachus superatus à Domitiano in Thracia, cùm seipsum totumque exercitum propter sitim tradidisset, postquã captiuus bibisset, O dij, inquit, quàm paruæ voluptatis causa me ipsum ex rege seruum effeci! Sed me humanarum calamitatum exemplis inhærentem, suscepti argumenti series domum reuocat, vtque inceptum prosequar, adhortatur. Dum Resp. intestinis & plus quàm ciuilibus bellis atrociter iactatur, nonnulli ex Christiani orbis Principibus, eius vicem commiserati, omni ope studebant efficere, vt tandem, mitigatis animis, ad mutuam pacem & concordiam redirent; in primis verò Galliarum rex, qui summo studio id procurabat, eaq. de causa vtriusque partis legatos ad se mitti postulauit, ad quem etiam Rubertus rex suos oratores ablegauit. Ceterùm, tanta erat animorum distractio, vt post multas disceptationes ac sententiarum varietates, tandem rebus infectis, quisque ad suos remigrarit. Auria interim, cum quatuordecim rostratis omnem Ligusticæ oræ tractum variis rapinis ac populationibus infestabat, & præter cetera detrimenta, quibus Remp. affecit, etiam oppidum, vulgò S. Rhemi, recèns occuparat. Proinde ad illius vim & conatus reprimendos, Senatus consulto decem triremes sub Friderici Maraboti præfectura, quoad maius supplementum decerneretur, eductæ; quarum duæ, maris sæuitia ac tempestate circa Sardiniam, citra tamen cuiusquam cladem, submersæ fuerunt. Reliquas, hostis conspicatus, protinus inuadere constituit, ac per integrum diem insecutus est, adeò vt cùm illarũ Præfectus, adumbrante vespera, eò necessitatis sese adactum esse conspiceret, vt omninò sibi confligendum foret, ne, impar numero ac robore, pugnam, cum maximo suo detrimento, inire cogeretur, insigni quadam solertia & stratagemate imminens periculum euitauerit. Siquidem, posito in mari scuto eximiæ cuiusdam magnitudinis, ac desuper laterna, seu lampade accensa firmissimè defixa, omnibusque triremium luminibus extinctis, cùm ipse clypeus vnà cum lychno subinde æquoreis fluctibus continentem versus iactaretur, & Auria hostilis classis lumen arbitratus, illàc suum cursum inflecteret, hæc, quæ sub noctis tenebris,

Stratagema militare.

vix

vix vnius ſagittæ iactu ab aduerſariis diſtabat, eueſtigiò ſeſe illinc proripiens, Genuam ſalua & incolumis peruenit. Eodem temporis tractu, in ciuitate maximi motus extiterunt. quippe cùm lictores quendam exulem ac proſcriptum in Cataneorum ædibus intempeſta nocte cepiſſent, ac eum in carcerem pertraherent, continuò ipſi, ac eius clientes, raptis armis, nudatiſque enſibus, illum vi ex apparitorum manibus abripuerunt. Quod vbi primùm regio Præſidi ſignificatum eſt, ipſe, vt in eos animaduerteret, orta luce, vrbanam multitudinem, ad ictum æris excitauit, & vnà cum populi Abbate ad illorum ædes perrexit, adeò vt cõpluribus patriciæ dignitatis, ad Cataneis opem ferendam accurrentibus, in vrbe ſumma imis, & ſacra profanis miſcerentur. Et nobiles quidẽ, erectis vexillis iuxtà D. Gregorij cœnobiũ, populares verò iuxta ædẽ Laurentio ſacrã cũ populi Abbate, ſeſe, ſublatis ſignis, præſidio ac munitione firmarũt, ipſiſq. Cataneis per internuncios indicarũt, ſe, niſi infra vnius candelæ accenſę ſpatiũ, regio legato debitum officiũ atq. obedientiã præſtarent, omnes ſuas vires in eorum pernicię ac exitiũ conuerſuros. Ceterũ, Abbas vnà cum ſuis minimè hoc tempus præſtolatus eſt, quin potius plebs omnis moræ impatiens, & præfixo termino neglecto, cum ingenti frequentia & multitudine ipſos patricios in ſuis compitis ac vicis, vbi ſeſe trabibus, ceteriſq. propugnaculis circumſepſerant, ſummo impetu adorta, ad multas horas dubio atque ambiguo Marte cum illis conflixit, donec tandem fortuna ad ipſos nobiles inclinante, non abſque inſigni clade illinc repelleretur. Verumenimverò cùm Catanei, ac illorum fœderati, apertè intelligerent, hac ratione ſuos aduerſarios, qui patriæ bellum inferebant, indies potentiores fieri, de communi conſenſu octo ex ſuis præcipuis ad regium Præſidem miſerunt, & Abbatis populi, publicæ tranquillitatis otiiſque longè ſtudioſiſſimi, opera & auctoritate, cum illo, reconciliatis animis, in gratiam redierunt; non parum deinceps cum Grimaldis ac Fliſcis conqueſti, quòd nimirum, in tam propinquo ſummæ rei diſcrimine, nulla ſibi auxilia & ſuppetias tuliſſent: ſeque potius aduerſæ partis imperium laturos aiebant, quàm vt vulgo atque inconditæ multitudini vlla ex parte ceſſuri eſſent. ſimulque adijciebant, ipſos quidem toto cælo aberrare, ſi eius patrocinio & gratia innixi, ea ratione ad ſupremum Magiſtratum aſpirarent, ſicuti etiam re ipſa breui experirentur. In hoc rerum curriculo, Tarraconenſes, qui variis temporibus plurima incommoda vtrique parti intulerant, & ab vtraque viciſſim haud modicis detrimentis affecti erant, ingentes apparatus terrà marique aduerſus Ligures facere, multaque hoſtiliter moliri. Proinde vtraq. pars cũ diutinis & cruentiſſimis bellis defatigata, tum etiam imminẽtibus periculis deterrita, tandem depoſitis odiis, ac mutuis ſimultatibus abolitis, animi cogitationes ad ſaniora conſilia flectere incœpit, & Cal. Martij de mutuo conſenſu indutias pepigêre: quæ deinde in annum productæ, vt commodiùs de ineundæ pacis rationibus vtrimque tranſigeretur. Interim habitis comitiis, Senatus conſulto octo ciues declarati, qui pacis conditiones ritè examinarent atque perpenderent. Et poſtquàm variis ſententiis decertatum eſſet, tandem vnanimi vtriuſque voluntate conſtitutum fuit, vt omnium controuerſiarum ipſe Andegauenſis, cui totius Reipub. imperium, vti diximus, demandatum erat, abſolutus iudex atque arbiter deſignaretur. Igitur quatuor & viginti oratoribus ad eum, Neapoli tunc degentem, vtrimque ablegatis, breui effectum eſt, vt quarto Non. Septemb. pax certis legibus & conditionibus iniretur: quarum quidem præcipuæ ac inſigniores fuêre, vt Reſpub. in poſterum, ſicuti hactenus, ipſius regis nomine adminiſtraretur: vt deinceps publica munia & magiſtratus æquali

Genuæ nouus tumultus.

1331.

Pax Gentis inter Guelfos & Gibellinos.

dignitate & gratia inter vtrumque ordinem partirentur. Præterea, vt quisque suis penatibus ac bonis in integrum restitueretur. Hæc vbi primum Genuæ intellecta, vniuersam vrbem incredibili gaudio & voluptate affecerunt, adeò vt lætitiam illius diei, concursumque ciuitatis, & vota pænè inferentium cęlo manus, spemque conceptæ perpetuæ securitatis, vix vllius hominis, vel disertissimi, eloquentia exprimi posset, quemadmodum nec è diuersò, quantis ærumnis & calamitatibus hæc funestissima bella ad annos sexdecim continuata, Rempub. domi forisque inuoluerint, & supramodum, eius membris distractis atque conuulsis, lacerarint. Et proculdubiò immanes, ac multiplices sumptus, ciuium fugæ ac exilia, ædium euersiones, fratrum, coniugũ, parentum neces, rapinæ alia aque innumera his consimilia, quibus ciuitas hoc temporis spatio miserrimè fuit obnoxia, omnem aliam Rempub. quantumuis immensis opibus & potentia florentem, labefactassent, ac etiam in extremam ruinam & interitum adduxissent.

LIBER SEXTVS.

INITIO præcedentis libri ostendimus, quibus causis Ligures commoti, aduersus Tarraconenses, hactenus socios & amicos, arma induerint, simulq. de illorũ origine & incrementis nõnulla summatim recensuimus. Nunc breuiter nobis explicandum est, cur iterum, vix domesticis malis aliqua ex parte suppressis atque restinctis, arma in eosdem resumpserint, & quídnam deinceps vtrimque variis temporibus gestum fuerit, suo loco ac tempore differetur. Et si verò, post priorem dimicationem, pax inter vtramque gentem certis quibusdam legibus ac formulis transacta fuerit, ipsi tamen cùm propter regni Siculi accessionem, Sardiniã quoq. animo inuaderent, pace polluta ac temerata, subinde cum aliquot nauigiis optimè instructis, vario incursu oram Ligusticam diuexantes, grauiaque ac sæua damna inferentes, eò tandem fiduciæ, dicam, an temeritatis, progressi sunt, vt vel ipsi portui hostiliter, & cum haud mediocri indigenarum periculo imminerent. Proinde cùm infensissimis animis atque armis sese Reip. hostes declarassent, & quæque aspera & aduersa molirentur, Patres iusta ira incensi, ad illorum vim & pernicioſos conatus reprimendos, anno
1332. supra millesimum trecentesimum secundo ac trigesimo, summo iudicio ac celeritate quinque & quadraginta triremium classem egregiè paratam atque instructam, Antonij Grimaldi, viri, præter generis vetustatem, pacis bellique artibus conspicui ductu atque imperio emiserunt: isque mense Iulio è sinu Ligustico soluens, Cataloniam versus enauigauit: in quam secundis ventis appulsus, pleraque Tarraconensium nauigia in littore anchoris adhærentia, subito incendio absumpsit, & mox descensione facta, maiorem Balearicam, & regnum Aragonium haud exiguis cladibus affecit, ipsique Tarraconensium regi & Balearico Reipub. nomine bellum indixit. Qui, vt Ligustici nauarchi ausus & ferociam retunderent, de vnanimi voluntate atque consensu duarum & quadraginta triremium classem, ad hoc, magnum numerum longarum nauium varij generis contra illum instruxêre. At Grimaldus è portu minoris Balearicæ, in quem sese illum inclusuros, & obsessuros, hostes sperarant, impigrè egressus, tanto impetu atq. animi fortitudine illos inuasit, vt hostes eius felici temeritate audaciaq. deterriti, simulque impressionem non sustinentes, sese in turpem ac præcipitem fugam

Bellum in Tarraconenses.

gam coniecerint, noctiſque beneficio, ac maris ſæuitia, & aduerſante vento, vniuerſi incolumes euaſerunt. Et quoniã æſtas iam præcipitarat, ſummaq. cõmeatus inopia premebatur, quindecim ex ſuis triremibus in Siciliam aduerſus hoſtem ablegatis, ipſe cum reliqua claſſis parte Genuam delatus, eximium decus regiarum claſſium fugatarum, vnaque ingentem prædam in patriam rettulit. Per idem fermè tempus, incolæ Bonifacij cum duobus roſtratis & aliquot nauigiis perbellè inſtructis, triremim Aragonicam circum eos ſinus prædabundam adorti, ea facili negotio potiti ſunt. At menſe Ianuario ſubſequentis anni, Genuã 1333.
S. C. decem triremes ſub Othoboni Marini præfectura, & menſe Aprili totidem aliæ ſub Ianotti Cicadæ auſpiciis armatæ, ac in eundem aduerſarium eductæ fuerunt, qui aliquot hoſtiles naues frumento onuſtas intercepit, & Tarraconenſes viciſſim Liguſticam triremim in Gallia Narbonenſi occuparunt, plurimaque incommoda & detrimenta vltrò citroque, nec citra multorum cladem ac interitum hoc anno inflicta. Quandoquidem, vtriuſque partis animi ſic omninò exacerbati erant, vt in omnem ſæuitiam proni, in cuiuſque vitã inquirerẽt. Ad hæc quidam notus è Bertolota familia, in maritimo oræ Orientalis tractu, Carpena, & pleriſque aliis locis Liguſtici agri ademptis, haud leues tragœdias & turbas concitauit. Ceterùm proximo anno, Genuæ eiuſdem Senatus decreto, decem roſtratæ Salagri Nigrij, viri, vltra generis amplitudinem, togæ bellique operibus 1334.
clari auſpiciis armatæ, ac emiſſæ: qui verſus inſulas Baleáricas curſu nauigationis flexo, cùm fortè fortuna in quatuor ingentes onerarias Catalanorum delectorum numero refertas (mille enim & octingentos fuiſſe referunt, in hiſq. centum & octoginta primæ nobilitatis & equeſtris dignitatis viros, qui vnà cum ſuis cõiugibus ac liberis in Sardiniam, ad expugnandum eam inſulã, cuius maior pars ſub Brancæ Auriæ, viri ea tempeſtate ſummis opibus & auctoritate florentis, imperio tenebatur, adnauigabant, ſiue, vt aliis placet, illinc patriam verſus redibant,) incidiſſet, earumq. occupandarum ingenti ſtudio flagrans, illas, licet aduerſo Euro & ſæuiente pelago, ſumma conſtantia per decem dies inſecutus eſt: quoque ſuorum animos ad eos inſequendum, & ad pugnam ciendam vehementius inflammaret, ſimulque nauium celeritatem curſu triremium adæquaret, militari conſilio atque aſtu annonam vnà cum reliquis impedimentis in mare proijci ac præcipitari iuſſit, ſuoſque breui, ſed preſſa & neruoſa oratione, quæ ſapientia præuiſa, aptaque imminenti certamini differens, hortabatur, ne ferrum perhorreſcerent, cùm longè turpiori ac tetriore mortis genere, hoc eſt fame, atque inedia illis pereundum eſſet. Quippe annona in mare proiecta, nullũ ipſis relinquebatur alimentum, niſi quod ex debellata claſſe, commeatibus referta, ſibi acquirerent. Quibus ſanè tantoperè accenſi ſunt, vt eos tandem remorum velorumque beneficio aſſecuti, ſignoque prœlij dato, illos ſummo impetu inuaſerint, eo quidem ſucceſſu, vt Ligures, poſt longam & cruentam vtrimque dimicationem, circiter octingentos ex aduerſa parte contrucidarint, & vltrà eos quos grauiſſimis & lethalibus vulneribus affectos in Sardinia reliquerunt, trecentos ac ſexaginta captiuos fecerint: atque ita hoſtiles naues in ſuam poteſtatem redegerunt. Huic autem bellicæ gloriæ, quam Salagrus in hac inſigni expeditione præſtitit, ſingulares continentiæ laudes haud parum omninò addunt ſplendoris, vt exemplum in omnes partes nobile ac illuſtre appareat. Is enim à matronarum corporibus violandis graui edicto ſuos prohibuit. quas, deſcenſione in Sardiniam ad Calarim facta, liberas vnà cum ſuis viris atque incolumes dimiſit, pudori muliebri contumeliis obnoxio parcens, vnumq. ex captiuis,

Salacer, Nigrius.

Genuenſ. victoria aduerſus Tarraconenſe.

ptiuis, quem generis decus nobilitarat, compertum, quòd coniugem, egregia & præstanti forma, ne hostium præda fieret, ante nauium expugnationem, amoris stimulis exagitatus, immaniter iugularat, securi percuti iussit: quod se non tam puniendi flagitij causa, quàm indignatione commotum facere dixit, quòd ille ipsius pariter ac Genuensis populi continentiæ tantoperè diffisus esset. Paucis pòst diebus, Tarraconenses cum sex triremibus probè exornatis, in oram maritimam præteruecti, nonnullas Liguſticas triremes atque nauigia interceperunt, & in maiorem Liguſtici nominis contumeliam, quosdam Genuens. ignominiosæ mortis genere affecerunt. Id verò vbi primùm ad Salagri aures fama detulit, iusta ira & dolore ad vltionem incitatus, denuò cum decem triremibus Genua egressus, inter nauigandum circa finem Septemb. plerisque hostilibus nauigiis, Liguſtica præda, eius nempè quam paulò antè sex Aragoniæ triremes ceperant, onustis, obuiam factus est, eaq. omnia breui in suam potestatem redegit: & mox quatuor aduersarias triremes atque onerariam iuxta Sardiniam circumuagari intelligens, classe bipartitò distributa, eam insulam præcinxit. Ceterùm, hostis Salagrum conspicatus, eum tanta festinatione adortus est, vt vix Liguri ad arma expedienda quicquam otij ac temporis concederetur. Tanta nihilominùs fuit animi præsentia & fortitudine, vt, consertis manibus, Tarraconensium nauigia cum insigni eorum strage, vtpotè circiter quingentis ac sexaginta interfectis, & centum quadraginta in patriam secũ abductis, expugnata & capta fuerint. Posthæc, Calaritanam oram secũda nauigatione repetens, vbi illuc appulisset, in classis Præfectum, & quendam trierarchum, præcipuos auctores, vt in captiuos Ligures tam fœdo mortis genere, cruce scilicet, ac patibulo, desæuiretur, pari pœna ac supplicio animaduerti iussit. Circa hæc tempora, cùm ijdem hostes, Ligures, qui Peram, olim Galatam, vrbem è regione Constantinopolis, trans sinum illum qui vtrique populo stationem efficit, sitam, & Genuensium coloniam, haud mediocribus damnis atque incommodis afficiissent, Genuæ S. C. septem triremes instructæ, subque Barnabæ Catanei, viri, præter suorum maiorum stemmata, prudentiæ ac rei bellicæ gloria florentis, iussu & auspiciis emissæ fuerunt, qui statim in oram Orientalem nauigatione suscepta, cùm in quadam Ægypti vrbe à Mauritanis inhabitata, in duas Tarraconensium onerarias, ab ipsis atque indigenis strenuè defensas incidissent, illas, post acrem dimicationem sui iuris factas, protinus iniecto igne concremauit. Illud quoque neutiquam silentio prætereundum videtur, nempe hoc anno, Ioannem Fornarum, Cæsareæ, vulgò Alexandriæ, à Palea cognominatæ, ex vetusta ac nobili familia ortum, & acerrimum Guelfarum partium propugnatorem, relicto natali solo, Genuam cum quinque liberis, scilicet, Thoma, Petro, Girardo, Dominico & Ludouico, ac centum aureorum millibus in præsenti expeditaque pecunia concessisse: quem Senatus cùm propter familiæ claritudinem, & insignes animi dotes, tum etiam vt ipsi, qui hoc flagrantissimè cupiuerat, hac in parte obsequeretur, in patriciorum ordinem cooptauit. Superiùs commemoraui, anno eiusdem sæculi vno ac trigesimo, Genuæ Ruberti regis opera & auctoritate pacem inter Guelfos ac Gibellinos tandem initam & constitutam fuisse. Ceterùm anno eiusdem æui quinto, hæc iterum cum insigni Reip. detrimento ac exitio, ex noui Præsidis in vrbem aduentu contaminata. Quippè, cùm veteri Prætore, qui centum ac viginti equitum grauioris armaturæ satellitio stipatus, rebus gerendis summa cum laude præfuerat, subrogato, Bulgarus Tolentinas, vir sollertis prouidiq. ingenij, & qui sublimes spiritus gereret, ac priori anno, quo Resp. sese Andegauensis

Pera.

Ioannes Fornarius.

1335.

degauensis imperio sponte subiecit, in ciuitate supremum Magistratum obtinuerat, cùm trium ac triginta cataphractorum præsidio Neapoli Genuam, quò in alterius locum substitueretur, missus esset, Gibellini, cùm antea de ipsius aduentu nihil certi & explorati habuissent, continuò in haud leuem suspicionem deuenêre, illum à Guelfis, ea potissimùm de causa euocatum atque in vrbem accersitum, vt suas partes tueretur: atque ob id summoperè indignati fuerant. Et licet complures vtriusq. ordinis ciues publicæ tranquillitatis amantes, nullisq. studiis addicti, suam auctoritatem interponerent, ac enixè operam darent, vt omnibus suspicionibus & querimoniis è medio sublatis, quisque paci & concordiæ summis conatibus operã nauaret; nihil tamẽ consequi ac impetrare potuerunt. Cùm enim Guelfi pridie Non. Febr. in vico, cui nomen Susilia, nonnullos Imperialis familiæ adorti essent, statim publicè arma correpta, mucronesque denudati, & vtriusq. factionis præcipui auctores sese maioribus viribus ac præsidiis præmunire connitebantur, adeò vt Gibellini, Saluagos ea tempestate summis opibus & clientelis innixos, atque alterius studij fautores, reconciliatis animis, simulque Sauonensium ac plerorumque aliorum auxiliis imploratis, in suas partes ac studia pellicerent. Post hæc, Imperiales, ac fœderati totam Siciliæ regionem, vsque ad D. Catharinæ ædem porrectam, nec non Aurianum forum & loca his contermina, strenuè propugnabant. At reliqui, ceteram vrbis partem vnà cum præcipuis turribus ac munimentis tuebantur & obuallabant, quorum quidem ope ac robore, octo triremes, & pleraque alia nauigia multo bellico apparatu instructa, quarto Cal. Martij à suis aduersariis transmissa, aliquãdiu portu prohibuerunt. Ceterùm, exiguo interstitio, qui eis deuehebantur, in Darsenam descensione facta, clientum atque amicorum patrocinio, portam, vulgò Campi, & finitimas turres, occuparunt; eoque successu ferociores, & in portum vsque Aurianum excurrentes, illinc summa vi atque impetu hostem propulsarunt: quo quidem tempore cùm Ioannes Fliscus, Caroli filius, aduersæ partis vel præcipuus propugnator, à Saluagis, tunc armis ac bellatore egregiè circumseptis, & neutrarum partium, frustrà auxilium ac suppetias imploraſſet, iuxtaque conspiceret, inter eiusdem factionis duces, haud modicam animorum distractionem esse, ne seipsum in aliquod præruptum atque anceps periculum cõiiceret, quamprimùm vrbe digressus est. Huius discessu, & Saluagis opem omninò detrectantibus, Guelfi extemplò sic animis concidêre, vt sibi suisque viribus ac potentiæ supramodum diffisi, & quæque aduersa ominantes, Reipub. administrationem semper hactenus à se in perplexis dubiisque temporibus, ac etiã periculosissimis bellis intrepidè constanterque defensam & conseruatam, suis capitalibus aduersariis vrbem, non citra maximum illius, propter euitatas cædes, beneficium, deseruerint. Hi verò, simulac sese liberum & absolutum Reip. imperium adeptos intellexerunt, haud imprudenter speculati, neminem celerius opprimi, quàm qui nihil timeret, & frequentissimum initium esse calamitatis securitatem, nihil omninò in mora habuêre, quo minùs ea omnia maturè ac sedulò prospicerent, quæ seipsos in hoc supremi honoris fastigio quàm firmissimè constabilirent. In primis autem publico edicto sanxêre, vt quilibet suis penatibus ac fortunis redderetur: Ad hæc, vt regius legatus, persoluto illi prius debito stipendio, vnà cum sua familia & comitatu saluus atque incolumis aliò commigraret. Præterea sept. Idus Martij Galeotus Spinula, & Raphael Auria, regni Siculi summus maritimarum rerum Præfectus, quem vulgò Almirotem vocant, Reipub. moderatores, quorum præfectura dumtaxat bimestri spatio termina-

Guelfi cedũt Gibellinis.

minaretur, Ancianiſque ciuibus, ac populi Abbate, ceu collegis & fidis coadiutoribus ſibi adiunctis, deſignati; ac publico Senatus conſulto decretum fuit, vt Reſp. in poſterum, Prætoris, Præfectorum, Abbatis, & Ancianorum ciuium conſilio atque auctoritate adminiſtraretur: ſtatimque Becarius Becaria ciuis Papienſis, iuriſconſultus, & equeſtris ordinis ac dignitatis, Præſes renunciatus; eaq. ratione ciuitas in manus ac poteſtatem Gibellinorum deuenit, & pleriq. ex primoribus populi, antea Guelfi nominis fautores, contraria ſtudia ſecuti ſunt: paucorumque dierum interiectu, omnes arces ac propugnacula Liguſticæ ditionis, præter Monœcum, ab ipſis recepta. In hoc rerum tractu, bellum Tarraconenſe, quod paulò anteà conſopitum & maiori ex parte ſuppreſſum videbatur, denuò exarſit. Igitur Patres non ignari, minimè cunctatione opus, vbi perniciosior ſit quies, haud cunctanter primò ſeptem triremes, ductu filij Eduardi Auriæ, cuius quidem nomen apud veteres Annales non extat, omnibus bellicis apparatibus aduerſus eam gentem inſtrui ac emitti iuſſerunt. iſque duas hoſtiles triremes, & quædā alia nauigia intercepit: deinde paucis interpoſitis diebus, duodetriginta roſtratæ naues ſub eiuſdem Eduardi Auriæ, viri & bellicis operibus & ciuilibus artibus ea tempeſtate clariſſimi, præfectura atque auſpiciis eductæ. Qui è ſinu Liguſtico in Panhormi portum præteruectus, duas Tarraconenſium onerarias cepit, & flammis abſumpſit: moxque deſcenſione in continentem facta, ipſis tantum formidinis ac terroris incuſſit, vt nemo illorum ex ſua ſtatione prodire auderet. Ceterùm, initio proximi anni, iiſdem Præfectis indutiæ inter regem Aragonium ac Balearium tranſactę, ac poſtmodum menſe Septembri pax vtrimque firmata. Interim Guelfi, tametſi, nouercante fortuna, à Reip. adminiſtratione atque imperio excidiſſent, nihilominus tamen reſumptis animis, & occaſionum haud ſegnes, cum aliquot nauigiis probè exornatis, Liguſticæ oræ tractum variis populationibus & rapinis inquietare, omniaque hoſtiliter moliri, breuique poſt, Monœci, quem locum adhuc in ſua poteſtate retinuerant, cum decem triremibus optimè præparatis, eò tandem fiduciæ progreſſi ſunt, vt etiam Genuenſi portui, non abſque ſummo totius propè vrbis metu ac periculo, imminerēt. Quare ad illorum impetus & audaciam cohibendam, S.C. decem triremes, ac totidem pro illarum nauium, quæ variis multique pretij mercibus onuſtæ, in Græciam & Syriam adnauigabant, ſecuritate, inſtructæ ac expeditæ, ſimulque menſe Maio ſub diuerſis ducibus ac trierarchis emiſſæ. At ipſi, dum Genuæ de apparatibus agitur, per mare Tyrrhenum ac Siculum excurſione facta, non exiguis detrimentis aduerſam partem affecerunt. breuique poſt, iterum in oram littoralem delati, Sextrum, Liguriæ municipium, tenui præſidio cuſtoditum, facili negotio occuparunt. Quo ſanè factum eſt, vt Genuæ actutum præter ſuperiorem claſſem, quatuordecim triremes, & circiter quadraginta egregiè inſtructa varij generis nauigia, duce Napolione Spinula, Galeoti filio, iuuene impigro ac ſtrenuo, expedirentur, eo tamen ſucceſſu, vt hoſte præ metu relictis ſcalis, & nonnullis qui eodem fermè tempore in terram deſcenſionem fecerant, ſeſe Monœcum recipientibus, Præfectus haud multo pòſt, claſſem in Genuenſem portum reduxerit. Inter hæc, Spinularum nauis negotiatoria à duabus hoſtilibus intercepta fuit, eiuſque ſcriba & Præfecto contrucidatis, Neapolim deducta; ipſique remiges, perſoluto pretio, dimiſſi. Subſecuti anni principio, habito Senatu, oct. Cal. Aprilis publica ſuffragatione decretum fuit, vt præfecti, quorum proximè mentionem fecimus, vſque in finem Octobris in ſuo munere, ceu protectores vrbis, perſiſterēt, & mox

Bellum in Tarraconēſ. inſtauratū.

1336.

1337.

in tren-

in triennium Reip. præeſſent, ſimulque delegatum, ſeu vicarium, cui eſſet legū peritia, ſine vllo Prætore haberent, deque illorum voluntate atque conſenſu, populi Abbates crearentur. Cæterùm, proſcripti ac extorres, turbidis rebus intrepidi, & ad omnem occaſionem intenti, circa hæc tempora, nouа claſſe, nempè duarum ac viginti triremium, inſtructa, iterum iuxta portum delati ſunt; neminèque obſtante, cùm nondum Genuæ res naualis in procinctu atque ad manus foret, plurima incommoda & detrimenta, pleriſque in locis, Liguſtico nomini atque imperio ſubiectis, intulerunt: & præter cetera, Monœcum reuerſi, duas Venetas naues eximij roboris ac magnitudinis, quæ multis atque opulentis mercimoniis refertæ, ex Gallia Belgica redierant, occuparunt: eaque de cauſa parum omninò abfuit, quin repentè violatis temeratiſque indutiis, acerrimum bellum inter vtramque gentem, initio ab ipſis Venetis orto, recrudeſceret. Quippè, cùm poſt exiguum interuallum, Franciſcus Marinus cum decem nauigiis, quibus in Peloponneſum adnauigarat, totidem Venetis fortè occurriſſet; horum præfectus Marino per myoparonem ſignificari iuſſit, vt, demiſſis velis, ſecum in colloquiū atque congreſſum veniret. Quem cùm ipſe abnueret, ac diceret; neque ſibi, neq; Reip. Genuenſ. quicquam negotij cum Venetis in præſentiarum eſſe: Venetus, hoc reſponſo tradito, ſtatim per internuncios illi bellum indixit, adeò vt, nulla mora interpoſita, ſeſe mutuis armis impeterent, & multo vtriuſque partis ſanguine, cum pari robore ac nauigiorum numero inuicem confligerent, inter ipſos dimicatum, donec tandem compluribus Vtrinque deſideratis, necnon ſex Venetis triremibus captis, fortuna à partibus Genuenſium ſtaret. At poſtquam Venetus Senatus totam cauſam ſigillatim ac plenè intellexiſſet, licet haud mediocri detrimento affectus, nihil ſanè vlterius contra Ligures attentauit, eoque factum eſt, vt pax, eo quidem tempore, ab vtriſque populis inuiolata atque illæſa perduraret. Exitu anni, Lombardus Spinula Voltagij caſtrum occupauit: eodemque tempore Fridericus Siciliæ Rex, non abſque ingenti eorum Genuenſium, qui ea tempeſtate vrbanis rebus cum imperio præſidebant, dolore atque mæſtitia, quam etiam lugubri veſte aliquandiu teſtati ſunt, ex hac vita deceſſit. Interea temporis, inter Galliæ ac Britanniæ reges, crudeliſſimum bellum vigebat, eaque de cauſa proximo anno Genuæ in gratiam regis Galliarum viginti triremes, quarum opera aduerſus Anglos in mari Oceano vteretur, Antonij Auriæ auſpiciis eductæ. Vbi verò, iam bellis aliqua ex parte ſedatis atque compoſitis, milites exautorandi ac dimittendi eſſent, inter ipſum Præfectum ac trierarchos, quorum plerique amplis familiis orti erant, & illarum gubernatores ac remiges, ſtipendiorum cauſa, vt interdum fieri conſueuit, ingens controuerſia exorta eſt: & diſcordia eò vſque creuit, vt ſocij nauales, ipſas triremes in ſuam poteſtatem redigerent, & quidam Petrus Capurrus nauta, Vulturij genitus, circiter quindecim naucleris ſibi aſſociatis, regem adiit; apud quem de claſſis præfecto, ceteriſque trierarchis grauiſſimè conqueſtus eſt. Ceterùm Rex, in nobilium gratiam propenſus, illū ſtatim, indicta cauſa, vnà cum ſuis in vincula conijci iuſſit. Quod vt primùm fama innotuit, nonnulli ex turmis naualibus eueſtigiò in oram Liguſticam præteruecti, longè lateque diuulgarunt, in ipſum Capurrum, & ſocios, turpi ac ignominioſa nece animaduerſum. Etſi verò paucis pòſt diebus, rem longè aliter ſe habere compertum fuerit, eoſque priſtinæ libertati reſtitutos, planè intelligeretur, nihilominus indigenæ acerrimum odium in ipſos patricios concepêre, adeò vt nautæ Sauonenſes, cùm ex Belgio in patriam redirent, nobilium iniurias veriti, complures accolas Vulturij, Pociferæ vallis, & Biſamnis

Franciſcus Marinus victor contrà Venetos.

Friderici Cæſaris interitus.

1338.

1339.

ſibi

ſibi aggregarent, ſimulque Sauonæ in ædem Dominico ſacratam conuenientes, de militari delectu habendo conſilia & rationes iniuerint. Huius rei fama ſimul ac in vrbem perlata eſt, vt naſcenti incendio maturè occurreretur, S. C. Eduardus Auria, vir domi militiæque clarus, Sauonam ablegatus fuit; eiuſque tantum abeſt, vt publico nomine vlla ratio haberetur, vt etiam ingraueſcente tumultu, ſeſe quamprimùm in turrim prætorij ſubducere cogeretur, eoque tandem res deducta, vt ceteris popularibus coadiutoribus illinc rectore expulſo, nouum ſtatum popularem introducerent: eiuſque peſtiferi ac exitialis veneni vis atque contagium non modò Sauonenſes, at etiam breui pòſt, Genuam ipſam tabifica labe infecit. Quippè cùm tempus appropinquaſſet, quo, de more & conſuetudine iam longo vſu recepta, nouũ populi Abbatẽ deſignari oporteret, extemplò Reſp. feralibus nouarum ſeditionum procellis atrociter agitari incepit. Nam eo die, quo de communi Patrum ſuffragatione is Magiſtratus renuntiari conſueuerat, complures trium Vallium incolæ ac municipes, vrbem, haud paucis ex plebe, in loco huic electioni aſſignato, ſeſe agglomerantibus, ingreſſi clamitabant, ſe minimè paſſuros, vt deinceps Præfectis vllo modo ſui Abbatis creandi poteſtas permitteretur, ita vt, flagrantiore vi addita, ſimulque aucta ſeditione, viginti homines plebei deſignarentur, qui in atrium, vbi ſuffragia dari ſolebant, introeuntes, foris à pleriſque popularium partium ciuibus, & circumfuſa multitudine, quæ illuc paſſim confluxerat, eo animo, vt rei ſucceſſum inſpiceret, ſuſpenſis animis expectabantur. Verumenimuerò cùm propter diſcrepantes ſententias eorũ quibus ius eligendi erat, cunctatio nimis longa & moleſta videretur, quidam auri fuſilis textor, vir ſimplicis quodammodò ingenij, publicè dixit, haud quaquam ſe ignorare, quiſnam huic muneri quàm maximè idoneus foret, quiſue ceteris omnibus meritò præferri debuiſſet. Cumq. ab his, qui proximè aſtiterant, obnixè rogaretur, vt liberè quod animo ſentiret, enũciaret; ipſe confeſtim Simonem Buccanigram, tunc ibi præſentem, Abbatem nominauit: cuius quidem verbis vix credibile memoratu eſt, quanto applauſu ab ipſo vulgo adſenſum fuerit, & mox à pleriſque Buccanigræ dextera apprehenſa, eius nomen ſublatis vocibus ingeminatum, ſic ſanè, vt qui intus erant, ab huiuſmodi rumore non parum excitati, eiuſque cauſæ ignari, illinc trepidè digreſſi, ac plebis decreto animaduerſo, in eius ſententiam, manibus, pedibuſque deſcenderẽt. Igitur Simoni ab ipſa multitudine, vti moris erat, enſe tradito, ac in ſellam Præfectorum perducto, necnon ipſorum lateri aſſidere iuſſo, illum, ceu Abbatem ſalutauerunt; ipſeque vti erat ſollers ingenij, & principatus appetens, præſentem occaſionem haudquaquam aſpernatus, indicto ſilentio, in hunc modum exorſus eſt.

Simonis Buccanigræ oratio.

Quòd me, præſtantiſſimi ciues, compluribus aliis in hac celeberrima Repub. opibus potentiaque florentibus, præteritis, patriæ charitate impulſi, optimaq; de me exiſtimatione habita, vltrò ad hunc honorem extuleritis; equidem vobis pro hac ſingulari veſtra humanitate atque animi propenſione, immortales gratias ago, ſimulque hoc nomine me plurimum debere, ingenuè fateor & agnoſco. Ceterùm oro, atque obteſtor, vt, quò in poſterum arctiori beneficio ſim vobis deuinctus, iudicij veſtri documẽta aliquo illuſtri teſtimonio magis clara & conſpicua reddatis. Nam licet ipſe, in hoc iamdiu receptę dignitatis gradu, iure ac meritò acquieſcere poſſim, ac debeam; vos tamen oratos velim, vt hanc rem cum veſtris animis paulò penitiùs introſpiciatis. Siquidem, propter huius Reip., iuxtaque meæ familiæ, quæ minimè hactenus in obſcuro verſata eſt, ſed maioribus etiam ornamentis atque muneribus adaucta fuit, amplitudinem, proculdubiò

expedire

expedire intelligetis, vt hoc nomen Abbatis deinceps aliquo insigniori titulo splẽdescat: eoque siquis vestrum fortassis me indignũ existimauerit, facilè assentiar, vt in quempiam alium, fide, consilio ac virtute conspicuum, transferatur. Is enim semper fuit animi mei sensus, eaque natura & consuetudo, vt patriæ decus & incrementum priuatis commodis lubentissimè anteponam: nihilque mihi magnificum & glorioſum arbitrabor, quod non idem cum Reip. salute ac vtilitate connexum atque coniunctum fuerit. Vix autem hæc absoluerat, cùm se gladium de more sibi traditum, ipsis moderatoribus dedita opera velle restituere simulauit: quo statim à feruenti atque incõstanti plebe animaduerso, interpellata eius oratione, denuò magnus strepitus ac rumor excitatus est, cum ingenti applausu ac vociferatione, qua vnanimi consensu passim exclamabant, Reip. administrationem in ipsum conferendam esse. cumque is, dominandi auidus, principem locum summoperè ambiret, illicò respondit, se, postquam eo animo essent vt ipse vnà cum præfectis summæ rei præficeretur, minimè huic negotio refragaturum. At plebs subinde in illius laudem & dignitatem profusa, iterum ingeminatis vocibus, id vnum in primis contendebat, vt nempè, non solùm ciuitatis dominus foret, sed etiam vt Dux ac Princeps omnium suffragio renunciaretur: statimque illum ingenti applausu & fausta acclamatione humeris sublatum, eiusque nomine per vrbis compita & regiones crebrius ingeminato, ad eius ædes perduxerunt. Hic repentinus casus in vniuersa ciuitate haud mediocres turbas concitauit: Nam Rectoribus confestim, nec citra summum vitæ periculum, sese domum recipientibus, indies maiores motus fiebant, nec facilè sedati essent, nisi à nouo Principe per vrbem obequitante, opportunum remedium adhibitum fuisset. Is enim, vt non minori sollertia & industria munus suum aggrederetur, quàm vt ad illud perueniret, antea vsus fuerat, cùm nonnulli, Saluagorum ædes adorti essent vt eas diriperent, ipse quamprimum de hoc scelere commonefactus, versus illas perrexit, & in itinere, cuidam ex sociis redeunti, prædaque onusto, fortè obuiam factus, illum protinus apprehendi, & capite multari iussit. Quo quidẽ exemplo vniuersorum animos ita percelluit, vt vel potissimum causa extiterit, qua breui pòst singuli arma deponerẽt, & quisque ad suum officium rediret. ipsisq. Præfectis supremo magistratu abeuntibus, atque vrbe digressis, mox ad nouum Principem designandum, & Reip. statum corrigendum, animi cogitationes adiecerunt. Igitur proxima luce vniuerso populo in ædem Laurentio dicatam conueniente, de vnanimi consensu ei, sollemni pompa, Ducale sceptrum aliaque Principis ornamenta publicè tradiderunt. Simon, vbi primum supremam potestatem adeptus est, nulla mora interposita, nobiles, præsertim verò illos quorum studia in Guelfos erant propensiora, maiori ex parte albo senatorio erasos, ab omnibus publicis muneribus & dignitatibus abdicauit, atque proscripsit. Ad hæc, nonnullos è Spinularum atque Auriarum familia, quorum opes & auctoritas sibi magis suspecta & inuisa erat, exilio damnauit. Denique, vt plebem sibi magis deuinciret, libros, in quibus publici redditus continebantur, protinus aboleri, atque incendi iussit, adeò vt Resp. omnibus patriciis quodammodo exuta, suisque veteribus institutis atque ordinibus orbata, honestæ cuiusdam tyrannidis speciem referret. huiusque rei memoriam anniuersario sacro, ac dono aurei paludamenti in ædem Augustino sacram delati, publico decreto recoli atque ornari placuit. quod sacrum perpetuo, & numquam interrupto tenore vsurpatum, ad nostra vsque tempora productum videmus. Reip. statu hac, qua diximus, ratione composito ac firmato, simulque

Simon Bucanigra primus Dux ac Princeps Genuens.

Franciſco Nigro Volaterrano iuriſconſulto, Prætore deſignato, quamprimùm ad vniuerſarum arcium & propugnaculorum Liguſtici agri recuperationem ſua conſilia direxit, quæ ſanè omnia, excepto Monœco, cum ſingulari ſui nominis gloria, nec minori patriæ emolumento, in ſuam poteſtatem redegit. His rebus ita peractis, confeſtim ſeſe ad quorundam licentioſorum hominum audaciam reprimendam conuertit, qui Ribellum Grimaldum adorti erant, eò quidem prætextu, vt dicerent, ab eius maioribus olim Lanfrancum Buccanigram & Guielmi fratrem, patruum ſuum, fuiſſe interfectum: iſque ſtatim ipſius Principis iuſſu ac mandato ab illorum manibus abreptus fuit, atque omni periculo exemptus. Etſi verò interim non deeſſent plerique ordinis patricij, qui ſecretò in eius perniciem ac exitium conſpirarent; tanta nihilominus fuit eius vigilantia & induſtria, vt, cõpoſitis inſidiis omnibusq; periculis fato atq. prudentia cuitatis, ſeſe indies in principatu magis atq. magis conſtabiliret. Primus verò qui eius vitæ inſidiatus, baliſta illum interficere conſtituerat, fuit quidã è familia Voltorum, nunc Cataneorum, à primario quodam ciue (nomen apud ſcriptores in incerto eſt) impulſus. Ceterùm, ea conſpiratione detecta, ipſeque decimo quarto Cal. Ianuarij captus, poſtera die ante ædes Prætoris, cui nomen fuit Franciſcus Niger, etiam Vo-
1340. laterranus, capite pœnas perſoluit. Inſequenti anno ac Non. Sept. detecta eſt alia coniuratio, in qua, præter cæteros, fuerunt etiam duo præcipuæ nobilitatis, qui Gibellinas partes ſecuti, cum pleriſque armatis medio ferè noctis ſilentio publicum palatium adoriri ſtatuerant; hiſque cum profugis ac extorribus ſimul conuenerant, vt ſibi eodem tempore maturo ſubſidio aduenirent. Verùm, cùm ipſi in quodam ſtabulo vbi delituerant, deprehenſi eſſent, vnà cum duobus aliis præcipuis auctoribus eodem ſupplicij genere multati fuerunt. Dum res ita domi geruntur, in his locis, quæ ad Orientem vergunt, Saraceni, ſub regis Marocci, qui dictus fuit Boniacob, imperio, indies ſuam potentiam, cum maximo Chriſtiani orbis detrimento, longè lateque proferebant, & prẽter ceteras clades noſtris inflictas, quatuordecim onerarias, & octo ac viginti triremes Chriſtianorum, inter quas fuit etiam quædam Liguſtica, quæ ad Cæſarianos pertinebat, interceperunt. Proinde ad illorum ingentes auſus atque conatus, aliqua ex parte inhibendos, principis auctoritate ac Senatus decreto, ſub Simonis quarti, popularium partiũ ſtudioſi, auſpiciis eductæ: iſque ſecunda nauigatione Peram delatus, cùm Zarabim, Sinopis regulum, cum duodecim roſtratis & duobus aliis nauigiis, in Ponto Euxino Chriſtianorum res mirum in modum diuexare, pro certo intelleXiſſet, ipſe confeſtim ad eum contendit, locoque ab omnibus inſidiis ac periculis remoto, in eius colloquium admiſſus, tandem ſic ab eo diſceſſit, vt ex eius verbis ac promiſſis firmiter crederet, illum, prout ſe facturum receperat, ſeque, adhibito etiam iuramento, obſtrinxerat, Liguſticis rebus nihil prorſus incommodi ac detrimenti in poſterum illaturum eſſe. Itaque Pontum Euxinum emenſus, Capham, olim Theodoſiam, vbi Ligures varia mercimonia exercebant, incolumis peruenit, indeque, propter publica negotia, Trapezuntem, vetuſtam admodũ ciuitatem, à Græcis in extremo Ponticæ oræ conditam, duos Legatos cum duabus triremibus amandauit. Interea Sinopis regulus, ſumma perfidia, iuxta illius gentis morẽ & conſuetudinẽ, vſus, reliquarum Liguſticarum triremiũ reditũ eo cõſilio præſtolabatur, vt illas ſub fide tradita aliquo modo ſui iuris ac poteſtatis faceret. Id verò, ſimulatq. à Genuẽſi prẽfecto haud obſcuris indiciis ac teſtimoniis reſcitum eſt, cũ maxima leuiſſimi iuxtà & crudeliſſimi hominis perfidię, qua, ſicuti antea recenſuimus, in Ligures vſus fuerat, vlciſcẽdæ cupidine inardeſceret, ad

Chriſtianorum clades à Mauris inflicta.

illum

illum enauigauit, ea quidē fiduciæ dissimulatione, vt nihil minus quàm de illius fide ac beneuolentia quicquam omninò addubitare videretur. Et quoniā ab exploratoribus didicerat, hostem contra se cum decem triremibus egressum, illis, quas tunc temporis apud se habebat, viginti nauigia Caphæ summa festinatione sub alia specie instructa, adiunxit: breuiq́ue aduersariæ classi obuiam factus, acieq́ue militariter disposita, & suos cohortatus, in eum protinus intendit, ac intrepidè fortiterq́ue conflixit, eo quidem successu, vt breui capta hostili classe, præclaram atque insignem victoriam reportaret: ac deinde, vt patriæ illatum dedecus & contumeliam vindicaret, quam plurimos eorum fœda & ignominiosa morte necari iussit. Initio proximi anni, cùm inter Alphonsum decimum Castiliæ, ac Libyæ reges, dirum & periculosum bellum gereretur, in quo Hispana classis, plerisque triremibus aliisq́ue nauigiis amissis, magnam cladem acceperat, Alphonsus rex Genuam legatos misit, quibus apud Principem ac Senatum valdè instabat, vt sibi, oblato stipendio ac mercede, auxiliares copias & nouum nauigiorum supplementum conducere liceret, eaq́ue de causa, vt regi gratificarentur, viginti triremes omni bellico apparatu instructæ, subq́ue Ægidij Buccanigræ fratris ipsius Ducis, viri manu prompti ac exerciti militiæ, præfectura & imperio traditæ atque concessæ fuerunt, quibus in Hispaniam prosperis ventis delatus, & cum Mauritanis acri certamine congressus, illorum florentissimas opes fregit atque imminuit, eosq́ue variis temporibus maximis cladibus affecit, adeò, me herclè, vt Alphonsus egregiam illius virtutem atque animi magnitudinem admiratus, quò eum sibi magis magisq́ue deuinciret, simulq́ue apud eum de se, suoq́ue regno quàm optimè meritum, grati ac memoris animi testimonium extaret, eum insigni Halmirotis titulo & perampli Comitatus, vulgò Palmæ, inter Cordubam & Hispalim siti, dono remunerarit. Et licet postmodum ob mutua dissidia & grauissimas altercationes, inter Petrum & Henricum Alphonsi liberos concitatas, Ægidius, eò quòd ipsi Henrico, causæ æquitate superiori, adhæsisset, anno eiusdem æui septimo ac sexagesimo, Petri, viri supra modum crudelis ac ferocis, iussu in vrbe Hispali immerita nece affectus fuerit, illius tamen posteri in Hispania eam ditionem ad nostra vsque tempora possident, gentile Buccanigrarum nomen retinentes, interq́ue Hispaniæ Principes numerati, nobili titulo eius Comitatus insignes. Tali rerū statu, Georgius Carrettus, Finarij regulus, Buccanigræ longè infensissimus, plerisque regulis finitimis sibi fœderis iure associatis, Albingaunū, interioris Liguriæ municipium, arctissima obsidione premebat, eoq́ue factum est, vt Principis ac Patrum communibus suffragiis, classis, supplemento etiam facto ex nonnullis nauigiis eorum quæ post bellum Mauritanum feliciter gestum in vrbem reducta fuerant, præparata atque instructa, & duce Ioanne Mario in subsidium oppidanorum, additis etiam terrestribus copiis, transmissa. Ceterùm, hostis tot tantisq́ue apparatibus haud mediocriter deterritus, cū Ligures numero ac viribus potiores animaduerteret, legatos, qui apud Principem ac Senatum de pace transigerent, Genuam destinauit. At Princeps vt illum in sua potestate haberet, mira astutia & calliditate cum oratoribus egit, vt ipsemet Marchio Genuam profectus, coràm de pacis conditionibus transigeret: easq́ue sua præsentia multò æquiores futuras asseuerabat. Quorum persuasionibus inductus, publica fide prius impetrata, sub finem Augusti mensis ad vrbem perrexit: tantaq́. fuit vniuersæ plebis in ipsum Principem propensio & obseruantia, simulq́ue aduersus prædictum Marchionem odium & indignatio, vt dum is, descensione facta, ad prætorium contenderet,

Egregium stratagema.

Genuensium victoria aduersus Sinopis regulum Duce Simone Quarto.

1341.

Aegidius Buccanigra Hispaniæ classis præfectus.

Eiusdem aduersus Mauritanos victoria.

Buccanigrarum familia adhuc perseuerat in Hispaniis, & in magno pretio habetur.

tenderet, plerique, ſublatis clamoribus, dicerent, minimè illi vitam condonandam, qui Remp. hoſtilibus armis infeſtaſſet; adeò vt mox Principis iuſſu apprehenſus fuerit, eiq́ue octo apparitores additi, & paucis pòſt diebus in teterrimum carcerem, cui nomen Grimalda, perductus. Et quia ſperabat ſe, illius opera, pleraque oppida & arces Occidui littoris, quas ſibi aduerſarij vſurparant, recepturum, breui pòſt illinc in alium longè deteriorem carcerem, vulgò Malpagam, traduci, eumq́ue in cauea lignea recludi, & tam diu detineri imperauit, donec ſibi Finarium, Varigotum, & Aceruum, cum reliquis locis ſuæ ditionis, ſimulq́ue oppida & arces aliquot nobilium Linguiliæ familiæ ac ceterorum qui vnà cum Carretto aduerſus Albingaunos arma expediuerant, traderentur; eaq́ue omnia nomine Reipub. ſtatim recuperata, & modico temporis interuallo, præter Monœcum & Albintimilium, totius oræ maritimæ ttactus iterum Liguſtico
1342. imperio ceſſit. Ceterùm, anno eius æui ſecundo & quadrageſimo, Genuæ ſub eodem Principatu, ac Buſſeni Eugubij, peruetuſta Vmbriæ ciuitate orti, prætura, vndecim triremes, (quis autem illis præfuerit, ex Annalibus non conſtat) Hiſpaniam verſus delatæ ſunt: & cùm fortè illarum Præfectus in nouem onerarias, ex illarum numero quas vulgò Galeatias appellant, & tres roſtratas naues Mauritani regis, cui nomẽ erat Boniacob, qui cum maximis terreſtribus ac maritimis copiis Hiſpaniam ea tempeſtate mirum in modum diuexabat, in loco ab indigenis Bellenoce nuncupato, incidiſſet, ſtatim illas ſummo impetu adortus, poſt longum atque atrox certamen profligauit, & mox deſcenſione facta, terreſtrem exercitum inuaſit, eo quidem euentu, vt de hoſte præclaram ac ſingularem victoriam retulerit: multaq́ue præda & gloria onuſtus, Genuam reuerſus eſt: vbi propter rem feliciter geſtam, cum multo gratantium concurſu actæ ſuperis grates, & publici gaudij haud leuia ſigna paſſim edita fuerunt. Hoc itidem anno, cùm nobiles profugi ac incertis ſedibus vagantes, ſubinde in Rempub. aliquid noui molirentur, tota vallis Onelia, in quam plerumque ſeſe recipere conſueuerant, Auriis potiſſimùm intimos quoſque ac præcipuos amicorum ad defectionem ſolicitantibus, ab ea deſciuit. Quæ vbi Genuæ cognita, Princeps ac Senatus nihil prius atque antiquius habuêre, quàm vt illorum conatus maturè coërcerentur. Igitur, coacto exercitu, Prætor menſe Auguſto aduerſus contumaces ac rebelles amandatus: ad cuius aduentum ipſi animo conſternati, ea valle ac eius munitionibus relictis, ſeſe in finitima loca ſubduxerunt, adeò, vt breui pòſt vniuerſi ad priſtinam fidem atque obſequium redirent. Et quoniam Antonius Auria primarius defectionis auctor & concitor extiterat, Genuæ omnia ipſius bona proſcripta, & publico fiſco ac ærario adiu-
1343. dicata fuerunt. Poſtero anno Reſp. fuit ſub eodẽ Principe, & Friderici Andreæ, Caſtro Tuſciæ municipio oriundi, præfectura; quo quidem tempore Ligures, ac etiam Veneti, à Scytharum Imperatore in vrbe Tanai ad oſtium fluminis eiuſdem nominis ſita, plurimis & grauiſſimis incommodis atq. iniuriis affecti ſunt, adeò vt omnibus bonis exuti ex ea regione expellerentur. Per idem temporis ſpatium non ſolùm Genuæ, ſed etiam in multis locis Liguſticæ ditionis multæ ac variæ proditiones detectæ, quarum præcipui auctores deprehenſi, commeri-
1344. tis ſuppliciis pœnas luerunt. Initio ſubſecuti veris, Marcius Lucianus è Grimalda familia, qui vnà cum ceteris Reipub. aduerſariis Monœcum poſſidebat, cum triremi egregiè inſtructa, piraticam exercẽs, onerariam Danielis Cibo, quæ multis & magnis mercibus onuſta, è Gallia Belgica redibat, occupauit, earumq́. pretium vltra ſeptuaginta librarum millia æſtimatum: pariq́. ſucceſſu, haud multo pòſt,

Genuenſium aduerſus Mauritanos victoria.

Ligures ac Veneti à Scytharum rege grauiſſimis damnis affecti.

tò pòst, alterius cuiusdam nobilis Marini Liburnicam, quæ supra quindecim millia librarum æstimabatur, intercepit. Inter hæc, Scytharum rex cum ingenti exercitu ad vrbis Theodosiæ, sitæ in Euxini ora, & Genuensiū coloniæ, obsidionem profectus est, eamque plurimis bellicis tormentis ac æneis machinis adortus, arctissima obsidione pressit. Ceterùm, oppidani, post diutinam atque acerrimam defensionem, cùm tandem desperatis auxiliis, & ad extremum redacti, nullum propugnationi locum sibi vlterius relinqui animaduerterent, liberationem ac salutem in sola virtute & brachiis reponentes, sub occulto noctis eruptione facta, hostem tunc palantem, & inopinatò aggressi, ac vno eodemq. tempore tedis ac facibus, quas secum gestabant; incensis machinis, in eos impressionem fecerunt, eo quidem successu, vt licet non absque suorum cæde, circiter quinque millibus contrucidatis, & quamplurimis secum in captiuitatem abductis, omnia illorum castra dissipauerint, sic vt Barbari hac clade perculsi, & quia tempus anni bellis gerendis aduersabatur, ab ea expeditione quamprimùm recedere coacti fuerint; eorumque rex, suum legatum, Torim nomine, Genuam misit, qui certis quibusdam conditionibus cum Senatu paciscereturr: simulque ablatarum facultatum restitutionem, seque illata incommoda & detrimenta resarciturum pollicebatur. Verùm, haud multò post, pace temerata, summaque perfidia vsus, Genuensibus iterum sua bona & fortunas ademit, ac etiam complures eorum barbarica immanitate trucidauit, ita vt, subducta ratione, præter suorum miserandam necem, amplius ducentorum millium librarum iacturam fecerit. At Genuæ interim, S. c. sex triremes aduersus perduelles ac piratas instructæ, quarum imperium Hugolino Guisolfo demandatum, iussuque Præfecti tres in plagam Orientalem, ac totidem Monœcum versus adnauigarunt, quæ vnam ex hostilibus triremibus captam, illam cum omnibus armamentis (nam remiges, ac ceteri, qui ea deuehebantur, post acrem pugnam, sese mari committentes, nando incolumes ad littus peruenêre) Genuam perduxerunt. Eodem temporum tractu, cùm patricij extorres, quorum præcipui erant Grimaldi, Spinulæ, Auriæ, ac Flisci, popularem statum diutiùs ferre ac tolerare nequirent, omnes simul coniunctis animis associatisque viribus, in Buccanigræ perniciem ac exitium coniurauêre; breuique, haud mediocribus equitum ac peditum auxiliis comparatis, mœnibus castra admouerunt, eo animi decreto, vt illam expugnarent. At Princeps, quò maturè sibi prospiceret, statim omnes populi Connestabiles (sic enim ea tempestate Decuriones vocabantur) ad se accersiri iussit, quibus, & aduersariorum conatus, & quibus viribus ac potentia inniterētur, ostendit, ac, præter cetera, subiunxit, quòd cùm non minùs de sua, quàm de vniuersæ vrbis salute ac dignitate ageretur, secum diligenter cum suis animis reuoluerent, atque perpenderent, quídnam in primis sibi agendum esset, seque ab eorum sententia ne latum quidem vnguem, quod aiunt, discessurum. Horum potior & maior pars, ad euitandos grauissimos tumultus & calamitates, quæ tum ab hoste imminere videbātur, censuit, vt ipse cum his nobilibus qui adhuc erant in vrbe, certis quibusdam formulis ac legibus transigeret, & de ipsius consensu quatuor ex eorum numero cum plena potestate electi ac designati, qui vnà cum ipso Principe de summa pacis agerent: breuique factum est, vt lenitis, conciliatisque animis, ad mutuam vnionem & concordiam redierint, ea quidem in primis condicione, vt ipsis nobilibus, restitutis bonis, in patriam remigrandi potestas fieret. Præterea, de Senatus consulto sancitum fuit, vt Principi in sua administratione atque regimine, duodecim ciues æquali isonomia inter vtrumque

Theodosia à Scytharum rege obsessa.

ordinem distributi, qui auctoritate & prudentia conspicui essent, ceu consiliarij ac indiuulsi comites adhiberentur; & hoc pacto exorti motus magna ex parte sedati, tametsi hostilis exercitus adhuc in circumuicinis locis subsisteret. Verùm, paucis pòst diebus, nati ex nobili familia, hoc prospero successu elatiores facti, subinde nouis turbis ac molestiis Remp. diuexarunt, adeò vt Ducales ministri ac Procuratores, ab his, qui Clauarum & Rapallum incolebant, illinc expellerentur, simulque per idem tempus, ipsi suum exercitū denuò vrbis mœnibus admouerūt, præcipuis eorum enixè contendētibus, vt Buccanigra supremo magistratu deturbaretur. nec vlla ratione arma summittere, atque illinc recedere statuerant, nisi prius ipse suū militem exautorasset. His conditionibus cùm suam dignitatem haud parùm imminui ac eleuari cōspiceret, omnibus rationibus aduersatus est: totusq. anxius atq. consilij expers, illos, quorum fidei ac beneuolentiæ plurimùm tribuebat, consulere, vt quid sibi potissimùm in tanta animi perplexitate facto opus esset, non obscurè intelligeret. Tādem suorum familiarium persuasione inflexus, septingentos præsidiarios milites, quos sibi hactenus tanquam satellites & custodes corporis adhibuerat, persoluto prius stipendio, dimisit, & decimo Cal. Ian. abdicato principatu, sese vnà cum suis fratribus ac vniuersa familia, in Squarciaficorum ædes, quorum amicitiæ haud parum fidebat, priuato similis recepit; subinde grauiter conqueſtus, se, propter nimiam confidentiam, à suis clientibus & amicis elusum ac deceptum: ibique haud sanè diu subsistens, cùm ab his, quorum animos non parum à se abalienarat, sibi maximoperè metueret, tacitus vrbe excedens, Pisas nauigio cōcessit. Quòd si eo tempore in tuendo Principatu tam fortis & animosus extitisset, quàm solers ac prouidus in eo adipiscendo fuerat; haud dubiè sibi maiorem laudis gloriam comparasset, neque vllum pœnitentiæ locum reliquisset. Ceterùm, suo etiam exemplo testari voluit, breuibus momentis summa verti posse, omniaque vel præcipua in humanis rebus, mutationi esse obnoxia, vt appareat, quemadmodum vrbium, imperiorumque, ita gentium & principum virorum nunc florere fortunam, nunc senescere, & aliquando etiam interire. Exitu anni, quindecim Christianorum triremes, quarum sex Venetorum erant, quinq. Genuensium, & reliquæ Romani Pont., duce Martino Zacharia Smyrnas inferiores ex manibus Sarracenorum abstulêre, ac per idem fermè tempus, Castellæ rex, contra Mauritanos feliciter dimicans, illos, præter ceteras clades inflictas, vrbe, cui nomen Zizera, multauit, suoque imperio adiecit. Exordio subsequentis, priusquam nouus Princeps designaretur, Patrum decreto, duo patricij ordinis renuntiati sunt, qui enixè operam darent, vt nobiles, qui erant extra ciuitatem, inermes domum redirent. Ceterùm, Galeotus Spinula cohortiū Præfectus, vbi primùm de Principis discessu certior factus est, pacis conditionibus neglectis ac violatis, vrbem adoriri statuit, primoq. impetu portam, vulgò Campi, acriter oppugnauit: quod sanè vniuersos, præsertim verò plebem, subitò ad arma concitauit. Hæc enim dirùm fremens, ac indignabunda, populi nomine sæpiùs inclamato, sese illius cœptis atque conatibus intrepidè ac fortiter opposuit, eoque tandem illinc repulso, ciuitas, ob vulgi conceptam indignationem, multo maiori quàm prius, tumultu & seditione conflictabatur. nec citra plurimorum cladem atque interitum sedari vnquam potuisset, nisi mox Reipub. statu emendato, quàm maturrimè his grauissimis motibus occursum esset. Vigebat ea tempestate inter ceteros patricij ordinis, Ioannes Morta, vir eximia prudentia, reliquisque animi & corporis dotibus insignis, qui propter suas egregias virtutes, nobilibus iuxtà ac popu-

Buccanigra sese abdicat Principatu.

1345.

lari-

pularibus gratus acceptuſque erat, & ab omnibus paſſim colebatur, adeò certè, vt nemo ferè eſſet in ciuitate, quin tacitis votis atque ſuffragiis, illum quouis honore, ac titulo digniſſimum cenſeret. Itaque coacto Senatu, & comitiis, vt moris eſt, habitis, de vnanimi conſenſu in æde D. Laurentij, in quam ipſi Patres conuenerãt, octauo Cal. Ian. Princeps declaratus, eiq. ſollenni cærimonia Ducale ſceptrum, ceteraque Principis decora & inſignia publicè exhibita fuerunt. Hoc Senatus decreto, ſi reliqui nobiles, qui nondum in patriam redierant, placari ac mitigari potuiſſent, facilè Reſp. ſuam priſtinam tranquillitatem atque otium cum magno ſuo beneficio recuperaſſet. Verumeniuerò cùm Spinula, qui ſeſe in ſuburbiis & conterminis montibus valido præſidio communiuerat, nunquam cum ſuis copiis ex locis finitimis receſſiſſet, nihil non turbidum, & inquietum cernebatur, adeò, me herclè, vt præter reliquos, patricij ordinis viri in multò deteriorem ſtatum & conditionem, quàm anteà, prolapſi fuerint. Quandoquidem paucos poſt dies, cùm Sauonæ denuò popularibus diſſidiis & contentionibus, omnia ſuſque deq. inuoluerentur, etiã Genuæ nouę turbæ ac motus exarsêre, qui, ob grauiſſimam ſuſpicionem à plebe conceptam in eos, qui adhuc extrà vrbem degentes, nullas pacis conditiones admiſſuri videbantur, indies magis atque magis ingraueſcebant; eaque, ingenti ſeditione excitata, promiſcuè in omnes quos generis vetuſtas commendabat, ad arma conclamauit, primoque impetu in ædes Squarciaficorum facto, pleraſque illarum ferro atque incendio deuaſtauit: & mox pari furore ac veſania in eas, quæ in foro, vulgò Vinearum, ſitæ erant, graſſata. Cùm verò illius temerariis conatibus nonnulli ſupremæ nobilitatis viri ſeſe acriter oppoſuiſſent, non ſine aliqua ſuorum clade repulſi ſunt, ita mediusfidius, vt effrenis, ac tumultuoſa, per compita & ciuitatis regiones, debacchantium more, ac populi nomine, ſublato clamore, ſæpiùs ingeminato, hinc inde excurrens, omnia ſummis tumultibus ac periculis immiſceret. Princeps, vt exortum incendiũ aliqua ex parte reſtingueret, operæpretium fore duxit, vt quãprimùm omnes patricios Senatorij ordinis, qui erant in vrbe, ſua dignitate exueret: eaq. re exorti motus nonnihil ſedati, cùm præſertim ſumma vigilantia atque induſtria omnium nobilium arma conquiſita eſſent, & ab illorum manibus quodammodò extorta. Et hoc pacto Spinula, dum pacis conditiones contemnit & auerſatur, quæ maiori ex parte in hoc potiſſimùm conſiſtebant, vt ipſe cum omnibus ſuis fœderatis, milite exautorato, inermis vrbem ingrederetur: & ſibi, & ſuis omnibus extremam perniciem ac exitium peperit. Quippe, cognito inconſtantis ac ſeditioſæ plebis ingenio, multò ſatiùs extitiſſet, ſi temporibus inſeruiens, illam demulcere ac lenire, quàm nouis iniuriis irritare ac laceſſere ſtuduiſſet. Populares interea, metu domeſtici hoſtis liberati, nihil reliqui ad ſummam diligentiam fecerunt, quo minùs etiam ſeſe ab eorum, qui euocato milite, ac trium vallium indigenarum præſidio ſuas vires adauxerant, ſuſpicione ac periculo ſubtraherent. Quocirca, omnibus rebus ad terreſtrem pugnam & rem naualem diligenter expeditis ac præparatis, confeſtim ſuos aduerſarios inuadere conſtituerunt, & decimono nõ Cal. Febr. de improuiſo ex omnibus partibus eruptione facta, datoque ſigno prœlij, eos acri impetu adorti ſunt: eaq. res hunc exitum habuit, vt, poſt inſignem cladem inflictam, illos ſtatim ſuburbana tecta, in quibus ſeſe præmunierant, deſerere, ac in finitimorum montium propugnacula & aggeres, cum reliquis qui ibi caſtrametati fuerant, profugere coëgerint. & vtrimque acie militari more inſtructa, omninò funeſtiſſima bella inter Guelfos & Gibellinos, tamquam poſtliminiò renouata eſſe videbantur. At

Ioannes Morta Dux Genuenſ.

populares, quibus decretum erat, numquam prorsus arma exuere, nisi prius hostem illinc profligassent, iterum paucorum dierum interiectu, eundē cum haud spernendis viribus inuaserunt: isque à suis munitionibus protectus, & loci æquitate superior, non modò aduersariorum impetum fortiter sustinuit, verùm etiam insigni victoria; licet haud sanè incruenta, cùm in eo certamine, præter alios complures, etiam Sarra Spinula strenuissimè dimicans, occubuerit; potitus est. Huius rei tam prosperè ac feliciter gestæ occasione, si victores, sicuti illis tum integrum erat, opportunè vsi essent, facili negotio vrbem in suam potestatem redegissent. Verùm, tantum abest, vt hoc ab eis attentatum fuerit, vt etiam (qua de causa equidem ignoro, diuinitùs tamen, ac singulari totius ciuitatis beneficio id euenisse, haud dubiè affirmari potest) in medio rerum bene gerendarum cursu relicta priori statione, & circumiacentibus locis, ab ea expeditione præter omnium spem recesserint, seque in sua prædia & colonias subduxerint. In hoc rerum cursu, Antonius Auria subinde cum aliquot nauigiis Albingaunum, & pleraque oræ maritimæ loca variis excursionibus ac deprædationibus infestabat; quod sanè Principis animum valdè anxium & solicitum habebat, eaque de causa vbi primùm ciuitatem, adeoque omne Ligusticum solum terrestribus copiis liberatum animaduertit, ad Aurianam audaciam & conatus inhibendos, summo studio ac celeritate nonnullas triremes præparari ac instrui iussit, in quibus validum præsidium, & præsertim sagittariorum, impositum, atque illud contra hostes eductum, ad cuius aduentum Auria non parum exterritus, cùm se viribus & manipulorum numero minus præstare animaduerteret, sese, nec citra aliquod detrimentum, in proxima loca subduxit, adeò vt maior pars Occidui littoris pristinam fidem atque officium erga Remp. resumpserit, & obsequium cum securitate, quàm contumaciam cum pernicie maluerit. Interea, licet hostis haud multò pòst, redintegratis viribus, denuò cum sua classe Ligusticæ oræ tractum diuexare inciperet, cùm tamen per idem tempus aduersus illum duodecim triremes Guiscardi Lancei Bergomo oriundi, qui eo tempore Præturam gerebat, auspiciis, Genua emitterentur; ipse protinus, omni pugnæ ansa & periculo deuitato, liberam cunctis nauigationem reliquit. Iisdem quoque diebus, opera eiusdem Præfecti, viri summa virtute reique bellicæ gloria florentis, Onelia, & Portus Mauritius recepti: breuique spatio interiecto, Auria, qui sese in Cerui castrum receperat, certis quibusdam conditionibus deditione facta, cum Principe ac Senatu in gratiam rediit. Hæc vrbana dissidia & interna prœlia, ob Reip. potentiam nominisque splendorem atque amplitudinem, totius Christiani orbis Principes, in primis verò Romanum Pont., mirum in modum commouerūt: eoque factum est, vt Patauinum Antistitem, sacri collegij purpuratum, Genuam mitteret, qui ad mensem ibi subsistens, nihil omninò prætermisit, quod quidem ad animorum redintegrationem & mutuam pacem atq. concordiam pertinere intelligeret; eaque res huiusmodi tandem exitum habuit, vt post inducias decimo Cal. Iulij vtrinque transactas, de mutuo consensu Luchinum Vicecomitem, Mediolanensium Principem, omnium controuersiarum iudicem atque arbitrū designarent, eiusque rei perficiendæ causa legatus Pontificius Mediolanum perrexit, & Insuber, mense Iunio sententiam tulit, cuius conditiones fuêre, vt omnes patricij ordinis, exceptis Galeoto, Gerardo, eorumque nepotibus, & Friderico è Spinula familia, nec non Carolo & Antonio Grimaldo cum suis nepotibus, & Nicolao Raphaële ac Thoma Fliſco, ceterisomnibus inquietioribus, magisque suspectis, suis laribus ac pristinis fortunis, & facultatibus restituerentur,

Bellum inter nobiles ac populares.

Sentētia in dissensione inter patricios & populares Genuens. per Luchinum Mediolanēs. Principem lata.

rentur, vt Respub. in eodem statu, & gubernationis forma, vti priùs, consisteret, proque harum rerum obseruatione, Insuber sese sponsorem constituit, adeò vt, his rebus peractis, ciuiles simultates atque odia maiori ex parte conquiescerent, & soli Grimaldi, qui Monœcum, & arcem Brunam occuparant, quique ab his conditionibus pacis, vti commonstrauimus, excludebantur, nouas turbas ex illis locis excitabant, ac reliquis, qui à Senatu proscripti, huc illuc incertis sedibus vagabantur, sibi aggregatis, indies nouis contumeliis atque incommodis Rempub. inquietabant, ita vt progressu temporis, terrestribus & maritimis viribus adaucti, atque apertum bellum patriæ inferentes, tandem triginta triremium classe instructa, atque amplius nouem millibus armatorum comparatis, cum toto exercitu ad vrbem contenderint, At proximo anno, Genuæ 1346.
vbi de hostilibus consiliis innotuit, quò faciliùs atque commodiùs sese illis opponerent, de vnanimi consensu ac voluntate quatuor ciues populares designati, quorum prima & potissima cura esset, ea omnia sedulò procurare, quæ ad bellũ gerendum opportuna & necessaria forent: hisque primò nihil fuit antiquius, quàm vt rationem expediendæ pecuniæ, in qua belli neruus haud dubiè consistit, adinuenirent, quandoquidem ob sæuas atque horribiles factiones, & crudeliss. bella, quibus Resp. diu immaniter iactata fuerat, ærarium maiori ex parte exhaustum ac exinanitum erat, nec vllo modo par erat tam publico, quàm priuato ære alieno persoluendo, indeque præclarissima illa & nunquam satis laudata, Georgiani Magistratus, de quo in fine operis fusiùs differetur, inuentio, principium atque originem habuit. Proinde, nulla mora interposita, Principis auctoritate ac Senatus decretis, vndetriginta triremes armis, viris, remige ac bellicis tormentis exornatæ, ac Simon Vignosius (hæc familia, nunc mutato nomine, transiit in Francos) vir popularium partium, & per multos annos militum atque hostium gnarus, gerendæ rei præficitur. Harum verò singulæ ad ducentos milites, fermè omnes sagittarios, deuehebant. Priusquam autem nauarchus ad eam militiam sese accingeret, ac rem naualem expediret, illi à Principe in foro, vulgò D. Laurentij, magna quadam & sollenni cærimonia XI. Cal. Febr. vexillum Georgianũ traditum fuit, qui deinde rebus omnibus ritè dispositis ac præparatis, fausta omnium acclamatione è portu soluens, Monœcum versus enauigauit, de cuius aduentu perduelles certiores facti, commutato nauigationis cursu, in Galliam Narbonensem vela & remos cõuerterunt. Iisdem temporibus inter Philippũ VI. Galliæ, ac Eduardum Britanniæ reges, atrocissimum & cruentissimum bellum gerebatur, adeò vt cum Gallis triremium vsus ea tempestate sibi valdè vtilis atq. opportunus esset, simulque Genuensium in rebus militaribus virtutem ac fortitudinem optimè compertã ac exploratam haberẽt, ab illis, peramplo stipendio ac mercede oblata, suam operam requisiuerint, atque etiam obtinuerint. At Vignosius, neutiquam sibi tunc temporis vlterius progrediendum ratus, Genuam classem reduxit, eamque nondum exarmatam, haud multò pòst; mutuis Patrũ suffragiis ad eorum locorum, quæ adhuc in partibus Orientalibus Liguslicum imperium agnoscebant, defensionem ac tutelam, sub eiusdem prefecti gubernatione atque regimine mitti placuit. Is verò, cùm omnibus rebus ad tam longinquam profectionem instructus, quarto Non. Maij Terracinam, olim Anxurem, cum classe incolumis appulisset, eaque à Nicolao Fundi Comite, arctissima obsidione premeretur, oppidani, quos non latebat, inter Ligures, & ipsum Comitem, graues inimicitias fuisse, confestim Genuensis Reip. vexilla erexerunt, simulque ad Præfectum misêre, qui eius ope implorata, illi vrbem suaque omnia vltrò

Georgianus Magistratus.

Simon Vignosius Liguslicæ classis Prefectus.

Terracinenses sub. Genuens. potestate.

vltrò offerrent. Is, ſtatim deſcenſione facta, militeque in continentem expoſito, ſummo impetu hoſtem inuaſit; eoque tandem adegit, vt, ſoluta obſidione, ſeſe illinc ſubduxerit, atque ita vrbs, omni metu ac periculo erepta, Genuenſium ditioni ceſſit. Nauarchus, hac fortunæ eblandientis aura, D. Michaelis cœnobiũ, & duas munitiones ab hoſte occupatas, facili negotio recepit. Poſt hæc, Gaetam verſus nauigatione directa, & Carilianum flumen ingreſſus, multas turres ac propugnacula diſiecit; & mox vlterius procedens, Traietum oppidum cum pleriſque aliis caſtellis minoris notæ ac nominis, vi expugnauit; & Sueſſam, vrbem Volſcorum celebrem, quam præfatus Comes, Ioannæ Apuliæ reginæ ademerat, in priſtinam libertatem reſtituit; ſimulque duas ipſius triremes, quæ prædabundæ, Liguſticæ oræ tractum inquietabant, interceptæ, in quibus, præter ceteros, quidam Genuenſ. ex ſuprema nobilitate, pirata admodum inſignis, captus eſt, qui patriam grauiſſimis incommodis affecerat: (quo nomine is appellatus fuerit, & qua familia genitus, in incerto eſt, cùm Annales vtrumque omiſerint) & deinde in ipſum in portu Neapolis, iuſſu ipſius Præfecti, extremo ſupplicio animadverſum. Et quoniam inter ipſam Ioannam, & Ligures, nonnullæ ſimultates atque diſſidia interceſſerant, nullus claſſiarius in terram deſcendere auſus, quin etiam omnibus Genuenſibus, qui eo tempore cum Neapoli, tum in aliis partibus eius regni ſubſiſtebant, graui edicto iniunctum fuit, vt infra quadraginta dierum ſpatium quiſque illinc recederet, ac reginæ publico nomine comminationes factæ, omniaque hoſtilia indicta, niſi Albintimilium à ſe occupatũ, Reip. quamprimùm reſtitueret. His rebus non minùs properè, quàm feliciter peractis, nauarchus inchoatam nauigationem proſequutus, exiguo temporis ſpatio, proſperis ventis afflantibus, ad Eubœam Ægei maris inſulam peruenit: ibique cùm in ſex ac viginti nauium claſſem, quarum maxima pars Venetorum erant, reliquæ verò equitum Rhodienſium, quibus omnibus præerat Ingibertus Delfinus, Vienna oriundus, incidiſſet, Delfinuſque oratione primò, ac precibus, deinde magnifico promiſſo anniuerſarij vectigalis decem millium aureorum nũmûm, Simonem reuocare cõtendiſſet ab incepto celebris nominis inſulæ Chij, quam vnà cum Smyrna, Aſiæ vrbe, Michael Palæologus Genuenſi populo donarat, dein, temporis decurſu, propter mutua Genuenſium diſſidia, Græciæ regulus, qui hanc ad ſe pertinere multis rationibus contendebat, aliorum Principũ ope ac patrocinio adiutus, illam ſibi vſurparat, armis repetendæ, cuius inſulæ, cõmerciis tam opportunæ, ipſe, quamquã alia in ſpeciem præferens, (ſunt etiam qui tradãt, hunc, à Venetis clàm plurima largitione magniſq. pollicitis allectum, in eam expeditionem ſubornatum fuiſſe, vt hoc pacto, ſub externo ſcilicet præfecto, ſua conſilia multò faciliùs occultarent) inhianti cupiditate imminebat: Simon fœdæ rei mentionem auribus aſpernatus, ac inſtituto itinere pergens, ad eã inſulam celeriùs, quàm aduerſarij, cum ſua claſſe perrexit. At Delfinus de ſecundo rerum ſucceſſu ſibi prorſus diffidens, aliò nauigationis curſu inflexo, ab ea prouincia ſuperſedit; quod quidem Vignoſio multò liberiorem expugnandæ vrbis commoditatem præbuit, ita ſanè, vt ſummis viribus eam adortus, tandem poſt longam & difficilem oppugnationem, vrbe, atque adeò vniuerſa inſula cũ inſigni ſui nominis gloria, & immortali ſuæ patriæ beneficio potitus fuerit: breuique pòſt, paribus fortunæ auſpiciis, vtramque Phocæam, quæ Ioniæ vrbes, Foliæ nouæ ac veteres, vulgò appellantur, cum illarum munitionibus & propugnaculis, Liguſtico nomini atque imperio adiunxit. Quibus rebus proſperè terminatis, etiam Tenedi ac Mitylenæ inſulas oppugnare inſtituerat. Ceterùm

Vrbs atque inſula Chius à Genuenſ. expugnata; & inſulares in Genuenſ. ciuium ordinem cooptati.

Foliæ nouæ ac veteres Genuenſ. Imperio adiunctæ.

terùm, quo minus eam expeditionem ſuſceperit, naualium turmarum ſeditione impeditus eſt. quippe quę nullis perſuaſionibus induci potuêre, vt eo tẽpore vlterius progredi vellent, adeò vt conuerſa nauigatione in Chium redire cõpelleretur; moxque pacatis nauclerís atq. remigibus, cùm iam æſtate deuexa & præcipitata, tempus gerendis bellis minus aptum atq. idoneum eſſet, ipſe, multa gloria & diuiti præda onuſtus, mẽſe Decembri Genuam reuerſus eſt. Fuit proculdubiò Vignoſius his laudibus ac virtutibus ornatus, vt meritò ſummis ac excellẽtiſſimis quibuſque viris æquiparandus ſit. Nec ſolùm res bellicæ, ac rerum geſtarum magnitudo illius nomen apud poſteros illuſtrauit, verùm etiam non minorem à iuſtitia, continentia & probitate laudis gloriam promeruit. Quàm verò diligens bellicæ diſciplinæ obſeruator extiterit, eaque in re, vt in pleriſque aliis, haud immeritò cum ipſis veteribus comparandus, ex hoc facillimè conici poteſt: Cũ vrbe Chio, vti diximus, potitus, ingreſſum in ciuium prædia militibus edicto interdixiſſet, ac vnicus filius, Franciſcus nomine, qui nondum ex ephœbis exceſſerat, paterna indulgentia ſeſe aduerſus edicti ſeueritatẽ ſatis munitum ratus, & cuiuſdam ciuis fundum temerè ac per laſciuiam ingreſſus, nonnullos vuæ racemos ſecum aſportaſſet, ab indigenis, quibus erat incognitus, deprehenſus eſt, & ad Præfectum adductus. Etſi verò, vbi primùm eius filium eſſe intellexerunt, ipſi, vnà cum primoribus totius exercitus apud eum multis ac demiſſis verbis inſtarent, vt hoc teneræ ætati condonaret; nullius tamen precibus locum reliquit; ſed ſtatim illum, racemis collo ad maiorem ignominiæ notam ſuſpenſis, palàm virgis cædi, totaque vrbe circumduci iuſſit, memorabili ſanè, ac rigidi & inuicti animi exemplo, omnemque paterni amoris ſenſum in Ducum imperiis, militarique diſciplina & obedientia ſancienda ſuperantis, adeò vt quemadmodum populus Genuenſis olim ſuos Hannibales, Scipiones, Pompeios, ac Cęſares habuit, ita etiam illi ſui Cottæ, Poſthumij, & Torquati, haud quaquam defuerint, quibus meritò gloriari poſſit, ac debeat. Suprà enarratum eſt, profugos Genuenſes, qui patriæ bellum inferebant, ſeſe ad Liguſticæ claſſis aduentus famam, in Galliam Narbonenſem recepiſſe, ac per idem tempus, à rege Galliæ tunc grauiſſimo bello, quod ſibi cum Britanno intercedebat, implicito, accerſitos, vt etiam eorũ opera vteretur. Quæ autem huius atrociſſimi & funeſtiſſimi belli præcipua cauſa, quíue illius progreſſus ac euentus extiterit, præter ceteros ſcriptores, Paulus Æmilius & Polydorus Virgilius, præclariſſimi ſuæ ætatis ſcriptores ac hiſtorici, ſatis diſertè & luculenter in ſuis monumentis memoriæ ac poſteris prodiderunt. Ipſe quidem Eduardus, cum Eduardo filio adoleſcentulo in Normãniam tranſmiſit, anno huius ſæculi ſexto & quadrageſimo Cal. Quintilibus, florem, roburque ac dignitatem totius Angliæ, atque Hiberniæ ſecum in armis ducens. Sunt qui tradant, illum cum amplius mille nauium claſſe in hoſtile ſolum deſcenſionem feciſſe. Galliarum rex, vltra domeſticas copias, externa quoq; auxilia accerſiuerat, ita vt illi ex peregrinis ac exteris gentibus Ioannes rex Bohemiæ & Carolus eius filius, eiſdem fermè diebus, à Germanis Proceribus, repudiato Bauaro, Cæſar delectus, cum aliquot turmis, Rodulphus Lotaringus Dux cum trecentis, Sabaudiæ Comes cum mille equitibus, ac etiam Carolus Lucemburgenſis cum aliqua nobilitatis manu, iuxtaq. Ligurum ſagittariorum duodecim millia mercede ab eo conducta, ſubſidio adfuerint. In Pontiuenſi Comitatu ad Creſciacum decimo Cal. Sept. vtrinque aperto Marte ac diu ancipiti prœlio dimicatum, donec tandem fortuna ad Anglos, non ſine ingenti Gallorum cæde ac ſtrage, cùm eorum, præter vulneratos & captiuos, ad triginta millia, in quibus

Singularis laus & cõmendatio Simonis Vignoſij.

mille

mille ducentos equites ex præcipua nobilitate annumerant, deſiderati eſſe dicantur, inclinauerit. Ferunt, Ligures ſagittarios, cùm viderent plurimum imbrẽ, arcuum neruos emolliuiſſe atque laxaſſe, & repentè tanquam numen ab hoſte ſtaret, ex turbida minaciq́ue tempeſtate liquidiſſimam lucem refulgẽre, nec non libero alacriq́ue hoſtium ore nitidiſſimum ſolem, Gallorum oculos perſtringere, nihil boni animo auguratos eſſe, ac propterea ſuaſiſſe, vt aliquanti ſper prœliũ differretur. Ceterum, ipſos à Carolo Alenconij Comite, regis fratre, cæca pugnandi cupiditate rabieq́ue incenſo, grauibus probris & conuiciis increpitos fuiſſe, ac etiam in primo agmine, tametſi dum acies diſponitur, in extremo collocati eſſent, vnà cum cetero peditatu dimicare compulſos, adeò, vt cum propter cauſas prædictas ſagittis commodè vti nequirent, cumq́ue etiam ob iram & indignationem ex contumeliis, quibus ab Alenconio ſubinde impetebantur, cõceptam, arcuum neruos interciderent, exiguam operam regi, qui multum præſidij ac fiduciæ in ipſis repoſuerat, præſtiterint, & plerique illorum, potius Gallico equitatu attriti, quàm vt ab hoſte læderentur, cecidêre. Genuæ interim, ab hoc
1347. tempore, vſque ad annum quinquageſimum eiuſdem ſæculi, omnia, quoad ciuium concordiam & pacem ſpectat, in maxima tranquillitate atque otio conſtiterunt. Sed quo minus illius fructus nec publicè, nec priuatim diu percipi potuerit, grauiſſima vis peſtilentiæ effecit, qua eius æui annus octauus & quadrageſi-
1348. mus fœda contagione inſignitus fuit. Nec modò Genuam, & Liguſticæ oræ tractum tabifica lues inuaſit, ſed etiam vniuerſam propè Italiam ſupra modum diuexauit, omneq́ue mortalium genus in ſumma cæli intemperie depopulabatur. Domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur. Non ſexus, non ætas periculo vacua. Seruitia perinde ac ingenua plebes raptim extingui, inter coniugum & liberorum lamenta: qui dum aſſident, dum deflent, ſæpe eodem rogo cremabantur. Equitum Senatorumq́.ac principum virorum interitus promiſcui, ſic ſanè vt per multos annorum ambitus, nunquam vllibi gentium atrocius graſſata fuerit.

Peſtis per vniuerſam Italiam.

1349. Inter hæc, anno ſupra milleſimum trecenteſimum quinquageſimo, Ioanne
1350. Morta viro præſtantiſſimo, deq́ue patria optimè merito, è viuis, cum ingenti omnium mærore ac lacrymis, ſubtracto, propter noui Principis creationem denuò conſueta diſſidia & ſimultates recruduerunt. Hanc ſupremam dignitatem, præter cæteros, Luchinus Facius, vir popularis, excelſiq́ue animi, & apud plebem ſummæ auctoritatis, nec non Spinulis quammaximè carus atque acceptus, flagrantiſſimo animi ſtudio ambiebat, eaq́ue de cauſa ſupra duo lectiſſimorum virorum millia in armis coëgerat. Huic contrà, demortui Principis propinqui ac familiares, ſummoperè aduerſabantur; quippè qui omnes in eius filiũ enixè propendebant, ſummaq́ue ope annitebantur, vt patri in ſupremo magiſtratu ſuccederet; adeò vt propter huiuſmodi iurgia & mutuas altercationes, Reſpub. tunc temporis denuò in maxima rerum omnium perturbatione verſaretur. Nam plerique ciues, cùm ex illorum numero, quos generis claritudo & maiorum imagines exornarant, tum etiam popularium partium publicæ quietis amantes, Luchini faſtum atque animi impotentiam haud parum omninò formidabant. E diuerſo, neutiquàm Reipub. expedire arbitrabantur, vt præcipui honoris amplitudo ſucceſſione obtineretur. Hæc ſententiarum varietas, animorũq́. diſtractio, Ioanni Valentio, viro ſingulari prudentia, neutriq́. parti adhærenti, & cui publico bono nihil erat antiquius, ad Principatum conſequendum, haud ſanè mediocri adiumento extitit, ita vt maior pars tacitis votis ac ſtudiis,

diis, illum ad huius loci ſublimitatem atque faſtigium prouectum ardentiſſimè exoptaret. Igitur v. Idus Ian. in æde Laurentio ſacra conuocatis P. & comitiis de more habitis, omnium ordinum conſenſu Princeps renuntiatus eſt; & mox à ceteris æmulis & competitoribus arma depoſita, ipſaque Reſpub. in priſtinã quietem ac dignitatem reſtituta; cùm præſertim publico edicto ſeuerè cautum fuerit, vt publica munia & magiſtratus inter vtrumque ordinem ex æquo partirentur. Interea temporis, inter Ligures ac Venetos, atrociſſima bella repullularunt, quæ diu ambiguo euentu, magnaque mole vtrimque geſta fuêre, donec tandem victoria à partibus Genuenſ. ſtaret: ſicuti hæc omnia ſuis locis cum eorum cauſa & ſucceſſibus ſpeciatim, Deo auſpice, enarrabuntur. Dum verò Reſpub. his grauiſſimis ac periculoſiſſimis bellis varia fortuna ſub Valentij Principatu geſtis, indies magis magiſque diſtineretur, ciuitas, quòd ſeſe multis præclariſſimis viris, partim in ſuperioribus prœliis, partim etiam in recenti victoria, fortiter pugnando, interemptis, orbatam animaduerteret, in extremis anguſtiis & calamitatibus obuerſabatur. His etiam accedebat, quòd propter immenſos & incredibiles ſumptus quos & priuatim & publicè pro claſſe toties inſtaurata impenderant, obque ciuilia & inteſtina bella, quibus atrociter multum diuque iactata fuerat, publicum ærarium vehementer exhauſtum atque attenuatum erat. Præterea, Guelfi ac Gibellini nominis funeſtiſſimæ factiones denuò per id tempus ferueſcere ac recrudeſcere inceperant, ipſique patricij indies ægerrimè ferebant, quòd ſeſe principali honore priuatos conſpicerent: At populus è contrariò, ſummoperè conquerebatur, hæc externa bella cum tanto nauali apparatu, dumtaxat patriciorum cauſa, quò videlicet ſuas cupiditates & animi libidinem explerent, ſimulque ob emolumentum & vtilitatem, quæ inde ad eos emanaret, ſuſcipi ac foueri, adeò ſanè vt in ipſa vrbe nihil omninò aliud, præter aſſiduas querimonias triſteſque voces ſubinde exaudiretur: eoque fiebat, vt non mediocris eſſet circa Reip. adminiſtrationem ſententiarum varietas, pleriſque cenſentibus quàm maximè expedire, vt quàm primùm in ea, noua Reip. emendatæ forma introduceretur, & quibuſdam aliis multò magis conducere videbatur, vt ipſa Reſpub. iterum ſub alicuius magni ac præpotentis Principis imperium deuolueretur. Quam quidem ſententiam Ioannes Vicecomes, Antiſtes, ac Mediolanenſiũ Princeps, per ſuos miniſtros Genuę ſubſiſtentes, omnibus artibus & rationibus promouebat, cumq. maior ac potior pars huic manibus pedibusq. aſſentiretur, de cõmuni conſenſu ad eum oratores mitti placuit, qui Remp. omnemque Liguſticam ditionem eius tutelæ atque imperio certis quibuſdam conditionibus traderent atque permitterent. Inſuber, qui diu anteà nihil magis in votis habuerat, legatione audita, continuò Gulielmum Palauicinum titulo Marchionem, ac virum nõ modò à natalium ſplendore, verumetiam à ſingulari ingenio & prudentia inſigniter commendatum, Genuam, vt ſuo nomine vrbis regimen ſuſciperet, ibique ſuum legatum ageret, deſtinauit: cui mox ſollenni quadam cærimonia cum magno totius Senatus & vrbanæ multitudinis conſenſu atque applauſu, Reipub. adminiſtratio commiſſa & attributa eſt. Eodemque temporis articulo, Ioannes Valentius, poſtquam triennio cum egregia ſui nominis laude, nec minori Patriæ felicitate rebus gerendis præfuiſſet, ſeſe, tanquam priuatus, in ſuas ædes recepit. Incidit hæc Reipub. conuerſio in annum eius ſæculi quinquageſimum tertium. Tranſacto biennio, Veneti ac Ligures diuturnis & cruentiſſimis bellis defatigati, tandem de vnanimi voluntate pacis formulas, ac leges vtrimque pepigerunt: hæque ab hoc tempore, vſque in annum eiuſdem

Ioannes Valẽtius Princeps deſignatus.

Bellum inter Venetos ac Ligures inſtauratum.

Genua ſub Principum Mediolanẽſ. dominio.

1353.

Pax inter Venet. & Ligures.

æui sextum & septuagesimum, integræ ac inuiolatæ permansérunt. Rep. à Veneto bello vrbanisq. seditionibus paululùm respirante, anno eius æui quinqua-
1355. gesimo quinto, aliquot Ligusticæ triremes in subsidium Calloioannis Græci Imperatoris cum Genuens. confœderati, aduersus Cantacusenum, qui magnam imperij partem illi abstulerat, Byzantium transmissæ. in qua sanè expeditione,
Franciscus Catalusius genet Imper. Constantinopolitani, & Mitylenes D. præter ceteros, Franciſci Catalusij præclara virtus atque animi fortitudo supra modum enituit, adeò vt apud Cæsarem, propter ipsius egregia merita, maximum auctoritatis & potentiæ locum obtinuerit, maritimis rebus cum summo imperio præfectus, eiusque, præter reliquam ipsi Augusto in multis locis nauatam operam, consilio, virtute, cura & vigilantia, Cantacuseni conatus ingentibus ac periculosis initiis res nouantis, sunt compressi. Quod egregium promeritum amplissimo præmio remunerans Cæsar, Franciſci memoriam, ac gentis Catalusiæ nomen opulentæ celebrisque nominis insulæ Lesbi, vrbisque Mitylenes ditione nobilitauit, ac sororem illi in matrimonium dedit. Tali rerum statu, cùm subinde Ligures, pro mercimoniorum, quæ in partibus ad Orientem vergentibus habebant, tutela atque securitate, pleraque nauigia optimè instructa educerent, Philippus Auria non minùs suorum maiorum titulis, quàm propriis meritis ac virtute illustris, cum quindecim, siue, vt aliis placet, viginti triremibus perbellè instructis, in Africam minorẽ delatus, Tripolim, vetustissimã & insignem vrbem, in Libyæ ora sitam, vnde propter innumeros piratas illam incolentes,
Tripolis à Philippo Auria expugnata. plurima & grauissima damna negotiatoribus inferebantur, post acrem & difficilem obsidionem, vi expugnauit atque diripuit, ingensque auri pondus ex spoliis redactum, & magnum captiuorum numerum Genuam abduxit. Quo sanè, publicum ærarium, ob superiorum temporum perpessas calamitates, valdè, vti diximus, exhaustum atque imminutum, magna ex parte subleuatum est. Priusquàm verò ad alia progrediar, libet hîc subijcere, quæ Ioannes Leo Africanus de
Tripolis elegans descriptio. hac vrbe lib. v. memoriæ tradidit. Tripolis, inquit, à Romanis extructa, deinde à Gothis, postremò à Mahumetanis eo tempore fuit occupata, quo Homar Calisa secundus imperauit. Hi, postquam Tripolitanum ducem per sex menses obsedissent, tandem Carthaginem fugere coëgerunt. Incolæ partim interfecti, partim in Ægyptum atque Arabiam capti, fuerunt abducti, teste Ibnu Rachich apud Afros historiographo celeberrimo. Post excidium antiquæ Tripolis condita est altera, eodem nomine appellata: Hæc muris altissimis atque elegantissimis, quamquam non admodum multis, cingitur, in campo quodam arenoso sita est, in quo dactylorum satis bona prouenit copia. Huius domus ad Tuneti domos collatæ, elegantissimæ sunt: deinde & hîc artes suis omnes sunt locis distinctæ. Magna hîc reperitur textorum copia. Nullus hic puteus, nullusque omninò fons est: aquam omnes è cisternis quibusdam petunt. Magna hîc semper frumenti caritas. Omnis enim Tripolis agri, perinde atque Numidiæ, arenosi sunt atque aridi. Huius rei ratio est, quòd qui pinguiores huius regionis essent agri, frequentissimis maris vndis teguntur. Huius regionis indigenæ, maximam hodie agrorum partem in Septentrione à mari occupatam dicunt, quod & facilè in regionibus Monaster, Magdia, Affacos, Capes, atque in Lotophagiti insula cognosci potest, necnon in aliis quoque partibus Orientalibus, vbi ad miliare vnum, aut alterum, mare ingressis, vix aqua ad vmbilicum pertingit. Neque desunt, qui eam ciuitatem magis in Septentrione positam fuisse opinentur; verùm crebris indies maris inundationibus, paulatim Meridiem versus ædificatam fuisse. cuius rei testimonium præbent integra adhuc quibusdam locis ædificiorum

ficiorum monumenta, quæ maris fluctibus demersa sunt. Frequentissima hic exstructa fuerunt templa atque collegia: Xenodochium habuit, quod pauperes, ac ceteros recipiebat: parcissimè victitant. Besis tantùm & hordeaceo vescũtur: In hac enim regione vel minimum prouenit hordei, adeò vt ditissimus hic censeatur, qui vnum, aut alterum possidet frumenti modium, mercaturam tamen ferè exercent omnes. Est enim ea ciuitas Numidiæ atque Tuneto vicina, neque inde Alexandriam vsque, vllum aliud reperitur oppidum: non etiam procul à Sicilia atque Malta abest. solentque quotannis ad eorum portum Venetorum naues confluere, maximamque eò aduehere mercium copiam. Semper Tuneti regis imperio paruerunt. Eo autem tempore, quo Abulhasen Fessæ rex Tunetum obsedit, regem cum Arabibus ad desertum fugere coëgit. Deinde victo Abulhaseno, Tuneti rex in regnum rediit: tum se ciues regi opponere cœperunt: fuitque illorum Respub. maximis semper dissidiis bellisque intestinis vexata. Quod vbi Fessæ rex intellexisset, quinto belli ciuilis anno rursus cum exercitu Tunetum profectus est, ipsum regem prœlio superatum, atque Constantinam fugatum tam acriter obsedit, vt Constantienses, cùm se Fessæ regis vim non posse ferre viderent, cum omni exercitu intromiserint. Tuneti rex Fessam captiuus primò adducitur, deinde in Septæ arce aliquamdiu asseruatus est. Interea autem, Tripolis viginti nauium Genuensium classe expugnata atque depopulata fuit, habitatores verò captiui. Quod vbi primũ Fessæ rex intellexisset, ea conditione cum Genuens. egit, vt ipse, numeratis quinquaginta aureorum millibus, in pace oppidum possideret. Genuenses postea inde profecti, maximam aureorum partem adulterinam intellexerunt. Inter hæc, Tuneti rex à Fessæ rege Abuselimo libertati restitutus fuit: quo tandem ad regnum reuerso, remansit penes successores imperium, donec Abubar Hutmeni filius, in Tripolitana arce vnà cum filiolo à nepote interfectus fuit: qui deinde sibi id regni vsurpauit: idem postea prœlio quodam periit, quod contra Hubdulmumenum gessit, qui statim Tripolitanum regnum assumpsit. Huic successit filius Zacharias, qui post menses aliquot peste interiit. Post hunc, in regem electus fuit Mucamen Heseni filius, Zachariæ cognatus, qui, simul ac tyrannidem inter ciues exercere cœpisset, à populo regno expulsus est. Ad regnum postea quidam è ciuibus successit, qui modestissimè imperauit. Qui verò antea expulsus fuerat, aliquot militum exercitum misit, qui Tripolitanum vexarent imperium: Hi statim amisso prœlio, fugerunt. Post hæc, qui humanissimè regnare cœperat, in tyrannum versus est, quo à cognato interfecto, populus nobilem quendam virum, qui tunc temporis Eremitam agebat, coacto ferè animo regere voluerunt; remansitque penes illum huius vrbis imperium, donec Ferdinandus Petrum quendam Nauarrienſem eò misisset; qui cùm improuiso aduentu suo vrbem occupasset, captiuos plurimos secum duxit. Tripolis Præfectus vnà cum genero Messanam captiui missi sunt. Vbi per aliquot annos detenti, tandem à Carolo Imperatore pristinæ libertati restituti, Tripolim redierunt: quod oppidum postea à Christianis fuit deletum. Huius oppidi arx munitissimis muris cincta est, & quantum intelligere potui, nouos cœpit recipere incolas. Habes igitur hic, quæ de Tuneti ciuitatibus memoratu digna occurrere potuerunt. Hactenus Leo Africanus. Ceterùm, vt ad institutum redeam, hunc prosperum & desiderabilem rerum bene gerendarum cursum noui turbines Genuæ, nec citra insigne patriciorum detrimentum, exorti, interrupêre. Cùm enim Insubrij Principes nonnulla, à Rep. 1356.
suis veteribus institutis & mutuis conuentionibus admodum aduersantia po-

ſtularent, Patres, ac præſertim nobiles, in primiſque Melianus Cataneus & Laurentius Angelus, in ſummam indignationem exarſerunt. Hi namque Præſidi Mediolanenſi per fideles nuntios ſignificarunt, Senatum nihil omninò ipſi conceſſurum, quod quidem ſuis ordinibus ac legibus vlla ex parte repugnaret; nec ſe alia de cauſa Mediolanenſium Principum poteſtati ac tutelæ vltrò ſubieciſſe, niſi vt Reſpub. ipſorum gratia & auctoritate ſuum priſtinum ſplendorem ac dignitatem commodiùs retineret. Hac ſpe inductos, deque illorum prudentia, probitate ac manſuetudine, quibus ciuiles affectus, & animi inter ſe diſcrepantes, aptiſſima quadam via & ratione plerumque moderari conſueuerunt, ſibi omnia pollicitos, ſe ſuamque ditionem libenter tradidiſſe; in quorum ſanè fide atque obſequio ſe deinceps conſtanter permanſuros, ſi hoc ab eis ſedulò obſeruari intellexerint, reque ipſa olim experirentur. Hæc verba, ſimulatque Mediolanum ad Principes perlata ſunt, eorum animos ad ſummam iracũdiam inflammarunt: ſtatimque illorum auctoribus ad ſe euocatis, ſupplicium de his quam primùm ſumpturi videbantur. eaque res occaſionem præbuit, vt pleriſque popularium partium ſibi adiunctis, decimooctauo Cal. Decembr. arma contra ipſum rectorem expediuerint, & mox in eius gratiam maiori parte vrbanæ multitudinis veteri odio aduerſus patricios incitata, ſubſidio accurrente, omnia ciuilibus diſſidiis & contentionibus denuò miſceri inceperunt. Superius à nobis oſtenſum eſt, Simonem Buccanigram, abdicato principatu, Piſas conceſſiſſe. Hic, vbi aliquamdiu in ea vrbe ſubſtitiſſet, Genuam rediit: & cùm præteriti erroris pœnitentia duceretur, quòd videlicet ſupremo magiſtratu abiiſſet, omnibus ſtudiis atque artibus ſibi annitendum ſtatuit, vt illum, hac præſenti vrbanarum ſimultatum anſa & occaſione oblata, tamquam poſtlimiñio recuperaret. Proinde, dum vtraque pars cruento ac dubio euentu confligit, ipſe cum ducentis armatis ſeſe in fanum D. Syri, ſuis ædibus propinquum, recepit, atque illinc, poſtquam ſuos amicos & clientes, breui, propter temporis anguſtiam, ſed illa quidem graui & neruoſa oratione adhortatus eſſet, ſummo ſilentio & via quadam occultiori atque inſolita, ad fores prætorij, vbi Mediolanenſium legatus totus pauidus atque animo conſternatus de ſua ſalute non parùm anxius atque ſolicitus remanſerat, perrexit, & protinus aeri impetu illius portas incendere decreuerat. Verùm, ipſe quorundam amicorum precibus ac perſuaſione inflexus, ne ſe tam grauibus periculis exponeret, confeſtim illas aperiri & recludi iuſſit, adeò vt Buccanigra citra difficultatem vniuerſa curia potiretur, eiuſque rei fama dicto citiùs per vrbem diuulgata, effecit, vt nobiles multum de ſuo priſtino ardore atque alacritate remitterent, moxque ipſis paulatim cedentibus, plebi plus ſpatij & opportunitatis conceſſum eſt, in publicum palatium feſtinandi, quò Buccanigræ maturo ſubſidio aduenirent. Is verò cùm ſe, & prætorium in ſuam poteſtatem redegiſſe, ac ſe maxima vulgi frequentia & multitudine conſtipatum animaduerteret, nihil omninò in mora habuit, quò minùs animi ſui decretum patefaceret. Quippe qui grauibus atque aptis verbis conſilij ſui ratione explicita, plebem eò tandem adduxit, vt illi ſummo conſenſu & applauſu denuò principatum deferrent. Ipſe interim, ne deinceps ijſdem, quibus antea, fortunæ caſibus ac periculis obnoxius foret, nihil potius habuit, quàm vt ſeipſum in ſummo dignitatis apice cum extrema patriciorum clade ac exitio communiret: eoque factum eſt, vt omnibus, quarumcumque partium eſſent, de quorum viribus atque potentia quoquo modo ambigeret, publicatis bonis, vrbeque prohibitis, igni & aqua interdiceret: necnon ceterorum patri-

Simon Buccanigra iterum fit Princeps ac D. Reip. Genuenſ.

ciorum

eiorum qui adhuc in ciuitate remanserant, arma diligentissimè inquiri, eaq. omnia in peculiari loco asseruari iussit, ac illos in posterum, non solùm omnibus publicis muneribus ac dignitatibus priuauit, sed etiã seueriſſimo edicto vetuit, ne quis eorum vllis nauibus, vel triremibus, siue militaribus, seu negotiatoriis præesset. Id autẽ vnumquemq. patriciorum multò magis quàm vllo vnquã tempore permultos annos mirum in modũ afflixit atq. depressit, adeò vt tandem serò, licet suo maximo infortunio & calamitate, intelligerẽt, multò satius fuisse, aut saltem minùs acerbum & luctuosum, vt sese Vicecomitum, vel iniqua petentiũ, imperio subijcerent, quàm vt impotens vulgi dominium ferre ac perpeti cogerentur. Buccanigra, his, quibus diximus, modis atque artibus seipsum in Principatu indies magis magisq; stabiliente, Respub. ab hoc tempore, vsque ad annum eius æui secundum ac sexagesimum, ab omni ciuili & domestica seditione penitus conquieuit; tametsi interim, propter ipsius Principis insolentiam, & tyrannicam, vt plerisque videbatur, administrationem, cùm ex ipsa nobilitate, tum etiam ex his, qui popularia studia sectabantur, minimè quamplurimi deessent, qui occultis & clandestinis consiliis eius vitæ insidiarentur, inter quos fuit etiam quidam ciuis popularis, valdè opulentus, ac eiusdem dignitatis æmulus, qui haud multò pòst capite pœnas luit. Huius verò, vt etiam plerorumque aliorum nomen, apud veteres Annales non extat. Ceterùm, quamuis, partim propter odium, partim propter inuidiam, assiduam eminentis fortunæ comitem, complures alij in eum diuersis temporibus coniurauerint; is tamen, cùm sibi tam multos æmulos & aduersarios esse conspiceret, ad illas conspirationes tacita quadam simulatione ac sagacitate conniuebat. Inter populares quidem, plurimos habebat fautores, & sui nominis atque amplitudinis mirificè studiosos, quorum, præter ceteros, fuerunt Nicolaus Canettus, vir pecuniosus ac summis opibus florens, & Leonardus Montaldus, celeberrimus ea tempestate iurisperi- 1357.
tus, miraque gloriæ cupiditate flagrans, cuius in primis consilio, cùm plerumq. 1358.
in singulis suis actionibus vteretur, factum est, vt sese diutiùs in supremi hono- 1359.
ris fastigio atq. maiestate conseruarit. Verumenimuerò cùm ita natura compa- 1360.
ratum sit, vt, quæ fato maneant, differri, sed minimè vitari possint, modus atque 1361.
ratio inuenta est, quæ illi tandem extremam perniciem ac interitum afferret. An- 1362.
no eiusdem sæculi sexagesimo tertio, Petrus Lusinianus, rex Cypri, vnà cum fi- 1363.
lio Genuam appulerat, eo quidem consilio, vt inde ad Galliæ regem, & reliquos Christiani orbis Dynastas profectus, eorum animos ad Syriacam expeditionem sua præsentia multò facilius concitaret, atque accenderet. Hunc Princeps ceteriq; ordines, summis & quæsitissimis, vti par erat, honoribus exceperunt, omniq; genere splendoris ac magnificentiæ prosecuti sunt; indeq; nonnullis patricij ac Senatorij ordinis occasio præbita, qua illum fraude, & occultis insidiis, nempe veneno, interimerent. Proinde cùm à Petro Iustiniano equestris ordinis viro, vnà cum ipso rege in prædium ciuitati proximum, cui nomen Sturla, ad conuiuium inuitatus esset, ibi venenum à quodam ipsius Petri domestico, & cui maximè præ ceteris fidebat, in cibis, seu potione propinatum hausit; cuius vis tanta fuit, vt cùm omnes eius artus peruaderet, vox pariter & spiritus eius raperentur, statimq. decumbens, eodem die, non sine ingenti totius vrbis cõmotione ac tumultu, extinctus est. Vix enim intercluſa anima, mortalitatem expleuerat, cùm euestigiò Iustiniani clientes atque amici publicum palatium armis occuparunt. Et licet illorum ausis atque conatibus Bartholomæus, Ioannes, & Nicolaus, demortui Principis fratres, vnà cum suis fautoribus ac fœderatis sese

acriter oppoſuiſſent, cùm tamen ipſi numero ac viribus minùs valerent, facilè ſuccubuerunt: & propter ingens odium, quod ſibi iam fermè apud omnes promiſcuè conflauerāt, ſummum vitæ diſcrimen ac periculum adiiſſent, niſi continuò in prætorium admiſſi, popularem vim ac rabiem euitaſſent. Principe, eo, quo diximus modo, è viuis ſubtracto, eiuſque cadauere in æde Franciſco ſacra, nulla funebri pompa & honore, humi demandato, ſtatim de mutuo populi conſenſu viginti ciues deſignati, exq. his ſexaginta, qui deinde quadraginta, hiq. vnũ & viginti, crearunt, ex quibus decem ſubſtituti, quorum tãdem calculis Gabriel Adurnius vir populariũ partium, & Gibellini nominis ſtudioſus, de cuius fide, virtute, ac ſapientia, plurimum ſibi pollicebantur, Princeps renuntiatus fuit. Qui vbi primùm rebus gerendis admotus eſt, nihil prius atque antiquius habuit, quàm vt patricij ab omnibus publicis muneribus ac dignitatibus excluderentur, adeò vt ipſi vltrò ſuis penatibus relictis, vrbe excederent, & quiſque ſeſe in ſua municipia & latifundia reciperet, alij verò incertis ſedibus vagarétur.

Gabriel Adurnius Princeps Reipub.

LIBER SEPTIMVS.

SIMONE BVCCANIGRA, humanis rebus exempto, & Gabriele Adurnio, Patrum ſuffragiis, in eius locum ſubſtituto, quàmplurimi ex his, qui reliquos opibus & auctoritate anteibant, iuxta oppidum, cui nomen Saſſellum, haud contemnendam manum aduerſus ipſum Principem contraxêre; ad quorũ vim reprimendam, priuſquam, exercitu in vnum conducto, caſtra propiùs admouerent, ipſe Petrum Recanellum ſuum generum, virum ſingulari prudentia, & militia non inglorium, cùm aliquot turmis & militaribus cohortibus ablegauit. Ceterùm, hoſtes ad eius aduentum haud parum perculſi, ſeſe illinc, non ſine aliqua clade atque oppidi iactura, ſubtraxêre. Per idem quoque tempus, in Carratinos Finarij regulos, qui mutuis pactis & conuentionibus neglectis, ac violatis, Remp. ſupramodum diuexabant, duce Franciſco Embriaco, valida manus deſtinata. Verùm, cùm ipſe, aut militaris diſciplinæ inobſeruantia, ſiue alia de cauſa, minùs proſperè ac è dignitate Reip. hoc bellum adminiſtraret, necnon Adurnio in haud leuem ſuſpicionem deueniret, breui pòſt, ab ea expeditione ſubmotus eſt, & in eius locum Bartholomæus Vianus cum imperio ſuffectus, qui exiguo temporis interuallo rem eò deduxit, vt Finarij Marchiones, poſitis armis, cum Repub. in gratiam redierint: vtque ipſi in poſterum commodiùs in Genuenſium fide atque officio retinerentur, Senatus conſulto Caſtrum Francum, quod plerique Cauianum vocant, in eorum agro ac territorio extructum. Interim, dum hæc domi geruntur, Ligures, Bartholomæo Iacobo celebri iuriſconſulto, Theodoſiæ conſulatum gerente, Soldaiam, Scythiæ vrbem haud ſanè ignobilem, occuparunt. At Genuæ, ciuilibus diſſidiis ac mutuis ſimultatibus laboratum. Siquidem haud pauci, claris maioribus orti, & in primis quidem Leonardus Montaldus, omnibus artibus ac ſtudiis Adurnium ſupremo Magiſtratu deturbare annitebantur. Is enim per crebros internuncios Inſubriæ Principum animos, mira quadam & incredibili recuperandæ Liguſticæ ditionis, ac imperij proferendi cupidine flagrantium, indies magis atque magis ad eam expeditionem incendebat & inflammabat, adeò, vt cùm ipſe, animi inquies, & occaſionum haud ſegnis, ſubinde populum ad defectionem ſolicitaret, Inſuber, prius Ambroſio Barnaba ſuo filio, ex illegitimo

1364.
1365.

Caſtrum Francum.

Soldaia à Genuenſ. occupata.

Leonardus Montaldus.

partu

partu genito, in oram Orientalem ad Spediæ oppugnationem, quam etiam breui pòst in ſuam poteſtatem redegit, cum quinque millibus promptiſſimorum virorum præmiſſo, Genuam verſus cum valida & expedita manu perrexerit: quo quidem tempore, Montaldus, vrbana multitudine ad ſeditionem excitata, intimos quoſque amicorum atque adfinium coëgerat, quorum patrocinio & clientelis innixus, prætorium ſummo impetu inſedit. Huius temeratiis conatibus atque auſis cùm Prætor, (nomen apud veteres Annales haudquaquam exprimitur) vir ſollertis ingenij, ac rei bellicæ peritus, iuſſu ipſius Principis cum aliquot manipulariis ſeſe acriter oppoſuiſſet, ab auctore concitati motus, graui etiam vulnere accepto, illinc repulſus eſt, nec tamen ob id curiam expugnauit. Nam è veſtigiò quamplurimis Adurnij familiaribus & propinquis, illuc maturo ſubſidio accurrentibus, acieque militariter inſtructa, Montaldus breui pòſt, cum ſuis diſſipatus, & in celerem fugam coniectus eſt, ita vt Inſuber, qui iam Clauarim profectus, ſubinde vlterius progredi ſtatuerat, his rebus cognitis, haud modica lentitudine ac tarditate retrocederet. Illud verò hîc minimè ſilentio prætereundum videtur, nempè circa hæc tempora, Genuæ, ac in pleriſque locis Italiæ, tantam locuſtarum (has Ligures patrio idiomate *Mamalones* vocabant,) vim & copiam fuiſſe, vt præ illarum numero ac multitudine, quæ ex æthere, inſtar denſiſſimæ niuis, aut grandinis decidebant, vniuerſa cæli facies mira quadam & tetra caligine obumbraretur: hæque ambederant quicquid herbidum aut frondoſum erat, & grauiſſima damna intulerunt. Porrò locuſtarum exercitus, quòd ſæpè irruptiones externorum militum præſignificent, ipſius animalculi forma, & qualitas ſatis declarat. Accedit euentus rerum, qui ratione ancipitem vbiq. confirmat. Plinius annonæ caritatem ex his prædicere non veretur, quòd ferè poſt ſquallores diuturnos, è ſicca putredine, vt Hipp. vocat, atque ex vna terrarum ariditate progerminent: quoque virulenti cuiuſdam morſus contagio plantas & ſata inficiant, vt mox vredine contabeſcant: eoque fit, vt partim ab inſpiramine dum viuunt, partim à reſolutione dum pereunt, hæc inſecta, vitiatis paulò pòſt alimentis ac potibus, ipſius etiam ſpiritus corruptelam in hominem, & in cetera animalia propagent. Anno ſalutiferi partus 593. poſt maximam ſiccitatem, locuſtæ omnia deuaſtantes, famem toti terrarum orbi non minimam pepererunt. Multam quoque calamitatem frugibus anno 1353. intulêre, ac Ruſſiam anno 1084 infecerunt, quo tempore Boleſtaus Poloniæ rex, in Pannoniam exulans, factus eſt impos mentis, atq. à ſuiſmet canibus deuoratus. Magnis item agminibus per Syriam & Meſopotamiam volitarunt anno Chriſti 677. Quamquam verò naturalis eorum ſit generatio, teſte Ariſt. lib. De animalium hiſt. cap. 19. ac Plinio lib. 11. Nat. hiſt. cap. 29, quantitas tamen, non abſque diuini Numinis ira & indignatione, portenti ſpeciem acquiſiuit, vt certius conſtat ex iis quæ Pharaoni, atq. Ægyptiis diuinitus mittebantur, concinente viuo teſtimonio Vatis Pſal. 77. Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locuſtæ. Alibi quoque Pſal. 105. Dixit, & venit locuſta, & bruchus, cuius non erat numerus. Nec ſecus viſum eſt ethnicis Philoſophis, vt patet ex Plin. eodem loco Nat. hiſt. Ceterùm haud pigebit ſubnectere, quod ipſe proximis diebus obſeruaui in opere Ioannis Leonis Africani, cui titulus eſt De totius Africæ deſcriptione. Inquit enim circa finem lib. IX. Locuſtarum plerumque tanta conſpicitur in Africa frequentia, vt volantes inſtar nebulæ Solis radios operiant. Arbores ipſas pariter cum frondibus ac fructu eſitant. Diſceſſuræ ouarelinquunt, quibus aliæ, tametſi non volent, pullulant, & quibus in locis offenduntur, omnia ad cortices arborum

De locuſtis.

exedunt, magnamque annonæ caritatem, præcipuè in Mauritania, relinquunt. Verùm Arabiæ desertæ & Libyæ populi, locustarum aduentum pro felici habent omine: nam vel elixas, vel ad solem desiccatas, in farinam tundunt atque comedunt. Adurnius interim, vt ad propositum reuertar, per fideles amicos plenissimè edoctus, in ciuitate complures clandestina consilia aduersus se iniuisse, vt principatu exuerent, initio proximi veris, diligenti inquisitione facta eorum
1366. qui susceptæ conspirationis vel conscij, vel participes fuerant, ex his, duos, quorum alter fuerat eques prætorianus, alter sese ipsi Leonardo coniurationis socium & ministrum adiunxerat, capite multari iussit. Reliqui verò, clàm & summa taciturnitate, aut ad ipsum Montaldum Pisas profectum, aut in castra Principum Mediolanensium concessêre; nihilque ea tempestate aduersus eos nobiles qui adhuc in vrbe remanserant, prorsus attentatum fuit. Vrbanis motibus maiori ex parte suppressis & consopitis, supererat externus hostis, ad cuius vim propulsandam, Genua de Principis ac Patrum volũtate, Bartholomæus Leuantus, & Nicolaus Moneggina cum delecta manu ablegati, qui, omnibus rebus quæ ad bellum vsui forent ritè dispositis ac præparatis, in haud mediocrẽ spem atq. fiduciam recipiendæ Spediæ, à qua hostis haud procul sua castra collocauerat, deuenêre. Igitur ad eam expeditionem pergẽtes, oppidum vndique arcta obsidione presserunt. At breui pòst, superuenientibus aduersariis, Ligures fusi fugatique, & complures capti; in queîs fuerunt etiam ipsimet Præfecti: quod sanè vniuersam oram maritimam in summum terrorem coniecit, maiorq. indigenarum pars metu instantis periculi, in vrbem profugêre; cùm præsertim Montaldus, Flisçis, cum quibus fœdus icerat, sibi aggregatis, eôdem descendisset. Proinde cùm victores liberum sibi aditum in vrbem dari conspicerent, præsidio circiter mille armatorũm Spediæ relicto, quinto Cal. Martij Genuam versus profectionem instituerunt. Verùm Adurnius, turbidis rebus intrepidus, & nihil omninò superiori clade consternatus, cognitis aduersariorum consiliis, præter quàm quòd omnes incolas, qui erant ab oppido Clauarino vsque ad vrbem circa Rapallum, in vnum conuenire iussit, euocatos auxiliaresque milites, quos tum in armis & ad manus habere potuit, ad fauces atque angustias difficilium locorum præoccupandas misit, ita vt hostis ex ea parte præclusis itineribus, suas copias per Flisçorum municipia & colonias, non citra maximum incommodum, ac temporis dispendium traducere cogeretur. Quod sanè vehementer illius impetum retardauit: & Montaldus ac Nicolaus Flisçus primi omnium extitêre, qui pridie Non. Apr. cum expedita manu, prius indigenis vallis Bisamnis ad defectionẽ solicitatis, & admoto milite, vrbis mœnibus appropinquarint. Paucis pòst diebus, nempe VI. Id. Apr. Araon Spinula, Insubricis cataphractis præpositus, cum aliquot alarum turmis & delecto peditatu in Pulciferam vallem contendit, & mox ad Petri Arenarij fanum, quod mari alluitur & loca finitima, excursione facta, omnia hostiliter depopulatus est, plurimisque damnis atq. incõmodis Ligusticum agrum affecit. Adurnius, etsi animo erat excelso, quique, vt dictum est, rebus arduis atq. asperis haud facilè succumberet, nihilominus his tantis paratibus haud parum commotus, cùm se ab hostili agmine vndique circumuallatum, ac etiam in vrbe nouas ciuilium dissensionum procellas oriri animaduerteret, cum Præfectis Mediolanens. de pacis legibus & conditionibus sedulò agere incepit, adeò vt tandem post varias sententias, his formulis de mutuo consensu & astipulante Senatu transigeretur: ex queîs insigniores fuêre, Vt Adurnius in principatu remaneret; vt Resp. Insubriæ Principibus singulis annis quatuor nummûm aureorum millia

Pax inter Mediolanẽs. ac Ligures.

millia persolueret, simulque vt in eorum subsidium quadringentos sagittarios suis impensis ac sumptibus alere teneretur: Vt nobiles proscripti quamprimum suis bonis ac penatibus redderentur, soluséque Montaldus, vtpotè reliquis omnibus magis suspectus, animiqué impotens, & miscendis seditionibus promptus, ad biennium exularet. His conditionibus vltrò citroque admissis, atque hoste Ligusticis finibus excedente, Resp. à domesticis ac externis malis aliquantisper conquieuit, tametsi haud interim deessent plerique diuersi ordinis viri, qui Adurnio subinde negotium facesserent, ac eius vitæ omnibus modis atque artibus insidiarentur. Proinde, inter cetera, ab amicis commonefactus, Sauonæ quendam patricij generis, aduersæ factionis propugnatorem, atque acerrimum suæ dignitatis æmulum, secretò delitescere, illuc statim Petrum Recanellum, cuius proximè mentionem fecimus, ablegauit, qui Non. Maij eò profectus, illum de mandato Principis apprehendi, ac securi percuti iussit. Per idem fermè tempus, misit in vallem Pulciferam, qui Philippum Spinulam, ibi cum suis municipalibus ac sociis nouas turbas excientem, caperent: hiqué omnes comprehensi, summum vitæ discrimen adiêre, licet postmodum Princeps singulari clementia & moderatione illis vitam condonarit. Montaldus verò, iisdem propè diebus, vnà cum suis asseclis & fautoribus sese Astam, peruetustam Gallię Transpadanæ vrbem, recepit. At initio subsequentis anni, qui Fliscorum partes ac studia sectabantur, tertio Id. Ian. templum D. Vlcisij, positum in valle Pulcifera, incenderunt. cuius rei fama vbi primùm Genuam perlata est, protinus aliquot vrbanæ cohortes Sauinionem, Fliscorum municipium, transmissæ, vt illatam iniuriam vlciscerentur. Interea temporis, videlicet decimo Cal. Iun., Vrbanus quintus Pont. Romanus, Auenione cum quinq. ac viginti triremibus Genuam appulit, eo animi consilio, vt illinc Romam transfretaret: eumque Resp. summis & exquisitissimis honoribus excepit, & quinto Cal. Iun. abeuntem, octo etiam Ligusticæ triremes, honoris ergô, Romam vsque concomitatæ sunt. Exitu anni, pax inter Insubriæ Principes, ac Remp. denuò constabilita. Subsecutus est annus eius æui duodeseptuagesimus, quo Adurnius ad Carolum quartum Bohemiæ regem, ac Cæsarem renunciatum, & in Etruriam profectum, nobilem ac splendidam legationem habuit: à quo, præter cetera, impetrauit, vt in Ligustica ditione suum Vicarium ageret. Ceterum, anno septuagesimo, Resp. denuò propter familiam Fulgosiam, toti ciuitati non minus fatalem & pernicioſam, quàm Adurnia extiterit, ad supremos honores ac dignitates promotam, in pristinas ciuilium bellorum calamitates recidit, cùm præsertim ipsius Adurnij administratio, propter insolitas exactiones ac vectigalia imposita, omnibus iam fermè supra modū inuisa & exosa redderetur. Ea tempestate qui rebus gerendis præsidebant, duos populi Vicarios eligere consueuerant, quorum alter Guelfi, alter verò Gibellini nominis esset: horumque potissima cura & studium in eo præcipuè consistebat, vt nempè publica officia, & magistratus ex æquo inter vtrumque ordinem distribuerentur, videlicet partim ex aristocratia, partim ex democratia permixti. Huic muneri tunc temporis Dominicus Campofulgosius, & Gulielmus Ermirius cum imperio præerant: qui, cùm propter generis splendorem atq. opes apud plebem summa gratia & nominis existimatione florerent, ipsique Adurnio apprimè infensi essent; de Reip. statu corrigendo noua consilia & rationes iniuerunt; cùm præsertim ad hoc agendum, plurimis, iisdemque assiduis diuersorū patriciorum precibus incitarentur, quò scilicet, populo in varia studia & partes distracto, ipsi multò facilius atque commodius suam ambitionem animiqué impo-

1367. 1368. 1369. 1370.

impotentiam explerent. Quocirca hi duo, quos diximus, vicarii, aliquot populariбus viris ſibi adiunctis, in ædem vulgo D. Mariæ de Vineis, ſimul conuenientes, ſuæ rationis decretum in medium protulêre, ac dixerunt, ſibi operæ pretium videri, vt, cum optimè intelligerent, quantoperè Adurnij præfectura & adminiſtratio in commune omnibus promiſcuè diſpliceret, ad maiora incommoda atque pericula euitanda, noua gubernationis forma inſtitueretur, eoſque obnixè, multis rationibus adductis, cohortabantur atque orabant, ne præſentem occaſionem ſibi è manibus elabi paterentur, priuſquam ſcilicet, nouis ſeditionibus concitis, Reſp. in aliquod graue periculum ac diſcrimen incurreret. Nondum autem perorarant, cùm nonnulli ex his, qui maiori auctoritate pollebant, illorum colloquium interpellarunt, & aiebant, cùm de patriæ ſalute ac dignitate ageretur, vel minimam cunctationem ſibi ancipitem & periculoſam videri, ſeq. omnium primos fore pollicebantur, atque offerebant, qui hanc prouinciam in ſemet reciperent. Igitur, nulla mora interpoſita, ſummo ſtudio atque ardore ſeſe illis quàm plurimis agglomerantibus, rectà in prætorium, cum maximo cõcurſu inſanæ atque inconditæ multitudinis nouarum rerum percupidæ, contenderunt, eo quidem conſilio, vt extemplò Adurnium principatu exuerent ac deturbarent. Ipſe verò, tam ſubitò & inopinato caſu haud parum perculſus, atque attonitus, cùm ſe, nullo fermè præſidio communitum videret, ſtatim populum ad ſonitum campani æris, quò ſibi maturo ſubſidio aduèniret, exciri imperauit. Ceterum, paucis admodum ſuppetias ferentibus, ſeditionis concitores auctoreſque, magno impetu fores curiæ, igne iniecto, concremarunt. quę vbi primum Adurnio cognita, vt ſeſe præſenti periculo ſubtraheret, per auerſam eius portam furtim digreſſus eſt, adeò vt hoſtes, occupato prætorio, confeſtim ad noui Principis creationem deuenirent, & abſque vlla ſententiarum diſcrepantia Dominicus Campofulgoſius, qui præ ceteris à plebe mirificè adamabatur, Idibus Aug. tumultuariò Dux ac Princeps declaratus fuit. Sed quoniam ipſe nullis legitimis calculis ſe ad ſupremum dignitatis apicem euectum intelligebat, hoc in primis maximoperè contendit, vt proximo die in ea conſuetis cærimoniis, publiceque ac ſollenni pompa confirmaretur. Quo quidem ex animi ſententia peracto, nihil ſibi potius & antiquius fuit, quàm vt capita & præcipuos quoſque Fliſcæ gentis, ex quorum municipiis quàm plurima damna inferebantur, acri bello perſequeretur, eiſque, præter reliquas clades illatas, initio ſubſequentis anni, arcem, vulgò Roccataliatam, quò ſeſe plerumque, ceu in tutiſſimum aſylum atque refugium recipere ſolebant, ademit. Externis motibus maiori ex parte cohibitis atque repreſſis, Genuæ Senatus conſulto decẽ triremes egregiè inſtructæ, ac Thomæ Murchij, viri ſtrenui, & magnis auſis prompti, auſpiciis, emiſſæ fuerunt, qui fauſta nauigatione in Melitem, inſulam non procul à Pachyno Siciliæ promontorio ſitam, expugnauit, & mox deſcenſione in ipſam Siciliam facta, Mazariam vrbem iuxta Lilybæum promontorium cepit, atque diripuit. Quandoquidem hæc loca, inſignes piratas Liguribus infenſiſſimos, vnde ipſi haud rarò grauiſſimis incommodis afficiebantur, hoſpitio, atque omni humanitatis genere excipiebant. Quibus rebus feliciſſimè peractis, nauarchus diuiti præda & gloria onuſtus in patriam reuerſus eſt. His locis tametſi Genuenſes haud ſanè diu potiti ſunt, nihilominus tamen egregiorũ facinorum ſimulq. clari viri memoria, neutiquã à nobis reticenda fuit. Dum hæc foris aguntur, Fulgoſius, nonnullos præcipui nominis, inter quos fuit Gabriel Adurnius, ſibi magis ſuſpectos, vrbe prohibuit, ac menſe Decembri duos ciues, alterum patriciæ dignitatis, alterum verò

Dominicus Campofulgoſius Princeps renunciatus.

1371.

Melita à Genuenſ. expugnata.

verò popularibus ſtudiis addictum, qui prætextu Guelfarum partiũ clancularijs conſiliis in eius vitam conſpiraſſe ferebantur, in publico theatro ſecuri percuti iuſſit, adeò vt Ioannes Fliſcus Vercelli Antiſtes, illius familiæ tunc temporis facilè princeps, qui eiuſdem coniurationis particeps, cum octingentis equitibus Bargaliam vſque profectus erat, quàm primum ab ea expeditione receſſerit. Sunt qui tradant, eam conſpirationem à Thoma Illionio retectam & patefactam fuiſſe. Circa idem ferme tempus, Franciſcus Viualdus, vir ex præclara vetuſtaque familia, & eximiis dotibus ornatus, nonaginta locis, id eſt, nouem librarum millibus Remp. donauit, eo conſilio, vt ipſa deinceps illarum multiplicatione, ære alieno liberaretur, & præſertim ea parte, quæ vulgò Capitulum, ſiue coëmptio Capituli pacis nuncupatur; deinde in publicum emolumentum ac beneficium indies multiplicarentur. Hæc donatio tanti ponderis ac momenti extitit, vt niſi parentes priuata commoda, liberorum, nepotumq. ac poſterorum vtilitati præpoſuiſſent, communitas, ſeu Reſpub. haud dubiè nulli amplius obærata, permagnos redditus ea tempeſtate conſecuta eſſet.

Franciſcus Viualdus.

Inſequentem annum & ciuilibus contentionibus, & Veneti belli innouatione fœdum, etiam dij contagioſa & diutina lue inſigniuêre. Quippè Fulgoſio rerum potiente, ciuitas, adeoque totus ager Liguſticus, annum & amplius, cum dira & ſæuiſſima peſte conflictatus; quo quidem tempore, Fliſci, caſtrum Rocataliatam, cuius ſuperius mentionem fecimus, aſtu & proditione receperunt. At in Cypro inſula rex Petrus ſub primam noctis horam in vrbe Nicoſia à ſuis fratribus obtruncatus fuit, eique Petrus, quem alij Petrinum vocant, interfecti regis filius, adhuc pænè puer, in regnum ſucceſſit, & contentio in ſollenni regij diadematis accipiendi de ſuperiori honoris loco inter Venetos ac Genuenſes orta, anſam atque occaſionem præbuit, qua omnes Ligures ea tempeſtate ibi reperti, grauiſſimam cladem ſubirent. Ceterùm, hæc, effluxo anni ſpatio, primò quidem Damiani Catanei, & mox Petri Fulgoſij auſpiciis egregiè ac fortiter vindicata fuit, adeò vt non modò illius auctores, condignas pœnas dederint, ſed etiam vniuerſa inſula expugnata, quæ poſtmodum, excepta Famaguſta, regi fuit reſtituta, ea tamen lege & conditione, vt Reip. quotannis ad certum tempus, quadraginta nummûm aureorum millia, tributi loco, perſolueret, ſicuti hęc omnia ſigillatim enarrabuntur. His rebus in Cypro quàm proſperrimè geſtis, poſtero anno, in vrbe, ac fermè per vniuerſam Europam, propter frugũm egeſtatem & alimentorum pænuriam, tanta inopia laboratum, vt Genuæ per id tempus modius tritici ſexdecim florenis aureis, id eſt, viginti libris eius monetæ, paſſim diuenderetur. Proximus annus, ac etiam inſequens, Genuæ clade maritima multiſque aliis calamitatibus illuſtris. Nam priore, in mari Siculo vna ex Liguſticis triremibus, cui Lanfrancus Panſa cum imperio præerat, ſæua atque atroci tempeſtate coorta, cum omnibus, qui ea deuehebantur, æquoreis fluctibus hauſta, naufragio periit. Subſequenti verò, tres triremes, quæ menſe Decembri Famaguſta ſoluerant, vi tempeſtatis cælique truculentia ſummum periculum adiêre, vnaque ex his, cum remige, ac ceteris, qui ſeſe huic elemento crediderant, inter quos fuit etiam Nicolaus Spinula, vir, præter natalium ſplendorem, ſummis virtutibus clarus, qui Famaguſtæ præfecturam geſſerat, eodem infortunio ſubmerſa. Præterea duæ onerariæ, quarum altera Lumelina, altera verò Galla dicebatur, in eodem pelago demerſa, & perpauci incolumes euaſerunt. At veris initio, bellũ inter Venetos ac Ligures cum ſumma vtriuſq. gentis, ac præſertim Venetæ, pernicie redintegratum. de quo, eiuſque cauſa & ſucceſſu ſpeciatim

1372. *Grauis & funeſta contentio inter Venetos ac Ligures.*

1373. 1375. 1376. 1377.

ſuo

ſuo loco explicabitur. Fulgoſius interim, iam vltra ſexennium ſummæ rei cum præclara ſui nominis, ſuæque familiæ gloria, nec minori totius Reipub. dignitate ac beneficio præfuerat, cùm repentè, fatali, vt ita dixerim, vrbis genio, & quorundam ex præcipuis, qui dominandi cupidine accenſi, ad eundem Principatum per fas & nefas omnibus ſtudiis atque artibus anhelabant, impotenti ambitu, nouæ ſimultates atque diſſidia repullularunt. Vigebat quippè ea tempeſtate in Repub. Nicolaus Guarcus, vir ſumma auctoritate atque opibus florens; qui tametſi populares partes ſectabatur, tamẽ nobilitati mirificè fauebat, & hoc vnum præcipuè ſatagebat, quánam ſcilicet ratione, principem locum aſſequeretur. Superius cõmemoraui, Adurniam, & Fulgoſiam familiã, ob mutuas diſſenſiones ac inteſtina odia, vniuerſæ ciuitati admodum fatalem ac exitioſam fuiſſe. Ceterùm, Guarca gens, vnde noua factio in eam irrepſit, ob eaſdem ciuiles diſcordias, ac ſimultates, non minùs certè, ſicuti inferiùs patebit, grauis Reipub. ac exitialis fuit: primuſque ipſe Nicolaus omninò extitit, qui præclaris animi corporiſque dotibus ornatus, eam ſummoperè illuſtrauit: eoque faciliùs ſupremum magiſtratum adeptus eſt, quò Fulgoſij adminiſtratio iam pleriſque nouarum rerum percupidis, moleſta atque inuiſa eſſe inceperat. His quoque accedebat fama ab æmulis & aduerſariis diuulgata, ſcilicet, Venetam claſſem, quo tempore adhuc bellum inter vtroſque populos ancipiti Marte gerebatur, portui Lunenſi imminere; Inſubriæque Principes cum expedita manu in fines vſque Liguſticos peruenisſe. Quibus falſis rumoribus Fulgoſius natura facilis ad credendum, commotus, ne hoſtilibus iniuriis ac periculis obnoxius foret, populum ad arma conuocauit; quod quidem illi ſummo detrimento fuit. Quandoquidem arma, ab vrbana multitudine, paulò antè in tutelam vrbis correpta, cueſtigiò in eum cõuerſa, & ſubinde omnia vario tumultu ac ſeditione miſcente, publicum palatium ab eadem occupatum, nemineque obſiſtere auſo, Princeps comprehenſus, & in eius locum Antoniottus Adurnius ſuffectus. Verùm cùm ea electio minimè à ceteris primoribus rata firmaq. haberetur, eodem die, nempe, decimoſeptimo Iunij, anno eiuſdem ſæculi octauo ac ſeptuageſimo, maturiori conſultatione habita, Nicolaus Guarcus à Senatu mutua omnium ordinum ſuffragatione Princeps renuntiatus eſt: cui, poſtquam Adurnius, ſuorum amicorum conſiliis inflexus ac perſuaſus, ceſſiſſet, actutum exorti motus conquieuerunt. At Fulgoſius vnà cum Petro ſuo fratre, non abſq. multorum commiſeratione, ac fortunæ ludibrio, humanarumque rerum inconſtantia, in vincula coniectus fuit, ibique in rigida & ſeuera cuſtodia aſſeruatus. Guarcus interim, rebus gerendis admotus, quò ſeſe patriciis iuxtà & popularibus, necnon Guelfis ac Gibellinis, promiſcuè amicum & fautorem declararet; ſtatuit, vt publica munia & magiſtratus ex æquo & pari iſonomia conferrentur; omnibuſque Fulgoſiæ familiæ aqua & igne interdixit. Quibus rebus domi conſtitutis, confeſtim ad res externas, animi curam & cogitationes adiecit, primoque, cùm ver adoleſceret, cum rege Pannoniæ, Patauij regulo, & cum ceteris fœderatis Principibus contra Venetos, quibus cum, vt demonſtratũ eſt, eo tempore aſperrimum bellum gerebatur, fœdus ac ſocietatem firmauit; & Marchioni Carretino reconciliatus, ab ipſo Albengam, & Naulum, quæ loca priori anno Reipub. abſtulerat, recuperauit. Cùm verò paucis pòſt diebus, in Venetorum, ac Principum Mediolanenſium gratiam, veteranorum legio, Stellæ cognomine inſignis, in vallem Pulciferam, vt eam variis depopulationibus atque incendiis infeſtaret, deſcendiſſet; ipſe ſuperioribus exemplis probè edoctus, quàm videlicet periculo-

Nicolaus Guarcus.

Antoniottus Adurnius Princeps declaratus.

1378.

1379.

riculoſum foret, ob leues cauſas plebi arma ſuggerere, maturo ac prudenti conſilio decem millibus aureorum inter ipſos milites diſtributis, effecit, vt tandem, poſt ſeptem dierum ſpatium, illinc placidè abirent. Inſuber tamen, circa hæc tempora, Nouium, haud poſtremum Liguriæ municipium, proditione occupauit. Et quia ipſe Princeps Antoniottum Adurnium multis rationibus valdè ſuſpectum habebat, quò ſeſe in poſterum omni metu ac periculo eximeret, ipſum exilio multauit, indeque poſtmodum inter illas familias, ſicuti mox enarrabitur, grauiſſima odia & funeſta diſſidia exorta ſunt, quæ deinde ingentem Iliadam malorum ſecum attulêre. Porrò, haud ſolus Adurnius, hac iniuria commotus, aduerſus Remp. apertum bellum geſſit, verùm etiam per idem tempus, Petrus Campofulgoſius, quem paulò antè in carcerem coniectum fuiſſe diximus, fruſtratis cuſtodibus elapſus, ſe ſtatim Thurrigeris adiunxit, cum quibus oram Orientalem aggreſſus, haud leues turbas concitauit, licet, breui pòſt, ſingulari induſtria & virtute Leonardi Guarci contra ipſos cum valido armatorum robore illuc profecti, maiori ex parte cohibitæ ac ſuppreſſæ fuerint. At pridie Non. Ian. ſubſecuti anni, Guarco rerum potiunte, ipſius auctoritate, ac Se- 1380.
natus conſulto viginti ciues ex omnibus ordinibus ſelecti, ac renuntiati, qui vnà cum Senatu de rebus grauibus, & neceſſariis decernerent, cùm præſertim ea tempeſtate inter Ligures ac Venetos de ſumma imperij ac vtriuſque Reip. ſalute ageretur. Interea temporis, cùm Ligures ſemper in Oriente aliquot præclaras vrbes ſub imperio retinuiſſent, in Ponto Euxino caſus quidam valdè memorabilis, & nullo pacto ſilentio prætereundus, accidit. Inter ceteros, qui Caphæ, olim Theodoſię, varias negotiationes exercebãt, & propter mercium cõmutationem, ſeſe in Cæſaris Trapezuntini amicitiam & familiaritatem inſinuarant, Megolus Lercarius ciuis Genuenſ. nobili & peruetuſto genere ortus, propter ſuas egregias animi corporiſque dotes, vel præcipuum locum obtinebat. quo ſanè factum eſt, vt hoc nomine magnã ſibi apud quamplurimos, etiam ex primoribus, inuidiam atque odium conflaret. hiſque indies nouis conſiliis atque artibus enixè dabant operam, vt is Cæſaris gratia & beneuolentia excideret. Cùm ergo inter aulicos Cæſaris Trapezuntij eſſet, & lateruncul is luſuque, vt fit, pomeridianas horas traduceret, in altercatione & iurgio ab homine, qui magnum gratiæ locum apud ipſum Cæſarem obtinebat, colapho cæſus, cùm iniuriam ſuam à Cæſare negligi videret, omnem iracundiæ ac generoſæ indignationis impetum, humilitate auctoris ſpreta, in ipſum Imperatorẽ contulit. Proinde paucis pòſt diebus, Genuam reuerſus, animiq. mæſtitiam ſqualore atque habitu corporis præferens, iniuria amicis & propinquis expoſita, illorum opibus adiutus, duas triremes comparauit, atq. inſtruxit. Cum quibus, egregia florentis ætatis bellatorum, omniſq. naualis inſtrumenti, & bellici apparatus copia refertis, tanta maris emenſus ſpatia, Euxinum ingreſſus, non populationibus modò, incendiis & vaſtationibus omnem Cæſarianæ ditionis oram breui infeſtam fecit, ſed vim & iram implacabilis animi, memoriamque altæ inſidentis iniuriæ voluentis, in miſeros à ſe captos, fœdo ſupplicij genere expromebat, quos naribus & auribus amputatis, dimittebat, vt videlicet, contumeliam in ore acceptam, illa oris deformitate reddenda vlciſci videretur. Quibus acerbitatibus impulſus, tandem Cæſar quatuor triremes in illum armauit, quas Megolus, cùm aperta vi imparem ſe intelligeret, aſtu ſollertique conſilio eluſas, vicit. Simulata enim fuga, cùm Cæſarianæ omnibus remigij viribus connixæ, fugientes inſequerentur, diſparique celeritate aliæ alias anteirent, Megolus, ob ſtratagematis ſui ſucceſſum lætus, pugnaque illo-

Megolus Lercarius.

rum ſegregata,cùm imbecilliores fore illos cerneret, in duas proximas cõuerſus, reliquis longo interuallo ſequentibus,caſque adortus,ipſo impetu & incurſu oppreſſas cepit; quo exemplo reliquæ perterrefactæ, fuga ſalutem expediuerunt. At Megolus, triremibus ſuppreſſis, vſitata deformandi oris exempla in captos edidit, quos dimittens, nuntiare Cæſari iuſſit, vnam illi tantummodò eſſe, ſeſe, ac populos ſuos è tantis cladibus eximendi rationem, ſi eum, qui ipſum iniuria affeciſſet,ſibi in manus daret; aliter ſibi de iniuria ſatisfieri non poſſe. Quod cùm Cæſar, malis, & populorum fremitu victus, feciſſet, Megolus hominem ad ſe adductum,calce prius in conſcenſu triremis in ore percuſſum, ad genua in humiles fletus proiectum, ac mortem quidem tam audacis ſuperbiæ & arrogantiæ facinori debitam fatentem, ſed tormenta & cruciatus deprecantem, benignè allocutus, bono animo eſſe iuſſit, cùm addidiſſet,egregiorum ac fortium virorum moris non eſſe, in mulieres ſæuire. quod anceps dictum in muliebres hominis fletus, in ſpecie iactum, famam gratiæ apud Cæſarem flore ætatis collectæ, obliquè perſtringebat. Ceterùm cùm ſibi affatim ſatisfactum eſſe diceret, vnam reliquam eſſe addidit erga Genuenſ. nomen ſatisfactionem,cui non minor, quàm ipſi facta eſſet iniuria, ſi Cæſar Trapezunte ædes publicas negotiatoribus Genuenſ. ædificaſſet, egregij facinoris ſerie in parietibus pictura expreſſa, & ad documentum ſanciendum, ne quis in poſterum illius nationis homines iniuriis cuiuſquam obnoxios duceret. quas ædes Cæſar ex pacto ædificatas, homine recepto, Genuenſ. nationi domicilium aſſignauit. Poſtquam Lercarius priuatam iniuriam à priuato homine ſibi inflictã, tam atrocibus factis vltus eſt, Genuam cum magno ſuo gaudio, omniumque amicorum congratulatione rediit, magnoque in honore ab ipſo Senatu habitus, quòd tam præclarum excelſi & generoſi animi ſpecimen & documentum non ſemel cum maximo ſuo periculo præbuiſſet. Nihil enim præclarius, neque fortius ab eo geri poterat, quàm priuatis opibus innixus, tam potentem Principem ad tam ignominioſam pacis conditionem adigere. Quocirca, vt in poſterum ipſe ſuo exemplo profeciſſe Reipub. exiſtimari poſſet, vltra delatos honores,publicè ac priuatim multis muneribus donatus fuit, & inſigni Reip. teſtimonio nobilitatus. Subſecuta eſt pax inter Venetos ac Ligures,magna cæde atque ancipiti & dubio euentu acriter, & contentiosè belligerantes. de cuius quidem conditionibus ſuo loco ſeorſum enarrabimus. At vix huic grauiſſimo & periculoſiſſimo bello finis impoſitus eſt, cùm Genuæ iterum ciuiles ſimultates & iurgia repullularunt, occaſione noui motus à popularibus orta. Nicolaus enim Guarcus, quem vrbis Principatum aſſecutum fuiſſe docuimus, ab eo tempore, quo bellum cum externis populis geſtum fuit, magna cum prudentia ita Rempub. adminiſtrarat, vt ſingulis ordinibus ſũum honorem & priſtinam dignitatem libenter contribueret; adeò vt cùm nobilitati primas, vt debebat,partes deferret,eamque tam domeſticis, quàm externis honoribus inſigniret, populares ſumma ſuſpicione laborare cœperint,quòd illius indulgentia fieret, vt ipſi in pleriſque capeſſendis honoribus præterirentur. Hinc nouæ turbæ, atque, vt fieri ſolet, diuerſæ factiones ac ſtudia. Erant namque in ipſa ciuitate aliquot patricij ordinis, qui occultè ac tacitè popularibus nouandarum rerum occaſionem & ſpem præbebant, nimirum, cùm ipſi hoc pacto ſibi ad Principatum aditum anxiè quærerent, ſcirentque, nulla commodiori via ad ſupremam dignitatem perueniri poſſe; niſi concitata plebe, & nouis excitatis tumultibus, inter quos præcipuè ferè erat Leonardus Montaldus, cuius ſuperius non ſemel meminimus, vir haud dubiè induſtrius, & quòd ſummis opi-

1381. 1382. *Pax inter Venetos ac Genuenſ.* 1383.

bus floreret, ac popularis esset. Antonius quoque Adurnius, Guercæ factioni mirum in modum aduersabatur, & præ ceteris omnibus infensus erat, ita vt in eius pernicie iugiter inuigilaret, & nihil non moliretur, quò illum Principatu exutum, opprimeret: & hic quidem apertè, & tanquam vnius partis Princeps, hostiliter se gerebat; ille verò clandestinis consiliis, tacitoq. populi fauore voti cõpos euadere contendebat. Sumpta igitur ab horũ familiaribus tumultuandi occasione, magnas in ciuitate turbas dedêre, & vnusquisq. primas in Rep. partes sibi vindicans, diuersa contentione multa in Rep. immutare annitebatur, & in primis quidem Magistrum iustitiæ, à Senatu pro præsenti illius temporis conditione introductũ, officio priuarunt, causantes, minimè Reip. expedire, vt vnus solus in tanta Rep. absolutã vitæ necisq. potestatem haberet, sed rerum criminaliũ supremam cognitionẽ & iudicium potiùs ad vrbis Prætorẽ pertinere, prout etiam hactenus fieri consueuerat. Pręterea satellitium, pro custodia Principis corporis adhiberi solitum, quod ferè octoginta stipendiariorũ erat, sustulerunt, quòd dicerent, hos sumptus non solùm ciuitati graues esse, at planè inutiles, cùm verum Principem nõ tam præsidiaria cohors, quàm populi beneuolentia, & Reip. benè administratæ conscientia, tutum, atque ab omnibus periculis securũ præstare soleant. Hæc popularis licentia neutiquã eo loco, quo incœpit, constitit: sed vlterius progressa, paulatim nouæ querelæ passim audiebantur. Laniones enim querentes, se duriùs quàm solebant, tractari, & subinde nouis vectigalibus aggrauari, onus deprecabantur: quorum postulatis cùm Princeps minimè assentiretur, sed reddita ratione cur id fieret, edoceret, inhiberi non potuerunt, quin magna ira accensi, dirum fremerent, & nouos tumultus concitarent. Inhibuit tamen illorum ad præsens conatus, non tam Reipub. reuerentia & maiestas, quàm quòd se nullæ aliæ decuriæ agglomerarent. Proinde finitimos agrestes, atque alios plerosque socios & familiares ad vrbem excibant, vt eorum præsidio tutiores, aliquid, si recèns, tentato Senatus animo, repulsam ferrent, grauius molirentur. Insecuta fuit magna totius ciuitatis confusio, adeò vt incolæ trium Vallium, qui partem occiduam inhabitabant, audito campani æris sonitu, multò citius & frequentius, quàm fieri consueuerat, se armis atque telis instruerent, magnoque impetu agminatim discurrentes, in vrbem irreperent. Plebs itaque, hac noua indigenarum accessione aucta & armata, multò quàm antea, ferociorfacta, cateruatim discurrebat, populique nomen sublatis & ingeminatis multis vocibus, subinde inclamabat, habitæque passim conciones, quibus portoria, exactiones, & reliqua noua imperata vectigalia, abrogari ferociter contendebat: in eoque impetu iustitiæ Magister, & quidam decurio, qui sese effrenæ populari licentiæ fortiter oppoſuerant, miserè contrucidati sunt. Tanta enim erat popularis factionis frequentia, vt nulla essent ciuitatis compita, vel regiones, in quibus homines armati non conspicerentur, & mira vociferatione inconditisque vocibus non tumultuaretur. Sunt enim qui tradant, statim post contrucidatos, quos supra recẽsui, patricios sese populari seditioni immiscuisse, & supra duo virorum millia cuiuslibet gradus & cõditionis in Dominicanum templum conueniſſe, vt insanæ ac ferocienti plebi obuiam irent, agrestemque illam & indomitam rusticorum turbam & ferociam communibus armis retunderent, inter quos Leonardus Montaldus conspicuus erat, & cum multis plerisque aliis popularis factionis Reipublicæ reformationem solicitè efflagitabat, omnemque occasionem quærebat, vt oppressa nobilitate, euersisque patricij ordinis viris, ipse cum suis per vim principatum occuparet. Fecit enim rogationem pro populo, vt omnes Principis

Genuæ popularis tumultus.

Magister iustitiæ à plebe trucidatus.

consiliarij, atque Antiani ciues, sic enim vrbis Decuriones vocabant, deinceps populares essent, & vectigalia, quæ in primis super annona & commeatibus imposita erant, maiori ex parte summouerentur; adiiciens, flagellata annona, commodè in ipsa ciuitate viui non posse. Verùm, cùm hac in re citra Principis consensum vel voluntatem, nihil omninò statui vel decerni posset, ipse, quòd plurimum populi fauori inniteretur & fideret, cõueniendi Senatus partes sibi desumpsit, existimans, se, cùm natura valdè ambitiosus esset, & gloriæ summoperè appetens, hoc modo faciliorem aditum ad Principatum, quem mirificè optabat, assecuturum esse. Dux, à Patribus derelictus, & tantummodò à duobus fratribus germanis, qui cum exigua manu & paucis familiaribus, qui illi subsidio venerant, concomitatus, agnita populi voluntate, se ad omnia facilem, necessitatis summa adductus, exhibuit. Et quò magis populi furorem inhiberet, & communitati consulere videretur, abolitis aliquot decretis, & rescissis multis sanctionibus antea promulgatis, publicè ex Curiæ fenestris libellum, in quo hæc omnia continebantur, proiecit. Hoc modo ad præsens delinitis plebis animis, aliquantisper ab armis temperatũ, & sensim multitudo ex hominum oculis euanuit. Eadem nocte Dux priuatum Senatum habuit, & de Reip. statu grauiter disseruit. Et quia valde expedire ad constituendam tranquillitatem publicam videbatur, si, abrogatis nonnullis patricij ordinis publicis muneribus & dignitatibus, populares eorum loco succederent, decretum fuit, vt ad pacificandã Remp. deinceps maior democratiæ ratio, quàm antea, haberetur. Hac, qua diximus, ratione motus aliquantisper repressi. Postero die rursus innouati sunt. Nonnulli etenim ex vulgo, huic nouæ sanctioni & decreto minimè acquiescentes, magna contentione instabant, vt octouiratus popularis, penes quem arbitrium atque potestas nouarum legum condendarum esset, designaretur, inter quos Montaldus, tanquam bene de populo meritus, omnium votis annumerari & reponi expetebatur. Interim illi, qui vrbis prouisores dicebantur, summo studio atque labore dedêre operam, vt conciliatum vulgus, depositis armis, melioribus cõsiliis modum constitueret, & seditionibus finẽ imponeret, ac etiam vt agrestis illa & rustica colluuies, quam in vrbem irrepsisse docuimus, confestim ad suos rediret: sed tanta fuit plebis animi pertinacia, vt nullius auctoritate, vel persuasione, ad saniorem mentem inflecti potuerit, & in tam magna rerum omniũ perturbatione, ipsimet nesciebãt, quidnam pręcipuè peterent. Quidam enim, sublato clamore, populi nomen ingeminabant: alij nouum Principem, nemine tamen nominato, exposcebant: pleriq. vectigalium abrogationem, & annonæ subsidium implorabant. aliqui etiam, sed illi quidem pauci, Antoniotti Adurnij alta voce nomen extollebant, tacitis suffragiis ipsi principatum deferentes. Nec his tumultibus contenti, ad tam magnum animi furorem dilapsi sunt, vt Antonium Bufferium, publicorum redituum collectorem, ad sedandum tumultum concurrentem, nulla præbita occasione, cum blandissimis verbis eorum animos demulcere conaretur, interficerent. Quidam etiam, factionis Fulgosiæ studiosi, postulabant, vt omnes eius familiæ profugi & proscripti, in patriam restituerentur, aliæque aliorum inconditæ voces diuersa postulantium, exaudiebantur, adeò me herclè, vt nullo equidem, quod sciam, tempore, Resp. licet antea sæpius afflicta, & conturbata, maius discrimen adierit. Nemini enim dubium erat, quin tunc temporis planè pessum data fuisset, nisi cum magno totius Ligustici nominis beneficio, pauci aliquot ciues, de communi tranquillitate ac veteri Reip. dignitate valdè soliciti, cõmunicatis sententiis, omnes suas rationes & studia, ad illius conseruа-

ſeruationem contuliſſent. Videbant ſiquidem fieri non poſſe, vt in hac extrema totius ciuitatis confuſione, Reſpub. ab interitu retraheretur, niſi aliqui, & illi quidem optimi ciues, ſalutis curam & adminiſtrationem in ſe deriuarent, & ceu experti medici ſalutare pharmacum ægrotanti exhiberent. Ipſi itaque inuicem iuramento obſtricti, Leonem nigrum in ſocietatis argumentum pro inſignibus geſtabant. Horum beneficio & auctoritate factum fuit, vt inſana multitudo ſenſim deſiſteret. Interea, Princeps cũ ſuis amicis & clientibus in prætorio ſe anceps animi continebat, expectans, quem tandem rerum exitum hic tragicus tumultus ſortiretur; tantoque metu premebatur, vt nihil prorſus quod ad Reip. adminiſtrationem pertineret, attentare auderet: tandem animo à quibuſdam confirmatus, pauloque audentior ſolito factus, populum ad ictum æris conuocare ſtatuit, vt periculum faceret, num aliquod ſalutiferum remediũ in his tantis præſentibus malis adhiberi poſſet. Conuocata igitur in concionem plebe, à miſeriis & deplorando Reip. ſtatu exorſus, ſeueram magis & acrem, quàm mitem, vel demiſſam orationem habuit, ſubinde rogans, quánam ſua culpa factum eſſet, vt per tot aſſiduos dies citra aliquam intermiſſionẽ tumultuati eſſent. Se nũquam fuiſſe eo animo, neq. ingenio à natura ita inſtitutum, vt Principatum bonis artibus, ordinumq. totius ciuitatis cõſenſu partum, per vim, refragante populo retinere vellet, nimirum cùm toto principatus ſui tempore, ſemper enixè operam dederit, vt nihil temerè conſtitueret, quod quauis de cauſa ab aliquo in ſuſpicionem, vel dubium deuocari poſſet. Exuerent igitur furorem, ac omnem animi acerbitatem relinquerent, exhortabatur. Si enim ciuitatis tranquillitas propter ſe vnum perturbaretur, promptum ſe & paratum aſſeuerabat, vt, publicæ quietis conſtituendæ cauſa ſpontè ſupremo magiſtratu abiret. Nunquam enim futurum, vt illum animum, quo egregiè erga Rempub. eſſet animatus, quacumque conditione eſſet, ſiue priuatus, ſiue Princeps, mutaret, vel deponeret. Qua in re, vltra quòd ſibi probè eſſet conſcius, ſe ita ſemper in totius Reip. oculis vixiſſe, vt ſi in Senatu cauſam dicere iubeatur, ſe nõ ſubterfugere, quin hoc lubentiſſimo animo faciat, cùm nihil probo & honeſto viro, atque optimè de patria & de ciuibus ſuis merito, iucundius, vel etiam præclarius inueniri queat, quàm actionum ſuarum rationem, & planè totius vitæ ſuæ curſum, per innocentiam ductum, citra mendacium recordari & recenſere. Quòd ſi alia eſſent præter illa, quæ populum torquerent, vltrò dicerent. Vnicuique enim per ſe liberæ vocis poteſtatem fieri, nec per ſe ſtare, quò minus ſaniora conſilia, ſi quæ reperiri & excogitari poſſent, locum inueniant, & auidè à ſe amplectantur. Si verò omnis rei difficultas, in vectigalibus aliiſque publico bono inſtitutis & imperatis conſiſteret, perpenderent ipſi, vtrum hæc cum priuato eius commodo magis quàm cum publica vtilitate coniuncta eſſent. Quis enim eſt tam ſtupidus, vel tam malè de Reip. ſtatus conditione informatus, qui ignoret, publicos ſumptus ad tot bella, quibus inuoluebantur, neceſſarios, ſuſtineri, vel tolerari non poſſe, niſi ærarium publicum vectigalibus aliiſque communibus cenſibus inſtauretur: cùm illud in confeſſo ſit, neque gentium quietem ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributo conſiſtere? Cùm hęc & ſimilia, quæ ad rem maximè pertinere exiſtimabat, grauiter atq. diſertè pro concione dixiſſet, tantam in animis inconſtantis & imperiti vulgus vim habuêre, vt in tanta animorum ac ſententiarum diſtractione, quàm primum mitiores facti, ſublatis vocibus reſponderent, nihil aliud ſe ab eo poſtulare, quàm vt ſublatis, vel ſaltem mitigatis portoriis & vectigalibus, priſtinam dignitatem in Principatu, prout conſueuerat, retineret. Exulabat

tunc temporis Antoniottus Adurnius, qui amicorum ſuorum litteris commonefactus, in quo ſtatu Reſpub. verſaretur, clàm eo conſilio in vrbem irrepſerat, vt aliquid noui ex occaſione moliretur. Hoc, cùm Duci, ac Senatui innotuiſſet, ad auertendum nouum ſeditionis incendium, enixè per ſuos internuncios operam dedêre, vt ipſe quã primùm vrbe excederet, polliciti, ſtatim, pacato Reip. ſtatu, ſe illum in patriam reſtituturos. Res tamen ea tam feliciter, vel induſtriè tractari nequiuit, quin Adurniæ factionis ſtudioſi, perbellè rem ipſam cognoſcerent, & ſubodorarentur, adeò vt vbi primùm ipſum diſceſſiſſe compertum habuêre, variis ſententiis diſtracti, aliqui eorum eſſent, qui opinarentur, ipſum iuſſu Senatus in mare præcipitatum, atque ſubmerſum eſſe: aliqui verò ſuſpicabantur, ipſum, clanculùm capite plexum: aliqui demum ab his diuerſi, illum adhuc in vinculis diſtineri aſſeuerabant. In hac tanta animorum diuerſitate & diſcrepantia cùm eius factionis homines ſubinde verſarentur, magnus fuit in ciuitate ea de cauſa exortus tumultus, ſic vt mille ferè armati homines in armis conſpicui, paſſim per vrbem diſcurrerent, palamque profiterentur, ſe non prius ab armis diſceſſuros, quàm vbi ipſe Adurnius, & in quo ſtatu eſſet, edocerentur. Potiorem enim illorum partem opinio inuaſerat, illum inſidiis Senatus fuiſſe oppreſſum. Hæc pertinacia effecit, vt tamdiu tumultuarentur, donec Leonardus Montaldus, cuius fidei plurimum tribuebant, ipſos, iureiurando interpoſito, doceret, nihil Adurnio mali, vel humanitùs accidiſſe, illumq. Sauonæ liberum commorari. Huius viri auctoritas apud imperitum vulgus hoc aſſecuta eſt, vt per aliquot aſſiduos dies ciuitas à tumultibus reſpiraret, Octouiratu, quem ipſi Prouiſores vocabant, interim ſuam veterem auctoritatem & dignitatem retinente, quibus, iuſſu Senatus prouincia potiſſimum incumbebat, vt reprimendis & reſtinguendis turbis auctores populo forent. Hi, quoniam ſecretò Principem ſuprema dignitate ſubmouêre mirum in modum cupiebant, retinendæ maioris quietis prætextu, ſuffragante Guarco, ipſi Adurnio liberam poteſtatem in vrbem remigrandi fecêre: quam rem Princeps & Senatus, ægrè, vti par erat, ferebat, cùm ſuam auctoritatem eo modo haud parum infringi & deminui animaduerterent. Proinde maiora veritus, & nulla ratione temerè aliquid popularium animis fidendum ſtatuens, cùm multorum ſtudia in ſe conuerſa eſſe videret, quadringentos milites illarum Vallium, qui eius partibus adhærebant, ſpecie præſidij ac ſecuritatis in vrbem accerſiuit: quæ ſanè conſilij ratio vſqueadeò illi fuit pernicioſa, vt maiori ex parte cauſa extiterit, quò eius excidium acceleraretur: Siquidem Adurnio in vrbem reducto, ſuarum partium ſtudioſi, aliique, qui hactenus Principi & Senatui, non tam apertè, quàm occultis conſiliis aduerſabantur, occaſionem arripuêre, quaſi viribus confirmati, illum apertè inuaderent, auctoribus potiſſimum ipſo Adurnio, Montaldo, ac Petro Campofulgoſio, qui hac de cauſa amplius tria armatorum millia in armis coniunxerant. Contrà verò, Guarcus de his tantis paratibus commonefactus, & quorſum illorũ ſtudia ſpectarent, præſentiens, ſe cum ſuo ſatellitio, clientibus, ac fidiſſimis ſibi quibuſque in prætorio ad omnem vim coërcendam communiebat. Exiguo tempore interiecto, aduerſarum factionum confœderati in vnum conglobati, nõ ſecus quàm aperta acie dimicaturi, inſtructis ordinibus ſub vexillis progreſſi, Principis palatium obſidione cinxerunt, multiſque ignitis telis, aliiſque miſſilibus, & artificioſis pyragmatis fores incendere conniſi, ab eius defenſoribus mira alacritate & robore prohibebantur, ita quidem, vt vtrimque certamine exorto, diu vario Marte dimicatum ſit. ſed cùm oppugnatores ſubinde numero viribuſque

que adaugerentur,& Princeps se tantæ multitudini longè imparem conspiceret, fortunæ cedens,se furtim cum Antonio suo filio & fratribus in ædē D. Laurentio dicatam, subduxit,hoc modo concitatæ plebis & inimicorum manus elapsus,ac parum sui securus,intempesta nocte cum summo silentio Finarium versus conscenso lembo iter cepit, relicto eo Principatu,in quo per totum quinquennium non solum se strenuè ac honorificè gesserat, sed multa cum dignitate, tum vtilitate Reipub. administrarat. Dolendum profectò, malo ciuitatis fieri,vt bonos fermè Principes tolerare nequiret. Nā Ducali prætorio in horum triū factiosorū ciuium potestatem relicto,statim inter illos graues & exitiosæ turbæ ac dissidia exorta sunt, cùm singuli,opibus atque clientelis confisi, miris artibus ad supremum dignitatis gradum aspirarent & contenderent, tanto me herclè omnium bonorum cum dolore, potius dicam, an commiseratione, vt optimates, ceterique nobilitatis fautores, cùm nullis horum apertè adhærere, vel fauere auderent, ambiguis animis & incertis consiliis propemodum conficerentur. In palatio etiā publico,quasi iam diuisa,& redacta in duas potissimum partes ciuitate, duo diuersi cœtus cogebantur, & Montaldus quidem cum maiori parte primorum ex popularifactione, seque in cubiculum Abbatum, vt ipsi vocabant,receperat,vt habitis deliberationibus rogatisque sententiis,nouum Principem designarent. Adurnius ex altera parte cum sociis atque amicis,& totius Plebis quodammodò fece, superiorem curiæ partem sibi tanquam propriam delegit, seque in Ducali solio constituens, à promiscua multitudine circumdatus,inconditis suffragiis & vocibus totius ciuitatis Princeps salutabatur,ac, quò firmiùs in Principatu constabiliretur,ad æris campani sonitum per totam ferè vrbem eius nomen ingeminatum est,quasi totius ciuitatis testimonio & consensu Princeps renunciari deberet, præsertim cū Campofulgosius,quem tertium omnium seditionum auctorem esse demonstrauimus,& non secùs ac olim Romæ sub Triumuiratu,scilicet Augusti,M. Antonij,ac Lepidi,dudum Romanum imperium administratū fuit, etiam partiri Remp. cupiuerat, tacita consensione assentiri videretur. Montaldus cum suis,nihil omninò his rumoribus publicis deterritus,Fridericum Paganum, qui neutri parti hactenus fauerat, cum magno suæ factionis applausu Principem declarauit. Id vbi primùm ab his auditum est, qui pro Antonij partibus stabant, cuestigiò,summo cum impetu, relicto palatio,in publicum processēre, ac lymphatis similes, toruis oculis,& fœdo vultu, minitabundi discurrentes, anxiè in ipsum Fridericum, vt interficerent, inquirebant. Sed cùm ipse esset natura placida, & ingenio planè tranquillo ac quieto, & qui nihil magis quàm supremum honorem, tantis periculis obnoxium, auersaretur, magna cum festinatione ex curia aufugerat: Montaldus tamen ad tempus aliquid sibi temperandum ratus, non vlteriùs quicquam illo die aggressus est, at sensim se cum suis domum recepit. Postero tamen die, cùm esset, vti diximus, excelso atque ambitioso animo, & planè eiusmodi, vt nullum periculum honoris gratia subire recusaret, cum sexaginta armatis in fanum D. Syri secessit, quò etiam, in illius gratiam, magna ciuium frequentia quamprimùm confluxit. Hîc variis sententiis de Reipub. statu & gubernationis forma disputatum est, omniumque sententiis huc inclinatum, vt dicerent, Reipub. summoperè conducere, vt ipse, eius præcipuam curam in se deriuaret, quæque ex eius vsu essent, pro solita limatissimi sui iudicij rectitudine prospiceret atque statueret. Huiusmodi potestatem custodiendæ Reipub. nactus, indies magis atque magis animi securior factus, imperium Reipub. sibi astruere per fraudem & recti specie contende-

bat; & quò honeſtiùs ſecreta ſua conſilia obtegeret, quadraginta ciues, quorum fidei & beneuolentiæ plurimum confidebat, elegit, quorum arbitrio ſupremi magiſtratus electio permitteretur, cauſatus Adurnij electionem irritam ac prorſus inanem eſſe, quòd nullis legitimis ſuffragiis, ſed potius conſilij præcipitantia, & infimæ plebis ignoratione facta eſſet: nullaque mora interiecta, ipſe, horum conſenſu & crebris ſuffragationibus Reipub. Dux creatus eſt. Ceterùm, inter tot congratulantium turbas & conſalutantium amplexus, magna vultus oriſque firmitudine, quaſi nihil noui ſibi accidiſſet, vnumquemque, prout eius conditio requireret, excepit, ſæpius in corona omnium præfatus, ſe vltra ſemeſtre Reipub. cum ſummo imperio præeſſe nolle, ac ſe Principatum, eo animo, quo aſſumpſerat, quotieſcumque Reip. expedire viſum eſſet, depoſiturum. Hoc ſingulari, & planè incredibili verborum lenocinio, vultuſque conſtantia Senatum etiam, ceteroſque patricij ordinis illexit, vt Senatus Adurnio ſignificaret, vt ſe quamprimum magiſtratu, ad quem temerè profectus erat, abdicaret, & Montaldo legitimè renuntiato, cederet: cuius voluntati etſi reluctari videbatur, ita vt aliquid vlterius auſurus crederetur, tamen ſuorum amicorum conſilio ab inſtituto deſtitit, & rei ſupremam adminiſtrationem ipſi Montaldo permiſit, cui de more ſollenni Ducale ſceptrum aliaque Principis ornamenta, tradita publicè fuerũt cum incredibili totius ciuitatis voluptate & gaudio, quòd hoc modo ſeditiónes, quas prius ſummo cum detrimento perpeſſi erant, ſublatas, & otium Reipub. poſtliminiò reſtitutum iri crederetur. In hoc rerum fermè tractu, Petrus Luſinianus Cypri rex, fatis conceſſit; eique Iacobus patruus, qui ea tempeſtate vnà cum coniuge Genuæ in vinculis aſſeruabatur, in regni adminiſtrationem, conſanguinitate & hæreditario iure proximus, ſucceſſit. Montaldus, vbi de illius morte intellexit, operæpretium ſe facturum exiſtimauit, & in primis Reipub. conducere videbatur, vt huic è cuſtodia exempto, publico nomine de tanti regni ſucceſſione congratularetur. Proinde aſſumptis aliquot proceribus, ipſum ſeptimo Idus April. quo ad Principatum euectus fuerat, inuiſit, ac priſtinæ libertati reſtituit, aliaque omnia hoſpitalitatis & humanitatis officia exhibens, illum amicè amplexus, placidis verbis conſalutauit, omnemque operam ac ſingulare ſtudium Reip. nomine pro pacifica regni ſucceſſione, aliaque ad iter neceſſaria obtulit. Luſinianus incredibili gaudio perfuſus, commutata ſorte, & præteritæ fortunæ acerbitatem inſperata dignitate ſolatus, illi cum multis lachrymis ingentes gratias egiſſe dicitur, Reipublicæque omnem beneuolentiam, ac veræ animi integritatis ſtudia promiſiſſe, cùm fateretur, ſe multis beneficiis erga Rempub., licet in cuſtodia, paucorum oppreſſione & inuidia, contra bonorum omnium voluntatem aſſeruatum, obſtrictum atque obligatum eſſe. Se igitur non commiſſurum, vt aliqua de cauſa in poſterum ingratus deprehenderetur. Itaque ſtatim libertate donatus, poſſeſſionem Famaguſtæ ac tributum, paucis antè annis, vt diximus, à Genuenſ. Repub. Cypriis regibus impoſitum, ſollenniter confirmauit, pauciſque interiectis diebus, iuſſu Senatus Nicolaus Maruflus cum decem triremibus bene præparatis atque inſtructis, ipſum regem in Cyprum ſaluum atque incolumem deduxit. Dimiſſo Luſiniano, Montaldus ad rerum ciuilium adminiſtrationem animum intendit, primoque ab omnibus præcipuis familiis more ſolito tanquam Reip. Princeps viſitatus & ſalutatus eſt: néue, mutata dignitate, minus popularis eſſe videretur, quindecim ciues populares delegit, quorum conſilio deinceps in rebus grauibus vteretur, nobilitate omnibus Reipub. muneribus & magiſtratibus penitus excluſa. Hoc

Leonardus Montaldus Princeps creatur.

Iacobus Luſinianus.

modo

modo ſibi firmũ Principatum aſtruxiſſe ratus, ac plurimum fiduciæ in populari beneuolẽtia reponens, Nicolao Guarco, ceteriſq. eius fratribus, ac reliquis ſuis æmulis liberam poteſtatẽ fecit, vt, ſi modò illis integrum eſſet, in vrbẽ poſtliminiò reuerterentur; iniuncto tamen, vt ſeſe ære alieno contracto eximerent. Et quò plebem ſibi arctiùs deuinciret, vectigalia, aliaſque publicas exactiones imperati ſolitas, partim imminuit, partim ſuſtulit. eoq. faciliorem ſeſe in his præbuit, quò ciuitas per id tempus, tam graui peſte laborabat, vt amplius nõgenti, ſingulis hebdomadibus, vtriuſq. ſexus eo morbo interirẽt. Superiùs diximus, Montaldũ non alia conditione aſſumere voluiſſe Principatum, quàm vt tot, tamq. variis tumultibus finis ac modus conſtitueretur, eumq. eo animo poſt ſemeſtre depoſiturum, quo illũ publici boni gratia adierat. Exactum igitur erat tẽpus illud ab eo prẽfinitum, ſtabantq. omnes erectis animis dubiaq. ſpe accenſi, vtrum quod ſe vltrò facturum dixerat, re ipſa adimpleret, & magiſtratu exiret. Verùm, poſt longã expectationem is rerum fuit exitus, vt ipſum nihil minus in animo habere deprehenderetur, quàm eam dignitatem, ad quam mira cautela peruenerat, ſeſe ſpoliaret. Quandoquidem tanta prudentia, tantiſque artibus ſibi ſolida Principatus fundamenta iaciebat, vt non dubium foret, quin ſe in Reip. imperio contra omnium aduerſariorum vim & iniurias probè quàm diutiſſimè tueri ac defendere poſſet, præſertim cùm nulla eſſet politicã ratio, quæ ab ipſo prætermiſſa, vel neglecta eſſet, adeò vt, niſi immatura mors præueniſſet, non facilè à ſummo amplitudinis faſtigio deturbari potuiſſet. Sed tabifica lue, quæ tunc temporis, vti diximus, in ciuitate admodum graſſabatur, correptus, cùm tamen alioquin ſic ſatis firma & bona valetudine antea vſus eſſet, Idibus Iunij cum incredibili omnium bonorum atque adeò totius vrbis, dolore ac mæſtitia, vitæ ſuæ curſum 1284.
abſoluit, vno tantummodò anno in Principatu exacto, in cuius locum, citra aliquam ſeditionem vel ſtrepitum, omnium ordinum cõſenſu Antoniottus Adurnius Reipub. Princeps deſignatus eſt. Hic, quia non ſemel antea Reipub. adminiſtratio illi demandata & permiſſa, vti commemorauimus, fuerat, valdè circumſpectè ſeſe in eadem hac tempeſtate geſſit; popularium, puto, veritus inconſtantiam, & leuitatem, qui iiſdem animis plerumque aliquem è ſupremo ſolio deturbare ſolent, quo eum extulêre. Ipſe igitur Prædeceſſoris ſui veſtigia ſecutus, paucula circa rerum politicarum ſtatum innouauit. Guarcus ſtatim, ſub huius Principatus initium, ſpontè vrbe exceſſerat; quòd indignè ferret, tantum ſuum aduerſarium, cum quo tamdiu ſimultates atque odia exercuiſſet, præter ſpem & opinionem in vrbe rerum potiri; Finariumque conceſſerat, vbi haud 1385.
multo pòſt ab illius oppidi regulo, in gratiam Adurnij noui Ducis captus eſt, & 1386.
paruo interiecto tempore, ad eum Genuam tranſmiſſus, illiuſque iuſſu in Ericis arcem ablegatus, atque ibi admodum duriter, & planè, vti dicunt, inhumaniter, hoc eſt, longè infra ſuam conditionem, aſſeruatus fuit. Adurnius ad confirmandum ſibi Principatum, compoſito rerum vrbanarum ſtatu, externa etiam bella 1387.
vt conſopirentur, ſummo ſtudio annitebatur. Ceterùm, anno eiuſdem ſæculi octogeſimoſeptimo, aliquot conſpirationes aduerſus eum retectæ ſunt, eaque de cauſa tres fratres Iuſtiniani, de Garibaldo, nempe Franciſcus, Raphael & Leonardus, inter populares ſummæ exiſtimationis, quòd coniurationis participes eſſent, extrema veriti, clam vrbe exceſſerunt. At Nicolaus Maruffus, Raphael Ponzonus, Ianottus Marius & Thomas Pinellus in ſummam deuenêre ſuſpicionem, quòd eiuſdem conſpirationis vel auctores eſſent, vel ſaltem conſcij. Proinde iuſſu Principis in vincula coniecti, & quæſtio de illis habita eſt, & quòd culpa

Antoniottus Adurnius Montaldo in Principatu ſuccedit.

non

non vacarent, magna pecuniæ ſumma multati, & in longinquas inſulas more maiorum deportati. Adurnius, inteſtinis his malis, atque adeò domeſticis periculis ereptus, cùm eſſet animo ſupra modum excelſo, & maximis quibuſque curis pari, aſſiduè ſecum aliquid meditabatur, quò non ſolùm Reipub. dignitatem ac potentiam augeret, ſed etiam nomen ſuum illuſtraret. Proinde cùm intelligeret, regem Tunetanum cum aliquot ſuis nauigiis omnem Liguſtici littoris tractum ſubinde inquietare, duodecim triremes inſtruxit, iiſdemque Raphaelem ſuum fratrem præfecit, vt Barbarorum inſolentiam & quotidianas iniurias coërceret. Raphael, vt nihil infra hominum exiſtimationem gereret, ſumma cum alacritate aſſociatis ſibi quinque Piſanorum triremibus, ac tribus Manfredi Claramontij Siciliæ nauarchi onerariis, in Africam confeſtim enauigauit, inſulamque Meningam, ſeu paruam Syrtim, quam nunc Zerbas vocant, multis victoriis, ſed recenti funeſta clade ibidem à noſtris accepta, nobilem atque illuſtrem, adortus eſt, eamque armis recepit, & totius inſulæ adminiſtratio ipſi Claramontio, conſentiente Raphaele, & acceptis triginta ſex aureorum millibus honorarij nomine, permiſſa eſt. Adurnius, rebus in Africa feliciter geſtis, longè maiori ſtudio, quàm antea, omnes ſuas curas animique cogitationes ad externas expeditiones contulit, annoq. ſubſequenti, qui fuit eiuſdem æui vndenonageſimus, ad expugnandum Tunetum validam claſſem adornauit. Afri enim vniuerſam Italiæ oram, inſulaſq. inferi maris, crebris excurſionibus mirum in modum infeſtabant, ac multis illatis cladibus, cum ſummo totius Reipub. Chriſtianæ incommodo iuxtà ac dedecore, omnia longè lateque depopulabantur. Verùm, cùm tanto ſuſtinendo bello ſe impares conſpicerent, expedire ipſi Duci reliquiſque Patribus conſcriptis videbatur, vt Galliæ rex, ad belli ſocietatem miſſis legatis, inflecteretur, nimirum cùm Gallica potentia eo tempore vſque adeò eſſet magna & valida, vt maximæ quæque Prouinciæ eius armis vel eſſent receptæ, vel protegerentur. Quocirca Senatus confeſtim ad Carolum VI. tunc Galliæ regnum adminiſtrantem, aliquot oratores, viros graues, Reipub. nomine miſit, qui ab ipſo rege in colloquium admiſſi & amanter excepti, facta dicendi poteſtate, oratorum maximus in hanc ſententiam exorſus eſt.

Expeditio aduerſus regem Tunetanum.

1388.

Inſula Meninga à Genuenſ. occupata.

1389.

Oratio Genuenſ. legati habita coram rege Galliarum.

Nemo noſtrum ambigit, Inuictiſſime Rex, huius præſtantiſſimi tui ſimulq. Chriſtianiſſimi regni Maieſtatem adeò fuiſſe magnam, omnibuſque ſuis hoſtibus formidabilem, vt ſolo nominis ſui terrore, tanquam certiſſimo belli fulmine, Turcas, Sarracenos, ceteroſque Religionis Chriſtianæ hoſtes, non modò ab Europæ faucibus arcêret, ſed etiam intra Tauri montis iuga compreſſos, ac ne egredi quidem auſos, contineret. Hinc illa immortalis gloria, quæ maioribus tuis, tibique, atque adeò florentiſſimi regni tui poſteritati, propter tot inclytas victorias de tantis hoſtibus reportatas, ſempiternùm debetur. Hinc demùm illa illuſtriſſima Galliæ nuncupatio, quæ non gentis, ſed Chriſtianæ fidei habita apud ipſos Barbaros fuit. Macte igitur eſto gloria atque virtute, inuictiſſime rex, ac ne patiaris, vt neceſſariæ tuæ alioquin curæ & domeſticæ occupationes te ita à rerum Orientalium ſtatu retrahant, vt Chriſtiana Reſpub. aliquo nouo & inſigni detrimento afficiatur. Quondam maiorum tuorum arma Euphratem, ac Nilum, iugum ferre compulerunt. nunc omnibus in deterius labentibus, videmus circa Euphratem & Nilum crudeliſſimos & immaniſſimos hoſtes imperio atque opibus florentes, qui, deſpectis noſtris viribus, contemptiſque piorum Principum armis, Aſiæ atque Africæ longè lateque dominentur. Quis enim eſt tam ſtupidus, & humanarum rerum ignarus, vt non videat, quorſum hæc barbarica

barica ambitio, & dira crudelitas euasura sit? Europam namque sensim transgressi, Byzantio certa spe imminent, Hungaros, fortissimam gentem, nouis excursionibus ita terrent, vt nisi oppidò nouis auxiliis adiuti fuerint, planè de rebus suis desperent. Taceo Hispanias, quas ferè omnes tot iam ætatibus obtinent. Nec ea commemorabo, quæ magis deploranda, quàm recuperanda existimari possint. Eò namque ventum est, vt Barbari, Terrarum dominos non temerè sese dictitent. Nec ea contenti re, mari etiam insultant. Narbonensis siquidem Prouinciæ maritimam oram præteruolant, tanta me herclè cum audacia, vt parum absit, quin ora miserorum hominum ex littore spectantium, remis respergant. Hæc sanè, licet grauia sint, & pænè eiusmodi, vt intolerabilia esse videantur, feruntur tamen aliquo modo, si cum aliis longè grauioribus in comparationem veniant. Quis enim ignorat, quàm miserum sit, quòd nos, continentemq. Galliæ Liguriam, atque exiguo tantummodò amne diremptam, insulasque in mutuo nostro conspectu sitas, piratica, assiduisque latrociniis infestas faciunt, non secus ac si Gallis cum Genuensibus eadem fortuna in omnibus externis expeditionibus aduersus Barbaros cõmunis esset. Galli enim superioribus tẽporib. sanctissimã vrbem seruitute Barbarica eripuêre, nobis in partem periculi glorięq. receptis, adeò vt ex eo tempore nunquam finem fecerimus, Gallorum sacra aduersus impios arma, virtute, pietate & officio, quoad eius fieri potuit, iuuandi. Nos enim illis maioribus sumus orti, vt etiam, vel consentientibus nostris hostibus, præclara facinora pro religione Christiana non semel ediderimus. Nunc, ne ab eorum virtute, & parta gloria degenerasse videamur, sacrum bellum in Afros, aliosque scelestos & impios hostes necessariũ, coactiq. magis quàm sponte suscepimus. Illi enim nos vltrò petunt, nec aliquem incursionibus, vel prædis finem aut modum faciunt, vel norunt. Sed igni ferroq. nos assiduè (quod nisi cum graui gemitu efferre possum) crudeliter diuexant, & depopulãtur. Habemus enim ditionem nostrã, adeò illorum iniuriis expositã, vt hac vsi ansa, nos magis quàm alios, subinde aggrediantur, eoq. ab illis magis vrimur, & premimur, quò aliàs maiorẽ Christianæ Reip. operã nauauerimus, putantque, nos imperio vestro parêre, quòd nulla natio inter Christianos, perinde ac Galli, nota sit, nostrum verò nomen, ceu obscurum, ignorent: vel saltem splendore vestri imperij supprimitur. Proinde cùm bellum sacrum nobis necessarium sit, vt domesticum, ac planè tibi finitimum, auertamus, & in ipsos auctores transferamus, ex dignitate tua fuerit non expectare, donec hoc incendium, postquam obuia quæque absumpserit, ad vos perueniat; sed dum temporis ratio patitur, nos, vestri, adeoque tui imperij amantissimos, opportuno auxilio aduersus communes nostros hostes instruere. Nos enim, tametsi aliquid mari possumus, vos tamen longè magis omni in re, præsertim verò terrestribus viribus, inuicti estis. Pollicemur itaque, si non inuitus socia arma contuleris, & voti compotes domum dimiseris, Reipub. nomine, stationes, portus, littora, vrbes, classes nostras, & quicquid denique in nostra potestate reliquum est. Suscipe igitur, precamur, hoc bellum in cõspectu, ac propè sinu tuo positum, ad quod ex propinquo te memoria sanctissimorum regum maiorum tuorum, ac planè voce sua Deus optimus max. vocat. Siquidem non addubitamus, quin, collatis viribus, præclarissimam de toties victo hoste victoriam reportaturi simus. *Peroratio.*

Magno assensu audita est Genuensis oratio, decretumque à rege, vt citra aliquam intermissionem illis matura auxilia ferrentur, tantaque omnium Procerum ad

rum ad hanc expeditionem erat animorum inclinatio, vt regius frater mira gloriæ cupiditate flagrans, eam prouinciam sibi sigillatim depoſceret. Verùm, quòd negotium cum perfido magis quàm generoſo hoſte eſſet, ita vt veterano aliquo duce opus in primis foret, Proceres ipſi regi auctores fuêre, vt Dux Borbonius huic expeditioni Imperator deſignaretur. Nobilitas Gallica certatim huic militiæ nomina dabat, ingenſque ardor omnium animos inceſſerat, vt etiam cũ vitæ ſuæ periculo bene de Chriſtiana Repub. mereretur. nec is ardor ſolũ per Gallias fuit, verùm, vt plerumque fieri ſolet, virtutis æmulatio in Angliam tranſiit. Nam conſtitutis ea de cauſa cum Galliæ rege in triennium indutiis, aliquot præcipui iuuentutis Anglicæ Proceres, cum valida manu ſagittariorum in Galliam tranſmiſêre, communicatiſque conſiliis, & armis, ſub ſignis agminatim Alpes tranſcendêre, paruoq; temporis tractu, vniuerſus exercitus Genuam, vbi in vſum huius belli validiſſima claſſis, nempe quadraginta triremium, & viginti onerariarum, duce Ioanne Centurione Vltramarino, Adurnio Principi arcta neceſſitudine coniuncto, inſtructa erat, peruenit. Veneti quoque ad hanc militiam auxilia contulêre, licet ea tempeſtate ſibi cum Genuenſibus bellũ intercederet; ſed magis communis fidei ac religionis, quàm priuatæ querimoniæ rationem habentes, reconciliatis ad tempus animis, ceteris Chriſtianis populis inferiores videri nolebant. Itaque omnibus ad bellum neceſſariis præparatis, claſſique impoſito exercitu, poſtquam de more, ſacris pro felici huius belli ſucceſſu operati eſſent, cõtinuò Præfectus in Libyam contendit, & in Vticenſi portu tantiſper ſtationem habuit, donec illa omnia, quæ ad Tunetanam expeditionem pertinerent, expedita eſſent. Ne verò interim, celeberrimam vrbem tacitus pręteream, priuſquam vlterius progrediar, minimè ab re fuerit, ſi adiecero quæ ſcriptores de illa prodiderunt. Hæc vrbs Africæ vetuſtiſſima, ipſi etiam Straboni ac Polybio memorabilis, Arabibus Tunis, antiquioribus Tharſis appellata, principio anguſtiſſimum oppidum fuit, ab Afris ad lacum quendam extructum, quod à Mari mediterraneo circiter 12. milliaribus diſtabat. Deleta verò Carthagine, cùm ædificiis, tum etiam incolis mirum in modum augeri cœpit, & tum primò Abu, Zacchariæ regis Tunetenſis filius, Marocci regis iugo excuſſo, regiam Tuneti aulam inſtituere cœpit: ſub quo Principe ad Leonis vſque Afri tempora, adeò Tunetenſis Reſp. excreuit, vt totius Africæ opulentiſſima ſit appellata. Huius filius cùm poſt obitum patris ad regnum peruenisſet, ampliſſimis ædificiis ſuburbia locupletauit. vnum, ad portam Beb. Suuaica, ædificauit, quæ fermè trecentas numerabat familias. alterum ad portam Bebel Manera extruxit, quod quidẽ amplius mille familiarum fuit capax. Frequentiſſima in vtroque eſt opificum multitudo, & in poſteriori omnes Tuneti Chriſtiani habitant, qui in regis cuſtodiam electi ſunt. Adiunctus eſt ab eo tempore tertius quidam vicus ad maritimam portam, Bebel Bacchar dictam, quæ à ſinu dumtaxat dimidio milliari abeſt. Huic ſe Genuenſes, Veneti, ac reliqui mercatores Chriſtiani conferunt, habentque ſua extra Maurorũ tumultũ hoſpitia ſecretiora. Eſt autem hic vicus tantæ amplitudinis, vt tam Chriſtianorum, quàm Maurorum familias ſupra centum annumeret. Domus autem humiles ſunt, & aliquantulum arctiores. Ceterum, lapidibus, multoque muſeaco, vt appellant, elegantiſſimæ. Huius ciuitatis ædificia, cum iis quæ viſuntur in ſuburbanis tectis, numerum attingunt decies ferè milleſimum. Ornatiſſimum hoc oppidum, atque incolis frequentiſſimum, ſingulis artibus locum peculiariter aſſignatum habet. Hic textorum numerus propemodum infinitus, telaque longè ſubtiliſſima, per totam Africam diſtrahitur, magnoque

Tuneti deſcriptio.

pretio

pretio diuenditur. Est autem ipsis feminis mirus quidam nendi modus. Nam sublimiori quodam loco, aut in superiori domus parte sedentes, fusum aut per fenestram, aut per foramen quoddam tabulati in subiectam demittunt contignationem, adeò vt fusi pondus filum maximè æquale atque politum reddat. Huius texturæ complures sunt officinæ; & qui hanc artem exercent, omnium in ea vrbe ditissimi censentur. Hìc etiam aromatariorum, aliarumque artium quæ manuales vocantur, ingens copia, simulque innumeri laniones in macello frequentissimo, qui ouillas carnes vt plurimùm venales habent. Sunt omnes perliberali ingenio, & habitu satis decoro. Dulipanum in capite gerunt, quod prolixo admodum linteo tegitur, idque omnes aulici, ac milites gestare consueuerunt, sic tamen, vt in eis aliquod discrimen agnoscatur. Diuitum numerus haud sanè permagnus, idque fortasse ob rei frumentariæ, omniumque adeò frugum summam pænuriam & caritatem. His enim, propter crebras Arabum incursiones, non licet agrum vel minimo interuallo ab vrbe situm, colere, ideoq. vt plurimum frumento importato vtũtur, & quod præsertim illis Beggia, & Bona, locis haud valde remotis, aduehitur. Nonnulli ex indigenis agros in suburbio muris cinctos habent, vbi hordeum ac triticum serunt: at solum est ita aridum, vt frequentissima irrigatione indigeat, ideoque singulis fermè est suus puteus, vnde aquam rota quadam, quam mulus, aut camelus agit, exhauriunt, & quibusdam meatibus siue ductibus, ad id summo artificio paratis, totam agri superficiem irrigant. Est in hac vrbe ampliſſimum quoddam templum, sacerdotum numero atque annuis prouentibus opulentissimum. Alia quoque templa passim reperiuntur, sed longè diuitiis ac reditibus inferiora. Insunt etiam pleraque collegia, & cœnobia more patrio extructa, quæ omnia communi ciuium beneficentia fouentur. Miro quodam artificio gypsum incídunt, & elegantissimis coloribus depingunt. Est autem lignorum incredibilis inopia, in quibus egregij quidpiam insculpi posset. Balnea verò multò commodiora, quàm Fessæ, licet non admodum ampla neq. sumptuosa. In suburbiis frequentissimi atque amœnissimi sunt horti; qui etsi fructuum haud magnam copiam, præstantissimos tamen producunt: & malorũ citreorum, rosarum, atque aliorum florum omnis generis maxima vbertas, eo præsertim loco, quem ipsi patrio idiomate Bardum vocant, vbi regium visitur palatium, hortis vndiquaque amœnissimis cinctum. Habet insuper ex omni parte vltra quatuor, aut quinq. milliaria, campos oliuis copiosissimos, vnde tantum olei conficiunt, vt non ciuitati solùm satis sint, verum etiam ad Ægyptum, haud exigua copia transmittatur: & ligna ex oliuis decisa, igni committere solent, indeque carbones conficere. Nonnullarum feminarum inopia in causa est, quo minus integram pudicitiam seruent. Hæ quidem ornatè vestiuntur, & domo egressæ, Fessanarum more, faciem obtegunt. Pannus enim latus frontem velat, cui etiam alter quidam subiungitur, & caput tam multis panniculis obuoluunt, vt ea parte gigantem referant. Omnem ferè substantiam, omnemque adeò curam & studium, suffumigationibus, quas Profumos vocãt, & huiusmodi deliciis insumunt. Est autem apud ipsos cibus quidam sumptuosissimus, quem Lhasis appellant; cuius qui vnciam vnam sumpserit, perinde acsi ebrius esset, ridere, iocari, atque ineptire incipit, maximeque ad libidinem prouocatur. Sunt præterea in hac vrbe nõnulli, quos insanire planè dixeris, qui semper lapides circumferunt, nudisque pedibus & aperto capite incedunt, atque à populo ceu eximiæ sanctitatis viri coluntur & obseruantur. Hoc imperium Tunetanum octingentis ferè millibus passuũ in ora ab Occasu in Orientem extendebatur: Nam Bugea &

Tripolis emporio & gymnasio claræ vrbes, Tunetanæ ditionis erant, cùm & ea introrsus ad Æthiopum arenas vsque pertineat. Tunetum Carolus V. Augustus anno supra millesimum quingentesimum septimo ac trigesimo, mense Augusti, fuso fugatoque Hariadeno, deditione expugnauit, & vniuerso regno potitus est. Mustapha miles strenuus, quem Hariadenus, seu Barbarossa, discedens, vrbis defensioni præfecerat, Imperatoris se potestati fideique permisit. Muleassem Nazerium in regnum restituit, Guletam tantum arcem cùm maximam, tum munitissimam, præsidio imposito, sibi retinuit. Binos ad venationem falcones, & binos Numidiæ pernices, equos & Guletano præsidio Hispanico stipendij persolutionem tributi nomine quotannis Muleassi imposuit. In ea expeditione Carolus Cæsar viginti Christianorum millia in vinculis captiuos, libertati restituit, pridiè D. Ioannis Baptistæ natalis. Ceterum Muleasses tanti beneficij immemor, ad Turcarum tyrannidem deficiens, vniuersum regnum proditione Solymanno restituit, quod ab eo tempore vsque ad annum Christi M. D. LXXIII. propriis regibus administratum fuit, quoad Ioannes Austrius ex sociali cum Pontifice ac Venetis bello, & nauali cum Turcis conflictu in Epiro ad Echinadas victor rediens, Tunetũ expugnauit, profligatis ac cæsis Barbaris, vniuerso regno potitus est, Castro nouo, duce & auspice Gabriele Serbillonio Mediolanensi, ad arcis Antuerpianæ (nunc dirutæ magnaq. ex parte euersæ) imitationem ac formam, cõmunito: Guletæ verò Petrum Carerum Hispanum, nomine Philippi regis præesse iussit. Id ægrè ferens Turcarum tyrannus, classe instructa, in Guletam & nouam arcem expeditionem parauit, & tandem mense Quinctili & Sextili M. D. LXXIV. terra marique Sinano purpurato exercitus Imperatore, & Occhiali classis duce, vtramque arcem expugnauit, Christianos omnes, tantum exceptis qui vincti Constantinopolim sunt missi, trucidauit, ciuitatis Tuneti ac nouæ arcis muris solo æquatis. Hæc in præsentia de huius inclytæ vrbis statu, & indigenarum natura. Ceterum, vt ad destinata sermonem referam, nostri, relicto Vticensi portu, secundum littus, Carthaginem vsque adnauigarunt, quia Tunetum, propter interiacentem stagni difficultatem commodè nauibus adiri non potest, præsertim cùm inter mare & vrbem, continentis pars, ceu linea quadam directa, intercurrat. Proinde cùm descensionem in continentem facere vellent, hostes vndique circumfusi, ac sub signis stantes, summis viribus atque conatibus dabant operam, vt descensione prohiberent. Virtute tamen sagittariorum Anglicorum effectum fuit, vt nequicquam resistentibus Barbaris, exercitus noster in terram exponeretur. Statim igitur expositis copiis, ipsi sese pari modo ad prælium præparant. Nam Tuneti rex, relicto firmo ad vrbis Tunetanæ tutelam præsidio, castra in propinquo non procul à mari, qua Christianis ad vrbem aditus dabatur, posuerat, seque egregiè communiuerat, ita vt tametsi nostri in acie essent constituti, & nihil, præter prælium expectarent ac exposcerent, Barbari tamen sese munitionibus suis continentes, nunquam fortunæ aleam cum nostris committere auderent. Numidæ tamen, quòd velocissimum ac maximè pernix equitum genus, nostros, illorum agros & mapalia vrentes, subinde magnis incommodis afficiebant, equitemque nostrum cataphractum, vlterius vagari volentem, summa alacritate impediebant, adeò vt ex istis velitationibus certamen valdè impar vtrimque oriretur. Barbari enim suo more magna calliditate nostris excurrentibus, fugientibus similes tergiuersabantur, cedentibus verò instabant, & multiplici ludificatione, prout vsus ferret, longius eliciebant, quò scilicet, disiunctos à suis, paucos, ipsi plures circumfusi premerent, & admissæ suæ temeritatis

Tuneti obsidio.

ritatis pœnas exigerent. Optimum ergo visum ipsi Borbonio ceterisq. Ducibus, vt omissis istis leuibus prœliis, cùm de summa re in certamen non descenderet Barbarus, vrbem obsidione oppugnare. Tenebatur siquidem firmissimo, vti diximus, præsidio, maiorq. pars nobilitatis, quæ magno in honore penes Barbaros etiam habebatur, vrbis defensioni sese commiserat; & licet egregiè à nostris militibus ciuitas tentaretur, nihil nostri, cùm strenuè defenderetur, proficiebant. Nam, præter summam defensorum alacritatem, hoc accedebat incommodi, vt Afer, nostros in mœnia versos, à tergo adoriretur, tametsi nihil mouere temerè auderet, quòd multæ nostrorum copiæ sub signis contrariam in partem versæ, ad inhibendum omnem à tergo impetum paratæ starent. Interim Præfectus præsidij, aut spontè, aut regis mandato impulsus, per præconem petiit, vt sibi cum Imperatore Christiani exercitus colloqui liceat. Iussus igitur egredi, planè id abnuit, nisi ipsemet Borbonius muros accederet. Et cùm multi essent Ligures, linguæ Punicæ non ignari, his interpretibus vsus præsidij Præfectus, ex Imperatore nostro quæsiuit, quænam causa Gallos, Angloscque, tanto maris terræque tractu ab Africa remotos, in Libyam pertraxisset. Iussu Imperatoris illi responsum, Genuam esse vnam Christiani nominis ciuitatem, illius agro, religionis odio ab Afris bello & direptionibus vexato, non minùs Gallos & Britannos offensos, quàm si hostile ferrum intra proprij regni viscera cõtorta forent. Huius itaque colloquij initium, spem alicuius transactionis attulit. Nam vtrinque missi legati, qui de pacis summa agerent, eaque his conditionibus inter eos de mutuo consensu constituta & confirmata. Primùm, vt Afri sese finibus suis & terminis solitis continerent. Vt abstinerent ora maritima Italiæ Galliæque, ac omnibus insulis Africæ Europæque interiectis, captiuos Christiani nominis redderẽt. Decem aureorum millia in præsenti & expedita pecunia confestim numerarent. Hæc ferè fuerunt constitutæ mutuæ pacis suprema capita; & hoc modo bellum contra Barbaros susceptum, opinione multorum celeriùs confectum & consopitum fuit, exercitusque Christianus, Genuam, vnde soluerant, reductus. Galli & Angli inde profecti, à sancta felicique expeditione potius quàm bello, ad suos quisque cum insigni gloria & mutuis congratulationibus redière.

Pax inter Ligures, & Afros.

LIBER OCTAVVS.

AT Genuæ, anno supra millesimum trecentesimum nonagesimo, Petri Fulgosij potentissimi ciuis, aliorumq. sociorum ambitio, nouos in Rep. motus exuscitauit, qui summa Principis diligentia & sollertia superati & oppressi fuerunt. Statim enim de pernicioso illorum consilio commonefactus, Fulgosium, nihil minus expectantem, comprehendi, & in vincula conijci iussit. Cuius periculo ceteri conscij & coniurati, deterriti, confestim fuga saluti suæ consuluerunt, & coniuratione ipsorum patefacta, illorum bona fisco adiudicata, ipsiq., tanquam rebelles & contumaces, more solito proscripti. Adurnius tamen, metu & graui trepidatione non caruisse dicitur, quòd, inquisitione facta, tot tantorumque ciuium capita contra se conspirasse reperiret. Quocirca magno temperamento vsus, de ipso Fulgosio coniurationis auctore, extremum supplicium sumere noluit; veritus hac ratione nouos tumultus, cùm videret, magnam populi partem erga illum vehementer esse propensam. Qua sanè in re magnam sibi pro- 1390.

meruit prudentiæ ac moderationis laudem, ſimulque præcidit multis grauibus Reipub. periculis anſam. Viuebat ipſe interim, ſuo, aliorumque proborum virorum iudicio planè miſer, cùm inter tantas moleſtias & domeſticas inſidias, continenter illi populares inſolentiæ tolerãdæ ac deuorandę eſſent. Nã vix aliqua elabebatur dies, quin nouæ plebis querimoniæ, atrocitatis & contumeliarũ plenæ, ad ipſum deferrentur, adeò vt animo exæſtuans, & ſpe dubius, quid ſibi ſtatuendum in tam dubio Principatus ſui ſtatu non adinueniret. Hinc enim popularibus factionibus & inconſtantia vexabatur, illinc nobilitatem timebat; nec parum illum defatigabat ſuper Fulgoſij negotio deliberatio; nimirum quòd periculoſum duceret, eum penitus liberare, & abſoluere, nec minus ſibi periculi imminere, ſi eum diutius in reis haberet. Proinde tantis curis impar, ac multum de priſtina animi generoſitate remittens, quam eò vſq. in omnibus ſuis actionibus & negotiis oſtenderat, nullo impellente, vltrò Principatum relinquere conſtituit, cùm antea ſumma cum virtutis commendatione, totiuſque Reip. præclaro teſtimonio per ſexennium, imperium geſſiſſet. Simulãs igitur ſe, animi relaxandi gratia, in ſuburbanum ſuum prædium ſecedere velle, ſtatim tertio Non. Auguſti D. Thomæ portam ingreſſus, triremim Conradi Auriæ illic præparatam, remotis arbitris, conſcendit. Hic repentinus eius diſceſſus magnam toti ciuitati admirationem ac perturbationem iuxtà attulit; ſimulque, vt fieri ſolet in vrbe quæ nullo metu regitur, confeſtim ad arma concurſum: eratque res periculi plena, & planè eiuſmodi, vt ſummam rerum cõuerſionem præbitura videretur, niſi Patrum conſcriptorum prudentia ſtatim ab initio reſtincta fuiſſet. Hi enim, ad compeſcendam plebem, propter Principis abſentiam tumultuantem, Iacobũ Fulgoſium, virum ſingulari prudentia, & pacis in primis ſtudioſum, necnon liberalibus artibus egregiè ornatum, ad ſupremam dignitatem communibus ſuffragiis extulerunt, ſic ſanè, vt ipſo Principe deſignato, excitati tumultus ſenſim conquieuerint. Erat ipſe Fulgoſius, illius Dominici filius, qui priùs cum magna ſua laude & honore, Reip. Principatum geſſerat; cuius natura & mores multò erant mitiores & humaniores, quàm Petri ſui fratris, recèns è vinculis exempti. Quo ſanè factum fuit, vt pauci eſſent in ipſa ciuitate, qui huic electioni refragarentur. Ipſe itaque aſſumpto honore, promptiſſimo animo multas conditiones ſibi propoſitas ſe adimpleturum ſpopondit, & in veræ liberalitatis & manſuetudinis teſtimonium, Principatus initia ab humanitate auſpicatus eſt. Nam omnibus profugis & exulibus reſtitutis bonis, in patriam remigrandi liberam poteſtatem fecit. Nec ſanè hanc optimæ voluntatis rationem ſucceſſu temporis, vt plerumque fieri ſolet, aliqua de cauſa immutauit. ſed Reipub. adeoque vniuerſæ patriæ amantiſſimus, tametſi ſubinde nõ leues occaſiones præberentur, illam cõſtantiſſimè retinuit, ita vt ciuitatis adminiſtratio ſub eius regimine planè quietè ac pacificè diu conſtitiſſet, niſi Adurnius Principatum, à quo ſeſe, vti diximus, abdicarat, denuò cum magna animi inconſtantia & perſpicuo leuitatis argumento affecta eſſet. Hic enim, vel quòd ipſum præteriti erroris pœniteret, aut quòd noui Principis imbecillitatem probè noſceret, ſubſecuti anni principio, eadem triremi, qua Genua, paucis antè menſibus, Sauonam ſeceſſerat, Segeſtum occidentale adnauigauit, eo quidem prætextu, vt ſe nihil aliud prorſus velle diceret, quàm in patriam reuerti. Quod vt commodè aſſequeretur, ſuorum amicorum atque clientum apud Principem interponebat operam. Verùm cùm illi repulſam à Principe ferrent, magnam omnibus ſuſpicionem iniecit. Siquidem res eò in ciuitate deuenerant, vt ex minimis quibuſque de cauſis Reipub. mutatio

Iacobus Cãpofulgoſius Princeps declaratur.

1391.

ſummo-

ſum mopere timeretur. Nec deerant profectò in vrbe qui Fulgoſio Duci ſuaderent, vt pro maiori ſui Principatus firmamento ac ſui ſecuritate, Adurnium ipſum, hoc maximè rogantem, intromitteret, exiſtimantes futurum, vt hac ratione, Guarcorum familia, à qua ſibi non parum metuendum erat, tanquam iniecto freno, cohiberet, nimirum quòd nouo beneficio atque inſperata liberalitate illũ ſibi deuinciret. Quam ſanè conſilij rationem ſi Fulgoſius ſecutus fuiſſet, næ ſibi magnam vtilitatem ac ſecuritatem, vti euentus declarauit, conciliaſſet. Adurnius etenim, vbi ſe, redeundi Genuam ſpe excidiſſe videt, grauiſſima indignatione & ira incenſus, confeſtim haud pœnitendam manum ex finitimis oppidis collegit, nullaque mora interpoſita, menſe Martio cum octingentis & amplius armatis ad locum, vulgò D. Petri Arenatium, peruênit, negligente interim Fulgoſio tanti viri conatus: indeque planè accidit, vt Adurnio facilis in vrbem patêret acceſſus, adeò vt cùm nullus eſſet præſidiarius miles, qui ſeſe illi opponeret, Non. Apr. vrbem ingreſſus, in platea D. Agnetis domicilium ſibi delegerit, illudque ſuis militibus circumſepſerit. Repentinus eius aduentus multos amicorum ſuorum in colloquium protraxit. Nam nemo erat qui, modò partibus eius faueret, eius colloquium diffugeret. Ea tamen die nulli excitati tumultus, ſed admodum ſui ſecurus, tantum ipſi Fulgoſio denunciari iuſſit, vt poſtero die Curia excederet, ac prætorium ſibi liberum relinqueret. Itaq. prima orta luce cum ſuis copiis ad palatium progreſſus, nemine obſtare, vel reclamare auſo, illud liberè ingreſſus eſt, & Principatum, timiditate, dicam, an inconſtantia depoſitum, per vim & metum recuperauit; & quò nihil de priſtina humanitate remiſiſſe exiſtimari poſſet, voluit, vt Fulgoſius eo die ſecum pranderet. Quod cùm impetraſſet, ipſum ad ædes ſuas honorificè perduci iuſſit. Fulgoſius namque, cùm ita eſſet ingenio ac eruditione inſtitutus, vt magis literarũ otium, quàm imperij moleſtias quæreret, non inuitus, vel ſaltem citra aliquam animi moleſtiam, Adurnio in Principatu ceſſit; ac in poſterum quietam vitam, poſtquam vnum dumtaxat annum in Principatu expleuiſſet, ſibi delegit, magno me herclè cum veræ fortitudinis exemplo, nimirum, cùm nihil grauius hominum opinione in hoc tragico humanarum rerum theatro contingere poſſit, quàm à ſupremo felicitatis gradu nullo ſuo merito aliquem deturbari. Sauonenſes, qui Adurnio infenſi erant, ex his tantis & repentinis mutationibus anſam corripuêre, vt nouos motus aduerſus Rempub: excitarent. Magno enim impetu Signum oppidum haud procul Genua ſitum, adorti ſunt, eo conſilio, vt illud ſui iuris facerent. Signani à Sauonenſibus præter expectationem obſeſſi, Genuenſium ope implorata, ſui oppidi ſtatum Reip. ob oculos ponebant; ſtatimque miſſa auxilia, quibus commoti Sauonenſes, ab incepto deſtiterunt. Et quò temeritatis ſuæ pœnas luerent, illos aliquot ſuis arcibus multarunt, ita vt hac de cauſa ſuumoperè indignati Sauonenſes, à Repub. non ſine magna obmurmuratione eorum qui erga Senatum, atque adeò Rempub. bene affecti erant, deficerent. Adurnius hac turpi defectione non parum indignatus, duos ciues populares, & vnum patricij ordinis, qui aduerſus ſe recèns conſpirarant, ad ceteros exemplo deterrendos, ſept. Idus Martij capitis damnauit; Petrumque Fulgoſium, denuò res nouas molientem, & in Senatus Reipublicæque perniciem conſpirantem, comprehendi iuſſit; quem in Nouium oppidum captiuum ablegauit. Benedictum itidem Vialem, celebrem Iuriſconſultum, & Sauonenſis fratrem, rebellionis ſubſecutæ haud poſtremum auctorem, in arcem Ericis cuſtodiæ cauſa tranſtulit: vbi paulò pòſt, fato 1392.
conceſſit. Illius obitus nouas in ciuitate turbas dedit. Siquidem Antiſtes eius

Adurnius per vim Principatũ recuperat.

Sauonenſiũ defectio

Noui motus in Repub.

frater, relicta Genua, in Fliſcorum ditionem profectus, breui ſexcentis armatis ſtipatus, in vrbem per portam D. Stephani reuerſus eſt. Cui ſe omnes propemodum coniunxerunt, qui Adurnium odio proſequerentur, vel ſaltem parum eius laudi & honori fauerent: inter quos fuêre præcipui Ludouicus Guarcus, Guarcæ factionis princeps, & Baptiſta Buccanigra Simonis Buccanigræ, nuper Reip. principis filius, & equeſtris ordinis, cum pleriſque ſuis ſociis atque clientibus. Verùm Adurnius, intellectis nouis æmulorum ſuorum apparatibus, ſeſe maturè communiuerat, ſtatimque illorum conatibus militem præſidiarium obiecerat, ſic ſanè, vt vlterius progredi nequirent. Ipſi igitur in vnum conglobati, proximo die, circa ædem Franciſco ſacram, ea ſpe conſtiterunt, vt palatium publicum per vim adorirentur, & deturbato Principe, expugnarent. Sed Adurnius, magna prudentia illorum conatus præueniens, vſque adeò ſe ad omnem caſum præparauerat; vt, præmiſſis quamplurimis ſagittariis, aduerſarios ſuos ab occupatis locis egregiè repelleret: & Caſtelleti turres, ac regionem D. Catharinæ cum illa quæ D. Franciſci vocatur, milite ſuo occupauit & communiuit: moxque collatis ſignis, cum hoſte conflixit; illumque profligauit & deleuit, captis ferè præcipuis omnibus; inter quos Antiſtes Sauonenſis fuit, qui in arce Nolana, in quadam teterrima turri aſſeruatus eſt. Buccanigra verò, & Guarcus, in exilium acti. Repulſis itaque & oppreſſis aduerſariis, Adurnius longè maiori cura & prudentia ſeipſum conſtabiliebat: veritusque, ne deinceps huiuſmodi peſtes in vrbe exorirentur, enixè dedit operam, vt aliquot Spinularum oppida, quæ multis aduerſariis ſuis receptaculum & effugium præbuerant, confeſtim occuparet. Proinde, paruo interiecto tempore, videlicet ſexto Cal. Maij, Raphaëlem Adurnium fratrem, cum ſeptingentis equitibus, & duobus fermè peditum millibus huic prouinciæ deſtinauit. Ipſe facili negotio Buzallam, & Burgum, vulgò de Fornariis, cum aliquot circumuicinis pagis & oppidis ſtrenuè expugnauit. Quibus peractis, ſumma diligentia ſibi in vrbe, & præſertim in palatio, contra æmulorum, & clandeſtinorum inimicorum inſidias proſpexit, ac modis omnibus cauit, ne in poſterum aliqua de cauſa hoſtilibus iniuriis & technis eſſet expoſitus. Et cùm non ignoraret, multos in ciuitate cum ex nobilitate, tum plebe, ſuæ vitæ inſidiari, ad maiorem ſui ſecuritatem & præſidium, cohortem prætoriam deſcripſit, adeò vt nouo ſatellitio conſtipatus, omnibus ſuis aduerſariis tam domi, quàm foris omnem lædendi ſpem prorſus auferret. Quocirca Spinulæ, ac Fliſci, illius, vt ipſi dicebant, tyrannidem perоſi, fœdere mutuo inito, vniuerſas ſui conſilij rationes in eius perniciem indies magis atque magis conferebant; ſimulque Antonium Montaldum Leonardi filium, iuuenem magnanimũ, & nouis rebus inhiantem, ac Adurniæ factionis à primis annis infenſiſſimum, in ſuas partes pertraxerunt. Hic, collecta in Fliſcorum municipiis manu militari, primus omnium extitit, qui ſeditionem apertè excitare, nouaque ſtudia aduerſus Principem ſequi auderet. Martinus etiam Montaldus, & Clemens Promontorius, homines populares, & ſumma inter plebeios auctoritate, ſeſe adiunxerunt. & res eo loco erat, vt nihil aliud, præter Antonij Montaldi, in vrbem aduentum, expectaretur. Interim Princeps, perbellè coniiciens, quónam tot, tamq; potentium aduerſariorum conatus ſpectarent, ſummo ſtudio allaborabat, vt externum militem ſibi compararet. Nam, præter externam vim, ſibi non parum periculi ab inſana & effreni multitudine, cuius fauor & ſtudium plerumque cũ temporis conditione mutatur, ſi res malè ceſſiſſet, imminere conſpiciebat, præſertim cùm maior populi pars in factionum auctores inclinaret: à quibus magna teme-

Adurnij victoria.

temeritate, nullaque habita ſupremi Magiſtratus ratione, duodecim Gubernatores populares, ad infringendam Principis Senatuſque potentiam, rurſus, prout non ſemel antea contigerat, electi erant. Hi tantum auctoritatis & dignitatis in Rep. ſibi arrogabant, vt nonnullas leges, neglecto ac præterito Senatu, ferrent, eaſque Plebiſcito ſancirent: indieſque, gliſcente audacia, aduerſarij cum externis auxiliis in conſpectu ciuitatis obuerſabantur, ita vt crepitus armorum, progredientiumque ſtrepitus neminem in ipſa vrbe latêret. Agminatim enim ad ciuitatis portas in Adurnij excidium aduolabant. Horum aduentus vſqueadeò exterruit Principem, vt priſtinæ ſuæ virtutis, atque in omnibus actionibus ſuis conſtantiæ immemor, repentè, non expectato, nedum conſpecto hoſte, Curiam deſeruerit. & in ædem Dominico ſacram, animi anxius, & conſilij inops, tanquam ad tutiſſimum aſylum confugiens, ſubſequente nocte, vrbem ſummo cum ſilentio egreſſus eſt: ideoque, Rep. Principe deſtituta, Antonio magna commoditas præbita fuit, vt ciuitatem contra profugi Principis, aliorumque eius factionis fautorum conatus, nouis præſidiis firmaret. Occupatis namque turribus S. Andreæ, quæ alioquin ſic ſatis valido milite tenebantur, prætorio etiam pari ſucceſſu potitus eſt. Hæc tantæ eius temeritatis proſperitas adeò populum commouit, vt incredibili omnium conſenſu Reipub. Princeps appellaretur, cùm tamen vix tertium & vigeſimum ætatis ſuæ annum attigiſſet. Proximo die, ne tantùm videretur populari inconſtantia ad ſupremum dignitatis gradum euectus eſſe, à Senatu ſexaginta ciuium, qui planè popularis erat, in eadem dignitate de communi illius conſenſu & ſuffragatione confirmatus eſt. Montaldus interim, Principatus ſui initia à liberalitate & gratitudine exorſus, quò ſe aliis nobilibus, quorum opera & fide in acquirendo ſtatu vſus erat, gratum ac memorem exhiberet, ſimulque eos in poſterum obſtrictiores haberet, Spinulis oppida, quæ illis Adurnius, vti diximus, ademerat, citra moram reſtitui iuſſit, adeò vt omnem ferè nobilitatem hoc recenti ſuo beneficio ſibi deuinciret. Vnus erat inter omnes acerrimus eius hoſtis Martinus Montaldus, ipſius cognatus & affinis, qui dignitatis ſuæ æmulus, ægrè ferebat ſibi tantum honorem, quem multis artibus ambiuerat, populari indulgentia & planè vniuerſæ vrbis fauore ereptum eſſe. Incedebat igitur fremebundus, & toruis oculis neſcio quid minarum ſpirans. quod cùm Montaldum Principem non latêret, ipſum in cuſtodiam coniecit, eò libentiùs, quòd fama obtinuiſſet, illum contra ſe conſpiraſſe. Hæc præſens Martini conditio aliquot ſuos clientes & familiares tunc temporis in ſuburbanis ſuis prædiis ruſticantes, cum armis (ducentos fuiſſe commemorant) vſque ad caput Phari pertraxit, eo conſilio, vt eum vi & armis vinculis eriperent. Anteuertit eorum conſilia & conatus Raphaël, ipſius Ducis frater, iuuenis impiger ac militaris: qui cum haud ſpernendis viribus, iis obuiam progreſſus, omnes ad vnum fudit atque fugauit, ita vt nihil planè periculi inde poſtmodum emanauerit. Huius temporis tractu, Antonius Adurnius, qui Principatu exutus, Venetias receſſus gratia commigrarat, inſtinctu atque ſuaſu Ioannis Galeacij Vicecomitis, Mediolanenſium Principis, in Inſubriam venerat, quòd illi opem & patrocinium ſuum ad recuperandum priſtinum honorem & ſtatum polliceretur. Ipſe igitur tanti Principis fretus auxiliis, in nouam ſpem, adeoque in magnam fiduciam erectus, & confirmatus, Dertonam vſque cum aliquot copiis peruenit: cuius ſanè repentinus & inopinatus aduentus magnam Montaldo, aliiſque, partibus eius ſtantibus, formidinem & animi conſternationem iniecit, eò quidē maiorem, quò recèns magnę ſimultates, ac diſſenſiones propter Martinum in vinculis aſſeruatū,

Antonius Montaldus ad Principatum euectus.

1393.

inter eos enatæ forent. Quapropter Adurnius hanc ſibi occaſionem propitiam fore ratus, ſumma cum diligentia & alacritate militem ſuum Genuam vſq. perduxit: qui ſanè ſi tantam conſtantiam & animi fortitudinem, in tuendo & conſeruando Principatu adiunxiſſet, quantum ad ſubeunda pericula, quò eundem recuperaret, promptitudinis, magnam medius fidius laudē & commendationis famam, hoc quidem nomine, mereretur. Adurnius itaq. Cal. Iunij, Vulturiū cum ſuis copiis ingreſſus, ab oppidanis, præſertim verò primoribus, magno applauſu & fauore fuit exceptus. Ceterùm, Montaldus, quòd nimia cunctatione & mora ad propulſandum hoſtem vteretur, non parum ab amicis, aliiſque in bello verſatis, palàm & apertè criminabatur, eoque magis, quòd maximum periculum in mora foret. Nam aduerſariorū vires impunitate ac temporis cōmoditate armatæ, vſqueadeò excreuerāt, vt excurſiones ad vrbis quodāmodò portas ſingulis diebus facerent. Qua licētia & temeritate cōmotus Montaldus, veritus maximoperè, ne, ſi diutiùs tempus extraheret, ſe, ſuoſque, atque adeò vniuerſam ciuitatem in grauiſſimum periculum adduceret, decimoſeptimo Cal. Iunij, eruptione cum iis, quos ad manus habebat, copiis facta, audacter & ſtrenuè hoſtem inſecutus eſt, eumque circa ciuitatis mœnia diſperſum, & multa temerè audentem, adortus, in fugam, capto Chriſtophoro Adurnio, ipſius Adurnij fratre, coniecit. Antonius pater, ruſticorum beneficio ſe in ditionem Carretini Marchionis incolumem recepit. Hæc præclara atque felix Montaldi ſtrenui Principis, & excelſi animi iuuenis expeditio, vbi proculdubiò quietum etiam otium peperiſſet, niſi tanta morum corruptela, & immoderata quædam ciuitatis licentia, noua ſtudia & diſſidia excitaſſent. Cùm enim aliarum præcipuarum factionum capita & ſupremi auctores, haudquaquam Reipub. præſenti ſtatui acquieſcerent, ſenſim in apertos illius aduerſarios euaſerunt. Verùm, tanta erat Principis de ſe, ſuiſque actionibus confidentia, vt, ſpretis horum ſtudiis, nihil durius in eos, ad ceteros exemplo deterrendos, ſtatueret. Quod ſanè non parum diſcriminis illi attulit. Siquidem Petrus Fulgoſius, vir inquieto animo, & ſemper nouarum rerum cupido, ſubnixus fauore Nicolai Zoalij ea tempeſtate optimæ exiſtimationis ciuis, & Ludouici Guarci, ac etiam Sauonenſium Antiſtitis, conſpiratione inuicem facta, ſub variis prætextibus arma vno eodemque ferè tempore corripuit. Singuli enim eorum, præſertim verò Guarcus, factioni, quæ tunc maiori in pretio habebatur, ceteris infenſior, Principatum inuadere nitebatur, eaque de cauſa quilibet eorum cum clientibus & amicis diuerſo itinere in Curiam contendebat, vt Principem ſimul & loco & dignitate deturbarent. Sed Fulgoſius mira callidita-

Montaldi aduerſus Adurnium victoria.

te, dicam, an perfidia, animum conſiliaque occultans, antequam aliquid apertè moliretur, aliquantiſper cum ſuis in templo D. Syri ſubſtitit; miſitq. ad Montaldum, qui ei ſuo nomine omnia fauſta atque felicia precarētur, ſingularēque ſtudium & amoris conſtantiam dicerent ac renuntiarent. Nihil enim ſe in animo habere, quod in ipſius præiudicium, vel detrimentum aliquo modo cedere poſſet; nimirum ſe arma non alio conſilio ſumpſiſſe, quàm vt Guarcum factioſum atque ambitioſum iuxtà hominem, nihil non audentem, & dira cupiditate ſummis diuitiis ac honoribus inhiantem, reprimeret, ac refrenaret. ſe vtique ſemper pro Reipub. ſalute publicoque bono, quoad eius fieri licuit, iugiter euigilaſſe, atque enixè etiam cum vitæ fortunarumque periculo contendiſſe; ſeque pari animo deinceps vſurum, neque vnquam admiſſurum, vt aliquid ſe, vel patria ſua indignum admitteret. His, & ſimilibus verborum lenociniis apud Montaldum Principem ſe purgare, omnemque ſuſpicionem amouere ſtudebat. Is verò

&

etsi non ignoraret ipsius animum, & quàm ficta & simulata esset hæc oratio, ex imis ambitionis & perfidiæ penetralibus profecta, nihilominus tamen, quòd temporis conditioni inseruiendum existimaret, hanc se eius voluntatem optimo animo amplecti dixit; summasque egit gratias, quòd tempore tam necessario suam fidem atque opem offerret. Itaque de ipsius Fulgosij fide facturus periculum, ipsum in prætorium recepit, præsertim quòd tantis viribus se longè imparem esse animaduerteret. moxque ceterorum aduersariorũ conatibus obuiam cum suis processit. Habebat siquidem pro sua defensione, vltra Fulgosij milites, alam delectam externorum militum, atq. aliquot oppidanorum manum. Quorum numero atque ope fretus, tam egregiè fortiterque hostibus restitit, vt Guarcus tandem cum graui suo detrimento ac periculo retrocedere, seque aliò recipere cogeretur. Superato Guarco, eiusque militibus oppressis, noui exorti tumultus, atque alius exauditus armorũ crepitus. Nam statim post Guarci discessum, inumbrante vespera, Clemens Promontorius, qui stabat à partibus Emanuelis Montaldi, in armis cõspectus est, quem vltra mille armati sequebãtur. Hic enim, Guarco palatium adhuc oppugnante, militarem manũ sibi collegerat, & promptissimum quemque sibi coniunxerat, successum totius negotij præstolaturus, spei plenus, se posse in tanta rerum omnium confusione ad Principatum peruenire. Noctu itaque Montaldum, nihil huiusmodi, maiori parte suorũ hostium iam oppressa, suspicantem, aggressus est, eumque ab vltimo bene gerendarum rerum cursu remoratus. Nam ipsum ita acriter oppugnauit, vt curiam omninò deserere, ac intempesta nocte vnà cum suis fratribus in ædes Auriorum, quorum beneuolentiæ ac fidei haud parum tribuebat, profugere coëgerit. Hæc tanta alternantis fortunæ inconstantia haud modicam rerum omnium perturbationem Reipub. attulit. Siquidem Petrus Fulgosius, qui, vti diximus, prætorij defendendi partes sibi desumpserat, Promontorij conatus ita retudit, atque repressit, vt ipse clientum & amicorum suorum fauore subnixus, necnon multitudinis, subinde Fulgosij nomen ingeminantis hortatu, Principatum occuparet, eaque nocte in publico palatio in supremo dignitatis gradu permaneret. Nec intra hos vicissitudinis terminos Reipub. fortuna constitit. Nam postero die, sub auroram Clemens Promontorius, aliquem sui laboris fructum reportare cupiens, iterum cum suis in palatium irrupit, tantumque effecit, vt, expulso Fulgosio, magno circumfusæ multitudinis applausu, atque ingenti sublato vndique rumore, ipsemet Princeps ciuitatis consalutaretur. Verùm, quòd hæc electio repentina, & illegitima foret, breuissimo temporis spatio impedita & penitus rescissa fuit: Quandoquidem, subsequenti die, Senatu, cum magna eorum ciuium frequentia, qui nullis partibus tenebantur, in templum D. Mariæ vulgò de Vineis, coacto, graues super designando Principe deliberationes habitæ. qua sanè in re, opera & auctoritate Antonij Montaldi, qui nunquam vrbe excesserat, vsi sunt, ac vnanimi consensu decretum, vt Promontorius, qui per vim & tyrannidem Principatum occupauerat, communibus armis è curia deturbaretur. Proinde ipse, intellecto Senatus animo, & vim veritus, sponte Principatu se abdicauit, & prætorio egressus est, adeò vt cùm Fulgosius nihil vlterius tentare auderet, Reipub. status penes se remaneret. Ceterùm, vsqueadeò erat Reip. status perplexus, obque insecutas conuersiones intricatus, vt non parum temporis, vel industriæ requireret, quò in meliorem formam atque ordinem redigeretur. Habitæ igitur super eius reformatione variæ sententiæ. Nonnullis enim ex Patribus consultum videbatur, supremam dignitatẽ denuò in Montaldum transferre; quòd dicerent, illum, boni

Populares inconstãtiæ, quoad gubernationẽ.

boni Principis muneri in omnibus ſemper ſatisfeciſſe, & de Repub. ita bene promeritum, vt vel hoc ſolo nomine vniuerſo populo gratus atque acceptus eſſe debeat. Aliis, & iis quidem non paucis, operæ pretium videbatur, vt ad extinguendas & è medio tollendas tantas factiones, quarum prætextu tantæ turbæ ac ſeditiones indies exoriebantur, aliquis ciuis nullis partibus contaminatus, Princeps eligeretur. Non deerant, qui ab his diſſentientes, graues adferrent rationes, quibus adducti, dicerent, Reip. Principatū nulli ciui, ſed externo alicui prępotenti Principi cōmittendum, & tradendū eſſe. in quam ſanè ſententiā, præter aliquot populares, vniuerſi nobiles manibus pedibuſq., quod dicitur, deſcendebant; ſperantes, ſe hoc pacto, populi ſeruitutem, vel potius manifeſtam tyrannidem, aliquando effugituros. Hæc tanta ſententiarum varietas, & rei totius magnitudo planè effecit, vt, cùm nihil tam citò, quod in vſum Reipub. eſſet, decerni poſſet, de communi omnium decreto duodecim ciues, quos ipſi reformatores appellabant, deſignati ſint, quibus deinde aliquot alij aſſociati, eorumque omnium tandem iudicio & auctoritate poſt multas conſultationes & diſceptationes, forma Ducalis adminiſtrationis ea lege conſtituta eſt, vt tantummodò Reip. ſupremus Magiſtratus annuus eſſet. Itaque Franciſcus Iuſtinianus Garibaldus crebris ſuffragiis, Dux, per anni ſpatium, renuntiatus, ac ſub finem Auguſti Ducale illi ſceptrum aliaque Principis ornamenta tradita. Ceterùm, compoſito rerum ſtatu, atque Reipub. forma ad conſeruandam tranquillitatem publicam excogitata, & ſancita, haud ſanè diu ciuitati pax & otium conſtitit. Quandoquidem factionum Principes, dominationi aſſueti, huic ſubſcribere nolentes, non dudum ſeſe quietos cōtinuerunt; inter quos ferè erat præcipuus Antonius Montaldus, qui variis rationibus oſtendebat, multum ſuæ dignitati & nomini detrahi ac derogari, ſi diutiùs hoc loco vrbis ſtatus eſſet. Ipſe enim, quanquam publico bono minimè aduerſaretur, ſed perpetuò pro dignitate Reipub. actiones ſuas inſtituiſſe videri poſſet, tamen cùm eſſet iuuenis excelſo animo, atque magnis opibus ſubnixus, priuatam vitam degere neſciebat. quin potiùs dominandi dulcedine ſemel ineſcatus, ſupremas ſibi partes reſumere depoſcebat. Fit enim ratò, vt ſemel deguſtata dominandi illecebra, non facilè aliquis ſibi priuatam vitam indicere queat. Quocirca cùm eius cauſa, tum aliorum, non deerant noui motus. Exceſſerat enim vrbe, indignatione atque inuidia plenus, vnde magna obmurmuratio ac metus in ciuitate ſequebatur. Fama enim obtinuerat, illum, cum Antonio Adurnio, qui ſemper vrbe abfuerat, fœdus clanculum cōtraxiſſe, eoſque breui, coniunctis viribus adfuturos, vt Reipub. ſtatum denuò conturbarent, adeò vt cùm Baptiſta Buccanigra non amplius quàm triginta hominibus ſtipatus, in publico foro commotionem ac turbam contra Montaldi amicos excitaſſet, magna fuerit ſubſecuta confuſio: & res in extremum quodammodò periculum deducta videbatur, ita minimæ quæque res tumultus ac ſeditiones in lubrica & præcipiti ciuitate pariebant, eoque magis, quòd ipſius Antonij Adurnij ſtudia iam omnibus ferè manifeſta eſſent. Ipſe enim irrequieto animo, omnē, quod dicitur, lapidem mouebat, vt priſtinam dignitatem recuperaret; ideoque Ioannis Galeacij Vicecomitis præſidio, qui clā Reip. Liguſticę imperio inhiabat, ſubnixus, cum magnis copiis iterum ex Gallia Ciſalpina in Liguriam deſcenderat, eiuſque clientes & fautores his nouis viribus freti, tumultuari paſſim inceperunt, confirmati potiſſimùm ipſius Montaldi aduentu, qui breui pòſt, in vrbem reuerſus, arma ſuſceperat. Hæc noua ciuitatis calamitas valdè angebat tam ipſum Principem, quàm vniuerſum Senatum, nec ad tantos refrenandos tumultus ali-

Franc. Iuſtinianus Garibaldus, Princeps deſignatus.

tus aliquod præsentius, vel efficacius remedium ostendebatur, quàm vt Spinulas, & Fliscos ea tempestate maiori ex parte in suis prædiis degentes, in vrbem reuocarent. Sed erat id consilij plenum periculi & difficultatis, quòd non ignorarent, illos, citra maximum vrbis incommodum & perturbationem redire non posse. Nihilominus vicit difficultatem & impedimenta omnia rei præsentis necessitas, ita vt cùm vtraque familia se ad reuertendum in vrbem præpararet, Spinulæ cum circiter mille quingentis peditibus ad montem Peraltum vrbi proximum, accesserint, quò ibi sese cum Fliscis coniungerent. Quippe ipsi propediem ibi cum valida manu expectabantur. eratque hæc ferè summa suorum consiliorum ratio, vt Adurniæ factioni, reliquis tunc temporis multis parasangis superiori, obuiam procederent, illiusque potentiam labefactarent, priusquā ea, ipsius Adurnij aduentu maioribus viribus confirmaretur. Incassum tamen hæc illorum diligentia extitit, quoniam aduersarij, eos præuenientes, auctoque exercitu, cum magno totius patricij ordinis odio, Spinulas in superiori parte illius montis adorti sunt, eosque, antequam se Flisci illis adiungerent, profligarunt. His primis successibus non parum ferociebant. At Fliscis, audita sociorum clade retrocedentibus, Iustinianus Princeps, natura mansuetus, & moribus ac institutione quieti magis, quàm bellicis operibus accommodatior, omnia extrema veritus, ac tantam ciuitatis inconstantiam pertæsus, vltrò sese Principatu abdicauit, & ad priuati ciuis rationem ac statum rediit. Orbata igitur Principe suo Respub. iacebant artes omnes, atque, vt fit, in tanta omnium trepidatione, vnusquisque priuato suo commodo consulebat, cùm nemo ibi esset, quin ex præsenti ciuitatis statu pessima sibi metueret. Nam licet sæpius graues fuissent in Repub. tempestates atque procellæ, quæ illam mirum in modum afficissent, tamen in comparationem cum præsentibus deuocatæ, nulla ex parte cum præteritis conferri poterant. Et concidisset proculdubiò ipsa Respub., vno eodemque tempore tot diuersis telis ac seditionibus quassata, nisi ad ruinam properanti, Montaldi virtus obstitisset. Is, initio harum dissensionū & motuum, quòd Adurniā factionem, longè infra hominū existimationem inualidiorem arbitraretur, cū suis copiis & clietelis, quieto similis steterat, vt rei exitum spectaret. At vbi Spinulas ab Adurniis superatos, & Fliscos retrogressos, ac Rempub. derelictam esse animaduertit, mutata sententia, enixè dabat operā, vt eius subleuandæ gratia, omnes aliarum factionum auctores sibi coniungeret. In hoc rerum statu, Adurnij exercitus vrbi appropinquabat: & tametsi Baptista Buccanigra cum sic satis validō præsidio ad portam D. Stephani, cui præfectus erat, iugiter excubaret, nihilque reliqui faceret, quod ad boni ciuis officiū pertineret, nihilominus tamen impedire vel obstare nequiuit, quin trecenti Adurnij milites per portam vulgō D. Stephani, in vrbem irrumperent. Adurnius igitur, horum præsidio fretus, reliquas suas copias citra magnum negotium per portam, cui nomen Carbonara, circa meridiem introduxit, & tantisper in propriis suis ædibus D. Agneti contiguis, substitit, donec omnes suas cohortes, quæ iustum exercitum repræsentabāt, sub signis in vnum conuenissent. Sunt enim qui pro certo asserant, ipsum vltra quinque millia externorum peditum cum aliquot cataphractis, & duo ferè millia Genuensium sub vexillis habuisse. Nocuit hæc consilij ratio mirum in modum ipsi Adurnio. Siquidem Montaldus, qui tantummodò quingentos, sed strenuissimos & fidelissimos bellatores habebat, animo prorsus intrepido & inuicto, illū cum plerisque aliis ciuibus de improuiso, priusquam exercitus eius coiuisset, inuasit, relicto ad omnem casum suo fratre Paulo, in eo foro quod vulgò Fossatellum

Insignis victoria Montaldi aduersus Adurnios.

lum vocant, ne ſcilicet aliquid incommodi à tergo acciperet ab iis qui paſſim in ciuitate Adurnias partes fouebant & ſequebantur. Inſtruxerat prius aciem ſuam non alio conſilio, quàm vt in Prætorium tenderet, & illud contra vim hoſtilem tueretur. Sed intellecta opprimendi occaſione, illam nullo modo neglexit, adeò vt non citra omnium ſtuporem, Adurnium in terga verterit, & multos ex ſuis tam equites quàm pedites fuderit atque ceciderit: ipſéque vix fuga incolumis euaſit. Hæc victoria in tanto rerum omnium diſcrimine, momento ferè temporis patta, Montaldum eò exiſtimationis euexit, vt omnibus deinceps admirationi iuxtà & venerationi eſſet. poſteroque die, qui fuit primus Septembris, cùm in palatium publicum, priuato ſimilis veniret, vt in medium de rebus publicis conſuleret, ibidem à Senatu, qui eò cum centum fermè ciuibus conſtituendæ Reipub. cauſa cõuenerat, conſentientibus omnibus, ipſe, tanquam victor, & præclarè in rebus tam dubiis & profligatis de Repub. meritus, Princeps renunciatur, citra (quod mirum eſt) aliquam exceptionem, cùm aliàs hic Magiſtratus propter ſubſecutas aſſiduas altercationes & turbas, annuus eſſe cœpiſſet. Huic verò ad vitam collatus eſt, præſtito tamen & interueniente ſollenni iureiurando, quòd omnia Reip. ſtatuta & priuilegia ſumma cum religione & inuiolabiliter obſeruaret. Nec ſatis habuit gratus Senatus, ipſum tanto publico teſtimonio tantoque honore condecoraſſe; at etiam illius conſulto, decreti fratribus eius ob inſignem operam Reip. in rebus tam dubiis nauatam, honores & immunitates, certaque publicorum redituum annuatim pars conceſſa; eodemque decreto ſancitum, vt tam inſignis victoriæ memoria ad omnem venturam poſteritatem anniuerſario ſacro & aurei paludamenti dono in ſummo templo vltima die Auguſti celebraretur, & tranſiret. Quibus peractis, nouus Princeps omnes animi cogitationes & curas ad ordinandam Rempub. contulit, & incredibili prudentia ac moderatione publicum ſtatum pro tempore compoſuit. Verumenimuerò cùm nunquam in Repub. publicæ tranquillitatis perturbatores ac euerſores deeſſent, Principatum ſummis periculis acquiſitum, à maximis moleſtiis auſpicatus videri poteſt. Quandoquidem principio ſubſequentis anni, Antonius Rex, ciuis popularis, vir factioſus, & planè elato animo, à nonnullis huius noui Principis aduerſariis impulſus, arma ſingulari temeritate aduerſus eum ſumere non erubuit. Sed ſtatim in initio, antequam lædere poſſet, oppreſſus fuit. Habeo grauiſſimos auctores, qui tradant, hunc pernicioſum ciué, nõ tam popularium hortatu, quàm Baptiſtæ Buccanigræ inſtinctu, hanc ſtultam & maximè exitioſam prouinciam ſibi ſumpſiſſe. Buccanigra enim, vrbe tantis periculis erepta, ſe à Montaldi amicitia penitus diſiunxerat, vtque à Principatu remoueretur, exoptarat. Quotquot tamen fuerunt qui nouo Principi inſidias ſtruerent, vel breui oppreſſi ſunt, aut exulare coacti. Non deerant etiam eadem tempeſtate noui rumores ac defectiones, tam in villa vulgò Quinti, quàm in agro Segeſtino, in gratiam exulum ab indigenis excitatæ; ſuaſu etenim Adurnij magna hominum frequentia, præſertim illorum qui tres Valles inhabitant, in cœnobium D. Andreæ ponè mare poſitum, confluxerant, vt ibi, deliberatione habita, de nouo Reipub. bello inferendo rationes inirent: famaque obtinuerat, quàm plurimos ex præcipuis factionum auctoribus iſthuc cõuenire ſtatuiſſe. Ceterùm, ea re percognita, Paulus Montaldus Principis frater, & Antonius Guarcus eius cognatus, cum pedeſtribus & maritimis copiis repentè illos adorti ſunt, & clancularium iſtum conuentum planè impediuerunt, vel diſſoluerunt, priuſquam copias aliquas contraxiſſent, quibus ſeſe opponerent. Erexe-

Antonius Montaldus denuò Princeps.

1394.

rant

rant namque ibi aliquot munimenta, quò ſeſe contra aduerſariorum iniurias tutarentur. Attamen efficere non potuerunt, vt prœlium ſubterfugerent. Proinde poſt longum atque atrox certamen vtrimq. editum, res hunc habuit ſucceſſum, vt inde expellerentur: Montaldus verò grauiter vulneraretur. Interim Buccanigra etiam inſtaurato agmine, in vallem Biſamnem peruenerat, ibiq́ue ſuorum clientum & amicorum opera nouos motus excitare annitebatur. Solus Petrus Fulgoſius, vir prouidus, & ſagax, quiq́ue ſuis conſiliis tempus magis aptum atq; idoneum præſtolabatur, quieſcebat, cùm nimirum videret, maiorem vrbis partẽ erga Montaldum bene animatam atque affectam eſſe. Buccanigra igitur, cùm ſubinde nouis copiis viribuſq. augeretur, Princeps illius potẽtiam & inſidias veritus, armatus cum ſuis illi obuiam proceſſit, eiuſq́ue acie diſiecta, copiiſq́ue profligatis, illum viuum in ſuam poteſtatem redegit, iuſſitq́ue, vt in forum publicũ perductus, ibi, quòd hoſtis patriæ fuiſſet, & Rempub. denuò in extremum periculum adduxiſſet, capite plecteretur. Verum, cùm in theatrum ſupplicio deſtinatum, quaqua verſus faciem, auxilium implorabundus, verteret, gemebunda voce ipſius Montaldi Principis, qui ſeſe, vt hoc ſpectaculum videret, ad feneſtrã expoſuerat, ſuppliciter mortem, tametſi Franciſcus Vrbinates, tunc temporis Prętor, vt erat immiti & planè ſeuero ingenio præditus, vrgeret, deprecabatur, adeò vt Princeps ſuapte natura humanus, & communis ſortis humanæ memor, multorum precibus, potiſſimum verò Antonij Guarci, inflexus, condonata culpa, illum in vita conſeruauerit, Raphaële Montaldo eius fratre ipſum è lictorum manibus eripiente. Hac ſingulari, & quaſi inaudita clementia & humanitate Dux ipſe, aliiq́ue, qui pro ſonte interceſſerant, ingentem ſibi apud omnes beneuolentiam & laudem compararunt. Non deerant tamen interim perditiſſimis iſtis temporibus quamplurimi, qui nullis offenſis, vel iniuriis commoti, ſubinde in eius perniciem omnia extrema molirentur: Quippe non ſolùm illi à pleriſque conſuetarum factionum auctoribus periculum imminebat, verùm etiam nouæ quotidiè repullulabant, quæ non alia, quàm plebis gratia & fauore nitebantur: ſed tanta erat ſeditioſorum hominum temeritas, vt nihil nõ auderent, & aſſiduè nouas turbas cum magno detrimento Reip. concitarent. Quandoquidem præcipui illarum auctores neque tam viribus & auctoritate imbecilles erant, vt ad Ducalem dignitatem, cuius gratia tot ſimultates, & contentiones oriebantur, aſpirare nequirent; nec demum tanta pollebant poteſtate, vt ſupremam illam dignitatem nacti, diu illam conſeruare poſſent; caq́. de cauſa fiebat, vt, cùm mutua æmulatio incruenta eſſet, & prorſus à mutuis cædibus abſtinerẽt, nulli ſpe principatus exciderent, nec tamen interim ſatis ſecuri ſibi viderentur. Præcipuarum factionum capita, quorum ſcilicet auctoritate clanculum omnia gerebantur, erãt hæc, ſcilicet, ex Adurnia factione, ipſe Adurnius, ex Fulgoſia, Petrus, ex Guarca, Antonius, qui, vti oſtendimus, ibi potiti rerum fuerant. Inferioris verò claſſis & notæ, modò vnus, modò alter, prout vnicuique multi, vel pauci ſeſe cõiungerent, & fauerẽt. Ex ordine patricio erant etiã Fliſci, qui, quòd ſemper Guelfas partes ſumma pertinacia tutati forent, magnam ſibi penes populum, qui hæc ſtudia ſequebatur, auctoritatem conciliarant; ita vt quoties alterutri factionum adhærerent, illam ſibi planè in obſequio retinerent: in qua quidẽ familia Cardinalis Fliſcus principem locum facilè obtinebat. Reliqui nobiles maiori ex parte, quòd ſuperioribus temporibus, multis damnis & incommodis, propter ſubſecutas Reipub. conuerſiones, affecti eſſent, illorum ciuium partibus fauebant, qui neutram factionem ſecuti, liberam adhuc voluntatem haberent. cumq́ue ad pu-

Montaldi ſingularis humanitas & clementia.

blicos honores capeſſendum, aditum ſibi præcluſum eſſe animaduerterent, in tantam animi demiſſionem deuenerant, vt, deſperatis omnibus dignitatibus & muneribus, priuatis tantummodò negotiationibus & rei familiari augendæ intenti eſſent. Videbatur hoc genus hominum à nullis, vti diximus, factionibus intemeratum, à Genio Reipub. in maximum ſuum beneficium eſſe reſeruatum. Quippe ciuitati in extremum ſæpius diſcrimen adductæ, & planè ad interitum properanti, inſtar fideliſſimi atque optimi chirurgi, ſanandis inflictis vulneribus optimum ac ſaluberrimum remedium attulit, Reip. adminiſtrationē vel labefactatam, vel etiam quandoque quodammodò euerſam, optimo reformationis genere ſubleuando & reſtaurando. Ceterùm, gliſcentibus indies magis atq. magis in Montaldum odiis, & factionum auctorum audacia vſque adeò progreſſa, vt Principis potentia & auctoritas palàm & apertè negligeretur, ipſe, intellecta noua coniuratione, contra ſe facta, adhibito optimo ac fideliſſimo amicorum quoque in conſilium, illorum ſuaſu ſeſe Reipub. adminiſtrationi, præſertim quòd haud ſatis firmo præſidio eſſet communitus, ſubduxit; & tanquam priuatus, ſe, relicto prætorio, ad ædes ſuas recepit. Hæc eius ſpontanea abdicatio nouos iterū tumultus, ac periculoſam ſeditionem excitauit, qui tamen maiori ex parte diligentia & prudentia Senatus, omnem curam ad Reipub. conſeruationem conferentis, &, ne quid nouarum rerum in vrbe naſceretur, enixè contendentis, ſuperati & conſopiti ad tempus fuêre; &, celebratis comitiis centuriatis, Senatus, aliorumque ordinum ſuffragatione, Principatus inſignia in Nicolaum Zoalium, virū ea tempeſtate à pacis ſtudio, ac Reip. amore, aliiſque præclaris virtutibus maximoperè commendatum, contulêre. Poſt hanc electionem Montaldus vrbe exceſſit, & Monœcum adnauigauit, ſpe illectus, vt illius oppidi Præfectus ſibi conſanguinitate coniunctus, eam arcem atque oppidum veteri eius auctoritate ac præſentia traderet. Qua tamen in re opinione ſua falſus eſt, quoniam ipſe Præfectus nunquam vllis artibus adduci potuit, vt tantum facinus in ſe admitteret; ſed oſtenſis rationibus, ſe palàm profitebatur, vtrumque locum nouo Principi reſeruare, ita vt cùm Montaldus experiretur primos ſuos conatus irritos cecidiſſe, illinc Sauonam, indeq. Gauium petierit, vbi à Præfecto intromiſſus eſt, atque illi arx tradita, quod ſanè tam noui Principis, quàm Senatus animum vehementer offendit: indeque eius perfidiam eſtimantes, ſimulque potentiam, & maximam rerum agendarum induſtriam ſummoperè veriti, operæpretium ſe facturos exiſtimarunt, vt ad illius opprimendos conatus, néue ſua auctoritate deinceps Reipub. moleſtus eſſe pergeret, Antonium Adurnium, ipſi infenſiſſimum, ac planè capitalem hoſtem, qui hactenus ſemper in ſuburbano ſuo degerat, honeſtis conditionibus propoſitis, domum reuocarent. Hoc effecit, vt, dum vni incommodo mederi ſtudent, in aliud longè grauius inciderent. Siquidem Adurnij aduerſarij, intellecta Senatus voluntate, omnibus viribus contenderunt, ne in vrbem reciperetur: veriti nimirum, quòd ſi licentia & auctoritate in vrbe armaretur, ne, cùm eſſet natura ambitioſus, & vindictæ cupidus, aliquid erga ſe machinaretur: inter quos quidem erat præcipuus Antonius Guarcus, propter ingens odiū, quod ſibi cum ipſo Adurnio iamdudum interceſſerat. Ipſe enim, clientibus, & aliquot ſuis ſtudioſis ſtipatus, cum Senatu apertè expoſtulauit, ſic vt à minis & opprobrioſis verbis non temperaret. Quapropter illius iuſſu & mandato vnà cum triginta ſuis aſſeclis in vincula quamprimùm coniectus eſt. Sed obortis hac de cauſa magnis murmurationibus, Senatus grauiores motus metuens, ipſum paulò pòſt, cum ſuis priſtinæ libertati reſtituit. Hæc tamen Patrum indulgentia non

Nicolaus Zoalius creatur Princeps.

extinxit

extinxit Guarci ſuorumque offenſæ memoriam, nimirum cùm ſæpè vſu venire ſoleat, vt ſatius ſit, aliquem præpotẽtem penitus extinguere, quàm aliqua ex parte lædere. Quippe ita hominum natura comparatum eſt, vt magis iniuriarum, quàm officiorum memoriam circumferamus. Proinde Guarcus odij ac vindictæ plenus, ſtatim poſt ſuam liberationem longè apertius & maiori audacia, quàm antea, graſſari cum ſuis cœpit. Quandoquidem percuſſo nouo fœdere cum Fulgoſia familia, & contemptis omnibus periculis, neglectaque Reipub. cùm tranquillitate, tum ſalute, prætorium inuaſit. Id autem vbi Zoalio innotuit, cùm animum prorſus à bellicis motibus alienum haberet, nullis comparatis ad reſiſtendum ſubſidiis, ſtatim ſupremo Magiſtratu, in quo tantummodò duos menſes exegerat, ſponte ceſſit, curiamque ipſam in ſuorum aduerſariorum potentiam & voluntatem reliquit, & hoc pacto circumacto Reip. fatali circulo, eius gubernatio in manus eorum qui erant factionum Principes, deuoluta eſt. Et quoniam ea tempeſtate Montaldus & Adurnius vrbe aberant, Reip. adminiſtratio duabus aliis factionibus de communi ſententia permiſſa eſt, præſertim cùm non ſatis de electione conueniret, ſcilicet, vtrum Fulgoſium, an Guarcum Reip. Principatui admouere ſatius eſſet. Itaque ad remouendam omnem controuerſiam & ſuſpicionis anſam, ſortem ducere placuit, & ita citra aliquam controuerſiam Antonio Guarco Principatus obtigit, qui poſtmodum ſexaginta ciuiũ popularium ſuffragatione, qui partim Guelfi, partim Gibellini erant, in noua dignitate confirmatus eſt. Hæc noua Guarci ſuprema dignitas, complures tam domi, quàm fõris, & præſertim eos, qui neutri parti addicti erant, mirum in modum offendit, adeò vt, initis conſiliis, conſtitutum inter eos ſit, vt vi atque armis illum Principatu exigerent. Igitur decimo quarto Cal. Sept. collecta ſic ſatis magna militari manu, in Caſtelleti planitie conuenerunt, vbi etiam incolæ trium Vallium præſtò fuerunt, quò auxilium ferrent, ſi opus eſſet, ita vt omnes in vnum conglobati, vltra duo millia numero eſſent. Expedire primoribus iſtarum partium ducibus videbatur, vti primum impetum in nouos Reip. Præfectos facerent, ideoque omnes in forum, quod vulgò Foſſatellum vocant, flexo iam ad veſperam die cõtenderunt. At Guarcus, æmulorum ſuorum conſiliorum pariter & ſtudiorum non ignarus, aliquot ſibi copias præſidiarias comparauerat, quas ita in promptu habebat, vt eas quamprimum ipſis obiiceret: quæ tam fortiter eos ſunt aggreſſi, vt illi terga vertere, ac in planitiem, quæ erat à ſuperiori parte, ſe recipere cogerẽtur: longeque maiores quàm antea, motus exoriebantur. Siquidem nulla ferè erat vrbis regio, vel triuium, in quo armati homines non conſpicerentur; nullaque ferè domus, quæ non ſummo metu laboraret, ita vt Lucas Fliſcus, & Antonius Montaldus, ambo cum ſuis clientibus in vrbem accurrerent; hic quidem, vt Principatum amiſſum recuperaret; ille verò, vt ſuam vtilitatem ex præſenti temporis conditione metiretur. Quorum ſanè aduentus planè effecit, vt Guarcis & Fulgoſiis hactenus aliquantulum concordibus, parum conueniret. Quandoquidem Petrus Mõtaldi opera impediebatur, quo minus Guarco celeriter, vti res ipſa requireret, auxilia ſubminiſtraret, potiſſimùm cùm ipſe Montaldus enixè laboraret, vt eos inter ſe quacumque ratione committeret, ac mutuis ſuſpicionibus implicaret. Huic tam magno moleſtiarum & diſſenſionum aceruo nihil prorſus deerat, præter Adurnium ſemper ceteris longè ſibi infeſtiorem. Hic itaque decimotertio Cal. Sept. opinione citius cum vna triremi non procul à portu aberat. Verùm, cùm propter exortam tempeſtatem, nequiret tam citò ac volebat, in continentem deſcendere, ſuis hoſtibus occaſionem dedit, & tempus, vt illum omninò

Antonius Guarcus Princeps deſignatus.

ninò deſcenſione prohiberet. inter quos Montaldus, qui præ ceteris ipſius potentiæ ſummoperè aduerſabatur, primus extitit, qui ad littus cucurrit, vt ipſum aditu arcêret. Non ignorabat enim, quantum pretij operæ faceret, ſi, ſpretis aliis rumuſculis, quibus patum, vel nihil commouebatur, ipſum Adurnium in ſuam poteſtatem redigeret. Quocirca, reliquos ſuos comites & aſſeclas præueniens, ea animi fortitudine & alacritate, qua ſæpius in magnis rebus, & arduis expeditionibus vſus erat, in ipſius triremim, vndarum fluctibus, atque ob perpeſſam maris ſæuitiam valdè quaſſatam, omniſque fermè remigio deſtitutam, inſiliit: tantoque robore ipſum adortus eſt, vt quam primum ſeſe ei dedere coactus ſit. quem captum, in vrbem adduxit; & in turrim, vulgò Porta campi, mari proximam, licet tota ciuitas in armis eſſet, & propterea illi non parũ periculi ab Adurnia factione immineret, perduci, atque ibidem aſſeruari iuſſit. Quod ſanè vt primùm Guarco innotuit, animum eius nõ leuiter percelluit: Adeò namque conſternatus fuiſſe dicitur, vt præ metu eorum qui ſe in Caſtelleti planitiem receperant, tunc minimè auderet Montaldum inuadere; præſertim quòd Montaldus ipſe ſtatim Adurnio capto, in non dubiam ſpem veniret, vtrũque, communicatis conſiliis, in ſuam perniciem coniuraſſe, ſicuti poſtmodum clancularium iſtud conſilium retectum eſt, propter Adurnium, haud multò pòſt in libertatem reſtitutum, & Vulturium vſque, commeatu adhibito, incolumem perductum. Guarcus igitur, tot tantiſque difficultatibus implicitus, & tantis aduerſariorum ſuorum telis expoſitus, comparatis nouis copiis, quò ſe tantis moleſtiis liberaret, tertio Cal. Sept. cum tribus millibus expeditiſſimorum virorum ad Caſtelletum, in quod ſeſe aduerſarij maiori ex parte receperant, contendit. Cetertùm, illi, Montaldi ope ac recentibus auxiliis freti, tantum abeſt, vt aliquid detrimenti receperint, vt etiam ipſum Guarcum, non citra magnum ſui periculum, inſigni clade ibi affecerit, ita vt ægrè cum copiarum ſuarum exiguis reliquiis ſe confeſtim in curiam ſubduceret. Proinde ne ſe maioribus periculis inuolueret, ſimulque vt omnem inuidiam declinaret, vltrò aliquot prædeceſſorum ſuorum exemplum imitatus, Principatum depoſuit, & vnica triremi Sauonam profectus eſt. In hac tanta rerum varietate, Reſp. rurſus Principe deſtituta, in extremo verſabatur diſcrimine, quòd vix vllus bonus in ciuitate reperiretur, qui in tanta rerum omnium confuſione, aliquid, quod ex vſu publici boni eſſet, ſtatuere, vel conſulere auderet. Tanta erat etenim factioſorum hominum diuerſitas & concurſus, vt ne mutire quidem tutò alicui eſſet integrum. Attamen ne funditus Reip. ſtatus euerteretur, illi, qui nullis factionibus tenebãtur, in ſe libenter Reip. curam tranſtuliſſent, niſi Montaldum, tunc validis armis & clientelis, vti diximus, inſtructum, idemque fermè cum Adurnio ſentientem, veriti fuiſſent, ne alterutrum in ordinanda Repub. offenderent: adeò ea tempeſtate vtriuſque libidini Reſpub. patebat, vt nihil citra horum voluntatem in ea ſtatui poſſe videretur. Interim Adurnius, qui ſe Vulturium, vti demonſtrauimus, receperat, cùm multò flagrantius quàm antea, Principatum ambiret, magno clientum & propinquorum numero ſtipatus, in vrbem venit, ſeque in Caſtelleti turribus communiuit: probeque ſibi conſcius, quòd nomen ſuum toti ciuitati graue & inuiſum eſſet, extrema quæque tentans, experiri etiam voluit, an factione Gibellina in vrbẽ poſtliminiò reducta, fortuna ſuis votis ſecundiori aura aſpiraret. Deſcenſione itaque in aream facta, Gibellinæ factionis ſectatoribus teſſeram dederat, vt, VIVAT AQVILA, exclamarent. Hac voce confeſtim deterriti, qui diuerſæ factionis partes, vtputa Guelforũ, ſequebantur, ſeſe vltra ſuas ædes continuerũt,

ita

ita vt quamuis cauſam motus ignorarent, prodire non auderent. Adurnij hoc ſtratagemate vſi, facultatem nacti ſunt, vt liberè per vrbem diſcurrerent: ac multis direptionibus infames, adeò ciuitatem ipſam infeſtarunt, vt etiam incendiarij facti, multorum nobilium palatia, ſubditis facibus, concremarent; inter quæ, ſuperbiſſima illa & ſplendidiſſima Archiepiſcopalis Curia, multis laquearibus conſpicua, iuxta fanum D. Mariæ, vulgò de Caſtro, in quam magna Guelforum frequentia confluxerat, ſubito incendio conflagrauit. Montaldus & Adurnius interim, inuicem coniuncti, cum ſuo agmine pariter per vrbem diſcurrebant, & licet diuerſarum factionum eſſent, vterque tamen Principatum inuadere, & occupare annitebatur. Proinde in ædem Franciſci cum ſuis fautoribus & amicis confluentes, diræ ſuæ cupiditati honeſtos titulos & laruatas rationes prætexebãt, cùm dicerent, ſe nihil magis optare, quàm vt ſuppreſſis ac extinctis omnibus ſeditionibus ac tumultibus, ſingulis integrum eſſet, in medium conſulere, deque conſtituenda optima Reipub. forma, conſilia & ſententias explicare, alioquin aſſeuerabant, ſe non videre, quomodò tranquillitas Reipub. vnquam reſtitui poſſet. Conuocatis igitur præſtantiſſimis quibuſq;, Adurnius in frequenti multorum ciuium corona, ac diuerſarum factionum conſeſſu, à publica vtilitate exorſus, ſe, dixit, in poſterum omninò ſtudere velle, vt ea, quæ ad Reipub. decus & dignitatem pertinerent, quantum fieri poſſe liceret, conſtituerẽtur, cauſabaturq; ciuium paucorum ambitione, & ſuorum aduerſariorum odio, factum eſſe, vt toties ad principatum recuperandum animi cogitationes adieciſſet. Nihil tamẽ interim ſibi inſolenter arrogare, ſeque magis ad patriæ ſalutem & dignitatem reſpicere, quàm priuati commodi & iniuriarum rationem habere. Permittere ſe igitur, integram liberamque noui eligendi Principis ciuibus ſuis electionem. Quapropter agerent illi, qui neutras in partes tranſierant, & quod fauſtum felixque eſſet, ſtatuerent: ſe namque, minimè Principatum expetere, idemque ſibi de Montaldo perſuadere, & multis rationibus adductum conſtanter polliceri: omneſque & ſingulos ſeorſum rogabat, vt omnem operam & diligentiam ad communem tranquillitatem ac beneficium conferrent. Cuius verbis Montaldus ea lege & conditione aſſenſus eſt, vt Reip. adminiſtratio in neutrum eorum caderet: ſed qui vtrique amicus foret, & nullis partibus ac ſtudiis inquinatus, is tandem communibus ſuffragiis principem locum obtineret, adeò vt circiter nonaginta ciues in ſacrarium eiuſdem templi, Principis deſignãdi cauſa conuenirent. vixque conſederant, cùm foris ingens oritur tumultus, magnique rumores ab incondita multitudine excitantur, alta voce Adurnium eligendum eſſe inclamante, ſic vt maior pars in eum ſuffragia ferre cogeretur. Adurnius, vt erat dexterrimo ingenio & animo, ac temporis conditioni inſeruire conſueto, hanc electionem haudquaquã aſpernatus eſt; ſed multam modeſtiam præ ſe ferens, omnem culpam, ſiquid in deſignando Principe peccatũ eſſet, in popularem fauorem reijciebat. Interim permittebat, vt illa electio, ſi illis ita expedire viſum eſſet, reſcinderetur. Quæ ſanè eius ad ſpeciem & ad tempus accommodata oratio, tantum effecit, vt incredibili cum omniũ applauſu & lætitia, in primis verò plebis, cui paulò antè inuiſus fuerat, ad prætorium deduceretur, quartumq. Dux ac Princeps Reip. declararetur. Ceterùm, Montaldus, vbi ſe opinione ſua contra ſpem & voluntatem deceptum, & Adurniis promiſſis deluſum vidit, grauiſſimè ſuccenſuit, Adurniũ popularibus ſuffragiis ſibi prælatum eſſe. Angebatur itaque animi, quòd tam egregiam occaſionem ſibi obuiam, per negligentiam, ſiue magis per diſſimulationem, elabi ſiuiſſet, præſertim cùm hoc modo non parum ſibi

Genuæ multa ſplendidiſſima palatia ciuilibus diſſidiis incenſa.

Adurniis quartùm Princeps dẽclaratus.

priſtinæ exiſtimationis tam domi, quàm foris decederet. Ad præſens tamen cõpoſito vultu, & lætus fronte, ac pectore anxius, altaque mente doloris acerbitatem premens, Gauium, vnà cum fratribus, ſub negotiorum ſuorum prætextu ſe contulit, vt ex tempore maiorem rerum ſuarum commoditatem metiretur. Adurnius interim ad Principatũ euectus, vt ſeſe in eo quàm firmiſſimè conſtabiliret, conſuetudinem tam à ſe, quàm ab aliis Ducibus ſuis prædeceſſoribus hactenus obſeruari ſolitam, in conſtituendo Decurionum magiſtratu, aliiſq. eligendis, & in ordinem cooptandis conſiliariis, immutauit. Quandoquidem ad retinendum vniuerſum populũ in maiori obſequio & beneuolẽtia ſingulari prudentia, dicam, an calliditate, volebat magiſtratus omnes perpetua quadam iſonomia tam nobilibus, quàm popularibus communes eſſe, ac eos æquabili portione inter eos in poſterum diſtribui, ratus ea ratione, nobilitatem ſibi potiſſimum conciliatum iri. Patricius tamen ordo cùm videret hanc immutationem aliquam tyrannidis ſpeciem præ ſe ferre, illi cum aliquot aliis ciuibus qui nullis factionibus illigabantur, hac in re facilè aduerſatus eſt, eò magis, quòd labefactata continuis motibus ac periculoſis conuerſionibus Repub., minima quæque, quæ in ea immutarentur, quàm maximè offendere ac lædere poſſent. Eò ſiquidem delapſa erat Reſp., vt omnibus maritimis cõmerciis ac exoticis nauigationibus orbata, viribus & potẽtia quàm minimum valeret, adeò vt paſſim palàm & apertè omnibus fermè cõtemptui ac ludibrio eſſet, & eò anguſtiæ redacta, vt quàm plurimi ciues, quorum rei familiaris rationes potiſſimùm negotiationibus nitebãtur, eam, tanquam ſolitudine damnatã, deſerere ſtatuerent. & pleriq. Auriæ familiæ, qui ſe in occidentalem oram receperant, ſortem, fatalemq. Reip. calamitatem cõmiſerati, hoc vnum agebant cum Galliarũ regis adminiſtris, ſibi finitimis, vt Reip. adminiſtratio tãto regi, temporibus tam dubiis, traderetur & cõmendaretur. Verùm, quòd magnæ eſſent difficultates, quæ ſe in hac re manifeſtè oſtendebant, hoc negotium commodè perfici nequiuit, ſed in meliorem occaſionem reiectum. Accedebat huc, quòd in tãta, & tam crebra Reip. mutatione ac varietate, haud mediocris eiuſdem auulſio ſubſecuta eſſet. Siquidem non pauci erant priuati ciues, qui multa Reip. oppida & arces, ſibi, neſcio quo prætextu, vſurparent: & inter eos quidem Ioannes & Ludouicus Grimaldi, Monœcum, Interiani portum Veneris, ſui iuris ac poteſtatis fecerant. In hoc rerum ſtatu, ab Antonio Guarco, Adurniæ factionis infenſiſſimo hoſte, noui motus Genuæ excitati: qui cùm extra vrbem habitaret, menſe Maio anni eiuſdem ſæculi quinto ac nonageſimo, cum ſexcentis armatis in vallem Pulciferam deſcendit, vt populum ad defectionem ſolicitaret. Adurnius, de tam potentis ac ſeditioſi ciuis conatibus præmonitus, validam manum ad eum opprimendum confeſtim eduxit: qua ille deterritus, terga vertit, & celeri fuga ſaluti ſuæ conſuluit. Ioannes etiam Galeacius Vicecomes, Inſubriæ Princeps, longè flagrantius, quàm vnquam antea, aſſiduis ciuitatis ſeditionibus & conuerſionibus commotus, ad illius imperium aſpirabat, nec vllam occaſionem prætermittebat, vt rem conceptam feliciter, & ex ſententia conficeret. Proinde ab Adurnio, quem antea ſummo ſtudio proſecutus erat, alienior factus, omnem fauorem atque animi beneuolẽtiam in Guarcum transferebat, nimirum, vt horum communibus viribus Reſpub. oppugnata, in eius quodammodò ſinum ſe reclinare cogeretur. Itaque miſſis Guarco duobus peditum millibus, & quingentis equitibus grauioris armaturæ, ipſe rurſus menſe Iulio ad vrbem contendit. tantumque abfuit vt Adurnius eius aduerſariis conſternaretur, vt etiam magna animi alacritate & fiducia plenus, ſe nouis copiis, quæ

Pleraque oppida Liguſtici agri a priuatis ciuibus occupata.

1395.

quæ trium ferè millium delectissimorum peditum, & mille equitum erant, præsidij causa communiret. Veritus tamen aliquam intestinam oppugnationem, quòd maiorem partem oppidanorum sibi aduersari non ignoraret, vltra octingentos ciues proscripsisse traditur, adeò vt Guarcus de his summis apparatibus certior factus, simulque intellecta ciuium proscriptione, haud meliori successu quàm antea, cum magno metu, & haud mediocri famæ dispendio, eò, vnde venerat, retrocesserit. Ciuitatis igitur status eo in cardine versabatur, vt non facilè alicui singulari mutationi esset obnoxius. Siquidem illi qui Reip. gubernaculis admoti erant, summa quadam vigilantia & perenni cura procurabant, vt ab his qui opibus & auctoritate pollerent, nihil incõmodi accipere posset. Plebem verò, & inualidissimum quemq. sibi recentibus beneficiis deuinxerant, ita vt multò securiores & firmiores, quàm antea, rerum administrationi intenti essent. At Guarcus & Montaldus, vt Adurnij potentiam deprimerent & labefactarent, inito mutuo fœdere, nouaque societate constabilita, sibi potiorẽ omnium profugorum & proscriptorum partem coniunxêre. Proinde coniunctis & coalitis copiis, recentique auxilio à Fliscis confirmati, circa finem Octobris ad Stalianum oppidum exiguo interuallo ab vrbe distans, peruenêre. Verùm enimuerò, tanta erat Adurnij auctoritas, vt Præfectos, ac Duces, à suis hostibus contra se missos, illinc statim recedere coëgerit: & propter hiemem, ac planè intensum frigus, instituta expeditionem deseruerunt. Nihilominus tamen Princeps ad sui securitatem, néue deinceps aliquibus iniuriis patêret, vtque se tantis suspicionibus ac metu semel liberaret, aliquot copias tam mari, quàm terra, Reccam, & in pleraque alia circumuicina loca propter huiusmodi motus ac defectiones misit, vt ea ad pristinum obsequium atque obedientiam cogeret ac reuocaret. quæ omnia feliciter, & ex animi sententia peregit. Proximè diximus, in his tantis Reipub. turbis aliquot patricios, Reip. diuersa loca occupasse. Valdè hæc iniuria, quòd cum Reip. graui dispendio coniuncta esset, pungebat ipsum Ducem, vniuersumque Senatum, eò magis, quòd ipsi nobiles hac in re licentia confirmati, neque modum, neque finem statuerent. Nam hisce ferè diebus, duo Grimaldi fratres, clam Moncœco egressi sunt, ea spe & consilio, vt Vintimilium Reip. municipium inuaderent. verùm, Reipub. beneficio casu accidit, vt, dum ipsi cum sua manu, quam ad hoc comparârant, pontem isti oppido vicinum, agminatim transirent, epistylia eiusdem vel longa vetustate collapsa, vel impetu aquarum ita auulsa & exæsa, vt ferendo tanto oneri imparia essent, conciderint, adeò vt rupto ponte, ipsi partim ab oppidanis cæsi, partim verò submersi, & ruina oppressi sint, & duces capti. Annitebatur interim summis viribus atque omni certamine Vintimiliarum Præfectus, vt Moncœcum Grimaldis eriperet, ac Reipub. restitueret. quod proculdubiò omninò feciisset, nisi quidam ex Grimalda familia oriundus, intellecto ipsius Præfecti consilio, huic rei maximum impedimentum attulisset. Per idem fermè tempus, Franciscus Viualdus, cuius suprà, paucis verbis eius munificentia & singulari erga patriam charitate commemorata, mentionem fecimus, è viuis excessit. Hunc sanè tantis opibus floruisse veterum Annales perhibent, vt ditissimos quosque suæ ætatis homines, & qui etiam multis retroactis sæculis in vrbe diuitiis inclaruerant, longo interuallo superarit: eisque tam modestè continenterque vsum fuisse commemorant, vt hac sua immensa opulentia nulli vnquam mortalium obfuerit, nulliq. hoc nomine iniurius extiterit. Quod verò ad rem familiarem spectat, ædes incolebat huiusmodi, quæ neque nimio splendore fastum ac superbiam præ se ferrent, neque rursus sordidi abiectique

hominis vllum indicium præberent. In victu omni, & cultura corporis, haud mediocris parsimonia, & moderatio; tantusque illi famulatus & inseruientium numerus, quantus etiam mediocriter diuiti satis videri posset. In hoc autem vitæ genere ad extremum vsque diem pari tenore atque constantia perseuerauit; & sic prorsus inuidia caruisse dicitur, vt, quod minimè caret admiratione, haud quisquam repertus fuerit, contra quem, iustis de causis, odium & maleuolentiam conflarit, adeò vt, quod extat apud Comicum, verissimè de illo dici queat, nempè, sic eum suam vitam instituisse, vt sine inuidia laudem inueniret, atque amicos pararet. Ceterùm, quoniam de Viualdis, quæ sanè familia semper in ciuitate summo in pretio atque honore habita fuit, nunc mentionem fecimus, minimè silentio prætereundum videtur insigne illud ac memorabile exemplum continentiæ, quod de Luchino Viualdo ijdem scriptores posteris tradidêre. Is enim cùm Genuæ matronam forma præstantem, ac genere nobilem, verùm castitate inuictaque pudicitia nobiliorem, deperiret, neque animum aduersus omnes oppugnationes pudore munitum, vllis aut precibus, & blandimentis flectere, aut donis corrumpere potuisset; factum est, vt mulieris vir vnà cum naui omnibusque mercibus à piratis captus, & in seruitutem sit abductus. Quare mulier ad egestatem, extremamque omnium rerum inopiam redacta, cùm, vnde paruulos liberos aleret, nihil haberet, necessitatibus victa, ad Luchini occultò ad se accersiti genua prouoluta, atque in flebiles questus effusa; Quandoquidem, inquit, mentem tantummodò posthac pudicam gestura, vt vtraque parte mei casta perpetuò manerem, fortunæ iniquitas prohibet, animumque illum aduersus omnia inuictum; fames, charissimorumque pignorum aliter periturorum, amor & misericordia expugnauit, dona illa Luchine, quæ à te spontè acceptura nunquam fui, nunc accipere, hocque corpore in ea, quæ libido tua feret, morem tibi gerere parata sum. Consopitam, atque à libidine constrictam generosi animi virtutem misericordia excitauit, & indomitæ cupiditatis æstum, tum, vt cùm maximè ardentem, subitò extinxit. Proinde ad meliorem mentem conuersus Luchinus, lachrymas ipse quoque non tenens, Ne isthuc, inquit, Deus opt. max. sinat, permittatque, vt tam pudicum corpus violare audeam, mentemq. tam castam, & à flagitio tantoperè abhorrentem, fortunæ iniuriis victam, ad detestabilem rem descendere patiar. Quæ dona prostratæ pudicitiæ habitura à me fueras, eadem etiam atque etiam cumulatiora seruatæ, hera, habebis: domumque reuersus, vt omnem prorsus suspicionem tolleret, coniuge participe consilij facta, eademque ministra & internuntia, tantum mulieri subinde suppeditauit, quãtum in illius, & filiorum alimenta abundè sufficeret. Hoc sanè Luchini factum, & singularis animi magnitudo, Alexandri cognomento. M., & Africani continentiæ tantis laudibus, tamque magnifica oratione à quamplurimis in cælum sublatæ, si quis rem suis momentis ponderet, infinito interuallo est anteferenda. Nam neque prior, qui Darij, potentissimi Persarum regis, deuicti vxorem, facie inclytam mulierem, vetuit in conspectum suum deduci, vt eam ne oculis quidem contingeret; neque alter, puellam, licet forma egregia, nobilis viri Hispani filiam captã, perductamque ad se, & mox patri inuiolatam redditam, nunquam antè conspectam, adamabat, adeò vt vllis veteris, alteque animo insidentis amoris facibus vtriusque libido accenderetur, facileque fuerit, à re non expetita oculos & cupiditatem abstinêre. Ad hoc, ipsorum errata, occulta esse nequiuerant, sic vt inuidiam apud suos, atque inimicorum, quorum maximus erat numerus, obtrectatorumque vituperationem, simulque grauem offensam apud exteros populos, flagi-

Rarum exemplum continentiæ.

flagitium admittendi, deuitarent. quà quidem re nihil ſplendidius, ſuſceptiſque conſiliis magis aduerſabatur. Illorum itaque affectus non tam à virtute & continentia perdomiti, quàm ab alia lõgè maiore, inueteratáq. gloriæ cupiditate conſopiti iure merito videri poſſunt. Quod totum contrà in Luchino fuit, animo veteri flãma æſtuante, occultoq. peccato nulli prorſus liuori, aut fraudi obnoxio, nihilq. priuatæ vitæ ſuſceptas rationes lædente. Ceterùm, vt ad inſtitutam orationis ſeriem reuertar, poſtero anno Reſp. nouis perturbationibus neutiquã caruit. Aduerſarij enim, Adurnij Principis ſummo odio propter recentem eius di- 1396.
gnitatem longè flagrantiùs quàm antea, incendebantur, nihilque eius auctoritate & potentia deterriti, enixè atque aſſiduè dabant operam, vt illum Principatu vi atq. armis deturbarent. Proinde Montaldus cùm omnia ſibi obſepta conſpiceret, ad manifeſtam vim conuerſus, Mediolanum cogendi militis cauſa profectus eſt, breuique interiecto ſpatio, Gauium rediit. Guarcus etiam, in Spimularum municipiis, ad expellendum Adurnium, militarẽ manum colligebat, eiq. omnes ferè profugi, ac ceteri nobiles ex multis partibus ſeſe adiungebant, ſperantes futurum, vt, collatis atque aſſociatis viribus, Rempub., euerſo Principe ac Senatu, è tanta tyrannide, vt ipſi vocabant, in priſtinam libertatem aſſererent: quod nunquam, vel ſaltem tam citò, aſſecuti eſſent, niſi Adurnius in tam firmo dignitatis atque amplitudinis ſuæ ſtatu temerè exterritus fuiſſet. Nimia enim ſua puſillanimitate effecit, vt cùm in magnis atque arduis deliberationibus nullam certam, vel conuenientem conſilij ſui rationem explicare ſciret, Principatu ſimul & exiſtimatione excideret. Tanta ſiquidem tunc temporis fuit animi demiſſione, vt ad ſolum apparatuum hoſtilium, quos contra ſe maximos fieri videbat, conſpectum, citra aliquam reſiſtentiam faſces, aliaque ſupremi honoris inſignia, ſicuti antea non ſemel fecerat, vltrò reſignare conſtitueret. Priuſquam tamen ſeſe Principatu abdicaret, operæpretium ſe facturum exiſtimauit, ſi ciues, quos proſcripſerat, & in exilium egerat, in patriam, impunitate propoſita, reuocaret: quibus patriæ reſtitutis, ceteriſque ciuibus, in hac ſua poſtrema electione, longè maiori ſinceritate, atque animi candore, quàm antea vſus erat, propoſuit, ſibi ſubinde de Reip. dignitate ac ſalute cogitanti, rerumque ſtatum penitiùs introſpicienti, omninò conſultum videri, vt ad reſtituendam Remp. tot vulneribus cõfoſſam, eius adminiſtratio alicui externo Principi permitteretur. Qua in re ſi ita ciuitati expedire videretur, ſe omne ſtudium atq. operam interpoſiturum, pro virili parte pollicebatur, eoſque obnixè rogabat, & pro patriæ incolumitate obteſtabatur, vt, explicatis cõſiliis, hac in re maturè aliquid decernerent; ne, cùm periculum in mora eſſet, aliquid grauius ex longis deliberationibus Reipub. oriretur. Se interim eas, quas habebat penes ſe copias, vltrò ad remouendam omnem ſuſpicionem exautoraturum & dimiſſurum, libenterque Principatum, legitimè adeptum, in gratiam tranquillitatis & vtilitatis publicæ ea fide, qua aſſumpſerat, depoſiturum. Hæc eius leniſſima oratio, quæ à ſingulari quodam patriæ amore ac ſtudio profecta videbatur, ſimulque deponendi Principatus confirmatio tantam vim in omnium animis habuit, vt omnes ciuitatis ordines, miſſis oratoribus, qui præcipuos factionis auctores publico nomine rogarent, vt ab armis diſcederent; quod & impetratum fuit; in vnum conſpirantes, ſuper hac re in curiam confluerent, & comitia celebrarent. in quibus quidem variis ac prorſus inuicem ſecum pugnantibus ſententiis dudum certatum fuit. Tandem vicit eorum ſententia, qui multis rationibus adducti, cenſerent, Rempub. feſſam & defatigatam, in ſinum alicuius externi Principis, vti

diximus;

diximus,aliquantiſper reponendam eſſe. Verumenimuerò in tot,tamque potentium, ſimulque præſtantium Principum frequentia, difficile omninò erat, citra aliquod Reip. detrimentum, vel alicuius offenſionem, vnum aliquem ceteris præferre, nimirum cùm ſinguli per ſe, & plurimum prodeſſe, & nocere Reipub. poſſent. Florebat ea tempeſtate cùm excellentibus animi dotibus, tum imperij magnitudine præ ceteris ferè Chriſtiani orbis Principibus, Carolus ſextus Galliarum rex. Ad eum igitur,ceu Principem numeris omnibus, quod aiunt, abſolutum, legationem mittere placuit, vt eius animum in re tam ardua periclitarentur, ſimulque reſcirent, vtrum ipſe imperij Liguſtici habenas regendas ſumere ſibi vellet. Oratores publico nomine ad eum miſſi, fuerunt Damianus Cataneus, vir ciuilis Pontificijque iuris cognitione admodum celebris, ac Petrus Perſius, vir domi foriſque iuxtà clarus. His ablegatis, ne interim aliqui noui motus in vrbe concitarentur, Adurnius tantiſper in Principatu remanſit, donec alia gubernationis formula de communi cõſenſu inſtitueretur. Oratores, vbi regem in Gallia aſſecuti, ea, quæ ſuæ Reipub. nomine in mandatis habebãt, expoſuiſſent; Rex, pro veteri maiorum ſuorum more, ac inolita inter Galliæ reges conſuetudine, totius legationis ſummam ad ſuos proceres, & conſiliarios reiecit, eò magis, quòd ipſe tunc temporis admodum eſſet adoleſcens, & tanti imperij adminiſtrationem, cùm vix ex ephæbis exceſſiſſet, adeptus foret. Inter regios proceres, ceteroſque arcani, vt vocant, conſilij, variis fuit diſceptatum ſententiis, ac potior eorum pars cenſebat, integrum non eſſe regi, tum propter ætatis gradum, tum etiam propter alias cauſas, Liguſticum imperium gubernandum ſuſcipere, præſertim quòd multarum ætatum exemplis malè Principes ſuos excepiſſent, & non ſemel turpiter multaſſent. Non deerant tamen, qui, vt regi gratificarentur, quòd eum magnanimum ſcirent, gloriæque ſtudio flagrantem, ſuaderent, tanti imperij ſui pomœria hac noua Reip. acceſſione proferenda & amplificanda eſſe. Quorum ſententiæ rex libenter aſſenſus, legatorum poſtulatis ſe ſatisfacturum promptiſſimo animo recepit, iiſque Reipub. nomine multas & ingentes gratias, propter eximiam exiſtimationẽ, quam Senatus de ſe conceperat, ſimulque ob præclarum totius ciuitatis teſtimonium, egit. Interim illis liberam poteſtatem fecit, vt quod ex vſu Reipub. eſſet, per ſuam abſentiam ſtatuerent. Oratoribus Genuam reuerſis, tametſi nonnulli eſſent, qui huic Reipub. decreto reluctarentur, Senatus tamen, aliique præcipui, Senatus conſulto hanc nouam regis electionem ſanciuerunt: breuique pòſt, miſſis ad Galliæ regem literis, rogarunt, vt per ſuos adminiſtros Reip. poſſeſſionem acciperet. Ambierat etiam Reip. dominium Ioannes Galeacius Inſubriæ Dux, eoque nomine ſuos legatos ad Senatum miſerat, qui ſtatim promulgato Senatus decreto, infecta re, domum rectà contenderunt. Paucis interiectis diebus, Genuam regij legati appulerunt, inter quos erant præcipui Franciſcus Caſinatici regulus, & Arnulphus regij ſcrinij magiſter, cum quibus, his ferè ſubſcriptis conditionibus, octauo Cal. Nouembris tranſactum fuit.

Quibus conditionibus Reſp. Genuenſ. ſeſe Galliarum regi tradiderit.

Primò, vt Rex Galliæ foret deinceps legitimus Genuæ dominus, ac totius Liguſticæ ditionis Princeps, ſaluis tamen Romano imperio iuribus feudatariis, & beneficiariis.

Vt Rex ſuo nomine Pręſidem Genuæ haberet ex Galliis oriundum, qui in decernendis Reipub. muneribus duo haberet in Senatu, prout ſuperiores Duces habuerant, ſuffragia.

Vt Decuriones, quos Ancianos vocant, deinceps partim ex nobilitate, partim verò ex popularibus, æquali diſtributione eligerentur. Vt re-

Vt Regi non liceret Reip. aliqua noua vectigalia vel portoria imperare.

Vt populus Genuensis propter exortum ea tempestate inter Principes Romanum schisma, neutrius partis studia sequeretur, vel foueret.

Vt in omnibus bellis, quæ Rex quocumque modo gereret, populus Genuens. socius atque amicus esset: Aduersariis verò regiis hostis & inimicus, adhibita tamen expressa conditione, vt si ipsi regi aliquod bellum cum Græcorum Imperatore, vel Cyprio rege aliquo modo intercederet, Respub. Genuens. ab hoc planè immunis esset.

Vt Rex teneretur omnia oppida, vrbes, atque arces, & reliqua munimenta superioribus bellis Genuensibus erepta, omni cõtentione recuperare, quo nomine illi ad maiorem securitatem traderent decem arces ex præcipuis quæ essent in ora maritima collocatæ, sic tamen, vt illud dominium omninò nullo pacto nec per ipsum regem, nec per eius successores, posset vllo vnquam tempore oppignerari, vel ratione aliqua abalienari. His conditionibus sollemni cærimonia vtrimque confirmatis, Adurnius, qui hactenus summæ rei cum summa potestate præfuerat, coram vniuerso Senatu, se Principatu abdicauit, sceptrumque, ac cetera Reip. insignia, regiis oratoribus consignauit, à quibus ipse Adurnius vsque ad regij legati aduentum, Reipub. gubernationi præpositus est. Quę deinceps secutà sunt, sequenti libro, Deo auspice, enarrabimus.

LIBER NONVS.

POSTQVAM Adurnius ex Senatus decreto, Reip. curam & administrationem vsq. ad regij Præsidis aduentum suscepisset, præcipui diuersarum partium duces, illius supramodum pertæsi, iuxtaque in haud mediocrem suspicionem delapsi, ne diutius in ea perseueraret, coacta militari manu, nec non indigenis subinde ad defectionẽ solicitatis, enixè dabant operam, vt illum primo quoque tempore è supremo loco deturbarent, adeò vt quarto Cal. Martij subsecuti anni cum valida & lecta armis iuuentute in vallem Pulciferam descenderent. Quòd nisi eorum conatus ab ipso Adurnio, ac etiam à Spinulis & Fliscis, ægrè ferentibus, Rempub. denuò prioribus dissidiis atq. calamitatibus inuolui, maiori ex parte cohibiti ac repressi fuissent, haud dubiè in fœcunda gignendis inimicitiis ciuitate, & populo ad discordiam prono, hostilibus resumptis, solitisque contentionibus renascentibus, cuncta iterum ciuilibus bellis exarsissent. Paucorũ dierum interstitio, hæ duæ præclarissimæ familiæ, vrbano milite sibi aggregato, eruptione facta, hostes summo impetu circumuenerunt, eo quidem successu, vt illos, plerisque ex primipilaribus, ac etiam nõnullis supremi nominis, ex queîs insigniores fuêre Antonius Montaldus & Antonius Guarcus, in suam potestatẽ redactis, prœlio fuderint ac disiecerint: eoque factum est, vt deinceps regius dominatus longè firmiùs ac securiùs constabiliretur. Siquidem breui pòst, nempe decimo quinto Cal. Apr., Valerandus Luxemburgicus Lini ac S. Pauli Comes, & Petrus Medunensis Antistes, ambo, præter generis claritudinem, eximia prudentia, longoque vsu rerum conspicui, ex Gallia regio nomine ad vrbem appulerunt, quibus Adurnius mox Principatu, atque omni Ligusticæ ditionis imperio tradito, curiaque excedens, se, tanquam priuatus, domum recepit. Verùm Castelleti arcem tamdiu apud se retinuit, donec sibi quatuor librarum millia, quam pecuniæ summam Resp. illi debebat, persoluerent.

1397.

Primus regius dominatus Genuæ.

uerentur : eaque ipsi Non. Cal. Aprilis deprompta fuit. Ceterum arce tradita, in Senatu variis studiis & contentionibus disceptatum est, satiúsne foret, vt hæc regiis ministris tribueretur, an potius eam, publico præsidio firmatam, sibi ad omnem casum accuentum reseruarent. Tandem peruicit eorum sententia, quibus videbatur præstare, vt, quò pacta transitionis rata firmaque consisterent, Gallici regis fidei ac tutelæ permitteretur: ideoque statim Paulo Monelio eius Prefecto iniunctum, vt illinc digressus, liberam eius loci possessionem nouis præfectis relinqueret. Hoc tractu temporũ, Bartholomæus Scartabonus Viterbij genitus, ac iuris prudentia celebris, ad paucorum dierum interuallum Prætor designatus, & quatuor ciues creati, qui omnium noxas & delicta, ante ipsorum aduentum perpetrata, singulari quadam lenitate atque clementia obliterarent, & admissi erroris gratiam facerent. At mense Maio communibus Patrum suffragiis Angelus Panciaticus ciuis Pistoriensis, in eius locum substitutus est. Iisdem fermè diebus, cùm duæ rostratæ naues multis ac pretiosis mercibus onustæ, ex plaga Orientali Genuam versus adnauigarent, vna earum in itinere à Turcis circumuenta & occupata est, quorum Imperator Baiasetes, Ihalabi nomine, Christianis infensissimus, crudelissimum bellum in eos gerebat. Ex his verò qui ea deuehebantur, præter paucos contrucidatos, reliqui omnes in miseram captiuitatem abducti. Altera non multò pòst Genuam incolumis peruenit, sed cum plurimis dira & tabifica lue infectis, quæ non modò ciuitatem, sed breui omnem Ligusticæ oræ tractum exitiabili contagio infecit, ac per multos menses supra modum diuexauit, adeò vt ea indies magis magisque desæuiente, singulis diebus amplius quadraginta & sexaginta vi eius morbi interirent, maiorq. pars, relictis penatibus, salutis causa huc illuc secederent. Inter hæc, Guarcus & Montaldus, qui adhuc in libera custodia captiui asseruabantur, condonata venia, & arce Gauij restituta, mense Iunio reconciliatis animis, cum Rep. in gratiam redierunt, eisque pro sumptibus atque impensis benignè satisfactum, & ob rem aduersus Adurnios tunc Reip. hostes declaratos, prosperè gestam, annuali stipendio donati, ea tamen in primis lege & conditione, vt sese regio dominatui subijcerent, eique omnem fidem atque obsequium perpetuò exhiberent. Et quoniam vtraq. ora maritima pernicioſissimis ciuilium seditionum ac discordiarum fluctibus vndiquaque atrociter iactabatur, in Orientalem Ceuas Auria cum quadringentis armatis ablegatus, & in alteram ipsemet Præses cũ valida manu profectus est, eo quidem euentu, vt breui nonnullas arces ab Antoniotti Adurnij clientibus occupatas, necnon portum Mauritium, Auriano milite firmatum, reciperet: horumque opera & studio effectum est, vt exigua temporis intercapedine omnes perduelles, ac defectionis auctores, ad pristinam fidem atque officium reuerterentur. His rebus non minùs properè, quàm feliciter peractis, ne deinceps publicæ quietis perturbatores, causa externi dominij nouos motus ac tragœdias cõcirent, S.C., licet Prætor adhuc suo munere fungeretur, Bartholomæus Scartabonus, cuius suprà mentionem fecimus, Iustitiæ Præfectus renuntiatus est, tanta mediusfidius auctoritate, vt etiam in causis criminalibus plenum ius exerceret, nec illi culpæ ac vitio verteretur, si quid interdum ab eo, cùm res ita postularet, publici commodi gratia fieret, quod ipsorum veteribus institutis aliqua ex parte repugnaret. Hoc statu rerum, Valerandus, qui propter pestem longè lateq., vti diximus, grassantem, periculi euitandi causa modò in ora occidua, & aliquando in his oppidis quæ vltra Apennini iuga posita, salubriori temperie fruebantur, aliquamdiu substiterat, eodem fermè tempore, ob grauissima negotia

Genuæ peste diuexata.

gotia in Galliam reuocatus, vrbis Præfecturam Borleo Luxemburgico, ſibi arcta neceſſitate coniuncto, demandauit, & in his locis, in quibus ipſe antea commoratus fuerat, Petrum Epiſcopum Medunenſem ſubſtituit, eo animi decreto, vt, peſtilentia remittẽte, cum affine ſuo partem curarum capeſſeret, eaque omnia ſedulò proſpiceret, quæ ad vrbis, adeoque totius agri Liguſtici quietem & gubernationem pertinerent. Interim ſubſecutus eſt annus eius æui duodecenteſimus, quo Reſpub. nouis externis motibus haud ſanè vacua remanſit, ab his qui 1398.
erant è Bertolota familia, initio exorto. Hi enim ſubinde in ora Orientali, præcipuis quibuſque ad defectionem ſolicitatis, grauiſſimas turbas & motus concitabant; ideoque vt illorum auſis atque conatibus maturè obuiam iretur, Præſes cum circiter ſexcentis manipulariis contra ipſos amandatus, ad quorum aduentum deterriti, ſe ſtatim in arcem Corniliam ſubduxerunt: & mox, cùm ſeſe tantæ moli impares conſpicerent, nonnullis ex Marchionibus Malaſpinis ſibi mutuo fœdere adiunctis, eorumque, ac ceterorum amicorum ope, militari manu collecta, quod vnum reliquum, rem in caſum dare, prœlioque experiri ſtatuerunt. Nec detrectauit pugnam Genuenſis Præfectus, animi promptus, & exercitæ virtutis, adeò vt Cal. Maij vtrimque multo ſanguine & ambiguo euentu concurreretur, donec tandẽ fortuna ad hoſtes, ipſomet Genuenſium duce, qui nullum tamen optimi ducis, aut fortiſſimi militis officiũ omiſerat, interfecto, & *Genuenſium clades.*
cum eo circiter quadraginta, Guelfi nominis, ac reliquis in fugam adactis, penitus inclinaret. Hæc clades, vti vrbem ſummo dolore affecit, ſic etiam agrum Liguſticum vehementer commouit, ita vt qui robore minus valerent, ſibi ab aduerſa parte maioribus viribus inſtructa, ſummoperè metuerent. Ipſi interim ſuperbia recentis victoriæ ferociores, Leuantum oppidum arctiſſima obſidione preſſerunt, & multa Guelforum prædia & municipia, in conterminis locis poſita, diripuerunt, ac incenderunt. At Clauari Antonius Cocornus, vir ex vetuſta nobiliq. familia, & Gibellinarum partium acerrimus propugnator, coniurationis crimine ſuſpectus, de Præfectorum imperio, ac Senatus decretis, captus fuit, ac Genuam perductus, & mox Quæſitori traditus: & de illo quæſtione habita, tot ſuppliciis & cruciatibus affectus eſt, vt, paucis pòſt diebus, vitam cum morte commutauerit. Per idem quoque tempus, Antonius Montaldus, & Antonius Guarcus, tanquam eiuſdem conſpirationis aduerſus regium dominatum conſcij atque participes, eorundem iuſſu ac mandato in vincula coniecti: ſed quoniam inſontes, omniſque culpæ expertes fuerant, breui ſunt dimiſſi ac priſtinæ libertati reſtituti. Menſe Maio, Andreas Arferius, ciuis Cortonenſis, vir, ciuilis ac Pontificij iuris ſcientiſſimus, communi Patrum ſuffragio Prætor deſignatus fuit; ſub quo Damianus Embriacus ob ingentes turbas & commotiones, quibus ora Liguſtica vndique afflictabatur, menſe Iunio Clauari præfectura ſeſe vltrò ac ſponte abdicauit, iſque locus à Gibellinis mirum in modum diuexatus eſt. Exigua mora interiecta, Genuæ Senatus decreto quatuor triremes, pro eorum locorũ, quæ adhuc in minori Africa Genuenſibus parebant, tutamine ac ſecuritate, omni bellico apparatu inſtructæ, necnon Gregorij Granelli ductu & auſpicio emiſſæ. Eadem æſtate, tres piraticę Caſtellanorum & Tarraconenſium naues, totidem onerarias Liguſticas in mari Siculo præſtolatæ ſunt, atque inuicem infeſtis armis concurrerunt, eo quidem exitu, vt poſt acrem ac difficilem pugnam, victoria à partibus Genuenſium ſtaret, & hoſtilis quidem prætoria celeri fuga elapſa. Reliquæ duæ, Liguribus ceſsêre, quarum altera cum omnibus remigibus ac epibatis capta fuit: altera verò pænè vacua intercepta, cùm maior pars, conſcenſis

ſcenſis ſcaphis, ad littus ſalua atque incolumis appuliſſet, & paucos poſt dies, Prætoris ac Iuſtitiæ Præfecti iuſſu, eius nauarchus, cum ſexdecim aliis qui ſecum erant, in crucem actus, teterrima laquei nece vitam finiuit. Menſe Sextili, munus ipſius Iuſtitiæ Præfecti, quod iam fermè omnibus in commune, præſertim verò Gibellinis, mirum in modum inuiſum ac exoſum erat, de vnanimi Senatus conſenſu abolitum ac deletum fuit. Interea temporis, Antoniottus Adurnius, qui, vti ſuprà memoraui, quartùm in Repub. ſupremum Magiſtratum obtinuerat, tertio Non. Iulij, in loco quem indigenæ Caſtellum Francum vocant, haud procul Finario, tabifica lue, ſicuti nonnullis placet, ſiue tædio curarum feſſus, ac ſenectute grauis, poſt multos honores perfunctos, naturæ conceſſit. Ceterùm, in valle Pulcifera, nonnulli Gibellinarum partium fautores, immaniſſimorum latronum inſtar, dumtaxat incẽdijs, rapinis, ac cædibus intenti erant, & ſibi quamplurimis eorum qui vallem Biſamnem incolebant, aſſociatis, primarios quoſq. aduerſæ partis adorti, vbi eos cepiſſent, ingenti pecunia multabant: in quo quidem nec ſuæ factionis hominibus parcebant, adeò vt fermè omnes, relictis ſuis municipiis & latifundiis, in vrbem, ceu ad tutiſſimum aſylum, confugerent. eorumque numerus ita poſtmodum excreuit, vt ferè vniuerſa regio, correptis armis, ſeditionem excitaret, & incolæ, ſublatis clamoribus, VIVAT AQVILA, ſæpius ingeminabant: eiſque aliquot Vulturiani, Antonius cognomento Rex, & Raphaël Carpenetus, ſeſe coadiutores ac ſocios adiunxerunt, & præter cetera, conquerebantur, & dicebant, Præſulem Medunenſ. tantũmodò in partes Guelforum, neglectis Gibellinis, propenſum; & iniquum ſibi videri, vt oppidorum atque arcium præfecturæ ſolis Guelfis committerentur, ita vt Præſes, conſentientibus Patribus, aliquot militares cohortes ex prætorianis & vrbana multitudine collectas, aduerſus perduelles & contumaces miſerit: hæque facili negotio Bulzanetum oppidum occuparunt, quod tamen exiguo pòſt tempore, amiſſum fuit. Cùm verò idem Præſes animaduerteret, illorum vires ac peruicaciam indies adaugeſcere, ne in maiorem Reipub. perniciem excreſcerent, vtque abiectis armis ad debitum obſequium redirent, de mutua Senatus voluntate quoſdam ciues ſingulari prudentia, nulliſque ſtudiis addictos, & patriæ in primis caritate flagrantes, ad eos miſit, qui ipſis publico nomine præteritorum veniam cõdonarent, ac inſuper Bulzaneti, Montisbelli, & Muratiani cuſtodiam ac præfecturam concederent. At quia ſummoperè verebantur, ne ſecum candidè ac ſincerè ageretur, breuique & venia, & ipſorum locorum regimine exuerentur, denuò ad arma conclamarunt, ſibique maiora polliciti, ſubinde grauiores motus excibant. Quapropter, Antonius Montaldus & Antonius Guarcus ad eos ablegati fuerunt, quò præcipui defectionis auctores illorum auctoritate inflexi, pacatis animis, Genuam remigrarent. At in vrbe ſtatim ingens ſuſpicio exorta, ne ſcilicet Guarcus & Montaldus, cum pleriſque ex Spinula & Auria familia, Gibellinarum partium ſtudioſa, necnõ cum primoribus popularibus, clandeſtina conſilia miſcentes, præcipui harum ſeditionum auctores forent, adeò vt ſibi tutius fore arbitrarentur, ſi vrbe abeſſent, præſertim crebris amicorum literis admoniti, ibi agi de ipſorum capite ac vita. Proinde Antonio rege, ac intimis quibuſque ſibi coniunctis, hoſtilemque animum induti, omnia ſtudia & animi cogitationes in patriæ perniciem ac exitium conuertêre. Quo ſanè factum eſt, vt Reſpub. multò maioribus, quàm antea, ſimultatibus ac periculis inuolueretur. Hi enim Adurnio, vti diximus, è viuis ſubtracto, ſoli ac principales diuerſarum partium duces ſupererant, qui ſuis optatis, nullum præter regiam dominationem, obſtaculum

Antoniotti Adurnij interitus.

ac frenum conſpicati, præter affinitatem, quæ mutuò iamdudum interceſſerat, iterum ſeſe nouo fœderis iure obſtrinxerunt: & quò ciuitatem grauioribus rixis atque contẽtionibus implicarent, veteres factiones, vrbi pernicioſiſſimas, & exitiabiles, ſummis viribus atque artibus inſtaurare annitebantur. Deinde ex variis locis contracto exercitu, eóque intempeſta nocte admoto, illam ſummo impetu aggreſſi ſunt, eo tamen ſucceſſu, vt cùm ſtrenuè à præſidiario milite propugnaretur, illinc ſtatim, præ nimia feſtinatione ſcalis relictis, nec ſine aliquo diſcrimine abſceſſerint. Hæc repentina & inopinata aduerſariorum oppugnatio, vniuerſos Patres, atque in primis ipſum Præſidem, adhuc ignaros à quibus ſibi præcipuè cauendum eſſet, haud mediocriter percelluit, moxque tam nobilium ac popularium, quàm Gibellini & Guelfi nominis, eorum nempè, quos amor in patriam commendabat, delectu habito, illiſque armis ſubminiſtratis, eos, portarum cuſtodiis præfecerunt, graui pœna propoſita, ne quis, præter ipſos, arma ſuſcipere auderet. Ceterùm aduerſarij, cùm in prima oppugnatione, facta ex ea parte, qua Biſamnis tenui ac exili curſu in mare defluit, fortunam minus ſuis conatibus ſecundam atque propitiam experti eſſent, eadem nocte ſummo ſilentio in alteram ciuitatis partem ſuas copias trãſtulêre, indeque per oſtiolum, vulgò D. Michaëlis, eo tempore nullo, vel ſaltem exiguo vigilum ac excubitorum præſidio cuſtoditum, in vrbem irruperunt. Quod ſimulatque ab oppidanis cognitum, protinus omnes promiſcuè ad arma iuerunt, & vniuerſa ciuitate variis ſeditionibus ac tumultibus implicita, per omnia compita, & viarum anfractus, vtriuſque factionis nomen ſublatis ingeminatiſque multis vocibus inclamatum, nec in ipſis tenebris, tantaque rerum omnium confuſione conſtabat cui potiſſimùm parti adhærendum eſſet. Spinulæ atque Auriæ, præcipui Gibellini nominis duces ac patroni, vnà cum ſuis clientibus ac familiaribus, ſuas vias & plateas trabibus aliiſque munitionum generibus obuallarunt. Ex diuerſo, Fliſci, in cœnobium Laurentio dicatum, ſimul conuenire, nonnulli regio Præſidi ſuppetias ferre, & cõplures alij varia ſcelera perpetrantes, per vrbis vicos ac itinerum regiones debacchantiũ more diſcurrere ac vagari: omniaq. ſacra profanis, imaq. ſummis cõmiſcebantur. Quippè, albeſcente cælo, nihil aliud prorſus cernere erat, quàm ſingulos paſſim in ſuis domibus ac turribus circumſeptos. & in quolibet illarum ingreſſu inter ipſa factionum capita, manus conſerebantur, intraque viſcera ciuitatis omnes vici ac ſemitæ vtrimque diuiſæ ac munitionibus firmatæ, tanto nimirum diſcrimine, vt quiſque certatim, ſuis domibus relictis, ſeſe intra regiones ſuarum partium contraheret ac præmuniret. Guelfi, totam fermè illam partem, q[illegible]b æde D. Petri, vſque ad fanum Andreæ porrigitur, adiunctis quoque his locis, [illegible] quibus ſita eſt ædes Laurentio & Ambroſio ſacra, & quicquid verſus oram maritimam inferiorem vergit, acerrimè tutabantur. Reliqui verò, quicquid à templo D. Lucæ per ædem Magdalenam vſque in forum Aurium & D. Catharinæ delubrum, necnon verſus portam, vulgò Campi, extenditur, propugnabant, ſic ſanè vt quotidie inter ſeſe, nulla regij legati, omnem ſuam auctoritatem, ne id fieret, interponentis, ratione habita, mutuò infeſtiſſimis armis confligerent. ipſaque ciuitas in multò deteriorem ſtatum & conditionem, quàm in primo earum factionum bello contigerat, prolapſa erat, cùm hęc dira & cruentiſſima certamina intra ipſius, vt dictum eſt, viſcera gererentur, in quibus perpauci omninò ab armis abſtinuerunt, adeò, vt etiã Guarcus & Montaldus, haud multò pòſt, ab omni fœderis iure ac fidei deſciſcerent, cùm hic, in Gibellinas; alter verò in Guelfas partes tranſgrederetur. Quocircà vnius

Genuæ magni tumultus propter diſſidia.

eiuſdemque ciuitatis indigenis, quin etiam eiuſdem cognationis, vniuſque ac eiuſdem domus & familiæ hominibus in varia ſtudia diſtractis, ac in mutuam perniciem ruentibus, ciuiumque animis ſæuiſſimo & deteſtabili odio inter ſe flagrantibus, ibi omnia turbis, rapinis, cædibus, domorũ conuulſionibus, atq. ſacrarum ædium incendiis, conflagrabant, cùm veſanus furor non modò alterã partem, in alteram incitaret, ſed omni pietatis & humanitatis iure diſſoluto, fratrum in fratres, ac ipſorum parentum in liberos, filiorumque in parentes dextras armaret, pluraque inhumanæ ſæuitiæ facinora eiuſdem vrbis inter ſe ederent incolæ, nulla patrij ſoli charitate inexpiabilia ardentiaque odia mitigante, quàm vlla immanis barbaries ardore pugnæ irritata, in victos edidiſſet. In hoc atrociſſimo & efferato dimicandi ſtudio, quò ſanè omnia ciuili cruore fœdabantur, Gibellini, quorum præcipui Antonius Montaldus, & Ceuas Auria tunc temporis extiterunt, propter maiorem factioſorum hominum cõcurſum prævalebant, ita vt ipſis multò liberior per vrbem excurrendi poteſtas fieret, & publicũ palatium, à regio præſide infirmo ac tenui præſidio communitum fermeque indefenſum, oppugnarent, eoque facili negotio potirentur. Hoc in poteſtatem redacto, cùm Montaldus ad omnem occaſionem intentus, ſibi ſtatim vſurpare vellet, eo quidem prætextu, vt diceret, id magno vtrique præſidio contra ſuos aduerſarios futurum, Auria veritus, ne hac ratione ſibi denuò ad Principatum viam aſtrueret, ſeſe illi acriter oppoſuit, & præter cetera, ſubiiciebat, tametſi ad reprimendum ſuorum aduerſariorum conatus ſimul arma corripuiſſent, neutiquam tamen reliquos ciues, in ea eſſe ſententia, vt Reſp. à regia fide atque imperio deſciſceret: ac ſecum ſatis præclarè actum eſſe dicebat, quòd aduerſæ partis, regij Præfecti gratia & auctoritate innixæ, vim atque iniuriam ſtrenuè à ſe repuliſſent. Hac re Montaldus grauiter commotus, eueſtigiò ſeſe cum ſuis clientibus atque aſſeclis in ædem Dominico ſacram ſubduxit, eumque hoſtis à tergo inſecutus, non exigua clade, capto etiam Odone Grillo, affecit. At Præſes imminentis periculi metu mirum in modum attonitus, ægerque animi, & conſilij ambiguus, ſeſe in palatium haud incunctanter recepit, ibiq. Auriam, ipſum impendentis tẽpeſtatis euitandæ cauſa, Galliam cogitantem, his verbis allocutum eſſe, ac planè in meliori ſententia confirmaſſe dicunt.

Ceuæ Auriæ oratio habita coram regio Præſide.

Si ignorarem, tantam eſſe in te prudentiam, ampliſſime Præſul, quin hunc lubricum rerum humanarum ſtatum, & planè temporum iniquitatem, ex humana quadam ingenerata fragilitate metireris, equidem ſummoperè vererer, ne in tanta huius ciuitatis morum atque diſciplinarum omnium neglectione & corruptela, ita eſſes animatus, vt vbiuis gentiũ viuere velles, quàm in tam corrupta & ſeditioſa ciuitate cum ſummo animi tui tædio vitam tranſigere, præſertim cùm vltra quandam communem rerum omnium licentiam, tanta immodeſtia ciuium animos inuaſerit, vt neglecta regis dignitate atque auctoritate, paſſim in omnibus ingrati animi ſui teſtimonium præbeant. Quæ ſanè hominum licentia, & à recto tramite aberratio, non tam à regis contemptu, quàm ex ſuperiorum temporum iniquitate atque conditione proficiſcitur. Nimirum, cùm ciuitas hæc noſtra ſemper fatali quadam ratione variis factionibus & inteſtinis malis laborauerit, paucorum potentum ambitione fit, vt indies nouis ſtudiis, ceu perpetuo quodam incendio, flagret atque incendatur. Qui mutua quadam æmulatione nunquam animis quieti, publicam tranquillitatem mirum in modum conturbant, & hoc vnum agunt, vt quibuſcumque poſſint ſtudiis atque artibus, ſuperatis aduerſariis, Principes in Repub. noſtra euadant. Hoc ſi vllo tempore experti ſumus, certè hac noſtra tem-

ſtra tempeſtate habemus quod queramur, & communem Reip. noſtræ ſtatum, illorum inſolentia labefactatum, deploremus. Quod certè eò minus, omnibus rem ipſam diligentiùs expendentibus, videri debet, quòd vix à tantis veteribus malis eluctata, minima quaque occaſione, inſtar vulneris, nondum in iuſtam cicatricem coaliti, ſed tantummodò præſenti faſcia obligati, minimo contactu recrudeſcentis ad noua ſtudia rapiantur, & nulla obſeruata modeſtia, tranquillum Reipub. ſtatum mirum in modum labefactent atq. corrumpant. Cetera, non me latet, Reuerendiſſime Præſul, quin tu pro ea, qua ſemper hactenus præſtitiſti, ac etiamnum præſtas, prudentia atque animi moderatione, facilè intelligas, quantum temporis cõditioni tribuendum ſemper ſit, ac pro illius varietate præſens rerum ſtatus ſit plerumque metiendus. Hæc igitur, cùm tu per te intelligas, & inſignem doctrinam ex multiplici variaque rerum cognitione atque vſu habeas; non exiſtimo valdè eſſe neceſſarium, vt hac periculoſiſſima tempeſtate, idem facias, ſubinde te admoneam, præſertim cùm tuis oculis ipſe videas, quàm in periculoſo cardine rerum noſtrarum ſtatus coniectus ſit. Commoueat igitur te huius noſtræ calamitoſiſſimæ patriæ imago, quæ, quantum ſibi de te polliceatur, facilè intelliges, ſi, ratione in conſilium adhibita, dignitatem tuam non aliunde, quàm ex illa perſona, quam ſuſtines, metitus fueris, & penitiùs introſpexeris. Nec eſt, meo equidem iudicio, quòd popularis multitudinis petulantia te aliqua ex parte commoueat, vel moleſta ſit. Nam quis eſt, per Deũ immortalem, vſque adeò corrupti iudicij, vel malè de rebus humanis ſentiens, vt nunquam cogitationes ſuas ad tranquillitatem publicam adiiciat, niſi populari applauſu, vel gratia multitudinis in cõtrariam ſententiam impellatur? Proinde cùm tu pro ea grauitate ac rectitudine iudicij, quæ in te ſemper eximia & ſingularis extitit, magis amoris magnitudini, quo nos omnes inde ſtatim ab initio, ex quo huc veniſti, proſequutus es, quàm priuato tuo quæſtui, vel peculiari cuiuſquam gratię tribueris, nunc reliquum eſt, vt pari conſtantia periclitantem ciuitatem conſilio adiuues, præſentia tua fulcias, & ſalutaribus commonefactionibus, quæ tibi pro ea qua præſtas dignitate, propriæ ſunt, in debito officio retineas: ita demum fiet, vt Reſpub. tuo beneficio tot tantiſque procellis erepta, in poſterum ſuæ ſalutis te vindicem apud omnes ingenuè profiteatur & agnoſcat. Quocirca in ſpem adducor maximam, te non commiſſurum, quin aliquem populari licentiæ relinquas locum, ne ſcilicet, hi, qui prorſus culpa vacant, immerentes, in pœnam trahantur. Hoc quippe diſcrimine bene inſtitutæ ciuitates ſtant, & retinentur: quod proculdubiò ſi tollatur, non video, quomodo diu conſeruari, nedum florere poſſint. Qua certè in re, niſi ſenſus tuos haberem exploratos, eſſem omninò pro rei magnitudine prolixior, potiſſimum quòd vniuerſa ciuitas multorum iudicio non ſemel in reprehenſionem venerit, quòd videlicet, in tam miſero ac perplexo rerum ſtatu ſubinde lapſa, alienati animi ſui erga regem veſtrũ, regum omnium (abſit aſſentatio) præſtantiſſimum, argumentum dediſſe poſſe ex rerum occaſione videatur. Sed rogo plus apud te valeat, prout ſemper plurimum valuit, recta ratio, & paucorum, ſed eorundem quidem optimorum ciuiũ, auctoritas, & indefeſſa atque incorrupta fides, quàm ſtulta vulgi opinio, quæ, inſtar arundinis, huc illuc, leuiſſima etiam aura, facilè impellitur, ita profectò fiet, vt quicquid hactenus in ciuitate ſub tua adminiſtratione delictum ſit, magis ſtultitiæ populari, quàm alij cuiuis occaſioni acceptum referri debeat. Nec enim es tam iniquus rerum æſtimator, quin facilè per te intelligas, quomodo Reſpub. noſtra erga regem veſtrum fuerit animata, & quàm præclara dubiis temporibus

& acciſis iam rebus, ſæpius veri ſui ſtudij teſtimonia exhibuerit, ſic profectò, vt ſi ad iuſtam trutinam rerum momenta reuocentur, nemini dubitandum ſit, quin plus gratiæ, quàm inuidiæ apud reges Galliæ meritò ſemper promeruerit.

Regij Præſidis reſpon-ſio.

Vbi hæc Auria peroraſſet, Præſes in hunc modum reſpondit. Non tam, inquit, fortunæ viciſſitudo, omnia, mira, ſed ſolita tamen quadam inconſtantia immutantis, me in ſummam admirationem rapit, quàm nonnullorum ciuium peruerſitas & improbitas, publico bono atque communi tranquillitati refractis animis perpetuò aduerſantium: quorum ſanè cæcitas, dicam, an veſania, adeò magna & intolerabilis eſt, vt eam nequaquã ferre poſſim, vel debeam; cùm illi, neſcio qua repentina atque prorſus inaudita animi leuitate, nulla præbita offenſionis vel indignationis anſa, ſtudium & obſequium hactenus Chriſtianiſſimo Regi deferri ſolitum, illi prorſus abrogarint, & quod non ſemel in propugnanda cùm illius dignitate, tum ſalute emicuit atque eluxit, nunc prorſus refrixerit. Quod ſanè cur fecerint, per me equidẽ iuſtam inueſtigare cauſam nequeo. Satis etenim conſtat, ipſum Regẽ non alio quàm vobis omnibus gratificandi animo, huius Reip. veſtræ adminiſtrationẽ ſibi deſumpſiſſe. Si igitur boni medici inſtar, partes eius infectas & morbidas, ne amplius in poſterum contagione læderent, ſedulò paucorum perditiſſimorum ciuium animaduerſione & ſupplicio curauerit, non eſt mediusfidius, quòd aliquo modo crudelitatem eius accuſetis; imò, eo vel maximè nomine ingentes illi à vobis & immortales gratiæ meritò debentur, quòd labantem Reip. veſtræ, & non obſcurè ad interitum properantis ſtatum, paucorum improborum vitio ſaluberrimis conſiliis, & inſigni legum ſeueritate, ceu firmiſſimis fulcris, ac præſentiſſimis amuletis retinuerit, & planè, ne prorſus corrueret, obſtiterit. Proinde omnes illi qui publico bono cõmouentur, & qui tranquillitatem, atq. adeò ſalutem huius vrbis amant & amplexantur, cuiuſcumque illi ordinis vel factionis fuerint, omni ope adniti decet, ne popularis audacia impunitate alatur, atque ſubinde aliquot temerariorum nobiliorum exemplo confirmetur. Quandoquidem eò nunc deuentum eſſe, palàm & manifeſtè animaduertitis, vt niſi optimates & primores huius vrbis, inſanæ multitudini fortiter ſeſe oppoſuerint, nullis humanis conſiliis, vbi ſemper illorum animi, audacia & impunitate cõſtabiliti, ima ſummis miſcere perrexerint, incolumitatem bonorũ conſeruari poſſe. Qua ſanè in re quantum ſubſit difficultatis, facilè per memet conijcio, cùm intelligam, aliquot patricios adeò refractarios, & in peruerſa ſententia pertinaces, vt nullis amicorum precibus, nullis denique præmiis, vel pœnis à propoſito deduci, & ad ſaniorem mentem inflecti queant. Nam, vt cætera mala, quibus inundat turbulentiſſima hæc ciuitas veſtra, taceam; plures ſeſe vſque adeò ſuperbè & crudeliter gerunt, vt antiquata, atque prorſus ſpreta Regis omni priſtina ac debita obedientia, arma nullatenus deponant: turres, aliaque loca munitionibus opportuna, præſidiis aliiſque neceſſariis communiant: & tanta petulantia & deteſtanda temeritate nequaquam cõtenti, plebe in partes deducta, ciuitatem ipſam inuicem partiantur. & nõ ſecus ac rerũ potiẽtes, huiuſceq. Reip. noui Tyranni, oppreſſis vel in fugam verſis bonis omnibus atq; Reipublicę ſalutis amantibus, ad vnum profligatis, in palatium publicum inuaſere, quod cõtra fas atque omnem æquitatem, diſtrictis gladiis, atque micantibus armis, contra omnium bonorum voluntatem turpiter occupant, & latrocinantiũ more, vi atque crudelitate propugnant. Quid, quæſo per Deum immortalem, reliquum eſt, quid dico, in tam ancipiti ac planè deplorato rerum ſtatu, nobis vix vmbram vllam antiquæ dignitatis retinentibus, dicendum vel ſperandum eſt? Eorúmne fidem

fidem ſequar, qui publico bono commouentur,vel econtrariò potius deſperatis rebus omnibus,peſſimos iſtos graſſatores ac ſalutis Reip. publicos hoſtes, & ſub nomine libertatis Reip. oppreſſores & euerſores, tanquam feroces & efferatas belluas nulla ratione vtentes,in longinquas terras fugiam?Hęc dum cogito,animus in incerto eſt, & hinc metus & certi periculi imago, illinc verò ſumma & perpetua optimi regis mei in hanc vrbẽ voluntas,me mirum in modum angunt. Vincit tamen generoſi pectoris conſtantia,nihil non in gratiam regis audentis, quæ vſque adeò magna eſt,vt animum huc illuc diuerſimodè fluctuantem atq. impulſum,ad meliora conſilia reuocet,& quid me nũc maximè deceat,oſtendat. Proinde vt fidem vobis faciam, qua ſinceritate atq. animi propenſione Rex hanc Rempub. hactenus adminiſtrauerit, Deum obteſtor,atq. per huius vrbis veſtræ genium atque amplitudinem audacter & ſacroſanctè deierare libet, me libenter in omnium præteritarum iniuriarum obliuionem deuenturum, modò aliqui veſtrum ita erga Regem Chriſtianiſſimum, optimè de vobis ſemper meritum, atque adeò erga patriam ſuam ita ſint affecti & animati, vt cõmunicatis mecum deinceps laboribus,& periculis, de tollendis & conſopiendis iſtis præſentibus motibus aliquando tandem animũ adiiciant,ac ne in poſterum cum certa Reip. pernicie peccari aliquo modo poſſit, pro viribus conſulant atque prouideant. Quod ſanè meo quidem iudicio aſſequemur,ſi,comprehenſis pręcipuis factionũ ducibus,atq.ipſis ſeditionis auctoribus refrenatis,reliqui omnes ſeueritatis exemplis ab incepto deterreantur.In hanc ſententiã locutus,cũ omnia armorũ crepitu perſtreperent,atque variis vocibus & clamoribus omnia perſonarẽt & complerentur, ſeſe eueſtigiò ſubduxit; paruoque temporis ſpatio interpoſito,cùm videret,nullum ſeditioni & tumultibus finem neque modum conſtitui, deſperatis vrbanis rebus, ac non parum de ſe ſuorumque ſalute ſollicitus, xv. Kal. Aug. (hic dies olim Romanis infauſtus Cremerenſi, Alienſique cladibus) Sauonam per diſpoſitam ſcapham clanculùm contendit, atq; illinc terreſtri itinere in Galliam perrexit. Poſt regij Legati diſceſſum,qualis fuerit Reip. ſtatus,atque habitus animorum, quiuis haud imperitus humanarum rerum æſtimator, facilè per ſe omninò intelliget. Hac enim,ſuo rectore deſtituta, ob maiorem licentiam & peccandi impunitatem,partium ſtudia multò acriorem vim,quàm prius,reſumpſerant,& exitiabile virus, quod dudum in eorum pectoribus latebat, eo tempore latiùs ſerpere ac diffundi cœpit,longeq. maior clades vniuerſæ vrbi inflicta. In hac extrema rerum omnium confuſione,Gibellini nominis fautores, naualium turres occuparunt,earumque præſidio haud magna difficultate portum ſui iuris fecerunt,adeò vt Guelfis intra ſuos vicos & plateas quodammodò incluſis, ſummaque rei frumentariæ & commeatus inopia laborantibus, ipſi per vrbem liberiùs vagati,grauiſſimis incommodis ac detrimentis hoſtes afficerent: ſimulque ferociter iactabant, ſe illos eò tandem redegiſſe, vt extra ſua ſepta & munitiones nullo modo egredi, ac prodire auderent. Sed contrà, ipſi plurimum ſibi tribuere, ſũamque virtutem non parum efferre,quòd minimè è ſuis ſtationibus, vti æmuli, ſe facturos gloriabantur, propelli ac dimoueri potuerint; & vtraque factione externis præſidiis aucta & confirmata,hac quidem, vt ſeſe ab inſtanti calamitate atque infortunio eximeret,altera verò, vt hoſtem quoquomodò opprimeret, circiter vndecim armatorum millia, quorum quidem octo Gibellinorum erant, in promptu atque admanus habuẽre;quarum virium acceſſione, niſi per idem tempus,Antonij Montaldi, alterius factionis Principis, peſte, ſiue alio morbi genere,octauo Cal. Auguſti,è viuis ſubtracti obitus, illius flagrantiſſimi

Antonij Montaldi obitus.

ſtudij & mutuæ contentionis furorem aliqua ex parte remiſiſſet; proculdubio, mutuis animis ad hoc ſupramodum accenſis & inflammatis, fæuiſſimo atque aſperrimo prœlio inuicem cõgreſſi eſſent. At Gibellinorum inter ſe diſſidentium cunctatio effecit, vt ardores vtrinque haud leuiter mitigarentur, cùm præſertim inter ipſos de pace, opera Gaſparis Coſſæ Neapolitani, tertio Cal. Maij Roma Genuam cum tribus triremibus, vt inde Legatũ Pontificiũ in Galliam deduceret, profecti, ſedulò ageretur. Hic enim, tam præclaræ vrbis vicem grauiter cõmiſeratus, enixè dabat operam, vt aliqua pacificationis formula inter ipſos iniretur; qua demum conſtituta, de mutuo aſſenſu conceſſum eſt, vt, præter ceteras conditiones, Gibellini duabus ſuffragationibus, ſicuti poſtularant, in ſenatu & comitiis aduerſam partem anteirent, vt nempe in numero duodeuiginti ſenatorij ordinis, decem, qui eſſent Gibellini nominis, octo alterius partis, deſignarentur: ſimulq. in eorum gratiam exciſum eſt quidquid inchoatum fuerat pro turre Caſtelleti erigenda. Verùm, paucis pòſt diebus, ab oratoris diſceſſu, in vrbe iterum ſuperiores motus recruduerunt. Cùm enim Prætor, qui ibi remanſerat, Guelfis in haud mediocrem ſuſpitionem deueniret, ne palatium ſuis æmulis traderet, veſana quadam rabie ac furore illum comprehenderunt, & de ipſo atroci quæſtione habita, totius rei negotium ſolicitè exquirebant: quod ſanè illorum animos tantoperè offendit, vt repentè armis correptis, nudatiſq. gladiis, cum ipſis circa prætorium conflixerint: in eaque varia & ancipiti pugna, complures vtrinque vulnerati ac interfecti, & pleraque ædificia, vt hoc pacto mutua & internecina odia explerent, incenſa. dumque in his feralibus diſſenſionibus indies pertinaciùs inhærent, in variis plateis, & ciuitatis regionibus manus atrociſſimè conſeruerunt, in quibus ſanè multo plures, quàm antea, obtruncati, & plurima quoque palatia ſubito incendio perierunt, adeò vt vniuerſæ vrbis facies, quàm maximè tetra & miſerabilis cõſpiceretur, & ab Idibus Auguſti vſq. ad initiũ Septembris, licet per id tẽpus aliquæ pacis cõdiciones mutuò tranſigerẽtur, quinquies, aut ſexies, platearũ & vicorum repagulis atq. aggeribus vndiq. effractis, acerrimè inter ſe decertarunt. eoque factum eſt, vt, præter turres, ac publica ædificia exuſta, triginta palatia longè pulcherrima, quæ ad nobiliſſimos quoſque ſpectabant, fœuo & crudeli igne conflagrarint. Cùm verò Septembri menſe, Gibellini concubia nocte hoſtium munitiones inuaſiſſent, forum Lercarium vnà cum turri, egregiè communita, & ab ea familia eo tempore ſtrenuè defenſa, expugnarunt: quod aduerſariorum animos tantoperè percelluit, vt quàm primùm ſeſe in ſuis compitis ac viis munitione firmantes, totam illam vrbis regionem in illorum prædam relinquerent, ita vt infra vnius diei ſpatium amplius duo ac viginti ædificia illius fori vnà cum templo D. Petri exuſta, atque incendiis vaſtata fuerint. Hac rabie pauliſper ſedata, (fit enim interdum, vt laſſatis vtriuſque partis animis atque corporibus, arma aliquantiſper deponantur) denuò inter ipſos de mutua conciliatione actum eſt, & tandem pridie Nonas Sept. certis quibuſdam conditionibus pepigêre; in quo quidem, perpeſſæ clades & calamitates multò clariùs conſpectę; ſiquidem vltra ædificiorum incendia, pleroſque nobiliſſimos ac præſtantiſſimos ciues miſerrimè confoſſos adinuenerunt; inter quos, ex ſuprema nobilitate Ceuas Auria, cuius ſuperiùs mentionem habuimus, & Gottifredus eiuſdem familiæ, Conradus & Anſaldus Grimaldi, Anſaldus Valdebella, Nicolaus Gallamanus, Antonius Maſtrucius, Honoratus Raſperus, Vincentius & Nicolaus Catanei, Ianottus Grillus, & Lucas Saluagus deſiderati. Ex popularibus verò, innumeri, quos breuitatis cauſa in præſens omitto. Inuenio apud non incelebres auctores, in hoc

Pax inter Guelfos & Gibellinos.

in hoc ciuili bello, anni ſpatio terminato, ciuitatem, ſubducta ratione, amplius terdecies centenorum millium aureorum iacturam feciſſe. Suprà oſtendimus, regium Præſidem, futuri anxium, relicta vrbe, in Galliam conceſſiſſe. At rex vbi primum de his vrbanis motibus edoctus fuit, vt ciues in fide atque officio continerent, in eius locum Collardum Calleuillam, vtriuſque iuris peritia inſignem, nec non equeſtri dignitate, atque ipſi regi à conſiliis & ſecretiori cubiculo, Genuá miſit, qui ſub finem Septembris, à pleriſque ſupremi ordinis viris, qui honoris ergô illi obuiam profecti fuerant, concomitatus, in vrbem ingreſſus eſt: cuius aduentu Reſp. priſtinum otium & quietē maiori ex parte recuperaſſe videbatur. Quippè ciues, ſtatim obſeptis viis recluſis, ac iterum conciliatis animis, in mutuam charitatem & concordiam redierunt, moxque priora commercia & negotiationes, per plurimos iam dies intermiſſæ, denuò in vſum reuocatæ. At breui pòſt, Conrado Auria, viro animi prorſus inquieti ac turbidi, auctore, noui motus concitati. Hic enim Guelforum ope ſubnixus, Varaginem adortus, facili negotio ſuiiuris fecit: quod quidem, præter reliquos, nouum Præſidem, & pleroſq. etiam Auriæ familiæ, ad ſummam indignationem commouit, adeò vt nulla mora interpoſita, præter duas triremes, mari expeditas, nongenti milites terreſtri itinere contra ipſum ablegati fuerint, breuique, hoſtili triremi in tranſuerſum acta, ipſum Auriam eò tandem compulere, vt oppidum certa quadam pactione reſtitueret. Interim Senatus, quatuor longas naues, omni nautico inſtrumento ac bellico apparatu inſtructas, Georgij Granelli auſpiciis, in partes Orientales pro eorū locorum, quæ adhuc Liguſtico nomini parebant, tutela ac ſecuritate, amandauit. Ex quibus, cùm fortè vna earum, aquatum, & ad ceteras res opportunas profecta, à reliquis paululum abſtraheretur, reliquæ, duabus triremibus, & totidem liburnicis regis Tunetani, Sicula præda onuſtis, occurrerunt, cum quibus ſtatim conſerto prœlio, initio ab ipſis Mauritanis exorto, aduerſariorum nauigia à Liguſticis, virtute in primis Genuenſis Præfecti & Pauli Montaldi, ſuperata, & cō-plures Siculi, qui paucis antè diebus, in ea inſula capti fuerant, priſtinæ libertati reſtituti. Id verò vt primum ipſi innotuit, tam grauiter ſuccenſuit, vt omnes Liguſticæ ditionis, qui tunc temporis in eo regno negotiabantur, vinculis mandari iuſſerit, tametſi haud multò pòſt, redintegratis animis, placidè & clementer dimitterentur; eaque de cauſa veteri amicitia renouata, & commercia vltrò citroq., cum maximo vtriuſque gentis beneficio reſumpta.

Hic annus & bellis ciuilibus, & dira peſtilentia fuit quàm maximè inſignitus, adeò, vt meritò inter nefaſtos & luctuoſos annumerari debeat. Hac ſanè, etiam præcedenti anno laboratum. Sed licet pro portione & ex multitudine multa funera extiterint, plures tamen hoc tempore patricij ordinis, & præſtantiores, quàm priori, ſublati ſunt: nec vis morbi vllis humanis conſiliis aut ope humana leuari poterat, donec tandem cæleſtis iræ placamine ſedata. Illud iam pænè exciderat, videlicet principio anni, quo hæc geſta ſunt, Patrum decreto ad coërcendam virorum iuxtà & feminarum in nimio corporis cultu ac veſtitu luxuriam & immodicos ſumptus, lex ſancita eſt, qua in his rebus modus præſcribebatur. Nā, ſicut olim apud Romanos, quò lætior indies fortuna Reip., atque imperium creſcebat, eò magis ſplendor & magnificentia cum in ceteris rebus, tum in his, quæ ad corporis ornamentum ſpectabant, excreuit, ita vt Q. Fabio & T. Sempronio Coſſ. lex Oppia lata fuerit, qua prohibebatur, ne qua mulier plus ſemūncia auri haberet; neu veſtimēto verſicolori vteretur; neu iuncto vehiculo in vrbe oppidóue, aut propius inde mille paſſus, niſi ſacrorū publicorū cauſa veheretur:

Lex aduerſus immodicos ſumptus.

ita

ita quoque Genuæ florẽtibus rebus, diuerſiſq. duobus vitiis, auaritia, & luxuria, ciuitate laborante, quæ peſtes omnia magna imperia euerterunt, inter bellorum magnorum, aut vixdum finitorum, aut imminẽtium curas, Senatus ſumma prudentia ſummaque iudicij rectitudine cauit, ne viri pariter ac mulieres vel domi, vel cùm in publicum procederent, in habitu ornatuq. corporis ac ceteris rebus modum excederent, & maiores ſumptus facerent, quàm decus & honeſtatis ratio
1399. patcretur. Hoc ſtatu rerum, ſecutus eſt annus eiuſdem ſæculi vndecenteſimus, quo, eodem Præſide, ac Raynerio Zacio Piſanæ nobilitatis viro præturam gerente, in vrbe iterum ciuiles diſcordiæ ac ſimultates, quarum cauſa & origo ab imperita & incondita multitudine prouenit, repullularunt. Hæ namq. iuxta veterem morem, dum eſſet, in quo, ſeu in priuatis, ſiue in communibus & publicis factionibus alerentur, à ſuo naturali curſu deficiebant: ſed priori ac ſolito alimento deſtitutæ, neceſſariò aduerſus patricios reuoluebantur. Proinde cùm ea tempeſtate quamplurimi ex vulgo in ædem Auguſtino ſacram, ſimul confluerent, hoc vnum in primis anxiè contenderunt, vt patricij quamprimùm ab ordine ſenatorio, atque omnibus publicis muneribus abdicarẽtur. Præſes, ea re cognita, extemplò quendam ex præcipuis eius ſeditionis auctorem, vt ſe coram tribunali ad dicendam cauſam ſiſteret, accerſiri iuſſit; & tantùm ab-
Genuæ notus popularis tumultus. eſt, vt dicto audiens fuerit, vt etiam ipſe, ac reliqui complices, pridie Non. Maij turrim, & portam, vulgò D. Thomæ, expugnarent: ac per omnes vias vrbis & compita, regis ac populi nomen ſublatis clamoribus ingeminabant. Quamuis autem regius legatus, ſingulari quadam clementia & lenitate illis veniam offerret, ac delicti gratiam faceret, modò ſaniora conſilia amplexi, ab incepta ſeditione recederent, nihilominus tanta fuit illorum vis ac pertinacia, vt poſtero die, qui fuit Non. Maij, amplius mille ex eorum numero in vnum coëuntes, raptis repentè armis, ſtrictoque ferro, curiam inuaſerint, eamque, Præſide clam inde digreſſo, occupatam, diripuerint. Hæc plebis inſolentia omnes ciues promiſcuè ad ſummam iracundiam concitauit, adeò vt circiter mille & quingenti ex eis in vnum conglobati, ipſum Præfectum, ſui valdè anxium, ac ſalutis pauidum, in prætorium reduxerint; atque orauerint, vt in ſua adminiſtratione conſtanter perſeueraret, polliciti, ſeſe vnà cum cetera nobilitate illi perpetuò affuturos. Præſes, horum verbis & variis cohortationibus confirmatus, nihil tum habuit antiquius, quàm vt ſtatim exorti tumultus aliqua ratione componerentur: & cùm plebs adhuc in armis eſſet, ſimulque ad Spinularum ædes iuxta templum D. Lucæ ſitas, expugnandum properaret, quò tandem illius animum deliniret, aſſenſus eſt, vt nobiles ab omni publica functione ſummouerẽtur, atque ita paulìſper conquieuêre. Ceterùm paucorum dierum interuallo, iterum plerique illorum ſine vllo ſtrepitu ac ſeditione in vnum coacti, Senatui nuntiari iuſſerunt, ab his, qui rebus gerendis præeſſent, plurima indies fieri, quæ in maximum Reip. dedecus ac perniciem cederent, ideoque in poſterum, citra vllam tamen regij dominatus commutationem, ſe velle illius curam & gubernationem ſuſcipere, ita vt ipſimet, regio legato, ad hoc, maioris periculi euitandi cauſa, conniuente, nouum Magiſtratum, in quo erant quatuor Priores, vt vocabant, & duodecim conſiliarij, omnes ex promiſcua multitudine ſelecti, conſtituerint, quorum arbitrio & auctoritate omnia domi foriſque regerentur. Priorum quidem nomina hæc fuerunt, nempè Raphaël vnctor, in regione vulgò D. Petri Arenatij, Baptiſta Clauarus lanificus, Carabottus venditor caſei, & Antonius Palauania lanio. Igitur Reſpub. qua, poſt Carthaginenſium & Romanorum imperium, nulla clarior

rior atque illustrior fuit, per id tempus, admirabili quadam humanarum rerum vicissitudine, horum consilio & administrationi subijciebatur, vtque sese in eo Magistratu, cui dumtaxat quatuor mensium spatium præfixerant, indies magis atque magis constabilirent, vniuersam plebem sibi iureiurando obstrinxêre, vt si qua necessitas ferret, statim omnes in Prætorium, in quo ipsi Priores sibi locum delegerant, armati, ad opem ac suppetias ferendum accurrerent. Inter hæc, indigenæ vtriusque oræ maritimæ in summam viuendi licentiam & corruptelam prolapsi erant, simulque à nonnullis Guelfarum partium profugis, qui piraticam exercebant, cum duobus myoparonibus grauissima damna inferebantur, quorum alter, ab vna Ligustica triremi à Senatu instructa, cui Augustinus Spinula & Baptista Iustinianus cum æquali dignitate præerant, eo potissimùm nomine, vt loca maritima tuerentur, ac etiam publicos redditus exigerent, intercepta fuit, ac Genuam perducta, & mox illius nauarchus & scriba, ambo plebeij, & cum ipsis, quidam miles Placentinus, ad turrim molis ignominiosa morte affecti, ac postero die sexdecim, qui fuerant in eodem nauigio, ad Phariæ turris promontorium pari supplicio multati: quo exemplo externa insolentia maiori ex parte fuit repressa. Iisdem fermè diebus, in vrbe complures vtriusque sexus, alba veste induti, per omnes ferè plateas, & viarum anfractus alta voce canebant hymnum, cuius initium est, Stabat mater dolorosa, iuxta crucem lacrymosa, dum pendebat filius. Quo sanè spectaculo reliqui commoti, omnes promiscuè, cuiuscumque sexus, ordinis ac ætatis forent, lineo panno albi coloris amicti incedebant: eoque factum est, vt pleræque familiæ, mitigatis animis, in mutuam gratiam ac beneuolentiam redirent, adeò, vt postmodum id tempus fermè in prouerbium cesserit. Interea, nouus Magistratus indies maiorem auctoritatem sibi conciliabat; & proculdubiò aliquam diuturnitatem sibi polliceri poterat, si in eo maiorem curam & studium adhibuissent. Verùm plebs, præteritis honoribus acquiescens, vbi iam præfixus terminus effluxisset, nihil vlterius attentauit, ideoque breui vniuersus concidit, & denuò Ancianorum ciuium inter nobiles ac populares ex æquo inter se distributorum, ordo atque administratio repetita. His rebus domi ita sese habentibus, hostes Christiani nominis suum imperium in partibus Asiæ atque Orientis, indies latius proferre, ita vt Resp. plurimũ anxia & sollicita, ne quid detrimenti in his locis quæ adhuc suæ ditioni parebãt, acciperet, de Senatus atq. Ordinum decreto, quatuor rostratas naues egregiè præparatas, ductu Friderici Promontorij, viri prudentis iuxtà ac strenui, & militaris, in eas regiones transmiserit: quo quidem tempore, duæ itidem triremes Gallicæ, omnibus rebus ad bellum necessariis instructæ, contra eosdem aduersarios sub Bonciarti, qui postmodum Genuæ, nomine regis Galliarum præfuit, imperio destinatæ fuerunt. Ceterùm, anno supra millesimum quadringentesimo, populus Genuensis, singulare quoddam suę leuitatis & inconstantiæ, circa Reip. administrationem, specimen ac documentum præbuit. Huic enim haud sanè amplius cum iisdem ciuibus fuit contentio, sed contra regium dominium omnia sua consilia & actiones direxit, initio à Cosma Castilione, Raphaële Carpeneto, & plerisque aliis popularibus viris exorto, qui turbidi miscendis seditionibus, quamplurimis sibi associatis, aduersus ipsum Præsidem coniurarunt. Hi namque, vel suomet instinctu, siue ab aliis primoribus ciuitatis inducti, illius vitæ summoperè insidiati sunt; quorum quidem prior captus, & in vincula coniectus fuit: alter verò factionum dux, in valle Pulcifera, occultè sese in eam subduxit, breuique pòst, magno clientum & amicorum agmine stipatus, in vrbem,

Genuæ omnes alba indumenta sibi assumunt.

1400.

quò

quò ſuum ſocium liberaret, ſimulque inceptum proſequeretur, reuerſus eſt. & cùm portam, vulgò D. Thomæ, ſemicuſtoditam inueniſſet, illam protinus incendit, moxque populi nomine crebris vocibus inclamato, ipſum ad arma excitiuit, adeò vt Præſes, quòd tenui præſidio communiretur, de ſua ſalute non parum ſollicitus, relicto prætorio, in turres S. Andreæ profugerit; eaque occaſione qui in carcere captiuus aſſeruabatur, celeri fuga ſibi conſuluit. Inter hæc, cùm propter inſultantium vires nemo in gratiam regij Præſidis arma ſuſcipere auderet, neque illi vlterius procederent, ciuitas quatriduum ſine vlla ſeditione ac rectore permanſit, donec tandem ipſo abdicato, noua Reip. forma introduceretur. Aſperæ, circa hæc tempora, Adurniæ ac Montaldæ factiones, earum præcipuis auctoribus fato extinctis, aliquãdiu conſopitæ erant, & Antonio Guarco adhuc ſuperſtite, ipſius ſtudia ceteris, opibus & auctoritate præſtabant, ita me herclè, vt propter vetus odium in Adurnios, hæ duæ factiones in his popularibus diſſidiis, quaſi poſtliminiò redirent: & quicumque Montaldi partes fouebant, Guarco adhæſerunt, eoque Reſpub. iterum in maximas tempeſtates ac miſerias deuoluta. Nullus enim fermè erat in ciuitate, qui non ad arma concurreret, & claris maioribus orti, eò deuenerant, vt nec etiam hiſcere, nedum ſuam auctoritatem interponere auderent: nullaque ratione à regio Præfecto impetrari poterat, vt animum colligens, in palatium rediret, & circa Reipub. adminiſtrationem variis omninò ſententiis decertabatur, cùm vulgus à regio imperio ac obedientia penitus abhorreret; nobiles contrà, id in primis quàm maximè expetere viderentur. exq. popularibus, quamplurimi Ducalem dignitatem ſub factionum Principibus approbare, ac medium, vt vocant, ſtatum præferre, ſic profectò vt ex tanta animorum diſcrepantia & varietate, ingens rerum omnium confuſio ac perturbatio exoriretur, donec tandem plerique ciues, nullis partibus contaminati, & patriæ charitatem priuatis commodis anteferentes, in prætorium conuenirent; exque communi conſenſu, vt aliqua ex parte ipſi populo mos gereretur, decimo ſexto Cal. Febr. Collardo Caleuilla regio dominatu abrogato, in eius locum Baptiſtam Buccanigram ſub titulo Præfecti prætoriarum cohortium regis Galliæ, ſuffecerunt: & hoc Senatus conſultum ab ipſo rege approbatum iri arbitrantes, confeſtim Oratores ad eum miſère, per quos id ratum firmumque haberetur. At rex, ea re cognita, grauiſſimè indignatus eſt, ita vt mox Caleuillæ, quem Sauonam conceſſiſſe diximus, iniunxerit, vt ſuo nomine Principis Mediolanenſis, & Carreti reguli opem atque auxilium, quoad maiores apparatus inſtituerentur, imploraret. Huic electioni Buccanigræ Antonius Guarcus, præ ceteris omnibus, fauerat, in haud ambiguam ſpem erectus, fore, vt hoc pacto deinceps multò facilius ſub eo, quàm ſub quouis alio, ſuum ambitum & animi impotentiam expleret: ſimulque veritus, ne ſui æmuli ſeſe illi opponerent, ſummo ſtudio allaborauit, vt ipſi Caſtelleti arci recèns ædificatæ, ac pleriſque aliis turribus ciuitatis, præcipui ponderis ac mométi, Gallorum nomine, præficeretur; eaque de cauſa ipſius æmuli in haud mediocrem ſuſpicionem deuenientes, continuò ædes, fano D. Agnetæ proximas, pro ſui præſidio ac ſecuritate communiuerũt, adeò vt ingens odium & ſuſpicio inter ipſos oriretur: nouuſque Præfectus ad maiores turbas euitandas, de conſenſu Senatus circiter mille præſidiarios pro curiæ defenſione ſuique corporis incolumitate ac ſatellitio adhibuit. Verùm nihil ea ratione profectum. Cùm enim Adurniæ factionis Principes, ſummis propinquitatibus, & clientelis conſtipati, longè viribus ac potentia ceteris præirent, opeque Pauli Montaldi, viri, præter ſanguinis coniunctionem, opibus & auctoritate flo-

rentis

rentis, qui se horum studiosum & fautorem præbuerat, subniterentur, omni cunctatione abiecta, prætorium, aduersariis multò imbecillioribus cedere coactis, acri impetu inuaserunt: eoque haud magna difficultate expugnato, cùm Buccanigram prorsus lateret, cuius potissimum fidei sese crederet, spontè Magistratum, Guarco huic rei, vt videbatur, inuito minimeque assentiente, deposuit, seque iterum ad priuati ciuis rationem & statum recepit. Adurniis, præter ipsum Montaldum, Orolandus Campofulgosius, vnà cum suis fratribus sese aggregarat: quo sanè effectum fuit, vt ea pars longè superior esset. Ceterùm, in tanta animorum distractione, singuli factionum auctores ac principes mutua suspicione laborabant, in eoque cardine ciuitatis habitus versabatur, vt qui hactenus multis studiis implicati fuerant, prorsus nescirent, quídnam in tanta gubernationis diuersitate, Reip. potissimùm expediret, quídue sibi deinceps pro eius salute ac dignitate agendum foret, cùm præsertim regis indignationem valdè metuerent, quem intelligebant, maximum exercitum describere, vt armata manu Ligusticæ ditionis imperium recuperaret. Proinde in hac rerum omniũ perplexitate coactis Patribus, habitisq. de more comitiis, illorũ decreto duodecim ciues populares, partim Guelfi, partim Gibellini nominis, renũtiati, qui vnà cum indigenis trium Vallium, ex ipsis, quos vocant, Ancianis, vsq. ad noui Prefecti Gallici regis aduentũ, Reip. cum supremo iure ac potestate præessent, rati, illam, intra hoc spatium à ciuilibus iurgiis & altercationibus conquieturam. Sed hoc ipsorum decretum Orolandus Fulgosius, Adurniæ factionis summus fautor ac promotor, præter omnium spem penitus interrupit & labefactauit. Quippe qui cum ducentis armatis occupato prætorio, id præcipuè studebat, vt rebus gerendis admoueretur. cuius conatibus cum Guarci maioribus viribus innixi, sese opponerent, illum, quamplurimis vtrimque vulneratis, ac interfectis, Thomaque Orolandi fratre cum plerisque aliis eiusdem factionis in captiuitatem abductis, è curia expulerunt, eaque potiti, ne grauiores turbæ cooriretur, eam nullo præsidio, Reipub. administratione Decurionibus relicta, communiuerunt, adeò vt statim captiui pristinæ libertati restituti fuerint, ac publico Senatus consulto, quatuor Oratores ad Principem Mediolanensem ablegati, eo quidem consilio, vt is apud regem intercederet, auctorque esset, vt Reipub. imperium tranquillè atque pacificè resumeret. Ne verò interim, Resp., duce & gubernatore destituta, grauioribus periculis esset obnoxia, septimo Cal. Aprilis, de communi consensu illi Baptista Francus Lusardus, vir præstanti virtute, nullisq. partibus addictus, qui regis Galliarum nomine illius regimen ad tempus susciperet, præpositus fuit. At Genuẽsium Oratores, vbi publico nomine suam legationem apud Insubrem exposuissent, ac peractis negotijs, domum redirent, in suo comitatu quendam ex consiliariis ipsius Principis, & Montis-Clari Dominum, qui apud Senatum de componendis rebus transigeret, habuêre; isque in palatium exponendæ legationis gratia profectus, ab hominibus vtriusq. factionis inde fuit exclusus, ita vt præ metu ac trepidatione sese haud incunctanter in hospitium subduceret. Huic contumaciæ cùm nouus rector, Insubris reuerentia commotus, obuiam ire statuisset, enixè operam dedit, vt ciuibus neutri parti adhærentibus, ac ceteris primoribus conuocatis, eorumque gratia & auctoritate seditione repressa, legatus denuò prætorium adiret, ac Senatui, quid potissimùm in mandatis adferret, coràm declararet, aut saltem per literas exponeret. Verùm, cùm plebs ac ceteri, nullum finem tumultuandi facerent, Francus, ne in regem ipse etiam contumax videretur, spontè de præfectura exiuit, licet postmodum ipsi Patres, oratore amanter in colloquium admisso, Insubris studium erga Remp. & regis

ſententiam non obſcuris verbis intelligerent: ipſaque ciuitas per aliquot dies rectore caruit: donec tandem illuc appulit nouus Præſes, nempe Rinaldus Oliuarius, qui vſque ad Bonciarti aduentum Reip. Gallici regis nomine præſideret. In huius aduentu plebeij tumultus, inſtinctu eorum qui erāt primarij factionum duces, denuò recruduerunt. Namque indigenæ trium Vallium, duce Antonio Guarco, cum ingenti clamore ac ſtrepitu vrbem ingreſſi, ſeſe plebi adiunxêre, quò aſſociatis viribus, regium Legatum ſuo munere deturbarent: ipſeque ſtatim palatio digreſſus, totuſque pauidus, in Caſtelleti turres, iam magna ex parte communitas, perfugit. At Senatui, ad hos motus reprimendos, & coërcendam ſeditionem, plurimum expedire viſum fuit, vt iterum Baptiſta Francus vnà cum regio legato vrbis adminiſtrationi præficeretur. Ceterum, plebe huic rei omninò refragante, poſtquam in Senatu variis ſententiis decertatum eſſet, tandem in hoc vnanimiter Patres conuenêre, vt ipſe Francus, regio Præſide penitus excluſo, rerū potiretur. Id verò, licet nobilium ceterorumque ciuium, qui in neutras partes tranſierāt, animos, propter hanc tam frequentem à rege defectionē, ſupramodum commouiſſet, nihilominus tamen ſumma neceſſitate impulſi, cùm factionum capita & duces maximis clientelis & affinitatibus innixos viderent, illorū cœptis atque conatibus minimè aduerſari audebant. Poſtero anno, ſcilicet ſupra mille-
1401. ſimum quadringenteſimo primo, Senatus cōſulto Vgolinus de Presbyteris, ciuis Bononienſis, & inſignis iuriſperitus, ac etiam equeſtris ordinis, & dignitatis, Prætor deſignatus fuit, ſub quo Francus, cùm plurimorum ſtudia in ſe conuerſa, non ambiguis ſignis ac teſtimoniis intelligeret, vt in quoſdam publicæ tranquillitatis perturbatores animaduerteret, Orolandum Campofulgoſium & Gabrielem Recanellum, quòd immodici lingua, & obſequij inſolentes, minimè à contumelioſis & probroſis verbis aduerſus præſentem Reip. ſtatum & adminiſtrationem temperaſſent, in vincula coniici iuſſit: quod ſanè ob ſolutam vitæ, morumque diſciplinam, & propter ſummam auctoritatem, qua ipſi apud plebem pollebant, non modicas contentiones ac turbas dedit, ita ſanè, vt Francus, ſuorum amicorum precibus inflexus, operæ pretium fore duxerit, vt illos tandem, ad grauiores motus ac ſeditiones euitandum, liberaret: eoque factum eſt, vt ſenſim propter animi puſillanimitatem priori exiſtimatione excideret, ac ſubinde ipſius dignitas maiori neglectui ac ludibrio eſſet, ſimulq. improborum & ſceleratorum hominum effreni licentia domi foriſque ſupramodum adaucta, complures turbæ, & crebræ defectiones tam in ora maritima, quàm etiam in ipſa vrbe indies fiebant, ſic profectò, vt etiam apud externos de illa veteri Reip. dignitate atque amplitudine multum omninò publicè ac priuatim decederet. Ne verò multis exemplis meipſum & lectorē pariter defatigem, hoc dumtaxat in præſens obiter adiiciam. Cùm Gerardus Appianus, Plumbini regulus, cū Senatu nonnullas controuerſias haberet, ac fortè Andreas Lomelinus Napolio illuc appuliſſet, illum ſtatim comprehendi iuſſit; eoque demum adegit, vt ſeſe ingenti pecuniarum ſumma redimere cogeretur. Verùm ille, haud multò poſt, Genuam reuerſus, nihil prius atq. antiquius habuit, quàm vt illatam iniuriam vlciſceretur; ideoque nulla mora interpoſita, fratrum & amicorum ope quatuor roſtratis nauibus egregiè inſtructis, cum illis ad Elbam inſulā adnauigauit, vt eam in ſuam poteſtatē redigeret, illamque omninò expugnaſſet, niſi Appianus, traditis prius viginti nummum aureorum millibus, quò ab incepta expeditione recederet, vehementer inſtitiſſet. Itaque Patribus ad impendentes motus euitandos, nec non Præfecti imbecillitatem ſubleuandam, octo ciues, partim Guelfi, partim etiam Gibellini nominis, creari placuit: à queîs breui pòſt, cùm Vallium indigenis ci-

uita-

uitatem denuò ingreſſis, noui motus exardeſcerent, Francus, ne grauioribus periculis Reſp. implicaretur, præfectura, ad quam paulò ante miro quodam vniuerſi Senatus atque ordinum conſenſu & applauſu euectus fuerat, exutus eſt, in eiuſque locum Antonius Iuſtinianus & Georgius Adurnius, qui ſub Priorum titulo, vſque ad noui præſidis aduentum ſummæ rei præeſſent, ſubſtituti. Et quia vetus mos & conſuetudo inualuerat, vt, quoties in Repub. noua regiminis forma introducebatur, commiſſa, non ſine maximo Reip. detrimento, propter quàm plurima, quæ inde ſubſequebantur, ſcelera & flagitia, condonarẽtur; hic mos, inter cetera, correctus ac emendatus fuit, & publico edicto ſancitum, vt parricidis ad multos annos aqua & igni interdiceretur. verùm enimuerò ita omnia ad extremam corruptelam inclinarant, vt breui hæc lex, ac reliqua ſtatuta, ab ipſis Prioribus in publicam vtilitatem ac beneficium ſancita, penitus abolerentur, atque conciderent. Quippe tanta creuerat cuiuſlibet licentia, improbitas, peccandi libido, atque impunitas, vt magiſtratui nulla prorſus reuerentia exhiberetur, & omnia ſubinde in deterius vergerent, eaque ciuitas, quæ retroactis ſæculis ob rerum geſtarum gloriam & magnitudinem, omnibus externis populis & principibus terrori iuxtà & admirationi extiterat, nullam omninò rationem & modum inueniebat, quo ſeipſam vlterius ſuſtineret, nec ad tam grauia vulnera ſananda vllum aliud remedium atque amuletum magis opportunum ac neceſſarium erat, quàm Ioannis Lemenerghi, ſiue, vt aliis placet, Lemenigri, cognomento Bonciarti, cuius ſuperius meminimus, rigida & ſeuera gubernatio. Hic porrò, cùm ſeſe in iis expeditionibus, quas Chriſtiani Principes aduerſus communem fidei hoſtem, collatis viribus, ſuſceperant, tam egregiè ac fortiter geſſiſſet, vt ex præclaris facinoribus & ingentibus auſis, haud mediocrem ſibi laudem & gloriam cõparaſſet, in patriam poſtliminiò reuerſus, non multò poſt equitum Præfectus, & legatus in Gallia Ciſalpina creatus fuit. Proinde cùm Galliarum rex nunquam animum à Genuenſ. dominio atque imperio abduxiſſet, hunc ceteris omnibus aptiorem eſſe iudicauit, cui Reip. ſuprema adminiſtrationem committeret. Nam cùm eſſet procera ſtatura, magniſque artubus, & animi prorſus intrepidi ac inexorabilis, necnon ſublimes ſpiritus gereret, ad ciuiles ſeditiones ſedandas, & populum Genuenſ. in fide atque obſequio retinendũ, apprimè aptus atque idoneus fore cenſebatur. Quocirca, vt primum ſibi ea prouincia demandata fuit, cum mille armatis equitibus ac totidem manipulariis pænultima die Octobris Genuam ingreſſus eſt, ibique à Senatu ac ceteris Ordinibus, ſummis & quæſitiſſimis honoribus exceptus fuit. Huius aduentu ciuitas, tanquam omnis Reſpub. in eius gremium ac ſinum ceſſiſſet, horribili quadam tempeſtate liberata eſſe videbatur, omnesque, propter iniectum timorem, depoſitis rixis & contentionibus, ſeſe ad publicam quietem atque otium componere ſummis ſtudiis annitebantur. Ceterum, is, ſimul atque rebus gerendis admotus eſt, ſibi pro maiori dominatus regij ſecuritate, omnes arces tam vrbanas, quàm Liguſticæ ditionis, dari iuſſit, ſeque, vltra militares cohortes, trecentorum equitum præſidio communiuit; néue ſeueritatis de ſe conceptæ opinionem vlla ex parte imminueret, paucis pòſt diebus, videlicet, quarto Non. Nouemb., Baptiſtam Buccanigram & Baptiſtam Francum, ceu maieſtatis reos, in carcerem condi, eoſque ſecuri percuti imperauit. Quod ſanè propter eximiam gratiam & auctoritatem, qua vterque apud omnes promiſcuè pollebat, vniuerſorum animos mirum in modum percelluit. Et ſi verò ipſi latam ſententiam, vt iniquiſſimam, incuſarent & criminarentur, nec parum ſpei in populari motu ac ſeditione reponerent, nihilominus tamen occulto noctis in publicum forum perducti ſunt, quò de ipſis

capitale ſupplicium ſumeretur; & Buccanigra quidem, quē ſors primū deſtinarat, indicta cauſa capite plexus eſt. At Francus, dū inter lictores & circumfuſam multitudinem ingēs rumor exoritur, eoq. cuſtodes nō parū exterriti, & obſtupefacti, magis ad excitā commotionē ac tumultū, quàm ad ſui muneris ſedulitatē intendunt, curia, vinctis ponè tergū manibus, elapſus, in ædem Dominico ſacrā profugit; indeque furtim, propinquorum ope, vrbe ſaluus atq. incolumis exceſſit. Verùm Præſes ira percitus, in rei & captiui cuſtodem eius loco animaduerti iuſſit. Hæc exempla in præcipuos edita, incredibilem omniū animis metū ac terrorem incuſſere, adeò vt totus ager Liguſticus breui in ſumma quiete atq. otio conſiſteret; omniaque oppida & munimenta, quæ Reſp. in his ſæuis ciuilium bellorum procellis ac tempeſtatibus amiſerat, exiguo temporis ſpatio recepta. Adhæc ſumma vigilantia & induſtria procuratum eſt, vt pro regia potentia confirmanda Caſtelleti arx, nondum planè abſoluta, perficeretur. Præterea, pro nauigiorum, quæ ibi exædificabantur, tutela & munitione, in naualium faucibus duæ turres erectæ, & pleraque publica ædificia inchoata. Poſtremò, ad omnia tam externa, quàm domeſtica diſſidia reprimenda, publico edicto iniunctum fuit, vt trium Vallium indigenæ, ac etiam ipſi ciues & oppidani, omnia armorum genera quę apud ſe haberent, quorū quidem diligētiſſima facta fuit conquiſitio, excepto enſe ac baliſtis, in palatium deferrent, ea quidem ſpecie, ac prætextu, vt diceret, minimè opus fore, vt pro Reipub. ſalute ac defenſione magnus numerus externorum militum deſcriberetur; ita ſanè, vt, nonnullis oppidis & caſtellis, quę paulò antè, Georgius ac eius frater, Finarij Marchiones, ſibi vſurparant, recuperatis, nec non ſumma ipſius Præſidis ſollertia Monœco tranſactione quadam è manibus Ludouici Grimaldi recepto, ac pace vbique firmata, Reſp. in priſtino ſuo decore ac dignitate conſpiceretur. Id verò haud ſanè caret admiratione, ipſam ſcilicet in tantis conuerſionibus, & ciuilibus diſcordiis, plurimorum locorum, quæ ſita erant in partibus Orientalibus, ditionem atque imperium continenter retinuiſſe: nā inter cetera quidē, Famaguſtam Cypri vrbem longè nobiliſſimam, licet ab eo rege in his domeſticis ſimultatibus ac inteſtinis bellis ſæpius diuexatā, perpetuò in ſua poteſtate retinuit & conſeruauit. Ceterùm anno eiuſdem æui ſecundo, Ianus Luſinianus Cypri rex, cum expedita manu ad eius expugnationem
1402. perrexit, primoque in eam rem potiſſimùm incubuit, vt clandeſtinis conſiliis occultiſque artibus quadam porta eius ciuitatis potiretur. Verùm his per quendam præſidiarium Genuenſ. illic excubias agentem, retectis ac patefactis, complures, Antonij Guarci, eius loci præfecti, iuſſu, in crucem acti, ac ſuſpendio necati fuerunt. At rex, cùm ſubinde maxima animi pertinacia obſidionem vrgeret, ita vt, ſicut quorundam annales teſtantur, nunquam ſe inde receſſurum diceret, quoad ſibi, adhuc impubi, primaque lanugine, tempora caneſcerent, faciesq; rugis deformaretur, Guarcus, quò illius animum à ſuſcepta expeditione abduceret, nactus locum inſidiis vacuum, cum ipſo rege in colloquium venit, & præter cetera, illi, ſermone in longum protracto, Reipub. beneficia in eum Genuæ collata, cùm ipſe, ac eius parens priſtinæ libertati reſtituti, & in regni ſucceſſionem adiuti ac promoti fuerunt, in memoriam reuocauit. Sed prout natura pleriſque mortalibus inſitum videmus, vt, præſertim Principes viri, illatarum iniuriarum fermè ſemper, acceptorum verò beneficiorum nunquam, aut ſanè perrarò, ſint memores, ipſius verbis nullo pacto à priori ſententia inflecti potuit: eaque de cauſa Prætor, omnibus animi cogitationibus ad eius vrbis propugnationem conuerſis, Senatum per fidos internuncios ac miniſtros de vrbis obſidione, quantoque in diſcrimine verſaretur, pleniſſimè commonefecit. Id

poſt-

poſtquam Genuæ cognitum, rectoris imperio ac Senatus decreto, tres triremes egregiè inſtructæ, ac virtute & auſpiciis Antonij Grimaldi, viri equeſtris, tituli D. Ioannis, & conſilio ac militia florentis, illuc, donec maius ſuppleimentum fieret, deſtinatæ. in eaque re, ac reliquis omnibus ad Reip. ſalutem ac dignitatem ſpectantibus, regius Præſes omninò ſingulare ſtudiũ, eximiamque animi promptitudinem declarauit. Poſt quæ, cùm pleraque ibi eſſe animaduerteret, quæ neceſſariò emendationem poſtularent, ad eius ſtatum ordinandum, omnem operam & ſtudium tranſtulit, cunctoſque Vicarios, Conneſtabiles, vt appellant, vexilliferos, & opificiorum cõſules aboleuit, vt ea ratione plebeios cœtus & cõuenticula prorſus amoueret. Et quia nonnulli ex vulgo, huic poſtremæ ſanctioni aduerſabantur, contumaces haud parua pecuniæ ſumma multauit: quo ſanè factũ eſt, vt ab ea Conſulum electione aliquandiu abſtinuerint. Conuentus quoque Diſciplinatorum, vt vocant, & reliquos cœtus clãculariosdiuini cultus ſpecie introductos, conciliaque & ſecretas conſultationes, vnde rebus publicis perſæpe maxima detrimenta & pericula inferri conſueuerunt, penitus è medio auferri imperauit; nihilque ab eo prætermiſſum eſt, quod ad Reipub. tranquillitatem, atque amplitudinem, quoquo modo pertinere intelligeret. illudque in primis enixè dabat operam, vt ciuitatem, adeoque omnem agrum Liguſticum in regia fide atque officio contineret: quóue ſeipſum in imperio indies magis magiſque conſtabiliret, præter cetera, turrim Caſtelleti haud mediocriter ampliari, & in arcis formam diſponi, ac validis mœnibus vndiquaque præcingi, necnon in medio, turrim prægrandẽ, & duas alias in murorum extremitate conſtrui ac erigi iuſſit, ſimulq. D. Honorati fanũ, arci conterminũ, excindi ac ſolo æquari, & in arce nouum templum in eius honorem extrui. Arx verò, præcedẽti anno inchoata fuit, vt apparet ex his carminibus Ioannis Stellæ illorum temporum ſcriptoris:

Francorum Regis titulos, & iura reſeruans,
Arx excelſa loco tibi Ianua præſidet iſtõ,
Mille quadringentis vno currentibus annis
Condita magnanimo nunc ſub Lemenigle Ioanne,
Regius hic Mareſcalcus tua ſceptra gubernat,
Trans hominem ſollers, & pacis cultor, & æqui:
Ergo diu gaude ſub tanto Rege beata.

Et quoniam propter ſuperiorum temporum perpeſſas calamitates, pũblicum ærarium ſupramodum imminutum ac exhauſtum erat, noua portoria & vectigalia impoſita: ex quibus deinde magna ſubſidia Reipublicæ adminiſtrata fuerunt. Per hæc interualla & ſpiramenta temporum, in Syriæ partibus atque Aſiæ, Tamerlani, quem patrio idiomate Themiraſach vocabant, vires atque potentia longè lateque exereuerant, ſic ſanè, vt iam omnibus Chriſtiani orbis Dynaſtis atque Principibus meritò ſuſpecta & formidabilis redderetur. Proinde Senatus, ne quid detrimenti in his locis, quibus nondum Reſpub. exuta erat, pateretur, duas naues eximiæ magnitudinis, quarum altera dicta eſt Interiana, altera verò Squarciafica, multo bellico apparatu inſtructas emiſit. Poſtquam verò in earum mentionem incidimus, illud breuiter hîc adijciendum putaui, has videlicet, teſte Theodoro Spadagnino Conſtantinopolitano, diuerſis vicibus ad quadraginta millia Turcarum ex Aſia in Græciam pro Ioanne Palæologo aduerſus Cæſarem Cantacuſinum transfretaſſe. Quod verò à quibuſdam externis ſcriptoribus in literas relatum eſt, nempè hãc traiectionem propter bella inter ipſos Turcas & Chriſtianos Principes factã eſſe,

id sanè huiusmodi est, vt facili negotio refelli possit. Nam vsque ad Mahometis Amurathis filij, qui Byzantium occupauit, successionem, ea prœlia nondum planè contigerant, ipsíque Ligures, qui ea tempestate Peram incolebant, licet aliquo harum duarum nauium præsidio subleuarentur, nihilominus tamẽ ob immensam Tamerlanis potentiam, ipsius vexilla erigere cogebantur. Cùm enim victor in Græciam penetrasset, iure merito sibi ab eo metuebant, adeò quidem, vt nisi ipse in medio rerum bene gerendarum cursu, capto Baiazete Turcarum Imperatore, ac ingẽti clade affecto, è viuis subtractus esset, haud dubiè vniuersam illam ditionem suo imperio adiecisset. Quippe qui, cùm præter cetera loca, vtramque Phocæam, Ligustico nomini parentem, quæ Ioniæ vrbes, Foliæ nouæ ac veteres vulgò appellantur, occupasset, pari infortunio Respub. Chium insulam, & quicquid in Græcia possidebat, amisisset. Res poscere videtur, quia in mentionem incidimus viri memorandi, vt vitam studiaque eius, & quali fortuna sit vsus, paucis repetamus. Hunc Tamerlanẽ, quem Græci scriptores Temyren nominãt, tradunt Samarcandæ vrbis, quę metropolis est Zagataiorum Tartarorũ ad Iaxartem amnem, Sogdianæ regioni finitimũ, infimæ sortis ciuem fuisse, & ex humili loco belli successibus ad summũ imperium ascendisse: finitimis Sogdianis, Aracosiis, Bactrianis, & Hircanis, quos vno nomine omnes hodiè Tartaros Zagataios nominant, edomitis ac subactis, ad Persiam vsque. In eius exercitu duodecies centena millia hominum fuisse traduntur, Xerxe ac Dario maior, quorum copiis siccata flumina veteres scripserunt. Sub idem tempus, Baiazetes quartus Turcorum rex, Amurathis filius, & Solimanni frater, Othomannico imperio præerat, qui post multas prouincias subactas, & Christianis ademptas, ad Constantinopolitanam obsidionem rediit, pænè non dubia spe expugnandæ vrbis: omniaque suburbia dirutis ædificiis euastauit. Nec resistere diutius tam feroci & valido hosti attritæ Græcorum vires potuissent, nisi interpellata obsidione, in Asiam eum procul abstraxisset Tamerlanes Scytha, cum centum myriadibus equitum & peditum, torrentis instar è Scythia effusus, eodem itinere, quo Hielon & Absaga, Christianis de Hierosolymitano regno cum Ægyptiis certantibus, centum fermè annis ante aduentum Tamerlanis in Syriam penetrarunt. Bellum autem cum Baiazete, quo euentu gesserit, paucis referam. In aditu Asiæ anterioris aliquot Armeniæ vrbibus captis, & Sultania Persarum olim regia, quæ veteribus est Tigranocerta, direpta atque incensa, dextrorsum iter flexit: Euphrateque ad Arsengam superato, in Cappadociam transijt. Ibi expugnata Sebastia, quæ hodiè Suias appellatur, Othobulen Baiazetis filium cepit, & paulò pòst interemit. Ibidem moranti obuiam factus Baiazetes, cum ingentibus copiis castrametatus est in Galatiæ ac Bithyniæ confinio ad Stellam montem, memorabili Pompeij Magni victoria, & Mithridatis calamitate celebrẽ, cui ab Antitauri radicibus exporrecta planities ampla subiacet, campis ad acies commodè struendas ac disponendas vndique latè patentibus, qui Turcarum lingua Cassouasi, id est, anserum campi nominantur, inde quòd id genus volucrum statis anni temporibus eò conueniat, vt totis agminibus in Europam commigret. Dimicatum est inter hos, anno Christi milleſimo, trecenteſimo, nonageſimo ſeptimo, ſecundo poſt Nicopolitanam cladem anno, eo exitu, vt circiter centũ quadraginta millia hominum ceciderint, & Baiazetes equo plurimis sagittis confixo captus, atque ad Tamerlanem perductus, miserabile fortunæ ludentis spectaculum toti Asiæ præbuerit. Nam catenis vinctus aureis, inque cauea ferrea cancellata per Asiam circumductus, & passim ostentatus, victori equum ascendenti dorso subdito scabelli

De Tamerlane.

Tamerlanis victoria aduersus Baiazetem.

vsum

vſum præſtitit, exemplo fortaſſis Saporis Perſarum regis, qui Valerianum Romanum Imperatorem ſimilibus iniuriis inſolenter exagitatum, ad mortem adegit. Sed & inter conuiuandum, acerbiſſimè inſultantem exprobrantemque venationis ſtudium, barbarico truculentoque faſtu, aſſiduè audiuit, & coniugem Lazari Deſpotæ filiam, quam vnicè dilexerat, pocillatricis loco ad menſam famulantem ſpectauit. Aiunt Tamerlanem, cuidam pro Baiazete deprecanti, & claritatem nominis ex tot præclaris victoriis commemorāti, reſpondiſſe, ſe non regem rebus geſtis clarum, ſed hominem improbum, & nefarium, fratris natu maioris parricidam punire. Poſt victoriam, Tamerlanes Taurum montem tranſgreſſus, in Meſopotamiam peruaſit, tanto illato incolis terrore, vt ad maris Syriaci oram vſque ſigna protulerit, & Sulthani Memphitici copias non procul à Peluſio per duces ſuos profligarit, nulla nec in Meſopotamia, nec in Comagena, nec in Syria, ciuitate impetum eius ſuſtinente, Damaſco excepto, quam tamen vi tandem cepit. Tentoriis vſum ferunt in conſpectu vrbium, primo die candidis, altero rubentibus, tertio atris. Horum colorum candidus, mox dedentibus ſeſe clementiam, ruber cunctabundis gladium, ater repugnantibus flammam & cineres denuntiauit. Ad Ægyptum arenoſis ſolitudinibus detentus, victoriis ſuis finem impoſuit; cumque exercitum ſæua peſtilentia depopularetur, diues ſpoliis rediit Samarcandam, vbi fato functus eſt anno milleſimo, quadringenteſimo ſecundo. Arſit ante mortem eius per dies aliquot cometa ingens, lurida, & funebri oblongaque cauda, verſus eam cæli plagam, quæ in Corum ventum vergit. Hoc minacis flammæ vibratu denuntiatæ ſunt orbi terrarum nouæ clades, quæ paulò pòſt ex ingentibus motibus paſſim extiterunt. Nam & Bohemia, irritata Huſſitico ſupplicio, vicinos grauibus cladibus affecit: & contentionibus inter ſe Pontificum non leuiter quaſſata eſt Italia, & infeliciter cum Turcis dimicauit exercitus Chriſtianorum. Sunt qui aſſerant, ipſum fuiſſe claudum, & lingua Tartarorum Temir ferrum ſignificare, lang verò, curuum atque claudum, ex quibus Temirlang ipſorum lingua, & noſtra Tamerlanes; ſiue, vt aliis placet, Temir Cuthlum, quæ vox Tartaris fortunatum ferrum ſonat. Illud pænè exciderat, cùm Genuenſis quidam, (nomen in incerto eſt) Scythicæ linguæ gnarus, qui eius familiaritate annis iam pluribus longa cōſuetudine vtebatur, eum blandè rogaret, cur victoria, quod munus cæleſtis numinis foret, multiplici de hominibus parta, ipſe etiam homo, humanius non vteretur; atroci vultu reſpondit: Ecquid te fallit, in hac dextra diras peſtemque terrarum verſari? ſed procul abi in malam tuam tuorumque rem: ne cum hac inſana percunctatione tua, quas promerita eſt pœnas, tu mihi luas. Pro immortali beneficio fuit Genuenſi licere ſibi incolumi è furentis poteſtate fāceſſere; nec amplius in eius conſpectu viſus eſt. Et profectò talis fuit, qualem ſe prædicabat, nempe ira & flagellū Dei, ſicut de Totila hiſtorici cōmemorant. Porrò tanta fuit eius ſæuitia & immanitas, vt cùm ſecunda die ab obſidione cuiuſdam vrbis populoſæ, virgines puerique cum velamentis inſignibuſq. ſupplicum, alioq. miſerabili habitu, & cū ramis oliuarum, ad deprecādum patriæ interitum, aut ſaltem ſibi veniam petēdam, prodiiſſent, & ad eius genua procumbere conarentur, ſtatim eius iuſſu in eos immiſſo equitatu, conculcati obtritiq. fuerint. Emporia frequenti mercatorum conuentu celebria, & pecuniis opulenta, quæ aurum, metu impendente, defoderant, ne auaro tetroq. hoſti expoſitum ad diripiendū foret, nouo & inaudito ad eam diem aſtu circumuenit. Nam priuſquam eius aduentum longinquæ integræque adhuc vrbes formidarent, in eas miſit, qui ſpecie commerciorum partas direptione

copioſiſſimarum vrbium magni pretij merces ingenti mole camelis inuecherent, viliq́ue, ſed præſenti pecunia diuenderent, quæ tenebris occuli, telluréue obrui æquè non poterant: ita iam plenus auro, vetere rurſùs præda repentè opprimens potiebatur. Ea ratione ditiſſimæ ciuitates ludibrio, direptioni, ac cædi fuêre; & inter ceteras, etiam Capha, olim Theodoſia, Genuenſium, vt dictum eſt, colonia, in Taurica Cherſoneſo ſita, non procul à Boſphoro Cimmerio. Cùm enim hanc vrbem inuadere ſtatuiſſet, Scythas negotiatores præmiſit, qui pretioſiſſimas animalium pelles minoris venundarent ſolito, ſciens, vt dictum eſt, aurum abſcondi poſſe, pelles minimè. Vrbe potitus, & aurum, & pelles reperit, ac diripuit. Caſtra eius, in vrbis modum fuerant ordinata, definito cuique artificio loco proprio, in partes ſuas diſtributis exercitiis, vt omnia vitæ vſuiq́ue neceſſaria in promptu eſſent; rerumq́ue omnium tanta ſemper copia in his inueniebatur, vt nullus eſſet latrociniis locus, tutoq́ue omnia afferri poſſent. Mortuo, duo ſucceſsêre filij, diſpari fortuna & indole, ac inter ſe parum cõcordes, adeò vt mutuis illorum diſſenſionibus ampliſſimi regni opes tanta arte conquiſitæ, breui diſſipatæ ſint: & de ipſo iure dici poſſit, quod veteres de Epaminonda ſtrenuiſſimo ac celeberrimo Thebanorum duce, poſteris ac memoriæ prodiderũt, ſcilicet, patriæ gloriam cum eo enatam, & extinctam fuiſſe. Nam ſicuti telo, ſi primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi ſuſtuleris; ſic illo velut mucrone teli ablato duce, Thebanæ Reip. vires hebetatæ ſunt, vt non tam illum amiſiſſe, quàm cum illo interiiſſe omnes viderentur. Nec dubium eſt, quin ſi nactus fuiſſet idoneum ſuarum rerum geſtarum ſcriptorem, inter clariſſimos duces ac imperatores numeraretur. Hinc non immeritò Alexander ob magnitudinem rerum geſtarum, Magnus appellatus, poſt patris obitum, rebus Græciæ compoſitis, emenſoq́ue Helleſponto, cùm in Sigæo ad Achillis tumulum, in quem genus ſuum ex materna linea referebat, adſtitiſſet, O fortunate, inquit, adoleſcens, qui tuæ virtutis Homerum præconẽ inueneris. & verè: nam niſi Ilias extitiſſet, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruiſſet. equidẽ illud mihi facilè perſuadeo, ipſum Tamerlanem ingentibus victoriis inclytum, & qui cum virtute fortunam adæquauit, etſi natione barbarum, gloriæ tamen ſtudio incenſum, perſæpè optaſſe, vt ſua fortia facta ſuaq́ue inclyta trophæa, & Martis, vt ita dixerim, manubiæ, doctorum virorum monumentis conſecrarentur; ſiquidem trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque gloria ducitur. Illi ipſi philoſophi etiam in his libellis quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt; in eo ipſo, in quo prædicationem nobilitatemq́ue deſpiciunt, prædicari de ſe ac nominari voluêre. Themiſtoclem illum, ſummum Athenis virum, dixiſſe aiunt, cùm ex eo quæreretur, quod acroama, aut cuius vocem libentiſſimè audiret: eius, à quo ſua virtus optimè prędicaretur. Et ſanè ſi verum fateri volumus, nullã virtus (non loquor in præſentia de verè pio & Chriſtiano homine, qui omnes ſuas actiones perpetuò ad ſolius Dei gloriam, tanquã ad certiſſimum ſcopum, dirigit atque intendit) aliam mercedem laborum periculorumq́ue deſiderat, præter hanc laudis & gloriæ; qua quidem detracta, quid eſt quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam breui, homines, excellenti ingenio prædit, ſeipſos tantis in laboribus exercerent? Certè, ſi nihil animus præſentiret in poſterum, & ſi, quibus regionibus vitæ ſpatium circumſcriptum eſt, eiſdem omnes cogitationes terminarent ſuas, nec tantis ſe laboribus frangerent, neque tot curis, vigiliiſq́ue angerentur, nec toties de vita ipſa dimicarent: nunc inſidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ ſtimulis con ci-

concitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimetiendam commemorationē nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam. Verùm omninò plurimi refert, in quæ quisque tempora inciderit, & quos habuerit rerum à se gestarum præcones, quibus neq. voluntas, neque facultas, ea quæ animo concepit, pro dignitate explicandi defuerit. Hoc quidem in confesso est, eminentissima cuiusque professionis ingenia in eandem formam, & in idem artati temporis quodammodò spatium, & quemadmodum clausa capsa, alioque septo diuersi generis animalia, nihilominùs separata alienis, in vnum quoque corpus congregantur; ita cuiusque clari operis capacia ingenia in similitudinem & temporum & profectuum semetipsa ab aliis separauisse. Vna namque multorum annorum spatio diuisa ætas, perdiuini spiritus viros, tam apud Græcos & Romanos, quàm apud ceteras nationes illustrauit: & interdum complures simul vel ingenio, vel imperio, nobiles insigneque in diuersis regionibus floruêre, quod sanè multorum exemplorum enumeratione planius redderem, nisi instituto suscepti operis admonerer, vt, his omissis, ad ea quæ dicenda supersunt, stylum atque orationem conuerterem.

LIBER DECIMVS.

TAMERLANE humanis rebus subtracto, Respub. magno pauore liberata est, ne scilicet eorum locorum, quæ adhuc in partibus Asiæ, vti diximus, retinebat, grauiorem iacturam faceret. Intereà Senatus, cùm Bonciarti administrationem, propter illius eximiam prudentiam & integritatem, indies toti vrbi, adeoque vniuerso Ligustico imperio, maiori vsui & ornamento esse conspiceret, Dominicum Imperialem & Cosmum Turigum ad regem legatos misit, qui publico nomine ab eo postularent, vt ipse deinceps in ea Præfectura confirmaretur: quod & facilè impetratum est, adeò vt breui pòst, etiam illius coniunx ac sòror, Genuam venerint, vbi à Senatu, ceteriſque ordinibus perhonorificè exceptæ fuerunt. Paucorum dierum interiectu, Emanuel Græcorum Imperator, qui paulò antè, superatis Alpibus, ad varios Christiani orbis Principes ac Dynastas perrexerat, vt illos ad expeditionem contra publicum fidei hostem, à quo mirum in modum diuexabatur, sua præsentia & variis cohortationibus solicitaret, in vrbem profectus est, quem Patres summis, vti par erat, ampliſſimiſque honoribus prosecuti sunt, & abeunti tria millia nummûm aureorum dono dedêre, simulque tres triremes instrui curarunt, partim vt eum comitarentur, partim etiam vt præsidio firmarent ea loca quæ in partibus Orientis, atq. Asiæ, nondum à Ligustico imperio defciuerant. Superius demonstrauimus, Famagustam à Cyprio rege grauissima obsidione pressam, eaque de caussa, cùm periculum esset in mora, statim ad obsessos subleuandos aliquod subsidium fuisse ablegatum, donec maiora auxilia præstò essent. Igitur, nouem triremes, septem onerariæ, & duæ maiores naues; omnibus rebus ad bellum necessariis instructæ, ac regij Præsidis, qui Reipub. curam atque administrationem Villeueteri demandarat, ductu & auspiciis Non. Aprilis emissæ. Etsi verò Lulinianus hoc bellico apparatu haud mediocriter commotus, paulò antè Genuam Oratores ablegarat, qui suo nomine de pace cum Senatu transigeret, Bonciartus tamen summa gloriæ cupiditate flagrans, & Reimpub. aliquo insigni facino- 1403.

facinore ac beneficio ſibi promereri ſtudens, pridie Non. April. rectà in Cyprum enauigauit, eoque proſperis ventis delatus, cùm Rex iterum per ſuos internuntios æquas pacis conditiones offerret, ſibi expedire viſum fuit, vt illas tandem admitteret. Nam, præter cetera, ſe confeſtim exercitum ab ea oppugnatione abducturum, ſimulque pro omnibus ſumptibus, quos Ligures in ea nauali expeditione impenderant, ſatisfacturum eſſe pollicebatur. Quibus rebus ex animi ſententia peractis, & Famaguſta omni hoſtili metu liberata, validoque ad eius tutelam præſidio impoſito, in Syriam contendit, primoque appulſu quamplurima Sarracenorum nauigia, in portu, cui nomen Candelorum, anchoris inhærentia, igne incendit, & mox Baruthum præteruectus, omnem illius regionis tractum ferro atque incendio depopulatus eſt, paribuſque fortunæ auſpiciis, Alexandriam inuadere ac diripere ſtatuerat. Sed dira & atroci tempeſtate iactatus, in illis ſtationibus aliquandiu ſubſiſtere coactus fuit, ita vt claſſiariis ac remigibus, cæli commutatione variis morborum generibus correptis, Genuam cogitaret, duabuſque triremibus, altera quidem Rhodienſi, altera ex Chio inſula ſibi aſſociatis atque coniunctis, eò nauigationis curſum intendit. Circa idem tempus, Carolus Zenus cum XI. triremibus & duabus Venetis nauibus maioris formæ, quas tunc Taridas vocabant, nunc Galeatias appellamus, circum ea maria vagabatur. Et quamuis inter ipſos Venetos, ac Ligures, ea tempeſtate, nullum bellum intercederet, Zenus tamen in haud exiguam fiduciam erectus, ſe, claſſem Liguſticam, propter incommoda hactenus perpeſſa, aliqua inſigni clade poſſe afficere, illam iuxta Eubœam, Ægæi maris inſulam, iuxta portum, ab incolis Iuncum appellatum, ſummo impetu adortus eſt, eo quidem ſucceſſu, vt tres Liguſticas occuparet, quas deinde vnà cum captiuis Methonem, tunc Venetorum vrbem, perduxit. At nauarchus cum reliqua claſſe incolumis elapſus, & ſuſceptum iter proſecutus, inter nauigandum, vt acceptum incommodum aliqua ex parte reſarciret, nauim Venetam haud minori magnitudine quàm reliquæ erant, intercepit, atque ita demum Genuam reuerſus eſt. Senatus, vbi primum de his rebus quæ acciderant, commonefactus fuit, Venetias ſyndicũ & ſcribam ablegauit, qui ſuo nomine apud Michaëlem Stenũ, tunc Principem eius ciuitatis, & Remp., de pace, temerè ac perfidè violata, expoſtularent, ſimulque captiuos repeterent. Ceterum, cùm Venetus Senatus de his nihil omninò decerneret, Ligures, ac regius Præſes, in grauiſſimam iram exarſerunt, iſque, cùm præter publicam iniuriam, ſui quoque nominis exiſtimationem & dignitatem haud parum ea contumelia imminui & labefactari animaduerteret, paucis pòſt diebus, vt nobilis, & Baro Gallici regni, ad eum Principem literas miſit, quibus, ipſum Carolum Zenum, ceu perfidum, & publicæ tranquillitatis perturbatorem, ad ſingulare certamen, ſiue mari, ſiue terra illud gerendum eſſet, prouocabat. Hoc tractu temporum, in Rep., cùm plerorumque ciuium animi nondum planè omni ex parte ſanati eſſent, noui motus in Liguſtico agro exorti ſunt, quorum quidem præcipui auctores, Baptiſta Luſardus, Orlandus Fulgoſius, Baptiſta Francus, & Caſanus Auria, tunc extorres ac procul à ſedibus patriis, extiterunt. Hi ſanè Cal. Iunij regio Præſidi per literas bellum indixêre, ac breui pòſt, cum expedita manu in finitimis locis collecta, Arentianum vſq. perrexerunt. Cuius rei fama ſimul ac Genuam perlata eſt, nulla mora interpoſita, Bartholomæus Grimaldus, cum vrbano milite ad illorum conatus inhibendum ablegatus fuit; ad cuius aduentum, ipſi, relicta ſtatione, ſtatim ſeſe aliò proripuerunt. Ceterum, ne hoſtis ſeipſum iuxta ſacellum, & proxima loca, ma-

Tres Liguſticæ pacis tempore à Venetis interceptæ.

iori

iori exercitus robore communiret, Idibus Iulij ſuum legatum cum circiter ſex millibus armatorum eôdem deſtinauit, qui per auia & aſperrima itinera profectus, multa locorum intercapedine ab infeſto agmine præuentus eſt, adeò vt cùm ſeſe in illis locis valida munitione firmaſſet, ipſe tandem, rebus infectis, domum redierit. Francus interim Inſubriam verſus perrexerat, vt à Facino Cane, (hoc nomine Tartarorum lingua, Imperator exprimitur) Veronæ regulo, ſimulque à Marchione Montisferrati, Gallorum regi longè infenſiſſimis, opem atque auxilium poſtularet: de cuius cõſiliis & profectione Bonciartus per ſuos ſpeculatores certior factus, illum in itinere comprehendi iuſſit, & Derthonam, Galliæ Ciſalpinæ vrbem, deduci; quò illinc Genuam captiuus tranſmitteretur. Ceterùm Antiſtitis illius vrbis, ac plerorũq. ciuium illi fauentium, ſingulari opera & patrocinio, haud minori proſperæ ſortis beneficio, quàm antea, elapſus, vitæ periculo ſubtractus eſt. Interea tẽporis, cùm profugi ac perduelles tandem conſpicerent, ſe, citra alicuius præpotentis Principis opem atque ſubſidium, ægrè admodum & difficulter Gallicis viribus atque armis poſſe reſiſtere, multum de priori ſtudio & animorum alacritate remittentes, ſenſim diſtrahi cœperunt, & in primis quidem Caſanus Auria, cum ſuo fratre, qui amicorum cohortationibus inflexus, menſe Auguſto cum regio Præſide tranſegit: & inter ceteras conditiones, hæc ſanè fuit præcipua, vt Auria, ipſi Præſidi arcem Saxelli à ſe erectam & communitam, traderet. quo quidem peracto, mox cum Rep., lenitis animis, in gratiam rediit, licet poſtmodum iuxta mutuas conuentiones, ſolo tenus deiecta, funditus excinderetur. Superius à nobis oſtenſum eſt, pacem inter Ligures ac Venetos, anno ſupra milleſimum trecenteſimum octogeſimo primo initam, hoc tẽpore, contra omnia æquitatis iura, præterque omnium ſpem, à Carolo Zeno, captis tribus Liguſticis triremibus, fœdè ac turpiter violatam temeratamq. fuiſſe, adeò vt quàm primum, alienatis animis, multæ vtrimque, cum haud mediocri vtriuſque gentis detrimento excurſiones fierent, & nonnulla nauigia vltrò citroque ca- 1404.
perentur. At poſtero anno, qui fuit milleſimus quadringenteſimus quartus, eodem Præfecto, ac Leuroto Ferreto ciue Anconitano Præturam gerente, pax iterum, captiuis vtrimque redditis, confirmata. & nihil aliud planè obſtabat, quo minus Reſp. hoc tempore ſummo otio ac tranquillitate floreret, præter quorundam ſeditioſorum hominum ambitionem, & in primis Antonium Guareũ, qui recèns Famaguſta, vbi Prætorem egerat, in patriam remigrarat. Hic ſanè animi inquies, ac turbidus miſcendis ſeditionibus, omnibus ſtudiis atque artibus nouas turbas & commotiones ſubindè excitare annitebatur, ita vt Præſes, cùm de illo, propter hominis auctoritatem, publicum ſupplicium ſumere non auderet, exilio multaret. Cùm verò ipſe Ticinum profectus, nihil non aduerſus præſentẽ Reip. ſtatum indies moliretur, ampliſſimum præmium obtulit, qui illum aut interficeret, aut viuum ad ſe perduceret: eaque de cauſa ſex trium Vallium indigenæ, inuicem in eius vitam & caput conſpirantes, locumque ac tempus idoneũ præſtolati, eum tandem multis vulneribus confodêre. Hoc ſublato, ciuitas aliquandiu ab externis & domeſticis ſimultatibus conquieuit. At breui pòſt, ne 1405.
ſemper aliquid deeſſet, quod non aliqua ex parte illius quietẽ diuexaret, ſequenti anno ſchiſma Eccleſiæ Romanæ haud mediocriter ciuium animos inter ſe cõmiſit, cùm plerique patricij ac Senatorij ordinis, in gratiam Ludouici purpurati, ex illuſtri ac veteri Fliſcorum proſapia oriundi, Benedicto tertiodecimo natione Catalano, cui genus fuit è ſplendidiſſima Lunenſium familia, tunc Auenionem commoranti, adhærerent, iſque decimo Sept. Cal. Iunij cum ſex triremibus Genuam

Pax inter Ligures ac Venetos inſtaurata.

nuam appulit. Huic Præſes, ac Senatus, cuncta Principibus ſolita exhibuerunt, ac etiam illi, pro eius maiori tutela & ſecuritate, Caſtelleti arcem tradidêre. Quanuis autem eo animo Genuam profectus eſſet, vt ibi aliquandiu ſubſiſteret, cùm tamen peſtis in vrbe mirum in modum ſæuire incœpiſſet, ipſe paucorum dierum interiectu, illinc Sauonam, inde Maſſiliam enauigauit. Hæc autem indies latiùs ſerpere, adeò vt ſingulis hebdomadibus amplius viginti ac ducenti, ea labe infecti, conciderent: ideoque ſupplicationes ad deorũ puluinaria decretæ, ac paſſim vota preceſq. habitæ. Cùm verò nulla ex parte vis morbi leniretur, quàm plurimi ciues vtriuſq. ordinis, ac etiã pleriq. ex promiſcua multitudine illinc ſeceſſerant, adeò vt ibi magna vaſtitas & ſolitudo ſubſequeretur, donec tandem ira diuini numinis placata, remitteret, & quiſque, amoto periculo, ſuos penates repeteret. In hoc rerum curſu, Piſani, à Gabriele Vicecomite, Galeacij Mediolanenſium Principis filio, deſciuerunt, ita vt præter nonnullas munitiones atque arces, nihil amplius illi, in ea quidem ditione, reliqui foret. Quoniam verò Galliarum rex ea tempeſtate Inſubriæ Principibus ſingularem beneuolentiam præ ſe ferebat, Bonciartus eius iuſſu, Gilberto Faieto ex Galliis oriundo, Reip. cura demandata, Piſas contendit; vt videret, num aliqua ratio iniri poſſet, qua, conciliatis animis, in mutuam pacem & concordiam redirent. Verùm, cùm propter Piſanorum peruicaciam nihil omninò impetrari poſſet, ipſe in Vicecomitis gratiam ad noua conſilia & artes animum adiecit; omniq. ope annixus eſt, vt cum nauigiis ſecum aduectis vrbem ex ora maritima, & Florentini illorum æmuli, ex continenti, re frumentaria omnique commeatu arcerent, atque ita intercluſis vitæ alimentis ac præſidiis, ad officium redirent. Ceterùm, ea expeditio hunc euentum habuit, quòd nempè vna ex ſuis triremibus Arnum verſus, nimis vltrà prætergreſſa, propter aquarum exilitatem in hoſtium poteſtatem, vnà cum pleriſque Genuenſibus patricij nominis, ac etiam ipſius Præſidis nepote, deuenerit. In hoc tamen Piſani erga Ligures, mirum clementiæ ac moderationis ſpecimen dederunt. Quandoquidem omnes captiuos, excepto Præſidis nepote, exigua temporis mora, ſaluos atque incolumes dimiſêre. Gallus interim, cùm ſe hac ratione nihil omninò proficere animaduerteret, dolo graſſandũ ratus, Vicecomiti auctor fuit, vt, certa quadã pecuniæ ſumma oblata, Ligurni arcem ſibi traderet; ſimulq. omni iure, quod ipſi cum Piſanorũ Rep. eſſet, quamprimum Florentinis cederet, adeò vt Inſuber eius perſuaſionibus inflexus, arcem Piſanam Florentinis, non citra maximã Piſanorum, ob innatum odium vtriuſq. gentis, indignationem, tradiderit. eoque tantoperè commoti ſunt, vt extemplò cum expedita manu illam ſummo impetu adorti, ſexto die ab obſidione receperint: quod ſanè Florentinos ad manifeſtum bellum contra eos inflammauit, ita vt mox cum Genuenſibus percuſſo fœdere, ac delectu habito, terreſtribus copiis Lucam Fliſcum, & maritimis Coſimum Grimanum præfecerint: hoſtemq. à duobus lateribus aggreſſi, modico temporis interſtitio, Piſas, omniaq. Piſanorum propugnacula & munitiones, præter Ligurni arcem, quæ Bonciarto, vti diximus, tradita fuerat, occupauerint. Vicecomes interim, Sereſano excepto, quæ vrbs ſola Florentinorum imperium detrectarat, nihil ſibi, quod ſui iuris foret, retinuerat. At Præſes, cùm nihil magis haberet in votis, quàm vt Rempub., adeoque vniuerſam Liguſticam ditionem opibus ac potentia florere conſpiceret, inſigni quadam ſollertia atque induſtria effecit, vt etiam is haud certè minimi momenti locus per idem tempus, Genuenſibus cederet: nec multò poſt, illuc Franciſcum Iuſtinianum, cum quo ea tranſactio fieret, ac deinde Gulielmum Medulium, Gallicæ nationis oraéque

Genuæ peſte diuexata.

1406.

1407.

maritimæ Præfectum, & Carolum Lomelinum, qui vnà cum Iustiniano, eius oppidi, & quorundam aliorum possessionẽ, publico nomine acciperent, ablegauit. Nam Resp. eiusdem Bonciarti opera, præter Seresanum, plerorumq. etiã locorum, huic finitimorum, ditionem assecuta est, ac etiam paucis post diebus, ne quid in eo penitus desiderari posset, Ligurni castrum, numeratis prius ipsi Præsidi quinque ac viginti aureorum millibus, suo imperio adiecit, adeò me hercle, vt etiam in eius emolumẽtum ac dignitatem, nouis quibusdam statutis ac legibus promulgatis, Resp. innumeras perpessas calamitates præsentis temporis cõditione maiori ex parte subleuaret ac resarciret. Verùm, vt reliqua instituta & ordines, probè his temporibus cum maximo illius beneficio excogitati, ac in eam introducti, in præsentiarũ omittam; hoc anno, scilicet, eiusdem æui sexto & quadragesimo, institutus est Georgianus Magistratus: de quo in calce operis, Deo duce atq. auspice, luculẽter disseretur. Hoc rerum tractu, Genuæ circa finem Octobris eiusdem anni, porta, cui nomen Fons amatorius, subita inundatione dissecta, pars mœnium euersa, Susilius aquęductus, ac ceteri, qui erant in platea, vulgò S. Fidei, corrupti, necnon pleraque ædificia collapsa, & stagnantibus aquis, maxima clades inflicta, donec tandem, remittentibus ventis, in suum alueum remearint. Idem annus ingẽti caritate ac pænuria vini insignitus fuit, adeò vt paruula mensura quinque ac septuaginta solidis eius monetæ diuenderetur.

Georgianus Magistratus.

Inundatio.

Initio proximi veris, tres Corsicæ triremes, Barchinonem versus nauigatione susceptа, Tarraconensibus, quorum plerique prædabundi cum myoparone optimè instructo, proxima loca infestabant, haud leuia damna intulerunt. Præcedenti quidem anno, Petrus Auria, sua triremi quatuor insignes piratas iuxta Sardiniam ceperat, qui deinde Genuam perducti, omnes teterrimo necis genere affecti fuerant. Consimili euentu, Baptista Montanus, vnius triremis Præfectus, hac æstate è Sardinia rediens, cùm fortè in quoddam nauigium, quo, præter ceteros, septem, partim Catalani, partim aliarum nationum, deuehebãtur, qui inter piratas magnum nomen sibi compararant, incidisset; illos adortus, post acrem conflictũ, tandem expugnauit, & Genuã delati, vniuersi, mense Iunio, eodem supplicio multati sunt. Circa idem fermè tempus, Galeacius Auria, cùm in Ægæo, siue Ionio mari, Cypriam triremim, cui præerat Rinaldus Monlusardus, conspicatus esset, illam summo impetu inuasit, eo quidem successu, vt, post prælium magnum atq. difficile, fortuna, præter ceteros, ipso etiam Præfecto contruncidato, ad Auriam inclinarit. Inter hæc, Gabriel Vicecomes, Pisano dominio exutus, Genuam perrexerat: vbi cùm Præses diuulgasset, ipsum occulta & clandestina consilia cum quibusdam præcipui nominis viris aduersus regium dominatum inire, ipsius iussu comprehensus fuit; & postmodum, assentiente rege, nõ sine maximo instabilis fortunæ, summa imis miscentis documento, quæ illum, viuente patre Galeacio, ad summum dignitatis fastigium euexerat, capitis damnatus. Habeo celebres scriptores, qui literis consignarint, ipsum Vicecomitem eo consilio Genuam profectum, vt sibi à Præside octoginta millia nummũm aureorum, quam pecuniam promiserat se ipsi soluturum pro Florentinis, quibus Pisas diuendiderat, persoluerentur; eoque factum esse, vt coniurationis prætextu è medio sublatus fuerit, quò sese hac ratione ære alieno eximeret. Indignum sanè facinus, & bonis omnibus detestabile, quod sanè, præter cetera, vt illum, cõpluribus terribilem ac formidabilem, ita etiam successu temporis, pleriſque mirum in modum inuisum ac exosum reddidit. Dum hæc domi fierent, in Chio vrbe mense Decembri, ingens seditio ac tumultus aduersus regium Præsidem excita-

1408.

Gabriel Vicecomes Genuæ capitis damnatus.

Tumultus in vrbe Chio.

tus, initio à quibusdã è Iustiniana familia, & nonnullis primoribus popularibus exorto, qui sublatis clamoribus, per omnia cõpita & ciuitatis regiones D. Georgij nomen ingeminarant, ac publicè testabantur, se in posterum illius dictis minimè audientes futuros, adeò vt statim Prætore, ac præsidiario milite subrogato, nouum præfectum & ministros substituerent. Et quò sibi maiores belli, si quod fortè ingrueret, neruos compararent, mutuationis nomine à diuersis negotiatoribus tot merces acceperunt, vt supra quindecim aureorum millia æstimarentur. Hæc vbi Genuæ cognita, euestigiò ipsius Præsidis ac Senatus decretis, omnes Chiorum adfines, qui Genuæ mercimonia exercebant, comprehensi sunt, & in Castelleti arce captiui asseruati; moxque tres grandiores naues, actotidem triremes egregiè instructæ, aduersus perduelles & contumaces, duce Conrado Auria
1409. Petri filio, emissæ, qui decimo quarto Cal. Iulij ad eam insulam appulsus, & descensione facta, prolatisq. bellicis tormentis, suburbana tecta quatuor dierũ spatio expugnauit. Ceterùm, oppidani metu instantis periculi cõmoti, req. penitius introspecta, cùm animaduerterẽt, hoc bellum inter mutuos ciues, ac propinquos geri, ad saniora consilia inflexi, cum Auria de pacis conditionibus agere inceperunt; breuique effectum est, vt eius maturo iudicio atque singulari industria res vtrimque composita sit, & ad pristinam fidem atque officium redirent, sic tamen, vt nonnulli, qui fuerant primarij seditionis concitores, aqua & igni arcerentur, ipseque nauarchus, vbi omnia in vrbe, adeoque vniuersa insula ritè disposuisset, onustus gloria, & suorum maiorum virtutem feliciter æmulatus, Genuam reuersus est. Mense Iulio eiusdem anni, Ludouicus Andegauensis secundus, Apuliæ, Siciliæ, ac Hierosolymorum rex, ex Gallia Narbonensi cum quinque triremibus Genuam venit, vbi splendido ac regio apparatu exceptus fuit; nec multò post, Ligustico nauigio adauctus, Pisas, vbi inter purpuratos Synodus celebrabatur, adnauigauit, vbi ab Alexandro v. Pont. recèns creato, prædictorum regnorum, in se prius collatorum, iura & confirmationem suscepit; eique Ecclesiæ Romanæ vexillo tradito, imperatum, vt infestis signis Ladislaum, Pannoniæ regem, acerrimum ipsius Ecclesiæ atque concilij hostem, impeteret, atque armis subigeret. Bonciartus interim, prosperæ fortunæ indulgentia indies elatus ac ferocior factus, & Ligustici imperij præfecturam quodammodò fastidiens, ad Mediolanensem, fretus potissimum iis controuersiis & altercationibus, quæ inter Vicecomitum successores vigebant, magno quodam animi studio atque ardore incendebatur, eique toto pectore imminebat. Proinde Hugoni Auernienſi Genuæ suo delegato ac vicario substituto, & à Senatu haud modica pecuniæ summa mutuò accepta, nonnullas militares cohortes ac turmas coëgit, adeò vt nonnulli asserant, ipsum circiter sex peditum, equitum verò vltra quinque millia, in promptu atque in armis habuisse: circa finem Iulij recto itinere Mediolanum contendit, eo quidem consilio, ac spe, vt ibi regis nomine, cuius imperio sese Vicecomites tradiderant, præsideret. Mediolanum profectus, licet intra ipsa mœnia reciperetur, arcis tamen ingressu penitus exclusus fuit. At cùm ipse miro eius potiundæ studio & cupiditate flagraret, enixè operam dedit, vt illius Præfectum amplis promissis, atque ingentibus donis in suas partes deduceret. cumq. id neutiquam éx animi sententia succederet, edictis propositis, & percussa sub suo nomine moneta, ita impotentis animi libidinem nudauit, vt non solùm Ioanni Mariæ Mediolanensium Principi, sed etiam præcipuis vtriusque factionis auctoribus, simulque in vniuersum omnibus patriciis, in minimè obscuram affectati Principatus suspicionem deueniret, ita vt dum Mediolani hac inani spe immodicos spiri-

ſpiritus alit, ingenſq́ue ſibi promiſcuè apud omnes odium parat, vtraque Præfectura eodem fermè tempore penitus excideret. Nam Ligures, quorum animos iam plurimis de cauſis non parum à ſe abalienarat, facilè ex eius diſceſſu occaſione arrepta, excuſſo Gallici nominis iugo, ſeſe, poſt nouenariam ſeruitutem, in priſtinam libertatem aſſeruerunt. Quanquam verò, exigua mora interpoſita, cum quatuor promptiſſimorum virorū millibus verſus Vallem, vulgò Teiciam, iter flecteret, eo animi decreto, vt illinc, Genuenſis oræ tractum à parte maritima varijs velitationibus infeſtaret, cùm tamen illorum locorum fauces atq. aditum, præter omnem expectationem, vndiquaque firmiſſimis præſidiis teneri & cuſtodiri animaduerteret, illicò retrogreſſus eſt, adeò vt, deſperatis rebus, deinceps nihil amplius contra Ligures moliretur. Ea tempeſtate, Facinus Canis, Veronæ regulus, cuius paulò antè mentionem habuimus, rei bellicæ gloria, ſimulq́. Theodori Marchionis Montiſferrati ſingulari ſtudio ac fauore, ſummam nominis celebritatem atque potentiam ſibi in Inſubria compararat, ſic ſanè, vt præter cetera loca, etiam vrbem Alexandriam in ſuam poteſtatem redegiſſet. Proinde Ligures minimè de hac re ſoliciti, quòd nempè, Gallicum imperium detrectando, ſeſe principibus, auctoritate, atque potentia, multis paraſangis inferioribus, ſubmitterent, horum gratiam & patrocinium aduerſus regium Præſidem ſibi modis omnibus implorandum ſtatuêre: ad eamq́. rem à Baptiſta Franco, tunc temporis, in Montiſferratenſi ditione exulante, mirum in modum coadiuti fuerunt. Hic enim de Bonciarti diſceſſu fideliter edoctus, vtrumque ad hanc expeditionem, rei gerendæ facilitate, iuxtaq́ue inſigni emolumento ac fructu, qui ex Liguſtici imperij dominatus acceſſione ad eos perueniret, oſtenſo, vehementiſſimè adhortabatur: nec ſanè multa perſuaſione opus fuit, cùm propter conceptam ſpem, tum etiam immenſum odium, quo in ipſum ferebantur. Igitur ambo ſumma celeritate militares copias expediuerunt: Marchio quidem, circiter mille ac trecentos equites, ac tria peditū millia; alter verò mille & octingentos cataphractos, & duo millia pedeſtrium virorum, ijſq́ue, vrbis mœnibus admotis, prior à parte Orientali, alter Occidua, quàm arctiſſimè illam obſederunt, eorumq́ue improuiſo aduentu vniuerſa ciuitas ſummopere attonita & conſternata fuit. Nam, licet Auernienſis, quem Bonciartus ſuum legatum, vti retulimus, in vrbe reliquerat, ſuo muneri neutiquam deeſſet, cùm tamen haud ſatis virium ad arcendum hoſtem haberet, maiorq́. pars ipſum Præſidem implacabili odio proſequeretur, quiſque valdè expaueſcebat, ne Reſpub. magnum aliquod diſcrimen adiret. Etſi verò in vrbe ad duo lectiſſimorum virorum millia in procinctu eſſent, in his tamen ciues atque oppidani perexiguam defenſionis ſpem collocabant, ita vt complures pauidi ac metu adacti, quò ſibi maturè proſpicerent, relictis penatibus, ſua bona & fortunas in oram maritimam deferrent, alij ad naues properarent, plerique vias ſepirent, nec pauci eſſent, qui etiam turres varia munitione obfirmarēt. Huc acceſſit ipſius Præfecti ingens trepidatio & fuga, qui, occultè relicto prætorio, ſeſe vnà cum aliquot primæ nobilitatis viris, quorum fidei atque amicitiæ non parum tribuebat, in Caſtelleti arcem recipere ſtatuerat. ſed in ipſo itinere à quodam trium Vallium pagano, cuius fratrem paulò antè ad ſupplicium duci iuſſerat, fortè agnitus, ab ipſo, vt ea ratione demortui manibus parentaret, veſana quadam rabie ac furore intereinptus eſt. Ciuitas interim horribili ſeditione ac tumultu immiſcebatur, omneſq́ue Gallicæ nationis, per plateas & vicos adinuenti, à furenti plebe & inſana agreſtium multitudine, vario mortis genere obtruncati ſunt, ita me herclè, vt pa-

Bonciarti legatus Genuæ interficitur.

rum abfuerit, quin propter iſtorum effrenem libidinem ac inſolentiam, & quia etiam capite ac duce deſtituebatur, eo die in ſummum diſcrimen inciderit, ne ſcilicet, ab oppidanis, vel ab ipſis qui erant extra vrbem, diriperetur. Igitur inſequenti die coactis Patribus, habitiſque de more comitiis, quò impendentibus malis & calamitatibus obuiam iretur, duodecim vrbis regionũ Præfecti, quos patrio idiomate Ancianos appellari diximus, deſignati fuerunt, qui ſummo ſtudio atque ſollertia vrbanis tumultibus maiori ex parte ſedatis, haud minori ſollicitudine procurarunt, vt etiam externi componerentur, ſimulque de communi Patrum conſenſu ad Montisferrati regulum oratores miſſi, qui illi publico nomine, Reipub. atque adeò totius Liguſticæ ditionis imperium deferrent. eodemque tempore ad Facinum Canem habita fuit legatio, qua apud eum ſedulò inſtabant, vt ad euitanda maiora pericula, cum ſuis manipularibus agro Liguſtico excederet: quod quidem ab eo ſtatim impetrarunt; exiguoque ſpatio interiecto, ipſemet Marchio, cum aliqua ſuarum copiarum parte, Genuam ingreſſus eſt, eique admirabili quadam omnium ordinum conſenſione atque ſuffragiis, cum conſuetis priuilegiis & conditionibus ſeſe annuali obſequio, adhibito etiam iuriſiurandi ſacramento, obſtrinxerunt. Marchio ex Dominicano cœnobio, in quod prius diuerterat, in prætorium deductus, confeſtim publico edicto cauit, vt populus, abiectis armis, ad fidem atque officium rediret, ſibique præcipuas vrbis munitiones atque arces tradi iuſſit: eoque factum eſt, vt Reſpub. à ciuilibus controuerſiis ac diſſenſionibus penitus conquieſceret, ſibique maiorem indies tranquillitatem polliceri poſſet. Bonciartus interim, de his omnibus quæ poſt ſuam abitionem Genuæ contigerant, occultis nuntiis commonefactus, in grauiſſimum mærorem atq. iram prorupit, & ſtatim cum iuſto exercitu ciuitatem inuadere conſtituit. Ceterùm, ad ipſa vſque montium iuga progreſſus, cùm ibi per fideles ſpeculatores de ciuium in tuendo nouo Principe cõſtantia, ſimulque de hoſtili potentia quampleniſſimè edoceretur, commutata ſententia, à ſuſcepta expeditione non ſine acerbiſſimo animi dolore ſuperſedit, quòd ſcilicet ſua potiſſimùm culpa eueniſſet, vt Reipub. dominium, in quo ipſe omnes ſuas ſpes tamdiu collocaſſet, & pro cuius beneficio ac dignitate tot labores moleſtiaſque exantlarat, tam repentè ac infeliciter, non ſine magno fortunæ ludibrio, & humanarum rerum viciſſitudine, amiſiſſet, ſeque protinus in Taurinorum regionem, vno eodemque tempore, vtraque, vti diximus, Præfectura exutus, recepit, & de Senatus conſulto Conradus Carretus Georgij filius, in vrbe Prætoram obtinuit. Verùm enimuerò paucis diebus interiectis, ſub hoc nouo Principatu noua iurgia & contentiones repullularunt. Cùm enim Patrum decreto quatuor legati, ſeu procuratores, omnes Gibellinarum partium, quorum præcipua & potiſſima cura circa res bellicas verſaretur, deſignati eſſent, Guelfi, quibus Gallici dominij abdicatio mirum in modum diſplicuerat, id quàm ægerrimè tulerunt, eaq. de cauſa populum ad defectionem excibant. Et quia Caſtelleti arx adhuc Gallico præſidio firmabatur, Montisferratẽſis, quò ſeſe in principatu longè tutius communiret, nihil antiquius habuit, quàm vt illam, admotis tormentis & militaribus machinis, omnibus viribus atque artibus oppugnaret. At præſidiarius miles, cùm ſeſe, præſertim vnà ex turribus ab hoſte diſiecta, altera verò in ſummum diſcrimen adducta, pænè ad extrema redactum animaduerteret, cum illo tandẽ his conditionibus tranſegit, ſe videlicet, niſi ex Gallia tranſalpina infra octiduum præſidio ſubleuaretur, deditionem facturum, eoque termino iam effluxo, cùm ſe nequicquam, vnde in primis ſperabat, opem expectare

Genua ſub Marchionis Montiſferratenſis imperio.

ctare conſpiceret, arce, prout conuenerat, quarto Cal. Octob. digreſſus eſt. Hac in poteſtatem recepta, licet Marchio ſeſe in ea gubernatione multò magis conſtabiliuiſſet; nihilominus tamen Guelfi exules illi indies negotium faceſſere, nouaſque turbas concitare non deſinebant. Cùm verò præter ceteros, quidam iuuenis primæ nobilitatis, & aduerſæ partis ſtudioſus, cum pleriſque in ſuis municipiis & coloniis degentibus, clàm cõmunicatis conſiliis, aduerſus Rempub. conſpiraſſet, haud multò pòſt, illis retectis & patefactis, iuſſu Montis ferratenſis, capite pœnas luit: quod quidem profugorum animos, quorum præcipui ea tempeſtate Ludouicus Purpuratus, & Lucas Fliſcus extitêre, ad ſummã iracundiam accendit, adeò vt correptis armis, portum Delphinum occuparent, ſeque in his locis indies magis atque magis communirent. Hæc vbi ad Senatum perlata eſſent, haud incunctanter ad eorum conatus reprimendos, Vbertus Spinula & Raphaël Montaldus, clatis natalibus orti, & longo rerum vſu domi foriſque conſpicui, cum ſat valida & inſtructa claſſe ablegati fuerunt: hique, milite in continentem expoſito, breuiq. hoſte in fugam verſo, amiſſum oppidũ recuperarunt, parique fortunæ aura & benignitate, Rechum, paulò antè ab ijſdem occupatum, receperunt. Quoniam autem Portus Veneris, quem & Lunarem vocant, adhuc in Gallorum poteſtate erat, illicò, Senatus ſuffragiis Conradus Auria, vir ſingulari prudentia & virtute, cum tribus roſtratis nauibus, & aliqua pedeſtri manu ad eius expugnationẽ perrexit. Et quia is locus valido Gallorum præſidio ſuffulciebatur, nauali expeditione omiſſa, ad quorundam locorum, quæ erant in ora Luniana, recuperationem, ſuas copias direxit. Menſe Maio, anni eiuſdem æui decimo, Ladiſlaus rex Neapolis, Gibellinarum partium ſingularis fautor & patronus, ipſique Marchioni longè amiciſſimus, Genuæ quinque maiores naues aduerſus Ludouicum Andegauẽſem, ſuum æmulum & aduerſarium, mercede ſuaque pecunia conduxit; quarum ope cum hoſte haud ſemel proſpero ac felici marte dimicauit, & præter ceteras clades variis temporibus inflictas, Liguſticarum nauium beneficio, cum ſeptem Andegauenſibus optimè inſtructis congreſſus, quinque illarum ſui iuris fecit, vnaque ſubmerſa eſt, & ſeptima incolumis euaſit. His verò præda onuſtis, vnà cum nouem triremibus, quæ ad ipſum regem Ladiſlaum pertinebant, Genuam reductis, Marchio, ac Senatus, præſentem occaſionem ſibi minimè negligendam putarunt, quo minus ipſi viciſſim, Principis ſocij ac fœderati opera in ſuis rebus vterentur. Cùm enim vltra Lunenſem portum, Albintimilium quoque Liguriæ municipium, adhuc eſſet ſub Gallorum imperio, flagrantiſſimè cupiebant, vt, ea expeditione ſuſcepta, illud primo quoque tempore recuperaretur. Proinde vltra hæc nauigia, ſex etiam triremes egregiè præparatæ atque inſtructæ fuerunt, & claſſis præfectura Othobono Iuſtiniano, viro, præter generis amplitudinem, ciuilibus ac bellicis operibus claro demandata, ſimulque Dominicus & Bartholomæus Auria, ipſi etiam vt maiorum imaginibus clari, ita quoque ſtrenui ac rei militaris gloria celebres, cum haud ſpernendis viribus per continentem ablegati, vt is locus terra & aquis arctiſſima obſidione premeretur. Quanuis autem ſtrenuiſſimos propugnatores haberet, nihilominus tamen acri impreſſione facta, & duplicatis oppugnationibus, tandẽ cũ maximo eius ciuitatis diſpendio, & iactura, cùm propter defenſorũ pertinaciã, tum etiã, quòd indigenæ ſuas fortunas & facultates nuſquã gentium illinc aſportaſſent, quinto Id. Iunij vi expugnata & direpta fuit: ſic tamẽ vt Præfectorũ opera & ſingulari moderatione, nulla cõtumelia muliebri honeſtati ac pudicitię inferretur. Arcis præſidiarij poſt octo dierũ interuallũ, deditionẽ fecerunt, eamq;

1410.

Albintimilium à Genuens. direptum.

eamq. Dominicus Auria publico nomine recepit, & valido præsidio firmauit. Post quę, Othobonus cum quindecim triremibus ad portus Lunensis expugnationē perrexit. Verùm, partim ob temporum subsecutorū iniquitatem, ac maris sæuitiam; partim etiam quòd regiæ classis nauarchus ob instantem hiemē, discessum vrgeret, illinc tandē infecto negotio recessit. Cùm verò Florētini, ac Senenses, Ladislao regi infensissimi, sese mutuo iuris fœdere obstrinxissent, & aduersus ipsum quæq. hostilia molirentur, Iustinianus cum octo Ligusticis triremibus, & aliquot Calabris, Telamonem, portum, Gallorum clade olim insignitū, Polybio teste, memorabili pugna à Romanis, L. Æmilio Lepido, C. Attilio Regulo Coss, cęsorū, post acres oppugnationes bidui spatio expugnauit, & pręda inter ipsos Ligures, & Calabros distributa. Huius temporis tractu, iuxta Valentiā, nobilem ac vetustā citerioris Hispanię vrbē, quidā insignis pirata, Barasia nomine, Pauli Interiani nauem adortus fuit, eo tandem successu, vt post longam atque acrem dimicationem, fortuna, ipso Barasia in acie grauiter sauciato, ad Interianum inclinaret. Priusquam verò Genuenses, deiectis cæsisque propugnatoribus, in hostile nauigium armati transcenderent, aduersarij, ipsum, quò minus constaret, illud ad eum pertinere, à quo persæpè multis & maximis detrimentis affecti fuerant, magno lapidum aceruo ad collum congesto, in mare proiecerunt. Ligur in eius superficie circiter nouēdecim, variis vulneribus extinctos adinuenit, & sex ac triginta propter iustas & grauissimas causas, simulque vt hoc exemplo à delictis ac sceleribus ceteros deterreret, suspendio necari, & nouem pristina libertate donari iussit. Id sanè, vbi primùm Genuam perlatum est, vrbem immenso gaudio perfudit, adeò, vt Resp., quò erga Interianum de se bene meritum, aliquod grati ac memoris animi testimonium exhiberet, ipsum ab omnibus portoriis & vectigalibus prorsus liberum atque immunem esse voluerit. Hoc equidem eò libentius recensui, quò memoriam renouauit doctissimi viri Pauli Interiani, quem ipse vnà cum clarissimo Genuensiū Annalium historico, Augustino Iustiniano, Nebiensi Episcopo, & plerisque aliis haud obscuri nominis scriptoribus, qui hactenus de hac præstantissima Repub. aliquid insigne ac notabile posteris tradidêre, in hoc volumine sum potissimè imitatus: at quàm feliciter, aliorum esto iudicium. Illud planè affirmare possum, me, vt inde ab exordio sum testatus, nihil magis habuisse in votis, nihilque maiori opera & studio procurasse, quàm vt, quod veri historici proprium ac peculiare semper fuit, veritatem pro viribus indagarem, & inuentam, citra vllam assentationem, spem, odium, metum, aut ambitum, cùm præcipuè animum ab omnibus his, & consimilibus affectibus planè vacuum ac liberum geram, incorrupta fide in medium proferrem. Opus quidem aggressus sum plenum variis casibus, atrox prœliis, discors seditionibus, & interdum ipsa etiam pace, vt Taciti verbis vtar, sæuum, in quo plurimæ conuersiones, & multiplex humanarum rerum vicissitudo, nempe, interdum læta, modò tristia & luctuosa conspiciantur; sed tamen eiusmodi, vt ex eo, qualisnam fuerit per multa sæculorum volumina huius præstantissimæ Reipub. status, quantaque illius maiestas, potentia, & rerum domi forisque gestarum gloria, plenissimè intelligatur. Ceterùm, præter veterum ac recentium scriptorum monumenta, vnde, tanquam ex purissimo fonte, hausi quicquid insigne ac memorabile in ea hucusque gestum est, nonnulla etiam super iisdem, paulò antequam in Belgium venirem, contuli, cùm postremò agerem Coloniæ Agrippinæ, cum generoso ac eximio viro Ioanne Carolo, vulgò ab Eijsenbarde, qui post aliquandiu egregiè nauatam militiam, cum in sua longinqua peregrinatione terra mariq. suscepta,

Telamonis portus à Genuens. expugnatus.

vnde

vnde inſtar polytropi Vlixis, multorum hominum mores atque vrbes videns, ſibi multiplicem rerum cognitionem, & linguarum peritiam comparauit, Genuam quoque profectus, ibi aliquandiu ſubſtitiſſet, vt eſt ſollerti ingenio, & ad res præclaras nato, pleraque ſedulò ac diligenter obſeruauit, quæ mihi in domeſtico & familiari congreſſu amanter communicauit: eaque cùm eſſent huiuſmodi, vt nihil à probatis auctoribus diſcreparent, me ſanè multò magis in eadem ſententia confirmabant. De huius autem perrara & omnigena eruditione, cum in reliquis diſciplinis, tum etiam in his, quæ ad ius ciuile ſpectant, deque ſingulari eloquentia, probitate, ceteriſque animi & corporis eximiis dotibus, equidem longius diſſererem, ſi tẽpus, & inſtituti argumẽti ratio id concederet. Patrem habuit, vt hoc etiã obiter dicatur, eiuſdem nominis, qui per omnes honoris gradus ad ſummam tandem dignitatem euectus, ſtrenuiſſimus fuit dux, & in eo prœlio, quod anno, ni fallor, 44., ad Sittart in expeditione illa, quam Cæſar Carolus v. contra Iuliacenſem Ducem Wilhelmum fecit, cùm ordines duceret, ac D. Balduini à Molembais, qui reginæ Mariæ cataphractorum equitum præfectus fuit, vexillifer equitũ ſuorum eſſet, multis egregiè fortiterq. defunctis laboribus ac muneribus, tam fortiter ac ſtrenuè in hoſtem cominus & eminus pugnauit, vt cæſis ſibi tribus eo prœlio ſubtus equis, vexillum nunquam dimiſerit, ſed ea alacritate & animi robore, quo in prœlium venerat, victor, cum multorum fauſta congratulatione, profligatis hoſtibus, diſceſſerit, adeò ſanè, vt Comes Hoochſtratanus, & Molembaiſius ipſe, Imperatori fuerint auctores, vt in ordinẽ equeſtrem cooptaretur, & quàm primum, in omnium ferè nobilium conſpectu, aureo enſe, & calcaribus, ceu virtutis præmio, donaretur. Poſtea, eam dignitatem auxit regina, cùm illum, Archiuenatorẽ Comitatus Alcſtain in Flandria faceret, quod munus etiam in vltimam vitã retinuit. Ad hæc, in Præfectura Baronatus de Schooriſſe, quam 25. annis obtinuit, magna cũ ſua laude verſatus eſt, ac mortuus; vir certè, de quo dubitari liceat, vtrum bello, vel pace (abſit aſſentatio) fuerit præſtantior, ſic omnibus artibus militiæ excultus, in toga etiam valebat, vt ſæpenumerò in magnis deliberationibus ab ipſa regina, aliiſque Belgij proceribus, necnon Ferdinando Gonzaga, cuius ſumma gratia florebat, adhiberetur. Et hæc quidem à grauiſſimis viris, & fide digniſſimis accepi, eoque minus vereor, ne in hoc breui elogio, à quoquam, vllius vanitatis ac mendacij coarguar. Vt verò ad incœptum redeam, Genuæ, cùm Fliſci, inter quos Lucas ea tempeſtate principem locum tenebat, indies magis atque magis in ſua contumacia & rebellione perſiſterent, ac publicam quietem pluribus modis diuexarent, ſic, vt menſe Nouembri Lucas ipſe, eò fiduciæ, dicam, an temeritatis deuenerit, vt cum ſexaginta equitibus & aliqua pedeſtri manu tumultuariò collecta, quò Reipub. tranquillitatem perturbaret, vſq. ad cœnobium, vulgò D. Spiritus, acceſſerit, de Montferratenſis ac Senatus communi conſenſu & voluntate ſancitum fuit, vt protinus illorum ditio inuaderetur. Proinde ſat iuſto exercitu coacto, Othobonus Spinula, vir, vltra familiæ ſplendorem, bellica virtute inſignis, contra ipſos ablegatus, & paucis pòſt diebus, ipſemet Marchio cum maiori exercitus robore eôdem contendit, adeò vt niſi quorundam optimorum ciuium, quorum animos nulla partium cura premebat, ſed tantummodò publicis malis commouebantur, auctoritas interceſſiſſet, omninò ſummum diſcrimen adituri viderentur. Sed tandem horum opera, conciliatis animis, cum Rep. in gratiam redierunt. His rebus feliciter peractis, ac egeſto quidquid turbidum, Reip. ſtatus videbatur aliquandiu in tranquillo poſitus, niſi fatalis vrbis genius, & Di-

uûm, vt ita dixerim, indignatio, illi diuturnum otium & quietem inuidiſſent, nec illius membra tam longa externorum domeſticorumque armorum ſerie
1411. lacerata, coaleſcere paterentur. Etenim anno eiuſdem æui XI. Montisferrati regulo in ſuam ditionem, vt ibi ſponſalibus ſui filij intereſſet, reuerſo, ſummaque rerum Conrado Carretino Finarij regulo, permiſſa, Genuæ haud multo poſt illius diſceſſum, conſuetarum partium ſtudia cum maximo ciuitatis detrimento recrudeſcere inceperunt. Quippe Orlandus Fulgoſius, qui Romæ aliquandiu ſubſtiterat, vir immodicus gloriæ, inquies animi, ac præferoci ingenio, cognita illius abitione, nihil penitus in mora habuit, quo minus ad vrbem nouo prætextu accederet: ibique cum pleriſque patriciis ac ſenatorij ordinis grauiſſimè expoſtulauit, quòd videlicet ipſe, ac ſui fratres tam iniquè à Senatu acciperentur. deinde modico interiecto tempore, ſub certorum negotiorum ſpecie, profectione Romam verſus ſimulata, vrbeque digreſſus, rectà Clauarum, vbi quamplurimos ſocios & clientes habebat, conceſſit, vt indigenis ad defectionem ſolicitatis, nouos motus in Rep. excitaret: eaque de cauſa ſumma feſtinatione circiter quadringentorum militum delectu habito, cum illis denuò circa finem Aprilis ad vrbem venit, ſeque intra mœnia cœnobij Michaëli ſacri communiens, vniuerſam vrbem ad arma exciuit. Carretus, quem, vti diximus, Marchio ſuum vicarium in vrbe reliquerat, aduerſus has belli concurrentis minas prætorium firmabat, & plerique vtriuſque ordinis ciues, quibus moleſtiſſimum erat, Remp. iterum prioribus calamitatibus inuolui, ad illi ſuppetias ferendum accurrerunt. At Fulgoſius ſuum inceptum audacter ac intrepidè proſecutus, poſtera luce vnà cum Thoma ſuo fratre palatium circumſedit, eo tamen ſucceſſu, vt propugnatoribus ſeſe fortiter ac ſtrenuè gerentibus, ipſe, infectis rebus, in prædictũ cœnobium redierit, quem Carretinus cum valida manu inſecutus, illum facilè oppreſſiſſet, niſi aliquot ciues, queîs nec amor, nec ſtudium in partes, ſuam auctoritatem in eorum gratiam interpoſuiſſent, & impetraſſent, vt ſeditionis auctor, & concitator, vnà cum ſuis ſaluus atq. incolumis vrbe excederet, Fratribus, vſque ad ipſius Marchionis reditum, abeundi, vel manendi data poteſtate. Fulgoſius ex parte maritima digreſſus, atroci tempeſtate repentè coorta, quò ſeſe ab inſtanti periculo ſubtraheret, nauigium littori haud procul Sauona applicuit: & dum ibi deſcenſionem parat, ab indigenis, qui illum, ceu publicæ tranquillitatis perturbatorem, extremè oderant, magno impetu ac furore interfectus fuit.

Albintimilij noua defectio.

Vrbana diſſidia populo Albintimilij anſam atq. occaſionẽ præbuêre, vt peridé fermè tempus, etiam ipſe res nouas moliretur. Nam circiter quinquaginta exules oppidanis coadiutoribus vrbem ingreſſi, omnes promiſcuè, correptis armis, Prætorem, ac nonnullos Genuenſes, qui paulò antè illuc propter peſtem, tunc temporis in vrbe graſſantem, ſeceſſerant, ſtatim captiuos fecerunt, eoſque vt ſe oblato pretio redimerent, coëgerunt. Id vbi primùm Genuę intellectum eſt, nulla mora interpoſita, Senatus conſulto Braſcus Francus, vir ea tempeſtate non obſcuri nominis, cum duobus promptiſſimorum millibus contra ipſos amandatus fuit; ſimulque nonnulla nauigia egrègiè inſtructa, eôdem tranſmiſſa. Ceterùm, rebelles de his apparatibus commonefacti, licet noui militis robore firmati, clàm vrbe egreſſi ſunt, oppidanis ſummoperè veritis, ne iterum ciuitas militari fæuitiæ ac direptioni exponeretur, & idcircò ſeſe Genuenſi Præfecto quamprimùm dedidêre, inque Reip. verba iurarunt; atque ita mox in gratiam recepti. Francus interim, rebus proſperè geſtis, & in vrbe ſat valido præſidio relicto, atq. aliis rebus ritè diſpoſitis & cõſtitutis, necnon milite exauctorato, Genuam plenus gloria &

fama

fama reuerſus eſt. Iiſdem diebus, cùm Galli, vt antea commemorauimus, omnem ſpem recuperandæ Genuæ, non ſine acerbiſſimo animi dolore, abieciſſent, varia municipia & arces Liguſticæ ditionis, quæ adhuc ipſorum præſidio firmabantur, Facino Cani Veronenſium regulo, & Florentinis diuendiderunt: priori quidem, Montaldum, Gauium, ac Palodium, pro quindecim aureorũ millibus; & Florentinis, Ilicenſem turrim, Lunenſem portum, Sarzanellum, & Falcinellũ, pro haud mediocri pecuniarum ſumma, rege ipſo in primis adſtipulante & aſſentiente, tradiderunt. Hoc tractu temporum, nauale bellum in Tarraconenſes propter mutua odia redintegratum, & initium quidem ab ipſis exortum. Hi enim duas onerarias Liguſticas, multis atque opulentis mercibus onuſtas, interceperunt, & indies nihil nõ hoſtiliter auſi, grauiora damna Genuenſibus inferebant, adeò vt poſtremò cum quinq. maioribus nauibus, additis duabus Liguſticis, omni nautico inſtrumẽto, omniq́ue bellico apparatu inſtructis, ad hoc egregiorum bellatorum copia refertis, Chium inſulam continẽter à Liguribus poſſeſſam, inuaſerint, arbitrati, ſe, illam propter ciuiles ſimultates atque diſcordias nullo, vel ſaltem tenui præſidio firmatam inuenturos. Proinde illuc admota claſſe, militeq́ue, ac æneis machinis in terram expoſitis, ad eius expugnationem totis animis & viribus incubuerunt. Ceterùm, inſulares non modò ipſorum conatibus obuiam proceſſere, ſed etiam, vt illos ab incœpto repellerent, eueſtigiò quinque naues, & vnam triremim, ad Mitylenæ regulum ſpectantem, exornarunt. Sub idem fermè tempus, fortè Baptiſta Francus, Luſardus, cuius ſuprà haud raro mentionem fecimus, & Paulus Lercarus, in eam inſulá appulerant, eo animi conſilio, vt illinc Theodoſiam, ceu deſignati conſules ac procuratores, adnauigarent. Et cùm ambo ſingulari prudentia & auctoritate, belliq. gloria præſtarẽt, illis imperium rei naualis, alternatim conceſſere, eoq́ue factum eſt, vt aduerſarij, ea oppugnatione relicta, in Syriam curſum nauigationis flecterẽt, quos Liguſtici præfecti in Alexandriam vſque inſecuti, cum illis aſperrimo & cruentiſſimo prœlio concurrerunt. Et quia fermè pari nauigiorum numero ac robore certabatur, multum diuq́ue incerto ac dubio euentu dimicatum eſt, donec tandem victoria, tribus Aragoniis in poteſtatem redactis, quorum quidem duo erant Genuenſes, ab ipſis paulò antè, vti diximus, intercepta, ad Ligures inclinaret. Huius proſperi ſucceſſus fama, non multò poſt, Genuam perlata, cùm propter rem feliciter geſtam, tum etiam ob naues immẽſi pretij recuperatas, vniuerſam vrbem haud mediocri gaudio & voluptate perfudit. Tali ſtatu, cùm anno eiuſdem ſeculi duodecimo, adhuc Reſpub. ſub Montisferrati dominio & adminiſtratione eſſet, de mutuo ipſius, ac Patrum conſenſu decretum fuit, vt claſſis aduerſus Tarraconenſes inſtrueretur. Quippe qui, recèns, captis tribus Liguſticis nauibus, quæ prorſus vacuæ, in Siciliam, pro comportando frumento, cuius tunc temporis in vrbe ſumma erat caritas & inopia, ſoluerant, populum Genuenſem nouis iniuriis mirum in modum ad iracundiam prouocarant. Et quoniam ea tempeſtate triremes non ita præſtò & ad manus erant, ſumma induſtria & celeritate ſeptem onerariæ expeditæ, nec Senatus alium repellendis tantis hoſtibus magis idoneum Imperatorem, quàm Antonium Auriam, Philippi filium, eſt ratus. In has verò, vltra remiges & nauticos ſocios, ſupra mille ac quingenti lectiſſimi bellatores conſcenderunt. Nauarchus interim, quarto Non. Aprilis, ſecundo ventorum flatu è ſinu Liguſtico ſoluens, primò, Piſanum mare præteruectus, Carpenam, oppidum Ligurno proximum, quod ſe paulò ante Genuenſibus dediderat, ac poſtmodum ab ijſdem deſciuerat, omnibus viribus,

Loca Liguſticæ ditionis à Gallis diuendita.

Naualis cõflictus inter Ligures ac Tarracon.

1412.

vt re-

vt reciperet,allaborauit.Cùm autem oppidanos transegisse cum Florentinis, secq; nec cohortationibus,nec etiã promissis,licet amplissimis,quicquã omninò proficere animaduerteret, ad vim animum conuertit; & mox, milite in continentem exposito, magno clamore atq.impetu oppugnationem aggressus est. Oppidani, licet hostiles conatus aliquandiu fortiter ac strenuè repulissent, Præfectus tamen, amplius quingentis ex aduersa parte interfectis, victoria potitus est; & duobus ac viginti, quò huiusmodi exemplo ceteris pauorem incuteret, patibulo affixis, validoque præsidio ad eius loci tutelam & defensionem relicto, & turribus portus Pisani nequicquam tentatis, in Orientem, quò etiam Aragonios cum plerisque nauigiis profectos intellexerat, nauigationem instituit. Verùm ipsi de hostis aduentu certiores facti, commutato nauigationis cursu, Barchinonem versus suam profectionem direxerunt; quorum itinere, Auria, qui iam Methonem vsque peruenerat,per myoparonẽ cognito,eos celerrimè insecutus est; tametsi nunquam assequi potuerit.At in reditu, cùm in portu Syracusano duas naues Aragonias,ad anchoras subsistentes,fortè inuenisset, illas statim incendit,moxq; in Sardiniam delatus,& Calari,quem locum paulò antè sui iuris ac potestatis fecerant,classiariis in continentem expositis, ibi etiam pleraque hostilia nauigia cõbussit, & plurima eius insulæ oppida ac municipia,quæ ipsi, Genuensibus domestico & ciuili bello implicitis,ademerant, recuperauit. Deinde Barchinonem vsque præteruectus, cùm illos suas naues præ metu in terram subduxisse, ac sibi nullam dimicandi facultatem dari conspiceret, Genuam victor,multis spoliis onustus, partaque ingenti gloria, remigrauit. Cui Respub., quòd de patria tam bene meritus esset, vtque ceteri hoc exemplo ad præclara facinora indies magis magisque incitarentur, multa priuilegia & immunitates concessit. Paucorum dierum interiectu, Martino Tarraconensium rege, è viuis excedente, indutiæ inter Ligures, ac Ferdinandum, Ioannis regis Castellæ filium, necnon regis Henrici fratrem, qui Martino in regno Siciliæ & Aragonio succesisit, de mutua vtriusque partis voluntate ad quinquennium transactæ, moxque arma ad eorum locorum, quæ in manus populi Florentini deuenerant, conuersa, primoque portus Lunaris mari terraque circumsessus: sed propter acrem defensorum vim, infectis rebus, illinc discesserunt; hisque aduersus oppidanos Ericis, directis, eius arx opera cuiusdam præsidiarij militis, breui spatio recepta. Suprà enarrauimus, Ligurnum oppidum vnà cum ipso portu eiusdem nominis, haud procul ab Arni ostio situm, & à nonnullis antiquitus Labronem dictum, Bonciarti opera & industria Genuensibus cessisse. Porrò huius defensioni Baptista Montaldus cum sat valida præsidiariorũ manu præerat, è quibus quidam Genuensis miles plebeius,ac Gibellini nominis, cùm fortè arcana & infida consilia cum Florentinis iniuisse deprehenderetur, his patefactis,captus fuit, & iussu Montaldi laqueo suspensus. Per idem æui spatium, Thomas de Comitibus, Nouio oriundus, qui Capriatũ per multos annos iam possederat,opera quorundam municipalium vnà cum oppido in Genuensium manus ac potestatem deuenit. Coruarum itidem, quod à Rep. desciuerat, & in Florentinos mirum in modum propendere videbatur, pridie Non. Augusti,ad pristinam fidem atq. obsequium rediit. Et mense Octobri proximo, quidam Comes Siculus, Altales Peralta nomine,Patribus suffragantibus,Genuensis Prætur̃e honore insignitus fuit. At sub initium anni eius sæculi tertij decimi,ne in vrbe nouus annus absque nouis rebus inchoaretur, Montisferrati regulo adhuc absente, nouarum seditionum semina exorta, & in primis quidem Sauonæ, vbi, sicuti etiam in plerisque locis

Antonius Auria victor Genuã reuertitur.

1413.

orã

oræ maritimæ, Auriarum ac Spinularum ſtudia indies magis atque magis repullularunt. quibus ſanè vt quamprimùm obuiam iretur, illùc, Senatus decreto, Georgius Adurnius cum ducentis armatis, Genua miſſus fuit: à cuius diſceſſu Fulgoſij nominis præcipui auctores, nullarum occaſionum ſegnes, magnas turbas in vrbe dederunt: ad quas quidem reprimendas, Carretus, tunc, vti diximus, Genuæ Præfectus, centum ex ſuis præſidiariis negotium dedit, qui Thomam Fulgoſium, earum partium ea tempeſtate facilè principem, in palatium deducerent. quod cùm ipſe omninò detrectaret, ac milites vim adhiberent, vt vel inuitum eò protraherent; populus in eius gratiam ſublato clamore, ſtatim ad arma cucurrit, adeò vt per varia vrbis loca ingenti rumore ac ſtrepitu excitato, ipſi Fulgoſium in ſuis ædibus intactum reliquerint. Præſes futuri ambiguus, & magis quid vitaret, quàm cui fideret, certus, quamprimùm curia digreſſus eſt, eaq. mox ab effreni & inſana vulgi multitudine, ipſo Fulgoſio nequicquam reclamante, expugnata atque direpta. Mæſta ciuitate ac multiplici pauore circumfuſa, & in arma ciuilia ruente, Patres cæteriq́ue ordines nihil magis conducere arbitrati ſunt, quàm vt excuſſo externi Principis iugo, patriam in veterem libertatem aſſererent, ſimulq́ue ſtatum Reipub. corrigerent ac emendarent. Proinde coacto Senatu, habitiſq́ue de more ſuffragiis, poſt varias multorum diſceptationes atque ſententias, tandem ea pars vicit, vt nempè octo ciues in nullas partes tranſgreſſi, qui nouam regiminis formam conſtituerent, deſignarentur. Et quia non parum ſibi propter hanc defectionem à Principe Montisferrati, qui Sauonam conceſſerat, vt ibi ſua auctoritate exortas ſeditiones compeſceret, metuebant; vltra iſtos, quos diximus, quatuor inſuper, inter quos fuit etiam Thomas Fulgoſius, cuius proximè mentionem habuimus, renuntiati: quorum præcipua & potiſſima cura eſſet, quæ ad belli gerendi, ſi quod fortè ingrueret, adminiſtrationem pertinerent, ſedulò ac diligenter proſpicere. Hoc Senatus conſulto publicato, cùm exorti motus maiori ex parte ſedarentur, circiter trecentorum ciuium Senatus, quorum calculis integra & abſoluta Reip. ratio & forma conſtitueretur, in vnum coaluit, à quo tandem iterum conſueta Principatus & Decurionum electio de veteri more in vſum reuocata: eaq́ue ſancitum eſt, vt nobiles à ſupremo Magiſtratu excluſi, tantummodò publica munia & dignitates cum illis ex æquo partirentur. Prætereà, cùm ad externorum Principum ſeruitia euitanda, tum etiam vt nouis rectoribus omnis anſa & occaſio præcideretur, ne ſibi in poſterum vllam tyrannidem aſtruerent; de cõmuni omnium Patrum atque ordinum ſuffragatione decretum fuit, vt arx Caſtelleti, quæ Genuenſibus ceſſerat, funditus excideretur. His rebus ita peractis & conſtitutis, nihil iam planè aliud ſupererat, niſi vt pro Reipub. quiete ac ſecuritate nouus Princeps crearetur: in quo ſanè ob multorum competitorum ambitum & æmulationem, licet maior & potior pars in Georgium Adurnium, nondum Sauona reuerſum, mirificè inclinaret, diuerſis ſententiis decertabatur. Vbi verò is primùm ad vrbẽ rediit, tantus, propter ipſius egregia merita, & præclaras animi corporiſq́ue dotes, omnium ordinum, & vrbanæ multitudinis concurſus extitit, vt cùm octo, quos diximus, ciuitatis rectores inuiſeret, ipſi eodem temporis articulo amplius mille quadringenti homines armati ſeſe comites adiungerent, & ſinguli, ſublatis vocibus, maximoq́ue applauſu, ſupremam dignitatem in eum deferendam eſſe concorditer dicebant: eoq́ue Senatus magis magiſq́ue commotus, illum ſexto Cal. April. Ducem ac Principem renuntiauit, & deinde ſolitis cærimonijs in hoc ampliſſimi honoris titulo ac faſtigio confirmauit. Porrò huius noui Principis creatio-

Genuæ popularis tumultus.

Prætorium à plebe direptum.

Genua deficit à Marchione Montisferratenſi.

Georgius Adurnius magno applauſu Princeps renuntiatur.

creatione vniuersa ciuitas summa & incredibili quadam lætitia & congratulatione perfusa est, & in eius rei memoriam, illius electionis dies annuo & sacro anniuersario sollemniter recoli ac celebrari placuit. Verùm enimuerò neminem ferè latet, qui vel mediocriter de optimo administrationis statu institutus, omnes illas ciuitates plerumque in summum discrimen adduci, quæ nullum certum gubernationis genus secutæ, modò in hanc, modò in illam administrationis formam nullis certis consiliis delapsæ, præcipitantur. Fit enim, vt dum nullam firmam Reipub. formam amplectuntur, non secus ac destitutæ duce & rectore, modò in libertatem, modò in tetram seruitutẽ incertis casibus prouoluantur, adeò vt postquam semel libertate exciderint, & seruitutis iugo obnoxiæ factæ fuerint, ægrè sese, licet recognitis erroribus, & adhibitis sanioribus ac salutaribus consiliis, à tam graui lapsu & labyrintho extricare, vel expedire possint. Genuæ ob easdem causas, vbi omnia administrationis genera, cum externa, tum propria & domestica non semel experti essent, iterum in eam, sicuti proximè demonstratum est, Principatus introductus. Proinde Montisferrati regulo, qui iam fermè ad quadriennium Liguſtico imperio potitus fuerat, Reipub. gubernatione, vti diximus, abdicato, simulque Georgio Adurnio, admirabili omnium consensu, præcipuo auctoritatis gradu insignito, ciuitas suam pristinam dignitatem atq. otium, maiori ex parte recuperasse videbatur: summoq. studio atq. animi ardore, qui sub alicuius noui regiminis initiũ plerumq. adhiberi consueuit, vnanimiter allaboratum est, vt Marchioni deinceps nihil omnino iuris in Liguſtica ditione relinqueretur, ita vt cùm is non obscurè intelligeret, arces ac munitiones, quæ adhuc penes se erant, non citra maximas difficultates atque impensas retineri posse, vltrò illis, prius sibi ex mutuo fœdere & conuentione quinque ac viginti nummûm aureorum millibus in expedita ac præsenti pecunia connumeratis, cesserit. Iam verò soli Florentini supererant, quibus cum, tandem mitigatis placatisque animis, in mutuam gratiam & concordiam rediretur. Hi namq., Pisis nuper suæ ditioni adiunctis, Etruscum imperium in Liguſticos fines proferre modis omnibus annitebantur, & compluribus municipiis atque oppidis, in ora Luniana occupatis, enixè dabant operam, vt etiam Ligurnum reciperent. Quapropter, ipsius Principis ac Senatus consulto, Genua Baptista Montaldus, vir domi militiæq. clarus, Petrasanctam orator missus, qui de rebus componendis sedulò cum illis ageret, ibique Pacificationis negotium ad multos dies fuit extractum, donec tandem, Lucæ, in quam vrbem de mutua consensione legati & procuratores vtrimque conuenerant, certis quibusdam conditionibus inter se pepigere, & in primis quidem, vt Florentini, nulla per id tempus, sicuti quorundam Annales perhibent, Ligurni mentione facta, portum Lunensem, Ericis turrim, Falcinellum, & Sarzanellam, oppidum non procul à ciuitate Sarzana, in alto colle situm, & à Castrucio Lucensium regulo ædificatum, deinde à Petro Fulgosio Genuensium Principe quàm egregiè munitũ, Liguribus restituerent. His rebus feliciter absolutis, Patrum decreto ad Sigismundum, Caroli quarti filium, Venceslai fratrem, recèns à septẽuiris Germanis Cæsarem designatum, Benedictus Buccanigra Albintimilij Antistes, Thomas Pancianus vir equestri dignitate, Nicolaus Spinula ciuilis Pontificiique iurisperitus, & Franciscus Iustinianus, oratores amandati, qui ab eo humanissimè simul ac honorificè excepti, quæcumque publico nomine petierant, firma rataque habuerunt: atque ita breui pòst, voti compotes domum reuersi. Inter cetera verò, ab ipso Cæsare impetrarunt, vt Resp. ab omni obligatione ac iure, quod sibi cum

Gallia-

Galliarum rege hactenus intercederet, absoluta, penitus libera & immunis remaneret. Iisdem fermè diebus, de mutua Senatus suffragatione, duodecim, quos vocãt, Reformatores, partim ex Aristocratia, partim etiam ex Democratia, omnes Gibellinæ factionis, renuntiati; quorum consilio & auctoritate, omnia Reip. instituta, & veteres constitutiones, in antiquum morem atque vsum reuocarentur. Horum autem nomina fuêre; Leonardus Catáneus, iuris peritia insignis, Lucianus Spinula, Elianus Centurio, Blaseus Saluagus, Franciscus Auria, Perciuales Viualdus, Ioannes Francus Lusardus, Benedictus Valditarus, Iacobus Iustinianus, Antonius Rebufius, Antonius Mulasana, & Martinus Bandinus. Hi, vltra pleraque alia, sanxêre, vt deinceps, antiquatis veteribus statutis, nouo quodam electionis genere is tantũm Princeps renuntiaretur, qui Gibellina, simulque popularia studia profiteretur atque protegeret. In vrbe interim, pro labore desidia; pro continentia & æquitate, libido atque superbia inuaserant; eoq. factum est, vt nobilium adolescentum animi, segni otio, socordiæ & inanibus ac perniciosis voluptatibus dediti, omne rei militaris studium & gloriam exuerent. Proinde summa industria à Patribus procuratum est, vt, quò in illis iam pristinus bellicæ disciplinæ ordo ac splendor excitaretur, sagittis iaculisque, ac ceteris missilibus instrumentis, quibus in bello vti mortales consueuerunt, amplis etiam præmiis victori propositis, continuè exercerentur, adeò vt Respub. in nonnulla prioris formæ suique veteris decoris vestigia iam postliminiò rediisse videretur. Inter hæc, decimoseptimo Cal. Nouemb. Resp. à Ludouico Cane, Veronensium regulo, Gauium, Ligusticæ oræ municipium, pro decem aureorum millibus coëmit, vel potius redemit. Sub idem fermè tempus, cùm Sigismũdus Cæsar, cuius proximè meminimus, emensis Alpibus, in Galliam Cisalpinam profectus esset, Genuenses ad eum, tunc Laudæ Pompeiæ subsistentem, oratores miserunt, nempe Baptistam Cicadã, clarissimũ ea ætate legum interpretẽ, Ribellam Grimaldũ, Franciscũ Auriam, Iacobum Adurnium Principis filium, Nicolaũ Iudicẽ, Petrũ Francũ, & Baptistam Montaldum. Quæ sanè legatio, vti fuit grauis ac splendida, ita etiam ipsi Cæsari supramodum grata & iucunda extitit. Subsecutus annus, eodem Principe, ac Felicino Alamano, Perusia oriundo, Prætore, ob innouatas simultates & ciuilia bella, grauibus vulneribus Remp. afflixit, multáque clade insignitus fuit, initio à Guarcis, inter quos Isnardus ea tempestate facilè principem locum obtinebat, exorto. Hic enim propter insitum odium in Adurniam familiam, ipsum Adurnium supremo Magistratu potiri iniquissimo animo ferebat. Proinde in oppido Casaregio, ceterisque locis adiacentibus, mense Iunio, non temnenda manu collecta, de improuisò armatus in vrbem introiuit, eo tamen successu, vt breui pòst, ab Adurnio milite repulsus, terga verteret, & susceptam expeditionem turpiter deserere coactus fuerit. Hæc subita & inopinata commotio, cùm Reip. status nondum plenè emendatus atque ordinatus esset, turbidis miscendis seditionibus ad nouas res moliendas aditum atque occasionem præbuit, vnde postea mense Decembri eiusdem anni, pernicioſissimum illud ac exitiabile bellum, vulgò Medium appellatum, non minùs patriæ miserum & luctuosum, quàm reliqua superiora extitissent, Baptista Montaldo & Brasco Franco illius præcipuis auctoribus, fluxit ac dimanauit. Hi namque haud minori odio, quàm Isnardus, ac reliqui eius familiæ, in Adurnium flagrantes, & propter huius, qui nonnullorum ciuium interuentu cum ipso Principe in gratiam redierat, sic tamen vt sese per aliquot menses in Etruria contineret, absentiam, in haud mediocrem potiundi principatus spem ac fiduciam erecti, mense De-

1414.

Bellum quod vocant Medium, Genuæ exitiosum.

cembri multo iam noctis compluribus ſociis atque clientibus ſtipati, populi nomen, per vias & compita, ſublato clamore ſæpius ingeminarunt. Ad eam vocem vniuerſis, cauſa eius ſeditionis, penitus ignorata, mirum in modum exterritis, atque animo conſternatis, Adurnij familiaribus ac ſtudioſis quàm maximè expedire viſum fuit, vt ſtatim plebs ad ſonitum campani æris D. Syri exciretur, adeò, vt non modò Adurnij nominis fautores, verum etiam complures ex primoribus ipſius populi, nec non plerique è Iuſtiniana familia, Clemens Promontorius, Thomas Fulgoſius, vnà cum ſuis fratribus & pleriſque aliis patricij ac Senatorij ordinis, quos Guelfa ſtudia implicitos tenebant, ibi armati ad opem ac ſuppetias ferendum, præſtò adfuerint. At ex Spinulis plerique in priorum ſtudia tranſierunt, ita vt inter ipſos, & aduerſarios, qui ex æde ſancti Syri eruperant, in foro D. Lucæ, inuicem, dubio atque ancipiti prœlio, & ad multas horas producto, manus conſererent, donec tandem illud nox dirimeret. At proximo die, obſcuro adhuc certæ lucis, multo ſæuius atque atrocius certamen inſtauratum, veteraque odia & mutuæ contentiones ac diſſidia recruduerunt, ſic vt non modò aduerſus Adurnios, verùm etiam promiſcuè inter omnes ciues ob priuatas ſimultates ſummo impetu & vociferatione ad arma concurſum fuerit. Et Spinulis quidem ac Montaldis, Viualdi, Grilli, Negrones, Imperiales, Marij, & complures popularium ſtudiorum fautores, ſeſe aggregarunt. Auriæ verò, & Buccanigræ, tunc temporis in nullas partes tranſgreſſi. Quare, animis in mutua & internecina odia ſupramodum exaſperatis, iuxtaq. in propria & domeſtica viſcera ruentibus, ſubinde in multis ſemitis & ciuitatis regionibus, baliſtis, ſaxis, ignitis miſſilibus, æneis tormentis, aliiſque militaribus machinis, inter ſe acerrimè dimicabant, & per vrbem nihil planè aliud exaudiebatur, præter armorum crepitum, eiulatus & miſerabiles gemitus: omniaq. ciuili cruore ac cæde immiſcebantur. Spinulæ ſeſe in turri Antonij Spinulæ D. Lucæ fano contigua, præmuniuerant, in eaque pontem, vnde ad alias ædes in plateæ frontiſpicio ſitas, tranſitus dabatur, conſtruxerant, multisque vicis & angiportis ibi conterminis, præoccupatis, ſingulis propemodum horis, cum hoſte, qui etiam ſeſe in iiſdem confiniis circumſepiuerat, armis contendebant, omnique magiſtratus metu depoſito, ſimulq. vniuerſo pietatis & cognationis iure perfracto, veſana quadam rabie ac furore perciti, parens (horreſcit animus referre) in filium, frater in fratrem, & amiciſſimus quiſque in alium, antea ſibi arctiſſimo amicitiæ vinculo coniunctum, deſæuiebat. Celeberrimos auctores habeo, qui aſſerant, prœlio, quo apud Ianiculum aduerſum Cinnam pugnatum eſt, Pompeianum militem, fratrẽ ſuum, dein cognito errore, ſeipſum interfeciſſe; tanto acrior apud maiores, ſicut virtutibus gloria, ita flagitiis pœnitentia fuit: ſed hîc præcipuis quibuſque & cariſſimis interemptis, hoc ſibi potius laudi aſcribebant: quod ſanè eò deteſtabilius, quò ſinceriorem diuini Numinis cultum profeſſi, nihil omninò præter vacuum atque inane nomen illius retinebant. Et ſi verò plerique ciues, nullis ſtudiis cõtaminati, enixè dabant operam, vt tandem, redintegratis animis, mutuam vnionem & charitatem induerent; numquam tamen fieri potuit, vt, licet interdum aliquæ indutiæ tranſigerentur, vlla pax & concordia, per id quidem tempus, coaleſceret, adeò vt quamplurimis opificibus varij generis eo potiſſimum nomine ſimul in vnum confluentibus, Adurnio aſſentiente, octo ex illorum numero deſignati fuerint, quibus ea cura impenderet. Hi ergo, vt Montaldi ac Thomæ Fulgoſij effrenæ ambitioni animique impotentiæ aliqua ex parte ſatisfacerent, conſentientibus æmulis, in hanc ſententiam cõuenêre, vt nimirum

ipſi

ipſi duo, Adurnio ſuprema dignitate abdicato, Rempub. capeſſerent. Huic decreto, Princeps, quò publicæ tranquillitati conſuleret, facilè acquieuiſſet, niſi ſtatim ipſius liberi ac nepotes, auidi potentiæ ac iuuenili ætate feruidi, ſummis viribus reclamaſſent, ita ſanè, vt iterum diſtrictis mucronibus, omnia fœdo cruore miſcerentur: & proximo die, qui incidit in Cal. Ian., quamplurima ædificia ſubito incendio perierũt. Igitur ciuitate ad priores calamitates reuerſa, nullus ſanioribus conſiliis locus relinquebatur, & gliſcente certamine, omnia rapinis, cædibus, ac domorum euerſionibus patebant, donec tandem anno eiuſdem ſæculi quintodecimo, indutiæ inter ipſos ad aliquot dies pactæ. quo quidem tempore nihil aliud vtrimque procuratum eſt, quàm vt externa auxilia ex variis regionibus accerſerentur, breuique ex Inſubria amplius trecenti equites pro Adurnio, & pro aduerſariis ex Montis ferrati ditione haud exigua manus ad vrbem venit. quarum virium acceſſione ſe quiſque ad nouas clades inferendas præparabant. Interim Adurnius, quò ſeipſum ab hoſtili metu ac periculo eximeret, peractis indutiis, inermibus iniunxit, vt ſinguli ſeſe in ſuis laribus continerent, & confeſtim ad ictum campani æris, ſuas vires in hoſtem, qui totam molem ac robur ſuæ aciei in domibus Nicolai Spinulæ iuxta mare poſitis, collocarant, eduxit; ibique ad integrum diem multo mutuoque certatum eſt ſanguine, eo tandem exitu, vt Adurnij, improſpera fortuna vſi, illinc recedere cogerentur. In hoc triſtiſſimo, & planè luctuoſo Reip. ſtatu, complures ciues neutrarum partium, & inter ipſos, etiam Fliſci, qui per id tempus, in hoc interno & pluſquam ciuili bello, nullis ſtudiis ſeſe immiſcuerãt, ſua auctoritate interpoſita, omni ope annixi ſunt, vt tam acribus diſſidiis ac ſimultatibus è medio ſublatis, tandem aliqua ratio componendarum rerum iniretur. atque idem ab his qui erant ſacri Pontificijque iuris, ſtudiosè procuratum; eaque de cauſa paſſim ſupplicationes ad Deorum puluinaria decretæ, ac publica ieiunia indicta. Verùm, hæc omnia nihil prorſus ad pacem conficiendam, ponderis ac momenti attulerunt, ita vt breui ſpatio interiecto, ad conſueta iurgia, exque his continuò ad arma recurſum fuerit. eoq. progreſſa eſt furioſorum hominum ſeditio atque inſania, vt Non. Febr. in foro, vulgò Piccapetra, quinque palatia cum publico veſtibulo atque atrio immaniter conflagrarint. & cùm poſtmodum ſæpius in variis partibus ciuitatis publicum ferrum diſtringeretur, multo maiora incẽdia & ſtrages ſubſecutæ, adeò mediusfidius, vt cùm fermè nihil iam aliud, præter omnia extrema impenderent, tres præcipui ordinis viri, nempè Barnabas Guanus, iuris prudentia clarus, Iacobus Iuſtinianus, & Antonius Auria, omnes, præter generis amplitudinem, ſingulari prudentia, & conſilij grauitate præſtantes, quos hactenus nulla ſtudia implicitos tenuerant, patriæ vicem commiſerati, cunctas rationes ſecum iniuerint, quibus tantum incendium extinguerent, aut ſaltem aliqua ex parte mitigarent. Cùm igitur ipſi in ædem Dominico ſacram, magna itidem vulgi & diuerſi ordinis frequentia ſubſequente, conuenirent, vniuerſi ac ſinguli propter eximiam auctoritatem, qua promiſcuè apud omnes pollebant, auidiſſimè illorum cõſilium & ſententiam præſtolabantur: hique de vnanimi eorum qui aderant, conſenſu, nouem ciues præcipuæ integritatis ac nominis deſignarunt, quorum arbitrio mutuæ lites & controuerſiæ decidérentur. tantoque ſtudio & induſtria ab ipſis elaboratum fuit, vt, ſingulis horum decreto adſtipulantibus, tandem vtrimque pepigerint, & mox, turribus, ac etiam Caſtelleti arce nunquam hactenus euerſa, in manus trium ciuium neutri parti addictorum, traditis, ciuitas tot malis conflictata, emergere ac reſpirare incepit. Quippè obſeptis viis recluſis, ad mutua &

1415.

consueta cõmercia iamdudum intermissa, redierunt. Et quoniam Adurnio, ex horum statuto promulgato, per vnius mẽsis spatium adhuc in Principatu remanendi facultas permittebatur, de nouo Principe substituendo nihil tunc tẽporis peractum. Vbi verò id tempus effluxit, cùm ipse, vtpotè mitis ingenio & natura, horum decretis haud grauatè morem gereret, Senatus viciſſim ad testificandum animi gratitudinem ac beneuolentiã, illum, prẽter quàm quòd ab omnibus publicis portoriis & vectigalibus in posterũ perpetuò immunem ac liberũ pronuntiarit, annuo trecentorũ aureorum stipendio donauit, simulq. annum Cõsulari dignitate, vt fungeretur, concessit. Adurnio, suprema potestate vltrò cedente, S.C. sancitum fuit, vt Campofulgosius & Iacobus Iustinianus trimestri spatio Reip. sub Priorum titulo præessent. Ad hæc, partim ob prædictarum conuentionum obseruationem, partim ad seditiosorum ac turbidorum hominum insolentiam reprimendam, ducenti milites præsidiarij sub Iacobi Suprani præfectura constituti: atque ita demum exorti motus suppressi & consopiti. Longum autem foret, commemorare, quanta malorũ ilias ex hoc atroci & pernicioſiſſimo bello Reip. prouenerit, & quantum ciuilis sanguinis effusum, ita vt præter innumeros, vario mortis genere contrucidatos, amplius vndeviginti ac centum ex suprema nobilitate, ac inter ipsos, etiam complures senatorij ordinis, ex quorum quidem nota Melchior Gentilis, Nicolaus Auria, Ioannes Spinula, Carolus Adurnius, Hugo Iustinianus, & Marcus Strata, extitêre, desiderati fuerunt. At palatia, vt diuersa priuatorum hominum ædificia domosque omittam, diuersis vicibus exusta, atq. incensa, supra centũ quadraginta sex annumerata. Hanc funestiſſimam cladẽ præcessit mense Octobri maxima inundatio, & horribilis tempestas; qua sanè factum est, vt quatuor grandiores naues portu in ipso perierint. In hoc rerum tractu, Fulgosius, & Iacobus Iustinianus, rebus gerendis admoti, magna clientum & amicorum frequentia subnixi, prætorium adiêre, vt Reip. gubernationem ad tempus capesserent, tertiaque hora eiusdem diei à Meridie, Adurnius, palatio digressus, & cum Ducalibus insignibus atq. ornamentis sollemni pompa per vrbem, prætoriarum cohortium manipulis constipatus, & decurionibus, ac plerisque aliis supremi ordinis ciuibus eum concomitantibus, obequitãs, cùm ad suas ædes peruenisset, in earum ingressu Principali dignitate sese abdicauit. Paucis pòst diebus, per duos illos, quos diximus, Priores, Senatus octingentorum ciuiũ tàm Guelfi ac Gibellini nominis, quàm nobilium ac popularium virorum, coactus, vt, habitis de more comitiis, nouus Princeps designaretur. Etsi verò ad hoc supremi honoris fastigium complures cùm opibus, tum natalibus florentes, flagrantiſſimis votis inhiarent; nihilominus Thomas Fulgosius, vir laudis gloriæque cupientiſſimus, eam præ ceteris ambiebat, eoque magis se illam adepturum sperabat, quò vulgi studia in se conuersa, ipsumq. Adurniũ viribus, & potentia sibi longè imparem ac inferiorem esse, haud sanè obscurè intelligebat, & propterea hoc vnum in primis anxiè contenderat, vt nempè ciuiles altercationes atque odia indies magis magisque alerentur, quò deinde Reipub. status crebriori emendatione indigeret, perque ipsos suffragatores occultè dabat operam, vt aliquis tenuis fortunæ, ac exiguæ auctoritatis, ad principatum proueheretur, sicuti planè contigit. Quippe Senatus publica suffragatione Barnabas Guanus, vir, cui nulla partium cura, sed patriæ dumtaxat amantiſſimus, iuxta nouas sanctiones ac instituta, VIII. Cal. Apr. Princeps renũtiatus fuit: quod sanè vniuersam vrbem propter ipsius egregias dotes haud mediocri lætitia & voluptate perfudit. Hic, vt præclarum aliquod suæ existimationis de se passim conceptæ, specimen ac testi-

Quanta cladis Reip. illata propter ciuiles simultates.

Barnabas Guanus ad principatum prouectus.

ac teſtimonium publicè ederet, ſuamque auctoritatem in poſterum magis conſtabiliret, ſub initium ſui principatus, quendam ex Proceribus Ducis Sabaudiæ, qui in ſpeciem aliorum negotiorum bis ad vrbem profectus, cum pleriſque ſupremi ordinis ac nobilitatis viris clandeſtina conſilia inierat, quò illam Cęſaris, aut ſui Principis imperio ſubijceret, ea potiſſimum ſpe inductus, vt ipſemet, hoc impetrato, Reipub. adminiſtrationi præficeretur, capitis damnauit. Præterea, in ſingulis ſuis actionibus ſingularem quandam pietatem, vitæque ſanctimoniã præ ſe ferebat, & nihil omnino prius atque antiquius habere videbatur, quàm vt Liguſticam ditionem tranquillè ac pacificè gubernaret ac moderaretur. Verùm, haud ſanè in longum quies data. Siquidem exiguo temporis ſpatio interiecto, nonnulli, conterminarum vallium indigenæ, res nouas moliti, reliquos ſubinde ad defectionem trahebant. Hæc vbi Genuæ cognita, eueſtigio ad illorum conatus inhibendum, Gregorius Guanus, præſidiariarum cohortium præfectus, contra eos amandatus; qui paucis pòſt diebus, infecto negotio, ac tribus ex ſuis amiſſis, domum rediit. At Princeps veritus, ne Reſpub. horum turbidis motibus aliquod inſigne detrimentum acciperet, Thomam Fulgoſium, virum longè maiori auctoritate præſtantem, cum expedita manu aduerſus rebelles miſit. Huius diſceſſu, quidam ciues ſeditioſi, ac ipſius Fulgoſij æmuli, falſis calumniis & delationibus illum Principi quàm maximè ſuſpectum reddidêre, ne ſcilicet in eũ conſpiraſſet: iſque horum verbis magis credulus, quàm par fuit, ſtatim ſeſe, licet inuitus id facere videretur, pro ſua tutela & ſecuritate nouo præſidio firmauit: eoque factum eſt, vt breui Principatu excideret, & Fulgoſius, quod præcipuè in optatis habuerat, obtineret. Hinc enim anſam atque occaſionem arripuit, vt poſtquam externis motibus repreſſis, ad vrbem rediiſſet, cum ſuis amicis & clientibus præter cætera non parum conquereretur, quòd Princeps ſeſe maiori potentia & viribus communiuiſſet, & mox, Principi nulla relatione facta eorum quæ foris geſſiſſet, quin etiam ipſo penitus inſalutato, vrbe digreſſus, Georgium Adurnium, eo tempore in villa, vulgò Cariniana, priuatam vitam degentem, adiuit, & ſecum in colloquium veniens, multis verbis, licet in animis prauè affectis, & nouandarum rerum percupidis, haud magna & multa perſuaſione opus ſit, in Guanum inuectus, variis rationibus oſtendit, neutiquam Reipub. expedire, vt ipſe diutius in principatu perſiſteret. Hinc enim fieri, vt ambo omni ſua auctoritate & nominis exiſtimatione prorſus excideret, ideoque maturandum, priuſquam is deinceps ſuum Principatum maioribus munimentis conſtiparet. Quocirca initis conſiliis, ambo de vnanimi voluntate illum armis opprimere decreuerunt, ſummaque celeritate vnà cum his qui à ſuis partibus ſtabant, vrbem tertio Cal. Iulij ingreſſi, & compluribus eius locis occupatis, quinto Non. eiuſdem menſis cum Guanis militibus congreſſi ſunt, eo ſanè euentu, vt cùm ipſi bellatorum numero ac robore minus valerent, prætorium fœderatis reliquerint, & Princeps per ſecretam eius portam occultè aufugiens, ſtatim ſupremo magiſtratu abierit. Hæc ſubita & inopinata rerum commutatio iſtorum æmulos, ac reliquos ciues publicæ tranquillitatis amantes, nulliſq; ſtudiis addictos, mirum in modũ offendit, cùm præſertim ſummoperè vererentur, ne Reſp. in priſtina odia & calamitates relaberetur: At Baptiſta Montaldus & Iſnardus Guarcus, præcipui partium duces, ſibi non parum ab his quos diximus, metuentes, confeſtim vrbe exceſſerunt, & alter quidem Vernatiam, alter verò in vallem Scriuiam ſe recepit. Fulgoſius interim, curia potitus, nihil prius habuit, quàm vt Principatum aſſequeretur. in quo ſanè cùm propter mitem ac

facilem ipsius Adurnij naturam atque ingenium, tum etiam ob vulgi semper nouis rebus studentis, leuitatem & inconstantiam, haud magnam difficultatem adinuenit. Quippè statim ab vniuersa plebe, Fulgosij nomine, sublatis multis vocibus, subinde inclamato, ipse, licet huic rei præ modestia obnitens, repugnasset, sustinentium humeris vibratus, in Ducale solium delatus fuit, ac proximo die trecentorum ciuium suffragatione, ad æris sonitum, ceteriscque publicis lætitiæ signis, & faustis acclamationibus, Princeps renuntiatus, eique, propter immensas opes atque potentiam, qua florebat, nulla prorsus conditio, vti reliquis Ducibus fieri consueuerat, præscripta. Fulgosio ad principatum prouecto, à suis fratribus & clientibus, pleraque per vrbem ludicra oblectamenta exhibita, variisque musices instrumentis atque concentibus vexilla Fulgosiæ stirpis erecta, eiusque familiæ nomen per compita & plateas ciuitatis cum maximo applausu & gaudio sæpius ingeminatum fuit. Post hæc, de more creati sunt octo regionum Præfecti, (vulgò Ancianos vocant) tam ex Patriciorũ & popularium, quàm Gibellini & Guelfi nominis ordine ac cœtu, ex æquo distributi, & Baptista Fulgosius Principis frater, vtrique oræ maritimæ cum imperio præpositus, adeò vt Resp. post tam multas conuersiones, iterum ad pristinam quietem atque otium, tanquam postliminiò rediisse videretur. Ceterùm Fulgosius, quò sese in suprema dignitate, à se tantoperè expetita, indies magis atq. magis constabiliret, vtq. sibi in primis plebem aliquo beneficio deuinciret, illam pluribus oneribus & immunitatibus leuauit, ac pleraq. alia in publicũ emolumentũ & vtilitatem peregit, vrbemq. innumeris calamitatum procellis ac fluctibus vix eluctantem, publicis variisq. oblectamentis exhilarare studuit. Cùm enim sub initium proximi anni, nempe eiusdem æui sextidecimi, Odo Lusinianus, Cyprij regis frater, Genuam appulisset, præter hastiludia, & reliqua huius generis spectacula, illum octauo Idus Febr. in maiori atrio, splendidissimo, vereque regio conuiuio excepit, cui amplius octingentæ matronæ ac virgines patricij generis, ditissimo cultu habituque ornatæ, interfuerunt. Ad hæc, nonnulla Marchionum Malaspinæ oppida sub varia specie Ligustico imperio adiecit. Et quia publicum ærarium ob perpessas clades maiori ex parte exhaustum erat, ipsaque Resp. ob immanes ac multiplices sumptus quos fecerat, multum æris alieni contraxerat, vt salis coëmptionem impediret, supra sexaginta nummûm aureorum millia, quæ argenti summa partim ex suis priuatis facultatibus, partim verò à Senatu suppeditatis, cõflata est, in præsenti ac expedita pecunia deprompsit: quod sanè illi maximam laudem & gratiam promiscuè apud omnes conciliauit. Postquam verò sese domi satis communitum animaduerteret, nihil reliqui ad summam diligentiam fecit, quò seipsum, quoad eius fieri posset, externis præsidiis fulciret, atque firmaret. Cùm enim probè exploratum haberet, sibi à suis æmulis & aduersariis tunc profugis, incertisque sedibus huc illuc vagantibus, continuas insidias strui & machinari, enixè dabat operam, vt, illorum consiliis præuentis, Respub. cum Carolo VI. Galliarum rege, cum quo illi iamdudum graues simultates intercesserant, lenitis animis, in mutuam gratiam rediret: quod quidem eò facilius impetratum est, quò Rex iam multa experientia cognouerat, se hactenus pro Ligustici imperij recuperatione incassum & frustrà laborasse. Huc accedebat grauissimum bellum, quod ea tempestate inter ipsum, & Henricum quintum, Britanniæ regem, terra marique gerebatur. Proinde cùm sciret, Genuensium opem sibi, ad illud feliciter absoluendum, maximi ponderis futuram, breui pòst, missis Genuam oratoribus, de mutua atque vnanimi voluntate decennales indutias transf-

Thomas Cãposisgosius Princeps declaratur.

1416.

Resp. cum Galliarum rege in gratiam redit.

transegêre, ac vniuersi Senatus decreto statutum fuit, vt pro ipso rege octo maiores naues, ac totidem triremes sub Ioannis Grimaldi, viri prudentis, & militiæ assueti, præfectura, omnibus bellicis apparatibus instruerentur, in eaque nauali expeditione in mari Oceano habita, Ligures quamplurima egregiæ virtutis testimonia ediderunt. Cùm etenim ambæ classes, quarum singulæ vltra centum nauigiorum numerũ expleuisse dicũtur, decimooctauo Cal. Sept. inuicem summis conatibus ac viribus concurrissent, & fortuna, post longũ atq. anceps prœliũ, ad Anglos inclinaret, Ligusticæ naues, nullo triremium adminiculo stipatæ, diuturnum & cruẽtissimum certamen contra hostem victorem ingenti atq. incredibili animorum alacritate ac robore sustinuerunt. Quod verò prisci & incorrupti antiquorũ Annales de Laurentio Folieta posteris ac memoriæ tradiderunt, cùm illud sit omninò huiusmodi, vt admirabilis cuiusdam fortitudinis inuictiq. animi perquàm clarũ ac memorabile specimen exhibuerit, hîc profectò nulla ratione à me silentio prætereũdum videtur. Is enim vnius nauis Præfectus, cùm in classem septẽ Anglicarum nauium, quã ducebat Dux Veruichius, regio genere, ac summa virtute armorumque gloria conspicuus, incidisset, in qua mille & quingentos bellatores fuisse constat, cùm Laurentiũ, non plus duos & sexaginta, siue, vt aliis placet, septuaginta habuisse, ex iisdem veterum monumentis manifestum sit: cumque Angli Genuensem nauem circumstitissent, Folieta, nihil tanta in se incumbente mole animo infractus, sed suos cohortatus, vt, aut egregia victoria, aut memorabili morte, tetram seruitutẽ, morte ipsa duriorem, à se depellerẽt, atrocissimum prœlium in multas horas protraxit. Tandem cùm Ligures lassitudine confectos, vulneribusque exangues, octo ex ipsis interfectis, quinquaginta vulneratis, vires magis, quàm animus deficerent, iamque Angli, ponte iniecto, ascensum tentarent, Folieta, qui in prœlio sustinendo omnes & boni ducis, & strenui militis partes implesset, tum quoque in extrema spe se ipse non deserens, omniaque circumspectans, vnum ex sociis, cuius virtus in primis conspecta fuerat, graui vulnere in iugulo accepto, pugna excessisse conspicatus, Ita ne verò, inquit, macte virtute, nunc, cùm maximè audacia & opera tua opus est, in medio pugnæ ardore, nos, ac te ipse deseris? vulnusque hominis, illo inuente, cùm præ vi effluentis sanguinis loqui non posset, linamentis, vtcumque potuit, clausit. Ille verò, securi arrepta, asserem, quo pons innitebatur, magna vi præcidit, ponsque corruens, haud exiguum superstantium hostium numerum vnà secum traxit, qui omnes vndis hausti sunt. Cuius spectaculi stupore Angli defixi, cùm animis obtorpuissent, nullum operæpretium rati, homines, quorum nullo aut labore corpus fatigari, aut terrore animus vinci posset, ipsaque desperatione in rabiem versos vlterius tentare, pugna dirempta, Genuensem nauem liberam reliquerunt. Hoc exemplum eò equidem lubentius adieci, quòd Folietæ familiæ, vnde Vbertus Folieta, vir multiplici eruditione, singularique facundia præditus, & de optimarum artium studiis, hac nostra ætate, in qua etiam illum adhuc superstitem audio, & Romæ, propter eximias animi dotes, apud proceres ac principes viros, summa nominis gloria florêre, quàm optimè meritum, tam illustre ac memorabile facinus recenset. Hic enim Laurentius, huius Vberti proauus fuit, sicuti ipsemet in clarorum virorum elogiis testatur. Iisdem fermè diebus, eodem Principe, ac Francisco Panciatico, ciue Pistoriensi, præclarissimo viro, Præturam gerente, in Corsica, auctore Vincetello ex Istria oriundo, viro multis clientelis, atq. opibus innixo, noui motus exarserunt. Hic enim, Insularium animis subinde ad defectionem solicitatis, pleraq. loca eius prouinciæ, in- *Noui motus in Corsica.*

ter quæ etiam fuit caſtrum Ginercanum,in ſuam poteſtatem redegit,duabuſque triremibus,& vna liburnica Liguſticæ oræ tractum variis excurſionibus inquietabat. Quapropter ad eius audaciam & conatus reprimendos, Genua Habraam Fulgoſius,Principis frater,cum aliquot nauigiis bellico apparatu ac militari præſidio inſtructis amandatus . eaque expeditio hunc tandem exitum ſortita eſt, vt ipſe à Corſis, quorum ſtudia in Vincetellum ſupra modum conuerſa erant,proditus, illinc ſeſe non ſine aliqua clade ſubduxerit, eaque de cauſa, Senatus, facto ſupplemento, Ioannem, alterum ipſius Fulgoſij fratrem,cum noua manu deſtinauit: qui proſpero ventorum flatu in inſulam peruenit . Hac virium acceſſione factum eſt, vt exiguo pòſt tempore hoſtis in turpem fugam coniectus ſit, & Ginercum vnà cum pleriſque aliis locis, quæ à Repub.deſciuerant, felicibus auſpiciis receptum. atque ita per id tempus Corſici tumultus repreſſi. Ceterùm Reſp. paucorum dierum interiectu,nouis ciuilium bellorum tempe-
1417. ſtatibus atrociter iactata. Quippe initio ſubſequentis anni,cùm extorres ac profugi indies aliquid noui molirentur, nouas artes atque conſilia, quibus præſentem ciuitatis ſtatum diuexarent, excogitabant, adeò vt Raphaël Montaldus,qui apud Lucenſes tunc extorris agebat, inde Mediolanum eo conſilio perrexerit, vt illius Principis opem ac patrocinium imploraret, bellumque patriæ inferret. Hac tempeſtate,Philippus Mediolanenſium Princeps, mortuo patre, ac Ioanne Maria propter nimiam tyrannidem domeſticorum ſuorum inſidiis perempto, Inſubriæ principatum aſſecutus, dulci dominandi veneno ineſcatus, vniuerſam Liguriam animo inuaſerat. Proinde cùm has mutuas Genuenſium ſimultates ac inteſtina odia non parum momenti habitura animaduerteret, quò tandem voti compos euaderet, occaſionem diuinitus ſibi oblatam amplexus, profugorum conatus ſibi omnibus rationibus tuendos ac promouendos ſtatuit, eiuſdemque belli ſocios Montisferrati & Carreti,necnon Malaſpinæ regulos,Fulgoſio infenſiſſimos, inito fœdere, ſibi aſciuit,vt ſimul coniunctis viribus, ea expeditio tantò facilius ad optatum exitum perduceretur. Dum hæc foris aguntur, Thomas Malaſpina Cremorini dominus, Genuam profectus, occulta & clandeſtina conſilia aduerſus Fulgoſium iniuerat, quibus patefactis, ſtatim comprehenſus, carceri illigatus fuit, moxque Baptiſta, Principis frater, vrbanarum, vt diximus,cohortium Præfectus, & Spineta eidem nexu fraterno cõiunctus, cum quatuor promptiſſimorum virorum millibus ad illius reguli, ſimulque Carreti ditionem occupandam ablegati. nec ſanè aliud quicquã hoc anno,qui tam multa Reipub.minari videbatur, hoſtilibus conſiliis maturè à Fulgoſio præciſis, vl-
1418. terius geſtum vel attentatum fuit. Verùm, anno eius ſæculi octauodecimo, Iſnardus Guarcus, Raphaël & Baptiſta Montaldi, ac Theramus Adurnius, eorundem Principum armis ac viribus innixi, necnon pleriſque finitimarum Vallium indigenis coadiutoribus, cum mille quingentis equitibus & duobus peditum millibus natali ſeruatoris noſtri, ad Petri Arenarij fanũ,quod mari alluitur, profecti, ſua caſtra ibi collocarunt, atque inde variis excurſionibus vrbem ſupra modum infeſtabant. At Fulgoſius,vt erat excelſi animi, & in aduerſis intrepidi, ſeſe quammaturrimè illorum conatibus opponens, ſedulò ac diligenter omnia proſpicere quæ ad vrbis tutelam & incolumitatem pertinere intelligebat. Cumque in ipſa ciuitate plerorumque ciuium animos haud mediocriter ſuſpectos haberet, publico edicto cauit, ne quiſpiam, iniuſſus, arma indueret. Ceterùm, hoſtes cùm ſuos conatus in irritum cadere animaduerterent,rebus infectis,ſeſe vltra Apennini iuga receperunt, & in itinere Gauio occupato, illius poſſeſſionem

Inſubriæ

Insubriæ Principi, prius Præfecto arcis octo aureorum millibus enumeratis, tradidêre. At Genuæ omnes Spinulæ familiæ in custodiam coniecti sunt, propterea quòd reliqui eiusdem cognationis ac stirpis, qui erant in suis municipiis; perduelles in hac expeditione adiuuarant: omniaque absentium bona fisco adiudicata. Hostes interim, Gauio, vti diximus, in suam potestatem redacto, ad Capriatæ expugnationem sua castra produxerunt. Quod vbi primùm per fideles nuntios Principi innotuit, confestim de illius auctoritate, ac Senatus consensu, Baptista Fulgosius cum sexcentis equestribus viris, ac nonnullis cohortibus, illuc subsidio missus. Verùm, cùm is locus durissima obsidione premeretur, tantum abest, vt obsessis vllam opem afferret, vt contrà ipse dum Genuam versus, infecto negotio, reditum pararet, ab infesto agmine, ac etiam à Spinulis non parum incõmodi ac detrimenti acciperet: eaq; de causa plerique ex præcipuis eius familiæ iterum in vincula coniecti. Paucis pòst diebus, aduersarij secundis rebus sublati, denuò vrbem inuadere statuerũt; & quò plebem facilius in sua studia pertraherent, de mutuo consensu Non. Martijs Teramum Adurnium ciuitatis Principem declararunt: breuique spatio interposito, suum exercitum mœnibus admouerunt; & turri Pharij Promontorij expugnata, liberiùs huc illuc vagabantur, adeò vt etiam Castelleti arce, sita in montium vertice, se potituros sperarent: sed Baptista Fulgosius, continuò eruptione facta, illos, captis duobus ciuibus, altero quidem nobili, altero verò populari, qui haud multo pòst Principis iussu capite plexi sunt, in celerem ac præcipitem fugam vertit. eoque prospero successu Fulgosius fortunæ indulgentiam alacriter prosecutus, rectà cum suis copiis fines hostium ingressus, ad eorum locorum quæ vltra montium iuga posita erant, excidium perrexit, & præter cetera detrimenta aduersariis illata, Buzallam, igne iniecto, cremauit. Cumque vlterius ad amissorum oppidorum recuperationem progredi statueret, veritus, ne ab Insubri Ducis, sibi iam iam imminentis, exercitu intercluderetur, mutata sententia, retrogressus est. Quippè confœderati Principes, cognita suorum clade in montibus accepta, euestigiò ad eandem expeditionem prosequendum nouas copias instruxerunt, quibus infra paucos dies, Serauallis vi expugnata, eiusque Præfectus Lanzalottus Beccaria cum suo nepote Philippi iussu capite multatus. Inde castris promotis, Burgum, vulgò de Fornaris, Liguriæ municipium, & Ouada, eiusque arx, paribus fortunæ auspiciis occupata. Eodem temporis tractu, in mari quoque acre bellum gerebatur; & præter alios conflictus vtrimque habitos, tres Fulgosiæ naues in Galliam Narbonensem contra classem Adurniam emissæ, trium hostilium nauigiorũ prędam fecêre. Inter hęc, hostilis exercitus indies validior factus, adeò vt Insubres, profugis ac exulibus admixti, octo millium peditum, equitum verò trium millium numerũ æquarent, & circa finem Augusti in vallem Pociferam descendit. Ceterùm, Fulgosius incredibili vigore animi nulla ex parte his bellicis apparatibus exterritus, vnà cum suis fratribus, viris strenuis, ac singulari virtute, summo studio atque industria quæcumque ad vrbis securitatem æstu & consilio prouideri poterant, diligentissimè prouidit: simulque veritus, ne aduersarij, vti reuera factum est, vrbem ex parte Bisamnis, eo tempore periculis magis obnoxiam, inuaderent; illam diuersis munitionibus, quæ totum suburbium S. Vincentij præcingebant, firmauit, eo tamen successu, vt hostes finitimorum indigenarum ope, illas breui pòst disijcerent, & statim ad portam, vulgò D. Stephani, sibi aditum pararent, vbi multo vtriusque partis sanguine ac cæde dimicatum fuit; donec tandem Insubres, potiundæ vrbis spe excidentes, protinus ab

ea ex-

ea expeditione, reluctantibus profugis, recederent, ſecum ſatis præclarè actum, eo quidem tempore, arbitrati, quòd Genuenſibus omnia fermè oppida vltra Apenninũ ſita ademiſſent: quibus inter ſeſe, tanquam inimicis ſpoliis atque manubiis diſtributis, quædam ipſis rebellibus, alia verò Mediolanenſium Principi & Fœderatis obtigêre. Horum locorum iactura, & multiplices maximiq́ue ſumptus, quos Reſp. hactenus fecerat, illius ærarium ita planè exinanitum ac exhauſtum reddiderant, vt citra opem alicuius præpotentis Principis, aut Reip., bellum ægrè vlterius ab ea ſuſtineri poſſet: eoq́ue factum eſt, vt Fulgoſius, habita ſæpius ad Florentinos legatione, illos maximoperè orauerit, vt in ſuas partes tranſirent, quò maioribus viribus innixus, tanto facilius atque commodius Mediolanenſium Principi, ac ceteris æmulis reſiſteret. Verùm, cùm ipſi nullas perſuaſiones admitterent, Princeps, propter expediendæ pecuniæ difficultatem, Ligurnum, tam ardentibus votis ab eis efflagitatum, non citra maximum Reipub. detrimentum, illis, centum & viginti millibus nummûm aureorum diuendidit, atq. ita Genuenſes loco maximi põderis ac momenti ob inteſtina odia & mutua diſſidia exuti. ſub idem tempus Theodorus Montisferrati regulus, qui Genuæ rerum potitus erat, vitam cum morte commutauit. Poſterus annus, qui fuit eius æui nonusdecimus, nulla re memorabili inſignitus fuit. At circa initium ſubſequentis, eodem Fulgoſio rectore, ac Principe, cùm Ludouicus tertius Andegauẽſis, Ladiſlao, Neapolis ac Pannoniæ rege, vitali aura ſubtracto, immenſa regni Neapolitani recuperandi cupiditate flagraret, iuxtaq́. haud ignoraret, quanto ſibi ad eam expeditionem proſperè perficiendam, Liguſtica nauigia præſidio eſſe poſſent, ipſumq́ue Fulgoſium, Guelfi nominis ſummum fautorem ac promotorem eſſe intelligeret, ſibi quàm maximè expedire viſum fuit, ſi, quemadmodum ſui maiores factitarant, ea in re Genuenſium ope atque armis adiuuaretur. quod quidem haud difficulter ab eo impetratum eſt, adeò vt de ipſius Principis ac Senatus vnanimi conſenſu, Baptiſta Fulgoſius, vir eximiis togæ belliq́ue artibus conſpicuus, tredecim triremibus, quarum maior pars Genuæ inſtructa fuit, cum imperio præponeretur; qui deinceps aliquamdiu inſigne regij nauarchi nomen ac titulum ſumma cum ſui nominis laude retinuit. Verùm enimuerò, hæc auxilia Gallis à Genuenſibus ſuppeditata, Alfonſi Aragonij, qui mortuo Ferdinando, rege laudatiſſimo ac præſtantiſſimo, recèns in paternũ ſolium prouectus erat, animũ aduerſus Remp. ſupramodum irritarũt, eaq́. haud multò pòſt, atrociſſimi belli vtrimq. ſubſecuti, vel præcipua cauſa & origo extitêre: Quippe qui nondũ ex ephebis egreſſus, incredibili quodã glorię proferẽdiq́. imperij ſtudio accenſus & inflãmatus, tredecim, ſiue, vt aliis placet, trium ac triginta triremium, & quatuordecim nauium claſſem ſumma celeritate atque induſtria comparauit, quartoq́ue ferè poſtquam regnare cœperat anno, vix dum compoſitis regni negotiis, Sardiniam, ac deinde Corſicam traiecit, ratus, ſe hinc facilius belli initia ſuſcepturum, quòd antea Corſorum naturam inconſtantem, rerumq́ue nouarum cupidam eſſe, haud ſemel intellexerat, primaq́ue acceſſione Caluum, celebre illius inſulæ oppidum, & Genuenſibus parum fidele, modico labore ac difficultate occupauit. eoq́. ſucceſſu alacrior factus, ad Bonifacij caſtelli expugnationem perrexit. Cùm verò illud & loci natura, & opere, vtpotè validis mœnibus, foſſis, denſiſq́ue ac præaltis turribus præcinctum, vndique communitum animaduerteret; in oppugnatione parum quidem ſpei, at plurimum in obſidione repoſuit, cùm præſertim nõ eſſet ignarus, oppidanis, propter ieiunum ac ſterilem agrum, haud ſanè tantam commeatus reiq́ue frumentariæ copiam ſuper-

Ligurnum diuenditur Florentinis centum & viginti millibus aureorum.

1419.

1420.

ſupereſſe, vt diuturnum obſidium tolerarent. Proinde mari terraque oppidum arctiſſima obſidione premere incepit; vtque aliquid moliri videretur, catapultis ac æneis machinis, vrbis muros quatere, ſimulque vt clauſi populi inconſtantiam experiretur, repentino ad ipſa mœnia impetu armatum militem admouêre. Ceterùm, oppidani, poſt aliquot dierum ſtrenuam propugnationem, cũ ægrè in paucos menſes annona, & reliqua humano victui neceſſaria ſufficerent, tandem pacti ſunt cum rege, armis vtrimque ſuſpenſis, vt illis Genuam pro ſuppetiis mittere liceret; quæ, niſi intra certum tempus præſtò adeſſent, ſe Calend. Ianuar. oppidũ tradituros, eaque de cauſa obſides viginti adoleſcentes, præcipuis familiis natos, dederũt. His peractis, continuò biremim expediunt, & in ea quendam ex eorum nota, cuius fidei ac prudentiæ plurimum fidebant, Genuam deſtinarunt, qui Senatum, in quo ſtatu verſarentur, commonefaceret. Iſque commodâ nauigatione in vrbem appulſus, coram Principe ac Senatu ſuam legationem expoſuit, multiſque rationibus oſtendit, quanti eius Reip. intereſſet, eum populum tueri, qui, ne ab ipſis deficeret, aduerſus Piſanos, Aragonios, ac Venetos, variis temporibus fortiſſimè dimicauerit, nec vllis promiſſis ac periculis à fide illis ſemel præſtita dimoueri potuerit. Et nunc etiam ſi quæratur, cur Rex adeò ſibi infenſus eſſet, hanc eandem fidem, iræ ac belli cauſam exiſtere, haud dubiè inuenietur. Proinde omni ſtudio ac celeritate opem ferre deberent infelici coloniæ propter ipſos pereunti, aduerſus eum regem, qui, cùm illius fidem laudare debuiſſet, eam velut ſcelus vlciſceretur. Ad hæc, illos hortabatur, vt cogitarent, huius dimicationis euentum eum fore, qui apud exteras gentes de ipſis iudicium laturus eſſet. Nam ſi eorum culpa accideret, vt ea colonia & illorum ſoboles in ipſorum propè oculis interiret, quam ſpem repoſituræ eſſent nobiliſſimæ vrbes, quibus trans maria imperarent? Quòd ſi eum ex potentiſſimi regis faucibus ereptum conſeruarent, non fortitudinis modò laudem, ſed & pietatis quoque immortalem gloriam conſecuturi eſſent. Hæc, & pleraque alia in hanc ſententiam cùm dixiſſet, legato bonum ac fortem animum habere iuſſo, reſpõſum eſt, ea eſſe Bonifaciorum merita, vt, pro eorum magnitudine, dignè ſatis laudari nequeant. Curæ ſibi fore, vt extemplò obſidione ſoluantur; & amplum fidei ſuæ fructum percipiant. Præterea, ſe obnixè daturos operam, vt regem alieni cupidũ, iniquè ſuſcepti belli citò pœniteat. Mox itaque Senatu habito, ſeptem eximiæ magnitudinis onerariæ, ac etiam vna minoris notæ ſumma diligentia inſtructæ. Sed quia propter peſtem, eo tempore in vrbe mirum in modum graſſantem, plerique ciues, periculi euitandi ſtudio ſeſe aliò contulerant, obque publicum ærarium, vti antea demonſtrauimus, mirificè exhauſtum; nulla pecuniæ expediendæ ratio inueniri poterat; Fulgoſius, vir ſingularis prudentiæ ac expediti conſilij, gemmas, aurea argenteaque vaſa quæ domi habebat, contraxit, quibus Lucam ſecretò miſſis, ac fœnori oppoſitis, tantum æris mutuò ſumpſit, quantum ſatis eſſe in vſum claſſis putabatur, eique ſumma feſtinatione rebus omnibus opportunis ac neceſſariis præparatæ, Ioannes Fulgoſius, Principis frater natu minor, qui nondum vigeſimum ætatis annum exceſſerat; præpoſitus; & quatuor ciues, viri egregia virtute, ac longo rerum vſu edocti, nempè Thomas Auignonus, Paulus Italicus, Chriſtophorus Caluus, & Ioannes Andreas, qui iuueni, ætate, ac rerum experientia vix tantæ moli pari, perpetuò, ceu fidiſſimi conſiliarij, aſſiſterent, in maiorem partem curarum additi fuerunt. Ceterùm, cùm iam omnia in procinctu eſſent, dumtaxat flatus ventorum contrarius nauigationem remorabatur; ita ſanè, vt, dimidia parte Septembris iam effluxa, ſummoperè addubitarent, ne termi-

Oratio legati Bonifacij coram Principe ac Senatu.

Reſponſum.

terminus limitato præſidio conſtitutus,præteriret: ideoque pro ſecunda & felici nauigatione paſſim ſupplicationes indictæ, ac cæleſtis fauor imploratus: donec tandem,haud ſine diuini Numinis prouidentia & bonitate, Auſter, qui per aliquot dies ſupra modum ſæuierat, ſeptentrioni cederet; quo affiante, claſſis,velociſſimo,ſimul ac proſperrimo curſu,in conſpectum Bonifacij delata. Alphonſus interim,de Liguſticis apparatibus certior factus, vt hoſtiles naues portu arceret, illius oſtium & fauces immanibus trabibus in vnum colligatis, & prægrandi ferrea cathena obſtruxerat.moxque conſpecta Genuenſium claſſe, naues quinque immenſæ altitudinis ita diſponi & collocari iuſſit, vt proras in hoſtem verterent; inter ſe autem ita cohærerent,vt,conſuto latere lateri,ex alia in alias facilis decurſus eſſet. Quæ ex his terræ propior erat,ponte in eam iniecto,terreſtre ſubſidium nullo labore accipiebat, adeò vt è continenti in primam, & ex ea in reliquas, percommodè tranſiliretur. Ponè has, minores naues ſiſtit, diſtributis laborum muneribus, vt quæque ſciret,quid à ſe bello curandum foret, quaque commodius viſum eſt, maiora minoraque tormenta aduerſus venturos hoſtes diſponit, vt ſi perrumpere plauſtra tentaſſent, vno eodemque tempore aduerſus multas ſimul, vixque ſuperabiles difficultates,iis eluctandum eſſet. Poſtremò delectos quoque milites monet, vt cùm ad nauale prœlium omnium animi oculiq; conuerſi fuerint, muros repentè aggrediantur: idque eo conſilio iuſſerat, vt ſi populus temerè ſuppetias venienti claſſi attuliſſet,neglecta mœnia miles irrumperet: ſin tuendis muris accingeretur, nihil auxilij pugnantibus ſuis ſuppeditaret. At Bonifaciani,aduentu claſſis cognito, clam noctu nuncium ad naues nantem mittunt. Neque enim per obſeſſum ab hoſtibus mare, alia fallendi ſpes erat. Is,quo in ſtatu res eſſent, cùm edocuiſſet, laudata fide & conſtantia Bonifacianorum, hæc referre mandata iuſſus eſt: Mœnia à fraude & inſidiis ſumma cura tuerentur: Quod ſupereſſet iuuentutis, ſecuribus armarent, monerentque, vt cùm perrumpere clauſtra naues molirentur,ipſi ad mare decurrerent, funeſque & reliqua cathenarum vincula,cautibus religata,præciderent,id ſatis ad victoriã putari. Et iam primus ac viceſimus annus eiuſdem ſæculi initium ſui aperuerat. Sexto enim Calendas Ianuarias aduenisſe claſſem obſeſſores, obſeſſique
1421. iuxtà didicerant. Nec ſi poſtera die fuiſſent venti; dilatum prœlium fuiſſet. Naues tamen qualicunque vento delatæ ad conſpectum vrbis, haud procul in anchoris ſtetêre. Quarum vna, cui Babilanus Nigri præerat, dum terræ propinquat, ingenti ſaxo tormentis excuſſo, alueum icta, cùm irrumpentibus aquis vix obſiſti poſſet, quà iugum vrbi ſubiectum præruptis cautibus imperuium eſt, curſum deflexit, vt illic acceptum vulnus vtcumque reficeret. Ibi ab oppidanis edocti, poſſe,ſi anniti velint, per arduas rupes in iugum, atque inde in vrbem euadere, tantus tamque pertinax fuit ardor animi, vt quò vix quiſquam expeditus aditum tentaſſet, illuc per inuia ſaxa miles armatus peruenerit. Atq. ita aliis alios erigentibus, Bartholomæus Pinelus ad hoc ipſum delectus, cũ præſidio & portiuncula exigua commeatus intra oppidum acceptus eſt. Nocte inſequenti, cùm Zephyri flare cœpiſſent, luce prima Ioannes cuncta expediri ad pugnam iubet; ſuoſque militariter allocutus, hortatur,vt ſe,ac Genuenſi nomine dignos animos induat, aduenisſe diem precibus ac votis expetitam, qua fidiſſimam coloniam obſidione liberent, violenti regis iniurias vlciſcantur, quæque præclaram ac prioribus parem victoriam allatura ſit,ipſum Deum, ſe exercituũ Deum nominari voluiſſe, vt ſciant homines, bellorum exitus non aliunde eſſe, quàm à Deo. Hunc,humanarum actionum æquiſſimum iudicem, qui claſſem intra paucas horas præcipiti curſu

cūrſu eouſque incolumem detulerit, qui Zephyros optantibus, Zephyros emiſerit. Hunc, inquam, Deum, & iuſtiori cauſæ, cunctis videntibus, fauiſſe, & pro ea aduerſus hoſtium confidentiam eſſe pugnaturum. His, & eiuſmodi cohortationibus, accenſis ſuorum animis; pugnæ ſignum propoſuit, quæ cuique nauium agenda eſſent, antè conſtitutis. Nec minus apud regias naues omnia ſumma cura & ſtudio gerebantur. Quæ cùm eſſent eo numero, quo recenſuimus, verumtamen & inexpugnabile robur nauis erat, quam Capitis rotundi vocabant, quæ omnium ætatis ſuæ maxima, delectis militibus referta, duabuſque ab vtroque latere nauibus ſepta, ipſa inter quinas media, ſublimi prora, admiranda mali proceritate, arx veriùs quàm nauis videbatur. Prima omnium plenis velis in hoſtes fertur nauis, cui præerat Iacobus Beniſſia, vaſtoque impetu obſtantia quæque perrumpit. trabes, funes, catenæ, omnia demum comminuta ſunt, reliquiſq. ſequentibus, patefacta via eſt. Hæc in Capitis rotundi proram inuecta, cùm ſub ictu eius poſita, hinc à nauibus, illinc à terra ſaxis ingentibus peteretur, ſagittiſq. ac iaculis more imbris obrueretur, ægrè hoſtes ſuſtinebat. Proxima ſecuta eſt Otoboni Nigri, & ipſa ingens nauis, quæ illi quoque monſtruoſæ occurrens, cùm latus lateri conſeruiſſet, haud ſanè parum decreſcere viſa fuit. Nec tertia Babilla ſegniùs prœlio ſeſe inferens, cùm Ducem lectiſſimoſque milites veheret, magnos ſuis animos addidit. Quarta Nigroni Nigri, dū improuidè regitur, in Beniſſiam temerè illata, deiecto caſtello, quod puppi ſupereminebat, haud parum ſuis, nihil hoſtibus nocuit. Mox introrſum elapſa, prœlio ſubtracta eſt. Huius vel errorem, vel conſilium, ſecutæ ſunt naues Benedicti Equitis, Iuliani Catanei, Iacobi Lecauelli, & omnium minor Leonini Grafioni, quæ, cum maxima commeatus parte, arma ferebat. Pugnabatur vtrinque pertinaciſſimis animis. Et quemadmodum apud regios, integri feſſis ſuccedebant, ita tribus his, quæ omne dimicationis pondus ſuſtinebant, quinque reliquæ tela viroſque ſuggerebant. Aderat illinc rex bellicoſiſſimus, virtutis cuiuſque ſpectator ac teſtis. Hinc Bonifacianus populus editiora loca tectaque domorum compleuerat, coniuges paruoſque liberos oſtentans, & ne infeſtis hoſtibus proderentur, ſupplices manus tendens. Erat in Genuenſi claſſe vir, Andreas nomine, quem à frequentatione aquarum Mergum nominabant. Huic profundum maris petere, & ſi quid peſſum ceciderat, ſurſum referre, ludus ac iocus erat. Quin, quod longè admirabilius fuit, tam diu ſub aquis verſabatur, vt eum ibi ſæpè reſpirare neceſſarium foret. Hic in medio pugnæ ſæuientis ardore, galea tectus, & breui cultro accinctus, clam ſe in mare præcipitem dedit, & ima petens, illius maximæ regiarum nauium funes anchorarios, nullo negotio præcîdit. At vaſta illa moles, quam duæ hoſtiles naues ita vrgebant, vt vix ſiſti anchoris poſſet, vbi omni retinaculo ſoluta eſt, fluitare primùm, deinde aliò proram vertere, poſtremò ſemel mota, alias quoque naues ſecum trahere. Iniecerat admirationem ſimul ac trepidationem, vt aſſolet, cauſa incognita. Neque enim abſurdè dictum eſt, natura homines ignota horrere. Tum regia claſſe ſenſim cedente, creuerunt Genuenſibus animi. Et velut ex integro renouatum prœlium, cùm, præter paucos egregij facinoris gnaros, ceteri metu hoſtes ceſſiſſe haud planè dubitarent. Pugnatum eſt, & quidem acerrimè, ab hora diei tertia vſque ad veſperam. Multi vtrinque cæſi, plures vulnerati. Genuenſibus grauem intulerunt ſtragem tormenta, quæ in terra arte diſpoſita, & naues frequenter quaſſabant, & ſi quando in pugnantium globos immania ſaxa inciderant, multos ſimul exanimabant, omnesq. formidine afficiebant. Regios maximè ſtrauit maiorum ſcorpionum multitudo, quibus ea die Ligures præclarè

Acerrimus cōflictus inter Ligures & Tarraconenſes.

Andreas Mergus.

vſi ſunt. Rex neque conſilio, neq. fortitudine ſuis defuit, ſublimi equo vectus, omnia magnanimi ducis, ac ſtrenuiſſimi bellatoris munia executus eſt, adeò vt etiam aliquandò ſagittis impeteretur. Neque Ioannem, aut hoſtilium nauium multitudo, aut ſuarum pars maior pugnæ ſubtracta, aut tormenta vndique circumtonantia, vnquam exterruerunt; quin potius decorum ſe promptumque in armis gerens, vbique adfuit, omneſque variis cohortationibus ad bellum incendit, ac ſuo exemplo confirmauit, ita vt tandem, nullo contranitente, tutus Genuenſibus in vrbem aditus patêret, atque ita obſeſſi commeatu ac præſidio ſubleuati. Interea hoſtilis claſſis haud paruo detrimento affecta, ſeſe aliquantulum à portu, ſui reficiendi cauſa ſubduxit. Ceterùm, Alfonſus hoc improſpero ſucceſſu haudquaquam exterritus, prout erat animo excelſo, & qui rebus aduerſis haud facilè ſuccumberet, hanc labem & ignominiam ſe optimè aboliturum exiſtimauit, ſi aduerſariis reditum intercluderet. Proinde, ſua claſſe ſumma celeritate inſtaurata, illam bipartitò diſtribuit, quò ſeſe Genuenſi, quæ per medios hoſtes tranſire cogebatur, opponeret. Ligur, hoſtilibus conſiliis maturè ac diligenter exploratis, vt illis ſingulari ſollertia & aſtu obuiam iret, vetus quoddam nauigiũ ſulfure ac pice obductum, additis tot remigibus quot planè ad illius miniſterium ac regimen ſufficerent, ante ſuas naues præmiſit: vtque ad inimicam claſſem deuentum eſt, nautæ, prout in mandatis habuerant, iniecto igne, ſtatim nauigium deſeruerunt. Quo ſpectaculo Tarraconenſes mirum in modum attoniti, cùm illud flammis vndiq. refertũ, rectà verſus ſuas naues aduentare conſpicerẽt, militarem ac præſcriptũ ordinem diſiecerunt; adeò vt Liguſticis nauibus, plenis velis ſubſequentibus viã pandere cogerentur; tantaq. fuit bellicorũ tormentorũ, & ſagittarum vis, vno eodemque tempore à Genuenſibus emiſſarum, vt plerique infeſti agminis ſubito pauore conſternati, ſeſe in mare proijcientes, in proximas ripas adnatarent; atque ita Ligures, periculis hoſtium deuitatis, poſtquam paucos dies apud Bonifacium morati eſſent, ibique omnia ritè diſpoſuiſſent, in patriam, re admodum inſigni ac memorabili geſta, læti ouanteſque redierunt. At Rex, componendis Corſicanis rebus aliquanto tẽporis abſumpto, vniuerſam claſſem in Siciliam traiecit, Bonifacianos obſides ſecum adducẽs, obiectans populo, quòd percuſſum fœdus nõ ſatis ſincera fide cuſtodiuiſſent; & Siciliam præteruectus, multos, qui acceptis vulneribus graues, mari tamen ſe commiſerant, hiberna iactatione exanimatos, ſepulturæ dedit. In quîs, Odo Luſinianus, Iacobi quondam Cyprij regis filius, & iam frater, ampli funeris honore non caruit. Poſt Alfonſi diſceſſum ex Cyrno inſula, cùm Calui indigenæ Tarraconenſium inſolentiam diutius ferre nequirent, regio præſidio expulſo, ad veterem Genuenſium fidem atque obſequium reuerſi: & hoc pacto inſulares motus ſuppreſſi atque compoſiti fuerunt. Et quoniam hîc Andreæ cognomento Mergi, inſignis vrinatoris, qui Genuenſibus ad conſequendam victoriam, ſummo præſidio extitit, mentionem habuimus, rem ſanè haud ingratam lectori me facturum exiſtimaui, ſi breuiter de nonnullis, quos antiquitas, vt propter pedum pernicitatem & curſum maximoperè admirata eſt; ſic etiam poſterior ætas, ob ſingularem nandi peritiam, quique plus in mari quàm in terris degebant, maximaque æquora velociſſimè tranarunt, haud minori admiratione proſecuta fuit.

Bonifaciani ſubſidio ſubleuati.

Qui ſiderũ motus, ſtatuſque & interualla ac certos cõſtitutoſq. curſus & recurſus, illorumq. vires & qualitates, menſurasq. ſolis ac terrę animo metati ſunt; inter quos, apud Chaldęos Beroſus; apud Gręcos Eudoxus Gnidius, Aratus, Ariſtoteles

teles & Empedocles: apud Ægyptios, Claudius Ptolemæus: apud noſtros, Iulius Firmicus, M. Manilius, & plerique alij, clari ſapientiæ auctores, quos fama vulgauit, periti cæleſtium, qui diuinas prædictiones, decreta ſtellarum, ac vim fati, poteſtatemque ſubtili inquiſitione collegêre, hoc inter cetera adnorarunt, illos, qui ſub Delphini ſidere in lucem editi fuiſſent, petaminarios eſſe; hoc eſt, præcipua pedũ pernicitate valere: prorſus vt admirabile videatur, quàm pernici curſu, & quàm volucri meatu magna ſpatia terrarum breui interuallo emenſi fuerint: quamuis plerique Phyſici rerum non ignari, quòd his ſplen deficiat, propterea curſu valere contendant. Conſtat enim, quanto minor in corporibus ſplen foret, tanto perniciores homines eſſe. Hinc Ladas ille curſu apud auctores tantoperè celebratus, memoria dignus fuit: qui longum itineris ſpatium curſu tam veloci emenſus eſt, vt nulla pedum veſtigia extarent, adeò vt ſæpè viſum falleret. Quod verum falſúmne fuerit, nonnullis ambiguum eſt. Philonides quoque, Alexandri Magni curſor, qui ἡμερόδρομος dictus eſt, pernici curſu valuiſſe fertur, cui adnumeratus eſt Laſthenes Thebanus pernicitatis eximiæ, ita vt ab Choromo Thebas vſque cum equo curſore contenderit, & victor fuerit. Inter quæ nimirum maiori miraculo viſum eſt, quod Plin. notauit, annos nouem genitum puerum, à meridie, ad veſperam, quinque & ſeptuaginta paſſuum millia præcipiti celeritate confeciſſe. Quod pænè à fide deuium, & dictu mirabile, quantum vix credi diciſque poſſit, pleriſque viſum eſt. Inter ceteros producuntur Marſi populi, ſingulari ſidere, ſeu fato geniti, vt præcipua pedum leuitate ceteris præſtent, ingentiaque ſpatia vix credibili celeritate peragerent. Tradunt quoque Troglodytas, & extimos Æthiopes natiua quadam pernicitate tantum valuiſſe, vt fugaciſſimas feras rapido curſu aſſequi non dubitarent. Eos quoque, qui ſub Piſcis aſtro, certo curſu ſtationibuſque ſideribus conſtitutis, editi eſſent; nando plurimum valuiſſe, & præcipuos natatu nonnulli tradunt. In his quoque lienis defectus multum profuiſſe creditur. Nam quibus deeſſet lien, natatu plurimum valere contendũt. Horum præcipui ſunt Ichthyophagi Troglodytis proximi, ceu maris beluæ, immenſos tractus natatu peragrantes. Inter quos Scillis quidam Sicyonius proditur apud Græcos, omnium ea tempeſtate maximus vrinator, qui ex Aphetis Artemiſium vſque, octoginta ferè ſtadia natatu breui ſpatio peregit. Alexander ab Alexandro, vir multiplicis eruditionis, & inſignis iuriſperitus, narrat, ſe nouiſſe quendam extremæ ſortis hominẽ, qui nauticam operam exigua ſtipe locare ſolitus, ſæpiſſimè piſcatu vitam quæritabat, qui ab Enaria (quæ inter Pithecuſas è conſpectu Neapolis inſula ſita eſt,) Prochytam vſque, quod intermedij pelagi eſt ſtadiorum fermè quinquaginta, naufrago nonnunquam & fluctuante pelago, ac tempore anni difficillimo, eadem die nando meaſſe, & nonnunquam remeaſſe, inuentus ſit. Quod cùm vix credibile videretur, eundem pluribus ad ſpectaculum effuſis, quò res teſtatior eſſet, promptiſſimum ſui periculum feciſſe: & cùm in Enaria ſe præcipitem in mare dediſſet, lembum poſt ſequentem longiùs ipſum nantem obſeruaſſe, donec terræ appulſus, ad Prochytam incolumis elapſus eſſet. Sed ſuper omnia quæ poſt hominum memoriam, vnquam audita, quæque. ab auctoribus prodita ſunt, quod ſe à Iouiano Pontano accepiſſe commemorat, dictu mirabile, & ſupra omne miraculum fuit. Siquidem patrum noſtrorum, inquit, memoria, Catanæ Siciliæ oppido, ad radicem Ætnæ montis ſito, homo fuiſſe traditur, cui nomen Colaſi inditum ferunt, cognomento Piſcis, ſingulari fato ſeu fortuna genitus, qui plus in aquis degere, quàm in terris victitare ſolebat; eumque. diebus ſingulis mare &

Nati ſub Delphino.

Nati ſub Piſcibus.

aquas petere neceſſum habuiſſe; ibiq́ue naturæ vi & neceſſitate coactum, diutius degere conſueſſe; alioqui dicebat, fore, vt ſi ab aquis abeſſet diu, quaſi reſpirare, & ducere vitã nequiret, idq́ue ſui exitij mox cauſam fore aſſeueraret. Quod illi, quo fato, aut ſidere euenerit, in ambiguo plerique omnes reliquêre, eumq́ue tantum nando profeciſſe, vt haud ſecus quàm marina bellua, maxima pelagi interualla, ſpatiaq́ue immenſa, quingentorum & vltrà ſtadiorum, fœda tempeſtate, & reluctantibus aquis, excellenti vi & velocitate, natatu peragraret. Notumq́ue & illud eſt, dictu mirabile, cùm medio curſu naues plenis velis per æquora ferrẽtur, violentiſſimis interdum tempeſtatibus, per vaſtum & apertum mare, interq́ue agitationes fluctuum & turbines, huic natanti obuiam fuiſſe, ipſumq́ue nantem, ab vndis nautas ſuis nominibus aduocare ſolitum: & quia omnibus notus erat, nautas ſubitæ rei miraculo percitos, lætiſſimis animis illum in naui excipientes, vnde veniret, quóue iter intenderet, & quantum pelagi nando emenſus foret, quantaſq́ue tempeſtates tulerit, ſciſcitari cõſueſſe; ipſumq́ue Colan ſingulis omnia ſignificaſſe: mox cum ſociis in naui pranſum aut potum, poſtquam acquieuiſſet, mandata ad ſuos, quid illis dici referriq́ue vellent, & quid faciendum arbitrarentur, à ſingulis accepiſſe: nudumq́ue, vt erat, è naui medio iam pelago curſum tenente, ſe præcipitem in mare dediſſe: mox Caietam, modò in Salentina, Brutia & Lucana littora, modò in Siculos fines, & natale ſolum, ad quod frequens ventitabat, incolumem nando perueniſſe: mandata, quæ à nautis acceperat, ſingulis neceſſariis & affinibus ſignificaſſe. Idq́ue non ſemel facere conſueſſe, donec feſto annuo ſollenniq. die in Siculo freto effuſa multitudine ad ſpectaculum, in portu Meſſanæ, vt aiunt, experiri, credo, volens, quantum præ ceteris vrinando valeret, dum pateram auream, munus natantibus tunc à rege in mare deiectam, ab imo eripere conatur, cùm ſe in mare merſiſſet, dum illius ſtudio profunda exquirit vada, diu expectatus, ab imo maris fundo, in quod ſe deiecerat, nunquam emerſit, neque poſtea inuentus apparuit. Creditur in concauas illius pelagi cauernas, quibus totus ille ſinus refertus eſt, incidiſſe: ipſumq́ue in imas voragines vorticibus rapidis ſemel delapſum, cùm ſe recipere vellet, & ad ſuperiora niti, reuerti nequiſſe: cumq́. diutius reluctatus, reſpirare nequiret, inter occurſantes ſcopulos vndique inundantibus aquis oppreſſum, interiiſſe.

LIBER VNDECIMVS.

1421. INTEREA temporis, Philippus Mediolanẽſium Princeps, cuius in præcedenti libro mentionem fecimus, mira quadam imperij proferendi cupiditate incenſus, Liguriæ imminebat, eaq́ue de cauſa inſtructo valido exercitu, & aſſiduè exulibus eum ad maturandam illam expeditionem impellẽtibus, in eam vallem, quà Porcifer amnis modico fluxu in mare delabitur, deſcendit. Huc cùm veniſſet, nihil intentatum reliquit, quod ad rem bene gerendam pertinere videretur. Cùm verò, ſingulari Thomę Fulgoſij vigilia atque induſtria, nihil, aut certè parum proficeret, nihilq́ue citra claſſis maritimæ præſidium ibi ſe aliquid poſſe agere intelligeret, omnes animi cogitationes atque curas contulit, vt, parata claſſe, voti aliquando compos euaderet. Proinde, mercede conductis ex claſſe Aragonia octo triremibus, ac duabus aliis, quibus Raimundus Coruarianus, Monteſianæ militiæ magiſter, multarum rerum experiẽtia clarus, præerat, illiſq́. ad

ad omnem cursum egregiè adornatis, atque Ligusticam oram obuersantibus, circa finem æstatis delectas equitum ac peditum copias, ductu Guidonis Taurelli, nobilis Mantuani, & domi militiæque illustris, per Feritoris vallem emisit. Est autem Feritor haud magnus, sed rapidus admodum amnis, quem Bisamnem vulgò nominant, qui ex montibus Bargaliæ præcipitatus, Orientale vrbis latus pænè verberat. His copiis Thomas Fulgosius, qua erat animi celsitudine, haudquaquam animo consternatus, quàm strenuissimè restitit, maiorique rerum maritimarum, quàm terrestrium ratione habita, octo triremes egregiè instructas, sub Baptistæ sui fratris, cuius singulari virtute atque industriæ plurimum confidebat, imperio aduersus hostem ablegauit. Hic ergo Finarium versus, vbi classem Philippicam simul coniungendam pro certo intellexerat, nauigationem eo consilio direxit, vt protinus cum hoste congrederetur. Verùm is, vt primùm inimicam classem sibi imminere prospexit, & nondum illas duas triremes, quarum proximè meminimus, in promptu haberet; ibi neutiquam præstolatus, non ausus fuit æquali nauigiorum numero confligere; prorisque retrò actis, sese quàm celerrimè in altum proripuit, adeò vt in ea festinatione, vna ex triremi, continenti propinquior, capta sit, & deinde incensa. Reliquæ nactæ opportunitatem, qua sese illis duabus associarent, versus portum Pisanum contenderunt: nec procul ab Arni fluminis ostio in vnum omnes conuenêre. Interea, Fulgosius ibi tandem infestam classem assecutus, nõ ita procul à portu cum hoste congressus est, eo quidem successu, vt, inito certamine, quod sanè per aliquod temporis spatium fuit atrox, atque ambiguum, ipse, amissis quinq. triremibus, cum plerisque aliis in aduersariorum potestatem deuenerit. Reliquæ autem remigum celeritate ac beneficio incolumes euaserunt. Hæc clades, simulac Genuæ cognita est, non solummodò Principis, verùm etiam omnium ordinum animos mirum in modum commouit. Proinde cùm se viribus imparem, & vrbem assiduis bellis grauissimè afflictam, simulque ob rem infeliciter gestam, plerorumque ciuium studia in aduersam factionem sensim inclinare animaduerteret, omnes cogitationes & pristinum illud animi robur, quo dubiis sæpè rebus aduersariorum suorum conatus superarat, & repressérat; maluit ad quietem ac otium priuatum transferre atque conuertere, quàm Rempub., cui iam sexenniò, cum maxima sui nominis laude, nec minori totius Reipub. beneficio, præfuerat, in manifestum discrimen ac planè vltimum exitium adducere. Fratrum igitur, atque aliorum, quorum potissimùm consilio in rebus arduis atque perplexis vtplurimum vtebatur, persuasionibus inflexus, vrbis imperium Mediolanensium Principi vltrò cedere constituit: missisque ea de causa ad ipsum, & passim ad castra, quæ iam vrbi imminebant, oratoribus, cum eo iisdem conditionibus transegit, quibus olim, anno supra millesimum trecentesimum nonagesimo sexto, Antonius Adurnius, Carolo Galliarum regi, eiusdem Reip. administrationem, vti antea memoraui, tradiderat. Hoc pacto florentissima Respub. quæ toties sub hoc tanto Principe in periculum adducta, vacillauerat, & ab aduersariorum violentis manibus egregiè tutata & conseruata fuerat, paulatim Ducali potentia mutuisque dissensionibus ita labefactata est, vt externo imperio subiecta, vix aliquam pristinam formæ imaginem vel vestigium vllum retineret. Cetersùm, Fulgosium Resp. publicæ gratitudinis testimonio est prosecuta. Nam eidem, quòd bene illam administrasset, iussu Senatus aliorumque Ordinum consensu, ex ærario publico, triginta aureorum millia, in subsidium rerum domesticarum deprompta sunt: nec tanta munificentia Resp. contenta, octauo Cal.

Feritor amnis.

Conflictus naualis cum clade Genuensium.

Genua sub Philippi Mediolanensiũ Principis imperio.

Decemb. Sereſanam, cum aliquot aliis circumuicinis locis, inſuper illi ad tempus fruendam conceſſit, & Spinetæ ipſius fratri, pro vrbe Sauona quindecim aureorum millia Senatus iuſſu annumerata. Hac incredibili liberalitate & publico ciuitatis iudicio cùm mirificè ipſi Fulgoſio ſatisfactum eſſet, vrbe exceſſit, quem Guido Taurellus, & plerique patricij ordinis viri, honoris cauſa ad mare vſque comitabantur, ſtatimque pars Inſubrici exercitus in vrbem intromiſſa fuit, & Ducis Mediolanenſium nomine Reip. adminiſtrationi Franciſcus Carmaniola eius legatus, vir bellica virtute, rebuſque geſtis, ea tempeſtate, celeberrimus, præpoſitus, cui etiam Caſtelleti arx, & reliqua loca Liguſtici imperij, prout ex pactis tenebantur, eodem tempore conſignata. Verumenimuerò, quia Inſuber nequaquam ignorabat, ægrè ac difficulter Rempub, propter ſubſecutas conuerſiones, retineri poſſe, niſi abſolutam quandam & plenam in eam ſibi poteſtatem vſurparet; nihil habuit antiquius, quàm vt ad reſcindendum omnes futuras moleſtias atque ciuiles contentiones, Senatum per ſuos internuntios & adminiſtros aſſiduè ſolicitare, vt totius Reipub. imperium citra aliquam exceptionem, vel poteſtatis reſeruationem, ſibi permitteretur: multiſque largitionibus & beneficiis præſtantiſſimum & optimum quemque ex Patribus, aliiſque primoribus, ſibi promereri ac deuincire ſtudebat. Hæc eius munificentia & mirifica liberalitas, vſque adeò Senatum, alioſque patricij generis viros inflexit, vt, neglecta Reipub. priſtina dignitate, poſthabitoque publico bono, quæſtui priuato inſeruientes, Rempub., ipſo Carmaniola in hoc plurimum allaborante, eius arbitrio ac voluntati omni ex parte ſubijcerent. Primo itaque ſub eius Principa-
1422. tu, ac Petri Barbiſoncini prætura, anno eiuſdem æui ſecundo ac vigeſimo, Genuæ, auſpiciis Franciſci Spinulæ Othoboni, qui, præter natalium ſplendorem, ac eximias animi corporiſque dotes, iure obſequij plurimum ſibi gratiæ & fauoris apud eum conciliarat, ſeptem naues contra totidem Aragonias inſtructæ ac emiſſæ fuerunt. Sed quia Tarraconenſes, immutato curſu, nihil vlterius auſi ſunt, infectis vtrimq. rebus diſceſſum. At claſſis Liguſtica, priuſquam Genuam rediret, in Sardiniam præteruecta, oppidum, cui nomen Longoſardum, vi expu-
1423. gnauit. Proximo anno, Philippus cum Ioanna ſecunda Neapolis regina, aduerſus Alfonſum, quem paulò antè in filium adoptarat, moxque ipſo abdicato, Ludouicum Andegauenſem in eius locum ſubſtituerat, ſocietatem ac fœdus iniuit, ideoque Genuæ in Senatu, eiuſdem Principis iuſſu, pro Neapolitani regni, ab Alfonſo occupati, recuperatione de cogenda claſſe deliberatum fuit. Et licet his temporibus publicum ærarium valdè attenuatũ ac propemodum exhauſtum eſſet, nihilominus tanta fuit omnium ordinum promptitudo, & ciuitatis ſuo Principi gratificandi ſtudium atq. alacritas, vt, ſolicitante in primis eodem Carmaniola, vrbis Præfecto, in eius vſum ſupra ducenta millia florenorum ex ærario publico permiſſu Senatus deprompta ſint, & inſuper valida & præpotens claſſis præparata; quæ ſanè paucis diebus interiectis, omnibus rebus ad bellum neceſſariis egregiè inſtructa, tredecim magnarũ nauium, ac totidem triremium, numerum æquabat: eique expeditioni ab Inſubro Guido Taurellus Imperator renuntiatus, qui menſe Decembri, vbi primùm ſacris de more operatus eſſet, è ſinu Liguſtico ſoluens, proſpero ventorum afflatu, Caietam, quæ Alfonſi præſidio tenebatur, peruenit. Ad tantæ claſſis conſpectum vniuerſa ciuitas, ceterique præſidiarij milites ſummoperè conterriti, & omnibus rebus ad defenſionem neceſſariis malè inſtructi, ſumma neceſſitate adacti, non expectata aliqua hoſtili vi, deditionem fecerunt, ea in primis conditione, vt ſalui atque incolumes di-

mitte-

mitterentur. Quo impetrato, nulla mora interpoſita, vrbe exceſſerunt, & illa, reginæ Ioannæ nomine recepta. Caietanorum exemplum quamplurima loca maritima ſecuta, ſe pari modo Genuenſibus dediderunt. Inde Neapolim claſſis admota. Alphonſus, paucis antè diebus, de his tantis apparatibus per ſuos nuntios ac exploratores cõmonefactus, minimè ſibi expedire videbatur, vt ibi hoſtẽ opperiretur. Quocirca, Neapolitanæ vrbis cuſtodia Iacobo Cadoræ, viro, eà ætate, rei bellicæ gloria inſigni, demandata, poſtquam Neapolitanis, adhibito etiam iureiurando, promiſiſſet, ſe breui cum magna militari manu ad vrbis præſidium rediturum eſſe, cum quatuordecim, ſiue, vt aliis placet, quindecim longis nauibus, in Hiſpanias enauigauit, & in itinere Maſſiliam, percelebrem Galliæ Narbonenſis vrbem maritimam, atq. olim ſedem ac magiſtram ſtudiorum, locum Græca comitate, & prouinciali parcimonia miſtum ac bene compoſitum, cùm tenui præſidio firmatam intellexiſſet, prima luce de-improuisò adortus, vi expugnatam diripuit, & maiori ex parte incendit; moxque cum ingenti præda, ſacris oſſibus, ſiue, vt hodiè vocant, reliquiis D. Ludouici Andegauenſis, quondã Tholoſatium Epiſcopi, ſecum aſportatis, Valentiam, vnde primũ ſoluerat, ouanti ſimilis inuectus eſt. Cadora interim, cùm ſe militum numero ac viribus longè imparem eſſe animaduerteret, deſperatis auxiliis, ne belli extrema experiri cogeretur, de primorum ciuium conſenſu, cum Præfectis Liguſticæ claſſis de deditione agere incepit; & in primis quidem petebat, vt ſibi certa quædam pecuniarum ſumma, vnde etiam ſuo militi debita ſtipẽdia darentur, perſolueretur. Huic rei cùm à Philippo breui proſpectum eſſet, vrbem, prout conuenerat, tradidit; eaque nomine reginæ recuperata, & claſſis victrix, eiectis prius Neapoli omnibus Hiſpanicis præſidiis cum illorum ducibus ac Præfectis, quinto, ex quo ſoluerant, menſe, nempe ſexto Cal. Iunij, Genuam incolumis reducta eſt. Cetera, aliquot iurgia & altercationes recèns inter trierarchos, & nauium, vt ipſi vocant, patronos, effecerunt planè, vt longè infra hominum exiſtimationem atque propria merita, à Rep. reduces exciperentur. Non patum etiam impediebat ouationem & publicum gaudium dolor & indignatio propter conturbatam vexilli Georgiani ſolitam, & longo vſu receptam cærimoniam, exorta. Quandoquidem, Inſubrici Præfecti, vt omnem priſtinæ libertatis imaginem penitus extinguerent, huic veteri ſollemni conſuetudini ſeſe fortiter opponebant, rati, hoc modo Principis ſui dignitatem longè cum maiori exiſtimatione in Rep. conſeruari, atque ab omnibus ſuſpici debere. Hæc tamen tanta illorum aduerſatio impedire non potuit, quò minus magna ciuium frequẽtia vexillum implicitum in ædem vſque Georgianam de more comitaretur, & populari applauſu propter rem feliciter geſtam, Reipub. congratularetur. Quod quidem Mediolanenſium Principis animum adeò exacerbauit, vt ſtatim, re intellecta, non ſine maxima totius fermè ciuitatis indignatione ac fremitu, vexillum ipſum ad ſe perduci iuberet: ſiquidem ita natura comparatum eſſe videmus, vt ea ciuitas, quæ diu aliquam libertatis ſpeciem atque imaginem apud ſe retinuit, maiori inuidia & contumelia affici nequeat, quàm ſi, oppreſſa libertate, penitus vniuerſis ſuis veteribus inſtitutis atque immunitatibus ſpolietur. Quocirca, populus Genuenſis grauiſſimis de cauſis commotus, licet ſeſe vltrò, ſub certis conditionibus, vti diximus, Mediolanenſium Principi ſubieciſſet; nihilominus tamen, cùm adhuc certa quædam præteritarum victoriarum memoria ſubinde omnium animis ingereretur, planè fieri nõ poterat, quin dudum compreſſa indignatio & dolor erumperet: quæ ſanè temporis decurſu, ſenſim accedentibus nouis iniuriis, maximas

Maſſilia à rege Alfonſo direpta & incenſa.

Deditio vrbis Neapolis.

1424.

turbas in eundem Principem excitarunt, nec modicam defectionis anſam, vti mox enarrabimus, præbuerunt. Hoc ſtatu rerũ, Iulius Alfonſi frater, ex citeriori Hiſpania cum quatuor ac viginti triremibus, valido milite aliiſq. bellicis apparatibus quàm opportunè inſtructis, ſoluens, claſſem aduerſus Ligures quinto Non. Sextilis eduxit, & rectà in Corſicam adnauigauit; primaque luce, milite in continentem expoſito, Bonifacium adortus eſt, eo quidem exitu, vt, quamuis maiori ex parte oppido potiretur, tamen oppidani, reſumptis animis, ſumma alacritate & robore hoſtilem vim repreſſerint, ita vt hoſtes quãprimùm ſeſe non citra cladem in claſſem recipere, atq. adeò ea inſula excedere cogerentur. Quoniam verò indies magis atque magis inter Alfonſum & Philippũ bella recrudeſcebant, Philippo expedire viſum fuit, vt Carmaniola, relicta rerum vrbanarum adminiſtratione, bellicis rebus denuò vacaret. Priuſquam verò vrbe excederet, illi, ex Senatus conſulto, annuum ſtipendium, nempe octo millium librarum, ſicuti Genuenſibus Ducibus quotannis, de more, longo vſu recepto, tradi conſueuerat; & mox in eius locum Iacobus Iſolanus, titulo D. Euſtachij purpuratus, Bononia oriundus, communibus Patrũ ſuffragiis ſubſtitutus eſt, cui ex eiuſdem Senatus decreto, annuum ſtipendium duodecim millium librarum attributum fuit. Hoc nouo Præſide vniuerſa ciuitas alacrior facta, multo maiori ſtudio, quàm antea, vrbana commercia, & externas negotiationes reſumpſit. Nam etſi Reſpublica innumeris fortunæ caſibus, & planè periculoſis conuerſionibus hactenus agitata foret, incredibili tamen ipſius beneficio acciderat, vt his tantis procellis non obſtantibus, plerorumque locorum, quæ in partibus Orientalibus habuerat, poſſeſſionem atque imperium ſemper retinuerit: inter quæ ſanè Famaguſta, Chius, Pera, Samaſtra ad pontum Euxinum, ſita in Taurica Cherſoneſo, iuxta flumen Parthemium, antiquitus Amiſtris vocata, Soldaia, Gembalũ, & Tanais in Męotica palude, qui diuidit Aſiam ab Europa, adhuc ipſius imperio ſubijciebantur; necnon in vrbe Sauaſtopoli, ac etiam Boſphoro, cum dominis etiam Synopæ ac Trapezuntis, mutua fœdera & conuentiones habebant: quorum deinde locorum ditionem progreſſu temporis cùm ob Turcicam tyrannidem, tum verò ob mutuas ſimultates ac inteſtina odia, ſenſim amiſit. Chium tamen diutius quàm reliqua loca, ſub ſuo imperio ac ditione habuit. Vt verò ad propoſitum reuertar, Philippi opes tam domi, quàm foris, ad tantum potentiæ atque imperij culmen deuenerant, vt eo potiſſimùm nomine iam plurimis Italiæ Principibus, ac populis valde ſuſpectus & formidabilis redderetur; præſertim verò Florentinis, qui propter ſummum diſcrimen, in quod, paucis retroactis temporibus, viuente ſcilicet Ioanne Galeatio ipſius parente, inciderant, Liguſtici imperij acceſſione illius potentiam haud exiguo robore ac præſidio firmari & conſtabiliri intelligebant. Proinde, anno eius ſæculi quinto ac vigeſimo, cum Alfonſo, arctiſſimo fœderis iure ſeſe obſtringentes, huius ope & patrocinio trium ac viginti triremium 1425. claſſem expediuerunt, qua, omni militari apparatu inſtructa, oram Liguſticam longè lateque depopularentur ac diuexarent. Et quò ſibi ea expeditio feliciùs magiſque ex animi ſententia ſuccederet, Thomam Campofulgoſium, eo tempore Serazanæ priuatam vitam agentem, per ſuos internũtios crebrò adhortati ſunt, vt patriam, ex dira Philippi tyrannide ereptam, in priſtinam libertatem aſſereret: in quo ſanè illi omnem ſuam operam ac ſtudium pollicebantur. Fulgoſius, hęc Florentinorum cõſilia nequaquam aſpernatus, occaſionem, etiam tam obuiam, minimè ſibi prętermittendã vel negligendã ſtatuit, ea potiſſimũ ſpe ac planè fiducia illectus, quòd minimè ignoraret, ſibi in ciuitate nõ defutura plurimorũ præſtantiſſimo-

Genuenſes quàm latè olim dominabantur.

tissimorũ ciuiũ studia, qui Insubricũ imperiũ, dicam, an iugũ, aspernati & exosi, votis omnibus optabant, in veterem libertatem quacunque ratione reponi, inter quos præsertim illi erant, qui Guelficæ factioni adhærebant, nimirum cũ Philippus Gibellinam profiteretur. Quapropter, nulla cunctatione admissa, cum Nicolao, & Ioanne Aloysio, nobilissimæ familiæ Fliscorum tunc præcipuis, qui sese ea tempestate in suis arcibus & municipiis continebant, communicatis consiliis, classem conscendere, seque apertum Reip. hostem declarare constituit. Igitur quarto Idus Aprilis, intempesta nocte, in conspectu ciuitatis haud longè à portu aliquandiu substitit, & aliquam seditionem in vrbe excitatum iri arbitratus, classem propiùs admouit, vt Fulgosium nomen, alta voce, dedita opera, à classiariis sæpius ingeminatum, ab oppidanis exaudiretur. Postquam verò, nihil non quietum, suisque locis valida præsidia dispositа animaduertit, in Orientalem oram, vbi ipse tunc temporis magnas clientelas, & fidos amicos habebat, conuersus, oppidum atque arces portus Delfini subita accessione occupauit, vicinorumque animis ad defectionem solicitatis, complures indigenas in partes suas deduxit, ita vt, modico spatio interiecto, Monilia & Sextrum ad eum transirent, vbi Florentini suas copias disposuêre, quò illinc multò facilius per vniuersam illius sinus oram excurrerent, ac subinde vrbi haud parua detrimenta inferrent. Ligusticum etiam mare adeò infestum & impacatum sua classe reddiderant, vt nullus temerè vel commodè ex ora Ligustica nauigare auderet, vel posset. Hi bellici apparatus, simul atque Philippo innotuêre, ne inde aliquid maioris damni acciperet, omni studio sibi aduersariorum conatibus maturè obuiam eundum statuit. Itaque collecto exercitu, tametsi illius duces aduersus Florentinorum copias res aliquando prosperè gessissent, contractis postremò vtrinque viribus, magno discrimine pugnatum est: sed tandem pars maxima hostilis equitatus capta & armis exuta, cum ipso etiam illius duce Carolo Malatesta, viro insigni ac memorabili, vt qui ea tempestate, neque generis claritudine, neque rerum gestarum gloria, vlli regulo Italiæ cederet. Huic, cùm Mediolanum captiuus perduceretur, Philippus, honoris ergò, extra vrbem obuiam prodiisse dicitur, ac eum non secus ac parentem, omnibus tẽporibus coluisse. Iisdem diebus, Insuber classem quoq. instrui atq. armari iussit, quæ duodeuiginti triremiũ, & aliquot prægrandium nauium erat, inq. remigum supplementum, accolas Padi fluminis eò transmisit, ac tertiã propè totius sumptus portionẽ deprompsit. Classi autẽ, Antonium Auriã, cuius virtus domi militiæq. haud sanè parum inclaruerat, præesse voluit. Ad hæc, vt terrestribus copiis, quæ denuò ab hoste instauratæ fuerãt, resisteret, illasq. profligaret, quinq. pedestriũ virorum, equestriũ verò tria millia describi imperauit, qui omnes aduersus Thomam, eiusq. fratres, duce Nicolão Tertio, cognomento Bellatore, versus fines Placẽtinos profecti, Segestam, priusquam classis adornata esset, peruenerunt, & in patenti campo, acie vtrinq. disposita, cõmissum est prælium, equestre primùm, duce Baptista Fulgosio; & egregiè, ac fortiter vtrisque pugnantibus, incerta victoria discessum est. At cùm postera die Tertius suas copias iterum in aciem educeret, Insubres milites haud obscura, tanquã Paniei pauoris, signa edidêre; vixque conspecto hoste, loco dimoueri poterant. Vbi verò diuulgatum est, Ioannem Ludouicum Fliscum, à Pontremulo, Taroque, cum lecta iuuentutis manu descendere, tum demum antè teli iactum disiectis ordinibus, & in fugam versi, per inuia & inaccessa præcipites ferebãtur, adeò vt hostes, immodicam sine vlla graui causa trepidationem dolos suspicati, aliquandiu presso gradu subsisterent. Postquàm verò insidias longè abesse intellexerunt, non modò

Insubrium clades.

modò equitatus,ſed etiam pedites ac ſocij nauales (nam Antonius Auria initio huius belli, cùm nondum claſſis in procinctu extitiſſet, correptis aliquot onerariis, & pro anguſtia temporis raptim inſtructis, Segeſtam profectus fuerat, vt, collatis vtrinque viribus, terra Tertius, ipſe mari hoſtes vrgeret) fugientes inſecuti, tela, ſcuta, magnamque armorum vim paſſim abiectorum inculcãtes, haud multis cæſis, quàmplurimos ex hoſtibus cepêre, in quibus etiam Iacobus Iſſius Brixianus, & plerique alij principes viri, capti ſunt. Quos niſi Clauarum oppidum fugientes excepiſſet, vix eorum quiſquam hoſtiles manus effugiſſet. Hac clade intellecta, cùm claſſis Philippica iam parata atque inſtructa, neutiquam vlterius progrederetur; non dubium eſt, quin Fulgoſius, ſi præſenti occaſione ac fortunæ beneficio vti ſciuiſſet, voti compos, integra victoria potitus eſſet. Ceterùm, ipſi hoc tempore non ſecus euenit, quàm quod Annibal ſibi accidiſſe aiebat, nempè potiundæ ſibi vrbis Romæ modò mentem non dari, modò fortunam. Philippus interim, quòd magna ſuſpicione duceretur, optimatibus ciuitatis cum ipſis Florentinis, atque adeò cum exulibus & Reipub. hoſtibus tacita conſenſione conuenire, pleroſque eorum Mediolanum exciuit, eoſque, indicta cauſa, per anni integri ſpatium, non citra magnam inhumanitatis notam, & incredibilem totius Reip. mœrorẽ atq. varias querimonias, in libera cuſtodia retinuit. Horum nomina fuerunt, Baptiſta Cicada inſignis Iuriſconſultus, Stephanus Cataneus & ipſe iuris peritia clarus, Franciſcus Auria, Bartholomæus Spinula, Valeranus Lomelinus, Gregorius Marinus, Nicolaus Fliſcus, Raphaël Adurnius, Thomas Promontorius, Oliuarius Marruffus, Bricius Adurnius, Nicolaus Iudex, Baptiſta Leonardus, & Paulus Onelius. Verumenimuerò cùm belli diuturnitate ac periculi magnitudine vrgeretur, neglecta rerum politicarum cura, operæ pretium fore duxit, tempore tam neceſſario optimum quemque ex omni ordine in ea ciuitate ſibi recentibus beneficiis, vel præmiorum ſpe promereri ac deuincire. Intelligebat ſiquidem ſagaciſſimus Princeps, nihil tutò, vel præclarè geri poſſe, niſi qui maximè in vrbe opibus & auctoritate florerent, quàm coniunctiſſimos ſibi haberet. Proinde inuſitatis artibus progreſſus, circa initium anni eius ævi ſexti ac 1426. vigeſimi, Franciſco Spinulæ municipium, vulgò Pieue dictum, & vallem Arrociam dono dedit, eo quidem prætextu, quòd ipſi Reſp. octo millia librarum perſoluere teneretur. Iſnardum verò Guarcum, Ouada Liguriæ oppido haud ignobili, quod quidem neſcio qua iuris ſpecie ſibi vendicabat, præter multorum expectationem donauit. Reliquos etiam ex præcipuis, inter quos fuit Carolus Lomelinus, vir equeſtri ordine ac dignitate, qui de illius conſenſu Albintimilium vnà cum arce, tribus aureorum millibus ipſi prius mutuò traditis, occupauit, magna oſtenſa animi benignitate atque inſolita clementia in nouam ſpem erexit. Circa hæc tempora, vel paucis antè menſibus, cùm Rex Tunetanus, nonnullos Liguſtici nominis apud ſe in vinculis haberet, Mediolanẽſium Princeps pro eorum redemptione Cambium Bononienſem, & Vrbanum titulo S. Aloyſij, cum duabus Liguſticis nauibus, nimirum Viualda & Squarciafica, ad eum ablegauit, quibus etiam Senatus Ambroſium Spinulam adiunxit; hiſque ſecundis ventis in Africam delati, ac Tunetum appulſi, vbi ipſi regi ſuam legationem expoſuiſſent, comiter atque amanter excepti fuerunt; & peractis rebus, Genuam, voti compotes rediere. Dum res ita geruntur, ſubſecuta eſt pax inter ipſum, & Alfonſum, menſe Aprili inita, qua Inſuber, inter cetera, ſe recepit, Aragonio Caluum & Bonifacium, præcipuas Inſulæ Corſicæ arces & munimenta, daturum; ad cuius promiſſi maiorem ſecuritatẽ, ipſi arces portus Lunẽſis & Ilicenſis, quoad illę traderen-

Loca euulſa à Rep. ſub externo dõminio.

derentur, fruendas conceſſit. Hæc ſanè tantarum partium à Repub. auulſio, præſertim ipſis omninò inconſultis atque inſciis, facta, protinus tantam in omnium animis indignationem & abalienationem concitauit, vt nemo in ciuitate eſſet, qui non ſtoliditatem Senatorum aliorumque Procerum damnaret, quorum conſilio & auctoritate euenisſet, vt, præfocata libertate publica, Rei pub. adminiſtratio externo Principi, non ſine grauiſſimo ac planè perpetuo Liguſtici nominis dedecore, nec minori diſpendio, commiſſa eſſet. Bellum tamen aduerſus Remp. à Florentinis motum, nondum erat reſtinctum. Sed Florentini, quò faciliùs Philippicam potentiam defatigarent, ſubinde Liguſticam oram, ducibus Andrea Marino, Iuliano Torpiano, & Petro Verro, maritimis excurſionibus ac prædationibus infeſtabant. Quorum conatibus vt obuiam procederetur, ductu Bartholomæi Iuſtiniani, quatuor triremes paratæ ac emiſſæ fuerunt, breuique tempore interiecto, tres hoſtiles triremes eiuſdem Iuſtiniani præfectura, non ita procul à D. Mauritij portu, duodecimo Kal. Iulij, conſertis manibus, captæ, atque Genuam perductæ. Quo rerum ſucceſſu non parum conterriti Etruſci, denuò Fulgoſium in ſuas partes ac ſtudia deduxêre. Hic igitur aduerſus patriam arma ferre minimè grauatus, proximo vere Antonio Fliſco ac Florentinorum legato ſeſe comites præbentibus, cum quadringentis equitibus, & octingentis peditibus, oram maritimam ingreſſus, vſque ad vrbem, prius indigenis trium Vallium ad defectionem ſollicitatis, produxit, popularique nomine, ſublato clamore, identidem ingeminato, vrbis mœnia, quà Feritor amnis decurrit, ſummo impetu adortus eſt. Ceterùm, tanta fuit præſidiarij militis in repellendis hoſtibus fortitudo ac robur, vt ipſi, relictis ſcalis, aliiſque machinis bellicis ad deturbandum defenſores admotis, inde confeſtim cum ſumma ſua ignominia, nec minori detrimento, re nequicquam tentata, recedere coacti ſint; præſertim cùm conſtans fama paſſim obtinuiſſet, Liguri ex Gallia Ciſalpina ſubſidiarium militem breui aduenturum. Fulgoſius igitur præter ſpem & expectationem hoc modo repulſus, ſumma celeritate, in municipium, vulgò Villa de quarta dictum, ſe cum ſuis recepit, ac Liguſticum agrum, non modicis incommodis, quoad eius fieri potuit, affecit. Quandoquidem reparata in Faſcio monte illa munitione, quæ paulo antè ab hoſte ibidem erecta fuit, facilè, citra aliquod ſuum, ſuorumque periculum, illinc ſubiectum agrum variis excurſionibus inquietabat. Qua ſanè in re haud parum adiuuabatur duarum triremium Florentinarum, & vnius Monœci auxiliis, quarum opportunitate ita vtebatur, vt facili negotio abſq. vllo diſcrimine in variis, ac planè in quibus vellet locis, militem ſuum in continentem exponeret. Quocirca Genuenſes præſentis periculi, tamque infenſi hoſtis vicinitate commoti, omnia conſilia & rationes inibant, vt eius conatus reprimerent, & quàm longiſſimè à ceruicibus ſuis impendentem gladium repellerent, inſtructiſque quatuor validis nauigiis, ſtrenuo milite atque omnibus armamentis neceſſariis peropportunè armatis, auſpiciis Arami Saluagij cõtra hoſtes eduxerunt. Verùm, cùm illi ſe ſubducerent, atque inferi maris oram euadere conarentur. Saluagius eos tanta celeritate inſecutus eſt, vt ad montem Rubrum eos conſequeretur. Monœca triremis, cuius præfectus erat Ioannes Grimaldus, eius loci tum Dominus, præſens periculum conſpicata, repentè ſociis derelictis, ſe præcipiti curſu in altum proripuit, ita vt duæ Etruſcæ, huius adminiculo deſtitutæ, paruo negotio in Genuenſium poteſtatem deuenirent, licet aliqui tradant, vnius triremis trierarchum lembo in continentem cum aliquot ſuis ſociis incolumem euaſiſſe. De altero, qui erat Antonius Falconus, ciuis Sauonenſis, nõ dubitatur, quin

1427.

Genua à Thoma Cãpofulgoſio ac Fœderatis nequicquam tentata.

quin Genuam viuus cum reliquis omnibus captiuus perductus ſit, & ibi poſtmodum cum ſuis ignominioſa morte interemptus. Hic naualis prœlij ſucceſſus effecit, vt terreſtres illæ copiæ ſupramodum deterritæ, præfatum munimentum deſererent, atque Reccam ſe reciperent: ſed nihilo ſecius quietiores facti, quamprimùm ibi nouas turbas & ſeditiones concitarunt. Siquidem Fulgoſius, cùm ſperaret, Genuæ, cum propter Philippi tyrannidem, tum ſuam in recuperanda libertate conſtantiam, nequaquam plurimos defuturos defectionis auctores, & qui arma expedirent, ibi pauliſper ſubſiſtebat, & interdum ex parte Occidua in eas Valles deſcendens, periculum faciebat, num qua ſeditio exoriretur; ac etiam denuò illinc ex plurimis locis, vrbem, licet fruſtrà, adortus eſt, adeò vt cùm ſubinde incœpto pertinaciùs inhæreret, ea expeditio prorſus infelicem exitum ſortiretur. Nam oppidani, nouarum virium acceſſione, hoſtiumque imbecillitate intellecta, de vnanimi ſententia illos inuadere conſtituerunt. Proinde cùm ipſi iterum ex ora Orientali caſtris motis, ſeſe in Vallem Feritoris, vulgò Biſamnem, recepiſſent; hoſtis, de improuiſò eruptione facta, & illos magno impetu aggreſſus, eo ſucceſſu dimicauit, vt quàmplurimos eorum contrucidarit, & potiorem cataphractorum ac peditum partem ceperit; inter quos, ex præcipuis Freſcobaldus Florentinorum legatus, & Comes Bartholomæus Ferrarienſis, ipſorum præfectus, in Ligurum poteſtatem deuenerunt. Fulgoſius, ea clade haud parum perculſus, aliquandiu ab incœpta expeditione deſtitit, & Sereſanam reuerſus, commodiorem bene gerendæ rei opportunitatem præſtolabatur. Antequam verò vlterius progrediar, id etiam obiter annotare licuit, nempè hoc anno hiemem omnis & glaciei & frigoris expertem fuiſſe, quodque non caret admiratione, menſe Decembri paſſim arbores floruiſſe, quin & fructum protuliſſe adijciunt: quę ſanè aëris virulenta excretio mox etiam terras & maria peruagata eſt. Interim ſubſecutus eſt annus duodetrigeſimus, cuius initio Mediolanenſium Princeps, in locum Iacobi Iſolani, domum reuocati, Bartholomæum Capram Cremonenſem, eundemque Mediolani Antiſtitem, virum inſignem, atque ab omni virtutum genere commendatum, ſuffecit; ſub quo neutiquam defuerunt noui Reip. perturbatores, ac, præter ceteros, Barnabas Adurnius, eius factionis facilè princeps, qui ea tempeſtate incertis ſedibus vagabatur. Is ſanè cùm propter Ducalem potentiam aperto Marte confligere non auderet, opera cuiuſdam ſacrifici, cuius fidei atque amicitiæ plurimùm confidebat, vrbis arcem, in quam ipſe liberum acceſſum habebat, occultis atque clandeſtinis conſiliis occupare ſtuduit. Quapropter ſummo ſilentio in Pociferam vallem profectus, circiter quingentos ex ſuis clientibus & amicis ad arcem, eius rei perficiendæ gratia, ablegauit. Verùm, cùm ea proditio per exploratores Ducali præfecto innotuiſſet, omnes magna quadam calliditate ac ſtratagemate comprehēſi, & maior pars in crucem acti, laqueo vitam finiuerunt. Adurnius, ea re intellecta, ſe ſtatim vnà cum ſuis aſſeclis & familiaribus, Vultubium recepit, eo quidem conſilio, vt nouas turbas daret. Vbi verò id Genuæ perlatum eſt, Præſes confeſtim Iſnardum Guarcum, virum conſilio manuque promptum, cum haud pœnitenda manu contra eum deſtinauit; ad cuius aduentū Adurnius exterritus, inchoatam expeditionem, nec ſine aliqua clade, parique euentu, quo paulò antè Fulgoſius, relinquere coactus fuit. Iiſdem fermè diebus, cùm Inſuber, Florētino, ac Veneto bello implicitus, denuò Brixia, excidiſſet, reſq. Liguſticæ ſupramodum fluctuarent, Philippus, Mariam Amedei Sabaudiani Ducis filiam, ſibi matrimonio iunxit, ſimulque interim Alfonſum ad Neapolitani regni recuperationem ſummoperè adhortatus, ad eam promouendam

Mitiſſima hiems.

1428.

Proditio patefacta.

uendam ipſi omnem ſuam operam & ſtudium pollicebatur, confiſus fore, vt ab vtroq. aduerſus hoſtes in bello iuuaretur. Cùm verò Alfonſus eam expeditionem noctes dieſque meditaretur, ſimulque ad eam rem perficiendam Genuenſium opes, ac maritimam potentiam, ſibi maximo vſui & adiumento futuram, proſpiceret, vbi primùm Philippo gratias egiſſet, vt eos ſibi arcta beneuolentia obſtringeret, ſplendidam atque honorificam legationem ad Senatum habuit. Oratores fuerũt Bernardus Coruarianus, & Andreas Bibrius, illuſtres equites, ac ſingulari prudentia multoque rerum vſu exercitati, quibus etiam Berengarium Clauellum, inſignem iuriſperitum, & præclaris dotibus ornatum adiungere placuit. Hi omnes Genuam appulſi, moxq. in Senatum intromiſſi, & cauſa ſuæ legationis expoſita, breui pòſt, eiuſdem, aliorumque Ordinum decreto, inſcio & inconſulto Præſide, quatuor viri creati ſunt, quibus renouãdæ cum rege pacis arbitrium committeretur, nempe, Barnabas Godaneus, vtriuſque iuris clariſſimus interpres, Clemens Squarciaficus, Thomas Iudex, & Gaſpar Lercarius, qui menſe Maio cum regiis legatis pacem nomine populi Genuenſis, nulla habita Philippi mentione, iunxerunt. Genuenſes etenim, licet Inſubrico imperio maiori ex parte ſubijcerentur, tamen enixè dabant operam, vt per occaſionem in pleriſque rebus veterem libertatis imaginem, in adminiſtranda Rep., quoad eius fieri poſſet, veluti etiam ſuperius oſtendimus, retinerent. Quæ ſanè vſurpatà licentia, quanuis Philippi animum, ſuapte natura magnum & excelſum, haud parum offenderet; ipſe tamen ingenioſus ſimulandi atque diſſimulandi artifex, æquo animo, vt præſenti temporis conditioni commodiùs inſeruiret, ferre videbatur. Proximè narrauimus, præcedentis hiemis incredibilem intemperiem, atque clementiam. Ceterùm æſtate inſequenti, ingens & inſolita Italiæ ſiccitas inter prodigioſa certè haberi poſſet, ab iis præcipuè, qui aſſiduitatem imbrium, inundationes fluminum, & quicquid modum exceſſit, inter prodigia numerãt. Nam cùm ab exitu Iunij vſq. ad ſeptimum Idus Decembres, nullus, ne minimus quidem, imber terras perfudiſſet, non torrentes modò, ſed vberrimi quoque fontes prorſus exaruerũt. Intra vrbem certè, Fonte amatorio, Fonte riui turbidi, & quem Puterellum vulgò nominant, ſponte exiccatis, dantibus operam præfectis portus ac molis, purgati omnes ſunt, quod viuentium nemini antea vidiſſe contigerat. Plus tamen metus, quàm calamitatis ea res attulit. Nam neq. agrorum ſterilitas vlla, neque annonæ caritas ob id ſecuta eſt. De ſicco autem, ſeu ſiccitate, ac ceteris qualitatibus elemẽtorum, videre eſt apud Stagiritã, libro De ortu, & interitu; itemque lib. 2. De partibus animalium cap. 3. vbi multa, vt pleraque alia, eruditè diſſerit. Porrò, vt hoc in præſentia breuiter dicatur, hæc diuturni ſqualloris cauſa conuenienter referri poteſt in illam ineluctabilem naturalis viciſſitudinis legem, quòd, alternata contrariorum permutatione, rerum æternitas conſtet. Sic enim & in homine diuturnas febres, natiui caloris diſſipatione, ſequitur hydrops; ſæpè & hydropem, intercedente putredine, febris; vnde & magnam ſiccitatem magni imbres inſequi ſolent. Sic & à pluuiis diuturnis, calores immenſi redeunt, & aperta ſerena, quod vti per continuas pluuias denſata tellus, tum vaporibus, tum attrahenti calido viã intercludit: ſic inter ſquallores aſſiduos, aliunde per æſtuantes venas attracta vaporum atq. exhalationum copia perennis pluuiæ circuitum præſtet. Ceterùm de his hactenus dictũ ſit. Philippo, rerum gubernaculis adhuc Genuæ admoto, Barnabas Adurnius, cuius ſuprà mentionem fecimus, iterum anno eiuſdem ſæculi vndetrigeſimo, cùm ſponte ſua, tum etiam crebra illorum, qui Philippo aduerſabantur, cohortatione incitatus, in proximas Valles cum

Siccitas prodigioſa.

Vnde naſcitur ſiccitas.

1429. *Mediolani Antiſtite, vrbis præfecturam gerente.*

ſtrenua bellatorum manu deſcendit; & quò ſeſe tutiùs communiret, vibemque faciliùs diuexaret, nõnulla propugnacula, & munitiones, circumiacentibus atq; conterminis montibus erexit, ibique, poſtquam ad aliquot dies commoratus eſſet, Nicolai Picinini, Peruſini, cognomento Paruuli ſeu Picinini, viri cũ ingentis animi, tum militariũ rerum peritia, cum perpetua quadam felicitate admirabilis, quem Inſuber menſe Martio cum valido exercitu contra eum miſerat, repentino aduentu deterritus, non expectato hoſte, ſe protinus in tutiora loca recepit, præſertim, quòd vltra vim hoſtilem, etiam indigenarum fidem valdè ſuſpectam haberet. Picininus interim, poſt Adurnij diſceſſum, quò ſeſe illorũ agreſtiũ virorũ, quorũ pleriq. de veteri more & cõſuetudine, proſcriptorũ partes ac ſtudia diuerſimodè fouebãt, metu ac moleſtiis liberaret, illos ferro & igne ad internecionem vſque delere conſtituerat; ſed quorundam ciuium precibus inflexus, à propoſito deſtitit, & dumtaxat, ne in poſterum campani æris ſonitu ſimul conuenientes, ad arma, vti plerumq. facere conſueuerant, deuenirent, nouaſque defectiones molirentur, ſtatim omnes campanas ex earum Vallium templis amoueri iuſſit, adeò vt per aliquod tempus in haud mediocri metu ac trepidatione verſarentur. Eodem temporum tractu, bellum inter Philippum & Florentinos nondum ſuppreſſum erat. Hi enim Lucam, Pauli Guiniſij tyrannide oppreſſam, fortiter obſidebant. Lucenſes egregiè ſeſe contra hoſtilem exercitum defendentes, ipſum Guiniſium, tacitè Florentinis fauentem, captiuum fecerunt; & ad parandam ſibi Philippi gratiam, conciliandumque fauorem, quòd ipſum, illius capitalem hoſtem ſcirent, Mediolanum vinctum miſêre, atque ab eo per ſuos internuntios anxiè contenderunt, vt ſibi contra Florentinos, pro ſua libertate tuenda, tempore tam neceſſario, ſuppetias ferre non grauaretur. ſimulque Genuam fœderis paciſcendi, pecuniæque mutuò accipiendæ gratia, legatos miſerunt, & impetrata pecunia, nempe aureorum quindecim millibus, pro eiuſdem cautione & ſecuritate, arces Motronis, & Petræſanctæ, pignoris loco tradiderũt. His fœderibus initis, & Picinini opera Liguſtica ditione maiori ex parte pacata atque compoſita, cùm Fliſci, & Marchiones Malaſpini, in gratiam Florẽtinorum, noua obſidione Lucenſes prementium, correptis armis, haud mediocribus incommodis ac detrimentis, oram Lunianam afficerent, Picininus proximo vere cum omni-
1430. bus ſuis copiis aduerſus illos exercitum produxit. Ad vſum huius nouæ expeditionis, præter veteranum ſuum militem, ſagittariorum, ex Genuenſium iuuentute delectorum, ad duo ferè millia in promptu habebat, quibus ad illorũ montium, quos occupauerant, defenſionem relictis, ipſe cum reliquo ſuo exercitu ad Anſerim fluuium cum hoſte cõgreſſus, ipſum fudit, fugauitque, atque caſtris omnibus exuit. Hæc Picinini victoria effecit, vt Florentini, ſoluta obſidione, Lucenſes omni metu atque periculo liberarent. Ceterùm, ſuperatis Reipub. hoſtibus, & Luca in priſtinam libertatem repoſita, Mediolanenſium Princeps, quòd Ligures, Lucenſibus, vti diximus, in ſummo periculo verſantibus, maturo ſubſidio affuiſſent, inſtituit, vt ipſi deinceps, in tanti beneficij memoriam, quotannis ſibi Prætorem ex Genuenſi populo deſignarent; cuius apud eos tanta eſſet auctoritas, vt, citra eius voluntatem & conſenſum, nulla alicuius populi legatio audiri poſſet, vel aliquò legationem mitti liceret. Hic proſper rerum Liguſticarum ſucceſſus etiam effecit, vt Iacobus Apianus, Plumbini regulus, tunc temporis acerrimus Florentinorum hoſtis, ſe, ſuaque omnia Genuenſium fidei committeret, reciperetque, ſeſe omnes eos pro amicis vel hoſtibus habiturum, quos Reſpub. Genuenſ. pro talibus haberet & recognoſceret. Nec multò pòſt, Senen-

Picinini victoria aduerſus Florentinos.

ſes quo-

ſes quoque opera Franciſci Spinulæ, tum apud ſe legati munere fungentis, cum eadem Repub. tam contra Venetos, qui ſe recèns Florentinis cõiunxerant, quàm reliquos Philippi & Reipub. hoſtes, fœdus ac ſocietatem icerunt. Poſtero anno, Ligures, inſtinctu, atque in gratiam Philippi, Mediolanenſium Principis, aduerſus Venetos, fœderis iure cum Florentinis aſſociatos, dirum atque atrox bellum inſtaurarunt: de cuius ſucceſſibus, ſuo loco ſigillatim explicabitur. Inſequenti verò, Philippus, Bartholomæo Capra, qui, vti antea memoraui, Iacobo Iſolano Cardinali ſucceſſerat, reuocato, Olradum Lampugnaneum ciuem Mediolanenſ. Genuæ præfecit, ſub quo, menſe Aprili Torilium oppidum, à Nicolao Fliſco occupatum, modico negotio receptum fuit, & Fliſcus Genuam perductus, vbi in arce ad aliquot menſes captiuus detentus eſt. Bellum quoque in Venetos, duce Petro Spinula, Cypriani filio, ea æſtate feliciſſimè geſtum ac terminatum. Exitu anni, Ianus Cypri Rex, natus Genuæ, fato deceſſit. At poſtero anno, eodem vrbis moderatore, cùm pacis iungendæ arbitrium ad Nicolaum Eſtenſem, & Ludouicum Salutianum, ambos Marchiones, delatum fuiſſet, menſe Maio pax renouata eſt, & captiui vltrò citroque dimiſſi. Per eadem ferè tempora, Genuæ cognitum eſt, duas Venetas triremes, quæ negotiationis gratia, Tanaim Trapezuntemque, plenæ mercibus, petebant, fœda tempeſtate correptas, apud Soltaiam naufragio periiſſe. Verùm, cùm illarum Præfectus, ac plerique primarij ciues, actuariis nauigiis, euitato periculo, ad littus incolumes peruenirent, ibi ſtatim à Genuenſ. capti, & mox Theodoſiam perducti, vt ea ratione Franciſcus Spinula, ac ceteri Ligures, quos adhuc Venetiis in libera cuſtodia, (nondum enim quicquam de illorum liberatione reſciuerant) detineri arbitrabantur, ſedibus patriis redderentur. Quod tamen vbi primum fama ad illos pertulit, continuò dimiſſi fuerunt. Paucis pòſt diebus, Reſpub. arcem, cui nomen Rocataliata, ſex millibus librarum à Fliſca familia coëmit. Eodem tempore, Anna, Ioannis Cyprij regis ſoror, quæ Ludouico Sabaudiæ Ducis, natu maiori, deſponſa fuerat, Genuam præteruecta eſt, ibique à Senatu, ac ceteris ordinibus perhonorificè excepta. Tali ſtatu rerum, in ponto Euxino, vbi Ligures adhuc pleraque oppida & vrbes non obſcuri nominis poſſidebant, haud ſanè varij motus ac tempeſtates defuerunt. Siquidem, quorundam Græcorum, Genuenſi nomini & gloriæ aduerſantium leuitate atque perfidia, præter cetera loca, Cembalum oppidum, ſitum in Taurica Cherſoneſo, ea tempeſtate haud ſanè ignobile, ab illorum fide atque obſequio ad Alexium Theodori (is locus Cembalo haud procul diſtat) dominum, expulſis inde omnibus Genuenſ., deſciuit. At Ligures, ad tantam refrenandam licentiam, & commiſſam perfidiam caſtigandam, appetente vere, ſumma celeritate decem inſignes naues, ac totidem triremes, omni bellico apparatu inſtructas, cũ ſex ferè millibus lectiſſimæ iuuentutis ac præclaræ nobilitatis, virtute & auſpicio Caroli Lomellini, viri equeſtris dignitatis, ac togæ bellique artibus haud inglorij, expediuerunt. Ipſe igitur menſe Martio, vbi de more ſacris operatus eſſet, ſecundis ventorum flatibus è ſinu Liguſtico ſoluens, & pontum Euxinum cum ſua claſſe ingreſſus, Cembalum breui peruenit, eamque vrbem, poſt aliquot oppugnationes, tandem armis recepit. Hoc felici rerum ſucceſſu animoſior factus, vlterius progreſſus eſt, eo conſilio, vt Soltaiam vrbem, in eadem Cherſoneſo poſitam, expugnaret. ſed in hac expeditione imparem fortunæ ſucceſſum expertus, in ſummum ſe ſuoſq. omnes periculum adduxit. Nam decimo Cal. Iulij, milite in continentem expoſito, confeſtim præter ſpem & opinionem, ingens Scytharum, aliorumque barba-

1431. 1432. 1433. *Pax inter Ligures ac Venetos.* 1434.

barbarorum multitudo, inexpectatæ grandinis instar, superuenit; statimque Ligures aggressi, parum abfuit, quin, cæsis præcipuis, eos ad internecionem delerent. Tanta siquidem & tam formidabilis fuit hæc barbarica in nostros exundatio, vt ægrè ipse Lomelinus præfectus cum aliquot suis incolumẽ se in suam classem receperit. Et hoc modo à fortuna præclari ducis conatus destituti. Ipse Genuam cum copiarum suarum reliquiis rediit; vbi sanè propter acceptam cladem, tanta fuit omnium mæstitia, vt nulla esset alicuius aduersi prælij memoria, quæ magis omnes ordines exacerbaret. Non deerant etiam qui tacitis dicteriis falsisque delationibus ipsum Lomelinum criminarentur, quasi eius imprudentia, vel temeritate, tam altum Reipub. vulnus inflictum esset. Proinde aliqui erant in ea sententia, vt existimarent, ex vsu Reipub. esse, vt deinceps bella cum Barbaris tanto terrarum & marium tractu, ac planè diuerso cælo à Repub. disiunctis, non gererentur; & hoc modo progressu temporis quàm plurima loca ad pontum Euxinum, aliisque in partibus Orientalibus, Liguſtico imperio parentia, partim Genuens. incuria atque desidia, partim etiam & multo magis immanium gentium ferocitate ac tyrannide, cum maximo Reipub. detrimento, amissa sunt. Huius temporis tractu, Cyrnus insula nouis motibus ac tumultibus iactabatur. Erat ibi ea tempestate, Vincetellus de Istria, cuius suprà mẽtionem habuimus, vir præpotens, ac nouandarum rerum insignis atque impiger artifex, qui dira ambitionis cupiditate incensus, modis artibusque omnibus grassabatur, vt celebratissimam illam prouinciam per vim, siue per dolum sibi subijceret, adeoque singulari quadam calliditate omnium Insulanorum, præcipuè verò primorum atque optimatum, gratiam & fauorem sibi conciliarat, vt, ipsis consentientibus, vniuersam insulam, exceptis Caluo & Bonifacio, in suam potestatem redigeret. Nec tanto scelere contentus, eò temeritatis simul & ambitionis prospero rerũ successu deuenerat, vt in Liguſtici imperij contemptum, subinde vniuersam insulam, præparatis ad hoc duabus triremibus egregiè instructis, variis excursionibus inquietaret. Nam licet Senatus ad reprimendum eius conatus non semel aliquot nauigia aduersus ipsum eduxisset, ipse tamen suorum celeritate confisus, omnem aduersariorum potentiam facilè fl occifaciebat: quæ sanè eius temeritas illi postmodum exitium peperit. Cùm enim Zacharias Spinula, vir non minùs maiorum imaginibus clarus, quàm propria virtute suspiciendus, ad explorandum eius consilia & progressus, à Repub. cum vna triremi validè instructa, in Corsicam mense Aprili enauigaret; Vincetellus hanc conspicatus, celeriter, numero ac militum multitudine fretus, in eum inuectus est, & cum sua prætoria, qua ipse vehebatur, cum Spinula eo successu conflixit, vt, priusquam ab altera sua triremi iuuari posset, ipse ab eo superatus & captus sit: moxque pari felicitate altera triremi potitus est; atque ita Spinula cum ingenti sua laude, nec mediocri Reipub. beneficio, sceleſtissimum piratam, ac pernicioſissimum Reipub. hostem, Genuam cum incredibili totius ciuitatis gaudio perduxit, ibique mense Aprili, in theatro publico securi percussus est. Sublato itaque tantæ defectionis auctore, motus in Corsica concitati, pedetentim sedati atque compositi sunt; prouinciaque ad pristinam Reipub. fidem reducta. Illud pænè exciderat, nempe decimoquinto Cal. Iulij huius anni, fuisse maximam Eclipsim, seu defectum Solis, stellis toto cælo conspicuis, quem & quadrupedes quodammodò pauisse ferunt. Hæc autem iuxta Arist. tribus modis definitur: Videlicet, vt sit oppositio Lunæ in capite vel cauda Draconis existentis: Solis obscuratio supra terram; siue Solis obscuratio, cùm Luna opponitur. Liuius Dec. v. lib. 4. auctor est, C. Sulpi-

Genuensium clades à Scythis inflicta.

Vincetellus de Istria à Zacharia Spinula deuictus.

Eclipsis.

cium

cium Gallum, tribunum militum ſecundæ legionis, qui Prætor ſuperiori anno fuerat, L. Æmilij Pauli Conſulis aduerſus Perſeum Macedoniæ regis dimicantis permiſſu, vbi caſtra permunita eſſent, ad concionem militibus vocatis pronuntiaſſe: nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora ſecunda vſque ad quartam horam noctis Lunam defecturam eſſe. Id, quia naturali ordine ſtatis temporibus fiat, & ſciri antè, & prædici poſſe. Itaque, quēadmodum, quia certi Solis, Lunæque, & ortus, & occaſus ſint, nunc pleno orbe, nunc ſeneſcente exiguo cornu fulgere Lunam, nō miratentur: ita ne obſcurari quidem, cùm condatur vmbra terræ, trahere in prodigium debere. Nocte, quam pridie Nonas Septemb. inſecuta eſt dies, edita hora Luna cùm defeciſſet, Romanis militibus Galli ſapientiam propè diuinā conſpectam: Macedonas, vt triſte prodigium, occaſum regni perniciemque gentis portendens; mouiſſe: nec aliter, inquit vates, clamor vlulatuſque in caſtris Macedonum fuit, donec Luna in ſuam lucem emerſit. Quæ autem Lunæ, quatenus ad Eclipſim pertinet, eadem Solis ratio. Sed ne in præſentia diutiùs quàm par ſit, philoſophari videar; iuxtaque lectorem expetitæ lectionis fructu defraudem, me quàm citiſſimè ad deſtinata recipio. Inſequenti anno, graues curæ, atq. haud exiguæ moleſtiæ Philippū, Mediolanenſium Principem, propter Ludouici Andegauenſis, & Ioannæ Neapolis reginæ inſecutum obitū excepêre. Alfonſus ſiquidē Aragonius, cùm ſuapte natura laudis & gloriæ cupidiſſimus, tum etiam aliquot Neapolitanorum procerum conſenſu, ad regni Neapolitani recuperationem totum animum intendit. Et quāquam inter ipſum, & Philippum occultæ eſſent ſimultates & odia, adeò vt nemo dubitaret, quin noua præbita anſa, ad noua ſtudia decurrerent, nihilominus tamen, quò Inſuber Venetorum animos dubios, atque ſub ambigua ſpe ſuſpenſos teneret, dedita opera cum Aragonio amicitiam ſimulabat, quæ, etſi miro artificio occultaretur, fieri tamen non potuit, quin haud multò pòſt, erumperet, atque in apertum bellum euaderet. Siquidem Caietani ab Aragonio obſeſſi, ac rerum omnium difficultatem & extrema ſibi metuentes, Ligurum & Inſubri auxilium imploraue- 1435.

Caieta obſidetur ab Aragonio.

rant. Et quò faciliùs ab ipſis ſubſidium impetrarent, aſſerebant, ſe, vrbem ſuam pro legitimo Neapolitani regni ſucceſſore propugnare ac retinere velle, amboq; veteri odio in Aragonios flagrantes, promptiſſimis animis auxilium obtulerunt. Et Ligures quidem eò libentiùs, quò aliquot ſuas naues variis & pretioſis mercibus onuſtas, in Caietano portu ab Aragoniis obſeſſas liberarent. Proinde ex parte Senatus Franciſcus Spinula, Inſubri verò; Otolinus Zoppus eius legatus, vna triremi & oneraria cum trecentorum militum præſidio illuc miſſi ſunt, qui commoda nauigatione vſi, Caietam incolumes peruenerunt. Quo quidem nouo ſubſidio, vt defenſorum animi incredibiliter confirmati fuerunt, ſic è contra, regis animus longè maiora præſidia veritus, ad vrbis expugnationem feſtinabat, & admoto mœnibus exercitu, crebris oppugnationibus atque aſſiduis machinarum bellicarū ictibus oppidanos ipſos premebat & defatigabat. Proinde cùm ſeſe ſummis periculis expoſitos animaduerterent, crebris internuntiis Inſubres, atq. ipſos Ligures ad opem ferendam ſolicitarunt, eoq. factum eſt, vt Philippi & Senatus decreto, ſumma cum celeritate claſſis ad illorum ſubſidium inſtrueretur: nec minores regis nomine apparatus variis in locis fiebant. Quod cùm Genuæ nuntiatum eſſet, cùm prius quinque naues auxiliarias deſtinaſſent, aucta fuit eo nomine claſſis, ita vt duodecim maiores naues, & vnam minorē complecteretur. Cui Blaſius Axeretus, vir quidem humili genere ac loco natus, ceterùm præclara virtute, ac excelſo animo prēditus, rerumq. maritimarum peritiſſimus,

non ſine graui Senatus iudicio, quòd paucis antè diebus, pulchram victoriam de Petruccio Verro, inſigni atque claro, ea tempeſtate pirata, retulerat, præfectus fuit, cui etiam Leonardus Sauinionus, Antonius Saluagus, Lucas Facius, & Thadæus Zoalius, viri, à prudentia, & rerum gerendarum vſu commendati, tanquam ſocij, & omnium conſiliorum participes coniuncti fuerunt. Erant in tota claſſe non amplius duo millia & quadringenti ſtrenuiſſimi bellatores; itaque præparatis omnibus ad bellū neceſſarijs, nauarchus circa finem Iulij, Caietam verſus ſuā nauigationem inſtituit. Alfonſus interim, vbi de his apparatibus certior factus eſt, atque hoſtilem claſſem è ſinu Liguſtino iam ſoluiſſe cognoſceret, ex omnibus ſuis nauigiis quæ coëgerat, quatuordecim onerarias, ſiue, vt aliis placet, vndeuiginti, quæ reliquis magnitudine præſtarēt, delegit, inter quas erat Magnana, qua ipſe deuehebatur; cuius quidem tanta fuit magnitudo & capacitas, vt omnes illius temporis naues longo ſpatio poſt ſe relinqueret. Habebat ipſe, præter maximam illuſtrium procerum & nobiliſſimorum virorum frequentiam, duos germanos fratres, nempè, Nauarræ regem, & Henricum, S. Iacobi Magnū, vt vocant, magiſtrum. Numerus verò militum ex variis regionibus & populis conſcriptus, ad ſex millia porrigebatur. Hac claſſe rex Cal. Auguſti Caieta ſoluens, ad inſulam Pontiam vna velificatione peruenit, vt ibi hoſtem opperiretur, qui poſtridiè, ſcilicet, pridiè Non. Auguſti, cùm vnam dumtaxat noctem ibi ſtationem habuiſſet, Liguſticam claſſem ſub auroram à parte Occidua detexit. Rex de ſuorum conſilio planè decreuerat, ventorum flatu & opportunitate vſus, hoſtilem claſſem inuadere; ideoque relicta Pontia, Meridiem verſus in altum pelagus claſſem ſuam abduxit. Qua quidem re cognita Ligurum Præfectus, tribus onerariis retrò in nouiſſimo agmine conſtitutis, acieque ordinata, hoſtem præſtolabatur, adeò vt, iam ſole ad occaſum vergente, ambæ claſſes ad quinque millia paſſuum inuicem diſtarent. Proxima luce, triremes Aragoniæ, quæ naues antecedebant, claſſem Liguſticam vndique cinxerunt, & hoſtilium nauigiorum numero diligenter explorato, quietis ſimiles ſtabant. Interim Axeretus tibicinem ad Alfonſum miſit, partim vt ei ſignificaret, ſe illuc non alio animo iuſſu Senatus applicuiſſe, quàm vt aliquot ciues ſuos, Caietæ cum mercibus obſeſſos, liberaret; partim etiam, vt eius animum, & erga ſuam Rempub. voluntatem intelligeret. Alfonſus tibicinem toto eo die apud ſe retinuiſſe dicitur, donec, quid reſponſi daturus eſſet, adhibita conſultatione decerneret, moxque per eundem, & Franciſcum Pandonem Campanum, ei ſignificari iuſſit, ni ipſi viam ſibi armis aperirent, ſe non permiſſurum eſſe, vt Caietam appellerent; & ita quidem à nonnullis ſcribitur. alij verò in literas retulerunt, regem, prius legatum ipſum Pandonem, virum ſingulari prudentia, & longo rerum vſu exercitatum, tanquam legatum, ad Genuenſium Præfectum miſiſſe, eo animi decreto, vt non tam cum illo paciſceretur, quàm vt inter colloquendum, omnia oculis colluſtrans, exploraret, quæ nauium magnitudo, quantæ copiæ, quæ poſtremò animorum fiducia hoſti eſſet. Qui vbi primùm in colloquium admiſſus eſt, regem mirari dixit, quid ſibi vellet tantus apparatus. Cui cùm reſponderetur, naues Caietam petere, vt amicum populum indignè obſeſſum & oppugnatum, liberarent: non eſſe aliquid cauſæ, cur ſe Rex profectioni ſuæ opponeret. Ad quæ legatus: Caietam ergo, quam rex fame perdomitam, propè iam habet in poteſtate, ex ipſius manibus erepturi eſtis, & hanc illum iniuriam, & æternam gloriæ ſuæ notam æquo animo laturum putatis? Cuius verbis ſubiunxit Axeretus, certum ſibi conſilium, inceptum curſum nequaquam, modò per regem liceat, interrumpere. interim ſe ab omni

omni vi atque armis temperaturum, nimirum, quòd si rex nihil hostile moliatur, ipsi esse classes, quibus pro sua voluntate atque arbitrio, vt illi integrum esset, vti posset. Cuius humanam oblationem cùm ipse legatus valde indignaretur, cum multo stomacho respondisse fertur, esse regi vires, quibus hostium minas contemnat: velle, ac posse iter eorum introuertere. Quocirca nisi saniore consilio vsus, vltrò cursum deflecteret, sensurum mox non sine clade, cuius dementiæ fuerit, regem potentissimum temerè irritare, atque ad arma prouocare. Tum Blasium, iusta ira commotum, dixisse ferunt, vt regi liberè renuntiaret, quotcunque videret onerarias, auro & pretiosis mercibus refertas esse; quas si in potestatem suam redigeret, se proculdubiò, suosque omnes ingenti præda ditatum iri. Nec vlterius sermonem protractum esse dicunt, sed confestim Legatum ad regem rediisse, eique totius aduersariæ classis statum, atque animorum alacritatē, non citra illius magnam admirationem retulisse, ita vt rex, intellecto toto negotio, confestim arma expediri, & prima luce omnes in armis ad prœlium ineundum præstò esse iusserit, tanta me herclè cum vultus atque animi præsentia, vt nulla alicuius perturbationis indicia dederit, sed de victoria quodammodò securus, incredibilem omnibus suis prosperi successus fiduciam inijceret. Proinde cùm res vtrimque in eo statu essent, vt nemini dubium foret, quin ad manus veniretur, Præfecti, alijque Duces, singuli per se omnia diligenter quæ ad pugnam necessaria essent, expendebant, & præparabāt, adeò vt cùm postridiè vtraq; classis propius accessisset, atque in mutuum conspectum deuenisset, tanta fuerit maris tranquillitas & malacia, vt, leniissimo vento spirante, vtraque classis ad mutuum certamen prodierit: & primò quidem, vbi vtriusque classis Imperatores, ac ceteri trierarchi suos graui & diserta oratione ad prœlium cohortati essent, cum militaribus tormentis, mox cum missilibus ac sagittis pugnam inchoarunt, vt summa animorum contentione, ita varia & ancipiti fortuna, donec tandem Ligures, post longum atque atrox prœlium, beneficio potissimum illarum trium nauiū, quarum suprà mentionem habuimus, à tergo, tanquam in vltimo agmine præsidij loco miro stratagemate relictarum, victoria potirentur. Hæ siquidem in altum euectæ, ac speciem fugæ simulantes, moxque secundis ventis in Alfonsi aciem inuectæ, tanto impetu irruerunt, vt vna earum vsque adeò regiam prætoriam in latus adegerit, vt ea in dexterum recidens, & pondere sexcentorum grauis armaturæ hominum, qui hoc in latus incubuerant, grauata, fermè vniuersam spondam alterius partis submersam haberet: cumque illi nullis tectis protegerentur, hostilibus telis vndiquaque, instar scopi, exponebantur: quod sanè maiori ex parte effecit, vt Ligures demum integram victoriam obtinerent. Quippè cùm Rex, qui omnia fortissimi Ducis ac strenui militis officia obierat, & summa in puppi, nulla pericula veritus, semper steterat, suorū precibus descendere coactus, sub primum tabulatum, velut sub tectum, haud procul à clauo secessisset: alij subinde pugnam remittebant, sic vt hostibus in regiam nauim transiliendi facultas præberetur: qui felici rerum successu vlterius pergentes, cùm nescirent de Alfonso, qui erat vnà cum aliquot ex suis iuxta nauis gubernaculum, incautè ab eo comprehensi, singuli statim in vincula coniiciebantur, donec tandem Ligures, quorum numerus subinde maior in eius nauim influebat, dolum animaduerterent: & cùm interim antemnæ chordas ab iis qui erant in specula, minis abscindi curarent, rex tandem illius casu haud parum exterritus, sed multo magis telo cuiusdam balistæ, illuc magna vi deiecto, quod sanè penetratis omnibus quæ obstare posse viderentur, ante ipsius regis pedes naui infixum est, ita vt cùm eum

ſui ad deditionem faciendam ſummoperè adhortarentur, ac rogarent, ne ibi miſerè trucidaretur, ſemper conſuetum animum regium præ ſe ferens, ſe tandem dedere conſtituerit, ſicuti etiam fecerat Ioannes ipſius frater, qui ſe, ſuoſque, Galeoto Lomellino dedidit: cuius exemplum ſecuti, qui hactenus reſtiterant, omnes in victoris poteſtatem deuenerunt. Cùm enim propter aliarum duarum nauiũ, quæ erant ex præſidiariis, concurſum, antemnæ nauis Figarettæ, qua Nauarrus deuehebatur, iam fractæ eſſent, ipſe quoque ſe victori tradiderat, & reliqua nauigia penitus ceſſère. Sunt qui aſſerant, regem, ſtatim vbi poſt factã deditionem, in Spinulam prætoriam vnà cum omnibus, quos ſecum habebat, reciperetur, cũ multi eorum eſſent qui regem ſibi dedi contenderent, & in primis Blaſius, vt inde gloriam reportarent, illum, de cuiuſque nominibus, fortunis, vitæque conditione diligenter ſcifcitatum fuiſſe: & cùm intelligeret, inter ceteros Duces, ibi etiam Iacobum Iuſtinianum, Chij, ea tempeſtate Præſidem, adeſſe, illum reliquis digniorem iudicaſſe, cui ſe dederet. Sunt etiam qui literis ac monumentis prodiderint, ipſum maluiſſe Inſubro, quàm Genuenſibus, quos ſibi ſemper infenſiſſimos expertus fuerat, ſalutem ſuam committere, & propterea Philippo, quanquam abſenti, dedere ſe dixiſſe. Pugnatum eſt Nonis Auguſti cruento atque acerrimo prœlio, haud procul à Pontia inſula, horas propè decem. Nam cùm tertia diei hora claſſes concurriſſent, paulò ante veſperam regis deditio facta eſt. Sunt verò alij, qui literis conſignarint, ab hora tertia certamen inchoatũ, & vſq. ad ſolis occaſum continenter productum. Satis in confeſſo eſt, & in hoc omniũ ſcripta conſentiunt, quàm plurimos eo prœlio ſagittis, quas maioribus ſcorpionibus contortas vix vllum armorum genus repellebat, fuiſſe vulneratos. Pauciores pro numero cæſi, ex victrici claſſe circiter nonaginta, ex Aragonia verò ſexcentis deſideratis. Magna tamen captiuorum frequentia fuit, inter quos facilè principes fuêre Nauarrus rex, Henricus infans Aragoniæ, & amplius centum, ſiue, vt aliis placet, trecenti viri illuſtres, ac ſplendidis natalibus orti, inter quos nominantur Ioannes Antonius Vrſinus Tarenti Princeps, Io. Antonius Marianus Sueſſæ Dux, Nicolaus Specialis Prorex in Sicilia, Antonius Rogerij Fundorum Comitis f. Ioſias Aquauiuenſis, Didacus in vlteriore Hiſpania Comes Caſtri, Ioannes, quem in hac eadem Hiſpania Magiſtrum Cantharæ vocant, & præter hos, alij quàm plurimi, titulis atque proſapia inſignes. Petrus Infans, regis frater, ſe per funem in vnam ex triremibus demiſit, atque ita effugit in Siciliam, nec vlla ex nauibus deuictis, præter vnam, quæ vſa venti beneficio incolumis euaſit, ab eo nauali certamine ſeruata eſt. Præda autẽ, & ſpolia omnis generis ornamentorum, & diuitiarum, qua hoſtis potitus eſt, quanta extiterit, ei ſanè cogitandum relinquitur, qui tanti regis opes, & maximi illius exercitus apparatum, ſecum animi cogitatione poteſt comprehendere. Hæc omninò tanta extitiſſe dicitur, vt cõplures Genuenſium, qui ante id tempus in ſumma inopia & egeſtate vixerant, ſpoliis hoſtium clàm locupletati, ingentia ſuis patrimonia & hereditatem morientes reliquerint. Ex tãto autem captiuorum numero nauarchus ſibi haud mediocriter metuens, mitiore conſilio vſus, ad quinque propè millia eorum qui obſcurioris fortunę videbantur, in continentem exponi iuſſit, inter quos, vt poſtea cognitum eſt, multi celebres viri, cũ nullo cultu differrent, delituêre. Exercitus qui Caietam obſidebat, hoc nuntio accepto, cùm oppidani, ac præſidiarius miles, eruptione facta, eos adorirentur, breui diſſipatus, & Blaſius cum omnibus nauibus, & captiuis, portum, non ſine Caietanorum ingenti admiratione atq. applauſu, ingreſſus eſt: vbi per aliquot dies commoratus, vt claſſem reficeret, illinc

Inclyta Genuenſ. victoria aduerſus regẽ Alfonſum.

illinc poſtea cum tam illuſtri ac memorabili victoria Genuam verſus nauigationem inſtituit: in qua quidem vrbe, cùm ante claſſis aduentum de totius negotij ſucceſſu nihil planè certi ac explorati haberetur, in maxima cura & ſollicitudine viuebatur. Et quanquam huius rei tam feliciter geſtæ fama, per omnia circumuicina loca diuulgaretur; nihilominus tamen, vt in huiuſmodi rebus plerumq. fieri conſueuit, animis non parum ſuſpenſis, certiora præſtolabantur. Tandem vbi de claſſis aduentu, & regem in ea vnà cum reliquis proceribus captiuum perduci, penitius cognitum eſt, innumera publicæ lętitiæ, & mutuæ cōgratulationis ſigna paſſim edita fuerunt, moxque in vrbe S. C. per totum triduum ſupplicia decreta: & ſancitum eſt, vt dies victoriæ, inter faſtos relatus, anniuerſaria memoria ab ipſo Senatu celebraretur. Ceterùm, mirum in modum fefellit omnium ordinum expectationem rei euentus. Siquidem, reuerſa Genuam claſſe, vbi Philippi Inſubriæ Ducis iuſſu atque mandato regem atque alios proceres, captiuos Sauonam abductos fuiſſe cognitum eſt; tanta inuaſit vrbem totam indignatio, vt moleſtiſſimis animis ferrent, hunc iuſtum de tam magnis ac potentibus hoſtibus triumphum ſibi eripi atque inuideri. Effuſa enim vrbana multitudo, cum ceteris ordinibus, auidè expectabat regium appulſum, & tot illuſtrium virorum præſentiam, ſimulque Reipub. gloriam valde auctum iri exiſtimabant, ſi tam celebri triumpho vti permiſſum fuiſſet. Sed Philippus, vti diximus, victoriæ ſummam ſibi tribuens, Sauona Mediolanū captiuos ipſos perduci procurarat, id etiá Alfonſo in primis rogante, qui enixè apud regem per Marcum Barbauarum legatum ſuum apud ſupremum eius nauarchum contenderat, vt rectà Mediolanum cum ſuis perduceretur. Inſuber interim, eo nuncio accepto, magna ſibi ominò polliceri, & præter alias expeditiones, quas ſecum animo voluebat, ad Siciliæ, adeoque iam totius Italiæ dominium atque imperium aſpirabat; ſed inter cetera, mirum in modum angebat Patres, quòd ipſe, nulla prorſus Liguſtici nominis, dignitatis, laborum, & ſumptuum ratione habita, omnem laudis palmam ſibi ſoli vendicaret. Accedebat etiam, quòd Præſes publico edicto cauerat, ne Senatui integrum eſſet, alicui Principi, vel populo, per literas, ſiue internuntios, hac de cauſa congratulari; quæ ſanè iniuria cum graui contumelia coniuncta, tam altas in animis Patrum atq. omnium Ordinū radices egit, vt ipſi potiſſimum hoc nomine ab eo, vti mox dicetur, penitus deficerēt. Verū enimuerò, vt ad Alfonſum redeam, is, vt primùm cum ceteris Principibus ac proceribus viris Mediolanum perductus eſt, ibi tantum abeſt, vt tanquam captiuus detineretur, vt etiam veluti victor exciperetur. Et cùm non minus eximia prudentia & ingenio, quàm ſingulari eloquentia excelleret, ſimulac in Philippi colloquium, quod tamen paucis pòſt diebus impetrauit, admiſſus eſt, illius animum facili negotio à priori ſententia abduxit, pleneque edocuit, quantoperè in eo deciperetur, quòd, ſcilicet, Renatum Andegauenſem, (hunc enim defuncto Ludouico tertio eius fratre, Ioanna, Neapolitani regni hæredem teſtamento reliquerat) ſibi in beneuolentia præferret. Quandoquidem, inter cetera, ſibi haud dubiè perſuadere poterat, illum, regni Neapolis poſſeſſionem adeptum, continuò daturum operam, vt Galliarū regi aditus in Italiam patēret. Ioanni Galeacio ſuo patri, Duci ſapientiſſimo, ſemper fuiſſe vehementer ſuſpectos Gallicos ſpiritus: & pleraque alia in hanc ſententiam luculenter coram eo diſſeruit, adeò vt Inſuber grauiſſima & diſertiſſima eius oratione inductus, mutata ſententia, Alfonſum liberare conſtitueret; & idcircò, poſtquam illum vnà cum reliquis honorificentiſſimè excepiſſet, omniaque ad amiſſi regni recuperationem pollicitus eſſet, ac inſuper ampliſſimis

Genuenſium gloria oppreſſa ſub imperio Ducis Mediolanenſis.

muneribus

muneribus donatum dimisisset, continuò sex prægrandes onerarias Genuæ instrui curauit, quibus & regia persona, & militare præsidium in regnum Neapolitanum adueherentur. Dum hæc fierent, Caietani, accepti beneficij memores, quatuor præcipuos oratores, quorum præcipuus fuit Ioannes Manganella, Genuam contestãdę gratitudinis causa miserunt. Qui cũ ab ipso Senatu benignè ac peramanter excepti, & in colloquium admissi essent, Manganella in hunc ferè modum verba habuit. Si in nostra potestate esset, amplissimi Patres, oratione prosequi, atque complecti, quantis beneficiis nos vestra humanitas atque liberalitas affecerit, profectò nemini vestrûm dubium esset, quin cum qua gente vobis negotium sit, probè intelligeretis. Nam quid est quod homini hominem debere fas sit, quod non vobis omnes debeamus? Percurram non tam singula, quàm summatim omnia, ne ingrati atque immemores aliqua ex parte videamur. Primum omnium, priusquàm Caietani populi discrimẽ certum esset, inter ipsas procul absentis regis minas, literis nostris commoti, tanta rebus nostris festinatione succurristis, vt vestrum ante subire portus nostros præsidium cerneremus, quàm literas ad vos nostras peruenisse didicerimus. Quale deinde præsidium? lectissimos in primis iuuenes, quos non assiduæ in mœnibus stationes, non labores, nulla demum pericula, non postremò fames ipsa subigere potuerit, cum fide quoque & constantia, non pro aliena salute, sed pro patria potius pugnare viderentur. Præsidij verò Prefectum, cum ad nos missum vidimus, quo vir nemo fuit tota ciuitate præstantior, Franciscum Spinulam, rarum Reipub. vestræ ornamentum. Cuius ea fuit apud nos cum innocentia, tum in tuenda vrbe diligentia, vt ne ipsi quidem maiorem optare potuerimus. Qui domestici splendoris, ac planè rerum familiarium affluentiæ oblitus, parco & vili cibo, vt res nobis angustas obsidium fecerat, contentus, sæpè etiam mensa abstinuit, vt aliorum famem exemplo solaretur. In laboribus verò, & omni militiæ munere, adeò impiger, & vitæ contemptor, vt à gregario milite præiri propè indignaretur. At vbi superuenisse regem, nosque terra ac mari circumseptos in discrimine versari accepistis, non secus periculo nostro anxij, ac si hostis mœnibus vestris immineret, pulcherrima classe, graui sumptu, nec minori difficultate comparata, defessos iam, & extrema malorum cogitantes, tanta velocitate ex hostium faucibus eripuistis, vt instructam, solutam, aduentantem, procul conspectã classem esse, ac mox deuicto captoque rege, secundo prœlio conflixisse, vno fermè eodemq. tempore acceperimus. Opes igitur, coniuges, liberi, templa, patria, nos denique nobis cum beneficio vestro restituti sumus. Pro his, quibus certè maiora nullus vnquam populus præstitit, nullus vnquã accepit, gratias actum ad vos missi sumus, iuxtaque gratulatum, quòd ea vobis victoria contigit, quæ, vt immortalem Genuensi nomini gloriam attulit, ita qua fide amicos populos tueri soleatis, æterno documento erit. Reliquum est orare, quandoquidem per vos conseruati sumus, annuos posthac Præsides ex vobis habeamus, qui Caietano populo iusdicant, inque secundis & aduersis rebus saluti nostræ consulant. Nulli nobis vtilius præfuturi sunt, nulli nos ad parendum promptiores habituri, quàm qui incolumitatem ac libertatem nostram suis periculis redemerunt. Neque indecorum Genuensibus fuerit, legitimum, cùm è Galliis aduenerit, regem ciuitatem ope vestra seruatam, auctamque, non ab alio quàm vobis tradentibus, recepisse. Legatis responsum est, magnum Caietanos fidei & constantiæ in regem suum edidisse documentum. Quippe qui extrema obsidionis mala perpessi, nunquam animis succubuerint. Genuenses, eò minus suscepti aduersus Alfonsum belli

Caietani legati oratio in Senatu.

belli pœnitere, quò veriùs sciunt, amicissimam ciuitatem non facilè immemorem fore, ideoque arma induisse. Mittendi Caietam Præsidis consultatio dilata, vt interim Philippi animus exploraretur. At Philippus, cognita Caietanorum petitione, haud secus infensus, quàm si plurimùm dignitati suæ detractum fuisset, corripi statim legatos iussit, & Mediolanum euocatos, ita habuit, vt vix quicquam à captiuis differrent, donec Genua missi sunt, qui ius gentium, & sanctam etiam inter exteras gentes legatorum auctoritatem, ipsi Philippo in memoriam redigerent. His autem & eiusmodi iniuriis irritatis Genuensium animis, inita tandem aduersus eum consilia sunt, orto à primoribus ciuitatis initio, qui se liberandæ vltrò patriæ auctores offerebant. At Insuber de his rebus per suos familiares certior factus, seipsum, nouis copiis sub varia specie collectis, indies magis atque magis in Repub. communire satagebat, ac, præter ceteras artes, quibus ea in re vsus est, Senatui persuadere studuit, se, in eius Reip. dignitatem ac emolumentum, cum Aragonio egisse, vt insulæ Sardiniæ possessione cederet, atque hoc prætextu sibi commodam occasionem dari existimabat, qua, pro huiusmodi expeditione suscipienda, subinde Genuam nouas copias citra vllam suspicionem ablegaret. Ceterùm, in vrbe, nonnulli ex Optimatibus, ac præcipuæ nobilitatis viris, quo tempore Caietanorum legati Mediolanum, tamquam captiui perducti fuerant, clandestina consilia inter se iniuerant, vt quibuscumque possent modis ac rationibus, populum ad defectionem excitarent: quæ sanè, audita regis Alfonsi liberatione, vlterius differri nequiuerunt. Erat tunc temporis in Repub., præter alios præstantes viros, Franciscus Spinula, Othobonus, cuius suprà mentionem habuimus, vir non modò familiæ splendore atq. opibus & auctoritate, sed etiam præstantissimis animi, corporisque dotibus insignis: qui cùm Mediolanensium Principis tyrannidem indies maiorem fieri animaduerteret, ac etiam videret se haud parum ex pristina illa gratia, qua prius apud eum floruerat, excidisse, primus, defectionis, & qui patriam ex dira seruitute in veterem libertatem assereret, auctor extitit. Insuber autem, vt eius viri amplitudinem ac dignitatem deprimeret ac eleuaret, præter ceteras causas, ea potissimùm impellebatur, quòd cùm sciret, illum fuisse præcipuum qui Rempub. Genuens. suo imperio subiecisset, adduci non poterat, vt crederet, ipsum, magis priuati commodi, quàm patriæ amore incensum, partibus suis fauêre, adeò vt cùm sinistrè de illo suspicari, & subinde malè mereri pergeret, hunc magis atque magis in suscepta consilij ratione confirmaret; præsertim cùm vsu nonnumquam venire soleat, vt homines, probè à natura instituti, vbi semel impegerint, recognitis erroribus, enixè dent operam, vt ad pristinæ dignitatis recuperationem inde remedium & salutem enasci procurent, vnde antea vulnus inflixerint. Vt verò, suorum animos vehementiùs inflammaret, ita inter eos, quibus res tanta (octo fuisse narrant) ab initio credita est, verba fecisse dicitur.

Francisci Spinulæ oratio pro liberãda patria.

Mirum vobis videri possit, Ciues fortissimi, quid sit, quòd cùm de Philippi Ducis potentia optimè meritus sim, (vestro etenim cõsilio & opera fretus, huius Reip. dominatum, si verum fateri liceat, detuli, Italiæ, & ceterarum gẽtium, sum aßtruere conatus) nunc eò venerim, vt post exilium spõtè susceptum, post ignominiosam Caietæ latebram, domum reuersus, à crudelissimo Opicino exagitatus, vnus omnium maximè ad pœnam & supplicium deposcar, vt aut diro satelliti sit omninò sanguis dandus, aut vita vi & armis ab iniuria vindicanda. Is carnifex veriùs quàm præfectus, huic vrbi datus, assuetus ciuium suppliciis, vt immanis quædam bellua, iam & nostrum sanguinem sitire incepit. Sed cur hæc memini

memini, cùm Philippi Ducis inconſtantia in amicos omnibus nota ſit, ingrati animi vitium in induſtrios & fidos, odium in bonos: ac eum huiuſmodi eſſe ingenio, vt nullis plus tribuat, quàm nefariis; & nullis magis credat, quàm delatoribus, quibus vſque adeò eſt addictus, vt ex primoribus amicis quoſdam temerè afflixerit; alios atroci calumnia deterritos, ex amiciſſimis, ſibi inimiciſſimos fecerit. Sic Carmaniola, vir in bellicis rebus hac ætate nulli ſecundus, hoſtis ex duce fideliſſimo factus eſt. ſic Sfortia, etſi gener dictus. ſic Tolentinas, ab eo alienatus. ſic innumeri alij, quos omni tempore tam ſtrenuos, quàm fidos fuit expertus, aut diuerſis iniuriis ab eo affecti ſunt, aut miſerabiliter afflicti. Ceterùm, ne non ſemper ſuis ſit infeſtus, Blaſij Agareti hominis perditiſſimi calumniam, leuem quidem, ſed mihi pernicioſam ſecutus, me, neſcias magis ſtultè, an ingratè, (nam & perpetuum ſtudium meum, & fides ſatis omnibus perſpecta eſt) ex amiciſſimo hoſtem iudicauit, in exilium egit acerbum & luctuoſum: in quo non tam Caieta ab Aragoniis armis defenſa, mihi ſolatio fuit, quàm triſtitiæ ac dolori, quòd in meam vnius inuidiam, Agaretum, infimæ conditionis hominem, obſcuroque loco natum, ad claſſis Præfecturam euexit; ad quem vnum trahit omnem partæ victoriæ gloriam: non Genuenſium apparatum celebrat, non virtutem in prœlio, ſed Agareti nomẽ ſemper in eius ore eſt. Hunc, Caietani, Principis ſtudium ſecuti, miris laudibus extollunt, fuiſſentque inter Deos relaturi, niſi Vicecomitis nouiſſent ingenium, qui, ne in amicis quidem ſucceſſum ferre poſſit, probè exploratum haberẽt. Fuit id mihi pergraue & moleſtum: alebar tamen non parua ſpe melioris fortunæ. Videbar enim mihi ſatis ei probaſſe meam fidem, Caieta in grauiſſima obſidione defenſa. ſed tantum abfuit, vt in me ſit pacatior factus, vt in patriam reuerſus, coactus ſim ab illius magiſtratu, haud ſecus quàm ab immaniſſimo hoſte, ſalutem meam armis tueri. Sed vos, præſtantiſſimi ciues, quouſque tandem huius ſuperbiſſimi Inſubris dominatum laturi eſtis? Quamdiu vrbem clariſſimam, rerum geſtarum gloria florentem, ſub tyranni pedibus iacere, turpiterque ſeruire patiemini? An ea conditione Genua eſt illi adiuncta, vt populus terra marique victor, quique fama ſui nominis totum orbem hactenus impleuit, non modò ſua libertate exueret, ſed turpiſſimo etiam cuique ſeruiret? Nam, vt alia in præſens omittam, quo animo id ferendum eſt, quòd nempe circiter quadringenti ciues, alij, alia calumnia, & in his nobiliſſimi quidam, ceterùm, omnes crudeliter ac iniuſtè ſunt ipſius iuſſu interfecti? Complures ſupremi ordinis viri in exilium acti, & dumtaxat ad honores ac dignitates euehuntur, qui minus & generis claritudine, & virtutis commendatione reliquis antecellunt. Sed quid magis ſeruile, quídue turpius, videre, aut audire, patíue potuimus, magiſque alienum ab huius celeberrimæ vrbis dignitate, ac veteri gloria, quàm, quòd inſignem atque inclytam victoriam, noſtro ſanguine & virtute partam, ſibi vſurariam fecit? Duos reges, totque illuſtres viros, vno prœlio captos, tanquam non libera ciuitas, ſed ſeruilis quædam manus id præclariſſimum opus peregiſſet, è noſtris manibus extorſit, ac Mediolanum perductos, non ſolùm liberos, ſed nulla publicarum inimicitiarum cum ea gente, nullaque periculorum, quę noſtræ ciuitati in poſterum ab ipſis regibus tali ignominia affectis imminebunt, ratione habita, etiã plurimis & maximis à ſe donatos muneribus dimiſit. Quin credibile eſt, ipſum voluiſſe captos hoſtes ob id potiſſimùm incolumes eſſe, vt non tam Italiæ imperium, de quo ſemper cogitauit, per eos ſibi aſtrueret, quàm vt his iuuantibus, imò hortantibus, Genuæ libertatem, ſiquid adhuc ex ea ſupereſt, funditus tolleret. Et nunc, quia præſentem contume-

tumeliam paulò liberiùs doluimus, quid aliud arbitramini ipsum cogitare, quàm vt nostræ Reipub. statum ita frangat, debilitet, affligat, vt posthàc nemo non solùm reclamare, sed ne suspirare quidem audeat ad ea quæ per scelus & libidinem in hanc miseram ciuitatem patraturus est? Nam quid, per Deum immortalem, sibi vult longior hæc regum ad portum Veneris cunctatio? Quid subitus ad hæc loca turmarum accessus? Quid classis ex Sicilia tanto studio accersita? Imminet, mihi credite, imminet huic vrbi extremum exitium, nisi sæuissimi tyranni conatibus maturè obuiam eatur. Sed quid vos, viri fortissimi, in tam aperto patriæ discrimine facturi sitis, parum equidem compertum habeo. Ego, quod patriæ & ciuibus omnibus Dij bene vertant, certus sum armis libertatem à tyranno repetere, patriamque in antiquum statum pro virili restituere, ad quod pulchrum facinus non deerunt nobis cùm aliarum gentium, tum Venetorum, Florentinorumque auxilia, qui, vel Philippi odio, vel quia pulchrum ducunt libertatem vbique tueri, præstò erunt nobis subsidio. Sunt & principum ciuitatis nobis studia conciliata, & in primis Thomæ Fulgosij, cum quo nuper in gratiam redij. Ite igitur viri fortes, & si publica libertas, si ciuium, si vestra, si coniugum liberorumque vestrorum salus vobis curæ est, turpissimæ seruitutis iugum è patriæ ceruicibus excutite, tyranni dominatum tollite; Opicinum carnificem cum suo præsidio subita vi opprimite, oppressum laniate; victoria haud dubiè nostra est, si ad primum clamorem consensus & clamor ciuium sequetur; quo si proditi & destituti simus, honesta mors potius expetenda est, quàm turpis vita in posterum agenda. Hæc Spinula. quibus sanè verbis mirum dictu est, quantoperè omnium animi ad studium amoremque libertatis inflammarentur. At in ea re perficienda plurimæ summæque difficultates ostendebantur, & inter reliquas, quòd omnes arces tam vrbis, quàm totius agri Ligustici, Ducali præsidio tenerentur, & quòd indies nouæ militum copiæ ad vrbem ipsam confluerent. Accedebat hue, quòd Rex Alfonsus, iam pristinæ libertati restitutus, pro sua maiori securitate ab Insubro arcem portus Lunaris obtinuerat, omnesque verebantur, ne etiam Ilicensem arcem in suam potestatem redigeret. Quæ obstacula, licet essent magna, tamen summa iniuriarum impotentia, & flagrantissimum libertatis studium hæc omnia superabat. Et quia conficiendo negotio commoda temporis ratio requirebatur, plerisque expedire visum fuit, vt quartus ac vicesimus dies Decembris valdè opportunus occidendo Opicino Alsati, qui Lampuniano in vrbis Præfectura successerat, videretur; nimirum, cùm longo vsu in ea vrbe receptum sit, vt sub vesperam Præses, aliique complures vtriusque ordinis ciues, in curiam eo die conueniant, eo potissimùm nomine, vt Præfectis Reipub. sollemni quadam cærimonia honorem exhibeant. Spinula, has sibi partes desumpserat, vt domi tantisper se contineret, donec Præses, ac reliqui in prætorium conuenirent, & mox cum suis clientibus & fœderatis, sublato clamore, populum ad libertatem vocaret. Interea per fidelem ministrum Thomæ Campofulgosio, tunc Serefanæ degenti, clàm significarunt, vt liberandæ patriæ conatus & ipse pro sua virili adiuuaret ac promoueret. Verùm, res ea tempestate illum successum habuit, vt multis rationibus impediti, destinatum negotium, prout constituerant, ad exitum perduci nequiuerit: sed necessitate quadam adducti, rem ipsam ad sextum Cal. Ianuar. distulerunt; rati, tunc maiorem opportunitatem sibi oblatum iri, quòd eo tempore nouus vrbis Præfectus sollemni cum pompa in vrbem primùm recipi soleat. Ceterùm, quia Philippus multis rationibus adductus, in magnam nouorum studiorum suspicionē venerat, Erasmum

Triuultium, inter Mediolanenſ. opibus, familiæ amplitudine, ac rerũ geſtarum fama inſignem, Opicino ſucceſſorem dederat, eo cõſilio, vt clandeſtinos motus, ſi qui eſſent, ſolita ſua prudẽtia ſuperaret & extingueret. Huic ad vrbem venienti, cũ magna ciuiũ frequentia, honoris cauſa, obuiã de more proceſſiſſet, ſtatim ſub eius in vrbem ingreſſum, coniurati, portam, quę vulgò D. Thomæ vocatur, occuparunt, ita vt cùm ipſi duo Præſides ad curiam rectà contenderent, Spinula extemplò armatus, domo, vbi ſeſe cum aliquot ſuis aſſeclis & clientibus continuerat, proripuerit, atq. ſublatis ſignis vrbis, & ingeminato ſępius libertatis nomine, obuios quoſq. ſingulos nominatim appellãdo, ad libertatẽ priſtinam recuperandam, & crudelem tyrãnidem deponendam adhortabatur, cõmonefaciens ſingulos, meminiſſe vellent, qua in ciuitate geniti eſſent, & quàm pręclarã recuperandę patriæ occaſionẽ præ manibus haberent. Ad cuius amabilem, & omniũ auribus acceptam libertatis vocẽ, vix dici queat, quantus totius populi fuerit concurſus, præſertim cum tàm magnũ, & tam eximiæ auctoritatis, libertatis auctorẽ & vindicem nacti eſſent, adeò vt præ nimio plebis ardore atq. concurſu, nouo Præſidi vix tẽpus concederetur, vt ſe in Caſtelleti arcẽ ſubduceret. Opicinus verò, tametſi ſumma velocitate & ſtudio ſeſe præſentibus periculis eripere conaretur, efficere tamen non potuit, vt concitatæ plebis manus, quæ illum ingenti odio perſequebatur, aliquo modo effugeret. Sed ſtatim ante D. Syri templum crudeliſſimè trucidatus, haud longè à puteo occubuit: eiuſq. cadauer ibi longo tempore ſeminudum & lacerũ per ludibriũ & contumeliam in cœno volutatum, & non antea ab furenti multitudine derelictum, quàm propter fœtorem, cruoremq. ac ſordes intractabile eſſet. Præſidiarij milites, cognita Opicini morte, ac intellecta noui Præſidis animi cõſternatione & fuga, intra horas tres abiectis armis, paucis admodũ obſiſtere auſis, propè omnes exautorati, ac citra aliquã cædem, vel cuiuſquam iniuriam, dimiſſi. Itaq. Mediolanenſiũ Princeps, poſtquã circiter vndecim annorũ ſpatio Remp. Genuenſ. magna cũ ſua gloria & dignitate in poteſtate habuiſſet, propter ſuam, ſuorumq. adminiſtrorũ crudelitatem & tyrannidem, eius ditione atq. imperio excidit, præſertim cùm liber populus, contumeliarũ & iniuriarum intolerantiſſimus, ferre non poſſet, vt ſuam Remp. priſtinis honoribus & immunitatibus ſpoliatã atq. orbatam videret. Excuſſo igitur Inſubrico iugo, atq. altero Pręſide, vti diximus, ſublato, noua Reip. gubernatio inſtituta fuit, & Senatus conſulto confirmata, ſcilicet, vt ſex ciues, tanquã recuperatæ libertatis defenſores, Præſidis nomine crearentur. Quos adſcribere non piget. Primi igitur fuerunt Franciſcus Spinula, Andreas Auria, Matthæus Lomelinus, Nicolaus Iuſtinianus, Petrus Bondenarus, & Petrus Caſſinus; quibus haud multo pòſt Andreas Marinus, & Ioannes Nauonus adiuncti. Horum adminiſtratio ita ſe habebat, vt ſumma quidem rerum penes eos eſſet, ceterum, duodecim Senatorum magiſtratui, ac reliquis Reipub. ſtatutis nihil prorſus interim derogaretur. At quia Senatus ſummoperè verebatur, ne Inſuber, alioquin in vindictam pronus, armis prætenſam iniuriam quàm primum vlciſceretur, ſummis ſtudiis allaboratum fuit, vt tres illæ arces, in aditu vallis Pociferæ ſitæ & collocatæ, in poteſtatem ſuam redigeret, ne ſcilicet, hoſtis earum præſidio, vrbem ipſam omni commeatu reliquiſque rebus neceſſariis intercluderet. Factum igitur fuit, vt lectiſſimæ vrbanę iuuentutis, aliorumque indigenarum robore & alacritate, omnes tres occuparentur, quæ poſt magnam deliberationem omnium iudicio atque ſententiis dirutæ ac exciſæ fuerunt. In hoc ſtatu rerum, ciuitas, ingenti quadam ac ferè extrema annonæ caritate, frumentique inopia laborabat, ita vt ciuitati extrema

Genuenſ. duce Franciſco Spinula, ſeſe in priſtinam libertatem vendicant.

Opicini, Mediolanẽſium Ducis præfecti, miſerabilis interitus.

Noua Reip. forma.

Arces vallis Pociferæ S. C. euerſæ.

quæque

quæque metuerent. Proinde ad eam ſubleuandam Senatus pari prudentia Iacobum Baracellum ad Pont. Eugenium quartum, & ad Florentinos legatum miſit, partim vt ab vtriſque frumentaria re iuuaretur, partim etiam, vt eorum ſubſidiũ ad recuperatam libertatem retinendam imploraret: Sauonenſes interim, & qui oram littoralem incolebant, Genuenſium defectione intellecta, illorum exemplum ſecuti, paucis ab hinc interiectis diebus, Inſubri Magiſtratum ac præſidia eiecerunt. At Philippus, cognito nouo Reipub. Genuenſis ſtatu, grauiſſimè offenſus eſt. Verùm, cùm ſperaret, ſe adhuc, Caſtelleti arcis præſidio vrbis dominium recuperare poſſe, magna celeritate ſub initium proximi anni, qui fuit eius ætui trigeſimus ſextus, Nicolaum Picininũ, virum ea tempeſtate, vti diximus, in bellicis rebus longè clariſſimum, cum omnibus ſuis copiis expediuit, & Genuã miſit, exiſtimãs, omnem bene gerendæ rei euentum in feſtinatione eſſe poſitum. Quod ſanè Ligures ſumma cum prudentia præſentientes, tanta ſollertia & induſtria in illius arcis expugnatione vſi ſunt, vt, vno eodemque die illius propugnatores exteriorem arcis murum, quà ad Africum vergit, non citrà maximam ignominiam & detrimentum relinquere cogerentur. At veriti ne ad tantam belli molem ſuſtinendam eſſent impares, quatuor legatos, ſcilicet Damianum Palauicinum, iuris peritia clarum, Simonem Maciam, Ioannem Iuſtinianum & Lucianum Grimaldum, tam ad Venetos, quàm ad Florentinos miſere, vt cum illis fœdus ac ſocietatem inirent, quò in poſterum aduerſus nouum hoſtem nouis auxiliis firmarentur: tantumque valuit miſſa legatio, vt ab eis ampla ſubſidia facili cum negotio obtinerent. Inter hæc, Picininus cum ſuo exercitu, in quo, præter aliquot equitum turmas, amplius quindecim millium virorum expeditiſſimorum erant, vrbi appropinquabat: de cuius aduentu oppidani certiores facti, vt illum aditu, quà arx iacebat, intercluderent, ac planè prohiberent, foſſam extra vrbem valdè latam, quæ nimirum arcis longitudinem æquaret, perduxerunt. Quo quidem opere perfecto, cùm ante hoſtium aduentum, arcem vndiquaque denuò inuadere conſtituiſſent, tota vrbs cum omni genere bellici apparatus die conſtituto ibi præſto fuit. Id verò vbi primùm præſidiariis innotuit, licet valido præſidio communirentur, valdè tamen exterriti ſunt, adeò vt pleriq. illorum de deditione facienda cogitarent. At nouus Præſes, qui, poſtquam in arcem ſeſe fuga, vti oſtendimus, recepiſſet, nunquam ea exceſſerat, eiuſque præfectus, cùm ob ſui nominis dignitatem, tùm etiam ob inſignem cladem, quam inde Philippus accepturus eſſet, huic rei ſummoperè aduerſabantur. Vicit tamen potior pars, quorum arbitrio ſtatutum fuit, vt cum Senatu ea conditione paciſceretur, vt, niſi intra præſcriptã diem ſuccurreretur obſeſſis, arcis deditio fieret. Et quò pacti aliquam ſecuritatem exhiberent, vna turris, obſidis quodammodò loco, in poteſtatem oppidanorum ceſſit. Nihilominus tamen, cùm iam exercitus in vrbis conſpectu eſſet, populus moræ impatiens, & nullas conditiones admittens, præſidio turris traditæ admirabili quodam impetu arcem inuaſit, & illam, fruſtrà eius Præfecto, ac ceteris, violatam fidem inclamantibus, expugnauit, præfectis, ac præſidiariis militibus, quos ibi adinuenerant, publicæ cuſtodiæ traditis, vt eorum permutatione, Genuenſium legati, ac reliqui Liguſtici nominis, qui eodem tempore per Inſubriam captiui detinebãtur, priori libertati reſtituerentur: arxq., quòd omnium iudicio exitioſa crederetur, de cõmuni Senatus, ac Patrum, & totius ciuitatis conſenſu, breui diruta, ac ſolo tenus deiecta. Interim Ducalis exercitus in Vallem Pociferam deſcendens, obuia quæque ferro & igne depopulabatur, & quædam militares copiæ in vrbe deſcriptæ, & ad illorum co-

1436.

Arx Caſtelleti fundituꝰ excíſa.

natus inhibendos, in viarum anguſtiis atque anfractibus collocatæ, cùm viribus & numero longè eſſent inferiores, breui temporis ſpatio fuſæ ac profligatæ ſunt.

Clades illatæ in agro Liguſtico per Nicolaum Piciniuum.

Quo felici rerum ſucceſſu, Picininus vlterius progreſſus, & ad vrbis vſque mœnia excurſione facta, fermè omnia priuatorum ciuium municipia & villas diripuit & deuaſtauit, naueſque, recèns in Petri Arenatij littore fabricatas, concremauit, arbitratus, his terriculamentis pertinacium oppidanorum animos faciliùs inflecti poſſe. Ceterùm, cùm neque id prodeſſe animaduerteret, neque vllam Caſtelleti recuperandi ſpem amplius haberet, illinc, re infecta, diſcedens, ad occupanda Liguſtici agri oppida, in quibus ſanè minus difficultatis ineſſe exiſtimarat, ſuas cogitationes adiecit, primoque ſuũ exercitum, in quo etiam aderat Galeotus Finarij regulus, Inſubricas partes ſecutus, ad Vulturij obſidionem, omnia interim longè lateque depopulatus, traduxit. Ligures interim, vt Mediolanenſium Principi faciliùs atque commodiùs reſiſterẽt, paulò antè, vt memoraui, ſuos oratores ad Venetos ac Florentinos, fœderis iciendi gratia, ablegarant. Et quanuis ea legatio nondum abſoluta eſſet, nihilominus tamen Florentini haud pœnitendam militum manum Genuenſibus auxilio miſerunt, ex quibus, circiter quadringentos milites ad Albingauni, quò aduerſariorum copiæ venturæ dicebantur, defenſionem præmiſerunt. Huic verò, ea tempeſtate, Thomas Auria, Conradi filius, vir animi bellique fortiſſimus, cum imperio præerat, qui & horum præſidio, & aliquot militaribus cohortibus à ſe contractis, primos Picinini impetus alacriter ac ſtrenuè repreſſit, ita ſanè, vt ipſe haud multò pòſt, re nequicquam tentata, obſidionem ſoluerit. Fuit profectò res ſumma & incredibili admiratione digna, populum Genuenſem, cùm in hac expeditione, tum pleriſq. aliis in locis, tam valido exercitui, tamque ſtrenuo & magnanimo duci, ſub tanti Principis fortuna, tam ſæpè, non citra iugem ac perpetuam Liguſtici nominis gloriam, inuictis atque intrepidis animis reſtitiſſe, cùm præſertim ab initio res longè aliter caſura videretur. in quo quidem animorum robore atque conſtantia ſi Reſpub. in eodem tenore perſeueraſſet, non dubium, quin priſtinus ſplendor ac dignitas omni ex parte recuperata eſſet. Verùm, inſtantis periculi liberatione rebus ſubinde intepeſcentibus, haud multò pòſt, ne quãdo à metu ac periculis vacaret, néue quid vnquam malis publicis deeſſet, ſoliti tumultus & conuerſiones, cum maximo totius ciuitatis, atque adeò Liguſticæ ditionis incommodo ac detrimento, ſicuti proximo libro enarrabimus, repullularunt.

LIBER DVODECIMVS.

1436. RESPVBLICA Genuenſis in tam vario gubernationis genere, tam graui & diutina ſeruitute erepta, omninò diutius quàm vllo vnquam tempore, veterem ſuam libertatem retinuiſſet, niſi fatales illæ factiones in pleriſque familiis ſubinde in eius perniciem atque exitium recrudeſcentes, variis multiplicibuſque modis obſtitiſſent. Vigebat quippè ea in vrbe Guarcorum factio, quæ in omnium animis tam altas radices egerat, vt Iſnardus, eiuſdem Princeps, licet iam ſenio confectus, & excitandis turbis, vel conciliandis hominum animis inidoneus, quòd tamen ſemper popularis extitiſſet, in magno honore & exiſtimatione palàm haberetur. Et quamuis in ea ciuitate multæ eſſent familiæ antiquæ & illuſtres, quę ſibi inuicem optimo iure cõparari poterant; nihilominus tamen

tamen longè ceteris dignitate,& opibus, armorumque gloria, Fulgosia gens ea tempestate præstabat. In qua quidem familia; Thomas, qui Philippo Mediolanensium Duci, eius vrbis principatum reliquerat, & paulò ante Seresana, vbi spontaneum exilium egerat, in vrbem postliminiò redierat, præcipua nominis celebritate, propter recentem rerum gestarum memoriam, facilè excellebat: eoq; res deuenerat, vt, vniuersorum animis sensim in tuenda libertate languêre incipientibus, singulos, qui modò alicuius nominis, vel auctoritatis essent, dominandi libido magis magisque indies excitaret, & in nouam spem erigeret, licet Guarca factione, pedetẽtim, vt inferius dicemus, extincta, duntaxat inter Fulgosiam,& Adurniam, præcipua æmulatio extaret. Cùm igitur octo illi Præsides libertatis, quorum suprà mentionem fecimus, dum suam quisque factionem fouere ac tueri studet, prioris concordiæ neruum incidissent, vel saltem maiori ex parte relaxassent, siue quòd ita à natura ipsa sit comparatum, vt plures, vnum idemque imperium diu ac feliciter administrare nequeant; nimirum cùm multitudo imperantium confusionem inferre soleat, siue quòd paucorum ambitione supremam Ducatus dignitatem sibi despondentium, clandestina consilia variis artibus sæpius eludi consuerint; Primates veriti, ne illorum altercationes atque dissidia, Reip. aliquod graue detrimentum afferrent, plebe in templum D. Syri conuocata; omnium suffragatione, Isnardum Guarcum, cuius patruus Nicolaus difficillimo tempore Rempub. rexerat, Ducem creant. Qui etsi legitimè Dux renuntiatus foret; priuato tamen similis, citra aliquem tumultum, vel armorum strepitum, in palatium per suffragatores, subsequenti populari turba, deductus fuit. Præsides, in curia de more habitantes; re tantùm audita; nequicquam vltrà scisciati, quòd popularem rabiem, vti existimo, metuerent, se magistratu sponte abdicarunt, & in suas quisque domos redierunt. Verùm, septimo vix die postea exacto, necdum rebus ipsis ad Principis statum fulciendum pertinentibus compositis, Thomas Campofulgosius Petri filius, qui paulò ante cum summo totius ciuitatis applausu, incredibilique plebis lætitia in vrbem acceptus erat, prætorium, magna armatorum vi stipatus, oppugnare cœpit; eo sanè successu, vt deturbato præsidio, conuocataque statim ad concionem plebe, partim popularibus suffragiis, partim vi & metu, Principatũ obtinuerit. Imminebat rursum ea tempestate agro Ligustico Philippus Mediolanensium Dux, vir impiger, & proferẽdi imperij supra modum auidus, qui occasionem talium ciuilium discordiarum & assiduarum commotionum nactus, omnia se feliciter gesturum non addubitabat. Proinde Genuenses, tametsi rerum vrbanarum status nondum esset compositus, multaque forent huiusmodi, quæ, nisi cum summa difficultate & tempore superari possent, nihilominus tamen; reiecta in præsens omnium rerum vrbanarum cura, nihil habuêre prius, quàm extemplò pecuniam ad conscribendum in Etruria militem, quem Philippi conatibus opponerent, expedire. Delectu itaque primùm in ipsa ciuitate habito, ex tota vrbana plebe aliquot in sagittariorum turmas conscripti, quibus Angelus Detitatus, vir militia clarus, præficitur. Huic, inter cetera suæ militiæ munera, seriò iniunctum est, vt enixè daret operam, omnibusq. viribus & artibus cõtenderet, vt Albingauinos, eo tempore à Mediolanensium Principe oppressos, & valdè defatigatos, maturo præsidio subleuaret, atque extremis propemodum laborantes periculis, eximeret. Non carebat siquidem ea res summa difficultate; nimirum, quòd hostiles copiæ omnem propè ferendi auxilij aditum ac commoditatem intercluſissent. Proinde cùm maximè Reip. interesset, illum populum quàm citissimè in libertatem

Isnardus Guarcus Princeps renunciatur, eique breui post succedit Thomas Campofulgosius.

reponi, post longas deliberationes super hac re habitas, consultum videbatur, vt Dentatus cum sua manu mari Albingaunensi littori allaberetur. Is igitur prouinciam susceptam diligentissimè ac dexterrimè iuxta executus, incredibile aduentu suo obsessis gaudium attulit, ipseque confestim, ea in re ipsis etiam oppidanis strenuè allaborantibus, armatus è naui in continentem desiliens, nullis hostium conatibus vel viribus prohiberi potuit, quin intra mœnia cum suis acciperetur, magna me herculè cum omnium ciuium lætitia & congratulatione, qui sublatis in cælum manibus, Deo Opt. Max. pro tam opportuno auxilio ingentes gratias agebant, atque faustis acclamationibus singulos compellando, vsqueadeò animis confirmabantur, vt longè minoris, quàm antea, hostem facerent, ac tanti Ducis virtutem ad cælum tollere, mutuisque cohortationibus fortiores & alacriores fieri, ac crescente indies sensim fiducia, sæpius in ipsum hostem erumpere, fortunaque aspirante, magnam stragem facere, pauciśque acceptis detrimentis, iterum ad pristinum officium redire. Quibus sanè successibus, obsessorum animi adeò sunt accensi, vt, licet absumpta iam magna ex parte annona, aliisque ad vitam necessariis alimentis, nihilominus tamen cum magna animi constantia omnes impetus iniuriasque hostiles fortiter ferrent, & cõstantissimè deuorarent. Tam magnas quippè in omnium animis maiorum suorum gloria radices egerat, tamque præclara egregiæ virtutis exempla recèns edita, ob omnium oculos versabantur, vt satiùs pro Reipub. fide atq. constantia cum omnibus fortunis euerti ac mori ducerent, quàm deditione facta, libertateque amissa, in alienam deuenire potestatem. His certè tam honestis salutaribusque consiliis, annuentibus Superis, arrisit fortunæ successus: Quandoquidem cùm iam extrema ferè rerum omnium inopia & egestate frangerentur, vnicaque salus in dextris & propitiis armis relinqueretur, Deorum omnium beneficio accidit, vt Ioannis Perdicis nauis, quæ ex prouincia Narbonensi tritico onusta Genuam repetebat, fortè fortuna in illum scopulum qui Albingauno ex diametro opponitur, impingeret. Eodem etiam breui pòst, pari fortuna tres onerariæ, quæ Bartholomæo Auria duce, in superiori expeditione contra Tarraconenses Reipub. militauerant, postquam diuersa maria longo tractu & ambitu peruagatæ essent, delatæ sunt. Proinde intellecta obsessæ ciuitatis inopia, ne aliquo officio ciuitati laboranti defuisse existimarentur, summis viribus annixi sunt, vt expeditis aliquot minoribus machinis bellicis, hostem omnia latè præoccupantem, submouerent, ac ita aditum in vrbem sibi sternerent. Quod simulatque ab obsessis fuit animaduersum, ne in re tam opportuna occasionem aliquam negligerent, eruptione repentè facta, tantum tritici & commeatus in ciuitatem importatum fuit, quantum scaphæ illarum onerariarum nauium capere potuerunt. Hoc modo annonæ caritas, quæ ad desperationem vsque obsessos premebat, Deorum immortalium munere mirificè cum omnium commodo ac incredibili lætitia subleuata. Multi namque ex ipsa promiscua plebe erant ita fame exhausti, vt, si diutius in illa anxietate resistendum fuisset, verendum summoperè esset, ne misera ciuitas, potius inopia & fame, quàm ferro interiisset. Itaque tanti commeatus beneficio, tantique ducis præsidio, ab impendente ac præsenti periculo magna ex parte erepta, & liberata fuit. Superiori libro diximus, Rempub. Genuens., legatos Venetiis atque Florentiæ habuisse, eo consilio, vt vtramque Remp. in belli societatem, atque in rerum communionem aduersus Philippum Insubriæ Principem attraheret. Quo etiam nomine, Matthæus Lomellinus fuit ablegatus, & haud ita multò post, aliquot mercenariæ copiæ,

Albingauni à Genuensibus maturo præsidio subleuati.

copiæ,ſcilicet, duorum ferè peditum millium,in Etruſco agro coactæ, atq. in Liguriam perductæ ſunt, quibus adiuncta fuerunt ſex ſagittariorum millia, ex diuerſis regionibus & locis in militiam tranſcripta. His copiis freti ,quæ iuſti exercitus ſpeciem præ ſe ferebant, Nicolaum Piciniuum, ſtrenuũ alioquin virum, & veteranum ducem,à partibus Mediolanenſium ſtantem,& Albingaunum,illius nomine arctiſſima obſidione prementẽ, apertè inuadere ſtatuerunt,eo conſilio, vt hac ratione vrbem ipſam obſidione liberarent. Præparatis itaque omnibus ad tantum repellendum hoſtem neceſſariis, omniumque animis ad hanc expeditionem valdè intentis, Picininus, ad tanti apparatus rumorem, relicta ad præſens Albingauni oppugnatione, Finarium rectà contendit, ita vt ad ipſum ſolum apparatus bellici rumorem, obſidio, præſertim quòd exercitus Imperator abeſſet, ſtatim per obſeſſores ipſos ſoluta fuerit. Albingaunenſes,obſidione liberati, miſſis Genuam oratoribus, rerum ſuarum ſtatum,ac perpeſſarum calamitatum imaginem,ob oculos Senatui exponebant, & acciſis rebus, ſubſidium orabant. Quapropter,Senatus,pro veteri ſuo inſtituto ac beneficentia, collaudata prius illorum fide atque conſtantia, in præteritarum calamitatum ſolamen ampliſſimis donis eos proſecutus eſt, & inter cetera, veræ liberalitatis argumenta,illis vectigalium immunitas, atque militiæ vacatio ad quatuor & viginti annorum ſpatium cum magno omnium conſenſu & applauſu indulta fuit. Interim,Ligures his moleſtiis liberati, cùm intelligerent, Lunenſe oppidum,atque arcem Ilicenſem, cum ſuo magno detrimento ac euidenti incommodo ſub aliena poteſtate detineri, nihil habuêre antiquius, quàm omnes inire rationes,vt eas quibuſcumque poſſent modis, recuperarent,potiſſimùm cùm ſcirent, quamdiu in poteſtate Alfonſi Aragoniorum regis eſſent, Liguſtici nominis dignitatem non ſolummodò offendi, atque lædi, verùm etiam Reip. ipſi frenos, & lupatos, vt dicitur, quodammodò iniici. Proinde occaſionem ex regis profectione Neapolim verſus metientes, nihil reliqui ad ſummam diligentiam fecêre, quin expeditione facta, illas ſummis viribus adorirentur ac expugnarent, adiuuantibus illorum conatus ſummoperè incolis,quorum opera arx ipſa Lunenſis capta,& tandem expugnata fuit. Ilicenſis verò, cùm paribus viribus & animis eſſet adorti, illius Præfectus pecuniæ auidus, cùm maiorem quæſtus, quàm fidei rationem haberet, hoc vnum in primis agebat, vt magna nummorum vi potius, quàm telis & machinis bellicis expugnaretur. Verùm,cùm neminem reperiret,qui fidem ſuam venalem mercaretur, mira calliditate intempeſta nocte per inſidias ab ipſis obſidentibus in colloquium euocatus, in vincula quamprimùm conijcitur, ac citra aliquam armorum vim, vel impetum, in poteſtatem Genuenſium arx ipſa redacta eſt. His rebus per Liguriæ oram geſtis, vix anno elapſo, ex quo Fulgoſius poſtliminiò Principatum aſſecutus fuerat, Baptiſta eius frater, dira dominandi cupiditate incenſus,contra omnia humanitatis atque affectus naturalis iura, in fratrem conſpirare non fuit veritus, ea nimirum ſpe, vt, cùm ipſe propter præclaras ac magnas animi corporiſque dotes, haberet multos ſuarum partium ſtudioſos, prima oblata occaſione, Principatum,abrogato fratre, inuaderet. Itaque cùm Thomas grauiſſimorum publicorum negotiorum cauſa peregrè profectus eſſet, & aliquamdiu ad illa conſtituenda vrbe abeſſe cogeretur, tanta bene gerendæ rei occaſione oſtenſa, cum multis armatis in curiam ipſam illapſus, quamprimùm illam occupauit,ac repentè multorum ſuorum clientum concurſu facto, ſuffragiis repentinis ac fauſta acclamatione Princeps deſignatus & ſalutatus eſt. Sed, vt eſt in prouerbio, vt malè parta citò dilabuntur, ſic etiam huic

Arces à Genuenſibus receptæ.

1437.

vsu venit, qui, neglecto fratre, cum malis artibus ad tantum honoris fastigium peruenisset, tanta dignitate indignus, assequi non potuit, vt malè partum imperium vltra decem horas retineret. Thomas enim frater, vt erat vir summo ingenio, magnæque propter spectatam probitatem ac prudentiam, auctoritatis, subitò excitis intimis quibusque, paratisque iustis auxiliis, nouum Principem, rerum summæ cum imperio in palatio præsidentem, fortiter obsidere cœpit, & post aliquot horarum spatium, supremam atque pristinam dignitatem, magno cum omnium bonorum applausu & lætitia, fratre gloriæ suæ æmulo, turpiter in ergastulis coniecto, recuperauit. Et quamuis multos viros graues, & in rebus politicis non mediocriter versatos, auctores haberet, qui multis validissimis rationibus adducti, illi suaderent, vt de sceleratissimo fratre, nihil non in eius perniciem ausо, debitas pœnas ad posteritatis exemplum sumeret; tamen pro ea, qua præstabat humanitate, & vera fraterna charitate, nunquam adduci potuit, vt castas & intemeratas manus fraterno sanguine pollueret: arbitratus id quod res erat, se potiùs mansuetudine & clementia, immortalitatis gloriam, quàm nouis & inauditis exemplis sæuitiæ acquisiturum. Iisdem fermè temporibus, Renatus, Ludouici tertij Andiouini frater, anteà Lornæ Barisijque Dux appellatus, & anno supra millesimum quadringentesimo trigesimo primo, ætatis verò suæ vndeuigesimo, grauissimo illo bello, quod Carolo septimo Galliæ, cũ Henrico Angliæ rege interceſſit, iuxta Barum in Gallia Belgica, à Valdemontio Comite, & Burgundiæ Marisalcho regis hostibus, captus, postquam ad Philippum Burgundiæ Ducem perductus, atque in custodia ab eo habitus fuit, tandem Valle Casleti suæ ditionis oppido, illi tradita, Flandriæque contributa, sese redemit; & ita datæ fidei religione ac prestiti iurisiurandi sacramẽto liberatus, rebus domi compositis, bellũ Neapolitanum diu conceptũ, gerere constituit. Verùm, priusquam ipsemet in illam expeditionem proficisceretur, vt primum se à Ioanna secunda testamentariis tabellis hæredem constitutum, & Alfonsum à Genuensibus in nauali prœlio captum esse, pro certo intellexit, Isabellam suam coniugem, heroinam, ac planè virilis animi mulierem, vnà cum duobus filiolis, Ludouico, & Ioanne, quinque triremibus raptim paratis, & impositis, Neapolim præmisit. Quæ illuc prospera nauigatione circumuecta, magna cum omnium procerum, nec minori plebis congratulatione, benignissimè atque honorificentissimè excepta fuit, eiq. regni habenæ, cum summo omnium fermè Principum consensu & suffragatione, tantisper permissæ fuerunt, donec suus coniux Neapolim veniret: quas sanè tanta cum moderatione & æquitate rexit, vt nullum querendi locum alicui relinqueret. Inter hæc, Renatus, domi rebus compositis, in Galliam Narbonensem venit, & Massiliæ summa celeritate quinque triremes instrui atque adornari curauit: quibus præparatis, Georgiũ, Pulcini Comitem, oratorẽ suum, ad Senatum Genuensem ablegauit, qui nomine suo peteret, vt pari modo ibi etiam aliquot nauium numerus expediretur. Hoc facilè in gratiam regis à Senatu impetratum est, ac triremes septem in Genuensi portu fabricatæ, omnibusq. rebus nauticis instructæ. Quibus rebus constitutis, rex ipse proximo anno, qui fuit eius æui duodequadragesimus, Idibus Aprilis, quinque triremibus, duabusque speculatoriis tantummodò nauibus concomitatus, Genuam appulit, summoque cum omnium ordinum applausu exceptus est, atque de more sollemni per Senatores in curiam deductus, splendideque ac regaliter, quamdiu Genuæ substitit, cum magna sui satisfactione habitus. Quandoquidem Senatus nullum splendoris & veri regij apparatus genus prætermittebat, quod pro veteri hospita-

Exemplum singularis humanitatis atque clementiæ.

Renatus Andegauensis Genuensiũ ope regno Neapolis potitur.

1438.

hoſpitalitatis iure, ac antiqua cum iis regibus neceſſitudine & amicitia non exhiberet. Poſt decimum quintum ab aduentu ſuo ferè diem, omnibus ad profectionem ſuam adornatis, coacta duodecim triremium claſſe, ad prætoriam triremim ſumma cum pompa vnà cum tota ſua aula deductus eſt, & poſt longos atq. honorificos ſermones cum Patribus habitos, inter cetera, cum ingenti gratiarum actione perpetuæ atque conſtantiſſimæ voluntatis propenſionem pollicebatur, ita vt ipſos admodum lætos atque hilares dimitteret, & non parum ab eis deſideraretur. Tantum etenim poteſt in animis hominum, Principum manſuetudo, ac veræ heroicæ naturæ conditio, vt non ſolummodò ſubditos & clientes in debito officio retineat, verùm etiam & ignotiſſimum quemque, atque, quòd magis eſt, interdum ipſos hoſtes ad amorem ſui pelliceat, & ceu reluctantes impellat. Rex itaque, dimiſſis Patribus, cum ſua claſſe omnem ferè Liguſticam oram, illius amœnitate captus, legit, exſatiatiſque oculis, tandem in Lunenſem portum deuectus eſt. Conſtans rumor totâ ferè Italiâ occuparat, Alfonſum Aragoniæ regẽ, potẽtibus armis validaq; claſſe in Italiam, tum temporis, propter diuturnã tranquillitatẽ, ſummoperè rebus omnibus florentẽ, ad Renatũ regẽ ab ea repellendũ, ac planè profligandũ, breui venturum. Ea fama commotus Andegauenſis, nihil habuit antiquius, quàm ſumma diligentia & ſtudio claſſem ſuã indies augere, ac vndique contractis præſidiis, vires ſuas accreſcere, ideoque duas triremes, nuper à Iano Campofulgoſio, qui poſtea Genuæ principatum obtinuit, in Corſica fabricatas, ſuæ claſſi addidit. Proinde acceſſione indies noua facta, cùm ſe iuſto nauium numero auctum & inſtructum intelligeret, tandem menſe Maio Neapolim verſus curſum inſtituit, quem citra aliquam difficultatem, vel impedimentum, ſecunda nauigatione abſoluit, ibique magnis cum Procerum, ac totius nobilitatis Campanæ ac populorum ſtudiis, regali pompa, vt maximè ipſum decebat, exceptus fuit. Poſt exigui tamen temporis interuallum, quòd tot, tamque magnis tolerandis ſumptibus foret impar, neque ea tempeſtate haberet ita æratium inſtructum, vt pro innata ſua liberalitate regium ſplendorem tueri, ſimulque militaria ſtipendia, quæ in immenſum excurrebant, commodè perſoluere poſſet, dimiſſa claſſe, maiorem etiam militum ſuorum partem exauctorauit. Ceterùm, Alfonſus Rex, vt comperit, Renati claſſem eſſe exarmatam, Genuẽſiumq. triremes domum reuertiſſe, collectis vndique, quas poterat, viribus, omnibuſque triremibus ad iuſtam claſſem inſtruendam euocatis, additis iis in ſupplementum aliquot onerariis nauibus, in hoc præparatis, excurſionibus vndique factis, non ſolùm mare valdè inquietabat, verùm etiam expoſitis in continentem militibus, omnem ferè Tyrrheni maris tractum cum maxima omnium incolarum calamitate infeſtabat, adeò vt dum ipſum Renatum hoſtiliter inſequitur, nullus propemodum maritimus Italiæ tractus foret à tantis moleſtiis liber. Habebat enim ad quindecim lectiſſimorum virorum millia, quo tanto numero confiſus, & non parum ſpei in quibuſdam Campaniæ proceribus, ſui ſtudioſis, reponens, facili negotio putabat, ſe, eiectis Gallis, regnum recuperaturum, & Aragoniorum ſtudia introducturum. Hic annus Genuæ graui peſtilentia, Piſis, vti deprehenſum eſt, aduecta, inſignitus fuit. Nam cùm miles quidam inde profectus, clam Genuam veniſſet, ac ſeruam cui aſſueuerat, contactu infeciſſet, illa, in mulierculorum grege obuerſata, quarum pleræque lactantes, ſinu geſtabant infantes, morbum in proximas vulgauit, ac ſubitò nutrices, infanteſque latente malo correpti, eam labem in domeſticos præſertim diffuderũt. Eoq. velociùs, quòd cùm omnis eo tempore ſuſpicio eiuſmodi mali procul abeſſet, ægrotantiũ curationem refugiebat

Genuã peſte diuexata.

giebat nemo. Ita cùm more repentini incendij, domos aliquot ea tabes peruasis-set, pluresque vim morbi indies contraherent, pauor primùm, dein fuga fieri cœpta. Nec antè in vicina vrbi loca reditum est, quàm autumni frigora salubritatem reuexêre. Huius temporis tractu, cùm Tarraconenses, armatis aliquot onerariis, prædantium magis, quàm belligerantium more, cædibus ac rapinis sæuirent, quatuor, easque ingentes, parari naues placuit. Legendi Præfecti cura paucos in dies dilata, quòd Dux ac Senatus, qui duodenario tantùm numero cõstat, inuidiosum sibi fore arbitrati, si soli Prefectum ipsi creassent, ius & arbitriũ eiusmodi maluerunt cum aliis cõmunicare. Vocatus est igitur is Magistratus, quem, quia trãsmarinarum curam gerit, Romaniæ vulgò nominant. Isq. item, qui rem pecuniariam curat. Postremò & is quoque, quẽ D. Georgij protectores dicunt. Additi sunt his & ciues quidã primarij, vt sexagenarium numerũ omnes implerent. Ibi non manifesto suffragio vocum, sed calculorũ occulto, creatus est Pelegrus Promontorius: & classis intra paucos dies soluta: quæ ad inquirẽdos hostes, Gallicum, Balearicũ, ac Sardoum mare circumuecta, cùm Neapolim versus iter intenderet, orta seditio est, quòd propinquo iam fine stipendij, nulla certa mercede nauigare videbãtur, si Neapolim vsq. naues ducerentur. Quam ob rem cùm nemo esset cui de noua solutione satis crederetur, ante percepti etiam stipendij exitum, inuito & nequicquam clamante Præfecto, Genuam repetunt. Cùm res tam fœdi exempli, optimatum præsertim animos offendisset: nec seditionis auctores cautiùs agentes, sese, nisi paucis admodum, crederent, dissimulari facinus placuit, donec illi, nihil seuerius contra se statui videntes, securiùs ac negligentiùs vagarentur. Ita paucos intra dies, iectæ sunt in eos manus. Et tribus eorum supplicio affectis, reliquos metus ipse coërcuit. Circumagebatur iam ter-
1439. tius nouæ libertatis annus, erantque omnia domi foriſque tranquilla, ita vt non absurdè interpretari viderentur, qui dixerant, Ambrosiani templi summitatem, nullius damno fulmine deiectam, dominatum Philippi portendisse, à ceruicibus populi Genuens. nullius clade excutiendum. Peraptè enim Mediolanenses per diuum Ambrosium, cui vrbs illa dicata est, & per fastigium dominatus sublimitatem designari. Verùm, ea temporum otia interrupit Renatus Rex, qui magnis primùm populorũ studiis in regno acceptus, sensim minui, & cadere haud cunctanter visus est; seu quòd Alfonso, Siciliam, Sardiniamque, & alia præditia regna obtinẽti, impar opibus erat: seu quòd cum Italorum moribus parum Gallis conuenire soleat: seu quòd ita à natura comparatum est, vt minoris opus laboris sit, regna parare quàm tueri. Cumque parum tutum videretur, quatuor, quas suprà memorauimus, onerarias, Alfonsianæ classi obijcere, adiunctæ sunt illi & tres aliæ, quæ iam, pretiosis mercibus onustæ, Galliam, Britanniamque petituræ erant. Ita, duce Pelegro, soluta septem nauium classe, nullo obuio, Neapolim ventum est. Patefacto mari, cùm quatuor priores aduersus sparsos iam tunc hostes satis esse crederentur, eas Renatus, doctior factus, quantum sibi in maritimo exercitu momenti esset, non magna mercede cõducit. Et Genuam redeunte Pelegro, missus statim Nicolaus Campofulgosius, Spinetæ filius, qui admodum adolescens cum imperio præfectus est. Tres negotiatoriæ post paucos inde dies littus tenuêre. Nicolaus in ipso ætatis flore, mira quadam & incredibili proferendi nominis cupiditate flagrans, cõsilium per se valdè quidem temerarium, & præceps, licet exitu admodum felix, & glorioſum, oppugnandæ arcis Neapolitanæ, quã vulgò Nouam vocant, iniuit. Hæc nimirum, adhuc Alfonsi validis præsidiis fouebatur, adeò vt ipse hoc nomine haudquaquã videretur omninò Neapolita-

politano imperio excidisse; cùm non parum esset, tanti momenti propugnaculum in ipsius Neapolitanæ vrbis portus aditu positum, in potestate sua habere. Constat, eam, opus esse primi Caroli, qui Berengarij gener, Ludouici regis Francorum frater, aduersus Manfredum à Romano Pont. in Italiam quondam accitus fuerat. Namque is, deuicto equestri pugna Manfredo, regno Apuliæ potitus, arcem, quam Capuanam nominant, à Friderico, Henrici & Constantiæ filio, Romanorum Imperatore, paulò antè constructam, velut opus Germanorum contemnens, hanc nouam ædificandam curauerat; spatij multum amplexus, vt non arcis modò, sed regiarum quoque ædium vsum præberet. At Fulgosius, suis rebus intentus, omniaque sua consilia & actiones ad bene rem gerendam iugiter explicans, vna difficultate cum magno suo dolore laborabat, quòd militem, tantæ oppugnationi parem, & sufficientem non haberet. Verùm, excelso animo impedimenta omnia aspernatus, ab illius oppugnatione nullis consiliis abduci poterat; sed suos adhortatus, bonoque animo esse iussos, eam strenuè aggressus est, omniaque fortis ducis, ac strenui bellatoris officia præstitit; & partitis suis militibus, sagittarios, ceteroque eius classis viros, turri illi quæ inter scopulos posita D. Vincentij nomen retinet, destinauit, eo consilio, vt eam crebris eiaculationibus defatigarent, atque euerterent. Sed cùm illa fortiter à præsidiariis regiisque propugnaretur, primi iuuenis ducis conatus fuerunt irriti, & cum magno obsessorum irriſu & cachinno excepti. Ipse tamen, nihilò secius commotus, cum suis sagittariis fortiter oppugnationi instabat, ac crebro sagittarum nimbo hoc effecit, vt, plerisque præsidiariis, vel interfectis, vel sauciis, iam aditum ad admouendas scalas sibi præpararet: quibus admotis, & viriliter conscensis, cùm citra aliquam intermissionem, omnem vim intentarent, præsidiarij, tantis viribus impares, summa necessitate adducti, deditionē fecerunt. Hoc successu, Fulgosius præclaræ virtutis, ac eximiæ iuxtà fortitudinis iuuenis, mirum in modū inflammatus & exhilaratus, reliquam oppugnationē arcis non vltrà differendā arbitratus, cohortem vnam quadringentorū ferè Gallici nominis militū suis classiariis militibus adiunxit, fossaq. præalta, & valdè præcipiti arcem vndique cinxit; frequentibusque munimentis ac propugnaculis ad defensores lacessendum mirabili artificio inuentis atque extructis, hostem eò necessitatis & angustiæ redegit, vt, occupato & intercluso omnis importandi commeatus aditu, multisque aggeribus, instar magnarum molium excitatis, facultatem & commoditatem haberet machinas bellicas, quarum magnā copiam in nauibus habebat, in continentem exponendi. Quocirca, præparatis omnibus ad nouam oppugnationem necessariis, primùm sagittis minoribusque tormentis arcem ipsam defatigare cœpit, & magna cum pertinacia citra aliquam intermissionē, excepta ea quæ corporibus curādis dabatur, obsessos defatigabat, magnisq. cladibus afficiebat, adeò vt multis præsidiariis occisis & vulneratis, sensim vsq. adeò in tantā angustiam redigeretur, vt in paucorum defensorum robore ac virtute arcis tutamen consisteret. Naues etiam ipsis arcis munimentis propiùs admotæ, haud segniùs, vel minori cum alacritate rem gerebant: quarum propugnacula ita in mali summitate erant locata, vt altitudinem turrium propè adæquarent. De his tantis, tamq. repentinis bellicis apparatibus, Alfonsus primùm fama ipsa, deinde certis nuntiis, certior factus, omnibus suis copiis in vnum contractis, continua profectione in Campaniam ad obsidionem soluendam contendit. Sed Fulgosius, deprehensis atque perspectis ipsius regis conatibus, ne aliqua negligentia peccaret, iugi cura omnibus iis dat operam, celerrimeque prospicit, quæ regi aduenienti atque subsi-

Arx nouā Neapolis à Fulgosio obsessa & tandem deditione occupata.

1440.

dium

dium ſuis adducenti, obijci atque aduerſari poſſent. Pari diligentia & ſtudio Renatus Andiouinus, de aduentu Aragonij prę̃monitus, rebus ſuis peropportunè adfuit: frequenter etenim Neopolitana nobilitate ſtipatus, armis, paludamento, ceteriſq́ue regiis ornamentis conſpicuus, operas, aggeres, aliaſq́ue munitiones inuiſebat, milites humaniter atque blandè alloquebatur, nec aliquid prætermittebat huiuſmodi, quod ad inflammandos, ſimulq́. deuinciendos militum animos aliqua ratione conducere exiſtimabat. Ingerebat ſiquidem ſæpius, vt, neglectis contemptiſq́ue omnibus vitæ periculis, fortiter ac ſtrenuè ſeſe exhiberent, futurum aliquandò, vt, ſuperatis tantis laboribus, hoſtibuſq́ue, victricibus armis repulſis, ſinguli, prout vniuſcuiuſque virtus promeruiſſet, præmia atque ampla ſtipendia liberaliſſimè perſoluerentur. Hac comitate ac pollicitationis ſpe accenſis, erectiſq́ue mirum in modum militum animis, nemo ferè in tanta hominum multitudine, ingeniorumq́ue diuerſitate, erat, qui non magna cum animoſitate munus ſuum obiret, ac diligentiſſimè ſtationem ſibi commiſſam defenderet, adeò vt arx ipſa eò enixiùs atque alacriùs oppugnaretur, quò certius, Alfonſum breui ſuis præſidio adfuturum nuntiaretur. eoq́ue iam erat in ipſis hoſtium præſidiis deuentum, vt pleriſque eorum fauciis, ac vulneratis, rarus in ipſis turribus atque muris miles conſpiceretur, vel aliquis caput efferre auderet. Nam, vltra quòd diutina oppugnatione defatigati, & multis laboribus fracti erant, etiam annonæ caritate laborare inceperant, adeò vt, deſperatis quodammodò rebus, quamprimum, vti exiſtimatur, deditionem feciſſent, niſi magnam fiduciam in Alfonſo, ſuo rege, quem, cum magnis peditum atque equitum turmis non ita longè abeſſe conſtans fama diuulgarat, collocaſſent. Proinde hac noua ſpe confirmati, atque animum reſumentes, tantiſper oppugnationem tolerandam putabant, donec numero, & omnibus rebus neceſſariis aucti, ab ipſo rege vltimis periculis eximerentur. Ceterùm, Aragonius Neapolim cum valido præſidio appulſus, hoc enixè dabat operam, vt armis ſibi per Andegauenſium munimenta, & aggeres, ſtrata, atque adaperta via, arci ſubſidium nouumq́ue præſidium inferret. Sed cùm ferè ad teli iactum hoc cõſilio propiùs acceſſiſſet, vbi ſaxis ſagittiſq́ue illum cuneum, quem in prima acie conſtituerat, fortiter ab hoſte repelli, & cum magna ſtrage fundi videt, paulatim pedem retrò tulit, mox pudore ac metu ſtimulatus, veritus, ne obſeſſi, deſperatis ſubſidiis, arcis deditionem facerent, ſummis viribus ſemel atque iterum irruptione nequicquam tentata, rebuſq́ue infeliciter ſuccedentibus, contra ſpem & opinionem cum ſummo ſuo dolore ſub occaſum quodammodo ſolis, in caſtra redire coactus eſt; ibiq́ue inſtructis omnibus ad hoſtilem vim reprimendam neceſſariis, poſtridiè ferè ſub auroram educto exercitu, omnibuſq́ue ſuis copiis in acie, & per ordines collocatis, ne qua ſcilicet ſpes obſeſſis deeſſet, eam diem ad ſolam oſtentationem citra aliquem fructum trãſegit, cuius inſtituti ordinem cum aliquot diebus continuis ſeſe ſubindè cum acie ſua oſtentando, ſecutus fuiſſet, rurſus impetũ in hoſtem facere inſtituit, magnoq́ue robore & alacritate in obſidentium munimenta inuectus, cùm omnia imperuia ac obſepta reperiret, vt omnibus in locis aditu arceretur, deſperatis quodammodò rebus, atque omni ferendi auxilij ſpe ſublata, receptui canere iuſſit, & in interiora Campaniæ loca, vnde vltimò mouerat, cum ſuis reuerſus eſt. Verùm enimuerò, Rinaldus Sanctius, ex Cathalanis oriundus, vir alioquin acer, ac rei militaris peritiſſimus, ab Aragonio defenſioni arcis cum imperio impoſitus, intellecto ſui regis, in cuius maturo ſubſidio omnem vitæ ſpem cum ſuis repoſuerat, diſceſſu, in deſperationem quandam prolapſus, nimirũ quòd

omnibus

omnibus rebus non solùm ad obsidionem tolerandam, sed etiam ad vitæ alimoniam & sustentationem necessariis, esset destitutus, omnesque eius milites diutina fame languidi, vix ægra corpora commodè circumferrent, de deditione cogitare cum maximo suo dolore cœpit, eaque de causa, cùm Andegauenses, per crebros internuncios, atque adeò per fecialem regium, ad colloquium sollicitasset, tandem inter eos, ea conditione pactum & transactum est, vt ipse Sanctius Præfectus vnà cum suis militibus incolumis, præsidiis excederet. Arce, ea conditione tradita, ipse cum suis commilitonibus longa inedia squalidis & macilentis, non sine multorum militum dolore, & planè tristi miserandoque spectaculo, egressus est. Huius tantæ arcis expugnatæ, ac deditæ, fama, per vniuersam Italiam diuulgata, etiam reliquas Christiani orbis prouincias & regiones diuagata est, ita vt hoc nomine, Renati potentia mirum in modum cùm celebraretur, tùm formidaretur, quòd hac ratione regnum eius non parum fulciri atque firmari videretur. Genuenses etiam, quòd regi tam fidelem atque strenuam operam nauassent, passim per omnes gentes & nationes bene audire, ac magno virtutis præconio efferri, virtutemque bellicam vnicè in eis admirari, industriam fideique constantiam erga veteres reges summoperè laudare, & ad cælum vsque deuehere: nec minor Fulgosio propter spectatam virtutem bellicam, aliaque fortissimi ducis ac militis munera, laus & gloria, omnium ore atque consensu tribuebatur, sic sanè, vt in tãto iuuene, qui vix bene posito militiæ suæ tyrocinio, egregiis factis, peritissimi cuiusque ducis gesta æquantibus, per omnia ora meritò volitaret. Verùm, quantum ex arcis nobilissimæ deditione, contra omnium spem, breui tempore subsecuta, Renato gloriæ accesserat, tantum, propter suam inopiam ac rerum necessariarum angustiam, indies magis atque magis decedebat. Satis quippè constabat, & subindè constanti fama percrebuerat, nullum à Carolo Gallorum rege, alióue Gallici nominis Principe, neque militis, neque pecuniæ auxilium tam citò expectandum esse, ita certè, vt nisi eo, & duobus proximè insecutis annis, Ligures, suis propemodum impẽsis rem naualem administrassent, & Iacobus Candola, inter Campaniæ Proceres opibus atque latifundiis admodũ potens, Renati partes priuatis suis fortunis & facultatibus, licet ægrè magnóque cum labore sustẽtasset, & auito patrimonio, quoad eius fieri poterat, subleuasset, verendum proculdubiò erat, ne totius regni sui, recèns parti, iacturam fecisset. Proinde mortuo Candola, qui anno supra millesimum quadringentesimum quadragesimo obiit, Renati res indies in deterius ferri ac delabi sensim cœperũt. Erat tunc temporis Eugenius summus Pont., Alfonso regi, adeoque toti nomini Aragonio supra modum infensus. Hic igitur ad deprimendum Aragonium omni studio & curâ iugiter annitebatur, vt Renati statum in Campania, ac plerisque Italiæ partibus nutantem, & inclinantem, præsenti fulcimẽto confirmaret. Quocirca enixè dedit operam, vt noui fœderis iure, Galliæ reges Romanæ sedi denuò obligaret: quo sanè inter alia, de mutuo consensu sancitum atque pactum est, vt Pontifex, equestri exercitu, Genuenses verò, in maritimis expeditionibus nauali classe arma aduersus Alfonsum & Aragonij nominis socios expedirent. Et ne pecuniæ pænuria bellicos apparatus aliqua ex parte remoraretur, imperatum fuit passim nouum vectigal, scilicet, mercimoniorum centesima. Naualis etiam classis summa habebatur ratio, præsertim cũ prima in Alfonsum expeditio mari suscipienda esset. Quandoquidem, quàmplurimæ triremes fabricatæ sunt, & illæ quæ nimia vetustate aliqua ex parte videbantur inutiles, summa cum diligentia refectæ, ita vt addito multarum onerariarum supplemento, insignis naualis classis

Summa laus Ligustici Præfecti, ac populi Genuens.

1441.

expedita & præparata fuerit : cui cum imperio Ioannes Fulgosius, omnium fratrum minimus, non citra suorum, multorumque aliorum manifestam inuidiam, & æmulationem, præfectus fuit. Non deerant etenim in vrbe, qui cùm superiorum temporum concessas dignitates, & munera Reip. memoria repeterẽt, & exactiùs secum expenderent, facilè, comparatione facta, statuebant, quænam officia nobilitate commendatos, quænam denique populares homines decerent, nimirum cùm Senatus semper summum conferendorum Reip. munerum delectum ac rationem habere solitus esset. Quare, licet Fulgosia gens multis nominibus esset conspicua & insignis, eiúsque in patriam præclara merita extarent; nihilominus tamen complures patricij ordinis contendebant, etiã sibi ad honores capessendos viam non debere esse præclusam; ideoque existimabant, hac assidua honorum continuatione, nobiles negligi atque defraudari, paulatimque contra vetus Reip. institutum ac morem, solis popularibus, ceteris præteritis, dignitates & munera conferri: eaque de causa peracres contentiones ac dissidia in ipsa vrbe oriebantur. Sed omnium grauissimè, vt res docuit, offendebatur Ioannes Antonius Fliscus, Nicolai filius, qui id muneris ita sibi animo destinauerat, vt iniuriam vocaret, si quis in eo se illi præferre auderet. Fremens igitur, & minabundus, vrbe excedens, Turriculam, (id Castelli nomen est, viginti fermè millibus passuum ab vrbe positi,) petiit, ac vniuersa sua consilia & conatus in Thomæ perniciem ac exitium vertere paratus, cum Philippo, Mediolanensium Principe, societatem ac fœdus iniit, & quidem Montanos primò, deinde vicinarum villarum incolas, spe largitionibusq. corruptos, ad arma corripiendũ concitauit: & mox, contracta haud pœnitenda manu, quandoque ad vrbis vsque conspectũ excursiones facere, nũc prędatorijs lembis excursando, mare infestũ reddere, nihil demũ maris, aut terrarũ pacatũ relinquere, quod inter quartum ab vrbe lapidem, Clarumq. oppidũ interiacet. Quibus rebus summoperè perturbatus atq. anxius Thomas, nulla mora interposita, mercenario milite cõducto, naues actuarias, quę mare tuerẽtur, instruxit, & loca vrbis editiora, valido præsidio cõmuniuit. Verùm interea Alfonsus, intellecto, Pontificẽ, nouis ictis fœderibus, cõtra se conspirasse, atque eò esse deuentũ, vt Genuæ instructa noua classe, arma vndique aduersus se conquirerentur & expedirentur, summa cum diligentia rebus suis ita prospexit, vt, ad omnem euentum paratus, belli aleam subire non vereretur. Nam, quanuis Aragonij nominis potentia multum in Italia, propter diuersas procerum factiones, ac studia, esset attrita, & labefactata, tamen cùm ipse latè patentem ditionem, magnosque ac potentes socios & confœderatos haberet, nulla ratione se aduersariis suis inferiorem existimabat, ita vt non addubitaret, præmissis aliquot triremibus, & minoribus nauibus, totius Liguscæ oræ tractum grauissimè infestare. Quo sanè factum est, vt Ligures, haud parum perterriti, ac sibi mirum in modum metuentes, annonæ caritatem, aliarumque venalium rerum pretia ita augerent, vt postmodum omnium rerum necessariarum inopia passim in vrbe laboraretur. Non deerant enim in ipsa Italia, qui clam & apertè Alfonsi partibus, adeoque Aragonio nomini fauerent, & inter ceteros quidem Galeotus Carretinus, Finarij Marchio, Liguscici status & nominis exules, alioque à Repub. quacunque de causa proscriptos, ostenso asylo, ad se recipere, classem regiam portu, & commeatibus iuuare, aliaque subsidia ostendere, quæ à vero amico & subdito, necessitatis tempore, expectari & exhiberi solent. Hisce conatibus cùm non nisi maximis sumptibus variisque modis iri obuiam posset, omnis pecunia ex fœdere coacta, & parata, partim in extruenda classe, partim in reprimendis terra mariq̃ue

Genuæ nouis motus ab Antonio Fliſco excitati.

mariq́ue enaſcentibus motibus abſumpta eſt. Quod cùm Eugenius, qui ſupra quatuor equitum millia aduerſus Alfonſum iam præmiſerat, reſciret, graui indignatione accenſus, ſe à Genuenſibus eluſum dictitans; ita exarſit, vt nulla poſtmodum ratione ſatis placari potuerit, veteriq́ue beneuolentia, qua ſemper ipſos hactenus proſecutus fuerat, penitus abrogata, multis argumentis perſæpè teſtatus ſit, acceptæ iniuriæ memoriam altas in animo radices egiſſe. Ceterum, Alfonſus enixè dabat operam, ne quicquam ad bene feliciterq́; bellum conficiendum, parteſq́ue ſuas tuendas prætermitteret, & occupatis Vintimilio, Cerra, Auerſa, Beneuento, & Opizio, nec non Caprea inſula; & Gulielma arce, inedia, omniumq́. rerum vitæ neceſſariarū penuria ad deditionem compulſis, inde rectà cum toto ſuo exercitu mirabiliter inſtructo, ad nouam Neapolis obſidionē cum ſumma celeritate contendit: quam cùm vndique arctiſſimè obſediſſet, multiſq́. diebus citra aliquam oppugnationem ibi conſtitiſſet, tandem à transfuga quodā obſcura & intempeſta nocte vrbem ipſam ingreſſo, edoctus fuit, per cloacam ſubter muros patēre ingreſſum. eamq́ue occaſionem præter ſpem adeptus, furtim; oppidanis omnibus inſciis, ſenſim tantum militem per oſtenſum ſpecum immiſit, quantum ad reſerandas armis atque ferro vrbis portas ſibi ſufficere videbatur. Et hoc modo aditum in vrbem nactus, ea potitus eſt octauo Idus Iunij, ſiue, vt aliis placet, pridie Non. Sextilis, anno ſalutis ſupra milleſimum quadringenteſimum quadrageſimo ſecūdo, exacto ferè annorum viginti ſpatio, ex quo aſſiduè in illo regno bellum aduerſus Andegauenſes alioſq́ue Aragonij nominis hoſtes, acriter geſſerat. Simili ferè ratione, & eodem propè fato hanc vrbem etiam ante annos quinque & nongentos, Beliſarius à Gothis recuperauerat. Renatus interea ſeſe ad vrbis defenſionem omnibus conatibus & viribus præparans, vbi hoſtium multitudinem atque armatorum frequentiam in ipſis ciuitatis mœnibus conſpexit, ad tantum ſpectaculum valdè conterritus, ſe ſtatim cum aliquot primatibus Gallis, & primoribus Genuenſibus in arcem nouam ſubduxit; &, quòd viribus longè eſſet inferior, abiecta ad præſens omni recuperandæ ciuitatis ſpe, diſcedere ſtatuit. Priuſquàm tamen abitionem pararet, arcem ipſam omni commeatu rebuſq́ue neceſſariis inſtruxit, eamq́ue Antonio Caluo, patricio Genuenſi, cui magnam pecuniæ ſummam debebat, cuſtodiendam tradidit, ea conditione, vt, niſi infra præſtitutum tempus, eum nouis præſidiis & auxiliis iuuaret, tunc ipſi eſſet integrum, cum Alfonſo, vel ipſis Aragoniis, quibuſcumq. poſſet modis, paciſci & tranſigere. His ita conſtitutis, ipſe conſcenſa naui, quæ ea de cauſa aliquamdiu ibi ad anchoram ſteterat, in portum Piſanum, comitatibus illum altera naui Othino Caracciolo, & Ioanne Coſſa, traiecit, atque illinc ſe Florentiam, ad Eugenium Pont. Romanum, tunc temporis ibi agentem, properauit: cum quo poſtquam varias rationes tuendi regni recuperandæq́. vrbis nequicquam iniuiſſet, vbi nulla auxilia oſtēdi vidit, ſciretq́ue, præfatam arcem non ſine magnis ſumptibus tueri ac retineri poſſe, elapſo præfixo tempore, iniunxit Ioanni Coſſæ, vt Antonius Caluus, ipſius Præfectus, deditionem faceret: ipſeq́ue diuerſa fortuna in Italia vſus, & ſexennio ferè Neapolitano regno potitus, abiecta omni vlteriori rerum Italicarum ſpe, Maſſiliam, vnde antea venerat, mari reuerſus eſt. Coſſa interim, impetrata ſibi, Othino, & aliis quibuſdā Neapolitanis Proceribus, ab Aragonio venia, vnà cum Antonio Caluo de arcis deditione cum Aragoniis agere cœpit; acceptaq́ue tanta ab Alfonſo pecunia quantam illi Renatus debuerat, arcem illi liberam tradidit. Ceterum, Alfonſus recuperato regno, Neapolim curru triumphali, regio apparatu & ſplendore inſtructo, cum magno

Neapolis ab Alfonſo recepta.

1442.

Renati ex regno Neapolitano diſceſſus.

omnium procerum atque ordinum conſenſu & applauſu, fauſtaque plebis ac clamatione triumphans ingreſſus eſt. Quò autem illius diei æternitati conſecratæ memoria celebrior atque illuſtrior foret, Neapolitani, opibus, magnificentia, & rerum apparatu cum omnibus Italiæ populis certantes, ne aliquid prætermiſiſſe viderentur quod ad ſplendorem, magnificentiam, & laudem tanti regis augendam pertinere exiſtimarent, Romanorum antiquo more, inſignem, ac planè artificioſum arcum marmoreum, & porphyrio lapide conſpicuum, variis emblematis, atque Aragoniæ gentis, de variis ſubactis populis reportatis triumphis atque victoriis, inciſum, ante arcis portam, cum ſumma regis gloria, & perpetuæ laudis teſtimonio conſtruxerunt. Hæc, ſpatio trium, vel quatuor annorum geſta coniunxi, ne diuiſa, haud perinde ad memoriam ſui valerent. Nunc ad temporum ordinem redeo. Dum res Neapoli ſumma cum omnium lætitia geruntur, ac reducis regis præſentia omnium oculi diſtinentur, inter Philippum Inſubriæ Princi-

Pax inter Philippum, Venetos, ac Florentinos.

pem, Venetos, ac Florentinos, pax, grauiſſimis de cauſis renouata eſt, annitente potiſſimum Franciſco Sfortia, ad quem, belli ac pacis arbitrium, velut ad communem amicum, vnanimi illorum populorum conſenſu delatum fuit. Pollebat etenim ipſe ſumma apud eos auctoritate, magnaque paſſim apud omnes erat in exiſtimatione, non modò quòd Philippi exercitus ſupremus dux eſſet deſignatus, verum etiam multum ſibi potentiæ accreuerat, quòd Philippus, elocata illi vnica, quam habebat, filia, Blanca Maria nomine, ſocer eius recèns eſſet factus. Ea pax, Reip. Chriſtianæ cum primis neceſſaria, pleriſque Italiæ populis, diutinis bellis defatigatis, ſummam quietem, otiumque paritura ſperabatur, ita vt paſſim propè ab omnibus, ſummis votis atque integris animis exoptaretur. Non deerant tamen, quibus eius conditiones mirum in modum diſplicerent, inter quos, Thomas Fulgoſius in primis cenſebatur, cuius opes, quibus florebat maximis, vehementer ea præcipuè de cauſa poſtea fuerunt labefactatæ, nimirum cùm eius potentia illorum confœderatorum populorum auxiliis ac præſidiis potiſſimum ſubnixa, conſtituta pace, cùm ſinguli certis pactis illigarentur, factū fuit, vt ipſe Fulgoſius priuatis tantummodò opibus ſtaret, ac niteretur, adeò vt, illo inciſo neruo, ægrè ſe contra aduerſariorū ſuorū vires priuatis opibus tueri poſſet. Itaq. cùm indies magis atq. magis incitatis hominum ſtudiis, multæ contra illum, vti plerumq. fieri ſolet, orirentur factiones, & nouos inimicos ſubindè experiretur, acciſis iam rebus ſuis, tantæ aduerſariorum multitudini ægrè atque difficulter reluctari poterat. Nam, vt eius minoris notæ aduerſarios taceam, Alfonſus Aragonius nauali claſſe ipſum miſerè diuexabat. Pari odio Philippus ipſe magnis equitum ac peditum copiis, eius ſtatum populabatur, atque iugiter inquietabat, & complures alij, tantorum Principum exemplum imitati, planè in eius vltimum exitium conſpirabant. Néue vno dumtaxat calamitatum genere videretur oppugnari atque premi, noua atque magna doloris, illi, ex fratris ſui Baptiſtę morte, recèns è viuis ſublati, acceſſio facta eſt, quem vnicè, propter eius virtutes ac

Baptiſtæ Fulgoſij interitus.

ſingularē induſtriā diligebat, ſic vt in tanti fratris fide non parū auxilij ac ſolaminis in vtraque fortuna reponere ſemper cōſueſſet. Tametſi enim antea ipſis, vti ſuperius dictū eſt, malè cōueniſſet, nihilominus tamē poſt ſecutā reconciliationē, omniū præteritarū iniuriarum obliuio ita abolita fuit, vt nunquam ex eo tēpore mutuam charitatem fraternam, vel fidem, aliqua in re deſiderarint, ſed potius optima fide mutuis officiis inter ſe certarint. Proinde fratris mortem ac funus ſummis lacrymis proſecutus, ei ſollemni cum pompa parentauit, tanta me herculè cum ciuium admiratione, vt ex tam inſignis pietatis teſtimonio, ciuitas ipſa haud

haud exiguum Christianæ charitatis exemplum didicerit. Ceterùm, domesticis curis familiaribusque rebus implicitum, sic aduersariorum odia persequebantur, vt multi extarent qui ipsi interitum variis artibus & consiliis struerent ac molirentur: tandemque inter eius cædis auctores conuentum, vt ad scelus commodius perpetrandum, Ioannes Antonius Fliscus, comparatis aliquot lembis piscatoriis, concubia nocte magna cum taciturnitate vrbem clàm ingrederetur, & interea coniurati, correptis armis, sicariorum manu in publicum palatium impetũ facerent. Verùm, licet omnia summo silentio & calliditate exequerẽtur, res tamen ita clanculum geri non potuit, quin ad ipsius cognitionem perueniret. Habebat siquidem in tanta insidiatorum caterua nonnullos fidos amicos, qui de coniuratione, atq. adeò de totius negotij serie edocti, ipsum sedulò commonefaciebant, vt summa cum diligentia, ac præsentibus remediis, sese tantis periculis eximeret; & patefacta coniuratione, diem, horam, locum, & tam atrocis sceleris auctores non ignorabat, licet semper hactenus parum fidei delatoribus præstitisset; nimirum quòd semper elusis suis aduersariis, eorum conatus perpetuò inanes atque irritos feciisset, ita vt, spretis vulgi rumoribus, magna cum animi securitate in tanta hostium suorum frequẽtia viueret. Verùm enimuerò, cùm à pluribus magnę auctoritatis ac fidei viris ei nuntiaretur, Ioannẽ Antonium, decimosexto Cal. Ianuar. noctu ea parte quæ D. Nazarij templo proxima est, erupturum, facilè impetrarunt, vt ibi ea nocte ad omnem euentum custodes ac vigiles disponerentur. Hi cùm ad sextam ferè noctis horam excubias egissent, vbi viderunt Africum flare ad vrbem nauigantibus prorsus contrarium, simulque noctem valdè immitem frigore esse, derelicta statione, quisque domum suam concessẽre. Interea Fliscus, lemborum commoditatem nactus, & patrandæ cædis auidus, summa cum diligentia, pertinax, atque prauum animi sui decretum prosequendum ratus, mutato vento, tribus horis Camulio Genuam peruenit, pauciscque, præter coniuratos, de illius aduentu certiores factis, clàm cum suis in vrbem irrepsit: mox excitato strepitu, passim ad arma, in tanta ciuitatis trepidatione, decursum. Detecta tamen re, neminem propè latebat, Fliscum eo consilio in vrbem veniisse, vt aduersus ipsum Fulgosium, Reip. Principem, impia arma sumeret. Itaque luce orta, cùm armatorum globi omnia compita atque vrbis regiones peruagarentur, ciuium multitudo mirum in modum perterrita, & ad tantum inopinatum casum consternata, anceps inopsque consilij passim decurrebat. Quapropter primates ac pleriq. patricij ordinis viri, qui tum potissimùm consilio & auctoritate reliquis antecellebant, in D. Mariæ templum, quod vulgò Vincarum vocant, conueniunt, ac de statu publico, & de patriæ suæ salute, anxiè inter se consultant. Videbant enim rerum præteritarũ statum ita esse perplexum, & impeditum, vt vix vllis consiliis, tantis malis obuiam iri commodè posset. Nam, vltra intestina illa & domestica mala, Philippus Mediolanensium Princeps, nullo tum bello implicitus, sed in maximo otio constitutus, haud paruum ciuitati metum iniecerat, quòd multis indiciis ostenderet, se de recuperanda Rep. prorsus seriò cogitare, sic planè, vt non dubitarent, quin aliquam opportunam bene gerendæ rei occasionem ex domesticis dissidiis nactus, summis viribus quamprimùm adesset. Proinde, de communi omnium sententia statutum fuit, vt ipsum Fulgosium aliqui publico nomine adirent, qui illi ostenderent, concitato iam ad arma populo, non posse sibi citra magnam patriæ perniciem, & priuatarum fortunarum euersionem, victoriam contingere, simulque ipsum inflecterent, vt sponte Principatum eiuraret. Ipse tamen magna cum animi con-

Coniuratio aduersus Thomam Fulgosium detecta.

ſtantia & fortitudine adduci minimè potuit, vt, licet dubiis rebus, ſeſe tam demiſsè gereret, ſed tam prudenter eis reſpondit, vt reſponſione in nouam conſultationem adhibita, nō parum haberet temporis, rebus ſuis proſpiciendi, & commodandi, adeò vt dum conſultando, eundo, redeundo, tempus incaſſum extrahitur, totus dies abſumeretur. Inter hæc, Ioannes Antonius magno animi ardore, ac militari manu conſtipatus, pleriſque in locis armatus diſcurrebat, tanta cum audacia, & inſolentia, vt paruo interiecto tempore, curiam adoriretur, eo quidem euentu, vt illam, cùm nemo eſſet qui defendere aut propugnare auderet, citra magnam aliquam difficultatem, vel ſanguinis effuſionem, occuparet. Thomas etenim, cùm demùm ſe tantis viribus imparem & inferiorem videret, ſe in turrim, vulgò Horariam dictam, ſubduxerat, ac tantiſper in ea delituit, donec ſub fide publica ſalutem ſuam Raphaëli Adurnio cōcrederet. Poſtridiè, Primates ciuitatis, de ſalute & tranquillitate Reip. valdè ſoliciti, iterum in ædem D. Luciæ ſacram, conueniunt, ibiq́ue coacto Senatu, variiſq́ue ſententiarum rogationibus factis, tandem inter cetera, conſtitutum & ordinatum, vt ſex illi viri, qui recèns Plebiſcito denominati & deſignati fuerant, poteſtatem haberent vt ſex alios ſibi allegerent: deinde vt præter Senatum, qui pari quoque duodenario numero conſtabat, octouiratus inſtitueretur, cuius munus & præcipuum officium eſſet, libertatis publicæ curam & tutelam habere, ea tamen conditione, vt, retenta iſonomia & æquabilitate, huius noui collegij media pars patricia, media verò popularis eſſet, & vnoquoque bimeſtri finiretur. Nulla igitur mora interpoſita, ne ſcilicet in tanta Reipub. perturbatione, aliqua negligentia peccaretur, magna cum omnium ſuffragatione atque conſenſu creati ſunt Raphaël Adurnius, vir miti ingenio, & ciuilis Pontificiiq́. iuris cognitione clarus, Ioannes Antonius Fliſcus equeſtris ordinis, Paulus Albarianus, Andalus Malrufus, Lambas Auria, Baptiſta Spinula, Meliadux Saluagus, & Dominicus Ricius Bargalius. Hic Magiſtratus, quòd parum inter eos conueniret, parum durauit. nam vix vl-

1443. tra quintum Calendarum Febr. diem proximi anni, nempe ſupra milleſimum quadringenteſimum quadrageſimi tertij, prorogatus eſt: quo quidem die non citra magnam altercationem & iurgia, Raphaël Adurnius Reipub. Princeps renuntiatus eſt, eo certè nomine celebrior, atque paſſim carior, quò eius patruus Antoniottus & Georgius pater, aliàs Remp. cum pari dignitate non infeliciter adminiſtrarant; ille quidem diuturnitate Principatus illuſtrior; hic verò ciuilitate & moderatione memorabilior: magnumq́ue ſui deſiderium & glorioſam memoriam reliquerant. Thomas interim, poſt abrogatum imperium, priuatam vitam cogitans, ad domeſticum otium ſeſe tranſtulit; & cùm ſibi commodum receſſum quæreret, Sereſanam præ ceteris locis ſibi elegit; quò ſummo cum ſilentio & inſciis ciuibus poſteà profectus eſt, eo in primis omnium iudicio nomine clarus, quòd licet Principatum, quem antea bis cum ſumma nominis ſui gloria & laude adminiſtrauerat, ac in eodem poſtremùm fermè quinquēnium fuerat, per vim & minas deſerere coactus ſit, tamen cum magna animi moderatione hanc iniuriam & contumeliam deuorarit; cùm ſatis conſtet, illum, nunquam, poſt exactum Principatum, aliquod, vel minimi doloris, vel alioquin conturbati animi ſignum, alicui præbuiſſe. In vrbe verò interea, fatales atque veteres ſimultates & factiones, quibus continua ſerie inde ſtatim ab initio Reſpub. miſerè laborauit, & periclitata eſt, iterum recruduerunt. Siquidem, poſtquam Fulgoſius abdicato magiſtratu, ciuitatem reliquerat, Petrus, alij Perinum vocant, eius nepos, excitatis nouis turbis, Patrum decreto perduellionis nota inuſtus eſt. Ve-

Raphaël Adurnius Princeps renuntiatus.

rùm

rùm,cùm ipſe eſſet iuuenis excelſi atque elati animi, & manu promptus, vt aliqua in parte tantam ignominiam vlciſceretur, ad Mediolanenſium Principem, Genuenſium imperio auidè, vti mõſtrauimus, inhiantem, profectus eſt, eo animo, vt illi ſtrenuam operam in omnibus rebus nauaret; à quo,eò facilius in gratiam & clientelam receptus eſt, quò certius exiſtimaret, ſe,illius opera in multis negotiis, præſertim bellicis, vti poſſe: & idcircò, vt illum ſibi arctius deuiniret, Nouium, Liguſticæ ditionis oppidum, dono dedit, quò inde aſſiduis excurſionibus, Genuam, atque Liguſticum agrum diuexaret. Itaque Fulgoſius, ſuapte natura magnanimus, & quietis impatiens,citra aliquam temporis interminſionem, Genuenſibus,vltrò citroq. proficiſcentibus, quoad eius fieri potuit, variis modis incõmodabat. Pari modo Ioannes Antonius, cuius ſuperius mentionem fecimus, magnas turbas excitabat,& grauiores adhuc ſecum meditabatur. Nam,cùm videret rerum ſucceſſum longè aliter quàm exiſtimarat, euenisſe, cùm magna ambitione torqueretur, parem, vel ſuperiorem ferre non poterat, adeò vt hac de cauſa derelicta vrbe, contractiſque nouis viribus, & coacta circumforanei & vagabundi militis, ac exulum non parua manu,Recam, & portum Delphinum, Orientalis littoris loca, quæ tunc Genuenſium præſidiis tenebantur, expugnauerit, & in huius vniuerſæ maritimæ oræ tractu ingentes motus excitauerit: & proculdubiò longè grauiores & maiores coorti fuiſſent, niſi Adurnius ſumma cum prudentia atq. ſtudio huic malo remediũ quamprimùm attuliſſet, tametſi Reſp. tam domi, quàm foris, multis & grauiſſimis diſſenſionibus & bellis vexaretur. Quippè, hinc Philippi ducis inſidiis,illinc Alfonſi claſſe & armis non parum conſternabatur, adeò vt compoſitione ea potiſſimùm de cauſa cum Ioanne Antonio ſequenti anno facta, legatiſque ad Alfonſum prõ conſtituenda pace miſſis, ea tandem non tam honeſtis,quàm neceſſitate expreſ- 1444.
ſis conditionibus inter eos conſtituta & tranſacta fuerit. Nam præter alia, cau- *Pax & conuẽtiones inter Alfonſum ac Genuenſ.*
tum fuit, vt propter illa, quæ iure belli ablata eſſent, vel in alienam deueniſſent poteſtatem, nemo repetundarum poſceretur. Præterea, vt Ligures, nec regis, & Aragonij nominis hoſtes, nec itidem rex ipſe,Ligurum inimicos reciperent, vel commeatu vllo iuuarent. Poſtremum ad omnium prẽteritarum iniuriarum memoriam abrogandam, atque regis animum, quòd ab ipſis deuictus captuſque aliquandò fuerat, deliniendum, ſtatutum fuit, vt honorarij muneris nomine, & in perpetuæ obſeruantiæ argumentum, quotannis ipſi, peluis aurea dono à Genuenſ. mitteretur. Verùm, cùm Alfonſus ad Liguſtici nominis contumeliam & contemptum, hoc munus, niſi cum ſollemni pompa, ac inuſitatis cærimoniis admittere, vel recipere vellet, pax non diu inter eos firma ſtetit. Indignabantur ſiquidem ſummoperè Genuenſ., quòd Rex, conuocatis omnibus ſuis proceribus atque nobilibus aulicis, populoque inſpectante, eorum munus non ea animi integritate, qua offerebatur, reciperet. Sed non ſecus ac ſi deuictarum gentium ſpoliis & manubiis ad ſpeciem perlatum fuiſſet,ipſe, triumphãti ſimilis,paludatus in ſublimi ſolio,regio ſplendore atque apparatu conſpicuus,tantæ Reip. dignitatem eleuaret, adeò vt deinceps inter eos, permanente tamen pacis nomine, omnia hoſtiliter vtrimque agerentur. Repub. hoc modo cum Alfonſo in gratiam reuerſa, quia multum eius intererat, Fliſcum, cuius proximè meminimus, tranquillum & pacificum continere, Senatus, quò illum ſibi arctiùs obligaret, non abſque ſumma iudicij grauitate ipſum magna liberalitate atque inſolitis immunitatibus proſecutus eſt. Fuit proculdubiò huius pacis cõſtitutio vniuerſæ Reipub. cùm maximè neceſſaria,tum etiam ſummoperè proficua & ſalu-

taris; quandoquidem, propter præterita bella, intermissæ mercimoniorum atq. mercaturæ exercitationes, & necessitudines, magno cum omniũ gentium beneficio, iterum ad pristinum statum reuocatæ sunt, ita vt ex nouis & mutuis negotiationibus, ærarium publicũ, & loca Georgiani muneris, mirum in modũ etiam crescerent & augerentur. Quod sanè effecit, vt illi octo libertatis Præsides, quos suprà commemorauimus, cùm tantis curis essent impares, & suam prouinciam ob paucitatem ægrè adimplere possent, necessariũ fuerit, paucis exactis mẽsibus, octo alios cum aliquãtò minori auctoritate in idem collegium transcribere. Qui sanè Magistratus, multorum annorum decursu in hunc vsque diem singulari ordine & industria retinetur & cõseruatur, adeò vt meritò censeri possit, sub Adurnij Principatu Rempub. in longè maiori, quàm antea, quiete & tranquillitate vsque ad annum, scilicet eiusdem æui, quadragesimum septimum viguisse: magnumque haud dubiè domestici otij ac priuatæ vtilitatis fructum retulisset, nisi subinde ab Alfonso rege, noua Neapolitani regni accessione insolescente, & acceptæ cladis memoria exacerbato, multis ac diuersis molestiis affecti fuissent. Conquirebat enim ipse anxiè nouarum controuersiarum occasiones & ansam, & annuo suo honorario munere minimè contẽtus, Genuens. populum frequenter armis infestabat, & subinde grauiores subminabatur. His rebus indignati Ligures, omnibus studiis atque viribus contendebant Aragonios, & Aragonij nominis socios, quamplurimis incommodis ac detrimentis afficere. Ceterùm, rebus foris non vsqueadeò sese feliciter habentibus, anno septimo & quadragesimo eius sæculi, (nam duobus superioribus res domi in eodem statu constiterant) in Repub. graues seditiones ac dissidia more veteri, & iam longo vsu nimis recepto, exortæ sunt, initio tumultus ex eo ferè orto, quòd illi, quibus Adurnij administratio minus arridebat, & nescio quas ob causas prætẽsas displicebat, ipsi Adurnio, aliisque eius fautoribus auctores esse vellent, vt sese, ad maiorem Reipub. quietem & securitatem, Principatu abdicaret; existimantes, vt, postquam supremo Magistratu abiisset, libertati pristinæ, cuius se assertores dicebant, hoc modo locus constitueretur. Adurnius igitur, cùm ex mera & innata sibi virtute ac bonitate, ita esset erga patriam, atque suos conciues animatus, vt publicæ tranquillitatis causa, etiam cum summo rerum priuatarum dispendio nihil non agere, vel subire esset paratus, magna cum animi fortitudine, & veræ charitatis argumento, libens atque sponte se tanto honore, & suprema, qua potiebatur, dignitate priuari passus est, ac circa initium eiusdem anni, quem diximus, pridie Non. Ianuar. sollemni more insignibus Ducalibus depositis, se iterum ad priuati ciuis rationem & statum recepit, & à plurimis ciuibus, cum, honoris causa, comitantibus, ad priuatas suas ædes reductus fuit, & statim abrogato illi imperio, duodecim ciues, centuriatis comitiis celebratis, ex cunctis ordinibus summo cum delectu designati, quibus libertatis constituendæ cura demandata est. Verùm, ea res nullum omninò progressum habuit. Quandoquidem ipsi eodem die Barnabam Adurnium, superiori Duci affinitate coniunctum, & eiusdem factionis virum, in Principem communibus suffragiis, non sine sui prædecessoris graui indignatione, quòd se ab amicis stulta & inani persuasione delusum animaduerteret, elegerunt atque substituerunt. Sed quoniam ita ab ipsa natura comparatum est, vt quæ prauis initiis atque malis artibus conquirantur, non diu subsistant, vel saltem, pleraque infelices ac tragicos exitus habeant, euênit, vt Barnabas, qui ad tantæ dignitatis fastigium, præter merita, atque etiam spem & opinionem suam, populari magis inconstantia, quàm maturitate iudicij euectus erat, momen-

Institutio Magistratus ab huius anni cursu denominatus.

Barnabas Adurnius Princeps designatus, cui mox succedit Ianus Campofulgosius.

1445.
1446.
1447.

momento ferè temporis à ſuprema dignitate in imum præcipitatus fuerit, nimirum vix menſe in Principatu tranſacto, à Fulgoſiæ factionis Principibus magna cum ſua clade deturbatus eſt. Conſpirarant enim ex ea familia, præter Petrum, quem ad Inſubriæ Principis partes tranſiuiſſe diximus, etiam Ianus, & Ludouicus fratres, ambo nepotes Thomæ Fulgoſij, quem, eximia cum animi moderatione priuatam vitam ſummo imperio prætuliſſe oſtendimus. Hi inextinguibilibus odiis aduerſam factionem proſequentes, ſumma ſua nobilitate atque opibus confiſi, ad ſupremum ciuitatis honorem totis animis & ſtudiis aſpirabãt, & in primis quidem Ianus maior natu, licet eo tempore abſens, per ſuæ factionis ſtudioſos, alioſque Fulgoſij nominis fautores, hoc vnum enixè contendebat, vt quibuſcumque poſſet artibus & ſtudiis, Principatum aſſequeretur. Alfonſus interea, quem Genuenſis populi ſtudia atque diſſenſiones neutiquam latebant, operæpretium ſe facturum exiſtimans, ſi contentiones atque tumultus ciuiles in vrbe aleret, Barnabam, qui recèns, vti diximus, Principatu exciderat, omnibus pecuniis, ac milite, iuuandum, & fouendum ſtatuit, adeò vt ipſe tanti regis beneficio atque auxiliis confirmatus, omnibus ſuis hoſtibus, quantumlibet potentibus, facilè reniti atque reſiſtere poſſet. Proinde Ianus, de improuiſò ac præter omniũ expectationem, nocte quadam, vnica tantummodò triremi, in qua paucos, ſed cogniti roboris & manu promptos milites, nimirum nongentos, impoſuerat, in portum Genuenſem deuectus, militibuſque in continentem expoſitis, repentino motu prætorium alacriter inuaſit. cumque Adurnius cum parũa, quam habebat, militari manu illi cum maximo animi ardore occurreret, per multas horas vtrimque acriter dimicatum fuit, ita vt maior pars militum, qui pro partibus Iani ſtabant, multis vulneribus ſaucij, extremo vitæ periculo exponerentur: ſed magna animi fortitudine ſeſe Adurniis opponentes, tandem curia expugnata, profligatiſque aduerſariis, Fulgoſius victoria potitus eſt, & mox Principatum vi atque armis occupauit. Et quò ſeipſum in eo firmius ſtabiliret, tertio Non. Febr. Petrum in Inſubria tum agentẽ, tanquam ſuæ familiæ & factionis ſocium, quamprimum ad ſe euocauit: quem vt fideliorem haberet, vrbanarum cohortium præfectum conſtituit, his artibus atque ſtudiis ratus, ſe in nouo acquiſito imperio tutum fore. Ac ne popularem fauorem negligere, néue tyrannicè dominari velle videretur, nulla mora quodãmodò interpoſita, ad Finarium, mille ferè paſſibus à mari diſtans, atque in faucibus Vallis oppidum poſitum, expugnandum animum adiecit, propterea quòd Genuenſibus crebrò multa damna ab illius loci regulo, Liguſtico nomini infeſtiſſimo, inferebantur. Siquidem, præter alia, paucis antè diebus, Galeotus Carretinus, eiuſdem loci Marchio, nauim quandam, Caluam dictam, pretioſis mercibus onuſtam, interceperat, & nonnulla oppida Liguſtici nominis occuparat: quod ſanè omnium animos ita irritarat, vt ad vlciſcendam iniuriam, conſcribendumque militem, certatim magnam pecuniæ vim, nempe centum millia librarum, cõferrent. Habito itaque quamprimum per totam Liguriam militum delectu, breuique temporis tractu, vltra ſeptem virorum millia in militiam tranſcriptis, quorum maior pars ex ſagittariis conſtabat, expeditio in ipſum Marchionem ſuſcepta eſt. Et quò ea celebrior & famoſior fieret, renuntiati ſunt, non citra magnum delectum, quatuor lectiſſimi ciues, vt veteri proſapia, ſic etiam morum integritate & innocentia vitæ conſpicui, videlicet Andreas Imperialis, Lucas Grimaldus, Paris Iuſtinianus, & Petrus Montenigrius, vt cum imperio huic militiæ præeſſent. Et ne aliqua ex parte Reſp. hoſtium iniuriis patêret, non ſolùm terra, verùm etiam mari

Iani Fulgoſij victoria, & ad Principatum promotio.

Expeditio aduerſus Galeotum Carretinũ.

mari omnia procurare visum fuit, quæ ad omnem hostilem vim propulsandam facere viderentur. Itaque instructæ duæ onerariæ naues, quæ omni genere bellico, aliisque instrumentis militaribus instructæ, magnum oculis oblectamentum & admirationem inijciebant. Nam, quamuis ad ea tempora multæ fuissent cum magnis sumptibus atque artificio extructæ in Ligustica ora naues, tamen illę duæ carinarum magnitudine, vel potius mole, aliisque rebus necessariis, longè alias superabant. Circa hæc tempora, Philippus Mediolanensium Princeps, cuius hactenus tam crebram mentionem habuimus, pridiè Idus Augusti, nondum sexagenarius, ex atroci febre, & in multã bilem soluta repentè aluo, è viuis subtractus est. de cuius natura & moribus ita, præter ceteros, Pius secundus in Europæ descriptione scriptum reliquit. Fuit, inquit, Philippus ingenti corpore, in iuuentute macer, in senectute pinguissimus, deformi facie ac terribili, instabilibus ac prægrandibus oculis, ingenio peracri & callido, in largiendo profusus, in parcendo facilis, in audiendo difficilis, at vbi in colloquium veniret, mitis ac placidus, cultus corporis ac munditiarum omnisque lenocinij negligens, venandi cupidus, equorum studiosus. Ceterum, quietis impatiens, atque imperitandi auidus, in pace bellum, in bello pacem quæsiuit, simulandi atque dissimulandi egregius artifex, in milites, quàm in ciues indulgentior, rarò in publicum prodiit, delatoribus facilè credidit, in suspiciones adeò pronus, vt sæpè fidissimos à se amicos leuissimis de causis alienauerit. Pulchris indutum vestibus ægrè ad se venire permisit. Sermonem de morte audiuit inuitus. Tonitrua ac fulmina mirum in modum expauit. Tabifica lue percussos ex vrbibus migrare in agros iussit, eorumque domos incendio tolli. qua cura innumerabilem illum Mediolani populum multis annis intactum quodammodò ab ea peste seruauit. Huic, cùm vita decessisset, funus nec tanto Principe dignum nec suis maioribus ductum est, nec sepulchri decus additum. Hæc Pius. Paucis antè diebus, Astenses, & Carreti, ac Ceuæ Marchiones, qui non semel magnum argumentum sui hostilis animi Reip. præbuerant, cum Philippo principe icto fœdere, longè asperioribus odiis, quàm antea, contra Reip. subditos atque socios grassabantur, ac subinde eos ex rerum occasione diuexabant. Proinde ex communi Patrum consensu, portiones, quas ipsi in emptionibus & vectigalibus Magistratus Georgiani habebant, sequestratæ sunt. Et licet hoc illius Magistratus priuilegiis & dignitati mirum in modum repugnaret, attamen quia maior tunc temporis ratio perduellionis & hostilis animi habebatur, quàm iuris ciuilis, putabant, hac de causa apud omnes gentes facilè excusari posse. Dum verò S. C. naualis expeditio in eos paratur, iamque nihil omninò superesset, quàm vt in hostem mouerent, accidit, vt Fulgosius Princeps, post trium mensium ægrotationem, mense Decemb. fatis concederet, adeò vt propter illius obitum, res ipsa nonnihil differretur. Est siquidem in ea Repub. longo vsu receptum, vt illis qui supremum magistratum gesserunt, summis cum cærimoniis & sollemni pompa parentetur: ideoque omnes ordines iustis persoluendis intenti, curam rerum bellicarum nonnihil remittebant. Breui tamen interiecto spatio, nempe 17. Cal. Ian., crebris suffragiis Ludouicus, recèns defuncti Ducis frater, qui paulò ante in vrbem venerat, Reipub. Princeps resignatus est. Hic igitur tantam dignitatem assecutus, ne aliquid, quod ad Reip. tranquillitatem continendum pertineret, negligere videretur, initio proximi anni, duce Petro Fulgosio Finariũ oppidum arctissima obsidione pressit, eodemque facili negotio, propter controuersias & graues dissensiones tùm temporis inter Marcum, & Galeotum Carretinos, diuersis

Philippi Mediolanẽs. Principis interitus.

Ludouicus Fulgosius Princeps renuntiatur.

1448.

uersis ſtudiis inter ſe contendentes,ortas, potitus eſt.Marcus etenim,Genuenſiũ partium ſtudioſus,tantùm apud oppidanos, apud quos plurimum auctoritate & gratia valebat,effecit,vt citra magnam difficultatem deditionem facerent, potiſſimùm cùm Galeotus eius frater, apud eos in tanta exiſtimatione non eſſet. At Genuenſ.,oppido,atque arce in poteſtatem redacta,conſilij ancipites, in diuerſas ſententias ferebantur, ita vt longa diſputatione multæ horæ in ipſo Senatu conſumerentur,antequam ſtatui,vel decerni cum omnium conſenſu & ſatisfactione poſſet,vtrum oppidum ipſum,vnà cum arce,ſolo æquari deberet; vel tantummodò reſeruata arce, oppidum eſſet excindendum. Vicit tandem eorum ſententia, qui ſolam arcem, ceu factioſorum hominum receptaculum, & aſylum,euertendam dicerent: ac Senatus conſulto lato,arx ipſa diruta & euerſa eſt. Carretinus igitur ditione ſua expulſus,variis in locis circumuagabatur, & exulabat. At Finarij populus, Genuenſium armis recèns oppreſſus, ſeptimo idus Maij Reipub. conſuetis cærimoniis fidem obſtrinxit, ac deinceps in tutelã à Patribus receptus eſt. Ceterùm,externis bellis magna cum Reip. laude atque imperij incremento confectis, iterum ciuitas inteſtinis malis atque nouis vulneribus confoſſa fuit. Quandoquidem multi rurſus, ſolito & inueterato more ciuilia arma reſumebãt, & multis inter ſe odiis certabant,auctore potiſſimùm Petro Fulgoſio, qui longè in maiori,quàm Ludouicus, exiſtimatione atque auctoritate in vrbe erat. Popularis namque multitudo,ſuapte natura leuis & inconſtans,planè efficiebat, vt iſtis parum inter ſe conueniret. Siquidem Petri dignitatem omnibus viribus & pertinaci contentione tuebatur. Ludouicus, talibus popularibus ſtudiis vehementer exacerbatus, cùm videret,ſe ægrè Principatum,reluctante plebe, retinere poſſe, vix anno decurſo, vltrò ſeipſum ſupremo honore abdicauit. Ceterùm, antequam Petrus cum magna omnium procerum atque optimatium indignatione in alterius locum aſſumeretur, non deerant viri,auctoritate, & opibus florentes,qui Thomæ,illorum patrui,retroactæ vitæ, ac in gerendo ſupremo magiſtratu conſtantiæ memores, illum,ea de cauſa tunc Sereſanæ in tranquillo otio commorantem,literis quamprimum euocandum cenſerent,occaſione nimirum recuperandi imperij ex horum duorum fratrum ſuorũ nepotum diſſenſionibus oblata. Fit enim non rarò, vt viri cordati in bene morata Repub. egregiorum virorum facta & notent, & imitentur, adeò certè,vt hi,qui magna propenſione Thomę partibus fauebant, magis illius virtutis æmuli & imitatores eſſent,quàm aliquid ad gratiam & quæſtum facerent. Quapropter non temerè hanc occaſionem optimi ac iuſtiſſ. Principis recuperandi omittendam eſſe ducebant. Verùm,quia ipſe longo iam ſenio feſſus, magniſq́ue honoribus defunctus, magis otio & quiete in ſuo receſſu,quàm in perturbata, & tumultuoſa vrbe ſupremis rebus præeſſe,delectabatur,inter cetera reſcripſit, ſibi in primis quidem illorum ſtudia & voluntatem,iucundam,& pergratam eſſe; ſed cùm magni & præclari in illa Repub. viri eſſent, qui tanto muneri pares forent,ſe immenſas gratias pro tanto oblato honore agere,atque hoc vnum obnixè obteſtari, vt,ad retinendam Reipub. tranquillitatem,aliquid multitudinis fauori hac in parte concederent. Proinde Petrum,popularibus ſtudiis ad Principatum euectum, cùm ſæpius antea magnæ prudentiæ & exacti iudicij ſpecimen dediſſet, in ea dignitate retinerent & conſeruarent. Hoc ſi facerent,ſe non dubitare,quin controuerſiæ,& odia, ex multis factionibus ſubindè repullulantia, mirum in modum reſcinderentur, atque penitus, coaleſcentibus tandem omnium animis, abolerentur. Qua ſanè in re, tanti viri iudicium,affectione,vel errore lapſum, nulla ratione exiſtimari poteſt,

Finarum oppidum deditione à Genuenſ. occupatum.

Arx Finarij à Genuenſ. euerſa.

Finarum in Genuenſ.poteſtate.

1449.

1450.

poteſt, quoniam Petrus ipſe ſexto idus Decemb. rerum gubernaculis admotus, tanta cum prudentia & animi moderatione Reipub. clauum rexit & gubernauit, vt non ſolummodò cum totius Reipub. ſatisfactione, verum etiam ad exterorũ Principum inuidiam vſque, ſuas partes impleuerit. Quippè Alfonſus Aragonius, Liguſtici nominis atque imperij acerrimus hoſtis, ægrè ferebat, ſupremum rerũ faſtigium ad tantum virum delatum eſſe: ſuſpicabatur nimirum illius prudentia, atque ſingulari in Reip. adminiſtratione peritia, fieri non poſſe, vt nouis diſſidiis locus aliquis daretur. Quocirca non deſinebat ipſum omnibus quibus poſſet iniuriis proſcindere, ac Liguſticas opes & ditionem diuexare, multoſque profugos, exules ac rebelles ſubinde emittere, vt Reipub. ſtatum, vtcumque pro temporum conditione quietum atque pacatum, palàm & occultè omnibus artibus & dolis inquietarent: atque adeò Reip. incommodare ſtudebat, vt omnes Liguſtici nominis hoſtes præſenti pecunia, atque neceſſariis auxiliis, ea de cauſa iuuaret atq. inſtrueret. Verum enimuerò, cum rerum humanarum ſtatus ita ſit comparatus, vt diu aliquid in eodem tenore exiſtere, vel retineri nequeat, non me herculè mirum, ſi in ſupremis honoribus, atque rerum omnium affluentia ſit aliquid huiuſmodi, quod etiam bene conſtituta ingenia ab honeſto inflectere, & à bene inſtituto curſu deducere facilè queat. Fulgoſius ſiquidem, per ſe quidem bonus & prudens, ſtatim poſt adeptum imperium, contra multorum hominum opinionem, ſeueriorem, quàm par eſſet, ſeſe oſtendit atque præbuit. Seueritas etenim in Principe, animi moderatione ducta, magnam profectò laudem promeretur; vbi tamen impotentia quadam animi, tyrannidi proximior, quàm conſtantiæ & fortitudini eſſe notatur, magnam labem Principibus ipſis haud dubiè aſpergit, ita vt ſæpius magni viri, magnas virtutes, præclaraſque laudes nimia ſeueritate obſcurarint. Hoc vitiũ, in hoc noſtro, de quo loquimur, Principe, ſtatim poſt adeptum, vti diximus, imperium, irrepſit. Nam, vt alia cõtumacis animi argumenta ſilentio præteream, ſatis fuerit, vnum inſtar omnium, in medium protuliſſe. Cùm enim circa initium proximi anni, in magna Procerum frequentia, & vtriuſque ordinis multitudine, Galeotus Vſuſmarius, vir probè ſibi conſcius, non dubitaret, vt homo liber erat, etiam liberam vocem in libera Rep. emittere, pauca in præſentem Reip. adminiſtrationem locutus, quamprimum per calumniam ad ipſum Principem, quaſi rerum nouarum auctor, ac nouas turbas excitare volens, delatus eſt. Dux, delatori fidem habens, ac ira exæſtuans, ipſum cueſtigiò in area Franciſcana cum inſigni dedecoris nota ſic togatum, vt erat, indicta cauſa, & indemnatum, publicè laqueo ſuſpendi iuſſit. Exemplum mediusfidius commiſeratione dignum, & ad omnem poſteritatem demandandum, eo potiſſimum nomine, quòd, licet heroica ingenia multis virtutibus ſæpenumerò polleant, in multis tamen turpiter cæcutiant, & ſub ſpecie auctoritatis atrocia facinora, tyrannica vi potius, quàm verâ Principis æquitate, ac moderatione, cum ſummo Reipub. detrimento, committere ſoleant. Hoc tam crudele facinus multorum animos haud dubiè mirum in modum offendit: attamen in præſens potius metu, quàm negligentia ſuppreſſum & diſſimulatũ. Dum res eo ferè, quo diximus, modo Genuæ, & in aliis pleriſque Italiæ locis geruntur, Fridericus tertius, Cæſar Auguſtus, vnà cum coniuge ſua Eleonora, Eduardi Luſitani regis filia, magnaque Principum virorum ſtipatus caterua, tranſmiſſis Alpibus, ex Germania in Italiam contendit, eo animo & conſilio, vt deſignato ſibi Maximiliano filio ſucceſſore, Romam proficiſceretur. Præerat tunc rebus ſacris cum ſuprema dignitate Nicolaus quintus, qui cum ſummo apparatu atq. magna

Petrus Fulgoſius Princeps ſubſtituitur.

Seuerit as in Principe quatenus commendari debeat.

1451.

Petri Fulgoſij indigna facinus.

cum

cum animi expectatione & desiderio Cæsarem ipsum cum tanta Procerum frequentia ad se venientem, excipere auebat, adeò vt cùm de Cæsaris aduentu per literas præmoneretur, conuocata totius propemodum Italiæ nobilitate, pristinã illam antiquæ Romę potentiam, ex rerum omnium præparatarum splendore declarare, & omnium oculis conspiciendam obijcere contendebat. Pontifex itaq; Nonis Martiis ad Cæsarem, qui cum suo gynæceo non procul ab vrbe aberat, honorificam legationem præmisit, quæ eum benignissimis verbis eius nomine salutatũ, ad suburbia vrbis vsq; deduceret, & de ipsius ad vrbẽ appulsu edoctus, quamprimum ex Vaticano Purpuratorũ suorum agmine, aliorumq. Antistitum frequentia concomitatus, feriante tota vrbe, ac festa fronde redimitis omnibus compitis atque postibus, sub vmbella aurea ad Vaticani portam, aulæis, ac variis tapetis auro argentoque intertextis, ornatam, quam S. Petri vocant, perrexit; & in ipsius vrbis conspectu, in Cæsaris, ac eius coniugis amplexum placido gressu irruit. Cæsar, suapte natura benignus, placidus & clemens, ad tanti Præsulis præsentiam non mediocriter affectus, solito atque longo vsu recepto more, illũ dignatus ac prosecutus est, ita vt post mutuos amplexus, variasque omnium ordinum congratulationes, populares que acclamationes, Pontifex inter Cæsarem, eiusque coniugem medius, subsequentibus longa serie omnibus Patribus atque Ordinibus, recta in Vaticanum ipsum contenderit: pauciscque interiectis diebus, de more sollemni diademate sacro capiti impositio; Cæsar ab ipso renuntiatus & confirmatus fuit. Postquam Italiæ Principibus Cæsaris aduentus innotuit, plerique eorum splendidas legationes ad illum habuêre, quorum exemplo Genuenses commonefacti, pernobilem legationem quamprimum ad ipsum destinarunt; cuius, Nolæ Episcopus, & Nicolaus Fulgosius præcipui extitêre. Namque ipsi arbitrantes, tanti Principis gratiam comparari, vel promereri leuiter non posse, ex dignitate tum sua, tum eius, esse existimarunt, vt viri graues, auctoritate ac nominis splendore florentes, publico nomine ad eum mitterentur: quorum certè legatio eò Cæsari carior fuit, quò splendidior & magnificentior. Interea, Galli à Carretinis regulis solicitati, pro eorum defensione arma expediuerant. cumque omnia, quæ bello vsui, in procinctu haberent, Petram, ac Finarium inuadere statuebant; &, sicut nonnullis placet, occuparant: sed Ligures ea de re per crebros internuntios certiores facti, ad illorum, & reliquorum locorum propugnationem & defensionem, eueſtigiò septingentos delectos & veteranos milites ablegarunt; rati hoc modo, recèns exortum impetum validis armis reprimi atque obteri posse. Iisdem ferè temporibus, res in Asia nõ parum innouari atque immutari cœperũt. Mahumetus enim secundus, Amurathis Turcorum regis secundi filius, maximo exercitu collecto, Græciæ imperium adoriri statuerat, adeò vt innumerabili variarum nationum multitudine, per totam Græciam diffusa, mirum in modum iam omnibus summum terrorem inferret. Proinde cùm tanti tyranni efferatam barbariem vniuersa Europa summoperè cùm detestaretur, tum mirificè timeret, Genuenses, de rebus suis solliciti, vrbem Peram, è regione Constantinopolis in Asiatico littore sitam, tunc suæ ditioni parentem, valido præsidio, aliisque bello necessariis & opportunis tempestiuè communiuerunt; & instruxerunt. Hac tamen summa diligentia, quam in rebus omnibus prospiciendis adiungebant; efficere non potuêre, quin fatali quadam vi rebus omnibus ibi excuterentur. Siquidem poste- 1453.
ro anno, qui fuit eiusdem sæculi tertius & quinquagesimus, populo Genuensi, atque adeò vniuersæ Christianæ Reipub. quammaximè insigni, Mahometes di-

Mahumetus Turcorum Imperator.

ra imperij prorogandi cupiditate accensus, & Christiani nominis capitalis hostis ac depopulator, ex Asia in Europam infesto atque validissimo exercitu mouens, tam immaniter longè lateque grassatus est, vt plerisque in locis magnam vastitatem & tristem solitudinem afferret, eò certè cum maiori totius Reipub. Christianæ pernicie ac dedecore, quò Christiani Principes tanti hostis potentia nihilosecius admoniti, quàm si nullum periculũ ad se deriuari posset, arma, quæ pro Christiani nominis defensione, in tam barbarum, & potentem hostem expediri & contorqueri debebant, mutuis contentionibus attriuerint, & ciuili sanguine respersérint, ita vt non sine summo animi tædio, atque dolore huius tristissimæ ac pernicioſissimæ expeditionis successum declarare queam. Oboriuntur siquidem, vt verum eloquar, mihi lacrymæ, quotiescumque mentis oculos in calamitates publicas circumfero; quotiescumque, dico, præteritorum temporum iacturas, atque ærumnas animo repeto, & recordor. Nam, vt nihil grauius hac tempestate querar, quid miserius est, quid denique calamitosius, quàm florentissimam Christiani nominis Remp., diu multisque annis florentem, nostrorum Principum segnitie, vel potius torpore, atque veterno, maiori ex parte corruisse atque prolapsam esse, videre? Longa enim temporum serie, res Christiana magnum imperium in Asia obtinuit, atque illud, singulari quadam industria & diligentia conseruauit, sic sanè, vt olim vel ad vnius oppiduli solam amissionem, totus Christianus orbis summoperè doleret ac ingemisceret. At nunc, proh pudor atque nefas, licet Respub. ipsa, iam accisis rebus, in valdè angustum atque arctum locum deducta sit, tamen nullus est angulus, imò vix aliquod est illius membrum, quod multis vulneribus non sit saucium atq. confossum; neque aliqua exigua particula, quæ turpi cõtagione non sit infecta. Hoc eò prolixiùs referro, quò exactiùs temporum decursus examino. Nam Mahometes, vt diximus, cum validissima classe, ac trecentis hominũ armatorum millibus, Constantinopolim, veterem omnium Græcorum imperatorum sedem, & olim præstantissimarum artium columen, atque honestarum disciplinarũ omnium domicilium, cum magno Christiani nominis dedecore atque iactura obsedit. De cuius quidem expugnationis funestissimo successu, antequam aliquid referam, operæpretium mihi facturus videor, si tantæ vrbis, quæ tot sęculis, & tam multis temporum voluminibus magno in honore, atque rerum omnium florẽtissimo statu stetit & permansit, primordia, & quasi incunabula recensuero. Multi scriptores de huius inclytæ ciuitatis primis conditoribus inter se variant, & multis rationibus adducti, planè inter se discrepant. Grauissimos tamen habeo auctores, qui putant, Byzantium ea præcipuè de causa esse appellatum, quòd inter ceteros eius conditores, Byzanta longè reliquis auctoritate, atque nominis claritudine antecelluerit. Sed doctorum constans opinio est, Byzantium à Carthaginensibus conditum esse, quos valdè nauibus fuisse instructos, & procul merces transuexisse, multæ historiæ testantur & prodiderunt; ac mihi quidem, licet parum in historiæ cognitione versato, videtur, nominis origo ex lingua Phœnicum fluxisse, conueniens scilicet, nouo emporio in loco voluptatibus & illecebris opportuno. Nam Beth-zona, Phœnicum lingua, cauponæ domum sonat, & mores vetusti appellationem congruere ostenderunt. Scribit enim Philarchus, Byzantinos solitos in cauponis & diuersoriis dies noctesque conuersari. & portus alter ex opposito collocatus, nominatus est Mulierum portus. Deinde Megalensium colonia eò deducta est, ita vt vnà cum ipsis colonis Græca lingua & leges etiam eò illatæ sint. Hanc vrbem arctissimo, inter Europam Asiamque diuortio in ex-

Byzantij descriptio.

In extrema Europa posuêre Græci, quibus Pythium Apollinem consulentibus vbi conderent vrbem, redditum oraculum est, quærerent sedem cæcorum terris aduersam. Ea ambage Chalcedonij monstrabantur, quòd priores illuc aduecti, præuisa locorum vtilitate, peiora legissent. Quippè Byzantium fertili solo fecundoque mari, quia vis piscium in Pontum erumpens, & obliquis subter vndas saxis exterrita, omisso alterius littoris flexu, hos ad portus defertur. Byzantini, Xerxe rerum apud Græcos potiunte, grauissimis bellis diu cum tota Græcia diuexati fuerunt, adeò vt finitis bellis, interdum Lacedæmoniorũ, interdum verò Athenienſium socia extiterit. Deinde, enascentibus nouis motibus, Macedonibusque toti terrarum orbi magnum terrorem inferentibus, Philippus Alexandri Magni pater, eam diuturna obsidione ad deditionem coëgit, sub cuius imperio diu permansit. Romanis verò temporibus, cùm de imperio inter se certarent Pescenius & Seuerus, & ille Byzantium prior occupasset, hic, ne tantæ vrbis iacturam faceret, totum triennium & semestre, eam obsidione cinxit, ac cùm magna hominum multitudo variis ibi casibus periisset, fame tãdem ad deditionem coëgit, magnaque ex parte muris dirutis, deleuit, quos, teste Herodiano, grauissimo scriptore, tanta arte factos fuisse inuenimus, vt mirum fuerit, destrui, & solo æquari potuisse. A Seuero, vsq. ad Constantinũ anni sunt ferè centum. Interea nec vrbs restituta, nec muri instaurati sunt. Verùm, Constantinus ad summum imperij fastigium euectus, loci opportunitate cõmotus, vrbem ipsam non solùm restituit, verùm etiam splendidissimis operibus & dignitate ornauit, ita vt cum vrbe ipsa Roma splendore & magnificentia certaret. Hæc ferè sunt quæ de huius præclarissimæ vrbis initio in medium ferri possunt. Si aliqui existant, qui aliis opinionibus regantur, hoc, me non refragante, liberè facere possunt. Satis est, me, ex tantorum auctorum scriptis, hæc in medium, ceu veritati consentanea, attulisse. Sed nunc admonet me temporis ratio, vt huius splendidissimæ vrbis tristissimam obsidionem & expugnationem, non absque summo dolore atque lacrymis, historiæ breuibus intexam. Satis cõpertum habemus, Constantinopolis obsidionem Nonis Aprilis à Mahometo ipso inchoatam fuisse. Et neminem mediocriter in historia versatum latet, tum temporis intra mœnia, præter vrbanam multitudinem, tantùm sex millium Græcorum militum, & auxiliariorum Venetorum, & Genuensium trium millium fuisse. Contrà, Mahumetus ad trecenta hominum millia, vti diximus, infesto agmine secum per longa locorum & temporum interualla adduxerat; quæ multitudo maximè collecta fuit ex vicinis gentibus, quæ adhuc sub Christiani nominis titulo diram seruitutem seruiebant, vel saltem, desertis Christianæ religionis sacris, turpiter ad barbarum hostem defecerant. Constabat nimirum, ex Græcis, Illyricis, Valachris, Dardanis, Thracibus, Bulgaris, & Triballis: Turci pauci fuerunt, & eorum pars fuit ex Asia, Bithyni, Galatæ, Lydi, & Cilices, adeò me herculè, vt valdè deplorandum sit, eò esse deuentum, vt Turcici tyranni sic nobiscum bella gerant, vt gentes nobis cognatas & affines, nobiscũ dimicare cogant. Turca igitur, tanta hominum frequentia fretus, sic distribuit copias, vt tribus locis terra muros concuteret & disijceret, ac per ruinas tentaret irruptiones. Sed oppidani valdè animati erant; & magna atque egregia virtus in ipsis defensoribus conspiciebatur, quorum dux Iustinianus Genuensis fuit, qui, inter cetera præclara ornamenta, etiam à virtute bellica & naualis rei peritia plurimum commendabatur, adeò sanè, vt eius consiliis ac summa prudentia res Constantinopolitanæ valdè inniterentur. Habebat ipse dux penes se Ioannem Grandem Almanum,

Constantinopolis à Mahumete Turcorum rege obsessa & expugnata.

paſſim in hiſtoriis notum, cuius opera & rei bellicæ peritia fortiter irrumpentes Turcas repellebat. Sed, quanquam multi Turcici nominis milites paſſim globis & ſagittis interficerentur, tamen exiguæ hæ copiæ, quæ ad defenſionem vrbis relictæ erant, tribus locis, contra tãtam multitudinem impares erant, & diu ſufficere non poterant, præſertim cùm vtrimque cuniculi agerentur, in quibus Turcicorum foſſorum conatus prorſus irriti fuerunt, ita vt in ipſo portu aſſidua prœlia poſtmodum committerentur. Adduxerat enim Turcicus tyrannus, ex diuerſis maris Ægęi & Euxini littoribus, ducẽta & quinquaginta nauigia, vt portum Byzantinum arcta obſidione premeret, & littora nauibus, tanquam natiuo ponte, iungeret. Ceterùm, ſtabant aduerſus Turcicas naues in ipſo portu ſeptem Genuenſium, tria verò Cretenſium nauigia, & paucæ ex Chio inſula naues acceſſerant, quæ omnibus neceſſariis inſtructæ, ad vrbis tutelam ſeſe compoſuerant, & portus ipſe ferrea cathena clauſus erat, ne in eum, ſcilicet, Turcicæ naues penetrare atque inuadere poſſent. Tandem ad omnem occaſionem opportunitate monſtrata, defenſores eruptionem cum nauibus ſuis fecêre, & fortiter cum Turcis prœliati ſunt, eo certè euentu, vt primis illorum cœptis fortuna annueret, & victoriæ ſpem non exiguam oſtenderet. Incenſis namque Turcicis nauibus, tota naualis claſſis aliquot diebus ſine vſu ſtetit. Verùm cùm nihil reliqui ad ſummam diligentiam ab ipſo Turca, longæ obſidionis tædio valdè furente, & ira accẽſo, prætermitteretur, tandem ars excogitata eſt, qua in ipſum portum penetrarent: eoque ſucceſſu, vndique terra & mari vrbis mœnia quatiebantur. Tyrannus ea de cauſa bene ſperare cœpit, ſe vrbe potiturum. cumque multis locis deiecti eſſent muri, & ex portu facilis eſſet irruptio, ſexto Cal. Iunij Barbari, admotis ad mœnia ſcalis, & ex portu, aliiſque locis ingenti clamore in vrbem irrumpere conantur. Stat interea in vicino colle ſpectator tyrannus, hortatur ſuos, & horribili voce inflammat, & accendit, vt fortiter aſcendant muros, vociferatur horribiliter, ſicubi videt ſuos repelli ac interfici, & confirmat trepidos. Fuit enim tanta virtus defenſorum, vt pars Turcici exercitus, cùm multi paſſim pluribus in locis interfecti eſſent, cederet, adeò ſanè, vt victoriæ ſpes, viris fortibus vrbem propugnantibus, animum & robur addiderit, & tyrannum periculi magnitudo mouerit, vt horribili vlulatu cedentibus minitaretur, necnon cohortes, quas velut triarias apud ſe retinuerat, iuberet, cedentes, vel ſegnes, citra aliquam moram interficere. At contrà Græcus Imperator, è ſua ſpecula iam bene ſperans, pari numero hortatur ſuos, vt non deſperatis rebus, cùm clarè Dei optimi maximi auxilium ob oculos videant, bona cum ſpe, maioribus tamen cum animis, prœlientur. Quibus dictis, & vocibus incenſi milites, ibi rurſus conuerſa eſt prœlij fortuna, vulnerato Genuenſi Iuſtiniano Duce, cuius caſum miſeratus Imperator, iubet & hortatur, bono eſſe animo, néue ſtationem ſibi demandatam aliquo modo derelinquat, præſertim cùm ipſum vulnus non eſſet lethale. Verùm Iuſtinianus, fatali puto caſu, potius animo fractus, quàm vulnere debilitatus, nullo ſibi in ea ſpecula ſubſtituto, qui ceteros confirmaret & regeret, aufugit, adeò me herculè, vt milites, animaduerſa fui Ducis fuga, illius exemplum ſecuti, quia ibi in vrbem aditus patebat, pari modo ſtationem reliquerint. Turci videntes eum locum à defenſoribus deſertum eſſe, magno agmine ibi intra vrbem infunduntur. Iuſtinianus verò, in vicinam Chalcedonem, quę nunc Pera, vernaculo verò idiomate Galata nuncupatur, ſe, vt fama eſt, medendi vulneris gratia recepit, vnde poſtea in Chium nauigans, ſeu vulnere, ſeu mœrore animi, inglorius periit, magna profectò cum nominis ſui, retroactæque vitæ iactura

ctura, nimirum cùm, derelicta vrbis propugnatione, haud parũ ſibi ſuisque rebus antea præclarè geſtis derogauerit: quòd, omnium iudicio, ipſius, tanquam ſummi Ducis abſentia, maiori ex parte factum fuerit, vt tam præclara vrbs, tot tantiſque alacribus & promptis militibus, ac defenſoribus ſubnixa, in crudelis & barbari hoſtis poteſtatem cederet. Quanto ſatius fuiſſet, ſi multorum præſtantiſſimorum virorũ, atque adeò in primis ſuæ nobiliſſimæ laudatiſſimæq; familiæ exempla imitatus, ex tam præſenti atque obuia occaſione, etiam cũ extremo vitæ periculo, immortalis laudis ſibi gloriam quæſiuiſſet? Quid enim in rerum natura homini, præſertim nobili, optatius, & laudabilius contingere poteſt, quàm ex præclaris ſuis actionibus innocentiæ, ac probitatis famam aſſequi? quid deinde glorioſius, quàm pro patriæ ſalute, pro aris, pro focis, fortiter dimicare? Quid poſtremùm ſanctius, & Chriſtiano viro dignius, quàm pro Chriſtiani nominis dignitate ac propagatione contra tam barbarum hoſtem, Chriſtiani ſanguinis ſitientem, & nunquam exſatiatum, fortiter in ſtatione ſibi demandata occumbere, & animam ipſam ſub piis armis in beneficium Chriſtianæ pietatis indutis, exhalare? Quod cùm intelligerent omnibus ferè ætatibus magni viri, ſemper extitêre qui hoc nomine clari euaderent. Ac ne ab ipſa antiquitate exempla petamus, quis ignorat, noſtrorum patrum memoria, Marcum Antonium Columnam, vt natalium ſplendore celebrem, ſic bellica virtute, atque in ſuum Principem fidei conſtantia glorioſum, dum Veronam pro Cæſare Maximiliano aduerſus Gallicum exercitum, Lautrechio duce, lõgè lateque graſſante, defenderet, fortiter ſeſe geſſiſſe, & maiorum ſuorum veſtigiis inhærendo, auitam illam gloriam & ſplendorẽ egregiis factis accumulaſſe & illuſtraſſe? Is enim, præter cætera egregia ſua facta cùm pro ea quã pollebat authoritate, & magnanimi ducis ac ſtrenui militis explere vult munera, aciem ipſam contrà hoſtilem impetum inſtruit, dum magno animi robore, deſpectis omnibus periculis, imprudentius inter armatorum cuneos verſatur, & ſubinde obequitando circumuagatur, hoſtes, tanti Ducis maieſtatem diligentiſſimis oculis obſeruantes, vbi primùm occaſionem ſibi dari cernunt, tentata fortuna, maioris bombardæ ictu emiſſo, ictus eſt, adeò vt licet plumbea pila per brachium adacta, per ſcapulas emergeret, & quatuor receptis vulneribus ſaucius eſſet, nihilominus tamen, vt vir erat ſingulari fortitudine, ne alios ſuo dolore animis diſijceret, magno cum vitæ ſuæ periculo acerbiſſimum dolorem diſſimulauit, & non anteà aliquod ſpecimen iuſti doloris dedit, quàm murus ille, pro cuius diſiectione inſtabatur, omninò eſſet dirutus atque conuulſus: quo demum prolapſo, & tot hoſtibus eius ruina oppreſſis, veluti expiato vulneris dolore, in tabernaculum conceſſit; tantaque mox lethalis plagæ fuit ſecuta acerbitas, vt diu pertinaci morbo conflictatus, ſummum, imò verò extremum vitæ periculum ab omnibus medicis incurriſſe crederetur. Interea Imperator Conſtantinus Palæologus, ac plerique alij proceres, cũ nullũ vitæ ſubſidium, vel ſpes, niſi in ſola fuga relinqueretur, vitæ retinendæ ſtudio, dum vrbem egredi vellent, in ipſa porta vel trucidati ſunt, vel colliſione interempti. Erant in ipſo Conſtantino heroicæ virtutes multæ, & quæ tantam dignitatem atque potentiam mirum in modum augerent atque attollerent, ita certè, vt ipſe tanto imperio par, magnam laudem promeruiſſet, ſi meliori fortuna in imperij ſui adminiſtratione vſus fuiſſet. Sed cùm multorum grauiſſimorum virorum auctoritate & iudicio imperia ipſa etiam habeant ſuas periodos, vltra quas non progrediantur; fatali quadam ratione factum fuiſſe exiſtimandum eſt, vt, quemadmodum ſub Conſtantino Magno, Helena progenito, hæc præcla-

rissima vrbs restaurata, & imperij Orientis sedes electa fuit, sic etiam sub hoc Constantino Palęologo, primi eiusdem vrbis restauratoris cognomine, & Helena etiam matre genito, vrbs ipsa vnà cum imperio, in alienam potestatem deueniret. Multi incertum esse putant, quo in loco Imperator ipse ceciderit: equidem tamen multis coniecturis adducor vt credam, ipsum ad portæ exitum contrucidatum fuisse. Nam satis liquet, in ipsa porta vltra octingenta cadauera collisorum & vulneratorum reperta. Itaque Turci victores facti, per totam vrbem horrendis atque stupendis vultibus atrocibusque oculis vagantur, & obuios ac in ædibus senes abditos, matronas, virgines, puberes & impuberes, nullo habito discrimine, confodiunt. Rapiuntur præterea multæ nobiles matronæ, & præclaræ ac pudicæ virgines, ad stupra. Quæritur in omnium ædibus & templis præda, & omnia scelera toto triduo liberè fiunt, quæ gens barbarica, impia, libidinosa, auara, & crudelis, in capta vrbe regia facere & perpetrare cum magna Christiani nominis contumelia, audet & gloriatur. Narrant enim, in conuiuiis Turcicis matronas & virgines pudicitia & nobilitate ceteris antecellentes, post varias & longas contumelias, quasi per ludum discerptas fuisse, adeò profecto, vt nesciam, an horribiliora exempla legantur in vllius vrbis excidio. Quorum certè cogitatio mouere nos debet, vt viuamus modestiùs, & Deus nos à tanta laniena cõseruare dignetur. Post triduum ingressus vrbem Mahometus, tumultus sedari imperat, & inquisitos proceres aliquos, qui adhuc reliqui erant, pari crudelitate dissecari iubet. Sic, cùm omniũ vrbium regina, in toto genere humano, postquam hoc vetustissimũ Græciæ imperium supra mille, centũ & nonaginta annos floruisset, capta & direpta sit, & omnem obsceniſſimorum latronum sæuitiam experta, quid impendeat aliis gentibus, & vrbibus, crebrò & seriò nobis cogitandum esse existimo. Nec frustrà nobis proponi tam horrendas tragœdias securi imaginemur, &, vt antiquitatis exempla, scilicet diluuium, interitum Sodomorum, Romæ, Byzantij, Athenarum, & aliarum innumerabilium vrbium euersiones taceam, quid rogo hisce nostris temporibus non accidit in Gallia, & proximè in Belgio, quod cum ipsius antiquitatis horribilibus exemplis iure conferri & comparari nequeat? adeò vt exclamare libeat, O duriora omnibus scopulis pectora, quæ talibus iræ diuinæ exemplis nõ mouemini, quæ ne ipsum quidẽ humani generis capitalem & indefatigabilem hostem satanam, sine tremore, ac venturi iudicij metu, spectare vix posse existimo!

Clades Cõstantinopolitana, & Turcorum sæuitia.

Quamdiu steterit Græcorũ imperium.

Pera à Turcis deditione occupata.

Perenses, cognita Byzantinorum clade, cùm tam immanem & barbarum hostem viribus, ac recenti victoria exultantem, & ob oculos versantem videret, veriti, ne idem periculum adirent, & maioribus, vel saltem paribus ludibriis reseruarentur, citra aliquam longam deliberationem, deditionem sponte fecerũt: sed quamuis ipsa deditio sub certa transactionis formula subsecuta sit, tamẽ crudelis hostis pactorum & fœderum immemor, muros Perensium diruit, bona diripuit, feminæ ac viri iuxtà per omne ludibrij & contumeliarum genus habiti atque distracti, non secùs ac si viribus expugnati, & ad deditionem coacti fuissent, parem fortunam cum Constantinopolitanis victis subiêre. Et quoniam huius vrbis crebram mentionem habuimus, haud, meo quidem iudicio, ab re fuerit, si ea quæ doctissimus vir Petrus Gillius in topographia Cõstantinopoleos de ipsa memoriæ prodidit, hîc breuiter subiecero. Sycena regio, inquit, iã vulgò nominata Galata, siue Pera, rectius nominãda Peræa, vt Iosephus Iudææ trãs-Iordanam nominat Peræam. Cur autem appelletur Galata, Constantinopolitani omnes iam prædicant, ex eo, quòd illic olim lac venderetur, aut mulgeretur, decepti

Descriptio Galatæ, siue Peræ, olim Genuens. colonia.

cepti nominis alluſione; nec dubito, ſi ſcirent, Galatam appellatam olim Sycã, quin etiam auderent eam dicere, à ficuum lacte ita appellatam eſſe, ſuamque tum aberrationem à vero tueri poſſent auctoritate Dionyſij Byzantij, ſcribentis, Sycã appellatam à multitudine, & pulchritudine arborum ficuum ibi prouenientium. Quanto rectiùs coniectaſſent, ſi à Galatis populis eam Galatam nominatam fuiſſe arbitrati eſſent, adducti Ioannis Tzetzæ ciuis Conſtantinopolitani, & diligentis Grammatici varia hiſtoria, ab hinc ferè quadringentos annos conſcripta, quæ tradit, Brennum Gallum, Ducem Gallorum, quos Græci Galatas appellant, profectum Byzantium, illinc traieciſſe: indeque Byzantij locum appellatũ fuiſſe Peram ex traiectione Galatarum, à quibus poſteà arbitror etiam Galatam appellatam. Hæc autem ſita eſt partim in colle, partim in planitie ſubiecta ſub ipſum collem, quem duæ valles efficiunt, vna ob Oriente, altera ab Occidente, vtraq. longa circiter vnum miliare. Collis dorſum procedit à Septẽtrione ad Meridiem, latum vbiq. non minus ducẽtis paſſibus, tam longũ, quàm valles, quibus vtrimq. clauditur: deinde coniungitur cum reliqua continentis planitie, collis meridianum latus, & planitiem ſub ipſum ſubiectam continentes Galatam, circumſcribit ſinus Ceratinus, Iſthmumque, & pæninſulam ferè ſemicircularem efficit: vt ſi lineam duceres ab ore & faucibus ſinus ad medium receſſum, quem ſinus Ceratinus inſinuat in vallem, quæ collem Galatinum ab occaſu claudit, incluſum videres intra ſemicirculum, quem deſignaret ducta linea Galatam accedentem ad figuram arcus intenti, niſi eius cornu vergens ad occaſum, dimidio largius quàm Orientale eſſet, & minus longum. Galatæ circuitus muro circundatus patet quater mille & quadringentos paſſus, latitudo varia: nam media eſt ſexcentorum paſſuum, quorum viginti intercedunt inter ſinum & muros. Iam verò planities procurrens inter ſinum & collem, dilatatur in centum octoginta paſſus, cliuus verò in quadringentos. Latus Galatæ Orientale patet in latitudinem primò quadringentorum paſſuum, deinde contrahitur in ducentos ſexaginta paſſus. Latus pertinens ad occaſum extra veterem Galatam ſitum, habet mollem cliuum, & ferè totum ad Meridiem tendentem, præter exiguam procliuitatem ſubſidentem ad ſolis occaſum iuxta muros veteris Galatæ ſitam: cliui enim collis Galatini duplici deuexitate inclinantur, vna in valles, altera in ſinum. Vnde fit, vt vrbs ſit prona triplici procliuitate, vna à Septentrionibus ad Meridiem, altera ad ortum ſolis, tertia ad occaſum. Decliuitas per mediam Galatæ latitudinem decurrens, tendit à Septentrionibus ad Meridiem, ita prona, vt in multis locis cliui gradibus molliantur, vt domus ex parte infera ſcalis aſcendantur, ex ſupera adeantur plano pede vſque ad primam contignationem. Latus verò tam vergens ad ſolis ortũ, quàm ad occaſum, duplicem deuexitatem habet, vnam à ſeptentrionibus ad meridianum cardinem, alteram ad Orientem, aut occidentem: vt non modò viæ rectæ, ſed etiam tranſuerſæ procliuitatem habeant, ſed Orientale latus procliuius in vtramque deuexitatem, occidẽtale molles cliuos habet tam rectos, quàm tranſuerſos. denique Galata ſic prona eſt, vt ſi eadem altitudine omnes domus eſſent, ſuperiores contignationes aſpectu maris fruerentur, ex eiſque, velut ex theatris, naues vltra citraque traijcientes ſpectarentur: neque modò Galata, ſed tota ferè Conſtantinopolis maris aſpectu frueretur, ſi lex à Zenone conſtituta, & à Iuſtiniano ſancita ſeruaretur, iubens intra centum paſſus neminem poſſe Conſtantinopoli impedire maris aſpectum, neque rectum, neque obliquum. Plana vrbis pars diſcurrens inter imos collis cliuos, & ſinum, nuſquam minus ſtricta ducentis paſſibus, in cornibus largior eſt, & quidẽ alicubi patet in longitudinem

quadringentorum paſſuum, oppidum triplo longius, quàm latius: latitudo tendit à Septentrionibus ad Meridiem, longitudo ab Oriente ad occaſum, latus occidentale latius quàm orientale, & ferè eadem latitudine, qua media vrbs: nam per longitudinem quingentorum paſſuum nuſquam minus lata quingentis paſſibus Orientale latus contrahitur molliter, quoad eius extremitas in formam cunei reducitur, vbi lata eſt ducentos ſexaginta paſſus. Totum littus, quod circuit Galatam, portuoſum eſt, naues admittens vſque dum contingant oram maritimam. Inter mœnia, & ſinum, intermiſſum eſt ſpatium, vbi tabernæ, & officinæ mercatorum, & cauponæ frequentes, & vacua interualla ad exonerandas naues. Portas habet maritimas ſex, quarum tres traiectum frequentem habent ad Conſtantinopolim. Ita enim contra Conſtantinopolim iacet Galata à ſeptentrionibus, vt primo, ſecundo, tertio collibus, & valli primæ & ſecundæ Conſtantinopolitanis ſit aduerſa, præ ſe habens ſinum & Conſtantinopolim, à tergo ſuburbana ædificia. Nam ſupra Galatam multæ domus ſuburbanæ partim in collis Galatini dorſo, partim in eius lateribus triplicibus. Nam Galata non attingit ſummum verticem collis, imò ex ſumma vrbe, vbi eſt excelſiſſima turris, adhuc reſtat extra vrbem aſcenſus trecentorum circiter paſſuum, plenum ædificiis, inde iugum planum tendens à Meridie ad Aquilonem, largum circiter ducentos paſſus, longum duo millia paſſuũ, per quod medium diſcurrit via lata vtrimque ædificiis cincta hortorum, & vinetorum, neque eſt vlla pars amœnior: ex qua, eiuſque lateribus, videtur ſinus Ceratinus, & Boſporus, & Propontis, & ſeptem colles Conſtantinopolis, & Bithynia, & ſemper niuoſus Olympus. Denique ædificia non modò in colle Galatino, ſed etiam in collibus & vallibus circumuicinis ſitis in littore Galatino poſito contra Conſtantinopolim, tot colles & valles habente, quot Conſtantinopolis, vt iam longè dimidio maiorem, quàm ſit Galata, vrbem efficere poſſent, ac ſi centum annos felicitas imperij Byzantini durauerit, altera Conſtantinopolis futura eſt Galata. Hucuſque Gyllius. De ipſorum autem moribus & inſtitutis, Strabo, genere Cappadox, eruditione Græcus, iudicio priſcus, conuerſatione incolatuque Romanus, terrarum multarum peragrator, vt ex Geographia eius patet, libro quarto de Gallis loquens, ita inquit: Vniuerſa natio eorum hominum, qui Galli nunc & Galatæ appellantur, Martis ſtudio flagrans, animo eſt ſtrenuo & celeri ad conſerenda prœlia, alioqui mente candida & ſimplici; & ab improbis moribus abhorrente. Itaq. iniuria laceſſiti, conferti coëunt in certamina apertè & nullo periculi adeundi reſpectu, eam ob rem tractabiles ſe moderatuque faciles præbent primo cuique ducem ſe eorum imperatoremque profeſſo. Idem paulò inferius: præter vim & præſentiam animi, nihil ad certamina adhibentes; quòd ſi quid temerè ſuſceperint, facilè vtilitati cedunt, ob quod & doctrinæ inſtitutionem & literarum ſtudia capeſſunt, &c. Rurſus de gymnaſio Maſſilienſi, Hæc autem, inquit, Maſſilienſium inſtitutio, Romanorum hodie nobiliſſimum quemque pellexit, adeò vt pro peregrinatione, quam ſtudiorum cauſa Athenas pridem ſuſcipiebant diſciplinarum cupidi, nunc illuc ſe conferant: quorum æmulatio Gallos quoque excitauit, vt, pace per Galliam compoſita, ipſi otium à rebus bellicis amplectentes, ad diſcendi inſtitutum animum appellerent, non viritim modò, ſed etiam vniuerſim per vrbes: quippe qui dicendi magiſtros, quos Sophiſtas appellant, priuato publicoque impendio, oppidatim ſuſcipiant, ſalarium illis ſtatuentes perinde ac medicis. Hæc autem eò libentiùs adieci, quò magis conſtet, Gallis, à quibus Perenſes, vti diximus, ortum traxêre, nec animum

mum ſtudiis liberalibus aptum promptumque deeſſe; etiamſi idem auctor eis ad prœlia animos geſtientes tribuat. Ceterùm, ne vrbium deſcriptionibus, ac rebus Turcicis, crudeliſſimiſq. ab eis bellis geſtis, & cum magna Chriſtianæ Reip. iactura & pernicie confectis, diutius immorari, quàm par eſt, videar, ad Genuenſium res geſtas, ad quos præcipuè ac peculiariter huius hiſtoriæ contextus pertinet, reuertendum mihi eſſe ſtatuo: ſed tamen hoc prius dumtaxat adijciam, nempè Conſtãtinopolitanum excidium, & hanc ingentẽ calamitatem toti Reip. Chriſtianæ inflictam, euidentiſſimis notis ac ſignis diuinitus præmonſtratam fuiſſe. Siquidem compertum eſt, apud Comum, citerioris Galliæ vrbem, vergente ad occaſum die, ingentem canum multitudinem per aëra ferri. poſtque diuerſorum pecorum armenta, ſpecies peditum primò leuis armaturæ, deinde haſtatos ſcutatoſque ſubſequi, equiteſque in turmas diuiſos, ingenti inſtructa acie proſecutos, horis fermè tribus imaginem aduentantis exercitus præbuiſſe. Demum corpore procero immanem & formidabilem hominem, ſuprà quàm dici poſſit, veluti exercitus ductorem, terribili equo inſidentem, proceſſiſſe, aliaque ludibria oculorum per inane apparuiſſe, ingentium malorum prænuncia, donec nocte appetente, viſio omnis illa dilapſa eſt. Quæ oſtenta futurum excidium, cædem, & calamitatem, quæ poſtea vrgentibus fatis, ſecuta ſunt, præſignaſſe, nemo dubitauit. Et de his quidem hactenus in præſentia dictum ſit. Vt verò ad inceptum redeam, cùm Reſpub., propter aſſidua bella, quæ inter ipſam, & Alfonſum gerebantur, maxima publici ærarij anguſtia premeretur, Patribus operæ pretium viſum fuit, vt Theodoſiæ, aliorumque locorum, quæ adhuc in mari Euxino in ſua poteſtate ad illam diem retinebãtur, cenſus & vectigalia, in Georgiani Magiſtratus ærarium transferrentur, ſicuti etiam paulo antè idem de Corſicis vectigalibus factum fuerat. Nam Senatus, haud mediocri neceſſitate adductus, non ſemel ab eo Magiſtratu pecuniam mutuò acceperat. Menſe Maio 1454.
ſubſequentis anni, licet pax inter Mediolanenſium Principem, Venetos, Florentinos, ac Genuenſes, certis conditionibus tranſigeretur, inter hos tamen, & Alfonſum, nulla compoſitionis ratio iniri potuit. Quin imò exacerbatis animis, indies vtrimque atrociora bella gerebantur, & ipſe quidem Alfonſus Liguſticam ditionem, ac prouincias ſubinde infeſtis armis diuexabat, & in primis quidem Corſicam, eo tamen euentu, vt Petri Fulgoſij ſupremum Genuæ Magiſtratum gerentis, prudentia atque conſiliis, eius vires paribus armis atque potentia, non ſine magna ſua laude, fortiter ac ſtrenuè retunderentur. Verum enimuerò, poſt fermè quintum in ſuprema dignitate exactum annum, Alfonſus, eius infenſiſſimus hoſtis, anno eius æui quinquageſimo quinto, Villamarinum ſuum Præfectum, ea tempeſtate in militari diſciplina politiciſque rebus celebrem, cum valida atque potenti claſſe ad Sinum Liguſticum depopulandum & diuexandum ablegauit, eo conſilio, & ſpe, vt Fulgoſium Principatu deturbaret ac exueret. Quibus naualibus copiis non contentus, etiã terra exercitũ, duce Palermo Neapolitano, in Liguſticum agrum immiſit, ſolicitatus, vti exiſtimatur, vltra naturale odium, quo ipſum Fulgoſium perſequebatur, à Raphaële, & Barnaba Adurniis, & Ioanne Antonio Fliſco, qui tum à patria exulantes, ad Aragoniorum partes tranſierant, eorumque fidem ſecuti, in propriam patriam, non ſecus ac in propria viſcera, impias dexteras & arma expedire nõ detrectabant. At Fulgoſius, pro priſtino animi ſui robore atque virtute, aduigilans, ne aliqua ex parte imparatus inuadi poſſet, ad tentandos periclitandoſq; ciuium ſuorum animos, nouas conſilij rationes iniit: Simulabat nimirum, animi recreandi gratia, extra vrbẽ ſibi egre-

Prodigia ante cladem Conſtantinopolitanã.

1455.

egrediendum esse. Verùm eo stratagemate omninò statuebat, hostem nihil minus expectantem, per occasionem aggredi atque circumuenire. Proinde citra aliquem strepitum, ac summo cum silentio, in Castelleti arcem, à se peropportunè communitam, cum nonnullis sibi fidis & amicis se recepit. Nec sanè inania Fulgosij animus sibi præsagierat. Siquidem, eius aduersarij, intellecta ipsius ab vrbe absentia, protinus Adurnium & Aragonium nomen inclamantes, iuxta palatium cum illius sociis atque clientibus acrem pugnam commisêre. Cetertì, is, noctu ex arce cum multis armatis prodiens, & altissimis vociferationibus Fulgosium nomen ingeminans, aduersam factionem ita exterruit, vt se statim in fugam coniicientes, quàmplurimi eorum obtruncarentur, & non pauci in manus hostium deuenirent; qui postea vario mortis genere, vitæ finem clauserunt. Huiusmodi astu atque sollertia, ita seipsum interni vrbaniq. hostis metu ac periculo exemit, vt etiam ab externo parum sibi omninò metuere videretur. Nam, cùm classis Præfecti, aliarumque copiarum Duces, incredibili studio & diligentia, qua Fulgosius in suis rebus magis magisque indies vtebatur, sua consilia & conatus vanos atque irritos esse animaduerterent, ab ea expeditione, adulta iam æstate, relictis tamen nonnullis ex suis triremibus, quę subinde oram maritimam, & alia loca eius ditionis infestarent, recesserunt. Annales quidam referunt, à Tarraconensibus, priusquam hæc postrema contigissent, nauem quandam Ligusticam, variis mercibus onustam, ex Chio, Genuam versus transfretãtem, fuisse captam, ideoque Genuenses tantopere fuisse indignatos, vt Ioannem Philippum Fliscum, quatuor maximis nauibus instructum, ad mare tutandum, & omnem hostilem vim coërcendam, euestigiò miserint; eumque tam procul fuisse progressum, vt in Baianum sinum euectus, breui pòst, in Neapolitanum portum delatus sit, eo animi decreto, vt regiam classem, ibi eo tempore in anchoris subsistentem, inuaderet, atque si potis esset, incẽdio absumeret: sed repulsum æneis tormentis, maleque exceptum, spe illusa, inglorium abiisse. Pari modo referunt, classem regiam, paucis diebus interiectis, sex Ligusticas naues ad montem Cyrcæum, hodiè Syrcellum vocatum, fortuito casu delatas, magno cum studio & ardore insecutam fuisse. Verùm, cùm naues Liguſtinæ, ad tantæ classis conspectũ valdè essent exterritæ, quotquot in iis erant, derelictis nauibus, sese per auia & inuia montium recepisse, ita vt Aragonij, cùm naues ipsas vacuas, & omni præsidio destitutas offenderent, diuiti præda, & opimis spoliis, demersis nauibus, potiti sint. eoque factum est, vt, quanquam per totam ferè Italiam pax esset constituta; nunquam tamen, propter recentem cladem, atq. iniuriarum memoriam, inter illum regem, & hanc gentem, bellum consopiri potuerit. Interea temporis, exules, & quibus à Repub. variis de causis, aqua & igni interdictum erat, fidem Aragoniorum secuti, à rege ipso classe instructi, totam oram Ligusticam adeò infestam reddidêre, vt nulla prorsus mercimonia, vel tutæ nauigationes iis in locis, cum maximo totius Reipub. incommodo, fieri possent: quæ sanè diuexationes tantisper durarunt, donec scilicet, ab Aragoniis, longè maiori, quàm antea, apparatu, & contentione in Fulgosium, atque adeò in vniuersam
1456. Rempublicam, bellum renouatum est; quod sanè contigit anno eiusdem æui quinquagesimo quinto. Aragonij namque, tametsi viderent, fieri non posse, vt Fulgosius, abalienatis tam multorum suorum animis, diu principem locum in Repub. retineret, moræ tamen impatientes, omnibus viribus illum terra mariq́ue adoriri atque opprimere conabantur. Priusquam verò vlterius progrediar, minimè alienum fore existimaui, si ad posteritatis memoriam, ipsius Alfonsi epistо-

epistolam hoc anno ad Principem ac Senatum Genuens. scriptam, eiusdemque ad eum responsum, hîc obiter inseruero.

REX ARAGONVM VTRIVSQVE SICILIAE, &c.

Epistola regis Aragonũ ad Ducem, Baliæq; Præsides Reip. Genuens.

QVI vos fortasse non norunt, ô Dux, Baliæque Præsides (si modò aliqui in terra vitam agunt, qui vos non norint) poterunt hi quidem ex literis vestris metu aut admiratione aliqua affici. Ego verò, qui toties iactantiam vestrã, toties leuitatem atq. perfidiam expertus sum, non solùm quod scribitis, neq. magnifacio, neq. formido, sed is potius sum, cui facere videamini quod impudica mulier solet, quæ si semel ex animo pudorẽ abiecerit, in castas probasq. obiectare adulteria non desinat. Etsi vobiscum verbis contendere cõsilium non sit, respondebo tamen abundè satis pro tempore literis vestris, quò mortales, atq. immortales omnes intelligãt, me, nequaquam bellum contra nationẽ Genuensium in præsentia suscitasse, cũ qua & amicè & beneuolè viuere perpetuò, nisi nobis publicè fiat iniuria, decreuimus. Immò verò, pro ciuitate Genuensi, id est, pro optimatibus, summisque viris, ac ciuitatis flore, qui vestra vi atq. opera extorres degunt, nos, cõtra fœditragos, triremes nostras immisisse, pro, inquã, quos, multis antehac experimẽtis inspectos, sciremus, firmos & constantes, publicè, & priuatim in proposito perstitisse, humanitatẽ atq. iustitiam colere consuetos, quosque haud dubiè speremus, si nostris auspiciis, nostraque ope in vrbem restituti, Remp. capessant, melius fidem, gratitudinem, fœdus, pacem, & decus omne nobiscum seruaturos. Ac primum omnium, si qua vobis rerum præteritarum memoria extat, primam, atque secundam inter nos pacem vestra auaritia, atque perfidia violatam inuenietis. Sed vt nimis vetera omittamus, & ad hæc recentiora, de quibus querela & controuersia est, veniamus, precibus vestris demum factum est, vt Calistus Pontifex nos ad indutias, seu, vt vulgò dicitur, treguam, vobiscum ineundam compulerit. Quæ res, tametsi parum duratura pro vestris moribus mihi videbatur, tamen Pontifici, Domino nostro potius parere volui, quàm de fide vestra parum confisus videri. Sed neq. illud, præsertim Gotardo dictante, iactare debuistis, pacem scilicet, inter nos factam consilio & precibus Pontificis mei. Aderat quidem Gotardus ipse tunc legatus vester, cùm Episcopus Atrebatensis, communi omnium legatorum nomine, diserta quidem oratione me oraret, vt Genuenses quoque in vniuersalem pacem susciperem; cumq. ego responderem, Genuenses, pro sua perfidia, pœna potius, quàm pace dignos videri, exclamasse Gotardum, (quis non viderit genibus prouolutum?) tua nos saltem clementia, ô Rex humanissime, communi hac pace dignos efficiat. Factæ igitur precibus Gotardi, sed interuentu Pontificis, indutiæ, fœdus ictum, cùm id Pontificis saltem auctoritate aliquandiu sustentari posse existimarem, præsidium, quod in terra Corsica habebam, reuocaui. Vos interim, occasione oblata, oppida, quæ illic Regia domus nostra possederat, vt erant propugnatorum vacua, occupastis, præfectos & populares nostros fœdissimè trucidastis, pacem de Pontificis sinu adhuc calentem, extinxistis, fœdera, iusiurandum, fidem, pietatem, religionem pro nihilo existimãtes: inter hæc etiam, naues nonnullas subditorum nostrorum, nihil hostile metuentiũ, cepistis, diripuistis, abduxistis. Quibus de rebus cùm ego per Franciscum Castelletum legatum nostrum, & item per Bernardum præfectũ classis nostræ, apud vos sæpius quererer, necnon apud Pontificem, per Solerium nobilem theologum, ita vbiq.

super

ſuper ea re negligentes extitiſtis, vt lætari atque exultare potius malo, quàm illud velle corrigere videremini. Nam quas friuolas & ineptas excuſationes, aut rectius præſtigias affertis, magiſtratum, quem vos diui Georgij cognomento appellatis, huiuſmodi facinus patraſſe, non vos, quaſi caput ad ventrem, culpam reijciat, venter ad caput: facitis ſanè, vt ſacerdos ille Herculis, apud Diuum Auguſtinum, qui ſolus vtraque manu alternante, dextra quidem pro ſe, læua, velut pro aduerſario teſſeris ludebat. Num itaque nos temerè, aut repentè (vt dicitis) contra vos triremes immiſerimus, qui toties per Solerium, toties per præfectum noſtrum, toties per legatum noſtrum, qui apud vos adhuc agit, damna illata à vobis fruſtrà repetiuerimus, ſtudentes, quantum in nobis eſſet, amicitiam cum improbis etiam ſeruare, ſi modò compilationum, aut errorum, illos aliquandò pigeret, pœniteretque? Illud autem admirari ſatis non poſſumus, quomodo Turcarum pericula nominare vos non pudeat, quippe qui probè ſcire debeatis, quo de genere Chriſtianorum ſint, qui prius ex Aſia in Europam onerariis nauibus pretio & ſingulari auaritia ducti, deuexerunt, quámue vbique terrarum conatus omnes Regum Ducumque Chriſtianorum pro virili ſubuerterint, ſubuertantque quotidie, Mahumetanis arma, tela, tormenta, commeatum contra ius, faſq. ſubminiſtrando. Rurſum & hos noſſe debetis, qui nunc cum Turca contra Chriſtum perpetuò ferè coniurantes, expeditionem noſtram, quantum in ipſis eſt, impedire conentur. Nam, per immortalem Deum, quid aliud eſt, pacem inter nos initam frangere, quàm Turcarum cauſam agere, quàm Chriſtum abiurare, quàm Chriſtianorum omnium exitum optare? Viderit Chriſtus ipſe, cuius cauſa agitur, nos ſemel atque iterum pacem Italiæ ſumma diligentia procuraſſe atq. firmaſſe, cum ob alias cauſas, tum vel maximè, quòd Chriſtianorũ in Turcas faciliores eſſent conatus, atque animi alacriores. Quod, quoniã per vos nunc, ô Dux, octoque viri Genuenſes, diſturbatum iri palam eſt, in vos igitur conatus noſtri, veluti in Turcas exortos, in Italiam cõuertantur oportebit, nec prius ab incœpto deſtituri ſumus, quàm vos, Chriſto ipſo bene adiuuante, ſupplices nobis reddamus. Nec minus (Chriſto Duce) in Turcas Aſiaticos expeditionem, quam ſemel ſuſcepimus, vobis inuitis executuri ſumus, palamque facturi, nos, ea tantum cupere, quæ aſſequi, aut capere facilè valemus. Poſtremò nos haud quaquam præterit, victoriam, alternam rem eſſe, nec hominum potentia, ſed Dei optimi maximi arbitrio conſtare: idcircò accidiſſe aliquandò, vt ab inualidis fortiores vincerentur, plures à paucioribus. vos contrà, latêre non debet, fortiores vt plurimum victores euadere ſolere, ſi iuſtam præſertim, Deoq. acceptam cauſam ſuſtinent. Quòd ſi victoriæ alicuius recordatio vos ſubiit, memineritis ſimul & in ea fœderis violati, vt quantum ex victoria lætitiæ, tantum ex perfidia mæſtitiæ contrahatis. Poſthac verò vobis perſuaſum ſit, non dolo, aut perfidia amplius, ſed armis, ac iuſtitia vincendum eſſe. Data in caſtello nouo noſtro Neapoli die x. Auguſti. M. CCCC. LVI. *Antonius Panormita.*

Huic epiſtolæ ita reſponſum fuit à Principe Genuenſ.

Epiſtola Ducis Baliæq; Præſidum Reipub. Genuenſ. ad regem Aragonum, & vtriuſque Siciliæ.

DVX GENVENSIS REGI ARAGONVM. &c.

INFINITAS propè à te, præclariſſime Rex, pacis bellique temporibus accepiſſe literas meminimus, eam quidem verborum moderationem habentes, vt liquidò appareret, eas & à rege & à moderatiſſimo rege profectas eſſe. hæ verò, quas decimo Auguſti die datas nuper legimus, adeò ab illis omnibus degenerant, vt ſi tuum nomẽ tollas, aſſeue-

assẽuerandum sit, eas, neque tuæ maiestatis esse, nec ciuilis alicuius viri: tanto enim studio hic eius operis architectus vecordis in maledicendo facundiæ gloriam affectasse videtur, vt quid, quomodoque loqui regem deceat, oblitus sit. Nos verò, quos falsas admodum obiectiones diluere cogis, ita causam nostram agemus, vt, quemadmodum veritate, ac iustitia, ita sermonis quoque modestia maledicentem superemus. Obiicitur ante omnia, priorem, secundamque pacem à nobis fuisse violatam. Cuius criminis, quoniam neque rationes, neque argumenta vlla in medium afferuntur, hoc dixisse sit satis, nos assiduas temporibus illis ad excellẽtiam tuam querelas detulisse, cùm triremes tuæ in spoliandis amicis, & hostibus, nullum discrimen haberent; & orasse, ad alicuius communis amici arbitrium controuersias mutuas deferri, idque nunquam à te impetrari potuisse. Transis post hæc, ad has indutias, opera Pontificis Romani contractas, quas vter nostrum religiosiùs custodierit, testes sunt cælum ac mare, & tot infelices ex nostris mortales, quot triremibus tuis vincti attinentur, qui fiducia renouati fœderis, securi capti ac spoliati, remoque addicti, crudeliùs à tuis, quàm à Barbaris habentur. verùm, quoniam direptionum & prædarum facinus in tuis credibilius est, ad res Corsicanas statim conuerteris, obijciens, cùm ea, quæ Corsicæ habueras, præsidia, inde abduxisses, nos, in oppida defensoribus vacua, fecisse impetum, iisque captis, quosdam à superioribus quondam regibus Aragonum possessos, fœdè trucidasse. Nolumus hoc loco, præcellentissime Princeps, durius aliquid eloqui, ne, quam spopondimus modestiam, abiecisse videamur: hoc tantum dicimus, sublimitatem tuam in ordine rerum gestarum maximè falli. Nam discessisse tunc Corsica vllum præsidij tui, quem ibi tenuisses, fieri nequit, & longè ante contractas indutias miserat illuc Magistratus sancti Georgij copias ad prædomandos rebelles, qui imperium exuerant. sed, ne videamur ex hac verborum breuitate nolle intelligi, Ranucius Leocanus, longo iam antè tempore, seq. ac filios, & terras suas tutelæ nostræ commiserat; in qua fide adeò constanter perseuerauit, vt pro Repub. pugnans, armatus in acie cæsus sit. Quum succedentes filij vellent & ipsi fidei suæ pignus aliquod dare, Genuam venêre, seque iureiurando obstrinxere ad fidelitatem & obedientiam magistratus S. Georgij. Nec his contentus, Raphaël è fratribus se in Auriam familiam adsciscì petiit, & impetrauit. Hic, quieta consilia perosus, cùm sententiam mutasset, & paterni, proprijque promissi immemor, seque, ac suos, in rebellionem præcipitasset, misso exercitu, captus est, & quas meruerat perfidiæ pœnas, luit. Hunc si tua maiestas virum in suos transferre velit, exnunc palàm conuenta franguntur. Cautum est enim ex secunda pace, neutri partium licêre, vrbes, terras, ac subditos partis alterius, se etiam spõtè dedentes, admittere. Ex quo fateare oportet, aut licuisse nobis, in eum, & suos animaduertere, aut, si illos à te receptos non diffiteris, contra pacem, fidemque, ac iusiurandum, receptos, fateare necesse est. Fabulam autem illam, quæ affertur, nos in excusationem causæ nostræ adducere solitos, magistratum S. Georgij, non nos, hæc iussisse, velut ex eodem corpore membrum, in membrum aliud culpam regerat, quicumq. confinxit, vanè, non solùm astutè, vt creditur, confinxit. Nos profectò, nihil vnquam tale, vel scripsimus, vel diximus. Quòd si quid tale loquuntur literæ nostræ, proferantur in lucem, sintque testimonio contra nos: id, nisi fiat, palàm fiet, epistolam tuam, cùm vera in nos crimina congeri non possent, vanitate & commentis fuisse refertam, neque religionem, Christique vicarium, ipsumque fœderis testem, & vltorem Deum, te veritum fallere. Nos quidem, quę magistratus ille, nobilissimum Reipub. nostræ

membrum,vel decreuit aliquandò, vel geſſit, laudamus omnia, & veluti à nobis iuſſa, in nos referri facilè paſſi ſumus. Sed reſpondeat, ſi poteſt, ſublimitas tua, ſi prohibebant indutiæ, animaduertere nos in Corſos contumaces noſtros, cur non ſaltem ad Pontificem Romanum, earum auctorem, ita querelas detuliſti, vt vocaremur, & admiſſi noſtri rationem redderemus? cur ſemeſtris interualli, quod fœderi adiectum eſt, moram proferre nequiuiſti? Nimirum fecit nimia felicitas, vt fœdere ac religione, Deiq́ue vicario contemptis, omnia tibi licêre arbitrareris. Sed iam ad Turcarum pericula veniendum eſt, quorum nos cauſam agere prædicas; nec pudet Chriſtianum populum, cuius tu beneficio imperas, Italicos Turcas appellare. Nam, vt omittamus, quantas quamq́ue præclaras res Genuenſis populus in Palæſtina geſſerit, cùm vi & armis Hieroſolymitanum regnum Chriſto reſtitutum eſt, quantas deinde, quamq́. magnificas, cùm partim tueri, & poſtremò amiſſum recuperari oportuit, vt prætereamus etiam decennè bellum, quod pro defenſione Orientalium Chriſtianorum contra Baiſitam, huius Mahumeti proauum, ſuſcepit, & ſtrenuiſſimè adminiſtrauit. Dertuſa certè nobilis ciuitas, multaq́ue egregia oppida in ripa Iberi fluminis poſita, claſſibus noſtris expugnata, cæſis infidelibus, vero cultui colla ſubmiſerunt. Atque ita in regnis tuis nondum pietatis noſtræ veſtigia deleta ſunt. Nam, quod in nos referre conatur ſublimitas tua, primùm Turcarum ex Aſia in Europam tranſitum, apud doctos eius hiſtoriæ ridiculum eſt. Liquet enim, cùm duo Græcorum Principes de imperio contenderent, alterum Conſtantinopoli eiectum, ad Turcarum opem confugiſſe, pactaq́ue mercede, Calipolim, arcemq́ue eius, conuentorum pignus Turcæ tradidiſſe, atque ita multa eorum millia ex Bithynia in Thraciam fuiſſe traiecta. Sed mauult, ſcimus, excellentia tua de ea expeditione, quam in Turcas moliri tamdiu prædicaſti, ſermonem haberi. Quocirca non nos fugit, iam propè triennio circumacto, pollicitam eſſe ſublimitatẽ tuam, claſſes, exercituſq́ue, quibus eorum ferociæ occurreres, perfacile id ita fore, nobis perſuaſum eſt. Nam, quis eſt Chriſtianorum regum, quem propter vicinitatem ea magis pericula mouere debuerint? Claſſem ab Hydrunte mane ſoluentem, excipiunt veſpere Turcarum littora, clamoribus reſonantia: aſtruebat promiſſæ expeditionis fidem, quòd videbamus, Siciliam, & Sardiniam, exactionibus aſſiduis exhauriri, reliquos populos inſolitis tributis oppreſſos, in ſacerdotes adeò acerbè ſæuiri, vt in comparationem reliquarum extorſionum, leuis videretur decimarum præſtatio, famaq́ue fuerit, tantum pecuniarum vndique corraſum eſſe, quantum ipſam Charybdim explere potuiſſet. Nos interim, certa ſpe tuæ claſſis confirmati, ſingulis annis naues, viros, arma, triticum Chriſtianis Orientalibus ſuppeditare, vtq́ue forti animo calamitates ſuas ferrent, litteris ac legationibus exhortari, breui affuturas vires opulentiſſimi regis, quæ Turcas trans Caucaſum trepidos fugent. Sed lenta fuit adeò hæc toties iactata expeditio, vt niſi nos, non vna, ſed pluribus claſſibus diſcrimini eorum ſubueniſſemus, deſerti ac perditi, Turcarum fauces non effugiſſent. Circumſpiciat omnia nunc prudentia tua, ac iudicet, vter noſtrum Turcas foueat; nos ne, per quos multæ inſulæ, multi adhuc populi, Chriſtum colunt, an is, qui tot florentibus regnis ſubnixus, collecto auro, quod in multas expeditiones ſatis eſſet, eos ſæuiſſimis hoſtibus prodit, pro quorum ſalute collatum eſt. De ciuibus noſtris, quorum te charitate moueri dictitas, hoc ſibi perſuadeat Maieſtas tua: illi quidem, cùm ſanam mentem reſumpſerint, redibunt in patriam, non ſuis viribus, ſed manſuetudine noſtra: præoptabuntq́ue æquo iure cum ſuis agere, quàm fidem tuã rurſum experiri. Bellum autem,

autem, & minas tuas, eo accepimus animo, quo & reliqua gessimus tecum bella, eoque maiore in Deum fiducia, quòd is nouit, vter nostrum ius, fas, religionem, iusiurandum, Christi vicarium, ipsumque Deum, emissa in nos classe, superbè contempserit. Reliqua epistolarum tuarum prætermittere, & modus epistolæ monet, & illud simul, ne quod diluendi criminis facere necessitas iussit, maledicendi animo feciſſe videremur. Genuæ M. CCCC. LVI. die XV. Septemb. Petrus de campo Fregoso Dei gratia Dux Genuens. &c. Et officium octo Baliæ communis Genuæ. *Iacobus Bracelleus.*

Proximo anno, Genuæ, Principis, ac Senatus decreto, valida classis aduersus 1457.
Aragonios parata atque instructa fuit, eique Thomas Fulgosius cum imperio præpositus, qui haud multo pòst, è sinu Liguſtico soluens, hostilem nauim, ex his quas vulgò Galeatias vocant, occupauit, eiusque prædæ partitioni Eduardus Auria, Franciscus Camilius, & Dominicus Promontorius attributi. Et quia Romanus Pontifex, fidei, ac religionis studio incensus, maximoperè auebat, simulque omnem suam auctoritatem interponebat, vt tandem inter Ligures, atq. Alfonsum, lenitis animis, in mutuam gratiam rediretur, de communi Patrum sententia, duo supremæ nobilitatis viri, consilio, ac virtute præstantes, Romam ablegati. Ceterùm, haud multò pòst, infectis vtrimque rebus, illinc discessum.

LIBER XIII.

DVM hæc ita geruntur, Fulgosius, suæ tyrannicæ administratio- 1458.
nis probè sibi conscius, & non modò se, in aduersariorum, verùm etiam eorum qui sibi anteà summoperè fauerant, odium incurrisse animaduertens, animum prorsus despondit, se, in tãta virium imbecillitate, Principatum diutiùs, cõtra tam multos potentes inimicos tueri posse. Proinde temporibus, ac fortunæ cedendum ratus, Principatum potius externorum Principum potentiæ atq. voluntati subijcere voluit, quàm suorum æmulorum atq. hostium libidini, sicuti plerique ante eum fecerant, permittere. Et cùm non ignoraret, Aragonio grauissimas simultates & nõ obscura odia cum Carolo septimo Galliarum rege, ob regni Neapolitani disceptationem, longa æmulatione intercedere, ad hunc, anno eius æui duodesexagesimo, ac mẽse Martio, quatuor legatos, sibi fidos, & in aliis arduis negotiis exploratos, nempè, Marcum Grillum, Ioannẽ Ambrosium Marinum, Gotardum Stellam, & Baptistam Guanum, destinauit, vt cum rege de Repub. tradenda agerent. Rex verò, pronis atque auidis auribus eius legationem suscipiendo, protinus data acceptaque fide, Fulgosium vnà cum ipsa Repub. in clientelam recepit. Et, vt de publico bono, & trãquillitate solicitum se palàm testaretur, illuc quinto Idus Maij, Ioannem Andegauiensem, Renati filium, suum consanguineum, ablegauit, ea potissimùm de causa, vt ibi cum supremo munere & auctoritate præesset. Gaudebat Rex, & in summam lætitiam profusus, animo gestiebat, hanc opportunitatem cum Aragonijs gerendi belli diuinitus sibi offerri, cùm perbellè compertum haberet, Genuam, adeoq. totum tractum Liguſticum, gerendis aduersus Aragonios terra marique bellis, in primis esse commodum, & ferè necessarium. Magnus erat ipse Andegauius iungendarum atque retinendarum amicitiarum artifex: quippè, vltra amœnitatem ingenij atque sollertiam, & calliditatem, etiam Italicos mores probè ab ipsa adolescentia addidicerat.

Genua sub Carolo septimo Galliarum rege.

cerat. Quibus artibus fretus, non dubitabat, quin facilè illam gentem in officio atque obsequio retineret. Igitur Massilia soluens, prospero nauigationis cursu, quinto Idus Maij Genuam appulit, ibique amplissimis honoribus exceptus, & coacto Senatu, nuncupatisque de more pro Reipub. salute votis, ei nomine Gallici regis, Fulgosio ipso Ducalem dignitatem resumente, publicè à Senatu, aliisque ordinibus, iureiurando fides atque obsequium præstita fuerunt, ea cautione, vt nullatenus tam Reipublicæ, quàm Georgiani Magistratus priuilegiis derogaret: sed omnia in eo statu ac honore consisterent, prout ad illam vsque horam ab aliis Principibus relicta & conseruata fuerunt. His omnibus Andegauensis libenter conceptis verbis astipulatus est, eique breui pòst, ad maiorem securitatem, & mutuam cautelam, arx Castelleti, ceteræque munitiones Ligustico imperio subiectæ, traditæ. His rebus ad Alfonsum perlatis, cùm magno dolore, tùm acerbissimis stimulis exagitatus fertur, quòd videret, se non tantummodò palàm spe frustratum, verum etiam, quòd minimè ignoraret, quàm potétem ibi hostem in viciniam, ambitione sua, & dira alieni imperij cupiditate attraxisset; ideoque magna indignatione erga Remp. commotus, iram supprimere, vel dissimulare nullo modo poterat. quippè, vt erat excelso animo, vltra impotentiam quandam animi, quæ in omnibus eius actionibus elucebat, vindictæ studio supra modū tenebatur. Proinde, summa celeritate validam classem, præter multa varij generis nauigia, quæ in promptu habebat, viginti scilicet nauium, & decem triremium comparauit, cui Villamarinum, cuius suprà mentionem fecimus, præposuit, vt eam vrbem totis viribus oppugnaret: simulque effecit, vt Petrus Spinula, Ioannes Philippus Fliscus, necnon Raphael & Barnabas Adurnij, qui adhuc patria eiecti, incertis sedibus vagabantur, cum nouis copiis ex continente eandem arctissima obsidione premerent: & hoc pacto Genuenses multo acrius solito hostilibus armis vndiquaque infestabantur. Ceterum hostilis classis, cum eo tempore longè Ligustica numero & viribus superior esset, tanta temeritate dicam, an fiducia, vsa est, vt portum ipsum Genuens. subire, & anchoras ibidem iacere non vereretur. quod sanè vt primum à Ioanne Andegauio animaduersum est, intra portum se communiuit, illumque transuersis cathenis, magnisque trabibus, & contignationibus præclusit, vt hoc modo hostem aditu arceret: vrbisque mœnia vndiquaq. Gallico præsidio firmauit. quibus sanè in rebus, Petrus Fulgosius, singulari sua in bellicis rebus peritia, & virtute, fidelem illi operam & consilium præstabat, adeò vt nihil ab eo prætermitteretur, quod quidem ad vrbis custodiam & tuitionem pertinere existimaret, eoq; tempore fortunam suis optatis atque conatibus quàm maximè secundam & fauentē nactus est, quoniam, dum Alfonso certa victoriæ spes affulgeret, mors, vltima rerum humanarum linea, illum rebus humanis cum magno Liguslici populi beneficio exemit. Statim enim, ab huius suæ expeditionis initio, quæ incidit sub finem mensis Iunij, tentabatur lenta febri, mox, post obsidionem, dum variis de causis animus excruciatur, tandem molestiis & tædio in acriorem & ardentiorem incidit, quæ cùm artus & viscera magno cum calore adureret, atque absumeret, calendis Iulij naturali calore absumptus, extinctus est. Sunt qui existiment, præter animi molestias, aucupia & venationes, quibus vnicè delectabatur, non paruam morbi causam præbuisse, præsertim cùm in agro Nolano, Sarnensium paludibus, & insalubri auræ exposito, assiduè sese cum magna corporis agitatione, & frequenti vectitatione exercuisset. Vtcumque res sese habet, satis constat, illum, nunquam, propter morbi violentiam, animi cogitationes ab hac expe-

Ioannes Andegauens. Genuā profectus, nomine Gallici regis, illius imperium suscipit.

Genua ab Alfonso terra & aquis oppugnata.

Alfonsi regis obitus.

expeditione abduxiſſe. Sed de die interitus, multi inter ſe authores variant. Aliqui enim putant, ipſum, quarto die ante Cal. obiiſſe; aliqui verò poſtea. Ego, cũ res non ſit vſque adeò magni momenti, parum de die ſum ſolicitus: ſatis eſt, mihi conſtare, illum obiiſſe circa menſem Iunium, ætatis verò ſuæ anno ſexageſimo ſexto, & adminiſtrationis regni Neapolitani vigeſimo ſecundo. Comperio multos viros claros & egregios, de huius præſtantiſſimi regis natura, moribus, ſtudiis, rebuſq. geſtis multa ſcripſiſſe, ac totius eius vitæ curſum in literas eſſe relatum: propterea non immorabor ipſius vitam longioribus verbis deſcribere. Si qui tamen fuerint, qui curioſitate quadam inquirendæ eius vitę, & geſtorum, ſtudio teneantur, habent quos conſulant; in primis verò, Æneam Pium, Antonium Panormitanum, Ioannem Iouianum Pontanum, Pandulphum Collenutium, alioſque huius claſſis viros. Ceterùm, cùm Alfonſus legitimam nullam haberet prolem, ſucceſſorem in Aragoniæ Sicilięque regnis Ioannem fratrem reliquit; in Neapolitano verò, Ferdinandum ſuum filium, quem ex Valentina pellice, generis nobilitate, & formæ venuſtate, conſpicua, extra ordinem ſuſceperat, paulò antea, regni hæredem à ſe declaratum. Genuenſes interim, propter Alfonſi regis obitum, externis motibus magna ex parte liberati, domi aliquandiu pacatis rebus, pacificè vixerunt. Quandoquidẽ Adurnij vnà cũ Fliſcis, ac ceteris fœderatis, in partes deducta claſſe, oppugnationem non ſolùm remiſerant, verùm etiam ex continenti planè diſceſſerant, eo certè ſucceſſu, vt ſtatim ſoluta obſidione, ipſi Adurnij fratres, ſiue dolore, propter regis mortem, ſiue propter aſſiduos labores, & immenſas deuoratas moleſtias, è vita emigrauerint, quorum morte Genuæ nuntiata, incredibili lætitia omnes illi, qui tranquillitatis publicæ erant amantes, affecti proculdubiò ſunt. Vltra ſiquidem graue bellum, quo tota ipſa ciuitas iugiter afflicta erat, acceſſerat etiam peſtis, & tabifica lues, quæ mirum in modum per totam ipſam vrbem variis contagionibus graſſabatur, adeò vt magno cum omnium dolore indies multa funera in vrbe viderentur, & ita ciuitas eſſet omnibus rebus exhauſta, vt magna ſolitudo in eam introducta videretur. Præterea, ob magnos ſumptus neceſſariò factos, non ſolùm publicum ærarium, verùm etiam priuatorum quoque hominum facultates defecerant: ſummaque neceſſitate adducti, non exiguam pecuniæ ſummam, à Franciſco Sfortia, qui recèns Philippo in Inſubriæ Principatu ſucceſſerat, mutuò ſumpſerunt, ſiue, vt aliis placet, dono acceperunt, auctoritate potiſſimùm Andegauij, qui plurimum apud ipſum multis nominibus valebat. Sfortia enim, etſi Gallorum vicinitatem variis de cauſis habebat ſuſpectam, & inuiſam; cùm tamen recèns ad Principatum eſſet euectus, quò ſeſe tutiùs in eo communiret, cum Genuenſi populo non vulgarem amicitiam præ ſe ferebat. Ceterùm, Andegauius, cùm omni contentione ac viribus ſuas partes tueretur, & diligenter procuraret, poſtquam ſe obſidione & bello Aragonio liberatum eſſe videt, vt in alta ſecuritate plerumque fieri ſolet, à Fulgoſio, aliiſque patricii ordinis viris, ſenſim abalienari ac deficere cœpit, ita vt ipſum Fulgoſium, ſuapte natura laudis auidum, & quietis atque otij impatientem, haud mediocriter haberet ſuſpectum, ideoque eius conſuetudinem palàm & apertè deuitaret & auerſaretur: quod cùm ipſe olfaceret, idque veris argumentis deprehenderet, ſe, in Nouium Liguſticæ ditionis oppidum, vnà cum Voltagio, ſuæ tutelæ ac fidei commiſſum, recepit. Porrò cùm Andegauius certam pecunię ſummam, illi ex pacto & conuentione debitam, minimè ad ſtatutam diem perſolueret, & ipſe Fulgoſius acriùs inſtaret atque vrgeret; talem Andegauius occaſionem nactus, ipſum ex illo die pro hoſte habuit,

& Genuę ea de cauſa, eius fratres,& cõſanguinei in exilium acti ſunt:quod maximas deinde turbas,grauiſſimoſque motus in ipſa vrbe dedit. Nam Fulgoſij,cùm plurimum auctoritate,clientelis,atque opibus valerent, non deerant, qui illorũ partes, contra Gallici nominis ſtudioſos,defenderent ac tuerentur. Fulgoſius tamen,cùm ſciret, ſe Gallicæ potentiæ imparem, ac longè inferiorem, & niſi aliis viribus ſubniteretur, ſuos conatus irritos euaſuros, literis ac internunciis Franciſci Sfortiæ animum ad ſe allicere anxiè ſtuduit, eò certè enixiùs, quòd minimè ignoraret, Mediolanenſes Principes, ſemper nomẽ Gallicum in ipſa Italia odiſſe. Quãtò igitur magis Gallus,in vicinia, & in tanta vrbe, illi debebat eſſe ſuſpectus & inuiſus,tantò ſibi non parum de illius animo atque auxiliis pollicebatur. Proinde Sfortiam non ſemel, vti diximus, per literas adhortatus, vt ſibi in ea,quam præparabat, expeditione, auxiliaribus copiis adeſſe veller, magnam bene gerendæ rei facilitatem ipſi oſtendebat, præſertim cùm ipſe Genuæ adhuc innumeros ſui nominis clientes, & fautores haberet. Quarè modis omnibus ſuadebat,daret operam,ne, tãta opportunitate oblata,anſam proferendi imperij Inſubrij,aliqua ratione prætermitteret,potiſſimùm cùm ſciret,Gallorum nomen adeò omnibus eſſe inuiſum, vt nullus fermè in tota vrbe eſſet ciuis, cui Gallica leuitas & inconſtantia non ſummoperè diſplicêret, & non libenter Gallicum iugum cum Mediolanenſi commutaret. Hæc ſanè quanquam Sfortiam non latêret,tamen ipſe, prudens alioquin princeps, & longo vſu,ac rerum experientia, & bello, & pace, exercitatus, ne tam potentem hoſtem temerè prouocaret, vel, ſi aliquid in eum moliretur, aperto Marte contra ſe irritaret, Fulgoſij poſtulatis neutiquam aſſentiendum eſſe ſtatuit: attamen, ne videretur ipſum omninò deſerere velle, conſiliis (quod vnum tum temporis poterat) ipſum iuuit. Oſtendebat enim, Ferdinãdum Aragonium,qui recèns in paternum regnũ ſucceſſerat,propter antiquam cum regibus Galliæ de regno Neapolitano diſceptationem & æmulationem, facilè adduci poſſe, vt ipſe expellendi Gallici nominis, atque iugi de Genuenſium ceruice, prouinciam ſuſciperet. Quapropter ipſe Sfortia operæpretium ſe facturum exiſtimabat, ſi ſuam propriam atque priuatam authoritatem apud Ferdinandum,Fulgoſij nomine interponeret, ideoque certis fidelibus internuntiis ad illum hoc nomine miſſis, per literas, oſtenſis multis rationibus eam expeditionem in Gallum commodè ſuſcipi poſſe ſolicitauit, atq. adhortatus eſt, vt regni ſui primordia ab aliquo claro & memorabili facinore auſpicaretur. Quanquam enim Aragonij, longa ſerie retroactis temporibus prorogãdi imperij, & nominis cupidi, diuerſo Marte,& ancipiti fortuna variis in bellis cum Galliarum regibus decertaſſent;nunquam tamen maiorem, vel iuſtiorem occaſionem eſſe oblatam, quàm eam,quæ hac tempeſtate in Liguria oſtenderetur. Genuenſes enim, ſeruitutis Gallicæ pertæſi, hoc vnum expectare, vt ab Aragoniis, vel aliis Gallici nominis hoſtibus, opportuno tempore liberentur. Quapropter cùm hæc ita ſeſe habeant, admonet Ferdinandum, ne ſibi deeſſe velit; ſed Fulgoſium, Genuæ nobilitate,auctoritate,clientibus & opibus florentem, virum induſtrium,& in toga & caliga verſatum,in omnibus ſuis negotiis, ceu fidelem Achatem,adhibeat: ſe non videre,quin,ſi tanti viri auctoritate & conſiliis vtatur, voti compos, cum ſumma eius gloria deuictis Gallis,nomen & imperium proferat. Ferdinandus his commotus, & tanti Principis conſiliis & auctoritate inflexus,haud longa deliberatione vſus,hanc occaſionem auidiſſimè arripuit, & præparatis omnibus ad bellum neceſſariis, eò maiori cum diligentia inſtruxit claſſem, quò certius ſibi conſtabat,Genuæ pari modo ad regni Neapolitani recuperationem belli rationes iniri;

iniri, & classem ea de causa adornari. Itaque Fulgosio in amicitiam recepto, confestim ipsum pecuniis, aliisque rebus opportunis adiuuit. Fulgosius, vt sæpè diximus, vir acerrimi iudicij, & fortissimi animi, propulsandæ iniuriæ, & asserendæ libertatis occasionem nactus, se minimè segnem, vel lentum exhibuit. Sed cum Ioanne Philippo Elisco, qui naturali & infensissimo odio Gallos prosequebatur, consiliis communicatis, & fœdere simul inito, quantas potuit copias, in vnum contraxit, & sub initium anni eius sæculi vndesexagesimi, exercitũ vrbi Genuensi admouit, eo ordine, vt castra in Orientali plaga, in villa vulgò Albari, poneret, ex qua, sæpius excursione facta, ipse, oppidanos, & defensores, crebris oppugnationibus inuadebat, & defatigabat. Verũ, oppidani sese suis mœnibus & munitionibus continentes, prœliandi ansam detrectabant; veriti, ne, si ipsi eum obsidentibus velitarent, aliqua interea in ipsa vrbe commotio oriretur, ita vt non absque summo consilio nullam eruptionem admittendam esse iudicarent. At Fulgosius, multum sibi præsidij in intestinis bellis atque ciuilibus dissensionibus ponẽs, hoc vnum agebat, vt, quibus posset artibus, defensores ad prœlium euocaret, omnibusque irritamentis eos excitabat, potissimùm cùm etiam intelligeret, non sine graui suo, suorumque periculo, oppugnationem tentari, vel fieri posse, eò quòd ciuitas esset adeò milite, præsertim sagittariis, & scorpionibus instructa, vt oppugnatores densa telorum nube facilè propellerent atque reijcerent. Accedebat huc, quòd præter alias oppugnationis difficultates, Fulgosio, aliisque illius expeditionis ducibus, satis constabat, in Gallia Narbonensi, ceteriscq. Gallici regni partibus, delectum in subsidium obsidionis Genuensis haberi, magnamque militum multitudinem, tam à Renato Andegauio, quàm ab ipso Carolo Gallorũ rege, esse conscriptam, & indefessis itineribus in Liguriam properare. Quibus commotus, & supra modum consternatus Fulgosius, cùm rei bene gerendæ ansam, & belli feliciter conficiendi spem, & exitum, in summa diligentia poneret, oppidanorum auxilia festinatione præuertenda esse censebat. Proinde conuocatis primoribus totius exercitus, magna cum grauitate demonstrat, quantũ periculi, si mora aliqua in expugnanda vrbe interponatur, se, illosque maneat. Adnitendum igitur omnibus viribus & conatibus esse, vt nullo euocandorũ auxiliorum obsessis concesso tempore, dubiis, & incertis adhuc in ipsa ciuitate rebus & animis, ipsos adoriantur. Non dubium futurum, quin oppidanos multis de causis, huc illuc, incertis consiliis fluctuantes, vel facilè superent, vel si minus, saltem æquis conditionibus ad deditionem compellant. His consiliis cùm post exiguam deliberationem, ab omnibus esset assensum, Fulgosius sibi primas oppugnandæ vrbis partes deposcit atque adsumit, præmissisq; nonnullis ex suis qui ad primũ vrbis accessum Fulgosiæ familiæ nomen inclamarent, ipse ad cetera paratus, magna stipatus militum caterua, omnem euentum auidè expectabat. Putabat enim, cùm in ipsa ciuitate multos haberet clientes, & suæ factionis studiosos, futurum, vt ad primum impetum seditione per suos in vrbe orta, reliqui, illorum studia secuti, vel defensionem detrectarent, aut conuersis in Gallici nominis studiosos telis & armis, bellum ciuile enasceretur. Ceterùm, cùm Fulgosij nomen, propter summam eius ambitionem, atque in administranda Republica tyrannicum animum, longè plus plerisque omnibus, quàm ipse existimaret, esset inuisum, licet subinde multoties ad excitandas turbas eius nomen inclamaretur; tamen nemo fuit, qui alienati animi, vel factionis Fulgosię studij, aliquod Genuæ præberet argumentum. Ipse nihilominus, cum suis oppugnationi insistebat, tanta certè cum alacritate, quanta à viris fortibus & militaribus expectari potest.

1459. *Genua à Petro Fulgosio ac Fœderatis grauissimè obsessa.*

Ioannis Flisci obitus.

Ioannes etiam Fliſcus, magni & excelſi vir animi, pari ardore atq. alacritate cum Fulgoſio aliiſque anteſignanis ſe gerens, dum incautiùs defenſorum oculis in ipſo ciuitatis conſpectu obuerſatur, albeſcente cælo, magna temeritate ad mœnia vſque prouectus, graui vulnere, ex bombardulæ tormentaria glande accepto, in terram concidit, ita vt cùm poplitibus ſubniti nequiret, à ſuis in tabernaculum ſuum delatus ſit; & poſteaquam diu languidum ſpiritum cum magna pectoris fortitudine atque conſtantia traxiſſet, tandem doloris magnitudine victus, non ſine multis ſuorum lachrymis animam exhalauit. Cuius morte, & acerbo caſu, exterriti paſſim milites, ardorem & alacritatem ſolitam remittere, & ſenſim animis languêre cœperunt, ita vt tractim oppugnationem & aciem declinantes, cũ viderent, oppidanos Gallico præſidio fulciri & inniti, in caſtra ſua pedem referrent. Adurnij etiam fratres; nempè, Rolandus, & Vbertus, cũ Iacobo ſuo nepote, cùm ſub Fulgoſij auſpiciis rem in ipſo primo limine infeliciter geri animaduerterent, & fortunam ſæuiorem, ſi cœptis inſtarent, vererentur, cum ſuis copiis in ſuas arces, atque munimenta, quæ paſſim per illa municipia habebant, ſeſe receperunt, ſic vt ipſe Fulgoſius cum trecentis cataphractis, qui, ſub principium oppugnationis, magna vi & robore, abruptis impedimentis omnibus, iam in vrbem ipſam inuaſerant, receptui canere, & breui pòſt, in caſtra ſua redire coactus fuerit. Verùm, ob aduerſum caſum, illuſamq. ſpem nihiloſecius cõſternatus, ac ſi res ipſa bene ſucceſſiſſet, magna animi fortitudine de totius belli ſumma non deſperans, operæpretium ſe facturum exiſtimauit, ſi, redintegratis viribus, coactiſq. nouis copiis, fortunam bellique aleam commmodiori tempore & benigniori ſidere experiretur. Qua de cauſa mutatis caſtris, omnes quas habebat copias, Sextrim Orientalẽ traduxit. Arbitrabatur enim, multũ intereſſe, quonam quiſq. loco & tempore fortunã belli pertentaret. Nam, præter longũ rerũ gerendarũ vſum, nõ mediocrẽ hiſtoriæ cognitionẽ habebat; probeq. meminerat, maximos, ſtrenuiſſimoſque duces, non ex vnius prœlij euentu æſtimari, ſed bellicæ artis peritiam ac felicitatem ex ſanis conſiliis, & multorum bellorum felicibus ſucceſſibus, metiri; magna mediusfidius cum prudentia, & iudicij grauitate: quippe ſi antiquitatis duces ob oculos ponamus, plurimi erunt qui poſt multas & graues clades, nouis victoriis earum obliuionẽ introduxerint, ita vt, rerum geſtarum ſucceſſibus ad trutinam reuocatis, ſtatera proſperitatis bellicæ apud eos cõſiſteret. Hoc igitur conſilio fretus, cùm intelligeret, hanc inſulam negligentiùs cuſtodiri, illam adoriri ſtatuit, & poſt modicam obſidionem, cùm magnis viribus eam vndique oppugnaret, factum fuit, vt oppidani, ſuis viribus diffiſi, languidiùs pugnarẽt, adeò vt ipſe, expugnato oppido, breui etiam pari fortuna, & modo, ipſius arce potiretur. Quo ſucceſſu animoſior factus, Clauarum tentauit. Oppidani, ad caſum Sextrenſium exterriti, deditionem, blandis verbis, & largis pollicitationibus prius ab ipſo ſollicitati, quamprimùm fecerunt, vbi etiam nonnihil temporis ſubſtitit. Id verò, ſimulac Genuæ, gliſcente rumore, delatum eſt, Andegauius, de Liguſtico agro valdè ſollicitus, veritus, ne hoſtis gerendo bello ſedem ſibi deligeret, præmiſſo actutum equitatu, breui decem triremes, duaſque onerarias, ad apparatum bellicum, & murales machinas deportandum neceſſarias inſtruxit, eo certè conſilio, vt arcem, atque inſulam Sextri recuperaret, priuſquàm claſſis Villamarini ad Liguſticam oram populandam & inuadendam deſtinata, illuc appelleret. Intellexerat quippe Neapoli eam breui diſceſſurã, ideoq. Ioannem Coſſam, qui recèns Maſſilia Genuam adnauigarat, illis nauigiis præpoſuit, qui ex eius præcepto, verſus ea loca curſu nauigationis directo, primò arcem

cem portus Delphinij, itidem à Fulgosiis paulò antè occupatam, & mox alia oppida præteritis bellis amissa, cùm illa maritimis viribus ab hoste difficulter defendi possent, modico ac minimo negotio recepit. At cùm Fulgosius, qui se ibi cum suis præmuniuerat, metueret, ne vndique ab aduersariis circumueniretur, ab incepto desistere, seque in Insubriam ad Nouium oppidum quamprimùm recipere coactus est. Genua interim, nonnihil à Fulgosiis armis liberata, & respirans, multis adhuc difficultatibus & malis implicabatur, sic profectò, vt se veræ quieti, ac domestico otio componere nequiret, quippe cùm eodem ferè tempore, necessarium haberet, cogitationes ad Naulij recuperationem serias adijcere, qui locus paulò antè, inde statim ab initio huius belli, à Ioanne Carrettino, Aragonij nominis studioso, & Fulgosię gentis fautore, ereptus fuerat. Senatus valdè de huius loci recuperatione erat sollicitus, potissimùm cùm & natura, & artibus ita esset communitus, vt illius expugnatio plena difficultatis & periculi censeretur. Ceterùm, præter omnium spem & expectationem, his molestiis breui pòst, mira ratione liberatus fuit. Cùm enim Villamarinus, Tarraconensis classis Præfectus, cum duodecim triremibus ad oram Ligusticam appulisset, annonæ caritate, atque commeatus inopia valdè laborans, sese Naulium recepit. Proinde Genuæ summis consiliis ab omnibus primoribus, præsertim verò à Senatu, allaboratum fuit, vt per talem occasionẽ Naulium recuperaretur, & in pristinam libertatem assereretur. Sed cùm negotium ipsum esset plenum difficultatis, & nullam moram admitteret, statutũ & conuentũ inter eos fuit, vt quamprimùm tota classis, quæ paulò antè domum reuersa, in portu maiori ex parte exarmata & sine vsu in anchoris stabat, summo silentio & sedulitate omnibus necessariis instrueretur: qua in re tam diligentem operam adhibuêre, vt cùm nemini interea temporis, scilicet, inter adornandam classem, nisi exploratæ fidei, vrbe excedere integrum esset, Valdemarinus in ipso portu Naulensi in alta securitate ad anchoram subsistens, imparatus, & nihil minus cogitans, planè oppressus fuisset, nisi incisis rudentibus, atque abruptis impedimentis omnibus, summa cum festinatione suam classem in altum mare eduxisset. Genuenses enim, nocte media portum suum egressi, tam alto silentio, & tam valido remige vsi fuerant, vt parum abfuerit, quin Aragoniorũ classem, vti diximus, in ipso portu supprimerent, adeò vt Valdemarinus ad strepitum hostilis classis excitatus, mirum in modum tam nouo spectaculo & inopinato casu consternaretur. Itaq. cùm fuga sibi consuluisset, & nulla celeritate assequi potuisset, Ligures inflexo cursu in portum Naulianum delati sunt; & cùm valdè exigua, & quasi nulla à præsidiariis militibus defensio fieret, facili negotio occupato oppido, etiam illius arce potiti sunt, præsertim cùm defensoribus, propter temporis angustiam, nulla spes auxilij in Finarij reguli, Aragoniis socij, viribus relinqueretur. His rebus ad Naulium feliciter & ex voto gestis, cùm Genuæ maiori ex parte plerequé difficultates, quæ illam Rempub. diu torserant, superatæ ita viderentur, vt ad otium & quietem publicam redire possent, tamen Andegauius, Aragonij nominis æmulus, dira & auita proferendi imperij cupiditate accensus, Neapolitanum regnum, quod dudum antea, vt memoraui, animo inuaserat, adoriri, & quibuscumq. posset viribus occupare destinauit, eò maiori certè cum fiducia, quò ipse, vltra amplissimas & regias, quibus prestabat, opes, etiam multum præsidij in Genuensium potentia & fortunis reponeret. Effecerat enim longa consuetudine, vt ordines istius ciuitatis miris odiis inter se pernicioſa æmulatione flagrantes, dum quisq. ambitioni & honoribus inseruit, sibi non tam ex animi integritate, quàm

ex stul-

Genuenſes adiuuant Renatũ pro recuperanda Neapoli.

ex ſtulta quadam ambitione eſſent deuincti. Proinde, quò Senatus, Gallici nominis ſtudium & propenſionem manifeſtius declararet, habitis prius de more comitiis centuriatis, Senatus conſulto decretum fuit, vt Andegauius in hac ſua expeditione publicis pecuniis, aliiſq. neceſſariis, quantum in illis eſſet, commodè iuuaretur, ipſeque, his auxiliis auctus, & de rerum ſucceſſu ac proſperitate confiſus, profectionem ſumma cum diligentia adornauit. Habebat enim, vltra claſſem, quæ, vti demonſtrauimus, duce Coſſa, à Renato patre Maſſilia miſſa fuerat, etiam decẽ triremes, & tres onerarias, omnibus apparatibus bellicis, Genuenſium ſumptibus ac pecunia inſtructas, quibus per totum trimeſtre in vſum huius belli ſtipendia facere in Senatu ſancitum & conſtitutum erat. Et ne ſolùm patres Andegauio fauere viderentur, certatim à pleriſque ordinibus illi ad hanc expeditionem pecuniæ collatæ ſunt, adeò vt priuata illa ciuium ſubſidia in immenſum excurrerent. Quibus non contenti, ex ærario Georgiani Magiſtratus, conſentientibus eius præſidibus, ad ſexaginta aureorum millia deprompta & conſignata fuerunt. Ceterùm, cùm Andegauius, milite, pecunia, & claſſe ita eſſet inſtructus & præparatus, vt de victoria ſibi non parum polliceretur, Ioannem Coſſam, genere Neapolitanũ, qui, paucis antè annis, Gallorum regum ſtudia ſecutus, ab Aragoniis ad ipſum defecerat, toti ſuæ claſſi cum ſummæ præfecturæ titulo impoſuit, ſubſtituto in eius locum Ludouico Valla, ex Galliis oriundo, qui Genuæ Præſidem per eius abſentiam ageret. Verùm interea, conſtitutis omnibus, & ventorum tantummodò commoditatem expectanti, nuntiatum fuit, Petrum Fulgoſium, inquieti animi virum, & nihil non in nominis Aragonij gratiam molientem & audentem, omnem lapidem mouere, quò hanc in Aragonios ſuſceptam expeditionem, remorari, vel interrumpere poſſet. Ferdinandus enim recèns, vti demõſtrauimus, in patris locum in regno Neapolitano ſuffectus, nullis rationibus melius arma Gallica auertere poterat, quàm ſi in agro Liguſtico crebris excitatis commotionibus, tumultuaretur, præſertim cùm illa Reſpub. ſeſe Gallico imperio permiſiſſet. Quare Andegauius, contra ſpem, & voluntatem ſumma neceſſitate coactus, Genuæ diutiùs quàm decreuerat, hæſit, cùm videret, omninò ex vſu tam Gallici nominis, quàm Reipub. eſſe, non ante vrbe excedere, quàm opportunis remediis Fulgoſij conatibus itum obuiam fuiſſet. Conturbarat enim, vt oſtendimus, ipſe Fulgoſius omnem ferè Liguriam, tantumq. ſpei in armis habebat, vt iam cum acri validaque manu in Vallem Pulciferam deſcendere non vereretur, ſeſe ſubinde oſtentans, ac Genuenſium animos multoties variis excurſionibus pertentans, ita vt poſtea, quarto à Pulcifera lapide, caſtra metaretur: quibus, contra ſuum morem, aliquantò quietiùs quàm antea, militem ſuum ad omnem occaſionem paratum continebat, & reſeruabat. Inter hæc, licet Andegauius nondum finem rebus ſuis Genuæ impoſuiſſet, ne tamen aliquam occaſionem inuadendi hoſtis negligere putaretur, claſſem ſuam contra naues Aragonias, quas non longè à portu Piſano conſpectas intellexerat, præmiſit, eo conſilio, vt eas, ſi ita ducibus expedire videretur, inuaderet. Cuius conſiliis Fulgoſius, cognito Andegauij animo, mirum in modum illuſit. Nam cùm vereretur, ne diutius vbi locum caſtris deſignauerat, tum propter anni tempus, cùm etiam propter fluminum, ſubinde excreſcentium, inundationem, ſubſiſtere poſſet, intellecta claſſis Gallicæ abitione, bene gerendæ rei occaſionem ſperans, fortunam ſuam periclitari voluit, præſertim cùm non obſcurè ſibi conſtaret, Genuam, potiſſimis præſidiis deductis, valdè eſſe imbecillem. Itaque Idibus Septembris, intempeſta nocte cum ſummo ſilentio omnem ſuum exercitum magna di-

gna diligentia Genuam versus traduxit,& tanta dexteritate,ac silentio proficiscebatur, vt superato monte, vulgò Petra minuta dicto,parum ab ipsius vrbis mœnibus abesset. Et ne imprudentia aliqua impingeret, exercitum suum, obequitans, & fidissimis blandissimisque verbis singulos compellans, hortatur, vt pristinæ libertatis & decoris memores, tam opportunam recuperandæ patriæ, & in pristinam libertatem asserendæ occasionem non prætermitterent. Ipse interim de se illa pollicetur, quibus etiam ignauissimus quisque ad fortitudinem erigi & excitari possit. His dictis, ipse omnem totius vrbis tractum diligenter speculatus, tandem eam partem segniter custodiri animaduertit, quæ suo exercitui magis exponebatur. Vigiles enim ad præsidium vrbis relicti,multò segniùs quàm antea, vt plerumque ducum absentia seueritatẽ militaris disciplinę relaxare consueuit, munus suum adimplebant, & stationem sibi demandatam, magna cum ignauia & torpore, vt res ipsa docuit, tuebantur. Quocirca Fulgosius, exploratis omnibus rebus, vbi ciuitatem somno,quieteque consopitam videt, confestim signo dato, cum summa diligentia & alacritate scalas mœnibus admoueri iubet, tanta me herclè cum dexteritate ac fortuna, vt prius ciuitatem ipsam inuaserit, quàm adesse ab ipsis oppidanis cognosceretur. Hoc casu tam repentino atque inopinato cùm tota ciuitas valdè percelleretur,nemo in tota vrbe ipsa fuit, quin variis coniecturis distractus, proditionem vrbis suspicaretur, adeò certè vt Andegauius ad tantum strepitum non mediocriter consternatus, valdè institutum suum, quòd classem præmisisset, damnaret. At, cùm vnica spes repellendi hostis in ciuium fide potius, quàm armis esset, Andegauius summo studio atque ope suarum copiarum, quas reliquas adhuc habebat, annitebatur, vt hostem noua victoria insolescentem, cohiberet atque vrbe exigeret. Constiterat enim Fulgosius in fastigio collis Petræminutæ armatus, eo animi decreto, vt ibi postremum sui exercitus agmen expectaret, & ex ea temporis ratione & interuallo, de suæ factionis studiosis periculum faceret, num ad illam datam & ostensam recuperandæ libertatis opportunitatem, aliquid contra Gallici nominis auctoritatem moliri & tentare auderent. Verùm Andiouinus, minimè tutum ratus in obscuræ noctis tenebris eum collem aggredi, suis in area D. Marthæ, quà hosti transeundum erat, in acie dispositis, vbi diluxisset, eius militibus ad collis radicem quodammodò progressis, non defuêre vtrimque, cùm res magnis animis gereretur, conflictus, Fulgosiis interim magna cum pertinacia munitionẽ suam defendentibus, quã ita disposuerant, vt facili negotio, & citra magnũ dispẽdium in eam se se recipere possent, ita vt non exigua pars diei, fortuna in neutrã partem inclinãte, nec hoste vlterius progredi audente, absumeretur. Sed Fulgosij nonnihil sensim superiores facti, Gallos eò redegêre, vt eandem aream repetere cogerẽt, quæ tunc ab arce Castelleti propugnabatur. Et cùm status vrbis ita esset cõparatus, vt non citra graue periculum & longã temporis rationẽ id negotij posset cõfici & consopiri, fuerunt, qui Andegauio fauentes, illi consulerẽt, vt ad maiorem sui securitatem, se in arcem Castelleti reciperet, & ibi tantisper consisteret, quoad nouis copiis confirmaretur. Quorum consiliis assentiri, cùm parum regij & excelsi animi esse existimaret, magna alacritate se se hostiũ conatibus oppossuit, præsertim cùm multum præsidij sibi in Adurnij nominis factione & auctoritate collocaret, eaque de causa, paulò antè, Paulum Adurnium, istius familiæ facilè tunc tẽporis in ea ciuitate principem, iussérat vnà cum triremi portũ subire, & dispositis in ciuitate militibus, nomẽ Adurniæ factionis inclamare; arbitratus, ea ratione aduersæ factionis auctores, ac studiosos, faciliùs cohiberi & refrenari posse. Sed longè aliter quàm

Conflictus Genuæ.

ter quàm rebatur, res ipsa cecidit. Tantum enim abfuit, vt hoc pacto Fulgosij impetus reprimerentur, vt etiam hoc quasi irritamento, Fulgosiæ gentis, & factionis animos incenderet atque inflammaret. Tot quippè inter ipsos factiones, simultates & discordiæ regnabant, vt Fulgosius veritus, ne Adurnij Principatum assecuti, malè ipsum multarent; ipse protinus ex eo colle, in quo sese antea communiuerat, magno impetu in hostem rùere constitueret. Quam sanè consilij rationem vrgentibus fatis, illi in mentem veniisse existimandum est, nimirum cùm adeò firmam & stabilem stationem in illo loco esset nactus, vt inde, nullis quodammodò viribus, alioquin deturbari ac expelli posset, cùm illi esset liberum, per aliquam earum portarum, quæ suis præsidiis tenebatur, citra aliquod vitæ discrimen egressum habere. Ceterùm, derelicta statione, cùm ad loca plana deuenisset, non temerè sibi vlterius progrediendum arbitratus, ne, si hostem à tergo relinqueret, repentino aliquo incursu imparatus & impar, opprimeretur, portam D. Thomæ dictam, quæ Gallicis præsidiis tenebatur, aggredi atque inuadere statuit. Verùm ibi, valido præsidio adinuento, cùm propter assiduos labores, & corporis defatigationem, equitare necessum haberet, magna animositate suos præibat, quò illos suo exemplo ad maiorem alacritatem prouocaret, eo quidem successu, vt ipse magno decertandi cum hoste studio atque ardore incitatus, in portam, vulgò Campi dictam, hostilibus præsidiis firmatam, penetraret. At cùm ibi portæ ostium, vnde in vrbem aditus dabatur, apertum inueniret, se solita audacia & temeritate, quæ illi postmodum, exitium atque interitum attulit, nouis periculis exposuit. Quādoquidem, nulla inimicorum habita ratione, quorum maior pars in area D. Marthæ sacra, illi à tergo imminebat, duobus tantùm equitibus comitatus, per omnia compita, omnesque quodammodò ciuitatis regiones temerè euagabatur, fratre Thoma cum præsidiis ad custodiam portæ quam occuparat, relicto; eò maiori cum fiducia, quò certiùs sibi suos milites confestim subsecuturos, & sibi maturas suppetias allaturos, polliceretur: sed cùm Gallici nominis milites mira celeritate in præoccupanda porta Fulgosios anteuerterent, coactus fuit Thomas, magno sagittariorum ac scorpionum nimbo vndique impetitus, portam ipsam deserere, adeò vt Fulgosiis adempta sequendi sui ducis facultate, Petrus omnibus suis destitutus, in meditullio ipsius quodammodò ciuitatis, in potestate suorum inimicorum relictus sit; qui inops consilij, rerumque successu anxius ac trepidus, variis sententiis, vt fieri solet, dum animus in dubio est, huc illuc fluctuabat & impellebatur, desperatisque rebus, omnem salutis spem vel in fuga, vel, si illa denegaretur, in aliqua latebra reponebat. At Fulgosium anxium, & cum extrema sua fortuna luctantem, Cossa Neapolitanus, quem Andegauensis classis supremum Præfectum designatum fuisse diximus, & propter nouas à Fulgosio excitatas turbas, Andegauius omniū consiliorum participem & supremum consiliarium apud se retinuerat, equo conspicuus, minitabundo vultu, & non parua manu stipatus, persequebatur: & tandem ad portam D. Stephani, per quā sibi aditum sperabat, ab ipso Cossa deprehensus est. Verùm enimuerò cùm videret sibi exeundi, occlusa porta, aditū interceptum, fortiter ac intrepidè in persecutores conuersus, non secus ac si viribus, & numero illis fuisset par, se opposuit: sed Cossa magno animi furore cōcitatus, cum magno impetu Fulgosij caput ita vulnerauit, vt ipse attonitus, & consternatus, versus portam D. Andreæ fugiens, eamque densa armatorum manu teneri conspicatus, inflexo cursu, effugium miserè quæreret. & cùm multis gyris huc illuc incerto cursu discurreret, tandem crebris lapidum ictibus, quos ex sublimibus re-

ctis, in-

ctis,instar densissimæ grandinis,in eum oppidani immittebant, haud procul ab area publici palatij equo delapsus,hominum multitudine pressus atque protritus, interijt. Hunc crudelem,& funestum vitæ tragicæ exitum,ad præclarum rerum humanarum exemplar,sortitus est Fulgosius,vel eo certè nomine magnus, & ad posteritatis memoriam transmittendus, quòd vix reperire liceat,in tam multis veterum scriptorum annalibus,quem,cum ipsa fortitudine, tum pertinacis animi constantia,iure comparare liceat.Ipse enim,licet à fortuna destitutus,& in extremo vitæ periculo versans, vndique inimicorum suorum telis exponeretur,& circumseptus esset; nihilominus tamen,infracto animo, magnanimi leonis, vel vrsi in rabiem versi,instar, ita strenua manu & inuicto robore sese propugnabat, vt,nisi turba potiùs,quàm iustis viribus superatus fuisset, haud dubiè salua vita euasisset: sed à promiscua multitudine per ludibrium malè acceptus,cùm crebris suspiriis moribundum spiritum & languida oculorum nictatione traheret, multis vulneribus confossus est. Cuius atrocis casus nuntio perculsi & valdè consternati eius milites, cùm nulla salutis ratio, vel via, nisi in fuga & latebris ostenderetur,dum quisque sibi,eo,quo potest,modo consulit, atque sese subtrahere periculo conantur, maiori ex parte vel interfecti, vel certè extremis periculis reseruati, in custodiam, vel vincula abducti sunt: inter quos, Thomas, & Rolandus, Fulgosij, huius belli ab ipso duce primi, in potestatem Gallorum deuenêre, & Andegauij mandato,in theatro publico capitis damnati, publicè plexi sunt; rati, se, supplicij seueritate factionem Fulgosiam radicitus exstirpaturum, & ita sensim semel finem huic funesto bello, quod Rempub. diris calamitatibus indies magis atque magis inuoluebat, impositurum. Ceterùm Andegauius,vtcumque in præsentiarum rebus compositis, sublatisque Fulgosiæ factionis principibus & auctoribus, haud mediocribus molestiis & curis liberatus, animum ad institutum contra Aragonios bellum conficiendum adiecit; ideoque Genuæ sufficienti præsidio relicto, cum duabus & viginti rostratis nauibus & onerariis quatuor, mense Octob. Neapolim celerrima nauigatione contendit, ac ingenti prœlio ad Sarnum cum Aragoniis commisso, victor factus, vniuerso regno potitus videbatur, si vnam Neapolim,regiam sedem,in potestatem suam redigeret. Proinde cùm hæc sola regia,regni totius diadema illi impediret, statuit illam obsidione arctissima cingere. Verùm hoc eius institutum cùm in deliberationẽ inter suos consiliarios vocaretur, diu variis sententiis inter eos fuit certatum; tandemque eorum vicit sententia, qui non anteà Neapolim obsidendam dicerent, quàm circumuicina oppida recepta,& dedita forent; addita ratione, non prorsus absurda & veri absimili, nempe, quòd si ipse,illorum oppidorum potiretur, fieri non posse, quin Neapolis, quæ his vnis oppidis alebatur, & sustentabatur, diu eius imperium detrectaret. Quocirca iudicabant, regem non antea de Neapoli solicitum esse debere, quàm circumuicinorum locorum factus esset dominus, ne magis obsessis, quàm obsidentibus similiores existimari vellent. His consiliis Rex assensus, bellum diutiùs quàm par erat, cum magno eius detrimento in Campania protractum, & Ferdinando,eiusque sociis, tempus sese communiendi hac potissimùm ratione datum. Interea temporis, Andegauius de subijciendo sibi Campano regno mirum in modum solicitus, variis, vti fit, curis, pro rei tantæ magnitudine torquebatur, adeò, vt citra intermissionem vllam diligentissimi principis, & ducis, obiret atque præstaret officia. Verùm, dum in Campania hæret, Genuæ ita per eius absentiam turnultuatum est, vt ciues, commutatis studiis, & fœda quadam volubilitate à Gal-

Petri Fulgosii interitus.

Fuga & clades Fulgosii exercitus.

Andegauij victoria ad Sarnum.

Genuæ, absente Andegauio, tumultuatur.

licis partibus deficerent, ſolaque arce, in Gallorum poteſtate relicta, magna ibi conuerſio rerum exorta, ſicuti inferius planius à nobis fiet. Quomodo autem hoc bellum in Campania inter Ferdinandum, & Andegauium, geſtum ſit, & qua viciſſitudine fortunæ vterq. vſus fuerit, apud Pontanum in libro, quem De bello Neapolitano inſcripſit, videre licet. Porrò, vt lectorem aliqua in parte moleſtia leuem, paucula eius verba ſubijciam. Loquitur enim vltimo libro, in quo Andegauij luculentam facit mentionem, in hanc ferè ſententiam. Atque haud multò pòſt, inquit, Ioannes, Tarentino iam mortuo, deſperatis rebus ſuis, in prouinciam Narbonenſem inde nauigat, relinquens in regni Neapolitani populis, atq. apud nobilitatem præcipuè, permagnum ſui deſiderium, cùm eſſet maximè compoſitis moribus, integra fide, incredibili continentia, ſumma conſtantia, magno in Deum metu, in homines liberalitate ac gratitudine, iuſti honeſtiqúe apprimè colens, ac ſupra Gallorum hominum ingenia, grauis, ſeuerus, circumſpectus. Huius etiam belli, præter alios, meminit Pandulphus Collenutius, ſub finem libri hiſtoriæ Neapolitanæ. Sed quia Andegauienſium ſæpius mentionem habuimus, id obiter adieciſſe mihi operæ pretium fuerit, Renatum, & hunc Ioannem, Nicolaum, Calabriæ Ducem, eorumque propinquum Prouinciæ Comitem, Andegauienſis familiæ in linea directa fuiſſe poſtremos Principes, ita vt in hoc Comite, familia ipſa deſierit, & penitus extincta fuerit. Ne verò & illud à me ſilentio inuoluatur, circa hoc tẽpus, Bartholomæus Pernix, ciuis, ac negotiator Genuenſis, vbi in Syria aliquandiu, mercium vltrò citroq. commutandarum gratia, cõmoratus eſſet, atque in patriam rediiſſet, breui pòſt, in Inſulam Enariam, ſitam in mari Tyrrheno, & antiquitus Pythacuſam, nunc è vulgari Græco Iſcla, ſiue Iſchia, nuncupatã, enauigauit, & cùm eſſet ſollertis ingenij, rerumq. naturalium diligentiſſimus inueſtigator, obſeruauit iuxta illius oræ tractum, complures ſcopulos aptiſſimos ad conficiendum alumen, adeò vt, parte illorum deſumpta, & in fornace decocta, optimum, ac præſtantiſſimum alumen inde cõflauerit: fuitque primus, qui hanc artem diu in Italia & pleriſq. aliis regionibus intermiſſam, ac fermè extinctam, cum incredibili multorum beneficio, in vſum, tãquam poſtliminiò reduxerit, dignus profectò, cuius nomen ab omni interitu vindicetur. Tria verò huius enumerantur genera; liquidum, rotundum & ſciſſile. Liquidũ natura primum eſt: nam ex eo duæ reliquæ ſpecies concreſcunt. verùm hoc rariſſimum eſt, quemadmodum & ſciſſile. inuenitur tamen in Ægypto, lacti perſimile. Alumen rotundum, & globoſum eſt, non tamen abſolutè ſphæricum (habet enim plurimos angulos) ſed ad rotundam figuram nonnihil accedens. Huius hodiè maxima ad nos aduehitur copia. Tertium genus aluminis eſt, quod ſciſſile vocant, eò quòd molle ſit, & friabile in minimas partes. hoc quoque rariſſimum eſt. Nam quod ſeplaſiarij pro eo ſupponunt, quodque hodie Galli ſua lingua vocant Alumen plumeum, Amiantus lapis eſt, friabilis in modum lanæ, alumini ſciſſili adeò ſimilis, vt pro eo ab ipſis ſupponatur. Ex hoc lapide tenuiores conficiunt ellychnia, propterea quòd ab igne non conſumatur. Texitur quoque in veſtes & mappas; quæ ſordidatæ, igni purgantur. Diſcernitur ab alumine ſciſſili, quòd hoc aquæ innatet: amiantus autem mergatur. Guſtu quoque dignoſcitur: nam alumen ſciſſile ſubſtantiæ tenuitate linguam mordicat, & tandẽ exulcerat; amiantus verò, acrimoniæ omnis, mordacitatiſq. expers eſt. Ad hæc, amiantus in ignem coniectus, perpetuò durat; alumen autem liqueſcit, bullaſq; excitat. De alumine multa eleganter Plinius lib. 35. cap. 15. Et hæc quidem obiter, & quaſi per tranſennam, dicta ſint. Suprà commemorauimus, Andegauio ad bel-

Quinã fuerint poſtremi Andegauẽſis familiæ.

Bartholomeus Pernix artem fabricandi aluminis in Italia inſtaurauit.

De alumine.

ad bellum Neapolitanum profecto, Genuæ fuiſſe tumultuatum, nunc reſtat, vt breuiter dicamus, quibus potiſſimùm de cauſis defectio à Gallorum imperio Genuę originẽ ſumpſerit. Cùm enim Reſp., ob graues, & intolerabiles ſumptus, quos tam præteritorum bellorum, quàm huius nouę ſuſceptæ expeditionis cauſa impenderat, in ſumma egeſtate, & rerum familiarium inopia verſaretur, ægrè ratio expediendæ pecuniæ inueniri & excogitari poterat, qua onus publicum, quo mirum in modum omnes grauabantur, à ceruice repelleretur. Exhauſtum erat quippè ærarium publicum, & fides priuatorum ciuium erat aliquantò, quàm antea, facta anguſtior, præſertim cùm in pleriſque regionibus, & ciuitatibus, cum quibus aliqua Genuẽſibus neceſſitudo, & amicitia intercedebat, ſatis conſtaret, Gallorum impotentia mirificè Genuenſium imminui atque exhauriri fortunas. Ceſſabant igitur veteres illæ mercimoniorum permutationes, & tantum vnicuique relinquebatur, quantum in præſenti pecunia, & in numerato habebat, adeò certè, vt exactis Andegauienſibus, Senatus, de conſenſu omnium ordinum, neceſſum habuerit, noua vectigalia imperare, atque vetera, præter conſuetudinem, non parum augere, non abſq. ingenti promiſcuæ multitudinis fremitu, & ſumma indignatione, dictitantis ſeſe ab optimatibus opprimi, & vniuerſæ ſarcinæ pondus in ſe potiſſimum reclinari. Quæ querelæ cùm in publicis locis paſſim à plebe citra alicuius ordinis reuerentiam, vel auctoritatem, ſpargerentur, & audirentur, non defuerunt aliqui, rerum nouarum cupidi, qui rem ad legatum regiũ delatam, mirum in modum, multis affictis, exaggerarent, & multifariam exacerbarent, ita vt, nouis excitatis ſeditionibus, tranquillitas publica valdè perturbaretur, eo tamen ſucceſſu, vt, præter aliquas leues turbas, nihil noui per id tempus attentaretur, ſed Reip. adminiſtratio in eodem ſtatu & tenore aliquandiu perſiſteret. Ceterùm, progreſſu temporis, anno ſcilicet, vno ac LX. quies publica iterum nouis de cauſis perturbata. Regius etenim dominatus, multis nominibus iam omnibus grauis, & planè intolerabilis erat, ſiquidem vltra animi impotentiam, qua regij adminiſtri in procuranda Rep. paſſim vtebantur, Præſes cum primis, cui nomen Ludouicus Valla, cum ſumma rerum ab Andegauio Genuæ relictus, quòd tenuis fortunæ eſſet, ac rei familiaris inopia interdum laboraret, ita auctoritate, & gratia apud omnes, præſertim opulentiores, exciderat, vt etiam vulgò eſſet inuiſus, atque etiam ab eo non mediocriter contemneretur, tam me herculè apertè, vt non pauci forent, qui non ſolummodò, eius perſonam flocci-penderent, ſed etiam eius decretis omnem fidem & reuerentiam abrogarent: & pedetentim ſtudium atque amor, quibus antea in regios propendebant, omninò elanguebant. Certabatur nimirum in tanta hominum frequentia, variis ſententiis, atque animi propenſionibus. Nam hi, qui ciuitatis principatum vni ſoli deferendum, & concredendum eſſe ſtudebant, omnes vias & rationes, quibus à dominio Gallico liberarentur, inibant, ſic, vt aliquandò apertè ſeſe regiis diplomatis opponerent, ac non paucis regis poſtulatis refragarentur. Rex enim, contra Britannos ſuſcepturus bellum, Genuenſibus aliquot naues ſubſidiarias imperauerat. Verùm, cùm huc eſſet decurſum, vt Ariſtocratiam palàm, & vi quodammodò introducere non obſcurè præ ſe ferrent, prætextu detrimenti, & diſpendij publici ſubſidij, requiſita regi denegarunt, quòd quererentur, hoc citra graue ciuium Genuenſium, Londini negotiantium, incommodum, & iacturam fieri nõ poſſe. Accedebat huc, plebis haud occulta & nimium vetus querimonia, adminiſtrationẽ nempe regiam, nimis in gratiam nobilium propendere. Proinde enixè inſtabat, vt non ſolùm huic rei, verùm etiam aliis grauibus & inſolitis

Quibus de cauſis Genua defeceris à Gallorum imperio.

1460.

1461.

Rixæ ac diſſidia inter plebem ac nobilitatem.

exactionibus cum opportuno remedio obuiam iretur. Verùm, cùm Præſes, horum poſtulatis atque precibus nullo pacto aſſentiri vellet, ingentes motus, ſicut ſæpius antea, ſubſecuti ſunt, qui promiſcuam multitudinem ſupramodum concitarunt. & cùm in ſententia pertinaces eſſent, ſubinde conciliabula clanculum habebant, in quibus non ſolùm contra regios conſpirabatur, verùm etiam in nobilitatis perniciem cõiurationes fiebant, tanta certè cum audacia, vt de media plebis fece iuuenis quidam, ſtulta ambitione ſibi placens, in ſuæ factionis conſeſſu aſſurgeret, & alta voce, inſtar præconis, proclamaret, nulla deinceps conſultatione opus eſſe, vel rem amplius extrahendam, ſed armis atque ferro decernendam. Hic etiam, vt ſibi gratiam & auctoritatem apud ſeditioſum populum pararet & aucuparetur, ſtatim ex conſilio egreſſus, ingeminata ſæpius populari libertate, vrbanam multitudinem ad rebellionem & defectionem ſolicitabat. cui gliſcenti tumultui, & ſeditioni, ſi regius Præfectus ſtatim ab initio, vt omninò debebat, obuiam iuiſſet, paruo cum negotio extingui atque conſopiri potuiſſet. At cùm ſerpentem tumultum mora atque licentia confirmaret, minimè poſtea cohiberi potuit. Paruo ſiquidem tempore interiecto, maxima pars eorum qui D. Stephani ſuburbana tecta incolebant, nouas turbas ciebant; vnde tantus tumultus exortus eſt, vt in Præſidis poteſtate non eſſet, illum coërcere, & ad officium reuocare: quin potius metu exterritus, rebuſque vrbanis, in vulgi, ac multitudinis arbitrio derelictis, continuò ſe vnà cum ſuis præſidiariis in Caſtelli arcem ſubduxit; quod ſanè vniuerſam vrbem ingenti metu & conſternatione replenit, ita vt per totam ciuitatem ingens ſeditio oriretur, omniaque ſacra profanis miſcerentur, & inſtar iugalium ferocientium, excuſſis iam habenis, ſine duce & freno, vniuerſa proruerent; ac boni omnes valdè metuerent, ne, ex his nouis motibus excitatis, grauiores poſtmodum calamitates ſubſequerentur, atque irreperent: quandoquidem omnia, tanta cum licentia & impunitate fiebant, vt nulla vrbis eſſet regio, in qua feruidè non tumultuaretur: nemoque erat ſani conſilij, qui ferocienti multitudini ad eam compeſcendam, obuiam progredi auderet. Verebãtur enim, quod accidit, ne, perturbata ciuitate, diuerſarum partium principes, qui ſimilem occaſionem & anſam auidè expectauerãt, in vrbem venirent, quò illam maioribus calamitatibus inuoluerent. Licet enim præteritis temporibus & bellis, multi factionum duces, variis in locis, & diuerſo mortis genere, interiiſſent; tamen inſtar hydræ, multorum capitum, ſubinde noui ſubnaſcebantur, qui priorum loco ſuccederent; inter quos facilè principem locum obtinuêre, Paulus Fulgoſius Petri frater, atque vrbis Antiſtes, & Proſper Adurnius, qui magna clientum & ſicariorum multitudine ſtipati, hac occaſione oſtenſa, ingenti feſtinatione in vrbem propèrabant. Qui verò neutri parti fauebant, ſummoperè metuerunt, ne aduentus harum duarum præcipuarum factionum principum, incentiua nouis ſeditionibus atque turbis ſubminiſtraret. Deorum tamen immortalium beneficio, atque bono vrbis genio, accidit, vt hi duo duces inter ſe diſcordes, etiam popularium ſtudia ſcinderent, & in diuerſas partes raperent: quod ſanè ſaluti patriciorum valde profuit. Quoniam cùm harum duarum factionum ſtudio variis in locis ad arma decurreretur, ſummis viribus atq; acerrima contentione vterque illorum, non ſecus ac in iuſta acie, & contra patriæ hoſtem decertaturus, operam dabat, vt quibus poſſet mediis & modis, ſuperior & victor euaderet, eo quidem euentu, vt popularium animis magis in Adurnium, quàm in Fulgoſium propendentibus, hoc vnum enixè agerẽt, vt Adurnium Gallis firmiùs atque arctiùs obſtringerent. Auerſabantur nimirum Fulgoſium, ob innatam

Furioſa temeritas cuiuſdam iuuenis plebeij.

Gennæ noui tumultus.

innatam sibi animi ambitionẽ & impotentiam, quæ vsque adeò erat magna, vt propè in omnibus eius actionibus eluceret. Proinde summoperè verebantur, ne, si ipse rerum potiretur, fratris ignominiosam mortem cum multorum strage vlciscereturHis de rebus Fulgosius certior factus, popularium inconstantiam considerans, subitam aliquam vim & repentinam impressionem verebatur, quã vt euitaret, & præcaueret, magna prudentia sese clanculum ex vrbe in latifundia sua subduxit; vt ibi securus, totius tragici spectaculi exitum prospiceret. Vbi de eius discessu ciuitas penitiùs cognouit, popularis ille ardor, qui citra aliquam remissionem ad id temporis exarserat, quamprimùm ita refrixit, vt concitatæ illæ turbæ nonnihil de medio tollerentur. Ceterùm, populus veritus, ne, introductis & reuersis Adurniis, Gallica potentia factionum diuersitate valdè labefactata & imminuta, iterum eorum opera, vires, & dignitatem resumeret, & ita nobilitati ad honores capessendos, & præoccupandos, longè maior atque facilior, quàm prius, patêret aditus, iterum armis resumptis, Adurnios adorti sunt. satius enim longeque vtilius esse ducebant, quoduis dominium, licet tyrannicum & ferum, quàm regium iugum subire, sub quo neglecta præteritaque plebe, nobilitati, & ordini patricio magis faueri solitum esset. Proinde cũ prædictarum factionum principes, huius consilij & decreti rationem, cognitam atque probè perspectam haberent, longoque iam vsu didicissent, in amplis ciuitatibus, præsertim verò Genuæ, nihil magis popularium animos, atque potentiam, frangere atque imminuere, quàm externorum Principum, & in primis quidem Gallorum, stultam ambitionem, animique impotentiam, quò se illorum conatibus fortiùs, atque commodiùs opponere possent, cum plebe ipsa in gratiam redierũt, firmandæque societatis, amicitiæque causa, extra vrbem locus est designatus, vbi in mutuum colloquium conuenirent. Ibi tandem, post longas altercationes, & sententiarum varietates, concluſum, & statutum fuit, vt, abrogata maiori ex parte veteri Aristocratia, in plebis gratiam Democratia instituerẽtur; conuocatisque ea de causa in prætorium popularibus Decuriis, & Centuriis, de communi omnium consensu & voluntate, octo Præfecti plebeij, ex manuariis opificibus, creati, quorum potissimùm consiliis, & auctoritate, Resp. tantisper regeretur, donec, communibus omnium suffragiis, nouus Dux cum summa potestate esset designatus. Multa in illa tempora inciderant, quæ nouam reformationem necessariò requirebant. verùm cùm pleraque ita essent difficilia & intricata, vt citra longam deliberationem constitui nequirent, in meliorem temporis commoditatem pleraque reiecta sunt. Hoc vnum dumtaxat fuit plebiscito sancitum, vt Fulgosius & Adurnius, tranquillitatis publicæ non mediocres alioquin perturbatores, postero die, liberè in vrbem redire possent, magna profectò cũ totius nobilitatis formidine, nec minori dolore, veriti, ne tam magnis & tam potẽtibus duarum præcipuarum factionũ principibus, in vrbem postliminiò receptis, nobilium status mirificè eleuaretur, & ab eorũ iudicio & arbitrio prorsus pẽdêret. Fulgosius & Adurnius, quòd sibi vehementer metuerent, & populari auræ parum fiderẽt, magna clientum atque armatorum manu comitati, in vrbem reuersi sunt, & vix vno die quieti dato, Senatum in curiam grauissimis de rebus, potissimùm verò de Castelleti expugnatione, & noui Principis creatione consultaturi, euocarunt. Vbi cùm Patres conscripti conuenirent, grauiter multa de salutis tranquillitatisque publicæ constituendæ rationibus dixerunt, & post multarum sententiarum rogationem, differuerunt, vt, ad consopiendas & extinguendas tantas faces, incendio publico præparatas, ex vtilitate publica foret, Adurnio vrbis Principatum

Noua Reip. forma introducta.

ijsdem ferè conditionibus,quibus Georgius & Raphaël eius prædeceſſores,Principes renunciati fuerant, tradere. Huic Patrum decreto Fulgoſius, licet eius acerrimus æmulus,ſubſcripſit.Quod ſanè ſenatuſconſultum,pleriſque etiam Gallici nominis aduerſariis, & in primis Franciſco Sfortiæ, Mediolanenſium Principi, ſummoperè placuit, præſertim quòd Gallorum potentia per vniuerſam Italiam vſque adeò eſſet ſuſpecta, vt omnes Principes eam valde reformidarent. Sed nemo erat, qui illam maiori & iuſtiori odio perſequeretur, quàm Sfortia, cui meritò Gallorum potentia, & cognita regnandi cupido,eò magis diſplicebat, quò viciniores eſſent. Proinde ſperabat vehementer, ſi Adurnius Principatum conſequeretur, Gallicum nomen non ſolùm à Liguſtico agro, verum etiam à tota Italia proſcriptum iri. Quamobrem anxiè dabat operam, nullamque occaſionem prætermittebat,vt ipſi Duci, aliiſque, rerum gubernaculis admotis, omnibus modis gratificaretur; tantaque conſtantia ſe ad omnem Reip. neceſſitatem paratum aſſeuerabat, vt Senatus, eius verbis fidem habens, ac non parum eius auxiliis confiſus,Caſtelletum ipſum omnibus viribus atque artibus obſideret, ac expugnare non addubitaret. Cæterum,arx ipſa vſque adeò erat loci natura, atque opere firma, & communita, ac tam valido militari præſidio defendebatur, vt nō ita facile eſſet, licet omnes ſuas vires explicarent,eam expugnare. Quamobrem, miſſis ad Sfortiam oratoribus rogatum ſuppetias, ipſe, citra aliquam temporis moram, Thomam Raitinum ſuum oratorem, virum manu promptum, atque tam in caliga,quàm in toga verſatum, cum mille ſubſidiariis militibus Genuam miſit. Huius tanti viri auctoritas atque conſilium effecit, vt Adurnius & Fulgoſius,depoſitis omnibus ſimultatibus, in mutuam gratiam & firmam amicitiam redirent; Senatuique etiam auctor extitit,vt non pauca circa ſtatum politicum emendaret,& multò acrius quàm antea, arx ipſa vndique oppugnaretur. Eius namque conſilio,præter murales machinas, quibus hactenus arcis munimenta impetebantur, erecti ſunt aliquot aggeres intra ciuitatis mœnia, vt hoſti omnem ad vrbem aditum intercluderent. Præterea, ad omnem motum ac repentinum caſum, templum atque cœnobium D. Franciſco ſacrum, omnibus neceſſariis bellicis ita communiuerunt,vt, ibi trecentis lectiſſimis viris in ſtatione derelictis, ciuitati nihil ab arce periculi immineret. Præparatis itaque omnibus opportunis, diſpoſitiſque maioribus tormentis, aliiſque machinis, arcis expugnatio eo ſucceſſu inchoata eſt, vt eius defenſores ingentibus tormentis, vel, vt vulgò loquimur,bombardis, magnaque ſagittariorum & ſcorpionum copia, oppidanorum munitiones atque aggeres ita infeſtarent, vt magnam hominum ſtragem, nec non minorem ædificiorum ruinam, paſſim in vrbe facerent, tam manifeſto medius fidius cum totius ciuitatis incommodo & damno, vt oppidanis, de arcis expugnatione planè diffiſis, aliæ conſilij rationes ineundæ eſſent. Proinde, intercepta omni importandi commeatus, aliarumque rerum ad vitam neceſſariarum facultate,obſidionem vndique premendam ſtatuerunt. Et Senatui expedire videbatur, vt Sauona,quæ adhuc in Gallorum fide atq. obſequio perſeuerabat, ne obſeſſos aliqua ex parte commeatu iuuaret, armis redigeretur. Illud tamen oppidum egregiè communitum, & in regia obedientia,præter omnem ſpem & opinionem perſeuerans, Genuenſ. conatus eluſit, ita vt infecto negotio, Genuam reuerſi ſint. Cæterum, huius Reipub. tragicæ conuerſionis rumor, non modò totam Italiam peruagatus eſt, verumetiam pleraſque Europæ partes, præcipuè verò Galliam, penetrauit, tanta cum omnium admiratione, vt Galliæ proceres, de Andegauij prudentia, & ſingulari virtute multa ſibi hactenus pollicīti, propter

Proſper Adurnius Princeps deſignatus.

Arx Caſtelleti oppugnatur à Genuenſ.

propter hanc nouam, & inauditam defectionem, non parum illius auctoritati detraherent, & in primis quidem Carolus, cui, hæc aduersa fama, haud dubiè maximam molestiam adferebat. Excruciabatur etiam summoperè Renatus, Ioannis Andegauij pater, quòd non solùm hoc nomine, suo filio multum auctoritatis apud Regem, & proceres decessisse animaduerteret, sed etiam videret, hac noua Genuensium defectione, sublatam sibi Neapolitani regni recuperandi ansam. Multum etenim præsidij, sibi in Genuensium armis atque industria semper collocauerat, anxiq. allaborauerat, vt hanc Remp., quibuscumque posset artibus & mediis, sibi coniungeret, & deuinciret; authorque fuerat, vt statim hac Rep. in obsequium Gallici nominis recepta, prius quàm aliquid apertè in Aragonios moliretur, Arx Castelleti, reliquaq. circũuicina loca, valido milite, aliisque necessariis firmarẽtur, quò scilicet, populus hac ratione melius in officio contineri posset. Cùm itaque iam Gallicum imperium, propter diuersa ciuium studia, ita foret coarctatum, & accisum, vt etiam de Castelleti arce valdè periclitarentur, operæ pretium visum fuit non solùm ipsi Renato, qui nulla interposita mora, decem triremes bene instructas, cum mille expeditis militibus Massilia Genuam miserat, sed etiam ipsi Regi, habito passim per totam Galliam delectu, nutantibus rebus, & suis passim in Liguria laborantibus, opportuno tempore succurrere. Proinde conscriptis multis equitum peditumque cohortibus, quæ vltra sex hominum millia constituere dicebantur, eas in Delphinatu recensuit, & summa cum celeritate Sauonam transmisit; quibus postmodum, magna nobilium, aliorum agri Sauonensis, voluntariorum militum accessio facta est, adeò vt Genuenses, cùm propter tam magnos apparatus bellicos, tum, ob insignem virtutis Gallicæ & militaris peritiæ opinionem, essent haud parum exterriti, præsertim quòd valdè, horum, quos diximus, præcipuarum factionũ Principum vnionem, & concordiam suspectam haberent: Sfortia etiam, cùm summam belli aleam, illiusque Reipub. salutem, in horum amicitia, atque firma societate potissimum poneret, vtrumque, Mediolanum ad se accersiuit, & vtriq. seorsum plurimis rationibus ostendit, fieri non posse, si vlterius simultates ac dissidia exercêre pergerent, vt diu ciuitatis status incolumis contra tam magnam Gallorum potentiam stare posset, nimirum cùm nemini foret dubium, quin ex ciuilibus contentionibus, aduersariorum vires magna sumerent indies incrementa. Viderent igitur, ne suis inimicis, atque capitalibus hostibus, Reip. recuperandæ ansam ex priuatis odiis præberent; quòd si præstarent, non videre se quare Gallorum potentiam vereri debeant, cùm Genuenses, eorumq. socij, ac fœderati, ita essent per se validi, atque rebus omnibus necessariis instructi, vt facilè hostiles conatus impedire, ac prorsus atterere possent. Hoc, vt fieret commodiùs, ipse suum patrociniũ atq. extremam opem in gratiam publicæ salutis offerebat, & iureiurando confirmabat, sese in omnibus nunquam defuturum. His verbis, atque aliis, in hanc ferè sententiam dictis, ipsi mirificè confirmati, vbi primùm Genuam reuerterunt, multò maiori animorum alacritate ac studio, quàm antea, se ad expugnationem arcis, eaque omnia, quæ ad hostium conatus reprimendos facerent, compararũt; tametsi subindè quorundã patriciorum opera, immitterentur vitilitigatores, qui falsis delationibus & calumniis, rixas & contentiones inter illos frequenter serebant, vt ea ratione ipsorum animi in diuersum raperentur. Vterque tamen summa cum diligentia & fidei constantia, pro Reip. salute ac dignitate laborabat, & indefessis studiis inuigilabat, adeò vt nihil prorsus, quod ex illius vsu esset, omitterent. Sfortia, cùm iam bene sperare de Genuensium concordia cœpisset,

Gallici apparatus prò Genua recuperanda.

Marcum Pium Carpi Principem, virum, præter familiæ ſplendorem, ſtrenuum, & domi foriſque clarum, cum lectiſſimorum equitum ala, quòd ad celeriter bellum conficiendum, inter cætera, equitatu valde indigerent, præmiſit. Sed, quia ærarium publicum erat, vt ſuperius docuimus, exhauſtum, Senatus coactus eſt, pecuniam, à Sfortia, aliiſque Liguſtici nominis ſociis, mutuò ſumere: quæ cùm tantis ſumptibus bellicis non ſufficerent, neceſſarium habuit, collectione ex priuatorum ciuium pecuniis, atq. fortunis facta, ærarium ipſum inſtruere. Verùm, cùm magna ea de cauſa paſſim in ipſa ciuitate ſeditio oriretur, huiuſmodi ſubſidium detrectantibus in primis nobilibus, Adurnius, vt aliis metum iniiceret, aliquot in cuſtodiam publicam coniici iuſſit. Reluctabantur enim, edicto publico de colligenda pecunia facto, cum tanta animi pertinacia, vt tranquillitatis publicæ amantes, ſummoperè vererentur, ne hiſce de cauſis ciuitas, multis incommodis, atque planè hoſtium faucibus expoſita, hoc nouo & inteſtino malo in maius diſcrimen & periculum deueniret. Igitur, quò meliùs omnium ordinum animi in officio atque debito obſequio continerentur, prudenti Patrum conſilio ſtatutum fuit, vt munia bellica inter ciues citra aliquam prærogatiuam diſtribuerentur. Fulgoſius quippè, tanquam eximiæ virtutis dux & veteranus miles, cum ferè totius iuuentutis flore, ac Sfortianis ſubſidiariis, in quibus omnis victoriæ ſpes non temerè collocabatur, ſibi locum extra vrbem planè accliuem & montoſum delegit. Adurnius verò, cum ceteris militibus, reliquaq. plebeia multitudine, intra muros ſe eo conſilio continebat, vt ſeditiones, ſi quæ fortè per interualla orirentur, ſua prudentia, & auctoritate reprimeret, ſimulque commeatum, & annonam his qui foris eſſent, ſuppeditaret. Interea temporis, Renatus Andegauius, cum valida claſſe, ac multis aliis ſtrenuis ducibus, atq. magnatibus, iam non longè à portu Genuenſium aberat. maritimam etenim oram, ſolo adiuti remige, dudum legerant, ac portum, niſi exploratò, ſubire non audebãt, adeò vt in littore, quod vulgò D. Petri in arena vocant, omnem claſſem ſubducerent, & anchoris iactis, pedeſtres copias in villam Cornelianam exponerent. At Fulgoſius de claſſis hoſtilis aduentu certior factus, incredibili cum alacritate, & animi promptitudine, non ſecus, ac ſi per totam vitam militiæ vacaſſet, & armis potiùs, quàm infulis ſplendidior, lorica indutus, ſeſe vnà cum Carpenſium regulo ad excipiendum hoſtem expediuit; & lectiſſimo equitatu, ac promptiſſimorum iuuenum manu concomitatus, pugnãdi auidus, hoſtem expectabat. Attamen quòd Gallorum acies longè aliter, quàm exiſtimarant, inſtructas viderent, neutiquam eo tempore prœliari auſi ſunt; ſed illorum potentiam admirati, nullo ſubſequente hoſte, in vrbem redierunt. Sunt qui tradant, non dubium fuiſſe, quin, ſi eodem tempore, ad primum ſcilicet Genuenſium conſpectum, Galli, pręmiſſis omnibus ſuis copiis, Fulgoſium cum ſuis inuaſiſſent, & triremes, eodem temporis momento, vrbis portum ſubire tentaſſent, irruptione atque impetu duabus ex partibus in vrbem facta, illa potiti fuiſſent. At nobiles nonnulli Genuenſes, qui, Gallici nominis ſtudia ſecuti, ad hanc expeditionem venerant, quò patriæ excidium auerterent, auctores fuerunt Gallo, maiorem, melioremq. bene gerẽdæ rei occaſionem expectaret, nimirum, quòd dicerent, fieri non poſſe, quin ciuitas, tantis diſſidiis, & factionibus diſtracta, diu in concordia permaneret. Proinde citra aliquam ſanguinis effuſionem, eam victoriam & vrbis direptionem ex ciuilibus diſſenſionibus futuram. Galli hac ſententia commoti, derelicta ad præſens, prœlij, & oppugnationis occaſione, vlterius nõnihil progreſſi, cœnobium D. Benigni, alioſque circumuicinos montes, caſtris ponendis delegerunt.

runt. Qua mora oppidani confirmati, &, vt sæpè vsu venire solet, audaciores facti, lacessere hostem, equitem leuioris armaturæ extra vrbem ducere, & crebras cum aduersariis velitationes habere, non sunt veriti: initisque postmodum, de totius belli summa, consiliis, decretum fuit, vt omnibus viribus hostem, prima quaque data opportunitate, inuaderent. Galli verò contrà, hoc vnum contendebant, vt, relicta planitie, per aduersos colles, suis, in arce Castelleti multifariam laborantibus, præsidium inferrent, atque omnibus necessariis communirent, nimirum, quòd intelligerent, totius belli molem, atque aleam, in huius potissimùm castri defensione, & incolumitate consistere. Quamobrem, postero die, vniuerso exercitu in tria agmina diuiso, ac, quasi per tria cornua constituto, ita aciem disposuerant, vt milites, quos in arcem mittere volebant, vndique ab reliquis exercitus cuneis circumsepti essent, ita vt, citra aliquod periculum, liberum in arcem iter haberent. In prima siquidem fronte, sagittarios, alioque leuis armaturæ milites, velitationibus idoneos; in secunda, machinas bellicas, aliaque curulia tormenta cum præcipuo totius exercitus robore, & in postrema, carpenta, atque alia impedimenta collocauerant. Atqui Genuenses, de patriæ libertate atque salute mirum in modum soliciti, omnem occasionem inuadendi hostis expectare, nihil, quod ad victoriam reportandam pertinere posset, omittere, ac indefessis studiis, & vigiliis, ciuitatem summa cum fide & diligentia custodire, deque Gallorum consiliis commonefacti, suam quoque aciem, magna cum militaris scientiæ peritia instruere, eo certè ordine, vt velites, ac sagittarios, à fronte, quò hostem ascensu montium prohiberent, obijcerent. Fulgosius etiam, cum delecta oppidanorum manu, ac Sfortiano milite, in collium vertice ad omnem casum paratus, constiterat; reliqua verò multitudo sese vndiquaq. per omnem istorum locorum tractum, ad hostem impediendum, & exterrẽdum effuderat. Nec Adurnius, segniùs suas partes interim tuebatur. Nam, cùm illam vrbis partem sibi defendendam desumpsisset quæ mari obijcitur, veritus, ne à classe Gallica vrbs aliquod damnum, vel impressionem pateretur, in ea parte vrbis, quæ ex opposito, ceu ex diametro, arcis situi respondet, magnam propugnatorum manum dispoſuerat, tam ordinatè, vt vno eodemque tempore, ipse tractum maritimum, ac etiam palatium publicum, cum suis tueri atque propugnare posset. Tanta quippè cura & solicitudine, ab ipsis ducibus, rebus omnibus prospiciebatur, vt difficulter aliquid incommodi, ciuitati ab hoste infligi posset. Ceterùm, cùm Galli, eductis aliquot copiis, vellent, suis in arce laborantibus opitulari, nouumque præsidium inferre, Genuenses, hanc occasionem sibi oblatam non prætermittendam rati, cum magno ac valido militum robore, vti demonstrauimus, egressi, illos fortiter, in iis quos occupauerant, collibus adorti sunt, eo euentu, vt, cùm hostes leuioris armaturæ equitatu præualerent, perruptis primis ipsorum ordinibus, ac superato aduerso monte, vsque ad secundum eorum agmen peruenerint. Veruntamen excelsiorem locum hoc modo nacti, facilè propter loci iniquitatem, Gallos, aduersus se conscendere conantes, deturbabant, ac eos strenuè repellebant; & ad vltimum, multis confossis atque protritis, nec paucioribus per abrupta collium præcipitatis, ipsi, fortunæ benignitate accensi, vndique Gallos prouocare, atq. inuadere, adeò vt tandem, ipsius iniquitate loci sensim superati, cum summa contentione altero monte potiri adniterẽtur, in eam partem deflexerint, vbi Fulgosius cum Sfortianis sua castra communiuerat; existimãtes, faciliorem per eum tractum eruptionem fieri posse: sed nimio æstu corporisque defatigatione, atque armorum pondere præpediti, cùm omnes ferè ingenti siti vrerentur, collem, suapte na-

Conflictus iuxta Genuam inter Gallos ac Genuens.

pte natura aſcenſu difficilem, in tantis periculis, ac difficultatibus conſcendere nequiuerunt: & iam non ſolùm imbecilles, ſed prorſus imbelles facti videbantur. Accedebat huc, quòd ſagittariorum crebris eiaculationibus à celeriori greſſu ita prohiberentur, vt, qui editioribus locis conſiſterent, citra magnam difficultatem inferiores protruderent, ac deturbarent. Verumenimuerò, quò Galli maioribus difficultatibus, & incommodis implicabantur, eò ardentiùs, atque animoſiùs rem gerere, atque omnia ſtrenuorum militum officia adimplere, ita ſanè, vt, niſi Genuẽſes, nouo ſtratagemate vſi fuiſſent, cùm iamdiu ancipiti Marte, ſed impari locorum conditione, vtrimq. eſſet dimicatum, non dubito, multorum ſcriptorum annales ſecutus, quin, vel victoria penes Gallos omninò ſtetiſſet, vel ſaltem à Genuenſibus, multorum clade atque ſanguine redempta fuiſſet. Sed quòd tandem integra victoria hi potiti ſint, hoc ferè quod ſequitur, in cauſa fuit. Conſtantiſſima fama obtinuerat, Franciſcum Sfortiam magnas copias conſcripſiſſe, quas Liguribus ſociis & vicinis, ac ſumma neceſſitate laborantibus, ſubſidio quamprimùm mitteret. Hic rumor tam latè ſeſe diffuderat, vt Galli, hoc nuntio non parùm commouerentur, præſertim, quòd in medio ipſius pugnæ ardore, tres magni nominis atque auctoritatis copiarum Præfectos, in aciem aduerſariorum adueniſſe compererant, nempè, Carolum Cadamuſtum, Georgium Matinum, & Nicolaum Epirotam; famaque ſparſerat, mox magnum ſupplementum illis adfuturum. Fulgoſius etiam, quò Gallis maiorem metum incuteret, his Sfortianis ducibus auctor fuit, vt ipſi, montis ſummitate potiti, manibus extenſis, ceu intento digito, Sfortianis, reliquiſq. Genuenſium militibus, quoddam agmen ruſticorum & agreſtium oſtẽderent, qui, quòd procul ab eorum conſpectu remoti erant, non poterat dignoſci, milites, vel incondita ruſticorum colluuies eſſet, ita vt à pleriſque, pro veris, ac expeditis militibus haberentur: quo ſanè factum fuit, vt Galli, noua illa, vt ipſi putabant, militum acceſſione facta, cùm in procinctu eſſe crederentur, ita animum remitterent, vt ſenſim langueſcentibus omnibus, in fugam ſeſe, perturbatis iam ordinibus, conijcerent. Genuenſes, potenti hoſte, viribus & armis longè ſuperiore, non ſolùm ab inferendis in arcem præſidiis, prohibito, ſed magna cum ignominia in fugam conuerſo, ſic, vt pleriq. conſeruandæ vitæ anxij, ad triremes, & naues, vti demonſtrauimus, dilaberentur, incredibili quadam lætitia perfundebantur. Sedenim Renatus, qui in prætoria triremi ad naualis claſſis cuſtodiam tantiſper permanſerat, donec certaminis finem & ſucceſſum intelligeret, cùm videret, tantam militum multitudinem eò eſſe redactam, vt ſeſe in triremibus, ceu in latebris, magna cum properatione abdere cogerẽtur, magna cum ſeueritate, ſub capitali comminatione, omnibus ſuis trierarchis edixit, ne quis militum, qui prœlium detrectaſſet, aliquo modo in triremem, ad nauim ſuſciperetur, indignum exiſtimans, talibus effugium præbere, qui non ſolùm fortiter non pugnauerant, ſed magna ignominia notati, maiorum ſuorum laudem turpi fuga contaminauerant: ideoque totam claſſem à priſtina ſtatione in alium locum ſubmoueri, atque ſubduci iuſſit, adeò vt cùm nullus effugij locus relinqueretur, multi, qui natandi peritia nauim adnatare conabantur, vel ſubmergebantur, vel à ſuis propriis confodiebantur; quorum exemplo perterriti, & vagabundi, per auia atque inuia collium effugia quærentes, paſſim per valles miſerè vltra duo millia & quingenti contrucidati ſunt. Reliqui, in miſeram ſeruitutem abducti, victorum præda extitêre, exceptis iis, qui ſub nobilitatis nomine paſſim in municipiis, ab indigenis, variis in locis ſalui atq. incolumes præſeruati ſunt. Renatus, poſtquam tam infelicem ac funeſtum in hac poſtrema

Gallorum fuga & cædes.

ſtrema contra Ligures expeditione, belli exitum præter ſpem & voluntatem habuiſſet, magno cum ſuo dolore patriam cogitans, cum tota ſua claſſe Maſſiliam repetiit. Verùm, priuſquam ex Liguria diſcederet, Ludouicum Vallam, virum ſpectatæ fidei, & incredibilis fortitudinis, Sauonam, quę adhuc in Gallorum poteſtate atque fide perſiſtebat, cum valido præſidio legati nomine reliquit. Hac noua felicitate, & victoria elati Genuenſes, rati, omnium rerum difficultates eſſe ſuperatas, non aliter ac ſi in otioſa ciuitate, & pacata Repub. viuerent, variis ſimultatibus, & nouis diſſidiis mutuò decertabant, ſic, vt ipſi præcipuarum factionum Principes, ab iiſdem non abſtinerent. Quandoquidem Fulgoſius, cuius ambitioni & dominandi cupiditati nullus modus conſtitui poterat, vt ſe primùm à Gallicis moleſtiis liberatum animaduertit, huc omnes animi ſui cogitationes conuertit, vt quibuſcumque poſſet artibus vel modis, Adurnium Principatu deturbaret. Vigebat enim in ipſo Fulgoſio, vltra naturalem animi impotentiam, atque faſtum, tyrannica quædam animi natura, ita quidem, vt licet ſacris initiatus eſſet, parum tamen iis partibus & muneribus præditus eſſet, quæ illam perſonam, quam ipſe ſuſtinebat, cùm primis decerent, planè fratri ſuo Petro indole atque moribus par, qui conſimilibus ſimultatibus, atque inſolentia, ſæpius antea in illa ciuitate graſſatus fuerat. Proinde Fulgoſius, inuidia ardens, & honoris ſitiens, maximam vndique, ſub ſummâ ſilentij fide, manum, tam intra, quàm extra vrbem parare atque conquirere, quò ipſum Adurnium ex occaſione adoriretur. Non ignorabat Adurnius, iuratum ſuum, ac inueteratum hoſtem, omnia ſibi extrema moliri, & propterea, cùm principem locum teneret, eoque longè maiori auctoritate, & potentia ipſi antecelleret, eius conſilia anteuertere ſtatuit, & magno cum ſilentio curiam, in qua habitabat, valido præſidio ad omnem ingruentem impetum, & vim repellendam, communiuit. Porrò Fulgoſio, poſt adeptam victoriam, in ſuburbano vrbis loco remanenti, ſignificari iuſſit, ad conſeruandam publicam tranquillitatem, vrbiſque quietem, minimè ſibi conſultum videri, vt ipſe, cum tam magno armatorum numero in vrbem veniret: ſed potiùs ſeſe tantiſper in municipiis ſuis contineret, donec externus miles exautoratus, Liguſticum agrum exceſſiſſet. Fulgoſius, intellecta ducis ſententia, ac, quorſum tenderet, non obſcurè olfaciens, integrum ſibi viſum fuit, vt ad res ſuas cõmodiùs conſtituendum, ſuiſque conſiliis locum relinquendum, ibi aliquandiu ruſticaretur. Quapropter, ne aliqua de cauſa inſtituti ſui ratio perturbari poſſet, vnum familiarium ſuorum, ſibi in primis fidum & amicũ, ad Bartholomæum Auriam, duarum triremium Præfectum, miſit, qui ſuo nomine ipſum maiorẽ in modum rogaret, vt in præſenti ſua expeditione ſibi auxiliari vellet. Ac ne aliquo modo rem ſuam in aliquod diſcrimen adduceret, operæpretium ſe facturum exiſtimabat, ſi ipſemet Genuam clanculum veniret. Igitur conſcenſa ſcapha, quòd neutiquam eum latêret, ſe ab externo milite, ſuæque factionis ſtudioſis, auidè expectari, Genuam appulit, eodem ferè tempore, quo ipſe Auria cum ſex nauigiis, multis nobilibus cõcomitatus, venit, qui omnes vnicam ſuæ ſalutis ſpem in populi diſſenſionibus reponebant. Ad illorum inopinatum ingreſſum, non ſolùm tota ciuitas valdè commota, & attonita fuit, ſed etiam Adurnius Princeps ita animo fuit conſternatus, vt confeſtim, cùm periculi magnitudo nullam moram admitteret, Carolum fratrem ſuum cum aliquot ſubitariis copiis præmiſerit, quò aduerſariorum conatus, antequam omnes in continentem eſſent expoſiti, in ipſo littore opprimeret, vel, ſi hoc aſſequi nequiret, ibi ſiſteret, ac remoraretur. Inter Fulgoſios, & ipſum Auriam, alioſque earundem factionum ſocios, conuentum

Pauli Fulgoſij inexplebilis ambitio.

& pa-

& pactum fuit, vt, excitatis in vrbe turbis atque nouis tumultibus, reliqui cum summa festinatione ad palatium præoccupandum, quamprimùm, vbi expositi essent, properarent. Verùm, Carolus hostium numerum & multitudinem conspicatus, cùm se longè inferiorem sciret, nihil in fratris subsidium attentare audebat: Adurniusque, extrema sibi metuens, derelicta curia, & vrbe, in suburbanum secessit, vt ibi rerum exitum expectaret. Sfortiani enim milites, Genuæ, & in aliis pleriſquē suburbanis locis pro præsidiis dispositi, cùm viderent subinde in ipsa ciuitate magnas factiones foueri, easque, magnos & graues duces & auctores habere, magna prudentia neutrius partis studia secuti, sese in stationibus & domiciliis suis quietè & citra aliquam immutationem continebant, ita profectò, vt Fulgosij, de Principis fuga certiores facti, & militum exterorum animos subodorati, cùm iam omnia ex animi quodammodò sententia fluere viderentur, hoc vnum solicitè agerent, vt, abrogato Adurnio imperio, in eius locum aliquis suæ factionis studiosus sufficeretur. Et quia videbant, illam dignitatem non sine ignominiæ nota in ipsum Præsulem Fulgosium deriuari posse, quòd ipse scilicet sacris initiatus, longè aliam personam à ciuili administratione diuersam & remotam sustineret, visum fuit ex vtilitate & dignitate Fulgosiæ gentis, eiusque sociorum esse, Spinettam Fulgosium, Principem omnium suffragiis renuntiari, vt qui, præter animi voluntatisque propensionem & studia, etiam consanguinitatem afferret. Quocirca, malo vrbis locique genio factum fuit, vt fortuna, publicæ quieti semper aduersa, non diu in hac familia concordiam & quietem tulerit. Iisdem enim ferè diebus, Ludouicus Fulgosius, qui, deposito supremi magistratus honore, Sarazanæ, vt superiùs meminimus, in otio degebat, intellecta iterum vrbis rerumque omnium perturbatione; ac ægrè ferens, paucorum dominio & libidini in tanta ciuitate, quæ omnibus temporibus grauissimos viros tulerat, omnia permitti & subijci, in vrbem excitus, eo animo venit, vt illam quocumque posset modo, à tyrannico Antistitis iugo liberatam, in pristinam tranquillitatem, vel certè in meliorem & tolerabiliorē statum reponeret, & vendicaret. Ad cuius sanè aduentū, magna metamorphosis, & confusio in ipsa ciuitate orta fuit. Nam, vrbis membris, anatomica quadam imitatione, fœdè ab ipso corpore recisis & amputatis, bustum ipsum, conspectu horribile, atque turpe erat, nimirum, cùm, vltra turbas & fœdas vrbanas commotiones totius ciuitatis, adeoque ipsius Liguſtici nominis, hostis in arce Castelleti, tantarum contentionum auidus spectator relictus esset, qui non aliud iam omnium saniorum iudiciis expectare credebatur, nisi, vt de totius ciuitatis voluntate iterum postliminiò reuocaretur, potissimùm quòd satis iam omnibus constaret, Renatum Andegauium, nondum suam, quam in expeditione vltima Genuensi habuerat, classem exarmasse, vel militem exauctorasse, ita certè, vt extrema omnia vrbi, adeoque toti agro Liguſtico, non immeritò metuerentur. Verùm, Deorum omnium beneficio, connumaci vrbi plus felicitatis contigit, quàm sperabatur. Præsidiarij namque milites, arcis defensioni relicti, variis de causis illam ægrè defendi posse animaduertentes, de consensu ipsius Renati, & Ludouici Vallæ, primò, vt iam diximus, vrbis regimini admoti, & tunc arcis tutelæ cum summo imperio impositi, ipsum Ludouicum Fulgosium, virum non minùs fortem, & strenuum, quàm consilij grauitate & iudicij rectitudine in rebus arduis & perplexis egregium, arcis præfecturæ & defensioni præposuerunt. Hoc profectò effecit, vt Præsul Fulgosius, rebus suis diffisus, cùm se, non citra magnas difficultates, & inuidiam, nec minus vitæ suæ, suorumque periculum, tam multorum sententiis, & voluntatibus reluctari posse vide-

Spinetta Fulgosius, Princeps renuntiatus, & mox Ludouicus eiusdem familia.

videret, cùm iam non obscurè pleroſque ſuæ factionis in ipſum Ludouicum inclinare intelligeret, Spinettæ auctor fuit, vt, ad declinandam omnem inuidiam, conſtituendamque publicam quietem ſponte Magiſtratu ciuraret. Qui ſanè libenti animo, & nulla interpoſita mora, contra multorum expectationem eius conſiliis obſecutus eſt, & in huius locum ex vnanimi omnium conſenſu ac citra vllam ciuilem diſcordiam vel tumultum, nono Cal. Auguſt. prædictus Ludouicus Fulgoſius arcis Præſes, Princeps renuntiatus ſit. His rebus eo, quo diximus, modo, Genuæ conſtitutis, ea ferè tempeſtate Renatus Andegauius, relicto Sauonæ ſub Ludouici Vallæ præfectura valido præſidio, Maſſiliam cũ ſua claſſe profectus eſt. Genuenſes etiam, poſt tot tantoſque exantlatos labores, & difficultates, metu liberati, nonnihil reſpirarunt, ac tantiſper in otio & quiete vixerunt, donec Paulus Fulgoſius impotenti animo exæſtuans, & intolerabili ambitione flagrans, omnem ciuilem ſtatum miris diſſidiis & tumultibus conturbauit. Anno ſiquidem eius æui ſexageſimo ſecundo, cùm in ciuitate nullum ſupra ſe, vel ſaltem parem ferre poſſet, iterum cum ſociis atque confœderatis agere, omniaq. conſilia inire cœpit, quò Ludouicum ipſum, recèns ad Principatum de communi omnium conſenſione euectum, dignitate illa exueret: cumque multum auctoritate & opibus valeret, multos in ſuam ſententiam pertraxit, ita vt facile fuerit, Ludouicum, non aliter quàm fide publica nixum, per dolum & clandeſtinas artes inuadere, & de gradu deturbare, prout, cùm plures haberet ſui nefarij conſilij ſocios & adminiſtros, quorum miniſterio graſſabatur, breui pòſt effecit. Itaque fatali quadam vi ſuprema Reipub. dignitas in ipſum Fulgoſium Antiſtitem pridie Idus Maij collata, qui dulcedinem dominatus expertus, omnia ſacra profanis commiſcuit, ac nihil in vrbe erat, in quo non ſibi ius vendicare poſſe arbitraretur. Tandem permittentibus Diis, concitata plebs nihilo ſecius à ſua inconſtantia diſcedens, ipſum de ſupremo illo dignitatis faſtigio ea leuitate diſiecit, qua illum ad hoc inconſultè prouexerat. Eò namque ciuilibus bellis deuentum erat, vt publica adminiſtratio & omnium ordinum dignitates, in plebis ſolius arbitrio eſſent, atque conſiſterent. Proinde abrogato infra vnius menſis ſpatium Fulgoſio, quò plebs ipſa democratiam intelligere, & exercere velle crederetur, néue in poſterum ciuitas, propter nobilium diuerſas factiones & ſtudia, in vlteriora diſcrimina, vt ipſi rebantur, delaberetur, ex tota plebeia multitudine quatuor oppidani opifices, nempè Simon Cantalopus, Chriſtophorus Vagnus, Dominicus Trabucus, & Conradus Bozomus, cum ſummæ Præfecturæ titulo rebus præpoſiti fuerunt; quorum regimen ne vacillaret, vel in tranſuerſum raperetur, omnium artium mechanicarum ſupremos Decuriones ſubſtitui placuit, quorum conſiliis, ſi quid perplexius & intricatius occurreret, ipſi plebeij præfecti vterentur. Sed hæc plebeia auctoritas poſt exiguum temporis ſpatiũ ita concidit, vt ad priſtinũ ſtatum & receptum inſtitutũ rediretur. Nam Ludouicus Fulgoſius magna cum plebis inconſtantia, aliorumq. ordinum conniuentia, vel ſtupore potiùs, tertiùm Dux creatus eſt. Nec ſanè in tam multis antiquorum ſcriptorum Annalibus vllum tempus extitiſſe deprehendi poteſt, quo tanta varietate & inconſtantia paſſim in vna eademque vrbe ſubinde lapſum & certatum fuerit; quandoquidem, vt hîc multarum rerum mutationes ſileam, & ſolùm Senatorium ordinem referam, huius Ludouici adminiſtratio ſemeſtris tantùm fuit. Poſtquam enim ſub medium anni eiuſdem æui ſexageſimi ſecundi ſupremum Magiſtratum iniuerat, ſtatim ſub initium ſexageſimi tertij ordine pulſus fuit: qua quidem tempeſtate cùm Galli, rege Carolo ſeptimo humanis

Renatus Andegauius rèdit Maſſiliã.

1462.

Pauli Fulgoſij ambitio, & ad Principatũ promotio.

rebus ſubtracto, & Ludouico XI. in eius locũ hæreditario iure ſubrogato, anim. aduerterent, nullum ſe alium Sauouenſis præſidij fructum, quàm aſſiduas moleſtias & grauiſſimos ſumptus reportare, Sauonam, quam ad eam vſque diem in poteſtate habebant, Franciſco Sfortiæ Mediolanenſium Duci donare conſtituerunt. Intelligebant ſiquidem non obſcurè, ſe, multis de cauſis, Gallici nominis dignitatẽ difficulter in ipſa Liguria tueri ac propugnare poſſe, præſertim cùm nouis ſeditionibus atque factionibus Reip. ſtatus adeò eſſet implicatus & inuolutus, vt in officio ciuiũ animi nulla æquitate vel legibus retineri poſſent. Quare proceribus Galliæ expedire ad præſens videbatur, multò ſatius atque vtilius ſuis regibus fore, ſi Sfortiæ armis atque opibus omnium Italiæ Principum facilè primario, Liguriam obtinendam permitteret, non ignorantes, hoc ipſum, Sfortiam in primis expetere, & ordinem patricium idem ſummoperè auere; inter quos, Ludouicus Fulgoſius, nuper Princeps, maximè Sfortiani nominis ſtudioſus, deprehendebatur. Itaque de ipſius regis Ludouici voluntate, omnia iura, quæ regibus Gallorum in Liguria competebant, in Sfortiam tranſlata. Rex enim Ludouicus nullam ſibi in Italia expeditionem temerè ſuſcipiendam eſſe ſtatuit, licet haberet magnos auctores, qui, multis demonſtratis conſiliis, & rationibus, ipſum ad hoc agendum ſummoperè impellerent & concitarent, inter quos præcipuus fermè erat Robertus Seuerinus, ex veteri ſancti Seuerini familia oriundus. Hic enim, occiſo Galeacio Mediolanenſium Duce à Lamponiano, ſicuti poſtea enarrabitur, cùm Inſubriæ ſtatus eius morte valde eſſet ambiguus & intricatus, relicto filio admodum adhuc puero, in Galliam ad regem contenderat, vt ab eo rerum ſuarum ſtatus pacificationem impetraret. Erat quippe Seuerina familia affinitate Sfortianæ coniuncta, adeò vt tumultuantibus inter ſe Proceribus, ipſe ea de cauſa domo exactus eſſet, & à rege ſubſidium implorare cogeretur. Rex, & ſi per talem occaſionem non ſemel ab ipſo Sanſeuerino ad Italiam bello laceſſendam ſolicitaretur, tamen cùm ſuapte natura eſſet pacis amans, & facilè ab aliorũ Principum iniuriis abſtineret, nunquam adduci potuit, vt, quauis etiam grauiſſima de cauſa ad aliquod Italiæ mouendum bellum incitaretur, dicens, ſe iam longo vſu compertum habere, Italiam quidem Gallicis armis ſubigi atque edomari poſſe, retineri autem & conſeruari, in Gallorum poteſtate minimè eſſe. In qua etiam ſententia, Rodolphum Cæſarem, Auſtriacæ familiæ Principem atque conditorem, multi hiſtorici fuiſſe prodiderunt. Hic enim, quamquam eſſet Princeps ingenio ſagaci, & maximè militari, multaque egregia veri Principis facinora per vniuerſam ferè Europam, præſertim verò per totam Germaniam, edidiſſet, (nam in quatuordecim conflictibus & hoſtilibus congreſſibus ita ſemper victor euaſerat, vt illi non immeritò cognomen Inuicti attributũ ſit) nunquam tamen adduci potuit, vt in Italiam profectionem ſuſcipere, vel arma expedire voluerit, adeò vt coronam Imperialem, quæ de veteri more Romæ ab ipſo Pont. Cæſaribus imponi conſueuit, Cæſar deſignatus, ea de cauſa recipere noluerit. Quippè, vt erat natura comis, & ita facetus, vt omnes familiares ſuos ſermones mitis candidiſſimiſque ſalibus condiret, quotieſcumque Italiæ in familiarium ſuorum congreſſibus mentio fiebat, & contra eam ſubinde à ſuis concitaretur, ſolebat apologum Æſopicum de vulpecula ægrum leonem inuiſere detrectante, Horatianis verſibus eleganter & graphicè deſcriptũ inſtillare. Aiebat enim, maiorum ſuorum in Italiam expeditiones, initiò quidem fuiſſe lætas & proſperas; finem tamen, variis acceptis cladibus, fuiſſe plerumque funeſtum & calamitoſum: itaque ſe non immeritò ab Italico bello deterreri. Vt verò ad inſtitutum reuertar, Sfortia, in-

tia, intellecto Gallici regis animo & voluntate, cum ſumma gratiarum actione illam exoſculatus eſt, & deinceps perpetuum illi ſtudium atq. fidei conſtantiam, iure iurando interpoſito, præſtiturum pollicitus. Ad Liguriam tamen in tanta animorum diſtractione aſſequendam, nec nō in tam diuerſis ciuium ſtudiis obedientiam & fidum obſequium obtinendum, multa illi adhuc obſtabant. Quapropter ipſe ſumma prudentia atque cautela opus eſſe videns, factionum Principes omnibus artibus ad nouam diſſenſionem deuocare ſtudebat, qua certè in re egregiam operam ipſa nobilitas præſtabat, cùm omnem ſuam ſalutem ac fortunarum ſuarum omnium conſeruationem in ſola factioſorum Principum diſcordia conſiſtere crederet. Sfortia itaque, per crebros internuntios Paulum Fulgoſium, recèns Magiſtratu abdicatum, ſolicitabat, vt Ludouicū Fulgoſium, tertiùm Ducem, principatu deturbaret. arbitrabatur enim, Paulum id enixiùs effecturum, quo bonæ ſpei plenus, ſe priſtinam dignitatem recuperaturum exiſtimaret. ita Sfortia ſolicitatis multorū ad diuerſa ſtudia animis, ſtatuebat, populū ipſum ambigui & varij dominatus perteſum, in tanta omnium trepidatione ſeſe illi deditum. Fulgoſius, conſueta imperandi cupiditate accenſus, eam occaſionem nequaquam neglexit. Verùm, per clientes ſuos ac ſocios, tam nobiles, quàm populares, effecit, vt, Ludouico iterū Ducali honore ſpoliato, ipſemet quartùm in eius locum ſufficeretur, ſperans, ſe diuturnitatem Imperij, auctoritate Pontificia ſubnixum, deinceps conſecuturum; & propterea in nouo ſuo ſtatu, adiecto diplomate Pontificio, confirmari voluit, ſicuti ex Pij ſecundi Pont. epiſtola, ad eum conſcripta, liquidò apparet. cuius quidem exemplar hîc ſubiicere haud equidem grauatus ſum. 1463.

PIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI.

Pij Pont. epiſtola ad Paulū Fulgoſium Archiepiſ. Genuenſ.

VENERABILI fratri Paulo Archiepiſcopo & Duci Genuæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ducatum patriæ tuæ ex libero ciuium decreto te aſſecutum ſcribis, eumque per noſtram benedictionem fraternitati tuæ flagitas confirmari. Admirati ſumus conſilium tuum, qui eius ciuitatis temporale regimen acceperis, quæ ſuper omnes Italos nouitate gaudens, ſemper nutat, ſemper in motu eſt, nec vllum diu rectorem ducémue patitur; & tu anno ſuperiore, quanta ſit tuorum ciuium conſtantia, in te ipſo didiciſti, qui cùm ab eis ad hunc ipſum Principatum fuiſſes aſſumptus, non tam citò magiſtratus iniuiſti, quàm deponere coactus fuiſti. Nobis quidem eodem ferè tempore & aſſumptio tua, & depoſitio nuntiata fuit. quid nunc futurum ſit, ignoramus. Huc accedit rei nouitas: nam etſi poteſt idem homo & Ducis, & Archiepiſcopi perſonam gerere, ſanguinis modò abſit effuſio, neſcimus tamen, an Archiepiſcopus Genuēſis ante te alius Ducatum inierit, maximam eſſe cauſam oportet, quæ hanc nouitatem induxerit: forſitan experti Genuenſ. iniuſta eſſe regimina ſecularia, atque inde tot mutationes oriri putantes, ad te confugerunt, & faſtidio quodam ſecularis imperij experiri aliquandò ſacerdotale decreuerunt, ſi forſitan iuſtiùs ac mitiùs gubernentur. Magna eſt tibi bene agendi neceſſitas impoſita: niſi vim prohibueris, niſi paci & otio conſulueris, modum prauis cupidinibus impoſueris, niſi te ipſum, & tuos ſtipatores, in honeſtatis frena redegeris; non ſtabit poteſtas tua, breui dominaberis, citò regnum amittes, eiicieris non ſine tuo, & Sacerdotalis eminentiæ magno dedecore; ſi tamen eiiciaris, & non peiora, tibi accidant, vt ſunt ante oculos exempla domeſtica: vide quid agas. Non enim eadem eſt Sacerdota-

lis & imperij norma, paternam & omni clementia plenam esse Pontificalem administrationem oportet, non tyrannicam. Multa in sæculari Principe ferunt homines, quæ abhorrent in Ecclesiastico. quæ in laico pusilla & leuia æstimantur delicta, in clerico maxima & grauissima iudicantur. Sacerdotes, quorum vita, veluti speculum inferioribus est, non solùm â malis operibus abstinere, sed omnia declinare cõuenit, quæ quoquomodo speciem mali præ se ferunt. Vide quem gradum ascenderis. Si potis es piè ac iustè imperare, ac non subditos solùm, sed te ipsum coërcere, si vales virtute irrumpere iniquitatem, si pro communi vtilitate quærenda, non pro tua libidine explenda Ducatum accepisti, si ad tuendam religionem Christianam aduersus impios Turcas animum geris, & in eam rem corpus tuum deuouere proponis, & iniuriam proximi non quæris; confidentes ritè & secundum leges tuæ ciuitatis Principatum hũc ad te delatum esse, & quòd, vt polliceris, vtiliter populo tuo præeris, illum tibi, & tuis ciuibus, & vniuersæ Reip. Christianæ in nomine sanctæ Trinitatis benedicimus. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, pridie Cal. Februarias M. CCCC. LXIII. Pontificatus nostri anno quinto.

LIBER XIIII.

1464. SFORTIA, in veteri suo consilio & sententia persistens, initiò subsecuti anni, scilicet, eiusdem æui quarti ac sexagesimi, Sauonam, illiusque arcem adeptus, Genuensibus multis magnisque dissensionibus implicatis, breui pòst, opera potissimùm Marchionis Carretini, & Lamberti Grimaldi, Monœcum possidẽtis, Albingaunum, & mox totius oræ maritimæ dominium assecutus est: quod sanè ob Fulgosiorum intolerabilem insolentiam, plerisque ciuibus, præsertim patriciis, neutiquam omninò displicuit. Quippè Fulgosius Antistes, principem locum in vrbe consecutus, ac se in eo quammaximè stabilitum existimans, sensim variis exemplis tyrannicum animum declarauit; ac ea de causa insidias veritus, Obiectum Fliscum, suæ familię tunc temporis facilè principem, magnisque clientelis ac municipiis florentem, sibi coniunxit: cuius amicitia auctus, longè intemperantiùs ac immodestiùs quàm anteà, passim vbique grassabatur, eousque, me herclè, vt effractis sensim omnibus pudoris atque honestatis repagulis, vniuersa pro suo arbitrio & intolerabili quadam libidine moderaretur, adeò vt, neglectis honestis disciplinis, atque omni legum reuerentia è medio sublata, bonisque suppressis, vel præteritis, solis scelestis, & seditiosis ad honores capessendos locus & aditus relinqueretur. Et, vt paucis verbis ciuitatis statum describam, pro pudore, pro abstinentia, pro virtute, audacia, largitio, ambitio, auaritia & libido vigebant: tantumque vnicuiq. licebat, quantùm armis & viribus pollebat. Bonis igitur moribus exulantibus, omnia summis ærumnis ac miseriis replebantur, & non pauci ciues, relicta patria, vltrò sibi exilium & secessum delegerunt: eoque Respub. iam deuenerat, vt pretium portionum, & Magistratus Georgiani loca, non vltra viginti tres, aut quatuor libras ad summum extenderentur, vel quotannis constituerent. Tantis igitur calamitatibus & diutinis ærumnis per integrum decennium districta Rep., nemo in ea erat tam insani iudicij, tamque perditi consilij, quin vtriusque factionis studia iam vehemẽter pertæsus, Sfortiæ imperio subijci auidè non exoptaret. Is quoque ciuium animis penitiùs explo-

exploratis, totiùs Ligusticæ oræ dominium eo animo recèns acceperat, vt ad primam quamque potiundæ Genuæ ostensam occasionem, illam non omitteret. Quocirca, per Georgium Annonem, suum legatum, arcem à Paulo Fulgosio, qui etiam illam in sua potestate retinebat, sibi dedi, variis rationibus additis, postulauit; existimans, se, illa impetrata, cetera quam facillimè confecturum. Et quò illum ad hoc faciliùs inflecteret, atque in suas partes deduceret, multis & amplis pollicitationibus illius animum non semel solicitauit; simulq́ue obiectum Fliscum, Spinettam Fulgosium, & Prosperum Adurnium ad se accersiuit, & multis sermonibus benignè atq. amanter cum eis habitis, operæpretium esse duxit; tales viros Reip. primarios, sibi quibuscumq. artibus & modis deuincire atq. coniungere, prout facilè solita sua benignitate & comitate assecutus est. Quò etiã Adurnium sibi arctiùs obligaret; Ouadum oppidum ei dono dedit: sic humanissimus simul & liberalissimus Princeps optimates ciuitatis sibi potiùs deuinciẽdos existimabat, quàm dolo & fraudibus in vanam & incertam spem erigere. Fulgosius tamen, nullis bonis artibus vel humanitate Principis vlla adduci potuit, vt in eius partes veniret, arcemq́ue illi traderet. Sfortia igitur, illius pertinaciam ægerrimè ferens, horũ procerum potissimùm consilio fretus, aperto Marte cum illo agendum statuit. Proinde præmisso qui illi suo nomine extremã denunciaret, nisi arcis deditionem citra vlteriorem moram faceret: illoq́. in pristina sentẽtia remanente, Gasparũ Vimercatũ, gratia & auctoritate apud se florentẽ, quòd, vltra spectatam eius fidem, summamq́. industriã, ipsius opera Mediolanensis Principatus pacificam possessionẽ assecutus erat, cum acri & valida manu in Pociferã vallem descendere iussit: isq́. in suburbiis Cornelianis aliquãdiu subsistẽs, reliquas copias ex Sauonẽsi agro præstolabatur; inter quas erant nõnulli Genuenses ex præcipua nobilitate, nimirũ inter alios, Hieronymus Spinula, & Paulus Auria, qui militares ordines ducebant. His apparatibus Fulgosius deterritus, fidemq́. indigenarũ sibi vehementer suspectam habens, vbi se ab Obiecto, cuius fidei antea plurimũ semper tribuerat, desertum, ac omnem maritimæ oræ tractum defecisse animaduertit, temporum conditioni cedere constituit, sperans, in posterum non defuturas sibi occasiones, quibus amissum Principatum recuperaret. Pandulpho igitur fratri, & Bartholomææ, defuncti Petri Fulgosij viduæ, mulieri, vt excelso & virili animo, sic etiam summa virtute præstanti, arcis custodia cum quingentorum militum præsidio demandata, occupatisq́ue quatuor nauibus ad priuatos clues pertinentibus, ex vrbe, eo quidem consilio, discedit, vt per opportunitatem, Genuam, atque reliquam Ligusticæ oræ ditionem armis infestaret, hoc pacto se bellum aliquandiu extrahere posse arbitratus. Ne curam tamen Reipub. penitus abiecisse videretur, ad vrbis custodiam & tutelam Ioannem Galeacium Fulgosium, fide atque viribus eorum qui in arce erant, subnixum, reliquit. Ceterùm, etsi omnes Sfortianæ copiæ iam in vnum conuenerant; nihilominus tamen Vimercatus, qui iam longo vsu calliditatem bellicam non ignorabat, veritus, ne, propter occultos locorum istorum recessus & latebras, per insidias circumuehiretur, diu cunctabundus, vrbis obsidionem differebat, eò magis, quòd in non vulgarem suspicionem veniisset, illam non citra fraudem & dolum à Fulgosio derelinqui. Interea Obiectus Fliscus, qui tanta diligentia ac prosperitate cum suis clientibus & sociis rem gesserat, vbi portam, D. Stephano sacram, orientem Solem spectantem, occupasset; Vimercatum, vti pergeret, per crebros internuntios mirum in modum hortabatur. Ipse tamen, huius suasu atque instinctu, nonnihil progressus, non audebat ciuitatem ex aduersa parte, scilicet Occidẽti expositam

inuadere, quòd vehementer ſuſpicaretur, hanc vrbis partem, ruſticorum, ex circumuicinis vallibus, in ciuitatem illapſorum, manu eſſe firmatam, adeò vt operæpretium duceret, ſeſe, ſuperatis aduerſis collibus, cum Obiecti copiis coniungere, à quo quidem in Cariniano, qui collis intra vrbem eſt, auidè expectabatur, eo ordine, vt Donatum Inſubrem, virum impigrum, & re bellica præſtantem, cum aliquot cohortibus, & ſubſidiariis alis, in alteram ciuitatis partem relinqueret, vt ibi aditum, & irruptionem pertentaret. Donatus, in tanta omnium oppidanorum trepidatione, parum obſtaculi & impedimenti reperit, ac pari facilitate, qua D. Thomæ porta occupata, paulò antè fuerat, decimoſexto Cal. Maij, aliam, vulgò Campi portam, in ſuam poteſtatem redegit; qua potiti, maiori cum commoditate, & longè minori cum periculo, pedem proferre potuerũt, relictiſque ad vtriuſq. portæ cuſtodiam aliquot præſidiariis, ipſi cum reliquis copiis, quæ maiori ex parte ad Carinianum collem ſubſtiterant, inde rectà verſus palatium publicum, à Ioanne Galeatio derelictum, quamprimùm contenderunt: magniſque vociferationibus, Franciſci Sfortiæ ducis, ac libertatis nomen, ſubinde ingeminantes, cũ ingenti plauſu à promiſcua turba ſunt excepti, & hoc modo occupata tota ciuitate, votiſque compotes facti, confeſtim curiam ipſam, atq. aliquot alia fana, & loca ſibi opportuna, ad maiorem tum vrbis, tum ſui ſecuritatem, præſidiis firmarunt. Reſtabat ſola arx, quæ, quòd multis quotidiè effugium præberet, expugnari neceſſariò debebat. In eam etenim, præter externũ militem, multi aduerſarum factionum ſtudioſi, ſeſe, tanquam ad tutum aſylum, receperant, ea ſpe, vt ab vrbana & plebeia rabie liberati, ibi extra periculum, & telorum (quod aiunt) iactum, eſſe poſſent. Verùm, Sfortianis ciuitate potitis, facilè deprehendere licuit, quàm leuibus conſiliis populus ſæpenumerò nitatur, & quàm magna volubilitate huc illuc temporis momento impellatur. Tam magna nimirum cum frequentia promiſcua plebs in curiam irrepſit, noui Præſidis conſalutandi gratia, vt ſe inuicem quaſi opprimerent. Qui verò propter multitudinem impediebantur, fauſtis congratulationibus, & manuum geſtuumque applauſu, nõ obſcura propenſiſſimæ voluntatis atque effuſi gaudij argumenta dabant: nec his contenti, ipſum humeris ſuccollantes, Pontificum Romanorum inſtar, ſede curuli in atrium Palatinum detulêre; ibique de communi omnium conſenſu, ſollemni de more, adhibitis ſcilicet veteris inſtituti cærimoniis, illi ſceptrum, nomine Reipub., tanquam Franciſci Sfortiæ Mediolanenſium principis vicario, tradidêre. His, eo, quo diximus, modo peractis, quia non videbatur integrum, neque carere periculo, communem patriæ hoſtem in conſpectu habere, Vimercatus, magna cum conſilij grauitate, adhortantibus pleriſque omnibus, & offerente ſe vrbana multitudine, ſerias de obſidenda expugnandaque arce cogitationes adiecit; præſertim quòd totius ciuitatis ſalus atque tranquillitas eo in cardine conjecta eſſet, vt ſumma diligentia, cùm res nullam moram admitteret, opus eſſet. Verebantur ſiquidem, ne Fulgoſij nomine, excitatis nouis turbis, arcis expugnatio, vrbi tam neceſſaria, impediretur. Satis enim conſtabat, eius defenſores ſubinde in officio largis pollicitationibus à Fulgoſio, eiuſque factionis ſtudioſis, confirmari, ita vt ea ſpe ſubnixi, tantiſper deditionem protrahendam omni contentione ducerent, donec nouis præſidiis augerentur. Quocirca Vimercatus, vt hæc illorum conſilia quamcitiſſimè anteuerteret, nihil habuit antiquius, quàm omnibus viribus atque conſiliis anniti, vt Bartholomæam, cuius ſuperius meminimus, Nouio, atque Votagio oppidis, quæ in ſua poteſtate habebat, quamprimùm ſpoliaret; arbitratus, ſi illa iis arcibus multaretur, defenſores Caſtelleti aliquan-

Genua ſub Franciſci Sfortiæ Mediolanenſ. Principis dominatu atq; imperio.

aliquantulò remiſſius deinceps acturos. Cuius ſanè ſui conſilij fructum retulit vberrimum. Cùm enim impotens, & imbecillis feminæ animus, tantis obuerſantibus periculis, mirum in modum deterreretur; facilè accidit, vt ipſa, inops conſilij, ac variis ſententiis diſtracta, priùs metu, quàm viribus expugnaretur. Ficta ſiquidem conſilia, pro veris ducens, nimiaque præſidij cunctatione ad deſperationem quodammodò conuerſa, clàm cum ipſis Sfortianis de caſtri deditione paciſci cœpit, ac tandem quadrageſimo die, ex quo oppugnari cœperat, ea conditione inter vtraſque partes tranſactum eſt, vt Bartholomææ relictis oppidis, & quatuordecim aureorum millibus, quos in vſus bellicos ſeſe abſumpſiſſe aſſeuerabat, in parata pecunia traditis, ipſa deinceps pro ſocia & amica Liguſtici nominis, & Inſubriæ Principis haberetur. Qua tranſactione facta, actutum, nocte media, inſciis Fulgoſiis, aliiſque Gallici nominis centurionibus, Sfortianum præſidium Vimercatus in arcem immittere non dubitauit; eoque fidentius, quòd ſciret, Fulgoſium militem, non modò numero ac viribus longè inferiorem, ſed etiam à præteritorum bellorum, præſertim verò ciuilium, vulneribus, ægrè reſpirantem, ſolicitè atque anxiè hoc vnum agere, vt nouum adſumptum Principem in Reipub. imperio confirmarent. In cuius poſtmodum rei gratiam, habitis de more comitiis centuriatis, decretum fuit, vt Mediolanũ, ad ipſum Franciſcum Sfortiam Principem honorifica Reipub. nomine legatio haberetur. Præterea, vt deinceps pro veteri ac recepto ciuitatis vſu, in muneribus publicis obeundis, æquabilitate & iſonomia vterentur. Placuit igitur, vt ex præcipua nobilitate viginti quatuor, auctoritate, ac rerum gerendarum vſu celebres, cum ducentis & amplius ciuibus, ex omnibus ordinibus delectis, ad Sfortiam Mediolanum mitterentur. Ipſe, de tam præclara, & honorifica, ac planè inuſitata legatione præmonitus, vbi Mediolano appropinquaſſent, ſuos liberos, ac Senatum, vnà cum frequenti procerum, & illuſtrium virorum caterua, illis obuiam prodire iuſſit, vt eò honorificentiùs exciperentur. Res erat, me herclè, ſpectatu digna, intueri ciuium Genuenſium togatorum grauitatem, & Inſubrium apparatum & ſplendorem; quorum maior pars, veſtibus, multo auro atque argento intertextis, enitebant, & quiſque illorum, Ioanne Galeacio Sfortiæ primogenito, cum eo qui inter ipſos, ætatis gradu ceteris collegis antecellebat, præcedente, vnum ex legatis ſibi à latere aſſumpſit, atque ita cum omnium ordinum congratulatione, & effuſæ plebis applauſu, fauſtiſq; acclamationibus, vrbem ingreſſi ſunt; ibiq. in palatio Franciſci Carmagnolę Comitis magnificentiſſimè excepti, ac triduò ſummis honoribus, omniq. munificentiæ atq. officij genere cohoneſtati. Quarto die conueniendi Principis, exponendæque legationis gratia, in Ducale prætorium admiſſi atq. introducti ſunt, vbi duo theatra præ ceteris, ſublimitate, atq. aulæorum & ſericorum ornatu conſpicua, ad excipiendã tam magnificam & ſplendidam legationem, erecta erant; in quorum altero, editiori ſcilicet, Princeps vnà cum coniuge, & liberis conſiſtebat, & paruo loci interuallo, Magiſtratus ipſe Mediolanenſis conſidebat; alter verò, procerum, & præcipuorum Palatinorum conſeſſui deſignatus erat: in reliquis atrij partibus, magna nobilium, ac præſtantium virorum frequentia, agminatim conſpiciebatur, ita vt inuicem protruderẽt, & vix loci amplitudo tantam auguſtam multitudinem caperet. Oratores itaque intromiſſi, cùm debita reuerentia Principem, alioſq. ordines de more ſalutaſſent, ab ipſo Principe, planeque ab vniuerſa Procerum corona, ſingulari quodam animi ſtudio, & voluntatis propenſione, excepti ſunt; exiguaque interpoſita mora, Baptiſta Guanus, clari nominis iuriſconſultus, ac in foro iudiciali verſatiſſi-

Caſtelleti arx à Sfortianis deditione occupata.

Splendidiſſ. Genuenſ legatio miſſa ad Franciſcũ Sfortiam.

mus, cui nomine totius Reipub. coram Principe verba faciendi onus incumbebat, veniam silentiumque præfatus, in hanc ferè sententiam orationem habuit.

Genuensium legatorum, oratio coram Principe Mediolan.

QVANTOPERE. Respub. nostra, magnanime atque laudatissime Princeps, hodierna die sibi meritò gratulari debeat, quòd post multorum externorũ bellorum vulnera, quibus miserè ac periculosè cõfossa, ac post grauissimas & diutinas ciuiles tẽpestates & procellas, quibus hactenus incerto cursu, nullo bono fidoq. nauclero ad clauum & gubernacula Reip. sedente, fluctuauit, tandem, Deorum omnium beneficio, nobis datus & designatus sis, ad cuius gremium, ceu tutissimum asylum, & saluberrimum portum, ipsa Respub. fessa & languida, confugeret & conquiesceret, nullis verbis, pro rei dignitate, exprimere possumus. Nam, quis est, rogo, non solùm, in vniuersa Italia dico, verùm in omni Europa Princeps, (absit adulationis suspicio) cuius virtutes & laudes, si ad trutinam & amussim deuocentur, iure cum tuis comparare liceat? Non loquor hîc ad gratiam, neque ex verborum purpurisso & orationis lenocinio, tuum patrocinium Reipub. nostræ quærimus. Satis est omnibus constare, splendorem nominis tui, egregiis factis, & imperij moderatione ita omnium oculis affulgêre, vt nemini dubium sit, quin, si veræ clementiæ, moderationis & magnanimitatis petatur imitamentum, non aliunde, quàm ab heroico tuo animo, quotidianisque egregiis tuis factis, mutuari queat, adeò sanè, vt felices illæ prouinciæ omnium saniorum iudicio existimari meritò possint, & debeant, quarum administratio & regimen à tuis sanis consiliis & iudicij rectitudine dependet, & petitur. Quarũ certè in numerũ, cùm Respub. nostra, post varias calamitates & diuersos exantlatos labores, fatali quadã, vti puto, vi, hoc tempore deuenerit, tãtum abest, vt hoc nomine tibi inuideamus, vt etiã iustissimis de causis gratias agamus, ac nobis nõ mediocriter congratulemur, quibus, post tot dissensiones, ac simultates, &, vt verũ fateamur, post tam magnũ rerum omnium naufragium, tabulæ relictę fuerint, quibus ad te, ceu optatissimum portum, confugeremus. Nec est tamẽ, magnanime Princeps, vt rerum nostrarum statum ex præsenti rerum conditione, verùm potius ex retroacti tẽporis Reip. maiestate & fortuna metiaris; præsertim cùm, neminẽ, vel mediocriter tãtùm in historia, vel in cõmuni rerum cognitione versatum, lateat, Rempnostram & quàm diutissimè stetisse, &, quod maximum est, rerum omnium affluentia & vbertate, quàm longissimo tempore floruisse, ita profectò, vt nisi in nostra ciuitate factionum Principibus inter cetera mala, etiam turbãdæ Reipub., distractione quadam animorum, relicta fuisset occasio, qua solum Reipublicæ perturbatores didicerant, ciuitatem nostram populumque, alioquin inuictum, frangi & debilitari posse, sicut apes fumo facto dissipantur, quæ alioquin alueolis exturbari nequeunt; proculdubiò res nostra longè alia hac tempestate conditione esset: si, inquam, Primates, aliique vrbis Proceres, intra metas legibus circumdatas, coërceri harum reuerentia potuissent; ceteri, me herculè, ciues, concinnè geometrica proportione per certos ordines inter se diuisi, & harmonia quadam inter se copulati & coagmentati, nullis domi seditiosis motibus, nullo foris impetu violentiæ laborassent. Quamdiu enim in Repub. nostra valuit Magistratus authoritas, & bonæ rectæque disciplinæ ac mores floruerunt, viguit citra vllam controuersiam ciuitas nostra opibus, viribus, admiratione sapientiæ & virtutis, iudiciis, aliisque veris & solidis Reipub. ornamentis. sed postquàm ciuilis nostra & domestica disciplina paucorum libidini cessit, supremorũ ordinum reuerẽtia labefactata est, & vnà cum omnibus vitiis & morum corruptelis summa licentia & peccandi impunitas in ciuitatem nostram sensim irrepserunt, adeò vt

inde,

inde,ceu ex perpetua quadam vitiorum ſcaturigine,feralia præcipuarum familiarum diſſidia emerſerint, & odiis implacabilibus grauiſſimas inimicitias exercuerint,eo medius fidius ſucceſſu, vt auita noſtra gloria tantis victoriis, & de tam magnis capitalibuſque Reipub. noſtræ hoſtibus,reportatis triumphis, nõ ſolùm obſcurata ſit, ſed, quod magis eſt (horreſco referens) maiori ex parte præſenti rerum noſtrarum conditione penitus concidiſſe & quaſi extincta eſſe videatur. Quis enim ex omni huius auguſtiſſimi cœtus conſeſſu non valdè commoueatur & indoleat, ſi me, de Reipub. noſtræ ſtatu, & repentina fatali ipſius conuerſione verba facientem, attentiùs auſcultauerit & audiuerit? Quis eſt, dico, qui rerum humanarum fragilitatem,& lubricum fortunæ curſum, ſi penitiùs res noſtras introſpexerit, non facilè deprehenderit? Quæ certè Reipub. noſtræ fortuna atq. immutatio,ab omnibus ſani conſilij eò fortiùs & moderatiùs ferenda eſſet, quò remotiores ab omni culpa abeſſemus: ſed cùm magis propriis conſiliis atque variis deliberationibus hæc metamorphoſis procurata ſit, nullos alios, quàm noſmetipſos, quos incuſemus,habemus. Quare cùm omnis noſtra miſeria ex propriis noſtris erroribus, & domeſticis diſſenſionibus (quod quidem confiteri & agnoſcere graue ac moleſtum eſt)fluxerit,iuſta Deorum omnium ira in nos concitata,has à nobis pœnas exigit,vt,veteri Liguſtici nominis & imperij auctoritate abrogata,ad nouos & exteros Principes confugere, ſumma rerum neceſſitas nos adigat atque compellat,de tua clementia,moderatiſſime atque optime Princeps, eò cum maiori fiducia omnia moderata, atque Reipub. noſtræ, ſi qua eſt,fauſta & ſalutaria ſperantes, quò præteritis temporibus clariora tuæ benignitatis & veræ heroicæ naturæ in omnibus tuis actionibus edideris argumenta. Nam, cùm ego, nomine Reipub. noſtræ, apud Mediolanenſem Principem, & potiſſimùm Franciſcum Sfortiã,orationem habeam, quis eſt,quæſo,qui ad ſuauiſſimam tanti Principis nominis harmoniam, licet alioquin attonitus, & ſtupidus, tametſi, dico,aduerſarum rerum procellis multùm proiectus atque demiſſus, non ſeſe erigat & attollat? Quandoquidem, cùm in viro Principe nihil excelſius, nihilq. præclarius & antiquius inueniri poſſit, vel eſſe debeat, quàm humanarum rerum conditionem & viciſſitudinem quotidianis exemplis ſeſe in oculos ingerentem, ſubinde perpendere atque conſiderare: magnam certè laudem omnium iudicio mereris, qui humanitatis memor, nobis, ceu ex alta ſpecula, facem tuæ clementiæ ac benignitatis oſtendere non ſis grauatus. Porrò cùm omnis ſocietas humana, humanitate quadam & officiis contineatur; quid eſt, quæſo, maiori laude dignius, quàm de humano genere ita mereri, vt ob benefacta & pietatis exempla, laudem ſibi quis apud homines, & apud Deos gratiam immortalem quærat atq. vendicet? Si igitur humanis miſeriis commoueri, veri hominis ſit, quantò magis decet Principem, in ſublimi rerum faſtigio poſitum, tranſuerſorum caſibus ingemiſcere atque indolere? Proinde cùm te, inter ceteras eximias, & veri heroici animi, atque indolis proprias virtutes, quibus magna cum laude & gloria emines,rara quadam & ſingulari humanitate ac manſuetudine præditum eſſe iamdudum audiuerimus & cognoſcamus,in hanc ſpem,imò planè fiduciam, adducimur omnes, vt nos, Remque publicam noſtram, vel potius tuam, ſub vmbra alarum tuæ clementiæ confugientes,& pro quiete atque otio, potentiæ tuæ patrocinium implorantes, eo animo ſuſcipere digneris, quo nos, & noſtra omnia, tuæ fidei, tuæq. clementiæ, ac defenſioni tradimus atq. permittimus. Cuius quidem voti,ſi me, collegaſque meos compotes domum remiſeris, prout hac in re non dubitamus,ſolabimur præſentem rerum noſtrarum ſtatum & cõditionem,

non

non aliis remediis, quàm his quæ à ſolidis tuis virtutibus nobis promittuntur & oſtenduntur.

Genuenſium orator, vbi finem dicendi fecit, Sfortia, ſumma frontis & vultus hilaritate, maximæ beneuolentiæ, & in Liguſticum populum propenſionis teſtimonium dedit. Porrecta namq. ipſi oratori, ceteriſque eius collegis manu, in hunc ferè modum, cùm magna animi præſentia, & ingenij fecunditate præſtaret, impræmeditatis verbis ſtatim ſubiunxit.

Franciſci Sfortiæ, Mediolanenſ. Principis, reſponſio ad legatos Genuenſ.

VESTRVM, inquit, ac Reip. veſtræ ſtudium, non tam luculẽta oratione, quàm anteà non obſcuris argumentis deprehenſum, & nunc re ipſa verè præſtitum, nobis valdè fuit, eſtque gratum, eoque nomine vobis perpetuæ noſtræ voluntatis & benignitatis cõſtantiam pollicemur, eò certè cum maiori animo & ſtudio, quò vos omnes & ſingulos, maiora & feliciora vobis de me, meiſque, promittere animaduertimus. Equidem, vt verum fatear, hactenus ſemper de veſtra ſalute, ac dignitate ſummoperè ſolicitus, omnibus viribus anxiè contendi, vt, conſopitis in Republica veſtra controuerſiis, factionum principes ad mutuam gratiam & reconciliationem, ſeditioſi verò ciues ad ſanam mentem conuerterentur. Sed neſcio, quo fatali caſu acciderit, vt nullum diligentiæ, vel ſtudij noſtri fructum, quàm longæ expectationis tædium, hac quidem in parte, apud vos retulerimus. Excubuit, Deum hominesque teſtor, ſemper omnis noſtra cura, atq. in eo deſudarunt labores noſtri omnes, vt Reipub. Chriſtianæ populi, bellis atque armis diſtracti, per nos, quo ad liceret, depoſitis veteribus ſimultatibus, ad concordiam, Chriſtiana pietate & charitate dignam, reuerterentur, & potiſſimùm, cùm vos iure hoſpitalitatis & viciniæ, aliiſque multis de cauſis, mihi eſſetis deuincti, nihil habui antiquius, quàm priſtino Liguſtici nominis decori & dignitati, quoad potui, conſulere, & idcircò non ſemel conſiliis, opibus, atque omnibus huius mei Principatus viribus vos in veſtris extremis calamitatibus iuuare atque opitulari, vt omnibus palàm eſt, non piguit. Exiſtimabamus ſiquidem, veſtras illas calamitates nobis vobiſcum communes eſſe, & quod magis eſt, magnam illarum partem in nos deriuari tacitè ſentiebamus. Tanta fuit, atq. etiamnum eſt, per Deum immortalem, amoris magnitudo, quo inde vos ſtatim ab initio noſtri principatus, ſumus proſecuti. Et faxit Deus Opt. Max., vt hanc, quã nobis detuliſtis, rerum veſtrarũ ſummam, atque clientelam, iis animis ac ſtudiis, nobis permittendam & propugnandam cenſeatis; quibus nos illam & amplectimur, & exoſculamur: ita demum, me herculè, fiet, vt non ſecus ac ſi ſub priſtina Reipub. adminiſtratione & inueterata conſuetudine viueretis, otio ac tranquillitate per nos, quoad vobis placebit, in poſterum fruamini. Nec enim ego ita ſum à rerum omnium cognitione prorſus remotus, neque rerum gerendarum vſus ita expers, quin facilè perpendam, quanta Genuenſis populi virtus, quanta denique amplitudo & potentia ſemper extiterit, adeò certè, vt etiam hac de cauſa magnam acceſſionem rebus noſtris factam eſſe non ignorem, cùm imperium vltrò veſtrum deferatis. Elaborate igitur interim, optimi ciues, atque in hoc vnũ ſedulò incumbite, vt animi veſtri, multis de cauſis exacerbati & alienati, iterum in vero amore atque concordia coaleſcant, & diſſenſionum præteritarum memoriam ſempiterna obliuione delete. Nam, ſi ſubinde pro inueterato vrbis veſtræ more & inſtituto, ad rixas & contentiones deueneritis, & nullum impotẽtię animi veſtri modum vel finem ſtatuere poteſtis, non video, quid in ea ciuitate prouidus & ſapiens rector conſequi ac efficere valeat: qui, licet ſalutares leges honeſtaſque diſciplinas proponat, & omnem curam & ſolicitudinem pro publico bene-

Peroratio.

beneficio adhibeat, tamen à contumaci & effreni populo magno cum risu explodetur & exsibilabitur. Potius subeat animos vestros retroactæ vitæ, ac temporis cum magna vestra pernicie ratio, quæ vos semper ita transuersos egit, vt nihil spei, vel præsidij, & planè nihil reliqui, nisi in ipsa quodammodò desperatione, vt rerum euentus docuit, haberetis. Hæc omnia si oculis vestris atque animis subinde subieceritis; non existimo, vos tam perditæ contumaciæ, vt tot ærumnis edomiti, & tãtis laboribus mitiores facti, cõmittatis, vt sub nouo & externo Principe, nullo ambitu, sed omniũ suffragiis atq. cõsiliis electo, ac excito, noua in vestra Rep. deinceps, quacumq. etiam licet grauissima de causa, designetis. Hæc pauca in præsentiarum, pro ea qua ego vos diligo & complector, beneuolentia, simulque pro ea qua apud vos polleo authoritate, vobis dixisse, necessarium duxi, ne me delato vestro imperio aliquo nomine indignum iudicaretis. Hac tam benigna & salutifera tanti Principis oratione Genuensium legatorum animi mirum in modum, vt par fuit, recreati, & in bonam spem erecti fuerunt, nullaq. interposita mora, in tam multorum, & tam excellentium virorum corona, more sollemni, conceptisque verbis illi, nomine Reip. suæ, fidelitatem, & perpetuum obsequium, iureiurando interposito, præstiterunt; pauciscque diebus, gaudio publico concessis, Mediolani absumptis, & Baptista Guano vnà cum Ludouico Maria Principis filio, ac præstantissimo quoque legatorum, equestri dignitate ornatis, ipsi oratores Genuam cum maxima omnium ordinum satisfactione populique applausu redierunt, rerumque omnium successu in Senatu exposito, incredibili lætitia, propter Principis Sfortiæ in Ligusticum nomen studium & voluntatem, Patres perfusi fuerunt. Ligures itaque tam benigni & felicis Principis beneficio, tantis aduersitatibus, & diuturnis cladibus erepti, otiaque & tranquillitatem, quæ dudum vrbe exulauerant, adepti, iucundam & placidam vitam viuebant, tanta me herclè cum concordia & mutuo pacis studio, vt singulis ordinibus suus ab omnibus seruaretur & tribueretur pristinus honos, & reuerentia: in primis verò Nobilitati tantum deferebatur, quantum vnquam antea in illa vrbe concessum fuerat, adeò certè, vt omnibus, nobilibus familiis genitis, & oriundis, ad capessendos honores aditus patêret amplissimus. Nam magno cum omnium ordinum consensu Magistratus & munera publica ita erant distributa & partita, vt magna isonomia & æquabilitate plebs, rata portione capessendis honoribus succederet & admitteretur. Proinde ex magna ciuium omnium consensione, ciuitas iterum in magna concordia coaluerat, & si aliqui adhuc supererant, quorum peruicaciam, & rerum nouandarum studium vererentur, summa cum inquisitione ex latebris eruti, publicis votis & sententiis à ciuium omnium conspectu & consuetudine, quàm longissimè proscribebantur. Inter quos equidem cùm Paulus Fulgosius, communis quietis capitalis hostis, instar omnium esset, qui Remp. miserè diuexaret, cõmuni prudentiorũ decreto sancitũ & statutũ fuit, vt contra illum, nauibus quas paulò antea, vti enarrauimus, Genua eduxerat, insolescentem & ferocientem, quatuor maiora nauigia sumptibus publicis instruerentur: quarum cura & administratio Francisco Spinulæ, lectissimę nobilitatis viro, commissa est. Fulgosius namque ad omnem occasionem inquietandę Reip. intentus, paucis antea diebus aliquot Ligusticas naues, fortè tunc temporis nõ longè à Villæ Francæ portus (quem à veteribus Herculis Monœci portum appellatum accepimus) conspectu nauigantes, eo successu adortus fuerat, vt integrum diem, neutram in partẽ sese victoria inclinante, æquali marte inter eos cõfligeretur, adeò vt, nisi nox pugnam diremisset, nemini dubiũ sit, quin, cùm vtrimque

que pertinaciter pugnaretur, ad extremum vſque vitæ ſpiritum certamen pertractum fuiſſet. ſed cùm opacæ noctis tenebrę præliantes ſeiungerent, Fulgoſius, non ſine magna recepta clade, & damno, ita inferior diſceſſerat, vt præ illarum metu Corſicam enauigauerit: mox & inſtabili curſu Siciliam præteruectus, actutum curſum in Sardiniam flexit, eo animo & conſilio, vt, omnibus, quibus poſſet, modis & rationibus, Genuenſibus, eorumque nauigiis incommodaret; relictaque, ea de cauſa, Sardinia, Corſicam repetiit, vbi cùm præter opinionem in Spinulam ipſum imprudens incidiſſet, ita animo conſternatus eſt, vt nulli confligendi facta poteſtate, anxiè effugium quæreret. Verùm, cùm ſeſe vndique ferè nauibus hoſtilibus circumſeptum videret, ad fugam conuerſus, & omnia extrema tentans; tandem in ſcapham vnà cum aliquot ſuis deſiliens, in continentem delatus, per montoſa & incognita loca errabundus ſaluti ſuæ conſuluit; ita vt Genuenſes, facili cum negotio, illius nauibus, omnibus præſidiis & Duce deſtitutis, potiti ſint: quas cum maxima & immenſa omnium voluptate Genuá, ad ſpeciem iuſti & veri triumphi, breui pòſt reduxerunt. Hoc itaque domeſtico & perduelli hoſte foris deuicto, omnia domi pacata erant, & tanta cum moderatione, & dexteritate Sfortia Reipublicæ præerat, vt Magiſtratus Georgianus, cuius regimine & arbitrio Corſica, cum pleriſque aliis locis, ad illum diem adminiſtrabatur, operæ pretium ſe facturum exiſtimaret, ſi illius procurationem vltrò ad ipſum deferret. Ceterùm, huius tam felicis ſtatus Liguſtici curſum interrupit mors Principis, qui anno ſupra milleſimum quadringenteſimum ſexageſimo ſexto, octauo Idus Martij, fatis cum omnium ſummo dolore conceſſit. Vrbs ſiquidem in primis tanti Principis obitu conſternata, non aliter ac ſi vero parente orbata fuiſſet, lugebat, & contriſtabatur. Quippe ſummopere verebantur, ne tanti Principis, atque tam benigni protectoris deſtituti patrocinio, nouis periculis ac turbis implicarentur. Tamdiu enim, quàm ſub illius imperio atque regimine fuerant, in alta pace ſummum otij ſui fructum retulerant; nimirum quòd ipſe ſumma æquitate, & incredibili quadam animi moderatione imperij habenas gubernaret. Iuſto igitur dolore commota ciuitas, ſecum reputabat retroacti temporis ſub Inſubrico dominio felicitatem; quæ certè eò maior contigerat, quò ipſe Sfortia Princeps, opibus, auctoritate, atque populis, nulli Italiæ Principum eſſet ſecundus. Accedebat huc, quòd ipſe ſuapte natura generoſus, omnibus iis heroicis virtutibus, quæ in Principem virum cadere, vel deſiderari poſſent, præditus eſſet, adeò certè, (tantum abeſt, vt aliquis de illius gubernatione iure queri potuerit,) vt etiam vel hoc ſolo nomine magna illi gloria & laus in perpetuum debeatur, quòd, ne latum quidem, vt aiunt, vnguem, in regendis ſuis prouincialibus, à iuſtitia rectique norma vnquam diſceſſiſſe reperiatur; tamque ſeſe lenem, & manſuetum Genuenſibus exhibuerat, vt non ad imitationem multorum Principum, nouis prouincialibus noua tributa & vectigalia imponeret, ſed modica pecunia contentus, nihil aliud exegit, quàm vt de ærario publico tantum ſibi conferretur, quantum ſtipendiis vrbis atque arcis præſidiariis, & Legati Genuam procurantis, ſufficeret. Reliquos ſiquidem Reip. cenſus & reditus, vel in ærarium publicum, ad publicos vſus conferri, vel extruendis ædificiis publicis, quibus ciuitatis ornamento impendiò conſulebat, inſumi placuit, ita mediusfidius, vt omnium iudicio Genuenſium ſtatus, donec ſub hoc Principe fuit, magis omninò floruerit, quàm vllo tempore cùm ariſtocratiæ, vel democratiæ formulam Reſp. retineret. Nec ſolummodò Genuenſes, ob huius Principis obitum, luctu diſtinebantur, ſed hic dolor illis cũ pleriſque Italiæ ciuitatibus commu-

Clades Pauli Fulgoſij, & fuga.

1465.

1466.

Franciſci Sfortiæ interitus, ac eius laudes.

communis erat. Præerant etenim illa tempestate Italiæ magno cum eius beneficio & felicitate optimi ac moderatissimi Principes, qui, cùm tranquillitatis publicæ essent amantissimi, vehementer dolebant, tantum Principem, cuius arbitrio & nutu res bellicæ potissimum administrabantur, è viuis subtractum esse, quē interfuerat vniuerso orbi, ad publicum bonum & vtilitatē melioribus temporibus reseruari. Sed, cùm in rebus humanis omnia sint fluxa atq. caduca, cum graui omnium dispendio, præsertim verò huius nostræ Reip., præstantissimus atq. optimus Princeps, post exactos in Principatu sexdecim annos, ad cælestem arcem, vti diximus, commigrauit. Verùm enimuerò, Genuenses, ne propter obitū Principis, studium, vel animū ab ipsius posteritate aliena esse aliqua ratione viderentur, totius Senatus consilio atque consensu, Mediolanum Reip. nomine quatuor legati, nimirum Meliadux Saluagus, Paulus Iustinianus, Lazarus Auria, & Iacobus Axeretus, destinati sunt, partim vt apud Blancam, eius coniugem, feminam lectissimam simul & prudentissimam, & Galeatium filium, recèns ad Principatum euectum, publici luctus atque mæroris testes essent, & tam acerbū ac tristem casum humanis exemplis solarentur atque emollirent, partim etiam vt nouo Principi nouam fidem atque obedientiam præstarent. Verùm Galeacius multum à patre natura & moribus diuersus, Genuensium legatos ea fronte & vultus serenitate non excepit, qua aliàs ab eius patre placidissimè excepti fuerant, adeò certè, vt hac de causa nonnihil commoti, non leuem postea indignationis ansam inter cetera, hæc animi ferocitas & ambitiosi spiritus, nec obscurum indicium postmodum subministrauerint. Vix Genuensibus in nouam clientelam ab illo receptis, Tarraconenses, cum quibus fœdus atque amicitiam ad certum annorum terminum constitutum esse docuimus, violata fide, fœdus abrupêre, quatuorque instructis nauibus, Genuensibus, quoad eius fieri poterat, incommodabant. Contrà Genuens., ne imparati opprimerentur, neue aliqua ex parte segniores suis hostibus viderentur, summa celeritate sex onerarias omni bellico apparatu necessario instructas, quas hosti opponerent, duce Lazaro Auria eduxerunt. Verùm, cum Aragonij de hostium aduentu præmonerentur, aliò nauigationem direxerunt, ita vt Auria, adempta sibi omnis insequendæ hostilis classis facultate, vasta maris spatia emensus, eo consilio circumuagaretur, vt ab omnibus piratarum & myoparonum incursionibus repurgatis maribus, securè atque tranquillè Genuensibus nauigare liceret. Qua in re non parum temporis absumpsit. Tandem hostili præda onustus, Genuam postliminiò rediit. Ibi verò omnia tantisper tranquillè ac placidè gerebantur, & in officio consistebant, donec Galeacius, nouus Mediolanensium Princeps, barbarica & tyrannica quadam vi grassaretur, & omnia impotenti animo administraret, in tantum, vt in plerisq. locis, nouis tumultibus occasiones præberet. Progressu siquidem temporis, cum Blanca Maria sua matre, iuuenili quodam ardore ac dominādi libidine accensus, in contentionem deuenerat, eaque, filij pertinacis animi impatiens, Mediolano Cremonam versus egressa, effecerat, vt ipse in summa viuendi licentia constitutus, nihil sibi non permitteret atque indulgeret. Cæterum, cùm anno eiusdem sæculi primo ac septuagesimo (namque ab anno sexagesimo sexto, ad hoc vsq. tempus, nihil insigne, quod equidē sciam, aut fermè memoratu dignum in Rep. contigit) se vnà cum coniuge Bona, Philippi Ducis Sabaudiæ filia, & Ludouico Galliarum regi affinitate coniuncta, nec non fratribus, & magna procerum ac nobilium virorum caterua, nuncupati voti persoluendi causa Florentiam conferret, ac in reditu Genuam peteret, multis euidentibus argumentis in plerisque

Genuensium legatio ad Galeacium Sfortiæ filiū.

Tarraconē-ses priores, à fœdere de-scisciunt.

1467. 1468. 1469. 1470. 1471.

ſuis actionibus patefecit, quo animo erga Remp. eſſet affectus. Quandoquidem cùm Senatus, honoris cauſa, eiuſque excipiendi gratia, aliquot primates vſque ad portum Veneris cum duabus triremibus, quibus præerant Lazarus Spinula, & Lazarus Axeretus, ſplendidè atque regiè inſtructis, præmitteret, omnibuſque debitis officiis in ipſo Genuam deducendo, ad ſuperſtitionem vſque allaboraret, nullum tamen, vel ſaltem perexiguum beneuolentiæ teſtimonium præbuit: quippe triduum tantummodò Genuæ commoratus, vrbis tædio ac fatietate captus, rerum ſuarum familiarium magnitudinem prætexens, vrbe cum ſuis egreſſus, Mediolanum rediit. Hæc abalienati animi indicia, tametſi eſſent magna, & Senatum, adeoque vniuerſos ordines, valde commouerent, quòd nouam rerum conuerſionem valdè pertimeſcerent; attamen multò clarius poſtea illius animus eluxit. Creſcente namque indies eius ambitione, atque luxu, grauis omnibus ſuis prouincialibus, quòd nec modum ſuis cupiditatibus ſtatueret vllum, nec finem, ſed tyrannico more tantum ſibi licere putaret, quantum poſſet, nouisque ſubinde vectigalibus & oneribus eos defatigaret, eſſe cœperat, nec contentus inter ſuos liberè & impunè graſſari, Genuæ etiam pari ambitione & crudelitate debacchari voluit. Excitis enim ad ſe Genua ſexdecim Senatorij ordinis viris, grauiter illis & ſumma cum celeritate iniunxit, vt ſuo nomine Senatui Genuenſi auctores forent, vt citra vllam moram vel exceptionem, armamentarium quinquaginta triremium capax Genuæ, loco opportuno, ſumptibus publicis fabricaretur. Cuius voluntatem cùm Patres conſcripti ex horum legatorum, nempè Dominici Spinulæ, Lazari Auriæ, Simonis Nigronis, Thobiæ Gentilis, Lucæ Grimaldi, Marci Lomelini, Benedicti Fliſci, Ambroſij Marini, Baptiſtæ Guani, Iacobi Iuſtiniani, Petri Clauari, Franciſci Camulij, Bendelli Sauli, Pauli Franchi, Baptiſtæ Rampalli, & Laurentij Preſendæ relatione intellexiſſent, habitis centuriatis comitiis, diu variis ſententiis in ipſo Senatu fuit variatum atque decertatum; vicitque ſententia eorum qui imperioſi Principis decretum & mandatum haudquaquam reijciendum eſſe dicerent. Quòd tamen per id tempus, ærarium publicum, alijque cenſus vrbani tantis ſumptibus nō ſufficerent, nihil prorſus ea de re peractum fuit. Is tamen parum ſibi feciſſe viſus, tantum onus ciuitatis ceruici impoſuiſſe, nouis inſuper ædificiis Caſtelleti arcem ampliare, & extendere, nouaque præſidia, cuſtodiendæ & conſeruandę vrbis prætextu, deducere proponebat. At grauitate conſilij & auctoritate Senatus ipſius placitis ita occurſum fuit, vt nihil eo tempore in vrbe innouaretur. Interea temporis, Xiſtus quartus, Cellis, obſcuro Liguſticæ oræ vico, & modicis natalibus ortus, à paruis initiis per omnes honoris gradus ad ſupremum apicem, ſcilicet Pontificiæ dignitatis faſtigium, magno cum Reipub. Genuenſis beneficio euectus fuit: de cuius viri virtutibus cùm plus habeam certi, quàm de familia, anxia diſquiſitione in illam non inquiram. Sunt tamen qui putent, hunc, originem ex Roboreia nobili ac peruetuſta in Salaſſis familia traxiſſe, ac patrem eius, tranſlatis Sauonam penatibus, vxori & liberis ibi operam dediſſe: nam poſtea hoc ipſe non obſcurè ſignificauit, cùm patriæ ſuæ laboranti, non parum auxilij contulerit. Vbi
1472. Genuæ nuntiatum eſt, ipſum, de Purpuratorum conſenſu in Pontificia ſede collocatum, Senatus conſulto decretum fuit, vt octo Oratores, nempè Baptiſta Guanus clari nominis Iuriſconſultus, Gotardus Stella, Aloiſius Centurio, Iacobus Axeretus, Ambroſius Spinula, Paulus Iuſtinianus, Hieronymus Grimaldus, & Petrus Gentilis, Romam, illi tantam dignitatem cōgratulaturi, Reipub. nomine, mitterentur; quibus tantam gratiam Genuenſi Reip. Pontifex retulit, vt Orato-

Xiſtus quartus Pontifex creatur.

res

res, non antè domum remitteret, quàm Rempub. multis priuilegiis, immunitatibus, aliisque beneficiis & ornamentis affeciſſet, atque auxiſſet, tanta certè cum animi conſtantia & candore, vt ipſo, rerum Romæ potiente, nulla Reſp. in toto orbe Chriſtiano maiori apud eum auctoritate valuerit, quàm illa, ad quam patriam, natales, ac educationem referebat. Hoc effecit prorſus, vt Galeacius ſummo ſtudio daret operam, tantum Pontificem Liguſtico nomini fauentem, ſibi etiam promereri: quod vt aſſequeretur faciliùs, ſimulque, ad parandam ſibi boni & Chriſtiani Principis famam & exiſtimationem, operæpretiũ ſe facturum exiſtimabat, ſi claſſem ad Orientis partes, præſertim verò Chium inſulam, variis iniuriis & barbarorum latrociniis obnoxiam, firmandam atque propugnandam inſtrueret. Quapropter anno eiuſdem æui ſeptuageſimo tertio, miſſo diplomate, edixit, Genuæ vt partim publicis, partim verò priuatis ſuis ſumptibus, viginti triremes quàm diligẽtiſſimè inſtruerentur. Verùm, cùm ſubinde ad expeditionem Aſiaticam, multa noua imperaret, nec aliquid perficeret: ad eum Senatus decreto Lucas Grimaldus, Ioannes Petrus Viualdus, Pelegrus Monelius, & Franciſcus Burlaſca oratores deſtinati, & paulò pòſt, Lazarus Auria, ſolus ciuitatis nomine legationem obiit: & licet cum his omnibus generatim, ac ſeorſum ſeria conſilia communicare, ac ſententias conferre videretur; tamen neſcio quo Reipub. Chriſtianæ malo fato, expeditio tam neceſſaria ſemper dilata fuerit. Hoc anno tanta viguit ſiccitas, & caloris incendium, vt ſiluæ plurimis locis incenſæ, ſiccata flumina, ac Danubius ipſe in Hungaria factus ſit permeabilis. Habeo haud ſanè incelebres ſcriptores, qui litteris conſignarint, anno à Chriſti humano natali die ſeptingenteſimo quinquageſimo nono, regnante Conſtantino Leonis fratre, iconomacho, Byzantij tantam fuiſſe ſiccitatem, vt ne ros quidem de cælo caderet. Illud etiam apud veteres inter prodigia connumeratum, quòd ſcilicet L. Æmilio Paulo & G. Bæbio Pamphilo Conſulibus Romæ ſex menſibus non pluiſſet, ideoque ex Sibyllinis ſupplicatum.

1473.

Rarum exemplum ſiccitatis.

Ar menſe Februario ineuntis Veris, Benedictus Fliſcus, in Africam ad regem Tunetanum miſſus fuit, qui ob res grauiſſimas, & maximi ponderis, publico nomine legationis munere fungeretur. Et quoniam adhuc Ligures in Syria, & Ægypto varias mercaturas exercebant, Senatus itidem, ad regem Memphiticum, quem Sulthanum vocabant, legationem habuit. Iiſdem fermè diebus, eiuſdem Senatus conſulto Ioannes Petrus Viualdus, Pelegrus Monelia, Franciſcus Burlaſca, & Lucas Grimaldus, viri, præter generis claritudinem, à ſingulari prudentia, fide, ac integritate plurimùm commendati, ad Principem Mediolanenſem oratores miſſi, eiq. Reſpub., propter armamentarium quinquaginta triremium, quarum ſuperiùs mentionem fecimus, ſupra vndecim millia nummûm aureorum mutuò dedit, ac exhibuit. Genuæ interim, de noua claſſe pro Aſiatica expeditione deliberatum. Verumenimuerò, dum Inſuber, ceterique Chriſtiani orbis Principes, longis & inanibus conſultationibus tempus trahunt, moraſque nectunt, Reipub. magna clades inflicta. Siquidem anno eiuſdem æui ſeptuageſimo quinto, Capha, olim, vti diximus, Theodoſia, & nunc ab indigenis Gazaria nuncupata, Liguſticæ ditionis celebertimum emporium, atque colonia, oſcitantibus Chriſtianis Principibus, Othomannico imperio ceſſit. Cuius quidem acceptæ cladis nuntium ſummoperè Genuenſes percelluit: ſimulque verebantur, ne Chius opportuniſſima exercendis mercaturis inſula, pari ardore à victore hoſte inuaderetur. Proinde præparatis menſe Septembri quatuor nauibus, omni bellico apparatu inſtructis, quarum duæ Iuſtiniani, tertia Spinulæ, & quarta Nigrij

1474.

1475.

Theodoſia à Turcis occupata.

grij cognomine vocabantur, eas ad tutandam insulam, & præoccupandos hostiles conatus, præmiserunt. Quod verò Resp. hac præstantissima vrbe, aliisque ad Pontum Euxinum locis exciderit, potissimùm auaritia Consulum, aliorumque publicis muneribus præpositorum causatur. Nam cùm ex horum auctoritate atque arbitrio, quotannis Procuratores, qui partes Orientis nomine Reipub. administrarent, mitterentur, fiebat, vt interdum tales cum Reipub. graui iactura darentur, qui priuatum commodum publico bono præferrẽt, ac turpi quæstui studerent, quo præcipuè nomine, Vbertus Squarciaficus, Theodosiæ vltimus Procurator, malè apud multos audiebat, quasi ipsius auaritia, & culpa factum esset, quòd ea ciuitas à tyrannica potentia citra magnam difficultatem oppressa foret. Vtcumque res sese habet, misellus iste dedit vel sordidæ auaritiæ, vel temeritatis, atque imprudentiæ suæ pœnas. Abductus enim cum ingenti captiuorum agmine Constantinopolim, ibi iussu barbari tyranni trucidatus fuit. Hanc vrbem in Cherroneso ad Pontum Euxinum positam, & olim, vti prædiximus, Theodosiam appellatam, Strabo fertili campo præditam, & frumento abundasse scribit, atque ob id Georgiam vocatam, adeò vt Leucon ex ipsa vicies semel cẽtena millia medimnum frumenti Athenien sibus miserit, quæ sanè, subducta ratione amplius octoginta quinque millibus modium nostrorum valent. Idem Strabo adijcit, ibi esse portum vel centum nauibus recipiendis aptum, & agrum à quocumque fossore scissum, trigecuplum reddidisse. Id sanè haud parum censeri debet. Sed multò maius est, quod de memorabili soli fertilitate, præter ceteros, Varro, Columella, & Plinius tradidêre. Prioris quidem hæc verba sunt: Quarè obseruabis, quantum in ea regione consuetudo erit serendi: vt tãtum facias, quantum valet regio, ac genus terræ: vt ex eodem semine alicubi cum decem respondeat, alicubi cum quindecim, vt in Etruria locis aliquot. In Sybaritano dicunt etiam cum centesimo redire solitum; nec mirum id Italiæ tribui, cùm Plin. tradiderit, agrum Babylonium cum quinquagesimo fœnore messes reddere: diligentioribus agricolis etiam cum centesimo. de quo Herod. in primo ita inquit: Ad cerealem frugem vsque adeò bona est regio Babylonia, vt plerumque ducena reddat: vbi autem bonitate sese ipsa vincit, ibi etiam ad tricena. Plinius lib. v. Libyphœnices, inquit, appellantur, qui Byzantium incolunt: ita vocatur regio CCL. millibus passuum per circuitum fertilitatis eximiæ, cum centesima fruge agricolis fœnus reddente terra. Non temerè igitur Dominus in Euangelio Matth. cap. XIII. fructum summum ad centesimam frugem auxit. Verùm, vt ad rem redeam, Galeacius proferendi nominis cupiditate incensus, simulque vt sese in Ligustico imperio confirmaret, nouas subinde legationes Genua ad se Mediolanum euocabat, quòd populus Genuensis illius leuitatis pertæsus, iniquissimè ferebat, præsertim quòd post tot tamque graues atque diuturnas deliberationes, nihil huiusmodi statueretur, quod ex vsu Reipub. esset. Verùm, ne viderentur temerè eius imperium detrectare, vel pristinam libertatem recuperare velle, anno eiusdem
1476. sæculi septuagesimo sexto, mense Aprili, de Senatus consensu duodecim ciues partim nobiles, partim verò populares, Mediolanum ad ipsum communicandi consilij gratia, cùm aliquid, nescio quid serij, contra Rempub. moliri diceretur, missi sunt. Oratores autem fuerũt Baptista Guanus, Ambrosius Spinula, Paulus Auria, M. Lercarus, Leonardus Viualdus, Ægidius Sacherus, Augustinus Caffarotus, Aloysius Gibertus, Ioannes Bapt. Lomelinus, Manuel Grimaldus Ceba, Petrus Clauarus, & Ioannes Bapt. Adurnius. Hac tanta, & tam honorifica legatione nihilo secius commotus Princeps, ac si cum barbara quapiam gente sibi nego-

negotium fuisset, magnam indignationem in omnium animis excitauit, adeò vt iam non obscurè, sicut priùs, obmurmurarent, sed illius inhumanitatem ac ferociam palàm criminarentur. Quod cùm non ignoraret, & multis rationibus adductus, vehementer vereretur, ne hæc concepta noua ac manifesta indignatio in aliquam grauem rerum conuersionem erumperet; quò sese magis ad omnem casum in Ligustico imperio confirmaret & constabiliret, Castelleti arcem tam excelso loco positam, vt magnum inter illam, & vrbis portum esset interstitium; continua domorum contignatione ac serie sic amplificare constituerat, vt eius ambitus ad mare vsque protenderetur. Intelligebat quippè, nullũ aliàs præsidium necessitatis tempore ipsi arci inferri posse; simulque præuidebat, se facilè vrbi frenos iniecturum, si liberam potiundæ arcis commoditatem nactus, milite præsidiario pro libito ac nemine prohibere valente, quoties vsus ferret, vteretur. Cuius quidem pernicioſi consilij Ioãnes Scipio Palauicinus, ea tempestate vrbis Præses, Galeacio auctor & promotor fuisse perhibetur. Et iam designata erant conficiendo operi delineamenta architectorum. Sed quia nullo modo citra multorum præclarorum ædificiorum ruinam & euersionem locus constitui poterat, passim per vrbem ea de causa tumultuabatur. Quod cùm resciret Galeacius, operæpretium se esse facturum existimauit, si, ad assequendum minori cum negotio quod animo conceperat, de eiusdem Scipionis consilio, aliquot inter patricij ordinis, popularemque multitudinem, dissensiones & rixas concitaret; arbitratus, distractis ciuium animis, paucos futuros, qui pristinæ libertatis memores, suis cœptis & conatibus reluctarentur. Subsequendarum igitur ciuilium contentionum spe subnixus, operam inchoari iussit, adhibitisque architectis, aliisque fabricarum magistris, ad amussim tantùm terræ delineatum & effossum fuit, quantùm arcis pomœria proferre constituerat. Hæc res, quòd in perniciem ciuitatis euasura, manifestò cernebatur, non citra magnam ciuium omnium commotionem & fremitum conspici ac ferri poterat; ita vt Reipub. salutem, priuatis odiis atq. simultatibus, hac quidem in parte, præferentes, reconciliatis, vel saltem mitigatis nonnihil ad præsens animis, hoc vnum agerent, vt communibus viribus, vix dum inchoatum opus, statim sub initio interrumperent, atque rescinderent; inter quos, Lazarus Auria, pristinæ libertatis, & auitæ gloriæ memor, magna cum alacritate & sui fiducia præcipuus erat, ac antesignanus, qui auderet tam impotentis Principis placitis refragari, atque manibus pedibusque, quod dicitur, conniti, nulloq. habito astantium respectu, vel reuerentia, arrepto ferro, delineamenta & regularum dimensiones proscidit atque abrupit. Præses, vbi eius factum à concurrente, & iam concitata plebe approbari conspexit; grauiora veritus, sese in Prætorium actutum subduxit, ac toto eo die ibi delituit, sic vt propter eius absentiam, operarij, derelicto opere, non vlterius progrederentur. Cuius rei aduersus successus, ad aures Principis delatus, vehementer illius animum offendit, & ira exæstuans, de toto negotio per legatos edoceri voluit. Proinde imperauit, vt quamprimùm octo patricij ordinis viri ad se mitterentur: quæ sanè res cùm reuera esset periculi plena, multi erant in ea sententia, vt dicerent, non temerè eius iussis esse tam citò obtemperandum: attamen non defuêre, qui, nulla interposita difficultate, ad hanc obeundam prouinciam sese offerrent; breuique pòst, adornata profectione, octo nomine Reip. Mediolanum ad ipsum Principem profecti; inter quos præcipuus erat Franciscus Marchesius, clari nominis Iurisconsultus, & ciuilium negotiorum scientia supra modum conspicuus atque insignis. Qui in colloquium admissus, factaque dicendi potestate, exhibitaq. & delata prius de-

Lazari Auriæ magnanimitas.

bita reuerentia, in hunc ferè modum constantissimo vultu & pectore verba fecit.

Genuensis legati oratio coram Galeacio Mediolanens. Principe.

PRAESENTIS status nostri conditio, Illustrissime Princeps, planè efficit, vt ego sæpius de rerum humanarum fragilitate seriò cogitans, nondum bene dispicere, & constituere possim, vtrum magis fortunæ nostræ iniquitatem, iam continua quadam annorum serie, magno cum nostro malo perpessam, quàm fatalem vim, omnia occulto arcanoq. influxu ac motu disponentem, accusare debeam, quòd nos, olim tot diuersarumque gentium & regionum domini, post tam diuturnum imperiũ, ac tot res domi foriſq. præclarè ac cum magna laude gestas, eò tandem mutuis nostris dissensionibus, & ciuilibus factionibus deuenerimus, vt gloriam foris, magno cum labore & industria partam, non solùm turpiter amiserimus, sed, quod longè omnium grauissimum est, domi discordes, & pacis publicæ impatientes, ad hanc necessitatem, perduxerit nos assidua æmulatio, omnium malorum altrix, vt, dum patriis legibus atque ciuili Magistratu viuere detrectamus, exterorum principum imperio & potentiæ, nos vltrò subijcere non recusemus. Quia igitur vel fatum, vel ciuitatis nostræ genius, vel saltem fortuna nostra ita ferebat, vt alicuius externi Principis patrocinium quærendũ nobis omninò esset, in cuius sinu, & gremio Resp. nostra anhelans & mirificè defatigata respiraret, & tantisper conquiesceret, donec Deorum beneuolentia, rerum nostrarum status meliori loco & conditione constitueretur, parentem tuum, lectissimum Principem, propter spectatas atque illustres eius virtutes, præcipuè verò ob eximiam quandam clementiam, & in imperio moderationem, omnibus notam & prædicatam, ex tam magno optimorum & præstãtissimorum Principum numero nobis delegimus; cuius arbitrio & æquitate cùm Reipub. salus & tranquillitas contineretur, tum priuatæ omnes fortunæ nostræ ab omni iniuria & vi saluæ & incolumes essent. Nec fefellit nos, hac quidem in parte, iudicium nostrum, vel de tanto Principe concepta opinio in seram pœnitentiam coniecit; quippè sub cuius iam imperio, magno cum Reipub. nostrumque omnium beneficio, vitam tranquillissimam, & ab omnibus iniuriis tutam, in summo otio & alta pace transegerimus. Eo tandem è viuis subtracto, & ad meliorem vitam, volentibus fatis, euocato, ne aliquo modo ingrati, vel tantorum receptorum beneficiorum immemores videremur, néue inconstantiæ & volubilitatis penes te, & posteritatis memoriam insimularemur, hoc vnum enixè dedimus operam, vt debitam obseruantiam, & obsequium optimo tuo genitori lubentissimis animis assiduè præstitam, tibi, ceu eius legitimo hæredi, & tanti imperij succesſori dato, consensione summa totius Reipub. nostræ præstaremus & deferremus. Et quamuis in nostra potestate fuerit, statim defuncto tuo patre, imperij nostri summam, atque (vt ita dicam) habenas, alicui ex nostris, suffragiis popularibus ad tantam dignitatem eligendo, vel saltem alij cuipiam Principi nobis grato & probato deferre, te, præter ceteros, instar omnium, dignum iudicauimus, cuius imperio & regimini subijceremur, ea potissimùm spe, vel potiùs mera fiducia, subnixi, vt, quemadmodũ tu, tanti, & tam laudati Principis es filius, tamq. ampli imperij verus hæres, sic etiam paternarũ virtutum in omnibus futurus sis studiosus, æmulus & conseruator. Nec in præsentiarum, hæc adeò à me dici, Illustrissime Princeps, putes, quasi tuam clementiam, vel alias heroici tui animi dotes, sugillare, vel aliqua ratione in dubium vocare velim (Dij tantam à me proteruiam auertant) sed eò spectant, quòd superioribus diebus legatus tuus, nobis à tua clementia datus, iam multa haud obscura tuæ in nos immutatæ voluntatis dederit argumenta. Nam, in manifestam perniciem libertatis & dignitatis antiqui Liguſtici nomi-

nis con-

nis contra Reip. noſtræ inolitum morem & inſtitutum, noua amplificandæ arcis delineatione facta, neſcio quid noui contra nos ciueſque noſtros moliebatur, eaque de cauſa omnium ciuium animi (nec quod verum eſt, diffitebor) valde fuerunt commoti, & exacerbati, ita me hercle, vt parũ abfuerit, quin in noua ſtudia erumperent. Verùm magna prudentia procerum, & Senatus authoritate, à nouis rebus inhibiti & retracti fuerunt, qui omnem culpam huius innouationis ſubſecutæ, potiùs in tuos adminiſtros & officiales, quàm in tuam humanitatem deriuandam iudicabant. Proinde ad remouendam omnem abrogati imperij, vel immutatæ voluntatis ſuſpicionem, nos, publici obſequij, & perpetuæ in te, tuamq. familiam obſeruantiæ, & obedientiæ teſtes, huc nomine ciuitatis noſtræ venimus, eò certè cum maiori fiducia & alacritate, quò innocentiores & remotiores ab omni culpa ſumus: vnum interim tuam celſitudinem rogantes, vt, habita ratione æquitatis & honeſtatis, ſi aliqua forſitan animo tuo proferendæ atque dilatandæ arcis inſederit cupido, hanc in noſtram, ciuiumque omnium noſtrũm, atque adeò in Liguſtici nominis & veteris imperij & dignitatis gratiam, placido animo remittere non graueris, & te ad exemplum & imitationem præſtantiſſimorum Regum & principum componere, qui magna cum ſapiẽtia & rectitudine iudicij nõ tam arces, aggeres, & munimenta, ſolidi & tranquilli imperij ſentiebãt eſſe fundamenta & propugnacula, quàm vitę innocentiã, imperij moderationem, & erga inferiores & clientes, veros Principes, hoc eſt, meri patris animum, quibus certè artibus, ceu arctiſſimis vinculis, populi prouinciæque omnes ita ſanè continentur in officio, vt nunquam talibus Principibus de defectione, vel nouis ſtudiis verendum aliquo modo ſit. contrà verò, vbi hæ virtutes in iis qui rerum potiuntur, deſiderantur, nullum vallum, nullæ turres, vel munitiones eſſe tam firmæ poſſunt, vt multis exemplis conſtat, quæ populum in officio inuitum & reluctantem continere queant. Terribilis ſiquidem, vti accepimus, fuit Polycrates Samij tyrannus, Corinthi Periander: nemo tamen hos timuit qui in liberam & popularẽ forma conſtitutam ciuitatem ſeceſſiſſet. Accedit huc, optime Princeps, quòd populi noſtri natura ſit ita comparata, vt, cùm non ſit dura, vel refractaria, magis affabilitate, & benignitate in priſtina fide cõtineatur, quàm terriculamentis & metu. Nec ſanè immeritò, cùm etiam videamus, hoc in pleriſque ſtirpibus & plantis, ac præſertim ozimo, vſuuenire ratione quadam phyſica, vt quædam earum, molliter ac leniter contrectatæ, miram odoris ſui refragrantiam excitent; contrà verò, ſi duriùs premantur vel atterantur, tetrum fœtorem omnium naribus præbere non eſt dubium. Quare cùm hæc ita ſeſe habeant, & noſtræ preces cum honeſtate & æquitatis norma cõiunctæ ſint; iterum ſuppliciter & ſubmiſsè rogamus, vt iuxta fœderis & pacti cum genitore tuo iniri formulam, nos pro veteri noſtro inſtituto & more, citra aliquam tamen reuerentiæ ſolitæ & obſequij iacturam, viuere concedas. Hoc ſi, quæ eſt tua clementia, impetrauerimus, nos, noſtroſque omnes, non aliàs magis tibi deuinxeris. Princeps ipſe, alioquin ſuopte naturæ inſtinctu anceps conſilij & inconſtans, grauitate orationis & populi conſtantia commotus, breuiter reſpondit, ſibi integrum eſſe, vt hac in parte Genuenſium poſtulatis atque precibus ſatisfieret, dimiſſaque concione, legati haud mediocri gaudio ac lætitia perfuſi, paucis interiectis diebus, Genuam reuerſi ſunt, ac de totius ſuæ legationis ſucceſſu ad Senatum pro veteri ac vſitato more retulerunt, nihilque deinceps per ipſum Ducem, vel eius adminiſtros vlterius attentatum. Ceterùm, Repub. ea curà & ſolicitudine legatorum dexteritate vix dum bene liberata, vrbani motus inter Patricios & plebem, inſtigante po-

tissimum vrbis præfecto, repullularunt. Malè namque conueniebat plebi cum nobilitate, quòd in quarundam triremium præparatione inuicem dissentirent; quæ sanè discrepantia & animorum dissensio adeò plebem concitauit, vt postmodum tam effreni impetu debaccharetur, vt, nullo habito Magistratus vel legũ respectu aut reuerentia, etiam contra Ducales officiales grassata sit; excitatoque ingenti tumultu atque strepitu, intemperanter ad arma concursum est. Quod vbi primùm Galeacio innotuit, vsque adeò ira exarsit, vt palam & apertè omnia dira Reipub. minaretur, & ad sedandos tantos motus, popularemque licentiam statim ab initio reprimendam, aperta vi atq. validis armis vtendum statuit, eum ad hoc haud parum instigante Angelo Stufa Florentino, qui tunc temporis Reip. Florentinæ nomine apud ipsum, legatum agebat. Hic autem, cùm mirum in modum consuleret Reip. suæ commodo atque vtilitati, nulla habita honesti cõsideratione, hoc vnum agebat, vt, irritato aduersus Genuenses Principes animo, aliquid huiusmodi contra eos perpetraret; cuius postmodum ita pœniteret, vt cum sera pœnitẽtia damnum haberet cõiunctum: arbitratus hoc modo Insubriæ Principum potestatem nouis & inconsultis expeditionibus sensim imminutum iri, & inde non parum emolumenti ad Remp. suam redundaturum. Facile fuit, Galeacium, iniuriarum alioquin vltra modum impatientẽ, tanti viri auctoritate in instituto suo confirmare. Summa itaque diligentia, habito passim delectu, præter veteranum militem, magnas tironum copias conscribi iussit, adeò vt breui temporis interuallo, supra triginta millia lectissimorum virorum sub armis haberet. Verùm, quòd successu temporis, tolerandis tam magnis necessariis sumptibus impar futurus videretur, simulq. multorum ducum & cẽturionum consiliis ab illa expeditione deterreretur, magna cum animi inconstantia & ingenij varietate tantum exercitum repentino motu & magna cum festinatione conscriptum, paucorum dierum spatio dimisit, & exautorauit. At Genuæ interea, vbi primùm de his apparatibus rescitum est, dum quisque vrbis oppressionem & extrema quodammodò sibi metueret, ciuiles simultates, ac intestina odia, prout vrgẽtibus extremis & præsentibus periculis euenire cõsueuit, exiguo tẽpore cõsopita sunt, tanta me herculè cum totius Reip. felicitate, vt magna vrbis cõsensione omnia consilia, vires atq. conatus ad salutẽ publicam conferrentur; ac ne quid à Sfortianis Ligustico nomini durius infligi posset, enixè atq. solicitè citra aliquam intermissionem vnusquisq. pro se dabat operam. Nec sanè in tanta præclarorũ ciuium frequentia quisquam extitit, cui libertatis asserendæ maius fuerit studiũ, vt patuit, quàm Hieronymo Gentili, Andrea patre nato. Hic enim iuuenis, cùm natura esset excelso animo, veræque laudis & gloriæ auidissimo, magna generosæ naturæ testimonia statim ab ipso primo iuuentutis flore ediderat, & propter inclytæ indolis suæ generositatem, magnam sui nominis famam apud omnes suos conciues, præsertim verò æquales, excitauerat. Ad omnem igitur occasionem intentus, vt partam existimationis opinionem aliquo insigni facinore se, suisque maioribus digno, insigniret & constabiliret; hanc occasionem recuperandæ libertatis, vt existimabat, ex nouis istis motibus nactus, multis grauissima oratione persuadere conabatur, vt ansam restituendæ in libertatem patriæ negligere, vel aliquo modo excidere non paterentur. Et ne ipse inani tãtum verborum sono videretur prodesse velle, Scæuolas, atque Horatios imitatus, magno animo graue atque difficile facinus in pectore versabat: quippè paucis, sed fidelibus tamen adhibitis in consilium, totum animi sui decretum illis retexit: Constituerat siquidem miro, ac planè nouo quodam stratagemate, non solummodò se & suos, verùm

Animi generositas & flagrantiss. studiũ publ. libertatis Hieronymi Gentilis.

verum etiam alios nihil minus ſperantes in priſtinam libertatē reponere. eaq. de cauſa vrbem ad ſpeciem negotiorum cōficiendorum egreſſus, in ſuburbano ſuo cum armata manu tantiſper delituit, donec bene gerendæ rei commoditatem nanciſceretur. Intempeſta igitur nocte ipſe cum ſuis armatus, vrbis portam aggreſſus, cùm, vel negligentia vigilum, vel certè, quod veriſimilius eſt, aliquorum fautorum adminiculo, paruo cum negotio illam reſeraſſet, ſublatis magnis clamoribus, & ingeminato libertatis nomine, vrbem eo ſucceſſu & animo intrauit, vt magno coorto tumultu, ipſam planè in veterem ſtatum repoſuiſſet, ſi, vt prius conſtituerant, publicum palatium adortus eſſet. Ceterum, fatali quadam vi, in tanta præſertim rerum conturbatione, inſtituti ſui oblitus, hoc vnum neglexit, à quo totius negotij ſumma & felix exitus dependebat. Quandoquidem, ſicut plerumque in tumultibus vſu venire ſolet, vt optimo cuique ſana conſilia eripiantur, ita certè hac tempeſtate Genuæ accidit, vt, tanta præbita occaſione, ſalutem publicam, & libertatem toties expetitam, neſcio quo modo negligerent. Hieronymus tamen nihiloſecius cœptis inſtans, licet paucos haberet qui ei operam nauarent, tantum nihilominus effecit, vt, occupatis præcipuis vrbis portis, ea nocte circa proprias ædes excubias cum ſuis ageret, ratus, poſtero die omnia proſpero euentu in ſuam poteſtatem deuentura. Verùm, ſub auroram albeſcente iam cælo, cùm rem à ſuis longè oſcitantius quàm exiſtimarat, tractari animaduertit, cum paucis reliquis, quos in officio & ardore continebat, euitandi periculi cauſa, ad D. Thomæ portam ſeſe recepit, eo conſilio, vt ſi nulla maiora nouorum ſtudiorum argumenta à ciuibus ſibi exhiberentur, quamprimùm ciuitate excederet, ac meliorem gerendæ rei opportunitatem expectaret. Ceterum, vix illo ab vrbe digreſſo, commota & trepida tota ciuitate, Guido Vicecomes, Galeacij legatus, vir deuexa ætate, rei nouitate perculſus, & huiuſmodi rumoribus parum aſſuetus, animo ita erat conſternatus, vt in curiam magna cum feſtinatione delatus, demiſſis verbis, & præſentem animi metū facilè coarguentibus, Senatum rogaret, vt ſuæ ſaluti, ac totius Reipub. incolumitati vellent proſpicere: ſubiungebat etiam, inter cęteras grauiſſimas quas adducebat cauſas, populum Genuenſ. nulla ratione commoueri debere, quòd ſuperioribus diebus Sfortia Princeps exercitum habuiſſet inſtructum. Illum ſiquidem, citra aliquam Liguſtici nominis offenſam, placidè fuiſſe dimiſſum, adeò certè, vt tanti viri oratione commoti Patres, ac non parum de ſe ſuiſque fortunis pari modo ſoliciti, communi conſilio & conſenſione ſtatuerent, vt nulla interpoſita mora, aliqui viri graues ad ipſum Hieronymum, recuperandæ libertatis auctorem, mitterentur, qui nomine & auctoritate Senatus; ipſum ad ſaniora conſilia reuocarent atque inflecterent. Verū Hieronymus, tantum abeſt, vt illorum verbis cōmoueri potuerit, vt etiam ipſis non admiſſis in colloquium, infeſtis armis ad primum illorum conſpectum inuaderet ac inſequeretur, & ita vim intentaret, vt, niſi velocitate curſus fugæ ſibi conſuluiſſent, non dubium foret, quin tam inſignes legati in primo legationis ſuæ munere concidiſſent. Quia igitur arduum & valde difficile erat, iuuenilem Hieronymi animum, gloriæ cupiditate æſtuantem, ſimulque ira & nouis iniuriis incenſum, tam citò ab inſtituto reuocare; delecti ſunt quatuor ac viginti ex ordine plebeio, manuariarum artium ſcilicet antiſtites, qui inermes, Senatus ac Reipub. nomine, iuuenis animum mitigarent atque demollirent: hique admiſſi ab illo in colloquium, tanta cum dexteritate & peritia rem ipſam tractarūt, vt, commōſtrato ciuitatis præſenti ſtatu, & rei difficultate, in gratiā tranquillitatis publicæ ab armis diſcederet. Et ne propter facinoris magnitudinē, aliquam pœnarum atroci-

atrocitatem metueret, impunitate propoſita, atq. fide ea de cauſa interpoſita, tantum effecerunt, vt ipſe cum ſuis, illis aſſentiretur, hac tamen conditione, vt ſeptingenti aurei, quos quidem in hos vſus abſumpſiſſe ſe dicebat, ſibi reſtituerentur, prout exiguo tempore poſtea illi numerati fuerunt. Hoc Senatus decretum Sfortia ita ratum habuit, vt illi nequaquam fidem vel authoritatem derogandam eſſe, licet multi ſecus ſuaderẽt, cenſeret; malè tamẽ eum habebat, quòd temerario iuueni, qui pecuniaria ad minimum pœna multandus erat, tantũ prẽmiũ pro tam atroci ſcelere, cum peſſimo poſteritatis exemplo, tributum eſſet. Nec dubitandum eſt, ipſum Galeacium, raro aliquid in publicæ vtilitatis gratiam condonantem, grauiter hanc Genuenſium ſeditionem vlturum fuiſſe, niſi immatura morte, magno cum Genuenſis Reipub. beneficio, præuentus fuiſſet. Cẽterùm, quia huius Principis ſæpius nobis facienda fuit mentio, non alienum à noſtro inſtituto fuerit, ſi curſim, & quod dici ſolet, per tranſennam, aliqua de ipſo hîc ſubiecero. Is ſanè præclaris ac eximiis animi corporiſque dotibus inſignitus fuit, adeò vt decore formæ, ingenij præſtantia, æquitate, multiſque aliis virtutibus, ab omnibus paſſim commendaretur. His artibus cùm boni ac ſplendidiſſimi Principis nomen tueretur, premebant eum, præter cetera vitia, intemperantes vagæque libidines, in quas cum natura, tum veteri cõſuetudine promptiſſimus ferebatur: nec ſatis habebat, impunè omnem luxus ardorem & pruritum cum honeſtiſſimis quibuſq. matronis & puellis reſtinxiſſe, niſi etiam arcana amoris ſui ſubinde gloriabundus, in corona magnorum virorum proderet atque iaceret, tanta cum omnium præſtantium virorum indignatione & odio, vt hac potiſſimùm de cauſa, accedentibus etiam nonnullis priuatis iniuriis, & Cola Montano, olim ipſius Principis præceptore, haud modico inſtigatore, Ioannes Andreas Lamponianus, Carolus Vicecomes, & Hieronymus Olgiatus, iuuenes, & generis claritudine & opibus florentes, nec non Principis cubiculo adſcripti, ac ei domeſtici & familiares, in ipſum conſpiratuerint, eo ſucceſſu, vt tandem Mediolani in templo D. Stephani, cuius feſtum eo die de more ſollemni celebrabatur, dum ſacris intereſſet, multis vulneribus confoſſus, anno ætatis ſuæ trigeſimo, quàm miſerrimè interierit. Huius vitæ tenorem & curſum ſi quis curioſiùs expetat, conſulat Iouium, Merulam, atque alios huius claſſis viros, qui multorum illuſtrium virorum res geſtas, vitamque ac mores poſteris tradiderunt. Galeacio, eo, quo diximus, modo, interfecto, Magiſtratus Mediolanenſis, ne erga ſuos Principes, illorumque poſteritatem ingratus eſſe iudicaretur, ſumma grauitate conſilij, luctus publici teſtimonium defuncto Principi dare voluit, ſic vt ea de cauſa Senatus conſulto ſanctum & declaratum fuerit, vt primùm ſumpto de coniuratis debito ſupplicio, illorum cognati, nulla habita ſexus vel ætatis ratione, ad quartum vſque conſanguinitatis gradum de medio tollerentur, ædificia illorum ſolo æquarentur; horti ſucciſis arboribus, & auerruncatis omnibus ſtirpibus & plantis vaſtarentur, & depopularentur. Huius facti atrocitas cùm iuri ſcripto aliiſque bonis legibus mirum in modum aduerſetur, tamen in illa ciuitate eo tempore locum ſortiri potuiſſe, veriſimile ex eo eſt, quòd Inſubres veteri maiorum ſuorum inſtituto, & more lõgo vſu inolito, plurimum ſemper ſuis Principibus tribuerint, ita vt Principum cædes non ſecus ac parricidium, vel, ſi quid maius parricidio ſit, vlciſci & vindicare ſoleant. Et quoniam idem vnumque ferè tempus cum huius noſtri Principis tragico & funeſto exitu, etiam Caroli Burgundi, dicti Bellatoris, morte coniunxit, prolixitatis tædio neminem me arbitror offenſurum, ſi paulò altiùs rebus repetitis, aliquid, licet ad noſtram hiſtoriam non valdè neceſſariũ, de huius magna-

Galeacij Mediolan. Principis obitus, & natura.

Exemplum perraræ ſeueritatis.

magnanimi Ducis vita ac moribus breuiter dixero. Carolus siquidem, heroici & excelsi animi iuuenis, cùm immodica bellorum proferendiq. Imperij cupiditate ita deflagraret, vt eius immensum animum illius regionis angustia, quam tamen possidebat amplissimam, minimè caperet, nouum in Belgio bellum suâ temeritate, & audacia excitauerat. Et cùm aliquandiu Ludouici vndecimi Regis Galliarum (cui nihil tam familiare erat, quàm ex vsu & commodis suis, citra aliquod discrimen, vel delectum, quibuscumque, sed præcipuè agnatis Principibus, se dubiũ præbere, quos vt nimium potentes & factiosos, resque regni & publicarum deliberationum consilia perturbantes, numero viribusque diminutos aut extirpatos mirum in modum cupiebat) insidias & molitiones sustinuisset fortiter, & armis feliciter vindicasset, edito ingenti prœlio ad Allerium montem, Regeque propemodum debellato, pace quodammodò extorta & fœdere, bellũ in Eburones transtulit, Leodioque ipsorum vrbe pro Episcopo, cuius causam tutabatur, sociis agnati Regis armis expugnata ac diruta, Rege à fœdere discedente, cui placato Carolo à reliquis Galliæ Principibus minus periculi erat, ipse sese in Germaniam, inuitatus potissimùm à Bauaro, conuertit. Verùm etsi hæc belli translatio, Ludouico ipsi multis nominibus cara esset, vt cui nil tam expediebat, quàm vt Carolus, ad cuius nomen expauescebat, cum hostibus potentioribus committeretur, adeò vt Ludouicus non desineret, pertinaci quadam contentione, quos posset, in Carolum, Germaniam petentem, callidè incitare; inito etiam ea de causa cum Friderico Imperatore, fœdere. Offenderat nimirum Carolum Imperator ipse, qui petenti diadema, & dignitatem nomenque regium, & munus Vicarij præsidis in Imperio, vtrumque denegarat. Proinde cùm se hoc bello cum terrore Germanię feliciter expedito, planè confideret, vel extorturum Imperatori priora postulata, vel etiã imperij fastigiũ, Friderico deiecto, consecuturũ, facilior & promptior in Bauaro defendendo fuit. Et quia Caroli potentia & rei bellicæ virtus atque successus, omnibus Christiani orbis Principibus iam cœperat esse formidabilis, posteaquam bellum Germaniæ visceribus dicebatur illaturus, singuli Germaniæ Principes sese ad tanti hostis aduentum omni studio & conatibus præmuniuerant, & in primis Hessus, cui Colonienses adhærebant, & confœderatæ his aliquot, atque etiam subditæ ciuitates, inter cõfœderatas præcipua erat Nouesium. Ad hanc igitur obsidendam cùm Carolus validissimum exercitum adduxisset, Fridericus Imperator maturè ei occurrẽdum ratus, imperatis auxiliis, exercitũ coëgit circiter octoginta millium hominũ, sequentibus Imperatorem ducẽ Principibus plerisque, quos anteibant Albertus Dux Saxoniæ, & Albertus Marchio Brandeburgensis: vexillum namque Imperij Saxoni erat commendatum. Ad eius verò obsidionem explicatis quodam die aciebus vtrisq. ac ad statoriam pugnam dispositis, cùm conflictus certus expectaretur, & Saxo, qui Friderici aciem instruxerat, moræ impatiens esset, subitò præter expectationem, & spem conuersis rebus, in vtraque acie pax proclamata est, quam conciliarunt nonnulli ex Belgio proceres, clàm ad colloquium mutuum Imperatore & Carolo perductis. Pax itaq. pridie Calend. Iunias anno 75. supra 400. in eam fuit sententiam sancita, vt Caroli vnica filia, Maximiliano Imperatori, cum omnibus Caroli prouinciis desponderetur, si absque hærede masculo ipse discederet. Ita tunc quidem ab armis discessum est. Constituta inter eos pace, Carolus, promotis castris, Lotharingum adortus, magna ditionis parte eum pepulit. dehinc rerum felici successu elatus, in Heluetios Lotharingi socios progressus, primò castris ad Gransonem positis, arceq. expugnata, mox fortuna sese vertente, quarto Nonas Aprilis ab Hel-

De Carolo Duce Burgundiæ, ac eius interitu.

ab Heluetiis feſtinato acceſſu obrutus, fœdeque fuſus, ac ſtratus, & caſtris exutus, amiſſis impedimentis, totiuſque exercitus opibus, & ſua pretioſa ſupellectile, ita, vt vix ex inſequentium manibus ſeſe eripuerit. Paulò poſt, iterum ad Moratum, in confinio Allobrogum oppidum, decimo Cal. Iulias, acie ab eiſdem victus, anno 76. cùm ad Nanſeum reduxiſſet exercitum, in ipſa obſidione pridiè Epiphanias Domini ab Heluetiis circumuentus ac trucidatus interiit, cùm vixiſſet annos plus minus quadraginta tres. Hunc igitur exitum nimis ferox & effrenis inexpletæ ambitionis Caroli impetus habuit, qui hoc ſuo caſu perbellè teſtatur, atque confirmat, regulam diuinitus prolatam, quòd infelicia plerumque ſint non neceſſaria bella, ſuperbia & fiducia potentiæ mota. Deſertum fuiſſe conſtans fama eſt à ſuis, inſigni perfidia Campobaſſi Neapolitani, qui aliquando à Carolo colapho cæſus, vindictæ occaſionem in id tempus diſtulerat. Et quia vitam & exitum enarrauimus, adijciam & natales. Erat ipſe, Philippo Bono patre natus, Ioanne Burgundo auo, illo ſcilicet, qui ad Nicopolim temerè in confertorum Turcorum agmen prouolans, cum equitatu ſuo à barbaris circumuētus, & captus eſt, cuius pater Philippus Audax conceſſione & indulgentia patris Ioannis primus è regia Capeti ſtirpe Burgundiæ hæreditatem adiit. Sed me externorum principum geſtis forſitan diutius quàm par eſt inhærentem, admonet temporis ratio, vt ad hiſtoriæ noſtræ contextum reuertar. Interim illud annotaſſe, & his meis ſcriptis inſeruiſſe, non extra propoſitum videbitur, in Caroli Burgundi motibus, duos inſignes cometas eſſe viſos, quorum alter anno 1472. Idibus Ianuariis ſub Libra effulſit, & initio lentè proceſſit, donec peruenit ad Arcturum. inde totum propemodum hemiſphærium intra Zodiaci & æquinoctialis polos tanta celeritate percurrit, vt vno die, quadraginta gradus magni circuli, & cùm velociſſimus eſſet, pæne quatuor ſigna, vt annotatum eſt, confecerit: tandem vltimis diebus Februarij iuxta 14. gradum Arietis, ſolis radiis ceu abſumptus, euanuit. Alter cometa, anno quinto poſtea conſpectus eſt cæruleo pallore ſubniger, quo anno prædictus Carolus cæſus eſt. Ex cuius equidem occubitu, nouum mox bellum enatum eſt, Maximiliano vrgente nuptias Mariæ Caroli filiæ, & deſtinatas doti ex pacto prouincias occupante, Gallis contra Burgundiam Flandriamque euaſtantibus. Vt verò ad propoſitum reuertar, vt primum Genuam Ioanni Franciſco Palauicino Rempub. eo tempore Inſubrici principis nomine procuranti, de Galeacij morte ſummo cum ſilentio & celeritate nuntiatum eſt, fieri non potuit, vt, quamuis res mirum in modum inuoluetur, quin tamen multorum animi in varias ſuſpiciones raperentur: ideóq. auidè atque ſolicitè, quorſum res euaderent, & quis tandem illarum finis eſſet, expectabant. Sed Præſes magna cum prudentia in tam magno & difficili negotio nihil temerè agendum ſtatuens, nulla interpoſita mora, conuocato Senatu, ac pleriſque ex præcipuis ciuibus ſibi & Inſubrico nomini vtcumque fidis, ad ſe accerſitis, rem tanta dexteritate atque ingenio egit, vt, cùm nullam præ ſe ferret alicuius commotionis vel conſternationis ſpeciem, ſuppreſſo Principis obitu, tantùm diceret, illum, duorum, vel trium perditiſſimorum hominum perfidia & temeritate, leuiter vulneratum, ita lecto decumbere, vt citra vitæ periculum priſtinæ valetudini quamprimum reſtituendus ſperaretur. Verùm, cùm ſubiungeret, rerum humanarum ſtatum ita eſſe comparatum, vt nihil ſolidi vel firmi de iis nobis polliceri poſſimus, vel debeamus, Senatui volebat omninò eſſe auctor, vt, ſi forte fortuna Principi aliquid humanitus accideret, nullā rerum in illa Repub. immutationem fieri debere, præſertim cùm duos haberet filios iam ferè

Caroli Burgundi interitus.

ferè adultos, quorũ alteri Ioanni Galeacio, ætatis iure paternũ imperium, ceu legitimo ſucceſſori deberetur, adeò vt cùm nõ dubitaret de illorũ ſumma prudentia, atq. animi conſtantia, nõ eſſe neceſſarium, vt lõga & artificioſa oratione illos in officio & priſtino obſequio confirmaret, ſibi interim operæpretium videri, vt ad prẹcauendã omnem plebeiam & inconſultorũ hominum ſeditionẽ, & turbas, quiſquis etiam rerum euentus eſſet, vt in vrbe omnia ſic diſponerentur, ne nouis ſtudiis aliquis locus relinqui poſſet. Hæc præſidis oratio, etſi non eſſet vſque adeò artificioſa, vel cõmota, vt aliquem metum, ſeu tacitæ conſcientiæ ſcrupulum, vel morſum coargueret, tamẽ cùm illi qui adeſſent, nõ forent ita infantes ac ſtupidi, quin id quod erat, nõ obſcurè olfacerẽt, atq. animis præſumerẽt, præſertim quòd in Rep. multi exiſterent, qui Inſubrorum potentiã pertæſi, illorum nomen & potentiam ſupramodum auerſarentur, illi qui publico bono fauebãt, auctores Senatui fuêre, vt, ad reprimendũ omnes repẽtinos motus, ac ciuiles tumultus, octo ciues eligerentur, quorum iugi cura fideiq́. integritate, ac rerum agendarũ peritia, quies publica & tranquillitas conſeruaretur. Et quia Reip. ſalus & ciuitatis otium ægrè retineri poterat, niſi conſcripto præſidiario milite, qui ſtipẽdiis publicis ad vrbis tutelã aleretur, prima & potiſſima cura verſari videbatur circa pecuniã expediendam, cùm ęrarium publicũ ita eſſet exhauſtum & imminutũ, vt nec minimis etiã ſumptibus ſufficeret. Proinde hi noui præſides tantum pecuniæ procurarunt, quantum alendo militi neceſſarium eſſet. Verùm, vbi pro certo cõpertum eſt, Galeacium ſuorum parricidialibus manibus miſerè concidiſſe, gliſcente nimirum ac peruagante per totam Italiam fama, ſenſim Genuæ, quamquam ſummo ſtudio & vigilantia procerum, ne quid nouarum rerum ingrueret, procuraretur, res etiam immutari cœperant, nec aliquo modo ſeditioſorum hominum animi in officio ſiſti & contineri potuerunt, quin in noua ſtudia & factiones erumperent. quippe intellecta Principis morte, nulla ratione vel cura de ipſius ſucceſſore vel poſteritate habita, illi qui dudum conquieuerant, & ab vrbe exularant, oſtenſa noua tumultuandi occaſione, agminatim in vrbem ipſam quotidiè confluebant, ac per omnes vrbis regiones & compita, conſtitutis conciliabulis, res nouas ita moliebantur, vt optimus quiſque valdè ſibi metueret, & facilè præſentiret, horum ſtudia & vigilias in perniciem publicam aliquandò euaſuras. Ceterùm, cùm in tanta ac infinita propemodum omnium multitudine difficile ſit, ac etiam ſuperuacaneum, omnes nominatim recenſere, qui ſeſe nouis turbis excitandis patronos præbuêre, vnum atque alterum proferam, quos, vt anteſignanos, reliquis conſilio & auctoritate antecelluiſſe accepimus. Horum primus omnium iudicio fuiſſe videtur Ioannes Baptiſta Guarcus, qui ſtatim nunciata Galeacij morte, ad nouam ſpem erectus, iugiter aduigilabat, ne aliquam bene gerendæ rei opportunitatem prætermitteret, ideoq́ue cùm intelligeret, aliquot copias Mediolano firmandæ Genuæ gratia à demortui Principis ſucceſſore tranſmitti, his confeſtim magna cum alacritate aliquot agreſtium & indigenarum manu conſtipatus, circa initium anni eiuſdem æui ſeptimi ac ſeptuageſimi, obuiam proceſſit, & tanta cum animi corporiſq́. præſentia ac robore cum illis congreſſus eſt, vt multis deſideratis, omnes quotquot erant, in fugam coniecerit, & magna cum illorum ignominia diſſipauerit. Hoc eius audax facinus licet à nonnullis improbaretur, & meritò reprehenderetur, tamen quãplurimis animos fecit, & ad excitandos nouos motus ita planè concitauit, vt, abrogata omni legum atque ordinum reuerentia, palàm & liberè Prætoris edictis reluctarentur, & illi paſſim in quotidianis congreſſibus ac ſermonibus obloquerẽtur, eo tamen euen-

Genua nouis motibus involuitur.

Ioannes Baptiſta Guarcus primus nouarum rerum cõcitor, pro libertate recuperãda.

1477.

tu, vt præter verba & voces, vt dicitur, nihil in ipſa ciuitate attentatum fuerit, quod damno ciues afficeret. In bonam interim ſpem erecta plebe, ardentiſſimis animis præcipui factionum auctores in vrbe ipſa à pleriſque expectabantur. Nec enim erat ignotum, Carolum Adurnium Proſperi fratrem, cum non pœnitenda manu in vallē Pulciferam non procul à ciuitatis cōſpectu deſcendiſſe, atque omnibus hortationibus & conſiliis ſuos clientes & amicos ad defectionem & priſtinæ libertatis recuperationem ſolicitare. Ipſe enim, multò flagrātiùs reliquis, Reip. conuerſionem exoptabat, & eo nomine Sfortiis erat iniquior, quòd frater eius in arce Cremonenſi à Galeacio filio captiuus diſtineretur, potiſſimùm quòd hic ſolus, ceteris omnibus ſtatim ab eius patris obitu è vinculis liberatis, & priſtinæ libertati reſtitutis, cum magna Adurniorum indignatione in dura compede retineretur. Fliſcorum etiam clientes, ac municipes, mortuo Galeacio, ſponte ad Recum oppidum cateruatim conuenerant, vt illius arcem è Mediolanenſium poteſtate eriperent; rati, ſe hoc modo ſibi inflictas iniurias aliqua ex parte vlturos. Cumque Obiectus Fliſcus, ad declinandum quotidianas iniurias, aliaque incommoda & detrimenta, quibus ſubinde ab ipſo Sfortia afficiebatur, ſeſe Romam contuliſſet, ibique, ceu in tranquilliſſimo receſſu, aliquamdiu permaneret, Fliſcæ familiæ clientes ſibi in ea expeditione ducem ſtudioſè quærētes, Ioannem Georgium Fliſcum, qui Genuæ remanſerat, per crebros internuncios ſolicitarunt, vt eius opera vti poſſent, adeò medius-fidius, vt omnia nutarent, & mutationem non obſcurè minarentur, breuique poſt, etiam partibus illorum accedente Matthæo Fliſco, viro ætate matura, ac multa rerum experientia prædito, contineri non potuerūt, quin quamprimùm cū iis, quas habebant, copiis recta Genuam contenderent, eo conſilio, vt repentino motu vrbis Prætorem, exiguis viribus tunc temporis inſtructum, quaſi imparatum, & ad reſiſtēdum imparem, fortiter adorirentur atque inuaderent. Menſe itaque Martio, concubia nocte, ſummo cum ſilentio Georgius Fliſcus ſuos ad vrbis mœnia ea parte mouit, qua Carinianum verſus exporrigitur: & celeriter admotis ſcalis, magnaque cum dexteritate & corporum agilitate conſcenſis nauibus, ex ſuis quadraginta armatos, quos ex toto numero promptiores delegerat, in vrbem poſuit, eo quidem animi decreto, vt portam, vulgò Nuntiatam dictam, occuparent; & per hanc reliquum agmen paululùm à tergo relictum, tutò introduceret, néue maiori hoſtium numero & multitudine circūueniretur, præſertim cùm non ignorarent, Matthæum Fliſcum, vnà cum aliis ſuæ factionis viris, in vrbem receptum, qui tamen ad repentinam & inopinatam Fliſci irruptionem metu ac trepidatione conſternatus, eueſtigiò terga cum ſuis vertit, & ſeſe in curiam, vnde venerat, proripuit. Fliſcus attamen inſidias veritus, tametſi nullum haberet obuium hoſtem, qui ipſum remoraretur, progredi vlterius noluit; ſed ſubinde alta voce populum ad libertatem cohortans, & ad defectionem excitans, eam noctem variis gyris atque diſcurſionibus, nulla plebis acceſſione auctus, inſomnem tranſegit. Hinc videre & notare licet plebis inconſtantiam, & præſertim Genuenſis miram naturam atq; pertinaciam, quæ nunquam, vel rarò aliquam in Repub. conuerſionem fecit, niſi ducem popularem ſecuta, cuius ſcilicet auſpiciis & arma ſumerent, & hæc eadem eiuſdē arbitrio deponerent: ita vt nō mirum ſit, in tam ampla ciuitate miras inter ipſam nobilitatem, & populares, factiones & controuerſias extitiſſe, cùm rarò in vnis iiſdemq. ſtudiis vtriuſq. partis animi coaluerint. Cæterùm, Matthæus prima luce vbi ſeſe ab omnibus, exceptis paucis plebeis & clientibus, derelictum animaduertit, periculi magnitudinem veritus, vrbem egredi ſtatuit. At Petrus Auria,

Georgij Fliſci ſublimes, at inanes conatus.

Auria, Ducali administrationi grauis ac præpotens aduersarius, rerũ præsentium statum penitiùs considerans, se illi adiunxit, multisque demonstratis rationibus, illi persuasit, vt in sententia constanter permaneret: eaque de causa pleriq. ciuium existimabant, Auriorum familiam vnanimi consensione contrà Sfortianos conspirasse, & iam arma tacitè corripuisse: multique horum auctoritate inflexi, sese Matthæo, eiusque sociis agglomerantes, suum studium atque operam pollicebantur, adeò vt, impetu in publicum palatium facto, ea parte, qua D. Laurentij templo contiguum est, acriter oppugnaretur, tametsi Præfectus vrbis pro suo præsidio ibi mille ferè circumforaneos milites constituisset. Ipse tamẽ parum spei & salutis in hoc præsidio, licet valido, reponens, clanculum cum suis copiis, se, non absque magno vitæ suæ periculo, in arcem subduxit. Vagabantur namque milites agminatim indistinctis ordinibus per totam ciuitatem, &, vt quemque fors vel casus alteri adiunxerat, in societate tantisper perseuerabat, donec aliquod facinus perpetrarent, vel fortiter audendo concíderent. Vrbana etiam multitudo magno animi concitata furore & impetu, pari modo discurrebat; & parum aberat, quin ipsum Prætorem, anxiè & trepidè sese, vti diximus, in arcem recipientem, in itinere lapidibus obrutum, suffocarent. Prætorium ipsum, milite præsidiario pedetentim destitutum, vltimò miserè direptum fuit, nullaq. habita Prætoris, vel aliorum consiliariorum, reuerentia, illorum supellex, & quicquid fuit præsentium fortunarum, direptum: eoque militaris illa & seditiosorum licentia progressa est, vt parum abfuerit, quin eodem fato vniuersa vrbs diriperetur, cùm nullus foret, qui sese tanto furori opponere auderet: tantaque animorum varietate in ipsa vrbe passim dimicabatur, vt nonnulli de conseruanda Repub. ab vltimo exitio rationes inire ausi, miruin in modum periclitati sint: tanta siquidem erat concitatæ plebis rabies, vt nullis consiliis inflecti, vel aliqua necessitate persuaderi potuerit, vt Reipub. administratio alicui patricij generis committeretur. Proinde in summa rerum omnium perturbatione ac metu quàm diutissimè ciuitas vixit. Tandem ad euitandum maiora pericula, quæ manifestè impendêre videbantur, ex vnanimi omnium Ordinum voluntate decretum & statutum est, vt Oligarchia, id est, administratio vnicuique communis, tantisper permitteretur, quoad meliori Reipub. fortuna, politica gubernatio ad meliorem formam deuocaretur. Ceterùm Flisci nondum ab armis decesserant; ideoque facilè impetrarunt, vt, suffragante reliquorum nobilium consensu, Matthæus & Carolus, eadem familia oriundi, vrbis supremum Magistratum, vnà cum Octouiratu populari tantisper gererent & administrarent, quoad Obiectus Fliscus, qui Roma indies expectabatur, Genuam reuertisset. Et ne reliquæ nobilitati, tantis nobilibus viris præteritis, fraudi esset, si in hanc vnam Fliscorum gentem præcipuus ciuitatis honor deriuaretur; Ceuam Auriam & Hieronymum Grimaldum allegere iis placuit: quo sanè factum est, vt, post exiguum temporis interuallum, præcipui factionum principes, qui hactenus vrbe abfuerant, postliminiò reuerterentur: inter quos, Obiectus ipse auctoritate ceteris præstabat, qui, Galeacij defuncti vim & potentiam deuitans, diu in diuersis Italiæ locis errabundus delituerat: sed Genuam reuerso tantus honor, & solidi gaudij ab omnibus ordinibus exhibita fuerunt testimonia, vt post multas congratulationes, & amplexus, in locum prædictorum Matthæi & Caroli omnium voluntate subrogatus fuerit. Hic ciuitatis rerumque status & conditio, etiam Fulgosios, & in primis quidem Paulum Archiepiscopum, Thomam, & Ioannẽ Galeacium, in vrbem reduxit, nec ita multo pòst, Carolus & Ioannes Adurnij, haud procul à D. Benigni cœnobio cum

Nouæ motiõs in vrbe.

Prætorium à plebe direptũ, & vniuersa ciuitas grauissimo discrimini obnoxia.

ſuis adfuêre, eo animo, vt rei exitum præſtolarentur. quorum certè præſentia, cùm rerum vrbanarum ſtatus nondum compoſitus eſſet, & etiam arx ipſa validis Sfortianorum præſidiis teneretur, tota ciuitas valdè conturbata fuit, ſic vt res eodem, vel etiam peiori, quàm antea, loco eſſent. Exaggerabant timorem, & ſtultæ ac credulæ plebis periculi opinionem varij & aſſidui nuncij, qui ex Inſubria commeantes, ſeriò aſſeuerabant, Galeacium, nouum Principem, recèns in paterno Principatu ſtabilitum, magnum conſcripſiſſe exercitum, eumque iam in conſpectu eſſe, quò Genuenſ. Reip. dominium, paucorum ſcelere & temeritate in parte amiſſum, recuperaret, atq. armis vindicaret. Et erat omninò veriſimile, tam potentem Principem, ſuapte natura ambitioſum, & iniuriarum impatientem, non commiſſurum, quin acceptam ignominiam armorum vi vlciſceretur. Quod vt etiam cordatiores crederent, efficiebant continui ænearum machinarum ictus ex ipſa arce in ſubiectam vrbem tanta vi & impetu contorti & dimiſſi, vt multas ædes ac ædificia publica, magna cum ruina proſternerent, & nutantibus tectis fatiſcerent; nec abſtinebant arcis defenſores ab excurſionibus, aliiſque velitationibus, quibus ſubinde oppidanos imparatos, vel ſaltem impares, miſerè diuexabant, & magna ſtrage edita, in arcem, ceu in tutiſſimum effugium, ſeſe geſtientes recipiebant, adeò me herclè, vt vix in ipſa vrbe relinqueretur locus vllus, qui ab inſidiis, & præſidiariorum iniuriis tutus & ſecurus foret. Proinde ciuibus, tantis difficultatibus laborantibus, totq. incõmodis afflictis, vna ſalutis ſpes in eo potiſſimùm viſa eſt conſiſtere, quòd propter factionum principum paucitatem & abſentiam, rariùs in ciuitate tumultuaretur: nam alioquin in tanta diuerſarum factionum diſtractione & inteſtinis malis, ipſa vrbs aliquã inſignem cladem perpeſſa eſſet. Ceterùm ad declinandum maiores impendentes calamitates, Reipub. Præfecti ſtatuerant, vt Fulgoſij, qui tunc ampliſſimam factionem fouebant, vrbe excederent, ita vt hac tumultuandi anſa ſublata, ciues, Ducalem potentiam veriti, ciuiles & priſtinas contentiones nonnihil remitterent. Cùm verò interea, Galeacius ſerias ad Genuenſ. bellum inferendum cogitationes ſuas contuliſſet, paſſim in variis Galliæ Ciſalpinæ locis militares delectus habebãtur, breuique exacto tempore, conſcripto & contracto præpotenti exercitu, omnibus cœpit eſſe formidabilis. Et quoniam Robertus Sanſeuerinus, ſuperioribus bellis magnum induſtriæ ſuæ atque militaris diſciplinæ ſpecimen dederat, ita vt hoc etiam nomine, prẽter natalium ſplendorem, ac reliquas animi corporiſque dotes, in magna laude & exiſtimatione apud omnes eſſet, nouus Princeps dignum illum iudicauit, vt ſub eius auſpiciis atque ductu hoc bellum conficeretur. Et quò illa expeditio eſſet ſpecioſior, maioremque ſui apud omnes opinionem excitaret, Ludouicum & Octauianum fratres ſuos, tanquam ſub tanto duce militiæ tyrocinium poſituros, illi coniunxit. Porrò cùm Genuenſis populi natura ita eſſet cognita, vt neminem latêret, eius potentiã nulla ratione magis imminui & labefactari ſolere, quàm mutuis diſſidiis & inteſtinis contentionibus, quærebatur inter eos gladius, quo ſe ipſi iugularent & inuicem conficerent. Quarè, cum magna calliditate in perniciem Liguſtici nominis, Proſperum Adurnium, recèns vinculis extractum & liberatũ, cum Fulgoſiis & Fliſcis magna & perpetua æmulatione decertantem, noui Principis nomine, Genuæ Præſidem dare multis de cauſis expedire, Ducis cõſiliariis viſum eſt: qua re peracta, Sanſeuerinus imperator, cum toto ſuo exercitu, citra dilationem ſubſecutus eſt. Quæ noua labefactandæ vrbis excogitata ratio, multum incrementi & ſubſidij Sfortianis attulit. Quippè contrariarum factionum principes & ſequaces, ſummoperè veriti, ne Adurnij

Galeacius Sfortia Genuenſ. bellum infert.

Adurnij auctoritate ac potentia ſubnixi, deſpectis ceteris ordinibus, ipſi ſuprema cum poteſtate dominarentur, magna indignatione commoti, nouas in vrbe excitauêre turbas, quæ niſi Senatus conſilio & auctoritate, oppreſſæ & reſtinctæ fuiſſent, verendum iterum de excidio vrbis, vel ſaltem multa ſanguinis effuſione fuiſſet. Sed huius diligentia & prudentia factum fuit, vt hoſtiles conatus omnes anteuerterentur, & imminentis belli periculum à ceruicibus populi coërceretur. Ceterùm Sfortianus exercitus tam longè proceſſerat, vt non ita procul à ciuitatis cõſpectu iam abeſſet, & magna militari licentia ſuburbanus ager vaſtaretur. Erat quippè ipſe exercitus Ducum præſtantia, copiarum numero, & militum ſingulari corporis conſtitutione, & animorum alacritate per ſe pulcher & formidabilis; ſiquidem vltra duos, quos diximus, Ducis fratres, multi & magnanimi Duces, Inſubriæque proceres huic militiæ in gratiam noui Principis nomen dederant; inter quos, natalium ſplendore, & fortunarum amplitudine ceteros anteibant Iacobus Triuultius, ex antiqua Comitum Triuultiorum ſtirpe oriundus, Ioannes Palauicinus, nuper Genuæ Præſes, & Donatus de Comitibus, rei bellicę elogio clarus, vtpote qui ordines magna cum ſua laude antè ſæpiùs duxerat, & præter hos, magna nobilium Mediolanenſium frequentia, qui omnes ad promerendam iuuenis Principis gratiam primam eius expeditionem condecorare & nobilitare ſua præſentia voluerant. Marchio etiam Montisferrati, & pletique Spinulæ familiæ, qui ad ea ferè tempora ab vrbe exulabant, aliquot ſubſidiarias alas ex clientibus & municipibus ſuis conſcriptas, in Principis ſubſidium adduxerant. Interim oppidani, quia ſuperioribus annis non ſemel in Gallum, ſubinde Liguriam diuexantem, proſperè militem eduxerant, & arma expediuerant, felicis ſucceſſus recordatione & memoria illecti, pari cum audacia & animi robore decreuerãt, Sfortianum exercitum, opportunitate locorum confiſi, non ſolùm morari, & tranſitu prohibere; verùm, per inſidias ex montanorum locorum ſinuoſis anfractibus inuadere. Sed cùm nullo veterano, vel externo milite iuuarentur, negotium illis infeliciter ceſſit, præſertim cùm & numero & viribus longè inferiores eſſent. Accedebat huc, quòd à tergo, in ipſa ſcilicet vrbe, vltra duo millia armatorum ad illius tutamen relicta forent. Et quamuis Genuæ totius belli, & defenſionis contra Sfortianos cura, præcipuè Obiecti Fliſci auctoritate & induſtria niteretur, cuius virtute, & rerum agendarum peritia, ac fide, ſalus publica tunc potiſſimùm conſiſtebat, tamen magna cum omnium ciuium conſenſione conſtitutum fuit, vt, ad refrenandam Adurniorum potentiam, & factionis ſtudium inhibendum, Paulus Fulgoſius, aliique eius ordinis & claſſis viri in vrbem reciperentur. Intereà tamen, Obiectus Fliſcus, nuntiato hoſtilis exercitus aduentu, citra aliquam moram ad præoccupandum Caſtelleti propugnaculum, quod tunc modicis adhuc arcis præſidiis tenebatur, ſeſe tranſtulit, vt, eo videlicet præoccupato, hoſtem aditu commodiùs arceret & excluderet: reque illa feliciter attentata, & ex ſententia confecta, necnon aliquot aliis leuioris momenti munimentis receptis, magna copiarum parte, quæ partim oppidanis, partim auxiliario milite conſtabant, in Sfortianos, qui iam, ſuperatis montibus, in vallem Pulciferam deſcenderant, caſtra perduxit. E contrà verò, Proſper Adurnius, qui primum hoſtile agmen ducebat, ex ea valle vſque ad mare varias excurſiones fecerat, pariique diligentia ſuperioribus noctibus Carolus eius frater, vt arcis præſidiarios tutiores redderet, & maiorem communicandi conſilij rationem iniret, in arcem clàm perrexerat, eumque ea de cauſa, qui eius partes ſequebantur, antea ſecretò conuenerant. Dum hæc eo, quo diximus, modo vtrimque agerentur, Se-

Florentiſſimus exercitus Principis Mediolanẽſ. iuxta Genuam.

natus ad nouum creatum Pontificem legationem decreuit,in cuius gratiam cùm Benedictus Spinula duas triremes, menſtruo ſtipendio Reipublicæ elocaſſet, fortè accidit,vt,cùm iam omnibus neceſſariis ad velificandum ad anchoram extra portum inſtructæ & paratæ ſtarent, & Præfectus ipſos Oratores præſtolaretur, de hoſtilis Sfortianorum exercitus ad vrbem properantis aduentu certior factus & præmonitus, confeſtim ſubductis anchoris validiſſimo remige repetita vrbe, in portum delatus ſit, & pari cum diligentia, cum totidem triremibus à Philippo Lomellino allaboratum & occurſum eſt, eo ſanè conſilio, vt hoſtes vrbis aditu arceret, & omnem illorum vim, ſi fieri poſſet, prohiberet: tantaque temporis opportunitate hoſtium conatus præueniſſe dicitur, vt illius potiſſimùm opera hoſtiles cohortes in prima acie conſiſtentes, vſque ad cœnobium D. Andreæ in Sextro, vbi caſtra habebant, animoſè repellerentur, tanta me herculè cum omnium conſternatione, vt omnẽ naualem claſſem contra ſe inſtructam & productam crederent. Cùm enim propter ingruentem noctẽ aduerſos montes vndiquaque ignibus & armorum fulgore collucêre & coruſcare animaduerterent,ad minimam ſuſpicionem trepidi, vſque adeò animis conciderant, vt, mutatis caſtris, ſeſe intempeſta nocte per inuia & abrupta excelſorum montium iuga in tutum ſubducere ſtatuerent. Sed,propter impedimenta, ſolùm vallis Pulciferæ traiecto flumine, in ea planitie pernoctarunt. Ligures, intellecta hoſtium fuga,ſumma celeritate in Promontorij iugo,qua hoſtibus tranſeundum erat,oppoſitis aliquot prælatis aggeribus,& viarum anguſtiis, vel præſtructis, vel præoccupatis, ſua caſtra collocarunt; ideoque Ioannes Baptiſta Guarcus, ſuæ factionis Princeps, qui recèns aliquot indigenarum & agreſtium manum collegerat, opportuno tempore accurrit, & omni ſtudio Sfortianos aduerſum collem tranſmittere conatos, aſcenſu prohibuit. Aduerſarij,ne vlla in re ſibi deeſſe viderentur, Carolum Adurnium cum aliis copiis in arcem remiſerant, ea potiſſimum de cauſa, vt diligenter & cautè exploraret, num ex aliqua parte aliquid noui in oppidanos moliri poſſet. Verùm,Obiectus omni diligentia inimicorum ſtudia anteuertens,quò hoſti aditum præcluderet, in omnibus locis ita vias præſtruxerat & communiuerat, vt illum ad certamen compelleret. Videbat enim,totius belli aleam potiſſimum in vnius prælij ſucceſſu conſiſtere. Itaq;, hoſte ad prœliandi neceſſitatem compulſo, cõflictus finis is tandem fuit,vt Sfortiani ſumma vi aduerſos montes emenſi,& in illorum ſummitatibus multitudine aucti, illam ciuitatis partem facilè premere & inuadere potuiſſent, quæ illis collibus ex diametro oppoſita eſt: ſed Obiecti diligentia & oppidanorũ frequentia factum fuit, vt Sfortianorum conatus reprimerentur, & cum magna feſtinatione pedem referre coacti ſint, relictis ibi,& amiſſis quadraginta ferè inſtrumentis bellicis, extruendis aggeribus maximè idoneis, quæ ipſi vernaculo idiomate Targonos vocabant, tanto mediusfidius cum illorum periculo, vt,niſi alacritate Donati de Comitibus pedeſtrium copiarum ſtrenuiſſimi Ducis,in officio retenti fuiſſent, haud dubiè vniuerſi, propter laſſitudinem & locorum aſperitatem in fugam ſeſe vertiſſent. Nec minori cum ardore & iudicij maturitate illos confirmabat & adiuuabat Sanſeuerinus, qui longo vſu didicerat pro temporum locorumq;. conditione circumſpectè pugnare. Proinde cùm videret ſuos in magna anguſtia verſari, auctor extitit, vt, ad euitandum maius periculum, omnes cataphracti equis deſilirent: Siquidem,licet hoc pacto minus expediti eſſent, tamen multò melius atque ſecurius ſeſe à maioribus machinis bellicis ſubducere atque tueri poterant. Et quia ad collis verticem propter loci iniquitatem euadere non

Sfortianorũ clades.

non poterant, recenti Gallorum exemplo, confestim retrocesserunt. Cuius certaminis successum vt primum fama diuulgauit, intellectumque est Obiecti copias à Carolo Adurnio profligatas,& portam, vulgò D. Thomæ, à victrici agmine occupatam esse,Sfortiani,metu ac pauore in audaciã conuerso,ac certamine instaurato, Genuenses trepidos & consternatos eò impulêre, vt actutum sese, relictis primis stationibus, in alios montes reciperent. Ceterùm, præfectis Sfortiani exercitus minimè visum est, licet certus fermè aditus in vrbem patêret, vt eo itinere & vrbis tractu victoriam prosequerentur. quin potius, multò satius esse duxerunt, vt,parte copiarum reficiendis corporibus extra vrbem relicta,Prosper Adurnius cũ clientibus & sociis, quos partim in vrbe, partim foris habebat, prius in ciuitatem periclitandorum ciuium gratia introiret, sicuti strenuè ab eo factum est, Adurnij,& Spinularum nomine sæpius inclamato, seueriter edicto, ne alicuius alterius factionis nomen eo tempore proclamaretur,rati Sfortiacum nomen passim ciuibus inuisum esse. Adurnius itaque ciuitatem ingressus, per omnia compita & regiones circumuagatus, aduersarios, illorumque duces palantes & vagabundos animosè insequebatur,& inquirebat: maior tamen patricij ordinis pars sese ex hostium conspectu subduxerat, inter quos,Fliscus se summa cum celeritate mutato habitu in sua prædia receperat. Adurnius, his rebus prosperè ac feliciter gestis, nullo sese illi opponente, in prætorium rectà cum frequenti totius plebis concomitatu & multitudine contendit, tantoque applausu & concursu à promiscua plebe exceptus fuit, vt parum abfuerit, quin à congratulante turba opprimeretur,ac breui pòst, Principes Mediolanẽses,vnà cum Sanseuerinate exercitus Imperatore, aliisq. nobilibus, subsequente toto exercitu,citra aliquam moram vel strepitum, vrbem ingressi sunt, in primisque procuratum,vt,coacto Senatu,aliisque ordinibus in curiam vocatis, noua Reip. forma institueretur. Interim ipsi Adurnio, Galeacij Principis nomine supremus Magistratus concessus & demandatus fuit, qui eiusdem nomine conscripto edicto, omnibus qui contra suum Principem arma tulerant, veniam & impunitatem pollicebatur. Quibus peractis,antequam Senatum dimitteret,prolixam orationem habuit,qua, inter cætera, multa in laudem noui principis, & aliorum eius administrorum dixit, planeq. ostendit, quàm egregia Galeacius nouus Princeps in Genuenses voluntate esset. Quocirca omnes adhortabatur, vt sub tam benigni atque potentis Principis imperio constanter debitum obsequium atq. fidem præstarent & retinerent. Ita dimisso Senatu, singulari studio aduigilatum fuit, vt,creato Magistratu quem vulgò Baliæ vocabant, militi stipendia soluerentur, quò,iis persolutis, & centurionibus sex millium aureorum congiario donatis, Ligusticus ager à nouo & externo milite tandem liberari posset. Quæ deinceps, post Ligusticæ ditionis recuperationem per Insubriæ Principem factam, subsecuta sint, proximo libro, Deo auspice, quàm fidelissimè enarrabimus.

Princeps Mediolan. Adurniorũ opera Genuam recuperat, eiq; Prosper Adurnius præficitur.

LIBER XV.

SVPERIORI libro satis apertè demonstratum esse arbitror, quibus artibus, quibúsue de causis Reipub. Genuensis status in Mediolanensium Ducum potestatẽ deuenerit, & quamobrem ipsi paulò pòst eodem exciderint. Nunc reliquum est, vt enarremus deinceps,quanta cura & diligẽtia ab ipsis Insubriæ Principibus Ligusticum imperium, opera & industria potissimum 1477.

Proſperi Adurnij Patricij ordinis viri, recuperatum, quò illud ſartum tectum, vt dicitur, retinerent & tuerentur, aduigilatum ſit. Statim igitur poſt eius recuperationem, quò ſeſe firmius in eo communirent, nihil habuêre antiquius, vel magis in votis, quàm præteriti belli reliquias, hinc inde, nullis ordinibus in Liguſtico agro diſperſas, & errantes, diligenter inquirere, ac penitus extinguere; præſertim quòd nũtiatum eſſet, Obiectum Fliſcum, cum pleriſq. ſuis amicis & clientibus, atque aliis Liguſtico nomini patrocinantibus, circa Sauinionem, oppidum inter Valles Apennini poſitũ, ita vires reparaſſe, vt, inſtar iuſti exercitus, ſupra quinq. armatorum millia coëgiſſet, & in promptu haberet, eo animo & cõſilio, vt communem patriam externo Principi rurſus ſubiectam, prorſus priſtinæ libertati reſtitueret, vel, ſi hoc aſſequi nequiret, ſaltem illi Reipub. adminiſtrationem impediret, ſatis amplam bene gerendæ rei occaſionem ex viarum anguſtiis, vt ipſe exiſtimabat, nactus. De proſpero igitur rerum ſucceſſu non deſperans, Inſubrum copias in arctis iſtis Liguriæ, & præfocatis itinerum faucibus præſtolabatur, & diligenter obſeruabat. Qua certè in re ne aliqua imprudentia peccaſſe putaretur, quàm plurimos ſui nominis ſtudioſos in Pocifera valle reliquerat, vt hoſtem ipſum, ſi ita temporis occaſio ferret, à tergo inuaderet, ac ita à duabus diuerſis partibus aggreſſum, ad internecionem, cum perpetuæ gloriæ fama, deleret. At, cùm Baptiſtam Guarcum, antea in Fliſci ſententiam pellectum, ſui inſtituti ac initi fœderis iam neſcio qua inſtabilitate ingenij pœniteret, ipſumq. in medio rerum bene gerendarum curſu turpiter, ac non citra perfidiæ notam deſereret, res longè aliter, quàm Obiectus ipſe, ac reliqui Inſubrici nominis aduerſarij æſtimabant, cecidit. Quandoquidem Fliſcus cum omnibus ſuis copiis, ab hoſtibus rectà aduerſus Genuenſes atq. Inſubres, præter ſpem & expectationẽ validiſſimo robore, inſperatiſque viribus contendentibus, in fugam coniectus eſt, adeò vt per varios anfractus & calles montium atque vallium ſibi ſalutem parare neceſſarium habuerit. In qua quidem difficultate, Ligures locorum peritiores, hoc aſſecuti ſunt, vt ab ignoto & externo hoſte non ita facilè poſſent aſſequi, ſed pedum beneficio & velocitate elaberentur, eo quidem ſucceſſu, vt, poſtquam palantes & errabũdi per diuerſarum viarum tractus in vnum coiuiſſent, tandem ſub vexillis ac ſui Ducis imperio, Sauinionem & Montegium incolumes deuenerint. Verùm enimuerò, Sfortiani, benignitate fortunæ, & tam felici rerum euentu inſolentiores ac ferociores facti, multò ſibi maiora animis præſumentes, ne quid ſegnitie, vel hæſitatione, aliqua in parte peccarent, progredi ſtatuerunt, ac eò neceſſitatis, quòd viribus longè eſſent ſuperiores, Obiectum Fliſcum adegerunt, vt ipſe ſumma neceſſitate adductus, cum eis tranſegerit, & inter reliquas tranſactionis conditiones, concederet, ac permitteret, vt Montegium ipſum, maximi alioquin nominis & momenti oppidum, deditione facta, in eorum manus ac poteſtatem deueniret. Inſubres, tametſi tam honeſta tranſactione poterant iure eſſe contẽti, tamen, vt ſolet plerumque in rebus ſecundis fieri, vt ſpiritus longè excellẽtiores, quàm humana ingenia deceat, geramus, ad ſpeciẽ maioris ſecuritatis (cùm reuera gloriæ incremẽta quærerentur) voluêre, vt Fliſcus ipſe Mediolanũ tacito triumpho reſeruatus, vnà ſecum abduceretur, ea tamen interim cautione, & fide data, vt, vbi Mediolanum appuliſſet, ſtatim illi liberum eſſet in patriam pro arbitrio ſuo redire. Ceterùm, huic bello vix dum cum ſumma difficultate, fine impoſito, ac valde exiguo reſpirandi Reip. tempore conceſſo, inter Principes Inſubriæ, atq. alios lectiſſimæ nobilitatis viros, grauiſſimæ exortæ ſunt diſſenſiones: quæ certè Genuenſis populi ſtatum magnis periculis & innumeris incommodis inuoluêre: Si-

re: Siquidem cùm Insubriæ Principatus, ob diuersorum Principum factiones & studia in duas quodammodò partes diuideretur, Bona Galeacij Principis mater, cum Cicho Simoneta suo secretario ex Calabria oriundo, ac sollertis ingenij viro, & in politicis rebus apprimè versato, summis viribus annitebatur, vt ipsi soli, exclusis Ludouico, Ascanio, aliisque demortui Principis fratribus, rerum potirentur. Verùm habebant hi qui sibi patrocinarentur; in primis verò Robertum Sanseuerinatem, Donatum de Comitibus, ac alios veteranarum cohortium aliarumq. præsidiariarum copiarum præfectos & centuriones; quibus, præter ceteras legitimas causas, ipsius Cichi amplitudo & dignitas inuisa ac supra modũ intolerabilis erat, ita vt cùm inter eos, propter regni & imperij contentionem, indies maiores suspiciones atque odia erumperent, Donatus ex mandato in vincula cõijceretur. quamobrẽ eius confœderati mirum in modum exterriti, ne ipse scilicet communicata consilia proderet, nulla mora interposita, Mediolano, quòd tantæ Principali potentiæ impares essent, clàm sese subduxêre: in qua fuga Octauianus, vnus ex fratribus Sfortianis, cùm Athesim flumẽ transmittere vult, fatali casu in amnem delapsus, eiusque vorticibus absorptus interiit. Alij eius comites vnà cum Sanseuerinate diu variis in locis vagabundi, incertis sedibus oberrarunt; quorum quidem fatalis fugæ socius & comes indiuiduus erat Obiectus Fliscus, proximè à nobis nominatus. Ipse nimirum Mediolanum abductus, ibi tantisper hæsit, donec horum studiis addictus, vnà cum ceteris aufugeret. Sed tandem cognitus, & comprehensus, Mediolanum retractus fuit. Huius tanti viri infortunium multos egregios ac præclaros viros torsit, & Ioannem Aloysium eius fratrem, qui in finibus Genuensium remanserat, ingenti mærore affecit, ita vt ipse cum ceteris omnes consilij rationes iniret, quibus illum à præsenti mortis periculo eriperet, ac tantis molestiis liberaret. Quod cùm neutiquam Mediolanensium Principem eiusque consiliarios latêret, necessarium esse existimarunt, vt ad reprimenda noua studia, aliquot peditum & equitum copiæ conscriberentur. Coactis itaque ferè duobus peditum millibus, & vna equitum ala, Ioannem Palauicinum, toti isti expeditioni ex Principis iussu præposuêre, qui confestim Genuam profectus, tantum metum Aloysio eiusque sociis iniecit, vt, consopitis omnibus seditionibus, quòd sese longè imparem esse intelligeret, pacisci cum Insubricis præfectis non abnuerit: & tandem restitutis ijs oppidis & locis, quæ in his suis motibus occupauerat, cum Galeacio in gratiam rediit. Interim Adurnius in haud leuem apud Mediolanensium Principes suspicionem deuenerat, ipsum videlicet clàm Aloysio fauisse, eo consilio, vt ei suam filiam, iam ferè nubilem, in vxorem daret. Proinde illius æmuli tantæ eius prosperitati & felici rerum successui inuidentes, omnes rationes & consilia explicabant, quò illum præfectura cum nouæ dignitatis incremento exuerẽt. Verùm ne hæc sua consilia, & initæ contra ipsum rationes aliquo modo detegerentur, magis opportunam conficiendi negotij occasionem, ex aliarum rerum oblata ansa quærebant, præsertim cùm ipse Aloysius haud multo pòst, Finarij reguli sororem, quæ tamen ex sorore ipsius Adurnij nata fuerat, in matrimonium elocasset. His ferè temporibus, Thomas Fulgosius, matre Corsa natus, cùm pro veteri familiæ suæ instituto, gloriæ cupiditate, & rerum nouandarum studio deflagraret, enixè operam dabat, vt Corsicam insulam, auctoritate Georgiani Magistratus superioribus annis ab Sfortianorum imperio ad Fulgosiæ gentis protectionem & patrocinium translatam, à pristina obedientia & Reip. Genuensis obsequio abduceret, eo (vt narrant) animo, quò eam priuati sui iuris faceret, magna

Octauiani Sfortiæ miserabilis interitus.

Thomas Fulgosius Corsicam in suam potestatem redigere conatur.

ad hos

ad hoc bene gerendæ rei ſpe & opportunitate illectus. Nam vltra animi callidi-tatem, alias artes, quibus erat à natura inſtructus, mirus erat iungendorum ſibi hominum artifex; habebatque præterea in illa inſula magnas clientelas & affini-tates, quibus fretus, in oris maritimis validam manum iuſti exercitus haud pa-rum diſſimilem, recèns conſcripſerat. Ceterùm Inſubrij magnam hac de cauſa indignationem præ ſe ferentes, magnumque dolorem, quòd Reſpub. detrimen-tum cœpiſſet, ſimulantes, actutum Ambroſium Langaſcum cum duobus lectiſ-ſimorum virorum millibus Genuam miſêre; moxque ſiue ſolita inconſtantia, ſiue aliarum rerum occaſione commoti, tempus inidoneum gerendi belli cauſa-ti, ab ea expeditione ſuperſederi iuſſêre. At quibus ea prouincia demandata fuit, non commiſerunt, quin ad refrenandam Fulgoſij temeritatẽ, eueſtigiò quatuor triremes, aliquotque Liburnicas, milite omnibuſque rebus neceſſariis inſtructas, in Corſicam mitterent, conniuente mira cum aſtutia Proſpero, qui totius nego-tij inſtitutum ſcopum animo perceperat, ac quorſum euaderet, non ignorabat. Ipſe tamen inter hæc variis in locis magna indulgentia alebat militum Sforcia-norum licentiam, & plus quàm barbaricam inhumanitatem. Nam impunè non ſolùm totius oræ maritimæ, tam orientalis quàm occidentalis tractum, miſerè cum grauiſſima omnium indignatione atque diſpendio depopulabantur, verùm etiam in pleraque Fliſcorum prædia atque latifundia, in quibus locum caſtris ſibi delegerant, tam petulanter graſſabantur, vt vel hoc nomine magna princi-pibus ipſis apud omnes conflaretur indies indignatio, & immortale odium, eò magis, quòd recèns, nemine prohibẽte, Recum, Fliſcorum municipium, diripuiſ-ſent, & haud ſecus magnam calamitatem Clauaro & Moneliæ intuliſſent. In hac tam inuſitata atque incredibili graſſandi licentia & impunitate ſub Sforcianis
1478. vſque ad annum eius ſæculi duodeoctogeſimum perſeueratum eſt. Ceterùm, erumpente tandem Proſperi animo, ita vt diutius celari vel ſupprimi nequiret, conſtanti propoſito ac matura deliberatione tandem conſtituit à Sforciis Prin-cipibus deſciſcere & palàm illis aduerſari. Verùm quòd hoc ſuum inſtitutum ple-num eſſet præſentis periculi, ſe operæpretium facturum exiſtimabat, ſi omnia ſua conſilia ipſi Ferdinando Aragonio, Neapolitanorum regi, Inſubriæ Principibus infenſiſſimo hoſti, detegeret, atque referaret. Proinde in huius rei gratiam, con-quiſita tamen alia occaſione, Franciſcum Spinulam, cuius fidei plurimum tri-buebat, ad eum miſit, qui ſuum animum in ipſum regem, atque adeò in totam Tarraconenſium familiam propenſionem & fidem declararet: iſque multis indi-ciis ac teſtimoniis præ ſe tulit, ſe ex animo hanc opportunitatem complecti, atq. benignè recipere. Nam, præter eius antiquum & planè veteratum aduerſus Me-diolanenſes odium, omnibus votis atque ſtudiis cupiebat Florentinorum po-tentiam, qui recèns cum Venetis & Mediolanenſibus fœdus contraxerãt, depreſ-ſum & imminutum iri. Vbi igitur penes animum ſuum conſtituiſſet, Sforcianos Adurnij conſiliis atque impulſu Reipub. dominatu deturbare atque excludere, magna cum diligentia ingentem pecuniæ vim, neruum ſcilicet ſubſequẽtis belli, expediuit; & paucis diebus interiectis, eam Genuam cum duabus nauibus ro-ſtratis tranſmiſit. Ea res, licet ſub magna ſilentij fide, & taciturnitate ageretur; nihilominus tamen, vt eſt in communi prouerbio, Principes longa brachia & amplas nares habere; totius rei ſucceſſus Sforcianos minimè latuit. Quapropter, cùm res eſſet ardua, & eiuſmodi, quæ vehementer ad ſuam exiſtimationem per-tineret, ſtatim Antiſtitem Nouocomenſem, Genuam ſub priuata perſona, atque ementito habitu, ea ſpe miſerunt, vt ipſe, ope atque auxilio aliquorum patricij ordinis,

ordinis, Sfortiano nomini fauentium, citra aliquas graues turbas Adurnium ſuprema dignitate ſpoliaret. Epiſcopus vbi primùm Genuam appulit, nulla interpoſita mora, Senatum, alioſque ordines partibus Mediolanenſium addictos, in ædem D. Syri clanculum conuocat: habitaque breui, ſed accommodata in commendationem ſui Principis oratione, oſtendit, Ducale diploma, quo anxiè contendebat, vt ipſi Adurnio communibus votis atq; ſuffragiis vrbis imperium abrogaretur, ac ipſemet illi ſuccederet. Senatus, ceterique ad huius inexpectati diplomatis exhibitionem, & Principis poſtulata, non parum attoniti, variis ſuper iiſdem ſententiis decertarunt. Nam etſi maior pars, præcipuè verò patricius ordo, in gratiam Sfortianorum magis in Antiſtitem propenderet; tamen cùm non inueniretur ratio, qua id commodè fieri poſſet, ceteri ab illis ea propter haud mediocriter diſſentiebant. Proinde cùm noui motus timerentur, hi, qui pacis & quietis publicæ erant amantiores, & vtilitati Reipub. conſulebant, magna iudicij grauitate cenſebant, vt citra ſtrepitum ad remouendam omnem ſeditionis occaſionem in curiam iretur, ibique Adurnius amanter rogaretur, vt ſe ſua adminiſtratione vltrò abdicaret. Econtra nõ deerant, quibus multò ſatius videbatur, vt, accerſitis aliquot ex arce præſidiariis militibus, id negotij Auriæ familiæ, populari auctoritate atque omnium ordinum fauore tum temporis mirificè florenti, exequendum committeretur. Porrò in tanta & tam diuerſa animorũ diſtractione, miſſis nõnullis patriciis ad plebis animum pertentandum, perpaucos ſanè inuenerunt, qui nouarum rerum cupidi non viderentur, ita certè, vt eo tempore valdè periculoſum & difficile eſſet, plebis animos à Ducali adminiſtratione abhorrentes, præterito & abrogato Adurnio, ad Pręſulis fauorem inflectere. Inter quæ, Adurnius de præſenti rerum ſtatu edoctus, veritus, ne paucorum factione & fauore, loco ac dignitate ſubmoueretur, confeſtim quotquot habuit amicos atq. clientes, (quorum non exiguum ex populari factione numerum habebat) in palatium accerſiuit, ac grauiſſimis verbis eis oſtendit, Mediolanenſium Principem, multorum nobilium ſuaſu atq. inſtinctu permotum, conſtituiſſe, ſibi magiſtratum abrogare, non alia ferè de cauſa, quàm quòd ſeſe hactenus in Reip. adminiſtratione æquiorem popularibus exhibuiſſet. Quocirca enixè rogabat populum, vt retroactæ ſuæ vitæ & voluntatis rationem haberet. Quod ſi præſtarent, ſe deinceps ſumma animi gratitudine & perpetua propenſione tanti beneficij memoriam conſeruaturum, adeò vt non dubitandum ſit, quin vel hoc nomine eos ſibi magis in poſterum deuinciret. His ferè in hanc ſententiam peroratis, eius oratio in illorum animis tam altas radices egit, vt magno clamore protinus ſublato, aduerſus patricios, alioſque Sfortiani nominis ſtudioſos arma expedirent, & variis excurſionibus per compita ciuitatis factis, magna conturbatio ſubſequeretur. Non deerant etiam multi ciues, tam nobiles, quàm populares, qui multitudinis licentiam veriti, in fanum D. Syri conuenirent; ac de ſua ſalute vehementer ſolliciti, non citra magnum vitæ diſcrimen turas latebras & effugia quærerent, & in primis quidem Præſul ipſe exſpes, & animo valdè conſternatus, cum pleriſque ſuis ſociis ac conſiliariis ſumma cum celeritate ſe ſe in arcem ſubducebat. Verùm, vbi ille repentinus furor aliquantulum deferbuiſſet, quorundam popularium, neutri parti adhærentium, ope ac ſtudio procuratum eſt, vt ſub noua gubernationis forma quies publica contineretur, deſignatis ad hoc ex populari factione ſex ciuibus, qui ſub Pacificatorum titulo adminiſtrationis prouinciam ſuſtinerent. Quibus breui pòſt, triginta ciuium popularium magiſtratus adiunctus eſt, illiſque omnibus Adurnius, excluſis penitus Sfortianis, quorum nomine

Genua in varias partes ac ſtudia diſtrahitur, ibiq; ad arma fit concurſus.

priuś

prius ſummæ rei præfuerat, Reip. nomine præpoſitus. Statutum etiam, vt nobilibus ad certum præſtitutum tempus honores capere non liceret: ſed eorum munia circa ærarium publicum & rationes expediendæ pecuniæ potiſſimum verſarentur. quod cùm ipſi ægerrimè ferrent, & præſidiarius arcis miles ſubindè vrbem aſſiduis excurſionibus inquietaret, in ea periculoſiſſimi motus concitabantur, tanto me herclè cum totius ciuitatis tædio atque metu, vt, cùm cõtinuis nunciis indies confirmaretur, in Inſubria nouos belli apparatus fieri, quibus oppidanorum tumultus & ſimultates tandẽ cohiberentur, multi in ciuitate fuerint, qui abitionem præpararent, ita certè, vt cùm laboranti & afflictæ ciuitati extremum periculum & planè excidium metueretur, ſumma cura & ſtudio ab Adurnio ceteriſque Reip. adminiſtrationi admotis, aduigilatum fuerit, vt hoſtilibus conatibus opportuno tempore obuiam iretur. Ac quò id facilius fieret, nouus decemuiralis Magiſtratus inſtitutus eſt, qui Præfecti libertatis, ceu eiuſdem vindices, propugnatores, & aſſertores vulgari & communi nomine dicebantur. Horum magna diligentia & cura ad ſalutem publicam propugnandum emicuit, vt nemini dubium fuerit, quin illorum potiſſimùm fide ac diligentia Reipub. ſalus & dignitas ea tempeſtate retenta ſit. Ceterùm, ne interim Reſp. aliquod damnũ à Sfortianis, qui iam manifeſtis armis timeri inceperant, acciperet, curæ ad res bellicas tranſlatæ. Erat eo tempore Roberti Sanſeuerinatis, qui Mediolano fuga elapſus, ſeſe Aſtam, Galliæ Ciſalpinæ oppidum, contulerat, in rebus militaribus virtus atque præſtantia omnibus ita cognita atque perſpecta, vt illum vnanimi voluntate atque conſenſu in ſuum Præfectum depoſcerent, arbitrati, ipſum eò conſtantiorem & firmiorem in fide futurum, quò Galeacio Principi, eiuſque fratribus tutoribus infenſior eſſet. De huius igitur tanti Ducis fide ſimulque rerum bellicarum peritia confiſi, in magnam ſpem attollebantur, ſe aduerſariorum conatus ac vires repreſſuros. Huic itaque in vrbem conuocato, magno eum honore ſuprema hæc militiæ præfectura ab Adurnio, ceteriſque magiſtratibus commiſſa fuit. Ipſe interea, ne tanto honore indignus, néue conceptam de ſe opinionem quoquo modo fallere videretur, ſtatim poſt ſuſceptam prouinciam, vniuerſum populum in decurias pro numero regionum vrbis diſtributum, ſub armis & ſub vexillis comparere iuſſit, quo inſtructo, D. Syri delubrum adortus, vnà cum pluribus finitimis domibus, in quibus aliquot arcis præſidiarij ſeſe communiuerant, occupauit & expugnauit. Opprimebatur ſiquidem eo tempore tota ciuitas horum paucorum viribus, qui bene gerendæ rei occaſionem nacti, ſubinde excurrebant. Quocirca ipſe neceſſarium iudicabat, hoſtem tam magna locorum opportunitate multare. Sed cùm id abſque multarum ædium excidio, eiuſque templi profanatione fieri nequiret, incredibilem multis, præſertim verò nobilioribus hæc res indignationem attulit. His rebus ita conſtitutis, ne Aragonius, Genuenſium partibus deeſſe tempore tam neceſſario videretur, vltra illas duas, quas diximus, roſtratas naues, ſub eundem propè temporis tractum, ad huius expeditionis neceſſitatẽ ſeptem triremes ſubſidio miſit, iuxtaque ex regis conſilio & hortatu Ludouicus Fulgoſius, qui ſæpè antea Principatum in vrbe geſſerat, appulit ea mente, vt populares factiones ſua auctoritate validius contra nobilitatem incitaret, adeò certè, vt ſtatim poſt eius in ciuitatem aduentum, plerique omnis ordinis ciues variis de cauſis & ſuſpicionibus, nulla cuiuſquam ratione habita, vrbe cederent. Pontifex quoque, iure fœderis Ferdinando coniunctus, vt hac in parte ipſi regi officium ſuum expactis præſtaret, oratorem ſuum Genuam ideò deſtinauit, vt ei expeditioni, quæ tunc opera

Decemuiralis Magiſtratus.

Robertus Sanſeuerinus ab Adurnio vrbanæ militiæ præficitur.

opera atque auctoritate Aragonij potissimùm fiebat, plus nominis & dignitatis conciliaret, & in eius Reipub. gratiam nihil penitùs ab ipso rege Aragonio vel sociis prætermittebatur. Tali statu rerum, Galeacius Princeps, comparato cum summo delectu ac diligentia instructissimo exercitu, ductu atque auspiciis fratris sui illegitimi, hanc in Genuenses expeditionem fieri & suscipi voluit. Habebat siquidem, vltra inconditam agrestium, aliorumque multorũ prædæ inhiantium multitudinem, & complures Genuenses patricij ordinis profugos & extorres, sex millia equitũ, & leuioris armaturę, & quindecim ferè expeditissimorum peditum millia, qui adeò armis, omnibusque necessariis erant instructi, vt magnum virtutis bellicæ specimen præ se ferrent. qui cùm in vnum prope Mediolanum confluxissent, recensis de more ordinibus, stipendioque exoluto, ordinato agmine, eousq. erant progressi, vt non ita procul Genua abesse nuntiarentur. At Genuenses eo tempore in vrbe paucum externum militem habebant. Nam, satis ex annalibus deprehendi potest, ad eius defensionem, vltra mille veteranos, vel saltem in militia exercitatos, non adfuisse, sed magnus finitimorũ concursus in eo conuenerat, qui omnes manu prompti, paratissimis animis ad extremũ vitæ spiritum pro salute Reip. dimicare sese offerebant. Ioannes etiã Aloysius Fliscus vnà cum cognato suo Matthæo, non pœnitendam in littore Orientali manum ad vrbis subsidium & tutamen magna cum festinatione collegerat, nimirum cùm ipsi paucis mensibus antè, cõmutatis studiis, Sfortianorum ambitionem & fastum exosi, se popularis factionis studiosos declarassent, ita vt huius noui præsidij accessione, oppidani omnes valdè animarentur, & in officio confirmarentur. Proinde Sanseuerinus, omnium, vti diximus, suffragiis, huius belli dux & supremus Imperator designatus, ex dignitate sua vel Reipub. non esse statuens, hostem aduentantem intra mœnia expectare, tametsi Castelleti & S. Catharinæ arces infensas ita haberet, vt ægrè sese cum suis expedire, vel tutò erumpere posset; tamen contemptis periculis, superatisque difficultatibus omnibus, hostibus obuiam, infesto agmine, eo potissimùm consilio processit, vt sese illis ad vallem Pulciferam obijceret. Sciebat enim, se magni momenti & non postremæ vtilitatis negotium confecturum, si obsessis angustiarum istarum ostiis, quibus ad obiectos montes peruenitur, quasi obiecto obice, omnem occupãdæ Bisamnis vallis occasionem hostiipsi adimeret. quod certè consilium, vt fuit magna cum prudentia & astutia à viro militari excogitatum, sic in primis necessarium & salutare fuit. Ideoque quò facilius hostem transitu prohiberet, in illis locis præaltos aggeres erigi, ac vallum mirabile, fossa magnæ altitudinis circumseptum, defodi iussit, & ad illius munitionis defensionem, à tergo copiarum partem callidè disposuit. Pari cum diligentia & astutia, eorum tramitum fauces, per quos ad locũ vulgò Ghiarram Bisamnis peruenitur, altissima scrobe deducta, magnisque aggeribus, instar muri, erectis, obstruxit & præoccupauit, iisdemque tam firmum præsidium imposuit, vt, quamuis per sinuosos anfractus hostilis exercitus eò contenderet, facilè tamen ab vlteriori progressu hoc impedimento arceretur. Deindè occupato monte, quem vulgò Promontorium vocant, in aliis circumuicinis collibus, tanta cum prudentia & ordine copias suas distribuit, vt ad vrbis defensionem sufficienti militum numero relicto, etiam vnam atque alteram cohortem ad arcium eruptiones prohibendas, imposuerit. Ipse cum reliquis interim copiis, hostem in illis, quos diximus, collibus auidè & intrepidè expectabat. Is verò, huiuscemodi apparatibus, & tanti Ducis virtute & sagacitate præcognitis, emenso iugo, inhibitis omnibus excursionibus, cautius progredi cœpit. Ceterùm, vbi eum in vallis de-

Mediolanẽsis Principis exercitus cõtra Genuenſ.

Genuenſ. Sanſeuerinate duce Insubricos cõnatus repellunt.

les deſcendiſſe pro certo compertum eſt, fama, vti fit, exaggerante, & veris falſa affingente, non mediocris animorum conſternatio propter tanti exercitus opinionem, in caſtris Genuenſium ſubſecuta eſt, adeò certè, vt, cùm ſemel extra munitiones ſuas milites excurriſſent, parum abfuerit, quin ad primum equitatus hoſtilis conſpectum, permagna omnium ordinum perturbatio & fœda confuſio ſubſequeretur, pleriſque eorum qui temerè longiùs à ſuis propugnaculis & ordinibus palantium more euagati fuerant, oppreſſis & interemptis. Cuius rei euẽtum cùm ad malum omen & futuræ cladis præſagium omnes ferè traherent, metus, qui antea multos inuaſerat, omnibus hoc nomine cœpit eſſe communis. Verùm ipſius Imperatoris aliorumque Ducum exhortatione confirmati, ac ſingulis ad ſuos ordines redeuntibus, quietiori & paratiori animo deinceps ſubſtiterunt. Porrò militum Duces atque Prẹfecti ſecum reputantes, hanc conceptam formidinem in poſterum ſi perſeueraret, valdè nocituram, eam ex omnium animis euellendam eſſe duxerunt. Proinde excogitato medendi huic malo ſummo artificio atq. opportuno pharmaco, magna calliditate literas quaſdam commenticias & adulterinas publicarunt, quarum ſumma cum Mediolanenſium Principum nomine ad Comẽſem Præſulem ſcriptæ & miſſæ fingerentur, hæc ferè erat, vt omnes duces ac milites fortiter & magna cũ alacritate Genuẽſem populum, ſuapte natura inquietum & ſeditioſum, ſemperq. ſuis Principibus reluctantem, & rebellantem adorirentur, omnibuſque viribus opprimerent. Et quò animoſiùs res ipſa ageretur, ſe illis ſuſcepti laboris feliciterque belli adminiſtrati ampla præmia, & fructum longè vberrimum proponere atque polliceri, nimirum potiti vrbe, ſe militi ſuo illius direptionem concedere, & ſi hoc non ſufficeret, ſe libenter permiſſuros, vt in poſterum totius Liguſticæ ditionis imperium, liberè ac citra exceptionem vllam penes ipſos foret. Hæc credulis facillimiſque auribus à leui multitudine admiſſa, tantam omnium animis indignationem, pariter & ardorem propter inſtantis periculi metum attulêre, vt protinus hîc cõtra hoſtem inflammarentur, & quiſque ſe ad quoduis periculum ſubeundum promptum & paratum officioſè exhibebat. Cùm igitur Sfortiani duces militum ordines ad aciem & prœlium inſtruere dicerentur, Sanſeuerinas, vbi ſuorum alacritatem & promptitudinem cognouit, neceſſarium eſſe non putauit, vt illos (prout hactenus fecerat) intra munimenta & vallum omninò contineret, ſed parte copiarum ſuarum educta, aliquantò vlteriùs ad aliquarum difficiliorum anguſtiarum defenſionem inſtituit. Ceterùm hoſtes hoc minimè ferendum rati, magno variorum miſſilium & baliſtarum nimbo eos adorti, eo ſucceſſu certamen inter ipſos eſt initum, vt cùm Sanſeuerinates hoſtium impetum & frequentiam commodè ſuſtinere nequirent, ſumma neceſſitate adducti, licet ſe animosè defenderent, coacti ſint tum retrocedere, ac pedetentim ſeſe intra vallum & munitiones recipere; ibique dirum atque atrox prœlium inſtauratum eſt: in quo ſanè Inſubres ſuperiores facti, aggeribus potiti fuiſſent, niſi illi quos in montium ſummitate & verticibus, à Sanſeuerinate ad omnem neceſſitatem collocatos & relictos demonſtrauimus, actutũ ſuis laborantibus validiſſima manu ita adfuiſſent, vt hoſtem tantiſper ſubſiſtere prorſus cogerent, donec à ſuis cataphractis, qui ex equis deſilierant, adiuti, iterum prœlium tanto vtriuſque partis ardore & pertinacia redintegrarent, vt ferè per ſeptem horarum ſpatium dubia fortuna & anciptiti Marte quàm fortiſſimè pugnarent. Sed cùm tandẽ Sfortiani propter ſuorum laſſitudinem & virium imbecillitatem, ægrè prœlium ſuſtinere, vel prorogare poſſent, ſtatuêre, vt, omnibus ſignis ordinibuſque ſeruatis, ſenſim certamen declina-

Conflictus in Liguſticis montibus inter Sfortianos, ac Genuenſ.

clinarẽt, & citra magnam ſuorum ſtragem, verſus Alpium iuga ſe ſubducerent, eo animo, vt imperfecto bello, in Inſubriam, prout factum fuit, redirent. Sed Ligures, hoſtium diſceſſum, fugæ non ita abſimilem, magna cum voluptate & gaudio conſpicati, fortunæque fauorem & benignitatem proſequendam rati, eos proculdubiò perſecuti fuiſſent, niſi illos Sanſeuerinas quamprimùm ab inſtituto reuocaſſet, adeò vt hoc modo Sfortiani milites, nemine tunc impediente, tuti & incolumes inchoatum iter proſequerentur. Verùm enimuerò, cùm ipſi aliquot triremes in vrbis portum appellere animaduerterent, ſuſpicioſi, & ad omnem etiam minimam, vti plerumque fit, occaſionem trepidi, cùm nouum ſubſidium ab Aragonio, Genuenſium rebus fautore, miſſum exiſtimarent, hoc vnum anxiè & ſtudiosè agebant, vt confeſtim omnibus ſtudiis atque artibus præſens periculum declinarent. Præſidiarij milites, ex ſuis ſtationibus & vrbis munimentis illorum trepidationem ex geſtu facilè conijcientes, & arbitrantes, illos ad harum triremium aduentum deterreri, & hac potiſſimùm de cauſa in celerem fugam præcipites ferri, omnis moræ impatientes, ſeſe nulla ratione continere poterant, quin ſtatim eruptione facta, ex tanta occaſione feliciter conficiendi belli hoſtem fortiter inuaderent. Itaque magno cum ardore tantam in illum impreſſionem fecêre, vt nemo ferè ex toto Sfortiano exercitu foret, quin terga verteret, & fœdè ſalutem ſibi fuga compararet, ita ſanè, vt, cùm pauci exiſterent, qui decoris honoriſque memores, ſeſe perſequenti Liguri opponerent, non vltra ſexaginta interempti, & deſiderati ex eis ſint. Reliqui enim ferè omnes, præter paucos centuriones & proceres, qui equorum ſuorum pernicitate elapſi ſunt, maiori ex parte in ignominioſam captiuitatem abducti fuerunt; deinde pro viliſſimo pretio trierarchis aliiſque nauarchis venditi, & ad tranſtra triremium pro remige habiti, & ex tanto exercitu non vltra mille equites, & quingẽtos pedites, qui ante inchoatum certamen iam Alpes tranſcenderant, vix Mediolanum incolumes redierunt. Sfortianorum clades.

Hanc tam inſignem & glorioſam victoriam Genuenſes cum magna ſua laude ac lætitia de Sfortiis Mediolanenſium Principibus, eo ferè quo deſcripſimus modo, pridiè feriarum D. Laurentij reportarunt. Paucorum dierum interiectu, Ioannes Aloyſius Fliſcus, Sauinionem & Mõtegium, gentilitia oppida, paulò antè à Sfortianis ſibi adempta, citra magnam difficultatem & diſcrimen recuperauit, ſic vt præter duas arces, quæ Genuæ adhuc Inſubrum Principum præſidiis & milite tenebantur, omnia reliqua Liguſticæ ditionis loca victoribus ceſſerint. Et has quoque haud dubiè in ſuam poteſtatem redegiſſent, ſi debita cum diligentia & cura illas opportuno quidẽ tempore oppugnaſſent. Sed quemadmodum Romanis omnium gentium dominis, olim vſu veniſſe legimus, vt, remoto Carthaginis metu, ſublataque imperij æmula, nõ gradu, ſed præcipiti curſu à virtute deſciuerint, & ad vitia tranſcurrerint; ſic etiam populus Genuenſis, præſentibus periculis & moleſtiis liberatus, veteri illa cura relicta, in ſomnum ferè à vigiliis, ab armis ad voluptates; deinde, quod peſſimum eſt, à mutua concordia ad nouas ſimultates conuerſus eſt: quippe præcipuarum factionum Principes dum ſinguli ad Principatum contẽdunt, ex mutua inter ſe æmulatione in aperta diſſidia paulò pòſt deuenerunt. nihilominus tamen, ne viderentur interea oppugnationis curam rerumque bellicarum adminiſtrationem remiſiſſe vel abieciſſe, ei Magiſtratui, cui belli ſumma antea ex populi decreto demandata, quò ſcilicet maior oppugnandarum arcium ratio & cura haberetur, duodecim popularis factionis ciues allecti, & coniuncti de pari omnium ſententia fuêre: qui tamen ita oſcitanter & ſegniter prouinciam ſibi impoſitam exequebantur, vt nobiles pro maiori

parte extra vrbem incertis adhuc ſedibus vagantes, ceteris ciuitatis ordinibus mirum in modum inuiſi, omnem protrahendæ arcium oppugnationis & obſidionis anſam tacitè & ſtudiosè quęrerent, adeò vt noua face pleraſq. factiones ad noua iurgia & motus ea propter inflãmarent. Et quia Obiectus Fliſcus nuper in carcerem à Mediolanenſibus coniectus, adhuc in cuſtodia aſſeruabatur, nobiles ipſi, quia ſibi ipſius opera faciliorem in ciuitatem reditum pollicebantur, Galeacio principi magna contentione auctores extitêre, vt ipſe in libertatem priſtinam reſtitueretur: quippe qui oſtenderent, huius nimirum opera & auctoritate fieri facilè poſſe, vt arces, obſidione ſoluta, in Mediolanenſium Principum obſequio & tutela in poſterum conſeruarentur, nimirum cùm ipſe Obiectus in vrbe propter rerum bene geſtarum memoriam, tanta in auctoritate & reuerentia eſſet, vt multis, quod dicitur, paraſangis aliarum factionum principes ſuperaret. Quorum tandem perſuaſionibus inflexus & euictus Princeps, illum, cuſtodia, magno ſuo impendio & damno, eductum, priſtina libertate donauit. Is enim, præteritarum acceptarum iniuriarum memor, vix Genuam reuerſus, noua odia atque turbas in Sfortianorum perniciem nouis artibus excitauit, ita vt vel hinc facilè intelligi poſſit, vt, cùm omnium ferè animi ſint ſuapte natura & inſtinctu ad vlciſcendas iniurias & contumelias proni, illi omnium in earum obliuionem ægriùs & difficiliùs deueniant, quorũ ingenia heroicæ naturæ ſint proximiora. Triſtia igitur & contumelioſa, depulſo metu, inter ipſas factiones ſecuta & geſta ſunt diſſidia, & recrudeſcentibus nouis vulneribus, quæ nondũ in iuſtam cicatricem coaluerant, omnes in diuerſa ſtudia fœdè rapiebãtur. Et quò cœptæ ſimultates cõmodiùs atque diutiùs alerentur, publicæ quietis perturbatores operæpretiũ ſe facturos exiſtimarunt, ſi in vrbem Baptiſtam, Petri Fulgoſij filium, tunc temporis Nouij agentem, conuocarent: ideoque magnis perampliſque præmiis propoſitis, illum ſubinde per internuncios ſollicitabant, vt amicorum & clientum manu conſtipatus, in vrbem reuerteretur, ea potiſſimùm ſpe & conſilio, vt ipſius authoritate & opera ſubnixi, ingentes tumultus & graues ſeditiones fierent. Sciebant nimirum illi, paternarum ſuarum virtutum æmulo, multò magis quàm Ludouico fratri ſuo, tribui & fidi. Tandem igitur horum hortatu, & verborum lenocinio in ciuitate cum non pœnitenda manu pellectus, ſtatim in Caſtelbeti arcem cum ſuis introductus eſt, & confeſtim, cum ijs, quos omnes armatos habebat, eruptione ex arce facta, in aream D. Francifci, è regione arcis poſitã, deſcendit, & ſeſe ibi conſpiciendum præbuit, ita vt protinus ad eius aduentum & conſpectum quamplurimi, earundem partium & factionum fautores, illuc confluerent: ex quorum certè concurſu, tanta in vniuerſa vrbe animorum diſtractio inſecuta fuit, vt omnium animi ad noua diuerſaq. ſtudia, & rerum cõuerſionem propenderent, & ne minima quidẽ occaſio prætermitteretur, quin ad eam erectis auribus & animis ſtarent. Proinde plebs ipſa, quæ paulò antè tam fortiter & pertinaciter in Sfortianos pugnauerat, remiſſo omni ardore, nullam amplius obſidendæ vel oppugnandæ arcis rationem habebat, ſed magna cum inconſtantiæ labe, nec minori perfidiæ nota, omnis honeſtatis oblita, ei adhærebat, qui contra publicam ſalutem & Reipublicæ dignitatem, cum communi omnium hoſte fœdus & nouam amicitiam icerat. Ceterùm Fulgoſius cùm videret ad ſe tam magnum populi concurſum fieri, & ſingulis ferè momẽtis numerum adaugeri, graui oratione perſuadere conatus eſt, vt ad maiorem Reip. dignitatem aſſerendam, & etiam ad altiorem omnium ordinum ſecuritatem, Adurnio principatum abdicarent, & ſe illius loco ſurrogarent, magna cum conſtantia affirmans ſibi à Mediolanenſium

Genuæ nouimotus propter factiones ac diuerſa ſtudia excitati.

lanensium Principibus constanter promissum esse, vt cùm primùm populi suffragiis ad Principatum peruenisset, arces Reipub. restituerentur. Et quò magis sibi popularem multitudinem deuinciret, inter cetera promissa, quibus fœdè illam dignitatem licitabatur, asserebat, se, non secus ac Adurnius fecisset, omnes patricij ordinis excluſurum, & à gerendis officiis & honoribus capessendis coërciturum, vtpote qui iam probè sciret, Obiectum ipsum, & Ioannem Aloysium Fliscum Adurnio fauere, ac planè mutuis officiis coniunctos esse, ita vt cùm vltra consuetudinem & familiaritatem, etiam affinitate istæ duæ familiæ sibi inuicem essent consociatæ, nihil certi, vel boni ab illis sperari debere. Quibus speciosis verbis & persuasionibus cùm inconsultam plebem adeò demulsisset, vt sese illius dicto audientem præberet, omnemque suam operam & studium deinceps polliceretur, antequam in arcem recederet, inter eos statutum & pactum fuit, vt adictus ænei tormenti sonum, omnes armati ibi præstò essent. Ipse interim Baptista, rerum suarum successu gestiens, citra aliquam moram, Mediolanensium Principis præcipuis consiliariis & administris, quo in cardine incepti sui instituti status versaretur, transcripsit, paruoque temporis interuallo, vtriusque arcis, prout prius conuentum & pactum erat, possessionem recepit, cùm illi arbitrarentur, se faciliùs hac, quàm vlla alia ratione, Reip. istius dominiũ assecuturos. Quod cùm Adurnio, ac Sanseuerinati, reliquisq. Mediolanensiũ acerrimis hostibus innotuit, immenso simul dolore & ira exarsêre, quandoquidem videbant, se nullum præteritarum molestiarum, & curarũ fructum, vel perpessorum nomine Reip. periculorum pręmium, vnquam relaturos. Proinde cùm adhuc sufficientem militem ad manus haberent, sese vnà cum suis clientibus & confœderatis diuersis quidem in vrbis locis cõmuniuêre, sic vt inter diuersarũ partium studiosos atrocissimum bellũ renasceretur. At Fulgosius ad omnem occasionem intentus, nè aliquid sibi tẽporis per inertiam vel desidiam efflueret, cum suis copiis & amicis protinus ex arce eruptionem facere, & prætorium inuadere atque occupare statuerat; ideoq; militem, qui clãculum in palatio, sito in D. Thomæ regione, diu à Fulgosia familia possesso, præsidij nomine relictus erat, ad se conuocauit, eo consilio, vt sub illius militis aduentum, ipse cum suis ex alia parte copias suas è munimẽtis contra hostem educeret; sicuti postea factum est. Nam distributis copiis, intrepidè atque animosè per omnem ciuitatem diu circumuagatus, alta voce Fulgosium nomen vbique intonabat. Adurnius verò, cum magna externorum militum parte sese in curia ipsa præmuniuerat. In foro autem, quod vulgò Fossatellum nominant, Augustinus & Ioannes Adurnius, vnà cum Sanseuerinate, & Ioanne Aloysio Fliſco stationem habebant, & in eo maiorem copiarum partem pro acie instruxerant. Obiectus verò Fliscus in regionem templo D. Stephani contiguam, vires suas transtulerat, vt Fulgosiorum vim repelleret, vel saltem quibuscumque artibus in suam sententiam pertraheret. At Ludouicus Fulgosius, neutrius partis studia secutus, rei euentum opperiens, sese in Iustinianorum ædificia abdiderat. Tandem eò ventum est, vt, instructa vtrimque acie, manus conserèrent. Primam pugnam à D. Thomæ palatij præsidiariis cum his qui in foro, cuius proximè hîc meminimus, stationem habebant, exorsam accepimus; & tanta erat Præfectorum, qui pro Adurnio stabant, militaris disciplina & ordinum obseruatio, vt Fulgosij, licet numero præualerent, tamen quòd minus militares ordines obseruarent, longè illis inferiores essent, & ab Adurniis superati, plerique illorum interfecti, vel capti sunt; ex quibus nonnulli postea iussu Prosperi Adurnij ad fores palatij laqueo suspensi fuerunt. Baptista verò, qui diuerso itinere ad curiam con-

Conflictus in vrbe inter factiones.

tenderat, cùm se in ea sistere statuisset, suorum clade intellecta, mutato consilio, actutum sese in Castelleti planitiem recepit: cui certè, præter spem & expectationem, acceptum incommodum pro summo beneficio euasit. Quandoquidem nimius rigor & seueritas, qua Adurnius victor in captiuos recèns vsus erat, tantam illi apud omnes indignationem & odium excitauit, vt hoc potissimùm nomine de communi vtriusque factionis sententia è supremo dignitatis loco dimoueretur. Et quò facilius aliqua animorum reconciliatio inter vtriusque partis auctores iniri posset, Obiectus Fliscus, Ioannis Auriæ auctoritate interposita, Fulgosium non ita procul ab arcis conspectu adiuit: & post longos vltrò citroque habitos sermones, tandem ea cautione transegerunt, vt Principatus in Fulgosium conferretur. Et interim Obiecto, ratione diuersorum sumptuum atque expensarum pro publico bono factarum, sex millia aureorum nummum in parata expeditaque pecunia quamprimùm soluerētur. Ad cuius rei securitatem, munimentum ad D. Catharinæ portam erectum, illi sponsionis nomine consignaretur. Interim Adurnius contra expectationem magno cum suo dolore à plurimis derelictus; cùm sese aduersariorum conatibus ægrè resistere posse confideret, de sua suorumque salute valdè trepidus atque solicitus, celeriter è publico palatio sese secretò subduxit. Verùm, cùm eum promiscua & incondita multitudo diligenter obseruaret, & magno cum furore insequeretur, tādem cùm nullus effugij locus patêret, coactus est, non ita procul à nauali publico armamentario se in mare præcipitem dare, & periculoso natatu vsque ad triremes Neapolitanas, quę haud procul aberāt, euadere, vt sese hostili periculo tandem hoc modo liberaret. At Fulgosius, lucidis armis conspicuus, magnamque corporis maiestatem & oris grauitatem præ se ferens, curiam ingressus est, consalutatoque populo, & pauca pro concione locutus, ex vnanimi omnium consensu & voluntate Ducali honore insignitur. Ipse, quò sibi firmiorem & stabiliorem Principatum redderet, contra priora pacta & pollicita, quæ stultæ multitudini fecerat, omnem nobilitatem in vrbem reuocatam, postliminiò in patriam atque penates restituit. Et licet non pauci essent qui huic eius edicto reclamarent, atque inconditis vociferationibus refragarentur, nunquam tamen adduci potuit, vt à nobilium patrocinio animū auocaret; sed quò illos securiores redderet, Magistratum Baliæ, vt vocant, superioris belli tumultibus intermissum, iterum licet multis refragantibus, & præsertim Bendinello Saulo, viro ea tempestate summi nominis ac existimationis, restituit. Hic, vti enarrauimus, Octouiratus erat, partim ex nobilitate, partim verò ex populari factione commixtus; & Galeotus Centurio, Lazarus Auria, Hieronymus Grimaldus, Accelinus Saluagus, Baptista Garronus, Thomas Prefenda, Bartholomęus Canitius, & Baptista Basiadonna, in hoc munere designati fuerūt atq. ita demum post varia certamina, contētiones, & rixas, præsentibus periculis & circumstantibus calamitatibus obuiam itum est. Ceterùm, Respub. post exantlatos tam magnos & immensos labores, nihil sibi de quiete publica polliceri poterat, nimirum quòd neminem latêret, Carolum octauum Galliarum regem, qui Ludouico XI. nuper in regni gubernatione successerat, propter fœdus cum Ferdinando Tarraconensi, Neapolitanorum rege, ipsius æmulo, initum, ei longè infensissimum fore. Proinde Senatus operæ pretium se facturum existimabat, vt, ad tantum regem sibi reconciliandum, in Galliam oratores quamprimum, sicuti etiam factum est initio anni eius sæculi vndeoctogesimo, ablegaret. Pari consilio decreuit, vt ad Sixtum quartum Pont. legatio haberetur, quò immunitates & priuilegia, temporum iniuria nonnihil intermissa & labefactata, iterum Reipub.

Paulus Fulgosius necessitate adductus se in mare præcipitat.

Baptista Fulgosius Princeps constituitur.

Magistratus Baliæ restituitur.

1479.

pro

pro veteri instituto & more restituerentur. Quod quidem à nouo Pontifice citra magnam aliquam difficultatem gratiosè impetratum est. Et quò magis ipse Rempub. sibi deuinciret, Paulum Fulgosium vrbis Antistitem in purpuratorũ collegium cooptauit. At proximo anno Mahumetes secundus Turcorum Im- 1480.
perator, post duo Christianis adempta imperia, innumerasque alias prouincias bello atque armis in potestatem suam redactas, quàm ægerrimè ferebat, Rhodum, inter tot deuictas gentes, & subiugatas insulas, liberam existere; ideoque ad illam expugnandam quàm maximam classem instituit. Christiani Principes, in primis verò Pontifex, ad tantum auertendum bellum omnes cogitationes seriò contulêre, adeò vt solicitatis omnium ordinum, & primatum Christiani imperij animis, ipse Pontifex necessarium putauerit, etiam ad Rempub. Genuensem oratorem suum hoc potissimum nomine habere. Igitur de communi purpuratorum Patrum collegio, Cardinalis Sabellus, ex antiqua & illustri Sabellorum familia oriundus, Genuam venit, vt ibi inter cetera quæ habebat in mandatis, classem naualem Pontificia pecunia pararet. in cuius etiam expeditionis gratiam Ligures 1481.
publicis sumptibus quatuor ac viginti triremes instruxerunt, & singulis Prę fectis impositis, classis supremus nauarchus ex ipsius Pontificis mandato & iussu, Paulus Fulgosius renunciatus. Rebus igitur omnibus necessariis iam ritè dispositis & præparatis, cùm iam classis nauigationem Rhodum versus, vt insulanos dura passos, præsenti periculo eriperet, instituisset, mox multorum literis & nunciis intellectũ, Rhodum tandem Barbarorum obsidione liberatam esse: ideoq. ab hac destinata expeditione ad præsens discessum; pauloque post, Fulgosius, supremus nauarchus, in Apuliam cursum direxit, eo animo, vt Ferdinando Aragonio pro Hydrunti, paulò antè ab eodem Mahumeto expugnati, recuperatione auxiliaria arma necessario & opportuno tempore ferret. isque locus eò sanè facilius à Christianis receptus fuit, quò, eodem ferè tẽporis articulo Mahumetus ipse, magno cum totius Christiani orbis beneficio & publico bono, fato concessit. Eiusdem temporis tractu, ad recuperationem Lesbos insulæ, quatuor Liburnicæ, suasu atque opera cuiusdam monachi Dominicani, ex Pontia maris Tyrrheni insula oriundi, magna vitæ integritate ac eruditione pollentis, publicis sumptibus adornatæ sunt, ad hanc expeditionem plerisque insignibus matronis, ac etiam nonnullis viris, à vitæ sanctimonia commendatis, sumptus, aliaque necessaria conferentibus. Ceterùm, cùm multa essent quæ iustis de causis hanc expeditionem impedirent, nihil sanè hac in re vlterius attentatum. Insequenti anno, Corsica in- 1482.
sula rediit sub tutela & protectione Georgiani Magistratus. At Genuæ interim, licet Baptista Fulgosius, quem proximè ad Principatum euectum fuisse narrauimus, personam, quam sustinebat, mirifica humanitate, iustitia, aliisque pacis ac belli ornamentis mira cum omnium satisfactione tueretur, nihilominus fatali vrbis genio Resp. diutius quietem & otium in tam prospero ac felici rerum cursu ferre nequiuit: sed in perniciem suam prona, & nullis malis, vel aduersitatibus, vt videtur, defatigabilis, iterum ad pristina dissidia, & iurgia, ceu canis ad vomitum, rediit: Anno siquidem eiusdem sæculi octogesimo tertio, noui motus eru- 1483.
pêre. Erant etenim in vrbe, Fulgosiæ gentis duo, si præsentem dignitatem & opulentiam spectes, clarissimi viri, ceterùm si ambitionem, pernicioси ciues, scilicet Paulus, recèns in Senatum purpurei ordinis à Pontifice adscriptus, & Augustinus, ambo Ludouici filij, quorum hic vrbanis cohortibus cum summo honore præerat. Hi tametsi Baptistæ consanguinitate coniuncti forent, & per omnes honoris gradus ad summum dignitatis fastigium euecti, tamen iniquissimo & per-

Rhodus à Turcis neq; quàm tentata.

Hydruntum à Christianis receptum.

uersissimo animo supremam illi dignitatem inuidentes, omnes consilij rationes cum præcipuis suæ familiæ, aliisque suis sociis iniuerunt, vt eum ad primam opportunitatem Ducali honore exuerent. Verùm quia res illa videbatur, vt reuera erat, periculi & suspicionis plena, variatum de modo perpetrandi facinoris inter eos haud leuiter fuit: quippe vna pars tantum scelus per occultas insidias aggrediendum dicebat: altera verò, aperto Marte ipsum inuadendum esse censebat. Vicit tamen eorum sententia, qui rem secretò & per insidias perpetrandam iudicarent, nimirum quòd plurima inde incommoda ac periculosæ seditiones, si res malè succederet, haud immeritò exoriri possent. Quapropter in publico palatio, in quo ipse de more Principum, longo vsu inolito, agebat, citra rumorem vel cædem militum, facinus exequi placitum. Cardinalis cùm & ipse in publico palatio tunc temporis habitaret, prætextu officij Baptistã in cubiculo suo existentem, dispositis prius per fornices, aliáq. occulta palatij loca, non paucis militibus, adiit; & cùm sui facti conscium & socium fratrem, vrbanæ militiæ, vti diximus, præfectum haberet, sine magna difficultate vel obstaculo ab illo extorsit, vt ipse de se solicitus, ac sese suorum perfidia circumuentum animaduertens, vltrò vrbis claues perfido suo consanguineo traderet. Quibus consignatis, illum publicè Principatu, contra omnium gentium mores, atque consuetudinem, & multarum ætatum exempla, hac vna excepta vrbe, spoliauit, tántaque improbitate ac verborum præstigiis grassatus est, vt, etiam consentiente Senatu, cum magna suæ factionis congratulatione & faustis acclamationibus sept. Cal. Decemb. in ipsius locum substitueretur. Baptista interim sua præcedenti felicitate infelix, & præsenti sui status conditione miser, in exilium ablegatus, ad otium & quietem conuersus, tanta cum modestia & animi fortitudine ad omnem posteritatis memoriam & publicum bonum vixit, vt cùm esset vir singulari ingenio ac eximia eruditione præditus, ad imitationem Val. Max. de illustrium virorum dictis & factis elegantem librum conscripserit, in quo cùm ad perfidiæ & ingrati animi caput peruenit, huius purpurati sui patrui, instar omnium, barbaram & crudelem perfidiam summa cum inhumanitate coniunctam deplorat, ac execratur. Nec mirum, me herclè, huius Cardinalis in propriũ nepotem summæ iniuriæ & violentiæ exemplum alicui iure videri debet; cùm non modò in hac ciuitate, sed in multis aliis, siue mobilitate ingenij, siue inscitia vel indulgentia supremorum ordinum, siue fato, diuersis studiis & animorum distractione certatum fuerit, ita vt sæpius neglectis omnium bonarum & honestarum artium disciplinis, postpositaq. omnium bonorum morum reuerẽtia, & sanguinis coniunctione, atq. interdum etiã fraternæ charitatis vinculo disrupto, ad non minus turpia, quàm flagitiosa & detestabilia decursum sit, adeò certè, vt dum ciuilis sanguinis effusio gladiorum impunitate confirmatur, iura & omnes bonæ leges, ceu inciso neruo, opulentiorum potentia obrutæ & oppressæ subinde fuerint, ciuilesque commotiones ac turbæ, quæ antea æquis conditionibus sanari consueuerant, sensim ferro diiudicatæ sint, bellaque postremùm non iustis de causis suscepta, vel inita, sed prout earum merces fuit: quod sanè in se minus habet admirationis, quò sæpius hoc modo passim peccatur: satis enim iam longo vsu addidicimus, exempla non ibi consistere vnde cœperint; sed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latissimè euagandi viam sibi facere: & vbi semel recto deerratum est, in præceps quàm facillimè peruenitur; nec quisquam sibi putat turpe, quod alij fuit fructuosum. Interim, dum hæc Genuæ geruntur, mense Augusto

Baptista Fulgosius princeps, vi detentus, & principatu exutus à suis cõsanguineis ac eiusdem factionis viris.

1484. subsecuti anni Xistus quartus supremus Pont. viuis subtractus est, in cuius lo-

cum

cum, de communi purpurati Senatus voluntate, Cardinalis Malfeta, ex antiqua & nobili Ciborum familia ſucceſſit, qui pro veteri & recepto Pontificum inſtituto, abrogato priori nomine, Innocentij octaui nomen ſibi aſſumpſit. Ad quem haud multò pòſt, Senatus duodecim oratores ex præcipua nobilitate ſelectos, Romam ablegauit, vt debitum nouo Pontifici obſequium & reuerentiam totius Reip. nomine deferrent, qui certè eò maiori cum ſplendore & apparatu Romam profecti ſunt, quò propter communem patriam arctiùs ſe illi deuinctos eſſe iudicabant. Oratores autem fuerunt, Hector Fliſcus, iuris ciuilis ſcientia, & dicendi facultate non vulgari præditus, Lazarus Auria, Melchior Nigronus, Chriſtophorus Spinula, Franciſcus Lomelinus, Lucas Grimaldus, Thomas Fulgoſius, Paſqualis Saulus, Aloyſius Gibertus, Bartholomæus Canitius, Baptiſta Baſadonna & Ioannes Calderus. Hi ſanè in mandatis habebant, vt ſtatim poſt factam congratulationem, nomine Reip. apud ipſum Pont. de nonnullis priuilegiis & immunitatibus confirmandis agerent: quod facilè pro ea qua erat ipſe in Genuenſes voluntate impetrarunt, ita vt, confecta legatione, paucis pòſt diebus Genuam redierint, vbi aliquandiu in domeſtica pace atque otio conquietum eſt. Ceterùm, foris ſubinde inter Ligures, & Aragonios, infeſtis armis cōcurſum, & non leuia damna vltro citroq́. illata, ſic vt proximis annis, inter cetera, cùm nonnulli eorum piraticam exercentes, Liguſticæ oræ tractū variis excurſionibus infeſtarent, Genua, ad illorum vim & conatus inhibendum, S.C. quatuor triremes conſtructæ, ac emiſſæ, pauciſq́ue pòſt diebus, duæ illarum, aut præfecti negligentia, vel indigenarum perfidia & proditione, ab hoſte in Antyboli, Galliæ Narbonenſis municipio, portu in ipſo interceptæ, atque illinc abductæ. Verùm hac æſtate, Thomas Bozolus, vir ſtrenuus, & magnis auſis promptus, cum vnica naui pleraque Tarraconenſium nauigia è ſinu Valentiano egreſſa, intrepidè adortus, poſt acrem ac difficilem dimicationem, victoria potitus eſt, & nauis, cui nomen fuit Encadelia, qua, præter reliquos, Matthęus Eſcrinus Valentinus, haud obſcuri nominis, vehebatur, capta, & Genuam perducta fuit. Inter hæc, ne Reſp. aliqua ratione abſoluta quadam tranquillitate & quiete frueretur, magno cum ſuo detrimento, nouum bellum aduerſus Florētinos exortum ac ſuſceptum eſt. Hi enim, cùm Auguſtini Fulgoſij armis atque contentione, Sereſanæ dominio excidiſſent, ægerrimè ferebant, à Genuenſibus vicinis, & iam aſſiduis bellis defatigatis & quaſi obtritis, hanc inflictam contumeliam hactenus impunitam, & inultam eſſe. Nam, poſtquam Fulgoſius contra pacta & fœdera cum Florentinis inita, Sereſanam ad Georgiani Magiſtratus collegium tranſtulerat, ipſi, iugi cura & perpetuis deliberationibus allaborauerant, vt illam recuperarent. Sed cùm propter iniquitatem temporum, bellum commodè hac de cauſa moueri nequiret, in hæc ferè tempora recuperationem diſtulerant. Proinde tandem non vlterius expectandum rati, collecto ſic ſatis valido & magno exercitu, eius oppugnationem accelerabant. Ceterùm quia intelligebant, illud oppidum non ita facilè expugnari poſſe, niſi prius alterum, cui Petraſancta nomen, vbi olim fānum Feroniæ extitiſſe commemorant, occupaſſent, prima arma in hoc mota. Genuenſes interim, de Florentinorum expeditione commonefacti, vtrumque locum tueri ſtatuerunt, ideoq́ue impoſito iuſto præſidio, rebuſq́ue ad defenſionem ſuſtinendam præparatis, etiam turrim, Ilicenſem nuncupatam, non ita procul à Sereſana diſtantem, firmis copiis cōmuniuerunt, & reliquas, ad propugnationē horum locorum deſtinatas, terreſtri itinere, Dominico Auria duce, verſus Petraſanctam ablegarunt: eodemq́ue tempore ad retundendam Etruſcorum potentiam

Innocentius oct. Pont. Genuenſi.

Nouum bellum aduerſus Florentinos.

tiam & imminentem impreſſionem, magna cum diligentia decem triremes & quatuor naues inſtructæ ſunt, ac paulò pòſt ductu & auſpiciis Conſtantini Auriæ verſus Ligurnum eductæ, rati, ſeſe hoc pacto Petraſanctam obſidione liberaturos. Miſerant etiam ad omnem caſum reiqúe euentum, cum ipſis nauibus aliquot nauigia quæ ipſi patrio idiomate Pontonos vocant, & varias machinas atque inſtrumenta, quibus defenſiones & munimenta commodiùs expugnari poſſent. Iam Florentini circa locum, quem arctiſſima obſidione premebant, in excelſo monte præaltam munitionem erexerant, eo conſilio, vt faciliùs expugnarent. At Ligures, vbi oppidum ipſum, antea præſidiis & commeatu inſtruxiſſent, mirificè de illius propugnatione ſoliciti, acriter totis viribus & animis incubuêre, vt illud, repulſis hoſtibus, ab omni periculo & obſidione liberarent. Qua in re non parum iuuabantur claſſis ſuæ nauali opportunitate, quæ eo loco conſiſtebat, vt, nemine prohibente, vel repugnante, vndiquaq. excurſiones tutò ac liberè faceret. Et quò faciliùs hoſtilem impetum impedirent & prorſus frangerent, ipſi per medios hoſtes ſumma contentione ad oppidum feſtinantes, vi atq. armis tam latè graſſati ſunt, vt, adaperta via, aduerſarij multa cum ignominia caderent, & ferè ad vnum omnes opprimerentur, eo ſanè exitu, vt, relicto in Genuenſium poteſtate oppido, ipſi vltra quartum ab eo lapidem caſtra mouere coacti ſint, præſertim cùm propter adultam iam æſtatem, & appropinquantem hiemem, tempus bello gerendo minus eſſet idoneum; quandoquidem cùm ea expeditio iam in menſem ferè Octobris eſſet protracta, multò ſatius & conſultius fore exiſtimarũt, ſi ea in proximum ver differretur. Conſtantinus Auria huius claſſis, vti diximus, Præfectus, multis excurſionibus factis, cùm iam propter inſtantis hiemis aduentum, domum feſtinaret, arcem Wadæ incendit, ac turrim Ligurni in portu poſitam, magna vi earum, quas diximus, machinarum oppugnare inceperat: ſed cùm illa, valida & ſtrenua militum manu propugnaretur, nihil prorſus eo tempore effici potuit. Quin potiùs Florentini magna cum alacritate reſumptis animis, vbi primùm Florentiæ intellectum eſt, Petræſanctæ obſidionem à Genuenſibus vi atque armis fuiſſe propulſatam, Senatus conſulto decretum fuit, vt, ad abolendam infeliciter rei geſtæ memoriam, ſimulque acceptam cladem reſarciendam, aliaque, quæ hoſti ceſſerant, recuperanda, noui legati, quos ipſi commiſſarios appellant, deſignarentur, qui pecunia, nouoque milite, ac ceteris bello opportunis inſtructi, eo ſucceſſu & felicitate progreſſi ſunt, vt propter Genuenſium Prefectorum ſocordiam, & torporem, munimentum illud, in vertice illius montis, cuius proximè mentionem fecimus, extructum, fortiter pugnando, tametſi non citra magnam ſanguinis effuſionem, recuperarent. Multos enim inter eos deſideratos eſſe conſtat, & inter præcipuos, Antoniũ Marciani Comitẽ, veteranũ militẽ, & inter Florentinæ nobilitatis viros magnæ auctoritatis & exiſtimationis propter rem bellicã centurionẽ, qui vnà cum pleriſque aliis in eo conflictu ſtrenuè ac fortiter dimicans, multis vulneribus confoſſus interiit. Quo detrimento & incommodo accepto, non ſolum defenſorum, ſed etiam obſidentium animi tantoperè immutati ſunt, vt de paciſcendo, & tranſactione faciendа vtrimque conſilia inirentur. & poſt paruum interuallũ, ea conditione inter eos, interceſſione & auctoritate Laurentij Medicei, magnanimi & clariſſimi viri, qui recèns in caſtra venerat, tranſactum eſt, vt de vtriuſque partis conſenſu arx atque oppidum in Florentinorum poteſtate remaneret. Quæ vbi Genuæ innotuêre, ſtatim ex Magiſtratus Georgiani decreto, quatuor legati, quos ipſi Procuratores vocant, nempè Thomas Iuſtinianus, Lazarus Lomelinus, Hieronymus Palma-

Ligures Florentinis bellũ inferunt.

Petra ſancta deditione à Florentinis occupata.

Palmarus, & Paulus Lercarus, ad eam expeditionem designati sunt; nouusque militaris delectus in belli supplementum habitus, & Ludouico Fulgosio Duce propter Augustini filij sui absentiam, noua expeditio suscepta. Senatus interea Georgianus, quia certò constabat, paucorum perfidia, & militum præsidiariorũ ignauia, Petre sanctæ deditionem subsecutam esse, in militum tribunos pro solita sua seueritate animaduertit. Itaque Antonius Montaldus, Lazarus Marius, & Augustinus Raueſcherius, quorum fidei & diligentiæ arcis custodia & defensio cõmissa fuerat, publico iudicio damnati, ita vt hic, postremus, paucis interiectis diebus, in Ilicensi arce securi percuteretur: adeò ille Magistratus magis peccandi voluntatem intuebatur, quàm modum factaque ad consiliũ dirigeret, & quid, non inquantum, admissum foret, æstimabat. Nec prætereundum est, quatuor præterea ciues superioribus, quos diximus, ceu collegas, creatos fuisse, quorum cura & administratione susceptum in Etruscos bellum commodius & felicius cõficeretur. Sed Florentinis trahẽtibus potius quàm gerentibus bellum, nihil eo anno memoria dignum agi potuit, ita vt cùm naualis classis citra aliquem fructũ, vel rei feliciter gestę memoriã, domũ reducta esset, magna plebis obloquẽtis subsecuta sit obmurmuratio, nauarchũ hostiũ largitionibus corruptũ fuisse insimulantis. Suspicios quippe multitudo ęgrè ferebat, & indignabatur, tãtis sumptibus publicis, & priuatis subsidiis, nihil quod ex publica vtilitate vel dignitate foret, fuisse gestũ. Proximo anno nulla res notatu digna Genuę incidit, prẽterquã quòd 1485.
Ioannis Antonij Buccanigræ cõiunx, Bartholomæa nomine, septẽdecim liberos, rara quadam, ac ferè inusitata fecunditate, vnico partu enixa sit, qui, licẽt essent eiusmodi corporis formæque constitutione, vt diuturna vita frui non daretur, tamen omnes viui in lucem editi fuerunt. Hic partus potiùs ad portentum, quàm ad aliquod Reipub. omen tractus, quòd Italia, ac propemodum ceteræ nationes omnes, vulgata iam & constanti opinione huiusmodi partus tanquam monstrosos abominentur. Quanquam haud scio, vtrum illud miraculum naturæ magis raritati & insolentiæ, quàm prodigij alicuius testimonio sit assignandum, potissimùm cùm retroactis temporibus multæ inciderint ætates & tempora, quibus natura talibus varietatibus luserit, atque inscrutabilem sui inuestigationem prodiderit. Legimus enim apud probatissimos auctores, passim multa huiusmodi naturæ occurrisse exempla, & inter cetera quidem, satis constat, in Ægypto mulierem quinque liberos vnico partu enixam esse; cuius etiam meminit Aristoteles, vt grauissimus auctor, sic etiam arcanorum omnium diligentissimus inquisitor, qui de hac re disserens, statuit, hunc partum, humanam naturã vix vnquam excedere. Accedit huc sæculi Diui Augusti testimonium, cuius scilicet tempore, vt illi qui eius gesta scriptis comprehenderunt, meminêre, vna ex eius ancillis in agro Laurente quinquẽ pueros saluos & incolumes peperit, qui, paucis pòst interiectis diebus, omnes ad vnum vnà cum matre interiêre, tanta cum totius Italiæ admiratione, vt iussu ipsius Principis monumentum marmoreum ad perpetuam rei memoriam ei collocatum atque dicatum sit. Possunt hæc proculdubiò mira ab omnibus iure videri, & singulari obseruatione ad posteros deriuari, nisi incidissent tempora, quibus longè maiora contigerunt. In literas enim à receptis scriptoribus relatum inuenio, Margaritam, Comitissam Hollandiæ, anno salutis millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, ætatis verò suæ anno quadragesimo secundo, ipso die Paraseues, hora nona ante meridiem, vno partu peperisse infantes viuos promiscui sexus numero, quod omnem fidem excedit, sexaginta quinque, omnes vitales

Genuæ septẽdecim liberi vno partu editi.

Margarita Comitissa Hollandiæ.

distin-

distinctisque corporis proportionatis membris. sunt qui scribant, singulos pollicis magnitudinem non excessisse. sunt verò alij, qui asserant, etiam pulli magnitudinem adæquasse: quod tamen planè absurdum cordatioribus, & in physica vel mediocriter versatis, videri debet, ex eo, quòd natura humana, corpori tantis oneribus abdendis non habuerit receptaculum. Quis enim non videt, quo modo hæc aliquorum placita, cum ipsius corporis harmonia dissentiant? Vtcumque tamen sit, nihil est, quod hac in parte, præter naturæ raritatem, admiremur, cùm reliqua suo quidem ordine ac serie procedant, licet multarum varietatum & naturalis cursus immutationis causæ ignorentur, quas satius est tacitè, quoad eius fieri liceat, considerare, quàm curiosa indagine prosequi. His etiam, quos proximè enarraui, omnibus ab Episcopo Traiectensi, ipsius Comitissæ auũculo, in multorum procerum atque Ordinum corona post sacri lauacri perceptionem, nomen inditum, & masculis quidem, Ioannis, femellis verò Elisabethæ nomen impositum; qui etiam, vix paucis interpositis diebus, vnà cum fecunda matre ex hac luce in meliorem concessêre, & Hagæ, vico Hollandiæ celebratissimo, ac definiendis litibus constituto domicilio, tumulo ac celeberrimo epitaphio condecorati. Sunt qui huius monstrosi Margaritæ Comitissæ partus causam, ad eius propriam culpam trahant, quasi ipsa sinistro iudicio aliarum matronarum, præsertim verò pauperiorum, pudicitiam infectata, eam, propter vteri fecunditatem, non semel palàm in suspicionem deuocare ausa esset, adeò vt vna vel de media plebe muliercula, suæ Principissæ conuicium iniquo animo ferens, illi precata sit, vt, ad expiandum insimulati sceleris reatum, simili partu, vel etiam numerosiore, deinceps oneraretur: prout etiam euenisse ostendimus. Ceterùm, vt ad institutam historiæ nostræ seriem redeamus, Genuæ, mense Februario anni eiusdem sæculi octogesimi sexti, auctoritate Innocentij octaui Romani Pontificis,

1486. Ligurum, ac Florentinorum, finitimarum inter se gentium certamina, & longas contentiones molestè & grauiter ferentis, effectum fuit, vt pax inter eos, adstipulante & interueniente Lazaro Auria, tunc apud ipsum Reip. nomine legato, ea conditione sit constituta, vt Florentini, arcẽ Sarzanelli, armis paulò antè occupatam, Senatui, collegio Georgiano restituerent, omnibusq. iuribus cederẽt, quibus hactenus Seresanam ad se pertinere pertinaciter contendissent. Genuenses è contra, Petrasanctæ, eiusque prætenso iuri, pari ratione renuntiarent. Cuius quidem pacis conditiones, vt ratæ firmæque in posterum haberẽtur, néue aliqua de causa in dubium vocarentur, per vnum ex epistolarum magistris quos nouo nomine Cancellarios vocant, subscriptæ fuerunt, ita vt iam nihil aliud, quàm Sarzanelli traditio expectaretur. Verùm enimuerò hæc pax hunc tandem successum habuit, vt Florentini, transacta hieme, nescio quibus rationibus commoti, à præstita atq; interposita fide, nouis conscriptis ad Seresanæ recuperationem copiis, deficerent. Sed propter Laurẽtij Medicei aduersam valetudinẽ, quæ in id ferè tempus inciderat, à suscepto negotio abstinuerunt, & in proximum subsequẽtem annum distulerunt, sic vt Ligures ad reprimendum suorum aduersariorum conatus, decem triremes, impositis lectissimorum virorum tribus millibus, expedire curauerint, quæ, duce Aloysio Fliſco, summa cum celeritate emissæ fuerunt, ac maxima animorum alacritate Ilicensis arx obsidione cincta. Iisdem ferè diebus, Augustinus Auria, Franciscus Spinula, Hieronymus Nigrius, & Francus Iustinianus, ciues, præter natalium claritudinem, authoritate, fide ac rerum vsu præstantes, ex Senatus decreto partim in prouinciam Narbonensem, partim verò in Transalpinam Galliam, quam hodiè recenti vocabulo Pedemontanam regionem vocant, ad co-

Florentinos.

Pax inter Ligures & Florentinos.

Florentini præstitæ fidei immemores, bellum instaurant.

1487.

ad cogendum militem ablegati. Quandoquidem Florentini, nihil de veteri pertinacia remittentes, sub Iacobi Guicciardini & Petri Victoris præfectura, multis excursionibus factis, subinde Ligusticum agrum infestabant, & non ita procul à turri Ilicensi exposito exercitu, cui Virginius ex illustri Vrsinorum familia oriundus, virque summi nominis ac rei bellicæ peritissimus, cum imperio præerat, suburbium Seresanelli deimprouisò occuparant, & iam eò vsque progressi erant, vt, cuniculis factis, parum abesset, quin arce potirentur. Verùm à subsidiario milite præuenti, eodem quodammodo temporis puncto, obsessis præsidio misso, coacti fuerunt manus conserere: eoque prœlio cùm Florentini numero militum superiores essent, cum insigni Genuensium clade feliciter pugnarunt. Nam satis liquet, plurimos ex præcipua Ligustica nobilitate & antiquiori stemmate, in hostium potestatem deuenisse, inter quos facilè ceteris antecelluerunt Ioannes Aloysius Fliscus, & Obiectus eius frater, qui se illi comitem militiæ addiderat. Ceterùm, tametsi hæc clades non esset postremi momenti, nihilominus tantum efficere non potuit, vt eos, qui ad Seresani defensionem relicti erant, exterreret, quò minus seipsos quàm strenuissimè ad propugnationem pararent. In turri etiam Ilicensi Senatus Georgiani decreto Constantinus Auria & Pasqualis Saulus, legati constituti fuêre, quorum diligentia, cura & studio, omnia quæ huic bello vtilia & opportuna erant, suppeditabantur. Præterea, vltra legatorum & tribunorum militum iugem diligentiam & alacritatem, duo millia delectorũ militum, quos Hieronymus Nigrius, cuius proximè mentionem habuimus, in prouincia Narbonensi conscripserat, vnà cum Sarmonensium Comite indies expectabãtur. Hi cùm improspera nauigatione vterentur, & omninò seriùs quàm par erat, aduenissent, magnum detrimentum rebus Ligusticis proculdubiò attulêre. Siquidem paulò pòst, Laurẽtio Medicco pristinæ sanitati restituto, & in castra profecto, oppidum vndique obsidione cinctum fuit. Præerant ei, tanquam legati, Hector Fliscus, Lucas Pinellus, & Luchinus Stella: qui vbi sese aliquandiu crebris victoris exercitus oppugnationibus & insultibus quàm fortissimè oppositissent, omnemque impetum intrepidis animis repressissent, tamen cùm is pertinacissimè insisteret, ac sensim milite præsidiario ipsi destituerentur, non sine ingenti Reipublicæ dispendio, labe atq. ignominia, cùm ipsi Genuens. in hoc bello, præter Florentinos, etiam Romanum Pont. & plerosque Italiæ Dynastas, sibi infensissimos haberent, iniquis sic satis conditionibus deditionem facere coacti sunt. Qua subsecuta, hoc bellum in præsentiarum terminatum est. Circa eadem ferè tempora Reipub. non defuerunt in Cyrno insula noui ac ferùentissimi motus, à Thoma Fulgosio inquietissimi animi inconstantisque ingenij viro concitati, cui sese socium excitandis turbis Ioannes Paulus Lecensis, qui superiori anno indigenas ad defectionem solicitauerat, comitem addiderat, adeò vt Seresanico bello extincto, Senatus necessarium habuerit, triremes, quarum suprà meminimus, illuc mittere. Quarum tandem præsidio, ac Francisci Brinalij, & postremò Falconis Gallicæ nationis, quem Magistratus Georgianus stipendio conduxerat, necnon Raphaëlis Grimaldi, qui illam insulam administrabant, fideli studio atque opera Fulgosius captus est, & mandato eorum qui publicæ libertatis præsides & protectores dicebantur, in castrum Ilicense relegatus, atque ibi in vinculis habitus. Hoc quidem Fulgosius Cardinalis, eiusque filius quàm ægerrimè tulerunt. Verùm, cùm aduersus authoritatem Senatus, nihil palam moliri auderent, omnem suam iracundiam & indignationem in Angelum Grimaldum, vnum ex præfectis, quòd apertiùs Thomæ aduersaretur, contorserunt,

Genuensium clades.

Seresanum à Florentinis deditione occupatum.

Pax inter Ligures ac Florentinos.

Noui motus in Corsica Thoma Fulgosio auctore concitati.

ita vt per ſuos clientes alioſq́ ſicarios, ſuæ crudeliſſimę tyrannidis adminiſtros, ipſum noctu interfici curauerint, ſicuti etiam pari crudelitate ante paucos dies in Thobiam Lomelinum, cum quo vetera & priuata odia ſibi interceſſerant, ſæuierunt. Statim itaque poſt triremium in Corſicam aduentum, Lecenſis arx, quam Ioannes Paulus, cuius paulò antè mentionem fecimus, magna cū audacia prius occupauerat, recuperata eſt, pariq́. ſucceſſu Ginerca recepta. Quibus omnibus ad obſequiū reuerſis, Corſici motus ac ſeditiones maiori ex parte cōpoſitę ac ſedatæ ſunt. At interea, Genuæ conſopito Etruſco bello, ac rebus Corſicis pacatis, ad tranquillitatē & publicum otium cōuerti ciuitas potuiſſet, niſi veteres illæ ciuiles ſimultates nouæq́ue tragœdiæ concitatæ, & quaſi à tenebris in lucem reuocatæ fuiſſent: quoniam cùm Pauli Fulgoſij purpurati tyrannis potius quàm principatus ita omnibus eſſet odio atque inuiſus, vt nulli eſſent in ciuitate ordines, nulluſq́ue tam perditæ ac deſperatæ vitæ ciuis, qui eum non ſummoperè execraretur, & modis omnibus auerſaretur; neceſſe fuit, cùm eius imperium ad vltimam iam periodum perueniſſet, nouam rerum conuerſionem in ipſa Repub. fieri. Siquidem ipſe Cardinalis, dira cupiditate & magno æmulationis atque ambitionis ſtudio incenſus, magis optabat Reipub. imperium ad exteros Principes, licet etiam iniuſtos & iniquos, ac Liguſtico nomini hoſtes, transferri, quàm legitima & veteri ordinum omnium electione aliquem probatæ vitæ ciuem communibus ſuffragiis ad Principatum deſignari. Præerat hoc tempore Inſubriæ dominio, Ludouicus Sfortia, nomine Ioannis Galeacij ſui nepotis, Bona Allobrogum Ducis filia huius matre, & Cicco Simoneta, cuius ſuprà mentionem fecimus, ab omni regimine & rerum adminiſtratione, conſiliis Antonij Taſſi Ferrarienſis, quem alij Teleſinum vocant, qui ipſi Bonæ à ſecretiori cubiculo erat, excluſis. Hic enim, inuidia atque incredibili in Ciccum odio exæſtuans, author ipſi Bonæ extiterat, vt Ludouicum, tunc temporis forte fortuna exulantem, in patriam poſtliminio reuocaret, ac priſtinæ libertati & dignitati reſtitueret: cuius ipſa monitis obſecuta, reſtituto Ludouico, magnam ingrati animi notam & crimen in eo experta eſt. Siquidem ipſe, iuuenis atque pupilli Principis adminiſtrationi & iuuentuti admotus, nihil prius habuit, quàm vt Bonam vnà cum Cicco Calabro, ab omni regimine excluderet. Perſuaſit ergo ſolita ſua aſtutia Cardinalis Senatui, vt octo legati nomine Reipub. ad Ludouicum Principem honorificentiſſimè mitterentur: quibus omnibus liberaliter & humaniter pro ipſius Principis ſingulari ſollertia exceptis, primò inter eos actum eſt, vt Fulgoſius Cardinalis filius, vnà cum legatis profectus, Claram, ipſius Mediolanenſis principis ſororem illegitimam, in vxorem duceret; eaq́ue re impetrata, nuptiæ coram oratoribus magna cum pompa & ſummo ſplendore celebratæ ſunt. Legatis igitur hæc & ſimilia negotia cum ipſo Principe tractare intentis, interim Genuæ à Fulgoſij purpurati æmulis, præſertim verò ab Obiecto & Ioanne Aloyſio Fliſcis, recèns à Florentinis in priſtinam libertatem reſtitutis, anno eius ſæculi duodenonageſimo, noui tumultus excitati ſunt. Hi enim, cùm cernerent, iamq́ue non obſcurè præſentirent, ſuam potentiam & veterem auctoritatem prorſus imminutum & labefactatum iri, ſi Fulgoſius Inſubriæ Principum ope in vrbis Principatu conſtabiliretur, omni ſtudio atque viribus conati ſunt ſeſe illius cœptis obijcere atque interponere. Quocirca cum Baptiſta Fulgoſio, cui ipſe Cardinalis, ſicuti antea demonſtrauimus, metu ac minis Principatum extorſerat, ac etiam cum Auguſtino & Ioanne Adurnijs, qui ea tempeſtate in quodam ſuæ ditionis oppido, Syluano dicto, ruſticabatur, omnes conſilij rationes ini-

Lecenſis arx & Ginerca in Corſica inſula à Genuenſ. recuperata.

Ludouicus Sfortia Mediolanenſiū Princeps.

1488.

nes iniuêre, vt hunc præpotentem purpuratum, nouis artibus potentiam & imperij ſedem ſibi confirmare molientem, ab inſtituto deturbarent. Proinde, quò negotium melius ex ſententia ſuccederet, domeſticas rationes profectioni ſuæ prætexentes, vrbem egreſſi ſunt, & confeſtim miſſis, qui in circumuicinis locis militem cogerent, in municipijs ſuis tantiſper deliteſcebant, donec ad præſcriptum, & inter eos conſtitutum tempus, militem præparatum ad hoſtem inuadendum haberent. Verùm, licet illud negotium magna cum diligentia & ſilentio tractaretur, fieri tamen non potuit, quin ipſe Fulgoſius Princeps, ſagaciſſimè omnia inueſtigans, & ſubodorans, æmulorum ſuorum ſtudia deprehenderet. cumque ſibi ſuorum factorum probè conſcius ac teſtis eſſet, ciuium odium veritus, nihil moliri vel deſignare auſus fuit: ſed potius vſitato Tyrannorum more æmulos per cuniculos aggreſſus, per dolum & aſtum varijs artibus eos de medio tollere feſtinabat. Magna igitur frontis hilaritate ac ſermonis lenocinio, Obiecto Fliſco perſuadere conatur, vt, antiquatis priſtinis vtrimque ſimultatibus ac odiorum cauſis, in gratiam ſecum reuerteretur. Verùm ipſe longo temporis vſu multis exemplis edoctus, cum quo, & quanto viro ſibi negotium eſſet, qualémue animum erga ſe gereret, nunquam adduci largis pollicitationibus & propoſitis præmijs potuit, vt aliquo modo inflecteretur. Cum verò multum periculi in mora eſſe iudicaret, maturandum ſibi ſtatuens, his paucis, quos ſecum habebat, quorum numerus centenarium non excedebat, conſtipatus, in vrbem per portam vulgò D. Stephani, quæ tunc temporis armis ſuorum cuſtodiebatur, irrupit, ibique in eo cœnobio fratrem cum cæteris copijs præſtolaturus, ſeſe communiuit. Quo intellecto Fulgoſius, eum, priuſquam reliqui aduenirent, adoriri ſtatuebat. ſed partim obſcuræ noctis tenebris impeditus, partim etiam à conſiliarijs ſuis, Fliſcorum factioni tacitè fauentibus, diſſuaſus, commutata ſententia, rem ipſam diſtulit, ſperans, non defuturam occaſionem, vt aliquorum intermedio & authoritate de mutua reconciliatione ageretur. Deterrebatur etiam à primo ſuo inſtituto, quòd ſub idem ferè temporis momentum illi nuntiatum eſſet, Baptiſtam Fulgoſium, magnæ apud ſuæ factionis ſtudioſos authoritatis virum, in vrbem veniſſe, adeò vt ſibi non mediocriter metueret, & multorum authoritatem interpellaret, quorum conſilijs de pace conſtituenda agi valdè exoptabat, ita vt illius noctis melior pars capiendis conſilijs, atque grauibus deliberationibus ineundis tranſigeretur. Interim ipſe conſilij anceps, irrequieto animo hinc inde per palatij cubicula circumcurſitabat, ſic vt ferè ad auroræ ortum ad arma conclamaretur, quia Ioanne Aloyſio cum magnis copijs in ſua ditione collectis, vrbem ingreſſo, vniuerſi, cõiunctis viribus, rectà in curiam, vt illam inuaderent, contendebant. Ceterùm, Fulgoſius magna pœnitentia ductus, conſilij ſui prioris rationes valdè damnabat, quòd ſuos aduerſarios præterita nocte per occaſionẽ non præueniſſet, præſertim quòd ſeſe longè ſuperiorem hoſtium viribus animaduerteret, ac etiam quòd parum ſpei in populari præſidio, cùm illius fidem valde haberet ſuſpectam, poneret. Ideo deſperatis rebus, celerrimo greſſu, perpaucis eum comitantibus, nõ citra graue periculum in arcem profugit. Conſtituerat enim Baptiſta Fulgoſius incredibili, ſed iuſtiſſimo odio propter patratum ſcelus in eum flagrans, ipſum per occaſionem inuadere: ſed Paulus Auria purpurato fauens, Baptiſtam, quò ipſe interim fuga ſibi conſuleret, ſerendis ſermonibus diſtinebat. Itaque ſtatim, poſt Fulgoſij purpurati ex prætorio diſceſſum, à Fœderatis illud occupatum fuit: & cùm in illud magnus vrbanæ multitudinis confluxus fieret, varijs & multiplicibus ſententijs de noua Reipub.

Genua nouis ciuilium bellorum fluctibus agitatur.

Prætorium à Fœderatis occupatum.

forma conſtituenda, obſtinatiſſimis animis decertatum eſt, adeò ſanè vt propter ſummam animorum omnium diſtractionem & conſiliorum diſcrepantiam, grauia iurgia orirentur, & inuicem populus ſe conuicijs & probris proſcinderet: quandoquidem inter ceteras difficultates, quæ incidebant grauiſſimæ, illa omnium procul dubiò longè difficillima erat, quòd nulla poſſet reperiri vel inijri ratio, qua poſtulatis Auguſtini & Ioannis Adurniorum, qui recèns in vrbem venerant, ſatisfieret: Hi enim, licet in Fliſcam gentem ſuminum ciuitatis honorem declinari prius non ſemel conſenſiſſent, nihilominus metuebant, Baptiſtam Fulgoſium ſuum aduerſarium, poſſe aliquorum ſuffragijs in Principatum reſtitui. In hac certaminum & ciuilium contentionum palæſtra, dum ſeſe mutuò plerique ordines exercent, nec ſatis ſibi conueniret, pro vrbis ſecuritate neceſſarium viſum fuit, vt arcis expugnatio non vlteriùs prorogaretur, ne ſcilicet, defenſoribus ex ciuium contentionibus & negligentia ſeſe firmiùs communiendi tempus concederetur. Quapropter ex communi omnium conſenſu cum Præfectorum & Cenſorum titulo duodecim electi & deſignati ciues, qui rerum ſummæ præeſſent, ex quibus præter cæteros fuere Ioannes Franciſcus Spinula, Conſtantius Auria, Franciſcus Lomelinus, Petrus Perſius & Petrus Murchius. Hi ſtatim ad hunc honoris gradum prouecti, partim, vt gratiam ſibi apud nobilitatem pararent, partim etiam vt dignitatis exiſtimationiſque famam aucuparentur, omnes Præfectos & præcipuarum factionum duces ſibi coniunxêre, licet ſumma totius belli conficiendi adminiſtratio in Ioan. Aloyſium Fliſcum, tum temporis multò maiori in vrbe gratia, quàm Obiectus eius frater, florentem, tranſlata fuiſſet. Et veriti, ne Cardinalis, acciſis iam ſuis rebus, & ad extrema confugiens, Mediolanenſium Principis ſubſidium ad omnem auertendum nobilitatis impetum imploraret; néue de arcis deditione cum illo paciſceretur, omnibus viribus annitebantur, vt illam quàm citiſſimè expugnarent. Fulgoſius interim, quò tutiùs hoſtilem vim repelleret, pro ſuo præſidio non modò arcem ipſam, verùm etiam omnem tractum arci contiguum communierat, atq. variis inſtrumentis bellicis inſtruxerat, ita vt quotidiè vario & ancipiti certamine circa arcẽ prœlia cõmitterẽtur, & crebræ velitationes fierent. Sed cùm tandem oppidani ſæpius feliciori Marte dimicaſſent, Fulgoſij, relictis iſtis domiciliis, quæ, vti diximus, antea præſidiis firmauerant, ſeſe omnes in arcem ſubducere, pleriſque ex illis domibus incenſis ac ſolo æquatis, coacti ſunt. Expugnatio tamen ita difficilis erat, vt oppidanorum conatus, nullos, vel ſaltem perexiguos progreſſus facerent. Vnde magna iterum in ipſa ciuitate confuſio oriebatur. Nam cùm nulla ſpes ferè affulgeret, illam commodè breui temporis ſpatio expugnari, prout neceſſarium erat, poſſe, graues calamitates, quæ ceruicibus Reipub. omnium iudicio impendebant, non me hercule ſine cauſa ab omnibus ſanioris mentis timebantur. Proinde, conuerſis omnium animis, vt plerumque in extrema neceſſitate fieri conſueuit, ad illorum potẽtiam, de quorũ patrocinio & ope ſibi multũ pollicebantur, confugiendũ ſtatuêre, ac Senatus decreto ſancitũ eſt, vt ad ſubleuandã Remp. in tãtis anguſtiis coniectã, ad diuerſos Chriſtiani orbis Principes, Liguſtici nominis ſocios, & Reip. dignitatis amãtes, in primis verò Pontificẽ, & Galliarũ regem, legati mitterentur. Quamobrẽ honorificentiſſima legatio ad ipſum Pontificẽ habita fuit, cuius ſumma in hoc potiſſimũ verſabatur, vt ipſe Pontifex per omnia ſacra, ac per cõmunis patriæ ſalutem, adeóque penates & larem, quibus ipſe huic Reipub. coniunctus erat, ſuam authoritatem ita interponeret, vt afflictæ ac nutanti Reipub. ſuccurreretur. Sed neſcio quibus rationibus

Genuæ 12. ciues tanquam Cenſores deſignantur.

Ciuiles conflictus.

Legatio ad ſummum Pont.

nibus ille commotus, ſurdis, vt aiunt, auribus, huius ſuæ patriæ demiſſiſſimas preces tam neceſſario tempore neglexit. Pari diligentia & feſtinatione ad Carolum octauum Galliarum regem oratores ablegati, qui Reip. nomine illi vrbem offerrent, ſimúlque rogarent, vt ad caſtri expugnationem ſe ſaltem pecuniis iuuaret. Ille aſtuta & callida humanitate ſingulis ferè diebus, oratoribus diem conſtituendo, hoc effecit, vt citra aliquem fructum totum illud temporis, quo ipſi ibi egerunt, effluereret, adeò vt poſt longam moram illius voluntate nequicquam tentata, domum non ſine ſtomacho redierint. Vnus reſtabat Princeps, vicinus quidem ille, ſed multis nominibus ſuſpectus, in cuius gremium ſi Reipub. imperium iterum deponeretur, nemo erat tam rationis expers, & humanarum rerum imperitus, qui indignitatem rei non vehementer deploraret, vel ſaltem hoc nomine magnam Reipub. labem recaſuram non animaduerteret. Quare cùm huiuſmodi oſtenderentur difficultates, vt nec ſalua dignitate Reip., Inſubriæ potentiæ Liguſticum imperium ſubiici poſſet, nec citra illius auxilium quietè & pacificè, propter factionum diuerſitatem, in vrbe ipſa commodè viui, qui Reip. admoti erant, rerum perplexitate ambigui, huc illuc, dum in incerto eſt animus, impellebantur, & incertis conſiliis fluctuabant : vicit tamen fatalis illius neceſſitas, vt poſt, longas atque maximas diſceptationes, decretum fuerit, vt ad Ludouicum Sfortiam, rerum apud Inſubres potientem, legatio mitteretur, qua illi obſequium & obſeruantia publico nomine denuntiaretur. Ceterùm, Ludouicus, ſagacis ingenij alioquin vir, & in rimandis atque olfaciendis exterorum Principum conſiliis, emunctæ prorſus, vt dicunt, naris, cùm intelligeret, hanc Reipub. voluntatem & ſtudium non tam ex mera beneuolentia, quàm potius à neceſſitate proficiſci, hoc vnum callidè agebat, vt indies magis atque magis ciuitas ipſa defatigata ac nutans, opprimeretur; ideóque Franciſcum Sanſeuerinatem, cum aliquot militaribus cohortibus ac equitum turmis, ad arcis præſidium inferendum, in Liguſticos fines tranſmiſit, tantúmque metum & pauorem promiſcuæ multitudini iniecit, vt omnia ima ſummis immiſcerentur: Paulóque antè, ciues Genuenſes inconſulto & inſalutato ſenatu, priuato, vt dicunt, nomine, ad ipſum Ludouicum Principem, Thomam Iuſtinianum, virum licet nobilem, tamen popularibus ſtudijs fauentem miſerant, qui eum edoceret, nullam aliam ob cauſam in ipſa ciuitate tumultuari, vel conuerſis ſtudiis in Fulgoſium arma ſuſcipi; niſi ob illius intolerabilem tyrannidem, ſummam in proximos perfidiam, & in vniuerſos citra vllam exceptionem inauditam & barbaricam inhumanitatem. Ceterùm, ſe, propenſiſſimis animis obſeruantiam priſtinam & iure debitam, nunquam recuſaſſe, & etiamnum paratiſſimis animis præſtare ac exhibere velle. Quibus verbis Princeps ipſe ſe delinitum & pacatum eſſe ſimulans, & ficta vultus hilaritate ſe cum illo populo in gratiam rediiſſe commonſtrans, quamprimùm Conradum Stangam, & Brandam Caſtilionem, viros, vt magna prudentia conſpicuos, ſic etiam inſigni gratia apud ſe florentes, ablegauit, quibus ſeriò iniunxit, vt ſumma cum diligentia ac omni cum contentione procurarent, vt ea Reſpub. cum integro eius dominio, conſopitis & antiquatis omnibus priſtinis controuerſiis, in poteſtatem ſuam reciperetur. De quorum aduentu præmonita ciuitas, quatuor ciues publico decreto deſignauit, quibus id negotij commiſſum eſt, vt modis omnibus cum Mediolanenſium Principe in gratiam rediretur. Magnæ tamen ac perdifficiles difficultates multorum animis obuerſabantur, cùm plerique ſatius eſſe iudicarent, vt Gallici regis animus noua legatione pertentaretur. Sed Inſubriæ Principis legati tanta ſollertia,

induſtria & dexteritate vtebantur, vt ſuperatis omnibus difficultatibus, inter vtramque partem certis ſub conditionibus tranſigeretur. Et in primis quidem, vt Baptiſta Fulgoſius à purpurati Principis patrui ſui oculis remoueretur, eáque de cauſa aliquamdiu vrbe abeſſet: vt Auguſtinus Adurnius nomine Ludouici Sfortiæ Mediolanenſium Ducis, vel eius ſucceſſoris, per totum decennium Reipub. Genuenſis adminiſtrationi cum imperio præeſſet. Vt Fliſcæ genti antiqua priuilegia & immunitates in vrbe integra & ſalua pro veteri inſtituto conſeruarentur. Præterea, vt ipſe Cardinalis Fulgoſius omni Reipub. adminiſtratione penitus abſtineret, atque illi, poſt arcium reſtitutionem, ſex millia aureorũ nummûm ex Camera Ducali in annuum ſtipendium quotannis perſoluerentur. Quod ſanè vt commodius fieret, & ipſi Cardinali caueretur, aliquot patricij ordinis ciues, ſe ſe prædes interpoſuêre, priuatámque fidem hoc nomine obſtrinxerunt. Poſtremùm, vt in ipſum Mediolanenſium Principem totius Reip. imperium ſollemni de more transferretur, & conditiones initæ, ratæ haberentur, ſicuti etiam mox factum eſt, miſſa ad eum ſplendida atque honorifica legatione; in qua, præter multos inſignes atque præclaros viros, fuerunt ſexdecim, genere, virtute ac rerum gerendarum peritia conſpicui, nempe, Franciſcus Soffius, Ioannes Marinus, ambo iuris ciuilis peritiſſimi, Ioannes Franciſcus Spinula, Ioannes Petrus Viualdus, Chriſtophorus Cataneus, Hieronymus Gentilis, Ioannes Ambroſius Fliſcus, Ioannes Grimaldus Ceba, Auguſtinus Auria, Thomas Iuſtinianus, Petrus Baptiſta Guitius, Petrus Saulus, Acorſius Burlaſca, Gaſpar Sanpetrius, Michaël Turbinus, & Georgius Clauarus. Hi, nomine Reip. pacem cum ipſo Duce initam, confirmarunt, & conſtabilierunt. Quibus rebus, vti diximus, conſtitutis, poſt parum interualli Sanſeuerinas iuſſu Principis haud aſpernanda militari manu conſtipatus, Genuam venit, vt omnium rerum poſſeſſionem Principis nomine ſibi vendicaret. atque hoc modo arcibus à Fulgoſio receptis, ciuiles contentiones maiori ex parte ſublatæ ſunt, quamuis eo propemodum tractu temporis, Conſentinus Antiſtes, Pontificis nepos, non ita longè à Rapallo incognito habitu deprehenſus, caperetur; qui ſe opera & conſilio Obiecti Fliſci eò contuliſſe dicebatur, vt hanc pacem recèns cum Mediolanenſibus conſtitutam, occultis artibus atque tacita ciuium largitione impediret. ſed quòd potentiſſimus quiſq. in vrbe ei faueret & tacitè patrocinaretur, omni ſuſpicione amota, breui pòſt liberatus eſt. Tradunt tamẽ, hoc magis in Pontificis gratiam ſui patrui fuiſſe factum, quàm ſuæ innocentię, cùm culpa omninò non vacaret, condonatum. Interim Fulgoſius, reſtitutis munitionibus, cùm ſibi Reipub. adminiſtratio minus arrideret, priuatam vitam pertæſus, Romam duabus nauibus enauigauit: ſed in itinere graui ac periculoſa tempeſtate coorta, parum abfuit, quin propter fluctuũ ac procellarum vehementiam naufragium pateretur. Vtcumque tamen eo tempore euaſit, coactus fuit, eum ſequi curſum, quem ventorum flatus atque rabies magna cum violentia imponebant, adeò vt altera nauis in Corſicam delata, ibi ſubmerſa fuerit, ipſe verò cum altera quaſſata & ſemilacera, ad Centum-cellas, quam hodiè Vrbem veterem vocant, ſeminaufragus, indéque Romam peruenit. Paucis interiectis diebus, Galliarum regis orator Genuam appulit, eo nomine, vt vrbis adminiſtrationem pro ſuo Principe ſuſciperet. Superius enim demonſtrauimus, Genuenſes ſumma neceſſitate adductos, huius regis ſubſidium imploraſſe, eíque conſtituendæ Reip. gratia, illius curam atque adminiſtrationẽ obtuliſſe. Cùm verò tunc temporis, ipſe Rex, variis adductus rationibus moram necteret, & conſilij maturitatem ex tempore

Genua iterũ ſub Mediolanenſium Principum dominio.

Fulgoſius Card. atroci tempeſtate iactatur.

pore metiretur, ipsi oratores dubia sub spe infecto negotio domum redierant. Cùm igitur hæc legatio serius aduenisset, & iam cum ipso Mediolanensium Principe transactum esset, post longam atque multam gratiarum actionem, & perpetui Reipub. studij erga ipsum regem oblationem, honorificè dimissus est. Postero anno, qui fuit vndenonagesimus, sub huius Ludouici Principis domina- 1489.
tu & Augustini Adurnij regimine, sic satis commodè atque pacificè cum omnium satisfactione domi forisque viuebatur, ita vt in tranquillo Reipub. statu *Genuens. industria.*
mira omnium rerum fieret accessio. Nam, cùm ipsi Ligures, vt sæpius antè diximus, sagacissimis sint ingeniis, & valde industrij, magnam cum exteris nationibus in commutandis mercibus habent consuetudinem, sic vt exoticæ merces cum incredibili totius Italiæ fructu in plerisque foris venales pro commodo pretio extarent & diuenderentur. Verum enimuerò, paucis pòst mensibus fatali vrbis genio euenit, vt nonnullæ nouæ turbæ, authoribus Adurniis, concitarentur. Hi enim, cùm ab aduersa factione diu oppressi essent, tunc Adurnio rebus gerendis admoto, nihil non sibi licere arbitrabantur, eorúmque audacia & insolentia indies magis atque magis grassabatur. Ceterum hæ nouæ conturbationes ac motus, singulari prudentia & moderatione Conradi Stanghæ, qui Principis nomine in vrbe legatum agebat, nonnihil sedati atque restincti sunt. Hic enim, cùm esset ingenio valde acuto, & in hominum rimandis naturis sagacissimo, ita sese Genuensium moribus attemperarat, vt vel hoc solo nomine præstantissimos quosque sibi deuinxisset, magnamque gratiam passim apud omnes *Conradi Stanghæ Genuensium legati, eximia in gubernando prudentia & moderatio.*
conciliasset, adeò vt quamuis Reip. administratio potissimum apud ipsum esset, tamen Adurniis ceterisque præstantioribus in consilium adhibitis, imperij partem in optimum quemque deriuaret; tantaque prudentia & animi moderatione præerat, vt nihil, quod ex vsu Reip. esset, negligere videretur. ipse etiam ea præcipuè de causa auctor senatui extitit, vt indutiæ ad certum tempus cum Florentinis iterum transigerentur: quod tamen haud citra summam difficultatem impetrari potuit. Nam Ligures, post amissam Seresanam, perpetuas inimicitias cum hac gente exercuêre, ita vt admodum difficulter ad has constituendas adducerentur. In idem fermè tempus inciderunt Ioannis Galeacij Principis nuptiæ cum Isabella Alfonsi Calabriæ Ducis filia. Hæc Principũ necessitudo à Repub. magnum officium exigere omninò videbatur. Quare, ne aliqua in parte Mediolanensium Principum honori derogaretur, senatus procurauit, vt ad excipiendam *Ioannis Galeacij vxor Genuam proficiscitur.*
sponsam, quæ Genuæ indies expectabatur, omnia illa fierent, quæ ad testandum publicum gaudium & debitum obsequium pertinerent. Sponsa igitur, vbi Genuam venit, à senatu cum magna pompa atque splendido apparatu, subsequente vrbana multitudine ac faustis acclamationibus in prætorium deducta est, & post aliquot dierum continuos applausus atque congratulationes, discessus eius publico bono nobilitatus. Et quò ciuitas à prioribus calamitatibus ac ærumnis respiraret, atque hilarior esset, subsequenti anno senatus decreto remissa sunt 1490.
nonnulla vectigalia, quæ ob præteritorum temporum conditionem recèns imperata fuerant. Sed ne interim aliquid Reip. decederet, Magistratus Georgianus promisit vectigalium abrogatorum loco, annuum censum triginta trium millium librarum. Iisdem quoque diebus, publica lætitia nuptiis Leonoræ Roberti Sanseuerinatis filię, quę Ioanni Adurnio sollemni ac regia ferè pompa nupta fuit, continuata. Hæ namque tanto cum splendore ac magnificentia celebratę sunt, vt exstructis in hoc theatris, publica spectacula antiquo more exhibita fuerint. In palatio etiam hastiludia, aliaque equestris ordinis exercitia passim habita,

multáque donaria & xenia ex parte Reip. nouæ ſponſę ac pleriſq. gynęcei matronis & parmenionũ virginibus data & diſtributa. Nec ita multo pòſt accidit, vt Inſuber, pro maiori illius Reip. dominij confirmatione, omnẽ ditionẽ Liguſticá à Carolo Galliarum rege feudatario iure ac titulo, ſicuti eius prædeceſſores fecerant, obtineret, eſſetque illius beneficiarius. Quod certè vniuerſis omnium gratiſſimum extitit, nec aliquid publicæ quieti vel felicitati deeſſe videbatur, niſi vt oppida, à Florentinis nuper occupata, reſtituerentur. Verùm, quia reſtitutio ſub aliarum rerum prætextu ſubinde protrahebatur, Princeps paſſim malè audiebat, quaſi Florentinorum partibus tacitè faueret; adeò vt tandem Brandam Caſtilionem ea de cauſa Genuam ablegarit, vt de voluntate atque conſenſu ſenatus, indutias pro vnius anni ſpatio, cum Florentinis nomine Reip. iceret: quod tamen ægrè omnino extorſit potius quàm obtinuit, quia hoc pacto exigua ſpes fore videbatur, vt loca ab ipſis, vti diximus, occupata reciperentur. His tamen conſtitutis, tranquillitas publica indies maior ac ſecurior fiebat, & commercia magno cum omnium emolumento incredibiliter augebantur. Ijſdem fermè diebus, Ioannes Galianus Nicia oriundus, haud obſcuri nominis pirata, à Iuliano Magnerra, viro ſtrenuo, ac terreſtribus & maritimis expeditionibus claro, eò tandem adactus eſt, vt in portu, quem indigenæ Vignonetũ appellant, quinque ac viginti millibus paſſuum Nicæa verſus Galliam Narbonenſem diſtanti, tranſactione quadam, duabus nauibus quas habebat inſtructiſſimas, cederet: pro quibus deinde Senatus illi ad certum tempus, quandam pecuniæ ſummam per ſingulos annos depromi iuſſit. Circa eadem ferè tempora, Franciſcus Entorellus Valentinus, ex nobili familia, qui iamdudum piraticam exercendo, Genuenſibus propter aſſiduè illata damna formidabilis eſſe cœperat, cùm ex Sardinia Plumbinum adnauigaret, dira atque atroci tempeſtate naui diſiecta, conſcenſo lembo, vix tandem ſaluus atque incolumis vnà cum ſuis ad littus peruenit. Ceterùm, omnes quamprimum à Chriſtophoro Cataneo, tunc eius inſulæ procuratore, capti ſunt, & quæſtione de illis habita, retectis eorum delictis, in ipſum Franciſcum, ac duos & viginti ex ſuo comitatu, publico ſupplicio animaduerſum eſt. Cuius ſupplicij acerbitas Carolo eius fratri, qui altera triremi vectus naufragium euaſerat, maximum terrorem incuſſit, verito, ne in par diſcrimen incurreret, & conſimilem caſum experiretur; maximè intellecto, Genuenſium animos vſque adeò ira atque odiis incenſos, vt nullius præmij, quantumuis magni, oblatione, illius manus poſſet effugere, adeò vt in poſterum ab inferendis iniuriis, multò maiori cautione adhibita, abſtineret. Interea temporis, tametſi inter ipſos Ligures, atque Aragonios, antiquum odium, ſicuti antea demonſtrauimus, interceſſiſſet, nihilominus tamen vtrimque aliquamdiu ab armis temperatum, ſic mediusfidius, vt de pace haud mediocris ſpes affulgeret. Proinde Ludouicus Princeps, pactis cum Florentinis indutiis, nihil habuit antiquius, quàm vt vtramque gentem ad mutuam pacem ſua auctoritate atque opera inflecteret ac reuocaret, eaque de cauſa Senatus, Antonium Bracellum, virum ſinguları eruditione ac virtute præſtantem, ad Hiſpani regis oratorem, Romæ ſubſiſtentem, ablegauit, eo tamen ſucceſſu, vt paulò pòſt, rebus infectis, domum redierit, aduerſante in primis eius conatibus Villamarino antiquo & iurato Reip. hoſte, qui pacem antè ſæpiùs initam, citra alicuius fidei religionem, vel reſpectum, non ſemel turpiter violarat, & ſubinde piraticam exercendo, & Aragonias partes propugnando, Liguſticæ oræ tractum variis excurſionibus diuexabat, in tantum, vt ad illius vim atque auſus reprimendum, Reip. neceſſa-

Pax inter Genuenſ. & Aragonios fruſtrà tentata.

rium

rium foret, vt quatuor triremes optimè instructæ, Bricij Iustiniani auspicio educerentur; ísque, nauigationis cursu in Sardiniam directo, duas triremes ipsius Villamarini in littus detrusit; sic tamẽ, vt fermè omnes vnà cum sociis naualibus ac remigibus incolumes euaderent: in his verò complures Liguſtici nominis adinuenti, quos Villamarinus compedibus deuinctos asseruabat, eósque statim Genuensis Præfectus pristina libertate donauit. Ceterùm breui pòst, Villamarinus, ope atque auxilio Saracosæ, Neapolitani regis trierarchi, Iustinianum adortus, post acrem & cruentam dimicationem, vnam ex suis triremibus recuperauit. Inter hæc Beatrix Atestina Ludouici vxor, Genuam recreandi animi gratia perrexit, quæ ab omni Senatu ceteríque Ordinibus, honorificentissimè excepta fuit, sicuti etiam paucis pòst diebus, Hercules ipsius pater, Genuam vrbis inuisendæ causa profectus. Hoc anno Ferdinandus quintus, Ioannis Aragonij vnicus filius atque hæres, partem Bæticæ, siue Illiberis, quam Granatam vocant, à Mauris septingentos octoginta annos occupatam, recepit, pulsíq. Saracenis, & Mahumetica superstitione, templa Deo Opt. Max. condidit, & tandem de vniuerso regno cum magna nominis gloria triumphauit: vnde postea Catholici cognomentum sortitus fuit. Hanc tam insignem victoriam adeptus, Genuam legatos misit, qui Senatum de his rebus tam prosperè ac feliciter gestis edoceret, eaque de causa publicè supplicationes decretæ, gratésque ad Deorum puluinaria exsolutæ. Ipsi verò legati perbenignè à Senatu excepti, nec sine muneribus dimissi. Eodem anno Margareta Laurentij Valestarij vxor lacertam enixa est, in qua pinnæ, alarum instar, pro pediculis erant. Quod sanè meritò inter prodigia numerari potest, illi simile, quale C. Tacitus grauissimus historiæ Rom. auctor, refert, vbi Agrippinam Neronis matrem, eius iussu interfectam narrat. Prodigia crebra, & irrita interceſſêre, anguem enixa mulier, & alia in mariti concubitu exanimata. Iulius etiam Obsequens, in eo libello quem De prodigiis inscripsit, inter cetera, memoriæ prodidit L. Scipione & Caio Norbano Coss. in Etruria Clusij matremfamilias viuum serpentem peperisse, qui iussu Aruspicum in profluentem deiectus, auersa aqua natauerit. Porrò de prodigiis, monstrosísque partubus, quibus referta sunt doctorum monumenta, cum Antwerpiæ mihi cum Doctore Aluaro Nonio, singularis eruditionis viro, sermo esset, de ijs illum hunc in modum tractasse recordor. subiungam ipsius verba, tum ob eorum elegantem breuitatem, cum etiam ob memoriam viri mihi amicissimi. Monstra, inquit, Ciceroni lib. 2. de natura deorum, dicta sunt, quia futurum aliquem euentũ monstrant: neque verò mirandum est, quòd horrendum & insuetum aliquod tale ipsis quippiam præsagire videretur, quibus persuasum erat minimas, leuissimas ac ridiculas prorsus res diuinationes efficere: cuius equidẽ fidẽ faciunt eorum collegia, augurum dico, ariolorum, haruspicum, & aliorum huius farinę hominum. Quæ opinio veterum pęnè omnium fuit, exceptis dumtaxat philosophis aliquot, ac inter alios Aristotele, & quæ illum est secuta Peripatetica schola. quæ cum magistro statuit, omnia huiuscemodi portenta aberrante natura produci, ideóque nihil præsagire, nihílue monstrare: sic enim totam hanc rem definiunt: Monstra peccata sunt naturæ, agentis ob finem aliquem, à quo frustratur corrupto interno principio. corruptelam induci vel in materiam ex qua gignitur, vel in formam qua efformatur. Horum porrò si alterum, vel vtrumque copia redundet, inopiáue deficiat; aut aliena prauaque qualitate sit affectum, talia generari asserunt. Addunt vitium si quod sit in calido, aut humido innato, vt nec tale, tantúmque sit, quali, quantóue opus est. præterea si locus-

1491.

Bætica à Ferdinando expugnata, & Mauri demicti.

Mulier Genuens. anguẽ enixa.

Mõstra quare dicantur.

quo

quo excipitur, sit ineptior, si cælum & aër in quo gignitur, minus sit temperatus: istorum inquam concursus quos συνδρομὰς appellant, variatæ, ac vitiatæ conceptionis causas nominant, hinc varias, ac horrendas formas, & spectacula nostris oculis exhiberi. Quæ me herculè sententia cùm sit valde probabilis, à nostris, id est Christianis hominibus, est suscepta. Quamquam ij non omnem ostentis ac ominibus fidem tollant. Sed piè admodum arbitrantur, nonnunquam permissu Dei hæc hominibus ostendi, quò illos suorum scelerum arguat, vindictámque minetur, nisi resipiscant.

LIBER XVI.

1492.

Innocentij Oct Rom. Pont. interitus.

SVBSECVTVS annus, supra millesimum scilicet, quadringentesimum secundus & nonagesimus, Innocentij Pontificis octaui ex nobili Ciborum gente, cuius etiam suprà mentionem habuimus, nobilitatus, qui tametsi Genua oriundus esset, eíque hac de causa plurimum deberet, tamen contra omnium bene institutorum ingeniorum naturam, non citra magnam & immortalem ingrati animi notam & reprehensionem, vniuersæ suæ patriæ infensissimus hostis extiterat, ita vt Ligures eius obitum effusissimis gaudiis prosequerentur. Huic Rodericus Borgia, patria Valentinus, antiqua Borgiarum familia genitus, & Xisti Pontificis nepos, post multas atque graues purpurati collegij dissensiones, tandem successor datus est, & Alexander VI. nuncupatus. Habeo n. grauissimos auctores, qui tradant, inter Ascanium Sfortiam & Iulianum Rouereum, potentissimos eo tempore purpuratos, mutua æmulatione atque ambitione decertantes, pestifera iurgia in conclaui, vt ipsi vocant, excitata atque orta fuisse, adeò vt tandem hic Borgia, cùm multis magnis sacerdotiis, aliísque priuatis facultatibus inter ceteros præstaret, magna largitione facta, plerorumque Cardinalium fœdè suffragia licitaretur, eo successu, vt, propter primatum dissensionem, ipse facilè concupitam dignitatem consequeretur: ad quem senatus, pro veteri Reip. instituto ac iam recepto more, statim post adeptam dignitatem, Iacobum Spinulam, virum eloquentia, & iuris peritia insignem, Ioannem Baptistam Adurnium, Paulum Fliscum, & Silueστrum Inureum legatos destinauit, qui illi publico nomine congratularentur. Verùm, cùm Romæ inter ipsos, & Florentinos oratores de supremo honoris loco acris contentio, vti nonnumquam fit, orta esset, & neutra pars alteri cedere vellet, Pontifex, desumptis sibi iustis iudicis partibus, illam disceptatiouem ita definiuit, vt, propter Reip. Genuens. in Rom. Pontificem perpetuum studium, & propensionem, aliáque propriæ dignitatis merita, secundum eos pronunciaret. Ceterùm hanc Reip. tranquillitatem atque lætitiam grauissima simul & atrocissima pestis sub initium proximi anni subsecuta, quæ cum ingenti strage atque infinitorum hominũ interitu per totam ferè Europam longè latéque grassata est, confudit, atque interrupit, adeò profectò, vt verè dici possit, gaudij extrema luctum ac gemitum occupare. Idem annus, propter immensum frigoris rigorem, supramodum clarus ac memorabilis fuit. siquidem, mare ipsum Genuæ in plerisque locis, præcipuè verò circa molem & angiportus, ita fuit gelu & glacie constrictum, vt nauigia, instar domorum, solidis suis fundamentis subnixa viderentur, nec vllo pacto à statione dimoueri poterant. Quod sanè haud mirũ videri debet, cùm præsertim veterum Annales referant, aliquando hiemem ita sæuam extitisse, vt obducta glacie, nisi effossam humum tentoriis locum non præbuisse, ambustósque multorum artus vi fri-

Rodericus Borgia Rome Pontifex creatur.

Romanus Pont. pronunciat secundum Genuens. contra Florentinos.

1493.

Genua diuexatur peste, vti etiam propemodum vniuersa Europa.

Genuæ asperrimum frigus & glacies.

vi frigoris, & quosdam inter excubias exanimatos; annotatumq., militi qui fascem lignorum gestabat, ita prærigvisse manus, vt oneri adhærentes truncis brachiis deciderint. Et quia per id tempus, Reipub. nonnullæ controuersiæ cum Ferdinando Castiliæ rege, eiúsque coniuge Isabella interceserant, suffragantibus Patribus publico nomine Franciscus Marchesius, & Ioannes Grimaldus, quorum opera atque industria componerentur, missi fuerunt, híque tanta sollertia & dexteritate negotium sibi concreditum tractauêre, vt paucorum dierum interiectu, rebus ex sententia confectis, domum voti compotes reuersi, summísque congratulationibus excepti fuerint. Nec sanè ignorandum esse puto, eadem ætate, Lusitaniæ Regum beneficio, aliorumque singularium virorum diligentia, post longam & difficillimam inquisitionem, & ad propagandam gentium omnium publicam vtilitatem, immensos atque exhaustos labores, Americam, aliasque noui orbis partes, hactenus omnibus sæculis incogniti, non cum minori totius orbis nostri emolumento, quàm admiratione repertas & inuestigatas fuisse. Licet etenim multi & industrij viri extiterint, qui rei naualis scientissimi, multum operæ in hoc nouo orbe retegendo, omnibus vitæ periculis contemptis, laboribusque postpositis, non semel insumpserint; nihilominus tamen patrum nostrorum memoria, quod equidem sciam, nemo fuit, qui cum Christophoro Columbo naualis scientiæ absolutissima peritia apud omnem venturam posteritatem, iure optimo aliqua ex parte conferri vel comparari possit. Proinde operæpretium mihi videor facturus, si huius vitam, quálibet à multis claris historicis descriptam & annotatam, huic historiæ nostræ intexuero. Nam cùm ipse Ligur fuerit, magnam, me hercle, reprehensionem adirem, & iniquus alienarum laudum æstimator viderer, si ego, Ligusticam historiam qualibuscumque viribus conscribens, tanti viri virtutem, & excellentem industriam, ceu ignorantiæ tenebris inuolutam, aliquo modo præterirem. Quarè ad euitandam omnem suspicionem, prolixiùs forsitan, quàm aliquibus necessarium videbitur, eius vitam & laudes gratis animis prosequemur. Satis igitur constat, vt nemini dubium videri debeat, Columbum planè obscuris parentibus, & locis fuisse natum, quippe quorum conditio infra mediocritatem existens, adeò fuerit tenuis & angusta, vt pro veteri Ligurum, maritimam oram accolentium, instituto, piscationibus, aliisque naualibus exercitiis vitæ subsidia quæreret; tametsi non desunt qui dicant, illum patre lanifico, seu textore, genitum, atque ipsum primis annis textoriam artem aliquamdiu exercuisse: vicus verò, asperitate loci & solitudine ignobilis, Arbizolo dicitur, non ita longè à Sauona distans. Ipse itaque, cùm ab ineunte ætate maiorum suorum studia & instituta secutus, rem nauticam, citra aliquam ferè temporis intermissionem, tractaret, adulta iam ferè ætate, in eam se curam totum contulit, vt ex variis susceptis nauigationibus, rerum naualium & maritimarum absolutam & exactam quandam consequeretur peritiam. Et postquàm tyrocinium suæ artis, diuersis, ijsdemque peritis nauarchis magna cum sua laude & eorum satisfactione posuisset, ita vt nullus ferè esset maris Mediterranei, & oræ Occidentalis angulus, quem non perlustrasset; nauigationum susceptarum prospero atque felici successu alacrior factus, maiora secum animo subinde meditabatur, &, vt in heroicis naturis fieri consueuit, præteritas profectiones tanquam triuiales & nimium frequentatas fastidiens, irrequieto animo, & ingẽti cura, hoc vnum quærebat, vt nominis sui obscuritatem aliquo egregio & memorabili facinore insigniret atque illustraret, adeò vt cùm indies magis atque magis iuuenilis animus proferendæ

Christophori Colũbi nauigatio in nouũ orbem.

ferendæ famæ cupiditate flagraret & inflammaretur, in Lusitaniam, Oceanum emensus, transfretarit, & Vlyssibonæ tantisper subsitit, donec per occasionem in Indiam, vel alias incognitas, & à nemine perlustratas regiones, commodè enauigare posset; cuius sui desiderij cùm post longam & tædiosam moram, nullum fructum referret, omnemque spei ansam præcisam sibi animaduerteret, in Britanniam ad Henricum septimum, potentissimum Regem, enauigauit: nec ita lõgo interiecto tẽpore, iterum eo consilio in Lusitaniam rediit, vt in Regis Ioannis admissus colloquium, animi sui decreta, & maturas deliberationes detegeret. Sed eius cum Rege congressus, hunc habuit exitum, vt nullã, vel saltem exiguam eius dictis tunc temporis, fidem haberet, & propter rei nouitatem, & incredibiles ausus, cachinno dimitteretur. Hæc tam grauis & ignominiosa à Rege relata repulsa, in tantum eius animum generosum feriit & concitauit, vt per totum septennium incerto cursu & gyro, ac citra aliquam famæ existimationisque propagationem, errabundo similis, huc illuc circumferretur. Tandem in Hispaniam, eo tempore, quo Ferdinandus & Isabella, propter incredibilem & inauditam animorum generositatem, & mutuam concordiam, summa cum laude, & immortalis gloriæ fama Hispanias administrabant, appulit. Ipse etenim ex constanti fama, tanti regis virtutibus & laudibus cognitis, in non exiguam spem erigebatur, se benignum Principem habiturum, & hoc pacto voti aliquandò compotem futurum. Verùm, cùm non ignoraret, ad Principum gratiam promerendam, iter angustum ac difficile, præsertim exteris & ignotis, esse, tantum industria & sollertia sua effecit, vt Alfonso Mendotio purpurato, & Alfonso Quintauiliæ, in aula regia tunc temporis multa gratia & auctoritate florentibus, innotesceret. Cum his itaque suum institutum sæpius communicans, id tandem assecutus est, vt, horum ope ac patrocinio ad regem intromissus, ipsemet liberos ijsdem de rebus sermones conferret. Is verò, etsi prius suorum procerum, quos nominaui, colloquio ac persuasione haud parum moueri cœperat, nihilominus tamen graui ac diserta Columbi oratione firmissimis rationibus innixa, magis magisque accensus est, adeò vt illi protinus nauim opportunè instructam, & duas celoces, ex his, quas vulgò Caramussolas vocant, tradi iuberet, in quibus, vltra centum & viginti selectos milites, omnes fermè Hispanici generis, omnia suppeditata sunt, quæ ad tam longinquam & periculosam nauigationem pertinere existimarentur, ita vt omnibus rebus ritè constitutis, anno recuperatæ salutis supra millesimũ quadringentesimũ nonagesimo secũdo, tertio Non. Augusti, primam expeditionem è Gadibus soluens, susciperet, inter Occidẽtem ac Meridiem cursum tenens, & perpetua nauigatione ac ferè eodem ventorum afflatu vltra triginta tres dies insumpsisse dicitur, antequam in alicuius continentis terræ conspectum deueniret. Cùm verò eius comites, siue tam longę nauigationis satietate ac tędio, siue potius quadam diffidentia permoti, quòd scilicet, de susceptæ ac institutæ nauigationis successu ambigerent, & ferè omnes desperarent, cùm viderent hominis constantiam adeò esse singularem, vt non facilè à proposito deduci, ac vllo verborum lenocinio remoueri posset, asperis & contumeliosis verbis apertè illi subminari cœperunt, vt nisi se in Hispaniam mutato cursu reduceret, se non cõmissuros, quin de tanta eius temeritate pœnas ab eo exigerent. Pari etiam modo nautæ ac remiges in eum conspirare & conuiciari non desistebant, sic vt non obscurè illi mors ab omnibus denuntiaretur. Ipse tamen vsqueadeò graui & facunda oratione omnium irritatos animos placauit atque permulsit, vt eius verbis inflexi, se alacriter, quod nauigationis superesset, perficere paratos esse pollicerentur.

Ferdinãdus & Isabella Hispaniarũ reges.

Prima Christophori Columbi nauigatio.

cerentur. Proinde inſtitutum iter proſequutus, tandem in inſulam ingentem, nomine Hiſpaniolam, ab ipſis poſtea ſic nominatam, peruenerunt; quæ ſanè à Gadibus, rudi ſupputatione milliarium Italorum facta, circiter quinque millibus diſtare dicitur, & Cancri Tropico ſuppoſita, in longitudinem tota exporrigitur, ita vtcaſtaneæ folij formam fermè referat, & Britanniam magnitudine æquare, vel, vt nonnullis placet, excedere perhibetur. In continentem igitur ſuis ibi expoſitis, ſumma cum diligentia & cura omnia loca etiam minutiſſima inueſtigabat, tanta me herculè cum ſagacitate & inexplebili animi auiditate, vt breui ſpatio totius illius regionis tractum, incolarum ſtatuta, mores ac ritus, quæque ex eis partibus ad Europæos deriuari poſſent commoda, & emolumenta, ſollertiſſimè indagarit, & in hac prima eius nauigatione nihil omninò prætermiſerit, quod notatu, vel obſeruatu dignum iudicaret: ac ſequenti anno, poſt longam & permoleſtam nauigationem, Barcinonem ad regem rediit. Attamen quia rerum inueſtigatio breui temporis interuallo facilè haberi nequibat, magna cum prudentia in aditis regionibus nonnullos ex ſuis, ad indigenarum mores, & illarum regionum naturam & commoda exploranda relictis, totidem ex illarum incolis, tanquam mutuæ fidei obſides, aſſumpſerat, quos ſecum adduxit, & Ferdinandũ regem ac Iſabellam coniugem pleniſſimè, de omnium rerum ſucceſſu, in ſuo reditu edocuit. Hi, totius negotij ſtatu intellecto, in haud mediocrem amplificandi & proferendi regni ſui ſpem erecti, hanc ſibi occaſionem diuinitus oblatam exiſtimantes, eam modis omnibus amplectendam eſſe cenſuerunt. Quapropter confeſtim omni ſtudio claſſem ſeptendecim nauium fabricari & expediri iuſſerunt, eaſque omnibus bellicis apparatibus, ac mille & quingentorum armatorũ manu inſtructas, Columbo ipſo duce, iterum in ignotum illum orbem ablegarunt. Columbus haud ita multò pòſt, duobus ſuis fratribus concomitatus, & in ſocios itineris ac laborum aſſumptis, eodem curru ſecundam nauigationem inſtituit, ac poſt multas perpeſſas tempeſtates & pericula, tandem in prius à ſe perluſtratas oras ſaluus & incolumis peruenit; indeque ſuam nauigationem vlterius proſequutus, multas inſulas, prouincias, regna & imperia, hactenus incognita & inacceſſa, magna cum ſua laude, regiſq. ſui admiratione, nec non ſingulari emolumento adiit, & perluſtrauit; & pleraque eorum, Hiſpaniarum imperio adiecit, adeò vt poſt multas res præclarè ac fortiter geſtas, magna Hiſpaniarum regibus, ex huius viri ſumma induſtria atq. fidelitate, parua temporis intercapedine, acceſſio facta ſit. Reuerſus enim in Hiſpaniam, magnarum opum ac pretioſiſſimæ ſupellectilis aceruum inde contulit, quæ poſtmodum per totum orbem Chriſtianum magno cum compendio datæ, diſtractæ ac diuenditæ fuerunt. Paribus auſibus ac proſperitate in tertia ſua & quarta nauigatione vſus eſt, & poſtremùm in Hiſpaniam reuerſus, cùm iam ætate ac ſenio confectus, tolerandis laboribus impar eſſet, vacatione ab ipſo rege, ceu emeritus miles, impetrata, ad reliquum, quod ſupererat vitæ, in otio tranſigendum, ſeſe contulit, & Vallendolium, exiguũ quidem, ſed clari nominis oppidum, quietis ſuæ ſedem delegit, in quo etiam breui pòſt, anno ſcilicet milleſimo quingenteſimo ſexto, menſe Maio, fatis conceſſit. Rex verò, ne erga tanti viri merita & incredibiles labores aliqua in parte ingratus eſſe videretur, ad perpetuam eius nominis & famæ celebritatem, ipſum ſtatim ſub felici rerum gerendarum initio, perpetui nauarchi Indiæ, ſuo imperio parenti, quem vulgò Amirantem vocant, titulo inſigniuerat, qui titulus iure hereditario ad eius filium, quem vnicum reliquit, eiuſque ſucceſſores, ex regis beneplacito, poſt illius obitum, demanauit. Et, vt inter nobilitatem ipſam,

Hiſpaniolæ magnitudo, & à Gadibus diſtantia.

Secunda Calumbi nauigatio.

Columbi in Hiſpaniam reditus.

Eiuſdem interitus.

ſuum locum & gradum ſuo iure nanciſceretur, ac etiam, non ſecus ac ſi ex antiqua & verè illuſtri familia oriundus, ad capeſſendos honores ac dignitates par eſſet, rex incredibili indulgentia hoc eius immenſis meritis præſtitit, vt pro inſignibus ſuis, vt vocant, natalitiis, regia inſignia Caſtellæ ac Leonis gereret, ac inſuper prænomine DON, nullis, niſi viris illuſtribus concedi conſueto, ab ipſo rege fuit cohoneſtatus, ea permiſſione, vt etiam ad eius poſteritatem tranſiret. Nec tanta liberalitate in eum, vſum fuiſſe contentus, rex ipſe ſponte ſua cum Columbo poſt vnã atq. alteram admodũ proſperam expeditionẽ pactus erat, vt decima pars cenſuum & redituum omnium regionum per ipſum inuentarum, citra aliquam iuris prætenſionem rediret: quos ſanè ipſum aſſecutum fuiſſe omninò veriſimile eſt, cùm ſatis conſtet, eum tanta in exiſtimatione & honore apud regem & reginam fuiſſe, vt, præter alia ac multa priuata priuilegia conceſſa, illum etiam communi menſa dignarentur, ac in quotidianis congreſſibus nunquam, niſi communicata ſede, admitteretur. Nec ſanè immeritò, cùm eius virtutes & beneficia generi humano ab illo præſtita, tanta ſint, & tam præclara, vt nulla oratoria eloquentia exprimi ac enarrari poſſint. Hactenus de fauſta Columbi nauigatione, deq. ſumma liberalitate & humanitate, qua apud ipſum regem exceptus fuit, egimus; deinceps circa priuatas eius animi dotes & virtutes quàm breuiſſimis immorabimur. Erat quippè Aſtronomicæ & Mathematices cognitionis ita peritus, vt, cùm vtramq. ad naualis ſcientiæ cognitionem neceſſariam eſſe intelligeret, ambas ſummo ſtudio amplecti & coniungere voluerit, quò meliùs Solis & poli altitudinem intelligeret. Vt verò plenioré & abſolutiorem rerum maritimarum notitiam aſſequeretur, totum ipſum mare Mediterraneum, ac Oceanum verſus Meridionalem plagam vſque ad inſulas Fortunatas, quas vulgò Canarias dicimus, enauigarat, diligentiqúe obſeruatione in Luſitaniæ littoribus animaduerterat, ſtato & anniuerſario anni tempore flatum ventorum Occidentem verſus ſpirantium, ita exoriri, vt ex huius venti aſſidua aura non ſolùm longinquam nauigationem commodè conficere poſſet, verùm etiam de multa prouinciarum Occidentalium inueſtigatione certò ſibi omninò polliceri. Sunt qui dicant, hanc partem orbis terrarum ab ipſo inuentam, nunquam alicui mortalium antea fuiſſe cognitam. Econtrà non deſunt qui ſecus opinentur, ac putent, illam quidem ante aliquot ſæculorũ volumina fuiſſe adinuentam: ſed partim temporum vetuſtate, partim verò itineris difficultate, multis ætatibus fuiſſe ignoratam. Vtcumque res ſeſe habeat, hanc orbis partem, quæ Columbi induſtria & diligentia noſtro orbi acceſſit, Aſiam, Africam, & Europam, ſimul coniunctas, ſuperare, vel ſaltem adæquare, conſtans multorum opinio eſt. Quandoquidem illi, huius continentis magnitudinem & amplitudinem metiuntur, ſumpto initio ex ea terræ parte, quam Magallanus adinuenit; quæ quidem iacet ex altera parte lineæ Æquinoctialis ſub polo Arctico vſq. ad extremam partem continentis, ſe vſque ad noſtrum polum Arcticum extendentis: quæ terræ dimenſio vel ambitus, ſi ad Germanicorum milliarium dimenſionem deducatur, continebit in ſe, vltra quinq. millia, Germanica milliaria: quod proculdubiò propter incredibilem & inauditam amplitudinem, fidem pleriſque eleuare non immeritò videtur. Nam multi ſunt in hac opinione, vt exiſtiment, totius orbis circumferentiam vel ſuperficiem, tantum ſpatij vix comprehendere: ſed qui illius dimenſionem in immenſum exaggerant, dicunt, illam nulli admirationi eſſe debere, ſi diligenter figuram, quam continens in ſe habet, introſpexerit; quoniam ipſa inſtar cornu venatorij eſt arquata, ſic vt, collatione facta cum forma, quam hæc alia noſtri di-

Columbus max. honoribus afficitur à regibus Hiſpaniarũ.

Columbi ſingularis eruditio in Aſtronomicis

ſtri dimidia mundi pars habet, licet aliquis non ſit vſque adeò in Coſmographia verſatus; fieri tamen poſſe, vt facilè intelligat, quàm magno continentis ſuperioris ſpatio ac interuallo hanc noſtram ſuperet. Ceterùm, quia ſuperiùs multorum virorum in Geographia & Aſtronomia non parum verſatorum iudicium adduximus, reſtant adhuc aliqui, quorum etiam opinionem ad hanc, quam tractamus, partem, non parum facientem, recenſebimus. Siquidem multi ſunt haud ſanè vulgaris eruditionis ac famæ viri, qui aſſerant, Columbi quidem nauigationem omni laude digniſſimam; ſed tamen huiuſcemodi, vt eam Artemidorus, & Eudoxus olim deſignauerint. Nec minus, inquiunt, olim laudati, quos Græci narrant, inſulam in Oceano Meridiem verſus reperiſſe. Iambolus à pueritia eruditus, poſt patris, qui mercaturam faciebat, mortem, & ipſe mercaturam fecit, per Arabiam tranſiens ad aromata emenda, captus à latronibus, ac deinde vltra Æthiopiam maritimam ductus, ex more, quo exteri expiationis gratia nauigiolo imponuntur, poſt quatuor menſium nauigationem multis actus tempeſtatibus, cum ſuis ad inſulam figura rotunda, ſtadiorum ambitu quinque millium delatus eſt; & exploratis inſulanorum moribus, ac ritibus, ſeptem quoque inſulas ſimili magnitudine paribus interuallis eiuſdem gentis repperit. Nec prorſus fabuloſa illa Eudoxi nauigatio, quanquam refellat eam Strabo, videri debet. Taprobanem ſiquidem, vt liqueret inſulam eſſe, Oneſicritus præſtitit, cuius Eratoſthenes & menſuram prodidit & vicos. C. Plinius Claudij principatu notiorem factam hoc modo narrat. Anni Plocami, qui maris Rubri vectigal à fiſco redemerat, libertus, circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus, præter Carmaniam decimoquinto die Hippuros portum eius inuectus, hoſpitali regis clementia ſex menſium tempore imbutus alloquio, percontanti poſtea enarrauit Romanos & Cęſarem. Mirum in modum inauditis iuſtitiam ille ſuſpexit, quòd pares pondere denarij eſſent in captiua pecunia, cùm diuerſæ imagines indicarent, à pluribus factos. & hoc maximè ſolicitatus ad amicitiam, legatos quatuor miſit, principe eorum Rachia, qui referebant Lunam apud ipſos non niſi ab octaua ad decimam ſextam ſupra terram aſpici. quod etſi falsò narrarint, cùm nulla videatur omni mari inſula, quæ eodem, quo nos, pacto non intueatur Lunam creſcentem, C. Plinij tamen mendacium non eſt, at legatorum. Legimus Eudoxum, cùm Lathurum regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum per hoc pelagus, vt C. Nepos affirmat, Gades vſq. peruectum: & apud C. Plin. Hannonem per fretum Gaditanum egreſſum, ad Arabiam vſque peruenisſe. Relatæ ab eodem Plinio inſulæ Æthiopici maris plures. Statius Seboſus Fortunatas inſulas recenſet. Iuba rex de iis ita inquiſiuit, vt & nomina referret: à quo & Mauritaniæ inſulæ repertæ, in quibus Gætulicam purpuram tingere inſtituerat. Hæc ſanè illi, & pleraque alia in hanc ſententiam. Atqui nemo illorum eſt, qui non ſimul fateatur, horum omnium diligentiam noſtro ſæculo victam eſſe à Chriſtophoro Columbo, eiq́ue hac in re præcipuam palmam deberi. Complures autem, haud multò pòſt, ac etiã iiſdem fermè temporibus, partim huius viri præclara æmulatione, ac virtutum gloria, partim etiam ſuopte ingenio ac natura incitati, ad eundem laudis ſcopum ſua ſtudia direxerunt. In his verò excelluerunt Sebaſtianus Gabottus natione Venetus, Americus item Veſpucius, & Ioannes ipſius nepos, Florentini; Iacobus Cartierus natus in Galliis, Pinzonus Columbi ſocius, Corteſius, Pizarrus, Magallanus, deinceps̃que multi alij alias inſulas, & ampliſſimas continentis regiones patefecerunt, qui ex rerum naualium peritia, bellica virtute, & egregiis factis ſuum nomen poſteritati commendarunt. Horũ perplures diuerſam nauigationem inſtituerũt.

Quorundam veterum inſignes nauigationes.

Quinam hac tempeſtate, præter Columbũ, nauigationibus inclaruerint.

Quidam enim verſus occiduum ſolem in Indiam, quam quidē partem, nouum orbem appellant, ſuam nauigationem inſtituerunt, ſicuti Columbus, & qui eum ſecuti ſunt. Alij verò per Meridiem verſus Indiam Orientalem, hiq. omnes primò ſuam expeditionem aggreſſi ſunt virtute & auſpicio Ioannis Luſitaniæ regis, Alfonſi filij; quo defuncto, ſub Emanuele, qui ei ſucceſſit, eandem, ſed maioribus viribus innixi, ſuſceperunt, multiſque rebus fortiſſimè ac præclariſſimè geſtis, plurima regna & prouincias Luſitanico imperio in illis partibus adiecêre, in quibus poſtmodum ſingulari diuini Numinis beneficio euenit, homines Chriſtiana fide ac religione inſtituti, falſos cultus atque impia dogmata concordibus animis abiurarent. De his autem rebus, quæ ſub hoc verè inclyto, & inuictiſſimo rege, in Africa, atque India, annis ſex ac viginti, domi foriſque geſta ſunt, extant Hieronymi Oſorij Luſitani, viri non minus eruditi, quàm eloquentis, libri duodecim, cum graui & luculenta præfatione clariſſimi viri Ioannis Metelli Sequani I. V. D., mihi iure conſuetudinis & hoſpitalitatis coniunctiſſimi, cuius equidem nunquam meminiſſe poſſum, quin ſtatim etiam ſubeat dulciſſima præſtantiſſimi viri D. D. Petri Ximenij recordatio, præſertim cùm ipſi ita inuicem ſint multis nominibus deuincti, vt rarò aliqua officia alteruter pręſtet, quin tacita conſenſione vterque in iiſdem conſentiat. Dicam igitur, me, ipſo Ximenio, vero bonarum artium, ac diſciplinarum omnium, eitra aliquam inuidiam, antiſtite, nullum vidiſſe humaniorem, nullum dico doctiorem, vel variarum linguarum abſoluta quadam cognitione perfectiorem, cuius certè ſi egregiarum omnium virtutum concurſum atque concentum exæquare verbis vellem, tempus me planè deficeret, ac ſimul à contextu hiſtoriæ neceſſariò auocaret. Silebo itaque, cùm ipſe ſe variis ſcriptis atque multarum nationum teſtimoniis vniuerſo pænè orbi Chriſtiano probauerit, ac etiamnum talia habeat ad incudem, quæ, niſi nobis fata inuiderint, breui cum totius religionis Chriſtianæ beneficio, vti omnes docti bene ſperant, atque amici inſtant, emiſſurus eſt. Cetерùm, priuſquàm de Columbo ſermonem abſoluam, hoc ſolùm breuiter adijciam, hunc videlicet, ne quid ſibi de ſummis laudibus deeſſet, ſuam patriam tanta charitate proſecutum, vt, ſicuti à quibuſdam poſteris ac memoriæ traditum eſt, paulò antè quàm obiret, ampliſſimarum opum ſuis laboribus partarum, decumam partem Reipub. legauerit, etſi non deſunt qui litteris conſignarint, ipſam, neſcio quibus de cauſis adductam, huiuſmodi munificentiam prorſus recuſaſſe, nec vllam operam dediſſe, vt ex eius ampliſſimo patrimonio vel minima ſibi acceſſio fieret. Vt verò ad inſtitutum reuertamur, ſuperius demonſtrauimus, Ferdinandum Hiſpaniarum regem, ad Senatum habuiſſe oratores, qui eum, præter cetera, de his bellis quæ aduerſus Mauritanos in Illiberi totoque Bætico regno proſperè feliciterque geſſerat, beneuolè atque amanter certiorem faceret. Paucis pòſt diebus, ad eum Antonius Grimaldus & Franciſcus Marcheſius, viri & prudentia & conſilio præſtantes, ablegati, quorum fide atque induſtria breui effectum eſt, vt, mutuis controuerſiis ſedatis, & ſalua vtriuſque partis dignitate, ac æquis conditionibus diremptis, pax vtrimque conſtitueretur, ac etiam deinceps dudum coaleſceret. His vix dum bene domum reuerſis, Genua ſe illis motibus immiſcuit, qui vniuerſam Italiam, diu à bellis conquieſcentem, mirificè perturbarunt. Secuta ſunt quippe deinceps bella Italica, funeſta admodum, & grauia, quæ à Carolo octauo Galliarum rege, alacri & feruido iuuene, atque ex aſſentatorum applauſu ſpebus ampliſſimis, eximiæque gloriæ inexplebili cupiditate inflāmato, excitata fuerunt. Hic enim ſub Andega-

Pax inter Ferdinandū ac Genuenſ.

Caroli octaui memorabilis in Italiā expeditio.

degauensiũ in regno Neapolitano iuris prætextu & velamento, totius Italiæ imperium animo complexus, & opportunè contra Aragonios à Ludouico Sfortia, qui Bona Galeacij Principis matre, omnium rerũ administratione, vti superius demonstrauimus, exuta, tanquam ipsius Galeacij pupilli, & minorennis, tutor, hoc vnum callidè agebat, vt, excluso pupillo, in sese Principatũ artibus rationibusque quibus posset omnibus, transferret, & se in eo quàm firmissimè exterorum Principum ope constabiliret, in auxilium euocatus, ne quid tantum opus molienti domi obstaret, quod victoriæ cursum remoraretur, duos sibi infensos vicinos, extorto fœdere, non ad belli societatem, sed vt conquiescerent, prius placauit. Maximiliano quidem, Friderici Cæsaris filio, quem repudio Margarethæ filiæ, & raptu sponsæ Annæ Britannicæ graui iniuria affecerat, per Ludouicum Sfortiam, qui Anglicis nuptiis defraudato, Blancam Mariam Ioannis Galeacij sororem desponderat, & per Heluetiorum legatos, satisfecit. Ferdinandum verò Hispaniarum regem sibi deuinxit restitutione Perpenniani ditissimæ vrbis, in ipso Hispaniæ aditu & agri Ruscinonensis, quæ Ioannes eius pater in Celtiberico bello, in summa rei pecuniariæ difficultate, Ludouico vndecimo oppignorarat. Carolus itaq. comparato magno ac terribili exercitu, & validissima classe, in 1494.
qua præter cetera nauigia fuerunt duodecim triremes Ligusticæ, & quatuor naues eximiæ magnitudinis omni bellico apparatu instructissimæ, incusso toti Italiæ ingenti terrore, cùm Pisanos, eiectis Florentinis, hos rursus, eiectis Mediceis; & Senenses, pulso Pandulpho Petrutio, in libertatẽ vindicasse videri vellet, & Pontificẽ, introducto in vrbẽ exercitu, ad fœdus incundũ, & dedendũ sibi Zezimũ, quem & Gemem vocant, Baiazetis Turcarũ Cæsaris fratrẽ, cõpulisset, hinc improuisa celeritate Neapolim delatus, regibus fama sui aduentus perculsis, ac profugientibus. Alfonso patre, Ferdinandoq. filio, & Friderico patruo, regnum vniuersum omniũ opinione citiùs obtinuit, ita vt Neapolim magno cũ triumpho, decimo Calendas Aprilis, anno eiusdẽ æui nonagesimo quarto ingressus sit. Quo tam inopinato successu totius orbis Christiani cõsternati Principes, Pontifex, Maximilianus Cęsar, Venetus Senatus, Ludouicus Sfortia, Ferdinandus Hispanus, icto fœdere contra Gallos vndiq. arma coëgêre. Hac conspiratione Principũ retractus Carolus, cùm per intercluſa obseptaq. à Venetis & Sfortia (quem Ludouicus Aurelianensis, occupata Nouaria, bello inuaserat) reuerti se, nisi via ferro aperta, nõ posse cerneret, superatis illis ad Tarrũ amnẽ cruento prœlio ipse in Galliã incolumis euasit. Etsi autẽ Cãpanos, Brutios, Apulos, ac Samnites impositis præsidiis cõfirmauit, possessio tamẽ regni nec firma Gallis, nec diuturna fuit. Rediit enim ad arma Ferdinandus Alfonsi filius, adiutus à Consaluo, quem Ferdinandus Hispanus ad Siciliæ defensionem cum valida classe ablegarat, sed in ipso victoriarum cursu biennio post Caroli victoriã pridie Non. Octobris febrẽ concidit, iure regni in Fridericum patruum, nulla relicta sobole, translato. Contra hunc, & Ludouicum Sfortiam, Alexander Pontifex, Ludouicus duodecimus Galliarum Rex, Ludouici Aurelianensis filius, qui Carolo nuper præpropera morte è vita euocato, successerat, Ferdinandus Hispanus, Veneti & Florentini fœdus percusserunt, ea tamẽ conditione, vt Ludouico regi Principatus Mediolanensis, quẽ hereditario iure sibi arrogabat, Venetis Cremona cederet. Cęsar interea Borgia, Alexandri Pontificis filius, nulli hominũ quotquot vixerunt, scelerum immanitate secundus, in Flaminia Aemiliaque, & Vmbria occupanda, trucidandáque aut exterminanda omni antiqua nobilitate, quibus poterat cædibus, aditum sibi ad imperiũ Cisalpinæ Galliæ parare cogitabat. Ferdinandus

Carolus Neapol: potitur.

Cæsarii Borgiæ ambitio.

& Ludouicus regnum Neapolitanũ dum inter ſe partirentur, plus in Ferdinãdo valente regni cupidine, quàm ſanguinis neceſſitudine: cuius certè ratione Friderico auxilia debebat & defenſionem. Sunt qui exiſtiment, initium fœderis à Venetis Sfortiæ odio extitiſſe. Nam paulò antè Pontifex, Sfortia, & Veneti coniuncti, inter ſe contra Gallos, & Florentinos pro Piſanis, ad horum libertatem defendendam, Maximilianum imperatorem, vti enarrauimus, attraxerant. Verùm, cùm res non ſucceſſiſſet, & Veneti imperio Piſanæ vrbis inhiare viderentur, Sfortia, ab eorum amicitia diſcedens, id egit, vt quibus poſſet modis, Venetorum conatus impediret. quo ſanè factum eſt, vt aduerſus ipſum implacabile odium conceperint; quod in eum, concitatis quos recenſui Principibus, poſteà probè effuderunt, adeò vt Sfortia ipſe ex hoc fœdere in ſummas difficultates coniectus, cùm fruſtra à Maximiliano Helueticis Rheticíſque armis laceſſito, auxilia expectaret, Baiazetẽ Turcarũ imperatorẽ, in Venetos ſcelerato cõſilio concitauit: cuius quidem conſilij, mox, cùm ſcilicet in Longobardiam Helueticis copiis & Burgundico equitatu inſtructus, reuerſus eſt, pœnas dedit. Vir enim Mediolano recepto, & Nouaria etiam expugnata, Tramulio Gallorum duci proditus, ab hoc in Galliã ad perpetuos carceres relegatus eſt, potitus quondam nobiliſſima Italiæ parte: tantáque potentia & auctoritate florebat, vt eius nutu atque arbitrio, totius Italiæ ſtatus quodammodò regi videretur. Plures id prodiderunt, diuino id ei conſilio accidiſſe, vt poſt ſublatos veneno nepotes, in hos acerbos fortunæ impetus incideret. alij arrogantiæ, alij perfidiæ aſſignant. Punica enim fide, imò potiùs pluſquã Scythica inhumanitate, vt noui commodi ſpes affulſerat, palàm recepta etiam cum Venetis Pontificéque fœdera violarat. Quidam impietati, cùm eodem anno ſcilicet quingenteſimo primo ſupra milleſimum, Gallos ad ſacrum annum, recepto iam longo vſu, Reip. Chriſtianæ à Pontifice indictum, Romam euntes, hoſpitibus nummo aureo pro Gallico capite delato, occidi iuſſiſſet. Sunt qui ipſum, (quis tamen non hîc rideat curioſitatem aliorum in perſcrutandis alienarum calamitatum cauſis) auaritia obcæcatum, cùm ſtipendiorũ ſolutionẽ eo tempore Heluetiis differret, quo vel maximè repræſentanda erat, iure in has prolapſum eſſe anguſtias, commemorent. Atqui, neq. illi in adminiſtrandis Mediolanenſis Principatus oppidis induſtriam, neq. prudentiam in moderandis rebus, neq. aſtutiam ad varios rerum euẽtus depellendos defuiſſe, ab vllo proditum eſt. Magnitudinem animi ne ipſa quidem captiuitas minuit. Quo fit, vt viciſſitudinem fortunæ, res vario ordine miſcentis, qui intueatur, is hominem ſenem & nobiliſſimum, tanto excidiſſe Principatu, miretur. Mihi ſanè quantò plura recentium, ſeu veterum reuoluo, tantò magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obuerſantur. Eum multi ſcribũt Lochienſi arce incluſum conſenuiſſe: ſed neque Principum more, vt par erat, obſeruatum, nec ſatis liberaliter habitum. Narrant enim ſubterraneum cubiculum ædificatum, idque concameratum, atque in apſida curuatum, ferreis cõpagibus, ferreóque oſtio munitum, in quod, vir quondam & potentiſſimus, & ornatiſſimus coniectus, miſeram captiuitatem paſſus ſit. Alij, poſt aliquot annos cuſtodiæ Scoti equitis cõmiſſum, liberiùs liberaliuſque tandem tractatum aiunt. Aſcanius Sfortia Cardinalis, cuius opera Ludouicus eius frater, pleraque feliciter peregerat, nuntio fraternæ cladis perterritus, cum turmis aliquot equitum è Mediolano fugiens, & à Sonſino Benzenio, Venetóque equitatu interceptus, captus Venetias perducitur; Ludouicóque regi repetenti hominem ex fœdere poſt paucos deditus, in Galliam perductus: qui & ipſe non modò non in-

Ludouicus Sfortia implorat opem Turcarum.

Eiuſdem captiuitas.

Cardinalis Sfortia inter fugiendum capitur.

fracto

fracto animo propter aduersi prœlij euentum, sed confirmato atque renouato visus est, quamquam versa omnia intelligeret: & ad regem noctu accedens, cum multis facibus aulicis ad eius spectaculum proruentibus, honorificè quidem regem & salutauit, & appellauit: sed nec eius pedibus aduolutus, vocéque supplex, nec vllis abiecti & demissi animi argumentis suę fortunæ conditionem deplorauit. Ceterùm hic ob summæ dignitatis ordinísque purpurati gradum non ita diu ergastulis coërcitus; sed paucis postea mensibus fidei suæ commissus est, vagaríque tota Gallia, nullis adhibitis custodibus, permissus. Postea quoque, sed longo pòst interuallo, cùm deierasset, nihil se in Gallos moturum, spémque iniecisset, fore, vt sua opera ex cœtu Gallicorum purpuratorum vni Pontificatus pararetur, ad comitia noui Pontificis à rege dimissus est, impetrante id ægrè Georgio Ambasiano Cardinale; in quem tam ingratus postea fuit, vt, dum suffragia patrum in eum inclinarent, quo tempore Iulius II. Pontifex renunciatus est, eius vnius opera ei Pontificatus extortus sit, non sine Bernardini Caruali purpurati querelis, qui, vbi Pontificatum sibi ereptum videt, Ambasiano potius quàm Iuliano deferri volebat. Inde Mediolanensis ditio in Gallorum rediit potestatem. Sunt qui literis consignarint, quo tempore Ascanius, post Ludouici fratris infortunium, à Venetis captus est, amissam fuisse manticulam, pretiosissimis gemmis refertã, & de inuentore nunquã constitisse. Ludouicus interea potitus Mediolano, vt sunt Regum cupiditates inexplebiles, & sordent priora, dum maiora quæque expetuntur, animum adiecit ad Neapolim, quæ à Carolo defecerat, recipiendam. Ferdinandus Hispanorum Rex, cùm auxilium putaretur laturus Friderico, qui Ferdinando Alfonsi filio, admodum adolescente viuis subtracto, in regnum Neapolitanum succesSerat, in societatem belli & victoriæ futuræ admissus est, ea conditione, vel potius turpi & infami nundinatione, vt ambo reges regnum partirentur. Dum itaque Fridericus, ignarus fœderis inter duos reges, conditionísque de regno inter ipsos ex æquo partiendo, frustrà Consalui Ferrandi Aggidarij, viri, militaris rei gloria celeberrimi, opem implorat, à Gallicis Ducibus, qui in Campaniam è Cisalpina Gallia descenderant, per indutias ex improuisò oppressus, rebus desperatis, cum vxore, & liberis, in arcem Aenariæ insulæ traiecit, & cũ Namurcio & Obegnino ducibus dedita Neapoli, inter cetera pactus est, vt à rege certa quotannis annua vectigalia, annuumq. sibi suísque stipendium acciperet: de qua re Obegninus propria fide interposita, illi cauit: deinde vt omnem pretiosam supellectilem auehere ac seruare posset. Qua cautione præstita, cum Obegnini litteris in Galliam ad Ludouicum regem profectus est; à quo non solùm annuis illis vectigalibus stipendiísque donatus; sed etiam locupletissimo comitatu, & Gallico stipendio ornatus, adeò vt plerisque etiã domibus & hortis amœnissimis traditis, se feliciorem, regno adempto quàm seruato, responderet. Et ne temporaria hæc regis liberalitas fuisse videretur, regno etiam Neapolitano, pulsis Gallis, idem cultus, idem honos, eadem illi præmia reddita. Consiliis quoque regiis intimis adhibitus, regióq. more, quasi regnaret, cultus. Priusquam verò Italia excessisset, Ferdinandum filium primogenitum, adolescentem, Tarenti tanquam Calabriæ Principem reliquerat, vt eam vrbem natura loci munitissimã, firmo pręsidio tueretur. Hunc tamen Consaluus deditione vrbis in fidem receptum, Ferdinando regi Hispaniarũ flagitanti, misit; à quo summo cũ honore exceptus, postmodũ Valentino Ducatu ab eo donatus est. Post hæc, Reges, vt conuentum erat, pari æstimatione Regnũ inter se diuiserunt. Constabat id veteri partitione quatuor potissimùm prouinciis: harum prima erat

Eiusdem magnanimitas.

Mediolanũ in Gallorum potestate.

ma erat Cãpania,quæ magna ex parte terra Laboria recenti nomine dicitur,extenditque ſeſe à Fundano ſaltu vltra Sarnum & Sylarim Picentinorum extremos amnes,vſque ad Laum fluuium,Lucaniam à Brutiis diuidentem,cuius quidem caput eſt ipſa regia Neapolis. Campaniam proximè attingebat Aprutina regio,olim Præcutina. Hæc ab Apennino ad oram maris Hadriatici per Samniũ porrigitur,cuius caput eſt noua vrbs Aquila,ex Amiterni Forconæque ruinis extructa. Reliquarum duarum à læua alteram Apuli olim Salentinique tenuerũt, à Gargano monte ad Iapygium extremum Italiæ promontorium protenſam. alteram Brutij, quæ non rectè hodie Calabria dicitur, cùm Calabri reuera ſint, qui Apuliam circa Brundiſium ad mare ſuperum incolunt. Brutij,quorum caput eſt Conſentia, ſub Calabriæ nomine à Sylari vſque ad Siculum fretum incolunt,incluſi ad Ionium mare,magnæ Græciæ ora, ea Lucaniæ parte ſimul interſepta,quæ inter Laum, hodie Lainum, & Sylarim flumina, Tyrrheni maris littus attingit.Ex partitione igitur Brutij, & Apuli Hiſpanis, Campania cum Aprutina regione,Gallis obuenerant. Intererant duæ exiguæ regiones appellationibus nouæ, Capitanata & Baſilicata,ab Apulia & Lucania abſciſſæ:Capitanatam duo amnes, Fronto,qui hodie Fortoris eſt, & Aufidus; Baſilicatam Hirpinorum & Lucaniæ fines includunt. De his, cùm neutris in diuiſione attributæ eſſent, iure primùm inter vtroſque, mox & armis diſceptatum eo certè euentu eſt, vt Galli bello victi, Caieta, quæ illis poſtrema reliqua manſit, dedita, Neapolitani regni finibus exceſſerint. Et quia non ſemel Alexandri Pontificis,eiúſque filij Cæſaris Borgiæ mentio incidit, ſilentio neutiquam prætereundum eſſe arbitror, hunc, poſtquam immanibus cædibus nobilitatis Italicæ florem paſſim excidiſſet, Alexandro patre vi veneni perempto,quod,Cardinalibus nonnullis paratum,pocillatoris errore, ipſe & filius hauſerant, Ferdinandi Hiſpani Regis iuſſu comprehenſum,atque in Hiſpaniam nauibus deuectum eſſe, vt ibi in vinculis & carcere adſeruaretur. Vbi cùm poſt tertiũ annũ deceptis cuſtodibus è Medinæ arce funibus ſe demiſiſſet,& ad Ioannẽ Cantabriæ Regem euaſiſſet,hoc,bello cũ Alarino regulo contendente, in prœlio ad Mendauiam glande traiectus occubuit,mortis genere nimis placido, vtpote cuius inaudita ſcelera,& parricidia,longè atrociora ſupplicia promeruerant. Talem cùm habuerint euentum inſidioſa, & πλεονεκτικὰ conſilia,infidæque conſpirationes,admonentur Principes, & ad rerum gubernacula ſedentes,nulla imperia retineri,vel vllam Rempub.diu ſtare,aut florere poſſe,niſi honeſtis conſiliis & vera legum reuerentia, ſalutaribuſque ſtatutis ac præceptis, ſubnixa & fundata fuerint. Etſi verò mihi iam inde ab initio deſtinatum ſit, ſuum quæque in annum referre,hæc tamen plures per annos geſta coniunxi; ne diuiſa,haud perinde ad memoriam ſui valerent. Nunc ad temporum ordinẽ redeo. Suprà oſtendimus, Carolum, poſt Neapolitanum regnum victricibus armis occupatum, in Galliam ſaluum & incolumem, licet non citra cruentum prœlium, euaſiſſe. iam reliquum eſt, vt totius terreſtris expeditionis ſucceſſu enarrato, de nauali expeditione ad excindendam prorſus ex Italia Gallicam potentiam ſuſcepta, ſigillatim recenſeamus. In tanta igitur totius Italiæ conſternatione & confuſione, Genuæ,quo feliciùs & commodiùs impendentes tempeſtates amouerentur,anno eiuſdem ſæculi quinto ac nonageſimo, ex noui

Alexandri Pont. & Cæſaris Borgiæ interitus.

1495. Ducis iuſſu atque mandato denuò duodecim triremes & quatuor maiores naues adornatæ ſunt aduerſus Gallicæ claſſis partem, quæ aſſiduã ſtationem in Rapallino ſinu habuerat, licet antea Galliarum rex, cognita Ligurum rei nauali tum peritia tum potentia,ſumma cura & ſtudio allaboraſſet, vt eam vrbẽ à fide atque obſe-

Claſſis Ligustica aduerſus Gallos.

obsequio Ludouici Sfortiæ retraheret, adeò vt ea de causa priusquam Neapoli discederet, ad Senatum Genuensem legationem habuerit. Etsi autem ob plurimas causas incredibili eius vrbis potiundæ cupiditate per se arderet, magis etiam subinde Iuliani Rouerei & Pauli Fulgosij Cardinalium, ac etiam Obiecti Fliſci,& multorum aliorum,qui hoc tempore ad eum confugerãt, crebris cohortationibus ac precibus accendebatur. Hi enim, vt exules solent, dubiis asperisq. in rebus, cuncta facilia atque expedita ad victoriam pollicebantur, si in Liguriam vel cum mediocribus tantùm copiis mitterentur. Differebant enim, præstò sibi affuturos multos Fulgosiæ factionis clientes ac studiosos, quorum opera omnem inferioris Liguriæ oram in potestatem essent redacturi, promotisque inde ad Genuam castris,facile fore,vt prompta & fideli opera amicæ factionis,cui iam vniuersa ordine communicassent, priusquam à Sfortia, qui adeò opportunè graui bello esset implicitus,auxilia commodè submitti possent. Philippus quoq. Bressius Allobrogum Principis frater,qui apud Carolum gratia & auctoritate tunc plurimum valebat, vt qui maximè illorum consilia probaret,sese iturum, ac ducem eo bello futurum profitebatur. Quanquam verò senior regiorum consiliorum pars,tantam exercitus diminutionem improbaret, rex tamen aliorum sententiam præferens,eam expeditionem suscipere statuit. Itaque Bressio duæ equitum alæ, Gallorumque peditum cohortes quatuor, & tormenta septem attribuuntur. cum eo etiam Vgo Ambosio, vir nobilis militiæque peritus, vnà proficiscitur. ad Mediolanium quoque,Gallicæ classis præfectum,cum literis regiis plures simul nuntij mittuntur, qui moneant, vt ab ora quam legeret, discedere nolit, terrestrium copiarum ducibus pareat; paratusque ac intentus remigio & velis,quò opus esse videatur,protinus enauiget. Camillo item & Paulo Vitelloçioque,Vitellij fratribus,qui iam cum cataphractis ducentis, & totidem leuis armaturæ equitibus,sese accepto stipendio Gallis addixerant, imperatum,vt in Liguriam proficiscì maturarent,& Bressium quanta maximè possent celeritate consequerentur. Ipsi Cardinales passim ex Lucensium castellis, Apuanisque Liguribus peditem cogunt,& per Apennini valles notis tramitibus in Liguriam proficiscuntur. Hi ergo simul coniunctis copiis Genuam vsque processerunt,positisq. ad Terralbam castris, qui est locus supra Feritorem amnem, Fregosiæ factionis ciuium motus expectabant. Interim quotidianis equestribus prœliis certabatur: nam ex vrbe Bernardinus Adurnius,corporis atque animi viribus bellator insignis, & Scaramucia Vicecomes,cum delectis turmis,ea porta quæ ad Bisamnem ducit, ita erumpebant, vt singulis propè horis cum Gallis equitibus certaretur. Erant Gallo peditum circiter septem millia, octingenti equites,tormẽta septem, sed ea ad campestres vsus potius, quàm ad muros quatiendos idonea. Quibus de rebus fiebat, vt subire tentareque mœnia nequaquam auderent, præsertim cũ iam valida peditum atque equitum manus, præter ipsam prætoriam cohortem, è Gallia Cisalpina in vrbem peruenisset. Tota igitur victoriæ ratio posita erat in auxiliis, quæ è diuersis regionibus expectabatur. Baptista namque Fulgosius in Astensi agro aliquot peditum cohortes,& equitum turmas coëgerat,quas partim ab Aureliano,qui tum Nouariæ obsidebatur, acceperat, partim ipse amicorum Cardinaliumque pecunia conduxerat, eo consilio, vt cùm in Pociferam vallem descenderet, ab altera quoque parte,quæ occidentem solem spectat, vrbs vndiq. clausa, graui obsidione premeretur. Vitellij quoque iam è Lucensi agro montes asperos, & Petracrosiæ iuga superasse dicebantur. Classis item, sicuti antea dictũ est, in Rapallino sinu erat, intenta ad Bressij ducis imperium, in qua ingens erat

Conflictus inter Genuens. & Gallos.

copia

copia tormentorum: quibus freti, accedentibus vndique auxiliis, maiore demum fiducia vrbem oppugnarent. Quibus cognitis rebus, qui in vrbe erant Fulgosiæ factionis, noua inituri consilia, & palàm aduersus Adurnios ex tuto arma sumpturi videbantur. Præerat Liguſticæ classi Franciscus Spinula, ab oris fuscedine Mauri cognomen adeptus, vir domi nobilis, & in re nauali peritiæ singularis. Constabat ea paucis onerariis, sed bellico apparatu optimè instructis, & triremibus decem, in quibus tres erant Aragoniæ à Ferdinãdo missæ, quibus præerat Syracusanus trierarchus. Galli econtrà, octo triremes habebant, & tres longas naues, ex his quas vulgò Galeones vocari diximus. hi quoque Rapallo potiebantur: nam cuncta eius oræ oppida singulari Fulgosiæ factionis studio eos benignè receperant. ibique tum in statione tutissima, & Bressij imperium, & captæ demum Genuæ nuncium, expectabant. At Spinula, qui maritimo negotio intentus, quibus nam modis hostes inuaderet, vigilanter agitabat, per exploratores comperit, classem haud magno discrimine posse deleri, si hostem vno tempore terra marique inuaderent; quòd paruam admodum manum, quæ classi atque oppido præsidio foret, Galli reliquerant, cùm ipsis Genuam obsidentibus, nihil tale vnquam aduersarios ausuros putarent, nullaque mora interposita, Adurnios fratres eius cõsilij participes facit, & suadet, vt magno ausu vnius noctis opera bellum conficere velint, cunctaq. prospera pollicetur, si ad fallendũ vtrumque hostem & summo silentio, & singulari celeritate vterentur. Re comprobata, Ioannes Adurnius, & Aloysius Fliscus, quos idem locus superioris victoriæ felicitate insignis, plurimum excitabat, sexcentos veteranos, & subitarias cohortes duas classi imponunt, soluuntque è Genuæ portu de prima vigilia, & Rapallum littoralis auræ beneficio peruehuntur: tantaque felicitate adnauigatum est, vt nulla eius profectionis fama, tot speculis, totque etiam exploratoribus ea littora obseruantibus, in castra peruenerit. Iam cælum inalbescebat, cùm Adurnius & Fliscus milites in terrã exponunt, & actuariis vsi nauigiis, magnarum præsertim nauium scaphis, quamcitissimè Rapallũ adoriuntur. Fit magna & in classe, & in oppido, vt in re admodum repentina, concursatio. clamore sublato prœlium in aditu oppidi committitur. ægrè impetũ Galli sustinent: acriter tamen repugnant. Spinula cohortandis remigibus intentus, maxima vi aduersis proris in hostium classem inuehitur. iuuat nauticus clamor oppidum à terra oppugnantes: è diuerso illi alacritate pugnandi nauales socios accendunt. Dimicatur vtrimque summa contentione. Ceterùm, terrestres copiæ, stratis hostibus, oppidũ irrumpũt, & nauales socij Gallorum triremibus potiuntur. Miolanius classis præfectus, & Stephanus Vineius, quæstoria dignitate insignis, protinus se dedunt; ceteri ad vnum, paucis interfectis, capiuntur. Videre erat in hostium nauigiis, ex Neapolitana præda, regales apparatus, cubiculorum abacorumque ornamenta, aulæa picti operis, intertexta auro lectorum stragula, & plurimam vestem fericam nobilissimis Scythicarum Martarum pellibus suffultam: itemque armorum, tormentorumque ingentem copiam, quæ omnia singulari ducum æquitate militibus cesserunt. Ea vbi per milites fuga elapsos, Gallicis in castris nuntiata sunt, Bressius & Cardinales nihil sibi amplius expectandum rati, collectis repentè, nec conclamatis quidem vasis, discessêre, superatisque Pinimontis culminibus, in Pociferam vallem descendêre: ea tamen constantia, atque ordine, cùm properarent, iter fecerunt, vt agrestes plurimos, qui temerè prædantium more è proximis vicis montibusque decurrerant, conuersa acie, atque impetu facto, passim interfecerint: indeque incolumes per transuersos montes in Astensem agrum se receperũt.

Franciscus Spinula Mauri cognomento.

Genuens. naualis victoria aduersus Gallos.

Ferunt,

Ferunt, Augustinum Adurnium, qui Genuæ præerat, magnam eo die potiundæ nobilis victoriæ occasionem segniter amisisse, quòd, patefactis repentè portis, in abeuntes Gallos omnem militum ac vrbanæ plebis turmam erumpere minimè permisisset. Cuius rei consilium fortasse improbari posset, nisi vir cautus, & incertum fortunæ euentum reformidans, absente fratre, ipsoque præsertim cum militum robore, inconditam paganorum multitudinem veteranis hostibus objicere dubitasset. At Genuenses interim, rebus, domi foriſque prosperè succedentibus, breui omnia illius oræ oppida ab exulibus capta, præter Spediam, exiguo negotio recuperarunt, ac etiam in occiduo littore Albintimilium, quæ vrbs iisdē fermè diebus à Paulo Baptista Fulgosio, Luca Auria, & nōnullis aliis profugis ac extorribus capta fuerat, ad pristinā fidem & obsequiū redegêre. Hoc bello feliciter & cum summa laude Ligustici nominis confecto, Resp. sua potentia atq. immensis opibus confisa, eadem tempestate ad alias quoque expeditiones animum intendit. Cùm enim paucis antè diebus, rumor sparsisset, classem Othomannicam è sinu Hellespontiaco Byzantio soluisse, eo cōsilio, vt in gratiam Venetorum Chium insulam inuaderet, statim Genuæ, ex Patrum decreto, quinque maiores naues omni bellico apparatu instructæ sunt, eisque Thomas Iustinianus præpositus. Eodem tempore Pisani à Florentinis acri bello vexati, cùm se illorum viribus impares ac inferiores animaduerterent, Genuensium opem implorarunt: quos ipsi, re prius in Senatu deliberata, non mediocri pecuniarum summa rebusque aliis vtilibus atque opportunis, tanquam vicinos, & tum socios, necessario tempore adiuuandos censuerunt, adeò vt propter hæc Genuensium noua auxilia hostes nihil aliud in eos tum temporis molirentur. Habuit is annus nouum & insuetum hominibus tormentum, morbum eum videlicet, quo omnes pænè nunc gentes fœdatas cernimus, vnaquaq. tamen ridiculè originem in aliam reijciente. Hispani, Gallicum; Galli Hispanicum, alij, Neapolitanum vocant. Existimatum est, cum luxu omnis generis etiam hanc pestem ex Occiduo orbe ad nos delatam, ac ex eo, noua remedia quæsiuerunt, ac etiam inuenêre. Cui cùm, vt nouo morbo, quærerentur remedia, multam partem humani generis depopulatus est, frustrà medicis inter sese certantibus, dum hunc morbum vanè quidam dixêre Elephantiasim, alij lichenas, & id impetiginis genus, quod accepto oculo mentum venaretur, à C. Plinio, cuius & Cornelius Celsus meminerit, designatum. Alij carbonem, alij ignem sacrum, alij lepræ speciem, alij inter morbos populatim aut vi astrorum, aut aëris intemperie vagantes collocauêre: adnotantque eodem anno, quo is morbus grassari cœpit, in Romano agro Tiberim, in Etrusco Arnum, in Ferrariensi & Mantuano Eridanum, in Veneto Athesim, extra solitos limites exundasse, tantisque imbribus hunc annum maduisse, vt, terris vndique humentibus, minus mirandum sit, æstiuum aërem ad eam intemperiem peruenisse, calidam & humidam, quam M. Tullius ex Philosophorum placitis, putredini corruptionique causam dare scripsit. Alij quidam, inter morbos cōtagione polluentes ascripserunt, & occultam ac venenatam eius naturam voluêre. Hic sanè, superioribus annis, intolerandis modis homines excarnificabat: nunc prorsus vnà cum plerisque aliis morborum generibus mitescere cœpit, minusque infestus est, partim quòd medicorum opera, domita sit vis mali, humorumque sæuitia mitigata; partim quòd natura assuetudine, ad dolores occalluit, adeò vt à non paucis obseruatum sit, nonnullos in florente feruidaque ætate acerrimè cruciari: eosdem senescente, atque inclinata, mitiùs affligi. Vel enim defernescit ardor & ebullitio, minorq. fit humorum concursus, vel natura

Lues Gallica primùm in Campaniâ exorta.

spatio

Gallici morbi inuestigatio admodũ perplexa.

ſpatio temporis aſſueta malo, velut domeſtico ac familiari, non amplius cum illo luctatur. Aut etiam alitur vitioſis illis humoribus, aut non offenditur. Verumenimuerò, tametſi de huius peſtilentiſſimi morbi initiis, cauſis, atq. progreſſibus, eiuſdemque variis remediis, multorum præclariſſimorum Phyſicorum extent plena volumina, quæ paſſim circumferuntur; tamen tanta eſt huius contagionis perplexa inueſtigatio, vt multum inter ſe varient, ac multis diuerſis rationibus adducti, etiamnum plurimùm diſcrepent, cùm alius proprio iudicio commotus, ab alio diſſentiat, & ſui iudicij adferat rationes, quibus innitatur. Alij verò, non minori diligentia atque eruditione, rationes ſuas probare conentur, adeò me herculè, vt verè dici poſſit, quod dici ſolet, adhuc ſub iudice lis eſt. Memini me ſuperioribus annis, cùm in Germania eſſem, Simonem Simonium Lucenſem, virum præſtantiſſimum, & in omni diſciplinarum genere, præſertim verò Philoſophiæ ac medicinæ, apprimè eruditum, cùm in doctiſſimorum virorum frequentia, alius ex alio, vt fit, naſceretur ſermo, & tandem huius morbi incideret mentio, cum ſumma totius coronæ ſatisfactione ſimul & admiratione, audiuiſſe de huius morbi proprietate quàm diſertiſſimè diſſerentem, eaq. adferentem, quæ proculdubiò vnicuique cordato viro, & exacti iudicij, facilè ſatisfacere poſſent. Eſt enim vir, vt ceteras eximias eius virtutes in præſentiarum ſileam, in optimarũ artium ſtudiis ita ab ineũte ætate verſatus, vt dignus exiſtimatus ſit, qui ab auguſtiſſimo Principe Sax. Duce Auguſto, Sacri Rom. imperij electore, euocaretur, & Academię Lipſenſi cum munere publico adhiberetur. Cuius tanta enituit poſtmodũ animi fideiq. integritas, diuerſarũ linguarum peritia, atq. ſuæ profeſſionis omnigena eruditio, multis egregiis ſingularis ingenij atque profundæ doctrinæ monumẽtis conteſtata, vt idẽ illuſtriſs. Princeps, maximus ingeniorũ ęſtimator, ipſum inter domeſticorũ ſuorum album adſcripſerit, cui etiamnum cum magna ſua laude pro medico quàm fideliſſimè inſeruit. Interea temporis, Carolus Galliarum rex, vbi primùm, emenſis Alpibus, in Etruriam venit, præter alia illius regionis loca, Sereſanam quoque vltronea deditione occupauit. Qui verò eius nomine huic præerat, cùm Gallorum fortunam in Italia immutatam videret, anno ſupra milleſimum quadringenteſimum nonageſimo ſexto cum Genuenſibus de huius deditione conſilia iniuit: hique, huiuſcemodi occaſionem neutiquam prętermittendam rati, eueſtigiò Chriſtophorum Cataneum, Franciſcum Lomellinum, & Petrum Perſium ad eum misêre, qui cũ eo de conditionibus tranſigerent. Deditio igitur hac cautione facta & ſubſecuta eſt, vt ipſi Præfecto quinque ac viginti millia nummûm aureorum ex ærario publico deprompta, numerarentur; ipſeq. ciuitate donatus eſt, atq. in patriciorum ordinem aſcitus. Pari modo de Petraſancta inter eos tranſactum. Verùm, quòd omninò ſeriùs, quàm neceſſum eſſet, de hac tanta re in Senatu haberetur conſultatio, Lucenſes ad omnem occaſionem intenti, & parati, ſolita ſua diligentia eos præuenerant, miſſis ad hoc ſtatim Genuam legatis, qui factum excuſarent. Senatus, nulla admiſſa excuſatione, hoc recens Lucẽſium factum in haud mediocre Reip. præiudicium factum, quàm ægerrimè tulit, adeò vt ad Mediolanenſium Principem oratores mitterentur, qui apud illum de hac illata iniuria grauiter expoſtularent & conquererentur, eumque nomine Reipub. obnixè orarent, vt vel ſuam auctoritatem interponeret, quò illam, citra vlteriorem moram & negotium reciperent, vel, ſi hoc abnueret, ſaltem ſibi integrum eſſet, eam armis repetere & vendicare. Quorum poſtulata & preces cùm Princeps ſurdis auribus exciperet, tanta indignatione & ſtomacho commoti ſunt, vt contra eum abalienati animi non

1496.

Sereſana deditione à Genuenſ. recepta.

non obſcura argumenta indies magis atque magis oſtenderent, ita vt cùm inter ipſum, alioſque Italiæ Principes aduerſus Gallos eorumque ſocios confœderatio fieret, & Reſpub. eo nomine, tanquam Sfortiano imperio immediatè ſubiecta, ſub ipſa confœderatione comprehenderetur, quibuſdam ex præcipuis viſum fuerit, Rempub. in ſocietatem fœderis, niſi prius eo loco reſtituto, non eſſe admittendam, vel immiſcendam: indeque factum eſt, vt inter Stephanũ Iuſtinianum, qui ob eximias ſuas virtutes in ſumma nominis veneratione & exiſtimatione habebatur, & Adurnios, penes quos ſumma rerum adminiſtratio ad id temporis erat, magnæ altercationes & diſſidia orirentur, quæ tandem hunc habuêre exitum, vt, cùm hi auctoritate præualerent, nihil vlterius attentaretur. Ceterùm antequam ad alia progrediar, quoniam hîc proximè Franciſci Lomellini mentionem habuimus, minimè præter inſtitutum fore exiſtimaui, ſi Lomellinæ familiæ, citra omnem prorſus controuerſiam nobiliſſimæ, cuius perſæpè mentionem habuimus, breuiter originem attigero. Sunt igitur grauiſſimi ſcriptores, qui res Italas commemorantes, putent Lomellinorum familiam à Germanis Principibus, atque adeò Comitibus Palatini Rheni, initium atque originem traxiſſe. Quod veriſimile ex eo facilè videri poteſt, quòd hac noſtra tempeſtate multæ extent in Italia illuſtres familiæ ex Germania in eam tranſportatæ: Vrſinorum, Columnarum, & reliquæ, adeò vt mihi penitiùs in hanc familiam inquirenti, facile perſuaſu ſit, ſuum principium tantæ principi familiæ deberi: nec in aliquo obſtabit, quò Lomellina familia, licet nobiliſſima ſimul & antiquiſſima, auitum ſplendorem atq. potentiam minus retinuerit. Temporis enim ſucceſſu, non dubium eſt, quin illius ſtirps, in varias propagines diſſeminata, opibus atque potentia imminuta ſit, & in hunc ordinem redacta, vt à priſtino ſuo ſplẽdore haud parum exciderit, adeò vt etiam nonnulli eius familiæ nihil ſanè vltra veræ nobilitatis decus retineant. Accedit huc, quòd inueterata Germaniæ conſuetudo obtinuerit, prioribus natu, minoribus præteritis, integras hæreditates reſeruari, retento tamen titulo: qui ſanè mos à Germanis, vti puto, natus, in aliis pleriſque regionibus inoleuit. Qui primos huius familiæ auctores, ad Palatinas familias referunt, ad maiorem ſibi fidem arrogandã, ipſos auctores nominatim produnt, Othonem ſcilicet, & Gandulfum, quorum nepotes ac poſteri per totam Italiam diſſeminati, peramplam ditionem in pleriſque locis obtinuêre, ac ſibi ſatis firmas & duraturas opes condidêre, prout in Ticinenſi agro, in quo, ad hæc noſtra vſque tempora, quædam pars eiuſdem nominis, voce ſcilicet Laumella, appellatur. Nec his finibus adſtricta, longè lateque potentiam ſuam protulit, ſic vt nonnulli eorum, titulum Comitum ſibi vendicent. Ex his etenim, nonnulli Comites de Mede, alij de Langueſco, quidam de Gambarana, plerique de Rauaſcala, ſeu Comites de Valegio, dicti & nuncupati ſunt. Et licet temporis progreſſu, in diuerſa nomina abierint, necnon in diuerſas ſedes commigrarint, inſignium tamen ſimilitudine ſibi ſunt conformes, & in nullo differunt. Quorũ etiam Lomellini Genuenſ. vt antiquum nomen ſemper retinuerunt, ſic etiam ceteris dignitate, opum potentiaque ſplendore, aliis, eorum pace dictum ſit, antecelluiſſe ſemper videntur. Dedit enim illa familia Genuæ ſemper præſtantiſſimos ciues, & patriæ amantiſſimos, quorum opera Reſpub. nõ ſemel in rebus arduis atque perplexis cum ſummo ſuo beneficio vſa eſt. Et quia Lomellinæ mentione facta, plures adhuc Genuæ ſunt familiæ nobiles atque illuſtres, qui ſuo iure tantundem officij meritò à me expoſcere videantur; comprimam me tamen intra certos limites, nõ tam enarrandi tædio, quàm recenſendi ignoratione. Quis

Lomellinæ familiæ auctores.

est enim tam bene rerum variarum & externarum cognitione instructus, qui sibi possit, omnium, vel saltem maximè necessariorum, scientiam polliceri? Proinde cùm hoc non sit nostri instituti, neque aliquis mortalium sit, quem non multa fugiant; satis habebo in præsentiarum, huius, cuius proximè meminimus, ortus recensuisse. Quoniam tamen de Grimaldorum origine aliquid diligentia ex tantorum scriptorum varietate inuestigauimus, annotare non pigebit. Sunt enim qui eius primordia ad vetustissimam & nobilissimam Crespinorum familiam, quæ in Nordmannia est, referant. Sunt etiam qui existiment, illam, ex Gallia Narbonensi suum genus atque originem traxisse. Vtcumque sese res habeat, non moratur me scriptorum hac in parte varietas; cùm in confesso sit, Grimaldorum familiam continua serie per multa temporum volumina magnam existimationis famam non solùm in ipsa Repub., verùm per vniuersam Italiam, atque adeò ipsas exteras nationes, virtutum excellentia, atque ingenti opum facultate promeruisse; quam certè in hunc vsque diem inconcussam retinet, & cum egregia sui nominis laude magis atque magis omni veræ nobilitatis specimine tuetur. Quis est enim qui ignoret, Nicolaum Grimaldum hac nostra tempestate tam immensis opibus, quàm eximia & rara quadam virtute ac liberalitate conspicuum in oculis Reipub. versari? cuius nempè tanta erga eam extant beneficia & merita, vt iure se illi plurimum debere cum magna totius ciuitatis confessione fateatur, & agnoscat. Subleuauit enim illam non semel variis difficultatibus laborantem, & neglecta prorsus omni priuati commodi ratione, ita ipsam contra omnes temporum iniurias communiuit, vt non immeritò inter præcipuos Reip. benefactores annumerari debeat. Huius siquidem viri tanta est, me herculè, virtutis excellentia, & in summa opum diuitiarumque affluentia, moderatio & temperamentum, vt diuini numinis fauore, potiùs tot tantarumq. opum, iustus atque æquus dispensator, quàm verus possessor videri possit. Quæ sanè beneficentiæ, ac singularis humanitatis commendatio planè effecit, vt Philippus Hispaniarum rex Catholicus, quò tanti viri decus atque famam æterna gloria illustraret, ipsum multis ditionibus, in primis verò nobilis & celeberrimi nominis vrbis Salerni, cum insigni Principatus titulo, omnium iudicio dignissimum, remuneratus sit. Non conticescam etiam Augustini Grimaldi, eius filij, summæ expectationis iuuenis, inclytam indolem atq. naturam, quæ in omnibus eius actionibus adeò manifestè elucet, vt nihil sit quod excelsum ac verè generosum animum deceat, quin vndique in ipso sese modis omnibus ostendat, ita vt nisi immatura morte nobis illum fata eripuerint, non dubitandum sit, quin horum nostrorum temporum calamitates atque miserias maturitate sui consilij, atque maximarum diuitiarũ amplitudine aliquando mitigaturus sit, potissimùm cùm habeat non solùm in agro Ligustico multa prædia & latifundia, sed etiam in diuersis Italiæ partibus, præsertim verò in regno Campaniæ, latissimam ditionem Ducatus Eboli titulo celebrẽ, in qua haud dubiè suam munificentiam paterno atq. adeò auito more, cũ ingenti sua laude, nec minori publico merito, exercebit. Præstantissimis his atq. arctissimis naturę pignoribus, adijciam meritò Baptistã Grimaldum recenti regis Hispaniarũ beneficio ad sublimem illum Terrænouæ Ducatus & Marchionatus, montis sancti Angeli apicem euectum. cuius etiam tanta in Remp. Genuens. extant merita, & collata beneficia, vt omnium confessione dignissimus sit, qui publico gratæac memoris ciuitatis testimonio ad æternum sui nominis monumentum & splendoris famam ornaretur. Proinde Senatus, quò tanti ciuis, optimè de patria sua semper meriti, gratitudinem testaretur, decreuit

A quibus Grimaldi originem ducant.

creuit, vt illi honoris causa in atrio palatij publici marmorea statua, ad veram & viuam eius imaginem expressa, iuxta Ansaldi Grimaldi, propter immensa in Rempub. collata beneficia, benefactoris, atque adeò patris patriæ nomine insigniti, statuam poneretur. Cuius certè tanti collati beneficij recordatione nõ dubium est, quin ipse, tanquam subdita face, deinceps magis atque magis ad iuuandã Remp. accendatur & inflammetur. Si enim futura præteritis licet metiri, quid vetat, quin huius præclarissimi ciuis animũ, tantis argumentis exploratum atq. percognitũ, omni prorsus suspicione liberemus? Interim faxit Deus, vt hæ, ceteræq. similes familiæ, ad veri decoris ac publicæ vtilitatis conseruationẽ & fulcimentũ natę, felici propagine indies magis atq. magis pullulent atq. floreant: ità proculdubiò fiet, vt Reip. conuersiones, plerumque paucorum nouorum factiosorum hominum libidine atque immodestia concitatæ, vel citò supprimantur, vel, quod optatius esset, nunquam enascantur. Verùm, vt ad instituti operis seriem nostra oratio relabatur, iisdem temporibus, cùm Maximilianus Cæsar, Friderici tertij Imperatoris, ac Leonoræ, Eduardi regis Lusitanię filius, transgressis emensisque Alpibus, magna procerum & nobilissimorum virorum frequentia comitatus, in Italiam transiens primò in Comensem agrum, indéque Vigeuanum, Ticinensis agri in Gallia cisalpina municipium, venisset, Patrũ decreto, splendida legatio ad illum habita. Oratores autẽ fuerunt Lucas Grimaldus, Franciscus Sophius, Cosmus Zerbus & Baptista Spinula: qui vbi primum publico nomine ipsi congratulati essent, omneque studium atque obsequium, Cæsaribus deferri solitum, exhibuissent, ab eo anxiè contendêre, vt suo fauore & auctoritate, Petram sanctam, cuius suprà mentionem fecimus, recuperarent, ac sibi vetera priuilegia & immunitates confirmarentur, simulque ediceret, Monœci agrum ad Macram vsque, ad Genuensium ditionem pertinere. Breue ab hoc spatium intercessit, cùm ipsemet Augustus Genuam perrexit, vbi à Senatu ceterisque ordinibus honorificentissimè ac regia pompa exceptus fuit. Dum hæc ita fierent, Galliæ rex, qui totius Italiæ possessioni auidè inhiabat, detrimenti ad Rapallum accepti memor, & ignominiæ stimulis mirificè accensus, solicitè & enixè modis omnibus dabat operam, vt acceptam iniuriam, & cladis perpessæ memoriam, insigni aliquo & memorabili nouo facinore obliteraret, ac resarciret, ita vt diu consilij anceps, & quam potissimum Italiæ vrbem expugnandam, sibi desumeret, ambiguus, tandem post longam consultationem, ad Genuam inuadendum, & armis opprimendum, animum adiecit: quæ res, cùm esset ardua, & non exiguam difficultatem præ se ferret, operæ pretium se facturum existimabat, si, pertentatis ciuium animis, aliquam factionem alicuius nominis & momenti, in partes suas pertraheret; qua in re, tanta prosperitate vsus est, vt statim Baptista Fregosius, in supremo dignitatis & honoris gradu constitutus, se illi coniungeret, & haud dubiè minimè vulgarem bene gerendæ rei commoditatem & planè regem voti compotem efficiendi, attulit. Habebat etenim in vrbe, vltra magnas clientelas, & suæ factionis non pœnitendam manum, quam Cardinalis Hostiensis, recèns Sauonæ, in qua natus erat, collegerat, præcipuos ex plerisque ordinibus viros, sibi amicitia, vel necessitudinis iure deuinctos. Rex itaque huius auxiliis confisus & subnixus, vrbis obsidionem diutius differre noluit, eò certè minus, quòd recèns accepto nuntio ad rem maturandam inuitaretur. Siquidem Genuæ inter Ludouicum Fliscum, & Adurnios grauibus dissensionibus ortis, magna occasio regi expugnandæ vrbis ostendebatur, nimirum, cùm propter mutuam animorũ distractionem omnia in vrbe perplexa, infida,

Maximilianus Cæsar Genuam venit.

atque incerta essent, & nihil tam firmo loco relictũ videretur, quin facilè posset dimoueri. Grauis namque seditio inter ciuitatis capita orta erat, quòd vna eorum pars imperij Sfortiani dignitatem mordicus propugnare & retinere animosè contenderet; altera verò iusta indignatione commota, illius ignauiam & socordiam ob Petramsanctam nondum receptam, accusando, omnem Reip. calamitatem & inuidiam in illum conferret, & detorqueret, tanto cum ardore, vt etiam conuiciis & dicteriis non abstineret, atque illum sæpius perfidiæ insimulare non vereretur. Hac igitur ansa præbita, Rex, vt eam expeditionem faciliùs & com-
1497. modiùs promoueret, sub initium proximi anni, tribus Heluetiorum, & totidem Vaschorum millibus Astam missis, ac Triuultio, supremo in Italia duci designato regióque Vicario, mandauit, & iniunxit, vt Baptistæ Fulgosio & Cardinali Ostiensi, quorum proximè meminimus, opem atque auxilium ferret. Ipse interea moliebatur, vt ad rem commodiùs feliciúsque conficiendum, Aurelianum, consanguinitatis iure sibi coniunctissimum, cum magno & valido exercitu actutùm mittere. Paribus viribus & diligentia, quò Ligusticam omnem ditionem minori cum negotio armis opprimeret, Octauianum Fulgosium ad Florentinos ea tempestate Genuensibus inimicissimos, vt Lunigianam & orientalem oram inuaderent, magnis præmiis promissis, ablegauerat. Et paulo pòst, ne quid impedimenti aliqua ex parte relinqueretur, Paulo Baptistæ Fulgosio seriò iniungit, vt totius occidentalis Ligusticæ oræ tractum sex longis nauibus ex omni occasione infestum redderet. Hic motus tanto cum ipsius Insubri Ducis terrore inchoatus est, vt non parum sibi constaret, ac de se suóque statu valde sollicitus, mirum in modum excruciaretur, quòd milite destitutus, plerisque etiam ad bellum necessariis indigeret. Nec dum enim à Venetis promissa auxilia acceperat, adeò vt si Triuultius, ea, qua debebat celeritate, institutam expeditionem maturasset, dubium non sit, quin, eiectis Sfortiis, aliísque Insubriæ principatus æmulis, Mediolanum ipsum in regis sui potestatem redegisset. Inter hæc, Genuenses, Ioanni Ludouico Fliſco cum Adurniis in gratiam opera Ludouici Sfortię reuerso, magnum peditum numerum conscripserant, & ingentem naualem classem, Venetis & Sfortia sumptus conferentibus, instruxerant: cui quidem classi noua erat facta accessio, sex triremium à Friderico Aragonio subsidio missarũ. Pontifex verò, confœderati nomen retinens, magis consiliis, & iuuandi desiderij ostentatione, quàm rebus requisitis prodesse cupiens, nullorum sumptuum vel mari, vel terra, in hisce periculis, quæ iure ad singulos Fœderatos spectabant, particeps esse volebat. Huius tandem expeditionis progressus fuêre, vt Baptista & Triuultius, Nouij mœnibus castra admouerent, ob quorum aduentum Calatiæ Comes, qui cum sexaginta grauis, ducentis verò leuis armaturæ equitibus, & quingentis peditibus eius custodiæ ac tuitioni præerat, de eo defendendo diffisus, Serauallem se recepit. Nouio occupato, exulum existimatio non parum inde creuit. Nam, præterquam quòd oppidum illud sua amplitudine multorum hominum capax erat, Mediolano Genuam contendentibus & itinerantibus, magno impedimento esse poterat, & situ suo, ad circumiecta loca infesta reddenda, valde opportunum. His peractis, Baptista pleraque alia oppida, huic contermina, occupauit: eodémque temporis tractu, Cardinalis cum ducentis cataphractis, & tribus peditũ millibus Albintimilio capto, Sauonæ exercitum admouit. Sed quòd ciues nullam omninò seditionem ac motum excitarent, simulque quòd intelligeret Adurnium cum haud contemnenda manu appropinquare, continuò sese Altarium, Montferratensis reguli oppidum, octo pas-
suum

ſuum millibus à Sauona diſtans, recepit. Maioris autem ponderis fuit Triuultij initium, qui occaſionis ad bellum in Mediolanenſi ditione accendendum inueniendæ cupidus, etſi rex, vt ante omnia, Genua, ac Sauona tentarentur, mandarat; nihilominus tamen Boſcum, haud mediocris momenti caſtellum, in Alexandrino agro poſitum, eo prætextu occupauit, quòd ad militum ſecuritatem, qui in Liguriam profecti erant, Mediolanenſium Ducis militibus, Alexandria in Genuenſium ditionem perueniendi facultatem neceſſe eſſet intercludere: ne tamen apertè regis mandata excederet, vlterius progredi noluit, ſicque maximam occaſionem amiſit: quandoquidem omnis circumiecta regio, Boſco capto, pars timore, pars rerum nouarum cupiditate erat concitata: nec Inſuber in ea parte pluſquam quingentos grauis armaturæ equites, & ſex peditum millia in armis habebat. Et Galeacius Sanſeuerinas, qui Alexandriæ erat, eius defendendæ, niſi maiorum virium occaſione auctus eſſet, omnem ſpem prorſus omittere inceperat. Ludouicus interim, nõ minus in hac ſua aduerſa fortuna, quàm in omnibus aliis ſuis actionibus eſſe conſueuerat, ſummam prudentiam & ſtudium adhibebat, vt ſibi tempeſtiuè proſpiceret, & per ſuos internuntios Ateſtinum Principem ſubinde rogabat, vt inter Galliæ regem, & ſe, aliqua ineundæ pacis ratio haberetur: ſed Triuultij inter Boſcum, & Nouium, mora, Ludouico rebus ſuis proſpiciẽdi, & Venetis, qui promptiſſimis animis ad eius tuitionem concurrentes, antea mille & quingentos pedites Genuam præmiſerant, multos grauis & leuis armaturæ equites Alexandriam mittendi ſpatium conceſſit, & poſtremò Veneti, Pitiliano Comiti, ſui exercitus imperatori, quoniam Mantuanus Marchio ab illorum ſtipendiis diſceſſerat, vt maximam copiarum partem ad eius imperij defenſionem duceret, mandarant: ſic ijs, quæ magna ſpe incepta fuerant, ſenſim deferueſcentibus, Baptiſta, quòd Genuæ ob apparatus ibi factos, nulli motus excitarentur, infecta re, ſe iterum Triuultio coniunxit, conſilia ſua ideò potiſſimùm vana extitiſſe aſſerens, quòd Florentini orientale littus haudquaquam, vt ſe facturos receperant, inuaſiſſent, qui ſeſe, antequam Gallorum res feliciores validioréſque apparerent, bello immiſcêre, minimè prudens conſilium exiſtimarant. Purpuratus quoque Oſtienſis, nulla re geſta, niſi quòd aliquot Finarij Marchionis oppida, quòd hic ſe Sauonæ defenſorem oſtendiſſet, ceperat, ſe ijſdem ferè diebus, pari modo Triultio aſſociauit. Huic expeditioni copiarum in plures partes diſtributio, vt ſæpè vſu venire videmus, mirum in modum obfuiſſe creditur. Quòd ſi omnes initiò coniunctis viribus Genuam petiiſſent, rerum ſucceſſus haud dubiè multò felicior extitiſſet. Nam, præter factionum ſtudia, & indignationem Petræſanctæ cauſa natam, in cuius venditione Genuenſes Ludouicum accuſabant, Germanorum equitum ac peditum, quos Inſuber miſerat, maior pars, poſt paucorum dierum ſpatium, repentè in Germaniam redierant. Ligures etiam, vix hoſtibus à ſuis finibus digreſſis, Fœderatorum ope, omnia prius amiſſa oppida, excepto Nouio, recuperarunt, quod tamen poſtmodum, licet Calatinus Comes, caſtris admotis, repulſus fuiſſet, deditione receperunt; neque ex locis occupatis vllus, præter parua quædam in Finarienſi ditione oppidula, in Gallorum poteſtate ac ditione relictus eſt. Quantum verò ad rei naualis ſucceſſum attinet, cùm per idem ferè tempus, quo populus Genuenſis terreſtribus aduerſariorũ incurſionibus agitabatur, Gallica nauigia ex littore Maſſilienſi egreſſa, ſinum Liguſticum infeſtum redderent, Genuæ ex Senatus decreto aliquot naues ac triremes adornatæ, omníq. militari apparatu inſtructæ, & auſpiciis Ioannis Aloyſij Fliſci

ad omnem hoſtilem impetum cohibendum eductæ fuerunt: qui idoneam tempeſtatem nactus, nihil prius & antiquius habuit, quàm vt ex omni occaſione inimicam claſſem adoriretur; in quam cùm incidiſſet, eò adegit, vt illico in Tolonium, prouinciæ Narbonenſis portum compulſa, inde nullo modo prodire auderet. Verùm, cùm Fliſcus in eo itinere aduerſa valetudine ita tentaretur, vt maris nauſeam ægrè ferret, ac ferendis bellicis moleſtiis eſſet impar, Senatus, ne claſſis ex Præfecti inualetudine aliquid incommodi pateretur, in eius locum Paulum Nigronem ſubſtituit, vt eam expeditionem proſequeretur. Quo quidem tempore, Obiecti Fliſci, cuius perſæpè mentionem habuimus, viri bello acerrimi, virtute eximij, aliquando fortuna, ſemper animo maximi, huius Aloyſij fratris mors incidit, qui Vercellis, Tranſpadanæ Italiæ vrbe, poſt multos exantlatos labores, & vtriuſq. fortunæ diuerſitatẽ inuincibili animo perlatam, ætate adhuc integra & florente, non citra veneni ſuſpicionẽ, fatis conceſſit, magno cum Reip. beneficio & gaudio, quòd propter naturam, ab omni quiete atq. otio abhorrentem, & rerum nouarum cupidiſſimam, pleriſq. mirum in modum inuiſus eſſet. Et quoniam inter cetera grauamina, quibus Reip. opes non parum exhauriebantur, inueteratus vrbis mos inter omnes ordines promiſcuè obtinuerat, vt, in elocandis filiabus dotis ratio, omnem dignitatis atque fortunarum modum excederet, ne in poſterum ſimili onere ad retinendam inolitam conſuetudinem ciues grauarentur, Senatui placuit, vt publico edicto ſanciretur, ne deinceps aliquis vltra quatuor millium librarum ſummam dotis nomine filiabus conferret. Itaque magna prudentia prædefinitus dotibus modus atque terminus; quos ſi quis excederet, reus neglectæ legis Patribus eo nomine fieret. Laudanda certè & ſuſpicienda vel maximè hoc nomine Patrum ſapientia, qui pleraque Reipub. vitia longo vſu confirmata, ad frugalitatem, & planè ad illius maſculæ antiquitatis normam, reuocare voluerunt. Intellexerunt ſiquidem, præſtantiſſimas quaſq. familias, magnarum dotium collatione, non ſecus ac inciſo neruo, haud parum debilitari & labefactari, adeò me herculè, vt ſæpius vſu veniat, maximas & valdè illuſtres familias hoc ſolo imprudentiæ errore interire. Cuius certè rei cùm maximorum Principum extinctarum familiarum recordatio adhuc in mentibus hominum hæreat, & recèns ob oculos verſetur, non eſt, quòd longa commemoratione eadem proſequar. Solùm hoc antiquæ ſimplicitatis & planè domeſticæ rationis habitæ teſtimonij gratia adiecero, tantam fuiſſe Maiorum noſtrorum in filiabus elocandis moderationem, vt Tatia Cæſonis filia, maximâ dotem ad virum, cùm tamen non vltra decem millia æris adferret, attuliſſe videretur. Et Megalia, quia cum quingentis millibus æris, mariti domum intrauit, Dotatæ cognomen meruit. Quadraginta millia æris noſtro numiſmate, ſi ad noſtræ monetæ valorem attemperentur, plus minus quadringentos coronatos valent; quingenta millia æris, quinque millia aureorum. Propter quam ſummam per antonomaſiam, Megalia, Dotata vocitata eſt. Priſcæ autem Romanorũ paupertatis indicia ſunt quæ à Val. lib. IIII. ſcribuntur, ex quo verba hæc tranſcribenda duximus. Itaque cùm ſecundo Punico bello Cnæus Scipio ex Hiſpania Senatui ſcripſiſſet, petens, vt ſibi ſucceſſor mitteretur, quia filiam adultæ iam ætatis haberet, nec ei ſine ſe dos expediri poſſet, Senatus, ne Reſpub. bono duce careret, patris ſibi partes deſumpſit, conſilioque vxoris ac propinquorum Scipionis conſtituta dote, ſummam eius ex ærario erogauit, ac puellam nuptui dedit. Dotis modus XL. millia æris fuit, qua non ſolùm humanitas Senatus, ſed etiam habitus veterum patrimoniorum cognoſci poteſt. Sed non dudum ſtetit his limitibus do-

Obiecti Fliſci interitus.

Genuæ certus doti modus conſtitutus.

Quãta fuerit maiorũ in elocandis filiabus moderatio.

bus dotum frugalitas. Satis enim constat tam ex Iuuenale, quàm ceteris, ætatum suarum mores & vitia notantibus, dotes postea in immensum excreuisse, adeò vt ad decies centena millia & bis quingenta extracta legantur. Quæ autem fuerit iuris ac moris veterum sponsaliorum obseruatio, tum apud alios, tum verò apud Aulum Gell. lib. 4. cap. 4. videre est. Iisdem fermè diebus, moles portus Genuens. pro maiori ipsius securitate, in multos cubitos extensa & ampliata. Ceterùm, tametsi initio subsequentis anni, dira atque atroci tempestate magna eius pars disiecta atque euersa fuerit; nihilominus tamen breui pòst, Patrum singulari studio ac sedulitate, iterum instaurata atque adaucta fuit, ita profectò, vt postmodum vtrinque ad quadraginta cubitos porrigeretur. Neque hîc annotasse pigebit, eodem ferè tempore, Genuæ in ædibus Ioannis Rondadini, positis in regione ac platea vulgò S. Fidei, felem natam esse bicorporem monstrosæ magnitudinis, octo habentem pedes: quod sanè meritò inter monstrosos partus referri potest. Et tametsi multæ historiæ huiusmodi prodigiis scatent, & nullum ferè sæculum, vel etiam ætas extiterit, in qua huiusmodi portenta, rerum humanarum casum non denuntiarint; tamen inter tot tantorumque scriptorum traditiones, pauca exempla, tanquam ceteris memorabiliora, subijciam: Theani Sidicini puerum cum quatuor manibus ac totidem pedibus natum fuisse constat. Terracinæ puerum trigeminum. Ceræ porcum humanis manibus & pedibus; & puerum quadrupedem, & quadrumanem natum. Reate, mulum tripedem. Amiterni puerum tribus pedibus, & vna manu, itemque alium quatuor pedibus, manibus, oculis, auribus, & duplici obsceno. Saturæ vitulum bicipitem. In Lucanis, duos agnos equinis pedibus, alterum siminino capite. Id quoque annotatum est, ancillam, puerum vnimanum peperisse. Nursiæ, geminos ex muliere ingenua natos, puellam integris omnibus membris, & puerum à priori aluo aperta, ita vt nudum intestinum conspiceretur. Præterea, complures Androgynos variis temporibus repertos, qui mox præcepto aruspicum in mare deportati, ibi submergebantur. Mulierem quoque duplici natura inuentam prodiderunt. Nec dubiũ est, quin, præcedenti ætate, ac etiam nostro sæculo, insoliti ac prodigiosi animalium partus obseruati sint, & Venetiis quidem, eo tempore, quo Veneta Respub. percusso fœdere cum Iulio secundo Romano Pontifice maximum bellum aduersus Alfonsum primum Ferrariensem sub Lauretano principe gerebat, in ipsa vrbe puer è plebe natus est cum duobus capitibus, quatuorque humeris & manibus, tum femoribus atque pedibus quatuor, vt duo esse pueri vnà conglutinati viderentur, si corpus reliquum duplex habuisset. Habebat autem vnum tantum cum renibus vnis tergoréque reliquo pectus: vixitque sesquihoram, vt Christianæ aquæ ablutione non caruerit. Verùm enimuerò, me, his minutiis diutius forsitan quàm par est, & historiæ dignitas concedit, inhærentem, reuocat institutæ orationis contextus.

Moles portus ampliata.

Partus mõstrosus.

Subsecuto anno, qui fuit nonagesimus octauus eiusdem sæculi, Sfortia domesticis curis belliciſque tumultibus valdè defatigatus, secessum & otium optabat, præsertim cùm paucis antè diebus, Beatricem coniugem, fatis sublatam, amisisset. Verùm, cùm hoc illi ægrè concederetur, tandem amicorum suorum consiliis, relaxandi animi sui gratia, Genuam, amœnissimo loco positam, & temperatissimo cælo fruentem, mense Martio, proficisci statuit. Senatus, de illius aduentu præmonitus, pro veteri suo instituto maximos apparatus fecit, quibus animi propensionem ac publicæ lætitiæ testimonium suo Principi significaret, ita vt, inter cetera grati animi & domestici splendoris argumenta, illi hac de causa obuiam pluſquam quingentos selectæ formæ ac nobilitatis iuuenes, 1498.

veſte,cocco,atque murice tincta, publicis ſumptibus indutos mitteret, qui Reip. nomine Principem ipſum ad palatium ſuum ſplendidiſſimè inſtructum,præiret, & concomitarentur. nullumq. fuit hoſpitalitatis genus,quod Princeps, eiuſque aulici Genuæ non ſint experti. Tanta me herculè omnium rerum fuit profuſio, atque in foris rerum venalium copia & abundantia, vt Liguſticæ potentiæ magnitudo vel inde facilè comprehendi ac intelligi potuerit. Ipſo itaq; cum magna totius Senatus ac patricij ordinis congratulatione, & peringenti vrbanæ multitudinis applauſu regaliter excepto, aliquot aſſiduis diebus in vrbe iuſtitio indicto, feriatum fuit, & omnis populus circa theatra videndis ſpectaculis, aliiſque ludicris exercitamentis occupatus. His exactis diebus, recreandis animis conceſſis, Princeps ad priuatorum ciuium amicitiam conuerſus, multorum priuata etiam domicilia quàm humaniſſimè frequentauit, tamque ſeſe affabilem, placidum ac mitem, cum priuatim, tum in publicis congreſſibus exhibuit, vt cum magna omnium admiratione ac lætitia multorum ciuium animos ſibi deuinciret, ac perpetua beneuolentia conglutinaret. Tanta mediusfidius heroicis animis ab ipſa natura inſtillata eſt arcana vis, vt non ſolùm bonos in ſui rapiant amorem atque admirationem, verùm etiam vt illi qui ſe aliqua iniuria affectos eſſe exiſtimant, ad Principum ſuorum nutum atq. ſolum aſpectum, in earum obliuionem deueniant. Hoc Genuenſibus vſu veniſſe, illa quidem tempeſtate manifeſtum eſt. Nam ſuperius memorauimus, plerorumque ciuium animos ab huius Principis obſequio & Principatu auerſos fuiſſe factos, quòd Petraſancta contra decorum Genuenſis Reipub. Lucenſibus obtigiſſet. Nunc verò conuerſis ſtudiis, tanta cum veneratione ipſum excepêre, vt Numinis inſtar ab omnibus coleretur & obſeruaretur. Huius Principis aduentus publicam quoque vtilitatem mirificè auxit. Quippe præter armamentum nauale, & alia publica ædificia perfici & inſtaurari iuſſa, etiam priuatorum ciuium onera congiario, Romanorū principum more, ſubleuauit, adeò vt ſui deſiderium, vrbe digreſſus, maximum reliquerit. Poſt eius diſceſſum, cùm in ciuitate omnia adhuc pacata & tranquilla eſſent, in Corſica,auctore Paulo Leccenſi,natione Sardo,noui motus excitati fuerunt. Hic enim, cùm ingenio eſſet mobili & inquieto, atque incredibili ambitione flagraret, in tantum malis artibus popularium animos ſolicitauerat, vt non deſperaret, quin horum opibus & auxilio fretus, eam inſulam in ſuam poteſtatem redigeret: ideoque excitatis nouis turbis, licet paucos alicuius auctoritatis viros ſibi coiunctos haberet, ſubinde tamē magna cum audacia indigenas ipſos ad defectionem prouocabat. Sed tandem Ambroſij Nigrij, viri prudentis ac ſtrenui, cuius egregia virtus & fidelis opera plurimis in rebus perſæpè antea cum vtilitate publica, & præſertim in edomandis Corſis, eluxerat, auctoritate & graui conſilio, temerarij hominis ſceleſtiſſimus conatus repreſſus fuit, atque prouincia à tam pernicioſo & ſeditioſo ciue liberata. Senatus, ceteriq. ciuitatis ordines, vltra annuum ſtipendium ipſi Ambroſio, propter inſignia eius merita ex ærario publico depēſa & deprompta, ipſum etiam æterno monumento dignati ſunt, poſita illi marmorea ſtatua in eiuſdem Magiſtratus palatij meditullio, magno me herculè cum virtutis incitamento, nimirum cùm nihil omninò præclarius in Repub. excogitari vel deſignari poſſit, quàm viros fide, iuſtitia, fortitudine, rerumque geſtarum gloria inſignes, amplis præmiis proſequi & remunerare. Hic certè Nigrius multorum iudicio tantus fuit, vt non immeritò cum maximis quibuſque viris comparandus ſit. Nā licet habeat ipſa antiquitas ſuos Scipiones, Æmilios, & Gracchos, de quibus meritò ſibi gloriatur; tamen in hac poſtrema & delira mundi ſenecta

Ludouici Sfortiæ aduentus ad vrbem Genuam.

Corſici motus Ambroſij Nigrij opera et virtute compoſiti.

Ambroſij Nigrij elogium.

necta hic suæ Reipub. ac patriæ rarum & singulare ac planè absolutũ omnium virtutum exemplum dedit, adeò sanè, vt iure dubitari possit, vtrum magis belli, quàm togæ dotibus atque artibus excelluerit. Nam vltra dexteritatem, qua in compescendis & perdomandis Corsorum ad bellum cõsurgentium animis vsus est, magnum trophæum atque planè speciosam laurum omnium iudicio sibi attribuere potest, quòd expugnatis omnibus vitiis & prauis affectibus, iustitia, continentia, & animi moderatione clarus atque immortalis extiterit. Huius itaque viri singulari beneficio vniuersa insula ad pristinam fidem atque obsequium rediit. Verumenimuerò vix triennio exacto, cùm idem Paulus Lecensis nouas turbas in hac prouincia excitasset, ad eius conatus inhibendum, communibus Patrum suffragiis Emanuel Fliscus & Siluester Iustinianus ablegati, à quibus sanè nihil omninò prætermissum est, quod ad componendũ excitatos motus pertinere existimaretur. Sed quoniam nulla ratione sedari poterant, paucis pòst mẽsibus, Alfonsus Carrettus, Finarij Marchio, & postremò Ambrosius Nigrius cum nouo supplemento amandati. Verùm cùm ipse regulus, post exiguum temporis interstitium, ex quo illuc appuliisset, aduersa valetudine tentaretur, omnis belli cura & administratio penes Nigrium remansit, qui tandem acie militariter instructa, & cõmisso prœlio, tam prosperè ac feliciter contra hostem & seditionis concitorem dimicauit, vt capto etiam ipsius filio, qui postmodum captiuus in arcem Ericis perductus fuit, insignem ac planè singularem victoriam retulerit: & pacatis rebus, ac Prouincialibus, ad pristinam obedientiam & officium redire compulsis, Genuam, cum incredibili sui nominis gloria, & immortali suæ patriæ emolumento, ac vtilitate, ouanti similis, & faustis omnium acclamationibus, remigrauit. Carolus interea, cùm planè esset excelso animo, & immenso gloriæ proferendique imperij studio flagraret, repetendæ Italiæ ardore ita incendebatur, vt nunquam cogitationes suas de expeditione in illam faciẽda omitteret. Dolebat siquidem præteriti belli tempore multum negligentia Ducum, multum denique temeritate propria esse admissum, quod non parum suam existimationem & dignitatem, ac totius belli successum offendisset. Meditabatur itaque seriò sæpiùs, vt præteritos admissos errores prudentia rerumque sedulitate in posterum corrigeret ac emendaret; ita vt non obscurè in quotidianis sermonibus & congressibus cum suis proceribus atque consiliariis, cùm bellicarum rerum incidisset mentio, expostularet & quereretur, bellum in Italia non eo quo debuisset modo fuisse gestum, sed ipsum de hac expeditione valdè solicitum, eamque dies noctesque meditantem, immatura mors oppressit. Extinctus siquidem in primo iuuentutis flore, cùm nondum annum vigesimum septimum esset egressus. Genus mortis, quamuis sint qui de eo varient, planè fuit præproperum & improuisum, vtpotè quem, medicorum iudicio apoplexia correptum esse dicant. Satis etenim liquet, ipsum suapte natura variis corporis exercitamentis sese oblectantem, eo die, quo naturæ concessit, Amboisiæ statim à prandio ex cubiculo vnà cum coniuge progressum, in quadam porticu, vt ex ea in sphæristerio pila ludentes conspiceret, constitisse, ac superueniente Andegauensium Præsule, cum illo sermonem aliquamdiu protraxisse: in quo cùm varia more Principum iniecissent, tandẽ ad vitæ humanæ cursum deflectentem ærumnas, aliasq. calamitates, quibus hæc subijceretur, cum crebris suspiriis, non citra magnam Episcopi admirationem, recitasse; ac retroactæ vitæ suæ pertæsum, multis de causis illius cursum detestatũ, adeò vt etiam iureiurando interposito, Antistiti ipsi asseueraret, quod reliquum esset vitæ, se ita instituturum, vt

Caroli octaui interitus.

citra

citra aliquam insignem notam & labem, illam in posterum transacturus videretur: cuius Christianum institutum & verè principe dignum, cùm laudare conaretur Andegauius, Rex attonito & stupido similis, in terram supinus prolapsus est: ad cuius casum, cùm Regina & Antistes valdè animo consternati, illum manibus subleuare vellent, non secus ac si expirasset, immobilis ab hora ferè secunda post meridiem, vsque ad horam noctis vndecimam, sine vllo sensus indicio iacuit. Media igitur ferè nocte, ceu lethargia liberatus, in vocē erupit, quæ miserabili cum gemitu Dei optimi maximi subsidium implorare præ se ferebat: qua prolata, declinatis oculis, conquiescenti non absimilis, in Domino obdormiuit. Sunt qui asserant, hunc tantum regem statim post suum casum, in vicinum ambulacro cubiculum, quo nullum in tota arce humilius, vel sordidius extabat, fuisse delatum, vbi cùm magna esset omnium trepidatio, tāta fuit aulicorum ministrorum, & præsertim cubiculariorum negligentia, vt ceruicalibus immundis regio capiti suppositis, cùm nulla culcitra ad manus esset, corpori palearium, tantummodò ibi promptum & paratum, substernerent, magna certè & inscrutabili fatali necessitate, quæ regem tam ampli ac florentis imperij dominum, tot vrbium atquē arcium expugnatorem, in hoc extremo vitæ suæ tramite, illum, priuato non solùm similem, sed aliquantò etiam inferiorem reddidit. Non igitur absque graui iudicio Seneca præclarè, Omnis, inquit, dies, omnis hora, quàm nihil simus, ostendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis oblitos, tum æterna meditatos respicere cogit ad mortem. Hunc vitæ exitum habuit Carolus, qui, magno sui desiderio relicto, postquam regnasset annos quatuordecim, in templo D. Dionysij, in sepulchrum maiorum suorum non sine sollemni & regia pompa, & multis lacrymis illatus atque contumulatus est, anno eiusdem sæculi duodecentesimo. Illius autem insignis pugnæ, cuius suprà mentionem fecimus, ad Tarrum flumen inter ipsum, & Fœderatos habitæ, complures meminerunt; nec immeritò, cùm res per se fuerit memorabilis, planeque talis, vt, quemadmodum Italos perenni labe aspersit, sic etiam Gallico nomini ac virtuti immortalem gloriam pepererit, nimirum, cùm in hostili exercitu ad quinquaginta millia tam peditum quàm equitum, fuisse dicātur; regi verò vix octo millia equitum, aut peditum: qui rem in immensum deducunt, vix decem millia adfuisse volunt. Vtcumque tamē sese res habeat, satis liquet, eo successu dimicatum esse, vt in eo prœlio ex Venetis, ac Sfortianis supra quatuor hominum millia promiscuè perierint. Ex aduersa parte, viri fortes duntaxat mille desiderati: nec mirum, cùm legamus, & multa exempla adhuc extent, quibus fides indubitata haberi potest, sæpenumerò vsu veniſſe, vt maximæ acies exiguo exercitus numero non solùm profligatæ, sed, quod magis est, ad internecionem deletæ fuerint, sicuti patet ex victoria Tomyris aduersus Assyrios, Locrensium aduersus Crotoniatas, Spartanorum contra Xerxem, Alexandri aduersus Darium apud Granicum, Arbelam, vel ad Amanicas Pylas in angustis faucibus. Quantum verò ad Romanorum gentem scilicet inuictam, attinet, multis locis ex antiquis historiis annotare licet, ipsos, non solùm hanc sibi gloriam cum exteris nationibus habuisse, sed longo interuallo rerum gestarum magnitudine post se reliquisse. Cuius rei ratio vt magis eluceſcat, aliquot exempla oculis subiecero. Scriptis enim proditum est, M. Liuium, & Claudium Neronem, Hasdrubalem, suppetias Hannibali ferentem, ad Metaurum ingenti strage debellasse, vbi par Cannensi cladi exitium redditum fuisse commemorant. Deinde Fabium Æmilianum vix cum triginta millibus armatorum hominum, ad Rhodanum plus ducenta Gallorum millia ingenti

Caroli octaui obitus.

Maximi exercitus parua manu profligati.

ingenti ſtrage deleuiſſe. Pari ſucceſſu contra Antiochum pugnatum eſt, amplius quinquaginta millibus hoſtium cæſis, viginti quatuor tantummodò equitibus, ac trecentis peditibus ex Romanorum agmine deſideratis. Item, C. Marium, Cimbros, ac Theutonos ad aquas Sextias parua manu fudiſſe. Præterea, Sullam contra Mithridatem ad Orchomenum & Cheroniam ducẽtem, illius copias minimo negotio profligaſſe, & ad latebras ac ſolitudinem quærendam compuliſſe, ac etiam contra Archelaum non longè à Pyræo commiſſo prœlio, ita eum deformaſſe, vt ex viginti hoſtium millibus, vix decem ſuperfuerint, ex eius verò exercitu vix quatuordecim deſiderati. His exemplis commodùm adiungi poteſt, Pompeium, eundem Mithridatem, ſtrage atrociſſima, nempè quadraginta millibus hoſtium cæſis, perculiſſe. Poſtremò, Lucullus contra Tigranem bellum magnis conatibus aggreſſus, multiplici eum clade affecit, in quo Romanorũ vix pars vigeſima copiis hoſtium accedere viſa eſt: cuius pugnæ tanta Romanorum felicitas fuiſſe traditur, vt, vltra centum millia hoſtium promiſcua cæde occiſa, Romanorum verò non vltra centum vulnerati, occiſi autem quinque dicantur. Tam paruo impendio tam inſolens victoria ſtetit. Ælij quoque Galli in expeditione Arabica memorabilis victoria inter illuſtria adnumeratur, vt, poſt excidia & vaſtationes agrorum, pluribus oppidis expugnatis, plus triginta hominum millibus fœdè cæſis & profligatis, non ampliùs ſeptem ex ſuis interfectis, illuſtri victoria potitus fuerit. Mitto Diui Iulij Cæſaris raram & propriam felicitatem, cuius longè lateq. diffuſa virtus fuit, quoties belli caſibus agitatus, contra Aquitanos, Heluetios, Aruernos, reliquoſque Gallos, & Germanos, aliaſque exteras & incultis moribus gentes, parua manu innumeras hoſtium copias fuderit: quoties aduerſus maximos conatus, inops ipſe & imparatus, præſentiſſimo animo reſtiterit: quoties admotas hoſtiliter legiones diſiecerit: quot prœlia confecerit: quàm firmiſſima hoſtium præſidia ſæpè conuulſerit & labefactauerit: quas vrbes, & gentes, vi & obſidione domuerit, aut deditas, in deditionem fidemq. receperit: ita vt an virtute animi, & verè diuinæ mentis magnitudine, an felicitate & fortuna plus valuerit, difficile dictu ſit iudicare. Ceterùm, poſt tot ſucceſſus ac felicitates à me enumeratas, reliquum eſt, vt minimè præteream, Romanos non ſemper æquo Marte & felici exitus ſucceſſu, armis contendiſſe, cùm in litteras relatum ſit, Lucium Bæbium in Hiſpaniam ducẽtem, agmine inexplorato per abditos ſaltus & inuias regiones in inſidias præcipitatum, circumuentum à Liguribus, & tandem oppreſſum. Cuius quidem tam funeſtæ & luctuoſæ cladis magnitudo, vſqueadeò fuit memorabilis, vt Maſſilienſes illã actutùm per internuncios ſignificarent. Nec minus infeliciori ſucceſſu dimicatum eſt poſt Cannenſem acceptam cladem, cum duce Caio Manlio, & Q. Cæpione à Cimbris & Theutonis, legionibus fuſis, plus octoginta Romanorum & ſociorum millia ad Rhodanum fœdè cæſa & debellata fuêre: vbi tantum cladis acceptũm, vt vix decem ſuperfuiſſe dicantur: qua clade populus Rom. in tanto pauore & luctu fuit, vt, velut vltima publicorũ malorum paſſus, iuſtitio indicto, ſicut in magna conſternatione aſſolet, prætextas, & laticlauos dimiſerit, & ſaga ſumpſerit. Quid nunc memorem Romanorũ legiones, Quintilio Varo duce, ab Arminio funditus deletas? Quarum certè tanta fuit iactura, vt Diuus Auguſtus, alioqui tolerandis aduerſitatibus patientiſſimus Princeps, non aliàs ac ſi actum eſſet de Romano imperio, gemitu & multis ſuſpiriis illius ſubinde recordationem proſecutus ſit, ac in multorum amicorum corona in mæſtiſſimas voces eruperit, Quintili Vare, redde legiones; ſic, vt teſte Suetonio, ceteriſque aliis Cæſarum vitas ſcriptis colligen-

ligentibus, parum abfuerit, quin, illiſo capite parieti, per animi impotentiam extremum ſpiritum eduxerit. Ceterùm ſuper omnem indignationem fœdi exempli ac memoriæ eſt, quod de Valeriano Cæſare, recentiori memoria proditum relinquitur, qui fortunâ planè aduerſam, & ſe indignam, cùm alioquin optimus eſſet Princeps, expertus eſt, in illa expeditione quam in Aſiam fecit, cum Sopore Perſarum rege congreſſus, & infelici prœlio ſuperatus, vſq. eò à victoribus hoſtibus deformatus fuit, tantiſque contumeliis obnoxius, vt, poſt afflictas fortunas, nulla verecundia priſtinæ maieſtatis, contra decus imperij, regi Perſarum equum aſcenſuro, humi proſtratus dorſo gradum faceret: adeò Romani indigniſſimam fortunam, & grauiſſimos caſus, ac ſortis humanæ inconſtantiâ, velut magna documenta mortalitatis nonnunquam experti fuêre, vti etiam in Othomannica familia, Baiazetes, Turcorum Imperator clariſſimus, à Tamerlane, vti ſuprà commemoratum eſt, deuictus, idem exemplũ calamitatis humano generi exhibuit. Ceterùm, priuſquam ad alia progrediar, hîc libens annotarim, quæ ſuper Neapolitana expeditione, à Carolo octauo Galliarum rege ſuſcepta, Alexander ab Alexandro, inſignis eruditionis vir, poſteris ac memoriæ mandauit. Sed quod nos, inquit, recẽti exemplo experti vidimus, profectò haud minus eſt. Cùm florente fortuna Ferdinandi, primi regis Aragonij, vrbs Neapolitana, & regnum, nullis adhuc belli calamitatibus premeretur, ſatis conſtat, Cataldum, ſanctum virum, qui abhinc annis mille Pontifex vrbi Tarentinæ præfuit, quemque patronum Tarentini ciues venerantur & colunt, nocte intempeſta miniſtro ſacrorum cuipiam tunc ſacris initiato, & in caſta religione educato, ſemel atque iterum in ſomnis apparuiſſe, ac monuiſſe, vt libellum à ſe conſcriptum, quem in abdito loco viuens abdiderat, in quo diuina arcana ſcripta erant, effodere, & protinus ad regem deferri curaret: qui cùm parum fidei ſomnio dediſſet, eadem ſibi per quietem ſæpiùs obuerſata ſpecie, cùm primo diluculo ſolus moraretur in templo, ipſum Cataldum, qualis erat olim dum in vita ageret, pontificia veſte, & infula amictum, eidem miniſtro planè vigilanti apparuiſſe, & prædixiſſe, vt poſtera luce, cùm primùm poſſet, libellum à ſe conſcriptum, in abdito loco, quem in ſomnis prædixerat, conditum effodere, & regi deferre, ne cunctaretur, pœnam, niſi fieret, grauiter comminatus. Poſtera luce ſollemni pompâ miniſtrum cum populi comitatu ad latebram, in qua longiſſimo æuo libellus latuerat, proceſſiſſe, eumque plumbeis tabellis obſignatum, & clauis obſeratum inueniſſe, ſatis conſtat. In eo certum eſt, futurum regni excidium, miſerias, calamitates, & luctuoſa tempora, atque inſtantia mala, quæ poſtea ſecuta ſunt, regi prædixiſſe. Id quod experimento docti, magna mercede perſolutum vidimus. Siquidem tanta vis diuinæ prædictionis fuit, vt haud multò pòſt, ipſum Ferdinandum, ſeu Deûm ira, ſeu fato inſuperabili, quod vitari non potuit, in primo belli apparatu, è vita conſtet exceſſiſſe; Carolumq. Gallorum regem, ingenti coacta manu, innumeris copiis Neapolitanum omne regnum inuaſiſſe. Alfonſumque Ferdinandi primogenitum, poſt patris obitum, vix regno aſſumptum, regno orbatum, turpi fuga, velut in exilio, diem ſuum obiiſſe. mox ipſius filium Ferdinandum iuniorem, ſummæ ſpei adoleſcentem, miri erga omnes ſtudij & fauoris, cui rurſus regnum debebatur, miſero & fatali bello implicitũ, in ipſo ætatis flore immatura morte præuentum, occubuiſſe. Poſteà Gallos, & Hiſpanos, communicato imperio, & æquato regni iure, fugato Friderico, altero prioris Ferdinandi filio, qui mox regno ſucceſſerat, admotis hoſtiliter legionibus, & ampliore exercitu, denuò regnum inuaſiſſe, ſacra profanaque occupaſſe, bonorum direptiones feciſſe, vrbes, villas, vicoſque

Valeriani Cæſaris deploranda fortuna & ſeruilis conditio.

vicoſque omni belli clade peruaſtatos, multa fœda & indigna paſſos. Oppida quoque & municipia, cædibus & rapinis plena, prouinciaſque hoſtilem in modum conquaſſatas, & in extremum diſcrimen adductas, incendiis, & ſtupris, ac, ſi quid vltra malorum eſt, paruiſſe, eundemque regem nondum functum fatalibus malis, poſt euerſam domum, & tot vrbium clades, cum coniuge, & liberis regno pulſum, domo & fortunis relictis, in inimicorum manus ſupplicem veniſſe, ibique morbo & tabe confectum, è vita tandem exceſſiſſe, donec ad hæc tempora, in quibus formidare non deſinimus, & an ſatis piamenti & pœnarum adhuc penſum ſit, ignoramus, peruentum eſt. His proculdubiò, multorum forſitan iudicio, non immeritò diutiùs immoratus eſſe videbor, cùm citra hiſtoriæ noſtræ iacturam omitti potuiſſent. Quibus certè nihil habeo quod opponam, niſi fateri culpam, ſi culpa dicenda eſt, quæ ex promerendi ſtudio oritur. Nemo enim infitias ibit, hanc noſtram nimietatem ſuo fructu minimè carere, cùm haud exigua illa præliorum viciſſitudo humanarum rerum fragilitatem omnium animis recordationem adferat, ac planè, vt ita dicam, inconſtantia quadã ſtabiliat, adeò me herculè, vt temerarium & omninò impiũ foret, aliquid ſibi in felici rerum curſu polliceri, vel rurſus in aduerſis animum deſpondere. Priuſquàm autem hunc librum abſoluam, hæc pauca mihi ſeſe offerunt, nempè circa hæc tempora, Ludouicum Fulgoſium, quem haud ſemel in Repub. principem locum obtinuiſſe, ex præcedentibus conſtat, Nicææ ſupremum diem expleuiſſe. At ſub finem eiuſdem anni, Hieronyma Spinula, matrona, non minùs generis claritudine, quàm vitæ ſanctimonia, & pudicitiæ laude inſignis, dum in prædio ſuo ad Petrum Arenarium ſito ruſticatur, in cubili exanimis inuenta eſt, multis vulneribus confoſſa, nec vnquam, etſi diligentiſſima inquiſitio adhibita fuerit, tam nefarij ſceleris auctor inueniri potuit. Sunt etiam qui aſſerant, eadem fati acerbitate ipſius virum in Hiſpaniis paulò antè extinctum.

LIBER XVII.

POSTQVAM Carolo Galliarum regi à Gallicis proceribus regio more parentatum fuit, iſque magna Principum virorum atque Ordinum frequentia elatus, incredibile ſui deſiderium, vti antea commonſtrauimus, reliquiſſet, non diu de nouo rege creando deliberatum eſt. Nam, Carolo abſque vlla prole decedente, regni ſucceſſio in Ludouicum Aureliæ ducem, tanquam illi conſanguinitate proximum, tranſlata eſt, ad quem etiam ſtatim poſt illius diſceſſum, cohors prætoria, aliſque Duces, & aulici officiales Bleſiacum, quò ſe contulerat, ſumma cum feſtinatione contenderunt, & mox omnium ferè regni procerũ conſenſu & ſuffragiis rex deſignatus & conſalutatus eſt. Vt primùm autem hic Ludouicus, qui xij. fuit, tanti regni hereditatem ac ſucceſſione adiuit, illius terminis atque limitibus non contentus, non ſolùm Aragonios Neapolitano regno ſibi iure ſucceſſionis, vt prætendebat, debito, deturbare ac eijcere conſtituerat, ſed etiam Inſubriæ imperio magna cum animi cupiditate inhiabat, potiſſimum quòd maternum genus ex Principum Mediolanenſium ſtirpe duceret. Fuerat illi ſiquidem auia materna Valentina Philippi Vicecomitis, in quo legitima maſculorum ſucceſſio defecit, ſoror. Hanc Ioannes Galeacius pater Ludouico Caroli v. Galliæ regis filio, ante Philippi obitum nuptui dederat, con-

1499. *Ludouicus xij. Galliarum rex.*

Quo iure Gallici Reges Mediolanum ſibi vendicent.

ceſſa Aſta vrbe dotis nomine, additáque cautione, vt, ſi fratres Valentinæ ſine legitimis liberis vita excederent, Inſubrum imperium ad illius legitimos ſucceſſores peruenire. Et quia hæ nuptiarum tabulę ſine Cęſaris auctoritate erant conſcriptæ, quòd eo tempore ex interregno nullus adhuc Cæſar eſſet deſignatus, vt Valentinæ eiúſque liberis certiùs atque ſecuriùs caueretur, ad Romani Pontificis auctoritatem decurrere placuit: qui nomine Cæſaris hoc matrimonium ſuis conditionibus initum, ratum habuit atque ſanciuit. Verùm, dotalibus tabulis Pontificia auctoritate confirmatis, Cæſaris conſiliarij mordicus eius dignitatem & inueteratam auctoritatem more maiorum retinere ſtudentes, interpoſita ſubtili quadam legis interpretatione, quòd ſcilicet, nullum Pontifici in transferendis vel adiudicandis regnis, eorúmque feudis ius competeret, auctoritatem interpoſitæ Pontificiæ confirmationis abrogare omninò contendebant. ſed tandem poſt longas altercationes & diſceptationes, cauilloſa quadam & diſtorta iuris interpretatione factum fuit, vt, quamuis imperator tabulis non ſubſcripſiſſet, poſt tamen interpoſitam & interuentam Pontificis aſtipulationem, ratæ, & ſartæ tectæ haberi deberent. Itaque Valentina, poſt Ludouici coniugis, Ioannis Burgundiæ Ducis, inſidiis apud Pariſios crudeliter interfecti, obitum, Principatum Mediolanenſem optimo hereditatis iure adiiſſe videbatur, ſuſceptis ex Ludouico coniuge tribus filiis, nempe Carolo, qui in Aurelianorum Principatu Ludouico patri ſucceſſit, & Ioãne Angoliſmorũ regulo, ac Philippo Virtutis oppidi Comite, & vnica filia, quæ poſtmodum Fuxæo nobiliſſimo in Aquitania regulo nupta, Gaſtonem inuſitatæ virtutis adoleſcentem protulit, illum inquam ante imperatorem, quàm militem, terrificum belli fulmen in ipſa partæ victoriæ gloria Rauennæ extinctum. Ceterùm, ex Carolo, qui Britannico bello captus, diu in vinculis Londini aſſeruatus fuit, & Maria Cleuenſi Menapiorum Principis filia, hic Ludouicus, de quo agimus, ortus fuit, adeò vt iure hereditario Inſubriæ dominium ad ſe legitimè pertinere contenderet. Proinde ſtatim ab initio, quo ad regium culmen euectus eſt, nihil prius & magis habebat in votis, quàm vt Mediolanenſe imperium quouis modo inuaderet, ſuóque regno adiiceret. Accedebat huc, quòd Ludouico Sfortiæ ob priuatam ſibi illatam iniuriam mirum in modum eſſet infenſus. Quandoquidem cùm primos pueritiæ & adoleſcentiæ annos apud Inſubriæ principes exegiſſet, miram huius Ludouici Sfortiæ inſolentiam in Nouariæ expugnatione notauerat, & non obſcurè animaduerterat, quanta Mediolanenſium Principum eſſet ambitio, & in omnes reges, præſertim verò Gallos, æmulatio. Itaque poſt paucos dies à regis Caroli obitu, poſt regni inaugurationem, aliiſque rebus in Gallia compoſitis, haud citra magnam ambitionis, & præſumptionis reprehenſionem, non modò Galliæ, & Neapolis, Hieroſolymorum ac vtriuſque Siciliæ rex, verùm etiam Mediolanenſium Dux appellari voluit, ac ſub tali titulo omnia diplomata, aliáſque litteras regias expediri iuſſit, tantóque ſtudio Italiæ Principum animos ſibi deuincire contendebat, vt, ſimulac regnum adeptus eſt, per internuncios Pontificẽ, Venetos & Florentinos de felici ſua inauguratione certiores redderet. Intelligebat enim, ſe cõmodè in Italia bellum contra Aragonios, vel Mediolanenſium Principem gerere non poſſe, niſi aliquorum Principum animos præoccupaſſet, quorum opibus atq. auxiliis fretus, aduerſæ ſuæ partis factioſos faciliùs debellaret atq. attereret. Et quoniam Reſp. adhuc ea tempeſtate Sfortiano imperio ſubiiciebatur, edixit ſub graui pœna, vt omnes Genuenſes in Gallia, vel aliis ſuæ ditionis locis negotiantes, actutùm illinc excederent, cùm iam non clàm, ſed apertè bellum Italiæ mo-

liæ moliretur, magnas & ingentes copias, quarum numerus quinque ac viginti millia æquasse dicitur, summa cum celeritate magnísque sumptibus conscripsit: quibus per cohortes & vexilla distributis, viros præstantissimos, ac rei militaris peritissimos præposuit, quorum præcipui fermè fuerunt Eberardus Stuardus, Obegninus, Ludouicus Luxemburgus, Lignius, & Ioan. Iacobus Triuultius, quorum certè ducum industria & alacritate non semel eius prædecessores feliciter pugnauerant, atque ampla de hoste trophæa retulerant. Insubres, ac Ligures interea de his apparatibus certiores facti, magna in trepidatione, & animorum consternatione erant, quòd secum armis reputarent, fieri non posse, vt ipsi viribus Gallicæ potentiæ longè impares, tanto exercitui resisterent. Tametsi enim Sfortia solicitè atque anxiè non pœnitendum exercitum compararet, ac vndique subsidia ab exteris Principibus rogaret & emercaretur, tamen sese iustis armis diu defendere ac tueri posse diffidebat, potissimùm cùm regius exercitus, emensis Alpibus, Transalpinam Galliam maiori ex parte occupasset, ac valido præsidio firmasset. Genuæ itaque, quòd sese odio Sfortiani nominis à Galliarum rege impeti & inuadi existimabant, nouæ simultates inter plerosque patricij ordinis exortæ sunt, quæ eousque sunt progressæ, vt maior ac melior pars ciuium à Sfortiano imperio deficiens, Gallici nominis studiosos iam se publicè ac palàm profiteri non vereretur: & abrogata omnibus diplomatis, statutis ac edictis nomine Sfortiæ latis reuerentia, non mediocris in vrbe dissensio, & ex hac, vt fieri consueuit, non minima confusio subsecuta. Petierat enim Sfortia à Genuensibus quarundam cohortium præsidium sibi in auxilium dari, & quamprimum transmitti: quæ res cùm in frequenti Senatu variis sententiis esset controuersa & agitata, eum exitum habuit, vt Patres conscripti tale subsidium in præsentiarum prorsus abnuerent & recusarent. Verùm, instante Augustino Adurnio, eiúsque vrbis Præfecto, postulatis Principis iterum in deliberationem reuocatis, nescio quanam ratione factum fuerit, vt multorum suffragatorum studio & gratia, illi Senatus consulto auxilia decreta fuerint: quæ sanè potius extorta, quàm concessa iure omnibus videri poterant. Eaque de causa conscripta fuêre duo expeditissimorum virorum millia, quæ, duce Ioanne Adurnio, in Insubriam missa sunt, ea quidem spe, vt Alexandriam, ab hostili exercitu grauissimè oppressam, consociatis armis cum Sfortianis, præsidio subleuarent. Cetèrùm, vix copiæ conscriptæ progredi inceperant; cùm intellectum est, eam vrbem in hostium potestatem deuenisse, adeò vt nullum opportunum remedium Alexandrinis conferri potuerit. Sfortia interea temporis Mediolani agens, magnum Germani militis numerum coëgerat, quo fretus, Galloruin aduentu ambigua sub spe opperiebatur. At fama tot vrbium vno eodemq. tempore amissarum deterritus, cùm Venetorum fidem iam valdè suspectam haberet, sibique ipsi cõscius esset, quàm grauiter & inhumaniter populum sibi subiectum oppressisset, quantisque parricidiis, veneno, vt prædiximus, sublatis nepotibus, se oneraisset, de feliciter administrando bello non immeritò desperabat; ac non secus quàm furiis & diris concitatus, subinde in noua consilia prolapsus, ægrè sibi constabat, &, vt fieri solet, dum mens in incerto est, facilè huc illuc impellebatur. Eius mentem atque animum valdè inquietatum, magis perculit & concitauit Galeacius Sanseuerinas, qui recèns Mediolanum Alexandria reuersus, Gallici exercitus potentiam, virtutem atque alacritatem ad cælum vsque, rem non parum exaggerando, attollebat; & in primis cataphractorum equitum robur summoperè prædicabat, ita vt, desperatis rebus, cùm nullum effugium, vel salu-

Ludouicus Mediolanēs. Princeps cedit Galliarū potentiæ.

tem,ſi ab hoſte victore deprehenſus fuiſſet,expectaret,ad Maximilianũ Cęſarem ſibi affinitate coniunctum (is enim, Maria Caroli Ducis Burgundiæ vnica filia, ſua coniuge, è viuis ſubtracta, Mariam Blancam Galeacij Ducis Mediolanenſis filiam vxorem duxerat) confugere, eiuſque vires & copias tam neceſſario tẽpore implorare ſtatuit. Itaque Mediolano Comum contendit, & mox traiecto Lario lacu, in Germaniam, præmiſſis antea ad Cæſarem Aſcanio Cardinali fratre, liberis,& Sanſeuerinate purpurato,cum magna auri argentique copia ac pretioſa ſupellectile, necnon cum ſatis magno præſidio , nimirum quatuor millium peditum, & quingentorum grauis armaturæ equitum,peruenit, à quo honorificentiſſimè exceptus fuit. Ante diſceſſum,neſcitur qua fiducia ſui, Mediolanum, ſolitam principum ſedem, & antiquitatis nomine celebrem vrbem , parum, vel nihil munierat. Sunt qui arbitrentur,huius vrbis munitionem propter amplitudinem & vaſtitatem omiſſam fuiſſe. At plures ea in ſententia eſſe comperio, quòd iudicent, illum dedita opera Mediolanum præſidiis non firmaſſe,quòd ſcilicet,aliis Inſubriæ in locis,maiorem tuendæ ſalutis ſpem atq. fiduciam poneret. Vtcumque res ſeſe habet, non vacat hæc negligentia reprehenſione & culpa, nimirum cùm prouidi & verè militaris Ducis ſit,nihil in medio relinquere,quod iniuriæ atque hoſtium viribus aliquo modo patêre poſſit. Nihilominus tamen arci Bernardinũ Curſium longa conſuetudine & veteri familiaritate ſibi gratum cum valido præſidio præfecerat. Ceterùm Galli,intellecta Sfortiæ fuga,minimo cum negotio Mediolanum occuparunt. Hac noua victoria auctus rex, Mediolanum,à ſuis præmonitus, venit, & decretis paſſim ſupplicationibus , feſtaque fronde pleriſque palatijs & publicis ædificiis redimitis, tanta cum omnium congratulatione & applauſu exceptus atque ſalutatus eſt, vt, poſt honorificam orationem, publico nomine habitam, magna cum veneratione ab ipſo clero, ſubſequente Pontifice cum infulis, ſub vmbella aurea, ſollemni more ad Ducale palatium , ſublatis vndique fauſtis vocibus & acclamationibus, perductus fuerit. Sed regis animum, in gaudia profuſum, cùm nihil,præter excelſum atque ſublime ageret ac meditaretur, valdè torquebat arx nondum in deditionem recepta, eò certè magis,quò difficilior eius expugnatio videbatur. Habebat ſiquidem illa, præter inexpugnabilia quodammodò munimenta, defenſorẽ acerrimum, quippè ex totius Inſubriæ iuuentutis flore ſelectum, adeò vt Triuultius , aliique duces bello & pace verſati , facilè conijcerent , obſidionem diuturnam fore, niſi quàm primùm opportunis remediis occurreretur . Proinde ex eorum conſilio & vnanimi omnium conſenſu ſtatutum eſt, vt in primis defenſorum animi largitionibus ac pecunia tentarentur, nimirum, cùm nihil ſit tam arduum, vaſtum atque conſtans,quod auro non ſit peruium, & hoc facilè non expugnetur. Vocatus itaque ad colloquium Curſius, cui arcis cuſtodiam derelictam fuiſſe oſtendimus,poſt paucos vltrò citroque congreſſus, atque ſermones , cum eo hac conditione tranſactum fuit, vt relicta in eius poteſtate pretioſiore omnium rerum domeſticarum ſupellectile, & numeratis atque acceptis decem aureorum millibus, ipſe regi arcem traderet, magno me herculè & immortali cum hominis vituperio,qui tantilli quęſtus mancipium,honoris fideique iacturam faciens,principis ſui, & patriæ proditionem, cum perenni & nunquam intermoritura ignominiæ labe,facere ſuſtinuerit, potiſſimum , cùm omnium hiſtoricorum ſcripta in hoc conſentiant,hanc arcem, niſi huius nequiſſimi hominis perfidia prodita hoſti fuiſſet, obſidionem ad triennium ad minimum facilè tolerare potuiſſe. Genuæ interim , vbi de validiſſimo regio exercitu, deque Mediolano, ac eius arce occupata,

Ludouicus rex Mediolano, & mox arce potitur.

occupata, & primùm cõstanti fama, deinde certis nuntiis cognitum est, in curia pro veteri & recepto more, vt prò grauibus deliberationibus populus ad suffragia vocaretur, comitia celebrata fuerunt, & de communi omnium sententia statutum, vt victoris regis animus armis deinceps nulla ratione lacesseretur. Quinimò conuersis studiis, & abrogato Sfortiano imperio, Reip. dominiũ in Gallię regem, publici boni retinendæque quietis gratia, transferretur. Nihil enim aiebant fieri, vel obtingere, eo quidem tempore, Reipub. posse vtilius, quàm ab impotentis & ambitiosi Ducis imperio, in potentissimi iuxtà & humanissimi regis potestatem ac benignitatem deuenire, à quo nihil sperandum, vel expectandum foret, quàm id, quod Reipub. in primis salutare, & ciuibus tum priuatim, tum publicè vtile atq. honorificum esset. omnibus igitur viribus hanc commutandi status ansam diuinitus oblatam, & à Diis vrbis tutelaribus datam atque ostensam, amplectendam: nec cõmittendum, vt, propter paucorum ambitiosorum ciuium dissensionem, ciuitatis status in tam necessario tempore aliquo modo negligeretur, vel propter illorum contumaciam in abruptum atque anceps periculum deduceretur. Itaque hac de causa aliquot electi & designati ciues, qui huius rei curam atque prouinciam susciperent, ac ex vtilitate & dignitate Reip. quod illi faustum ac felix esset, exequerentur. Augustinus & Ioannes Adurnius, intellecto Senatus, de mutando Principe, consilio ac decreto, id vnum obnixè dabant operam, & omnem, quod aiunt, lapidem mouebãt, vt dignitatem, qua hactenus in Repub. floruerant, ex Senatus voluntate ac permissione retinere & continuare possent. At cùm plerique Senatorij ordinis viri, omnes factiones, earumque auctores, è medio tolli cuperent, vt scilicet, sublatis earum ducibus, sensim pernicioſæ istæ simultates, quæ maximè Remp. torserant, elanguerent, ac extinguerentur, suffragiis publicis Adurniorum voluntati & postulatis contraïtum fuit. Et ita delectis viginti quatuor, fide rerumque vsu conspicuis, Respub. ad regem honorificentissimam legationem habuit, qui admissi in colloquium, & ab eo quàm humanissimè excepti, æquis condicionibus atque pactis Reip. summam ei hac lege & condicione publico nomine tradidêre, vt nempè, conseruatis pristinis immunitatibus, alijsque statutis & priuilegiis, hactenus ab exteris Principibus conseruari solitis, rex vrbi Præfectos daret, quorum fide, iustitia, atque prudentia Reipub. salus atque dignitas contineretur. Oratores autem fuerunt Ioannes Marinus, Nicolaus Odericus, ambo eruditi ac insignes iurisconsulti; Christophorus Cataneus, Nicolaus Brignalus, Petrus Baptista Guitius, Ioannes Ambrosius Fliscus, Stephanus Cicada, Anfreon Vsusmarius, Andreas Cicerus, Bartholomæus Ceua, Nicolaus Amandolus, Augustinus Lomelinus, Ioannes Ambrosius Nigronus, Ioannes Baptista Facius, Ansaldus Grimaldus, Vincentius Saulus, Petrus Calisanus, Ambrosius Zerbus, Demetrius Iustinianus, Bernardus Saluagus, Christophorus Spinula, Hieronymus Auria, Iacobus Centurio, & Lazarus Fatinantius. Horum postulatis cùm rex septimo Cal. Septemb. assentiretur, Adurnij statim vrbe excesserunt, & alter quidem Neapolim, alter verò in suas arces & prædia se recepit, vrbisque præfectura Scipioni Baruaro Mediolanensi vsque ad noui præsidis electionem demandata, & illius custodia Ioanni Aloysio Fliſco ad tempus attributa. Oratores, quos quatuor ac viginti numero ex lectissima nobilitate Mediolanum ad regem Galliæ Reip. constituendæ causa ablegatos fuisse diximus, breui postea vnà cum Philippo Rauestano Menapiorum Ducis fratre, ipsi regi arctissima consanguinitatis necessitudine coniuncto, vt regis nomine illam Rempub. cum summa & absoluta auctoritate administraret, reuersi

Genua fit Ludouico XII. Galliarum regi.

Mirabilis & repentinus funestus casus.

sunt. Verùm quia etiam hoc anno casus incidit propter rei nouitatem planè memorabilis, non cõmittam, quin huic nostræ historiæ intexuero. Cùm enim Genuensium, quos diximus, legati, Mediolanum profecti, ad D. Eustorgij cœnobium, siue Abbatiam, vt vocant, diuertissent; ex his duo summa necessitudine coniuncti, Petrus Baptista Guitius, & Christophorus Spinula, eodem hospitio excepti, dum in cubiculo quod plateam publicam spectabat, inambularent, à transeuntibus amicis compellati, dum fenestrarum podiis incumbunt, vt se vocantes intuerentur, ac responsa darent, repentè diruptis illarum ob vetustatem repagulis, corruunt. Eminebant enim ex fornice fenestræ cancellis ligneis fabricatæ, quales *gelosias* Itali vocant, atque ita catiosæ secum vtrumque in exitium trahunt, vt alter, Spinula videlicet, eo casu oppressus, animam extemplò reddiderit, alter verò vitam in noctem solùm protraxerit. Hæc omninò funesta & luctuosa sunt, atque huiusmodi, vt nobis humanæ vitæ conditionem atque miseriam ob oculos ponant, simulque testentur, verum esse quod parœmia dicitur, Homo bulla. Patent enim homini infiniti ad ruinam atque perniciem aditus, nec anxiè conquirendi sunt, cùm vndique tot sese ostendant media, quibus infelicis huius vitæ cursus facilè abrumpi potest, adeò vt Seneca ad Lucilium dicat, inter tot humanarum rerum ærumnas, nihil magis à Diis, ethnico scilicet more, concessum, loco quadammodò solatij, quàm habere in nostra potestate, & quasi in promptu, quo modo, & quando hunc spiritum ex hoc infelici corporis ergastulo quàm facillimè liberemus. Verum enimuerò, huius rei, longè omniũ mea equidem sentẽtia difficillimæ, inquisitio, torsit nõ parum omnibus ætatibus maximos atq. limatissimi iudicij viros, qui tametsi iudicio essent grauissimo atque rectissimo, in incerto tamen fuêre, fatóne res mortalium, & necessitate immutabili, an forte voluantur. Quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum æmulantur, diuersos reperies, ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique homines diis curæ: ideò creberrima & tristia in bonos, læta apud deteriores esse. Contrà alij, fatum quidem congruere rebus putarunt, sed non è vagis stellis, verùm apud principia, & nexus naturalium causarum, ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt, quam vbi elegeris, certum imminentium ordinem, neque mala, vel bona, quæ vulgus putet: multos, qui conflictari aduersis videantur, beatos: ac plerosque, quanquam magnas per opes, miserrimos: si illi grauem fortunam constanter tolerent, hi prospera inconsultè vtantur. Ceterùm plurimis mortalium non eximi, quin primo cuiusque ortu ventura destinentur. At nobis, Christiana fide & religione institutis, longè secus omninò sentiendum est, illudq. semper pro certo atque indubitato habendum, res humanas non casu ac fortuitò, sed cælesti nutu ac prouidentia regi & gubernari, omniaque diuino ac iusto, licet nobis occulto, iudicio & voluntate fieri ac decerni, & atrocissimas pœnas concomitari atrocissima scelera. Me verò interim profundas & altissimas disputationes ingressum, reuocat susceptí argumenti ratio, sic tamen, vt hæc paucula prius subiiciantur: nempe exitu eius æstatis, Scanderbassam, Illyrii præfectum, cum duodecim millibus equitum, per Aquileiensem agrum in Euganeos, altissimis fluminibus superatis, populabundum penetrauisse, captoque magno hominum numero, quòd nemo armatus obsisteret, & in Tiliauenti amnis ripa, trucidatis immaniter senibus, vnde venerat, graui ex incendiis & cæde luctu in his regionibus relicto, reuersum fuisse. Sub idem fermè tempus, Dauthes quoque Othomannicæ classis Præfectus, desertis & amissis aliquot triremibus, in Naupacteum sinum abscessit, & Naupactum, oppidum Ætoliæ,

Ætoliæ, nõ procul à Locris, terra mariq́ue acriter obsessum, deditione occupauit. Sunt qui memoriæ prodiderint, paucis antè diebus, in Apulia coruos, vultureſq́ue, tanta in aëre vi, tantiſq́ue agminibus inter se conflixisse, vt carpenta duodecim eorum cadaueribus explerentur. Quod quidem haud dubiè futuræ atque imminentis cladis fuit præsagium. Initio proximè subsecuti anni, qui fuit millesimus quingentesimus, Ludouicus Sfortia Mediolanensi Principatu Gallicis viribus exutus, diuersorum Principum animos, citra aliquam tẽporis intermissionem, mirum in modum solicitabat, & modis omnibus in partes suas perducere atque protrahere studebat, quò Gallorum potentiam, cum pernicie totius Italiæ in Insubriæ imperio nouæ felicitatis successu constabilitam, euerteret, atque ad internecionem, si fieri posset, deleret. Sed cùm Gallorum imperium adeò esset potens, atque magnum, vt illius vires omnibus Christiani orbis Principibus, iam multis, & ijs quidem iustissimis de causis, inciperet esse formidabile, nullus erat ferè Princeps, qui palàm & manifestè contra Gallos in fauorem Sfortiæ arma expedire auderet. Heluetij tamen Mediolanensium Principum vicini, siue quòd sua interesse mirum in modum existimarent, vt Galli procul Italia pellerentur, siue quòd tacita quadam obligatione ipsi Sfortiæ deuincti essent, valida ipsum manu iuuare decreuerũt. Proinde milite Italico palante ac dispersõ in vnũ coacto, atq. per cohortes descripto, specie iusti exercitus iam exhibebat. Ac ne id quod animo cõceperat & moliebatur, aliqua de causa remoraretur, Mediolani per suos amicos & clientes hoc vnũ præcipuè studebat, vt graui tumultu ac seditione intus excitata, ipse ex occasione cum suis copiis præstò esset. Nec elusit eius spem successus. Nam, excitatis per suos in vrbe turbis, ipse quamprimùm intra mœnia receptus est. Et cùm ita sit natura cõparatum, vt hominũ volũtates vnà cum fortuna sese commutent, ac subinde temporum conditioni inseruiant, magno cum applausu, nullis beneuolentiæ pristinæq́ue obseruantiæ signis omissis, in vrbem postliminiò reductus est, adeò vt vel hinc clarè eluceat, magnas conuersiones in imperiis ac Rebuspub. ex populari inconstantia & leuitate plerumque oriri. Genuenses tamen singulari quadam prudentia Mediolanensium exemplum hoc quidem tempore auersati, cum incredibili animorum constantia in fide regis perseuerarunt: quæ sanè non minori cum vtilitate ac emolumento, quàm laude fuit coniuncta. Sfortia siquidem, post exiguum temporis interuallum, à suis Heluetiis subsidiarijs, Gallorum largitionibus atque ingenti pecunia corruptis & expugnatis, Nouariæ proditus fuit, ita vt ipse, & vniuersa eius ditio, breui pòst in Gallorum manus ac potestatem redierit. Galli deinceps, maiori cum diligentia & cura, maioribusq́. præsidiis Mediolanum, ceteraſq́ue Insubriæ Principis vrbes cõmuniuêrunt, & obfirmarunt. Suprà demonstratum est, Caloioannẽ, Constantinopolitanum Imperatorem, à Ioanne Cantacuseno armis pulsum, ope Franciſci Cataluſij, nobilis Genuensis, paternum auitumq́ue imperium recuperasse, atque ob id, sorore in matrimonium accepta, insula etiam Lesbi, vrbiſq́ue Mitylenes ditione donatum. quod sanè incidit in annum supra millesimum trecentesimum, quinquagesimum quintum. Hanc verò ipsius posteri, vsque ad annum millesimum quadringentesimum sexagesimũ secundum, quietè ac pacificè possederunt, donec tandem Mahumetes Turcorum rex, capto Byzãtio, hanc etiam suo imperio adijceret. Successu verò temporis, cùm Respub., sicuti proximè enarrauimus, à Sfortianis ad Ludouicum XII. Galliarum regem defeciuisset, ipse Philippum Raueſtenum Cliuensem, virum, vt generis claritudine, sic etiam consilio manuq́ue promptum, & sibi affinitatis vinculo coniunctum, Genuam,

1506

Ludouicus Mediolanẽſ. Princeps ab Heluetijs proditus.

quò ibi ſuo nomine præſideret, ablegauit. qui, vbi primùm illuc profectus eſt, nihil potius habuit atque antiquius, quàm vt ibi regia pecunia quatuor naues, ac totidem triremes, ſub ciuium Genuenſ. præfectura, egregiè inſtruerentur; habitoq. decem Gallicarum nauium ſupplemento, his omnibus Cliuenſis cum imperio præpoſitus, & menſe Iulio anni, eiuſdem æui, vnius, & quinquageſimi, rectà Neapolim adnauigatum, vt obſeſſis opem ac ſuppetias ferrent. Ceterùm, hæc expeditio eum ſucceſſum habuit, vt, cùm Fridericus rex iam victricibus armis omnia recuperaſſet, nauarchus, deſperatis rebus, illinc retroceſſerit, & nauigationis curſu in partes Orientales directo, cùm fortè in quatuor ac triginta Venetas triremes incidiſſet, confeſtim cum earum trierarchis collatis ſententiis, initiſque conſilijs, omnes de communi conſenſu, Mitylenas adoriri ſtatuerunt, eoque ſecundis ventorum flatibus appulſi, ac deſcenſione facta, necnon militaribus machinis ipſis mœnibus admotis, illam ſummo impetu oppugnare inceperunt: nec exigua ſpes affulgebat, fore, vt breui expugnaretur, ſi Galli, ac Veneti, quod ſuarum erat partium, nauiter ac fideliter præſtitiſſent. Priores ſiquidē, propter odium, quo ipſum Præfectum natione Sequanum proſequebantur, illi hanc palmam & gloriam ſummoperè inuidebant. Poſtremi verò ægrè ferre, huius victoriæ fructum non totum, ac proprium, ſed cum ceteris etiam communicandum: eoque factum eſt, vt ſegniùs rem agerent, ac pugnam quoque detrectarent, adeò vt tandem nulla re inſigniter geſta, ab ea expeditione prorſus inglorij receſſerint. At minimè hîc prætereunda videtur cuiuſdam iuuenis Genuenſis vexilliferi eximia virtus atque animi fortitudo; qui, conſcenſis murorum pinnis, ac vexillo erecto, licet crebris ſagittarum ictibus impeteretur, ſingulari tamen robore atque conſtantia locum & vexillum tantiſper retinuit, quoad præfecti, ac primipilariorum iuſſu, vaſis conclamatis, ſignoque dato, quiſque ſeſe ad naues reciperent. Quippè cùm nauarchus probè intelligeret, quem animū vtraque gens ad eam militiam adferret, paucis pòſt diebus obſidionem ſoluit, & mox in Chium inſulam delatus, ab eius loci prætore, ceteriſque primoribus amanter atque honorificè exceptus fuit: paruaque mora interpoſita, cùm in Italiam vela & remos conuerteret, repentè dira atque atroci tempeſtate coorta, nauis Lomelina, qua ipſe deuehebatur, ad Cetrim inſulam naufragium fecit; & pauci, inter quos ipſe Cliuenſis fuit, ab imminenti periculo ſubtracti: atque par infortunium paſſa eſt vna ex Gallicis nauibus, cuius epibatæ ſocijque nauales, ac remiges, fermè ad vnum interiêre. Poſt hæc, Corcyram, Ionij maris inſulam, olim Vlixis naufragio, & Alcinoi hortis claram, indeque in Apuliam Peucetiam, atque ad vrbem Leſinam, omnium rerum inops atque indigus, peruenit. Fortè ibi tunc temporis aderant Baptiſta & Galeacius, germani fratres, ex clara & antiqua Iuſtinianorum proſapia oriundi, qui eo tempore naualem operam cum ſuis triremibus Regi Hiſpaniarum impendebāt. Hi, cùm eſſent iuuenes ſplendidis ingeniis, & nulla ex parte à ſuis maioribus degeneres, Raueſtani caſum commiſerati, ipſum benigniſſimè exceptum, plurimis rebus opportunis ac neceſſariis adiuuerūt; donec tandem Genuam rediret. Et quoniam hactenus haud rarò in Lesbi ac Mitylenes mentionem incidimus, minimè ab re fuerit, ſi, antequam longiùs progrediar, hîc, repreſſo calamo, paululum ſubſiſtens, aliquid de vtraque ad poſteritatis memoriam, & lectoris oblectamentum, breuiter ſubiecero.

1501.

Mitylene fruſtra à Genuenſ. ac fœderatis obſidentur.

Lesbi inſulæ deſcriptio.

LESBOS olim non ſolùm Æolica, ſed Æolicarum vrbium altera metropolis fuit, & vniuerſæ Troadis imperium obtinuit. ambitus eius ſtadiorum centum ſupra mille à Borea in Auſtrum protenſa; quingenta & ſexaginta ſtadia longitudinis

dinis habens, feraci agro, & multa materia ad classes conficiendas idoneà; tantum à Chio Lemnoq. distans, quantum à Tenedo intra quinquaginta ferè stadia. Vrbes in ea fuere memoratu dignæ; Mitylene, quæ adhuc extat, & ab ea nunc insula vocatur; & Pyrrha in Occidentali latere sita, quæ ab antiquo subuersa est, relicto suburbano quod habitaretur. Fuit & Cressus in colle iacens, & Antissa cum portu Methymna promõtorio Lecti oppositа. Mitylene inter Methymnam iacet, & Maliam, quod est Australissimum extremum insulæ Canæ oppositum. Hæc vrbs rebus omnibus pulcherrimè instructa fuit, portusque duos habuit, quorum Australis clausus erat, quinquaginta triremium ac nauium capax; Borealis verò magnus ac profundus, aggere protectus. ambobus quædam parua insula obiecta fuit, partem vrbis habens ibi habitatam. Ex Mitylene fuit Pittacus, vnus ex septẽ sapientibus, & Alcæus poëta, & Antimenides eius frater; cũ his & Sappho claruit admiranda mulier & poëticæ peritissima, cui post tot sæcula non est reperta quæ illi adæquari potuerit. Diophanes orator multo tempore posterior fuit, & Potamon, & Lesbocles, & Chrynagoras; & Theophanes rerum scriptor, qui Pompeio Magno admodum familiaris fuit; nam & res eius gestas posteritati commendauit. Ex Cresso fuêre Theophrastus, & Phanias; philosophi peripatetici, & Aristoteli familiares. Ex Methymna ortus est Arion, & Terpandrus; insignes citharœdi. Hellanicus quoque rerum scriptor, & Callias, qui Alcæum, & Sapphon exposuit, Lesbij fuisse perhibentur. Res Mitylenenses nunc prosperæ, nunc aduersæ, per multas manus actæ sunt. Pelasgi priores insulam habitauêre, cùm staret Troia. Postea Æoles successerunt, deinde Persarum imperium subiit, postea Macedonũ, deinde Romanorum, cùm Romana res in Constantinopolim translata esset. Sub Græcorum Imperatoribus varia insulæ fortuna fuit; donec tandẽ ad Catalusios, & postremò ad Turcas, quorum ditioni adhuc paret, deuolueretur. Sunt qui tradant, priusquam hæc Turcorum imperio cederet, quoddam illius insulæ haud ignobile municipium, à Turcico exercitu acerrimè oppugnatum; cumque muri pars machinis deiecta esset, atque hostis, facta clypeatorum testudine, irrumpere properaret, nec oppidanis animus esset ad ferendum impetum, aliis deditionem, aliis fugam meditantibus, affuisse virginem, (nomen in incerto est) virilibus armis indutam, quæ salutem patriæ pepererit. Hanc enim adhortatam ciues, ne hostem metuerẽt, primam se Turcis obiecisse, ac pro loci fractura depugnantem, nonnullos obtruncasse: cuius audaciam admiratos oppidanos, & ipsos animum resumpsisse, atq. ingentem stragem ab ipsis editam, ita vt Turci è terra pulsi, ægrè in nauigia sese reciperent, quos deinde Calisam classem insecutam, magno detrimento affecisse, sic tamen, vt seruatæ insulæ laus penes ipsam virginem fuerit, digna sanè, quam omnis posteritas perpetuis encomijs celebret atq. extollat. Notũ est autẽ, quídnam in Galliis sub Carolo VII. contigerit; anno sal. 1428. cùm Ioannis viraginis Lotharingiæ, puellæ duodeuiginti circiter annos natæ, auspiciis non modò Aureliana vrbs, à Britannico exercitu acerrimè obsessa, verùm etiã vniuersum Francorum regnum admirabiliter liberatum & præseruatum fuerit. Nostra tempestate, vt in præsenti omittam Agriensium feminarum fortitudinem, cùm sub Selymo secundo Thraciæ Imperatore, Corcyra Melæna, Adriatici maris insula, quam indigenæ Curzolam vocant, ab Occhiali & Caracosio, celebratissimis piratis, & Othomannicæ classis Præfectis, dira obsidione premeretur, oppidanis metu consternatis atque in fugam versis, dumtaxat à mulieribus eius loci aliquamdiu strenuissimè propugnata fuit, donec tandem vehementi Borea mari intumescente, ac procellosis fluctibus agitato, ipsi, ne classem in summum

Mulier virilis animi.

discri-

diſcrimen conijcerent, ſeſe in tutiorem locum ſubduxerint: atque ita hoſtili periculo erepta, ſicuti à me lib. 2. De bello Cyprio, fuſiùs commemoratur. Et hæc quidem obiter dicta ſint. Circa eius autumni initium Andreas Iuſtinianus, qui priori æſtate in Alexandriam, cum naui eximiæ magnitudinis, ac pretioſis mercibus referta, enauigarat, poſt multos exantlatos labores, ac pericula emenſa, Genuam cum quinque ac triginta millium librarum Liguſticæ monetæ emolumento, ſaluus atque incolumis reuerſus eſt. Huius temporis tractu, Iacobus quartus, ex nobili atque illuſtri Appianorum familia oriundus, intellecto, Cæſarem Borgiam Ducem Valentinum, Alexandri VI. Pontificis filium, ſuæ ditioni imminere, Hieronymum Spinulam, ſuum amicum & familiarem, Genuam miſit, qui à Senatu opem atque auxilium eo nomine imploraret. Sed, nequicquã tentatis Patrum animis, Plumbinum, olim Populoniam, maritimum Tuſciæ municipium, & reliquam ſuam ditionem, eidem diuendere conſtituit. Res in Senatu acta, & multis variiſque ſententiis agitata. Et quanquam minimè Galliarum regi diſpliceret, quòd Senatus, nulla ſatisfactione regulo data, extrahendi temporis anſam quæreret; tamen, ne Rom. Pontificem in ſe concitaret, longè ſecus præ ſe ferebat. Verùm, cùm ea conſultatio nimis in longũ produceretur, ac periculum eſſet in morã, oppidani Borgiano exercitu exterriti, ſimulque grauiora metuentes, ſeſe illius fidei certis quibuſdam condicionibus tradidêre, atque ita Iacobus, veteri imperij ſui poſſeſſione excidit; quam tamen poſt Borgiæ obitum facilè recuperauit: ac deinceps principatum tranquillè ſummáque popularium beneuolentia geſſit. Primus autem ex ea familia fuit Iacobus, Piſanorum à ſecretis ſcriba, qui, Petro Gambacurta, Piſanorum tyranno, per inſidias interfecto, dominatum ſibi tum Piſarum, tum huius vrbis comparauit. Succeſſor filius Gerhardus, Piſa Ioanni Galeacio Vicecomiti, primo Mediolanenſium Duci, vendita, Plumbinum cum Ilua inſula, quæ ferri venis fecundiſſima, magnum quotannis vectigal ſuo domino præbet, retinuit. Huius hæres fuit Iacobus Secundus, ex Paula nobiliſſima femina Martini quinti Romani Pontif. ſorore natus, quem narrant, cùm ex coniuge virilem ſobolem non ſuſciperet, extra matrimonium hæredem quærentem, concubinam quandam adamaſſe, cuius cùm venter intumuiſſet, & iam pariendi propè tempus adeſſet, incredibili gaudio perfuſum, Florentinos ac Senenſes, legatos vt ad ſe mitterent, ac partum de ſacro fonte leuarent, futuros ſuſceptores, magnis precibus inuitaſſe. Veniſſe ad diem dictam legatos, ac mulierem inter obſtetricum manus diu laborantem Æthiopem tandem peperiſſe: quod ſanè vt riſum in populo cachinnúmque excitauit, ita & ſuſceptionem, ac Principis lætitiam maiori ex parte interrupit. Tibicen tum fortè Maurus in familia eius erat, ex quo natum puerum credidêre; qui mox, vbi detectum flagitium intellexit, ſaluti ſuæ fuga conſuluit. Mortuo Iacobo, Rainaldus Vrſinus, peracri vir ingenio, & rei militaris peritus, in eius locum ſuffectus eſt, non ſuo iure, ſed coniugis, ipſius Iacobi filia. Poſt eius obitum, cùm abſque liberis deceſſiſſet, ſolicitis oppidanis, quem ſibi potiſſimè legerent: vicini verò potentatus cùm variis artibus ad ſe trahere conarentur, renunciatum eſt, Manuelem, ſiue, vt aliis placet, Manetum Appianum, adhuc è Principum ſuorum proſapia ſupereſſe, cui Principatum committere poſſent. hic multos annos in militia verſatus, nec tamen aut opes congeſſerat, aut egregio aliquo facinore inclaruerat; eaque de cauſa dimiſſis iam armis, vxorem Troiæ inter Apulos ceperat, ibíque tenuiter vitam agebat, nihil minus quàm de imperio cogitans, cùm à Plumbicenſibus publicè vocatus eſt: quod quidem ei primo

Appiana familia.

Partus riſu dignus.

nuncio

nuncio velut somnium visum. Exin fortunæ ludum libenter amplexus, tanquam vitæ reliquum dormiuisset, in alterum virum mutatus, quamuis iam senex, Principatum iniit, rexítque postea plerisque annis, ciuibus suis gratus iuxtà & vicinis amicus. Decessit autem duobus filiis extra legitimum coniugium sibi natis, ex quibus Iacobus tertius, minor, quòd eum ciuitas seniori præferret, successit, eíque postmodum Iacobus quartus, de quo nunc sermonem instituimus. Post hunc, & alij plures, ad hæc vsque tempora subsecuti, à quorum enumeratione hîc breuitatis causa supersedeo. Genuæ interim mense Nouembri graui peste laboratum, eaque de causa quatuor ciues designati, inter quos fuit Paulus Nigronus, vir prudens, & longo rerum vsu exercitatus, quibus commissum est, vt enixè darent operam, quo ad eius fieri posset, ne hoc genus morbi contagione latius serperet, simúlque omnibus iniunctum, vt quisque se se domi suæ octiduum contineret, ad illius morbi causam & originem inuestigandum, quo quidem tempore complures egeni ac tenuioris fortunę homines, ex publico ærario, exque Misericordiæ, vt vocant, officio subleuati, ne vitæ alimentis destituti, sibi immaturum fatum accelerarent. Iisdem fermè diebus Laurentius Magius insignis Philosophus ac Medicus, quippe qui per multos annos in celeberrimis gymnasiis totius Italiæ, nimirum Patauij, Bononiæ, Ticini, ac Ferrariæ, Aristotelem, & Galenum, cum haud modica sui nominis celebritate, ac illorum qui eius lectionibus interfuerant, emolumento ac vtilitate, interpretatus est, vita emigrauit. Hunc sanè, Ioannes Picus Mirandulæ Comes, & Albertus Carpi regulus, ambo non minus splendidis natalibus illustres, quàm ingenio ac eruditione conspicui, summo in pretio atque honore habuerunt, nec rarò illum & priuatim, & publicè, de grauissimis rebus disserentem, attentissimis auribus non sine incredibili admiratione & gustu audiuere. Hic pleraque scripsit in Dialectica, & in Græca lingua plurimum operæ ac studij collocauit. Sub idem quoque tempus floruit Georgius Interianus, vir summi nominis, &, teste Politiano, magnus naturalium rerum inuestigator. Porrò, vt bellica virtute, ac nauali gloria populus Genuensis nulli vrbium totius orbis terrarum, post Carthaginiensium, & Romanorum imperium, est secundus, ita etiam quouis tempore, ijs laudibus, quibus res ciuiles administrantur, nempè consilio, fide, industria, æquitate, ac prudentia, mirificè excelluit. Ad hæc, persæpè complures habuit, qui à puero optimis disciplinis instituti, cùm ingenio ac doctrina excellerent, egregiis monumentis suum nomen apud posteros æternitati consecrarunt. Et quanquam plurimi arbitrentur, rei militaris scientiam politicarum cognitioni antecellere, tamen huius rei difficillimæ diiudicatio plurimos torsit, cùm nescirent, cui potissimùm palma deberetur, & verissimè dicatur, frustra esse foris arma, nisi sit consilium domi. Extra tamen controuersiam est, illos etiam iure meritò summis laudibus efferri, qui scriptis ingenijque sui monumentis eluxerunt. Hac siquidem ratione & de patria cæteraque hominum societate optimè meriti sunt, & seipsos pariter ab omni obliuione vindicarunt. Pulchrum sanè est, vt Sallustianis verbis vtar, bene facere Reipub. etiam bene dicere, haud absurdum est: vel pace, vel bello clarum fieri licet: & qui fecêre, & qui facta aliorum scripsêre, multi laudantur. Et licet haud quaquam par gloria sequatur scriptorem, & auctorem rerum, tamen in primis arduum videtur, res gestas scribere. Primùm, quòd factis dicta sunt exæquanda: dehinc, quia plerique, quæ delicta reprehenderis, maleuolentia & inuidia dicta iudicant: vbi de magna virtute atque gloria bonorum memores, quæ sibi quisque facilia factu

Genuæ labo-ratur peste.

putat,

putat, æquo animo accipit, supra ea, veluti ficta pro falsis ducit. Ego interim, ne præclariss. aliquot viri, qui summa eruditione atq. aliis togæ artibus in hac Rep. excelluêre, debito defraudentur honore, haud absurdè illorum nomina breuiter adiecero. inter quos, superioribus ætatibus insignem ingenij sui lucem protulère Caffarus Taschifedonus, Baptista Stella, Gotifredus Albarus, Benedictus Taliacarnes, Georgius Stella, & Iacobus Varaginensis; qui omnes Genuens. Annales sui temporis conscripsisse dicuntur. Post aliquot annorum decursum, fuêre Philippus Saulius Antistes Brugnatinus, M. Cataneus Rhodi episcopus, Ioannes Balbus, Andalus Nigrius, Iacobus Cepa; necnon Baptista, & Raphaël, Fulgosij, quorum prior, post Principatum adeptum, vnde, sicuti antea demonstrauimus, à Fulgosio, suo patruo, per vim & fraudem deturbatus fuit, elegantem librum patrio idiomate concinnauit, quem ad imitationem Val.Max. De illustrium virorum dictis & factis memorabilibus, inscripsit. Alterius verò extant nonnulla in iure ciuili, quæ illius doctrinam & ingenium facilè declarát. Bartholomæus itidem Facius, & Iacobus Bracellius, ex suis egregiis literarum monumentis præclaram doctrinæ ac eloquentiæ laudem adepti sunt; quorum alter, historiam belli naualis ab Alfonso gesti, quod quidem nos libro XI. breuiter ac summatim perstrinximus, Latinè, puro, ac eleganti stylo complexus est: alter, vitam & res gestas Alfonsi, non minori ornatu & iudicij grauitate conscripsit. Habuit etiam eadem ætas Stephanum Bracellium, huius quem recensui filium, & Antonium Gallum, haud incelebres viros. Subsequens autem, vidit Iacobum Fornarum, vulgò Furnium, vtriusque linguæ, ac præsertim Græcæ, longè peritissimum; iuxtaq. Hieronymum Palmarum, Bartholomæum Iustinianum, Nicolaum Brigalium; Prosperum Camolium Antistitem Catinien-sem, ac Friderico tertio Cæsari à consiliis, & Franciscum Marchesium, quem coram Galeacio luculentam orationem habuisse, superiùs demonstrauimus. Nostrorum patrum memoria Sperindeus Palmatus, Aloysius Spinula, & Christophorus Grimaldus Rossus, insignis philosophus, medicus & mathematicus, qui supremum in Repub. Magistratum, summa cum sui nominis laude, ac singulari eius beneficio, gessit, extiterunt. Maximam quoque ex ingenij sui monumentis laudem adeptus est Augustinus Iustinianus, Præsul Nebiensis, vir in triplici linguarum cognitione apprimè versatus; cuius inter cetera extant rerum Genuensium annales. Hac nostra tempestate in primis florent, cum haud mediocri admiratione, Cæsar Contardus, Matthæus Senarega, & Vbertus Folieta, ciues Genuenses, quorum non minus ingenij acumen & omnigena eruditio, quàm singularis eloquentia, & ceteræ virtutes ab omnibus passim celebrantur. Vigent etiamnum Genuæ præclarissimi viri, qui ad pacis togæque artes, eloquentiæ ac sapientiæ studia coniunxêre, simulque eximia Pontificij ac Cæsariani iuris scientia præditi, cùm in legationibus ad maximos Principes ac reges obeundis, tum verò in his quæ ad publica negotia pertinent, suam patriam illustrant, eiq. maximo sunt præsidio & ornamento. Quid memorem alios præstantissimos viros, & in rei medicæ facultate, iuxtaque in Mathematicis, ac Philosophicis disciplinis & multiplici linguarum peritia, quàm diligentissimè, & cum sui nominis gloria versatos? Id profectò neque mei instituti est, nec paucis verbis à me enarrari posset. Ceterùm, non solùm Genua hac sua peculiari laude fruitur, sed etiam in agro Ligustico excellétia semper eluxêre ingenia. vtque ceteros breuitatis causa nunc præteream, hoc nostro sæculo haud modica ex suis scriptis commendatione efferuntur Ioannes Cagnatius, Gulielmus Rodoanus, & Stephanus Ambrosius

Quinam Genuæ doctrina & scriptis hactenus inclaruerint.

brosius Sciappalaria, qui, his proximis mensibus, Diui Iulij Cæsaris vitam non minus grauiter, quàm ornatè ac eleganter Etrusco idiomate posteris ac memoriæ mandauit. Verumenimuerò, vt eò redeat vnde paulò antè defluxit oratio, cùm Gallorum fortuna mira prosperitate incredibiles progressus in Italia faceret, anno eiusdem sæculi quingentesimo secundo, Rex ipse subinde nouis victoriis auctus, Mediolanum venit; indeque, rebus ibi constitutis, Genuam profectus, tanta omnium ordinum & promiscuæ plebis lætitia & applausu exceptus fuit, vt nullus fuerit ea ætate Princeps, qui cum maiori & splendidiori apparatu ab aliqua Repub. excipi potuerit. Nam tanta erat gratantis populi frequentia, vt per lictores & apparitores publicos vrbana plebs esset remouenda; & rex per Raestanum consanguineum suum, Patres admonuit, ne sibi longiùs obuiam prodeundo, se defatigarent: cùm nimirùm animi beneuolentiam non aliunde quàm ex fidei integritate & voluntatum constantia metiretur. Præmissus tamen fuit Brixius Iustinianus, cum duodecim ex primaria nobilitate, qui Senatus & Reip. nomine Principem exciperet, vrbemque in eius clientelam traderet. Rex magna cum humanitate Iustinianum, suis genibus aduolutum, manu subleuauit, iussumque id quod in mandatis habebat, liberè exponere, patientissimis & benignissimis auribus eius orationem admisit; atque ita in vrbem deductus. Habebat Rex in hoc suo comitatu, præter amplissimam suam aulicam familiam, viros dignitate atque opibus excellentes; inter quos, gratia atque splendoris magnificentia longè ceteris antecellebat Valentinus Borgia, Montisferrati Regulus, Ludouicus Salassorum Princeps, Iacobus Triuultius; & Philippus Raestanus. Aderant etiam militaris ordinis haud pauci duces, & inter præcipuos, Petrus Giensis, Dunensis, Ligniacus, Tremolius, Chaumuntius, Petrus Fuxæus, & plerique alij id genus viri. Senatus auctoritate publicum palatium excipiendo regi constitutum fuerat. Sed Rex sibi suo modo hospitium delegit, ac in ædibus Ioannis Aloysij Fliscí ad Carinianum sitis, loci & situs amœnitate captus, quodque ex his pulcherrimus prospectus pateret, excipi voluit. Post hæc, desumpto tempore introspiciendæ vrbis diligentissimè illius mœnia atque ambitum, obseruatis plerisque locis, & munitionibus, circumiuit ac examinauit, sic, vt considerato totius ciuitatis situ, tandem aliquot primores ciuitatis, vt secum Reipub. causa de communienda vrbe agerent, in colloquium admisit. Ex Senatus namque decreto designati fuerant, communibus suffragiis, Octouiri, quibus publico nomine cura atque prouincia tradita erat, vt cum rege super hoc negotio ex dignitate Reipub. atque vrbis securitate tractarent. Fuêre autem hi viri partim ex Aristocratia, partim verò ex Democratia permixti, scilicet, Ioannes Baptista Grimaldus, Simon Blancus, Andreas Cicero, Nicolaus Amfreonus Vsusmarius, Ambrosius Zerbus, Nicolaus Spinula, Andreas Saulus & Stephanus Auria, qui in colloquium ab ipso rege admissi, honorificam Reip. nomine habuêre orationem, qua ipsum obnixè atque officiosè promereri studebant. Habebant siquidem, etiam inter cetera, in mandatis, vt à rege publico nomine peterent, vt omnibus Genuensibus, citra aliquam exceptionem, liberè liceret, & nullo modo in posterum fraudi esset, in Hispaniis mercaturam exercêre, & cum ea gente negotiorum causa necessitudinem habere ac instituere. Nam, hactenus propter bellum Neapolitanum inter Gallos & Aragonios gestum, mercium commutationes cum graui Reipub. iactura & dispendio cessarant. Deinde, ne Magistratus, qui prius annui erant, perpetui fierent, non absque mediocri multorum bonorum ciuium dolore ac detrimento; quippè cùm in bene morata atque constituta Repub. mo-

1502. *Ludouicus rex Genuam proficiscitur.*

m ris sit,

ris sit, vt honoribus capessendis nemo in ipsa ciuitate excluderetur, & tantum quisque valeret, quantum virtute excelleret. Fit enim sæpenumerò, vt si tantummodò vni vel alteri Magistratus cum aliorum ciuium neglectione diutiùs quàm par est, prorogetur, ardor amplectendæ virtutis mirum in modum remittatur, imò identidem prorsus emoriatur. Proinde graui cum iudicio Senatus à rege cõtendendum censebat, vt pro veteri ac recepto vrbis more, dignitates atque honores tantummodò annui essent: præsertim quòd Daniel Scarampa, Rauestani Proregis amicitia subnixus, cum multorum indignatione & incommodo, prætorem aliquot iam annos assiduos agebat. Hanc quidem posteriorem petitionem Prorex ipse valdè grauiter tulit, quòd existimaret, auctoritatem suam hac in parte non mediocriter lædi & eleuari, adeò vt ira commotior, aliquantò longiùs, quàm par esset, verbis, sic satis acerbis, in eos inueheretur. Sed tantum poterat rei indignatio, vt fortiter quidem atque intrepidè Rauestano resisterent. Æquitas enim causæ, vt in prouerbio est, promptiorem & audentiorem patronum facit. Satis enim constabat, Scarampam, cum magna turpis auaritiæ ignominia, reum, de quo, propter flagitiorum enormitatem, quæstio haberi debebat, accepta pecunia, è vinculis publicis elabi permisisse. Rex, ne quid quod populare esset, vel populi dignitatem & vtilitatem concerneret, negligere videretur, eorum postulatis libentissimo & promptissimo animo subscripsit, ita vt eos singulos, non secus ac si priuatus fuisset, manu prensando, dimiserit: qua de causa etiam ei gratiarum actio, magna cũ animi submissione, publico nomine habita fuit. Totum illud octiduum quo Genuæ hæsit, non multorum Principum more, ludicris certaminibus aliisque voluptatibus transegit, sed constituendis Reipub. grauissimis negotiis insumpsit. Quandoquidem multi scriptores tradunt, regem in cognoscendis causis aliisq. seriis rebus tractandis adeò fuisse impensè deditum, vt nullum non laborem, & molestias, publici commodi ac vtilitatis causa, libẽter subiret ac deuoraret. Vtinam omnium Principum animi, hac nostra depraua tissima tempestate, & in summa rerum omnium confusione, ita essent instituti & comparati, vt huius exemplo ad parem diligentiam accenderentur. Fieret enim procul dubiò, vt exclusis tot sycophantis, aliisque assentatoribus, qui legum interpretationes ac rerum cognitionem ad Principum arbitria & gratiam inflectunt, ac turpis lucri & quæstus causa in alienum sensum detorquent & rapiunt, Principes ipsi per se mirum in modum valerent, & rectum à curuo, vt dicitur, secernerent: ac ita fieret, vt regna & imperia, aliarumque rerum publicarum status meliori & quietiori loco essent, indeque sibi immortalem gloriam cum publica salute ac beneficio coniunctam, compararent. Rebus Genuæ constitutis, Rex Mediolanum grauissimis de causis repetere statuebat: de cuius abitione cùm Senatus præmoneretur, edicto publicò omnibus vrbis Magistratibus præcepit, vt ad regem concomitandum præstò postero die essent. Sed anteuertit eorum diligentiam rex repentino & insperato suo discessu: Siquidem multis Principibus, præsertim verò Gallis, vsitatum, præter populi expectationem, in vrbem vel aduenire, vel discedere; dubium, an vt vrbanam frequentiam hac ratione commodiùs deuitent, vel, quod longè verisimilius videtur, vt omnium animos sui desiderio accensos, diutius in voto & admiratione distineant. Hoc pacto & si illuderetur Senatus, tamen committere noluit, quin statim, intellecto regis discessu, non paucos patricij ordinis concitatis equis emitteret, qui eum honoris causa subsequerentur, & Mediolanum vsque deducerent. Tanta siquidem reuerentia & studio ipsum venerabantur, vt is dies quo primùm Genuam venisset, inter fastos relatus sit

tus sit, & Senatus consulto præconis voce publicè edictum fuit, vt illius diei memoria anniuersario sacro, cum omnium congratulatione, celebraretur & perpetuaretur. Parum aberat, quin silentio præterieram admirandam & stupendam regum Galliæ in curandis & sanandis strumis virtutem atque potentiam, quæ hucusq. multorum sæculorum consensione ita inualuit, vt à solis Galliæ regibus strumas, citra alicuius malagmatis vel cataplasmatis applicationem, curari posse, multorũ sit opinio. Mirum profectò, nec facilè ratio reddi potest, nimirum cùm struma tumor sit, in quo subter concreta, quædam ex pure & sanguine glandulæ oriantur, quæ nunquã facilè matureſcũt, & febres valdè periculosas ciere atq. mouere soleant; ita vt eius curatio plurimùm difficilis & ardua reddatur. Hinc equidem non facilè intelligo, cui potissimùm causæ hæc regum medela debeat assignari. Nam si dicamus, illam nulli alij mortalium, quàm solis Galliæ regibus, competere, videbimur confiteri, hanc virtutem nõ tam à natura, quàm vnà cum dignitate regia ipsis conferri & instillari, alioquin si priuatæ personarum præstantiæ attribui concedamus; quis est qui non videat, in tanta Principum frequentia multos semper exstitisse, ac etiamnum reperiri, qui bonitate & naturæ excellentia Galliæ regibus nulla ex parte inferiores sint? Nec sanè hîc eleuo Galliarum regum summam atque omnibus ferè sæculis admirandam præstantiam. Quòd tamen illis huius morbi curatio peculiaris & propria sit, facit, vt facilius credam, quòd cum multorum consensione Britanniæ quoque regibus priuatam quandam tollendæ elephantiæ vim & energiam inesse constet. Vtcumque sese res habet, non earet id sanè admiratione, & proculdubiò arcani diuini consilij testimonium haud leue perhibet: quandoquidem clarissimos Principes excellenti & præstanti aliqua natura fuisse præditos non ignoramus, vt de Vespasiano Tacitus ac Suetonius enarrant, quem ferunt, è plebe quendam luminibus orbatum, alium debili crure, siue, vt prior sentit, manu ægrum, sedentem pro tribunali pariter adijsse, orantes opem valetudinis, demonstratam à Serapide per quietem, restituturum oculos, si inspuisset; confirmaturum crus, si dignaretur calce contingere. Cùm vix fides esset, rem vllo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet, extremò hortantibus amicis, palàm pro concione vtrumque tentasse, nec euentum defuisse. Peculiarem etiam vim sanandorum humanorum corporum in Theodosio Imperatore extitisse dicunt, aliqui ad Honorium transferunt. Extitêre præterea integræ familiæ, quæ non sine summa omnium admiratione propria naturæ dona & ingeneratam virtutem cõtra omnem vim veneni habuerunt: inter quas, in Africa Psyllorum, vt Agatarchides scribit, à Psyllo rege, cuius sepulchrum in parte Syrtium maiorum extitit, dicta; quorum corporibus, serpentibus exitiale ingenitum fuisse virus, ita vt eius odore eos sopiri, multi præclari scriptores tradiderint. Cuius quidem gentis naturalis virtus ita Romanis longa experientia innotuit, vt Cato Vticensis, teste Plut. iter per deserta Libyæ faciens, in comitatu suo è Psylla gente oriundos habuerit, qui morsibus serpẽtum naturali vi medelam & salutiferam antidotum afferrent. Simile in Italia in Marsorum familia multis sæculis durauit, quos à Circes filio ortos, & ideò ijsdem naturalem vim fuisse pellendis venenis, constans opinio est. Idem quoque Plutarchus auctor est, Pyrrhi digitum maximum pedis, diuinitatem habuisse, adeò vt igne nunquam exuri potuerit. Et hac etiam nostra tempestate multi empirici ac circumforanei medici hoc nomine sese venditant, quòd contra serpentium ictus & morsus præmuniti sint, sumpta planè simplici antidoto, quam ipsi D. Pauli terram vocant, quorum neniæ & Thrasonicæ pollici-

Mirabilis Galliarum regis strumæ curatio.

tationes veris præſtigiis & impoſturis coniunctæ, etſi ab omnibus diligẽter præcaueri debeant, & nihil temerè ab eis ſumi, neſcio tamen quî fiat, vt huius terræ experimentum nunc multorum cum beneficio extra controuerſiam & ſuſpicionem quaſi deuenerit. Multum itaque plebeia multitudo, inter cetera beneficia, Gallorum regi debebat, quòd pleroſque tunc temporis hoc morbi genere laborantes, leui manuum contactu liberaſſe fama ſit. Regem, priuſquàm Genua Mediolanum conceſſiſſet, Vrbinatium Dux, ac Plumbini regulus, necnon diuerſorum Principum & ſtatuum, præſertim verò Italiæ, oratores adierunt, qui ipſum, cùm ſuo, tum aliorum Principum nomine, de feliciter in Inſubria confecto bello, & Liguſticæ ditionis acceſſione, congratulabantur. Hîc omittendum haud quaquam eſſe arbitror, Rempub. Genuenſ., inter cetera dignitatis ornamenta, quibus, cum pleriſque Italiæ ciuitatibus non ſolùm certaſſe, ſed multis interualli poſt ſe reliquiſſe videtur; Cæſarum permiſſu, Cameram, ſiue mauis dicere, Amphictyonium imperij, ad conſopiendas grauiſſimas lites & definiendas perplexas deliberationes fuiſſe: Cuius certè gloriæ tanta viget in animis hominum memoria, vt etiamnum ſubinde hoc titulo glorietur, multiſque priuilegiis atque immunitatibus à diuerſis Imperatoribus olim donata ſit, ita ſanè, vt hoc nomine ſeſe illis plurimum debere, haud mediocribus ſignis ac teſtimoniis perſæpè declarauerit. Quanta verò vicißim ipſi Genuenſ. fide atque obſeruantia Cæſares hactenus proſecuti ſint, ac etiamnum proſequantur, quantoque ſemper ſtudio inuigilauerint, vt eorum gratiam & beneuolentiam perpetuò retinerent, vel ex eo cuiuis clarum atque perſpicuum eſſe poteſt, quòd videlicet, præter cetera, de more longo vſu & conſuetudine recepto, inſignia Cæſariana in Prætorij veſtibulo atque aditu principalis aulæ ſumma cura atque induſtria ad perpetuum debitæ obſeruantiæ teſtimonium, depingi ac extare voluerint, adeò, vt cùm Rauenſtanus, vrbis Præſes, ac regius legatus, de quo proximè egimus, Ludouicum regem in publico palatio exceptum iri arbitratus, deletis Cæſarianis, illorum loco Gallica ſigna atque arma affigi imperaſſet, hoc factum Senatus atque vniuerſi Ordines maximoperè improbarint, & paucorum dierum interiecto tẽpore, mox ibidem reſtitui, ſummaque diligentia & religione in poſterum aſſeruari iuſſerint.

Genua olim Camera imperialis fuit.

Vt verò ad inceptum redeam, paucis diebus interpoſitis, qui inciderunt in annum eiuſdem æui tertium, rege Mediolanum reuerſo, Senatus Genuenſis Romam ad Pont. Iulium ſecundum ex antiqua gente Roboreia oriundum, qui ante Pontificatum, Cardinalis titulo S. Petri in vincula dicebatur, duodecim oratores miſit, qui illi Reipub. nomine Pontificiam poteſtatem congratularentur, & communem lætitiam declararent. Horum autem nomina fuêre, Stephanus Vualdus, Ioannes Ambroſius Fliſcus, Petrus Spinula, Ambroſius Lomellinus, Dominicus Adurnius, Coſmus Zerbus, Hieronymus Saluus, Petrus Saulus, Auguſtinus Ferrarius, Auguſtinus Grimaldus, Hieronymus Auria, & Gabriel Fornarus. In hoc rerum agendarum curſu, Piſani, qui iam permultos annos à Florentinis grauiſſimis bellis premebantur, ac ſæpè Ligurum opem & ſubſidium nequicquam implorarant, proximo anno, ac etiam inſequenti, cùm iam ad extremam neceſſitatem rerumque omnium anguſtiam redacti eſſent, ad Remp. oratores miſêre, qui Piſanæ Reip. dominium offerrent atque dederent, ſimulque obnixè rogarent, vt ſe, ſuaque omnia in clientelam acciperet, raro & quaſi inaudito extremitatis exemplo, cùm nemini dubium ſit, Piſanos toties antea cum Liguribus de imperio acerrima contentione, nec citra immenſi ſanguinis effuſionem, pertinaciſſimis animis dubio & ancipiti Marte dimicaſſe. Hac tanta re à

1503. 1504. 1505. 1506.

Senatu

Senatu in deliberationem vocata, variis ſententiis Patres inter ſe decertabant. Præcipui namque & præſtantiſſimi quique ſentiebant, non temerè Piſanum populum, ſuapte natura contentioſum & bellicoſum, in fidem & clientelã eſſe recipiendum, præſertim eo tempore quo Italiæ ſtatus, propter ingruentis belli apparatum, valdè eſſet dubius atque perplexus. Econtrà, non pauci deerant, qui Reip. dignitatem ex noui populi acceſſione augendam & proferendam, contemptis omnibus periculis, eſſe dicerent. Vicit tandem eorum ſententia, qui poſtulatis Piſanorum aduerſarentur, non ſine profectò graui & perſpicua Reipub. iactura, nec poſtremo detrimento, cùm nihil præclarius, vel vtilius populo Genuenſi, tantis ærumnis & bellis defatigato, obtingere potuerit, quàm ſpontanea tam inclyti & glorioſi populi deditione augeri & amplificari. Ac ita ex hac Patrũ diſcrepantia, pulcherrima proferendi nominis & imperij anſa prætermiſſa, quæ deinceps non paucas ſimultates atq. odia in ipſa vrbe peperit, ſicuti mox enarrabitur. Menſe Auguſto eiuſdem anni, cùm pro veteri conſuetudine nonnulli adoleſcentes circa meridiem iuxta cœnobium vulgò D. Iuliani Albari, partim leuandi æſtus gratia, partim etiam vt natandi artem addiſcerent, in mari verſarentur, piſcis quidam eximiæ magnitudinis, & ſpecie ac forma inſtar canis, de-improuiſo exiliit, & quendam puerum Mauritanum, Aloyſij Gilberti mancipium, deuorauit atque inglutiit. At ſeptimo Idus eiuſdem menſis, intempeſta nocte, ingens atque horribilis turbo exortus eſt, tantaque fuit ventorum rabies ac furor, vt Genuæ, atque paſſim in agro Liguſtico innumeræ arbores radicitus extirparentur, & pleræque domus ac ædificia funditus euerterentur, ſimulque vniuerſa nauigia eo tempore in ipſo portu ad anchoram ſubſiſtẽtia, ſummum periculum adierint, ac etiam duæ naues perierint, & totidem, quinque & quadraginta hominibus ſubmerſis, in tranſuerſum actæ. Quatenus verò ad ipſorum ventorum originem, motum, numerum, nomina, & qualitates, ac etiam vnde, & quo quiſque tempore flare incipiat, & deſinat, videre eſt apud Ariſt. lib. 1. Meteor. cap. XIIII. ac lib. II. cap. v. & inſequenti. Multa quoq. de ijſdem, præter ceteros, tradidit Gellius, lib. II. cap. XXII. Circa hæc tempora, Iacobus Foncheſoltius, Philippi Raueſtani regij præfecti legatus, peſte, qua ciuitas hoc tempore maximè conflictabatur, interiit, cui Philippus Roccalbertinus, natione quidem Tarracoinenſis, ſed à puero in Galliæ regis aula educatus, ſucceſſit. Iiſdem quoque diebus inter Piſanos ac Florentinos grauiſſimum bellum exarſit, eo quidem exitu, vt, cùm Piſani ſeſe numero ac viribus multò inferiores agnoſcerent, miſſis Genuam legatis, ſe ſuaq. omnia Genuenſibus permitterent. Sed propter Primorum ciuitatis in diuerſa ſtudia diſſectionem, minimè ipſis hac in re ſatisfactum fuit. cuius quidem diſtractionis culpa, ſi qua tamen extitit, Aloyſio Fliſco maiori ex parte attribuitur. Genuenſes interea, cùm iam totum ſexennium & amplius Gallici regis imperiũ & fidem ſingulari cum conſtantia ſecuti & tuiti eſſent, tandem ſub finem anni ſexti eiuſdem ſęculi, vt noui anni initium nouis tragœdiis & tumultibus inſignirent, ſecuta eſt illorum ab eo rege defectio, non ab aliis, quàm ab ipſiſmet concitata: quæ ſanè, ſi res ipſa penitiùs introſpiciatur, & rei ſucceſſus examinetur, non tam ſtudio defectionis, quàm ex ciuilibus diſcordiis, quæ homines tranſuerſos plerumque rapere ſolet, enata & coorta eſt, ſicuti proximo libro enarrabitur. quem priuſquam aggrediar, id obiter adiunxerim, nempè hoc anno, Philippum, Archiducem Auſtriæ, Maximiliani Cæſaris vnicum filium, ex Hiſpania reuerſum, in Belgio, ex indulgentiore victu ſub noui cæli inſueta temperie, ſæua febre correptum, octauo ac vigeſimo ætatis anno, & duobus annis dumtaxat, ex

Genuenſes recuſant Piſanæ vrbis imperium, ipſis vltrò oblatum.

Puer Genuæ à piſce deuoratus.

Dira atque horribilis tempeſtas.

Genuenſium à Galliarum rege defectio.

Philippi Archiducis Auſtriæ interitus.

quo regnare inceperat, tranſactis, fato ſublatum eſſe. Arſerat paulò antè cometes circiter Idus Septembris, in Septentrione prope plauſtrum, tetra luridaque ſpecie, cauda ſplendida ac denſa, à qua cauda Pauonis vocatur, in Eorum ventũ proiecta. Hunc & Philippo fatalem fuiſſe, & nouas clades Italiæ portendiſſe, ex euentu coniectari licet. Hic, Ioannam, Ferdinandi Hiſpaniarũ regis filiam, vxorem duxerat, ex qua duos filios ſuſtulit, ſcilicet, Carolum Cæſarem, & Ferdinandum Hungariæ ac Bohemiæ regem, qui deinde fratri in imperio ſucceſſit: & filias quatuor, videlicet, Leonoram, quæ coniunx fuit Emanuelis regis Luſitaniæ, & poſt illius obitum, Franciſco primo Galliarum regi deſponſata: Catherinam, quæ Ioanni regi Portugalliæ nupſit: Iſabellam, quam Chriſtiernus rex Daniæ ac Noruegiæ ſibi matrimonio coniunxerat, & Mariam, quæ Ludouico regi Pannoniæ elocata fuit.

LIBER XVIII.

1507. OMNIVM ſcriptorum conſenſu & iudicio rex Ludouicus ſe optimum Principem in hac Repub. ſemper geſſit, atque oſtendit, ita vt nihil optari, vel votis concipi ab ea potuerit, quin id ab ipſo ſumma cum liberalitate atque animi promptitudine quamprimùm impetraſſe dicatur. Mirum igitur omnibus iure ac merito videri debet, quínam factum ſit, vt populus Genuenſ. fidei datæ immemor, & quietis publicæ impatiens, tam præcipitanter, & nulla iuſta præbita, vt narrant, ab ipſo rege occaſione, ab illius obſequio, non ſine graui totius Reip. detrimento, paucorum petulantia & leuitate incitatus, defecerit. Quandoquidem ſatis ſuperque liquet, hanc defectionem, ex quorundam nobilium, & popularium, quos vocant, inſolentia, & peruicacitate, ortam eſſe. Fieri enim ſolet, vt priuatæ iniuriæ ac ſimultates ibi non conſiſtant vnde cœperint, ſed ſenſim vlterius progrediantur, & periculoſi morbi inſtar, contagione quadam lædant, atque ſerpant, adeò etiam, vt ex hac, parua quidem ab ipſo *initio* ſcintilla, magnum incendium in ipſa Republica excitatum ſit, quod quidem non niſi maximis cum laboribus, ac ſumma cum Reipub. calamitate, deinceps reſtingui potuit. Proinde cùm hæ peſtes in præclaris vrbibus, opibus ac diuitiis affluentibus, propter ciuium mutuam æmulationem enaſci & graſſari conſueuerint, non mirum, ſi Genuæ, in tanta hominum diuerſitate, totque ordinum diſtinctione, ex priuatis contentionibus vniuerſalis quædam conuerſio ſubſecuta fuerit. Hæc iurgia, & altercationes, leuibus de cauſis exortæ, facilè reprimi potuiſſent, ſi ſtatim ab exordio cõtentiones, alicuius viri præſtantis, & neutri parti adhærentis, grauitate, ad concordiã reuocatæ fuiſſent. Sed cùm nemo eſſet, qui ſeſe tollendis litibus auctorem præberet, diſcordiæ ac ſimultates eouſq. progreſſæ ſunt, vt populus hoc anno per tumultum ad arma cõcitatus, & Vicecomite Auria, viro præclariſſimo & laudatiſſimo, interfecto, aliiſque non paucis nobilibus, inter quos fuit etiã Auguſtinus Auria, grauiter ſaucijs ac vulneratis, vi atq. armis, in publicis conuentibus, in quibus perpauci nobiles interfuêre, ſubſequenti die extorſerit, vt, Senatus conſulto ex magiſtratibus, qui antea ex patriciis & populo permixti erant, in poſterum ipſi populares duas portiones haberent, vna tantummodò nobilitati relicta. Huic ſententiæ Roccalbertinus, cuius proximè mentionem habuimus, ad euitandum maiorem tumultum & turbas, neceſſita-

Grauiſſimæ ſimultates inter nobiles & populares.

ceſſitate ſumma adductus, aſſenſus eſt. Verùm plebs hoc indulto minimè contenta, exiguo temporis ſpatio interpoſito, nouum tumultum excitauit, ita certè, vt à rapinis, & prœliis, aliquot nobilium domibus, inter quas fuerunt ædes Auguſtini Catanei, direptis, non temperauerit, & ſubinde immodeſtior atque audacior facta, omniq́ue adminiſtratione in ſe tranſlata, quò ſecuriùs nobilitatẽ atque ordinem patricium opprimerent; Octouiratus plebeius creatus eſt, qui ſupremum Magiſtratum cum ampliſſima auctoritate gereret, quos ipſi, vt ad maiorem licentiam concitarent, Tribunos plebis appellabant. Præterea, hac temeritate non contenti, pleraque littoris Orientalis oppida, inter quæ & Spedia erat, quibus omnibus Ioannes Ludouicus Fliſcus regis nomine præerat, inuaſerunt & occuparunt. Quorum conatibus & viribus cùm Fliſcus ſeſe longè inferiorem cerneret, in Galliam profectus, contra eos apud regem grauiſſimam querelam inſtituit, & ipſum de Liguſtici imperij amittendi periculo, omninò ſeriò admonuit. Occurreret igitur, licet acciſis rebus, opportuno remedio: fieri poſſe, vt, oſtenſis copiis, inconſulta & effrenis plebs, pro veteri inſtituto, pernicioſa ſua conſilia damnaret, & pedem ab inſtituto curſu retraheret. Quòd ſi mora popularem temeritatẽ armaret, non dubitandum, quin ipſi, fiducia ſui confirmati, in omne ſcelus atque facinus, cum graui imperij Gallici iactura, nec minori totius Reipub. Liguſticæ detrimento, ruerent, atque debaccharentur. Genuæ namque terra mariq́ue eam opportunitatem dari, vt facilè aliquis externus Princeps ad tantum incendium propagandum, & fouendum, à plebe allici, ac euocari poſſit. Quod ſi fieret, non videre ſe, quomodo in ordinem cogi, vel ad officium reuocari, excuſſo iam freno, à rege poſſit. Interea temporis à Genuenſi populo, oratores ad regem miſſi; quorum quidem præcipuus fuit Nicolaus Odericus, clari nominis Iureconſultus, qui cauſæ æquitatem illi ob oculos ponerent, atque quoad eius fieri poſſet, probarent. Aiebant enim, hanc vrbis conuerſionem, nulla alia ex cauſa, quàm ex mera nobilium arrogantia, & intolerabili quadam ſuperbia profluxiſſe: quòd ſcilicet honoribus, nobilitati propriis, atque deferri ſolitis, nõ contenti, ſeſe pro abſolutis vrbis & rerum dominis gerere, atque haberi vellent. Hanc iniuriam, & inſolentiam, ſe tantiſper patientibus animis toleraſſe, donec ipſi nobiles, tantis contumeliis, & illatis iniuriis non exſatiati, etiam ius, & poteſtatem ſibi in fortunas, & corpora promiſcuæ plebis vendicare, ac exercere non vererentur. Non ſe potuiſſe igitur ferre hanc, pluſquàm barbaram & efferatam, nobilitatis ſæuitiam, quæ ſibi contra omnium gentium mores atque leges, poteſtatem necis, & vitæ, in liberos ciues arrogaret. Quapropter, ſi apud ipſum regem perfidiæ inſimularentur, vel tanquam ſeditioſi ab aliquo criminarentur, ſe planè, modò res penitiùs introſpiciatur, & iudicij rectitudine examinetur, culpa vacare, eamq́ue omnem in patricios, omnis ſeditionis auctores, iure deriuandam. Quippè, quoad ipſi in Magiſtratibus æquam portionem habuiſſent, illorum tyrannidi obſiſti non potuiſſe, nimirum cùm iudicia & tribunalia pro libito & arbitrio ſuo exercerent. Nec regem debere commoueri, quòd, pulſo Ludouico Fliſco, oppida Orientalis littoris occupaſſent. Quandoquidem, cùm multum Reipub. intereſſet, illa oppida libera, & ſine cuſtode teneri, ipſos vtilitatis publicæ memores, pro hac propaganda & conſeruanda ſemper anxiè operam dediſſe. Nam, Genuam, horum oppidorum commercio multatam, obſeſſæ non abſimilem, multum detrimenti proculdubiò adiuiſſe; neminem, niſi Liguſticarum rerum inſcium & ignarum, latêre poſſe. In ceteris, populum ſemper regiæ Maieſtati obſequentiſſimum & fideliſſimum extitiſſe: nimirum, cùm ſub eius domi-

Genuæ Octouiratus inſtitutus.

Spedia & pleraq. alia loca à popularibus occupantur.

Populi Genuenſ. legatio ad Galliarũ regem.

nio numquam in vrbe aliqua ſeditio excitata fuerit, quæ nobilitatem auctorem non habuerit. Supplices igitur, ſeſe regem, ac demiſsè orare, vt, delictis, quæ contra communem voluntatem & conſenſum, à paucis priuatis, in tam magno & perplexo contentionum ardore, commiſſa eſſent, condonatis, legem de Magiſtratuum diſtributione latam confirmaret, & oppida maritima publico nomine gubernari permitteret, præſertim cùm reliquis ordinibus fraudi non eſſet, vt, ipſis, ſuis ſolitis & conſuetis dignitatibus cõtentis, plebs conuenienti libertate interim frueretur. Hoc ſi impetrarent, ſe regis clementiam, bonitatem atque iuſtitiam in perpetuum obſeruaturos & celebraturos. Per idem quoque tempus, intellecto, Raueſtanum ex Galliis Genuam verſus profectionem inſtituiſſe, Bartholomæum Ceuam, illi ſumma neceſſitudine coniunctum, ablegarunt, & mox Vincentium Saulium, Demetrium Iuſtinianum, & Leonardum Facium ad eundem expediuêre, qui eius reditum Aſtæ opperirentur. Ceterùm regi, non iniquo alioquin rerum æſtimatori, nec Liguſticorum ingeniorũ ignaro, ad quem etiam nobiles paulò antè Antonium Spinulam, Laurentium Lomellinum, Stephanum Viualdum, & Ioannem Iacobum oratores miſerant, hanc plebis effrenem licentiam adeò inuiſam & ingratam fuiſſe conſtat, vt de ſeditionum auctoribus ſupplicium omninò exegiſſet, niſi, ratione in conſilium adhibita, veritus fuiſſet, ſi pro legum ſeueritate ageret, Genuenſes à Cæſare, quem non vna de cauſa metuebat, auxilium implorarent. Proinde temporum conditioni inſeruire ſtatuens, in præſentiarum humaniùs quàm quiſquam exiſtimabat, cum eis egit. Nam, repetitis dumtaxat oppidis maritimis, cetera omnia delicta publicæ tranquillitati condonauit atque ignouit, confirmata noua lege de Magiſtratibus lata. Et quò faciliùs populum ferocientem compeſceret, & ad ſaniora conſilia debitumque obſequium reuocaret, Michaëlem Ricium, iuris prudentia celebrem, Neapolitanum, patria tunc exulantem, Genuam miſit, qui populo auctor eſſet, vt, depoſita omni animorum contumacia, correctiſque admiſſis erroribus, ad imperij legumque ſeueritatem inflecti ſe pateretur: ſed tanta hominum animos inuaſerat peruicacia & immoderata cupiditas, vt prudentia à temeritate & conſilij præcipitantia oppreſſa, nullum planè admonitionibus locum relinquerent. Itaque plebs, Tribunique plebeij, quamuis obnitentibus & reluctantibus legitimis aliis magiſtratibus, tantum abeſt, vt regis benignitate atq. manſuetudine commoti, oppida reſtituerint, vt etiam ſcelus ſceleri addendo, & Principis animum nouis auſibus irritando, Monœcum caſtellum, à Luciano Grimaldo poſſeſſum, ſiue communi in omnes nobiles odio, ſiue quòd illud oppidum, opportuno loco ſitum, permagni eſſet momenti, ſiue demùm quòd prætenderent, iure ad Rempublicam ſpectare, Tralatini Piſani, ducis ſtrenui ac militaris, auſpicio expugnare decreuerint. Illius Præfectus cùm non ſemel fortiter reſtitiſſet, populus videns, illud, niſi multis copiis terra marique adhibitis, expugnari non poſſe, ſubmiſſis nouis auxiliis, longè arctiori, quàm anteà, obſidione preſſit, eo tamen ſucceſſu, vt tandem, infectis rebus, illinc receſſerit. In hoc rerum tractu, Philippus Raueſtanus, de his motibus edoctus, regis mandato quàm celerrimè, cum centum & quingentis equitibus ac ſeptingentis peditibus, menſe Auguſto Genuam rediit, quò Reipub. ſtatus, & concitati populi furor, ſua auctoritate, vel ſuaſu, aliqua ex parte componeretur. Tanta nihilominus paulò poſt fuit irritatæ plebis inconſtantia, vt ipſum Præſidem quotidianis concurſionibus defatigarent, & diuerſis rogationibus atque poſtulatis ad tædiũ & nauſeam vſque conficerent, ſic vt ipſe ex præſenti turbine impendentis, & mox ſubſecuturæ tempeſta-

Legatio nobilium ad regẽ Galliæ.

Ludouici in Genuenſ. clementia.

Raueſtanus Genuam redit.

peſtatis periculum præuidens, de rebus pacandis, vel fideliter conſeruandis, omninò deſperans, poſtquam ad regem ſcripſiſſet, vt ſuæ dignitati, ſimulq. ſuorum ſecuritati hac in parte tempeſtiuè conſuleret, tandem octauo Cal. Nouembris Genua exceſſit. Rex interim, quò Ligures, turpiter à ſe deficientes, ad debitum obſequium atque officium retraheret, terra & aquis maximos apparatus fecit. Verùm, interceſſione Iulij ſecundi Pontificis, neutiquam vlterius, eo quidem tempore, progreſſus eſt. Ipſe enim cùm rege multis verbis egerat, vt, populari ſtatu non immutato, eius vrbis imperio contentus eſſe vellet, vtq. ab armis, cùm multas alias ob cauſas, tum præcipuè, ne aliquo nouo incendio in Italia hoc modo excitato, decretum in Venetos bellum impediretur, abſtineret, eumque rogabat, vt in Italiam ſecum ad mutuum colloquium Bononiã veniret. Quod quidẽ rex benignè ſe facturũ recepit. At Iulius deindè non obſcuris ſignis ac teſtimoniis intelligens, regem patricijs fauere, & aduerſus plebem arma expedire, Bononia, anno eiuſdem æui ſeptimo, ſub finem Februarij diſceſſit, atque ab regis amicitia ita deſciuit, vt deinceps in mutuam gratiam redire nequiuerint. Paucis antè diebus, iuſſu Senatus, Dominicus Adurnius & Auguſtinus Folieta oratores ad illum deſtinati fuerant, & quatuor itidem ad Ciamontium, quem rex Galliarum ſuum vicarium ac præfectum in Italia conſtituerat, nempè Ioannes Baptiſta Lazania, cùm in ceteris diſciplinis, tum præcipuè in iure ciuili ac pontificio apprimè verſatus, Ioannes Baptiſta Cocarellus, Lazarus Pichenottus, & Ioſeph Derniſius, vnus ex tribunis plebis. Genuæ interim ciuiles motus indies magis atque magis exarſerant, ſic ſanè, vt Roccalbertinus, qui harum tragœdiarum exitum expectabat, cùm nullum earum finem videret, & de ſe, ſuaque ſalute non parum anxius atque ſolicitus, omne periculum declinandum, nec inſani populi rabiem expectandam ratus, ab vrbe digreſſus, in Galliam redierit. Nocte verò, quæ inſecuta eſt, Galli, ad curiæ tutelam ac præſidiũ relicti, clam ſeſe in Caſtelleti arcem ſubduxêre, cuius quidem Præfectus maximæ ſæuitiæ iuxtà & auaritiæ inſimulatur, & in illum potiſſimùm transferunt culpam, quo minùs hoc poſtremo tempore ciuitas tot iam calamitatibus defeſſa, ipſi regi reconciliata ſit. Hactenus in hac domeſtica & ciuili ſeditione in neutras partes trãſgreſſus, ſeſe tantummodò ſpectatorem exhibuerat. Ceterùm, octauo Idus Febr. qui dies erat feſtus atque ſollemnis, cùm plerique nobiles ac populares promiſcuè, vt ſacris intereſſent, in ædem Franciſco dicatam conueniſſent, eueſtigiò, clauſis foribus, omnes, populatibus ſtudiis addictos, patricijs, aliaque imbelli multitudine impunè dimiſſis, captiuos fecit, quos deinde per aliquot dies in cuſtodia detentos, nec mediocribus iniurijs & contumeliis diuexatos, eò tandem redegit, vt ſeſe decem millibus aureorum redimere cogerentur. Nec iſta feritate contentus, pleraſque naues ad anchoram in littore ſubſiſtentes, maioribus machinis depreſſit; ijſdemque, ac variis miſſilibus, nonnullos viatores inſontes atque inermes, quàm miſerrimè contrucidauit. Qua ſanè barbarie, & pluſquàm Scythica inhumanitate, multorum in ſe odia iuſtiſſimis de cauſis concitauit. Rex interim, indies magis atque magis Genuenſem expeditionem vrgere, maiorique diligentia, quàm antea, validum exercitum, cuius ipſemet dux foret, comparare, iamque illum in Inſubriam traducere, cùm plebs, quæ hucuſque magis verbis, quàm reipſa defectionem à rege Galliæ molita erat, nonnullorum inſanis conſiliis concitata, Paulum Notium, ſerici fili tinctorem, infimæ plebis hominem, ſed virum audacem & ſollertem, ducem creaſſet, hac certè in re manifeſtiſſimam defectionem oſtendens. Nam duce creato, ciuitas ſe nullum alium Principẽ agnoſcere declarabat. Cuius

Eiuſdem diſceſſus.

Iulij Pont. pro Genuẽſ. interceſſio.

1507.

Magne crudelitatis exemplum.

Ludouicus parat expeditionem aduerſus Genuenſ.

Paulus Notius à Tribunis & infima plebe Princeps creatur.

rei

rei indignitas tam mirabiliter regis animum inflammauit, vt priores apparatus bellicos noua acceſſione mirum in modum adaugeret. Huc accedebat, quòd illi à patricio ordine eſſet ſignificatum, in Gallici nominis contumeliam à furente plebe Gallica inſignia deiecta, ac pro his Cæſariana repoſita fuiſſe. Cæſar etiam à Genuenſibus, & fortaſsè etiam clam à Pontifice impulſus, ne Genuæ, vtpote imperij ciuitati, moleſtus eſſet, regem hortabatur; ſimulque pollicebatur, ſe cum populo Genuenſi, vt ad æquas conditiones deueniret, acturum. Verùm rex parum fidei Cæſaris verbis habens, adduci non potuit, vt inſtitutam expeditionem omitteret: ſed eò diligentiùs in illam incũbebat, quò manifeſtiùs dolum & fraudem olfaceret. Inter hæc, rerum in Orientali littore ſucceſſus, contra Emanuelem Fliſcum eiuſque confœderatos, noui Ducis, ſimulque Tribunorum audaciam mirum in modum confirmabat, ita vt oppugnato, & recepto Caſtellatio, quod tunc modicis præſidiis tenebatur, contra fidem datam poſt ſubſecutam deditionem, defenſores interfecerint, nouaque victoria læti, & ſibi valdè placentes, Caſtelletum, & D. Franciſci fanum, illi cõiunctum, tormentis verberare cœperunt, tanto cum applauſu, vt lymphatis ſimiles, per compita & regiones ciuitatis diſcurrentes, ac ſubinde cruentatas manus oſtentantes, inaudita crudelitate gloriam ſibi quærerent. Ceterùm Rex iam in Italiam aduenerat eo animo, vt quamprimùm collecto exercitu, citra aliquam moram Genuæ oppugnationem maturaret. At Ligures, quanquam nullius externi Principis opibus atq. auxiliis ſubnixi, cùm rex Hiſpaniarum tunc temporis amicitiæ ac fœderis iure coniunctus Gallo eſſet, & Pontifex nihil planè vltra largas pollicitationes præſtaret: ac licet etiam peritis ducibus, aliiſque rebus quas belli vſus requirit, magna ex parte carerent, nullumque ferè militem, præterquàm tyronem & ſubitarium ſine aliquo delectu in agro Liguſtico conſcriptum haberent; nihilominus tamen tanta fiducia ſeſe, itinerum potiſſimùm anguſtiis & locorum aſperitatibus freti, ad arma expediebant, vt Gallica potentia nullam illis formidinem inferre poſſe videretur. Proinde ne aliqua deſidia, vel imprudentia, in tanti belli mole, præſertim contra tam potentem aduerſarium, ipſi peccarent, neceſſarium eſſe viſum fuit, omnium itinerum fauces atque anguſtias, ad præoccupandum, & præcludendum hoſtibus aditum, milite obſepire atque obſtruere. Qua vana ſpe freti, licet ſubinde multorum, ac præcipuè Finarij Purpurati, literis admonerẽtur, vt ab incœpto deſiſterent, ſeque tanti regis voluntati, atque clementiæ ſubijcerent; nunquam tamen adduci potuêre, vt tam ſalutaribus præceptis ac monitis aurem præberent: ſed neſcio quibus conſiliis excæcati, indies magis atq. magis in ſententia pertinaciores perſiſtebãt. Hoſtilis exercitus infeſto agmine tam longè progreſſus erat, vt, tranſmiſſa Serraualla, Burgo appropinquaret. Præſidiarij milites, à Genuenſibus, vti diximus, præoccupandis viis impoſiti, primò ante hoſtium cõſpectum omnia magnifica Thraſonico more de ſe promittentes, videbãtur vel etiam cum Darij exercitu confligere & concurrere poſſe: ſed vbi hoſtile agmen in conſpectu eſſe nunciatum eſt, ad ſolum nuncium conſternati, animis trepidare, multas occaſiones ſuæ ſegnitiæ prętexere, variis cõſiliis inter ſe certare, ac poſtremò, vt in imperita multitudine fieri ſolet, nullo habito honoris vel fidei reſpectu, abiectis armis, cum magna ignominia locum deſerere, omnibuſq. impedimentis, hoſtibus, quòminus vlterius progrederentur, relictis, ſeſe ſubducere cœperunt. Sunt qui exiſtiment, in hoc numero ad ſexcentos pedites fuiſſe. Itaque Galli, tranſcenſis montium iugis, ſuperatiſque difficultatibus omnibus, in Pociferam vallem ad ſeptimum à Genua lapidem peruenerunt, & locum caſtris deſignarunt. Eo tempore

Ludouicus rex cum potenti exercitu inuadit Genuenſ.

pore, regia naualis classis, quæ octo triremibus, ac totidem longis nauibus magnis constabat, sese non ita longè à portu in conspectum dedit, atque incerto cursu per breuis temporis spatium longo gyro & ambitu euagata, tandem versus Veneris portum, Spediamque, cursum tenuit; vt classem Liguſticam septem triremium, & sex aliarum nauium, in Genuensi portu stationem habere non ausam, & in hæc loca subductam, persequeretur. Ex Pocifera valle hostes subinde multas excursiones faciebant, adeò vt nulla esset suburbani agri pars, quæ intacta & immunis ab illorum manibus & rapinis esset. Et quamuis in itinere multis in locis Genuensium miles, palanti similis, euagaretur; tamen pari cum socordia & ignauia ad solius hostis conspectum retrocedere & regredi magno cum aduersariorum cachinno & irriſu compellebatur. Non diu exercitus eo in loco castrametatus fuerat, cùm rex ipse in castra, maxima Gallicæ nobilitatis parte, ac innumeris Insubriæ proceribus stipatus, peruenit. Erant siquidem in regio exercitu octingenti ferè cataphracti, mille & octingenti leuis armaturæ equites, sena Heluetiorum millia, & totidem aliarum gentium pedites. Reliquas copias Rex studiò à tergo reliquerat, habita asperæ regionis ratione, quasi superflua multitudo in tanta locorum & regionum anguſtia plus impedimenti & impendij allatura, quàm commodi esset. Genuenses verò, quò passim inimicos aditu prohiberent, & itinera intricatiora facerent, vallum, ex quo per collis dorsum ad Castellatium ibatur, construxerant. Ad hoc propugnaculum exercitus eodem die, quo Riuarolij castrametatus erat, actutum contendit. ab alia verò parte, Genua octo peditum millia, duce Iacobo Corso Tarlatini vicario, viro strenuo ac militari, egressa sunt. Nam Tarlatinus, & Pisanorum subsidiarij milites, Monœci deditione facta, statim à Genuensibus reuocati erant, potissimùm cùm propter Gallorum impedimentum neque terrestri itinere, neque propter contrarios ventos mari in patriam redire possent, facilè retenti fuerant. Sed cùm Galli iam aduersos montes transcendere conarentur, Liguſtici pedites, superato monte, per quē ad propugnaculū ibatur, cùm bona eorum pars ad aliam montis partē peruenisset, in vnum conglobati, in montis vertice constiterant. Quos conspicatus Ciamontius, vnus ex præcipuis Gallorum ducibus, multos nobiles viros & haud exiguum peditum numerum misit, quos certè ipsi Genuenses, multitudine, & situs opportunitate freti, strenuè, nec mediocri cum Gallorum detrimento, Palitia, strenuo quoque duce atque acerrimo milite, inter alios, grauiter in Oesophago sauciato, sustinebant. Galli siquidem, cùm se, cum incondita multitudine & agresti turba negotium habere reputarent; nulla loci, vel aduersariorum ratione habita, magis iracundè, quàm fortiter impressionem in eos faciebant. Ciamontius autem, casu suorum indignatus, & mira ira exæstuans, ad eos pellendos, duas tormentarias machinas per aduersum montem deduci iussit, quibus statim pedem referre versus montem, in quo reliquæ illorum copiæ remanserant, compulsi sunt. Sed Gallis magno cum impetu & instructa acie eos persequentibus; qui ad vallis custodiam relicti erant, quanquam loci natura & munitionis beneficio omnem bellicorum tormentorum ictum possent contemnere, tamen veriti, ne Galli sese his copiis, quæ inter se, & collem erant, immiscerent, summo cum dedecore vallum reliquêre. Quapropter, qui ex colle ad vallum iam se recipiebant, cùm sibi omnem aditum præstructum animaduerterent, per deuia & locorum anfractus & calles, incertis gyris, circiter numero trecenti, dum retrocedunt, ab hostibus cæsi, maiori ex parte Genuam concesserunt. Quo sanè euentu vniuersa ciuitas, quæ infimæ plebis volubilitate atque consiliis regebatur,

Gallorum cædes.

nulla

nulla verò militari vel ciuili prudentia gubernabatur, incredibili metu conſternata, Baptiſtam Lapallum,& Stephanum Iuſtinianum, oratores, qui æquis legibus dè deditione agerent, in caſtra miſit: qui ad regis conſpectum non admiſſi, Cardinali Rotomagenſi, legationis ſuæ ſummam expoſuerunt, illiſque regis nomine fuit reſponſum, vt niſi ſe fortunaſque ſuas omnes liberè abſque vlla pactione regis arbitrio permitterent, extrema quæque opperirentur. In vrbe interim magna oriebatur confuſio, maiorque oppidanorũ pars deditioni vrbis nulla ratione aſſentiens, eruptionem faciebat: & cùm per tres ferè horas dubio & anciptiti Marte cum hoſtibus dimicaſſet, neutra parte alteram ſuperante, in Caſtellatium regreſſa eſt. Ceterùm, Ligures, cùm ſeſe in tanta rerum omnium perturbatione & animorum diſtractione tam potenti regi reſiſtere, cùm longè viribus & numero inferiores eſſent, deſperarẽt, grauiter querebantur, paucorum temeritate, totam vrbem, atq. adeò vniuerſam Liguſticam ditionem, in tantum diſcrimen & periculum deduci, ex quo, nõ niſi cum maxima difficultate, & inaudita regis clementia, eripi poſſent. Non deerant etiam, qui multos patricij ordinis incuſarent, quorum auctoritate & conſiliis regius exercitus hactenus proſperè ac feliciter rem geſſiſſet. Itaque Dux, ex admiſſorum ſcelerum conſcientia veniam deſperans, & vltimum ſupplicium veritus, cum multis aliis, & cum ea Piſanorum parte quæ ibi aderat, intempeſta nocte vrbe excedens, Piſas eſt profectus, magna certè cum prudẽtia, quam ſi aliis ſuis rebus & actionibus adhibuiſſet, nunquam profectò in tam pœnitendam ſtatus conditionem Rempublicam deduxiſſet. Legatis poſtero die ſummo diluculo in caſtra reuerſis, cùm oppidani bellum non pluſquam octiduum ſuſtinuiſſent, vrbem regis arbitrio permiſerunt. Hinc videre & annotare licet, quàm magnas calamitates & miſerias populi inconſiderata ſtudia interdum ſibi, non admiſſis hominum ſaniorum iudicijs atque conſiliis, attrahant, quæ non ſolùm ſibi, verùm etiam toti ſuæ poſteritati nonnunquam grauiſſimè nocere conſueuerunt. Qua in re cùm non ſemel in multis Rebuſpub. aliiſque non poſtremis ciuitatibus peccatum ſit, nullibi, ſi verum fateri velimus, ſæpiùs hoc nomine vlla ciuitas in iuſtam reprehenſionem venit, quàm Reſpub. Genuenſ., quæ ſanè quietis & otij impatiens, fatali, vti exiſtimo, neceſſitate adacta, eundem ſtatum diu ferre, vel vlterius conſeruare nequiuit. Singulas cauſas nunc recenſere cùm difficillimum ſit, nec noſtri inſtituti eſt, nec iudicij: ſalua tamen omnium pace, mihi in primis videtur, nullam in hac Repub. inſignem factam fuiſſe conuerſionem, quæ ex mutua nobiliũ & popularium, adeoque inter ipſoſmet nobiles, pertinacia & contentione, ceu ex perenni fontis ſcaturigine, non demanarit. Tradita ciuitate, Rex cum exercitu vrbi appropinquans, ſtudioſè cauit, ne militibus, præſertim Heluetiis, prædæ & rapinis inhiantibus, tantæ vrbis opulentia cederet: quod ægrè obtinuit. Verùm Ciamontius Heluetiis in ſuburbio collocatis, cum maxima reliquarum copiarum parte, præſidio etiam Caſtelleto impoſito, Genuam victor eſt ingreſſus: cui Genuenſes publica omnia & priuata arma, quæ deinde in Caſtelletum lata fuerunt, & tria tormenta à Piſanis aduecta, tradiderunt. Proximo die, qui fuit nonus ac vigeſimus Aprilis, rex ipſe cum omni equitatu pedes ſub vmbella aurea, fulgentibus armis indutus, exertum enſem manibus tenens, Genuam introiuit. Cui obuiam progreſſi ſunt vrbis regionum Præfecti, qui cum multis lacrymis regis pedibus aduoluti, ſilentio impetrato, vnus ex illis communi nomine in hanc ferè ſententiam verba fecit.

Paulus Nouius Genua aufugit.

Genua redit in poteſtatem regis Galliarum.

Ludouicus Genuam ingreditur.

Oratio habita Genuæ coram rege Ludouico.

TAMETSI, inquit, clementiſſime & Chriſtianiſſime Rex, in hac deterrima & exitioſa

exitiosa Reip. nostræ conuersione dubitare non immeritò liceat, vtrum culpa nostra propria, vel misero, funestoque vrbis nostræ fato acciderit, vt, post longas disceptationes, & animorum distractiones, ad arma tandem sit discursum: nihilominus tamen, si liberè loqui, ac verum fateri liceat, patricij ordinis viri, ceterique, qui sana & honesta consilia priuatis iniuriis, simultatibus & commodis præferebant, ignoratione potiùs, & falso, ac inani metu, quàm cupiditate, & crudelitate, sese his turbis, summa necessitate quodammodò coacti, immiscuêre. Nam, cùm nullius tantum sit flumen ingenij, nulla scribendi vel dicendi tanta vis & copia, quæ non dico exornare, sed enarrare res tuas gestas, præcipueque tuã in nos liberalitatem, & clementiam possit, perfidi omninò & ingrati essemus, imò planè piaculum admitteremus, si te, optimum & æquissimum regem, de nobis, atque adeò de Reipub. nostræ dignitate, & patria, quàm optimè meritum, aliqua ratione negligeremus. Ceterùm, cùm hoc fatale in nostra vrbe hactenus fuerit, vt plebs sciens atque prudens, non semel ad interitum ruerit volũtarium, omniaque consilia ad conturbandam quietem publicam explicauerit, enixè rogamus, vt nostram innocentiam, cùm ab illorum cœptis semper abhorruerimus, æquis oculis ac benignis auribus excipere non dedigneris: Quandoquidẽ, ab eo tempore quo Deorum omnium beneficio in tuam clientelam sumus recepti, pro hoc vno summopere elaborauimus, & nihil magis in votis habuimus, quàm vt sub tuæ æquitatis moderatione, hæc nostra Respub. quàm diutissimè staret, ac feliciter floreret, semper omnia nostra consilia, & actiones, pacis ac togæ socias, planè ad tuæ maiestatis dignitatem atque imperij amplitudinem contulimus, nihilque perinde doluimus, quàm non modò pacem, sed orationem præstantissimorum ciuium, pacem efflagitantium, ab insana multitudine perpetuò neglectas, & repudiatas fuisse. Quippè tantum potuit in peruersissimorum animis peruicacia, vt cum omnium nostrûm maximo dolore nullis honestis vel sanis cõsiliis vllus modus relinqueretur. Dolebamus etenim, haud paucos præclarissimos huius Reipub. ciues, tuæ Maiestatis obseruantissimos, & publicæ tranquillitatis amantissimos, propter effrenis plebis intemperantiam, & temeritatẽ, tibi, ceterisque Italiæ principibus, in reprehensionem deuenire, quasi nostra auctoritate, & auspiciis, hoc ciuile bellum excitaretur, & temeraria arma aduersus regiam tuam potentiam expedirentur. Qua sanè à culpa quàm longè absimus, & abfuerimus semper, testis ipse Deus; humanarum actionum omnium cõtemplator, & incorruptus iudex; testis denique conscientia nostra, qua demum freti, in conspectum tuum venimus. Nam, cùm nunquam temeritas cum sapientia commisceatur, nec ad consilium casus admittatur, malè nobis consulere videremur, si nos, suscepti belli, & seditionis auctores, tanquam insontes culpam deprecaturi nomine publico veniremus. Non diffitemur tamen, nos humano errore in non paucis labi & falli, dum temporis conditioni aliquid concedimus, potuisse: à sceleris tamen culpa, certè nos liberos esse, palàm atque audacter confiteri, ac prædicare non cessabimus. Nunc reliquum est, Christianissime atque inuictissime Rex, vt, postquàm vidimus, tuam victoriam multorum præliorum felici exitu terminatam, ex paucorum defectione ac rebellione victricibus armis esse repressam, nolis in conseruandis bonis viris defatigari, præsertim non cupiditate, aut prauitate aliqua, sed stulta quadam opinione officij lapsis. Nam, etsi tu, maioresque tui, continua quadam felicitate gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes, non semel edomueris; tamen ea vicisti, quæ & naturam & conditionem habebant, *Epilogus.*

vt vinci possent. Siquidem cùm nulla sit vis, neque aliqua tanta copia, quæ ferro, atque viribus debilitari & frangi non possit: at verò, cùm aliquid clementer, mansuetè, moderatè, & sapienter in iracundia, quæ inimica consilio est, & in victoria, quæ natura insolens & superba est, feceris; tunc me hercule iure laudaberis, & gloriæ famæq. tuæ magnitudinem cum æternitate, ac planè cum ipsis Deis coniunges. Bellicæ nimirum tuæ laudes celebrabuntur non solùm nostris, sed pænè omnium gentium literis, atque linguis; neque vlla ætas de tuis laudibus conticescet. At hoc singulare meritum, quo nos, nostramque Rempub. noua tua mansuetudine, clementia, liberalitate, & humanitate, tibi deuinciet, penes nos, planeque apud posteritatem nostram erit immortali cum memoria coniunctum, fatebunturque omnes posteri nostri hanc Rempub. nostram priuata ambitione, & stultitia prolapsam, tuis auspiciis, legibus, imperij moderatione, & æquitate fuisse erectam, ac solidissimis fundamentis constabilitam, stare, atque consistere. Proinde, clementissime rex, quò magis tibi eluceat animorum nostrorum propensio, non solùm gratiam, quæ pro nostra innocẽtia à tua mansuetudine nobis debetur, impetrare contendimus; sed etiam submissè petimus, atq. obtestamur, vt hanc Remp. nostram, vel potiùs tuam, iterum benignis oculis intueri, eamque in clientelam suscipere digneris, & omnia, quæ belli impetu iacere atque corruisse sentis, excites, iudicia constituas, fidem reuoces, ac postremùm, disciplinæ ac morum seueritatem legumque reuerentiam, temporum atque hominum incuria, & insolentia, valdè attritam, & extenuatam, salutaribus decretis, legibus, ac statutis vincias atque emendes. Hoc si à tua pristina humanitate, cum mira & heroica clementia coniuncta, impetrabimus, eris te ipso quodammodò maior, & glorioſum tuorum factorum splendorem noua luminis claritate planè obscurabis, nec erit aliquid ex tam immẽso illorum aceruo, licet glorioſum & magnificum, quod cum hoc tuo recenti facto poterit aliqua ex parte conferri & comparari. Huius orationis finem exceperunt omnium publicæ voces, clementiam implorantium. Rex, licet nulla vera commoti & irati animi indicia ostenderet, & iam recondito ense, eos surgere iuberet; tamen nullo reddito responso, progressus est, & deinde ad vrbis summum & augustissimum templum contendit, vbi mulierum, aliusque imbellis sexus & multitudo, se ad eius pedes prostrauit, qui omnes candidis vestibus induti, inconditis clamoribus, & miserando ploratu eius clementiam & misericordiam implorabant. Hoc misero spectaculo regis animus non mediocriter inflexus, nonnihil de pristina seueritate remisit. Constituerat enim Senatui Genuensi omnem administrationem & auctoritatem abrogare, & pecuniam in ærario D. Georgij reconditam, & ad priuatos ciues spectantem, in priuatum suum regium ærarium transferre, atque eos omni libertate spoliatos, ad eam seruitutis conditionem redigere, in qua pleraq. Mediolanensis imperij oppida consistebant. Verùm, paucis interpositis diebus, adhibitis super ea re in deliberationem & consilium fidissimis quibusque, placuit, se, alioquin tamen iustissimis de causis offensum & irritatum, expugnari & emolliri, & aliquid in gratiam publicam remittere & condonare. Igitur contra omnium spem & opinionem, ne innocẽtes, ac bene de se meritos, iniuria aliqua afficeret, néue nobilium animos aliquo pacto offenderet, vrbem ipsam in pristinum statum, ac planè in eum, in quo ante rebellionem fuerat, cum summo incredibilis mansuetudinis & bonitatis exemplo, restituit atque asseruit. Voluit etiam, vt ad vrbis tutelam, & publicæ quietis conseruationem, præsidium aliquanto consueto maius imponeretur, & assiduè tres triremes omnibus naualibus apparatibus

Exemplum vera clementia ac moderationis.

paratibus instructæ, stationes in ipso portu ad suos vsus haberent: Castelletum præterea, & Castellatium munirent. Pristinas verò & hactenus inter se, & Remp. initas pactiones, & fœderis iura abrogauit, vt interim ea sub alia forma, scilicet nõ vt pacta, sed vt priuilegia essent, cõcederet, retenta nihilominus potestate, ea penitus abrogandi, vel penitus immutandi. Cudendæ etiam monetæ rationẽ habuit, voluitq;, vt, abolitis & antiquatis omnibus signis & characteribus, ad ea tempora imprimi solitis, omnes deinceps monetę suis signarẽtur & cuderẽtur insigniis, non alia forsan de causa, quàm vt in eos absolutum imperium sibi esse declararet. His rebus constitutis, insecuta est Demetrij Iustiniani cõdemnatio, de quo, cùm ante supplicium, tanquã de sonte, quæstio haberetur, Pontificis consilia, & irritas spes, quibus insanæ & effrenæ multitudinis rabiem cum totius Reip. exitio lactitauerat, detexit, & pleraque alia reserauit, quæ ad illam diem nulla diligentia, vel inquisitione erui potuerant. Iustiniano capite plexo, paucis interpositis mẽsibus, pari seueritate in Paulum Nouium, qui paulò antè suffragiis concitatæ plebis supremum, vt antea diximus, Genuæ Magistratum gesserat, animaduersum est. Hic misellus, dum latebras, & secura effugia quærit, Pisis Romam enauigare constituebat: sed in itinere à quodam Corso, quem Genuæ gregarium militem, dum ipse rerum potiretur, fuisse constat, interceptus est, ac Perigonii regiæ classis præfecto octingentis aureis diuenditus. De huius viri tragico & funesto fine, non satis scriptoribus conuenit. Nam sunt qui tradant, ipsum in itinere à myoparone Gallico, repentino incursu interceptum, ac deinde Genuam perductum fuisse; ibique aliquandiu in vinculis asseruatum, in theatro publico, ceu Maiestatis reum, securi percussum. Sed quia omnes in mortis genere consentiunt, nihil attinet, si circa loci & captiuitatis diuersitatem, inter se varient. Regis decreto ac voluntate, Reipub. legibus partim constitutis, partim innouatis, de more solemni, Senatus, & plerique equestris ordinis viri, nomine publico regi pro tribunali sedenti, iusiurandum fidelitatis & obsequij publicè magna cum religione ac veneratione detulerunt, & rex inusitata quãdam, & ferè inaudita mansuetudine & humanitate, defectionis, aliarumque iniuriarum illatarum memoriam, æterna obliuione publico diplomate deleuit, exceptisque sexaginta viris, quos supremo iudicio tradidit, vt de ipsis inquisitio haberetur, ceteris omnibus ignouit. Verumenimuerò non priùs Senatum dimisit, quàm cum cum graui ac disertissima oratione, obiurgatione permixta, admonuisset, vt iugem atq. omninò seriam curam haberet, ne in posterũ aliqua de causa noua in ipsa ciuitate studia orirentur, néue eo nomine Resp. malè audire apud omnes pergeret, quò sæpius in omnium Principum reprehensionem non immeritò veniissent, quòd scilicet moris in Rep. esset, vt, ægrè repressa & extincta vna seditione, longè aliæ grauiores repullularent. Proinde patricij ordinis viris hanc curam eò iustiùs incumbere dicebat, quò ipsi ceteris magis honore ac dignitate antecellerent. Nihil enim præclarius & dignius omni viro, probè de virtute atque humana societate sentiente, quàm honestis artibus & studiis de patria suisque ciuibus bene mereri. Quarè cùm sæpius vsu venire soleat, vt multæ & graues Reipub. pestes solida magistratus diligentia auertantur, darent ipsi in posterum operã, ne in tanta ciuitate, opibus affluente, & animorum distractione subinde laborante, aliquid molirentur, quod cum publico detrimento esset coniunctum, & quod tolli, vel excindi, nisi cum Ligustici nominis & existimationis iactura nequiret. Se namq. non videre, quin iam consopitis bellis, & auerruncato omnium seditionum seminario, summaq. cum prudentia recèns constituta Repub., quies publica cum totius vrbis emolu-

Demetrius Iustinianus capitis damnatur.

Paulus Nouius capite plexus.

Ludouici adhortatio obiurgationẽ mixta.

mento facilè ab Senatu conſeruari ac retineri poſſet, præſertim ſi ad ſolidã induſtriam & ſtudium, quod in talibus, tamq. arduis rebus neceſſariò requiritur, fidei tum conſtantiam, tum integritatem adferrent. Et quò acrioré ſtimulum Senatui ipſi inculcaret, breuibus quidem, ſed verbis ita appoſitis, vt rem facilè perſtringerent, repetito totius Reip. ſtatu, dicebat, ſe, ſua lenitate hunc populum nulla iudiciorum æquitate permoueri, vel vlla Principum modeſtia retineri ſolitum, ſibi maiorum ſuorum exemplo deuincire, ac quaſi in certas compedes conijcere voluiſſe. Quandoque enim vſu venire, vt refractaria, & indomita alioquin ingenia, aliquãdò magis benignitate & manſuetudine, quàm vi & armis, ad debitum officium inflectantur. Ceterùm, ſi pertinaces eſſe pergerent, ſe bonorum medicorum more vſurum, qui tantiſper ægris corporibus omnia fomenta & remedia adhibent, quamdiu de ſanitate non deſperant. Verùm, vbi vſitata remedia non procedũt, tunc inuerſo ordine, contraria tentant, vlcera cataplaſmatis & fomentis curant, quamdiu contagione non lædunt. ſed vbi virus ipſum ſerpſit longius, & contagio nocuiſſe videtur, tunc ferrum adhibent, & cauteria & vſtulationes; ita fit ſcilicet, vt velint potius iacturam vnius membri facere, quàm totius corporis conſtitutionem & ſymmetriam perdere. Ad quæ Senatus paucis, & modeſtis verbis reſpondit, ſe quidem cognoſcere, nullam eſſe tantam eloquentiam, quæ atrocitatem criminis per concitatam plebem admiſſi, pro merito exponere, vel explicare poſſet. Agnoſcere ſe igitur Principis beneficium, & ſummam animi generoſitatem, qui ſumma prudentia ruinam nutantis vrbis fulciuiſſet. Quo quidem nomine, præter alia præclara ſua merita, Liguſticum populum perpetuo vinculo ſibi obſtrinxiſſet, ſe etiam gratias agere, quòd ipſe maiorum ſuorũ adeò non diſſimilis eſſet, vt quantum omnes imperij magnitudine excelleret, tantum etiam clementia vinceret. Quamobrem ſe enixè daturos operam pollicebantur, vt Reſpub. pro dignitate ac exiſtimatione non ſolùm proprij nominis, verùm etiam Gallici imperij in poſterum ſtaret atq. conſeruaretur. His auditis, rex ſtatim, dimiſſo Senatu, conſcenſo equo, Mediolanum contendit. Longè itaq. fallitur, ſi quis in tale ingenium tantam iracundiam cadere exiſtimauerit, vt vllas, quamuis magnas iniurias, alio modo, quàm vero heroico animo vlciſci voluiſſe videatur. Nam præſtantiſſimus rex hoc nomine apud nõ paucos malè audit, & paſſim traducitur, quaſi impotentis fuerit animi. Ego, vt nihil huiuſmodi credam, adducor primùm, quòd ſatis conſtet, ipſum, & prudentiſſimum, & fortiſſimum fuiſſe virum, qui ſuis affectibus probè imperare poſſet; deinde quòd in confeſſo ſit, ipſum, priuatum dolorem non ſemel vtilitati publicæ condonaſſe, prout hoc tempore in hac Rep. à qua tantas iniurias ſæpius antea receperat, vſu veniſſe cognouimus. Paucis antè annis, Philippus Maximiliani filius, Belgarum Princeps, per Galliam in Hiſpaniam enauigarat, crebris procerum literis euocatus, vt Iſabellæ ſocrus dotale regnum capeſceret. In eum, cùm Ferdinandus propenſiora ſuorum ſtudia eſſe perſpexiſſet, quàm erga ſe, deteſtatus leuitatem perfidiæ, traiecerat Neapolim, vbi tamdiu ſubſtitit, donec de generi interitu cognouit: moxq. rebus Neapoli conſtitutis, in Hiſpaniam redire ſtatuit. De huius nauigatione Senatus paulò antè certior factus, illi quatuor præſtantes viros vſque ad fines Liguſticos, honoris ergò, obuiam deſtinauit, & quinto Cal. Iulij, potius aduerſante Euro, quàm quòd ita animo eſſet affectus, Genuẽſem portũ cum viginti roſtratis ingreſſus eſt, ibiq. regio ſplẽdore ac magnificentia exceptus fuit, atq. illinc prima luce ſoluens, Sauonam, vbi Ludouicus rex illum præſtolabatur, delatus eſt, ipſeq. Ludouicus plurimum ſe illius fidei tribuere, clariſſimis teſtimoniis declarauit:

A ſimili.

Senatus reſpõſio.

Rex Mediolanum profiſciſcitur.

Ludouicus & Ferdinandus reges Sauonæ conueniunt.

Quando-

Quandoquidem tribus dumtaxat comitibus ſtipatus, eius triremim conſcendit, & per vtrumque deſcenſione in continentem facta, vrbis adeoque Sauonenſium arcium claues illi vltrò, licet recuſanti, obtulit & exhibuit. Priuſquam verò Sauona diſcederent, ambo, ſacra Synaxi vnà ſumpta, conceptis verbis ſacroſanctum fœdus cauſa Veneti belli, quod tunc agitabatur, pepigere: quod tamẽ haud multò pòſt à Ferdinando violatum eſt. Huic ſanè plerique omnes induſtriam, animi magnitudinem, ingenium acutiſſimum, & nectẽdarum morarum ſcientiam tribuunt; verùm, iuriſiurandi religionem, pactorumque fidem, vel ipſimet Hiſpani in ipſo deſiderant, adeò me herculè, vt Conſaluus ipſe perſæpè in corona virorum Principum queri non ſit veritus, ſe non ſemel iureiurando, tametſi ſacroſanctis concepto verbis, & ſyngrapha manu eius propria obſignata, falſum atq. eluſum turpiter fuiſſe, ſic, vt non illepidè aliquando iocaretur, exacturum ſe à Ferdinando iuſiurandum, in eius numinis verba cui fidem adhibeat: notans in eo altiùs labem parum ſinceræ fidei, quo morbo olim Hiſpanos Iudaiſmo infectos laboraſſe, vetus eſt opinio. Et antequàm Ludouicus Galliam repeteret, Sauonẽſes per calumniam, multa & grauia, ad concitandũ Genuenſium odium iuxtà ac inuidiam commenti dicuntur, ſummaque contentione conabantur multa, licet incaſſum, à rege impetrare. Initio ſubſequentis anni Rodulphus Lanouius cum alio collega regis nomine, vt ibi Præſidem ageret, Genuam amandatus fuit. Interim Sauonenſes eò temeritatis atque audaciæ deuenerant, vt ſumma obſtinatione vectigalia & portoria, Reip. perſolui conſueta, recuſarent. Quod vbi regi innotuit, ad præſcindendum omnibus diſſenſionibus & prolixioribus litibus anſam, duobus his, quos dixi, Præſidibus totius cauſæ & controuerſiæ cognitionem permiſit. Qui, iiſdem introſpectis & ponderatis, ſecundum Genuenſes pronuntiarunt, & hoc modo determinatis contentionibus, in mutuam amicitiam atque priſtinam fidem vtrimque reuerſum. Sub eiuſdem tẽporis tractum, aliquot Turcici myoparones ſinum Liguſticum mirificè inquietarant, & deſcenſione in continentem facta, iuxta Dianam oppidum, duobus mille paſſ. à mari diſtans, haud pœnitendam prędam abegerant: ſed indigenarum ſingulari animorum alacritate, viribus, & induſtria factum fuit, vt malè multatis hoſtibus, illorum conatus & aſſidua infeſta vis reprimerentur, pauciſque diebus interiectis, cùm ijdem piratæ cum duobus tantùmmodò hemiolis in duas triremes Pontificias non procul ab Oſtia, incidiſſent, alteram illarũ facili negotio intercepêre; alteram verò, non ſine maxima Chriſtiani nominis ignominia & perpetuo dedecore, in celerem ac turpem fugam coniecerunt. Poſterus annus, vti Reipub. fauſtus & fortunatus extitit, ſic econtrà pleriſque fuit luctuoſus & grauis; & in primis quidem Venetis, ac Piſanis. Hi enim acriter obſeſſi à Florentinis, atque omni auxiliorum ſpe deſtituti, rebuſque ſuis prorſus diffiſi, hoſti deditionem fecêre: maximaque pars eorum qui arma ferre poterant, aliò, relicta in ſeruitute patria, conceſſit, aliqui Panhormum in Siciliam, alij diuerſas in partes, vbi ſe vitam tolerare poſſe commodiùs ſperabant, hoc vno ducti conſilio, potiùs vt liberi foris, quàm domi in ſeruitute agerent. Ita tum vrbs pænè deſerta, quæ olim potentia, & bellica virtute mirificè floruerat. At Veneti, eodem fermè tempore, ingenti clade à Ludouico Galliarum rege affecti ſunt in loco quem incolæ Agnadellum vocant, ducentis ferè ab Abdua paſſibus, inter Caſſanum & Reuoltam. Quam quidem cladem Veneti Iulio tertio Pontifici, recèns Alexandro ſexto ſuffecto, iure acceptam referunt. Is enim vbi primùm ad ſupremæ dignitatis apicem euectus fuit, nihil habuit antiquius, quàm vt, cum manifeſta totius Italiæ

1508. *Sauonenſium cum Genuẽſ. contentio.*

1509. *Piſani in Flõrentinorum poteſtatem veniunt.*

Veneti inſigni clade à Ludouico afficiuntur.

Fœdus à diuerſis Principibus contrà Venetos initum.

commotione & calamitate, Maximilianum Cæsarem, Ferdinandũ Aragonium, & Ludouicum Galliarum regem, contra Venetam Rempub. inflammaret, adeò vt ipsi Ludouico in vltimo Cameracensi fœdere totius belli summa delata, ipse omnibus studiis atq. artibus anniteretur, quò, quibuscumque posset modis, sese contra Venetos, nescio cuius rationis prætextu concitatus, vlciscteretur. Proinde Veneti, vbi de hostium suorum consiliis & apparatibus intellexêre, protinus circiter quinquaginta hominũ millia coëgerunt, quibus omnibus, Bartholomæum Liuianum, virum, ea tempestate summi nominis, & rei militaris gloria insignem, cum imperio præfecêre. Regi autem in armis adfuisse dicunt supra quadraginta millia expeditissimorum virorum, & in his Gallicæ nobilitatis lectissimum quemque: cuius quidem prœlij is fuit exitus, vt victoria penes Ludouicum staret, hostilis exercitus Præfecto vulnerato, & in captiuitatẽ abducto, ac cæsis ex aduersa parte amplius decem hominũ millibus, cùm ex Gallis vix quingenti desiderati esse dicantur. Qua quidem clade effectũ est, vt inde Venetum imperium, amissis vrbibus, pęnè totum sit euersum. Nec fortuna his tantis Venetorum malis exsatiata, vt ipsorum Respub. extremum periculum adiret, etiam naualicalamitate afflixit. Cùm enim ipsi, haud multò pòst, reparatis viribus, nouoque milite conscripto, aduersus Alfonsum Atestinum, Ludouico regi vnà cum Hippolyto fratre purpurati ordinis fœdere associatum, præualidam classem, duce Angelo Triuisano, in Padum fluuium emisissent, improspero ac infelici Marte conflixêre. A nonnullis in literas relatum est, in eo prœlio vltra minoris notæ nauigia, quindecim triremes fuisse captas, signa sexaginta relata, hominesque occisos, aut submersos, supra duo millia. Rebus in Italia ita se habentibus, Ferdinandus Aragonius, cuius proximè hîc mentionem habuimus, egregia victoria adauctus est, Bugea, Africæ minoris haud incelebri vrbe, expugnata.

Ludouici de Venetis victoria.

Venetorum clades in Padо flumine.

Bugea vrbs Africæ à Ferdinando expugnatur.

ANTEA diximus, instinctu atq. opera Iulij Pontificis, de vnanimi omnium fermè Christiani orbis Principum cõsensu, bellum Venetis illatum fuisse. Cuius quidem vel præcipua causa fuit, quòd Veneti, qui, vt ex aliorum ruina & interitu, tantum imperium initio condiderant, ita deinceps ex euentis alienæ fortunæ, occasiones amplificandi res suas captare consueuerant, tunc etiam immodicam affectabant potẽtiam, vel potiùs iam tantam adepti erant, vt, nisi retunderetur, in totã sese Italiam, exterminatis regibus, extensura esse videretur. Quod illi ergo de singulorum regum ditionibus aliquid decerpserant, id Iulio Pontifici videbatur armis communibus repetendum, ea lege, ne ab armis prius decederetur, quàm sua singuli recepissent. At Veneti, animaduerso, sese haud exiguo discrimine irritatos esse, enixè operam dedêre, vt in primis cum Pontifice in gratiam redirent, sicuti etiam breui effectum est, Ceruia, Rauenna, Arimino, & Fauentia ipsi restitutis; adeò, vt ipsis, quantum satis videbatur, multatis & expilatis, Iulius, voluntate, velut venti flatu, subitò inuersa, bellum ipsum pro Venetis aduersus Ludouicum, in prius contracto fœdere, constanter perseuerantem, detexuerit. Et quò commodiùs illius potentiam ab Italia, præsertim verò à Genuensi dominio auerteret, atque exterminaret, subinde per internuntios præstantissimum quemque patricij ordinis solicitabat, vt, nouis Genuæ concitatis turbis, se, ac totã suam patriam, abrogato Gallico imperio, & obsequio, viriliter in pristinam libertatem assererent. His non contentus, iugi cura ad hanc solam occasionem paratus, exules Genuenses Florentiæ, & per omnem ferè Etruriam dispersos, & alibi incertis sedibus vagantes, anxiè solicitabat, vt se publicis negotiis immiscerent, atque arma contra Gallorum ambitionem citra vlteriorem moram expedirent.

1510.

Venetorum cum Pont. Iulio reconciliatio.

Iulius monet bellum contra Ludouicum.

Cuius

Cuius quidem literis crebriùs commonefacti, ac in nouam ſpem erecti, tandem, Paulo Baptiſta & Fregoſino ducibus, mille Germanos pedites, ad Gatiolum, Ludouici Gonzagæ, Cæſaris beneficiarij, oppidum, duxerunt, eo animi decreto, vt ſumma celeritate per abruptos montes, atque aſperas & anguſtas vias, ad Padum vſque penetrantes, tranſmiſſo flumine, per iuga Parmenſia Genuam contenderent, & ibi aucti numero, & conſilio ex temporis conditione accepto, vrbem ipſam inopinatò adorirentur. Sed Ciamontius dux, vti bello ſtrenuus, ita pace prudens & vigilans, non obſcurè eorum conſilia ſubodoratus, facilè, id quod erat, ſuſpicabatur. Quocircà, ſumma cum feſtinatione non exiguum tum peditum, tum equitum numerum, qui eos itinere prohiberent, Parmam vſque præmiſit. Quorum aduentu Germani adeò fuere conſternati, vt, ſpe de rebus Genuæ proſperè gerendis amiſſa, eodem itinere, ſed certè haud pari celeritate, non citra magnum periculum in patriam redierint, Venetis, priuati ſiue commodi ſtudio conniuentibus, quorum maximè intererat, Italiam per Pontificem ad arma non concurrere. Ceterùm Pontificis animus ægrè ferens, Rempub., communem ſuam patriam, in aliena poteſtate haberi, rerum aduerſo ſucceſſu nullo modo debilitatus, ſtudiosè allaborabat, vt, nouis excitis auxiliis, reſtitutio Genuenſis tentaretur, tanta me herculè cum conſtantia, & ardore, vt nullis ſumptibus parceret, omnemque lapidem moueret, quò Ludouicum, ſibi naturali, vti exiſtimo, antipathia inuiſum, Italia pelleret. Itaque Genuam eodem tempore mari terraque vndique inuadere conſtituit, ſperans, hanc vrbem infeſtis armis repentè tentatam, facilè mutationem aliquam facturam, præcipuè quòd nemo ignoraret, multorum animos in ea ciuitate à Gallico imperio abhorrere, & Fulgoſiam gentem multis priuatis iniuriis prouocatam, occaſionem nouandarum rerum ex temporis opportunitate quàm auidiſſimè expectare: quippe cũ Octauianus Fulgoſius, cuius pater, & patruus ſupremum magiſtratum ibi geſſerant, magno honore & exiſtimatione apud omnes eſſet. Quo quidem tempore, bellum etiam inter Alfonſum Ateſtinum & Ligures exarſit. Et quoniam Iulius, quòd proceres ac pleroſq. equeſtris ordinis viros ægrè à fide & obedientia Gallica retrahi & abduci poſſe experiretur, à Genuenſibus hac potiſſimùm de cauſa deficiens, cum Venetis iam fœdus contraxerat, & vndecim Venetorum triremes, duce Grillo, ſiue, vt alijs placet, Hieronymo Contareno, & vna ſua, aduerſus Genuenſes decretæ & inſtructæ ſunt, in quibus magnum Genuenſium numerum fuiſſe traditur, qui Pontificis ſtudia ſecuti, vrbe exceſſerant, & in nouam fiduciã erecti, varijs in locis, vti diximus, exulantes, ſeſe huic expeditioni coniunxerant. Inter quos fuerũt Octauianus & Ianus Fulgoſij, necnõ Hieronymus & Nicolaus Auriæ familiæ. Interim M. Antonius Columna cũ centũ grauis armaturæ equitibus, & ſeptingentis peditibus, qui recèns à Florentinorum ſtipendijs ad Pontificem tranſiuerant, ſpecie habendi delectus, in agro Lucenſi hærebat: quod Ciamontium in magnam ſuſpicionem iure adducebat. Ipſe tamen, quòd miro aſtu & opera Pontificis, fama percrebuiſſet, Heluetios, qui ad duodecim millia deſcripti eſſe dicebantur, coniunctos M. Antonio, repentè Ferrariam inuaſuros, nullum nouum Genuæ ſubſidiũ, præter paucos pedites, miſit. Marcus Antonius, quamuis nec Sereſanæ, nec Spediæ, vt Pontifici omninò perſuaſum erat, fuiſſet receptus; vlterius tamen progreſſus, ad vnum ferè milliare ad Genuæ muros in Biſamnis valle conſedit. Claſſis quoque ſub idem ferè tempus, Segeſtro & Clauaro occupatis, ex Rapalli ſinu ad oſtium Entelli fluminis quod non ita procul à Genuenſi portu in mare decurrit, peruenerat. Genuam verò paulò antè ad primam

Pontificia expeditio aduerſus Genuenſ.

Motus in agro Liguſtico, opera Iulij Pont. excitati.

hoſtium aduentus famam, Ioannis Aloyſij Fliſci filius cum octingentis viris agreſtibus,& pari ferè numero nepos Cardinalis Finarienſis pro Galliæ rege ingreſſi erant: quibus præſidiis firmata ciuitas, nullæ intus ſeditiones ac turbæ concitabantur. Proinde irrita Pontificis atque exulum ſpe, indieſq. ex Inſubria, & aliis locis, præcipuè verò ex occiduo littore, nouis Genuam deductis auxiliis, & Preianne, viro ſummi conſilii atque virtutis, regis nomine cum ſex longis nauibus portum ingreſſo, incaſſum, & citra aliquem fructum, omne tempus trahebant. Proinde claſſis mari, Columna verò terreſtri itinere, Rapallum ſe receperunt; tentata interim in ipſo reditu portus Delphinij expugnatione, in qua Franciſcus Bolanus, vnius Venetæ triremis præfectus, occubuit. Illinc claſſis Centum-cellas enauigauit, & cùm M. Antonius terreſtri itinere incolumem ſe cum ſuis militibus euadere poſſe diffideret, nimirum quòd ruſtici & agreſtes itinera valdè infeſta redderent, euitandi periculi cauſa, cũ ſexaginta delectis equitibus, triremes conſcendit, reliquos terra remiſit, qui maiori ex parte in Genuenſi, deinde Lucenſi agro in Florentinorum finibus ſpoliati fuerunt. Ex hac expeditione, nullam, vel ſaltem valdè exiguam, Grillus, & Octauianus laudem reportarũt: quorum puſillanimitate atq. deſidia factum eſſe dicunt, vt Preiannes tam paruo nauium numero Genuenſem portum, illis ſpectantibus, ſubijſſet, cùm alioquin in eorum eſſet poteſtate, illam quàm facillimè, niſi metus obſtitiſſet, prohibere. Statim poſt hoſtilis claſſis diſceſſum, Preiannes cum ſeptem longis nauibus, & quatuor onerariis Genuenſ. portum egreſſus, Venetam claſſem, triremium numero ſuperiorem, nauium verò inferiorem, inſecutus eſt. Vtraque claſſis ad inſulam Iluam delata; Veneta quidem Lingonium portum, Gallica verò Ferratum attigit. Sed hæc, illam vſque ad Argentarium montem ſumma cum celeritate inſecuta, cùm nulla bene gerendæ rei opportunitas monſtraretur, Genuam rediit. Quanquam verò huius expeditionis ſucceſſus longè infra Iulij Pontificis cõſilia & opinionem eueniret, nec mediocriter ob fortunam aduerſam percelleretur, nihilominus, vt erat intrepidus, & excelſo ſpiritu, ita vt non facilè in rebus aduerſis animo concideret, tantum abeſt, vt ſuſceptam aduerſus Gallum expeditionem remitteret, vt etiam eò magis ad noua ſtudia incenderetur, quò priora peius cecidiſſent. Nihil enim perinde optabat, quàm Genuenſium animos, omnibus artibus in partes deducere, vt ſcilicet, ex animorum diſtractione, nouæ in vrbe ſimultates atque odia orirentur, ex hìs verò in Gallum conſpiratio, & in tota ipſa Repub. diſſenſio propagaretur. Ideò procurabat, vt Veneti, qui magis gratificandi Pontificis ſtudio, quàm quòd nouos in Italia motus probarent, claſſem, quam ad Centum-cellas in ſtatione adhuc habebãt, additis quatuor magnis nauibus, augerent. Exiſtimabat quippe, ſi hoc bellum ſub ſuo nomine aduerſus Gallos ſuſciperetur, magnam auctoritatem & pondus apud omnes conſecuturum, nec alia meliori via oppidanos ipſos ad rebellionem propelli poſſe. Adiunxit etiam Venetæ claſſi per idẽ tempus nauim inuſitatæ magnitudinis, atque aliquot alias, quas ſollemni ritu ſuis vexillis condecorauit, & publicis votis fauſtam profectionem ac felicem expeditionem precari iuſſit, adeò vt multorum animos de Principum ſtudiis interdum ſeriò reputantium, magna ſubeat admiratio, quòd Pontifex, cuius omne ſtudium & cura pro quiete publica, tum continenda, tum propaganda excubare debebat, ipſe, inuerſo ordine, omnem curam & diligentiam ad conturbandam Italiam, atque adeò vniuerſum Chriſtianum orbem infeſtandum transferret. Nec deerant pauci, qui illius tam nefarios auſus damnarent, ſimulque eius conſilia palàm irriderent, quòd ſperaret, ſe

ret, ſe Genuam, recèns magno præſidio firmatam, & illius portu valida claſſe communito, in poteſtatem redacturum, præſertim cùm hæc expeditio illi antea planè irrita, ciuitate ipſa longè viribus & præſidiis à præſenti rerum ſtatu diſcrepante, cecidiſſet. Verùm ipſe nullis conſiliis vel rationibus adduci poterat, quin obſidionẽ acceleraret. Quamobrẽ ſibi expedire videbatur, vt maritimis apparatibus terreſtres copię coniungerentur: quæ maiori ex parte auſpiciis Epiſcopi Genuenſis, Obiecto Fliſco, cuius ſæpenumerò mentionẽ fecimus, geniti, & nonnullorum exulum Genuenſium ducebantur. Fridericus etiam antiſtes Salernitanus, Octauiani Fulgoſij frater, Pontificio ære in Lunigianæ oppidis equitẽ, militumq. delectum habebat. Interim Ioanni Saxatello, & Renerio Saxetano, militum tribunis iniunctum erat, vt cum ſuis cohortibus tantiſper ad Porrectæ balnea ſubſiſterent, donec temporis opportunitate Genua, coniunctis viribus, commodè obſideri poſſet. In hoc tẽporis tractu, regij milites, de Pontificis animo, & nouo bellico apparatu præmoniti, vrbem terra mariq́ue validis præſidiis cinxerunt, nihilq. prætermisêre, quod ad vrbis defenſionem acriter ſuſtinẽdam faceret, adeò vt ad famam hoſtilis claſſis, quæ duce Franco Giberto ciue Genuenſ. erat duarum & viginti triremium atq. aliquot onerariarum, Gallica claſſis, iuſſu atque mandato Ciamontij, cuius potiſſimum auctoritate & auſpicio Reſp. ea tempeſtate regebatur, Genuenſem portum egreſſa, ad portum Veneris conſiſteret, eo conſilio, vt cùm nauium numero inferior, triremium verò, hoſtili eſſet ſuperior, vel ſaltem par, ſemper recedendi velocitate, ſe à nauibus, ad omnem neceſſitatem, ſubtrahere poſſet. Hæ duæ claſſes, ſupra portum Veneris, in mutuũ conſpectum deuenêre, nec vltrà tormenti ęnei iactum ab inuicem diſtabant. cumq́ue aliquandiu infeſto impetu atque horribili tormentorum fulmine ſe inuicem laceſſiuiſſent, Pontificia claſſis, vel quòd veram prœliandi opportunitatem nondum nacta ſibi videretur, vel quòd temerè ſupremam belli aleam citra maiorem deliberationem ſubire non auderet, Segeſtrum Orientale contendit, ex quo loco Ioannes Fulgoſius biremi mira audacia totum illud littus, quod inter Genuam & Segeſtrum interiacet, euagatus, ſubinde ſe ante portum Genuenſium in oppidanorum conſpectum dabat, adeò vt eius temeritate ad poſtremum in fiduciam conuerſa, portum ingredi, ad oppidanorum periclitandos animos non dubitarit. Sed vrbis munimenta & propugnacula ita defendebantur, & vndiquaque obſeruabantur, vt nulli motus, vel cõtrariæ factionis ſtudia excitari, vel erumpi poſſent, ita vt ſtatim, re infecta, diſcedere, non ſine graui vitæ ſuæ periculo, coactus ſit. Ipſum namq. abeuntem ex turri Godifenſi tanta tormentorũ vi, & telorũ nimbo ſunt proſecuti, vt parũ abfuerit quin penitus obrueretur. Verùm ſuæ biremis cum velocitate tum valido remigio concitata incolumis euaſit. Portus Veneris ab hoſtili claſſe cùm per aliquot horas nequicquam fuiſſet oppugnatus, omnem bene gerendæ rei ſpem ipſius claſſis ducibus ademit: nullaq́ue re memorabili geſta, ad Centum-cellas redierũt. inde etiam paruo interuallo Veneta claſſis Pontificis conſenſu dimiſſa eſt, quæ non ita longè à Pharo Meſſanenſi grauiſſima exorta tempeſtate ſummum periculum adijt. Quinque etenim triremium facto naufragio, reliquæ ægrè ſeruatæ ſunt. Siquidem maior pars quaſſata ventis, & ſemilacera, domum reuerſa eſt. Terreſtrium copiarum in hac expeditione nullus ferè vſus fuit. Milites namque in Luſiniana ora conſcripti, littoris Orientalis aditum propter Gallorum apparatuum famam periculoſum rati, nihil ſe mouerunt; & qui ad Porrectæ balnea erant, ſibi à Florentinis iter denegatũ excuſantes, vlteriùs non ſunt progreſſi. Sed Mutinenſium montana, quæ adhuc Ferra-

rienſi

rienſi parebant, ingreſſi, in Fanani oppidum impetum fecerunt; quod etſi non ſtatim obtinerent, nihilominus tamen tota montana regio ducis auxilio diffiſa, deditionem fecit. Hunc ferè exitum & ſucceſſum habuit Pontificia expeditio, maiori certè odio, quàm neceſſitate, vel conſilij & iudicij rectitudine, aduerſus Ligures bis mota & ſuſcepta. Quandoquidem nullus æquus rerum æſtimator eſt qui dubitare poſſit, huius Iulij Pontificis in Ludouicum Galliæ regis odium, ex eo fermè ortum, quòd hic Alfonſum Ateſtinum, cui ille inimiciſſimus erat, & contra quem atrociſſimum bellum gerebat, opibus & copiis ad conterendam Pontificis ambitionem & potentiam, toti Italiæ inhiantem, palàm adiuuiſſet. Tanta nimirum odij acerbitate flagrabat Iulius in Ateſtinum, vt, licet Ludouici potentiæ mirum in modum aduerſaretur, eiuſque dignitati infenſiſſimus eſſet æmulus, tamen quò ſe commodiùs contra illum vlciſceretur, non ſemel ipſi regi obtulerit, ſuarum omnium copiarum iacturam facturum, & ſe illi libenter traditurum, modò ipſum Alfonſum in clientelam aſſumptum, in medio rerum agendarum curſu relinquere & deſtituere vellet. Sed tanta fuit regis humanitas cum ſumma fidei conſtantia & integritate coniuncta, vt nihil ſibi prius vel antiquius eſſe diceret, quàm Ferrarienſem, fideliſſimum ſocium, non deſerere, & ab omnium iniuriis & infeſtis armis tueri ac propugnare. Imò nec Italiam ipſam totam ſibi eſſe tanti, vt propter fidei anguſtiam à quoquam malè audire vellet, præclaram certè vocem, & vero Principe dignam; Siquidem fides, quæ rarò apud priuatos integra & illæſa exiſtit, pari modo etiam apud Principes violetur, non video, quomodo ſocietas humana, quæ hac, ceu firmiſſimo & ſolidiſſimo fundamento, niti debet, diu conſiſtere valeat. Proinde Pontificis animus hac regis conſtantia exacerbatus, eodem ferè tempore Cæſarem, Aragonium, Britanniæ regem, Venetos & Heluetios in eum concitauit, vt illum non modò Mediolanenſi, & Liguſtico imperio, ſed etiam vniuerſo Galliarum regno exueret. Suprà commemorauimus, Ferdinandum Tarraconenſium regem, ſumma proferendi imperij cupiditate incenſum, Mauritanos adortum, Bugeam, haud incelebrem Africæ minoris vrbem, expugnaſſe. Huius belli proſper ſucceſſus effecit, vt eius duces ac milites alacriores facti, Tripolim, cuius crebrò antea meminimus, poſt aliquot dierum perpeſſam obſidionem, feliciter expugnarint. Ceterùm, huius fortunæ proſperitatem haud parum fœdauit clades ad Meningem, ſeu paruam Syrtim, nunc recepto atque vſitato nomine Zerbas vocatam, paucis pòſt diebus, ad Girapolim accepta. Admota enim eius claſſe ad huius inſulæ expugnationem, cùm maxima interim aquarum inopia laborarent, & aquationis gratia deſcenſionem facerent, caſu accidit, vt in Maurorum inſidias præcipitati, inſigni ſtrage afficerentur, cæſis quatuor millibus ex Chriſtiano exercitu, & cum his, ipſorum duce ac præfecto Garçia Ducis Albani filio, necnon Ferdinandi Aluari patre, qui his proximis annis Belgium non ſine perpetua ſui nominis memoria procurauit, contrucidato. Hæc inſula Chriſtianorum expeditionibus videtur eſſe fatalis, quòd etiam proximè inſecutis annis parum abfuerit, quin vniuerſa Hiſpanica claſſis ibi ad internecionem deleta fuerit. Eſt autem longitudine XXXV. M. paſſ. latitudine XXV. ab Eratoſthene, vt inquit Plinius, Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningem ab Africæ latere, & altero Thoiar, ipſa à dextro Syrtis minoris promontorio paſſibus CC. ſita. Inter hæc, deuentum eſt ad annum eiuſdem æui vndecimum, cuius quidem initio, Dominicus, vulgò S. Petri Arenatij, & Ioannes Interianus, cùm pleraque aduerſus regium dominatum moliti eſſent, ceu maieſtatis rei, extremo-

Cauſa odij Pontificij aduerſus Ludouicum.

Exemplar ſingularis beneuol. ac fidei.

Iulius Pont omnes Reges inflammat aduerſus Ludouicum.

Tripolis à Ferdinando Aragonio expugnata.

Ferdinandi clades ad Meningem inſulam.

1511.

tremo ſupplicio affecti, eaque de cauſa quidam alij ex præcipuis familiis qui eodem reatu forſitan tenerentur, haud paruâ pecuniæ ſumma, ac etiam exilio multati, & inter ceteros quidem, Hieronymus Auria, ceu perduellionis conuictus, eiuſque bona fiſco adiudicata, & ipſe, vnà cum ſua coniuge, raro quodam exemplo, in exilium actus, eiuſque domus, ſita in villa vulgò S. Mariæ incoronatæ, ſolo tenus deiecta. Interim iuſſu Senatus, Franciſcus Fliſcus, Thomas Cataneus, Ioannes Paſſanus, & Pantaleo Rebuffus, in Galliam oratores amandati, qui publico nomine regem aditent, hique ab eo perhumaniter excepti, expoſita ſuæ legationis ſumma, cuncta quæ petierant, benigniſſimè impetrarunt, præter ſui Præſidis abrogationem, qui tamen ſpontè, priuſquam Genuam reuertiſſent, in Galliam profectus eſt, vt ſuam cauſam ipſemet coràm tueretur atque defenderet. Eodem temporis tractu, cùm Pontifex nequiret animum ad aliquam quietē reuocare, neque ab inuadenda Liguſtica ditione abducere, iterum ſerias cogitationes ad nouam expeditionem contulit, nec ſumptibus vllis pepercit, quibus vel aperto marte, vel dolis, aut aſtu, aliquid ipſe in hoc ſuo pertinaciſſimo animi decreto perficeret. Et quia magnam commoditatem bene gerendæ rei in ciuium ſeditione ſitam eſſe intelligebat, Alexandrum, Pauli Fulgoſij olim Cardinalis filium, Præſulem Albintimilium, clàm Genuam ad nouas excitandas turbas miſit. Sed Galli de eius profectione admoniti, in Monteferrato, eum, licet aliam perſonam habitu & nomine ementientem, capi curarunt, vnde mox Mediolanū perductus, itineris ſui cauſas, perfidique conſilij technas detexit. & ita quidem à nonnullis refertur. Ceterùm, ſunt etiam qui aſſerant, ipſum, cum aliquot ſuis clientibus clàm Genuam ſub feſtum Dominicæ reſurrectionis ingreſſum, eo conſilio, vt, Præſide interfecto, & mox ſeditione excitata, populum aduerſus regium dominatum commoueret: eamque proditionem per quendam Trebianū, vnum ex coniuratorū numero, detectam, ipſumque deprehenſum, capitis damnatum, & Fulgoſium, dum celeri fuga ſibi conſuleret, in villa Roſiliana fuiſſe captum, indeque in Inſubriam perductum: ſed paucis pòſt menſibus, ob ea quæ poſtmodū ibi ſubſecuta ſunt, priſtinæ libertati reſtitutum. Ijſdem fermè diebus, in Cyrno inſula prouinciales, Rinucio Rocenſi auctore, nouis rebus ſtudere inceperant, & ad defectionem inclinabant. Ceterùm, ipſo tandem à Genuenſi milite contrucidato, breui effectum eſt, vt omnes ad priſtinam fidem atque obſequium redierint. Sub idem quoque tempus, Alidoſius purpuratus à Franciſco Maria Feltrio Vrbinatium Principe apud Rauennam interfectus fuit. Interea temporis, ſecuta eſt Brixienſis clades à Gallis illata, & breui pòſt, Rauēnenſis pugna, vna ex maximis & memorabilibus, quæ à multis annis in Italia conſpecta fuerit; in qua, vt omittam celeberrimos duces, qui fortiter pugnantes vtrimque ceciderunt, & in primis ex Gallica nobilitate Gaſtonem Foiſſæum, Gallici exercitus Præfectum, qui ex bellica virtute rerumque geſtarum gloria, licet iuuenis, æternam ſibi apud omnes mortales famam & gloriam comparauerat, ſex horarum ſpatio, quibus vtrimque incredibili virtute dimicatum eſt, militum & equitum millia ſupra decem & octo cecidiſſe, pari ferè vtrorumque numero, fortuna diſpari. Iulij enim & Hiſpanorū copiæ fuſæ fugatæque: Galli locum tenuerunt. Paucis pòſt menſibus, Pontifici omnia lætiora contigerunt, & fortuna, hactenus eius conatibus refragata, ei fauere, regiiſque rebus non parum aduerſari cœpit. Cuius quidem immutatio potiſſimùm ad Heluetios, à rege deficientes, & ad Iulium tranſeuntes, referenda eſt. Mox enim Rauenna ad huius fidem & obſequiū rediit; & Bononia, pro cuius defenſione Ludouicus tot moleſtias pertulerat, victorem

Legatio ad Gall. regem.

1512.

Rauennienſis clades.

victorem secuta est, idemque fecit Cremona, Bergomum, Placentia, & Parma, ac pleræque aliæ Insubriæ ciuitates, ac denique omnis Mediolanẽsis ditio, quæ paulatim à Gallico imperio desciuit. Cùm enim Cæsar Maximilianus ad Germanos pedites, qui Gallo tunc temporis in Italia militabant, literas vnà cum mandatis dedisset, vt statim ab illius stipendiis discederent; hi, quòd pænè omnes ex Tirolensi Comitatu oriundi erant, cùm in suum Principem contumaces haberi nollent, eodem tempore citra vllam moram & cunctationem discesserunt: quorum profectione, Palicia, & reliqui Gallorum duces, inter quos etiam post mortem Foissæi mutua æmulatione, vti persæpè fieri consueuit, non mediocris dissensio nata fuerat, (nam reliqui fermè indignabantur, Paliciæ obtemperare,) omnem Mediolanensis imperij defendendi spem amiserunt, præsertim cùm cataphracti, tantis laboribus tamque diuturnis molestiis defatigati, potius in Galliam salui atque incolumes reuerti, quàm Mediolanense imperium tantis angustiis & periculis tueri cuperent. Fœderati, vt antè diximus, inter se Principes erant Iulius Pontifex, Cæsar, Hispaniarum & Angliæ reges, Veneti, ac Heluetij. Hi omnes initio ita simul conuenerant; vt Gallis Mediolanensi dominatu exactis, Maximilianus Ludouici Sfortiæ filius, post patris calamitatem semper in Germania versatus, in paternam sedem restitueretur: quod quidem potissimum Pontifex, ac Heluetij vrgebant. His rebus ita constitutis, quò Gallicum imperium pari fortuna Ligustica ditione exscinderetur, Ianus Fulgosius, Veneti exercitus præfectus, cum haud mediocri manu ab ipsis Fœderatis suppeditata, Genuam profectus, causa extitit, vt regio Præside, duod. Cal. Iulij in fugam conuerso, ciuitas, prorsus à Galliarum rege deficeret, exque communi totius Senatus atque ordinum consensu ipsemet Fulgosius, Dux ac Princeps resignaretur. Qua quidem dignitate olim eius pater etiam potitus fuerat. Interim Gallici milites, Genuæ arces, scilicet, Castelletum, & Phariam turrim, vulgò Lanternam, necnon Mediolanensem, & Cremonensem, sicuti etiam Brixiam, Cremam, & Lineacũ, nonnullaque alia eius imperij munita loca tuebantur. At breui pòst, cùm Genuenses, Castelleti arcem, tormentis, quæ illis Pontifex subsidio miserat, impeterent, eius Præfectus, desperatis iam auxiliis, quoniam classis ex prouincia, à Rege de vrbis defectione ignaro, ad eam defendendam missa, cùm descensionem facere milites non auderent, in Galliam redierat, duodecim aureorum nummùm millibus acceptis, eam Genuens. tradidit: sed in regis potestate adhuc erat Pharia turris, in quam iisdem diebus, Galli cõmeatum, aliaque necessaria importarant. Sub idem fermè tempus, planities Teycia, quæ iamdudũ à Luca Spinula possessa fuerat, in Magistratus Georgiani potestatem deuênit. In hoc rerum tractu, Galli, duce Frabernardino, Hispanicam nauem Ligusticis mercibus onustam interceperunt; cuius merces valorem quadraginta millium aureorum, secundum communem hominum æstimationem, æquabant. In Gallia itidem, regio edicto seueriſſimè iniunctum, ne quis Ligusticæ nationis, vllum genus mercaturæ ibi exerceret. Florentiæ verò, noua Reipub. forma introducta, & Medicei suis bonis ac penatibus restituti. At Sfortia sub finem Decembris eiusdem anni, Fœderatorum Principum ope ac viribus, ex Germania Mediolanum rediit, ibique incredibili omnium suorum, legitimum suum Principem videre auentium, lætitia atque applausu exceptus fuit. Vigebat nimirum in animis hominum Principis sui non solùm naturalis amor, quo omnes etiam gentes, licet efferæ ac barbaræ, naturali instinctu commouentur, verumetiam præclarissimorum Principum, & in primis quidem aui, atque patris sui memoria, quæ ita vniuersis Insubribus iusta

Ianus Fulgosius Princeps ciuitatis renunciatur.

Castelleti arcis deditio.

Maximilianus Sfortia Mediolano potitur.

iusta de causa erat clara & illustris, vt externi Principis dominatus tædium, in veram genuini Principis beneuolentiam conuerteretur. Proximus annus mortem Iulij Pontificis complexus est, qui diu cum graui & diutino morbo conflictatus, & rerum humanarum curam ægrè remittēs, fato oppressus, sub auroram diei vigesimi secundi Februarij animam exhalauit. Fuit ipse, vt breuibus verbis hominis naturam, & vitæ cursum perstringam, incredibili quadam ambitione flagrans, cuius animus, multarum quidem rerum, vt verum fateamur, capax, nunquam vlla potentia, vel gloria potuit exsatiari, & qui potius ad belli, quàm pacis artes tuendas & obeundas natus esse videretur. Nam si tātum operæ acuendis regibus ad bellum in Turcam decernendū, quantum ad imperia, & Respublicas conturbandas & inquietandas, contulisset, nemini dubium esse potest, quin Respub. Christiana eius præsidiis subnixa, meliore loco & conditione diutius suo tempore stetisset, ac floruisset. Vt verò ad Ludouicum Gallorum regem reuertar, is sanè huiusmodi grauissimis infortuniis nihil omninò deterritus, cùm esset excelso animo, & immensa imperij propagandi cupiditate flagraret, ad Mediolanensis dominij recuperationem omnes cogitationes adiecit, eoque maiori celeritate nouum & validissimum exercitum describi iussit, quò magis metuebat, ne arces, quas adhuc in Italia retinebat, ob commeatus inopiam dederentur. Itaque rex omnem moram sibi maximo detrimento fore intelligens, quamprimùm se ad eam expeditionem accinxit, percusso prius fœdere cum Venetis, quod tamen haud sine summa difficultate obtinere potuit, cùm in eo Senatu complures patricij ac senatorij ordinis multò magis in Cæsarem propenderent. Igitur Ioanni Iacobo Triuultio, cuius opera, cùm propter generis nobilitatem, & quia etiam Mediolani plurimas clientelas habebat, tum ob excellentem ipsius virtutem reique militaris peritiam, & fidem, in omnibus arduis rebus vtebatur, dat negotium, vt copias pararet, quæ continerent mille quingentos cataphractos, octingentos leuis armaturæ equites, & octo Germanorum peditū millia, septem Gallorum; hisque collectis, Tramollia Prorex, vt maiori dignitate res gererentur, imperabat. Veneti quoque, duce Bartholomæo Liuiano, validam manum suppeditarant, videlicet supra sexcentos grauis, mille leuis armaturæ equites, & quinque peditum millia, ea quoq. spe inducti, vt Veronam, cuius arx adhuc erat in Gallorum potestate, & Brixiam reciperent. At Sfortia, vbi se tantis apparatibus longè inferiorem esse animaduertit, fortunæ sibi cedendum statuit, moxque Dertonam, deinde Nouariam contendit, nihilque amplius Galliæ regi deerat, quin omnia quæ superiori anno amiserat, recuperasset, præter hanc vrbem, & Comum, quæ duæ vrbes solæ in vniuerso Mediolanensi imperio Sfortiæ nomen tuebantur. Ceterùm, breui pòst, cùm Heluetij ad Nouariam Gallicum exercitum ingenti clade affecissent, Sfortia Insubriæ dominatum recepit. Genuæ interim Ludouico Mediolanum recuperante, cùm subinde atrox bellum Reip. cum ipso intercederet, Senatus decreuit, vt, partim pro Liguslicarum nauium securitate, partim etiam vt impediretur, quo minus in Phariam turrim, cuius obsidio iam in sextum decimum mensem protrahebatur, quicquam subsidij ab hoste inferretur, aliquot nauigia, quibus Nicolaus Auria cum imperio præfuit, instruerentur. Cùm verò in ea obsidione, quæ postmodum in septem ac viginti menses producta est, sæpè varij & memorabiles casus acciderint, non prætermittendum videtur quod dignum memoria existimauimus. Soluerat hac æstate ex Armorico Oceano, siue, vt aliis placet, Nicæa Prouinciæ, Ludouici regis iussu vir Dalmata, rei maritimæ assuetus, cum nauigio iustæ magnitudinis, commeatuum ac

1513. *Iulij secundi Pont. natura & obitus.*

Mediolanum à Ludouico recipitur.

Arcis diuturna obsidio.

bellicorum apparatuum omnis generis refertum, eo consilio, vt suis ad Phari arcem multarum rerum inopia laborantibus opem ferret, quod duobus minoribus antè nauigiis felici nauigatione contigerat. Is præteruectus superiorem Liguriæ oram, imprudentibus his qui cum expedita classe ea maria custodiebant, rapidum ex alto nactus Africum, plenis velis cursum ad arcem flexit, promontorijque crepidini ponte prolato coniuncta est, atque anchoras iecit, tanta Gallorũ lætitia, quantã verisimile est fuisse in summa rei frumentariæ desperatione. Nec Ligustica classis, quæ in statione erat, quanquã ex itinere prætereuntem tormentis peteret, contra ventorum vim eius impetum prohibere potuit. Itaque Galli nautæ in proximum littus exponere partem commeatus iam cœperant, cum maximo dolore populi Genuensis, qui ad mare effusus, & speculas & littoris spatia compleuerat, gemens frendensque impotenti ira, quòd tot mensium diligentiam & operam, ac paratum laboris & industriæ fructum puncto temporis amisissent. Ceterùm Emanuel Caballus, Petri Valentis filius, inter Ligures rei naualis peritissimus, diuino œstro cõcitus, in medium procedens, & conuersus ad multitudinem, Hodiernum, inquit, negotium, occasionis est atque virtutis, non irarum, vel intempestæ querimoniæ. Quare macti virtute iuuenes, qui tantum dedecoris animo atque oculis sustinere non potestis, mecum hanc nauem statim conscendite; & si vnquam pro gloria & pro patriæ dignitate ac salute dimicastis, nũc maximè ad retinendam naualis disciplinæ existimationem, patriæ ac ciuibus fortissimam operam præstate. Nec mora, scandentem onerariam nauem trecenti fermè iuuenes secuti sunt, nihil miserabile mortis genus horrentes, cùm haud dubiè obuiam hostium tormentis eundum esse intrepidis animis reputarent. Emanuel summa celeritate explicatis armamentis, statione egressus, modico in altum capto circuitu, quò aura pleniùs vela inflaret, secundissimi venti beneficio rectà ad hostium nauem contendit: nihilque territus crebris pilarum ictibus, quibus continenter ab arce petebatur, iniecto statim harpagone, in eam primus insiliit, & præcisis rudentibus, quibus propugnaculo arcis alligabatur, momento temporis auulsam in altum abripuit, tanta arte atque peritia inter scopulos, hostileque nauigium directa prora, vt, quod propositi erat in maximo periculo, & nauem excluserit, & abrasis scopulis, paratum naufragium euitarit. Interiêre tamen aliqui tormentis dilacerati, & Andreas ea incidentium pilarum procella attonitus, vix post multos dies ad se rediit. Dalmatam verò nauis Præfectum, qui vnà cum plerisque aliis in mare se præcipitarat, quorum etiam nonnulli vndarum mole hausti sunt, vt ad arcis scopulos adnataret, Benedictus Iustinianus, Vicecomitis filius, summæ virtutis adolescens, per vndas itidem adnatando, crinibus arreptum, in proximum littus, quod sanè haud caret admiratione, pertraxit. At Caballus captiuam trahens nauem, dum extra tormenti iactus, in altum eueheretur, facilè ex alta naui in humilem transcendentibus armatis, ad sexaginta Gallos interfecit, aut cepit. (sunt qui asserant, ex his qui capti fuerant, quorum duo ac triginta fuisse memorantur, sex crucis patibulo affixos, & reliquos ad remum translatos.) & mox in vrbem tanto virtutis edito facinore, reuersus, ingentibus omnium ordinum atque ætatum plausibus exceptus fuit, donatusque ducentis, siue, vt aliis placet, quingentis aureis: præda verò sociis naualibus diuisa. Fuêre ad centum vini amphoræ: frumenti & salitæ carnis vis ingens: tormentarij pulueris triginta cadi: prætereà arma omnis generis. signata pecunia in stipendium triplex: vestis multa & varia id genus, quæ ad soluendum obsessorum inopiam excogitari parariue potuerant. Ea res non tantùm præsentis commeatus certam

Egregium facinus Emmanuelis Caballi.

certam ſpem interpellauit, ſed in poſterum docuit, nihil temerè nauibus cõmittendũ aduerſus eos hoſtes, qui in re nauali virtute atq. peritia longè alias gentes anteirent. Poſt id factum, apparuit, Gallos, qui omne cibariorum genus abſumpſerant, dedituros fuiſſe arcem, niſi, vt mox dicetur, ante euentum prœlij Nouarienſis, Adurnij, & Fliſci, eos omnibus rebus adiuuiſſent. Interea temporis, Patrum decreto claſſi quæ arcem obſidebat, additæ ſunt ſex celoces, quos galeones vocant, militariter exornatæ, quòd id genus nauigij quandam minoris onerariæ, vel erectæ, lateque triremis ſimilitudinem referat, veliſque vtatur, & nonnunquã remis, præſertim cùm ad captandũ ventum in portu, vel ſinibus in altũ educatur. Ludouicus etiã Galliarum rex, nihil, propter acceptũ incõmodum, animo conſternatus, in Maſſilienſi portu præualidam claſſem exornari iuſſerat, quæ nouẽ triremium, quinq. onerariarũ, totidem celocium, & trium nauigiorũ ex his quæ vulgò Caruellas vocant (eſt autẽ id genus nauigij ad omnem tempeſtatis, vel lõginquæ nauigationis contumeliã perferendam, apprimè idoneũ) & aliquot Liburnicarum numerum æquabat, & perflantibus Euris, ad Herculis vſq. Monœci portũ, qui Villafranca dicitur, circũuecta eſt. Hac fama permoti Ligures, ſumma celeritate quinq. & quadraginta nauigiorum elaſſem auſpicio ac virtute Nicolai Auriæ, cuius proximè hic meminimus, coëgêre, vt Pharia turris, natura loci munitiſſima, & in præcelſo promontorio ſita, portuiq. imminens, mari terraque arctiſſimè obſideretur. Tali rerum ſtatu, Antoniottus & Hieronymus Adurnij fratres, cum littoralibus ſuæ factionis hominibus, aliiſque militibus regio ære conſcriptis, maxima occaſione, propter diſcordiam exortam inter Fliſcos, & Genuenſium ducem, cum quo antea contra Adurnios cõiuncti fuerant, moti, quòd ſiue caſu nata rixa, ſiue ob ſuſpicionem conceptam, Hieronymus, Ioannis Aloyſij Fliſci filius, prætorio egrediens, ab Ludouico & Fregoſino Ducis fratribus interfectus fuerat: ob quam iniuriam Ottobonus & Sinibaldus eius fratres, ad caſtella ſua profecti, ac paulò pòſt cum Galliæ rege pacti, & cum Adurniis conſpiratione facta, ab altera parte cum quatuor peditum millibus non. Cal. Iunij Genuæ appropinquarunt. Princeps per ſe, Fliſcam atq. Adurniã factiones ſimul coniunctas, ſuſtinere nequibat: neq. ob aduerſariorũ celeritatem auxiliũ ab Prorege petitum, in tempore adeſſe poterat, & mille ipſius pedites in proximis montibus cùm maiorẽ numerum ſuſtinere non poſſent, fuſi, rerum omniũ ſtatum in ſummum diſcrimen adduxerunt. Quocirca Dux vnà cũ Fregoſino, vix tãtum temporis, vt propriæ ſaluti conſuleret, nactus, Ludouico altero fratre ad Caſtelleti cuſtodiam relicto, mari aufugit: victores autẽ Genuam per portam vulgò D. Thomæ, ſunt ingreſſi, vbi Fliſci fratres vltionis impetu impulſi, Zachariam Principis fratrem, qui in pugna in ipſis montiũ anfractibus cõmiſſa, captus fuerat, & vnà cum reliquis fratribus illorum cædi interfuerat, interfici, & deinde equi caudæ alligatum, per totam vrbem, immani & vix viſo efferatæ crudelitatis exemplo raptari iuſſerunt. Genua itaque fatali conuerſione in Galliæ regis imperium poſtlimiriò redacta, octauo Cal. Iunij, Antoniottus Adurnius eius nomine Præfectus, vrbis eſt conſtitutus, qui dumtaxat duos ac viginti dies in ea dignitate perfunctus eſt, & Gallica claſſis Laternam militibus commeatuq. muniuit, deinde Speꝛdia direpta, ad portũ Veneris hæſit. Nec diu Genua in hoc ſtatu perdurauit. Nam cùm Ianus & Octauianus Fulgoſij proximè Genua pulſi, ambo mira cupiditate patriæ ſuæ principatũ ambientes, poſt cladem Nauarienſem, ad Neapolis Prorege, qui nondum ex Parmenſi agro cũ exercitu diſceſſerat, confugiſſent, ipſe hac cõditione pro Octauiano, pro quo etiã Leo Pontifex, qui recèns Iulio ſucceſſerat,

Genuæ noui motus per factioſos excitati.

Antoniottus Adurnius vrbis Præfectus.

vehementer inſtabat, tria peditum millia conceſſit, vt, quum primùm Genuam veniſſet, citra aliquam moram vel impedimentum, octoginta aurecrum nummûm millia ſibi numerarentur. Qua cautione præſtita, ipſe cum reliquo ſuo exercitu Claſtidium conceſſit. Octauianus hoc ſubſidio auctus, & ſubnixus, tectà cum Piſcario Genuam contendit: de quorum aduentu Adurnij fratres certiores facti, cùm nullas vires, vel armatorum manum, quam aduentanti Octauiano obijcerent, haberent, vrbe exceſſerunt, ita vt Octauianus, nullo prohibente, eam ingreſſus, ſtatim auctoritate Piſcarij, omnium ſuffragatione & votis Dux ciuitatis crearetur, non ſine me herculè magno & inaudito miræ conuerſionis exemplo, quòd vna ſcilicet ciuitas, vno eodemque anno, qui, vt dictum eſt, fuit eiuſdem ſæculi tertius decimus, mira cum inconſtantia, tam ſæpè Dominos mutauerit. Nam Gallos, Ianum Fulgoſium, Adurnios, & hunc Octauianum rerum gubernaculis idem annus admotos habuit. In hoc nouo & recenti vrbis ſtatu, licet Octauianus omnia ſumma æquitate & prudentia moderaretur, ac ſe facilem & bonum Principem exhiberet, nihilque ab eo fieret, in quo iure à quoquam reprehendi poſſet; nihilominus cõſueta vrbis infelicitate nouæ calamitates impendebant: quippe Antoniottus, & Hieronymus Adurnij, Octauiani odio & naturali quadam inuidia flagrantes, derelicta vrbe, ad Mediolanenſium Principem, apud quem, propter recentem officiorum ipſi Duci, eiuſque patri, ab Adurnia familia præſtitorum memoriam, plurimùm valebant, confugerant, ac multis precibus eum Principem defatigabant, vt ipſo auctore, aliquo militari apparatu, quò vrbem in libertatem, vt ipſi dicebant, aſſererent, ab eo inſtruerentur: quod quidem eò faciliùs ab ipſo impetratum eſt, quò altiùs memoria repeteret, ſe, Adurniorum in primis ope Genuæ imperium recuperaſſe, multoſque annos eo pacatè potitum, & Fulgoſiorum fraude ſpoliatum fuiſſe. Proinde cùm Heluetijs tanquam ſociis ea tempeſtate vteretur, æquum eſſe duxit, vt Adurnios, quos aduerſæ ſuæ fortunæ comites habuerat, etiam ſecundæ ac proſperæ ſocios & participes faceret. Heluetij etiam, à Fulgoſijs multis propoſitis præmiis, & multis vtilitatibus oſtenſis, magis ſpe præmij, quàm naturali propenſione illecti, ipſos adiuuare contendebant. Nam Adurnij magna liberalitate tantundem pecuniæ ſeſe daturos Heluetiis ſpoponderant, quantum Fulgoſius paulò antè Hiſpanis dediſſet. His itaque de cauſis accenſi, Dux copias ſuas, & Heluetij quatuor peditum millia ſubſidio mittebant. Verùm, tantum potuêre Proregis Neapolitani regni in Ducem ipſum minæ, tantumque valuit Pontificis mirum in modum Octauiani partibus fauentis apud vtroſque gratia & auctoritas, vt fruſtratis ipſis Adurniis, illa decreta expeditio nullum locum ſortita ſit. Paucis pòſt menſibus, dum inter Maximilianum, & Venetos, atrociſſimum bellum ferueſceret, & in Etruria quoque nouarum diſſenſionum initia apparerent, Adurnij, atque Fliſci, cum tribus montanorum hominum millibus, & fortè occulto Inſubriæ Ducis auxilio, Spedia, atque aliis Orientalis oræ locis captis, tanta celeritate & ſilentio proceſſere, vt ad ciuitatis conſpectum aduenirent, priuſquam de illorum aduentu quicquam certi nuntiaretur. Et quamuis omnibus viribus & conatibus vrbem tentarent, tamen irritus atque inanis fuit omnis illorum conatus, & temeritatis ſuæ pœnas ad repentinam & ſubitam oppidanorum alacritatem in fugam conijecti, dederunt. Sub huius anni finem, Mediolanenſis atque Cremonenſis arx, cùm antea, commeatu iam deficiente, niſi intra certum præfinitum tempus præſidiarij auxilio ſubleuarentur, deditionem pacti eſſent, in Mediolanenſium Ducis poteſtatem venerunt: neque iam aliud quicquam rex Galliæ in Italia, præter Phi-

Octauianus Fulgoſius Princeps creatur.

Genuæ propter factiones quater eodem anno Reip. adminiſtratio variauit.

riam turrim obtinebat, quam Ligures, sub eiusdem anni finem, cuniculis actis, (quod quidem expugnationis genus olim vsitatissimum, sed multis sæculis intermissum, ipsi Genuenses omniū primi in Italia in vsum reuocasse dicūtur) diruere ac euertere sunt conati, ad quam pontone triginta cubitis longo, & viginti lato, ac trecentorum hominum capaci, totoque, vt tormentorum ictibus resisteret, laneis tomentis munito, accesserunt. quæ res licet à Petro Etrusco, insigni ea tempestate architecto, summa industria esset facta atque inuenta, nihilominus tamen, vt plerumque in huiusmodi machinis vsu venire consueuit, periculo facto, prorsus in irritum cecidit. Exitu eiusdem anni Selymus XI. Turcorum imperator, patre Baiasethe secundo, veneno, & duobus fratribus natu maioribus, ac tribus nepotibus per vim sublatis, Othomānicum imperiū adeptus est, & octo annorum spatio, quo regnauit, præter ceteras prouincias, Ægyptum etiam ac Syriam, eiecto Sultano potentissimo Principe, debellauit, suisque regnis adiecit. Proximo anno, scilicet quarto decimo, cùm Ludouicus, peracto illo grauissimo bello quod aduersus Henricum septimum Britanniæ regem gessit, paceque & affinitate vtrimque coniuncta, denuò rebus domesticis compositis, ad res Italicas, præcipuè verò Genuensium, animum intendit. Proinde Phariam turrim, propugnaculum in ipso portus frontispicio & aditu positum, tunc rebus ad victū necessariis, planè destitutum, miro stratagemate nouo commeatu, rebusque opportunis instruxit. Submiserat enim paruas naues, quæ in portum subire fingentes, quasi aduersis vndis & procellis, percussæ, littori appropinquabant, & sic summa celeritate commeatum isti munimento inferebant: sed postea tanta fuit insecuta commeatus pænuria, vt, cùm arx illa subsidium, quod difficulter & ægrè inferebatur, diutius expectare nequiret, arcis Præfectus summa necessitate adductus, cum Fulgosio transegerit, nisi infra sept. Cal. Sept. auxiliis commeatuque iuuaretur, sese arcem cum omnibus bellicis tormentis omnique militari apparatu ipsi dediturū, ea tamen in primis lege & cautione, vt sibi duo ac viginti aureorum millia stipendiorum debitorum nomine persoluerentur, ac sibi fraudi non esset, Massiliam prima quaque data commoditate transfretare. Quæ sanè transactio licet mutua consensione astipulata foret, ad maiorem tamen securitatem obsides vtrimque dati sunt, & ex Gallis quidem tres nobilitate ferè precipui: ex parte verò Reip. Simon Principis frater, Hieronymus Fulgosius, Franciscus Grimaldus, & Martinus Bottus in arcem transmissi. Rebus itaque hoc pacto inter se constitutis, cùm, elapso termino, frustrà subsidium expectarent, Præfectus arcem ex mutua conuentione tradidit: quod sanè vti ciuitatem incredibili gaudio perfudit, sic haud dubiè ipsi Octauiano mirificam apud omnes gratiam & beneuolentiam comparauit, eoque maiorem, quò ipse Princeps statim vbi ea recepta est, illam, qua, veluti compede, Galli Genuenses constrictos tenuerant, dirui ac solo æquari iusserit, nec vnquam omninò quieuerit, donec tandem funditus excinderetur. Quanquam verò ipse Fulgosius prudentia, & magnitudine animi, eximiaque in patriam charitate ac reliquis præstantissimis animi dotibus nulli suæ ætatis principum virorum secundus extiterit, nihilominus tamē in hoc tam præclaro facinore, quòd videlicet in ciuitate tot partium studiis distracta, arcis obsidionem tamdiu sustinuerit, ac illam postmodum demolitus fuerit, seipsum quodammodò superauit. Hæc siquidem ædificata fuerat à Ludouico XII. Gallorum rege, loco omnium qui toto orbe terrarum sunt, natura munitissimo. Posita enim erat in præcelso promontorio, toto ex silice, quod ab altero cornu portus in alterum excurrens, subiecto portui, atque vrbi ita imminebat, vt nullus

Selymus Turcorum Cæsar defunctus. 1514.

Arx Genuæ diruitur.

Eius descriptio.

esset nauibus, arce prohibente, ad portum atque ad vrbem aditus: maritimaque commercia, quibus omnia Genuensium continentur, planè essent intercluſa. Circumluuntur promontorij radices mari; præter exiguum illud ſpatium, quo promontorium terræ, in peninſulæ modum, coniungitur: quod ita alta à continenti interſcinditur rupe, vt in eam deſpici, ſine quadam animi perturbatione, capitiſque vertigine vix poſſit. Quare nulla erat loci tam muniti expugnandi ſpes, aut ratio, ſed nec vllus quidem, aut terra, aut mari aditus. Arce capta, illud fuit vnici exempli diuinæ propè virtutis ſpecimen, quòd cùm Fregoſij centum quinquaginta circiter annos, alterno cum Adurnia familia dominatu, potiti rerum Genuæ fuiſſent, quæ res quandam veluti ſpeciem iuris ad Genuæ imperium, genti ſuæ Fregoſiæ conciliare videretur, eámque arcem in manu haberet, qua ſuas, & poſteritatis ſuæ opes perpetua & ſtabili poſſeſſione, in nobiliſſima, ac præpotenti vrbe firmaret; neque deeſſent auctores, ſpecioſis conſiliis vtilia anteferendi, tanta nihilominus in Octauiano fuerit animi celſitudo, & ita patriæ charitatem omnibus rebus prætulerit, vt arcem eueſtigiò dirutam, ſolo æquauerit, & Genuenſium animos memoriæ ſuæ, vt veri patriæ liberatoris, immortali beneficio obſtrinxerit. At regem, illius iactura, ingenti mærore affecit, ſimulque ipſum à Genuæ tunc tentandæ conſilio penitus remouit, adeò vt totus bellicus apparatus, Genuenſi recuperationi deſtinatus, ad Mediolanum inſequenti anno inuadendum conuerſus ac reſeruatus fuerit. Inter hæc, Adurnij, & Fliſci, quorum præcipui erant Hieronymus Adurnius, & Scipio Fliſcus, cum expedita manu quingentorum militum, quibus præerat Ioannes Camillus de Montibus, Neapolitanus, occulta, vt multi exiſtimabant, Inſubriæ Ducis ope adiuti, quinto Cal. Ian. prima luce Genuam per portam Carbonariam ingreſſi, cùm ad publici palatij forum peruenisſent, ab Octauiano cum prætoria ſua cohorte, cui Nicolaus Fulgoſius præerat, eis extra ſepta enſe & clypeo indutus occurrit, & ipſe præ ceteris acriter pugnans, tametſi ictu minoris tormenti haud exiguum vulnus in læua accepiſſet, doloris tamen acerbitatem diſſimulans, nunquam pugnam remiſit, donec aduerſarij, intra vnius horæ ſpatium, quinque ac viginti ex eorum numero interfectis, in celerem fugam conijcerentur, ex quibus ipſi tres, quos nominauimus, in hoſtium poteſtatem deuenerunt. Eiuſdem temporis tractu, ſeptem Turcicę biremes ſinum Liguſticum iuxta Cornum promontorium haud procul Spedia prædabundæ infeſtarunt, deſcenſioneque in continentem facta, aliquot homines abduxerunt, breuique poſt, in eodem ſinu nauim, multis pretioſis mercibus onuſtam, quæ ad Florentinos atque Anglos pertinebat, interceperunt. Preiannes itidem, Gallicæ claſſis præfectus, ex Occiduis partibus rediens, in ſinu Valentiano nauim Franciſci Catanei prædiuitem atque opulentam occupauit. Et quamuis, eueſtigiò Ligures illum cum aliquot nauibus, triremibus & liburnicis inſequerentur, is tamen fuit ſucceſſus, vt nunquam hoſtem aſſequi potuerint, ſed iuxta Tortoſam duabus triremibus naufragio amiſſis, domũ ſeſe cum duplicata clade receperint. Eadem etiã tempeſtate, collegiũ Georgianũ, pro maiori tutela ac ſecuritate Corſicę inſulæ, duas triremes, ac totidem hemiolias inſtruxerat, quæ oct. Cal. Sept. Genuam egreſſæ, cùm fortè in Turcicam triremim, ac myoparonem incidiſſent, commiſſo prœlio, vna ex Liguſticis capta eſt, & cum ea Matthæus Truchus eius trierarchus, ac Stephanus Lercarus; altera verò, poſt longam atque acrem dimicationem, Franciſco Fornaro contruncidato, cum duabus biremibus ab imminenti periculo præſeruata eſt.

Laudes Octauiani Fulgoſij.

Adurniorum & Fliſcorum clades.

HIC annus Fabricium, Finarij regulum, ex illuſtri Carettinorum familia oriun-

oriundum, virum summi consilij ac probitatis, magnum Rhodiensis militiæ, vt vocant, Magistrum, cum haud mediocri Genuensium lætitia & voluptate conspexit. Fratrem habuit Carolum Dominicum, qui propter egregias animi dotes à Iulio II. Cardinalium ordini allectus, Romæ hac ætate fatis concessit. His annotare non incommodum erit, hoc anno, Sarmatas sub rege Sigismundo, Constantino Ostrouio duce, Moscos memorabili prœlio profligasse, cæsis eorum circiter quadraginta millibus ad Borysthenem prope oppidum Smolensko, quod Basilius veteri quodã iure ad Moscouiticũ pertinere ratus, superiore anno aliquot mẽsibus magna pertinacia oppugnatũ ceperat. Contempserat Moscus Polonorũ paucitatẽ, & ideo permiserat, vt, Borysthene põte strato, in vlteriorẽ ripã transirẽt: sed comitata est, vt fit, superbiã Nemesis, siue Adrastiam appellare libeat, vera scelerũ ac perfidię vindex, quæ etiã per idem fermè tempus Iacobum Stuardũ Scotię regẽ, propter violatã fidẽ, pari exitio & calamitate vlta est. Hic enim, spreto & nouo & antiquo pacis fœdere, sub Alexandro Pontifice iampridẽ cum Henrico Britanniæ rege, cuius sororem, Margaritã nomine, in matrimoniũ duxerat, sollemni sacramento percussio, & à Iulio bullatis item tabulis confirmato, in gratiam Ludouici Galliarum regis, contra quem Henricus Britanniæ rex, traiecto mari, ea tempestate atrocissimum bellum gerẽs, Tarouãnam, celebertimam Morinorum ciuitatem, cum ingenti exercitu obsidebat, indicto ipsi Henrico per fecialem bello, vniuersi regni vires contraxit, omniq́ue nobilitate armata, ad Tuedum fluuium, qui vtriusque imperij limes est, contendit, & mox à Tuedo Humeum, virum nobilem, cum parte exercitus ad populandum Britanniæ fines præmisit. Cuius quidem temeritatis ac perfidiæ, post multas depopulationes atque incendia, contra ius gentium suo amico & consanguineo illata, probè pœnas dedit. Amisit enim, non citra magnum dedecus ac detrimentum, maiorem sui regis exercitus partem. Ceterùm, Iacobus eo infortunio nihil permotus, vt erat excelso animo, spectataq́ue promptitudine, quò detrimentum acceptum maiore commodo atque victoria, vti ipse sperabat, resarciret, omnes copias ad Norbanum oppidum duxit, quo expugnato, ac funditus deleto, populabundus & ferox, ad Beruicum munitissimum oppidum, quod in finibus Scotiæ Henrici præsidiis tenebatur, profectus est. Cui Surreius Comes, Britanniæ procerum longè nobilissimus, quem paulò antè Henricus, ob egregiam fidem atque virtutem, ad incerta belli & tuendos regni fines cum imperio & iusto exercitu in Anglia reliquerat, coactis copiis, cum plerisque aliis proceribus atque nobilissimis viris, ad Iacobũ, cuncta belli clade vastantem, contendit, paratus aut egregiè vincere, aut pulchertimam mortem oppetere: ac licet natura loci & copiarum amplitudine inferior, cum hoste iuxta montem, quem Floddum incolæ appellant, ad Tylum quarto Idus Septembris aperto marte dimicauit, eo tandem exitu, vt, post varia vtrimq. certamina, & mutuas cædes, tandem victoria, ipso rege, qui omnia magnanimi ducis ac strenuissimi bellatoris munia expleuit, interfecto, & fortissimis quibusque in acie aut contrucidatis, aut captis, à partibus Anglorum staret. In hoc memorabili prœlio ad octo millia Scotorum ea die cæsa, ac totidem fermè capta esse dicuntur, omniaq́ue militaria signa relata, & tormenta maiora viginti duo, in quibus fuêre colubrinæ septem ingentis magnitudinis, quas Iacobus à similitudine, septem sorores appellabat. Hanc Iacobi regis cladem, tam funesto suo exitu memorabilem, haud obscura futuræ calamitatis prodigia antecesserunt, quæ ab eo diligenter obseruata, licet plerisque vana & fortuita viderentur, animum eius religione simul ac terrore percelluerunt. Ipso enim cũ Ducibus de prœlij ineundi

Insignis Moscouitarum clades.

Bellum inter Scotos & Anglos.

Anglorum victoria.

Scotiæ rex interficitur.

Scotorum cladem prodigia præcesserunt.

04 ratione

ratione disputante, ac varia, vti fit in tam grauibus ac seriis deliberationibus, proponente, super quibus vniuscuiusque iudicium ac sententiam requirebat, lepus è prætorio prosiliit, ac mille petitus telis, per mediam stationem, non sine magna omnium admiratione ac stupore, intactus euasit. Quin & mures ea nocte lorum, galeam, fibulamque corroserant, & vela interioris tabernaculi sub auroram sanguineo rore conspersa fuisse dicuntur. Porrò à plerisque, repetita superiorum regum memoria, obseruatum atque annotatum fuit, Iacobum infelici potius Stuardæ familiæ fato, quàm suo cecidisse; quòd pater, auus & proauus eodem potiti regno, atque idem sortiti nomen, ante diem ferro perempti, mortem oppetiissent. Quod me herculè, vt facilius credam, efficit, dum memoria repeto, qua fortuna illorum posteri hactenus vsi sint. Neminem enim latet, quàm infelici ac planè tragico exitu postremus rex Henricus Stuardus, suorum fraudibus circũuentus, de medio, in ipso ætatis flore, sublatus sit, dignus medius fidius propter excellentes & verè heroicos eius animi motus, ac ceteras eximias animi corporisq. dotes, quibus haud dubiè præstantissimos quosq. reges adæquabat, meliori fortuna, & longiori vita. Nec sanè feliciorem exitum paucis pòst annis expertus est illustrissimus eius pater Matthæus Stuardus, Leuiniæ comes; qui, assentiente sereniſſima Angliæ regina, de cõmuni Procerũ consensu regni Scotiæ præfecturam adeptus, violenta & execrabili parricidialium nece interiit, sicuti etiã paulò ante ipsius tempora, in eandem fati acerbitatem inciderat Iacobus Stuardus, Morauiæ Comes, eius regni Procurator, quo sanè Scotia vix vnquam in omni virtutum genere, ac præsertim rei bellicæ gloria, insigniorem atque præstantiorem habuit. Libet autem hic paucula quædam de ipso Leuiniæ Comite ad maiorem historiæ cognitionem subnectere. Ioãnes Stuardus Leuiniæ Comes, cùm ab Hamiltoniis fuisset occisus, Matthæus eius filius admodum puer, in Galliam missus, apud magnum patruum Robertum, Albiniæ Dominum, complures annos fuit, donec post Iacobi V. Scotiæ regis mortem, turbatis in Scotia rebus, domum fuit per Franciscum Galliarum regem remissus, eorum suasu, qui suas vtilitates imminui, pacemque inter Anglos & Scotos factam dolebant. Is ergò, cùm Iacobus Hamiltonius ex inimica familia summum magistratum inuasisset, visus est maximè idoneus, qui factionis aduersæ vires frangeret. Statim itaque vt domum venit, reginas, matrem, & filiam, in libertatem restituit, atque ita clientibus & amicis se munierat, vt inimicis esset formidabilis. Igitur Hamiltonius reginæ matri conciliatus, opera maximè Dauidis Betonis Cardinalis, ad eam Sterlinum venit. Hi, ex communi consensu, ad Francum scribunt, Matthæum vnum in mora esse, quo minus pax in Scotia esset, eum si reuocaret, se curaturos, vt fœdus factum cum Anglis, solueretur, & Scotia in fide Gallorum esset. Matthæus per literas à Franco reuocatus, à regina proditus, ab inimicis circumuẽtus, videbat, si recederet, amicos & clientes in potestate inimicorum se relinquere, eamque expeditionem ipsi infamem, amicis calamitosam fore. Quocircà desertus à Franco, ad Henricum Angliæ regem se contulit, à quo liberaliter acceptus, multisque prædiis donatus, accepit vxorem, Margaritam Duglasiam, quæ ex Margarita Henrici sorore nata erat, & multorum in Scotia prædiorum hæres. Ab eo tempore Matthæus in Anglia fuit, exque præfato coniugio liberos habuit, quorum prior Henricus nomine, cùm ferè iam vigesimum annum attigisset, multisque animi, & corporis dotibus præfulgeret, in Scotiam accersitus est, ibiq. ex procerum consensu, Mariam Stuardam, Scotiæ reginam, tunc temporis viduam, & adhuc florenti ætate, formaque conspicua, in matrimonium accepit; qua

Scotiæ regum infelix obitus.

quâ cum aliquandiu amanter vixit. Ceterùm, haud multò pòst, cùm omnis vtriusque amor in odium verteretur, factum est, vt Henrico vita, & reginæ regnũ admeretur, atq. illud statim ad maximas conuersiones deueniret. Huius fatalis calamitatis in hac regia familia originẽ & causas penetrare, ac exponere, vti longè à meo instituto alienum, ità etiam suprà captum ingenioli mei esse, haud sanè inficior. Sed tantummodò in his admirandis rebus, diuini Numinis prouidentiam & arcana consilia tacitus suspicio atque contemplor. Faxit verò clementissimus Deus pro sua immensa atque ineffabili bonitate, vt qui modò in auitam paternamque ditionem, ceu verus ac legitimus hæres, meritò successit, diutissimè ac felicissimè ad sui gloriam, & cum mutua vtriusque regni satisfactione præsit, ac dominetur. Quod sanè vt futurum credam atque confidam, facit ipsius heroica & generosissima indoles, quæ passim ab omnibus mirificè prædicatur; nec non optimarum artium studia, quibus teneram ætatem ac iuuenile pectus subinde instruit, ac exornat.

LIBER XIX.

PRIMVS subsequentis anni, scilicet, decimi quinti dies, Ludouici Galliæ regis interitu clarus atque illustris extitit. Fuit proculdubiò Ludouicus, si eius heroicam naturam ad trutinam deuocare velimus, nulli regum Galliæ virtute bellica, grauitate iudicij, aliarumque rerum gerendarum cognitione & dexteritatẽ inferior. Tametsi enim persæpè fortuna inconstanti, si eius retroactæ vitæ cursum examinemus, vsus fuerit; nihilominus tamen planè clarum & conspicuum est, ipsum vtriusque fortunæ statum, ac temporum incidentium conditiones, magnanimitate ac fortissimi pectoris constantia egregiè pertulisse; adeò vt vel hoc solo nomine immortalem sibi gloriam apud posteritatem peperit, & maiorum suorum laudem, licet multò maximam, vel obscurauerit, vel certè prorsus æquauerit. Nec defuit illi rerum politicarum cognitio, non solùm ex vsu, verùm etiam ex penitissimis literarum monumentis petita, quibus, postremis annis ita delectabatur, vt, quamuis eas in prima ætate, quâ militari disciplinæ fuerat addictior, neglexisset, vel saltem remissiori cura tractasset, viros liberalibus disciplinis, & multarum scientiarum peritia claros, liberaliter fouerit, & per omnes honoris gradus ad summum dignitatis vsque fastigium euexerit: quorum in numero Actius Sincerus Sannazarius eximium Neapolitanæ nobilitatis ornamentum, instar omnium esse potest. Hic cum Friderico Aragonio antea familiarissimè vixerat, & propter singularem doctrinam ac eloquentiam summo in pretio apud eum habitus fuerat; quem posteà exulantem, Ludouicus singulari humanitate ac beneficentia fouit, tantoque studio prosecutus est, vt Ferdinando, qui deinde Friderico successit; auctor fuerit, vt eum auitis bonis reponeret. Gulielmus etiam Budæus, vnicum sui temporis totius Galliæ absolutæ eruditionis exemplar, ac quasi, vt verum fateamur, vnicus totius literaturæ in ipsa Europa phœnix, & quem Erasmus, Bembus, aliiq. eius æquales, benignum sidus Gallicæ literaturæ exortum vocant, tanto in honore & existimatione apud hunc regem fuit, vt complures, de Principum beneuolentia non desperãtes, multum operæ & laboris posuerint, quò nominis existimationem ab eruditione propagarent. Nec minor ei certè laus à singulari humanitate & hospitalitate in exte-

1515. *Ludouici regis obitus & natura.*

ros dẽ-

ros debetur, quòd non ſolùm eos, ad ſe confugientes, non excluſit, verùm, tametſi antea inimiciſſimos, omni beneficentiæ atque ſtudij genere proſecutus ſit, & quàm diutiſſimè fouit; inter quos fuit, vt alios omittam, Ioannes Ludouicus Fliſcus, qui in tam continua Reipub. ſuæ conuerſione regis auxilium implorare coactus, quamuis antea Regis partibus in Repub. non ſemel aduerſatus fuiſſet, tamen beneuolum atque benignum regem expertus eſt, adeò vt ſumma quadam liberalitate eum in ſupremi equeſtris ordinis collegium tranſcripſerit & coopterit. Verùm, hæ tantæ Principis virtutes, vitiis non leuibus, ceu in pulchro corpore næuis, aſperſæ fuerunt. Nam ita erat pecuniæ tenax, atque auarus, vt multarum expeditionum curſus interruptus, nec mediocrium victoriarum felicitas, pecuniæ ſtudio intercepta & retardata fuerit, quo nomine ita paſſim malè audiebat, vt multi ſint qui aſſerant, ipſum, dum pecuniæ iacturam timet, Neapoli & Mediolano excidiſſe. Sunt etiam qui ſales eius magis ad ſcurrilitatem, quàm ad candorem & leporem transferant, cùm tamen, ſalua omnium venia, ipſe hac in parte extra reprehenſionem iure poni debeat. Quandoquidem ſermones & quotidiani eius congreſſus ita fuêre candidis ſalibus, & feſtiuiſſimis dicteriis conditi, vt admirari ſubeat, vtrum magis ingenij promptitudine, verborumq. elegantia, quàm animi candore præſtiterit. De reliquis eius actionibus, rebuſque domi foriſque geſtis, ac planè de eius mortis genere, non eſt quòd me hac in parte ſcribendo fatigem, cùm tota eius vita à clariſſimis & luculentiſſimis ſcriptoribus non ſemel literis ſit comprehenſa. Ceterùm huic defuncto, ſuffectus fuit, de communi omnium procerum Galliæ conſenſu atque voluntate, Franciſcus Valeſius, illi inter regiæ ſtirpis mares cognatione proximus, & affinitate præterea coniunctiſſimus, quippè qui eum paucis annis ante vitæ ſuæ obitum, elocata illi filia, generum delegerat. Hic, licèt eſſet in primo iuuentutis limine, vtpotè nondum vigeſimum ſecundum annum egreſſus, nihilominus tamen tanti regni moles eò fidentiùs in eum collata eſt, quò omnibus certò conſtaret, ipſum eſſe heroica natura, ac præclaris excelſi & fortis animi dotibus atque virtutibus inſignem, de cuius ingenio & magnanimitate nihil non, niſi quod regno, ſibique fauſtum atque felix eſſet, ominari poterant vel polliceri. Hic igitur, vt primùm regni adminiſtrationem adiit, & pro rege ſollemni more inauguratus eſt, nihil prius habuit, quàm vt, antiquatis & ſublatis multarum diſſenſionum cauſis, regnum Galliæ ita domi pacatum, & legum moderatione conſtabilitum redderet, vt foris bellum à maioribus ſuis magna cum gloria geſtum, & recèns à Ludouico prædeceſſore inchoatum, ſed propter inſecutam mortem imperfectum, omni contentione ſuſciperet, ac etiã ex dignitate exequeretur. Valdè enim, cùm eſſet generoſi & excellẽtis animi, ipſum torquebat, Mediolanenſem Principatũ armis nondum eſſe receptum, & ab auito imperio, cui anteà non ſemel paruerat, eſſe auulſum. Proinde, vt commodiùs hanc expeditionem proſequeretur, magna cum prudentia, potentiſſimos quoſque Chriſtiani orbis Principes ſibi pacandos, aut fœdere deuinciendos eſſe ſtatuit; inter quos citra aliquam controuerſiam præcipuus erat Carolus v. Maximiliani Cæſaris nepos, qui recèns vt magnarum & ampliſſimarũ gentium paternam ſucceſſionem ac hæreditatem adiuerat, ſic ſanè Cæſarum gloriam rerum geſtarum magnitudine æquaturus omnium iudicio cenſebatur. Cum hoc igitur ſancta & ſacra fœderis iura ſumma cum religione conſtituit. Pari modo cum rege Britanniæ ac Venetis amicitiã iniit. Quibus omnibus conſtitutis, cùm nihil iam ſupereſſe videretur quod præclariſſimas ſuas cogitationes & animo deſtinatam victoriam remorari poſſet, Carolo Burbonio magiſtro equitum renuntia-

Franciſcus Valeſius Ludouico XII. ſuccedit.

nuntiato, Lugdunum magna cum festinatione contendit, fama commotus, quæ Heluetios in Aquitanorum, præcipuè Delphinatium fines, crebras excursiones feciſſe, ac etiamnum facere diuulgauerat. Ad Mediolanensem expeditionem Ludouicus paulò ante suum obitum sic satis magnum exercitum conscripserat: sed eũ, ipso repentina morte præuento, nihil omninò agi potuisset, per statiua in agrò Lugdunensi ita erat partitus, vt facilè in vnum corpus coalescere posset. Huius ergo exercitus viribus rex ipse subnixus, multò fidentiùs hanc expeditionem suscepit, ac interim per omnes sui regni prouincias nouum militum delectum haberi iubebat. Magna interea tẽporis Maximilianus Sfortia, Insubrum Princeps, animi torquebatur molestia, quòd videret se vnum præ ceteris Gallicæ potentiæ expositum, instar omnium à nouo rege peti, ac in se omnem vim conuerti. Et licet non semel anteà auctoritate & auxiliis Maximiliani Cæsaris, & Leonis x. Pontificis, quibus cum fœdere iunctus erat, procellas & turbines repulisset, attamen ab hoc nouo rege haud parum sibi metuens, angebatur animi, nec modum vel rationem inueniebat vllam, qua sese aduersus tam præpotentis hostis vim atque impetum commodè tueretur, præsertim quòd nullum sufficiens remedium ad regi inuadendi Mediolani cupido, tam citò, vt requirebatur, opponendum, præ manibus haberet. Superstes adhuc erat Leo Pontifex, Iulij successor, in cuius potentia plurimum semper spei habuerat, & etiamnum reponebat. Oratore itaque ad illum misso, sic satis difficulter impetrauit, vt tandem minimè exiguam Heluetiorum manum ipsius Pontificis ære atque auctoritate conscriptam, Prospero Columna duce, viro, præter generis claritudinem, militari scientia insigni, cum quingentis equitibus auxiliaribus haberet. Quibus fretus, cùm haud paucas haberet copias, euentum belli sub dubia spe expectabat. At regi interea nouæ conscriptæ cohortes, omnibus rebus necessariis instructæ aduenerant, & sese reliquo exercitui coniunxerant, ita vt in huius expeditionis vsum, validum planè exercitum, cuius ipse supremus dux & imperator esse constituerat, promptum atque iam paratum haberet. Nolebat siquidem Rex aliquo modo committere, quin pro maiorum suorum vetere instituto, regni sui primordia ab aliquo egregio & memorabili facinore auspicaretur. Huius belli successus, vt nihil aliud breuitatis causa dicam, cùm diffusè à multis claris scriptoribus tradatur, is tandem fuit exitus, vt Heluetiis (quorum circiter quadraginta millia fuisse dicuntur) partes Sfortię secutis, & pro eo strenuè ac fortiter prœliantibus, ad Marinianũ tertio à Mediolano lapide fusis, & ad internecionem profligatis, Rex clarissimam, sed tamen non incruentam, ex hoste victoriam retulerit. Quo sanè in prœlio rex ipse omnia præstantissimi ducis, ac strenuissimi bellatoris munera, non sine incredibili suorum omnium admiratione & lætitia, expleuit. Hac victoria vt supra modum fuit lætatus & nobilitatus Gallus, ita sanè non minùs fuit consternatus, & animo fractus Sfortia, qui, omni spe cùm reparandi exercitus, tum retinendi dominij, amissa, relicta vrbe Mediolanensi, in arcem sese subduxit. At Insubres suo Principe, communique præsidio destituti, de sua salute mirificè anxij, vnicam vitæ spem, & fortunarum suarum subsidium in regis victoris clementia reposuêre. Proinde depositis armis, & omni defensionis consilio abiecto, obuiam regi supplices iuêre, ac deditionem vnanimi consensu fecerunt. Quos quidem ipse in fidem & clientelam, non exigua tamen pecunia multatos, recepit. Mox arx munitissima, in quam se Sfortia abdiderat, regis iussu citrà intermissionem auspiciis Petri Nauarri, viri militaris scientiæ & gloriæ ea tempestate celeberrimi, oppugnari cœpta. Sfortia tandem, post acrem & strenuam defensionem, rebus suis despe-

Maximilianus Sforția Pont. opem implorat.

Francisci regis aduersus Sfortiam victoria.

Mediolanum vnà cum arce à Gallis receptum.

desperans, & ad vltimam necessitatem compulsus, legatos ad regem misit, qui sub certis, honestis & legitimis conditionibus & pactis, scripto comprehensis, deditionem pollicerentur. Rex nullas conditiones admittere voluit. Sed misso ad eum in arcem Pratiano, scrinij sui Præfecto, alias conditiones, multò à primis istis propositis diuersas, describi iussit, quæ etiam tabulis publicis comprehensæ fuerunt, ac earum rationem nō secus ac legum & decretorum publicorum summa cum reuerentia haberi voluit. Quarum præcipua capita, hæc fermè erant.

Conditiones Sfortiæ à Gallo præscriptæ.

Maximilianus Sfortia Mediolanensem & Cremonensem arcem statim Galliæ regi tradito:

Omnibus eius imperij iuribus eidem cedito.

Rex Duci certam pecuniæ summam, qua æs alienum dissoluat, repræsentato.

In Galliam, vbi ei Rex singulis annis triginta aureorum nummûm millia penderet, vel eum pari conditione Cardinalem fieri curaret, proficiscitor.

Rex Galeacio Vicecomiti, & nonnullis aliis Insubriæ nobilibus viris, qui multum pro Maximiliano contenderant, ignoscito.

Sex aureorum millia Heluetiis, qui in arce erant, dato.

Ioanni Gonzagæ bona, in Insubria ei à Duce donata, rata habeto, eique certam pensionem assignato.

Morono pariter, & propria, & à Principe tradita bona, & in Reipub. munera, quæ habet, permittito, eumque supplicum libellorum in regia magistrum facito. His transactionis tabulis, regis iussu, per Pratianum descriptis, ac Maximiliano duci, (cui, propter paternum nomen, cognomentum Mauri fuit inditum,) oblatis, ipse nullum veræ commotionis, vel indignationis specimē edidit: sed magna cum vultus animique constantia, arce egressus, se, vno eodemque tempore, Heluetiorum seruitute, Cæsaris dilaceratione, & Hispanorum fraudibus liberatum asserens, salibus atq. dicteriis præsentis fortunæ suæ statum solatus, in Galliam contendit; admirantibus plerisque, quòd ipse temporis, fortunæq. suæ iniquitatem tam forti & patienti animo ferret, cùm alioquin in plerisque suis actionibus, impotentis esset animi, ac planè socordis & torpidi ingenij, ita vt multis vel hoc solo nomine indignus Principatu videretur. Nihilominus tamen ad regem postea profectus, tanto honore & beneuolentia ab illo, suapte natura planè heroica, & magnanimitate admirabili, exceptus est, vt omnia hospitalitatis & humanitatis iura ipsi assiduè exhibuerit, adeò vt ipse Maximilianus, pristini dominij sui fermè oblitus, hanc præsentem suam apud regem cōditionem, non solùm citra aliquam molestiam tulerit, verùm etiam præterita potiorem, vel saltem omninò æqualem duxerit. Hoc quidem, vel ex eo facillimè intelligi potest, quòd non semel in eius fuerit potestate, absque regis aliqua offensione ad suos redire. sed Principis tanta fuit singularis humanitas, ac beneficentia, vt noluerit. In præcedēti libro demonstrauimus, Octauianum Fulgosium, beneficio Proregis Neapolitani Genuæ supremum Magistratum assecutum fuisse, qui cùm de noui regis Galliæ expeditione & bellico apparatu intellexisset, sibi & toti Ligusticæ ditioni haud parum metuens, cùm Sfortiæ Ducis, ac Heluetiorum, aliorumque confœderatorum fidem & propensionis cōstantiam mirificè haberet suspectam, operæpretium se facturum existimabat, si tanti victoris regis gratiam sibi modis omnibus conciliaret ac promereretur, graui certè & præmaturo iudicio, cùm neminem latêret, agrum Genuensem, vt Mediolano proximum, ita pari iniuriæ patêre, & tam potentis victoris viribus, ceu irritamentum quoddam, relinqui. Quocirca, per Carolum Borbonium, regi consanguinitate coniunctissimum,

Maximiliani Sfortiæ constantia.

simum, & gratia & dignitate, eo quidem tempore, apud eum florentem, clam egit, vt in gratiam ab ipso rege reciperetur, licet Pontifici, identidem hoc suspicanti, & iam non obscurè olfacienti, contrarium asseueraret. Rex Borbonij auctoritate commotus & precibus inflexus, Fulgosium, valdè indignante, & grauiter expostulante Pontifice, in gratiam & amicitiam his ferè subsequentibus conditionibus recepit: quas, quoniam tabulis consignatæ, posteritati traditæ sunt, ijsdem verbis quibus conceptæ fuerunt, hic adieci & subscripsi. *Quibus conditionibus Genua se Gallo permiserit.*

Regi Genuæ imperium vnà cum Castelleto restituito.

Octauianus, Ducis nomine deposito, perpetuus pro rege, Genuæ magistratuum ac munerum concedendorum cum potestate esto.

Ab rege centum cataphractis præfcitor.

Diui Michaëlis equestri ordine, ac, quoad vixerit, annuo stipendio donator.

Rex Codifensem arcem Genuensibus valdè odiosam, ne instaurato, eique ciuitati omnes leges & priuilegia, quæ ab Ludouico rege sublata & combusta fuerant, restituito.

Federico Salernitano Archiepiscopo, Octauiani fratri, certa è sacerdotiis vectigalia, certásue pensiones assignato. Et Octauiano, siquando contingeret vt Genua pelleretur, nonnulla castella in Prouincia dato.

Scio equidem non paucos extitisse, ac etiamnum extare, qui Octauiani consilium & animi demissionem hac in parte non parum improbent, ac palàm criminentur, quasi aliquid se indignum commiserit, & fidem Pontifici datam, cui plurimum, propter beneficiorum acceptorum memoriam, debebat, non parum violauerit, quòd nempè illo inscio & inconsulto, his conditionibus libens subscripserit; sed æquo & candido rerum æstimatori hoc minùs mirum videbitur, si secum reputauerit, temporis conditioni quandoque esse inseruiendum, & non parum fortunæ ipsi tribuendum. Siquidem in confesso est, Octauianum legitimas & expeditas consilij sui rationes non solummodò conciuibus suis, sed etiam aduersarijs cum summa omnium satisfactione reddidisse. Paucis diebus à mutua transactione interpositis, ipsemet Fulgosius, honoris ergô, regisq. inuisendi gratia, Mediolanum profectus est, & Senatus decreto, ad eundem Nicolaus Odericus, vir eloquentia & Pontificij ac Cæsariani iuris peritia clarus, Ioannes Auria, equestris ordinis ac dignitatis, Melchior Nigrotus, Anfreon Vsusmarius, Stephanus Iustinianus, Baptista Lomellinus, Augustinus Ferrarius, & Augustinus Magiolus, Oratores ablegati, qui post reuerentiam & gratulationem illi publico nomine exhibitam, Reipub. imperium atque dominium traderent. Vix autem Octauianus domũ redierat, cùm eius potissimùm opera & auctoritate effectum est, vt Respub. octoginta nummûm aureorum millia ipsi Regi in præsenti ac expedita pecunia commodauerit, cuius quidem pars ex publico ærario deprompta fuit: pars verò à priuatis ciuibus mutuata, eo sanè euentu, vt Genuenses Gallorum fidem, hac quidem in parte, plurimum desiderarint. Constat enim, ex hac pecuniarum summa, adhuc ab ipsis circiter septem ac viginti aureorum millia Reipub. deberi. Quæ verò ad priuatos spectabat, ea sanè ægrè admodum ac difficulter, nec sine longissimo temporis interuallo extorqueri potuit. Cùm verò pecuniæ, bellorum nerui pacisq. subsidia meritò esse dicantur, quantum incommodi in vniuersum allatum sit, quiuis humanarum rerum peritus, facilè per se conijciet. Paucorum mensium interiectu, Leo Pontifex maximo purpuratorum & illustrium virorum comitatu Florentiam profectus, indeque Apenninum gelidissimo anni tempore trãsgressus, sexto Idus Decembreis Bononiam venit, quò

Genuens. legatio ad Galliarũ regem.

Leonis Pont. & Francisci Gall. regis Bononiæ mutuus congressus.

ibi, prout antea simul per suos oratores conuenerant, Franciscum Galliarum regem exciperet, simulque de grauissimis rebus, ac de mutuo fœdere ineundo, coràm decernerent. Rex igitur, Mediolano cum sex millibus equitum digressus, Bononiam biduò pòst, ingressus est, ibique sex dierum spatio, constitutis inter se belli & pacis conditionibus, Mediolanum remigrauit. Proximo anno Ferdinandus Aragonius cum diuturno morbo conflictatus, ac iam annum quintum & sexagesimum excedens, Cal. Februarij, dum Hispalim peteret, Madrigaletij agri Toletani obscurissimo vico, haud longè à Guadalupeo Mariæ Virginis templo, quod summa religione illis in partibus celebratur, exactis in suo regno quadraginta duobus annis, fato concessit: Rex certè præstantissimo consilio & virtute, in quo, si modò promissis seruandis fidei constantiam præstitisset, cetera clarus, pauca in eo desiderasses: sed Principum amicitiam semper suis priuatis commodis metiebatur. Huius regis singulari virtuti accessit eximia perpetuaque totius vitæ (si vnici filij obitum excipias) felicitas: quoniam seminarum & generi casus, vt ad mortem vsque potentiam suam retinuerit, in causa fuerunt. & Castellæ regno post coniugis mortem cedendi necessitas, potiùs fortunæ ludus, quã vulnus fuit: in reliquis rebus omnibus fortunatissimus. Cùm secundus Aragoniæ regis filius, maiore fratre defuncto, illud regnum est adeptus, matrimonio cum Isabella contracto, ad Castellæ regnum peruenit: aduersarios eiusdem regni competitores cum victoria expulit: deinde Illiberis, seu Granatæ regnum, quo religionis nostræ hostes paulò minùs octingentis annis potiti erant, recuperauit. Neapolitanum, Nauarræ, Oraniqueregna cum multis locis in Africæ littoribus opportunis, nouumque & inauditum terrarum orbem, immenso ac insuperabili Oceano mira felicitate perdomito, auitis regnis adiecit: omnesque suas cupiditates propè honesti religionis studij & sanctæ ad commune bonum promouendum mentis colore velauit: qua in re fortuna cum industria manifestè coniuncta, apparuit. Pluribus antè mensibus quàm obiret, Carolum, Ioanna filia, ac Philippo rege genitum, eundemque Maximiliani Cæsaris nepotem, qui postea tot amplissima auorum imperia in vnum contulit, & Cęsaris nomen adeptus est, tabellis testamentariis hæredem reliquit, clausa Aragoniorum regum stirpe, quæ à Berengariis Barchinonæ Comitibus prognata, in Hispania annos trecentos septuaginta, in Sicilia ducentos triginta regnarat. Cometa multorum dierum incendio mortem ei portendit. Ijdem quoque diebus, paulò antequam Rex excederet, Consaluus Ferdinandus, qui solus inter ætatis nostræ imperatores, Magni cognomentum egregia virtute promeruit, supremum diem clausit, extra aulam, nec satis æquo in regem animo: sed tamen rex, ob eius virtutis memoriam, ei à se, & vniuerso regno, honores in Hispania, nisi defunctis regibus fieri consuetos, exhiberi voluit. Huius vitam P. Iouius luculenter descripsit: eiusque res gestæ passim apud varios auctores leguntur. Idem annus, Campsonem Gaurium, Ægypti Assyriæque regem potentissimum, quem vulgò Sultanum vocabant, à Selymo Turcarum rege ad Syngam flumen in acie deuictum conspexit. At Genuæ, licet interea, sub Francisci Gallici regis dominatu, & Octauiani Fulgosij administratione, omnia satis pacatè gererentur; nihilominus tamen sinus Liguſticus à Cortogolo, Mahometico, insigni ea tempestate pirata, mirũ in modum diuexabatur. Is enim cum viginti nauigiorum classe, duodeuiginti nauigia, quæ paulò antè multo commeatu reque frumentaria onusta, ex Sicilia soluerant, cum maximo Reip. incommodo ac detrimento intercepit, & subinde variis excursionibus mare vndique infestum reddebat. Proinde Fulgosius, ad illius conatus in-

1516. *Mors Ferdinandi Aragonij, & fortuna.*

Selymi aduersus Sultanum victoria.

Ora Liguſtica à piratis diuexatur.

tus inhibendum, simulque ad eam cladem resarciendam & vindicandam, consentientibus Patribus, euestigiò classem instrui ac præparari iussit, cui Fridericus, ipsius Octauiani frater, Salernitanus Antistes, vir magni consilij ac virtutis, cum imperio præpositus fuit. In hac, præter cetera minora nauigia, inerant nouendecim triremes, tres phaseli, seu celoces, ac duæ liburnicæ, quæ partim ad ipsos Genuenses, partim etiam ad Gallos pertinebant; necnon duæ pontificiæ, à Leone Pont. suppeditatæ, qui etiam pro ea expeditione faciliùs promouenda, ipsi Reip. decumam, quæ à clero in Ligustica ditione in vsum eius belli exigeretur, concessit. Itaque Fulgosius, postquam sacris operatus esset, omniaque ritè disposuisset, classe, in quam, vltra remiges ac nauticos socios, amplius mille armati lectissimæ iuuentutis conscenderant, Pontificiis vexillis atque insignibus erectis, ac secundis ventis educta, primò per Corsicam, & Sardiniam, in Africam præteruecta, hostilem classem, quæ circiter quindecim biremium & aliquot rostratarũ numerum æquabat, fermè omni præsidio nudatã in Bisertino flumine adinuenit, eaq. facili negotio potitus est, & captiuos Christianos in libertatẽ asseruit. moxq. Biserti suburbana ædificia diripuit atque incendit. Adiacet Biserta piscosi stagni faucibus, per quas subiectum mare statis suis æstibus irrumpit, & infusum aquæ dulci sensim exsorbetur atque emittitur, efficitque portum lato alueo, vel magnis nauibus commodum, ab Vtica triginta ferè passuum millibus distantem, ab antiquis à circumfluente lacu, qui olim Tritonius fuit, Hippodiaritos appellata. Nauarchus, Cortogoli nauigia protinus extra amnem abducere, aut saltem incendere decreuerat. Sed milites, prædæ cupiditate allecti, pulcherrimam occasionem expugnandi oppidi neglexêre, quod proculdubiò facilè consecuti essent, si, vti debebant, sua castra ex altera fluminis parte collocassent. Interim maxima multitudo Maurorum ad eius loci defensionem superuenit; simulque ingens turbo exortus, tanto me herclè impetu & rapiditate, vt duo nauigia ex nostris, in ipso maris æstu amnem ingressa, naufragio, saluis tamen & incolumibus qui eis deuehebantur, perierint, adeò vt Fulgosius ventorum sæuitia & tempestate classem illinc subducere cogeretur, & nauigatione Tunetum versus directa, in arcem Guletanam, (hæc autem est turris quædam quadrata admirandæ crassitudinis, altitudinis autem duarum contignationum, ambitu interiori complectens passus quadraginta, exteriori verò & in frontispicio circiter quinquaginta. intus est cisterna quædam insignis, quæ totius ædificij aquas pluuias excipit. sunt & fornices quidam concamerati, in modum promptuariorum, penui & annonæ conseruandæ) vi ingressus est, & triremim Ligusticam prius, à Turcis in Corso promontorio captam, recepit, indeque ad insulam Meningem circumuectus, ibi pleraque biremes igne iniecto concremauit. Quibus rebus peractis, Genuam cum aliqua præda, triumque hostilium nauigiorum incremento classem incolumem reduxit. Ceterùm Cortogolus, vbi summa celeritate sua nauigia refeciisset, nulla mora interposita, in partes Orientales adnauigauit. Rebus domi foriscque ita sese habentibus, Romæ anno eiusdem æui decimo septimo, Alfonsi Petrucij Cardinalis sceleſtum facinus insano animo meditantis consilia deteguntur, qui Leonem Pontificem è medio tollere omnibus artibus ac studiis annitebatur. sed coiuratione detecta, ipse, in exteriore Leonis cubiculo capitur, atque in arcem deducitur. Comprehenditur & cum eo Bendinelus Saulius, à Iulio secundo sacræ purpuræ honore decoratus, qui Alfonsum pecunia iuuerat, & cum eo de Vercellij circumforanei chirurgi admirandis quibusdam experimentis clari, cum quo Alfonsus super nece Pontificis communicarat, deq. futuris comitiis ambitiosiùs

Genuæ classis contra piratas instruitur.

Biserta descriptio.

Classis Ligustica tempestate iactatur.

Guletæ arcis descriptio.

1517.

Coniuratio Petruciana in Leonem Pont. detecta.

quàm par esset, consociata voluntate fuerat collocutus. Causa suscepti odij, ea quidem potissima & precipua esse narratur, quòd scilicet, in petitione Massilien sis sacerdotij, Iulium Medicem Cardinalem, summa tum maximis in rebus auctoritate florentem, indignè, vt censebat, sibi prætulisset, ita vt postmodum hæc iniuria tam altas radices egisset, vt semper illius animo insederit. Ambo itaque damnati, exutique purpurei galeri dignitate, in subterraneos carceres tenebris ac odore tetro maximè horribiles separatim detruduntur. De Vercellio autem, ac Antonio scriba acerbissimè supplicium sumptum, adeò vt curru per vrbem circumducti, carptimque discerpti, candentium forcipum morsibus, ac ad extremum strangulati, in frusta secarentur. Senatus, intellecto, Saulium à Leone, Petrucciannæ coniurationis causa, in vincula coniectum, operæ pretium se facturum existimauit, si ad mitigandam hominis fortunam, ad eum, Thomam Cataneum, virũ singulari virtute præstantem, ablegaret. Is igitur Romam profectus, tametsi omnia diligentis, ac prouidi oratoris munia expleret, atque ad summam fidẽ anxiam quandam diligentiam adhiberet; tamen hic fuit eius legationis successus, vt, absumptis Romæ nequicquam multis diebus, tandem, non citra magnum animi dolorem atque tædium, infecto negotio, domum redierit. Post quæ, Saulij fratres, ac propinquorũ intimi, fraterna charitate beneuolentiaq. impulsi, Leonem adierunt, atque ab eo suppliciter petiêre, vt delicti gratiã faceret, illumq. pristinæ libertati atque honori restitueret: cuius singularis beneficij memoriam se perpetua animi gratitudine & obseruantia conseruaturos confirmabant. Pontifex horum precibus inflexus, se tandem exorari passus est, ea tamen in primis conditione, vt sibi, quemadmodum à nonnullis memoriæ proditum est, quinque viginti nummûm aureorum millia depromerentur; qua persoluta, ipsum eue stigiò liberatum dicunt, & pristinæ dignitati atque honori restitutum. Ceterum inuenio apud minimè obscuri nominis auctorem, huic vitam impetrasse Franciscum è Ciboa familia, sororis Leonis maritum, atque illi mox honorem pilei cumulata benignitate redditum, cùm is auribus tantùm, non atroci voluntate peccauisse iudicaretur: sed ipsum aliquantò pòst, cùm in quodam Vrsinæ familiæ municipio, cui nomen Eretum, (alij Montem rotundum appellant) exularet, graui morbo correptum, breuique pòst, placato iam Pontifice ac impetrato reditu, in vrbe, nec citra lenti veneni, in carcere hausti, suspicionem, extinctum. Constans multorum opinio & fama est, hunc à literis non abhorruisse, atque vt erat ingenio præclaro, & ad res politicas nato, eruditos in familiaritatem acceptos, non vulgari beneficentia prosecutum. Nec dubitatur, quin magni nominis Cardinalis euasurus fuisset, nisi propter indignationem, sese in nefarij consilij contra Pontificem initi societatem, præcipitem dedisset. Alfonsum verò, vt hoc etiam obiter dicatur, iussu ipsius Pontificis ab Orlando Æthiope strangulatum, atq. ita notabili dedecore supremum diem clausisse narrant. quod quidem eò lubentiùs refero, quò præcipuum munus annalium esse reor, ne virtutes sileantur; vtque prauis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit.

Bendinelli Saulij mors.

1518. PROXIMO anno, & insequenti, nihil, quod præcipuè ad Genuenses pertineat, memoratu dignum, ex scriptorũ monumentis deprehenditur. Ne verò alterum, nempe eiusdẽ æui vndeuigesimum, silentio præteream; constat, illius initio, duorum potentissimorum Cæsarum, videlicet Maximiliani primi, & Sultani Selymi obitu, nec non totidem maximorum Principum, ad supremum Cæsaris dignitatis fastigium promotione, insignitum ac nobilitatum fuisse. Prioris quidem ex hac vita migrationem, annis pænè sex integris futuram prædixerat Geor-

1519. *Maximiliani primi Cæsaris interitus.*

gius

gius Danſtetterus, ſummus medicus & mathematicus, ob Solis eclipſim factam menſe Iunio anni præcedẽtis, quæ ſanè vbi primùm in Viennenſi agro apparuit, ea ipſa hora Viennæ horrendum excitauit incendium, quo amœniſſima vrbis platea, Cantoria nomine, maiori ex parte conflagrauit. Obiit Lintij in Auſtriæ finibus, ſiue, vt aliis placet, apud Vuelſium Noricigri oppidum, duodecima Ianuarij, poſt noctem mediam hora tertia, profluuio ventris, quod Græci dyſenteriam vocant, vt olim Fridericus eius parens, cùm intempeſtiuè pharmacum incertæ poteſtatis aduerſus morbum, quem ſibi imminere putaret, hauſiſſet, anno ætatis quinquageſimó nono, menſe nono, die viceſima prima, imperij trigeſimo ſecundo, menſe vndecimo, anno mundi quinquies milleſimo, quadringenteſimo, octogeſimo primo. Fuit autem Princeps bello acerrimus, virtute eximius, aliquandò fortuna, animo ſemper maximus, conſiliis dux, miles manu, ceteriſque præſtantiſſimis animi dotibus iure merito ſuſpiciendus. Vxores habuit duas, primam, Mariam Burgundicam, ex qua ſuſcepit filios tres, Philippum, qui dotalia regna Hiſpaniæ, Siculumque, & Neapolitanum domui Auſtriacæ acquiſiuit, Franciſcum & Georgium in annis pubertatis mortuos, & Margaretam filiam connubiis infelicem. Nam Carolo octauo Galliarum regi deſpõſatam, & in aula Francica educatam, ſponſus, vbi adoleuiſſet, repudiauit, rapta propter ius ſucceſſionis Anna Franciſci vltimi citerioris Britanniæ Ducis vnica filia hærede, quæ Maximiliano promiſſa erat. Poſt Carolum, Aragoniæ Principi, & hoc ante nuptias mortuo, Philiberto Sabaudio non meliore fortuna nupſit. Altera coniunx Maximiliani, fuit Blanca Maria Galeacij Mediolanenſ. filia, Ioannis Galeacij ſoror, ex qua ſoboles ei nulla eſt nata. Ceterùm Selymi Turcarum Imperatoris mors incidit in decimum quartũ diem Febr. eiuſdem anni, apud Ciurlum Thraciæ pagum, peſtilenti circa renes enato vlcere, cùm regnaſſet annis octo, & aduerſum Chriſtianos terra marique atrociſſimum bellum illaturus crederetur, poſtquam Hiſmaëlem Perſarum regem grauiſſimè contudiſſet, & duobus regibus Sultanis deuictis atque interfectis, Ægyptũ & Syriam imperio adiecciſſet. Reliquit vnicum filium nomine Solymannum, ex Boſphorana vxore genitum, qui, nemine obſiſtente æmulo, anno ætatis ſuæ octauo atque vigeſimo, tot regnorum hæreditatem adiit: atque eodem ferè menſe, nempe Iunio, quo Carolus Auſtrius, Hiſpaniarum rex, Septemuirũm Procerum ſuffragiis Cæſar deſignatus fuit, & ipſe paterni Imperatoris tituli compos eſt factus. In hoc rerum cardine, ſubſecutus eſt annus eiuſdem ſæculi vigeſimus, ac etiam vigeſimus primus, quo ſubinde Octauianus Fulgoſius ex tranſactionis formula, cum Ludouico habita, vrbis adminiſtrationi præerat. Et licet variis multiſque modis ab Alexandro Fulgoſio Albintimilij epiſcopo turbaretur, nec mediocribus moleſtiis afficeretur, quò principatum, quem Cardinalis eius pater geſſerat, aſſequeretur, ita vt decem aureorum nummũm millibus clàm à Pontifice acceptis, partim in Pontificia ditione, partim etiam in Lunigiana, duo peditum millia conſcripſerit, eo conſilio, vt armis ad vrbem Genuam ſibi reditum quæreret, illi tamen intrepidè atque animosè reſtitit, & prudenter ſeſe in imperio cum magna æmulorum ſuorum inuidia, nec minori ſua laude conſeruauit. Hic proſper Gallorum in Italia ſucceſſus Pontificem ipſum, alioſque Chriſtianæ Reip. Principes, in primis verò Carolum Auſtrium, Cæſarem, vti diximus, renunciatũ, ſolicitabat; nec quieto animo Gallicam potentiam, ſemper illis quàm plurimis nominibus ſuſpectam, potiſſimùm in Italia, ferre ac tolerare poterant. Proinde ſtatim ſub initio, antequam ſcilicet Gallica victricia arma vlteriùs proferrentur,

Selymi Turcarum Imp. mors.

Solymannus Selymo in imperio ſuccedit.

Carolus v. Cæſar deſignatur.

1520.

1521.

vrgente Pontifice, nouum fœdus inter ipſum & Carolum ictum fuit: cuius quidem ſumma hæc fermè erat, vt communibus viribus Gallica potentia oppugnaretur, & quoad eius fieri poſſet, in Italia excinderetur. Verùm, priuſquam arma apertè mouerent, de vtriuſque conſilio ſtatutum fuit, vt eodem tempore, repentino impetu, & exulum inſidiis, Genua, & Mediolanum oppugnarentur. Hæc res quò feliciorem exitum ſortiretur, expedire videbatur, vt Cæſaris triremes, quæ tunc Neapoli ſtationem habebant, & Pontificiæ, quæ duce Paulo Victorio Centum-cellis erant, duobus Hiſpanorum peditum millibus inſtructæ, vnà cum Hieronymo Adurnio, cuius auctoritas apud Adurniæ factionis ſtudioſos ſumma tunc temporis, præſertim verò apud littoralis oræ Liguſticæ incolas, extabat, Genuæ tumultibus excitatis, repentè ſe in vrbis portu oſtenderent. Quibus rebus magna cum celeritate conſtitutis, claſſis ſeptem triremium, biremium quatuor, & aliquot onerariarum nauium Genuam mittitur; de cuius aduentu Fulgoſius multorum literis commonefactus, vibem egregiè communierat, omnibuſque ad defenſionem & obſidionem tolerandum neceſſariis inſtruxerat. Claſſis igitur ſpe fruſtratus, nequicquam oppidanorum beneuolentiam expectabat. Proinde cùm nullam ſeditionem ac tumultum à ſuis confœderatis in vrbe exoriri perciperent, in Orientale littus claſſe ſubducta, Clauarum, nullo præſidio firmatum, occuparunt; breuiqúe ſpatio interiecto, illinc ſoluentes, Spediam verſus enauigarunt. Sub idem tempus in Inſubria quoque res nouæ per Cæſarianos tentatæ: ſed fideli opera & ſedulitate Thomæ Fuxæi, Scuti domini, Odecti Lautrechij Mediolanenſium Proregis fratris, quem ipſe, grauiſſimis de cauſis in Galliam profectus, Legatum conſtituerat, pari ſucceſſu irritæ. Verùm, paucis interiectis menſibus, fortunæ beneuolentia, & ſingulari Cæſaris felicitate factum fuit, vt Mediolanum, virtute & auſpicio Proſperi Columnæ, viri, præter generis amplitudinem, rei bellicæ gloria quàm maximè inſignis, tandem, pulſis Gallis, in Cæſaris manus ac poteſtatem deueniret. Hæc conuerſio dudum ante initium admirabili prodigio fuit adnotata & prædicta, arce Mediolanenſi pleriſque in locis fulmine icta, non ſine multorum vigilum aliorumque nobilium ſtrage. Erat ſiquidem ſupra fornicem portæ arcis Iouis, turris non ſolùm ad propugnandum munitiſſima, ſed aſpectu etiam pulcherrima, quippe in cuius fronte, præter alia ornamenta, locatæ eſſent tutelarium Diuorum pleræque marmoreæ imagines ad amuſſim ſculptæ, cum inſignibus Sfortianorum Ducum, qui tantam molem fundauerant. Fortè autem, cùm intra turrim ſeruarentur in vſum tormentorum plurima pulueris ſulfurei vaſa, fulmen de cælo ipſam tetigit, & murum ſcindens, igneam materiam accendit: cuius impetus non ſolùm turrim euertit à fundamentis, ſed mœnia etiam, & arcis cubicula, ac reliqua ædificij membra proxima, humi proſtrauit, ſaxaque circumuolitantia duos arcis Præfectos, qui paulò antè in ſacello iuxta portam conuenerant, in area deambulantes occiderunt: alios quoque è militibus, qui ibidem auram captabant, (erat enim æſtas, & diei veſpera) interfecerunt: aliorum capita, thoraces, brachia & crura fregerunt, adeò vt è ducentis propugnatoribus, vix duodecim è tam magna clade euaſerint. Neque tantæ ruinæ fragor ciuitati fuit ignotus, quin & ipſa valido terræmotu concuſſa, magnum pleriſque iniecit timorem, ne tota eo impetu corrueret. Quo ſedato, cùm fulminis ardor vehemens verſus arcem viſus fuiſſet, innumeri eò concurrentes, omnẽ aream quæ ante ipſam arcem erat latiſſima, ſaxis opertam repererunt: admirabanturque aliquot lapides, quales decem boum iuga vix loco mouere potuiſſent, quingẽtos & amplius paſſus iactos fuiſſe, funda-

Fœdus inter Leonem Pont. & Carolum Cæſ. aduerſus Franciſcum Galliæ regem.

Bellici apparatus aduerſus Genuenſ.

Inſubria à Cæſarianis inuaditur.

Cæſar Mediolano potitur.

Turris Mediolani fulmine icta.

Mediolanum terræmotu concutitur.

fundamenta turris euulsa, supra portam stare, ipsius fastigia in imo conspici, neque id sine Dei nutu euenisse existimabant. Inter hæc, Leo Pontifex, licet adhuc ætatis ac temperaturæ robusto vigore quàm maximè floreret, Cal. Decembris inexpectata morte obiit: qui cùm in Manliana villa, quò sæpè animi relaxandi gratia se conferebat, Mediolani capti nuncium accepisset, ex eoque incredibili voluptate afficeretur, eadem nocte leui febre correptus, sequenti die se Romam ferri curauit: & quamuis eius morbi initium à medicis parui fieret, intra pauciss imos dies, non sine magna veneni, ei, vt ferebatur, à Bernabo Malaspino, ipsius cubiculario, atq. poculis ministro, propinati, suspicione, interiit. In eo multa laude, multa pariter vituperatione digna extiterunt: de se quoq. expectationem, cùm ad Pontificatū annos natus triginta septē, est assumptus, vehemēter fefellit; maior enim in illo prudentia, sed longè minor quàm ab omnibus censeretur, probitas apparuit. Successorem habuit Adrianum VI. Dertosanum, natione Belgam, qui Cæsaris in pueritia præceptor, eius opera à Leone in Purpuratorum collegium cooptatus fuerat, eoque tempore ipsius Cæsaris in Hispania vices gerebat. Carolus intereà Mediolano potitus, insequenti anno Franciscum Sfortiam, qui Maximiliano in Principatu successerat, & diu incertis sedibus exulauerat, summa cum humanitate, & incredibili Mediolanensium omnium lætitia, restituit. Mentibus enim omnium obuersabatur retroactæ suæ felicitatis memoria, quam omnes sub eius patris, & ceterorum Sfortianorum Ducum imperio, magna cum satisfactione, experti fuerant. Accedebat huc singulare totius populi in ipsum Principem studium, & naturalis verique amoris magnitudo; cùm omnibus gentibus ab ipsa natura sit inditum & instillatum, vt suos Principes, licet interdum feroces & tyrannos, non solùm patienter ferant, sed etiam, deuoratis nonnunquā multis molestiis, illos reuereantur & suspiciant. Hinc videre licet, omninò verum esse quod sæpius theologica traditione confirmatur; Omnem potestatem à Deo esse. Cæsar quamuis graues sese habere causas diceret, ob quas Sfortiam restitutum vellet; tamen hæ erant potissimæ, quòd ipse Gallicæ potentiæ æmulus, & princeps animi excellentia, & ingenij sublimitate, Francisco regi neutiquam secundus, magna contentione eum omninò superare contenderet. Deinde quia non obscurè intelligebat, se pecunia, qua tūc temporis non mediocriter indigebat, iuuari nequire, nisi Sfortia in Principatu reposito, vtpotè cuius auctoritate, & gratia, illam faciliùs & commodiùs expediri non erat dubium. Itaque, quò illū sibi magis deuinciret, Mediolanensem arcem, quę ad Hispanos, desperatis omnibus auxiliis, deditione facta, transierat; non sine illustri, & nunquam intermoritura laude, tradi imperauit, ea tamen conditione, vt ipse Mediolani Ducis titulo ac nomine penitus abstineret. Qua sanè augusta appellatione Sfortia tantisper abstinuit, donec, efflagitante quasi vniuersa Italia, Cæsar, noua indulgentia, eum hoc honore dignaretur, & nouo diplomate in hoc eum confirmaret. Cæsar interim rebus in Insubria constitutis, nihil habuit antiquius, quàm vt Gallis itidem Genua pulsis, Antoniottum, & Hieronymum, Adurnios fratres, qui iam per totum fermè decennium exulauerant, in patriam restitueret. Hieronymus quippè ipsi egregiam fortemque operam bello & pace præstiterat, & nullum laborem, vel periculum, ad Cæsari nouam gloriam propagandam recusauerat, adeò vt Imperator, viri strenuitate, vigilantia & fide obseruata, ipsum haud sanè indignum iudicaret, quem in Ducum suorum numerum cōscriberet: inter quos tam clarus extitit, vt, ex Cæsaris mandato, Francisco Sfortiæ coniunctus, pro Mediolanensi expugnatione, Gallis, adhuc per Insubriam rerum

Leonis Pont. mors.

Adrianus Leoni in Pontificatu succedit.

1522.

Franciscus Sfortia Insubriæ Principatum recuperat.

Hieronymi Adurnij singularis virtus

potiuntibus, ad sex Germanorum millia, in agro Tridentino, aliisque finitimis locis, conscripserit. Quo in munere se ita prudenter gessit, vt in Cæsaris gratiam & familiaritatem aliquantò arctiùs insinuatus, proximo anno eius nomine ad Venetos legatus missus fuerit: in qua quidem legatione, Ricardum Pacæum, Britanniæ regis oratorem, socium & collegam habuit. Summa legationis erat, vt inter Carolum, Angliæ regem, & illam Rempub. fœderis iure, amicitia, & belli societas iniretur: sed ipse Adurnius, dum magna & incredibili prudentia & grauitate consilij Cæsaris maiestatem & partes apud Venetam Rempub. tuetur, repentino morbo è viuis, non sine Cæsaris, aliorumque multorũ Principũ dolore, anno ætatis circiter quadragesimo, subtractus est: in cuius locum statim Marinus Caracciolus, Romanę sedis Protonotarius, qui postea tantũ auctoritate apud Paulũ tertiũ Pont. floruit, vt inter Purpuratos eius adscriberetur, successit. Vrgebat Carolus Genuæ obsidionẽ, nec diutius ferre poterat, reliquias Gallię in Italia hærere. Idcirco Cæsariani omnes ex Insubria Genuã versus castra mouerũt: in qua quidẽ expeditione cùm multorum præstantissimorũ Principũ, & Ducũ concursus esset, tamen ceteris tum militari scientia, cùm nataliũ splendore antecellere videbantur Ferdinãdus Daualus, Piscarij Marchio, & Prosper Columna, ex antiqua & illustri Columniorum familia, à qua Comites nobilissimi à Zollern in Germania originem traxêre; quorum ille Hispanis, & Italis peditibus ad eam partem quæ Codifaria dicitur, hic verò cum omni equitatu ac Germanico pedite, ad oppositam Bisamnis partem consedit. Genuæ adhuc supremum magistratum administrabat Octauianus Fulgosius; in quo certè viro, vt omnes tradunt, multæ heroicæ virtutes extabant. Commendabatur siquidem tam apud suos, quàm etiam apud exteros, à singulari iustitia, prudentia, morum atque legum seueritate, ac domestica quadam probitate & frugalitate: quibus certè virtutibus tantum erat assecutus, vt in ipsa ciuitate, licet factionibus ac studiis mirum in modum distracta, ab omnibus ordinibus citra aliquam inuidiam promiscuè diligeretur: qui, etsi corpore esset imbecillo, valetudineque vteretur ea, quæ sæpius in morbos excurreret, ita vt ægrè belli munia obire posset; tamen officij sui memor, ac in rerum extremitate nihil non audendum ratus, Gallici regis potissimùm tutela subnixus, omnia, quæ ad prouidi Ducis, & boni ciuis munia pertinerent, magna cum alacritate præstabat. Verùm, cùm consiliis magis quàm armis esset aptior, & togatus potius prodesse quàm armatus posset, per Fridericum fratrem suum, tunc temporis Archiepiscopum Salernitanum, hominem impigrum, & summi consilij atque virtutis, pleraque belli munia obierat; peditum Italicorum duo millia ad vrbis defensionem & tutelam disposuit: amicos & familiares, ac reliquos nominis Fulgosij studiosos, & clientes, quorum non pauci in Liguria erant, in armis esse iubet. Regem etiam per Cataneum Lomellinum, belli pacisq; artibus clarum, subinde admonuerat, se non dubitare, quin Cæsariani, iam bello in Insubria confecto, Genuam properarent, & propterea valido præsidio ad Genuensium res tutandas opus esse. Quod nisi citò, & opportuno quidem tempore mitteretur, frustrà & incassum sera postmodum auxilia expectari, præsertim cùm propter Adurniorum aduentum, Cæsaris noua gratia, & planè in nouam spem & fiduciam erectorum, non minùs sibi intra mœnia, quàm foris, timendum esset. Sed rex non ignarus, quàm potentem in Italia aduersarium, suæque gloriæ atque imperij æmulum haberet, licet Fulgosij dictis non parum commoueretur; attamen cùm Italici belli curam nunquam omninò deposuisset, statim postea dem ad Bicoccam acceptam, in qua expeditione, præter ceteros, tria millia Heluetiorum

Eiusdem obitus.

Genua obsidetur à Cæsarianis.

Columniorũ familia.

Octauiani Fulgosij exigua virtus.

uetiorum, & duo ac viginti cohortium centuriones ceciderant, peditum quatuordecim millia ex Aquitania, & prouincia Narbonensi cum quingentis cataphractis, milleque sagittariis equestribus delegerat, mandauerat que, vt hæ copiæ duce Roberto Stuardo, viro cum natalium splendore, tum bellicis operibus illustri, quàm primum in Italiam superatis Alpibus contenderet, & rebus superioris belli successu in parte afflictis & accisis, auxilium adferrent. Verùm, quia summoperè verebatur, ne sui ad opem Genuensibus ferendam, seriùs quàm necessitas requireret, aduenirēt; idcircò Petrum Nauarrū, rei militaris peritissimū, recens in Galliam ex Italia reuersum, cum duabus triremibus Genuā confestim remisit. Hic tanta dexteritate, ac temporis opportunitate vsus est, vt statim vno eodemq. tempore, quò Daualus cū suis copiis ab ea parte qua olim fuit Pharia turris, castra mœnibus admouebat, vrbem non mediocri cum omniū oppidanorū lætitia ingressus sit. Nam Daualus ad vrbis Præfectos per tibicinem deditionis conditiones, scriptis, & literis comprehensas, præmiserat. quarum ferè capita hæc erant:

Noua regis Galliæ in Italiam expeditio.

Petrus Nauarrus subsidio Genuēs. venit.

VT intra vnius diei spatium, omne Gallicum præsidium dimitterent. Antoniottum Adurnium in suum Dominum assumerent. Classem instructam ad Cæsaris arbitrium & ministerium paratam haberent. si hæc facerent, eos suis legibus Cæsarem vti permissurum: at si Cæsaris mandata & honestas pacis conditiones negligerent, vel aliqua de causa aspernarentur, omnia hostilia denunciabant. Quibus sanè conditionibus adeò fuit commota & consternata ciuitas, vt multi ordines, licet hoc infra Ligustici nominis dignitatem ac existimationem esset, suaderent, Cæsaris mandata nulla ratione esse repudianda; & accepta omninò fuissent, nisi militum nouum præsidium vetasset. Tanta erat in ipsa vrbe, nouarum rerum semper cupida, animorum distractio, & promiscuæ plebis trepidatio, vt nullæ liberæ exaudirentur voces, hullisque bonis ac sanis consiliis locus relinqueretur, adeò, vt post leuem & extemporaneam quandam consultationem, pænultima die Maij, Benedictus Vinaldus, Thomas Cataneus, & Paulus Bulgarius, ciuium Genuensium nomine ad Daualum, qui expugnandæ vrbis summam prouinciam habebat, mitterētur. Hi dubia sub spe; specie componendæ pacis; dum in castris aliquandiu distinentur, & se iam, confecto negotio, statim ad suos redituros crederent, Hispani pedites, qui eo die turrim prope portam positam; plurimis tormentorum ictibus; prostrauerant, & non exiguam, propter defensorum negligentiam, de pace bene sperantium, & quasi in alta securitate viuentium, in mœnibus ruinam fecerant, inscio Daualo, & cum legatis ad rem componendam intento; præter omnium spem & opinionem, magno cum impetu impressionem in vrbem faciunt, & aditum ibi ea parte quà murus aliquot in locis ruinam dederat, facientes; sensim illabuntur; & postea infesto agmine irruunt, ac sese; densæ grandinis instar, per vrbis ruinas infundunt. Fit igitur vndique in exercitu concursus, & clamor ingens vbique attollitur: Eriguntur à primipilaribus & antesignanis vexilla, peditesque, quà primi irruperant, subsequuntur; ac tanto cum strepitu & armorum crepitu res foris & intrà agitur, vt Piscarius confestim acie instructa, & ordinibus per cuneos dispositis, fortunam Cæsaris secutus, inter primos versaretur, & muri parte occupata, suos, qui temerè progredi videbantur, subsistere imperat. Admonet præterea de victoria Prosperum, qui cum Germanis, & omni ferè equitatu in alia vrbis parte constiterat, quæ vulgò Bisamnia dicitur, vt cum reliquo exercitu in vrbem iam à suis occupatam ingrediatur; & mox suis in vnum collectis præcipit, vt ab ordinibus non discedant: tantumque metum & pauorem omnibus incutiunt, vt vigiles, & vrbis custodes, in fugam collapsi, nullo modo

Pacis conditiones à Daualo Senatui præscriptæ.

Genuens. legatio ad Daualū missa.

Cæsariani Genuam inuadunt ac expugnant.

sese

seſe defendere, vel ſtationem ſibi demandatam tueri auderent. Quod quidem non tam accidit propter Cæſariani exercitus potentiæ opinionem, quàm propter populi, qui iam in varias partes diſſectus erat, varium tumultum & incertas conſilij rationes. Nam etſi in vrbe eſſet ſufficiens defenſorum numerus, qui facilè ipſam tutari, omnemque hoſtium vim atque impetum ferre ac propulſare potuiſſent; tamen cùm ſeditioſus populus, vti diximus, ſibi non conſtaret, nec ſaniorum conſiliis obtemperaret, fieri nequibat, vt ipſa vrbs vndique ab hoſtibus obſeſſa, & ad omnem occaſionem intentis, bene tueri, vel diu conſeruari poſſet. Accedebat huc, quòd in ipſo prœlij ardore vrbanæ militiæ Præfectus, dum fortis militis, ac prouidi & magnanimi ducis munia diligenter ac ſtrenuè obiret, inter dimicandum grauiter vulneratus eſt, adeò vt cùm ipſe propter inflicti vulneris acerbitatem prœlio excederet, tota ipſius acies diſſiparetur. Salernitanus Antiſtes, cum haud exiguo militum ac ciuium numero, armis viam ſibi per medios hoſtes faciens, non ſine magno vitæ periculo ad portum deuenit, & conſcenſis nauibus, occiduum littus legens, Maſſiliam contendit. Ceterùm Octauianus Princeps, qui valetudinarius & æger, lectulo defixus, ægrè inter tot curas, & rerum diſcrimina, languidum ſpiritum trahebat, poſtquam prætorium occludi iuſſiſſet, ad rei ſucceſſum valdè dubius & anxius, vnum ex ſuis familiaribus ad feneſtram miſerat, qui hoſti denunciaret, eum ſe Ferdinandi Dauali fidei & poteſtati committere. ipſe igitur à Daualo ſub certis conditionibus in fide receptus, Cæſaris clementiæ fuit reſeruatus. Capti fuerunt in hac vrbe quamplurimi equeſtris ordinis viri, alijque non obſcuri nominis ciues, qui omnibus cum præſentibus fortunis, victoris arbitrio ceſsêre. Captus fuit etiam præterea Petrus Nauarrus, quem non ſemel Galliæ regibus ſummam fidelitatem & diligentem operam cum magna laude in variis expeditionibus nauaſſe, nemini dubiũ eſt. Multæ itidem opulentiſſimæ familiæ ſeſe, vel præſenti pecunia, vel interpoſitis ſponſoribus & prædibus, ab hoſtium iniuriis, & impendentibus contumeliis, ac præſentibus periculis redemerunt. Multorum domus direptæ ac ſpoliatæ fuerunt. Ceterùm, miſerrimæ vrbis ſtatus hoc maiori & æquiori animo tolerandus fuiſſe videtur, quòd Proſper Columna, Adurniorũ fratrum precibus inflexus, & quòd ciuitas ipſa nullum hoſtilis animi indicium dederat, & de tranſactione iam agi cœperat, oppidanis æquior, graui ſub pœna militibus edixit, ne quiſpiã Genuenſis ciuis in captiuitatem abduceretur, néue aliquis virgini vitium afferret, vel matrona, pudicitiæ periculum adiret. Huius Proſperi benignitati acceptum etiam magna ex parte debetur, quòd catinus ille tam celebris, quique tanta cum veneratione in auguſtiſſimo vrbis templo aſſeruatur, in irati hoſtis poteſtatem non deuenerit; ſed cum multa alia pretioſa ſupellectile, qua ciuitas ipſa ob mercaturæ frequentationem ſcatebat, ab omni periculo & direptione conſeruatus fuit. Cuius quidem Columnæ humanitas, & in victam vrbem propenſio, tanta extitit, vt poſtero die, qui à capta ciuitate fuit proximus, quò populationibus tandem modus imponeretur, illinc exercitum eduxerit, & omnem vim atque iniuriam ab ea prohibuerit. Hæc vrbis direptio magnam Reipub. attulit conuerſionem, nec me herculè mirum, cùm multarum ciuitatum exemplis iam admoneamur, quanto cum diſpendio & periculo omnes conuerſiones, licet neceſſariæ, coniunctæ ſint: quippè cùm nulla poſſit in aliqua ciuitate fieri etiam legitima de cauſa immutatio, quin ſtatum eiuſdem non labefactet, & mirum in modum inquietet. Proinde non ſine grauiſſimo præſtãtiſſimorum hominum iudicio multa in Rebuſpublicis, licet videantur cum vtilitate publica

Genua ab exercitu Cæſariano capitur, & diripitur.

Salernitani Archiepiſcopi fuga.

Octauianus Fulgoſius ſeſe Marchionis Piſcarij fidei permittit.

Proſperi Columnæ humanitas erga populum Genuenſem.

Genua magna fit conuerſio.

aliquo

aliquo modo pugnare, toleranda sint, ne, iis correctis, in grauiorem lapsum Reipub. status deducatur. Sed de his aliàs. Octauianum Fulgosium Cæsaris clementiæ permissum & reseruatum diximus. Qui, cùm post fidem datam apud Dauálum, secundum pacta & transactiones vtrimque factas, sese libertati pristinæ restituendum putaret, ægrè tulit, se ex Campaniæ oppido, quæ antiquis Autella fuit, in quam perductus erat, statim à Cæsare reuocari: qua certè in re, multi sunt, qui Cæsaris, vel saltem suorum administrorum fidem desiderent. Nam ratio postulabat, vt vtraque ex parte transactionis formula adimpleretur. Cuius tandem is fuit exitus, vt post libertatis restitutionem in insula Prochyta, omnium humanarum rerum cura deposita, & mente ad solum Deum conuersa, huius lucis vsuram cum meliori mutarit: eique de Cæsaris voluntate, statim post captam vrbem Antoniottus Adurnius cũ supremo honore succesſit, qui statim ab hostilis exercitus discessu, mutuò à Florentinis aliquot militaribus tormentis desumptis, Castelletum obsidione cinxit, & tertia die arcem & Francisci templum, quæ loca adhuc Gallico milite tenebantur, cepit. Hoc successu deterriti Castelleti defensores, sub certis legibus deditionem fecêre. Genuensium rerum, post circiter octo annorum decursum, insecuta mutatio, Galliæ regi omnem penitùs Insubriæ retinendæ & propagandæ spem ademit; idcircò exercitus postremò ad eius tutelam missus, qui iam vsque in Astensem agrum peruenerat, trans Alpes cõcessit. Parum aberat, quin contra historiæ dignitatem prætermiseram dicere, Cæsarem, eo tempore, quo Genuam expugnauit, etiam naualem classem ad omnem necessitatem & occasionem paratam, duce Recasenio illustri viro, & gratia apud eum florente, habuisse, quæ sese non sine grauissimo consilio in portu Delphinij continuerat. Quandoquidem cùm Andreas Auria, qui tunc temporis vnà cum Philippo Auria Gallorum studia sequebatur, & plurimũ à rei naualis scientia nauiumque celeritate commendabatur, Recasenius huius impetum veritus, sese in eum portum abdiderat. Nam neminem latebat, Auriam hoc vnum expetere, vt classem Cæsarianam per occasionem inuaderet. Proinde cùm Præfectus Cæsarianus longè ipsi Auriæ naualis pugnæ disciplina, & etiam nauigiorum numero esset inferior, operæpretium esse duxit, vt in eo portu stationem haberet, ne classem temerè in periculum aliquod adduceret. Verùm, etsi Cæsar, recepta Genua, incredibili gaudio perfunderetur, quòd nouo imperio tantæ Reipub. citra aliquam suorum iacturam esset facta accessio, minimè tamen desunt, qui dicant, ipsum eius vrbis direptionem valdè improbasse, & Daualo nõ mediocriter succensuisse, quòd diceret, per speciem colloquij militibus ansam diripiendæ vrbis præbuisse. Vtcumque res sese habet, quemadmodum hac in parte mirificè est prædicanda Cæsaris victoris moderatio & magnanimitas, sic pari modo Piscarius, apud plerosque rerum successum penitiùs examinantes, eo nomine non caret reprehensione. In hoc rerum tractu, Hadrianus Pontifex, magnis precibus populi Romani, & cohortatione Senatus, ad vrbem euocatus, Genuam cum octodecim rostratis applicuit, honorificè quidem, at propè nulla ciuium, recentem cladem suam lugentium, lætitia, exceptus; indeque Ligurnum nauigauit, vbi à Iulio Medice purpurato, legatisque Florentinorum, & aliquot Etruscis Cardinalibus expectabatur, breuique pòst, secunda nauigatione Romam deuectus, quarto Cal. Sept. vrbem, maximo populi, & totius curiæ concursu, ingressus est. Et quamuis eius aduentus, quia Roma Pontifice absente solitudini potiùs quàm ciuitati similis videtur, summoperè exoptatus esset; hoc tamẽ spectaculum, cùm se Pontificem externum, & Romanæ aulæ ac rerum Italicarum rudem atque imperi-

Octauiani Fulgosij obitus.

Antoniottus Adurnius Princeps renunciatur.

Castelletum deditione recipitur.

Cæsariana classis.

Genuens. clades Cæsari permolesta.

Hadrianus Pont. Genuam venit.

peritum habere cogitarent, omnium animos commouit: quarum cogitationum mæstitiam auxit, quòd pestis quæ Romæ in eius aduentu cœperat, id quod ad eius Pontificatus siniſtrum omen referebatur, per totum autumnum innumeros mortales sustulerit. Hæc etenim contactu ægrorum ita exarserat, vt multa funera in compitis viserentur, appareretq. vastari vrbem, haud multo dierum spatio, nisi Græculus quidam, nomine Demetrius Spartanus, sedandæ pestilentiæ, fauente ei turba hominum, negotium suscepisset, nemine superstitionem vetare auso. Nam ferum taurum, cui dimidium cornu dissecarat, magico carmine dextram in aurem prolato, repentè ita mansuefactum reddiderat, vt iniecto tenui filo ad integrum cornu, quò vellet perducens, pestilętiæ placando numini ad amphitheatrum immolaret. Nec credulæ multitudinis spem prorsus fefellit, cùm ab ea inanis sacrificij prospera litatione mitescere morbus cœpisset. Eodem anno, dum inter Christianos Principes mutuis armis decertatur, maximum Christianæ Reip. vulnus inflictum. Siquidem Solymanus Turcorum Imperator, qui præcedenti anno, gloriæ studio inflammatus, & maiorum suorum disciplinam secutus, Albam Græcam, siue vulgò Belgradum, ad confluentes Sauum atq. Danubium sitam, egregium atque firmissimum totius Pannoniæ munimentum, feliciſſimè expugnarat, ad Rhodi expugnationem animum atque vires intendit. Causa autem & origo huius belli in primis hæc fuit, quòd nimirum difficilem sibi ex Lesbo, Chio, Peloponneso, Eubœa, Propontide, ipsoq. Byzątio nauigationem futuram in Syriam atque Ægyptum, videbatur, stante incolumi Rhodo, arce militum Hierosolymitanorum, vtpote ex qua illi maritimis suis excursionibus totum littoris tractum deuastarent, & nõnunquam iusta classe congredi auderent. Præterea ducere dedecus imperij sui, ferre gentem inimicam in ipsis regni penetralibus. Ad hæc ambitioso iuueni magnos spiritus ministrare prosper successus anno superiore in Pannonia. Tum quæ, nequaquam multa molienti negligenda est occasio temporis, quo Principes Occidentis, maximis, vt dictum est, cladibus sese inuicem afficiebant. Atque hæ præcipuæ causæ belli Rhodij fuerunt. Proinde validissimo exercitu, in quo ducenta armatorum millia fuisse dicuntur, & circiter trecentorum nauigiorum classe instructa ac præparata, quam destinauerat animo, expeditionem suscepit, & octauo Calend. Iulij, qui dies incidit in festum D. Ioannis Baptistæ, obsidio inchoata. Et quoniam de Rhodo insula obsessa agimus, eius situm paucis exponam. Oppidum in planissimo loco positum est, & circũuallari, coronaq. militum cingi potest. Nam portu, tantùm Septentrionem spectante, mari cingitur, & reliqua parte in Occidentem vergit: planitie lapidosa haud magna latitudine, longitudine maiori inter ipsum, collesque apricos, patente: qui vrbi adiacent frequentes, fontibus, domibus, consiti oleastris, ficu, vineto, ac ceteris id genus arboribus, quæ in humo arida & arenosa gigni solent. Verùm manus & ars naturæ defectum supplerunt. Muro enim atque promuro validissimo septum est: prętereà tredecim turribus assurgentibus, minaci specie horrens, quinque maximis propugnaculis, omnem aduersus vim iniuriamque hostilem firmatum, pluribus portis nobile. Rhodiani equites, quibus tunc temporis, Fabricio Carrettano magno equitum sacræ militiæ magistro, cuius suprà mentionem fecimus, Nouendij vita defuncto, præerat Philippus Vilerius Liladamus, quem plurimùm commendabant magnæ opes, præclarum ingenium, exacta rerum experientia, & consuetudo Regum ac Principum, apud quos arduis sępè rebus varias legationes obierat, vbi primùm de hostilibus consiliis atque apparatibus intellexêre, quæcumque ad sui totiusque insulæ tutelam ac de-

Roma sub Adriano Põt. ingenti peste diuexatur.

Romæ Demetrij Spartani opera pestis remittit.

Solymanus quibus de causis Rhodũ oppugnat.

Rhodi situs.

ac defensionem pertinebant, summo studio ac diligentia præpararunt. Horum autem sexcenti dumtaxat fuisse dicuntur, & Rhodiorum qui arma gestare possent, ac belli munia administrare, circiter quinque millia annumerantur. Qui omnes, coniunctis viribus, hostiles impetus & oppugnationes diu fortissimè ac strenuissimè repulerunt, eo quidem successu, vt aduersarij fermè de ipsa victoria desperarent, donec ipsemet Solymanus quinto Cal. Sept. hora postmeridiana in castra veniret. Ibi cùm in Villam, quæcumque dici aut fingi queunt, ignauiæ ac pauoris exempla, & in exercitu nihil instituto ac militari disciplina vel ipsorum qui præerant, imperio agi, plus ex malis moribus solicitudinis, quàm ex tanto agmine auxilij, aut bonæ spei accipiebat. Ceterùm, post eius aduentum, omnia melioribus auspiciis & ducum intentione militumque industria & sedulitate peracta sunt. Hinc autem facilè videre & annotare licet, quá semper profuerit in omnibus difficultatib., vt adsit summus Imperator, qui verè est anima & vniuersum militum robur. Neque enim aliud est quod possit tantoperè ad gloriam & ad honoris studium militum animos excitare; quàm si cognouerint, non in obscuro loco res agi, sed in conspectu Principis, & vniuersi exercitus, multorumq. populorum præsentia. Hæc ipsa res, atque ipse gloriæ flagrantissimus ardor, milites impulit, vt summa strenuitate ac vigilantia nunc atrocissimis oppugnationibus, nunc cuniculis & fossis, nunc aggeribus ex terra & lignis; qui vrbis mœnia superarent, excitatis, ab eis infestandis nunquam desisterent; quibus operibus magna cum suorum cæde perfectis, propugnatorum quoque numerus valdè erat imminutus, ita vt assiduis laboribus fessi, & tormentario puluere deficiente, cum magna mœnium parte tormentorum ictibus diruta, cuniculisque multis in locis in vrbem, in qua ipsi, primis partibus expugnatis, se assiduè magis coarctabant, penetrantibus, tot molestiis sustinendis iam prorsus impares forent. Tandem desperatis omnibus auxiliis, & in extremas angustias redacti, post sex mensium perpessam obsidionem, cum Turca his conditionibus transegêre, vt nempè Liladamus, militiæ, vti diximus, Præfectus, ciuitatem dederet: ipse cum omnibus equitibus, & Rhodij, incolumes abeundi, & quicquid ferre possent, secum auferendi facultatem haberent. Turca, vt ipsis aliqua ratione cautum esset, classem ex eo mari cedere iuberet; & terrestrem exercitum per quinque milliaria ab Rhodo remoueret. cuius pactionis vi Rhodus in Turcarum potestatem deuenit; & Christiani, fide ipsis humanissimè ac religiosissimè obseruata, in Siciliam, mox in Italiam enauigarunt. Illis autem Rhodo profectis, Solymanus, ad maiorem Christianę religionis contumeliam, in illam vrbem eo ipso die quo Dei filij Seruatoris nostri natalis memoria celebrari consueuit, est ingressus, & nihil prius atque antiquius habuit, quàm vt statim omnia Rhodiorum templa Christi cultui dicata, in Moschæa (sic illi sua templa appellant) conuerteret, suoque more omnibus Christianorum ritibus eiectis, Mahumetis cultui dedicaret. Paucis pòst mensibus, Liladamo Melita insula ex singulari & eximia Cæsaris benignitate concessa, ea tamen lege & conditione, vt Tripolim suis sumptibus tueretur atq. defenderet, ibi equitũ Rhodiorum sedem fixit. Dum Rhodij arctissima obsidione premerentur, duas Liguſticas naues, nimirum, Auriam, & Ferraram, suis stipendiis conduxerant, quibus commeatus, puluis nitrius, ceteraque ad hostiles conatus reprimendum necessaria, Rhodum conueherentur: sed quia huiusmodi apparatus multò seriùs, quàm par fuit, procuratus est, & quoniam etiam hiems instabat, totus frustrà atque in irritum cecidit. qua quidem in re cùm Hadriani Pontificis, tum etiam ceterorum Christiani orbis Principum segnities atque oscitantia

Solymani aduentus in castra.

Imperatoris præsentia vtilissima.

Rhodus deditione expugnatur.

tantia, iure meritò ab omnibus improbata. Et licet nonnulli asserant, ipsum quidem optasse ferre opem, sed pecuniæ inopia, quò minùs id præstiterit, retardatum; nihilominus tamen id planè in confesso est, ipsum, quas paulò antè ex Hispaniis aduexerat peditum copias, factiosorum quorundam hortatu, non Rhodum, sed in Galliam Cisalpinam, quæ Cæsaris opes confirmarent, ablegasse. In hoc autem, iure culpandum, & in iustissimam reprehensionem deuenisse, quis non videt? Eius enim potiùs intererat, Christianos Principes ad mutuam pacem, atque vnionem inflectere, quò tandem mitigatis animis, atque associatis viribus, arma in communem Christianæ Reip. hostem conuerterent, simulque Rhodianis tam arcta obsidione pressis, maturo auxilio adesse, quàm illis faces atque alimenta suggerere. Ceterùm, in hoc maluit suorum Prædecessorum scelestis ac exitialibus vestigiis (bonos semper excipio) cum ingenti piorum omnium clade, insistere, ac Cæsaris gratiam sibi demereri, quàm boni Pontificis partes absoluere, suoq. muneri, vti par erat, satisfacere. Porrò, vt hoc etiam addatur, ferunt, eo ipso die, quo Rhodij sese Turcis dediderunt, Romę magnum ipsi Hadriano Pontifici prodigium contigisse. Cùm is enim palatij sacellum ad sollennes natalis diei Seruatoris nostri cærimonias de more peragendas ingrederetur, ianuæ illius sacelli sublimare, quod marmoreum erat, post eius ingressum illicò decidit, ac nonnullos eius satellites cum maximo ipsius timore pessum dedit atque occidit. Suprà demõstrauimus, Cæsarem & Angliæ regem, apud Remp. Venetam icendi fœderis gratia habuisse legationem. Porrò haud ita multò pòst, etiam Galliarũ rex oratores suos misit, qui Senatum illum à Cęsaris suorumq. amicitia & fœdere retraherẽt, adeò vt post diuersas & grauissimas cõmonstratas causas, tametsi multi ex Patribus in ipsum regem propenderent, eorum tamen suffragia vicerint, qui Cæsaris partes, ceu potiores, quæque Reipub. magis conducerent, tutabantur. Sed, tanta fuit Gallici regis in Cæsarem æmulatio, atque suscepti belli ardor, vt neque cum Venetis contracta societas, neque aliorum Principum cum summis apparatibus fœdus, eius animum à rerum Italicarum cogitationibus vlla ratione abducere posset. Igitur in eam expeditionem toto pectore incumbens, validissimum exercitum denuò conscribi, ac superatis Alpibus, in Italiam præstò esse iussit: & non secus ac nuper, ipse huic bello interesse omninò decreuerat, nisi iam detecta Caroli Borbonij conspiratione, regni sui curam & tutelam sibi præferendã duxisset. Proinde hæc suprema conficiendi belli cura, in Boniuetum suæ classis prefectum (vulgò Amiralium vocãt) qui inter proceres ac præcipuos regni optimates annumerabatur, translata. Hic summa celeritate vsus, per aduersas Alpes in Galliam Cisalpinam contendit, & Vigeuanum, omnemque eam regionem, quæ vltra Ticinum amnem est, facili negotio in sui regis potestatem redegit. Quo rerum successu alacrior factus, victoriæ suæ cursum prosequendum ratus, Mediolanum versus castra promouit, eamque vrbem obsidione cinxit. Verùm, hanc vrbana multitudine, Gallis infensissima, & Cæsarianis, Prosperi Columnæ auspiciis, fortiter ac strenuè propugnantibus, tandem nulla re memorabili gesta, obsidionem soluens, suas copias Ticinum reduxit, subinde noua auxilia ex Galliis præstolatus; indeque, cùm hostes, eius castris magno cum equitum ac peditum robore appropinquarent, & ipse interim nullo subsidio, vti sperauerat, subleuaretur, Nouariam, vnde venerat, se recepit, eo successu, vt tandem Heluetiorum ope, quorũ haud mediocris numerus in hostili exercitu erat, non citra magnam cladem à Cæsarianis, duce Piscario, inflictam, & quindecim æneorum tormentorum iacturam, in Galliam reuersus sit. Exitu anni, qui fuit eiusdem

Prodigium ante Rhodi expugnationem visum.

Veneti magis in Cæsarem propendent.

1523.

Francisci Galliæ regis noua in Italiam expeditio.

Gallorũ clades in Insubria.

eiusdem sæculi tertius ac vigesimus, Hadrianus Pontifex decimo oct. Cal. Octob. fato concessit, atque obiit parua sui, siue ob temporis, quo regnauit, breuitatem, siue, quòd politicarum rerum esset imperitus, atque rudis, opinione relicta. Huic, contractis aliquandiu comitiis propter diuersas Patrum sententias, & altercationes, tandem Iulius Medices, desumpto Clementis nomine, vndeuigesima die Nouembris, subrogatus est, ac sollemni sortitione de more Pōtifex renunciatus, Iulij nomen retinere volebat: sed à nonnullis Cardinalibus obseruatum fuisse, eos, qui Pontificatum adepti, nomen non mutassent, omnes intra annum vertentem obiisse admonitus, siue quòd eius Diui festus dies propè adesset, siue ad id alludēs, quòd Volaterrano Cardinali, simulac Pontifex declaratus fuit, offensiones condonasset, eumque cum suis in gratiam recepisset, Clementis septimi nomen assumpsit, isque initio ad tuendam nouæ dignitatis personam, egregiè se medium inter Cæsarem, & Franciscum regem præstare videbatur, licet postmodum totus in hunc propendere inciperet. In hoc rerum statu, secutus est annus eiusdem æui quartus ac vigesimus, grauissima & atrociſſima peste memorabilis, quæ non solùm Genuæ, ac finitimis locis, cum maxima multorum hominum vtriusque sexus atque ordinis cæde ac interitu grassata est; verùm etiam, tota Insubria, & Mediolanum potissimùm, eo morbi genere, mirum in modum conflictata, adeò profectò, vt duntaxat in ipsa vrbe Mediolanēsi, supra quinquaginta millia mortalium breuiss. temporis decursu extinxerit. Proximè à nobis commemoratum est, præcedenti anno, Caroli Borbonij aduersus Franciscum Galliarum regem defectionem retectam & patefactam fuisse. Hic sanè regia stirpe oriundus, & ipsi regi arctissimo consanguinitatis & necessitudinis vinculo cōiunctus, grauissimis de causis pernicioſissimo dissidio inter eos orto, indignationem & odium, quod in regem suum conceperat, diutius concoquere ac deuorare cùm diutius nequiret, defectione facta, ad Cæsarem transiuit; à quo cùm honorificè exceptus, tum magnis præmiis & honoribus, sicuti mox ostendetur, affectus fuit. Intelligebat nimirum Cæsar, tanti viri à rege aduersario defectionem, non parum auxilij ac opportunitatis ad bellum feliciter contra ipsum gerendum, sibi allaturam. Quapropter cùm inter ipsum, & Franciscum regem, funestissimum bellum recrudesceret, Borbonium, & Piscarium, præcipuos sui exercitus Duces declarauit, qui omnibus rebus ad prœlium conficiendum opportunis, ac necessariis ritè constitutis, Massiliam, Galliæ Narbonensis primariam vrbem, inuaserunt; ad cuius quidem oppugnationem quadraginta dies nequicquam insumpti sunt. Quandoquidem, cùm ob egregiam propugnatorum virtutem, & vrbis munitionem, nulla spes expugnandæ vrbis affulgeret, simulq. Galliarum regem, cum valido exercitu iam in procinctu esse intelligerent, conclamatis vasis, infecto negotio, repentè ad Italiam fronte conuersa, retrò vnde profecti erant, summa celeritate, nec sine aliqua suorum strage, recesserunt. At rex, quòd potentissimum exercitum haberet, hostiumq. imbecillitatem cognosceret, ac simul speraret, si recto itinere pergeret, citius quàm hostis, qui Massilia discedebat, in Italiam peruenturum, Mediolanēsis Principatus recuperandi sibi valdè opportunam occasionem offerri ratus, fortunæ beneficio vti statuit, & mira festinatione Peninis & Coctiis Alpibus emensis, in Taurinos descendit, ac secundo cursu progressus, iterū ciuitatem Mediolanensem, & pleraque Insubriæ loca, mense Octobri, suo imperio adiecit. Genuæ pro Massilienſi expeditione in Cæsaris gratiam quatuor nauium, septem triremiū, & aliquot nauigiorum varij generis classis adornata fuit, & Nicolai Belogij auspiciis educta; qui tametsi Genuensi portu solueret, nunquam

Hadriani Pont. interitus.

Clemens vi. Pontifex renunciatur.

1524. *Genua peste dimexatur.*

Caroli Borbonij defectio.

Massilia à Cæsarianis frustra obsidetur.

Franciscus rex Mediolanū recipit.

tamen Maſſiliam enauigauit, at ſemper ſeſe in Liguſtico ſinu continuit, ea potiſſimùm de cauſa, ne ſcilicet ora Liguſtica, propter hoſtilem claſſem circum ea maria præteruagantem, aliquid incommodi ac detrimenti pateretur. Hæc enim paulò antè in eundem ſinum circumuecta, Sauonam, & Voraginem deditione occuparat, & in Liguriæ occiduum littus delata, ſubinde Genuenſibus haud mediocrem terrorem ac metum incutiebat. Ceterùm proximo anno, Genuæ, noua claſſis comparata atque inſtructa, quæ præter quindecim roſtratas, aliquot etiam onerarias continebat, eiſque Bartholomæus Fliſcus cum imperio præpoſitus fuit, Gallorum verò claſſi, quæ decem triremium, & aliquot celocium (id genus nauigij Galeones vocari diximus) numerum explebat, Salaſſorum regulus præerat, qui eo tempore iuſſu regis Galliarum Sauonam conceſſerat, vt oppidanos in officio regiaque obedientia contineret. Inter quæ, Vgo Moncada, Cæſarianarum rerum procurator, claſſe, qua circiter quatuor millia expeditiſſimorum virorum deuehebantur, Genua profectus, iuxta Voraginem, vbi erant in præſidio, ac in æſtiuis, cum tribus hominũ armatorum millibus deſcenſionẽ fecit. Horum præfectus, Rentius Ceres, paucis antè diebus à rege in Galliã euocatus fuerat, eaque de cauſa milites, Iocantum, vulgò De domo alba, Corſum, virumque ſtrenuum ac militarem, ſibi ducem elegerunt, adeò vt etiam Gallica claſſe ſuis auxilio veniente, protinus aciem contra hoſtem inſtruxerint. Quo quidem animaduerſo, ipſi, animo conſternati, ſeſe in fugam coniecerunt, eo tamen ſucceſſu, vt, præter vulneratos, ipſemet Moncada in hoſtium poteſtatem deuenerit, & cum eo tredecim cohortium centuriones, inter quos Barnabas & Georgius Adurnij, ac etiam Bartholomæus Spinula recenſentur. Galli hac fortunæ eblandientis aura alacriores facti, vix bidui, aut tridui ſpatio interiecto, claſſe in portum vſque admota, nauem Iacobi Auriæ recèns fabricatam, ac remige deſtitutam, interceperunt. Franciſcus interea Mediolano potitus, conſilij anceps, Laudem Pompeiámne, ad opprimendum Hiſpanos, qui ſe illuc vnà cum Piſcario receperant, an Ticinum debellandis Germanis, aggrederetur, inauſpicata belli ratione Ticinum prætulit; vbi, nulla memorabili earum rerum quas tentaſſet, proſperè confecta, poſt longam & diuturnam obſidionem, diductis primò, & mox reliquis ſeneſcentibus viribus, quòd noua Cæſarianis auxilia adducente Borbonio ſuperueniſſent, prœlio decertare coactus eſt; quo regiis aduerſo, nobiliſſimi quique Gallorum ducum & procerum interfecti ſunt; & rex ipſe vbi omnia magnanimi ducis ac ſtrenuiſſimi bellatoris munia obiiſſet, fortiſſimè pugnans, equo eius interfecto, & ipſe, quamuis leuiter, & in ore, & manu ferro violatus, à quinque Cæſarianis militibus nondum illis notus, captus fuit; ſtatimq. Carolus Lanoius, qui caſu eò aduenerat, corporis proceritatem, & armorum pulchritudine admiratus, ipſum iam ſe, qui eſſet, palàm notum facientem, magno honore manum eius oſculatus, Cæſaris nomine captiuum fecit: eò præſertim effuſiùs Hiſpanis & Germanis parta victoria lætantibus, quòd ipſo Cæſaris natali die ſecundiſſimo euentu dimicaſſent. Hîc autem operæ pretiũ fuerit, raram quandam, ac pænè inauditam Caroli v. Cæſaris felicitatem annotare, quæ certè eò maiori admiratione digna eſt, quò rariori exemplo obtigerit. Satis enim ex omnium auctorum ſcriptis colligi poteſt, nunquam huic præſtantiſſimo Principi aliquam inſignem victoriam obtigiſſe, quin ſemper ipſi die ſuo natalitio D. Matthiæ ſacro euenerit. Natus eſt ſiquidem Gandaui anno milleſimo quingenteſimo, ſexto Cal. Martij, hoc eſt vigeſima quarta Februarij. Eodem die natalitio, anno vndeuigeſimo, ſeptemuirûm procerum conſenſu in Cæſarem Francofurti inauguratus eſt.

1525.

Gallorum victoria.

Galli ad Ticinum capto rege infeliciter pugnant.

Franciſcus rex capitur.

Dies D. Matthiæ ſacer Carolo v. fortunatiſſimus.

tus est. Eodem die, anno eiusdem sæculi vigesimo quinto, captus est in prœlio ad Ticinum, sicuti nunc diximus, Franciscus Galliarum rex primus. Eodem die, anno trigesimo, diademate Imperiali à Clemente septimo Bononiæ insignitus. Eodem denique die Augustæ in Imperiali conuentu, in præsentia quinque Electorum, Duci Saxoniæ Mauritio, D. Henrici filio, iura & dignitatem Electoratus Ducatus Saxoniæ sollemni ritu contulit. Vt verò ad inceptum redeam, Rex, postero victoriæ die, in Picighitonis arcem perductus fuit, vbi libertate excepta (summa etenim diligentia custodiebatur) in ceteris omnibus regio more honoreque afficiebatur. Deinde, ineunte æstate Genuam, indeque in Hispaniam, iussu Cæsaris, ab eodē Lanoio captiuus perductus, atq. ibi in Madritij arce asseruatus, donec tandē quarta ac vigesima Februarij die subsequentis anni reditum ad suos, & pristinam libertatem ea conditione à Cæsare impetraret, vt, datis duobus filiis obsidibus, reliquæ transactionis conditiones & pacta, suo loco ac tempore, rata haberentur. Iisdem fermè temporibus, Paulus Centurio vir excelsi animi, & cosmographiæ peritissimus, necnon Lusitanorum iniurijs vehementer accensus, cùm orbis vastitatem, immensósque terrarum tractus, ac fluminum cursus, regionumque & montium situs, & naturam animo perlustrasset, sollertis ingenij vi atque acumine, rem magni animi magnique incepti excogitauit, & aggressus est. Consiliis enim Leoni x. Pontifici, qui cum hæc omnia prius communicarat, probatis, literisque ab eodem acceptis, ad Basilium Magnum, Moscouitarum Principem, se contulit, duarumque rerum, quæ ipsi, ipsiusque regnis peramplæ, & honorificæ; altera etiam illarum fructuosissima futura esset, illi auctor fuit. Docuit enim, aromatum commercia à Lusitanis auerti, & in Moscouiam, maiore itinerum & subuectionum compendio transferri posse: quam rem Paulus Iouius in Moscouitarum historia planiùs explicat. Suasit præterea, vt secta Græcorum relicta, ad Romani solij auctoritatem, Romanæque ecclesiæ instituta se applicaret, sacraque, vt plerique Christiani Principes, à Romano Pont. peteret. Verùm Basilius, alterum de aromatum commercio repudiauit, siue inani metu, ne eas regiones quæ ad Caspium mare & Persarum regna aditum præbebant, exteris & ferocibus gentibus patefaceret; siue quòd rudia ingenia splendidis consiliis quæ multū ipsorum captum antecedunt; imparia ferè sunt: omnisq. nouitas rarò apud imperitos animos fidē & assensum inuenit. Ad alterū de sese cū Romana ecclesia cōiungendo animū adiecit; spe illa facta, facilè illum regij nominis titulum, cuius ipse percupidus erat, regiaque insignia à Romano Pont. impetraturum, eaque de causa Paulus, longis periculosisque itineribus sæpè vltrò citroq. commeauit, Legato etiam à Basilio Pauli suasu ad Clementem VII. misso. Ceterùm bene inchoata, & procedentia consilia obitu ipsius Pauli, ætate, ac diuturnis laboribus & curis confecti, Pontificisq. aduersis rebus interrupta ac planè euersa sunt. Habeo equidem haud incelebres scriptores, qui asserant, ipsum, cùm Indicæ negotiationis spes omnes, quoad Moschum attinet, abiecisset, seque omnibus votis excluſum animaduerteret, in Britanniam traiecisse, & ab eo rege illi aliquot naues oblatas atque promissas fuisse, quò nouas, quanquam senio iam confectus, insulas & regiones detegeret, sed grauissima ægritudine correptum, Londini supremum diem obiisse, priusquam animo destinatam nauigationem susciperet. Etsi verò natura id insitum, vt consilia euentis ponderemus, ac cui fauste quid contigerit, prudentissimè illum prouidisse, cui infeliciter, malè sensisse iudicemus, non minus tamen preclara consilia, quamuis interdum prospero euentu destituta, si modò cum ratione coniuncta fuerint, quàm res ipsæ iure laudari debent; atque haud

Francisci regis liberatio.

Pauli Centurionis præclari ausus.

Res minimè ab euentu ponderandæ.

fcio,an maior illis interdum laus ſit tribuenda: ſiquidem conſilia tota noſtra ſunt, exitus rerum plerumque, ac etiam maxima ex parte ab aliena voluntate atque arbitrio pendent. Proinde Pauli Centurionis, viri mgnanimi ac præſtantiſſimi egregia cogitata & incepta, quamuis temporum vitiis, & aliena culpa ad optatum exitū perducta non ſint, nihilominus tamen debita laude proſequenda ſunt,& in perpetuum celebranda: eoq. factum eſt, vt eius viri heroicos conatus, ac eximium ingenium hîc minimè ſilentio præterierim. Proximè oſtendimus, inter Cæſarem,& Franciſcum,pacem certis quibuſdam legibus & conditionibus tranſactam,atque ita ipſum Galliarum regem priſtinæ libertati auitoque regno reſtitutum. Ceterùm is, vbi primùm ad ſuos rediit, nihil potius habuit, nihilq. magis in votis, quàm vt ſtatim nouum fœdus cum Clemente Pontifice, Venetis,& Franciſco Mediolanenſium Principe,aduerſus Cæſarem percutere. Quod etiam decimo ſexto Cal. Iunij de mutuo conſenſu per ipſorum legatos Cuniaci confirmatum eſt: cuius ea præcipua cauſa extitit, vt videlicet ipſi Cæſari, totius Italiæ imperium affectanti, communibus armis obuiam iretur, ſimulque iniquiſſimum fuiſſe cenſuerant, quòd Antonius Leua, atque Piſcarius, imperium Mediolanenſe Franciſco Sfortiæ inuidentes, eum, tanquam defectionis à Cæſare conſilia agitantem,reum feciſſent, grauiſſimoq. laborantem morbo,in arce obſediſſe,ac etiam aliquot vrbibus ereptis, hoſtem declaraſſe. Ea calumniæ vis cum ſumma malignitate Sfortiæ illata, Venetos,& Pontificem mirum in modū pupugit,vſque adeò,vt conſternati animis, arma pararent, & Cæſarianos impotenter atque ſuperbè fœderis fidem fallentes,atque impudenter ſociorum exiſtimationem contemnentes, armis perſequendos arbitrarentur,& Piſcario interim morte ſubrepto,ad Mediolanum arma proferrent,vt Sfortiam,obſidionis & vitę periculo implicitum, matura ope allata, liberarent. In hoc etiam fœdere comprehendebatur, vt, ſi contingeret Genuam communibus fœderatorum armis, pulſis Cæſarianis, recuperari, rex priſtinam & conſuetam auctoritatem in Rep. obtineret. Deinde,vt Antoniottus Adurnius, qui Cæſaris gratia ſubnixus, Genuæ,vt dictum eſt,rerum potiebatur, ea conditione in Principatu permaneret, vt Galliæ regem, ſupremum dominum, prout paucis antè annis Octauianus Fulgoſius fecerat, agnoſceret,& deinceps in fœderis ſocietatem reciperetur. Interim cōfœderati Principes tam mari,quàm terra maximos apparatus faciebant: iamque claſſis ad Genuam opprimendum, vel, ſi hoc minus ſuccederet, vt regnum Neapolitanum inuaderent, communibus ſumptibus extruxerant: in qua quidem erant quatuor regiæ naues,ex his quas vulgò Galeones vocant, & ſexdecim triremes, Venetorum tredecim, & Pontificiæ vndecim: cuius quidem claſſis Petrus Nauarrus, nuper præſenti pecunia Cæſaris poteſtati exemptus, cum imperio præfectus eſt. Terreſtribus verò copiis Sigiſmūdus Malateſta,& Franciſcus Maria Vrbinatium Princeps, Veneti exercitus ſummus imperator, de vnanimi fœderatorum cōſenſu præpoſitus fuit,qui Cremonam adorti,eius expugnationē tentauerunt. Verùm, re parum ſuccedente, ac temporis conditione maiorem occupandæ Genuæ ſpem oſtendente,illa relicta, ad hanc ſe totis viribus contulēre. Nam cùm Venetorum claſſis ad ciuitatem veterem ſe Pontificiæ coniunxiſſet, deinde vtraque in Ligurni portu,vt Gallicam claſſem opperiretur, conſtitiſſet,ea claſſis cum ſexdecim nauibus lōgis,quatuor phaſelis, ac totidem alterius generis, in occiduum littus appulſa, Sauonam ciuium conſenſu cum totō Occiduo littore occuparat: deinde, multis nauibus frumento onuſtis, quæ Genuam petebant, captis,Ligurnum,vt ſe aliis adiungeret, contendit. Hæ tres igitur claſſes quarto Cal.

1526.

Fœdus diuerſorum Principum aduerſus Carolū Cæſ.

Bellici apparatus contra Cæſarem.

Orā Liguſtica fœderatorū claſſe plurimum diuexatur.

Cal. Septemb. Ligurno ſoluentes, Pontificia, & Veneta, in Delphini portu ſubſtiterunt: Gallica verò Sauonam rediit, vnde totum mare liberè percurrentes, ita Genuam, cõmeatus pænuria vndiq. preſſam, obſidebant, vt, cùm nihil amplius mari in eam vehi poſſet, non dubium foret, quin ſi aliquis militum numerus ipſis terreſtri itinere eum commeatum quo ſolo fouebãtur, intercepiſſet, Genuenſes deditionem facturi fuerint: nec claſſium duces nunc literis, nunc propriis nunciis aliud petebãt, niſi vt ſaltem quatuor peditum millia terreſtri itinere mitterentur: ſed ex Cremonenſi exercitu mitti non poterant: & cùm Vrbinatium Duci, aliiſque, exercitum, qui in Inſubria tunc temporis hærebat, minuere, periculoſum videretur, Cremona capta, militum iuſtam legionem mittere cogitabant. Sed interim Ligures, vt hoſtiles conatus reprimerent, ſex peditum millia, quorum quatuor millia ex vrbana iuuẽtute collecta fuerant, & reliqui auxiliarij eruptionem ex vrbe eo conſilio fecerant, vt ſexcentos pedites, qui cum Philippo Fliſco ex claſſe deſcenderant, adorirentur: ſed Philippus in ſummis montium iugis prope Delphinij portum ita ſe operibus munierat, vt eos non parua cum clade retrocedere coëgerit. Dum hæc ita vltrò citroque geruntur, claſſium præfecti, qui Genuę iam ferè in extremam anguſtiam redactę, maritimam obſidionem vrgebant, ſubinde vehementiùs inſtabant, vt fœderati milites ad eam terreſtri itinere infeſtandam mitterent, omnique ope ſtuderent, vt oppidani omni commeatu, quo, vti narrauimus, mirum in modum laborabant, intercluderentur. Ceterùm, cùm propter hoſtilem exercitum, magno militum numero adauctum, ſumma eius rei difficultas ſeſe offerret, deſperatis rebus, hæc expeditio in proximũ annum, & meliorem temporis fortunæque opportunitatem reiecta eſt. Interea temporis, Borbonius qui ad Cæſarẽ decimo ſept. Cal. Decembris in Hiſpaniam peruenerat, rebus ibi ex animi ſententia conſtitutis, Genuam cum quatuor, ſiue, vt aliis placet, ſex triremibus, & cum mercatorum literis, quarum vi centum aureorum millia ibi obtinuerat, ſecunda nauigatione appulit, indeque poſtmodum Mediolanum cum imperio conceſſit. Paucis abhinc diebus interiectis, Prorex Lanoius cum viginti quinque nauibus, quia duæ naues, antequã Sanflorentium attingeret, tempeſtate perierant, & quinque ab aliis diſiectæ errabant, ex Corſica profectus, ſupra Sextrum Orientale, in fœderatorum claſſem incidit, quæ ſupra Codimontem duas horas ante ſolis occaſum congreſſæ, ad noctem vſque pugnarunt, & Auria hoſtilem nauim, qua amplius trecenti epibatæ deuehebantur, ſubmerſit, ac tormentis claſſem malè multauit: quæ tandem ſeſe ab hoſte explicans, Ligurnum, indeque Neapolim verſus enauigauit. Sunt qui tradant, in ea circiter quatuordecim millia hominum armatorum deuecta, & cum his etiam Ferdinandum Gonzagam, & Ferdinandum Alarconium alarum centurionem, & pleroſq. alios haud poſtremæ famæ ac nominis, ipſamque claſſem dira atque atroci tempeſtate agitatam, ita vt diſſipata fuerit, eiuſque partem, in qua erat Gonzaga, in Siciliam delatam, alteram verò Caietam incolumem tranſuectam, & mox præſidia in variis locis diſtributa. Hic annus toti Reipub. Chriſtianæ fuit quàm maximè funeſtus & calamitoſus: Quandoquidem, dum Chriſtiani Principes inter ſe infeſtis armis digladiantur, Solymanus in occaſionẽ ſemper intentus, ea æſtate arma victricia in Pannoniam conuertit, & ad Mugacium vſque, quod eſt oppidulum medio ferè itinere poſitum inter Budam atque Belgradum, caſtris promotis, Ludouicum ſecundum Hungariæ Bohemiæque regem, viribus atque armatorum numero longè inferiorem, cum hoſte potentiſſimo congredi auſum, in acie deuicit, & mox Budam ſuo imperio adiunxit; indeque

Carolus Borbonius ex Hiſpaniis Genuam venit, & mox Mediolanũ contendit.

Naualis conflictus.

Chriſtianorũ clades in Pannonia.

Buda à Turcis expugnata.

indeque, ad victoriæ ſuæ monumentum, æneas ſtatuas tres ingentes, quæ Matthiæ, bello paceque inclyti regis, fuerant, Byzantium deportari iuſſit, eaque etiam-
1527. num ibi in Hippodromo collocatæ conſpiciuntur. Interea temporis, ſubſecutus eſt annus ſupra milleſimum quingenteſimum vigeſimus ſeptimus, quo quidem anno fœdus, cuius proximè mentionem habuimus, fuit renouatum: &
Franciſcus rex bellum Carolo Cæſari indicit. Britannus in eius ſocietatem vocatus, bellumque Cæſari Franciſcus ipſe Gallia-rum rex per fecialem ſuum de more indixit; quod ſanè magnis & ſtupendis apparatibus motum fuit; & dux Oddo Lautrechius cum validiſſimo exercitu in Italiam breui pòſt amandatus. Eodem etiam tempore, quò Genuam commodius
Andreas Auria Gallicæ claſſi præficitur. recuperaret, Andream Auriam, ſuum ſtipendiarium, rurſus cum octo triremibus conduxit, eique ſtipendiorum nomine triginta ſex millia aureorum nummûm annua promiſit; ac etiam honorificentiſſimo maritimæ præfecturæ titulo, Amirantem mediterranei maris appellauit. Hic cùm Gallicam claſſem, quæ duarum ac viginti triremium, egregiè inſtructarum, numerum æquabat, ex Maſſilienſi portu expectaret, & cum ſuis triremibus Sauonam ſe reciperet, Ligures hac occaſione Spediam recuperarunt. Ceterùm Auria, claſſe adauctus, ſuperiora inferioraque Liguriæ littora percurrebat, idque vnum iniunctum diligenter obibat munus, vt nempè frumentarias inuectiones impediret. Nam tum Genuæ frumenti inopia vehementer laborabatur, & peſtilentia ſæuire cœperat, nec ſatis firma aderat claſſis Antoniotto Adurnio, vrbis, vti diximus, & Cæſarianarum
Genuæ ſumma annonæ caritas. partium principi, qua Gallicæ claſſi obſiſti poſſet. Hæc dudum onerarias duas, Ferrariam, & Rapallinam, proſpero deſtitutas vento, apud Florentium Corſicæ portum, perſecuta, ſeſe in littus eijcere compulerat, euadentibuſque nautis, atq; vectoribus, incenderat. Quam ob rem fiebat, vt Ligures, onerarias naues ad coëmendum frumentũ, in omnes partes dimitterent, & quotidiè effuſa in portum eſurientis populi multitudine, aduentum nauium expectarent. Earum fortè duę, ſiue, vt aliis placet, quinque, quarum quatuor frumento Siculo, vna mercibus, erant onuſtæ, ſeſe in Delphini portum intulerant, vt inde, expectata idonea tempeſtate, eluſa Aurianarum triremium cuſtodia, ad vrbem perueherentur. Qua de cauſa ſuperioribus diebus, apud portus fauces, Adurnius munitionem erigi, propugnaculum extrui, ac præſidium imponi iuſſerat, eo conſilio, vt ibi ab alto intrantia nauigia tutam haberent ſtationem; & ne à Gallicis triremibus oppugnarentur, terreſtri cohortium præſidio defendi poſſent. His Adurnij conſiliis diligenter exploratis, Andreas claſſe prouectus, idoneo in loco circiter quatuor millia peditum expoſuit, vt à terra portum, & vicum occuparet, haud mediocri ſpe totius hoſtium opprimendæ claſſis allectus. In ipſo namque Delphini portu, præter aliquot Liguſticas naues, frumento & mercimoniis refertas, ſeptem, ſiue, vt aliis placet, nouem triremes aderant, partim Adurniæ, partim Cęſarianæ, quarum prouiſo periculo, Adurnius ferendæ opis conſilium cepit, & Auguſtinum Spinulam, prætorij præfectum, cum maxima parte prætorianorum, eò terreſtri itinere proficiſci iubet. Is nauiter iuſſa faciens, per montana aſperaque itinera contendens ad vicum quem incolæ Brama-panem vocant, ſub auroram peruenit. Tum verò exoriente ſole, ab hoſtibus, qui in littus deſcenderant, Spinula conſpicitur, adeò præclarè, vt, cùm per deruptos & anguſtos tramites ſe demitteret, militum numerus facilè recenſeretur, & Auriani ampliore numero ſuorũ cõfirmati, obuiam deſcendentibus eundũ cenſerent. Erat modica planities, non longè à fano D. Michaëlis, trecentorum fermè paſſuum. Eam Auriani duces Antonius & Philippus prouecti, præoccupant, & Viſcontem Cicadam nobilem ſigniferũ, qui

qui præfecti Auriæ geſtabat vexillum, cum valida ſclopettariorum manu anteire iubent: ipſi mediam aciem excepturam deſcẽdentium impetum ex aduerſo inſtruunt. Viſcontes, nactus in his rupibus duos ingentes ſcopulos, poſt eos ſuam manum collocat, & primos deſcendentium hoſtes, effuſa glandium procella, tranſitu arcere conatur. At Spinula, cõiectus in locum vnde ſe eripere ſine ignominia, grauiq́ue ſuorum detrimento non poſſet, quanquam numero hoſtium terreretur, breui oratione militum animos confirmat; docetq́ue, hoſtes facilè inuadi ſuperariq́ue poſſe, ſi ſe prætorianos eſſe meminiſſent, quorum neque virtutem, neque impetum, aut Galli noui milites, aut Auriani ſemiremiges laturi viderentur: nullaq́ue mora interpoſita, æquiſſimo loco ſe demittens, Viſcontis ſclopettarios è ſcopulis deijcit. Hi pulſi, mediam aciem ex tumultuaria ſua fuga perturbant, certatur tamen magna vi collato pede, ſed vel paucorum hoſtium Auriani iniquo decliuiq́ue in loco impetum non diu ſuſtinent, ita vt continuò terga darent, & ſeſe in fugam per confragoſam viam præcipites conijcerent. Spinula interim, pulſis atque perterritis, capto Philippo Auria, inſtat. Ab Adurniis clamor victoriæ attollitur, Galliq́ue, & Auriani metu præpediti, adeò perturbatè ad littus deſcendere conantur, vt pauci, apprehenſis remis, in triremes euaderent, reliqui cæſi, aut capti ſint, aut per auias & inacceſſas rupes effugerent, cùm multò plures eorum præcipiti ſaltu ſe eripientes, profundo mari mergerentur. Parta victoria, admirabili caſu acciderat, vt eo ipſo die Spinula ab Adurnio ad vrbem reuocaretur, quòd Cæſar Fulgoſius à Lautrechio Genuam cum duobus millibus partim equitum, partim pedeſtrium virorum ablegatus, in Pociferam vallem ſe demiſiſſet, iamq́ue illum adeſſe, conſtanti fama nunciaretur. Quibus iuſſis Spinula minimè reluctari auſus, ſimulq́ue ſuſpicatus, quod veriſimile videbatur, vt, ſe diſcedente, Auria claſſem inuaderet, trierarchos admonuit, vt ſe ad prœlium compararent, & nudatas propugnatoribus hoſtium triremes, aggrederentur. Quòd ſi id facere præſtareq́ue, vti oportebat, non poſſent, in altum ſe proriperent, & in quos fortuna, vel Liguriæ, vel Etruriæ portus offerret, properè confugerent. Ceterùm, vel terreſtri victoria adiuti, nihil egregium, aut fortibus viris dignum, tentare auſi ſunt, quòd defenſores pariter ac remiges ad prædam incitati, conſpecto hoſtium aduerſo ſucceſſu, in triremibus contineri nequiuiſſent. Secundum verò complexi conſilium, cùm enauigare cœpiſſent, nec vllo prorſus vento iuuarentur, feſſis remigibus, animos ita deſponderunt, vt in tutum euadere poſſe deſperarent, & continuò in eundem Delphinij portum redirent. Affuit occaſioni ſuæ intentus Auria, & inuectus in hoſtes, triremes, præter vnam, omnes cepit. Hæc fuit Iuſtiniana, cognomento Gibba, quæ igne abſumpta eſt, reliquæ cum nauibus frumento onuſtis, & Iuſtiniana, quæ dudum ex Oriente appulſa, mille auri pondo pretium ferre dicebatur, in hoſtium poteſtatem deuenerunt, eò faciliùs, quòd nexi ſeruiq́ue omnes ad tranſtra catenati, ſublata voce, libertatem inuocaſſent, & propugnatores, epibataq́ue omnes vndique deſcenſione facta, dilaberentur. Captæ ſunt ante alias duæ Genuenſes, quibus præerat Iulianus Ripa Adurnij cliens. Aliæ fuerunt partim Siculæ, partim Hiſpanicæ. Cui rei gerendæ & aliæ Gallicæ roſtratæ interfuerunt: quæ, cùm antea quinque naues oneratas frumento, Genuam petentes, cepiſſent, ſe deinde poſt Codimontem inter portum Delphinij & Genuam abdiderant: quo etiam tempore, nonnulli pedites ab Adurniis, vt eas Genuam ducerent, conducti, Piacrurij, qui locus in illis montibus eſt, fuſi fuerunt. Hæc autem geſta ſunt ſub Idus Auguſti, ita alternante vices ſuas fortuna, vt qui terreſtri pugna victores fuerant, mari victi, & mox debellati fuerint.

Auguſtinus Spinula aduerſus Aurianos feliciter pugnat.

Andreæ Auriæ in portu Delphinij victoria.

fuerint. Cæsar namque Fulgosius, ad D. Petri fanum, quod vocatur ad Arenam, positis castris, caduceatorem regium in vrbem præmisit, qui Genuenses ad deditionem hortaretur, & si id facere abnuerent, omnia hostilia denunciaret. Adurnius, qui paucis antè diebus cùm videret, tantis difficultatibus terra mariq́ue Genuam implicari, vt ea vrbe fuisq́ue defensoribus, in extremam angustiam redactis, omnem tuendi spem adimerent, decurionibus permiserat, vt legatum ad Lautrechium mitterent, qui cum eo de pacis conditionibus transigeret, caduceatorem repulit. Id autem legationis munus susceperat Vincentius Palauicinus, æquissimasq́ue conditiones à Lautrechio retulerat, præter id vnum, quòd à Genuens. enixè petebatur, vt scilicet Sauonam vrbem populo Genuensi ablatam, restitueret. Eam namq. vrbem, Annam Mommorantium, regis gratia innixum, sibi impetrasse, & Præfectum, nomine Moretum, imposuisse ferebant, eo consilio, vt Sauonensi portu, quòd esset Galliæ Cisalpinæ opportunissimus, postquam Genua alienæ esset ditionis, ad omnes belli cõmoditates vteretur. Ea re Genuens. nihil grauius sibi accidere posse rati, quàm vt Sauona, tot sæculis ciuitati contributa, subtraheretur, repentè commutatis animis, à priore deditionis consilio discesserunt, ita vt Adurnius non obscuram spem retinendi Principatus resumeret. Quapropter, exploratis Cæsaris viribus, noctu in eam eruptionem facere constituunt. Imposuerat Cæsar cum præsidio vnius cohortis Borrachinum præfectum in æde S. Benigni, sita in supercilio montis, qui imminet ei turri, quam à lychno nocturni luminis, Pharum vocant, despectatq́ue dextrorsum subiectam maris plagam, in qua, vti diximus, ad Arenæ templum Fulgosius consederat. Cognito hostium aduentu, Adurnij, & paucitate copiarum eius contempta, eos inuadendos decernunt, & post intempestam noctẽ, Augustini Spinulæ, Sinibaldi Fliſci, & Gabrielis Martinengi Brixiensis alarum Præfecti, auspicio, eductis prætorianis, rectà ad eos proficiscuntur, adeò silenti agmine, vt apud Lazariam veterem portam, Borrachini excubias parum intentè speculantes opprimerent. Ab his, vbi sit Borrachinus, & vbi consistat Cæsar, discunt, continuoq́ue dorsum eius promontorij conscendentes, Borrachinum semisopitum, confisumq́ue suis excubiis capiunt, ac eius præsidium, paucis cæsis, & nonnullis vulneratis, fugatur, & per exteriorem rupis partem deiicitur. Fulgosius, audito strepitu, & iam inalbescente cælo, conspecta suorum fuga, hoste appropinquante, sese colligens, munimentum, à forte oblatum, irruentibus opponit. In ea namque parte littoris ædificabatur oneraria ingens nauis, Grimaldia vocata, iamq́ue carina eius, scamnis, & naualibus canteriis, quos fabri scalas vocat, erant constituta, & costæ suis incuruis asseribus intexebantur. Itaque eo nauigio pro munitione vsus, sclopetarios opportunè disponit, & glandibus cõiectis, hostes ab accessu arcet. hi, bifariam diuisi, pars dextrorsum ad Fulgosinas copias, vbi erant equites nonnulli, Martinengo duce, defertur; altera contra Cæsarem procedit. Sed factum est egregia ipsius fortitudine, vt, qui in nauigio erant, hostes loco pellerent. Nam Cæsar, & à puppe, & à prora cum suis prosiliens, in ipsos Spinulanos, parum constanter pugnantes, & metu sclopetariorum perturbatos, erupit, & reliqui Fulgosiani Martinengum in congressu ita repulerunt, vt circumuentus in medio caperetur, Spinulaq́ue ipse deueniret in potestatem, & Fliscus, qui cum clientum manu aderat, paruo temporis & loci spatio ex hostium manibus eriperetur. Eo modo Cæsar, semihoræ momento, in ipsa propè rerum desperatione victoria potitus, pleno passu ad vrbem contendit, & inter suburbana tecta viæ militaris, quam Fasciolam vocant, iuxta Theodori templũ, tumul-

Genuenses Sauonæ iacturam grauissimè ferunt.

Insignis victoria Cæsaris Fulgosij.

tumultuariam Hiſpanorum manum, quæ ſubſidio mittebatur, magno impetu fundit, & ad D. Thomæ portam prouehitur. Nec diu pòſt, ciues, excitati Fulgoſij victoria, vti antè ſtatuerant, neque poſtea impleuerant, Galliæ regis imperio ſe dedere decernunt, miſſiſque Auguſtino Ferrario & Iacobo Lomellino legatis, Fulgoſianarum partium ſtudioſis, ac fautoribus, qui portam aperirent, & Cæſarem exciperent, victores introduxerunt. Ipſe Princeps Adurnius, qui ad tumultum accurrerat, vbi introductos in vrbem hoſtes, ex populari acclamatione audiit, ad euitandum periculum, conuerſo equo, in arcem properè confugit, paululumque moratus, ad nouiſſimum conſilium, quod erat ciuilis potiùs pietatis, quàm bellicæ virtutis, deſcendit. Neque enim eum animi vigorem, quem Hieronymus frater aduerſis in rebus præ ſe tulerat, Antoniottus, vti erat remiſſiore ingenio, & articulari morbo correptus, ferebat. Statim ſiquidem Philippum Auriam, quem in arce captiuum habebat, liberaliter dimiſit, atque orauit, vt operam æternæ laudis patriæ præſtaret, ne in ea Principatus conuerſione mutuis cædibus ſeſe impeterent, quibus inteſtinis malis ciuitas in aliquod ſummum diſcrimẽ deueniret. Sibi quoque in eam publicæ ſalutis curam intento, nihil fore honeſtius arbitrari, quàm arce excedere, quò vrbanis rebus tranquillitatem afferret. Cum his mandatis Philippus æquè fidus & alacer, ab arce in aream Aurianam deſcendit, aduocat contribules, & pleroſque alios ciues, gratiſque & appoſita oratione perſuadet, vt Galliæ regis imperium lubentibus animis ſuſcipiant, veterum odiorum, & factionum obliuiſci, & ab omni contentione diſcedere velint. Ea Philippi oratione permoti ciues, ad comprimendum plebis & militum tumultum, per vrbem diſcurrunt, atque illicò Fulgoſij moderatione, & ciuium precibus, armorum ſtrepitus ſedatur, tanto parendi obſequio, vt nulla domus, præter Decurionum prætorium, plebis concurſu diriperetur, ſic, vt admirabile videri potuerit, in tanta perturbatione, nullo propè effuſo ciuili ſanguine, vrbanas res, tam placidè pacatas atque compoſitas fuiſſe. Quòd ſi Aurianæ Gallicæque triremes, quæ tunc temporis, haud ſanè citrà maximum Reipub. beneficium, aberant, eo die portum tenuiſſent, ciues omninò ſuſpicabantur, nauales turmas, vti prædæ auidas, non facilè coërceri potuiſſe, quin effuſiſſimè graſſarentur. Itaque ſingulares à Senatu atque omnibus ordinibus Cæſari gratiæ ſunt actæ, quòd Galliæ regis commodo, quàm propriæ dignitati atque amplitudini, quam armatus arripere poterat, ſtudere maluerit. Erat enim Cæſar Iano patre genitus, qui tum Venetis in caſtris militabat, ac Genuæ Principali dignitate, aliquamdiu, ſicuti ſuo loco memoraui, potitus fuerat. Data ſunt ei, virtutis & clementiæ nomine, præmia ſignatæ pecuniæ, nempè duorum millium aureorum, & certiſſimi annui reditus alimenta, quæ ad poſteros tranſirent, Senatus conſulto conſtituta, eiuſque militi trium ſtipendiorum ſolutio publico nomine fuit exhibita. Adurnius arcem ciuibus reddidit, & cum præſidio ſuorum clientum, patriæ ac Principatu cedens, ad paterna caſtella ſe recepit: pauciſq. pòſt menſibus, cùm ad Antonium Leuam profectus eſſet, apud Mediolanum ſine prole fato conceſſit. Exiguo temporis ſpatio interiecto, rex Galliæ Theodorũ Triuultium, virũ nobilitate, multiſque virtutibus inſignem, Genuam miſit, quò ibi ſuo nomine præeſſet: iſque deductus in Senatum, conſenſu ciuium, ipſoque Auria, in ea re plurimum allaborante, decuriones in verba regis ſacramento adegit, cùm paulò antè Cæſar Fulgoſius ad Lautrechium in caſtra rediiſſet. Hic enim, iam emenſis Alpibus, Boſcum, Alexandrini agri oppidum, poſt decem dierum oppugnationem, ſui iuris fecerat, ipſamq. Alexandriam & Vigeuanum occupauit, ac breui pòſt, Ticinum expu-

Genua in potestatem regis Galliarum redit.

Prætorium à plebe direptum.

Senatus erga Cæsarẽ Fulg. gratitudo.

Antoniottus Adurnius Principatum deponit.

Eiusdem obitus.

Theodorus Triuultius Genuæ præficitur.

Gallorum ad Ticinum sæuitia.

expugnatum atque direptum, & per octo continuos dies in eam ciuitatem vehementer sæuitum, atque ob cladis acceptæ memoriam, plurima ædificia incensa. Post hæc, omissa expeditione Mediolanensi, in quo sanè humanarum rerum peritiores, grauissimè ab eo erratum fuisse, ratiocinantur, Placentiam, indeq. Romam versus castra produxit, eo animi decreto, vt quemadmodum sibi à suo rege iniunctum fuerat, & Fœderati Principes inter se conuenerant, Romam, ad liberandum Pontificem, eoque pristinæ libertati atque amplitudini restituto, Neapolim cum suo exercitu contenderet. Rex Franciscus, per idem tempus quo Lautrechius in Italiam, vti narrauimus, profectus erat, vt eam expeditionem proueheret, prævalidam classem duodequadraginta triremium, quarum quidem octo ad Auriam, quatuordecim ad Gallos, & sexdecim ad Venetos pertinebant, exornari iusserat: quæ omnes iam Ligurnum portum, quem antiquitùs Ciceroni Labronem fuisse constat, hodieque apud incolas priscum id nomen retinet, conuenerant, & Rentio Cerite cum tribus peditum millibus, quos in continentem possent exponere, in naues accepto, Idibus Nouembris Ligurno soluerunt. Et quamuis antea communibus consiliis, post non paucas deliberationes constitutum esset, vt Sicilia in primis inuaderetur, nihilominus tamen Auriæ cohortationibus mutata sententia, in Sardiniam iter direxerunt. Lautrechius, Sardinia capta, longè faciliùs Siciliam occupari posse sperans, hoc consilium comprobauit. Quæcumque tandem causa fuerit, classis in mari aduersa tempestate agitata, huc atque illuc, quò procelloſi turbines cumque ferrent, vagabatur: vna ex Gallicis triremibus prope Sardiniæ littora naufragium fecit: quatuor Venetæ, valdè concussæ, Ligurnum redierunt: Gallicæ reliquæ, ventorum impetu in Corsicam actæ: vbi postea in portu veteri quatuor Venetæ se illis coniunxerunt: reliquæ octo, Ligurnum transportatæ sunt: denique Auria, & Cerite admodum inter se dissidentibus, ea expeditio huiusmodi exitum habuit, vt omninò maximum toti classi detrimentum attulerit. Quippè Saxeri, vrbe Præfecti totius insulæ, & Sardorum conuentu celebri, à Rentio expugnata, ibi tantam omnis generis annonæ copiam repertam fuisse tradunt, cùm frumenti & vini, tum salitæ ac recentis carnis, & ceterarum rerum, vt partim earum ingluuie, partim etiam Sardoi cæli intemperie, paulò antè esurientia corpora morbis tentarentur, nec secus ac in tabifica lue fieri consueuit, magnus ægrorum numerus interiret, adeò miserabiliter, vt non modò in classiarios ac remiges, verùm etiam ad aliquot nobiles trierarchos ea contagiosa labes permanaret, fermeque dimidia hominum pars absumeretur, reliqua verò lethaliter langueret: eaque clades siniſtro prœlio maior æstimata, sic sanè, vt in ea nauigatione cuncta omninò improspera & aduersa experirentur, donec tandem ab infami littore discedentes, in eum portum vnde prius infaustis ominibus soluerant, redierunt. Inter hæc, Borbonius, licet neque pecuniis, neque commeatu, nec etiam puluere tormentario ceteriſq. rebus ad bellum opportunis ac necessariis esset instructus, nihilominus tamen suorum militum, quorum omnium fermè erant Germani atq. Hispani, studio atque alacritate confisus, emenso Apennino, in Florentinorum ditionem peruenit: cumque occupandæ vrbis, cuius opibus ipsi ditari sperauerant, facultas non daretur, spretis indutiis à Carolo Lanoio cum Pontifice nuper pactis, maximis itineribus Romam contendit, vbi Pontifex, exauctoratis magna ex parte militibus, accepta Lanoij fide, se tutum existimabat. Borbonius igitur cum suis copiis, tertio Nonas Maij, in Pratis prope vrbem est metatus: & militari insolentia præconem, qui iter per ipsam vrbem, vt cum exercitu in regnum Neapoli-

Lautrechij in regnum Neapolis expeditio.

Nauale apparatus regis Galliarum.

Gallorũ classis tempestate agitatur.

Sardiniæ expeditio Gallis infeliciter succedit.

Carolus Borbonius Romã cum exercitu proficiscitur.

politanum iret, ſibi concedi poſtularet, miſit prima luce inſequentis diei in ipſa aurora, eo animo, vt aut victoria potiretur, aut mortem oppeteret, (vix enim alia ſpes rebus ipſius reliquà videbatur) exercitu, ſuburbio, quà mons, quaq. Sancti Spiritus templum eſt, admoto, atrox pugna eſt cœpta. Fuit autem in hoc propitia fortuna, quæ vt exercitum tutiùs admouere poſſet, denſiſſimæ nebulæ beneficio ante lucem excitatæ, tamdiu eos texit, donec ad eum locum in quo certamen inchoatum eſt, citrà obſtaculum peruenirent. Cuius certaminis initio Borbonius extrema deſperatione, non modò, quia, niſi victoria potiretur, nullum ipſi reliquum perfugium erat, verùm etiam quòd Germani ipſi in prœlio ſegniores viderentur, ac etiam repulſi eſſent, ſeſe in primam aciem coniecit, primuſque ſcalam funeſta manu mœnibus, vt murum aſcēderet, applicauit. Sed illicò ſclopi glande per inguen dextri femoris, ſiue, vt aliis placet, per crus ſiniſtrum, percuſſus, repentè ſublatus eſt. Huius interitu, militum ardor non ſolùm non deferbuit, ſed etiam multò magis, Philiberto Auraico in primis auctore, qui aiebat, Borbonium dumtaxat vulneratum, ideoque vlciſcerentur vulnus Imperatoris ſui, eſt accenſus, ita vt poſtquam ad duas horas magna vi vtrimque decertatum eſſet, tādem ſuburbana tecta ſint ingreſſi, & mox magno impetu ac tumultu eodem die horam vnam ante Solis occaſum, per Xiſti pontem in vrbem ipſam agminatim irrumperent. Nullis autem verbis exprimi poſſet, quantam libidinem ac ſæuitiam promiſcuè in omnes exercuerint. Non dignitas, non ætas protegebat, quò minùs ſtupra cædibus, cædes ſtupris miſcerentur. Grandæuos ſenes, exacta ætate feminas, viles ad prædam, in ludibrium trahebant. Vbi adulta virgo, aut mulier forma conſpicua incidiſſet, vi, manibuſque rapientium diuulſa, ipſos poſtremò direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam, vel grauia auro templorum dona ſibi quiſque trahunt, maiore aliorum vi truncabantur. Quidam obuia aſpernati, verberibus tormentiſque dominorum abdita ſcrutari, defoſſa eruere. Faces in manibus, quas, vbi prædam egeſſerant, in vacuas domos, & inania templa per laſciuiam iaculabantur. Vtque exercitu vario linguis, moribus, diuerſæ cupidines, & aliud cuique fas, nec quicquam illicitum, omniaque ſacra profanis admiſcebantur. Denique omnia victorum arbitrio ceſsêre, ita medius fidius, vt eius vrbis, cui, diuino quodam fato, ad ſummum amplitudinis faſtigium conſcendere datum fuit, ſic tamen, vt crebris quoque direptionibus deſtinata ſit, (erat enim is annus D. CCCC. LXXX. poſtquam à Gothis direpta fuerat) calamitates non modò, vt dictum eſt, explicari, ſed ne cogitatione quidem comprehendi poſſent. Cùm in pugna, tum in ipſo direptionis furore, circiter quatuor hominum millia deſiderati eſſe dicuntur. Pontifex, qui in Vaticani æde rei exitum expectabat, vbi hoſtes irrupiſſe audiuit, ſtatim ſe cum multis Purpuratis, aliiſque ſacri ordinis viris in Adriani molem recepit. Tandem exacta ab ipſo, poſt aliquot dies, ingenti pecunia, abactaque vndique præda, Auraicus, qui poſt occiſum Borbonium, totius exercitus præfecturam ſuſceperat, cum ſuis copiis Neapolim perrexit. Hunc exitum habuit eo tempore vrbs inclyta, & celeberrima, quæue olim ſuum imperium per vniuerſum terrarum orbem protulerat; clariſſimo ſanè documento, nihil planè tam firmum ac ſolidum eſſe in humanis rebus, quin, relicta fortuna ſua ſede, variis conuerſionibus obnoxium ſit, & interdum nihil aliud, præter ſui memoriam, relinquat. Illud verò pænè iam in hac tragica commemoratione exciderat, nempè Borbonium, adhuc ſpirantem, Romæ, haud multò pòſt, vt à quibuſdam aſſeritur, expiraſſe, necnon ab vniuerſo exercitu deploratum, adeò vt Germanus miles ipſius tumulo hunc ti-

Borbonij mors.

Roma expugnatur, atque diripitur.

tulum inſcripſerit: *Auctо imperio, ſuperata Italia, deuicto Gallo, Pontifice obſeſſo, Roma capta, Caroli Borbonij hoc marmor cineres continet.* Sed antequam huic libro finem impoſuero, adiungere, meo equidem iudicio, non erit extra propoſitum, has miras & planè ſtupendas calamitates terribili cometa ingentis & monſtroſæ magnitudinis, qui in ditione Palatinatus, 11. Decembris die, in occaſu viſus & obſeruatus fuit, præmonſtratas diuinitùs fuiſſe. Erat enim ipſe omninò cruentus, nube terribilis, ſtellis, haſtis & gladiis, etiam capitibus abtrũcatis hinc inde circumdatus, adeò vt complures hoc tam diro & horribili ſpectaculo in morbum & ſyncopen inciderent.

Cometa in Palatinatu viſus.

LIBER XX.

OCTAVVS & vigeſimus annus eiuſdem ævi, ciuitati Genuenſi adeò grauis propter diram aſſiduamq. peſtem cũ magna hominum ſtrage graſſantem, & ad multa millia depopulantem, extitit, vt non ſolùm ipſos ciues, ad euitandum contagionis præſentis periculum, verùm etiam exteri, & præſertim præſidiarius miles, derelicta vrbe, in alias oras tutum ſeceſſum ſibi quæreret; ſic profectò, vt, defœdata continuis rogis & funeribus ciuitate, ad magnam ſolitudinem & vaſtitatem redigeretur. Huius nihilominus tam funeſti anni calamitas, ingenti felicitate, vti poſtea enarrabimus, compenſata fuit. Statim enim, vbi tabifica illa lues deferbuerat, reuerſis poſtliminiò in vrbem ciuibus, P. C. nihil habuêre prius, quàm vt omnes cogitationes, animiq́ue curas, ad Reip. ſtatum, multis modis & variis de cauſis labefactatum, corrigendum conferrent. Flagrabant interim optimi cuiuſque animi recuperandæ priſtinæ libertatis deſiderio, ſic me herculè, vt nunquam maiori ſtudio ab omnibus allaboratum fuerit, vt de publico bono deinceps haberetur ratio. Proinde conſpirante hominum conſenſu in vrbis emendationem, publicis votis atque ſuffragiis Franciscus Fliſcus, Baptiſta Spinula, Stephanus Iuſtinianus, Simon Centurio, Auguſtinus Lomellinus, Philippus Cataneus, Ioannes Baptiſta Monelius, Ioannes Dauanius, Nicolaus Grimaldus Ceba, & Hieronymus Auria, renuntiati, qui hanc prouinciam in ſe deriuarent atque transferrent, Triuultio, ex regis conſenſu, ad quem ciuitas huius rei gratia, paulò antè honorificam legationem miſerat, rem non impediente, quòd non magnoperè ſui regis intereſſe exiſtimaret, quo in cardine Reip. ſtatus coniectus eſſet, quáue adminiſtrationis forma vteretur, modò in ceteris rebus ſuum illi officium atque obſequium præſtarent. Intelligebat enim pro ſua ſingulari prudentia, multiplici rerum cognitione atque vſu confirmata, nihil pacé animorumq́ue coniunctione melius, nihilq́ue factionum ac diſſidiorum, quæ ſæpè florentiſſimas quaſque ciuitates, & integras Reſpub. euertiſſent, obliuione tutius atque ſalubrius inueniri. Ceterùm, vt planius intelligatur, quænám Reip. forma hoc tempore introducta fuerit, oratione paulò altiùs repetita, quàm breuiſſimis fieri poterit verbis, explicabitur. Libertatem Genuenſes in vniuerſum hactenus longi ac diuturni temporis decurſu exoptaſſe potius quàm ſperaſſe videri poterant, quòd eorum ingenia nunquam fermè ſatis pacata, nouis ſemper ſtuderent rebus, & mutatione Principatus, tumultuq. vrbano mirum in modum gauderent, parata ſemper plebe ad excitandas ſeditiones ſuopte inſtinctu, impulſuq́ue Procerum, qui diuerſas alere factiones, oſtentare poten-

1528. *Genua peſte atrociſſima diuexatur.*

Noua Reip. forma introducitur.

Genuæ diuerſa ſtudia et factiones.

potentiam, & modò his, modò illis, prout repẽtina libido ferebat, partibus adesse consueuerant. Ciuitas siquidem seditiosi sæculi mores secuta, insano & miserabili instituto, non in duas, vti priscis temporibus, sed in diuersas atque multiplices factiones, vti antea luculenter ostendimus, scindebatur. Graui enim Guelforum atque Gibellinorum planè diuersa, sed interneciua, factione laborabat; quorum principes erant nobilissimæ inter Ligures familiæ patricij ordinis nuncupatæ, Spinula scilicet, & Auria, Gibellinæ; Fliſca verò atque Grimalda, Guelfum nomen professa: reliquis suæ factionis, ardentissima ad nouos motus & arma fax erat. Inueteratus enim ciuitatis mos obtinuerat, ne quisquam patriciæ gentis, vrbis Principatu potiretur: siquidem cùm Democraticus status plus Aristocratico semper potuisset, hunc supremum honorẽ populus sibi vni, tanquã proprium, & continua serie à multis retroactis annis integrum reseruarat. Nam inter cetera plebis vitia, quibus plerumque laborare consueuit, hoc malum populi animos inuaserat, vt inter populares familias, nouum æmulationis ac primariæ dignitatis certamen esset exortum, & distractis multorum animis, multæ deinceps turbę subsequebantur, adeò vt hinc quamplurimi diuersarũ factionum auctores inter ipsos populares emerserint; quorũ quidem præcipui erant Adurnij atque Fulgosij, qui Gibellina studia propugnabant. Hi perpetua dissensione à maioribus per manus traditum supremæ potestatis & imperij ex æquo decus petebant, certabantque odiis, & armis, inclinante ad eos victoria, ad quos patricius ordo, & popularium amplior manus accessisset. Magna quoque spes Principatus posita erat in minoris classis studio. ea enim, opifices, infimamque plebem continebat, cuius erat multitudo ingens, & ad capienda arma ferendaſque seditiones paratior. Hæc infima populi classis ante viginti annos ab insolentia turbulentiaque ingeniorum, tantum inualuit, vt, sicuti suo loco memorauimus, patricios, tanquam superbè dominantes, expelleret, introductaque & constituta democratia, à Gallici regis, in cuius clientela erat ciuitas, auctoritate discederet. Qui certè tumultus vsque adeò grauis fuit, vt vix aduentu armati regis perdomita ciuitate, coërceri potuerit. Igitur sub aduentum Auriæ, Genuenses, animos à pristinis dissensionibus ad mutuam pacem & concordiam reuocantes, pro curanda, vt antè diximus, Reip. multum deformatæ, & fermè ad interitum properantis, quiete, consilia inire cœperunt: quæ haud multò pòst, sicut inferius enarrabitur, cum maximo & immortali vniuersæ vrbis, ac totius agri Ligustici beneficio, ad optatum exitum perducta fuerunt. Sub huius temporis tractum, Lautrechius, post Papiam, aliaque circumuicina loca, in Insubriis feliciter, vti memorauimus, expugnata, relicta Mediolanensi oppugnatione, regium exercitum in regnum Neapolitanum traduxit: ibique multis arcibus atque oppidis munitissimis, sui regis imperio adiunctis, decimo quinto Cal. Maij, Cauiani ad quintum à Neapoli lapidem castrametatus, Neapolim, illius regni primariam sedem, grauissima obsidione cinxit; atque Auriam, & Venetos, vt illam itidem sua nauali classe premerent, vehemẽter vrgebat. Sed Veneti, cum in Sardiniensi expeditione infeliciter tentata, propter maris molestias, & aduersas tempestates, atque etiam propter commeatus pænuriam, non parum incommodi accepissent, vbi primùm sese Ligurnum receperunt, quarto Idus Februarij cum duodecim rostratis nauibus, per Siculum fretum Corcyram adnauigarunt, quò illas reficerent. Et quamuis Veneti se, illarum loco alias duodecim, quæ sese cum fœderatis coniungerent, missuros pollicerentur; eædem tamen Corcyræ admodum lentè ac segniter refectæ; multis pòst diebus in Tranij portum delatæ: ipsique

Neapolis à Lautrechio obsidetur.

Veneti priuata commoda alienis anteferentes, etsi ex Neapolitana victoria omnia penderent, vt prius Pulinianum, Hydruntum, & Brundisium caperent, cunctabantur. Rentius verò cum ceteris Gallicis, quatuor Frabernardini, & quatuor Venetorum, quæ omnes simul erant, post suum reditum è Sardinia, Pisis æger subsistebat. Solus Auria, simulac Genuam cum octo suis triremibus, & totidē Gallicis rediit, nihil antiquius habuit, quàm vt Lautrechij voluntati morem gereret; ideoque omni mora posthabita, Philippum Auriam, suum ex fratre nepotem, cui, licet admodum iuueni, ob singularem indolem, & acerrimi animi fortitudinem, plurimum tribuebat, cum suis octo triremibus, & duabus nauibus egregiè instructis (nam reliquæ per id tempus exarmatæ erant, ad eum misit, qui Cumanum littus legens, in itinere nauim frumento onustam cepit, & bellicis tormentis Cæsarianos à Magdalenæ fano pepulit: breuique post, duas frumentarias naues adortus, pari felicitate intercepit; &, intellecto per idoneos exploratores hostium consilio, enixè à Lautrechio contendit, vt statim trecentos sclopetarios ad se mitteret, qui, Crochio duce, paulò antè quàm hostilis classis conspiceretur, recepti fuêre. Hæc verò sex triremium & totidem Liburnicarum, inter quas erant duæ minoris notæ, numerum æquabat, eaque mille Hispani sclopetarij lectissimæ iuuētutis, & cum his Vgo Moncada, vir, præter bellicas virtutes, regia stirpe oriundus, & Prorex Neapolitanus, ac plurimi duces & magnæ auctoritatis viri, deuehebantur; eaq. Gobbi Iustiniani, in maritimis rebus plurimum exercitati, & magni nominis ducis, consilio atque imperio gubernabatur, & multas scaphas piscatorias, vt hostes à longè plurium nauium specie terrerent, addiderunt, & sic Pausilypo soluentes, ad Capreas insulam cōtenderunt, atque illinc, Mineruæ promontorio ad sinistram relicto, & in altum progressi, duas triremes cum eiusmodi mandato, vt prope hostes accederent, mox, quò eos ad pugnam elicerent, fugā simularent, præmiserūt. Philippus interim, etsi magno animo sese ad certamen comparasset, nihilominus tanto conspectarū nauium numero commotus, valdè dubius hæsit: sed mox vbi propiùs hostes accessissent, sex modò triremes adesse cernens, hoc metu est liberatus. Proinde forti animo, vt naualis belli peritissimus, tres triremes fugæ specie à reliquis suis, vt circuitu capto secundo vento, in hostiles naues à latere & puppi adorirentur, recedere iussit: ipse interim cum quinque in hostem inuehitur; qui sua tormenta displodere, vt fumo excitato, ipsi certior ictus ac visus eriperetur, constituerant: sed Philippus, ingens triremis suæ tormentum, quod Basiliscum appellabat, displosit: cuius pila prætoriam nauim in qua Vgo erat, petens, quadraginta viros primo ictu, & in his, nauis præfectum, cum multis naualibus ministris, interfecit: aliisque mox tormentis displosis, multos præterea sustulit ac vulnerauit: vicissim verò, tormenta ex Vgonis naui librata, Philippi nauis centurionem interemêre, ac nauclerum vulnerarunt: deinde cominus concurrētes, scloppis & aliis telis rem acriter gerebant. Sed Ligures, in his pugnis exercitati, intra circumseptas asseribus spondas proclinati, cautè per transtrorum interualla decertantes, pericula vitabant. Sic dum hæ duæ triremes summa ferocitate ac terrore simul pugnarent, tres aliæ Cæsarianæ, duas Ligusticas oppugnabant, & iam longè superiores erant; cùm tres illæ Ligusticæ, quæ primò fugam simulantes, altum petierant, in hostes suo flexu conuersæ, in prætoriæ latus sunt inuectæ: ex quibus, quæ Neptunia vocabatur, malo eius conuulso, magnam intulit cladem. Hîc, Vgo vulnere in brachio accepto, & dum suos hortaretur, lapidibus ac piceis ignibus ex hostilium nauium summis malis coniectis, obrutus, fortissimè pugnans, interijt. At Philippi

Stratagema militare.

Nauale conflictus.

Insignis clades Hispanorum, in mari à Philippo Auria inflicta.

lippi prætoria, & Maura, Vgonis prætoriam; reliquæ duæ Gobbam tormentorum fulminibus depressère, in qua periit Feramusca: interea verò, reliquæ Philippi triremes, duas ex suis, ab Hispanis oppressas, recuperarunt, & illorum Liburnicas ceperunt: duæ tantùm Hispanæ, hostes victoria potiri conspicatæ, malè multatæ, vix euaserunt. Philippo in hac pugna in Salernitano sinu habita, magno vsui fuerunt Turcæ & Mauri remiges, qui libertate donati, strenuissimè pugnarunt. Vgonis Moncadæ, & Feramuscæ, cadauera, in mare proiecta. capti autem Alfonsus Daualus, Ascanius Columna, Princeps Salernitanus, Cruccius, Camillus Columna, Gobbus Senonius, & pleriq. alij duces ac præstantes viri, & supra mille insignes bellatores perierunt, adeò me herclè, vt nesciam, an à multis retroactis annis clarior vlla victoria in illo mari extiterit. Captiuos Philippus cum tribus nauibus longis Auriæ misit, qui belli iure in potestatem ab eo recepti, multis precibus instabant, vt præsentis sui status conditionem prompta pecunia sibi redimere liceret, ne scilicet regi Galliæ ad diuturni carceris miseriam traderentur. Verebantur etenim, ne se rex multis de causis peteret, quòd sub eius potissimùm auspiciis capti essent. Sed Auria ex priuatis stipendij sui conditionibus id se facturum pernegabat: quod longè molestissimum magnanimo regi, cupidissimoque ostentandæ liberalitatis & clementiæ in captiuos, dolorem afferebat, vsqueadeò, vt iracundia correptus, Auriæ responsa, tanquam insolentiæ, & non obscuræ auaritiæ plena, contumeliosè detestaretur. Dicebat enim Auria nuper expetenti regi Philibertum Auraicum, abs se mari captum, dum Cæsaris iussu ex Hispania in Italiam solueret, & prægrandem pecuniam pollicentem, liberaliter concessisse, neque postea regem, vti promisisset, iuraque militiæ postulabant, pro captiuo vllam omninò pecuniam rependisse, eumque pro accepto munere, aliam non reddere gratiam, quàm vt ipsum, meritorum stipendiorũ spe & longa expectatione frustraretur. Sed Auriam, sicuti postea cognitum est, vt duriorem se æquo regiis postulatis inexorabilemque præstaret, nequaquam pecuniæ cupiditas, sed ingens amor erga patriam impellebat: quo quidem factũ est, vt à Gallici regis stipẽdiis, quibus per totum Iunium mensem obstrictus erat, discedere statuerit, eaque de causa, paulò antè se Genuam receperat, neque cum triremibus in regnum Neapolitanum ire voluerat. Cumque eum rex vniuersæ suæ classi, quæ Massiliæ adornabatur, præficere vellet, quòd se ob ætatem ijs laboribus perferendis non amplius aptum esse diceret, id constantissimè recusauit. Interim cum Genuensibus inibat consilia patriæ libertatis restituendæ, multorũmque animos aduersus Gallum irritabat, quòd scilicet rex non solùm Sauonenses, qui antiquo iure Genuensibus semper paruerant, liberos effecisset, sed contra toties promissam fidem, antiquam etiam Genuæ oppressisset libertatem. Quæ quidem multò antè prospiciens Theodorus Triuultius, iamdudum ad regẽ scripserat, satius esse, Sauonam Genuensibus reddere, quàm populis, naturali instinctu rerum nouandarum cupidis, eo tempore nouarum commotionum ansam præbere: simulque monebat, Auriam, virum ad omnem rem maritimam opportunissimum, liberalitate atque officiis retinendum esse. Clemens quoque Pontifex Auriæ conuersam voluntatem, & immutata studia intelligens, per Saluiatum legatum, regem amicissimè præmonebat, vt sedulò aduigilaret, ne Auriæ aliqua ratione ab officio discedendi occasio daretur, quòd scilicet ipse in re nauali exercitatissimus, & maximè tam apud suos, quàm apud exteros summæ auctoritatis ac nominis, omninò in fide atque amicitia retinendus esse videretur, ne, si ad hostem transiret, spes omnis exploratæ victoriæ non parum labefactaretur.

Andreæ Auriæ à rege Gall. alienatio.

Triuultij prudens ac fidele consilium.

Proinde imponendos esse iracundiæ frenos, ne publicis rebus officeret, si pertinaciùs vel iusto dolori indulgendum arbitraretur. Misit etiam Clemens ad Auriam, Titum Sangam ab epistolis, virum singulari rerum vsu & prudentia præstantem, qui ei suo nomine auctor esset, ne quid properè transigeret, præsertim cùm perpetuum eius studium, fidesq. veteris constantiæ ab omnibus Fœderatis exigeretur. Idem quoque die, vndecimo Cal. Iulij, rem Lautrechio patefecit, simulque postulauit, vt sibi eum suis stipendiis conducere permitteret, quò Cæsarem eo priuaret; affirmans, Philippum Auriam intra decem dies cum classe Neapoli discessurum. Rex interim, de his omnibus certior factus, periculum, cui iam mederi non poterat, animaduertens, Petrum Franciscum Nucerinum, vt illum in suis stipendiis retineret, misit, per quẽ se in Sauonæ rebus eius desiderio satisfacturum, viginti aureorum nummûm millia creditorum stipendiorum nomine, & totidem millia Auraici Principis, olim ab ipso capti, & pòst à rege in Madritiensi compositione dimissi, mulctæ daturum, promisit: & si captiuos ipsi vellet tradere, priusquam eos dimitteret, mulctas eorum persoluturum: quod si etiam facere recusaret, in eo regem minimè ipsi molestum fore. Cuius quidem verbis, cùm iam Auria defectionis suæ à rege rationem redderet, minimè assensus est, sed post exiguum temporis interuallum, Gallorum insidias veritus, se Genua cum suis nauibus & captiuis in Ericis portum recepit. Et licet Auria ipse defectionis suæ graues & magnas causas afferret, quibus facti sui rationem redderet, tamen hæ præcipuæ esse videbantur, quòd posteaquàm regi magna cũ fide & diligentia per quinquennium operam elocasset, rex Barbigium rei maritimæ, nõ sine magna Auriæ iniuria, vt ipse existimabat, præfecisset. Quòd viginti, siue, vt aliis placet, triginta aureorum millia sibi stipendiorum nomine debita, sine quibus triremes suas sustentare minimè posset, non persolueret: quodque iustis precibus suis, vt Genuensibus consuetam Sauonæ auctoritatem restitueret, impetrare nequiuisset: imò in regio Senatu de se, vt qui sua auctoritate nimis superbè vteretur, capite plectendo agitarum fuisse querebatur. Alij, contentiones in Sardiniæ expeditione inter Rentium Ceritem & ipsum ortas, quain re, ipse rex magis Rentij verbis, quàm ipsius rationibus aures accommodasse visus erat, primam huius rei causam fuisse aiebant. Deinde sunt qui existiment, ipsum Auriam ægerrimè tulisse, quòd rex captiuos, præsertim Vastium, atque Ascanium Columnam, licet pecunia redemptionis oblata, repeteret. Hæ etsi verisimiles causæ videantur, & multorum testimonio comprobentur, tamen multi exteri, & in primis quidem Galli, ipsius nomen ac existimationem, eo potissimùm nomine traducunt, quòd asserant illum, sub prætextu patriæ in libertatẽ asserendæ, priuatam potentiam, atque adeò Principatum Genuæ sibi quæsiuisse, ideoque cum Vastio, ceterisque Cæsarianis præcipuis Ducibus clàm egisse, vt à Cęsare nouis stipendiis conduceretur. Ego hoc vnum ex tanta scriptorum varietate post diligentem inquisitionem eruere potui, Auriæ à rege Galliarum alienationem non aliunde fluxisse, quàm ab ingenti amore & charitate, qua patriam & ciues suos prosequebatur. Nam, cùm videret, illam Gallicis armis oppressam, nec facilè rationes recuperandę libertatis inueniret, ad Cæsaris clementiam & imperij magnitudinẽ, ceu tutissimum asylum, confugere statuit, adeò vt hac de causa Antonio Leuæ, strenuissimo Cæsaris duci, certa capita, sub quorum conditione ad Cæsarem transire statuerat, transmiserit; quæ Cæsaris auctoritate confirmari cupiebat. Cuius quidem pactionis hæc ferè capita erant.

Causæ quæ Andream Auriam impulerint, vt à rege Galliarum ad Cæsarem transiret.

Conditiones inter Cæsarem & Andream Auriam initæ.

Vt Genua sub Cæsaris patrocinio libertate frueretur.

Sauo-

Sauona Genuenſibus pareret. Ipſi Auriæ, qui Hiſpanicum nomen tanta acerbitate antea proſecutus erat, venia daretur.

Vt Cæſari cum duodecim triremibus deinceps militaret, quarũ nomine, ſexaginta aureorum millia quotannis acciperet. Quibus certè conditionibus haud aliæ paucæ, ipſi Auriæ in primis vtiles, & honorificæ, acceſſêre. Itaque Auria, vbi cum Cæſare tranſegiſſet, eueſtigiò torquem conchyliatum, quem honoris cauſâ ab rege delatùm acceperat, ad eum remiſit; quo remiſſo, ſe militari ſacramento abſolutum ratus, totum animum ad patriæ liberationem adiecit. Genuæ, ſicuti antea demõſtratum eſt, in hoc fermè rerum tractu, grauiſſima peſtis graſſabatur: ideoque cùm ferè ab omnibus, ac pęnè etiam ab ipſis militibus, deſertaeſſet, eiuſdemq. periculi cauſa Triuultius, vrbis præfectus, ſeſe in arcem recepiſſet, Auriæ, huiuſmodi occaſione arrepta, cum aliquot inſtructis triremibus ad vrbem, parua tamen ſpe, cùm non vltra quingentos pedites in armis haberet, profectus eſt. Verùm, Gallica claſſis, quæ in portu ad anchoram ſubſtiterat, non parum verita, ne ſibi in Galliam reditus intercluderetur, Genuæ rebus neglectis, Sauonã verſus, Barbigio duce contendit. Proinde cùm Genuę perexiguum eſſet præſidium, licet ipſe Triuultius in prætorium rediiſſet, nihilominus tamen cùm populus Genuenſis ob libertatis Sauonenſibus conceſſæ iniuriã, Gallico nomini infenſiſſimus eſſet, Auria facili negotio in vrbem eſt admiſſus: vocatiſque ſtatim ad libertatem ciuibus, omnes ad arma ſuſcipienda cohortatur; ipſaque Diuorum numina velle videbantur, Italię imperium è Gallorum manibus liberari. Nam intoleranda & tabifica vis morbi, contagio omnium fermè corporã in vniuerſa Italiã per eam æſtatem adeò vexauit atque afflixit, vt tempeſtatis vitio perpauci omninò reperirentur, quorum valetudo non aliqua ex parte tentaretur. In Gallico etiam exercitu, qui iam quartum menſem Neapolim obſederat, languentium numero, ac multitudine plerique prorſus neglecti deſertiq. moriebantur, & tanta in ipſis caſtris hominum ſtrages erat, vt veſpillones efferẽdis ac ſepeliendis cadaueribus non ſufficerent: ſed defoſſis ſcrobibus aceruatim tabifica corpora reconderentur. Cuius certè funeſtæ obſidionis recordatio ſemper mihi in primis acerba & moleſta erit: quippè pater meus Antonius Bizarus, Gallici regis partes ſecutus, inter cataphractos regi, pro veteri maiorum noſtrorum inſtituto, militabat; adeoque charus (abſit omnis applauſus & philautia) inter ſui ordinis viros euaſerat, vt à ſtrenuitate, & bellicæ ſcientiæ peritia, mirum in modum prædicaretur, eaque de cauſa omnibus charus acceptuſque eſſet: ſed fatalis illa vis, quæ infinitam etiam præclariſſimorum procerum ac nobiliſſimorum virorum hoc in bello multitudinem abſtulit & exhauſit, etiam mihi, tunc temporis trimulo, non ſine multis, atque adeò totius noſtræ familiæ lachrymis, parentem meum in flore virilis ætatis eripuit, & magno cum noſtro malo inuidit. Vt verò ad Genuenſes meus ſermo recurrat, poſtquam Auria vrbem victor ingreſſus eſt, eamque à Gallorum ſeruitute eripuit, nihil potius habuit, quàm Sauonam, veterem Genuenſium coloniam, pari diligentia in fidem recipere. Proinde cùm militares copias eò tranſmiſiſſet, ſummis viribus allaboratum fuit, vt ea vrbe, foſſa, aggereque occluſa, omnibus itineribus circumquaque obſeſſis, hoſtis ab omni præſidio vrbi inferendo, prohiberetur, ita vt tandem oppidani, deſperatis auxiliis, deditionem fecerint. At Ligures, præteritarum iniuriarum memores, vrbe potiti, & iuſta ira exardentes, quò bene mulctatos Sauonẽſes relinquerent, & priorum offenſionum memoriam ſempiterno monumento conſignarent, in eorum portu duo maxima nauigia ingentibus ſaxis plena demerſerunt, ſcilicet, vt victis ac

Andreas Auria in vrbẽ intromittitur.

Gallorum clades ad Neapolim, Lautreco duce.

Sauonã deditio.

Sauonenſes à Genuenſ. mulctati.

æmulis omnem eius ſtationis opportunitatem adimerent, graui propoſita pœna, ne in poſterum quauis de cauſa portus ab iniecta mole repurgaretur. Triuultius interim, pænuria victus, omniqúe auxilij ſpe deſtitutus, honeſtiſſima pactione arce reddita, humaniſſimè dimiſſus eſt: qui, vt ſibi magis conſuleret, vrbe egreſſus, continuò ad tuta Gallorum præſidia confugit: & de communi totius ciuitatis ſententia decretum, vt arx funditus excinderetur; ne reponendo ſeruituris iugo, vel ciuibus tyrannis, aut externis Principibus occaſionem afferret. His rebus conſtitutis, habita ſunt centuriata Comitia, in quibus, publica patrum ſuffragatione, duodecim ciues, ceu Reformatores, vt appellant, quorum præcipua & potiſſima cura circa Reipub. inſtaurationem, nouamqué gubernationis formam conſiſteret, cum ſumma poteſtate atque imperio deſignati, nempè Francus Fliſcus, Baptiſta Spinula, Auguſtinus Palauicinus, Thomas Iuſtinianus, Simon Centurio, Auguſtinus Lomellinus, Philippus Cataneus, Vincentius Saulus, Ioannes Baptiſta Furnarius, Ioannes Marinus Dauanius, Paulus Grimaldus, & Hieronymus Auria; qui omnes ſimul conuenientes, poſt multas & varias ſententias atque deliberationes, tandem, adſtipulantibus etiam ceteris patribus, Auriæ auctoritate & patrocinio nouam Reipub. formam ſub libertatis nomine ſæpiùs antea expetitam, introduxerunt: cuius quidem ſumma fuit, vt quadringenti ciues, omnes ciuitatis Magiſtratus, ac præſertim Ducem, ac Senatum, in bienniũ crearent, lege, qua prius nobilitas à ſupremo vrbis Magiſtratu gerendo excludebatur, prorſus antiquata. Et quia præcipuum libertatis conſeruandæ fundamentum videbatur, diſſenſiones ac ſimultates omnes, quæ cum grauiſſimo Reipub. detrimento in vrbe diu alitæ fuerant, prorſus extinguere; ſolummodò vigintiocto ex illuſtrioribus clarioribuſque familiis, nomina conſeruarunt; quarum nominibus, & numero, omnes eos nobiles, ac populares, quibus nullum familiæ gentíſue nomen erat relictum, adiunxerunt. Ac quò magis factionum memoriam delerent, nobiles popularibus, & rurſus populares nobilibus, aggregarũt, & perpetuam æquabilitatem omniumqué ordinum iſonomiam inſtituerunt; exiſtimantes, hac ratione factionum omnium memoriam, paucorum annorum curriculo, penitùs ad internecionem deletum iri. Ceterũm, ſumma erat inter eos, nec immeritò quidem, Auriæ auctoritas, & exiſtimatio; quippè ſine cuius conſenſu, ob viri dignitatem, & eximium conſeruandæ patriæ ac libertatis ſtudium, nihil ex grauioribus rebus in Senatu decernebatur. Et licet multum potentia & auctoritate valeret, tamen illa erat extra omnem ſuſpicionem poſita, quòd pecuniæ adminiſtrationis, aliæqúe ærarij publici rationes, neque ex illius arbitrio definirentur; neque etiam ſuffragiis, vel auctoritate ſua ducem creari, alioſqúe Magiſtratus conſtitui ac decerni cuperet. Ferunt, ipſum Auriam, vt hoc etiam obiter dicatur, cohortantibus nonnullis ex præcipuis equeſtris ordinis viris, ac ſuis familiaribus, vt vrbis imperium, diuinitùs quodammodò ſibi oblatum, nullo modo negligeret, vel aſpernaretur; magna cum conſtantia, & veri heroici animi teſtimonio, hanc dignitatem fortiter renuiſſe; cùm diceret, ſibi exactæ propè ætatis ſeni, multiſqúe & amplis fortunis inſtructo, ac omni ſobole deſtituto, Principatus nomen multò plus inuidiæ ac moleſtiæ, quàm quietis, & commodi allaturum; ſatiuſqúe omninò ſe dignius exiſtimare, ſi patriam, ab omni ſeruitute ereptam, in vera libertate ac tranquillitate diu ſua auctoritate ac vigiliis conſeruare, & ad poſteritatem propagare poſſet. Quandoquidem, nihil ad veram laudem vberius, vel ad dignitatem honeſtius, vel denique, ad reliquæ vitæ felicitatem firmius, atque ſplendidius fore iudicaret, quàm fidei integritate, ac iugi

Triuultius humaniſſimè dimittitur.

Genua noua Reipub. forma introducta, qua adhuc viget, & illæſa conſeruatur.

Andreæ Auriæ ingens in patriam ſtudium atque amor.

& peren-

& perenni cura, de ſuis ciuibus, atque adeò de tota ipſa Repub. bene ſemper ſenſiſſe, & pro eius amplitudine ac vtilitate, à primis annis, ad vltimum ſenectutis gradum ſemper inuigilaſſe. Cuius quidem præſtantiſſimi viri virtus, & merita, ita Genuenſi populo grata & accepta extitêre, vt lex rogata fuerit, qua illi ſtatua marmorea, inſtar coloſſi, ſumptibus publicis in palatio ad perpetuam rei memoriam à Curionibus ciuitatis collocaretur. Cuius baſi ſequens elogium inciſum eſt: ANDREAE AVRIAE CIVI OPT. FELICISS. Q. VINDICI, ATQ. AVCTORI PVBLICAE LIBER., SENATVS, POPVLVSQ. GENVENSIS POS. Nec ſanè ea tantùm de cauſa Patriæ libertatis aſſertor dici debet, quòd illam, & Sauonam, ſuis opibus, opera & conſilio, è Gallorum manibus extorſerit, iugumque duriſſimum ceruicibus imminens diſcuſſerit; ſed alterum quoque ipſius in patriam haud leue promeritum, quòd emendatum Reipub. ſtatum, & ciuium concordiam, ſine qua libertatem ipſam breui concidere, atque omnia prorſus ruere neceſſe fuiſſet, ſua potentia & auctoritate firmauerit & ſtabiliuerit, adeò vt ciues, ipſius beneficio pacati, & in priſtinam tranquillitatem repoſiti, magnam occaſionem haberent, vt omnium præteritarum moleſtiarum & tædiorum memoriam ſempiterna obliuione delerent, ac deinceps eundem ſtatum pro viribus tuerentur & conſeruarent: Verùmenimuerò, bellicæ Andreæ laudes non totæ vnius ſunt, ſed cum militibus, nautis ac ducibus, quorum opera & virtute in egregiis facinoribus patrandis vſus eſt, neceſſariò communicandæ: illius virtutis neminem habet ſocium, hoc eſt, eximiæ animi moderationis, ſingulariſque clementiæ; quippè qui cùm Genuæ omnia poſſet, Genuaque illius opibus & auctoritate in primis niteretur, neque communi, neque priuatæ cuiuſquam libertati grauis fuerit, & neminem vnquam læſerit: tantumque ab iniuriis inferendis abfuit, vt, licet ſæpè iuſtis de cauſis prouocatus, nunquam illas vlciſci voluerit. Detur hoc ſolidæ Auriæ felicitati, ac eximiæ fortunæ proſperitati, quòd ab equeſtri familia per omnes honoris gradus euectus, ad ſummũ dignitatis apicem deuenerit. Floruit namque omnium ſui ſæculi Procerum gratia, & præpotentum Principum amicitia ſubnixus, non ſolùm nomen & famam extendit, verumetiam ita excelluit, vt poſteà à Cæſare Carolo v. inter principes viros annumeratus, & Melphiorum Dux declaratus, torque aurei velleris donatus & inſignitus fuerit: & ipſi Cæſari ita gratus & familiaris extitit, vt eius conſuetudine & quotidianis congreſſibus tantoperè delectaretur, eiuſque virtuti tantum tribueret, vt eius conſiliis, & iudicij grauitate perſæpè in maximis quibuſque rebus vteretur, eiuſque ſententiam expoſceret. Ceterùm aſcribatur & hoc eximiæ Andreæ Auriæ felicitati, quòd vera ſobole orbatus, hæredes tamen planè ſe dignos reliquerit, inter quos Ioannes Auria ſupremis tabulis ex aſſe ab eo conſcriptus hæres, qui paulò pòſt, ſuorum æmulorum inuidia atque fraudibus circumuentus, non ſine immenſo vniuerſæ Reipub. dolore atque lacrymis, funeſto exitu concidit ac interiit. Hic tamen, ne excellentiſſimus Princeps Andreas Auria poſteritate præclara deſtitueretur, inter alias proles, Ioannẽ Andream Auriam Melphiæ Principem reliquit, qui non ſolùm tam illuſtris & opulentæ familiæ ſucceſſionẽ, ſed etiam illuſtriſſimi nominis, ſplendoris, atque planè auitæ virtutis, & gloriæ hæreditatem adiret. Quis enim eſt, ſi verum fateri velimus, non ſolùm inter Italiæ vel fortiſſimos duces, ſed etiam inter ceterarum nationum proceres, (pace aliorum dictum ſit) qui huic Principi Ioanni Andreæ, animi robore atque celſitudine, ac poſtremùm bellicis artibus, reique naualis peritia, præferri poſſit, vel debeat? Non loquor hîc ad gratiam, cùm nemini dubium ſit, eius gloriam

Andreæ Auriæ S. C., marmorea ſtatua erigitur.

Eiuſdem ſingularis virtus & felicitas.

rerum

rerum geſtàrum magnitudine omnem inuidiam reſtinxiſſe. Vſque adeò rerum ab illo actarum memoria omniũ oculis obuerſatur, vt vel ab inimiciſſimis quibuſque æmulis hanc cõfeſſionem exprimat, multis retroactis ætatibus, nihil maius, nihil, dico, præclarius, & ad conſeruandum priſtinum Italiæ decus, gloriosius, vel etiam vtilius ipſo Ioanne Andrea ortum fuiſſe. Hoc ſanè confitentur ipſi Barbari, qui ad ſolam nominis eius inauditionem ſtupeſcẽtes, latebras & effugia quærunt. Hoc declarant tot tantæque reportatæ cum magno Reipub. Chriſtianæ beneficio victoriæ, atque parti triumphi. Hoc demùm ſatis enituit in præclariſſimo illo conflictu, qui, Naupacto capta, ad Echinadas inſulas, cum potentiſſimo hoſte, omnibus quodammodò ſuis viribus congeſtis, & in vnum reductis, commiſſus eſt: quo certè in prœlio, quàm fortiter, cùm prudentiſſimi ducis, tum ſtrenuiſſimi militis omnia munera expleuerit, omnium ora loquuntur, & publico teſtimonio iamdudum beatus, ad parem, vel, quod optare magis, quàm ſperare licet, in poſterum reſeruatur felicitatem, adeò me herclè, vt ſatius mihi ſit, in præſentiarum hæc, honoris officijque cauſa, breuiter dixiſſe, quàm multa effutiendo, inanibus verbis eius veram laudem exæquare contendere. At me, aliquãtò fuſiùs præclaris Andreæ Auriæ geſtis, ſimulq. Ioannis Andreæ Auriæ meritis ac virtutibus inhærentem, fermè præterierat, ipſius Andreæ vitæ diſcrimina atq. pericula ob oculos ponere, quæ fatalem cæleſtẽ vim haud obſcurè declarãt. Nam, vt Mathematici, & in Aſtronomia iudiciaria verſati aſſerunt, annos climactericos, vel, vt ipſi dicunt, ſcalares, inſignes vitæ impreſſiones facere, id ex huius vitæ curſu facilè aduerti & annotari poteſt. Quandoquidem paucis pòſt diebus, ex quo Gallica & Auriana claſſis inter Monœcum & Niciam inter ſe conflixerant, eo quidem ſucceſſu, vt Auriæ vna triremis vndarum procellis obruta, poſt longam luctam depreſſa interierit, ipſe Auria grauiſſimum vitæ diſcrimen ſubiuit; quoniam parum abfuit, quin Montegianus & Valacerca, Gallicarum copiarum ductores, cum duobus peditum millibus & quinquaginta equitibus, duabus horis ante Solis occaſum, ipſum Auriam in propriis ædibus, quæ iniecta mari mole nituntur, & vrbis mœnibus fermè coniunctæ ſunt, caperent. Sed ſumma Auriæ fortunæ felicitas effecit, vt hoſtium ſuorum conſilia planè irrita eſſent. Nam pedites longo atque aſſiduo itinere defeſſi, multò ſeriùs quàm conſtitutum erat, adfuêre, ita vt ipſe ad appropinquantis hoſtis aduentum excitatus, & præmonitus, confeſtim ab interiori ædium ſuarum parte in nauim proſiliens, præſenti periculo ſeſe ex interpoſita mora ſubtraxerit: & hoc modo Galli, re infecta, direptis tamen priùs eius ædibus, incolumes pedem retulerunt. In par periculum & vitæ diſcrimen incidit eo tempore, quo Ioannes Ludouicus Fliſcus aduerſus patriam cõſpirauit, ſicuti mox declarabitur. Interea fortaſſe non paucis prolixior videbor, quòd in Principis Auriæ tantis ſcriptoribus celebrati, laudibus recenſendis tantum operæ poſuerim. Verùm, cùm nunquam ſatis de hoc viro dici poſſit, abſurdus, meo quidem iudicio, illis non ero, qui rerum æqui æſtimatores, alienam virtutem laude proſequendam, atq. omni honore condecorandam exiſtimabunt. Et quoniam proximè anni climacterici, ſiue ſcalaris, vt appellant, mentionem habuimus, haud ingratum lectori futurum ſpero, ſi nõnulla, quæ de ipſo hactenus in doctorum virorum monumentis obſeruaui, hîc obiter, & quàm breuiſſimè ſubiecero. Auguſtus Cæſar, apud Suet. vt etiam apud Gellium, qui hunc locum citat, videre eſt, ſibi gratulatur, ſuæque incolumitati abundè proſpectum exiſtimabat, quòd ætatis annum tertium & ſexageſimum euaſiſſet: is ſiquidem annus rarò abſque vitæ periculo tranſigi ſenibus ſolet, ſicut in-

De anni climacterici.

ut innumera exempla ostendunt. Sunt autem duo annorum numeri, septenarius & nouenarius, qui plerumque rerum vitæque immutationem ac grauia pericula inuehunt: quo fit, vt sexagesimus tertius, qui vtriusque numeri multiplicatam atque inuicem sibi connexam summam continet, non sine periculorum aceruo ingruat: nouies enim septem, & septies nouem, sexaginta tres constituũt; atque ob id Climactericus is annus appellatur, quia à septimo orsus, vitam hominis, veluti per gradus quosdam, peragat. Itaq. omnes qui ad septẽ, aut nouem annos consurgunt, decretorij dicũtur, in quibus magnam mutationem subeunt homines: nam vel calumniis impeti solent, vel grauissimis morbis diuexari, aut periculis obijci, vel denique aliquod perpeti detrimentum, ac iacturam facultatum, seu valetudinis. Hos ergo annorum decursus ac volumina, in omnibus etiam ætatibus à plerisque ingeniosis ac eruditis obseruari consueuerunt, sic vt impuberes atque infantes circa annum quartum, septimum, nonum, ac quartum decimum haud rarò periclitari animaduerterint, simulque plurimos, ætatis anno primo & vigesimo, deinde vigesimo octauo, nec vnquam post reuolutum annum vel septimum, vel nonum, ab ancipiti morbo fuisse immunes: qui annorum decursus tametsi non nimis anxiè ac superstitiosè obseruandus metuendusq. sit viris Christianis, nihil tamen vetat circa ea tempora moderatè ac circumspectè vitam victusque rationem instituere, ne qua humorum copia coaceruetur, quæ his annis fomitem ministret, morborumque seminaria præbeat. De iisdem autem rebus, quáue ratione per illos annorum circuitus morbi plerumque increscant, nec non de diebus criticis, extat apud Hippocratem, Galenum, ac reliquos alios præstantes viros, qui rem medicam professi, hæc, & plura alia his consimilia tradiderunt. Ego, ne id quod in prouerbio est, committam, Ne sutor vltra crepidam, hoc est, ne aliquid præter meam professionem temerè effutiam, his relictis, ad institutum reuertor. Proximo anno, scilicet vndetrigesimo, Carolus v. qui tunc temporis Barcinonæ in Hispaniis agebat, Auriæ iniunxerat, vt citra aliquam moram cum sua classe in Hispaniam enauigaret. Euocabatur enim Cæsar seriis de causis in Italiam, nec eius absentia citra graue totius Italiæ periculum diutius ferri poterat. Quare Auria octauo Idus Iulij, è sinu Ligustico soluens, ac secunda nauigatione vsus, Barcinonem ad Cæsarem cum sua classe peruenit, & post paruum interuallum, Cæsar conscensa triremi, impositoq. milite qui ferè mille equitum & nouem millium peditum numerum explere dicebatur, Barcinone profectus, tam aduersa nauigatione vsus est, vt multis tempestatibus, & aduersorum ventorum flatibus iactitatus, per quindecim ferè dies dubio cælo errauerit; sed post longos & molestos gyros, & cursus, tandem pridie Idus Augusti sub Alberti Aciani Principatu Genuam appulit, vbi statim de noua pace inter se, & Galliæ regem, Cameraci inita certior factus, tanta cum omnium ordinum atque adeò totius ciuitatis gaudio & applausu exceptus fuit, vt populus in lætitiam & faustas congratulationes effusus, nihil prætermiserit quod ad tantum Cæsarem excipiendum pertinere existimaret. Ipse etiam serenitate vultus, atque oris maiestate omnium oculos in se coniiciens, facilè testabatur, sibi mirificè charum esse, Genuam Gallico imperio esse liberatam & subtractam. Quapropter Rempub. opibus atque auxiliis fouendam ac subleuandam existimabat, quòd Gallo hosti ereptam, maris nauigationem suo insigni commodo præuideret. Verùm Ligures, ea Hispanorum auxilia, quæ Cæsar recens aduexerat, & maiori ex parte tyronibus constabat, decedente iam periculo, in vrbem minimè suscipienda censuerunt, cùm sibi satis præsidij in ciuium concordia & mutua bene-

1529.

Caroli Cæsaris aduentus ad vrbẽ Genuam.

beneuolentia fore arbitrarentur, & externa, eiuſque præſertim gentis præſidia, non mediocriter odiſſent. Hos autem milites, Antonius Leua, miſſo ad eos Ludouico Balbiano, ad ſe perducendos curauit, quorum tamen tertiam ferè partē ſæuitia montanorum Ligurum abrupti eius itineris ſaltus inſidentium, interemit & abſumpſit. Reliqui ægrè incolumes in Inſubriam peruenerunt. Ceterùm, quia huius excellentiſſimi Principis ætas incidit in tempora, rara quadam & admiranda heroum felicitate celebranda, eos Principes hîc obiter annotaui, & comparationem inter Cæſarem & Franciſcum Galliarum regem ex vtriuſque imperij magnitudine ac morum diuerſitate feci, vt vel hinc videre liceat, quanta morū atque ingenij diuerſitate ambo excelluerint, & perpetuam optimorū Principum laudem ex egregiis laudatiſque factis ſibi acquiſiuerint. Reliquos Principes qui eadem tempeſtate ſummis laudibus floruêre, breuitatis cauſa hîc tantummodò attingam. Nam, præter hos duos præſtantiſſimos Monarchas, eodem tempore Bohemiæ atque Hungariæ regnum moderabatur ſingulari iuſtitia, nec minori prudentia, Diuus Ferdinandus Auſtriacus, Sereniſſ. Romanorum rex, inuictiſſimi Diui Caroli Cæſaris germanus. In Anglia verò cum ſummo imperio præerat Henricus octauus, Princeps, vt corporis maieſtate, ſic quoq. animi generoſitate ac fortitudine, reiſque militaris gloria, & ceteris omnibus heroicis virtutibus, nulli omninò regum ſecundus. Polonis imperabat Ladiſlaus Auguſtus, Princeps, crebris de Chriſtiani nominis hoſtibus reportatis victoriis, longè clariſſimus. Cimbris verò Chriſtiernus Princeps, qui, ſi natura duce eas virtutes exercuiſſet quas à primis annis imbiberat, nulli regum ceſſiſſet. Verùm, neſcio qua de cauſa ſuis diffidens, & à prioris vitæ conſuetudine atque inſtituto prorſus degenerās, in ſummas poſtmodū ærumnas & calamitates prolapſus fuit. Suecis & Noruegis Goſtauus cum imperio præſidebat, ita omnibus maioribus ſuis in omni excellenti virtute par, vt vel hoc nomine ſplendorem imperij ſui non parum illuſtrauerit. Rebus ſacris cum ſummo dignitatis apice moderabatur Paulus tertius, antiqua Farneſiorum familia ortus, vir, vltra ſummum ingenij acumen, ita ad res quaſque maximas natus, vt ſingulari totius Italiæ felicitate datus eſſe videretur, in quem tanti honoris moles cum publico bono reclinaret. & hactenus quidem de noſtri orbis Principibus. Res Orientales eodem fato à præſtantiſſimis Principibus adminiſtrabantur, nempè à Solymanno Turcarum, & Hiſmaële Perſarum regibus, in quibus admirari ſubit, vtrum illis maior laus, propter ampliſſimi imperij maieſtatem & magnitudinem, an propter excelſam animi naturam, & rerū geſtarum gloriam debeatur. Verùm enimuerò cùm non ſit noſtri inſtituti, ſingula illorum elogia celebrare, in præſens hæc pauca ad vniuerſalem Principum illorum temporum felicitatem, & raram quandam excellentiam prædicandam dixiſſe ſufficiant. Vt verò ad Carolum & Franciſcum noſtra relabatur oratio, cùm æquali multorum iudicio haberentur potentia, diuerſis tamen regebantur conſiliis. Cæſar etenim callidior & cultior: Franciſcus apertior, & elatior. In rege clemens & mitis natura: in Cæſare verò durior, & niſi poſt multas preces, exorabilis. Franciſcus ſtrenuus & magnanimus in omnibus ſuis actionibus habebatur: Cæſarem ingenij lumen ac ſingularis prouidentia commendabat. Rex, vt aperto Marte atque ſolidis viribus hoſtem ſuperaret; Cæſar verò, vt aſtu potius & ſtratagematis falleret, enixè contendebat. Huic militares homines, &, vt ſic dicam, ad arma & prœlia nati, maximè cari erant: illi, vltra hanc laudem, ſibi cum Cæſare communem, excellentia & præſtantiſſima quæque ingenia in deliciis erant. Cæſar, non tantū fidei, quantum cautionis præſtabat, in rege alterum

Quinam reges noſtra tempeſtate potiſſimùm excelluerint.

Comparatio inter Carolū Cæſarem, & Franciſcum Galliarum regem.

in

in promptu erat, nempe fidei constantia, mera, sed tamen cordata simplicitate subnixa, cautelę negligentior. Cæsar Laconismo, Rex verò Atticismo delectabatur. Elucebant in Cæsare industriæ, laborum tolerantiæ, atque inuicti cuiusdam animi omnia testimonia: flagrabant in Francisco verę fortitudinis ornamenta: Cæsar à comitate, seueritate tamen quadam temperata, Rex verò ab humanitate laudabatur. Cæsar potiùs ad frugalitatem inclinabat: cõtrà Rex ad profusionem vsque liberalis habebatur. Cæsar, rerum ac temporum momenta obseruare, eorumque conditionibus inseruire, naturam suam comprimere, atque omnes animi motus huc illuc facilè inflectere à primis annis didicerat: Rex contrà, sermonum constantiam, & factorum suorum rationem profitebatur, quasi verè regium esset, ita loqui & facere, vt sentire. Postremùm Cæsar cum suis familiaribus grauiter & circumspectè, Rex verò cum proceribus aliisque equestris ordinis viris iucundè & planè domesticè versabatur, ita vt facilè cuiuis appareat, hos duos præstantissimos Monarchas, singulari Deorum beneficio, ad omnes virtutes fuisse genitos, easque diuersimodè per omnem vitam exercuisse. Nam collata vtriusque natura, manifestum est, omnium virtutum semina in illorum animis altas radices egisse, adeò sanè, vt mirum sit, & valde arduum pronuntiatu, vtrum alter alteri meritò præferri debeat. In confesso tamen est, & hanc confessionem vel ab inuitis veritas ipsa exprimit, Franciscum regem, cetera, vti diximus, Cæsari æqualem, literarum flagrantia, atque solida multarum disciplinarum eruditione, Cæsarem multis parasangis post se reliquisse. Quis est enim qui infitiari audeat, vel possit, hunc præstantissimum regem, instar Solis iubaris, exorientibus literis semper præluxisse, atque sua liberalitate, maxima, tum in Galliis, tum etiam aliis in regionibus optima ingenia ad literarum ornamenta & culturam suo exemplo concitasse, suaque regia munificentia semper fouisse? ita enim erat suapte naturâ literarum amans, & ad omnium rerum cognitionem propensus, vt quicquid otij à grauioribus regni deliberationibus haberet, Musis consecraret. Proinde factum fuit, non absque singulari totius Christiani orbis beneficio, veraque multorum Principum laude, vt multi heroës, tanti regis exemplum imitati, non minori literarum studio flagrarent, & postmodum inclarescerent. Intelligebant siquidem, Reip. statum, regnique diuturnitatem non tam belli, quàm pacis artibus contineri, sic, vt ad tuendum vtrumque statum, literarum cognitionem in primis, ceu solidum quoddam fundamentum, necessariam esse ducerent. Hinc tot nobilia illa ingenia, quibus certè Gallia suo iure habet quod glorietur, inter quæ non solùm meo iudicio, verùm, omnium propemodum Principum ac Heroum testimonio, Illustrissimus D. Ioannes à Ferreriis Vidamus Carnutensium, & Cabadunensium Princeps, vt natalium splendore, sic etiam omnium virtutum genere excellẽs, inter præcipuos habetur. Tanta enim in hoc viro principe omniũ heroicorum motuum est concinnitas, atque harmonia, vt verè ambigere liceat, à quibus potissimùm laudibus admirationi esse, & suspici debeat. Quandoquidem, vt de eius eximia humanitate atque summa beneficentia nihil hoc tempore dicam, tantum est rerum abstrusarum omnium in eo studium atque doctrina, vt ingenij acumine, consilij grauitate, rectitudine iudicij, atque linguarum diuersarum peritia, cum præstantissimis quibusque contendere possit. Verùm hæc laus, olim soli propemodum Græciæ atque Italiæ propria, & deinde in Gallias progressa, non tantummodò ibi constitit, sed Dei opt. max. prouidẽtia, latiùs euagata, pleraq. orbis Christiani partes, in primis verò Britanniam, Germaniam, & Hispanias occupauit. de quarum certè regionum fecunditate & præstantia,

Regis Francisci eruditio

si quid dicere velim, vereor, ne citra inuidiæ suspicionem aliquid liberius loqui liceat. Nemini enim dubium est, quos viros tum retroactis temporibus, tum etiam hac nostra tempestate, extulerit Britannia, qui laudatissimum atq. inuictiss. Principem suum glorioss. recordationis Henricum octauum, & deinde inclytam eius posteritatem secuti, se, ad omnem honestatis normam, atque morum ingenijque elegantiam, rerumque præstantissimarum notitiam, & solidam literarum eruditionem mirificè composuêre, prout fusiùs alibi à me explicabitur. Germaniæ gloriam optimorum Principum singulari quadam raritate, doctrinarum omniũ cultura, atque bellicis artibus omnibus notam, & iure prædicatam, si verbis exæquare contenderem, iurè equidem reprehenderer, qui onus viribus meis impar in me declinarem atque susciperem. Proinde cùm etiam honoris atq. humilis obsequij gratia inclytos atq. illustrissimos Principes Landtgrauios &c. tertio libro huius operis, meis scriptis, quoad eius fieri potuit, celebrauerim, & de illustrissimo atque augustissimo electore Augusto Saxoniæ Duce &c. seorsum suo loco dicturus sim; nunc reliquum est, vt, ad manifestandam paucorum præstantissimorum Heroum, optimè de me meritorum, claritudinẽ, atque in rebus omnibus splendorem, tria verba adijciam. Et in primis quidem sese mihi offerũt Illustrissimi ac potentissimi Principes, Ludouicus, sacri Rom. Imp. Septemuir, & Ioannes Casimirus eius germanus frater, Comites Palatini ad Rhenũ, ac Boiariæ Duces, qui, vt regio stemmate conspicui, sic etiam sunt omnibus inclytis ac heroicis virtutibus, & in primis quidem multiplici optimarum disciplinarum cognitione, insignes. Has etenim ab ipsis incunabulis flagrantissimo animi studio amplexi, subinde nihil habuêre antiquius, quàm vt in ipsis indies magis atque magis proficerent, & absolutam perfectamque scientiam sibi compararent. Hinc proculdubiò fit, vt quisque suam ditionem, quam longè lateq. patentem habet, summa æquitate, summaque populorum sibi subditorum quiete & satisfactione moderetur. In hoc autem planissimè conspicitur, verissimum esse quod diuinus Plato asserebat, nempè tunc fortunatas ac felices fore Respub., cùm aut philosophi regnarent, aut reges philosopharentur. Ceterùm Princeps Casimirus ad reliquas præstantissimas virtutes, quibus vndiquaque emicat ac fulget, armorum quoque peritiam ac rei militaris decus splendoremque adiunxit, in quo mediusfidius sic Martem ac Bellonam, in quorum sinu altus educatusque meritò censetur, hactenus propitios atque fauentes habuit, vt in omnibus suis expeditionibus, quas in florenti, ac deinde maturiori ætate, diuerso quidem tempore, variisque in locis, longè maximas & grauissimas suscepit, ac etiam feliciter obiuit, perennem atquè immortalem, cum ingenti multarum prouinciarum ac regionum beneficio, sui nominis gloriam retulerit, adeò vt hac nostra tempestate iure alter Camillus ac Scipio dici possit & debeat. Proximi ab his mihi erũt Illustrissimi ac laudatissimi Principes, prioribus, quos nominaui, sanguinis ac generis propinquitate coniunctissimi, nempe Philippus Ludouicus, Ioannes, Otho Henricus & Fridericus Carolus, fratres germani, ipsi etiam Boiariæ Duces, & Palatini Comites ad Rhenum; quorum quidem maior natu, his proximis annis Serenissimam Illustrissimi Principis Wilhelmi Ducis Cliuensis &c. filiam, Annam nomine, Heroinam lectissimam, & omnibus eximiis animi corporisque dotibus prænitentem, in matrimonium duxit. Hi sanè Principes auitam paternamque virtutem in omnibus suis studiis & actionibus ab ipso vitę primordio imitati, ita ad viuum exprimunt, vt propter excellentis ingenij raraque doctrinæ præstantiam, imperij moderationem, ac ceteras heroicas virtutes, eaque omnia quæ in

boho

bono ac laudabili Principe requiruntur, prorsus addubitare liceat, plus ne ipsi à suis maioribus, Principibus illis quidem, vt veteri atque regia prosapia, sic etiam propriis meritis nunquā satis à quoquam pro dignitate commendatis, præsertim verò ab Illustrissimo ipsorum parente Wolphgango, Bipontino Principe, domi forisque celebratissimo, & citra vllam controuersiam cunctis virtutum numeris absoluto, laudis gloriæque acceperint, an ipsimet peculiari encomio, rebusque præclarè gestis, ornamenti ac decoris suorum imaginibus adferant, simulque in posterum allaturi sint. Tertio loco erit generosus atque illustris D. Hermannus, Mursiæ & Neunariæ Comes, ex antiqua & verè illustri Comitum à noua Aquila familia oriundus, Cæsari à secretioribus consiliis, mihi itidem haud citra honoris præfationem nominandus; cuius quidem tanta est virtus, & rerum omnium cognitio, atq. vsus, vt dignoscere difficile sit, in qua disciplina vel scientia magis excellat. Vltra enim literarum multiiugam eruditionem, in quibus iam ferè per omnes ætatis gradus consenuit, tanta est linguarum diuersarum peritia, vt etiam hoc nomine non solùm ab ipsa Germania, verùm etiam à toto pæne Christiano orbe suspiciatur, & laudibus extollatur. Taceo summam & planè admirandam memoriæ eius vim, cuius tanta est efficacia atque potentia, vt instar Mithridatis, vel, si mauis, Themistoclis, diuersarum rerum nomina atque nomenclaturas, semel tantùm auditas, etiam post longa temporis interstitia, eo ordine quo audiuerat, recensere, atque ad vnguem enumerare possit. Et maximoperè mirum omnibus videri debet, quòd huic illustri familiæ videtur esse proprium, ac planè fatale, vt omnibus sæculis efferat doctissimos viros, qui, quasi per manus, posteritati suæ rerum cognitionem atque vsum tradant. Optandum esset summis omnium votis, vt talem tantumque virum nobis diu fata seruarent incolumem. De hac tamen re me non semel ac parum sollicitum, atque subinde cogitantē, consolatur spes maxima, quæ in generosissimo Comite Adolpho maximæ spei iuuene, elucet, qui certè ab ineunte ætate clarissimis argumentis testatus est, se non solùm nominis atque familiæ esse vnicum superstitem hæredem, sed multò magis auitarum virtutum indefessis studiis amplecti, ac etiam superare, nedum æquare velit ornamenta. Videtur enim ad præcipua quæque natus, & suopte instinctu rebus præclaris inhiare. Cuius sui animi haud obscurum dedit documentum, in hac splendidiss. & honoratiss. legatione, quam sereniissimi Principis Matthiæ Archiducis Austriæ, &c. Belgij supremi gubernatoris, atq. omnium Ordinū nomine ad inuictiss. Rudolphum secundū Cęsarē designatū obijt. His sanè haud immeritò coniungi possunt generosi atque illustres viri Ludouicus ac Georgius Comites à Seyn, & Witgenstein, fratres, vt generis claritudine & antiquitate, sic etiam omnigena eruditione atque insigni prudentia, singulariq. humanitate suspiciēdi: quorū virtus est tā pręclara & excellens, vt meritò Germania sibi gratulari possit ac debeat, tāros habere alumnos, quos in sinu suo fouerit, simulq. ad omnē verā consequendā laudē optimis artib. & disciplinis instituerit, nimirū cùm ipsi, nō perinde ac plerique alii ex nobilitate, qui à recto itinere aberrantes, contrariā vitæ institutionē, & se planè indignā, ineunt, incerta studiorum ratione vagantur, verùm heroicos mores amplexi, nihil non laudabile, nihil non egregiū & suis natalibus dignū exhibēt ac præstāt. Quinto loco mihi erit, summa generositate atq. illustri splendore conspicuus D. Lazarus à Schwendi, Baro de Hohenlandsperg, &c. Cæsari ab intimis consiliis, & Cæsarei exercitus supremus Imperator, in ordine ponendus; cuius, nisi iamdudum bellica gloria, iudicij rectitudo, atque consilij grauitas cum summa eruditione coniuncta, periculosissimis

Reipub. temporibus, acciſiſque ſupra modum Chriſtianis rebus enituiſſet, ità vt fulgore ſuo inuidiam, & multorum oculos, ægrè alienam virtutem ac felicitatem tolerantium, perſtrinxiſſet; contenderem mediusfidius tanti viri eſſe aliquam ex parte laudator. Sed cùm eius geſta omnem eloquentiam euincant, ſatis in præſentiarum habuero, ſi illum, de me quàm optimè meritum, honoris atque officij cauſa, in hanc ſeriem retulero. Vnum tamen interim ſilere mihi religio eſt, ipſum, inter cetera præclarè geſta, anno ſupra mille quingentos, ſexto ac ſexageſimo, v i. Cal. Septemb. cum ſuis copiis in ſuperioris Hungariæ partibus, quas vulgò Zipſium vocant, Tartaris congreſſum, eorum circiter 10000. fudiſſe atq; fugaſſe, Begorum Turcicorum altero interfecto, altero verò lethaliter vulnerato. Deinde hac tam inſigni ac memorabili victoria non exſatiatum, tres arces Georgij Bebeck, à fide imperatoria & obſequio ad Turcas deficientis, expugnatas cepiſſe; quarum nomina Sobata, Gambazor, & Bolſorat. Vltimo loco mihi commemorandus eſt generoſus pariter atque illuſtris D. Marcus Fuggerus, Baro ac D. in Kirchperge, & Weiſſenhorn, &c. virtutum omnium columen atque antiſtes, ac nobiliſſimæ ſuæ patriæ ſummum decus & ornamẽtum; cuius inclyti animi generoſitas, & domi foriſque magnificentia, quam eximia eruditio atque incredibilis humanitas, ſingulari prudentiæ, fideique, ac diuerſarum linguarum peritiæ annexa, mirum in modum exornant, omninò talis tantaque eſt, vt non abſque ſingulari Deorum omnium numine atque nutu contigerit, cui tanta rerum affluentia, totque, ac tantarum opum hereditas, perpetuato felici curſu conferrentur, cùm præſertim ſeſe in omnibus ſuis præclaris vereque heroicis actionibus planè regali fortuna dignum exhibeat. Ceterùm ne diutiùs lectorem ab inſtituto remoratus, iuſtæ reprehenſionis crimen incurram, anno ſupra milleſimũ quingenteſimum vndetrigeſimo, quarto Idus Aprilis, Solymanus, iurariſſimus atque infenſiſſimus Chriſtiani nominis hoſtis, & proferendi imperij cupidiſſimus, cum maximo ac potentiſs. exercitu mari terraque inſtructo, Conſtantinopoli ea mente diſceſſit, vt Viennam, ſuperioris Pannoniæ metropolim, ac Cæſarum ordinarium domicilium, expugnaret. Cuius quidem atrociſſimi belli exitus is tandem fuit, vt, poſt multas arces & loca in inferiori Pannonia expugnata atque direpta, & plurimas clades indigenis multifariam inflictas, cùm poſtremò ſexto Cal. Octob. Viennam arctiſſima obſidione premeret, vrbem inclyto, atque heroicæ virtutis, Comite Palatino Rheni, Philippo, Friderici nepote, cum valida Germanorum manu ac ceteris oppidanis ſtrenuè ac fortiſſimè propugnante, ſpe ſua mirum in modum fruſtratus ſit. Sæpiùs enim neutiquam expugnatione tentata, deq. proſpero ac felici rerum ſucceſſu diffiſus, cùm præſertim maioribus machinis, vt nonnullis placet, ad mœnia concutienda deſtitueretur, ab ea expeditione, cum ingenti ſtrage, nec minori ſui dedecore, relicta tamen execrabili & funeſta ſui memoria, pridie Idus Octob. itinere Belgradum verſus directo, in Thraciam reuerſus eſt. Sunt qui memoriæ prodiderint, Viennæ poſt diſceſſum Solymani, tres Soles vtrico arcu incluſos, integrum per diem in cælo fulſiſſe, Lunamque ſanguineam maculata cruce noctu paſſim conſpectam. Iiſdem fermè temporibus, Rodericus Portundus, Hiſpanicæ claſſis Præfectus, Barcinonem reuerti iuſſus, ſummum fœdæ calamitatis infortunium ſubiit. Commiſſo namque nauali prœlio cum Turcis prædonibus, claſſe exutus eſt, atque interfectus, tam ſua exitiali, quàm Reipub. damnoſa temeritate. Quomodo autem res geſta ſit, paucis enarrare lubet, vt noſtri homines nuſquam ſuperbia efferri, nec barbaros, qui pertinacibus animis nullo mortis metu ferrum in noſtros exercent, deſpicere condi-

1529.

Vienna à Solymano obſeſſa.

Viennenſis obſidionis ſolutio.

Viennæ prodigia poſt Solym. diſceſſũ.

Rodorici Portundi interitus, atque Hiſpanicæ claſſis amiſſio.

condiſcant. Portundus ex itinere prædones ſe adepturum ratus, qui tum Baleárico in mari vagabantur, cùm ad Ebuſum inſulam peruenisſet, ibi didicit prædonum quindecim nauigia, quæ remis agerentur, ad Colubrariam inſulam conſediſſe. Ea abeſt ab Ebuſo decem millibus paſſuum, Frumentariaque à nautis appellatur. Itaque euectus in ſpem opprimendæ piraticæ claſſis, ex quindecim ſuis triremibus, validiſſimas octo deligit, eaſque ceterarum remigibus, & epibatis complet, impetratque à prætore Ebuſano centum circiter & quinquaginta notæ virtutis propugnatores, quos in triremes diſpertit. Hoc auctus numero, confirmatoque ſuorum præſidio, non dubitat, quin cum Barbaris omninò ſit confligendum: compoſitiſque armamentis de tertia vigilia ab Ebuſo ſoluit, & ad Colubrariam progreditur. Barbari à medio pelagi ſpatio aduentantes triremes conſpiciunt, celeriterque è littore ſe expedientes, nauigia conſcendunt, atque arma parant. Portundus, cùm Ioannes eius filius iam inalbeſcente cælo, hoſtilium nauigiorum claſſem numeraſſet, ideoque admoneret patrem, ne properaret congredi numero impar, vehementer eum acerbeque ignauia increpita obiurgauit, vſque adeò inſolenter, vt diceret, eum non eſſe ipſius Portundi filium, qui hoſtem reformidaret, biremibus tantùm ex ſpeculatoriis myoparonibus inſtructum, quando ipſe vel ſua tantùm prætoria triremè, cuncta ea Barbarorum leuiora nauigia eſſet demerſurus. Erat Portúdus animo certè egregio & forti, ſed valdè elato ſuperboque, quandoquidem ab inani iactantia contumacem & indomitum, nulla vel certi vel præduri diſcriminis reputatio, nullaque vel horribilis præſentis periculi oblata facies perterreret. Tum filius qui cùm virtutis, tum prudentiæ præcellentis erat, dij faxint, pater, inquit, vt nos concepti timoris diſpudeat potiùs quàm doleat. Eo modo Portundus ſuæ prætoriæ ita curſum intendit, vt reliquas quæ remigio minùs valebant, anteiret, & reſpiciens, remos tolli iubere cogeretur, ſcilicet, vt conſequendi ſpatium præberet, quæ ad æquandam frontem, cùm voce, tum maritima ſignificatione, vt accelerarent, accerſebantur. Aidinus Smyrnæus archipirata, cui Caeciadiabolo cognomen fuit, vbi inæqualem hoſtium curſum deprehendit, quòd longa & interciſa ſerie nullam conſerturi frontem cum prætoria videbantur, aduocatis commilitonibus nauigiorumque magiſtris (ita enim Barbari trierarchos appellant) hoc conſilij expedita deliberatione ſuſcepit, ita diuiſis pugnæ muneribus, vt validiores biremes noſtris hoſtilem claſſem rectà ferirent, leuiores autem ſingulas binæ à lateribus aggrederentur. Fauit fortuna prædonibus æqua, noſtris verò infeſtiſſima. nam Aſſanes Celebinus, & Solymanus audaciſſimi omnium & pugnaciſſimi, vno tempore, hic à latere, ille rectiſſimè à prora in prætoriam inuecti, priuſquàm ſuccurri poſſet, Portunduin, capta prætoria, cum ſuis omnibus propugnatoribus trucidarunt, ita vt vexillum repentè, quod magnoperè ceterorum animos imminuit, ſterneretur, parique celeritate Aidinus ipſe triremem ſuccedentem Ioannis Cantabri, quæ à Gallo, id erat puppis inſigne, cognomen habebat, conſcendit, & Cantabrum cum vniuerſis naualibus ſociis interfecit. Eodem puncto temporis, Saleeus Derthuſenſem triremem, in qua erat Ioannes Ciueres trierarchus, proximamq. huic Ioannis Portundi filij, magno impetu adortus, interfecto Ciuerio, & Ioanne capto, propugnatoribuſque omnibus trucidatis, occupauit. Eodem quoque ſemihoræ ſpatio, Matthæus Sances, à Saba prædone, expugnata trireme, interfectus eſt. Maggalis verò, poſtremas, & cõuerſis puppibus aufugientes vſqueadeò acriter eſt conſectatus, vt alteram, in qua erat Martinus Ariegus, velis & remis proſperè antecedentẽ amitteret: alteram verò, in qua erat Ioannes Corduba, ſcopulis

Portundi magnanimitas.

Portundi interitus.

ſeſe illidere cogeret, quæ effugientibus omnibus, cum ſolo trierarcho, qui ſupereſſe fœdæ cladi noluerat, capta eſt, Turcis ex victrice claſſe, deſcenſione in littus facta, effugientes ex trireme ita conſectantibus, vt multò plures quàm euaderent, integri caperentur. Aidinus tanta parta victoria tridui quietem remigibus conceſſit, atque inde ad Barbaruſſam cum ſeptem captiuis triremibus Algerium traiecit, cuius aduentu victoriaque maximè lætatum ferunt Barbaruſſam, qui ex eius victoriæ fama apud Solymanum imperatorem plurimum inclaruit, cùm ei Byzantium vſque dono miſiſſet ſplendidiora eius victoriæ ſpolia, ipſumque in primis Portundi prætorium vexillum, & ſumptuoſi operis puppis integumentum. Hoc loco minimè abſurdum putauimus, prædones barbaros propriis nominibus appellaſſe. Id verò duabus de cauſis fecimus, quòd ſequentibus bellis quæ ſuo ordine referentur, eorum virtus efficax, ſi hoc honeſto nomine vis effera vocanda ſit, crebro noſtro incommodo multum inclaruerit, & demùm illi victi pulſique Tunetanæ Cæſaris victoriæ famam auxerint, inſigniique omnium mari noſtro nauigantium lætitia latiùs extenderint. Ceterùm Barbaruſſa acceſſione tot triremium captiuarum, totque noſtris hominibus ad tranſtra catenatis, inſtructior atque validior factus, maiora animo agitare cœpit, aſciſcereque ſibi nouas vires, atque arridentis fortunæ ſecundas vices experiri cõſtituit. Iam enim fraterni imperij compos, Hariadenus vocari volebat, ad differentiam Horuccij fratris, qui primò idem ab aënea barba cognomentum tuliſſet, cuius cognominis & fortunæ hæres multis rebus in Africa fortiter atque feliciter geſtis, terra marique rex metuendus euaſerat, magno quidem fortunæ ludibrio, ſi humilis piratæ diſpiciendam ab initio conditionem reputemus, poſtquàm ad id humanæ ſuperbiæ faſtigium aſcenderit, ſicuti ſuo loco exordientes à prima eius è patria Lesbo profectione diffusè narrabimus. Igitur ante omnia miſſo ad Mœnicem inſulam, quam Gerbim vocant, Tabacco trierarcho Synam Smyrnæum, cognomento Iudæum, ſummæ prudentiæ, vti conſtat, archipiratam, certo fœdere ſibi coniungit. Is viginti quatuor biremibus imperabat, vnique triremi, quam Gallis ereptam cognomine Nigram appellarat, cui Halicolam Corſum à pueritia alumnum pro trierarcho præfecerat, qui & ſuo nomine expeditam triremem cognomento Calabram trahebat. Synas cùm ſubduci & refici claſſem iuſſiſſet, interea Tuneum contendit, ibique repertum inſignem prædonem è Cilicia, qui Halicotus vocabatur, æqua conditione tranſigit, vt ſecum ad Barbaruſſam enauiget, atque ei operam præſtet. Halicotus quatuor habebat biremes & triremes duas, quæ Neapolitanæ fuerant, ad Argentarium montem captæ, cùm fortè tormentarij pulueris & pilarum certam copiam ad Cæſarianos, Florentiam oppugnantes, iumentis deportandam expoſuiſſent. Altera fuit Iuſtiniana Gibba, quæ in littus effugientibus remigibus pariter atque victoribus, vacua in poteſtatem deuenerat. Altera fuit Aloyſij Hiſpalẽſis, qui expugnata trireme interfectus eſt. Horũ omnium viribus in vnum coactis, Barbaruſſa ad Algerium claſſem luſtrauit ſexaginta nauigiorum militariter ornatorum, initaque deliberatione cum ſociis, vrbem Gades in freto, propter opulentiſſimi emporij famam, adoriri conſtituit. Dum propoſito conſilio Barbaruſſa diligenter incumbit, Halicotus cum dimidia ferè claſſis parte Algerium mittitur, vt ibi magnam vim frumenti nactus, nautici panis quem biſcoctum vocant, ampliorem copiam paret, & reliqui commeatus iuſto numero ſe inſtruat, armamentaque, pluteos & tormenta coaptet. Hæc cùm Algerij, Cercellique impigrè atque auidè parantur, Andreas Auria vehementer offenſus incommodo cædeque Portundi, vetereque ſuo contra prædones odio incenſus;

Aidini victoria.

census,quòd publicam iniuriam vindicãdam rebatur, validissimam rostratarum nauium classem Genua eduxit,cui se Gallicæ triremes adiunxerant: quoniam rex Franciscus maximè pium, sibique decorum existimabat,armis persequi piratas, communes humani generis hostes, obliuiscique in dudum cõciliati Cæsaris gratiam totius simultatis quæ sibi cum Auria nuper intercessisset. Auria ad Baleares insulas cursum tenuit, ibique didicit, piraticæ classis alteram manum esse Algerij,alteram sedere ad Cercellum. Idcircò consilium expedit, alteramque earum, priusquàm in vnum coniungantur, inuadendam censet, apertoque mari rectà in Africam Cercellum versus cursum intendit. Erant ei triginta octo rostratæ omnes triremes.Has aduenientes Mauri è specula promontorij,olim Carapulæ, quod nos Battalium, Pœni verò Gyra Flumar appellant, facilè conspiciunt. Id verò quod vidissent referentes, Halicoto se Barbarussæ classem,cùm deciperẽtur, aduentare confirmabant: sed vt id crederet Halicotus,vel ea ratione adduci non potuit, quoniam ea aduentans classis parem nauigiorum magnitudinem certa specie referret, quæ proculdubiò esset externa atque inimica, postquàm nulla interea minora apparerent nauigia, sicuti necesse esset in Barbarussæ classe,cùm maiores minoresque biremes,& paruos myoparones speculatorios ex sua consuetudine esset adducturus. Iam sensim appropinquantes Aurianæ triremes, quales essent, sese intuentium oculis præclarè ostendebant. Propterea Halicotus raptus in id consilium quod inopinata necessitas afferebat, singulari celeritate Christianis remigibus catenas detrahit, qui erant numero circiter octingenti, eosque in subterraneum carcerem detrudit, partem triremium perforata carina, ne his potiatur hostis, in portu demergit, Turcas omnes secum adducendo, arcem intrare iubet, præcipitque Mauris vt oppidum relinquant, & ad euocandos proximæ vicinię Numidas,& montanos agrestes,bellicososque homines in auxilium accersant. Dum hæc turbatè administrantur, Auria,adactis proris,portum atque oppidum occupat, tresque cohortes sub vexillo ad quærendum carcerem, liberandosque Christianos seruos dimittit. Nec mora, certo indicio ergastula omnia refiguntur, & cum magna gratulatione serui è summa miseria beati repentè facti, per triremes distribuuntur. Ceterùm nauales socij per oppidum discurrunt, cunctasque domos diripientes, per varias regiones dissipantur, nec reclamante, reuocanteque ad tubæ cantum Auria se recipiunt, cùm rapinæ spes omnem pudorem in milite nuper collecto conscriptoque penitus extingueret. Id dissolutæ disciplinæ factum, ab arce Halicotus deprehendens, subita eruptione dispersos inuadit, opportuneque superueniunt auxilia Numidarum, qui æquato peditum atque equitum cursu,inopinantibus nostris aduolarant. Commissa est atrox cædes in nostros potiùs quàm pugna, quòd nemo præpeditus complexu prædæ, & inopinato pauore perturbatus, vsquam consisteret, aut viriliter repugnaret: nam quisq. ad repetendam classem concitatus, à pluribus trucidabatur. Eam verò fugæ ignominiam iratus Auria vt aliquo remedio sisteret, postquam nemo imperiis suis parebat, paululum è littore triremes abduci iussit, vt spe insiliendi erepta, milites ad pugnam,salutis metu,arma atque animos conuerterent.Sed tanta erat impressio barbarorum nemini parcentium, Turcarumque præsertim, qui grauibus suis incuruis gladiis rem gerebant, vt plures natandi imperiti, & malignè propter id dedecus à classiariis adiuti, fœdissimo interitu mergerentur, sic vt paulò minùs quadringentos Auria desiderarit, cùm vix sexaginta cum Georgio Pallauicino nobili signifero viui in potestatem hostium venissent. Verùm Auria id detrimentum æquiore animo tulit, quòd ab se tot Christiani

Andreas Auria Portundi eadem vindicare conatur.

nominis ſeruos in libertatem aſſeruiſſe videbat, & aliquot eorum maiora nauigia remulco ſecum adduxiſſet. Hac re geſta proculdubiò Gadibus ſalutem attulerunt: nam Barbaruſſa ea ſpe deiectus ad minora latrocinia deſcendit.

De ſudore Anglico.

Neque hic annus ſolùm tam atroci Chriſtianæ Reip. calamitate funeſtus fuit, ſed etiam periculoſiſſimo morbo, quem vulgò ſudorem Anglicum vocant, memorabilis. Hic enim morbus primùm in Anglia exortus, tam longè lateq́ue breuiſsimo temporis ſpatio non tantùm per vniuerſum Britanniæ regnum, verùm etiam per finitimas regiones, nempe Flandriam, atque adeò vniuerſum ferè Belgium, dira lue ac peſtifera contagione graſſatus eſt, ita profectò, vt, dū eius cauſa ignoratur, fruſtraq́ue multa conquiruntur & adhibentur remedia, non antea ſeuiendi finem fecerit, quàm, abſumptis aliquot hominum millibus, permagnam vaſtitatem ac ſolitudinem in pleriſque locis attulerit, dum non alio præſertim pharmaco illi obuiam iri poſſe exiſtimant, quàm ſi ſtatim ab initio exorientis morbi ad aliquot horarum ſpatia ægrotus lecto decumbens, & ad ſuffocationem quodammodò vſque contectus, hunc ſudorem per poros emitteret; ita vt cùm hæc vnica curandi ratio eſſet valde difficilis & laborioſa, & quaſi inexpugnabilem patientiam requireret, factum fuerit, vt, poſt cognita remedia, multū laboris tædio vltrò mortem oppetierint. Eſt nihilominus poſtmodum ad communem omniū vſum à præſtantiſsimis medicis conſcripta methodus; quam ſi ſequamur, facili negotio hic morbus cum euitari, tum ſuperari poteſt. Illud quoq. hîc neutiquam ſilentio à me prætereundum videtur, ſcilicet, huius temporis decurſu, Cæſaris Caroli v. mādato ac auſpiciis, Americæ partē occiduam perluſtratam fuiſſe, vbi regio Peru, omnium quæ hactenus inuentæ ſunt, cum auri, tum aromatum ditiſſima, inuenta eſt. Ea ſita eſt in longitudine 290. graduum, ab Occaſu verſus Ortum facto ordine. Ab orbe medio verò diſsidet Auſtrum verſus partibus quaſi quinq. Hanc etiā nouam Caſtiliam ab inuētoribus nominat. Hic tanta auri atque argenti vis eſt, vt vaſa in contemptiſsimum vſum deſtinata, inde conflent: &, quod magis mireris, in ciuitate quadam Collao, reperta domus eſt, tota auro tecta. Neque verò minus in aliis felix eſt regio. frumento enim bis per annum gaudet, animalium vario genere dotata, feris ſe tamen liberam iactat; oues tantæ proceritatis ſunt, vt vice equorum ipſis vtantur, tamq́ue fecundæ, vt fetus bis per annum edant. Ciuitates habet legibus atque armis munitas: fluminibus, montibus, ac ſiluis mirum in modum adornata eſt. Paradiſum dixeris terreſtrem. Incolæ verò prudentia, comitate, artium variarum peritia, ac fide probè inſtructi; commercia, omnemq́. probitatem ſatis excolunt, niſi quòd Chriſtum ignorēt; qui tamen vt multis iam innotuit, ita cunctis, Spiritu ducente, innoteſcat, optandum. ac etiam aſſiduis atq. indefeſſis precibus à Deo opt. max. contendendum, quò eius gloria indies magis atque magis inter mortales inclareſcat, ac perpetuò celebretur.

Res nouæ Indiæ.

1530. *Carolus v. inauguratur Cæſar.*

Annvs milleſimus quingenteſimus ac trigeſimus meritò ſempiterna memoria celebratur, quòd eo ſcilicet anno Carolus v. inuictiſſimus Romanorum Imperator, à Clemente ſeptimo Bononiæ, die Matthiæ ſacro, ipſi Cæſari, vt prædiximus, fauſtiſsimo, in Cæſarem inauguratus ſit, & imperatorio diademate inſignitus. Paucorum dierum interiecto tempore, Auguſtæ Vindelicorum iuſſu Cæſaris celebrata fuēre comitia, ibiq́ue Cæſar Ferdinandum fratrem, de communi Septemuirūm procerum ſuffragatione, Romanorum Cæſarem deſignauit. Eodem anno, vbi Carolus, relicta Germania, Italiam repetiit, & cùm Bononiæ, adornādæ profectionis in Hiſpaniam cauſa, aliquot dies ſubſiſteret, Franciſcum Sfortiam

Ferdinādus Romanorum rex deſignatur.

Sfortiã Insubriæ Ducem, ad Cæsarem euocatum, & sub fide publicâ profectum, supplicem in gratiam recepit, & mox opera atque gratia Romani Pont. & Mercurini Cardinalis industria, Mediolanensium Ducem appellauit, ac etiam tabulis Augustalibus ritè confectis, illi auitum paternumque dominium adiudicauit, & vltra summam nongentorum aureorum millium sibi à Cæsare hoc nomine imperatam, multa dona in eius proceres ad profusionem vsque contulit. Is quoque annus Florentinis maximam rerum conuersionem attulit, propter atrocissimum bellum ipsis à Cæsare ac Pontifice illatum. quod tandem hoc exitu terminatum est, vt Florentiæ ea die quæ Nonas Iulias antecessit, Dictaturæ simul & Decurionum nomine sublato, ac veterũ magistratuum formula prorsus antiquata, in eam ex Cæsaris decreto Principatus introductus fuerit, sic vt Alexander Medices, quem Margaretæ filiæ nothæ maritũ destinarat, inauguraretur, & Reip. Florentinæ Dux appellaretur. Eiusdem anni principio, quo hæc Florentiæ confecto bello transacta sunt, extremæ terrarum in Belgis regiones, quæ Gesloriaco littori incumbunt, repentina atque inusitatâ prorumpentis Oceani inundatione summam cladem subierunt, qua nobiles pauloantè vrbes, frequentissimaque oppida, superfundente sese mari, periêre, vsque adeò miserabili calamitate, vt infinita propè mortalium multitudo, intercepto fugæ remedio, opprimeretur. Nam horribili prodigiosoq., sicut coniectari licuit, terræmotu concussus Oceanus, ita magno æstu intumuit, vt institutos antiquitus, & perpetua custodiæ diligentia ferè quotidiæ ab accolis instauratos aggeres, quibus submoueri, arceriq. æstuantis maris fluctus consueuerant, concitato quodam & vehementissimo incursu perrumperet, interioriq́ue plagę terris altissimarum & reciprocantium vndarum pelagus per transcensos margines effunderet: animantiaque subinde omnis generis irrito receptus cursu, in aridas littoris partes perfugere conantia, ocyssimè submergerentur; quibus longo natatu fessis, & fame morientibus; marinæ belluæ non dubio pauore attonitæ, impulsaque fluctibus conterritorum piscium agmina succedebant. Prænunciarant hanc cladem triduò antè densissimi imbres, diraque tonitrua scintillantis aëris, & crebra telluris commotio, perpetuoque biduo concursantium inter se ventorum diuersi turbines, ita horribili pauore concussis mortalium mentibus, vt, cùm tecta nutarent, & ingruente ineuitabili aquarum mole colluctantibus scilicet elementis, tota vniuersi orbis compages resoluta, in antiquum chaos redigi crederetur. Ea porrò calamitas longê maxima incidit Caninefatum, & Batauorum insulis, quæ Zelandæ, & Hollandæ à nostris hodiè nuncupantur. Nam præter eas quæ inundãtis maris impetu multorum cubitorum altitudine penitus submersæ fuerant; Alendebucha quoque, & Harles, & Exclusæ clara oppida, ita fluctibus oppressa deuorataque sunt, vt vix sacrarum turrium & templorum fastigia extarent, quæ horribili æquè, & sæpè metuenda excidij memoria cladem testarentur. Sed Nonæ Nouembres tantis malis finem attulerunt, cùm postridie Calendas, sereno, quod mirum fuit, cælo, sed mox portentosum in modum ab repentina effusi imbris & certantium inter se ventorum procella commutato; dira ea tempestas accidisset; tanta admiratione mortalium, vt nulla ab orbe condito maior & grauior vllis gẽtibus clades, post diluuium Mosaicis literis celebratũ, incidisse crederetur. Nec multò post, sequenti mense Ianuario, par propè exitij clades Lusitanis, in ipsis proculdubiò visceribus terræ furente ac debacchãte Æolo, illata est; cuius impetu vrbs Vlyssippo in primis incomparabile detrimentum sensit, & post eam coloniam, Sanctæ arenæ, & Azembugere, Almerinique vrbium publica priuataque ædificia

Franciscus Sfortia in Principatu restituitur.

Florentini pristina libertate multati.

Exitiosa tẽpestas in Hollandia, & Zelandia exorta, multa hominum millia absorpsit.

cia inusitato terræmotu conquassata prosciſſaque magnam vim mortalium ruinis oppreſſêre, & nonnulla etiam nauigia turbulento inflati maris hiatu absorpta sunt; sic vt Tagus insanis illidentis maris fluctibus repulsus, discedentibus in vtramque ripam suis vndis, sicca in medio vada obstupentibus cunctis ostenderet: nemoque iam tota propè Lusitania tectis suis confideret, subsultante scilicet solo, ideoque non citò desituram terræmotus vim ita præmonstrante, vt regis & reginæ exemplum secuti vniuersi ferè incolæ tabernacula apertis in locis castrensi more erigere cogerentur: neque in his tamen soluti metu pernoctarent, cùm repentinum aliquem terræ hiatum, quo absorberi possent, non temerè extimescendum arbitrarentur. Hæc immensa aquarum inundatio, & ceterę calamitates subsecutę, haud dubiè cęlestibus prodigiis denũtiatę ac præmõstratæ fuerũt. Fulsit enim hoc tẽpore cometes Augusti 15. vel paulò prius, vt nonnullis placet, in signo ♌ recta linea primùm cum duabus extremis in cauda Vrsæ maioris. Proximus annus alios motus nõ habuit; & quies etiam in sequentem annũ est propagata: qui ab externis bellis, quàm Italiæ motibus periculosior fuit. Nam Turcarum Princeps, repulsæ ad Viennam acceptæ ignominia accensus, cum circiter sexcentis hominum armatorum millibus Constantinopoli Hungariam versus profectus est. ad cuius tanti apparatus famam, Cæsar sese, quoad eius fieri potuit, instruxit: & Vastium cum Hispanorum copiis, ac Italorum peditum atque equitum magna legione in Germaniam transire iussit: cui Pontifex in vsum belli quadraginta auri pondo in singulos menses promisit: ac Mediceum Cardinalem nepotem suum, legatum ad eam expeditionem misit: Germaniæ verò Principes & liberæ ciuitates pro Cæsare & communi Germaniæ salute ingentem exercitum compararunt. Verùm exitus longè à fama & terrore dissimilis fuit: quoniam Solymanus serò Hungariam ingressus (neque enim ob apparatuum magnitudinem atque itineris longinquitatem peruenire citiùs potuit) cum exercitu non rectà contra Cæsarem contendit; sed circumlatis modò armis, & ostentato bello, nullaque memorabili re gesta, vndique repulsus & cæsus, Stiria excessit, & inter Drauum, & Sauum directo itinere, ad Taurunum est reuersus, passim sæuitiæ suæ vestigia relinquens, & sæpè respectans, an Cæsar in tergo esset, cùm postrema agmina à paucis Illyriis & Coruatis equitibus cæderentur. Verùm enimuerò in ipso Cæsare tunc temporis haud maior apparuit alacritas. Nam Turcarum aduentu audito, eis minimè obuiam est progressus; & regressu cognito, occasionem totis viribus vt Hungariam fratris imperio subijceret, arripiendam esse non cogitauit. Sed in Hispaniam redeundi desiderio flagrans, vt Italicus peditatus cum certo Germanorum numero ad Hungariæ bellũ iret, constituit. Ceterùm id etiam consilium ipsi irritum fuit. Quandoquidem Itali pedites à nonnullis ex suis ducibus, qui alios ei expeditioni præfectos cernebant, ad tumultum concitati, nullam suæ seditionis causam adferentes, Cæsaris, qui eos adiit, atque ipsemet allocutus est, auctoritate nihil permoti; omnes coniuncti, Italiam versus maxima celeritate, ne qui se persequerentur, metuentes, atque in itinere multos pagos & domos, quasi hostium essent, incendentes; quod sẽ facere, vt à Germanis incendia excitata vlciscerentur, aiebant; contenderunt. Eodem anno, Cæsare iam ex Pannonia in Italiam aduentante, Andreas Auria cum triginta quinque onerariis, & quadraginta octo rostratis nauibus, Messanã venit, ibique cùm instrumenta bellica, & nauticos præcipuè commeatus nequaquam ingẽti cura ac diligentia à Præfecto Siciliæ, quem tum importunè morbus inuaserat, parata atque expedita reperisset, aliquantò seriùs quàm volebat, in Græ-

1531. 1532.

Cometa horribilis.

Noua Solymani in Hũgariam expeditio.

Andreæ Auriæ classis contra Turcas. Ex Pauli Iouij hist. lib. 31.

Græciam traiecit. Audierat enim Himeralem, Othomannicæ classis præfectum, in Ambracio sinu aliquandiu desedisse cum septuaginta triremibus, imperitè & nequaquam militariter instructis, vtpote quibus vsu periti nautæ gubernatoresque deessent, & remigum turba magna ex parte ad naualem operam rudis, vti ex mediterraneis sæpè hominibus impotenti imperio in naues cogi solita, vulgato per singulas triremes morbo laboraret, sic vt eum nullo propè negotio, si maturasset, oppressurus fuisse crederetur. Erat tum ad Zacynthum insulam Veneta classis, sexaginta triremium Vicentio Capellio præfecto, qui insulas & vrbes littoraque Veneti imperij vigili cura tuebatur, vtriq; iure fœderis amicus & hospes; nulli socius, spectator tantùm, sed ex professo illis futurus hostis qui subiectis Veneto nomini populis terra aut mari vim intulissent. Fuêre qui crederent, Venetos, vt neutris æquitate officij deesse viderentur, vno tempore & Auriæ de Turcarum classe per Corcyræos myoparones significari iussisse, & monuisse itẽ amicè atque opportunè Himeralem, vt Ambracio sinu quamprimùm educta classe, Ionio mari excederet, ne ab Aurianis triremibus, quæ apparatu celeritateq. præstarent, dum parum salubri in statione moram inutilem trahit, deprehensus opprimeretur. Itaque Auria à Lacinio promontorio, quod hodie Columneum vocant, dimissis in altum onerariis nauibus, vt rectà ad Peloponnesi insulas cursum dirigerent, Iapygium Salentinorum, legendo Magnæ Græciæ oram, tenuit; indeque Corcyram & Cephaleniam præteruectus, Zacynthum venit. Constiterat in acie Capellius pænè hostilis paratique animi speciem præbens, vt apparatum atque ipsam nondũ vel diuturna pace senescentem, maritimi negotij disciplinam ostentaret: & vetera quidem odia memoriam subibant, quibus Ligures, Luciano Auria duce, ipsius Andreæ tritauo, ad internecionem propè Veneti nominis ad Fossam Clodiam dimicassent, atque inde Auria subirato tristique animo Luciani interitum defleret, qui victor eo nauali prœlio cecidisset: sed sanctissima religionis & fœderis iura ita animos continebant; vt cùm vtrique imprudentes vel incauti videri nollent, præbito insigni spectaculo concursuri viderentur. Neque inutile vel iniucundum posteris futurum putauerim, si acierum ordo paucis verbis explicetur, quando ętate nostra nequaquam simile contigerit, vt id literarum memoriæ mandaremus. Collocarant in alto Veneti ingentem onerariam nauem, quaternis funibus à puppe proraque ad totidem ancoras in obliquum ductis, firmissimè deligatam: ab hac vtrimque binæ galeaciæ ingentium tormentorum apparatu formidabiles ita cõstitutæ erant, vt ex interuallo onerariæ nauis frontem non æquarent, & vtrimque tantum spatij relinqueretur quantum satis esset, vt à læua dextraque viginti singulæ triremes, quæ erãt in cornibus, erumpere possent: tertia verò acies ex reliquis viginti triremibus, in qua erat ipse Capellius, in tergo subsisteret, hinc aut inde allatura opem, vti prœlij casus & incursus hostium poposcisset. Eo pacto onerariæ naui ad emittenda tormẽta latum & vacuum mare, à fronte & à lateribus relinquebatur, & galeaciæ in altum expotrectæ triremium latera tuebantur. Ab Auriana classe tres speculatoriæ triremes antecedebant insigni velocitate; tres verò acie quindecim triremium eo ordine subsequebantur; quem in agmine nauigationeque tenuerant: vbi verò in cõspectum Venetæ classis est deuentum, Antonius Auria, qui primo præerat agmini, in dextrum sensim deflectens, remos sustulit, vt sequentes expectaret: & Andreas, qui medium tenebat agmen, suo cursu progressurus, sese introrsus ad cornu dextrum applicauit. Saluiatus verò Rhodiarum & totius tertij agminis præfectus, interim in læuam ita cõcitauit remiges, vt puncto temporis ad medium agmen proueherẽtur; adeò vt

Veneti Turcis Auriæ aduentum indicant.

Fœderatarũ acierum instructio.

vt æquata omnium triremium fronte, vno pariqúe impetu concurſuræ crederentur Reddidêre veri prœlij ſimulachrum tormenta vtrimque ad conſalutationem honoris cauſa, exemptis pilis, miro ordine diſploſa. Venit ad Auriam Canales nobilis vir atque item fortis, Ionij maris cuſtodiæ præpoſitus, per eum Capelliùs, portus, ſtationes, commeatus amicè obtulit, excuſauitque ſe, quòd integra ſenatus fide conſociare vires, & publicos hoſtes perſequi nequaquam liceret: obſtare enim fœdus antiquitus cum Othomannis percuſſum, quod ipſe etiam Solymanus renouaſſet. At Auria Cæſaris nomine gratias egit, quòd Senatus eo animo eſſet, vt maiorem æquitatis atque iuſtitiæ, quàm vllam bene gerendæ rei rationem reſpicere cogeretur, ſperare ſe tamen Cæſaris auſpiciis talem ad ingentem victoriam Venetis occaſionem eſſe præbiturum, vt eæ fœderum compedes, ab ipſis vltrò pietatis & certæ victoriæ cauſa cupidiſſimè frangerentur. Et certè cùm hæc animo reputamus, noſtrorum temporum cõditionem deflere, & Chriſtianorum Principum inſaniam deteſtari lubet, qui dum inter ſe bello aut odio diſſident, ita Othomannis parcunt, vt qui toties ſuperari deleriqúe potuerint, non immeritò adaucta in immenſum potentia, ad totius orbis imperium aſpiret. Himerale enim tum in fugam acto, atque eo ſi perſecuti forent, facilè deleto, quæ reliqua vnquam Solymano claſſis ſuperfuiſſet? quinam Byzantij, & Cæſarianæ Venetæque claſſium impetum tuliſſent, niſi tyrones prætorianos, aut eunuchos ad cuſtodiam feminarum domi relictos, mœnia egregiè defenſuros credamus? cùm in Pannonia procul ageret Solymanus, & Græci ex ipſa vetere libertatis ac imperij ſui memoria, vt rebellare ex tuto poſſent, non quidem acceſſum Chriſtianæ claſſis, ſed vix ipſam tantum aduentus famam, erectis animis expectarent. Ceterùm Auria, vbi didicit Himeralem, ſuperato Galli promontorio, quod antiquis Acritis fuit, ad Maleam contendere, Antonium Auriam cum delectis ſeptem triremib. qui perſequeretur, miſit: ſed ille ad Cytheram inſulam vſque fruſtra perſecutus, quòd hoſtes Argolicum ſinum prætergreſſos, Atticæ Sunium atque inde Chalcidem petere audiebat, ad claſſem eſt reuerſus. Ea tum in Sphragiæ inſulæ portum, quem noſtri Sapientiam vocant, ſupra Methonem ad explicanda conſilia ſe contulerat: iam enim onerariæ ab alto, remiſſioribus vſæ ventis, in conſpectum ſe dederant. Fuêre qui dicerent, Methonem oppugnandam eſſe, & ante alios Saluiatus impiger iuuenis, Rhodiarum triremium præfectus: profitebatur enim ſe eam turrim quæ ſubiectum mare deſpiceret, & ceteris munitior eſſe videretur, effracturum maioribus tormentis & protinus occupaturum, vtpotè qui ſitum vrbis interioresque munitiones apprimè noſſet: ſuperiore ſiquidem anno in eum ipſum Sphragiæ portum cum aliquot triremibus è Melita inſula noctu illatus, præmiſſo ignobili nauigio per ſimulationem exponendi mercimonij, in cuius carina armati conditi erant, felici dolo vrbem occuparat, Iano Mario viro Græco ſummæ virtutis id facinus ingenti animo patrante: ſed occiſis cuſtodibus, occupataque porta, & iam capta vrbe, noſtri milites aliquãto prædæ quàm decoris auidiores, cùm ad diripiendas domos ſolutis ordinibus diſcurrerent, facilè à Turcis, qui animos receperant, turpiter cæſi expulſique, nobilis victoriæ initium fœdo exitu corruperunt: ob id Auria ex priore periculo intentiorem firmioremque cuſtodiam, adaucto Turcarum numero, futuram ratus, Coronem oppugnare conſtituit. Diſtat ea vrbs à Methone duodecim fermè paſſuum millibus, ſi terreſtri itinere petatur; mari verò paulò minus viginti. Nam Acritæ promontorium medio ferè interuallo in mare procurrit, & in læuo promõtorij latere ſenſim littora curuantur. In hoc ſinu ſita eſt Corone adeò porrecta in pelagus, vt magna

Methone fraude capta

magna ex parte maris fluctibus alluatur, altera pars cuneata in latum cuspidem, transuerso muro, eoque senis turribus insigni & ferrata porta, proximam littori, quam Insulam vocant, penitus excludit, & ita à mari recedens sensim attollitur, vt perpetuo saxo mœnia imposita ad trianguli formam oppidum efficiant. In oppido, vt firmiore nobilioreque, Turcæ domos habent, Græci Insulam inhabitant, ad extremum verò oppidi angulum prærupta in rupe arcem Veneti quondam fecêre, quæ mediterranea despicit & suburbana tecta: hæc viam militarem excipiunt, quæ in septentrionem perpetuo accliui collis dorso in campos extêditur; sed ea suburbana, cùm ad sagittæ iactum à porta oppidi processeris, alio intermedio muro portaque diuiduntur. porrò ad mare ab vtraque vrbis parte, duæ sunt percommodæ stationes: nam cùm Euri Vulturnique, vel è diuerso Fauonius & Corus sæuius perflauerint, ex hac in alteram nauigia repentè confugiunt. In læua statione ex vetusti operis mole portus efficitur, verùm adeò angustus, vt vix septenas triremes tutò recipiat. Auria, terra marique explorato vrbis situ, cohortantibus maximè Græcis, qui ad nostros è suburbanis ædificiis cupidissimè transierant, aggressurus vrbem, in hunc modum ad oppugnandum, loca muniaq. distribuit: circumductæ primò sunt in ampliſſimam coronam naues onerariæ, & ante eas triremes, vt totam eam conuexi muri partem, quæ insulam à mari præcingit, contractiore ambitu complecterentur, proiectis in littus sub muro ancoris, vt inde per ductarios funes ergatarum beneficio attracta nauigia, quantum maris vadum pateretur, ad mœnia promouerent. Scaphis autem magnarũ nauium pluteis ac asserib. protectis, ancoras prouehi, & in littus ad scopulos inter tela Turcarum ab alto incidentia, collocari iubebat: ex nauium proris nouo quodam artificio pontes paribus extantibus antennis impositi tabulisq. constrati, à fronte prominebant, ita vt summitati mœnium æquarentur, atque inde clypeatæ armataque cohortes procursuræ & irrupturæ in oppidum viderentur. In duarum verò longè maximarum nauium, Grimaldiæ scilicet & Rhodiæ summis catchesis, ab excelsissima nempè mali summitate, sacri, falconésque bini constituti erant, vt inde non propugnatores modò, qui in muro consisterent, sed interiora insulæ certis ictibus peterentur. Terrestres verò copias ita diuisit, vt Hieronymus Tutauilla Sarnensis comes duceret Italicas cohortes, & læua parte supra molem, latum propugnaculum septem tormentis quateret: Hieronymus verò Mendocius cum Hispanis à dextra, paulò à mari longius, non insulæ tantùm, sed & oppidi murum totidem tormentis & scalis aggrederetur. Ipse Andreas locum sibi delegerat apud molem, Sarnensi maximè propinquum: Pontificiæ autem triremes contraria in parte, Antonio Auria deposcente, dextrum cornu tenuêre: Saluiatus in medio Rhodias mœnibus admouit. Nunquam ab vlla memoria, tantum tormentorum ad vnam oppugnationem collatum fuit: nam à terra quatuordecim, à mari verò centum & quinquaginta muralibus tormentis, vno vndique tempore murus est vehementissimè verberatus; minorum verò tanta vis fuit, vt neq. prospici quicquam neq. exaudiri facilè posset, fumo scilicèt in crassissimæ nebulæ morem latè diffuso, & crepitu reboatuque tormentorum cuncta quatiente. Apud Sarnensem, Itali magno animo, sed irrito incepto, ad proruptum murum scalas apponere, & scandere conantes, ter à Turcis acerrimè propugnantibus, insigni detrimento accepto, sunt repulsi. Neque enim tantum muri dirutum fuerat, vt attingere scalæ possent, & vndique ab latere minoribus tormentis sternebantur, nec Turcæ è muro saxa, ignes, feruentem arenam, calcemque & picem liquefactam prouoluere ac infundere subeuntibus cessabant. Sarnensis in

Coronæ ciuitatis descriptio.

his periculis fortiter æquè atque feliciter versabatur, nec reuocandi milites locus erat: nam implicati inter se hastis & in casarum angustias, quæ muro suberant, metu retrusi, quanto magis à muro recedebant, tanto apertius ac certius vulnerabantur. Periêre in eo conatu receptúque, Theodorus Boschites Græcus, qui in Italia alæ equitum cum laude præfuerat: atque item Franciscus Carnaus è Neapoli, & Iacobus à Capua, strenui centuriones, & cum his trecenti ferè milites, & supra mille vulnerati debilitatíque, in queis fuit Alfonsus Capanius signifer, cui sclopeti pila ab alto demissa, perfosso oculo linguam abripuit. Ex altera parte Mendocius nequicquam quassato muro, cùm omnia ardua ad ascensum forent, cauto consilio prœlij fortunam non subiit. At nauales socij felicius, cùm Auria subeundi & scalas afferendi, vti antea edixerat, tuba signum dedisset, in insulam peruaserunt, cedentibus muro Turcis metu pontium, quos superstantibus armatis appropinquantes, continuò apprehensuros murum omnino crediderant. Primus ex naue Grimaldia imberbis Ligur, genere humilis, sed eo saltu satis clarus, vexillum in hostili muro defixit: proximi ei successere Hidruntino è Galeone miles, ac demum Lamba Genuenses: atque ita multis interfectis, insula capta direptaque est, refugientibus infra oppidum per ferratam portam Turcis, qui ex eo, quem diximus, turrito muro, nostros præda occupatos vagantesque, sclopetis & sagittis vulnerabant. At primis tenebris Sarnensis suos, qui sub muro conditi protectique multis horis substiterant, incolumes ad se recepit; & tota nocte laboratum est in erigendis munitionibus, quibus in oppugnando oppido ipsi milites tormentaque ab hostium ictibus tegerentur. Sequẽti die plures Turcarum equitum manus, vt Coroneis opem ferrent, in conspectum se dederunt: namque singulos ferè proximorum oppidorum præfectos, & fama Aurianæ classis, & auditus tota Peloponneso tantus tormentorum strepitus exciuerant. Aderat à Lacedęmone, quam Misitram vocant, Zadares, cui Tridigito cognomen; is à Londario Charitena Messeneque expeditos equites circiter septingentos adducens, secundũ littus iter facere cœperat, vt à dextro latere in vrbem irrumperet. Erat inter suburbana tecta, ei portæ, quam diximus, in statione collocatus cum cohorte Theodorus Spinula, iussuque Sarnensis, milites intra sagittæ iactum intercisa militari via, transuersam fossam opportunè duxerant. Itaque Zadares, cùm ab Erasmo Auria, qui in id littus triremem obuerterat, tormentis peteretur, à littore discedens, trium amplius millium capto circuitu, ad læuam peruenit, sinuosoque itinere intra suburbana tecta se intulit, magno impetu ad portam productus, adeò vt Theodorus irruentium vim ægrè sustineret; eratq. res adducta in maximum discrimen, nisi Sarnensis Theodoro cum paucis repugnanti peropportunè opem tulisset, submisso Petro Tolfio cum trecentis sclopetariis: ij postremam partem Turcarum agminis retro aduertêre, ingressiq. suburbana, ita reliquos in fugam, desperato ingressu vrbis, compulêre, vt cùm Turcæ concitatis equis effugere conarentur, in fossam inciderent. Ibi Zadares labente equo præceps datus, interficitur, nec vlli ex Turcis omnino parcitur. Eo modo multis occisis, capita ad munitiones deferuntur, quibus conspectis, Turcæ qui oppido arcique præerant, siue metu, siue commeatus, & tormentarij pulueris inopia adducti, ea conditione vrbem atque arcem dediderunt, vt cum rebus suis armisque in pacata loca discedere liceret. Corone capta, atque ibi præsidio Hispanorum constituto, & receptis in fidem Græcis, disputatur in consilio, an in longo portu, qui parum à Corone distat, vt certus tutusque in ea ora Christianis classibus sit receptus, castellum ædificare expediat, aut Iuncum oppugnare, id hodie Nauarinum, Pylium antiquitus

Genuensium virtus & fortitudo.

Corone capitur à Fœderatis Principibus.

quitus fuit, ſubiecto portu inſigne, ignauia cuſtodis Veneti, qui poſtea capite pœnas dedit, Baiazeti in Methonenſi victoria traditum. Ceterùm Auria multis de cauſis, & quòd nunquam defuturos portus noſtris claſſibus ſperaret, ea conſilia abiecit, & ad oppugnandas Patras, iterum adita Zacyntho cum claſſe deſcendit. Deſeruerant ad apertam vrbem incolæ Turcæque, & in retractiorem locum ſub arce præalta foſſa muroque munitum, milites cum magna puerorũ & feminarum multitudine ſe receperant. Expoſitis copiis ſubuectiſque tormentis octo muralibus, Sarnenſis ad mille ſclopetarios ſecernit, qui defenſoribus murum nudent, ceteros virgultorum ſingulos faſces adferre iubet, vt æquata foſſa ad murum ſcalæ deferantur. Non diu tormentis reſtitit murus, Coroneo vetuſtate debilior. Primus omnium Ioannes, Traiani Cabaniliæ filius, caſtrorũ præfectus, in foſſam deſiliit, ſubſequente ipſo Sarnenſi cum tribus ſigniferis & integris demum cohortibus, ſcandique murus certatim eſt cœptus: ſed defenſores Coroneis virtute conſtantiaque diſſimiles, impetum noſtrorum, fuga in arcẽ facta, diutius non tulerunt. Ità vrbe paruo labore, & pænè ſine militum noſtrorum vulnere, celeriter capta direptaque, ad arcem in edito ſitam tormenta ſubuexêre. Erat oppugnatio futura difficilis, ſi eam militari more Turcæ defendendam ſuſcepiſſent: ſed exemplo Coronenſium, atque item eius imbellis turbæ miſericordia adducti, cùm tantam multitudinem diu alere, vel in tanto ſeruitutis ac vitæ diſcrimine tueri poſſe deſperarent, emiſſis ad Auriam oratoribus, ea conditione deditionem fecerunt, vt recepti in fidem, inuiolatique ſaluo in primis feminarum pudore, cum ſingulis veſtimentis in Ætoliam traijcerent. Id egregiè Andreas præſtitit, adeò vt inter alas militum vtrimque extenſas, exeunte trium ferè millium capitum multitudine, cùm nonnulli petulantiùs feminas attrectare, atque his ornamenta detrahere inciperent, corripi, extemploque ſuſpendi, aut iugulari iuſſerit. horum ſupplicio ceteris ab omni licentia deterritis, eo ordine Turcæ ad naues ſunt deducti, vt Sarnenſis & Saluiatus antecederent, ipſe poſtremum agmen cogeret vultu ſeuero imperioſoque, & ad ſumenda ſupplicia, ſi qui paulò licentiùs iuſſa contemnerent, maximè parato. Quærebat enim iuſtitiæ & præclaræ fidei famam apud ipſos præſertim Turcas, vt eæ gentes religione ac ingenij captu nobis diſſimiles, facto periculo manifeſtè perſpicerent, in Chriſtianis ad militare decus non deeſſe fidem ac humanitatem, qui adeò moderatè victoria virtute parta vterentur. Exercitu ad Patras relicto, & terreſtri itinere ſubſequi iuſſo, Auria ad Naupactei ſinus anguſtias triremibus eſt deuectus: ibi fauces adeò coarctant eum influentis Ionij maris ſinum, vt vno minus ſtadio, à Peloponneſo Aetolia diſtet, quàm ad Helleſpontum interfluo mari, Europa atque Aſia dirimantur. His anguſtiis gemina antiqui operis caſtella imminent, quæ Dardanellos appellant. Fuêre olim in Achaia Rhium, & in Ætolia Molycreum, ſed Ætolicum Achaico Baiazetes, ſuperaddita turre ingenti, & duplici muro adiecto, multo validius atque munitius reddiderat. In his tormenta inuſitatæ magnitudinis, multiplici feneſtrarum ordine ad libellam aquæ, ita conſtituta & collibrata erãt, vt vel exiguis & humilioribus nauigiis ingreſſus, & exitus præcluderetur: nam vtrimque ad aduerſam regionem emiſſæ bipedalis diametri ſaxeæ pilæ facilè perueniebant, vti eadem ratione ad Helleſpontum hodie fieri videmus. Auria citerioris caſtelli præfecto per Græcos homines extrema ſupplicia comminatus, ſi expectandam tormentorum vim putaret, facilè pepigit, vt Turcæ incolumes caſtello excederent: quibus nequaquam cunctanter eductis, quicquid vel annonæ, vel bellici apparatus in caſtello erat, diripiendum militi con-

Patra capta.

Andreæ iuſtitia & miſericordia.

liti conceſſit. Reperti ſunt thoraces, balliſtæque veteres, itemque loricæ & peltæ more gentis, cum militari & minimè pretioſa ſupellectile. Ea ſpolia cùm Aurianarum triremium milites nautæque efferrent, ceteriſque aduentantibus oſtentarent, adeò appropinquantium cohortium animos dolore ac inuidia exagitarũt, vt, cùm opimiorem fuiſſe prædam crederent, & tardiùs veniſſent, ob idque præda penitùs excluderentur, continuò ſeditionem miſcerent, ipſi Auriæ vehementer irati, quòd primò ad Coronem, & inde ad Patras, & tum etiam ad Rhium, quaſi Turcarum ſanguini paſſim parcendum putaret, eas res ciuili pactione, quàm ferro & bellica vi conficere maluiſſet, ita præmia laborum & vulnerum ſolatia militibus eripi, atq. interuerti prædam, vt ipſe inde apud hoſtes intempeſtiuam humanitatis & clementiæ laudem priuato nomine ferat, & ſoli propè nautæ Ligures ditentur; ipſis verò armatis militibus terræ & maris incommoda perpeſſis, nec locus ad perfectam laudem, nec ſpes ac certa probatæ virtutis præmia relinquantur: & quod fortibus viris minimè ſit ferendum, omnium ceruicibus & iugulis laquei & pugiones, vel in minimo delicto, & ſublata quidem ſpe dicendæ cauſæ, proponantur. Hæc, cùm multiplicatis per coronas militum ſermonibus dicerentur, & iam planè conſternatæ eſſent aliquot cohortes, Neapolitanus ſignifer, quem ſtrangulati ad Patras amici militis dolor incitabat, vexillum ſuſtulit, alta voce commilitones inuitans, vt ſe ad opulenta caſtella euntem extemplò ſequerentur, ibi non viſuros crudelem ducem, & ingentem prædam virtute quæſituros. Nec mora, illum quinq. aliæ cohortes Italorum ſunt ſecutæ, hiſque vexillum Hiſpanorum acceſſit. iêre citato agmine non tam iratis quàm auidis animis in propinquos Græcorum pagos & villas, execrante eos Auria potiùs quàm reuocante. Iam Sarnenſis cum valida manu expeditorum militum traiecerat in aduerſam Ætoliæ continẽtem, vt exploraret caſtelli ſitum, & ponendis caſtris munitionẽ inciperet, cùm Turcæ in noſtros faciendo operi intentos protinus erumpunt: ſed egregiè Sarnenſis per ſclopetarios eorum impetum ſuſtinet, multiſque vulneratis intra portam compellit. Interim nondum perfecta caſtrorum munitione, equites Naupacto egreſſi, in conſpectum ſe dedêre, vt caſtellanis opem ferrent. noſtri quanquam pauci pro caſtrorum ſpatio, quod erat ampliſſimum, vti ad continendas omnes copias vſitata ratione dimenſum, alacri tamen animo in munitionibus conſtitêre, in aduerſos ſclopetis rem gerentes, & nonnunquam erumpentes; vbi audaciùs prouectos hoſtes conſpexiſſent. Ceterùm Turcæ multis in gyros decurſionibus ad caſtra factis, latè omnia ſpeculati, cùm ſeſe prouehere audacius, & cominus pugnare nollent, Naupactum redierunt, intromiſſo equite ad caſtellanos, vt eorum animos ſpe celeris auxilij confirmarent. At Sarnenſis, qui ea ſpe traiecerat vt copias omnes confeſtim ſubſecuturas crederet, vbi de conſternatione diſceſſuque militum certior eſt factus, intermiſſo caſtrorum opere ad Peloponneſi littus, vbi Auria conſtiterat, confeſtim rediit; & ad eos pagos eſt profectus, in quos deſertores milites diuertiſſe dicebantur, ducibus præſertim Græcis, qui ſuas iniurias cùm lacrymis deferentes, è proximis vicis ad caſtra decurrerant. Eos Sarnenſis nequaquam ſeuerè, ſed comiter reprehẽſos, quòd adeò leuiter inſanire cœpiſſent, haud magno cum labore ad officium reduxit: iam enim eos admiſſi facinoris pœnitebat, & ſatis verecundè ſigna & centuriones agnoſcebant, cùm villas & paſtorales caſas omnibus eſculentis raptim conſumptis, & ignobili etiam collecta præda, vacuas feciſſent: ſed reis & ex cõſcientia pœnam meritis, Auriæ ſeueritas tantum pauorem adferebat, vt nonnulli metu ſupplicij præſtare dicerent cum Turcis paciſci, & apud eos ſtipendia facere,

Seditio inter milites Aurianos.

quàm

quàm ad sæuum ac inexorabilem ducem reuerti. Sed Auria regionis & temporis rationem habendam existimans, cunctis pepercit, ita tamen, vt seueritatem ac iracundiam vultu sermoneque retineret, nec veniam deprecantes recipere vellet, nisi vti cohortes decumaturus, ad arbitrium militaris imperij se dederent. is pauor omnium animis incussus, pro pœna ad retinendam imperij existimationem Auriæ satisfecit. Nec mora, ad delendam secessionis infamiam, parati animis in Ætoliam sunt traducti, simulq. exposita in littus tormenta duobus circiter millibus passuum supra castellum, vt tutiore itinere conuehi possent: nam è castello Turcæ ea littora tormentis infestabant. Ea Christophorus Auria vir impiger negotio præpositus, attracta funibus & impulsa militum humeris, per centurias labore distributo, in castra conuexit: eodemque tempore Cabanilia cum trecentis sclopetariis antecedens, opportuno, & antè, vti diximus, explorato loco castrametatus est. Dum hæc administrantur, Turcæ Naupacto magnas peditum & equitum copias educunt, & in nostros pleno passu deferūtur: iam enim & à Corintho, & ab oppidis quæ sunt ad Acheloum amnē, totaq. Peloponneso & Ætolia, præfecti equitum, raptis quas poterant turmis, Naupactum conuolarant. nec Sarnensis haudquaquam ea multitudine territus sibi deest; ad quatuor millia peditum in vnum agmen cogit, & quadrata acie contra hostes progreditur, extra ordines verò delectam sclopetariorum manum rem gerere iubet: in tergo castellum relinquebatur, & in nostris munitionibus præsidium erat relictum, quo eruptiones cohiberi possent, & in ipsam castelli portam tormenta peritè atque opportunè directa fuerant. Insultantibus vndique & procursantibus Turcis, nec pedestres copias in aciem producentibus, Sarnensis se recipere, & in castra se conferre cœpit, in tergo extraordinarij ad angulum dextrum quadrati agminis constituti, sine periculo insequentes Turcas repellebant, circumueniri enim non poterant: & cùm aliquātum in aduersos procurrerent, displosis sclopetis tutissimus ad agmen erat receptus. Prœlio ad occasum Solis protracto, Turcæ, nulla re memorabili gesta, Naupactum sunt reuersi. Sarnensis in castra copias reduxit, totaque ea nocte quæ secuta est, ad aggeres fossasque perducendas milites in opere fuerunt, constitutaque suis locis tormenta muralia, quæ exterioribus ædificiis protegebantur: oriente autem Sole turres, quæ prominebant, magna vi quassari cœptæ, nec Turcæ constantissimè & acerrimè propugnando, vlla in parte timoris signum dabant: erant enim in his plerique veterani Ianizeri in custodia oppidorum atque arcium relicti. Ad extremum is exitus oppugnationis fuit, vt perfracto muro, multisque intrò variis casibus interfectis, nostri in castellum irrumperent, trecenti fermè Turcæ, nemine capto, trucidati: nonnulli insigni animorum contumacia media inclusi turre, se ipsos & turrim totumq. pænè castellum, non sine nostrorum clade, succenso tormentario puluere concremarunt; tanto ruentium murorum crepitu, vt littora veluti terræmotu pertremerent, & triremes, quæ suberant ad sagittæ iactum, lapidum fragmentis pænè obruerentur. Andreas è prora prætoriæ triremis prœlium spectauit, donauitque Sarnensem & Saluiatum singulis ingentibus tormentis: tanta enim vis æneorum tormētorum in castello reperta est, vt septuaginta millium aureorum pretium excedere diceretur. Ea demùm tormenta stupendæ magnitudinis, Arabicis inscripta literis, ad victoriæ monumentum, Genuam delata, in portus mole constituit, vbi de piratis ad Planasiam insulam superatis, sacellum Deiparæ Virgini ex manubiis antea consecrarat. His confectis rebus, posito ad Coronem Hispanorum præsidio, atq. vrbe tormentis, & multorum mensium commeatu diligentissimè permunita,

Turcarum eruptio.

Mendocium ita animo confirmauit, vt fidem daret, & prolixè polliceretur, se vel priuato sumptu, si id Cæsar facere differret, in eius auxilium classem esse transmissurum. Interim Saluiatus suis triremibus in intimum sinum prouectus, ad Lecheum vsque portum, hodie diui Demetrij vocatum, sub ipsa Corintho pauorem circumtulit, & veteris Sicyonis, quam hodie Basilicam appellant, & quæ in aduersa parte est, Creusæ littora succensis hortorum ædificiis latè vastauit. Nec multò post Andreas, appetente hieme, & acceptis à Cæsare literis, quibus discessum à Pannonia Solymani, & suum in Italiam aduentum significabat, felici vsus nauigatione, Neapolim, atque inde Genuam est reuersus. Ceterùm quæ proxima æstate in mari gesta sint, videre est apud Paulum Iouium, à quo etiam hæc postrema decerpsimus, lib. xxxi. Hoc rerum tractu, Clemens Pontifex & Franciscus Galliarum rex, Massiliæ simul conuenerunt, habitisq. de variis Reip. Christianæ negotiis, seriis & grauibus deliberationibus, tandem huc descẽdunt, vt, ad maiorem & firmiorem stabiliendam inter se amicitiam & beneuolentiam, Pontifex Catharinam Mediceam Laurẽtio iuniore genitam, suam neptem, Henrico Valesio secundo regis filio, elocaret; ipsaq. Massiliam euocata, citra aliquam moram sponsalitia celebrarentur; sicuti etiam factum est.

1533. *Catharina Medicea Henrico Galliarũ regi desponsatur.*

LIBER XXI.

PROXIME enarrauimus, Pontificem Clementem & Franciscum Galliarum regem, Massiliæ in mutuum colloquium deuenisse. Vbi igitur Pontifex ibidem vnum ferè mẽsem substitisset, iisdem triremibus, quibus venerat, reuectus, discessit, ac magna maris molestia affectus, Sauonam peruenit: vnde, neque triremium apparatui neque gubernatorum peritiæ satis fidens, iis remissis, Andreæ Auriæ nauibus Centumcellas est perlatus, & Romam summa cum auctoritate, & mira felicitate, apud eos præsertim, qui eum in Angelica arce captiuum viderant, reuersus, pauciſſimorum mensium spatio, fortunæ fauore, iam animo ea quæ futura erant præsagiens, est vsus. Notissimum est enim, illum, ferè statim post suum Massiliæ reditum, quasi mortem sibi imminere exploratum haberet, sepulchrum & amictum omnem, quo Pontifices, cùm sepeliuntur, ornari solent, sibi fieri curasse, ac familiaribus suis sedatissimo animo se breui moriturum dixisse: & nihilominùs consueta studia cogitationesque mininè deponens, quò familia sua, vt ipsi videbatur, tutior esset, vt Citadella arx munitissima Florentiæ extrueretur, (nescius quàm citò nepotũ felicitas finem esset habitura) vrgebat: ex quibus cùm inter se essent infensissimi, Hippolytus Cardinalis non sine veneni suspicione, anno post Pontificis mortem nondum exacto, obiit. & Alexander alter nepos, qui Florentiæ regnabat, maxima imprudentiæ nota ibidem clam noctu à Laurentio, ex eadem Medicea familia, fuit interfectus. Itaque Pontifex æstate ineunte stomachi doloribus excruciari cœpit: quibus febri accedente, diu ab illa atque aliis offensionibus vexatus, iam ferè ad extremum deuenisse, iam ita subleuari, vt aliis, sed non sibi, salutis spem exhiberet, videbatur. Quo ægrotante, Wirtenbergensium Dux, Hessi, aliorumque Principum ope, & pecunia à Galliæ rege adiutus, Wirtenbergensem Principatum, quem Romanorum rex occupabat, recuperauit. Cumque maius incendium timeretur, contra Galliæ regis, qui Cæsarem huius motus causa diuturno difficiliq́ue bello implicatum

1534. *Clementis reditus in Italiam.*

Hippolyti Card. mors.

Alexandri Florẽtiæ Principis cædes.

Dux Wirtenbergens. suã ditionem recuperat.

catum iri, vel fortaſſe victricia arma ad Mediolanẽſe imperium turbandũ tranſitura ſperauerat, voluntatem, cum Romano rege compoſuerunt. Fuit autem hic Pontifex ex humili loco, admirabili felicitate ad Pontificatum euectus: in eo autem admodum variam fortunam; verùm ſi vtraque ponderetur, longè magis aduerſam, quàm ſecundam, eſt expertus. quæ enim felicitas, captiuitatis ipſius infelicitati, vrbis direptioni tanto cum excidio ſpectatæ, tantæ cladi patriæ ſuæ illatæ comparari poteſt? Obiit ſexto Cal. Octob. anno Pontificatus x i. ætatis verò quinquageſimo ſeptimo, Curiæ inuiſus, Principibus ſuſpectus, fama potiùs graui & odioſa, quàm grata: auarus, ambigua fide & natura, à beneficiis in mortales conferendis alienus. Illo defuncto, Cardinales eadem nocte qua ſe Pontificis legendi gratia conclaui incluſerant, omnes cõcordes Alexandrum Farneſium Romanum, omnium Cardinalium antiquiſſimum, Pontificem maximum crearunt: quem ſanè per quadraginta annos ſenatorem, atque omnes ætatis honore ſuperantem, Roma patria, præclaræ maiorum imagines, eximia atque inueterata virtus, & præcellentes literæ magnoperè commendabant, adeò vt Clemens, cùm toties repreſſo, & rurſus erumpente morbo, omnem vitæ ſpem conſtanter abieciſſet, eum ſibi ſucceſſorem teſtamento ſcripturum affirmaret, ſi Pontificatus hęreditate pararetur. Eadem æſtate Solymanus Turcorum imperator, effuſis vltra Euphratem ingentibus copiis, aduerſus Tammaſum magni Hiſmaëlis filium, bellum ſuſcepit, validaque ſimul inſtructa claſſe, Africam, occupandæ Siciliæ atque Italiæ maximè opportunam, inuaſit. Verùm, multis rebus præclarè geſtis, tandem à Perſarum rege, magna ſuorum ſtrage, terreſtri certamine cõgreſſus, vincitur atque fugatur. Nauale autem prœlium auctore Hariadeno Mitylenæo, cognomento Barbaruſſa, Othomannicæ claſſis Præfecto, cum magna ſua laude, reportatis crebris de hoſte victoriis, terminauerat. Hoc etiam anno comitia religionis cauſa indicta ſunt à Friderico electore Smalcaldicæ, quod erat illius oppidum inter Cafuaros, ſiue Thuringiam, & Incriones ad Schalmum fluuium, ad quæ omnes Germaniæ Principes, quos recepto nomine Proteſtantes vocant, & liberarum vrbium idem dogma profitentium legati atq. oratores conuenerunt: omneſque poſt multas & varias deliberationes, ſententiarum q. rogationes, tandem vnanimi conſenſione in ſtatuta & leges quæ in illis comitiis factæ ſunt, deſcenderunt, & ſe in iiſdem perſeueraturos iureiurando confirmarunt: Videlicet, vt in quinquageſimum annum leges latæ intelligerentur ad religionis, ſui ipſorum, & fœderatorum omnium defenſionem. Ne liceret cuiquam bellum inferre, aut hoſtiliter inuadere agrum cõiuratorum. Si quis inuaderetur, ſtatim ceteri, atq. ſignificatũ eſſet, ſubſidia mitterent, quanto maiori poſſent conatu, & diligentia: quod niſi factum eſſet intra certum ſpatium, vrbs illa poſſet, ſine perfidiæ nomine, cum hoſte paciſci, vel aduerſus coniuratos arma capere. Vt vnius hoſtes ceterorum hoſtes intelligerentur. Vt nemini liceret ſemel ſuſceptum bellum aduerſus quemuis hoſtem deponere, niſi reliquorum omnium conſenſu. Ne armatus exercitus concederetur per agrum cuiuſquam fœderatorum ad bellum inferendum pertranſire, niſi communi omnium conſenſu. Vt qui auxilia acciuiſſent, per viginti dies commeatum ſuppeditarent ab initio belli eò profectis, ac totidem poſt bellum: ea tamen lege, vt qui acciuiſſet, & cuius cauſa bellum gereretur, ſummum haberet imperium eius expeditionis, quod nemini ſuſcipere liceret ad alios infeſtandos vel Principes, vel ciuitates. Si qua inter illos naſceretur controuerſia pro iure & æquitate, ac non pro armis dijudicaretur, & obſeruaretur iuramentum quod interceſſerat. Vt liceret Principibus, & fœderatis ciuitatibus communi con-

Clementis Pont. obitus & natura.

Clementi Paulus tertius in Pontif. catu ſufficitur.

Solymani in Perſas expeditio.

Conuentus Smalcaldicus.

silio mutare vel addere, si quid opus esset, aut æquum videretur: liceretque sapientius communi omnium saluti consulere. Vt eiusdem fœderationis socij & participes, omnes Principes, & liberæ ciuitates Saxonum & Sueuorum intelligerentur. Postero anno Solymanus, Abraimo & Vlamane præcipuis eius purpuratis, adhortantibus, contra Persarum regem bellum instaurauit, egregiam sese ex hoste victoriam relaturum sperans. Itaque Taurisium reuersus, Persarum rege inde ad eius inopinatum aduentum in Coraxenos iterum abeunte, vrbem amplissimam, licet iussa facere paratis incolis, sæua barbarie militū libidini diripiendam permisit; & ipse quoque, præter sericos artifices, seruos, ac delectam vtriusque sexus iuuentutem, cuius ingens multitudo fuisse dicitur, multa magni pretij ornamenta secum Byzantium asportauit. Ea præda onustus, cùm iam aduentantis Tammasi fama increbesceret, in Mesopotamiam rediit, eoque in itinere parum abfuit, quin ipse vniuerso suo cum exercitu summū vitæ discrimen adiisset, nisi Persæ falconum & sclopetorum ictibus ad primum cōspectum absterriti, eos persequi desiissent. Verumenimuerò cùm iam Tammasus Taurisium rediisset, nihilque haberet antiquius, quàm omni contentione eos persequi, cùm cataphracti Persæ leuissimos Turcarum equites insequi non possent, ab instituto reuocatus fuit. Interim Delimenthes Satrapa, vir consilij animique fortissimus, certo expeditorum equitum numero à rege impetrato, cum iis per nota itinerum compendia Turcas insecutus est: eosque iam nihil aduersi formidantes, vndique inuasit, ita vt vix vllus esset ex purpuratis atque proceribus qui suæ saluti commodè fuga consulere posset. satis constat, tantam fuisse Othomannici exercitus dissipationem, vt vix vnquam maiorem cladem cum Persa congressus, acceperit. Vltra enim tormenta bellica atque tabernacula, in hostium potestatem abducta, cuncta vasa castrensia & impedimenta amisit; ac insuper plusquam dimidiam equorum partem desideratam esse affirmant: & hanc victoriam tanti momenti ac ponderis fuisse commemorant, vt Persæ illius memoriam, quæ ad tertium Octobris incidit, anniuersaria publica lætitia deinceps prosecuti dicantur. Ceterùm huius funesti prœlij successus, Solymani animum, alioquin insuperabilem, haud mediocriter lancinauit, atque acerbissimæ recordationis morsibus afflixit, ita vt institutæ expeditionis valdè pertæsus, Byzantium redire statueret, inexpiabili odio in Abraimum concepto, cuius potissimùm consilio, vt antè diximus, hanc aduersus Persas profectionem susceperat. Hoc Solymani in Abraimum odium, multorum procerum erga eum conspiratione auctum est, qui ægrè eius immodicam potentiam ferentes, multis criminibus & calumniis inuidiam illi iuxtà & odium apud Solymanum Byzantium reuersum, parabant, adeò vt gratia omninò excidens, parum auctoritatis vel apud ipsum, vel reliquos aulicos retineret. Sunt etiam qui asserant, Solymanum, valdè in ipsum exasperatum, suæ matris atque coniugis stimulis, ęgerrimè ferentium, vnius serui arbitrio tantum Principem regi, in dies magis atq. magis inflāmatum. Accedebat huc, quòd minimè obscuris indiciis compertum esset, ipsum, Christianorum rebus haud mediocriter fauere, eaque potissimùm de causa Solymanum, quò scilicet Carolum Cæsarem & Ferdinandum regem, itemque Venetos, omnibus molestiis liberaret, ad Persicam expeditionem instigasse. Erat siquidem tunc temporis Solymanus, supra modum exacerbato in Venetos animo; nec minori indignatione & ira in Carolum Cæsarem æstuabat, quòd nimirum intellexisset, eum, per suos legatos cum Persis egisse, atque consilia communicasse, sic vt ipsum Tammasum bellicis tormentis per Lusitaniam è finitima India suppeditatis adiutum, certò ab

1535. *Turca redit in Persidem.*

Taurisium diripitur.

Ingens Turcarum clades.

Abraimus excidit gratia Solymani.

ab ipso Cæsare crederet. Itaque subornatis delatoribus, Abraimus, tanquam ingrati erga Solymanum animi conuictus, acerbissimis verborum vibicibus prosciissus, contumelioseque obiurgatus, nec vllis lachrymis Solymani pedibus aduolutus, sæuum ac exulceratum eius animum flectere potuit. Nocte inde proxima ceruicali subnixus, dormitans in cubiculo, cultro adunco, quem Solymanus carnifici de manu, sicuti nonnullis placet, tradiderat, iugulatus est, primaq. luce supellex & pecunia eius omnis in fiscum relata, nihilque ferè ex tot tantarumque pristinarum fortunarum amplitudine, præter dotem miserrimæ cõiugi relictum. Is hominis longè præstantissimi ac potentissimi exitus fuit. Hoc exemplo homines suæ fragilitatis humanæ obliti, haud dubiè admonentur, quàm nihil in rebus humanis sit simplex vel solidum, quàm denique caduca & fluxa omnia, quæ inanisui specie & comica larua vsque adeò hominũ oculos perstringunt, vt ipsi non secus ac si in Cimmeriis tenebris versantes, omnem meliorem lucem reformidẽt & aspernentur: quo sanè fit, vt voluptatibus omnibus diffluentes, ac dulci fortuna, quod dicitur, ebrij, sibique turpi & scelesta ambitione & philautia, abblandientes, se extra fortunæ aleam, atque humanam quodammodò sortem positos esse credant: nec mirũ, cùm omnia scilicet illis ex nutu & voto, tãquam ex Amaltheæ cornu deprompta fluant, ac non secus quàm in summo rerum fastigio collocati, & de omni casu securi, nunquam de rerum humanarum vicissitudine cogitent, sed: vt in alta securitate fieri consueuit, in vtrãq. aurem supinis animis dormiant. Horum profectò hominum quàm deploranda sit conditio, & animi hebetis insania, vel hinc videre licet, quòd passim recẽtibus exemplis, oculis sese nostris vndique ingerentibus, manifestè videamus, quàm fucosa & incerta sit illorum felicitas, qui rerum paulò antea potientes, facillimo temporis momẽto, non solùm gratia principum virorum, apud quos plurimum præstabant, excidant, sed non secus ac à summo apice in imum præcipitati, inanis suæ retroactæ gloriæ & vanitatis pœnas persoluant. Tum demum sera subit illorum animos pœnitentia; quòd ita temerè suis rebus confisi, nihil de alterius sortis statu cogitare in animum induxerint. Fit enim sæpius, vt, cùm res ad vltimũ tragicæ vitæ exitum deducta sit, & nihil, vt de Pandoræ pyxide dicitur, præter inanem spem in fundo lateat, tum, cum summo gemitu ac suspiriis, multaque lachrymarum effusione, ad retroactæ vitæ suæ periodum respicientes, tandem caligantes oculos ad meliorem lucem attollant, & perspicuè animaduertant, in hoc tragico humanarum rerum theatro, nihil exhiberi felicitatis quod diuturnitate perpetuum sit, vel quod hominum animos beatos efficere possit. Optandum esset itaque, vt, remotis omnium voluptatum illecebris, quæ etiam optimi cuiusque animũ, tanquam prehensa manu, abducere solent, ac quasi reluctantem, secum in præcipitium trahere, eas iniremus vitæ conditiones, quæ maximè cum honestate consentirent, ac ne latum quidem, quod aiunt, vnguem à legum reuerentia ceterarumq. virtutum norma decederent. Hac ratione proculdubiò fieret, vt solidioribus innixi præsidiis, feliciores, vel saltem tolerabiliores vitæ exitus assequeremur. Qua de re me forsitan prolixiùs differentem non tam admonuit huius purpurati funestus exitus, quàm multorum aliorum, qui patrum nostraque memoria adhuc in hominum oculis hærent. Quorum certè tanta est multitudo, & vbique gentium tot extant testimonia, vt hîc longiori commemoratione opus esse non videam. Ceterùm Solymani animus nõ tam inflictæ cladis in Persíde memoria 1536.
excruciabatur, quàm nouo acceptæ naualis calamitatis nuntio percellebatur. Siquidem Carolus v. instructa ingenti classe, totique maritimo negotio Andreæ

Abraimus iugulatur.

Auriæ,

Auriæ,cui vni propter ſpectatam fidem, rerumque peritiam, profectionis ſuæ atque ſupremi conſilij decreta communicarat, aduerſus Ariadenum maritimam expeditionem in Africam ſuſcepit; in qua tam proſpero ac felici Marte vſus eſt, vt Guletam arcem longè munitiſſimam, & mox Tunetum, in ſuam poteſtatem redegerit. Ahenobarbus ea clade accepta, Hipponem, quam hodie Bonnam vocant, ſe cum ſuis recepit. Sed cùm illi nunciatum eſſet, Auriam cum quadraginta triremibus circum littora & vicinas oras nauigare, omnemque regionem illam perluſtrare, non expectato illius aduentu, aufugit: quo ſanè factum eſt, vt ciuitas ſimul cum arce & propugnaculis ſine magno conflictu & negotio Chriſtianis ceſſerit. Vbi, præter alia multa, rei bellicæ apta inſtrumenta, magnum numerum tormentorum receperunt: arci & ceteris munitionibus Imperator de duce ac firmo præſidio proſpexit. Quibus rebus, cum ſumma ſui nominis gloria, & Reip. Chriſtianæ beneficio geſtis, decimo ſexto Cal. Septemb. ab Africa ſummo diluculo ſoluens, cum tota claſſe in Siciliam contendit; ibique triumphali pompa exceptus, & paſſim pecunia donatus, inde Neapolim peruenit. Non dubium eſt, quin, modò ſincerè & candidè iudicare velimus, & ſuo quemq. populum merito honeſtare, huius clariſſimę expeditionis proſper ſucceſſus haud ex minima parte Genuenſibus debeatur, cùm nemo infitiari poſſit, Genuæ ad illius vſum, præter ceteras naues, triginta roſtratas, & vnam quadriremem, quæ Cæſaris prætoria erat, inſtructam atq. adornatam fuiſſe. Hæc quadriremis adeò erat affabrè extructa, vt omnes illius tempeſtatis artifices haud parũ in ſui admirationem raperet. Taceo auratum laquear & puppim cælatura atque eximia pictura conſpicuam, quæ intus & extrà vmbraculo ex auro purpuraq. intertexto cõtexta erat, remigibus ſerica tunica, & epibatis omnibus veſtitus, atque armaturæ cultu plurimũ exornatis. Auria inſuper vim ingentẽ nautici cõmeatus, inſtrumẽta naualia noui artificij, tormentorumq. omnis generis, ac telorũ copiam, vel maximo ſuffecturam bello in naues diſtribuerat, quibus totius Liguriæ iuuẽtute, & ex nobilitate fortiſſimum quemque, certatim cunctis nomina dantibus impoſuerat: eaque Barcinonem, quo paulo antè Cæſar Madritio profectus, venerat, delatus eſt. Eodem fermè temporis tractu, quo Cæſar Neapolim enauigauit, certa & conſtanti fama innotuit, Franciſcum Sfortiam viuis ſubtractũ eſſe: ex cuius quidem obitu grauiſſima exorta ſunt bella. Nam Franciſcus Galliarum rex, Ciſalpinæ Galliæ imperium à Cæſare ſibi concedi poſtulabat, cum ſuo iure antiquę hæreditatis à Valentina Vicecomite repetito, tum præclara Maximiliani Cæſaris cõceſſione, qui id tabulis ritè confectis, acceptaque honorarij muneris pecunia, Ludouico regi poſt exactum captumque Ludouicum Sfortiam adiudicaſſet. Sed Cæſar non ignarus, quantum ſibi auctoritatis, potentiæ, ac certi quotidianæ pecuniæ prouentus, ex Inſubriæ poſſeſſione imperioque accederet, nullis precibus adduci poterat, vt opulentiſſima Italiæ pars, præpotentibus Tranſalpinæ Galliæ regibus adijceretur. Hos enim, parto Mediolanenſi imperio, (vti eos iam pridem feciſſe meminerat,) minimè quieturos exiſtimabat; ſed auiditate proferendi imperij, aliena, ipſiuſque in primis regna protinus inuaſuros. Proinde adulto iam vere, Neapoli diſcedens, Non. Aprilis Romam profectus eſt: ibique quatriduò moratus, per Caſſiam viam Senas primò, indeque Florentiam & Lucam ab omnibus paſſim exquiſitiſſimis honoribus exceptus, peruenit. Ex Etruria, per Macrę amnis valles, Apuanoſque ſaltus, Apenninũ tranſgreſſus, ad Aſtam vrbem, coniunctam incluſamque ſubalpinis oppidis, conceſſit, vbi Foſſanum ab Antonio Leua expugnatum, & Carolum Sabaudium, ac Franciſcum Salaſſum regulos, à Gallo-

Guleta & Tunetum à Cæſare expugnatum.

Hippona ab Andrea Auria capta.

Franciſci Sfortiæ interitus.

Bellum inter Carolum & Franciſcum inſtauratur.

Gallorum fide atque amicitia desciuisse, cum summo gaudio ac voluptate intellexit. Quo felici rerum initio Cæsar, vt Alpes maturè transiret, magis atque magis accendebatur. Quàmobrem, auctore in primis ipso Antonio Leua, licet Vastius & Ferdinandus Gonzaga longè aliter sentirent, ac prius Taurinum Prouinciæ caput expugnandum censerēt, in Galliam Narbonensem exercitum admouit. Hoc Cæsaris decretum etiam Andreas Auria non parum promouisse visus est, cùm haud dubiam spem præbuisset, Rhodanum amnem triremium suarum catenato ponte posse coniungi, & per Narbonensem regionem ab Hispania, tum commeatus, tum omnis generis auxilia, bene gerendo & conficiendo bello, expectari posse prædicabat. Suberat etiam in arcano Cæsaris occulta spes potiundæ per proditionem Massiliæ: Nam, sicuti postea cognitum fuit per Antonium Leuam, quosdam, qui eam vrbem proderent, sed qui postea fidem mutarint, promissoque defuerint, tentatos fuisse constabat. Itaque coëuntibus iam vndique longè maximis equitum ac peditum copiis, Cæsar multiplici itinere, sed præcipuè per maritimas Alpes, & per Tendanos colles Prouinciæ fines intrauit, subsequente à Sauonæ portu Auriana classe, quæ multas Italicarum cohortium copias sustulerat, quibus Ferdinādus Sanseuerinus Salernitanus imperabat. In his clari veteresque præfecti eminebant Augustinus Spinula, & Petrus Maria Roscius Parmensis S. Secundi regulus, Hippolytusque Correggius, & pleriq. alij haud obscuri nominis ac famæ: primoque impetu capta & direpta est vrbs Antipolis, vltra Varum amnem posita. Ceterum, huius expeditionis is tandem successus fuit, vt paucis interiectis hebdomadis, Franciscus rex, qui paulò antè Allobrogum oppida & arces ferè omnes ac etiam Taurinum occupatat, cum validissimo exercitu Cæsari occurrens, & loco opportuno castrametatus, intercluso eidem omni commeatu, & vlterius progrediendi omni spe sublata, ad eam desperationem adduxerit, vt leuioribus excursionibus fame & dysenteria bona exercitus parte amissa, in Italiam re infecta, retro abire compulerit; præsertim, cùm ab Auria, qui sub idem tempus in Tolonæ portum classe illata, ipsum vnà cum oppido metu tormentorum territis custodibus, deditione occuparat, tristem nūcium accepisset, quo Guidonē Rangonum ad inuadendā Genuam appropinquare, & in Pociferam vallem se demittere ferebatur; eaq. de causa ipse Auria de patriæ salute vehementer sollicitus, expedito consilio septingētos circiter milites Augustino Spinulæ legendos attribuerat, continuoq. triremibus Antonij Auriæ deuehēdos imposuerat. Qui pari studio ac sollicitudine ad ferendā patriæ opem incitatus, vsusque nocturnæ auræ flatibus, velis & remis illuc ire contendit: ac portum ingressus, ciues magna trepidatione liberauit. Nam tota ferè ciuitas inexpectato metu perturbata, eò descendebat, vt plerique vxores, & liberos, quæq. præcipua inter mortales habentur, nauigiis imponerent, alij, plebsque in primis, rerum nouarum prædæq. auida, reduci Fulgosios, & vetus Gallicæ seruitutis iugum induci clamitans, correptis armis ad defendenda mœnia discurreret, sic, vt incerto studio per regiones vrbis deferretur. Sed conspecto Spinula, qui validam præsidij manum adduxerat, primores ciues obliti veterum factionum, ac memores receptæ libertatis, in qua beatius viuerēnt, magna ex parte leuati metu recreantur. Iam hostes ad S. Thomæ portam, quæ ad occidentem sita est, peruēnerant, allatisque pluribus scalis, & conscensis mœnibus, in summum parietem euadere, coronamque occupare nitebantur. His conspicui cohortatores aderant, Guido ipse, atque Fulgosius, qui cùm frustrà portam sibi aperiri amicè ingressuris postulassent, aduersum à ciuibus responsum retulerant, ac propterea vim admo-

Cæsari expeditio in Galliam infeliciter succedit

Genua ope Principis Auriæ, & Augustini Spinulæ, magno periculo liberatur.

admouendam rati, acerrima atque audaciſſima conſcenſione facta, in vrbem tranſcendere conabantur, eo quidem maiori Genuenſium periculo, quòd ad Orientalem portam, quæ ad Feritorem, hodie Biſamnem fluuium ducit, Pallauicinus Vicecomes, & Hercules Fulgoſius Cæſaris frater, altera caſtra feciſſent, vt diuerſo pauore illato, ciues ad deditionem compellerent. Ceterum, ſupra S. Thomæ portam, non longè ab ea turricula per quam Piſcario duce Adurnios proceres reducente, vrbs ante quatuordecim annos capta fuerat, magna contentione certatum eſt, ita profectò, vt Baptiſta Corſus, cognomento Farina, ægrè locum defenderet, & Guidoniani vexilla in ſummi muri pinnas audacter efferrent. Verùm ſuperuentu Spinulæ ingenti animo propugnantis, ereptum eſt aſcendenti ſignifero vexillum, ipſoque vulnerato, atque in præceps deturbato, repreſſiſque ſubinde & vulneratis qui ſcalas ſubibant, ea mœnium pars vſque adeò egregiè defenſa eſt, vt cùm Hector Neapolitanus inuadentium pugnaciſſimus, cecidiſſet, Guido, multis ſuorum amiſſis & vulneratis, receptui cani iuberet, tanquam redintegraturus pugnam, vti eius rei ſpeciem præ ſe ferebat. Ceterùm, dux prudens, ac rei bellicæ non ignarus, quòd nulla ad quaſſandum murum, atque ideò ad terrendum hoſtem, tormenta ſecum adduxiſſet, neque vti ſperarat Fulgoſius, vllus omninò in vrbe fauentis populi tumultus oriretur, admonitis ſociis qui erant ad Feritoris portam, copias collegit, regreſſuſque per dextros Pociferæ vallis montes in agrum ſubalpinum, & Tanaro amne ſuperato, ad Gallicos duces peruenit, ingenti equidem metu atque periculo, vti inopinatis caſibus accidit, liberata ciuitate, quamquam Guido in diſceſſu oblata ex itinere oppidula diripuiſſet. Inde ad Aſtam profectus, cùm nemo Cæſarianorum prodiret, abacta aliquanta præda maioris pecoris, ad oppugnandum Cariniantum perrexit, quod oppidum infirmo cuſtoditum præſidio adortus, vno atque altero tumultuario certamine ſub mœnibus edito, ad deditionem compulit, ibique magnam vim parati à Cæſarianis commeatus nactus, Taurinenſium, & reliquorum præſidiorum inopiam, æqua diſpenſatione opportuniſſimè ſubleuauit. Nec multo pòſt, admotis copiis Carmagnolæ, munito oppido, quod Salaſſi erat ditionis, potitus eſt. Quibus rebus peractis, tametſi ab irrita ſpe potiundæ Genuæ fruſtrà bellum ſuſcepiſſe videri poterat, his tamen captis oppidis, egregiè nominis famam tuebatur. His cognitis rebus, Cæſar, & Auria periculoſa leuati cura, ingenti lætitia ſunt affecti. nec multò pòſt Cæſar in Italiam reuerſus, Genuam venit, ibique aliquandiu in ædibus Principis Andreæ Auriæ, cuius in primis colloquio atque præſentia mirificè recreabatur, cum ſumma animi ſatisfactione, atque longè rerum neceſſariarum apparatu ampliſſimo ſubſtitit, & varias animi curas multis iucundis exercitiis leniuit. Eodem fermè tempore, quo Cæſar ad aquas Sextias cum ſuis copiis hærebat, Maria regina Caroli ſoror, Nanſoo duce cum valido exercitu Galliæ fines inuadi iuſſerat: iſque leuibus quibuſdam equeſtribus prœliis proſperè factis, ſeſe ad oppugnandum Peronam, Picardiæ vrbem ad Samarobrinam amnem poſitam, conuertit, à qua poſtmodum eadem die obſidionem ſoluiſſe dicitur, qua Cæſar in Italiam, pedem referre cœperat. Inter hæc, Franciſcus Galliæ Delphinus, regis primogenitus, iuuenis florentiſſimus, & bellica virtute inſignis, cum incredibili totius regiæ mæſtitia, nec citra veneni ſuſpicionem, ſibi per quendam Italum Sebaſtianum Montecuculum nomine, qui poſtmodum Lugduni à quatuor equis in partes contrarias actis diſtractus fuit, opera in primis, vt ferebatur, atque inſtinctu Antonij Leuæ propinati, crudeliſſimo fato conceſſit. Iiſdem quoque diebus, Iacobus Scotiæ rex,

Carolus Cæſar proficiſcitur Genuam.

Franciſci Delphini obitus.

amicitiæ

amicitiæ veteris quæ olim Scotis cum Gallis interceſſit, interpollandæ, & regis videndi, eiuſque affinitatis cupidiſſimus, in Galliam venit, cui Magdalena regis filia, celeberrimo nobilium vniuerſi regni comitatu, atque incredibili ſplendore & magnificentia, elocata fuit. Ceterùm hæc proximo anno, in ipſo ætatis flore, citra coniugalis thalami aliquem fructum, nec ſine immenſo vtriuſque regni dolore atque mæſtitia, immaturo & crudelibus Parcarum manibus abrupto ſtamine, viuis ſubtracta eſt. Nocte, quæ Ianuarias Nonas anteceſſit eiuſdem anni, Alexander Medices, Florentiæ Dux, ac Cæſaris gener, à Laurentio Mediceo propinquo ſuo, cùm iam ſextum & vigeſimum annum attigiſſet, intempeſta nocte in cubiculo, adeoque in ipſomet proditoris lecto, quàm crudeliſſimè trucidatus eſt. Huic non multò pòſt, Coſmus Medices Ioanne Medice fortiſſimo duce ex Maria Saluiata genitus, decimum octauum ætatis annum vix egreſſus, totius ciuitatis conſenſione, & rara fortunæ indulgentia, nihil tale præmeditatus, ſucceſſit. Hanc illi felicitatem prædictam fuiſſe aiunt non ſolùm à Baſilio ea tempeſtate celeberrimo Mathematico, qui eius ſchema natalitium examinans, mirabilem conſpirantium ſiderum felicium aſpectum deprehenderat, ſed etiam à Græco quodam ariolo, qui ex inſpectione volæ manus eius ingentis opulentiæ hæreditatem illi portendi aſſeuerabat. Accedebat huc, quòd Capricorni fauſtum ac felix aſtrum haberet in horoſcopo, ſiue, vt triuialiter loquamur, in aſcendente: quod ſanè ſignum cùm regium ſit, plerumque vel infimum quemque attollere ac euehere ſolet. Sub hoc ſigno Diuum Auguſtum natum fuiſſe, ex Suetonio ac ceteris deprehendere licet, ac etiam Carolum v. nullis veræ Imperatoriæ virtutis laudibus ipſo Auguſto inferiorem. Intereà temporis Franciſcus Galliarum rex, coacto ingenti exercitu, illũ virtute & auſpicio Henrici Delphini in agrum Taurinenſem ablegauit, qui Suza Moncalierio, multiſque aliis arcibus & oppidis expugnatis, Cæſarianos eò adegit, vt vltra Eridanum ſeſe recipere cogerentur. Ceterum inſequenti anno, Solymanus parandis nouis regnis tam ſuæ inexplebili, quàm vſitata Othomannis regibus cupiditate incenſus, ſimulque moleſtiſſimè ferens, Luſitanorum potentiam in Indiam vſque prolatam, maxima ipſius regionibus detrimẽta adferre, intercluſis Arabici ſinus nauigationibus, quibus Memphim (hodie Cairum vocant) atq. Alexandriam omnis generis aromatã & mercimonia, & inde in Europam aduehi ſolerent, quæ iam per vaſtiſſimũ Oceanum in Luſitaniam aueherentur, atq. indè porrò in Anglię, Belgij, Germanię, aliarumque regionum emporia diſpenſarentur, hortatu Solymani eunuchi natione Epirotæ, Ægyptij Præfecti, ingentem triremium & aliorum nauigiorum claſſem magnis impendiis inſtructam, contra Luſitanos miſit, vt eos ex tota India, vbi iam illi aliquot munitiſſimas arces conſtruxerant, exturbaret. Iam paulò antè in bello Perſico aduerſus Tammaſum infeliciter, vti monſtrauimus, ſuſcepto, didicerat, Luſitanos quoſdam ſclopetarios & tormentorum magiſtros, qui maiora tormenta & fundere & peritè dirigere Perſas docerent, regi Perſarum militaſſe, quod ſanè illius animum vehementer in Luſitaniam exacuit, atque vno eodemque tempore terra & aquis Italiæ bellum inferre conſtituit, tanta celeritate expediti conſilij parata claſſe, & terreſtribus copiis è Thracia ſiniſtrorſum per Theſſaliam proficiſci iuſſit, vt pænè prius improuiſus in Epirum peruenerit, & cum ducentis armatorum millibus circa Macedoniæ oram ad Aulonem cõſtiterit, quàm Byzantio profectus à noſtris crederetur, qui Barbaros vel ob id in Pannoniam reuerſuros exiſtimabãt, quòd fama obtinuiſſet, Auſtrianos Germanos nequaquã cũ Ioanne Tranſiluaniæ rege ac Turcis qui eſſent apud limites in præſidiis, indutias

Iacobi Scotiæ regis in Galliam profectio.

Alexander Medices Florentiæ interficitur.

Coſmus Medices Alexandro ſuccedit.

1537.

Turcica claſſis contra Luſitanos.

Solymanus Italiæ bellum infert.

tanquàm parum æquas, ſeruaturos. Claſſis autem numeroſa pariter & ornatiſſima, in Ionium delata, à Cephaleniis, atque Zacynthiis, pænè prius ſpectata eſt, quàm Veneti ſua conſuetudine iuſtam claſſem, creato Hieronymo Piſaurio, cui Vetturius, ceu collega & conſiliorum particeps, attributus fuit, maris præfecto, ad tuendam ſuæ ditionis oram Corcyram verſus adnauigare, indeque terreſtres atque maritimos Barbarorum motus obſeruare iuberent. Ceterùm Solymanus è Thracia profectus, emenſusque totius Macedoniæ latitudinem, nihil eum morantibus fluuiis, ad Scardos montes perrexit, & per eorum valles, ad mare, indeque Aulonem peruenit. Tum verò Italiam, quam habebat in conſpectu, extemplò petendam ratus, vt, ſi cœpta proſperè prouenirent, ipſe etiam cum omnibus copiis traijceret, Luſtibeium, & Hariadenum transfretare atque explorare Salentinorum voluntates iuſſit, à quibus paulò pòſt, Caſtrum oppidum direptum, & Salentinorum fines depopulati ſunt, ac plurima detrimenta illata. Quem verò exitum hæc naualis expeditio ſortita fuerit, Paulus Iouius circa initium libri xxxvi. luculenter oſtendit. Et quoniam proximè enarrauimus, Solymanum hoc anno præualidam claſſem aduerſus Luſitanos eduxiſſe, quinā euentu dimicatum ſit, quàm breuiſſimè demonſtrabitur. Hic ſanè, adiuncto ſibi Moro Alexandrino, ſinus Arabici anguſtias egreſſus, Perſici maris ſinum præteruectus, ad Indum vſque fluuium peruenit. Vt verò id magis planum atque conſpicuum reddatur, ſciendum eſt, duas ex Europa in Indiam fieri nauigationes. Vnam quidem ab Hiſpania, vel Luſitania, per littora Africæ, ac Æthiopiæ in Arabiam vſque ad vrbem Aden, indeque ad Ormutium nobiliſſimum emporium; ab Ormutio verò ad Cambaiam ciuitatem, atq. inde Calecutium; à Calecutio verò longè vlterius vſque ad auream Cherſoneſum, quam Malacham accolæ vocitant, quæ vrbs eſt miræ magnitudinis, regem habens Maurum. Eam autem Luſitani vi expugnatam, occuparunt, & direptam incenderunt; ibique multa præda ceſſit Luſitanis, adeò vt præter captiuos, ſeptemque elephantos, æneorum omnis generis tormentorum duob. millib. potirentur. Porrò rex munitiſſimam ibi arcem conſtruxit, apud quam diuerſarum nationum mercatores multis opibus atque diuerſis aromatibus, & odoribus eam vrbem complentes, ſibi ædes, cum bona venia præfecti Luſitani, compararunt, ita vt iam longè inſignius quàm antea, ibi ſit inſtauratū emporium. Turcæ igitur, vbi ad Indum amnem peruenerunt, Diu vrbem munitiſſimam, apud quam Luſitani inſignem habebant arcem, ſibi totis viribus oppugnandam ſumpſerunt. Verùm Luſitanorum ea fuit induſtria, eaq. indomitæ virtutis conſtantia, vt hoſtes turpiter profligati, incepto deſiſtere, & relictis maioribus tormentis, ad Aden, felicis Arabiæ celeberrimum emporium, retrocedere compulſi fuerint: ibique Othomannicæ claſſis præfectus, acerbiſſimè ferens tam improſperos audaciſſimorū conatuum ſucceſſus, fide data, Adenium regem Luſitani regis tributarium ad claſſem euocauit. Credidit ille miſer fraudulento homini, & potentiſſimo Turcarum Imperatori Solymano gratificaturus, cum quatuor regni proceribus ad nauem perrexit, quem ſtatim vnà cum ipſis proceribus in antenna prætoriæ nauis laqueo ſuſpendi iuſſit; & mox vrbem occupatam, militum prædæ ac direptioni dedit. Ad hæc, Tibitinum regem, licet is ampliſſimis muneribus impotentis hoſtis gratiam ambiret, vnà cum omnibus eius aulæ præſidiis contra fidem datam interfecit. Hic fuit exitus Othomannicæ expeditionis aduerſus Luſitanos: quod quidem Dei Opt. max. bonitati acceptum ferendum eſt, qui noluit impuros Mahumetanos Luſitaniæ regis ſanctiſſimos conatus retardare, quibus innumeræ iis in locis gentes quæ ad id

Luſitanici belli deſcriptio.

Cherſoneſus direpta.

Diu oppugnatur à Turcis.

tempus ſtultiſſimis & abſurdiſſimis erroribus implicitæ, longè ab omni vera ſalute aberant, ad ipſius cognitionem traducebantur. Namque Calecutani, & plerique alij, ipſum cacodæmonem incredibili vecordia adorabant & colebant, ſimulque illi multos mortales immolabant. Eadem circa tempora, in Galliis Anna Momorantius à rege Franciſco, cuius ea tempeſtate gratia ſummoperè florebat, Magiſter equitum creatus eſt. Breue autem ſpatium ab hoc interceſſit, cùm Turris bellica, quæ eſt Pariſiis ad portam Antonij, in qua maxima vis nitri ſulfuriſque ac tormentarij puluerıs aſſeruabatur, fulmine ad imum diſcuſſa eſt, tanto cum impetu, vt ſaxa in loca finitima, & mox trans Sequanam iacta, quàm plurima ædificia mirum in modum deformarint, ac etiam euerterint. Inter hæc, opera in primis Pauli tertij Pontificis, ſexto Idus Febr. Romæ fœdus inter ipſum, Carolum v. & Venetos, ſollemni cærimonia percuſſum, adſtipulantibus pro ipſo Cæſare Ioanne Manrico Aguillario, & M. Contareno pro Veneto Senatu. quo quidem tempore ab eodem Pontifice enixè laboratum fuit, vt pax inter Cæſarem & Franciſcum coiret: cuius rei gratia Cæſar ab Hiſpania, adducente eum Auria, in portum Herculis Moncœci ſecunda nauigatione peruenit. Franciſcus verò ad Villanouæ oppidum vltra Varum amnem, terreſtri itinere, conceſſit. Et licet Pontifex impetrare nequiret, vt ipſi reges tum temporis in mutuum complexum atque colloquium deuenirent; hoc tamen aſſecutus eſt, vt cùm poſt longas & multas diſceptationes pax conciliari non poſſet, indutiæ à reginis, nempe Maria, & Eleonora, in Belgio paulò antè in triennium pactę & promulgatæ, in nouem, ſiue, vt aliis placet, decem annos de communi voluntate ſancirentur. Actum ſubinde eſt inter Cæſarem atque Pontificem, vti antea compoſitum fuerat, de ſuſcipienda nauali expeditione aduerſus Turcas, nouaque legatio ad Pontificem ac Cæſarem à Venetis peruenit, qui æſtate iam adulta feſtinandum eſſe, atque apparari claſſes poſtulabant, poſtquam Venetiis cuncta iam parata eſſent ad nauigandum, magnoque incommodo futurum eſſe differebant, ſi reliquos æſtatis menſes effluere ſinerent, quibus mari res geri poſſet. Nec multo pòſt Franciſcus diſcedens à Pontifice, in regnũ ſuum eſt reuerſus; Pontifex verò Genuam peruenit, exceptuſque eſt hoſpitio in Fliſcorum ædibus excelſo in loco ad Violatæ templum poſitis. Exinde claſſem conſcendit, partimque mari vſus, partim terreſtri itinere, poſt ſolſtitium ad vrbem perrexit. Cæſar autem ad Maſſilienſium oram delatus, circa Foſſas Marianas ex condicto regem eò deſcendentem cum liberis ſuis quadrireme prætoria humaniter excepit, atque arctè complexus eſt. Imperante quoque Cæſare, Franciſcus Andreæ Auriæ ſuperiorum temporum iniurias facilè remiſit, cùm ad exoſculandam dextram produceretur: ſubindeque plures horas arcanis ſermonibus Principes impenderunt, tanta vel eorum qui aderant, vel illorum qui id poſtea ab aliis didiciſſent, exultatione, vt ferè nemo reperiretur, qui non planè exiſtimaret, reges ipſos, deterſis odiis conciliatos, ſub certa maturæ pacis atque concordiæ ſpe fraternæ amicitiæ fœdera concepiſſe. Nec multò pòſt Cæſar Genuam enauigauit, vbi quàm honorificentiſſimè exceptus, plures dies ſubſtitit, ac confirmandæ valetudini, quæ paulò antè partim ex inclementia Prouincialis cæli, partim ex grauiſſimis curis, quibus aſſiduè premebatur, commota fuerat, enixè operam dedit. Torquebatur nimirum Cæſar aſſidua quadam ſollicitudine rebus Siciliæ atque Africæ proſpiciendi. Proinde cùm Genuæ eſſet, omni contentione operam dabat, vt pollicitis, quibus ſeſe erga Pontificem & Venetos onerarat, quàm expeditiſſimè liberaret. Tranſegerat enim cum iiſdem, vt communibus ſumptibus expeditio aduerſus Turcas ſummo ſtudio ac ſedulitate,

Anna Momorantius Magiſter equitũ deſignatur.

Turris Lutetiana cælitus tacta.

Fœdus inter Rom. Pont. Carolum v. & Venetos.

Inter Carolũ v. & Franciſcum reges, indutiæ decennales.

Paulus tertius Genuam petit.

Cæſar & Franciſcus ſimul conueniunt.

Cæſar Genuam proficiſcitur.

cùm vel minima mora maximum periculum haud dubiè illatura eſſet, inſtitueretur. His rebus peractis, dimiſſiſque ab ſe totius propè Italiæ regulis, nactus idoneam tempeſtatem, in Hiſpaniam commodiſſimè nauigauit. At ſub proximè
1538. ſubſecuti anni principium, ſereniſſima eius vxor, Iſabella, Emanuelis regis Luſitaniæ filia, & Philippi Hiſpaniarum, &c. regis Catholici mater, relictis tribus tantummodò prolibus, ex ſinu dilectiſſimi ſui Principis, & coniugis, immatura morte ſubtracta fuit. Cuius certè indiuidui amoris deſiderium tam euidenti teſtimonio Cæſar confirmauit, vt ad vltimum vſque vitæ ſpiritum coniugali thoro viduatus, cum crebris ſuſpiriis & grata commemoratione eius memoriam aſſiduè proſecutus ſit. Et quia fœderis initi meminimus, non abſurdum videtur, eius conditiones ſubijcere, quæ, præter alias, hæ ferè fuerunt præcipuæ: Vt Cæſar octoginta duas triremes inſtrueret, totidem Venetus, ipſe verò Pontifex triginta ſex pararet, quò ducentarum triremium numerus æquaretur. Renuntiati quoq. ſunt clariſſimi duces, Cæſarianæ, ipſe Andreas Auria; Venetæ Vincentius Capellus, Pontificiæ autem Marcus Grimanus Patriarcha Aquileienſis, cui comes & adiutor adderetur Paulus Iuſtinianus, nauali prudentia virtuteque alias inter patricios cum laude verſatus. Ceterùm, quid tandem his tantis apparatibus effectum ſit, & quanta Chriſtiano nomini ex Fœderatorum diſſenſionibus labes inuſta, Iouius planiſſimè, diſertiſſimeque recenſuit. Vt verò & illud hîc obiter inferatur, ſunt qui literis conſignarint, vigeſima ſecunda Ianuarij eiuſdem anni conſpectum fuiſſe ſidus obſcurum, pallidum, longiſſima cauda directè ſurſum ducta, in nono gradu Piſcium in latitudine 11. grad. recta linea inter ceruicem & humerum Pegaſi. Anno ſimiliter 1539. menſe Maio, alterum deſcribunt
1539. pallidũ, cauda breui, in quinto gradu Leonis lat. ſept. 12. grad. quod ab ecliptica in Auſtrum mouebatur. Hoc autem anno, Caſtronouo capto, & ſicuti ſuprà commemorauimus, Hiſpanorum præſidiis Sarmento duce impoſitis, atque inde abeuntibus claſſibus, eam iniuriam vſque adeò grauiter ac ſuperbè Solymanus tulit, vt magno apparatu terra mariq́ue repetendum decerneret, augeretq́ue, iratus Venetis, in Peloponneſo copias, quibus & Nauplium, & Epidaurus acriter oppugnarentur. Singulari autem gaudio atque lætitia affectus eſt, quòd totius propè Chriſtiani nominis claſſes, quas antea plus æquo magnifacere conſueuerat, aduerſum ſe coactas, Barbaruſſa omnibus propè rebus inferior, omni exiſtimatione ſpoliatas, toto mari diſpuliſſet. Ineunte igitur vere, Barbaruſſa refecit claſſem, & nouos remiges in ſupplementum maritimis regionibus imperauit, atque eum, vti oportebat, propugnatorum ex prætorianis cohortibus præcipuè numerum, & exercitatiſſimum quemque ex aliis ordinibus in claſſem deſcripſit, duaſque ingentes onerarias naues, quas Mahonas vocant, ad ferenda totius tormentarij apparatus & caſtrenſis inſtrumenti onera celeriter ædificauit. Decretus quoque eſt in id bellum dux alter, qui terra rem gereret, Vlamanes Perſa. is bellicæ virtutis commẽdatione, in demortui Vſtrephi locum, in præfectura Illyrica, quam Boſnenſem vocant, ſuffectus fuerat. Itaque adulta æſtate, cùm Barbaruſſa, educta Helleſponto claſſe, quæ nonaginta triremium, & trium, quas diximus, Mahonum numerum æquabat, in Rizonium ſinum perueniſſet, eodem tempore Vlamanes cum triginta millibus equitum ac peditum in ſummis montibus ſeſe oſtendit, & mox Caſtronouum terra mariq́ue acerrimè obſeſſum, eo tandem exitu, vt poſt cruentiſſimum prœlium, Hiſpanis omnibus aut trucidatis, aut, ſi qui ex deditione cædeque ſuperfuiſſent, ad tranſtra triremium relegatis, expugnatum ſit. Inter ceteros autẽ, quibus expedita deditio ſaluti extitit, fuêre omnis

Caroli Cæſaris coniux viuis ſubtrahitur.

Fœderis conditiones.

Cometarum apparitio.

Barbaruſſæ claſſis & expeditio aduerſus Chriſtianes.

Vlamanes cõtra Chriſtianos mittitur.

Caſtronoui expugnatio.

nis generis homines circiter octingenti, in quibus eminebat Hieremias Ligusticæ stirpis, qui eius oppidi Episcopatum impetrarat. Exinde Barbari inflati victoria, Rizzano castello in propinquo posito, quod à Venetis tenebatur, deditione occupato, Cattaro vrbi inhiare cœperunt, & aliquot triremes promotæ, displosisque tormentis oppugnaturi speciem præbuêre. Huic præerat Matthæus Bembus, vir patricij ordinis, & insigni virtute atque animi constantia præditus, qui statim animosè atque intrepidè totidem tormentorum suorum bombis & pilis strenuè respondit, & præsidium armatum in mœnibus ostendit. Quo animaduerso, Barbarussa inhibuit remos, reuocatisque anterioribus nauigijs, ad Castronouum est reuersus. Dum hæc in Dalmatia Illyrioque geruntur, Gandauenses, suorum priuilegiorum monumenta suis archiuis à Maria Vngariæ regina, Cæsaris sorore, Belgij rectrice, sibi sublata questi, res nouas meditantur: aduersus reginam insurgunt, suos magistratus capite puniunt: à Cæsare deficere ad regem Galliarum parant, quorum legati à rege auditi, non impetratis, in gratiam Cæsaris, quæ postulabant, domum remittuntur. At Cæsar, accepta prius Regis fide, per Gallias nullo regio ornatu, sed hominis priuati habitu plusquam mediocri, ex Hispania in Flandriam transit. Cui à rege, eius liberis, & tota nobilitate ad radices vsque montium Pyrenæorum obuiam itum est: qui deinde per omnes regni Gallici ciuitates incredibili apparatu, pompa, & magnificentia, oblatisque summis muneribus & applaudentibus populi Gallici omnibus exceptus, ac etiam vbiuis locorum potestate plusquam regia quantum voluit, vsus, Valencenas vsque nobilissimo frequentissimoque comitatu peruenit. Deinde Gandauũ cum exercitu iusto peditum Germanorum, equitumque Hannoniorum & Artesiensium ingressus, cùm priùs ciuibus per suos duces blanda & artificiosa oratione omnia arma abijcienda, & suam clementiam implorandam persuasisset, de seditiosis quæstionem magna seueritate exercuit. Præcipua capita morte plecti, maximum aliorum numerum laqueo in collum inserto, suis pedibus aduolui, & suam misericordiam implorare iussit. omnium opificum (quorum genera duo & sexaginta erant,) ædificia publica, tormenta bellica, vexilla, vasa argentea, pecuniam & possessiones fisco suo adiudicat, & demum oppressa omni, qua semper vsi fuerant, libertate, eorum sumptu in D. Bauonis monasterio arcem inusitatæ magnitudinis ad domandam eorum ferociam & peruicaciam excitari ac extrui imperauit. Hanc Cęsaris seueritatem totius Germaniæ ciuitates mirum in modũ damnabant, horrebantque in primis impositæ arcis nomen vti nouum, & maximè infestum libertati, ita vt Gandauensibus tanquam sociis, si Cæsarem casu aliquo fortuna defereret, recuperandæ libertati maturam opem laturi viderentur. Sub id tempus, Ferdinandus ad Cæsarem venit, expectabaturque solicitis legatorum animis toties initæ, nec vnquã tamen confectæ pacis euentus. Per eos etiam dies, Wilhelmus Cliuensis regulus, quem Sicambri, post sui Ducis mortem, cùm eius supremis tabulis, tum sponte sua patronum & pro duce sibi adsciuerant, acceptа à Ferdinando Cæsaris fratre fide, Gandauum ad Cæsarem venit, quem cùm multò asperiorem opinione sua offenderet, & experiretur, nec specioſi susceptique simul tituli honores, pro quo armis certare & nauiter occumbere minimè recusaret, inconcusso pectore, ac verè Germaniça constantia, se consulturum prouinciales suos dixit, & sub ea qua venerat fide, intra fines est reuersus. Iisdem quoque temporibus, Iohannes Vayuoda Vngariæ rex vita excessit, relicto infante sub tutela Georgij Monachi, qui statim Transyluaniam totam, Budam, Pestam, & quod reliquum in Vngaria, Vayuodæ patri parebat, in pueri verba iurare coegit:

Rizzanum à Turcis deditione occupatum.

Cattarum à Turcis frustrà oppugnatur.

1540.

Gandauensium rebellio & animaduersio.

Dux Cliuẽsis ad Cæs. profectus, parum humaniter excipitur.

Ioannes Vayuodæ obitus.

git. quod intelligens Ferdinandus, comitiis, quibus Haganoæ Cæſaris nomine præſidebat, relictis, ſumma celeritate coacto exercitu, Pannoniam inuaſit, & Pæſtum ab hoſtibus deſertum, ſui iuris fecit, atque illicò ad Vicegradenſem arcem admotis copiis prolatiſque tormentis, illam expugnauit, & mox ad Albam regalem contendit, vt per colloquia, ciuium primores tentaret. Nam Perennus, cuius apud Albanos inſignis erat auctoritas, per idoneos homines adhortando, & plurimas immunitates ac præmia pollicendo, nonnullos perpulerat, vt à regina, Sigiſmundi Sarmatarum regis filia, deſciſceret. hiſque perſuaſionibus breui effectum eſt, vt ciuitas, quæ vi atque armis expugnari nequibat, multa expediti conſilij ratione mollibuſque ſermonibus ad Ferdinandi fidem redierit, ac eius præſidium acceperit. Hoc felici rerum ſucceſſu alacrior factus, protinus omnes vires ad Budenſem expugnationem conuertit. At Solymanus his rebus quæ à Cæſare, fratreque eius aduerſus reginam parabantur, opportunè cognitis, tuendi proferendique imperij rationes explicat, hoſtium conſilia, & facultates expendit, adhibetque in conſilium purpuratos eius ordinis quos recepto idiomate Baſſas vocant, ac ingenti animo, diuiſis copiis, delectiſq; ducibus, vno eodemque tempore locis omnibus occurrendum ſtatuit. In primis verò Mahometem purpuratum, natione Dardanum, qui obſeſſæ reginæ opem ferat, in Pannoniam proficiſci iubet, ſimulque Vſtreſus ex Illyrico quartus ordine purpuratus, deligitur, qui Mahometem ſubſequatur, & ſubſiſtat Belgradi intentus ad ferendam opem, ſi Mahometes validiores hoſtes inueniat. Attribuitur & ſua claſſis Hariadeno Barbaruſſæ, vt daret operam, ne quid detrimenti in Græcia atq. Epiro ab Auriana claſſe reciperetur. Paulo enim antè Auria Siculis & Neapolitanis triremibus ſibi adiunctis, Turcas & Pœnos Turcis fauentes, Clupea, Neauplio, Adrumeto, Ruſpina, Tapſoque, ac denique tota ea Africæ regione, vna excepta vrbe Lepti, quæ Mahomedia à Pœnis, à noſtris verò Africa nuncupatur, à Mænicis vſque inſulæ Syrtes depulerat, & Muleaſſis Tunetani regis imperio parere coëgerat. Et quoniam Solymanus Maylatum in Tranſiluania Ferdinandi rebus ſtudere, bellumque moliri didicerat, aduerſus eum Muſtapham Nicopolitanum præfectum, ſuperato Danubio, contendere iuſſit, & Petreio Moldauio Valacchorum Principi iniunxit, vt Muſtaphæ bellum gerenti præſtò adeſſet. Igitur Mahometes rei gerendæ iuxtaque oſtendendæ virtutis cupiditate incenſus, iuſtis confectis itineribus paulò poſt ſolſtitium in Vngariam contendit. Ferdinandi exercitui cum imperio præerat Rochandulphus regiæ aulæ magiſter, vir bellica virtute ac fortitudine inſignis: qui tametſi vnà cum ſuis multa ſtrenuè ac præclarè geſſiſſet, nihilominus tamen præualente hoſtili multitudine, iniqua fortuna dimicauit, adeò, vt Turcæ maxima clade Chriſtianis terra & aquis illata, partim fugato ipſorum exercitu, partim interfecto, vrbem vi & armis obſidione liberauerint, & ipſos inſuper maiori parte Pannoniæ multauerint. Solymanus verò Buda potitus, Vayuodæ matrem vnà cum filio in Tranſiluaniam relegauit. Interhæc, Cæſar Ratisbonæ comitia indixit, in quibus, præter alias grauiſſimas deliberationes, actum eſt de componendis circa religionem controuerſijs: ad quam rem conſtituendam terni vtrimque delecti ſunt: quibus, cùm propter iudicij diuerſitatem conuenire non poſſet, valentibus, res tota ad futurum concilium remiſſa fuit. Bellum quoque decretum ſumptibus imperij terra & mari gerendum contra Turcam. Eodem ferè tempore, dux Cleuenſis, cuius proximè habuimus mentionem, ad regem Galliarum profectus eſt, & cum eo ſeſe fœdere coniunxit, pacta illi & promiſſa in matrimonium Margarita regis Nauarræ vnica filia. Hoc ſtatu

Ferdinãdus Pannoniæ bellũ infert.

Turcici apparatus contra Ferdinandum.

Andreæ Auriæ proſperi ſucceſſus.

Solymanus Chriſtianis variis in locis bellũ infert.

Auſtrianorũ clades ad Budam.

1541.

ſtatu rerũ Cæſar Fulgoſius, vir multis eximiæ virtutis ornamẽtis valdè cõſpicuus, & Antonius Rinconius Franciſci regis legati, Venetias per Padũ nauigio petẽtes, à Cæſarianis immaniter cõtra ius gentiũ contrucidati ſunt; eoq. factũ eſt, vt horũ cęde indutiis violatis, veteris odij flamma, cõpreſſa aliquandiu indutiarũ fide, in multò atrocius quã antea, belli incendiũ exardeſceret. Hoc anno Cęſar ſub autumni finem cũ potentiſſima claſſe ad Algerij, olim Iubæ regiæ, à Romanis Cæſareæ Iuliæ vocatæ, expeditionem enauigans, naufragium & ingentem cladem accepit, adeò, vt eum locũ, binis paulò ante Chriſtianorũ cladibus, nempe Didaci Verræ, & Hugonis Moncatæ, celebrem, hac noua ſua ingenti calamitate cum maximo totius Chriſtianæ Reip. incommodo accepta, multò celebriorem atque nobiliorem in poſterum reddiderit. Interea temporis, omnis Germania excitata Ferdinandi regis precibus, grauiſſimiſque Hungarorum procerum obteſtationibus permota, aduerſus Turcas bellum ſuſcepit: in quo imperata adductaque ſunt à regulis & liberis ciuitatibus ad triginta millia peditum, & equitum armatorum ſeptem millia Germanici nominis, in his eminebat Mauritius Saxo nobiliſſimæ ſtirpis regulus; ſupremi autem militaris imperij nomen delatum eſt Ioachimo Brandeburgenſi regulo, ſic tamen, vt ſumma conſilij poteſtas ad octo viros pertineret. Vbi Viennam deuentum, acceſsêre Ferdinandi regis copiæ: nam præter Auſtrianos nominatim euocatos, Hungarorum Stiriæ præfectus circiter decem millia equitũ effecerat. Hungaricus autem equitatus quindecim millium numerum æquare dicebatur. Paulus quoque Pontifex tria millia delectorum peditum Viennam ad exercitũ miſit, hiſq. ducem attribuit Alexandrum Vitelliũ, expetẽte rege magnis precibus, vt is pręcipuè mitteretur, qui ſpectatis operibus pugnacis & egregij ducis famã quæſiuiſſet. Sforcia quoque Palauicinus, tunc ſummæ ſpei ſummæque nobilitatis adoleſcens, per eos dies ornatiſſimam ſexcentorum equitum alam circa Padum conſcriptam, in Pannoniam adduxit. Huius verò expeditionis is tandem exitus fuit, vt, poſtquam primò paribus animis ac viribus decertatum eſſet, ac deinde noſtri Vitelliano ſtratagemate, ſingularique Perenni ac Bathoris, & in primis Illuſtriſſimi Principis Mauritij, quæ cum in aliis conflictibus, tum potiſſimum hoc in bello plurimum enituit, adeò me hercle, vt acriter in hoſtes inuectus, & ab his circumuentus, equoque deiectus, ſummum vitæ diſcrimen adierit, à quo tamen mira cum animi fortitudine tum ſortis beneficio, ſeſe quàm celerrimè explicauit atque eripuit; ſingularem de hoſtibus victoriam reportauerint, poſtremò nouercante fortuna, cum haud mediocri clade inglorij ad ſuos redierint. Sub eiuſdem temporis tractum, Iacobus quintus Scotorum rex vita defungitur, filia regni hærede relicta. cuius morte noui motus ac ſeditiones in Scotia excitantur. Proximè à nobis demonſtratum eſt, Franciſci regis oratores à Cæſarianis contra ius gentium contrucidatos fuiſſe: quod ſanè illius animum ad ſummam indignationem atque iracundiam concitauit, ita, vt rex, paucis pòſt diebus, Moniuium ſuum legatum ad Cæſarem, recèns Lucam profectum, quò itidem Paulus Pontifex venerat, amãdauerit, vt cæſorum Legatorum noxam ſibi expiaret, iuxtaque de Mediolani iure ſatisfaceret. Verùm enimuerò dum is nihil à Cæſare obtinuiſſet, actutùm omnes animi cogitationes ad nouum bellum conuertit, & mox Antonium Polinum ſingularis conſilij atq. prudentiæ virum, ad Solymanum tunc temporis Hadrianopoli ſubſiſtentem ablegauit. Qui magnis itineribus illuc profectus, & legatione expoſita, breui pòſt, accuratis precibus impetrauit, vt Othomannica claſſis Hariadeno Barbaruſſa præfecto, appetente vere Maſſiliam mitteretur. Claſſem verò Hariadenus

Cæſaris Fulgoſij & Rinconi cædes.

Cæſarianæ clades ad Algerium.

1542.

Chriſtianorum principum ad recuperandam Budam, expeditio.

Ducis Mauritij virtus & fortitudo.

Iacobi Scotiæ regis mors.

Galliæ rex Turcarum opem implorat.

1543.

ad quartum Cal. Maij conſcendit; quæ ſanè centum ac decem triremium, & biremium circiter quadraginta quas piratæ adduxerant, numerum æquabat; eaque Ionium præteruectus, ad Meſſanæ fretum peruenit, indeq. Rhegium, & per Pontias inſulas ad Tarracinenſium littora delatus, Oſtiam, ingenti vbique terrore incuſſo, enauigauit, & ad oſtium Tiberis aquationem longè optimam nactus, triduo pòſt, inde diſceſſit, Etruriæque oram atque Liguriæ ſine maleficio circumuectus, Maſſiliam rectà contendit, indéq. claſſe ad Nicæam Prouinciæ admota, vrbem, poſt duriſſimam obſidionem & grauiſſimas oppugnationes, expugnauit atque diripuit, & magna ex parte incendit. Verùm arx nequicquam ab eo tentata. Ex miſeræ vrbis direptione ingens præda eſt conflata, & quamplurimi mortales vtriuſque ſexus in tetram & luctuoſam captiuitatem abducti. Feruntur fuiſſe circiter 5200. & in iis eleganti forma Veſtales 200. Reliqua præda pænè ſexcentis ducatorum millibus æſtimata dicitur. Barbaruſſa Turcæ gratificaturus, & homines, & reliqua omnia quatuor magnis nauibus impoſita, adiũcta alia naui præſidiaria, Solymano tranſmiſit. Interea Garſias, Viceregis Neapolitani filius, claſſe ſua, Principis Andreę Auriæ claſſi aſſociata, Turcicas oras depopulatur, non mediocri relata præda. Dum autem Siciliam verſus nauigat, obuias habet Barbaruſſæ, quas diximus, naues cum præda hominum & aliarum rerum. Sentiens verò hoſtiles eſſe, ſummo impetu in eas irruit, omneſque, non ſine maximo Dei beneficio, quo è ſæuiſſimorum Barbarorum manibus miſeros illos extorſit; quos non dubium eſt, incredibilem animi mærorem ab inſperato in ſummum gaudiũ commutaſſe, Meſſanam incolumes perduxit. Eodem quoque anno, Turcarum Imperator iterum cum innumerabili exercitu Pannoniam inuadit, priùs Amuratha Dalmata Perſaque Alamane ad expugnandum arcem Valponium in confinibus Bosniæ, Croatiæ, & Hungariæ poſitam præmiſſis, quam ferè tres totos menſes fruſtrà obſederunt. Deditio poſtea facta eſt, ſed militũ perfidia, qui ſuum Præfectum omnia potius experiri, quàm ſeſe dedere volentem, comprehenderũt, Turciſque tradiderunt. In quem Turca non ſolùm non immanis, ſed etiam in illum ſumma beneficẽtia & humanitate vſus eſt. Ceterùm milites omnes, quanquam dedititij, fœdè interfecti. Poſt hæc, Socloſia oppidulum primo impetu captum, direptum atque incenſum fuit, ac breui pòſt, eius arx, & finitima loca deditione occupata. Interim Solymanus, vndecimo Cal. Auguſti Budam ingreſſus eſt, deinde cum vniuerſo terreſtri ac nauali exercitu ad expugnandum Strigoniũ contẽdit, quæ ſanè vrbes, poſt aliquot dierum obſidionem, in Turcarum poteſtatem deuenerunt, & conſimili exemplo Thata, Alba regalis, & pleraque alia oppida Pannoniæ, partim vi, partim deditione occupata, omniſque ea regio variis incurſionibus quàm miſerrimè deuaſtata ac depopulata fuit, præſertim à Tartarorum equitatu, quos Solymanus in proxima loca dimiſerat, vt vicinorũ animos ab omni cogitatione ſubſidij auerteret. Hi autem ſtudio rapiendi incautiùs vagantes, ab Hungaris circumuenti, amiſſis ſuorum plus minus tribus millibus, malè multati in caſtra rediẽre; fuitque inſignis in hoc certamine virtus inclyti ac ſtrenuiſſimi viri Nicolai Serini Croaci Comitis, qui cum aliquot Hungariæ Principibus, Nicolao ſcilicet Kadouuith, duobus Bartholomæis Horuuath, Emerico Vuerbecio, & Andrea Bathori, viris olim ſummis inter Hungaros potentiæ, & nobilitatis, pro patriæ recuperatione, omnes fortunæ caſus ſubeundi, fœdus percuſſerat. Ceterùm, vulnus ipſius Nicolai obſtitiſſe dicitur, quo minùs nobilem de ſe victoriam Tartari præberent. At Solymanus, ſatis ſibi gloriæ partum ratus, poſtquam duabus ſummæ claritatis vrbibus ſuo imperio adiectis,

Nicæa à Turcis expugnatur.

Prædaingẽs.

Præda Turcis eripitur.

Strigenium, Alba regalis, & pleraque alia loca Hungariæ à Turcis occupata.

Ger-

Germanorum atque Hungarorum animos contudisset, Byzantium redire constituit. Iam enim non dubia ingruentis hiemis signa maturandum omninò reditum indicabant. Discedente autem Solymano, vnus ante alios verus Imperator, & nostris maximè cladibus insignis, Mahometes Iahaoglis qui præfectura Belgradensis dicebatur, graui iudicio delectus est, qui toti Pannoniæ cum imperio præsideret. Ab hoc prædabundis agminibus vehementer vexata est ea regio, quæ ad Iauarinum & Quinque ecclesiensium fines pertinet: cui malo cùm à nostris occurri minimè posset, quodam genere indutiarum impetrato, coactas copias rex vtili consilio dimisit, & Pontificiæ cohortes in Italiam redierunt. Nam pacis conditiones cũ Turca initæ ad certũ tempus, vtriq. parti, armis fessæ, gratæ fuerũt. Et quoniã hîc regiarũ copiarum mentionẽ habuimus, minimè præter institutum fore arbitror, si, quantę extiterint, breuiter indicabitur. Porrò peditũ Germanorũ erant 8000.; Italorũ quatuor, qui circa Viennã retenti fuerant, vt subitò in vrbem, si eam hostis adoriretur, quamprimùm reciperentur. Bohemorum & Morauorum erant circiter 2000. quibus accedebat ordinarius equitatus Hungarorum, cum Austriacis, quorum numerus vix octo millia excessit. Cum his copiis, quæ omnes, dum Turcæ Albam expugnant, ad Posonium conuenerant, rex ibi ex vtraque parte Danubij castrametatus, triduum in construendo trans fluuium ponte, consumpsit. Quod quidem opus valdè solidum erat, & satis latum, quà pedites quini, equites terni, sine offensione atque vllo impedimento liberè pertransirent. Cùm ita à nostris omnia instructa & parata essent, neque difficile pleriſque videretur, quin eodem anno, non solùm Alba, sed etiam Strigonium recuperari potuisset, ex improuiso tam horribilis tempestas exorta est, vt ipsi Superi nostrorum progressum inuidisse omninò videri possent; tantique imbres continuis diebus de cælo lapsi sunt, vt vix locus editior metandis castris ibidem reperiri potuerit, eaque ventorum & procellarum vis fuit, vt nec tabernacula erigi, nec ignes in castris excitari potuerint. Hæc sanè causam præbuêre, vt Bohemi, qui se solùm suos fines tutari velle dixerant, difficulter mouerentur, veriti, ne, si semel pontem transijssent, illo interrupto, quò nollent, inuiti ducerentur: eaque de causa, regem adeuntes, illum orarunt, ne summa hieme, inuitis superis, in hostem duceret: sese ad primum veris initium, omnes præstò adfuturos, quocumq; etiam mouere vellet. Rex itaque partim illorum voluntatem, partim necessitatem secutus, quòd videret, sub dio & pellibus militem contineri non posse, exercitum dimisit, & Viennam reuersus, omni consilio in curam sequentis anni, quibus artibus & viribus bellum geri posset, intendere cœpit. Superius demonstrauimus, Cliuensem Ducem multò duriùs atque asperiùs quàm ipse opinatus fuerat, à Cæsare habitum fuisse. Is porrò ab ipso Cæsare alienior factus, paucis pòst mensibus ad Gallos defecit. At Cæsariani, eius ditionẽ adorti, illã ferro atq. igni deuastarunt, lateque populati sunt, & arces atque oppida munitiora cèperunt, quos Wilhelmus Dux habito Ruremũdæ delectu, ex omnibus locis, facilè, præterquàm Hymbergo, expulit. Dum verò hunc locum commeatu nouoque milite firmare, summa ope annituntur, cum Cliuensibus atroci prœlio confligunt: & cùm eorum equitatum in fugam vertissent, omnem suum peditatum immani strage cum omnibus tormentis bellicis & commeatu quem importabant, amittunt, & præclaram victoriam Cliuensibus tradunt. At Cæsar exiguo temporis spatio interiecto, ex Hispania Tarracone Genuam appulsus, & mox in Germaniã profectus, ibi ingentes copias collegit, rectaque Duram, Cliuensium præsidio defensam, vi expugnauit, diripuit atque incendit: qua clade consternatus Guliel-

Christianorũ copiæ aduersus Turcas in Vngaria ruentes.

Cliuensis dux à Cæsare defectio.

Dura à Cæsarianis expugnata.

mus Dux, & à ſuis proditus, ad Cæſaris pedes ſupplex abiectus, traditis Cæſari Geldrenſis Ducatus omnibus oppidis longè munitiſſimis, & Ferdinandi filia elocata, veniam impetrauit. His rebus proſperè confectis, Octobri menſe Landreſium venit, ſeque cum Anglis, quibus cum paulò antè fœdus ac ſocietatem iniuerat, & Landreſium arctiſſima obſidione premere inceperant, coniunxit. Ceterùm rex, inſtante hieme, cum omnibus ſuis copiis eodem peruenit. & omninò res ad prœlium ſpectabat. Sed cùm Galli ſumma celeritate vſi, pulſaque & loco dimota Cæſariani exercitus parte, quæ cis fluuiolum caſtra habebat, commeatum & recentem militem introduxiſſet, ſilentio noctis illinc diſcedunt, nec deprehenſum hoc ab hoſte fuit prius, quàm illuxiſſet. Tunc demùm inſecuti, poſtremum agmen morantur, & complures interficiunt. Et quia, vti diximus, iam ſuberat hiems, Cæſar nihil amplius tentandum exiſtimans, cùm ad obſidionem Luceburgi copias aliquot miſiſſet, reliquum exercitum dimittit. Landreſij Dux Mauritius Cæſari vltrò ſuiſque ſtipendiis militabat. Qua quidem re magnam ſibi beneuolentiam & aditum ad illius amicitiam comparauit. Circa hæc tempora, in Trecaſſibus caſus quidam funeſtiſſimus & longè miſerabilis contigit, quod à me hic breuiſſimis verbis enarrabitur, ea potiſſimùm de cauſa, vt ſubinde humanarum rerum fragilitas noſtris mentibus magis magiſque obuerſetur atque inhæreat. Villica quædam, cui grex liberorum erat, dum è vicina domo ignem petit, infantem in crepundiis domi reliquerat, quem reliqui pueruli luſitantes circumſtabant: eò cum famelica ſus irrupiſſet, (vt ſolet in caſis agreſtibus id genus animalis crebrò obterrare) infantem ex cunis, dentibus extractum, cùm deglutiſſet, pauida reliquorum turba, ſe clibanum iniecit, abdiditque. tam atrocis rei ignara mater, coctura panes, eò ignem congeſtis lignis properè immiſit, omneſque iam terrore conſternatos exanimauit liberos; quibus flammarum crepitus ita obſtrepebat, vt vocem eiulantium interciperet. Dein ædes ingreſſa, & ſanguine madentes cunas conſpicata, cùm infantem abeſſe cognouiſſet, animali occurrit, cuius rictus cruore diffluentes, laniati infantis indicium fuerunt. Hæc, ſublato repentè clamore, concitauit viciniam; ad cuius miſerabiliter quiritantis vocem commotus maritus, ex proximo rure domum ſude armatus aduolat, ſuorumque tot conſpectis funeribus, vxorem præ impotenti ira occidit: eius mulierculæ duo fratres ad tumultum confluxerant, qui rei permoti indignitate, virum quoque interemerunt, & ij rurſus capitalium iudicibus obiecti, in furcam ſublati ſunt. ſic animalis vnius ingluuies perpetuis funeribus omnes extulit. Ceterùm antequã huic libro finem impoſuero, id quoq. obiter annotauerim, has ingentes atque horribiles calamitates, quarum ſuperius meminimus, præceſſiſſe naturæ prodigia, quæ non temerè maioris ſemper mali prænuncia creduntur, eaque multorum animos nouæ cladis expectatione ſuſpendiſſe. Rubentes enim locuſtæ, ſatorum dira pernicies, ſtupendis agminibus ab Oriente per Illyricum in Italiam conuolarant, quo itinere Turcarum aduentus portendi videretur. Tanta autem famelicis erodendi rabies inerat, vt, prẽter abſumptas ſegetes, prata quoque vel rigua, viriditate graminis, & magnas frondoſaſque arbores, ocyſſimè toto foliorum honore ſpoliarent. Tremuerat etiam in Etruria iuxta Florentiam Mugellus ager in radicibus Apennini, quà Seua fluuius decurrit, cultura, amœnitate, frequentia nulli ſecundus. Ea ſubita clade, quæ noctu circa ſolſtitium incidit, Scarparium oppidum totum ferè proſtratum, aut certè magnis deformatum hiatibus fuit, cùm ſeptingentæ nobiles, aut ruſticanæ domus in eo tractu centum ſtadiorum oppreſſis multis mortalibus miſerabili ruina corruiſſent, læto tamen Cof-

Landreſium à Gallis præſidio ſublenatur.

Dux Maur. voluntariè Cæſari militat.

Caſus maximè lugubris.

Prodigia.

Scarparium terræmotu concutitur.

mi

mi Principis augurio, cùm tot ædificiis circumquaque laceratis & hauſtis, vna ipſius Trebia villa, ſtupente populo, illæſa conſtiterit.

LIBER XXII.

INITIO Ianuarij proximè ſubſecuti anni, Cæſar è Belgio profectus, Spiram venit, vbi etiam Ferdinandus rex, ac omnes Electores, & plerique Germaniæ Principes adfuere, & in his etiam Cliuenſis, vt indictis comitiis intereſſent. Quarta verò ac vigeſima die eiuſdem menſis, fuit magna Solis eclipſis, interdiu, ſic vt ab omnibus non ſine admiratione conſpiceretur. Lunæ quoque tres hoc anno fuerunt eclipſis plenæ. Res nimirum prodigioſa, & quam à Caroli magni tempore non accidiſſe Phyſici dicunt. Quid autem in hoc celeberrimo Spirenſi conuentu, atque itidem in ceteris vario tempore habitis Auguſtæ, Noribergæ, Wormatiæ ac Ratisbonæ inter Cæſarem Carolum v., & Principes Proteſtantes, ceteroſque imperij ordines, peractum ſit, & quo exitu ea comitia terminata fuerint, equidem actum agerem; ſi huius rei enarrationem ſuſciperem, cùm præſertim præclariſſimus hiſtoricus Ioannes Sleidanus in ſuis Commentariis ea omnia luculenter explicauerit. Intereà temporis, cùm inter eundem Carolum, & Franciſcum Galliarum regem, denuò atrociſſimum bellum exarſiſſet, poſtridie Idus Aprilis, Franciſcus Anguinetus, Vindocinenſis ducis frater, regij ſanguinis, ac excellentis animi iuuenis, Alpinarum gentium prorex, apud Ceriſolium cum Cæſarianis, quorum dux Alfonſus Daualus Vaſtij Marchio erat, inſigni ac memorabili victoria, licet haud ſanè incruenta, conflixit. Horum ſiquidem ad duodecim, ſiue, vt aliis placet, viginti millia fuſa & conciſa eſſe dicuntur, & mox Carignanum à Gallis deditione occupatum. Ea nuntiata clade, non deerant plurimi qui exiſtimarent, Cæſarem non recuſaturum actionem pacis. Verùm obfirmatè bellum parabat, & cum eo Henricus Anglorum rex fœdere coniunctus, collectis ingentibus exercitibus, in Galliam irrumpunt. Cæſar Lucemburgum, Leucorum olim vrbem, militibus in præſidio relictis, fame laborantibus, deditione primum recepit; indeque in Campaniam tranſgreſſus, Ligniacum in conualle montibus intercluſum, quod loci iniquitate propugnari facilè non poſſet, expugnauit: deinde Sandizerium, poſt longam obſidionẽ deditione cepit. Hinc ſecuta Lutetiæ ingens atque incredibilis trepidatio, vrbis præfectorum ignauia excitata, omneſque, qui paulò eſſent lautiori fortuna, fuga ſibi ſalutem quærebant, nec regis edictis illam prohibentis contineri poterant, & ſex tantummodò atque hominum colluuies remanebat. Itaque maximum periculum impendere videbatur, ne ab his ipſis vrbs omnium longè celeberrima, & in primis opulenta diriperetur. Fuit hoc initio Septembris. Anglus interim ab Oceano Britannico, vbi Monſtrolium obſediſſet, Boloniam eueſtigiò, tormentis validè concuſſam, deditione cepit: quod nec ipſius parens, nec ſuperioris ætatis reges conſequi potuerant. At Cæſar, cùm Cathalanum peruenisſet, de ineunda cum rege concordia, monacho Hiſpano internuntio, agit. Concepta pacis capita cùm rex non aſpernaretur, quibus omnia hoc bello ablata vtrimque reſtituebantur, & eo loco quo ante bellum futura erant, ea demùm octauo Cal. Octob. de mutuo vtriuſque conſenſu ac voluntate ſancita & conſtituta, mox per Sueſſiones retrò Cameracum, & in Belgium ſe recepit. Hoc confectæ pacis nomen incredibilem

1544.

Eclipſis Solis inſolita.

Gallorum ad Carignanum victoria.

Cæſar & Henricus Galliam inuadunt.

Lutetiæ ingens trepidatio.

Bolonia deditur Anglis.

Pax inter Cæſarem & Franciſcum.

bilem cunctis mortalibus lætitiam attuliſſe viſum eſt, propter ſperatam diu exoptati otij tranquillitatem, licet haudquaquam deeſſent, qui eam ſucceſſu caituram prædicarent, quòd Cæſar tam graui pondere obligatæ fidei diſtentus eſſet, vt ægrè promiſſis ſtaturus crederetur. Nam apparebat, eum ſummo cum incommodo, alterutra quam vellet nuptiarum pactione, aut patrimonio Belgico ceſſurum, aut Mediolanenſe imperium importuna ſibi ratione in dotem collaturum. Neque enim erat exiſtimandum, tantæ grauitatis, tantæque religionis principem adduci poſſe, vt eius initi fœderis leges, arcteque obligatam fidem ſuam vlla ex parte violaret, ſed fortuna Cæſaris votis & commodis vt plurimum arridens, ex quadam fatorum arcana ratione viam inuenit, vt eum damnoſę tranſactionis ſollicitudine curaque, vel in alteram partem, ſi à fide data diſcedere vellet, probroſo pudore ac dedecoroſa inuidia liberaret. Carolus enim Aurelianus, poſtquam in complexum Cæſaris deueniſſet, in peſtiferum incidit morbum, ita vt pauciſſimis diebus apud Firmum monaſterium ſæua & immatura morte, cùm vix annum tertium ac vigeſimum ætatis attigiſſet, præter omnium ſpem ac expectationem eriperetur, iuuenis omnibus corporis atque animi, quæ conferri à natura poſſent, muneribus, totius Galliæ iuuenum florentiſſimus, quem vnum, præter ipſos Gallos, populi Inſubres tanquam exoptatum ſummæ benignitatis Principem maximè luxerunt, cùm de ſuis fortunis ac ſæculi tranquillitate facilè deſperarent. Ceterùm, Britanniæ rex, poſt occupatam Boloniam, eamque valido Anglorum præſidio firmatam, Richerij fanum incendit, & omnem agrum miræ fertilitatis euaſtat. ſed intellecto, inter Carolum & Galliæ regem tranſactum eſſe, ſimulque hoſtiles cõpias aduentare, ne tam inſignem victoriam aliquo funeſto exitu denigraret, bellique aleam experiretur, conclamatis vaſis, properè cum exercitu in Britanniam traiecit. Dum hæc ita à noſtris Principibus geruntur, Muleaſſes Tunetanus rex, cùm Turcicam Barbaruſſa duce claſſem apparari, atque deinde Italiæ oram legere didiciſſet, in Siciliam traiecit, indeque ad Cæſarem confugit. Hunc poſtmodum Amida eius filius, Tuneto occupato, Punica fraude excluſit, quem deinde armata manu in regnum reuerſum, filius vtroque orbatum lumine, crudeliter candenti ſcalpello proſciſſa vtriuſque oculi pupilla, excæcat. Is tandem, poſt miras eius regni conuerſiones, Cæſaris iuſſu in Siciliam deductus eſt, publico Siculorum ſumptu alendus. Superius à nobis demonſtratum eſt, præcedenti anno pacem inter Carolum, & Franciſcum initam & conſtitutam fuiſſe. Paucis pòſt diebus ab ea pacificatione Cæſar Atrebatenſem Antiſtitem Granuellanii filium, Galliæ rex Cardinalem Bellaium ad Angliæ regem vnà mittunt, tranſactionis cauſa. Verùm id fruſtrà tentatum eſt, Anglo Boloniæ reſtitutionem prorſus recuſante: quam deinde rex, coacto ingenti exercitu, armis recuperare ſummis viribus annitebatur. Cumque eam capiendi nulla ſpes affulgeret, ad reprimendas Anglorum excurſiones, arcem munitiſſimam in littore excitari, atque ibi validiſſimum præſidium imponi iuſſit, eodemque tempore trecentorum & amplius nauium claſſis à rege inſtructa, quò maris imperio potiretur, & ora Britannica lecta, Anglos à ſuis finibus arceret. Hoc rerum tractu Wormatiæ Imperij comitia indicta fuêre, ad quæ Cæſar cùm ſæpè conſtituiſſet, articulari morbo impeditus, ſerius eò aduênit, eo fermè tempore, quo ex Hiſpaniis lætus fuit allatus nuntius, de Carolo nepote nato Cæſari, ex filio Philippo: cuius quidem rei gratia, magna fuit ab Hiſpanis excitata Wormatiæ lætitia. Sed interiectis aliquot diebus nuntiatum eſt de morte nurus Cæſaris. Ad Idus Martias eiuſdem anni Concilium Tridenti promulgatum fuit, de cuius quidem ſucceſſu cùm ab aliis

Ducis Aurelani obitus.

Muleaſſes ſe confert in Siciliam.

Singulare exemplum crudelitatis.

1545.

Carolus Princeps Hiſpanarum naſcitur.

Synodus Tridentina.

aliis plenè traditum sit, nunc enarrare supersedeo. At proximo anno, scilicet eiusdem æui quadragesimo sexto, Cæsar, cui paulò antè Turcarum rex indutias in hunc annum largitus erat, & cum Galliæ rege iam, vti diximus, reconciliatio interceſſerat, idoneum hoc videbatur esse rei bene gerendæ tempus, ideoque coniuratione cum Pontifice facta, aduersus Germaniæ Principes, quos Protestantes vocant, & ciuitates imperiales expeditionem suscepit, à quibus circa Ratisbonam arctissimè obsessus, periclitari haud parum cœperat. Demùm suppetias ei ferentibus Flandricis, quorum ductor erat Burensis Comes, & insurgentibus Ferdinando cum Bohemis ac Duce Mauritio in Saxoniæ ducatum, exercitus Germanorum, in quo peditum supra octoginta, equitum ad quindecim millia, & bellica tormenta muralia ad centum & duodeuiginti fuisse dicuntur, dissipatus atque fugatus est: & hinc Cæsar, Vuirtembergensi Duce omnibus facultatibus exuto, captisque Ioanne Friderico Electore, & Philippo Landtgrauio vltroneam deditionem faciente, multatisque ingenti pecunia ciuitatibus, omniũ quæ contra se arma tulerant, latè rerum in Germania potitur. Hunc exitum habuit Germanica expeditio: in qua sanè illud mirabile fuit, quòd Cæsar tã feliciter hoc bellum absoluerit, tantis præsertim viribus vndiquaq. impetitus, vt vix vlla humana potentia illas infringere posse videretur. Ipsa quidem Roma, orbis domina, tanti momenti esse duxit Rhenum transire, vt, cùm id Iulius Cæsar fecisset, supplicationes Diis immortalibus decreuerit. Et Carolus is qui Magnus cognomento fuit appellatus, triginta fermè annos absumpsit in perdomanda Saxonia, cùm tamen Carolus v. Imperator vniuersam intra quindecim mensium spatium subiugarit. At minimè dubium est, quin ad tam insignem & glorioſam victoriam consequendam, plurimi ponderis ac momenti extiterit Germanorum Principum inter se auulsio atque animorum distractio, cùm plurimi ex Germanis Principibus pro Cæsare aduersus Germanos dimicarent. Verùm, in huius maximi & grauissimi belli explicatione, sicuti etiam in plerisq. aliis rebus memoratu dignissimis quæ hac nostra tẽpestate diuersis locis ac temporibus cõtigere, quæque à me extra suscepti operis atque argumenti seriem hactenus commemoratæ sunt, vel in posterum, vsque ad hunc præsentem annum, nempe supra mille quingentos septuagesimum octauum, enarrabuntur, equidem diutius immorarer, nisi exploratum haberem, hæc à præstantissimis viris, qui hoc sæculo scriptis inclaruerunt, literis ac posteritati consignata: ideoque breuissimis verbis ea recensui, & pleraque etiam prudens scienſque omisi, vt quæ mihi necessariò narranda supersunt, maturiùs absoluantur. Et quia proximè in belli Germanici mentionem incidimus, nolui equidem prætermittere, quin ad posteritatis memoriam, huic nostro operi illud etiam insererem, videlicet quo tempore Cæsar prope Misenum accessit, quod fuit decimo Cal. Maij; deinde postridiè, ac etiam eo die quo, flumine transmisso, cum Saxone pugnauit, & nonnullis pòst diebus, solis aspectum valdè fuisse tristem, obscurũ, pallidum, & veluti caligine quadam circumdatum, ita quidem, vt pleriq. longissimè à Saxonia remoti, & ignari quid ageretur, iudicarent, magni aliquid portendi. Nec enim in Germania solùm, sed per Galliam etiam, & Britanniam, id fuit obseruatum, & ita se rem habere, multa hominum millia testificari poterant. Dum hæc in Germania fierent, pax inter Franciscum Galliarum, & Henricũ Britanniæ reges subsecuta est, hac lege & conditione, vt Franciæ rex, resarciendi bellici sumptus causa intra octauum annum certam pecuniæ summam penderet, qua demum persoluta, Boloniam reciperet, eaque interim tanquam obses penes Britannos esset. Sed per hunc mo-

1546. *Bellum Germanicum.*

Cæsaris victoria.

Prodigium in sole.

Pax inter Franciscum & Henricũ reges.

Henrici Angliæ regis mors.

dum ambo reges nequaquã diu ea parta pace lætari potuerunt. Henricus enim iam planè in senium vergens, lacessente atroci febre, propter sæuam inflammationem in cute virulenti herpetis, ad quintum Cal. Febr. vitam cum morte commutauit, cùm ætatis annum quinquagesimum septimum ageret, & ferè triginta octo annis regnasset, Eduardo filio circiter XI. annos nato, regni hærede relicto, puero ex Ioanna Semera suscepto, ea conditione, vt ab Eduardo Semero ipsius auunculo, Duce Somersetensi, nec non ei, si fortè decederet, tabulis testamentariis filia Maria, ex prima, & Elisabetha, ex altera coniuge substitutis, instruendus regni administrationi artibus regeretur. ad cuius etiam tutelam reliquit viginti ex primariis proceribus, quibus summa diligentia, & regni, & filij incolumitatem commendauit. Hic sanè Princeps haud dubiè, siue animi, siue corporis excellentes & raras dotes inspicias, nemini, vti antea enarrauimus, secundus fuit.

Francisci Galliæ regis obitus.

Henrici mortem Franciscus Galliæ rex admodum ægrè tulit, tum quòd sperauerat, firmiorem cum eo pacem & fœdus factum iri, quàm adhuc fecerat, tum quòd æquales & eadem ferè constitutione ambo erant; vnde suspicari cœpit sibi non multo pòst migraturum esse. Nec sanè illum fefellit opinio. Siquidem paucis pòst diebus lenta febri correptus, quæ deinde variis interuallis sæuire atq. augeri cœpit, accedente etiam dolore ex vomica, quo paulò ante laborare cœperat, quàm Cæsari obuiam procederet, cùm per Galliam iter faceret, pridiè Cal. Apr. anno ætatis quinquagesimo tertio, in arce Rambuletana sita in finibus Parisiorum, & vnius diei itinere Lutetia distanti, naturæ concessit. Princeps fuit, vt antea demonstrauimus, omnibus regiis artibus animiq́ue ornamentis instructus atque suspiciendus, ideoq́ue magnum sui tum ciuibus, tum exteris desiderium reliquit. Magni erat & generosi animi, bonas literas, vti ostendimus, quammaximè amauit & fouit. Cuius opera, studio & auctoritate, à situ & tenebris vindicatæ, & clarissimum artibus bonisq́ue disciplinis, quæ velut in tetra ac densissima caligine delitescebant, lumen allatum est. Viros literatos mirificè amauit, gymnasia Lutetiæ instituit ad linguæ Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ professionem: ad quas docendas viros artium liberalium peritos ex omnibus orbis regionibus accercendos curauit, & amplissimis stipendiis affecit, vt iuuentus bonis literis & moribus institueretur. Quanquam autem in literis à puero institutus non fuerit, nulla tamen erat scientia, de qua scitè ac prudenter non differeret, partim quia cum viris omni eruditione excellentibus crebra habebat colloquia, partim quia incomparabili memoria diuinitùs donatus erat, adeò vt eruditi omnes faterẽtur, se plus ab eo accepisse, quàm illi conferrent. Variam subinde fortunæ vicissitudinem, sæpius tamen aduersam, quàm secundam expertus est. Huic successit in regnum Henricus filius, qui tunc vigesimum ætatis annum agebat, omnibus excellentibus ac regiis artibus à patre informatus, qui ad supremæ dignitatis fastigium euectus, nihil prius atque antiquius habuit, quàm vt populorum in se studia concitaret: eosq́ue cùm propter diuturna bella mirum in modum defatigatos atque afflictos videret, statim sub initium eius imperij, immodicis tributis ac sumptibus subleuauit: qua liberalitate omnium animos sibi mirificè conciliauit. Præterea, euestigiò Annam Momorantium, qui iam totos ferè sex annos priuatam vitam degebat, in aulam reuocauit, & loco pristino restituit, summoq́ue in honore ac existimatione semper habuit. Insequenti anno, supra mille quingentos, quadragesimo septimo, Neapolis vrbs Italiæ nobilissima & opulentissima, ingentibus seditionibus & ciuilium bellorum motibus atrocissimè fluctuare incepit: quorum quidem potissima causa fuit, quòd Petrus Toletanus Neapoli prorex,

Rex Galliæ omnium eruditorum amãtissimus.

Henricus II. Francisco in Gall. regno succedit.

1557.

Prorex, cum Imperatoria potestate illi regno præfectus, curauit, & quæstio in eos qui à fide Romana desciscerent, ad consuetudinem Hispaniarum in eo regno, & in ea ciuitate institueretur. Id verò & procerum, & populorum animos tantoperè exacerbauit, vt, correptis armis, maximas commotiones cierent, adeò me herclè, vt ingens rerum omniũ conuersio impendere videretur, nec vlla ex parte exorti motus sedari potuissent, nisi tandem prorex à priori sententia deflectens, indigenas sua consueta & veteri libertate suisque priuilegiis frui pateretur. Enimverò nihil magis periculosum est cùm vitæ ipsius Principis, tum etiam imperiorũ diuturnitati & conseruationi, quàm si vrbium & populorum priuilegia, & immunitates antiquarit ac delerit, cùm sæpius libertatem ac patriæ ornamenta ciues ipsi propriæ vitæ anteponant: quæ omninò integra cõseruanda sunt ab ipsis Principibus & confirmanda, nisi quis læsæ maiestatis & defectionis crimen incurrerit: siquidem his ereptis, populi ac ciues vniuersi facili negotio ad defectionem solicitantur. Eodem anno, Angli maximo prœlio Scotos, ductore Somerseto, regis, vti diximus, auunculo, deuicerũt. Belli præcipua causa fuit, eadem quæ prius Henrico rege, nempe, quòd Scoti pacto regi Eduardo sponsam, scilicet Mariam Stuardam, Iacobi Scoti filiam, vnicã regni hæredem, dare abnuerent. Cùm autem de proposito nihil Scoti remitterent, & Galliæ regis pollicitationibus niterentur, Angliæ Protector Somersetus, & reliqui consiliarij, scripto valde prolixo, quinta die Februarij ad pacem illos adhortati, plurimis rationibus ostendêre, hoc in maximum vtriusque regni beneficium cessurum. Nihilominus tamen vicit Cardinalis Andræani, & quorundam aliorum procerum Ecclesiasticorum sentẽtia, vt Scoti, rescisso fœdere, Gallorum amicitiam & necessitudinem præferrent. Hanc enim postmodum vix sextum annum egressam, in Galliam abduxêre, vt eius consequendæ spem omnem Anglis adimerent: ac deinde Francisco filiorum Henrici natu maximo elocata fuit. Verùm enimverò vt ad res Genuenses, eoque vnde digressi sumus, nostra oratio relabatur, Genuæ circa hæc tempora, subsecuta est Ioannis Ludouici Fliſci aduersus Remp. conspiratio, quæ sanè cùm maximè insignis ac memorabilis extiterit, dignissima profectò est quæ his Annalibus inseratur. Et quoniam hæc à præclariss. viro Vberto Folieta, cuius antea mentionem habuimus, non minùs verè, quàm eleganter atq. ornatè conscripta est, ac literarum monumentis prodita, eiusdem verbis à me recitabitur.

Anglorũ de Scotis victoria.

Ludouici Fliſci aduersus Remp. conſpiratio.

Concordia, inquit, ac libertate Genuæ firmata, is rerum status constitutus est, vt, factionibus planè sublatis, sese à præteritis malis Genua recreare posse videretur, nisi vnum residuum fuisset vulnus, quod cursum ciuitatis ad optimum statum retardaret. Nam odium inter nobiles, & popularis nominis ciues, nunquam ex Genuensium animis penitus extirpatum, sed ad tempus consopitum erumpere cœpit; paulatimque gliscens, maiores indies vires sumere; popularibus indignantibus, Adurnia, & Fregosia gentibus (quarum in primis potentia popularium dignitas nitebatur) de summo auctoritatis gradu deiectis, ac summi imperij Magistratu (à quo nobiles lege excludebantur) studio concordiæ, cum illis communicato, totam auctoritatem ad Nobiles translatam: Nobilibus verò, & copiis, quibus tum haud parum antecellebant, & Andreæ Auriæ viribus subnixi, nimios spiritus sibi sumentibus, ac populares contemnentibus. Augebant animos, ipsius Andreæ, sui corporis viri, recentia in patriam promerita; quem liberatorem, & conseruatorem haud immeritò appellabant: statuâ quoque in ædium publicarum area, eius beneficij memoriã, decreto publico, decorarant. Nondum præterea nonnulli earum familiarum homines, quas rerum perturbandarum

auctores fuiſſe diximus, veteres & elatos ſpiritus depoſuerant. Grauiter enim ferebant, hac ciuitatis concordia opes ſuas, quibus reliquos ſolebãt anteire, paulatim imminui, ſeſeque in ceterorum ordinem cogi. Sed neminem ea res æquè angebat, atque Ioannem Ludouicum Fliſcum, Lauaniæ Comitem, magnæ potentiæ, magnarumque opum adoleſcentem. Is, præter communem indignationem, ſuos etiam priuatim ſtimulos habebat. Ingenio enim natura elato, ad hoc clara gente ortus, quam Auria familia nullis partibus exiſtimaret inferiorem; multorum præterea oppidorum, & caſtellorum dominatu præpotens, Ioannis Auriæ opes ſupra ſuas excellere, iniquo animo ferebat. Vulnerabant adoleſcentis animum viginti triremes; quarum adminiſtratio ab Andrea patruo iam tum Ioanni permiſſa, & ſucceſſio, vnà cum ſummo maritimarum rerum imperio, haud dubiè deſtinata; ſummam, vt in maritima ciuitate, auctoritatem, & potentiam Ioanni conciliabant. Augebant indignationem, ipſius Ioannis elati ſpiritus; pauloque aſperius ingenium, ſecundo rerum curſu inflatum. Is nobilium adoleſcentum cateruis ſtipatus, vultu, ac reſponſis, non ſolùm Ioanni Ludouico, quem & ipſum contemnebat, ſtomachum faciebat; ſed pleriſque ciuium paulò grauior liberæ ciuitati videbatur. At Fliſcus contrariam morum rationem ingreſſus, comitate, & quodam blanditiæ artificio, hominum ſtudia ad ſeſe attrahere nitebatur. Quas res formæ dignitas, oriſque, & oculorum amabilis quædam hilaritas, mirè adiuuabant. Quare, cùm nobilitatis iuuentutem totam ferè Ioannis eſſe cerneret; ad popularem rationem cõuerſus, ex cognita animorum irritatione occaſionem, ac ſpem ſumens conſiliorum ad effectum perducendorum; primarios eius generis adoleſcẽtes benignè appellando; in eorum cœtus familiariter ſeſe inſinuando, omnique ratione iis venditando, illorum ſibi voluntates adiungere ſtudebat. Igitur, cùm intelligeret, ſibi cum Ioanne haudquaquam parem contentionem eſſe, quòd in maritima ciuitate maiora eſſent naualium quàm terreſtrium copiarum momenta; iis quoque ſeſe muniendum ſtatuens, quatuor triremes à Petro Ludouico Farneſio, Placentinorum & Parmenſium Duce, emit: cum quibus ſub Romano Pontifice mereret. cuius conditionis ſtabiliendæ, atque amicitiæ cum Farneſia gente confirmandæ cauſa, Romam proficiſcitur. Erant Farneſij, Andreæ & Ioanni in primis infenſi, ob acceptam paucis illis annis contumeliam. Ioannes enim iuſſu Andreæ, indignantis, quòd in controuerſia de hæreditate cuiuſdam propinqui ſui, parum ſibi æquum iudicem Romanum Quæſtorem arbitraretur; eas ipſas quatuor triremes, cùm in illum, nihil hoſtile metuentes, fortè incidiſſent, haud veritus Pontificis Romani maieſtatem, ceperat, & Genuam captiuas abduxerat: quas tamen Andreas, monitus à Cæſarianis Ducibus, quòd ea res magnam inuidiam Cæſari, ſub quo merebat, magnoſque motus in Italia eſſet excitatura; illico dimiſit. Igitur Farneſij, iis iniuriis irritati, cùm haud dubium eſſet, ſeſe Auriæ animum æmulo potentiæ opponendo, haud parum offenſuros; triremes Fliſco cupidè vendunt; ſeque illius opu amplificandarum adiutores fore profitentur. Quin etiam fama eſt, Fliſcum, Farneſiorum conſiliis imbutum, eorumque in primis hortatu, ad conſilia de cæde Ioannis impulſum. Quæ tamen res nunquam conſtitit: cùm multos annos poſt cædem Petri Ludouici, de intimo illius familiari, ac ſcriba, qui fuit ei in omnium rerum conſilio; etiam tormentis eſſet quæſita. Cùm auditum eſſet Fliſcum triremes comparaſſe; Ioannes Caracciolus, Melphiæ Princeps, qui cum non paucis Neapolitanis proceribus, in bello Neapolitano ductu Lautrechij geſto, à Cæſare defecerat; Gallorumq. partes ſecutus, in Gallia exulabat; ac prouinciæ ſubalpinæ in

Ludouicus Fliſcus æmulus Auriæ felicitatis.

Farneſij, Auriæ familiæ infenſi.

in Italia erat Præfectus; cupidus, quantas plurimas posset, Italorum clientelas Regi Gallorum adiungere: animum Fliſci, magnis propoſitis præmiis, tentare cœpit. quod etiam prius, Auguſtinus Triuultius Cardinalis Romæ feciſſe dicitur. Simul oſtendit, cùm duæ ſint Italis hominibus creſcẽdi viæ, altera Gallorum, altera Cæſaris; errare illum, ſi putet, ſeſe per Cæſarem, qui totus in Auria gratia & meritis poſſideatur, in altum aliquem dignitatis locum vnquam aſcenſurum: proinde delatas conditiones, ſi ſaperet, ne omitteret, ſibi præſertim amplas & honorificas. Erant enim ſex triremium (ſi tot comparaſſet, & inſtruxiſſet) & ducentorum peditum in arcis Montobiæ cuſtodiam, ſtipendia; item turmæ equitum præfectura, qui honos apud Gallos in amplis habetur; tum in domeſticum cultum, in ſingulos annos duodecim millia Francorum numûm. Quas conditiones Fliſcus non aſpernatus; rem communicat cum Ioanne Baptiſta Verrina, iuuene impigro, nec mediocris inter populares gratiæ & auctoritatis. Intercedebat Fliſco cum homine plurimus vſus, ac ſumma multorum officiorum neceſſitudo: nam cùm Fliſcus in magna eſſet nũmaria difficultate, Verrina pecuniis, partim ſuis, partim ſua fide mutuis ſumptis, pretij triremium magnam partem Fliſco confecerat: quo beneficio deuinctus Fliſcus, in magno honore & beneuolentia hominem habebat; plurimumque illi ex omnibus amicis fidebat. Erat Verrina vir, cum magni animi, ac magna ſpectantis; tum Nobilitati in primis infenſus: ad commune enim odium priuatas ipſe multarum iniuriarum cauſas habere exiſtimabat. Quare præſentem ſtatum Reipublicæ, in quo nullum ſibi locum vnquam fore ſperaret, conuellere cupiebat. Ad hoc, æris alieni magnitudine oppreſſus, cùm priuata vulnera ſeſe non diutius tegere poſſe confideret; turbandarum ac miſcendarum rerum conſilium ſibi in omnes partes aptum exiſtimabat. Nam ſi infeliciter res cecidiſſent, fore vt priuatim cadendi neceſſitas in communi tam multorum ruina lateret, vt minus pudendum homines ducunt, communi incendio, quàm priuato conflagrare: ſi conſilia proceſſiſſent, tum verò ſe in magnam potentiam, magnaſque opes peruenturum. Eius verò rei, atque omnem dignitatis ſuæ ſpem in Fliſci fortuna poſitam habebat: apud quem ſe omnia poſſe intelligebat. Igitur, cùm nouum hoc conſilium, rei, quam intendebat, maximè aduerſari intelligeret, Fliſcum ab eo magnopere deterrere inſtituit, ſuam illum cauſam ignorare affirmans: quippè quòd ea res ad eam amplitudinem, quam ſpectaret, non modò iter nullum expediret, ſed in primis obſepiret. neque enim illum tam rerum ignarum eſſe aut dubitare debere, quin ea res ipſum Genua eſſet exterminatura. Nam neque Andream, qui ſummam maritimarum rerum à Cæſare obtineat, neque ceteros primarios ciues, quorum voluntates arctiſſimis vinculis Cæſari conſtrictæ ſint, quòd eorum omnis ferè res in prouinciis & regnis Cæſaris verſetur in fenore, vectigalibus exercendis, aliiſque quæſtibus occupata, Genuæ eſſe paſſuros eum virum qui res ad Gallorum partes trahere nitatur. neque debere illum ſperare, ſeſe Andreæ, & ceterorum potentiorum ciuium conſentientibus ſtudiis in ipſum vnum incumbentibus, poſſe reſiſtere. A patria autem procul amandatum, quid tandem illum pro Gallis poſſe moliri? Gallis porrò ipſis, cùm intellexerint, nullam in illo ad res Genuæ mutandas opportunitatis partem eſſe, an non ſubitò in contemptum venturum? ita fore, vt eius nomen & auctoritas, tantis nunc præmiis expetita, breui debilitetur & conſeneſcat. Præpoſteram igitur illum conſiliorum rationem ac viam inſtitiſſe. nam prius Genuæ potentiam ſtabiliendam eſſe: qua conſtituta, eius amicitiam ab externis Regibus certatim, atque ampliſſimis quibuſque condi-

Fliſcus Ioã. Bapt. Verrinam ſuæ cõiurationis participem facit.

tionibus expetitum iri. Quare si vlla colloquia cum Gallis sint instituta, ea quocunque discuteret modo, & ad splendidiora animum conuerteret. Mirabundo Fliſco, ac quærenti, ad quænam splendidiora sese ille vocaret, Verrina, non magis splendida sunt, inquit, quæ suasurus sum, quàm tibi necessaria: neque ad illa suscipienda tam ego te voco, quàm tua salus impellit. Tu quæ sunt felicium mentium cogitationes, dignitates, opes, summum in ciuitate locum, maritimũ regnum, gratiam Regum animo agitas; quas ego res vt non reprehendo, ita salutis rationem tibi priorem esse debere censeo. Licebat tibi ditionibus, quas peramplas possides, eaq. quã tibi maiores tui reliquerunt, sorte contentum, quietam & tranquillã ætatem procul à turbis & dimicationibus agere. Ceterùm tu maiora animo amplexus, dum ex perpetua domus tuæ fortuna altiorem gradum ascendere conaris, in præcipitem locum te, domum, fortunam tuam improuidè dedisti. Nec dubium est, quin te imminentia discrimina breui sint oppressura, nisi tu illa consilio, & audacia properas discutere. Alterutrum igitur tibi eligendum est, vt aut ad otiosam & priuatam vitam, quam parens tuus secutus est, dum integrum adhuc est, redeas, teque ab omnibus turbis & procellis eximas: aut, si ea quam ingressus es, via tibi magis cordi est, à nulla re, quæ illam necessariò consequitur, abhorreas. Iniquo esse in te Ioannem Auriam animo, grauiterque tuam istam triremium accessionem ferre, si non hominis vultus, si non verba à nimio dolore interdum expressa indicarent, ratio te ipsa satis docere posset. Naualium enim rerum arbitrium, ac dominatum, quem sibi vni totum cupiditate, & haud dubia spe, iam pridem destinauit, tecum communicandum intelligit. Cuius rei homines adeò alienos participes nolunt, vt ne fratres quidem socios ferant: quin etiam parentes ipsi non dubitent filiorum sanguine, si illorum cupiditas eminere, & suspecta esse cœperit, securam ac stabilẽ Regni possessionem sibi firmare. Speras igitur Ioannem ea in re tibi parsurum, quæ parentum in filios, filiorum in parentes dextras soleat armare, ac dolorem tam altè animo insidentem, vt ne vultus quidem dissimulatione tegi possit, in verborum semper cõtumelias, ac non aliquando in tuam perniciem erupturum? Cuius à te auertendæ vna omnino est ratio, si illam ipse in caput machinantis verteris. Et enim, cùm fortuna eam vtrique vestrûm necessitatẽ imponat, vt alterius salus, alterius peste sit expedienda; is sapientior profectò fuerit, qui in necessario consilio anteuerterit: ac sic secum statuerit, nullum esse locum moræ in eo conatu qui vtrique necessarius, eum euertat necesse est, cuius cunctatio, alterius celeritate opprimetur. Posses tu Ioanne sublato esse contentus, ni præpotentibus atque acerrimis superstitibus vindicibus, nõ tam Ioannis cæde pestem à te remouisse, quàm maiorem discriminis molem tibi conflasse videreris? In eodem igitur facinore amplectendi sunt Andreas ipse Auria, rerum caput, Adamus Centurio, ac reliqui factionis Principes. Hæc vna est arx salutis, & dignitatis tuæ: hoc vnum consilium vitam tuam à circumsistentibus insidiis vindicat: hoc tibi eam quam spectas potentiam & auctoritatem paret: hoc tuam amicitiam à maximis Regibus vltrò ac certatim expeti faciet: hoc illos ad tuas conditiones adducet: hoc tibi immensas opes, amplissimas ditiones accumulabit. Neque verò, inimicis & insidiatoribus sublatis, perfectum opus tibi debes arbitrari: sed ita statuere, opes tuas non aliter, quàm ciuitatis imperio, posse stabiliri, mutabilia mortalium ingenia, amicorum parum stabilem fidem, rerum humanarum incertos casus tecum reputans. Hoc inter priuatam fortunam, & maximarum rerum spem interest, quòd in priuatis cogitationibus mediocritas tutissima est; at in magnis conatibus terminus quouſ-

quousque progrediare, statui nullus potest: neque fortunæ modus nostri est arbitrij, sed mediis consiliis abscissis, ad fastigium enitendum est, aut ad exitium præcipitandum. Neque te, si quicquam est in te animi ac roboris, à veris & solidis consiliis, quæ necessitas laudabilia facit, inanes rerum species debent abducere, quòd patriæ libertatem ereptum ire videaris. Nam quam tandem superbissimorum hominum dominatum, libertatem appellant? aut quæ Genuæ potest esse libertas? Vix in optima ciuitate, in concordia ciuium, in moribus integris libertas habetur. At in tam corrupta vrbe, in tam discordantibus ciuium animis, in tantis inter se partium studiis, in tam profligatis moribus, nullus est inter dominationē & seruitutē libertati relictus locus. Tibi igitur Genuæ imperandum, aut seruiendum est Flisce. vtrum potius ducas, tecum statue. Si imperium amplecteris, ad quod te & familiæ splendor, & maiorum gloria, & locus quem illi in hac vrbe perpetuò obtinuerunt, vocat, nulla res quæ hanc cogitationem necessariò consequitur, tibi est abominanda. Quid, quòd hoc consilium non magis tibi amplum ac necessarium, quàm tutum est? Quanquam ingentia facinora ardua esse solent, nec sine ingentibus discriminibus ferè fiunt: quæ tamen fortes ac magni animi viros à summis præmiis petendis haud quaquam deterrēt. Verùm ab hoc quoque incommodo te fortuna eximit. Primum ipsi Andreas & Ioannes, vt in nullo tali metu, solutè & negligenter agunt: summa domi solitudo: nulla custodia: nulla clientum aut familiarium turba: ipsi domi, & in publico sine vllis corporis stipatoribus: (eam solam priuatæ moderationis speciem retinens in ceteris rebus impotentissimi domini) triremes cum solo ferè remigio, nullo præsidio firmatę, in vrbe trecenti omnino sunt præsidiarij milites. Quid igitur negotij erit, cùm tu firmissimam ac fidelissimam quingentorum ex clientibus, ac tibi subiunctis manum corrogaris, Andream & Ioannem incautos, loco & hora destinatis, improuiso deprehensos obtruncare? atque euestigiò portula interioris portus à terrestri parte refracta, & ostio à maritima, ab vna ex tuis triremibus insesso, triremes in tuam potestatē redigere? Hoc tibi primum opus exequendi consilij esse volo. Cuius perficiendi præcipua spes est in populariū odio, quod inexpiabile in nobilitatem gerunt: quorum non exiguæ partis studia iam ego ad te attraxi, ac porrò attrahere non desisto: vt intelligas, me non magis verbis quàm sedula impensa opera consiliū iuuare. Cum his populare te imperium volo proclamare. ad quam vocem, nō est dubitandū, quin plebs subitò sit consurrectura: & exemplo primariorum, quos tecum videbit; & insita rerum nouandarum cupiditate impulsa. Quid tum animi Magistratui fore putas, cum pauculis illis præsidiariis? ne vllas quidem satis tutas aut occultas latebras sibi putabunt, aduersus tantam in se intentam vim; ne dum illi sese sint opposituri. Tu quod facere decreueris, bene ac feliciter tibi volo euenire: mea quidem fides tibi suspecta esse non potest in eo consilio; quod non magis verbis dare, quàm opera, eaque nec segni, nec socordi subsequi paratus sum: quæque eisdem me tecum discriminibus obijcit, atque adeò longè iniquioribus in vtramque fortunam conditionibus. Si enim euentus inceptis non respondebit, idem me tecum interitus manet, cùm minore pænè subterfugienda spe, si consilia processerint, tu summum imperium, qua re nihil maius homines in hac vita à diis immortalibus expetere possunt; ego eam, quam tu esse volueris, fortunam, sumus habituri. Sua sponte in omnia vasta & præcipitia propensum animum, tantæ rei spes oblata in assensum facilè traxit. Igitur consilio probato, omnique Gallorum cogitatione abiecta, duobus ex familiaribus suis Raphaële Sacco Saonensi Iureconsulto, & Vincentio Calcaneo

cubiculario, ditioniſq. ſuæ homine, adhibitis, cùm rationem rei gerendæ expedire inciperent; inter Verrinã & Calcanium de toto conſilio ſententiis certatum eſt: Calcanius enim vereri ſe magnoperè dixit, ne illud eius generis conſilium ſit, quod ſpecie planum & facile, experiendo arduum & impeditum euadat. Liquidius enim ſe doceri cupere, quid in tanta re ſuſcipienda ſpectetur: nam ſi id ſolùm pugnatur, vt popularis Reſpublica formetur, ne ipſum quidem Verrinam dicere auſurum, tanti Fliſci intereſſe quæ Reipub. forma Genuæ ſit, popularis ne, an optimatum; vt ea de cauſa nobilitatem delere (id quod neceſſariò faciendum eſt) in animum inducat. tantamque inuidiam nomini ſuo conflare non dubitet: tum præterea ſe fratres, fortunam, domus, tot ditiones in tantam aleam dare: vnum igitur tanti certaminis ac diſcriminis pretium eſſe, ciuitatis imperium. At ad illud perueniendi quam tandem expeditam, aut exploratam viam oſtendi? Vt enim popularium ſtudia in nobilitate delenda Fliſcum habiturum non ſit deſperandum; longè tamen in illis alium animorum habitum fore in regno Fliſco concedendo. Superiorem enim rem popularem eſſe, popularibuſque natura inſitam; ab hac illos vehementer abhorrere, illudque eſſe nonnullorum populorum ingenium, cuiuſmodi eſſe Genuenſes conſtat, vt libertatis, quam veram & integram habere neſciant, ſpeciem tamen obſtinatè retineant. Non eſſe igitur dubitãdum, quin, cùm nobilitate partim deleta, partim vrbe exacta, tot armatorum millia congregata fuerint, vnus aliquis popularis Reipub. nomen ſubijciat, prima voce miſſa, vt in talibus rebus ferè fit, reliquos aſſenſuros, popularemque Rempub. conclamaturos, & inſtituturos. Tantæ autem armatæ multitudini quomodo Fliſcum cum exigua illa clientum & ſectatorum manu, quam corrogaturus eſt, reſtiturum? illud potius vel maximum eſſe periculum, ne Fliſcum, quem ſolum nobilitatis nomen magis inuiſum popularibus facere poſſit, quàm recens meritum commendare; ſi regnum affectare ſenſerit, tanquam vnicum cõmuni ac populari imperio impedimentum, ipſum quoque de medio tollant. Neque verò ſperandum eſſe, recentis meriti verecundiam illos à facinore patrando retarda-turam; quin potiùs perniciem, & interitũ Fliſco acceleraturam. Ingentibus enim beneficiis, quæ magnitudine ſua remunerandi facultatem multum anteceſſere, illud præmium homines reddere ſolere, vt quoniam pari gratia referenda, eo veluti prægrauante onere ſe liberare non poſſint; illo, qui beneficium dedit, quique meritum exprobrare videtur, de medio tollendo ſe exoluant. Proinde etiam atque etiam rem conſiderandam, neque cæca cupiditate ſe in tam præcipitem caſum dandum: ingentis enim mali ſibi non dubiam coniecturam, ſed certam ſpeciem in oculis verſari. Non ſibi quidem Verrinæ fidem, aut prudentiam dubiam eſſe, quam vtramque multis locis perſpectam habeat; verùm magnoperè vereri ſe, ne ille cupiditate vlciſcendæ nobilitatis cæcatus, in quam hominem execrabili odio efferatum eſſe conſtet; non omnia quæ in tanta re prouidenda ſint, in conſilium adhibeat. Proinde rem diutius coquendam. omnem enim in magnis rebus properationem, improuidam & præcipitem eſſe. Ad ea Verrina, magna facinora diſcriminum plena ſemper fuiſſe reſpondet, quæ tamen fortium & ſtrenuorum animos nunquam fregerint: hancq. in primis eſſe inter ignauos & acres viros differentiam; quòd illi incertorum periculorum metu, certam perniciem à ſe remouere non audeant, ſed ſocordes & deſides ſeſe proculcandos præbeant; contrà magnos & erectos viros imminentia mala, audacia diſcutere, dignitatiſque ſuæ vindices, pro libertate & decore omnem fortunam experiri; non tamen ſeſe in ancipites caſus temerè & incautè demittere; ſed quæ ratio ſuadeat, ab iis formi-

Verrinæ & Calcanij diuerſa cõſilia.

Genuenſium natura.

formidine non abduci. Quare quæ Calcanius proponat, ea euenire posse, ni antè, ne eueniant, prouisa sint. Verùm non ita suam incogitatam fuisse rationem, vt eadem non sibi quoque in mentem venerint, & in omnem euentum præparata, & dispositа sint consilia: neque enim deleta & expulsa nobilitate, populoque armato, censere se, vt Fliscus regnum subitò inuadat; sed astu (vt in omnibus magni moliminis consiliis necesse est) rem ducendam esse, populariuḿque primoribus demonstrandum à Fliſco, sese nihil spectare, quàm vt publicæ & veræ libertati officientibus sublatis, commune omnibus, ac populare imperium Genuæ instituatur. aliquam igitur Reipub. formam, omnibus æquam sibi & illis cogitandam; rogareque proinde se omnes, vt dum ipse in motibus sedandis ac rebus pacandis, omni cura est intentus, ipsi interea rem animo secum agitent, ac sermonibus inter se versent; & omnibus diligenter circumspectis, conueniant; ac pro se quisque in medium consulat, atque aliqua optimæ Reipub. instituendæ forma ineatur. Hoc laxamento cogitationibus dato; interim, dum illi deliberant, & inter se commẽtantur; Fliſco duo armatorum millia, ex sibi subiectis, quos ad portas antè præparatos præstò habeat, in vrbem pluribus, ac separatis agminibus introducat per speciem plebeiorum licẽtiæ, qui in turbidis & commotis rebus habere modum nesciant cohibendo, ac paulò pòst duo altera millia à Petro Ludouico Farnesio, Placentiæ Duce, accersenda, & in vrbem similiter introducenda; quæ illum cupidè missurum, haud dubitandum sit, quippè qui tam sæpè, ac tam prolixè omnes suas vires Fliſco detulerit: deque ea re iam nunc Farnesio scribendum, vt eas copias in Liguriæ confinibus quàm primùm contrahat, ne sint in mora, sed simulatque accersitæ fuerint, accurrant: tam firmis præsidiis septum Fliscum. Enimuerò tum ciues veluti ad deliberandum de publicis rebus, ac Reip. formam sanciendum conuocaturum: qui cùm frequentes in aulam maximam togati conuenerint; tum se Verrinam, qui cum conscíis Fliſco assidebit, consurrecturum; ac verba facturum, proque sententia dicturum, nullam tutiorem in tantis motibus, tamque diuersis hominum studiis, neque salubriorem esse Reip. formam, aut præsenti rerum statui magis aptam, quàm si ciuitas ab vno regatur: id vnicum esse ac certissimum discordiarum remedium. proinde (quod felix faustumque sit) se suffragio suo imperium Fliſco deferre, ducemque Genuensium illum creare: diademaque sinu promptum, capiti Fliſci impositurum, simul in illius imperia iuraturum, claraque voce eius nomen subiecturum. Neque dubitandum, quin omnes idem facturi sint, re subita oppressi; nemineque, præ tot circumsistentium armatorum terrore, contrà tendere audente. Discurrẽdum deinde tota vrbe, ac nomen Fliſci Genuensium Ducis lætis clamoribus, & plausibus subijciendum. facilè assensuram plebem, quæ nusquam non ad seruiendum nata, vtrum ab vno, an à pluribus regatur, nullo discrimine ponat. Consilio Verrinæ probato; rem quomodo geri placeat, instituunt. Summa fuit, Andream & Ioannem, ac reliquos illius factionis Principes cõuiuio exceptos, trucidaret, ac reliqua fierent quæ Verrina censuerat. Farnesio scribitur; vt copias conscribat: quod ille eueſtigiò facere institit. Mittuntur etiam qui in Fliſci ditione occultè homines contrahant: qui, simulatque Fliſcus annuerit, præstò sint. Vnaque ex triremibus, quæ vt ad omnes casus, & ad subita Fliſci consilia parata esset, stipendiis Pontificis consultò instructa fuerat, Genuam accersitur per causam sumptus sui in piratica exercendi: per eandem triremis instituendæ speciem ex ditionum suarum hominibus fortissimum & audaciſsimum quemque, quem ad omnem vim & facinus paratum haberet, euocat. Ipse interea dabat operam, vt non modò popu-

Petrus Aloysius Farnesius Fliscam conspirationem promouet.

populares iuuentutis principes, iam ſibi deuinctos, omni ſeſe illis ratione venditando, ac popularem Rempub. non tam verbis, quàm ſignificatione oſtentando, retineret, ſed noua etiam ſtudia ſibi adiungeret, ac quamplurimos poſſet, ex omni genere homines vndiq. amicitia comprehenderet: quam rem cùm ipſe inuſitato blanditiæ artificio, tum Verrina, egregio voluntatum conciliandarum artifice, ac miniſtro, facilè aſſequebatur, nec minore interea opera, omnem ſuſpicionem ex tam familiari cum populari iuuentute conſuetudine apud nobilitatem deteſtari ſtudebat. Ad omne enim ſimulationis artificium animum verſans, domum Andreæ familiariter, ac crebriùs etiam, quàm antea, ventitando, paruulos Ioannis natos amplexando, omni denique pietatis & obſequij ſimulatione ſenis canitiem eludebat: tantumque iis artibus perfecerat, vt Andreas monentibus vt ſibi à Fliſco caueret, quem magnum aliquid animo agitare haud dubium eſſet, fidem non haberet. Quin etiam, cùm res in ditione Placentina non ita occultè adminiſtrari potuiſſent, vt non manarent, Ferdinanduſque Gonzaga per exploratores comperiſſet, Fliſci nomine delectũ haberi, iſque Mediolano per literas Andream monuiſſet vt caueret: Fliſcum enim res nouas Genuæ moliri atque occulta conſilia ad illum opprimendum ſtruere, ſibi cognitum exploratumq. eſſe, palam dixerit, nõ ſe poſſe adduci, vt crederet, tanti ſceleris facinus tanta ingenij morumque ſuauitate, tamque propè cæleſti aſpectu tegi. Igitur cùm omnia ſatis parata eſſent, ac dies facinori deſtinatus appropinquaret, incidit res quæ conſilium tardauit. Andreas enim ſubito morbo implicitus, ad conuiuium venire non potuit: qua ſpe Fliſcus, & ſocij deiecti, rem in aliud tempus differre coguntur, conſiliumque in noctem conferre tutiùs & exploratiùs viſum. Ea fuit nox ante quartum Non. Ianuar. diem, qui eam noctem antecedit cùm veniſſet, Fliſcus, vt firmioribus ſeſe præſidiis ad rem conficiendam communiret, nonnullos ex publicis ciuitatis ſtipendiariis, in ædes ſuas congregat: quam rem cùm ad Andream deferri neceſſe eſſe intelligeret, ſuſpicionẽ anteuertẽs, cùm de more illum adiiſſet, poſt hilares ac blandas ſalutationes, non poſſe ſe, ait, ſtipendiariorum militum, quibus domum refertam habeat, ſtudiis reſiſtere: qui ſe precibus fatigent, ac locum ſibi in triremi, quam ea nocte in piraticam miſſurus ſit, depoſcat. Proinde ne miraretur, ſi vel bombardarum, vel alterius rei ſtrepitum ea nocte ex porru exaudiſſet. Nox cùm veniſſet circiter quartam horam, domum Thomæ Aſſereti, in qua adoleſcentium popularium conuentus ex conſuetudine habebantur, profectus, omnes quicumque ibi reperti ſunt (fuerunt autem ad tres & viginti) ſecum ad cœnam in ædes ſuas ducit. Eæ in edito vrbis loco in hortis Carinianis, ad diuæ Inuiolatæ ſitæ procul à continentibus ædificiis in primis idoneę erant ad tumultus & ſtrepitus occultandos, quos in tanta turba atque armorum tractatione fieri neceſſe erat. Ac Verrina à ſe dimiſſo, qui & publicas, & Andreæ ædes, ceteraque vrbis loca circumiens, exploraret, num qui motus, aut num qua ſuſpicionis ſignificatio vſquam fieret; iuuenes in cubiculum ſeductos ita allocutus fertur:

Ferdinandus Gonzaga monet Auriã, vt ſibi caueat à Fliſco.

Fliſci oratio.

Ad cœnam vocatos iuuenes, nullis vos opiparis epulis accipere potui, quàm quibus tot annorum auiditatem expleretis. En optatus dies venit: en oblata eſt facultas omnibus votis expetita, tot nobilitatis iniurias & contumelias vlciſcendi. Omnia enim vobis præſtò ſunt multorum menſium diligentia mea parata; ſtrenuorum ac fideliſſimorum iuuenum, omneque diſcrimen pro me paratorum ſubire egregia, ac numero etiam firma intra vrbem ipſa contracta manus, infimæ plebis ſtudia ad meum nutum conſurrecturæ, externa Principum auxilia, quæ in propinquo ſunt, popularis nominis ciues, qui omnes ferè cognationibus, & affi-

& affinitatibus vos attingunt, eadem qua vos indignatione ardentes, qui simul atque triremes in potestate nostra viderint, & aduersariorum Duces sublatos (vtrumque autem mihi facile & expeditum est) consilia sunt nobiscum coniuncturi: cùm contrà inimici nostri securum quum degentes, ab omnibus rebus imparati sint. Diis igitur bene iuuantibus ad rem exequendã properemus; ad quam cohortandi mihi non estis iuuenes, qui me ardore & studio debetis præcurrere; neque enim ego vobis huius consilij auctor sum, sed vos potiùs mihi, qui me assiduis querelis vestris ad illud impulistis, indignitatibus & acerbitatibus, quibus vos per hos annos inimici vestri presserunt; & nunc cùm maximè premunt, accensum. in quarum rerum societatem, tãtum abest, vt illi me, qui ex illorum corpore nemini secundus sum, perducere nunquam potuerint; vt contrà, me ab illorum cœtu subduxerim, ac studia vobiscum coniunxerim, & honestatem causæ secutus, & maiorum meorum vestigia imitatus, quos idem sæpè feciſse accepi. Qua de causa nunc illis magno in odio sum. Verùm ego eiusmodi hominum odium & gratiam in æquo pono. Ceterùm acriores stimuli ad vltionem petendam esse debent, vobis vestræ iniuriæ, quàm mihi dolor ex vestris iniuriis, qui nulla re sum ab illis priuatim læsus, ac vestram tãtùm vicem indignor. Nam per Deum immortalem, cui tanta arrogantia non stomachum faciat? aut quid est, quòd illi tantoperè vos contemnãt, ac nullo numero vos esse velint? perinde quasi illi è cælo, vos omnes è cœno nunc primùm existatis, ac non plerique è vobis honestiore loco, ac clarioribus maioribus, quàm plerique eorum orti sint. Iam verò cuius tandem est iniuriæ ac superbiæ, leges duodecimuirales tanto totius ciuitatis consensu sancitas, perfringere; quibus omnium ordinum dignitas exæquata est, factionumque nominibus planè exterminatis, vnum totius ciuitatis corpus conflatum est, parque dignitatis locus (quod tuendæ concordiæ in primis est accommodatum) omnibus in Repub. constitutus? Hanc sanctissimam legem, qua tranquillus ciuitatis status continetur, labefactare, atque adeò euellere, quid aliud est, quàm ciuiles discordias, quæ consopitæ videbantur, excitare; ac ciuitatem in antiqua mala redigere? nullus enim ad turbas & seditiones excitandas acrior est stimulus, quàm honoris & dignitatis contentio. Quod eo indignius est illos conari, quòd in hac ordinum æqualitate illi à vobis maximum, vos ab illis nullum beneficium habetis, summo ciuitatis imperio, ac Ducali honore qui vester semper fuit, cum illis, pacis & concordiæ causa, sponte communicato: quæ res in reliquis liberis ciuitatibus magnarum dimicationum ac turbarum semper causa fuit. Indigna hæc per se sunt, ac non ferenda, verùm alia longè atrociora instant; quæ vos non patiar diutiùs ignorare. Ioannes enim Auria, quem isti ducem sibi assumpserunt (cuius viri intolerabilem ne superbiam & arrogantiam, omniumq. hominũ contemptum, an immanẽ cupiditatem & ambitionem priùs detester?) nõ contentus principe in ciuitate loco, ad altiora iam tendit, atq. imperio animum adiecit, eiusq. rei, quod mihi compertum est, à Cæsare diploma habet. Verùm quo minus consilium nefarium exequatur, ego ac fratres mei sumus in mora, quos de medio tollere molitur, vt inchoata consilia, nemine obsistẽte, ac reliquis cæde nostra perterritis, ad exitum perducat. Mihi igitur præuertendum iuuenes est, ne sedens opprimar. Properemus igitur ad iustas pœnas expectandas ab iis qui mihi animam, vobis libertatem eripere student. Neque in eo consilio cunctandum est, quod antea probandum, ac laudandum, nunc patriæ charitas, & seruitutis periculum, etiam necessarium & pium, faciunt. neque debet quisquam ab eo aut timore deterreri, aut quòd sese in nimis præcipitem casum dare

dare vereatur, retractare: nam, vt omittam, tuta & quieta cõsilia iis quibus secundæ res sunt, apta esse oppressis, ab audacia subsidium petendum; nullum discrimen adimus. Omnia enim, vt in nulla re suspecta, illis sunt soluta & neglecta, nullæ custodiæ, nullæ vigiliæ, nullum in triremibus satis validum præsidium: primaque nunc quies, omnes veluti sepultos tenet. incredibilique nostra facilitate fit, vt necessarium consilium cum pietate, ac summa etiam securitate coniungatur. Illud extremum res me pronũtiare inuitum cogit. Si quis vestrûm tanta sit perfidia, qui me in eo consilio deserat, quod causa in primis vestra sum ingressus, is sciat, meam, & ceterorum quibus septi estis, dextras, in se, veluti proditionis noxium, armatas. Cùm peroraſſet Fliscus, tantæque ac tam subitæ rei stupor omnibus vocem primò incluſiſſet, simul armatorum circumsistentium horribilis offusa oculis species animos defixisset, præsens pauor, futuri discriminis metum vicit, cùm magis non probare, quàm non sequi consilium, sese posse intelligeret; secuturos se igitur quò duxisset, profitentur. Duo tantùm fuêre, qui siue vero, siue simulato timore societatem deprecati sunt, cùm non veriti essent confiteri, sese tractandorum armorum insolentes & imperitos, simul ac gladios eductos viderint, trepidatione sua & fuga, turbandis potius rebus, & imminuendis reliquorum animis, quàm vlli auxilio futuros. Venia data est à Fliſco suam ipsis ignauiam confitentibus, homineſque cubiculo sunt incluſi. Interfuit orationi Paulus Panſa, iam inde à prima ætate in Fliscorum domo educatus; vir grauis, & quietis ingenij. Is mentionem facinoris abominatus, Ne istud, inquit, Deus immortalis sinat permittatque, vt tu nefario ac præcipiti consilio te, fratres, domum, rem, famam, perditum ire properes: atque in lachrimas effusus, Fliscumq. complexus, ac paulum seductum, matreque adhibita, per infelicem senectam suam, per familiaritatis necessitudinem, ac per quæcumque iura homines inter se coniungunt, orare, obtestarique cœpit, ne se perditorum hominum consiliis abduci pateretur; néue impotenti regnandi cupiditate ita raperetur, vt non ad atrocitatem facinoris, atque discriminis magnitudinem, cogitationem conuerteret. An tu, inquit, omnia diuina, & humana iura violare ac perfringere pro nihilo habes? Non horret animus, totam nobilitatem, qua incolumi, consilia tibi procedere nõ possunt, *insontem* & immerentem ad cædem destinare? Andreæne Auriæ, qui pro *multis* suis in te meritis, ac paterna beneuolẽtia, parẽtis sanctitatem apud te obtinere debet, quemque longa ætas, perpetuusque tenor vitæ sine noxa in hac vrbe actæ, eximiaque in patriam beneficia, omnibus venerabilem faciunt, tu vnus, qui pro eius salute, siquis illum petat, latus ipse tuum vltrò opponere deberes, inuentus eris, qui mortem per summam crudelitatem offeras? Hánccine maiorum tuorum gloriæ, à qua tantum accipis splendoris, gratiam reddis? Hoc scilicet à te reposcunt Innocentius quartus, & Hadrianus quintus Pontifices maximi, vt Fliscum nomen, quod illi eximiis virtutibus suis tam clarum relinquere semper studuerunt, tu tanti parricidij macula (suo enim nomine res appellanda est, nec potest verborum pręstigiis facti turpitudo opprimi) fœdares? Age, si nullum ius est tam sanctum, quod non execrabilis dominandi cupiditas violet, quæ tanta te mentis cæcitas tenet, vt incerta & præcipitia, tutis & exploratis anteponas? An non vides, Ioannis Auriæ superbiam, & elatos spiritus, omnibus nimios iam videri, ac liberæ ciuitati in dies grauiores esse? Quid dubitas, si tu contrarium vitæ cursum teneas, moderationisque documenta dando, te illius dissimilem ostendas; quin ciuitatis studia in te paulatim sint inclinatura? tuque, æmulo sublato, qui iis moribus diuturnus esse non potest, summum in ciuitate locum obtenturus sis? summæ sa-

Paulus Pansa Fliscum ab incepto dehortatur.

mæ ſapientiæ loco ſemper fuit, alienæ ſtultitiæ euentum ex tuto opperiri. Quid igitur contendis ſpes tuas improuida feſtinatione anteire? atq. ea quæ cum tarda ſecuritate veniunt, cæca cupiditate euertere? turbulenta & præcipitia conſilia iis tantùm apta ſunt, qui priuatim degeneres domi egentes, omnibus contempti, nullam ſpem priuatis vulneribus medendi, niſi ex malis publicis habent; quiq. in aduerſo conſiliorum euentu nihil damni, vel in fama vel in re faciunt ab omnibus iis rebus iampridem deſtituti. Qua verò ſpe tam præceps conſilium ingrederis? aut quibus opibus ſubnixus, tantam rem moliris? an animos tibi faciunt pauculi illi ex infima plebe quos tecum habiturum ſperas? qui egentes, & inermes, tum autem ſubitis mutabiles, ſi fortuna vertat, eadem mobilitate qua te ſecuti fuerint, deſerturi ſunt, atque etiam oppugnaturi. Exemplo tibi ſint innumerabiles aliorum euentus, quàm parum ſtabilis ſpes in vulgi fauore collocetur. Popularíſne nominis ciues ad te attracturum ſperas? an tot graues viros tam leui aura mobiles putas, vt ad tuam vocem de tanta re cõſilium ſint capturi? ac ſocietatem tecum inituri ſint ii, à quibus conſilia ſperaris, vt tanquam pecudes ad tuum nutum circumagi videantur? Documento ſint, quid animi viri graues, ac firma ætate habituri ſint, pauci iſti adoleſcentes, armis tuis circumſepti, quorũ etſi non nulli lætum aſſenſum vultu præferunt, plerique tamen mæſto ſilentio, quando nulla alia re audent, tuum iſtud faſtum haud obſcurè improbant. quin potius veriſimile eſt, illos (id quod in eiuſmodi rebus vſitatũ eſt) ſuſpicaturos, te libertatem & popularem Remp. prætexendo; cuius auctorem te ex nobilium corpore meritò ſuſpectum habebunt, dominationem tibi, & ipſis ſeruitium moliri? Dubitas igitur, quin hic metus quamuis diſſidentes inter ſe nobilium & popularium animos ſit coniuncturus? ac quin illi ſociatis conſiliis, arma aduerſus communi libertati inſidiantem verſuri ſint? Pergebat Panſa preces conſiliis miſcens, hominem à prauo incepto reuocare; cùm Verrina, quem ad explorandum ciuitatis ſtatum miſſum diximus, ſuperuenit, ſeque omnia loca adiiſſe, omniaq. diligenter perluſtraſſe, renuntiat; omnia tranquilla & quieta eſſe, & ipſorum conatibus opportuna; tum præterea triremem paratam, atque omnia compoſita: non igitur iam eſſe cunctandum. Quare Fliſcus, reſponſo dato, in eum ſe locum progreſſum, vt nullus iam ſit regreſſus, aut pœnitentiæ locus, Panſam gementem, ac fati iniquitatem hominumq. ſcelus accuſantem, relinquit, ac de omnium cõſilio munera in hunc modum partitur: triremis præfecto imperat, vt cum triremi ad anguſtas interioris portus fauces, in quo triremes Auriæ erant in hibernis, obſidendas proficiſcatur. Othobonum fratrem mittit cum armatis ad portam diui Thomæ occupandam: qua occupata, ad ædes Andreæ accedat (eæ ſunt propè à porta extra vrbem ſitæ) ibique ipſum, & Ioannem obtruncent: Cornelium, alterum fratrem, nonnullis armatis attributis, mittit, qui portam diui Stephani occupet: Thomam Aſſeretum cum delecta manu iuuentutis mittit, qui cum celoce in interiorem portum penetret; eoque occupato, portam ſibi patefaciat: ipſe cum Verrina, & Hieronymo fratre, iuuenibuſq. conuocatis, ac reliqua ſuorum manu (erant autem ad centum quinquaginta) terreſtri itinere ad eundem interiorẽ portum contendit; in quẽ, porta ab Aſſereto iam refracta, cum ſuis ingreditur. Operæ pretium eſt conſiderare, quàm incerti, ac parum explorati ſint coniurationum exitus; quàm leuibus cauſis magnarum rerum momenta vertantur, quamque paruæ res ingentes conſiliorum, ſummoque aſtu ductorum, ſpes euertant. Nam Fliſcus ad prætoriam triremem accedens, tabulam quæ puppi ſuperiecta, ac ripam attingens, vſum pontis triremem adeuntibus præbebat, conſcendit: quæ

Mors Ludouici Fliſci.

cùm per ſe minùs ſtabilis, nullis retinaculis circũligata, tum triremis iactatione, quam remigum tumultus, vt in tam improuiſa re neceſſariò excitatus, faciebat, vacillans, ab altera parte collapſa, in mare decidit, omneſque ſuperſtantes ruina ſua ſecum traxit. In quibus Fliſcus à nemine ſuorum, vt in obſcura nocte conſpectus, grauitate armorum ad ima depreſſus, cùm neq. ipſe per ſe conniti poſſet, neque à quoquam ſuorum, caſum hominis ignorantium, ſubleuaretur, periit. Ita peſtis, quam in alios machinabatur Fliſcus, in illum collata. Qui ad portas occupandas miſſi erant, rem facilè cuſtodibus ſemiſomnibus, partim obtrũcatis, partim captis, confecêre. Clamor & ſtrepitus in interiore portu excitatus ab Andrea, & Ioanne ex domo prope littus ſita, in noctis ſilentio exauditus, Ioannem exciuit, qui vt quid nam eſſet, cognoſceret, inermis, cum duobus comitibus ac veſtitu domeſtico, domo proſilijt, atq. ad portum accurrens, cùm ad portam vrbis peruenisſet, atque vt illam aperiret, minaciter clamaret, Fliſci cognita voce, læti fores patefaciunt, Ioannemque ingredientem circumſiſtentes, cum pluribus haſtilium ictibus confodiunt. ductaque deinde temporum ratione, pro certo compertum eſt, eodem temporis puncto quo Fliſcus periit, Auriam interfectum. ita duorum iuuenum præferocia ingenia, ex quorum diſſidentibus ſtudiis ac contentionibus magnos motus, magnaſque turbas in futurum ciuitati imminere nemini dubium eſſet, eodem horæ momento fatum ſuſtulit. Qui Ioannem confecerunt, ab Andrea petendo ad cogitationem admiſſi facinoris, mente pauliſper auerſa, ſpatium Andreæ dedêre, vt, Ioannis caſu audito, in equum à ſuis ſublatus, cùm ipſe infirma valetudine per ſe conſcendere non poſſet, fuga ſalutem peteret. At iuuenes qui erant in interiore portu, triremibus in poteſtatem redactis, alius alium percunctantes, quidnam Fliſco factum eſſet, qui nuſquam appareret? ea re perculſi, non tamen deſerunt ſe, ſed Othobono à Ioannis cæde reuerſo, cuſtode triremibus relicto, ipſi Hieronymum ſecum ducentes, vt fuerat compoſitum, tota vrbe diſcurrentes, ciues ad arma concitare, ac populare imperium conclamare incipiunt. Ad quam vocem cùm plerique ex multitudine ſeſe hominibus adiungerent; nullus tamẽ fuit, ex popularium optimatibus qui ſe commoueret, partim quòd à tumultuariis conſiliis abhorrerent, partim quòd Fliſcum, hominẽ à populari cauſa, ſi minus ſimulata in præſentia voluntate, natura certè diſſidentem, popularis ſtatus auctorem non probabant. Omnes verò, ad tantæ rei ſocietatem conſilio ſecum non communicato, neque diu antè concocto, ſubita voce tanquam pecudes rapi, ſuæ dignitatis eſſe non putabant. Interea Gometius Suarius Figueroa Cæſaris orator, trepido nuntio excito, ac re ſubita perculſus, inter manendi & vrbe excedendi conſilia, incertus animi, fluctuabat. Ceterùm hominem retinuit Paulus Lazania. Is vir erat magnæ inter populares auctoritatis & gratiæ, tenuiorumq. animos mira beneuolẽtia comprehenſos tenebat, vt maxima illorum pars ad eius nutus conſurrectura eſſet, ſeque in omnia conſilia cum illo cõſociatura. Is igitur, cùm ceteri ciues improuiſo terrore obtorpuiſſent, vnus ſe non deſeruerat, ſed valida clientum manu corrogata, ita ſe comparauerat; vt ex Fliſcorum euẽtibus conſilia caperet. Cùm igitur ad Figueroam vocatus veniſſet, bono animo hominem eſſe iubet; ſeſe enim firmo armatorum præſidio ſepturum, inuiolatumque ſeruaturum. interea quo Fliſcorũ motus euadat, totam noctem expectandum dicit. qui ſi inanes fuerint, nihil porrò tentandum: ſin res illa ſuccedere, aliquaque in illorum cauſam fieri inclinatio cœperit; enimuerò ſe cum Spinula familia, opibus ac numero præpotenti, coniunctum, firmiſſimoque iuuenum globo ſtipatum, tota vrbe diſcurſurum; Adurniorumque nomine ſubiecto,

Ioannis Andreæ Auriæ interitus ac cædes.

Princeps Auria ſibi fuga ſalutem parit.

Pauli Lazaniæ conſtantia & virtus.

iecto, Barnabaque Adurnio, qui haud longè abſit, interea accerſito, ac Duce, ex veteri more, proclamato, haud dubiè maiores ad ſe concurſus facturum, maioremque popularium ciuium ac plebis partem, Adurnio nomine attractam, ſe ad ipſum applicaturam: quin & illos ipſos qui Fliſcos ſecuti fuerint, illis defertis ad Adurniorum partes, quas intimis ſenſibus colant, cum reliquis tranſituros. Qua ratione & auctoritate Lazaniæ confirmatus Figueroa, omni abeundi conſilio planè abiecto, euētum ſpectare conſtituit. At iuuenes, cùm lux appropinquaret, neque quemquam ex primoribus, affinibus, & cognatis ſuis ſecum trahere potuiſſent, multitudine quoque ſpe fruſtrata ab ipſis dilabi incipiente, Fliſco, cuius ductu & impulſu rem eſſent ingreſſi, & Verrina, qui rebus diffidens, in triremem ſe receperat, nuſquam apparentibus, animis debilitati conſilium ſibi quiſque capere cœperunt: atque alij in priuatas domos, alij in eandem triremē ſeſe recipiunt, Hieronymo cum extenuata hominum manu relicto, qui inops conſilij, vrbe diſcurrens, conſcius intermortuas voces iactabat. Interea ſummus Magiſtratus, qui tumultus initio nullo ſatis firmo prę ſidio contra tantum motum munitus, tanto circū fuſo pauore obtorpuerat, cùm nonnulli ex optimatibus in ædes publicas ſubinde conuenire cœpiſſent, animos colligere cœperat, ac leniter potius rē ducere, quàm aperta vi agere, tutius ratus, quatuor ex principib. ad Hieronymū ad res cōponendas mittit, quos ille obuios factos cōtumaci reſpōſo, vt erat ſtolidè ferox, à ſe dimittit. Sed paulò pòſt deſperatis tandē rebus, ad portā diui Stephani cū paucis reliquiis, à Thoma Aſſereto nunquā defertus, ſeſe recipit. ibi de cōditionibus cum Magiſtratu agi cœptum. Nicolaoq. Auria affine, internuntio vltrò citroque cōcurſante, res ita conuenit: Diſcederent Fliſci ab armis, vrbe excederent, ciuitatem tumultu liberam relinquerent: id ſi feciſſent, Magiſtratum illis & conſortibus culpam condonare. Quo decreto per ſcribam recitato, vrbe excedunt, atque in arcem Montobium, quæ ab vrbe decem circiter millium paſſuum diſtat interuallo, cum ſuis concedunt. Ita magni Fliſcorum motus eodem die excitati & compreſſi ſunt. Vrbe tumultu liberata, Magiſtratus quid facto opus ſit, deliberat: cumque iuriſconſulti reſpondiſſent, non impediri Magiſtratum decreto & fide, non tam voluntate data, quàm neceſſitate expreſſa, quominùs ſibi in Fliſcos & ſocios animaduertere liceat, cùm aliquamdiu ſentētiis variatum eſſet, tandem tantæ impunitatis exemplum magnam ſimilia admittendi illecebram eſſe cenſentes, ad ſeueritatem verſi, bona Fliſcorum publicant, ædes ad diuæ Inuiolatæ amplas & præclaras complanant, ipſos, & Verrinam auctores, & capita ſeditionis, perduellionis damnant; reliquos conſiliorum participes nominatim quinquaginta annorum exilio mulctant; exercituque ad arcem Montobium oppugnandam miſſo, duce Auguſtino Spinula, additis Dominico Franco, & Dominico Auria procuratoribus, complurium dierū oppugnatione, Hieronymum ad deditionem ſubigunt, capitis ac rerum ſuarum ſummo Magiſtratui libera poteſtate permiſſa. Quæ res magnas Genuæ præbuit contentiones, magnoſq. animorum motus excitauit. Ac res ingentibus verborum & ſententiarum certaminibus, complures dies extracta eſt, cùm non paucorum ſtudia pro Fliſcis quoque exarſiſſent. Ii mitioris ſententiæ auctores eſſe, neque ad extremum ſæuiendum dicere; ſatis pœnarum Fliſcos dediſſe omnibus bonis, ac peramplis, & optimis ditionibus euerſos, ædibus & arce Montobio complanata. Ac ſi quis rem verè æſtimare velit; quid tandem Hieronymum & Ottobonum commeritos, vt iis tam implacabiliter ſuccenſeatur? Miſeros adoleſcentes omnium rerum ignaros, ne conſilij quidē participes factos, improuiſò deprehenſos, nullo ad cogitandum

Conditiones inter Magiſtratum & Fliſcos.

Bona Fliſcorū publicantur.

Hieronymus Fliſcus deditionem facit.

ſpatio temporis dato, ad lanienam à violento fratre raptos: ad illius nutus miſerorum inſcitiam circumactam. Igitur habuiſſe meritam pœnam noxium caput: ipſos extra noxam exiſtimandos. Neque ſe ea re quam in primis iactari audiant, magnoperè moueri, poſteritatis exemplo, vt reliqui videlicet atrocitate ſupplicij à talibus cogitandis deterreantur. Nam & noſtra, & omnium ſæculorum memoria, maleficia ſemper acerbiſſimè punita, quotidieque in omnibus vrbibus latrones, ſicarios, fures, ac reliquos maleficos homines capitali ſupplicio affici, quorum tamen ſuppliciorum exemplo aut metu, homines ab iiſdem facinoribus admittendis haudquaquam deterreri. Quod in maieſtatis crimine eo minùs ſperandum, quo præmiorum amplitudo acrioribus ſtimulis homines ad illud impellit. Ac ne illud quidem perpetuum eſſe, vt in maieſtatis & perduellionis crimine nullus ſit miſericordiæ locus; id enim, vt innumerabilia alia exempla omittantur, refelli Caroli quinti Cæſaris ſapientiſſimi Principis exemplo & auctoritate, qui Saxonem bello victum, & in acie captum, morte multandum non duxerit; ſatiſque habuerit hominem imperiali edicto, & exilio maieſtatis damnatum, quique totam Germaniam in Cæſarem, dominum ſuum, excitarit, iure ſuffragij in Cæſare creando, & ditionibus auitis multare. Contrà alij mirari ſe vehementer dicere, vnde hic mos nunc primùm inducatur, voluntates non facta exquirendi. Quod ſi ſuſcipiatur, nullum iam fore legum aut iudiciorum vſum, quòd nemo tam hebes ingenio futurus ſit, qui neſciat facta à voluntate ſeiungere, & ſe aut errore, aut inſcitia lapſum, aut extrema neceſſitate adactum, proponere, aut infinitis aliis calumniis facinus tegere. Qua voluntate Fliſci vſi ſint, neque ſe, nec quemquam omninò mortalium diuinare, paruam fuiſſe, quæ ſecuta ſunt facta, iudicare, ea ſpectanda ac ſuis momentis ponderanda. Qui poſt Ioannis cædem fratre etiam mortuo, à quo adacti excuſentur, incepta non omiſerint, ſed portas, triremes, ac reliqua occupata retinuerint, totaque vrbe diſcurrentes, plebem ad arma vocarint, & in Magiſtratum incitarint, ſibique tanquam dominis, ædibus publicis à Magiſtratu cedi poſtularint. Auertiſſe Deum immortalem nefaria conſilia, ac Magiſtratui punienda reliquiſſe. Quàm verò eſſe compar Saxonis & Fliſcorum factum! illum magnitudine animi inductum, nullum ſcelus concepiſſe, non de cæde principum aut de vllo maleficio cogitaſſe, ſed conſpirationi maximæ Germaniæ partis, in libertate illius prouinciæ defendenda, quam à Cæſare imminui præ ſe ferrent; ac ne ad deteſtãdam ipſis religionem ſuſcipiendam cogerentur, ducem ſe non ſubtraxiſſe, diuino numini cordi fuiſſe, vt inde victoria eſſet, vnde ius ſtabat. Non igitur Cæſarem tam ipſum Saxonem ſpectaſſe in illo incolumi ſeruando, quàm totius Germaniæ conſenſum: haud dubium, quin ſi in illum animaduertiſſet, omnium tam ciuitatum quàm principum eius prouinciæ odia in ſe fuiſſet irritaturus. Fliſcos verò, quam tãdem iniuriam quémve metum tam atroci facinori prætexere? illi ne impunè ferant, vt regni inuadendi, patriæque libertatis opprimendæ cauſa, omnes bonos ad cædem deſtinarint? tum verò maius propè flagitium factum iri à Magiſtratu in tantis parricidiis impunitis relinquendis, quàm ab ipſis Fliſcis in illis ſuſcipiendis factum ſit? Vicit tandem melior, & frequentior pars, Andrea adnitente, ac grauiſſimas iniurias pro iuſto bello perſequente; decretumque eſt de Hieronymo, & conſortibus, capitale ſupplicium ſumendum. Ex eo decreto in ipſa arce Hieronymus, & Verrina ſecuri percuſſi, reliqui inferioris ſortis ſuſpendio necati, ipſaque arx quæ turbulentorum hominum receptaculum ſæpè fuiſſet, ac quieti ciuitatis immineret, ſolo æquata. Hactenus Folieta. Hinc autem cuiuis planum atque perſpicuum eſt, vt ea

In Hieronymũ Fliſcum, Verrinam ceteróſque complices animaduerſio.

vt ea familia, quæ antea amicis opulentia, ſplendoreque, & auctoritate, in vrbe multum diuque florentiſſima enituit, quaſi momento temporis, nec abſque inſigni humanarum rerum documento, ad imum felicitatis gradum ſit delapſa & deiecta. Ea res, quòd irrita vanaque cecidiſſet, non parum credita eſt eorũ Principum animos vexaſſe, qui res Italicas turbare, animumque Cæſaris à Germanica victoria reuocare conabantur, cùm omnia ſuorum conſiliorum fundamenta corruiſſe proſpicerent. Neque enim claſſis, quæ Maſſilia Neapolim Fliſco duce appellere ſtatuerat, iter cepit, ipſique Neapolitani, quorum tumultus atque ſeditio nondum erat ſedata, omni ſpe auxiliorum deſtituti, ſimularunt, ſe nunquã defectionis ſuſcepiſſe conſilia, ſed quæſitionem tantùm renuiſſe. Cæſar quidem, percepto ſucceſſu rerum Genuenſium, viſus eſt grauiter tuliſſe mortem Ioannis Auriæ, quarum Pontificem & Gallorum regem auctores ratus, conſultoremque Petrum Aloyſium Farneſium Pontificis filium, indignationem in magis opportunum tempus diſſimulauit. neq. enim ratio præſentium bellorum poſtulabat, aut patiebatur, vt eodem tempore bellum etiam in Italia aduerſus potentiſſimas nationes, tunc præſertim non neceſſarium, excitaret. Cœpit tamen in animo clam ſecum excogitare, quo pacto eas iniurias vtiliter vlciſci poſſet: quod ſanè conſilium ſæpius cum Principe Auria & Ferdinando Gonzaga per literas communicauit: quorum ſanè conſilio, ratio inuenta eſt & acceptas iniurias vlciſcendi, & hoſtium conatus atque conſilia infringendi.

LIBER XXIII.

PROXIMVS annus Petri Aloyſij Farneſij, Parmæ ac Placentiæ Ducis cæde, Sigiſmundi Sarmatarum regis interitu, Burdegala ſeditione, ac etiam atrociſſimo bello inter Scotos atque Anglos, penes quos victoria ſtetit, exorto, quàm maximè inſignitus fuit. Idem quoque Ducem Mauritium, nouum Saxonię creatum Electorem, Auguſtæ ſollemni pompa à Cæſare eodẽ die qui & ipſi Cæſari natalis extiterat, inauguratum conſpexit. Cùm verò paucis antè menſibus Maximilianus Auſtriacus, qui poſtmodum à ſeptemuiris proceribus Cæſar renuntiatus fuerat, in Hiſpaniam profectus eſſet, vt Mariam Imperatoris Caroli filiam ſibi anteà deſponſatam, in matrimonium duceret, Philippus eius filius, Hiſpaniarum rex, tunc XXI. annorum iuuenis, à patre euocatus, ad iter ſeſe comparauit: & relicto ibi patruele ſororio, qui per ſuam abſentiam Reipub. præeſſet, cùm ventis vela dediſſet, ſeptimo Cal. Decembr. cum triremibus quinquaginta totidemque ferè nauibus onerariis, Andrea Auria, qui Maximilianum tranſportauerat, ductore, Genuam appulit, magna comitatus procerum turba, & in his, Albano duce, & Cardinali Tridentino, Genuam peruenit: ad cuius quidem, & vniuerſæ claſſis appulſum, quàm plurima tormenta diſploſa. Princeps ſuper tumultuarium pontem aulæis conſtratum, deſcenſionem facit, & primis aliquot diebus, extra muros commoratus eſt in ædibus Auriæ præfecti claſſis, dum interim & naues exonerantur, & apparatus in vrbe perficitur, vbi, præter cetera, multæ triumphales teſtudines & arcus ſumma operum præſtantia & artificio erecti fuerant. Altera die Decembris vrbem ingreſſus, à Duce ac Senatu, regia magnificentia in publico palatio exceptus fuit. Per id tempus, omnium Principum, liberarumque ciuitatum legationes Italiæ gratulatum pro

1548. *Petri Aloyſij cædes. Sigiſmundi Pol. regis obitus. Bellum inter Anglos & Scotos. D. Mauritij inauguratio.*

Philippi regis aduentus Genuam.

felici eius aduentu Genuæ conuenerunt. Verumenimuerò dum Princeps in palatio moratur, parum abfuit, quin fortuna vniuerſam lætitiam in maximam cladem conuerteret. Nam cùm fortè ciuis quidam cæſus fuiſſet ab Hiſpanis, nuntiatur Minciaccæ magnam ſeditionem inter Hiſpanos & Genuẽſes exortam eſſe. Cùm eò deuentum eſſet, apparent multi ciues armati, qui intra domum quandam ad quinquaginta Hiſpanos obſidebãt, adeò vt ad octauum Idus Decembris, leuiſſima, vel potius nulla de cauſa, officinæ clauſæ, tumultus excitatus, & paſſim ad arma concurſum; exortæque ſeditionis cauſa prorſus incognita, ingens omnium fieret perturbatio. Hiſpani, re percepta, confeſtim ſeſe ad claſſem recipiunt, & arma parant, cùm nemo eorum, vti diximus, cauſam tumultus cognouiſſet: quæ ſola hæc fuit, quòd videlicet Antonius Arzeus captus fuerat, qui cùm propter hæreditatem inſignium facultatum, puerum immerſiſſet in fontem ſui horti, nepotem octo annorum, è carcere Pintiæ femineo habitu indutus, aufugerat, & deinde iuſſu Principis captus fuerat à Minciacca, & in palatio Senatus in carcere ad ipſius Principis nutũ aſſeruatus. Is cũ iuſſus eſſet tradi Bernardino Mendocio ſummo Hiſpaniarum triremium duci, vt Pintiam reuectus, pœnas daret ſuorum ſcelerum; neceſſe fuit Minciaccæ cum nonnullis Hiſpanis ſclopetariis ad prętorium accedere, ad captiuum abducendum. At Senatus cuſtodiæ, viſis Hiſpanis ſclopetariis, cognita cauſa aduentus, primas portas aperiunt. Sed poſtquam ad ſecundas cuſtodias ventum eſt, qui erant ducenti armati, & totidem ſclopetarij, perpetua eius Senatus ſtipendia merentes, indignati, Hiſpanos auſos eſſe armatos eò ingredi, demiſſis ſariſſis, in hos impetum faciunt; primæ cuſtodiæ, quæ cauſam aduentus perceperant, medium capiunt Minciaccam, eumque protegunt, ita vt eius auctoritate & eloquentia res placata ſit, nonnullis Senatoribus Minciaccæ fauentibus. Hic itaque, duobus Hiſpanis cæſis, rebuſque tandem compoſitis, captiuum cum nouis Senatus cuſtodiis abducit. Tum Senatus apud Principem ſe excuſauit, quòd is tumultus non ex auctoritate conſilioque Senatus, ſed ex populi inſcitia excitatus eſſet; ideoque venia facilè impetratur. Princeps interim vbi Genuæ ad quindecim dies inter multa ſollẽnia, & clariſſimæ opulentiſſimæque ciuitatis blanditias commoratus eſſet, ac Senatus regiam in ſe liberalitatem & magnificentiam ſibi iucundam fuiſſe, non ſine gratiarum actione, ac beneuoli animi & egregiæ voluntatis teſtimonio, declaraſſet, pecunia, ac rebus aliis ad terreſtrem profectionem neceſſariis & idoneis cohoneſtatus, Genua diſceſſit, & per Alexandriam & Ticinum facto itinere, Mediolanum conceſſit, vbique gentium ab omnibus ciuitatibus ac Principibus exquiſitiſſimis honoribus acceptus. At Mediolani quantus regius ſplendor & apparatus propter eius aduentum ac præſentiam extiterit, haud ſanè paucis verbis, mihi pręſertim intento calamo ad reliqua properãti, exprimi ac enarrari poſſet. Quantis itidem honoribus, quantoque regio apparatu, ſplendore ac magnificentia cum in ipſa vrbe Mediolanenſi, tum etiam Mantuæ, Tridenti, Inutrij, Auguſtæ, & paſſim in omnibus locis quà ipſi tranſitus erat, donec tandem per Lucemburgicum agrum Bruxellas pridiè Calend. Aprilis peruenit, exceptus fuerit; ſimulque quot proceres, Principes ac Principum legatos, ſibi, honoris atque obſequij ergò, ſubinde obuiam habuerit, haud ſanè paucis verbis declarari poſſet, & mihi, in tanta temporis anguſtia, planè arduum ac difficile: atque idcircò ab his commemorandis nunc prudens ſcienſq. ſuperſedeo. Huic aduenti Cæſar obuiam miſit inſignem equitatum in Germaniam vſque ductore Areſcoto Principe. Dux Mauritius Elector, obuiam ei profectus, Tridentum vſque,

Tumultus Genuæ exortus.

Philippus rex Mediolanũ, indeq; in Belgium proficiſcitur.

que, Mantuam & Venetias, viſendi cauſa, paruo cum equitatu excurrit, & à Senatu ſummis honoribus habitus atque exceptus fuit. Inter hæc, ſubſecutus eſt annus vndequinquageſimus, in quo itidem pleraque memoratu digna variis in locis contigerunt, ex quibus paucula quædam inſigniora annotabuntur. & in Gallia quidem, menſe Iunio Catharina Medicea ad fanum Dionyſij ritu Gallicano & ſollemnibus cærimonijs coronata inauguratáque eſt. Quæ res curioſis ingeniis, omnium rerum initia & ſemina ſolicitè ſcrutantibus, haud mediocrem admirationem peperit. Stupeſcebant enim cogitando, Mediceam familiam à priuata fortuna, repentè in eam publicam celſitudinem progreſſam eſſe. Ex ea ortos duos Pont. Rom. Leonem X. & Clementem VII. Penes eam eſſe Etruriæ dominatum. Denique hanc ipſam Catharinam ad ſuprema Gallici regni faſtigia euectã eſſe. Nec multò pòſt, Rex Lutetiam triumphali planeque regia pompa ingreſſus, honorificentiſſimeque à Pariſienſi populo exceptus eſt: quem biduo pòſt, regina eôdem eſt conſecuta: vbi nulla opum aut luxus oſtentatio omiſſa eſt. Ceterùm Anglia hoc tempore diuerſis ſeditionum tempeſtatibus diuexata. Siquidem is, quem diximus, regis auunculus & regni protector, Eduardus Somerſetus, fratrẽ habebat germanum, regiæ claſſis præfectum, quem vulgò Amiralium vocant, de quo ſuſpicionem concepit, aut ſibi perſuaderi paſſus eſt, quaſi regnum affectaret, ac regem in ſuam poteſtatem redigere vellet. Itaq. illum comprehendi iubet, & habita quæſtione, capitis damnatur; ac decimo tertio Cal. Aprilis ſecuri percutitur. Habebat in matrimonio regis Henrici viduam vxorem, Catharinam Parram, idque ſuſpicionem nonnihil etiam auxit. Sed muliebris æmulatio atque inuidia plurimum ſanè huc attuliſſe momenti exiſtimatum eſt. Verùm enimuerò, breui temporis ſpatio interpoſito, per ipſam Angliam fuit orta duplici nomine ſeditio, popularis vna, propter rem agrariam. Querebantur enim vulgò, nobilitatem occupaſſe magnam agrorum partem, qui promiſcuæ multitudinis antea fuiſſent, & ad ferarum ſaltus accommodaſſe priuatos. Altera per Deuoniam, in qua idem petebant: ſed in primis offenſi mutatione religionis, vrgebant ſibi reſtitui ſex regis Henrici de religione decreta, paulò ante ipſius obitum promulgata. Proinde cùm ad arma concurrerent, & magni res eſſet periculi, nec admonitionibus vllus locus relinqueretur, rex & conſiliarij, licet inuitiſſimis animis, copias in illos emittunt, & millibus aliquot trucidatis, diuerſis locis profligant. Horum diſſidiorum occaſione Henricus Galliarum rex, qui iampridem inhiabat amiſſæ Boloniæ, haud parum incitatus, pactionibus paternis reſciſſis, continuò Bolonienſem ditionem, partim vi, partim deditione, & inter cetera, Ambletulam ac Montem Lamberti, duas ſtationes Boloniæ finitimas, recepit. Statimque inſtructiſſimam claſſem, duce Decio, in Scotiam, vt ab illa quoque parte hoſtis vrgeretur, cum valido exercitu, quibus exercitatiſſimi viri P. Strozza, Dandolotus, & Reingrauius præfecti erant, tranſmiſit. Hi ſimulatque in Scotorum caſtra peruenerũt, poſt non exiguos progreſſus, inſigni prælio ad Edintonã Britannos vicerunt. Hanc rerum conuerſionem Angliæ proceres quàm ægerrimè tulerunt. & quia ſummam rerum, ſicuti anteà demonſtrauimus, Protector, ipſius regis auunculus, obtinebat, in ipſum deriuata fuit omnis culpa, eius præcipuè cladis, quam in agro Bolonienſi nuper acceperant, quòd videlicet ea loca minimè, vti par erat, rebus neceſſarijs præmuniuiſſet; adeò, vt criminatione atque inuidia indies magis atque magis augeſcente, initio menſis Oct. de communi omnium procerum conſenſu, Vindeforæ captus, vbi tum rex erat, Londinum in carcerem abduceretur. His peractis, Proceres ipſi populo cauſas recitant, &

1549.

Catharinã Medicea inauguratur.

Rex Gall. Lutetiam proficiſcitur.

Tumultus ac ſeditio in Anglia.

Anglorum clades in Scotia.

malè administratæ Reip. accusant, & scriptum eius rei typis excusum euulgant, eiq́ue nomen quisque suum, testimonij loco subiungunt. in his erat facilè primus Comes Beruicensis. Verùm is circa mensem Februarium anni subsequentis è carcere liberatus fuit, cùm id regi pergratum esse viderent consiliarij. Et quoniam Beruicensis Comitis impulsu potissimùm captus fuerat, inita fuit hæc ratio, vt per affinitatem inter eos redintegraretur amicitia. Protectoris itaque filiam Comitis Beruicensis filius in matrimonium ducit: deinde Beruicensis à rege donatus est Ducatu Northumbriæ. sed non fuit diuturna necessitudo. Siquidem anno eiusdem æui quinquagesimo primo, æstate iam præcipitata, denuò captus fuit, & cum eo Pagetus, Græius, Stanopus, & alij quidam. Erat tunc summa rerum penes ipsum Northumbriæ Ducem. Cur caperetur, causam fuisse asserunt, quòd Northumbrius illum vitæ suæ insidiatum esse diceret. Siquidem hoc, lege nuper lata, capitale ipsis erat, eoq́ue factum est, vt tandem mense Februario proximè subsecuti anni, Iudicum sententia damnatus, capite, haud sine manifesto fortunæ documẽto, & humanarum rerum inconstantia, plexus fuerit.

Somersetus securi percussus.

Eodem ferè tempore quo superiùs à me commemorata gerebantur, Solymanum Turcarum imperatorem non solùm externæ curæ, sed etiam intimę solicitudines mirum in modum diuexabant. Nam Baiazetus eiùs primogenitus, ægrè ferens, quòd Solymanus in liberos alterius vxoris propensior videretur, quos etiam ad successionem imperij prælaturus existimabatur, odio patris ad Thammasum Persarum regem confugit: cuius copiis adiutus, paternum imperium hostiliter inuadit, pecora abigit, homines trucidat, villas ac vrbes concremat, regionem ad multa millia passuum populatur, omniaq́ue obuia ferro & igni demolitur. Solymanus, vt sunt ingentia & propè incredibilia odia, maximeq́ue atrocia inter coniunctissimos, tantas filij iniurias ægerrimè ferens, protinus milites ad signa euocauit, & circiter quingentis armatorum millibus collectis, Persarum copiis obuiam processit, quas, commisso vix prœlio, in fugam vertit. At enim cùm Persæ omnia circumiacentia loca incendiis deformassent, Solymanus ob rerum omnium necessariarum inopiam per desertam populataṁq. regionem iter faciens, centum & amplius suorum millibus desideratis, negotio infecto redire coactus est. Neque tamen cessauit indignatio & vltionis libido in filium, quippe cùm illud auro & largitionibus expugnare tentauerit, quod vi & ferro non poterat. Proinde pluribus magnificentissimisq́ue muneribus ad Persarum regem missis, non solùm pacem & amicitiam atq. indutias cum ipso rege assequitur, sed etiam vt filius clàm de medio tollatur. Iisdem fermè diebus, per Africam haud mediocres motus concitati. Nam Zeriphius quidam, à paruis, vt aiunt, initiis auctus, & regnum adeptus, vicinum regem Ecsanum finibus expulit, qui pòst ad Cæsarem venit Augustam, de sua fortuna conquerens, atque opem implorans. At Romæ Paulus tertius Romanus Pontifex, cùm iam secundum annum post octauum ageret, in grauém morbum incidit, & tertio die ab eius ægritudine ad quartum Idus Nouembris naturæ concessit. Hoc breui tempore, quo ægrotauit, conuocatis Patribus, ab ipsis impetrauit, vt Parmæ possessio Octauio nepoti cõcederetur, tres nouos Præsules creauit, & farinæ portorium Romanis sustulit. Huius sanè prudentissimi Antistitis desiderium Romani omnes ciues lachrymis & lamentationibus significarũt, cùm pater communis vniuersæ Italiæ, nedum vrbis Romæ, mortuus esse videretur; quamuis tributis & vectigalibus magis omnibus superioribus Pontificibus Romam & ditionem Ecclesiasticam oppressérat. Fuit Pontifex annos quindecim & nonnullos menses, vir & priuatim, & publicè per vni-

Baiazetus paternum regnũ demolitur.

Solymanus filium insequitur vsque ad necem.

Motus in Africa.

Pauli tertij Pont. obitus.

vniuersam vitam eruditorum hominum amantissimus. Post eius obitum, dissidentibus inter se & variè contendẽtibus Purpuratis, fuit interregnum ad sextum vsque Idus Februarij subsequentis anni, quo tandem præter omnium spem de communi Patrum consensu Iulius tertius, qui antea Ioannes Maria Montanus dicebatur, successor creatur. In hæc tempora incidit mors Margaretæ Valesiæ, Nauarræ reginæ, Francisci regis sororis, quæ duodecimo Cal. Ian. pensum vitæ absoluit: heroina præter sexum apprimè literata, & omni virtutum genere conspicua, cuius corpori Lutetiæ in templo D. Virginis iusta sollemni pompa fuerũt persoluta. Obiit etiam iisdem fermè temporibus, Ticini Andreas Alciatus clarissimus Iurisconsultus, eximium totius Italiæ, adeoque sui sæculi ornamentum. Ineunte vere, Antonius Guidotus patricius Florentinus, vir excellenti consilio ac virtute, legatus ex Anglia, partim externis bellis, partim intestinis ciuilibusque motibus afflicta & exagitata, in Galliam traijciens, pacem his conditionibus impetrauit, vt Anglis Boloniam, eiusque ditionem, totos ferè sex annos occupatam, restituentibus, Galli quadringenta nummûm aureorum millia duabus vicibus, siue pensionibus, vt vocant, persoluerent. Rex Henricus Anglo adhuc puero filiarum vnam desponderet, & coniugium, cùm primùm ætas vtrique cõnubio habilis esset, ratum fieret. His pacis conditionibus etiam Scoti comprehenderentur. Ad eam concordiam stabiliendam firmandamque, Reges se equestri dignitate honorarunt, Angluque ab Henrico conchyliatum torquem D. Michaëlis imagine conspicuum; Henricus ab Eduardo Anglo equestrem fibulatamque periscelidem accepit. Iisdem fermè diebus, Dragutus, qui in Barbarussæ locum successerat, post multa Christianis damna illata, Aphrodisium, vrbem celebrem & munitam, vulgò Africam, à Mauritanis Mahadiam vocatam, in prominente maris dorso, quod in mare mediterraneum portenditur, occupauit: qua victoria elatus, se protinus Dynastam appellari voluit. eiusque vires ac potẽtia tunc haud dubiè in immẽsum excreuissent, nisi à Cæsarianis, & in primis quidem à Principe Auria, fuisset repressus. Is enim, vbi primùm de hac re nuntium allatum est, maxima celeritate Cæsaris iussu viginti triremium classem instruxit, omnibusq. rebus ad nauigationem præparatis, ex Genuensi portu eam deduxit, & Spediam delatus, euocatos milites ibi præstò habuit: quibus triremes conscendere iussis, nono Cal. Maij illinc profectus, tribusque ad Liburnum Tusciæ portum adiunctis triremibus Cosmi Medicis Florentinorum Principis, & quatuor Iulij tertij, quem recens ad Pontificatũ euectum fuisse ostendimus, Neapolim pridie Non. peruenit. Ibi Garzias Toletanus Petri proregis Neapolis filius, & Antonius Auria, viri pacis bellique artibus longè clarissimi, vnà cum Neapolitana classe, quæ Cæsaris stipendiis merebat, se illi adiungunt, octingentis Hispanorum in tredecim triremes impositis. Auria Neapoli biduum commoratus, Panhormum septimo Idus Maij appulit, auctoque triremium numero decem Siculis, & quatuor religionis Melitensis, cùm intelligeret, Dragutum re frumentaria & commeatibus premi, eò cursum dirigere statuit, quò ratione etiam cogente, ipsum recurrere erat necesse. Itaque Panhormo soluens, quinquaginta quatuor triremium instructissima classe maria circuit, nihil intactum, quò ipsis hostibus occurrat, relinquit. Hinc in Mauritaniam transiens, oramque Africæ præterlegens, perspecto Aphrodisij situ, in Monasterium, quod ab eo millia passuum quinque abest, renauigat. quod quidem oppidum firmissimo Turcarum & Maurorum præsidio tenebatur. Eò cùm Cæsariana classis appulisset, & Turcæ nostros aquatione prohiberent, Auria & Toletus expositis militibus Monasterium oppugnare

Margaretæ Valesiæ mors.

1550.

Pax inter Anglos & Gallos.

Auriæ expeditio aduersus Dragutum.

incc-

incèperunt, atque ſtrenuè ſe defendentibus Turcis, tormenta educi, muros quati, ac irruptiones fieri iuſſerunt: acriter vtrimque pugnatum eſt, quoad Hiſpanorum impetum oppidanis non ferentibus, oppidum captum eſt, & militibus prædæ ac direptioni datũ. Cæſi ſunt ex hoſte circiter trecenti, capti mille & ducenti; ex noſtris, centum quinquaginta partim interfecti, partim vulnerati. Hoc detrimentum noſtris illatum eſt, quòd ab initio oppugnationem parui duxerant, tormentaque expediri neglexerant, ex quibus aliquot diruptis, magnum incommodum acceptum eſt, & nonnullæ triremes afflictæ, ac primaria Caroli Aragonij Terræ nouæ Marchionis depreſſa, nihilque ex ea, præter remiges & tormenta, reliqui factum. Capto Monaſterio, Auria Aphrodiſium oppugnare conſtituit, cùm præſertim Ferdinandus rex Siciliæ, cum ſeptem ac viginti triremibus, quibus vehebantur xv. cohortes Hiſpanorum, Aphrodiſium tertio Cal. Iulij peruenisſet. Proinde inter omnes cõuênit, vt poſtridie eius diei Vega milites in terram exponeret, duplicique acie inſtructa, in Monaſterium oppidum contenderet, locumque caſtris idoneum deligeret. Inſequenti die milites caſtra munire, vallo foſſaque cingere, frumentum, commeatus, tormentaque & impedimenta ipſa, omnemque bellicum apparatum ex triremibus educere magno ſtudio procurãt; ac triduum in ea re conſumptum. Deinde ſummis viribus ciuitas mari terraque obſeſſa & oppugnata, eo quidem exitu, vt quamuis Dragutus, intellecta obſidione, cum magno Arabum numero ac multitudine obſeſſis ſubſidio adueniſſet, cum quibus ad aggeres vſque Cæſarianorum haud rarò excucurrit: & licet etiam ipſi oppidani, ac præſidiarij milites, eruptione facta, noſtrorum impetus & conatus ſumma virtute & magnanimitate ſæpiùs repreſſerint, multaque leuia prœlia vtrimq. vario Marte ac euentu commiſſa fuerint, nihilominus tamẽ vrbs tandem, v. Idus Septemb. nõ ſine aliqua inuadentiũ clade expugnata atq. direpta eſt. Deſiderati ſunt, præter alios Cæſarianos milites, decẽ ac ſeptem equites Rhodienſes. E Turcis Mauriſq. ceciderunt plures octingentis, inter quos fuit etiam Hales, alter Turcarũ præfectus, qui ad Mahometis ſacra defecerat. reliqui captiui facti, quorum omnis numerus omnium ætatum & conditionum ad octo, ſiue, vt aliis videtur, decem millia mortalium accedebat, qui omnes ferè in Siciliam, Sardiniam, & Neapolim traijciuntur. liberati ſunt Chriſtiani captiui complures. vrbs tota direpta eſt. In ea reperta ſunt quatuordecim ærea tormenta eximiæ magnitudinis, & pleraque alia ex ferrea materia. Ad hæc, multa atque varia ſupellex, & magnum pondus auri & argenti. His accedebat non parua copia frumenti, commeatuum, ac ceterarum rerum quæ ad vſum bellicum erant cõgeſtæ. In eius vrbis expugnatione, prẽter ceteros inſignes duces, Principis Andreæ, Antonij Auriæ, Garziæ, Iordanis Vrſini, & Aſtoris Baleonis virtus plurimum enituit, ac præcipuè equitũ Melitẽſium, qui ſemper in omnibus bellis fortitudine maximè prẽſtare viſi ſunt; cùm non niſi ſpectatæ virtutis & probitatis ac nobilitatis homines ad eum dignitatis gradum admittãtur. Globorum emiſſorum numerũ ad ſepties mille fuiſſe, à quibuſdam memoriæ proditum inuenio. Poſtea reſtaurata refectaque ſunt collapſa mœnia, portæ, vbi debiles apparebãt, munitæ: inuecti commeatus, impoſita Hiſpana præſidia, aptus tormentorum numerus relictus, reliquæ copiæ octauo Cal. Octob. in Italiam reuectæ, & ita quidem à nonnullis in literas relatum eſt. Ceterùm, ſunt haud contemnendi auctores, qui aſſerant, ablatis omnibus quæ in naues conijci poterant, ipſam vrbem, de mutua procerum conſenſione, à Cæſarianis exciſam, ac funditus euerſam fuiſſe, quòd ſcilicet in ea parum vtiles militari præſidio firmando ac tuendo, ſumptus poni viderentur.

Monaſteriũ oppidũ captũ

Aphrodiſiũ expugnatur.

Vtra

Vtra ſententia veritati proximior ſit, aliorum eſto iudicium. Nam ipſe in tanta ſcriptorum varietate nihil temerè aſſeuerare auſim, licet equidem priori magis adhæream. Dragutus amiſſo Aphrodiſio, cum ſex triremibus & quatuordecim biremibus ad Ægimum inſulam deflexit, reliquias Turcarum ſecum aduehens, quę è tanta clade Aphrodiſienſi euaſerant. Ea expugnatio Solymani animum vehementer offendit, adeò vt nouis bellis materiam præbuerit, ipſeque acceptas iniurias armis vlciſci ſtatuerit. Amida interea rex Tunetanus, vexatus perpetuis incurſionibus Aloyſij Pereſi ducis Cæſariani, qui erat in præſidiis Guletæ, quòd ipſum regem ſæpiùs inuadens, magno terrore affecerat, eò conſilij denique peruenit, vt his conditionibus pace in ſex annos compoſita, duodecim nummûm millia tributi nomine Cæſari perſolueret:

Tuneti Rex paciſcitur cum Cæſare.

Vt quindecim præſtantes equos tributi nomine Cæſari daret:

Vt decem & octo falcones: Vt ordinaria ſtipendia in præſidia Guletæ.

Vt omnes captiuos Chriſtianos dimitteret. Vt neque ligna, neq. hoſpitium, neque vlla ſubſidia Cæſaris hoſtibus, aut piratis & latronibus ſuppeditaret.

Hoc rerum tractu, Auguſtæ celebrabantur comitia, in quibus, præter cetera, actum eſt à Cæſare cum Ferdinando fratre Cæſare deſignato, vt ſunt reges Romanorum, de Philippo Principe Hiſpaniarum in ſucceſſionem imperij admittendo. Nec enim Cæſarem latebat, quanti eſſet momenti Germaniæ coniunctio, ideoque filium hæredem, qui tam latis & diuerſis finibus eſſet regnaturus, hoc veluti firmamento ſtabiliri cupiebat. Ferdinandus autem rex, qui idem ſpectaret, neque ſuam, neque ſanè filiorum dignitatem ac exiſtimationē & commoda diminui oportere iudicabat. Porrò Maximilianus Auſtriacus, Cæſaris gener, ac Bohemiæ rex deſignatus per abſentiam, qui iiſdem diebus reuocatus à patre Ferdinando, ex Hiſpaniis Auguſtæ expectabatur, cùm egregiam indolem præ ſe ferret, & multas calleret linguas, Germanicam in primis, & morum elegantia polleret, admodum erat gratioſus & popularis, ideoque Septemuiri proceres multò magis in eum propendebant, adeò vt citra vllam controuerſiam hunc in imperio præferendum cenſerent. Interea temporis, nouæ belli faces in Italia, quæ opera atque induſtria Pauli tertij Pont. iamdudum à bellicis procellis ac tumultibus quieſcebat, excitatæ, præter omnium expectationem exarſerunt. Siquidem Octauius Farneſius interfecti Aloyſij filius, & Imp. Caroli gener, ſocerum Cæſarem nō ambiguis argumentis in ſuſpicionem affectati imperij trahens, ac veritus, ne quemadmodum antea patri Aloyſio Placentiam abſtulerat, eodem auſu Parmam ſibi extorqueret: Pont. Iulij tertij, qui iam ad gubernacula ſubuectus erat, opem auxiliumque tentare, eiuſque patrocinium implorare conſtituit. A quo cùm difficultatis occaſiones afferrentur, Octauius verò arripiendi alicunde auxilij, quo ſe tueretur, neceſſitatem ſibi impendere videret, ſollicitante præſertim hortanteque fratre Horatio, ad Galli regis tutelam ſe contulit & conuertit. Id cùm grauiter Pont. & moleſto animo ferret, ac nō modò præcipitis eum conſilij reum perageret, ſed etiam diris atque anathematis ſui fulmine configeret, & Cæſare adiuuante, quæ ſua auctoritate tueri non poſſet, armis belloq. extorquere conaretur, Parmenſe bellum, aperiente ſeſe anno, ſubitò enatum eſt. His initiis iam efferētibus ſeſe turbis, cùm Gallus ad publicam ſuæ gentis exiſtimationem, & ad ſuam præſertim dignitatem, cuius maximè fide ac patrocinio res ſtarent, pertinere exiſtimaret defendi vrbem fiduciariam, in qua, ſi incuria, vel flagitioſis conſiliis deſereretur, Pont. Cæſarque eſſent dominaturi, Parmam, vrbem præclaram atque opulentam, & in amœniſſimo loco, ad ripam Eridani fluminis, qui eam

Lis de imperio inter Cæſ. & Ferdinād.

Octauij Ducis Parmenſis à Cæſare defectio.

Parmenſe bellum.

eam per mediam alluit, positam, præsidiis vigiliisque communiuit. Proinde cùm Ferrandus Gonzaga Imper. iussu eôdem ex Insubria cum instructo exercitu proficisceretur, occupatam Gallico præsidio vrbem ipso Iunio obsedit. Paucis quoque interiectis diebus, Ioannes Baptista Pont. nepos, vt bipartitò hostis vrgeretur, Mirandulæ mœnibus exercitum admouit, eamque obsidione cingit. Interim Dandolotus, vetustæ familiæ, reique bellicæ ornamentis clarus, cùm à Gallo Parmam delecta cum nobilitate missus, liberè soluteque incederet, à Cæsarianis militibus, qui in Insubria tum agebant, in itinere est interceptus. Hoc initium cruentæ & atrocis tragœdiæ fuit, quæ postmodum concussis rebus Italiæ multorum annorum curriculo ita viguit, vt Italia tum suo, tum externo cruore largiter redundarit. Iisdem fermè temporibus, cùm Leo Strozza Capuæ prior, vir præstantissimis animi corporisque dotibus insignis, & Gallicæ classis præfectus, audiret futurum, vt Cæsaris iussu Auria Princeps cum classe in Hispaniam transiret, ad Maximilianum Bohemiæ regem cum vxore in Italiam traijciẽdum, statuit in itinere illum inuadere. Nam Philippus quidem Princeps Hispaniarum, sub finem Maij Augusta per Italiam citatis equis clàm profectus, Hispaniam repetiuerat. Instructis itaque biremi, & viginti ac tribus triremibus, Massilia nauigat eo consilio. Fit obuius non procul à Tauroentio Auriæ, qui cum viginti ac septem triremibus Occidentem versus nauigabat; erantq. minus accuratè quàm Gallicæ, instructæ. Auria, classem Gallicanam ad quinque millia passuum distantem cõspicatus, quia sciret bellum in Italia inceptum, ratus adesse etiam maiorem numerum, non nauigat vlteriùs. Eo timore cognito Gallus, eò classem dirigit: neque prius insequi destitit, quàm dies defecit, atque in portum Tauroentij denique peruenit. Ibi aliquantisper subsistens, cùm putaret fore, vt rex Bohemorum cum paucis Hispanis triremibus omninò iter caperet, si classis non accederet opportunè, illi obuiam ire constituit, ea spe atque animi fiducia inductus, vt sibi pugnandi facultas daretur. Proinde ad portum vsque Barcinonis enauigauit; nullaque ibi neque Hispana, neque alia classe inuenta, cœpit in ipso portu vnam triremem Principis, & catascopium, septemque onerarias, quæ omnia nauigia Massiliam cum magna Barcinonensium trepidatione sunt attracta. Nec multo sanè interiecto tempore, Leo Strozza, relictis regiis stipendiis, occultis de causis, cum duabus suis triremibus, Melitensis militiæ stipendia mereri cœpit, quòd esset & ipse equestri dignitate insignitus. in cuius locum suffectus est Polinus, Baro, qui etiam præfuerat classi regiæ in Oriente, & tunc in Occidẽte in mari Celtico præficiebatur. Pontifex interea, qui harum turbarum auctor & architectus fuisset, cùm Parmæ ac Iuliæ Tauricæ, seu Mirandulæ, capiendæ spe frustraretur, sequenti Aprili certis conditionibus cum Gallo transegit, deserto socio Cæsare, à quo, in vsum eius belli ducenta nummûm millia acceperat, & concitato exitiabili bello, quo cum alij multi egregij viri, tum eius quoque nepos Ioannes Baptista Montius, concidit, dum hostium mœnia cum Alexandro Vitellio, & plerisque aliis è primariis exercitus apud Mirandulam explorat. Rebus per Italiam ita sese habentibus, in inferiori Pannonia grauissimũ atque asperrimum bellum inter Ferdinandum Bohemiæ, ac Ioannem reges excitatum, eo quidem euentu, vt post acrem ac diuturnam dimicationem, victoria ad ipsum Ferdinandum, multis hostibus profligatis, inclinauerit: & mox cum Anna vxore, Ludouici regis Vngarię in prœlio interfecti, cuius potissimùm nomine illius regni successionem ad se hæreditario iure pertinere contendebat, sorore, Pannoniæ rex inauguratur. Huc etiam accedebant iura Alberti Principis superioris Pannoniæ,

Leo Strozza Principem Auriam insequitur.

Eiusdem magnanimitas.

A Gallis defectio.

Polinus Baro in locũ Strozzæ suffitur.

Pontifex, relicto Cæsare, in partes Gallorum transit.

Ferdinandus expulso Ioanne, Pannoniæ regno potitur.

quam

quam Auſtriam vocant. Hîc autem breuiter ſubiungam, quíſnam ordo ac ritus initiandi illic regem antiquitus obſeruabatur, & quo in loco hæc ſollemnis cærimonia fieri conſueuerat. Memoriæ proditum eſt, cùm primùm Vngaria regni nomen accèpit, ſacram coronam induuiaſque in augurandis regibus religioſas, ſancto Stephano primo Vngarorum regi à Rom. Pont. cælitus monito deſtinatas, ſeruataſque; deinde ſollemni cuſtodia, veluti fauſtum auſpicium futuris regibus, eadem qua ille, regni felicitate coronandis: ordinem verò, & conſuetudinem initiandi regem, talem vetuſto more obſeruari ſolitum. Eo, qui in Vngaria ſummum inter ceteros Antiſtites Pontificatum gerebat, ſacris operante, omnibuſque ad quos regia nominatio pertinebat, adſtantibus, qui rex futurus erat, in auguſtiori templo Albæ regalis ſiſtebatur, ſtatimque à Canonicis exuebatur. Deinde Pontifex precationes ſollemnes adhibebat, quibus regno, regique, cuius caput dextra tenebat, Deum propitiaret, veniamque ac pacem impetraret, vt feliciter fauſteque publicè ac priuatim, ſibi, oppidis, vicis, ciuitatibus, populis, nationibus, regnum iniret atque adminiſtraret; facultates, multiplices fructus, fines, & imperium propagaret; auctoritatem denique & gloriam adaugeret. Tum eius manus dorſumque arcano oleo perungebat, & mox eum veſtiri imperabat; deinde ſacris induuiis ornare, crucemq. in primis tradere; per quam innuere volebant, ius Apoſtolicæ legationis in deſignandis Epiſcopis ab ipſo initio regibus Pannoniæ à Romano Pont. permiſſum. Poſt quæ, ſceptrum, pomumq. aureum, & vexillum, regia inſignia exhibere, & vniuſcuiuſque inter tradẽdum ſacris verbis interpretationem proſecutus, tandem prolatis in medium regni legibus inſtitutiſque, exigebat, vt in ipſorum verba iuraret. Ille, vbi in ea quæ Pontifex conceperat, verba iuraſſet; illicò diademate inſignitus, ſuggeſtum ad id præparatum conſcendens, pleroſque in equeſtrem ordinem cooptabat, vt intelligeretur, regnum ab armis auſpicari, nihilque prius maiúſue apud reges eſſe oportere, ratione incrementoque militaris diſciplinæ: cetera ornare, illam tueri, & augere imperia. His rebus ita peractis, ad templum Diuis Petro & Paulo conſecratum procedere, atque ibi in tribunal ſe recipere, & nonnullas controuerſias audire atque decidere; vt ſecundum rem militarem, iuſtitiam præ omnibus colendam & ſciret, & doceret. Tandem ſublatus in equum, poſtquam ciuitatẽ luſtrauiſſet, extra portam ad D. Martini ædem progreſſus, ibique altiſſimam turrim conſcendens, & quàm maximè poterat, protenſo extra turrim brachio, ad quatuor mundi partes nudatum enſem porrigebat, quaſi vndiq. regnum tutaturus, aut certè illius fines & ditionem propugnaturus. Poſtquam verò in ciuitatem rediiſſet, ſollemnia conuiuia celebrabantur; omneſque domus ac vrbis regiones publico applauſu & congratulatione obſtrepere, quibus omnibus vbi Archiepiſcopus regem de more coronauerat, ritè atque ordine ſeruatis, poſtridie ex vniuerſorum qui conuenerant, ſententia conſtituebatur, vt corona ſancti Stephani cum ſacris induuiis recondita, ad futuros reges initiandos aſſeruaretur. Et de his quidem hactenus. Interea temporis, Princeps Auria poſt expugnatum Aphrodiſium, omni conatu & vigilantia, rerum ſatagebat, cùm conſtaret, Solymanum ad Aphrodiſium vrbem recuperãdam ſeptuaginta triremium, additis etiam quadraginta nauigiis varij generis, auxilia miſiſſe, cuius claſſis ſummũ imperium Si- 1551.
namo cũ ſumma auctoritate detulerat. Sinamus cum ea claſſe Rizonicũ ſinum, Corcyræque littora præteruectus, omnia maritima littora prædationibus rapiniſque infeſtans, ſe Melitenſibus equitibus oſtentat. qui cum quatuor triremibus omnes piratas & latrones ex eo mari deturbabant. Eædem cum Siculis con-

Mos inaugurandis regibus Hungariæ.

Sinamus Othom. claſſis nauarchus Corcyram diuexat.

iunctæ, plerumque haud leuia damna Mauris ac Thraciam Christianorum quietem securitatemque diuexantibus, inferebant. Classis vrbem Melitensem plurimis tormentis, diuerberat: at contrà, equites in ipsam classem, intrepidè displosis tormentis, triremem Turcicam disrumpunt & demergunt: alias quatuor ita dissipant, vt remigibus propè nudarint. & tandem ducentis atque amplius è suis desideratis, Turcica classis illinc retrocedere coacta est, & conuersis velis, in Africam deflexit, ibique Tripolim obsessam expugnauit. Hanc cladem Imperator Galliarum regi, tanquam non dubio illius auctori, acceptam ferre, simulque ad Germaniæ Principes ac liberas ciuitates missa legatione, huius rei culpam illi ascribere, quasi eius dolo Christiana Respub. tantum detrimenti accepisset. At rex vbi primùm hæc intellexit, crimen sibi falsò obiectum plurimis rationibus diluit, & Turcici belli causam esse dicit, quòd Cæsar ipsis Africam vrbem ademerit; quòd Zolnorum arcem Othomanicæ ditionis, ad Vngariæ fines positam, Ferdinandus rex occuparit, & communiret: quòd annuum tributum ei persoluere abnuat; necnon per Transiluaniam res nouas moliretur. Postremò Cæsaris narrationem, qua ostenditur, quomodò Gallici legati Aremontij perfidia sit amissa Tripolis, contraria narratione refutat, eamq. Turcarum Cæsaris epistola confirmat. Dum res ita geruntur, Princeps Mauritius imperij nomine Magdeburgū arctissima obsidione premebat, in qua plurimi vtrimq. conflictus & leuiora prœlia non sine magna vtriusque partis cæde habita fuerunt, eo tandem exitu, vt Nonis Nouembris proximè subsecuti anni his conditionibus transactum fuerit, videlicet; Vt supplices deprecarentur Cæsari; Ne quid in Austriacam & Burgundicam familiam molirentur; Cameræ se submitterent; Augustano decreto nouissimè promulgato parerent; Vrbis munitiones ad Cæsaris arbitrium diruerent; Cæsaris præsidia quouis tempore admitterent; Aureorum millia quinquaginta in vsum fisci penderent; Pro belli sumptu duodecim maiora tormenta ipsi Cæsari traderent; Megelburgium Ducem atque alios captiuos dimitterent. Ceterùm Magdeburgici, præter multorū expectationem, summam nominis gloriam adepti sunt apud exteras nationes, quòd propè soli per omnem Germaniam exemplo suo docuissent, quid possit constantia. Porrò qui fuit illis ærumnarum finis, hic belli fuit aditus atque principium in eos ipsos, quorum ope consilioque fuerant afflicti: siquidem Mauritius Princeps per id tempus in Cæsarem, quòd is in liberando socero suo Cattorum regulo moram facere, ac rem longiùs differre videretur, grauiter indignari, de perfidia eius conqueri, bellum apertè minari, ac iam etiam parare inceperat. Ad cuius belli societatem Ioannem Albertum Megelburgensem, Albertum Brandeburgicum, & Henricum II. Gallorum regem, qui se in ea expeditione vindicem Germanicæ libertatis publicis scriptis proclamabat, fœdere sancito asciuerat. Quod fœdus, vt secundum promissa hinc inde data acceptaque exequerentur, vno quasi momento, eodemque temporis articulo, hinc Mauritius ex Saxonia, illinc rex ex Gallia mouit. Mauritius per Rotburgum & Aras Flauias, quæ hodiè Nordlinga est, ad Danubij insulam, ac inde Augustam Vindelicorū pergit: eamq. pridie Nonas Aprilis subsequētis anni, nempe tertio die ex quo oppugnari cœperat, ad pactiones adegit. Qua relicta, Erebergum, Ferdinandi oppidū, in angustiis Noricarum Alpium situm, vbi erant præsidio peditū signa tredecim, ex quibus nouem capta, quatuor elapsa, & in his tria Germanorum, vnum autē Italorum, & claustra etiā viarum, expugnauit. At Cæsar, vbi de capto Erebergo intellexit, vt sese imminēti periculo subtraheret, cōfestim profunda & opaca nocte, accensis facibus, vnà cum Ferdinando

Tripolis à Turcis expugnatur.

Contraria scripta regis Henr. ac Cæs.

1552.

Magdeburgica pacificatio eiusq; conditiones.

Magdeburgensiū virtus.

Mauritij bellum in Cæs.

dinando fratre, qui persuadendæ pacis causa nuper eò venerat, & omnibus quæ aderát legationibus, lectica Oèniponte profugiens, per Alpes, quà Tridentū itur, ad læuam deflectés, Iulium Carnicum, vulgò Villacum, oppidū in vltima Norici ora ad Drauum flumen sitūm, & antiquissimum Austriacæ familiæ patrimoniū, incredibili celeritate ac festinatione contendit. Eadem nocte Mauritius eôdem peruenit: sed cùm desperaret se posse eum comprehendere, Inutrium reuertit, rebusque vrbanis, ac Ferdinandi regis, incolumibus seruatis, omnia Cæsariana impedimenta diripiuntur. Deinde Inutrio profectus, voti minimè compos, educto exercitu è Tiroli principatu, Clusaque libera relicta, Borodunum contendit, quò etiam Ferdinandus aduenit, &, præter cetera multa quæ in his comitiis inuicem acta transactaque sunt, ita pax inter Mauritium & Cæsarem componitur, vt præter reliquas conditiones, ipsius socero Cattorum regulo, cuius potissimùm liberandi causa arma sumpserat, pristinæ libertati restituto, communia in Turcos auxilia ipsi Ferdinando præstaret. Ita Mauritio reconciliato, solus Brandeburgicus restabat, qui Gallicis auxiliis, neruisque subnixus, nouum bellum tum contra alios, tum præcipuè Norimbergenses, quos summoperè oderat, concitauit: quod postmodum per Germanias ingentes calamitates cum multorum Principum & populorum clade inuexit. Is enim, licet ab initio communem causam agebat, sicuti etiam edito scripto se facturum professus fuerat, tamen non erat eius fœderis, & soluta Vlmensi obsidione, cœpit quodammodò suum priuatum agere negotium, vel quòd vni sibi vellet acquirere quicquid belli dedisset fortuna, vel quòd Mauritij factum improbaret, vel quòd à Galliæ rege solicitatus, aliò spectaret. Dum hæc à Mauritio regulo geruntur, interea rex Gallus è Rhemis cum exercitu mouens, vicinos Leucos (quos hodiè Lotharingos vocát,) armata manu adit: eorumque ciuitates Tullum ad Obrincam flumen hodiè Mosellam, imperij oppidum, & Nanceium, eius regionis caput, occupat: indeque captum Lotharingum octo annos modò natum, vrbem Metim, ad Obrincam itidem sitam, & Imperatori confœderatam, cum exercitu pergit, atque ab indigenis per præmissos internuntios aditum & cōmeatum exercitui petit; quem si impetret, se sine iniuria & maleficio transiturum pollicetur. Itaque vrbem quarto Idus Aprilis Magister Equitum amicitiæ specie ac simulatione cum parte copiarum ingressus, illam repentè occupat, eumque rex ipse paulò pòst consecutus, præsidio firmat, ciuesque in suam fidem iureiurando astringit. Mediomatricum vrbe in potestatem redacta, ad Tribocos, hodie Alsates conuersus, Tabernas Alsatiæ, quatuor ab Argentina milliaribus distans, tertio Maij peruenit. Hic illum Heluetiorum legati adeuntes, Argentinam amicissimam sibi ciuitatem, tanquā veteri socio commendant, ac, ne quid in ea grauius statueret, rogant orantque. Rex, quid sibi tam officiosæ commendationes vellent, astutè coniectans, Heluetiis bene sperare iussis, Haganoam & Wisseburgum, quod non procul à Spira Nemetum abest, iter conuertit. In his locis hærentem, Germanorum legati adeunt, eius tam promptam paratamq; in tuenda & vindicanda Germanica libertate operam, Germanorum regulis quàm gratissimam esse confirmant. Ceterum, rebus iam vtcumque sopitis, & in tranquillo collocatis, ipsius officio sibi vlterius opus non esse ostendunt. Hic demum rex, consiliis Germanorum intellectis, cùm ne dominatus cupiditatem proderet, tum quòd Martinum Rossemium Sicambrum, Mariæ reginæ iussu, Rhemorum agrum excursionibus incendiisque vastare cognouerat, à Nemetibus sinistrorsum deflectés, Obrincā flumē transit, Astenæum, Danuillerium, & Vertodunum, quod Imperij oppidum, Mosæ imminens,

Hēricus Gallorum rex in Germaniam cum exercitu proficiscitur.

Vrbs Metensis per dolum occupata.

minens, medium inter Rhemos & Leucos ſitum eſt, Iunio menſe capit. Poſt hæc, multis rebus cum in agro Lucemburgico, tum in aliis locis aduerſus Belgas, qui Picardiam depopulabantur, præclarè geſtis, extremo Quintili exercitum, prius tamen pleriſque arcibus atque oppidis valido præſidio firmatis, exautorauit, ac miſſum fecit: ipſeque Lutetiam Pariſiorum, tot victoriarum monumentis ſuperbus, publica populi gratulatione, applauſu, ac planè regio triumpho ingreſſus eſt. At Cæſar, pacatis vtcumque Germaniæ tumultibus, iiſque qui rebellarant, in gratiam receptis, ingentes copias, quibus recepta Mediomatricum vrbe in Galliam irrumperet, conduxit, hiſque Ducem Albanum præfecit: & Auguſtam profectus eſt, vbi aliquot dies commoratus, eum quem Principes confœderati nuper conſtituerant Senatum, & vnà tribus omnes abrogat, prioremque Reip. formam, & Senatum ab ſe conſtitutum reſtituit, & è miniſtris tres remouet, aliis autem, vt iuxta confeſſionis Auguſtanæ formulam doceant & agant, permittit. Ea res pro concione recitata, magnam excitauit lætitiam. Fuit hoc Auguſti menſis die xxv. cùm ante annum, eodem propè die, in exilium eiecti fuiſſent. Calendis deinde Septẽbribus illinc digreſſus. At priuſquã diſcederet, humaniſſimis verbis, & prolixè de ſua beneuolentia pollicitus, Ioannem Fridericum Saxoniæ Ducem, toto iam quinquennio captiuum, ab ſe dimiſit; qui & poſtridiè domum poſtliminiò reuerſus eſt. Landtgrauius etiam IIII. Sept. die dimiſſus, domum VI. pòſt die reuertit. At Cæſar interim, rebus omnibus ad bellum neceſſariis, optimè inſtructis ac præparatis, rectà cum exercitu ad Metenſem obſidionem pergit, eamque vndecimo Cal. Nouemb. obſidere incepit. Hanc, paucis antè hebdomadibus, Galliæ rex de Cæſaris conſiliis certior factus, maturè ſibi proſpiciendũ ratus, nullis nec diurnis nec nocturnis laboribus intermiſſis communiri, ac delecto præſidio lectiſſimæque nobilitatis flore, firmari iuſſit, adeò vt Cæſaris conatus, qui eam cum ingenti exercitu, in quo, præter Germanos, Bohemos, Italos & Hiſpanos, quorum delecta manus ſub initium Iulij Genuam Principe Auria ductore appulerat, duriſſima obſidione vſque ad IIII. Non. Ian. ſubſequentis anni, contra ſuorum ducum ſententiam, qui eam expeditionem in mitius anni tempus reijciendam eſſe ſuadebant, preſſerat; cùm aſperrimæ hiemis iniuria, tum propugnantium virtute, amiſſa propè tertia copiarum parte, prorſus in irritum cecederint. Sic Cæſaris tam repentina mutatio rebus facta eſt, ex quibus apparuit, quàm labilis & infirmus ſit omnium eorum qui etiam pro potentiſſimis habentur, ſtatus & fortuna, quæ iam ipſi Cæſari planiſſimè nouercari inceperat, ſuæque leuitatis & inconſtantiæ certiſſima documenta exhibere. Quis enim, non ſine ingenti ſtupore humanarumq. rerum viciſſitudine, animaduertat, Cæſarem, tot rebus mari terraque feliciſſimè geſtis inclytum & glorioſum, nuperque totius Germaniæ, vti victorem domitoremque, nunc eò tandem redactum, vt, nulla Cæſarei decoris ac dignitatis ratione habita, ſeſe nocturna fuga (ſicuti etiam olim anno ſupra mille quingentos vigeſimo primo idem illi contigerat in eo bello quod tunc temporis aduerſus Franciſcum gerebat, vbi ipſe, rebus planè deſperatis, noctu ſe cum centum equitibus in Flandriam, relictis ſuis, ex agro Valencenio ſubduxit,) ex imminenti periculo ſubtrahere, atque ita ſuæ vitæ ac ſaluti proſpicere cogeretur? Verùm enimuerò huius rei indignitas, & quicquid tandem Cæſar in hac re paſſus eſt dedecoris & calamitatis, minimè ipſius heroicæ naturæ, quæ ſemper fuit optima & clementiſſima, ſed dumtaxat ipſius conſiliariis & proceribus aſcribendum, qui eum ſubinde ad rigidam quandam ſeueritatem, vel potiùs inhumanitatem incitabãt. Quòd ſi antea cum Franciſco Galliarum rege, & po-

Saxoniæ Dux & Landtgr. priſtinæ libertati reſtituuntur.

Caroli V. clades ad Metim.

& postremò cum captis Principibus mitius ac moderatius actum esset, quis dubitet, quin & Galliam, & Germaniam sibi perenni atque immortali beneficio in perpetuum obstrinxisset, ipseq. suas præclarissimas victorias & insignes triũphos ex hostibus tam sæpè relatos, maiori splendore atq. gloria cõdecorasset? Nec sanè quicquã est in rebus humanis clementia & mãsuetudine cõmendabilius, quodq. mortales Diis immortalibus magis consimiles efficiat. Ea verò tantò vtique illustrius effulget, quãto in augustiores viros ab his qui ceteros dignitate atq. opibus præstant, cõfertur. Nec enim potest non esse honorificũ, & summis laudũ præconiis efferendum, si principes viri, aut alterius principis calamitatis cõmiseratione inducti, aut id quod alteri accidisset, sibi quoq. accidere posse existimãtes, in eos quos iure belli, siue aliqua alia ratione in suam potestatem redegerunt, facilitate atque misericordia vsi fuerint: in qua quidem re summa animi generositas & magnificentia elucescit, vt clarissimè emicuit in Eduardo Angliæ rege, eius, qui Gambillio cognomento est dictus: ad quem cùm ductus esset Ioannes Gallię rex, in pugna apud Pictones commissa, à Caleti-Principe ipsius filio captus, ab eo nõ modò benignè acceptus, verùm etiam quandiu in insula captiuus fuit, in libera custodia habitus, ad familiares congressus, & venationes conuiuiaque sua admittebatur: ex quo deinde tanta inter eos familiaritas fiduciaque orta est, vt Ioannes, etiam postquam ad suos rediisset, multosque annos pòst in Gallia regnasset, sponte hospitis sui visendi desiderio in Angliam remigraret. Porrò quàm honorificè atque amanter Philippus Mediolanensium Princeps, Alfonsum Aragonium, eiusque fratres, ac ceteros proceres, ad se captiuos perductos, exceperit, atque insuper amplissimis muneribus donatos dimiserit, satis luculenter à nobis in præcedentibus libris demonstratum est. Ceterùm, ne in his longiori digressione immorer, facit suscepti argumenti ratio, quæ me, vt reliqua maturem, cohortatur atque instat. Proximè enarrauimus, pacem inter Cæsarem & Mauritium, Ferdinandi regis interuentu, initam & constitutam fuisse. Is itaque, rebus cum ipso Cæsare compositis, & Landtgrauio socero, cuius potissimùm liberandi causa aduersus Cæsarem arma susceperat, pristinæ libertati restituto, tertio Non. Augusti Francofurto suas copias Donauertam traduxit, & ad Danubium progressus, vndecimo Cal. Sept. eas præmisit, pedites quidem secundo flumine, equitem autem per continentem; ipseque rei priuatæ causa domum recurrit, pòst adeos rediturus, quò ipsemet ad Vngaricam expeditionem proficisceretur. Siquidem atrocissimum bellum inter Ferdinandum & Solymanum recruduerat. Verumenimuerò in Italia per idem fermè tempus, Salernitanus Princeps ob dissidia & inimicitias cum Prorege Neapolitano P. Toletano susceptas, relictis Cæsaris partibus, ad Gallum transiit. Senenses quoque, antiquissimus Etruriæ populus, Diegi Mendocij Cæsaris procuratoris tyrannide oppressi, arcem ibi, iussu Imperatoris ædificari cœptam, electo priùs Hispanico præsidio, euerterunt: & mox sese in libertatem vindicantes, hortatu in primis Hieronymi Vegghiani nobilis Pisani, Gallorum opem atque auxilium imploratunt. Hæc sanè ipsius Cæsaris animum non parum torquebant, sed multò magis incommodum & dedecus ad Metim proximè acceptum excruciabant, ita profectò, vt complures dies hominum colloquio, & publico, sicuti à quibusdam in literas relatum est, abstinuerit. Subinde enim cum prioris fugæ, tum acerbissima huius ignominiosæ expeditionis recordatio, eius menti cum incredibili dolore obuersabatur: idq. potissimè, vt plerique censent, in causa extitit, vt is postmodum, abdicato imperio, & in fratrem Ferdinandum translato, quod reliquum vitæ fuerat, priuatus, solitariusque

Exemplum singularis clementiæ.

Principis Salernitani à Carolo Cæs. defectio.

Senensium aduersus Cæs. conspiratio.

riuſque in Hiſpania Bætica tranſegerit. Sed is, cui paulò antè tot aduerſa eodem fermè tempore contigerant, in Morinis fortuna iterum quaſi eam puderet ſuum alumnum ita deſeruiſſe, abblandiente, modò rem feliciter gerit, arce ſcilicet Terouana, Arteſiæ ac Picardiæ finitima, vetuſtiſſimaque Morinorum ſede, loci natura & artificio lōgè munitiſſima, xij. Cal. Quint. à Cæſarianis capta & expugnata, & conſimili ſucceſſu, eodemque menſe, ductu Allobrogis Taurinorum Principis recèns in caſtra cum imperio à Cæſare amandati, Heſdino vnà cum arce, etiam munitiſſima, recepto. At Henricus, vt Cæſar pluribus è partibus infeſtaretur, & variis bellis atque moleſtiis vno eodemque tempore diſtringeretur, per ſuos legatos cum Solymano Turcarum, vti diximus, Imperatore, menſe Quintili fœdus ac ſocietatem iniuit; qua confirmata, Solymanus omne auxiliorum genus aduerſus Cæſarem liberali ac promptiſſimo animo pollicetur. Proinde, vt quas Cæſar in Italia vires habebat, in oræ Italicæ defenſione occuparētur, claſſem Othomannicam ad mare Tyrrhenum, & magnæ Græciæ littora, atque adeò vniuerſam propè maritimam oram Italiæ diuexandam, obtinet atque impetrat. Qua ex re Neapoli ingens trepidatio exorta, cùm præſertim Petrus Toletanus, paucis antè diebus, Cæſaris iuſſu ad recuperandas Senas cum ſat valido exercitu perexiſſet: in qua quidem expeditione haud multò pòſt viuis ſubtractus eſt; ideoq. Neapolitanum regnum per id tempus exiguis præſidiis inſtructum erat. Accedebat huc, quòd Salernitanus Princeps, quem nuper ad regiam tutelam confugiſſe narrauimus, multos in eo regno ſibi & affinitate & amicitia coniunctiſſimos haberet, plurimumque gratia & auctoritate apud omnes promiſcuè valeret. Hunc Principem Toletanus multas ob cauſas ingenti odio proſequebatur, ſed in primis cauſa legationis Neapolitanæ, qua proximis annis in tumultibus ad religionem ſpectantibus, apud Cæſarem functus erat; cùm per huiuſmodi occaſionem in ipſam Toletani immodicam ſeueritatem ac intolerabilem tyrannidem, grauiſſimè inuectus fuiſſet: eaque de cauſa poſtmodum Toletanus, œſtro vltionis inflammatus, illum acerbiſſimis criminationibus apud Cæſarem onerauerat, ſcripſeratque inter cetera, quàm maximè periculoſum eſſe, ne domum reuerſus, propter eximiam auctoritatem aliquid noui moliretur, adeò vt Cæſari in haud exiguam affectati regni ſuſpicionem deueniret. eoque factum eſt, vt eum diu apud ſe in Germania detinuerit. Huic autem poſtliminiò Neapolim reuerſo, dicta eſt dies apud Toletanum, quò, cùm ad præſtitutum tempus non apparuiſſet, mox Principatu deturbatur ac exuitur. Quamuis autem initio ad Cæſarem proficiſci conſtitueret; quia tamen ſuſpectum habebat iudicem Toletanum, diſſuadentibus amicis, ipſe protinus, commutata ſententia, primùm Venetias conceſſit, vbi ab illuſtriſſimo Senatu benignè ſummiſque honoribus exceptus fuit; deinde in Galliam profectus, à rege peramanter habitus eſt, atque honorifico ſtipendio donatus. Cæſar interim de hoſtilibus apparatibus per fideles internuntios commonefactus, ne aliquid detrimēti in his locis pateretur, nihil reliqui ad ſummam diligentiam fecit, quò ſtatim in Germania militaris delectus haberetur, & deſcriptas cohortes quamprimùm Genuam, & ad oram Liguſticam conuehi, atque inde Neapolim pro eius regni ac Siciliæ præſidiis tranſmitti iuſſit. Ceterùm, claſſis Turcica ſub finem Quintilis, traiectis Caietę finibus, ad littora Tarracinę peruenerat, ibique Gallicam claſſem præſtolabatur, neque iam, propinquante autumno, vlteriùs progreſſura videbatur, cùm Dragutus eius præfectus, nollet in hibernis eſſe in partibus Occidentis. Princeps Auria, licet ſe viribus longè inferiorem hoſtili claſſe intelligeret; nihilominus tamen enixè operam dedit, vt Germani-

1553. Terouana à Cæſarianis capta.

Heſdinum ab ijſdem expugnatur.

Henricus icto fœdere cum Solymano claſſem impetrat.

Petri Toletani mors.

Princeps Salernitanus Principatu exuitur.

Claſſis Turcica ad littora Tarracinæ peruenit.

manicas cohortes oræ Liguſticæ expoſitas, Neapolim traduceret, cùm præſertim Cæſar id ſummo ſtudio atq. induſtria fieri imperaſſet, ne ſua culpa & indiligentia regnum florentiſſimum, tantæque celebritatis, in aliquod præruptum atque anceps diſcrimẽ conijceretur. Proinde, vel contra ſuorum ducum conſilium procedendum eſſe ſtatuit, atq. primum Centumcellas, deinde Hoſtiam applicuit. Eò profecto nuntiatur claſſem Turcicam in duas partes diuiſam eſſe; cuius altera pars erat apud montem Circellum, altera apud inſulam Pontiam, quæ iacet è regione ferè Tarracinæ vrbis in mari Mediterraneo. Nam tametſi duces, Auriæ conſulebant, iter habendum eſſe in altum; tamen ipſe maluit iter facere inter montem Circellum, & Pontiam, eius ita diuiſæ claſſis opportunitate fretus, ac emiſſis nonnullis aquatum, cùm annona ſocij nauales refecti auctique fuiſſent, ſecundos ventos nactus, noctu Centumcellis digreditur. Dragutus, qui tum temporis ad montem Circellum ſubſiſtebat, de Auriæ nauigatione certior factus, confeſtim duces ac trierarchos in inſula Pontia exiſtentes, quónam in ſtatu res ſint, commonefacit. Auria vlteriùs adnauigans, medius intercipitur, primaque acies fortiter ac ſtrenuè reſiſtit. Verùm Hiſpana claſſis ita vtrimque circumſeſſa & oppugnata eſt, vt quamplurimis contrucidatis, Auria veritus, ne ſi vlteriùs pergeret, de omnium ſalute atque incolumitate penitus actum eſſet, amiſſis ſeptem triremibus, quæ facili negotio in hoſtium poteſtatem deuenerunt, retrocedere compulſus fuerit. Captiui, Germani fermè omnes, ac etiam plerique alij ex ceteris nationibus, ad tranſtra ſunt relegati, & compedibus vincti; reliqui in miſeram captiuitatem ac ſeruitutem abducti. Henricus, claſſe Neapolitanis finibus appropinquante, Salernitanum Principem in Italiam ablegarat, eo conſilio, vt cum Ateſtino, ac Turnonio purpuratis Antiſtitibus, reliquiſque Gallicæ factionis ducibus, qui ad Foſſam Clodiam, Venetæ ditionis municipium, cõuenerant, de his rebus quas belli vſus requireret, communicatis ſententiis, conſultaret. Peractis comitiis, Salernitanus mox per Heluetiorum fines in Galliam reuerſus eſt. Rex interim cognito, acceſſu Othomannicæ claſſis in mare Tyrrhenum, vniuerſa littora Italiæ ſummoperè conſternata, maximoque pauore ac trepidatione perculſa, eueſtigiò iubet ipſum Salernitanum Maſſiliam cõtendere, vt conſenſo nauigio ſuam claſſem Turcicæ aſſociaret atque coniungeret. Huc verò appulſus, vbi primùm certior factus eſt, Dragutum, poſt rem ad Pontiam inſulam proſperè ac feliciter geſtam, claſſemque Gallicam diu nequicquam expectatam, quia tempus anni vrgeret, vt ſeſe intra ſuos fines reciperet, diuiti præda onuſtum, magnoque captiuorum numero ſecum abducto, in Orientales partes adnauigare, nihil habuit antiquius, quàm vt ipſum ſumma diligentia ac feſtinatione conſequeretur: neque prius ab incepto nauigationis curſu deſtitit, quàm peruentum eſt Conſtantinopolim, vbi honorificè à Solymano exceptus fuit in hibernis, atque ab eo claſſem in proximum annum impetrauit. Intereà temporis, Muſtapha Solymani filius natu maior, qui ſumma prudentia & auctoritate apud Orientales nationes plurimum poterat, mirificamque ſibi propter egregias animi dotes atque imprimis ob eximiam liberalitatem & incredibilem manſuetudinem, omnium populorum beneuolentiam conciliarat, Roſſæ ſecundæ coniugis, quæ filium ſuum augeri cuperet, atque parenti ſuccedere, ſimulque Roſtanis purpurati falſis delationibus & impulſu, propter ſuſpicionem animo patris iniectam proditionis atque affectatæ tyrannidis, vbi primùm, à patre accerſitus, in caſtra, quæ tunc ab Alepia Syriæ circiter quadraginta millia paſſuum diſtabant, ſumma celeritate conuolaſſet, & ab his incredibili totius exercitus applauſu & congratulatio-

Auria Neapolim claſſe contendit.

Naualis conflictus.

Muſtapha innocens necatur mandato patris.

tulatione exceptus esset, ipseq. suæ integritatis atque innocentiæ sibi probè conscius, nihil minùs suspicatus, candido habitu indutus, atque inermis, ad exosculandum paternam manum contenderet, iussu immanissimi patris in primo tentorij thalamo, seu cubiculo interiore, à septem mutis & eunuchis, quibus ea prouincia demandata fuerat, inspectante crudelissimo patre, neruo Turcici arcus collo iniecto suffocatus est: atq. ita vir præclarissimus, omnibusque regiis virtutibus ornatus, per fraudem & insidias eorum qui ad imperium aspirabant, patris, vt dictum est, mandato, extinctus. Ferunt, ipsum Mustapham, pacatis rebus in Persia, cùm patrem cum ingenti exercitu, nulla proposita occasione, in eas prouincias, quibus ipse præerat, aduentare intelligeret, in haud mediocrem suspicionem, quamuis conscientia & integritate plurimùm confirmaretur, incidisse, ac etiam somnio per noctem viso, nonnihil eius animum vexatum atq. deterritum. Siquidem narrant, ipsi dormienti apparuisse in somniis sub aurorā virum splendentibus vestibus indutum radiis propè solaribus, qui manu apprehensum in locum amœnissimum adduceret, vbi magnificētissimum palatium visebatur, multis fructiferis arboribus, & solo multis floribus nitenti circumdatum, ac eum dixisse, ibi locum assignari viris bonis & innocentibus, qui per virtutes mortalem hanc molestiarum plenam vitam transegissent, ac ceterorum iniquitati & sceleribus restitissent: Deinde in aliam partem conuersum, duo ingētia flumina monstrasse, quorum alterius aqua, quasi picea currebat bulliens, in qua magna inerat turba, cùm alij modò immergerētur, modò extollerentur: alij cum magnis eiulatibus fortunam suam detestarentur: atque hîc dicebat excruciari qui per iniquitatem ac sæuitiam, ceteraque impura flagitia contaminati, ex hac vita excessissent. Id somnium cùm doctori suo aperuisset, monetur, vt saluti suæ consuleret. Nihilominus tamen, neque his quidem terroribus commouetur Mustapha, quò minus parenti obtemperaret, glorioſius esse ducens mori innocentem, quàm rebellem & paternis mandatis repugnantem turpiter viuere. Hoc dirum ac teterrimum facinus, inclytas Solymani victorias, & res hactenus præclarissimè gestas, mirum in modum fœdauit, adeò, vt ea potissimùm de causa suo nomini æternam infamiæ ac dedecoris notā inusserit, simulque apud omnes gentes, atque adeò vniuersam posteritatem pessimè audiuerit. Porrò huius truculentissimæ belluæ efferata inhumanitas minimè hoc tristi & tragico spectaculo exsatiari potuit, nisi etiam duorum præstantissimorum virorum, eorumque innocentissimorum necem coniunxisset, nempè purpurati Amasiæ præfecti, & Nicolai Michaelij Veneti, patricij ordinis, qui in nauali prœlio captiuus factus ad Nicopolim in sinu Ambracio, Mustaphæ puer donatus fuerat, & propter insignem fortitudinem ingenijque dexteritatem, fraterna propè charitate cum illo educatus, sic sanè vt etiam ab illo prætorium vexillum obtinuisset. Nam vtrique, ceu consiliorum omnium participi, statim ab interempto filio, in publico theatro caput præcidi atque amputari iussit. Nunc verò mihi, tametsi ad reliqua festinanti, planè temperare non potui, quin huic meæ narrationi, quod nonnulli horum temporum scriptores de Zeangiro Mustaphæ germano fratre in literas retulerunt, hîc adijcerem, cùm præsertim huiuscemodi sit, vt maximum ac propè singulare fraterni amoris & charitatis exemplum præbeat. Narrant siquidem, hunc à Solymano, vbi hæc perpetrasset, ad se euocatum, simulque admonitum, vt fratrem recèns in castra profectum, in tentorio inuiseret, ipsumque tantę sæuitiæ ignarum, alacri animo ad eius complexum properasse. Ceterùm, postquam eò ingressus, suffocatum vidisset, attonitum & lacrymabundum constitisse, ac eo-

Mustaphæ somnium.

Zeangir supra fratris cadauer mortem sibi conscinit.

dem

dem tempore Solymanum ei nuntiatum misisse, vt thesauros, & spolia, & prouinciam Mustaphæ caperet, quòd omnia illi largiretur. At Zeangirum conuersum, sceleſtum patrem, & impium atque inhumanum vocasse, ac iussisse, ipsum his spoliis lætari innocentis hominis, in cuius animum tantum feritatis incidisset, vt filium tam præclarum, tam magnificum, tam illustrem, qui egregium ornamentum Othomannicæ familiæ futurus erat, nullo certo indicio cognito, indictaque causa, & sola inani suspicione, solisque maleuolorum verbis impulsus necasset. his, multisque aliis verbis conqueſtum, pugione, quem fortè habebat, mortē sibi ipsi conscisse, ita vt eueſtigiò supra prostratū fratris cadauer languidum spiritū emiserit. Longum autem foret commemorare, quomodo res vniuersa gesta fuerit, quàm atrox certamen inter Solymani ac Mustaphæ copias enatum sit, quantoperè de vita periclitatus, quantis lacrymis ac gemitibus amissum filium desiderarit, & quantopere demùm hoc Persarū animos, cūm quibus paulò antè in gratiam redierat, in se concitarit, ita mediusfidius, vt hac horribili crudelitate audita, protinus armis correptis, Amasiam ferro & igni deuastarent, omniaque incendiis, rapinis ac populationibus immiscerent. Quod itidem de Selymo, qui postmodū Solymani in imperio successor fuit, memoriæ proditum est, hîc neutiquam silentio prætereundum videtur. Sunt enim qui litteris consignarint, huic tum temporis Ciliciæ præsidenti, à quodā Chiusso (sic Turci Cursorem vocant) fratrum mortem nūtiatam, eo quidem animo, vt se aliquod magnum præmium pro illo nuntio accepturum speraret, cùm præsertim ipsi omne impedimentum sublatum esse videretur, quò minùs post patris obitum ad imperium peruenire. Verumenimuerò, huiusmodi nuntio ipsum tantoperè consternatum fuisse dicunt, ac etiam tanto animi dolore affectum, vt ingentem vim lacrymarum in funere chariſſimorum fratrum effuderit, eiusque infelicis nuntij ministrū pro mercede ac præmio expectato longissimi itineris, & summa celeritate, qua vsus fuerat, mox securi percuti iussisse: quod glorioſum sanè exemplum fuit, eoque plerique admonentur, infelices nuntios nemini læto animo esse ferendos, & nullam esse tantam imperij magnitudinem, quæ coniunctionem ex bonorum virorum animis ac mentibus probè à natura institutis, vllo vnquam tempore, vllaque casuum acerbitate ac fortunæ inconstantia labefactare, nedum obliterare possit. Ex hoc autem execrabili & parricidiali exemplo facilè cuiuis annotare atq. obseruare licet, vbi agitur de imperio, vel si pertenuis suspicio existat, nullam firmam esse aut sanctam naturæ, vel amicitiæ coniunctionem, cùm regni maiestas, & dominandi libido, omnia diuina humanaque iura prosternat. Nec tantum hoc passim videre est inter eas nationes quæ verum Dei cultum & religionem ignorant; sed etiam passim inter illos qui puriorem fidem ac doctrinam professi, Christo nomina dederunt. Ne verò exemplorum enumeratione hîc modò lectorem detineam, hæc pauca instar plurimorum esse poterunt. Ferdinando primo Aragoniæ rege ad imperium euecto, & postea distractis in quatuor, mox etiam in quinque partes Hispaniæ imperiis, crudelissimæ cædes non solummodò Principum inter ipsos consecutæ sunt, sed etiam fratrum, parentum, ac liberorum. Nam Alfonsus tertius, Asturiæ & Galliciæ Princeps, omnes fratres oculis orbauit, vnus etiam cæsus est, cùm partem imperij occuparet. Consimiliter Alfonsus quartus à Raymiro fratre oculis est orbatus. Petrus item Alfonsi XI. filius legitimus, ab Henrico fratre spurio deiectus est, ac cæsus. Garzias itidem à fratre Sanctio; hic à Vellido. Nostrorum patrum memoria, M. Antonius Columnius, vniuersis oppidis paternæ ditionis captis, patrem ipsum de imperio deturbauit. Episcopus

Selymi præclarū facinus.

Exempla sæuitiæ & crudelitatis.

Leo-

Leodienſis,qui à Roberto Marcano,Duce Bullionenſi,Leodienſem epiſcopatum & alia ſumma ornamenta conſecutus fuerat, à rege Galliæ deficiens, ſeſe Naſſauio pro Carolo Cæſare dimicanti, coniunxit, ſeq. fratri hoſtem præbuit. Leodienſes quoſdam ciues, quos fratri ſtudere cognouerat,in flumen præcipitari iuſſit. Quod ſanè factum eſt anno ſalutis ſupra mille quingentos vigeſimo primo. Illud verò hîc obiter adiiciendum putaui, eos nempe, qui aliqua re offenſi à Franciſco rege deſciuerunt, eos poſtmodum maxima damna intuliſſe; quorum è numero fuit iſte Epiſcopus, Princeps Auraicus, Marchio Mantuanus , Dux Borbonius, & Andreas Auria, ſicuti etiam de hoc poſtremo ſatis luculenter oſtẽdimus. Regi Anglorum Eduardo quarto,duo erant fratres : vnus nomine Georgius Dux Clarentianus: alter Richardus Dux Gloceſtrius . Is Merlini libros fatidicos conſulere cogitauit , vt ſciret quid poſteris futurum eſſet: quæ ſuperſtitio in Anglia iam ab ipſius regis Arturi ætate admodum inualuerat . Hæc vaticinia vbi intellexit, vt quidem illi exponebantur, (nam flexiloquam & ambiguam habebãt interpretationem non ſecus atque Apollinis oracula) comperit,alterum ex fratribus, eum nempe, cuius nominis eſſet à litera G, hæredibus eſſe regnum ereptu-rum: erant autem illi duo mares . Duci Clarentiano , vt dictum eſt, nomen erat Georgius : itaque eum putauit oraculo illo deſignari . Quare comprehenſum, ſtatim indicta cauſa,immerſum in dolium vini Aruiſij necauit; illius morte ſe oraculi fato defunctum eſſe arbitratus, non animaduertens, alterum fratrem eſſe Ducem Gloceſtriæ,cuius ditionis nomen ab eadem litera inciperet . Proinde fratris morte expiatum eſſe ratus ominoſum hoc Merlini vaticinium , morti proximus, liberos ſuos pupillos reliquit tutelæ fratris Gloceſtrij . Qui cupiditate regni poſt fratris mortem occupandi incenſus, duos mares in turri Londinenſi interfecit, rumore in vulgus ſparſo,illos caſu è ponte, quo in turrim eſt aditus, deiectos periiſſe: feminas in monialium collegium intruſit , illegitimo partu illas editas eſſe cauſatus, quòd earum mater nobili cuidam Anglo nupſiſſet . Ita regium ſibi diadema per vim impoſuit; rerumque potitus , qui de tanta iniuria conqueri auſi eſſent , eos omnes variis ſuppliciis occidit; nec promiſcuè in omnes graſſari deſijt , donec tandem iuſta diuini numinis vltione à Comite Richomontio in acie deuictus , fortiter pugnando concideret . Verùm in his recenſendis calamum reprimo , ne diutius ab incepto digrediar .

Mors regis Eduardi.

Hic annus immatura ſereniſſ. Eduardi regis filij inuictiſſ.regis Henrici octaui, ex Ioanna Semera, quam ab Anna Bolenia duxerat in matrimonium, ſuſcepti, morte funeſtus ac planè luctuoſus fuit. Videbatur ſiquidẽ hic iuuenis Princeps, tanquam præclariſſimum ſidus cælitus donatum , populo Britannico eluxiſſe, cuius immenſa ac ſingulari rerum geſtarum magnitudine, niſi fata obſtitiſſent, auita illa atque inclyta Britanniæ regum gloria, aucta & illuſtrata mirum in modum fuiſſet, vtpote cuius heroica natura, atque animi, optimis liberalium artium diſciplinis , & omnigena linguarum peritia formati atque inſtituti, generoſitas, nihil omninò, præter excelſum, nihil, dico, præter inſigne ac moderatum, domique ac foris glorioſum, ſuſpiceret, vel admiraretur. Sed, prô dolor, cecidit ante diem, & non ſecus, ac tenerrimus flos, atroci & fatali diſcerptus vngue, elanguit, & ante ætatem, cùm vix decimum ſextum annũ (natus enim fuerat quarto Idus Oct. anni eiuſdem qui trigeſimi ſeptimi) exegiſſet, non citra magnum ſui relictum deſiderium, & incredibile totius Britannici regni detrimentum, repentè ex oculis mortalium pridie Non. Quintilis morbo tabifico ſublatus eſt. Poſt huius optimi ac excellentiſſimi Principis obitum, ſubſecutæ ſunt in ea inſula, Maria eius ſorore,

Eiuſdem generoſa indoles ac virtus.

sorore, Ferdinandi Hispaniæ regis filia, & Caroli Cæs. amita, regno Britannico potiente, ingentes ciuilium dissensionum procellæ, ac mitæ conuersiones, quæ etiam cælitus præmonstratæ fuerant, siquidem & cometæ apparuerunt, & maxima vis ventorum ac tempestatum exorta, ipsaque flumina cum haud exigua indigenarum clade stagnantibus aquis in immensum excreuerunt. Porrò hæc, atque alia, quæ etiam in Germania per idem fermè tempus conspecta fuerunt prodigia, non modò Britannicas, verùm etiam reliquarum nationum, in primis verò inferioris Pannoniæ, Italiæ, atque adeò ipsius Germaniæ impendentes miserias & calamitates, haud dubiè prænuntiarunt. Nam eodem fermè temporis articulo, Isabella Transiluaniæ regina, Sarmati regis filia, singulari prudentia, viriliſque animi mulier, Petro Chendo, aliisque Proceribus eius partes adiuuantibus, seditione aduersus Ferdinandum excitata, breui omnes ipsius copias, quæ erant in ea Prouincia, eiecit ac profligauit, & regnum, Turcicis copiis vndique accurrentibus, recuperauit. Eo potita, nihil potius habuit, quàm vt procerum animi, quos ad Ioannem filium in regem accipiendum summa quadam industria & sagacitate pellexerat, in fide seruãda confirmarẽtur, sic medius fidius, vt tandem ipsi, neglecta spretaque Ferdinandi amicitia, de vnanimi consensu & voluntate Ioannem, tanquam legitimũ filium, admiserint, neq. prius cessauerint, quàm vniuersam Transiluaniam Cæsariano milite liberauerint. At in Germania, nona die eiusdem mensis quo rex Eduardus supremum diem expleuit, atrocissimum prœlium inter ducem Mauritium & Albertum Brandeburgensem, à meridie summis copiis summaque vtriusque ducis virtute & alacritate commissum est. Alberti equitatus, etsi inferior Mauritij equitatu censebatur, tamen omni genere bellici apparatus præstabat, cùm ad decem & octo egregia haberet vexilla: peditatu certè multò superior fuisse dicitur. Inter dimicandum Albertus iussit præstantiores è suo equitatu quatuor vexilla cataphractorum Mauritij inuadere: quod factum est vtrisque propinquantibus, vt lanceas infringere propter locorum angustias non possent. certatur sclopettis, magno animo, singulari virture, atque incredibili fortitudine. Albertus postea cùm pluribus è partibus inuaderetur, magna suorum clade debilitatus, eò tandem redactus est, vt, quemadmodum causæ æquitate inferior, sic etiam fortuna eius cœptis atque conatibus aduersante, fuga sibi salutem quærere cogeretur, atque cum octo dumtaxat equitibus aufugiens, bellica tormenta, apparatus, omniaque impedimenta hostium arbitrio reliquit: quod bellum à meridie, vti diximus, siue, vt alijs placet, à prima luce inchoatum, ad noctem propè perdurauit, commissumque est haud procul à Visurgi flumine in planitie quæ inter principatum Brunsuicensem & Caucos populos interiacet. A multa dimicatione, penes Mauritium fuit eius diei victoria, sed ipse ænea glande transfixus ad ilia, biduò pòst naturę concessit. Desiderata sunt ad quatuor circiter millia, plerique omnes equites, pedites complures capti. Henricus Brunsuicensis eo in conflictu duos amisit filios, Carolum & Philippum. Hunc exitum habuit prœlium gestum à Mauritio aduersus Albertũ pro tutela ac defensione Germanicæ libertatis. Sepultus est Fribergi, oppido Misniæ, decimo quarto die post conflictum, iuxta parentem Henricum & filiolum Albertum. Excesserat annum trigesimum secundum. Signa militaria sunt hostibus erepta, & ad ipsum ex certamine relata, pedestria quidem quatuor & quinquaginta, equitum verò quatuordecim: nonnulla tamen propter nemorum propinquorum frequentiam & noctis interuentum seruata. Inter Mauritium & Albertum, cùm essent æquales, maxima semper fuerat necessitudo; sic sanè, vt nihil

Transiluania deficit à Ferdinando.

Conflictus exercitus Mauritij & Alberti.

Ducis Mauritij mors.

nihil esset illis coniunctius. Tribus enim bellis ambo simul militarant, Gallico, Smalcaldico, Magdeburgico: deinde quartum atque postremum hoc in Cæsarem susceperunt. Sed natis offensionibus, hunc tam funestum habuit exitū ipsorum amicitia. Non defuerunt qui memoriæ prodiderint, Mauritij mortem nonnulla prodigia præcessisse, nempe sanguineas guttas in foliis arborū hærentes, canum importunissimos latratus, & mutuas dilaniationes, equorum veluti fremitus, & concursationes armorum, & pleraque alia terroris plena: deinde tabernaculum eius turbine disiectum, ceteris intactis, & quasdā ipsius voces veluti præsagas futuræ mortis atque prænuntias. Et sanè quantum ad guttas illas cruentas pertinet, multis in locis conspectas fuisse, à nonnullis traditum est, & Argentinæ quidem sub initium Iunij, cùm super herbas, frondes, tegulas atque saxa decidissent. Volitabat tunc ingens papilionum turba; neque deerant qui cruorem hunc ab iis emanare dicerent: alij contrà, portendi aliquid atque significari iudicabant. Huius quidem inclyti atque illustrissimi Principis tanta fuit animi excellentia, atque in ferenda vtraque fortuna constantia & robur, vt meritò cum summis quibusque Principibus atque Imperatoribus conferri & comparari possit. Nam, præter augustam corporis staturam, & venerandam oris, ac planè totius vultus serenitatem, tanta emicuit bellica virtute & gloria, vt iure ab omnibus pro vero Martis alumno, hoc est, in Martis Bellonæque sinu educatus haberetur. Cuius certè fortitudinis exempla nisi extarent, & omnium bonorum scriptorum monumentis celebrarentur, aliquid dicerem. Sed cùm illa, citra controuersiam, omnem inuidiam superarint, satis habuero, si in præsentiarum dixero, huic excellentissimo Principi AVGVSTVM, eius germanum fratrem, nunquam mihi absque summa honoris præfatione, gratissimique animi cum obseruantia, tum recordatione, nominandum, statim post eius obitum successisse. cuius me herculè Principis tanta est iustitiæ, prudentiæ, ac ceterarum virtutum flagrantia, vt præstantissimorum Principum omnium ætatum exemplo, summam legum morumque disciplinam, in sua ditione, quam habet augustissimam, latissimeque patentem, tanta cum omnium subditorum suorū securitate induxerit, & constabiliuerit, vt nemini mirum videri debeat, hunc Principem sapientissimum *non* solùm diu in pace, atque rerum omnium affluentia & vbertate floruisse, & indies magis atque magis florere; verumetiam contra omnem ingruentis belli & conuersionis tempestatem adeò extitisse, & etiamnum esse præmunitum, vt facili cum negotio se suosque tueri, ac contra omnium aduersariorum suorum potentiam & iniurias propugnare possit, sic mediusfidius, vt in hoc Principe admirari subeat, vtrum illi maior laus propter omnium disciplinarum atque bonarum artium peritiam & conseruationem, vel ob summam heroici animi magnanimitatem, æquitatem & imperij moderationem debeatur. Neminem enim latet, nisi penitus humanarum rerum ignarum, ipsum non semel intestina bella, atque domesticas turbas, in grauem suam perniciem ac exitium haud dubiè erupturas, summa iudicij rectitudine & consilij maturitate, statim ab initio cum graui & seuera illarum auctorum animaduersione restinxisse, ita certè, vt inaudita propemodum prudentia longas & occultatas, à non paucis perditissimis, & iure à sacro imperio proscriptis hominibus, deliberationes, & exitiosa consilia, summa felicitate, ac magno totius Germaniæ beneficio repressérit. Quod etiā facilè animaduertere licet in illa funesta Gothæ coniuratione, in qua plures, effascinato consanguinei Principis animo, aduersus hunc Principē dira & execranda moliti fuerant, quæ omnia cùm non minùs verè quàm luculenter in literas à multis relata sint,

Prodigia ante Mauritij obitum.

Augustus, Mauritij frater, & hæres.

sint, non est quòd his diutius immorer: satis & abunde fuerit, huius augustissimi Principis præclaras animi virtutes, atque egregiè excogitata, & facta ob omnium oculos, veluti in communi quodam theatro quàm breuissimis verbis exempli gratia posuisse. Id verò interim haudquaquam mihi silentio prætereundū est, videlicet, non absque singulari Deorum omnium immortalium beneficio euenisse, vt, quò tanti Principis felicitas omnibus suis, quod aiunt, numeris absolueretur, coniugem se planè dignam, ANNAM scilicet, CHRISTIANI Sereniss. Daniæ, &c. regis filiam, lectissimam Principem, ac multis heroicis tam animi, quàm corporis virtutibus, cum quibuslibet citra aliquam exceptionem, Christiani orbis heroinis decertantem, in matrimonium duceret, ex qua, felici quadam fecunditate, multam, ac ferè numerosam inclytam prolem, prorsus talibus tantisque parentibus dignam, etiamnum maiori ex parte ad retinendum perpetuum auitum Germaniæ decus, propagandumque Imperij limites, superstitem procreauit. Nec etiam prætereundum, quamuis alioquin magna festinatione ad inchoatæ nostræ historiæ comtextum properemus, hunc optimum iuxtà & sapientissimum Principem, cuius splendor in laude vera, & dignitas in animi atque consilij magnitudine perpetuò eluxit, eos semper apud se plurimi fecisse, ac sibi potissimùm ad intima consilia & arcana adhiberi voluisse, quos ceteris optimarum artium studiis, prudentia, fide ac integritate præstare animaduertit, ita profectò, vt nemini mirum videri debeat, si eius ditio & florentissima sit, & illius subditi, summa tranquillitate atque otio perfruantur. Et tametsi tam politica, quàm œconomica eius administratio omnibus ferè nota sit, tamen quò magis eluceat, quibus auctoribus atque consiliariis non solùm in rebus arduis atque perplexis, verùm etiam in communi rerum administratione vti assueuit, hîc aliquot hac nostra tempestate eius Celsitudini inseruientes, raptim & cursoriè, honoris causa, ascribere non pigebit: quorum certè præstantissimorum virorum quamlibet magnam habeat frequentiam, nihilominus tamen primas partes sibi obtinet generosus atque illustris vir D. Burchardus ex antiqua & planè illustri Comitum à Barbi familia oriundus, qui etiam tum propter spectatam fidem, tum propter singularem rerum omnium cognitionem & vsum, per vniuersam ditionem Principis vices gerit. Proximus ab hoc meritò omnium iudicio habetur D. Hugeboldus ab Einsidel, Nomophylax, ac planè eo munere dignus. cui cum magna sua laude, nec minori omnium satisfactione tanquam supremus Cancellarius adhibetur. Ioannes verò à Bernstein, Hieronymus Pflugh, Zebottēdorfius, & Won Berlipsick, ita vt sunt nobili genere orti, sic planè eiusmodi, qui meritò à tanto taliq. Principe in consilium in omnibus rebus adhiberi debeant. Nec inferioris sunt notę propter etiā iamdudum spectatā atq. agnitam fidem, nec minorem bonarum artium atq. disciplinarum omnium scientiam Ioannes Eilenbechus, Laurētius Lindemanus, Iustus Mudorfius, Andreas Pauli, Dauid Peiferus, Hermannus Pistorius, ac pleriq. alij, quorum etsi eximia & singularis virtus meretur, vt silentio nō inuoluantur, tamen, ne longiori digressiuncula aliud vltra institutū agere videar, breuitatis causa hoc tēpore eos nominatim recensere superfedebo. Nec hic Princeps tam præclaro magnorum virorum cœtu, ac planè (vt verum dicam) vero Amphyctionio contentus, armamentarium habet longè instructissimum, necnon opulentiss. ærarium, cui à multis retroactis annis cū singulari & inexpugnabili animi integritate præfuit præclarissimus vir Iohannes Harrer, mihi multis modis suspiciendus. Reliquum est, vt de Ioanne Ienitzio, viro sanè, de quo dubitari liceat, vtrum ingenij, doctrinæ, ac eloquentiæ artibus,

an fidei ſtudijque integritate ſit præſtantior, non conticeſcat mea oratio. Ita eſt enim omnibus partibus atque numeris abſolutus, vt piaculum, meo quidem iudicio, foret, tantum virum tantis enumeratis viris non connectere, eò magis, quòd ipſi Principi à ſecretis epiſtolis ſit, cui etiam Ioannes Schemerus, tanquam collega, & officij conſors, meritò propter egregias eius animi dotes conſociatur. Sed, antequam ad inſtitutam noſtræ hiſtoriæ ſeriem reuertar, haud abſurdè adijciendum eſſe arbitror, ex hac illuſtriſſima & antiquiſſima Saxoniæ Ducum familia, cuius primos conditores, ſicuti multis grauibus ſcriptoribus placet, Duces de Engern, & Marchiones de Within, vnde Landtgrauij Thuringiæ fuiſſe dicuntur, tres præſtantiſſimos Duces, nimirum Othones, ceu ex equo Troiano, ad ſupremum Cæſareum faſtigium euectos eſſe, qui ſibi cognomines dicti ſunt. Deinde ſucceſſu temporis, germinante nobiliſſima ſtirpe, quaſi diuiſa per latè diffuſos ramos, quàm latiſſimè altas radices egit, ac ſic vbertim maximos ac præclariſſ. Principes produxit: quorum nomina & geſta hîc comprehendere infiniti laboris eſſet. Hi verò quos nominauimus, quàm multa egregia cùm ad vtilitatem, tum dignitatem imperij Romani excogitauerint atque geſſerint, non eſt quòd multorum teſtimonia requiramus, potiſſimùm, cùm nullus ſit hiſtoricus, licet Germaniæ laudibus parum fauens, qui his aliquid, in tam manifeſta actarum rerum claritudine atque memoria, derogare audeat, vel poſſit, ſic me herclè, vt incertum ſit, cui potiſſimùm, propter animi magnitudinem gloriæque flagrantiam, maior laus iure tribui debeat. Horum poſtremus multis elogiis, ſcilicet propter omnium fermè heroicarum virtutum concurſum, paſſim celebratur, adeò, vt ob ſingularem ingenij præſtantiam, ac in deſpiciendis rebus & temporum cõdicionibus incredibilem quandam prudentiam, Mirabilia mundi, inepto, ſed vulgari tamen recepto nomine, vocaretur. Tanto ſiquidem cum omnium populorum atque gentium terrore & ſtupore victricia arma circumtulit, vt depopulatis ac planè deuictis multis infeſtis barbaris nationibus, tandem Gregorium v. Romanùm Pont. ſibi natione & affinitate coniunctum, à populo Romano, conſule Creſcentio, iectum, vi atque armis priſtinæ dignitati reſtituerit: cuius quidẽ merito vt parem gratiam referret Pontifex, ac ſibi deinceps tantõrum Principum gratiam & fauorem conciliaret, magiſque deuinciret, ſanctionem tulit, quæ in hunc vſque diem integra & inuiolata conſeruatur, in hæc verba.

Saxonicæ familiæ origo.

Saxonica familia tres Imperatores protulit.

Gregorij v. de Imper. eligẽdis ſanctio.

Imperatorum nullus hæreditariam dignitatem vendicato.

Principes ſex, ſacri ordinis tres, profani totidem, eum deligunto.

Hi diſcordes ſi fuerint, Bohemiæ regem cooptanto.

Hanc formulam, & ordinationem, quæ fertur incidiſſe in annum reparatæ ſalutis milleſimum primum, poſtea Imperator Carolus quartus, ad diploma Pontificium, quod paſſim Bullam auream vocant, quæque hodie extat, redegit, ac ſingula ſignificantiùs expreſſit. Quam quidem ſanctionem Galliarum reges omnibus ſtudiis atque artibus ad Imperium aſpirantes, iniquiſſimo animo tulerunt. Sed quia regium ſtemma Caroli Magni in Ludouico Lotharij filio vltimo defecerat, regia dignitate in Hugonem Caputium tranſlata, cum Germanis de imperio amplius contendere neutiquam auſi ſunt. Hæc eò libentiùs adieci, quò certius comperi, hos tres, quos recenſui, Imperatores, ſemper optimè erga vniuerſam Italiam, atque adeò Rempublicam Genuenſem, affectos extitiſſe, ac præclaram ſui memoriam, propter immenſa in illam collata beneficia, apud omnem poſteritatem nominis Liguſtici reliquiſſe. Ceterùm, vt ad

vt ad reliqua progrediar, hic annus, Caroli quoque Ducis Sabaudiæ iamdudum è ſuo Principatu Gallicis armis eiecti, mortem aſſociauit, qui paulò ante obitum, Philippum Philibertum filium hæredem inſtituit; cui Cæſar, pro ſe in Belgicis finibus militanti, paternaque hæreditate deſtituto, quò Principis perſonam aliquo modo tueretur, Aſtenſem ditionem vectigalem ac tributariam conceſſit. Interea temporis in Gallia ſubalpina Briſacco duce grauiſſimum bellum aduerſus Cæſarianos gerebatur, & in Etruria itidem Senenſium cauſa, quorum tutelam & defenſionem rex Galliæ ſuſceperat, eoque Thermeum cum lectiſſima iuuentute ac nobilitate præmiſerat; omnia ſæuiſſimis & cruentiſſimis bellis flagrabant, adeò ſanè, vt hic annus cùm ob multorum Principum necem, tum etiã ob plurimas conuerſiones ſubſecutas, maximè inſignis ac memorabilis extiterit. Nam, præter ceteros, quos nominauimus Principes, humanis rebus exemptos, intercidit etiam Petri Toletani mors, qui Cæſaris nomine habito militari delectu, longis itineribus in Etruriam properabat, vt ſeſe Aſcanio Cornienſi vniuerſi illius exercitus præfecto, maturè coniungeret. Ceterùm, vbi Ligurnum applicuiſſet, atque inde Florentiam æger proficiſceretur, paucis pòſt diebus, viuis ſubtractus eſt. At mihi in tot inſignium & diuerſarum rerum in variis mundi partibus vno eodemque fermè tempore geſtarum enarratione occupato, illud iam pænè, quod mei operis præcipuum argumentum eſt, exciderat, nempè Thermeum Gallicarum copiarum ductorem, virum ſingulari prudentia & laude militari inſignem, rebus Senenſibus compoſitis, iuſſu ac mandato ſui regis ad claſſem Gallicam deſcendiſſe, quæ ſtationem habebat ad portum Herculis, & cum Turcica ſeſe coniunxerat, in eaque, præter ceteros, erat etiam Salernitanus Princeps, cuius ſuperius meminimus. Hæ claſſes in Cyrnum inſulam delatæ, quòd Genua Cæſaris partes foueret, Caſalium ſinum occuparunt; eoque potiti, mox portum Syracuſanum, qui eſt in altera parte inſulæ, ab eo per diametrum ferè longitudinis diſtantem, crebris tormentis diuerberarunt. Genuenſes, audita eius inſulæ præter omnem ſpem oppugnatione, ſumma celeritate exploratoriam nauiculam expediuêre, ſimulque per fidelem internuntium, Præfectum Syracuſani portus adhortati ſunt, vt ſeſe alacriter, & quoad eius fieri poſſet, aduerſus vim hoſtilem & conatus defenderet, quòd maturrimè auxilia miſſuri eſſent. At verò cùm cataſcopium in poteſtatem hoſtium deueniret, reſignatæ ſunt literæ, magnaque pecuniæ copia promiſſa illi qui afferebat, ſi adulterinas literas pro legitimis afferret. quod negotium cùm in ſe recepiſſet, literæ à Thermeo ſcribi iuſſæ ſunt, in quibus continebatur, vt præfectus portus ſeſe, quibus melioribus poſſet conditionibus, dederet: quandoquidem Reſpub. Auriarum & Fliſcorum internis ſeditionibus mirum in modum diuexata, non poſſet, eo quidem tempore, ad tanti belli magnitudinem ſubſidia tranſmittere. atque illæ literæ eodem ſigillo, quod fuerat legitimis ſcitè detractũ, conſignantur, in quo imago D. Georgij expreſſa erat: tum portu Syracuſano ita per fraudem occupato, vniuerſa propè inſula, præter Ropicum, & Mantinos, potitur: atque Iordano Vrſino viro ſtrenuo, ac rerum bellicarum peritiſſimo, huius inſulæ adminiſtrationi cum prorogia poteſtate ſubſtituto, in Galliam reuerſus eſt. Inſequenti anno, ſcilicet ſupra mille quingentos, quarto & quinquageſimo, Britannia propter externum Principem accerſitum, nuptiaſque inter Philippum Hiſpaniæ Principem, & Mariam Angliæ reginã contractas, ciuili & pernicioſiſſimo bello conflagrauit, eo tandem exitu, vt præcipuis ſeditionum auctoribus circa eiuſdem anni initium captis, aut fuga elapſis, citra vllum obſtaculum ſeſe poſtmodum Philippo coniugali vincu-

Caroli Sabaudiæ Ducis obitus.

P. Toletani mors.

Corſica inſula capitur à claſſe Turcica.

Portus Syracuſanus dolo à Turcis & Gallis occupatur.

1554.

Anglia ciuili bello dinexatur.

lo ſeptimo Cal. Sextilis, regia pompa & ſplendidiſſimo apparatu aſſociauerit. In eos autem qui capti fuerant, inter quos primi Suffoltius Dux, & Thomas Viatus equeſtris dignitatis vir, & manu conſilioque promptus, extiterunt, publico ſupplicio animaduerſum fuit. At in Belgio iiſdem temporibus inter Carolum quintum, & Henricum Galliarum regem, atrociſſimum bellum, fortuna ipſi Henrico longè benigniore, ſicuti etiam in ſubalpina Gallia Briſſaci Mareſchalli & trib. mil. virtute & auſpicio, gerebatur. Ceterùm hæc in Italia, plurimum aduerſata, non dubium ſuæ inconſtantiæ ac leuitatis exemplum præbuit, Petro Strozza Senenſium Duce, ac Prorege in Italia, tertio Non. Sextilis, in limitibus Florentini & Senenſis agri, in ea conualle quæ inter Martianũ, Lucinianũ, & Foianũ media relinquitur, à Iacobo Medico Mariniano, Cæſariani, & Coſmi Florentini Principis exercitus præfecto, ingenti clade affecto, ita ſanè, vt minimum abfuerit, quin ipſemet Strozzius in pugna viuus caperetur. qua deſperata, Lucinianũ primò, duplici glandine plumbea percuſſus, ſe recepit, indeque ſtatim ad Alcinoi montem, vt illic curaretur, eſt introductus. Sub eiuſdem fermè temporis tractum Gallica claſſis cùm in Cyrnum inſulam appuliſſet, Caſanum ſinum, oppidum S. Florentij vocatum, & Syracuſanum portum, quem S. Bonifacium appellant, commeatu, rebuſque ad bellum neceſſariis communiuit: quæ loca, vti proximè enarrauimus, à Gallis occupata fuerãt paulò antequam Thermeus regulus Sena diſceſſiſſet, & ab eodem Thermeo in Galliam proficiſcente, munitionibus atque aggeribus confirmata. Is enim cũ nonnullos mẽſes in inſula moratus eſſet, effecerat, vt pænè vniuerſa, præter pauca caſtella, in Gallorũ manus ac poteſtatẽ deueniret: & cùm mare Liguſticum hoſtili claſſe plurimum diuexaretur, Genuenſes ob ingentia damna inflicta, arma in Cyrnum inſulam ipſis Gallis intulerunt, ſuaſque arces, atque oppida quæ adhuc in fide retinebantur, tam validis præſidiis communiuêre, vt non repellendis modò, verùm etiam infeſtandis hoſtibus idonea eſſent. Siquidem Thermeus, priuſquam in Galliam adnauigaret, eorum oppidorum arciumque expugnatione ſæpiùs nequicquam tentata, Iordanum Vrſinum, virum, præter natalium ſplendorem, rei bellicæ peritiſſimum, in ea inſula rebus regiis, vti prædiximus, cum proregia poteſtate atque imperio reliquit. Claſſis verò, cui tunc temporis Leo Strozza Petri frater præerat, vbi commeatus, reſque neceſſariæ inſulanis præſidiis fuiſſent expoſitæ; ad portũ Herculis applicuit, quò ibi claſſem Gallicam opperiretur. Et quoniã per idem tempus, Strozza, adauctis viribus, Florentinum agrum, cum ſex millibus peditum, & quingẽtis expeditiſſimis equitibus populabundus deuaſtabat, ipſe interea, vti aliquod egregium, pro animi ſui celſitudine, virtutis ſpecimen ederet, loca hoſtium maritima cum ſuis triremibus inquietare conſtituit: & mox ad Scarlinum, Tuſciæ ac Populonicæ ditionis municipium, deſcenſione facta, dum eius loci expugnationem diligentius explorat, ab oppidanis præſidiis ærea glande transfixus, breui pòſt ex vulneris dolore mortalitatem expleuit. At claſſis Leone duce orbata, illicò tumultuari & diſcordia crebriſque contentionibus vexari cœpit, adeò, vt P. Strozza ad res componendas cum magna peditum manu illuc proficiſceretur, quo etiam tẽpore tamdiu ibi ſubſtitit, vt Gallica claſſis diu expetita, qua vehebantur Aquitani & Germani, Maſſiliam applicuerit, rebuſq. omnibus ad bellum neceſſariis præparatis, denuò magni & grauiſſimi conflictus vtrimque habiti, ac poſtremùm ad quartum Nonas Sextilis crudeliſſimum prœlium inter eoſdem duces cõmiſſum fuit, eo ſucceſſu, vt tandem Marinianus iterum de hoſte victoriam, multò priori illuſtriorem atque inſigniorem, retulerit. Iiſdem fermè diebus, Othomanica

Senenſium clades.

Galli, Corſicæ oppida inſularibus occupata, præmuniunt.

Leonis Strozzæ interitus.

Prœlium inter P. Strozzii, & March. Marinianum.

nica classis ex anguſtiis Byzantij per Boſporum Thracium ad Chriſtiani nominis perniciem egreſſa, primò in Apuliam, deinde ad ſinum Floræ vocatum, non longè à Neapoli diſtantem, peruenit; militeq; in continentem expoſito, Veſtam, & Beſtizzen agri Neapolitani oppida, ſub auroram inuadũt ac diripiunt, omniaque ſacris profana immiſcent, ita ſanè, vt ad vnum oppidanos claſſe aueherent: & mox ad Calabriæ, ſiue magnæ Græciæ Salentinorumque littora, & alia loca mari adiacentia præteruecti, quamplurimos iterum in captiuitatem abduxerunt, atque æſtate iam præcipitata, claſſis multa præda, multiſque captiuis onuſta, Byzantium reuerſa eſt. Inter hæc, Iulius tertius nono Cal. Aprilis fato ſubtractus eſt. Cui poſt multas Patrum controuerſias, Marcellus Ceruinæ familiæ Card. S. Crucis, ciuis montis Politiani, vir ſanctitate vitæ, integritate, prudentia, & diſciplinarum cognitione præſtans, cum incredibili omnium bonorum lætitia, præter omnium ſpem, tertio Calendas Iunij, ſucceſſit, & Marcelli ſecundi nomen ſibi aſſumpſit. Verùm is, qui cum tanto omnium populorum applauſu, & congratulatione ad ſummum dignitatis apicem diuina potiùs quàm humana opera prouectus videbatur, breui aduerſa valetudine tentari cœpit, donec tandem paulò pòſt ſyncope correptus, decidente grauiſſimo rheumate, viſus eſt primùm dormire vel ipſis medicis. At cùm nimis diuturna quies videretur, excitantibus, immobilis, & propè ſine ſenſu inuentus eſt, & mox Calendis Maij, cum ſummo omnium mœrore & lachrymis, naturæ conceſſit. Paucis pòſt diebus, nempe nono Cal. Iunij, patrum purpuratorum conſenſu, Petrus Carafa, Neapolitanus Card. deinde Paulus quartus dictus, ſupremus Pontifex deligitur. Briſſacus interim, ſubalpinæ Galliæ procurator, nihil omninò reliqui ad ſummam diligentiam faciebat, quò Cæſarianis incommodaret: breuique temporis interſtitio, Caſalem, Mantuanæ iuriſdictionis vrbem, Pado vicinam, opera in primis Saluazonis viri nobilis, atque ibi ſummis opibus & auctoritate florentis, occupauit, & poſtmodum infra octo dierum ſpatium arce etiam potitus eſt. His peractis, exercitum in Montisferrati ditionem produxit, & pleraque loca eius prouinciæ, ſui regis imperio adiecit. Quo quidem tempore, Dux Albanus cum ſummo rerum Cæſarianarum imperio in Italiam profectus eſt, qui breui ingenti exercitu in togata Gallia ac Taurinis coacto, mox menſe Quinctili Vlpianum longa Gallorum obſidione extenuatum, noua munitione & commeatu firmauit ac refecit. Poſt quæ, nulla mora interiecta, ſub fanum Iacobi mouit, ibique caſtra poſuit. Sed eo fruſtrà aliquandiu per tormentorum grandinem oppugnato, cùm præſertim hoſtem in campo verſari exploratores referrẽt, & militem tum æſtiuis caloribus, tum perpetuis laboribus defatigatum haberet, accepto magno detrimento caſtra mouit. Galli, eius victoriæ facilitate elati, conuerſis ſignis Vlpianum repetunt: vbi 24. dierum oppugnatione Vlpianenſes fatigati, x. Cal. Sept. ad pactiones deſcenderunt. Cuius victoriæ laus militum contentione ſtetit: inſignia verò militiæque præmia regulus Daumalæus, quo auctore expeditio illa & ſuſcepta, & confecta erat, reportauit. Is deinceps Vlpiano mœnibus nudato, eiuſque arce funditus exciſa, Moncaluum tormentis cõcuſſum obtinuit, & præſidio communiuit. Dum hæc in Italia geruntur, menſe Sextili Cæſariani cum Gallis memorabili nauali pugna ad anguſtias Britannici Oceani à nona eius diei hora ad tertiam vſque pomeridianam varia & ancipiti fortuna dimicarunt: iſque tandem huius cruentiſſimæ pugnæ fuit exitus, vt Galli quinq. aduerſariorum naues ceperint, & nauis vna prętoria ex Gallica claſſe depreſſa merſaque fuerit, ſex autem incendio, totidemque ex Belgicis conflagrarint. Eorum verò qui

Claſſis Turcica Neapolitana oppida depopulatur.

1555. *Iulij tertij Pont. mors.*

Marcellus ſecundus Pont. renuntiatur.

Eiuſdem obitus.

Paulus quartus Carafa Pont. deſignatur.

Galli Caſalem ac eius arcem occupant.

Dux Albanus cum Imperio in Italiam ablegatur.

Albanus in Gallia trãſalpina infeliciter dimicat.

Vlpiani deditio.

Naualis pugna inter Cæſarianos & Gallos.

in eo conflictu perierunt, numerus diſpar fuit. Belgæ ſocios nauales trecentos, Galli pluſquàm mille, & in his præfectum claſſis deſiderarunt. Circa eadem ferè tempora, Henricus Nauarræ rex ſupremum diem clauſit: cui Vendomius in aſſem ex dote vxoria in reliquas fortunarum ac regni ſucceſſit. Nam eius regni meliorem partem anno ſupra ſeſquimilleſimum duodecimo Ferdinandus Aragonius occupauerat. Iiſdem quoque diebus, Ioanna Cæſaris mater, è vita migrauit. Hoc ſtatu rerum, Salarais nobilis archipirata, cum nonnullis roſtratis biremibus ac myoparonibus vniuerſa littora maris mediterranei deuaſtare cœpit, ac in primis Etruriæ imminebat. Antequam ergo longiùs procederet, & Gallorum ſeſe copiis adiungeret, Marinianus portum Herculis, quem Galli tenebant, inuadit, & interfectis præſidiariis, virtute militum arcem Idibus Iunij expugnat. Turci poſtea Plumbinum obſident; & cùm, accepta haud exigua clade, non ſuccederet, Iluam, Florentini Ducis inſulam, tentant: ſed conſimili ſucceſſu. Deinde proxima quæque loca populationibus & incendiis replet, ac etiam Adriaticum mare infeſtat, multaque caſtella Chriſtiani nominis, colonis ad tranſtra catenatis, acerrimè depopulatur. Quibus rapinis non mediocris terror vniuerſæ Italiæ littoribus eſt iniectus, adeò vt Veneti, his prædationibus commoti, ſuæ claſſis quæ erat ad cuſtodiam ſinus Adriaci, præfectum, ad tantam audaciam & incurſiones piratarum reprimendas, tantaque calamitatum incendia reſtinguenda, miſerint: cuius ſingulari induſtria ac fortitudine effectum eſt, vt piratæ fuga ſeſe in ſinum Adrumenti ſubduxerint, omneſque Adriatici littoris oras tutas indigenis reliquerint. Porrò hac æſtate non ſolùm Italici littoris loca Turcicis incurſionibus infeſtata, verùm etiam ab iiſdem pleraque oppida & vrbes inferioris Pannoniæ, plurimum damni atque incommodi acceperunt; præſertim verò Zigetani, quorum oppidum atque arx duriſſima obſidione preſſa fuit, eo quidem ſucceſſu, vt ipſi ex toties repulſo hoſte, ac tandem profligato, inſignem laudis palmam reportauerint. Conſtat enim in ea obſidione aduerſariorum ad duo millia & amplius cæſa; cùm eorum vix centum ac ſexdecim deſiderati eſſe dicantur.

Hĕrici Nauarri regis obitus.

Salarai archipirata mare Tyrrhenũ & Tuſcum infeſtat.

Plumbinum oppidum à Turcis fruſtra obſidetur.

Zigeti obſidio.

Eiuſdẽ propugnatio.

1556. Secuto anno ſupra mille quingentos quinquageſimo ſexto, de pace inter Cæſarem Gallumque agi cœptum eſt. Siquidem mutuis incommodis fracti, ac debilitati, iam vel ſua ſponte, licet prius haud parum per Romanum Pont. & Britanniæ reginam de reconciliandis animis allaboratum eſſet, ad pacis cõſilia inflecti videbantur. Sed cùm Carolus Lalanius Hannoniæ præſes, à Cæſare; Gaſpar Caſtallonius regiæ claſſis præfectus, à Gallo, ea de re legati miſſi, cõtrouerſias omnes prorſus eximere, aut pacẽ planè conſtituere nequirent, id tantum effecêre, vt apud Vaccũlam Samarobrinis finitimum municipium, Non. Feb. quinquennales indutiæ fierent: interim quiſq. ſibi retineret quod ex alterius iuriſdictione præteritis bellis vſurpaſſet. Eiuſdem anni menſe Martio, die quarto, ingens & luridum ſidus ſpatioſo limite flammiferum crinem trahens, in octauo Libræ gradu, & in oppoſito Martis, conſpici cœptum, XII. ferè dies arſit. Id funebrem oblongamque caudam principiò verſus Orientem extendebat. Sed cùm ab Ecliptica Aquilonem verſus velociſſimè indies moueretur, cœpit eam verſus Meridiem porrigere. Hoc ſimulatque Carolus V. aſpexit; Iſtis indiciis, inquit, me mea fata vocãt. Secuti ſunt paulò pòſt inſignes calores, & deinde ingentes pluuiæ: in Noricis verò finibus & in regionibus Sueuorum ac Bohemorum, tanta, tamque formidabilis exorta eſt tempeſtas, & ventorum tanti turbines, vt multa ædificia proſtrata ſint, & ſolo æquata: conuulſæ arbores radicitus; aſſiduus propè fulgorum ſplendor, tanquam nictus oculorum interpoſito interuallo; igneſque crebri & chaſmata

Quinquennales indutiæ inter Cæſ. & Hĕricum.

Cometa cõſpectus.

chasmata in aëre visa, quæ ad aliquot dies perdurarent. At Cæsar interim, siue honorum pertæsus, cũm rerum omnium denique sit satietas; vel cupiens iam post innumeros bellorum labores exantlatos, ceu emeritus miles, exautorari; vel quòd subinde aduersa valetudine tentaretur, præcedenti anno Philippum filium ad se accersiri iussit, vt, abdicato imperio, ipsum, omnium suorum regnorum hæredem constitueret. Philippus, cognito sui patris decreto ac voluntate, sub finẽ mensis Augusti ex Anglia in Belgium, cum magno procerum Anglorum comitatu deuectus, Bruxellam ad Cæsarem parentem venit. Deinde mense Octobri totius Belgij optimatibus omnium ordinum eôdem euocatis, deque sua valetudine locutus, inter cetera, se in Hispaniam profecturum demonstrans, per publicam stipulationem in Philippum filium omne ius ac potestatem confert, eosque multa oratione ad fidem atque obsequium adhortatur. Ea fama per omnem Europam longè lateque disseminata fuit, & classis iam in procinctu erat, dieque ad Idus Nouembris constitutus. Paulatim verò is rumor deferbuit. Et quia tempus anni minùs tam longinquæ nauigationi aptum atque opportunum videbatur, in hunc præsentem annum reiecta fuit, eaque postmodum suscepta est xv. Idus Septembris. Proinde Cæsar, prius regi Philippo totius Belgij administratione tradita, & fratri Ferdinando regi, Germaniæ Repub. commendata, literisque ad septemuiros Proceres datis, quibus petijt, vt eundem pro Romanorum Imperatore agnoscerent, ac ei obtemperarent, in Hispaniam traiecturus, cum Eleonora & Maria reginis sororibus conscensa naui, circiter sexaginta triremibus comitantibus, in Zelandiam peruenit, indeque Cantabriam versus adnauigans, prosperis ac secundis ventis in portum Laredi, quod est oppidum eius regionis, applicuit: qui cùm primùm descensionem fecit, in genua procidens, dicitur gratias Deo egisse, quòd sub finem vitæ suæ diuina clementia sibi concessum esset, in eam prouinciam altricem non minus victoriarum, quàm corporis, peruenire; cui in tot beneficiorum remunerationem ossa sua se largiturum promittit. Postea regni proceres, qui ad eum excipiendum vndique confluxerant, perhumaniter complexus, lecticam ingreditur, & in vrbem Pintiam Hispanię nobilissimam, vbi Carolus nepos erat, concessit. Inde Carolum ad paternarum auitarumque virtutum imitationem cohortatus, paucorum dierum interiectu, in regionem, Extremaduram vocatam, ac desertum locum se recipit in monachorum D. Hieronymi cœnobium eremitarum, atque illinc sororibus in vrbem Pintiam dimissis, paruoque ministerio contentus, quod reliquum fuit vitæ, omnibus humanis curis relegatis, in diuinarum ac cælestium rerum speculatione transegit. Interim Germaniæ Principes, penes quos Cesarem eligendi potestas consistit, Ferdinandum regem, in vrbe Francfordia decimo oct. Cal. Octob. Cæsareo diademate insigniuerunt. Proximè ostendimus, Philippo à patre euocato, & Bruxellas proficiscenti, complures Angliæ proceres illi sese honoris gratia comites præbuisse. Porrò inter ceteros, qui cum à natalium splendore, tum etiam à præstantissimis animi corporisque dotibus commendabantur, fuit in primis Eduardus Cortenæus, quem ex multorum annorum captiuitate regina superioribus aliquot mensibus liberauerat; deinde ob suspicionem initæ coniurationis denuò in arcem Londinensem coniici iusserat, & breui pòst, cùm omni culpa & crimine vacaret, pristinæ libertati restituit. Vt verò aliqua ex parte innotescat, à quibus parentibus originem traxerit, oratione paulò altiùs repetita, id quàm pauciss imis ostendam. In præcedenti libro, cùm in Mustaphæ, Solymani filij, iussu patris interfecti, mentionem incidissem; inter reliqua, ostendi, Eduardum quartum An-

Philippi Hisp. regis in Belgium profectio.

Cæsar Philippo regna, & insignia imperij Elect. consignat.

Eiusdem cũ vtraque sorore in Hispaniam nauigatio.

Cæsar in cœnobium Eremitarum se recipit.

Ferdinandus Imperator renuntiatur.

Eduardus Cortenæus à Maria Angliæ Reginâ pristinæ libertati restituitur.

gliæ regem, poſt Clarentianam cædem paulò antequam mortem obiret, liberos ſuos pupillos tutelæ fratris Gloceſtrij reliquiſſe; qui deinde cupiditate regnandi, ſublatis maribus, filias in Veſtalium collegium intruſerit, vt hoc pacto ipſe ſolus regno potiretur. Ceterùm Comes Richomontius, qui plurimum apud ſuos gratia valebat, regis ſæuitiam veritus, naui conſcenſa, in Galliam profugit: ſed tempeſtas aduerſa in nauale quoddam Britoniæ detulit. Vbi à Franciſco Duce captus, qui regi Angliæ pro affinitatis vinculo gratificari ſtudebat, ad illius vſque Ducis mortem manſit. Carolus poſtea octauus cùm eius filiam Annam, Duciſſam Britoniæ, vxorem duxiſſet, liberum Rochomontium eſſe voluit, & honeſta penſione, qua ſe ſuſtentaret, donauit. At cùm Richardus rex tyrannicè atque inſolenter ſe gereret, primores totius Angliæ, in primis verò frater maior natu Ducis Sothfolci, (hic autem ex familia Polana erat oriundus, genus ducens ex gente Lanclaſtria, cuius ſymbolum erat alba roſa; quemadmodum contrà, gens Yorcana, vnde Richardus rex ortum habebat, geſtabat rubram,) qui ex Anglia profugus, Ludouico XII. Galliarum regi militabat, Richomontio miſſis clam nuntijs ſpem faciunt, ſi à rege obtinere poſſet, vt claſſem illi inſtrueret, grauem armaturam quadringentorum equitum, & peditatum ad duo millia ad occupandum in Anglia portum traderet, fore, vt plurimis in illius partes tranſeuntibus, Richardus tyrannus regno pelleretur. Rex, atque itidem Anna Ludouici ſoror, Duciſſa Borboniorum, quæ propter fratris ætatem, in procuratione regni erat, poſtulatis perfacilè aſſenſi ſunt: nullaque mora interpoſita, Deppæ ſummo ſtudio claſſis adornata eſt, cui, regis nomine, Candecius Delphinas, Franciſci Comitis Vindocini legatus, & nauis dominus, cui nomen erat Equuleo Deppæo, cum imperio præpoſitus fuit: in eaq; expeditione fortuna illorum incepta & conatus mirificè ſecundauit: quandoquidem ſi ipſi, quò ab initio decreuerant, appuliſſent, protinus Richardum cum quadraginta hominum millibus ſibi obuium habuiſſent. Sed ventus adeò opportunus illis fuit, vt in oppoſitam partem delati, & in Waliæ fines appulſis nauibus, facili negotio militem in continentem exponerent. Biduo pòſt, rumor increbuit, Richomontium, cum ſuis copiis Waliam inuaſiſſe: ad quam famam, qui illum accerſiuerant, nihil reliqui ad ſummam diligentiam habuêre, quo minus ſtatim ſeſe ipſi cum omnibus ſuis clientibus ac fœderatis adiungerent. Igitur adaucto exercitu, rebuſque omnibus ad bellum neceſſariis diligenter diſpoſitis ac præparatis, Richomontius rectà Londinum proficiſci conſtituit, ea potiſſimùm ſpe inductus, quòd videlicet, ea vrbe totius inſulæ primaria, & regum ſede, occupata, facile ſit, vniuerſo regno potiri. At Richardus, per fideles internuntios de aduerſariorum conſiliis commonefactus, ea præuenire operæ pretium fore duxit, adeò vt ſumma celeritate cum ſuo exercitu, qui, vti ſuperiùs commemoraui, amplius quadraginta millium hominum armatorum numerum explebat, illis obuiam proceſſerit, eoſque in itinere Londinum verſus offenderit. Tum acie vtrimque ad prœlium inſtructa, maior pars regiarum copiarum, ipſo rege derelicto, ad Comitem tranſiit. Rex tamen ſingulari quadam animi alacritate ac fortitudine cum reliqua parte copiarum, quæ ſibi ſupererat, hoſtem inuadit, eo tandem exitu, vt poſtquam ſuos, poſt dirum atque atrox certamen profligatos, ſeque cum paucis relictum animaduertit, memor generis, atque priſtinæ dignitatis ſuæ, in confertiſſimos hoſtes incurrerit, atque acriter pugnans, confoderetur. Richomontius hac inſigni victoria potitus, confeſtim cum victricibus copiis Londinum contendit, ibiq. coacto Senatu, de omnium ordinum ac procerum conſenſu Eduardi filias ex Parthenone educit, quarum

Bellum inter Richardum regem & Richomontiũ Comitẽ.

Rex Richardus in bello pugnans interficitur.

rum natu maiorem ipse sibi coniugali vinculo associat, simulque regia corona insignitur: minorem verò Comiti Vonshero ex illustri ac veteri Cortenæorum prosapia oriundo, postmodum Marchioni Exceestrio, huius, de quo nunc sermonem instituimus, Cortenæi progenitori in matrimonium collocauit. Ceterùm is, nouercãte fortuna, vbi tandem Henrico octauo in affectati regni suspicionem deuenisset, maiestatis reus, capite damnatur, vnico filio impubere, quippe qui vix XI. ætatis annum attigerat, superstite relicto, qui præfecto turris Londinensis in arce asseruandus traditur, ibique ad multos annos arcta custodia detentus est, donec tandem Maria ad supremum Britannici regni fastigium euecta, illum insontem, omnisque culpæ ae facinoris expertem, pristinæ libertati, atque paternis bonis restituerit. Is verò, postquam Philippum regem Bruxellas cum plerisque aliis Britannicis proceribus & lectissima iuuentute comitatus esset, atque ibi aliquandiu substitisset, mira cupiditate incensus, Italiam, ceteraque Christiani orbis loca perlustrandi, assumptis secum aliquot ex primaria nobilitate Anglicana, & emensa Germania superatisque Alpibus, Venetias profectus est, vbi à Sereniſſimo earum Principe, atque adeò vniuerso illius illustrissimæ Reip. Senatu honorificentissimè susceptus fuit, & quandiu ibi commoratus est, multis priuilegijs atque immunitatibus donatus. Siquidem apud Venetos, quemadmodũ Genuæ, atque adeò in omni Rep. probè instituta, veteri & longa consuetudine receptum est, vt principes viri, ac præsertim regiæ stirpis, vt hic erat, benignè, omnique hospitalitatis atque humanitatis genere excipiantur. Breui autem ab hoc spatium interceſſit, cùm ipse, Illustriss. Principem Herculem Atestinum, & pleroſque alios Italiæ regulos, honoris causa adiuit, à quibus omnibus magnificè splendideque habitus fuit, ac etiam summis honoribus exceptus. Postremò, vbi, perlustratis fermè celebrioribus eius regionis ciuitatibus, Venetias tanquã postliminiò rediisset, breuique pòst, Patauium concederet, ibi statim acutissima febri correptus, decimo die ab ægritudine, in ipso ætatis flore, miserabili, ac planè, vt ex certissimis signis atque indiciis apparuit, detestando morbi genere extinctus est. Erat hic iuuenis Princeps, nulli ex Britannicis proceribus, siue generis splendorem, & immensas opes, siue egregias animi corporisque dotes consideres, secundus. Deplorandum est, illum, tam aduersa fortuna à primo quodammodò ætatis gradu, ad supremum vsque diem conflictatum fuisse. Nam, præter sui parentis inclyti viri funestum & calamitosum exitum, ac deniq. captiuitatem eius diuturnam, nulla sua culpa aut proprio merito contractam, quis non summoperè indolescat, & multis lachrymis prosequatur tantæ virtutis atque exploratæ spei iuuenem, omninò feliciori sorte atque exitu dignum, paucorum æmulorum suorum conspiratione extra patriam impurissimorum hominum opera tabifico veneno occubuisse? Expirauit namque crudeli suo fato ante iustum naturæ terminum, nec minori suæ patriæ detrimento, &, quod grauius est, inimicorum suorum fraudibus circumuentus, non antea dolum & parricidiales manus sensit, quàm nulla remedia malo sibi inflicto relinquerentur, atque ita in manibus suorum domesticorũ imperterrito animo, ac mente ad Deum conuersa, languidum spiritũ exhalauit. Huius generosissimi herois de me optimè semper meriti memoria mihi & grata, & semper acerba erit. Grata quidẽ, quòd me, licet immerentem, & tanti viri amicitia planè indignũ, tam feruenti amore prosecutus sit, vt non solùm omnia veri amici officia à me popoſcerit, verùm etiã me dignum duxerit, cuius arcani silentij fidei multa persæpe crederet. Acerba rursus erit perpetua eius recordatio, quòd immatura morte prereptus, tam æstuans sui desiderium mihi,

Cortenæorũ familia.

Edwardi Cortenæi mors.

mihi,aliiſque eius generoſam indolem exploratam habentibus, reliquerit. Cuius tamen doloris acerbitatem ſubinde ſolari ac mitigare ſoleo, quotieſcunq. mentis oculos in illuſtriſſ. viros,& à me nunquã ſine honoris præfatione nominãdos, Franciſcum Roſſellum,Deuoniæ & Cornubiæ regium gubernatorẽ,Gulielmum Cæcilium,Burlay Baronem,ſupremum Britanniæ Theſaurariũ, nec non Franciſcum Walſyngamum, equeſtris ordinis ac dignitatis virum,atq. omnes Sereniſſ. Angliæ Reginæ ab intimis conſilijs, conuerto. Quorum certè tanta eſt erga inuictiſſimam & potentiſſ. Reginam ſuam intemeratæ fidei conſtantia & veneratio, tanta denique in vniuerſam patriam ſuam amoris magnitudo & promerendi ſtudium, vt neſciam mediusfidius, quiſnam illorum, ſi ſolidas virtutes introſpiciamus, alteri præferri debeat: ita inter ſe hi tres heroës tritam à maioribus ſuis viam æquis paſſibus incedunt, vt mutua quadam æmulatione commiſſi videantur,qui inter ſe pro veri honoris gloria & dignitate diſceptarent. Quorum ſanè laudibus diutius inhærerem, niſi illorum ſolida & perſpecta virtus hanc confeſſionem ab omnibus, etiam inuitis, expreſſiſſet, in ambiguo eſſe, vtrum illi magis patriæ debeant, an patria ipſis; tantus eſt mutui meriti concurſus, vt facilè illa ambiguitas tolli nequeat. Ceterùm, de Walſyngamo, qui nunc, cùm hæc ſcriberem, magna cum ſua laude vnà cum illuſtriſſ. D. Gulielmo Broock, Barone de Cobham, viro, præter antiqui generis claritudinem, præſtantiſſimis animi corporiſque dotibus inſigni,atque omni virtutum genere conſpicuo,reginæ Britanniæ apud Sereniſſ. Principem Matthiam Archiducem Auſtriæ, &c. Belgij gubernatorem, & ad Belgicos ſtatus atque Ordines oratorem agit, ſolùm breuitatis cauſa dixero, huius præclariſſimi atque ampliſſ. viri memoriam, tam altas in me radices egiſſe, vt paſſim in omnibus meis actionibus ſeſe ingerat, eò maximè,quòd reliquæ huius vitæ meæ vſuram maiori ex parte illi debeam; quòd me videlicet (horreſco referens) in crudeliſſ. illa carnificina Pariſienſi me rabidorum hominum enſium mucronibus expoſitum, totque armis & anguſtiis concluſum,tum temporis regiæ Maieſtatis orator,immenſa ſua bonitate liberauerit, & exanguem ſpiritum imis, vt aiunt, labris tantummodò reſidentem, benignè gratioſeque reſtituerit, & non ſecus quàm mortuum, à ſepulchro ac tenebris in lucem ac vitam reuocarit. Huius porrò tam ingentis beneficij recordationẽ nulla vnquam ex meo pectore delebit obliuio, eamque, quoad ſpiritus hos reget artus, perpetuò cum ſcriptis, tum ſermonibus grati memoriſq. animi teſtimonio proſequar: ſiquidem vt viris principibus aſſentari, turpe ac indecorum eſt; ita quoq. beneficium non agnoſcere, vbi locus poſtulat, acceptæque ſalutis auctorem non apud poſteros prædicare, barbarum planè atque impium ſemper iudicaui. Ceterùm, priuſquam aliò digrediar,mihi neutiquam per obliuionem tranſmittendus erit Robertus Belus,illuſtriſſ. regio conſilio à ſecretis, vir cùm ab ingenij elegantia morumque probitate, tum etiam ſingulari quadam induſtriæ, eruditionis ac fidei præſtantia commendatus; cum quo etſi nullum mihi hactenus neceſſitudinis vinculum intercederet, quod tamen iamdudum haud vulgare,nec modicis beneuolentiæ ſtudiis confirmatum intercedit; illius tamen plurimas ob cauſas habenda eſſet mentio, cùm iam omnibus innotuerit, quantam ſibi ob eximias dotes non ſolùm apud regiam Maieſtatem gratiam pararit, verùm etiam apud exteros potentiſſimos Heroës ac Principes,penes quos publico nomine varias legationes obiit,in quibus ſumma ſedulitate atque animi præſentia cum pari fide ſubnixa, negotium ſibi concreditum expleuit, ſimulq. ex his perennem ſibi gloriam comparauit. Verùm,vt eò ſe recipiat vnde digreſſa eſt oratio,ſuperius enarrauiſſe

rauimus, Thermeum, Turcicis Galliciſque viribus, ac etiam Principis Salernitani in duſtria & auctoritate innixum, maiorem Cyrni inſulæ partem ſui regis imperio adieciſſe. Id verò Genuenſium animos mirificè anxios atque ſollicitos tenebat, adeò me herclè, vt ad eam recuperandam omnes animi cogitationes atque arma conuerterent. Proinde inſtructa claſſe, totius expeditionis negotium principi Auriæ commiſſum, qui proſperis ventorum flatibus in Corſicam delatus, & milite in continentem expoſito, Caſalum ſinum vndiquaque obſedit, ac tormentorum glandibus diuerberauit, donec tandem præſidiarij milites, deſperatis auxiliis, cum eo his condicionibus pepigêre, vt videlicet liberi cum armis & impedimentis excederent. Ea munitione Auria potitus, nihil in mora habuit, quo minùs portum Syracuſanum inuaderet. Cùm verò propter egregiam defenſorum virtutem ſuos conatus in irritum cadere animaduerteret, ab oppugnatione receſſit, & adulta iam æſtate, Genuam remigrauit. Ceterùm appetente vere ſubſecuti anni, Genuæ iterum de vnanimi patrum voluntate atque conſenſu, Auria nouis viribus adauctus, cum valida claſſe in eandem inſulam præterue-ctus, Mantinos & Ropicum aduerſus Gallicas vires fortiter ac ſtrenuè defendit, nouiſque ſubſidiis obſeſſos iuuit, ac etiam Vrcinium rebus neceſſariis communiuit. Interea temporis, quinquennales illæ egregiæ indutiæ, quarum paulò antè meminimus, circa initium eiuſdem anni præter omnium ſpem & expectationem ruptæ violatæque ſunt, ac ſubinde diſputatum eſt acerrimè, vter regum, ruptarum indutiarum violator dici deberet. Contendebat pro ſuæ quiſque gentis gloria, & prout erga alterum erat animatus, ita alterius factum vel laudare, vel reprehendere. Qui partes Philippicas tutabantur, differebant, Galliarum regem, exercitum in Italiam duce Guiſio tranſmiſiſſe: Valẽtinum, Inſubrum ſociis Philippiq́ue confœderatis vim intuliſſe: Catuacorum vrbem, hodie Duacum vocatam, tentaſſe; Lenſam expugnatam, direptamque combuſſiſſe: Arteſiam flamma ferroque infeſtaſſe: denique priùs cum telo fuiſſe, quàm à Philippo aut belli inſtrumenta parari poſſent, aut conturbatarum indutiarum ſignum apparuiſſet. Proinde collatis inter ſe litigatorum cauſis, atque arbitri partibus ſibi aſſumptis, ſecundum Hiſpanum aduerſus prouocatorem Gallum ſententiam ferebant, ea potiſſimùm ratione innixi, quòd ſcilicet minimè ciuile eſſet, aut ex forma æqui boniq. cenſendum, vt, nulla præcedẽte iniuria, quicquam inſidioſè, aut per vim ageretur. E diuerſo, qui ſtabant à partibus Gallorum, ratiocinari, Hiſpanos, Roſetum, & mõtem Alcinoi in Italia indutiarum tempore per proditionem tentaſſe. Ad hæc, ne tranſacto quidem primo indutiarum menſe, à miniſtris Philippi regis Vaſcones nonnullos, vt accepta pecunia Bruxellis, Bordeum, vrbem celeberrimam, ad mare Occiduum Galliæ, adque os Igmani fluminis ſitam, proderent, miris artibus ac dolis tentatos fuiſſe. Inſuper Sabaudi reguli opera miſſos fuiſſe, qui oppidum S. Quintini hoc ipſo indutiarum tempore ad expugnationem, ſimulque Peronam, Dorlantium, & Mezzieram, aliaque munitiſſima oppida in finibus Galliæ, ſedulò explorarent, quorum ſpeculatores cum ipſis formis deſcriptionibuſque capti eſſent, flumina tunc etiam ad vadum explorantes. Quin etiam certa & conſtanti fama compertum, Lucemburgi gubernatorem, paucorum menſium interiectu, Marimburgi puteos veneno infici curaſſe, quò ægrotantia præſidia ſub indutiarum finem prorſus inualida efficerentur. Poſtremò Diuodurum, vrbem opulentiſſimam, ab eodem Præfecto per proditionem hoc ipſo indutiarum tempore ſummo aſtu atque verſutia tentatum. Proinde, his ceteriſque grauiſſimis iniuriis regem concitatum, iure merito inſidioſis atque fallacibus

Auria Caſalum ſinum obſidet, ac potitur.

Portus Syracuſanus fruſtrà ab Auria tentatur.

1557.

Quinquennales indutiæ violãtur.

lacibus indutiis bellum prætuliſſe, cùm ſæpè vſu venire ſoleat, vt hæ multò magis quàm apertum bellum, ſint periculoſę: quod ſanè Galliarum regnum hac noſtra tempeſtate ſuo magno malo expertum eſt. Ceterùm, vtcumque ſeſe res habeat, equidem haud tantum mihi arrogare auſim, vt hac in re tanti ponderis ac momenti, vllo modo arbitri partes deſumam. Id tantùm obiter dixerim, Romanum Pont. ad hoc bellum, quod poſtmodum toti Galliæ calamitoſiſſimum ac funeſtiſſimum fuit, magnas faces ſubminiſtraſſe, cùm conſtet, regem, eius potiſſimùm hortatu atque impulſu Neapolitanam expeditionem ſuſcepiſſe, in qua nihilominus aut ipſe, aut ſaltem ipſius nepotes in iuſtiſſimam reprehenſionem incurrerunt, adeò ſanè, vt Guiſius, vir bellica virtute, rerumque geſtarum magnitudine inſignis, cùm poſt aliqua loca Hiſpanicæ ditionis occupata, Citadellam, vbi Sfortia Sanctoflorus cum præſidio agebat, obſideret ac oppugnaret, aduentante Albano, & Sfortiæ opem adferente, vaſis conclamatis, multa Pontifici eiuſque miniſtris dira imprecatus fuerit, quòd nec pacta auxilia, nec reliqua bello neceſſaria, vti promiſerat, maturè, ſicuti decebat, ſuppeditaſſet: eoq. factum eſt, vt præclari Gallorum conatus nulla cum gloria tanti ducis lectiſſimęque nobilitatis, ac fortiſſimorũ bellatorum, quorum amplius duo ac viginti millia numerantur, in irritum ceciderint; cùm præſertim ipſe vnà cum ſuis à rege in Galliam reuocaretur, quò patriæ per idem tempus ab Hiſpanico & Britannico milite mari terraque mirum in modum diuexatæ, nutantique regno ſuppetias ferret. Quandoquidem Angli, in Philippi Regis gratiam, ſeptimo Idus Iunij regi Galliæ bellum indixerant, ac deinde horum viribus atque armis, & virtute auſpicioque Egmundani Principis, atque Ducis Allobrogum, Gallicus exercitus, qui amplius quindecim millia peditum, equitum verò quatuor millium, licet non deſint, qui multò ampliorem fuiſſe tradiderint, numerum æquabat, ipſo D. Laurentij die, ad Sanquintinum, quæ vrbs veteribus Samarobrina eſt, ſiue, vt aliis placet, Auguſta Veromanduorum, perturbata militari diſciplina, diſſipatiſque ſignis atque ordinibus, ingenti clade affectus eſt. Ex proceribus ac principibus viris capti ſunt in ipſo prœlio ſtrenuè ac fortiter dimicantes, Momorantius Magiſter equitum, glande plumbea ſummo in femore ſecundum nates traiectus, & vnà cum ipſo duo filij, Dux Mompenſerius qui in capite vulnus acceperat, Dux Lingonum ſiue Longauillæus, Mareſchallus Sanctãdreas, Princeps Cenomanorum, Ludouicus Mantuani reguli frater, Cortonius, Reingrauius Germanorum dux ſummus, & Royſperger tribunus, Angiemus regulus, Rupefucaltus, Obigninus, Lanſaccus, Foganius, Mombronius, Thameſus, Villarius, Sienius, Vaiſſeus, ac reliqui complures: nobilium circiter duo millia, varij generis militum ad quatuor millia capta, vexilla peditum quinquaginta & duo: equitum decem & octo cataphractorum, viginti vexilla leuiorum, & tormenta viginti, decem muralia, reliqua campeſtria, carri trecenti apparatuum bellicorũ cum magno equorum numero. Occiſorum numerus variè traditur. Sunt enim qui aſſerant, è Gallis ad ſex millia hominum deſiderata. Quidam verò dumtaxat duo millia & quingentos referunt; ex aduerſa parte vix mille, inter quos illuſtres fuerunt Benincortus caſtrorum magiſter, duo Principes Germaniæ, alijq. nonnulli; Comes Mansfeltius vulnus accepit in femore, Mombreus regulus in genu. Hac victoria poſt captum ad Ticinum Frãciſcum regem, nullã illuſtriorem ex Gallis Auſtriacos hactenus cõſecutos fuiſſe, euẽtus declarauit. Hanc deinde Sanquintini, & aliarum Gallicarũ vrbium expugnatio cum ſumma Philippi laude ac perenni gloria ſubſecuta eſt. Qui profectò ſi ea vti, ac fortunam perſequi ſciuiſſet, procul-

Gallorum clades ad Sãquintinũ.

proculdubiò vniuersam Franciã ad summas angustias fuerat adducturus. Quando illa non modò afflicta, sed etiam viribus pænè exhausta, ipse etiamnum firmissimum exercitum ac victorem, XXX. siue, vt aliis placet, quadraginta acerrimorum pugnacissimorumque peditum millibus; equitum verò quatuordecim millibus ferè constantem, & in his lectissimos duces haberet, ac subinde nouas copias ex Burgundia, duce Nicolao Boluillero, præstolabatur. Sed Philippus diutius quàm par erat, in Veromanduis commoratus, pulcherrimæ rei gerendæ, non secus quàm olim Hannibal Carthaginiensium dux celeberrimus, de quo verè dictũ fuit, ipsum quidem sciuisse vincere, at minimè vti victoria, sicuti etiam plurimorum iudicio idem cõtigit hac superiori æstate Ioanni Austriaco, qui post Belgicum exercitum ad Namurcum tam facilè profligatum, occasionem è manibus dimisit. Illud planè in confesso est, & citra omnem controuersiam, Lutetianos ad eius cladis tam triste nuntium consternatos, fugam parare, & de vertendo solo iam cogitare incepisse. Habeo non incelebres scriptores, qui literis consignarint, eam cladem Gallorum, à Michaële Nostradamo, rerum astronomicarum nostræ ætatis peritissimo, cum multis inde secutis calamitatibus, in quodam prognostico multò antè visam & prædictam fuisse. At verò, quoniam non simplex accidit plerumque infortunium, sed ea multiplicantur quæ accidunt aduersa, non minus infeliciter pugnatũ est in mari à Gallis. Nam Britannica classis cum Hispana coniuncta, per Gallicana littora oberrans, obuias habuit nonnullas onerarias naues è noua Gallia antarctica Indicis mercimoniis, & aromatibus onustas, quæ vbi cruentum prœlium commisissent, post multa nauigia à Gallis succensa, Hispani deniq. victores euadunt, multisque opulentis nauibus potiuntur, & pleraque itidem nauigia demerguntur. Inter hæc, Veneti Senatus ac Florẽtini reguli interceſſione, inter Romanum Pont. & Philippum Hispaniarum regem pax XIII. Cal. Octob. apud Caueam castellum, certis quibusdam conditionibus inita & constituta fuit: inter quas præcipuè cautum fuerat, vt fide publica instructo Guisiano in Taurinos ex Latio quà cõmodum ei esset, etiam per officiosam Philippo Italiam, liceret tutò exercitum traducere. Dum verò ipsi Pontifici per suos delegatos & procuratores pacem compositam nuntiatur, eaq. de causa plurima lætitiæ ac mutuæ congratulationis signa in proximum diem parantur, insequenti nocte continuis imbribus ita fuit auctus Tiberis, vt stagnantibus aquis vniuersam Romam nauigabilem fecerit; multaque ædificia collapsa, & plurima ac propè incredibilia damna in ipsa vrbe, adeoque in vniuerso Latio propter huiusmodi inundationem illata; sic mediusfidius, vt hæc ipsis Romanis tam atrox & calamitosa extiterit, vt nõ minùs malorum hæc vna nox vniuersæ vrbi & finitimis locis cælitus attulisse dicatur, quàm vis humana, & crudelis armatorũ hostiũ acerbitas afferre potuisset. Nec sanè ager Bononiẽsis & Florẽtinus huius cladis immunis atq. expers fuit. Interea tẽporis, Henricus rex mira quadam vltionis cupiditate atq. ardore incendebatur. quippè qui tot calamitates vno eodemq. tempore perpessus, prout erat excelsi animi, & aduersis rebus imperculsi, noctes diesq. secũ meditabatur, quonã insigni ac memorabili facinore suæ dignitatis ac existimationis, non parũ, vt ipse sibi omninò persuaserat, labefactatæ atque collapsæ, vulnus aliqua ex parte sanaret. Hunc assiduis curis & cogitationibus æstuantem, Gradiuus & Bellona conspicati, simulque alumni sui, quem paulò antè multis inclytis trophæis hostilibusque manubiis insigniuerant, vicem indolentes, protinus modum & rationem adinuenerunt, qua recens infortunium, totque illatas iniurias egregiè vlciscereturt. Quocirca ipsis patrocinanti-

Conflictus nauális.

Pax inter Pont. & Hispanum.

Tiberis inundatio.

1558

nantibus breui effectum est, vt rex, præter omnium spem deimprouisò Caletum, antiquissimam Gallorum ciuitatem, in extremis Belgarum Morinorumque finibus ad Britannici Oceani angustias positam, olim Iccium portum ac promontorium vocatam, mense Ianuario Anglis eriperet, suoque imperio rursus adiiceret, quam ipsi ducentos & vndecim annos ab anno Christi 1347. Philippo Gallorum regi ademptam, in sua possessione atq. dominio retinuerant. Vnde nõ solùm vicinis Morinis, sed & Galliæ ipsi frenos & compedes inijciebant. Ineunte Aprili, Lutetiæ Francisco Valesio, Henrici filiorum natu maximo, Maria Stuarda, vnica Iacobi v. Scotici regis filia, & regni ex asse hæres, nupsit, & continuò maritus, cùm ad eum diem vsque Delphinus appellaretur, glorioſum regis nomen sibi desumpsit. Paucis pòst diebus, Galli cum instructissimo exercitu, Belgas duabus ex partibus, nempe à Mediomatricibus, & Caletibus aggrediuntur, breuique spatio interiecto, Guisianus, & Petrus Strozza, Diuodurum, vulgo Teonuillam, obsederunt: in qua obsidione P. Strozza, vir eximiis virtutibus, & in primis bellica virtute longè clarissimus, mense Iulio, ænea glande ictus, viuis subtractus est. Inter quæ, Thermus Flandriam infestat: sed rursus, fortuna Gallorum conatibus aduersante, ab Egmundano ad Grauelingam III. Idus Quinctil. fusus fugatusque est. In hoc prœlio nouum illud atque admirabile fuit, quòd in eo cum æquabilitate & omnium ordinum paritate, consimilique planè commissione pugnatum fuit, qualem ne à sæculo quidem militaris rei scientissimi incidisse ferebant. Quo certamine cùm neutri faciem verterent, casus quidam fortuitus ac mirificus interuênit. Præteruehebantur forte fortuna decem bellicæ naues Britannorum, qui procul ex vndis conspecto conflictu, in littus appulerunt, & Gallici exercitus latera, tormentorum tempestate eminus percusserunt. Hac rei nouitate Thermi exercitus perculsus, ab hoste acriùs vrgente profligatus est. Ipse Thermus, accepto graui vulnere, captus, tormenta, signa, & præcipuè præda è Flandricis municipiis collecta, ab hoste recepta est. Huius prœlij aduerso casu, graue toti Franciæ vulnus illatum est: quo etiam illa, quæ vix consenuisse videbantur, recruduerunt. Nam si leue certamen ad Rentinum commissum omittamus, intra quadriennium tribus grauissimis prœliis victi sunt, primò ad Martianum in Etruria, deinde ad Sanquintinum in Veromanduis, ac tertiò ad Grauelingam in Pleumosijs: his tamen tot tantisque aduersitatibus effici nunquam potuit, vt illarum atrocitate Henricus rex vlla ex parte succumberet, aut bellicos apparatus remitteret, adeò vt, qua erat animi celsitudine, semper quodammodò auctis viribus, & nouis copiis cum ex Germania, tum Heluetia euocatis, seipso indies maior appareret. Ceterùm, ambo reges, imaginem rei totius considerando, si omnibus viribus concurrissent, ex eo conflictu Rempub. Christianam tanquam fulmine conflagraturam prouidebant. Et quoniam sui exercitus robur ex peregrinis bellicosissimis gentibus constaret, ciuitates suas exteris prædæ futuras minimè addubitabant. Igitur ad communem salutem respicientes, confirmatis tandem rationibus, ad pacificationes rem deducere constituerunt, legatique ea de re vtrimque missi sunt. Interim commeatus inopia vterque exercitus laborare, obque autumnales tempestates, impendentemque hiemem non optimè habere cœpit: eaq. de causa, exacto Octobri, melior pars militum castris excessit, quibus Nouembri statim secuto, missio data est, sic tamen, vt delectum aliquem certum reges præsidiorum loco sibi retinerent, atque in hibernis disponerent. Interea temporis, dum in Belgio de pacificatione agitur, Maria Britanniæ regina, Henrici octaui ex Catharina Caroli v. Cæsaris matertera, filia, xv. Cal. Nouembris naturæ

Galli Caletũ vrbẽ capiũt.

Maria Stuarda nubit Francisco Valesio.

Petri Strozzæ interitus.

Prælium ad Grauelingã.

Gallorum clades.

Henrici Galliæ regis magnanimitas.

Mariæ Britanniæ reginæ obitus.

naturæ conceſſit. Huius tanta fuit heroici animi excellentia, omniumque virtutum ſtudium atque ardor, vt multorum populorum ac Principum oculos in ſeſe conuerterit, adeò, vt Philippus Hiſpaniarum rex, tam ampli imperij vnicus relictus hæres, & deſignatus ſucceſſor, eam ſibi in coniugem expetiuerit. Quæ citra aliquam ſobolem, cùm prouectiori ætate eſſet, vita exceſſit. Huic in tanti auiti regni poſſeſſionem legitimo hæreditatis iure ſucceſſit eius ſoror Eliſabetha, lectiſſima heroina, & nunquam ſatis amplis laudibus celebranda; quæ, de Procerum atque omnium ordinum conſenſu & ſuffragio, in Reginam Britannici regni, cum fauſtiſſima omnium acclamatione, Londini XVII. Cal. Febr. inaugurata fuit. Cuius quidem ſereniſſimæ atque adeò potentiſſ. Reginæ incredibiles & planè inauditæ virtutes me, alioquin breuitatem profeſſum, & feſtinantem, admonent atque in ſe morari cogunt, nec ſanè inuitum, cùm grauiſſimum piaculum admitterem, & me iugi ac ſempiterna ingrati animi nota onerarem, ſi talis tantæque Reginæ hîc per occaſionem mentionem faciens, præclariſſima eius virtutum ornamenta & meritas laudes tacito ſilentio ſupprimerem, præſertim cùm olim me immerentem, præſtantiſſimi Regis Eduardi feliciſſ. memoriæ ſumma liberalitas & munificentia, ſibi, atque adeò vniuerſo Britanniæ regno ita obſtrinxerit & obligauerit, vt vel hoc ſolo nomine plurimũ huic laudatiſſ. Reginæ, tam excelſi regis ſorori, ſimul & ſucceſſori, in perpetuum debere confitear & agnoſcam, eo certè magis, quòd ad priſtinam illam obligationem, recẽtibus ſuis beneficiis me non ſemel nouo grati animi conſtantiſque fidei & humillimi obſequij ſacramento obſtrinxerit. Ceterùm, vt ille de Carthagine loquens, ſilere melius putat, quàm parum dicere, ſic etiam proculdubiò mihi agendum eſſe intelligo, partim quia me tantis laudibus recenſendis prorſus imparem cognoſco, partim etiam quia hæ iuſti ponderis volumen ſibi expoſcunt. Quocirca innumerabilibus animi & corporis dotibus, quibus ipſa hactenus in ſapientiſſ. ſui regni adminiſtratione immortalem ſibi gloriam apud omnes nationes comparauit, omiſſis, illud dumtaxat obiter adiecero, Britanniæ regnum nunquam ab vllo (pace aliorum dixero) vel retroactis ſæculis, vel patrum noſtraque memoria, maiori cum prudentia, nec minori felicitate, fuiſſe adminiſtratum. Quod ſanè hi omnes mecum vnanimi cõſenſione haud dubiè fatebuntur, qui, quótnam procellis ac tempeſtatibus hoc regnum antea per multos annos agitatum fuerit, quantiſue ærumnis & calamitatibus pleraque Europæ regna & prouinciæ aſſiduè ferè hucuſque laborauerint, atque etiamnum ijſdem cõflictentur, ſecum animis reputauerint. Quòd ſi à veteribus haud immeritò dictum eſt, Magiſtratum virum oſtendere, profectò quiuis facillimè intelliget, huius reginæ laudes nunquam ſatis pro dignitate exprimi poſſe, præſertim ſi exactiùs expendatur, quomodò his fermè viginti annis, quibus citra inſignem aliquem tumultum vel defectionem, quàm feliciſſimè ac moderatiſſimè regnum adminiſtrauit, ſeſe geſſerit. Non immeritò igitur Plato ſapientiſſ. ac planè diuinus Philoſophus, dicere ſolebat, illa Imperia & Reſpub. quàm diutiſſimè ac proſperrimè ſtare, quæ à Philoſophis vel regerentur, vel earum rectores Philoſophiæ operam impenderent. Proinde Britannia habet quo ſibi non immeritò gratuletur, nimirum quòd iſto infeliciſſimo ſæculo, & planè in tanta rerũ omnium confuſione, tantaq. bonorũ Principũ (abſit dictis acerbitas) raritate, tam rarum & præclarum ſidus incredibili Dei prouidẽtia & bonitate ſibi illuxerit: cuius certè radij, hoc eſt præclaræ actiones, ſi cum noſtri temporis aliarum heroinarum actionibus conferantur, quis vſqueadeò eſt ſtupidus, vel tam iniquus humanarũ rerũ æſtimator, qui non faci-

Eliſabetha, Britannico regno præficitur.

Eiuſdem heroicæ virtutes.

lè videat, illas vel penitus obſcurari, vel ſaltem multis paraſangis à tergo relinqui; adeò vt peculiari quodam fato accidiſſe omnibus cordatis viris videatur, vt hac noſtra turbulentiſſ. ætate hæc Regina daretur; cuius virtutes eò clariùs elucerent, quò nonnullarum Heroinarum vitia eſſent manifeſtiora. Et quoniam, teſte Solone, ciuitates atque Imperia duabus potiſſimùm rebus, ceu neceſſariis inſtrumentis, continentur; nempe pœna, & præmio, ipſa omnibus modis & rationibus, vt hæc duo in vniuerſa ſui regni adminiſtratione quàm diligentiſſimè adhiberentur, allaborauit: vt boni ſcilicet ad virtutem præmiis incitarentur, & improbi legibus à peccandi libidine deterrerentur. Verùm enimuerò tanta eius animi extitit moderatio atque innata clementia, vt non immeritò de illa dici poſſit, quod veteres de Seuero Alexandro, Mammæa matre genito, poſteris tradidêre; nempe anæmaton, hoc eſt, citra ſanguinem geſſiſſe imperium, cùm ſuapte natura ſemper à cædibus & crudelitate abhorrens, numquam adduci potuerit, vt aliquem, niſi publico iudicio damnatum, ad ſuppliciũ rapi pateretur. Neminem autem ignorare puto, incredibilem eius clementiam & ſingularẽ humanitatem, quã inde ſtatim ab regni ſui primordio hucuſque erga omnes declarauit. Vnum tamen, inſtar omnium, præclarũ eximiæ manſuetudinis teſtimonium ſubijciam, qua hactenus vſa eſt, ac etiamnũ vtitur in Mariam Stuardam, Iacobi regis Scotiæ filiam, & quondam Franciſci ſecundi Galliarum regis coniugem; quæ, tametſi regni eius æmula eſſet, & multis nominibus ipſam offendiſſet, nihilominus tamen egregia animi conſtantia & fortitudine omnium offenſarum immemor, illam ſemper omni officiorum genere proſecuta eſt; exiſtimans, longè ſatius & glorioſius eſſe, laudem ex vera liberalitate atque clementia quærere, quàm priuatas iniurias vlciſci. Nec eſt mediusfidius, quòd abſoluta huius reginæ lenitas traducatur, vel in dubium aliquo modo vocetur ex eo, quòd ipſam Mariam adhuc in libera cuſtodia retineat, cùm id non tàm ex ſuo, quàm illius vſu ſit, ſi rerum ſtatus penitius introſpiciatur. Quandoquidem ſummoperè verendum eſſet, ne priſtinæ libertati atque auito regno reſtituta, maximis concitatis turbis, periculoſam regni ſui conuerſionem faceret, ac ſeſe funeſto & tragico vitæ exitu, Diis vltoribus, implicaret, propter innocentiſſimi ſanguinis regis, ſui mariti, tacito conſenſu, à perfidiſſimo ſimul & nequiſſimo Comite Bodwillo interfecti, effuſionem: quod ſanè crudeliſſimum ac ferè inauditum ſcelus, eò atrocius atque deteſtabilius omnibus videri debet, quò ipſa, omnis diuini humaniq́ue iuris oblita, flagitioſiſſimo parricidæ poſtmodum nupſerit. Quarum certè calamitatum & funeſtorum caſuum initium ortum eſſe tradunt à Dauide Ricio Pedemontano, quem infimo genere natum, & nullis virtutum præſidiis ſubnixum, fortuna eò dignitatis extulerat, vt inter aulicos proceres nullus fermè eſſet, qui apud illam plus auctoritate & gratia valeret, ita vt poſtmodũ contrucidatus, omnium iudicio ac teſtimonio damnatus ſit, & iurè interfectus eſſe dicatur. At rege indigniſſima nece interempto, Bodwillus perpetrati ſceleris ſtimulis non ſecus quàm infernalibus furiis concitatus, effugium & latebras quærens, quòd rebus ſuis diffideret, ac incertis conſiliis ſubinde ferretur, vna atque altera naui elapſus, Diis ſimul atque hominibus inuiſus, è patria ſoluens, in Northuegiam delatus eſt. cumq́ue caſu in portum appelleret, vbi tunc temporis ſpeculatoriæ quædam regis Daniæ naues ſtabant in anchoris, à claſſis iſtius præfecto interceptus, continuò in Daniam miſſus, & præter merita humaniter exceptus, in ipſa arce Hafnienſi ſic ſatis ſplendidè habitus eſt, ita tamen, vt, cùm gliſcente fama atrocia eius ſcelera nonnihil retegerentur, aliquantulum ſolito arctiùs aſtringeretur.

Quibus rebus ciuitates atq. imperia potiſſimum cõtineantur.

Henricus Scotiæ rex ſuæ vxoris conſenſu à Com. Bodwillo interficitur.

Maria Stuarda nubit parricidæ.

Dauid Ricius, omniũ mortalium improbiſſimus, vnicè amatur à Maria Stuarda.

Eiuſdẽ cædes. Comitis Bodwilli fugæ ex regno Scotiæ.

In illa

In illa arce aliquandiu asseruatus est, ac tandem perductus Malimogium, vbi ad aliquot annos detentus fuit. Verùm, etsi ei nihil omninò quod ad liberaliter viuendum deesset, atra tamen bili excruciatus, simulq; omnem corporis curam & cultum abiiciens, efferato similis, brutalem vitam, & omnis humanitatis expertem, aliquandiu vixit, donec tandem phreneticum spiritum ab huius corporis custodia retractum, miserè exhalauit. Ceterùm priusquam de hac inclyta, & laudatissima heroina dicendi finem faciam, vnum hoc adiunxero, quòd sicuti florentissimum Britanniæ regnum, propter saluberrimam eandemque sapientissimam administrationem illi plurimum debet; sic etiam ipsam non minus diuinæ clementiæ ac bonitati summoperè obstringi, quòd scilicet inter tot & tam præclara munera, quibus ea diuinitus donata est, huiusmodi viros semper hactenus in consilium adhibuerit, quorum doctrina, prudentia, fidei integritas, iudicij rectitudo, rerumque bene gerendarum peritia, extra controuersiam eximia & planè singularis extiterit. Hinc proculdubiò accidit, ipsam nō solùm omnes impendentes tempestates ac turbines maturè præuidisse, verùm etiam illas magna cum sua laude, neque minori vtilitate semper fortiter ac tempestiuè, ceu ex alta & longinqua specula, præuidisse ac repulisse. Nec tanta hæc felicitas solis Anglis obtigit: sed etiam Hibernis, vt vicinis, ita eidem imperio parentibus, communis est. quippe huic prouinciæ semper ab hac sapientiss. regina procuratores huiusmodi dati sunt, qui illam non minori cum prouincialium emolumento, quàm tranquillitate hactenus administrarunt. In quorum certè numero instar omniū mihi erit Henricus Sydneus, vir non modò natalium splendore, fortunarumque amplitudine, sed etiam animi corporisq. virtutibus insignis. Hic tanta nimirum prudentia, æquitate, atque animi temperamento hanc sibi demandatam prouinciam cum superioribus temporibus, tum hac etiam nostra tempestate, procurat atque sustinet, vt admirari nō semel subeat, vtrum illi maior laus propter æquam administrationem, an propter militarem disciplinam debeatur; cùm in vtroque foro, hoc est, & pace, & bello, semper eas virtutes attulerit, sine quarum ministerio neutrum commodè ac feliciter geri potest. quo profectò nomine illi plurimū ab omnibus non immeritò tribuitur. Verùm, quòd filium habeat generosissimæ ac planè heroicæ indolis adolescentē, paternis vestigiis quàm proximè insistentem, de quo sibi plurimum spondere iure possit, ac debeat, priuatim equidem illi gratulor, quòd videam infallibilibus argumentis, aliquandò futurum, vt hic auitæ domus suæ splendori non parum luminis (si quid addi potest) collaturus sit, præsertim cùm in hac iuuenili prorsus ætate ijs fungatur muneribus, quæ nunquam citra consilij maturitatem, & verè diuini ingenij capacitatem absolui possent. Nec sanè hîc loquor ad gratiam, vel assentationem, cùm iam planè manifestum sit, & multa recentia testimonia omnium oculis obuersentur, illum suo Principi, atque adeò vniuersæ suæ patriæ in hoc immaturo ætatis suæ gradu tàm insignem operam nauasse, vt ex his primis negotiorum rudimentis, ac quasi grauiorum actionum tyrocinio, maxima quæque expectari possint. In illa siquidem splendidissima & honorificentiss. legatione, quam elapsis iam pænè duobus annis, ad nouum designatum Cæsarem, congratulandi causa, reginæ suæ nomine habuit, tàm euidens dedit cùm heroici animi, tum prudentis atque bene instituti iuuenis documentum, vt vel hinc facilè quiuis coniicere valeat, quorsum ea præcox & rara indoles aliquandò sit euasura, adeò me herclè, vt ego hoc ad absolutæ felicitatis huius Sereniss. Reginæ cumulum accessisse iudicem, vt in hac tanta fidei angustia, & in tanta præstantium virorum paucitate, habeat nō solùm viros

Bodvvilli Com. mors.

Hērici Sydnei Hiberniæ proregis præclarissimæ dotes.

graues longo vſu & rerũ cognitione inſtructos, ſed etiam heroicos iuuenes tanta fide ac virtute conſpicuos, vt illorum opera in maximis quibuſque negotiis, & deliberationibus quàm feliciſſimè vti poſſit. Sed me tantæ Reginæ, totque digniſſimorum heroum laudibus inhærentem, reuocat inſtitutæ hiſtoriæ ſeries.

Inter Anglos & Genuẽſes vetus neceſſitudo intercedit.

Hoc tamen obiter adiecero, me eò libentiùs atque fuſiùs de rebus Britannicis locutum fuiſſe, quò manifeſtiùs deprehendam, haud exiguum familiaritatis & neceſsitudinis commercium huic genti cum Genuenſibus ſemper extitiſſe. Vltra enim mercimoniorũ atque nauigationis mutuam familiaritatem, quę etiamnum cum maximo vtriuſque populi emolumento conſtat & viget, fidem mihi faciũt Reip. inſignia huic genti communia, nempe in argenteo campo tranſuerſam rubeam crucem priſtinæ ac mutuæ amicitiæ, atque adeò hoſpitalitatis firmiſsima extitiſſe iura: quæ quidem inſignia non ſolùm in omnibus ædificiis publicis vtriuſque nationis viſuntur, ſed etiam vndique in eorum nauibus collucent, ac ſeſe oſtendunt. Accedit huc, quòd vterque hic populus D. Georgium tanquam Deum tutelarem, ſibi peculiarem ac proprium, retinuerit. Quæ omnia inuicem collata, haud dubiè antiqua, vti diximus, amicitiæ argumenta præ ſe ferunt, & præſtant. Vt verò ad ſeriem orationis reuertar, hic annus itidem Caroli v. ac Mariæ & Leonoræ, eius ſororum, quæ, vti prædiximus, regi Franciſco primo nupta fuit, interitu clarus ac memorabilis fuit. Nec minùs etiam proximus annus excellentiſsimorum Principum morte, ac in primis Henrici regis funeſto exitu apprimè nobilitatus. Hic enim, poſt optatiſſimam pacem inter ipſum & Hiſpanum, tandem ad Cambreſiam III. Non. Apr. de mutua vtriuſq. voluntate initam & conſtitutam, poſtque illud calamitoſiſſimum bellum, quod ferè continenter viginti quinque annis inter vtrumque regem vario atque ancipiti Marte geſtum erat, feliciter compoſitum: ad cuius quidem ſtabilimentum, ſimúlque ad iniuriarum ſuperiorum obliuionem ſanciendam, Philippo Iſabella, Galli regis filiarum maior natu II. annorum, cum dote CCCC. millium aureorum: Allobrogi verò Margarita, ipſius regis ſoror, quæ præter doté CCC. millũ aureorum, Ducatu Barrenſi frueretur, deſponſa eſt, in decurſione equeſtri à Mongomerio lethali vulnere ſauciatus, decimo Iulij in maximis miſerrimiſque doloribus vitam finiit. Eodem anno, Bona Sfortia, Sarmatiæ regina; Chriſtiernus, & Chriſtianus Daniæ: præterea duo Duces, Laurentius Priulus Venetus, & Hercules Ateſtinus Ferrarius, deinde Pontifex Romanus Paulus quartus, in cuius locum poſtea Pius quintus ſubſtitutus fuit, ordine quodã ſucceſſionis, ita humanis exempti ſunt, vt eorum mortes propè connexæ, & quodammodò conſectariæ fuerint. Quod quidem occultarum cauſarum ignoratione, in re noua plurimorum admirationem auxit. Tot regum, reginarumque ac Principum, vno fermè eodemque tempore vita emigrantium, obitus haud leuibus ſignis atque prodigiis cælitus prænuntiatus fuit. Siquidem præcedenti anno circiter Idus Maias veſperi ſereno cælo viſi ſunt ardere longiſſimis tractibus ſupra Lutetiam maximi clariſſimique ignes. Eodemque, Laye celebri vico, conſpectum autumno, ſummo manè, grande inſolitumque cælo numen magnitudine amplæ trabis. Item Cometes, ſidus, vti antea ſæpè diximus, maiori ex parte terrificum, & regnis exitiale, apparuit. At regis Galliæ luctuoſus ac funeſtiſſimus caſus, non modò his quæ recenſui, portentis, verùm etiam pleriſque aliis peculiaribus præmonſtratus. Quandoquidem, vt omittam vxoris ſomnium, quæ eadem nocte viſa ſibi fuerat regem vulnere confectum & exanimem videre, eo ipſe die antequam concurreret, puer ſexennis, qui ludos ſpectatum cum parentibus iuerat, velut

Caroli v. & duarum eius ſororũ obitus

1559.

Pax inter Philippũ & Henricum reges.

Henrici regis mors.

Multorum Principum vno fermè tempore obitus.

Prodigia quæ apparuerunt.

Trabs ignita. Cometes.

Præſagia quæ mortem Henrici regis præceſſerunt.

velut impos sui, flens clamitauit: Heu regem volunt interficere. Quendam etiam vaticinatum ferunt, regnaturum filium maiorẽ intra decimum sextum annum, quæ vaticinatio confecta putabatur, cùm reginam Scotiæ in matrimonium duxit. Denique Gauricus Astrologus Italiæ celeberrimus, obseruata quinquennio antè ipsius genitura, perinde ac si hominum fata secũdum conditiones stellarum disponerentur, monuerat per literas, vt circiter vnum & quadragesimum ætatis annum vitaret duellum: astra minari vulnus in capite, quod vel cæcitatem, vel mortem continuò afferret. siue igitur præsensio quædam & scientia rerum futurarum est, siue superstitione implentur animi, ad talia temerè credenda proni; communis certè fortunæ & humanorũ casuum memorabile exemplũ, in quo se Principes cõtemplari, & ad cuius cogitationem suas actiones instituere debeant, ne fortunæ flatibus ac successibus ebrij, rebus prosperis efferantur, aut supra humanam sortem quicquam sapiant, quando Henricus hominis fortunam quodammodò transgressus, pro felicissimo Principe totius orbis, haud dubiis præiudiciis, se numerabat æstimabatque: nusquam non suam magnificentiam ostentans, & tanquam in arce prosperitatis ac extra fortunæ aleam iam positus, omnibus suis inscriptionibus titulum summæ felicitatis præferens. Sed huic tãtæ prosperitati Deus frenum iniecit, quo ille ad communium humanæ vitæ casuum normam & regulam reuocatus, in ipso ludo, in ipsis deliciis, atque animi sui affluentibus voluptatibus suæ mortalitatis testimonium ferre coactus est. Sed habuit rex ille suas quoque præclaras dotes. In primis enim bellicosus atque magnanimus fuit, mira etiam comitate atque sermonis affabilitate, qua sibi popularium animos mirum in modum conciliabat, singulari iustitia, & ceteris cum animi, tum corporis dotibus quàm maximè insignis; ob quas sanè, sicuti viuum naturali amore prosequebantur Galli, nec nisi optimo erant in eum animo; ita quoque tenerrimè mortuum deplorarunt, adeò sanè, vt ad multos dies luctum publicum regni viduitas & solitudo consequeretur, Franciaque omnis impendentium calamitatum tempestates præsagiens, grauissimis angoribus & molestiis implicata iacuerit. Nam etsi tum ab externis bellis & tumultibus requieuit; in seipsam tamen vires suas postmodum conuertit: quorum omnium malorum initium & protasis in Franciscum secundum, Delphinum & Scotorum regem, qui natus annos 15. menses quinque, in paterni auitique regni possessionem hoc anno suffectus est: epitasis verò & summa periculi in Carolum nonum, & Henricum tertium incidit. Henricus, vt etiam hoc obiter dicatur, liberos omninò nouem post se reliquit; quorũ ex coniuge mares quatuor, femellas tres; extraordinem verò duos vtriusque sexus sustulit. Iisdem fermè temporibus, grauissima Reipub. Genuensi cum Marchione Finario controuersia intercessit; quam ipse neutiquam hîc prætermittendam sum arbitratus; nec, vti spero, à quoquam temeritatis, vel præiudicij accusabor, si eã noluerim, licet breuibus verbis enarratam, silentio præterire. Hoc enim nõ eò spectat, vt aliquid mihi in re tam grauis iudicij arguam: sed potius quò magis atque magis elucescat, quãta Reipub. cum imperio Rom. omnibus temporibus fuerit cognatio atque coniunctio. Senatus igitur grauissimis de causis adductus, eo quo diximus anno, ipsum Marchionem, valdè insolescentem, atque suorum querimoniis ad Senatum multis nominibus delatum, primùm satis habuit, ipsum ad meliorem mentem, ostensis multis grauibus adhortationibus inflectere, quò eum eius vassallis & subditis in gratiam reponeret. Verùm vbi ipse refractario ac contumaci animo salubriter monita aspernatur, & indies ferocior factus, in suos impunè grassari contendit, Se-

Memorabile exemplum humanæ infelicitatis.

Henrici natura & ingenium.

Franciscus secũdus Henrico patri in imperio succedit.

Marchionis Finarij expulsio.

natus indignitate rei commotus, operæpretium se facturum existimauit, vt, ad reprimendos ipsius Marchionis impetus & manifestam vim, aliquot cohortes militares conscriberet: decretumque Senatus consulto, vt, nisi resipisceret, & ad saniora consilia rediret, eædem cohortes contra ipsum educerentur, ipseque communibus Reipub. armis in ordinem redigeretur, prout etiam protinus, cùm in sententia perseueraret, factum fuit, ita vt, paucis interiectis diebus, cùm omnibus ad bellum necessariis propemodum esset destitutus, & sustinendo aduersus tantam Rempub. bello, opibus ac potentia esset impar, longeque inferior, ac etiam in primis congressibus aduersam fortunam, aliquot ex suis cæsis & profligatis, experiretur, relicto dominio, vel potiùs propria culpa exactus, & exutus ditione, ad Cæsarem Ferdinandum implorandi auxilij causa, queribundus se contulit, penes quem acerbissimam querimoniam, atque adeò grauissimam actionem contra Senatum populumque Genuensem instituit. At Cęsar, cùm suapte natura esset Princeps iustissimus, ad dicendam causam per publicum fecialem Senatum Genuens. ad se euocauit. Res ea in Senatu tractata, vt per se erat noua, sic Patres in varias sententias deduxit, adeò, vt post longas deliberationes, ex parte Senatus nuntiatum fuerit caduceatori, Senatum quidem causæ suæ cognitionem Cæsari tanquam arbitro, non verò tanquam iudici permittere. quo responso intellecto, Cæsar, iterum remisso feciali, Senatum denuò sub graui pœna, ac planè sub aperta proscriptionis cõminatione, denuntiauit, vt, nisi Senatus ad statutam diem ad dicendam causam compareret, se in fauorem partis querentis pronuntiaturum, & id quod iuris foret, executurum. Proinde Senatus, adhibitis consiliariis, aliisque grauibus viris in huiusmodi rebus versatis, statuit tandem pro causæ suæ defensione oratores ad Cæsarem ablegare, qui tantisper æquitatem causæ Reip. contra ipsum Marchionem tutati sunt, & iure contenderunt, donec Cæsar, adhibitis in consilium super ea re quatuor celebrioribus Academiis, introspectis & examinatis totius causæ meritis, pro tribunali sedens, secundum Marchionem pronuntiauit: quod scilicet iniquè & perperam fecissent Genuens., quòd vassallo Imperij, non delata prius ad Cæsarem, vel Cameram Imperialem querimonia, inaudita causa, quasi indemnatum, armis statu atque ditione deturbassent & exegissent. A cuius quidem sententiæ pronuntiatione, cùm oratores Reipub. exciperent, & ad summum Pontificem, tanquam supremum competentem iudicem, appellarent, postmodum de iurisperitorum sententia cognitum est, huiusmodi interpositam appellationem friuolam, ac temerè factam fuisse, cùm nimirum noti & planè manifesti iuris sit, Pontificem ipsum nullum sibi ius in imperio, præsertim in rerum forensium atque causarum cognitione, vendicare posse, vel debere, sic mediusfidius, vt Senatus, ad remouendos vlteriores sumptus, & litibus in posterum ansam præcidendum, non grauatè renuntiata interposita appellatione, Cæsaris iudicio atque sententiæ steterit, eique locum in omnibus præbuerit. Statim enim post renuntiationem factam, Marchio postliminiò in amissæ ditionis possessionem introductus fuit. Hæc ideò eò libentiùs atque fusiùs adieci, quò intelligam, multos esse in hac sententia, vt putent, Rempub. Genuens. multasque alias Italiæ vrbes, nullo modo, vel iure imperiali iurisdictioni esse subiectas, cùm hic error non tam ex hoc recenti exemplo, quàm ex multis aliis retroactis temporibus datis, euincatur. Postero anno, Franciscus secundus Gall. rex, occasione tumultuum in Scotia, illud regnum occupare conatus fuit. Sed cùm ab Anglis Letha obsideretur, & classis Gallica lentè moueret, ab Scotia per Anglos exclusus est. Tumultus cõtra regem Amboisiæ duce Renaudio quodam excita-

Cæsaris in fauorem Finarij aduersus Genuens. sententia.

1560. *Galli excluduntur ab Anglis è regno Scotiæ. Tumultus Amboisiatus.*

excitatus menſe Martio: ſed auctores è medio ſublati: reliqui vario mortis genere affecti. Rex primò conſilium ad fontem Abelleium de religione, deinde Aureliæ indixit, vbi Condæus Princeps ob ſuſpiciones quaſdam captus. Rex autem in morbum ex apoſtemate ſecundum ſiniſtram aurem incidens, Non. Decembr. vita emigrauit. Cuius inopina mors Cõdæum vinculis exemit. Nam ſtatim poſt eius obitum liberiore laxioreq́ue cuſtodia vſus, donec à Carolo nono, qui vix decimum ætatis annũ ingreſſus, fratri Franciſco ſucceſſit, ad fontem Abelleium euocatus, cauſamq́. dicere coactus eſt. Vbi Roberteto defendente ac perorante, pridie Idus Martij ſubſequentis anni, à rege ac præcipuis regni conſiliariis, ab iis accuſationibus quibus grauabatur, liberatus, & in integrum reſtitutus, conſpicuum atque inſigne ſuæ integritatis & innocentiæ teſtimonium retulit. In idem ferè tempus incidit clades illa toti Chriſtianæ Reipub. funeſtiſſima, ad Meningem accepta, in qua Philippus Hiſpaniarum rex, vltra quinque armatorum millia, inter quos multi alarum centuriones, & clari nominis viri extiterunt, & vltra bellicos apparatus, qui fermè omnes in hoſtium poteſtatem deuenerunt, nouendecim triremium iacturam fecit. Huius expeditionis, præter reliquos, meminit etiam Antonius Frãciſcus Cyrnus, qui de hac peculiarem libellum Etruſco idiomate conſcripſit. Iiſdem fermè diebus, Ferdinandus Imperator, princeps ſingulari ſapientia, pietate, animiq́ue fortitudine, ac ceteris regiis virtutibus quàm maximè ſuſpiciendus, fatis conceſſit. In cuius locum, eius filius Maximilianus ſecundus de mutuo Septemuirûm Procerum conſenſu ac voluntate ſubſtitutus fuit. Porrò, vt hoc etiam obiter addatur, XXI. Auguſti eiuſdem anni fuit Solis eclipſis ſtatim poſt vndecimam horam ante meridiem, finis poſt primam, min. 23. locus in ſeptimo gradu Virginis magnit. punct. 7. cum dimidio ferè. Viſa eſt eodem anno lux ingens 30. Ian. hora 7. veſperi cum ſubobſcuro terræmotu. Totius anni ſtatus ventoſus admodum, tempeſtatibus multis atq. procellis infeſtus. Mira tempeſtas grandinis, fulgurum, tonitruorum, Leodij quinta Iunij, homines & multa armẽta oppreſſit. Item circa decimãquintam Auguſti, papilionum exercitus. Volabant hæc animalia propter aquas, ea frequentia, vt curſum fluminis obſcurarent, potiſſimùm poſt occaſum Solis. hinc ſeſe ſub noctem referentes, per vicos velut inſtructis copiis vagabãtur, nihil ferè à tineis differentes.

Condæus Princeps capitur.

Franciſci II Gall. regis mors.

Condæus liberatur.

Philippi clades ad Meningem inſulam.

Ferdinandi Cæſaris obitus.

Maximilianus II. Cæſar deligitur

Solis defectus.

Papilionum exercitus.

At poſtero anno, & deinceps, quantis regnum Galliarum ſub Carolo IX. & Henrico III. eius ſucceſſore adhuc ſuperſtite, ſimulq́. haud multo pòſt, Germaniæ inferioris prouinciæ ſub Albano Duce, & Commendatore Requezenio, deinde in conſecuto mox interregno atque anarchia, & poſtremùm hac tempeſtate, qua in Belgio infeſtiſſimæ acies ac potentiſſimi exercitus ex multis variiſq́. gentibus inſtructi, nihil præter aduerſæ partis extremam perniciem ac exitium moliuntur, rerum omnium conuerſionibus obnoxiæ fuerint, ac etiam in præſentiarum ſint, quantis inteſtinorum & pluſquam ciuilium bellorum fluctibus ac procellis vtraque regio vndique diuexata, quoties vtrimque ad arma concurſum, quoties pax inita, & mox, nulla iuriſiurandi ratione habita, perfidè violata; quot direptiones vrbium, agrorumq́ue ac municipiorum vaſtationes, ædium ac templorum diuulſiones; optimorum quorumque ac innocentiſſimorum ſuis è ſedibus eiectorum exilia & proſcriptiones; ſanctiſſimarum legum profanationes; quæ cędes, latrocinia, incendia, funera & lanienæ; quæ denique matronarum ac virginum conſtuprationes, ac cetera his conſimilia, quæ olim Roma Sullanis Marianiſq́ue temporibus cum ingenti ſua calamitate experta fuit, nunc enarrare, vt minimè noſtri inſtituti eſt, ſic etiam omnino ſuperuacaneum;

1561.

Gallici regni, ac inferioris Germaniæ calamitates.

caneum; præſertim cùm de his egregia præclariſſimorum virorũ ſcripta extent, è quibus, ceu limpidiſſimis fontibus, hæc omnia affatim & abundè, quatenus quidem ad res Gallicas pertinet, haurire liceat. Interim ſperandum eſt, non defuturos eruditione ac eloquentia excellentes viros, qui olim etiam res Belgicas, remotis affectibus, ſcriptis ac literarum monumentis, pro rei dignitate ac magnitudine, illuſtrabunt, tametſi pleroſque haud parum deterret quod ad Aſinium Pollionem ſcribit Horatius, qui belli cauſas, vitia & modos, graueſque Principũ amicitias, & arma nondum expiatis vncta cruoribus periculoſæ plenũ opus aleę tractat, incedere per ignes ſuppoſitos cineri doloſo. Has verò Belgicas calamitates, quas hactenus perpeſſa eſt, ac etiamnum patitur, quot chaſmata & prodigia præceſſerint, quótue ſubſecuta fuerint; quot crinitorum ſiderum apparitiones; quot Lunæ, Soliſque defectus; quínam denique terræmotus, hiatus, fulgura, & procellæ; clariſsimus iuxtà ac præſtantiſſ. philoſophus & medicus D. Cornelius Gemma in opere cui titulus eſt, De naturæ diuinis characteriſmis, præter cetera, admodum accuratè ac diſertè enarrauit. Proxima æſtate, Turcicus legatus, cui nomen fuit Ebrahimus Strotius, cum ingentibus muneribus, equo gradario, & quatuor camelis, nomine Solymani Turc. Imper. Maximiliano in regem Rom. ibi in comitiis electo, gratulaturus, Francofurtum, vbi Status ac Proceres Germaniæ conuenerant, profectus eſt; ibique poſt orationem Sclauonica lingua habitam, (hanc verò breuitatis cauſa in præſentiarum reticeo) legatus denuò ad Cæſarem cõuerſus, ea quæ ſecum attulerat munera, nempe duos pretioſiſsimos ex natiuo cryſtallo & gemmis longè nobiliſsimis elaboratos crateras, ceu pocula, & caballum Turcicum generoſiſsimum, aureis planè phaleris, gemmis, cateniſque ex puriſſimo auro ornatũ, tum quatuor camelos ex tota vrbe Conſtantinopoli exquiſitiſsimos, Cæſareæ ſuæ Maieſt. offerre, ac ſummis laudibus efferre cœpit, faſſus interim & excuſans, quòd & equus ille, & cameli iam ob longinquam terra marique profectionem, quam inde à 4. menſium ſpatio feciſſent, macie & defatigatione confecti, & attenuati eſſe conſpicerentur.

1562. Solymanus mittit munera ad Maximil. Cæſ. deſignatum.

1563. 1564. De his autem quæ anno ſupra mille quingentos ſexageſimo tertio contigere, nihil planè occurrit quod ipſe in medium afferre poſsim. At inſequenti æſtate, munitiſsima arx, vulgò del Penol di Velez appellata, ſub Turcico dominio ad Africæ oram ſita, oct. Idus Sept. à Garſia Toletano Hiſpanicæ claſsis præfecto expugnata. Superius à nobis demonſtratum eſt, ſub Henrico II. Francorum rege, Ligures à claſſe Gallica, Turcicæ aſſociata, pænè vniuerſa Corſica multatos fuiſſe. Huius autem cladis præſagium fuit, vt narrat Hier. Cardanus, balenæ caput, repertum Genuæ anno 1554. quod quidem eius iudicio nihil aliud portendere videbatur, quàm, Cyrna amiſſa, caput truncum velut amiſſo corpore permanſurum. Ceterùm quò id pleniùs intelligatur, adijciam eiuſdem auctoris verba, quæ extant lib. XIIII. cap. LXXIIII. de rerum varietate: Ni fallimur, inquit, audiuimus à familiari noſtro iam duobus annis exactis, Genuæ caput balenæ extractum à mari, in littore diu iacuiſſe: quod adeò prægrande fuit, vt à faucium imo ad os, decem nouem paſſus numerarentur. Quid aliud hoc eſt, quàm quòd Cyrna amiſſa, ſignificabatur, caput amiſſo corpore remanſurum? Nam Genua capitis & dominij ratione & paruitatis vicem ſubiit, Cyrna corporis. Id oſtentum, cùm poſt annum contigerit, ſi interpretati tempeſtiuè fuiſſent, aduerſus Turcicam claſſem arces munire poterant; vnde neque inſula ipſis, neque tantum pecuniarum periiſſet. nunc hoc facto, tota Europa in metu conſtituta eſt, atque etiam in periculo. Vt igitur omina ſuperſtitionis partes ſunt, ita oſtenta cum

Balenæ caput, repertũ Genuæ, quidnam portenderit.

natu-

naturali prudentia coniuncta, ad conseruandam Remp. vtilissima cura obseruantur. Neque enim tantæ belluæ caput abscindi, vel à maiore bellua potuit, nec tormento bellico, nec vllo alio casu. Sed si modò ea casu aliquo aut impulsu occisa simul, & contorto collo computrescente corpore relictum caput, quonam pacto caput ipsum non priùs computruit? aut quomodo collum abrumpi potuit, quod in cetaceo genere maius non parum est capite, adeò vt pisces collo carere dicantur? Demum in tam vastis littoribus quænam singularis vis caput Genuã adegit? nisi conscia quædã fati mens, opportunè pro casibus singula signa distribuens? Hactenus Cardanus. Et si verò hæc insula, rebus inter Philippum Hispaniarum & Henricum Galliæ reges compositis, ad Genuenses, legitimos dominos, sub quorum ditione tot retroactis sæculis extiterat, tanquam postliminiò rediisset, nihilominus tamen paucorum annorum interiectu nouas turbas dedit, in eaque memorabilis Corsorum defectio, auctore Sancto-Petro Corso excitata: cui vt aliquam lucem adferamus, operæpretium erit, meo equidem iudicio, quàm pauciſſimis potero verbis, hominis originẽ, ac quasi incunabula ob oculos ponere, vt cuiuis constare possit, à quàm paruis initiis nonnunquam maxima rerum momenta atque conuersiones periculosissimæ oriantur. Extra dubium igitur est, ipsum Sanctum-Petrum Corsum in Cyrno insula modicis natalibus, obscuroque loco fuisse genitum, ingenij tamen acumine, atq. animi motibus tam acribus fuisse præditum, vt omnes rerum familiarium difficultates, suis ausis obstantes, non solùm superarit, verùm etiam, quasi cum fortuna paciscens, per omnes ætatis gradus, secundum vitæ cursum, perpetua illius indulgentia consecutus sit, adeò profectò, vt indies magis atque magis inclarescceret, suique nominis obscuritatem, ab omni ignoratione egregiè vindicarit. Neque tantùm hæc eius nominis fama vnius insulæ angustiis inclusa stetit, sed longè lateq. excurrens, hominem in tantam admirationem penes omnes ferè nationes & gentes adduxit, vt Franciscus primus Galliarum Rex fortissimus, insignis virtutum æstimator, intellectis acerrimi viri bellicis artibus, ceterisq. eius tum animi tũ corporis dotibus, ad se euocarit, & deinceps in maximis quibusq. expeditionibus eius strenua opera atque consiliis vsus sit: tanta erat siquidem in ipso S. Petro fortitudo, verumque animi robur & decus, vt omnes suos æquales spontanea omnium confessione ac iudicio, militaris disciplinæ scientia superaret, aut certè adæquaret. Quo sanè postmodum factum fuit, vt, Francisco Rege viuis subtracto, Henricus secundus, tanti Regis in tam amplo regno successor & hæres, ipsum multis honoribus auctum, fortunisque haud pœnitendis instructum, in grauissimis bellicis deliberationibus pari modo adhibuerit, nec vnquam aliquid de summa belli illo inconsulto determinarit. Proinde maximis quibusque belli præfectis dignitate ac opibus par, tantam de se hominum opinionem peperit, vt etiam Solymannus Turcarum Imperator, vnicus etiam magnorum ingeniorum admirator, ipsum ad se accersitum, in deliciis habuerit. Quibus rebus ac expeditionibus supramodum ditatus, cùm amore patriæ flagraret, ac deinceps otio & tranquillitate se frui posse speraret, quasi nullum honestiorem ipso patrio solo inuenire posset secessum, in Cyrnũ postliminiò rediit; ibiq. aliquamdiu vitam quietam agens, in gratiam Gallorũ, vti existimatur, regis, cuius beneficiarius erat, Insulanos, se auctorem atque belli ducem professus, aduersus Remp. Genuens. rebellionem solicitare cœpit. Cuius certè defectionis fama vsque adeò Senatum, atque planè totius ciuitatis animũ consternauit, vt non citra magnam trepidationem & multam difficultatem, arma ad retundendam potentiam, & oppri-

Corsorum auctore San-Petro Corso defectio.

opprimendos primos motus ſint expedita. Verebantur ſiquidem Patres, ne in Corſica, tanto Duce exorto bello, finitimæ gentes diuturno odio iuxtà ac inuidia Reip. gloriæ emulæ, anſam ex mediis rebus aliquid attentandi arriperent, prout certè res ipſa haud ita multò pòſt oſtendit. Veneti enim Corſicorum rebellione audita, aliquid molituri haud dubiè iam non occultè videbantur, niſi tandem Reip. opibus atque induſtria oppreſſo auctore, ſumptoque de rebellibus ſupplicio, inſula ad officium rediiſſet. Satis conſtat, in hoc bello, quod ad triennium ferè durauit, poſt multa vltrò citroque illata damna, vltra quatuor millia peditũ, paucis diebus antequam bellum finiretur, ex hoſtili agmine cecidiſſe. Hæc victoria licet eſſet magna, & ſummam ferè totius belli aleam includeret, non fuit tamen Genuenſibus incruenta, cùm ex illorum parte vltra quadringentos equites deſiderari dicantur. Effecit nihilominus huius vltimi prœlij in Cauri planitie commiſſi ſucceſſus, vt S. Petrus Corſus, amiſſis ferè omnibus copiis, tandem à Raphaële Iuſtiniano, clariſſimo illius expeditionis duce, atque patriæ amantiſſimo ciue, egregiè ac ſtrenuè dimicans, interficeretur. Cadaueri dudũ fuit illuſum, & poſtquã per ludibrium ad militum exaturandam iram, aliquandiu eſſet inſtar trunci volutatum, tandem fruſtatim ferè diſcerptum, auctore Germanico milite, cuius tanta erat hominis videndi admiratio & deſiderium, vt ſclopetarij ferè ſinguli ad fortitudinis ſpecimen in galeis aliquod fruſtum cadaueris inſtar plumæ appenſum haberent: inter quos, vnus fuit ſingulari militari licentia & immodeſtia laſciuiens, qui per iocum mentulam eius ab teſticulis euulſam, dudum oppidatim, ac tandem Genuæ, donec ſcilicet exareſceret, ornamenti, vt ipſe dicebat, cauſa gereret. Sunt qui tradant, ipſum Sanpetrum penes ſe, cùm vltimò dimicaret, ſexaginta equites, & nongentos ſclopetarios habuiſſe: ſed inter conſerendum manus, cùm Angelus Dormanus alæ equitum Genuenſ. Præfectus, adiutus à ſuis fratribus, ita Sanpetrum circumſepſiſſet, vt nullus elabendi daretur locus, fortiter occubuiſſe. Felix ſanè ac planè beatus hic iurè eſſe poterat, ſi, parta gloria, immenſiſque opibus, quas in Gallia Narbonenſi potiſſimùm habebat, contentus, dira illa ambitione, quæ multos exitio dedit, non flagraſſet. Sed auri ſacra fames, quid non mortalia cogis pectora? Hic certè alter ſuæ patriæ Sulla extitiſſet, ſi rerum ſuarum felicem curſum tam funeſto exitu, propria culpa quæſitum, non interrupiſſet, ac miſerè deturpaſſet. Et hæc ſummatim de S. Petri Corſi geſtis ac rebus delibaſſe ſufficiat, cùm non ignorem, plenos hac de re conſcriptos eſſe, atque hominum manibus verſari commentarios. Annum eiuſdem ſæculi quintum ac ſexageſimum egregia equitum Rhodienſium fortitudo, ac ſingularis virtus in ſtrenuiſſima inſulæ Melitenſis, à potentiſſima Turcarum claſſe acerrimè obſeſſæ ac ſæpius oppugnatæ defenſione, clarum atque illuſtrem, cum perpetua ipſorum laude, ac maximo Chriſtiani orbis beneficio, reddidit. Hoc bellum longè grauiſſimum, eleganter deſcriptum eſt à Cælio Secundo, qui hac noſtra tempeſtate ex ingenij monumentis haud mediocrem ſibi gloriam comparauit. Iiſdem quoque diebus inter Maximilianum Cæſarem, & Ioannem Vayuodam Tranſiluaniæ regem, atrociſſimum bellum exarſit; quod quidem ab initio, vt nonnullorum eſt opinio, facilè reſtingui potuiſſet. Ceterùm, vt paruus ignis & ſuccreſcens, adhuc minimo negotio ſupprimitur, qui poſtea latendo, vbi ampliores vires ſumpſerit, proxima quæque deuaſtat, neque poteſt niſi cum ſummo reſiſtentium periculo retardari: ſic belli exordia aliquandò ſupprimere facillimum eſt; at vbi paulatim accedentibus auxiliis maiora incrementa ſuſcipiunt, non niſi cum ſummis populorũ periculis opprimuntur. Huic expeditioni

Sanpetri Corſi cædes & interitus.

1565.

Melita à Rhodienſ. defenſa.

Bellũ inter Cæſ. Maxim. & Vayuodã.

nomine

nomine Cæsaris Lazarus Swendius, vetustæ familiæ reiq. bellicæ ornamẽtis lõgè clarissimus, cũ suprema potestate atque imperio præfuit, eiusq. ductu & auspiciis arx Pannoniæ munitissima, Zathmarum, Vesprinium, Tata, Gester, & pleraque alia loca in nostrorum potestatem deuenerunt. Sed quia Solymanus Turcarum Imperator Vayuodam, suum clientem ac beneficiarium, defendendum susceperat, atque ipsemet cum ingenti exercitu, superato Drauo, in Vngariam profectus est, Cæsariani, præter Iulam, deditione occupatam, Sigethum, eiusque arcem, firmissimum totius regionis propugnaculum, amiserunt. At Solymanus triduò ante hanc victoriam, quarta Septembris à meridie circa horam primam, in loco quem indigenæ Siclihouum appellant, quarta parte milliaris à Sigetho distanti, prope vineas Sigethanas supremum diem expleuit. Huic Selymus filius nono Cal. Oct. in imperio successit, qui postmodum ad Sigethum nouam vrbem in memoriam patris summa perpetuaq. habitatoribus immunitate proposita, ædificari iussit. Proximè insecuto anno Germania grauissimo bello implicata est, susceptо imperij decreto, ac etiam communibus omnium ordinum impensis atque sumptibus gesto aduersus Grumbachianæ conspirationis præcipuos, atque horum receptatores, duce Illustriss. Principe electore Saxoniæ Augusto. Huic enim sententiæ in proscriptos promulgatæ executio, ac tota belli summa ab Imperatore ceterisque ordinibus vno consensu demandata fuit. Huius autẽ belli causæ & occasiones, adeoque vniuersa historia de capta vrbe Gotha, & castro Grimnestein Idib. Aprilis funditus exciso, à generoso & clariss. viro D. Huberto Langueto, qui ob singularẽ eruditionẽ ac ceteras eximias virtutes ab omnibus iurè cõmendatur atq. suspicitur, Latinè descripta est, ac etiã typis excusa. Id autẽ breuiter annotauerim, hanc expeditionẽ, eum tandẽ exitũ sortitã fuisse, vt videlicet Augustus Princeps, captis primoribus cõspirationis auctoribus, in quos, Duce Ioanne Friderico excepto, qui iussu Cæsaris captiuus in Austriã perductus est, publico iustissimoq. supplicio animaduersum fuit, inclytã ac singularẽ cum perẽni sui nominis gloria, nec minore totius Germaniæ beneficio victoriã reportauerit. Decimaquarta die Ianuarij eiusdẽ anni, Zaduar arx munitissima Georgij Bebeck, qui à fide Imperatoria deficiens, belli inter Cæsarem & Vayuodam funesta fax fuerat, in Swendij Ducis potestatẽ concessit. Arx quidem rebus omnibus, præterquàm præsidio, instructissima erat. Quare cùm Bebeckius, ea relicta, clàm aufugisset, præsidiarij paucitate diffisi, vitam & supellectilem pacti, eam dedidêre. Vxor profugi illic deprehensa, cum suo mundo muliebri comiter ac benignè dimittitur: at bellicæ munitiones Imperatori seruantur. Quinto Cal. Nouembris etiam eiusdem anni, iussu Albani Ducis cœpta est prima arcis delineatio in fronte ciuitatis Hantwerpianæ, quæ postmodum anno eiusdem æui septuagesimò septimo, ac mense Augusto, cum admirabili indigenarum consensu & lætitia, ab ea parte quà vrbem respicit, solo tenus deiecta fuit, adeò vt iam vix vllum vestigium prioris formæ conspiciatur. Ceterùm de his quæ ab hoc tempore vsque in annum septuagesimum eiusdem sæculi contigêre, nihil equidem habeo quod in præsentiarum commemorem. At sexto Cal. Aprilis huius anni, Turcicus legatus Constantinopoli Venetias missus ad repetendum regnum Cypri, vel eo denegato, ad bellum denuntiandum, vna triremi illuc peruenit, & proximo die in Senatum intromissus, sedeque prope sereniss. Principem assignata, primò literas sui Imperatoris exhibet, sigillatas bulla aurea, quas tenebat in summitate capitis, in pileo, quem illi Turbantem vocãt, & alteras Mahometi purpurati, quas in sinu tenebat. Summa verò earum hæc erat: Se videlicet repetere à Venetis, iniustis vsurpatoribus,

Lazarus à Swendy Cæsareo exercitui præficitur.

1566.

Solymani Imp. obitus. Selymus patri in imperio succedit.

1567.

Bellum Germanicũ aduersus Grumbachiũ, eiusque confœderatos.

Zaduar arx capta.

Bebekij fuga.

Arcis Antuuerpianæ prima initia eiusdemq; demolitio.

1568.

1569.

1570.

Turcicus legatus Venetias venit, eisq; bellum denuntiat.

Turcarum Imp. literarum Venetis missarum tenor.

bus, Cypri regnum, iure ſuum, ac Othomannicæ ditionis. Id ſi reſtituant, pacem & gratiam; ſin minus, horrendam indignationem ac bellum denuntiare, ferro igniq́ue eos, ac ipſorum omnia perſecuturum, ſimulq́ue etiam effecturum, vt illorum immenſæ opes ac theſauri, quibus præcipuè confidant, torrentis inſtar diffluant, ſeroq́ue eos laceſſiſſe potius hoſtem potentiſſimum, quàm eidem ceſſiſſe pœniteat. Has literas Conſtantinopoli datas ſcribens, vbi ipſorum maiores propter ſuperbiam, atque effrenatam inobedientiam contra anteceſſores ſuos ignominiosè cæſi ac profligati fuerint; id quod & ipſis conſimiliter breui euenturum ſit. Ceterùm, vbi Selymus ex legato Byzantium reuerſo didicit, fruſtrà ſe petiiſſe Cyprum à Venetis, præualidam claſſem duce Hali Baſſa in Cyprum emiſit, eo tandem ſucceſſu, vt Nicoſia expugnata, deinde inſequenti anno Famaguſta poſt 65. dierum obſidionem deditione capta, vniuerſum regnum ſuo imperio adiecerit. Hac æſtate Anna Auſtriaca, inuictiſſ. Imperatoris filia, Philippo regi Sereniſſimo deſponſata, ventiſq́. ſecundis mare ingreſſa, in Hiſpaniam enauigauit.

Veneti regno Cypri multantur.

Annæ Auſtriacæ Maximil. II. filiæ in Hiſp. enauigatio.

1571.

Poſt hæc, ſeptima Oct. quæ erat D. Iuſtinæ ſacra, pugna naualis inter Chriſtianam & Turcicam claſſem ad Echinadas inſulas committitur, in qua admirabili diuini numinis prouidentia & bonitate Chriſtiani tantam victoriam retulêre, quanta vix hominum memoria vlla contra barbaros Chriſtianis conceſſa fuerit. Et hæc quidem à me in præſentiarum breuiter ac ſummatim recenſentur, cùm præſertim ſtudioſi habeant vnde hæc omnia pleniſſimè intelligant, partim ex aliorum ſcriptis, partim etiam ex meis, Baſileæ impreſſis, quibus titulus eſt De bello Cyprio, ac bello Pannonico, cum Epitome variarum rerum &c. At 24. Auguſti proximè ſubſecuti anni, qui dies incidit in feſtum D. Bartholomæi, Lutetiæ, regiarum nuptiarum prætextu, paulò ante lucem Gaſpar Colinius Caſtelionius, magni quondam Franciæ Admiralij, ac multis rebus domi foriſq́ue geſtis clariſſimus, quàm crudeliſſimè interfectus fuit: eodemq́ue temporis articulo, cùm in ipſa vrbe Lutetia, tum in diuerſis partibus Galliarum regio edicto perpetrata eſt cædes horribilis, & ad exemplum Sichemitarum in hiſtoria Dinæ, ac Mithridatis in Aſia, vno quaſi momento innumeri fato crudeliſſimo, & laniena virorum, coniugum, liberorum, omnis ſexus, conditionis atque ætatis, his quidem traiectis globo, gladióue confoſſis, aliis in præceps datis, aut furca, aut ſaxi congerie, aut vortice fluminis ſuffocatis, non ſecus atque olim de Siculæ noctis infandis tragœdiis monumenta hiſtorica prodiderũt, contrucidati ſunt. Dum ita in Galliis immanitate pluſquam Scythica, & in propria viſcera deſæuitur, Hiſpani qui erant in Belgio, paucis pòſt hebdomadis, nempe Cal. Oct. Mechliniam ciuitatem, aliis in turpem fugam ſeſe vertentibus, aliis nequicquam ad obſiſtendum paratis, inuadunt, atque diripiunt. Quæ verò per dies noctesq́ue tres integras, vbi cuncta effreni licentiæ ac libidini patuêre, commiſſa fuerint, quiſq. ſuo cum animo facilè cogitabit. Mihi verò hæc, atque itidem ea quæ Nardenſes, Harlemi, & poſtremùm Antuerpiani, anno eiuſdẽ ſæculi ſeptuageſimo ſexto, ac Nouembri menſe pertulerint, memoria repetenti, calamũ horror excutit, adeò vt quemadmodum olim in depingendo Iphigeniæ ſacrificio feciſſe Timantem, Val. refert lib. 8. cap. 12., præ ſtupore malim hæc omnia ſilentio præterire. Illud tamẽ haudquaquam reticendum, ſcilicet menſe Nouembri eiuſdem anni, contra mundi totius ordinem & naturæ curſum, nouum ſidus prodigioſum ſub aſteriſmo Caſſiopeæ admirabili ſpecie, ſplendore ac magnitudine apparuiſſe; quod figura ipſas ſtellas referebat, fulgore, puritate luminis & magnitudine vtraſque tam fixas, quàm errantes, Venere excepta, multis paraſangis ſuperabat; hæſitq́. immobile in vno

Naualis Chriſtianorũ victoria.

1572.

Exemplum crudelitatis, nulli hactenus horroris magnitudine comparandum.

Noctes Siculæ in prouerbium abierunt.

Mechlinienſium clades atque direptio.

De noui ſideris apparitione.

in vno cæli loco instar inerrātium, quas scintillatu etiam ac tremore luminis expressit, cùm Planetæ non scintillent. In situ verò, motuque, nullam ferè mutationem fecit, inde vsque ab initio: & numquam à sua sede deflexit, nimirum inter Cephei sidus & Cassiopeæ: quam multi Calliopen voluerunt. Stabat in recta propemodum linea, cum insigniore in lumbis Cassiopeæ, cum clara Medusa atque Pleiadibus; rursum ex alia parte cum stella polari, atque ea quæ est in natibus Vrsæ maioris, exactissimè verò in eandem rectam lineam incidebant cum sidere nouo cauda cygni, & superior in capite Cephei intra circulum Galaxiæ. Item versus Austrum sinistri cruris Andromedæ lucidior stella, cum trianguli stellis in angulo Boreali, nec erant aliæ propiores magnit. 2. aut 3. quæ inter se melius potuerint comparari. Primum autem obseruationis tempus, nonnullis 8. siue 9. Nouembris, aliis 16. eiusdem mensis, quibusdam verò 26. Huius astri noui apparitio multa erudita & præclara ingenia in se sui admiratione conuertit, vt, quænam illius esset natura & proprietas, quídue iuxtà portenderet, sedulò inuestigarent, ac etiam ad commune beneficium in literas referrent. Fulsit hæc in summo splendore, plus quàm mensibus 4. deinde sensim lumine diminuta, donec circa Febr. principium anni 1574. omninò euanesceret: claruit autem totis mensibus 15. semper loco stabilis & fixa. Initio fuit maior Ioue, postea ei æqualis facta, magis magisque decreuit. Color fuit Iouialis, mixtus Martiali, vtpotè candidus, rutilans, lumineque densus. Formam habuit instar sideris alicuius fixi, ferè vt arcturus. Sunt qui asserant, illam habuisse propriū motum, licet tardissimum, versus eam partem quæ est inter ortum æstiuum & Septentrionem. Nonis Octob. anni supra mille quingentos tertij ac septuagesimi, quo quidem die ante biennīu felicissimè ad Chinadas insulas à Fœderatis contra Turcas dimicatū fuerat, Ioan. Austrius cum insigni classe Philippi Hispanię regis soluit Drepano Siciliæ portu, & cum 105. triremibus armatis, & 40. nauibus in Africam circiter meridiem diei sequentis appulit, quem rectà sequebatur Andreas Auria cum 29. Hispanicis, & aliquantò pòst, Dux Sessianus cum 14. triremibus Pontificiis & Florentinis. At cùm Guletæ Austriacus intellexisset, Mauros & Turcicū præsidium Tuneto discedere, postridie milite in terram exposito, confestim intellectum est, circiter 40. millia oppidanorum abiisse. Itaque nullo resistente, vrbem capiunt. Erant in arce ducenti fortè Mauri ab Amida rege custodiæ causa collocati, qui Austriacum postero die cum exercitu aduenientem, in arcem intromiserunt. Ibi à Bisertanis certior fit, orta inter ciues dissensione, quadringentos Turcas ex præsidiariis Bisertam, olim Vticam, occupatum venisse. Et cùm vi ingredi vellent, & ab oppidanis prohiberētur, acriter pugnatum, dum Bisertani 150. captiuos Christianos, qui erant in duabus triremibus Turcicis, catenis soluerunt, & armarunt. quorum auxilio captis triremibus, Turcas profligarunt. Quocirca de oppidanorum voluntate Salazaram Hispanum illuc misit, qui eos in fidem regis Hispaniæ susciperet. Amidam regem, quòd factiones fouisset, verisque regni hæredibus eiectis, Turcas solicitasset, captiuum cum vxore ac liberis in triremem detrusum, in Siciliam ablegauit, eique Muleassem adolescentem, iureiurando ante se, vt vasallum regi Hispaniæ obstrictum, cuius imperata facturus, propositasque conditiones seruaturus esset, successorem in regno destinauit, vrbisque munitioni Serbellanū præfecit. Anno 1574. ducenti Serbellani pedites & 150. equites, adiunctis sibi auxilio 4000. Mauris, Tuneto eruptione facta, circiter 1500. Turcas, & 3000. Arabum, qui variis incursionibus Tunetanos diuexabant, in primisque commeatu ac ceteris rebus necessariis prohibere conabantur, magno impetu aggressi

1573. *Austriaci expeditio in Africam.*

Turcæ Tuneto discedunt.

Turcæ à Bisertanis repulsi.

Christianorū & Turcarum conflictus ad Tunetum.

greſſi ſunt: ſed Mauris pugnam detrectantibus, & in fugam conuerſis, 150. Chriſtianos cum duobus tormentis captiuos ceperunt, quos ſtatim libertate donarunt. Tertio Idus Martij eiuſdem anni Franciſcus Barbarus Byzantio Venetias attulit ratificationem & confirmationem pacis 11. die Febr. inter Turcam & Venetos factæ. Inter ceteras condiciones tranſactum fuit, vt quæ vtrimque quiſque ſuperiori bello occuparit, in ſuam ſubijceret poteſtatem, eaque ſui iuris atque imperij permanerent, ſic tamẽ, vt Veneti Turcæ reſtituerent Sapotum, nec vllum ius ſibi in caſtellum Xemenicum vendicarent; Turca viciſſim ipſis Venetis ad duo milliaria territorij circum laderam, & tantundem circa alia loca ſuæ ditionis cederet: Item vt Veneti Dalmatiæ, & vicorum aliquot in regione Iaderenſi, Turcæ annuum tributum penderent. Iiſdem fermè diebus, tres naues à Turca regi Galliæ dono miſſas fuiſſe proditum eſt, in quibus erant equi, leones, pantheræ, & pleraque alia. Quod ſanè idcircò feciſſe exiſtimatur, vt claſſis ſua ſe in portum Zolonenſem in hiberna recipere poſſet. Ceterùm intellecta regis morte, quę circa hoc tempus ſubſecuta eſt, cum vna ex his Conſtantinopolim reuectum, vt Selymo regis morte ſignificata, quid ſibi agendum eſſet, plenius intelligeret. Sub eiuſdem fermè temporis tractum, inter Maximilianum Cæſarem, & Turcarum Imper. indutiæ ad quinquennium tranſactæ. At proximo vere, Turca inſtructiſſimam claſſem, 300. triremium ac biremium numerũ æquantem, aduerſus Africanos, ducibus Occhiali rege Algierenſi & Piali purpurato, amandauit, quæ proſpera nauigatione tertio Idus Iulij ad Guletam præteruecta eſt. Duces, nulla mora interpoſita, eximprouisò milite incontinentem expoſito, ad arcem caſtra poſuerunt; eamque tanta æneorum tormentorum grandine breui tempore verberarunt, vt Hiſpanicæ copiæ præſidiariæ illam hoſtibus relinquere coacti fuerint. Guleta 23. die Auguſti vi capta, ſoloque æquata, & Hiſpanica præſidia partim capta, partim interfecta. Porrò inter Guletam & Tunetum Cæſariani nouam arcem conſtruxerant, quæ itidem Idibus Septemb. expugnata fuit, milites præſidiarij ad vnum ferè omnes contrucidati, duobus tantùm ducibus exceptis, Gabriele Serbellione, & Pagano Auria. Hunc ferunt ab Afris, qui ipſi ſpem vitæ fugæque feciſſent, capite truncatum, atque illud ad Sinam Baſſam allatum, atque ab eo 1000. aureorum munere compenſatum. Alterum, qui duobus tormenti manuarij ictibus grauiter in ipſa pugna fortiter dimicans, vulneratus eſſet, ad eundem Purpuratum adductum, duobus ab eo colaphis, grauibuſque præterea verborum iniuriis affectum eſſe, vt qui ſuperbè oblatam gratiam & clementiam reſpuiſſet, ſeque cum omnibus ſuis turpiter perdere, quàm honeſtis condicionibus dedere maluiſſet. Abductum inde, iuſſu eius iniectis compedibus in triremem fuiſſe, ac poſtea Byzantium perductum. Arx verò, vt paulò antè Guleta, ſolo tenus deiecta, tormenta maiora pleraque claſſi, vt aueherentur, impoſita. Hoc rerum tractu, Margarita Valeſia, Franciſci primi ſoror, ac ſereniſſ. Emanuelis Philiberti Allobrogum Principis coniunx, heroina, omni virtutum genere inſignis, cum incredibili ſui dilectiſſimi coniugis, atque omnium bonorum dolore, decimoſeptimo Cal. Octob. viuentium oculis ſubtracta, mortalitatem expleuit. Paucis pòſt diebus, tertio ſcilicet Nonas Octobris, Guidobaldus Feltrius, Vrbini Dux, fato ſublatus eſt. At Venetiis quarto Idus Octobris cum aliquot diebus pluuiæ pænè continuæ, ac interdum etiam imbres fuiſſent, mare præcedenti nocte vehementiſſimis ventis inflatum, æſtu inuſitato in vrbem ita inundauit, vt infernè domos ferè omnes, & officinas aqua compleuerit, & nauiculæ, quas Gondolas vocant, per mediam Diui Marci aream & vicum

Veneti & Turca pacẽ ineunt.

Selymus Galliæ regi munera mittit.

Caroli IX. Galliæ regis obitus.

Inter Maximilianũ & Turcarum Principem indutiæ.

1574.

Guleta & Tunetum à Turcis expugnatur.

Arx noua vi capitur.

Pagani Auriæ interitus

Gabriel Serbellio captiuus Byzantium deducitur.

Margaritæ Valeſiæ obitus.

Guidobaldi Vrbini Ducis mors.

Venetæ inundatio.

& vicum mercatorum, aliaſque vrbis plateas & regiones, quæ fundamenta appellantur, nouo prorſus ſpectaculo, veluti medio mari expedito, nauigarent. Ventus etſi remiſſior aliquantò, aquam tamen, quo minùs horis ſolitis recederet, ſuſtinebat, periculumque erat, ne, ſi is, redeunte maris æſtu, flare non deſiſteret, inundatio maior conſequeretur, quæ bonam magnamque vrbis partem ſubmergeret. Viam enim ſibi iam ad extremam eius perniciem aperuerat, eaque littora quæ veluti murum Venetiis & munimentum præbent, ad Foſſam Clodiam, Malamoccum, & vicinum littus, quod Lio nominant, perruperat. Sed diuina clementia factum eſt, vt & ventus ceſſaret, & mare, non vt ſolet, ſed 12. horas continuas reflueret: vis enim maior in mare hinc refluentis aquæ ad fluxum eius impediebat. Damnum ſi à ſingulis æſtimetur, quia plurimorum, non magnum; ſi vniuerſum, mediocre fuit. Æſtimatum autem probabiliter Reip. datum 400000. aureorum; priuatis non multò minus, vel maius etiam. Senatus Venetus reficiendis littoribus quæ dixi, ſumma auctoritate viros quinq. creauit, remigeſque octo triremium ei operi ſtatim adhibuit, ne ſi ex vrbe, vt nonnulli conijciebant, operæ conducerentur, populus rumoribus ſuis maiora omnia efficiens, metu ac perturbatione vrbem compleret. Padus quoque locis ſeptem extra alueum erupit, vicinoſque agros maximis detrimentis affecit. Item Medoacus, & alia hinc inde flumina locorum vicinorum, ita me herclè, vt recluſis omnibus valuis, omnibuſque repagulis perfractis, Deucalioneum ſæculum impendere videretur. Omen hinc qui mitiſſimum coniiciebant, peſtilentiam ſe vereri aiebant, quæ Tridenti, ac finitimis locis mirum in modum graſſabatur. Ceterùm qui ita ſentiebant, haud ſanè decepti ſunt opinione ſua, cùm hæc breui pòſt totam vrbem, adeoq. vniuerſam Venetam ditionē tantoperè afflixerit, vt ea ciuitas paulò antè florentiſſima, nulliq. in orbe terrarū ſecunda, hoc diro cōtagio & tabifica lue, amplius centū millibus hominū è medio ſublatis, in triſtiſſimam vaſtitatem & admirabilem ſolitudinem redigeretur. In hoc rerum cardine ſubſecutus eſt annus ſupra mille quingentos ſeptuageſimus quintus, in quem incidit inuictiſſimi Cæſaris Maximiliani ſecundi obitus, qui, Ratisbonæ celebratis comitiis, anno ætatis ſuæ circiter vno & quinquageſimo, Imperij ferè quinto decimo, quarto Idus Oct. cum ſummo omnium Ordinum atque prouinciarum dolore, expirauit. Fuit namque hic Cæſar, vt obiter quàm breuiſſimis verbis totius eius vitæ curſum perſtringam, animi celſitudine, prudentia, iuſtitia, pietate, clementia, ceteriſq. heroicis virtutibus ita inſignis, vt meritò inter præcipuos & laudatiſſimos Imperatores connumerari poſſit ac debeat. Pacis enim ac tranquillitatis Chriſtianæ conſeruandæ ſtudioſiſſimus fuit, nec minore imperij limites propagandi deſiderio tenebatur. Qua certè in re, fortuna, & adminiſtrandi imperij ſumma dexteritas, eius volūtati haud parum obſecuta fuiſſe videtur. Siquidem ſatis conſtat, ipſum tanta prudentia regni habenas moderatum eſſe, vt quàm pauciſſimi motus ac turbæ in Chriſtiana Repub. ſub ipſo enatæ ſint. Si quæ verò temporum iniquitate excitatæ fuerunt, tanta ſollertia & conſilij rectitudine eas ſuperauit, vt proculdubiò vel hinc ſummum eius iudicium ingenijque præſtantia eluxerit. Nec eſt quòd eius gubernationis felicitatem interrumpat clades Hungarica, ad Sigethum & Iulam accepta, cùm ipſe per ſuos Duces & in primis quidem per inclytum heroëm, & hac noſtra tempeſtate alterum Scipionem, D. Lazarum à Swende, cuius ſuo loco meminimus, clariſſimos de iuratiſſimo Chriſtianæ religionis hoſte reportauerit triumphos; nempe Tokay arce, vti diximus, expugnata, Veſprinio capto, nec non Sakmario, Tata, Muncatio, ceteriſ-

Quantam cladem inundatio Venetis attulerit.

Padi, Medoaci et aliorū fluminum exundatio.

Venetiæ atroci peſtilentia diuexantur. 1575.

Maximiliani Cæſaris 11. obitus.

teriſq. oppidis ad Bodrok flumen in deditionem receptis. Quorum ſanè acceſſio tanti fuit momenti, vt multorum temporum aſſidua quodammodò infelicitas maiori ex parte compenſata videatur. Deceſſit Cæſar, ſi ad naturæ humanæ curſum reſpexerimus, immatura quodammodò morte, cùm alioquin ſic ſatis firma vteretur valetudine. Sed cùm his poſtremis annis articulari morbo, & cordis tremoribus ſæuè atque acerbè admodum exerceretur, naturam ſuperante malo, laboribus pariter ac vita defunctus eſt. Succeſſorem habuit Rudolphum primogenitum, primum à ſe, de omnium Ordinum conſenſu, regem Romanorum renuntiatum; qui ſtatim poſt patris diſceſſum (quod Chriſtianæ Reip. felix fortunatumque ſit) imperij moderationem ſuſcepit. Præterea filios quinque, omnibus regiis dotibus & laudibus exornatos: filias verò tres, ita vt fecunditate ſobolis etiam nõ parum felix & beatus dici mereatur. Et licet ipſius Cæſaris obitus multorum ſcriptis celebretur & minutim recenſeatur; tamen quia cùm hæc ſcriberem, & chalcographiæ hoc noſtrum opus cõmitterem, Sereniſsimus Archidux Matthias, eximiæ expectationis ac generoſiſsimæ indolis Princeps, cum mirabili totius Belgij applauſu & ſatisfactione has inferiores partes procurabat, ac etiamnum procurat: idcircò mearum partium eſſe putaui, aliquantò fuſiùs Cæſaris deplorare interitum, ſimulque glorioſiſsimæ domui Auſtriacæ, tot Principum atque Imperatorum ſtemmatibus claræ atque illuſtri, haud mediocriter congratulari. Tam magna enim in hoc Principe, vt alios eius fratres, laudatiſsimos Principes, breuitatis cauſa ſileam, eminent in verè excelſo & heroico animo veræ Cæſareæ ſobolis indicia & teſtimonia, vt vel hinc magna nobis affulgeat ſpes, imò planè certa quædam fiducia, vt eius moderatione atque adminiſtrandi felicitate omnes difficultates, quæ tantum non hanc Rempub. peſſum dedêre, cùm totius Chriſtiani orbis beneficio ſuperari debeant, & conſopitis tandẽ tot tantiſque controuerſijs, alma pax, ac diuturna tranquillitas his miſerè exhauſtis atque defatigatis tot tantiſque aduerſitatibus regionibus, cum manifeſto publici boni ſenſu poſtliminiò reſtitui atque conſtabiliri: alioquin non video, quomodò ſuſtinendis oneribus deinceps pares eſſe queant. Optandum eſt igitur, & ſummis votis à Deo opt. max. aſsiduè contendendum, vt has celeberrimas prouincias, neſcio quo fatali modo ad interitum quodammodò properantes, quaſi iniecta manu, à præcipiti curſu retrahat, atque ſiſtat; conuerſiſque rebus, ac in melius commutatis, florentiſſimus tantæ Reip. ſtatus iterum conſpici, atque omnibus admirationi eſſe poſſit, cùm nulli mortalium dubiũ ſit, harum Prouinciarum inferiorum tantam eſſe vbertatem, & rerum omnium abundantiam, vt nulli regioni, vel etiam regno, licet opulentiſſimo, cedere debeat. Quod niſi eſſet, fieri profectò nequiret, vt tantam, ac propemodum infinitam hominum multitudinem, totque ac tantas peregrinorum militum copias per tot annorum volumina diutius alere, atque commodè ſuſtentare poſſet. At niſi tandem clementiſſimus Deus, illarum miſertus, præſentes calamitates, & quæ etiam mox impendere videntur, pro immenſa ſua bonitate auertere dignabitur, ſummoperè verendum eſt, ne vllus ſit finis miſeriarum. idque vt omnibus rationibus præcaueatur, Cæſarea Maieſtas, pro ſua paterna in huius inferioris Germaniæ Ordines propenſione ac beneuolentia, generoſum atque illuſtrem virum, omnique genere laudis excellentem D. Othonem-Henricum, Comitem in Swartzemberg, ad eos miſit, qui ſuo nomine apud ipſos legationis munere ſungeretur. Idem quoque hactenus à Britanniæ Regina per ſuos Oratores, partim ad Philippũ Hiſpaniarum regem, partim etiam ad Ioannem Auſtriacũ, dum adhuc in viuis eſſet,

Rudolphus, Maximiliani 2. primogenitus, Imp. deſignatur.

Sereniſſ. Archiducis Matthiæ heroicum ingenium & virtus.

nec non

nec non ad ipsum Sereniss. Principem Matthiam Archiducem Austriæ, &c. atque status & proceres harum regionum, variis temporibus ablegatos, summa diligentia & studio allaboratum fuit. Ceterùm, vt quod reliquum est, quàm breuissimè absoluam, Selymus II. Turcarum Imp. pænultima die Nouembris eiusdem anni, vitæ suæ terminum expleuit: in cuius locum Amurathes tertius legitimo paternæ hæreditatis iure suffectus fuit. Hic verò imperij sui incunabula atque primordia confestim à sæuitia & horribili crudelitate auspicatus, fratres quatuor innocentissimos coram se strangulari iussit, ne scilicet, vt quondam post Mustaphæ interitum, fama increbesceret, aliquem ex illorum numero adhuc superstitem esse, vnde sibi in posterum aliquid incommodi atque periculi immineret. Anno eiusdem æui septuagesimo sexto, Romæ sub finem Ianuarij, Gregorio tertio decimo rebus sacris præsidente, visus ignis magnus basilicæ D. Petri insidere, quem subsecuta grando tempestasque dissipauit, ac breui pòst, draco flammeus, qui Ostiam & Centumcellas versus suum volatum inflectebat. Et quoniam nihil planè aliud, quod ad præsentem hunc annum spectat, memoria dignum occurrit, hoc etiam obiter adiiciendum putaui, nempe decimo oct. Cal. Iulij purpuratum Budensem, inter reliqua spectacula, iussisse, militem quendam Agriensem rei capitalis damnatum, palo alligari, & leonem ferocissimum dimitti, qui eum laceraret. Belluam, vbi hominem cominus inspexit, sensim ac placidè ad eum, iam propè metu exanimatum, accessisse, ac dumtaxat perones, quos ille in pedibus gestabat, citra vllam tamen pedum ac corporis læsionem, dilacerasse, & mox in suum custodem ac magistrum qui Turca erat, terrifico fremitu irruentem, in eum omnem atrocitatem exercuisse, adeò vt illum rabidis morsibus atque vnguibus continuò in frusta discerperet. Begos, quæ vox dominum sonat, adstantes, hoc animaduerso, apud Bassam intercessisse, vt vinctũ dimitteret, cùm fera ei peperciisset. idque ab ipso facilè impetratum. atque ita liberum dimissum, omnique pœna solutum fuisse narrant. At media nocte inter 26. & 27. Septembris proximi anni, fuit maxima eclipsis, quæ contigit in gradu 13. & 15. min. Arietis, signo trigonoque igneo, Marte tunc Ioui congrediente in 27. Virginis, circa viam Regiam, eclipticam scilicet, & in finibus Martis; Ascendente tunc 10. grad. & 52. min. Leonis, signo igneo, culminante 22. Arietis signo etiã igneo, termino domoq. Martis, & in domo cæli nona. Post hãc eclipsim, toto octiduo fuit æstiua omninò cæli constitutio, calida scilicet, sicca & serena, spirante continuo Euro, quæ omnia ad proximè subsecuti Cometæ generationem, ac ætatem, seu longæuitatem, materiam amplissimam suppeditarunt, attractis scilicet sursum ad æthera vi siderum exhalationibus multis, crassis, viscosisque vaporibus intermistis, &c. Hæc verò eclipsis maximas non solùm in politicis rebus, verum etiam in his quæ ad religionem spectant, conuersiones prænuntiauit: nec minus Cometa ipse qui cœpit apparere 14. Nouembris eiusdem anni sub horam quintam post meridiem, seu statim post solis occasum, vultu horrendo ac funesto, cùm collectus, seu ortus esset in prima Capricorni decuria, domo Saturni, circa Tropicum hibernum, & caudam longissimè latissimeque diffusam, & ad corpus propemodum Lunæ, quæ tunc in tertio gradu Aquarij voluebatur, semperque in Orientem protenderet. His cælestibus præsagiis haud dubiè præmonstratæ sunt ingentes calamitates, quæ proximo anno, innumeris planè fatali ac exitioso, euenerunt, & quæ etiamnum variis locis impendent. Notum est autem, quanta clades hac præterita æstate Lusitanis, atque adeò vniuersæ Christianæ Reip. per Mauritanos, infensissimos Christiani nominis hostes, inflicta fuerit.

Selymi Turcarum Imp. mors.

Exemplum singularis sæuitiæ.

1576. *Romæ portentum conspicitur.*

Rarum exemplum de leone.

1577. *Eclipsis.*

Cometæ apparitio.

1578.

Lusitani regis clades.

Cùm enim Sebastianus Lusitaniæ rex, iuuenis heroici animi, & generosissimæ indolis ac virtutis, inclyta suorum prædecessorum vestigia imitatus, miroque cùm fidei, tum imperij propagandi studio incensus, cum instructissima classe, qua circiter quadraginta expeditissimorum virorum millia, & inter ipsos, quadringenti illustres viri, quorum etiam complures equestri ordine ac dignitate insignes, deuehebantur, mense Iulio in Africam soluisset, eoque secundis ventis delatus, ac milite in continentem exposito, rectà cum suo exercitu ad expugnationem oppidi Alcazari contenderet, ibi Muleum Malucum Fessanorum regem cum valida equestrium ac pedestrium virorum manu obuiam habuit, & pridie Non. Augusti hora circiter nona ante meridiem conserto prœlio, diu ancipiti Marte atque acerrimè pugnatum est, donec tandem fortuna ad Mauros inclinante, Lusitanus rex cum omnibus suis copiis fermè ad internecionem vsque deletus fuerit, omnibusq. impedimentis & castris exutus, ita me herclè, vt vix centum sibi fuga salutem pepererint. Vltra ipsum regem, qui postquam certaminis initio grauissima & disertissima oratione suos cohortatus esset, omniaq. magnanimi ducis ac strenui bellatoris munia & partes obiisset, fortissimè dimicans, in acie ab hoste interfectus fuit, præcipui extitêre Dux Auerus, D. Antonius N. Alfonsus Aguilaris Cordubæ eques, & D. Ludouici Cordubensis tribunus, necnon septingentorum Italorum ac totidem euocatorum militum Castellæ præfectus, Damianus Diarius, Diegus Menesius, Georgius de Silua, magnus Lusitaniæ Procurator ac præses, Franciscus Vimiosi reguli, atque alter eiusdem nominis, Tendriæ Comitis filius, Ferdinandus de Silua Comitis Sortellæ filius, & pleriq. alij, maiorum imaginibus atque amplis ditionibus clari. Numerus eorum qui in hostium potestatem deuenerunt, variè narratur. Ex celebrioribus tamen nominantur Dux de Barcellis, Bargantiæ Ducis filius, Duartus Menesius, regiarum copiarum Imperator, ac etiam eius filius Franciscus Castrus, Diegus de Silua, & Petrus Menesius. Quòd verò ad Lusitani regis corpus attinet, non desunt qui tradant, hoc ab ipsis Mauritanis Alcazarum fuisse delatum, eosque pro illius redemptione, vrbem Tangerum, vel Argilam vnà cum bellicis machinis postulare. Prædam omnis generis fuisse prędiuitem atque opulentam, & multum auri, argenti, ac pretiosæ supellectilis in ea repertum fuisse, nemo sanæ mentis addubitabit. Ceterùm ex aduersa parte, vltra haud exiguum numerum eorum qui aut grauissimis vulneribus variè affecti sunt, vel etiam in ipso prœlij ardore conciderunt, Malucus Barbarorum rex, & Chariſſæus Amel, vir magnæ nobilitatis inter suos, vnà cum ijs omnibus quos patrio idiomate Alaleyos vocant, desiderati; adeò vt hic atrocissimus & memorabilis conflictus, præter clarissimi nominis proceres, ac primipilares & centuriones, atque etiam lectissimum pulcherrimæ iuuentutis florem, ex variis nationibus collectum, duorũ potentissimorum regum interitu quammaximè nobilitatus fuerit. Antequam verò huic operi de politico Reip. statu, ceteriſque rebus insignioribus, quæ hoc nostro sæculo, ac patrum memoria contigerunt, extremam, vt dicitur, manum imponam, non ab re fuerit, si etiam quod Budæ, inferioris Pannoniæ metropoli, paulo ante hoc funestissimum prœlium, nempe 14. Cal. Iunij, accidisse compertum est, quàm breuissimè inseruero. Sunt etenim haud infimæ existimationis viri, qui mihi retulerunt, eo die primò ingentem ibi terræmotum fuisse, qui vniuersam vrbem concusserit, & post exiguum temporis interstitium, horribilem tempestatem secutam, ac fulmen cælitus delapsum in castri, seu summæ arcis puluerem tormentarium, quem copiosissimè illuc adferri iusserat Turcarum Imperator, vt expeditionem

Insigniores mortui in pugna.

Budæ ingens terræmotus ac tempestas.

Eiusdē arx cælitus tacta.

tionem in noſtros vel hoc ipſo anno, vel poſtero ſaltem, faceret; ſic totam arcem & magnam ciuitatis partem euertiſſe, vt mœnia in Danubium proiecerit, & ſupra quinque hominum millia contrucidarit. Chriſtianos captiuos, quorũ haud exiguus numerus in ipſa arce aſſeruabatur, ad vnum omnes occubuiſſe, ac etiam maximam partem oppidanorum, quorum capita, brachia, pedes, & membra inutilia, ad multa deinde milliaria proiecta, fuiſſe reperta, atque ita Deum auertiſſe futuram calamitatem, quæ noſtrorum ceruicibus imminebat. Hæc quidem, & quæ hactenus retulimus, quæque hac noſtra tempeſtate in Belgio conſpiciuntur, omninò tragica & lugubria ſunt, neque minima pars eorum quæ prodigia, à me ſuperius commemorata, ceu non obſcuri diuinæ vltionis internuntij, ac, vt ita dixerim, feciales, portendunt, non quidem vt cauſæ effectrices, ſed tantummodò, vt ſigna quæpiam & eiuſdem cauſæ ſoboles; quibus ſanè admonemur, vt mente in cælum erecta, noſtrum conditorem agnoſcamus, eumque aſſiduis atque indefeſſis precibus oremus, vt nos benigno ac placido vultu reſpicere, nec non mitigatis pœnis, in iuſtiſſima ſua indignatione atque ira, clementiæ, quam hactenus humano generi, ac ijs præſertim quos vaſa miſericordiæ eſſe voluit, ampliſſimis teſtimoniis declarauit, meminiſſe non dedignetur.

DE PRIMA CHRISTIANORVM IN SYRIAM EXPEDITIONE.

CVM populus Genuensis inde statim ab initio multis egregiis factis atque casibus inclaruerit, suumque nomen æternitati celebrandũ singulari quadã virtute tradiderit, necessarium profectò esset, vt, ad immortalem omnis vẽturæ posteritatis vtilitatem, omnes illius res gestæ literis consignatæ, ab omni obliuione vindicarentur, præsertim cùm satis ex veterum scriptorũ monumẽtis deprehendere liceat, Ligures omnium Italiæ populorum fermè in Italia primos extitisse, qui fidei atq. religionis nomen, & Christianã lucẽ receperint. Qua certè in re, vt lectori fidem faciã, non est quòd anxiè multa inquiram testimonia: satis & abundè fuerit, breuiter annotasse tempora, quibus hæc gens, discussis veteris erroris tenebris, diuini numinis fauore, ad meliorem mentem vocata sit. Quæ sanè singularis felicitas incidit in annum imperij Neronis ferè pænultimum. Cuius truculentissimæ bestiæ & immanissimi tyranni tempestate, tanta fuit fidelium omnium persecutio, vt nullus ferè totius Romani imperij esset angulus, in quo miserrimæ horribilesque carnificinæ & lanienæ iussu tyranni assiduè non exercerentur, ita profectò, vt multi, diuino instinctu commoti, ad deuitandum tam atrocem persecutionem, relictis patriæ penatibus, diu incertis sedibus oberrarint, non tam glorioſissimi nominis Christiani tædio, vel pudore, quàm quòd suæ vitæ vsuram in meliores vsus, & ad religionis Christianæ pomœria proferenda, reseruarent. Quorum certè tanta fuit multitudo & copia, prout sacræ literæ testantur, vt cateruatim multi, nomen Christianum professi, pro eodem extremum spiritum effundere non recusarent, quin potius sese vltrò libentissimis animis carnificum manibus terribilissimisq. cruciatibus obiicerent atque offerrent. Proinde inundante indies atque augescente Christiana fide & religione, anno octauo ac septuagesimo à partu virginis Nazarus, natione Græcus, cum collega suo Celso, variis in locis diuini verbi mysterium annuntiauit, tanto me herculè cum incremento, vt vlteriùs progressi, & maris longa spatia emensi, tandem Genuam, stabiliendæ Christianæ religionis causa appulerint, vbi benignè excepti, tantum diuino potuêre eloquio, vt statim ab initio absterritis ac pedetentim retractis à Paganismo multorum animis, plures fuerint, qui militiæ Christianæ libenter nomen darent: ac demum factum fuit, vt sensim præualeret melior doctrina, & breui temporis curriculo vniuersa ciuitas in vnius fidei Christianæ sacra coalesceret, adeò vt ab hoc potissimùm tempore, tanquam perenni limpidissimi fontis scaturigine, Respub. Genuens. meritò inter florentissimas Christiani orbis vrbes non solummodò celebrari, verùm etiam hoc potissimùm nomine multum ab omnibus suspici, & venerari debeat; cùm nulla sit in vniuersa Europa, quod equidem sciam, quæ religionis antiquitate cum hac conferri meritò possit. De vrbis autem vetustate, quan-

Nazarius & Celsus Genuens. populũ ad Christianam fidẽ conuertunt.

quam ordo requirebat, vt ſtatim ab initio recitatis gentis incunabulis, temporis ſeriem adnotarem; tamen neſcio qua obliuione factum ſit, vt hucuſq. diſtulerim. Quocirca, ne tam excellentis vrbis origo ignoretur, operæ pretium eſſe duco, hîc pauciſſimis verbis tempus aſcribere quo illa condita ſit. Multorum itaque clarorum virorum, & in antiquitate verſatiſſimorum, ea ſemper fuit opinio, vt Genuam aliquot ſæculis ante conditam vrbem ædificatam fuiſſe aſſerant. Multi etiam arbitrantur, illius primordia in annum mundi 3692. incidiſſe. Nec mihi de illius antiquitate inquirenti hæc opinio diſplicet, & variis rationibus adductus, commoueor, vt facilè credam, Genuam, florentibus tunc maximè in Italia Liguribus, tùm propter loci commoditatem, tum etiam propter indigenarum potentiam, multis annis ante Troianorum in Italiam aduentum, ſcilicet quo tempore Dardanus primò Troiæ imperauit, conditam fuiſſe. Qua tamen in re ne ſim prolixior, vel curioſior, hæc vniuſcuiuſque iudicio liberè permiſerim. Ceterùm cùm ea quæ Hieroſolymitanam expeditionem vnanimi Chriſtianorum Principum conſenſu anno milleſimo vndecenteſimo ſuſceptam præceſſerunt, exceptis iis rebus quas in noſtri operis exordio quàm breuiſſimè recenſuimus, temporum iniuria prorſus interciderint, difficile me herclè fuerit, ex perexiguis fragmentis (rudera potius vocaueris) quæ neſcio vbinam gentium deliteſcant, aliquid veri de tanta re tradere ac pronunciare. Quocirca his poſthabitis, quorũ nulla certa haberi poteſt cognitio, ea dumtaxat, quantum in nobis erit, pro fidei veritatiſque dignitate explicabimus, quæ Reſpub. vnà cum reliquis Chriſtiani orbis Principibus pro ſacra militia variis temporibus ac populis ſuſcepta, queque itidem in Hiſpaniis contra Saracenos non minus ſtrenuè, quàm feliciter geſſit. quibus maiori quo fieri poterit compendio abſolutis, ea bella quæ mox huic cum Piſanis, deinde cum Venetis, vario euentu interceſſêre, & quibus tandem ſucceſſibus vtrumque terminatum fuerit, recenſebimus. Quantum verò ad ſacrum hoc bellum, cõmuni, vt dixi, omnium Chriſtianorum Principum voluntate & ſuffragatione ſuſceptum, attinet, licet diffusè à multis præclaris ſcriptoribus tradatur, & ſic poſteritati mandatum ſit, vt meritò hac in parte vnicuique ſatisfactum eſſe poſſit & debeat: tamen cùm in hac ſacratiſſima expeditione populus Genuenſis non exiguum ad Rempub. Chriſtianam cùm tuendam, tum propagandam, operæ & laboris ſuſceperit, nec parum præſidij & momẽti ad rem feliciter gerendam, planeque victoriam conſequendam attulerit, abſurdus omninò viderer, ſi Genuenſium res domi foriſque geſtas, literis complectens, hanc clariſſimam expeditionem aliquo modo ſilentio ſupprimerem. Nemini igitur dubium, vel etiam mediocriter in hiſtoria verſato, videri debet, Principes Chriſtianos de barbarorum in Oriente incrementis admonitos, non ſemel de hac ſacratiſsima expeditione ſeriò cogitaſſe; nimirum quòd intelligerent, barbaram gentem Chriſtiano nomini infenſiſsimam, ſenſim atque paulatim ampliſsimum regnum ex Chriſtiani imperij ruinis ſibi cum maxima totius Reipub. Chriſtianæ iactura & calamitate indies condere, & magis atque magis ſeſe in eo conſtabilire, ita vt niſi ſtatim illis omnibus viribus obuiam iretur, fieri non poſſe, vt ipſi nouis acceſſionibus aucti, & temporis interuallo confirmati, in poſterum excindi, vel aliquo modo Chriſtiana potentia infirmari poſſent. Verùm tanta fuit nonnullorũ Principum ambitio, vel oſcitantia, ſiue à publica vtilitate animi alienatio, vt, dum ipſi dira cupiditate alienis opibus inhiant, eaque de cauſa graues motus & turbas excitant, ac inter ſe aſſiduè digladiantur, mutua illa conſenſio, quæ maximè in tam arduis rebus requirebatur, coaleſcere non potuerit

Quo tempore Genua condita ſit.

tuerit, ita certè, vt cum graui totius Reipub. Christianæ detrimento, ac non minori religionis nostræ iactura, propter Principum animorum distractionem hoc sacratissimum bellum in hæc ferè tẽpora delatum fuerit. Et nescio medius fidius, num vlterius dilatum foret, nisi multorum cohortationibus, & præsentium periculorum magnitudine Principum animi ad hanc sacrosanctã militiam fuissent inflexi, & tanquam ab alto veterno excitati. Vrgebant siquidem multi qui rerum Orientalium non ignari, impẽdentem Christiano orbi calamitatem, ceu intento digito, Dynastis atque Principibus nostris, si vlterius priuatis commodis studentes, publicum bonum negligerent, commonstrabant; inter quos Petrus quidam Eremita, ex Gallijs oriundus, magnæ nobilitatis ac existimationis inter suos vir, recèns ex Palæstina reuersus, literas Simonis Patriarchæ Hierosolymitani ad Vrbanum Pontificem secundum attulerat, quibus ille damna, contumelias, & grauissimos cruciatus, quos Christiani sepulchrum Domini inuisentes, à Saracenis quotidie patiebantur, narrabat, atque ab eo perditis Christianorum rebus auxilium implorabat. Quibus sanè literis commotus Põtifex, cùm totius rei periculum ex ipsius Eremitæ sermonibus longè pleniùs cognosceret, facilè passus est sibi persuaderi, vt hoc maximè necessarium bellum susciperet, & Principum Christianorum animos ad hoc sollicitaret. Proinde huius rei gratia proposito diplomate, concilium toti Occidenti Claromontij Auernorum oppido indixit, ibiq. magno diuersorum procerum atque antistitum interuentu, celebratum est, & in vsum huius belli auxilia de communi omnium consensione decreta. Et quamuis multi Principes religione commoti, in hanc sacrã militiam consentirent, tamen longè ceteris imperij atq. opum dignitate præstabant, inter Gallos quidẽ, Hugo, Philippi primi, regis Galliarũ frater, Gothifredus Eustathij Bononię Belgicę Comitis filius, Lotharingiæ Dux, cũ duobus suis fratrib., scilicet Balduino ac Eustathio. Duo præterea Roberti, alter Normãniæ Dux, Gulielmi Anglorum regis filius, alter Flandriæ Comes, quibus Raimundus Tolosatium, & Stephanus Blesensium & Carnutum Comites, sese socios addiderunt. Nec minori Italiæ Principes studio & religione tenebantur: inter quos quidem præcipui extitêre Gulielmus Montisferrati regulus, & Otho Vicecomes Mediolanensis, Eliprandi filius, à corporis proceritate Longa-spatha dictus, qui voluntariorum equitum ac peditum delectæ nobilitatis viginti millia ad Boëmundum à Brundisio in Syriam transfretantem adduxere, inter quos auxiliariorũ septem millia Insubriæ fuisse dicuntur. Sunt qui memoriæ prodiderint, Anselmum Mediolanensium antistitem, incredibili religionis zelo sese ceteris Italiæ Principibus coniunxisse, vt scilicet suo exemplo alios sui ordinis viros ad hanc sanctissimam expeditionem, omni viro Christiano dignam, accẽderet atque inflammaret, adeò vt in ipsa sola Italia, ducibus prædicto Boëmundo Rogerij Ducis Calabriæ fratre, & Tarentinorum Principe, ac etiam Tancredo Rogerij nepote, ad quinquaginta lectissimorum hominum millia concurrerent, qui huic bello nomina certatim darent. Tanta fuit horũ Ducũ proximè dictorũ sanctimonia, & suscipiẽdi belli ardor, vt ipse Boëmundus veste sua serica per frusta dissecta, suos nobiles & curiales crucibus purpureis, tanquã vero & decenti Christiano symbolo, exornaret ac insigniret. Pari diligentia & alacritate Ademarus Pontificius legatus, qui, vt nõnnulli scribunt, Aniciensis præsul fuit, cum Petro Eremita huius belli præcipuo, vt dictum est, auctore, suos animabat & instruebat. Et quia neminem ferè latere potest, in hac expeditione multarum gentiũ infinitam quodammodò fuisse multitudinem, & concursum, quæ ad proferendum Christianum

Petrus Eremita Christianos Principes ad sacram expeditionem sollicitat.

Qui præcipui Principes huic sacræ expeditioni interfuerint.

Anselmus Mediolanens. Antistes militat.

Boëmundi Ducis zelus.

nomen & imperium, ſpreto omni vitæ periculo, relictis domi pignoribus, aliiſq. quæ inter præcipua numerantur, hoc vnum agebant, vt, repulſis barbaris gentibus, magnam vaſtitatem & ſtragem in Chriſtiano imperio indies magis atque magis facientibus, bene de Chriſtiana caritate, ac deinde de tota ipſa poſteritate promererentur. Tamen in tam magna ſcriptorum varietate non deſunt qui pro vero aſſerant, in hac militia circiter ſexcenta millia peditum, equitum loricatorum centum millia fuiſſe, qui omnes diuerſis itineribus, & per varias regiones, tandem Byzantium peruenêre, vbi tunc Alexis Græcorum Imperator, omnes huius belli proceres humaniter ac ſplendidè excepit. Res proculdubiò, quæ fidem ad primum intuitum planè excedere videatur, cùm veriſimile non eſſe exiſtimari poſſit, tantam gentem per tot locorum interualla & longorũ itinerum emenſa ſpatia poſſe in vna eademque regione coire, præſertim cùm nulla regio tam fertilis eſſe per ſe poſſit, quæ tantæ multitudini ſufficere, vel omnia vitæ neceſſaria ſuppeditare queat. Ego tamen vt hoc credam, adducor, quòd ſatis conſtet, Cyrum, Xerxem, Darium, & poſtremò Tamerlanem, exercitum habuiſſe huic parem, ac etiam longè ſuperiorem. Poſtquam Conſtantinopoli vniuerſus exercitus in vnum quaſi corpus coaluit, citra longam moram tranſmiſſo Boſporo Thracio, Nicæam Bithyniæ metropolim ſigna mota ſunt, eaque poſt duorum & quinquaginta dierum obſidionem, & acerrimam barbarorum defenſionem, hac tandem condicione menſe Iulio anni ſeptimi & nonageſimi ſupra milleſimum ac centeſimum, in poteſtatem recepta eſt, vt defenſoribus, vnà cum armis aliiſque impedimentis, vrbe impunè excedere integrum eſſet. Nicæa recepta, ducibus belli expedire videbatur, exercitum in duas partes diſtribuere, quò ſcilicet agminatim commodiùs progrederentur. deinde Antiochiam Piſidiæ & Iconium Lycaoniæ vrbem adorti ſunt, quę pari felicitate ac celeritate in deditionẽ receptę. Sed mox propter itinerum difficultatem, & exercitus impedimenta, copiarum pars Lyciam, & Pamphiliam, altera verò Ciliciam petiit, in qua Tarſum, regionis illius primariam vrbem, non ita difficulter occuparunt. Inde Mamiſtram, vrbem validiſſimam ditiſſimamque, imperata facere abnuentem, expugnarunt. Eodem etiam tempore Armenia minor in poteſtatem redacta, breuique pòſt Edeſſani & Samoſatenſes deditionem fecerunt; & paulò pòſt Sororgia, & Mareſia præclaris vrbibus aucti ſunt; parique ratione Artaſia, quindecim ab Antiochia Syriæ milliaribus diſtantem, occuparunt: in quo ſucceſſu rerum ad duodecimum Cal. Nouembris Antiochiam, primariam Syriæ ciuitatem, peruenêre. Ad huius vrbis tanquam præcipuæ, & capitis totius Syriæ defenſionem, barbari ſeptem millia equitum, & viginti millia peditum lectiſſimæ iuuentutis præmiſerant, vt illam, alioquin natura loci & arte munitiſſimam, & propè inuictam, contra noſtri exercitus multitudinem & iniurias acerrimè defenderẽt ac propugnarent; eamque hac de cauſa omnibus ad defenſionem opportunis ac neceſſariis rebus inſtruxerant. Verùm fœderati nullis omninò difficultatibus ac periculis deterreri potuerunt, quin eam inuaderent, & caſtra portis mœnibuſq. admouerent, adeò vt in ea obſidione plurimi vtrimque conflictus habiti, & quàm plures interempti ſint. Nec minori cum alacritate & diligentia mari res geſtæ fuerunt: quandoquidem Veneti, Piſani, & Genuenſes, rerum naualium apparatu inter ſe mutua æmulatione certantes, inſtructiſſimam claſſem ad huius belli expeditionem adornauerant; quæ certè in vnum coëuntes, longè omnium, quæ vllo vnquam tempore Chriſtiana potentia armata fuit, præclariſſima extitit. Veneti quidem circiter ducentas omnis generis naues, quanta claſſe ad eam diem nunquam nauiga-

Chriſtianorũ numerus in hac ſacra expeditione.

Nicæa deditionem facit.

Armenia minor in Chriſtianorum poteſtatem redacta.

Antiochiæ obſidio.

Naualis Chriſtianorum claſſis.

nauigarant, præfectis Henrico Contareno, vrbis Præsule, & Michaële Vitale Ducis filio, instruxerant. Pisani interim Rhodum occuparant, & Ligures, vt Antiochiæ obsessoribus ex propinquo opem ferrent, proximam maritimam oram ad ostia Orontis, qui eam ciuitatem interluit, classe sociis naualibus militeq. egregiè instructa ornataque, obtinuerant. Veneti etiam, descensione in Ioniæ oram facta, Smyrnam cepêre. Quo rerum successu Itali maris possessionem nacti, ac etiam vt terrestris exercitus à classe Italica aliqua ex parte iuuaretur, Tarentinus & Tolosas cum quinque millibus peditum profecti, à Genuensibus commeatu aliisque rebus ad bellum vtilibus ac necessariis instructi sunt, ita vt vrbs tandem pridie Cal. Iunij, post octo mensium obsidionem capta sit, anno scilicet nonagesimo octauo eiusdem sæculi. in cuius quidem expugnatione ad decem millia Turcarum interempta esse dicuntur. Post expugnatam Antiochiam, dira pestis in nostro exercitu grassari cœpit, & magnam hominum stragem facere, adeò vt ad quinquaginta hominum millia absumptâ esse dicantur. quæ certè tabifica lues haud mediocriter cursum bene gerendarum rerum remorata est, cùm cogerentur nouum ex Europa supplementum expectare; quo aucti, non pauca alia oppida & vrbes, partim vi, partim deditione, Christiani imperij fecêre, & inter alias quidem, mense Martio, Seleuciam, vrbem Syriæ maritimam, vigesimo ab Antiochia lapide distantem, & Gabullam, ipsam quoque maritimam, & celebrem, vrbi Laodiceæ proximam, recepêre. Tandem emensa Syria, superatisque multorum itinerum difficultatibus, in Palæstinam venêre, & ad primum huius regionis ingressum, Ramulam, & Nicopolim obsidione cinxerunt, eo euentu, vt deditione facta, nostro iuri cesserint; quibus potiti, rectà Hierosolymâ, motis vndique castris, contendêre. Antequam huius vrbis expugnationem describam, non silebo, exercitus nostri ingentes copias, vti diximus, ad summam angustiam & paucitatem redactas fuisse. quandoquidem cùm ad hanc expeditionem multæ nationes & populi confluxissent, ita vt incredibilem multitudinem constituerent, mirum profectò omnibus videbitur, tantam hominum multitudinem tam exiguo ac breui temporis spatio ad tam paruum numerum deuenire potuisse. Satis enim liquet in nostris castris sub primum in Palæstinam aduentum, non vltra quadraginta hominum millia extitisse, & eorum quidem maiorem partem bello inutilem, & magis oneri quàm vsui fuisse, adeò certè, vt si prior numerus cum hoc conferatur, vix decima pars superfuisse reperiatur. Quæ res eò minori carebit admiratione, si cogitauerimus, in bello ita vsu venire, vt maior pars vel ferro absumatur (Mars enim fortem quemque pignerari solet) vel corporis languore atque variis morbis intereat. Adiice huc, quòd nausea maris, regionum diuersarum condicio, & aëris intemperies facilè robustissimum quemque de medio tollere consueuerint. Felicissimo nihilominus omine Palæstinæ limites ingressi nostri videbantur. siquidem breui pòst certissimo nuntio intellectum fuit, Genuensium Venetorumq. classem ad propinqui maris oram appulisse. & præterea dum vrbs ipsa arctissima obsidione cingitur, Gulielmum Embriacum, cum sua classe omni bellico apparatu, omnique machinarum genere instructissima, Ioppen, portus commoditate nobilem & celebrem, appulisse. Genuenses enim, miro Christianæ religionis prolatandæ studio, nullis sumptibus pepercerant, vt hanc sacram expeditionem promouerent, néue aliqua ex parte Venetis, ac reliquis potentatibus inferiores viderentur. Nostris Ducibus expedire summoperè videbatur, vt vrbis expugnationem, nulla mora interposita, vrgerent, ne scilicet hostium vires temporis opportunitate & cunctatione augerentur. Ligures, quò

Antiochiâ expugnatur.

Pestis in Christianorum exercitu.

Nostri Seleuciam recipiunt.

Ramula & Nicopolis deditione occupatæ.

Genuẽsis classis pro Hierosolymitana expeditione.

Genuenſ. miro artificio turrim expugnandis vrbibus idoneam inuentiunt.

vrbs faciliùs expugnari poſſet, miro artificio ingentis molis turrim plicatilem inuenerunt atque fabricati ſunt, quæ ita ſuis compagibus erat coagmentata, vt interdiu maximus eius vſus eſſet, noctu verò per partes ſoluta, particulatim in caſtra deferri poſſet, ac ſequenti die facili cum negotio inſtauraretur: cuius quidem turris latera ita variis & multiplicibus tabulatis erant conſtrata, vt, cùm à frontiſpicio recentibus, ac præcrudis coriis cõdenſata eſſent, facilè inde tormentis tela in vrbem ingererentur. Aduerſus hanc nouam Genuenſium machinam defenſores malum in muro erexerant, trabemque tranſuerſam ſuſpenderant, vt eius interiore capite reducto, ac mox magna vi remiſſo, exterius in appropinquantem machinam, velut aries, incuteretur. Contrà, Ligur ſe falcibus muralibus inſtruxerat, ac ex propinquitate retinaculũ trabis cum horribili ſonitu ingruentis abſcidit, & humi ſtratam in tabulatum ſuſtulit, ac in muros hoſtium porrexit: ſed frons turris ita ſcitè ſtructa erat, vt ſuperior eius pars paruo molimine inclinari, ac tanquam pars protendi, cùm vſus & neceſſitas poſtularet, in hoſtem poſſet. Et tanta erat trabis pondus & illud ſuperimpoſitum ſuſtinentis firmitudo, vt Bullionius omnium primus in muros hoſtium tranſcẽdere non ſine ſumma & incredibili omnium noſtrorum admiratione auſus fuerit, ac mox Euſtachius eius frater, circa aliquam moram, fraterna virtute ac exemplo inuitatus, retineri nõ potuit, quin ſtatim parem laudem ex pari facinore promereretur: quem deinde complures alij imitati ſunt, ſic vt poſt exiguum temporis ſpatium magna mœnium parte diruta, atque occupata, noſtri per illorum ruinam ſibi irruptionem & aditum in vrbem facerẽt, qua potiti, magna inſecuta eſt fortunę mutatio. Quandoquidẽ tanta erat defenſorũ ſtrages, vt promiſcuè inſtar pecorũ, cadauera ſemimortua, & languidum adhuc ſpiritum ducentiũ, proſtrata iacerent. Verùm Barbari proceres, & illi qui inter eos alicuius nominis & exiſtimationis erãt, ſtatim poſt noſtrorum in vrbem illapſum, in tẽplum Salomonis, quod munitiſſimũ erat, ſui tuendi gratia confugerant, in quo etiã ſeſe aliquandiu contra noſtrorum iniurias defendẽre. Itaque ſanctiſſima & præclariſſima vrbs poſt vnius ferè menſis obſidionem, in noſtram poteſtatem redacta. Nam ſatis conſtat, ipſam octauo Cal. Iunias, anno ſalutis milleſimo vndecenteſimo obſideri cœptam, & quarto Non. Iulias eiuſdem anni expugnatam fuiſſe. Poſt Hieroſolymitanæ vrbis expugnationem, Gothifredus, quia omnia fortiſſimi ducis & militis officia obierat, de communi omnium procerum & Ducum cõſenſu & ſuffragiis, Hieroſolymorum, ac totius Palæſtinæ regionis rex deſignatur. Quem ipſe honorem tãta moderatione temperauit, vt titulo atque inſignibus regiis prorſus abſtinuerit, iudicans, Chriſtiano Principe indignum eſſe diademate aureo ea in vrbe exornari, in qua Chriſtus, communis noſtræ ſalutis aſſertor & redemptor, tot probris & contumeliis affectus, coronam ſpineam geſtaſſet. In ceteris verò regiam poteſtatem exercuit ac retinuit. Longum eſſet enarrare, nec paruam diligentiam, & inquiſitionem requireret, ſi omnium Ducum, aliorumque ſtrenuiſſimorum militum fortitudinem & inſignem operam hac in expeditione nauatam, minutim vellem recenſẽre. Verùm, cùm ea tempora non caruerint præclaris ſcriptoribus, nemini dubium eſſe poteſt, quin fortia eorum facta literis fideliter ſint comprehenſa. Proinde cùm ego tantummodò huius expeditionis ſucceſſum ſummatim enarrare in animo habeam, ſuperuacaneum mihi omninò viſum fuit, circa particularia procerum geſta diutiùs inhærere. Proximo anno, qui fuit milleſimus centeſimus, orta Hieroſolymis grauiſſima eſt peſtis, quæ adeò latè atque diu graſſata eſt, vt magnam hominum multitudinem abſumpſerit; inter quos & ipſe Gothi-

Gothifredus primus omnium Hieroſolymorum mœnia conſcendit.

Hieroſolyma à Chriſtianis Principibus expugnata.

Gothifredus regiũ titulum auerſatur.

Hieroſolyma diuexatur peſte.

1100.

Gothifredus quintodecimo Cal. Auguſti, magno ſui deſiderio, ſanctaque etiam apud ipſos hoſtes ſui memoria relicta, fatis conceſſit. in cuius locum Balduinus eius frater de communi omnium procerum conſenſu ſuffectus eſt, qui omnium primus ex Chriſtianis Principibus Hieroſolymorum rex numeratur. Ipſe itaque nouo Liguſticæ claſſis aduentu erectus, animum ad reliquam Syriam occupandam adiecit. Genuenſes enim, poſt captam Antiochiam, inſtante iam hieme, cùm in patriam redirent, in itinere Myram, Lyciæ haud incelebris nominis vrbem, occuparant. Et poſtero anno, claſſe denuò, quæ viginti ſeptem triremium, & ſex onerariarum numerum explebat, ductu & auſpiciis eiuſdem Gulielmi Embriaci adornata, in quibus octo lectiſſimorum virorum millia deuehebantur, in Syriam redière, vt Balduinũ in omnibus ſuis expeditionibus vſui atque præſtò eſſent: qui ſanè, horum potiſſimùm viribus atque induſtria fretus, vrbem Aſſur, priùs Doram, deinde alio nomine Antipatridam, ſummo impetu eſt aggreſſus, tãtumque terroris omnibus iniecit, vt oppidani animis conſternati, ac ſummoperè veriti, ne atrocia reliquarum expugnatarum vrbium exempla paterẽtur, poſt triduanam defenſionem deditionem facerent. Mox Cæſarea Stratonis vi captà & direpta. ex cuius quidem expugnatione & direptione opima præda & pretioſiſſima ſupellectile ditati ſunt. Paruo temporis tractu interiecto, Ligures, anno ſcilicet milleſimo centeſimo ſecũdo, & Gulielmo Embriaco, Ido Carmandino, Guidone Ruſtico, & Guidone Spinula Coſs. ſummo & incredibili quodam Chriſtianæ fidei promouendæ ſtudio indies magis atque maris flagrantes, rurſus claſſem quadraginta triremium comparatam, eamq. omni bellico apparatu egregiè inſtructam, eduxêre, ac in Syriam præteruecti, vrbes Acheron & Gibellum, licet non ſine aliqua clade, expugnarunt, multaque alia præclarè ac fortiter geſſerunt, quæ ſingulatim proſequi non eſt noſtri inſtituti. Deinde anno eiuſdem ſæculi centeſimo quinto, cum Balduino pacti, vt oram maritimam tuerentur, eôdem cum valida & præpotenti claſſe reuerſi, Ptolemaidem, totius Syriæ celeberrimam & nobiliſſimam vrbem, in qua erant frequentiſſima diuerſarum gentium commercia, occuparunt. Balduinus ob egregiam toties in expugnanda Syria nauatam operam, quò ſe illis gratum ac memorem exhiberet, magnam partem maritimorum vectigalium, & pleraſque vrbes atque oppida, multaque iura & immunitates eis conceſſit. Et quò Liguſticum nomen in illis regionibus magis inclareſceret, & in maiori pretio haberetur, iuſſit in ſacro ſepulchro Seruatoris noſtri, tanquam in loco illuſtri omnibuſque conſpicuo, ſuper area altaris hæc verba inſcribi: PRAEPOTENS GENVENSIVM PRAESIDIVM. quod ſanè huius gentis elogium vſque ad Balduinum tertium, integrum & intactum remanſit. quo quidem humanis rebus ſubtracto, cùm ei Almericus frater in regnum ſuccederet, & inſcriptum elogium deleri iuſſiſſet, Genuenſes de hac iniuria apud Alexandrum tertium Pontificem grauiter conqueſti, impetrarunt, vt ibi denuò incideretur.

Interea temporis cùm indefeſſis animis pro Reip. Chriſtianæ ſalute & dignitate conſeruãda excubarent, & nihil prorſus de ſuo ardore ac ſtudio remitterent, iterũ anno eiuſdem æui centeſimo ſeptimo, claſſem ſeptuaginta triremium ſub Anſaldi & Hugonis Embriacæ familiæ præfectura & imperio exornarunt; qui Genuæ rebus omnibus expeditis, ſecũda nauigatione vſi, in Syriam appulerunt, ibique ad primum ſuum aduentum Tripoli validiſsima obſidione fruſtrà tentata, vlterius progreſſi, Biblium in Phœnicia, alio nomine Gibellũ maius vocatum, profecti ſunt, eamque vrbem, per aliquot dies acerrimè oppugnatam, deditione, defenſoribus tamen vita & fortunis reſeruatis, obtinuerunt. Cùm verò Tripolis ſubinde

Gothifridi interitus.

Balduinus Gothifredo ſuccedit, & primus Hieroſolymitanorum rex nominatur.

Gen. Myram vrbem occupant.

Iidem nouam claſſem inſtruunt.

Antipatridã & Cæſaream à Genuenſ. occupatã.

1102.

Noua Genuenſ. claſſis.

1105.

Ptolemais à Liguribus capta.

Genuenſ. præclaro elogio à Balduino celebrantur.

Almericus Balduini ſucceſſor.

Noua Genuenſ. expeditio.

1107.

Genuenſ. Biblio potiuntur.

à regio exercitu, duce Raimundo Tolosatium regulo, eoq. defuncto, à Bertranno eius filio diuexaretur, & postremûm graui obsidione premeretur, classis Ligustica, ad accelerandam eius expugnationem, eôdem reuersa est: illiusque demum ope & auxilio in nostrorum potestatem vrbs ipsa deuenit. Propter quæ sanè eximia in Christianam Rẽpub. merita, Cæsar illis permagnos honores decreuit, suoque diplomate sanciuit, vt ipsi ea in vrbe forum, Prætorem, templum & tribunalia priuata seorsum haberent. Tertia etiam portoriorum, publicorumque ex mari fructuum pars illorum esset. Subsecuta est Beryti, ac etiam vrbis cui nomen Malmistra, in confinibus sinus Laiacij versus Ciliciam posita, deditio, quæ ambæ, Venetæ classis auxilio, iugũ nostrum recepêre. Eadem etiã tẽpestate ex Dania, quæ olim Cimbria fuit, & Noruegia, haud exigua classis in mari Orientali ad communem Christianam Rempub. iuuandam conspecta fuit: quæ certè tàm opportuno tempore subsidio nostris missa est, vt eius vsus maximè nobis fuerit vtilis & necessarius, vtpotè cuius auxilio atque virtute Sidon vrbs inter Berytum, & antiquam Tyrum nobilissima, recepta fuerit, quamuis valde pauci scriptores reperiantur, qui vllam huius Septentrionalis classis mentionem faciant, cùm tantùm Venetam & Genuensem commemorent; quarum auxiliis Balduinum fretũ, adeò fortiter feliciterq. rem cũ hoste gessisse narrant, vt vigesima obsidionis die vrbe potitus sit, moxque Ptolemaide recepta, pari felicitate Sidonem in suam potestatem redegerit. Deinde post septem mensium interuallum, Berytus, quæ iterum defecerat, expugnata atque euersa esse traditur, & in eius defensores, quòd mira cum pertinacia, & multis exhibitis crudelitatis barbaricæ testimoniis, oppugnationem illam diutius sustinuissent, aliquantò magis quàm in ceteros sæuitum. Verùm tamen breui pòst, propter singularem soli vbertatem restaurata fuit, & Christianorum postmodum colonia eò deducta. Cuius quidem belli cum magno ac euidenti Reip. Christianæ incremento opinione omnium citiùs terminati fructum maiori ex parte Venetæ classi acceptum Balduinus retulit. Annales etenim tradunt, ipsum, quò illis tanti meriti acceptique beneficij aliquam gratiam referret, statuisse, vt Venetis Ptolemaide, in plerisque aliis Syriæ oppidis, cũ Gallis rerum omnium communionem, ac planè mixtum imperium indiscriminatim haberent; licet non desint pauci, qui hanc laudem, exclusis Venetis, solis ipsis Genuensibus meritò deberi asserant; quippe quorum potissimùm opera atque industria Ptolemaidem receptam velint. Verùm cùm scriptores super hac re inter se varient, mei non fuerit instituti, alicuius gentis gloriæ quicquam detrahere, vel laudi inuidere, cùm historicum candorem professus, nihil perinde aueam, quàm simplicitate ac fidei veritate omnibus placere. Ceterùm, anno supra millesimum centesimum decimo, Gulielmo Bufferio & Guidone Spinula Coss. Senatus Genuensis classem duarum & viginti triremium ad Christiani nominis propagationem in Syriam ablegauit. Cuius quidem tanta fuit virtus, roborisque ac fortitudinis constantia, vt breui temporis interstitio Malmistram, sinus Aiatij vrbem, Ioppen, Rissèum, Ascalonem, ac pleraque alia oppida & vrbes summa felicitate occuparint, & Christiano imperio adiunxerint. Nec mirum me herculè, cùm Respub. Genuẽsis, vt retroactis sæpè temporibus, sic etiam potissimum huius sacræ expeditionis tempore tria illa potentissima vincula & instrumenta, sine quibus parum, vel nihil geri, vel effici potest; vtputa, religionem, potentiam, & fortitudinem coniunxerit; quæ inuicem copulatæ, adeò fortem neruum efficiunt, vt difficulter possit incidi, aut debilitari. & in primis quidem tam ardens in eis extitit religionis zelus, vt in huius gratiam nihil non laboris

Tripolis expugnatio.

Genuens. priuilegia.

Beryti & Malmistrę deditio.

Danorum classis.

Sidõ recepta.

1110.

Genuens. religio, potẽtia & fortitudo.

boris vel discriminis susceperint, aut adierint. Potentia ipsa in bellicis apparatibus perbellè non semel illuxit. Quanta autem fuerit animorum alacritas & magnitudo, nec non rei bellicæ, præcipuè verò naualis peritia, tunc demum emicuit, cùm nunquam vel hostium potentia, & multitudine, vel rerum difficultate deterriti, adduci potuerint, vt aliquid de pristino animi ardore atque animositate, quauis de causa, remitterent. Quo sanè factum est, vt huius nostri populi gloria per se quidem immortalis, regio diplomate ad perpetuam rei memoriam, ceu gratissimo animi testimonio, ac elogio literis consecrata, vti diximus, fuerit, quod etiam hac nostra tempestate inter alia Reipub. monumenta extat, & videre licet; cuius etiam tenorem cùm haud dubiè non parum ad illius ornamẽta pertineat, de verbo ad verbum, quod dicitur, subiecimus. Quòd populus Genuensis pro eius perpetua & contestata pietate ac religione, toto sacro bello præpotentibus classibus, firmissimisque terrestribus copiis Christianam rem iuuerit, in sacraque vrbe Hierosolyma, Antiochia, Laodicea, Dertusia, expugnandis, plurima opportunitatis atque operæ pars in illius virtute & industria fuerit, solique Genuenses, celebres vrbes Cæsaream, Ascalonem, Solimum, Biblium, Hierosolymitano imperio ac sacro Christi sepulchro adiunxerint, summos labores exhauserint, maxima discrimina subierint, sanguinem profuderint, mortem fortiter oppetierint, nullis impensis pepercerint, nullis difficultatibus sint debilitati, nullis iacturis fracti, sed aduersus omnia mala inuictam virtutem & patientiam præstiterint, vt à nullo omninò Christiano populo promptior, fidelior, constantior, magis multiplex opera Christo Domino, Christianæque Reipub. nauata sit. Hæc tot ac tanta merita Balduinus rex inuictus, Damberto Patriarcha laudante atque approbante, & præclaro elogio ad memoriæ æternitatem testanda, & amplissimis præmiis remuneranda censuit, tertia ditionis & vectigalium parte vrbium Cæsareæ, Acronis, Assuris, in perpetuum concessa, ad hoc singulis vicis in vrbibus Hierosolyma, & Ioppa, cum iurisdictione illi tributis. Datum in vrbe sacra, decimo Kal. Maias, anno à Verbo homine facto, millesimo centesimo quinto.

Balduini Regis diploma datum Genuensi.

DE SECVNDA CHRISTIANORVM IN SYRIAM EXPEDITIONE.

1147. SECVNDA hæc in barbarum populum, mira fecunditate atque incrementis in Syria, aliisque Asiæ locis cum summa pernicie Reipub. Christianæ exundantem expeditio, cũ magno omnium Principum Christianorum consensu, saluberrimoque consilio, anno millesimo centesimo, quadragesimo septimo, regnante Chunrado secundo, & Ludouico septimo Galliarum rege, instinctu atque hortatu in primis Eugenij Pontificis tertij, suscepta fuit, tanta certè cum aduersitate, vt quamuis omnibus rebus ad bellum necessariis & requisitis essemus longè quàm optimè instructi, nihilque obstare videretur, quo minus præclaram nobis victoriam de hoste meritò polliceri possemus; nihilominus tamen, siue Deo nobis propter admissa scelera subinde nouas calamitates infligente, siue fatali quadam vi omnia humana consilia superante, atque miris inuolucris contegente, factum fuit, vt citra omnium spem & expectationem omnia infelicissimè gesta & administrata fuerint. Subsecutæ nimirum fuerunt tantæ calamitates, & clarissimorum virorum interitus atque indigni casus, vt longum & arduum esset, huius expeditionis successum pro rei dignitate exprimere. Satis enim constat, ex ducentis armatorum millibus qui ad hanc sacram militiã profecti fuerant, vix decimam partem cum Cæsare domum rediisse. Ludouicus etiam Gallorum rex, aliquantò seriùs quàm Cæsar, ex Galliis vnà cum Vidone Cardinali Florentino, Pontificio legato, mouerat, & eodem, quo Cæsar, itinere, sed paulò feliciore, in Asiam contenderat, eo certè euentu, vt superato Mæandro fluuio, cum Saracenis vlteriorem ripam incolentibus, necessitate quadam adductus, conflixerit, ac feliciter, licet numero longè inferior esset, dimicauerit. Cuius prœlij successu commotus, cùm suas copias propter montium vndique circumiacentium asperitatem, in duas partes diuidere cogeretur, nõ parum incommodi ab ipso hoste itinerum & viarum angustiarum gnaro, priusquam à suis, qui agminatim processerant, iuuari posset, accepit. Verum enimuerò cùm temerè nihil agendum esse statueret, & mirum in modum hostium insidias locorum opportunitate fretorum, vereretur, commutato itinere, versus oram maritimam ea qua potuit celeritate ac diligentia contendit, & tandem non sine magna difficultate & periculo in Attaliã peruenit. Ad cuius rei famam Gallica classis, quæ ad eam diem stationem Rhodi ad regis sui nutum & arbitrium habuerat, de ipsius in eum locum appulsu, simulque voluntate edocta, quamprimum soluit, & summa celeritate ventorum flatu adiuta, ad regem enauigauit. Rex cùm intelligeret, & videret, fortunam pro aduersariis stare, & se vnà cum sociis nequicquam fortunæ aduersitate obniti & reluctari, classem suam conscendit, & totam Syriæ maritimam oram circumuectus, cum ad Orontis ostia veniisset, Raimundum Antiochensium Principem obuium habuit, à quo humaniter ac perbenignè exceptus, Antiochiam cum plerisque suis proceribus & magnatibus deductus fuit, ibique splendidè ac magnificè habitus, & omnia hospitalitatis iura expertus, inde Hierosolyma religionis & Dominici sepulchri visendi gratia iter suscepit, monteque Libano superato, Damascum, celeberrimam Syriæ vrbem in plano sitam, petiit, eo consilio, vt eam armis expugnaret. Verùm, postquàm vrbem obsidione cinxisset, hostique conserendæ manus potestatem sæpiùs faceret; ille tamen se mœni-

Damascus nequicquam à Christianis tentata.

mœnibus vrbis continens, nunquam eruptionem facere ausus fuit, ita vt post longam obsidionem cùm vrbs ipsa, vltra naturam loci, etiam omnibus ad bellum sustinendum necessariis esset mirificè instructa, desperata eius expugnatione, re infecta, Christianus exercitus illinc discedere coactus sit. & Cęsar quidē ora maritima petita, classem conscendit, Byzantiumque reuectus, inde in Germaniam rediit. Gallus verò, quòd præcipitata iam æstas foret, totam hiemē in Syria transegit, vereque appetente, classem Ioppe soluit, deinde in Siciliam, indeque in Gallias remigrauit. Hunc exitum secunda hæc sacra expeditio habuit: quæ vti prorsus infructuosa & ingloria fuit, sic etiam eam non mediocris rerum inclinatio passim in Christiano imperio insecuta est, vti mox dicemus. Ceterùm, quia non paucos scriptores inter se super huius belli aduersus barbaros decreti susceptione dissentire animaduerto; non absurdum fuerit, quamuis non ita multum ad rem faciat, controuersiæ ansam enarrare. Sunt enim multi qui tradant, Chunradum Cæsarem Ratisbonæ conscensa triremi, secundo Danubio Byzantium delatum fuisse. Alij verò, ijque etiam non pauci, arbitrantur, ipsum ex Italia in Syriam transfretasse, ac Genuæ instructissima classe soluisse, tantaque Genuensium humanitate & hospitalitate fuisse delinitum & obligatum, vt eorum Reip. in perpetuum munificentiæ Imperatoriæ symbolum & monumentum aureæ monetæ signandæ & cudendæ auctoritatem & gratiam concesserit. Mihi, penitiùs gentium annales euoluenti, multò verisimilius esse videtur, in quo mihi cum multis conuenire scio, Cæsarem in hac expeditione Danubij commoditate omninò fuisse vsum, præsertim cùm Hungaria, & tota Thracia in nostra adhuc potestate tunc temporis esset, nullisque barbarorum incursionibus tentaretur. extantque probati auctores qui asserant, ipsum inter nauigandum tam aduersa cæli tempestate, tamq. sæua vicini amnis intumescentis iniuria fuisse conflictatum, vt armis, impedimentis, militibusq. multis amissis, inde Constantinopolim naufrago similis venerit, atque ibi recreato opportuna Manuelis affinis liberalitate exercitu, mare traiecisse, & ita vlteriùs progressum esse.

Qui verò Genuensi aurea signata moneta commoti, ratiocinantur, Cæsarem per Italiam profectionem instituisse; nihil solidi in se habet, quo nitantur, fundamenti. cùm vero multò proximius sit, Genuenses hanc gratiam, quòd ingentia sua tam in Cæsarem quàm in totam Rempub. Christianam merita & beneficia extarent, retulisse, ac meritò promeruisse.

DE

DE TERTIA CHRISTIANORVM IN SYRIAM EXPEDITIONE.

PRIVSQVAM de huius tertij Orientalis belli à Friderico primo, vulgò Barbaruſſa, à Latinis Aenobarbo à rubea barba cognominato, aduerſus Sultanum Saladinum ſuſcepti euentu, aliquid dicamus; non abſurdum, neque alienum ab inſtituto videtur, paucis verbis deſcribere, quiſnam, & qualis hic Saladinus, cum quo Cæſari, ac pleriſque aliis Chriſtianis Principibus negotium fuit, extiterit, & quàm breuiſſimè illius originem, vitam atque mores perſtringere. Hic itaque Saladinus fuit natione Medus, Negemendi filius, qui patriis legibus, ingenuè ac liberaliter ab ineunte ætate ad adoleſcentiam vſque inſtitutus & informatus, deinde cùm ex ephebis exceſſiſſet, patruum, nomine Syrachonum, ſummum belli ducem, in diuerſis expeditionibus ſecutus, ſub eius auſpiciis militiæ ſuæ tyrocinium poſuit. Ægyptiis enim, quotidianis tumultibus atque ciuilibus bellis laborantibus, & nouum dominum anxiè atque certatim expetentibus, ipſe Syrachonus, ab iis, velut communium iniuriarum vindex futurus, pro domino, ſummo cum honore exceptus fuerat; qui, vt ibi maiorem ſibi auctoritatem pararet, & ſibi imperium aſtrueret, Sauarem, qui ſecum in Ægyptum deſcenderat, tanquam gloriæ ſuæ æmulum, vbi primũ illi opportunũ fuit, occidit; & à Calipha Sultanus ſalutatus eſt, eo tamen ſucceſſu, vt non diu imperium obtinuerit. Nam aliqui tradunt, ipſum, ante vnum in dominatu exactũ annum, obiiſſe. Saladinus itaq. patruum ſecutus, & inde in magna exiſtimatione habitus, per ſimulationem adorandi Cairenſis Antiſtitis, introductus, eum clua, quam veſte abdiderat, ſtratum interemit, adeò vt hoc interempto, rerum potitus fuerit, & ita ampliſſimi regni auſpicia parricidio polluit atq. contaminauit. Sunt qui aſſerant, ipſum, cùm infans pro patrio inſtituto circumcideretur, Ioſephum vocatum fuiſſe; poſtea immutato nomine, Saladinum, hoc eſt, correctorem legis nuncupatum. Hic proculdubiò vniuerſos ſuæ religionis Principes non ſolùm acumine ingenij, quo plurimum præſtabat, ſed etiam opibus atque animi fortitudine, rerumq. proſperè geſtarum gloria & memoria longè antecellebat, ita vt vniuerſæ Aſiæ quàm maximè formidabilis, occupata Ægypto, arma in Syriam vſque protulerit, & magna felicitate ipſe Chriſtiano nomini infenſiſſimus, Tiberiadem, Cæſaream & multas alias præclaras ciuitates imperio noſtro ademptas, ſuo adiecerit, ſic quidem, vt nemini dubium eſſet, quin breui temporis tractu omnia in poteſtatem ſuam redegiſſet, niſi vniuerſis ferè armati Occidentis opibus aliqua ex parte fuiſſet repreſſus. Hieroſolyma enim vix vno menſe oppugnata, ſuæ ditionis fecit anno milleſimo centeſimo octogeſimo ſeptimo, cùm per annos vndenonaginta ſub Chriſtiani nominis imperio extitiſſet: in cuius quidem vrbis expugnatione tanta Chriſtiano nomini calamitas & ignominia illata fuit, vt nullius vrbis excidium funeſtius nobis vnquam fuerit. Taceo enim, breuitatis cauſa, funeſtiſſimi prælij inter ipſum & Vidonem Luſinianum Hieroſolymorum regem, commiſſi ſucceſſum; in quo quidem multi præclariſſimi Duces & magni nominis Principes, cecidêre, & in fœdam ſeruitutem abducti; inter quos, ipſe Rex, & Bonifacius Montisferrati regulus in primis, hanc miſerrimam barbarici iugi condicionem, non ſine Chriſtianæ religionis ignominia, & omniũ bonorum gemitu, ſubire coacti ſunt. Fortunam eius deſcripſimus. Pauca de natura

Saladini origo, fortuna, & ingenium.

Hieroſolyma à Saladino expugnata.

tura & moribus ſubtexemus. Omnes ſcriptores in hoc conſentiunt, ipſum à primis annis ſumma gloria, adeoque immenſa imperij cupiditate flagraſſe. Ceterùm acrem, impigrum, ſollertem, audacem, liberalem, ac in acie ferocem, in victoria verò mitem & clementem fuiſſe conſtat, &, quod mirum, præſertim in barbaro, tanta animi, licet alioquin excelſi, & ad res magnas nati, moderatione, vt in omnium rerum affluentia, & tanti imperij libidine, voluptatibus ſuis modum non ſolùm conſtituerit, verùm etiam non ſecus ac ſi priuatus, legum reuerentia ita ab omni effreni rerum cupiditate retractus fuerit, vt vel hoc ſolo nomine maximis quibuſq. Principibus par meritò cẽſeri debeat, ipſumque, magni iudicij virum, & rerum humanarum diligentem inquiſitorem fuiſſe, vel ex eo patet, quòd in tabellis teſtamentarijs inter cetera, conſignari paucis diebus ante obitum iuſſerit, vt in ſuo funere vexillifer, qui in prœliis & expeditionibus ſuum vexillum præferre conſueuerat, lancea ſublimi interulam ſuam circumferret, & præco præiret, qui alta voce inclamaret; Hoc vnum ſpolium ex Aſiæ atque Orientis domitore ſupereſſe. Magnum profectò ac memorabile humanæ fragilitatis recordationis exemplum, & tanto rege dignum, cui nihil aliud ad ſummam laudem, præter Chriſti fidem, defuiſſe putatur. Numeroſa ſobole auctus, quippe qui, vt hiſtoriæ tradunt, ad nouem filios, & eos quidem ſuperſtites omnes, poſt ſe reliquit, quos Saphadinus patruus omnes, præter vnum ſibi cognominem, Napaliæ Sultanum, fide virtuteque amicorum paternorum tutum, necauit. Quis verò fuerit Sultanum creandi ritus, quæue eius magiſtratuum ratio, & militia, ex his quæ Leo Africanus libro octauo memoriæ ac poſteris tradidit, perfacilè cognoſci ac intelligi poterit. Sultani, inquit, dignitas & potentia mirabilem olim in modum excelluit; verùm à Selymo Turcarum Imperatore, anno, ni fallor, M. D. XVII. euerſa eſt, immutatis Sultani vniuerſis inſtitutis ac legibus. at quoniam ſtatim ab ea rerum & fortunæ viciſſitudine ter mihi Ægyptũ peragrare contigit, non abs re facturus videor, ſi de Sultani aula quæ compertiſſima habui, nonnihil dixero. Ad hunc dignitatis gradum eligi ſolebat nobiliorum Mamaluchorum vnus. Mamaluchi porrò omnes ex Chriſtianis conſtabant, in pueritia apud Circaſſiam Ponti Euxini prouinciam, à Tartaris furto ſublatis & Caphæ Tauricæ Cherſoneſi oppido diuenditis, vnde Alcairum à mercatoribus abducti, à Sultano emebantur, quos baptiſmo confeſtim abiurato, in Arabico ac Turcico idiomate militarique diſciplina inſtitui procurabat, vnde paulatim per ſingulos honorum gradus euehebantur, donec ad Sultani dignitatem pertingerent. Huiuſmodi verò conſuetudo, qua Sultanum, & Mamaluchum, & conditione ſeruum eſſe cauetur, ſemitrecentis abhinc annis initium cepit, nempè cùm potentiſſimi illius Saladini familia, cuius nomen Chriſtianis adeò formidabile extitit, ad paucos iam redacta, intermoreretur. Cùm vltimus Hieroſolymorum rex de Alcairo occupanda cogitaret, quæ propter Califæ, aut Pontificis, qui ſolus præerat, ignauiam, ei ſe tributariam facere meditaretur, legiſperiti ac iudices Pontificis conſenſu Azedudin Principem Aſiaticum ex Cordis gentibus, qui, vt Arabes, in tentoriis habitabant, cum Saladino filio & l. equitũ millibus euocarunt: Saladinum verò, tametſi ætate inferiorem, ob inſignem eius fortitudinem atque in re militari præſtantiam, exercitus Imperatorem crearunt: facultate permiſſa, vt cuncta Ægypti vectigalia & reciperet, & pro ſuo arbitrio expenderet. Facta tandem in Chriſtianos expeditione, incruentam de iis victoriam adeptus, Hieroſolyma, totaque Syria exegit. Saladino autem Alcairum reuerſo in mentem ſubiit, eius dominium vſurpare: quamobrem trucidatis Pontificiæ cuſtodiæ

Factum Saladini inſigne ac memorabile.

Sultanum creandi ritus, deq; eius magiſtratuũ ratione.

Mamaluchi.

Præfectis, penes quos rerum ſumma apud Ægyptios verſabatur, Califam ſeu Pontificem, è medio ſuſtulit; quòd is præſidio deſtitutus, venenum illi propinandum curaſſet, ſeque confeſtim in Califæ Bagaded legitimi Pontificis clientelam dedit: quo tempore Alcairi Califæ principatus, qui Pontificatum annis CC. XXX. perpetua ſucceſſorum ſerie protraxerat, intercidit, ac penes Bagadedæ Califam legitimum Pontificem remanſit. Sublato hoc Califarum aut Pontificum ſchiſmate, exorta eſt inter Bagadedæ Sultanum & Saladinum diſcordia, qui Alcairi principatum inuaſerat: quòd Bagadedæ Sultanus, olim Mazandraniæ & Euariziniæ prouinciarum ad Gangem Princeps, Aſiatica quadam gente ortum trahens, ius in Alcairi dominium referret; qui Saladino bellum inferre cogitans, à Tartaris in Coraſana regione excurſiones facientibus detinebatur. Saladinus viciſſim veritus, ne Chriſtiani acceptam à ſe iniuriam vlturi, expeditionem in Syriam pararent, copias perpẽdens ſuperiori bello magna parte tum occiſas, tum peſtifera lue, præter nonnullos, qui regni gubernationi præerant, ſublatas, mancipiis in Circaſſia coëmendis, quos Armeniæ reges tum temporis rapiebant, & Alcairum vendendos mittebant, intentus eſſe cœpit; quos abiurata fide, militari diſciplina, Turcicoque idiomate, nempè Saladini proprio, imbui faciebat: quæ quidem & fortitudine, & numero in tantum excreuerunt, vt & ſtrenui militis, & periti militiæ ductores, regnique adminiſtri euaſerint. Saladino in fata conceſſo, principatus penes ſuam familiam annis C L. remanſit, ſucceſſoribus eandem emendorum mancipiorum conſuetudinem obſeruantibus: at collapſa Saladini familia, ſerui Piperem magnæ fortitudinis Mamaluchum, conſentientibus ſuffragiis, in ſuum Principem ac Sultanum cooptarunt: quam exinde conſuetudinem adeò inuiolatè obſeruarunt, vt nec Sultani filius, nedum Mamaluchus, eum dignitatis gradum conſequi potuerit, niſi olim Chriſtianus & fidem abiuraſſet, & linguas Circaſſiam ac Turcicam exactè loqui didiciſſet. Multi autem Sultani ſuos in pueritia filios in Circaſſiam, morum ruſticorũ, ac linguæ perdiſcendæ gratia ablegarunt, vt Principatui aliquando forent accommodi, ſpe ſemper tamẽ ſua, Mamaluchis diſſentientibus, eluſi. Hęc obiter de Mamaluchorum regno, eorumque Principe Sultano patria voce adhæc vſque tempora nuncupato, dicta ſufficiant. De Sultani verò militia idem auctor paulò pòſt ſic refert. Sultani porrò militum quatuor erant ordines: Primus ex equitibus viris bellica virtute præſtantibus conſtabat: è quibus ciuitatum arciumque præfecti à Sultano creabantur. Stipendium pleriſque ex Sultani ærario in prompta pecunia, pleriſque in vicorum & arcium vectigalibus aſſignabatur. Secundus erat pedeſtris militiæ ordo, nulla, præter enſem, gerens arma, quibus pariter è Sultani fiſco ſtipendium perſoluebatur. Tertius ordo gratis militabat, nihil præter victum referens; verùm concedente in fata Mamalucho quopiam, ex eorum numero quibus neceſſariis de rebus ad vitam prouiſum eſſet, hi in eius locum ſuccedebant. Vltimo ordini Mamaluchi tyrones inſcribebantur, Turcici aut vernaculi idiomatis adhuc ignari, & qui nullum ſuæ dexteritatis adhuc ſpecimen ediderant. Hactenus Africanus. Quatenus verò, vt etiam hoc obiter dicatur, ad Turcicam diſciplinam & ſingulare ſtudium bellandi attinet, multa quidem ſunt quę faciũt ipſos Turcas formidabiles; primùm obſeruatio militaris diſciplinæ, quam ad vnguem obſeruant: tum exercitatio & ſtudium tractãdorum armorum, quibus à pueris exercentur: neque alia ſtudia magis curant, cùm ea maximè neceſſaria ſint defendendis imperiis. Sic igitur optimi fiunt milites apud Turcas, at ex optimo milite non difficile eſt bonum fieri Imperatorem: quippe cùm apud eos milita-

Sultani militia.

Turcarum militaris diſciplina.

militares honores non opulentiæ, neque nobilitati, neque ſplendori familiarum, ſed ſtrenuitati & fortitudini ſint propoſiti: neque vllius maledicentia, aut inuidia viris fortibus præmia eripiat, aut retardet; cùm idem dies ſæpè & res bene geſtas, & remunerationem videat. Nam præfecturæ honorificentiſſimæ inſignibus virtute viris deferuntur, cùm parua ſit nobilitatis ratio ſine virtute; at maxima virtutis vel ſine nobilitate. Populi autem omnes & ſubditæ gentes libenter parent, proruuntque vel in manifeſta pericula non ſolùm ob ſpem præmiorum, neque metu tyrannicæ crudelitatis, ſed incredibili quadam in Principem beneuolentia compulſi, quòd nullum iniquum iudicium eo conſcio fiat, æquumque ius omnibus dicatur, & Princeps contentus ſit ſuis decumis, nullo alio impoſito tributo vel belli, vel pacis tempore. Quòd illis gentibus perſuaſum ſit, omnem potentiam, omneque imperium eſſe à Deo, cui qui reſiſtat, videtur Deo reſiſtere: quòd præterea nemini liceat frumẽtum in priuatum horreum includere, dum pretium augeatur; ſed tolerabili pretio omnibus fiat annonæ copia. poſtremò ſi cui fiat iniuria, Princeps ipſe acerrimè in iniquos animaduertit, cui acceſſus ad colloquiũ nemini in itinere dum obequitat, eſt interclusus. Proinde cùm præmia fortibus, ius æquum vniuerſis populis, exercitatio rei militaris, commeatus atque annonæ copia omnibus eadem ſit apud Turcas; quis non videat, incredibilem in Principem concitari beneuolẽtiam? aut quis neſciat, nullum populum poſſe difficiliùs expugnari, quàm eum qui concordibus animis ad defendẽdum Principem conſpirarit? Et de his quidem ſatis in præſentia dictum ſit. Vt verò ad inceptum redeam, Fridericus, princeps magnanimus, armorumque peritiſſimus, & miro propagandæ Chriſtianæ religionis ſtudio flagrans, rebus domi compoſitis, & Piſanis ac Genuenſibus, inter quos, vti ſuo loco explicabitur, funeſtum atque atrox bellum ea tempeſtate exarſerat, mutuò reconciliatis, vt ambo, coniunctis viribus, hanc ſacram militiam, ſicuti etiam ab vtroque populo ſtrenuè allaboratum fuit, adiuuarent ac promouerent, in Syriam aduerſus Saladinũ pro imperij Chriſtiani dignitate cum ingenti exercitu profectus eſt, atque Hungaria & Bulgaria emenſa, in Lycaonia caſtra-metatus, Philomelum & Iconium, ac pleraſque alias Aſiæ vrbes expugnauit atque diripuit; fortunæque ſuæ ſucceſſum proſecutus, infelici ac prorſus infauſto itinere in Armeniam tranſmiſit. Sunt enim qui tradant ipſum, caſtris ad amnem Serram, antiquitus Selephium, poſitis, reſtinguendi caloris gratia, quo, propter feruentiſſimum anni tempus, ac Solis ardorem, quàm maximè flagrabat, in flumen ſeſe refrigerij & ſudoris abluendi cauſa conieciſſe; & ſiue quòd natandi non bene peritus, ſiue quòd fluminis impetus violentior eſſet, quàm reniti poſſet, ſiue fatalis hic caſus fuerit, vorticibus rapidi fluminis in omnium conſpectu eſſe abreptum, atque ita ſubmerſum, quarto Idus Iunij, ſalutis anno poſt milleſimum cẽteſimum nonageſimo, imperij trigeſimo ſeptimo. Sunt verò è contrario non pauci, qui aſſerant, ipſum, cum magna nominis ſui gloria, & non mediocri hoſtium terrore, cùm ad Selephium fluuium peruenisſet, cùm illius vadum incertum eſſet, equo inter tranſmittendum, vt fieri ſolet, ceſpitante, iam grauem ætate lapſum, magno animi horrore fuiſſe affectum, & ita commotum, vt attonito ſimilis, inter ſuorum manus ſublatus, paulò pòſt, non citra magnum ſuorum omnium dolorem, ſummumque Chriſtianæ Reip. detrimentum, expirarit. Quorum quidem poſteriorum ſententiæ, ceu veriſimiliori, & rationi magis conſentaneæ, ego mea ex parte accedo, præſertim cùm vix credi poſſit, quòd ipſe, deuexa iam ætate, poſitis armis & veſte ad leuandũ æſtum in fluminis alueo ſeſe confouere voluerit, præcipuè cùm id non citra magnam

Friderici Aenobarbi aduerſus Saladinum infauſta expeditio.

Eiuſdem interitus.

maiestatis suæ neglectionem fieri posset; licet Alexandrum Macedonem idem in Cydno flumine ex Tauro monte orienti, & mediam Tarsum intersecante, sed tamen ætatis gradu excusatum feciſſe, in comperto sit. Cæsare extincto, magna continuò rerũ conuersio subsecuta est, & tam magnus exercitus ad proferendos Christiani imperij limites cõparatus, magna ex parte dilabi cœpit. Henricus nihilominus Friderici filius, enixè operam dediſſe dicitur, vt exercitũ per partes diuisum, atque agminatim palanti similem dispersum, summa cum celeritate iterum colligeret, & maiori ex parte Antiochiam reduceret. Verùm tanta erat, tamque diuersa climatum, & variarum regionum ac cæli intemperies nostris sustinenda, vt, dum aëris constitutionem ferre nequeunt, in varios ac planè periculosos morbos, præsertim cùm neglecta victus ratione pleriq. inciderint, & multis diuersis morbi generibus absumptis, exercitus ad extremã propè paucitatem redactus fuit, ita vt ipse Henricus, qui post patris obitum de procerum consensu à Cælestino tertio in Cęsarem inauguratus, Henricus sextus dictus fuit, necessum habuerit, ne totus exercitus ad internecionem deleri vellet, eius reliquias nauibus imponere, & Ptolemaidem vsque deuehere. Tanta siquidem subsecuta erat strages, vt, dum ipse milites recenset, vix mille & octingenti iustis armis ornati, ex tanta multitudine reperti sint. Ipse patris corpus Tyri summo honore prosecutus, sepeliuit, & iusta non sine lacrymis persoluit. Pari modo etiam Friderico Duci Sueuiæ suo fratri, qui patris auspicia in hac expeditione secutus obierat, parentauit: ipse interim milite atque omnibus bello necessariis destitutus, derelicta tam egregia & necessaria expeditione, quasi à rerum bene gerendarum cursu fatali quadam necessitate retractus, domũ repetere coactus fuit. Sed ne erroris, vel negligentiæ aliqua ex parte penes curiosum lectorem, vel historiæ peritos, adeam periculum; non grauabor aliorum opinionem coniungere. Sunt enim qui asserant, statim post Imperatoris obitum, exercitus, atque adeò totius expeditionis summam non Henricum, sed Fridericum natu minorem Sueuiæque Ducem, cum imperio de omnium consensu suscepisse. qui dum strenuissimus esset Princeps, & à paterna virtute ne latum quidem vnguem degeneraret, non solùm patris cadauer Tyri honorificè sepeliuisse dicitur, sed illũ eius vestigiis insistentem, nullis recusatis laboribus, contemptisq. omnibus periculis, cum paterni exercitus reliquiis in Armeniam perrexisse, eo animo, vt Ptolemaidem obsideret. Ibi vel aëris intemperie ac peste, vel ciborũ insuetorum vsu, hunc Fridericum cum multis aliis clarissimis Principibus, qui patrem in hac expeditione secuti fuerant, repentina quodammodò morte extinctum esse.

Henricus VI. Friderico in imperio succedit.

DE QVARTA CHRISTIANORVM IN SYRIAM EXPEDITIONE.

Philippi & Ricardi regũ expeditio in Syriam.

HENRICO, demortui Friderici filio, in Italiam ex Asia reuerso, Philippus Galliæ, & Ricardus Angliæ potentissimi reges, cùm ad suam dignitatem haud parum pertinere existimarent, si labefactatam atq. multis vulneribus confossam Rempub. Christianam restituerent, atque pro viribus sanarent, communicatis consiliis, contractisque ingentibus, priuatis sumptibus, vndique copiis, multisq. Principibus ac regulis in belli societatem pellectis, nouam expeditionem in Oriẽtem adornarunt: quæ sanè ita celebris & illustris fuisse traditur,

ditur, vt ſuperiorum temporum expeditiones vel obſcurauerit, vel ſaltem egregiè adæquauerit. Nã, vt de apparatibus bellicis militumq́. copiis nihil dicatur, tantus fuit inter maximos & potentiſſimos Principes concurſus, vt nunquã antea maior extiterit; inter quos, qui huic ſacræ militiæ nomina dederant, potentia & nominis ſplendore facilè Odo Burgundiorum Dux, excellebat. Siquidem cùm multis Comitibus aliiſq́ue illuſtribus viris eſſet concomitatus, haud parum ad huius belli neruum conferebat. Philippus itaque ſub proximi veris initium, ex Sicilia in Syriam ſecunda nauigatione delatus, velut cælo miſſus, ab exercitu, omnium ferè rerum neceſſariarum pænuria laborante, & in vltimam ac extremam anguſtiam redacto, vtpotè qui Ptolemaidem per totum ferè biennium aſſidua & arctiſſima obſidione preſſerat, incredibili cum omnium lætitia & fauſta acclamatione exceptus eſt, nimirum cùm ad eius aduentum obſeſſores ipſi non ſolùm commeatu aliiſq́ue vitæ neceſſariis recreati ſint, verùm noua auxiliariũ acceſſione facta, omnia in melius mutata. Caſtra etenim firmiori munimento circumuallata, obſeſſiq́ue arctiùs premi incepêre; machinæ etiam, tormentaq́ue expugnandis vrbibus recèns aduecta, ſumma cum feſtinatione expoſita, aliaq́ue omnia ad propugnationem vrbis neceſſaria, ſummo ſtudio ac diligentia præparata. Verùm, quia recèns auxiliaris miles magna ex parte nauigationis nauſea, & diuturni otij tædio ſummoperè torpebat, belli Ducibus admodũ expedire viſũ fuit, illum quotidianis exercitamentis ad alacritatem & laborem, ac planè ad omnem virtutem bellicam excitare & exercere. At Britannus, paucis interiectis diebus, Gallum cum ſua claſſe ſubſecutus, longè diuerſa fortuna vſus eſt: quippè Meſſana ſoluens, aduerſa tempeſtate diſiecta claſſe, Cyprum petere per aduerſum ventorum flatum cõpulſus eſt: verùm cùm ab ea, à quodam tyranno, Chriſtiano illo quidem, ſed Saladini amico, prohiberetur, in continentem vi & armis deſcenſionem fecit, atque ipſum cum ſuis copiis tanto impetu aggreſſus eſt, vt eum bello ſuperatum ceperit, inſulamq́ue ipſam ſui iuris fecerit; impoſitiſq́ue pleriſque locis præſidiis, inde digreſſus, dum Ptolemaidem curſum dirigit, naui eximiæ magnitudinis occurrit, quæ ex Ægypto commeatus, telaq́. ad obſeſſos comportabat. Erant in ea, præter magnam frumenti copiam, aliaq́ue ad vitam neceſſaria, ducenti quinquaginta ſcorpiones, & quàm plurima vaſcula igne Græco, vt vocant, referta. Sunt nonnulli qui adijciant, in caueolis fuiſſe reconditos venenatos ſerpentes, qui in noſtros tempore prœlij emitterentur. Hanc ipſe adortus, & expugnatam depreſſit, ventumq́ue ſecundum nactus, ad reliquum exercitum, Ptolemaidem, vti diximus, obſidione arctiſſima prementem, ſe coniunxit: eiuſq́. denique potiſſimùm auxilio factum eſt, vt tandem poſt longam atque tædioſam obſidionẽ, Ptolemais quinto Idus Sextilis à noſtris recepta ſit. Galli quoq. prope Tyrum pari ſucceſſu in nauim quandam hoſtilem, huic, quam cõmemorauimus, nulla ex parte magnitudine, vel apparatu inferiorem, inciderunt, & occuparunt. Ceterùm Philippus, cùm breuiſſimo tempore, nimirum quindecim dierum ſpatio, multa præclara ac memoria digna, incredibili quadam felicitate in hac ſua expeditione vſus, geſsiſſet, & expugnatæ Ptolemaidis auctor maiori ex parte extitiſſet, ita vt nemini dubium fuerit, ſi victricia arma per ipſam Syriam, atque adeò totum Orientem circumtuliſſet, quin facilè, & breuiſsimi temporis tractu, repulſis atque ſuperatis Barbaris, haud exiguam Aſiæ partem veteri Chriſtiano imperio adieciſſet, neſcio quibus legitimis de cauſis ab inſtituta expeditione ſeriò auocatus, nõ ſine magna omniũ admiratione pariter & dolore è Syria diſceſſit. Ricardus nihilominus, etſi ſocij & vicini Regis repentinam abi-

Odo Burgundiorum Dux.

Ptolemaidis obſidio.

Cyprus ab Anglis expugnata.

Ptolemais à Chriſtianis recepta.

Philippus Galliarũ rex, Syriaca expeditione relicta, ad ſuos reuertitur.

tionem valdè haberet ſuſpectam, cum ſuo exercitu aliquãdiu in Syria, prout vſus ferebat, moratus eſt. Tandem & ipſe veritus, ne Philippus cum ſuis in patriam reuerſus, per ſuam abſentiam aliquid per occaſionem moliretur, ac Normanniã, vel aliquã aliam ſuæ ditionis partẽ, prout res poſtularet, inuaderet, ab ipſo petijt, vt fidem ſibi, iureiurando interpoſito, religiosè obligaret, ne aliquid huiuſmodi vi, vel fraude, tacitè, vel apertè, contra ſe, quandiu regno abeſſet, moliretur, quod cum ſuo incommodo vel detrimẽto coniunctum eſſet. Philippus in re tam iuſta committere non potuit, quin Britanno ſatisfaceret; quinimò omnia præclara atque magnifica de ſe ad maiorem ſecuritatem illi pollicitus, conſcenſa claſſe, cum ſuis Italiam verſus adnauigauit, & mox Romam viſendi Cæleſtini Pontificis gratia appulit, à quo reddita inſtituti ſui ratione, multa humanitatis atque beneuolentiæ officia, hoſpitalitatiſque iura expertus eſt: pauciſque diebus ibi cõmoratus, ac blandè ab ipſo Pontifice dimiſſus, domum reuerſus eſt. Sunt aliqui qui exiſtiment, eum ante ſuum diſceſſum, cum Pontifice egiſſe, vt ea fide & iureiurando, quo ſeſe Britanno in Syria obſtrinxerat, liberaretur; tantamque fuiſſe Pontificis æquitatem cum honeſtate coniunctam, vt nunquam ſe in illius gratiam tanto ſcelere polluturum palàm profiteretur: nec mirum, cùm Regis poſtulata non ſolùm cum ipſa humanitate, & Chriſtiana religione, qua ceteris antecellere debebat, pugnarent, verùm etiam omnium gentium bene conſtitutarum legibus ex diametro aduerſaretur, ita vt paucis quidem verbis, ſed grauitate plenis, increpitum regem, ad fidem conſeruandam Britanno pro Reip. Chriſtianæ bono aduerſus religionis noſtræ hoſtes iugiter excubanti, hortatum dicant. Ricardus ſtatim poſt Galli è Syria diſceſſum, nulla intermiſſa cura, hoc vnũ agebat, vt Ptolemaide munimentis, aliiſque præſidiis firmata, reliquas maritimas vrbes partim vi, partim verò tranſactione tentatas, ad deditionem compelleret. Proinde ab inſtituto curſu nequaquam diſcedens, proximo menſe Septembri, cum ſuo exercitu ad Aſſur, non obſcuram ac incelebrem Syriæ vrbem, contendit, eamque obſidione cinxit. Verùm, Saladinus cùm hanc vrbem, cùm propter loci opportunitatem, tum quòd opibus maximis floreret, ſummoperè ſaluam & incolumem vellet, ac multum eius intereſſet, vt in ſua poteſtate retineretur, ad eam obſidione liberandam, ſeptimo Idus Septembris, cum noſtris congreſſus eſt, eo ſanè ſucceſſu, vt noſtri ſuperiores facti, de eo præclaram atque omni memoria dignam victoriam retulerint. In eo namque certamine multi hoſtium viri fortes, & magnæ inter ſuos exiſtimationis, ceciderunt. Ex noſtris verò, præter Iacobum Auenium, virum bellica gloria & virtute inſignem, ſtrenuiſſimè in primæ aciei frontiſpicio dimicantem, & occumbentem, pauci deſiderati ſunt, ita vt Dei opt. max. beneficio hæc victoria incruenta quodammodò noſtris extiterit. Hoc rerum ſucceſſu, Ricardus alacrior, & ad ceteras res conficiendas animoſior factus, Ioppen ab hoſtibus deſertam, reſtaurauit, & omnia prouidi ac circumſpecti Ducis munia adimpleuit, adeò profectò, vt omnes hanc expeditionem planè felicem, habituram exitum, ſibi pollicerentur. Interrupit tamen rerum bene agendarum curſum oborta in caſtris Chriſtianorum ſeditio, & Conradi Montiſferrati reguli, Tyri per dolum à duobus ſicariis occiſi cædes, quod magnam deinceps rerum conuerſionem in Oriente, vti ex hiſtoriis patet, attulit. Ceterùm Ricardus, poſt multa egregiè edita facinora, & exantlatos Reip. Chriſtianæ nomine labores, cùm iam videret, maiorem partem exercitus ſibi commendati, partim morbo & ferro, partim verò inedia, & laboris intolerantia eſſe conſumptam: ſimulq; ſummoperè vereretur, ne, dum ipſe procul domo pro Rep. Chriſtiana

Singulare exemplum æquitatis.

Inſignis Chriſtianorũ victoria cõtra Saladinum.

Conradi Montiſferrati reguli cædes.

ſtiana bellaret, proprij regni iacturam faceret, præſertim cùm Philippus, contra datam atque oppignoratam fidem, non ſolùm clandeſtinis conſiliis illi grauis eſſet, ſed iam apertè & palàm hoſtis factus, Normanniæ, eius ditionis prouinciæ maximi momenti, imminere, Ioanneſque eius frater minor natu Britanniæ prouincias ad defectionem ſolicitare, vt ipſe regium nomen & poteſtatem nefariè transferret, diceretur; tantis in vnum confluentibus cauſis, neceſſitate ſumma coactus fuit, cum Saladino paciſci, accum eo, quibuſcunque potuit modis, in quinquennium, ſiue, vt nonnullis placet, in triennium indutias conſtituit. Nam harum indutiarum condiciones cùm eſſent mera quadam temporis neceſſitate expreſſæ, erant prorſus huiuſmodi, vt non ſolùm præteritarum geſtarum rerum gloriam obſcurarent, verùm etiam magna ex parte priſtinam Chriſtiani nominis ac imperij dignitatem læderent atque labefactarent. Siquidem, vt cetera breuitatis cauſa ſileam, Saladinus obtinuit, vt noſtri, omnium earum vrbium, quarum poſt receptam Ptolemaidem domini erant facti, citra aliquam moram vel difficultatem ius atque dominium exuerent, mœniaque & munimenta demolirentur, ac ſolo æquarent, adeò vt hæc ignominioſa tranſactio haud dubiè effecerit, vt huius ſuſceptæ expeditionis ſucceſſus nobis magis detrimento & dedecori, quàm honori vel vtilitati, omnium grauiorum virorum iudicio, fuerit. Incuſetur, & inculpetur tamen potius fatalis illa ratio, omnia pro arbitrio diſponens, quàm Principum iſtorum imprudentia, vel temeritas; quandoquidem ſi aliquis penitiùs ſecum reputauerit, conſtitutarum indutiarum cum Saladino condiciones, proculdubiò inueniret, noſtros, hac quidem in parte, culpa vacare, & temporis neceſſitatem noſtris impoſuiſſe, vt duorum præſtantiſſimorum regum præclari conatus, & validiſſimi exercitus labores, incaſſum omninò ſuſcepti videantur, potiſſimùm cùm aliàs non veriſimile ſit, eos tam demiſſi animi fuiſſe, vt aliquo modo aliàs paſſuri eſſent, vt omnes illæ ciuitates, quæ ſibi, ſummis cum laboribus & periculis, acceſſerant, in Barbarorum poteſtate remanerent, & eò magis illorum arbitrio ſubiicerentur, quò ex illorum præſcripto ac libidine omnia tum in Syria, tum in ipſa Phœnicia, quas ſanè regiones maiori ex parte ipſi ſibi ſubiecerant, agerentur. Obtinuit enim Saladinus à Ricardo abitionem parante, vt in his duabus celeberrimis regionibus noſtri nullum firmum munimentum, & iuſtum propugnaculum vel vrbem haberent, Tyro, Ptolemaide, & Antiochia exceptis: videbatur nihilominus Ricardo, præclarè, aut ſaltem non vſquequaque infeliciter ſecum eſſe actum, quòd à tam potenti & formidabili hoſte, tam neceſſario quidem tempore impetraſſet, vt imperiũ Chriſtianum his tribus nobiliſſimis ciuitatibus, ſalua nominis dignitate, conſiſteret. Rebus ita conſtitutis, ac de reliquis non parum ſolicitus, Cyprum, nuper eiecto tyranno, vti enarrauimus, armis ſubactam, præſidiiſque firmatam, Vidoni Hieroſolymitano regi ea condicione donauit, vt ipſe, poſterique ſui deinceps in perpetuum Hieroſolymitani regni titulo inſignirentur. quo ſanè iure factum eſt, vt omnes Britanniæ reges ad hanc noſtram vſque tempeſtatem huius inclytæ vrbis appellationem ſibi vſurpauerint, & non immeritò retinuerint, vt etiam videre eſt ex omnibus regum Britãnorum diplomatis ac edictis. Conſtituto igitur hac condicione Vidone Cypri rege, ipſe cum claſſis ſuæ reliquiis, nauigationem Italiam verſus inſtituit: ſed inter nauigandum, atroci tempeſtate oborta, tantum vitæ periculum cum ſuis adiit, vt, diſiecta atque diſperſa claſſe, parum abfuerit, quin fluctuum procellis abſorberetur, & omnes ſui naufragium facerent, adeò vt ventorũ flatibus huc illuc impulſus, diu incerto curſu errabundus velificauerit, do-

Quibus conditionibus noſtri pacẽ à Saladino redemerint.

Cur Britanniæ reges Hieroſolymitani regnĩ titulo inſigniantur.

nec tandem ventorum rabie eam Ionij maris partem tenere coactus fuit, quæ Epiro & Macedoniæ proximior eſt,& eodem venti flatu in Illyricum breui pòſt delatus,ac tandem cum paucis ſuis elapſus,menſe Decembri,terreſtri itinere mutato habitu,& quò faciliùs omne periculum declinaret, ementita priuati hominis perſona , ſuperiorem Pannoniam,quæ nobis Auſtria eſt, contendit. Verùm, tametſi ſeſe priuato ſimilem gereret, diu tamen latêre non potuit,quin agnoſceretur. Nam, poſtquam in certum quoddam diuerſorium diuertiſſet, ſiue quòd ex facie maieſtas quædam,vt plerumq.in heroibus accidere ſolet, eluceret; ſiue quòd ille certis indiciis, vtpote annulo regio,vel huiuſmodi aliquo argumento,vt nonnullis placet, ſe proderet; ſeu fatali & arcana vi, cui rarò reluctari datur,hoſpiti apud quem diuerterat,in ſuſpicionem venit,quòd priuato maior eſſet,& ementito habitu Principis alicuius perſonam ſuſtineret , ita vt ipſe , comparandæ ſibi Leopoldi Ducis Auſtrię Principis ſui gratiæ,vel lucri & quæſtus cauſa,eum indicauerit. Verùm, ne in iuſtam reprehenſionem apud aliquos incidam, non grauabor aliquot ſcriptorum opiniones attexere. Quandoquidem ſunt qui tradãt, ipſum à Duce Auſtriæ Leopoldo & Hadmaro II. Domino de Chuenring in villa de Erpuech prope Viennam Auſtriæ captum fuiſſe, & ab ipſo Domino, viciſſitudinis rerum humanarum immemore, contra omnia pietatis & humanitatis exempla protinus cuſtodiæ traditum, & in arce Tyrenſtein tantiſper aſſeruatum, donec Henrico Cæſari, qui, minis & vi oſtenſa , ipſum Leopoldo duci extorſit, traderetur. Nam cùm ipſe Ricardus tam ampli regni ſucceſſor ac hæres relictus eſſet, Cæſarem non latebat, illum non commiſſurum,quin libertatem ſuam magna auri vi atque pondere redimeret. Proinde ſpe quæſtus & lucri irretitus, ſtudiosè curauerat, vt ſibi conſignaretur, adeò certè, vt multi ſint qui non minùs ſuper eius liberatione,quàm eius captiuitate varient, cùm non pauci idonei ſcriptores aſſerant, ipſum libertatem centum millibus marcharũ auri ab Imperatore emercatum eſſe. Sunt demum qui aſſeuerent,centum millibus & quingentis auri pondo libertatẽ redemiſſe. Quocunque ſeſe res pacto habeat,non addubitauerim Ricardum graui præſenti pecunia multatum fuiſſe. Cuius aliquam partem , vtputa tertiam , vt nonnullis videtur , in ipſum Leopoldum Ducem , ſicuti cum Cæſare tranſegerat; deriuatam eſſe tradunt. Multorum ſcriptorum Annales referunt, & in hoc planè omnes inter ſe conſentiunt, non citra magnam difficultatem pecuniam liberationi Ricardi deſtinatam , cùm magna & immenſa eſſet, fuiſſe in Anglia expeditam, adeò vt aliqui reperiantur qui dicant, regiam ſupellectilem aliqua ex parte hac de cauſa fuiſſe diuenditam . Sunt præterea , qui etiam addant,pecuniæ pænuria ita tunc temporis fuiſſe in Anglia laboratum , vt vaſa ſacra in regis gratiam conflata ſint . Non caruit Cæſar graui , & ea quidem iuſta, omnium Principum, in primis verò Pontificis reprehenſione, & paſſim magnam auaritiæ notam ſubiit, quòd ſcilicet , præſtantiſſimum regem optimè de Chriſtiana Repub. meritum, & à ſacra expeditione reuertentem , contra omnium gentium bene inſtitutarum mores, & legum reuerentiam, nulloque belli iure captum, non ſolùm in vinculis habuerit; ſed non antequàm graui pecunia multatum dimittere voluerit, tantum abeſt, vt clarorum Cæſarum more ipſum omnibus humanitatis officiis exceperit, vel ſaltem eo loco habuerit, quo Principes etiam ignotiſſimum quemque inuicem habere ſolent . Incidit huius Ricardi calamitas & fatalis caſus in annum milleſimum centeſimum nonageſimum quartum, ac prout diligenti inquiſitione inueſtigare potui,conſtat,eum duodeviginti menſes à Cæſare in cuſtodia aſſeruatum , in quo non citra magnam admirationem

Ricardus à ſacra militia reuerſus,capitur in Germania.

tionem reputare animum meum subit, cum quanta fortunæ inconstantia & lubricitate rerum humanarum status coniunctus sit. Nam licet hæc longè latéque rebus humanis dominetur, rarò tamen regibus illudit, sic vt eos tanto ludibrio afficiat, sicuti hunc præstantissimum & Christianissimum regem affectum esse docuimus. Ceterùm, priusquam huius sacræ expeditionis exitum absoluam, id obiter annotauerim, nempe Philippo & Ricardo regibus, antequam è Sicilia soluerent, de illius successu Ioachimum Abbatem, tum in Calabria apud monasterium Floris eximia laude florentem, consulentibus, eum respondisse, illos quidem ituros esse; at parum certè profecturos, quòd nondum diram belluam sua fata appeterent, nec terræ sanctæ recipiendæ dies illuxisset. Nec verò falsus extitisse vates Ioachimus, siue illorum contentione motus, siue cælesti numine afflatus, videri debet, cùm eius vaticinium cum rerum successu non parum quadret. Sunt qui putent, illum hæc eadem Friderico, arma contra barbaros expedienti, prædixisse.

Ioachimi Abbatis vaticinium.

DE QVINTA CHRISTIANORVM IN SYRIAM EXPEDITIONE.

INTEREA temporis, cùm Henricus Cæsar intelligeret, summam tum crudelitatis, tum etiam auaritiæ labem ab omnibus sibi esse aspersam, quòd Regem Britannum optimum Principem, ac optimè de Rep. Christiana meritũ, non solùm in vinculis coniecisset, sed etiam nõ ante, quàm ingenti pecunia persoluta, liberasset: quò ergo nominis sui existimationẽ mirum in modum obscuratam, atque labefactatam, pristino splendori restitueret, vtque sese Pontifici ac etiam reliquis Christiani imperij Principibus hoc nomine valdè à se alienatis, in gratiam reponeret, expeditionem in Asiam decreuit, rebusq. orientalibus, præsertim verò Syriæ, mirificè afflictis atque acciſis, instructa classe, & valido exercitu auxilium ferre statuit. Fatis siquidem concesserat Saladinus, cum quo Ricardum Regem indutias, necessitate temporis adductum, constituisse docuimus, adeò vt tam præpotenti atque feroci hoste sublato, Pontifex, ceteriq́ue Principes rerum Asiaticarum non ignari, in spem venirent, cùm egregia bene agendarum rerum ansa nostris præberetur, vt repetitis plerisque locis, cum nostro dispendio nec minori ignominia vel amissis vel traditis, Palæstinæ regnum facilè armis posse recuperari: Pontifex etiam secum reputans, quantum Respub. Christiana ex superiorum temporum Principum Christianorum dissidiis, & proximi belli infelici successu esset labefactata, quantumq́. periculi illi ab hoste immineret, si eo statu, quo tunc res erant, relinquerentur, modis omnibus Christianis Principibus & populis volebat esse auctor, vt res Orientales communibus viribus repeterentur. Et Cæsari quidem in primis non exiguum stimulum subindè addebat, vt ipse, depositis omnium aliarum rerum curis, expeditionem in Syriam destinatam acceleraret. Sed Cæsar tum temporis aliquot grauissimis rebus, imperij sui summã concernentibus, perplexè implicatus, eas pro animi sui sententia tam citò absoluere nequiuit; earumq́ue magnitudo planè effecit, vt à destinata expeditione non parum retraheretur. Interim tamen, ne Christiana Resp. ex nimia cunctatione in aliquod maius discrimen adduceretur, néue rei bene gerendæ

Saladini obitus.

occasio

occaſio aliquo pacto amitteretur, habita prius cum Principibus ſeptemuiris aliiſque imperij ordinibus ſuper hac re grauiſſima deliberatione, conſtitutum fuit, vt quamdiu Cæſar componendis rebus in Occidente hæreret, Aſiaticæ expeditionis ſumma penes Chunradum Archiepiſcopũ Moguntinum Electorẽ cum ſummo imperio eſſet. Ille igitur ſuſcepta prouincia, aſſociatiſque ſibi præſtantiſſimis Germanię proceribus, vtpote Chunrado Herbipolenſi Cæſaris cancellario, Henrico Duce Saxoniæ, Leupoldo Duce Auſtriæ, N. Duce Brabantiæ, Hermanno Landtgrauio Thuringiæ, Epiſcopo Patauienſi, Ratiſponenſi, & Halberſtatenſi, aliorumque multorum illuſtrium virorum magna frequentia ſtipatus, cum valido exercitu in Syriam profectus eſt. Et quia ſtatim à Saladini obitu magna vbique rerum conuerſio facta erat, barbarorum milites munimentis ac præſidiis impoſiti, multo ſegniùs quàm anteà, ſtationes ſuas obſeruabant, ita vt pleriſque locis deſertis, vel ſaltem negligentiùs cuſtoditis, facilè noſtris ad eas aditus patêret. Proinde occupato Beryto ſolitis ſuis præſidiis deſtituto, quòd illa ciuitas omnium iudicio opportuna belli ſedes eſſe videretur, aggeribus, ceteriſque ad defenſionem neceſſariis ſummo ſtudio ac celeritate ante omnia munita atque inſtructa, deinde in Syriam vlterius progreſſi, cùm Ioppenſes adhuc graui barbarorum obſidione premerentur, expedire noſtris viſum fuit, vt illa ciuitas maritima, & totius Palæſtinæ antiquiſſima, ab inimico exercitu liberata, in priſtinam libertatem & ſecuritatem reponeretur, præcipuè quòd propter portus opportunitatem, huius ciuitatis vſus cum primis noſtris neceſſarius eſſe videretur. Admotis igitur caſtris, hoſtes, cùm ſe & numero & viribus multò inferiores viderent, noſtrorum aduentu non expectato, ſpontè obſidionem ſoluerunt, adeò vt noſtri rerum ſucceſſu, ad cetera conficienda non parum incitati, citra aliquam temporis intermiſſionem, indies magis atq. magis magnos progreſſus facerent; vnde certè non parua Chriſtiano imperio fiebat acceſſio, & haud exigua ſpes ſuberat; nec minor occaſio oſtendebatur, Solyma armis recuperari poſſe, niſi malo noſtro fato idem vnumque ferè tempus, in medio bene gerendarum rerũ curſu, duorum præſtantiſſimorum Principum mortem conſociaſſet. Cæleſtinus enim Pontifex Romæ, Henricus verò, ſub cuius auſpiciis hæc expeditio ſuſcepta erat, Panormi fatis conceſsêre. Quorum ſanè interitus magnam Chriſtianis rebus, vt fieri plerumque ſolet, immutationem attulit, & res Syriacæ ſenſim tepeſcere, ac ſegniùs tractari cœperunt. Germani namque, qui ad hanc ſacrã militiam profecti erant, ſtatim diuulgata Cæſaris morte, variis ſeditionibus laborare inceperant: quæ etſi fortiter & magna cum prudentia reprimerentur, aſſequi tamen nequiuêre, vt illas penitus extinguerent, vel ſuperarẽt, quippe qui ita tumultuarentur, vt nec Principum auctoritate, neque militaris diſciplinæ ſeueritate in officio retineri potuerint. Quo ſanè factum eſt, vt propter refractariæ multitudinis contumaciam, res proximè præclarè geſtæ, mutuis noſtrorum diſſenſionib. & cædibus mirum in modum obſcurarentur & extenuarentur, ita me herclè, vt omnibus in deterius prolapſis, relaxataque militari diſciplina, in tantum, vt nullus ferè vſus ſeditioſi militis eſſet, noſtri tandem illam expeditionem in medio propè curſu relinquere coacti ſint, nec eã ex dignitate vel vtilitate Reip. Chriſtianæ, vti quàm maximè requirebatur, ad proſperum ac felicem exitum perducere potuerunt, ſed magno cum noſtrorũ Principum dolore, ab inſtituto & deſignato ſcopo vi quodammodò retracti, ſemiperfectis rebus, non citra magnam ignominiam, & graue Chriſtiani nominis diſpendium, domum redire compulſi ſunt. Hunc ergo ferè exitum habuit quinta Chriſtianorum in Syriam expeditio.

Berytus & Ioppa à noſtris recepta.

Cæleſtini Pont. & Henrici Imper. mors.

Militaris ſeditio in Chriſtianorum caſtris exorta, omnem victoriæ curſum interrupit.

DE

DE SEXTA CHRISTIANORVM IN SYRIAM EXPEDITIONE.

INVALESCENTIBVS indies barbarorum viribus, atque ex nostris dissensionibus augescente illorum imperio, Christiani Principes summa necessitate adacti, verentes nimirum, vt nisi peropportunè illorum incursionibus vnanimi consensu atque coniunctis viribus & armis obuiam iretur, ne res Christianæ valdè in præsens debilitatę acextenuatæ, planè concíderent atque euerterentur, habitis super re tanta longis ac maturis in comitiis deliberationibus, publica consensione constitutum fuit, vt noua expeditio aduersus Saracenos & barbaros citra vlteriorem moram susciperetur, quam prolixè & copiosè enarrare, cùm multorum scriptis comprehendatur, ad institutum nostrum non valde pertinere mihi videtur. Quocirca, rem leui tantummodò, vt aiunt, brachio percurram, ne nos, ad alia festinantes, huius historiæ notæ enarratio diutius quàm par est, remoretur.

Anno supra millesimum ducentesimum decimo septimo, Andreas inferioris Pannoniæ rex, cùm in auitum regnum, defuncto iam patre, ea condicione successisset, vt non antea regni administrationem sibi desumeret, vel regio diademate insigniretur, quàm patris defuncti suprèmæ voluntati tabellis testamentariis comprehensæ obtemperasset; qua, inter cætera, illi iniunxerat, vt sacram in barbaros expeditionem ad nominis Christiani gloriam atque vtilitatem susciperet. Ipse paterni voti, atque recepti mandati memor, nulla ratione sibi melius optimo & gratissimo parenti parentari, vel iusta persoluere putabat, quàm si hanc piissimam iussionem citra aliquam moram, vel detractionem adimpleret. Verùm cùm in re tàm ardua & difficultatis plena, plurimum ipse laboraret, non potuit itares suas expedire, quin multò magis quàm existimaret, vel Reip. Christianæ ex vsu esset, negotium differre cogeretur. Igitur Pontifex, misso ad illum Cardinali Columna oratore, mirificè instabat, vt hanc sacram sibi impositam militiam recusare, vel vlterius differre non grauaretur. Proinde eluctatus suis negotiis, ac nihil prius habens, quàm Pontifici, aliisque Regibus & Dynastis, hoc quidem valde requirentibus, placere atque prodesse, associatis sibi aliquot magnis viris, & inter ceteros quidem, Bauariæ atque Austriæ Ducibus, post multorum dierum periculosissima & tædiosissima itinera, in Asiam cum instructissimo exercitu contendens, tandem Ptolemaidem, in quam vrbem, amissis Hierosolymis, Orientalis Latinorum imperij sedes, gazæ & diuitiæ præcipuæ, vti non semel diximus, translatæ erant, peruenit: vbi Ericum, Niuernensium Comitẽ, & Gualterum, Philippi secundi Galliarum regis cubicularium, cum magna Gallorum manu recèns adductorum inuenit. Quibus Ioannes Brennus, Gallicæ nobilitatis eques, belli atque pacis artibus clarissimus, qui postea, propter inclytam, & quasi inauditam virtutem animique fortitudinem, Hierosolymorum rex declaratus fuit, sese coniunxerat: qui sanè Principes atque præclarissimi Duces cum vnà cum suis copiis coiuissent, & in certis quibusdam consiliis atque consensione coaluissent, magna spes proculdubiò omnibus de Christiana religione atque salute bene ominantibus, affulgebat, in tanta Procerum frequentia, tantis ac tam præclaris copiis confirmatorũ, & vnanimitate aliquid præclari, ac quod ex vsu Reip. esset, geri posse: & respondebant certè exorsi belli auspicia. Nam tanta cum celeritate & rerum successu nostri res gessêre, & progressi sunt, vt

1217.

Andreæ Hungariæ regis in Syriam profectio.

Ioannes Brennus

in

in Palæſtinam vſque citra magnum negotium vel difficultatem perrexerint. ibi cùm aliquot barbarorum turmas habuiſſent obuias, qui illorum conatus & iter impedire auſi erant, tanta cum ſua ſtrage & turpi ignominia, à noſtris fuſi fugatiſque ſunt, vt vel hoc quidem ſucceſſu deterriti, non temerè cum noſtris poſtmodum congredi auderent, adeò vt multi tradant, quòd hæc Hungarici regis expeditio cum ſumma cùm vtilitate, tum dignitate Chriſtiani nominis coniuncta fuiſſet, ſi fortunæ ſuæ curſum ac proſperitatem proſecutus eſſet. Ceterùm ipſe, vel inſtituti ſui variis de cauſis pertæſus, vel metuens, ne ſi, dum regno ſuo diutiùs quàm vellet, abeſt, aliquid detrimenti inferretur, demum cogitans, ſe Iordani fluuio perluit; arbitratus, ſe hac ratione voti religione exſolutum, atque Pontificis edicto ſatisfactum eſſe. Hîc annotare licet ſtultam quorundam Principum credulitatem, qui ſe magnis rebus implicatos, & cum ſumma religione aſtrictos, liberatos eſſe exiſtimant, ſi nouis atque inuſitatis mediis & artibus, atque adeò ſummis impoſturis, quandoque viris, quibus maximè obligantur & debent, illudant, & ſpecie boni ac veri improbè imponant. Solutus igitur, vt ipſe rebatur, voto, Ptolemaidem vnà cum ſuis copiis rediit; nec ita multò pòſt, nullis ferè in expugnatis atque receptis locis relictis præſidiis, cum reliquiis ſui exercitus in Pannoniam reuerſus eſt. Germanici Proceres de Pannonici reditu certiores facti, cùm viderent Aſiaticum bellum propter repentinum eius atque inopinatum diſceſſum valdè eſſe interruptum, atque maiori ſui parte eſſe mutilũ & mancum, noluerunt committere, quin tanti inchoati, & feliciter ſuccedentis belli curſum deinceps proſequerentur. Nec ſanè ab his languidè ea quæ ad hanc ſacram militiam forent neceſſaria & requiſita, tractata, vel procurata fuêre; ſed bono totius Chriſtiani orbis fato contigit, vt conſentientibus Germaniæ ordinibus, tantus militum delectus pleriſque in locis haberetur, vt breui temporis ſpatio magna ac ferè infinita hominum multitudo coacta ſit: quæ, poſtea quàm varijs in locis ad vexilla & Duces confluxiſſent, mira cum diſciplinæ militaris ſeueritate recenſiti atq. inſtructi fuerunt, ne ſcilicet incaſſum ſumptus atque pecunia hoc potiſſimùm nomine ferè in toto Chriſtiano orbe imperata atque erogata, abſumeretur. Præparatæ erant etiam in huius expeditionis vſus variis in Italiæ locis triremes, aliaq. nauigia portãdis militibus cõmoda & opportuna, in quibus ſub variorũ Ducũ auſpiciis delecta iuuentus, ceteriq. veterani milites huic mixti, impoſiti vno eodemque tempore fuerunt. Et non ſolùm Germania in hoc bellum intenta, ſed etiam Britannia, & Gallia ipſa fuit. Angliæ ſiquidem rex, Chriſtiani imperij regum nulli ſecundus, ad religionis Chriſtianæ, atque veteris imperij noſtri reliquias tum propagandum, tum etiam tuendum, priuatis ſumptibus, nullo ferè inſtigante, inſignem ac præpotentem claſſem inſtruxerat: cuius exemplo inuitati Galliæ Principes, certatim ad hanc ſacram militiam confluebant, & nullo habito expenſarum, vel moleſtiarum reſpectu, tam pio & Chriſtiano bello nomina dabant, vt tres præclari, ac ferè totius regni præcipui, vtputa, Pariſiorum, Æduorum, & Lexouiorum Præſules, comparata egregia atque inſtructa manu, ſeſe ceteris Principibus ſocios & comites adderent. Conſtiterant claſſes in plurimis Italiæ portibus, & diu ſtationem ad ancoram habebant, priuſquàm cognitâ præcipuorum Ducum voluntate ſeſe velis committerent. Vbi verò de vnanimi conſenſu conſtitutum fuit, vt niſi certis rationibus, atque expeditis conſiliis, hoc à Pannonico inceptum bellum, deinceps perficeretur, in hoc tandem omnium ſententiæ conuenêre, vt primùm in Ægyptum tranſmitterent, atque Damiata, quæ doctioribus Peluſium eſt, ac poſtmodum ab Ælio

Hungarici regis inſana perſuaſio.

Princi-

Principe, qui eam triplici muro cinxit, particulaque Nili deducta, in insulæ formam redegit, nuncupata fuit, omnibus armis atque viribus obsideretur. Hæc enim vrbs omnium iudicio digna videbatur, quæ propter non tantùm nominis celebritatem atque decorem, quàm portus aliarumque rerum opportunitatem, in nostram potentiam redigeretur. At cùm esset & loci natura atq. artibus summoperè munita, multum temporis insumptum, antequã expugnari posset, adeò profectò, vt magna sanguinis effusione atque cæde vtrimque facta, huius vrbis deditio ad postremum redempta sit. Nam cùm magis iustis viribus, quàm vlla defensorum ignauia vel languore expugnaretur, nostri Duces suspicabantur, id quod erat, barbaros statim sub nostrorum aduentum maiorem commeatus aliorumque ad bellum sustinendum necessariorũ partem in vrbis arcem validis præsidiis ac propugnaculis præmunitam, intulisse. Proinde maior illorum pars, licet multi contrà sentirent ac repugnarent, non prius cessandum esse statuebant, quàm arx armis etiam esset recepta. Nec vana fuit, vel aliqua ex parte irrita nostrorum Ducum opinio: quippe expugnata arce, tanta rerum omnium ad vitam necessariarum fuit inuenta copia, aliæque diuitiæ pretiosissimi pretij, vt hæc vrbs facilè cum præstantissimis Europæ vrbibus certare, & meritò omni rerum affluentia comparari potuerit. Incidit huius vrbis eiusdemque arcis expugnatio in annum ferè eiusdem sæculi vndeuigesimum, licet sint qui lustrum vnum adimant: quippe multi sunt qui litteris consignarint, nostros, anno eiusdem sæculi decimo quinto, vel circiter, potitos esse. Qua in re, vt in plerisque ceteris, scriptorum mirari subit discrepantiam, qui, licet exiguis ætatibus à nobis remoti sint, ita inter se variant, vt vix citra magnam difficultatem rei veritas in plerisque rebus erui possit. Recepto Pelusio, & valido præsidio communito, belli Duces, quamuis non satis sibi conueniret, quòd multi eorum essent qui domum cogitarent, tamen instigati crebris Pontificis, aliorumque Principum de Christiana religione solicitorum, literis ac precibus retenti, quasi inuiti ac reluctantes, in hac sua instituta expeditione fuêre. Quandoquidem Pelagius recèns ad supremam illam Pontificiam dignitatem euectus, vt sibi maiorem nominis splendorem à Christiani nominis propagandi zelo ac studio compararet, enixè contendebat, vt nostros Principes aduersus barbaros in Asiam profectos, quàm diutissimè modis quibus posset omnibus in administrando bello foueret; ratus, se hoc pacto non solùm Europam clandestinis atque ciuilibus bellis & dissensionibus mirificè dilaceratam, respirare atq. recreari per interuallum posse; sed etiam imperium nostrum in tam angustos terminos redactum, aliqua ex parte constabiliri, vel si potis esset, proferri. Quocirca nostri vlteriùs progressi, celeberrimam Ægypti vrbem, quæ sanè terrarum maxima est, Chære ab incolis, à nostris verò Cairum vocitatam, quæ vox victricem sonat, anno Mahumeticæ superstitionis trecentesimo & duodeseptuagesimo, à Ioar Sultano multiplici victoria inclyto cõditam, ac decem millibus passuum à vetustissimæ nobilissimæque vrbis Memphis vestigiis distantem, arctissima obsidione oppressêre. Sed nequicquam tentata eius expugnatione, re infecta, non citra magnam nostrorum cladem atq. ignominiam discedere coacti sunt: quoniam, vt ceteras difficultates, quibus nostri tunc temporis laborabant, sileam; sunt qui tradant, nostros ad tantam dèuenisse rerum omniũ angustiam, & ita omniũ rerum necessariarum aditum & facultatẽ fuisse interceptam, vt Sultano Ægyptio, quem Memphiticũ regem appellamus, noua cum eo trãsactione facta, Damiatam, vti diximus, captam, præsidioq. firmatam, restituerent. Quod certè nemini mirum videri debet. Nam multorum grauissi-

Damiatã vtrà cum arce à nostris recipitur.

Cairus nequicquam à nostris obsessa.

morum obtinuit opinio, multis ſcriptorum annalibus corroborata, vſqueadeò res noſtras fuiſſe anguſtas atque acciſas, vt Coradinus, Damaſci & Hieroſolymorum Sultanus, noſtris per ſuos oratores condiciones pacis pro ſuo libito, ac pro ſua & Memphitici voluntate atque arbitrio præſcripſerit. Ac quò magis noſtros irretiret, & in ſuam ſententiam pertraheret, miro lenocinio atque verborum artificio vſum fuiſſe dicunt. Pollicebatur ſiquidem, ſi negotium ex voto & ſententia ſibi ſuccederet, ſe præter ea quæ ſub pacis formula comprehendi debebant, vltrò ſacroſanctam crucem, & quicquid de noſtris in Syria, & Phœnicia ipſe, ſuique maiores per vim, vel iure belli abſtuliſſent, redditurum. Quæ ſanè poſtulata cùm ab ipſo decoro atque ratione non abhorrerent, digna omnium iudicio viſa ſunt quæ complecterentur. Solus erat inter omnes Pontificius legatus, qui ſe fortiter omnium ſententiæ ac voluntati opponebat, adeò vt huius auctoritas, vel potius moroſitas, &, ſi mauis, imprudentia obtinuerit, vt Sultani oratores, pace infecta, cum omnium noſtrûm dolore dimitterentur. Proinde Coradinus noſtrorum peruicacia mirum in modum irritatus, ſimulque veritus, ne, ſi Peluſium à noſtris deinceps aliquo modo recuperaretur, ipſe Hieroſolymis facilè excideret, nimirum, quòd eam vrbem ſe tueri poſſe propè diffideret; ſeueriter edixit, vt muri, aliaque eius vrbis ſplendidiora ædificia, & monumenta diruerentur, ac penitus euerterentur. Itaque barbarus hoſtis, nulla habita tam præclaræ ac ſacræ vrbis ratione, vel reuerentia, Scythico more in illam debacchatus eſt, ſic, vt ipſam maiori ex parte deformauerit, & deplorandam vaſtitatem intulerit. Mirum tamen in tam barbari & efferati hominis animo aliquam diuini noſtri cultus ſcintillam vel reuerentiam exiſtere potuiſſe. Edixerat enim ſub graui pœna, vt à Turri Dauidis, templo Solomonis, ac deinde ſacro ſepulchro abſtineretur. Quod ſanè temperamentum ego non tam ad immaniſſimi hominis humanitatem, vel pietatem, quàm ad Chriſtianorum demiſſiſſimas preces, ea loca tunc temporis inhabitantium, referendum eſſe iudico: nimirum cùm in confeſſo ſit, hunc adeò noſtris ſacris fuiſſe crudelem atque immanem hoſtem, vt nunquam ab iis, niſi oſtenſo quæſtu, & multa pecunia retentus, abſtinuerit. Conſtante bello, Ligures, Piſani ac Veneti egregiam operam Reipub. Chriſtianæ nauarunt. Etenim ſtatim ſub illius belli initiũ, præualidas claſſes, aliaque ad tam longinquum & periculoſum bellum neceſſaria, ſponte, nullaque præmiorum ſpe illecti, miſerunt. In primis ſiquidem, Liguribus non poſtrema laus meritò debetur, vel eo potiſſimùm nomine, quòd paulò antequam hæc ſacra expeditio ſuſciperetur, ad Niuernenſem, Ducem conſanguinitate & propinquitate Galliarum regibus longa ſtemmatis ſerie coniunctiſſimum, ſacræ militiæ ergô honorificentiſſimam legationem habuerint, miſſis ad eum Lanfranco Roſſo, & Gulielmo Embriaco præclariſſimis viris. Quorum auctoritate atque dignitate ipſe commotus, omnem ſuam operam Reipub. Liguſticæ, aliiſque Principibus & Rebuſpub. huic ſacro bello fauentibus, ſeriò pollicebatur; vti poſtea euentus ipſe edocuit. Adornata namque iam profectione, cùm Genuam delatus eſſet, tamdiu ibi conſtitit, donec reliquæ, quas conſcripſerat, terreſtres copiæ commodè ſubſequerentur. Nec ſanè hic ardor iuuandæ Reip. Chriſtianæ vnquã poſtea Genuenſibus, licet multis nouis moleſtiis implicarentur, refrixit, ſed aſſiduo quodam iuuandi ſtudio, omni tempore euigilarunt; adeò vt ſtatim Pelagio ad ſupremum Pontificatus faſtigium euecto, eius hortatu decreto Aſiatico bello, ducibus Ioanne Roſſo Cataneo, & Petro Auria, decem triremes ſubſidiarias omni genere commeatus, validoque præſidio inſtructas, in Orientem miſerint. Noſtri enim graui atque

Hieroſolymorũ demolitio.

diutina

diutina oppugnatione defatigati, iam fermè Peluſij occupandi ſpe exciderant. Verùm Liguſticarum triremium aduentu adeò fuerunt recreati & confirmati, vt in nouam ſpem erecti, inſtauratis nouis oppugnationibus, tãdem cum exigua ſuorum cæde vrbe potiti ſint, & præclaram de hoſte victoriam retulerint; tametſi hæc ciuitas ſub finem proximi anni, Chriſtianorum rebus malè ſuccedentibus, iterum amiſſa fuerit.

DE VII. CHRISTIANORVM IN ASIAM EXPEDITIONE.

HÆc ſeptima expeditio ſuſcepta fuit à Friderico ſecundo, Henrici Auguſti filio, qui Cæſareo diademate inſignitus, (id verò incidit in annum poſt mille ducentos tertium decimum) pacatis in Germania rebus, nihil prius, magiſque in votis habuit, quàm vt in Aſiam ad Palæſtinæ recuperationem traijceret. Ceterùm hoc ſanctiſſimum atque optimum eius inſtitutum plurimis & grauiſſimis de cauſis vſque in annum eiuſdem ſæculi quintum ac viceſimum, retardatum fuit, quo ipſe in Italiam reuerſus, filium Henricum in Germaniam ablegarat, vt indicto conuentu de conſilio patris, ad Principes frequenti Senatu referret, & horum opera atque auxilio neceſſaria ad expeditionem compararet: & conſcriptis atque armatis copiis ducibuſque delectis, horum præcipuus fuit Ludouicus Turingiæ Landtgrauius, maritus S. Eliſabethæ. Poſtquam igitur conueniſſet Brundiſij magna multitudo ſacrorum militum ex diuerſis gẽtibus, at potiſſimùm ex Germania, Imperator primò detentus inualetudine affecti corporis ex aëris inclementia, quæ & Landtgrauium cum pleriſque aliis crudeli fato abſumpſit: deinde inter Peloponẽſi & Cretæ anguſtias contraria vi ventorum repulſus, aliquandiu Brundiſij ſubſtitit, ac tãdem claſſe refecta, tertio Idus Auguſti, anno eiuſdem æui duodetrigeſimo, præmiſſo cum maxima copiarum parte Reinoldo Bauaro equitum magiſtro, & Italiæ gubernatione Reinoldo Duci Spoletano commiſſa, illinc ſoluit, & ſecunda nauigatione Cyprum delatus eſt, atque hinc Ptolemaidem incolumis peruenit, vbi à Genuẽſibus & Piſanis, ac toto exercitu, qui eum auidiſſimè præſtolabatur, honorificè exceptus. deinde vlterius cum victricibus armis progreſſus, indutias pepigit cum Sultano Babylonico in annos decem optimis & honeſtiſſimis conditionibus, receptis ex tranſactione ſine cæde Hieroſolymis, captiuis omnibus ſine pretio impetratis, & regni poſſeſſione occupata. Cumque refectis oppidis Nazareth & Ioppe, militeque, & commeatu inſtructis, cetera regni conſtituiſſet, & probè contra hoſtes obfirmaſſet, in Italiam poſtliminiò cum ingenti gloria, atque ouanti ſimilis, reuerſus eſt. Ab hoc tempore qui Siciliæ ac Neapolis regnum poſſederunt, Hieroſolymitani regni nomen & inſignia ſimul vſurparunt. Siquidem Fridericus, poſt Conſtantiæ reginæ Aragoniæ obitum, Iolem, Ioannis Comitis Brennæ regis Hieroſolymitani filiam, ex Iole Conradi March. Montisferrati & Iſabellæ filia ſuſceptam, quam ei pater, in Europam cum ceteris Chriſtianis Principibus reuerſus, in matrimonium deſponderat, vxorem duxit, addito dotis loco regno Hieroſolymitano, obligatoque hac ſponſione genero, vt mox à nuptiis dux belli ſacri ad vrbem recuperandam, ac vindicandum contra Saracenos regnum proficiſceretur. ſicuti etiam ab eo factum eſt. Vnde perpetuus hæreditario iure titulus eius regni ad poſteros peruenit.

Friderici II. Cæſaris in Aſiam expeditio ac ſucceſſus.

Hieroſolyma à Friderico recepta.

Reges Hieruſalem.

DE VIII. ET VLTIMA CHRISTIANORVM IN SYRIAM SEV PALAESTINAM EXPEDITIONE.

1249. DOSTREMA expeditio à Ludouico IX. Galliarũ rege ſuſcepta fuit. Hic enim anno ſupra milleſimum ducenteſimũ, vndequinquageſimo, regni cura Blanchę matri Alfonſoque germano cõmiſſa, cum valida & expedita manu, in qua, præter ipſos proceres atque illuſtres viros, duo ac triginta lectiſſimorum virorum millia extitiſſe dicuntur, Liguſticæ claſſis ope atque præſidio potiſſimùm innixus, octauo Cal. Septembris ſoluens, ad XI. Cal. Octobris Cyprum tenuit, indeque Syria, Phœniciaque emenſa, & in Ægyptum delatus, primo appulſu Æliopolim, ſeu Damiatam, cuius ſuperiùs mentionem habuimus,

Damiatæ expugnatio. poſt aliquot dierum acerrimam obſidionem, vi tandem expugnauit. In vrbe prædiuiti & celeberrima, vis ingens ceterarum rerum, & in primis magnus numerus frumẽti repertus. Ludouicus interim hoc proſpero ac felici rerum ſucceſſu alacrior atque animoſior factus, de mutuo Procerum conſenſu Cairum verſus, primariam regni ſedem ac domicilium, caſtra promouit. At barbari de ipſorum victoria & progreſſu per fideles internuntios admoniti, coacto ingenti exercitu, illis, duce Sultano Meledino Memphitico rege, obuiam proceſſerũt; & bis conſerto prœlio, fortiſſimè vtrimque dimicatum eſt, eo tandem exitu, vt aduerſarij poſt multam cædem in turpem fugam conijcerentur, & ipſemet Saladinus

Saladini obitus. acutiſſima febri correptus, in caſtris obierit. At Melexala eius filius, illicò poſt patris mortem Sultanus Ægypti ſalutatus, nihil in mora habuit, quo minùs nouis copiis inſtauratis, in noſtros impetum faceret. Qui exigui numero,

Ludouicus Gall. rex capitur à Saladino. & iniquis locis ab hoſtili multitudine circumuenti, eò redacti ſunt, vt ijs conditionibus ſeſe dederent quæ ab hoſte victore conſcribebantur: Videlicet, Vt noſtri Damiata cederent: Vt captiui vtrimque redderentur: Vt indutiæ in decem annos fierent: Vt ingens vis auri penderetur, &c. Octo millia pondo auri pretium regis ſalutiſque communis fuiſſe dicitur. Rex quatuor millibus ſolutis, pro altera parte Carolum fratrem obſidem reliquit. Et licet ſibi iuxta mutuas pactiones procul abire integrum eſſet, nihilominus non antè, quàm reliqua ſolutione facta, infra ſpatium ſcilicet nouendecim dierum, diſcedere conſtituit.

Dæmiatæ recipitur à barbaris. Tunc Damiata deceſſum, & qui ſupererant regij milites Genuenſium nauigiis in Syriam præteruecti. Sunt qui aſſerant, ipſum regem fermè quinquennio in partibus Orientalibus ſubſtitiſſe, priuſquam ad ſuos tanquam poſtliminiò rediret: quo quidẽ tempore, præter ceteras vrbes, Sidonem, Cæſaream, Ioppen, & pleraq. alia loca inſtaurauit; & nihil ſibi vnquam antiquius duxit, quàm vt Chriſtianã fidem ac religionem propagaret, adeò vt cùm in ea cogitatione dies ac noctes verſaretur, iterum anno eiuſdem ſæculi vndeſeptuageſimo, rebus domi conſtitutis,

1269. nouum exercitum conſcriberet, & claſſe à Genuenſibus conſtructa & præparata, cum tribus filiis, nempe Philippo, Ioanne, ac Petro, & lectiſſima Gallicæ nobili-

Ludouici regis in Africã expeditio. tatis iuuentute, in Africam ſoluit, atque vrbem Carthaginem, non citra tamen ſummam difficultatem, deditione recepit. Poſt hæc, Tunetum caſtra promouit;

Ludouici victoria Tuneti obſidio. & in ipſo itinere cum rege illius gentis pugnatum: in quo prœlio circiter decem millia Maurorum cecidiſſe conſtanti fama aſſeritur. Interea temporis, ciuitas Tunetana mari terraque obſeſſa, omnique ſpe inuehendi frumenti excluſa, iam

in

in sextum mensem continua obsidione clausa, de deditione agendi per oratores initium fecerat. Dum verò de condicionibus disceptatur, in Gallorum castris dira pestilentia exorta, quamplurimos, & in his Ioannem regis filium, atque adeò ipsum regem cum incredibili totius exercitus dolore, ad octauum Calendas Septembris è medio sustulit. *Ludouici regis interitus.* At breui pòst, Carolus Siciliæ rex cum delecta manu superueniens, Francorum animos, sui optimi ac sanctissimi regis morte mirum in modum consternatos atque perculsos, confirmauit, simulque hostes feroces, necnon crebris eruptionibus leuibusque prœliis superbam fiduciam ostentantes, in iustam obsidionem rursus coërcuit. Continuò etiã Anglica classis appulsa, copias piorum, spemque adauxit, & barbaris nouum terrorem iniecit. Siquidem Henricus, Angli regis filius, Cornubiæ Comes, ignarus regem viuis subtractum *Anglorum classis.* esse, cum præualida classe ex Oceano Britannico soluens, in Africam per id tempus descensionem fecit, vt, quod futurum propediem spes erat, Tuneto regia vrbe, quæ piis ad eam diem variis excursionibus mare infestum reddidisset, in nostrorum potestatem redacta, coniunctis classibus, in Syriam ad Eduardum patruelem cursum dirigeret: nec inde recederetur, nisi ea prouincia confecta. Hostes ab Anglis, Gallis, atque Italis, terra marique oppugnati, ac fame grauiùs quàm vt eam diutiùs ferre possent, laborantes, denuò pacis mentione iniecta, cum illis tandem, præsertim cùm dira lues in nostrorum exercitu supramodum desæuiret, his condicionibus inter cetera transactum est, nimirum: Vt nostros *Tuneti deditio.* suis vrbibus reciperent, hisque liberum suæ religionis exercitium permitteretur: Vt rex Tunetanus quadragena aureorum millia Siciliæ regi quotannis numeraret, quantam summam Siculus Romano Pontifici ex formula debebat. His peractis, continuò in Siciliam adnauigatum, quò ex mutatione cæli, grassantis morbi vis atque contagium aliqua ex parte leniretur. iamque insulam in conspectu tenebant, cùm de improuisò atrox tempestas coorta classem disiecit, nec pauca nauigia submersit, donec tandem remittentibus ventis, reliquæ incolumes ad optatum littus appulêre.

DE BELLO SARACENICO SEV MAVRITANO, PER GENVENSES GESTO.

ACTENVS ea qua potuimus breuitate, Christianorum Principum, & aliorum confœderatorum populorum, præsertim verò Genuensium, in prima Syriaca expeditione, atque item in reliquis subsecutis, res gestas complexi sumus. Et quoniam à prima sacra militia, dirum atque atrox bellum inter Ligures ac Pisanos, vti diximus, exarsit; temporum ordo ac historiæ series requirere videtur, vt hoc bellum suis cõsignatum literis ac locis describam. Verùm cùm circa eadem annorum volumina & decursus, inciderint ea prœlia quæ Respub. Genuensis contra Saracenos, longè lateque Africam & Hispanias depopulantes, quàm felicissimè gessit; non videbor rerum ordinem inuertere, vel historiæ dignitatem atque contextum lædere, si hanc, reseruato aliquantisper Pisano

bello, adiecero. Sed ante omnia mihi de Saracenis pauca enarranda reſtant. Ex Moſe haud obſcuris verbis datur intelligi, poſteros Iſmaëlis, qui ex Agar natus eſt, tenuiſſe Arabiã. Inde Agar vrbs nominata eſt ab Agar matre Iſmaëlis; & gens Agræi, qui in 1. lib. Paralip. cap. 5. nominantur Agareni, vbi & limites vicini Galaad monſtrãtur. Nomen idem Agareni extat Pſal. 82. In ea regione, in qua fuiſſe Agarenos certum eſt, collocat Ptolemæus Saracenos, & nomen Saracenorum extat in hiſtoria Zenobiæ in victoriis Aureliani. Et à principio quidẽ Iſmaëlitæ, & quandoq. etiam ab eius matre, Agareni dicebãtur. Sed quia glorioſius erat dici ortos à Sara legitima Abrahami cõiuge, quàm ab ancilla Agar, ab illa ſeſe Saracenos appellarunt, & à regionibus itidem, quas incolebant, Arabes dicebantur.

Saraceni à quibus orti, & vnde dicti.

Ipſe Mahometus etiam poſtea glorioſi nominis mentione cõfirmauit exercitum, vociferans pertinere ad eos promiſſionem regni mundi, Abrahæ poſteris traditam, quia eſſent filij Saræ, ſicut prætextu religionis ſæpe homines incitantur. Hi ſub Romanis Imperatoribus ſæpenumerò ſtipendia meruerunt: vltimò autem conducti fuêre ab Heraclio aduerſus Coſroën Perſarum regem, quo tempore eidem Heraclio Mahometus, itidem Saracenus celebris, cum aliquot copiis militabat, qui finito poſtea bello, pro eius gentis more, in montana ſe receperat, & excurſionibus atque latrociniis victum ſuis quærebat. Victo igitur Coſdroë, Saracenus quidam inſtabat apud Eunuchum, Heraclij quæſtorem, vt ipſis ſtipendia ſolueret: cumque nimis importunè vrgeret, Eunuchus iratus inquit, ſe non poſſe canibus iam dare, quod filiis domeſticis deberetur. Quamobrem excandeſcens Saracenus, Nos igitur, inquit, canes ſumus? & ſubitò conſcenſo equo, ad ſuos reuerſus, quos Numarius quidam Saracenus itidẽ ducebat, Redeo, inquit, pecuniis vacuus, ſed iniuriis onuſtus. Quapropter, vbi illa quæ Eunuchus dixerat, intellexiſſent, indignati, omnes ab Imperatore defecerũt, & oppida Damaſco vicina diripere inceperunt. Multi inopes etiã à Mahometo adiuti, qui, ducta vxore ditiſſima, largitionibus perfecit, vt milites eum audirent: & ſuaſit, vt ducẽ crearent, vtque firmior eſſet conſenſus, tollerent religionis diſſidia, eligerent doctrinæ genus vtile concordiæ. Ipſe doctrinæ formam propoſuit, addidit ſe habere colloquia cæleſtia, & enthuſiaſmos, vt augeret auctoritatem. Creatus igitur Dux, initia regni confirmauit in vicinia Damaſci. Initium autem regni Mahometi collocatur in annum Chriſti ſexcenteſimum viceſimum tertium. Succeſſit ei Amiras gener, qui Damaſcum cepit, & regni caput cõſtituit. Deinde capit Gazam, & Hieroſolymam obſeſſam biennio. Ahumar tertius rex magna Syrię parte domita, occupat Ægyptum. Muhanias quartus rex, Cæſaream Palæſtinæ ſeptenni obſidione capit, & victo Coſroë filio Orimaſda, Perſiam regno Saracenico addidit, eique legem Mahometicam impoſuit. Ita intra annos triginta Saraceni potiti Arabia, Palæſtina, Phœnicia, Syria, Ægypto, & Perſia, magnam potentiam adepti ſunt. Poſtea Africam totam occuparunt, ac paulatim in Aſiam proceſſerunt, ac latè cum imperio legem Mahometicam propagauerunt. Et ſi autem inter ipſos quoque ſeditiones & regnorum diuiſiones ſecutæ ſunt, vt in aliis regnis; tamen Saracenorum Principes Sultani præcipuam potentiam in Syria, Ægypto, Africa, & magna parte Aſiæ retinuerunt circiter quadringentos annos, donec rex Saracenicus, qui Perſiam tenuit, contra Babylonicum Turcos attraxit, qui paulatim accepta lege Mahometica, excuſſerũt ex regno Perſico regem Saracenicum tempore Conſtantini Monomachi, ſeu Chunradi Franci, non multò ante Gothifredi expeditionem ſuſceptam ad Palæſtinam. Hæc modò de huius Saracenicæ gentis primordiis, ſimulque illius progreſſibus & incrementis breuiter

Saraceni Mahumetũ ſibi Ducem creant.

Regni Mahumeti initium.

breuiter recenſui; ex quibus ſanè cuiuis perſpicuum eſt, hunc ferocem & barbarum populum adeò fecundum extitiſſe, vt præ ingenti multitudine & frequentia, miraque proferendi imperij cupiditate, nouas ſubinde quæreret ſedes, & poſt aliquorum temporum interualla, non ſolùm haud mediocrem Aſiæ partem, verùm etiam ſucceſſu temporis peſtifera eluuione maiorem Africę partem, vt dictũ eſt, armis ſubegerit, ac incredibilem vaſtitatẽ & ſolitudinem circumuicinis gentibus & regionibus intulerit. Quo certè rei ſucceſſu immaniſſima hæc gens elata, & abblandiente fortuna laſciuiens, firmum ſibi imperium aſtruere & conſtabilire poſſe exiſtimans, omnem Libyci maris tractum longè lateque euagata, tandem arma in Hiſpaniam ipſam, non abſque noſtrorum Principum domi oſcitantium, vel mutuis ac funeſtiſſimis bellis & diſſidiis implicatorum, intulit, ac modico temporis ſpatio magnam impreſſionem in eam fecit. Cuius rei indignitate commoti Genuenſes, cùm non obſcurè intelligerent, Saracenicam gentem Chriſtiano nomini exitioſam, non ſine immenſa Chriſtiani nominis ignominia, & inexplicabili Chriſtiani imperij detrimento atque dedecore in Hiſpania diutius morari, vel hærere poſſe; tametſi domi pacata non ita eſſent omnia, vt vera pace fruerentur: nihilominus tamen quia ſua intereſſe in primis exiſtimabant, vt pro veteri maiorum ſuorum inſtituto, Reip. ſuæ gloriam proferrent, & laudem accumularent, amplius expeditionem in barbaros differendam eſſe, nulla ratione exiſtimarunt. Igitur anno ſupra milleſimum centeſimum quadrageſimo ſexto, 1146. inſtructa domi duarum & viginti triremium claſſe, in Hiſpanias, vbi tunc Saraceni ſibi imperium condiderant, profecti ſunt, quamuis multorum literis admonerentur, vt ab inſtituto diſcederent, néue ea tempeſtate aliquid aduerſus eos molirentur, præſertim cùm omnibus palàm eſſet, barbaricam claſſem ita eſſe inſtructam & præparatam, vt multis paraſangis numero & viribus Liguſticam ſuperaret. Accedebat huc, quòd Maimonus Almeriæ regulus, qui tantum opibus, & nominis celebritate tunc temporis pollebat, vt facilè inter præcipuos ſuæ gentis Principes annumeraretur, propriis ſuis fortunis ſubnixus, quò magis inclareſceret, contracta validiſſimorum quorumque manu, priuatis ſumptibus, claſſem ſeorſum etiam inſtruxerat, qui tanta fortunæ proſperitate, ſic fatis noſtris, vel potius Deo permittente, vſus fuerat, vt crebris & præclaris de rebus Chriſtianis reportatis triumphis, nobis formidabilis, ſuis verò admirationi eſſet. Hic, etſi claſſe, & omnibus ad bellum neceſſarium ſuſtinendum eſſet inſtructus, tamen de Liguſticæ claſſis expeditione certior factus, neſcio quo caſu factum ſit, vt exarmata ſua claſſe, de bello ſuſtinendo cogitationes abiecerit. Quocirca Ligures vlterius progreſſi, ſuperatis omnibus difficultatibus, ac emenſis totius Hiſpanici littoris regionibus, & nullarum occaſionum ſegnes, aliquot diebus in Balearibus inſulis ſtationem habuerunt, ita vt poſt aliquot dierum decurſum, cùm iam temporis ratio omnem proferendi nominis, vel reportandæ de Saracenis victoriæ ſpem adimeret, incurſionibus aliquot tantummodò in hoſtem factis, domum reuerſi ſint. Ceterùm, cùm noſtri Principes mutuò inter ſe, vti diximus, digladiarentur, Saraceni, animaduerſa noſtrorum diſſenſione, neminemque obſtare, cuius viribus atque potentia ab vlterius proferendo imperio impedirentur, huiuſmodi opportunitatem oblatam nullo modo negligendam rati, & Hiſpaniis nullo pacto exſatiati, crebris factis excurſionibus, non ſolùm totũ Oceanum Hiſpanicum mirè diuexarunt, ſed etiam pleraque maris Mediterranei oppida, portus, & loca, haud ſine magna Chriſtiani populi ſtrage, atque fortunarum omnium amiſſione, quàm miſerrimè inquietarunt, & diripuerunt, adeò me herculè,

Saraceni Hiſpaniam inuadunt.

Genuenſium claſſis aduerſus Saracenos.

Saracenorũ excurſiones.

culè, vt Ligures, cùm ſua ſponte, tum auctoritate & conſilio Eugenij Pontificis, qui iamdudum impendentem Chriſtianæ Reipub. tempeſtatem præuiderat, inflexi, Balearium inſularum minorem adoriri ſtatuerint, quò meliùs atque commodiùs peſtifera Saracenorum potentia ab Hiſpaniis aliiſque Chriſtiani nominis regionibus excinderetur. Exornata itaque ſex onerariarum nauium, & duarum ac viginti triremium claſſe, eaque omnibus bellicis apparatibus tam ad inferendum, quàm ſuſtinendum bellum neceſſariis inſtructa, ductu & auſpiciis præclariſſimorum virorum Vberti Turrij, & Hugonis Caffari viri conſularis, poſt vota publica pro re feliciter gerenda magna cum religione nuncupata, educta claſſe, in barbaros nauigationem ſuſceperunt, & citra aliquam intermiſſionem, vel moram vllam, ventorum beneficio in eam inſulam delati, in portu vulgò Fornello dicto, ſtationem habuerunt. Graui ibi vtriuſque Præfecti conſilio, aliorumq. Ducum iudicio decretum fuit, vt equites in continentem expoſiti, totius inſulæ tractum incurſionibus infeſtarent, & ſi ita vſus ferret, cum hoſte velitarentur: quandoquidem ad bene gerendæ rei opportunitatem non parum iuuare intelligebant, ſi vno eodemque tempore, exploratis hoſtium tum animis, tum viribus, etiam de inſulæ ſitu, & indigenarum voluntate cognoſcerent, ac edocerentur. Emiſſis igitur equitibus, & ad ſuos, qui caſtra iuxta littus ad hoſti formidinem incutiendum poſuerant, cum opima præda & amplis ſpoliis reuerſis, repentè trecenti Arabes equites, non parua peditum manu conſtipati, ſumma cum celeritate noſtros inſecuti ſunt, adeò vt parum abfuerit, quin mox in itinere eos aſſecutos, ad prœlij neceſſitatem impellerent. Sed poſtquam in caſtra noſtros reuertiſſe viderunt, magna cum temeritate in ipſis caſtris oppugnare veriti non ſunt, eo tamen ſucceſſu, vt noſtri non modò illorum impetum fortiter ſuſtinerent, ſed tanta violentia reprimerent, vt omnes ad vnum in fugam coniecti, palantibus ſimiles, nullis obſeruatis ordinibus, hinc inde, multis eorum contrucidatis, circumcurſitarent. Quo fortunæ beneficio Ligures alacriores facti, depopulata tota ipſa inſula, & primaria eius vrbe Polentia potiti, tantis prædiis & manubiis ditati ſunt, vt ex huius expeditionis primo ſucceſſu facilè ſibi de ceteris bene ominarentur, & bene ſperarent. Quare, haud ita multò pòſt, auctoritate ipſius Pontificis, & Alfonſi ſeptimi Hiſpaniarum regis, ac etiam Barcinonæ reguli, qui indies multis damnis pariter & iniuriis à conterminis & circumuicinis Saracenis afficiebantur, literis ſubinde ſolicitati, & quotidianis precibus ad hoc bellum magis magiſque incenſi, adaucta claſſe, nouam aduerſus barbaros expeditionem inſtituêre: quoniam cùm ſerias cogitationes hæc Reſpub. de communi Chriſtiana religione & dignitate ſolicita, ad excindendum & abolendum Saracenicum nomen afferret, longè maiori quàm antea apparatu claſſem comparauit. In ea enim ſexaginta tres triremes, & centum ac ſexaginta nauigia omnibus nauticis inſtrumentis, commeatu, aliiſque tormentis & machinis, expugnandis vrbibus neceſſariis, inſtructa fuiſſe dicuntur; tantuſque præterea delectorum militum numerus, vt nullam claſſem validiorem, aut inſtructiorem ad eum diem è Liguſtico ſinu ſoluiſſe conſtet. Huic autem præfecti ſunt Anſaldus Auria, Vbertus Turrius, Philippus Longus, ex Longorum familia, quæ nunc in Iuſtinianam familiam tranſiit, Anſaldus Pizo, Balduinus, & Ingo; quorum duorum poſtremorum familiæ nomen ex annalibus eruere nequiui. Hi ergo, rebus omnibus ex animi ſententia diſpoſitis & comparatis, è Liguria ſoluentes, proſpero ventorum flatu ad Gattæ, vt vocant, promontorium, non procul Almeria, maritima regni Granati vrbe, peruenerunt: ibique pauliſper, Alfonſum, & Barcinonæ

Genuenſium claſſis pro expugnatione minoris Balearis, quam vulgò Minoricam appellant.

Balearis minor à Genuenſ. expugnata.

Validiſſima Genuenſ. claſſis pro expugnatione Almeriæ.

cinonæ regulum præstolati, substiterunt, qui se eôdem cum suis copiis venturos receperant. Alfonsus verò, prout postea cognitum est, hanc expeditionem à Genuensibus ea æstate minimè susceptum iri arbitratus, paucis pòst diebus suũ militem exautorarat. Sed classis præfecti Balduinum cum quindecim expeditis triremibus præmisserunt, qui oram maritimam eius insulæ perlustraret; cui grauiter ac seuerè iniunctum fuit, ne militem vllo pacto in terram exponeret, prorsusque ab omni certamine abstineret. Hostes verò, cùm ex minimè obscuris indiciis atque argumentis hos tam validos apparatus ex omnibus Hispaniis finitimis excitos, in se conuersum iri animaduertissent, quàm maximas copias in Almeria contra Christianorum vim & potentiam coëgerant, omnemque spem in terrestri pugna collocantes, sua nauigia, potissimùm sibi ad hoc delecta sede, ne quid ab hoste incommodi ac detrimenti acciperent, in tutos recessus eduxêre: moxque cum equitatu iuxta oram littoralem egressi sunt, eo quidem consilio, vt Balduinum cum suis aduentantem, ad manũ conserendam prouocarent. Verùm ipse, cùm ne latum quidem vnguem à mandatis iniunctis discedendum sibi esse statueret, nullis vnquam rationibus vel hostium artibus adduci potuit, vt ab instituto recederet. Sed magna cum prudentia aduersariorum consilia & progressus obseruãs atque explorans, mora hostem ludificandum esse iudicauit, donec Barcinonius regulus cum magno nauigiorum copiarumque numero sese Ligusticæ classi coniungeret. Quarum certè copiarum accessione Ligures confirmati, & parum spei vel præsidij in Alfonsi auxiliis reponentes, vrbis oppugnationem diutius differendam, ex re Christiana non esse censuerunt, maturaque super hac re deliberatione habita, plerisq. veteranis Ducibus aliisque militaris scientiæ peritis, expedire visum fuit, vt antequam vrbs obsidione premeretur, præsidiarij milites eius defensioni destinati, aliquo stratagemate, vel nouo militari artificio extra vrbis munimenta euocarentur. Sic enim sperabant fore, vt è vestigio facta cõgrediendi cũ hoste facultate, vrbs ipsa defensore debilitata, faciliùs in nostram potestatẽ deueniret. Nostri enim quãuis equitatu vincebantur, pedestribus tamẽ copiis, quæ cum maximo delectu conscriptæ fuerant, quàm plurimum fidebant. Proinde vlterius cũ sua classe progressi, Barcinonensi iniunctum fuit, vt statim cũ suo pedite, & aliquo equitũ numero ibi intra aggeres modici fluminis, ex vicinis montibus in proximum mare influentis, delitesceret, & Balduino quidem, vt cum quindecim triremibus iuxta incurui littoris fauces, quas miro gyro amnis efficiebat, à tergo remaneret: eaque ratione sperabant, hostem, nostrorum paucitate illectum, faciliùs eruptionem facturum. Balduinus itaque summo studio rerum satagens, cum suis copiis strenuè ac diligenter hostem obseruabat, qui cùm nostrorum paucitatem valdè suspectam haberet, insidias veritus, egredi temerè non audebat, donec præmissis exploratoribus, qui penitiùs de nostrorum viribus atque potentia cognoscerent: quorum tandem verbis & relatu confisus, nihilque doli subesse suspicatus, protinus confusè, & militaribus ordinibus neglectis, cum magna multitudine egressi, summo impetu in Balduini castra irruerunt. Qui, vt erat præmonitus, se cum suis sensim mare versus subducens, hostium impressionem citra aliquam magnam suorum iacturam sustinuit; quãdoquidem traditur, illum vltra octo ex suis non desiderasse. Ansaldus interim Auria, ne ad opem suis ferendam esset remotior, cum quinque ac viginti triremibus non ita procul ab hostium conspectu constiterat: atque, quò diligentiùs tempus opportunum obseruare posset, ex puppi suæ triremis, quæ littori vicinior erat, ceu ex alta specula, totius prœlij euentum expectabat, & se ad suppetias suis ferendum

Insigne Genuens. stratagema.

rendum cum ſociis parauerat; ita vt cùm animaduerteret, noſtros mirum in modum ab hoſte premi, & non mediocriter laborare, confeſtim ſublato ſigno, Barcinonenſibus militibus, quos in inſidiis diſpoſitos fuiſſe oſtendimus, ſignificauit, vt noſtris, citra aliquam moram, præſtò & auxilio eſſent: qui profectò magna celeritate vſi, vnà cum reliquis, qui nondum in continentem expoſiti erant, vno eodemque tempore ſeſe intrepidiſſimis animis coniunxerunt; & in vnum conglomerati, ita fortiter hoſtilem impetum ſuſtinuêre, vt reliquis Auriæ collegis & ſociis temporis ſpatium concederetur, vt cum ſuis copiis in terram deſcendere, nouamque pugnam inſtaurare poſſent, eo quidem ſucceſſu, vt, cùm hoſtes ſe amplius contra Ligurum ſagittarios & ſcorpiones tueri nequirent, terga verterint, & celeri fuga ſalutem ſibi quærere coacti fuerint. In hoc prœlio ſupra quinque millia barbarorum cecidiſſe, vltra eos qui inter fugiendum in Oceano ſubmerſi ſunt, multi ſcriptores aſſeuerant. Præclara certè victoria, & ſempiterna cum laude Liguſtici nominis celebranda; cuius proſpero prœlij ſucceſſu noſtri animati, & ſibi lætiſſima quæque pollicentes, vrbem ipſam adoriri, & hoſtem funditus, iis quidem in locis, excindere ſtatuerant; ſed obſtitit præclaris auſis fortuna: Obortis quippe ventis, tanta cum violentia per aliquot dies aſſiduos flarunt, vt ſtationem mutare omninò coacti ſint: parumque abfuerit, quin propter aduerſam tempeſtatẽ claſſis noſtra planè obrueretur; adeò in graue periculum ac diſcrimen incidit. Proinde commutata ſtatione, ne de improuiſo ab hoſte, proximam cladem omnibus conatibus vindicare & vlciſci connitente, opprimerentur, machinas murales, aliaque defenſioni neceſſaria ſummo ſtudio atque induſtria comparabant, ſic vt harum præſidio hoſtium inſultus & crebras excurſiones fortiter reprimerent, ſimulque equitem illorum noſtras machinas militares exurere annitentem, magna cum alacritate ſubmouerent atque repellerent. Superius diximus, Alfonſum Aragonium in huius expeditionis ſocietatem iure fœderis deueniſſe, qua etiam de cauſa opem ac ſubſidium pollicitus erat, & cõferre omninò debebat: quod tamen, certis rationibus impeditus, tempeſtiuè ſuppeditare nequiuit. In hoc igitur rerum ibi geſtarũ ſucceſſu, licet ipſe ſeriùs omninò quàm requireretur, auxiliares ſuas copias adduceret, Genuenſibus nihilominùs mirum in modum carum fuit, tam opportuno tempore nouis præſidiis firmari, & recenti milite adaugeri. Adduxerat quippè ipſe ſecum ad quadringentos equites, ac mille pedites, qui, poſteaquàm rationem moræ ſuæ Præfectis reddidiſſet, etiam oſtendit, ſe condicione temporis præpeditum fuiſſe, quo minùs tantum auxilij, quantum omninò ſtatuerat, ſecum adduceret. Noſtri, Aragonij acceſſione aucti, magnum pauorem & metum Arabibus iniecerunt; quòd exiſtimarent, noua ſubſidia longè maioris momenti eſſe, quàm reuera exiſterent. Quare cùm viribus iam diffidere inciperent, ſuis fraudibus atque dolis omnia tentanda eſſe ſtatuebant. Huic quippe genti valdè familiare eſt, vt pro veteri maiorum ſuorum inſtituto, non tam æquo Marte, quàm technis & dolis cum hoſte contendant & belligerent. Cùm itaque in Aragonij comitatu plures eſſe ſcirent, qui linguæ Arabicæ gnari, Punicam etiam perfidiam perbellè callerent; per hos, multis antea præmiis inuitatos, & deinde amplis largitionibus corruptos, procurare annitebantur, vt regius animus per illos, ceu commodos adminiſtros, ab inſtituto bello retraheretur; ſperantes futurum, vt Aragonio ab ea expeditione alienato, facilè Barcinonenſis eius exemplum ſequeretur, & ſic Ligures ſociis deſtitutos, nequaquam amplius contra ſe aliquid tẽtaturos, præſertim cùm iam adulta æſtate, ſæuitia hiemis, naualibus expeditionibus prorſus incommoda & aduerſa, inſtaret.

Inſignis Chriſtianorũ aduerſus Mauritanos victoria.

Alfonſi Aragonij auxiliares copiæ.

Mauritanorum ingenia.

ſtaret. Verùm Arabes de regio animo atque fide iniquè ſtatuentes, fefellit opinio & euentus. Nam rex ipſe adeò ſeſe conſtantem amicis & ſociis præbuit, vt nullis rationibus commoueri, neque vlla largitione, licet ampla, ab inſtituto abduci vnquam potuerit. Nihilominus tamen cùm Genuenſes, regis ac ſociorum animos in haud mediocrem ſuſpicionem tacitè hac de cauſa deuocarent, huic expeditioni ſummam, quod aiunt, manum, ſumma cum celeritate imponendam eſſe cenſuerunt. Et ne hoſtis ex temporis mora aliquam bene gerendæ rei opportunitatem nanciſceretur, præciſis anſis omnibus, machinas, aliaque tormenta bellica mœnibus admoueri actutûm iuſſerunt, & tam violentis & crebris ictibus vrbis munimenta defatigarunt, vt duas turres cum magna murorum parte proſternerent. & cùm ſibi vrbis inuadendæ facultatem factam eſſe conſpicerent, Aragonium regem, & Barcinonenſem multis precibus rogarunt, vt bene gerendæ rei tam neceſſario quidem tempore neutiquam deeſſe vellent. Habebant ipſi Genuenſes ad duodecim ferè lectiſſimorum virorum millia, inter quos non paruus peritiſſimorum ſagittariorum numerus erat. Sociorum verò auxilia ſuperiùs deſcripſimus, quæ, etſi non eſſent omninò contemnenda, victóriæ tamen ſpes in ſolis Genuenſibus iurè ab omnibus reponebatur. Proinde Anſaldus Auria cùm ſuis plurimum fideret, antequam vrbis oppugnationem adoriretur, quò eos magis ad alacritatem & laudem conſequendam inflammaret, concionem in hunc ferè modum habuit.

Alfonſi regis conſtantia.

Almeriæ obſidio.

Genuenſ. militares copiæ.

Anſaldi Auriæ oratio.

SI VESTRA me virtus, atque iuſtæ laudis aſſequendæ cupiditas, ſtrenui commilitones, latêret, vos equidem meo collegarumque nomine prolixioribus verbis hortarer, vt hac tempeſtate vobis ob oculos poneretis, quanta vos gloria maneat, ſi contra immaniſſimum & longè omnium truculentiſſimum hoſtem, nominique Chriſtiano infenſiſſimum, & noſtris opimis ſpoliis ac manubiis exultantem, feliciter & alacriter dextras & arma expediueritis. Nunc, cùm veſtram fidem, rerum agẽdarum peritiam, ac fortiſſimum robur, animique conſtantiam non ſemel cum magno noſtro, ac totius Reipub. Chriſtianæ beneficio expertus ſim, non eſt me herculè, quòd vos longa & artificioſa oratione ad rem fortiter & ſtrenuè agendam commoueam & inflammem. Quis enim eſt tam ſtupidus, & tam parum in re militari verſatus, quin facilè intelligat, quantum interſit, cum veteranis & emeritis militibus, & cum tyronibus & nouitiis agere? Hi enim, quia neque vſum, neque rerum experientiam habent, licet fortes ſuapte natura ſint, crebris tamen admonitionibus ſæpiùs indigent, & non parum ad alacritatem oratione inflammandi. Sed vobis, qui tantummodò laude & gloria commouemini, nõ tam verbis & exemplis, quàm rei bene gerendæ occaſione opus eſt. Igitur ſi ad veſtra magna merita, adeoque ad recentem, quam retulimus, veſtro benẽficio de hoc hoſte victoriam, etiam hoc tempore opulentiſſima hac vrbe, partim interfectis, partim in miſeram ſeruitutem abductis hoſtibus, potiti fuerimus, næ non intelligo, quæ virtus cum veſtro hoc præclaro facto iurè æquiparari atque conferri poſſit. Nam, vt nihil grauius hac tempeſtate breuitatis cauſa dicam, néue retroacti temporis incommoditates ingrata commemoratione ob oculos ponam veſtros: quis eſt, rogo, veſtrûm, qui ignoret, hanc feram, barbaram, truculentam, & pluſquàm belluinam gentem, ita rerum ſucceſſu eſſe elatam, & noſtris ſpoliis ditatam, vt hoc vnum in primis agat, idque aſſiduè cogitet & meditetur, vt nos, ciuilibus domi contentionibus implicitos, ſubinde per occaſionem adoriantur, & victricibus armis ſui iuris faciant? Cùm ergo hæc ita ſe habeant, & nunc, Deorum omnium beneficio, temporis occaſio nobis offeratur, vt non ſolùm præteritas acceptaſq. iniurias & clades probè vlciſci; verùm etiam gloriæ immortalitatem, ſtrenuè ac

fortiter

fortiter prœliando, acquirere & cõparare poſſimus,rogo, atq. vos omnes nomine Reip. Chriſtianæ, per omnia religionis noſtræ iura obteſtor, vt hæc dies apud omnẽ venturam poſteritatẽ teſtetur,quanta cum religione,& fidei noſtrę Catholicæ propagandæ ſtudio hanc expeditionẽ mecum ſuſceperitis. Quandoquidem cùm nihil à vobis fieri,nec cogitari quidem aliquid præclarius poſſit,quàm bene de Chriſtiano nomine ex tanta occaſione mereri,piaculum fuerit,ſi tãtam occaſionem diuinitus nobis oblatam,elabi nobis ſiuerimus.Non cõmemoro hîc vobis immẽſas opes,pretioſiſſimã ſupellectilem,ac cetera quæ iure belli,ſi victores fuerimus,in noſtram poteſtatẽ deuenient; cùm ſatis conſtet, & planè in confeſſo ſit,hanc vnam vrbem inſtar omnium Hiſpaniarũ eſſe, in quam ſcilicet omniũ rerum pretioſarũ aceruus reconditus ſit,& aſſeruetur. Agite igitur,& vos ipſos tales oſtendite, quales ſemper extitiſtis,& pro quibus hactenus ſemper vos cum ſummo exiſtimationis veſtræ merito apud omnes gentes geſſiſtis. Hinc vobis,& Reipub.noſtræ,adeoque vniuerſo Chriſtiano orbi ſuprema gloria cum ſumma vtilitate coniuncta parabitur. Interim me vobis, vt expeditionis,ſic omnium laborum & periculorum ſocium indiuiduum offero,& experiemini. Hac Auriæ oratione militum animi tantoperè ad pugnam ſunt accenſi, vt nihil, præterquàm prœlij ſigno expectato, vrbem maximo impetu inuaſerint, & ſummo animi ardore viriliter pugnauerint, magnaque ſtrage edita, incredibilem impreſſionem fecerint. Defenſores verò, tametſi non parùm ad noſtrorum impetum & irruptionem conſternarentur; tamen cùm intelligerent, ſe pro aris, pro focis,& liberis, ac denique pro iis omnibus quæ inter cara & præcipua apud homines habentur, dimicare & prœliari, reſumptis animis, omnia ſtrenuè ac intrepidè,quæ ad ſui vrbiſque defenſionem pertinebant, aggreſſi ſunt, ita vt & noſtros magna clade afficerent, & rarò inulti caderent. Siquidem noſtri miram oppidanorum virtutem, atque alacritatem admirati, non parum de priſtino ardore remittebãt, & languidiores facti,non pauci contrucidabantur: verendumq. omninò erat,ne res prorſus infeliciter ceſſiſſet,niſi à Coſs. aliiſque copiarum Ducibus acerrimis verbis confirmati, & planè in officio retenti, nouis auxiliis adiuti fuiſſent. Mira namque prudentia atque Ducum induſtria ordines ſub ſignis & legitimis progreſſibus retinebantur,adeò vt ſi aliqui caderent,quamprimùm eorum loco noui ſuccederent. quo ſanè factum eſt, vt huius vrbis expugnationis ſucceſſus maiori ex parte ipſis Conſulibus & copiarũ ductoribus accepta referri debeat; quorum quidem in militari diſciplina retinenda ſeueritas tanta fuit, & tanto cum rigore,eo præſertim die, exercita, vt quamuis milites fortiter atque animosè in hoſtem pugnarent; nihilominùs ſi ordinum neglectio aliqua fuiſſet, facilè inferiores extitiſſent, præſertim cùm nullæ vires,niſi certo ordine & diſciplina nitantur, tantum valeant, quin facilè aliqua prudentia ſuperari & extenuari poſſint. Expugnata eſt tandem Almeria XVI. Cal. Nouemb. anno eiuſdem ſæculi 47. in cuius expugnatione ad viginti Saracenorum millia cecidiſſe fama eſt. Captiuorum verò omnis ætatis & ſexus, ſupra triginta millia in ſeruitutem abacta referuntur, præter illos qui ſtatim ſub initio obſidionis ſeſe metu in arcem receperant; qui expugnata vrbe, tranſactione cum noſtris facta, libertatem triginta millibus aureorum redemerunt, ſic vt præda in vniuerſum centum viginti millibus aureorum æſtimaretur, quæ inter milites Genuenſes rata portione diſtributa fuit. Cùm verò hæc victoria præcipuè Ligurum armis & virtute parta eſſet, Reipub.Genuenſis nomine Othobonum, cognomẽto Bonuilanum,cum valido præſidio ad eius, illiuſque tractus defenſionem relinquere,omnibus expedire viſum fuit, quò ſcilicet, hoſtium motus, & noui conatus commodius, maioriquecum

Peroratio.

Conſulum ac Ducum Genuenſ. ſingularis virtus.

Almeriæ expugnatio.

Cæſorum & captiuorum numerus.

cum noſtrûm ſecuritate deinceps reprimerentur. His rebus conſtitutis, Conſules cum reliqua claſſe Barcinonem ſe receperunt; quò appulſi, cùm ex dignitate Reipub. eſſe exiſtimarent, vt de rerum geſtarum ſucceſſu quamprimùm Senatus certior redderetur, Anſelmum Auriam,& Vbertum Turrium,cum duabus triremibus Genuam ablegarunt, qui tantæ victoriæ oculati teſtes, de totius expeditionis ſumma, & victoriæ ſubſecutæ ſtatu pleniùs & copioſiùs referrent. Ceterùm,quia Liguſticæ claſſis Præfecti, tam ab ipſo Pontifice, quàm à Barcinonenſi regulo aſſiduis precibus ſolicitabantur,ne in patriam cum claſſe redire vellent, priuſquàm Tortoſam, ſiue,vt aliis placet, Dertuſiam vrbem citerioris Hiſpaniæ, ad amnem Iberum ſitam, & ab eo littore quindecim millium paſsibus diſtantem, Maurorum poteſtati eriperent, & à tetro barbarorum iugo ac ſeruitute ereptam, in priſtinam libertatem reponerent; Conſules,cum graui iudicio perpenderent, hanc prouinciam cum honeſto coniunctam eſſe, & non parùm ad Reipub. ſuæ dignitatem & maieſtatem pertinere, facilè hoc iuſtis vtriuſque poſtulatis conceſsêre,vt,refecta & inſtaurata claſſe,hunc laborem Reipub.Chriſtianæ iuuandæ & propagãdæ gratia propenſiſsimis animis ſubirent. Quocirca ſub initium proximi veris, rebus omnibus ad bellum neceſſariis ſumma cura & ſtudio præparatis,nouoque militum ſuppleméto Genua tranſmiſſo, quarto Cal. Iulij, poſtquam pro proſperitate & re feliciter gerenda ſacris operati eſſent, & vota nuncupaſſent, rectà Dertuſiã verſus, explicatis velis, curſum nauigationis direxêre, paruoque interiecto tempore illuc ſalui & incolumes peruenerunt. Verùm quia huius vrbis ſitus non ſolùm natura loci,ſed etiam arte atque opere communitus erat, magnam expugnãdæ illius difficultatem noſtris ad primum intuitum oſtendebat. Pars enim in planitiem vnà cum illorum Moſchæa, recenti propugnaculo, quà flumen elabitur, valdè communita porrigebatur. Altera verò in collem, vbi erat arx vulgò Sueta, aſſurgebat, ita vt architecti,alijque locorum & munitionum peritiores, præfectis Genuenſibus auctores forent, vt Ligurum militum dimidia pars in planitie,in quam vrbs ipſa excurrebat, locum ſibi caſtris deligerẽt:quorum conſilio obtemperatum fuit, atque aliquot Barcinonenſis copiæ cum paucis Britãnicis equitibus,quos Templarios vocabant,coniunctæ. Alterã verò vrbis partem, Gulielmus Montiſpeſſulani regulus cum reliqua manu militari obſedit. Graui pœna per omnia caſtra de more, à Coſs.edictum erat, ne quis extra ordinem & iniuſſus pugnaret,néue in hoſtem, niſi ſublato ſigno,inuaderet: ſed tanta fuit Ligurum pugnandi cupiditas & ardor, vt Imperatorum iuſſa negligentes,in Moſchæam, valdè, vti diximus, munitã,impetum facerent: quæ cùm diu acriter & magna cum barbarorum alacritate defenderetur, eo euentu dimicatum eſt, vt multi vtrimque caderent. At Conſules vehementer commoti & indignati,cum iurgiis & commonefactionibus parùm proficerent, nec eos ab inſtituto auocare poſſent, iuſsêre, vt arietes concutiendis mœnibus præparati, quamprimùm Moſchææ munimentis ceteriſque vrbis partibus admouerentur. Quorum miniſterio tam feliciter vſi ſunt, vt infra breue temporis ſpatium aliquot turres, & non exiguam murorum partem proſternerent, ac tam latam ruinam facerent, vt, quamuis defenſores ſeſe quàm acerrimè tuerentur, & propugnationi incumberent; ſibi tamen aditum in oppidum facerent. Obſeſſi noſtrorum multitudine ac frequentia deterriti, cùm ægrè illorum vim & impetum ſuſtinere poſſent, in arcem, in qua ſibi plurimum præſidij ac ſpei repoſuerant, profugerũt, eamque omnibus viribus contra noſtrorum potentiam & conatus omninò defendere ac tueri conſtituerant. Erat quippè, vti meminimus, arx ipſa natura & arte munitiſſima, & propter valli roſſarumque, quibus cingebatur, pro-

1131. *Dertuſiæ obſidio.*

Dertuſia expugnata, arx obſidetur.

funditatem & altitudinem,ægrè & admodum difficulter machinę bellicæ admoueri poterant, ita vt,nisi adimpletis & complanatis ipsis fossis, oppugnari nullo modo posset. Hac difficultate Præfecti animaduersa,euestigiò iussêre,vt iniectis sarmentis, aliisq. vepribus & humo vallum impleretur: quod magna cum omnium alacritate perfectum est, cùm nemo ferè esset in tãta militum frequentia, qui vllum laborem, quamuis alioquin arduum & periculosum, recusaret, vel detrectaret. In huius etiam expugnationis vsum arx lignea eximiæ molis & magnitudinis fabricata fuit, trecentorum militum capax, quæ rotis versatilibus architectonica proportione volubilis ita promouebatur, vt citra magnam militum molestiam commodè vlteriùs propelli posset. cuius quidem machinæ beneficio haud mediocribus incõmodis barbari affecti fuerũt. Sed cùm huius machinæ latus hostes immensis lapidibus, quos densissimæ grãdinis instar, crebertimos è pinnis prouoluebant, dilacerassent, statim retibus ex rudentibus, aliisq. magnis funibus contextis,& in hunc vsum præparatis, concussam & labefactatã partem summa cũ celeritate instaurarunt,& resarciuerunt, ne iterum facilè lædi posset,ita vt in oppugnatione arcis pertinaciùs nostri inhęrẽtes,defensoribus maxima & grauissima damna infligerent, omnemq. spem vlterioris defensionis per hanc adimerent. Interea Barcinonenses milites,quòd sibi mẽstrua stipendia militaria exsolui quererẽtur,sub hoc prætextu sese ab hac expeditione subduxêre,ita vt ibi soli ferè Ligures contra tam potentẽ hostem relinquerentur. quo sanè factũ est, vt arcis expugnatio seriùs quàm optaretur, & expediret, succederet. Verùm Cos. Barcinonensium abitione nullo modo commoti, vel consternati, nihil prorsus de solito studio ac virtute remittere, sed superioribus victoriis confisi, pro felici rerum bene gerendarum successu incumbere & inuigilare, ceteraque alia veri ducis & militis munia obire,& perficere,adeò vt Mauri nostrorum diligentiam & indefessos labores conspicati,seq. ita in angustum redactos animaduertentes, vt nullus propugnationi locus amplius relinqueretur, de cõdicionibus dedendæ arcis agere inciperent, & indutias deliberationibus habendis ea lege & conditione datis obsidibus postularent,vt nisi infra quadraginta dierum spatium nouo suorũ auxilio subleuarentur,citra vlteriorẽ moram se arcem, & eam vrbis partẽ quam ipsi in potestate adhuc retinebant,tradere pollicerẽtur.Facilè Ligures hostis indutias hac, qua diximus,lege & condicione admiserunt: sed cùm post elapsum & statum indutiarum terminum nulla auxilia defensoribus præberẽtur, tandem arx tertio Cal. Ian.,prout pactum & mutua astipulatione inter eos transactum erat,in potestatem Genuensium recepta,scilicet,vt hostes, saluis præsentibus fortunis, & incolumi vita, arce excederent, & ad suos redire integrum esset. Quibus constitutis,Ligures victores, defixis vexillis, nouo præsidio arcem firmarũt. Reperio,huius vrbis & arcis obsidionem sesquiannũ ferè durasse, adeoq. fuisse obsessoribus grauem, vt post multos exantlatos labores, & deuoratas molestias, nemo in tãto exercitu fuerit, qui constanter nõ affirmaret, se nunquã maiori cum periculo & grauiori vitæ tædio militasse. Sunt qui tradãt, recepta vrbe, illam in tres portiones fuisse diuisam; quarum quidem duæ Barcinonensi regulo hereditario quodam iure attributæ: tertia verò Genuensibus tum iure belli, tum etiam propter nauatã insignem & præclaram operam, & tam magnos toleratos sumptus, cessit. Quę postea cum beneplacito Senatus ipsi regulo, summoperè id petenti & instãti,diuẽdita fuit.Ceterùm Ligures rebus feliciter in Hispaniis gestis, & hac recenti prędara victoria magis atq.magis nobilitati,cũ ingenti sua laude & immortali gloria,nec non opimis & amplissimis spolijs, prædis atq. manubiis in patriã,biennio,vel circiter,cõtinuæ expeditioni & militiæ insumpto,reuersi sunt.

Genuens. in media expeditione à Barcinonens. deseruntur.

Arx Dertusæ deditione expugnata.

Genuensium post præclaras victorias in patriam reditus.

DE

DE BELLO PISANO,

LIBER I.

ENARRATIS ijs expeditionibus & bellis quæ populus Genuensis pro Reipub. Christianæ conseruatione & propagatione cum fortiter & indefessis animis, tum etiam prosperè ac feliciter, cum magna sui gloria, & immortali laude contra barbaros & capitales nostræ fidei hostes in Syria, & Saracenos in Hispaniis, & plerisque aliis finitimis locis suscepit ac gessit, nunc reliquum est, vt ea bella commemorem quæ huic populo cum Pisanis, vt vicinis & conterminis, summisque opibus subnixis, ac rerum gestarum gloria florentibus, sic perpetua æmulatione mutuoque odio inuicem flagrantibus, per varia temporum interualla intercesserè. Verùm, priusquam hæc bella exordiar, operæ pretium mihi facturus videor, si rebus paulò altiùs repetitis, mutui odij, ac planè subsecuti belli causas & prætextus sub oculos posuero. Carolus, à rerum maximarum prosperè gestarum magnitudine & continua felicitate cognomentum Magni adeptus, postquam anno Christianæ salutis septingentesimo septuagesimo quarto, Desiderium Longobardorum regem vltimum, qui cum pernicie atque magno imperij Romani dedecore in Italia, aliisque Europæ locis per ducentos & sex ferè annos regnarant, bello atque armis deuicisset, inter cetera præclara eius facta & instituta, vrbem Genuam ab his gentibus euersam, & per multos annos tetra solitudine propter subsecutam barbaricam vastitatem quodammodò damnatam, cùm nõ ignoraret multum Italiæ interesse, si hæc ciuitas in pristinam dignitatem reponeretur, denuò instaurari iussit. Cùm verò, multis aliis rebus implicitus, Pipinum maiorem natu filium regni sibi socium destinasset, eumque regem in Italia reliquisset, hanc vrbem Pipinus Comitum gubernationi subiecit, qui fermè ad annos centum ibi cum summo imperio ac potestate præfuerunt, quorum quidem primus dictus est Audomarus, ipsi Principi consanguinitate coniunctus, qui anno sexto & octingentesimo eiusdem sæculi Pipini iussu, atque ope Genuensium præpotenti classe instructa, in Sardiniam, à Saracenis, Hispanias incolentibus, occupatam, secunda ventorum nauigatione peruenit; indigenasque rebellantes & ad noua studia spectantes, statim repressit, & prœlio fusos, ad pristinum officium atque obsequium redire compulit, tametsi ipse in acie, vti diximus, occubuerit. Sardiniam ex hostium manibus ereptam, Pipinus, vt huic Reipub. propter immensa eius erga se merita gratificaretur, Genuensium imperio subiecit. Cetersùm progressu temporis Saracenica potentia vsque adeò aucta est, vt illorum arma non solùm in Hispaniis & Africa omnibus essent formidolosa, verùm etiam tanta rerum prosperitate & successu vsi sunt, vt, reportatis de nostris assiduis quodammodò triumphis, toti Christiano imperio graues essent, ac magnum terrorem omnibus Principibus & populis indies magis atque magis incuterent, adeò sanè, vt solita sua fortuna confisi, denuò ad subiugandam Sardiniam, à qua nuper, vti ostendimus, repulsi fuerant, arma expedirent, & citra magnam difficultatem, conniuentibus nostris Principibus, occuparent. Quæ res tantam omnibus circumuicinis populis consternationem attulit, vt Genuenses, hortante atque instigante potissimùm Siluestro secundo Pontifice, communem Reip. Christianæ interitum

Causa & origo belli Pisani.

Carolus M. Genuam à Longobardis euersam, instaurari iussit.

Genua sub Comitum gubernatione.

Pipinus rex Sardiniam Genuens. imperio subijcit.

Sardiniæ iterum à Saracenis occupata.

interitum commiserati, in Sardiniam aduersus barbaros arma protulerint. Comparata enim Senatus consulto instructissima classe, & prospera nauigatione vsi, in eam insulam traiecerunt, vbi fortiter cum hoste cõgressi, tanto robore ac prosperitate vsi sunt, vt truculentum hostem, fortunæ suæ indulgentia exultantem, & ferocientem, fuderint, & ad internecionem quodammodò deleuerint, ita vt insignem & præclaram victoriam reportauerint. Quo quidem tempore, Pisani etiam pari æmulationis gloriæque studio, cohortante etiam Pontifice, Sardiniam ad delendum & extinguendum Saracenicum nomẽ, magnis instructis copiis, sed tristi euentu, inuasêre. Tanta siquidem fuit barbarorum, Musacto rege duce, robur atque alacritas, vt Pisanos iniquo loco & Marte pugnantes, fortiter, & cum multo damno repellerent, sic, vt re infecta, multisque illorum desideratis, illinc recedere sint coacti. Verùm ipsi tantæ acceptæ cladis memores, ad inflictam iniuriam & calamitatem probè vlciscendum, & sarciendum, postero anno Rhegium ad Pharum Siculum oppidum, in Calabria positum, & Saracenico iugo oppressum, arctissima obsidione cinxêre. Sed Musactus, tumens ambitione, ac de recenti reportata victoria ferociens, suos tam necessario tempore non derelinquendos esse statuens, ex Sardinia cum instructa classe soluens, quò Pisanam classem ab instituto domum retraheret, Pisas adnauigauit; ad cuius conspectum valdè perturbata, & deterrita ciuitas, cùm nihil spei in armis suis foris occupatis, vel aliquid præsidij insanis consilijs, vt in tanta rerum omnium perturbatione fieri consueuit, haberent, desperatis quodammodò rebus, derelicta ciuitate, ad propinquos colles aliaque deserta & imperuia loca, salutis suæ anxij atque soliciti, profugerunt. Barbarus hostis hanc occasionem nactus, vrbem ipsam hostiliter diripit, ac direptam incendit. Ad cuius quidem tantæ cladis acceptæ nuncium Pisani vltramodum consternati, ac iniuriarum impatientes, relicta Rhegina oppugnatione, nihil habuêre antiquius, quàm euersæ patriæ atque nouis calamitatibus oppressæ, suis ciuibus viriliter succurrere, ita certè, vt depositis omnibus externis bellis, Pisas euestigiò reuersi sint, & diruptam vrbem, ac tetra vastitate horribilem, summa cum diligentia reparauerint, & in pristinam formam, quoad fieri licuit, restituerint. Et ne in posterum pari iniuria vel calamitate per absentiam ab aliquo affici possent, ingenti cura & studio prospectum. Ceterùm, quamuis Pisani domestica clade & recenti patriæ infortunio supramodum essent attenuati, & ferè ad summam rerum omnium inopiam atque angustiam deuenissent, & quiete ac pace sibi in primis opus esset, nihilominus tamen cùm Pontifex eos assiduis precibus ad bellum in communes Christianæ fidei hostes suscipiendum solicitaret, eaque de causa recèns Ostiensem Præsulem Legatum Pisas misisset, vt ea Respub., huius auctoritate commota, faciliùs ad eam expeditionem accenderetur; tandem ipsi tam piis cohortationibus & salutaribus consiliis non amplius reluctandum esse arbitrati, rursus arma in Saracenos, anno eiusdem æui XII. verterunt, ac in Sardiniam instructa classe impetum fecêre, eo quidem euentu, vt Deorum beneficio insulam in potestatem redigerẽt, & Musactum, suosque summa clade affectos, ad suos magna cum ignominia, nec minori detrimento redire compulerint. Sed quia huius insulæ, vti etiam Corsicæ, subinde mihi mentionem facere pro contextu historiæ necessarium est, non absurdum fortasse fuerit, si vtramque, licet à multis præclaris geographis, & historicis delineatam, & explicitam, quàm breuissimis verbis descripsero. Sardis Hercule procreatus, cum magna multitudine à Libya profectus, Sardiniam occupauit, & ex suo vocabulo insulæ nomẽ dedit. Hæc in Mediterraneo mari, facie vestigij humani, tam in Orientem, quàm

Genuensis aduersus Saracenos victoria.

Pisani à Saracenis repelluntur.

Pisæ à Musacto Saracenorum rege direptæ atq. incensæ.

Earundem instauratio.

Pisani Sardiniam expugnant.

Sardiniæ descriptio.

quàm occidentem latior prominet fermè paribus lateribus, quæ in Meridiem, & Septentrionem vergunt. Terra patet in longitudine milliaribus 140. in latitudine 40. frumenti ferax, vtcumque populosa, ciuitates non paucas habet, quarum præcipua Calaris, vulgò Cagler, sita in monte iuxta mare, Africam respiciens, magnum & pulcherrimum habens portum, in quo semper varia nauium genera inueniuntur, vltrò citroque in Orientem & Occidentem volitantia, merceſque portantia. Diuiditur in quatuor partes: media, quæ fortissimo septa est muro, propriè vocatur Calaris: ea verò quæ Orientem spectat, Nouum oppidum: quæ verò Meridiem, La Gliapola, seu la Marina: & quæ ad Occidentem vergit, Stampax nominatur. Residet ferè semper in ea Prorex, vnà cum Baronibus, Comitibus, & multis diuitibus. Habet autem ciuitas ipsa suæ Reipub. administrationem, exque ipsis decuriis quotannis sorte quinque eliguntur Coss. qui soli Reip. præsint, eiusque annuos reditus, qui haud sanè mediocres censentur, consilijs cum ipsis ciuibus communicatis, pro sua prudentia & integritate dispensant. In ea neque lupus, sed solifuga tantùm, animal exiguum, hominibus pernicioſum, inuenitur. Venenum quoque ibi non nascitur, nisi herba per scriptores plurimos & poëtas memorata, apiastro similis, quæ hominibus risum contrahit, & quasi ridentes interimit. Fontes habet calidos, infirmis medelas præbentes, furibus cæcitatem, si, vt ferunt, sacramento dato, oculos aquæ eius tetigerint. Hactenus de Sardinia. Quatenus verò ad Corsicam spectat, hæc quoque maris Mediterranei insula, cui exordium Ligures dedisse dicuntur, eam ex Ducis nomine appellantes. Nam mulier quædam Ligur, Corsica nomine, cùm taurum ex grege, quem prope littora regebat, transnatare solitum, atque per interualla, corpore aucto, remeare videret, cupiens scire incognita sibi pabula, taurum è ceteris digredientem, vsque ad insulam nauigio prosecuta est, cuius regressu insulæ fertilitatem cognoscentes, ligneis ratibus illuc profecti sunt, eamque nomine mulieris auctoris & ducis appellauerunt. hæc Græcè Cyrne dicitur, à Cyrno Herculis filio inhabitata. Hodiè recentiores in duas partes eã distinguunt: plagam quæ orientem Solem respicit, Latus interius; partem verò huic obuersam, Latus exterius vocant. Pars quæ Italiæ propinquior est, Cismõtana: & quæ Sardiniam versus excurrit, Vltramõtana dicitur. Incolæ tamen, alter alterum Vltramontanũ, seipsum verò Cismõtanum, ad montiũ situs respicientes, appellant. Insula est ab omni parte aditu difficilis, cùm præruptis vndique collibus comprehensa sit. Interius similiter magna ex parte montosa, ideoque frumenti non adeò fertilis est. Vino tamen commendatur, quod illinc Romam exportant, Corsicumque à loco nomen habet. Gignit etiam equos feroces, & canes venaticos spectatæ magnitudinis, & Musinum quoque animal, vt Plin. auctor est, arietis genus, quod lanæ loco villum fert caprinum, Mosoli hodie appellatũ; licet hoc animal Strabo Sardiniæ, vt huic proprium, attribuat. Incolas pro strenuis militibus Italia habet. Melamarum veteres hîc inueniri scribunt. Hæc insula primum à Tyrrhenis occupata fuit, deinde à Carthaginiensibus. His eam eripuerunt Romani, qui eam tenuerunt, donec inde à Saracenis expellerentur. hos ex ea profugarunt Ligures. Tandem capta à Pisanis, Pontificibus cessit. Vltimò ad Genuensium iura rediit; in quorum ditione atque imperio adhuc constanter perseuerat. Et hæc circa vtriusque descriptionem sufficiant. Pisani insula potiti, & per totum ferè triennium pacifica possessione gauisi, graui Senatus iudicio statutum fuit, vt insula ipsa, quò commodiùs & accuratiùs administraretur, & contra omnium iniurias defenderetur, in quatuor Toparchias, ceu in quatuor præcipuas partes, geometrica

Eiusdem administratio.

Corsicæ descriptio.

Corsicæ vnde nomen inditum sit.

proportione dimenſas, diuideretur, in Caralitanam ſcilicet, Arborenſem, Turritanam, & Galluritanam; quæ ſanè Toparchiæ, non ſecus ac ſi ſingulæ priuatæ prouinciæ fuiſſent, ſeorſum ſuos priuatos iudices & rectores habuêre. Ægrè hoc interim ferebat Muſactus, nec effrenis eius ambitio tam turpẽ & ignominioſam perpeſſam electionem concoquere poterat. Erat ſiquidem ſuapte natura vltramodum ambitioſus & cõtumax, adeò vt ſtulta quadam perſuaſione non ſolummodò Aſiæ, verùm etiam Europæ imperium iurè ſibi deberi in animum induceret. Proinde citra aliquam vel temporis vel animi remiſſionem, aſſiduè ſecum volutabat; qua potiſſimùm ratione ſeſe vlciſceretur, & præteritarum rerum geſtarum gloriam nonnihil labefactatam & obſcuratam, recenti aliquo facto reſtitueret ac illuſtraret. Imploratis igitur à reliquis Saracenorum regulis nouis auxiliis, eximprouiſo cum magna & ingenti manu in Sardiniam celeriter contendit, ibique tantam impreſſionem fecit, vt noſtri, ſegniùs forſitan quàm par erat, illam inſulam adminiſtrantes & propugnantes, cum haud mediocri Chriſtianorum ignominia & incredibili detrimento hac potentiſſima inſula exciderint. Chriſtiani Principes, in primis verò Piſani, licet non mediocriter ad huius famæ nuncium, & alternantis fortunæ curſum commouerentur, & ſummoperè, vt æquum erat, dolerent; attamen reſumptis animis, atque omnib. periculis, damnis & detrimẽtis viriliter contemptis, hoc vnum ante omnia anxiè & enixè contenderunt, vt Sardiniam ab hoſtili iugo liberarent, ac gentem, Chriſtianæ fidei infenſiſſimam, hac inſula exactam, cum magna ſua gloria funditus delerent ac exterminarent. Quapropter Genuenſibus in belli ſocietatem vocatis, coniunctis viribus atque conſociata claſſe, tertiũm expeditionem in Sardiniam aduerſus barbaros fecêre, tanta cum proſperitate ac fortunæ beneficio, vt deletis, vel ſaltem maiori ex parte abductis in ſeruitutem hoſtibus, Muſactum ipſum regem, cuius potiſſimùm auſpiciis hactenus bellum contra noſtros motum & geſtum fuerat, ceperint; & captiuum Genuam, indeque in Germaniam ad Cæſarem, vt quibuſdam placet, tranſmiſerint. Superatis ac repulſis barbaris, & Sardinia communibus vtriuſque populi armis recepta, nonnulli non ita obſcuri auctores tradunt, de mutua vtriuſque populi ſententia & conſenſu Sardiniæ poſſeſſionem Piſanis, prædam verò ac hoſtiles manubias, & alia quæcumque iure belli recepta erant, Genuenſibus ceſſiſſe. Quorum ſanè ſententiæ vt non planè aſſentiar, facit, quòd res poſtmodũ inſecutæ manifeſtè doceant, ſtatim poſt hanc victoriam, & proximè inſecuta tempora, Sardiniam ita in ſe fuiſſe diuiſam & diſtractam, vt partim Piſani, partim Genuenſes, partim verò Saraceni in ea regnarint, & ſinguli ſeorſum per ſe imperium exercuerint. At progreſſu temporis inter vtroſq. populos de Sardiniæ poſſeſſione graues exortæ ſunt contentiones & rixæ, ita vt Ligures domeſticis ſuis opibus freti, eã armis, expulſis Piſanis, obtinuerint. Ipſi verò, quò hanc iniuriam & illatum damnũ vlciſcerẽtur, Corſicam, Liguſtici imperij inſulam, inuaſêre, ac vi oppreſsêre, adeò vt inter vtramq. gentẽ ex mutua ſuper hac inſula altercatione grauiſſima atq. atrociſſima bella ſint poſtmodum enata. Accedebat huc, quòd nõ ſatis illis cõueniret, vbinã Epiſcopi huius inſulæ conſecrari, & ſacris initiari deberent, magnam altercationis prębente ipſo Pontifice anſam, cùm mira inconſtantia, modò in hanc modò in illam partẽ propenderet. Et Ligures quidẽ, magna cũ pertinacia ius inaugurãdi Sardiniæ Antiſtites, penes ſuum Archiepiſcopum, ceu metropolitanum Præſulem, eſſe contẽdebant, eò magis, quòd ipſi diu ante Piſanos Sardiniam armis tentaſſent & occupaſſent. Ipſi cõtrà, multas rationes adducere, quibus cauſæ ſuæ æquitatem probare enixè ſtude-

Muſactus Saracenorũ rex, vir excelſi animi.

Sardinia à Saracenis ipſã expugnata.

Sardinia Genuenſium & Piſanorum armis recuperata.

Graues contẽtiones inter Genuenſ & Piſanos propter Sardiniæ poſſeſſionem.

Inter eoſdem acerrima controuerſia propter inaugurationẽ Epiſcopi Sardiniæ.

ſtudebant; & cùm neuter alteri cedere vellet, res in apertum bellum erupit. Nam hæc de ſacris diſceptatio multò magis vtroſque, quàm ſi de profanis fuiſſet, irritauit, & ad ſæuiſſima bella attraxit, quæ cum multo vtriuſque populi ſanguine redempta fuerunt. Quippe tantus fuit vtriuſque furor & rabies, vt inuicem expilationibus, direptionibus, atque aſſiduis excurſionibus ſeſe defatigarent, & non antea mutuis iniuriis modum ſtatuerent, quàm defeſſi, vel ſaltem aliquo modo repreſſi, meliorem opportunitatem expectarent. Igitur anno ſupra milleſimum centeſimum vigeſimo, Ligures iuſta, vti exiſtimabant, cauſa ſuſcipiendi belli commoti, validiſſimam claſſem, octoginta ſcilicet triremium, quatuor corbitarum ingentis magnitudinis, & ſexaginta minorum nauigiorum contra Piſanos inſtruxerunt ac eduxerunt; conſtanſque multorum eſt opinio, in hac expeditione Genuenſ. vltra duo ac viginti millia lectiſſimorũ hominum habuiſſe. At Piſani his tantis apparatibus exterriti, cùm ſeſe imparatos, & viribus hoſti, qui ſe vſque ad Arni flumen intulerat, inferiores viderent, graui de totius belli ſuſtinendi ratione & modo habita deliberatione atque conſilio, expedire in præſentiarum ſibi viſum fuit, vt omiſſo bello, certis ſub honeſtis condicionibus pacem ab aduerſariis peterent, quam etiam citra magnam difficultatem hac condicione impetrarunt, vt Ligures quidem ab armis diſcederent, ſi ipſi iuri inaugurandi Epiſcopos prorſus cederent, & de eo inpoſterum non repetendo iuramentum ſilentij præſtarent; quod vt ſumma neceſſitate ab illis expreſſum fuit, ſic Genuenſes, qui hac potiſſimùm de cauſa bellum hoc ſuſceperant, conſopita iam illa controuerſia, nihil grauius per id tempus in eos moliti ſunt, niſi quòd captiuos iure belli à Piſanis in vinculis detentos repeterẽt, & priſtinæ libertati reſtituerent. Verumenimuerò ſtatim poſt Ligurum diſceſſum, Piſani metu præſentis belli liberati, pactorum ac fœderis condicionum immemores, earum iniquitatem cauſantes, mutatis conſiliis, Liguſticũ agrum ſubinde infeſtare atque armis inquietare cœperunt: quòd dicerent, votum metu armorumque violentia extortum, non eſſe ſeruandum. Vſu enim venire ſæpiùs, vt aliquid temporis condicioni ſit condonandum, & tum maximè, cùm Reipub. ſtatus ita eſt comparatus, vt alioquin alicuius diſcriminis anſam ſubiret. Maiorem igitur publicæ vtilitatis, quàm iuramenti neceſſitate expreſſi, rationem habendam eſſe. Ceterùm, Genuenſes indignitate rei, & ſumma hoſtis perfidia ſupra modum excandeſcentes, cùm ſibi datam & præſtitam fidem, violatã eſſe cognoſcerent, & præterea magnis incommodis & damnis affici ſe manifeſtò experirentur, inſtructa claſſe, quò inflictas iniurias & damna vlciſcerentur, Piſanorum auſis & temeritati tanto impetu obuiam iuêre, vt multis illorum interemptis & contrucidatis, magnum etiam captiuorum numerum ſecum Genuam abducerent, quem ſupra mille fuiſſe tradunt; pariſque ſucceſſu cùm non multò pòſt duæ Liguſticæ triremes totidem hoſtilibus occurriſſent, poſt longum atque atrox certamen, illæ ſuperiores euaſerunt; & multa diuiti præda potitæ ſunt. Dum hæc geruntur, Romæ Eugenio Pontifice è viuis ſubtracto, de communi Purpuratorum cõſenſu Calixtus ſecundus ſucceſſit, qui vbi primùm ad ſummum dignitatis apicem euectus eſt, nihil habuit antiquius, quàm Principum populorumq. animos ad pacem & concordiam reuocare, & Reipub. Chriſtianæ tranquillitatem pro viribus conſtituere, adeò vt cùm hos duos potentiſſimos vicinos populos leuibus de cauſis inter ſe commiſſos eſſe videret, ægerrimè ferret, eos nulla ratione hactenus commoueri vel adduci potuiſſe, vt, conſopitis controuerſiis, inuicem reconciliati, ad mutuam concordiam redirent. Quare, cùm publicæ quietis magnam rationem haberet,

1120.

Præpotens Genuenſ. claſſis aduerſus Piſanos.

Quibus cõdit. Piſani pacem à Genuenſ. redemerunt.

Piſanorum in violanda pace perfidia.

Genuenſ. noui apparatus contra Piſan.

Duæ Piſanorum triremes à totidem Liguſticis interceptæ.

Calixti II. ſingulare ſtudium in pacando vtroque populo.

ipſis imperauit, vt miſſis ad ſe oratoribus, de diſceptatione & controuerſiæ ſumma ipſe cognoſceret. Quibus miſſis, totiuſque litis ſtatu ad ipſum delato, & penitiùs introſpecto, poſt multas & longas vtriuſque partis altercationes, ſecũdum Genuenſes pronuntiauit. Qua ſententia & Pontificis iudicio tantum abeſt, vt Piſanis oratoribus ſatisfactum ſit, vt etiam hac de cauſa ſupramodũ indignati, confeſtim domum redierint; & rem ipſam apud Senatum exaggerantes, effecerunt, vt Liguribus iterum bellum indiceretur: octoque triremes inſtructæ, quibus in Ligufticum ſinum delati, reliquam ſuam claſſem expectabant. Ex Sardinia nimirum duæ ac viginti triremes domum paulò antè reuocatæ, in eo portu in quo ipſi ſtationem habebant, ſingulis momentis expectabantur. Genuenſes de nouis aduerſariorum ſuorum conſiliis edocti, citra aliquam moram ſeptem triremes oppidò rebus neceſſariis omnibus ornatas, contra eos eduxêre; qui etſi claſſem ſuam iam coniunctam haberent, & his longè ſuperiores eſſent; nihilominùs tamen vt primùm in horum cõſpectum venêre, quia exiſtimabant, quòd fortuitò eodem temporis puncto aliquot nauigia in alto mari velificantia conſpicati eſſent, ipſos Ligures longè ſuperiores fore, nouoq. ſtratagemate cum tam exigua claſſe ſibi occurriſſe, inſidias veriti, deſertis nauigiis, omnibus neceſſariis inſtructis, ac in fugam conuerſi, domum verſus feſtinarunt, ita vt hi facili negotio maiori claſſis parte potiti ſint, & opima præda magniſque manubiis onuſti, cum immenſa ſua gloria domum redierint. Ceterùm recrudeſcente bello, & Piſani nihiloſeciùs ad omnem occaſionem intenti, miro ſtudio atque animi contentione Corſicam, nuper, vti diximus, Genuenſibus ablatam, tuebantur. Ligures interea iniuriarum ac moræ impatientes, incredibili cum ardore bellum renouabant, & ſeſe omnibus, ad hoc neceſſariis, inſtruebant; quò ſcilicet amiſſam prouinciam, eiectis aduerſariis, recuperarent, veterique ſuo imperio adijcerent. Anno itaque quarto ac vigeſimo eiuſdem ſæculi in Corſicam traiecerunt, ibique caſtrum D. Angeli natura loci & arte munitum, expugnarunt; ac illud firmatum præſidiis, in poteſtate aliquandiu retinuerunt. Idem quoq. annus huic Genuenſium victoriæ Calixti Pontificis mortem coniunxit, cui Honorius ſecundus Cardinalium ſuffragiis ſucceſſit. At Ligures recenti victoria aucti, & fortunæ proſperitatem proſequendam rati, ſtatim duodeuiginti triremium claſſem adornarunt, qua in Sardiniam ſecunda nauigatione deuecti, hoſtem plurimis incommodis & detrimentis affecerunt, ac in reditu nauim quandam hoſtilem eximiæ magnitudinis, quæ circiter quadringentos homines vehebat, ad Arni ripam conſpicati, illam tamdiu inſecuti ſunt, donec eam tandem ad oſtium & fluminis fauces, captis omnibus fermè vectoribus, tranſuerſam agerent. Quo recenti damno Piſani valde exacerbati, vt illud vindicarent, paucis interiectis diebus, octo nauigia peregregiè inſtruxerunt, contra quæ Ligures non vltra ſeptem, licet longè maiorem numerum ad manus haberent, ductu atque auſpiciis Caſſari viri conſularis eduxerunt, plurimum de ipſius ducis, aliorumque præſtantiſſimorum virorum qui eum comitabantur, virtute confiſi. Siquidem huic expeditioni quamplurimi lectiſſimæ nobilitatis iuuenes cùm proferẽdi nominis, tum iuuandæ Reipub. ſtudio Caſſari auſpicia ſecuti, nomina dederant. Verùm tametſi pugnandi ardore tenerentur, ac omnem mouerent lapidem, vt hoſtem per occaſionem inuaderent; is nihilominùs fuit rerum ibi ſucceſſus, vt Piſanis ea tempeſtate aliis nauigationibus intentis, coniungi nõ potuerint: Vnam tamen eorum nauim, omni mercium genere onuſtam, dum domum repetunt, habuerunt obuiam; quæ licet ſeſe ad primum illorum conſpectum, periculi euitandi ſtudio cum

Calixtus ſecundus Eugenij Pont. ſucceſſor, ſecundum Genuẽſ. pronuntiat.

Piſani nouum bellum Genuenſ. indicunt.

Eorundem fuga.

Genuenſ. inuadunt Corſicam à Piſanis occupatã.

Calixti Pont. mors.

Honorius 11 Pont. renuntiatur.

Piſani à Genuenſ. maximo incommodo affecti.

Noua Genuenſ. claſſis.

cum ſumma celeritate in Plumbini portum ſubducere conaretur, permodico tamen negotio, nequicquam obnitentibus eius loci præſidiariis, in illorum poteſtatem redacta eſt. Nam cùm ipſi omnibus ad gerendum bellum, & in primis quidem valido milite, eſſent inſtructi, tanto impetu in Plumbini caſtrum crebris tormentorum ictibus impreſsionem fecêre, vt perexiguo temporis ſpatio arcem ipſam vnà cum ſuburbanis tectis maiori ſui parte diruerent, ita vt defenſores denudari, hoſtiumque telis expoſiti, deditionem facere cogerentur. Quibus rebus feliciter geſtis, Conſules, quorum conſiliis & auctoritate Reſpub. tunc temporis potiſsimùm adminiſtrabatur; cùm videret nullum bello modum ab hoſte, licet ſubinde magnis detrimentis & laboribus ſupramodum defatigato, conſtitui, ſed magis atque magis eum irritari & graſſari; extrema eſſe tentanda cenſuerunt. Proinde reparata claſſe, aliiſque neceſſariis comparatis, terra marique Piſas inuadere ſtatuerunt, eamque per integri anni ſpatium arctiſsima obſidione preſſerunt, eo quidem ſucceſſu, vt tandem oppidani diuturna ac grauiſsima oppugnatione ſupramodum defatigati, pacem vel iniquiſſimis condicionibus redimere coacti ſint. Nam, præter cetera, illis ab hoſte ad maiorem infligendum contumeliam imperatum fuit, vt domorum faſtigia ad primam contignationem vſq. demolirentur. Hac verò clade, quæ in annum eiuſdem æui vigeſimum ſeptimum incidit, tantum abeſt vt Piſanorum animi vlla ex parte frangerentur vel debilitarentur, vt etiam deinceps longè maiori contentionis ardore & alacritate aſperrima bella moliti ſint. Quandoquidem breui inſtauratis viribus, nouaque adornata claſſe, ſub initium proximi veris Liguſticum agrum ſolitis excurſionibus & populationibus grauiter infeſtarant. Ligures econtrà, vt hoſtilem audaciam & conatus retunderent, continuò tredecim triremium claſſem eduxerunt, atque in Siciliam, vbi hoſtem eſſe acceperant, enauigarunt: eique iuxta hanc inſulam occurrentes, acie inſtructa, illum protinus adoriri & inuadere conſtituebant, ſed is detrectato prœlio, celeri fuga Meſſanam, Ligure nequicquam illum inſequente, contendit; quò appulſus, cùm ſe incolarum ope ac præſidio tueri contra hoſtium iniurias poſſe confideret, claſſem cõtinenti admouit. Ligur verò plurimum momenti in diligentia eſſe ſitum iudicans, quamprimùm deſcenſione facta, hoſtem confuſo ordine in ſuburbanis locis vagantem, ſummo impetu & animi ardore aggreſſus eſt, ac eo euentu prœliatus, vt direptis ſuburbiis, cùm Piſani ſe in extremis periculis verſari conſpicerent, in regium vſque prætorium ſalutis cauſa profugerint, ita vt Genuenſes victores illorum nauigia incendere ac exurere pararent; quos tamen Rogerij tertij Sicaniæ regis, illuc ſubitò cum ſuis accurrentis, inhibuit auctoritas ac reuerentia, adeò vt etiam in eius gratiam prædam in hoc conflictu Meſſanenſibus ablatam, benignè reſtituerint. Hiſce rebus hoc pacto ſe habentibus, nouiſque iurgiis ac ſimultatibus vtriuſque gentis animos ad noua prœlia incendentibus, Innocentius ſecundus, qui paucis antè menſibus à Guielmo Calabriæ Duce, ac huius Rogerij Siciliæ regis filio, quòd magna manu militari collecta bellum in eos moturus videbatur, cum magno Purpuratorum numero captus fuerat, ab ipſo tamen multis diuerſorum principum intercedentibus precibus, humaniſſimè dimiſſus, in Galliam profectionem adornabat, vt ibi indictæ Synodo intereſſet, quò Anacleti, ſui aduerſarij & æmuli, conſilia, qui nuper multorum ſuffragiis ad pontificatum, dum ipſe in vinculis eſſet, euectus erat, anteuerteret. Proinde Romæ paratis occultè nauigiis, ſecundo Tiberi cum his Purpuratis qui pro eius partibus ſtabant, Centumcellas vſque delatus eſt, indeq. duabus Piſanis triremibus Piſas, & illinc Genuam enauigauit, & in vtraque vrbe ſummis

1126. *Plumbini caſtrum à Genuenſ. deditione occupatum.*

Piſæ à Genuenſ. obſeſſæ, & condiciones impoſitæ.

1127.

Piſanorum ac Genuenſ. noui apparatus.

Liguum victoria.

Innocentij II. ad Genuam profectio.

ſummis honoribus exceptus fuit. Ipſe accepti beneficij memor, vt vtrique genti gratiam aliqua ex parte referret, obnixè dabat operam, vt, conciliatis animis, vtrumque populum ad mutuam pacem & concordiam reduceret. Verùm, cùm propter contumaciam, & incredibilem animorum vtriuſq. partis diſtractionem, in gratiam tam citò redire nequirent, hoc vnum tamen ſumma diligentia & auctoritate impetrauit, vt tantiſper ab armis vterque populus abſtineret, donec ipſe è Gallia in Italiam poſtliminiò rediiſſet: quæ ſanè indutiæ ſumma cum fide & religione vtrimque illæſæ & inuiolatæ obſeruatæ fuerunt, adeò vt ſtatim ſub ipſius Pontificis in Italiam reditum, qui incidit in annum ſupra milleſimum centeſimum trigeſimum ſecundum, pax inter eos ad aliquot annos ipſius Pontificis potiſſimùm auctoritate & interuentu conſtituta ſit. Ceterùm Pontifex quò ſibi arctiùs Rempub. Genuenſem deuinciret, vrbis Antiſtitem in Archiepiſcoporum numerum tranſcripſit & cooptauit, ita certè, vt Reſpub. hoc nouo beneficio obligata, multum illi deinceps ſe debere confiteretur, eò quidem magis, quòd ipſe Innocentius, vltra hoc recèns collatum beneficium, nouo vrbis Archipræſuli pleroſque Corſicæ Epiſcopos, vſque ad dimidiam ſcilicet eorum partem, illi ſubiecerit, & vt in poſterum ſub eius poteſtate, vel, vt ipſi dicunt, iuriſdictione eſſet, ordinauerit; quo quidem titulo ac dignitate primus omnium Syrus, tunc temporis eiuſdem vrbis Præſul, inſignitus fuit, quem poſtmodum inſecuti ſucceſſores, ad hanc vſq. diem aſſiduè retinuerunt. Ne etiam Piſanos aliqua ex parte negligere, vel his inferiores iudicare videretur, ad tollendam in perpetuum inter eos omnem controuerſiam, omneque belli ſeminarium radicitus auerruncandum, Piſanam Eccleſiam in metropolitanam erexit, attributa illi altera Epiſcoporum Corſicæ parte. Conſtituta itaque hac ratione inter eos pace, nihil ab eo tempore, vſque ad annum eius ſæculi ſexageſimum ſecundum vtrimque attentatum fuit: ſed vtraque Reſpub. his intermediis annis pacem initam cum ſumma fide ac integritate inuiolatam retinuit. Quibus elapſis, Genuenſis Reſpub. nouis rerum turbinibus & tẽpeſtatibus agitari & implicari cœpit, ex quibus funeſtũ ac exitiale bellũ renatũ eſt; cuius quidem cauſam atq. originem hanc fuiſſe, veteres annales commemorant. Quod cùm Byzantium plurimi vtriuſque gentis negotiatores, & ciues, mercium & exoticarum rerum emendarum commutandarumque gratia confluerent, Piſani, ob priuatas quaſdam lites & controuerſias inter aliquot ſuos ciues & Genuenſes exortas, numero circiter mille in vnum conglobati, contra Ligures qui ea tempeſtate ibi aderant, arma expediuêre; tantoque impetu eos aggreſſi ſunt, vt niſi eueſtigiò vtriuſq. concitatæ gentis ardor aliquot honeſtorum ciuium opera & auctoritate reſtinctus fuiſſet, verendum erat, ne, conturbata iam tota vrbe, magna hominum ſtrages eo die ſubſecuta fuiſſet. Verùm motus iſti in præſentiarum ita conſopiti fuerunt, vt Piſani, Venetis & Græcis coniuncti, haud ita multò pòſt denuò ad arma concurrerent, & Genuenſium publicum negotiatorum domicilium (vulgò Fundicum vocant) iuuene quodam inter Liguſticæ nobilitatis non poſtremi nominis, propter exortam contentionem interfecto, diriperent. Hoc tam triſti & atroci nuntio Genuam perlato, cùm Senatus indignitate rei cõmotus, cenſeret, nullo modo ex dignitate Reip. eſſe, vt hoſtes impunitate cõfirmati, talibus exemplis in poſterum graſſarẽtur, nulla interpoſita mora, Senatuſconſulto ſuper nouo bello inferẽdo facto, miſſiſq. Piſas fecialibus, qui pro ſollemni maiorum inſtituto, recitatis legitimis cauſis, bellum denuntiarent, atque illi populo aqua & igni interdicerent, ſtatim de vnanimi omnium conſenſu & voluntate, triremes duodecim omni bellico apparatu ad huius belli vſum

1132. *Pax inter Ligures & Piſanos.*

Syrus primus Genuæ Archiepiſcopus.

Belli inter Piſan. ac Genuenſ. inſtaurati, origo, & cauſa.

vsum instructæ fuerunt. Quibus in portum Pisanum delati, cuestigiò in turrim in eiusdem vrbis conspectu positam, adhibitis machinis, tantam impressionem fecerunt, vt illius munimenta maiori ex parte conuellerent, & ita prosternerent, vt in defensorum potestate non esset, quò minus vlterius progrederentur, prohibere. Diruta namque turri, Genuenses, portus quodammodò domini facti, citra magnum aliquod obstaculum, vel difficultatem, nonnulla nauigia omnibus necessariis instructa, nihilque, quàm secundos ventos ad ancoram expectantia, inuaserunt, ac remulco extra portum eduxêre, adeò vt cum Pisani nominis contumelia in illorum vrbis conspectu opima præda potiti sint, & pristinam gloriam non parum recenti de tantis hostibus victoria adauxerint. Hoc rerum successu incredibili gaudio perfusi Ligures, nihil ad summam diligentiam reliqui fecerunt, quò aduersarios, numquam domi, vel foris quietos, subinde nouis cladibus & detrimentis afficerent: summaque contentione instabant, vt illos extrema necessitate adductos, vel ad pacis studium conuerterent, vel, si hoc minus assequerentur, saltem, propter toties commissam perfidiam, ac intolerandam fœderis & pacis violationem, debitas pœnas persoluerent. Quod vt fieret commodiùs, quatuor nouas triremes construxerunt, quibus totius Ligustici maris tractum à Pisanorum iniuriis tutabantur & defendebant, sic, vt cum magno totius Italiæ beneficio horum conatus reprimerentur: casuque accidit, vt vna Pisana triremis, in qua Bonacursius, illius vrbis Consul, vehebatur, à Genuensibus interciperetur. Quo sanè factum est, vt illo Genuam captiuo perducto, rebusque iam summoperè accisis, Pisani eò necessitatis redacti tandem sint, vt ad vires reparandas, & quò suum Consulem in hostium potestate detentum, liberarent, de inueterata illa atq. assidua animorum pertinacia cum summa arrogantia coniuncta, nonnihil remitterent, ac multis precibus apud Cæsarem instarent, vt suam auctoritatem apud Senatum Genuensem interponere non grauaretur, quò suo consuli vita incolumis conseruaretur. Cæsar vt eis gratificaretur, per Chunradum Moguntinum Archipræsulem, septemuirum, & totius Romani imperij nomophylacem, seu, vt vulgò loquimur, Cancellarium, tantum apud Genuensem Remp. egit, vt ille in suam gratiam saluus atque incolumis in pristinam libertatem restitueretur. Ceterùm, Pisani immortali odio & inextinguibili ira contra Ligures flagrantes, & nihilosciùs rerum suarum aduersarum casu fracti, nulla habita sumptuum, vel laboris ratione, omnia extrema experiri statuerunt, & quadraginta sex triremium classem breui temporis interuallo præpararunt, partim quò aliquot nauibus suis, quas tunc temporis ex Sardinia præstolabantur, commodiùs subsidio irent; partim vt illatas recèns iniurias omnibus vitibus vindicarent & rependerent. Educta igitur classe, omnem Liguscæ oræ tractum continuò infestabant; quo non contenti, maritimumque imperium sibi vendicantes, circumuicina loca crebris excursionibus subinde inquietabãt: captisque duabus onerariis Liguscis, ad nouam bene gerendarum rerum fiduciam mirificè sunt accensi. Quod cùm ad Liguscæ classis præfectum, qui tunc temporis stationem in portu Veneris habebat, innotuit, tanta celeritate classem suam emisit, vt parum abfuerit, quin Pisanum imparatum, & nihil minus expectantem, opprimeret. Hic tamen quamuis classem haberet neque numero, neque apparatibus hostili inferiorem; tamen quòd ita expedire sibi videretur, nullam prœliandi potestatem fecit: ita vt vtrimque, nulla re memorabili gesta, discessum fuerit. Christiano imperio ea tempestate præerat Fridericus, cognomento Aënobarbus, vulgò Barbarussa dictus, qui recèns Chunrado tertio Impera-

Nouum bellũ inter vtrũq. populum.

Genuens. Pisanam turrim demoliuntur.

Bonacursius Pisanorum Consul, à Genuens. capitur.

Pisani confugiunt ad Imp.

Idem nouũ bellum instaurant.

peratori defuncto de suffragiis septemuiratus collegij successor factus, nihil prius habebat,quàm Christiani orbis Principum animos ad mutuam cõcordiam constituendam,pacemque publicam conseruandam,adhortari & inflectere,adeò certè, vt cùm has Resp. in mutuam perniciem omnibus conatibus conuersas esse videret,misso Moguntino, de quo proximè diximus, vtrique populo auctor esse volebat,vt,consopitis pristinis odiis & bellis,serias cogitationes ad pacem ineundam afferrent. Moguntinus itaque, vbi primùm iussu Cæsaris hanc prouinciam susscepit, grauissima oratione illius animum vtrique populo declarabat, multisque propositis ac recitatis exemplis, ostendebat, hanc tam contumacem vtriusque æmulationem,& cõtentionis studium, nõ solùm in alterutrius exitium euasurum, verùm etiam toti Italiæ,atque adeò vniuersæ Reip. Christianæ non leue damnum & detrimentum inflicturum, præsertim cùm in tanta rerum omnium confusione, Resp. Christiana esset eo loco, vt Turca præpotentissimus hostis,indies magis atque magis ob Christianorum Principum distractionem, nouis victoriis insolesceret, magnaque imperij accessione ferociens, breui temporis tractu Europam vndique inuasurus esset. Cuius quidem imminentis periculi magnitudine aliisque demonstratis sufficientibus & legitimis causis, Moguntinus enixè apud vtramque Remp. contendebat, vt missis vtrimque ad Cæsarem, qui tum temporis Taurini in Cisalpina Gallia agebat,oratoribus, ipse de præteritarum controuersiarum rationibus pleniùs edoceretur, eiusque graui iudicio controuersiæ omnes tollerentur, vt tandem firma atque summoperè necessaria pax eius auctoritate constabiliri inter eos posset. Verùm Cæsar numquam, licet hoc enixè studeret,& maximè cuperet,impetrare potuit, vt recõciliatis animis vtrimque in gratiam rediretur. Hoc tamen vnum ægrè obtinuit, vel potius extorsit,vt indutiæ tantisper inter eos constituerentur, donec ipse ex Germania,quam cogitabat,in Italiam rediret. adeoque erant vtriusque populi animi ab omni firma concordia & vnione auersi,vt nisi Cæsaris auctoritas sese seueriter interposuisset, nullorum Principum consiliis, nullisque prouinciarum precibus ad has indutias ineundum, quæ postmodum Pisis, & Genuæ, à ducentis ex præcipua nobilitate ciuibus,de mutuo consensu & voluntate,sollemni more ac pro veteri instituto,vt in posterum sartæ tectæ retinerentur, confirmatæ sunt, adduci, vel commoueri alioquin potuissent. Ceterùm neque Cæsaris auctoritas, penes quem arbitrium rerum erat, neque vlla iuris, vel fœderis reuerentia, tantum valuit, vt inhibere potuerit, quin vterque populus haud ita multò post Cæsaris discessum ad vetera odia,& mutuas simultates turpiter recurreret, atque arma in mutuam perniciem expediret, ita vt abruptis indutiis,& instauratis viribus, vtrimque atrocissimum bellum,potissimùm propter Sardiniam, in qua vterque sibi possessionem vendicabat,exoriretur. At ad Cæsarem in Italiam, anno M. C. LXIIII. reuersum, & in Marchiam Anconitanam profectum, Ligures quatuor legatos, nempe Baldizonum Vsusmarium, Corsum Sigismundum, Bonuassallum Antiochium, & Gulielmum Iordanum, misère, qui noui susceptI belli rationes redderent. Hi itaq. ipsum ad fanum Fortunæ,vbi constiterat,assecuti,atq.in colloquiũ admissi,graui & diserta oratione ostendebant, quantis iniuriis & damnis à Pisanis, nullam rationẽ fœderis vel pacis publicæ habentibus, affecti,& assiduè lacessiti, necessariũ potius, quàm spontaneum bellum recens resumpsissent.Sibi igitur extra culpam positis non succenseret, sed eam omnem in hostes, perduelles ac tranquillitatis publicæ perturbatores, reijceret. Se namque nihil magis, quàm pacem semper optasse, & etiamnum optare, ac vt ea salua & incolumis seruaretur, studiosè dedisse

Friderici Cæs. studiũ erga Pis. ac Genuens.

Moguntini ad pacem cohortatio.

Indutiæ inter Gen. & Pis.

Bellum renouatum.

1164.

Genuens. legatio ad Friderici Cæs.

disse operam. His & similibus se Resp. illa apud Cæsarem purgabat. Et quia rumor diuulgauerat, ipsum in Siciliam arma moturum, legati, quò magis illius beneuolentiam atque gratiam demererentur, vltra debitum & pristinum obsequium Imperatoribus deferri solitum, Reip. suæ nomine classem, aliaque ad bellum necessaria, se ad eius arbitrium & voluntatem paratissimis animis instructuros quàm officiosissimè pollicebantur. Quo sanè verborum lenocinio, & oblatâ liberalitate adeò Cæsaris animus fuit delinitus, & in hanc Remp. propensus, vt ipse, rogante Senatu, acceptisque quatuor marcharum millibus, in illius gratiam Sardiniam prouinciam in Regnum erigeret, & Barisonem toparchiæ Arboreæ, nomine Reip. in ea insula tunc temporis Iudicem, Regis titulo insigniret; ratus, illum, eiusque posteros, Sardiniæ administrationem ad dignitatem & vtilitatem Romani Imperij haud dubiè instituturum & conuersurum. Eodem etiam tempore Pisanorum legati nomine Reip. suæ, causæ suæ æquitatem etiam apud Cæsarem probare, atque tueri contendebant: valdeque cum Genuensibus oratoribus expostulantes, grauiter coram ipso Cæsare de perpessis iniuriis conquesti sunt, ita vt, exorta inter eos summa contentione, ipsi palàm & apertè, in publica multorum magnorum virorum corona, dicere ac perclamare non verererentur, hanc nouam Genuensium dignitatem, Cæsaris beneficio impetratam, cum sua graui iniuria, nec minori dispendio coniunctam esse: nimirum cùm sibi nõ minus iuris, quàm illis in Sardinia competeret. proindè se nunquam laturos, vt deuorata tanta contumelia, illi pacifica possessione fruerentur. His & similibus vocibus cùm sese Pisani fortiter opponerent, & nulla ratione adduci possent, vt Cæsaris decreto assentirentur; Cæsar proximè insecuto anno Ticinum profectus, inter cetera quæ ibi ex vsu & dignitate Romani imperij constituit, hunc Barisonem Sardum, Regem, vti diximus, declaratum, ac originem à Pisanis, vt nonnullis placet, trahentem, sed recentibus multis beneficiis Genuens. Reip. deuinctum, primò Genuam, indeque cum egregio comitatu ad se perductum, pactaque pecunia, nempe quatuor millibus marcharum argenti consignata, tertio Non. Augusti Regem Sardiniæ inaugurauit, ac sollemni cærimonia regio diademate insigniuit. Sunt qui asserant, Cæsarem non tam spe emolumenti inductum, hac noua gratia Genuensem populum afficere voluisse, quàm commotum tam longæ & periculosæ disceptationis tædio, adeò vt nihil expeditius ad tollendas rixas, & belli seminaria existimaret, quàm si secũdum Ligures, recẽti beneficio sibi deuinctos, pronunciaret, & ex illorum nutu & arbitrio Regem constitueret. Ligures itaque, præteritis aduersariis, voti compotes facti, nouaque dignitate aucti, Barisonem, nouum Regem, Genuam honorificè reduxerunt, omnique honore ac munificentia prosecuti sunt. pauciscque dehinc interiectis diebus, præparatis ad hoc tribus onerariis, ac septem triremibus, ipsum in Sardiniam, duce Picamilio consulari viro, reuehi iusserunt. Verùm quia illa pecunia, quam à Rep. cùm ad tanti honoris apicem eueheretur, mutuò sumpserat, nondum erat restituta, nauarchus, cui seuerè à Senatu iniunctum erat, ne antè illinc cum suis recederet, quàm sese ære alieno liberasset, (nam Senatus, præter illam summam pecuniæ, cuius mentionẽ habuimus, regi insuper mille ac ducentas libras mutuò dederat) cùm nullã expediendæ pecuniæ rationem Regem inuenire, aut etiam à Sardis vel Pisanis, siue alia de causa immutatum, nolle animaduerteret, ipsum Genuam retraxit, vbi iussu Senatus in custodia habitus est, ac ferè ad septẽnium in hac miserrima conditione, non sine incredibili Pisanorum lætitia, qui hoc prius cum Sardis enixè egerant vt in regnum non reciperetur, néue aliqua pecunia subleuaretur, asser-

Pisanorũ ad Cæs. legatio.

1164.

Barison Sardiniæ rex à Friderico inauguratur.

Bariſonis infelicitas.

uatus fuit. Sic tandem infeliciſſimus Rex, poſt ſeptennalem captiuitatem, magno ſuo cum incommodo expertus eſt, quàm arduũ regnare ſit, & quàm difficulter ad pacificam rerum ſupremarum adminiſtrationem perueniatur. Ex hoc etiam tam infelicis Regis ſucceſſu ſatis manifeſtè deprehendi poteſt, nouæ dignitatis ambitum magis populo Genuenſi nocuiſſe, quàm aliqua ex parte profuiſſe.

Piſani pace neglecta Corſicam inuadunt.

Quippè Piſani nullarum occaſionum ſegnes, arbitrati, ſe hoc modo legitimam belli anſam eſſe nactos, non ſemel interim Sardiniam ingreſſi ſunt, ac non paucis incommodis Ligures affecerunt, ita profectò, vt, dum ipſi quandam Liguſticam nauim ad Aſinariã inſulam, non procul Sardinia diſtantem, expilaſſent, non alio prætextu ſe hoc facere apud Cæſarem aſſeuerarint, quàm quòd illi iniuſtè Regem Bariſonem in vinculis detinerent. Quapropter Cæſar, datis ad vtramque Remp. literis, ſeuerè iniunxit, vt ad portum Veneris aliquot viri conſulares conuenirent, de quorum ſententia & conſenſu inter eos paciſceretur. Ipſe etiam hac de cauſa Cancellarium ſuũ eò miſit, quò faciliùs vtriuſque populi animi ad pacem & cõcordiam inflecterentur. Ceterùm res ea hunc exitum tulit, vt exaſperatis vtriuſque partis animis, ſinguli ſeſe ad ſuam triremim reciperent; ac vix portum egreſſi, inuicem, nõ ſine Cæſarei legati incredibili admiratione ac ſeuera expoſtulatione, inuaderent. Spectaculum rarum, & mirum haud dubiè erat, vtriuſque populi Coſſ. ad pacem conſtituendam ablegatos, inter ſe ibi turpiter commiſſos, non ſecus ac ſi de totius ſtatus ſuprema gloria & adminiſtratione dimicaturi veniſſent, acerrimè prœliantes videre: nimirum cùm nihil magis ipſos perinde decuiſſet, quàm eam quam ſuſtinebant perſonam, grauitate quadam tueri, & ne latum quidem vnguem à prouincia ſibi impoſita diſcedere. Ligur tandem ſuperior factus, victoria, licet non incruenta, potitus eſt. Annalium ſcriptores vnanimi conſenſione tradunt, in hoc repentino conflictu tanta contẽtione vtriuſque gentis fuiſſe dimicatum, vt Conſul quidem Ligur grauiter vulneratus, Piſanus verò Genuam vnà cum ſua triremi captiuus perductus ſit: vbi liberaliter habitum, ac breui cum omnibus ſuis dimiſſum fuiſſe dicunt. Verùm non ita multò pôſt, Piſani octo triremes, ad Genuenſibus annonæ & commeatus facultatem adimendam, verſus Galliam Narbonenſem eduxerunt. His detectis conſilijs, Senatus ſtatuit, vt ad reprimendum talem conatum, omnemq́ue vim coërcendum, quatuordecim triremes, duce Amico Grillo viro cõſulari, inſtruerentur: qui educta claſſe, cùm hoſtem flumen Rhodanum ingreſſum intelligeret, eum vſque ad illius oſtium inſecutus eſt. At cùm aſſequi citra magnum periculum & difficultatem non poſſet, ibi tantiſper ſubſtitit, donec ille regrederetur; ſperans, ſe facili negotio, occupatis iam fluminis faucibus, hoſtili claſſe potiturum. Ceterùm hoſtis, eius opinionem & ſpem fefellit: quandoquidem periculo animaduerſo, ſtatim ex altero eius fluminis oſtio egreſſus, ſaluus atque incolumis euaſit, & mox, adaucta claſſe, quæ vnius ac triginta triremium numerum æquabat, eadem æſtate, anni videlicet 1165. per oram occidui maris quamplurimas excurſiones ac populationes fecit, vrbemq́. Ingaunorum, nullo, vel ſaltem modico præſidio firmatam, deimprouiſo adortus, diripuit ac incendit. Quod ſanè Ligures eò moleſtiùs tulêre, quò indigenas, paulò antè, vt ſibi ab hoſtilib. inſidiis ſedulò caueret, diligenter præmonuiſſent. Proindè ad huiuſmodi cladem vindicandam, confeſtim, ſcilicet quatridui ſpatio, quinque ac triginta triremium claſſem armarunt, atque eiuſdem Conſulis auſpiciis eduxerũt; qui ſumma celeritate in prouinciam delatus, cum tota claſſe Rhodanum penetrauit, ac ſumma cum difficultate & periculo, S. Ægidij oppidum, vbi ſe hoſtem obuiam habiturum non ignorabat, multa

Repentinus conflictus inter Conſulem Genuẽſ. ac Piſanum.

Atrox prælium inter Gen. ac Piſ. inſtauratum.

Albingaunũ à Piſ. direptũ

multa iam nocte peruenit. Nam cùm classis in sicco & arenoso fluminis alueo propter aquarum depressionem hæreret, parum abfuit, quin haud paruam nauiũ suarum iacturam faceret. Consul ibi appulsus, cùm exploratum haberet, oppidanos, alioſque quibus cum necessitudo & commercia Genuens. intercedebant, atque adeò ipsum S. Ægidij dominum clandestina consilia, & occultas fraudes recèns cum Pisanis iniuisse, spe dubius, & quid agendum foret, consilij anceps, aliquandiu in fluuij ostio substitit. tandem inde sibi non soluendum statuit, priusquam de ipsius oppidi reguli voluntate atque animo penitius cognouisset. Proinde Gulielmũ Bisaccam ad eum misit, vt, explorata eius fide, de toto rerum statu penitiùs cognosceret & edoceretur. Cùm igitur ipse regulus sese bene animatum erga Ligures ostenderet, & nullis rationibus se illis incommodaturum polliceretur, eoque nomine fidem suam summa cum religione, iureiurando interposito, obstringeret, præfectus, multò magis quàm antea securior factus, citra moram institutum nauigationis cursum ad hostilem classem inuestigandam prosecutus est. Verùm cùm hæc continenti ita esset applicata, vt non sine ingenti incõmodo & graui periculo inuadi atq. oppugnari posset, vtriusq. classis nauarchi suas copias in subiectã littori planitiem eduxerunt, & feruenti cũ animorum vtriusque partis ardore ad vesperum vsque pugnatum, & nõ antea cessatum fuit, quàm ingruentis noctis tenebræ pugnam dirimerent. Postera luce tametsi Ligur variis modis, atque multiiugibus irritamentis hostem ad certamen prouocaret, nunquam tamen efficere potuit, vt manus rursus consereret, adeò vt cùm per totum triduum nequicquam se defatigasset, & illum summoperè ab vlteriori certamine abhorrere videret, suo iam muneri, ac Reip. suæ dignitati sese abundè satisfeciſſe arbitratus, egregia bellicosi ducis, ac strenui militis, parta laude, in patriam reuersus est. At Pisani in hoc rerum statu, ne quid inausum ac intentatum relinquerent, viginti triremes ad portum Veneris occupandum magna calliditate destinarant, ea spe & consilio, vt Genuensibus foris aliis rebus implicitis, ac bellis occupatis, facilè eum locum in potestatem suam redigerent. Cùm verò illud oppidum longè firmius atque maiori cum præsidio quàm existimarant, communitum esset, & defensores egregiè animati, sese viriliter, ac præter eorum expectationem defenderent, relicta obsidione, adductoque nauigiorum suorum numero, Leuantum orientalis littoris oppidum adorti sunt; ibique pari fortuna, & nihilò secius quàm antea pugnatum, adeò vt cùm nihil proficerent, incensis suburbanis locis, conuersaque nauigatione, ad portum Veneris redierint: & ne incassum illuc reuersi viderentur, statim portum ipsum, instar insulæ in mare excurrentẽ, vndiq. obsidione cinxerunt. Sed feliciori fortuna destituti, omniaq. aduersa experientes, iniecto igni, oppidi suburbia, atque magnã portus partem depopulati sunt. Superius demonstrauimus, Ligusticæ classis Præfectũ, quòd Pisani belli aleam ad Rhodanũ subire noluissent, Genuã, re infecta, repetiisse. Proinde & ipsi statim post eius discessum metu quodammodò liberati, secundo flumine deducta classe, Pisas redire properabant. Sed coorta dira & atroci tẽpestate, multorũ nauigiorum & triremiũ naufragium fecerũt, ita vt vix cum tredecim triremibus integris & saluis domũ incolumes peruenerint. Genuæ interim, post vtriusq. classis reditum, creati noui cõsules, & aliquot grauia dissidia, quæ periculosissimã Reip. conuersionem allatura videbantur, magna prudentia, atq. consiliorum grauitate consopita & superata. Sedato ac composito politico Reip. statu, Senatus decreuit, vt quatuor nouarum triremium supplementum fieret, quæ ceteræ classi coniunctæ, præsidio ac tutelæ tam Ligusticæ oræ, quàm prouinciæ Narbonensi

Naualis pugna.

Inanes Pisanorum conatus in portu Veneris, & Leuanti obsidione.

Pisanorum clades propter naufragium.

Genuæ creantur noui Coss.

essent, quæ assiduè à piratis, & ab hoste, ad hoc conductis & euocatis, diu exabantur. Ceterùm, quia sæpiùs commemorauimus, Sardiniæ possessionem in summam controuersiam ab vtroque populo fuisse deductam, eamque seminarium quodammodò belli extitisse, Senatus Genuensis ad declinandum hominum inuidiam, simulque euidentiùs testandum, quòd optimi iuris titulo dimidiam eius possessionem sibi vendicarent, Vbertum Ricalatum virum consularem, & eximia auctoritate in ipsa Rep. præditum, cum tribus nauigiis ad vectigalium, aliorumque censuum rationes exigendas misit: qui cùm esset vir prudens, & multarum rerum vsum atque cognitionem haberet, nihil temerè agendum ratus, ac exactam quandam rationem in consilium adhibens, adeò temperanter & leniter cum insularibus egit, vt illius moderatione & humanitate inflexi publicani & officiales toparchiæ Alborensis, quam vulgò Iudicatum vocant, non inuiti omnium censuum Ligustici iuris rationem redderent, & in numerata pecunia persoluerent, tanto equidem cum omnium consensu & animorum promptitudine, vt ipse, recepto tributo, postmodum cum ijsdem publicanis & portitoribus nomine Reip. suæ transegerit, & ipsi cautione præstita, omnia vectigalia ad quadrienniū redimerent. Hæc noua insularium cum Genuens. pactio, non parum Pisanorum animos commouit, & ad maiora odia inflammauit, qui nescio quo iuris prætextu sibi totius insulæ possessionē legitimè deberi, seq. eiusdem veros dominos & possessores esse, enixè, tam apud Cæsarem, huius controuersiæ & disceptationis de vtriusque populi consensu arbitrum ac iudicem electum, quàm apud alios Italiæ principes, hanc acerrimam contentionem tollere studentes, palàm & apertè prædicabant. Quocirca cùm lædendi studio, & vindictæ cupiditate ad rabiem vsq. tenerentur, nec tamen satis illis virium esset, vt Genuens. hostes aperto Marte adoriri auderent, vel vt tam citò bellum, accisis iam rebus suis, reparare possent, quò faciliùs respirarent, & ex mora, temporis opportunitate ad hosti nocendum iuuarentur, ad impostura, & præstigias, vt in rerum omnium extremitate sæpe vsu venire consueuit, decurrerunt, ac Genuam, vti quorundam Annales referunt, Gorgonæ Abbatem summa tunc famæ veneratione, propter vitæ morumque sanctimoniam in Italia florentem, associatis ei aliquot aliis id genus viris, pacis constituendæ prætextu mittunt. Is, quò magis sibi fidem, auctoritatemque apud eum populum pareret, & vitæ integritatis opinione Senatum ordinesque ceteros in partes suas abduceret, mira calliditate & astu, instar solitarij hominis, abiecto habitu, impexa barba, demissoque vultu simplicitatem magnam ementiebatur, pietatemque Christianam non vulgarem forinsecus præseferebat, ita me herclè, vt cùm passim apud omnes huius viri commendaretur & prædicaretur Christianæ sinceritatis, & publicæ pacis constituendæ zelus & feruor, & singulos seorsum variis exhortationibus, & artificiosa oratione, commiserationis & lachrymarum plena, omnes ad quietis publicæ studium interpellando cōcitaret, dicto citiùs adeò omnium animi, tanti impostoris artificio inflexi fuerunt, vt Pisanorum iustis postulatis prorsus obtemperandum esse dicerent, & vnanimi cōsensu ad mutuam concordiam cōstituendam ferias cogitationes adferendas esse iudicarent. Ceterùm tanti præstigiatoris fraudes atque doli, licet perbellè ab ipso occulerentur, latère non potuerunt, quin breui postquàm in vrbē venisset, erūperent & detegerentur, ac illum hoc vnum agere deprehensum sit, vt, Senatu Genuensi ad ineundum pacis rationes cum Pisanis distento & occupato, ipsi interim tempus & otium haberent, quò sibi cùm de omnibus ad bellum necessariis prospicerent, tum etiam, si ita vsus ferret, vt nouis belli sociis adaugerentur.

Exemplum singularis prudentiæ.

Sardi paciscuntur cum Genuens.

Pisani vniuersam Sardiniæ insulā sibi solis vendicabant.

Eorundem fraudes atq. insidiæ.

Gorgonæ Abbatis simulata sanctimonia.

Pisanorum fraudes Genuæ detectæ.

Quod

Quod vbi primùm Genuæ innotuit, & diuulgari cœpit, tam magna & incredibilis subsecuta est plebis indignatio, vt parum abfuerit, quin hic tam piæ & præclaræ, vt asseuerabat, pacis auctor, in compitis frustatim discerperetur. Et fuisset proculdubiò ab incitata multitudine interemptus, nisi paucorum optimatium beneficio vulgi iræ & manibus sedulò subtractus fuisset. Nec satis fuit Pisanis, tam industrium fraudum suarum architectum & administrum in vrbem misisse, sed omnis moræ impatientes, ne aliquid interim temporis sibi efflueret, quod nõ cum Genuensium damno esset coniunctum, vno eodemque ferè tempore quo probus iste Abbas Genuæ negotiatur, & Senatũ prętextu pacis occupat, ipsi duas triremes speculatum emiserant, quæ omnem Ligusticam oram ad explorandum hostium consilia circumuagantes, sibi temperare non poterant, quin tam necessario tempore ab iniuriis saltem tantisper abstinerent, donec rei negotiationisq. suæ exitum retulissent. Proinde Pisanorum nouis fraudibus cum summa perfidia coniunctis detectis, tanta confestim Genuæ omnium ordinum voluntatis consensio subsecuta est, vt nemo ex tanta hominum frequentia esset, qui non iustissimo odio in tam callidum aduersarium sese flagrare profiteretur, adeò, vt Senatusconsulto sancitum & decretum statim fuerit, vt non prius ab armis discederetur, quàm Pisani capitales hostes debellati forent: eaq. de causa extemplò Ansaldo Tauclero strenuo viro à Senatu iiunctum fuit, vt septem nauigiis quæ in portu ea tempestate hærebant, omnibus ad bellum opportunis contra hostes quàm primùm instructis, proficisceretur. At Pisani, multum spei & præsidij in diligentia reponentes, & summa celeritate hostium conatus anteuertendos esse rati, septẽ triremium firmitudine, & præstantia confisi, in sinum Ligusticũ delati sunt, & non procul à Plumbino aduersariã classem obuiam habuêre, quæ nonnullatũ scapharum, casu tunc velificantium, conspectu deterrita, quòd illas à tergo ad insidias relictas esse arbitraretur, mutato cursu pugnã detrectauit. Verùm illi hanc prosecuti, duabus triremibus captis, quæ socias remigio æquare nequibãt, potiti sunt. Paucis interiectis diebus, Ligures acceptæ cladis memores, reparata classe, sese illatum incommodum æquali nauigiorum numero sarcire posse sperantes, duce Balduino Guercio, Pisanam classem, quæ tunc tẽporis recenti victoria læta, per totius Ligustici sinus tractum prædabunda excurrebat, adorti fuerunt, & tam acri vtriusque partis impetu & contentione concursum, vt, licet statim sub prœlij initium, Balduini ducis prætoria, & altera Gulielmi Galletti triremis supremã Pisanorum triremim magno cum robore inuaderent, nihilominus tamen cùm reliquæ sociæ languidiùs sese defenderẽt, haud sanè meliori, quàm proximis diebus euentu, ac cum totidem ferè triremium iactura, Pisanis iterum victoriam reliquerint. Talibus successibus elati, cum opimis spoliis, & diuiti præda ad suos redierunt. Superiori loco diximus, actionem super Sardiniæ possessione & iure vtrinque institutam, Cæsaris iudicio fuisse permissam. Ipse igitur cùm videret nullum contentionibus finem neque modum statui, sed vtramque gentem, in mutuum exitium, non sine totius Italiæ graui detrimento, ruere, operæpretium se facturum existimauit, si, disceptatione & rei cognitione ad iudicij trutinam deuocata, ad finem bellis imponendum, prout iuris esset, hac in re pronunciaret. Quæ sanè Cæsaris voluntas postquam diuulgari cœpit, vtraque Resp. valdè solicita, ne causa caderet, hoc vnum agebat, vt suum ius gratia Cæsaris, & aliorum Principũ patrocinio defenderetur, ita vt ambæ seorsum multis muneribus atq. largis pollicitationibus Cæsaris animum in partes suas pertrahere conaretur. Sunt qui pro vero asserunt, Pisanos ad præoccupandum atque inflectendum

Genuenses quatuor triremibus multantur.

Pisani Cæsaris animũ largitione sibi deuinciunt

Cæſaris animum, ipſi ad tredecim librarum millia in parata pecunia numeraſſe. Qua ſanè largitione factum eſſe dicunt, vt, patrocinante in primis ipſo Moguntino Septemuiro, quem etiam pecunia fuiſſe corruptum conſtat, Genuenſibus legatis ex parte Cæſaris tunc pro tribunali ſedentis, iniunctum publicè fuerit, vt in poſterum ſuperhac re nullam litem & controuerſiam Piſanis amplius mouerent. Ad quam vocem cùm aduerſæ partis oratores fortiter ſeſe opponerent, & iuſtis recitatis cauſis, multiſque allatis rationibus, Cæſarem, ne aduerſus ſe pronunciaret, commouerent; ipſe, infecta re, nullaque ſententia pronunciata, è tribunali ſuo diſceſſit, ita tamen vt inhiberet, ne quid, alterutra ex parte, cauſa ſic indeciſa pendente, noui attentaretur. Ipſe etiam ad euitandam omnem ſuſpicionem, quòd tam graues altercationes temporis mora confirmare, vel alere velle videretur, ſui muneris eſſe iudicauit, vt miſſis ad vtrumque populum legatis, eos ſeorſum ad honeſtas mutuæ concordiæ condiciones inflecteret. Et Piſas quidem, Moguntinum; Genuam verò Reinaldum, qui illi à ſecretis erat, ablegauit. Quorũ prior in mandatis habebat, vt Piſanis captiuos Genuenſes priſtinæ libertati reſtituendos perſuaderet, atque adhortaretur. Hic verò, vt Reip. auctor omnibus modis eſſet, vt in gratiam Cæſaris aliquid de ſuo iure remitteret, & maiorem publici boni, quàm priuati rationem haberet. Sed quamuis vterque magno ſtudio & induſtria, vt ea res ex animi ſententia perficeretur, contenderet, nihil tamen omnimò impetrari potuit. Proinde rurſus ad arma decurſum, & anno quidem eiuſdem æui ſeptuageſimo ſeptimo, vterque populus in mutuam perniciem conſpirans, & ſumma animorum contentione claſſem præparans, aliquid moliturus videbatur. Sed neſcio qua inconſtantia, vtriuſque gentis animis iterum ſpe pacis ab inſtituto detractis, nihil inter ipſos, hoc quidem tempore, memorabile geſtum fuit. Ceperat enim eos, vti arbitror, diutini belli tædium, ac tantorum ſumptuum rationes haud mediocriter commouebant, ita quidem, vt etiam vtraque Reſp. quiete & otio mirum in modum indigeret: nec facilè reſpirare poterat, niſi præteritæ calamitates aliqua temporis ratione, ceu neceſſario quodam temperamento, lenirentur & ſubleuarentur. eoque factum eſt, vt de vtriuſque populi voluntate & conſenſu quinque ciues vtrimque delecti ſint, quorum iudicio atque auctoritate omnes publicæ ſimultates & controuerſiæ in poſterum tollerentur. Hi ciues, quamuis per ſe quiſque enixè daret operam, vt, quoad eius fieri poſſet, ſanis conſiliis ac prudentia, Reip. ſuæ prodeſſet, & non aliò quàm ad pacem publicam, reſpiceret, tanta tamen & tam ardua ſuper Sardiniæ poſſeſſione fuit contentio, & vtriuſque partis diſcrepantia, vt nullo pacto concordia inter eos coaleſcere potuerit: ſed infecto negotio diſceſſum. Quod ſanè non paucos magni nominis atque exiſtimationis viros ex vtraque parte valdè commouit, quòd partim quàm ægerrimè ferrent, partim verò mirificè dolerent, opes Reip. ſuæ vſibus non neceſſariis inſumi, illamque ſenſim ſummoperè labefactari, ſic me hercle, vt horum potiſſimùm auctoritate vtriuſque vrbis Antiſtites, ab aliquot etiam optimatibus ſollicitati, commune negotium tractandum ſuſciperent. Hi, quò maiorem ſibi auctoritatem pararent, Lucenſem Præſulem, virum optimum, & neutri Reip. addictum, tanquam collegam omni ſuſpicione carentem, aſſumpſerunt, & cum tanta fidei integritate omnia ſua conſilia & induſtriam, ad vtilitatem ac tranquillitatem publicam direxerunt, vt vel hoc ſolo nomine æterna laude & memoria digni iudicandi meritò ſint. Sed Sardiniæ poſſeſſionis & iuris diſceptatio vſqueadeò magnam & inextricabilem perplexitatẽ attulit, vt, licet omnem mouerent lapidem, quò pacem mutuò conſtituerent, domum

Cæſaris ſtudium pro pace inter vtrumque populum conſtituenda.

1177.

Vterque populus bello deſeſſus, pacẽ expetit.

domum tamen citra aliquem fructum,cum ingenti omniũ bonorum virorum dolore, reuerſi ſint, adeò ſanè,vt inter eos longè grauiora quàm antea certamina orirentur. Lucenſis etiam Reſp. communem vtriuſque huius populi interitum miſerata, ſeſe huic negotio immiſcuit, ac vtrique auctor eſſe contendebat, vt, depoſitis priſtinis omnibus ſimultatibus,ſimul in mutuam gratiam redirent. ſed tanta erat vtriuſque,præſertim verò Piſanorum,pertinacia,vt nullis prorſus ſtudiis vel artibus ad pacem vel ſaniora conſilia inflecti potuerint. Exiguo etiam interpoſito tempore,Lucenſes multis rationibus adducti,Piſanis bellũ indixerunt: cuius quidem belli anſam, ipſi in Ligures, ceu capitales hoſtes, detorquebant; exiſtimantes,arcano quodam iure fœderis Lucenſes arma cum Liguribus contra ſe coniunxiſſe, vt hoc pacto faciliùs opprimerentur. Quam quidem conceptam ſuſpicionem nõ parum confirmauit clades ipſis à Lucenſibus ad caſtrum Actianum (hodie Nozzanum vocant,)illata. Eo namque tempore arx illa,Piſanorum armis atque præſidiis tenebatur. Sed Lucenſes, per occaſionem ſibi ablatam, illam adorti, feliciter expugnarant; compluribuſque contrucidatis, magnum hoſtium numerum in captiuitatem ſecum abduxerant; ex quorum numero decem, Senatui Genuenſi gratificandi & placendi ſtudio, ceu prædæ partæ dono, miſerunt. Ceterùm Piſani, ſtatim poſt acceptam cladem ſumma contentione dedêre operam,vt ſe aduerſus omnes aduerſariorum ſuorum incurſus & iniurias præmunirent ac præpararent. & cùm conſtanti fama intelligerent, vndecim Liguſticas triremes non ita pridem in Galliam Narbonẽſem ablegatas eſſe, quamprimum ad tredecim triremes, duce Nicolao Rodulpho viro conſulari, & magnæ auctoritatis,ſumma celeritate expediuerunt,qui ſumma cum diligentia inſtituto nauigationis curſu, non antea ſubſtitit, quàm hoſtes ipſos aſſequeretur. Cumque animaduerteret, eos Orientalem plagam verſus deflectere, ne aliqua ratione ſibi elaberentur, protinus remis veliſque contendit, vt eorum claſſem, terræ ſeſe applicare conantem,præueniret; quòd non ignoraret, idcircò ab eis hoc fieri,vt, cùm in illo maris tractu quamplurimos clientes haberent, horum viribus atque auxilio ipſi haud mediocriter, ſi ita vſus ferret, iuuarentur. Qua de cauſa omnem refugiendi opportunitatem illis præripiendam ſtatuens, omnem ad continentem enauigandi facultatem ademit,ita vt cogerentur,obuerſis proris, mutato curſu,altum petere: quas ille inſecutus, quatuor triremes ſegniùs remigantes, intercepit,multiſque manubiis,& non paruo nobilium captiuorum numero ditatus, domum reuerſus eſt: quorum quidem captiuorum poſtea permutatio cum iis facta,quos paulò antè à Lucenſibus dono Reip. miſſos fuiſſe ſignificauimus. Ceterùm Ligures ad auertendum à ſe pauliſper bellum, ac quò magis Lucenſes aduerſus Piſanos excitarent & inflammarent, operæpretium ſe facturos arbitrati ſunt, ſi illos aduerſus hos ad continuandum bellum inſtruerent, nec ſanè imprudenter, cùm nihil ea tempeſtate illis quicquam vtilius vel commodius accidere potuerit, quàm vicinum & grauem aduerſarium, & nunquam quieſcentem,cum alio populo,nondum belli difficultates experto,nedum defatigato, committere. Proinde in illorum gratiam, paucis interiectis diebus,ſexdecim nauigiorum ſupplementum fecêre;quibus freti, Duce Ido Contardo,Piſanos varijs incommodis affecerunt. At hi de rebus ſuis ſummoperè ſolliciti, ac veriti, ne à duobus vicinis hoſtibus inuicem coniunctis, vno eodemque tempore opprimerentur, quò magis ad omnem coërcendam vim eſſent paratiores, ſummo cum ſilentio ac celeritate triginta triremium claſſem omnibus neceſſariis inſtructam eduxerunt; ad cuius repentinum aduentum valdè commoti Ligures, vt præſens

Pax fruſtrà tentata.

Lucenſ. Piſanis bellum indicunt.

Piſanorum clades à Lucenſ. illata.

Quatuor Liguſticæ triremes à Piſ. interceptæ.

Fœdus inter Ligures ac Lucẽſes, aduerſus Piſ.

periculum declinarent, ſubitò conuerſa nauigatione, Genuam verſus iter direxêre. Quippe cùm ſe nauigiorum numero & viribus longè inferiores tunc eſſe cognoſcerent, omnem ſalutis ſpem in ſola fuga reponentes, non antea quieuêre, quàm, ludificato hoſte, qui eos magno impetu inſequebatur, in portum peruenirent, ita vt Piſani, ſpe fruſtrati, nulla re tunc temporis inſigniter geſta, poſt aliquot excurſiones, & haud leuia detrimenta Liguſticæ oræ illata, ſeſe domum conferre coacti ſint. Lucenſes interim, ne illis vel domi vel foris vlla requies relinqueretur, omnibus viribus contendebant, eos maioribus moleſtijs inuoluere, & à bene gerendarum rerum curſu retrahere. Quod vt fieret commodiùs, Genuenſes in ſubſidium belli ipſis aliquot auxiliares copias, duce Rogerio Malaboto viro conſulari, & pace ac bello claro, præmiſerunt. Ac quò magis ab omni maritima excurſione impedirentur, Nicolaus Rutius, pari dignitate ac auctoritate in ipſa Rep. florens, iuſſu Senatus in Prouinciam Narbonenſem cum quatuor triremibus iiſdem diebus profectus eſt, eo quidem ſucceſſu, vt, licet omnium iudicio ea expeditio aliquid magni momenti allatura videretur, attamen nihil pręclari geſtum ſit. Pari euentu & vix melioribus auſpiciis, Anſelmus Garius, qui Rutio in militari expeditione cum imperio ſucceſſit, prouinciam ſibi commiſſam adminiſtrauit. Nam præter aliquot aduerſariorum rates incendio abſumptas, nihil prorſus effecit, quod laudem mereatur, vel meritò literis conſignari debeat. In hoc rerum tractu, Piſani de hoſtis reditu edocti, confeſtim ſex triremes omni bellico apparatu exornatas, in ſinum Liguſticum ad ipſum inuadendum eduxêre. Cuius rei fama vbi primùm Genuam perlata eſt, nulla mora interpoſita, ſeptem triremes duce Othone Caffaro conſularis dignitatis viro, expediuerunt, qui, rebus omnibus ex animi ſententia conſtitutis, quarto Idus Auguſti, è Genuenſi portu in altũ præteruectus, in hoſtem incidit: eumque ſummo animi ardore & alacritate adortus, dirum & atrox prœlium commiſit. Piſani, etſi vna triremi inferiores eſſent, cùm tamen nauigia optimè inſtructa haberent, mira quadam animi fiducia & alacritate ſibi victoriam pollicebantur. Ligur contrà, numero ſuperior, ac præteritarum victoriarum de ipſo hoſte non ſemel relatarum memor, enixè operam dabat, vt accepta incommoda & illatas iniurias vlciſceretur, nouamque gloriam ex recèns egregiè factis compararet. Conflictum eſt diu vtrinque acriter, & ſummis viribus. Tandem Conſul qui ſumma cum prudentia & artis militaris diſciplina illam triremim, qua ipſe vehebatur, neceſſitati reſeruarat, illamque quaſi ſubſidiariam, extra aciem poſuerat, cùm diligenter obſeruaret, qua parte ſui magis laborarent, & hoſtes maiorem impreſſionem facerent, illicò cum ſummo impetu ſeſe certamini intulit, & ſumma cum omnium ſuorum alacritate in prætoriam hoſtilem triremem inuaſit, tanto certè cum robore & impetu, vt illam in tranſuerſum actam, in ſuam poteſtatem redigeret, adeò vt reliqui prætoriæ exemplo & caſu conſternati, paulatim ac ſenſim ſeſe ſubducerent, & pugnam tergiuerſatione detrectarent. Conſul igitur ſuperior ſua prudentia & robore factus, magnam ſibi gloriam & virtutis opinionem, tam apud ſuos, quàm ipſos etiam hoſtes peperit, ita vt deinceps his formidabilis, illis verò ſuſpiciendus & admirationi eſſet. Qua de cauſa cùm Genuam ouanti ſimilis nouiſque ſpoliis onuſtus reuerteretur, magno honore, vltra fauſtas plebis acclamationes & amicorum congratulationes, etiam ab omnibus ordinibus, atque adeò ab ipſo Senatu exceptus fuit. His rebus foris eo quo ferè diximus, modo ſeſe habentibus, Genuæ ijſdem fermè diebus, tanta annonæ, omniumque rerum ad vitæ ſuſtentationem neceſſariarum caritas fuit, vt in foro rerum venalium nihil propè extaret, quod

Naualis conflictus.

Militare ſtratagema.

Ligurum victoria.

Genuæ mira annonæ caritas.

ad vitæ alimoniam vel ſubſidium faceret. Quæ ſanè rerum omnium penuria ferè ad ſemeſtre durauit; atque ex eo potiſſimùm orta eſſe fertur, quòd cùm Reſp. in Friderici Cæſaris fide atque obſequio conſtanter perſeueraret, Mediolanenſium odium attraxerat, ita vt ab illis omni annonæ præſidio Liguſticus ager interclu-deretur. Quare cùm nullũ ſubſidium vel ſubleuamen tam anguſtis temporibus ab Inſubribus ſibi ſperarent, ad Gallorum ſolitam humanitatem, quam non ſemel experti erant, confugêre; breuiq; pòſt, illorũ beneficio re frumentaria, aliiſ-que humanæ vitæ vtilibus ac neceſſariis ex Gallia Narbonenſi ſubleuati ſunt. Suberat tamen non parua difficultas, quòd ſcilicet commeatum tutò tranſuchere ac tranſportare nequirent. Piſani enim, capitales hoſtes, & ad omnem lædendi occaſionem intenti, enixè operam dabant, ne ipſis rerum extremitate laboranti-bus aliquid adferri poſſet; eaque de cauſa magnum nauigiorum numerum de-ſtinauerant, & pleroſque illius maris ſinus inſederant, ita vt niſi cum ſummo vi-tæ periculo vlli nauigandi poteſtas daretur. Ad auertendam igitur à Repub. tan-tam peſtem, & ne maiori domi calamitate & ſtrage, quàm foris ab hoſte affice-rentur, ac quò tutiùs & maturiùs ſuis ſupramodum laborantibus ſuccurrerent, præualidam claſſem tum publicis, tum priuatis ſumptibus inſtruxerunt, quæ per partes diſtributa, in diuerſis oræ Liguſticæ tractibus, ſtationem ad inhibendam hoſtilem vim habuit. Iniunctum etiam ſeueriſſimè à Senatu, ſupremo claſſis præfecto fuit, omnibus viribus daret operam, ne aliquam cum hoſte congredien-diopportunitatem, ſi qua daretur, negligeret. Proinde ipſe mandati ſui memor, omnibus artibus hoſtem ad conſerendam manum alliciebat, atque, habitis le-uioribus prœliis, res tandem hunc exitum tulit, vt Genuenſes, quibus ſe Trepi-dicinus, ea tempeſtate, ob rei naualis ſcientiam, admodum celebris, quique antea Piſanis ſtrenuam & multam operam nauarat, recèns cõiunxerat, ſuperiores eua-derent, ac iuxta Ligurnum duas hoſtiles triremes; in quarum quidem altera Con-ſul Piſanus cũ multis aliis Reip. ſuæ nobilibus erat, dolo potius & ſtratagemate, quàm æquis viribus caperent. Multi, ac ferè omnes præcipui omnium ordinum viri, huic expeditioni tam neceſſariæ interfuêre, quorum omnium recenſere no-mina, difficile, tum etiam tædioſum eſſet: inter ceteros tamen qui ſe præclarè ac fortiter geſſerunt, primam omnium iudicio laudem meretur Ricius Paſſanus, huiuſque extat Paſſanæ præclariſſimæ familiæ auctor & conditor, qui ab ineun-te ætate inter ſuos æquales ita egregiis moribus & præclaris actionibus enituit, vt facilè à prudentioribus ſit annotatum, & animaduerſum, tam inſignem illius indolem aliquandò Reip. vtilem & ſalutarem futuram. nec fefellit ipſe maiorum ſuorum iudicium. Nam poſtquam adoleuit, & capeſſendis honoribus idoneus factus eſt, tanta fidei integritate munia & prouincias quas ſuſtinuit, tutatus eſt, vt quantum præclarus ciuis bene inſtitutus, ciuitati ſuæ, atque adeò toti Reip. de-beat, non ſemel exemplo docuerit. Quandoquidem ſatis conſtat, ipſum labo-ranti Reip. multis bellis & calamitatibus feſſæ, ſeſe, ceu nutanti ædificio, fortiter ac pro virili ſua parte ſæpius oppoſuiſſe, ita certè, vt in hac poſtrema ciuitatis quodammodò deſperatione ac egeſtate, non ſolùm nomen ſuum tam neceſſariæ expeditioni dederit, verùm etiam priuatis ſumptibus, inſigni inſtructa triremi, claſſem Reip. adauxerit; vnde certè & propter reliqua præclara ſua in hac expe-ditione feliciter geſta, incredibilem ac ferè immortalẽ ſibi gloriam comparauit. Quippè quòd mare Liguſticum ab hoſtilibus concurſionibus repurgatum, & ci-uitas ipſa re frumentaria, aliiſque neceſſariis ſubleuata & recreata fuerit, id totum beneficij huic vni maiori ex parte acceptum referri debet. Ceterùm, huius expe-

Noui Genuenſ. apparatus.

Ligurum victoria.

Ricij Paſſani præclara virtus.

ditionis

ditionis maritimæ ſucceſſum non æquauit belli in Etruria geſti fortunæ euentus. Porrò Piſani fortunæ aduerſitatem ſuperiori æſtate contra Ligures mari experti, contra Lucenſes, quibus cum illi, vti demonſtrauimus, fœdere coniuncti erant, æquiori Marte pugnarunt. Nam poſt longum & atrox, ac planè dubium certamen, Lucenſes ab eis fuſi, & incredibili clade affecti ſunt. Quo quidem ſucceſſu elati, omnia tentantes, & infeſtantes, breui pòſt, ipſis Motroni arcem eripuêre: quam, ne nouis bellis præſidium, vel hoſtibus receptaculum eſſe poſſet, funditus euerterunt. Genuenſes interea, cùm eorum maximè intereſſet, vt inter hos duos populos recèns commiſſos, bellum aleretur, omni cura & ſtudio ſeriò allaborarunt, vt Lucenſes ſibi confœderatos nouis auxiliis contra Piſanos, communes aduerſarios inſtruerent; adeò vt illi noua Ligurum acceſſione, & priuatim nouo ſupplemento facto, freti, nuper amiſſum caſtrum, licet ſemidirutum & euerſum, non citra tamen magnam difficultatem & moleſtiam, recuperauerint. Et quòd ibi ſedes bello ſic ſatis cõmoda & idonea omnium iudicio, propter loci opportunitatẽ videretur, illud ſumma celeritate, & munimẽtis aliiſq. neceſſariis ita inſtaurarunt, vt impoſitis præſidiis cõmodè contra hoſtiles conatus & iniurias defendi ac propugnari poſſet. His oppidò peractis, Lucenſes crebris excurſionibus Piſanum agrum diuexarũt, & magna cum indigenarum clade depopulati ſunt. Verùm propter ingruentẽ hiemem, cùm tẽporis ratio gerendis bellis minus foret idonea, tantiſper ab armis vtrimq. temperatum, donec per meliorem temporis occaſionem liceret. Superius demonſtrauimus, Fridericũ Cæſarem ſtatim cùm in Italiam maximis & grauiſſimis de cauſis euocatus veniſſet, de conſtituẽda publica Italiæ tranquillitate non ſemel cogitaſſe, ideoq. cum Genuenſibus & Piſanis, & coràm, & per internuncios enixè egiſſe, vt, ſe auctore, vterque populus, ſublatis belli anſis, ad mutuam concordiam & gratiam rediret. Sed propter vtriuſque pertinaciam, nihil omninò conſtitui potuiſſe. Ipſe itaque ſub hoc ferè temporis tractu in Siciliam, quam imperio & ditione tenebat, profecturus, nihil de priſtino ſuo propugnandæ & conſtituendæ publicæ quietis ſtudio remittens, per Moguntinum ſeptemuirum iterum vtriuſque populi animos tentare cœpit, & experiri, num rationibus vllis ad ſaniora conſilia, atque adeò ad pacem inflecti poſſent. Verùm licet Moguntinus, demonſtratis temporis conditionibus & impendentibus neceſſitatibus, oſtenderet, cum quanta Cæſaris indignatione, & quàm magno totius Italiæ detrimento arma ipſi in mutuam perniciem expedirent, ac nihil omitteret, quod ad commouendum vtriuſque animos pertinere exiſtimaret; nihil tamen, cùm Piſani ab omnibus pacis conditionibus alieniſſimi eſſent, & nihil magis quàm bellum expetere viderentur, efficere potuit, ſic profectò, vt illorũ pertinacia animaduerſa, & quorſum illorum ſtudia erũperent, diligẽter perſpiciens, magna prudẽtia de Cæſaris volũtate paucis interiectis dieb. comitia habuerit, & in iis inter cetera conſtitutũ, vt Piſani, quòd rebelles & Cæſaris dicto minimè audientes eſſent, omnibus priſtinis ſuis immunitatibus ac priuilegiis exuerentur, ſimulq. omni Sardiniæ iure, quod ſibi arrogabant, exciderent: ac præterea vniuerſa illorũ bona, tam publica, quàm priuata, Cameræ Imperialis fiſco adiudicata & aſcripta. Ligures verò ab his multum diſſimiles, Cæſaris gratiam omnibus artibus atque ſtudiis indies magis atque magis promerebantur, ita vt ipſe in eorum gratiam Piſanum quendam conſularis dignitatis virum, apud ſe aliquamdiu in cuſtodia aſſeruatum, Senatui Lucenſi id roganti dono daret. Quibus Cæſaris decretis tantum abeſt vt Piſani aliquo modo conſternati vel deterriti fuerint, vt longè præcipitantiùs & ardentiùs ad bellum

Piſanorum victoria cõtra Lucen.

Piſanorum bona Imperiali fiſco adiudicata.

Piſani neglectis comminationibus Cæſaris, bellum aduerſus Ligures ſuſcipiunt.

bellum ruerent, euestigioque potentissimam classem ad Ligusticum agrum diuexandum compararent. quorum quidem pertinacia & nouo apparatu cognito, Ligures de summa omnium voluntate Sigismundum Corsum cum octo triremibus expediuêre, qui summa sagacitate animi hostium consilia subodoratus, & præueniens, atq. admirabili quadam festinatione vsus, ad Arni ostium adnauigauit; flumenque ingressus, prius oppidum, vulgò S. Crucis, occupauit, quàm hostibus quicquam de suo aduentu innotesceret. At Pisani, mox valida manu militari comparata, cùm illud post multas rapinas & incendia adoriri vellent, ipse de hostilibus apparatibus certior factus, ne quid à maiori multitudine incommodi pateretur, statim ad fauces illius fluminis retrocessit, eo sanè euentu, vt quamuis hostem in propinquo haberet, qui eum summa celeritate insequeretur, tamen illius manus, citra vllum dispendium vel cladem, elaberetur. Postea diuisa classe, cùm tres Pisanæ triremes Ligusticam nauim pretiosis mercibus onustam, & Genuam recto cursu tendentem, conspicatæ sequerentur; fortè accidit, vt in sex illas triremes, quas paulò antè Gulielmus Bisaccius Genua eduxerat, inciderent. quo sanè factum est, vt harum beneficio illa nauis periculo eximeretur, & Pisanæ in hostium potestatem deuenirent. Cùm ergo ipsis, tot rebus iam vndiq. pertentatis, nihil pro voto succederet, noua consilia & rationes iniuerunt, quibus hanc Rempub. affligerent. Proinde solicitatis omnibus propemodum Ligustici imperij ac nominis ad noua studia aduersariis, primò cum Opizone Malespina Marchione, & mox cum oræ Lunigianæ indigenis fœdus ac societatem icerunt; qui omnes magna conspiratione viribus coniunctis, arma contra Ligures expediuerunt. Hi verò tantis apparatibus nullatenus exterriti, summa industria & diligẽtia variis in locis suæ ditionis delectu habito, magnum peditum & equitum numerum coëgerant; quibus freti, cum aduersariis iuxta Clauarum ea fortunâ conflixêre, vt non solùm hostilem impetum strenuè ac fortiter sustinerent, verùm etiam magna eos clade afficerent. Ceterùm cùm ipsi, paucis diebus interpositis, reparatis viribus, nouisque auxiliis à Pisanis instructi, eôdem redirent, ac etiam plurimi ex vallis Airanæ incolis, horum instinctu subinde à Genuensibus deficerent, tanta temeritate omnia circumuicina loca circumuagati sunt, vt, omni sublato metu, in vallem vsque Rapalinam excursione facta, Monleonis arcem summis viribus inuaserint: in cuius quidem expugnatione dum pertinaciùs inhærent, Genua iterum nouus exercitus in eos, duce Ingone Flessa, tunc temporis vrbis Consule, adiuncto centum cataphractorum præsidio, quorum maior pars ex vrbana multitudine constabat, transmissus est. Hostis autẽ vbi primùm de nouis auxiliis certior fieret, nulla mora posthabita, fugienti haud dissimilis, soluta obsidione discessit. At Ligur, neutiquam sibi quiescendum ratus, Marte propitio ac fauente, vlteriùs progressus, castrum Passani, ab inimicis paulò antè occupatum, recuperauit: quod quidem propter spontaneam deditionem illis factam, funditus, ad reliquorum exemplum, euersum est: tantusque fuit Genuensis Præfecti contentionis ardor, vt antè non quieuerit, quàm vniuersam Ligusticæ ditionis oram pacasset, eamque in pristinam fidem atque obsequium redegisset. Huiuscemodi motibus tandem hoc pacto superatis atque compositis, Consules nihil prius habuêre, quàm foris partam quietem omni cura atque perenni studio conseruare; eaque de causa in Sardiniam recèns pacatam, & in ordinem, vti enarrauimus, redactam, Lanfrancum Albericum strenuum virum, cum octo nauigiis, vt hanc Prouinciam in officio contineret, ablegarunt: ad tutelam verò superi atque inferi maris Otho Caffarus, & Ingo Flessa summæ auctoritatis ac existi-

Tres Pisanorum triremes à sex Ligusticis intercipiuntur.

Passani castrum à Genuens. recuperatur, & diruitur.

existimationis viri, cuius quidem posterioris proximè meminimus, cum aliquot nouarum triremium præsidio & supplemento missi sunt. Hi quamlibet ad omnem occasionem intenti, etsi diligenter hostium aditus obseruarent,& nihil perinde quàm confligere auerent, nullis tamen irritamentis efficere potuerunt,vt illos ad pugnam ineundam adducerent. Nam cùm sese inferiores cognoscerent, summam belli aleam committere non sunt ausi, sed nouis consiliis atq; artibus, alios nouos motus atque turbas in Liguria ciêre sibi expedire visum fuit, vt sic ipsos aduersarios foris externis expeditionibus vacantes, domesticis occuparent. At Ligures interim enixè operam dederunt, vt March. Opizum Malespinam sibi reconciliarent,cum quo etiã tantum egêre,vt sibi Erycis collem,& quædam vineta diuenderet, eo consilio, vt illo venditionis titulo sui iuris facto, Pisanos etiam postmodum commodiùs infestarent.Et quò externos Principes foris pacatiores, minusque infensos haberẽt,summo studio singulos promereri studebant, & ad Gulielmum quidem Siciliæ regem, qui cum ad illam diem sibi nonnullæ haud ita leues controuersiæ intercesserant,Othobonum Albericum misêre, cuius viri dexteritatem ac singularem quandam prudentiam tantam fuisse tradunt, vt suum populum pacato regi in gratiam reponeret, ita vt, consopitis omnibus simultatibus, omnia deinceps amicè cum ipsa Repub.egerit. quam quidem mutuam reconciliationem in annum millesimum centesimũ septuagesimum quintum incidisse, Annales testantur. Ceterùm vtroque populo ad bellum intento,& ad rabiem vsque in mutuum odium atque perniciem exasperato, Ligures cùm animaduerterent, sibi cum inquieto ac prorsus implacabili hoste negotium esse, & vix aliquam belli vacationem sperandam, omnibus viribus illius conatus impedire, atque nouorum initorum consiliorum rationes inuertere & labefactare studiosè atque anxiè contendebant: eaque de causa instructa noua classe,comparatisque ad nouum gerendum bellum omnibus necessariis, sub Rogerij Castelli auspiciis cum sex triremibus in portum Pisanum præteruecti, maximis eos damnis affecerunt, ac præter alia, oneraria quadam eximiæ magnitudinis ad ancoram ibi stationem habente, potiti sunt: quam non satis fuit in ipsius ciuitatis Pisanæ conspectu spoliasse, nisi ad maiorem hosti iniuriam & contumeliam infligendam,etiam incenderent. cumque assiduè inter se diuersis modis & depopulationibus grassarentur, nec vllis incommodis vtrimque inflictis exsatiari, vel aliquo modo adduci posse videretur, vt à tam diuturno bello,quod vtramq.Remp. valdè afflixerat, & ferè per tredecim annos continuos durauerat, retraherentur: tandem Genuenses, accisis iam vtriusque Reipub.rebus, & plerisque locis euastatis, vel defœdatis, diuturni & periculosi belli pertæsi, secum reputantes, cum quàm graui Reipub.incommodo & inæstimabili detrimento hic præsens rerum status & condicio coniuncta esset, de pace, licet serò, & necessaria potiùs, quàm voluntaria & expetita, cogitare cœperunt, ita vt non obscurè præ se ferrent, se æquis condicionibus cum hoste, si ita illi videretur, transacturos. Pisani contrà suapte natura immodicæ gloriæ atque honoris auidissimi,licet hoc idem & multò quidem magis quàm ipsi aduersarij, expeterent; nihilominùs tamen eò difficiliùs ad hoc impellebantur, quò magis sibi persuaderẽt, suæ dignitati non parùm derogatũ iri, si aliqua ex parte sese dimitterẽt,vel suis æmulis inferiores viderentur, adeò vt dum stulta & ambitiosa quadam cõtentione pares videri volunt, nec inuicem potentia atque dignitate cedere contendunt, sub dubia spe pacis vtriusque Reip.status mirum in modum fluctuauerit; quæ etiam omninò desperata ab omnibus fuisset,nisi Cæsar in Italiam summo cum vtriusque gentis beneficio rediisset.

Pisani detrectãt pugnam.

Reipub.cum Gulielm. Siciliæ rege conciliatio.

1175.

Nauis Pisana à Ligustiis occupata & incensa.

Hoc bellum inter Genuẽs. ac Pisan. 13. continuis annis productũ.

diſſet. Fridericus enim Cæſar, ob recentes motus,& excitatas per nonnullos publicæ quietis perturbatores, turbas, cum ingenti exercitu ad eas reprimendum per alpes Rhætias in Italiam venerat, ac totius ferè Romani Imperij optimatum florem, inter quos Henricus Saxo, nepos eius fuit, ſecum adduxerat. Ipſe vbi primùm Italiam attigit, ſingulas ferè ciuitates adeundo, nihil omiſit quod ad quietem publicam conſtituendam pertineret. & poſtquam in Papienſi agro conſtitit, inter cetera præclarè ab eo adminiſtrata, conterminos populos, vtputa Piſanos, Lucenſes, Ligures, Florentinos, ac Senenſes, grauiter inter ſeſe, vt ſæpiùs enarrauimus, variis de cauſis diſſidentes, euocauit: & intellectis per oratores ad hoc per ſingulas gentes miſſos, controuerſiarum cauſis, nihil prius habuit, quàm, conſopitis omnibus diſſenſionibus & litibus, eos pace mutuò coniungere, ac ſempiterno concordiæ vinculo quàm religioſiſſimè inter ſe deuincire, ita certè, vt potiſſimùm Cæſaris auctoritate atque opera, inter ceteros, Genuenſes cum Piſanis anno eiuſdem ſæculi ſeptuageſimo quinto in gratiam redierint, ea conditione, vt quicquid Piſanis antea per Moguntinũ de Cæſaris iuſſu & voluntate ademptum eſſet, reſtitueretur, interim tamen Genuenſibus vniuerſæ Sardiniæ poſſeſſio, ceu propria & legitima, attribueretur; tametſi multi ſcriptores ſuper hac re nõ parùm inter ſe varient. Nam apud multos opinio obtinuit, Cęſarem magno tẽperamento hac in re fuiſſe vſum, adeò vt æqua portione Sardiniã in duas partes diuiſam, vnam quidem Liguribus, alteram verò Piſanis adiudicarit. Quocumque tamen pacto res ſeſe habeat, non dubium eſt, quin poſt diuturna bella, hac eadem tempeſtate, qua Cæſar in Italia agebat, inter hos duos populos illius arbitrio atque auctoritate pax fuerit conſtituta, & vtriuſque Reipub. animi in mutua amicitia ita coaluerint, vt ferè per vndecim annos continuos hæc pax inter eos illæſa, ſummaq. cum religione conſtiterit. Poſt quorum quidem annorum volumina, anno ſcilicet milleſimo centeſimo octogeſimo ſeptimo, cùm Piſani magnam ſibi potentiam & auctoritatem in Sardinia comparaſſent, opibusque & gratia ibidem plurimum valerent, violato fœderis iure, ac nihil mutuæ amicitiæ penſi habentes, mercatores Genuenſes in Caralitano tractu frequentãtes, ſumma cum violentia exegerunt, & fortunis ſuis omnibus euerterunt. Cuius quidem rei indignitate Ligures mirum in modum, vt par erat, commoti, omni cura & ſtudio tam grauem iniuriam cum non leui detrimẽto coniunctam, propulſare, & quoad eius fieri poſſet, vindicare ſtatuerunt: habitiſque in Senatu maturis deliberationibus, de Patrum ſententia atque decreto ſtatutum fuit, vt ad conſeruandam Reip. dignitatem, & coërcendam in poſterum Piſanorum inſolentiam, qua indies magis magiſque ferociebant, quamprimùm nulla ſumptuum habita ratione, militares copiæ deſcriberentur. Quapropter deſignatis ad hoc ducibus, & tam domi, quàm foris coacto milite, ſumma diligentia effectum fuit, vt Genuæ præparata iam maxima claſſe, atrociſſimum bellum aduerſus antiquos hoſtes renaſceretur. Incredibile enim dictu eſt, quàm promptis animis ab omnibus municipalibus, aliiſque Liguſticæ oræ accolis, ad tam iuſtum bellum nomen dandum ſit concurſum, adeò mediusfidius, vt illorum temporum ſcriptores in hoc perbellè conſentiant, alterutram Rempub. in extremum deueniſſe periculum, niſi arma, contra ipſos Piſanos iuſtis de cauſis ſuſcepta, Henricus Friderici Cæſaris filius impediuiſſet. Fieri ſiquidem aliter non poterat, vt Ligures iuſto odio flagrantes, ab inſtituto curſu, niſi tanti viri auctoritate, reuocarentur; præſertim cùm non tantum ſpei atque fiduciæ in copiis, quas habebant maximas, quàm in ipſa rei cauſæque æquitate ſibi reponerent. Cæſar itaque intellecta noua

Friderici Cæſaris in Italiã reditus.

Pax inter Genuenſ. ac Piſ.

Piſani redeũt in gratiã cum Cæſare.

Pax inter vtrumq. populum in XI annos producta.

1187.

Pax demũ per Piſanos violata.

vtriuſque gentis contentione, ad auertendum præſens bellum, quod ſecum magnæ ruinæ inſtar, multos in dirum exitium attracturum videbatur, ſumma cum prudentia filium ſuum Genuam ablegarat, vt hic eius nomine ſeriò apud illum Senatum ageret, ne, licet grauibus iniuriis affectus, vlterius progrederetur, vel aliquid armis decerneret. Statui enim atque inueniri rationes non illegitimas poſſe, quibus Piſanorum temeritas, & in obſeruanda pace perfidia caſtigaretur, & deinceps cum magna illorum ignominia retardari poſſet. Vltra publicum quietis ſtudium, quò Cæſar ipſe quammaximè flagrabat, accedebat, vt nonnullis placet, priuati commodi ratio. Conſtituerat enim, Siculi regni poſſeſſionem fortiter armis vindicare, & ideò vtrumque hunc populum quàm pacatiſſimum domi eſſe, neq. aliquo priuato ac domeſtico bello diſtineri cupiebat, vt foris vtriuſque opera in rebus ſuis neceſſariis commodè vti poſſet. Valdè nimirum indignabatur Cæſar, ſibi per abſentiam tanti regni poſſeſſionem perfidia paucorum eſſe interceptã. Paucis enim antè annis auctoritate ac beneficio Cæleſtini tertij Pontificis, illius dominium adeptus erat. Pontifex enim iniquo animo ferebat, Tancredum Rogerij Ducis Calabriæ filium, ex concubina ſuſceptum, in Gulielmi ſecundi defuncti locum de procerum cõſenſu in regnum ſubrogatum eſſe, adeò vt ad ipſum Cæſarem in eo regno ſtabiliendum, conſtantiam Gulielmi ſororem, qui nulla relicta prole, vita exceſſerat, tunc in ſacris agentem, omni religione ſolutam, Henrico Cæſaris filio, in matrimonio locauerit, Siciliamque cum Calabria & Apulia illi ea condicione attribuerit, vt Romanæ Eccleſiæ beneficiariæ ac feudatariæ eſſent. Cùm igitur hoc regnum Tancredus, vti diximus, occupaſſet, & Fridericus Cæſar Henrici pater, Syriacam expeditionem cogitaret, omni ſtudio atque opera ad Siciliæ recuperationem intentus, multum præſidij ac emolumenti in huius vtriuſque populi claſſe atque viribus collocabat, adeò vt quamuis Genuenſes nõ ita prorſus retineri potuiſſent, quin impreſſione in Corſicam, duce Fulcone. Iuſtiniano facta, Piſanis Bonifacium adimerẽt, quod poſtmodum multis motibus atque bellis anſam dedit: nihilominùs tamen diligentia atque auctoritate Cæſaris ad præſens ita ab inſtitutæ expeditionis ſuſceptione retracti fuerunt, vt ipſe Henricus, eiecto Tancredo regni æmulo, expetiti regni poſſeſſionem adiret; Cæſarque in Syria poſtmodum aduerſus Saladinum pro imperij Chriſtiani dignitate militans, vtriuſque populi opera vſus ſit. Quorum certè vires, atque rei militaris ſcientia non parum auxilij Cæſarianis expeditionibus, vti prædiximus, attulêre. Poſt Friderici Cæſaris in Aſiam profectionẽ, Henricus eius filius, qui mox patri defuncto, ſeptemuirorum ſuffragiis Imperator deſignatus fuerat, ad Siculi regni poſſeſſionem intentus, omnibus viribus contenderat, vt hoc regnum, expulſis æmulis, atque aduerſariis, in ſuam poteſtatem vendicaret. Proinde cùm multum ſpei & ſubſidij in Italorum Principum armis reponeret, præſertim verò in Genuenſium & Piſanorũ auxiliis, quò vtrumq. populũ, inter ſeſe, vti ſæpiùs commemorauimus, aſſiduo bello & contentionibus decertantem, ab vlteriori certamine & contentione retraheret, atque in mutuam gratiam collocaret, Othonem Archiepiſcopum Rauennatem, & Anſaldum Strettum Placentinum, viros graues, & tunc auctoritate & gratia maximè apud ſe florentes, ad vtramque Rempub. legatos miſit; quorum deinde opera effectum eſt, vt ipſi, diuturnis bellis defatigati, huiuſmodi oblata occaſione, nõnihil à mutuis odiis conquieſcerent, & Cæſaris voluntati, hac quidem in parte, obſequerentur. Ligures nihilominùs, antequam Cæſaris iuſſu claſſem præpararent, Idonem Picium, & Vgonem Cataneum ad eum ablegarant, vt immunitates, ac priuilegia à Friderico patre

Fridericus Cæſar ſuũ filium Henricũ Genuam mittit.

Henrici VI. legatio ad Piſanos ac Genuenſ.

patre ſibi conceſſa, ipſe nouo diplomate confirmaret & conſtabiliret. Quod quidem prompto ac benigno animo ſe facturum verbotenus recepit, licet re ipſa nunquam poſtea præſtiterit. Solet enim non rarò vſu venire, vt Principes, (bonos hic ſemper excipio) aliqua temporis iniquitate adducti, præſentis ſtatus condicioni inſeruientes, largi & liberales pollicitationibus eſſe conſueuerint: ſed tamen poſtea conceſſæ liberalitatis immemores, compoſito rerum ſuarum ſtatu, ad ſuum inſtitutum reuertantur. Itaque Genuam reuerſa legatione, cùm Senatus ſeſe à Cæſare quod prætendebat, impetraſſe arbitraretur; conſtituit, vt ſumma cum celeritate claſſis triginta trium triremium omnibus rebus naualibus, aliiſq. rebus neceſſariis inſtrueretur, quæ ducibus Orlandino Carmandino & Bellobruno Iuſtiniano educta eſt; qui decimo octauo Cal. Septemb. è ſinu Liguſtico ſoluentes, proſpera nauigatione vſi, verſus Caſtellum maris, maritimum Campaniæ oppidum, vbi tunc temporis Tancredi regis claſſis, cui Margaritus præfectus erat, ſtationem habebat, curſum direxerunt. Hic, vbi primùm de Liguſtica claſſe cognouit, ſuarum virium ſibi conſcius, licet Piſani Tancredi rebus clam fauere dicerentur; tamen cùm ſe inferiorem conſpiceret, nihil habuit antiquius, quàm vt abducta claſſe, tutiorem ſibi portum & ſtationem à Liguſticæ claſſis conſpectu atque iniuriis remotiorem quæreret. Hanc occaſionem nacti Genuenſes, nullo prohibente, opportunitate illius portus vſi ſunt, multaque bello opportuna atque vtilia, Henrico tunc temporis Neapolim arctiſſima obſidione premenți, ſubminiſtrarunt. Verùm, quia iam æſtas præcipitarat, nec ſuæ claſſis aliquem neceſſarium vſum ipſi Henrico fore exiſtimabant, de illius conſenſu & voluntate Genuam redierunt. Sed coorta inter nauigandū repentina quadam ac atroci tempeſtate, neceſſitate adacti fuerunt claſſem ipſam bipartiri, & ita diuiſi, diuerſa nauigatione quodammodò vti: quod poſtquam hoſtis, qui non ita procul in inſidiis deliteſcebat, intellexit, eam claſſis partem quæ vicinior erat, quæque ferè tribus ac viginti triremibus conſtabat, celerrimo curſu inſecutus eſt. quo ſanè à Genuenſibus animaduerſo, licet nauigiorum numero aduerſariis eſſent inferiores, prœlium tamen neutiquam detrectarunt: ſed conuerſis eueſtigiò proris, omnibuſque neceſſariis ad manum conſerendum expeditis, intrepidi, ac fortiſſimis animis ſeſe ad certamen compararunt, adeò vt Margaritus, conſpecta Ligurum animoſitate & alacritate, ſpe lapſus, eos adoriri nulla ratione auſus fuerit. ſed protinus tergiuerſatione facta, nauigationem ſuam aliò inſtituit, ac ſenſim ſeſe ab eorum conſpectu ſubduxit, ita vt hac in parte magnum puſillanimitatis ſuæ indicium reliquerit. Multi ſunt, qui repentinum Genuenſium diſceſſum nō tam ad id referant, quòd propter temporis condicionē nullus eorum vſus eſſet, quàm quòd ſtatim ab illorum ad Caſtellum maris appulſu, conſtans fama percrebuiſſet, Henricum in Neapolitana obſidione trimeſtri tabifica peſtis vi, ea tempeſtate in eius caſtris mirum in modum graſſante, extinctum eſſe, adeò vt ipſi, hoc rumore diuulgato, decepti, domum potiſſimùm cogitauerint. proinde inter nauigandū, cùm ad Circeios Margaritū, cum ſua claſſe offendiſſent, ab eo ad prœlium irritati, licet viribus impares, ſummo tamen animi ardore, dimicandi poteſtatem illi feciſſe: verùm hunc, illorum animoſitate deterritum, ſumma cum feſtinatione ſe inde proripuiſſe. Vtri ſententiæ magis accedam, cùm ambæ ſuos aſſertores habeant, in ambiguo ſum; licet illorum mihi magis probetur, qui dicunt, propter inſtantem hiemem, Ligures ab Henrico cum gratiarū actione eſſe dimiſſos, & rumorem illum falsò de ipſius morte diſperſum, vanitatis & mendacij ſtatim conuictum fuiſſe. Aſſerunt etiam, Cæſarem rebus ſuis parùm feli-

Genuenſ. claſſis pro Sicula expeditione in gratiā Henrici Imp.

Margaritus prœlium cū Genuenſ. detrectat.

Henrico Cæsari Neapolitana obsidio infeliciter succedit.

citer tunc in Italia, præsertim verò Neapoli, procedentibus, exhausto iam ferè suo exercitu, aliisque omnibus ad bellum continuandum necessariis destitutum, coactum fuisse, præter spem & opinionem, ac etiam contra animi sui sentẽtiam, derelicta expeditione, Germaniam repetere. Verùm enimuerò, vtcumque se res habeat, cùm multum spei ac subsidij in Genuens. Reipub. armis atque opibus reponeret, & nihil sese præclarè in Italia, vel alibi, absque huius florentissimæ Reipub. auxiliis gesturum crederet, operæpretium se facturũ existimauit, si per Ligusticum agrum in Germaniam concederet. Genuam itaque sub hiemis initium anno supra millesimum centesimo nonagesimo primo cõmoda nauigatione delatus, ac honorificentissimè splendidissimeque à Senatu exceptus, graues consultationes cum illo habuit, & variæ consiliorum rationes de redintegrando contra Siculum bello agitatæ atque initæ, ita certè, vt ipsi Senatus non parum satisfecerit, cùm omnem sese præstiturum operam atque fidem ad omnem occasionem polliceretur. Sic ipse ibi constitutis rebus, paucorum dierum interuallo transcensis Alpibus, in Germaniam reuertit. Ceterùm trienniò, ab Henrici in Germaniam ex Italia reditu, interposito & transacto, Rogerius Tancredi regis filius, omni virtutum genere ornatus, ac eximiæ expectationis Princeps, vitali aura subtractus est; cuius quidem obitum adeò acerbè & immoderatè tulit Tancredus pater, vt dum nimia filium indulgentia prosequitur, dolori ferendo quodammodò esset impar. Quippe, nullis admissis solatiis, vel remediis, tantum in illo naturalis illa storga potuit, vt mortem suam filij morti paucis diebus ab eius discessu copulauerit, relicto tantummodò vnico filio, Gulielmo scilicet, planè puero, tanti regni successore, quem mox Sibylla mater omni cura & studio educatum, regem Siciliæ Panormi de procerum consensu creandum curauit. Rogerius enim maior natu, qui sic iubẽte patre, Irenen, Isaaci Græcorum Imperatoris filiam, vxorem duxerat, nulla relicta prole, vita excesserat: eoque factum est, vt iure hæreditario regni Siculi possessionem Gulielmus ipse adiret. Henricus itaque, intellecta æmulorum & aduersariorum suorum morte, breui temporis interstitio inuicem subsecuta, idoneum sibi tempus prætensi regni repetendi datum esse arbitratus, nihil potius habuit, quàm cum Ordinibus imperij seriò agere, vt omnia ad nouam belli expeditionem necessaria peropportunè pararentur. Illi, tametsi rerum Germanicarum status ita esset comparatus, vt multa forent eiusmodi, quæ magis otium & quietem, quàm bellum requirerent; nihilominus tamen noui Cæsaris iustis precibus atq. auctoritate inflexi, illi omnẽ operam vltrò detulêre. Ipse verò, quò omnia tutiora atq. pacatiora in Italia haberet, néue aliquid esset eiusmodi, quod remorari posset, operæ pretium se facturum existimauit, si ad componendum inter Insubriæ ciuitates discordias & contentiones, Tronsardum, vnum ex aulicis suis præcipuum, in Italiam mitteret. Pari consilio Marcoaldum dapiferum suum ad Genuenses & Pisanos ablegauit. Qui seriò vtrique populo sui Principis nomine iniunxit, vt rem naualem, prout se facturos receperant, expedire sedulò curarent. Cæsar, constitutis in Germania rebus, comparatisque omnibus ijs ad bellum necessariis, cum validissimo exercitu summa diligentia vsus, emensis Alpium iugis, in Italiam rediit, & mense Iunio Genuam appulit, vbi splendidè ac supramodum honorificè à Senatu ceterisque Reip. Ordinibus exceptus est. Postero die admisso Senatu in colloquium, blandis & humanissimis verbis, largisque pollicitationibus Patres ad præparandam classem animauit, sic vt ipsi omni studio, antequam discederet, ad illam comparandam incumberent. Pisani Genuensium exem-

Rogerij ac Tancredi Siciliæ regis obitus.

Henricus Cæsar in Italiam reuertitur.

Eiusdem ad Genuam aduentus.

Genuens. ac Pisanorum naualis apparatus pro Cæsare.

exemplo incitati, idem obsequium atque officium ipsi præstiterunt. Ligusticæ classi iam instructæ nihil deerat, præter supremos duces ac præfectos. Cæsaris itaque nomine Marchio Montisferrati, & imperij Maresçallus, Reipub. verò nomine nouus Prætor, qui recèns in gratiam Marcoaldi, abrogatis consuetis Coss. creatus fuerat, cum plerisque lectissimæ nobilitatis iuuenibus præfecti fuerunt. Cæsar celeriter rebus omnibus ex animi sententia constitutis, Idibus Augusti cũ Genuensium ornatissima classe, è sinu Ligustico soluit, atque assumptis in itinere Pisanorum triremibus, prospero ventorum cursu Caietam delatus est; eaque sine vllo certamine in potestatem accepta, inde Neapolim decimo Cal. Sept. appulit. Neapolitani de Cæsaris tam repentino aduentu ac eius classe certiores facti, ita fuêre animis consternati, vt, cùm rebus omnibus ad bellum necessariis essent destituti, missa ad eum legatione, se eius voluntati atque mandatis obtemperaturos, debitumque officium præstituros pollicerentur. Quorum exemplum circumuicinæ gentes imitatæ, illius fidem sequi potius, quàm arma experiri maluerunt. Calendis inde Sept. in Siciliam præteruectus, Messanam, quæ tunc temporis eius studia sequebatur, cum sua classe peruenit: vbi cùm Pisani cum sua classe, quæ ferè erat duodecim triremium, stationem haberent, exortis nouis simultatibus, ac veteribus odiis repullulantibus, graues dissensiones & tumultus inter eos ac Ligures concitatæ sunt, adeò vt ab armis & cędibus nõ fuerit temperatum. Verùm, cùm Cæsaris valdè interesset, ne hæ gentes inter se commissæ, vlterius digladiarentur, summo studio allaborauit, vt depositis armis, inuicem reconciliarentur: qua certè in re Marcoaldus, qui tũ, vti diximus, auctoritate & gratia apud ipsum Cæsarem florebat, tantum operæ præstitit, vt eius potissimùm industria & auctoritate omnis tumultus repressus censeatur. Eo etiam tempore, quo Messanæ ab vtroq. populo tumultuatũ est, Ligusticæ classis præfecti mors incidit; cui è viuis subtracto, de cõmuni ceterorum ducũ consensu alius tantisper subrogatus fuit, donec Senatus decreto alius cũ maiori potestate designaretur. Cæsar deinde vlterius progressus, cùm intelligeret, Catanea, insignem illius insulæ vrbẽ, validis præsidiis Sibyllæ relictæ viduæ Tancredi regis teneri, allaborandum sibi statuit, vt illa, quò ceteræ aliæ ciuitates ab omni defensione facilius abstinerent, armis reciperetur. Proinde admoto exercitu, cùm oppidani sese ad obsidionem tolerandam esse viribus impares animaduerterent, citra longam moram vel deliberationem, deditionem fecerunt. Hac in fidem & deditionem recepta, Syracusas præstantissimam & celeberrimam eiusdem prouinciæ vrbem, contendit. Sed cũ hæc vrbs non solùm loci natura, verũ etiam arte atque opere valdè communita esset, ita vt facilè propugnari & defendi posset, ac præter hæc, validissimo præsidio teneretur, Cæsar summam difficultatem subiit, priusquam illam expugnare potuit, sic vt eam non citra magnam vtriusque partis cædẽ in suam potestatem redegerit. Erat fortè Syracusis obsidionis tempore Sibylla ipsa Tancredi vidua, quæ cùm videret, defensionem vrbis amplius sustineri non posse, declinandi periculi gratia, sese cum Gulielmo filio & Archiepiscopo Salernitano suisque fratribus, in vrbis arcem situ opereque munitam subduxit: missisque ad Cæsarem oratoribus, hoc vnum studiosè agebat, vt honestis conditionibus cum illo paciscereretur. verùm cùm hoc difficilius quàm sperarat, impetraret, necessitate adducta, quò Cæsaris animum emolliret, atque ad beneuolentiam inflecteret, ostendebat, sese libenter regno abdicaturam, modò ipse Gulielmum filium suum Tarenti Principem constitueret. Cæsar secum reputans, hanc reginæ postulationem cum æquitate & honesto coniunctam esse, passus est se exorari, ita vt, data acceptaq.

Genuæ nouus Prætor creatur.

Neapolis deditio.

Nouæ simultates inter Ligures ac Pisanos.

Eorundem reconciliatio.

Catanensium deditio.

Syracusarum expugnatio.

fide, reginam, ceteroſq. eius comites in fidem receperit, Syracuſisq. relicto firmo præſidio, Panormum progreſſus eſt, quam vrbem mari terraque obſidione preſſam, & modico certamine expugnatam, ſuo imperio adiecit. Panormus integræ præmium victoriæ fuit. Siquidem ea recepta, & Conſtantiam vxorem ſuam à Salernitanis ſuperiori bello aduerſus Neapolitanos infeliciter geſto, cùm ipſe Germaniam repeteret, captam, cuſtodia liberauit, ſeque Sicaniæ regem cum ea coronari maximo totius regni concurſu imperauit. Præterea, cùm Irenen Alexij Græcorum Imperatoris filiam, ſiue, vt nonnullis placet, ſororem, in palatio Panormitano Rogerio Tancredi filio deſponſatam reperiſſet, Philippo fratri ſuo vxorem dedit. A quibuſdam etiam poſteris ac memoriæ traditum eſt, illic ingentem Northmanorum theſaurum fuiſſe repertum, quē paucis pòſt diebus in Germaniam iuſſu Cæſaris tranſmiſſum eſſe aiunt. Hanc tam illuſtrem atque inſignem, tantaque demum felicitate diuino beneficio partam victoriam incredibili poſtmodum perfidia atque ſæuitia ipſe polluit ac deformauit. In primis ſiquidem Genuenſibus, quorum potiſſimùm opera atque auxilijs Siciliæ regnum adeptus fuerat, non modò promiſſa non præſtitit, ſed eos etiam priuilegiis ac immunitatibus illis à patre ſuo indultis atque conceſſis multauit. Sibyllam verò cum prolibus, atque adeò ipſum Antiſtitem ac fratres iniquiori arctiorique cuſtodia coërcuit. Et quòd proximo anno conſpirationes aliquot aduerſus ſe compertas prætexeret, veluti iuſtam iræ ac ſæuitiæ ſuæ materiam nactus eſſet, immaniter in omnē Tancredi familiam eiuſq. amicos & familiares graſſatus eſt. Nam Sibyllam, & Archiepiſcopum perpetuo carceri emancipauit, Gulielmum exectis teſtibus, Veneri ideò inutilem atq. ineptum fecit, ne ſtirps regia vlterius proferri ac propagari poſſet. Et hac inaudita carnificina non contentus, adeò crudeliter ſuā tyrannidem exercuit, vt, aliquot obſidibus ſibi ex præcipua nobilitate ad regni ſecuritatem traditis, cōmunis lucis vſuram inuiderit, ita vt, effoſſis oculis, eos perenni cæcitate damnauerit. Quoſdā excoriauit: nonnullos palo ac ſtipite affixit terræ. aliquibus, quòd affectati regni rei inſimularētur, igneis coronis redimiuit. quamplurimis indigenarum bona & fortunas, per vim cōtumeliamque eripuit. Eccleſias aut grauiſſimis tributis, aut fœdiſſimis expilationibus dilacerauit. nec Epiſcopi quidem ab eius carnificina immunes, vel exempti: ſed in eos ac in reliquos ſacri iuris homines variis tormentis ac ſuppliciis animaduertit. Hoc modo per omnes crudelitatis gradus debacchatus Henricus, antequam in Germaniam remearet, ad noui regni ſui tutelam atque ſecuritatem Chunradum, recèns Ducatus Spoletini faſtigio à ſe honoratum, Siciliæ; Thebaldū verò Campaniæ Apuliæque adminiſtrationi cum valida manu ac præſidio præfecit. Verebatur enim, ne hi populi recèns vi atque armis ſubacti, multiſque incommodis atque iniuriis affecti, per ſuam abſentiam impoſitum iugum excutere, & ſe in priſtinam libertatem aſſerere conarētur. Proinde cùm his duobus ſuis beneficiariis, & conſanguinitate ſibi iunctis, plurimum fideret, nullum incommodum ſibi tamdiu metuebat, quamdiu ipſi cum imperio Prouincias iſtas procurarent. Ipſe interea cum ſua coniuge Conſtantia, nec non vidua Tancredi eiuſque liberis ac Salernitano Pręſule, ceteriſq. datis obſidibus, in Germaniam per Italiam contendit, & menſe Maio anno ſupra milleſimum cēteſimum nonageſimo quinto, in Galliam Ciſalpinam peruenit. Ticinum inde progreſſum, Genuenſiū oratores adierunt; pertentatoque eius animo, miro artificio ac lenocinio orationis, hoc vnum conabantur efficere, vt ipſum hac in parte ſibi refragantem, incredibili quadam humanitate & obſequio ad promiſſa præſtanda inflecterent. Verùm

Panormi expugnatio.

Henricus regno Siciliæ potitur.

Exemplum ſingularis perfidiæ & crudelitatis.

1195.

cūm

cùm natura, vti multi tradunt, non ſolùm eſſet auſtera & atroci, ſed ſupramodum refractaria atque ingrata, ſeſe nequicquam rogitando defatigarunt, adeò vt cum magno ſuo impendio atque incommodo experti ſint, quantis impoſturis lubricus humanarum rerum ſtatus pateat, & quàm ſæpè ſpecie recti homines, alioquin non prorſus imprudentes, fallantur. Ipſe, vbi tandem ſumma cum diligentia rerum Italicarum ſtatum cõpoſuit, citrà aliquam temporis intermiſſionem in Germaniam vnà cum coniuge vterum gerente, profectus eſt; quæ etiam breui poſt ſuum in Germaniam aduentum, Fridericum enixa eſt, qui poſtmodum ad imperium euectus, Fridericus ſecundus dictus fuit. Opinio penes multos graues ſcriptores omninò obtinuit, ad huius Henrici Cæſaris expeditionis celeritatem, & ſuſcepti belli felicem ſucceſſum, non parum momenti ingentem illum pecuniæ aceruum, qua Richardum Britannum recèns ab eo multatum fuiſſe oſtendimus, attuliſſe. Multi etiam reperiuntur, qui conſtanter aſſeuerant, ex hac eadem pecunia Viennam, ſuperioris Pannoniæ metropolim, mœnibus vndique cinctam fuiſſe: quod vt credam, faciunt ſtatuæ lapideæ, quæ etiamnum in exteriori muro locatæ, captum ipſum regem repræſentantes, extant; & conſpiciuntur.

Fridericus ſecundus.

DE BELLO PISANO,

LIBER II.

SVPER commemorauimus, diſſenſiones ac tumultus inter Ligures ac Piſanos, Meſſanæ recèns exortos, opera atque auctoritate Marcoaldi ea tempeſtate apud Henricum Cæſarem ſumma gratia & dignitate florentis, compoſitos, atque magna ſui parte ſublatos fuiſſe. At breui interiecto tempore, anno ſcilicet ferè milleſimo centeſimo nonageſimo quinto, vetera odia temporum interſtitio nonnihil intermiſſa, atque bonorum virorum diligentia ſuppreſſa, iterum inter vtrumq. populũ repullularunt. Piſani enim iniquo animo ferebant, Bonifacium Corſicæ inſulæ oppidum à Genuenſ. ſibi ereptum, atque euerſum eſſe. Proinde cùm nullis recuſatis laboribus vel periculis intantum allaboraſſent, vt recuperato oppido, præteritæ cladis memoria maiori ex parte deleta videretur, nihil habuêre antiquius, quàm oppidum ipſum omnibus munimentis aliiſque propugnaculis ad ſuſtinendam & arcendam vim hoſtilem neceſſariis, ſumma cum celeritate inſtruere atque fulcire. Quamobrem Genuenſ. vltra modum irritati, nulla interpoſita mora, claſſem ſex magnarum nauium ac triũm triremium cum pleriſque minoris notæ nauigiis, conuehendis commeatibus commodis, Iacobo Mainero ciue Mediolanenſi vrbis præturam gerente, inſtruxerunt, ac expeditionem maritimam ducibus Henrico Carmandino, Othone Polpo, & Ingone Fleſſa, adornarunt. Qui, rebus omnibus ad eam expeditionem neceſſariis comparatis & diligẽter diſpoſitis, ſecunda nauigatione in Corſicam delati, paucis interiectis diebus, Bonifacium ipſum, nondum firmis præſidiis & munimentis firmatum, facili negotio iterum expugnarunt, & in poteſtatem redegerunt. In hoc rerum tractu, Cæleſtinus tertius Romanus Pont. cùm animaduerteret, nouis diſſidiis atque recèns exortis turbis pacem publicam cum ingenti Chriſtiani nominis iactura & diſpendio mirum in modum

1195.

Bellum inter Gen. ac Piſanos innouatum.

Bonifacium à Liguribus recuperatur.

perturbari,nullumque gerendis bellis finem imponi, Christiana pietate pro eo, quo fungebatur, munere, commotus, mense Martio Pandulphum Cardinalem inter purpurati ordinis virum,tum auctoritate, atque longo rerum gerendarum vsu & peritia excellentem, ad vtrosque populos ambitiosè inter se decertantes,eo consilio misit, vt ipsi Pontificia auctoritate adducti,ad mutuam beneuolentiam & concordiam redirent. Pandulphus, cùm pro rei magnitudine auctoritatem suam penes vtramque gentem, conuocatis & in concilium adhibitis præcipuis quibusque eorum,interponeret,in multis locis, præsertim verò in Eryce,orationem grauissimam de mutua reconciliatione habuit:sed cùm negotium adeò esset intricatum & perplexum, vt propter summam difficultatem indies protraheretur,nec alium suæ diligentiæ fructum,quàm longæ expectationis tædium,reportaret, de totius negotij summa ac statu ad Pont.rescripsit,ostenditque,rem maiori deliberatione indigêre,nec in sua potestate esse, vt pacem inter eos constitueret. Pisani nimirum, cùm mira ambitione & vlciscendi studio Bonifacium repentino potius Genuensium incursu quàm iustis viribus expugnatum & amissum, in suam ditionem iterum redigere anxiè optarent, omnem nectendæ moræ protrahendique temporis ansam quærebant, & speciosis quidem verbis pacem pollicebantur, re verò ipsa bellum crudelissimum gerebant, adeò vt Ligures longo vsu atque magna rerum gerendarum prudentia aduersariorum consilia & conatus probè rimari & inuestigare edocti, facilè intelligerent, quónam illorum studia euaderent,& quibus potissimùm de causis rem ipsam extraherent. Quapropter summa celeritate Drudum Marcellinum, Reip. suæ Prætorem, in alterius locum recèns subrogatum, cum multis nauigiis peropportunè instructis,in Cyrnum ablegarũt. Qui cùm citra aliquam moram in insulam adnauigasset, & nullam hostilem classem, vel aduersariũ offenderet, Sardiniam cogitauit, ad quam mutato cursu, celeri nauigatione aduectus est,ea potissimùm de causa, quòd certò deprehendisset,Marchionem Gulielmum Iudicem Caralitanum,toparchiam, cui nomine Senatus Iudicis nomine præerat, contra pacta & mutuas conuentiones tyrannicè sibi attribuisse, & occupasse, mutatisq. studiis,& neglecta Reip. Ligusticæ auctoritate & amicitia, tota animi propensione Pisanis fauere atque patrocinari. Gulielmus interea, veritus, ne propter fidem suam turpiter contra omnem æquitatis regulam violatam, magnum cùm status, tùm etiam honoris ac vitæ periculum incurreret; nimirum cùm non ignoraret, Genuens., insignes alioquin iniuriarum vltores, nunquam impunè tantam iniuriam deuoraturos, summa calliditate rebus suis adeò prospexerat, vt non solum modò Sardos,verùm etiam Tarraconenses,& aliarum gentium notissimum quemque,rerum suarum studiosos & fautores haberet; quorum viribus & auctoritate fretus, initiò omnem Genuensium impetũ quàm fortissimè sustinuit, & pari quodammodò virtute ac fortitudine repulit atq. repressit. Verùm cùm ad eũ armis profligandum, adeoque Sardiniæ regno exigendum,noua subinde Genuensi duci præsidia & auxilia mitterentur, Pisani, qui ea tempestate cum instructa classe, magnaque militum & armatorum manu in Corsicam appulerãt, de salute Marchionis non parũ solliciti, fortiter arma in ipsos Ligures expediuêre,eo certè successu,vt atroci inter eos prælio commisso, dudum ancipiti Marte vtrimque dimicatum sit; sed tandem fortuna in fauorem Genuensium inclinante, expulsis Pisanis, sumptaque de temerariis Marchionis ausibus vindicta, Ligures quieta illius prouinciæ possessione potiti & gauisi sint. Quibus rebus feliciter constitutis, & expeditis, Prætor cum vniuersa sua classe Bonifacium versus eo animo contendit, vt illud

Genuens. victoria.

illud oppidum firmo præsidio communiret, ac totum illius insulæ tractum ab hostilibus iniuriis tutum ac securum redderet: quod sanè summa cum diligentia & dexteritate executus, Genuam prospera nauigatione reuersus est. At Pisani Bonifacij iacturam impotenti ac prorsus iniquo animo ferentes, citra aliquam quietem, vel temporis intermissionem, omnem curam atque consilia ad illius recuperationem iugiter conferebant. Habebant tunc temporis ipsi in promptu multos myoparones, aliosque faselos exercendæ piraticæ cõmodos, & opportunos, quibus crebris excursionibus totius insulæ oram circumuagari, & omniũ portuum aditus diligenter obseruare solebant. Horum igitur commoditate freti, rem animo destinatam summa industria & festinatione sese assecuturos omninò sperabant, priusquam Genuæ innotesceret. Proinde instructa classe, conuocatisque in auxilium sociis, ac confœderatis, eorumque nauigiis adhibitis, in Corsicam summo cum silentio transmisêre, Bonifaciumque repentino impetu facto, adorti sunt: sed quòd præualido præsidio, ac omnibus ad obsidionem sustinendam necessariis esset instructum, expugnare nequiuêre, licet, citra remissionem vllam, omnibus viribus & conatibus oppugnarent. Ceterùm, vbi Genuæ de hac noua & occulta Pisanorum expeditione nunciatum est, Senatus decreto Præsidi iunctum fuit, vt, nulla mora interposita, omnia quæ ad hostem profligandum, ac defensores adiuuandum necessaria & opportuna essent, pararentur. Prætor statim, quòd periculum in mora esset, nec ratio temporis admitteret, vt maiores apparatus fierẽt, illuc nauim, omni commeatus atque armorum genere onustam, duce Montanario Auria, præmisit, quæ per aduersam tempestatem ab instituto cursu secus ac existimarant, remorata, ab hoste animaduersa fuit; & cùm nullus effugij locus daretur, intercepta. Haud multò pòst, ad liberandã hostilibus incursibus Corsicam, iussu Senatus Ansaldus Guaracus, vir clari nominis, cum septendecim triremibus etiam amandatus est. de cuius quidem aduentu vt Pisani intellexêre, veriti, ne propter summam temporis angustiam ab hoste vel opprimerentur, vel saltem in ipsa obsidione intercluderentur, muralibus machinis aliisq. impedimentis in continenti relictis, confestim à Bonifacij oppugnatione recesserunt, paucis tamen interiectis diebus, restauratis viribus, ingentique animi fiducia, eiusdem oppidi obsidionem repetierunt. Sed Ligures ibi stationem adhuc habentes, statim intellecto hostium aduentu, summa cum alacritate illis obuiam processerunt. & quamuis Pisani duabus nauibus egregiè instructis superiores essent; nihilominus tamen singulari Genuensium virtute, solidaque præfecti illorum animositate, intrepidè belli aleam subierunt, eo tandem successu, vt ipsi trium nauigiorum, Pisani verò vnius iacturam facerent; in quo, præter ceteros, Girardus Vicecomes nobilis Pisanus captus fuit, Genuamque perductus. Incidit hoc prœlium iuxta Bonifacium circa annum eiusdem æui nonagesimũ sextum; à quo quidem tempore vsque ad annum tertium supra millesimum ducentesimum, hoc est, per totum ferè octennium, nihil inter vtrosque populos memoratu dignum, quod equidẽ inuestigare potuerim, gestum fuit. Aliquorum tamen Annales commemorant, intermedio hoc tempore multas vtrimque excursiones & velificationes esse factas, & piraticam circa Sardiniam & Galliam Narbonensem vario euentu atque inconstanti fortuna fuisse exercitam. Interea temporis Cæsar Augustæ Vindelicorum comitia indixerat, ad quæ cùm multi Germaniæ Principes conuenissent, per amicos egit, vt pænè omnes Fridericum filium, quadrimum, ac pænè in cunis vagientem, Regem assumerent; idque literis & iuramento firmarent. Quo impetrato, paucis pòst diebus, cum vxore ac filio in Siciliam

Pisani Bonifacium nequicquam adoriuntur.

Nauis Ligustica à Pisanis intercepta.

Prælium inter Gen. ac Pis.

liam reuersus est: ibique cùm venationi indulgeret, ac mense Augusto in quodam nemore, vbi erant frigidissimi fontes, calorem, quo maximè æstuabat, lenire vellet, in terram noctu stratus, ex frigore cœpit infirmari, ac statim se Messanam transferri iussit; vbi haud multò pòst, diarrhœa correptus, morboque indies inualescente, fatis concessit, anno imperij octauo, superstite hærede vnico Friderico filio, quem Philippo fratri cum Siculi regni administratione, atq. insignibus Imperialibus commendauit. Sunt etiam qui tradant, ipsum, antequam obiret, Innocentio tertio, successori Cælestini, vxorem & filium commendasse. Arbitrati sunt præterea nonnulli, eum veneno ab vxore exhibito sublatum, quòd nepotes ac propinquos, nobilioresque obsides sibi datos, & magnam prosapiæ partem cruciatibus torsisset. Ceterùm familiares qui ei à cubiculis quàm fidelissimè inseruierunt, id constanter pernegarunt. Eius corpori in vrbe Panormitana honorificentissimè parentatum anno supra millesimum centesimum nonagesimo octauo, cùm regnare cœpisset M. C. XCI. Henrico humanis rebus exempto, Pisani subinde cum aliquot myoparonibus ceterisque nauigiis piraticam exercentes, per varia loca prædabundi excurrebant, & postremò in Siciliam præteruecti, plurima damna insularibus, ac præsertim ijs Genuensibus, qui eam insulam rerum exoticarum & commutandarum gratia frequentabant, intulêre, adeò vt tandem Syracusas celeberrimam, atque vnam ex præcipuis totius regni vrbem, post sic satis diuturnam & durissimam obsidionem expugnarent; potitique vrbe, tanta crudelitate in oppidanos alioque Syracusani agri indigenas grassati sunt, vt, nulla sexus, ætatis, vel dignitatis ratione habita, promiscuè in omnes sæuierint. At Ligures hoc atroci & barbaro facto supramodum exacerbati, & iusta ira atque odio accensi, habitis super hac re, tanquam omnium grauissima & atrocissima, comitiis centuriatis, de communi omnium Ordinum voluntate & suffragiis, decretum & Senatusconsulto confirmatum fuit, vt ea qua fieri posset celeritate, præualida classis ad tam magnarum iniuriarum vltionem cõpararetur. Et quò celeriùs atque tutiùs hæc expeditio perfici posset, noua cõsilij ratio ab iis qui Reipub. administrationem & curam gerebant, excogitata fuit. Paucis enim antè diebus, in Siciliam aliasque conterminas regiones, plurimæ naues atque triremes, sub diuersis ducibus ac præfectis ablegatæ erant, eo prætextu, vt classi è Syria reliquisque Asiæ partibus reduci, subsidio essent. His igitur omnibus ac singulis seorsum iniunctum seueriter à Senatu fuit, vt viribus collatis, in vnum quasi corpus coirent, vt sic coniunctis nauibus & armis, Pisanos noua victoria in Sicilia exultantes, inopinatò adorirẽtur, & recèns potita vrbe exuerent, simulque de tam nefario atque horribili flagitio pœnas sumerent. Nauarchi cùm in vnum, prout constitutum erat, conuenissent, imploratoque Henrici, Malliacæ oræ Principis, cognomento Pistatoris, Reipub. suæ fidelissimi socij, subsidio, qui hoc tempore cum aliquot suis nauigiis inde haud procul aberat, anno supra millesimum ducentesimum quarto, circa finem Iulij, cum vniuersa classe Syracusas profecti sunt: eoque cùm octauo Idus Augusti incolumes appulissent, statim duas prægrandes Pisanorum naues, vnam illarum Florem, alteram Rosam nuncupatas, in ipso portu interceperunt; moxque vrbem ipsam, licet Reinerus Comes, vir vt generis splendore, sic etiam militari disciplina celebris, Pisanis confœderatus, ex Etruria cum valido ipsis subsidio aduenisset, tam arcta obsidione presserunt, vt illam septem dierum spatio expugnarent. His rebus nõ minùs properè, quàm feliciter gestis, continuò huius vrbis Antistitem, ceteroque ciues à Pisanis expulsos, variisque in locis exulantes, pristinis honoribus & fortunis restitue-

Henrici Cæsaris obitus.

Syracusæ à Pisanis expugnantur.

Genuens. septem dierum spatio Syracusas capiunt.

1204.

ſtituerunt, ita vt recepta vrbe, ibiq́ue conſtitutis rebus, & Alamanno Coſta cum valido præſidio ad vrbis cuſtodiam nomine Reipub. relicto, Genuam ouantibus ſimiles, cum incredibili totius Reip. lætitia atque applauſu redierint. Cetervm Piſani, huius vrbis iacturam iniquiſſimo animo ferentes, nihil habuêre antiquius, quàm ad eam recuperandum totis armis atque viribus incumbere. Proinde ſumma celeritate vſi, decem onerarias, ac duodecim triremes optimè inſtructas, duce Reinero Comite, cuius ſuprà meminimus, Syracuſas amandarunt, qui commoda nauigatione illuc appulſus, continuò milite in terram expoſito, æneas machinas & varij generis tormenta mœnibus admoueri atque vrbem oppugnari iuſſit. Vrbem Alamanus Coſta Genuenſium beneficiarius, vir impiger ac fortis, ad eius tutelam cum præſidio, vti proximè diximus, relictus, ſummis viribus propugnabat, primoſq́ue hoſtiles impetus fortiſſimè ſuſtinuit ac repreſſit. Verùm Piſanis in ea obſidione pertinaciſſimè inhærentibus, Coſta ſuis viribus diffiſus, cùm propter temporis anguſtiam commodè Genua auxilia excire nequiret, Henrici Malliaci Reguli fideliſſimi Reip. ſocij opem atque auxilium implorauit. Ille ſtatim per fideles internuncios edoctus, quãto in diſcrimine Syracuſani à Piſanis obſeſſi verſarentur, nulla mora interpoſita, Meſſanam cum quatuor triremibus, ac omnibus rebus ad bellum opportunis, præſertim verò magna pecuniarum ſumma inſtructus, adnauigauit; ibiq́ue cum pleriſque ciuibus Genuenſibus, qui ea tempeſtate mutandarum mercium gratia illuc profecti erant, ſolicitè ac enixè operam dedit, vt militarem manum conſcriberet: breuiq́ue effecit, vt claſſem hoſtili nulla ex parte inferiorem, omniq́ue bellico apparatu quàm maximè exornatam in promptu haberet; qua rectà Syracuſas contendit. At Piſani nouo Ligurum præſidio neutiquam deterriti, ſumma animorum alacritate illis obuiam proceſsêre: confeſtimq́ue acie vtrimque ordinata, datoq́ue prœlij ſigno, infeſtis armis inter ſe concurrerunt: Malliacus, cùm nauigiorum numero, & militum frequentia ſe ab hoſte ſuperari animaduerteret, naues aliquot præmiſit, eo conſilio, vt illæ ſeſe tantiſper hoſtilibus nauigiis opponerent, earumq́ue impetum ſuſtinerent, quoad ipſe, qui ſibi cum quatuor triremibus à tergo, tãquam in nouiſſimo agmine locum delegerat, ſi grauius periculum immineret, vel ita vſus ferret, ibi præſtò eſſet. Verùm, cùm ipſe nullũ militaris diſciplinæ ordinem ab hoſte obſeruari conſpiceret, minimè ſibi cunctandum, occaſionemq́ue ſibi diuinitus oblatam, nullo modo prætermittendam ratus, quò minùs belli aleam ſubiret, prœlio ſecum decertare voluit, ſuaq́ue prætoria in latus aduerſariæ acri impetu præteruectus, tam ſtrenuè dimicauit, vt ea potiretur. Cuius quidem caſu atque fortuna reliqui conſternati, & par periculum metuentes, ſeſe protinus in fugam coniecerunt, adeò vt cùm hi qui nauibus aduehebantur, nihil, aut certè parùm reſiſterent, fortuna prorſus ad Ligures inclinarit, & vniuerſa Piſanorum claſſis, exceptis quinque triremibus Inſubro milite inſtructis, in eorum poteſtatem deuenerit. Alamanus interim ex hoc proſpero rei naualis ſucceſſu animi fiduciam cum ſuis ſumens, eruptione facta, hoſtem in vrbis obſidione adhuc perſiſtentem adortus eſt, facilią. negotio fudit & diſſipauit. cuius memorabilis victoriæ fama vniuerſam Italiam exiguo temporis ſpatio peruagata, effecit, vt Nicolaus Cataneus, & Gulielmus Nigrius, qui cum tredecim triremiũ ſupplemento in Siciliam proficiſcebantur, quò maturè obſeſſis ſuppetias ferrent, conuerſa nauigatione, ſe ſtatim ad ſuos reciperent. At Piſani ob acceptam cladem haud parùm animis conſternati, ſumma diligentia decem onerariarũ, & octo triremium claſſem inſtruxerunt, quibus in Sardiniam transfretarunt, vt ibi nouas turbas & tem-

Piſani rurſus inuadunt Syracuſas.

Naualis conflictus inter Piſanos ac Genuenſ.

Piſani infeliciter pugnãt.

Vterque populus nouã claſſem inſtruit.

tempeſtates concitarent. Quod quidem vbi primùm Genuæ innotuit, pari diligentia & celeritate totidem nauigia, duce Nicolao Auria, expedita ſunt, ita vt Piſani de his apparatibus certiores facti, vt hoſti omnem decertandi anſam præciderent, confeſtim ſeſe in eum inſulæ tractum ſubducerent, quem vulgò Calaritanum vocant. Ibi quippe plurimos ſocios & clientes habebant, quorum ope ac præſidio freti, ſe longè tutiores arbitrabantur. Ligur verò tametſi eos pertinaciſſimè inſequeretur, vt ad certamen eliceret; nihilominùs tamen, cùm ipſi ſeſe intra munitiſſimum vallum atque aggeres continerent, fruſtrà in hoc ab eo elaboratum eſt. Pari ſucceſſu & infelicitate in exurendis ipſorum nauigiis omnem operam & ſtudium incaſſum conſumpſit. Interea temporis, cùm Piſis nuntiatum eſſet, ſuos à Genuenſibus obſideri, nec in paruo diſcrimine verſari; Senatus ſumma feſtinatione ad ſeptendecim triremes auxiliares cum multis validis manipularibus copiis ad eos miſit. Senatus etiam Genuenſis, vbi de hoc nouo Piſanorum ſubſidio intellexit, pari ſedulitate quatuordecim nauigia perbellè inſtructa, duce Fulcone Iuſtiniano, eôdem deſtinauit. Sed is fuit tandem rerum exitus, vt cùm Piſanum præſidium, Liguſticum anteuerteret, Auria veritus, ne à duplici hoſtili claſſe circumueniretur, obſidionem ſolueret: breuiq́ue pòſt, coorta atrociſſima tempeſtate, claſſis Liguſtica in duas partes diſtraheretur. Quo ſanè factum eſt, vt tria Genuenſium nauigia in hoſtium manus ac poteſtatem deuenirent; quæ quidem iactura, cùm Genuæ multò grauiora metuerentur, paruo æſtimata eſt: moxq́ue de Senatus volũtate miſſum eſt ad Iuſtinianum, qui haud procul aberat, vt quamprimùm ſeſe domum reciperet. In hoc rerum curriculo, Gorgoni & Tyleti Præſules, his duobus populis finitimi, enixè procurabant, vt eos in mutuam gratiam reponerent. Verùm, cùm nullis artibus vel conſiliis aliquid proficerent, Pontifex eis grauiter iniunxit, vt hanc rem ſeriò tractãdam ſuſciperent. Proinde ipſi Genuam profecti, Senatui poſt multas oſtẽſas graues rationes & cauſas, tandem auctores fuerunt, vt, licet ipſi multis nominibus Piſanorum fidem valdè ſuſpectam haberent; nihilominùs tamen temporis condicione adducti, quòd Venetos aliquid erga ſe moliri audirent, paſſi ſunt à ſe impetrari, vt in Erycis portu, conſtituendæ mutuæ pacis gratia, vtriuſque Reipub. legati conuenirent. Eò cùm veniſſent, poſt longas diſceptationes, & haud leues controuerſias, intercedentibus ipſis Epiſcopis pax inter eos conſtituta eſt, & iureiurando interpoſito ſumma cum religione vtrimque ſancita & confirmata. Ceterùm Piſani conſtitutæ pacis ac obligatæ eo nomine fidei immemores, poſt paucorũ dierum decurſum, intercepta Liguſtica naui multis pretioſis mercibus onuſta, ſeſe immani ſcelere propter violatum contra ius gentium fœdus tanta religione initum, polluerunt. hæc tamen à Gulielmo Roſſo cum duodecim triremibus è Syria reuertenti, recuperata eſt. Inter quæ, Veneti, naturali quodam odio cum hac noſtra Repub. multas ſimultates nõ apertè quidem, ſed occultè exercebant; ſucceſſu verò temporis tandem diu occultatum & concoctum domi malum, in apertum bellum, hac potiſſimùm de cauſa exarſit, quòd Ligures Henricum, Malliacæ oræ Principem, cuius proximè mentionem habuimus, ſuum amicum, & beneficiarium, ac Venetæ Reipub. infenſiſſimum hoſtem, denuò in Cretenſi bello armis iuuiſſent, ſicuti ſuo loco ac tempore fuſiùs explicabitur. Interim Senatus exiſtimans, Piſanos, nouis auxiliis fretos, bellum maiori cum fiducia reparaſſe, magna cum prudentia ac celeritate delectum per totum agrum Liguſticum, ac pleraque alia circumuicina loca, haberi imperauit, tanta mediusfidius diligentia & ſtudio, vt exiguo temporis interuallo ad duo millia peditum egregiè armatorum ſub vexillis habe-

Tria Liguſtica nauigia à Piſan. capta.

Pax inter Genuenſ. ac Piſanos.

Piſanorum perfidia.

haberent, eoſque ad aduerſariorum opprimendos conatus terreſtri itinere præmittere, expedire viſum fuit: & quadraginta nauigiorum claſſem vno eodemque tempore contra eos eduxerunt. At Piſani, tanti momenti ſuſceptum bellum infelicibus ſucceſſibus auſpicati, ſtatim poſt acceptam cladem vſq. adeò priſtinum ardorem remiſerant, vt belli exitum ex infauſto initio metientes, omninò eam expeditionem ſibi deſerendam eſſe ſtatuerint. Ipſis itaque domum reuerſis, Ligures haud multò pòſt idem fecerunt. Ceterùm Piſani, quibus ea noua cum Venetis diſſenſione, nihil omninò gratius vel optatius euenire poterat, aſſiduè ad portus Veneris expugnationem intenti erant, & cum duodecim nauigiis egregiè inſtructis, ad inſulam è regione illius loci poſitam, ſummo ſilentio perrexerunt: militeque in terram expoſito, ſolutaque obſidione, quicquid otij ac temporis dabatur, illud totum vrendis ac excindendis arboribus inſumebant. Quod vbi primùm illius portus ac finitimi oppidi indigenis innotuit, repentè cum quibuſdam hemioliis eò delati, ab ea parte vbi non erat hoſtilis claſſis, deſcenſionem fecerunt, ac quàm plurimos, inter quos & Tegrinus ipſorum præfectus erat, per inſulam paſſim diſperſos, palanteſque inuentos, ſtatim ſummo cum impetu adorti ſunt, eo ſucceſſu, vt, cùm à ſuis propter loci diſtantiam nulla ope ſubleuari poſſent, omnes vel trucidati, vel capti ſint. Tegrinus illorum Præfectus, deinde cum Lanfranco Scotto fratre illius qui portum Veneris tutabatur, permutatus eſt. Porrò quamuis res ea feliciter cecidiſſet, quòd tamen inconſultis & inſciis Coſs. rem tanti momenti & periculi plenam aggreſſi eſſent, Senatus antiquæ diſciplinæ ſeueritatem imitatus, huius oppidi Præfectum, cuius iuſſu & auctoritate res geſta erat, temeritatis conuictum & reum, prætura multauit, & ignominiæ cauſa illius ædes funditus euerti iuſſit. Nec ſatis erat, vno eodemque tempore duplici bello, eoque quidem atrociſſimo, nempè Piſano, ac Veneto, implicari, acceſſit & tertium, à Gallis Narbonenſibus motum: quæ, licet magnis moleſtiis Rempub. afficerent, nec minoribus ſumptibus & curis inuoluerent; nihilominùs tantum abfuit, vt animum deſponderent, vt ad patriam defendendam ſumma virtute certatim accurrerent. Expeditis enim octo triremibus, quibus Gulielmus Embriacus cum imperio præerat, cum his poſtremis aduerſariis nauali prœlio congreſſi ſunt, eo quidē exitu, vt, fuſis Gallis, ſeptem eorū nauigia caperent. Qua clade accepta aduerſarij, haud mediocriter animis fracti, cùm ſeſe impares ſuſtinendo bello agnoſcerent, Hugonem Buſtum præcipuæ nobilitatis virum; aſſociatis illi aliquot prudentiſſimis collegis, Genuam rogatum pacem miſerunt, quam etiam ſub certis condicionibus impetrarunt: multiſque deinceps annis ſalua & incolumis inter eos ſtetit. Vix ex hoc bello Repub. eluctata, mox aliud præcedenti haud minùs moleſtum, ſucceſſit. Gulielmus namque & Chunradus ex Maleſpinarum nobiliſſima & antiquiſſima familia oriundi, quòd illis arcis Crouaræ à Genuenſ. nuper facta coemptio valdè diſpliceret, ad eam armis recipiendam aliquot militares copias clanculum conſcripſerant. Proinde Ligures, cognitis eorum ſtudiis, confeſtim ducentos cataphractos, & aliquot ſubitarias auxiliares copias ad reprimendum eorum conatus eduxerunt: quorum aduentu inopinato deterriti, nec cum eis, armis decernere auſi, pacem etiam certis condicionibus redimere & paciſci coacti ſunt. Et quia Nicææ reguli ſuperiori bello Galliæ Narbonenſis populis auxilia cōtra Ligures dederant, ne publicæ iniuriæ neglectæ, vel impunitate confirmatæ à quoquam videri poſſent; Senatus decreuit, vt contra illos nouem triremes ſub diuerſis trierarchis ac Pręfectis educerentur. Verùm illi Genuenſium armis atque copiis deterriti, ita ſe ſuis arcibus communi-

Piſanorum cædes.

Exemplum militaris diſciplinæ.

Ligures eodē tempore cum Piſ. Venetis, & Gallis Narbonēſibus belligerant.

Pax inter Ligures & Gallos Narbonē.

Bellum Genuenſ. contra Marchiones Maleſpinas.

Eorundem reconciliatio.

tos & abditos continebant, vt de illorum promeritis pœnæ ſumi nequirent. Interea bellum Venetum, recèns, vti diximus, renatum, indies magis atque magis recrudeſcebat. In Orientalibus quippe partibus quamplurima Liguſtica nauigia diuerſis quidem temporibus ipſi interceperant; ob quas calamitates & iniurias iuſto dolore & ira commoti Genuenſes, omni cura & ſolicitudine in nouis comparandis copiis aliiſque ad bellum neceſſariis incumbebant. Et cùm non ignorarent, Piſanos inteſtinis odiis ac ſimultatibus ea tempeſtate conflictari, quò bellum aduerſus Venetos commodiùs ſuſtinerent & proſequerentur, Reipub. operæpretium viſum fuit, vt miſſa Piſas legatione, indutiæ vtrimque conſtituerentur: quæ tandem de mutuo vtriuſque populi conſenſu ad quinquennium, & ſollemniter interpoſito quingentorum ciuium Genuenſium, ac totidem Piſanorum iureiurando, conſtitutæ & pactæ fuerunt. Pari ratione per idem fermè tempus cum Venetis in triennium tranſactum eſt. Rebus itaque foris compoſitis atque ſedatis, Senatus, cùm multa domi eſſent eiuſmodi, quæ diligentem curam & adminiſtrationem requirerent, ſerias cogitationes ad earum compoſitionem contulit. Nam cùm ærarium publicum & vectigalia, propter ſuperiorum temporum bella, mirum in modum eſſent partim exhauſta, partim labefactata, Patres conſcripti ſumma cum diligentia eorum omnium rationem & curam habendã eſſe cenſuerunt, ſine quibus Reipub. neruus nec conſiſtere nec cõtineri poteſt. Ceterùm Piſani, paucis pòſt menſibus, conſueta perfidia vſi, omniſque religionis immemores, quandam Reipub. triremim, quæ, cùm inter nauigandum commeatu deſtitueretur, Arnum flumen ſubierat, per inſidias adorti, ſui iuris fecerant. Hi præterea eodem fermè tempore, ſcilicet, anno ſupra milleſimum ducenteſimum quinto decimo, nouo fœderis iure cum his Venetis qui tum erant Conſtantinopoli, contra Ligures, veteres æmulos & aduerſarios, coniuncti, cum duabus triremibus ac totidem nauibus optimè præparatis atque inſtructis, Byzantio in Siciliam adnauigarunt; & pleraque Liguſtica nauigia multis ac pretioſis mercibus onuſta, quæ recèns ex partibus Orientalibus illuc appulerant, prædonum ac piratarum inſtar, interceperunt, adeò vt hac potiſſimùm de cauſa nouum atque acerrimum bellum inter Ligures ac Piſanos cum maxima vtriuſque gentis clade inſtauraretur. Quod quidem vt auerteret Honorius tertius Innocentij tertij ſucceſſor, prædeceſſorum ſuorum ſecutus veſtigia, enixè allaborabat, idque vnum contendebat, vt, extinctis omnibus ſimultatibus atque odiis inter Principes Chriſtianos, vera animorum conſenſio atque vnanimitas coaleſceret, & publica pax cõſtitueretur, præſertim cùm Saraceni, alijque Chriſtiani nominis hoſtes, ſummis viribus indies Imperij noſtri limites infeſtarent atque attererent, adeò vt niſi illorũ conatibus maturè obuiam iretur, nemini dubium eſſet, quin Chriſtiana religio vnà cum imperio in extremum periculum adducta, ſenſim extingueretur. Proinde, quò Principum animos crudelibus bellis intentos, ab inſtituto retraheret, & ad ſaniorem mentẽ inflecteret, paſſim miſſis legatis, boni & Chriſtiani paſtoris munus atque officia obibat. Et quia horum duorum populorum contentio totam ferè Italiam ad arma cõcitabat, diuerſiſq. ſtudiis & factionibus implicabat, graui conſilio ad eos legationem mittendam eſſe cenſuit. Nam etſi aliàs ſæpiùs vtriuſque Reipub. Senatum literis admonuiſſet, vt ad mutuam reconciliationem redirent, tantum abeſt, vt aliquid profeciſſet, vt etiam irritatiores, & proniores ad bellum ruere viderentur. Quamobrem cùm Reipub. Chriſtianæ ſtatus in tam difficili cardine verſaretur, vt nullam moram, quamlibet exiguam, citra magnũ periculum tolerare poſſet, Hugolinum Card. Oſtienſem, qui poſtea

1212. *Indutiæ inter Ligures ac Piſanos.*

Eædem à Piſanis violatæ

1205.

Hugolinus Cardin. Hoſtienſ. mittitur legatus Genuam ab Honorio tertio Rom. Pont.

postea in Pontificem electus, Gregorius IX. dictus est, legatum ad vtrumque populum misit, vt tanti viri auctoritate & reuerentia, exasperatæ mutuis odiis & iniuriis gentes, commonstratis periculis & tempestatibus, quæ toti Christiano orbi impendebant, nisi ab armis discederent, ipsi meliora & saniora consilia amplecterentur. Legatus igitur, quia mirificè suspicabatur, ne si prius hos vel illos adiisset, alterutri in aliquam suspicionem deueniret, summam tractando negotio prudentiam adiunxit, conficiendisque rebus, quas in mandatis habebat, sedem adeò opportunam delegit, vt nullam suspicionis ansam neutri propter loci vel temporis rationem relinqueret: Conuocatis itaque vtriusque partis oratoribus, inter quos vtriusque vrbis Antistites erant, & multis aliis præcipuæ nobilitatis viris, quorum potissimùm auctoritate res definiri debebant, hæc ferè pro concione dixit:

Eiusdem oratio ad legatos.

CONSIDERANTI mihi, Amplissimi Patres, vosque præstantissimi ciues, atque penitiùs maiorum vestrorum præclaras actiones ac studia introspicienti, quibus sæpenumerò multis præclaris ac bene institutis ciuitatibus optimo exemplo non modò præluxerunt, verùm etiam dubiis temporibus nutanti Reipub. Christianæ aduersus inimanes atq. barbaras gentes, huic nostro imperio auidè inhiantes, nulla habita laborum vel sumptuum, vel periculi ratione, tam strenuam operam nauauêre, vt eorum potissimùm beneficio Respub. Christiana à tam crudelium hostium faucibus quodammodò semilacera, erepta atque seruata sit, mirari proculdubiò subit, quænam vos causæ vel rationes à tam egregio & sapienti maiorum vestrorum instituto abduxerint, vt concitatis & exacerbatis vtrimq. animis, ad belli necessitatem deueneritis. Equidem, vt verum fatear, dum dissensiones, & mutuarum vestrarum controuersiarum summas diligentiùs apud me perpendo atque examino, nullam certè, vel saltem valdè exiguam legitimam causam subesse video, quæ vos meritò ad tantas concitandas turbas, si res vtrimque in consilium admittatur, propellere atque concitare possit. Nam quid est, per Deum immortalem, in tota vestra actione, quam tamen prætenditis legitimam, & multis exaggeratis & palliatis rationibus, huiusmodi, quod vero iure ac rei æquitate subnixum sit? Porrò attento ac diligenti iudici, & de controuersiæ vestræ fundamentis diligentiùs inquirenti, satis, vti equidem existimo, constabit, disidiorum vestrorum initia, & quasi omnium subsecutorum cum grauissimo vestro detrimento & damno, bellorum seminarium, non aliunde emanasse, quàm à mutua quadam potentiæ, atque adeò virtutis æmulatione & inuidia. ita fit, vt dum inuicem cedere nolitis, vosmetipsos in graues & inextricabiles molestias conijciatis; ex quibus, cùm difficillimæ sint, ægrè vobis eluctari dabitur, nisi tandem modum atque finem mutuis odiis constitueritis. Quis est enim tam stupidus, vel rerum humanarum ignarus, quin facilè videat, & intelligat, quorsum vestra studia eruptura sint, si per impotẽtiam atque ægritudinem animi deinceps, prout hactenus feciſtis, pergatis? Nec est quòd hac in re aliquis vobis maiorem fidem faciat, quàm vosmetipsi, qui iam, vti puto, vestro periculo probè didiciſtis, quo in statu res vestræ domi foriſque collocatæ sint. Nec sanè ista eò pertinent, vt vestras opes vel publicas, vel priuatas aliqua ex parte eleuem, aut deprimam: sed hoc dico, neminem vestrûm latêre, cum quanta pernicie ciuium hæ mutuæ vestræ simultates cõiunctæ sint. Proinde Pontifex publicæ tranquillitatis diligens atq. sollicitus auctor, cùm videat, vniuersam Italiã vestra potissimũ de causa ad arma cõcitatam, & quasi propter

diuersa ſtudia in tranſuerſum rapi, ſui muneris eſſe putauit, vt vos huius periculi auctores, & publicæ, vt liberè quod in animo habeo, eloquar, quietis cõturbatores, mea opera & fide ad mutuã & priſtinã concordiã traduceret, atq. hortaretur. Cui, ſi pro ſolita veſtra humanitate, atq. pro maiorũ veſtrorũ in omnes Põtifices reuerentia & obſeruantia auſcultabitis, nõ cõmittetis vnquã, vt famã priſtinamq. gloriam veſtram egregiis atque fortibus factis partam, domeſtico ac ciuili bello obſcuretis, præſertim cũ hoc tam neceſſario & periculoſiſſimo tẽpore, Turcæ, ac reliqui religionis noſtræ immaniſſimi hoſtes, indies impunitate confirmati, & noſtra ſocordia ſecuri, cum æterna nominis noſtri ignominia imperium ſuum proferant, & abducta in fœdam ſeruitutem infinitorum hominum multitudine, noſtris ciuilibus diſſenſionibus exultent. Quæ omnia cùm vos minimè ignoretis, & res ipſa loquatur, non eſt, vti exiſtimo, vt vos ſubinde admoneam; ſatis abundeque fuerit, vt vobiſcum expenſis periculis aliiſque calamitatibus, quæ vos citra dubium, ſi pertinaces in poſterum eſſe pergitis, maneant, rerum malorumque magnitudo ab inſtituto bello & contentionibus retrahat: quippe cùm nihil difficilius ſit, licet cetera vobis ex voto fluerent, & citra aliquam difficultatem ſuppeditarentur, quàm de belli exitu atque ſucceſſu aliquid certi, præter infinitas calamitates, & multarum miſeriarum agmina, ſibi polliceri, vel determinare. Quocirca immutatis animis atque ſtudiis, potius hunc animorum ardorem atq. tantarum expenſarum profuſionem in meliores vſus, cumprimis vobis, & Reip. Chriſtianæ ſalutares conuertite, & impendentes ærumnas, ac periculoſiſſimos turbines veſtris conſilijs, opibus, ac ſtrenua opera depellite. Nam, niſi tam truculentus & ferox hoſtis, conſociatis Chriſtianorum Principum animis, atque armis, à noſtri imperij limitibus coërceatur, non video, quo modo Italia integra, vel incolumis conſeruari poſſit, adeò profectò, vt inde pericula, quæ vos circumſtant, facilè metiri & conijcere poſſitis. In quibus commemorandis eſſem mediusfidius prolixior, ſi vel temporis ratio, quæ quàm anguſta ſit, ſæpè diximus, vel animi veſtri natura, quæ quàm benigna & beneuola ſit, ſæpè oſtendiſtis, paterentur. Epilogi loco tantum ſubiecero, ſi pacem & concordiam magis quàm bellum & diſſenſiones amplexi fueritis, depoſitaque omni contentione, in mutuam gratiam redieritis, vos non ſolùm pacis commodis, vt puta domeſtico otio, rerum proſperitate, ceteriſque ſimilibus bonis fruituros, ſed etiam hac in parte Pontificis animum, & veterem in veſtram Remp. paternam pietatem promerituros.

Peroratio.

Pax inter Ligures & Piſan.

1217.

HAC SVA oratione plerorumque animos ita commouit, vt ad mutuum amorem & beneuolentiam flecterentur. tandemque pax inter eos de mutuo conſenſu & voluntate certis ſub conditionibus inita atque conſtituta: quæ etiam aliquandiu ſalua & illæſa vtrimque permanſit. Et quò huius cõſtitutæ pacis capita firmiùs cõſtabilirentur, Nicolaus Barbauarus, & Raimundus Cataneus Reipub. Genuenſis nomine Piſas, Scortius verò Lupus, & Aldobrandus Suauicus Piſanorum nomine Genuam miſſi ſunt, qui vtrimq. ſeorſum in Senatu magnis cum cærimoniis iureiurando interpoſito, publico nomine pacem de more ſollemni ſanciuerunt. Pontifex etiam, quia ſummoperè verebatur, ne hi duo populi ex priſtinis contentionibus & odiis, licet conſtituta pace & vtrimque iureiurando confirmata, ad bellum, vti ſæpius antea factum fuerat, recurrerent; magna prudentia per ſuum legatum ſic egit, vt non priùs comitia, vti diximus, conſtituendæ pacis gratia habita, diſſoluerentur, quàm vtraque ex parte ſufficienter cautum ſit, ſe in perpetuum veræ pacis atque concordiæ vinculũ etiam ad ipſum

Ponti-

Pontificem Romam legatos missuros, qui eam coram ipso Pontifice vtriusque Reip.nomine,pari religione & solennitate confirmarent:& ex parte quidem Genuensium Fulco Iustinianus, & Vbertus Spinula Romã oratores destinati sunt, quos Papa humaniter exceptos, omni hospitalitatis & beneuolentiæ genere prosecutus est, ita vt ad quotidiana ferè colloquia admissi, varios sermones cum eis miscuerit, ac super Syriaca expeditione multas rationes & grauissima consilia contulerit,præsertim quòd non ignoraret, Ligures propter diutinam ac ferè assiduam cum Orientalibus populis consuetudinem probè intelligere,quibus potissimùm rationibus & mediis, ibi pro dignitate Reipub. Christianæ, atque cum totius imperij nostri emolumento bellũ geri atq. administrari posset,sic vt ipsi oratores, ostensis præcipuis difficultatibus, quæ necessariò interponi possent, nomine Reip.suæ omnia studia & obsequia promptissimis ae demississimis animis offerrent,quorum verbis cũ Pontifex fidem summam haberet, & sibi non parum gratularetur, quòd sua potissimùm opera, has duas, quas suprà recensuimus, Respub.,inuicem in gratiam reposuisset,in spem erigebatur haud mediocrem,vt pari dexteritate & diligentia Ligusticus populus cum Venetis, bellum ante transactas indutias in plaga Orientali, vti superius diximus, renouantibus, reconciliaretur, sicuti etiam postmodum euenit. Pax verò cum Pisanis transacta, vsque ad annum eiusdem sæculi quadragesimum primum conseruata, donec tandem ipsi in gratiam Pontificis ac Friderici secũdi bellum redintegrarunt. De his autem quæ inter Ligures atq. ipsum Fridericum gesta sunt, absoluto præsenti libro,seorsum Deo adiuuante explicabitur.Pisani interim,veteres & capitales Reip. hostes, non solùm Cæsarem in his omnibus expeditionibus, quas terra mariq́ue aduersus Ligures suscepit, præualida classe adiuuerunt,sed etiam præter cetera damna Genuensibus illata, ipsis Erycen ac Trebianum, Ligusticæ ditionis oppida, abstuleruntq; eaq́ue de causa, Cæsare humanis rebus exempto, nouæ ac recentes controuersiæ inter vtrumque populum intercedebant. Hæ licet non essent parui momenti, & eiusmodi,quæ armis vindicari iurè possent; nihilominus tamen, ne ipsi soli publicæ constitutæ tranquillitatis viderentur noui perturbatores, de communi vtriusque gentis voluntate, controuersiæ causæq́ue cognitio ad Florentinos,ceu æquos & iustos arbitros, ac in neutram partem propendentes, delata fuit. Et quò magis illis constaret, sibi decidendæ litis facultatem factam esse, néue quid temerè in præiudicium alterutrius partis attentasse, incusari à quoquam deinceps possent,Senatus Genuensis hac potissimùm de causa Lanfrancum Marocellum & Hugonem Fliscum Florentiam ablegauit. Florentini igitur constituti & confirmati iudices, introspectis, & exactiùs pensiculatis causæ meritis,secundum Genuenses pronunciarunt,& Pisanis occupatorũ locorum restitutionis necessitatem irrogarũt. Quam sententiã cùm hi ceu suspectam non admitterent, & consueta morositate iniquam esse prædicarent, Ligures horum contumaciam pertæsi,ad nouum illis inferendum bellum vnanimi voluntate consenserunt; & mox Nicolaum Grimaldum, & Perciualem Auriam ad ipsos Florentinos, ac Lucenses sibi conterminos, & antiquo amicitiæ iure deuinctos, ablegarunt,vt veterem amicitiam ac bellorum societatem nouo fœderis iure confirmarent. Et in huius belli vsum, præter haud exiguas auxiliares equitum ac peditum copias, triginta triremium classem Erycen transmiserunt. Fœderati itidem coactis summa celeritate aliquot subsidiariis copiis, hostem non ita procul à Librafacta Thusciæ municipio adorti sunt. Ceterùm ipsi,his tantis apparatibus nequaquam consternati, magna animorum temeritate potiùs quàm

Pisani Erycẽ ac Trebianũ Genuensibus adimunt.

Florentini secundum Genuẽs pronunciant.

Bellum inter Ligures ac Pisanos instauratur.

1256. *Pisanorum clades.*

fortitudine sese illorum conatibus obiecêre, eo tamen prorsus euentu, vt ipsi primo quidem terrestri congressu, post longum ac periculosum certamẽ, superati ac fusi sint. Huius rei feliciter gestæ nuncium cùm ad eos qui classi nauali præerant, esset perlatum, statim Erycis oppidum à Pisanis antea sæpius fortiter defensum, & propugnatum, acri impetu inuaserunt, ac post crebros telorum ictus, & bellicarum machinarum impetus tandẽ expugnarunt. Quo expugnato, pari etiam successu arcem eiusdem oppidi, sui iuris fecerunt. Hanc cladem Pisanis inflictam, per se alioquin grauem, & non leuis momenti, mirum in modum exaggerauit, & adauxit iusta indignatio ab omnibus iure, vt videbatur, suscepta, quòd Iudex agri Calaritani, se insciis, & nihil minus volentibus, vel expectantibus, Remp. Genuensem Castro Sardiniæ municipio, priuata ac propria auctoritate donasset. In cuius rei gratiam Senatus Oggerium Scottum & Ioannem Panzanum cum duabus triremibus euestigiò ablegarat, vt ibi Reip. nomine donati oppidi possessionem, prout fieri solet, caperent. Quæ sanè repentina & spontanea donatio non mediocres turbas in Sardinia dedit, cùm vna ex parte Calaritanus Præfectus à Genuensibus; Alborensis verò toparchiæ procurator ex altera pro Pisanis starent, adeò vt cùm nemini dubium foret, quin diuisi inter se diuersis studiis insulani ad arma decurrerent, vtraque Respub., ne ibi sui essent inermes, vel ad aliquem casum imparati, noua præsidia, nempè, Pisani quidem octo, Ligures verò duodecim triremes bene instructas & præparatas miserunt, quò vtraque suam ditionem commodiùs tueretur & conseruaret. Sed fatali quodam casu accidit, vt, dum vtraque classis eodem ferè tempore in Sardiniam traijceret, mutuò sibi obuiam darent, ita vt, neutra pugnam detrectante, inter se confligerent: & post acrem & diuturnam pugnam, Pisani numero & viribus inferiores, cum tota sua classe in hostium potestatem deuenerunt. Hac tam præclara & insigni victoria potiti Ligures, Genuam cum incredibili omnium lætitia triumphantibus similes reuersi sunt. At Senatui, ceterisque, publicam vtilitatem penitiùs conseruare contendentibus, summoperè expedire visum est, vt, adaucta classe, reliquias belli conficerent. Proinde Patrum decreto Simon Guercius & Nicolaus Cicada cum quatuor ac viginti triremibus in Erycen amandati sunt, vt inde in Sardiniam nauigarent. Hi inter nauigandum, Pisanum portum subire audentes, tres onerarias & aliquot minoris notæ nauigia ceperunt & abduxerunt; qua præda potiti, institutum cursum in Sardiniam vsque prosecuti sunt. Quia verò Calaritanus Iudex viuis excesserat, cum Gulielmo eius nepote quem hæredem ex asse instituerat, Præfecti nomine Reip. antiquum fœdus renouarunt & confirmarunt. Ipse etiam paulò pòst, certorum negotiorum causa Genuam profectus, in morbum incidit, ex quo ibi, paucis interiectis diebus, postquam appulerat, fatis concessit, supremisque tabellis testamentariis Senatum totius ditionis suæ hæredem conscripsit & designauit. Quæ omnia ferè in annum supra millesimum ducentesimum sextum & quinquagesimum inciderunt. At proximè insecuto anno, in Repub. grauissimæ dissensiones, ac intestini motus aliquandiu intermissi, recèns coorti sunt; quorum originem & causas suo loco & tempore assignauimus. Hoc vnum interim dicemus, institutæ historiæ prosequendæ causa, tantis studiis in ipsa ciuitate fuisse certatum, vt tandem vincente populari factione, Gulielmus Buccanigra supremo muneri suffragiis popularibus admotus fuerit. Ceterùm cùm bellum in Pisanos motum nondum deferbuisset, quò illud citiùs & feliciùs finiri & consopiri posset, sexdecim triremes instructæ sunt, ductoribus Nicolao Vento, & Iacobo Nigrio, qui rebus omnibus domi expeditis, in Sardiniam cursum

Erycis oppidi & arcis expugnatio.

Castrũ Sardiniæ Genuens. donatum.

Octo triremes, & pleraque alia Pisanorum nauigia à Gen. occupata.

Calaritani iudicis ditio Genuens. donata.

1257.

sum direxêre. Sed cùm oppidum Castri, quod paulò antè Reip. donatum ostendimus, à Pisanis oppugnaretur, Liguſtici Præfecti nihil habuêre antiquius, quàm omnibus viribus atque conatibus obsessis opem ferre, ac hostem, cum septem triremibus, hanc expeditionem circa ea maria impedientem, inuadere. Is tamen vbi primùm de Liguſticæ classis aduentu cognouit, se protinus in quoddam illius insulæ municipium in suas partes propensum, recepit. At Castrenses ad extremam rerum omnium necessitatem adacti, desperatis tandem rebus, Iudici Alborensi, à quo arctissima obsidione ab initio pressi erant, dedidêre. Cuius loci iacturam cùm Ligures quàm ægerrimè ferrent; multumque Reipublicæ interesset, si illud in sua potestate haberet, ad eius recuperationem omnes neruos & vires intendêre. Ipsis igitur hac de causa non parum soliciti, ac omnes consilij rationes huc deducentes & explicantes, quidam ex Insulanis ipsi Iudici aduersario affinitate quidem coniunctus, sed ob priuatas offensas & simultates quàm maximè inuisus, Genuam properat, ac Senatui ostendit, quibus potissimùm modis & artibus possit expugnari. Cuius quidē verbis quòd ratione niterentur, cùm ipsi fidem haberent, illuc statim aliquot naues & militaria præsidia summa celeritate expediuerunt, quæ licet in Sardiniam saluæ & incolumes appulissent; nihilominus tamen, exortis ibi quibusdā difficillimis & periculosissimis tumultibus, res, prout sperabatur, geri, neque feliciter confici potuit. In hoc rerum in Sardinia statu, iterum bellum à Venetis nouatum. Nam tametsi pax inter eos & Ligures constituta, hactenus illæsa & inuiolabilis, prout vterque populus receperat, conseruata esset; nihilominus tamen repentino quodam motu, inter vtrosque in Syria leuissimis de causis nouæ altercationes, atque dissidia exorta sunt, quæ paulò pòst, sicuti suis locis enarrabimus, in atrociſſima bella eruperunt. Inter Ligures autem & Pisanos, ab hoc tempore, vsque in annum millesimum ducentesimum octogesimum secundum, nihil omninò, quod equidem sciam, memorabile vtrinque attentatum, vel gestum est; sed à mutuis armis temperatum. Deinceps verò tam pernicioſa bella vtrinque recruduerunt, & tanta mutua æmulatione animique contentione longa serie gesta sunt, vt tandem Pisani, sicuti mox enarrabitur, accisis, & penitus attritis rebus, inferiores euaserint, & planè huiusmodi, qui sustinendo & gerendo bello cum tam præpotenti & pertinaci aduersario prorsus essent imbecilliores ac impares. Primi igitur huius, post tam longam atque diuturnam pacem, renouati belli causam atque originem, hanc potissimùm fuisse commemorant: quòd iisdem ferè diebus, Siculi conspirarant in Gallos, quibus ad vnum interfectis, protinus à Carolo Andegauensi primo, ad Petrum Aragonium regem defecerant. Amissa Sicilia Carolus, eam vi atque armis recuperare instituit, & Messanam primò inuadit. In hoc autem bello cùm plurimi ex Genuensibus & Pisanis, cum suis nauigijs militarem operam, alij Andegauensi, plerique Aragonio impenderent, inter vtrumque populum, ob vetera odia & simultates, dissidia & altercationes innouatæ sunt; quæ postmodum diri & funestissimi belli seminaria extiterunt. Exacerbabat etiam iustam Genuensium iram, quòd Pisani præstantissimum quendam Calui oppidi ciuem, qui ab illorum fide desciuerat, apud se retinerent, summisque studiis fouerent. Qua quidem de causa non leues per totam Corsicam motus ac tempestates concitatæ sunt, adeò vt cùm ipsi subinde perduelles, & ceteros à Senatu Genuensi proscriptos, omni ope tueri ac propugnare pergerent, animis vehementissimè exulceratis, omnem belli molem in eos vertere statuerent. Itaque partim quò iniurias in vtraque insula sibi illatas vindicarent & vlci-

Castrum oppidum à Pisanis obsidetur.

Causa & origo belli renouati inter Ligures ac Pisanos.

ſcerentur, partim etiam, vt hoſtiles conatus propulſarent, tres ac viginti triremes & duodecim onerarias quàm celerrimè inſtruxerunt, quamuis variis multiſque de cauſis illa expeditio in commodiorem temporis rationem reijci neceſſariò debuerit, præſertim quòd adulta iam æſtate, habenda non poſtrema meſſis ratio eſſet, deinde etiam, quòd conſtanti fama diuulgatum paſſim vbique eſſet, Piſanos valida claſſe ad omnes hoſtiles impetus atque conatus reprimendos, inſtructos eſſe, & nihil magis quàm pugnam expoſcere. Itaque cùm Corſi, Piſanis potiſſimùm auctoribus, ſenſim à Genuenſium fide atque obſequio ſeſe ſubducerent, nec interim vlla inter ipſos ineundæ pacis ratio inueniretur, iterum Piſis duæ ac viginti triremes ductu Ginicelli Sigiſmundi expeditæ ſunt, qui longè lateque oram Liguſticam peruagatus, indigenas exiguo temporis tractu quàmplurimis & grauiſſimis detrimentis affecit. Deinde cùm breui pòſt, per exploratores certior fieret, Genuæ præpotentem claſſem inſtructam, & mox inde ſoluturam, protinus illinc recedens, & domum verſus nauigatione directa, iuxta Motronum tam ſæua atque atroci tempeſtate iactatus eſt, vt ibi ſeptendecim triremium cum maiori parte ſociorum naualium ac remigum iacturam fecerit. Et quia inter alia proximè à nobis enarrata, Siculam etiam à Gallis defectionem attigimus, quæ in hæc ferè tempora, ſcilicet anno octogeſimo ſecundo ſupra milleſimum ac ducenteſimum, incidit, haud ſanè ab inſtituto alienum videbitur, eius originem atque ſucceſſum quàm breuiſſimis verbis perſtringere, & quaſi ſummatim delibare. Galli ſub Carolo Andegauenſi Ludouici fratre, in Sicilia & vniuerſo Apuliæ Campaniæque regno rerum potiebantur. Verùm quòd ipſius præfecti ac miniſtri ſubditos iniquiùs tractarent, & in eorum fortunas liberè debaccharentur, adeoque in eorum vitam non ſecus ac ſi mancipia vilia fuiſſent, ſupramodum tyrânicè & crudeliter ſæuirent, ac muliebri pudicitiæ paſſim inſidiarentur, Ioannes Procul Salernitanus, qui Manfredi regis medicus fuerat, indignitate rei commotus, inito cum Siculis clandeſtino conſilio, eam inſulam ex Gallorum ſeruitute eripere, ac in priſtinam libertatem vindicare prorſus penes ſe conſtituit. Quarè Conſtantinopolim profectus, Michaëli Palæologo tunc Græcorum imperio potiunti, oſtendit, Carolum breui contra ipſum arma ſumpturum, atque hac potiſſimùm ratione non ſolùm Cæſaris, verùm etiam aliorum Græcorum procerum gratiam & beneuolentiam ſibi conciliauit. Quibus peractis, mox in Cataloniam contendens, Siciliæ regnum Petro Aragonio, qui Conſtantiam Manfredi filiam in matrimonio habebat, obtulit: biniſque profectionibus, Romam eodem tempore ſuſceptis, tantum apud Nicolaum tertium Pontificem egit, vt in Petrum Conſtantiæ nomine, totius inſulæ iura contulerit: tantaq. fuit huius medici ſagacitas & ſolertia, vt octodecim menſium ſpatio exorſam telam pertexuerit, tanto certè ſilentio, vt ante indictum diem, quo ſub veſperam ad primum campani æris ſonitum arma aduerſus Gallos ſumere, & omnes trucidare conſtituerant, ipſi de huiuſmodi inſidiis nihil penitus olfecerint. Cùm igitur dies atq. hora cædi præſtituta adeſſet, omnes ſtatim inter ſe conuenerunt, & correptis armis, tertio Cal. Apr. Gallos per totam inſulam eodem ferè temporis momento ex improuiſo inuadunt, magnamque inter eos lanienam & carnificinam exercent: tantumque erat inſulanorum in ipſos odium iuſtiſſ. de cauſis concitatum, vt illorum cruentas manus nemo euadere potuerit; quin etiam, ſiquas Siculas mulieres Gallorum compreſſu grauidas ſuſpicarentur, illas ferro transfixas, vnà cum fetu ſubitò enecabant. Atque hac quidem barbarica feritate Sicilia Gallis adempta, & deinde à Petro Aragonio occupata fuit. Inde in vulgare

Septẽdecim Piſanorum triremes naufragio pereunt.

Gallorũ clades in Sicilia, quo potiſſ. auctore perpetrata fuerit.

vulgare prouerbium abiit, Siculas veſperas celebrare; quotieſcumque crudelem aliquam & repentinam hominum oppreſſionem ſignificare volumus. Cui non immeritò adiungi poteſt atrociſſima illa Gallica laniena; quæ per totam Galliam ſub Carolo IX. recèns accidit. quæ ſanè ſi cum hac Sicula conferatur; eò erit deteſtabilior & atrocior, quò & crudelior; & etiam innocentior fuit. Siquidem ſatis conſtat, Siculos, libertatis priſtinæ vindices, & iniuriarum indignitate ac magnitudine obrutos, longaque quodammodo patientia victos, ſupplicium de tam crudelibus tyrannis ſumpſiſſe. Carnificina verò Gallica neſcio quo prætextu legitimè à quoquam defendi ac excuſari debeat, vel poſſit, cùm ibi ferrum in propria viſcera, nullo habito delectu, nullaque legitima de cauſa conuerſum ſtrictumq. ſit, & lanienæ crudelitas non ſolùm impunitate confirmata, ſed contra omnium gentium mores & exempla, carnificibus ipſis ampla & opima præmia cõſtituta fuerint; ita me herculè, vt nunquam, quod equidem ſciam, vllibi terrarum tantum innocentiſſimi ſanguinis inter proprios parietes ab iis ipſis, quorum patrocinio ac viribus omnibus propugnari & cõſeruari debebant, miſerè contrucidati, & citra aliquem ſexus, ætatis, vel ordinis delectum interempti, effuſum ſit funeſtiſſimo illo anno, meritò inter nefaſtos referendo, & aterrimo, vt dicitur, carbone, vel ſi quid nigrius inueniri poteſt, notando. Aſcribatur igitur huic noſtro Siculo, trito iam, & quaſi obliuione obſoletò prouerbio, recens hæc funeſtiſſima, & pluſquam Scythica immanitas, quæ etiam pari modo in parœmiam tranſiit. Quandoquidem dum alicuius cædis atrocitatem, vel inauditum aliquod ſcelus denotare volumus, dicimus Matutinas Gallicas celebratas fuiſſe. Hæc, frequentiorem ac veriorem famam ſecutus, commemoraui. Ceterùm non deſunt, & illi quidem non contemnendi auctores, qui aſſerant, cædis initium à Panormitanis ortum, cùm die Dominicæ Reſurrectionis, ad templum, quod ad Montem regiũ tertiò à Panormo lapide abeſt, religionis cauſa promiſcuè peruenireturꝰ Gallos, cùm pro ſolita ſua tyrannide ſcrutandi morem, ſi quis cum telo eſſet, introduxiſſent, etiam matronas ac virgines excutere, licentiuſque illarum ſinus pertentare cœpiſſe. Qua de cauſa ab ipſis viris iuſta ira inflãmatis, vt in populari ſeditione fieri ſolet, lapidibus aliiſq. obuiis armis in eos ſæuitum, & Gallos ad internecionẽ cæſos, eaq. fama Siciliã totã peruagante, à nullo eius nationis vſquã in eo regno temperatũ fuiſſe. Vt verò ad inſtitutũ reuertamur, ſuprà oſtendimus, fataliter propemodũ accidiſſe, vt neuter hic populus vnquã tã firma vel ſtabili pace inter ſe deuinciri potuerit, quin poſt aliquot annorũ decurſum iterũ ad arma decurreret, & pro veteri ſuo inſtituto in mutuam perniciem exarderet; varioſque belli ſucceſſus & fortunam fuiſſe. Sequitur poſtremum Piſanum bellum, vnum quidem nomine & titulo, ſed victoria multiplex. Hoc enim omnium longè fuit crudeliſſimum, & ipſis Piſanis, vt mox dicemus, funeſtiſſimum. Cùm enim Genuenſis Reſpub. progreſſu temporis immenſis opibus excreſceret, rerumque geſtarum gloria mirum in modum floreret, necnon multis iniuriis atque incõmodis ſubinde ab iiſdem, vrbis felicitatem incrementaque ægrè ferentibus, afficeretur, omnium animi ad illos atterendos & expugnandos vehementiſſimè inflammabantur. Proinde quò illius belli adminiſtratio commodiùs ac feliciùs perficeretur, à Senatu noua Magiſtratus forma excogitata & introducta eſt, quam ipſi vulgò Credenzam appellabant, eaque quindecim ciuium numero conſtabat. Huius ſanè auctoritatem haud mediocrem vel ex eo fuiſſe patet, quòd præcipuè horum iudicio atq. voluntate, omnibus & ſingulis ciuibus & oppidanis, aliiſque Liguſtico nomini & imperio, aliquo modo ſubie-

Poſtremum bellum aduerſus Piſanos.

Genuæ noua Magiſtratus forma introducitur.

ſubiectis, ſeuerè ac ſub graui pœna ſancitum ac edictum fuit, ne quis ea æſtate vſquam gentium enauigaret. Quò etiam naualis ordo ac militia ad ſeueriorem diſciplinam reuocaretur, Senatus conſulto cautum eſt, ne quis in poſterum Amiralij titulo inſigniri, vel D. Georgij vexillo vti, vel erigere auderet, niſi idem de Senatus voluntate decem triremium Præfecti titulo & munere eſſet declaratus, & honeſtatus. Inſuper, ne quis Reipub. ciuis, vel ei aliàs aliqua de cauſa ſubditus, huius ſuſcepti belli ignarus eſſe, vel aliquo quæſito colore militiæ vacationem prætexere poſſet, Senatus præcones per omnes ferè Liguſtici imperij ditiones miſit, qui hoc ſollemniter denuntiarent. Erat ea tempeſtate Genuæ magna nauigiorum pænuria. Quocirca ſummo ſtudio & cura allaboratũ, vt eueſtigiò quinquaginta triremes in Petri Arenarij littore exædificarentur. Piſani etiam, exploratis aduerſariorum conſiliis, protinus & ipſi noua nauigia fabricari atque inſtrui iuſſerunt, exque mutuo conſenſu vtraque Reſpub. ſcribam cum quatuor nuntiis ad manus atque in promptu habebat, qui ſuos de his omnibus quæ quotidiè vtrimque gerebantur, ſeorſum ſumma fide & diligentia edocebat. Bello itaque inter eos magis ac magis flagrante, Ligures ſecum reputantes, quantum Reipub. intereſſet, ſi Bonifacium Corſicæ oppidum in ſua poteſtate permaneret, confeſtim illuc aliquot ſubſidiarios ſagittarios cum quatuor triremibus ablegarunt. Quod vt Piſani olfecerunt, cum ſeptem nauigiis ad eas in reditu capiendum in inſidiis delituerunt: illæ tamen remigij ſui robore atque alacritate hoſtiles conatus fruſtratæ, atque elapſæ ſunt. Ceterùm, anno ducenteſimo octogeſimo tertio ſupra milleſimum, nonnullæ Piſanorum naues multis ac pretioſis mercibus onuſtæ, in ipſo ferè Piſani littoris conſpectu, à Genuenſibus interceptæ ſunt. Hi verò vt illatam iniuriam reſarcirent, ſexdecim triremes ſub Roſſi Buſcarini præfectura in hoſtem eduxerunt, quibus Liguſticæ ditionis tractum variis populationibus diuexarunt. In Corſicam etiam nouam expeditionem ſuſcepêre, additis huic claſſi nouem aliis triremibus, & aliquot onerariis ſtrenuo milite aliiſque rebus ad bellum neceſſariis, egregiè inſtructis. Ea tempeſtate nulla Genuæ iuſſu Senatus claſſis adhuc præparata erat. Verùm intellecto Piſanorum nouo ſupplemento atque in Corſicam traiectu, Patres veriti, ne periculum maximum in mora eſſet, ſumma feſtinatione vſi, nouem triremes, quæ ibi in promptu erant, & quas Iſedius Cataneus, & Montanatus Squarciaficus priuatis ſumptibus extruxerãt, cum omnibus ad bellum neceſſariis, in illam inſulam ablegarunt, fortè & in itinere hoſti occurrentes, conſerto prœlio, propter diſciplinæ militaris neglectos ordines, cum inſigni detrimento ac ignominia ſeſe domum recipere coacti ſunt, nullaque mora interpoſita, ex Patrum decreto quinque ac triginta triremium claſſem omni bellico apparatu inſtructam ſub Thomæ Spinulæ, viri ſingulari prudentia & bellicæ virtutis gloria inſignis, ductu & auſpiciis eduxerunt. Quod quidem vt Reipub. Piſanæ innotuit, cum ſumma celeritate quatuor & quinquaginta nauigiorum claſſem duce Andrea Saraceno expediuerunt, qui ſoluens, diuerſam omninò à Genuenſibus nauigationem tenuit. Hic enim Sardiniam verſus, & Ligur ad Planaſiæ, tunc Piſanæ ditionis inſulam, iter flexit. Huc itaque appulſus, militeque in continentem expoſito, quaſdam turres ab hoſtibus erectas, & valido præſidio firmatas, duriſſima obſidione preſſit, nec antea deſtitit, quàm eas occupauerit: quas demùm, captis in eiſdem ſupra centum & quinquaginta defenſoribus, ſolo æquauit. Piſanus contrà, eodem temporis tractu in Sardiniam præteruectus, Largherum vrbem à Genuenſibus propugnatam, arctiſſimè obſedit; nec prius eam ſoluit, quàm præſidiarium militem ad deditionem compulit: captoque oppido,

Piſanorum inſidiæ.

1283.

Largherum à Piſanis deditione occupatum.

contra

contra ius gentium & contra pacta neglectis transactionis condicionibus, perfidè ac iniquè cum deditis egit. Spinula interim de hac obsidione certior factus, quòd tamen nauigiorum militumque numero longè inferior esset; quàm vt obsessis citra graue & manifestum periculum opem ferre valeret, aliò nauigatione conuersa, in aliam classem hostilem incidit; & cum hac intrepidè congressus, post longum & cruentum certamen, præclara atque insigni victoria potitus est, compluribus nauigiis Pisanorum captis; prædaque ingentis pretij comparata, adeò vt à nonnullis memoriæ ac posteris traditum sit, ipsum Genuam reuersum, præter nongentos captiuos, octo & viginti marcharum argenti millia ex præda in ærarium publicum intulisse. His interim non obstantibus, Pisani cum præpotenti & ingéti classe Cyrnum & Sardiniam subinde variis excursionibus inquietabant, omniaque citra aliquam temporis intermissionem (nunquam enim se domum receperant) infesta reddiderant, ita vt Ligures ad illorum conatus atq. ausus reprimendum, classem quatuor & quinquaginta triremium comparare & instruere summa celeritate cogerentur, cui ex Senatus voluntate Conradus Auria, Vberti filius, cum imperio præpositus fuit. Illa valdè præclara atq. insignis fuisse traditur, vtpotè in quam totius ciuitatis robur ac lectissimæ iuuentutis omnium ordinum & factionum flos conscendisse, mira animorum alacritate dicant; qui omnes immensæ gloriæ ac proferendi nominis studio incitati, nihil prius vel habuêre antiquius, quàm veterem & capitalem hostem de summa imperij maritimi perpetuò cum Rep. decertantem, prima quaque data opportunitate cunctis viribus inuadere atque opprimere. Proinde Auria cùm per suos speculatores intelligeret, hostilẽ classem in Populoniæ, olim portus Traiani sinu, stationem subinde habere, eò recto nauigationis cursu contendit. Sed Pisani intellecto, classem Ligusticam haud ita procul abesse, cõfestim sese in portum Phaliscum iuxta Populoniam, intra quosdam aggeres & munimenta, vt minùs iniuriis atque incommodis recipiendis paterent, subduxerunt; ibique à Liguribus confestim obsessi. Auria interim certior factus, per idem fermè tempus, quindecim hostiles triremes è Sardinia soluisse, Pisasq. rectà contendere, sibi eiusmodi occasionem neutiquam prætermittendam ratus, eustigiò classis parte ad hostis, qui occlusus detinebatur, obsidionem relicta, ipse cum reliquis nauigiis eò cursum itineris direxit, quà omninò transituros existimabat. Verùm cùm in illorum conspectum deueniret, hostes, pugna detrectata, sese illicò in turpem ac celerem fugam coniecerunt, adeò vt propter aduersam tempestatem repentè subortam, dumtaxat quatuor triremium præda potitus fuerit; reliquæ tamen, dum præsens periculum declinare & euitare student, in aliud longè maius inciderũt. Nam omnes ventorum & tempestatis diiectæ, & in continentem euadere adnitentes, subito naufragio perierunt. His peractis Auria cùm victricibus armis inchoatam expeditionem prosequeretur, seque aliis coniunxisset, aquandi causa sese ad Arni fauces recipere, & mox Euronoto vehementer flante, illinc prorsus recedere, & classem in portum Veneris inferre coactus est, sic tamen, vt breui pòst eôdem reuerti statueret. Sed cùm ea vis tempestatis per totum quatriduum sæuiret, aduersariis occasio præbita est, vt obsidione, omnique metu liberati, ex ea statione ad suos redirent, seque intra portum intra catenas & alias munitiones communirent: quod sanè haud sine maximo Auriæ dolore ac indignatione factum esse creditur. Ipse etenim de hostium discessu edoctus, ægrè ferebat, per sęuientis maris procellas factum esse, vt tam egregia bene gerendæ rei oblata occasio sibi esset extorta. & sic postquam aliquantisper in Veneris portu substitit, inde cum amplius quingentis captiuis

Thomas Spinula victor Genuam reuertitur.

Pisanorum infortunium.

captiuis Genuam reuerſus eſt. Dum res ita geruntur, vterque populus indies magis atque magis in mutuam perniciem excubabat: & Piſani quidem eò fiduciæ deuenerunt, vt ſe maritima potentia & fortunæ proſpero ſucceſſu, Ligures ſuperaturos confiderent. Proinde iterum ad nouos apparatus animum adijcientes, ſumma & incredibili celeritate ſexaginta triremium claſſem omnibus rebus opportunis armarunt, eiq́ue Roſſum Buſcarinum, cuius proximè habuimus mentionem, præfecerũt: tantaq́ue erat & tam inaudita eorum temeritas cum ſumma ferocia coniuncta, vt ſeſe cum vniuerſa ſua claſſe in portum vſque Genuenſem venturos gloriabundi palàm & apertè iactarent. Primùm itaque in portum Veneris delati, illud oppidum grauiſſima obſidione vndiquaque cingere ac premere cœperunt. At quod illud, contra opinionem, valido præſidio teneretur, re penitus infecta, accepto non mediocri incommodo ac detrimento, illinc recedere compulſi ſunt. Interea Ligures, cùm indies magis atq. magis re ipſa experirentur, cum quàm præpotenti ac funeſto hoſte res eſſet, & quantis artibus in ſuum exitium ac perniciem incumberet, ſumma etiam vigilantia, & haud mediocri induſtria opus eſſe intellexerunt, vt non modò ab illius iniũriis tuti eſſent, verùm etiam vt omnibus modis illius vires potentiamq́ue attererent. Proinde Senatus, tridui ſpatio (quod ſanè haud mediocri admiratione caret) ſeptuaginta triremium claſſem inſtruxerunt, atque illi Vbertum Auriam, virum ea tempeſtate ſingulari virtute ac rei militaris ſcientia, rebuſq́ue geſtis clarum atque inſignem, ad quem ſumma rei naualis reſpiceret, præfectum conſtituêre; qui educta claſſe, rectà ad portum Veneris contendit, quòd intelligeret, frequenter in iſta ora hoſtem eſſe ſolere. Is tamen, de Auriæ aduentu admonitus, & cũ quanta claſſe Genua egreſſus eſſet, exploratum habens, nihil ad ſummam diligentiam fecit, vt ſe ſtatim ſubduceret: ſolutaq́ue obſidione, ſeſe diuerſo itinere Piſas contulit. Hac igitur ſpe fruſtratus Ligur, claſſem Genuam, quòd præcipitata iam eſſet æſtas, reduxit, eaq́. breui pòſt exarmata, omnibus pro arbitrio & voluntate nauigandi facultas permiſſa. Ceterùm, paucis interiectis diebus, Genuæ intellecto, Petrũ Rimenarum, Genuenſium clientem ac beneficiarium, ab aduerſa factione Saſſaro Sardiniæ municipio eiectum fuiſſe, Patres ſummo ſtudio & cura dedêre operam, cùm maximè ſua intereſſet, vt is maturo ſubſidio iuuaretur: ſummaq́ue cum feſtinatione Senatus iuſſu Henricus Marius cum tribus triremibus & quinque longioribus nauibus, quas vulgari idiomate Galeones vocant, illuc amandatus eſt: quem breui pòſt Caccianimicus Cataneus cum vnius & viginti triremium claſſe, magno militari præſidio inſtructa, eſt cõſecutus, adeò vt ſi hæc poſtrema claſſis ad computum redigatur, hoc anno ducentas triremes & amplius, ſub diuerſis ductoribus aduerſus ſolos Piſanos inſtructas ac eductas fuiſſe, veterum Annales memoriæ tradant. Poſtero anno, qui fuit ſupra milleſimum ducenteſimum octogeſimus quartus, ex communi omnium ordinum conſenſu, publicè ac priuatim in ijſdem naualibus apparatibus ſedulò perſeueratum eſt, & primò quinque triremes à priuatis ciuibus egregiè inſtructæ fuerunt, quibus in Syriam adnauigarent. Piſani etiam nihil prorſus de priſtino ſuo ſtudio atque in Ligurem odio remittentes, Vgolino Comiti, qui in illa Rep. non minùs natalium ſplendore, quàm opibus ac dignitate principem locum obtinebat, & Andreotto Saraceno, de ſui Senatus voluntate totius rei naualis expediendæ negotium demandarunt: quorum quidem induſtria & opera effectum eſt, vt breui quatuor ac triginta nauigia ſub Ioannis Caualcæ auſpiciis educerentur. At Genuenſes de ſuis quinque triremibus, quarum proximè meminimus, non parum anxij atque ſolliciti, ne quid

Portus Veneris fruſtrà à Piſ. tentatus.

Genuæ ſeptuaginta triremes tridui ſpatio inſtructæ.

Genuæ infrà vnius anni ſpatium ducentæ atque amplius triremes adornantur.

1284.

quid grauioris incommodi ab hoſte paterentur, ſummo ſtudio ac celeritate ſeptemdecim nauigia, in quorum velocitate plurimum confidebant, exornarunt; quibus Henricus Marius earum præfectus, ſumma diligentia vſus, exiguo temporis interuallo ſeſe illis coniunxit. Piſani interea, de claſſe Liguſtica edocti; poſtquam illam numero longè ſua inferiorem intellexêre, quò expeditiùs & celeriùs rem agerẽt, quatuor duntaxat, & viginti triremes ex vniuerſa ſua claſſe ſelectas, nouoque milite ac rebus ad bellum neceſſariis egregiè inſtructas, contra noſtros eduxerunt; & in Sardiniam appulſi, in mutuum conſpectum deuenêre. Marius verò, vbi hoſtem adeſſe, ſibique decertandi facultatem ab eo fieri cõſpexit, haud exiguo conſerendę manus ſtudio inflammatus, ſtatim claſſe bipartitò diſtributa, ſeſe ad prœlium præparauit. Ex aduersò, pari militari diſciplina atque ordine, Piſani ſuam aciem inſtruxêre: & cùm nauigiorum numero militeq. fermè æquales vtrique eſſent, dato prœlij ſigno, magno cũ animi ardore ac alacritate vtrinque concurſum fuit, & à prima luce, vſque ad Solis propemodum occaſum, vario planeque dubio Marte dimicatum, eo ſucceſſu, vt poſt longam & cruentam dimicationem, Genuenſes tandem præclara victoria potiti ſint, captis octo triremibus, & vna ſuppreſſa: moxque reliquas fugientes inſecuti, breui temporis tractu, ſex alias in ſuam poteſtatem redegerunt: & nulla prorſus eorum manus effugiſſet, niſi noctis ingruentis beneficio euaſiſſent. Marius hac re tam feliciter, & cum magna ſui ac Liguſtici nominis laude geſta, cum claſſe in Corſicam ad Bonifacij oppidum perrexit, vt eam ibi reficeret; interim, quinque triremium, quæ priuatorum ciuium erant, præfectis liberam poteſtatem faciens, vt inſtitutum iter proſequerentur. Ipſe etiam, haud ita multo pòſt, cum magno ex præcipua Piſanorum nobilitate captiuorum numero, & diuiti præda ac ſpolijs Genuam, ouanti ſimilis, reuerſus eſt. Hac tam inſigni clade Piſanorum animi vehementiùs exacerbati, de noua expeditione conſilia & rationes iniuerunt. Et quia tempus inſtabat, quo quidem ſibi de more iam recepto nouus Prætor creandus eſſet, Petrum, ſiue, vt aliis placet, Albertum Maurocenum eximiæ inter Venetos nobilitatis virum, & ſingulari virtute reiq. naualis fama illuſtrem, ex vnanimi Patrum atque omnium Ordinum conſenſu & ſuffragiis, ea potiſſimùm ratione deſignarũt, vt cum ipſis Venetis, ea tempeſtate neutri parti adhærentibus, fœdus atque amicitiã eius opera inirent. Huic itaque totius belli, aliarumque rerum, quæ in ea Repub. domi foriſque maioris erant ponderis, imperio ac ſuprema poteſtate demandato, nihil habuêre antiquius, quàm ſumma celeritate præualidam claſſem exornare. Et ne aliqua in parte domi vel foris externis amplius innecterentur bellis, eodem tempore cum Tarraconenſibus, Liguſtico nomini natura alioquin infenſiſſimis hoſtibus, nouum fœdus contraxêre. At Genuenſes, de hoſtium conſiliis & bellicis apparatibus edocti, vt eorum cogitata præuenirent, haud multò poſt reditum Henrici Vſuſmarij ad vrbem, triginta triremes ductu Benedicti Giacarij omnibus rebus expeditas eduxerunt. Ille primò in Corſicam nauigatione directa, ibi aliquot Aragonias & Piſanas circum-euagantes, de improuiſo intercepit. Cùm verò Genuam allatum eſſet, hoſtem cum duarum ac ſeptuaginta triremium claſſe, ſtrenuo bellatore, omnique machinarum ac militarium inſtrumentorum genere inſtructa, in altum enauigaſſe; veritus, ne ab eo, aliquo inſigni detrimento afficeretur, ſtatim actuarium nauigium in Corſicam ad Giacarium expediuêre; vt, nulla mora interpoſita, claſſem Genuam reduceret. Ipſe itaque, tametſi in animo haberet, non antea ex Corſica ſoluere, quàm Saſſarum armis expugnaſſet: intellecta tamen Senatus voluntate, protinus derelicto ſuo

Naualis cõflictus.

Genuenſ. victoria.

Noui bellorum apparatus inter vtrumque populum.

inſtituto,ad vrbem iter reflexit.Cumque ad caput montis,à veteribus Simiarium Promontorium vocatum,peruenisſet; ibi inimicam classem iuxta Varagium cõſpicatus est; sed celeri, prævalidoque remigum suorum beneficio, saluus & incolumis cum vniuersa classe, eodem fermè temporis puncto Genuam appulit,quo hostilis classis in totius ciuitatis oculis haud procul ab ipso portu, prospecta est. Hoc effecit,vt Giacarius nemini in continentem descensionem facere permiserit, quò scilicet promptior & paratior cum suo milite, si ita vsus ferret, esset: tantaque fuit in noua adornanda classe omnium contentio & alacritas, vt cùm inuicem labore & industria superare contenderet, ab hora diei ferè tertia (quod summa vtique admiratione non caret) vsque ad Solis occasum, duodesexaginta triremes,vltra numerum eorum de quibus superius locuti sumus, cunctis suis armamentis expeditæ sint; additis etiam octo nauigiis ex his quæ vulgò Pamphilos appellant. Tam magnæ ac præpotenti classi cum summo imperio Vbertus Auria præpositus fuit:cui etiam,præter Conradum Spinulam,Vberti sui collegæ filium, & plerosque alios illius familiæ, duo etiam eius filij,& non pauci alij Auriæ familiæ, ac multorum lectissimæ iuuentutis nobilium, sese comites adiunxerunt,adeò vt quidquid floris, quidquid roboris & nobilitatis, in vtraq. Rep. fuerit, in armis ea tempestate conspectum fuerit. Auria cum vniuersa classe, quæ, præter cetera varij generis nauigia, amplius octogenarum triremium fuit, Varagium, vbi hostis subsistere dicebatur, contendit. Verùm, cùm illum, inter nauigandum, in Corsicam profectum esse per exploratores suos intelligeret,confestim & ipse,licet incassum, eò perrexit. Nam ibi appulsus, reperit hostem rectà domum celerrimo cursu reuertisse. Id ipse ægerrimè ferens,ac parum in Corsica commoratus,cùm nullam sibi inuadendi hostis occasionem pręberi conspiceret, summa festinatione ipsum domũ properantẽ est insecutus, eumq. ad Lamellam insulã,vulgò Maloram,iuxta portus Pisani fauces sitã,est assecutus.Et quia ipsum nõ latebat, Pisanum nunquam secum congressurũ,si suæ classis numerũ & multitudinem haberet exploratam, ideò summa cum prudentia ac peritissimi Ducis iudicio operæ pretium esse duxit,vt ad ludificandũ & fallendum hostẽ aliquam suæ classis partem à tergo relinqueret, & ab hostium conspectu semoueret; quò scilicet illos faciliùs hoc modo ad pugnam pertraheret. Proinde hoc vsus stratagemate,relicto Giacario cum triginta triremibus in insidiis, ipse cum reliquis sese in hostium conspectũ obtulit, eo ordine,ac loci interstitio,vt,si ita necessitas postularet, Giacarius à tergo relictus, breui temporis spatio ac citra aliquam difficultatem sibi coniungi posset. Ceterùm Pisanus ita sub turribus, aliisque portus munimentis classem suam disposuerat, vt nihil sibi metuens, belli aleam subire non multum detrectaret. Quod cùm animaduerteret Auria, tanto ordine & disciplina triremes illas, quas ad primam aciem reseruauerat,disposuit, vt quasi per duo cornua inuicem seiunctæ, primum quasi pugnæ cuneum repræsentarent. Et in dextro quidem, prætoria,qua ipse Auria deuehebatur,quatuor triremibus stipata,præcedebat. quam subsequebatur illa quæ ea tempestate D. Matthæi titulo insignis atque clara erat, qua potissima nobilitas deuehebatur. In sinistro autem cornu erat Conradus Spinula, cuius latus totidem, scilicet quatuor triremes cingebant & comitabantur. Reliquæ, suo ordine, & prout iussæ erant, subsequebantur. Pisani etiam non minori diligentia vel disciplina suam classem distribuerant.Nam primæ aciei dextrum cornu Maurocenus vndique alijs nauigiis stipatus tuebatur.In altero verò,Hugolini Comitis filius,qui prætoriam cum vexillo Pisano ducebat, magna iuuentute & nobilitate comitatus, conspicuus erat.

In portu Genuens. 58. triremes, & 8. phaseli ab hora diei tertia vsque ad solis occasum instructæ atque in promptu habitæ.

Vbertus Auria totí classi præficitur.

Exemplum militaris disciplinæ.

Ordo ac distributio vtriusque classis ad prælium.

erat. In mutuum conſpectum poſtquam deuenêre claſſes, dato vtrinquè prœlij ſigno, tanto animorum ardore, atque armorum ſtrepitu congreſſi ſunt, vt illud certamen cum maximis quibuſque naumachiis meritò conferri poſſet. Quippè tanta contentione, diſciplina & ordine vtrinque dimicatum eſt, & tam præclari viri fortiter pugnando ex vtraque parte cecidêre, vt nunquam neutra Reſpub. in maius diſcrimen adducta fuiſſe, iudicari queat: nimirum, cùm præter antiquam & priſtinam mutuam æmulationem & odium, ex illius prœlij ſucceſſu, reliquam futuri temporis tranquillitatem prorſus metirentur. Proinde cùm Piſani ſeſe maiori hoſtilium nauigiorum numero premi animaduerterent, potiùs pro ſalute, quàm pro victoria prœliabantur. Ligures verò pro ſola victoria, neglectis omnibus periculis, decertabant. Tanta erat ſiquidem ignitorum telorum & ſagittarũ vis, atque lapidũ fragor, vt aër ipſe vndiquaque, ceu denſiſſimis tenebris ac tetra caligine inuolueretur, adeò vt cùm poſtea in medio conflictus ardore Giacarius vnà cum ſuis præſtò eſſet, in hoc accerſitus, vt pugnam reſtauraret, horribilis & inſolita quædam prœlij facies inſecuta & conſpecta ſit. Auria, & Maurocenus mutuò inter ſe congreſſi ſunt, & diu vtrinque vario certamine ac dubia fortuna dimicatum. Et quia vniuerſi certaminis alea potiſſimùm dextri lateris viribus, atque præſidio nitebatur, ea præcipuè parte Piſani maximè inſtabant, ac totum claſſis robur & feruor eò transferebatur. Longum tamen eſſet & planè laborioſum, ac difficile, huius certaminis congreſſus deſcribere, cũ ambæ claſſes fuerint, vt diximus, cum numero, tum ſumma animorum contentione ac pertinacia quodammodò pares. Minutioribus igitur breuitatis cauſis præteritis, vnum adiecero, Piſanam prætoriam, quæ Reip. ſuæ vexillum gerebat, valido cum robore atque ingenti impetu, dudum cum quadam Liguſtica, vulgò D. Matthæi dicta, concurriſſe, & tam ancipiti fortuna dimicaſſe, vt niſi huic Finaria, quæ ea tempeſtate remigio ac velocitate facilè præ ceteris commendabatur, ſubſidio veniſſet, verendum erat, ne hoſtilis, cum validiſſimo atque acerrimo milite eſſet communita, eam ſuperaſſet. Miro ſiquidem ordine ac incredibili ſollertia & prudentia præuiderat Auria, ſtatim ab initio pugnæ, vt ſingulis triremibus celox vna, præſidij cauſa ad omnem caſum adiungeretur; nimirum quòd intelligeret, illius vſum valdè neceſſarium & commodum eſſe, cùm huc illuc, prout conueniret, magna agilitate impelli poſſent, illarumque beneficio, & opera effectum potiſſimùm fuit, vt Conradus Spinula ſuis in prima acie valde laborantibus maiore nouoque ſubſidio ſubueniret, & tandem prætoria Piſana à Liguſtica ſuperaretur, quæ Reip. vexillum, licet ſemilacerum, & maiori ex parte fruſtatim diſcerptum, nihilominus tamen quòd duplici ferro haſtæ eſſet affixum, taindiu erectum retinuit, donec ſumma vi penitus fuerit conuulſum atque proſtratum. Diſrupto ſublatoque vexillo, aduerſarij valdè conſternati, ſpem omnem bene gerendæ rei abiecêre. ſenſimque ita elanguerunt, vt, fortuna ad Ligures tranſeunte, integra prorſus victoria potiti ſint. Fuit illa proculdubiò, licet non planè incruenta, maximi tamen ponderis atque momenti; nimirum cùm tradant, in Ligurum poteſtatem duodetriginta triremes vel circiter, deueniſſe, vltra ſeptem, quæ in ipſo conflictu ſuppreſſæ interierunt. Reliquæ verò, quòd ſeſe intra portus Piſani munimenta vrgente periculo abdiderant, incolumes euaſerunt. Sunt etiam qui aſſeuerent, in hoc prœlio quinque Piſanorum millia fuiſſe deſiderata, & tantum captiuorum fuiſſe numerum, vt, connumeratis iis qui ſparſim in cuſtodia diuerſis in locis aſſeruabantur, nouem millia efficerent, ita vt non minùs mordaci & contumelioſa, quàm vera paræmia Etruſci multis ſæculis vſi ſint, Genuam eundum eſſe, ſi

Acerrimus cõflictus inter duas potentiſſ. claſſes.

Auriæ ſingularis ſollertia.

Prætoria Piſana à Liguſtica expugnatur.

Piſanorum vexillum conuulſum atque proſtratum.

Inſignis Genuenſ. victoria.

Triremium captarum numerus.

quis Piſas cernere cupiat. Inter præcipui nominis captiuos fuit ipſemet claſſis præfectus, & Hugolini Comitis filius. Ex Genuenſibus verò paucos interiiſſe, conſtans fama obtinuit. Auria hoc modo victor, velis vento ſecundiſſimo datis, Genuam cum Patrum totiuſque Reip. admiratione & congratulatione reuerſus eſt, & vrbana multitudo agminatim effuſa, victricem claſſem in patriam reducem fauſtis acclamationibus in ipſo portu, ſingulos, ob res præclarè geſtas compellando, excepit. Qua ſanè lætitia, an vnquam maior ab eo tempore quo bellum cum Piſanis geſtum fuit, cum maiori omnium declaratione vel publico teſtimonio demonſtrata fuerit, planè ignoro. Dux etenim ipſe prætoriam triremim egreſſus, cum ſummo iuuentutis ac nobilitatis flore obuiam toti Senatui progreſſus, magna hilaritate exceptus, ac deinde in Curiam omnibus concomitantibus deductus fuit; ibique publico nomine gratiarum actio illi habita, ac vltra auitam gloriam ſolitaque familiæ ſuæ priuilegia, multis laudibus & immunitatibus decoratus & inſignitus fuit. Quibus peractis, ſtatim pro tam inſigni victoria ad Deorum puluinaria ſupplicationes paſſim habitæ ſunt, ac Senatus conſulto decretum, vt octauo Idus Auguſti, quo die à Genuenſibus tam proſpero ac felici Marte dimicatum eſſet, ſollemni ſacro anniuerſario ad ædem D. Sixto ſacram, cum aurei paludamenti dono, eius memoria celebraretur, & vexillum ex hoſte captum, vnà cum Piſanæ Reip. ſigillo, in Matthæi fano, ceu perenne præclariſſimæ victoriæ monumentum, aſſeruaretur: moxque per vniuerſam vrbem plurima communis lætitiæ ſigna tam publicè, quàm priuatim edita. Ceterùm, vt primum tam funeſtæ cladis nuntium Venetias perlatum eſt, Senatui iſtius Reip. expedire viſum fuit, vt Ioannes Dandulus Principis filius, cum duobus aliis præcipuæ nobilitatis viris, Genuam confeſtim mitteretur, vt ſuæ Reip. nomine apud Senatum Genuenſem pro Mauroceni & ſociorum liberatione intercederet. Huius etiam tam proſperi commiſſi prœlij ſucceſſus planè effecit, vt Lucenſes, ac Florentini, Genuenſium fortunam, magis hac in parte quàm fidem, vti plerumque fieri ſolet, ſecuti, cum illis aduerſus Piſanos fœdus ac ſocietatem inirent, tametſi ea non dudum firma inter eos ſteterit. Florebat ea tempeſtate Piſis indies magis atque magis opibus & auctoritate Hugolinus Comes, Welfi nominis inter eos præcipuus fautor, & columen; ad quem, quòd plurimum eius induſtriæ tribuerent, ex vnanimi vtriuſque factionis conſenſu, vrbis principatum detulêre. Verum enimuerò cùm Piſani propter acceptam cladem nulla ratione adduci, vllíſue incommodis inflecti poſſent, vt bellum, tanta periculorum & moleſtiarum agmina ſecum trahens, intermitterent, & cum hoſte in gratiam redirent, Ligures intolerabilem illorum contumaciam pertæſi, ac fortunæ ſuæ proſperitatem proſequendam rati, aliquot triremes, atque omnis generis nauigia inſtruxerunt, ad ſemel bello finem imponendum: pariqúe cura & diligẽtia à Piſanis allaboratum, qui, tantum abeſt, vt animis fracti eſſent, vt etiam in nouam ſpem erecti, perpeſſæ calamitatis memoriam recenti aliquo egregio facinore obliterare minimè addubitarẽt. Proinde ſinum Liguſticum denuò varijs excurſionibus inquietantes, temeritatis ſuæ grauiter à Genuenſibus pleriſque in locis excepti, iuſtiſſimas pœnas perſoluere. Iiſdem temporibus, Vbertus Auria, quo nullus inter Genuenſes bellica virtute, rerumque geſtarum magnitudine clarior atque inſignior fuit, rei naualis præfecturam, quam ſæpe antea cum ſumma, ſui nominis celebritate & gloria, patriæque beneficio geſſerat, in Conradum ſuum filium egregiæ indolis adoleſcentem, ac planè æmulum, transferre cupiens, ea ſe vltrò abdicauit: quæ tamen prouincia cùm ardua eſſet, de Senatus voluntate non

Genuæ increbilis lætitia propter adeptam victoriam.

Piſanorum vexillum cũ Piſan. Reip. ſigillo Genuæ in D. Matthei fano aſſeruatur.

Hugolini Comitis potentia & auctoritas.

Vbertus Auria nulli Genuenſium ſecundus.

non aliter demandata est, quàm adiuncto Spinula, ad quem etiam in omnibus expeditionibus, ceu pari auctoritate collegã, summa imperij respiceret. Sub horum præfectura, anno supra millesimum ducentesimũ octogesimo octauo, Pisanorum nobilium, qui adhuc Genuæ captiui asseruabantur, diligenti opera & cõsilio, pax tandem cum Pisanis, de qua superiori anno agi cœperat, decimo sept. Cal. Maij, certis quibusdam condicionibus transacta est. Quapropter Ligures breui pòst, aliquot sua nauigia in vsum huius belli fabricata, & in hostem paulò antè educta, conciliatis vtrimque animis, domum reuocarunt. Verùm cùm ea pacificatio parum Hugolino Pisanorum Principi approbaretur, illam summo studio impedire atque dissoluere conabatur: qua certè in re insignem illi operam prouinciæ Galluritanæ in Sardinia præfectus præstitit. Quandoquidem ipse ab Hugolino multis precibus & literis solicitatus & defatigatus, in illius gratiam summo cum silentio cum quibusdam in Sardinia piraticam exercentibus astutè egerat, vt ipsi vniuersæ Ligusticæ oræ tractũ variis populationibus diuexarent. Quod quidẽ vt primũ Genuæ rescitũ est, protinus iussu Senatus legati ad Pisanos missi sunt, qui de tam graui contumelia cum ingenti perfidia coniuncta grauiter quererentur & expostularent. Pisani quanquam intelligerent quantum existimationis periculum adirent, si, violatis pacis condicionibus, ad tam manifestam Hugolini fraudem supini conniuerẽt, tamẽ cùm plus odium & liuor, quàm recta & honesta ratio penes eos posset, Genuensium postulata & querimonias neglexerunt, adeò vt Ligures, ne quid incommodi ab ipsis piratis acciperetur, haud exiguum nauigiorum numerum instruxerint. Dumque Patres de maiori faciendo supplemento in Senatu consultant, Pisani, missis ad eos fidis internunciis testantur, se nihil perinde ac pacis conseruationem petere. Quòd si post eiusdem constitutionem, aliquid paucorum perfidia, se insciis, & nihil huiusmodi approbantibus, contra pacta peccatum vel delictum sit, se ab omni culpa esse remotissimos; eamque ob causam quicquid hactenus detrimenti illatum sit, breui bona fide resarturos, ingenuè pollicentur: pauciſque interpositis diebus, cum Hugolinus, commutata sorte, omnibus fortunæ pristinæ ornamentis excideret, miserrimoque, vt mox dicetur, fato interiret, sedulò ab eis elaboratum est, vt quod antea verbis receperant, fideliter atque accuratè re ipsa præstarent. Et sic aliquandiu ab armis vtrimque temperatum, pacisque consilia bellicis tempestatibus prælata, potioraque habita. Priusquam verò vlteriùs progrediar, minimè silentio prætereundum videtur, si ea quæ varij scriptores de huius celeberrimi viri summa in humanis rebus felicitate, & in ijsdem suprema miseria, posteris ac memoriæ prodiderint, quàm breuissimè perstrinxero: vt etiam vel hinc rerum humanarum lubricum, & pronum ad lapsum statum esse, manifestò appareat, & omninò intelligatur, Deos immortales plerumque consueuisse, quò grauiùs homines ex commutatione rerũ doleant, quos pro admisso scelere eorum vlcisci velint, his secundiores interdum res, & diuturniorem impunitatem concedere. Hic sanè Pisis, ex nobili & peruetusta familia Girardesca oriundus, & Guelpharũ partiũ princeps, initio aduersa factione partim pulsa, partim deterrita, eò potẽtiæ domi apud suos peruenerat, vt ibi omnia eius nutu atque imperio regerentur, patriæque dominus & reuera esset, ac simul ab omnibus haberetur; opibus, generis splendore, ingenij fama, auctoritate, vxore, liberis, nepotibus, ac denique omnibus ijs rebus quæ inter mortales summæ & præcipuæ haberi solent; vndiquaque fortunatissimus & felicissimus, horumque omnium crebra commemoratione haud sanè mediocriter gestiebat. In festo frequentique natalis sui celebrandi

Pax inter Ligures & Pisanos. anno 1288.

Hugolinus pacem initã auersatur.

Pisanorum deprecatio.

Hugolini cõmitis summa felicitas, & extrema miseria.

conuiuio; ad quod ſanè præcipuos quoſque ex ſuis intimis & familiaribus inuitarat, dum ipſe ſuam fortunam variis ſermonibus attollit & admiratur, atque ita exaggerat, vt ſeſe cum feliciſſimis quibuſque comparare nō dubitet, Marcum quendā ex ſuis penitioribus amicis rogauit, ecquid ſibi ad ſummā & abſolutam proſperitatem deeſſe videretur, qui ſtatim, vel rerum humanarum, quàm fluxæ, fallaciq́ue ſpecie, & quàm volucri orbe circumagantur, reputatione commotus, vel fatidico ſpiritu afflatus reſpondit, ſolam diuini numinis iram diu abeſſe à tam ſecundis rebus non poſſe. Et neceſſe erat, tot bona in vnum hominem, alterius fortunæ expertem, congeſta, ingenti aliquando excipi calamitate, ſicuti etiam breui pòſt contigit. Nam ſubinde eorum viribus, qui à partibus Guelforum ſtabant, magis magiſque conſeneſcentibus, Gibellini, ope atque auxilio Gulphi Piſanorum Antiſtitis, de vnanimi conſenſu & voluntate armis correptis, illius palatium circumſiſtunt & oppugnant, vnum ex ſuis liberis, & vnum ex nepotibus, vim arcere conatos, repentè occidunt; ipſum verò, & duos præterea filios, treſq́ue alios nepotes comprehenſos, in turrim obſeratis foribus, clauibuſq́ue in Arnum flumen illi contiguum ac propinquum, deiectis, includunt: atque ibi fame in oculis & in ſuo gremio chariſſima pignora parens moriēs morientia vidit.

Inſigne exemplum humanæ calamitatis.

Turris, in qua tandem extrema inedia peremptus eſt, nomē adhuc remanet, adeò vt et iam hac tēpeſtate Famelica turris appelletur. Hæc tam dira & barbara inhumanitas Gibellinorum ſtudia vſque adeò inuiſa effecit, ac vniuerſam Etruriam tantoperè commouit, vt inde haud multò pòſt grauiſſimum bellum oriretur,

Prælium in Typhernate agro.

quo durante, Carolo Andegauenſi duce in Typhernate agro ingens conflictus habitus eſt, in quo tria millia Gibellinorum cecidiſſe, & duo millia capta eſſe, Annales referunt. Hugolinus tamen, inſigne ac memorabile humanæ fragilitatis & calamitatis exemplum omni poſteritati fuit: de quo ſanè cùm plurimi auctores luculenter ſcripſerint, non eſt quod hîc eius hiſtoriam prolixius proſequar: ſed me ad alia feſtinantem, belloq́ue Piſano finem, ac vltimam manum imponere volentem, remorantur res in Syria proximo anno, nempe eiuſdem ſæculi vndenonageſimo, geſtæ. Elpis etenim Ægyptius Imperator, quem nonnulli Alfirum vocant, aſſiduis noſtrorum Principum diſſenſionibus, magnaq́ue noſtra ignauia

Tripolis ab Ægyptio rege obſidetur.

fretus, Tripolim, nobiliſſimam totius Syriæ vrbem, arctiſſima obſidione cinxit. Multum intererat vniuerſæ Reip. Chriſtianæ, & præſertim Genuenſium, ea tempeſtate in Aſia opibus atque auctoritate plurimum præſtantium, tam præclaram atque amplam ciuitatem ab inſatiabilibus immaniſſimorum barbarorum faucibus tutam & incolumem præſeruare. Proinde cùm Ligures Tripolitanis iam extrema rerum omnium inopia laborantibus, propter nimiam locorum diſtantiā, maturo ſubſidio, vt maximè aȩebant, præſtò eſſe nequirent, Ligures qui Caphæ negotiationis cauſa morabantur, hanc prouinciam ſummo ſtudio ſuſceperunt, comparatiſq́ue ac inſtructis ſumma cura & celeritate ad hoc multis nauigiis aliiſq́ue ad bellum neceſſariis, ſub Pauli Auriæ tunc temporis ibi conſulatum gerentis

Eiuſdem expugnatio.

ductu & auſpiciis in Syriam ad ſoluendam obſidionem alacriter enauigarunt. Huius tamen expeditionis is tandem fuit ſucceſſus, vt, cùm inter nauigandum pro certo multorum fide dignorum relatu comperiſſent, eam vrbē poſt aliquot dierum obſidionem vi expugnatam, ferroq́ue ac igne deleram eſſe, infecto negotio, ſe quam primū eôdē, vnde prius ſoluerant, receperint. Ceterùm Memphitieus

Memphitici regis proſperi ſucceſſus.

poſtquam ad Tripolim felici Marte dimicaſſet, ſuæ fortunæ benignitatem proſecutus, exiguo temporis tractu, Sidonem & Berytum, eadem blandientis fortunę aura & proſpero ſucceſſu, nullo interim ſeſe opponēte, nedum tantam Chriſtiani

nominis

nominis cladem vindicante, occupauit, summo tamen miserorum Christianorū, qui partim barbari victoris sanguinolentas manus Tripoli aufugerant, partim metu consternati, parumque securi, omnem illius oræ tractum deserebant, beneficio factum est, vt Benedictus Giacarius, eodem tempore quo Tripolis expugnata est, cum aliquot biremibus Ligusticis in eam oram delatus fuerit. Hac enim opportunitate vsi, nauib usque impositi, ab eo in insulam Cyprum delati incolumes sunt. Ipse etiam hostem multis incommodis, variis quidem in locis, pro rerum præsenti condicione, affecit: quod ægrè ferens barbarus, adeò exacerbatus est, vt maximam & incredibilem in omnes Ligures indignationem atque odium conceperit, adeoque vindictæ cupidus, & nocendi studio exæstuans, vt omnes, quotquot Ligustici nominis vel imperij in illis oris essent, comprehendi, & illorum bona proscribi iusserit. Tam grauis iniuria cum summo detrimento Reip. coniuncta, Senatum non parum commouit: planeque effecit, vt eu estigiò Albertum Spinulam in Syriam enauigare ad tam immanis & atrocis hostis animum ad mitiora & humaniora consilia inflectendum iusserit. Spinula, vt erat dexterrimo ingenio, & facundo eloquio, munus suum non solùm diligenter, prout in mandatis habebat, executus est, verùm singulari quadam industria, & tanta ingenij promptitudine, barbari regis animum deliniuit atq. placauit, vt non modò Remp. illi mutua reconciliatione facta in gratiam reponeret, sed etiam, quod singulare industrij ac prudentissimi viri argumentum extitit, omnes pristinæ libertati cum bonorum restitutione asseruerit, multosque alios diuersarum nationum à barbarica impendente feritate multisque cruciatibus eripuerit. Superius demonstrauimus, Genuenses, qui Caphæ agebant, aliquot subsidiaria nauigia instruxisse; quibus, Tripolitanis obsessis opitularentur. hac de causa Senatus magna liberalitate, & immortali gratitudinis memoria eos propter singulares conatus, licet nulla ex parte profuissent, prosecutus est, ex dignitate Reip. esse existimans, si homines bene de se meritos, & præclarè de Christiana religione sentientes, omni beneficiorum genere amplecteretur. Proinde, quo deinceps reliquos simili beneficentiæ genere ad parem animi promptitudinem prouocaret, néue impendiò à succurrenda Rep. necessario tempore aliquo modo deterreri possent, imperauit, vt illis sumptus atque expensę Tripolitanæ obsidionis soluendæ gratia factæ, quamprimùm parata pecunia; cuius quidem summam dicunt fuisse supra triginta duo millia librarum; rependerentur. His rebus in Syria confectis, atque pro præsenti rerum condicione pacificatis, cura ad Cyrnum insulam conuersa. Pleræque etenim eius insulæ vrbes à pristina fide ac veteri obsequio recèns turpiter defecerant, ita vt Pisani hac rebellionis ansa vsi, ad ciendas maiores turbas, ac totum Reip. Ligusticæ statum ad arma concitandum, non semel per suos internuncios enixè agerent, vt Iudex Ginarcanus, semper Genuensibus suapte natura infensissimus, magnaque auctoritate apud suos pollens, concitatos insulanorum animos planè ad absolutam quandam defectionem solicitaret atque impelleret. Quo etiam nomine largitionibus ampliſque pollicitationibus corruptus ferebatur, adeò vt ipse spei plenus, & de bene conficiendo negotio iam quasi securus, quamplurima haud leuis momēti loca occuparit, mutua inter illos pactione facta, vt si Ligures illorum locorū recuperationem armis tentarent, ipsi Pisani in sumptuum communionem pro dimidia rata portione venire deberēt. At Senatus iussu Lucas Auria ad reprimēdos motus, & ad pacandam insulam, cū aliquot militaribus cohortibus ac nonnullis equitum turmis ablegatus est. Ad cuius quidem aduentus famā exterriti hostes, actutū omnia loca per se occupata,

Albertus Spinula mittitur ad Sultanum.

Respub. virtute atque industria Alberti Spinulæ Sultano reconciliatur.

Exemplum singularis benignitatis.

Corsorum defectio.

nullis præſidiis relictis, deſeruêre, ac per montoſos anfractus ſibi fuga conſulue-runt, ita vt ipſe Auria breui temporis ſpatio vniuerſa loca vnà cum arce Iſtriæ & Ginarcanæ, quæ tunc in ea inſula non parui erant ponderis, munimenta recupe-rauerit; nouiſque præſidiis, prout vſus & neceſſitas ferebat, ad futuri temporis ſe-curitatem firmauerit. Ipſe in poteſtatem receptis locis paucorum temeritate oc-cupatis, vlteriùs cum ſuis copiis Aleriam vſque progreſſus, paruo negotio plera-que eius regionis loca auxilio Corſici Antiſtitis, atque Cortingorum, quorum familia eo tempore nobiliſſima erat, ſummiſque opibus & auctoritate ſubnixa, occupauit: pariq. fortuna in oppidi Petrelatæ, quod iã obſidere inceperat, expu-gnatione vſus eſt, adeò vt Balnij reguli, hominis felicitatẽ & induſtriã admirati, depoſitis armis omniq. hoſtili animo, illi ſeſe vltrò dederent, atq. ſubijcerẽt. Cor-ſicis igitur motibus cõſopitis, nihil planè Genuenſib. ad priſtini ſplẽdoris decus & dignitatẽ deeſſe videbatur, quàm vt à Piſanis arcẽ Calaritanã, quã ſecundũ pacis vtrimq. conſtitutæ condicionẽ & formulam recipere debebant, armis repeterent. Tempus namque reſtitutioni præſcriptũ iamdudũ effluxerat, neque Piſani ad re-ſtitutionem aliqua ratione permoueri poterant, ſed indies prætextis falſis occa-ſionibus, tempus extrahentes, pro maiori, vt ipſi dicebant, totius negotij ſecuri-tate, aliquot oppida cum turribus, quas in ſuo portu erexerant, & Gorgonam ar-cem offerebant. Huius rei difficultas ſummoperè torſit Patres, ac in Senatu ſuper his nouis propoſitis condicionibus, variis ſententiis decertabatur, cùm multi eſſent, qui rogati ſententiam, dicerent, condicionẽ à Piſanis propoſitam, non eſſe temerè contemnendã: alij verò contrà diſſererent, negarentque aliquid, niſi pactis ſtarent, eſſe admittendum. Ceterùm, cùm Piſani ſibi vlla ratione temperare ne-quirent, quin nouam expeditionem clàm molirentur, res eò deuenit, vt ſaniora iudicia & probabiliora conſilia in patrum conſeſſu præferrentur. Itaque Sena-tus conſulto ſtatutum, vt Lucenſibus in belli ſocietatem receptis, omnia extrema aduerſus tam ſceleſtos ac perfidos hoſtes experirentur. Hac etiam de cauſa ſtatim Nicolaus Buccanigra ac Henricus Marius, deſignati communibus ſuffragiis Præ-fecti, circa initium anni eiuſdem qui nonageſimi, cum aliquot triremibus egregiè inſtructis, in Iluam inſulam, Piſanorum imperio tunc parẽtem, traiecerunt, eam-que breui temporis ſpatio occuparunt, ac eò neceſſitatis adegerunt, vt imperatis obſidibus, ſeſe Senatus voluntati atque imperio ſubmitterent. Ceterùm, quò fa-ciliùs eos iam defatigatos & ſemifractos omninò protererent, ac viribus omni-bus ita denudarent, vt reſpirare poſtmodum nulla ratione valerent, cum Lucen-ſibus confœderatis actum fuit, vt noui apparatus militumq. ſupplementum fie-ret. Hoc cùm ipſi facilè concederent, ſubſidiarias ſuas copias Ligurnum verſus terreſtri itinere produxerunt. Ligures etiam eôdem cum triremibus quadragin-ta, Conradi Auriæ ductu, contenderũt, atque conſociatis viribus, eius portus tur-rim omniũ munitiſſimam, magna cum defenſorum ſtrage ſexto Idus Septemb. expugnarunt. quippe ſatis conſtat, eos omnes ad vnum vel interfectos, vel captos fuiſſe. Ligurnum etiam pari ſucceſſu expugnatum atque direptum eſt, ſic tamen, vt militari licentiæ modus in ipſa direptione conſtitueretur, vetito, ne quis ſacræ ædi vim aliquam quocumque modo inferret. Huius turris expugnatio, cùm ho-ſtes vnicam quaſi ſuam ſpem in eius præſidio ſemper collocaſſent; prorſus effecit, vt reliquarum munitionum Præfecti Conrado deditionem facerent, qui etiam in teſtimonium tam inſignis victoriæ, decoriſque parti memoriam, ferream cate-nam ingentis ponderis, qua portus Piſanus muniebatur, per fruſta & plures in partes fracta, Genuam detulit, eiuſdemque nexus, & partes, ad hęc vſque tempora

Corſici motus auctore Luca Auria compoſiti.

Senatus icto fœdere cum Lucenſ. nouum bellum aduerſus Piſanos decernit.

Ilua inſula Piſanis erepta.

Maior turris portus Piſani à Genuenſ. diruta.

Ligurnum ab iiſdẽ expugnatum ac direptum.

Ferrea catena Piſani portus fracta, & Genuã delata.

multis

multis in huius præstantissimæ vrbis locis & valuis suspensæ conspiciuntur. Pisani igitur, tam diuturnis bellis supra modum exhausti & debilitati, ac tot tantisque cladibus affecti, eò tandem deuenerant angustiæ, vt bellum diutiùs aduersus Ligures nullo pacto sustinere possent: quippe propter superiorum temporum assiduos quodammodo improsperos successus, res eorum adeò erant accisæ & diminutæ, vt nunquam posteà vires, licet enixè contenderint, ad pristinam fortunam & antiquum nominis splendorem redire aliqua ex parte potuerint, adeò vt euersa domi foriſque pristina illa potentia, summus ille animi ardor, atque incredibilis quædam ambitio & æmulatio penitus fracta, sensim conciderit, & extincta fuerit, magna me herclè cum admiratione, cùm ipsi nunquam antea vlla fortunæ aduersitate, vel detrimenti magnitudine ab instituto vel incepto bello abduci vllis consiliis vel cohortationibus potuerint. Hinc videre & adnotare licet, primùm rerum humanarum lubricitatem, deinde fortunæ inconstantiam, ac postremùm fatales imperiorum ac ciuitatum periodos; vltra quas rarò, vel nunquam progrediantur: quippe cùm Pisanæ Reipub. extrema illa inclinatio, dicam, an planè euersio, potiùs peculiari quodam suo fato, quàm alia aliqua manifesta de causa subsecuta esse videatur. Fuit nimirum Pisa olim felix admodum & beata, nõ solùm ante Romani imperij florem, supremamque rerum omnium potentiam, verùm etiam illa iam vigente, ac item postea multis annis. Docent id insignes victoriæ nauales, quas diuersis quidem temporibus de variis gentibus & hostibus reportarunt. Testantur hoc felicissima illa arma, quibus, victis & summo cum dedecore profligatis Saracenis, Sardiniam receperunt. Nec his limitibus, tametsi amplis, fortunæ Pisanæ felicitas sese continuit: sed diu longeq. euagata, tam superi, quàm inferi maris omnem tractum victrici classe circumuagata est. Carthaginem namque, Romani imperij atque potentiæ vnicam æmulam, victo eius rege, & ad Pontificem Romam abducto, perdomuit. Panormũ etiam Siciliæ metropolim, diu à Saracenis occupatum, superatis cæsisque barbaris, in pristinam libertatem & splendorem, defixis ad templorum omnium vestibula hostilibus manubiis atque spoliis, restituit. Diu incerta & prorsus ambigua fortuna contra Ligures, veteres ac ferè domesticos hostes, vsi. Constat enim eos sæpè in diuersis prœliis tam terra quàm mari superiores extitisse, donec tandem ad extremum Reipub. Genuensis singulari beneficio, annuentibus diis, eo quo diximus modo superati & victi sunt. Quorum victorias aliaque gesta, si quis curiosius requirat, & efflagitet, Leandrum, ceterosque qui res Pisanorum literis comprehenderunt, consulat. Ego, initio breuitatem professus, singula speciatim non prosequor, cùm mihi sufficere videatur, præcipuarum rerum gestarũ capita non neglexisse, vel saltem consultò præteriisse. Et intra has metas sese nostra oratio contineat. Restat nunc, vt de his quæ supersunt, pari diligentia & fide dicamus.

Pisanorum vires penitus accisæ.

Pisanorum potentia & victoriæ.

BELLI PISANI FINIS.

DE BELLO ADVERSVS FRIDERICVM SECVNDVM IMPER. GESTO LIBER.

Causa & origo huius belli.

EX veterum Annalibus constat, inter Fridericum secundum Imperatorem, & Ligures, asperrima & periculosissima bella extitisse. Etsi verò tam magni atque inopinati Cæsaris in Remp. odij, multæ eædemque grauissimæ tradantur causæ; tamen post longam inuestigationem, has ferè præcipuas fuisse reperio, quòd ipsi Genuens. sibi Prætorem ex Mediolanensi agro oriundum creauerant, & cum Insubris, quibus cum illi ea tempestate pessimè conueniebat, fœderis societatem atque amicitiam iniuerant. Mediolanum siquidem cum plerisque aliis Insubriæ nobilibus mira & repentina quadam conspiratione consenserat, vt Cæsaris imperium atque auctoritatem detrectarent. Qua etiam de causa hæ omnes, illarumque sociæ, præcipuè verò Mediolanum, ab illo, tanquam perduelles & contumaces habitæ atque declaratæ sunt. Et hæc quidem inter præcipuas, prima. Secundam esse dicunt, quòd Ligures, pro veteri suorum instituto, Romano Pont., ipsi Cæsari tunc temporis infensissimo, fauerent, & illum solita reuerentia prosequerentur. Pontifex etenim in Cæsaris odium, Matthæum & Tusciæ Comites, qui Castrum, & nonnulla agri Mediolanensis propugnacula & munimenta cum non pœni tenda Insubrum manu occuparant, omni studio atque fauore amplectebatur, adeò vt ipsi, eius potissimùm auctoritate freti, indies aliquid noui in Cæsarem molirentur: quos tamen ipse superatos atque fractos, tanquam rebelles, cum magna illorum ignominia in fugam coniecit, & proscriptos bonis omnibus multauit. Hi cùm nihil spei, vel præsidij reliquum, nisi in Pontifice haberent, ad eum, tanquam ad tutissimum asylum & refugium, Romam contendêre, à quo etiam humaniter ac liberaliter excepti. Hoc vnum namque studebat Pontifex, vt multa subministrata pecunia, aliisque ad reparandum bellum necessariis præbitis, hos contra Cæsarem modis omnibus instrueret atque irritaret. Insuper etiam, quò crudelius odium atque virus suum in Augustum effunderet, eum nouis telis, puta, anathematis fulmine, petiuit. Solent enim ipsi Pontifices, quotiescunque putant ita ex suo vsu esse, Principes, ac ceteros, suæ voluntati minimè obtemperantes, hoc terriculamento in officio continere, & eos à communi Christianæ ecclesiæ gremio atque communione diuulsos, diris, nisi commonstrata pœnitentia, ad obsequium redeant, deuouêre. Cæsar contrà, vt Pontificis ausis, atque conatibus commodiùs obuiam progrederetur, anno supra mille ducentos trigesimo primo, Rauennæ in hoc rerũ tractu Italiæ Principibus conuentus diem indixerat, in quo certè admodũ grauiter de Pontificis nouis attẽtatis studiis, quotidianisque insidiis conquestus, ostendit, ipsum, præcipuum auctorem esse, qui nouo Italiam inflammando bello facem subministraret. Satis enim iam constare, & ferè per omnes nationes diuulgatum esse, Pontificem, tantis, & tam magnis sibi illatis iniuriis non contentum, omnibus artibus hoc vnum anxiè prospicere atque contendere, quò se nõ solùm in odium atque indignationem a ud omnes Principes poneret, verùm etiam, vt nouis subministratis subsidiis, d. ilita-

Conuentus Rauennensis indictus à Cesare.

1231.

litatum, Italia exigeret, ac demum toto imperio ſpoliaret. Ad hæc Rauennæ celebrata Comitia, Genuenſes etiam ſuos oratores, Cæſare ita poſtulante, miſerant, nempe Roſſum Cataneum, Ioannem Guercium, Theodorũ Fliſcum, Anſaldum Nigrium, Rubaldum Albericum, Alinerium Panſanum, Anſaldum Marium, & Ioannem Spinulam, quibus etiam Reip. nomine ſeſe adiũxit Hugolinus Roſſus ciuis Parmenſis, tunc temporis prætor. Cum his Cæſar, poſtquam eos honorificè ac humaniſſimè excepiſſet, grauiter expoſtulauit, quòd Senatus Genuenſ. in ſui cõtemptum, atq. Pontificis & ceterorum eius ſociorum ac fœderatorum gratiam, Preſidem ex Inſubria delegiſſent. quod cùm eſſet cum magna ſua contumelia coniunctum, ſe id quàm ægerrimè tuliſſe, & ea propter, animi ſui erga eos alienationem, hinc tamquam ex prima ſcaturigine emanaſſe. Verùm cùm Cæſar adeò eſſet magnis negotiis obrutus & intricatus, vt propter eorum magnitudinem ſingula abſolui atque conſtitui nequirent; nihil circa res Liguſticas eo quidem tempore ab ipſo definiri potuit. Ceterùm cùm Ligures proximo anno rurſus, neglecta Cæſaris voluntate, priſtinæque eius indignationis immemores, Prætorem ſibi ex eodem Mediolanenſium agro deſumpſiſſent, ipſe mirum in modum, tanquam iuſto odio concitatus, ac maximè illis propter animi contumaciam offenſus, excanduit; præſertim cùm videret, Mediolanẽſes, reliquoſque Inſubriæ populos in pari contumacia perſeuerare. Proinde, vt hos omnes ab inſtituto deterreret, & ad priſtinam Cæſaribus haberi conſuetam reuerentiam reuocaret, aliquid durius in eos ſtatuere atque moliri velle videbatur. Quandoquidem non modò in Siciliæ regno, verùm & in Syria, Tuneti, aliiſque locis, in quibus Imperatoriæ dignitatis, vel amicitiæ iure aliquam auctoritatem, vel imperium habebat, omnes Ligures, quorum magnus numerus fuiſſe traditur, per edictum in vincula conijci, atque bonis per ſuos adminiſtros, ceteroſq. ſua ſtudia ſecutos, partim multari iuſſit, partim verò vt proſcriberentur, per alios procurauit. Quibus quidem rebus haud mediocriter commoti & conſternati Ligurũ animi, hinc fœderis cum Mediolanenſibus initi religione mouebãtur, illinc verò periculorum & inflictorum malorum magnitudo aſſiduè ob oculos verſabatur, adeò profectò, vt variis diſtracti ſententiis, difficulter reperirent, quas nam potiſſimùm rationes & conſilia ſequerentur, ſic vt in tanta omnium ambiguitate, & haud mediocri perplexitate, cùm viderent, Cæſarem nihil de priſtino ſuo odio aduerſus ſe remittere, & nullis legationibus ad manſuetudinem & reconciliationem inflecti poſſe: tandem communi conſenſu decretum eſt, vt maior amicitiæ atque fœderis initi, quàm priuatarum fortunarum, ratio haberetur. Quapropter ſtatim Senatuſconſulto decretum fuit, vt duæ onerariæ, quæ ſolitam magnitudinem excedebant, & quinque triremes auſpiciis atque ductu Gulielmi Catanei viri ſtrenui ac prouidi, in Siciliam, & illam Libyæ partem quæ Tuneto finitima eſt, mitterentur. Nec ſatis habuit Senatus, quò faciliùs amiſſa ſua bona recuperaret, Cataneum ita inſtructum emittere; ſed magna prudentia ſtatuit, vt vno eodemque tempore citra aliquam moram totidem naues cum decem triremibus optimè præparatis, ſub Anſelmi Boletti & Bonifacij Pamphani præfectura, in Syriam ad liberationem atque recuperationem ſuorum ciuium de Cæſaris voluntate, vti proximè oſtendimus, in vincula coniectorum, ablegarentur. Verùm, priuſquam hæc poſtrema claſſis in Syriam delata eſt, cùm Cæſar per idem tempus Syriacam expeditionem iamdiu meditatam, aggreſſus, in Saracenos arma, vti memorauimus, expediuiſſet, Genuenſes facili negotio maritimis illis oris potiti ſunt, & ſic breui temporis ſpatio aſſecuti, vt tam apud Ptolemaidem, quàm etiam

etiam pleriſque in alijs Aſiæ partibus res ſuas ex animi ſententia conſtitueret. Hæc vbi primùm Cæſar intellexit, veritus, ne ſubinde maiora ſibi incommoda in partibus Orientalibus à Liguribus, ſi illis infenſus eſſe pergeret, orirentur, mutato conſilio, ſe multò benigniorem & faciliorem ſolito exhibuit. Nam, noua miſſa Genua ad ipſum legatione, cuius Montanarus Marinus, & Picamilius N. præcipui erant, Senatus publico nomine ab eo anxiè contendebat, vt ſui ciues ac ſocij & confœderati, in Sicilia, aliiſque in locis, vti diximus, captiui, liberarentur: quod non ſolùm facilè conceſſit, ſed inſuper voluit, vt, præter priſtinam libertatem, etiam bona & facultates ademptæ redderentur. Eodem tempore Gregorius IX. Romanus Pont., antea Hugolinus Oſtienſis epiſcopus dictus, qui Honorio in Pontificatu ſucceſſerat, valde ſolicitus, vt compoſito Chriſtiani orbis ſtatu, bellum de communi Principum voluntate atque auxilio contra Saracenos, immortales Chriſtianæ Religionis hoſtes decerneretur: cùm intelligeret, indutiarum tempus inter Ligures ac Venetos conſtitutum, effluxiſſe, modis omnibus apud vtrumque populum contendebat, vt perpetua inter eos pax, vel ſi hoc minus, propter temporis difficultatem eſſet integrum, nouæ ſaltem indutiæ conſtituerentur. Videbat ſiquidem, nullam expeditionem aduerſus Barbaros ſuſcipi, vel feliciter ad optatum exitum perduci poſſe, niſi huius vtriuſque gentis opera atque auxiliis promoueretur, ſic vt tandem miſſis ad eos ſuis oratoribus, eius potiſſimùm auctoritate atque opera effectum fuerit, vt nouæ indutiæ inter eos, ad nouennium paciſcerentur: ſicut ſeorſum ſuo loco fuſiùs explicabimus. Pontifex interea, vt bene ſentire de ſua dignitate & bene intelligere ſuum munus videretur, omnia ſua ſtudia contulit, vt placatis Principum animis, extinctiſque paſſim bellis & diſſenſionibus, quæ ad illam diem vbique terrarum, cum maximo Chriſtiani orbis detrimento, flagrabant, communia arma atque vires contra Barbaros expedirentur, Romæ conuẽtum, ſiue, vt vocant, Synodum quandam generalem, indixit. Et quia ea tempeſtate multi epiſcopi, aliique ſacri iuris viri, ex Gallia, aliiſque circumuicinis prouinciis atque locis, Nicæam Galliæ Narbonenſis vrbem ſeſe contulerant, Pontifex ipſe ad Senatum oratorem habuit, qui ab eo impetraret, vt ipſi Liguſticis triremibus aliiſque nauigiis Romam deuecherentur. At Cæſar vbi primùm Pontificis conſilia deprehendit, ſummo ſtudio atque diligentia, illa impedire conabatur, planeque efficere, vt nullum locum habere poſſent. Hoc vt commodiùs faceret, multos Principes in ſuas partes mira arte atq. noua facilitate pertrahere conabatur, adeò, vt cùm Pontificius legatus Genuam eſſet profectus, vt claſſem ab hoc Senatu ad deuehendos Patres obtineret, magna inter ciues coorta fuerit diſceptatio, quæ, vt videbatur, in apertam ſeditionem eruptura erat. Nam plerique, qui populares factiones ſequebantur, dicebant, Rempub. in nullum diſcrimen, Pontificis fauorem atq. gratiam retinendi cauſa, deducendam eſſe. Alij verò, qui Pontifici fauebant, ſeſe his fortiter opponebant: adeò vt variis ſententiis paſſim per totam vrbem decertaretur. Porrò Cæſar, vt ibi nouas turbas & factiones concitaret, ſuos oratores eôdem, paucis antè diebus, ablegarat, qui aſſiduis precibus & pollicitationibus Senatum defatigabant, ne Pontificis poſtulatis locum conſtituere vellent. Poſt longam deinde altercationem & periculoſam diſceptationem, licet Cæſar multos haberet ſuffragatores, qui non tam fauore ac ſtudio ipſius, quàm impendentis periculi magnitudine commoti, in ipſo Senatu dicerent, & conſtantiſſimè aſſeuerarent, ex vſu & dignitate Reip. non eſſe, vt in ſolius Pontificis gratiam odio Cæſaris extimulati, tantam belli anſam ſuſtinerẽt, præſertim cùm Reſpub. tantis Principibus à partibus

Cæſar in Genuenſ mitior factus, captuos dimitti iubet.

Gregorius IX. Romæ Synodum indicit.

1241.

In Senatu variæ diſceptationes.

Cæſaris legatio ad Genuenſ.

Cæſaris

Cæsaris ſtantibus, multis nominibus eſſet inferior. Vicit nihilominus in Senatu eorum ſententia, qui dicerent, nulla ratione à maiorum inſtituto recedendum eſſe: ſed priſtinam Pontificis gratiam & obedientiam, quoad eius fieri poſſet, mordicus retinendam eſſe. Quippe maiores ſuos ita ſemper fuiſſe erga Romanã Eccleſiã animatos, vt non temerè, etiã præbita ſumma occaſione, ab eius gremio deſciuerint. Proinde nõ cõmitti debere, vt ipſe Pontifex tã neceſſario tẽpore obſequium, & obnixè requiſitũ ſtudiũ in illa Repub. deſideraret. Optimates tamẽ, aẽ hi qui nobilitati fauebant, ſupra modũ hoc Senatuſconſultum, quod in Pontificis gratiam latum eſſet, deteſtabantur. Intelligebant ſiquidem, ſi prorſus gratia apud Cæſarem exciderent, quantum annonæ, præſertim verò rei frumentariæ, incommodum Reſpublica adiret, cùm Sicilia, quæ tunc in Cæſaris poteſtate erat, inſtar communis vniuerſæ Italiæ horrei, omnem ferè annonæ copiam Genuenſibus liberaliter quotannis ſuppeditare conſueuiſſet. Proinde valdè erant anxij & ſolliciti, ne Cæſar ſuperior factus, ipſi poſtmodum difficultatibus quamplurimis inuoluerentur. Hæc omnia licet eſſent maximi ponderis, ac etiam in Senatu magna cum attentione recitarentur, nihil tamen auctoritatis obtinuêre. Verùm decretum, vt in Põtificis gratiam, nulla habita ſumptuum ratione, quamprimùm ſeptem & viginti, ſiue, vt aliis placet, triginta triremium claſſis omnibus neceſſariis inſtrueretur. Sed cùm frequenti & conſtanti fama eſſet paſſim vbique diuulgatum, Cæſarem validiſſimam claſſem, vt eam Pontificiis eiuſque ſociis opponeret, comparaſſe; Senatus hoc nuntio cõmotus, ea præcipuè de cauſa octo aliarum nauium ſupplementum fecit, quò tutius ſacri Antiſtites in vrbem ad concilium properantes, transfretarent. Cæſar namque probè intelligebat, tam ad regni Siculi defenſionem, quàm ad multorum æmulorum propulſandas iniurias, præpotenti atque valida claſſe opus eſſe, præſertim, quòd non ignoraret, multorum Italiæ Principum animos, licet nondum inchoato bello, adeò Pontificis ſollicitationibus atque artibus huc illuc diſtrahi atque impelli, vt quamuis in incerto adhuc fluctuarent, ſeſeq. nondum apertos inimicos declararent, nihilominùs tamen ita eſſe animatos, vt fidei conſtantiam ex rerum futurarum ſucceſſu metirentur. Quocirca eorum fidem valdè ſuſpectam habens, ſimulq. aliorum populorum inconſtantiam veritus, ad ſui ſecuritatem, ſi ita vſus ferret, præpotenti claſſe, vt diximus, præmunierat, cui Nicolaum Spinulam, virum conſilio & bellica virtute inſignem, cum imperio præfecerat. ſed hòc è viuis ſublato, Anſaldum Marium Genua ad ſe clam excitum, defuncti loco ſubſtituit. Fidebat enim Cæſar Anſaldi non ſolùm integræ fidei conſtantiæ, quippe qui ſemper ſua ſtudia eſſet ſecutus, ſed quòd rerum naualium inſignem atque abſolutam quodammodò peritiam haberet, multum illi tribuebat, adeò vt ipſum Amirantis titulo, ſicuti Spinulam, inſigniret atque condecoraret. At Genuæ præparata iam re nauali, & Iacobo Marocello, à Senatu eius deſignato Præfecto, claſſis in Galliam Narbonenſem Nicæam verſus transfretauit, ibique impoſitis Præſulibus aliorumq. Principum oratoribus, proſperis ventis paucis pòſt diebus Genuam nõ ſine magno periculo rediit. Cæſar quippe Vberto Marchioni Palauicino, & Marino Ebulo, præſtantiſſimis viris, belloque ac pace claris, ſeriò iniunxerat, vt ſtatim deſcripto exercitu, coactiſque aliquot ſubitariis copiis in agro Liguſtico aliiſq. maritimis locis, ad omnem occaſionem intenti ſtationem haberent, vt, ſi ita vſus ferret, illorum opera claſſis Liguſtica commodius deleri ac expugnari poſſet. Hæc quamuis Senatum non laterent, nihiloſeciùs tamen inſtitutum ſuum proſecutus eſt, Cæſarianiſque copiis nullo modo deterritus, delectum etiam habuit, vt ad

Genuenſ. claſſis in Põt. gratiam inſtruitur.

Nicolaus Spinula Cæſarianæ claſſis Præfectus.

Anſaldus Marius in locum demortui Spinulæ ſubſtituitur.

omnem casum paratus esset. Interea classis, quæ præter Pontificios, simul etiam Othobonum Cataneum, & Trincherium Ismaëlem Reipub. legatos Romam deuehebat, è sinu Ligustico prosperis ventis soluit. Et quia statim à classis discessu Genuæ nuntiatum erat, septem ac viginti triremes Cęsarianas in Pisanum portum præteruectas eo consilio, vt Pontificios interciperent, Pisanosque in Cæsaris gratiam priuatam classem coëgisse, eueſtigiò iussu Senatus octo triremes reliquæ classi subsidio missæ sunt. Ceterùm, tametsi Genuẽses, antequam in portum Veneris appellerent, de hostium aduentu simulque Pisanorum apparatibus essent præmoniti, ita vt probè intelligerent, quantum periculi adirent, si vlterius progrederentur: tanta nihilominùs fuit illorum temeritas, vt, nullo expectato subsidio, quamprimùm soluerent, & Cæsarianis magno nauigiorum numero auctis, ad Gillianam insulam occurrerent. Hostili classi tunc temporis præerat Andreolus Marius Ansaldi filius, à patre propter aduersam valetudinem, siue, vt aliqui volunt, quòd grauioribus tunc implicaretur rebus, cum imperio substitutus, qui gloriæ studio incitatus, simulque vt belli tyrocinium aliquo præclaro & insigni facinore auspicaretur, paternę scilicet virtutis & fortitudinis æmulus, summa animi alacritate, contemptis omnibus periculis, Martis aleam subire decreuit. Ligures, etsi multis parasangis hostibus sese inferiores esse intelligerent, quòd tamen vsqueadeò essent progressi, vt difficulter retrocedere possent; volentes nolentes, hosti pugnæ potestatem fecerunt. Itaque militibus se armare, atque in foris triremium fortiter ac viriliter pugnare iussis, summo impetu, cum summa omnium alacritate Cæsarianæ classi occurrêre, eo quidem successu, vt post longum & periculosum, ac planè anceps certamen, ipsi, quòd pleræque triremes & nauigia onustiora essent, quàm vt commodè huc illuc agi atque impelli possent, sensim cedere coacti sint. Quod cùm à Cæsarianis esset animaduersum, multò acriùs quàm antea instabant, ne aliqua elabendi ratio tutò illis relinqueretur. Acuebat enim Cæsarianorum militum animos præter vetus Pōtificis in Cæsarem odium, opima præda, quæ omnium oculis obuersabatur, adeò vt modis omnibus extimulati, summo cum animi ardore Ligures resistentes ac defensionem parantes, vulnerarent, ac non paucos contrucidarent; satis enim constat in hac clade, quæ in annum supra millesimum ducentesimum quadragesimum primum incidit, illos duabus & viginti triremibus potitos esse. In quibus certè, vltra manubias, præclaramq. omnis generis supellectilem, duo Purpurati, legatus etiam Pontificius, ac multi insuper magnæ auctoritatis Præsules in victorum potestatem deuenere. Nec minor numerus ex aliarum gentium, præcipuè verò Genuensium fuit. Quippe præter multos alios insignes ciues, Gulielmus Embriacus, Petrus Ventus, Othobonus Mallo cum duobus suis liberis, Henricus Demicottus, & Andreas Bulgarus capti sunt. Classis tamen Præfectus, vnà cum quinque triremibus ac reliqua ciuium parte, magno Deorũ beneficio incolumis euasit. Huius infelicis pugnæ, atque acceptæ cladis tristis fama Genuam perlata, tanto mærore iræ commixto, vniuersam vrbem affecit, vt nihil aliud præter vltionem assiduè meditarentur. Verumenimuerò cùm ea tempestate nauigiorũ pænuria laborarẽt, summa ope adnisi sunt, vt incredibili celeritate prȩualida classis, nempe duarũ & quinquaginta triremiũ, vltra alia omnis generis nauigia, fabricarentur. Cui quidẽ rei perficiendæ cùm diu noctuque sine vlla intermissione inuigilarent, summa diligentia assecuti sunt, vt breui temporis spatio totum opus compleretur. In hoc tam perplexo rerum Liguſticarum ſtatu Genuæ classis è Syria multis pretiosis mercibus onusta, singulis ferè momentis expectabatur. Verùm, quia improspe-

Naualis conflictus inter Cæsarianos & Genuenſ.

Cæsarianorũ victoria, anno 1241.

Genuenſ. noua classis.

ro re-

ro rerum ſucceſſu valdè erant ſolliciti, ne illa à Cæſarianis intercepta, in par diſcrimen per ipſos adduceretur, myoparonem præmiſerunt, quo, tanquam indice & exploratore vſi, oſtenderunt, qua maximè parte nauigandum eſſet, vt tutò in portum deduceretur. Præmonebant etiam, vt ſi nondum ſoluiſſent, ſeſe non antea nauigationi crederent, quàm valido ac firmo præſidio eſſent inſtructi atque muniti. At Cæſar, ſecundo ac felici rerum ſuarum ſucceſſu incredibiliter lætatus, Põtificis ſtultam ambitionem multo cachinno irridebat & deteſtabatur, qui ſcilicet non intelligeret, quàm malè & imprudenter ageret, quòd potiùs bellum, quàm pacem, quam vnicè fouere debebat, amplexaretur, Italiæque Principes diuerſis ſtudiis & factionibus inter ſe ad bellum alendum committeret. Poſtea ad ſuos ipſe Duces conuerſus, ſingulis gratias agebat, quòd tam ſtrenuam atque neceſſariam operam ſibi nauaſſent, fortunæque ſuæ curſum proſequendum ratus, Vberto Marchioni Palauicino, cuius opera ſæpenumerò antea in arduis perplexiſque rebus feliciſſimè vſus erat, quique initio huius belli aliquot Liguſtici agri oppida inuaſerat, iniunxit, vt caſtra ſua verſus Occidentalis Liguſtici ſinus tractum produceret. Hic poſtea, indigenarum, præcipuè verò qui Voragium inhabitabant, opera atque auxilio, quamplurima circumuicina loca & munimenta occupauit. Ligures verò ad horum impetus coërcendum, ab Inſubribus, & Placentinis confœderatis ac ſociis, cùm milite tunc temporis deſtituerentur, per Guarnerium Iudicem & Nicolaum Cataneum, ſuos delegatos, opem atque auxilium implorarunt: quorum adminiculis freti, magna ex parte hoſtiles conatus repreſsêre. Pari modo portus Veneris præſidiarij atque incolæ, cùm Piſani pacem violaſſent, eorum agrum crebris incurſionibus inquietarunt ac depopulati ſunt, tanta me herclè cum violentia & ardore, vt intercepta ad Macræ fluminis oſtia vna Piſanorum triremi, omnes ad vnum, quotquot ea deuehebantur, perpaucis ſummæ auctoritatis exceptis, contrucidarint. Interim naues illæ quas indies ex Syria Genuæ expectari demonſtrauimus, cum incredibili omnium applauſu, ac totius vrbis mirifica lætitia & congratulatione, circa menſem Iulij ſaluæ & incolumes portum Genuẽſem ſubiêre, adeò vt hac de cauſa ciuitas ad omnium Deorum puluinaria grates perſoluerit. nec ſanè immeritò. nam dubiis, & acciſis rebus, nihil ea tempeſtate Reipub. potuit accidere gratius, vel deſiderari vtilius, quàm tantarum nauium multis egregiis viris, omnique pretioſorum mercimoniorum genere onuſtarum, & tot, tamque variis periculis ereptarum, felici reditu augeri atque ſolari. Parum quippè abfuerat, quin illas à Cæſarianis ſumma cum celeritate inſecutis, ferè in ipſius ciuitatis conſpectu interciperentur. Imperatoria etenim claſſis nunquam procul poſt conſecutam nauale victoriam à ſinu Liguſtico receſſerat: ſed nouo ſupplemento & acceſſione per Anſaldum Marium eius Præfectum facta, adeò totam Italiam in ordinem redegerat, vt nulla ferè maritima eſſet ciuitas quæ non facilè metu in Cæſaris ſtudia propelleretur. Elapſis itaque bono Reipub. fato Syriacis nauibus, Anſaldus cum ſua claſſe, quæ fermè quadraginta nauigiorum erat, ſpe prædæ fruſtratus, ſpeculabundus totam maritimam Liguſticam oram euagatus eſt, ac tandem poſt multos gyros & circumflexus, Sauonã petiit. Quod vt reſciuêre Ligures, haud multum ob acceptam eladem animis fracti, vt vno eodemq; tempore cum hoſtilibus conſiliis atque conatibus obuiam irent, tum etiam vt acceptum incommodum & damnum rependerent, omniſque moræ impatientes, ſollerti induſtria & vigilantia procurarunt, vt triremes recẽs fabricatæ, quamprimùm omnibus armamentis aliiſque neceſſariis inſtruerentur, ſic vt incredibile ferè dictu ſit, quàm inaudita & admi-

Cæſar terreſtri exercitu Genuam diuexat.

Genuenſium lætitia propter felicem ſuarum nauium appulſum ex Syria.

Cæſariana claſſis circa ſinum Liguſticum obeuerat, & Sauonam petit.

randa propè celeritate classem suam adornauerint. Quandoquidem satis litteris comprehensum est, ipsos, non citra magnam admirationem vnius diei noctisq. interuallo, ad multarum facium & tedarum splendorem, duarum & quinquaginta triremium numerum instruxisse. Hinc notare licet immensam illorum ac cum nullis nationibus (aliorum pace dixerim) in re nauali sæpius ostensam, & omnibus fermè expeditionibus exploratam industriam, cum summa potentia coniunctam. Siquidem neminem, vti puto, latêre potest, quin comparatione huius populi cum quouis alio facta, facilè eluceſcat, quanta industria, quotque nominibus in paranda & instruenda classe superiores fuerint ac excelluerint. Eam igitur classem strenuis bellatoribus omniq; militari apparatu exornatam, Ansaldus Soldanus & Iacobus Leuantus earũ Præfecti, è portu Nouium versus, eduxerunt, ad cuius obsidionẽ hostes adnauigasse rumor sparserat. Ceterũ Cæsariani, simul ac de hostili classe, quæ, Georgiano vexillo erecto, veloci cursu ad eos contendebat, certa & constanti fama audiuêre, cõfestim repentino quodam, ac veluti Panico terrore compulsi, Nauli expeditionẽ reliquerunt: & quò se illinc celeriùs expedirent, anchoris præcisis, omnibusq; impedimentis, quæ institutũ cursum retardare possent, in mare proiectis, turpi fuga sese à certamine subtrahentes, in altum pelagus ad maiorem sui securitatẽ præteruecti sunt. Liguſticæ classis Præfecti, cùm animaduerterent, consiliorum suorum rationes, quas inierant, prorsus irritas atque inanes cecidisse, & de assequendo iam hoste desperarent, Fulconem Guercium ea in vrbe cũ sic satis firmo validoq. præsidio reliquerunt, ac sese haud multò pòst, cum sua classe domum receperunt. Porrò Ansaldus, tametsi Cæsaris iussu semper classem rebus omnibus necessariis instructam haberet, cùm tamen aduersarios, viribus ac robore potiores animaduerteret, quicquid spei & præsidij habebat, in sola nauigiorum suorum celeritate reponebat, adeò vt cùm eminus, vel cominus cum illis congredi nullo modo auderet, ea qua sola nocere poterat ratione, crebris scilicet excursionibus, hostem ipsum inquietaret. Quòd tamen Liguſtica classis Genuam iam reducta, & exarmata esset, in spem potiundi Albingauni erectus, eius loci expugnationem, admota classe, multorumque istius vrbis exulum ope atque consilio fretus, aggressus est, eo quidem euentu, vt, cùm illius oppidi arcis Præfectus, suas partes oscitanter & prorsus segniter obiret, statim illud deditione occuparit. Hoc rerum successu elatus, non secus ac si omnia in alta securitate ageret, & nihil sibi obstare posse existimaret, Cerui oppidi huic finitimi expugnationem pari celeritate & audacia tentauit. Verùm, cùm huius Præfectus, ab iis qui Dianæ oppidum incolebant, opportuno auxilio quàm primùm subleuaretur, Ceruini non solùm inimicorum impetus fortiter & magna cum alacritate sustinuêre, sed etiam tanta animorum præsentia & robore hostem repulêre, vt vnam hostilem triremem bellicis machinis deprimerent, ita certè vt ipse Ansaldus, cùm huius oppidi expugnationem valdè difficilem esse conspiceret, Sauonam, quæ tunc Cæsaris studia sequebatur, se statim cum sua classe conferret. Verùm Ligures interea de inuadendo Cæsariano exercitu non parum soliciti, omnia consilia ĩibant, quò id commodiùs atque tutiùs facere possent, sic, vt cùm multum spei ac præsidij in sua classe collocarent, magna & admirabili quadam celeritate magnum nauigiorum numerum, superioris anni classem æquantem, instruxerint. Classe itaque adornata, & de Senatus voluntate Gulielmo Gabernia pro supremo præfecto illi imposito, multi, patricij ordinis viri, vsu ac militari disciplina, consiliorumque rectitudine in primis præstantes, sese pro Reip. suæ salute ac dignitate vltrò in

Mira Genuens. celeritas in noua classe adornanda.

Cæsarianorum fuga.

Albingaunũ à Cæsarianis deditione occupatum.

Cerunum oppidũ frustra ab hostibus tentatum.

Sauona Cæsaris studia sectatur.

Noua Genuens. classis.

Eorundem incredibile studium erga Remp.

hac

hac expeditione ſtrenuam ac fidelem Reip.operam nauarũt. Pari modo lectiſſimi ex omni ferè nobilitate iuuenes, tam præſtantium virorum exemplum ſecuti, ſeſe illis adiunxêre. Verùm quia nihil temerè in hac expeditione agendum P. C. cenſebant, penſitatis rebus, ac præſenti Reipub. ſtatu diligentius introſpecto, ſanioribus atque prudentioribus conſultum videbatur, vt in primis Cæſarianus exercitus Sauona fortiter remoueretur & expelleretur. Proinde educta claſſe, præfectus eam Liguriæ partem tenuit, quæ Galliæ Narbonẽſi magis eſt contermina. Cæſariani de claſſe Liguſtica certiores facti, veriti, ne aliquo nouo ſtratagemate ſuperarentur, relicta Sauona, ſtatim Genuam verſus adnauigarunt. Arbitrabantur enim, ſe per Liguſticæ claſſis abſentiam, quòd claſſem hoſtilem Nauli ſubſiſtere comperiſſent, multum incommodi nauibus, quæ in Genuenſi portu ad ancoram ſtabant, & quarum tunc vix aliquis vſus erat, illaturos. Verùm enimuerò cum portus, aliaque loca quæ in mare maiori ex parte excurrunt, ſumma cum diligentia & alacritate ab oppidanis defenderentur, omnibuſq. opportunis armis propugnarentur, tantum abeſt, vt aliquid damni ipſis nauibus vel oppidanis inferre potuerint, vt contrà, ipſimet multis incommodis grauibuſque detrimentis ab eis affecti ſint. Oppidani enim ignitis miſſilibus, aliiſque ſublatis ſignis atque indiciis, indigenis ceteriſque oram Liguſticam tutantibus, puncto quodammodò temporis ſignificabant, quo in ſtatu res ſuæ verſarentur, adeò vt Liguſtica claſſis de tanto vrbis periculo commonefacta, citra moram conuerſo curſu Genuam adnauigauerit, tanta me herclè feſtinatione, vt parum abfuerit, quin Cæſariani in ipſo portu circumſepti ſint: ſed magna ſupremi Ducis prudentia effectum fuit, vt cùm olfaceret quorſum res euaſura eſſet, confeſtim relicto portu, in altum enauigarint, & Sauonam, aſſuetam ſuam ſtationem, repetierint. Mirum igitur in modum torquebat Cæſarem, Ligures, nullis rationibus, vel belli detrimentis ab inſtituto poſſe deduci, nulliſque artibus in partes ſuas poſſe pertrahi, ſic, vt cùm videret, nullum modum bellis cum hac gente conſtitui poſſe, quandiu res mari gereretur, ad præcidendam omnem vlterioris belli anſam, ſimulq. Italiam tam multis incommodis liberandam, Genuam terreſtri exercitu adoriri conſtituerit. Qua de cauſa fœdere cum his populis qui adhuc in Inſubria ſuas partes fouebant, percuſſo, ſolicitè dabat operam, ne hi, tanquam vicini, & Liguribus finitimi, illis aliqua auxilia ſubminiſtrarent. Quo etiam conſilio ſuos præfectos partim in orã Lunigianã, partim ad alia confinia tranſmiſit. Multi etiã Reip. exules, ac Inſubres, duce Marino Ebulio, ſtatim ab initio Cæſaris partes & ſtudia ſponte ſecuti erãt; quibus etiam poſtmodũ Montisferrati & Boſchi Marchiones, vti diximus, acceſſêre, ita vt Cæſar, conſcriptis copiis, ſuiſque viribus in vnum collectis, caſtra ſua non ita procul à Pocifera valle, iuxta locum vulgò Vada dictum poſuerit. Ceterùm, Ligures ad tanti hoſtis apparãtum & aduentum nequaquam attoniti, ſingulari quadam prudentia omnia in vrbe diligenter proſpicere, quæ ad ſui tutelam & defenſionem pertinerent, aliaque ad obſidionem tolerandam neceſſaria ſedulò in vrbem comportari iubere: quibus omnibus prouiſis atque proſpectis, illi qui rerum adminiſtrationi in hoc præſenti ſtatu admoti erant, validas copias Vulturium verſus miſêre, haud dubia fama commoti, quæ diuulgarat, hoſtilem exercitum mox eò venturum. Nec eos fefellit opinio, quippe Anſaldus claſſem eôdem admouerat. Et quoniam Palauicinus cum Gibellinis Etrurię & Maleſpinis regulis agrum Liguſticum ſeorſum nouis incurſionibus inuaſerant, eouſque, vt oppidum Leuantum obſidione preſſuri viderentur, ſummis belli Ducibus expedire viſum fuit, vt concitatis illius oræ littoralis

Cæſarea claſſis à Genuẽſi portu tum ignominia ac detrimento repellitur.

Cæſar terreſtribus et maritimis copiis Genuenſ. ditionem inuadit.

Genuenſ. fortitudo et magnanimitas.

ralis indigenis,eos omni vlteriori aditu prohiberent, & ab vlterioribus inferendis iniurijs coërcerent. Et ne hæ copiæ incertis ordinibus, citraq́. militaris disciplinæ seueritatem, nullo adhibito duce, vagarentur, Senatui placuit, Prætorem vrbis eisdem ducem dare:qui vt aliquod specimen militiæ exhiberet,ac fortitudinis opinionem de se concitaret, operæpretium se facturum existimauit,si hostem potius anteuerteret,quàm diu opperiretur:& idcircò Vulturio contra omnes hostiles impetus & iniurias sic satis firmiter pro temporis opportunitate cõmunito,Vadam versus, vbi Cæsarem castra posuisse ostendimus, cum suis copiis contendit,eo consilio, vt per occasionem cum illis prœlio decertaret. Et correspondit votis fortuna: Nam tanta loci & temporis opportunitate vsus est, vt Cæsarianos nihil minus expectantes, fortiter adortus sit: qui tametsi numero & militũ robore longè superiores essent, nihilominus tamen tanta fuit prætoris,suarumque copiarum virtus & animositas, vt hostium ordines confuderit, eosque in turpem fugam verterit,necnõ duobus ab ijs reportatis signis militaribus,præclaram victoriam retulerit. Palauicinus etiam, ceterique eius auctoritatem secuti, qui Leuanto haud procul, sicut enarrauimus, aberant, de aduerso cum Cæsarianis prœlio recèns habito edocti, veriti, ne prætor exultans victoria,fortunæ suæ cursum & successum prosequeretur, summa celeritate Lunigianam se receperunt. Haud meliori fortuna Ansaldus classem suam Arentiano admouit. Etenim cùm vellet militem in continentem exponere,tantus fuit oppidanorum indigenarumque ardor & alacritas, vt quamprimum pedem referre non sine graui detrimento sit coactus. Ligures interea, vbi se terrestribus expeditionibus, quæ totstrages & vastitates antea denunciare videbantur, superiores ac liberos intellexêre, animum ad maritimum bellum pari Marte & successu conficiendum non desponderunt. Proinde,cùm classis Cæsariana mira insolentia indies magis atque magis Ligusticum mare excursionibus & depopulationibus inquietaret, huc omnes suas vires atque potentiam conuertêre. Verùm quia sese denuò Sauonam receperat, seque prægrandibus catenis atque cratibus, contra omnium aduersariorum impetum communiuerat, ita vt loco quàm maximè securo, & extra omne periculum esse videretur,Genuenses nouis artibus hostilem classem incendere conati sunt. Magno siquidem artificio faces pice,resina ex stupa, aliisque aridis & siccis tomentis confectas, summa vi in hostiles naues emittebant. Sed propter aduersantium ventorum flatum factum fuit, vt omnis vis flammæ in ipsos Ligures retorqueretur,ipsique longè maiori detrimento,quàm hostes,afficerentur. Accedebat ad hoc incommodum grauis & periculosa coorta tempestas, quæ adeò erat vehemens & atrox, vt relicta hostili classe in Sauonensi portu,Genuam redire coacti sint. Ansaldus itaque obsidione,omnique metu & periculo maiori ex parte liberatus, quia hiems instabat, illinc soluere, & in Siciliam, sibi suæque classi multò tutiorem & commodiorem,nauigare constituit; Pisisque appropinquans,Sorleonem Peuerem, & Ingonem Cataneum, ab illis qui Genua exulabant,Cęsarisque studia fouebant,ad ipsum Cæsarem,tunc temporis Fauentiam vrbem,Fidentiæ conterminam,obsidentem,legatos destinatos, in continentem exposuit, moxque suum institutum iter prosecutus est. Ceterum quamuis classis Cæsarea è sinu Ligustico recesserat,vrgebat tamen terrestris exercitus: siquidem Marinus,terrestrium Imperialium copiarum præfectus,in gratiam Gibellinorum & Sauonensium in oram occiduam cum instructo validoq́. exercitu descenderat.Et quòd Signum,oppidum Naulo proximum,ad eam expeditionem feliciter conficiendam, haud leuis momenti fore censebatur, Car-

Genuenses exercitus summa penes vrbis Prætorem.

Ansaldi fuga cum duorum vexillorum iactura.

Cæsareus exercitus haud leui detrimento afficitur.

Hostilis classis Sauonæ frustrà oppugnatur.

retini

retini Marchiones huic finitimi, omnem dedêre operam, vt quibuſcumque poſſent artibus, illud in ſuam poteſtatem redigerent. Cæſariani propter Marini aduentum, haud ſanè difficulter Iacobum illius familiæ principem, ad eius expugnationem impulerunt. Illuc itaque caſtris promotis, oppidum arctiſſima obſidione cinxerunt. Quod ſanè vt primum Naulinis, ſub quorum fide ac tutela obſeſſi erant, ſignificatum eſt, protinus auxilia ad ſubleuandos vicinos & ſocios decreuerunt. Verùm temporis anguſtia, & iniqua rerum omnium conditio effecit, vt milites ab eis deſcripti, omnino ſerius quàm rei præſentis neceſſitas poſtulabat, Voraginem, vbi recenſeri, & ſub ſignis coire debebant, venerint. Interim Prætor Genuam, ad reprimendum hoſtiles conatus eò profectus, illicò centum grauis armaturæ equites cum valido peditatu expediuit, vt horum aduentu ac robore, obſidio ſolueretur. Id tamen negotij nulla diligentia, vel induſtria cuiuſquam ita maturari, vel perfici potuit, quin arcis præfectus, largitione corruptus, illam Carretino traderet. Hoc tamen haudquaquam impediuit, quo minus Fulco Guercius aliquot ſelectis militaribus cohortibus fretus, hoſtem inuaderet: ſed inito conſertoque prœlio, infeliciter pugnauit, ac cum multis aliis captus eſt. Ceterùm, quia Ligures, propter acceptam cladem haud parum metuebant, ne aduerſarij ea victoria elati, pari ſucceſſu Naulum quoque occuparent, Senatusconſulto decretum fuit, vt quatuor prȩcipuæ nobilitatis viri cum aliquot auxiliaribus cohortibus illuc mitterentur. At res tandem hunc exitum tulit, vt, cùm propter appropinquantem hiemem gerendis bellis inidoneam, Cæſariani ſe ſe in hiberna contuliſſent, nihil aliud ea quidem tempeſtate memoratu dignum ſubſecutum ſit. His rebus peractis, ſub initium anni ſupra milleſimum ducenteſimum quadrageſimi ſecundi, Chunradus de Conceſſis Brixia vrbe oriundus, prætor Genuæ renunciatus eſt. Et quia mos iam longo vſu in Rep. inoleuerat, vt quinque iuriſperiti, Doctoris titulo inſignes atque clari, ad cognoſcendum forenſes cauſas conſtituerentur, totidem ab eodem Senatu lecti ſunt, & in aliorum locum cooptati. In hæc etiam tempora Gregorij IX. mors incidit, cui Cæleſtinus v. qui tantummodo duodecim dierum, ſiue, vt aliis placet, octodecim ſpatio in Pontificatu vixit, ſucceſſit. Hoc etiam repentina morte ſublato, Romæ inter Purpuratos, graues diſſenſiones exortæ, & haud mediocriter inter eos tumultuatum eſt, initio ex hoc potiſſimum enato, quòd Cardinales, qui Friderici partes ſequebantur, ægrè eos ferrent qui in Pontificem propenſiores fuerant. Non ignorabant ſiquidem, Pontificis potiſſimum auctoritate atque inſtinctu multas turbas excitatas, complureſque populos inter ſe commiſſos fuiſſe, adeò vt illi, defuncto Pont. trepidi, non parum ſibi metuerent, ne à Cæſarianis purpuratis malè exciperentur, inſigniq. aliqua iniuria afficerentur. Solet enim non rarò vſu venire, vt Pontificis obitum magna Romæ ſubſequatur rerum conuerſio, præſertim inter Eccleſiaſtici ordinis viros, cùm nullus ferè ſit ex tanta religioſorum frequentia, qui non aliquem inſignem patronum habeat quò potiſſimum floreat atque nitatur, cuius patrocinio tantiſper fouetur, quantiſper patroni illi apud Pont. auctoritate & dignitate valent. Hanc ſanè fatalem vrbis genij ſortem ea tempeſtate Cardinales perſenſerunt, qui maximè partibus Cæſaris aduerſati fuerant. Ipſi tamen vt omne periculũ & impendentem tempeſtatẽ deuitarent, hoc vnum ſtudioſè agebant, vt cum Cæſarianis in gratiam redirent. Quandoquidẽ Fridericus ipſe præteritarũ iniuriarum memor, aliquid durius in eos ſtatuere videbatur, & vniuerſa ferè Italia diuerſis factionibus iterum referuieſcebat, ſic vt non immeritò Genuenſ. Reſp. ad generalem hanc rerum commotionem excitata, longè

Signum oppidum à Cæſarianis obſidetur.

Eiuſdem arx largitione occupatur.

Genuenſ. clades. 1242.

Gregorij IX. Pont. mors. Cæleſtini v. Pontificatus perbreuis.

Romæ defuncto Pont. magna fit conuerſio.

maiori quàm antea, prudentia & vigilantia omnia administraret, præsertim tãto cardine, puta Pontifice destituta, cuius nutu præterita bella cum Cæsare gesta, vel susceperant, vel finierãt. Accedebat huc, quòd Gulielmus Spinula, qui facilè tunc temporis principem locum in sua familia tenebat, quique semper propensissimus in Cæsarem fuerat, tunc exul & proscriptus, municipiorum suorum commoditate, quæ multa habebat, fretus, subinde in gratiam Cæsaris Reipub. multis in locis incommodaret, ita certè, vt Genuæ multæ commotiones & turbæ, vt fieri plerumque solet vbi multæ factiones aluntur, à promiscua plebe excitarentur: quibus omnibus vt opportunè & commodè procederetur obuiam, decretum fuit, vt Præsidi vrbano, quem recèns subrogatum esse diximus, hæc noua Reip. pacificandæ cura demandaretur. Hic igitur, postquam Reip. administrationem & tutelam grauissima oratione Patribus conscriptis commendasset, cum lecta iuuenum manu vrbem egressus, & deinde nouis auxiliaribus copiis auctus, vltra Alpium iuga profectus est, exiguoque temporis interuallo omnium exulum & aliorum à senatu proscriptorum, castellis, oppidis, atque præsidiis potitus est. quibus in potestatem redactis, indeque extorribus profligatis, vltra alia detrimenta eis illata, Busonium oppidum, quò Spinula cum suis clientibus plerumque ceu tutissimo præsidio vti, quoque se quàm sępissime recipere cõsueuerat, dirui, ac solo æquari iussit; & in vrbem reuersus, eius ædes, sicut etiam Sorleonis domos, cuius hic proximè mentionem habuimus, euerti atque excindi curauit. Quarum rerum gestarum prudentia & dexteritate tantam initio sui apud omnes opinionem peperit, vt nemo propemodum esset, qui eum non singulari obseruantia & veneratione prosequeretur. Et quia constantissima fama diuulgatum erat, hostem aliquot mensium spatio pro re nauali comparanda, exornandaq. ingentes apparatus fecisse; imperauit, vt præter nauigia quæ superiori anno iussu alterius Prætoris fabricata fuerant, summo studio ac celeritate quadraginta alia exædificarentur: nihilque sibi antiquius fore ostendit, quàm vt ea expeditio, quæ tum præ manibus habebatur, cum maximo Reip. emolumento ac dignitate perficeretur: tantumque eius auctoritas apud omnes ciuitatis ordines valuit, vt eius potissimum suasu huc omnes, ceteris studiis depositis, suas curas cogitationesq. cõuerterent, ne quibuscumque modis atque rationibus tandem superati, penitus excinderentur. Quippè pro certo constabat, paucis antea diebus, Ansaldum, Cæsareæ classis ducem, cum sexaginta triremium, & duarum nauium classe in portum Pisanum delatum esse; præterea etiam pro certo habebatur, Pisanos sese illis sub Buscarini, patriciæ nobilitatis viri, & in re bellica plurimum exercitati, præfectura atque imperio, cum duabus & quinquaginta nauigiis socios & comites addidisse, eo consilio, vt coniunctis viribus, Ligurem, ceu communem ac infensissimum hostem adorirentur. Proinde nauigiis recèns paratis atque instructis, denuò in mare eductis, breui temporis interuallo tres & octoginta triremes, tredecim Taridæ (hæ sunt naues longè maioris formæ, quas vulgò Galeatias appellant) cum tribus onerariis, siue Corbitis, quibus maritimos apparatus, & reliqua necessaria belloq. opportuna conueherentur, instructæ sunt. Priusquam verò soluerent, Prætor quò maiorem curam exactioremque totius rei militaris rationem se habere doceret, potiorem populi partem, in aream D. Laurentij fano proximam, conuenire iussit, ibiq. ipsemet sollemni quadã cærimonia D. Georgij vexillum erigens, vniuersorum animos ad patriam tuendam, & ab omnibus iniuriis propugnandam, seriò adhortatus est, disertaque oratione haud mediocriter inflammauit: accersitisque octo præcipuis vrbis regionum decurionibus, eorum singulis

Genuens. Prætoris felicissima expeditio aduersus rebelles.

Busonium à Genuens. euersum.

Classium vtriusque partis ingẽs apparatus.

singulis decuriatum seorsum sub certi vexilli coloribus & notis ab inuicem distinctum,& differentem, tradidit; eisque ceteros vrbis vexilliferos & antesignanos coniunxit, pariqúe diligentia de externo subsidiario milite habita fuit penes eum ratio, summoque populi applausu, & miro militum ardore, militaria signa distribuit,& per quasdam classes segregauit. His rebus ita peractis & constitutis, Præfectus ipse,vel,si mauis,supremus Reip. in hoc bello designatus Imperator, nihil reliqui ad suam diligentiam fecit,quod à prudenti & forti Duce requiri possit,adeò vt prospectis omnibus, nauim conscenderit: & illicò ad insequendum hostem contendit. Cæsariani verò,quòd militaribus copiis Marchionis Palauicini nuper essent aucti,portum Veneris, citra cuius opportunitatem difficulter bellum gerere poterant,adoriri statuerant, cùm non ignorarent, quantis incommodis Ligures afficere possent,si eo potirentur. Proinde omnibus viribus eò appulsi, & descensione in continentem facta,vndiquaque populabũdi excurrerunt; moxque oppidi mœnibus æneis machinis admotis, illud arctissimè oppugnare inceperunt. Attamen, re infecta,quòd validis præsidiis omnibusque ad defensionem necessariis firmatum & communitum esset, obsidionem soluere sunt coacti:mutatoque cursu, Leuantum versus classem intulère; ibique locis suburbanis partim incensis,partim euastatis,cùm in eius expugnatione haud sanè minus laboris & difficultatis, quàm in superiori mense conspicerent, ac insuper hostilem classem ad omnẽ euentum paratam in propinquo circũuagari dicerentur, statim discessum, fugæ haud parum absimilem, contra multorum opiniõnẽ pararunt. Eos Præfectus, celeri cursu,ac cum summo animi ardore, per intempestam noctem nauiumque tarditatem assequi non potuit, sic vt spe frustratus, vnius tantùm Liburnicæ Pisanæ in hac expeditione pretium operæ fecerit. Palauicinus itidem, continuò receptui canens, vasisque conclamatis, dum signa reuocat, alioque iter capessit, ab indigenis Leuanti non mediocri incommodo ac detrimento affectus est. Buscarinus interim Pisanæ classis nauarchus, cùm se ad Arni fluminis ostium recepisset, propter admissam fugam, ignominiæ notam subire metuens, Pisas reuerti minimè est ausus:at procul à continenti vnà cum Ansaldo hemiolia deuectus, enixè operam dabat, vt hostium consilia & profectiones destinatas exploraret. Ceterùm Ligures summoperè veriti, ne Leuantum aliquid incommodi ab hoste acciperet,euestigiò illuc regressi, oppidum & totum illius suburbanum tractum firmioribus præsidiis communiuerunt: indeque cõuersa nauigatione,Sextrum contenderunt;ibique, ne quid eos inter nauigandum remoraretur,ac expeditiùs rem naualem gererent, tredecim nauigiis à tergo relictis, rectà in Cæsarianos, quos paulò antè ad Erycen veniisse ab exploratoribus didicerãt,cursum direxêre. Verùm de hostilis classis aduẽtu præmoniti,euestigiò sese in altum pelagus proripuêre: moxq. Sauonam delati sunt. Quod vt primùm Liguribus innotuit, summa cum festinatione omnem ferè illius tractus oram legentes, magno confligendi studio eos inuestigabant: sed obortą atroci tempestate, naufragium veriti, derelictis hostibus, in Genuensem portum se subduxêre, ibique ad integrum diem in anchoris subsistere coacti sunt, adeò vt aduersa maris tempestas causa præcipuè extiterit,quò minùs illinc Sauonam pręteruecti,ibidem cum hoste congressi fuerint. Hac igitur spe Ligurum Præfectus frustratus, Albingaunum versus,nauigationem instituit,vt in Albingaunos,qui paucis antè diebus à Reip. fide ac debito obsequio desciuerant, grauiter animaduerteret. Proinde agris illorum deuastatis, aliquot actuarias naues, multo sale onustas, intercepit. Cumque illi interim per Galliæ Narbonensis reguli duarum trire-

Portus Veneris & Leuantum nequicquam à Cæsarianis obsidetur.

Palauicini inanes conatus.

triremium præfectum relatum esset, Cæsarianos rectà versus insulam vulgò D. Margaritæ dictam, cursum nauigationis tenuisse, ad præuertendum illorum conatus, omissa Albingauni expeditione, ocyus illos insecutus est; & Antibum, tutissimam illius regionis stationem, appulsus, ibi pro veteri maiorum instituto D. Georgij vexillum erexit, (Mos enim in Repub. iam longo vsu confirmatus, prorsus inoleuit, vt quotiescumque signa cum hoste conferenda, vel acie dimicandum sit, Reip. supremum vexillum equestri D. Georgij imagine conspicuum, in sublime erectum defigatur) postea in eam insulam cum tota classe appulit, eo quidem successu, vt parum, vel nihil proficeret. Siquidem Ansaldus, vbi per suos speculatores de hostium aduentu comperit, in tanta trepidatione fuit, vt incisis præ nimia festinatione rudentibus, relictisque maiori ex parte ancoris, in Stœchadas insulas traiecerit: quò etiam Ligur prœliandi cupiditate flagrans, ne quid prorsus de pristino ardore ac studio remisisse existimari posset, perrexit. Verùm nequicquam eum insecutus, ibi paulisper reficiendæ classis gratia substitit. Quo quidem peracto, vt superiorum temporum immensos sumptus, quos Resp. assiduè sustinuerat, aliqua ex parte sarciret, bene suo muneri ac Reip. vtilitati consulere existimauit, si boni œconomi instar, publica onera priuata quadam industria subleuaret. Proinde plerisque suis nauigiis optimo candidissimoque sale onustis, vt optimè de publico bene meritus, Genuam idibus Septemb. cum sua classe rediit. Vix eo domum reuerso, per totum propè agrum Ligusticum rumor dispersus est, & postmodum multorum nuntiis confirmatus, Cæsarianam classem in Cyrno insula, quò se paulò ante receperat, exarmari, militesque ac ceteros rei nauticæ peritos, maiori ex parte exautoratos & dimissos esse. quæ famæ constantia magnam omnibus securitatem peperit, prorsusque effecit, vt Ligures hostium exemplum secuti, idem facerent. Sed quia ex minori Africa tres onerariæ naues omni genere mercium refertæ, indies expectabantur, & iam circa Arcritianum apparuerant, Senatus veritus, ne in aliquod periculum deuenirent, iussit duas & triginta subsidiarias triremes cum aliquot militaribus copiis, vt eis obuiam iretur, parari atque instrui. Verùm quòd deinde nunciaretur, Cæsarianam classem Sauonam repetiisse, destinatæ triremes vlterius non sunt progressæ. Mirum dictu est, ac magna cum omnium admiratione annotatum & obseruatum, fatali prorsus ratione contigisse, vt hæ duæ hostiles classes, tam longo temporis tractu inuicem prosecutæ, nunquam in mutuum certamen deuenerint. Quippè quamuis Ligures incredibili quodam prœliandi studio atque ardore flagrarent, & Cæsaream classem indefessis laboribus assiduè persequerẽtur, nihilominus tamen nunquam assequi potuêre, vt sibi decertandi occasio & ansa, prout maximè in votis habebant, offerretur. Crescebat indies magis atque magis Cæsaris in Ligures odium, quòd præter præterita bella cum illis gesta, eos videret pertinaci quodam animi decreto ijs potissimum patrocinari qui sibi longè essent infensissimi. Proinde, vt tam graues iniurias & contumelias vlcisceretur, & hunc populum necessitate quadam & vi compulsum, ad quietem & tranquillitatem publicam adigeret, simulque ad vetus obsequium prædecessoribus suis præstitum, compelleret, Marino suo præfecto, & rerum bellicarum in Italia præcipuo administratori iniunxit, vt eos, iterum restaurato exercitu, nouoque militum delectu habito, cum valida manu sese classi, quę tunc Sauonæ, vti diximus, stationem habebat, coniungeret. Constituerat enim, vno eodemque tempore Genuam bipartito exercitu terra atque mari denuò inuadere. Marinus igitur Cæsaris voluntati obtemperans, tanta vsus est diligentia, vt suas copias Arentianum vsque

Ansaldi repentinus discessus.

Rarum exemplum fatalis decreti.

Cæsar instaurato copiarum exercitu Ligures aggreditur.

perdu

perduceret. Quod cùm à Genuenſibus eſſet intellectum, Cæſariſque animum & conſilia nullo pacto ignorarent, incredibili quodam ſtudio atque admirabili celeritate tridui, vti tradunt, ſpatio claſſem ſeptuaginta triremium, eodem vrbis Præſide duce, præpararunt & inſtruxerunt. Hanc itaque, rebus omnibus mirè diſpoſitis & conſtitutis, ipſe Dux contra hoſtem illicò eduxit: quem in conſpectum ciuitatis prodire auſum, eò neceſſitatis adegit, vt ſe iterum Sauonam in veterem ſuam ſtationem reciperet: cui cùm ob maris tempeſtatem, ventorumque rabiem nulla egrediendi portus facultas daretur, neceſſarium fuit, quò ſeſe contra Ligurum iniurias protegeret ac tutaretur, portum nouis vallis, ſepimentis atque aggeribus cõmunire. Qua ſanè in re, terreſtres copiæ illi inſignem opem tulerunt. Quandoquidem obuerſis ad mare puppibus, multò commodiùs quàm antea ab ipſis propugnari poterant, adeò vt cùm eius nauigia concatenatim per certas ſeries connexa, continenti propiùs admouerentur, facilè omnem hoſtibus opportunitatem adimerent, quò minùs ab illis aliquid incommodi vel detrimenti acciperent. Ligur etenim cùm ſeſe aditu portus omninò prohibere, atque omnem interceptam prœliandi facultatem eſſe conſpiceret, hoc vnum in primis anxiè agebat, vt modis atque artibus quibus poſſet omnibus, hoſtilem claſſem in ipſo littore ſuccenderet. Quod vt faceret commodiùs, aliquot nauigia Genuam miſit, quibus omnia, quorum miniſterio indigeret, adueherentur. Verumenimuerò etſi ſingulari ſtudio omnia procurata ac tentata eſſent, quibus hoſti ſeſe intra portum & vallum continenti, incommodari poſſet; nihilominùs tamen omnis labor & induſtria incaſſum ſuſcepta ſunt. Tantus namque fuit, & tam violentus ventorum flatus, vt aduerſarij nulla ratione lædi potuerint, cùm omnis vis flammæ igniſque ardor in ipſos auctores, vti prius acciderat, reclinaret, adeò ſanè, vt nihil prorſus ex animi ſententia ſucceſſerit. Hinc facilè apparet, quàm vana & irrita ſint humana cõſilia, vbi fata ſecus decreuerint. Nam etſi vniuerſa exactiſſimo præſtantiſſimorum hominum iudicio & præſcripto ſic eſſent præparata, vt nemo ferè ambigeret, quin res ex voto ac pro arbitrio gereretur; attamen eo die tanto fauore Cæſarianos fortuna proſecuta eſt, vt etiam ipſa elementa pro eis conſpiraſſe viderentur; præſertim cùm vltra flammam ignis nocere ipſis reluctantem, Genuenſes etiam alia via nocendi facultate, nempè fluctibus ac procellis impedirentur, ſic vt, re infecta, Naulo ſe receperint, eo conſilio, vt ibi ad exploranda hoſtium conſilia aliquantiſper ſubſiſterent. Anſaldus verò, vbi ſibi liberum egreſſum dari conſpicatus eſt; nulla mora interpoſita, ſuorum nauigiorum agilitate fretus, & copiis terreſtribus, quas Arbianum præmiſerat, confiſus, ſemper cum ſua claſſe eidem oræ inhærebat, ita vt ne latum, quod dicunt, vnguem ab ea recederet, exiſtimans, ſe hoc modo illarum copiarum vſum, ſi ita neceſſitas requireret, ad manus quamprimùm habiturum eſſe. Erat tota Cæſariana claſſis ſexaginta ferè nauigiorum; quo numero confiſus Anſaldus, ſibi perſuadebat, ſe multis incommodis atque haud leuibus detrimentis Ligures afficere poſſe; tametſi ipſe magnorum ducum exemplo, potiſſimumque Fabium illum cunctatorem imitatus, Genuenſium res magis cunctando, quàm dimicando atterere, & planè frangere in animo haberet. Vt verò Genuenſis nauarchus intellexit, Cæſarianos Sauonenſem portum dereliquiſſe; confeſtim Naulo relicto, ſeque à continenti in altum pelagus proripiens, abitionem Genuam verſus miro aſtu & calliditate ſimulauit, eo potiſſimùm conſilio, vt exploraret, num & ipſe cum ſua claſſe à continenti recederet; cùm nihil ſatius ac expeditius inueniret, quàm vt illi omnem remigandi Sauonam facultatẽ interciperet. Anſaldus tamen longo belli

vſu

Genue tridui ſpatio 70. triremes inſtructæ.

Anſaldus relicto Arentino, Sauonam profugit.

Ligures nequicquam hoſtilẽ claſſem incendere conantur.

Fati ratio inenucłabilis.

Fortuna Cæſarianis propitia.

Anſaldus Fabij cunctatoris imitator.

vſu hoſtilium conſiliorum rationes inueſtigare & olfacere doctus, in veteri ſuo inſtituto conſtantiſſimè permanſit, ſic vt Ligur ſpe ac opinione deceptus, omniſque moræ impatiens, obuerſis proris, ſummum impetum ac impreſſionem facere in eum ſtatueret. Verùm ille aduerſarium anteuertens,& miro artificio eludens, omnemq. prœlij anſam callidè detrectans,protinus magna celeritate vſus, conſuetam ſuam ſtationem & munimenta repetiit. Inſtabat hiems,mariſq. tempeſtas ſubinde atrocior fiebat, ita vt vix commodè vel tutò nauigari poſſet. Cæſariana etiam claſſis hac præcipuè de cauſa ſeſe, vti diximus, in ſolitum portum ſuum ſubduxerat. Ligur,cùm non haberet hoſtem,qui cum,vt maximè auebat, congrederetur, animaduertit, ſibi omne tempus quod foris abſumeretur, citra aliquem fructum deperire. Proinde adhibitis ſuper ea re collegis & ſociis in conſilium, de communi ſententia & conſenſu conſtitutum fuit, ex vtilitate Reipub. eſſe, vt claſſis Genuam reduceretur. Sed inter domum redeundum, inter Vultubium & Arentianum repentè tam magna fuit coorta tempeſtas, vt aliquot triremes tempeſtate diſijcerentur, quæ ibi vi tempeſtatis ſabulo illiſæ, naufragium fecerunt. Magna tamen felicitate & natandi peritia illi qui eis deuehebantur,incolumes euaſêre.In par ferè diſcrimen paulò antè Cæſariana claſſis,cùm ſeſe Vadum recipere vellet, aliquot triremibus ſubmerſis, inciderat. Domum reuerſa Liguſtica claſſe,Anſaldus cum aliquot triremibus ad ſalem,& reliqua ad vitæ neceſſaria & opportuna comportanda, in Galliam Narbonenſem contendit,inque portu Tolonij duas Liguſticas naues, quæ multis ac pretioſis mercibus onuſtæ, ex Hiſpaniis Genuam verſus adnauigabant, intercepit, ac deinde magno commeatu inſtructus, Sauonam rediit. Cæſar nimirum in animo habebat tantiſper cum Genuenſibus armis decertare, quoad viribus debilitati, impares ſuſtinendo vel continuando bello eſſent. Quapropter cùm ſequenti anno nouam expeditionem in eos ſuſcipere decreuiſſet, conſultum videbatur, vt Sauona recipiendæ claſſi propter portus opportunitatem valdè commoda & vtilis, omnibus præſidiis & commeatibus communiretur, ideoque Anſaldus Andream filium ſuum inſigni ingenio ac præclara virtute iuuenem, paterniſque veſtigiis aſſiduè inhærentem, cum circiter quadraginta triremibus in Apuliam præmiſit, vt Friderico Cæſari in re nauali, ſi ita vſus ferret, fortè operam nauaret, ac integræ fidei conſtantiam præſtaret. Ipſe interim ad communiendum Sauonam ſedulò intentus, adeò ſecurum illum locum ab omni hoſtili impetu & iniuriis reddiderat,vt citra controuerſiam omniũ iudicio inexpugnabilis eſſe iudicaretur. Quibus peractis, ipſe cum reliqua claſſis parte in Siciliam,vt ibi hibernaret,contendit. Animum meum proculdubiò ſæpiùs de Liguſticarum geſtarum rerum gloria cogitantem, haud vulgaris ſubit admiratio, quòd Ligures,nullis ferè aliis,quàm priuatis ſubnixi viribus, tam potẽtem & præualidum hoſtem tot Principibus ſociiſq. confœderatum, ſuſtinere tam longo temporis tractu citra aliquod graue aut memorabile detrimentum potuerint.Nam quanquam ipſi ea tempeſtate,qua cum Cæſare bellum geſſerant, tranquillam maiorique ex parte pacatam domi habuerant Rempub.& cum Venetis fœderis iure in gratiam Pontificis fuerint coniuncti;tamen ſatis conſtat, ipſos nunquam ab his aliquod ſubſidium, licet difficillimo & maximè neceſſario tempore,accepiſſe. Quandoquidem, tametſi Veneti, intellectis maximis apparatibus, quos Cæſar, cum Piſanis multiſque aliis Principibus & regulis aſſociatus, contra Ligures fecerat, claſſem ſexaginta triremium ſubſidio illis duce Andrea Teupulo mittere deſtinaſſent; cùm tamen de proſperis Ligurum ſucceſſibus edocti & admoniti eſſent,non vltra ſinum Hadriaticum claſſis pro-

Vtraque claſſis naufragiũ patitur.

Genuenſ.ſuis tantùm priuatis opibus Cæſarianæ potentiæ reſiſtunt.

ſis progreſſa eſt. Ab Inſubribus itidem, quòd quædam diſſidia cum ciuitate Mediolanenſi vtrimque eſſent exorta, nulla ſanè, vel certè perexigua ope adiuti fuerunt; ita vt ſi verum fateri velimus, dicendum ſit, ipſos ſolos vniuerſi belli molem tam longo tempore ſuis tantummodò viribus ſubnixos, infractis animis ſaluaq́ue Reipub. dignitate atque potentia ſuſtinuiſſe. Et quod admirationem non parùm augeat, facit, quòd ex omnium ſcriptorum Annalibus deprehendere liceat, hunc Cæſarem in omnibus contra ipſos expeditionibus totius naualis rei ſummam viris è Liguria oriundis, ac Reipub. ſubiectis credidiſſe & commiſiſſe, inter quos vel præcipui fuerunt Nicolaus Spinula, Anſaldus Marius, & Andreas eius filius, quorum ſuperius non ſemel meminimus. Horum certè nomen apud pleraſque gentes ac nationes traduci, & ignominia haud exigua notari animaduerto, quòd ſcilicet aduerſus patriam & proprios penates, hoſtem armis & conſiliis iuuare atque inſtruere, fortemq́ue ac fidelem operam præſtare non abnuerint. Verumenimuerò qui res humanas penitiùs atque diligentiùs rimantur & introſpiciunt, rerumq́ue habent delectum, omniaq́. maturo & graui iudicio expendunt atque examinant, ea in re nullam illorum nominis exiſtimationi labem aſpergunt, nihilq́ue ipſorum rebus præclarè geſtis & gloriæ detrahunt, aſſerentes, illos minimè in perniciem patriæ ſuæ dimicaſſe, vel arma expediuiſſe. At Guelfos Cæſaris hoſtes tum Genuæ rerum potientes, quòd ferè dimidiam ciuitatis partem ſuperbè atque arroganter expuliſſent, oppugnaſſe, vt ea ratione ſeſe ab illorum iniuriis vindicarent. Cæſarianæ etiam naualis victoriæ laus ad ipſos quoque Genuenſ. magna ex parte referenda eſt, cùm Cæſarianæ claſſis Præfectus belliq́ue Imperator, Genuenſis fuerit, in eaq́ue complures trierarchi Liguſtici agri extiterint, adeò vt ſi quis rem ſuis momentis ponderet, & ad trutinam, vt dicitur, atque amuſſim omnia diligenter metiatur, in his omnibus maritimis expeditionibus maiorẽ victoriæ gloriam penes Ligures, quàm penes hoſtem fuiſſe comperiet: qui cùm ſemel Genuenſium virorum præſidio ac virtute vicerit, is tamen ſæpiùs deuictus cenſeri debet, cùm toties de virtute Genuenſibus conceſſerit, ac toties poſt rem ſemel in mari feliciter geſtam prouocatus, certamen pugnamq́ue tantoperè expetitam atque oblatam detrectarit. ſed nos ad inſtitutam orationis ſeriem reuertamur. Proximo anno, qui fuit ſupra milleſimum ducenteſimum quadrageſimus tertius, Ligures Sauonam, quòd inde ſibi tam multa magnaq́. incõmoda ſæpiùs illata eſſent, omnibus viribus & conatibus expugnare decreuerunt. Qua de cauſa cum regulo Montferratenſi, cui ea vrbs in extremum odium plurimis de cauſis venerat, & cum Carreti ac Ceuæ Marchionibus, qui antea pro Cæſare ſteterant, ſocietatem ac fœdus iniuêre. Proinde cùm tempus bellis gerendis aptum atque idoneum appropinquaret, abrogato veteri Præſide, cui iam ſui muneris tempus exactum erat, ac Emanuele Matio, nobili Brixienſi, in eius locum ſubſtituto, ſub huius Præfectura huiuſmodi expeditionem ſuſceperunt. At Sauonenſes impendentem ſibi tempeſtatem nõ obſcurè conijcientes, ſtatim ad Encium Cæſaris ex pellice Blanca Marchioniſſa Montisferrati filium, à patre recèns Sardiniæ regem declaratum, legationem habuêre, obnixè orantes, vt tempore tam neceſſario & dubio, ſibi ſuppetias ferre vel quouis prætextu nõ recuſaret. Qua in re facilem ſe exhibuit, & ſanè haud grauatim precibus locum conſtituit; miſſiſq́ue aliquot equitum ac peditum auxiliaribus copiis, illos non parùm ſubleuaſſet, niſi Genuenſ., poſteaquam Sauonam arctiſſima obſidione cinxerant, omnes vias & aditus, ne aliquod ſubſidium obſeſſis importari quiret, obſediſſent; adeò vt hæ copiæ vſq. ad locum vulgò Aquin progreſſæ, in-

Genuenſ. populi commendatio & virtus.

Fridericus Cæſar, Genuenſ. ope victoria potitus eſt.

1243.

Sauonenſium obſidio.

tellecta progrediendi difficultate, in præsentiarum vlterius non processerint. Sed ibi occasionem tutò mouendi præstolati, tantisper substitêre, donec magno cum obsessorum beneficio per insidias summo cum silentio intempesta nocte intromissi sunt. Quorum sanè aduentu oppidani ceteriqúe præsidiarij ita confirmati fuerunt, & in nouam spem erecti, vt breui pòst, eruptione facta, obsessores inuaderent, & quamplurimos eorum contrucidarent; & etiam haud exiguum numerum in captiuitatem abducerent. Ligures propter acceptam cladem exacerbatiores facti, vrbem ipsam longè grauiori, quàm antea, obsidione presserunt: eoqúe necessitatis defensores redegêre, vt Cæsaris, qui eo tempore Pisis erat, & rursus ipsius Entij, cuius proximè meminimus, opem atq. auxilium implorare cogerentur. Cæsar itaque, intellecta illorum necessitate, in quam ipsos, quòd fidem suam secuti essent, præcipitauerat, nihil habuit antiquius, quàm eam vrbem sibi cum primis necessariam, & opportunam, citra aliquam cunctationem necessario auxilio ab obsessorum vi atque armis eripere, ac præsenti periculo liberare. Quapropter Ansaldo, antiquo suo Præfecto, tunc temporis in Sicilia agenti, imperauit, vt cum quinquaginta quinque nauigiorum classe Sauonẽsibus actutum præstò esset: simulque Pisanos per internuntios obnixè rogauit, vt sibi suam operam & industriam hac in parte non denegarent. Ipsi reluctari nullo modo ausi, in eius gratiam summa celeritate octoginta triremium classem, duce Bonacursio Pallude suo Præfecto, coëgerunt. Ligures de his apparatibus certiores facti, infracto & excelso animo, quem in dubiis & aduersis rebus assiduè exhibuerant, protinus ad hostiles conatus reprimendos, & coërcendos, cogitationẽ adiecerunt. Verùm quia res erat maioris momenti, & adeò perplexa, vt citra consilij maturitatẽ nihil temerè in ea constituendũ esset, graui & accurata in Senatu cõsultatione super his habita, variis sententiis atq. diuersis studiis fuit diu decertatum. Nõnulli etenim, & illi quidem ex præcipuis Senatorij ordinis, censebant, minimè ab inchoata oppugnatione, licet ex Gallia Cisalpina auxiliares copiæ obsessis aduentare dicerentur, recedendum esse. At plerique alij contrà, præsentis rei difficultate ac periculo deterriti, magis ex vsu Reipub. esse iudicabant, si relicta in præsens obsidione, rei nauali tantummodò omni contentione & viribus incumberetur: quòd existimarent, facile fieri posse, vt superato hoste, qui mari acriter instabat, & vrgebat, Sauona, & reliqua oppida, quæ Cæsaris studia secuta, à Reipub. fide desciuerant, in pristinum officium & obsequium redigerentur. Rem quippe longè difficillimam arbitrabantur, vno eodemque tempore contra potentissimum hostem diuersas expeditiones suscipere; nimirùm cùm neminem latêret, quantum detrimenti ora littoralis atque adeò vniuersus sinus Ligusticus quotidianis hostilibus populationibus & excursionibus obnoxius, acciperet, si terra mariq. simul bellum gereretur. Quorum certè sententia cùm veris rationibus niti, omnium iudicio videretur, effecit planè, vt licet Patres malè haberet, quòd victoria, quæ tunc quodammodò in manibus esse videbatur, & pro qua tot labores & pericula sustinuerant; in medio quasi rerum bene gerendarum cursu propter ostensam rei difficultatem desereretur: nihilominus tamen cùm in rebus arduis summam prudentiam adiungendam esse censerent, & belli successum fore valdè dubium & ancipitem: statutum fuit, vt relicta obsidione, omnem belli apparatum ad classem maritimam transferrent. Quocirca Prætori, quem summum exercitus Ducem designatum esse ostendimus, Senatus consultum quo omnes belli rationes comprehensæ erant, traditum fuit. Is tamen, priusquam obsidionem solueret, de aliquot nobilium virorum, qui secum erant, consensu atque consiliis periculum facere

Sauonensium eruptio in Genuens. castra.

Eorundem arctissima obsidio.

In Senatu varijs sententijs decertatur.

Genuens. relicta obsidione Sauonensi, tantummodò rem naualem prosequẽdam statuunt.

facere voluit, num ſibi, oppugnatione iam inſtituta, potiundæ vrbis facultas aliquo modo daretur: ideoque confeſtim, inſtructis vndique cohortium cuneis, & ſummo cum impetu, maximoque animorum ardore admotis ſcalis, oppugnationem adorti ſunt, eo certè ſucceſſu, vt, cùm acies ipſa ex arte & diſciplina militari nequaquam eſſet diſpoſita, & in ordinibus diſponendis valdè peccaretur, cum ſummo dedecore & ignominia repulſi ſint, adeò vt Præfectus, Senatuſconſultum hac quidem in parte tranſgreſſus, re infecta, non ſine perenni temeritatis nota, Genuam reuerſus ſit, vt quæ ad rem nauale m pertinerent, ſummo ſtudio ac diligentia procuraret, ac proſequeretur. Ceterùm vix eo reuerſo, multæ & graues Genuæ exortæ ſunt inter promiſcuam multitudinem, & populi feces, ſimultates & iurgia. Vrbs ſiquidem ipſa ob varias & inæquales fortunas rebus innouandis lubrica, facilè in partes & factiones, vt ſæpenumerò contigit, deducebatur. Erant quippe non pauci, qui, dum nullis certis conſiliis regerentur, ſed ſolis affectibus ducerentur, nobilitatem alioſque potentiores calumniis & dicteriis inceſſerent atque proſcinderent, quòd cauſarentur, eos, ob priuata ſua commoda, vel augendi honoris gratia obſidionem Sauonenſem in longum productam, & ſegniter adminiſtratam fuiſſe. Quæ ſanè plebis impuræ voces adeò erant aſſiduæ & intolerabiles, vt haud exiguos præſtantes viros ad iuſtam indignationem & iram commouerint atque accenderint. Prætoris tamen ſollertia & egregia ſeueritate cum ſingulari quadam humanitate temperata, concitatæ plebis animi magna ex parte ſedati & mitigati ſunt, ita vt poſtea de communi omnium conſenſu valida & præpotens claſſis adornata ſit: de cuius quidem numero cùm nihil certi ex veteribus Annalibus eruere potuerim, non habeo quod hîc dicam. ſatis liquet, nullum illius ea tempeſtate vſum fuiſſe. Quoniã vbi primùm Cæſariani Sauonam obſidione liberatam eſſe cognouêre, deſtinatam in Liguriam profectionem, quaſi ſuperuacuam, vel ſaltem non vſque adeò neceſſariam, pauliſper diſtulerunt, ita vt Liguſtica claſſis iam parata & inſtructa, depoſito omni metu, ac ſui ſecura, omnibus armamentis non ſine graui diſcrimine denudata ſit. Parum quippè abfuit, quin Genua, quòd claſſem ſuam citiùs quàm ratio temporis permitteret exarmaſſent, in ſummum periculum deuenerit. Poſtero ſiquidem die ab eo quo claſſis exarmata eſt, primo diluculo in alto mari ad centum & triginta quinque hoſtilia nauigia conſpecta ſunt. Quòd ſi Cæſariani claſſem exarmatã eſſe ſciuiſſent, quis dubitat, quin tali præbita anſa, aliquam inſignem cladem ipſis intuliſſent? At Prætor, ad repentinum hoſtium aduentantium nuntium, illicò hoc ſtratagemate vſus eſſe dicitur, quod ſanè vniuerſæ vrbi maximo beneficio extitit. Namq. vt primùm hoſtilis claſſis cominus proſpecta eſt, omnes milites iam exauctoratos, prout temporis breuitas concedebat, ad vrbem reuocari atque accerſiri iuſſit: ipſeq. cum aliquot expeditis triremibus quamcelerrimè inſtructis, erecto Georgiano vexillo, cum his tam longè prouectus eſt, vt ab hoſte facilè conſpici poſſet. Ille, vexillo inſpecto, veritus, ne ab vniuerſa claſſe inuaderetur, longiùs ſeſe obliqua nauigatione à continenti ſubduxit: Piſasque nauigatione conuerſa, nihil ſanè aliud eo quidem tempore moliri auſus fuit. His ergo artibus ſucceſſibuſque motus ac tumultus domi foriſque coorti, paulatim deferbuerunt, ſenſimq. extincti ſunt. Superius diximus, ſtatim poſt Cæleſtini quarti Pontif. obitum, magnam Romæ inter Purpuratos propter diuerſa ſtudia diſſenſionem animorumq. diſtractionem enatam fuiſſe; nimirum quòd maior pars pro Cæſare ſtaret. Reliqui verò Pontificum beneficiarij, his ſummoperè aduerſarentur. Cùm itaque nullum iurgiis vel litibus modum ſtatuerent, ſimultates planè effecerunt, vt per

Prætor Genuenſ. cum ignominia à Sauonenſ. oppugnatione repellitur.

Diſſidia inter populum & plebem.

Inſigne ſtratagema.

Roma Anarchia.

totum ferè biennium Romæ anarchia cum magno vrbis periculo fuerit. Cardinales enim Pontificis beneficiis deuincti, palàm profitebãtur, ſeſe nunquam ſuffragia ſua ad aliquem renuntiandum Pont. præſtituros, niſi Antiſtites, ceteriſque ſacri ordinis viri à Cæſariana claſſe, vti diximus, intercepti, & in vinculis habiti, priſtinæ libertati reſtituerentur; nimirùm quòd hæc iniuria & contumelia, cum graui Apoſtolicæ ſedis, ac planè Chriſtianæ religionis iactura, & non leui periculo coniuncta eſſet. Proinde cùm hanc curam vt è vinculis liberarentur, ad ſe mirum in modum pertinère exiſtimarent, omnemque mouerét lapidem, vt quibuſcumque rationibus vel artibus, ipſos, etiam vel inuito Cæſare, veteri dignitati reſtituerent, graues proculdubiò paſſim per vniuerſam Italiam metuebantur tumultus, factaque fuiſſet haud dubiè, hac potiſſimùm de cauſa, aliqua publicæ tranquillitatis labefactatio, niſi Balduinus Imperator Byzantinus, ea tempeſtate, quòd imperio aliquot ſuorum fraude excidiſſet, in Italiam Cæſaris aliorumq. Principum arma & ſuppetias, quò in regnum reſtitueretur, rogatum veniſſet: cuius tandem auctoritate & precibus Cæſar inflexus, omnes Pontificios liberari permiſit. His in libertatem repoſitis, conuentus Ananiæ, Hernicorum vrbe vetuſtiſſima, celebratus eſt; in quo quidem communibus omnium ſuffragiis Innocentius quartus patria Genuenſis, è nobili Fliſcorum gente, priſco Lauaniæ Comitum titulo inſignis, Sinibaldus nomine, Pontifex renuntiatus fuit. Quod vt intellexit Fridericus Cæſar, haud perinde, vt erat hominum exiſtimatio, lætatus eſſe fertur. Nam licet ipſe ſuperioribus annis gratia & familiaritate apud Cæſarem floruiſſet, & aliquamdiu in eius aula verſatus, inter intimos eius familiares crederetur; Cæſar tamen, vt erat exacto iudicio, & vir emunctæ, quod aiunt, naris, eius ingenium, ceu callidum & peruerſum, valdè ſuſpectum ſemper habuerat, adeò vt præſtantiſſimis viris, ſibi illius nouam dignitatem, quòd ipſum illi amiciſſimum exiſtimarent, congratulantibus, hoc commune ſcomma de eo protuliſſe dicant; Honores mutant mores. perinde ac ſi non obſcurè olfaceret, quin tantam dignitatem adeptus, ex amico ſibi inimicus euaſurus eſſet: nec fefellit eum, prout euentus multis in rebus comprobauit, vaticinium. Statim enim ab initio Pontificatus nihil habuit antiquius, quàm Rempub. Genuenſem miro verborum lenocinio adhortari, vt Romanam Eccleſiam propter Cæſaris potentiam & manifeſtam vim non mediocriter periclitãtem, pro veteri Reipub. ſuæ inſtituto propugnare ac tueri pergerent. Interim de ſe omnia magnifica & ſplendida Reipub. pollicebatur. Curam etiam poſtmodum, quòd ſibi valdè expedire videret, adiecit, vt ſibi cum Cæſare bene conueniret: eaque de cauſa vtrimque per internuncios valdè allaboratum fuit. Sed fruſtrà, cùm ipſe Pontifex pertinaci quadam contẽtione aliquot oppida Pontificij iuris à Friderico, vt prætendebat, occupata, repeteret. Quod ſanè facem atrociſſimo breui pòſt inſecuto bello ſubdidit. Cæſariani namque Pontificis pertinaciam & ambitionem pertæſi, ipſum in Sotris oppido agentem, & arctiſſima obſidione preſſum, in tantas anguſtias redegerũt, vt de ſalute ſua valdè anxius atque ſolicitus, Genuam per clandeſtinos nuncios cum Senatu egerit, vt ſumma cum feſtinatione eius beneficio aliquot nauigiis præſenti periculo eriperetur. Fieri enim aliquo modo poſſe exiſtimabat, ſi ſibi maturo auxilio ſuccurreretur, vt incolumis euaderet. Quapropter Genuenſes cùm ad promerendã Pontificis gratiam, tum ad teſtandam integritatem fidei ac veteris obſequij, duas ac viginti triremes paulò antè, vt Anſaldi Marij claſſi omnem Liguſticum ſinum crebris excurſionibus inquietantis, obuiam iretur, ductu ſui Prætoris inſtructas, ad Centum cellas miſère. De cuius aduentu Pon-

Pontificij, Balduini Cæſaris interceſſione priſtinæ libertati à Friderico Imperatore reſtituuntur.

Innocentius quartus Pont. renuntiatur.

Rom. Pont. à Cæſarianis in Sotri oppido obſidetur.

Idem Liguſticarum triremium beneficio elabitur, & Genuam venit.

tu Pontifex certior factus, citra aliquam moram intempesta nocte cum summo silentio sex purpuratis & quibusdam aliis ex suis fidelioribus & intimis amicis comitatus, elusis obsessoribus, vrbe excessit, & Centumcellas concitatis equis profectus est, ibique conscensa triremi, mox ad portum Veneris, atque inde Genuam delatus est, vbi honorificentissimè, & cum totius ciuitatis effuso gaudio exceptus est. Ibi cùm aliquot diebus cõstitisset, quia Galliam cogitabat, eaq. vteretur valetudine, quæ nauseã maris, & nauigationis molestias ægrè perferre posset, terrestri itinere sibi Genua per Montis ferratum in Gallias contendendum esse duxit. Senatus de eius voluntate commonefactus, ciuitatis Præsidi iunxit, vt eum adiunctis sibi plerisque ex patriciis primæque nobilitatis viris, ad flumen vsque Rhodanum deduceret. Pontifex summo honore ad Rhodanum vsq. deductus, quòd vectitatione admodum defatigatus esset, aduerso flumine Lugdunum delatus est. ibi denique comitia celebrauit, ad quæ multorum principum & populorum legati conuenêre, & inter ceteros, Respub. Genuens. Simonem Marenum & Hugonem Fliscum ibi oratores habuit. In quibus præter alia, quæ ibi pro suo arbitrio ac voluntate constituit & ordinauit, Cæsarem quòd nullis precibus vel exhortationibus ad restitutionem Põtificiarum ciuitatum adduci posset, pro veteri Pontificum instituto, anathematis fulmine impetiuit, atque ab omnium piorum cœtu eliminauit, omnibusq. sacris interdixit: septemuiris etiam Germaniæ Principibus, quibus solis creandi Cæsaris ius & suffragatio cõpetit, liberam potestatem fecit, vt alium in ipsius Friderici locum crearent atque substituerent. His tantis iniuriis irritatus, ac supramodum ira inflammatus Cæsar, ne videretur tantam temeritatem impunitate confirmare velle, primum Mediolanenses, qui palam & apertè tunc temporis Pontificis partes & studia fouebant, summo apparatu bellico instructus, adortus est, quibus summa ferè terum omnium difficultate laborantibus, Ligures, tanquam vicini ac socij, licet & ipsi gratissimo bello implicati, quingentos sagittarios auxiliares miserunt. Cuius quidem belli, Octobri mense susceptI, is tandem fuit exitus, vt Cæsariani diu ancipiti fortuna vsi, inferiores bello succumberent, ita vt multi eorum in hostium potestatem deuenerint, inter quos præcipuus fuit Entius Cæsaris nothus, cuius non semel facta est mentio. Sed non fuit hæc Insubribus victoria intruenta, at multo suorum sanguine redempta, plerisque eorum cæsis, & non paucis ex præcipua nobilitate Mediolanensium captis; adeò vt eandem ferè belli aleam & sortem cum victis subirent. Nihilominus tamen facta est vtrimque, vt in bellis plerumque fieri solet, captiuorum permutatio, licet impari & planè iniquiore conditione ac fortuna Genuenses captiui habiti sint. Nam quòd Cæsarianis essent antiqui & capitales hostes infensissimi, crudeliter, & quasi per exquisitos cruciatus contra belli morem in eos sęuitum atq. animaduersum. Stunt enim qui tradant, omnibus Ligustici nominis militibus alterum oculum, ac etiam alteram manum præcisam. Quibus ita multatis, tunc demùm factam fuisse ad suos reuertendi potestatẽ, horribili sanè & inaudito inter Christianos ad ea ferè tempora militiæ exemplo. Absoluto bello Insubrico, quia Parmenses pari temeritate & audacia cum plerisque aliis Galliæ Cisalpinæ ciuitatibus obstinatis animis Cæsaris imperium iugiter detrectabant, & ea propter cum Genuens. aliisque vicinis sese nouo fœderis & amicitiæ iure deuinxerant. Cæsar ad suam dignitatẽ quàm maximè pertinere arbitrabatur, si illos refractarios, quò ceteros etiam rebelles ac reluctantes exemplo deterreret, ab instituto retraheret atque in ordinem cogeret. Itaque post Fauentiam, quæ Pontifici fauerat, fame expugnatam atque direptam, Bononiamq. gra-

Innocentius Pont. Genuã Lugdunum proficiscitur.

Lugdunensia comitia.

Fridericus à Pont. diris impetitus, imperio exuitur. 1245.

Cæsaris aduersus Insubres expeditio.

Friderici sæuitia in Genuenses captiuos.

Parmenſis obſidio.

uiter afflictam, exercitum Parmæ admouit, eamque arctiſſima obſidione premere incepit, quæ ferè totum biennium non citra obſeſſorum graues calamitates & incredibiles moleſtias durauit. Et quoniam Innocentius Pontifex Lugduni concilio coacto, ipſi diem dixerat, Imperator, qui antea miſſis legatis tempus definiri commodius petierat, cùm tandem intelligeret, ſibi à Pontifice non modò ſacris interdictum, ſed etiam eius opera effectum eſſe, vt ſibi à ſeptemuiris Principibus imperium abrogaretur, ad Synodum proficiſci conſtituit. Proinde Henrico iuniori, quem proregem Italiæ crearat, in Parmenſi obſidione relicto, cum magna procerum atque illuſtrium virorum frequentia, nec paruo ſatellitio cõſtipatus, inſtitutam profectionem adornauit, & iam ad Taurinates vſq. acceſſerat: ſed cùm de Innocentij implacabili animo & molitionibus, deque clandeſtina ac perfidioſa Sanſeuerinatum Principum ac nonnullorum aliorum ex Pontificis inſtinctu in necem ſuam conſpiratione, deq. crudeli cæde ab exulibus Parmenſibus Guelfis in Gibellinos ipſi addictos patrata, atque vrbe recepta, cognouiſſet, mutato conſilio rediit in Italiam, atque accerſitis ex Apulia & Calabria recentibus copiis, cum ſexaginta millibus hominum armatorum Parmam obſedit, noua vrbe foris circumuallatam, quam Victoriam vocauit, nouoque numiſmate celebrauit in honorem Victoris martyris, cui, ſi vrbe potiretur, templum vouerat. Victoriæ vrbi conditæ omnia ea affuêre quæ poſt Romani Imperij declinationem nulli vnquam Principes habuerint, nullaque poſtmodum ciuitas ſimul viderit, vtpote veſtis varia & pretioſa, animantes feræ cicureſque diuerſi generis, elephantes, dromedarij, pantheræ, pardi, vrſi albi, leones, lynces, moloſſi, buboneſque barbati, quos ex Africa, Aſia, & Ægypto, legati Friderico adduxerant; hominum portentoſæ formæ, & in iis Saracenicus miles, illi in primis acceptus. tanta præterea incolarum frequentia, commerciis etiam multarum gentium aucta: & cùm in ipſa ciuitate, tum in caſtris, tanta fuit annonæ ceterarumque rerum ad vitam neceſſariarum copia, vt nihil ad ampliſſimæ vrbis formam atque adeò felicitatem deeſſet. Hanc etiam foſſa & vallo ita alto atq. profundo cinxerat, vt difficulter irruptio ab oppidanis fieri poſſet. Ceterùm poſt diutinam & duriſſimã obſidionem cum auxiliis, quæ à pleriſq. fœderatis, & potiſſimùm à Genuenſibus, qui fermè quingẽtos peritiſſ. ſagittarios ad obſeſſos præſidio miſerant, iuuarẽtur, noua virium acceſſione aucti, animiſque incredibiliter confirmati, eruptionem in Cæſarianos palantes, atque in alta ſecuritate poſitos, tanto impetu fecêre, vt eos, poſt non mediocrem pugnam, diſſipatis ordinibus in turpem & ignominioſam fugam conuerterint, adeò vt qui prius ſumma omnium rerum pænuria laborabant, hoſtilibus prædis regioque theſauro ditati, rerum omnium abundantia diffluerẽt, Victoriamq. ciuitatem incenderent. Dum hæc Parmæ geruntur, Andreas Marius, Anſaldi, vt ſæpe retulimus, filius, cùm exploraſſet, Genuenſ. portum ſolita claſſe eſſe deſtitutum, cum viginti triremibus bene inſtructis de improuiſo illum ingreſſus eſt, eo animo & conſilio, vt ipſam vrbem aliquo ſingulari detrimento afficeret. Verùm, cùm litteris nonnullorum Cæſari fauentium eſſet commonefactus, ne temerè aliquid aggrederetur, quòd iam ex Senatus decreto maiori ex parte claſſis eſſet comparata & inſtructa, veritus, ne in aliquod periculum incurreret, ſe Sauonam intra ſolitas ſuas munitiones recepit. Et quia claſſis Cæſarea tunc temporis erat ſolito longè minor, & planè huiuſmodi, vt cum hoſtili congredi non auderet, ipſe, vbi primùm Sauonam delatus eſt, vnam triremim Piſas imploratum ſuppetias ablegauit, quæ à Ligure conſpecta, tanta celeritate inſecuta fuit, vt, licet miris gyris tergiuerſari & euadere

Vrbs Victoria à Friderico condita.

Cæſarianorum clades.

euadere conaretur, elabi nequaquã potuerit, ſed ſumma neceſſitate in continentem impulſa, non ita procul à Varagio oppido, omnibus qui ea deuehebantur, captis, in hoſtium poteſtatem deuenit. Interim adornatam Genuæ claſſem illius Præfectus eduxit, vt Cæſarianam claſſem Sauonæ ſtationem habentem adoriretur. Verùm, quòd hoſtis pro ſua veteri conſuetudine ſeſe intra vallum & munimenta contineret, ita vt nullis incommodis affici poſſet, poſt aliquot excurſiones, poſtliminiò Genuam rediit: & claſſem cũ ſumma feſtinatione comparatam exarmarunt. At ciuitate magna annonæ pænuria laborante, Senatus veritus, ne propter vicinam hoſtilem claſſem in maiores anguſtias conijceretur, ad omnem præcidendam anſam decreuit, vt iterum omni ſtudio & diligentia quatuor ac viginti triremes expedirentur, quibus in Galliam Narbonẽſem aliaq. circumuicina loca annonæ ſubleuandæ & commeatus importandi gratia enauigatũ éſt. In hoc rerum tractu portus Veneris incolæ haud procul ab eo ſinu Neapolitanam triremim conſpicati, quæ rectà Sauonam cum nouo militum ſupplemento contendebat, tanto impetu & apparatu adorti ſunt, vt eam expugnauerint, & ceperint, ſic, vt præter captiuos, qui ſupra ducentos fuiſſe dicuntur, haud exiguam prædam retulerint. Cæſar, ſtatim poſt acceptam in obſidione Parmenſi cladem, veritus, ne in Sicilia, aliiſque ſui Imperij prouinciis ob rem infeliciter geſtam, à Liguribus, quibus cum aſſiduè bellum gerebat, aliquid incommodi acciperet, omnes inibat rationes, quibus rerum ſuarum ſtatum componeret, & Ligurum conſilia exploraret ac præueniret. Quamobrem cùm nihil ea quidem tempeſtate, conſultius ſibi videretur, quàm vt eos domeſtico bellõ implicatos, ab omnibus externis expeditionibus retraheret, magna calliditate Lunigiani & Caferoniani agri incolas, ſimulque Carretinum regulum, ac Vbertum Palauicinum, multoſque alios inſignes viros, ſui nominis ſtudioſos, tantis artibus ac induſtria aduerſus illos concitauit, vt eos inter ſe non mediocriter committeret. Et quò maioribus eos difficultatibus inuolueret, Neapoli quinque ac viginti nauigiorum ſupplementum fieri iuſſit, vt ſinus Liguſticus ſecuriùs atque validiùs per Andream Marium ſui ſupremi Præfecti filium infeſtaretur. Pari diligentia & induſtria Genuæ allaborabatur, ne aliquid detrimenti à Cæſarianis acciperent. Verùm, quia illis de milite non erat vſq. adeò bene proſpectum, Amicum Stregiam, cognomento Porcum, Ioannemque Turchium in agrum Placentinum ſumma celeritate expediuêre, vt nouo habito deſcriptoq. delectu, militem, ceteraque ad bellum opportuna cõſcriberent ac præpararent. Quo facto, omnia loca finitima, quæ hoſtilibus iniurijs expoſita erant, acri & validõ præſidio cõmuniuerunt. Et quia exules, qui Gibellinam factionem ſequebantur, indies in gratiam Cæſaris aliquid contra patriam moliebantur, & indigenas ad defectionem ſubinde ſollicitabant, Senatuſconſulto auctoritate Pontificia confirmato, decretum fuit, vt omnia ipſorum bona, & facultates fiſco addicerentur, & in publicum ærarium redigerentur, ipſique, ac illorum poſteri omnibus dignitatibus publiciſque muneribus exuti, proſcriberentur. His tantis iniuriis cum grauiſſimo damno cõiunctis, ipſi ſupramodum exacerbati, planè effecerunt, vt omnia Reip. machinamenta ac bellici apparatus parum proſperè ſuccederent. Ceterùm, & ſi clades ad Parmam recepta, fuiſſet Cæſari omnino grauis & moleſta; tantum tamen non potuit, vt animum eius, alioquin infractum & excelſum, proſterneret, vel languefaceret. Nam cùm ſe videret vndique Pontificiis inſidiis ac telis eſſe expoſitum, & propter duarum funeſtarum factionum diuerſitatem totam Italiam ad arma eſſe concitatam, ita vt vtraque factio virtutis gloriæque loco duceret, ſi ad

Gibellini patria ac bonis multantur.

ostendendum insigne factionis studium maximè in alteros sæuiret; his aliisque de causis cõmotus Cæsar summa cum celeritate reparatis viribus, ipse Parmam, vti ex præcipuis scriptoribus videre licet, ex vna quidem parte ad deditionem

Parmæ deditio.

compulit, ex altera verò duce Encio filio oppugnauit Bononiã; Vmbria enim, & tota ferè Etruria ipsius sequebantur partes, exceptis vnis solisque Florentinis, apud quos tamen deinceps tantum inualuit Imperatoris auctoritas, vt Guelfos, Pontificiatum partium sectatores & propugnatores, sponte in eius gratiam eiicerent, ipsum tamen in vrbem suam non admitterent. Obsidio Bononiensis hunc

Encius Friderici filius à Bononiens. capitur.

ferè exitum habuit, vt Encius ipse ab obsessoribus prœlio superatus, viuus in hostium manus & potestatem deuenerit, apud quos in vinculis post annorum viginti duram captiuitatem, vt monumentum, quod adhuc Bononiæ extat, testatur, mortuus est. Cæsar, intellecta filij captiuitate, & improspero rerum ad Bononiam gestarum successu, videnséque se non solum ab amicis, quorum ferè voluntas cum fortuna mutatur, sed etiam ab ipsa fortuna, qua hactenus prospera & placida vsus fuerat, deseri; prætereaq. non obscurè subodoraretur, vitæ suæ insidias per veneficia aliasque occultas artes strui, in Siciliam reuerti statuit, adeò vt hoc ferè pacto feruentissima bella, quæ diuturno tempore nõ modò ipsam Italiam, sed totam ferè Europam miris calamitatibus inuoluerant, breui temporis tractu consopirentur & extinguerentur. Florebat eadem tempestate hac in Rep. magis solito Fliscorum gens, cùm summis per se opibus, tum etiam longè maiori quàm antea auctoritate subnixa, propter Innocentium quartum recèns ex sua familia in nouum Pont. creatum, ita vt cùm summum ferè rerum omnium arbitrium atque potestas penes eos esset, factum fuerit, vt propter affinitatem, quę sibi cum aduersæ factionis patriciis eo tempore à Senatu, vti demonstrauimus, proscriptis & pro hostibus iudicatis, non paruæ simultates atque odia enascerentur; quæ cùm indies diuersis modis & studiis alerẽtur, aliquandò in maximam Reip. perniciem eruptura videbãtur. His vt maturè obuiam iretur, & ne vlterius tacita contagione serperẽt, à Senatu summa cum diligentia, interposita sua auctoritate, sic planè allaboratum fuit, vt reconciliatis animis, in pristinam & mutuam gratiam redirent. Et quia illorum qui Gibellinæ factionis erant, bona fisco adiudicata diximus, Senatus huius controuersiæ iudicium atque arbitrium Pontifici

Proscripti exules patriæ restituuntur.

ipsi permisit, de cuius postmodum voluntate & intercessione proscripti exules patriæ pristinisque suis fortunis restituti sunt, accepta non exigua ex publico ærario pecuniarum summa; quòd se quererentur, multis incommodis ac detrimẽtis, durante bello, fuisse à suis affectos. Hoc modo veteres istæ ac diuturnæ controuersiæ, quæ publicam tranquillitatem non parum interruperant, ad tempus consopitæ atque compositæ. His rebus ita per Liguriam cõstitutis, Fridericus, cùm in Siciliam, vti meminimus, proficisci vellet, in itinere ardentissima febre ex propinato, vti ferunt, veneno correptus, in arce quadam Apuliæ, vulgò Firenzola, vitam cum meliore cõmutauit. De genere mortis multi scriptores inter se variant. Maior tamen pars huc decurrit, vt affirment, Manfredum eius filium spurium, ex eadem Blanca Marchionissa Montisferrati, cuius superius mentionem habuimus, genitum, Tarenti Principem, & Siciliæ regem designatum, cùm medicorum diligentia vis veneni retusa aliquantulum & debilitata, non leuem spem de conualescentia præbuisset, tanta fuisse impietate ac inhumanitate, vt iniecto in os paternum sacrilegis manibus puluino, eum suffocasse, imitatum, vti puto, Caium

Friderici Imp. mors, et ingenium.

Caligulam, qui Tiberium Cæsarem simili mortis genere, vt refert Suetonius, sustulit. Fato autem concessit Idibus Decembris anno à partu virginis supra mil-

lesimum

leſimum ducenteſimũ quinquageſimo, à mũdi verò initio, quinquies milleſimo ducẽteſimo duodecimo, ætatis ſuæ anno LIIII. Imperij XXXIII. Cadauer eius Panormũ tranſtulit Archiepiſcopus Panormitanus, & ſepulchro ibidẽ porphyretico cõdidit, licet aliqui exiſtimẽt, Manfredũ, ſuſpicionis à ſe remouendæ cauſa, id procuraſſe. Hic fuit exitus Friderici ſecundi, Principis ſummis illis omniũ temporũ heroibus annumerandi; qui cũ virtute & gloria bellica eruditionẽ coniunxerunt. Ingenio ſiquidem tanto fuit, vt, præter patriam linguam; Germanicã ſcilicet, plurimas alias exactiſſimè didicerit, Latinam nempè, Græcam, Saracenicã, Gallicam, Italicam, & in ſingulis Philoſophiæ partibus non tantùm rudimenta deguſtauerit, ſed fontes ipſos introſpexerit, & exhauſerit: viroſque doctos tanto in honore ac pretio habuit, vt de horum conſiliis ac ſententiis pleraque tempore pacis & belli inſtituerit, adminiſtrauerit, & in controuerſiis pronunciauerit. Multa ſapienter in imperio conſtituit cum de feudorum vſibus, tum alia, quæ XI. capitibus diſtincta, Codici Iuſtiniani ſunt inſerta. Et ne videretur ocioſè, vel frigidè literas & ſtudia tractaſſe, Neapoli Academiam condidit; & alibi, antè conſtitutas, exornauit & amplificauit. Hactenus plæclara eius inſtituta, & eximias virtutes recenſuimus. Ingenij mores omittendos minimè exiſtimo. Animo itaque fuit magno & excelſo, inque periculis intrepido, in vtraque fortuna conſtans & moderatus. In prœlio acer, ac prouidus, manu pariter & conſilio promptus, ac ſingularis munificentiæ. Has tamen egregias animi & corporis dotes, vti plerumque in maximis etiam Principibus vſu euenire conſueuit, contaminarunt & obſcurarunt, nempe ſæuitia, qua, præſertim ætate iam ingraueſcẽte, promiſcuè in plurimos vſus eſt, licet priùs à crudelitate alieniſſimus videretur: ideoque potius aduerſariorum pertinaciæ, atque hoſtilibus inſidiis, quibus vndiquaque impetebatur, quàm eius naturæ hoc aſſcribendum cenſent; & libido immenſa, qua ita flagraſſe dicitur, vt præter gentis morem & conſuetudinem, multas pellices apud ſe aleret ac foueret. Et hæc ſummatim de hoc præſtantiſſimo Principe nũc dixiſſe ſufficiat. Friderici ſubſecuta mors videbatur effeciſſe, vt Italia diuturnis bellis feſſa, atque variis calamitatibus oppreſſa, aliquantulum reſpiraret, & aliqua priſtinæ tranquillitatis ſpecies non immeritò ſperaretur; Quandoquidem Pontifex, ſublato tanto aduerſario, facilè nemine reſiſtente, partes ſuas tuebatur. Et Ligures domeſticis ac externis bellis non parum defatigati, nihil, præter otium & quietem, optabant. Proinde, reconciliatis populis, qui ab eis deſciuerant, atque in fidem reuocatis iis regulis, quibus cum, præteritis temporibus amicitia & neceſſitudo intercedebat, ab omni ſolicitudine liberati maiori ex parte videbantur. Reſtabant Sauonenſes, qui ſoli digni cenſebantur, in quos aliquid durius ſtatueretur, cùm ipſi ſtatim ab huius belli initio Cæſaris fidem & ſtudia eſſent ſecuti: ſed cùm poſt longam conſultationem, & variarum ſententiarum rogationem Patrum conſilia in hoc prorſus conſentirent, vt ad remouendam omnem vlterioris belli anſam, aliquid temporum condicioni eſſet remittendum, omnium præteritarum rerum culpam ſempiterna obliuione delendam eſſe duxerunt, ita me herclè, vt anno eiuſdem ſæculi vno & quinquageſimo, condonatis præcedentibus erratis, ipſi priſtino ſuo iuri reſtituerentur, & deinceps pro ciuibus Genuenſibus haberentur. Pari liberalitate & humanitate, cum pleriſque ceteris Liguſtici nominis hoſtibus actum fuit. Vt verò hæc Reip. tranquillitas multò plenior & cumulatior eſſet, acceſſit renouatio pacis cum Venetis, cum quibus, tametſi iam per multos annos nullũ omninò bellum interceſſerat, cùm tamen poſtremæ reconciliationis terminus effluxiſſet, eius inſtaurandæ gratia mutuas vtrinque lega-

Friderici ſecundi natura & ingenium.

Genuenſibus clementia erga Sauonenſ. ac ceteros, qui ab eorum fide receſſerant.

legationes habuerunt; & Veneti Senatus nomine Petrus Gradinicus & Iacobus Didorus oratores fuerunt. Genuenſium autem, Hugo Fliſcus, & Guido Spinula, deſtinati ſunt; quorum ſingulari prudentia effectum eſt, vt in portu Veneris, vbi ex mutua conſenſione ſimul conuenerant, indutiæ in decennium conſtituerentur. In hac incredibili totius Italiæ lætitia, Pontifex Lugduno Maſſiliam, indeque Genuam ſecunda nauigatione præteruectus eſt, vbi eò amplioribus honoribus à Senatu atque ordinibus exceptus eſt, quo magis tum temporis Reſpub. ab omnibus ciuilibus ac externis bellis tandem conquieuerat, adeò certè, vt in eo excipiendo nihil omninò prætermiſſum fuerit, quod ad regium ſplendorem & magnificentiam ſpectaret. Inde, paucis diebus interiectis, Mediolanum conceſſit, vt eam vrbem, & Inſubriæ populos in Eccleſiæ Romanæ obſequio ac fide conſtabiliret: mox Peruſiam profectus, ibi aliquantiſper ſubſtitit, donec ſcilicet audita Conradi filij Friderici Cæſaris, cuius proximè mentionem fecimus, morte, cõtractis tumultuariis aliquot copiis, quibus ex lectiſſima equeſtri nobilitate Neapolitana Duces præpoſuit, Neapolim venit; vbi à Manfredo Tarenti Principe, ac omnibus fermè totius regni proceribus honorificentiſſimè exceptus eſt: breuique temporis interuallo multas vrbes atque oppida Pontificiæ ditioni ac imperio adiecit. Ceterùm hæc tantarum rerum inchoata, & proculdubiò ad optatum exitum perducenda initia, tantæque gloriæ curſus, immaturo ac repentino eius obitu interruptus eſt. Nam paucis pòſt diebus, fatis conceſſit, anno ſalutis poſt milleſimum ducenteſimum quinquageſimo quarto, menſe Ianuario, & Neapoli in Metropolitana Eccleſia, poſteaquam rebus ſacris ſumma cum dignitate vndecim annos & dimidium præfuiſſet, tumulatus eſt.

Pacis renouatio cum Venetis per decennium.

Innocentius Pont. Genuam proficiſcitur.

Eiuſdem obitus.

DE

DE BELLO VENETO

LIBER I.

His bellis, quæ à populo Genuẽsi cùm in Asia, tum in Europa diuersis quidem temporibus gesta sunt, ac præcipuè aduersus Pisanos, priuata quadam inuidia ipsorũ potentiæ ac virtutis æmulos, explicatis, ordo nunc exigere videtur, vt his etiam, quæ inter eosdem ac Venetos prælia contigêre, annectantur, dum vterq. populus pari æmulatione & studiosæ cõtentionis ardore incitatus, maris imperium sibi ambitiosè & assiduè vendicare conatur. Cum his vtiq. non minus quàm cum priori hoste, vario & ancipiti euentu, sæpe ac diu decertatum est, adeò vt difficile pronũciatu sit, penes quos minori cum periculo, vel dispendio, victoria crebrior constiterit; præsertim cùm sæpe alternãtis fortunæ ictus ambæ partes expertæ fuerint, quippè quibus, Clodia capta, diuturnaque, & arcta obsidione circumsessis, ac veluti faucibus oppressis, necessitas expresserit, conditiones pacis à Genuensibus bello tum quidem superioribus, ac tanquam victoribus, suppliciter petere. Priusquam verò hæc narrare incipiam, sermone paulò altiùs repetito, breuiter ostendam, vnde primùm odiorum simultatumque semina emanauerint, & longa postmodum propagine progressa, originem traxerint: quo facto, deinceps ad instituti operis enarrationem oratio relabetur. Innocentio huius nominis tertio Romæ supremum Pontificatum gerente, Balduinus Flandriæ Comes, cum plerisque proceribus atque dynastis, & inter ceteros quidem cum Ludouico Blesensi, Henrico D. Pauli & Ioanne Brennæ Comitibus, Bonifacio Marchione Monferratensi, & Ludouico Allobrogum Duce, societatem ac fœdus contraxit, eo consilio, vt in Asiam traijcerent, suasq. cõmunes vires in Turcas conuerterent. Verùm quia intelligebant, in ea expeditione Venetorũ operam sibi maximo adiumento, planeque necessariam futuram esse: cum eis deiciendo fœdere cõmunicatis consiliis decreuerũt, ita vt ipsis postea in amicitiam & rerum communionem acceptis, certis sub condicionibus inter eos transactum & pactum sit, vt inter reliqua, quæcumque ex hoste loca occuparent, dimidium Venetis rata portione cederet. Quibus rebus ipsi contenti, ex communi Patrum Senatusque decreto classis instructa est: quæ, vt aliquorum Annales referunt, ducẽtarum & quadraginta nauium, & sexaginta triremium, maximo bellico apparatu instructarum, adiectis septuaginta onerariis, & centum viginti anciliis fuit: sic enim Veneti nauigia conuehendis equis opportuna, Græci vernaculo gentis idiomate Hippagones vocant. Et ne tam præpotens classis suo duce carêret, Senatus Venetus ad suam dignitatem mirum in modum pertinere arbitratus, si illi Ducem & Imperatorem imponeret, qui tanto imperio sustinendo par esset & idoneus; Henricum Dandalum omniũ iudicio dignum iudicarũt, qui huic oneri par, ac tam arduæ prouinciæ capax destinaretur. Per idem ferè tempus, Byzantij Andronico Comnæno sæuissimo tyranno crudeliter interfecto, Isaatius Angelus è gente Comnæna, qui Angeli vocabantur cognomine, (nam reliqua Comnærum stirps iam extincta erat) vir summæ iustitiæ ac æquitatis, necnon Christiani nominis amantissimus, ex communi omnium procerum consensu Cæsar designatus est. Hic, vbi aliquamdiu feliciter imperasset, à fratre Alexio, qui erat minor natu, non minus crudeliter, quàm perfidè, luminibus orbatus, & in vincula

Balduini Flãdriæ Cõmitis Constantinopolitana expeditio

Eiusdem fœdus cum Venetis.

Potentissimæ Venetorum classis.

Isaatius Angelus à fratre Alexio in vincula conijcitur.

cula coniectus est, vbi tam diu detentus fuit, quoad filius Alexius, qui Gallorum ac Venetorum auxilium supplex & gemebundus implorauerat, patrem precibus lacrymisque tandem obtinuit; sed carcere post diuturnam captiuitatem eductus, longo nidore tristissimæque custodiæ situ mirificè debilitatus, licet pristinam libertatem recuperasset, accedente tamen grauis aëris intemperie, paucis diebus in morbum incidit, pauloque postea extinctus est, adeò vt post breuem temporis decursum ob insignes tum animi corporisque dotes, tum verò præcipuè ob præclaram in patrem ostensam atq. probatam pietatem, communibus votis Cæsar expeteretur, & Gallorum Venetorumque armis suffragantibus, Imperator diceretur, cum quibus, in perpetuum beneuolentiæ & amicitiæ argumentum, fœdus antea sanciuerat, ea certè condicione, vt Patriarcha Byzantinus Romano Pont. tanquam maiori parêret, & damna Francis Venetisque illata, prima quaque data occasione, rependeret atq. sarciret. Qui cùm rerum quas promiserat, satageret, datamque fidem liberare enixè contenderet, à Murziphilo quodam viro ignobili, ac de mediæ plebis fece, à plerisque Myrtilo vocato, paulò antè ad summum dignitatis gradum à demortuo Cæsare deuecto, cuique vt tutori res suas omnes vitamque concrediderat, admodum adolescens, vtpote qui vix ex ephebis excesserat, mense post restitutionem vix exacto, per fraudem & dolum innocenter & inhumaniter enectus est. Interea verò Murziphilus imperio per vim ac sæuitiam occupato, vrbeque Byzantio amissa, cùm intempesta nocte cum vxore & pellicibus ac thesauro clàm aufugeret, paulò pòst celeri nauigatione in Peloponnesum delatus, Constantinopolim retractus, postremùm verò, postquam ibi nonnihil substitisset, per insidias captus est, atque per summam ignominiam & cruciatus miserè, vt par erat, interijt. Erutis enim oculis, & in accliuem locum deductus, ex eminenti saxo in præcipitium, Romano quodammodò more, datus est, dudùmque, volutato prius ipsius cadauere, per omne ludibrij & cõtumeliarum genus, non antea cessatum fuit, quàm per frusta discerperetur, vindicibus ipsis diis, qui malè partum imperium pessimo fine infaustoque exitu obsignarunt. Vrbs tandem post duodeseptuaginta dierum perpessam obsidionem, à Gallis Venetisque recepta, vbi in potestatem redacta est, quindecim viri creati sunt, quibus Cæsaris eligendi facultas permitteretur, ea condicione, vt si Gallicæ nationis Augustus crearetur, Veneti darent quem ipsi vellent suæ gentis Antistitem. Veneti ex electorũ numero quinos dedêre, & D. Pauli Comites totidem, Montferratenses & Allobrogum Duces ceterum numerum impleuêre. Horum suffragiis summaque cõcordia Balduinus ex Belgio oriundus, Imperator, & Thomas Maurocenus ex Venetis, Antistes vrbis designantur; qui postea Balduinum Cæsarem diademate ceterisque insignibus Augustalibus exornauit. Hoc autem imperium Galli annos circiter septuaginta, siue, vt aliis videtur, sexaginta tres retinuerunt, scilicet vsque ad vltimum Balduinum, quasi fato euenisset, vt quemadmodum à Balduino auspicia regni cœpissent, sic in Balduino, Græcis, duce Michaële Palæologo, statum pristinum recuperantibus, concíderent. In hoc autem Palæologo duæ præclarissimæ domus Constantinopolitanæ, Lascarorum scilicet, & Palæologorum, commixtæ, diuersa fortuna, altera defecit, altera verò ad summum felicitatis gradum euecta est, & vsq. ad Constantinum octauum & vltimum eius familiæ floruit, ad annum videlicet supra millesimũ quadringentesimũ quinquagesimum tertium, eaque ex Italia, adeoque Viterbo ipso, Etruriæ ciuitate haud sanè ignobili, quæ olim Veiusa nuncupata, tanquam trium vrbium sepia vel mœnia in se complectens, originem traxisse, nonnullis placet, & continuata

Isaaci filius Cæsar renuntiatur.

Idem à Murziphilo interficitur.

Murziphili exades.

Byzantiũ à Christianis receptum.

Balduinus rex Cõstantinopolis designatur.

Græci, duce Michaële Palæologo, imperium recuperant.

Palæologorũ familia unde genus traxerit.

tinuata quadam serie ex hac Cæsares imperio Constantinopolitano dati sunt, annis circiter centum nonaginta quatuor, donec tandem refrigescente pristina illa virtute pietateque Christiana, omnia segnitie quadam & diuersis studiis in deterius labi cœperint, sic vt florentissimum Græcorum imperium in Turcorum manus & potestatem deueniret, anno prædicto, quarto Cal. Iunij, quo tempore incidit clades Constantinopolis, postquam hoc vetustissimum imperium mille cetum ac nonaginta amplius annis incolume stetisset: cuius certè maxima inclinatio potissimùm sub Nicolao V. Romano Pont. & Friderico tertio rerum potiente facta est. Vt autem hoc imperium à Constantino Magno, Helena matre genito, qui hanc vrbem è ruderibus & nobilissimæ antiquitatis fragmentis planè nouam refecerat, miroque ornatu extruxerat, initium habuit; sic sanè in Constantino octauo, cui mater fuit eiusdem nominis Helena, desijt: quod quidem videtur non carere admiratione, præsertim cùm fatali quadam vi vnius imperij ortus & interitus sub duorum Principum longa temporum serie inter se distinctorum, cognominibus matribus inciperet ac interiret. Balduinus, Gallicis, Venetisque armis recepto Byzantio, ac deinde omnibus aliis locis eius imperij, exceptâ Hadrianopoli, in suam ditionem redactis, omnes insulas quæ in Ionio & Ægæo mari continebantur, Venetis ex fœdere adiudicauit. Cùm autem Creta insula Bonifacio Montferratensi ab Alexio paulò antè attributa esset, Balduinus ad semouendam litem, planeque tollendam omnem contentionem, vtque sociis pacta rata essent, & ex fide persoluerentur, Bonifacium Thessaliæ regem declarauit: insulaque Venetis tradita, qui eius loco ingentem auri vim, atque amplissima munera ipsi Montferratensi tradiderunt. Ceterùm anno millesimo ducentesimo sexto, Henricus cognomento Pistator, Malliacæ oræ Princeps, hanc Venetis ademptam, suo imperio adiecit. Qua iniuria ipsi supramodum concitati, protinus validissimam classem ad eam recuperandam ductu & auspiciis Reinerij Danduli emiserunt. Qui primo appulsu Candiam, vrbem hodiè celeberrimam, ac totius insulæ caput, & velut emporium, recepit, & mox pleraque alia oppida & arces pari fortunæ successu recuperauit. Malliacus interea, cùm se Venetis aduersarijs longè inferiorem animaduerteret, ita vt facilè superari, & ad internecionem deleri posset, Arnaldum Balduinum Genuam ad opem implorandam destinauit. Patres, audita legatione, de sua gloria, simulque socij & confœderati, ac etiam de se in Syracusana expeditione, sicuti antea retulimus, quàm optimè meriti, salute ac dignitate non parùm solliciti, ac valdè verentes, ne hoc modo bellum cum Venetorum satisfactione & gloria in Asiæ partibus restingueretur, quò illorum aduersarium in spem bene gerendæ rei erigerent, ipsum aliquot nauigijs subsidiarijs instruxerunt, & adiuuarũt; quorum præsidio innixus, continuò Venetæ classis Præfectum adortus est, eo quidem exitu, vt tandem ex hoste insignem victoriam retulerit, adeò vt præter ceteros; ipsemet nauarchus in eius potestatem deuenerit, quem dicunt, paucis pòst diebus, in carcere, vbi asseruabatur, extinctum, licet à quibusdam in litteras relatum sit, ipsum, dum strenui militis & magnanimi ducis munia exequitur, telo transfixum, atque ita è viuis subtractum esse. At Veneti, quibus pertinaci animi decreto etiam cum summo vitæ fortunarumque omnium dispendio constitutum erat, mordicus illam insulam ad extremum vsque vitæ spiritum retinere, tursus præpotentem classem coëgerunt, atque armarunt; cuius ope, haud multò pòst, quæcumque prius bello amiserant, strenuè armis recuperarunt, & Malliacum, quem norant, multorum Procerum gratia & beneuolentia sibi comparata, indies nouis turbis populum,

Clades Constantinopolis.

Creta insula à Balduino Venetis tradita. 1206.

Bellum inter Venetos, & Henricum Malliacæ oræ Princ-pem.

Malliaci victoria aduer sus Venetos.

Eiusdem clades.

pulum, ſuapte natura ad ſeditionem nouaq́ue ſtudia pronum, ad defectionem ſolicitare, hoſtiliter inſecuti, extremam eius perniciem atq. excidium omnibus modis & rationibus procurabant. Ipſe verò tametſi animo erat infracto ac excelſo, nihilominus tamen priuatis ſuis viribus prorſus diffidens, anno ſupra milleſimum ducenteſimum decimo Genuam auxilia imploratum venit, eumq́. Reſpub. Senatuſconſulto tanquam ſocium & veterem amicum, non ſolùm ampliſſimis honoribus excepit, ſed etiam tempore tam neceſſario contra tam potentem hoſtem armis aliiſq́ue rebus ad bellum neceſſariis fouendum ſibi ſtatuit. Quod nemini mirum videri debet, cùm hic populus ſemper fuerit adeò humanus & hoſpitalis, vt quotieſcumque vſus ferret, nulla habita ſumptuum, vel periculorum ratione, ſocios & confœderatos conſtantiſſima cum fide ſemper iuuerit. Accedebat etiam ad Senatus priſtinam beneuolentiam artificioſa atque diſerta Malliaci oratio, quam in ipſo Senatu locupletiſſimam, atque grauiſſimis innixam rationibus habuiſſe fama eſt. Oſtendebat enim, quibus potiſſimùm mediis Venetorum potentiam in Syria labefactari, & Barbarorum imperium, quod indies magis atque magis ex noſtris diſſenſionibus creſcebat & dilatabatur, excindi poſſet, adeò profectò, vt Senatus eius verbis haud mediocrem fidem haberet. Porrò cùm non futiles vel ſteriles adferret rationes, ſed de re tanta grauiter atque diſertè diſſereret, facilè intellexêre Patres, cum quanto Reipub. ſuæ diſpendio ac detrimento Veneti in partibus Orientalibus, opibus atque potentia præualerent. Hæc & ſimilia ab eo allata, ſapienterq́. diſputata, non parùm commouebant Senatum vt illi ſuppetias decerneret, ſic vt ipſum laudatũ, & bono animo eſſe iuſſum, honorificè dimiſerint. Ceterùm bello cum Piſanis renouato, Pontifex per ſuos internuntios apud vtramque Rempub. anxiè procurabat, vt conſtitutæ pacis memores, quietem publicam non perturbarent. Qua de cauſa Senatus Genuenſis, ne temeritate aliqua peccaret, néue Pontificis animum ad pacem publicam cuſtodiendam intentum, aliquo pacto irritaret, operæpretium ſe facturum exiſtimauit, ſi, priuſquam Malliacus ſociis armis inſtrueretur, legatione miſſa, Venetorum animos pertentaret, atque illos ad pacem adhortaretur. Poſtquam igitur Oratores, qui ad illorum conſilia & ſententiam explorandum ablegati erant, reuerſi ſunt, Venetorum animos ita ab omnibus pacis conditionibus abhorrere dixerunt, vt præ nimia impotentia quadam animi ſibi temperare nequiuerint, quin manifeſta ſigna implacabilis aduerſus Genuenſes odij apertè præberent, adeò vt Senatus, intellecta illorum peruicacia, neutiquam Malliacum deferendũ eſſe ſtatuerit. Quin potiùs, nulla mora interpoſita, ipſum octo triremibus & quatuor nauibus, omnibus rebus ad eam militiam pertinentibus quàm optimè inſtructis ac præparatis, adiuuit, ſic vt Malliacus Genuenſi præſidio firmatus, atrociſſimum bellum in Venetos reſtaurauerit. Huius rei fama vbi primùm ad eos perlata eſt, Senatus conſulto habito, ſumma celeritate Ioannes Triuiſanus cum nouem nauibus omni bellico apparatu exornatis, ad eius conatus inhibendos amandatus eſt. Porrò ex hac Genuenſium erga Malliacum propenſione, ac præſtitis auxiliis, initium atque originem habuerunt funeſtiſſima & cruentiſſima illa bella, quæ deinceps inter vtramque gentem variis temporibus cum maximo vtriuſque detrimento & calamitate ſubſecuta fuerunt: & ita quidem veteres Genuenſium Annales referunt. At Venetarum rerum ſcriptores, in primis verò Sabellicus, iſtæc diuerſa narratione commemorant, atque aiunt, mutuæ diſcordiæ atque diſſenſionis cauſam ex ſola imperij æmulatione ortam eſſe, adeò vt Ligures, ex quo Creta inſula Veneto nomini ceſſerat, nunquam cogitare

Malliacus Genuam proficiſcitur.

Exemplum ſingularis humanitatis.

Genuenſ. legatio ad Venetos.

Genuenſ. Malliaco ſuppetias ferunt.

Initium & origo belli inter Genuenſ. ac Venetos.

gitare deſtiterint, quibus artibus ac ſtudiis Venetos ex illius poſſeſſione deturbarent; vixque illam per ſuæ gentis homines Veneto præſidio firmatam fuiſſe, cùm ipſi aliquot ad id nauibus inſtructis, eò ablegatis, & in his Leone Ventrano rei maritimæ peritiſſimo, qui cùm largitione, tum variis pollicitationibus prouincialium animos ad ſe pellicere tentaret. Hunc autem in ſinu Hadriatico interceptum, ſtatim Corcyram perductum, ibique ignominioſa morte, quippe cui laqueo gula perfracta ſit, extremoque ſupplicio affectum. At Genuenſes ad eam iniuriam vlciſcendam, vtque inſula commodiùs atque faciliùs potirentur, Malliacum ad eam inuadendam perpuliſſe, ipſumque Liguſticis opibus fretum, vniuerſam inſulam debellaſſe ac in ſuam poteſtatem redegiſſe, indeque poſtmodum hoſtilibus animis omnia inter eos geſta, donec tandem Veneti eam receperint, & mox, vt inſulares in fide atque obſequio retinerent, ipſos ſub Petro Ciano, qui Dandulo in Principatu ſucceſſerat, noua præſidia & colonias, equitibus ex patriciorum ordine, peditibus verò è plebe ſelectis, quibus eius inſulæ ſtatus conſtabiliretur, ad illum firmandum tranſmittendas curaſſe. Hoſte nihilominùs ſumma contentione ac pertinacia ſuos conatus proſequente, quamplurima damna vltrò citroque illata fuêre. Vtcumque autem ſeſe res habeat, hoc ſatis ex omnium veterum monumentis conſtat, ob res Cretenſes animos vtrimque ſupramodum irritatos, nec multò pòſt, acerrimis odiis ad arma decurſum. In hoc rerum tractu qui Genuæ vtilitati publicæ fauebant, cum Venetis agendum cenſebant. Prætor enim, multiq. alij nobiles viri, ſapientia & conſilij grauitate præſtantes, magnas & probabiles afferebant rationes, quibus oſtendebant, omninò ex vſu Reipub. eſſe, vt honeſtis cõdicionibus cum Venetis tranſigeretur. Minimè enim indecorum ſibi videri, vt qui priores iniuriam intuliſſent, eos etiam primos eſſe qui pacem & reconciliationẽ efflagitarent. Qua in re cùm diuerſis ſententiis in Senatu certaretur, vicit tamen ea pars quæ Venetos ad concordiam flectendos diceret: huiuſque rei gratia, anno eiuſdem ſæculi XIII. Vbertum Spinulam, & Lanfrancum Roſſum celebres viros, cum ampliſſima auctoritate ad eos miſere. Quorum quidem ſingulari induſtria & rerum tractandarum peritia effectum eſt, vt tametſi pax tam repentino tempore ob multas, eaſque quidem graues, difficultates coire non poſſet, indutiæ tamen ad triennium agitarentur. In quibus inter cetera cautum fuit, vt Henricus, cognomentò Piſtator, Malliacæ oræ Princeps, cuius aliàs mentionem fecimus, tanquam Reip. Liguſticæ ſocius in his indutiis comprehenderetur, & vt merces paulò antè ab ipſis Venetis in partibus Orientalibus ademptæ, citra aliquam recuſationem vel fraudem ſuis dominis redderentur, ſicuti etiam poſtmodum contigit. Ceterùm indutiæ cum Venetis, vti diximus, tranſactæ, vix finitæ erant, cùm hi, moræ impatientes, atque nocendi cupiditate vltra modũ inflammati, aſſociatis ſibi aliquot Piſanis, Helleſpontiacum ſinum cum nonnullis nauigiis egreſſi, aliquot Liguſticas naues mercibus onuſtas, ac domum properantes, occuparunt, & ſubinde Genuenſibus omnibus viribus ac ſtudiis noua damna atque detrimenta inferre non deſiſtebant. Quod ſanè cùm præter decorum Veneti nominis fieret, vtpote indutiarum tempore nondum elapſo, Reſpub., vti par erat, has nouas iniurias quàm ægerrimè ferebat; ideoque ſumma celeritate, vt hoſtilibus conatibus maturè obuiam procederet, rem naualem expediuit. At Veneti cùm viderent ſibi aditum ad nocendum eſſe maiori ex parte interceptum, ſocios & cõfœderatos Reip. infeſtare & inquietare non deſtiterunt. Proximè namque præteritis diebus nauem, ac duas triremes Alemani Conſtæ Syracuſani Comitis, & Ligurum beneficiarij,

Leonis Ventrani mors.

Creta Venetorum colonia.

1213. *Alia Genuenſ. legatio ad Venetos.*

Indutiæ inter Venetos ac Genuenſ.

Alemanus Cõsta à Venetis captus.

in mari Cretico interceperant; in quibus cùm ipſe Conſta eſſet, & ſeſe occulere, vel ementito habitu effugium quærere vellet, ab eis deprehenſus, Venetias perductus fuit, atque ab eis malè mulctatus, ſic mediusfidius, vt Ligures, hac potiſſimùm recenti iniuria extimulati, & ad neceſſariam defenſionem prouocati, quò commodiùs hoſtiles conatus atque auſus prohiberent, Senatuſconſulto decretũ ſit, vt claſſis peropportuna, & reprimendis hoſtilibus iniuriis ſufficiens & idonea adornaretur: Pontificis tamen interuentu, quem nil harũ rerũ latebat, ab inſtituto retracti fuerunt. Ipſe enim, euocatis vtriuſque Reipub. legatis Parmam, circa annum ferè milleſimum ducenteſimum duodeuigeſimum, mẽſe Martio, grauibus oſtenſis rationibus, ſuaque interpoſita auctoritate, tantũ valuit, vt vtrumque populum ad arma flagranter proruentem, in hanc ſententiam pertraxerit, vt indutiæ inter eos ad decennium vſque conſtituerentur: quæ ſanè vt integræ ac inuiolatæ permanerent, & vtrimque cõſeruarentur, ſub anathematis comminatione vtrimque iniunxit, ne interea temporis vis vlla quoquomodo ab alterutro fieret, ſed ab omnibus hoſtilibus conatibus, dolis, atque ſtudiis, domi vel foris abſtineretur. Harum verò indutiarum tanta vis extitit, vt inter vtramque gentem ab hoc tempore, vſque in annum eiuſdem æui duodeſexageſimum, nullum omnino bellum interceſſerit. Nam licet, poſt aliquot annorum volumina, ob mutuas quaſdam diſſenſiones ac ſimultates parum abfuerit, quin ad arma concurreretur; nihilominus tamen Pontificis interuentu & auctoritate anno trigeſimo octauo pacis renouatio ſubſecuta eſt, quæ poſtmodum vſque ad annum octauũ & quinquageſimum, vti diximus, firma atque illæſa permanſit. Cùm autem illud pacti temporis ſpatium iam effluxiſſet, ſummo vtriuſque partis ſtudio & ardore maximus belli apparatus vndiq. conquiſitus eſt, adeò certè, vt abiecta omni ſpe pacis, bellum in propinquo viderent. Proinde in tanta rerum omnium ibi perturbatione, Gregorius IX. qui inter ceteros Chriſtianæ pietatis principes Aſiaticã expeditionem mirum in modũ vrgebat, cùm has nouas turbas mirificè ſuis ſtudiis, cõſiliiſque aduerſari animaduerteret, hoc vnũ dabat operã, vt conſopitis omnibus controuerſiis, ac reconciliatis animis, ad mutuã concordiam & gratiam redirent. Id verò vt commodius & minori cũ labore ac tẽporis iactura perficeretur, vtriuſque Reip. decertantis Legatos Romam euocauit, & in primis quidem Genuenſium nomine illuc profecti ſunt Petrus Ventus, & Gulielmus Embriacus. Verùm enimuerò cùm rerum ſummæ viderentur eſſe huiuſmodi, vt non citra grauem diſceptationem, & exactam quandam conſultationem expediri poſſent, conuocatis de more Patribus, Legati vtriuſque partis poſtquam ſeorſum Pontificis animum intellexiſſent, ſumma fide & diligentia in ipſo Patrum purpuratorum conſeſſu oſtenderunt, quantum Reip. Chriſtianæ intereſſet, ſi de communi conſilio Pontificiſque ſumma auctoritate, depoſitis armis, pax iterum introduci & ſtabiliri poſſet: quorum ſanè orationis grauitate & belli periculo commoti ipſi purpurati, in primis verò Pontifex, communicatis conſiliis, adhibitiſque ſollemnibus de more cærimonijs, nouas indutias certis quibuſdam conditionibus ſub annum ſalutis ſupra milleſimum ducenteſimum trigeſimum ſeptimum fecerunt, & Senatuſconſulto ſanxerunt, ſic vt reuerſis ad partes legatis, pacatis rebus, dudum tranquillitate fruerentur. Et licet multæ adeſſent cauſæ, quæ in diſceptationem & controuerſiam deduci potuiſſent; tamen nullæ veriſimiliores & probabiliores tunc temporis ab vtraque parte oſtendebãtur, quàm quòd vtraque Reſp. ſeſe negotiis Græci Imperatoris immiſceret: vnde certè fiebat, vt inter ipſos haud leues ſuſpiciones orirentur, & poſtmodum graues ſimultates

1218.

Decennales indutiæ inter Venetos ac Gemenſ.

Nouæ indutiæ inter Ligures ac Venetos.

1237.

tates ac bella ingruerent. Quocirca ex vnanimi voluntate atque consensu inter eos constitutum est, vt neutra earum in posterum sine alterius consensu cum ipso Principe vlla consilia iniret, & siue de pace, siue de bello secũ ageretur, id citra mutuum consilium neutiquam fieri posset: eoque consecuti sunt, vt longo temporis spatio ab armis vtrimque supersederetur. Et quò renouatæ amicitiæ maius argumentum extaret, mutuo decreto sancitum est, vt in ipsorum nauigiis vtraque pars alterius vexilla erigere obligaretur. Cùm verò post aliquot annorum decursum, harum indutiarum terminus finiretur, vtriusque partis studio de perpetuandæ amicitiæ pacisque rationibus summa fide & diligentia allaboratum est: in cuius rei gratiam anno eiusdem sæculi LI. oratores vtrimque mitti placuit, Petrum Gradenicum, Iacobum Didorum, Hugonem Fliscum, & Guidonem Spinulam: quorum duo priores à Venetis, postremi verò à Genuensibus stabant. qui simul ac opportunis ventis in portũ Veneris delati sunt, cõuocato cõcilio, ita inter eos conuentum & transactum est, vt decennales indutiæ, præstito vtrimque sollemni iureiurando, certa etiam sub pacificationis forma, constituerentur: quæ nescio qua fatali vi ante præfixi temporis spatium violatæ fuerunt; quippe quæ vix ad sexennium ratæ constiterint. Cuius quidem violatæ pacis tempore nouæ simultates, vt plerumque fieri solet, ac inde noua iurgia & factiones, non solùm in nostris oris, verùm etiam sub remotissimi cæli climate, noua studia & commotiones excitatæ sunt, adeò vt totum planè terrarum orbem præpeditum & perplexum mirum in modum tenerent. Nam cùm mare à myoparonibus aliisque piratis indies magis atque magis ob diuersa studia infestaretur, factum fuit, vt cum summa omnium negotiantiũ iactura extremisque periculis merces exoticæ ad nos traducerentur; & si quæ, vt in commutatione rerum fieri consueuit, ad exteras, planeque à nobis semotas gentes mercimonia deferebãtur, impunè quodammodò ab istis cursoribus & maris velitibus interciperentur. Ceterùm, quò magis elucescat, quánam potissimum ratione effectum fuerit, vt tandem commotiones & turbæ præter omnium bonorum expectationem emergerẽt, lateque patentem postmodum campum occuparent; non alienum à nostro instituto fuerit, breuiter edocere, à quibus initiis tantum incendium tamdiu latè grassatum & peruagatum, originẽ traxerit. Duo erant totius Asiæ celeberrima emporia, quæ ob rerum omnium abundantiam & facultatem cæteris longè antecellebant: sed cùm in diuersorum Principum essent potestate, factum fuit, vt, propter mutuæ potentiæ æmulationem, summas dissensiones atque conturbationes darent. Damiata enim Ægypti, florentissima ciuitas, ab ipsis barbaris sub ditione tenebatur; Christiani autem Ptolemaide potiebantur, cuius quidem vires & potentia ex ruinis Palæstinæ creuerant: Amissis enim Hierosolymis, sedes regia omniumque Asiaticarum Christianarum opum aceruus in hanc vrbem, ceu firmissimam tutissimamque rupem, translata fuerunt, ita vt esset omnium propemodum nationum, & prẽsertim Latinarum receptaculum & domicilium, eò magis, quòd tempore pacis, vel indutiarum, nulla esset natio tam barbara, vel peregrina, quin hanc vrbem, mutandarum mercium gratia, non inuiseret & frequentaret; quippe cùm in tantarum variarum gentium concursu, Æthiopes, Arabesque, propter locorum vicinitatem, magna copia indies eò confluerent & cõmigrarent: sicque factum, vt ex hac vrbe, ceu ex omnium rerũ foro venalitio, omnis generis merces postmodum ad Genuenses ac Venetos cõmoda nauigatione exportarentur. Galli postquam potiti essent sacro regno, ac eius possessionem tranquillam retinerent, magnos, vti superius demonstrauimus, honores Venetis, nec certè inferiores

Pax cum Venetis firmata 1251.

Bellum renouatũ, anno 1258.

Causa multorum bellorum inter Genuenses, Venetos ac Pisanos.

Ptolemais celeberrimũ Christianorũ emporiũ.

feriores Genuenſibus ob eorũ præclara facta, contulêre; ſic ſanè, vt Venetos dignos iudicarent, quorum nomini tertiam vrbium partẽ attribuerẽt: cuius honoris & liberalitatis parẽ rationem cũ Piſanis ac Genuenſibus habuêre, ac per multas ætates conſtantiſſimè retinuerunt. Succedente tempore, rebuſque Orientalibus diutina tranquillitate mirum in modum florentibus, cùm ad Iolen, Brenni Hieroſolymitani regis vnicam relictam filiam, & hæredem, auitum imperium, atque adeò regnum ipſum Hieroſolymorum eſſet deuolutum, cùm illa propter ſummas opes lateque amplam ditionem, ramaque corporis atque animi pulchritudinem, à multis præclaris Principibus mirificè ambiretur & in matrimonium expeteretur, in tam magna digniſſimorum & lectiſſimorum Principum inter ſe riualium frequentia atq. concurſu, Fridericus Auguſtus ſecundus, præ cæteris dignus, vt par erat, viſus, cui coniugali vinculo necteretur. Nam licet eſſent plures qui forſitan iuuenta, vel corporis maieſtate illi eſſent pares, vel etiam ſuperiores; nemo tamen videbatur eſſe, qui tam ingentis atq. ardui momenti regnum rege orbatum, ac ipſe, melius tueretur & protegeret, cuiuſue viribus magis eſſet fidendum & ſtandum. Philippus interea à Monteforti cõmunibus Principum ſuffragiis Ptolemaidis Prætor delectus fuit, conciliante ſibi hanc gratiam antiquæ familiæ gloria, quæ ſummos bello duces ſumma cum felicitate totius Chriſtiani Imperij progenuerat, omnemque ipſam Aſiam, & Europam periculoſiſſimis bellis flagrantem, ab ipſa quodammodò internecione liberauerat. Quamobrem non mirum, ſi in tanta bonorum Principum & Ducum frequentia, hic vnus ceteris longè fauore & gloria præiret. Accedebat huc, quòd Brenna noua ſponſa, Simoni Monteforti propter regis Angli ſororem huic deſponſatam, affinitate eſſet coniuncta, nimirum communi vtriuſque Anglicæ ſtirpis confinio; nam Brenna ipſa ex Anglis materno genere orta, ipſum Montefortem propinqua affinitate contingebat. Interea temporis, proceribus Chriſtiani orbis pleriſque in locis propter dominia & prærogatiuas inter ſe decertãtibus, etiam inter ipſos Venetos & Genuenſes perpetua vtriuſque gentis æmulatione, nouum bellum exarſit; & dum quiſque ſibi ſtudet maritimarum rerum gloriam laudemq. vendicare, multos Principes in diuerſa, vt fit, ſtudia deduxerunt, adeò vt Philippus, cuius nunc proximè mentionem habuimus, Genuenſibus ſeſe propenſiorem atq. æquiorem oſtenderet; licet vterque populus ſub eius prætura in Ptolemaide ſuos apparitores, propria iudicia & tribunalia, ex quibus ius & leges diceret, aream-que ſuam priuatam haberet; quandoquidem cùm inter eos ſubinde variis de cauſis, iiſdemque ferè inanibus atque profanis, exorirentur contentiones, poſtmodum euênit, vt de ſacris ſcilicet oriretur contentio; hanc potiſſimùm ob cauſam. Erat in ipſa vrbe ædes D. Sabæ ſacra, cuius ſeptum atque aditum vterque populus ſibi promiſcuè attribuebant, tam magna cum æmulatione & ſtudio, vt ſæpius inter eos propter prærogatiuam, etiam in ipſo templi aditu orirentur altercationes atq. diſſidia, hinc iurgia & rixæ; & inde pedetentim, vt fieri ſolet, ad arma deuentum; tantiſper tamen temperatum, donec Alexander quartus, qui rerum ſacrarum Romæ potiebatur, pro ea quam in vtramque gentem, atque adeò in omnem Chriſtianum orbem ſibi vendicabat poteſtate, ſuo cenſeret decreto, fanum illud in altercationem deductum, debere deinceps, vt antea, vtrique genti citra aliquam nouam controuerſiam eſſe commune. At Genuenſes cùm pro antiquo ſuo more celeritatem adiungerent, Venetos ipſos præuenientes, fanum occupant, ac illius ſepta & aditus vndique inſtar iuſtæ arcis præmuniunt, propugnaculis, telis, tormentis, aliiſque inſtrumentis bellicis inſtruunt, Philippo ipſo

Philippus à Monteforti præficitur Ptolemaidi.

Contentio inter Ligures ac Venetos, etiam de ſacris rebus.

ipſo non ſolummodò in re tanta conniuente, verumetiam, vt multi præclari viri ſentiunt, clancularių ſubſidium ſubminiſtrante, tanta certè cum perturbatione, vt diſtracta ipſa ciuitate in duas factiones & ſtudia, Veneta nauigia omnia quæ tunc in portu ad ancoram cõſiſtebant, quamprimùm abruptis rudentibus, inciſiſque omnibus impedimentis, in altum deferrentur, veriti ne repentino aliquo incurſu à parte æmula, vel ab ipſis oppidanis opprimerentur: quod quidem eo animo & conſilio faciebant, vt prima quaque data occaſione, acceptum incommodum illatamq. iniuriam ſtrenuè vlciſcerentur. Proinde partim quatuordecim triremium, partim longarum nauium (vulgò Galeatias vocant) egregiè inſtructarum claſſem expediunt: quam ſanè claſſem dudum in Tyro vrbe celeberrima exornarant; licet ſint aliqui, qui illam Venetiis fuiſſe inſtructam, atque Laurentij Theupuli ductu recèns emiſſam velint. Paucis diebus interpoſitis, Ptolemaidem, ſecunda nauigatione vſi, peruenêre. Sed poſtquam portus conſpectui obuerſarentur, vbi intrandi poteſtatem ſibi interceptam intelligunt, hac & illac in ipſius vrbis faucibus circumuagantes, hoc vnum præſtare nitebãtur, vt catena illa qua portus aditus recludebatur, refracta, per vim in portum ipſum deueherentur: quod cùm ſemel atque iterum pertentaſſent, tãdem felici fortuna vſi, in portum penetrant, ac in eum ſummam impreſſionem faciunt, eo ſucceſſu, vt duas triremes & viginti tres onerarias naues Liguſticas, quæ tum temporis in littore morabantur, diriperent, atque gubernaculis, aliiſque inſtrumentis omnibus ſpoliatis & circumciſis, ſubiecta flamma, omnes ad vnum incendio abſumerent. Fanum etiam eodẽ fermè temporis puncto ſumma celeritate inuadunt, & qua parte à Genuenſibus munitum erat, diruunt & radicitus demoliuntur. At Ligures graui cum gemitu, necnon minore cum magna omnium animi conſternatione tantam cladem præter ſpem intuentes, indignitate rei ipſius magis irritati, quàm territi, eueſtigiò ſummo cum ardore ad arma concurrunt, ſublatiſque vocibus, dirum frementes, impetum in eos Venetos qui ibi paulò antè cum Piſanis fœdus icerant, tanta cum animi alacritate fecêre, vt magna eorum pars caderet, miſereq. deperiret. nec antea à cæde & ſtrage temperatum, quàm inimicorum ſanguine viderentur quodammodò exatiati, adeò profectò, vt teterrimam ciuitati ipſi propter fœdum iacentium cadauerum aceruum, formam & imaginem inducerent. Cuius facti fama cùm locis circumuicinis peruagatis, etiam Genuam delata eſſet, confeſtim Patres conſcripti in curiam conuocati, expoſitiſque per legatos rebus in Ptolemaide geſtis, ex communibus Ordinum tribuumque ſuffragiis & conſiliis, conſtituti fuerunt viri, quorum auctoritate & diligentia ex publico ærario quadraginta nauigia bellica inſtruerentur, quorum pars triremes, pars verò onerariæ naues eſſent: quæ quidẽ cum ſumma celeritate exſtructæ, omnique apparatu bellico exornatæ, quamprimùm in altum deductæ ſunt. Verùm incommoda nauigatione propter diram & ſæuam maris tempeſtatem repentè exortam, vſi, longa velificatione inter procelloſos fluctus magno cum periculo tranſcurrentes, diſſipata claſſe, quatuor ſeſe Liguriam verſus recipere coactæ ſunt: reliquæ verò aduerſis ventis & fluctibus reluctantes, ſumma cum difficultate iter inſtitutum proſecutæ, ſic tamen, vt infra paucorum dierum ſpatium in Tyri portum illæſæ & incolumes peruenerint. Quod poſtquam Veneti reſciuerunt, nihil reliqui ad ſummam diligẽtiam fecêre, quin Ptolemaide claſſem vndeviginti nauigiorum educerent, eo certè conſilio, vt Ligurem vbicumque ſeſe obuium daret, inuaderent, ſummoque cum animi ardore adorirentur. Itaque haud ita diu incaſſum hoſtem expectantes, non longè à Tyri oppidi conſpectu circa

Genuenſium clades.

ipſum quodammodò littus in Genuenſium claſſem inciderat, & cum tanta animi concitatione,ac rei naualis dexteritate ipſam aggreſſi ſunt, vt quamprimùm tres Liguſticas occuparent, & cum innumerabili omnis generis præda iterum poſtliminiò, vnde paulò antè ſoluiſſent, reuerterent. His rebus eo quo diximus modo geſtis,indies magis atque magis vterque populus exacerbari,nouaque ſpe ſubinde ad meliorem fortunam aſpirare & attolli, indeque nihil penſi habere, niſi quæ ad apparatum bellicum ſpectarent, adeò vt ſumma cum pertinacia, vltimoque voluntatis decreto ad arma vndique conclamaretur. Nec minori cum ardore & diligentia Genuæ tum tẽporis certabatur;Nam reliquis nauigiis tum ad ancoram, & in portu exiſtentibus, ac ad omnem belli & pacis vſum paratis atque inſtructis, quinque & viginti triremes additæ & aſſociatæ ſunt, eo certè conſilio, vt prima opportunitate in Syriam transfretarent, ibiq. ſeſe ceteræ claſſi cõiungerent,ac toti claſſi Roſſium Turcium, ex antiqua Turciorũ familia oriundum, cum imperio impoſuêre. Cùm itaque ipſius Roſſij auſpiciis claſſis Genua in Tyrum ſalua & incolumis peruenisſet, reliquæ parti,à nauali pugna elapſæ,ſeſe addidit & coniunxit; renouatiſque viribus,atque omnibus rebus opportunis inſtructus ,pridiè diei D. Ioanni ſacræ, nono ſcilicet Cal. Iulij, non longè à portu Ptolemaidis, Roſſius Genuenſium claſſem hoſti ipſi oſtendit, eo decreto & animo, vt cum ipſo confligeret.Verùm cùm Veneti non auderent,niſi exploratis aduerſariorum viribus,claſſem ſuam educere, aliquámue aleam belli ſubire; factum fuit, vt diem integrum Liguſtica claſſis in ancoris conſiſteret,miſſis ſubinde ſpeculatoriis ſcaphis leuibuſque nauigiis, quæ de rebus Venetis cognoſcerent ac explorarent. Proinde cùm Venetus de Genuenſium apparatu eſſet cõmonefactus, cum Piſanis, aliiſque gentibus negotiationis ſtudio Ptolemaidi agentibus fœdus ac ſocietatem icit,claſſeque comparata, quæ amplius, vt dicunt, octoginta nauigiorum omnis generis numerum excedebat, in eo littore ſeſe pacifico tranquilloque ſimilem continebat, ita vt negotiatores Ligures, qui longa iam conſuetudine & commercio ciues vrbis facti, vel ſaltem ciuitate donati eſſent,ſeſe domi ſuæ, licet in tam magna omnium rerum perturbatione continere non dubitauerint. Nam tametſi ab vtraque parte ancipiti & planè diuerſo Marte iam ſæpe antè eſſet pugnatum, nunquam tamen adduci poterant, vt relictis ſuis domibus, vrbem ipſam deſererent; ſed in præſidium tutelamque ſui, domos ſuas, inſtar artium & propugnaculorum, clàm cõmuniuerant,ea ſpe,vt ad omnẽ repẽtinum & inopinatum caſum haud imparati eſſent, eoque certè maiori cum alacritate, quo certiùs indies Genua ſubſidia expectabantur: qua acceſſione putabant fieri poſſe, vt non ſolùm hoſtilibus conatibus ſeſe facilè opponerent, verumetiam accepta incommoda ſarcirent,probeque vlciſcerentur. Veneti interea, claſſem Liguſticam illi littori diutius quàm antea arbitrati erant,inhærẽtem conſpicati, proxima luce nauigia ſua ducibus Andrea Zeno & Laurentio Theupulo è portu educunt, vt conſertis manibus, de ſumma rei periclitarentur. Itaque vbi inuicem in conſpectum venêre, ſumma ducum vtriuſque partis audacia,reique militaris peritia,cum ſummo ardore & feſtinatione expedita arma fuêre,militeſque per foros triremium & nauigiorum armis conſpicui, egregiè & ordinatè diſpoſiti, ac tanta me herclè cum alacritate ad manus vtrimque ventum eſt, vt dudum ambiguo Marte conflictum fuerit. Tanta ſiquidem fuit trierarcharum auctoritas, & rei bellicæ experientia, vt ſinguli manipuli ſeſe ad exemplar ſuorum ducum componerent, hoſtique fortiter atque intrepidè obijcerent: ſed protracta iam pugna, res Genuenſium aliquantulum inclinare, victoriamque Veneti ſibi polliceri

Roſſius Turcius

Naualis conflictus.

polliceri audere, præsertim quòd Pisanorum opibus accessione iuuarentur, adeò profectò, vt horum potissimùm opera Genuenses ipsi non solùm inferiores euaderent, sed multam stragem perpessi, parum abfuerit, quin in ea pugna viginti quinque triremibus amissis, funditus ad internecionem cum magno omnium Venetorum & Veneti nominis sociorum gaudio delerentur. Quo sanè contigit, vt Ligures, re infeliciter gesta, salutis potiorem partem in subita fuga reponerent; mutatoque cursu, priorem nauigationem remensi, se cum reliquis copiis & nauigiis Tyrum receperint. Ceterùm, quanquam hæc victoria Venetis læta & fausta supramodum fuit, ac inde omnis alea futuri belli potissima ex parte pendere videretur; nihilominùs tamen tantum abfuit, vt Venetorum animos suapte natura ad iram & vindictam pronos expleuerit, vt etiam hoc quasi irritamento, ad maiora odia prouocati sint: nimirum qui hoc funesto Genuensium casu non contenti, perpetuis vigiliis in illorum perniciem dies noctesque excubabant, ac omnem ferè sæuitiæ modum excedentes, fœdè in Ptolemaide & in aliis plerisque locis debacchabãtur, ita vt omnium Genuensium ciuium priuatas fortunas inuaderent, ac in priuatas opes, si quæ recõditæ & occultæ fortè essent, inquirerent; ac tandem, post longam & curiosam inquisitionem diriperent, & occuparent, tanta sanè cum animi incandescentia & inflammatione, vt etiam negotiatorum horrea, præcones, apparitores, ceteraque pristinæ fortunæ ornamenta, ad illam diem illæsa & integra existentia, penitus tollerent atq. euerterent, nõ sine summo omnium Christianorum Principum dolore & gemitu; quorum nonnulli ex hoc duarum potentium gentium inter se æmularum certamine, humanarum rerum cursum fortunaque instabilitatem primùm agnoscere, deinde propter ambitionis atque diuitiarum auidam cõsectationem, humani ingenij inexplebilem sitim & auaritiam magna ex parte damnare didicêre. Nam, cùm Genuensium Resp. domi foriſque omnibus belli & pacis artibus, non solùm diu incolumis & quieta stetisset, verumetiam (prout in bene instituta & morata ciuitate fieri consueuit) latè in Syriam ipsam vsque dominationẽ & opes extulisset, post hanc cladem mirum in modũ labefactata, mirificè languere, deinde cũ summa omniũ, præsertim potentium iactura & dispendio, valdè imminui cœpit, eo cum maiori detrimento, quòd (vt in rebus perplexis & trepidis vsu venire solet) multi ex sociis amicitiæ vinculo inuicem ligatis, à societate discedere, & sese sensim ab antiquo fœderis iure subducere, hac potissimùm de causa, cœperint; qui omninò si in fide (prout debebant) permansissent, res hæc, licet per se grauis & immensa, non erat tamen per se tanti, vt tantam ac tam potentem Remp. tam citò, & quasi temporis momento, ita grauiter afflixisset. Verùm, cùm in rebus humanis nihil sit solidũ, nihil denique simplex, non ita medius fidius mirandum, si in magna Reip. alicuius rei conturbatione, interdum etiam prudentissimis & sapientissimis quibusque sana consilia eripiantur, fatalique quadam vi extorqueantur, quibus procul dubio si locus relinqueretur, sæpe præstantissimæ ciuitates ab interitu conseruatæ, quamdiutissimè in florentissimo statu constitissent. Proinde cùm in hoc Genuensium populo alternantis fortunæ cursus sæpè omnium oculis obuersatus fuerit; non mirum, si tum potissimum temporis ex hac occasione summam conuersionem senserint, præsertim cùm propter assidua bella ærarium publicum valdè esset exhaustum & imminutum, adeò vt summa necessitate adducti, operæpretium existimarent, si ad Lucensium sinum, quorum beneuolentiam & integritatem sæpius temporibus dubiis & difficillimis perspexerant, confugerent; & ab his subsidiariam certam pecuniæ summam, præsentibus rebus summoperè necess-

Genuenses infeliciter pugnant.

Genuenses Lucensium opem implorant.

neceſſariam,mutuò ſumerent atq.rogarent.In cuius rei gratiam lecti aliquot viri, qui communi Genuenſis populi nomine præſens periculum apud illum Senatum exponerent, ac veteris vtriuſque gentis commercia & amicitiæ iura commemorarẽt, à quibus certè nullam paſſi repulſam,omnibus rebus neceſſariis adiuti, ac pro præſentis temporis conditione,quoad eius fieri licuit,inſtructi fuêre. Interim Alexandro quarto Romæ ſacris præſidente,ab omnibus quodãmodo Chriſtiani orbis Principibus ſeriò elaboratum fuit, vt inter vtrumque populum ſubinde leuiſſimis quibuſque de cauſis inter ſe altercantem,miraſque turbas cum magna totius Chriſtianæ religionis iactura dantem , auctoritate potiſſimum ipſius Romani Antiſtitis,reconciliatis ad concordiam animis, contentio omnis tolleretur,ac ad certum amicitiæ fœdus & inuiolabile pacis vinculum denuò deuocaretur, non abhorrentibus vtriuſque Reip. Senatus animis,quippè cùm vterque hac potiſſimum de cauſa ad ipſum Pont. qui paulo antea Roma Viterbium commigrarat, ipſo auctore ſplendidam legationem miſiſſet. Genuenſium itaq. nomine Lucas Grimaldus, Perciualis Auria, Vbertus Paſius, & Hugo Fliſcus oratores miſſi ſunt: Senatus verò Venetus Reip.ſuæ nomine Ioannem Canalem, Philippum Sturlatum & Andream Zenum ablegauit,qui poſt honorificam coram ipſo Pontifice, ac in magna purpuratorum aliorumque nobilium corona concionem habitam,quiſque per ſe Reip. ſuæ ſtatum ac dignitatem mirificè tuebatur & commendabat,tanta equidem cum inuidia & æmulatione,vt aliquæ inter ipſos legatos (dum inuicem cedere nolunt) orirentur diſſenſiones, quæ adeò extitêre graues, vt niſi auctoritate Romanæ aulæ,& poſt haud exigui temporis interuallum tolli & conſopiri nequiuerint, cùm ægrè & valde difficulter ipſi legati in pacis formulam ab ipſo ſacro ordine propoſitam pedibus ire , & iurare vellent . Indutiæ tamen inter eos, auctoritate potiſſimum Pontificis , tranſactæ fuêre ; quibus inter cetera cautum expreſsè fuit, vt Ligures præcedenti bello cum Venetis,vti oſtendimus,in Syria geſto inferiores,ac illius de cauſa multas & graues calamitates perpeſſi,iterum ad conſueta commercia, & negotiationes pro priſtino ſuo iure redirent, ac intermiſſam Orientis nauigationẽ denuò pro veteri conſuetudine repeterent,& pro arbitrio exercerent . Cuius quidem funeſtiſſimi belli inter hos duos populos, diuerſis quidem temporibus , in Aſia geſti magnitudinem hinc deprehendere licet, quòd tametſi in ipſo Chriſtiano orbe multa fuerint retroactis temporibus inter varios populos & Reges grauiſſima certamina, exitioſæque multarum vrbium diſtractiones atque diſſidia, nihilominus tamen hactenus nullum bellum cum euidentiore, ac planè certiore Chriſtiani nominis periculo pernicieque geſtum fuerit . Quippe cùm inter cetera mala quibus Europam ipſam miſerè afflixit ac diuexauit,initium & quaſi primam ſcaturiginẽ calamitoſiſſimi illius belli attulerit,quod deinceps Latinorũ cauſa inter Græcos & Barbaros diu ancipiti Marte in pleriſque locis geſtum fuit, adeò vt tandem acciſis & profligatis ſupramodum Græcorum rebus, Imperioq. Orientali indies magis atque magis propter bellorum multitudinem & diuturnitatem inclinante, parum vel nihil abfuerit, quin harum duarum gentium continuis controuerſiis prorſus ad internecionem illud deletum atque extinctum à barbaris fuerit . Porrò cùm ſumma contentione vtriuſque gentis , vt antè diximus, de maris imperio ageretur,facile fuit,Græcos proceres,in tanta Italicarum gentium altercatione, aduerſus noſtros impellere atque concitare : qui poſtmodum amplam occaſionem nacti, crebris excurſionibus noſtros infeſtare & exhaurire, opeſque ſuas priuatas mirum in modum extendere ac dilatare cœpere : vti ſanè

Indutiæ inter Ligures ac Venetos.

eui-

euidenti ac manifesto exemplo declarabimus. Balduinus siquidem secundus, prævalentibus sensim Græcorum armis, & Michaële Palæologo summis viribus innixo, in fines suos proprios redire, seque cum multis aliis Dynastis & Principibus sibi fœdere vel amicitiæ iure cõiunctis, in turpem fugam vertere coactus est, sic vt Græci statum pristinum maiori ex parte recuperantes, ipsum ad hanc necessitatem redegerint, vt neque domi, vel foris satis se tutum vel securum crederet, vrgẽte illum, vti arbitror, prorsus fatali necessitate, nimirum, vt quem, externam vim anxia contentione declinantem, domesticæ insidiæ, atque seruiles, vt aiunt, fraudes oppresserint, imperio à Michaële Palæologo, ingentis spiritus viro, acerrimoq. copiarum duce, Theodoro Lascaro Græcorum imperio potiente, occupato, cui, præter alias iuris rationes, etiam affinitate coniunctus erat: Designatus enim erat à Ioanne Bataza per tabulas testamentarias huius tutor. Verùm Palæologus contra fidem datam, atque omnium gentium mores, pessimo & inaudito ad id ferè temporis in ea familia exemplo, pupillum ipsum imperij gubernaculis destinatum, sublatis etiam prius ipsius fratribus, interficiendum crudelissimè curauit, imperiumq. per vim & summum scelus occupatum, ad se transtulit, ac inter cetera, à quibus regni sui nefarij primordia auspicatus est, Guilelmum quendam Gallicum, Achaiæ & Bithyniæ Principem, regno deturbauit, diuq. in vinculis asseruatum, ac tandem Adrianopolim perductum, ibidem in arctiori custodia tantisper retinuit, donec Maluasiam Peloponnesi castrum munitissimum, sibi traderet, cuius deditione facta, carceribus liberatus est. Qua victoria Palæologus elatus, confestim Balduinum in Græciæ oris latitantem, & subinde subsidia Principum implorantem, magna vi adortus fuit. Cuius quidem copiis cùm Balduinus se longè imparem & inferiorem videret, non expectato conserendæ manus tempore, ad Pontici maris angustias, ad quas omne robur copiarũ, deductis ab omnibus vrbibus præsidiis, transportarat, celerrimè aufugit. Huius turpis fugæ ignominia effecit, vt quidam ex Græcis proceribus, Gallici nominis pertæsi, per clandestinos cum ipso Palæologo internuncios agerent, vt intempesta nocte ad certam horam illi assignatam, instructis copiis, adesse velit, vrbemq. ipsam Constantinopolim citra alicuius certaminis periculum, & planè absque aliquo strepitu recipiat. Quod cùm minimè neglexisset, ac intelligeret, quantæ dignitatis accessione ex hoc nouo facinore augeretur, si nullis interpositis moris, hanc leuissimæ gentis voluntatem non refrigêre pateretur, cæsis vigilibus, ac ducentis proditoribus, qui repentino quodam motu ad arma, (vt in tanta cõsternatione fieri solet) conclamauerant, vrbem ipsam, prout pactum erat, obtinuit, anno postquam à Venetis & Gallis fuisset capta, quinquagesimo octauo, vel, vt multis aliis videtur, sexagesimo tertio. Post huius præstantissimæ vrbis nefariam subsecutam seditionem, pari fortuna Pantaleon Iustinianus, vrbis Patriarcha vsus, repentino cursu cum omnibus suis, conuasata prius summa cum diligentia sua supellectile, transfretato Hellesponto, in eum sinum se recepit qui propter multiplices mæandros Euripi nomen assecutus est. Interea Græci, intellecta Imperatoris sui fœda fuga, deposita omni pristina reuerentia, excussisque omnis obedientiæ frenis, pristinum imperij statum recuperant, ac se in libertatem vindicant: sed Palæologus Byzantio potitus, ne aliqua in parte humanior, vel benignior videretur, statim sub initio captæ vrbis, pueros nobilissimos, fidei suæ concreditos, immaniter iugulat, ac per omne scelus & cædes turpiter grassatus, magnam præclarissimorum ciuium stragem facit. Nam sibi probè conscius, quòd per vim & fraudem arrepta imperia diu consisterenequeant, hoc vnum agebat,

Græci ademptum imperiũ recuperant.

Michaël Palæologus expulso Balduino, potitur Byzãtio.

Exemplum horribilis sæuitiæ.

bat, vt, ſublatis de medio optimis quibuſque, mediam plebem in officio metu retineret, ipſe tamen interim, quamuis capta vrbe, magnis & perplexis bellis continua quadam ſerie, vltoribus Diis, inuoluebatur; ſiquidem, vt cetera bella breuitatis cauſa hîc ſileam, cum Venetis diu acre & periculoſum prœlium geſſit; à quibus profectò non ſemel ſuperatus fuiſſet, niſi Genuenſium ope adiutus, dudum ancipiti caſu de alea belli cum ſumma totius imperij Græci iactura, periclitari auſus eſſet. Ligures enim ſingulari in Venetos odio, cùm ſibi à Palæologo haud vulgaria beneuolentiæ ſigna oſtendi obſeruaſſent, ad illius animum confirmandum magna prudentia vſi, Guarenum Iudicem, & Gulielmum Vicecomitem ad eum legatos habuêre, qui de fœdere icendo, atque amicitiæ iure agendo, ſeriò Reip. nomine tractarẽt, eo ſanè euentu, vt Cæſar ipſe, ad deuinciendum ſibi Genuenſem populum ſuapte natura ad magna contendentem, & maioribus ſemper aſpirantem, Smyrnam, Aſiæ vrbem, atque etiam vt à pleriſque aliis hiſtorica fide traditum inuenio, Chium, Ægæi maris inſulam, Saches Turcis vocatam, ſumma liberalitate contulerit: cuius quidem beneficiis deuincti, vt & ipſi viciſſim aliquid conferrent, néue ſeſe liberalitate à Græco ſuperari paterentur, claſſe atque omnibus opibus difficillimis quibuſque temporibus contra ipſos Venetos, adeoque aduerſus omnes eius hoſtes, non citra grauem Reip. Genuenſis iacturam haud rarò ipſum tutati ſunt, refragante huic illorũ inſtituto mirum in modum Vrbano quarto Pont. Alexandri ſucceſſore; qui valde Genuenſium ſtudia, hac quidem in parte, improbabat & damnabat, ita vt eos etiam anathematis fulmine deterrere, ac poſtmodum omnibus diris & imprecationibus ab hoc fœdere abducere ſæpius conatus fuerit; licet nunquam tanta terriculamenta inijceret, vt eos ab inſtituta amicitia & ſocietate retrahere potuerit, non ſine magna quidem gentis conſtantia, quæ patriæ charitatem atque imperij amplitudinem longè pluris, quàm omnes Pontificias comminationes facere iam longo vſu didicerat. Hæc ferè ad annum ſupra milleſimum ducenteſimum ſexageſimum contigêre. Subſecutis deinde annis, pari pertinacia Genuenſes in hac Græcorum amicitia atque fœdere contra omnium Principum Chriſtianorum voluntatem permanſêre, tanta certè alacritate, & animorum propenſione, vt in ampliſſimo Genuenſis Reip. Senatu, conuocatis de more in curiam tribubus & decuriis, Senatuſconſulto decretum ſit, vt ſex naues, ac decem triremes ſubſidiariæ omnibus inſtrumentis bellicis & militari apparatu inſtructæ, ipſi Palæologo ſub auſpiciis Martini Buccanigræ, magni tum temporis apud eos nominis & auctoritatis, quàm celerrimè tranſmitterentur. Poſt hæc anno eiuſdem æui ſexageſimo ſecundo, decem triremes in Venetos, cõtra quos iam bellum inſtauratum fuerat, ſub Othouenti præfectura atque imperio emiſſæ. Qui adornata iam claſſe, ad primum ſecundi venti flatum nauigationem inſtituit, & Byzantium verſus curſum tenuit. Cumque eſſet in conſpectu Helleſponti, non procul ab eo ſinu qui propter vtriuſque ripæ anguſtias Boſporus vocatur, in nauem Venetam multis pretioſis mercibus refertam, & ad Abydum vſque progreſſam, ac Conſtantinopolim feſtinantem, incidit, quam etiam omnibus viribus expugnatam intercepit. Verùm, cùm huius funeſti belli exitus, quicumque etiam fuiſſet ſucceſſus, cum Reip. Chriſtianæ pernicie coniunctus ab omnibus ſapientibus iudicaretur, ideoque Pontifex vereretur, ne (id quod plerumq. fieri ſolet,) ex belli diuturnitate, penes quemcumque etiam victoria ſteriſſet, grauia damna toti Chriſtiano orbi incumberent & demanarent; vt his incommodis inſtantibuſque malis obuiam maturè iretur, iterũ ſeriò ab ipſo, ac nõnullis aliis Italiæ Principibus elaboratum fuit,

Fœdus inter Ligures & Palæologum.

Martinus Buccanigra.

fuit, vt honestis propositis vtrique contentiosæ parti pacis cõdicionibus, ad concordiam & vnionem redirẽt. Verùm, licet omnibus viribus & studiis hac in parte instaret, vix tamẽ obtinere potuit, vt ipsi Genuenses in illius gratiã Guidonem Spinulam & Simonem Saluagum legatos, de summa pacis acturos, ad se mitterent: qui post longa in Curia ipsa Romana colloquia & disceptationes, tandem non ita multo pòst, re infecta, ad suos reuersi sunt. Pontifex tamen, tum vt doceret quanto pacis studio teneretur, tum quò vtrumque populum facilius permoueret, oratorem proprium ipsis Genuensibus Legatis adiunxit, Sassari scilicet Antistitem, virum in primis eruditum, & multarum rerum cognitione atque vsu instructum, qui Senatui eius nomine ostenderet, quantis periculis populus Genuensis sese obijceret, si pertinaci quodam animi decreto, solo æmulationis studio bellum in Asia ipsa alerent & fouerent. Ceterùm tanta animorũ omnium fuit distractio, vt neque Pontificius Legatus, neque oratores, qui Roma redierãt, Patrum animos ad pacem inflectere vel aliquo modo emollire potuerint, adeò vt bellum indies sensim vehementius flagraret, ac Veneti non modò Genuenses assiduos & veteres hostes, verum etiã Palęologos ipsos infestissimos habebant, & experiebantur. Et quia ipsi multum præsidij in hoc situm esse putabant, si cõparata classe, hostiũ consilia celeritate præuerterent, summa cõtentione adnisi sunt, vt ea instructa, primũ impetum in Eubœam insulam, vulgò Nigropontũ dictam, facerent; & deinceps cõmutatis subinde portubus, totam illã oram maritimam diuexarunt, quæ mari Ægæo proxima, Asiæ minori adiacet; eiectisque iis qui Græci Imperatoris studia & partes sequebantur, magnam impressionem vbique fecerunt, ita vt etiam Amphesium, Friderici secundi Cæsaris ex Marula, Bonifacij Veronensis filia, nothum, illius insulæ parte auctum & ditatum, pari inclementia & ardore eijcerent. Inde multæ calamitates ortæ, ac subsequentibus temporibus mare ipsum à prædonibus & piratis miserè inquietatum, sic profectò, vt nullibi gentium satis tutò viueretur, cùm scilicet nullæ nauigationes fierent, quæ præsenti periculo carerent, infestis ipsis hostibus omnia circumquaque occupantibus, & citra aliquem locorum, vel personarum delectum deprædantibus. Veneti enim, ne inferiores, vel aliqua ex parte hostium potestati cedere viderentur, tres naues prædandi causa emiserant, quæ totum ipsum Hellespontum, & Propontidem ad Bosphori fauces vsque peruagatæ, adeò liberè grassabantur, vt tanquam extra omne discrimen positæ, de reditu parùm essent sollicitæ. Verùm longè aliter atque existimabant, res accidit; quippe ab ipsis hostibus per insidias circumuentæ, ad vnũ captæ fuerunt, tãta cum strage & inaudita barbarica feritate, vt per exquisita tormenta, & varios cruciatus captiuos sorte ductos, summaque cum inhumanitate inter se partitos, crudeliter iugularẽt atque interficerent. Reliquos, quos Palæologus obtinuerat, miserè excæcatos, ad infelicem & miserrimam vitam reseruauit. His variantibus belli successibus, vtriusque gentis animi adeò fuerunt exacerbati, vt omnes cogitationes pacis abijcerent, ac omnis vitæ præsidia, omniaque pacis & belli ornamenta, in solis victricibus armis domi foriſque reponerent, crudeli, vti equidem reor, vtrumque populum extimulante fato, cùm à paruis initiis ita deinceps successu temporis mutuis odiis exarserint, vt in mutuam perniciem perenni cura inuigilarent atque incumberent. Hinc videre licet, quàm grauia damna sæpe à leui causa nõ solùm cum dispendio atq. excidio vnius solius gentis vel ciuitatis, verùm cum communi maximarum regionum iactura sæpiùs inferantur; quæ sanè progressu temporis ita inualescunt, vt postmodum nullis consiliis, vel iudicij maturitate tolli, vel superari

Palæologi sæuitia in Venetos.

rari possint, sicuti iam longo vsu & tempore cum manifestis, vt sæpè vidimus, ipsarum regionũ euersionibus obseruauimus. Hæc obiter pro mei iudicij tenuitate adieci & annotaui, ne cùm in statu harum duarũ præclarissimarum rerum publicarum penitiùs intueor, inanimaduertentia quadam, animiq. torpore, alternantis vtriusque fortunæ vices neglexisse videar. Veneti interea, vt ad omnem casum essent instructi & parati, duarum & viginti sex triremium classem duce Gilberto Dandalo instruxêre, atque omnibus apparatibus bellicis eleganter adornatam, extra portum aliquantulum prouectam, toti ciuitati conspiciendã cum summa omniũ ciuium satisfactione præbuêre, acclamantibus omnibus, vt quod faustum & felix esset, pro Reipublicę Venetæ nominis claritate & pristinæ gloriæ incremento gereret ac perpetraret. Itaque arridentibus ventis, fausta ominatione subsecuta, è conspectu ciuium sensim subducta, ac prospera nauigatione in Asiam delata fuit. Pari diligentia & ardore domi foriſque à Genuensibus elaboratum est, ac eodem fermè temporis puncto classem quinque & viginti triremium, & nonnullorum nauigiorum vehendis militibus mirificè commodorum, magna celeritate & industria eduxerunt: sed Senatui haudquaquam per id tempus consultum videbatur, vt vni soli tam magni momenti classis committeretur. Proinde suffragantibus ipsis Patribus, Petrus Grimaldus, & Peschettus Marocellus, optimè semper de Repub. meriti, cum æquali imperio ipsi classi impositi & præfecti, quorum scilicet opibus non semel Resp. ipsa necessitatis tempore, præsertim in præcedentibus expeditionibus, adiuta & vsa fuerat. Habuit namque inter cetera præclara bene institutæ Reipub. ornamenta, Genuensis populus fatali quadam ratione hanc felicitatem, vt vtroque tempore belli & pacis viros produceret cùm industrios, tum patriæ amantissimos, qui recusatis nullis periculis, nihil non in patriæ gratiam facerent, adeò certè vt laboranti Reipub. & propter assidua bella valdè exhausto & attenuato ærario publico, sæpè à priuatis ciuibus occursum & opitulatum fuerit, tanta sanè prosperitate, & tam immenso Reipub. beneficio, vt, diis ipsis, bonis ciuibus propter spectatam pietatem, & patriæ amorem, gratiam referentibus, non solummodò semper eorum meritis à periculis liberata fuerit, verumetiam recuperato pristino decore, in posterum maiori ferè quàm antea dignitate ac existimatione constiterit atque floruerit. Constitutis igitur omnibus ex sententia rebus, paratisq. ad bellum necessariis, Orientem versus nauigarunt, & non ante classem in portum subduxêre, quàm ad Promontorium, vulgò S. Angeli vocatum, peruenirent. Ibi enim cùm reliquam Liguſtici nominis & imperij classem, ad ancoram subsistentem, inuenissent, magna cum omniũ gratulatione atque applausu accepti, sese ceteris coniunxerunt, ita vt in hac expeditione classem triginta octo triremium sub imperio haberent. Delectu itaque habito, recensitisque de more militibus, singulis trierarchis imperatum, vt si quæ triremes vel nauigia aliqua sui parte luxata essent, vel minus sincera, eadem summa cum diligentia reficerentur, ne scilicet ad tantam expeditionem, omnemq. belli vsum essent inutilia, vel imparata. Quod postquam actutùm ab omnibus effectum & procuratum fuit, sub auroram, propitiantibus ipsis ventis & leuatis ancoris, sublatisque nauticis de more vndique clamoribus, classem eduxerunt, atque Byzantium versus cursum tenuerunt, eo consilio, vt Imperatorem Græcum eo tempore ibi consistentem, omnibus præsidiis & commeatibus iuuarent. Sed vbi primùm extensis velis classis ipsa prospera nauigatione ad vnum ferè diem vsa fuisset, per speculatores ad hoc missos Præfecti ipsi intellexêre, hostilẽ classem non ita longè esse in statione & in procinctu, eo animi decre-

Naualis apparatus Venetorum ac Genuens.

Populi Genuens. felicitas.

decreto, vt ad primam commoditatem Genuensi classi occurreret, & si ita rei opportunitas & temporis condicio ferret, manus conseereret, ac vim pararet: super quo nũcio habitis & collatis, vt moris est, in ipsa prætoria triremi sententiis, communibus suffragiis decretum fuit, vt ad omnem casum se paratos & expeditos præberent, ac nulla ratione pugnam defugerent. Verùm, cùm post communicatas sententias non satis bene inter ipsos duces eorumque supremos trierarchos, mutua puto æmulatione concitatos, conueniret, quatuordecim tantummodò triremes ex tota classe electæ fuerunt, quæ à ceteris nauigiis separatæ & distractæ, seorsum cum hoste congrederentur, non absque magno Genuensium detrimento; quorum dissensio effecerit, vt parùm feliciter cum aduersariis, hoc quidem tempore, dimicaretur. Nam cùm ipsi numero & viribus longè Venetis essent inferiores, fieri non potuit, licet summo ardore res ipsa vtrimque gereretur, vt victoria, fortunæque prosperæ successus, penes ipsos staret. Proinde interempto Grimaldo, præfectorum altero, simul fortis ducis ac strenui militis munia grauiter obeunte, quatuor nauibus amissis, ceteræ triremes à prœlio reliquæ, sese in fugam dedêre; quæ tandem in Epidaurensem portum delatæ sunt. Hæc ferè in Ægæo mari ad septem puteos, vt ipsi patrio idiomate appellant, gesta fuerunt. Interea temporis, cùm Ligurum animi hac accepta clade potius exacerbati quàm consternati essent, nihil reliqui ad summam diligentiam fecerũt, quo minus omnem temporis rationem conquirerent, & commoditatem aucuparentur, vt acceptam ignominiam paribus, vel, si possent, maioribus damnis resarcirent: & fortunæ beneficio breui postea factum fuit, vt interceptis quatuor onerariis nauibus Venetis, commeatu atque omni genere mercium onustis, ac in Eubœam insulam velificantibus, priorem iacturam & dolorem magna ex parte mitigarent ac subleuarent. Hæ namque cùm ventis omnibus propter maris malaciam essent destitutæ, efficere non potuêre, vt remigum agilitate & robore sese à Liguslicis triremibus, celeritate mira & opportuno remigio instructis, liberarent: qua de causa cùm sese in summo discrimine & periculo versari intelligerent, vnicam spem omneque vitæ subsidium in fortibus armis reposuêre, eo sanè successu, vt cùm robore minus valerent, facilè in potestatem eorum deuenirent. Cetertùm cum summa animi vtriusque partis contentione & pertinacia plurimis in locis sæpius concurreretur, & ambiguo Marte decertaretur, plurima proculdubiò vtrimque damna vltro citroque, diuersis quidem tẽporibus, illata fuêre; vicit tamen Genuensium fatum, & Reip. fortunæ genius, vt post exiguum temporis interuallum, ex variis locis & insulis, sub diuersorum ducum & præfectorũ auspicijs, sexaginta Liguslici nominis & imperij triremes atq. amplius, in eundẽ locum conuenirent, & congregarentur. Verum enimuerò, cùm pernicioslissima illa Erinnys, inuidia vocata, ad excidium & euersionem Rerumpublicarum & omnium honestarum actionum nata, etiam indies aliquid noui & sinistri Reip. Genuensi moliretur, factum fuit, vt subinde ipsi duces & præfecti inter se mutuis odiis certantes & flagrantes, Cæsari, rerum difficultatibus omnibus, omniumque rerum pænuria & inopia maximè laboranti, & cui se plurimum debere sæpius confessi erant, in extrema quadam temporis necessitate opem non tulerint: sed funestis in medio rei bene gerendæ cursu odiis inflammati, ac ad otium & torporem conuersi, cum summo dedecore, nec minori nominis Liguslici ignominia, animis, ibi nulla re præclarè gesta, prorsus elanguerẽt, adeò vt plurimis in patriam suam reuersis, summo vitio & ignominiæ datum fuerit, quòd sese in tantam animorum distractionem deduci passi essent. Nimirum cùm satis omnium militaris

Genuens. clades.

Ligures acceptam cladem vlciscuntur.

Priuatis Genuensium ducũ simultatibus res naualis malè administrata

disciplinæ peritorum iudicio constet,si concordibus animis in hac expeditione rem ipsam administrassent, Venetos cum summo dedecore ad vnum deleri, vel certè magna calamitate à Rep. affici potuisse. Porrò inciso belli neruo, quē semper strenuissimi duces concordiæ vinculo potissimùm contineri iudicarunt, necesse fuit,vt penes Genuenses socordia & ignauia mirum in modum postea cum tam euidenti Ligustici nominis detrimento peccaretur,vt multis ignominia notatis, pecuniaq. multatis, in non paucos trierarchos, & alios magnæ auctoritatis viros,capitali pœna ad posteritatis exemplum animaduersum sit. Pari seueritate Senatusconsulto lato in ipsum vrbis prætorem ob Remp. segniter anno præcedenti administratam, vsi sunt. His ferè temporibus non solum in ipso Ægæo atque Ionio mari variis conflictibus ac certaminibus sæpius concursum fuit,sed etiam circa insulas finitimas, atque adeò in ipsa Syria, bellum exarsit, Venetis Ptolemaidem,Genuensibus verò Tyrum tenētibus; sic vt quidquid esset per ea loca Christiani nominis, tanquam in duo duarum gentium studia deductum & distractum, non citra Christiani orbis & imperij grauissimam iacturam & impendium, fuerit,crudelissimo interea Turcarum tyranno Mahumete omnia sanguine,cædibus & incendiis polluente,ac præclarissimis quibusque vrbibus in deditionem acceptis, omnia ad vastitatem & solitudinem redigente, conniuentibus, vel potius supinis & altum somnum dormientibus iis Principibus qui ad Christianæ Reip. gubernacula admoti erant. Genuæ etiam noua classis summo studio reparata fuit,vt si quid prioribus bellis esset incommodi acceptum, id iterum ad pristinam dignitatē redigeretur, sic vt breui temporis spatio, totius Reip. consensu duæ maiores onerariæ, & viginti duæ triremes omnibus armamentis instructæ fuerint, ac trium millium & quingentorum lectissimorum militum ex agro Ligustico habito delectu, numerus sub imperio & auspicio Simonis Grilli conscriptus,cui ex communi Patrum decreto quatuor ciues fide, consilio ac virtute insignes, nempe Rogerius Anconitanus, Ogerius Scottus, Petrus Camilius, & Amichetus Grillus, coniuncti fuerunt; quorum cōsiliis in rebus arduis & quotiescumq. vsus postularet, vteretur. Nec minori diligentia Veneti vsi sunt, quippe cùm ad idem ferè tempus magnam classem instruxerint,& sub præstantissimorum ducum ac præfectorum imperio in Siciliam, vbi hostis tunc stationem habere dicebatur, ablegarint. Verùm, cùm præter spem & opinionem nullum in Sicilia hostem reperirent, confestim mutato cursu in Syriam iter instituerunt,& prospera celeriq́ue nauigatione vsi,non ita procul à Tyro in nauim Genuensem, Oliuam vulgò nuncupatam,omni genere mercium opumq́ue instructissimam, casu quodam inciderunt,quam adorti,facili negotio intercepêre. Quo quidem successu multò ferocior quàm antea factus Venetus, Tyrum obsidione cingere, atque viribus omnibus expugnare in animum induxit. Sed cùm vrbs ipsa non solùm esset arte & natura munita, verùm & summo cum præsidio validoq́. milite teneretur, strenuè & diu intrepidè defendebatur, eo tandem successu, vt Venetum dulcis fortunæ beneficio mirum in modum ebrium ac lasciuientem, magnis incommodis afficerent, & ab omni expugnationis spe deiicerent. Siquidem tanta erat animi defensorum constantia & alacritas,vt licet obsidio nondum soluta esset,nihilominus Genuensium præfectus eodem adnauigare statuerit,quò ciuitatem ipsam valdè laborantē,recentibus suis auxiliis obsidione leuaret, hostemq́ue fortiter expelleret. Verùm, cùm iam maiorem partem Tyrrheni maris esset emensus, intellecta decem onerariarū nauium Venetarum nauigatione, quæ mercibus repletæ in Syriam festinare dicebantur, eueſtigiò

Belli nerus concordiæ vinculo continetur.

Noui bellorum apparatus inter Venetos ac Gen.

Nauis Ligustica intercepta.

Venetus à Tyri obsid. repulsus.

mutata

mutata ſententia,illas proſequi conſtituit; quas non antea conſecutus eſt, quàm ad Imperatorem Byzantium, à quo valde expectabatur, vnam ex ſuis triremibus miſiſſet,ac duabus nauibus & triremibus frumentatum præmiſſis,ipſe cum reliquis ſuis nauigiis verſus Hadriaticum ſinum curſum inflexit,& non ita procul à Dyrrhachio prædictis nauibus Venetis occurrit; magnoque in eas impetu facto, vndique obſidet & oppugnat: ſed cùm Veneti propter rerum naualium longum vſum & conſuetudinem nihil prætermiſiſſent quod ad rem nauticam rebus tam perplexis & dubiis ſpectaret, nauim ſpeculatoriam præmiſerant; qua reuerſa,illis nuntiatur, hoſtem in inſidiis deliteſcere, ac ita paratum & inſtructum, vt nihil magis quàm illorum aduentũ expectaret atq. expeteret. Quo certè nuncio mirificè perculſi ac trepidi, commutato curſu, proximum portum ſumma contentione petunt; parteque mercium in continentẽ expoſita, ſeſe futuræ pugnæ non citra magnam animi conſternationem expediunt,malo me herclè (ita omnium præſagientibus animis)fato. Nam cùm ipſi Veneti nauium numero longè eſſent inferiores, facilè amiſſis omnibus ferè nauibus,vnà cum ipſis mercibus in poteſtatem hoſtium deuenêre:vna tamen eximiæ magnitudinis nauis multis pretioſis mercibus onuſta elapſa eſt, quæ ventorum & tempeſtatis beneficio vſa, ſalua & incolumis in amicum portum (Lumis vulgò vocant) acceptæ ſcilicet cladis nuncia deuenit. Sunt qui exiſtiment,in hac pugna ſumma animorum vtriuſque partis pertinacia & ardore, ad deſperationem vſque dimicatum fuiſſe, adeò vt certamẽ parum ante Solis occaſum inceptum,ferè in mediam vſque noctem protractum & prorogatum ſit, donec tandem victoria potitis Liguribus,Veneti ipſi turpiter multati ſint. Quibus rebus feliciter geſtis, Genuenſis nauarchus diuiti & pretioſa præda auctus, ſe domum recepit. At Veneti,licet grauem iacturam perpeſſi eſſent,& magni iſtarum nauium amiſſionem facerent; tamen animo infracti,confeſtim Iacobo Dandalo,ſummo viro,ad bellum electo,nouam claſſem inſtruxêre; cui præfecto circa Raguſium Illyrij oppidum, Marcus Gradonicus pari auctoritate & induſtria apud Remp. Venetam florens,ſeſe coniunxit, & ſociata claſſe, collatiſque in vnum viribus, omnem ferè Siciliæ oram,Eoique & occidui Solis tractum latè circumuecti,tandem tres Liguſticas triremes circa Lilybæum Siciliæ promontorium obuias habuerunt; quibus conſpectis, inſtar rapidorum luporum, ouium grege conſpecto geſtientium, quamprimum arma expedire iubent, impreſſioneque facta, modico negotio eas interceperunt, eò certè faciliùs, quò numero & viribus Genuenſibus eſſent ſuperiores. Nam, vt quorundam annales teſtantur, claſſis Veneta duorum & quinquaginta omnis generis nauigiorum erat. ſunt multi qui ſcribant, hunc numerum exceſſiſſe. In hac gerendarum rerum diuerſitate, & ſæuientis fortunæ curſu, à Genuenſibus decem triremes ſub imperio Simonis Guercij aduerſus Venetos paratæ inſtructæque fuerunt, eodemque tempore ad Tyri Principem, quò illum non ſolùm ſibi deuincirent, ſed firmiorem conſtantioremque in amicitia perpetuò retinerent, ex Senatus decreto Lanfrancus Carmandinus ad ipſum ablegatus fuit. Verumenimuerò, poſtquam de Venetis apparatibus, atque adeò de nauali expeditione certiores facti ſunt, anno ſupra milleſimũ ducenteſimum ſexageſimo ſexto, viginti ſeptem triremium claſſem duce Lanfranco Borborino emiſerunt; cui, delectu prius habito, tres præſtantiſſimos ex præcipua nobilitate viros,ceu indiuiduos comites,& ad omnes fortunæ caſus fidiſſimos conſiliarios, videlicet Balduinũ Dietiſaluum, Rinaldũ Cebam, & Bonauiũ Comitẽ adhibere placuit. Sunt qui arbitrantur,in hos bellicos vſus ea ferè tẽpeſtate nauim eximiæ

Venetorum clades.

Tres Liguſticæ triremes à Venetis interceptæ.

1266.

magnitudinis extructam in hac expeditione fuisse, quæ tanquam totius classis armamentarium ad manus esset. Et quoniam Præfectus in Corsicam delatus, hostem cum triginta nauigiis sinum Hadriaticum egressum, & Siciliam versus nauigantem, ab exploratoribus intellexerat, protinus ea, quam diximus, naui, in Cyrno insula ad Bonifacium relicta, eôdem, celeri & perpetuo nauigationis cursu, perrexit, eo quidem consilio, vt cum illo manus consereret, & de belli alea periclitaretur. In Siciliam itaque præteruectus, Venetum inter Drepanum & Mazaram, repentino quodam aduentu nihil minus expectantem, inuênit, licet multi sint qui existiment, vtriusque partis classem in conspectu Drepanitani portus inuicem occurrisse. Ego vt nihil certi hac in re scriptum inuenio, sic sanè nihil veri affirmare ausim. Vtcumque tamen res sese habeat, vel vbi inuicem congressi sint, parum ad rem facit: satis constat, summis viribus ac magna contentione, diuque dubio & ancipiti Marte vtrimque certatum fuisse, adeò vt penes quos victoria ipsa staret, vel quónam fortuna sese magis inclinauerit, difficulter animaduerti potuerit, præsertim cùm æquis viribus, parique quodammodò rei naualis peritia, in Siculorum conspectu res ipsa gereretur, ita certè, vt vterque populus, cùm virtute bellica inuicem non cederet, hoc studeret efficere, vt magis iniquitate fati, quàm propriis hostium virtutibus & viribus superari videretur. Pulchra herclè contentio, & omni laude gloriaque dignissima, cùm nulla maior vis sit ad concitandos animos, aliquo heroico motu præstantes, quàm virtutis æmulatio, & ex æmulatione ardens studium & feruor. Ceterùm, tametsi diu pari quodammodò fortuna & fortitudine res gereretur, ad postremum tamen Venetus superior factus, quatuor & viginti triremibus ab hoste captis, magna cum lætitia & gaudio victor discessit. Quæ reliquæ numero ex Genuensium erant, vel combustæ in ipso prœlio, vel submersæ fuerunt. Duo millia & quingenti capti, mille & ducenti ferro absumpti dicũtur, adeò vt hæc victoria multo sanguine, sudore, extremisq. periculis ab ipsis victoribus redempta videri possit. Sunt verò nonnulli qui memoriæ proditum reliquerint, hanc Genuensium cladem nauarchi temeritati ac imprudentiæ maiori ex parte asscribendam esse: quandoquidem cùm illi propter rei nauticæ naualisque militiæ disciplinæ opinionem magnus honos haberetur, & in magna existimatione eo potissimum nomine penes ceteros naucleros esset, omnia ex propria voluntate, nõ adhibitis aliis in consilium, administrabat, sic vt quamuis sæpius à consiliariis ceterisque rei nauticæ peritis, admoneretur, vt relicto littore aliquantulum vlterius in altum pelagus classem duceret & inflecteret, adduci tamen nullius auctoritate potuerit, vt dicto audiés esset, vel saniora consilia sequeretur; at potius pertinacia quadam animi, & philautia deceptus, effecerit, littori inhærendo, vt classis omnis, venti propitij flatu destituta, in aduersam classem incideret, nullaque ratione pugnam detrectare posset, atq. hinc factum esse, vt magna accepta strage & calamitate, parum abfuerit, quin ad internecionem vsque ad vnum omnes contrucidarentur. Non desunt etiam qui præfectum classis Liguslicæ, proditionis insimulent, quasi ipse largitionibus à Veneto corruptus, rem ex industria neglexisset. Aliqui collegarum fidem in dubium & suspicionem vocant, quasi illorum perfidia fuisset commissum, vt nauarchus omnium sanioribus cõsiliis & admonitionibus tam contumaciter reluctaretur. Quidquid fuit, satis liquet, præfectum ipsum Genuam reuersum, in Senatu ad dicendam causam fuisse coactum: qui etsi grauibus & verisimilibus rationibus suam innocentiam probare adniteretur, assequi tamen non potuit, vt omninò ex reis eximeretur. Nihil tamen seuerius, miro Senatus tem-

Naualis cõflictus.

Venetorum ad Drepanũ victoria.

temperamento,in illum,quàm quòd publicatis bonis, & decem millibus librarũ multatus, vrbe excederet,& à Reip. ſtatu exularet,ſtatutum. Magna quoque ſeueritate in ipſos conſiliarios & trierarchos animaduerſum fuiſſe conſtat,adeò vt ad poſteritatis exemplum, & ne deinceps pari imprudentia, perfidiæ non vſque adeò abſimili, peccaretur, néue contumacia & conſiliorum præcipitantia impunitate confirmata videri aliquo modo poſſet, edictum fuerit, vt præter bonorum publicationem, & duarum millium librarum multam, ædes ac ædificia eorum, quorum culpa claſſis in tantum diſcrimen venerat, ſolo æquata, funditus euerterentur. Non citra,me herclè (vt equidem iudico) magnam conſilij & iudicij maturitatem: quia cùm in primis neceſſarium ſit, vt Reipub. munia, ceteræque ciuiles & politicæ functiones magna cum fide & æquitate adminiſtrentur, nihil profectò ad retinendam Reip. ſalutem, vel propaganda imperij alicuius pomœria, vtilius eſſe poteſt, quàm diligenter præcauere,ne in militari diſciplina aliquid committatur eiuſmodi, quod aliqua ratione poſſit ad perfidiam referri, vel negligentia inculpari. Tanta accepta clade, quanquam publicis damnis priuatarumque fortunarum amiſſione mirum in modum omnes commouerentur & indolerent, adeò vt in mæſta vrbe dudum omnibus ſpectaculis, aliiſque ad vitæ humanæ tædia ſubleuanda & temperanda excogitatis remediis abſtineretur,nihilominus tamen paucorum dierum interiectu,omnibus tribubus atq.decurijs more ſollemni in palatium conuocatis,habito Senatu,eueſtigiò conſentientibus omnium animis & ſuffragiis, Senatuſcõſulto ſancitum & decretum fuit, vt ad reparandam Reip. priſtinam dignitatem & potentiam,propter acceptam recentem cladem, nonnihil labefactatam, ad ſui ſuorumque tutelam, viginti quinque,vel, vt nonnullis placet,triginta triremium claſſis ſummis ſtudiis & diligentia compararetur. Qua inſtructa, cùm Senatus nõ parum ambigeret,cui potiſſimùm rei militaris ſumma tutò demandari poſſet, tandem frequentioribus ſuffragiis ſummaque omnium conſenſione Vbertinus Auria,vir ſingulari virtute, rerumque geſtarum gloria illuſtris, & de ipſa patria antea non ſemel bene meritus, dignus & idoneus iudicatus fuit, cui tantum imperium citra aliquod periculum, vel exiſtimationis iacturam committeretur. Qui poſtquam domi res familiares & domeſticas conſtituiſſet, ſumma cum omnium congratulatione,ac fauſta omnia acclamantium,ab ipſis Patribus cum ſummo honore & pompa ad puppim triremis vſque honorificè deductus eſt: eiſque debita cum reuerentia dimiſſis,ac bene ſperare iuſſis,ipſe nulla mora interpoſita, menſe Auguſto eiuſdem anni nauigationem inſtituit, moxque Hadriaticum ſinum præternauigans, aliquot diebus ſubinde mutato curſu, oram illam eliciendi hoſtis gratia legit & circumuagatus eſt. Verùm, cùm ſibi nulla confligendi iuſta acie poteſtas ab hoſte fieret, occupatis & interceptis aliquot paruis eius nauigiis, temerè & inconſultè euagantibus, in Cretam inſulam adnauigauit, ibique Cydonem vrbem, nunc Caneam dictam, à Venetis prius expugnatam, militeque præſidiario firmatam, repentino incurſu, præter ſpem ac opinionem omnium magna cum felicitate, omniumque Genuenſium gaudio, cepit atque diripuit, tanta certè cum vehementia, vt vrbis direptione & ſpoliatione non contentus, in Venetorum odium ac contemptum magna ex parte diruerit, & ab ipſo prætorio non temperarit. Milites enim ſummo ardore concitati,& ob acceptæ cladis memoriam mirificè ferocientes, inhiberi non potuerũt, quin ſubmiſſis facibus, præſtantiſſimas quaſque domos incenderent, eaque parte qua flammis imperuiæ eſſent, vi, admotis harpagonibus, aliiſque inſtru-

Ligures nouam claſſem duce Vbertino Auria emittunt.

Cydon à Genuenſ. expugnata,et direpta.

mentis,demolirentur & deijcerent, ita vt non ſolũmodò in ipſa ciuitate, verumetiam in ſuburbano agro magna vaſtitas & ſolitudo ſubſecuta ſit. Siquidem ferè trecentis & quinquaginta in captiuitatem abductis, magnam & opimam omnis generis prædam in naues deportari iuſſit,tanta cum omnium alacritate & gaudio,vt ex hoc felici rerum ſucceſſu ſibi longè maiora deinceps pollicerentur, nouaq. ſpe accenſi, ad grauiora & vtiliora ardentibus animis aſpirarent atque contenderent. Hac itaque proſperitate fortunæ Auria vſus, quamprimum in patriam redire inſtituit; ſed domum properanti, cùm in triginta duas triremes Venetas, quæ præſidij gratia viginti ſeptem & amplius nauigia variis mercibus & opibus referta, comitabantur, incidiſſet, cùm viribus & numero hoſtibus longè eſſet inferior,inſtitutum iter conuertere atque immutare,non ſine ſumma prudentia & iudicij grauitate neceſſarium duxit; quippe qui minimè ex dignitate Reip.eſſe ſtatuebat, vt fortunæ diſcrimen,vel belli aleam temerè, vel niſi ſumma neceſſitate adductus, experiretur. Proinde ſummo ſtudio & nauclerorum dexteritate in Siciliam deflectens, ibi prædam inter duces & claſſiarios milites, prout vniuſcuiuſque virtus & honoris gradus ferebat, diſtribuit, ac menſe Nouembri Genuam victor remigrauit. Circa idem ferè tempus pari felicis fortunæ ſucceſſu tres triremes, quarum duæ Reip. Genuenſis, tertia verò oppidi portus Veneris erant,vſæ ſunt. Nam cùm duce Paſcaſio Cataneo circa Euboicum Euripum in onerariam nauim Venetam,pretioſis mercibus & exoticis rebus onuſtam, incidiſſent,facilè ea potiti ſunt,ſic vt expugnata ipſa naui, pluſquam centum & triginta capti fuerint, qui partim ad tranſtra in triremes tranſcripti, partim melioribus vſibus reſeruati fuêre. Quibus ſanè ſucceſſibus læti Genuenſes, magna cum animi fiducia vndique mare ipſum infeſtabant, præſertim ij qui in Tyro, aliiſq. partibus Aſiæ negotiabantur, variis & diuerſis excurſionibus Venetos ipſos, recentibus cladibus languidos ac conſternatos, mirum in modum diuexabant: quorum potentiæ cùm vix ſe opponere poſſent, ac indies in maiores anguſtias conijcerentur, Senatui Veneto placuit, vt ad retundendam Ligurum potentiam, & conatus,viginti & vna triremes bene ac militariter inſtructæ,Methonem, Peloponeſiacæ oræ firmiſſimum oppidum,mitterentur, quæ ibi in ſtatione perpetua ad tutelam inſulæ, atque adeò ad ſecuram nauigationem totius iſtius maris, potiſſimum verò ad Reip. Venetæ ſalutem & tranquillitatem,permanerent. Et quoniam, vt antè diximus,ob inflictas iniurias,præcipuè verò propter cladem in Creta paulò ante acceptam, mirum in modum omnium Venetorum animi erãt exacerbati,haud ita multò poſt,nouam claſſem trium & viginti nauium, magnis ſumptibus & accurata diligentia,ſub imperio Marci Gradonici inſtruxêre: quo confeſtim vnà cum tota claſſe in Syriam nauigare iuſſo, ſummis conſiliis domi foriſque aſſiduè agebant, vt,quibuſcumque poſſent rationibus,Genuenſium inſultus inhiberent,omneſque eorum conatus reprimerent, non abſque ſummo ſani conſilij & periti ducis fructu. Nam Gradonico omnia ſedulò ac prudenter adminiſtrante, fortuna ſenſim à Genuenſibus ad Venetos inclinare cœpit, adeò vt non procul à Rhodo inſula ſeptem, ſiue octo onerariæ Liguſticæ ab ipſo caperentur, & abducerentur. Interea temporis, Clemens quartus, Vrbano è viuis ſublato, vt primum omnium ſuffragiis ſupremus Pontifex deſignatus eſt, inde ſtatim ab initio nihil habuit antiquius, quàm hos duos potentiſſimos Italiæ populos,mutuis odiis mirum in modum flagrantes, iterum inuicem coniungere,& ad fœdus amicitiamque ſtabilem deducere. Qua in re tametſi artibus omnibus vteretur, aſſequi tamẽ non potuit,vt illud perniciоſiſſimum bellum inter vtroſque

Exemplum militaris diſciplinæ.

Nauis Veneta intercipitur.

Octo naues Liguſticæ à Venetis occupatæ.

que ſumma cum pertinacia & obſtinatione inceptum, ac poſtea multis iniuriis & cladibus propagatum, aliqua ex parte reſtingueret, vel tolleret. Quapropter cùm per ſuos legatos & internuncios cum vtraque gente egiſſet, nec aliquid proficeret, eorum oratores Viterbum hoc animo & conſilio euocauit, vt ſi minus ad pacem conſtituendam, demonſtratis certis rationibus, inflecti poſſent, indutias ſaltem ad certum & præfixum tempus inter ſe paciſcerentur: quod ſanè vt facilius impetraret, valde inſtabat, vt vtraque Reſp. viros auctoritate & conſiliis præſtantes mitteret, quorum iudicio res iſta publico nomine tranſigeretur. In hanc etiam ferè ſententiam Gallorum & Siculorum reges ad vtrumque populum eadem tempeſtate ſuos oratores habuêre, qui apud eos ſuo nomine ſeriò agerent, & ad pacem conſtituendam vrgerent & hortarentur. Verùm enimuerò, licet multis ſtudiis totius ferè Chriſtiani orbis Principum vtraque gens ſolicitata, illiſq. vnicè pax & concordia multis nominibus commendata fuerit, nihilominus tamen res eum ſucceſſum habuit, vt poſt varias & longas altercationes & controuerſias, nulla ratione ad fœdus, vel pacis formulam cogi potuerit, ita vt cum ſummo omniũ, præſertim verò ipſius Pontificis, dolore infectis rebus vtrimque diſceſſum ſit. Erant proculdubiò duo inimiciſſimi inter ſe populi, tam vehementer ad bellum propenſi atque accenſi, vt nunquam antea maiora iuſti odij & aperti belli argumenta, vel indicia præbuerint: & tanta denique cum ſeueritate & fiducia bello erant intenti, vt anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſeptimo Genuæ iterum ea de cauſa comitia haberentur: quibus habitis, conſpirantibus in vnã ratamq. voluntatem Patribus, quinque ac viginti triremes duce Luca Grimaldo conſcriptæ & adornatæ fuerunt, cui duo Senatorij ordinis viri, nempe Paſcaſius Cataneus, & Otholinus Nigrius, tanquam conſiliarij, ſeu potius, vti puto, collegæ, adhibiti & coniuncti ſunt, magno ſanè cum iudicio maiorum ſuorum inſtitutum ſecuti, qui in rebus arduis & perplexis, vni ſoli Reipub. ſalutem credendam vel committendam eſſe, haudquaquam operæpretium fore exiſtimarunt, multiſque ac iiſdem grauibus rationibus adducti, ſæpenumerò militiæ ducibus graues viros, maturitate conſilij & militaris diſciplinæ ſcientia præſtantes, aſſociarunt. Poſtquam igitur ſacris pro veteri more operati eſſent, atque ab omnibus fauſta acclamatione in bonam ſpem beneque gerendæ rei fiduciam erecti, in Syriam transfretare placuit; & ſic ſatis commoda nauigatione vſi, in Ægæo mari in duas triremes Venetas, & vnam eximiæ molis ac multarum amphorarum nauem, inciderunt, quas ſubitò adorti, facili negotio expugnarunt; & Ptolemaidem verſus directo curſu, antea quàm vrbi appropinquarent, turrim in conſpectu ciuitatis ad illius ſubſidium extructam, tumque temporis à Venetorum præſidio defenſam, poſt multos maximorum tormentorum ictus vi occuparunt. Qua arce in deditionem accepta, ex cõmuni ducum conſilio quindecim triremes ad tutelam & ſubſidium illius oræ relinquere expedire viſum fuit. Ipſe interim Grimaldus dux cum reliquis ſuis copiis & velis, Tyrum verſus iter inſtituit, eo animo, vt cum illius vrbis regulo de nonnullis ſummi momẽti rebus ſecretò & priuatim ageret. Verùm cùm in hac nauigatione præter opinionem & ſpem viginti ſex triremes Venetas obuias habuiſſet, nulla ratione pugnæ aleam, tametſi omni ſtudio & contentione reluctaretur, euitare potuit, adeò certè, vt cum non leui Reipub. periculo præſtantiſſimus & peritiſſimus dux neceſſitate temporis & loci adductus, belli fortunam, licet multo inferior, ſubire neceſſarium habuerit. Quare extemplò omnibus ad fortiter dimicandum præparatis, habitaque ad militum animos acuendos & confirmandos parua quidem, ſed neruoſa omninò

1267.

Noua claſſis à Genuenſi emiſſa.

Tria Venetorũ nauigia à Genuenſ. occupata.

Arx Ptolemaidis à Ligu ribus capta.

omninò oratione, ipſe lorica ſplendente indutus, omnia prouidi ducis & ſtrenui militis munia fortiter obibat, eiuſque verbis militum animi nonnihil, quòd ſe inferiores viderent, perplexi & attoniti, ad tam honeſtum exemplar confirmati, mirum in modum ad ſummam alacritatem erecti, nihilque omninò prætermiſerunt, quod ad exiſtimationem imperij Liguſtici, vel ſtrenui bellatoris munus pertinere arbitrarentur, eo deniquè ſucceſſu, vt poſt longam atque difficilem pugnam, ipſe Grimaldus quinque triremium iacturam faceret. Ceterùm, cùm ægrè incolumis cum reliquis ſuis triremibus euaderet, mira conſolatione vſus, præſentem omnium dolorem atque iacturam magna cum comitate verborum, & vultus geſtuſque ſerenitate inhibuit atque mirificè deterſit, Tyriq. portum præteruectus, ac mox cum ceteris quæ Ptolemaidi remanſerant, coniunctus, breui opportuniſſimis vſus ventis, in Siciliam delatus eſt, in qua nauim vnam hoſtilem opulentis mercimoniis, ac pretioſa ſupellectile repletam intercepit, ac vltra prædam, per ſe quidem magni pretij, & opimam, trecentos ferè vtriuſque ſexus homines ſecum in captiuitatem abduxit, pauciſque diebus elapſis, tribus roſtratis nauibus ad mare inquietandum & infeſtandum relictis, ipſe cum reliquis ſociis & militibus ſaluus atq. incolumis Genuam reuerſus eſt. Ineunte vere eiuſdem ſæculi anno ſeptuageſimo, Gregorius decimus, Theobaldus Leodienſis antè vocatus, Clementis quarti ſucceſſor, poſtquam pontificia ſedes propter purpurati collegij grauiſſimas diſſenſiones & controuerſias bienniò quodammodò vacauiſſet, frequentioribus ſuffragiis Pontifex renuntiatus eſt: qui principem in ea ciuitate locum nactus, nihil habuit priùs, quàm ſtatim omnium Chriſtiani orbis Principũ ſolicitare animos, vt depoſitis omnib. ſimultatibus ac domeſticis odiis, & controuerſiis conſopitis, tandem in vna perpetuaque voluntatis veræque pacis conſtantia coaleſcerent & coaugmentarentur: cumque ea tempeſtate Philippus Galliarum rex, qui Ludouico prædeceſſori in expeditione Tunetana peſtifera lue cum pleriſque aliis proceribus ex humanis rebus ſublato, ſucceſſerat, ceteriſque Chriſtianæ Reipub. Principibus facilè auctoritate & potentia antecelleret, Pontifex ſe operæpretium facturum exiſtimabat, ſi illius potiſſimùm auctoritate & dignitate ſubnixus, alios Tetrarchas & Dynaſtas ad parem conſilij rationem & ſententiam pertraheret. Cuius certè auctoritate in primis factum fuit, vt Carolus Andiouinus, Apuliæ & Sicaniæ rex, parem operam & fidem hac quidem in parte præſtaret, horumque interuentu, ſolicitudine & auctoritate, indutiæ tandem (cùm nulla veræ pacis ſpes in tanta rerum omnium cõfuſione tam citò ſperari poſſet) in quinquennium inter vtramque gentem, Venetos ſcilicet & Ligures, pactæ & conſtitutæ ſunt: cuius quidem diligentiæ fructum Pontifex fatali quadam ratione, & indulgentibus ipſis diis, mihi vt videtur, retulit vberrimum. Nam cùm totidem tantummodò annis rebus ſacris cum ſumma poteſtate præeſſet, hoc videtur planè aſſecutus, vt Pontificiam dignitatem, quieſcentibus nimirum interim his duobus populis à mutuis odiis & periculoſiſſimis bellis, totum Chriſtianum orbem miſerè diuexare & inuoluere ſolitis, pro voluntate & præſenti rerum ſuarum vſu tueretur & conſeruaret. Porrò Pontifice è viuis ſublato, quamprimùm poſtpoſita omni humanitatis, vel pacti fœderis reuerentia, iterum atrox bellum inter hanc vtramque gentem cum ſumma totius Reipub. Chriſtianæ pernicie renatum eſt, crudeliterque exarſit, eò certè maiori & iuſtiori cum omnium bonorum virorum dolore, quò pactæ indutiæ maiorem ſubſecuturæ quietis, & publici otij ſpem omnibus attuliſſent. Qua etiam potiſſimùm de cauſa commotus Innocentius quintus, demortui Gregorij ſucceſſor, antequam ferè

Atrox prælium inter Ligures ac Venetos.

Gregorius x. Pontifex renuntiatur.

Indutiæ inter Ligures ac Venetos.

Nouum bellum inter vtroſque.

ferè Pontificiam dignitatem auctoritate aliqua auſpicaretur, ſummi ſtudij pacis multa indicia præbuit, ac multis ſpem ſubſequendæ tranquillitatis publicæ iniecit. Siquidem ſtatim ab initio vix aſſumpta tiara,& infulis Pontificiis, quò maiorem ſui opinionem iuſta de cauſa excitaret, ad omnes quodammodò Chriſtiani orbis reges & principes, ſumma cum diligentia conſtituendæ publicæ pacis cauſa legatos habuit; præcipuè verò huius vtriuſque Reipub. decertantis proceres & Magiſtratus grauiter adhortatus eſt, vt tandem depoſitis odiis & armis, de concordia ac vera pacificatione ſeriò agerent & tractarent. Qua ſanè in re tam proſperi fuerunt primi ſucceſſus, vt nemini dubium fuerit, quin illos ad ſaniora conſilia pertraxiſſet, niſi fata huius optimi ſacri Principis vitæ ſtamina cum ingenti omnium mortalium mærore ante quodãmodò diem, in ipſo bene gerendæ rei curſu inuida manu abrupiſſent. Periit namque ſexto ferè menſe, poſtquam ad tantum honoris apicem deueniſſet. Nec multo feliciori fato Adrianus quintus Pontifex illius ſucceſſor,ex nobiliſſima Fliſcorum familia oriundus, vſus eſt. Quippe ſumma omnium Antiſtitum & purpuratorum cõſenſione ſacrarum rerum adminiſtrationi admotus, vix quadrageſimum diem tranſgreſſus, in extremum vitæ periculum repentino & inopinato quodam mortis genere incidit, ac cum ſummo omnium dolore vita,non citra veneni ſuſpicionẽ,exceſſit. Quandoquidem cùm ex magna potentiſſimaque familia originem duceret, & per omnes ferè honoris gradus, virtute ipſa duce, ad tantum rerum humanarum faſtigium deueniſſet, nullus erat in tota Italia Princeps, cui Pontificis huius naturæ bonitas paciſque ſtudium aliqua ex parte exploratum non eſſet, ſic vt in non dubiam ſpem adducerentur omnes, vt eius auctoritate & prudentia bellum omne hactenus mira rerũ viciſſitudine inter hos duos bellicoſiſſimos populos geſtum, deponeretur, & penitus, quoad eius fieri poſſet, extingueretur. Flagrabat nimirum ipſe Pontifex amore patriæ, & communis tranquillitatis adeò erat ſtudioſus & amans, vt etiam interdum priuatas iniurias magna cum fortitudine & animi conſtantia ad retinendam publicam tranquillitatem deuoraret, & in gratiam publicam libèns remitteret & condonaret. Erat præterea vſque adeò iuſtæ laudis gloriæque ſitiens, vt ad ſibi promerendam poſteritatis famam & memoriam, nihil non in gratiam Principum de pace ſollicitorum, hac potiſſimùm de cauſa faceret. Habebat nimirum, præter ingenij indoliſque præſtantiam, rerum diuerſarum cognitionem,ex medio vſu petitam. Siquidem cùm adhuc purpuratus eſſet, magna cum prudentia fideique integritate, in maximis & arduis negotiis, grauiſſimiſque legationibus non ſemel tanto cum honore omniumque ſatisfactione verſatus fuerat,vt vel hoc ſolo nomine ſibi aditum ad æternam gloriam & ſtabiliendam immortalitatis famam conſecutus videatur, patrui ſui Innocentij quinti, cuius ſuperius mentionem fecimus, tam diligens & ſtrenuus æmulus,vt illius venerabile nomen & gratam memoriam omnibus ſuis actionibus, aliiſque honeſtis officiis in hominum animis renouaret & propagaret. Tanto igitur Pontifice, præter omnium ſpem & expectationem, tam citò extincto,animis vtriuſq. populi denuò mirificè exacerbatis, bella vtrimque reſtaurata & redintegrata fuêre, ex quibus infinita incommoda (vt fieri ſolet) vltrò citroque data & inuecta ſunt. Nam tam vario & ancipiti Marte per longa tẽporis interualla geſta fuêre, vt difficulter inueſtigare poſſim, quínam illorum pręcipui fuerint ſucceſſus. quippe cùm nihil in Annalibus, vel hiſtoriis ſeorſum de hoc annotatum reperiam, ridiculum planè fuerit, aliquid ad hiſtoriæ ſupplementum de proprio affingere, vel comminiſci, & ita hiſtoriæ fidei vim facere. Proinde cùm vniuerſa ea quæ ad annum

Breuiſſimus Pontificatus Innocentij v. & Adriani v.

Adriani v. egregiæ dotes, & in patriam ardentiſs. ſtudiũ.

num vſque eiuſdem æui octogeſimum geſta ſunt, vel iniuria temporum interciderint, vel fuerint eiuſmodi, vt in litteras referri non meruerint, nos maiore ſui parte latent, vel ſaltem ſunt eiuſmodi, vt magis vaticinio & ratiocinatione, quàm bona fide enarrari poſſint. Deinceps verò, hoc eſt, eodem anno octogeſimo, tres Liguſticæ triremes in Eubœam inſulam Reipub. Genuenſis iuſſu transfretantes, cùm dudum diuerſis ventis vſæ, huc illuc circumactæ fuiſſent; tandem non ita longè à Cephaloniæ ſinu delatæ, in totidem hoſtiles triremes inciderunt, ibiq́ue commiſſo prœlio, cuius primos Venetos auctores fuiſſe putant, poſt diuturnam atque acerrimam pugnam & dubium Martem, tandem duas in Genuenſium poteſtatem deueniſſe, memoriæ proditum eſt. Paucis interiectis diebus, pari fortuna tria Venetorum nauigia in quatuor Liguſtica, quæ recèns à portu Genuenſi ſoluerant, in mari Siculo maximo & violentiſſimo impetu, non citra magnam diſcurrentium conſternationem inuecta fuerunt. Verùm, cùm rei militaris & nauticæ vtraque gens propter longam conſuetudinem peritiſſima eſſet, atque ad omnem caſum præparata, ſummo cum vtriuſque partis ardore, pugna ipſa inſtruitur, & maximo cum periculo, diu, dubia etiam fortuna vtriuſque decertatur, ac tandem defatigatis Venetis, & numero quodammodò ſuperatis, victoria penes Ligures ſtetit, qua ſanè ipſos tam magna moderatione vſos eſſe dicunt, vt captiuos, quorum magnum numerum fuiſſe conſtat, ſumma clementia proſequerentur, atque ipſis omnia humanitatis officia exhiberent, adeò vt Veneti hac potiſſimùm de cauſa non parum commoti, multiſq. domeſticis negotiis ac moleſtiis implicati, diu ab armis abſtinuerint, ita vt à prædicto anno octogeſimo vſque ad annum M. CC. XCIII. ab vtraque parte bello temperaretur & ceſſaretur. Interea, vt ſemper aliquid eſſet in quo ſe vterque populus vel domi vel foris occuparet, néue nimio otio torpeſceret, à mutuis iniuriis ad præſens temperantes, ſibi cum aliis diuerſis populis ſæua atque atrocia bella enata ſunt. Et Venetis quidem primò acerrimum prœlium cum Anconitanis interceſſit, quo vix maxima cum difficultate ſummiſq́ue viribus & ſumptibus feliciter terminato, arma ſua in Iſtriæ populos, à priſtina fide antiquoq́ue fœderis iure, turpi defectione abalienatos, tranſtulêre, quibus ad obſequium fidemq́. redire coactis, mox in Aquileienſem Antiſtitem, qui rebus priuatis diffiſus, Goricianum Comitem in belli ſocietatem conuocarat, quo Rempub. Venetam commodius atque fidentius diuexaret, conuerterunt. Ligures verò ijſdem ferè diebus aduerſus Piſanos, quibus cum multis annis quietè ac pacificè vixerant, ob nouas exortas contentiones ac ſimultates, crudeliſſimum bellum repararunt: quarum quidem cõtrouerſiarum odiorumq́ue occaſiones ſuperioribus libris magna ex parte retulimus. His rebus ita per Italiam ſe habentibus, cùm per Orientem res Chriſtianæ, propter noſtrorum Principum ac populorum inteſtina diſſidia & bella, valdè vndique eſſent acciſæ & labefactatæ, nullibi tamen maiorem inclinationem, quàm in Syria fecêre, adeò, vt in illa præſtantiſſima regione noſtri rebus ferè omnibus excidiſſent. Tripolim enim Syriæ vrbem nobiliſſimam, à rege Memphitico expugnatam, ac dirutam fuiſſe: Sidonem etiam celeberrimã ciuitatem Phœniciæ, cum Tyro ipſa vetuſtate & claritate certantem, necnon Berytum eiuſdem prouinciæ vrbem, pari excidio interiiſſe, ſuperius commemorauimus. Excuſſi igitur tot, tamq́ue præclaris Chriſtiani nominis in Oriente oppidis & opibus, nihil reliqui in Oriente, & præcipuè in his duabus regionibus, præter Ptolemaidem ipſam, vrbem ſanè cùm propter mercatorum aliarumq́ue exterarum gentium frequentiam celebrem, tum ob omnium mercimoniorum affluentiam opulẽtiſſimam, habebant; magno

Inſignis Genuenſium moderatio in victoria.

Chriſtianorum clades in Syria.

magno certè cum Reipub. Christianæ dispendio & iactura, nimirum quando expugnatis direptisque tam multis & præclaris à Barbaris oppidis, sola Ptolemais miseris ciuibus magna Saracenorum atrocitate exulare, ac nouas sedes quærere compulsis, effugium, vel aliquod asylum ostenderet, quæ vsque adeò magna hospitalitatis officia miseris afflictis semper præstitit, vt vel hoc præcipuè nomine mirum in modum postea augeretur. Accedebat huc, quòd militiæ sacræ Magistri post indutias, expugnata Tripoli, cum Ægypti Sultano in quinquēnium pactas, præsidia ibi collocassent: quæ sanè indutiæ licet ratæ ab initio fuerint, non diu tamen pòst irreuerenter ab ipso Ægyptio violatæ fuêre, quòd diceret, magnas excursiones à nostris, summa tunc temporis inopia atque annonæ caritate laborantibus, cum euidenti suo detrimento, atque immensa hominum pecorumque non secus ac in hostili agro abacta præda, indies fieri. Quippè præter ceteros, Nicolaus quartus mille quingētos equites cataphractos, stipendiis suis eò miserat. Inerant & multarum nostrarum gentium procerumque milites ampla stipendiorum spe allecti; quæ cùm non exoluerentur, & rapto viuere præ magna inopia cogerentur, magnis difficultatibus premebantur, ita vt his de causis magna etiam consiliorū diuersitate ac dissensione in ipsa ciuitate laboraretur; malè enim trium potissimorum ordinum magistris conueniebat; singulis magna ambitione eius vrbis imperium ad se trahentibus, & contentiosè vindicantibus. Accedebant etiam ad vrbis interitum & ruinam festinantis, fatales calamitates, quòd sanctæ ciuitatis Patriarcha primas partes profani dominatus ditionisq. sibi inuerecundè arrogaret. Carolus etiam, & Siciliæ & Hierosolymorum rex, à Romano Pontifice dictus & coronatus, summa Pont. indulgentia ius exigēdarum decimarum à ditionis suæ sacerdotibus in sexennium impetrarat; quo fretus, Ptolemaidem, vt sacro regno contributam, sui esse imperij, pertinaciter contendebat. Præterea, Henricus Cypri rex, cum satis magna pro facultatibus suis classe Ptolemaidem profectus, Templariis, ibi magna auctoritate ea tempestate florentibus, persuaserat, vt sibi sacri regni diadema redderent. Quam rem Carolus permolestè ferēs, vectigalia, quæ sub eius ditione Templarij percipiebant, protentusque agrorum fisco suo adiudicari, & in posterum inferri iussit, ita profectò, vt tanta omnium procerum oppidanorumq. contentione, & mira animorum distractione, Helpis Ægyptiorum Imperator, filium suum Melesaitin, dum nostri nihil in commune consulunt, ad vrbem ipsam obsidione premendam, & si potis esset, expugnandam, anno eius sæculi nonagesimo primo ablegauerit. Verùm ad vrbis tutelam propugnationemque amplius triginta lectissimorum hominum in militia non parùm versatorum millia erant; quorum quidem virtute vrbs ipsa aliquamdiu strenuè ac fortiter defensa & conseruata est. Ceterùm, tanta erat oppugnatorum multitudo (nam centum quinquaginta armatorum millium exercitum Barbarus sub signis habuisse dicitur) tamque ardens studium, vt mira celeritate ingentia opera efficerent, quibus nostros arctissima obsidione pressos, valdè terrebant, & omni eruptione prohibebant: oppidanosque primò per cuniculos aggressi, vbi pari diligentia ijsdem artibus ab obsessis rem geri intellexêre, ab incepto destiterunt, cōmutatisq. studiis, & admotis ipsis mœnibus summæ molis machinis, assiduè vrbem ipsam quatiebant & defatigabant, eo quidem successu, vt tandem diruta magna murorum parte, parum abfuerit, quin vrbs ipsa in illorum potestatem deueniret. Oppidani interim atque præsidiarij milites, omnibus viribus obsidionem fortiter & animosè tolerabant, summaq. cum diligentia, si quid cladis interdiu aliquo modo ab hoste illatum esset, hoc noctu cum summa indu-

Nostrorum mutuæ simultates in vrbe Ptolemaide.

1291. *Ptolemaidis obsidio & expugnatio.*

ſtria & citra aliquam temporis moram vel intermiſſionem vllam reficiebant, eo certè animoſius, quò maiora pericula oſtendebantur. Nam licet oppidani poſt trimeſtrem fortiter toleratam obſidionem , morte Ægyptij Imperatoris nuntiata,aliquantulum recrearentur , nihilominùs quòd audiuiſſent, Sultanũ eius filium quamprimùm cum ſumma omniũ militum conſenſione & applauſu patri ſucceſſorem datum & ſalutatum fuiſſe,verebantur , ne,id quod accidit,ſub nouo Principe ipſi milites ſe ſolito multò animoſiores & officioſiores præſtarẽt. Habet enim hoc omnis imperij cõmutatio, vt ſub nouo Principe noua ſubinde naſcãtur vel odia,vel amicitiæ, eò certè feruentiora, quò recentiora. Sacræ militiæ Benignus,ex Galliis,vti exiſtimo,oriundus,vir ſtrenuus, reiq́ue militaris peritus præerat,omniaq́ue fortis militis ac ſtrenui ducis munia obibat ; ac ſæpius perplexam ciuitatem, & inclinantis fortunæ ſtatum conſeruauit,ſic vt multum præſidij & quaſi ſalutis ſpem omnem oppidani vniuerſi in ipſo ponerent . Verùm, ipſo ſagitta venenata,vti perhibent , extincto, magnam omniũ animis, præſertim verò Latinis, conſternationem tanti ducis interitus haud dubiè attulit, & vniuerſam ciuitatem tantoperè conturbauit, vt Patriarcha, & Cypri rex,ac reliqui, qui magis ſalutis,quàm decoris curam habebant, intempeſta nocte præ metu clam ſeſe ex vrbe ſubducerent, conſcenſiſq́. nauibus,abitum & diſceſſionem pararent;qui cùm hoſtium conſpectum & inſidias euaſiſſent, ac iam Cypro appropinquarent, exorta ſæua tempeſtate,magnũ naufragium perpeſſi ſunt, ægreq́. tandem in eam inſulam incolumes appulerunt, magna ſuorum parte fluctibus abſorpta, adeò vt qui ferrum euitaſſent, ignaua morte inglorij perierint . In ipſa verò vrbe ad duodecim ferè hominum millia remanſerant, miſerum proculdubio & horrendum ſpectaculum, tantis ſauciis, longaq́. obſidione mirum in modum defatigatis, ac malis præſentibus defeſſis omnibus,& quòd nulla ſpes ſalutis vel periculi effugium oſtenderetur , valdè anxiis . Expugnata enim & capta ipſa ciuitate, nullo cum diſcrimine, vel citra aliquem ſexus vel ætatis delectum, inhumaniter & crudeliter omnes à crudeliſſimo victore cæſi ſunt,pauci in captiuitatem abducti .

Ptolemais ſolo æquata.

Nec in mortales modò atrox barbari victoris ira ſæuiit, ſed,vt ad Tripolim prius factum fuerat, publica priuataq́ue ædificia,ac templa ſuperûm euerſa;& ne indicium vllum euerſæ vrbis,vel monumentum aliquod extaret, omnia auulſa & ſolo æquata;tantaq́ue ſubſecuta eſt vaſtitas & ſolitudo,vt deinceps non ſecus quàm in deſerto & inhabitato ſolo, terra ipſa inculta & longa ſolitudine damnata iacuerit. Huius tam præclaræ vrbis euerſio & deploranda calamitas,finem ſacro bello impoſuit. Nam cùm omnis ſpes ſalutis,& omnium opum conſeruatio in iſtius ſolius vrbis præſidiis ſtaret, vnà cum vrbis excidio etiam Chriſtiana potentia in ipſo Oriente concidit , anno centeſimo nonageſimo ſexto ab eo quo Vrbani ſecundi auſpiciis,ductu verò Gothifredi Hieroſolyma recepta ſunt . Cyprius interea rex, fuga, vti diximus, cum ſuis elapſus,paucis diebus, poſtquam in regnum poſtliminiò rediiſſet,Famaguſtã (quam antiquis Tamaſſum fuiſſe puto) in portu valdè amœno & celebri, inſtar Ptolemaidis ædificari iuſſit, tantis cum incrementis & genij loci felicitate , vt deinceps vrbs ipſa celeberrimum euaderet emporium,tanto cum omnium gentium confluxu, vt propter rerum Orientalium affluentiam,multarumq́. mercium commoditatem , plurimæ nationes, præſertim verò Genuenſes ac Veneti, ibi concurrerent, & aſſiduis nauigationibus in Cyprum tranſmitterent . His ferè temporibus , vt eò vnde inceperam, redeat noſtra oratio,finitis indutiis quas inter Venetos ac Genuenſes aliquot annis factas fuiſſe demonſtrauimus, iterum bellum intermiſſum , ſummis ſtudiis vtrim-

Famaguſta inſtar Ptolemaidis condita.

vtrimque reparatum est. Cùm enim Veneti anno supra mille ducentos tertio ac nonagesimo cum quatuor maioribus nauibus quàm optimè instructis, Famagustam versus, à Rege Cyprio, vt antea ostensum est, summa diligentia & industria ædificari cœptam, nauigationem instituissent, septem Ligusticis nauigiis, commeatibus variisque mercibus onustis, & ex Eubœa insula reuertentibus, occurrerunt; cũque inter eos facilè vetera odia renouarentur, ac Veneti suis validis præsidiis ac bellico apparatui quamplurimum confiderent, impetum & impressionem in ipsos Genuenses fecerunt, eo quidem successu, vt tandem, vbi ad aliquot horarum tempus inter se acerrimè pugnassent, Ligur superior euaderet, & hostilibus aliquot nauigiis potiretur, quæ tamẽ ipsis breui pòst ex Senatus Reip. Genuensis decreto illæsa, integra & inuiolata fuerunt restituta. Nam Ligures, inuitis animis, & summa quodammodò necessitate adducti, hoc bellum ea tempestate susceperant, sic vt ex vtriusque partis consensu oratores Cremonæ diu pro constituenda pace ab omnibus nequicquam allaboratum esset, ac tandem, rebus vtrimque infectis, illinc discessum fuit, paruoq. dato respirandi tempore, à Venetis primum bellum exortum est. Hi enim ad retinendum maris imperium, propagandamque maiorum suorum gloriam & rei naualis peritiam, ex Senatus decreto publicis sumptibus sex & quadraginta, siue, vt aliis placet, sexaginta triremium classem instruxerunt; quæ sanè ad præoccupandum potissimas maris partes in altum confestim educta fuit, eique cum imperio præpositus Ruggerius Maurocenus, quem scribunt prima nauigatione in Ponticum mare profectum, ad res Genuensium circa Byzantium & Peram infestandum. Quandoquidem satis compertum est, primam eruptionem in Perenses, aduerso littore Byzantinis oppositos, Ligustici nominis socios, factam fuisse. Is locus erat Genuensibus quàm maximè opportunus, non solum ad Ponticas merces vltrò citroque conuectandas, sed ad belli etiam gerẽdi necessarios vsus: adeoque res ad id tempus ibi loci creuerant, vt ab emporij forma non multum abesset. Venetus subita vi locum adortus, quia nullis erat adhuc munitionibus firmatus, facilè occupat, diripitque hostiliter, direptum incendio absumit. Inde ad vtramque Phocæam itum, quæ Ioniæ vrbes, Foliæ nouæ ac veteres vulgò appellatæ, Genuensibus ea tempestate parebant; huiusque loci pars vna sub Venetæ classis accessum igni conflagrauit. Proximo anno qui fuit eiusdem sæculi quartus & nonagesimus, iterum Venetiis quinque ac viginti triremium classis adornata est duce Ioanne Superantio, qui Pontum versus nauigatione directa, Caphatam vrbem, olim Theodosiam, in Taurica Chersoneso positã, improuiso accessu expugnauit, illumque in his locis hiemare coactum, in tantam frigoris intemperiem incidisse commemorant, vt nouem propemodum nauales turmæ pedibus manibusque intolerando frigoris rigore haud mediocriter periclitatæ sint. Et ita quidem Venetorum Annales referunt. Quandoquidem de his duabus expeditionibus quas proximè recensui, Genuensium Annales, quos potissimum sequor, nullam prorsus mentionem habuerunt; sed tantummodò ea literis consignarunt quæ hîc subiiciam, nempe, hoc anno, cùm Genuenses octodecim triremes & duas onerarias Eubœam insulam, & Peloponnesum versus eduxissent, Venetos, qui eo ferè tempore viginti octo triremium & quatuor liburnicarum classem exornarant, in tres Ligusticas naues multis ac pretiosis mercibus refertas incidisse, illasque, præter cætera incommoda paulò antè Genuensibus illata, subita impressione facta occupasse. Id verò cùm præfectis Ligusticarum triremium innotuisset, protinus amissa nauigia recuperare constituisse. Proinde vt faciliùs & commodiùs rem agerent,

1293.

Causa & origo noui belli inter Ligures & Venetos exorti.

Ligurum victoria cum ingenti clementia.

Pera & Phocæa à Venetis diripiuntur.

1294.

Caphà à Venetis expugnata.

Tres naues Ligusticæ à Venetis intercepta.

mercibus prius coëmptis, in Pera expoſitis, rectà in hoſtem contenderunt: & Nicolaus Spinula, qui legationis munere apud Cæſarem Græcum eo tempore fungebatur, ob ſpectatam virtutem, longumque rerum gerendarum vſum & cognitionem toti claſſi omnium ſuffragiis & conſenſu præfectus eſt: cumque in conſpectum hoſtis deueniſſent, ad captandam in ipſo certamine ventorum opportunitatem, & ſeruandum flatum, obuerſis proris fugam ſimularunt. At Veneti exiſtimantes hoc ab eis præ metu fieri, cùm præſertim ſe decem nauigiis hoſte ſuperiores conſpicerent, militarem diſciplinam atque ordinem in prœliis retineri conſuetum, magna ſui fiducia, vel potius temeritate quadam penitus neglexêre, adeò vt Ligures, cùm confuſos & perturbatos viderent eorum ordines, nacti opportunitatem, claſſeque explicata, ſummo ſtudio atque animorum alacritate illos inuaderent, & cominus eminuſq. aggrederentur, ſic vt poſt ancipitem atque atrocem pugnam, tandem inſigni victoria potiti ſint, captis quinque ac viginti triremibus, ingentique hominum numero in ſuam poteſtatem redacto. Sunt verò qui narrent, Spinulam, hoſte conſpecto, pugnam à Venetis oblatam diu detrectaſſe, ne ſcilicet aduerſus claſſem numero tantò ſuperiorem, tot ciuium ſuorum capita & ſalutem, in tam manifeſtum periculum & diſcrimen adduceret; ſed tandem Venetis nullum vrgẽdi finem facientibus, ad neceſſariam pugnam quodammodò attractum, claſſe, vt dictum eſt, explicata, & in aciem directa, congreſſum fuiſſe, atq. ita ſuis ira & indignatione propter violatas indutias accenſis, vltimaque neceſſitate animos, vt fieri ſolet, acuente, hoſtilem claſſem profligatam. Verùm enimuerò prior ſententia, vt vero proximior, nonnullis magis probatur, cùm ipſi ſponte hoſtem adorirentur, eo cum animi decreto, vt manus conſererent, illataſq. iniurias per occaſionem pro viribus vlciſcerentur. Incidit hæc præclara Genuenſ. victoria in feſtum diem S. Germano ſacrum, quo eius memoriam perenni anniuerſario aureæque chlamydis dono Patribus recoli & quotannis celebrari placuit. Huius cladis fama vt primùm Venetias delata eſt, vniuerſam vrbem incredibili ira ſimul & dolore affecit, ita vt Patres Conſcripti ad eam vindicandam ſummoperè inflammati, ingentes apparatus cum ſumma diligentia fecerint, magna me herclè cum comminatione & dirorum omnium denunciatione, ſeſe ſcilicet omnem Liguſticæ oræ tractum aſſiduis excurſionibus ita infeſtaturos, vt nullus portus, nullæque rupium anguſtiæ, Genuenſis imperij & nominis, incolis effugium aliquod præbere poſſent; adeoque omnia ſibi fauſta & felicia pollicebantur, vt exiſtimarent Genuenſes ne aſpectum quidem ſuæ claſſis laturos. Quod poſtquam ad horum cognitionem peruênit, haud ſanè mediocriter ipſorum animos extimulauit atq. accendit; & quò maiori induſtria ac ſedulitate in eam expeditionem incumberetur, ex vnanimi voluntate atque aſſenſu factiones, quæ circa hoc tempus ſub Maſcaratorum & Rampinorum nomine contrariæ, Guelfarum & Gibellinarum partium ſtudia fouebant, reconciliatis animis, penitus ſuſtulerunt, lętaque hoc nomine vltra modum ciuitate, in eius rei gratiam ſupplicationes publicæ à Senatu decretæ fuerunt, ipſeque Iacobus Voragineus vrbis Antiſtes cum infulis & tiara de more ſollemni, ſumma cum religione & ferculorum geſtatione, ac cætero clero omnes vrbis regiones, concomitantibus Patribus, & ſubſequente populo, peragrauit atq. luſtrauit. Quibus peractis, ſub externi Prætoris Iacobi Calcani ciuis Mediolanenſis adminiſtratione & auctoritate, nauibus ex omni Liguſtica ora corrogatis, ac in vnum
1295. eundemque locum conductis, ab Idibus Iulij vſque ad decimum oct. Cal. Sept. claſſem ducentarum ferè triremium compararunt, quæ deinde ad centum & ſexa-

Militaris dolus.

Inſignis Genuenſiũ victoria, duce Nicolao Spinula.

ſexaginta quinque omni nautico inſtrumento & militari apparatu exornatas atq. inſtructas redactæ ſunt, illiq́ue Vbertum Auriam, virum rebus geſtis, clariſſimaq́ue victoria de Piſanis nuper parta, celeberrimum, cum ſuprema poteſtate atque imperio præfecerunt, in eamq́ue claſſem amplius quinque & quadraginta bellatorum Liguſticæ ditionis ac nominis millia, vltra remiges, conſcenderunt, quos vel generoſæ expeditionis fama ex diuerſis partibus, vel Genuenſis populi amicitia & oſtentandæ virtutis ſtudium Genuam exciuerat, non enumeratis iis qui omnes cum tam famoſo bello nomina certatim dare vellent, non citra magnam gratiarum actionem gratiq́ue animi teſtimonium in patriam abire iuſſi, & benignè dimiſſi ſunt: prout Iacobus Varagineus, cuius proximè meminimus, illorum temporum æqualis, grauiſſimus & ſanctiſſimus Antiſtes, idemq́ue certiſſimus ſcriptor, tradit, qui rei ipſi ceu oculatus teſtis interfuit, numerumq́ue nauium ſe recenſuiſſe affirmat. In hoc etiam tanto Liguſticæ ditionis apparatu & domeſtico milite, tam magnus armorum veſtiumq́ue ſplendor fuiſſe narratur, vt pluſquam octo millia fuiſſe conſtet, quorum chlamydes ſagulæq́ue militares, aliaq́ue arma, vndique auro & holoſerico enituerint. Quæ ſanè cùm admiratione & notatu digna ſint, vnius ſcilicet Reip. opes nullis viribus quàm priuatis ſubnixæ, ad tam magnam expeditionem ſufficere potuiſſe; plus tamen hoc admirationis meretur, quòd vltra hanc quam recenſuimus claſſem, ad tutelam & præſidium Liguſtici imperij, vltra quadraginta nauigia, omnibus inſtrumentis bellicis inſtructa, domi hinc inde per certas ſtationes diſperſa, non ſecus ac ſi in otio Reſp. ipſa diu floruiſſet, remanſerũt, quæ ſi alij claſſi coniuncta fuiſſent, magnum proculdubiò numerum conſtituiſſent, adeò certè, vt ſeſe non ſolummodò hoſti, in cuius gratiam parabatur, ſed etiam exterorum Principum potentiæ æquare non immeritò potuerint. Quo etiam factum eſt, vt multorum Chriſtiani nominis Principum animi non parum fuerint commoti, veriti ſcilicet, ne ex vtriuſque populi florentiſſimi potentiſſimiq́ue internecione atq. excidio, vniuerſa Reſp. Chriſtiana in maximum poſtea periculum deueniret. Proinde inter ceteros, Bonifacius octauus, qui eo tempore, Cæleſtino quinto fraudibus oppreſſo, malis artibus ad Pontificatum peruenerat, hac quidem re optimi Præſulis munera impleſſe videtur, quòd Romam, Patriarcham Venetum, & Genuæ Antiſtitem, ac vtriuſque Reip. oratores accerſiuerit, vt de cõmuni omnium ſententia pacis rationes inirentur. Verùm enimuerò, in tantum vtriuſque gentis animi à pace abhorruerunt, vt nihil omninò, quod ex vſu tranquillitatis publicæ eſſet, ea quidẽ tempeſtate, ſtatui potuerit. Quocirca Genuenſes vbi omnia ad rem naualem, tantumq́. bellum pertinentia, ſtudioſiſſimè procuraſſent, hoſtium minas verborumq́ue ferociam armis retundendam iudicantes, protinus certo ad hoc internuncio miſſo, Venetis nunciarunt, lætari ſe vehementer, illorum ambitione & contumacia factum eſſe, vt neceſſum ſibi ſit prœlio experiri, vtra natio rei militaris diſciplina bellicisq́ue artibus magis valeret, ſeq́. illis etiam laborem longioris itineris adempturos. Siciliam enim ſe inſulam ab vtraque vrbe non vſque adeò remotam, pariq́ue ab vtraque interuallo diſtantem, campũ delegiſſe, in quo præclaram hanc æmulæ virtutis & potentiæ contentionem communis Mars decerneret. Auria interim paucis diebus interiectis, nactus ad commodè nauigandum opportunam & idoneam tempeſtatem, cum vniuerſa claſſe in inſulam certamini deſtinatam contendit. Cumq́. integrum menſem ibi ſtationem habuiſſet, hoſtemq́. ad ancoram cum ſua claſſe expectaſſet, nec vſquam appareret, Genuenſes, Diuos hominesq́., ac cælum ipſum & maria cõteſtati, certamen

Potentiſſ. Genuenſium claſſis duce Huberto Auria.

In claſſe Genuenſ. erant quadraginta quinq. milia hominum armatorum.

Genuenſ. Venetis bellũ indicunt.

Veneti detrectant pugnam.

vltrò à ſe oblatum, ab hoſtibus tam ſegniter detrectatum eſſe, Gentiam, hicme præſertim appetente, ſibi redeundum ſtatuêre, magno ſanè cum honoris æterniq́ue nominis incremento & gloria. Nam etſi in conſpectum hoſtium non venerant, nihilominus tamẽ magnam apud ipſam poſteritatem famam nacti ſunt, quòd tantum virtutis ac fortitudinis ſpecimen dederint, vt deterrito hoſte, ac in publicum prodire non audente, ipſi, citra cędem & ſanguinem, omnium gentium conſenſione & ſuffragiis victores declarati, triumphum de Venetis non immeritò reportarint. Ceterùm anno eiuſdem ſæculi nonageſimo ſeptimo, cùm Genuæ 1297. nunciatum eſſet, Venetiis magnam claſſem præparatam, atque omni genere apparatus bellici inſtructam, ſinum Hadriaticum exceſſiſſe; quæ ſanè in vniuerſum quinque & ſexaginta triremium numerum æquabat; quam primum Senatuſconſulto decretum fuit, vt auſpiciis Gandi Marij ſeptuaginta quinque triremiũ claſſis ad opponendum hoſti inſtrueretur & educeretur: Et licet ipſe Marius deſignatus tantæ claſſis Imperator, nihil reliqui ad ſummam diligentiam faceret, quò nominis Liguſtici Reipublicæq́ue gloriam noua laude accumularet, néue Vberto Auriæ ſtrenuo duci fortiſſimoq́ue militi aliqua ex parte inferior eſſe à quoquam videri poſſet, nihil haberet antiquius, nihil denique magis in votis, quàm totius maris tractum diligenter perſcrutari, & in hoſtem ipſum perpetua inquiſitione inquirere; is tamen cùm ſecundo præteritarum rerum euentu, atq. adeò præſentis Reip. Genuenſis viribus deterritus, prodire non auderet, ſed ſe, non abſque magna ignominia fortiſſimorum ducum oculis ſubtraheret; factum fuit, vt Gandus ipſe cũ magno dolore, & inuidentis fortunæ deſpectu, nunquam gloriam prædeceſſorum ſuorum ex noui certaminis ſucceſſu, atque rerum gerendarum dexteritate augere potuerit. At proxima æſtate fortuna ipſa Reip. 1298. Genuenſis ſtatum proſpero flatu proſecuta eſt. Cùm enim Veneti per id temporis ſeptem & nonaginta triremium claſſem duce Andrea Dandulo eduxiſſent, Ligures ne quid ab hoſte detrimenti vel cladis repentino incurſu, aut imparati aliquo modo acciperent, tres & ſeptuaginta, ſiue, vt aliis placet, octo & ſeptuaginta ſeu nonaginta octo triremes, ſub Lambæ Auriæ præfectura inſtruxerunt, qui maiorum ſuorum veſtigiis inſiſtendo, atque præſtantiſſimorum Genuenſium Reip. ducum alacritatis & rei gerendæ peritiæ æmulus, poſtquam operatis ſacris, ac fauſta acclamatione ſibi omnia proſpera & felicia animo præſagiuiſſet, conſcenſa prætoria triremi, atque opportuna nauigatione vſus, tandem in Hadriaticum ſinum ingreſſus, hoſtem ipſum magno animi cum ardore atque celeritate proſecutus eſt; & cùm is ad vrbem Curſulam, aliis Corcyram nigram dictam, ſtationem habere nunciaretur, ſummo pugnandi ſtudio accenſus, eò curſum tenuit. Veneti interea, operæ pretium ſe facere exiſtimantes, ſi prioris dedecoris, ob detrectatæ pugnæ aſperam labem, inſigni aliquo facinore, bellicæq́ue virtutis claro & euidenti teſtimonio eluerent ac emendarent, conuocatis ducibus ſeſe ad certamen & pugnam magna cum animi alacritate & omnium ardore compoſuêre, magnaq́ue fiducia omnia ſibi felicia ſperabant & ominabantur. Accedebat quippe ad animorum indignationem priſtinaq́ue odia, Liguſtici ducis contemptus, atque præterea ſuperioris belli ad Ptolemaidem in Syria, ac in Sicilia ad Drepanum proſperè & cum ingenti laude geſti recèns memoria; quæ ſanè ipſorum animos, ſuapte natura ambitioſos & excelſos, mirificè extimulabat, & ad ferociam vſque exacuebat, ita equidem, vt ex rerum præteritarum feliciter geſtarum memoria & ſucceſſu, futurarum ſtatum metirentur atque conijcerent. Contrà verò Ligures ſuperioris cladis in Pontico mari acceptæ memores, flagrabant

Genuenſ. naualis apparatus duce Gando Mario.

bant ira & vindictæ cupiditate, ac propter detrectatam à Venetis nuper pugnam non parum ſublati, modis omnibus exoptabant ſibi locum & tempus idoneum pugnæ à Diis immortalibus concedi, quò ſcilicet præteritarum iniuriarum & acceptarum cladium magnitudinem vno eodemque tempore probè vlciſci & vindicare poſſent. Nec erat inter eos quiſquam, qui animo, quaſi cum nouo & nunquam antea viſo hoſte res gerenda eſſet, aliqua ex parte conſternaretur. Omnium ſiquidem animos ſubibat recordatio, quàm ſæpe Venetos ipſos priuata propriaque potentia confiſos, nouiſque victoriis ſubinde exultantes, fudiſſent, & in turpem ac planè ignominioſam fugam non ſemel coniecciſſent. Accedebat etiam huc ſuperiorum bellorum cum Piſanis proſperè geſtorum frequens cogitatio, quos ad tantas anguſtias ſe aliquandò redegiſſe meminerant, vt ſæpenumerò, acciſis eorum rebus, difficulter, intermiſſo bello, reſpirare potuerint. Quæ omnia in vnum collata, & vtriuſque hoſtis comparatione facta, non ſolùm erant bene animati ac prorſus intrepidi, ſed certam ſibi victoriam animis præſumentes, geſtientibus ſimiles, pugnæ ardore ac ſtudio exæſtuabant. Præparatis itaque omnibus ad fortiter prœlium ſubeundum & ſuſtinendum neceſſariis, priuſquam manus cum hoſte conſererent, Auria ipſe, quò illos in propoſita ſententia firmiores conſtantioreſque redderet & retineret, pauca verba ſibi præfanda ratus, in hanc ferè ſententiam concionem ex triremis prætoriæ puppi habuit.

Lambe Auriæ oratio ad ſuos milites.

SI exiſtimarem, inquit, ſtrenuiſſimi Duces, fortiſſimique milites, hac in expeditione mihi ſummo Deorum beneficio commilitones dati, aliquem veſtrum ignorare cum quo populo nobis negotium eſſet, vel pro qua Rep. bellum gereretis, eſſem me herclè aliquantulò ſolicitior, ne mihi vobis pauca verba facienti minor fides haberetur, quàm rei magnitudo & periculum exigit. Verùm cùm me non lateat, vos vniuerſos, & patrũ memoria, & longo iam vſu ſatis ſuperque intellexiſſe, quantis iniuriis maiores veſtri à populo Veneto, numquam quietis vel pacis ſtudioſo, ſed ſemper immani quadam atq. dira cupiditate exterarum gentiũ finibus & opibus anhelanti & imminenti, domi foriſque affecti fuerint. Quarũ certè cùm adeò recẽs ſit memoria, vt exempla adhuc ſubinde omniũ oculis obuerſentur, nõ eſt mediusfidius, quòd verear, ne vos, pro innata pectoribus veſtris generoſitate, atq. naturali propugnãdę patriæ zelo, imparati, vel languidis animis ad tantũ oppugnandũ hoſtem mecũ veniatis. Satis igitur ſuperque fuerit, ſi ſuperiorũ temporum recordatione, atque multarum victoriarum memoria, quibus noſtra Reſp. non citra multarũ gentiũ & nationum cum admiratione tum inuidia mirum in modum hactenus creuit, & ſibi immortalem gloriam penes omnem venturam poſteritatem parauit, nunc voſmetipſos exſuſcitetis, ac bene gerendæ rei curſum ſegniter rem ipſam adminiſtrando haudquaquã abrumpatis. Nihil hîc de manubiis ac ſpoliis, quæ etiam inter ceteros bene adminiſtrati belli fructus vos manent, cùm ea ſint proculdubiò huiuſmodi, vt magis auaris & effeminatis, quàm verè fortibus & generoſis animis incentiua eſſe ſoleant, refero. Interim vobis nullo modo reticendum eſſe arbitror, nos omnes pro aris, pro focis, pro coniugibus, chariſque pignoribus, ac denique pro Reipub. noſtræ ſalute ac veteri dignitate & gloria, cum ſuperbiſſimo hoſte, inſatiabili atque inexplebili ſiti omnia noſtra deuaſtante, hodiè pugnãdum eſſe; cuius quidem vires ac temeritas niſi hac tempeſtate à vobis fortiter & alacriter ſuperentur & opprimantur, in perniciem noſtram, atque adeò omnium noſtrûm, omniumque ſociorum magis atque magis ferociet, & blan-

dientis fortunæ prosperitate elatus, indies debacchabitur. Ceterùm cùm causam, longè omnium iustissimam, conscius ipsis diis, foueamus, cùm præter rei æquitatem, nõ nisi coacti, & summa necessitate adducti, hanc belli aleam subeamus, spero Deorum omnium numina in hoc nostro certamine æquis oculis adfutura, & iustiori causæ patrocinatura. Vestræ interim erunt partes, maiorum nostrorum partam tantis belli difficultatibus dignitatem, turpi aliquo recenti facinore non dedecorare, vel leuitate aliqua & inconstantia commaculare. Sed me plura dicere volentem, aduocat hostis ipse, quem nunc nobis in conspectum progredientem, pari animorum omnium ardore atque fidei integritate excipiamus, & aggrediamur. His verbis militum animis valdè erectis & confirmatis, singuli victoriæ spem, vel planè fiduciã, in propria virtute & dextera, magna præsertim æquitate causæ subnixi, ac miris præstantissimorum ducum exemplis prouocati, ponere cœperunt, adeò vt inde statim ab initio certaminis dudum ancipiti Marte ad multarum horarum spatium, prœlium ipsum non absque teterrima cæde, multiq́ue Christiani sanguinis effusione, protractum fuerit, mira certè alternantis fortunæ varietate atque inclinatione, ita vt in tantarum triremium, & nauigiorum concursu ac velificatione, fœdus fuerit pereuntium hominum conspectus, atque, quod dici solet, tristissima vbique mortis imago. Tanta siquidem erat moribundorum corporum misera facies, & vicissim tanta mox miserè periturorum militum alacritas & ardor, vt antea nihil de minitabundo vultu & oculorum toruitate remitterent, quàm animam exhalarent, extremumq́ue spiritum vnà cum corporibus relinquerẽt, ita certè, vt hæc clades, omnium quæ ad ea ferè tempora inter vtramque gentem post multorum annorum interualla atque varios successus commissæ fuerunt, vtrique populo periculosissima & funestissima extiterit. Quippe tametsi victoria ipsa penes Ligures staret, atq. Veneta classis ad vnum, exceptis duodecim tantummodò nauibus, quæ sese fuga exitio subtraxêre, deleta esset, nihilominùs tamen tam magno sanguine, atque tam præsentibus periculis & laboribus hæc victoria ab ipsis victoribus redempta fuit, vt nisi Venetorum potentia domi foriſq́ue diu florente rerum omniũ statu, fuisset ad summum apicem perducta, non dubium est, quin illius diei tristissimus casus bello finem attulisset. Sed cùm vtraque Respub. maxima potentia & immensis opibus domi foriſq́ue niteretur, non ita mirum, si post huius certaminis infortunium, bellum iterum victi repararint. Elapsis itaque remorum beneficio dumtaxat, vt suprà demonstrauimus, duodecim nauibus, reliquæ omnes partim depressæ, partim incendio absumptæ; nõnullæ verò iussu & mandato Lambæ ducis, Genuam ad speciem iusti triumphi reseruatæ & ductæ fuerunt, inter quas erat ipsa prætoria Andreæ Danduli Venetæ classis, tunc temporis, vt retulimus, præfecti præsentia nobilitata; qui postquam amissa classe, & ferè septem millibus & quadringentis Veneti nominis militibus captis, in potestatem hostium deuenisset, commutatæ fortunæ condicioniſq́ue suæ impatiens, simulq́ue propter tantam acceptam cladem anxius, & ad desperationem vsque demissus, omni melioris fortunę condicioniſq́ue spe abiecta, caput suum tantisper postibus atque cardinibus prætoriæ puppis illisit, assidueq́ue impegit, donec miserrimè in corona magnorum virorum valdè hoc nouo spectaculo attonitorum expiraret, summopere, vti fama est, veritus, ne triumpho reseruatus, Genuam ad publicum spectaculum & populare ludibrium deportaretur. Aliqui existimant, huius naumachiæ felicem successum non tam ad militum robur & fortitudinem (licet strenuissimè pugnarint) quàm ad singularem Liguſtici ducis industriam, exactissimamq́. rei nauali pe-

Nauális conflictus.

Venetorum clades.

Dandulus Venetæ classis Præfectus, sibi ipsi mortem conscisciit.

lis peritiam meritò referendam esse, quandoquidem non pauci memoriæ prodiderunt, ipsum in instruenda atque disponenda acie mira prudentia stratagemati non ita absimili, ad ludificandum hostem vsum fuisse, nimirum quindecim eum triremes omnibus apparatibus bellicis quàm opportunè instructas, à tota sua classe separatas, in insidiis à tergo reliquisse tradunt, eo sanè consilio, vt si iam inclinata acie, necessitas harum auxilium & vsum requireret, illis quamprimùm, ceu nouis subsidiariis, repentino per medios hostes incursu impetuque facto, commodùm vteretur. Vtcumque verò res gesta sit, insignis profectò ac memorabilis ea fuit victoria, tantique ponderis atque momenti, vt memoria eius anniuersario perpetuo sacro, ad ædem D. Matthæo dicatam, aulæique aurei dono, decreto publico decorata sit, & ad hanc vsque diem, citra intermissionem vllam propagetur. Quidam Venetorum Annalium scriptores deuictæ classis Præfecti nomen alto silentio supprimunt, eo fortassis consilio, ne Dandalæ familiæ, ex qua ipse oriundus erat, propter acceptam cladem, & infeliciter in illa quidem expeditione administratam rem bellicam, labem, vel aliquam aspersam notam posteritas reperiret. Qua sanè in re non est, meo equidem iudicio, quòd nobilissimæ isti familiæ, ac optimè de sua patria iugiter meritæ, aliquid dedecoris, vel sinistræ famæ periculum metuant, præsertim cùm ipse Dandalus omnia simul fortissimi Imperatoris, & strenui militis officia obierit, nulloque modo negligentiæ, vel temeritatis à quoquam meritò insimulari possit: quādoquidem cùm fortunam ipsam non habeamus in nostra potestate, nec sanis semper consiliis rerum euenta respondeant, satis est actionum nostrarum successus non aliàs quàm boni consilij maturitate æstimare atque metiri. Siquidē nemo ferè est, qui ignoret, omnibus quodammodò ætatibus semper clarissimos extitisse duces, qui post multas reportatas de hostibus inclytas victorias, & glorioſissimos actos triumphos, tametsi in omnibus suis negotiis summam prudentiam & iudicij rectitudinem adiungerent, quandoque tamen infelicibus successibus pugnasse citra omnino aliquam suarum laudum & virtutis bellicæ partæ existimationis iacturam, vel iustam imminutionem. Cuius quidem rei cùm infinita propemodùm exempla ex ipsa antiquitate nobis in primis sese offerant Mithridates Ponti rex, L. Crassus, Magnus Pompeius, ac demùm Hannibal ipse, ex recētioribus verò maximis & præstantissimis Imperatoribus Carolus Quintus (cuius augustissimum nomen honoris & reuerentiæ causa nomino) mihi instar omnium sit, cuius virtutes bellicæ, aliæque veri heroici & excelsi animi dotes, si penitiùs introspiciantur, ac cum aliorum magnorum Principum virtutibus conferantur, adeò fuerunt præclaræ & celebres, vt glorioſissimis bellicoſissimisque istis quos modò recensui Ducibus non solùm par, verumetiam multis parasangis superior à multis grauibus viris iudicatus sit; qua tamen ipse fortuna ad Algerium, & Mediomatrices vsus fuerit, non est (cùm paucos ignorare existimem) quòd hoc loco tanti Cæsaris felicitatem, & æqualis ferè vitæ tenorem, ac insignem isonomiam inuidiosa commemoratione aliquo modo eleuem; cùm in confesso sit, eum in vltima illa expeditione Algeriana tātam fortunæ aduersitatem expertum fuisse, vt parùm, vel nihil abfuerit, quin desperatis atq. accisis rebus, ipse in vltimum vitæ discrimen adductus, vitam cum imperio amiserit. Hæc eo potissimùm recensui, quòd cùm constet, Dandalum ipsum præstantissimū sese virum in omnibus suis actionibus semper gessisse, & maiorum suorum gloriam, summa gerendarum peritia, fideique constantia semper antea conseruasse, planè dolendum sit, quòd ipse propter vnius pugnæ improsperitatem, à recto rationis itinere deuius, in tantam impatien-

Militaris peritiæ exemplum.

Rerū euentā non semper sanis cōsiliis respondent.

Caroli v. elogium.

patientiam & desperationem prolapsus sit, vt nō solùm malam nominis sui auitæque gloriæ rationem, verumetiam pessimam de se habuerit; nimirum cùm verè excelsi & generosi animi sit, rebus asperis & aduersis non consternari vel disijci, sic etiam nec secundis efferri, vel attolli. Proinde magnum cum impotentis, tum etiam malè Christiani & religiosi animi argumentum dedit, quòd retroactæ vitæ suæ honestatem & innocentiam tam turpi ac scelerato fine, & (vt sic dicam) colophone dehonestarit. Inferre enim sibi ipsi manus, vel etiam ethnicorum Philosophorum sententia non minùs quàm alij vim & impressionem inferre, impium ac inhumanum sceleſtumque est, cùm in tabulis Decalogi expressè præcipiatur, homicidium non committendum esse; quod non de proximi tantùm, verumetiā de vniuscuiusque propria vita intelligi existimandum est. Quid igitur viro forti, & illo quidem Christiano indignius, vel flagitiosius, quàm vel vitæ tædio, vel promerendæ famæ ac posteritatis gratia, animā ipsam nunquam iniussu Imperatoris sui (vt ait ille) educendam, paricidialibus & plusquàm sacrilegis manibus è custodia, atque suo constituto domicilio, ante tempus sceleſtè educere? Hæc tametsi multos patronos tamquam honesta habeant, & à non paucis ad fortitudinem rapiantur, falsoque illius titulo excusentur, cùm specie quadam, licet inani & fucata, fortitudinis indoctiores & imprudentiores fallere possint; nihilominus tamen quia Christianum non est, aliquid Christiana pietate & religione indignum committere, omnium hominum iudiciis Dandulus noster in perpetuum reprehendetur, & hac de causa vituperabitur. Habeant alij suos Catones, Hannibales, Antonios, Cleopatras, & alios quos stulta ambitio & inanis gloriæ fama ad scelus pertraxit, vel quos vitæ tædium, aut melioris vitæ subsequendæ spes, vt de Cleombroto & Empedocle, stolidis certè hac in parte philosophis, antiquitas ipsa testatur, ad odium huius lucis ita adduxit, vt vitæ filum abrumpere non veriti sint. Satis est nos qui Christo nomina dedimus, eiusque sacris initiati sumus, intelligere, quàm turpiter insana illa stultissimorum hominum multitudo fiducia quadam sui subnixa, à vero, Deique voluntate in hoc aberrauerit. Verùm de his satis, & me aliquantulum ab instituto digressum, reuocat historiæ contextus. Veneti post acceptam cladem nihil de pristina animositate remittentes, nullum planè alicuius consternationis specimen, vel argumentum præbebant, sed ne propter illata damna, potentia sua aliqua ex parte labefactata vel attrita videri posset, hoc vnum dabant enixè operam, vt summa cum diligentia reparata classe, sese melioribus temporis & fortunæ successibus reseruarent. Proinde ad initium veris viginti quinque triremes duce Marco Paseo, vltra sinum Hadriaticum eo animo & consilio emittunt, vt insulas omnes, & Mediterranei Ægæique maris oppida præsidio tuerentur, nullamq. bene gerendæ rei occasionem, si qua daretur, prætermitterent. Baseus itaque quo aliquo præclaro facinore Reip. cladē solaretur, ciuiumq. suorum animos in nouam spem erectos sibi arctius deuinciret & promereretur, summa industria & celeritate vsus, ad Hellesponti fauces penetrauit, eoque cùm peruenisset, in hostilem classem præter expectationem incidit, & inuicem nihilo meliore euentu, maiore tamen animi alacritate cum hoste summa necessitate adductus conflixit. Magna fuit in hoc certamine vtriusque partis alacritas, & pugnandi contentio. Veneti namque vt præteritas & superiorum temporum iniurias graueſque clades vlciscerētur, magno ardore & impetu in hostem ferebantur: Ligures verò felici rerum successu confirmati, longoque belli vsu edocti, solo laudis gloriæque amplificandæ studio, ad prœlium feliciter conficiendum, hostemque superandum incitabantur, & magna

Summum scelus, sibi ipsi vim inferre.

1299.

Noua classis Venetorum.

Nauale conflictus.

magna quadam animi fiducia freti, omnia ſibi proſpera ominabantur, adeò me-
herclè, vt poſt longam ac diuturnam pugnam, mutuamque ſtragem, iterum Ve-
neti pari infortunio inferiores facti, ſexdecim triremes cum omnibus armamen- *Genuenſium victoria.*
tis ſociiſque naualibus (vt quorundam Annales teſtantur) amiſerint. Duplici
igitur victoria auctus & elatus Ligur, multò magis quàm antea, hoſtem ipſum
flocci pendere, multoq. maiora ſibi polliceri, ac denique, vt plerumque in pro-
ſpero rerum curſu fieri ſolet, omnium ſubſequendarum rerum ex præteritarum
ſucceſſu, euẽta & exitus comparare atq. metiri, tãta cum ſecuritate & ſui fiducia,
vt in Cretam vſque nemine prohibente euagatus, quamprimùm ſeſe totam in-
ſulam occupaturũ, & in poteſtatem redacturum cõfideret, & feciſſet haud dubiè
omninò, niſi ad primum quodammodò impetum vehemens ille ardor vnius
tantummodo vrbis acceſſione, neſcio qua de cauſa, quãprimùm reſtinctus fuiſ-
ſet. Nam poſt iterum occupatam, & feliciter Venetis ademptam Cydonem vr- *Cydon à Genuenſi occupatã.*
bem, nihil memorabile vel notatu dignum ab eo patratum fuit, demirantibus
ferè omnibus, quòd ipſe tam felici atque ſecundo rerum ſucceſſu vſus, for-
tunam ſuam vlterius non ſit (prout omninò debebat) egregiè & fortiter proſe-
cutus, quippè ab hac vltima victoria, vſque ad annum ferè milleſimum trecen-
teſimum quinquageſimum ſecundum, à mutuis armis hunc vtrumq. populum
temperaſſe comperio, nihilque hoſtiliter, niſi vt pari æmulatione maris imperium
ſibi quiſque retineret, fuiſſe attentatum. Subſecuta exinde tempora, atrociſſi-
ma bella ex veteribus odiis atque ſimultatibus renata, exceperunt; quæ proximo
libro maiori qua fieri poterit breuitate enarrabuntur.

DE BELLO VENETO,

LIBER II.

QVIDEM non poſſum ſatis admirari, quónam Reipub. Genuenſis fato acciderit, vt ipſi tantarum gentium victores, gloriam foris egregiis factis & geſtis acquiſitam, tam ſæpè domi funeſtis & planè exitioſis ſimultatibus ac factionibus exſtinxerint, vel ſaltem non parùm obſcurarint, lateque patẽs dominium atque eximiam potentiam domeſticis iurgiis attriuerint. Porrò his fermè temporibus, rurſus in Repub. veteres factiones repullularunt, & ſenſim infelici progreſſu magnam contagio- 1300.
nem attraxêre, pernicioſiſſimis diſſidiis inter Grimaldam & Spinulam gentem *Genua veteribus factionibus diuexatur.*
exortis; deinde contagione ipſa ad proximos quoſque ſerpente, Auriæ, aliæque
patriciæ nobileſque familiæ, ſimilibus ſtudiis & turbis inuolutæ atque implica-
tæ fuerunt; quæ etſi graues & magnos patronos haberent, nihilominùs conſi-
lio & auctoritate præſtantiſſimorum virorum reſtinctæ & compoſitæ, anno mil-
leſimo trecenteſimo decimo, magna ſui parte fuerunt, pace certis ſub condicio-
nibus atque capitulis iterum poſtliminiò inter factioſos inita & confirmata: Ve-
rùm, cùm ſucceſſu temporis nouæ ſubinde ſeditiones exortæ, & in manifeſtum
vrbis excidium eruperint, nullam me herclè maiorem fuiſſe cauſam omnium
controuerſiarum reperio, quàm quòd ſemel conſtitutæ pacis condiciones pleriſ- *Ciuilium diſſenſionũ cauſa.*
que iniquæ viderẽtur, ac tales omninò, quæ fidem ipſam datam non obligarent
ex qua certè ſcaturigine deinceps multa diſſidia, quæ in poſterum Remp. ipſam
mirificè

mirificè torſerunt, enata ſunt, & niſi magna cum difficultate deleta ac conſopita. Quomodo autem præclariſſima hæc Reſpub. continua quadam ſerie diu exata ciuilibus bellis fuerit, ſeorſum antea enarrauimus. Verumenimuerò, tametſi omnibus Chriſtiani orbis Principibus aliqua ſpes continuatæ pacis inter vtramque gentem affulſiſſet; tamen tantiſper à bello temperatum fuit, quamdiu Genuenſes domeſticis iurgiis & ſeditionibus ciuilibus attererentur: quo quidem tempore, anno ſcilicet ſupra mille trecentos triceſimo ſeptimo, inter vtramque gentem propter duas naues Venetas, pretioſis mercibus onuſtas, quæ ex Gallia Belgica ſoluerant, à Guelfis interceptas, bellum quodammodò renouatum videri poterat. Quippè cùm poſt exiguum interuallum, Franciſcus Marinus, ſicuti lib. VI. rerum politicarum recenſuimus, cum decem nauigiis, quibus in Peloponneſum adnauigarat, totidem Venetis fortè occurriſſet, horumque præfectus Marino per myoparonem ſignificari iuſſiſſet, vt, demiſſis velis, ſecum in colloquium atque congreſſum veniret: quo minimè impetrato, ſeſe mutuis armis impetiuerunt, eo quidem exitu, vt poſt lõgam atque atrocem dimicationem, ſex Venetæ triremes in Genuenſium poteſtatem deuenirent. Sed poſtquam Venetus Senatus totam cauſam ſigillatim ac planè intellexit, licet haud mediocri detrimento affectus, nihil ſanè vlterius contra Ligures attentauit, adeò vt per multos annos inter vtrumq. populum pax illæſa atque intacta remanſerit. Ceterùm vbi Genuenſes priuatis moleſtiis liberati ſunt, iterum vniuerſam potentiam ac vires in Venetos cõuertêre: & quamquam multi reperiantur ſcriptores, qui de renouati belli cauſa varient, tamen hanc potiſſimam fuiſſe exiſtimo, quòd vltra vetera odia, & acceptarum iniuriarum memoriam, rei naualis, imperijq. maritimi æmulatio, vt dictum eſt, vtroſq. mirum in modum exerceret. Accedebat, quòd poſtquam Veneti gratia apud Palæologũ excidiſſent, Byzantioq. fuiſſent excluſi, Ligures citra aliquam temporis intermiſſionem, vel expenſarum & ſumptuum rationem, ſummis viribus ipſos omni orientalis maris nauigatione excludere enixè contendiſſent. Quibus ſanè de cauſis Veneti ira accenſi, & indignatione inflammati, hoc flagrantiùs ſuccenſebant, quòd Chium inſulam, antea ipſis Genuenſibus cum Smyrna Aſiæ vrbe à Michaële Palæologo dono datam, illorum armis retentam conſpicerent; cumque illis hanc maximè inuiderent, miris excogitatis artibus, nouiſque ſtudiis ac dolis, eam inſulam, valdè ſibi opportunam, eripere allaborarunt, infelici tamen ſucceſſu, cùm omnibus ſuis conatibus à fortuna ipſa deſtituti, quaſi ea nouerca, & omninò contraria illis temporibus cum æmula gente bellum gererent. At cùm Veneti nullis calamitatibus exhauriri, vel aliquibus conſiliis ſanari poſſent, magna vtriuſque partis contentione iterum ad arma recurſum fuit. Genuenſes enim, cùm ea tempeſtate per totũ Eoi maris tractum longè lateque dominarentur, magnum negotium Venetis negotiatoribus faciebant, præſertim verò circa Thracium Boſphorum. Porrò cùm multas onerarias, negotiationis cauſa, per mare Ægæum & Ionium dimittere ſolerent, Ligures tunc temporis in aliquot Venetas & Cretenſes naues incidentes, magna cum Veneti nominis ignominia, eas Caphatam ex inſtituto curſu retrahũt, ſiue, vt aliis placet, in portu Capharino negotiatores & mercatores ipſos detinuerunt: qua re Venetias perlata, repetitis de more mercibus, nec redditis, ipſi ad eam iniuriam vlciſcendam magno ſtudio triginta quinque triremes duce Marco Ruccino, ſiue, vt alij volunt, Nicolao Piſano, comparant: quo Helleſpontum nauigare iuſſo, cùm non longè ab Eubœa aduerſa tempeſtate diſtineretur, diu ad omnem ventorum flatum circũuagatus, tandem ab inſtituto curſu retractus, Caryſtium portum

Franciſci Marini aduerſus Venetos victoria.

Bellum inter Ligures ac Venetos inſtauratum.

portum ſubire ſumma neceſſitate compulſus fuit, vbi quatuordecim longas Genuenſium naues omni mercium genere onuſtas, ac imperio Nicolai Magnerres (quæ gens nunc Franca Genuæ eſt) parentes, præter ſpem & expectationem reperit; quas vt faciliùs opprimeret & occuparet, néue vllus effugij illic locus relinqueretur, anguſtias ipſius portus inſedit, atque inſtructo ordine præcluſit. Ligures ad tam repentinum inimici ducis aduentum commoti atque perculſi, magna celeritate incidunt rudentes, omnibuſque impedimentis naualibus omiſſis, quàmprimum ſeſe pugnæ præparant; ac tandem ſublatis velis, cùm propter iniquitatem loci, nulla cõmodè pugnãdi facultas daretur, & parum abeſſet, quin ab hoſte, nauigiorum numero longè ſuperiori, circumuenirentur, protinus omnes in illam portus partem qua mare, quod ibi vadoſius eſſet, difficilius nauigatur, inquirunt; & per illud orificium, alioquin valde arctum & anguſtum, cùm nullis præſidiis teneretur, earum quatuor primæ elabuntur, reliquæ eodem elabendi ſtudio primas illas ſecutæ, magna hoſtium celeritate præoccupantur: & cùm quinta earum quodammodò effugiſſet, Venetus per tranſuerſum in eam deuectus, curſum præpediuit, eo exitu, vt omnes reliquæ ad illius caſum & impeditionem conſternatæ, ſeſe in arcto & ſinuoſo littore reconderent, cui inhærentes, omnes à victore hoſte interceptæ in portu fuerunt, ita vt magna & opima præda ampliſque ſpoliis victor ipſe ſit auctus. Nam vltra decem naues captas, multoſque contrucidatos, ſeptuaginta & amplius nobiles cum mille aliis Liguſtici nominis militibus aſſeruandi cauſa in Eubœam deportati ſunt: quadringenti verò in Cretam inſulam traducti. Qua victoria lætus Venetus, cùm in feſtinatione magnam reliqui opprimendi hoſtis ſpem poneret, exiguo reficiendis corporibus conceſſo tempore, ſumma diligentia & commoda nauigatione vſus, Helleſpontum ac Propontidem emenſus, non antea ſubſtitit, quàm Boſphorum peruenisſet; conſtituerat enim, Perenſes improuiſos & imparatos, inopinato acceſſu opprimere. Verùm, cùm illos præter ſpem ac opinionem ſuam, rebus omnibus bellicis ad excipiendum hoſtes paratos & inſtructos reperiret, pugna abſtinuit, magno certè cum Perenſium omnium emolumento, quos prioris prælij ſucceſſus ad Caryſtium paucis diebus antea commiſſi multò prudentiores effecerat, adeò vt inopinatum hoſtis aduentum veriti, perpetuis vigiliis atque aſſiduis laboribus ſeſe ita inſtruerent, vt omnia neceſſaria ad manus haberent, nullamque hoſtilem vim magnoperè ad bellum & obſidionem ſuſtinendum timerent. Venetus itaque ſua ſpe fruſtratus, nonnihil his locis commoratus eſt, cõſilij anceps, abiret'ne, vel eos obſidione fatigaret. In hoc ambiguo Venetorum conſilio, quatuor illæ Liguſticæ ex Caryſtio portu nuper, vt antea diximus, dilapſæ, cum nouem triremibus à Simone Vignoſio Chij prætore, atque aliis nonnullis priuatis ciuibus Genuenſibus, ob recentem ſuorum cladem duce Philippo Auria viro ſtrenuo & rei naualis peritiſſimo inſtructis, ſeſe coniunxerunt: iſque vt illatas iniurias & damna vlciſceretur, in Eubœam inſulam pręteruectus, illam varijs populationibus & incendiis deuaſtauit; & mox Chalcidem, vrbẽ illius inſulę primariam, ſubito appulſu feliciter expugnauit, captiuos ibi adinuentos recepit; omnique oppidanorum turba inde abducta, vrbem diripuit atque incendit, pretioſiſque captæ vrbis ſpoliis onuſtus, cum tribus & viginti patricij ordinis ciuibus Venetis captiuis, Chium reuerſus, captæ ciuitatis claues ad ſempiternam huius inclytæ victoriæ memoriam ad eius vrbis portas, more Romano, qui ad roſtra hoſtium exuuias ſpoliaque ſuſpendere ſolebat, affixit, quæ ad noſtra vſque tempora ibi permanſerant, & etiamnum, vt fama eſt, cõſpiciuntur, niſi poſtremò, vi-

Genuenſium clades ad Caryſtium portum.

Chalcis à Philippo Auria expugnatur, ac diripitur.

delicet anno ſupra milleſimũ quingenteſimum ſexageſimo ſexto, Calendis Maij, quo Turcarum Cæſar Solymanus hanc celeberrimam inſulam ſuo imperio adiecit, illinc tandem, vt veriſimile eſt, amotæ ſint; cùm Tyrannus hoc vnum ſemper egerit, vt omnium Principum Chriſtianorum victoria rerumque cum laude geſtarum monumenta, ex oculis hominum atque memoria amouerentur & extinguerentur. Quomodo autem hæc, duce Piali, aulæ Othomannicæ purpurato, per id temporis occupata fuerit, in Epitome hiſtoriæ variarum rerum, hac noſtra tempeſtate multis in locis geſtarum, cui titulus eſt, De bello Cyprio atq. Pannonico, à me conſcripta ac typis euulgata, dilucidè oſtendi. Ceterùm, vt ad inſtitutum redeam, cùm Reſp. Genuenſis priſtini nominis ſui gloria, ſuperioris temporis iniquitate nõnihil, propter acceptam ad Caryſtium portum cladem, obſcuratam, iterum egregia virtute ac diligenti opera Auriæ ducis recuperaſſet, recentiq. victoria mirum in modum illuſtrata eſſet, Victor Ligur, exque Boſphoro reuerſus, omnis maris tractum latè audacterque circũuectus, nullo relicto, vel ſtatim prodire audente aduerſario, ouans cum magnis ſpoliis, & opima præda, quæ ad quadringentas, vel, vt aliis placet, trecentas auri myriades æſtimata eſt, Genuam cum ſumma Patrum totiuſque populi congratulatione remigrauit, adeò vt effuſa vrbana multitudine, magnus illi eiuſque ſociis honor haberetur. His rebus ita conſtitutis, ac mari vlteriori & inferiori pacato, vtriuſque gentis Rep. nonnihil ab armis & curis conquieſcente & reſpirante, magno cum omnium compendio & ſatisfactione, aliquot menſibus in otio vterque populus vixit: ſed breui pòſt, iterum bellum vtrimque inſtauratum fuit, ſummoperè allaborantibus Venetis, vt ignominiam delerent, ac nouis auſis, & recenti expeditione iniurias & clades vlciſcerentur. Quod vt facerent commodiùs, anno ſupra milleſimum trecenteſimum quinquageſimo ſecundo, cum Petro Aragonio, Siciliæ regnum tunc temporis obtinente, ac Ioanne Cantacuzeno Græcorum Imperatore, (qui expulſo Caloioanne Andronici iunioris filio, contra ius & æquitatem imperium per vim & tyrannidem occuparat) fœdus atque amicitiam, hoc nomine ſubinde ſolicitatis pleriſque Veneti nominis & imperij ſociis, per Michaëlem Stenum, & Ioannem Delphinum ſuos legatos contraxerunt. Socij itaque, nouique illorum cõfœderati, quò laboranti Reip. ſubuenirent, ad inſtituendam nouam expeditionẽ octoginta vnius, vel, vt nonnullis placet, vndenonaginta triremium claſſem, cui ſinguli ſuos duces impoſuêre, adornarunt. Veneti verò magna cum diligentia magniſque ſumptibus, imperatis ad hoc antea nouis vectigalibus, atque delectu in omni ferè agro ſui imperij habito, magnam claſſem aduerſus tantum hoſtem comparatunt, quam quadraginta triremium numerum expleuiſſe conſtat. Et quia ea tempeſtate Nicolaus Piſanus erat vir induſtrius, cuius virtutes bellicæ aliæque corporis & animi dotes in multis rebus ſæpius fuerant exploratæ & perſpectæ, hunc Senatus omnium ſuffragiis claſſi præpoſuit. Catalani verò, Venetorum in hoc bello ſocij, qui triginta triremes ſubſidiarias miſerant, Pontium titulo S. Paulæ cum imperio præfecêre. At quem Græcus Imperator ſuæ claſſi præfecerit, hactenus nulla diligenti inquiſitione inueſtigare potui. Genuenſes vbi de tanto apparatu, ac de tam magnis & potentibus ſociis in partes & belli ſocietatem vocatis, cognouerunt, habita de more graui in curia deliberatione, ac, quid in rem foret, diu longumque conſultato, expedire omnibus viſum eſt, vt ſub auſpiciis Pagani Auriæ, cuius eximia virtus rerumque geſtarum gloria, ac in patriam ſpectata fides erat, ſexaginta triremes quamprimũ habito militari delectu, ceteriſque neceſſariis, inſtruerentur. Cuius certè viri virtus cùm magna & excellens

Chius inſula à Turcis occupata.

1352. *Venetorum fœdus cum Catalanis, et Græco Imperatore, aduerſus Genuenſ.*

Genuenſium claſſis duce Pagano Auria.

cellens per se esset, eò tamen maior habebatur, quò Auria familia semper viros præstantes, ac patriæ amantissimos, perpetua quadam serie dedisset, adeò vt tota Respub. omnia fausta & felicia de tanti viri industria sibi polliceretur. Neminem enim latebat, hostiles impetus multis in locis ab Auriis fatali quadam vi fuisse planè retusos & repressos. Is igitur oram Ligusticam emensus, summo ventorum beneficio citò in Hellespontum est delatus: & cùm illi renunciaretur, hostilem classem inter Byzantium & Chalcedonem ad Bosphori angustias propediem profecturam, operæpretium se facturum existimauit, si eò etiam cursum teneret; ratus (id quod erat) se hoc modo Perensibus, nouo Venetorum apparatu valdè deterritis & consternatis, opportuno quidem tempore auxilio futurum: deinde, si ita temporis conditio ferret, vel commodum cum hoste congredi videretur, sese opportunitate loci fretum, tutiùs atque commodiùs dimicare posse. At Pisanus Venetæ classis præfectus, ex Methone vnà cum Pontio Tarraconensium duce in Eubœam traiecit, inde Byzãtium, vt statuerat, profecturus. Verùm pertinaci quodam Aquilonis flatu plures dies ab instituto cursu intercluſus, deficiente tandem commeatu, retrò in Cretam cum tota classe abire coactus est. hinc interpositis ferè quadraginta diebus, sub initium veris, Venetus, ac socij armis & cõmeatibus instructi, solutis atq. sublatis ancoris, institutã nauigationem diligenter prosequentes, Byzantium tandem præteruecti sunt, vbi mox illis Græcorum classis adiũgitur. Nec multò pòst cum hoste circa Peram, olim Galatam, Auria neutiquam pugnam, licet nauium numero longè inferiori, detrectante, acerrimo prœlio vtrimque dimicatum. *Nauale prælium.* Verisimile autem videtur, iccircò à Ligure Bosphoranas fauces atque angustias præoccupatas, ne, si in alto & aperto mari res gerẽda esset, à triplici classe circumuentus, in gyrum dimicare cogeretur. Quanta autem cum rei militaris naualisque disciplina & ordine aciem suam instruxerit, sunt multorum Annales qui varient. Nam aliqui dicunt, totam Ligusticam classem in duo potissimùm cornua fuisse distributam, idque eo consilio, quòd Auria summoperè vereretur, ne Græcorum classis aliquantulum remotiùs quàm reliquæ à tergo relicta, sese, postquam cum Venetis & Cathalanis congressus esset, reliquis classibus coniungeret. Proinde expedire sibi visum, vt acie in duo latera, seu in æquales partes distributa, omnem hostilem classem in cõspectu haberet, magna me herclè cum ducis sollertia, quippè qui, cùm hostiũ numero vinceretur, solum præsidium in fortitudine & alacritate, cum singulari coniuncta prudentia reponeret. Cùm sese quo recensui modo ad certamen præparasset, cum hoste nihil minus existimante congressus est, tanta cum omnium pugnantium animositate & ardore, vt, cùm hinc acuentibus animos odiis atque receptarum iniuriarum calamitatumque memoria, illinc verò toties superati & deuicti hostis recordatio, magna fieret inter eos cædes & strages, tanto impetu, vt licet nox instaret, ægrè tamen pugna dirempta sit. Pomeridiano enim tempore tribus ferè horis ante Solis occasum prœlium inter eos inchoatum, in sequentis diei primam quodammodò lucem varia fortuna extractum est, eo certè euentu, vt sub certaminis initium fortuna Venetis sociisque valdè faueret. Atrox, horribile & deforme erat ipsum prœlium, pugnæque facies, propter innumera armorum ac telorum genera, quibus classiarij ac epibatæ vtebantur, densumq. nauigiorum inuicem cohærentium & colligatorum nexum, adeò vt vniuersum mare humano sanguine fœdè suffusum & cruentatum, armis, clypeisque, remis & harpagonibus, denique humanis cadaueribus, non sine immenso terrore & commiseratione, vndique constratum atq. repletum conspiceretur. Augebant hor-

rorem ingentes hominum clamores in cælum ipſum vſque ſublati, qui confuſione quadam inſtar boatus, vel mugitus, vndique aërem perſtrepebant, ac latè longeque circumſonabant, multorum armorum crepitus, remorum fragor, atque concurrentium nauigiorum depreſſiones & eliſiones mirificè omnes afficiebant, præſertim cùm tanta vbique animorum pertinacia & obſtinatione pugnaretur, vt nulla ſalutis ſpes niſi in dextera & victoria ipſa relinqueretur. tanta ſiquidem fuit vtriuſque partis contentio & deſperata quædam animoſitas, vt nullibi terrarum fortiùs hactenus & longiori prœlio conflictum, vel inſtabiliori fortuna dimicatum fuerit. Tandem Pontio cadente, & Catalanis ſuo duce deſtitutis, pugnam remittentibus, Veneti ſenſim ac pedetentim cedere cœperunt, ſic vt victoria prorſus ad Ligures ſeſe inclinans, ea cum magna gaudij effuſione potiti ſint: Græcorum verò claſſis ex tranſuerſo inuecta, pugnam Græca calliditate detrectans, facilè citra multam ſanguinis effuſionẽ retroceſſit. Sed Venetæ & Aragoniæ à frontiſpicio congreſſæ, ac tam arcto loco, atq. ita inter ſe coagmentatæ & coniunctæ, vt vix dimidia Venetarum nauium pars propter anguſtias explicata fuerit, facilè à Genuenſibus alacriter pugnãtibus ſuperatæ ſunt. Omnes enim quotquot rei militaris periti in ea expeditione fuerunt, faſſi ſunt, Venetos & Aragonios propter iniquitatem loci in ſummas anguſtias coniectos, maiori ex parte ſuperatos fuiſſe, ita vt quamuis Genuenſibus & mare & venti aduerſarentur, rem tamen feliciter gerere potuerint; cùm hoſtis in iſtis anguſtiis eſſet quodammodò ſua mole & robore ſuffocatus. In hoc prœlio ex fœderatis & Veneti nominis ſociis ſupra quatuor millia cecidiſſe, fama eſt: inter quos, præter multos equites Aragonios, Stephanus Contarenus D. Marci Procurator, Ioannes Stenus, qui ſuperiori anno legatione, vt dictum eſt, apud Cantacuzenum Cæſarem functus fuerat, Benedictus Bembus, Pancratius Hadriatici ſinus Præfectus, deſiderati. Ex Genuenſibus verò non vltra ſeptingentos periiſſe conſtat, & inter illos quidem præclari ac ſtrenui ciues; amiſſarum verò, vel depreſſarum nauium numerus itidem exiguus fuit. Sed ex hoſtilibus in poteſtatem Ligurum deuenêre quinquaginta octo triremes, ex quibus triginta Venetorum, ceteræ Tarraconenſium extitêre: reliquæ in ipſo ardore prœlij depreſſæ. Græcis autem, quoniam ipſi, pugnæ aſperitate animaduerſa, ſtatim vt ſuperiùs retulimus, receſſerant, nihil prorſus incommodi allatum eſt. Huius glorioſiſſimæ victoriæ memoriam ſeptimo Idus Martij habitam, ſacro anniuerſario ſollemni in æde Matthæi, aureique paludamenti dono ab ipſo Magiſtratu publicè deferendi, quotannis celebrandam inſtituêre. Nec ſanè immeritò, cùm hæc omnium pugnarum naualium in Oriente commiſſarum, longè maxima, vel ſaltem vna ex præcipuis extiterit. Nam, vt aliarum gentium naualia certamina præteream, in ipſa Græcia non extitêre celebriora quàm illa quæ ad Thermopylas, Salaminam, Marathonem, Mycalen, Mantineam, Leuctra, Cheronæam, & apud Plateam inter Græcos & Mardonium copiarum Xerxis præfectum, commiſſa fuêre. Pari quoque ſtrenuitate & ardore dimicatum fuiſſe narrat antiquitas inter Romanos & Carthaginienſes mutui imperij æmulos, itemq. inter Octauium & M. Antonium, ad Actium congreſſos: nec defuerunt inter Chriſtianæ ac Mahumeticæ religionis Principes pugnæ memorabiles, quarum omnium illa præſtantiſſima, quæ ſuperioribus annis magna cum Chriſtiani nominis dignitate, decore, ac emolumento ad Echinadas inſulas commiſſa eſt: cuius prœlij ſucceſſum luculenter in tertio libro De bello Cyprio à me conſcripto, ſum complexus. Huius tantæ cladis ad Boſphorum acceptæ fama Venetias delata, vniuerſos in-

Inclyta Genuenſium victoria.

Celebriores naumachiæ.

sos ingenti dolore pariter & indignatione affecit: sed Senatum alioſque patricij ordinis viros magis pudor, quàm mæror torquebat, iniquo animo ferentes, paucorum temeritate factum esse, vt ipsi duorum potentissimorum Principum opibus adiuti, non modò Ligurem capitalem hostem, toties à se antea superatum & fugatum, nullo incommodo affecissent; verùm alternante fortuna, summa accepta clade, ac turpiter loco derelicto, maximo cum omniũ detrimento immensam ignominiam in se admisissent. Impacatis igitur omnium animis, non antea quieturi videbantur, quàm eam labem pristinæ suæ gloriæ ac æstimationi inustam, aliquo recenti facinore, atq. adeò singulari aliquo Liguribus illato damno, eluerent atque corrigerent. Igitur proximè sequenti anno supplemento habito, quinq. & quadraginta triremium classem, duce eodem Pisano, instrui iusserunt; qui comparata iam classe rectà in Siciliam contendit, vt Aragoniam classem triginta quinque nauigiorum numerum æquantem, & ibi in ancoris subsistentem, cuique in Pontij locum Bernardus Caprarius cum imperio suffectus erat, sibi adiungeret. Quod vbi Genuæ cognitum est, eueſtigiò ex Ioannis Valentij ea tempestate supremum Principatum gerentis, aliorumque Patrum decreto, sexaginta triremes adornatæ sunt: quibus omni bellico apparatu instructis præpositus est Antonius Grimaldus, qui ferè ante viginti & vnum annos, quinq. & quadraginta triremium classis Præfectus, maiorem Balearicam, & Cathaloniam magnis cladibus affecerat, hostemque in turpem ac præcipitem fugam coniecerat. Is itaque omnibus rebus ad rem naualem opportunis, summo studio ac diligentia præparatis, è sinu Ligustico soluens, rectà in Sardiniam, quò hostilem classem concessisse per speculatores acceperat, nauigationem instituit: ibique iuxta Calarim in eius insulæ ora, siue ad Congeriam, vt aliis videtur, vbi primùm in hostilem classem incidisse dicitur, ferociter in mutuum conspectum & pugnam processerunt. Ligur, quia nuper aduersus hostem, licet potentiorem, circa Bosphorum prosperrimè dimicasset, certam sibi victoriam proponere. Veneti verò, iniquitate loci, non hostium virtute superiorem cladem sese accepisse rati, quamprimùm futuri certaminis successu priorem ignominiam abolitum iri contẽdebant. Tarraconenses pugnæ auidissimi, Venetorum animos, sua sponte alioquin mirabiliter flagrantes, oculorum alacritate, & animi robore ac constantia summoperè accendebant & extimulabant, adeò vt magna cum ferocia & ardore, tametsi Ligur nauigiorum numero longè impar esset, vtrimq. ad manus sit deuẽtum, atrociterque dimicatum: Prœlium ipsum, pedestrẽ & statariam pugnam præ se ferre videbatur, cùm animi constantia corporumq. vi ac robore res gereretur, vt neque loco, cùm cominus pugnaretur, facilè dimouerentur, neque antea inuicem cederent, vel locum desererent, quàm fortiter pugnando occumberent, donec tandem magno cum Genuensium infortunio ac prioris fortunæ mutatione, finitum est; siquidem ipsi, toties aduersariorum suorum victores in hoc certamine, magno cum fortunę volubilitatis exemplo, inferiores extitêre, vna & quadraginta triremibus amissis; quarum aliæ depressæ, aliæ verò in potestatem hostium deuenêre, ac reliquæ nouemdecim sublatis velis, subita venti mutatione facta, cum ipso duce Grimaldo incolumes elapsæ sunt, quæ postmodum secunda nauigatione Genuam redierunt. Traditur etiam, præter captiuos, quorum sanè magnus fuit numerus, plurimos ex præcipua Genuensium nobilitate fortissimè pugnantes desideratos esse. Quidam huius pugnæ infelicem exitum magna ex parte ipsi nauarcho acceptum referunt, quòd dicant, eum minimè ex militaris scientiæ, & disciplinæ præceptis, ordines instruxisse, multaque prouidi & circumspecti ducis

1353.

Naualis conflictus.

Ligurum infelix prælium.

munia & partes neglexiſſe. contrà verò non pauci extant qui conſtanter aſſeuerent, ipſum omnia prudentis Imperatoris ac ſtrenui militis officia abundè præſtitiſſe, nihilque ab eo in illo prœlio deſiderari potuiſſe. Proinde cùm belli alea ſemper ſit anceps,& ſæpiùs humana conſilia & vincat & ludificetur, exiſtimant, potius incertam humanorum caſuum & fortunæ viciſſitudinem ob oculos ponendam,quàm propter ſiniſtræ & aduerſæ pugnæ caſum aliquo modo ipſius ducis dignitate eſſe eleuandam; nimirum, cùm vel hoc in primis viri prudentis ſit, animum ita inſtituere, vt nihil ſibi certi de propria virtute ac fortuna quiſquam polliceatur: ſed cùm rerum humanarum maxima ſit incõſtantia & varietas,omnes actiones ita diſponere decet, vt cum honeſta rectaque ratione conſentiant,illarum verò ſucceſſus ac exitus diuinæ voluntati permittere. Meritò igitur excuſetur Grimaldus, qui propria virtute, & ſuperiorum felici rerum ſucceſſu confiſus, certamen cum claſſe tanto numero ſuperiori committere nequaquam ſit veritus. Ingentis verò cladis acceptæ memoria egregium rerum humanarum documentum poſteris præbere poterit, nullius virtutem atque induſtriam fortunæ poſſe obniti. Veneti,& Tarraconenſes,fortunam ſuam vlterius proſecuti,duo Liguſticæ ditionis oppida in Sardinia, ſubita incurſione facta, ceperunt: quibus captis, nouiſq. præſidiis firmatis,ſinguli ad ſuos reuerſi. Hæc tam funeſta clades, ob plurimorum ciuium, & lectæ nobilitatis iuuenum, partim ſuperioribus bellis, partim verò in hoc poſtremo certamine cæſorũ interitum,vniuerſam vrbem haud ſanè mediocriter afflixit; & ad hanc neceſſitatem adduxit,vt tandem Reſp., acciſis iam rebus, multis grauibuſque cauſis neceſſarium habuerit, ad externam potentiam,ceu ad ancoram, confugere. Quæ ſanè res cùm non eſſet leuis momenti, ſed ita perplexa & grauis, vt magnam deliberationem requireret, diu Senatum torſit, antequam ipſis Patribus bene ſuper eligendo externo Principe conueniret. Tandem poſt multarum ſententiarum rogationem, illorum prævaluit, qui Mediolanenſium Principem, ceu vicinum & potentem, aliaſque ſocium,ceteris grauibus rationibus adducti, præferendum iudicarent. Itaque ſe vltrò, de communi omnium ſententia, Ioannis Vicecomitis, Mediolanenſium Principis & Antiſtitis, cum maximis & præſtantiſſimis quibuſque Principibus & Dynaſtis, non ſolùm totius Italiæ,verumetiam reliqui Chriſtiani orbis opibus & ſumma potentia facilè certantis, fidei ac tutelæ commiſerunt, & tradiderunt, ea quidem lege & condicione, vt inter cetera ſe aduerſus omnes Venetorum Aragoniorumque iniurias & vim deinceps tueretur. Deditionis huius fama effecit, vt & Veneti nouo fœdere, ac ſocietatis iure ſuas partes augerent & conſtabilirent. Porrò cùm magnos & potentes haberent vicinos, quorum fidei atque opibus nõ mediocriter fidebant,minimè neceſſarium eſſe arbitrati ſunt,vt longo & moleſto ambitu externorum longeque remotorum Principum gratiam atque amicitiæ neceſſitudinem quærerent, multiſque precibus emendicarent, & quaſi, quod ſæpius vſu venire ſolet, longa condicionum ſerie emercarentur. Itaque legatione ad omnem viciniæ oram miſſa, Patauinorum, Veronenſium, Eſtenſium, Mantuanorum, & in Etruria Florentinorum amicitiam implorarunt, citraq. magnam aliquam difficultatem obtinuerunt, eò quidem faciliùs, quò Vicecomitum opes atque potentia propter imperij magnitudinem finitimis populis eſſent mirum in modum ad faſtidium vſque inuiſæ & ſuſpectæ; nec mirum,cùm ad omnium ferè gentium aures vetus illud prouerbium peruenerit, Odimus quem metuimus.

Genua ſub Ioannis Vicecomitis imperio ac tutela.

Venetorum fœdus cum multis populis & Principibus initum.

1354. Proximo vere, quod in annum eiuſdem ſæculi quartum & quinquageſimum incidit, Veneti,communi Patrum ſententia,triginta ſex triremes expediuerunt, additis

ditis ingentis magnitudinis onerariis quinq.,ac pleriſq. aliis nauigiis.Cumq. eſſet variatum,tandem frequẽtibus ſuffragiis eidem Piſano ſummum imperiũ ijſdem ferè quibus antea legibus,de more traditum. At Genuenſes interea de rebus ſuis mirificè ſolliciti, enixè allaborabant,ne negligẽtia,vel imprudẽtia,minima etiam in re peccarent,vel laberentur. Proinde ſumma prouidentia & celeritate quinque ac viginti triremiũ claſſe præparata, tametſi in Rep.omni ferè tempore præclariſſimi ex quãplurimis familiis duces extitiſſent,qui Remp. ipſam externarũ gẽtium armis attritam & defatigatam,non ſemel ſalutaribus conſiliis ac rerum gerendarum peritia, ſumma cum fidei integritate iuuiſſent; & hæc virtus bellica, ceu per manus ad poſteros tradita,ita in multis familiis nobilibus floreret,vt non difficile eſſet in tanta nobilitatis frequentia aliquem armis præſtantem, tantæ prouinciæ idoneum inuenire: nihilominus tamen quia Auriæ familiæ arma & induſtria,aduerſus omnem hoſtem, præſertim verò Venetum,prorſus fatalia iam longo vſu deprehenderant, omnium decuriarum ac tribuum ſuffragiis, iterum Paganum Auriam maritimo negotio atque nauali bellicæ expeditioni cum ſuprema poteſtate ac Imperatoris titulo præficere placuit. Ceterùm Venetus vt quàm longiſſimè patriis ſedibus bellum propulſaret atque proferret, ſuorum militum ac nauigiorum robore & numero fretus,Ionium mare penetrans, Oenuſas,à recentioribus inſulam Sapientiæ dictam, haud procul Meſſeniaco ſinu poſitas, celerrimè contendit. Verùm,cùm hæc inſula ita ſit obſcura,vt à pleriſque,niſi bene in Coſmographia verſatis, ignoretur, operæpretium me facturum exiſtimaui, ſi leuiter aliqua attingerem, quæ ad illius ſitus deſcriptionem haud parum pertinere iudicarem. Itaque cùm huius inſulæ tractus valdè ſit ſcopuloſus & aſper,ac pleriſque in locis inuius & inacceſſibilis, potius magni ſcopuli, quàm iuſtæ inſulæ retinet formam:ſed quia vna ex parte, ſcilicet ea qua Peloponneſo contigua eſt, portum habet amplum & capacem,qui multis nauibus fidam ſtationem ac receptaculum præbere poteſt,magis illius ſecuritatis cauſa,quàm propter aliarum rerum vſum, cùm lignationibus & aquationibus omninò careat, frequentari ſolet. Huc ergo Auria, qui, vbinam hoſtis ſubſiſteret, optimè exploratum habebat, cum ſua claſſe, cui paulò antè ſeſe decem triremes ductu Vicecomitis Grimaldi ſocias addiderant, cum viperæ inſignibus,Inſubriæ principum auitis & familiaribus, irrequieto curſu ac ſummo dimicandi ſtudio & ardore conceſſit,& modico temporis ſpatio ambæ claſſes ſe ex aduerſo intuitæ ſunt; virtuteque ac æmulatione vtriuſque Præfecti,haud ſanè magna mora iniecta eſt, quin mutuò infeſtis armis congrederentur. Venetus, in nauium ſuarum quas in primo cornu hoſti oppoſuerat,robore, inq. victoria,ſuperiori æſtate in Sardinia habita, plurimum confidere: Ligur contrà non minore animi alacritate ac fiducia, quàm ante biennium in Helleſponto magno cum fortunæ beneficio dimicarat, manus cõſeruit: & derelictis nauibus, quæ propter nimiam æquoris malaciam, loco dimoueri nequiuerant,contra aduerſariorum ſpem ac opinionem,illorum claſſem ex vtroque latere inuaſit,eo quidem ſucceſſu, vt voti compos factus,præclara atque planè inſigni victoria potiretur. Capta enim tota hoſtium claſſe, eius præfectum Nicolaum Piſanũ cum quinq. & quadraginta hoſtium millibus in poteſtatem redactis, nec nõ vexillum D. Marci ad puppim obliquè inuerſum atq. affixum, Genuam tranſmiſit. Verùm ſicut paſſim multa cum magna ſcriptorum varietate tradũtur, ſic etiã circa huius certaminis ſucceſſum haud exiguam diſcrepantiã eſſe animaduerto. Eorum namque qui huius pugnæ meminerunt,quidam poſteris tradidêre, in aperto mari ab vtriſque dimicatum fuiſſe,& poſt longum ac val-

Oenuſarum inſularum deſcriptio.

Nauale prælium.

Inſignis Genuenſ. victoria,duce Pagano Auria.

dè periculoſum certamen, fortunam ad Ligures inclinaſſe. Nonnulli verò in literas retulerunt, ſine vlla pugna, aut cæde, vniuerſam Venetam claſſem, excepta vna triremi, quæ ſtatim ſub pugnæ initium celeri fuga ſibi conſulebat, in ipſo portu ſubito & planè inopinato acceſſu, quemadmodum paucis antè annis in Caryſtio portu Liguſticis nauibus contigerat, oppreſſam. Prior tamen ſententia, vt veriſimilior, mihi magis probatur. Hanc funeſtam cladem Venetis ex antecurrentibus notis prædictam fuiſſe, plerique commemorant. Nam pridie illius diei qua clades illa accidit, ex manifeſto ac mirabili augurio haud pauci malè Venetis ominabantur. Coruorum enim agmen aduerſo volatu inuicem infeſtantium, atque miro ſtrepitu & rixis ſe mutuò lancinãtium, in ipſo aëre ſupra Venetorum claſſem ab omnibus ſumma cum admiratione viſum & obſeruatum fuit. Quod ſanè prodigium hoc certiorem Venetis denunciabat infelicitatem, quòd poſt multam contentionem, mutuus concurſus & impetus in lucta fuerit tam ardens & vehemens, vt dimicando ita inuicem atterèrent, quòd alarum plumæ vi euulſæ, deciderent, & effuſo cruore Venetas triremes aſpergerent. Accedebat tam tetro & prodigioſo ſpectaculo aliud indubitatæ calamitatis haud leue argumentum, quòd remex vnus ex ſua in proximam nauim tranſilire conatus, cùm ita pede aberraret, vt cum ſaltu interſtitium inter vtramque nauem poſitum tranſmittere nequiret, in mare prolaberetur; qui actutum ab immani piſce exceptus & deuoratus fuiſſe narratur. Ceterùm Auria, his rebus quàm proſperrimè ac feliciſſimè geſtis, ſecũdæ fortunæ ſuæ auſpicia ſecutus, inde cum victrici claſſe in ſinum Hadriaticum præteruectus eſt, ibiq́ue negotiatoriis aliquot interceptis nauibus, moxq́ue in Iſtriam perpetuo curſu delatus, Parentum capit, & diripit; direptumq́ue incendit; deinde multa ſtrage edita, opimis ſpoliis, multiſq́ue manubiis auctus, cum ingenti gloria ac magno ſuorum militum emolumento, domum rediit, tanta cum omnium lætitia, & fauſta gratulatione, vt vrbana multitudo vndique effuſa, victricem claſſem in patriam reducem fauſtis acclamationibus in ipſo portu exciperet, ſummoq́ue gaudio ſingulos ob res præclarè geſtas compellaret: qua ſanè lætitia num vnquam ab eo tempore maior, quo bellum cum Venetis geſtum fuit, cum maiori omnium declaratione demõſtrata ſit, vix equidem ſcio. Dux ipſe namque extra prætoriam triremim progreſſus, cum iuuentutis ac nobilitatis flore obuiam Senatui proceſſit, & magna hilaritate exceptus, in curiam honorificè deductus eſt. Cui in patriam cum tanto honore, ac rei bene geſtæ gloria reuerſo, Reſp. Genuenſis, quæ ſemper magnorum virorum, omniumq́. virtutum iuſta & æqua æſtimatrix extitit, ne erga eum aliquod gratæ patriæ officium prætermittere videretur, præter eximios honores, quibus eum antè ornarat, ad perpetuæ memoriæ ac virtutis eius teſtimonium ſplendido & magnifico palatio in foro Auriano ſito, donauit. Verumenimuerò fortuna ipſa omnia mutabili pede varians, & ſemper viris bonis iniqua, ac in primis quidem illuſtrium virorum meritis ac virtutibus æmula & infeſta, Auriæ tantam à grata patria gloriæ felicitatem collatam inuidit. Quandoquidem haud diu tantis honoribus frui potuit, cùm ipſe cum incredibili omnium dolore fato ſublatus, mirum ſui deſideriũ toti ſuæ patriæ ac memori poſteritati reliquerit. Nec me herclè mirum, ciuitatem tanti & tam præclari ſui ciuis obitum grauiter tuliſſe, cùm omnium ſcripta & voces in hoc planè conſentiant, illum tanta animi celſitudine atque præſtantia, tantaq́. demum aduerſus cupiditates omnes continentia & moderatione fuiſſe, vt cũ ſolùm ad gloriã atq. laudem reſpiceret, & ad has, ceu vnicũ fidiſſimum ſcopũ, omnes ſuas cogitationes & ſtudia cõferret ac dirigeret, nullam prorſus

Prodigia quæ Venetã cladem præceſſere.

Parentum à Genuenſ. captum, atque incenſum.

Exemplum gratitudinis erga de patria benemeritos.

Pagani Auriæ obitus, ac ſingularis virtus.

prorſus opum rationem habuerit, ita vt poſt ſuum obitum, præ rei familiaris anguſtia & tenuitate, prout etiam Græci de Ariſtide prodiderunt, in eius ædibus non eſſet, vnde illius cadaueri iuſta pro dignitate perſoluerentur: ideoque publicis ſumptibus fuit illi parentatum, & in æde Dominico ſacra marmoreum monumentum erectum. Huius autem victoriæ, ſicuti etiam prioris ad Helleſpontũ habitæ memoriam ſacro anniuerſario ſollemni in tẽplo Matthæi, ac chlamydis aureæ dono à Senatu publicè deferendæ, quotannis recoli placuit. Id quidem ſilentio premendum non eſſe arbitror, ad hanc victoriam parandam, plurimum Mediolanenſium Ducis ſubſidia & opes, quibus Remp. Genuenſem, tunc tam domi quàm foris rebus acciſis, mirum in modum laborantem, iuuit, momenti & roboris attuliſſe: quippe qui vltra duodecim triremes, ſuis impenſis ac milite egregiè inſtructas, ad nouam etiam claſſem exornandam militem, pecuniam, & omnis generis cõmeatus non inuitus contribuerit, adeò vt ipſi Ligures, Mediolanenſis Principis potiſſimùm ope ac recenti victoria aucti, gratitudinis ergô, nouo decreto antea cõceſſæ ciuitatis iura, quæ Ioannis Vicecomitis morte finiebantur, ad Galeacium pariter & Barnabam eius nepotes tranſtulerint, ſic vt Liguriæ vrbes à Coruo Lunenſi Promontorio ad Herculis Monœci portum vſque, horum imperio ſubiicerentur. Interea temporis Ioanne Vicecomite humanis rebus excedente, præfati Principes in demortui patris locum ſucceſſerunt; ſub quorum tutela & dominio aliquandiu remanſêre; ac horum etiam Principum interuentu & auctoritate bellum tandem inter Venetos ac Genuenſes terminatum eſt, anno eius ſæculi quinquageſimo quinto: quæ ſanè pacificatio eò minori cum negotio & difficultate inter eos coaluit, quò vterque populus laboribus & opibus exhauſtus, ad otium & quietem propenſius ſpectaret, & in primis quidem Veneti ob acceptam cladem, quæ ſanè vniuerſam vrbem tam acri dolore perculſerat, vt omnes de ſalute publica deſperare, vulgoque credere ac fateri, actum eſſe de re Veneta, ſi hoſtis victoriæ ſuæ proſperitatem & curſum proſecutus, vrbem ipſam adnauigaſſet, præſertim cùm nulla claſſis, nullæ turmæ nauales, nulla denique præſidia tunc ad manus adeſſent, quibus tanto hoſti iretur obuiam, vel cuius vires commodè in tanta rerum omnium trepidatione tempore opportuno inhiberi poſſent. Nihilominus tamen in tanta vniuerſæ vrbis conſternatione, periculi præſentis magnitudo efficere nequiuit, vt omnia ſana conſilia eriperet vel extorqueret. Confeſtim enim ſumma cum diligentia & celeritate quatuor triremes inſtructæ ſunt, quæ ad fauces ſinus Hadriatici in perpetua ſtatione manerent, ac totam illam oram maritimam contra aduerſariorum iniurias tutarẽtur & defenderent. Hæ, paulò poſt diſceſſum Aurianæ claſſis in altum eductæ, tres Liguſticas prædandi ſtudio in Iſtriam vſque progreſſas curſu auerterunt. Sunt qui referant, triremim illam quam Sapientina clade euaſiſſe diximus, per eos dies ab vna Liguſtica, Grimalda vocata, in Peloponneſo non ita longè à promontorio quodam interceptam fuiſſe, indeq. poſt paucorum dierum intermiſſionẽ, alteram, & mox aliam ex Venetis pari fortuna à Ligure fuiſſe oppreſſam, ſucceſſuque blandiente in Iſtriam vſque curſu euectam, metu retrò ceſſiſſe. Quo etiam tempore Venetiis ſeptem triremes ſub Bernardi Iuſtiniani auſpiciis eductas, citra tamẽ alicuius rei bene geſtæ memoriam, eſſe comperio; tandemque denuò, pacem vtrimque, vti antea demõſtrauimus, tranſactam fuiſſe: quæ ſanè anno eiuſdem ſæculi quinquageſimo quinto, vſque in annum eiuſdem æui ſextum & ſeptuageſimum, illæſa & inuiolabilis permanſit. Tranſacta itaque pace, Genuenſes, paucis interiectis menſibus, Caloioannem Andronici iunioris filium, à Cantacuzeno contra fas

Mediolanẽſ. Principis ſtudium erga Remp. Gen.

Ioan. Vicecomitis mors.

Pax inter Venetos ac Genuenſ. anno 1355.

Veneti in magna conſternatione propter cladẽ acceptam.

fas atque omnes leges imperio expulsum & deturbatum, adeò enixè in recuperando auito imperio, ac hereditaria amplitudine iuuarunt, vt ipsorum potissimùm opibus atque armis subnixus, in paternam sedem restitutus sit: Senatus enim Genuensis Franciscum Catalusium, virum maritimarum rerum scientia celeberrimum, classisque Ligusticæ tunc temporis præfectum, Andronici subsidio miserat, cuius quidem consilio, virtute, cura & vigilantia, Cantacuzeni conatus ingẽtibus ac periculosis initiis res nouantis, sunt compressi, & propter eximiam suam fortitudinem, egregiamque Cæsari multis in locis nauatam operam, maximum auctoritatis & potentiæ locum apud eum sortitus est, ac summa rei naualis præfectura & titulo donatus. Nec Cæsar tanta liberalitate vel honore eum prosecutum esse contentus, quò eius, gentisque suæ memoriam ab omni obliuione vindicaret, Catalusios opulentæ ac celebris nominis insulæ Lesbi, vrbisque Mitylenorum ditione, sorore illi prius in matrimonium concessa, nobilitauit, quam Mahometes secundus Turcarum Imperator, cùm Byzantium, omnemque Thraciam occupasset, Catalusiis ipsis non sine ingenti multorum clade, vi abstulit, Nicolaumque Catalusium, tunc Lesbi Principem, crudelissimè occidit. Hanc Genuensium in Caloioannem propensionem & studia ægerrimè tulerunt Veneti, indeque inter eos noua iurgia & simultates fuerunt exortæ, quæ deinde, aliarum iniuriarum accessione, in manifestum & atrocissimum bellum eruperunt. Interea temporis Respub. domi iterum ciuilium contentionum fluctibus iactata, & eo quidem euentu concussa est, vt populus, nobilitate tandem oppressa, excussoque Mediolanensium Principum iugo, Simonem Buccanigram postliminiò ad supremæ dignitatis locum veheret. Insecutis verò temporibus, nempe anno eius sæculi septuagesimo secundo, in Cypro insula, vbi vtraque gens mercaturam exercebat, & licitabatur, grauissimi rerum turbines, & periculosæ procellæ, quæ miris fluctibus ac tempestatibus vtramque Remp. inuoluerunt, exortæ sunt, quæ vt clarius elucescant, & penitius introspici valeant, oratione paulo altius repetita, breuiter, vnde illa initium habuerint, ostendam. Cyprus itaque, vt plerique historici tradunt, postquam Romanum imperium inclinare cœpit, diu sub eorum Imperatorum Græcorum imperio extitit, qui Constantino Byzantij successores fuêre. Ricardus interim Anglię Rex cùm Hierosolyma classe petens, eò tempestate delatus, portu prohiberetur, confestim arma in Saracenos parata, in Græcos vertit, eosque, vt antea recensuimus, tota insula deturbauit ac expulit, moxque illam direptam & spoliatam, firmo suorum præsidio reliquit: eamque postea Guidoni Lusiniano, ex Gallijs oriundo, & de regno Hierosolymitano contendenti, habendam permisit: quam ille ab Anglo acceptam, sibi & posteris suis per multa annorum volumina obtinuit. Tandem post varias successiones, regnum ad duos fratres peruenit, quorum alter Petrus nomine, classe instructa, cum Catalanis ac Gallicis Alexandriam Ægyptiorum inuasit, eo successu, vt quamuis occurrentibus maximis Ægyptiorum copiis, fugæ se commiserit, ingentem nihilominus prędam, ditissimaq. spolia reportauit: qui breui pòst à fratre noctu in vrbe Nicosia, olim eius regni metropoli & regia, per insidias & proditionem interfectus est, (nulla enim sancta regni reperitur societas) in eiusque locum Petrus eius filius, adhuc planè puer, substitutus. Exorto itaque in sollemni Regis inauguratione superaccipiẽdo superioris honoris loco inter Venetos & Genuensium Prætores ac iudices, quos ipsi patrio idiomate Baiulos appellant, vti non rarò inter æmulos & ambitiosos fit, iurgio & rixa, cùm controuersia esset huiusmodi, vt non facilè posset consopiri, ad Regem, ceu ad supremum iudicem,

Franciscus Catalusius.

Genuæ Simõ Buccanigra Dux ac Princeps declaratur, 1356.

Nouæ inter Genuens. ac Venetos simultates ac bella, anno 1372.

Nouæ motus in Cypro exorti.

dicem, delata fuit, qui inſtinctu Iacobi Luſiniani eius patrui, Venetis rebus fauentis, ſecundum Venetos pronunciauit. Genuenſes, acceptæ contumeliæ impatientes, cùm æquitatem cauſæ ſuæ ſe nullo ſinceri iudicis patrocinio tueri poſſe confiderent, rem armis vindicare ſtatuerunt. Proinde occultis gladijs ſe præcingunt, vt Venetos iure præferentiæ exultantes, interficerent. quod vbi reſciuêre Veneti, Regi ipſi aperiunt, adeoque per calumniam factum ipſum exaggerant, vt illos in ipſius regis caput & vitam arma ſumpſiſſe criminarentur. Facile fuit puerilem ętatem ſuapte natura infirmam & credulam, atque calumniis & aſſentationibus expoſitam, circumuenire. Ingenti igitur ira commotus iuuenis regis animus, Genuenſes, qui octo numero erant, cum ſicis in ſinu reconditis, comprehenſos, non rogatos quamobrem armati eſſent, nullaque de eis quæſtione habita, ſed tanquam manifeſti parricidij ac læſæ maieſtatis reos, crudeliſſimo mortis genere affecit. E celſa quippe turri in præcipitium dari iuſſit, ſubſtituta ad hoc militum cohorte, quæ erectis mucronibus cadentes exciperet. Reliqui Genuenſes per Cyprum commorantes, tota inſula perquiſiti, ac trucidati ſunt, ita vt dumtaxat vnus ægrè ex tanta clade, vulnere in facie accepto, rei tam nefariæ & inhumanæ in patriam futurus nuntius, euaſerit. Qua re cognita, Ligures dolore ſimul & vehementi ira ptopter barbaram & crudelem ſuorum carnificinam ardentes, tantæque atrocitatis iniuriam haudquaquam inultam ſinendam ſtatuentes, Damianum Cataneum cum ſeptem triremibus egregiè inſtructis, quoad maiores apparatus fierent, in eam inſulam præmiſerunt, eo quidem conſilio, vt omnes aditus, quò minus aliunde in eam ſubſidia comportarentur, diligenter obſtrueret & obſeruaret. Verùm, poſtquam inconſultus Cypri rex iuuenili errore lapſus, ex falſa paucorum criminatione exacerbatus, eiuſque tutores qui regni adminiſtrationem gerebant, paricidiales manus inhumaniter innocentium ſanguine cruentaſſent, Nemeſis effecit, vt eorum animos tam magna commiſſi ſceleris ſubiret pœnitudo, ac tacitis ſtimulis conſcientiæque vibicibus, tam crudeliter excarnificarentur, vt mirum in modum vltoribus Diis obcæcati, graues inter eos orirentur diſſenſiones & inteſtina iurgia; quæ eò vſque excreuerunt, vt ſinguli ſibi verentes, quiſque ſeorſum priuata ſubſidia quæreret, ac foris effugia implorare in animum induceret. Quorum certè conſilia cùm Cataneo, diligenti alioquin &. ſtudioſiſſimo rerum omniũ inquiſitori, per clancularios internuncios, qui huc illuc ſub profectionis prætextu circũuagabantur, explorata eſſent, ac probè intelligens, quàm turpem lanienam in Genuenſes ipſos Cypri exercuiſſent, callidè animi ſui ſenſa diſſimulans, omnia hoſpitalitatis iura ſibi ab illis præſtare, ac inuicem exhibere concedit & patitur; ſuarumq. rerũ ſatagens, hoc vnum ſtudebat, vt diſſenſiones illas domeſticas, inter primarios potiſſimùm exortas, omnibus artibus, quoad eius fieri poſſet, aleret atque foueret, tanta mediusfidius cum animi præſentia, vt nunquam, niſi ſumma cum prudentia & cautione, in omnibus ſuis actionibus aliquid ageret, & hoc vnum præcaueret, ne ſe illorum fidei vel poteſtati temerè committeret. His rebus ita ſeſe habentibus, Genuæ comitia centuriata geſta ſunt, in quibus de communi omnium decreto, ſummo ſtudio ac celeritate magna claſſis, trium ſcilicet & quadraginta triremium, multarumque longarum nauium, delectu in agro Liguſtico prius ad hoc habito, ac milite diligenter conſcripto, comparata & inſtructa fuit, quam adeò magnificam & ſplendidam fuiſſe dicunt, vt ad quatuordecim ſtrenuiſſimorum militum millia ſub ſignis complecteretur. Taceo reliquum apparatum bellicum, qui magna cum diligentia & prudentia inſtructus erat. Huic tantæ

Ingens crudelitas in Cypro aduerſus Genuenſ.

1373. *Damianus Cataneus cũ 7. triremib. in Cyprum ablegatur.*

Potentiſſima Genuenſ. claſſis duce Petro Fulgoſio.

tantæ classi Petrus Fulgosius, Dominici Fulgosij, ea tempestate supremum magistratum gerentis, frater, omnium iudicio dignus est habitus, qui cum imperio præficeretur. Hic igitur, vt bonam de se suaque industria conceptam opinionem haudquaquam falleret, magna festinatione vsus, non antea substitit, vel aliis negotiis aliquem locum constituit, quàm Famagustam, regni Cyprij celeberrimum emporium, quinto Non. Oct. appelleret; quam statim arctissimè obsedit, & obsidionis initium à quatuor regiarum triremium, atq. vnius nauis eximiæ magnitudinis in ipso portu ad ancoras stantium, incẽdio exorsus, atq. auspicatus est; quæ exiguo tẽporis interuallo durauit. Nam regina interfecti regis vidua, cùm animaduerteret suarum non esse virium, obsidionem sustinere posse, simulque cognatos, mariti necis auctores, vlcisci summoperè vellet, sexto Idus Oct. vrbis deditionem fecit. Ea vrbe potitus Genuensis præfectus, totam insulam cum victore exercitu peruagatus, omnia loca quæcumque adiret, Ligusticæ ditionis fecit, ac regem cum suis proceribus in angulum regni compulsum, & latebram quærentem, ad hanc necessitatem compulit, vt, cùm sciret se Genuensi populo longè opibus & potentia inferiorem, præscriptas à se, proque suo arbitrio condiciones pacis acciperet. Tres perpetrati huius nefarij sceleris auctores, nimirum Ciulfi dominus, Henricus Gibella, & Ioannes Grauilla, capitis damnati. Iacobus Lusinianus, quòd regis patruus esset, duoque Principis Antiocheni filij, pari consanguinitatis gradu eum contingentes, & amplius sexaginta illustres viri, tanquam obseruãdæ pacis cum rege antea sancitæ obsides, retenti, ac deinde Genuam perducti. Regis verò mater, quòd rex filius eius esset adhuc impuber & minorennis, ac talis, qui in eius tutela, planeque in ipso gynæceo cum ipsa versaretur, multis precibus obtinuit, vt penes se relinqueretur. His rebus nõ minùs celeriter, quàm feliciter per Cyprum peractis, si Genuenses in hac expeditione tantam constantiam, quantam in ea suscipienda diligentiam & industriam adhibuerant, adiunxissent, non ambigendum est, quin facili negotio vniuersam insulam suæ ditioni atque imperio adiecissent. Verùm cùm iam gloriæ, nominisque immortalitati abundè satisfactum iudicarent, si illatas Ligustico nomini iniurias atrociter vindicassent, & de sontibus commeritas pœnas & supplicia sumpsissent; totum regnum, Famagusta excepta, regi magna ex parte propter ætatis gradum extra culpam posito, saluum atque incolume restituerunt, sic tamen, vt ipse, tanquã ipsorum vectigalis ac tributarius, quotannis vsque ad certi & prædefiniti temporis terminum, Genuensi Reipub. quadraginta aureorum millia penderet, aliaq. subsidia necessitatis tempore contribueret; quæ à regibus tributariis, vt longo iam vsu receptum est, persolui & præstari consueuêre. Quibus ita constitutis, Fulgosius rerum præclarè ac pro voto gestarum facinore & successu lætus, domum redire gestiens, sexdecim triremes, vltra illas septem quibus Cataneus Genua in Cyprum traiecerat, domum remisit: ipse verò Famagustæ ad res reliquas ex vtilitate & dignitate Reipub. componendas aliquandiu commoratus, quinque triremes præsidiarias, ad nouos motus, si qui forsitan ibi in posterum orirentur, coërcendos, reliquit: & sic nulla mora interposita, prosperam nauigationem expertus, domum postliminiò rediit, ac summo cum honore & animorum beneuolentia non solùm ab ipso supremo Senatu, aliisque patriciis ordinibus, in primis verò à fratre suo Dominico Fulgosio principem locum tunc in Repub. obtinente, verumetiam ab ipsa promiscua plebe reliquaque vrbana multitudine exceptus est, ac etiam præter cetera priuilegia & immunitates, ipsi, ac Rolando eius primogenito concessas, decem millibus aureorum donatus. Cuius Fulgosij memorabilis

Famagustæ obsidio.

Eiusdem deditio.

Ligures regi Cyprio pacis condiciones præscribunt.

Insignis Genuens. victoria in Cypro.

Cyprius rex, Genuẽsium tributarius efficitur.

Petrus Fulgosius victor Genuam reuertitur.

bilis victoriæ memoriam, Patres conscripti Senatusconsulto miro cum totius populi applausu anniuersario sacro in cœnobio D. Francisci cum dono paludamenti aurei consecrarunt. Dum res ita foris geruntur, Dominicus Fulgosius Rempub. quietè ac magnificè magna cum prudentia & animi moderatione administrans, non solùm ob sui fratris præclaram victoriam, remque bene ac feliciter in Cypro, aliisque circumuicinis locis, vti ostendimus, gestam; verumetiam, propter Gregorij vndecimi Pōtificis Auenione Romam proficiscentis aduentum, summa voluptate atque lætitia perfundebatur. Solebant enim Antistites Romani, retroactis temporibus, si quæ Romæ vel in aliis Italiæ ciuitatibus, bellorum, vel barbaricarum gentium eruptionum suspiciones exorirentur, suæ quietis securiq. secessus causa, Auenionem, Pontificij iuris vrbem, ceu tranquillissimam sedem, concedere. Gregorius igitur Auenionem profectus, & ibi aliquot mensibus continuis commoratus, dum Romam repeteret, quia per oram Ligusticam reuertebatur, Genuam multis modis, & in primis quidem, quòd Pontificiæ dignitati semper debitam reuerentiam detulisset, sibi caram, sua præsentia exhilarare decreuerat: & Ligures de eius aduentu edocti, cum magna omnium Ordinum, in primis verò Patrum conscriptorum lætitia, ipsum honorificè, & cum sollemni pompa expectarunt, ac octauo Idus Octob. ad vrbem profectum, exceperunt. *Gregorij Pont. XI. ad Genuam profectio.* Fulgosius namque supremum, vti diximus, Magistratum gerens, alijque purpurati Patres, sub vmbella aurea, de more indictis supplicationibus, ipsum ad ædem D. Laurentio sacram, summo cum applausu deduxêre, ita vt Pontificis aduentus planè effecerit, vt tota ipsa ciuitas, propter res domi forisque bene administratas, alioquin læta, in summū gaudium effunderetur, & mirabili quadam animorum consensione coalesceret. Ceterùm, Pontifice digresso, ac institutum iter prosecuto, bella cum Venetis redintegrata, præsentem rerum statum vehemētissimè perturbarunt & immutarunt, vsque adeò, vt omnem otij & quietis fructum eriperent. Quorum sanè funestorum prœliorum, vtrimque subsecutorum, originem, & potissimam causam, multi præclari atque graues viri ad Tenedum referunt; super cuius possessione, post Cyprum vectigalem & tributariam factam, peracris contentio inter vtrumque populum exorta est. *Causa & origo belli instaurati.* Cùm enim Andronicus iunior, Michaëlis Palæologi filius, Andronicum auum imperio deturbare statueret, rebus viribusque suis priuatis diffisus, Ligurum auxilium implorauit, pactus cum eis, vt si voti compos fieret, & imperium ad se, illorum subsidio oppresso auo, transferret, ipsis Tenedon, opportunissimam insulam, præmij, seu mercedis loco, tribueret. Proinde, confectis rebus, ille pactis stetit, & ipsi Tenedum recepere. Sed Veneti eo tempore in illis quidem partibus fortiores, Andronicum Imperatorem, à nepote horum auxilio deturbatum, in patriam & regnū restituunt, & ab eo Tenedum muneris loco pari modo recipiunt; inde maximum odium ac æmulatio inter vtramque gentem enata. *Tenedi elegans descriptio.* Hæc insula olim à tam multis celebrata, sita est in mari Ægæo inter Lesbum & Hellespontum, contra Troiam; distatque à continenti stadiis ferè quadraginta, portu & statione, priusquam scilicet in agrum Troianum Græci descenderent, multorum testimonio celebris, & præterea parricidio Iphigeniæ ab Agamemnone patre immolatæ, clara. Eius tractus in ambitu ferè octoginta stadia continere dicitur, Æolica vrbe quondam florētissima, duobusque commodis portibus, & Apollinis Smynthei delubro olim itidem insignis decantata. Duæ Tenedo adiacēt insulæ, Calydnæ quondam appellatæ, paruo maris tractu inuicem disiunctæ, plerisque propter nominis obscuritatem, cosmographicis atque historiis planè ignotæ. Sunt qui Tenedum antiqui-

tus Leucophryn, id eſt candidum ſupercilium, vocatam velint. Quoquo tamen nomine dicta fuerit, ſatis conſtat, vel ipſo Virgilio, inſtar multorum, teſte, opulentam fuiſſe, Priami dum regna manerent; quandoquidem inter alia eius ornamenta, quæ ſatis magna & ſplendida fuiſſe referunt, arcem, arte & natura munitam, opportunoq. loco extructam, habuit, quæ multis ſæpè gentibus decertandi atque confligendi anſam, præſertim verò patrum noſtrorum memoria, Venetis ac Genuenſibus præbuit: qui non antea inter ſe contendere atque altercari deſierunt, quàm de mutuo conſenſu funditus euerſa ac ſolo æquata ſit. Sed me, huic deſcriptioni diutius, quàm fortaſſe par ſit, inhærentem, non deerunt proculdubiò rigidi aliqui cenſores qui leuitatis accuſabunt, quòd ſcilicet circa tam paruæ ac planè hac noſtra tempeſtate deſertæ inſulæ, nihilque, præter nominis antiquitatem retinentis deſcriptionem, cum magna ab hiſtoria digreſſione tamdiu verſer. Ab his, vti ſpero, eò faciliùs veniam impetrabo, quò mei inſtituti ordinem planiùs intellexerint. Quamuis enim hiſtoricum nihil magis deceat quàm rei veritatem pro fide hiſtorica ob oculos ponere, nihilominùs tamen ad maiorem lucem rebus afferendam, atque rem notiorem faciendam, licet nobis interdum aliquid de proprio, modò claro fonte hauriatur, addere. Quocirca non me herclè mirum, ſi aliquoties in rebus aliquibus, prout vſus fert, prolixior, quàm par ſit, videar. Ad propoſitum igitur reuertamur. Eo ferè tempore quo Ligures Cataluſi auſpiciis Caloioannem, Cantacuzeni fraude atque violentia nefariè expulſum, in regnum patrium & auitum repoſuêre, magnæ diſſenſiones, grauiaque odia inter has duas gentes immortalibus inimicitiis inter ſe flagrãtes, exorta ſunt, tam magno profectò cum incremento, vt poſtea in atrociſſimum bellum, quod multis mortalibus varias calamitates & ſtrages attulit, eruperint. Aliqui aſſerunt, Caloioannem ipſum, paulò antequam viuis excederet, Emanuelem ſuũ filium, quanquam natu minorem, mira tamen ſtorga, & quòd eum propter inclytas virtutes dignum iudicaret, Andronico alteri filio primogenito, inauditâ prærogatiua & præpoſtera quadam imperij ſucceſſione prætuliſſe, magna proculdubiò cũ huius indignatione atque dolore, quòd ſuo vitio, & non patris iudicij errori adſcriptum iri ſummoperè vereretur, quòd ſe præterito & neglecto, frater minor natu, inuerſo ordine, hæreditatem & ſucceſſionem paternam adiret. Hinc multæ & acres contentiones, velut ex perenni fonte, ſcaturierunt, quæ multas turbas etiam concitarunt. Porrò cùm ipſi fratres in magnam altercationem propter regni prærogatiuam & iuris præferẽtiam deueniſſent; quò haberent certa præſidia quibus inniterentur, vterq. ſibi patronos ac certos defenſores quæſiuit atq. parauit. Emanuel quidem ſupremis tabulis patris, vt oſtenſum eſt, regno deſtinatus, Venetos in amicitiam pellexit. Andronicus verò, quò fortiùs ſeſe fratri opponeret, licet haberet magnos Principes & Dynaſtas qui illi in re tam iuſta patrocinarentur & fauerent; Genuenſes, ceu capitales Venetorum hoſtes, magna cum animi ſagacitate in amicitiæ iura & fœderis partem attraxit. Et quò magis ambo fratres vtrumq. populum in amicitiam & fœderis ſocietatem receptum, arctiùs ſibi deuincirent, & officioſiùs promererentur, Tenedum ipſam, cuius proximè prolixam mentionem fecimus, ſeorſum quiſque per ſe dono ſociæ genti conceſſit. Quare Veneti, ea quidem tempeſtate in Oriente maioribus viribus pollentes, nullo habito iuris reſpectu, vel legum reuerentia, illam inſulam ſub titulo donationis, licet poſteriores eſſent qui dono accepiſſent, vſurpabant; valdè indignantibus Genuenſibus, qui potiori iure, tanquam qui prius ab Andronico accepiſſent, ſe in poſſeſſionis ius veniſſe aſſeuerabant. Vtcumque res quæ in diſceptationem

nem & controuersiam donationis titulo ab his populis deducta est, sese habuerit, Ligures armis litem & differentiam determinandam esse videbant. Proinde, quò sese commodiùs atque fortiùs Venetis opponerent, & eorum opes, vt antea Pisanorum, prorsus euerterent, operæpretium se facturos existimabant, si nouas amicitias quærerent, & sese aliorum regum atque Principum opibus, gratia atq. beneuolentia augerent & communirent. Igitur post longas atque diuturnas consultationes, tandem omnium calculis atque sententiis decretum fuit, vt viri lectissimi ex omnibus ordinibus secernerentur, qui legationem ad varios Principes Reipub. nomine fœderis iciendi atque amicitiæ firmandæ causa haberent; & in primis quidem anno supra millesimum trecentesimum duodeoctogesimo, honorifica legatio ad Ludouicum Pannoniæ regem potentissimum, & Franciscum Carrarium Patauij regulum, habita est. Pari modo statutum, vt ad Pannoniæ superioris Archiducem, & Aquileiensem Antistitem societatis ineundæ causa oratores mitterentur; à quibus omnibus citra aliquam recusationem, vel difficultatem, cum ipsius Reipub. felicitate in fœderis atque necessitudinis societatem recepti. At Veneti, ne soli tantam instantis belli molem sustinerent, néue onus humeris suis quodammodò impar, in se deriuare velle temerè viderentur, cum Barnaba Vicecomite Mediolanensium Principe, Genuensibus, propter repentinam à se defectionem, ac pristinæ amicitiæ violationem, infensissimo, & cum Petro Lusiniano Cypri rege, qui à pacificationis formula cum Genuensibus, vti superiùs enarrauimus, nuper inita & transacta, contra omnium gentium mores, & leges digressus erat, amicitiam instituere parant; eiusque assequendæ causa, summoperè, habitis vltrò citroque legationibus, elaborarunt, eo sanè successu, vt impetrarent, tanto quidem faciliùs, quòd Lusinianus, vt Genuensibus frenos iniiceret, ac eorum vires attereret, seque prorsus omni periculo & molestiis liberaret, Vicecomitis filiam mirum in modum ambibat, quam sibi vnicè nuptum dari exoptabat; prout breui pòst obtinuit. Quocirca vterque populus externis viribus auctus, denuò ex veteri instituto in atrox & funestum bellum exarserunt; & quò minori cum periculo Veneti instantis belli apparatum auerterent & declinarent, quatuordecim rostratas bene instructas & præparatas, duce Victore Pisano, longo vsu domi foriseque, ac belli & pacis artibus claro, vltra sinum Hadriaticum præmiserunt, eo consilio, vt in oram inferi maris delatus, in Antiate sinu non ita procul ab Ostia, si forte fortuna in aliquas hostiles naues vel triremes incideret, ac se illis parem videret, strenuè cõgrederetur & confligeret, sicuti etiam factum est. Quandoquidem vix in hunc sinum delatus, in decem Ligusticas incidit; quas primùm fortiter aggressus, cùm suæ naues, nescio qua ratione sese maiori ex parte sensim prœlio subtraherent, ita vt ne dimidia earum pars cum hoste congrederetur, ignauia militum magis, nescio, an naucleroru pertinacia (cùm subita exorta tempestate, aliquot illarum disiectas esse comperiam) accidit, vt Veneti quidem superiores fuerint, sed non citra ignauiæ suspicionem, eam non retulerint, quam poterant, & prorsus in manibus habebãt, victoriam. Nam si collatis viribus, in hostem pugnassent, non dubium est, cùm prœlium fuerit valdè atrox, & in duas integras vsque horas protractũ, quin Genuenses, inclinatis iam rebus, & quinque nauibus, & in his quidem ipsa Prætoria, vnà cum Ludouico Fliseo classis Præfecto, atq. aliis viginti nobilibus amissis, penitus ad internecionem deleti fuissent: sed socordia (vt non nullorum Annales testantur) cõmissum fuit, vt reliquæ naues Ligusticæ remorum beneficio euaserint. Sunt qui asserant, hanc cladem ipsi Præfecto in primis adscribendam, eò quòd belli aleam subierit,

1378. *Ligures ac Veneti diuersos Principes sibi in fœdus ac societatem adsciscunt.*

Nouum bellum inter Venetos ac Ligures.

Genuensium clades.

priuſquàm ſua claſſis quinque triremium iamiam paratarum ſupplemento adaugeretur. Ligures in hoc prœlio, vltra captum ducem alioſque nobiles, & direptas quas diximus naues, vltra ſexcentos, vel, vt alij putant, octingentos remiges partim cæſos, partim verò fluctibus abſorptos, amiſiſſe tradunt. Sub eiuſdē temporis tractum, Carreti Marchio Barnabæ Vicecomitis auxilio fretus, ad Reipub. ſtatum infeſtandum & conturbandum, & quò externam illius potētiam priuatis domeſticis iniuriis domū reuocaret, ac quaſi ab inſtituto curſu retraheret, vltra priuatas ſimultates, quas iampridem cū Rep. exercuerat, in Venetorū potiſſimùm gratiam Albingaunum, Naulum, atq. Caſtrum Francū repentino quodam motu contra ſpem & opinionē omnium partim vi, partim dolo occupat. Nihilominùs tamen haud ita multò pòſt cum Ligure in gratiam reuerſus, magna cum animi promptitudine reſtitutionē fecit & præſtitit. Interim Senatus vt cladem ad Antium acceptā vlciſceretur, nouā claſſem inſtrui atq. adornari iuſſit, eiq. Lucianum Auriam, cuius virtuti plurimum tribuebant, cum ſupremo imperio præficiunt. Antequam verò præſentis belli ſtatum vlterius proſequar, non abſurdum fore arbitror, ſi breuibus oſtendero, quónam pacto Inſubri Ducis filia Cyprio regi, vt enarrare inceperam, elocata, in mariti regnū deportata fuerit. Barnabas Vicecomes, cùm Venetos, ceu ſocios & amicos, in fœdus & amicitiam recepiſſet, illorum ſuaſu filiam, quam habebat præclaram, & mirum in modum propter animi corporiſque dotes caram, Cyprio regi, generoſæ atque heroicæ indolis adoleſcenti, ſed in iuuenili ætate multa incommoda & aduerſa experto, deſponſare & elocare non dubitauit: hoc modo ratus, ſeſe in poſterum ad omnem fortunæ caſum futurum præparatiorem & firmiorem. Itaque, vt maiori cum honore ac dignitate ad ſponſum perueheretur; deſtinatæ ſunt ex Veneta claſſe triremes ſex, quæ inſigni pompa aliiſque rebus gynæceis & parmenonibus commodis fuerunt ad lautitiam vſque inſtructæ. Hanc cùm Venetias ducendam curaſſet, ſummo cum honore à Veneto Senatu aliiſque Patriciis excepta fuit, & quamdiu Venetiis ſubſtitit, apud Corneliam gentem omni officiorum hoſpitalitatiſque iure vſa fuit. Tandem commoditate ventorum ad iter inſtitutum proſequendum inuitata, ſumma cum omnium fauſta acclamatione triremem ad hoc magnificè & ſplendidè regio ferè ornatu præparatam, conſcendit; ac concomitata aliquot patricij ordinis viris, opportuna nauigatione in Cyprum ipſam, breui temporis interuallo, delata eſt. Erat tum rex ſponſæ videndæ auidus ad Cerauniam, atque ibi multis diebus ad ſpeciem deſiderabundus nouam ſponſam expectarat. Verùm, ſub hoc nouæ ſponſæ aduentu, ac ſub nouarum nuptiarum prætextu, aliud moliebatur: egerat namque cum trierarchis Venetarum nauium, magnam mercedem & pecuniam pactus, vt Famaguſtæ portum ex improuiſo irrumperēt; ipſe verò cum ſuis, quos ad decem ferè millium armatorum hominū numerum habebat, terra vrbem ipſam vno eodemque tempore oppugnaret. Venetæ triremes, prout pactum erat, cum quinque aliis onerariis regis, quæ ſe illis coniunxerant, tres Liguſticas in portu Famaguſtano ad ancoras ſtantes ſubita vi opprimunt; eoque ſucceſſu ardentiores facti, vrbis oppugnationem tentant. Verùm, Cypriis ſegniter ex continenti rem gerentibus, & aliquantulum tardiùs muros ſubeuntibus, ab oppugnatione & mœnibus cummulta cæde repulſi, totoque portu magna telorum multitudine & nimbo fuerunt deiecti ac deturbati. Tenebatur ſiquidem vrbs ipſa pro loci opportunitate & amplitudine ſic ſatis magnis & firmis præſidiis. Nam quingenti, & amplius Liguſticæ ditionis milites, ea tempeſtate ad vrbis defenſionem à Fulgoſio relicti erant. Proinde vrbe ipſa parum

Inſubri Ducis filia Cyprio regi elocatur.

Famaguſta à rege Cyprio & Venetis fruſtrà tentata.

rum feliciter tentata, Venetæ triremes, vt temeritatis notam turpemq́ue ignominiam aliqua larua occulerent, nauigatione in Syriam simulata, vlterius, vt fit interdum, vel ventorum rabie, & tempestatis vi, vel prædæ studio progressæ, in eximiæ magnitudinis nauim, Spinã regiã dictam, omni merciũ genere onustam, ac Genuam versus cursum tenentem, inciderunt: quam vndique circumseptam, tantis viribus adorti sunt, vt, licet se viriliter omnes qui in ea erant, defenderent, nihilominus tamen, cùm longè impares essent, ad extremum expugnata sit. Rerum forensium ac externarum statu sese eo, quo demonstrauimus, pacto habente, Senatus populusq́ue Genuensis, quòd viderent assiduis bellis Rempub. valdè esse attritam, atque adeò inuolutam, vt nisi nouo supplemento habito, haud posset deinceps tam potenti hosti obuiam iri, præsertim cùm ex vno bello, vix cum multis laboribus atque sumptibus cõsopito, aliud priori longè crudelius & atrocius enasceretur, nexuq́. quodam perpetuo forensibus dissidiis & contentionibus implicaretur; de cõmuni omnium sententia & consilio, non citra magnam ac diuturnam deliberationem & iudicij grauitatem, statuerunt, vt omnes profugi ac extorres, nobilium vel popularium partium studiosi, in patriam postliminiò sub fide publica, ac pręteritarum pœnarum irrogatarum abolitione & impunitate reuerterentur. Quò igitur Reipub. status fieret pacatior, simulq́ue res domesticæ faciliùs & tutiùs administrarentur & conseruarentur, hoc quod diximus decretum Senatus consulto confirmari & sanciri placuit, ne scilicet aliqua ratione in dubium, vel in suspicionem à quoquam in posterum vocari posset. Instructæ præterea fuerunt viginti duæ triremes Luciano Auria duce, cuius proximè mentionem habuimus: hisq́ue adornatis, rebusq́ue omnibus ex sententia paratis & expeditis, Auria citra aliquam moram in mare Hadriaticum peruênit; ac tribus nauigiis Liguſticis, quæ paulo antea Genua discesserant, sese coniunxit, & Iaderam, Liburniæ oppidum Pannoniæ regi parens, rectà contendit. Interea verò Pisanus Venetæ classis, vti superiori loco ostensum est, præfectus, Catharum pariter Liburniæ oppidum, ea tempestate neque mœnibus, neque viris, nec armis validum, primo impetu oppressum, expugnat: quo in deditionẽ recepto, in Istriam, Polam versus, nauigationem instituit; eo consilio, vt ibi quingentorum militum ac lectissimæ nobilitatis iuuenum Polæ in præsidiis & aduentum ducis præstolantium manu classem suam augeret & firmaret. Quo quidem supplemẽto facto, cùm iam classis Veneta numero & viribus Liguſticæ par, vel etiam superior esset, statuerat ibi hostẽ expectare; animo præsagiens, Liguré aduersariũ, Iadera relicta, non commissurum, quin rectà in Istriam contenderet; vti etiam paucis diebus postea elapsis, accidit. Priusquam verò vtraque acies congrederetur, Auria, conuocatis de more in prætoriam triremim omnibus trierarchis, tribunis militum, aliisq́ue militaris disciplinæ officialibus, ea qua potuit breuitate his ferè verbis concionem habuit.

Nauis Ligustica à Venetis expugnata.

Exules in patriam reuocati.

Ligures nouã classẽ aduersus Ven. Luciani Auriæ auspiciò emittunt: 1379.

Luciani oratio.

NIsi, inquit, cum strenuis & fortissimis ducibus atque militibus, optimi commilitones, mihi verba facienti negotium esse scirem, vterer certè artificiosa potiùs oratione, quàm forti & militari. Verùm, cùm fortia pectora, qualia vobis magno cum Reip. nostræ beneficio, ac non mediocri mea cum voluptate, esse iam sæpiùs expertus sum, magis generositate & gloriæ cupiditate, quàm splendidis verbis, magnisq́ue & longis pollicitationibus ad res præclarè gerendas & administrandas incendantur & inflammentur, nõ est me herculè quòd ad vos incitandos, hac præsertim tempestate, sim

prolixior. Vnum tantùm cohortabor, atque altiùs inculcabo, vt vobis omnibus ſuccurrat, atque animos veſtros ſubeat, illos cum quibus prœlium inituri eſtis, nulla ex parte eſſe diſſimiles iis cum quibus maiores veſtri longè inferiori nauigiorum impariq. bellatorum numero ſunt congreſſi, & cum inſigni etiam laude magnoque patriæ beneficio victores euaſêre, ac læta victoria parta, ſub iugum miſerunt. Obuerſetur igitur ob omnium veſtrûm oculos non ſolùm rei bene geſtæ cum hoc hoſte memoria, verumetiam ea gloria, quòd Piſanos opibus atq. fortunis mirum in modum etiam tum florentes, ſub iugum tamen miſſos, vos ardentius inflammet atque excitet. Si enim proſpero Marte dimicantes, has imbecilles vires, quibus temerariè inſoleſcunt aduerſarij noſtri, ademerimus, haud dubiè totius maris imperium facili cum negotio aſſequemur. Nec eſt quòd præmia, quæ vos, rebus bene ac fortiter geſtis, iure manent & debentur, nunc larga pollicitatione oſtendam. Satis eſt vos meminiſſe, hanc victoriam fortibus armis atque animis eſſe quærendam & redimendam: qua certè parta, non video quid nobis obſtare poſſit, quin, debellatis & ad internecionem deletis antiquis & inueteratis noſtris hoſtibus, Venetias ipſas, toto orbe celeberrimam vrbem, & tam multis victoriis mari terraq. habitis inclytam, noſtro imperio ſubiiciamus. Nec eſt quòd vos noui præſidij ſupplementum aliqua ex parte moueat, vel deterreat, quo nuper aduerſarij noſtri metu & magna animorum conſternatione languidi, ſuam claſſem contra nos communiuêre. Nam quantum illis robore & fortitudine, ac rerum gerendarum felicitate antecellamus, diutina experientia iam ſatis omnibus conſtat. Accedit huc, quòd ſi aliarum gentium rerum naualium peritia cum noſtra in comparationẽ veniat, haud certè difficulter cognoſci poterit, quantum inter nos & illas interſit. Nec volo hic Thraſonico more de fortunæ noſtræ ſingulari felicitate multa iactabundus commemorare: quandoquidem cùm ſemper hactenus domi & foris rem proſperè ac feliciter adminiſtrauerimus; qui ſunt, quæſo, triumphi, qui nobis propter rerum naualium peritiam, atque maritimos ſucceſſus, iure non debeantur? Quàm felici, Diis ipſis fauentibus, Reſp. noſtra genio in priuatis ſuis negotiis etiam domi vſa fuerit, cùm neminem veſtrûm latêre exiſtimem, non eſt me herclè quòd ſubinde recenſeam. Proinde cùm hæc omnia ita ſeſe habeant, agant quæſo radices in animis veſtris, nec vnquam priſtinæ & auitæ virtutis noſtræ in pectora veſtra irrepat vel inducatur obliuio. Hoc ſi præſtiteritis, ſtrenui duces, fortiſſimiq. milites, fieri non poterit, quin hoſtem trepidum, mirumque in modum multis de cauſis anxium, fortiter ſuperetis, hoc eò faciliùs, quò ſæpius à nobis victus fuit. Qua in re quàm bene animi veſtri mecum conſentiant, non eſt quòd aliundè metiar, quàm ex rerum gerendarũ robore ac virtute. Agite igitur, vt non ſolùm meam de vobis omnibus conceptã ſpem, imò planè fiduciam, adimpleatis; verùm etiam longè lateque ſuperetis. In hanc ferè ſententiam locutus, in mutuum conſpectum vnà cum ſua claſſe deuenêre Duces. & cùm ferè numero atque viribus inter ſe eſſent æquales, ac ex vtraque parte mira rei bellicæ ratio haberetur, non citra ſummam demirationem quiſque per ſe ordinem atque diſpoſitionem intuebatur & conſiderabat, præſertim cùm propter rem non leuem vel friuolam, ſed pro maris imperio ſuaque Reip. dignitate ac amplitudine in certamẽ & prœlium deueniendum eſſet, ac ex alea iſtius belli, quaſi de reliquarũ rerum ſucceſſu videretur non immeritò pronunciari poſſe. Piſanus vt etiam ſtrenui Ducis in omnibus adimpleret officium, néue aliqua in parte negligentia peccaſſe videretur; breui, ſed neruoſa oratione ſuos commonefaciens, hoc demum agebat, vt

Peroratio.

milites

milites ad decus & ad laudem cõcitaret, adeò vt cùm videret, ſuorum omnium animos arrectos, & incredibili pugnandi ardore flagrantes, manus cum hoſte ſumma contentione ſeſe ad pugnam præparante, eueſtigiò conſeruerit, magno me herclè cum vtriuſque partis periculo. Nam ſtatim ſub initio initi certaminis tanta fortitudine atque ſtrenuitate ab omnibus pugnatum fuit, vt non citra magnam & ingentem omnium videntium admirationem, dubio quodammodò Marte diu prœlium ipſum protractum ſit. Verùm, cùm Auria fortiter pugnando, ac omnia ſtrenui Ducis, & acerrimi bellatoris officia obeundo, in primo quodammodò occurſu fataliter concidiſſet, prætoria triremis, qua ipſe vehebatur, quamprimum ad illius caſum repentino impetu facto oppreſſa fuit. Genuenſes, ne ex tanti ſui ducis interitu ac fatali oppreſſione, ceteris militibus auidè atque ſtrenuè pro Reip. dignitate pugnantibus, aliquo modo metus oriri poſſet, néue inde animi ardorem (vt plerumque vſu venire ſolet) remitterent, miro ſtratagemate vſi, quamprimum ſubtracto ſummo ſub ſilentio Ducis cadauere, alium iiſdem armis & inſignibus ornatum & conſpicuum ſubſtituêre, ita vt milites ſpecie quadam ducis decepti, in officio perſiſterent. Tanta erat ſiquidem in huius ducis virtute fiducia, vt putarẽt, aleam belli eius quodammodò manu & poteſtate contineri. Cùm itaque rei ſucceſſus aſpiraſſet cœptis, & fortuna à Genuenſium partibus ſtaret, mira felicitate, licet interempto Duce, celebrem victoriam conſecuti ſunt. Quandoquidem militibus magna ex parte vtrimque defatigatis, tandem Ligures ſuperiores facti, magnum proculdubiò triumphum in ea victoria retulêre. Captæ ſunt enim quindecim triremes, remigio, atque omni apparatu maritimo egregiè inſtructæ. plus tamẽ hoſtium cæſum quàm captum eſt, licet dicantur vltra duo millia hominum & quadringentos eſſe capti, & inter hos, multi nobiles; alij aut ferro, aut mediis fluctibus merſi. Perpauci enim numero fuerunt, qui ad proximum littus natandi beneficio ſalui & incolumes peruenerunt. Piſanus ſe cum reliquis nauigiis in proximos portus incolumem recepit. Inter multos qui huius certaminis meminêre, ſunt nonnulli qui varient. Nam aliqui à ſuperiore noſtra enarratione diſcrepantes referunt, Piſanum ipſum ex Apulia, vbi frumentandi gratia aliquandiu fuerat, Polam reuerſum cum viginti duabus nauibus, inter quas quinque ceteris aliquãtò ſpiſſiores fuiſſe dicuntur, & in eo portu ſtationẽ habuiſſe, eumque tum maximè palmigationi fuiſſe intentum, cùm quatuordecim illæ Liguſticæ ſeſe in cõſpectum ciuitatis Polanæ nulla alia ratione, quàm vt claſſem Venetam, ibi in portu, vti diximus, conſiſtentem, ad pugnam excirent, dederunt; eodemque tempore Ligurem, decem aliarum triremium ſupplemento, ignaris Venetis, auctum fuiſſe, eaſque poſt promontorium in inſidiis aliquandiu delituiſſe, ita vt Piſanus nihil minùs quàm inſidias veritus, cùm prioris tantummodò claſſis numerum vidiſſet, iuſſis illis quinque, quarum carinæ palmigabantur, ad prœlium expediri, ac eueſtigiò educi, in Ligurem impetum feciſſe, & aliquandiu vario atque ancipiti euentu dimicaſſe, primoque congreſſu Auriam, vti narrauimus, concidiſſe: tum Ligurem, ſimulata fuga, Venetum callida arte à portu diſtraxiſſe; & vbi locum pugnæ commodum, atque inſidiis idoneum, nactus eſſet, à fronte & à lateribus ferociter circumſtitiſſe, quoad ſcilicet triremes illæ ſubſidiariæ, in quibus multũ præſidij poſuerant, Venetam claſſem ab hoſte circumuentam intuitæ, ad dexteram curſum flecterent Venetias verſus: tum Venetos, qui pugna degrauati, ægrè hoſtem ſuſtinebant, ſuorum auxilio deſtitutos, haud dubiè ſuccubuiſſe. Piſanum verò, inclinata iam ſua acie, ſeſe clanculum ex omnium conſpectu ſubduxiſſe;

Naualis pugna.

Luciani mors.

Inſigne ſtratagema.

Venetorum clades.

Scriptorum diſcrepantia.

fugaq̃ue ſibi conſuluiſſe: & hæc quidem multorum conſtans eſt opinio. Sunt præterea qui adiiciant, trierarchos aliquot pugnam, cùm ſuis ſubſidio maximè eſſe debuiſſent, detrectaſſe, eoſq̃ue Venetias reuerſos, in carcerem coniectos, adeoq̃ue ipſum claſſis præfectum, propter rem malè geſtam, & quòd Remp. in magnum diſcrimen adduxiſſet, ex Patrum decreto in cuſtodia diu aſſeruatum fuiſſe. Hæc Venetorum clades incidit in annum eius æui vndeoctodecimum. De Luciani autem interitu memoriæ proditum eſt, ipſum, cùm inter pugnandum, galeæ ocellum (ita enim appellant anguſtam illam foraminum διάφασιν) paululum ſibi ſupra frontem extuliſſet, in ea parte, telo ab hoſte immiſſo, transfixum, atque ita initio certaminis, vti antea oſtendimus, fortiſſimè prœliantem interfectum. Huius tam præſtantis & excellentis viri caſus, adeò cum publico dolore & diſpendio fuit coniunctus, vt tam inclytæ victoriæ fructum maiori ex parte interceperit, & miro mærore gaudium publicum perturbauerit. Nam vltra res bellicas, quibus in vita mirum in modum inclaruerat, & immortalem ſibi gloriam pepererat, tanta & tam eximia humanitate, beneficentia, & ſingulari erga ſuos ciues charitate fuit ornatus, vt nõ ſemel militum inopiã argento, pretioſa ſupellectile, atque omnibus priuatis ſuis fortunis ſubleuarit, ita vt militi cuidam ad genua procumbenti, ſeq̃ue fame deficere clamanti, fibulam auream, ſiue argenteam à cingulo præciſam, cùm nihil reliquum eſſet, donarit. Quæ ſanè incredibilis humanitas cum animi beneficenria coniuncta, planè effecit, vt cùm viuis exceſſiſſet, cùm omnes ſuas fortunas vnà cum anima ipſa ad Reipublicæ ſalutem contuliſſet, liberis eius ex publico ærario ſubueniendum fuerit. Iurè igitur Genuenſes victoriæ pridie Nonas Maij partæ, ac præſtantiſſimi viri memoriam perpetuo anniuerſario atque aurei paludamenti dono in æde D. Georgio ſacra ad omnem poſteritatem propagandam celebrari voluerunt. Interea Veneti propter tantam cladem ſummoperè indignabantur, ac non parum dolebant, eò certè vehementiùs, quò eodem ferè tempore ipſorum Reſpub. etiam terreſtri bello duriùs premebatur. Carrarienſis enim, & Aquileienſis Antiſtes, aliiq̃ue inter ſe ſocij & cõfœderati, Venetam ditionem mirum in modum diuexabant, ſic, vt eo tempore Meſtri oppido in locis paluſtribus iuxta ſtagna ſito, & Tauriſio in Foroiulio multati fuerint. Hoc in cardine rebus Venetis verſantibus, Ligures pari fortuna terreſtribus bellis diſtinebantur. Siquidem Vicecomites Mediolanenſes, Venetorum inſtinctu, veteranorum militum legionem, Stellæ cognomine inſignem, quæ ſanè quatuor millium lectiſſimorum bellatorum numerum æquabat, contra eos miſerunt, hiq̃ue recto itinere in Vallem Pociferam deſcendentes, vſque ad ipſam vrbem excurſiones fecerunt, agriſq̃ue populatis, & plurimis vicis pagiſq̃ue incenſis, indigenas & municipes plurimis incommodis ac detrimentis affecerunt, donec tandem ſeptimo die ex quo venerant, ab hoſte illinc retrocedere coacti fuerint. Ceterùm, vt eò vnde eram digreſſus, mea relabatur oratio, Ligur, poſt partam victoriam, omnis quietis otijq̃ue intolerans, reparata confeſtim claſſe, captiuiſq̃. nauibus Delmatico remige inſtructis, octo & quadraginta triremium expleuit numerum; quibus etiam pleraque minora nauigia coniunxit: ab initio tamen non eſt vniuerſa vſus claſſe; ſed parte nauium celeriter deducta, Humagum in ora Iſtriæ occupat, mox Gradum, & Caprulas Venetiis vicinas cepit; rerumq̃ue ſucceſſu ſibi abblandiens, vlterius progreſſus, onerariam vnam, variis ac pretioſis mercibus onuſtam, adeptus, in conſpectu vrbis diripuit atq. incendit. Inde dextrũ littus tenens, Paleſtrinam metu hoſtium deſertam occupauit: poſtremò Clodiam adortus, ægrè inde ab oppidanis & præſi-

Luciani eximia virtus.

Ager Ligusticus ab Inſubris diuexatur.

Genuenſ. noua expeditio.

præſidio repulſus eſt. Quibus rebus ex ſententia geſtis, in Dalmatiam, quò nuper Petrus Auria, Genua cum quindecim triremibus recèns inſtructis miſſus, & in demortui Luciani gentilis ſui locum claſſis præfectus deſignatus, appulerat, quàm primum enauigauit. Sed parum ibi commoratus, omnem ferè ſinum Illyricum, & Hadriatici maris tractum, eo potiſſimùm conſilio præteruectus eſt, vt circumuicinis gentibus terreſtri naualique clade affectis, Venetias in ſummam rerum omnium anguſtiam conijceret. In eam enim adducebatur ſpem, Venetos ea tempeſtate, rebus omnibus ad bellum neceſſariis valdè laborantibus, facilè ſuperari poſſe, præſertim cùm Inſubres, quorum, tanquam ſociorum opibus atq. armis hactenus potiſſimùm innitebatur, ita domeſticis bellis eſſent implicati, vt etiamſi maximè vellent, nullum tamen ſubſidium commodè præſtare poſſent. Quamuis igitur ad eius primum aduentum Patres, atque vniuerſa ferè vrbs haud mediocriter commota eſſet, nihilominus tamen ea animi fortitudine ac prudentia, qua non modò in rebus ſecũdis & affluentibus, verùm etiam in dubiis atque aduerſis ſemper vſi erant, nihil habuêre antiquius, quàm vt ſtatim ea omnia quæ ad ſui propugnationem attinebant, ſtudioſiſſimè procurarent. Quamobrem, præter cetera prudenter atque grauiter ab eis adminiſtrata, Reip. expedire viſum fuit, vt arces iuxta ædem Nicolao ſacram, & Methamaucenſem portum quinto lapide ab vrbe diſtantem, ſitas, aliaque oſtia & fauces, quibus in vrbem acceſſus datur, firmo validoque præſidio circumuallarentur. Pari ſedulitate & induſtria allaboratum eſt, vt, cùm paucâ maiora nauigia in promptu eſſent, non paruum minorum ſupplementum fieret. Sed priuſquam vlterius ad alia progrediar, haud ſanè à meo inſtituto alienum fuerit, ſi breuiter, qualiſnam ſit huius inclytæ ac celeberrimæ vrbis ſitus, & quibus potiſſimùm conditoribus ſua prima initia & incunabula debeat, explicauero. Iacet in intimo ſinus Hadriatici receſſu, mediis in ſtagnis, quę æſtibus irrigua marinis, affuſo ab Oriente mari, quod rectà in exortum M. P. DL. hinc patet, at ſecundum oram vſque ad promontorium leucæ mill. DCC. enauigatur. Summouet id à ſtagnis terrenus agger tenuis, artificio prouidæ naturæ prætentus ad tutelam paruarum inſularum in his ſtagnis, contra fluctus & irati maris violentiam. Excurrit in longum millia ferè XXXV. curuus inſtar arcus, & oſtiis quinis interruptus; quæ ſingula portum modicum efficiunt, & cum mediocribns nauigiis, tum ipſis aquis marinis aditum ac viam in æſtuaria præbent. Habet itaque ab Auſtro vrbs partem eius aggeris cum continente, pariterque à Septentrione & Occaſu ſtagna his finibus incluſa, propemodum millia LXXX. longitudine patent, nimirum ab inſula Gradu vocata, vſque ad Lauretum olim non ignobile iuxta Padum oppidum: latitudine admodum eſt varia, quia vix certi termini æſtuariorum quà è mari diffunduntur, ſtatui poſſunt, aquis paſſim diuerſis euripis hæc ſtagna complentibus vſque ad cõtinentem, adeò vt perdifficile omninò foret, latitudinem tam diuerſam inueſtigare. Condita igitur mediis in his paludibus, quæ tum aquæ marinæ per quinque oſtia littoris, de quibus ſuprà commemorauimus, effuſæ, tum multi continentis amnes huc ſe exonerantes creât, vrbs nobiliſſima Venetiarũ eſt, modicis primùm in inſulis ferè LX. paruo inter ſe ſpatio diſiunctis, intercurrentibus euripis, vt herculè non minùs per ſe tuto loco, quàm ad imperia multarum gentium & nationum moderanda idoneo ac opportuno loco ſita ſit. Prima verò huius præclariſſimæ vrbis fundamenta iacta eſſe dicuntur in inſula cui tunc fuit, & nunc eſt, Riuo alto nomen. Incidit primordium illud in VIII. Cal. April. eius anni qui quadringenteſimus fuit humanæ ſalutis, ac primus & vigeſimus. Quòd ſi eximia

Petrus Auria in locum demortui Luciani ſubſicitur.

Venetiarum deſcriptio.

quædam

quædam opera naturæ quæ eodem die edita dicuntur, conſiderare voluerimus; non abſurdum erit dictu, nihil ea luce inchoari potuiſſe, quod non idem magnificum eſſet, amplum, perpetuum, humanarumq. rerum faſtigium ſuperaturum. Diuinæ literæ teſtantur, eodem die mundum à Deo conſtitutum, & humani generis parentem ab eodem formatum, ipſum quoque Dei filium in Virginis vtero conceptum; cuius myſterij amplitudinem humanum ingenium non modò verbis explicare, ſed ne mente quidem vel intellectu concipere poteſt. Præterea cùm circa Meridiem iacta ſint prima illa vrbis fundamẽta, ſatis apparet, ea hora Arietem, qui Solem geſtabat, medium cælum, quali mundi verticem tenuiſſe: fuiſſeq. tunc & Veneris ſidus in eodem ſigno, recto Ioue vndecimam Piſcium partem tenente, recto & Mercurio octauam, vt in tot felicium Planetarum commercio, proximoque reſpectu, ſi qua vis eſt ſideribus, vt circa hæc, quæ in terris fiunt, fermè omnibus perſuaſum video, facilè appareat, nihil ea luce & hora, vt dictum eſt, inchoari potuiſſe, quod non felix fortunatumque eſſet, & ad rerum apicem & culmen peruenturum, ita vt iuxtà cæli diuinaque natura, nouæ vrbis primordio affuiſſe videri poſſint: hæc, quia iterum ſit ipſo die nobiliter operata, illi fœliciſſimorum ſiderum radiatione, mutuoq. aſpectu. Hæc modò quàm breuiſſimis verbis de ſitu & primordiis Venetiarum recenſui. Quæ autem fuerit ipſarũ origo, & cauſa; quibus auctoribus ea vrbs condita ſit; qualemq. Reipub. ſtatum habuerit; quæ mari terraque variis temporibus præclara facinora fecerit; quibus artibus ac ſtudiis floruerit; quos denique domi foriſque illuſtres viros ediderit: ex veterum & recentium ſcriptorum monumentis facillimè erui & intelligi poterit. Ad inſtitutũ igitur reuertar. Auria in hunc ſinũ præteruectus, cõfeſtim arces, vbi ædes Nicolao ſacra conſpicitur, inuadere conſtituit, primoque hîc milite in terram expoſito, atque ope Franciſci Carrarij, qui cum mille armatis hominibus illi auxilio aduenerat, ipſum Nicolai cœnobium occupauit, & mox in duo caſtra impetum fecit: ſed quoniam validiſſimo præſidio vtrumque à Venetis firmatum erat, inde poſt longam & acrem oppugnationem, infecto negotio receſſit. Portus defenſioni prægrandibus catenis, aliiſque munimentis vndiquaque occluſi, Ioannes Barbadicus cum magno minorum nauigiorum numero præerat, qui bellicis tormentis, aliiſque hoſtilibus telis hoſtem non citra cædem propulſauit, adeò vt cùm viderent, illorum expugnationem ſummæ difficultatis ac periculi eſſe, Clodiam Foſſam immutato curſu adoriri ſtatuerit. Hanc tamen Veneti, quòd eum locum haud leuis momenti eſſe intelligerent, præter oppidanam multitudinem, tribus propè lectiſſimorum virorum millibus, & diuerſi generis præſidiis ad omnem caſum communiuerunt, ita vt Ligur cum vniuerſa ſua claſſe in eam oppugnationem ſummis viribus incumberet. A quibuſdam in literas relatum eſt, Clodiam à Clodio Albanorum duce fuiſſe conditam; eſtque iuxta illam portus Clodianus, quinque ac viginti ab vrbe Veneta milliaribus diſtans. Ciuitas effecta eſt ſub Ordelafo Falerio Duce, milleſimo centeſimo quinto poſt C. N. anno, tranſlato huc Methamauceno Epiſcopatu, cùm eam vrbem inundatio vaſtaſſet. Vndique ſtagnis marinis circumfunditur, in longum protenta, ſpatioſaque, & longa platea diuiſa, in quam vtrinque vici plurimi inſtar ſpinæ piſcis exeunt. Circa vrbem ſalinæ paſſim, vbi menſibus æſtiuis è marinis aquis ſal conficitur ingenti Venetæ Reipub. compendio, eſtque natura ſitus longè munitiſſima. In huius portus introitu atque oſtio, ex vtroque latere propugnaculis aliiſque aggeribus communito, Veneti, vt hoſtem ingreſſu arcerent, nauim eximiæ magnitudinis depreſſerant. Hanc vrbem Auria ſummis conatibus aggreſſus eſt, in cuius

Clodiæ deſcriptio.

Eiuſdem obſidio.

cuius obsidione Carrarius, & Aquileiensis Antistites ipsum commeatu atque auxiliaribus copiis iuuarunt. Verùm, cùm statim sub obsidionis initium oppugnationem acceleraret, nec satis ex militari disciplina rem ageret; à defensoribus strenuè ac celeriter repulsi sunt, ita vt paucis diebus interiectis, Auria ad sarciendam iacturam & inflictam contumeliam reparandam, maiori cum prudentia & animositate oppugnationi instaret; & haud mediocri suorũ cæde, at hostiũ multò maiori, circiter sex millibus oppidanorum, militumque præsidiariorum interfectis, & captis fermè nongentis, præclaram victoriam de hoste retulerit. Clodia vi expugnata, Præfectus classis singularem modestiæ laudem sibi cõparauit, dum seueriſſimo edicto cauit, ne miles muliebri pudori quicquam iniuriæ inferret, néue vrbem vllo incommodo ac detrimẽto afficeret. Nuntius tantæ acceptæ cladis Venetos, quòd ea in vrbe haud exiguam suarum rerum spem ac salutem reposuerant, mirum in modum consternauit: & cùm hæc recèns præteritis calamitatibus perpessis coniuncta, ob oculos versabatur, summam illis molestiam adferebat, potissimùm, quòd publicum ærarium propemodùm exhaustum esset, summaque rei frumentariæ pænuria, omnisque generis commeatus inopia laboraretur; & difficultatibus omnibus implicati, vix sciebant, quánam ratione classi necessaria suppeditarentur. Nam in Barnabæ Vicecomitis promissis auxiliis iam nihil, aut certè parum confidebant, adeò vt ea vrbs paulò antè florentissima, nullique secunda, pænè ad omnia extrema redigeretur. Quo sanè factum est, vt post longas deliberationes, priusquam ad Insubri opem confugerent, vrbis Senatus Genuensium animos circa pacis condiciones tentare statuerit: missisque oratoribus, iniunctum fuit, vt quamlibet condicionem propositam reciperent. Proinde in colloquium à Liguribus admissi, vnus eorum, qui rectitudine iudicij, cõsilij grauitate, ac longa rerum experientia ceteris præstabat, his verbis Auriam est allocutus.

Clodia à Genuens. expugnata.

Veneti Oratoris ad Ligusticæ classis Prefectũ oratio.

QVANTVM splendoris & incrementi auitæ tuæ gloriæ nouisq. tuis laudibus, inuictissime dux, recèns accedat, vel ex eo constat, quòd inter tot strenuos duces solus ad hunc vsque diem extiteris, qui dignus esses ad quem supplicibus animis togati pacem petituri veniremus. Nulla siquidem temporum vicissitudine, nullis dico aduersantis fortunæ procellis effectum fuit, vt Reipub. nostræ fasces alicuius Principis potentiæ cederent; nedum tam humiliter, vt nunc fit, sese submitterent. Cuius quidem temporis, ac præsentis nostræ fortunæ condicio, cùm hactenus nihil à nobis imprudentia vel temeritate in administranda nostra Rep. vti quidem existimamus, admissum vel peccatum fuerit, quod meritò à quoquam culpari debeat, potiùs ad humanarum rerum fragilitatem fortunæque nostræ volubilitatem, quàm ad aliquem casum priuatum, & alicuius culpam, referri iure debet. Proinde, cùm tu, tuique omnes, Deos habeatis tam propitios & fauentes, vt hunc de nobis triumphum, citrà controuersiam omnium, quem vnquam habuistis, maximum, vobis conferre & indulgêre dignati sint, tuum erit dare operam, atque in primis elaborare, ne hanc tuam eximiam felicitatem aliqua animi ægritudine, ceu turpi labe, aspergas. Solent enim victoriæ & rerum bene gestarum successus, plerumque tantum habere in animis hominum virium atque potentiæ, vt etiam vel optimos quosque à bene institutæ vitæ curriculo non rarò abducant. Quippè cùm omnium hominum animis à natura ipsa sit insitum, vt res aduersas fortiùs & moderatiùs quàm secundas ferre possint. Sis igitur tibi in omnibus, ac in omni vitæ tuæ tenore par, vel etiam, si potis est, superior; nec patiaris te à fortunæ tuæ prosperitate tibi tantum abblandiri, vt ab æquitate & honestate retraharis. Obuersentur, quæso, oculis tuis

lis tuis clarorum virorum omnium facta, & in primis quidem maiorũ tuorum, ceu veræ fortitudinis domeſtica exempla, tecum reputa; qui adeò fuêre in rebus ſuis proſperis moderati & humani, vt nihil prius, nihilque habuerint antiquius, quàm ita hoſtem vincere, vt victoria quidẽ penes ſe, ceterùm humanitatis & benignitatis teſtimonia veram laudem & iuſtam victoriæ partæ gloriam iudicarent. Hæc eſt, crede mihi, ſola illa laurus, tuis temporibus digna, quæ tibi demùm reuerſo, cum magno Reip. beneficio, à grata patria optimo quidẽ iure debetur & imponetur: qua ſanè quid tibi in hac vita à diis ipſis contingere, vel conferri poſſit præclarius, non equidem intelligo. Tacebo hîc breuitatis cauſa, quàm honorificum & quaſi inauditum ſit, eos debellaſſe, qui hactenus tot regna & tantas prouincias perdomuêre, quique tot rebus præclarè ac fortiter domi foriſque geſtis, imperium, quàm maximè diuturnum & firmum ſemper habuêre, eumque populum ad condiciones pacis redigere, qui eas reliquis præſcribere conſueuerunt. Nos ſiquidem multorum temporum atque hominum teſtimoniis felices, nunc præſenti rerum condicione adducti, admonemur, quàm nihil in rebus humanis ſimplex atque firmum ſit, ac ſolam imperiorum diuturnitatem & ſtabilitatem, ex diuinæ prouidentiæ, omnia regentis, nutu & voluntate pendêre. Quæ ſanè condicionis humanæ conſideratio nonnihil nos in præſenti rerum ſtatu ſolatur & ſubleuat; adeoque faciliùs ferimus ad vnius victoris arbitrium & humanitatem confugere, ab eoque pacem petere, quam ſi æquis & tolerabilibus condicionibus impetrauerimus, inceptam fortunæ tuæ felicitatem, crede mihi, mirificè firmabis & ſtabilies. Quid enim homine dignius, quàm humanitatis meminiſſe? eaſque proponere & conſeruare leges, quibus humani generis ſocietas potiſſimùm coaleſcit, & continetur? Quid demùm victori excelſius & ſplendidius, quàm ita ſeſe in victoria moderatum & temperãtem exhibere, vt potiùs clementia & manſuetudine, quàm vi & armis ditionem augere velle videatur? Hoc eſt per Deum immortalem, demùm regnare, cùm ita regnas, vt diu regnare poſſis, ac omnem luxuriantis fortunæ frenum, attractis habenis, ita inhibere, vt nunquam, niſi pro temporis neceſſitate ac condicione relaxandas eſſe ſentias. Hæc omnia cùm in tua poteſtate, Deorum omnium beneficio, nũc poſita ſint, ne permittas, rogamus, prædeceſſorum tuorum laudem atque gloriæ auitæ amplitudinem nouo aliquo inhumanitatis exemplo obſcurari, vel aliqua in parte imminui. quin recordare potiùs, te tuæ patriæ, cui in primis omnia debes, tantum eſſe obligatum, vt dignitatem tuam ex eius tibi metiri omninò neceſſum ſit: nec tantum ad vanæ gloriæ fucum, quantum ad earum rerum actiones quibus veræ immortalitatis fama continetur, reſpicere debes. Noli ergò extremos aduerſantis nobis fortunæ ictus curioſiùs perſcrutari & pertentare, nec incertam periculoſamque victoriam certis præſentibuſque commodis præferre. Verùm potius hoc vnum age & contende, vt pacem, quam modò abs te ſubmiſſè petimus, honeſtis & æquis condicionibus ſubnixam, nobis libèns concedas. Nam, præterquàm quod ex eo tui nominis ſplendor & immortalitatis fama citra omnem interitum ad poſteritatem deuentura eſt, nos in amicitiam tuam receptos, ita habebis in poſterum deuinctos & obligatos, vt nullum obſequij genus paratiſſimis animis tibi non exhibeamus. Poſtquam Venetus dicendi finem fecit, Auria in hanc ferè ſententiam reſpondit.

Immitis atq. inſolens Auriæ reſpõſio.

INTER alia magna atque præclara munera, quibus me immerentem cæleſtis fauor à primis annis vſque ad huius diei horam proſecutus eſt, vel illud inter præcipua numero, quòd me in arduis rebus ſæpiùs verſantem, ac mira ſortis fortunæque

tunęque diuerſitate vſum & exercitum, Dij ipſi iam longa experientia docuerint, quantum iuris & poteſtatis in rebus humanis fortuna, vel, vt alij nominant, cæcus ille caſus ſibi vendicet, adeò certè, vt magno meo cum periculo hoc videar aſſecutus, vt pro rerum temporumque condicione, æſtus iſtos animi variis de cauſis humana pectora miſerè, & huc illuc impellentes, aliqua ex parte in mea habere poteſtate, & veluti iniectis frenis, in officio continere didicerim. Cùm itaque vos pacem humiliter ac demiſſè petituri ad me veniatis, facilè adducor, vt patiar me huius præclariſſimæ victoriæ de vobis habitæ teſtimonio ad perpetuam gloriam, & ſempiternam mei nominis memoriam adornari. Interim tamen vos ſeriò admonebo, vt ſubinde cogitetis, atq. exactè perpendatis, quantum inter noſtram & veſtram Remp. hoc quidem tempore propter fortunæ diuerſitatem interſit; atque ex huius condicione officia nobis debita diligenter metiamini ac expendatis, potiſſimùm cùm alia ſit victoris, alia verò victi ratio. Nec video me herculè, quare ego de fortunæ meæ priſtinæ proſperitate & felici genio magis metuere debeam; quàm vos de veſtra in poſterum bene ſperare. Nam cùm omnibus rebus humanis ſit certus terminus præfixus & præfinitus, ſic ego proculdubiò ſtatuo, fortunæ meæ felicitatem nondum ad vltimam periodum peruenisſe. Proinde cùm hæc ita ſeſe habeant, alias vobis leges præſcribere vel concedere non poſſum, quàm illas ipſas quæ vobis à noſtro Senatu, ſi præſens foret, iniungerentur. Quod vt planum faciam, vos, veſtraque omnia meæ voluntati atque arbitrio quamprimum permittite. Ad tam atrocem, & pluſquam inhumanam Auriæ reſponſionem Veneti legati mirũ in modum indignati, & quòd ſibi omnia longè mitiora & moderatiora de illo promiſiſſent, iuſtiſſima ira accenſi, nihil amplius locuti, cum ſumma feſtinatione diſceſſerunt; ſatius eſſe arbitrati, omnia extrema experiri, ac cum hoſtibus ſuis ad vltimum vitæ ſpiritum vſque colluctari, quàm tam indignas, & planè barbaras condiciones, vix mancipiis, nedum libero populo tolerabiles, cum magna ac perenni Reip. poſteritatisque ignominia ſubire; adeò vt meritò Auriæ ambitio ab omnibus incuſari debeat, qua factum eſſe maiori ex parte videtur, vt tantæ & tam præclaræ Reipublicæ ſubiugandæ ac edomandæ oblata occaſio cum grauiſſimo Liguſtici nominis detrimẽto neglecta ſit. Auria etiam ipſe non parum ſibi ſuæq. exiſtimationi derogauit. Extitiſſet nimirum alioquin nemini ſuæ gentis rerum geſtarum magnitudine vel gloria ſecundus, ſi ad bellicam virtutem moderati atque fortunæ humanorumque caſuum memoris animi laudem adiunxiſſet; ac niſi priſtinum nominis ſplendorem nimio faſtu animique impotentia, ea potiſſimùm tempeſtate, obſcuraſſet. Nihil enim glorioſius in re bellica, vel etiam vtilius, confici vel optari poterat, quàm, Clodia vi expugnata, ſexque defenſorum millibus acriter vrbem ipſam propugnantibus, ad vnum, vti demonſtrauimus, cæſis, vel vulneratis, Venetias, opulentiſſimam vrbem, rerum geſtarum, Imperijque cum diuturnitate, tum amplitudine, totius Europæ facilè principem, veluti faucibus oppreſſam, ad pacis petendæ neceſſitatem, legeſque à victore accipiendas, ſupplicem adegiſſe. Sed fit non rarò, vt hominum animi proſpero rerum curſu elati, fortunæque indulgentia vltra omnes humanitatis honeſtatiſque limites prouecti, ea plerumque negligant, & imprudenter prætereant, quorum vel maxima ſit habenda ratio. Diuina planè prouidentia tam ſplendida vrbs ab interitu conſeruata, meo equidem iudicio, cenſeri debet. Nam ſiquis omnia Venetorum tempora ab vrbe condita ad hanc vſq. ætatem conſiderarit, & diligentiùs examinarit; reperiet proculdubiò, nullum vnquam tempus vel occaſionem

incidisse, in qua Veneta virtus magis & clarius enituerit, vt dubitare liceat, maiórne afflictæ ciuitati in rebus aduersis constantia, an in laboribus robur, & in consiliis sollertia fuerit. Porrò cùm ab hoste, vti diximus, talis proponeretur pax, vt nihil ipsis præter vitæ incolumitatem relinqueretur, tanta ira ex rei indignitate orta est, & ex hac tam feruidum tuendæ libertatis studium, vt admirabili quadam consensione omnia extrema tentanda, & audenda potius proponerẽt, quàm ita abiectè ac viliter cum hoste pacisci. Quare ad eum repellendum summa cum celeritate ad Barnabam Vicecomitem legationem habuêre, qua præsentem Reip. suæ statum illi ostenderunt; simulque rogarunt, vt tam necessario tempore sibi deesse nulla ratione vellet. Quem quò facilius ad ferendam opem inflecterent, graui atque diserta oratione ostendebant, quanta illum laus & gloria maneret, si Resp. Veneta, quæ hactenus contra barbarorum incursiones, vnicum Italiæ asylum & refugium extiterat, eius potissimum beneficio salua & incolumis remaneret. Et quia multas ad diuertendum bellum rationes iniuerant, hæc vna ceteris videbatur esse præstantior, vt ipse Vicecomes quàm primum arma contra Ligures expediret, illorumq. patriæ bellum inferret. Intelligebant siquidem, hoc modo ipsos facilè ab instituto, cùm semper strenuos sese patriæ suæ defensores præbere solerent, abduci & auocari posse. Insuber, audita legatione, videns tam præclaræ Reip. statum suo beneficio ab hostium vlterioribus iniuriis seruari atque defendi posse, licet Venetam potentiam semper antea habuisset suspectam, confestim tamen, tanquam socios & vicinos, eos milite, ceterisque omnibus necessariis, quoad fieri posset, iuuare statuit, conscriptisq. summa cum diligẽtia aliquot pedestribus & equestribus copiis, haud paruã, vel cõtemnendam manũ collegit: inter quos fuit vna quatuor milliũ veteranorũ legio, Stellæ cognomine insignis, cuius superius meminimus: easque omnes subsidiarias copias ad depopulandum agrum Ligusticum, prout Senatus illum per suos oratores rogarat, emisit. Qui post varias excursiones & depopulationes ita progressi sunt, vt non procul à Genua in villis Bisamnis castrametarentur. At Nicolaus Guarcus, qui tunc temporis Genuæ principatum gerebat, his rebus percognitis, statim ex Patrum decreto, vt hostiles conatus reprimerentur, in vrbe militarem delectum summo silentio haberi iussit, eique Isnardum fratrem cum imperio præposuit. Qui rebus omnibus ex sententia expeditis, subitaque eruptione facta, hostem de improuiso adortus est, eumque tandem post longum & cruentum prœlium fudit ac deleuit, maxima parte obtruncata, & reliquis in fugam cõiectis; inter quos Astorgius Manfredus Fauentiæ regulus, Insubrum Dux, ægrè omnino euasit. Nam dicitur, agresti habitu, siue, vt aliis placet, cucullo, periculum euitasse. Ipsa quoq. veteranorum legio vniuersæ Italiæ prægrauis & formidolosa, profligata est, quippe quæ nullius Principis stipendiis addicta, assiduis velitationibus & populationibus multas eius prouincias infestas antea non semel reddiderat. huiusq. victoriæ fructus non modò ad Genuenses, sed ad quamplurimas Italiæ ciuitates magna cum lętitia & emolumento peruenit, adeò vt pleręq. literis & nuntiis gratias Genuensibus egerint, quòd illorum virtute & fortitudine, à tanta molestia essent liberatæ. Genuenses quidem hanc victoriam in magnis numerant, eamque octauo Cal. Oct. partam anniuersario sacro, & aulæi aurei dono in æde D. Georgij posteritati commendarunt. Ceterùm Veneti ob acceptam cladem vehementer indoluerunt, summoperè veriti, ne hostium iniuriis omninò exponerentur: & idcircò, vt illos faciliùs ab littoris ingressu prohiberent, murum, cuius etiamnum hodiè vestigia cernuntur, ab æde D. Nicolai vsque ad alteram

Veneti ad Mediolan. opem confugiunt.

Genuensium aduersus Principem Mediolanẽsium victoria.

stationis

ſtationis partem deduxerunt, ſimulque claſſem ſuam maiori parte inutilem & laceram, reparauerunt; cui de communi omnium ſententia Victorem Piſanum, qui poſt cladem Polanam in vinculis, vti ſuperiùs diximus, cõiectus fuerat, præfecerunt, totiuſque ſubſecuturi belli ſupremum Ducem, ſiue mauis Imperatorem, renunciarunt: quo etiam die à Genuenſibus Pupilia capta eſt, prout inſignia ipſorum ibidem affixa teſtantur. Auria vlterius progreſſus, Methamaucenſem portum cepit atq. expugnauit, cunctaque hoſtiliter demolitus, Lauretum quoque oppidum, huic proximum, in ſuam poteſtatem redegit. Quorum ſanè locorum iactura Venetos haud parum afflixit, eiſque non mediocrem metum ac terrorem incuſſit, adeò vt hac de cauſa ſubinde noua conſilia & rationes inirent, quibus hoſtilem vim inhiberent. Proinde cùm per ſpeculatores exploraſſent, Clodiam, propter claſſis abſentiam, quæ maiori ex parte in Apuliam frumentandi gratia conceſſerat, tenui præſidio teneri, ad illam capiendam minoribus nauigiis circiter numero trecentis clàm expeditis, intempeſta nocte, ea ſpe, vt illam reciperent, enauigarunt. Verùm res haud tanto ſilentio geri potuit, quin Auria ſtatim ipſorũ conſilia præſentiret, & probè ſubodoraretur, ita vt repentè illos adortus, facili negotio ſuperarit; multoſque Veneti nominis captiuos fecerit. Vbi verò triremes, in Apuliam frumentatum profectæ, rediiſſent, Auria Methamauci portus commoditate fretus, ad vrbem Venetam curſum nauigationis direxit, in eoque itinere quædam triremis Sauonenſis, cùm temerè ceteras prætergreſſa, & aquis deſtituta, iuxta fanum vulgò S. Spiritus, tanquam in ſicco hæreret, confeſtim à nonnullis nauigiis Venetis, cùm omni auxilio deſtitueretur, oppreſſa eſt. Ligures, illius periculo animaduerſo, etſi libenter ſuccurriſſent, fieri tamen propter aquæ altitudinis defectum non licuit: ſed inde retrogreſſi, ad vrbem aditum ea parte qua ad templum Nicolao ſacrum peruenitur, tentarunt, in quo Veneti reliquam omnem ſuam ſpem atque fiduciam collocarant. Siquidem licet omnes aliæ ferè fauces in hoſtium poteſtatem deueniſſent, parum tamen de illis erant ſoliciti, quòd earum altitudo excipiendis triremibus, aliiſque maioribus nauigiis nõ ſufficeret, ſic vt potiſſimùm in illis duabus munitionibus tuendis, eiuſque littoris, ſiue aggeris propugnatione, præcipuam curam & ſtudium ponerẽt, ibique intra catenam portum occludentem, Piſanus cum plurimis nauigiis varij generis præerat, vt ſedulò caueret, ne quid incommodi ex ea parte acciperetur. Auria, tametſi omnibus conatibus & viribus eum locum fortiter oppugnaſſet; is tamen fuit euentus, vt denuò re infecta, illinc diſcedere, ſeque Methamaucum recipere cogeretur: quo ſanè effectum eſt, vt interea Veneti plus otij ac temporis nacti, rebus ſuis multò faciliùs atque commodiùs conſulerent, & de omnibus neceſſariis proſpicerent, ſimulque per hoſtis abſentiam, riuum, ſeu canalem, vt appellant, S. Spiritus, & illum qui deducit ad fanum D. Marthæ, præualidis aggeribus communiuerunt. Et quamuis Methamaucum amiſiſſent, nihilominus cum haud mediocri cymbarum & minorum nauigiorum numero, quæ ſub Ioannis Barbadici præfectura, prout vſus requirebat, eius iuſſu diſponebantur, vim aduerſariorum fortiter ac ſtrenuè repellebant. Sunt qui tradant, in his leuioribus mutuis congreſſibus ænea tormenta tunc primùm reperta, Venetis magnum vſum & vtilitatem præſtitiſſe. Quandoquidẽ eorum crebra diſploſione, & Genuenſibus illorũ vſum adhuc ignorantibus, quamplurimos grauiſſimis incommodis affecerunt. Auria interim cùm ex ea parte omnes conatus inanes atque irritos animaduerteret, ad nouas rationes confugit; ac exiſtimabat, omnia ſibi ex animi ſententia ſucceſſura, ſi ex Methamauci ſtatione per continentem

Victor Piſanus è vinculis eductus, nouæ claſſi præficitur.

Quãdo ænea tormenta primùm reperta fuerint.

arces iuxta templum Nicolai ſitas inuaderet. Quod vt faceret cautiùs & ſecuriùs, finxit ſe velle murum, in illarum aditu erectum, expugnare; vt ſcilicet præſidiario in earum defenſione occupato, ipſe eueſtigiò ex continenti munitiones aggrederetur. Qua de cauſa ſummo ſilentio magnum lectiſſimorum militum robur in quodam nemore tunc temporis inter Methamaucum & Nicolai delubrum ſito collocarat. Verùm eius conſiliis à quibuſdam aduerſæ partis, qui ſe iuxta propugnacula recipiebant, detectis, ab eo conatu deſtitit. Veneti contrà, nihil omninò reliqui ad ſummam diligentiam facere, quod ad ſuam ſalutem patriæque libertatem retinendam & conſeruandam pertinere iudicarẽt, & Clodianam recuperationem noctes dieſque animis voluentes, cùm ſe ingenti annonæ commeatuſque inopia premi intelligerent, ad extremi conſilij rationem confugerunt. Quandoquidem Principis ac Senatus decreto, clanculum ſummaque celeritate vniuerſa nauigia, quæ in publico armamentario adhuc extabant, inſtructa fuerunt, eo quidem conſilio, vt ſi Clodiana expeditio nequicquam tentaretur, Veneta vrbe prorſus relicta, in Cretam inſulam adnauigarent. Quod verum fuiſſe, ex eo potiſſimùm patet, quòd ſatis conſtet, & literis conſignatum ſit, in eam claſſem præcipuos ciues, atque adeò ipſum Andream Contarenum ea tempeſtate Reipub. Principem, cum vniuerſo ordine Senatorio & lectiſſima nobilitate conſcendiſſe. Conſilium ſanè vt admiratione dignum, ita & humanarum rerum mirificum exemplum. Claſſis, quæ tum pro temporum anguſtia & condicione parari atque inſtrui potuit, trium ac triginta triremium, duarum nauium eximiæ magnitudinis, & quorundam aliorum nauigiorum numerum explebat. Quibus accedebant duo nauigia ex his quæ vulgò Pontones appellant, quod eſt genus nauium Gallicarum, vt hæc ad Claudiæ fauces & aditum obſtruerent, quò illarum faucium vſu hoſtem multarent. Ceterùm illa tempeſtate ea Reſpub. in tanto rerum omnium diſcrimine verſabatur, tantiſque in anguſtiis & difficultatibus coniecta erat, vt non pauci ciues populares, opibus & fortunis reliquis antecellentes, in patricium ordinem, largitione facta, certaq. prius ad hoc pecuniæ ſumma ad vſus publicos conſignata, tranſcriberentur, ea lege & condicione, vt deinceps omne inter eos tolleretur diſcrimen, & ordinis diſtinctio: quod quidem certè nonnullis aliis noſtrorum temporum ciuitatibus, quæ aut democratica, vel ariſtocratica ratione adminiſtrantur, pro iugi ac perenni exemplo haud immeritò eſſe poteſt. Veneti tanta feſtinatione ac ſilentio in educenda claſſe vſi ſunt, vt priùs iuxta Clodiam conſpecti fuerint, quàm aliquid hoſtis de illorum appulſu reſcire poſſet, vix illi data facultate, vt triremes vndetriginta è portu educeret: cumque id præter Venetorum ſpem ac opinionem accidiſſet, eò tandem res deuênit, vt Veneti contra ſuum decretum & conſilia congredi ac prœlio decertare cogerentur. Nam etſi ipſorum claſſis nauigiorum numero & bellico apparatu hoſtili eſſet ſuperior; nihilominus tamen Liguſtica nauigia diutina belli exercitatione & vſu, illis recèns cum ſumma properatione armatis, ac paſſim Senatorij ordinis togatiſque viris & nouo tyrone inſtructis, longè vtique antecellebant. Itaque commiſſo certamine, & longo vtrimque habito conflictu, licet Venetis naues, quas ſecum adduxerant, & in primo aciei cornu & frontiſpicio conſtitutæ erant, haud paruo emolumento ac præſidio extitiſſent; is tamen pugnæ fuit exitus, vt ipſi, amiſſis nauibus, ac etiam nonnullis triremibus, cum reliqua parte claſſis multò maiori diſcrimine, quàm antea, ſubitò Venetias redire coacti ſint, adeò vt ſi Ligur eo tempore Franciſci Carrarij conſilio obtemperaſſet, multorum opinio ſit, eam Remp. funditus deleri potuiſſe. Hic enim ſuadebat, vt relicto in vrbe

Veneti eò redacti, vt de ipſa vrbe deſerenda cõſilium iniuerint.

Ciues in Patriciorũ numerũ à Veneto Senatu cooptati.

Veneti ad Clodiam infeliciter pugnant.

vrbe Clodiana opportuno præsidio, classeque in apertum educta, protinus in Istriam contenderet, ibique hostem omni re frumentaria & cõmeatu arceret. Cetèrùm, Auria huic prudentissimo ac saluberrimo consilio ea de causa minimè acquieuit, cùm omninò existimaret illum, spe priuati cõmodi, ea dumtaxat proponere, vt scilicet hunc locum ob salis vbertatis prouentum, qui inde maximus quotannis redire solet, ipse retineret. Is etiam vt hoc suaderet, cum primis Venetorum desperatione, & Genuensium indiligentia mouebatur; quippè qui, vt plerumque vsu fieri consueuit, ob rem hactenus feliciter gestam, plurimum de priori sedulitate ac studio, præcipuè verò in tuenda classe, remiserant. Auria tamen nullis rationibus commoueri potuit, quin ijsdem in locis susceptam expeditionem prosequeretur; præsertim cùm post reductam ad Clodiam classem, sibi persuaderet, Venetos eò necessitatis esse redactos, vt nullam amplius eruptionem facere auderent. At ipsi nihil reliqui pro conseruanda sua salute & liberatione ad summam diligentiam facientes, intempesta nocte cum triremibus quatuordecim, & duabus onerariis, lapidibus & alia id genus materia, ad eius stationis altitudinem implendam, refertis, egressi, ostium portus Clodiani improuiso accessu occuparunt, ibique admirabili quadam celeritate, cratium sepimentorumque beneficio sic eum aditum obstruxêre, vt inde hosti nullum daretur effugium: isque de periculo admonitus, cùm intempestiuè huic rei obuiam ire conaretur, turmatim exiliit cum tedis ac facibus incensis, vt earum carinarum summitatem ex superiori parte incendio absumeret. Res ea tamen incassum tentata. Siquidem nauigia, saxorum aliarumque rerum ingenti mole oppressa, subinde magis magisque in imum proruebant, ita vt fauces atque ostium portus breui vndiquaq. obstrueretur: idque negotij summo studio, ne scilicet Ligustica nauigia inde vlterius educi possent, à Venetis procuratum, hosti, vti mox dicetur, summã perniciem ac planè exitium attulit. Quamuis enim inceptum opus omnibus viribus impedire conaretur, is tamen subinde palis, epistyliis, aliisque aggeribus sedulò instare, operamque vrgere, adeò vt cùm vterque omnibus rationibus suarum rerum satageret, magnus ibi fuerit concursus atque certamen. Verùm enimuerò cùm ex illius prœlij euentu vniuersa fermè belli alea penderet, Princeps Venetus iterum ex vrbe cum maiorum nauigiorum & bellatorum numero ac robore egressus est; ibique, biduum, & amplius, nauali & terrestri pugna, multis vtrimque desideratis, inuicem conflixêre. Tandem Ligur, post diuturnam luctam, summo studio, vt se illinc expediret, suamque classem ex eo portu educeret, allaborans, cùm id dumtaxat per Brundulum, Clodia ad tertium lapidem distans, fieri posse animaduerteret; quanquam iter summæ difficultatis plenum videretur, illuc tamen sibi eundum statuit, eoque nauigatione directa, simulauit, se denuò claustra, quæ hostis fecerat, inuasurum, eo quidem animi decreto, vt, dum is defensioni vacaret, ipse interim sua nauigia eo itinere educeret. Sed Venetus ea re percognita, illius consilia anteuertit, quippè qui Brundulum properans, facili negotio, dum Ligur ob exiguam aquæ altitudinem, quæ ibi erat, variis machinis ac instrumentis, vt classem illinc educeret, summa ope anniteretur, illis exitum obstruxit. Hæc noua difficultas res Genuensium hucusque florentissimas mirum in modum afflixit, ac in vltimum ferè discrimen adduxit: Venetorumque fortuna sensim in melius mutata, ita vt sub Catoli Zeni ex Orientalibus partibus aduentum, Laureti oppidi recuperatione subsecuta, benigniorem ac pacatiorem vultum ostenderet. Priusquàm tamen de iis quæ deinceps inter vtrumque populum gesta sunt, aliquid enarrem, paucula mihi dicenda restant

Naualis ac terrestris conflictus.

de his rebus quæ iisdem ferè temporibus circa Byzantium contigerunt. Porrò cùm Venetus enixè daret operam, omnibusque viribus contenderet, vt hostem ab ea expeditione auerteret, Caloioannem Græcum imperatorem sibi, vti superius meminimus, confœderatum & socium induxit, vt Peram Ligurũ coloniam armis inuaderet, quò etiam in his locis eos sic aliquo nouo incommodo & detrimento afficeret. Quorum voluntati dum obtemperare vult Græcus Imperator, arctissima obsidione Peram ipsam in aduerso littore sitam, terra marique premere inceperat. Et quamuis Andronicus eius æmulus, ac Lucianus Nigrius, hostiles impetus aliquandiu egregiè sustinerent, ac omnibus conatibus fortiter propulsarent; res tamen eò deducta erat, vt nisi Nicolaus Marcus Genuens. patricius, ac fortissimus ciuis, cum aliquot triremibus valdè opportuno tempore obsessis extremè laborantibus, maturam opem attulisset, proculdubiò summoperè verendum erat, ne deditio subsecuta fuisset. Ceterùm, nouo præsidio subleuati, sic omnium animi recreati & confirmati sunt, vt nihil iam minùs, quàm de deditione cogitarent, hostemque crebrò fortiter ac strenuè à mœnibus repellendo contemnere didicerant; eo tandem successu, vt ipse re infecta obsidionem soluerit. Quod verò ad Zenum attinet, is sanè sub huius belli exordio cum nonnullis triremibus, ceterisque nauigiis Patrum decreto in Syriam nauigare iussus, primo cursu Tenedum appulerat, ibique ad eius loci præsidium duabus triremibus relictis, Rhodum versus profectionem instituit, indeque in Cyprum peruenit: mox pluribus hostium obuiis nauibus interceptis, in Syriam contendit. Et vix vnum atque alterum diem in Berytino portu ad ancoram constiterat, cùm Cretensis nauis publicis literis Clodiæ amissionem patriæque diuexationem nunciantibus & significantibus, ad eum delata est. Admonebatur itaque, suis quamprimùm opem ferre; multum namque periculi in mora esse, ne qua scilicet maior clades cunctando adiretur. Commotus tam atroci nuncio Zenus, confestim ex Syria profectus, celeri cursu Cyprum repetit: hinc digressus, cùm Rhodum præterueheretur, onerariam vnam Ligusticam expugnat; qua neque vlla maior, neque ditior, ea quidem tempestate, extitisse dicitur. Prospera inde vsus nauigatione, peropportunè suis circa Clodiam laborantibus affuit. Nam eò res venerat, vt Veneti, qui Clodiam terra & aquis circumsedebant, rerum omnium inopia adacti, hosteque prægrauante, biduò soluturi essent obsidionem, nisi maturus ac exoptatus Zeni reditus suorum animos incredibiliter confirmasset. Interim Ligures, ne fortunæ suæ cursum negligentia aliqua interrumperent, vel remorarẽtur, Genuæ in Veneti belli supplementum noua nauigia exædificari iusserunt; breuique temporis interuallo tredecim triremes paratæ atque instructæ sunt, quibus Matthæus Maruffus spectatæ fidei summæque prudentiæ vir præpositus. Quod sanè vt à Venetis cognitum est, multò maiore studio, quàm antea, omnia propugnacula, aliaque opera ad defensionem tutelamque diu cœpta & inchoata, perficere conabantur, ita vt de propria salute mirum in modum solliciti atque anxij, Carolum Zenum Brundulanæ expeditioni cum quatuordecim nauigiis præfecerint. Ligur enim ad præoccupandum hostem classem suam subinde educere tentabat, eiusq. rei gratia ædem ac cœnobium Michaëli sacrum, huic stationi proximum, occuparat; in eoque validum præsidium collocauerat. Dum hæc ita fierent, Venetiis, post Clodiani portus aditum præclusum, Patrum omnium sententia & decreto sancitum est, vt Clodia expugnaretur: moxque instructa classe, illuc circiter octo bellatorum millia transmissa. quorum quidem ope ac præsidio Zenus primò aduersariam classem adoriri constituit: vtque hostem

Pera à Græco Imper. in gratiam Venetorum obsidetur.

Nicolaus Marcus Perẽsibus subsidio venit.

Caroli Zeni reditu Venetorum vires confirmantur.

1380.

Genuæ fit nouum supplementum sub Matthæi Maruffi præfectura.

ſtem ad certamen prouocaret, ipſum cœnobium, vbi haud exigua pars Genuenſ. militum ſeſe communiuerant, maximo impetu aggreſſus eſt. Verùm Ligures tanta ſollertia induſtriaque vtebantur, vt refractis ipſis impedimentis, ſuperatiſq. aggeribus, ad decem triremes Brundulo emitterent. ac ita vno eodemque tempore mari terraque valdè tumultuatum. Et licet Veneta nauigia cum Liguſticis concurrentia, inferiora numero eſſent; nihilominùs tamen propter ſummum animorum ardorem atque certandi auiditatem hæc pugna fermè inter ſe par & æqualis cenſebatur. Quandoquidem ob canalis iſtius anguſtiam, vna dumtaxat, vel ad ſummum duæ triremes, vtrimque per idem tempus inter ſe confligere & cõcurrere poterant. Quo ſanè factum eſt, vt, cùm ad ipſum Auriam, qui cum ſuis ad certamen deſcenderat, nouus miles per continentem Clodia ſubſidio adueniſſet, longum & cruentũ prœlium committeretur, potiſſimùm, quòd Piſanus cum nouis nauigiis nouaque manu militari in terram ibidem expoſita, prœlium fortiter inſtauraret: in quo ſanè cum Auria ſtrenuiſſimè dimicans, ſuoſq. variis cohortationibus ad bellum inflammans, ictu ænei globuli vulneratus concideret, victoria tandem ad ipſos Venetos inclinarit, peneſque eos ſteterit. Cuius quidem pugnæ ſucceſſus, interituſque Ducis fama, poſtquam in Ligurum caſtris diuulgata eſt, protinus terreſtres ac maritimæ copiæ ceſſerunt, & claſſiarij actutùm nauigiis, ne hoſtium præda fierent, incenſis, ſeipſos pedeſtribus copiis adiunxerũt; omneſque ſimul Clodiam verſus iter flexerunt: quos quidem victor miles ſumma velocitate atque ardore ſubinde inſecutus eſt. Et quamuis diuerſæ adferri poſſint cauſæ, quarum ratio ſi expendatur, Venetus ſuperior euaſerit; tamen nulla potior eſt, quàm nauarchi obitus; cuius ſanè culpa & temeritate commiſſum eſt, vt Liguſtici nominis dignitas hac præclariſſima victoria defraudaretur. Nam ſi, vt antea demonſtrauimus, victoria tam probè vti ſciuiſſet, quàm vincere; haud dubiè inter celeberrimos militiæ duces haud immeritò annumerari potuiſſet. Eius mortem vniuerſus exercitus grauiſſimè tulit. At Veneti tam felici victoria læti, & rei ſucceſſu ſibi abblandientes, animos multis incommodis & præteritis aduerſitatibus fractos, ita erigere cœperunt, vt ſibi maiora polliceri nõ addubitarent. Proinde cùm multum ſpei in præſenti fortuna reponerent: operæpretium ſe facturos arbitrabantur, ſi recentem adhuc victoriam indefeſſis animis, totiſque viribus proſequerentur. Porrò ſumma contentione adniſi ſunt, ne hoſtis Clodiam ſe recipere poſſet, néue vllum tutum effugium illi vſquam patêret. Sed Ligures veriti ne intercluderentur; longè maturiùs, quàm Veneti, pontem iſti canali, cuius ſuperius meminimus, ſuperinſtructum, occuparant, ibique ſtatim agminatim ſub vexillis confluxêre, eo animo, vt, redintegratis viribus, coactiſque copiis, bellum repararent, ſeſeque hoſti, recenti victoria ſummoperè exultanti, fortiter opponerent: videbanturque eorum conſilia, cùm iam non contemnendo numero militariter arma corripuiſſent, aliquem inſignem fructum reportatura. Verùm præcedentis pugnæ infortunium planè effecit, vt eodem quaſi ſucceſſu ab eis dimicatum ſit. Diſſipatis namque ſignis, ac militaribus ordinibus valdè confuſis & perturbatis, ſe itidem in celerem fugam proripuêre, tanto me herclè impetu, vt ob frequentem concurſum, & vtriuſq. agminis ſeſe impedientium multitudinem, pons diſiectus fuerit; & quamplurimi, præſertim ex Genuenſ., armorum pondere prægrauati, & in mare præcipitati, partim ſubmerſi, partim verò colliſione & attritu miſerè perierunt: multi etiam præterea illuſtres viri ab hoſte interfecti; in quorum numero Thomas Guanus, equeſtrium copiarum dux fuit. In ea namque clade amplius ſexcentos contrucidatos, & totidem in hoſtium pote-

Crebri conflictus inter Venetos ac Genuenſes.

Petri Auriæ interitus.

Venetorum victoria.

Genuenſium clades.

ſtatem veniſſe fama obtinuit. Reliqui ob confractionem pontis in altera vrbis parte ab hoſte diligenter cuſtodita, incolumes euaſerunt. At Ligures cùm in ea denuò aliqua munimenta ad nouam defenſionem pararent, à Venetis copiis obſeſſi fuerunt. Iiſdem fermè diebus quinque Liguſticæ triremes nullis armamentis inſtructæ, ad quorum quidem propugnationem octoginta ſolummodò relicti fuerant, à minoribus nauigiis Barbadici, in canali, ſeu foſſa vinearum, vt appellant, captæ ſunt, ita vt Ligur iam vndique maximis anguſtiis oppreſſus, quotidianis nouis cladibus afficeretur. Nam breui pòſt acceſſit etiam nouem nauigiorum iactura, quæ commeatibus onuſta, à Franciſco Carrario ad ſubleuanda caſtra miſſa erant. At cùm Venetus omnes ferè aditus inſediſſet, ſummaque diligentia iugiter obſeruaret, ne aliquid præſidij hoſti veniret, facilè intercepta fuerunt. Itaque maiore parte claſſis, ac eius Præfecto, & omni re frumentaria exutis, nihil iam erat reliqui, niſi vt ſe Clodiæ validis præſidiis firmarent. Interea temporis Genuæ, ſimulac de obitu Auriæ cognitum eſt, Patres conſcripti, vnà cum ipſo Principe, nihil rerum Clodianarum ſucceſſu animis fracti, eueſtigiò Gaſparum Spinulam non modò nobiliſſimæ ac præpotentis familiæ ſplendore, ſed ſpectata etiam virtute conſpicuum & clarum, Auriæ ſucceſſorem declararunt: eiúque ex communi eorundem Patrũ decreto Ludouicus Guarcus, & Hannibal Lomelinus, fide, conſilio, ac virtute præſtantes, coniuncti fuerunt, quorum conſilio vteretur: hiq. menſe Februario, cũ pulcherrimo lectiſſimę iuuentutis comitatu, & valida manu in Etruriã profectione ſuſcepta, breui iuxta Clodiá affuerunt. His ad Clodiam ità geſtis, Marruffus, cuius paulò antè mentionẽ habuimus, iam cũ ſua claſſe in Apuliam, ſpei plenus, eo cõſilio venerat, vt nulla interpoſita mora, prima quaq. opportunitate ſuis, Clodiano ſucceſſu valdè acciſis & cõſternatis, opportuno remedio adeſſet. Et quòd non ignorarent, Venetos paulò antè illuc quaſdam onerarias frumentatum miſiſſe, eis ſummoperè expedire videbatur, ſi Thadæum Iuſtinianum cum duodecim triremibus eôdem ad rem frumentariam, & commeatum expediendum & afferẽdum ablegarent. Is itaque Carnorum oram præteruectus, claſſemque ſuam ſubinde oſtentans, Gradum recepit, indeque ſecunda & proſpera nauigatione Sipontum, hodiè Manfredoniam vocant, tenuit. Hîc cùm Venetus ſtationem haberet, audito Liguſticæ claſſis aduentu, aliquot naues tritico onuſtas domum properare, ceteras onerarias deprimere iubet; veritus ſcilicet, ne illis Ligur potiretur; ipſeque cum ſex triremibus (nam reliquæ præſidiariæ aliò frumentatum diuerterant) cõfeſtim portu egreſſus, in altum pelagus, Venetias petiturus, enauigauit. Ceterùm, inſtituto curſu ſubita tempeſtate excuſſus, Sipontum repetere coactus eſt; paruoque temporis ſpatio interpoſito, Ligur ſumma celeritate aduolauit, eo animo, vt hoſtem imparatum opprimeret, vel ſaltem totis viribus adoriretur, ſic vt in mutuum conſpectum deuenirent: ibique ad aliquot horas ſtrenuè vtrimque pugnatum, eo quidem euentu, vt tandem ſuperante Ligurum multitudine, Thadæus ipſe cum centum aliis non obſcuri nominis caperetur: ceteri propinquæ vrbis beneficio incolumes euaſerunt. Naues verò ſubito incendio conflagrarunt. Poſt cuius pugnæ exitum, ad Ficulanum portum eſt itum; in quo ſex aliæ Venetæ triremes ſtare ad ancoram dicebantur. Hîc victor Ligur ſucceſſu exultans, cùm temerè portum ſubiiſſet, occaſionem præbuit effugij. Nam quinque, vna poſt aliam, prima trepidatione dilapſæ, altum tenuerunt: vna hoſtem effugere non potuit. Nauales turmæ quæ Siponti fuerant, metu compulſæ, terreſtri itinere Clodiam venêre, vbi adhuc Venetus cum claſſis parte erat; quamquam res ipſa ad exitum deducta eſſe videbatur. Marruffus interim,

Gaſpar Spinula in Petri Auriæ locum ſubſtituitur.

Matthæi Maruffi victoria.

rim ſuam nauigationem proſecutus, primò Iaderam iter ſuſcepit: eoque feliciter appulſus, claſſem, vt ſuis Clodiæ obſeſſis opem atque auxilium ferret, omni bellico apparatu inſtruxit: cui etiam in iiſdem locis quinq. triremes, quæ haud multò antè è ſinu Liguſtico ſoluerant, ſe tanquam ſubſidiariæ adiunxerunt. At Veneti de Spinulæ aduentu, nouæque claſſis ſupplemento certiores facti, nihil reliqui ad ſummam diligentiam fecêre, vt denuò littus ſeu aggerem, ad Nicolai fanum poſitum, nouis munitionibus firmarent; atque ibi munitiſſimam turrim, quæ adhuc noſtra tempeſtate conſpicitur, excitarunt, valida manu militari iuxta oræ maritimæ tractum paſſim conſtituta, ne quid incommodi vel periculi ex ea parte hoſtis inferret. His rebus apud Venetos ita ſeſe habentibus, Spinula, breui mora interiecta, cum ſuâ claſſe non procul à Clodia peruenit, ibique ob incredibile ſtudium atque induſtriam, qua Veneti in portus Claudiani faucibus clauſtriſque tuendis, ac reliquis locis, quà ingreſſus dabatur, vſi fuerant, nihil omninò earum rerum quas ſibi animo propoſuerat, effecit. Quocirca illinc protinus claſſe abducta, ad littoris munimenta perrexit, vt periculum faceret, num ex ea parte hoſtis à Clodiana oppugnatione auerti poſſet. Verùm, cùm omnia firmiſſimis præſidiis perpetuiſque vigiliis cuſtodiri ac teneri animaduerteret, confeſtim mutato conſilio, omnem curam ac induſtriam contulit, vt Venetos ab omni frumentatione, qua eo tempore in Apulia & Picena regione vtebantur, excluderet: Nam Veneti licet nauigiorum militumque ferè numero præſtarent, ſic tamen erant animati, vt nunquam belli aleam ſubire, vel prœlio decertare vellent. Ceterùm, hoſtilibus conatibus, vnde ſibi haud mediocre incommodum ac detrimentum imminebat, animaduerſis, continuò quinque ac viginti triremes ad ſui tutelam ſalutiſque conſeruationē eduxerunt. Verumenimuerò cùm ambæ claſſes diuerſam nauigationem tenerent, neutri cum hoſte congrediendi facta eſt poteſtas. Dum hæc ita geruntur, Carrarius ad arcendum à Clodiana obſidione Venetos, Tauriſium paulò antè ab eis receptum & inſtauratum, arctiſſimè oppugnauit. Et quamuis hac in re omnes conatus ac vires adhibuiſſet; attamen is fuit exitus, vt illinc fortiter repulſus, infecto negotio, diſcedere cogeretur. His rebus Genuam perlatis, Marruffo ab iis qui rerum bellicarum curam habebant, ſeriò iniunctum fuit, vt iterum ſuis, qui ad Clodiam obſidebantur, præſidio adeſſet, nec à prœlio, ſi ita res ferret, vllo pacto abſtineret. Quod cùm diligentiſſimè eſſet executus, omnemque, quod aiunt, lapidem moueret, vt hoſtem clade afficeret; ſemper tamen ſuos conatus fortuna deſtituit. Quandoquidem Venetus, inter cetera obſtacula & munitiones, ab exteriori parte munimentum, inſtar maximæ cuiuſdam arcis erexerat, vnde cum maioribus tormentis, tunc primùm, ſicuti antea diximus, ab humana ſollertia in ſummum generis humani detrimentum ac perniciem, & planè multarum heroicarum virtutum excidium, excogitatis, tanto incommodo Liguſticas triremes afficiebat, vt ægrè littori appropinquandi facultas præberetur, adeò vt cùm Liguſtica claſſis littore prohiberetur, militeſque præſidiarij omni rerum inopia laborarent, ſumma neceſſitate adducti, cum hoſte paciſci conſtituerint. Miſſis ergo qui pro conſtituenda pace apud Senatum agerent, tanta fuit eius inſolentia, dicam, an præteritæ ſuæ condicionis recordatio, vt nullam aliam prorſus tranſactionem admittere dignaretur, quàm vt ſeſe ſuo arbitrio ac voluntati, prout ipſi nuper fecerant, permitterent. Torquebat mirum in modum fatalis hæc bellica neceſſitas, & acerbiſſima quædam fortunæ viciſſitudo Ligures: ſed quid facias, vbi nullus bonis conſiliis locus relinquitur, & vbi fatum prudentiam, aliaſque virtutes ſuperat? Tentatis igitur nequicquam omnibus

Tauriſium fruſtrà à Carrario obſidetur.

Ligures Clodiæ obſeſſi ſeſe victorũ arbitrio permittunt ac dedunt.

bus extremis, eò tandem deuenêre anguſtiæ, vt Cal. Iunij ad victoris arbitrium deditionem facere cogerentur: atq. ita ab eo felicitatis gradu, ad quem paulò antè ſingulari quodam fortunæ beneficio euecti fuerant, exiguo tẽporis puncto, cum admirandò fragilitatis beatitudiniſque humanæ exemplo deiecti ac præcipitati ſunt. Quippe qui diuturna & arctiſſima obſidione domiti, fameque & laboribus confecti, decimo menſe, ex quo vrbẽ ipſam armis receperant, ſeſe dediderunt. Quo ſanè intermedio tempore, infinita propemodùm multitudo diuerſo mortis genere, variiſque caſibus, & in primis quidem inedia periit, ipſoq. deditionis die ſupra tria Liguſtici nominis millia fuiſſe dicuntur. Nam reliqui defenſores ferè omnes partim Patauini, partim Dalmatæ ac Liburni erant, qui omnes ſuper vndeuiginti triremibus Clodiæ adinuentis, Venetias captiui perducti ſunt, & in arctam cuſtodiam coniecti & aſſeruati. Fuit hic annus, quo per hunc ferè modum ad Foſſam Clodiam vtrimque bellatum eſt, ſupra trecenteſimum ac milleſimum octogeſimus. Ceterùm, Ligures ſtatim poſt Clodiam à Venetis expugnatam, tametſi multis incommodis & cladibus eſſent defatigati, & mirificè debilitati, neutiquam tamen animum deſpondêre. Spinula etenim vir excelſo animo, atque vt in rebus ſecundis temperato, ſic in aduerſis prorſus intrepido, qui magna prudentia nunquam ſe intra Clodianas fauces præoccupari permiſerat, intellecta ſuorum deditione, citra aliquam moram cum ſua claſſe, quæ triginta, ſiue, vt aliis placet, duodequadraginta triremium numerum æquabat, Marruffo ſibi adiuncto, in intimũ Hadriatici maris ſinum penetrauit, & Tergeſtum, Iſtriæ haud obſcuri nominis vrbem inuaſit, eoq. adegit, vt paruo interiecto tempore ſeſe dederet, eamque Patriarchæ Aquilegienſi confœderato ac ſocio dedit, moxque decem nauigiorum ſupplemento facto, Clodiam repetiit. vbi cùm omnia aduerſa, & nihil incuſtoditum experiretur, læuum littus relegens, vſque ad ipſum Veneti portus oſtium delatus eſt: ibique explicata claſſe, inque pugnam directa, ſummo vindictæ ſtudio flagrans, non minori animi alacritate prœliandi anſam aduerſariis obtulit. Verùm, quòd ipſi, nulla eruptione facta, pugnam detrectarent, caſtraque, & omnem oram maritimam validiſſimis præſidiis atque aggeribus communiuiſſent, in Carnorum oram ſecedens, claſſem in Marranenſi portu refecit: & mox illinc digreſſus, Iuſtinopolim, & Polam vrbem, à Colchis conditam, olim Pietatem Iuliam dictam, decimo nono Cal. Febr. eiuſdem anni, hoſtiliter expugnatam & direptam, maiori ex parte incendio abſumpſit. pariſque exemplo in Segnianos & finitimos ſæuitum eſt. Veneti hac clade commoti, recuperata priſtina rei naualis gloria, ac longè diligentiùs quàm antea, reſtaurata claſſe, ſeptem & quadraginta triremes vnà cum aliquot biremibus in apertum educunt: de quorum aduentu Ligures edocti, Iaderam conceſsêre. Sed cùm indies miris acceſſionibus & incrementis Venetorum claſſis augeretur, tandem eò potentiæ deuenit, vt centum circiter triremium numerum expleret, cui cum imperio Piſanus multis expeditionibus clarus præerat. Militabat etiam ea tempeſtate Venetis inter alios eminentes Duces Caballus Veronenſis, vir vt natalium ſplendore, ſic etiam rerum gerendarum peritia, multiſque animi & corporis dotibus inſignis. Hic, quòd fidelem operam iſti Reip. in rebus dubiis atque perplexis, maximo cum illius emolumento, non ſemel antea nauaſſet, in ſummo honore apud eos erat. Proinde Veneti cùm tam præpotentem claſſem tot tamque inſignibus ac ſtrenuis ducibus & militibus adornatam haberent, vniuerſi qui Veneto nomini fauebant, in magnam & haud dubiam ſpem deueniebant, præteritas Reip. clades noua quadam felicitate & victoria deletum iri. Quapropter circumui-

Tergeſtum, Iuſtinopolis, & Pola à Genuenſ. expugnãtur.

Veneti prælium detrectant.

Caballus Veronenſis.

cumuicinis populis formidabiles facti, fiducia iam pleni, cum omni sua classe in Istriam profecti sunt; & ad primum suum istuc appulsum, Tergestum citra aliquod negotium vel defensionem receperunt. Et quia hoc oppidum superioribus diebus exulum fuerat domicilium,& tutum quodammodò asylum, hostiliter direptum. Deinde Polam contenderunt eodem ferè tempore quo Genuenses Arba potiti sunt. Deinceps Pola relicta,Istriæ oram legentes,tandem in Dalmatiam deuenêre. Ibi, cùm Iaderæ imminêre decreuissent, indicio speculatorum compertum est, decem Ligusticas triremes in Apuliam frumentatum abiuisse. Hoc postquam Pisanus, qui tunc subinde febri sic satis periculosa tentabatur,resciuit, confestim Iadera soluit, vt eas Ligusticas inopinatò imparatas inuaderet, atque opprimeret. Sed quòd Ligusticam classem in Pelignis oris fortè haberet obuiam, inter se conflixerunt,eo quidem euentu, vt propter ingruentes tenebras atq. opacam noctem, nihil memoria dignum geri potuerit: & classis quidem Veneta inde Sipontum profecta est, vbi Pisanus post magna & fortia facta, mense Augusto,fatis concessit. Fuerunt in hoc præstantissimo viro multa præclari & excelsi animi non obscura argumenta, in primis verò animus inuictus & impiger, ac in vtraque fortuna constans,adeò vt si fortunam habuisset suis fortibus ausis secundam & obsequentem, cum maximis quibusque ducibus meritò conferri potuisset. At cùm ita vsu venire nonnunquam soleat,vt bonis consiliis rerum exitus non semper feliciter respondeant, non mirum, si huius præclarissimi viri bellica virtus & fortitudo multis in rebus à fortuna oppressa, verum suum lumen proferre nequiuerit. Qualicumq. tamen sorte vsus est,magnus omnium iudicio haberi debet,& planè talis, cui Respub. Veneta propter insignem fidei voluntatisque constantiam se plurimum debere fateri, & grata memoria testari debeat; licet calumniis, quibus meherclè nihil non est peruium, exagitatus, apud Senatum Venetum non semel malè audiuerit. Memoriæ quoque proditum esse à nonnullis reperio, eum summo mane ad Senatum è carcere venire iussum, liberumque declaratum, in custodia pernoctare, ac nisi post longam exhortationem ea liberari voluisse; bonaque conscientia ita confisum tradunt, vt non antea egredi sustinuerit, quàm sacerdote in consilium adhibito, illi totius vitæ suæ cursu declarato, non semel iureiurando testatus fuerit, se innocentem, ac nihil tale de Repub. merentem,tam indigna perpessum fuisse. Ignoscere se tamen cunctis, quorum opera & auctoritate factum fuisset, vt tantis iniuriis afficeretur. Et ne hic suus animus à quoquam in dubium, vel in suspicionem deinceps vocari posset, sumpta sacrosancta ac venerabili panis Eucharistia, religiosissimè deierauit, se libenter omnibus ignoscere, ac omnium contumeliarum & iniuriarum memoriam deponere; nihilque esse in sua potestate quod pro Reip.salute non libenter cũ vitæ suæ periculo subiret atq. exequeretur. Itaq. sic tum è carcere profectum in Senatum, ab eo summis honoribus exceptum, & maximis omnium Patrum suffragiis præfecturæ classis insignibus ornatum asserunt. Veneta classis, post mortem Pisani, clarissimi, vt diximus, Ducis,tantisper Præfecto caruit, donec ex Senatus consilio Aloysius Lauretanus, non minùs egregius ciuis, quàm strenuus miles, successor illi daretur: cuius certè auspiciis res Veneta non solùm præteriti temporis damna mirabiliter recuperauit; sed nouarum vrbium accessione breui temporis spatio creuit & aucta est. Nam statim sub initium suæ Præfecturæ,Segniam, & Brescham, oræ Liburnicæ oppida, summa vi adortus, magna cum animi alacritate & fortitudine cepit atque subegit. Pari fortuna subsecuta est Corictana deditio, postquam Boccharis oppidum ex Ducis decreto direptum,atque incendio absumptum est: & hortante successu, nouus hic Dux nihil

Tergestum à Venetis receptum,ac direptum.

Victoris Pisani obitus, ac singularis virtus.

Aloysius Lauretanus Pisani successor.

Fortuna Venetis rebus iterum propitia.

hil omninò intentatum reliquit, quin diligentiſſimè inueſtigaret & rimaretur, hoc vnum habens præ oculis, vt priorum ducum anteceſſorum ſuorum fortunæ proſperos euentus noua felicitate ſuperaret, vel admiſſos ex negligentia ſiue imprudentia errores, ſingulari quadam iudicij rectitudine ac prudenti conſilio corrigeret, adeò vt Venetæ opes vbique gentium, præſertim mari, ſub hoc duce validiores fuerint, quàm proximis temporibus extitiſſent. Hinc ille metus omnibus
1381. incuſſus, ſic vt non ſolùm hoſti, verùm etiam exteris regibus inciperet eſſe formidabilis. Sub idem ferè tempus, Spinula Patrum conſcriptorum conſilio ac iuſſu domum reuocatus, prius ex illorum decreto, cum ſua claſſe in oram Orientalem adnauigauit, militeque iuxta Lemum expoſito, Petrum Campofulgoſium & Spinetam Spinulam, qui nouarum ſeditionum auctores, cum ſuis ſociis atque clientibus ingentes turbas & commotiones excierant, partim in fugam coniecit, partim etiam quamplurimos ex his qui illorum partibus adhæſerant, captiuos fecit: & mox rebus omnibus compoſitis, ingenti gloria parta, nec minori præda onuſtus, quarta Non. Ianuar. cum magna omnium admiratione reuertitur, eò ſanè admirabilior, quò rariora monumenta domum reportaret. Inter enim pretioſiſſimas manubias & hoſtilia ſpolia, quibus in immenſum ditatus erat, etiam Diuorum reliquias, ex delubris hoſtium ablatas, ſumma cum religionis reuerentia clero Genuenſi, inaudito ferè ad illa vſque tempora exemplo, conſeruandas religioſè tradidit atque diſtribuit. Ceterùm, haud multò pòſt, Genua tre-
Venetorum ac Genuenſ. noui apparatus. decim triremium claſſis, ſub Iſnardi Guarci, viri optimi ac præſtantiſſimi ductu atq. imperio, emiſſa eſt, ad cuius famam Veneti etiam ſuam claſſem ſub Caroli Zeni præfectura iterum inſtruxêre. Educta itaque vtraque claſſe, Ligur magis ad amiſſorum recuperationem intentus, quàm prælij auidus, Zeni occurſu declinato, Delmatiam repetiit; oppidaque, quibus paulò antè exciderat, denuò recuperauit, & ad omnem caſum maioribus præſidiis firmauit. At dum hæc geruntur, tres Liguſticæ omni militari apparatu inſtructæ, ac læuum Italiæ latus curſu præteruectæ, Ancona, à commoditate portus vrbe Piceni celeberrima, Venetias vſque incertis gyris contendentes, in quinquaginta, vti referunt, onerarias, inciderunt, quas diſperſas & vagabundas, circa diuerſorum fluminum iiſdem ferè locis confluentium oſtia temerè aggreſſæ, diripuerunt: earumque præfectus valdè ſibi metuens, ne ſubito ac repentino hoſtium occurſu opprimeretur, præda onuſtus, in Delmatiam tranſmiſit: quo quidem tempore Zenus haud minori felicitate vſus, duodecim Delmatici nominis naues, diuerſis in locis captas, diripuit & incendit: indeque perpetuo curſu cum ſexdecim triremium claſſe in oram inferi maris circumuagatus eſt, eo quidē conſilio, vt hoſtem domeſtico bello diſtineret. Proinde cùm Genuenſium finibus ferociter immineret, oræque Liguſticæ tractum variis populationibus diuexaret, Guarcus, ſeptē triremium claſſe adaucta, hoſtem inſecutus eſt, illumque in ſinum vſque Hadriaticum repulit atq. fugauit. His rebus ita ſeſe habentibus, tandem inter ambas Reſpub., earumque ſocios & confœderatos, de communi vtriuſque partis conſenſu ſub certa pacis formula, aliiſque æquis ac legitimis cōdicionibus, breui pòſt
Pax inter Venetos ac Genuenſes. tranſactum eſt, & pax inſecuta & confirmata: cuius certè capita multa & ardua fuêre: quorum omnium enarrationem breuitatis cauſa, cum publicis Annalibus cōprehendantur, hîc ſtudio prętereo. Non committam tamē, quin pauca, eademque potiſſima, ad maiorem lucem & vberiorem hiſtoriæ cognitionē afferendam, hîc ſubiecero. Nam cùm conſtet, hanc gentem non vnius Principis, vel populi ſtudiis & auctoritate in mutuam gratiam rediiſſe, cùm multæ & graues inter eos eſſent diſſenſiones atque certaminum cauſæ; ea certè præcipua fuit, quòd mutuæ feli-

felicitatis & imperij vtrumque populum propenſione naturali ad magna natum, & ad maiora aſpirantem, extimularet ambitio & æmulatio, ex qua ſanè, ceu ex perenni ſcaturigine, plerumque multæ Reip. peſtes, &, vt Græci dicunt, catharmata, oriri atque enaſci conſueuerunt. Quorũ certè odiorum cauſæ ſi ſtatim ab initio enaſcentium ſimultatum alicuius magni viri iudicio & auctoritate è medio tollerentur, videremus multas Reſp. nunc vel euerſas, vel ſaltem acciſis rebus mirificè inclinatas, non ſolùm priſtinæ dignitatis ſplendorẽ retinere; verùm etiam rerum omnium abundantia, aliiſque rectis diſciplinis & neceſſariis artibus florere, ac pęnè ad ſummum faſtigium perductas eſſe. Sed habet hoc fatalis rerũ omnium, multorum iudicio, vis, vt vltra conſtitutam periodum Rerumpub. ſtatus & imperia non progrediantur. Quod cùm omnibus ferè temporibus à ſapientioribus probè animaduerſum & intellectum ſit, non ita mediusfidius mirum, ſi multas ciuitates, gentes & populos, ſubinde oriri, vel extingui quotidianis exemplis videamus. Hæc ideò adijcio, quòd nullum fermè ſæculum, imò vix aliqua fuerit ætas, quæ maiora diuerſarum conuerſionum exempla nobis ob oculos ponat, quàm hæc noſtra miſerrima tẽpora, quæ indies magis atq. magis maiores nobis calamitates denũtiant. Vtinam Deus optimus max. impendentes has procellas à nobis auertat. Sed me aliquanto cordatiùs rerum humanarum ſtatum deplorantem, reuocat hiſtoriæ noſtræ ad finem properantis contextus. Diximus enim Venetos & Ligures in pacem multorum precibus & auctoritate tandem coiuiſſe, inter quos omnium præſtantiſſimus fuit Haimo Allobrogum & Salaſſorum Dux, à cuius arbitrio leges vtrique genti præſcribendæ pendebãt, & ſtabant: inter quas hæ fuerunt præcipuæ:

Initæ pacis conditiones.

Vt Ludouicus Pannoniæ Rex, omnem Dalmatiæ oram Venetis vltrò citroq́. negotiorum cauſa migrantibus tutam & ſecuram redderet, omnibuſque ſalinis obturatis, ſalis conficiendi vſum in Dalmatiæ tractu prohiberet.

Vt Veneti, ipſi regi quotannis ſeptem aureorum nummûm millia iure beneficiario penderent.

Vt cum Aquileienſi Patriarcha eædem condiciones in poſterum eſſent quæ hactenus ante bellum cœptum extitiſſent.

Vt Genuenſibus ac Venetis integrum eſſet, quæcumque bona, prædas & manubias in hoc bello cepiſſent, exceptis captiuis, qui ſtatim vtrimque liberi dimittendi eſſent, retinere.

Vt Veneti caſtrum inſulæ Tenedos, ab ipſis longa poſſeſſione vſurpatum, penitus demolirentur & ſolo æquarent, ſponſione per Florentinos ad hoc facta, ad ſummam vſque ducentorum aureorum millium.

Vt Franciſcus Carrarius præſidia circa ſtagna, fluminumque oſtia collocata & exiſtentia, demoliretur, & caput aggeris & Morentianum reſtitueret: Veneti verò è contrà, Curaniam turrim illi ſaluam & integram relinquerent.

Vt Albertus Eſtenſis eſſet finium qui in diſceptationem & controuerſiam venirent, iuſtus arbiter.

Vt Barnabas Vicecomes, vtrique parti multis nominibus ſuſpectus, ab hac pacificatione & concordia omninò excluderetur. Hæc ferè fuerunt præcipua pacis capita, ſub quibus, anno milleſimo trecenteſimo octogeſimo primo, ac menſe Auguſto, pax cum omnium congratulatione atque fauſta acclamatione primo Sauonæ Liguriæ oppido promulgata eſt, ac præconis voce ex publico ſuggeſtu in curia recitata, anno ferè ſexto ex quo bellum ipſum inter vtramque gentem redintegratum fuerat. Cùm autem poſtmodum à Veneto prætore 1382.
arx inſulæ Tenedos ad tempus conſtitutum, minimè, vti conuenerant, diruere-

tur, & Ligures omnia bona Florentinorum, qui ſe, vt dictum eſt, prædes eo nomine conſtituerant, in ipſorum regione inuenta, detineri & aſſeruari iuſſiſſent, Veneti Zachariam Contarenum, Ioannem Gradenicum, & Michaëlem Maurocenum, Andreæ Contareni in principatu ſucceſſorem, qui deinde quarto menſe à ſuſcepta dignitate fato extinctus eſt, Genuam legatos miſerunt, vt moram excuſarent, ac Senatum Genuenſem docerent, non culpa vel aliqua negligentia Senatus Veneti fieri, vt fides hac in parte minimè liberaretur: ſed ſi quid eſſet quod poſſet iure imputari, culpam in ipſum Prætorem priuatim recidere. Qua excuſatione ſatisfacti Patres, & Florentinis negotiatoribus priſtinæ libertati reſtitutis, boniſque redditis; paruo interiecto tempore Genuæ nuntiatum eſt, prædictam arcem coram Reip. Genuenſis procuratore, prout pactum erat, euerſam ac funditus exciſam. Quæ ſanè res nodum retinendæ pacis non mediocriter aſtrinxit. Sopitis igitur hoc modo vtriuſque populi diuturnis atque periculoſiſſimis bellis, coaleſcentibuſque paulatim vtriuſque Reipub. membris, quæ tam longa armorum ſeries lacerauerat, mihi videor, antequam huius Veneti cum Genuenſi populo belli geſti hiſtoriæ vltimam manum imponam, operæpretium facturus, ſi pauca de Andrea Contareno Venetorum Principe, ad perpetuam poſteritatis memoriam, dixero, commotus non ſolùm tanti viri præclaris virtutibus, verùm etiã quòd ſub eo, & Leonardo Guarco laudatiſſimo ac ſapientiſſimo Principe, Deorum omnium beneficio, bellum, quod nunc, vti puto, luculenter deſcripſimus, finitum & extinctum fuerit. Hic autem poſtquam Senatus, aliarumque tribuum ſuffragiis de more ſollemni renunciatus eſt Princeps, clàm in ſuburbanum agrum Patauinum ſeſe ſubtraxerat, eo conſilio, vt tantæ dignitatis faſtigium, atque ex faſtigio inuidiam declinaret; magna me herculè cum fortitudine, quòd ſummum honoris apicem, à tam multis ad inſaniam vſq. expetitum, magno cum animo ſperneret atque abnueret, & potius priuatum ac domeſticum ſuũ otium magnis iſtis curis, quibus viri principes implicari ſolent, præferret atque præponeret. Verùm cùm multorum amicorum illi firmæ amicitiæ vinculo coniunctorum conſiliis magis atque magis indies incitaretur, ne tantam prouinciam, cui omninò par eſſet, fugere, vel in aliũ minus forſitan Reip. idoneum, reclinare vellet; tandem precibus deuictus, inuitus imperium ſuſcepit, eò certè cum maiori moleſtia, quòd magis amittendarum fortunarum metu, quàm alicuius propoſiti præmij ſpe, amicorum precibus obtemperaret. Cæterùm qualem ſe poſt adeptum principatum geſſerit, qualíue natura & moribus extiterit, Gaſpar Contarenus operis ſui inſcripti de Magiſtratibus & Rep. Venetorum libro primo ſatis luculenter memoriæ prodidit: cuius verba inter cetera hæc ſunt quæ adieci. Vnum, inquit, ex innumeris gentilis mei Andreæ Contareni Ducis exemplum adferam. Genuenſi bello grauiſſimo ac longè omnium periculoſiſſimo, cùm Dux hic noſtræ Reip. præeſſet, incredibili ſapientia, animiq. magnitudine ſingulari rem patriam ſeruauit, hoſteſque iam victores, maxima clade illata, profligauit; omneſque ad vnum trucidauit, aut captiuos fecit: conſeruata patria, re aucta, firmataque Rep., diem extremum clauſit, ac teſtamento cauit, ne eius ſepulchro, quod ad hunc vſque diem viſitur, iuxta templum D. Stephano dicatum, vlla Ducis inſignia, vlláue gentis noſtræ affigerentur. quin neque tam magni Ducis nomen inſcriptum ibidem videas: eiuſque modeſtia effectum eſt, vt viri celeberrimi illuſtriſſimique Principis monumentum plerique omnes ignorent; certiſſimum hoc reor ego argumentum eſſe, non ambitionis ventoſæque famæ maiores noſtros ſtudioſos fuiſſe, ſed patriæ tantùm bono cõmunique vtilitati conſuluiſſe. Cõtareni verba eò libentiùs adſcripſi, quò tanti viri te-

Arx Tenedi funditus exciſa.

De Andreæ Contareno Venetæ Reip. principe.

ri teſtimonium plus ponderis apud poſteritatẽ habiturum eſſe non dubitem. Ceterùm, quia hactenus ea bella quæ Reſp. cum Venetis, diuerſis tẽporibus, priuatis iniuriis, vel proferendi Imperij cupiditate incitata ſuſcepit ac geſſit, pro mediocritate ingenioli noſtri explicauimus; nũc reliquum eſt, vt eas expeditiones obiter enarremus, quas Genuenſ. poſt multa temporum volumina cum iiſdem partim inſtinctu atque in gratiam Philippi Mediolanenſium Principis, cuius imperio tunc temporis ſubijciebantur, partim verò ſpontè, ac multis nouis cõtumeliis laceſſiti, anno ſupra milleſimum quadringenteſimũ trigeſimo primo ac ſequenti, variis ſucceſſibus geſſêre. De prima igitur origine, bellorumque à Philippo aduerſus Venetos ſuſceptorum initiis, tametſi multiplices ac planè diuerſæ tradantur rationes & cauſæ, tamen, quantum equidem ex ſcriptorum Annalibus eruere potui, hæc fuit omnium præcipua, quòd Veneti, ſuapte natura gloriæ ſtudio flagrantes, atq. externæ potentiæ æmuli, ipſius ambitionem immẽſis opibus innixam, ſummoperè metuentes, clàm & apertè hoc vnum agebant, vt ad labefactandum florentiſſimum eius imperium, & quaſi neruum incidendum, illi multorum finitimorum Principum inuidiam concitarent, ſperantes hoc modo ampliſſimum eius dominium multorũ telis petitum iri, & ita ſenſim ſummam eius potentiam infringi poſſe, eaque de cauſa cum Florẽtinis fœdus ac ſocietatem iniuerant. Philippus igitur de Venetorum erga ſe voluntate atque immani odio commonefactus, graui contumelia, ſimulque ira accenſus, omnia extrema, niſi deſiſterent, denuntiare, aliaque, quæ ad profligandum hoſtem ſpectarent, præparare, adeò vt gliſcentibus indies magis atque magis mutuis odiis, res eò deueniret, vt tandem in apertum atque flagrantiſſ. bellum euaderet: primumque bellum, quod inter eos geſtum eſt, terreſtri certamine fuit determinatum, primò quidem iuxta Brixiam, deinde ad Otholengum, haud procul à monte Clario, in agro Brixiano. tertium circa Cremonam, & poſtremum inter Pompeianum & Mælodium; in quo tandem Philippi copiæ fuſæ profligatęque eſſe dicuntur, & capta ad ſeptem vel amplius millia; exque præcipuis Carolus Malateſta Inſubrici exercitus Imperator, in hoſtium poteſtatem venit. In flumine autem Pado bis vtrimque congreſſi ſunt: & in prima nauali pugna Venetæ claſſi Franciſcus Bembus, Inſubricæ verò Euſtachius præfuit: eſtque ad quatuor millia paſſuum à Cremona dimicatum: & hoc nauale certamen Veneto quidem proſperum fuiſſe traditur, octonis nauibus ex his quas Galeones vocant, ex hoſtili claſſe captis. Euſtachius medio prœlio dilapſus, cum cetera claſſe Cremonã ſe recepit. Verùm tam præclaræ inclytæque victoriæ curſum fœdauit clades eodem fermè loco Venetis inflicta, trecentis ferè claſſiariis temerè in eam terram quæ media eſt inter Padum & Cremonam, egreſſis, & ab hoſte ſubita eruptione exceptis ferroque contrucidatis. In ſecundo nauali certamine dux Venetæ claſſis fuit Nicolaus Treuiſanus; Philippicæ verò præfectus Ioannes Grimaldus, vir rei maritimæ ſcientia, inter Ligures ea tempeſtate longè clariſſimus, qui Papia cum ſuis nauigiis ſoluens, in Eridanum naues ſuas traduxit, & cum præualida Venetorũ claſſe, nauium numero, ac pugnantium multitudine, omniſque bellici apparatus copia longè ſuperiore, in Pado flumine ad Cremonam, quò Venetus cum ſua claſſe peruenerat, decimo Cal. Iulij longo atque ancipiti Marte conflixit, eo ſucceſſu, vt Ligur tandem ſuperior euaderet, captis octo ac viginti nauigiis, inter quæ aliquot Galeones, vt ipſi nuncupant, fuêre; & circiter octo millibus lectiſſimorum virorum partim captis, partim interfectis. Ambo hi nauales conflictus longè acerrimi & atrociſſimi fuerunt, ac ſtrenuè vtrimque dimicatum eſt, non ſecus ac ſi in mari bellum gereretur, ſeruato vtrimque nauali ordine, tametſi pugna fluuiatilis

Bellum inter Ligures ac Venetos inſtauratum, anno 1431.

Veneti cum Florentinis fœdus percutiunt.

Venetorum aduerſus Philippum Mediolanenſ. Principem victoria.

Ioannes Grimaldus.

Venetorum clades.

uiatilis extiterit. Hæc clades Venetorum animos haud ſanè mediocriter accendit, quòd in non dubiam ſuſpicionem veniſſent, Ligures acceptæ calamitatis præcipuos auctores extitiſſe: indeque vetera bella inter vtramque gẽtem aliquamdiu intermiſſa, non minoribus odiis, quàm antea, recruduerunt. Siquidem Venetiis haud multo pòſt, Petri Lauretani, qui identidem in multis naumachiis egregiam ac ſalutarem Reip. operam nauarat, auſpiciis, ex Patrum decreto duodeuiginti, ſiue, vt aliis placet, duodetriginta triremes paratæ inſtructæque fuerunt, quibus claſſis præfectus Ligurnum adnauigans, ſeſe cum quatuor triremibus Florentinis, & magna quadam oneraria ex his quas vulgò Galeatias appellant, coniunxit, in quibus, præter ceteros inſignes viros, Iacobus Adurnius & Antonius Fliſcus, tum extorres ac profugi, cum pleriſque aliis Genuenſibus patricij ordinis, conſcenderant, ea ſpe, vt hac ratione in patriam redirent. At vbi Genuæ primùm de his apparatibus cognitum eſt, protinus ex Senatus omniumque Ordinum conſenſu, duæ ac viginti triremes, magnaque oneraria ductu Franciſci Spinulæ Othoboni armatæ inſtructæque fuerunt. Ceterùm hæc expeditio infelicem exitum ſortita eſt, ea potiſſimum de cauſa, quòd Spinula moræ impatiens, præ nimia feſtinatione claſſem ſuam, priuſquam de omnibus rebus neceſſariis ſibi eſſet proſpectum, contra hoſtem educeret. Vix enim Rapallitanum ſinũ attigerat, cùm ab inimica claſſe rebus omnibus inſtructa, iuxta ædem D. Fructuoſo ſacram, vbi eſt promontorium, ſummo impetu inuaderetur. Erant nauigiorum numero fermè inter ſe pares. Quocirca, inito prœlio, diu ancipitique fortuna pugnatum eſt, ambarumque prætoriarum mutuus concurſus fuit, alteraque in alteram, vt in huiuſmodi conflictibus haud rarò vſu venire conſueuit, harpagonibus implicata: ſed cùm in eo certaminis ardore Tuſca illa nauis, cuius proximè meminimus, tam validam impreſſionem in Liguſticam prætoriam faceret, vt illam in alterum latus reflecteret, epibatæ alijque nauales ſocij titubante greſſu proni cõcidebant, & non pauci in mare præcipitabantur. Quo caſu reliqui conſternati, animum deſpondere incipiebãt, adeò vt fortuna tandem ad Venetos inclinarit. Cùm enim ceteri, qui erant in triremibus, ſuam prætoriam omninò ſubmerſam eſſe arbitrarentur, ſtatim ſeſe à pugna ſubducẽtes, fuga ſibi conſulebant, in eaque octo triremes vnà cum ipſo præfecto, tribus conſiliarijs, octo trierarchis, ac pleriſque aliis non obſcuri nominis ac famæ, in hoſtium poteſtatem deuenerunt. Reliquæ verò, nempè vndecim, partim in Delphini portum, ibi proximum, partim ſe Genuam recipientes, ſaluæ atque incolumes euaſerunt. Ferunt Lauretanum in hac tam inſigni victoria ſumma animi clementia & moderatione vſum eſſe. Quandoquidem narrant, Liguſticæ claſſis præfectum, & reliquos, qui erant alicuius nominis atq. exiſtimationis, humaniter ac etiam honorificè ab illo habitos: ceteros autem maiori ex parte gratis ac ſine vllo præmio dimiſſos. Non fuit tamen Venetis ea victoria prorſus incruenta, cùm in eo prœlio quàm plurimos vulneratos & interfectos fuiſſe conſtet, ita vt cùm Piſanum portum repeterent, militemque de more recenſerent, maiorem illius partem deſiderarent, licet aliqui ſint qui aſſerant, numerum vtrimque cæſorum non vltra octingentos fuiſſe. In hoc autem omnes conſentiunt, vltra quatuor millia conſauciata extitiſſe. Incidit hæc naualis pugna in annum ſupra milleſimum quadringenteſimum trigeſimum primum nono Cal. Oct. At Genuæ qui Philippi nomine gubernationi admoti erant, tantum abeſt, vt ad eius cladis nuntium animo cõſternarentur, vt etiam confeſtim ea nauigia quæ ex fuga ſuperfuerant, denuò inſtaurari, atque noua exornari iuſſerint: eaque claſſis duce Nicolao Iuſtiniano, Franciſci filio, educta eſt: atq. illi haud multò poſt duodecim triremes egregiè inſtructę, pro orę maritimæ

Bellum inſtauratum.

Naualis cõflictus adſtnum Rapallitanum.

Venetorum contra Genuenſ. victoria.

Franciſcus Spinula capitur à Venetis.

Exemplum ſingularis moderationis & clemẽtiæ.

ritimæ tutaminè additæ. Verebantur etenim ſummoperè, ne hoſtis hoc ſecundo ac felici rerum ſucceſſu elatus, atq. alacrior factus, maioribus viribus inſtructus, ad vrbem recto curſu contenderet, ſibiq́ue aditum armis in eam faceret. Quod proculdubiò feciſſet, niſi vulneratorum ratio ab illo habita, & reficiendæ claſſis neceſſitas huic rei magnum impedimentum attuliſſet. Qua ſanè cunctatione factum eſt, vt interim Liguribus animum vireſq́ue colligendi facultas daretur, & aduerſariis Remp. grauioribus damnis afficiendi anſa præcideretur: breuiq́ue ſpatio interiecto, Lauretanus Florentiam, indeq́ue Venetias victor cum captiuis reuerſus eſt. In hoc rerum tractu, cùm Philippi aduerſarij putarent, ſe huiuſmodi ſucceſſibus poſſe Ligusticam ditionem de more diuexare, iterum Barnabas Adurnius ope Ioannis Iacobi reguli Montferratenſis cum aliquot cohortibus ac turmis equitum circa vrbem excurſiones fecit; at Picinini imminentis exercitu deterritus, non vltra Sextrum oppidum progredi auſus fuit. Proinde tantum in illis locis excurrens, omnem maritimam oram ad defectionem ſolicitabat. Cuius ſuæ temeritatis ſtatim pœnas luit. Quandoquidem Picininus breui cum ſuo exercitu appropinquans, Adurnium, eiuſq́ue aſſeclas & confœderatos, ibi omnia conturbantes, ſept. Idus Oct. profligauit, & ipſum Barnabam Adurnium cepit. Idoneos habeo auctores qui tradant, Iacobum Adurnium, & Antonium Fliſcum, quorum proximè mentionem habuimus, cùm poſt Lauretani diſceſſum Piſis Florentiam vnà cum ſuis clientibus peterent, in inſidias, à Florentinis inſtructas, incautè præcipitatos; cumq́ue ſe obſtinatius tuerentur, ne viui in hoſtiũ poteſtatem venirent, ſibi mortem conſciuiſſe: quod ſanè vt non planè affirmare auſim, ſic etiam nec infitiari contenderim. Nec enim deſunt qui memoriæ prodiderint, ipſos, dum ſe acriter defendunt, ab hoſte, à Florentinis, vti diximus, ſubornato, interfectos fuiſſe. Ceterùm quia illarum Vallium indigenæ profugorum partes ſummo ſtudio atque viribus hactenus fouerant, Picininus vt illos in poſterum à tanta audacia retraheret, crudelius omninò quàm par erat, in eos animaduertiſſe dicitur: Siquidem tàm horribili ac fœda crudelitate vſum eſſe aſſerunt, vt nulli ordini ac ſexui parceret; nec tanta immanitate contentum, vniuerſam illam regionem partim flamma, partim ferro & expilationibus ad magnam ſolitudinem & vaſtitatem redegiſſe, validiſſimũ & robuſtiſſimum quemque, mancipiorum inſtar, in diram captiuitatem abducendo; ita vt cùm in Inſubriam veniſſet, barbarico more conterminum populum coëgerit, vt miſeros abductos captiuos auctionarentur & emerent. Bellum inde in Montferratenſem conuerſum, cuius prouinciam non minori clade affecit: pauciſq́ue diebus interiectis, caſtella circiter triginta eius ditionis occupauit: adeoq́ue Picininus ipſe omnibus euaſerat terribilis & formidabilis, vt ſola armorum oſtentatione omnes populos in officio retineret, & exortos motus conſopiret. Veneti interim ad omnem occaſionem intenti, enixè dabant operam, vt Ligures aliquo graui incommodo afficerent, præſertim in his locis quæ illi adhuc in partibus Orientalibus retinebant, nimirum quòd exiſtimarent, illa inualido ac tenui præſidio teneri. Et quia Chium inſulam ceteris locis opportuniorem, maioribuſq́ue iniuriis obnoxiam videbant, ſumma diligentia tredecim ingentis magnitudinis corbitas, & quindecim triremes maioris ferè notæ ac formæ ex his quas vulgò Galeatias appellari diximus, omni bellico apparatu ad hanc oppugnandã inſtruxêre; aliamq́ue expeditionem in ſpeciem præferentes, ductu Scaramuciæ Papienſis, viri artis militaris ſcientiſſimi ac celeberrimi, rectà in eam inſulam menſe Nouembri eiuſdem anni, nempe ſupra mille quadringentos vnius ac triceſimi, atque aſpera hieme, adnauigarunt, haud dubia ſpe vrbis campeſtris, non flumine, non foſſa

Nicolai Picinini immanitas.

Veneti Chiũ inſulam adoriuntur, auſpiciũ Scaramuciæ Papienſis.

cinctæ, neque mœnibus validæ, tum autem nullo, vel saltem exiguo præsidio, vtpotè in nulla tali suspicione, firmatę, primo aduẽtu, atq. ipso impetu, potiundæ. Proinde instructis nauibus, aliisque ad vsum huius expeditionis rite dispositis, & tantummodò septingentis militibus impositis, è sinu Hadriatico soluentes, commodaque nauigatione vsi, rectà eò cursum instituêre: primaque accessione milite statim in terram exposito, incredibili insulanorum animos trepidatione affecerunt, cùm hostem priùs viderent, quàm de illius aduentu quicquam explorati habuissent. Cùm tamen illis paululùm temporis ad consultationẽ daretur, dum aduersarij copias exponunt, & loca figendis castris aptiora explorant, maioraque tormenta disponũt, se omni studio & alacritate ad eius loci propugnationem parārunt. Erat tum fortè in Chio Raphaël Montaldus Leonardi filius, vir apprimè strenuus ac militaris, quem ipsi in tanta rerum omnium propter inopinatum hostis aduentum confusione, cum ob familiæ amplitudinem, tum ob rei militaris peritiam & bellicæ virtutis opinionem, ex vnanimi cõsensu huic prouinciæ præposuerunt. Is ergo, mœnium turribus haud exiguo sagittariorum præsidio, & magno bellicorum tormentorum numero communitis, ceterisque rebus, prout in tantis rei ac temporis angustiis fieri potuit, studiosè præparatis & expeditis, sese ac ciuium omnium animos ad defensionem, atq. ad omnia vltima experienda intrepidè confirmauit. Hostis verò biduum à descensione in terram facta, primò veteres muros baliſtis, aliisque muralibus machinis diuerberauit, quibus magna ex parte prostratis, se ad oppugnationes conuertit; quas quidem oppidani ac præsidiarij milites mira virtute & constantia sustinuerunt, ita vt primo die impetum ab aurora in vesperum vsq. protractum noctis interuentus diremerit. Scaramucia interim cum Andrea Mocinico classis legato grauiter expostulans, inter cetera dixit, se longè opinione sua deceptum esse, cùm priùs ex diuersorum hominum fama & sermonibus accepisset, à se infirmum quoddã ac debile Græcorum castellum inuadendum. Nunc verò se vrbem omnibus militaribus præsidiis egregiè communitam atque instructam inuenisse, ideoque censebat, vel ab ea expeditione recedendum, vel ipsam vrbem arctissima obsidione premendam. Interea oppidani, quòd valdè exiguum propugnatorum numerum, tantæque defensioni imparem haberent, in magno metu ac solicitudine versabantur. Quandoquidẽ, præter duas turres in ipsius portus faucibus sitas, quæ necessariò contra hostium iniurias summa contentione propugnari debebant, operæ pretium ducebant, duas onerarias insolitæ magnitudinis, pretiosis mercibus onustas, ibi ea tempestate ad ancoram stationem habentes, nullo pacto negligere, adeò vt cõmodè singulis pro rei periculiq. magnitudine sufficere nequirent; fortunæ tamen beneficio factum fuit, vt auaritiæ studium ad tutelam vrbis casu potiùs, quàm consilio, sit translatum. Siquidem intempesta nocte quidam classiarij cymbis summo cum silentio per quasdam rupium angustias in littus penetrantes, sic nauium ac turrium præsidiarios terruêre, vt igne prius in nauibus iniecto, eas quamprimùm desererent, atque in vrbem confugerent; ita vt Venetis quidem iam littore potitis, vrbem vndique inuadendi maior facultas daretur. Sed contrà oppidani nouo isto præsidio confirmati, multò maiori studio & commoditate quàm antea, omnibus ad defensionem necessariis dabant iugiter operam. Venetus igitur tali ansa præbita, maiores naues cum aliquot copiis, muris portus admoueri, vt denuò impressionem facerent, parique diligentia triremes, & alia minora nauigia versus Solis ortum disponi iussit, vt hac ratione propugnatoribus maior metus inijceretur. Igitur denuò bellicis machinis dispositis, vndiquaque oppugnationes fiebant: in quo sanè illud oppidanis non parum detri-

Chius à Venetis obsessa.

Strenua & egregia Chiorum aduersus Venetos defensio, duce Raphaele Montaldo.

Chius à Venetis acerrimè oppugnata.

menti

menti afferebat, quòd ſcilicet malis hoſtilium nauium altitudinem mœnium ſuperantibus, ex corbibus bellatorum refertis ingens miſſilium vis funderetur, ſic vt defenſores locum illum relinquere cogerentur. Proinde hoſtes ad mœnia defenſoribus nudata, ſcalas erigebant, haud dubiè in vrbem tranſcenſuri, reliquis ciuibus imminentis peſtis ſpecie oculis atque animis obuerſante, exanimatis, niſi Raphaël, qui nunquam animum deſponderat, ſingulari quadam audacia, egregioque conſilij atque animi aduerſus omnem formidinem inuicti exemplo, imminenti vrbis exitio maturè obuiam iuiſſet. A diuerſa enim illius parte egreſſus, delectaque fortiſſimorum iuuenum manu, quam ſibi delegit, circumducta, terga ſcandentium inuaſit, quibus partim cæſis, partim in fugam coniectis, vrbem ab inſtanti periculo eripuit. Verumenimuerò hæc tanta Raphaëlis alacritas, & egregia eius ſuorumque defenſio inhibere non potuit, quin hoſtes indefatigatis animis ductu Scaramuciæ omnibus modis & artibus ſibi in vrbem aditum quærerent. Omiſſa enim propter rei difficultatem oppugnatione, occultis in oppidũ cuniculis ſibi aditum facere inſtituerunt. Scaramucia, dum omnia fortiſſimi ducis ac ſtrenuiſſimi militis officia obit, & foſſores ad opus perficiendum extimulat, locique ſitum penitius contemplatur, ſagitta, ſiue, vt aliis placet, tragula ictus eſt, & intra paucos dies, ex vulneris dolore fatis conceſſit. Repentinus eius atque inſperatus obitus haud parum conſternationis vniuerſæ Venetæ claſſi attulit, ita vt ſenſim multum de ſolita induſtria & oppugnandæ vrbis ſtudio remitterent. Huius expeditionis Venetæ aduerſus Chios fama longè lateque euagata, etiam ad Perenſes peruenerat, qui de ſuorum ciuium periculis admoniti, cõtinuò ad illos aliquot triremes cum ſeptuaginta lectiſſimorum ac fortiſſimorum iuuenum præſidio, hortatu potiſſimùm Damiani Grilli, inſtruxerũt, quæ in Chium delatæ, ſilentio noctis portum ignaris hoſtibus intrarunt, exploratoque inimicæ claſſis ordine, eadem nocte, pari taciturnitate per medios hoſtes ingenti auſu, nemine prohibente, vrbem non ſine maximo oppidanorum commodo ac lætitia ingreſſi ſunt. Hoc nouum & inſperatum ſubſidium adeò oppidanorum animos confirmauit atque erexit, vt cùm ſeſe præ nimio confligẽdi ardore ac ſtudio diutius intra mœnia continere nequirent, ſubinde eruptione facta, obſeſſores inuaſerint. Profuit mirum in modum oppidanis hæc noua initi cõſilij ratio cum ſumma alacritate atque animoſitate coniuncta. Quandoquidem Veneti omnia extrema nequicquam experti, fracto aduerſis rebus animo, obſidione ſoluta, vrbem liberam tandem decimo nono Cal. Febr. reliquêre, vaſiſque conclamatis, noctu Rhodum verſus nauigationem inſtituerunt. Sed antequam huius obſidionis enarrationem finiam, non reticebo clariſſimi viri Ambroſij Grimaldi, qui in hac expeditione erat, ſomnium. Ipſe enim cùm in Chio ciuitate in præſidiis eſſet, ac cum ceteris omnia belli munia ſtrenuè obiret, iam intempeſta nocte per quietem vidit ſerpentem immenſæ magnitudinis ſcintillantibus & toruis oculis, hiantique ore dira minantem, & quaſi ſe illicò inuaſurum. Grimaldus tam tetro atque horribili ſpectaculo exterritus & expergefactus, magno cũ pauore ſomnij ſpectrum examinauit: cumq. poſtero die nocturnam viſionem enarrauiſſet, aliis alia interpretantibus, fuêre qui illi dicerent, & admonerent, omninò in poſterum ab omnibus belli muniis eſſe abſtinendum, quòd ſcilicet illud monſtrum dira, atque adeò funeſtum exitum illi denũtiaret. Quorum monitis ipſe aliquantiſper obtemperans, cùm forte fortuna oppidani eruptionem in hoſtem facerent, ipſe ſpectri memor, ponè poſtremum agmen lento paſſu, tantùm videndi conflictus gratia, ſequebatur. Et quò maiorem cautionem adhiberet, ſeque ab omnibus belli iniuriis tutiorem redderet, ſeſe poſt magnæ craſſitudinis parietem, ceu

Raphaëlis Montaldi eximia virtus ac ſollertia.

Scaramuciæ interitus.

Perenſium ſubſidium.

Chij non abſque ſumma laude victores cõtra Venetos.

Præſagium in ſomnio Ambroſij Grimaldi.

tutam latebram, abdidit. Verùm, cùm videndi commissi prælij teneretur desiderio, temperare sibi nequiuit, quin caput per obturati muri foramen exereret. Quod postquam malo suo fato extulisset, euestigiò maioris tormenti ictu ab humeris illi auulsum fuit. Res proculdubiò mirabilis, & cuius inuestigatio planè sit ardua atque abstrusa, cùm nullæ videantur esse rationes physicæ, quibus tantæ rei successus meritò ascribi possit. Latet igitur in occulto semota ab hominum intellectu fatalis illa vis ineluctabilis, quæ nos aliquando inuitos, omnibusque modis reluctantes, præcipites in diuersa trahit. Et quia omnium doctorum iudicio constat & confirmatum est, homines sæpius spectris, aliisque nocturnis imaginibus per somnium sese offerentibus, de multis futuris rebus commonefieri, ideò confitendum est, extare quiescentis animi præscita & diuinationes, humanæque mentis præsagia, quasi vaticinia futurorum diuinitùs mortalibus data. Quod sanè vt magis elucescat, hîc aliquot non inutiliter, vti existimo, subijciam exempla. Olim Diuo Cæsari, antequam in citeriorem Galliam mouisset, infestaque in vrbem ferret arma, per quietem visum fuit matri stuprum intulisse: quo somnio ad spem amplissimam coniectores illum excitarunt, dominium orbis sibi dari interpretati. Idem somnium Hippiæ Pisistrati filio, qui tyranni successor, patriam crudelius occupauit, dum priuatus adhuc regiũ affectat fastigium, haud dispari euentu oblatum fuisse memorant. Rursus quod Astyagi Assyriorum regi in somnis oblata species tulit, qui ex naturalibus filiæ vitem enatam, cuius palmite omnis Asia obumbraretur, vidisse visus erat. Quare consulti harioli, nepotem futurum qui toti Asiæ imperitaret, & regni sibi responderunt portendi euersionem. Hoc nimirum Cyro Assyriorum regi relatum in somnium fuit. Mater Octauij vterum ferens, sua intestina per omnem terræ ambitum explicari per somnium imaginata fuit, verissimo præsagio, quo latè ipsius imperium protendi euentus docuit. Rursus quod idem D. Iulio visio per quietem oblata portendit, cùm supra nubem volitare, & cælum vertice contingere videbatur, parem exitum habuit cum somnio Cambysis, quo Smerdis fratris regio solio sedentis & cælum vertice contingentis, ostendi species visa est. Quod tamen vtiq. exitium tulisse, necemque & cladem portendisse constat: siquidem alter à Bruto & Cassio cædis auctoribus oppressus fuit: alter verò cùm in suspicionem affectati regni venisset, occisus, nõ cogitati forsan facinoris pœnas dedit. Quod sanè cõpar fuit cũ insomnio Iulij Cæsaris, qui pridiè quã periret, sibi visus est, vti diximus, per quietem interdũ super nubila volitare, aliàs cum Ioue dextras iungere. At mihi fermè exciderat quod enarrat Tranquillus in eiusdẽ Iulij vitæ descriptione. Dicit enim Cæsaris futuram cædem non solùm multis euidentibus prodigiis denuntiatam fuisse, sed etiam Calpurniam eius vxorem secundum quietem funestum eius exitum præuidisse. Et quia hic auctor planè elegans atque disertus est, eius verba ascribere non pigebit. Et Calpurnia vxor imaginata est collabi fastigium domus, maritumque in gremio suo confodi; ac subitò cubiculi fores spontè patuerunt. Ob hæc simul, & ob infirmam valetudinem diu cunctatus, an se contineret, & quæ apud Senatum proposuerat, agere differret: tandem D. Bruto adhortante, ne frequentes, ac iam dudum opperientes destitueret, quinta ferè hora progressus est: libellumque insidiatorum indicem, ab obuio quodam porrectum, libellis ceteris, quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus, commiscuit. Dein pluribus hostiis cæsis, cùm litare non posset, introijt curiam, spreta religione; Spurinamque irridens, & vt falsum arguens, quòd sine vlla noxa Idus Martiæ adessent: Quamquam is veniisse quidem eas diceret, sed non præteriisse. Verùm cùm Artemidorus, qui etiam scriptis Iulium præmonuerat, ne coacto Senatu, in curiam eo die

Ambrosij Grimaldi interitus.

Somnia nõnunquam vere futura denuntiare.

eo die quo occubuit, veniret, peculiarem libellum de ſpectris & inſomniis conſcripſerit, qui etiamnum extat, plura de hac materia diſſerere ſuperſedebo. Vt igitur ad inſtitutum reuertar, priuſquam Veneta claſſis in Rhodum peruenîret, duæ onerariæ maris tempeſtate diſiectæ atque ſubmerſæ ſunt. Hîc verò claſſe refecta, & ſuorum numerum recenſentes, prętęr vulneratos, fermè dimidiam eorum partem amiſſam inuenêre. Poſtquam verò Genuæ de hac obſidione reſcitum eſt, ſubitò ex Senatus decreto, tres maiores naues, & duæ triremes cum mille & quingentorum electiſſimorum virorum pręſidio, auſpiciis Thomaſi Cebæ, inſtructæ, atque expeditæ fuerunt. iamque oram ſinus Liguſtici emenſi erant, cùm hoſtem illinc receſſiſſe, illis pro certo nuntiatum eſt. Ipſi tamen inſtitutam nauigationem proſecuti, octauo Cal. April. in Chium ſalui atque incolumes prætęrucćti ſunt, ibique ſicut in aliis portibus earum regionum ſuam operam præſtitêre, ita vt in Venetos, per id quidem tempus, nihil aliud omninò ab eis attentatum fuerit. 1452.

Quãta fuerit Venetorum clades in Chij obſidione.

Proximo anno Genuæ, ad Venetorum inhibendos conatus, quatuor ac viginti naues, quarum decem longæ ac triremes fuerunt, reliquæ corbitæ ingentis magnitudinis, inſtructæ, ac ſub imperio & præfectura Petri Spinulæ, Cypriani filij, eductæ. Qui, vniuerſis rebus expeditis, ſub finem Aprilis verſus Hadriaticum ſinum cum claſſe ſua contendit, vt nominis ſui famam cum Reipub. vtilitate ac dignitate coniunctam, aliqua inſigni expeditione excitaret. Proinde exiſtimans, Corſicam inſulam inualido præſidio teneri, hanc expugnare conatus eſt. Verùm admota claſſe, tentataque eius expugnatione, quòd vrbs longè ſupra hominum famam atque exiſtimationem omnibus neceſſariis eſſet inſtructa, hanc expeditionem, ceu periculi & difficultatis plenam, direptis atque incenſis ſuburbanis locis, præter ſpem & contra voluntatem dereliquit. Inde in Euxinum pontum delatus, Naxum atque Andrum inſulas, priorem quidem ſitam in mari Ægæo, alteram Eubœæ adiacentem, deditione occupauit, & Genuenſ. imperio adiunxit: moxque in Chium perueniens, ibi propter annonæ incommoda pauliſper commoratus eſt. Vbi verò claſſem rebus opportunis refeciſſet, Cretam verſus nauigationem direxit; & in itinere cùm ſibi aliquot naues Venetas ex Syria redeuntes obuiam haberet, vnam ex his, pretioſis mercibus onuſtam, cepit, reliquæ ventorũ ac noctis beneficio incolumes abierunt. quibus progreſſibus eam æſtatem & autumni partem, nulla re alia memorabili geſta, tranſegit. Et cùm adulta iam æſtate domum repeteret, dira atque atroci tempeſtate iactatus eſt, duæque naues ab aliis diſtractæ, quarum altera naufragium fecit: reliqua deinde nauigia non mediocri incommodo affecta, ſummamque difficultatem perpeſſa, tandem menſe Martio in Liguſticum ſinum appulêre. Claſſis autem Præfecto per calumniatores & aduerſarios peculiatus aliarumque rerum crimen obiectum eſt, ac repetundarum poſtulatus. ſed tam manifeſta fuit eius innocẽtia, vt ipſe exemptus omni crimine atque culpa, facti inuidia & acerbitas in æmulos recideret. Cetertùm gliſcentibus indies magis atque magis inter Inſubres ac Venetos odiis, bellũ ex bello enatum eſt: cumque diſſenſionibus nullus conſtitueretur terminus, vterque hoſtis ad ſui tutelam longè maiori ſeſe quàm antea præſidio aliiſque ad bellum neceſſariis firmauit. Et Veneti quidem ſuperiorum prœliorum memoria atque ſucceſſu animis elati, mariſque imperio auidè inhiantes, ad euertendam Liguſticam potentiam, tunc temporis Philippi gratia & opibus innixam, claſſem trium ac triginta triremium inſtruxerunt, eaq. vniuerſam ferè inferi maris oram peruagantes, ad portum Piſanum appulêre, ibique duarum nauium Florentinorum, tunc ſociorum, cum quingentis militibus miſſarum, ſupplementum fecêre, ſuaque claſſi, in quam etiam Abraham & Baptiſta Fulgoſij, qui ambo erant ex-

Genuenſ. nouam claſſem duce Petro Spinula emittunt.

Naxum, & Andrus à Genuenſ. occupatæ.

torres

torres ac profugi, conſcenderant, coniunxerunt. Quibus viribus freti, recto curſu in Liguſticam ditionem perrexerunt, vt eam armis infeſtarent: pro cuius quidem tutela & ſalute certè minor potentia, quàm Philippi Principis, non requirebatur. Siquidem inde ſtatim ab initio, quo Reipub. Genuenſ. adminiſtratio Philippo Mediolanenſium Principi commendata atque permiſſa fuit, præcipuarum ciuitatis factionum Principes & auctores variis initis ſocietatibus atque fœderibus, ſemper anxiè contenderant, vt Rempub. iugiter diuexarent, & ſubinde variis incommodis ac detrimentis affligerent. Ceterùm tanta erat Philippi in adminiſtranda Repub. prudentia, & contra omnes aduerſarios cautela, vt non dubium ſit, quin diutius rerum potitus Genuæ fuiſſet, nequicquam reluctantibus hoſtibus, niſi nouam conſilij rationem ingreſſus, pleroſque vrbis ciues priſtinis ſuis honoribus defraudaſſet, atque adeò Rempub. ipſam præcipuis ſuis immunitatibus & priuilegiis, vti antea demonſtrauimus, ſpoliaſſet. At Veneta claſſis vlterius progreſſa, Sextrum eo conſilio venit, vt illam inſulam occuparet. Tenebatur ea tempeſtate is locus ſic ſatis valido, vtpotè mille quingẽtorum militum, præſidio, ad primam hoſtilis claſſis aduentus famam eò à Repub. duce Nicolao Nigrone miſſo. Igitur Veneti tanto præſidio deterriti, relicta illa expeditione, in Rapallitanum ſinum prædabundi venerunt, omniaque hoſtilia ad euertendum Rapallum fecerunt, freti aliquot factioſorum hominum in iis locis ſubinde ſubſiſtentium auxiliis atque conſiliis. Sperabant enim, oſtenſa tantũmodò claſſe, aliquos nouos motus eo in oppido per Philippi aduerſarios exorituros: ideoque ad duarum ferè horarum ſpatium rei euentum expectantes, ſubſtitêre. Verùm, cùm omnia ſedata atque tranquilla contra opinionem ibi conſpicerent, quòd hiems inſtaret, inde ſoluerunt, ſeſeq. verſus ſuperi maris oram receperunt.

1433. Interea temporis, cùm pacis iungendæ arbitrium ad Nicolaum Eſtenſem & Ludouicum Salutianum, ambos tum Marchiones, delatum fuiſſet, tandem menſe Maio proximè ſubſecuti anni, qui ſupra milleſimum quadringenteſimum tertius ac trigeſimus fuit, pax renouata eſt, & captiui vltrò citroque dimiſſi, inter quos ex parte Genuenſium, præter ceteros, adhuc Venetiis aſſeruabatur Franciſcus Spinula, qui eo tempore vnà cum reliquis dimiſſus eſt, ac priſtinæ libertati reſtitutus. cui ſanè in patriam redeunti, amplius quingẽti ex ſuprema nobilitate, honoris ergò, equites obuiam proceſſêre, ac vniuerſa ciuitas illius liberatione atque aduentu incredibili gaudio perfuſa.

Pax inter Venetos ac Genuenſ.

Verùm enim verò vt ſemel huic enarrationi de huius vtriuſque Populi rebus extremam manum imponam, non diffitebor, me ſummo ſudore maximiſque laboribus ad hiſtoricam huius belli fidẽ peruenisſe. Nam cùm multi ſint & reperiantur ſcriptores, qui variis, vt puto, de cauſis inter ſe diſſentiant mirumque in modum varient, difficile fuit ex tantorum ſcriptorum numero aliquid deligere, quod citra controuerſiam, vel mendacij ſuſpicionem tradi poſſit. Proinde ſi aliqua in re lapſus fuero, vel ab ipſa veritate aberrauero, eò facilius venia mihi, vti ſpero, dabitur, quò cum maiori inueſtigandæ & eruendæ veritatis ſtudio hactenus elaborauerim. Reliqua pari fide atq. diligẽtia à me, vti confido, præſtita fuerunt. Quatenus verò ad ea grauiſſima itidem ac periculoſiſſima bella attinet, quæ populus Genuenſis olim cum Tarraconenſibus, & præſertim cum Alfonſo Aragonio, variis temporibus geſſit, licet externa fuerint, eodemque ordine enarrari debuiſſent, cùm tamen hæc ſatis abundè in iis libris in quibus de politico Reip. ſtatu & gubernatione agitur, explicauerimus, ab illorum commemoratione, tanquam inani & ſuperuacanea, in præſentiarum ſuperſedeo. Et de his quidem hactenus dictum ſit.

BELLI VENETI FINIS.

PERBREVIS TRACTATVS
IN QVO SVMMATIM ATQVE
PAVCISSIMIS VERBIS DE VNIVERSO REIP.
Genuenſis ſtatu & adminiſtratione diſſeritur.

ENARRATIS hactenus cum ſummo veritatis inquirendæ ſtudio, nec minori temporum diſtinctione, omnibus iis quæ in huius Reip. noſtræ tempora vſque ad hanc noſtram tempeſtatem inciderunt; haud abſurdum me facturum exiſtimaui, ſi pari fide ac diligentia politicum ciuitatis ſtatum quàm breuiſſimis potero verbis attexuero. Ex veterum quippe libris ac monumentis ſatis liquet, hanc Remp. primò patrium quodammodò ius diu exercuiſſe & retinuiſſe: deinde poſtquam in poteſtatem Romani imperij deuênit, annuo quodam magiſtratu per Conſules ab ipſa communi plebe creatos, dudum adminiſtratam fuiſſe, & ad multa tempora aſſidua quadam ſerie hanc ferè adminiſtrationis normam retinuiſſe, temporiſque tandem decurſu, circa ſcilicet annum ſalutis milleſimum centeſimum primum, bini Conſules addi cœperunt; quorum certè magiſtratus fuit anceps, adeoque non perpetuus, vt pro temporis rerumque condicione interdum adiungerentur, vel remouerentur, prout videlicet popularis animus eſſet comparatus: durauitque huius ambigui magiſtratus varietas ad annum vſque centeſimum vndetrigeſimum ſupra milleſimum. Inſequenti etenim anno, priori illo inſtituto immutato, tres electi Conſules cum tredecim viris, quibus rerum ciuilium cognitio permitteretur: fuitque magiſtratus hic ferè duodecim annorum ſpatij; poſtea aucta fuit magiſtratus dignitas decem Conſulum acceſſione, qui in laborum & dignitatum ſocietatē & communionem recepti, paribus ſtudiis Remp. gererent & adminiſtrarent. Deinde decurſis viginti duobus ſubſequentibus annis, neſcio qua ratione factum fuerit, vt iterum hic numerus immutaretur. Quippè abrogata illa multitudine, ad paucos, nimirum quinos, vel ſenos, ex omnibus ordinibus rerum ſumma adminiſtratio deuênit. Quo in ſtatu ſine vlla ſingulari immutatione aliquamdiu Reſpub. ipſa ad annum milleſimum centeſimum nonageſimum permanſit: tum primùm Prætor inſtitutus, qui vnà cum ipſis Conſulibus toti rerum ſummæ præeſſet. Cuius ſanè inſtituti pleræque aliæ Italiæ ciuitates exemplum ſecutæ, idem poſtea fecerunt. Et quia magiſtratus diuerſimodè inſtituebantur, Reſque publica non ſemper eodem adminiſtrationis genere, vti ſuperiùs commemorauimus, conſtitit, magnæ exinde, ceu perenni fonte, ortæ ſunt ciuium ſimultates, atque, vt paſſim euenire ſolet, multis inteſtinis odiis laboratum & certatum aliquādiu fuit, ad annum ſcilicet ſupra milleſimum ducenteſimum decimumſeptimum. Nonnunquam enim interea per interualla temporum Prætor externus accerſitus fuit; interdum verò omiſſus: quandoque etiam conſiliarij pro temporum condicione Prætori attributi. Deinde ſuccedente tempore, ad annum ferè ſalutis humanæ milleſimum ducenteſimum quinquageſimum ſeptimum, nouo quodam excogitato inſtituto, Præfectus populi creari cœptus, qui, vt olim apud Romanos Cenſores faciebant, ſeueritatem cenſoriam in populum ipſum diſtringeret atq. exerceret. Proinde ceu collega perpetuus Prætori in ſocietate gubernationis ad-

nis additus: quo inſtituto annis ferè ſex ciuitas ipſa adminiſtrata fuit. Deinceps per noué annos continuos Præfectura intermiſſa eſt, non ſecus ac ſi omninò ſublata eſſet: totiuſque Reip. auctoritas in ipſum ſolum Prætorem reclinata & deriuata fuit. Sed demum paruo interiecto tempore, bini præfecti ex patriciorum ordine allecti & coniuncti ipſi prætori fuerunt, ſub quorum auctoritate & adminiſtratione ad annum Reſp. ſtetit. Deinde quia temporis condicio ita ferre & expoſtulare videbatur, iterum Præfectum & Prætorem ab exteris gentibus accerſire placuit, quibus etiam ex communi ſententia Abbas, ceu cuſtos populi, additus eſt. Quam adminiſtrationis formam ciuitas ipſa ad annum milleſimum trecenteſimum ac duodeuigeſimum retinuit: quo ferè tempore Reſp. Genuenſis in Ioannis XXII. Pont. Romani & Roberti Apuliæ regis poteſtatem deuenit. Sub quorum imperio vrbs vſque ad annum milleſimum trecenteſimum trigeſimum quintum permanſit. Inde repetito iterum veteri inſtituto, rurſus Prætorem, binos Præfectos, Abbatem, & Antianos, quos vocant, ciues Reſp. ſibi legit; ſub quibus exacti ſunt anni ferè quatuor. Verùm cùm illa tempeſtate Genuæ inter nobilitatem factiones orirentur, magnis diſcordiis ciuilibus Reſpublica fuit diuexata. Nam pulſis ex vrbe Spinulis & Auriis, poſtmodum grauiſſimæ enatæ ſunt tempeſtates, quæ inteſtinis contentionibus mutuiſque odiis magnam anſam & occaſionem præbuêre, ita vt poſt plurimas receptas clades, operæpretium Patres ſe facere exiſtimarent, ſi perpetui magiſtratus ſpeciem inueherent atque ſtabilirent; arbitrati hac potiſſimùm ratione pacem & tranquillitatem ciuitatis parari & conſeruari poſſe: habitiſque centuriatis comitiis, de communibus omnium ſuffragiis Simonem Buccanigram longo rerum vſu inſignem, nouo & inaudito ad illa vſque tempora titulo, Ducem ac Principem renuntiarunt. De cuius ſummi Magiſtratus prorogatione, ceteriſque aliis, quæ ad ſupremam poteſtatem pertinent, ſatis luculenter explicauimus, atq. etiam præter cetera oſtendimus, anno ſupra mille quingentos ſeptimo ac vigeſimo Genuenſes ex permiſſu Franciſci primi regis Galliarum, ac Theodori Triuultij eius præfecti, nouum Reip. ſtatum conſtituiſſe, illumque proximo anno ab iiſdem Principis Andreæ Auriæ auctoritate confirmatum. Et ſi autem, qualis nam ille extiterit, non paucis, neque obſcuris verbis libro XX. rerum politicarum oſtenſum eſſe arbitror; nihilominus tamen, quò magis de illo conſtet, quique magiſtratus eligi ſoleant, & quamdiu ciues in aliqua dignitate conſtituti, ſuis muneribus fungantur, pleniùs eluceſcat; operæ pretium fore putaui, ſi ea omnia hîc breuiter ac ſummatim explicarentur; ne quid ab induſtrio & ſollerti lectore, hac quidē in parte, deſiderari poſſit. Ex omnibus igitur ciuitatis ordinibus, duodecim potiſſimùm ciues, quorum nomina ibidem expreſſimus, in Senatum allecti & conſcripti ſunt, quorum conſilio & auctoritate ſtatus Reip. conſtitueretur. Hi ergo de vnanimi voluntate atque conſenſu diligenter atque accuratè omnibus cauſis perpenſis, quæ hactenus illam variis factionibus ac ſimultatibus inuoluerāt, optimum fore cenſuerunt, vt ciuilibus odiis extinctis, ac diſſenſionibus è medio ſublatis, quædam gubernationis forma & ratio inſtitueretur: cuius ſanè quilibet ciuis nobilis ac virtute præditus, alternatim particeps fieret. Proinde ſtatim abrogarunt decretum diu antea promulgatum, ne quiſpiam ſcilicet ſuprema dignitate fungeretur, niſi eſſet popularis, & Gibellinarum partium ſtudioſus: itemque multa alia decreta circa magiſtratuū diſtributionem lata. Et præter cetera ſanxêre, vt quicumque in ciuitate ſex domos apertas, & à ciuibus ſuæ familiæ inhabitatas haberent, hi viciſſim in Magiſtratuum diſtributione alternatim

tim succederent. Quæ verò essent minori numero, sed tamen alicuius dignitatis ac existimationis, nec apertas domos haberent, in aliquam earum ex illis duodetriginta, quibus eas habere contigisset, adscriberentur, prout ipsi magis omninò expedire videretur. Nomina verò earum familiarum, quæ octauum ac vigesimũ numerum explebant, infrascripta sunt: Auriæ, Calui, Catanei, Centuriones, Cibo, Cicadæ, Flisci, Franchi, Furnarij, Gentiles, Grimaldi, Grilli, Iustiniani, Imperiales, Interiani, Lercarij, Lomelini, Marini, Nigrij, Nigrones, Palauicini, Pinelli, Promontorij, Spinulæ, Saluaghi, Sauli, Viualdi, Vsusmarij. Et quia iam longo vsu in vrbe receptum erat, vt aliqua insignis & ampla familia vltrò sibi alterã cooptaret; eamq. quò magis opibus viribusq. floreret, in nomen ac societatem reciperet; minimè alienum atque absurdum videbatur, publico decreto sanciri, quod prius speciali quadam & priuata auctoritate decernebatur. Deinde placuit, ex illis viginti octo familiis, quarum mentionem fecimus, quotannis Senatum quadringentorum ciuium haberi, quibus vnà cum Duce ac Præfectis, totius Reip. cura & administratio committeretur. Ab hoc Senatu Principem, & octo Gubernatores eligi, qui biennio rebus gerendis præessent, & quæcumque ibi forent præcipua, quæque ad Reip. decus atque amplitudinem pertinerent, ex vnanimi consensu & voluntate decerni, hosque ipsos vnà cum Duce constituere ac designare Senatum. Verùm si aliqua de re, quæ licet haud minimi ponderis ac momenti esset, non tamen huiusmodi, vt de illa, ceu omnium summa & præcipua, habenda esset consultatio, Senatum debere interponere operam alterius minoris Senatus, suffragiis centum nobilium, qui numero quadringenti esse solent, delecti. Caput itaque illius Reip. Dux censetur, quoniam is titulos & honores huic dignitati quàm maximè conformes & consentaneos gerit & obtinet; estque antiquus gradus illius vrbis, ad quem variis tẽporibus variæ ac diuersæ familiæ, licet diuersis & quandoque illegitimis studiis, atque artibus contenderunt. Principatus verò bimulus est; & quamdiu eo munere & honore fungitur, publicas ædes, quas Palatium vulgò vocant, inhabitat, eiusque custodiæ præsidiique causa, quingenti stipatores ac satellites Germanicæ nationis adhiberi solent, in hoc fermè liberi absolutique Principis imaginem ac dignitatẽ exprimens. Postquam verò Princeps renuntiatus est, à purpura ceterisque Ducum & Principum ornamentis imperium auspicatur, totumque biduum se paludatum conspiciendum publicè exhibet: deinceps ad togam coccineam à ceteris Senatorij ordinis forma haud ita multũ absimilem delabitur; retinetque sanè in ipso Senatu nõ mediocrẽ vel exiguam auctoritatem, quippe cùm nullum citra eius suffragium Senatusconsultum fieri vel sanciri in ipso ordine Senatorio possit vel debeat, adeò vt, si aliqua Reip. formula inducenda, vel vetus aliqua institutio innouanda sit, omnes consilij rationes, sententiarumque summæ ad ipsum Principem deferri & reijci debeant, nihilque citra eius auctoritatem constabiliri. Solet autem Princeps hoc ferè pacto cõstitui & designari. Tertio Nonas Ian. omnes ordines qui plerumque communem Senatum constituere solent, in curiam sine prioris Ducis interuentu conuocari, & conuenire moris est; nimirum cùm priori Duci post biennij muneris sui defunctionem vacatio plerumque constitui soleat, & ad priuatas suas ædes deduci; ea tamen lege, vt inter ordinis procuratorij viros reliquum vitæ suæ cum summa dignitate, ceu in otio & tranquillitate transigere possit. Coacto Senatu cõmunibus omnium suffragiis duodetriginta nobiles pro totidem familiarum numero designantur, qui omnium consiliorum socij ab ipsis consiliariis, quorum magistratus bienniò definitur, in ordinem cooptari solent,

Principis et octo Gubernatorũ electio.

Principis auctoritas.

iuſtumque Senatum vnà cum ipſo ſcilicet Principe conſtituere. quorum tamen ſingulorum auctoritas ita ab ipſo Principe dependet, vt nihil ſeorſum, quacumque in re, licet etiam minima, ſancire vel præſtare poſſint; quippe cùm in grauioribus cauſis, & quarum conſultatio perplexior eſſe videtur, totius negotij difficultas ipſi maiori Senatui communicari ſoleat, & plerumque reſeruari, adeò vt ſine conſilij communicatione & ſententiarum rogatione, nihil temerè de iis decernatur. Ex his verò conſiliariis, duo alternatim vnoquoque ſemeſtri eliguntur, eorumque electio in hunc ferè modum fieri conſueuit. Cogitur vniuerſus Senatus cui ipſe Princeps vnà cum ſuo ordine patricio intereſt, iterumque communibus ſuffragiis vigintiocto deliguntur, habita ſcilicet familiarum, vt antea etiam diximus, ratione, quorum iudicio duodecim, vel quatuordecim ciues ampliori Senatui proponuntur, ex quorum numero ſucceſſiuè, & quaſi, quod dicunt, per vices, in purpuratorum numerum aſcribuntur & cooptantur. Proximo die par in electione ſecundi cooptandi in numerum habetur ratio. Nam minor, vt ipſi vocant, Senatus, alios duodetriginta ex omnibus ordinibus deligit, ex quibus reliquorum ordinum & magiſtratuum faciunt ſupplementum, & abſolutam quandam bene inſtitutæ Reip. formam, adeò vt elapſo Magiſtratus tempore, illi, ex his octo, quos Gubernatores vocauimus, vacatione quodammodò impetrata, etiam in ordinis procuratorij viros tranſcribantur, & in collegio Procuratorum ſemper adeſſe conſueuerint, qui prius principalioribus Reip. functionibus & partibus admoti fuiſſent, peneſque eos, & ipſum Principem, ſit totius Reip. adminiſtratio, ita vt etiam ex ipſis, quos diximus, Gubernatoribus, ipſi Principi in eodem prætorio, iiſdem ferè tectis conuiuere, & recipi ſoleant: reliquis, eiuſdem ordinis in propriis ædibus habitare permiſſis, permutatione tamen habitationis ad ſingulos exacto per vices trimeſtri tranſeunte. Et quia ſuperius ſatis fuſè procuratorij ordinis meminimus, operæ pretium me facturum putaui, ſi aliquantulum clariùs rem ipſam pertractauero, potiſſimùm cùm in omnibus ciuitatibus diuerſæ ſoleant eſſe Reip. imagines & formæ, nullæque ferè reperiantur, quæ non aliqua ex parte ab aliis, ſibi licet vicinis, pro morum ſtudiorumque varietate differant atq. diſſentiant, ſic vt difficile omninò dictu pronunciatuque ſit, penes quos hactenus citra aliquam controuerſiam melior & probatior ſit adminiſtrationis forma. Nam cùm omnis Reſp. ſoleat vel Ariſtocratiam, vel Democratiam, nunquam verò Monarchiam ſequi; fit plerumque, vt aliæ magis hanc, vel illam, amplectantur: qua certè in re cùm plures ſint qui ex omni fermè memoria optima quæque in literas contulerint, eamque Reip. imaginem delineauerint quæ ſuo iudicio perfectiſſima eſſe videatur; tamen meo iudicio multum inter ſe diſſentiunt. Nam dum quiſq. quod ſibi placet, tuetur & defendit, vel Principum voluntati atque arbitrio inſeruit; in hoc ferè omnes labuntur, vt non ſatis quid ex communi vſu petendum ſit definiant. Nec mirum me herclè, cùm huius rei difficillimæ tractatio me de illa ſcribere volentem, haud parum deterreat, ne iudicij rectitudine, quod quàm exiguum ſit, facilè intelligo, deſtitutus, à vero aberrem: hoc tamen dicere mihi abſurdum non videtur, eas Reſpub. optimè inſtitutas eſſe, quæ ex Ariſtocratia & Democratia iuſto quodã temperamento, hoc eſt geometrica quadam proportione, ita ſunt conſtitutæ, vt in illis etiam Monarchiæ ratio penitus non negligatur. Sed me aliquantô latiùs forſitan ab inſtituto euagantem, reuocat ſuſcepti ſermonis ſeries; quæ, vt de procuratorij ordinis viris & inſtitutis paulò fuſius ediſſeram, admonet. Proinde, quò magis huius Reipub. inſtitutionis forma eluceſcat, nõ abſurdum fuerit, ſi de Senatorio ordine ſeorſum,

& ceu

& ceu per certos gradus dixero. Nam cùm in hac Repub. multa ſint ab ipſa antiquitate petita, ſingula maiori quodam lumine indigent, quàm vt in ipſo primo aditu prorſus percipi & inueſtigari queant; nimirum cùm pleraque videantur à pluribus bene inſtitutis Rebuſpub. petita, ſic proculdubiò, vt faciles negligenti ſcriptori relinquantur lapſus. Quocirca de Procuratorio, vt ipſi vocant, Ordine, exordium mihi diſtinctionis fecero: eſtque ferè talis, vt nemo in eum recipiatur, niſi priùs Principis, & octo gubernatorum perſonam ſuſtinuerit, ac ſupremum illum Magiſtratum geſſerit. Nam niſi gubernatorum officio functi fuerint, ab hoc ordine omninò excluduntur, & id quidem non ſine ſummo maturoq. conſilio: quippè cùm his potiſſima Reipub. adminiſtratio incumbere ſoleat, vtpote quibus ſolis prouentuum, cenſuum, & vectigalium cura & adminiſtratio relinquatur. Ceteri verò Magiſtratus tantummodò circa Reip. ciuilem gubernationem occupantur. Solet namque tribunalibus & foris iudiciariis, præſertim in criminalibus, Prætor extraneus proponi, qui moderatione iudicij, ſummaque rerum cognitione ſeſe æquum & iuſtum iudicem præſtet. Nam niſi exploratæ fuerit eruditionis, Doctoratuſque gradu inſignitus, nunquam ad hanc ſublimitatem dignitatis aſſumitur, habitatioque in palatio, ceu publicis ædibus, adſignatur, quaſi ipſi Senatui, totique ordini Senatorio indiuiduus & collateralis conſtitueretur comes, præſertim cùm Reip. multum interſit, habere virum fide cognitioneque rerum præſtantem, qui iudicij grauitate ſummaque diligentia in ſontes inquirat, ſuperque omnibus maleficiis ſtrenuè cognoſcat; licet tamen de capite hominis nihil per ſe poſſit ſtatuere, vel ſine conſenſu ipſius Senatus pronunciare. In ſumma, ſolet haberi in Prætore deſignando accurata quædam ratio. Priuſquam enim huic officio præficiatur, vſu iam receptum eſt, tres in ordine eſſe externos Doctores, quibus ſeorſum iudiciarij fori ſumma & cognitio permittitur. Nam ex tribus, vnus ad Præturam, vti diximus, euehitur. Secundus verò, Quæſitoris titulo, (vulgò Iudicem maleficij vocant) inſignitur. Tertius autem, Fiſci ſibi locum vendicat: horumque ſententiis & iudicio inſtituuntur proceſſus, nec non cauſæ, ac lites definiuntur; eorumque etiam cognitio maximè ad eos pertinet: Prætorque ipſe ſolet ſibi habere ſubdelegatum, quem ipſi Vicarium nominant; cuius potiſſimùm opera circa res ciuiles vtitur. Alia Magiſtratus claſſis à Romano illo Septemuiratu abhorrere non videtur. Cùm enim qui huic ordini præſunt, ſeptem numero eſſe conſueuerint, ea etiam dignitate pollent, vt perſonam Principis publicis negotiis diſtenti & occupati, repræſentent, ea ſanè cura, vt omnis eorum adminiſtratio & munus ſit, vt forenſes lites & controuerſiæ, illorum auctoritate interpoſita, aut prorogentur, vel abſoluantur: pupillis verò, & minorennibus, tutores & curatores aſſignent. Nam cùm lege cautum ſit, ne imbecilliori à potentiori vis inferatur, hoc Magiſtratu commodè vtitur ipſe ſupremus Senatus, vt, conſopitis iurgiis & contentionibus, partes ipſæ altercantes ad gratiam & concordiam redeant: finiturque huius Magiſtratus functio pleruмque ſemeſtri ſpatio. Eſt & alius prætereà Magiſtratus ex quinque potiſſimùm viris, quos ipſi ſupremos Syndicos vocant, conſtitutus; videturque Syndici vox tracta eſſe à Græca appellatione, quaſi apud Latinos Recognitorem ſonet, nouo fortaſſe vocabulo, ſed ſatis ad huiuſmodi munus explicandum idoneo; quibus hæc permittitur poteſtas, vt æquè in Principes, ac ipſos gubernatores, poſtquam ſeſe ſuis muneribus abdicauerint, ſi propter aliquem incidentem caſum, puta, ſi contra legum ſanctiones aliquid commiſerit, ſtatuere & pronunciare poſſit, adeò libera & abſoluta poteſtate, vt etiam Princeps ipſe, illiique octo, quos diximus,

Procuratores

Prætor extraneus.

Tres externi Doctores.

Septemuiratus

Syndici vox quid ſonet.

Præſides, amoto Magiſtratu, horum arbitrio, ſi quid ab illis, dum Magiſtratum gererent, peccatum & delictum ſit, permittatur & ſubiiciatur. Publicatur enim eorum edictum, quo omnibus iniuria & contumelia affectis, ius & integritas contra eos qui Magiſtratibus functi ſunt, ſeruatur: eiuſque rei gratia per totum octiduum tribunalibus præſidere, deque iniuriis & contumeliis illis illatis, penitiùs cognoſcere & pronunciare ſolent. Sin verò innocentia vitæ, morumque integritate culpa vacare inueniantur, ſtatim edito diplomate, abſoluuntur; & ſi incontaminatis moribus, inculpatæque vitæ eſſe reperiantur, ad procuratorium ordinem admittuntur. Nam alioquin, niſi horum quinque virorum diplomate probentur, ab ipſo procuratorio munere prorſus reijci conſueuerunt. Fitque nonnunquam, vt ab aliis eiuſdem Reipub. Magiſtratibus, ad hos fiat prouocatio, ita profectò, vt huius, cuius nunc mentionem facimus, Magiſtratus tanta ſit amplitudo & dignitas, vt Andreas Auria Reip. liberator & aſſertor, in hunc ordinem Plebiſcito cooptatus ſit: eorumque electio propemodum ſemper per viros Senatorios, qui in minori Senatu ſelecti fuerunt, fieri ſolet, habentque iuxta Senatum in ipſo prætorio locum. Et quamuis de ſupremis rerum capitalium iudiciis & cognitionibus, ſatis fuſè ſuperiùs dictum eſſe videatur; tamen quò magis planum fiat, quo modo huius Reip. Magiſtratus inſtituantur, non alienum fuerit, de ſingulis officiis, collegis, & tribunalibus, ceu membris, ſeparatim dicere. Quandoquidem cùm, ſicuti antea diximus, huius Reipub. forma à diuerſarum ſit petita rerum publicarum inſtitutionibus; difficile fuerit, niſi cõtinua quadam ſerie ob oculos ponantur, omnia intelligere. Proinde deinceps aliquid de ciuilibus iſtis politiciſque rationibus obſeruandum erit. Cùm enim magna in parte Reip. adminiſtratio extraneis permitti & concredi conſueuerit, vſitatum quoq. eſt, vt vnoquoque biennio de omnium Ordinum conſenſu v. Doctores iuriſperiti, & in foro iudiciali non mediocriter verſati, à finitimis ciuitatibus petantur & accerſantur, amplo illis conſtituto ſtipendio, vt v. viratum hoc ſcilicet numero inſtituant, quem ipſi patrio idiomate ROTAM nuncupant; quorum præcipua cura & adminiſtratio circa res ciuiles & politicas verſatur: quarum vt faciliorem habeant cognitionem, in ipſo Ducali prætorio, vel palatio, plerumq. habitare ſolent; cauſarumque omnium, quarum ipſi notitiam habent, tractatio & iudicium, ſecundum Imperialium legum receptum vſum & cõſuetudinem formantur & deciduntur. Proceſſus verò cauſarum forenſium iuxta ordinem iudicialem earum vrbium & oppidorum, ſub quibus litium initia orta ſunt, plerumque iudicari & conſopiri videmus. Quòd verò ad artium mechanicarum & opificiorum rationem & inſtitutionem attinet; moris eſt, vt inſtituantur Cenſores aliqui, quorum opera, induſtria, & iudicio vtantur in obſeruando & perſpiciendo, vt forum rerum venalium, atque alij, qui opificia exercent, habeant menſuras, pondera, & alia huius generis, ad æqualitatis & iſonomiæ ſtateram, & ad iuſtam trutinam, expendantur & examinentur. Sed & præter hos, quos diximus, v. viros, vnicuique opificio ſeorſum aliqui ex Conſulum numero præfici, & ab ipſis artificibus cum pleno iure & poteſtate eligi conſueuêre; vt ea quæ ad ipſorum opificia & artes pertineant, abſolutam quandam rationem habeant, adeò vt horum iudicio & auctoritate de alicuius capite pronuncietur, hoc eſt, de aliquo poſſit haberi quæſtio, plecti exilio, ad remos & tranſtra tranſcribi, aliáue pœna & ſupplicio puniri, prout vniuſcuiuſque meritum & culpa promeruerit. Et ne aliquid in hac Repub. negligatur, cuius ratio à bene inſtituto Magiſtratu haberi & expendi debet, exactam quandam militaris diſciplinę curam & rationem omni ferè

ni ferè tempore obſeruauit, prout etiamnum retinet. Siquidem diſtributa ciuitate in quadraginta decurias, ſingulis decuriis Præfecti ex patricio ordine electi, quotannis præponuntur; quorum ſingulis ſingulæ centuriæ, ex ipſis, vt vocant, popularibus, militent & ſubijciantur: & ita ex vniuerſo populo quatuor millia hominum in cohortes militares tranſcribuntur, vt ſcilicet ad omnem repẽtinum caſum & incidentem occaſionem Reſpub. non ſit inermis & imparata: ſed horum opera & ſtrenuitate, ad omnem temporum occaſionem vtatur. Proinde ſuſpectis ac dubiis temporibus, ſi Senatui in publicum prodeundum ſit, ab ipſis centurionibus honorificè & eleganter, nobilium ſcilicet more, ornatis deducitur & conſtipatur; vrgenteque neceſſitate, quicquid fuerit ſuburbani ciuis & iuuentutis, armis & militiæ aptum, his præfatis centurionibus militare & nomen dare, ac illis, omnibus in rebus, dicto audiens eſſe cogitur. Ceterùm, habet vt plurimum Reſpub. ſuum generalem, vt vocant, Prætorem, cui ſuprema militaris diſciplinæ cognitio atque tractatio permittatur, adeò vt ſi aliqua ſuſcipienda ſit expeditio, & manus cum ipſo hoſte conſerendæ ſint, ipſius ductu & auſpiciis omnia adminiſtrentur & proſpiciantur. Eſt & alius præter eos quos diximus Magiſtratus, quem ipſi D. Georgij vocant. Hunc à multis annis, ſcilicet ab annis ſeptem ſupra milleſimum quadringenteſimum inſtitutum, adeò florentem, atque ſumma dignitate ſubnixum, omni memoria conſpeximus, vt non mirum ſit, ſi hac potiſſimùm tempeſtate ad ſupremum honoris apicem deuenerit. Nam cùm exacto præſtantium virorum iudicio ad omne laborantis Reip. ſubſidium excogitatus & inſtitutus eſſe videatur, eius certè beneficio Reſp. iamdudum ſtetit, & hoc aſſecuta eſt, vt ſemper rebus dubiis, proſperis & aduerſis incolumis quaſi hoc fundamento conſtiterit, & ad illum, ceu ad firmiſſimam ancoram, ſemper confugerit; vocatuſque eſt D. Georgij Magiſtratus, eò quòd plerumque in ædem D. Georgio ſacram, P. C. qui huic ſcilicet Magiſtratui præſunt, cõuenire ſoleant. Habet enim hæc Reſp. inter cetera bene inſtitutæ & moratæ ciuitatis ornamenta, vt licet multis vitæ ſubſidiis, propter ſterilitatem agri vrbani, aſperitatemq. naturalem ipſius ſoli, deſtituta; ſemper tamen viros grauiſſimos, ingenio, induſtria, & animi magnitudine excellentes, in lucem protulerit, ac ceu ex perenni fonte, ad vtilitatem & ſalutem poſteritatis, multa bene excogitata atque inſtituta defluxerint; quibus Reip. dignitas potiſſimùm continetur. Namque inter reliqua, non paruum magnæ prudentiæ ſpecimen eſt, quòd Reipub. ſtatus neceſſitate belli, vel quauis de cauſa, in aliquam anguſtiam coniectus, paratum habeat cogendæ & expediendæ pecuniæ modum, adeò vt ſuperioribus temporibus hic ferè inſtruendi ærarij publici inuentus fuerit potiſſimùm modus, ſcilicet vt qui publico ærario præeſſent, à priuatis ciuibus pecuniam mutuò ſumerent: quod ſanè vt feliciùs faciliuſq. impetrarent, néue hanc ſubſidij publici rationem aliqua de cauſa remorarẽtur, verſuram facienti fructus pecuniæ ſuæ ratione decem, nouem, octo, & quandoque ſeptem aureorum pro centenario, vt vocant, prout ſcilicet temporis ratio ferret, recipiebant; quo ſanè artificio mirum in modum ad vtilitatem publicam excogitato, neruus ipſius Reip. ſupramodum creuit & auctus eſt, ita vt dum ciues propenſione quadam nullo impendij metu deterriti, ſaluti publicæ conſulunt, hoc videantur aſſequi, vt etiam cum lucro priuato commodum publicum haud parùm iuuent. Ad maiorem tamen verſurã facientibus præſtandam cautionem interdum vectigalia publica, puta vinorum, portoriorum, reique frumentariæ ad tempus elocare ac permittere ſolent, quod ipſi nouo, ſed patrio idiomate, Pedagium Gaui vocant; cuius certè vocis etymologia cùm perobſcura ſit,

De Georgiano Magiſtratu.

ra ſit,haud facilè hoc loco explicauero: ſatis eſt me declaraſſe,quibus modis conuentiones & contractus inter Rempub. ipſam & priuatos ciues fiant & ſanciantur. Quandoquidem tanta in cauendis publicis damnis religio habetur, vt elocationes publici iuris, tanquam priuatæ emptiones & venditiones forent, mutua aſtipulatione obſtringantur: & Senatuſconſulto cautum & ſancitum eſt, vt quicumque Remp. centum libris iuuaret, haberet locum in elocationibus vectigalium publicis vnum: qui verò ducentis adiuuiſſet,pari numero duos locos ſortiretur,& ſic deinceps,pro ſcilicet quantitate pecuniæ parem in publico iure rationem, vt ſuperius retulimus,aſſequeretur. Itaque factum eſt, vt eiuſmodi emptiones miris incrementis augerentur, adeò vt tanquam per claſſes, certis diſtinctæ nominibus diſtribuantur. Aliæ namque emptiones Capituli,aliæ D. Pauli,nonnullæ ſalis, prout ſcilicet cuiuſque eſſet ratio & vſus, dicebantur: ſummaq. cura & fide à pluribus ciuibus ſingulæ procurabantur; quorum videlicet integritate fidei,& prudentia ſedulò prouidebatur,vt fides publica,propter ſubſidium ærarij priuatis iſtis ciuibus oppignorata, publica etiam pecunia ex iure pacti & conſtitutionis, per eos liberaretur;ac reliqui prouentus, & pecuniæ publicæ bona fide in ærarium importarentur. Inde autem ſucceſſu temporis in vſum receptum eſt, vt propter numerum emptionum indies magis atque magis miris incrementis per externas quoque nationes adaugeſcentem, ad huius Magiſtratus,(cuius quidem numerus pari modo in immenſum excreuerat,) ſtabiliendam rationem, accurata quædam deberet adiungi prudentia & cautio, ne quauis de cauſa propter exterorum inquilinorumque cum ciuibus ipſis communionem, aliquæ ſubinde perturbationes confuſioneſque orirentur, ita vt ad præſcindendam futurarum controuerſiarum anſam, Senatuſconſulto decretum ſit, vt omnes emptiones, qualeſcumq. etiam eſſent, & quouis nomine dicerentur,in vnicam emptionem,ceu ad quandam particularem maſſam,redigerentur. Quæ quidem vnica emptio ab hoc S. Georgij inſtituto Magiſtratu, denominata emptio S. Georgij fuit: cuius quidem emptionis cognitio, regimen & cura, ad octo ciues prudentia & dignitate conſpicuos, vt verſuram facientibus ex vectigalibus publicis ſatisfieret, delata, & ſumma cum religione demandata fuit: videturque hic Magiſtratus hinc initium atque originem traxiſſe. Et quoniam ſucceſſu temporis, diligentique obſeruatione minimè obſcurè deprehenſum eſt, huius præfati Magiſtratus ſingulari æquitate & prudentia potiſſimas partes Reipub. gubernari & adminiſtrari; non mirum ſi variis atque diuerſis temporibus, ſummæ rerum difficultates & neceſſitates, huius conſilio ſuperatæ fuerint. Poſtquam enim numerus, vt antè diximus,locorum mirum in modum augeri cœpit,factum eſt,vt pecuniæ publicæ in ærarium publicum conferri conſuetæ, valdè fuerint diminutæ: ſed hac difficultate Reip. laboranti ſolida cura & fideli adminiſtratione huius ordinis ſemper occurſum fuit,ea certè felicitate, vt temporis progreſſu multas circumuicinas ciuitates atque oppida ſuo imperio adijceret. Proinde, ne Patres conſcripti ſupremi Senatus aliquo modo horum exactam diligentiam & fidem negligere vel præterire viderentur, eos priuilegiis donarunt, quæ multis ſummorũ Pontificum, Cæſarum, atque aliorum Principum diplomatis confirmata ſunt, adeò me herculè, vt quamuis hoc munus Georgianum potiori ſui parte pendeat à Senatu; minimè tamen ipſi ſubijciatur. Nam quotieſcumque aliqui in ſupremi Senatus ordinem cooptantur,iureiurando interpoſito,dataque fide, ſumma religione pollicentur, ſe priuilegia Georgiani Magiſtratus ſumma cura & animi integritate conſeruaturos. Verumenimuerò,quia ſic naturali quodam nexu comparatum

Magiſtratus Georgianus vnde originẽ traxerit.

ratum esse videmus, vt omnium rerum nascentium primordia sint per se exigua, & infirma; & nisi sensim, ac quasi per gradus dilatentur, donec ad integram & absolutam quandam perfectionem deducantur, non mirum, si in constituendo hoc Magistratu, successu etiam temporis multæ adinuentæ fuerint rationes, quæ ad hunc perpetuandum & adornandum non parùm facerent, sic sanè, vt hac tempestate minori negotio, sed longè maiori cum vtilitate, quàm antea, ineatur & regatur. Quapropter cùm iustorum consiliorum ratio ægrè in omni Repub., vel etiam aulis Principũ inueniatur, & sæpius magnis periculis implicetur; ad Deum ipsum veris gemitibus, meo equidem iudicio, confugiendum semper esse censeo, vt bonos Gubernatores rerum gubernaculis admoueat. Nam nisi fidelitatem ipsam in multis proculdubiò malis, in ipsius Reipub. oculos subinde incurrentibus, opponamus; & nisi multarum rerum cognitionem ad clauum Reipub. afferant, ipsam multis malis & periculosissimis inuolucris inuolui aliquando necesse est. Nam, vt in lege Aquilia videre licet, in Reip. administratione duo sunt potissimùm exitiosæ pestes, nempè negligentia & ignorantia; cùm hæ duæ coniunctæ, summas contentiones, imò exitium ipsis ciuitatibus & imperiis nonnunquam afferre soleant, ita profectò, vt, cùm multi negligentes in discendo hac nostra tempestate sint, qui, postquam beneficio fortunæ vel plebis suffragiis potiùs quàm rectitudine iudicij, negotiis & consiliis publicis adhibentur, quia ipsorum fontium scaturiginem ignorant, sæpè in dicenda sententia, vel ferendis suffragiis hallucinantur, & magna cum pernicie Reip., vt antè diximus, insanabiliter peccant: & cùm multos passim reperire liceat, qui confisi qualicumque dicendi genere, se haud rarò ad Principum voluntatem inflectant; non mirum, si verborum lenocinia, & prætextus quærant, ad ea scilicet negotia ornanda, quæ grata sunt ipsis Principibus, quibus operam & labores suos elocarunt. Inde fit, vt, cùm veritas & iustitia sophisticis præstigiis opprimantur, multæ & infinitæ postmodum calamitates in ipsas Respub. introducantur: qua in re essem prolixior, nisi existimarem, omnes bonos indubitata fide intelligere, stationem illam, in quam Deus ipse gubernatores collocauit, non otiosam & ludicram quandã palæstram, sed veram speculam generis humani esse, ex qua Deus religionem, iustitiam, legum & disciplinæ seueritatem retineri vult & commonstrat. Hæc ideò pro mei tenuitate ingenij circa Magistratus & iudiciorum tractationem allata sunt, quia longo vsu, & magna obseruatione iam non semel deprehendi, in multis rebus publicis, præsertim verò in hac, quam describimus, multas accessiones, & incrementa, non aliunde, quàm à maturitate consilij promanasse, & cum publico bono ad posteritatem felici quodam successu prouenisse. Nam in primis puto factum esse, vt prudentia huius honorifici Magistratus multa instituta fuerint, quæ, vt sæpè dictum est, hanc Rempub., non semel in summa omnium rerum ac temporum difficultate versantẽ, conseruarunt; cùm subinde ex huius iudicio pro temporum condicione sint institutæ sanctiones, nouæque præscriptæ leges non solummodò circa causarum cognitionem, & sontium pœnas, verumetiam circa rationem politicam, populos ipsos ac clientes Reip. subditos concernentem, sic sanè, vt minimè dubitandum sit, rem aliquantulum penitiùs introspicienti, quin ratione huius officij corpus ciuitatis in duas veluti diuisum partes, æquabilitate tamen & concinnitate quadã illæsum & incolume retentum & reseruatum semper fuerit: quarum certè partium ea maior esse videtur, quæ principalem dignitatem, supremumque illum Senatum cum aliis decuriis & ordinibus coniunctum, continet & denotat: altera verò minor & inferior ea de causa censetur, quia hunc

Lex Aquilia.

dumtaxat Magiſtratum repræſentat,potiſſimùm cùm prior ab ipſo prætorio,vel, ſi mauis, ſupremo tribunali regatur, vniuerſamque vrbem complectatur: poſterior, Georgiani Senatus beneficio & munere omninò contineatur. Proinde,cùm Reſp. in duas tantummodò partes diuidatur;prior,vt eſt præſtantior, quia communitatem ipſam complectitur, ſic certè periculoſior, quò magis variis fortunæ caſibus & tyrannicæ oppreſſioni ex Principum licentia & gubernatione pateat. Poſterior verò, cùm magna ex parte hoc periculo careat, tantò admiratione dignior eſt, quantò nunquam hactenus à Philoſophis, vel aliis de Rerumpublicarum inſtitutionibus ſcribentibus animaduerſa, vel delineata fuerit; præſertim cùm eodem circuitu atque ambitu vnius ciuitatis, eodemque etiam tempore poſſit per partium factiones & ſtudia eſſe imperij formula,quam tyrannidē intelligo,ac libertatis etiā aliqua imago,corrupta tamē,& ad ciuilē ſocietatē inidonea: cùm neminem lateat,in diſtracta, inæquabili, & bipartita ciuitate, ipſam iuſtitiam exulare, vel ciuium animos in vera communione & conſenſione coaleſcere nequire: à quibus vitiis iuſta hac diſtributione & iſonomia quàm longiſſimè ſemper hæc Reſp. abfuit, & in poſterum, Deo fauente, in perpetuum aberit.

Octouiratus Georgiani Magiſtratus

Deinceps verò de huius collegij Georgiani octouiratu dicemus. Solent nimirum ex ordine lectiſſimorum virorum octouiri, quos ipſi Protectores vocant, huic potiſſimùm collegio præfici;quorum ſcilicet conſilio & auctoritate omnis eius adminiſtratio & cura geratur: eſtque huius muneris præfectura vnius tantummodò anni ſpatij. Vno quoque ſiquidem ſemeſtri quatuor ferè ex omni creditorum ciuium numero eliguntur, quorum electio hoc ferè modo inſtituitur, vt ſortitione ex omni ciuium creditorum numero facta,octoginta ex vrna educantur,quibus ſtatim coëuntibus, iterum de ipſis ſuffragia habentur, adeò vt octoginta globulis in vrnam coniectis,prima ſortitione viginti quatuor eductis, confeſtim perlectis eorum nominibus,in certum conclaue ſeorſum conuocentur,in eoque tantiſper nulla exeundi facultate data, permaneant, donec ex omni illo vigintiquatuor numero octo Protectores creati & renunciati fuerint, ſic vt nemo in huius octouiratus ordine recipiatur, niſi ſexdecim ciuium prædictorum ſuffragatione. Ceterùm, cùm multa vel neceſſitate temporis, vel etiam longa conſuetudine ſoleant immutari; non mirum, ſi & huic collegio non ſemper idem tenor & ordo conſtiterit. Nam anno ſalutis humanæ ſupra milleſimum quadringenteſimum quadrageſimo quarto huic magiſtratui aliud collegium paris numeri à Patribus ipſis conſcriptis communibus ſuffragiis adiunctum fuit;quod quidem vt auctoritate & dignitate priori eſt inferius, ita etiam appellatione differt, quippe munus viginti quatuor vocari ſolet: & videtur non ſine graui conſilio eueniſſe, vt hoc, de quo nunc agimus, collegium priori adiungeretur: quoniam cùm collegium Georgianum ſucceſſu temporis, ac ferè triginta ſeptem annorum decurſu mirum in modūm eſſet auctum & amplificatum, ita vt non niſi cum ſummis moleſtiis atque perenni cura iſti octo Protectores ipſi collegio præpoſiti,propter ſummas ingruētes occupationes negotiorum molem & onus ſuſtinere & abſoluere poſſent; factum fuit, vt ſumma neceſſitate adducti, ſubſidiū à ſubdelegatis requirerent,qui ſibi operam & induſtriam fidelem omnibus in rebus præſtarent,potiſſimùm cùm emolumenta & reditus illorum ſapienti adminiſtratione in immenſum excreuiſſent,adeò vt theſaurus publicus horum beneficio maiori ſui parte contineatur: & ab eo tempore perpetua quadam ſerie hoc inferius collegium inde ſemper in hunc vſque diem quotannis inſtitutum eſt: cuius certè Magiſtratus auctoritas tanta eſt, vt in poteſtate ac ditione Cyr-

num

num insulam multasque alias vrbes & non minimi momenti municipia habeat; quorum locorum reditus & vectigalia plerumque ad tuendam amplitudinem Senatus conferuntur. Satis ampliter puto superius ostensum esse, quænam huius Reip. forma & institutio pro temporum varietate ac vicissitudine subinde fuerit; ac quo in statu ad annum vsque vigesimum septimum supra millesimum quingentesimum constiterit, quo exacto, Principis Andreę Auriæ auctoritate, propter præclara gesta, summamque in patriam fidem & indefatigatum laborem, communi omnium consensu in Repub. florentis, confirmata, & publicis suffragiis corroborata fuit; ac sollemni Senatusconsulto sancitum, vt ex eo præscripto ac instituto omnia deinceps consisterent atque constabilirentur. Proinde cum incredibili totius vrbis lætitia & voluptate huic rei applausum atque assensum fuit, adeò vt, sublata omni seditionum ac simultatum ansa, vniuersa ciuitas in animorum quadam consensione coaluerit: in eaque tranquillè ac pacificè perseueratum est, vsque ad annum eiusdem sæculi quadragesimum septimum; quo quidem tempore commissum fuit, vt propter noui decreti promulgationem, multis motibus & periculosis conuersionibus summa occasio in posterum præberetur, donec tandem quorundam optimorum iuxtà & potentissimorum Principum, de Reip. salute & tranquillitate solicitorum cura & diligentia, & in primis quidem Cardinalis Moróni Pontificij legati, viri, præter natalium splendorem, præstantissimis animi corporisque dotibus insigniti, singulari prudentia, industria, & auctoritate, ac immensa rerum gerendarum peritia effectum est, vt ciuium animi diuersis studiis distracti, necnon grauissimis dissensionibus laborantes, consopitis cõtrouersiis, obliteratisque priuatis contumeliis, ad pristinam concordiam, ac mutuam beneuolentiam redirent: & mox Reipub. administratio iis præcipuè commissa fuit, qui legitimum magistratum gerere solent, ac debent. Hæc postrema reconciliatio incidit in annũ eiusdem æui septuagesimum sextum. Ceterùm non me latet, multos fore, qui hanc meam historiam, ceu imperfectam, damnare, vel saltem meritò accusare posse sibi videbuntur, quòd scilicet ad calcem, continuata perpetua rerum gestarum serie ac enarratione, non perduxerim. Non inficior sanè, haud exiguam subesse seuerioribus æstimatoribus querimoniæ ansam, si horum vltimorum motuum causas, atque decursus, ceu extremum huius operæ nostræ laborem, exactè à me desiderent. His non habeo equidem quod fortius opponam, quàm modestiam, & animi candorem, omnia benignè atque sincerè interpretantis: ideoque meritò excusabor, si huius nostræ Reipublicæ vltimè subsecutam conuersionem, singulatim, & prout quæque res gesta fuerit, assiduo contextu non explicauerim; præsertim cùm viderem, me diligenti inquisitione nihil, præter meras coniecturas, deprehendere potuisse. Proinde satius esse duxi ab his quæ mihi essent ambigua, supersedere, quàm temerè historiæ nostræ seriem turpi mendacio aspergere. Interim tamen id vnum, quod hac in parte præstare potuimus, nullo modo negleximus, vt scilicet vltima Reip. constitutio certis Senatus consultis, ceu diuersis capitibus delineata, his nostris laboribus coniungeretur. Ex hac nimirum, ceu ex limpido speculo, videre cuiuis licebit, quàm graui consilio, post tot longas deliberationes, à Senatu aliisque Patribus conscriptis, allaboratum fuerit, vt Reip. status emendaretur, & tranquillitatis constituendæ causa antiquatis multis legibus atque Senatus consultis, superioribus temporibus pro illorum condicione & diuersitate sapienter excogitatis & latis, noua Reipub. forma induceretur; ad quam deinceps, tanquam ad filum Ariadnæ, mores & disciplina

ſciplina Reip. duceretur & attemperaretur. Hinc etiam omnibus rectis ac bene inſtitutis ingeniis manifeſtum clarumque, vti arbitror, fiet, quanta prudentia, rerum difficultates interdum ſuperantur; quanta denique ſollertia adhiberi oporteat, vt, collapſo rerum ſtatu, Reip. dignitas reſtituatur, & amputatis atque reciſis ex eadem omnibus contagioſis membris, eiuſdem corpus curetur, ſic me herclè, vt in poſterum non citra iniuriam temporum ſimilis Reip. peſtis verenda ſit. Hoc ſi præſtiterit, ampliſſimus huius Reip. Senatus, teſtes illi, quorum iudicium longo vſu atque rerum experientia eſt probè informatum: Ego, abſit omnis aſſentatio, nihil vnquam vidi præſtabilius, nihil dico cum maiori ſapientia coniunctum, quàm illam Reip. formam, quæ nunc in manibus hominum eſt, & exempli petendi cauſa ab omnibus cordatioribus euoluitur. Faxit Deus opt. max. vt correctum atque egregiè emendatum Reip. ſtatum, poſthac magis atque magis concordia fulciat, & perpetuis, rectis, atque ſanis conſiliis ad ſui gloriam, religioniſque Chriſtianæ propagationem ſtabiliat atque conſeruet. Ita fiet, vt florentiſſima Reſp. cum maximis quibuſque ciuitatibus non ſolùm ſe exæquare, ſed iurè multas multis paraſangis ſuperare poſſit.

FINIS.

AD CANDIDVM LECTOREM.

QVanquam non ignorem, beneuole atque amice lector, huius noſtri noui fetus nimiam feſtinationem, dicam, an præcipitantiam, in pleriſque tibi ſtomachum mouiſſe, quòd ſcilicet multa à me negligenter, nonnulla incondito ſtylo, vt neceſſariò in tanta properatione, ac tanti operis varietate & magnitudine cõtingere ſolet, dicãtur, quæ iure optimo à ſeuerioribus ingeniis reprehẽdi poſſint, ac debeant, nihilominus tamen confiſus tuo ingenuo candore atque animi beneuolentia, non veritus fui hunc noſtrum qualemcumque laborem in manus hominum emittere, atque adeò tuis oculis ac cenſuræ ſubiicere, non certè alio inductus ſtudio, quàm bene de optimo quoq., ac in primis quidem de ipſa poſteritate, dum ampliſſimæ Reipub. Genuenſis res geſtas Latinis literis illuſtrarem, promerendi. Nec vtar in excuſanda hac mea feſtinatione longa verborum ſerie, cùm vnuſquiſque facilè per ſe, modò ad huius noſtræ hiſtoriæ lectionem debitum candorem ac rectitudinem iudicij attulerit, perpendere ac æſtimare valeat, quàm multa, etiam ſagaciſſimum atque oculatiſſimum ſcriptorem, à quo equidem, vt verum fatear, multis paraſangis abſum, in tanta rerum diuerſitate effugiant, quæ niſi temporis decurſu ad incudem reuocari, & perfectius abſolui poſſunt. Verumenimuerò cùm huius noſtræ operæ moles tanta fuerit, vt tantùm non oneri ſuccubuerim, ſpero me facilè gratiam ab humanitate tua impetraturum, etſi omnia pro dignitate hiſtorica non dixerim, ſi omnia denique eo ordine qui maximè requiritur, non recenſuerim. Quandoquidem, vt ingenuè quòd res eſt, eloquar, rerum concatenatione ac perpetuo quodammodò nexu implicatus, vltra inſtituti noſtri operis atque deſtinati laboris ſepimenta & limites longè ſum prouectus. Memini enim, me ſtatim ab operis noſtri exordio, nihil perinde habuiſſe antiquius, quàm veritatis ac breuitatis ſtudio placere & commendari. Sed quid agas? Tanta fuit multarum rerum perplexa cognitio, atque haud paucarum intricata inueſtigatio, vt illa, niſi multo cum ſudore ac temporis interſtitio ex probatiſſimis auctoribus inueſtigari atque erui nequiuerint, adeò profectò, vt hac difficultate præpeditus, multa mihi obiter circa aliquam retractationem, licet me inuito, inſtante, ac citra intermiſſionem vllam vrgente typographo, hoc tempore euulganda fuerint. Nolui tamen committere, Deo fauente, quin temporis opportunitate adiutus, errores admiſſos, quos nec Lynceus in tanta, vti dixi, celeritate facilè animaduertere queat, quoad eius fieri poterit, recognouerim, recognitos emendauerim, ac opus meum à lituris & mendis, quæ tibi haud dubiè in oculos incurrerunt, & paſsim ſeſe dederunt obuiam, vindicauerim & repurgauerim. Interim erit tuæ humanitatis atque beneuolentiæ, hos noſtros admiſſos errores non ſolùm non reprehendere, ſed candidè atque humaniter excuſare. Ita proculdubiò fiet, vt me, meapte natura promerendi tui ſtudio mirificè flagrantem atque incenſum, deinceps ad ea quæ adhuc in vmbra inter priuatos noſtros parietes imperfecta deliteſcunt & reſeruantur, modò vita ſuperſit, perpolienda, & ad publicam vtilitatem euulganda, alacriorem reddas. Fruere interim his noſtris vigiliis & aſsiduis lucubrationibus, non aliunde certè profectis, quàm quòd maiorem poſteritatis, quàm præſentis fructus, vel vllius emolumenti rationem haberemus. Quod cùm ita ſit, & multis cordatis viris exploratò conſtet, tui erit officij, petulantiores linguas tua ſalutari admonitione, ceu iniecto freno, à virulenta dicacitate & mordacitate inhibere. Sunt enim aliqui blaterones, quorum lingua tam eſt prodiga, volubilis atque infrenis, vt ſemper fluat, ac æſtuet colluuione verborum humidorum & lapſantium, non immeritò ab optimis quibuſque vtriuſque linguæ principibus omnium ætatum ſemper reprehenſi & taxati, nimirum quòd egregiè viderent atque intelligerent, ipſis verba non in pectore, vt Homerus Vlyſsem hoc nomine ſummoperè commendat, ſed in labris atque in ore naſci. Tuæ igitur etiam erit ſingularis benignitatis, me ab omni calumnia vindicare, & illorum petulantiæ tuam modeſtiam fortiter opponere. Hæc enim nullis quàm

eruditi-

eruditis atque ingenuis hominibus ſcribuntur. Abutantur alij aliorum laboribus, vt volent, & ſycophantico more proſcindant nos pro libito publicè, ac priuatim; nihil moror, dummodò intellexero, hos noſtros labores non aliunde pretium ſumere, quàm ab optima & integerrima benemerendi voluntate atque conſtantia; parum mediusfidius de illis ſolicitus, quos vitium loquendi atque obtrectandi tenet, non aliter quàm veternoſum ſolet excruciare bibendi ac dormiendi morbus. Ceterùm, vt huic narrationi finem faciam, epilogi loco obiter dixero, nihil me magis in præſentiarum habuiſſe in votis, quàm hunc noſtrum partum, tot, vti diximus, nævis & maculis aſperſum, abluere, & in meliorem formam redigere ac reponere. Sed quòd vererer, hunc noſtri laboris fructum, qui non aliò reſpicit, vti iam ſæpe dixi, quàm ad vtilitatem publicam, & ad Reip. Genuenſis dignitatem amplificandam, præuentione interceptum iri, non grauatè hoc conſilijs ac precibus amicorum dedi, vt hoc opus, qualecumque etiam eſſet, in lucem emitterem, ſperans, me deinceps omnia diligentius, quàm hactenus, vti etiam ſuperius memini, recogniturum & emendaturum. Vale, ac me, quæ tua eſt humanitas, ama.

EMENDANDA ET ADDENDA.

Pagina 2. circa finem totus *pro* totius. *pag. 3. ſub initium lege* vrbem ipſam ſub temperatiſſimo cælo conſtitutam &c. *pag. 6.* inuadi *pro* adoriri. *pa. 7. lin. 21.* hoſtibus *pro* hoſte. 12. ratas facerent *pro* ratificarent. 13. *lin.* 12. Brixiani *pro* Brixiam. *In eadem pagina obſeruabis*, Amicum Grillum & Rogerium Iuſtinianum fuiſſe patricios Genuenſ. & propterea minimè ablegatos fuiſſe à rege Siciliæ ad Senatum, ſed contrà eueniſſe, vt ſcilicet ipſi à Senatu ad Siculum regem mitterentur. 15. vereque *pro* vera. 3. *ſub finem*; eſſent *pro* erant. 46. *lin. 6. poſt* fœderatos *deeſt*, in promptu atque ad manus habebat. 66. *lin.* 13. *lege* Chriſtina *pro* Chriſtiana, & Georgij *pro* Gregorij. 68. *lin.* 26. iuxtaque *pro* iuxta. 83. *lin.* 7. conſenſu *pro* conſenſum. 99. 2. ſubinde *eſt ſuperfluum*. 109. 37. *lege* ex Alpibus agminatim. 100. 16. Orientale *pro* Orientalem. 123. *diſtingue* exerciti militiæ, 145. 9. Iliadem *pro* Iliadam. 153. 31. quibus *pro* quo. 161. Sauonenſis *deeſt* Epiſcopi, *circa finem*. 167. 20. Rep. *pro* Reſp. 184. 28. ægerque animi *pro* ægei. 186. 31. *lege*, incolumitas bonorum conſeruari poſſit. 189. *ſub finem*, legem ſancitam eſſe, *pro* lex ſancita eſt, 192. 10. aſpera *pro* aſperæ. *ſub finem eiuſdem pag.* ipſe, *pro* ipſi. 199. 33. reſpondiſſe *pro* reſpondit. 202. *vltima lin.* Saxellum *pro* Sacellum. 204. 5. indeque *pro* inde *rurſus eadem pag.* Grimaldum *pro* Grimano. 205. *lin.* 18. *lege* eodem anno ingenti caritate ac pænuria vini laboratum, 207. *lin.* 11. nihil tum amplius. 210. *in pænult. lin. lege* Ioanne Carolo Aenobarbo, vulgò ab Eiſenbarde. 211. 24. Aloſtain *pro* Alcſtain. 218. *vlt. lin.* æmulis *pro* amulis. 219. 17. collocarat *pro* collocarant. 220. 20. fuerint *pro* fuerunt. 255. 2. Bracellum *pro* Baracellum. *eadem pag.* Macium *pro* Maciam. 272. 24. exorta *pro* exortæ. 606. *pæn. lin.* tolerantia *pro* intolerantia. 285. *lege* Ioanne Philippo Fliſco. 306. *ſub finem deeſt* ad officium redigeretur. 307. aliorumque *pro* aliorum. *item* quod ſi præſtarent *ſine accentu*. 308. *circa initium* ſufficeret *pro* ſufficerent. 325. conſtitutam *pro* conſtitutum. 423. conſtituerat *pro* conſtituerant. 342. *lege* quoad eius fieri poſſet. 357. 2. Ciboum *pro* Ciborum. 362. *vlt. lin.* ruſticabantur *pro* ruſticabatur. 570. Ciboum *pro* Ciborum. 381. 21. Miolanium *pro* Mediolanum. 425. *circa finem* Iulio ſecundo *pro* tertio *legendum* 427. 13. ſui *pro* ſiue. 430. 21. *lege* ſi pari *&c.* 431. *ſub finem* cecidiſſe narrant. 449. cum Franciſco *pro* Ludouico. 453. denunciabat *pro* denunciabant. 478. 14. *deeſt* ad maiorem in poſterum &c. 509. *in medio pag.* exercuit *pro* excreuit. 533. *tertia lin.* infelicitatis *pro* felicitatis. 553. *ſub finem* inuoluatur *pro* inuoluantur. 570. *in medio paginæ pro* inter vtrumque regem, *lege* inter Gallos & Hiſpanos. *In margine pag.* 354. *loco* Pauli Fulgoſij *apponatur* Proſperi Adurnij. *Item in margine* 367. Conradi Stanghæ Mediolanenſis Principis legati.

Reliqua, ſi quæ inciderint errata, benignum lectorem facilè condonaturum ſpero.

LEGES NOVÆ REIPVBLICAE GENVENSIS,

A LEGATIS SVMMI PONTIFICIS, CÆSARIS, ET REGIS CATHOLICI,

In quos per Rempublicam collata fuerat auctoritas, conditæ,

ET GENVÆ DIE XVII. MARTII M. D. LXXVI. PVBLICATÆ.

PROOEMIVM.

POST *restitutam Genuensi Reipublicæ Libertatem, quæ Andreæ Principis Auriæ, ciuis optimi, ac de Patriæ dignitate, & salute potius, quàm de propria solliciti, virtute, & beneficio donata, ac recuperata fuit: cœperunt paulatim, ac sensim in animis Ligurum serpere tacitæ simultates, ac occulta dissidia, quæ postmodum tractu temporis, crescente hominum cupiditate, & ambitione, florentibusque diuitiis (vt opulentiæ comes est superbia) ita exarserunt, vt natæ continuò ex nimia felicitate intestinæ seditiones, publicos in ciuitate tumultus, & ciuilia bella excitarint. Iamque eò ventum erat, vt omnes Italiæ Principes ex his rerum initiis, supremas, ac miserabiles periclitantis Reipublicæ clades ominarentur, atque inde timerent, ne bellum in Italia omnibus exitiabile, neo facilè extinguendum exardesceret: Quando Gregorius Decimus tertius Pontifex Maximus, Maximilianus Cæsar Secundus, & Philippus Secundus Hispaniarum Rex, de Reipublicæ Genuensis salute anxij, ac Italicæ quietis studiosissimi, singulari clementia, ac pietate permoti, Legatos ad Rempublicam miserunt, qui eorum auctoritate, & prudentia, tumultibus, dissidiis, & controuersiis sedatis, restitutaque pristina quiete, Italicis tumultibus iam pullulantibus occurrerent. Hi fuere Ioannes Episcopus Ostiensis Cardinalis Moronus, Sacri Collegij Cardinalium Prior, Legatus è Latere, &c. Petrus Faunus Costachiarius Acquensis Episcopus, ac Imperij Princeps, Oratorque & Commissarius Cæsareus: Don Carolus à Borgia Gandiæ Dux, ex primariis Hispaniarum proceribus: Et Don Ioannes de Idiaquez, Catholici Regis Consiliarius, & apud eosdem Genuenses Orator. Expositis autem Principum suorum mandatis, & obtentis à Republica, pro ea reformanda, amplissimis facultatibus, nihil habuerunt antiquius Legati, quàm Rempublicam malè compositam, ac proinde fluctuantem, sanctissimis Legibus, & Decretis instituere, ac stabilire: Ligurumque ingenia nimia felicitate lasciuientia, & inter se dissidentia componere. Id, quod* DEO *optimo maximo bonorum omnium auspice, & authore, fuerunt consecuti. Quod igitur felix, faustumque sit, prodeunt in lucem sacrosanctæ Leges pro Genuensis Reipublicæ reformatione, sub felicissimis tantorum Principum auspiciis conditæ, quibus posthac in ea ciuitate viuendum erit. Quæ vti à prudentissimis viris, & suapte natura, & ingenio, quàm maximè ex Principum suorum iussu Genuensis libertatis studiosissimis, summa diligentia, & studio compilatæ sunt, ita ab omnibus istius Reipublicæ ciuibus alacri, & prompto animo recipi, admitti, & tamquam sola, & vnica salus labentis, & cadentis Reipublicæ, & Libertatis obseruari debent.*

IN NO-

IN NOMINE SANCTISS.MÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS.

IOANNES EPISCOPVS OSTIEN. CARDINALIS MORONVS, SACRI COLLEGII PRIOR, SANCTAEQ. SEDIS APOSTOLICAE DE LATERE LEGATVS, &c.

PETRVS FAVNVS COSTACHIARIVS, SACRI IMPERII COMES, ET PRINCEPS, EPISCOPVS ACQVENSIS, CAESAREVSQVE ORATOR, ET COMMISSARIVS, &c.

DON CAROLVS A' BORGIA GANDIAE DVX, &c. ET DON IOANNES DE IDIAQVEZ, SACRAE CATHOLICAE MAIESTATIS CONSILIARIVS, ET APVD GENVENSES EIVSDEM ORATOR, AMBO MINISTRI CATHOLICI REGIS, &c.

DE RELIGIONE.

CAPVT I.

ADMONENT nos & sacrosanctæ Leges, & Prudentum responsa, vt, antequam de formanda Republica, & de humanis Legibus condendis cogitemus, ad Christianæ Religionis cultum respiciamus. Adducimur etiam exemplo nonnullarum Prouinciarum, quæ statim atq. à Religione Christiana deuiarunt, & declinarunt, ipsæ etiam declinare, ac demum ruere cœperunt. Propterea prospiciẽtes Rempubl. Genuensem semper, & omni tempore Christianæ Religionis cultricem fuisse, existimauimus illud tantum esse prouidendum, vt illustrissimus Dux, & Gubernatores statim atque petitum fuerit à reuerendissimo Antistite, in causis quæ ad forum suum spectant, & à reuerendo Inquisitore, pro coërcendis, & castigandis Hæreticis, & suspectis, brachium, & auxilium suum promptè concedere debeant. Insuper aduertent, & cauebunt ne aliquid contra clericorum personas, bonáve Ecclesiastica, eorúmve immunitates, aut aduersus Ecclesiasticam libertatem aliquid committant, aut à Magistratibus committi permittant. Et quoniam Principis, & supremorum Magistratuum mores in ciuitate maximè obseruantur, & spectantur, excitanturque populi, & subditi maiorum exemplis ad eorum imitationem; vt cultus diuinus principaliter obseruetur, hortamur excellentissimum Ducem, Magnificos Gubernatores, & Procuratores, ceterosque in ciuitate Magistratus, vt diebus saltem Paschatis, & Natiuitatis Domini, in Ecclesia Archiepiscopali à reuerẽdissimo Præsule sanctissimam Eucharistiam publicè, & reuerenter sumant; diebus sollemnibus in Ecclesia maiori manè conueniant; ibi diuina, Verbumque Dei audiant, & tempore Quadragesimæ prædicationibus frequenter intersint.

Constitutio vnici ordinis, & de reassumendis naturalibus familiis.

CAPVT II.

AD Reipublicæ Genuensis instaurationem, aut potius institutionem manum apposituri; iuxta Principum nostrorum facultatem, & auctoritatem, illud primò ante oculos habuimus, nihil esse quod rectè institutam Rempublicam facilius labefactare, eiusque radices, ac fundamenta radicitus, & funditus extirpare, atque euellere possit; nihil quod eiusdem vitalem spiritum penitus extinguere valeat, quàm ordinum, nominum, colorúmve diuisio, & disparitas, ac perniciosæ in ciuitate ciuium factiones. Neque enim dubitandum est, quin statim atque abominanda hæc pestis in Republica fundamenta iecerit, ciues omnes, posthabito publici, ac communis boni, & commodi studio, ac desiderio (quod in libero ciue præcipuum esse deberet) ad proprij coloris augmentum, & ad contrariæ factionis oppressionem temerario impetu ac cursu impellantur: quæ postmodum futuræ & proximæ Tyrannidis

 speciem

ſpeciem aut imaginem referunt. Id, quod in hac potiſſimùm Genuenſi Republica proprium, & præcipuum eſſe, tum priſca, & vetera, tum etiam noua exempla (quod ſummæ miſerationis eſt) clariſſimè demonſtrant, & oculis noſtris ſubiecerunt. Hiſce igitur exemplis, imo certa ratione commoti (quod inſtaurandæ huius Reipublicæ caput, & baſim exiſtimauimus) hac perpetua, & inuiolabili Lege ſancimus, & decernimus, tollendas eſſe omnes diuiſiones, quæ hactenus in hac ciuitate malo ſuo extiterunt, tam quæ nomina, aut cognomina perſonarum, quàm quæ ordinum, colorum, factionum, aut locorum denominationem concernunt; atque ita tollendas, vt & radicitus extirpatæ, & à memoria hominum deletæ, & abolitæ penitus, & in totum eſſe cenſeantur. Et vt facilius hoc animi noſtri propoſitum executioni demandari poſſit: volumus, & expreſsè mandamus, abroganda, & antiquandà eſſe nomina nobilium Veterum, & Nouorum, ſeu Aggregatorum, aut Popularium, eorúmve, qui intus, foríſve ſunt, Porticuumque ſanctorum Petri, & Lucæ, & omnia alia nomina, cognomina, appellationes, & denominationes, tam perſonarum, quàm colorum, aut factionum, familiarumque, aut (quod dicitur) Albergorum, necnon locorum, & porticuum, quæ hactenus in vſu, aut potius ab vſu fuerunt; & omnia alia, quibus inter ciues diuiſio induci, aut conſeruari poſſit; ita vt qui poſthac haſce abominabiles recordationes, aut quamlibet earum renouare, aut inſtaurare auſus fuerit, aut de eis contentiosè loqui, omnibus honoribus, & commodis Nobilitatis ipſo iure, & facto priuatus cenſeatur. Declarantes inſuper pro bono, iuſto, quieto, & pacifico Reipublicæ regimine, omnes, qui nunc in libro Ciuilitatis deſcripti ſunt, & qui in futurum iuxta legum noſtrarum formam deſcribentur, & omnem earum diſpoſitionem explebunt ita in ipſa Reipublicæ adminiſtrandæ iuriſdictione, & auctoritate eſſe pares, & æquales, vt nulla penitus diſparitate, aut inæqualitate diſcernantur, & non minus, ac ſi eadem die, & hora omnes ad moderandæ Reipublicæ facultatem promoti, aut euecti fuiſſent. Volumusque nunc, & perpetuò adeſſe vnum, ſolum, & ſingularem, nullisque terminis, aut numeris diuiſum Nobilitatis, & ciuium Rempublicam adminiſtrantium ordinem.

Inſuper cùm vſus ipſe planè docuerit omnes haſce priuatas ſimultates, ciuiliaque, ac inteſtina diſſidia originem, fomentum, ac incrementum habuiſſe ab his aſſumptionibus alienarum familiarum, & inſignium, quæ per eos qui Nobilitati aſcribebantur, hactenus factæ fuerunt; volentes hanc malorum omnium radicem, & caput tollere, & extirpare; Mandamus, & enixè iniungimus omnibus, & vniuerſis ciuibus in libro Ciuilitatis deſcriptis, & qui ab anno 1528. citra alicuius familiæ nomen, & ſtemmata aſſumpſerunt, vt in futurum, & perpetuò ipſi, ac eorum deſcendentes propriæ, ac naturalis familiæ inſignibus, cognomine, & denominatione tam in voce, quàm in quacumque publica, aut priuata ſcriptura vtantur, dimiſſo penitus nomine, & appellatione cognominis aſſumpti, & inſignibus. Non obſtantibus quibuſcumque Statutis, Legibus, Decretis, aut conſuetudine, in contrarium diſponentibus. Idem intelligatur in omnibus, & per omnia in his qui in futurum in ordinem Nobilitatis cooptabuntur.

Declaratio artium Mechanicarum.

CAPVT III.

ANGVSTIÆ loci, & hominum multitudini, ac regionis ſterilitati compatientes, ipſius denique ciuitatis antiquum morem maturè conſiderantes; Declaramus artes infraſcriptas, ſi modò quæ infra exerceantur, nihil præiudicare Nobilitati; artes ſcilicet Serici, Lanæ, & Pannorum, quas vulgus Seateriam, Lanariam, Pannariã & Draperiam vocat. Eademq. ratione artem eam qua quis merces omnium rerum in magna quantitate, & non minutatim vendendas in officina aliqua retinet, qui lingua materna *Fondaghieri all' ingroſſo* nuncupantur; dum tamen Nobiles ipſi neque eas propriis manibus exerceant, neq. in apotheca reſideant.

Notarios inſuper, qui inſtrumenta, & vltimas hominum voluntates domi ſuæ, vel in infirmorum ædibus conficiunt; dum tamen nec ſcamnum, ſeu apothecam priuatim, aut publicè retineant, nec præcepta ſcribant, minusque apud aliquod tribunal actuarij exiſtant; dignitati ſuæ, ac Nobilitati nequaquam derogare decernimus.

Nobiles præterea, qui rei nummariæ, ac cambiorum negotiationi operam dant, dummodo contractus fœneraticios, & cambia illicita, & à ſanctionibus Pontificiis damnata non exerceant, ad Magiſtratus, & alias ipſius ciuitatis dignitates admitti poſſint. Si ſecus feciſſe legitimè damnati fuerint, vltra alias pœnas à iure inflictas, omnibus Magiſtratibus, ac dignitatibus, & in adminiſtratione Reipublicæ honoribus ipſo iure priuati ſint.

De his

De his verò Nobilibus qui publica vectigalia, quas gabellas passim nuncupamus, & publicos redditus emunt, conducúntve; illud statuendum esse duximus, vt inter Nobiles censeri valeant, si à mercenariis, & exploratorum officiis hoc in negotio abstinuerint, & præsertim si nec ad portas, pontéi ve in spectandis mercibus, nec in lustranda regione pro explorandis fraudibus, vel mercede conscribendis licentiis, aut libris, aut aliis huiusmodi operam suam impenderint.

Eos quoque summa ratione à Nobilitate non esse excludendos arbitrati sumus, qui nauigationi egregiè operam dant: quòd antiqui Genuenses his artibus magnum Patriæ, & sibi nomen compararunt, posterisque suis gloriam propagarunt, indeque quotidie Vrbi ipsi maxima commoda proueniant. Itaque Nauarchos, quos vulgus magnarum Nauium, & Triremium Capitaneos, & Patronos vocat, nequaquam Nobilitati suæ derogare decernimus.

Ceteras autem omnes alias artes, in quibus manuum artificium versatur, & præsertim quando res emuntur, vt in aliam formam manuum opera mutentur, & vendantur, Mechanicas, & Nobilitati repugnantes declaramus.

De Nobilibus nunc, & quotannis creandis.

CAPVT IIII.

CVPIENTES Rempublicam hanc quotidie magis augeri, & floreſcere; existimauimus nihil esse quod ei maius incrementum afferre possit, quàm si bonis ciuibus, & qui in Rempublicam propenso sunt animo, quorum numerosa est in hac ciuitate copia, consequendæ Nobilitatis præmia proponantur: hoc enim pacto fiet, vt multi hac spe gloriæ, & honoris allecti, ad virtutem, ac ad de Republica benemerendum accendantur.

Nobiles pro hac prima vice quomodo creandi.

HI igitur qui hodie ad Nobilitatem aspirant, vel eam quouis iure, aut decreto sibi deberi prætendunt, describi se curabunt apud quem Senatus decreuerit. Mox ex illustrissimis duobus Collegiis quinque sorte extrahentur, qui pro hac vice Magistratus officio fungentur. Iurabunt isti in primis in manibus Ducis se legaliter, & fideliter, ac secreto munus suum expleturos. Habebit hic ordo notulam omnium prætendentium, seu candidatorum, & omni diligentia, fide, ac silentio sine scriptura aliqua singulorum qualitates inquiret, receptasque vniuscuiusque informationes Senatui, duobus Collegiis, ac minori Concilio simul coactis fideliter referet. Quibus maturè perpensis, si quis eorum duas partes ex tribus suffragiorum feret, ascriptus Nobilitati censebitur; qui verò secus, pro ea vice à Nobilitate excluſus erit. His, qui hac prima vice inter Nobiles assumi cupiunt, si Genuæ, vel in Dominio fuerint, statutum intelligatur tempus sex mensium à die promulgatarum præsentium Legum, intra quod assumi curent; his verò, qui absentes erunt, anni vnius. Quòd si in dicto tempore non assumentur, sciant se omnino, & prorsus excluſos esse à sua prætensione. Non obstantibus quibuscumque Decretis, siue generalibus, siue particularibus, aut descriptionibus quibuscumque; quæ omnia penitus, & in totum irritamus, & annullamus. Declarantes hisce saluum esse ius tantum, hanc assumptionem obtinendi in numero eorum qui quotannis ad Nobilitatem euocandi sunt: si modò seruarint ea quæ in præsenti Sanctione sancita sunt. Cetèrum his qui hac prima vice ad Nobilitatem aspirant, non oberit artes Mechanicas exercuisse: modò eas omnino dimittant ante assumptionem. Aliis autem qualitatibus, quas in his qui iure ordinario, & in singulos annos cooptandi sunt, requisiuimus, nullo pacto careant. Filij, quos Nobiles isti postmodum de legitimo matrimonio suscipient, & ipsi Nobiles intelligantur.

In Nobilium numero descripti, qui hactenus artes Mechanicas Nobilibus præsentium Legum vigore interdictas & exercuerunt, & exercent, intra annum à promulgatione præsentium, verè, & cum effectu eas dimittant. Interim verò priuilegiis Nobilitatis non careant. Quòd si intra alium annum, quem ex post ex gratia indulgemus, intra quem tamen perfrui Nobilitate non licebit, omnino artes Mechanicas non reliquerint, statim ipso iure, & facto perpetuò à Nobilitate electi censeantur. & vti Legum, & Nobilitatis contemptores, non possint amplius ad eam restitui. Horum filiis, dum pater inter Nobiles erat, natis non oberit paterna electio, modò ipsi à Mechanicis artibus abstineant, nec aliud priuatione di-

gnum committant. Post verò electionem, & ante adeptam Nobilitatem nati non censeantur Nobiles; sed virtute ad instar ceterorum viam sibi ad parandam Nobilitatem sternant.

Insuper statuimus, vt singulis annis in ipso Ianuarij mensis initio illustrissima Dominatio, cum duobus Collegiis, ac minori Concilio diligenter consideret, ac perpendat, an eo anno aliqui sint inter Nobiles adscribendi. quòd si visum fuerit aliquos cooptandos esse, non possit vltra decem, ex ciuitate scilicet septem, ex Ripariis verò tres, Nobilitate insignire. Cùm igitur de assumendis Nobilibus decretum fuerit, illustrissima Dominatio, descriptis omnibus vtriusque Collegij nominibus, curabit diligenter, vt sorte quinque extrahantur, qui omni diligentia, fide, silentio, & prudentia, & sine vlla prorsus scriptura informationes vniuersaliter sumant, quinam illi sint in ciuitate, & Ripariis, quos magis Nobilitatis splendore dignos, & Reipublicæ profuturos existimarint; vt suo tempore in Senatu, & minori Concilio distinctè, & sine vlla fraude referre valeant. Quod vt melius & salubrius efficere possint, coram excellentissimo Duce iuramentum præstabunt, quòd eorum munus fideliter explebunt. Et nihilominus qui vota dare debebunt, ipsi quoque norint, se ceterorum diligentia à propria negligentia non esse excusatos.

Hos autem, qui hoc splendore Nobilitatis cohonestari cupiunt, conuenit bonæ vocis, & famæ esse; ex legitimo matrimonio natos; ab omni arte Mechanica per triennium antè abstinuisse; omniq́ue hæreticæ prauitatis, seditionis, aut criminis infamiam irrogantis labe mundos esse; ciuitatemq́ue Genuæ, vel Riparias (debitè referendo,) cum vitæ integritate, morumq́ue honestate diutina, maiorum habitatione incoluisse oportet.

Qua ratione ipsis ciuibus sit viuendum, & ad regimen Reipublicæ accedendum.

CIVES ipsi, postquam Nobilitate modo quo suprà insigniti fuerint, non possint amplius in futurum aliquam artem Nobilibus prohibitam exercere; aliàs ipso iure, & facto priuati Nobilitate perpetuò existant.

Ad Concilium autem maius non prius admittantur, quàm per quatuor annos Legem Nobilitatis seruarint. Ad minus Concilium, ac Magistratus, tam in dominio, quàm in ciuitate, dempto Senatu, Procuratoribus, ac supremis Sindicatoribus, non prius promoueantur, quàm sex anni fluxerint à die cooptationis in ordinem Nobilitatis. Inter Senatores, & Procuratores non describantur, nisi lapsis annis decem ab adepta Nobilitate. Ad supremum verò Ducatus culmen, non nisi annis quindecim elapsis, euehi possint. In reliquis verò aliorum Nobilium commodis perfruentur.

De conficiendo libro Ciuilitatis.

CAPVT V.

CVM administratio Reipublicæ Genuensis his tantùm ciuibus credita sit qui in libro Ciuilitatis descripti sunt, & pro tempore legitimè describentur; existimauimus conuenire, quòd liber hic certa aliqua cum ratione, & Lege compiletur, & regatur, conscriptusq́. diligenter custodiatur. Propterea volumus quàm primùm in libro egregiè compacto, & consuto, & numeris suis in vnaquaque pagina distincto, describi per Cancellarium, aut Scribam ab illustrissima Dominatione deputandum, præsentibus tamen illustrissimo Duce, & duobus ex Magnificis Gubernatoribus sorte extrahendis, omnia nomina eorum ciuium, & Nobilium Genuensium, qui in libro Ciuilitatis nunc descripti reperiuntur, cum eorum nominibus propriis, ac patrum suorum, & cognomine propriæ ac naturalis familiæ suæ, dimissa assumpta, si quam habent. His addi volumus nomina omnium quos ex his qui descripti sunt, legitimè natos esse constiterit: etiam quòd absentes à ciuitate sint. Alios verò, si quos describi continget, non nisi seruata forma à nobis præscripta, in eo libro referri volumus.

De libris Nobilitatis diligenter custodiendis.

CAPVT VI.

POSTQVAM Nobilitatis liber modo, quo iam sanximus, completus erit; volumus eius exemplar fideliter, & ad verbum expleri. Horum alterum illustrissima Dominatio, alterum magnifici Procuratores perpetui seruabunt. Nemo audeat super aliquo eorum scribere, nec no-

nec nouum aliquod nomen, aut familiam addere, aut iam inscripta nomina, aut familias delere, aut in eis, eorúmve aliquo quicquam penitus, nec syllabam immutare, nisi Cancellarius ad id per illustrissimam Dominationem deputandus; atque id, non nisi præsente, & mandante illustrissimo Duce, & duobus ad id muneris nominandis. nec super aliquo eorum aliquid inscribat, aut aboleat, nisi etiam super altero itidem perficiat. Et hæc omnia obseruari volumus sub pœna falsi. Statim autem ac omnia inscripta erunt, quæ illustrissimus Dux, & duo deputandi vt suprà mandauerint, libri in locis iam destinatis reponentur. Quòd si in aliquo horum aliquid abrasum, aut additum, quod suspicionem pariat falsi, comperietur, sciant hi quorum fidei librorum custodia commissa est, se huius temerarij facti, aut negligentiæ suæ rationem reddituros.

Compositio vrnæ pro Seminario maiorum Magistratuum.

CAPVT VII.

CONSCRIPSIMVS centum & viginti Patres ex toto Reipublicæ corpore summo studio & diligentia selectos; qui prudentia, virtute, rerum experientia, & in Patriam meritis visi sunt præstantiores. Qua in re illud tantum in animo habuimus, vt Reipublicæ conseruationi, & publicæ quieti hac optimorum virorum electione consuleremus. Eorum autem nomina in vrna reponi iussimus; vt maiorum Magistratutim, quorum consilio hæc Respublica in futurum moderanda erit, celebre, atque elegans sit Seminarium. Verùm non videtur plenè satis factum nostris mentibus; nisi etiam prouideatur, quo pacto Seminarium hoc, tanta cum ratione constitutum, à fraudibus, quæ contingere possent, sartum, tectumq. conseruari debeat; qua item ratione extrahendorum deficientium, aut eiiciendorum (si qui erunt) numerus singulis annis suppleri possit. Sancimus igitur in primis horum nomina cum familiæ, & patris denominatione in membranis, seu chartulis eiusdem materiæ, formæ, ac magnitudinis describi; easque vniformi ratione complicatas in capsula ferrea reponi debere, quæ sine trium clauium diuersarum ministerio aperiri non possit. Harum vnam excellentissimus Dux, aliam Procurator natu maior, tertiam verò Cancellarius ab illustrissima Dominatione deputandus seruabunt. Claudetur capsula hæc ita firmata in alia ferrea, quæ excellentissimi Ducis fidei committetur. Clauium autem duarum, & diuersarum quarum opera capsa hæc maior reseranda erit, altera apud vnum ex supremis Sindicatoribus qui alios ætate præcellat; altera apud vnum ex Legum Conseruatoribus custodietur.

Ad hæc volumus præcipuum librum confici, in quo vti diligenter & fideliter eorum ciuium nomina, prout in membranis, & chartulis quæ in capsula conduntur, iacent, descripta erunt, ita deficientium extrahendorum, nec non eorum qui tamquam facti indigni eiicientur, nomina, & ex aduerso nomina eorum quos in talium locum subrogari continget, indies referri debere decernimus. Huius autem libri custodiam, & rationem Conseruatoribus Legum committendam duximus.

Vbi electio aliqua facienda erit Gubernatorum, & Procuratorum; quæ in singulo semestri medio mense Iunio, & medio Decembri fiet coram duobus Collegiis, ac Concilio minori, adsistentibus etiam Conseruatoribus Legum; illustrissimus Dux capsam deferri mandabit, & per puerum annorum ad summum decem ab illustrissima Dominatione vocandum, quem tunc publicis impensis vestiri volumus, aperire, ab eaq. per eundem puerum quinque nomina, aut chartulas quæ prius sedulò commixtæ sint, extrahi; ex quibus, tres, quorum nomina primo loco educentur, Gubernatores, & duo postremi Procuratores constituantur: si tamen prius Conseruatores Legum eos superstites esse, & præsentes, vel non distantes à ciuitate centum millibus passuum, ita vt termino quindecim dierum vocati ad Magistratum accedere possint, nec ex Legum nostrarum serie aliquo modo factos indignos recognouerint. Si ex his qui sorte extracti erunt, aliqui mortui sint, aut postquam in vrna conditi sunt, facti indigni ex Legum nostrarum norma; nulla harum chartularum ratio habeatur: sed alij eorum loco statim educendi erunt per puerum. Quòd si in eis aliqui erunt absentes vltra centum milliaria, eorum nomina in vrnam, aut capsulam reponentur, aliis extractis. Si verò ex his quos puer primò educet, reperiantur duo, aut tres vnius familiæ, ita existimauimus conuenire, vt primus in Gubernatorum numerum electus intelligatur; secundus in Collegium Procuratorum cooptatus; tertij verò nomen, seu chartulam in vrnam reponi mandamus. Si verò ex vltimò extractis ambo reperiantur eiusdem familiæ, postremum

in vrnam coniiciendum esse, altero educto, volumus. Eorum munus biennio duret, quo lapso, omni Magistratu vacent.

Vbi supplendus erit numerus extractorum, mortuorum, & eorum qui vti facti indigni, eiicientur, quem omnino in fine cuiuslibet anni suppleri volumus; eliget mense Decembri Concilium minus, concurrentibus tribus partibus ex quinque suffragiorum, ex vniuersa Nobilitate duplicatum numerum eorum qui reponendi sunt in vrnam; qui tamen requisitis qualitatibus non careant. Horum nomina ad Concilium maius mittentur; quod, sumptis de more suffragiis, frequentiori calculo eliget eos qui ad complendum vrnæ numerum necessarij sunt; & vbi paribus votis contendatur, nec contentio bis sumptis suffragiis tolli posse videatur, tunc forte ex eodem Concilio quinque eligantur, qui paritatis contentionem votorum imparitate tollent. Si de aliquo qui præsens sit, suffragia ferenda erunt, ipse omnino à voto abstinebit, ne in propria causa iudicium ferat. Idem intelligatur sancitum vbi de patre, filio, fratre, socero, aut genero suffragia ferenda erunt. Licebit vnicuique in Concilio minori vnum tantùm omnium votis discutiendum nominare; modò nec patrem, nec filium, nec fratrem, nec socerum, aut generum nuncupet. Horum, qui Concilij maioris iudicio aptiores fuerint existimati, nomina in chartulis, seu membranis conformibus, & paribus, vt dictum est, conscribantur, & in capsula recondantur, necnon in librum diligenter referantur.

Firmatio numeri Gubernatorum, & Procuratorum.

CAPVT VIII.

SANCIMVS in posterum Collegium Gubernatorum ex duodecim ciuibus consistere. Procuratorum verò ex octo, vltra perpetuos.

Quòd in Collegio Gubernatorum, nec Procuratorum non possint duo ex eadem familia esse.

CAPVT IX.

VT autem vnusquisque in partem munerum & Magistratuum se vocatum esse sentiat; volumus geminos ex eadem familia in Gubernatorum, nec Procuratorum Collegio eodem tempore positos esse; vnum verò in singulo Collegio concedimus, vltra Ducem, & perpetuos.

De qualitatibus, quæ in Magistratibus ciuitatis requiruntur.

CAPVT X.

NVLLVS ad Magistratus, nec ad aliqua ex Conciliis assumatur, nisi habeat in ciuitate Genuæ domicilium, aut in ea habitet. Habitare autem, & domicilium habere quis intelligatur, si cum parentibus, aut in domo conducta in vrbe maiori anni parte viuat.

De maiori Concilio.

CONSILIARII maioris Concilij, quod Principis, seu Reipublicæ personam refert, minores annis viginti quinque ne sint: liceat tamen his quibus creandi huius Consilij auctoritas data est, vsque ad sexaginta eligere, qui vigesimumsecundum annum excesserint: si ita eis expedire videbitur. Artem aliquam Nobilibus non concessam per triennium antè non exercuerint. Excipiuntur ab hac sanctione hi qui vigore præsentium Legum in termino anni, aut biennij artes Mechanicas deseruerint.

De Concilio minori.

QVI ad Concilium minus euocandi sunt, pro medietate annorum sint non minus triginta: pro alia verò ad minus viginti septem (Doctoribus, & Medicis exceptis) qui, si reliquis qualitatibus non carebunt, biennio antè recipi poterunt. Sint ciuitatis habitatores. commodum habeant in ciuitate, aut dominio patrimonium. Artem aliquam Mechanicam, & Nobilibus non concessam per quinquennium antè non exercuerint.

De Magiſtratibus ciuitatis.

QVI in ciuitate Magiſtratum aliquem obire ſperat, ſit Nobilis, & maior annorum viginti ſeptem. artem aliquam Nobilibus interdictam per annos octo non exercuerit. Ad duos Magiſtratus obeundos eodem tempore nemo admittatur; quòd ſi quis ad ſecundum eligatur, poſſit, primo retento, alterum repudiare; vbi verò reiecto primo, ſecundum maluerit, diſponatur de primo iuxta Legum decreta.

De electione triginta Electorum.

CAPVT XI.

IN fine Decembris cuiuſlibet anni coram illuſtriſſimis Collegiis conueniet Concilium minus in numero à nobis præſcripto; ibiq́ue licebit vnicuique eorum ciuem vnum, modò non ſit pater, filius, frater, ſocer, aut gener, nec à ciuitate abſit: vbi tamen in eo concurrant qualitates, quas in Concilij minoris Patribus requiſiuimus, ex vniuerſo Nobilium cœtu nominare; & concurrentibus tribus partibus ex quinquè, ſeliget triginta ciues optimos, quibus electio maioris, & minoris Concilij commiſſa erit. Quòd ſi de aliquo, qui Concilio interſit, aut eius patre, aut filio, fratre, ſocero, aut genero ſuffragia ferantur; aduertent Conſeruatores Legum, & auctoritate Excellentiſſimi Ducis prouidebunt, vt ille omnino à voto abſtineat. eademq́ue auctoritate prouidebunt, ne Conſiliarij, etiam ex cauſa neceſſaria, à Prætorio recedant, niſi perfecto opere quod cœperunt.

De electione maioris Concilij.

CAPVT XII.

HORVM triginta ciuium, qui Electores vocantur, munus erit eadem die, vbi id fieri poſſit: ſin minus, immediatè ſequenti ſummo manè, auditis prius diuinis, coram Illuſtriſſimo Duce, & Gubernatoribus in Prætorio conuenire; ibiq́ue ex vniuerſa ciuium Nobilitate, demptis abſentibus, hisq́ue qui tunc Conſiliarij munus obeunt, & quibus qualitates à Lege requiſitæ deficiunt; quadringentos Patres eligere; qui futuro anno Concilium maius, & perſonam Principis, ſeu Reipublicæ referant; concurrentibus tamen tribus partibus ex quinque ſuffragiorum. Inter hos autem licebit eis vſque ad ſexaginta ciues in eo ordine referre, qui annum vigeſimumſecundum tantum exceſſerint: ſi ita eis expedire videbitur.

De electione Concilij minoris.

CAPVT XIII.

CONSCRIPTA hac electione Patrum, ex eis ſeligent eodem ordine, & numero ſuffragiorum centum viros, qui qualitatibus à Lege requiſitis non careant. Hi autem ita electi Concilium minus conficiant. Quòd ſi numeroſæ hæ electiones prima die abſolui non poterunt, redibunt Electores ſequenti die; nec à Prætorio diſcedere audebunt, niſi perfecto negotio. Confidimus autem Electores pro eorum virtute, & prudentia, poſthabitis omnibus affectibus, aptiores, & digniores ad vnumquodque munus nuncupaturos, & familiarum omnium congruam rationem habituros.

De tollendis controuerſiis, quæ in electione triginta Electorum oriri poſſent.

CAPVT XIIII.

LICET, ſublatis antiquis Legibus, quæ quandoque in Republica diſcordiis, & ſimultatibus inter ciues cauſam aut occaſionem præbuerunt, introductisq́ue nouis Legibus, ac conciliatis ciuium inter ſe animis; auxiliante DEO optimo maximo bonorum omnium auctore, nobis iure ſperandum ſit, Rempublicam hanc optimorum ciuium conſilio, & auctoritate, ſemotis penitus omnibus ſimultatibus, ac diſſidiis, adminiſtratum iri, & omnium Magiſtratuum electiones ſumma cum animi temperátia, & moderatione fieri debere; nihilominus ad ea etiam proſpicientes, quæ vix accidere poſſe cõfidimus, exiſtimauimus non eſſe abre, ſi certam aliquam formam hiſce Magiſtratuum electionibus præſcriberemus: vbi aliquas

earum

earum in controuerſiam deduci continget. Iccirco vbi Concilium minus in legitimo numero coactum pro ſeligendis triginta ciuibus,ad quos paullò antè diximus pertinere ius conſtituendi Concilium maius, item minus, id operis termino horarum octo non perfecerit; Volumus ex numero Gubernatorum, & Procuratorum, qui præſentes erunt, educi ſorte quatuordecim, qui, iuncti Concilio minori, concurrentibus tribus partibus ex quinque, ex his omnibus, qui prius per Concilium minus nuncupati fuerunt, tot eligant, quot ad implendum numerum triginta neceſſarios eſſe cognouerint. quòd ſi hi omnes, modo quo ſuprà, non poterunt numerum triginta electorum ſex horarum ſpatio implere, termino horarum duarum cum frequentiori ſuffragiorum numero implere electorum numerum conabuntur. Quòd ſi id aſſequi non poterunt;ex hoc corpore (nempe Concilij minoris,& adiunctorum,) volumus ſorte vndecim Patres tolli, qui voto careant. reliquos verò ex iiſdem nuncupatis, concurrentibus pluribus votis, eos eligere debere, qui ad implendum numerum triginta Electorum defuerint.

De tollendis controuerſiis, quæ in electione maioris Concilij oriri poſſent.
CAPVT XV.

POSTQVAM triginta, quos Electores diximus, de vniuerſo Nobilium cœtu, demptis inhabilibus, & aliis, quos ſuprà diximus, ſumptis de more ſuffragiis, periculum fecerint; nec reperti fuerint tot ciues qui, concurrentibus decem & octo votis, pro implendo Concilio, idonei iudicati fuerint; iterum per eoſdem Electores de his omnibus qui prius integrum & præſcriptum ſuffragiorum numerum non retulerunt, vota ferantur. Et vbi ſecunda hac vice nec dum opus perfici poſſit, mandamus decimari numerum Electorum ſorte; ita vt vacantibus tribus à ſuffragio, cum frequentiori reliquorum voto deficiens Concilij maioris pars ſuppleatur.

De tollendis controuerſiis, vel in eligendo Concilio, caſu ſubortis.
CAPVT XVI.

QVOD ſi in eligendo minori Concilio, ſumptis ſuffragiis ſuper vniuerſo Concilio maiori prima vice, numerus impleri non poſſit; volumus iterum ſumi ſuffragia de his qui, licet habiles ſint, tamen integrum, & legitimum numerum non retulerunt. & vbi, concurrentibus tribus ex quinque votorum partibus, non poſſit centumuiralis ordo compleri, tunc cum maiori ſuffragiorum numero deficiens Concilij minoris pars eligatur. quòd ſi adhuc difficultate paritatis laboretur, mandamus ſorte decimari numerum triginta Electorum; vt electis tribus votis, paritate omnino ſublata, maior ſuffragiorum frequentia Concilium minus impleat.

De tollendis diſſidiis, quæ in eligendo duplicato numero pro implendo Seminario oriri poſſent. CAPVT XVII.

SI verò in electione duplicati numeri per Concilium minus eligendi, eorum qui quotannis ſubrogandi ſunt, vt in vrnam, aut Seminarium eorum nomina coniiciantur, aliquæ emergant difficultates; illud, pro eis ſuperandis, ſeruare mandamus, quod ſuprà, in creandis per minus Concilium triginta electoribus, ſanciuimus.

De ſubrogationibus Magiſtratuum, aut Officialium.
CAPVT XVIII.

VBI vel morte, vel abſentia, vel alia ex cauſa Magiſtratum aliquem, aut Conſiliarij munus vacare contingat; hi, quibus ſubrogandi auctoritas demandata eſt, alterum in eius locum quamprimum eligant, qui eas qualitates, & condiciones habeat, quæ Legibus noſtris præſcriptæ ſunt; ſeruentque eoſdem modos, & formam, quæ in principalis delectione ſeruata fuit. Auctoritatem verò ſupplendi deficientes in vtroque Concilio, duobus Collegiis, ac minori Concilio præſentium vigore demandatam eſſe voluimus.

Quot

Quot vota requirantur in deciſionibus Collegij Gubernatorum.

CAPVT XIX.

EA, quæ à Gubernatorum Collegio, & tractanda, & ſtabilienda erunt, ſi octo ſuffragiis concurrentibus approbata fuerint, decreta & ſancita intelligantur,& executioni mittantur: ſaluis tamen, & exceptis his caſibus, in quibus certa Lege maiorum ſuffragiorum concurſum requiſiuimus.

De tollendis contentionibus, quæ in dicto Collegio oriri poſſent.

CAPVT XX.

QVOD ſi aliquæ ſuboriantur contentiones, atque ea ratione negotia expediri non poſſint; Volumus Collegium Procuratorum vocari, vt collato ſimul negotio, interueniente legitimo ſuffragiorum numero, quod iuſtum, & conueniens fuerit, ſanciatur. Sed ſi nec dum ingenia hominum conuenerint (quod tamen ſperamus non futurum) mandamus acciri Conſilium minus, vt prudentia, & æquitate ſua, reiectisque animorum affectibus, frequentiori calculo controuerſum negotium concludendo pertinaces haſce contentiones, & maximè indignas tollat.

Quot vota requirantur in deciſionibus Collegij Procuratorum.

CAPVT XXI.

EA verò, quæ à Procuratorum ordine ſunt terminanda, nonniſi concurrentibus duabus partibus ex tribus ſuffragiorum validè poterunt deliberari.

De controuerſiis Collegij Procuratorum caſu exortis tollendis.

CAPVT XXII.

SI autem inter Collegas nata contentione, impediantur rerum exitus; ſancimus adeundum eſſe Collegium Gubernatorum; vt iunctis votis, & trutinato negotio, conformibus animis, quod æquum fuerit decidatur. Si verò etiam labor iſte ſit infructuoſus; volumus per Conſilium minus modo quem paullò antè formauimus, omnem hanc indignam, & maxime vitandam controuerſiam præcidi, ac dirimi.

De modo tollendi controuerſias in duobus Collegiis ortas.

CAPVT XXIII.

EADEM ratione volumus præcidi contentiones quæ caſu oriri poſſent in terminandis his cauſis, & negotiis, quæ ſui natura ad duo Collegia ſimul iuncta pertinent.

De legitimo numero Conſilij maioris, & minoris.

CAPVT XXIIII.

VBI cogendum erit Conſilium maius, non intelligatur eſſe plenum, & legitimum, niſi, computatis illuſtriſſimis Collegiis, impleat numerum tercentum. Conſilium verò minus, nonniſi conuenerint octoginta, vltra duo Collegia. Excipitur tamen à præſenti Sanctione caſus ille, quando Conſilium minus, pro eligendis his qui in locum demortuorum, vel abſentium ſubrogandi ſunt, vocabitur; licebit enim tunc temporis, cum minori numero, & interuenientibus tantum his qui poterunt conuenire, Conſilium minus legitimè congregare: modò adſint duo collegia.

De qualitatibus in Duce requiſitis.

CAPVT XXV.

SVPREMA eſt in Republica Genuenſi Ducatus dignitas; proinde conuenit eum qui ad tantæ dignitatis culmen euehendus eſt, vti auctoritate omnibus præſtat, ita animo, virtute, conſilio, ac rerum omnium experientia, pollere; vt dignitati, & auctoritati, quam præ ſe fert, virtutes animi egregiè reſpondeant. Sancimus igitur neminem ad id muneris aſſumendum, niſi ita cum Nobilitate ſplendorem animi coniunxerit, vt à quacumque arte Nobili viro interdicta per quindecim annos omnino abſtinuerit; de legitimo matrimonio, ciuitatisque

tisque habitatorem, maioremque annis quinquaginta esse oportet. In publicis verò Conciliis, vel Magistratibus, aut legationibus, Reipublicæque administratione ita versatum esse cupimus, vt tanti ponderis molem feliciter ferre valeat. ità lautum ei sit patrimonium, quo tanti muneris auctoritatem, & dignitatem, commodè sustinere possit.

De forma seruanda in electione Ducis.
CAPVT XXVI.

QVò sublimius est Ducalis dignitatis culmen, eò optatius etiam, ac magis ambitiosum videtur. Proinde existimauimus rectæ administrationi maximè conuenire, si perplexa quadam electionis ratione, immoderatæ hominum cupiditati, quantum fieri possit, in hoc comitiorum genere occurramus, curemusque quantum fas est, vt ciuium vota libera sint. Vbi igitur de eligendo Duce agendum erit, conueniet Consilium maius; ibique allatis decem pillulis auratis, quæ diuersis litterarum notis inscriptæ sint, ita vt vna cum altera nullo modo conueniat, sorte educatur ex vrna, in qua prius recondantur, vna ex pillulis, cuius nota, seu inscriptio nemini, nisi Conseruatoribus Legum pandatur. mox iuxta Principis suggestum statuatur vrna, in qua quinquaginta globuli aurati condantur, qui eam litterarum notam inscriptam habeant, quæ paullò antè sorte educta fuit. his addantur tot globuli argentei, nulla litterarum nota inscripti, qui iunctis quinquaginta auratis, Consiliariorum numerum æquet; quique auratis & magnitudine, & pondere, & forma, & materia sint omnino similes, seduloque commisceantur. Ex his vnusquisque Consiliarius, demptis tamen duobus Collegiis, vnum sorte, & sine fraude educet. Is, cui auratus obuenerit, confestim Censoribus, qui vrnæ assident, conspiciendum, & recognoscendum tradet; mox occultè nomen alicuius ciuis, quem tanto munere dignum iudicauerit, ex toto Nobilitatis corpore, & iis qualitatibus, quas requisiuimus, præditum, conscribet in chartula; deinde è comitio exibit; ita vt nec vota ambire, nec cum aliquo colloquia miscere possit. Eductis omnibus auratis pillulis, illustrissima Collegia nomina omnium, qui in chartulis descripti fuerint, legent, & in numerum redigent. quòd si nominati ad vicenarium numerum non ascenderint, eorum nomina, quibus aurata sors cecidit, in vrnam coniiciantur, & iterum extrahantur; vt repetita per eos nuncupatione, numerus ille vicenarius impleatur; quem ita terminauimus, vt non minor sit viginti: vltra autem esse possit vsque ad quinquaginta. Horum nomina quotquot fuerint, vocatis etiam illis quinquaginta, quos nuncupatores auratos diximus, per Concilium maius discutientur; quindecim verò ex his qui plura retulerint vota, intelligantur ad Ducatum propositi. Horum autem quindecim nomina ad Concilium minus discutienda mittentur; & sex, qui maiorem suffragiorum partem, quæ tamen minor non sit, quàm tres ex quinque, retulerint, iterum ad postremam Concilij maioris discussionem remittentur. Ex his vnus, qui in votis hominum præualuerit, pro Duce renuntiabitur. Quòd si vota paria fuerint, iterum ferenda erunt suffragia; si verò eadem paritate contẽdatur, tunc, sorte prius è Concilio electis quinq. & repetita votorum collectione, omnino tolletur paritas.

De pyxide. CAPVT XXVII.

VT liberiora sint vniuscuiusque vota, liceatque cuilibet in suffragiorum collectione ex animi sui voluntate, & prout conscientiæ suæ stimulus, vel ratio suggeret, votum, aut nigrum, aut album dare, absque eo quod timeat, ne assidens aut vicinus, cui fortè promissa fuit suffragij gratia, cognoscat pollicitationem non esse obseruatam; voluimus formari nouum pyxidis genus, qua cum in futurum suffragia danda esse decernimus: & non alio modo, aut forma. Erunt igitur geminæ pyxides, seu vrnulæ simul iunctæ, & vndequaque clausæ; diuersis coloribus ita distinctæ, vt vna earum affirmatiuam, altera verò negatiuam demonstret. quæ affirmatiuam designat, posterior sit; quæ verò negatiuam, prior. in hac adsit ita latum foramen, vt immissam manum, & vsque ad ingressum secundæ pyxidis tendentem, facilè admittat. Qui fauorabile votum ferre intendit, immissa manu in foramen, & in secundam vsq. vrnulam extensa, pillulam seu globulum dimittat in vas annexum, quod facilè, obducta manu, diuelli à superiori pyxidis parte poterit. qui verò contrarium votum ferre voluerit, manum pariter vsque in secundam vrnulam extendet; verùm pillulam, vel immittendo, vel retrahendo, in priorem vrnulam, aut pyxidem, quæ negatiuam refert, dimittet. omnibusque votis collectis, subductisque vasibus geminis, quæ coniunctæ pyxidi subsunt, videri facilè poterit

terit ex quantitate pillularum, quæ in nigrum, aut in album vas ceciderunt, quæ pars præualuerit.

Globuli, quorum vsus in hoc opere necessarius est, lanei, aut linei, aut serici sint oportet; ne cadentes, aut dimissi, strepitu suo vicinis qualitatem voti demonstrent, sintque eiusdem coloris; cùm non color eorum, sed locus, seu vas, in quod immittuntur, voluntatem votum dantis denotet.

De habitu Ducis, & Magistratuum.

CAPVT XXVIII.

DVx, Gubernatores, Procuratores, ac Magistratus, quibus iustitiæ ciuilis, & criminalis administratio commissa est (quod maximè ad Magistratus dignitatem pertinere videtur) togati incedant, iuxta formam ex antiquis Legibus præscriptam.

De sindicatu Ducis, Gubernatorum, & Procuratorum.

CAPVT XXIX.

NIHIL est quod optimos quosque viros in fide & officio faciliùs contineat, quàm virtutis amor, gloriæque & honoris præmium: malos verò, timor Legum, & pœnarum. Propterea optimo iure constitutum est, vt Magistratus omnes, finito eorum munere, sindicatui subiiciantur; vt mali, debitas pœnas subeundo, aliis sint exemplo: qui verò laudabiliter & fideliter se gesserint, debito commendationis & laudationis præmio non defraudentur. Quare laudabilem morem Reipublicæ approbamus; vt non modò Gubernatores, & Procuratores, verùm Dux ipse, finito munere, Supremorum inquisitioni, & notioni subsint. qui tamen non nisi respectu eorum quæ ab vnoquoque eorum in Magistratu commissa sunt, eos inquirere, aut coërcere possint. ratione verò eorum quæ per collegium Gubernatorum, aut Procuratorum, aut per ambo collegia simul iuncta fuerint contra Leges, decreta, aut ordinata, æquum non est eos singulariter teneri. Licebit tamen supremis, vbi aliquid tale commissum cognouerint, Consilium minus vocare; quod, audita causa, quod iustum, & conueniens fuerit, frequentioribus votis decernet. A sententiis per supremos ferendis in causis sindicatuum, vbi de priuatione vitæ, honoris, aut inhabilitatione ad Magistratus agatur, appellari possit ad Consilium minus; huiusque iudicij instantia sexaginta dies non excedet.

De Gubernatoribus, & qualitatibus, quæ in eis requiruntur.

CAPVT XXX.

QVI ad Reipublicæ gubernacula sunt promouendi, eos non modò claritate Nobilitatis splendere decet, verùm etiam prudentia, rerum experientia, ac fide præditos esse. Proinde sancimus ad hoc munus eligendum, & Nobilem esse; ac ciuitatis habitatorem; & ab artibus, quæ Nobilibus interdictæ sunt, per decennium abstinuisse. adhæc annorum sit vltra quadraginta; conueniens dignitati habeat patrimonium; & vbi decoxerit, non admittatur, nisi prius integrè suis creditoribus satisfecerit. in Consiliis autem, & aliis Reipublicæ muneribus ita se gesserit oportet, vt apud omnes non mediocrem sui spem, & opinionem concitauerit. Vnus tantum ex eadem familia in eo Gubernatorum ordine existat, vt suprà.

De qualitatibus, quæ in Procuratoribus requiruntur.

CAPVT XXXI.

QVAS in magnificis Gubernatoribus qualitates requisiuimus, easdem in magnificis Procuratoribus necessarias esse decernimus.

De præfecto generali triremium, & de præfecto triremis, & quæ in eis concurrere debent. CAPVT XXXII.

GRAVE est admodum pondus, quod fidei, & prudentiæ præfecti triremium committitur. Propterea conuenit eum qui huic muneri præficiendus est, Nobilem esse; ab omni arte Mechanica saltem per annos octo prorsus abstinuisse; nec minorem annis triginta esse; Magistratumque aliquem, aut Consiliarij munus feliciter obiisse, aliis item qualitatibus, quas

in Gubernatoribus requiſiuimus,nequaquam carere oportet. Triremis autem præfectum,& Nobilem,& annorum viginti quinque eſſe neceſſe eſt.

De Gubernatore Corſicæ, & eius neceſſariis qualitatibus.

CAPVT XXXIII.

CORSICA nobiliſſima eſt Genuenſis Dominij pars. Quare decet eum qui ad moderandam eam inſulam mittendus eſt,& Nobilem eſſe; & omnibus his qualitatibus præditum, quas in Gubernatoribus requiſiuimus.

De Commiſſariis cum ſuprema auctoritate deputandis.

CAPVT XXXIIII.

COMMISSARII in Dominio cum ſuprema auctoritate deputandi nonniſi Nobiles, & annorum ad minus quadraginta eligãtur; ſed & qui Mechanicas artes per annos octo non exercuerint,& Conſiliarij munus,& alterius in vrbe Magiſtratus perſonam ſuſtinuerint; ſciantque maximè eis conuenire, vt ſuprema auctoritate, quæ eorum prudentiæ commiſſa eſt, maturè & conſultò vtantur. Quòd ſi ſecus fecerint, ſciant ſe ſindicatoribus per illuſtriſſimam Dominationem ex laudabili more deputandis, vltra alia inquiri, & coërceri ſolita, ſe barattariarum, concuſſionum, extorſionum, violentiarum factarum exactam, & ſeueram rationem reddituros.

De Oratoribus, & Legatis ordinariis.

CAPVT XXXV.

ORATORES, & Legati, qui per illuſtriſſimam Dominationem ad ſupremos Principes tranſmittuntur,vt ibi reſideant,non poſſint vltra triennium in ea Legatione eſſe,neque id temporis aliquo modo prorogandum eſt,niſi ex grauiſſimis cauſis, iudicio eorum ad quos eorum electio pertinet: neque id vltra annum fieri conceditur.

De electione nonnullorum Magiſtratuum.

CAPVT XXXVI.

POSTQVAM iudicio duorum collegiorum, & Conſilij minoris, concurrentibus tamen tribus partibus ex quinque ſuffragiorum, nuncupati fuerint duo, aut ad plus quatuor ciues; pro vnoquoque infraſcriptorum officiorum qui qualitatibus requiſitis in his qui ad minus Conſilium promouendi ſunt, non careant; omnia eorum nomina ad Conſilium maius tranſmitti volumus,vt iudicio ſuo, aptiorem vnicuiq.muneri calculorum frequẽtia declaret.

Quorum Officiorum nomina ſunt hæc:

PRÆTOR Sauonæ.
Commiſſarius, aut Capitaneus Clauarienſis.
Commiſſarius,aut Capitaneus Spediæ.
Commiſſarius, aut Capitaneus Sarzanenſis.
Gubernator Corſicæ.
Locumtenens vltramontanus,ſeu Capitaneus,aut Prætor Ayacenſis.
Commiſſarius Bonifacij.
Commiſſarius Caluæ.

Alia verò munera, quæ per duo collegia, & viginti octo ciues conferri ſolebant, in futurum per duo collegia, & Conſilium minus, concurrentibus pluſquam tribus ex quinque omnium ſuffragiorum, conferri volumus. Quibus addere voluimus eadem ratione conferenda,Præfecturam triremium; Legationes ad Principes deſtinandas extra Dominium.Præfecturas militum prætorianorum,qui forum, & prætorium, & vrbem cuſtodiunt;Præfecturam Arcis Sauonæ,& Sinus Spediæ.

Cetera verò officia, quæ per illuſtriſſimam Dominationem ſolam, aut per illuſtriſſima duo collegia tantùm, aut per collegium Procuratorum ſimpliciter conferri ſolebant (demptis tamen ſuprà exceptis) eadem ratione in futurum conferenda eſſe cenſemus.

De præ-

De Præfectorum nonnullarum arcium qualitatibus.

CAPVT XXXVII.

MAXIMA est habenda ratio arcium, & munitorum locorum, quæ Reipublicæ propugnacula sunt. Iccirco decernimus arces infrascriptas nullius fidei committendas esse, nisi Nobilium, qui annum excedant trigesimum, & per annos octo aliquam artem Mechanicam non exercuerint; quique in Consiliis versati quandoque fuerint; aliisque virtutibus præditi sint, quæ ad obeundum tale munus necessariæ sunt.

Arces omnes, & munitiora loca illustrissimæ Dominationi subiecta, his tantum exceptis, quæ & quas non descriptis committendas, & committenda esse duximus.

De officiis conferendis in ciues non descriptos.

CAPVT XXXVIII.

CONVENIENS est eorum etiam rationem habere, qui in libro Ciuilitatis descripti non sunt; nam cùm & ipsi Reipublicæ onera subeant, & patiantur; æquum est etiam eos Reipublicæ commodis, & fructibus perfrui, & gaudere. Sancimus itaque infrascripta officia, quum primùm vacauerint, in ciues non descriptos, & non in alios, omnino conferenda esse. Ea tamen lege adiecta, quòd vbi in aliquo eorum agatur de tractanda publica, vel aliena pecunia, non prius ad illud obeundum admittantur, quàm idoneam cautionem præstiterint.

Omnia officia Scribarum, & Notariorum, tam eorum qui à Secretis sunt illustrissimæ Dominationis, quàm qui collegio Procuratorum, officio S. Georgij, Supremis, Prætorij, Rotæ, tam ciuili, quàm criminali, omnibusque Magistratibus, tam in ciuitate, quàm in Ripariis, in insula, & demum in vniuerso Dominio assident.

Officia omnia Consulum rationis.

Omnia officia receptorum pecuniarum, quos vulgus Capserios appellat, tam apud officium S. Georgij, quàm apud licitatores vectigalium, & omnium redituum publicorum.

Officium vnum inter Censores. inter Conseruatores Sanitatis vnum. inter Præfectos annonæ vnum.

Praturas insuper infrascriptorum locorum.

TABIÆ.	Andoriæ.
Rapalli.	Vultabij.
Castrinoui.	Costæ vadorum.
Gauij.	Varaginis.
Framuræ.	Stellæ.
Montis rubei.	Castilioni.
Vernatiæ, & Corniliæ.	Rimazorij, & Manarolæ.
Sigestri.	Portus Veneris.
Trioriæ.	Coruariæ.
Moneliæ.	Carri, & Castelli.
Vuadæ.	Godani.
Cerianæ.	Arculæ.
Recchi.	Vezzani.
Petræ.	Præfecturas arcis Lericensis.
Ceruij.	Arcis Sarzanellæ, & arcis Gauij.

Et omnia alia officia iam dictis inferiora, quæ aliàs per illustrissima duo collegia conferri solebant. His addere voluimus infrascripta alia officia, in quibus ciues etiam non descripti participare poterunt.

Officia Vicariatus.

Sauonæ.	Nouarum.
Clauari.	Spediæ, & Bastitæ in Corsica.

Omnia autem supradicta officia, & quæque alia, quæ tam descriptis, quàm non descriptis conceduntur, gratis conferri mandamus. excepta tamen Gabella, quam Stagij vocant; cui nullum afferre præiudicium intendimus.

De Scribis, seu Secretariis.

CAPVT XXXIX.

IVSTIS rationibus moti, noluimus officium Scribarum, qui excellentissimo Duci, ac Gubernatoribus à secretis inseruiunt, perpetuum esse, sed quinquennij curriculo præscribi debere; neque prorogari posse vltra triennium, si ita è re ipsius Reipublicæ esse, hi quibus huius electionis auctoritas demandata est, concurrentibus duabus partibus ex tribus suffragiorum, arbitrati fuerint. Horum electio excellentissimo Duci, duobus collegiis, ac minori Consilio credita est. qui ex omnium ciuium non descriptorum numero, virtute, probitate, moribus, prudentia, continentia, ac fide insignes, & huic muneri aptiores, quique ætatis suæ annum vigesimum quintum expleuerint, eadem votorum frequentia, quam in prorogatione requisiuimus, seligent. Hosce, vbi munus suum fideliter, & legaliter expleuerint, voluimus Nobilitate donare, quam ipso iure, & facto statim ac ab officio cum commendatione dimissi fuerint, adipiscentur; vt tam insignis præmij, & gloriæ desiderio victi, ad bene de Republica merendum accendantur.

Horum qui nunc in officio hoc seruiunt, cùm virtus, fides, probitas omnibus satis perspecta,& cognita sit, munus quinquennio adhuc durabit: si ita hi qui eligendi eos ius habẽt, arbitrati fuerint; sine spe prorogationis. Lapsò autem tempore, vacabunt,& omnia acta,scripturas, litteráve, quæ ad eorum munus pertinent, successoribus suis in officio integrè consignabunt. quas in publico archiuo recondi, & diligentissimè conseruari volumus. Non intendimus tamen hac Lege tollere laudabilem morem ipsius Reipublicæ: quinimò decernimus teneri eos singulo anno ab illustrissima Dominatione litteras confirmatorias obtinere,in fidem,& testimonium bene gesti muneris sui. quas si impetrare non poterunt, à suo munere cessent. Non obstantibus quibuscumque decretis, Legibus, aut statutis in contrarium existentibus, si quæ sunt.

De Conseruatoribus pacis.

CAPVT XL.

POST QVAM Dei optimi maximi beneficio, nouis Legibus promulgatis, & æquo animo receptis, ac inter ciues sincera & inuiolabili pace sancita, amplius de bello agendum non est,cùm maximè eius Magistratus iam sublatus sit; visum fuit constituere ordinem ciuium, quos Conseruatores pacis appellamus. Horum præcipua cura erit, matrimonia tractando, & stabiliendo, ciuium animos, quoad fieri poterit, vincire, & coniungere. De simultatibus verò, & rixis, quas indies inter ciues oriri continget, sedulò inquirent, easque, quàm citius fieri poterit, (ne morbus iste in Republica adeò exitiosus, altius serpat) conciliatis hominum animis,tollere, & radicitùs extirpare conabuntur. Contumaces, & eorum dicto non audientes,ad illustrissimam Dominationem deferent, quæ causa cognita, opportunè prouidebit: non retardato tamen cursu iustitiæ. Pro horum electione, ex illustrissimis collegiis tres sorte eligentur, quorum singuli duos ad hoc munus idoneos nuncupabunt. Horum autem tres, qui frequẽtiori calculo recepti fuerint, pacis Conseruatores erunt: eorũ munus biennale erit.

De Legum Conseruatoribus, & iuramento dando.

CAPVT XLI.

NIHIL prodesset Leges compilasse, ac Rempublicam bene instituisse, nisi etiam prouideretur, quòd Sanctiones istæ suum sortirentur effectum, ac executioni mitterentur. Hac ratione erigere voluimus ordinem duorum ciuium grauissimorum, quos Legum Conseruatores appellauimus. Horum præcipuũ munus erit electionibus Ducis,ac Magistratuum omnium,& præcipuè triginta Electorum,qui Consilij maioris,& minoris creandi ius habent, & quibuscumque electionibus assistere; curareque quòd antequam ad id manus apponatur, Lex super ea electione,de qua tunc agetur,condita,publicè alta & intelligibili voce omnibus legatur; & sollemnitas, & forma, quæ in eis comitiis seruanda est, non modò ad memoriam reducatur, verum omninò obseruetur. Iuramentum ciuibus his quibus ius eligendi demandatum est,dari curabunt in manibus illustrissimi Ducis in forma infrascripta. His, qui ad aliquod munus assumpti fuerint,aliud iuramentum in forma pariter infra descripta,antequá ad Magistratũ accedant,dari curabũt. Fraudibus,quæ in comitiis quibuscumq. fient,& quæ præuideri per nos non potuerũt,occurrent. & si quem in fragráti crimine deprehẽderint,ad illustrissimum Ducem statim deferent,qui eum vtriusq. voti impotẽ declarabit;prout nos tenore

præ-

præsentium declaramus; & pro modo culpæ grauiori etiam pœna mulctabit. Biennale erit hoc munus. horumque electio ad duo collegia, & Consilium minus pertinebit.

Forma iuramenti eligere debentium.

IVRO ego N. ad sancta Dei Euangelia manibus corporaliter tactis scripturis, & in animam meam, me in electione, quam hodie facturus sum de ..... remoturum ab animo meo iram, amicitiam, amorem, odium, proficuum affectum ad quemcumque colorem, & factionem: sed Deum tantum ante oculos habiturum; & huius Reipublicæ, & libertatis nostræ, publicæúe quietis conseruationem, daturumque suffragium meum illis tantùm qui mihi virtute, prudentia, fide, & integritate præstantiores videbuntur. Ita me Deus optimus maximus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

Forma iuramenti iam Electorum.

IVRO ego N. ad sancta Dei Euangelia, manibus corporaliter tactis scripturis, & in animam meam, me munus hoc mihi demandatum legaliter, & fideliter obiturum; & huius Reipublicæ libertatem, publicamque quietem, quantum in me erit, curaturum, & defensurum. Ita me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

De electione Conseruatorum Legum.

CAPVT XLII.

EREXIMVS officium, quod Conseruatorum Legum appellatur; atque id summa cum ratione. cùm, sublatis Legibus, aut eis nequaquam obseruatis, necesse sit Rempublicam, vti anima carentem, omnino perire, ac ruere. Proinde volumus per duo collegia, & Consilium minus medio mense Ianuario, concurrentibus tribus partibus ex quinque suffragiorum, duos ciues optimos eligi debere, qui in Rempublicam propenso sint animo & qualitatibus, quas in Gubernatoribus requisiuimus, non careant. Horum ita Electorum pietati & prudentiæ per biennium Legum conseruationem, imo Reipublicæ salutem, & vitam eo, quo possumus, studio & ardore commendamus. Quòd si medio hoc tempore Conseruatores isti, aut alter eorum decesserit, vel recedat, non rediturus breui, statim mandamus suppleri numerum; ne Magistratus, adeò in Republica necessarius, aliquo tempore vacet. Pro hac prima vice eligimus in Conseruatores magnificos Dominos Lucam Iustinianum, & Nicolaum, aliàs Nicherosum Pallauicinum.

De vacationibus Magistratuum.

CAPVT XLIII.

NE ciues hi qui elato animo suapte natura sunt, primariorum Magistratuum frequentia elatiores fiant, atque inde in tytannidem declinent: quod maximè fugiendum est in Republica: Sancimus eum qui Ducalis dignitatis munere semel functus fuerit, non posse iterum ad eiusdem dignitatis culmen euehi: nisi prius lapsis quinque annis, à fine officij numerandis. Qui item semel Gubernator fuerit, non posse pariter, nisi lapso quinquennio vt suprà, iterum ad eundem Magistratum promoueri. Eum autem qui Procurator semel electus fuerit, vacare debere ab eo munere per quadriennium. Qui verò in altero Consiliorum fuerit, per annum. Non prohibendum tamen existimauimus, quin Gubernator, aut Procurator, vbi omnibus qualitatibus quas dignitas suprema expostulat, præditus sit, in Ducem eligi possit. Ceteras verò vacationes, tam munerum, quàm familiarum, vti non necessarias, tollendas esse arbitramur.

De prouisionibus quæ fieri debent suprema auctoritate.

CAPVT XLIIII.

LICET eo quo possumus studio, & feruore administrationem iustitiæ criminalis iuxta Legum, statutorumque formam Prætori, & Rotæ ita commendauerimus, vt nemo possit nec cumulatiuè, nec priuatiuè eorum iurisdictionem impedire; Non ignoramus tamen quandoque non modò in ciuitate, verùm in dominio euenire posse subitos quosdam,

& repentinos casus, in quibus seruata, & non seruata forma iuris, & suprema auctoritate, ac regia manu prouidendum est; ne publica quies, ac pacificus Reipublicæ status perditum eant, cùm vel populus insanit, vel seditiosi tumultuantur, vel perditorum & flagitiosorum hominum turmæ vias publicas hostili more inuadunt, agrosque, & ditionem Genuensem depopulantur. Hisce casibus, & aliis huiusmodi, quibus ad illustrissimam Dominationem pertinet auctoritate sua omnia sedare, excellentissimus Dux, iunctis duobus collegiis, vocatoque Prætore, quatenus expediat, & Rota, vt auctoritati etiam consilium iungatur, & nulla interposita mora, scelerum auctores debitis pœnis affici curabit. mox participes, & suspectos detineri faciet; veritatem criminis inquiret, vt pro modo culpæ quisque debitas luat pœnas.

Quòd si aliqui Commissarij delegandi erunt, qui Prouinciam lustrent, & facinora compescant, nonnisi hi qui graues aliquos Magistratus gesserunt, eligentur; vt suprema auctoritas grauissimis tantum viris & prudentibus committatur.

De gratiis & forma, in illis concedendis, obseruanda.

CAPVT XLV.

IN concedendis gratiis delictorum, quarum auctoritas apud illustrissimum Ducem, ac duo collegia residet, concurrentibus votis duarum partium ex tribus, illud aduertendum duximus non licere, quòd absque legitima partis offensæ remissione in his casibus, in quibus requiritur, aut ea extincta, hæredis sanguinis & bonorum, Princeps suam exerceat clementiam. In casibus verò criminis læsæ Maiestatis, & seditionum, in quibus Principem decet quasi esse inexorabilem, non esse concedendam gratiam, nisi ex magna causa, & ob bonum publicum, & interuenientibus omnibus votis, & vtriusque collegij, ac minoris Consilij. In infrascriptis verò casibus qui grauissimi, & atroces sunt, scilicet homicidij animo deliberato patrati, parricidij, assassinij, mandati ad occidendum, secuto tamen effectu homicidij in officialem, robariæ in strata publica, fabricationis falsæ monetæ, raptus monialium, aut mulierum honestarum, nonnisi interuenientibus duabus partibus ex tribus, & vtriusque collegij, & minoris Consilij litteras gratiæ, aut restitutionis esse concedendas.

De Procuratoribus perpetuis sindicandis.

CAPVT XLVI.

QVI cum honore, & commendatione Ducatus munus obierunt, in præcedentis dignitatis honorem, perpetui Procuratoris munere, antiquarum Legum beneficio, fungantur; id quod & nos laudamus. Verùm ne horum animi ex perpetui officij auctoritate elatiores, quàm par est, fiant, voluimus eos singulo biennio sindicatui supremorum, & aliorum quinque ex Consilio minori tunc forte eligendorum, subiicere, qui diligenter eorum acta in officio, & administratione reuideant. Et si quid per eos contra Leges commissum fuisse compererint, debitis pœnis afficiant.

Insuper nolumus Procuratores perpetuos in electionibus Prætoris, auditorum Rotæ criminalis, nec ciuilis, Aduocatisve fiscalis aliquo modo votum suum dare posse.

De condendis Legibus. CAPVT XLVII.

SI in aliquo maturè, & prudenter est agendum, aut grauiori cum consilio; id in materia Legum condendarum agendum est; sunt enim firmamentum, & basis totius Reipublicæ; cum ipsis viuendum sit: nec contra eas aliquo modo eundum. Et propterea vniuersi populi (si commodè fieri posset) consensus requirendus esset, cùm vel de noua Lege condenda, vel de aliqua abroganda tractatur. Verùm consulentes & vtilitati, & necessitati; Sancimus nullo modo nouas Leges condi, quæ præsentibus, quibus nunc viuitur, & quæ à nobis aut conditæ, & condendæ, aut approbatæ fuerunt, contrariæ sint; neque iam conditas, ac condendas, & approbatas abrogari, aut corrigi, siue emendari, nisi coactis prius collegiis, maturè consulatur; & si quatuor partes ex quinque non approbauerint, nihil actum censeatur: vbi verò approbauerint, deferantur omnia ad Consilium minus discutienda; cuius nisi quatuor ex quinque consenserint, nihil concluſum intelligatur: vbi verò consentiant, denuò omnia maturè Consilij maioris consultationi subiaceant; & nisi frequentiori eorum voto approbetur, nihil pariter actum existimetur.

Alias

Alias verò Leges quæ non contrariantur vt ſuprà, nonniſi per duo collegia, & Conſilium minus, concurrentibus duabus partibus ex tribus, fieri poſſe declaramus.

De pace, bello, fœdere, & adhærentia.
CAPVT XLVIII.

VBI maius periculum eſt, ibi cautius, & maturius eſſe aduertendum exiſtimauimus. Propterea quotieſcumque tractandum erit de bello ineundo, vel de pace, aut tregua ſancienda, aut adhærentia ſtabilienda, ſiue fœdere cum aliquo Principe, aut Republica iciendo; aut ſi aliquid aliud ſimile, & graue, quod ſtatum Reipublicæ tangat, decernendum erit; nolumus aliquid ſanciri, aut executioni mitti, niſi prius maturè, & modo, ac ordine, quo infrà, conſulatur. In primis igitur coram illuſtriſſimis collegiis id omne plenè trutinabitur; & niſi quatuor ex quinque partibus conſenſerint, nihil actum intelligatur: Vbi verò conuenient, conuocato Conſilio minori, idem proponatur, & diligenter diſcutiatur; & niſi quatuor ex quinque illud approbauerint, nihil concluſum, nec ſancitum intelligatur.

De pedagiis, collectis, & vectigalibus de nouo non imponendis, nec impoſitis tollendis, niſi ſeruata forma. CAPVT XLIX.

NEMO eſt qui non intelligat notas pedagiorum, collectarum, vectigaliúmve impoſitiones populis eſſe admodum graues. Proinde mandamus nemini licere in Republica Genuenſi de nouorum onerum impoſitione decernere, niſi Conſilio maiori, quod Principem ipſum, & Rempublicam refert; neque id fieri poſſe volumus, niſi prius illuſtriſſima duo collegia, & Conſilium minus maturè conſuluerint, ac concurrentibus duabus partibus ex tribus, declarauerint non modò neceſſitatem ſubeſſe, verùm etiam nullam neque meliorem, nec æqualiorem formam inueniri, qua opportunius Reipublicæ neceſſitati conſuli poſſit. Idem intelligatur ſancitum, vbi agendum erit de tollendis iam impoſitis.

De Doctoribus, & Medicis.
CAPVT L.

DOCTORES tam Legum quàm artium, & Medicinæ talari veſte vtantur; nec ſine ea incedant. Contrafacientes, priuilegiis, & immunitatibus ſuis biennio carebunt; Iureconſulti poſtulare, Medici verò cum collegis ſuis de communium infirmorum cura conferre per triennium non poterunt, & in eorum collegiis vtriuſque voti impotes erunt.

Hiſce, quòd maximo vſui ſunt in Republica, nec mediocre ei ornamentum afferunt, volumus omnino obſeruari priuilegia, & immunitates, ſublatis fraudibus, ſi quæ ſunt.

Ratio eorum dignitatis poſtulat, & ita obſeruari volumus, vt ab omnibus Magiſtratibus, excepto illuſtriſſimo Duce, & Gubernatorum collegio, ſedentes, & tecto capite & audiantur, & excipiantur. poſſintque ad omnes in Republica dignitates promoueri, etiam quòd Conſiliarij maioris, vel minoris munus, aut alios Magiſtratus numquàm obierint, ſuprema excepta.

Collegium iureconſultorum tenebitur in futurum quotannis duos ſui ordinis ſumminiſtrare, qui pauperes, & miſerabiles perſonas tam in foro ciuili, quàm criminali gratis, & pietatis ergô tueantur, & protegant.

Præterea Medicorum ordo duos ex collegis ſuis ſingulo anno nuncupabit, qui gratis pauperibus, & miſerabilibus perſonis in medendo diligentem, & piam operam præſtent.

Hebræi à poſtulatione, & medela omnino abſtineant, & quicumque alij qui doctoratus diplomate caruerint.

Procuratores, & præfecti annonæ non participent in commodis ſui muneris.
CAPVT LI.

QVÒ magis grauiora negotia fidei ſuæ commiſſa eſſe quis perſpicit, eò magis intelligere debet, ſibi elaborandum, vt fidei, quæ de eo concepta eſt, rerum exitus egregiè reſpondeant. Id autem facilè vnuſquiſque conſequetur, ſi illud vnum ante oculos habuerit, homini libero nihil patria ipſa carius eſſe debere. Iccirco Procuratores tam perpetui, quàm temporales, quibus patrimonij, ac publicorum reddituum qui nerui Principis dicuntur, cura demandata eſt, ſciant, ſibi maximè cauendum, vt mundas ab omni auaritiæ labe habeant manus,

& (quod caput omnium est) ne in licitationibus, emptionibus, aut conductionibus publicorum reddituum aliquo modo directè, aut indirectè participent, néve publica pecunia aliquo modo, nec etiam minima in parte, aut breuissimo tempore pro rei priuatæ commodis vtantur, aut gaudeant. Præfecti item annonæ caueant, ne in comparanda re frumentaria, aut in ea ad Vrbem traducenda aliquid commodi priuatæ rei adscribant, aut publicam hanc administrationem cum priuata, aliquo modo commisceant. Quòd si secus fecisse compertum fuerit, sciant se, vti indignos, inhabiles ad Magistratus factos esse, & pœna pecuniaria arbitrio supremorum plectendos.

Quòd dotes anteriores tempore præferantur officio S. Georgij posteriori.
CAPVT LII.

INTELLEXIMVS inoleuisse consuetudinem in ciuitate Genuæ, aut Lege aliqua, aut ritu firmatam, qua mulieres quæ pro dotibus suis bona mariti obligata habent, si concurrant cum officio S. Georgij etiam posteriore creditore, ab earum tamen iuribus excludantur; quod & iuri, & omni æquitati maximè aduersatur. Huic igitur abusui prouidere volentes, publicæque honestati, & vtilitati consulentes, ne mulieres indebitè indotatæ remaneant, edicimus, & hac præsenti Lege decernimus, quòd si in futurum concurrat officium S. Georgij cum mulieribus dotem suam repetentibus, dispositionem iuris communis seruari debere; sublatis quibuscumque Legibus, statutis, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus in contrarium facientibus.

De seditiosis. CAPVT LIII.

NIHIL est quod publicam quietem, quæ in Republica summopere conseruanda est, facilius perturbare, ac subuertere possit, quàm seditiosorum prauæ & iniquæ voluntates, ac temerarij ausus. Ideo sancitum est, quòd si quis aliquo modo in hoc crimen inciderit, si auctor sceleris fuerit, bonorum publicatione mulctetur, & vlterius capite puniatur. quòd si non auctor, sed complex fuerit, vltra iam dictam pœnam confiscationis, perpetuò remiget. Contra hoc genus hominum adeò Reipublicæ exitiosum iudices procedent non modò ad accusationem partis, verùm etiam ex officio. Accusatores occulti tenebuntur, & quartam partem bonorum eius qui accusatus fuerit, & de hoc crimine legitimè damnatus, in præmium consequentur.

De gladiatoribus, & sicariis, quos Brauos vulgus appellat.
CAPVT LIIII.

NVLLVM est hominum genus, quod in Republica, aut alia ciuitate rectè instituta, sit adeò abominabile, quàm gladiatores, & sicarij, quos vulgus Brauos, seu Scauezzos appellat; qui iuuentutem omnem bene compositam ad seditiones, rixas, & digladiationes promouent, & excitant, subortas casu contentiones fouent, & nutriunt; vt ab imprudentibus adolescentibus pecunias extorqueant. Hanc igitur pestem ab hac Republica eradicare volentes, mandamus hoc genus hominum statim è ciuitate eiiciendum esse; sub pœna triremium triennalium.

De conuenticulis. CAPVT XV.

COMPOSITIS iam rebus, & stabilito quieto statu Reipublicæ, nihil reliqui est, nisi eam intra cancellos qui præstituti sunt, continere. Id autem, vt facilius fieri possit, dedimus opportunas Leges ac instituta, quæ si obseruentur (vt confidimus) speramus futurum, vt Respublica quotidie magis floreat, & augeatur. Ad maiorem verò securitatem, sancimus per illustrissimam Dominationem prouidendum esse, vt conuenticula, quæ sub imagine boni, aut priuatæ hilaritatis, iniquis consiliis, ac perfidis tractatibus viam aperuerint, omnino tollantur.

Confirmatio Priuilegiorum, & immunitatum illustriss. Ioannis Andreæ Auriæ, prout hactenus obseruata fuerunt. CAP. LVI.

DONAVIT Andream Principem Auriam ciuem suum optimum, ac de ea optimè meritum Respublica Genuen. nonnullis immunitatibus, priuilegiis & exemptionibus;

memor

memor tam insignis, ac præclari ab eo beneficij accepti; vtpotè qui patriam, multis rebus præclarè gestis insignem, sed alieno iugo suppositam, incredibili erga eam pietate ductus, abiecta prorsus ab animo omni ambitione, pristinæ restituit libertati. Eius etiam indelendam ab animis hominum memoriam, erecta statua marmoreâ, ac publico lautæ domus dono illustrauit. Hæc, & alia virtutis, & gloriæ condigna præmia Ioanni Andreæ Nepoti, & auitarum virtutum, tam in conseruanda libertate patriæ, & eius dignitate amplificanda, quàm in belliçæ, & naualis militiæ gloria hæredi, & verò successori, prout hactenus obseruata fuerunt, ac eius familiæ omnino obseruari volumus.

De eligendis Magistratibus pro nunc per illustrissimos Ministros.

CAPVT LVII.

ANIMADVERTIMVS Magistratus qui pro nunc moderandæ Reipublicæ Genuensi præficiendi sunt, nequaquam secundum modum, & formam in Legibus, quas nuper compilauimus, præscriptam, eligi posse, nisi prius iactis fundamentis, & constitutis ordinibus Magistratuum, ex quibus successores postmodum prosilire, atque insurgere debent, iuxta ea quæ per nos accuratè fuerunt sancita: Neque expedire, aut decere, quòd secundum antiquarum Legum normam, quas in hac parte nunc abrogamus, atque abolemus, promoueantur. Minus etiam conuenire existimauimus relinquendum hoc esse arbitrio ciuium, qui sine certa Lege inter se conflictantes, nouos possint in ciuitate tumultus excitare, nondum integrè veteribus extinctis. Proinde necessitati ipsi cedentes, & facultate, ac bailia nobis attributa, pro bono, iusto, ac pacifico ipsius Reipublicæ regimine vtentes, menti etiam Principum nostrorum inhærentes, qui post maturam harum omnium sanctionum nostrarum considerationem, & discussionem, & quibus de iure Italiæ, & totius Christiani orbis pax, & quies commendata est, eam nobis litteris suis amplissimè declarauerunt; omniqúe melìori modo via, & forma, qua possumus, & nobis tributa est; Hac præsenti Lege inuiolabiliter obseruanda sancimus, & statuimus, Magistratus maiores, videlicet Gubernatores, qui his nostris Legibus supplendi sunt, Consilium maius & minus, administrationi criminalis iustitiæ præficiendos; nec non Magistratuum Seminarium, quod nostris Legibus erigendum esse duximus, pro hac prima vice à nobis eligendos, & statuendum esse; eosqúe ita electos, & constitutum ad Reipublicæ regimen, & iustitiæ administrationem recipi, & admitti debere, & in suo officio manuteneri, donec integrè muneris sui cursum peregerint, iuxta nostrarum sanctionum seriem, & tenorem. Ceteros verò Magistratus, quos in futurum creari continget, nonnisi seruata ad vnguem forma nostrarum Constitutionum, eligi, aut creari posse decernimus.

Electio Magistratuum, & Consiliorum, ac Seminarij.

CAPVT LVIII.

PROVIDERE igitur volentes nouæ Magistratuum, & Consiliorum electioni iuxta ea quæ per nos sancita fuerunt; Eligimus ex vniuerso Nobilitatis ordine infrascriptos, quos graues, aptos, & de Republica benemeritos, reiectis prorsus ab animis nostris omnibus aliis respectibus & causis, existimauimus, eosqúe singulis Magistratibus (debitè referendo) modo quo infrà addiximus.

In primis pro Gubernatoribus tum subrogandis in locum cedentium, tum supplendis vsque ad numerum duodenarium iuxta per nos ordinata Magnificos Dominos, videlicet;

Hectorem Fliscum, vsque ad medium Iunium anni præsentis;

Octauianum Saulium, vsque ad medium Decembrem anni 1577.

Franciscum Spinulam quoñ. Baptistæ, quoñ. Antonij, vsque ad medium Decembrem anni 1577.

Siluestrum Cattaneum, vsque ad medium Iunium anni 1577.

Ioannem Baptistam Pallauicinum quoñ. Damiani, vsque ad medium Decembrem 1576.

Bartholomæum Lomellinum, vsque ad medium Decembrem anni 1577.

Pro Procuratoribus verò in locum cedentium Magnificos Dominos, videlicet;

Lucam de Nigronibus, &

Hieronymum Caneuarium: ambos vsque ad medium Decembrem anni 1577.

Pro

Pro Consilio maiori magnificos Dominos, videlicet:

FRANCISCVM Saluaigum quon. M. Ambrosij.
Octauianum Arquatam.
Ioannem Baptistam de Cauo.
Iulianum Saluaigum, q. Lucæ.
Paulum Saluaigum, q. Leonardi.
Petrum Vernatiam, q. Bernardi.
Andream de Ecclesia.
Stephanum Confortum.
Ioannem Marinum, q. Laurentij.
Iulianum Marinum Marrosellum.
Gregorium de Turri.
Vincentium Riparoliam, q. Petri.
Octauium Riparoliam iuris Doctorem.
Hieronymum Marinum, q. Pauli.
Dominicum de Turri.
Nicolaum de Marco.
Pelegrum de Palio.
Ioannem Pansanum Marinum.
Ioannem Antonium Marinum, q. Iacobi.
Stephanum Dauaniam.
Perciualem Cattaneum, q. Accelini.
Franciscum Cattaneum, q. Stephani.
Simonem Oliuam.
Alexandrum Cattaneum, D. Siluestri.
Cæsarem Cattaneum Vescontis.
Ioannem Baptistam Zerbinum.
Hieronymum Cattaneum, q. Philippi.
Ambrosium Cattaneum, q. Baptistæ.
Dominicum Cattaneum, q. Baptistæ.
Franciscum Zoalium.
Edoardum Cigalam.
Alexandrum Squarciaficum Cigalam.
Vincentium Bondinarium.
Alexandrum Cigalam, q. Nicolai.
Nicolaum Cigalam, q. Vincentij.
Octum Cazerium.
Vrbanum Fliscum, D. Hectoris.
Laurentium Fliscum, q. Stephani.
Nicolaum Paxerium.
Ioannem Baptistam Ragium, q. Io. Baptistæ.
Raphaëlem Ragium.
Ioannem Saluaigum, q. Benedicti.
Augustinum Saluaigum, q. Ambrosij.
Hieronymum Marinum, q. Franciſci.
Augustinum Marinum, q. Donaini.
Petrum Baptistam Cattaneum iuris Doct.
Bartholomæum Lazaniam.
Gasparem Oliuam.
Baptistam Bauam.
Franciscum Taliacarne iuris Doct.
Antoniotum Cattaneum Stephani.
Stephanum Cigalam, q. Bartholomæi.
Antonium de Brignolis.
Emanuelem Fliscum, q. Petri.
Petrum Baptistam Fliscum, q. Gregorij.
Damianum Fliscum, q. Lucæ.
Marcum Antonium Rauaschierium.
Federicum Fliscum Laurentij.
Franciscum Fliscum D. Hectoris.
Benedictum Caneuarium.
Ioannem Stephanum Moronum.
Ioannem Marruffum.
Ioannem Baptistam Lercarium, q. Stephani.
Baptistam Buronum.
Baptistam Camillam.
Nicolaum Serram.
Iacobum Lercarium, q. Franciſci.
Iacobum de Saluo.
Benedictum Pernicem.
Augustinum Gurlerium.
Angelum Lercarium, q. Lucæ.
Nicolaum Lercarium, q. Franciſci.
Camillum Lercarium Camillam.
Octauianum de Albara.
Iacobum de Nigro, q. Ioannis.
Stephanum Pasquam.
Edoardum de Nigro Physicum.
Dominicum de Auria, q. Stephani.
Antonium Inuream.
Nicolaum de Auria, q. reuerendiss.
Siluestrum Inuream.
Georgium de Auria, q. Melchioris.
Augustinum de Auria, q. Iacobi, q. Augustini.
Ioannem Baptistam de Auria, q. Dominici.
Io. Hieronymum Lercarium, D. Io. Baptistæ.
Stephanum Buronum.
Hieronymum Gallum, q. Dominici.
Nicolaum Lercarium, q. Franciſci.
Ioannem Franciscum de Nigro, q. Benedicti.
Nigronum de Nigro, q. Philippi.
Ambrosium Carmagnolam.
Baptistam Groppalum.
Lucam de Prato.
Philippum de Nigro, D. Ioannis.
Laurentium de Nigro, q. Nicolai.
Ioannem Franciscum Pasquam.
Bernardum Castaneam.
Dominicum Grillum.
Franciscum Vignolum.
Laurentium Nigronum, q. Petri.
Baptistam Nigronum, q. Baptistæ.
Paulum Viualdum, q. Antonij.
Hieronymum Axeretum.
Antonium Sophiam.
Christophorum de Iudicibus iur. Doct.
Iacobum Viualdum, q. Baptistæ.
Paulum Grimaldum, q. Augustini.

Vincentium Duratium.
Ioannem Baptiſtam Groppalum.
Gaſparem de ſancto Petro.
Nicolaum de Nigro, q. Pauli.
Angelum de Maiolo,
Silueſtrum Vſuſmaris.
Baptiſtam Maiolum.
Paulum Delphinum.
Raphaëlem Oliuam.
Auguſtinum de Iudicibus.
Herculem Caſtilionum.
Iacobum Robertum.
Alexandrum Rubeum.
Ioannem Baptiſtam Grimaldum, q. R^m.
Bartholomæum Ritium.
Auguſtinum Grimaldum, q. Io. Baptiſtæ.
Lucam Grimaldum, q. Franciſci.
Paulum Spinulam, q. Stephani.
Philippum Spinulam, q. Ambroſij.
Benedictum Spinulam, q. Pauli.
Baptiſtam de Turri, q. Leonardi.
Danielem Spinulam, q. Nicolai.
Io. Baptiſtam Spinulam, q. Antonij.
Nicolaum Spinulam, q. Lucæ.
Iofredum Spinulam, M^ci. Lucæ.
Nicolaum Spinulam, q. Steph. iuris Doct.
Iacobum Spinulam, q. Federici.
Io. Baptiſtam Gentilem, q. Iacobi.
Raphaëlem Odonum.
Ioannem Odonum.
Ioannem Senaregam.
Io. Baptiſtam de Auria, D. Antonij.
Paganum de Auria.
Ioannem de Regibus.
Franciſcum Clauexanam iur. Doctorem.
Clementem de Ruere.
Nicolaum de Auria, q. Io. Iacobi.
Marcum de Auria, q. Stephani.
Nicolaum de Auria, q. Iacobi, q. Petri.
Proſperum de Auria, D. Dominici.
Baptiſtam de Ricardis.
Marcum Fociam.
Franciſcum de Auria, q. Nicolai.
Baptiſtam Garbarinum.
Stephanum Gentilem, q. Conſtantini.
Bartholomæum Coronatum.
Georgium Gentilem, q. Conſtantini.
Stephanum Pinellum, q. Auguſtini.
Io. Franciſcum Balbum, q. Nicolai.
Michaëlem Adurnum.
Paulum Adurnum.
Thobiam Pallauicinum.
Galeatium de Auria.
Caſtellinum de Auria.
Io. Philippum de Auria, q. Lambæ.
Hieronymum de Auria, D. Pauli.

Nicolaum Cornerium.
Hieronymum de Nuce.
Benedictum de Auria, q. Io. Baptiſtæ.
Adrianum de Auria.
Pelegrum de Auria, D. Ioannis.
Alaramum de Auria.
Ludouicum Interianum, q. Oberti.
Nicolaum Gambaruttam.
Baptiſtam Parriſolam.
Ambroſium Interianum, q. Bartholomæi.
Franciſcum Groſſum, q. Laurentij.
Silueſtrum de Paſſalio.
Ioannem Antonium Baſſadone.
Lucam Siuori.
Franciſcum Pallauicinum, q. Babilani.
Felicem Pallauicinum.
Andream Centurionum, D. Benedicti.
Iacobum Seneſtrarium.
Iacobum Moneliam, q. Mag. Benedicti.
Io. Baptiſtam Salutium.
Hieronymum Lumellinum, q. Auguſtini.
Franciſcum Lumellinum, q. Baptiſtæ.
Ioannem Baptiſtam Seſterium.
Hieronymum de Clauaro, q. Lucæ.
Andream Pedralues.
Ioannem Lumellinum, q. Antonij.
Antonium Balianum.
Alexandrum Imperialem, q. Auguſtini.
Michaëlem Portam.
Franciſcum Terrilem Phyſicum.
Nicolaum Balianum iur. Doct.
Ioannem Baptiſtam Mercante.
Ioannem Iacobum Imperialem, q. Vincentij.
Baptiſtam de Terrili.
Nicolaum Sangninetum Phyſicum.
Hieronymum Marinetum.
Io. Baptiſtam Ioardum, q. Benedicti.
Auguſtinum Lumellinum, q. Iacobi.
Angelum Lumellinum, q. Auguſtini.
Philippum Lumellinum, q. Franciſci.
Andream Picchenotum.
Lucam Iuſtinianum, q. Vincentij.
Petrum Ioſephum Iuſtinianum.
Hieronymum Iuſtinianum Roccataliatam.
Stephanum de Franchis, q. Nicolai.
Hieronymum de Franchis, q. Chriſtophori.
Auguſtinum Mulfinum.
Auguſtinum Garbarinum, q. Bartholomæi.
Dauidem Vaccarium iur. Doct.
Baptiſtam de Ferrariis, q. Galeoti.
Lucam de Fornariis iur. Doct.
Leonardum de Multedo.
Franciſcum Sauli, q. Dominici.
Philippum Sauli.
Antonium Gualterium.
Ioannem Grillum, D. Lucæ.

Paulum de Cattaneis.
Gotardum Biſcottum.
Petrum Cantellum.
Nicolaum Vignolum.
Ioannem Griffum.
Stephanum Doxium.
Alexandrum de Vultabio.
Io. Baptiſtam Nigronum, q. Petri.
Raphaëlem Merellum Phyſicum.
Io. Auguſtinum Airolum.
Iacobum Nigronum, q. Simonis.
Melchionem Nigronum, q. Siluagij.
Leonem Merellum.
Bernardum Bancherium.
Stephanum Viualdum, q. Franciſci.
Iulianum Benigaſſium.
Lazarum Viualdum, q. Hieronymi.
Antonium Viualdum, D. Pauli.
Antonium Cebam Grimaldum, q. Bernardi.
Bartholomæum Feretum.
Hieronymum Mulaſanam.
Anfreonum Cebam Grimaldum.
Hieronymum Zinum.
Angelum Ritium, q. Petri Pauli.
Io. Franciſcum Grimaldum, D. Baptiſtæ.
Auguſtinum Grimaldum.
Andream de Ferrariis.
Auguſtinum Cebam Grimaldū, q. Antonij.
Laurentium Buzalinum.
Gerardum Cebam Grimaldum.
Ioannem Baptiſtam Petrarugiam.
Hieronymum Grimaldum, D. Lucæ.
Ioannem de Ferrariis, q. Blaxij.
Lazarum Grimaldum, q. Auguſtini iur. Doct.
Gregorium Spinulam, q. Io. Franciſci.
Laurentium de Ferrariis.
Dominicum Spinulam, q. Iacobi.
Gaſparem Franſonum.
Andream de Benedictis.
Paulum de Benedictis.
Ambroſium Spinulam, q. Franciſci.
Auguſtinum Pinelum.
Ioannem Auguſtinum de Rauiolis.
Iulianum Spinulam, q. Accelini.
Ioannem Baptiſtam Spinulam, q. Stephani.
Io. Auguſtinum Iuſtinianum, q. Nicolai.
Dionyſium Spinulam, q. Hieronymi.
Thadæum Spinulam, q. Iacobi.
Ludouicum Spinulam, q. Franciſci.
Franciſcum Murchium.
Hieronymum Spinulam, q. Philippi.
Laurentium Spinulam, q. Quilici.
Antonium Argiroffum.
Stephanum Spinulam, q. Pauli.
Ambroſium de Eccleſia.
Matthæum de Ponte.
Dominicum Spinulam, q. Stephani.
Io. Baptiſtam Spinulam, q. Bernardi.
Antonium Roccataliatam, Hieronymi.
Paulum Spinulam, q. Gregorij.
Vrbanum Cauaturtam.
Stephanum Spinulam, q. Ambroſij.
Hieronymum Spinulam, q. Gregorij.
Pelegrum Rebuffum.
Io. Dominicum de nouis iur. Doct.
Thomam de Turri.
Nicolaum Parriſolam.
Carolum Spinulam, q. Pauli.
Cattaneum Spinulam, q. Simonis iur. Doct.
Io. Baptiſtam de Blaxia.
Lucam Spinulam, q. Iacobi Mariæ.
Io. Paulum Iuſtinianum.
Hectorem Spinulam, q. Auguſtini.
Sebaſtianum Spinulam, q. Gregorij.
Petrum Baptiſtam Cauanam, D. Ioan. Mariæ.
Obertum Spinulam, q. Franciſci.
Hieronymum Spinulam, q. Gregorij iur. Doct.
Franciſcum de Luciano.
Francum Spinulam, q. Gaſparis.
Io. Baptiſtam Caluum.
Oratium Spinulam, q. Io. Mariæ.
Simonem de Iugo.
Ioannem Mariam Spinulam, D. Lucæ.
Conradum Spinulam, q. Panthaleonis.
Gregorium de Monterubeo.
Antonium Bonam.
Philippum Iuſſanum.
Antonium Mariam Spinulam, q. Iacobi.
Lazarum Spinulam, q. Iacobi Mariæ.
Paulum Baptiſtam Spinulam, q. Simonis.
Vincentium Carpeninum.
Damianum Spinulam iur Doct.
Bernardum Peliſonum.
Ioannem Franciſcum de Franciſcis.
Marcum Gentilem, q. Iacobi.
Nicolaum Gentilem, q. Ambroſij.
Dominicum Gentilem, q. Io. Baptiſtæ.
Paulum Gentilem, q. Gaſparis.
Io. Andream Coſtapelegrinam iur. Doct.
Panthaleonem Gentilem, q. Simonis.
Thomam Gentilem, q. Benedicti.
Baptiſtam de Canali.
Vincentium Adurnum.
Demetrium Pinellum.
Io. Andream Pinellum, D. Io. Pauli.
Raphaëlem Pallauicinum Marci Antonij.
Nicolaum Pallauicinum, q. Io. Franciſci.
Benedictum Siuorium.
Gotardum Coronatum.
Innocentium Pallauicinum, q. Nicolai.

Andream

Andream Pallauicinum, q. Ludouici.
Iacobum Mariam Pallauicinum.
Carolum Pallauicinum, q. Vincentij.
Benedictum Rotulum.
Augustinum Pallauicinum, q. Philippi.
Laurentium Capellonum.
Bartholomæum Caluum, Hieronymi.
Augustinum Senestrarium, D. Iacobi.
Andream Centurionum, q. Dominici.
Laurentium Piccalugam.
Barnabam de Illice.
Sebastianum Centurionum, q. Iacobi.
Manfreonum Centurionum.
Benedictum Centurionum, q. Luciani.
Federicum Centurionum, q. Pauli.
Thomam de Calanis Physicum.
Stephanum Centurionum, q. Dominici.
Augustinum Centurionum, q. Iacobi.
Augustinum Centurionum, D. Hieronymi.
Ioannem Baptistam Farinanti illustrissimi.
Ioannem Centurionum, q. Francisci.
Leonardum Lumellinum, q. Hieronymi.
Augustinum Lumellinum, q. Philippi.
Iacobum de Alegro.
Benedictum Lumellinum, q. Io. Baptistæ.
Andream Lumellinum, q. Panthaleonis.
Iosephum Stratam.
Nicolaum Lumellinum, q. Io. Baptistæ.
Io. Baptistam Lumellinum, q. Babilani.
Nicolaum Saulium, q. Antonij.
Vincentium de Plebe.
Io. Baptistam Lumellinum, q. Panthaleonis.
Laurentium Saulium, D. Octauiani.
Benedictum Lumellinum, q. Germani.
Io. Baptistam Lumellinum, D. Benedicti.
Io. Baptistam Passanum, q. Bartholomæi.
Augustinum de Facio.
Ambrosium Lumellinum, q. Philippi.
Christophorum Axeretum.
Ambrosium Lumellinum, D. Hieronymi.
Augustinum Lumellinum, q. Baptistæ.
Baptistam Spinulam, q. Hieronymi.
Benedictum Argiroffum.
Ansaldum Iustinianum iur. Doct.
Baptistam Iustinianum, q. Vrbani.
Carolum Spinulam, q. Luciani.
Io. Paulum Iustinianum, q. Nicolai.
Augustinum Spinulam, q. Stephani.
Ansaldum Grimaldum, Io. Baptistæ.
Gasparem de Franchis, q. Antonij.
Ioannem Iacobum Grimaldum, Pauli.
Balianum Fornarium.
Victalianum Fornarium.
Ioannem Spinulam, q. Nicolai.
Vincentium Fornarium, q. Io. Baptistæ.
Gasparem de Fornariis.
Ioannem Hieronymum de Bene.
Ioannem Baptistam Compianum.
Io. Baptistam Fornarium, q. Bartholomæi.
Vincentium Ritium, q. Io. Matthæi.
Christophorum Spinulam, q. Georgij.
Baptistam Lumellinum, q. Baptistæ.
Bendinellum Saulium, q. Sebastiani.
Thomam Saulium, q. Iuliani.
Franciscum Vnciam.
Iosephum Stratam Physicum.
Bernardum de Sopranis.
Paulum Vincentium Lumellinum.
Iacobum Guisum.
Iulianum Donatum.
Raphaëlem Spinulam, q. Augustini.

Hi sunt numero quadringenti.

Pro Consilio minori magnificos Dominos, videlicet:

IOANNEM Saluaigum, q. Benedicti.
Augustinum Saluaigum, q. Ambrosij.
Hieronymum Marinum, q. Francisci.
Augustinum Marinum, q. Donaini.
Petrum Baptistam Cattaneum iur. Doct.
Bartholomeum Lazaniam.
Gasparem Oliuam.
Baptistam Bauam.
Franciscum Taliacarne iur. Doct.
Antoniorum Cattaneum, D. Stephani.
Stephanum Cigalam, q. Bartholomæi.
Antonium de Brignolis.
Franciscum Fliscum, D. Hectoris.
Benedictum Cancuarium.
Ioannem Stephanum Moronum.
Ioannem Marruffum.
Io. Baptistam Lercarium, q. Stephani.
Baptistam Buronum.
Baptistam Camillam.
Nicolaum Serram.
Iacobum de Nigro, q. Ioannis.
Stephanum Pasquam.
Edoardum de Nigro Physicum.
Dominicum de Auria, q. Stephani.
Antonium Inuream.
Nicolaum de Auria, q. Reuereti.
Siluestrum Inuream.
Georgium de Auria, q. Melchionis.
Augustinum de Auria, q. Iacobi, q. Aug^i.
Io. Baptistam de Auria, q. Dominici.

Bernardum Caſtaneam.
Dominicum Grillum.
Franciſcum Vignolum.
Laurentium Nigronum,q.Petri.
Baptiſtam Nigronum, q.Baptiſtæ.
Paulum Viualdum,q.Antonij.
Hieronymum Axeretum.
Antonium Sophiam.
Chriſtophorum de Iudicibus.
Iacobum Viualdum,q.Baptiſtæ.
Paulum Grimaldum, q. Auguſtini.
Vincentium Duratium.
Alexandrum Rubeum.
Io.Baptiſtam Grimaldum,q.R^mi.
Bartholomæum Ritium.
Auguſtinum Grimaldum, q.Io.Baptiſtæ.
Lucam Grimaldum,q.Franciſci.
Paulum Spinulam,q.Stephani.
Philippum Spinulam,q.Ambroſij.
Benedictum Spinulam, q.Pauli.
Baptiſtam de Turri, q.Leonardi.
Danielem Spinulam, q. Nicolai.
Io.Baptiſtam Spinulam,q.Antonij.
Nicolaum Spinulam,q.Lucæ.
Iofredum Spinulam,Mag.Lucæ.
Nicolaum Spinulam,q.Stephani iur.Doct.
Iacobum Spinulam,q.Federici.
Io.Baptiſtam Gentilem, q.Iacobi.
Raphaëlem Odonum.
Ioannem Odonum.
Ioannem Senaregam.
Baptiſtam Garbarinum.
Stephanum Gentilem,q.Coſtantini.
Bartholomæum Coronatum.
Georgium Gentilem,q.Coſtantini.
Stephanum Pinellum,q.Auguſtini.
Io.Franciſcum Balbum,q.Nicolai.
Michaëlem Adurnum.
Paulum Adurnum.
Thobiam Pallauicinum.
Io.Antonium Baſſadone.
Lucam Siuorium.
Franciſcum Pallauicinum,q.Babilani.
Felicem Pallauicinum.
Andream Centurionum,D.Benedicti.
Iacobum Seneſtrarium.
Io.Baptiſtam Salutium.
Hieronymum Lumellinum,q.Auguſtini.
Franciſcum Lumellinum,q.Baptiſtæ.
Io.Baptiſtam Seſterium.
Hieronymum de Clauaro,q.Lucæ.
Andream Pedralues.
Io.Lumellinum,q.Antonij.
Auguſtinum Lumellinum,q.Iacobi.
Angelum Lumellinum,q.Auguſtini.
Philippum Lumellinum,q.Franciſci.
Andream Picchenotum.
Lucam Iuſtinianum,q.Vincentij.
Petrum Ioſephum Iuſtinianum.
Hieronymum Iuſtinianum Roccataliatam.
Stephanum de Franchis,q.Nicolai.
Hieronymum de Franchis,q.Chriſtophori.
Auguſtinum Mulfinum.
Auguſtinum Garbarinum,q.Bartholomæi.
Dauid Vaccarium iur.Doct.
Baptiſtam de Ferrariis,q.Galeotti.
Lucam de Fornariis iur.Doct.
Leonardum de Multedo.
Franciſcum Saulium,q.Dominici.
Philippum Saulium.

Et hi ſunt numero centum.

Seligimus inſuper centum & viginti Patres, viros omni virtutum genere cumulatos, & publicæ quietis ſtudioſos. Horum nomina in vrnam, ſeu capſulam, modo & forma à nobis deſcripta,coniici mandamus; vt primo quoque tempore ſorte educti Reipublicæ ſeruiant,iuxta Legum noſtrarum formam.

Horum autem nomina ſunt hæc, videlicet magnificos Dominos

AVGVSTINVM Saluaigum,q Ambroſij.
Ioannem Saluaigum, q Benedicti.
Bartholomæum Saluaigum,q.Benedicti.
Lucam Iuſtinianum,q.Vincentij.
Petrum Ioſephum Iuſtinianum.
Franciſcum Saulium,q.Dominici.
Philippum Saulium, q. Alexandri.
Petrum Baptiſtam Cattaneum.
Franciſcum Fliſcum, D.Hectoris.
Bendinellum Saulium,q.Sebaſtiani.
Laurentium Saulium, D.Octauiani.
Stephanum Cigalam.
Ioannem Auguſtinum Iuſtinianum.
Ioannem Paulum Iuſtinianum.
Cattaneum Marinum.
Auguſtinum Marinum.
Hieronymum de Franchis, q. Chriſtophori.
Stephanum de Franchis, q.Nicolai
Hieronymum de Franchis,q.Petri Baptiſtæ.
Iacobum Lercarium, q.Franciſci.
Franciſcum Lercarium,q.Nicolai.
Ambroſium de Nigro.
Franciſcum de Nigro, q.Bonifacij.
Balianum de Fornariis.

Vincen-

Vincentium de Fornariis,q.Io.Baptiſtæ.
Nicolaum de Auria, q.R^mi.
Nicolaum de Auria, q.Mag.Iacobi.
Georgium de Auria, q. Melchionis.
Chriſtophorum de Fornariis.
Lucam de Fornariis iur.Doct.
Nicolaum de Auria,q.Iacobi,q.Petri.
Dominicum de Auria, q.Stephani.
Paulum Adurnum,q.Baldaſaris.
Michaëlem Adurnum.
Auguſtinum de Auria,q. Mag. Iacobi.
Vincentium Adurnum,q.Iuliani.
Paulum Baptiſtam Interianum.
Iacobum Seneſtrarium.
Iacobum Viualdum, q.Baptiſtæ.
Dominicum Grillum.
Laurentium Nigronum,q.Petri.
Bendinellum Nigronum.
Vincentium Zoalium.
Stephanum Pinellum.
Raphaëlem Odonum.
Ioannem Odonum, q.Ioannis.
Io.Baptiſtam Grimaldum,q.R^mi.
Bartholomæum Ritium,q.Stephani.
Antonium Grimaldum Cebam.
Auguſtinum Grimaldum, q.Io.Baptiſtæ.
Gaſparem Oliuam.
Lucam Grimaldum, q. R^mi.
Nicolaum Paxerium.
Dauid Vaccarium iur.Doct.
Andream Picchenotum.
Paulum Spinulam,q.Stephani.
Nicolaum Spinulam, q.Stephani,iur.Doct.
Benedictum Spinulam, q.Pauli.
Baptiſtam Garbarinum.
Auguſtinum Garbarinum,q.Bartholomæi.
Io.Baptiſtam Spinulam, q. Antonij.
Iofredum Spinulam.
Danielem Spinulam.
Franciſcum Zoalium.
Baptiſtam de Turri,q.Leonardi.
Petrum Benigaſſium.
Nicolaum Spinulam,q.Lucæ.
Iacobum Spinulam,q.Federici.
Io.Baptiſtam Gentilem,q.Iacobi.
Ambroſium Bondinarium.
Ioannem Marruffum.
Bartholomæum Lazaniam.
Nicolaum Gentilem,q.Ambroſij.
Baptiſtam Bauam.
Franciſcum Pallauicinum,q.Babilani.
Thobiam Pallauicinum.
Franciſcum Taliacarne iur.Doctorem.
Nicolaum Pallauicinum.
Antonium Inuream.
Io.Baptiſtam Ragium.
Baptiſtam Buronum.
Andream Centurionum,q.Dominici.
Federicum Centurionum,q.Iacobi.
Chriſtophorum Centurionum.
Andream Centurionum,D.Benedicti.
Franciſcum Inuream.
Silueſtrum Inuream.
Baptiſtam Monſiam.
Silueſtrum Paſſalium.
Franciſcum Lumellinum,q.Baptiſtæ.
Ioannem Lumellinum, q.Antonij.
Antonium Sophiam.
Paulum Vincentium Lumellinum.
Hieronymum Lumellinum,q.Auguſtini.
Marcum Rubeum, D.Alexandri.
Vincentium Duratium.
Hieronymum Clauarum, q.Lucæ.
Benedictum Caneuarium.
Auguſtinum Lumellinum.
Marcum Moronum iur. Doctorem.
Gregorium de Turri.
Iacobum de Saluo, q.Pelegri.
Nicolaum Serram D.Pauli.
Baptiſtam Camillam.
Silueſtrum Vſuſmaris.
Stephanum de Mari.
Alexandrum Imperialem,q.Auguſtini.
Benedictum Pernicem.
Ambroſium Carmagnolam.
Nicolaum Piccamilium.
Michaëlem Portam.
Ioannem Griffum.
Iulianum Maroſellum.
Io.Baptiſtam Ceſterium.
Franciſcum Montebrunum.
Stephanum Squarciaficum, q.Hilarij.
Iacobum Moneliam,q.Benedicti.
Vincentium Coſtam.
Clementem de Ruere.
Bernardum de Sopranis.

Hi ſunt numero centum viginti.

Hos autem, & quoſcumque alios Magiſtratus per nos electos volumus Reipublicæ ſubiectos eſſe,eiq. parere debere; ſeruata tamen forma conſtitutionum noſtrarum,& non aliter.

Omiſimus autem nonnullos in hac noſtra electione ex propoſito æquè bonos, aptos, & in Rempublicam propenſo animo, ac ſunt iam per nos nuncupati; vt electis cedentibus, hi quoque poſſint Reipublicæ inſeruire.

Eligimus inſuper infraſcriptos Iurecõſultos, quorũ virtus,probitas,& litterarũ ſciẽtia nobis

probata, & perſpecta eſt; qui triennio hoc proximo Rotæ criminalis, & Aduocati fiſcalis munus obibunt; cum honoribus, auctoritate, ſalariis, & præeminentiis à nobis eiſdem, & ſucceſſoribus ſuis aſſignatis. Horum primus (cùm ſecundum ætatis gradum deſcripti ſint) primo anno Prætor erit, mox alij ſuo ordine curſum Præturæ implebunt.

Hi ſunt magnifici Iureconſulti:

Petrus Antonius Vicedominus.
Blaſius de Loſſo, & Hieronymus de Gerardis.

Pro Aduocato fiſcali:

Mag^cus. Paulus Albutius.

De reſtitutione ſpoliatorum.

CAPVT LIX.

NON ignoramus in hiſce bellicis tumultibus qui in hac Republica exarſerunt, multas hinc & inde interceſſiſſe, iure quodam belli, aut potius iniuria, direptiones, depopulationes, & deprædationes, quæ ſubditis, ac aliis non leuia incommoda attulerunt. Vt igitur, quantum fieri poteſt, ab animis hominum flebilis hæc memoria ſucceſſuum funeſtorum deleatur; Volumus omnia hinc & inde occupata, directa, aut deprædata tam in Dominio, quàm extra, tam in mari, quàm in terra, & vbique locorum tam ſubditis, quàm aliis omnino, & ceſſante prorſus omni exceptione reſtitui debere. Huius verò Decreti, & Legis executionem demandamus Prætori, qui ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ſolaque facti veritate inſpecta, prouideat, vt ſtatim, remotaque omni appellatione ſpoliatis ablata reſtituantur.

Declaratio conſeruationis libertatis.

CAPVT LX.

INSVPER ad maiorem potius Reipublicæ ſecuritatem, quàm quòd neceſſarium exiſtimemus, declaramus mentis noſtræ, Principúmve noſtrorum non fuiſſe, nec eſſe, quòd per harum Legum condicionem, aut quamcumque Magiſtratuum electionem, aut alia quæcumque, quæ per nos facta ſint, aliquod cenſeatur, nec ſit illatum præiudicium libertati Reipublicæ Genuenſis; nec quòd ea in controuerſiam deducta ſit; quam Principes noſtri omnino illibatam, atque intactam, & conſeruatam eſſe volunt.

Abrogatio omnium Legum quæ præſentibus contrariantur, & innouatio aliarum. CAPVT LXI.

CVM opportunè prouiderimus tum Magiſtratuum electionibus, tum etiam nonnullis abuſibus qui imperfectam admodum Reipublicæ inſtitutionem reddebant, cenſuimus neceſſarium tollere omnia impedimenta, quæ harum Legum plenam, & integram executionem aut impedire, ant offuſcare potuiſſent. Quare præſentium tenore Leges omnes antiquas, Decreta, Statuta, aut conſuetudines etiam immemorabiles, quæ præſentibus noſtris aliquo modo contrariantur, etiam quòd de eis ſpecialis, & indiuidua mentio fienda eſſet, abrogamus, annullamus, & irritamus: his, quæ non contrariantur, ſiue Reipublicæ adminiſtrationem, ſiue iuſtitiam ciuilem reſpiciant, ſiue conuentiones cum finitimis quibuſcumque initas, & hucuſque obſeruatas, concernunt, innouatis, ac confirmatis.

ERE-

ERECTIO ROTÆ CRIMINALIS.

CAPVT I.

CVM nihil magis neceſſarium ſit pro conſeruanda quiete in Republica, quàm iuſtitiam fouere, & eam illa qua decet auctoritate, omnibus æqua lance adminiſtrare: Proinde ſancimus in vrbe Genuæ erigendum eſſe tribunal trium Iureconſultorum exterorum; qui iudicio, auctoritate, integritate, & rerum experientia polleant; quíque nulla cum ciuibus Genuenſibus affinitate coniuncti ſint; tribunalque hoc Rotæ criminalis nomine appellari debere.

De electione Rotæ criminalis, & fiſcalis.

CAPVT II.

EOs qui adminiſtrandæ iuſtitiæ præficiendi ſunt, conuenit & integritate vitæ, & morum honeſtate, & litterarum ſcientia ceteris omnibus præcellere. Quare vbi de eligendis Rotæ auditoribus agendum erit, curabit illuſtriſſima Dominatio, vt ſuper vita, moribus, doctrina & peritia non modò eorum qui ad id muneris adſpirant, verùm eorum etiam quos, vti idoneos, proponi continget, ſecretæ informationes per duos ex magnificis Gubernatoribus ſorte extrahendis aſſumantur; quibus omnibus fideliter coram Senatu, Procuratoribus, & Conſilio minori relatis, nomina eorum qui maiorem partem ſuffragiorum retulerint, in vrnam ab illuſtriſſimo Duce cuſtodiendam, coniici mandamus; vt ſuo tempore Rotæ auditores ex ea ſorte eliciantur, electis his qui interim mortui fuerint. Quod ita tempeſtiuè fieri volumus, vt ſorte educendi per trimeſtre, antequam ad munus accedant, præmoneantur. Idem ſeruari volumus in electione Aduocati fiſcalis.

Diſtinctio officiorum Rotæ, & electio Prætoris.

CAPVT III.

EX hoc Magiſtratu qui triennium non excedet, ſingulo anno vnus, inchoando à ſeniore, & poſt eum ſequentes, ſecundum ætatis gradum, in Prætorem electi intelligantur, anno tantum hoc munere functuri; ita vt finito triennio, ſinguli hoc munere anno fruentur. Præeritque Prætor aliis Rotæ auditoribus durante officio, aliſque honoribus, commodis, & præeminentiis, quæ huic muneri adiectæ ſunt, perfruetur.

De ſalario Prætoris, & auditorum Rotæ.

CAPVT IIII.

SALARIVM hiſce auditoribus Rotæ criminalis perſoluatur ſexcentorum aureorum annuorum, in ſingulo trimeſtri pro rata erogandum ex ærario publico; & hoc vltra habitationem, emolumenta, regalias, immunitates, exemptiones præſtari ſolitas, & conſuetas. Cùm verò munere Prætoris fungentur, vltra ſexcentos ſcutos aureos, (vt dignitatem officij ſui tueri decentiùs poſſint) alios ducentos aureos, pro eo anno tantùm, habeant.

De iuſtitia fideliter adminiſtranda.

CAPVT V.

CVM autem maximè conueniens ſit, vt qui alios auctoritate ſua in officio & fide continet & coërcet, ipſe aliis præſtantior ſit; ſciant Prætor & auditores ſibi maximè cauendum ne immundas habeant manus; ſed ſuis ſtipendiis, & legitimis honorariis contenti ſint. Ad hæc ſe æquales, & iuſtos omnibus præbeant, nullam penitùs perſonarum acceptionem habeant: ſed omnibus, & contra omnes, æqua lance iuſtitiam adminiſtrent. Quòd ſi ſecus factum fuerit, vltra quòd Deum optimum maximum occultorum ſcelerum grauiſſimum vltorem & vindicem experientur, ſeuerè etiam in ſindicatu rationem reddent, in quo nulla habebitur ratio, quòd aut metus reuerentialis, aut maiorum iuſſiones interuenerint, aut impedimento fuerint.

De officio, & ſalario Fiſcalis.

CAPVT VI.

ASSISTAT Rotæ criminali Fiſcalis vnus Iurecõſultus,quem & exterum,& verſatum in cauſis criminalibus eſſe decet,& nulli ciui Genuen. affinitate coniunctum, vt liberè, & ſincerè munus ſuum obire valeat;habeatque pro ſalario annuo ſcuta auri trecenta in ſingulos quatuor menſes ex ærario publico eroganda, vltra habitationem, & alia commoda, præeminentia,& immunitates per ſuos anteceſſores percipi ſolitas,& conſuetas.Durabit eius munus triennio. eligetur,ac ſindicabitur non aliter ac Rotæ criminalis auditores. Sciatque nihil magis muneri ſuo conuenire, quàm proceſſum, & cauſarum celerem expeditionem inſtare, omnique ſtudio, & diligentia curare, vt rei debitas delictorum pœnas luant. Aduertet inſuper, & inuigilabit ne fiſcus in multis, & condemnationibus pecuniariis, aut bonorum confiſcationibus, quæ indies fiunt per Magiſtratus,damnum,aut illuſionem patiatur.

De Militibus, ſiue Allabarderiis Prætoris.

CAPVT VII.

DECET eos qui adminiſtrandæ iuſtitiæ præſunt, non modò auctoritate pollere, verùm etiam, pro ea aduerſus temerariorum impetus,& auſus tuenda, ac conſeruanda, viribus præſtare. Proinde habebit Prætor ſex Germanos milites Allabarderios nuncupatos,illuſtriſſimæ Dominationis impenſis, & auctoritate ei ſubminiſtrandos,qui & domi ſuæ pro foribus reſideant, & eum egredientem continuò publicè,& reuerenter comitentur. Mandabit inſuper illuſtriſſima Dominatio præfecto cohortis Prætorianæ, vt pro defenſione, & fortiori auctoritate iuſtitiæ, ſubminiſtret Prætori eam militum manum, quam ipſe poſtulauerit, vſque ad centum, & vltra:ſi ita illuſtriſſimæ Dominationi expedire videbitur.

De electione, & ſalario Baricelli, & ſatellitum.

CAPVT VIII.

ELIGET ſibi Prætor Baricellum vnum practicum, & virilem, cum octoginta ſtrenuis ſatellitibus, qui ei præſto ſint, eiusque iuſſa diligenter, & fideliter obſeruent, & exequantur, nulla habita prorſus perſonarum acceptione. Huic illuſtriſſima Dominatio ſcuta quindecim, illis verò ſcuta tria auri in ſingulos menſes ex publico ærario erogari mandabit: vltra regalias,& emolumenta per eos legitimè percipi ſolita, & conſueta. Caueat autem Prætor ne aliquid muneris,aut præmij, etiam ſponte oblati, capiat à Baricello per eum eligendo, occaſione huiuſmodi electionis.

De iuramento per Prætorem exigendo à Notariis Rotæ criminalis.

CAPVT IX.

EXIGET Prætor à Notariis maleficiorum in principio muneris ſui iuramentum de dolo non committendo, ac fideliter, & legaliter exercendo munere, & quòd nemini prorſus, nec prece,nec pretio, nec amicorum, Principúmve rogationibus, aut iuſſis commoti, ſecreta proceſſuum pandent,nec pandi permittent,ante eorũ publicationem,ſub pœna periurij, falſi, & infamiæ,& vlterius ſub pœna pecuniaria arbitrio Prætoris imponẽda,& fiſco applicãda.

Quòd Notarij, & alij Officiales Rotæ non excedant taxas ſuarum mercedum.

CAPVT X.

CVRABIT omni ſtudio, & diligentia Prætor, vt tam Notarij, & Scribæ, quàm nuntij, & curſores,Baricelli, ſatellites, cuſtodes carcerum,& omnes alij in dicto Magiſtratu ſeruientes taxas mercedum ex ordinibus vnicuique eorum præfixas obſeruent; neque aliquo pacto directè, aut indirectè excedant. Quòd ſi contingat aliquos palam,vel ſecreto à clientulis, aut aliis eorum nominibus plus debito extorquere,aut indirectè,expeditiones differendo, vel moras ponendo in ſui muneris expletione,ita concutere litigatores,vt tædio affecti,maiorem,quàm par ſit,mercedem ſoluere cogantur: eos pro prima vice in quadruplum eius,quod

ſibi

sibi per statuta debetur, quoties deliquerint, mulctet. In futurum verò ita seuerè, & grauiter plectat, iuxta facti qualitatem, vt ceteris sint exemplo. Aduertet insuper, & prouidebit ne aliquid penitùs à pauperibus, aut à miserabilibus personis accipiant: sed Notarij omnia acta, & scripturas gratis conficiant,& expleant. Alij verò munera sua,nulla penitùs petita, nec expectata mercede exequátur, sed à Deo optimo maximo huius pij laboris cumulatá expectét.

De denuntiatoribus delictorum.

CAPVT XI.

EXPEDIT maximè, pro iustitia rectè,& diligenter administranda,adesse in ciuitate Denuntiatores criminum. Ideò sancitum est in vnaquaq; parochia per vicinos singulo triennio eligi debere duos Officiales qui teneantur omnia delicta, quæ in sua parochia committi continget ea quæ diurno tempore,saltem in die immediatè sequenti, quæ verò noctu, saltem intra biduum Prætori denuntiare; exprimendo delicti tempus, locum, delinquentes, offensi nomen,& cognomen, & testium qui adfuerint, vel sciuerint, aliasque circumstantias omnes, quas de his acceperint. Qui omiserit, vel minus fideliter denuntiauerit, subeat pœnam ducatorum decem auri, & vltra, arbitrio Prætoris,pro modo culpæ, & negligentiæ; nisi causam attulerit, quare arbitratu Prætoris iure veniat excusandus. Non excusentur tamen ex hoc Medici, & Chirurgi, quin teneantur iuxta Statuti tertij dispositionem lib. primo Criminalium omnes saucios, seu percussos, quibus medebuntur,apud acta D. Prætoris deferre.

De auctoritate, & iurisdictione Rotæ criminalis.

CAPVT XII.

APVD hoc tribunal resideat omnis auctoritas, & iurisdictio causarum criminalium, respectu eorum delictorum, quæ in ciuitate, & tribus curiis Bisamnensi, Pociferana, & Vulturensi committentur, tam in procedendo, quàm in decidendo. Verùm respectu eorum delictorum quæ in vniuerso Dominio, comprehensa etiam prouincia Corsicæ, fieri continget, singuli Prouinciarum, & locorum Prætores, & Iusdicentes (demptis tamen locis exemptis, & separatis, si quæ sunt) processus legitimè instruent, & decident. Et vbi agatur de crimine,quod habeat pœnam mortis naturalis,mutilationis membri,& triremium etiam temporalium, non prius manum ad decisionem causæ admouebunt, quàm Rotæ fideliter, & ad amussim statum causæ, & processus, cum eorum voto retulerint, ac responsum decisiuum habuerint; quod ad vnguem seruari,& exequi teneantur.

De modo procedendi per Prætorem, & Rotam in delictis.

CAPVT XIII.

PROCEDET Prætor Genuæ in omnibus delictis, non modò ad partis instantiam,siue accusationem, verùm etiam ex officio; & non solùm per capturam, & inquisitionem, sed etiam præceptis pœnalibus: vbi ita aliis Rotæ auditoribus conuenire videatur, iuxta iuris, & statutorum formam. Et vbi de crimine publico agi contingat, parte etiam non instante, teneatur ex officio procedere, ac omni studio & diligentia veritatem criminis inquirere, cogendo etiam testes de delicto informatos omnibus iuris remediis, etiam per quæstiones & tormenta ad veritatem dicendam; & pro modo culpæ, & iuxta statutorum, & Legum sanctiones, reos punire.

Quòd iurisdictio Rotæ non possit per aliquem impediri.

CAPVT XIIII.

NEMO possit cognitionem,& iurisdictionem D. Prætoris, & auditorum Rotæ cumulatiuè, aut priuatiuè impedire, nec causarum, & processuum criminalium cursum,nec earum decisionem retardare, miniméve suspendere; sublatis etiam Statutis, & Decretis incipientibus. Liceat præterea prædictis Procuratoribus,& Incipien. Item declarauerũt ad abundantem potius cautelam: quę magnificis Procuratoribus,& illustrissimæ Dominationi notionem criminalem hactenus dederunt;ceterisq. Legibus,aut Statutis in contrarium faciẽtibus non obstãtibus quibuscũque. Curabit tamen illustrissima Dominatio,vt Prætor,& auditores

Rotæ iuſtitiam fideliter, & viriliter exerceant. Excipitur tamen caſus criminis læſæ Maieſtatis, & ſeditionis, in quibus illuſtriſſima Dominatio, quæ ex his criminibus de facili labefactari poſſet, vnum, vel duos Gubernatores, vel Procuratores deputare valebit qui cauſis huiuſmodi cum Prætore, & Rota ſimpliciter aſſiſtent, & curabunt, vt huiuſmodi proceſſus, ea, qua decet in tam grauibus delictis, diligentia perficiantur, & pro iuſtitia à Prætore, & Rota expediantur. Adiungendo etiam, vbi ita eis conueniens videatur, duos ex Rotæ ciuilis auditoribus.

De reis temerè in carceribus non retinendis.

CAPVT XV.

NIMIS durum viſum fuit eos qui in carceres truduntur, relaxari non poſſe, niſi cauſa, propter quam detenti fuerint, non modò cognita, ſed etiam deciſa ſit. Ideo rigorem Statuti xxvj. lib. 1. Criminalium temperare volentes, ſancimus id remittendum eſſe arbitrio D. Prætoris, & auditorum Rotæ, qui ſecundum qualitatem facti, & perſonarum, necnon & indiciorum, quibus vnuſquiſque detentus grauabitur, quod iuſtum, & conueniens eis viſum fuerit, ſtatuent.

Quòd in ſententiis per Rotam ferendis duo vota ſufficiant.

CAPVT XVI.

CVM voto aliorum auditorum Rotæ criminalis, Prætor cauſas expediat: duorumque vota, reluctante etiam Prætore, vim habeant ſententiæ, tam in definitiuis, quàm interlocutoris.

De appellationibus reiiciendis, & ſententiarum executione.

CAPVT XVII.

A Sententiis per Prætorem, & Rotam ferendis, ſiue definitiuæ ſint, ſiue interlocutoriæ; nec non à ſententiis per Prætores, & Magiſtratus vniuerſi Dominij Genuenſis in cauſis criminalibus de voto Rotæ ferendis non liceat cuiquam prouocare, appellare, nec de nullitate dicere: ſed ipſæ prout latæ fuerint, executioni mittantur. Verùm vbi agatur de pœna mortis, aut mutilationis membri, ſi in ciuitate, & diſtrictu agatur, per triduum; ſi in inſula Corſicæ, per dies viginti; ſi verò in aliis ciuitatibus, & terris Dominij, per quindecim dies ab executione ſuperſedeatur.

De litteris Principis ad nouas defenſiones.

CAPVT XVIII.

VSu ſæpe compertum eſt, multos ob paupertatem, nonnullos verò inimicorum ſuorum malignitatem, aut etiam Iudicum iniuriam, timentes, cùm in iudicium vocati eſſent, etiam quòd innocentes forent, non fuiſſe auſos in iudicio comparere, maluiſſeque ſententiam in contumaciam pati, quàm euidens vitæ periculum ſubire. Horum indemnitati conſulentes, ſancimus hoſce in contumaciam bannitos, aut condemnatos admitti poſſe ab illuſtriſſima Dominatione ad nouas defenſiones, modò litteræ petantur intra biennium: eoque caſu habenda erit relatio à magnifico Prætore, & intelligendum vtrum ex præſumptionibus, & indiciis tantùm, an verò ex legitimis probationibus damnati ſint; quo caſu nullo modo concedantur. Qui huiuſmodi litteras impetrauerint, teneantur intra decem dies immediatè ſecuturos ſe in carceribus publicis perſonaliter conſtituere; aliàs litteræ ſibi non ſuffragentur. Sciantque ſibi onus incumbere docendi de innocentia ſua, abſque eo quòd fiſcus aliquid probet. Quòd ſi intra annum ſe conſtituerint, & innocentiam ſuam demonſtrauerint; non modò à pœna capitali, verùm etiam à multa pecuniaria, & bonorum confiſcatione liberari valebunt; ſi poſt annum eo caſu à pœna corporali, & capitali tantùm liberari poſſint.

De ſindicatoribus Rotæ criminalis, & inſtantia ſindicatus.

CAPVT XIX.

FINITO officio, ſtatim ſorte eligantur per illuſtriſſimam Dominationem vnus ex ſupremis Sindicatoribus, duo de minori Conſilio, vnus Rotæ ciuilis auditor, & vnus de collegio Docto-

Doctorum, & qui omnes, vel eorum filij lites non habuerint coram ſindicandis. qui Prætorem, & Auditores, Fiſcalem, Notarios, Baricellum, & familiam ſindicent, querelas audiant, proceſſus inſtruant, libros criminales reuoluant, diligenterque aduertant, num aliquid dolo, iniuſtè, ſupináve negligentia actum ſit, quod iura fiſci, aut tertij offendat; & omnibus perfectis, iuſtitiam faciant: Inſtantiaque ſindicatus quadraginta dies non excedat.

Quòd officium auditorum Rotæ criminalis triennale ſit.

CAPVT XX.

QVI per triennium hoc Magiſtratu Rotæ perfunctus fuerit, non poſſit confirmari, vel prorogari, nec ad idem officium aſſumi, niſi lapſo triennio integro, à die functionis ſui muneris.

De Protectoribus pauperum carceratorum.

CAPVT XXI.

MAXIME refert pauperum, & miſerabilium perſonarum qui omnium ope deſtituti, aut in carceribus marceſcunt, aut à potentioribus oppreſſi iniuſtè, & longiùs fortaſſe, quàm par ſit, detinentur, & quandoque etiam iniuſtas pœnas ſubeunt, rationem habere. Proinde officium, quod Protectorum carcerum appellatur, à nobis erigendum eſſe cenſuimus. Conſtabit hic ordo ex duobus ciuibus Chriſtiana pietate inſignibus, quos illuſtriſſimus Dux, & Gubernatores eligent; ex duobus item Iureconſultis, quos collegium ſingulo biennio nuncupabit; duobus item cauſidicis, quos eorum ordo peritiores ſingulis duobus annis huic muneri deputabit. Hi poſtquam electi erunt, nulla admiſſa excuſatione, onus impoſitum ſubibunt; carceres adibunt; notulam carceratorum, qui propter paupertatem defenſore indigent, habere curabunt; titulum, & cauſam eorum detentionis à Notariis, vel à Prætore, aut aliis iudicibus intelligent; conuenient in domo ſenioris Iureconſulti, aut vbi eis opportunius videbitur; de defenſione eorum diligenter, & accuratè tractabunt; munera inter ſe partientur. Doctores, & cauſidici in videndis proceſſibus, parandis legitimis defenſionibus, diſputandis cauſis incumbent. Ciues verò frequentiores erunt in Prætorio, carceratos ſæpe inuiſent, & intelligent, vtrum in aliquo à cuſtodibus carcerum, vel ab eo qui alimenta ſubminiſtrat, grauentur; & vbi opus fuerit, omni ſtudio curabunt, vt ab offenſis opportunè eis fiant remiſſiones. Protectoribus (cùm opus adeò pium exerceant) Prætor, & auditores tam ciuiles, quàm criminales facilem aditum, benignasque aures præbebunt. Notarij proceſſus, (ſi publicati fuerint,) promptè exhibebunt videndos, & explebũt gratis acta, & eorum defenſiones eadem pietate gratis recipiẽt: cumulatam mercedem à Deo expectaturi. Horum officium biennale erit. Sciant tamen, lapſo biennio, aſtrictos etiam fore pro hoc munere, vt ſucceſſores ſuos diligenter inſtruant. Doctoribus illuſtriſſima Dominatio ſcuta quinquaginta pro ſingulo: Cauſidicis verò viginti quinque erogari mandabit; vt operam ſuam pauperibus gratis præſtent.

De viſitatione carceratorum.

CAPVT XXII.

HORTAMVR inſuper illuſtriſſimam Dominationem, quam huic pietati Chriſtianæ addictam eſſe confidimus, vt ſemel in menſe per duos ex magnificis Gubernatoribus, vel Procuratoribus carceres viſitari curet; pauperum, & miſerabilium carceratorum cauſas intelligat; indeque prouideat, vt celeriter, & fauorabiliter, & prout opportunum eſſe iudicauerit, expediantur.

De abrogatione ſtatutorum, quæ libertati matrimonij, & immunitati eccleſiaſticæ aduerſantur. CAPVT XXIII.

MAXIME nefarium exiſtimantes matrimonij libertatem vel violare, vel aliquo modo impedire; Cenſemus ſtatuta in lib. Crimin. 2. cap 7. & 93. quæ libertati matrimoniorum non leuiter aduerſantur, abolenda, & irritanda eſſe, prout per præſentem ſanctionem abolemus, & irritamus. Eadem auctoritate ſtatutum lib. 2. Crimin. cap. 71. §. ſi quis autem ſacris

ſacris initiatus, tamquam immunitati, & libertati eccleſiaſticæ, ac ſacris Canonibus contrarium,tollimus,& abrogamus.

De abrogatione Legum, & ſtatutorum quæ præmiſſis Legibus aduerſantur, & de innouatione aliarum non obſtañ. CAPVT XXIIII.

ALIAS verò Leges, ſtatuta, & decreta criminalia ciuitatis Genuen. vti & rationi,& iuri conſentanea, innouamus, eorumque executionem D. Prætori, & Rotæ, ſedulò iniungimus: his quæ præſentibus noſtris conſtitutionibus, aut alicui earum aliquo modo aduerſantur, abolitis, & antiquatis.

QVÆ ſuperiùs deſcriptæ ſunt Leges, Statuta, Decreta, Ordinationes, atque Electiones, & paullò antè publicè recitatæ fuerunt, eas, & ea Nos Ioannes Cardinalis Moronus, ſacri Collegij prior, ſanctæque Sedis Apoſtolicæ de latere Legatus; Petrus Faunus Coſtachiarius, ſacri imperij Comes, & Princeps, Epiſcopus Aquenſis, Cæſareusque Orator, & Commiſſarius; Don Carolus à Borgia Gandiæ Dux; & Don Ioannes de Idiaquez, ſacræ Catholicæ Maieſtatis Conſiliarius, & eiuſdem Orator apud Genuenſes, ambo miniſtri catholici Regis, Deo optimo maximo annuente, concordibus votis, & nemine noſtrûm penitùs diſcrepante, facta prius per nos, & quemlibet noſtrûm Principibus noſtris plena, & integra omnium relatione; & de eorum omnium communi, ac penitùs concordi voto, & mandato, pro reformatione Genuenſis Reipublicæ,ac eiuſdem bono, iuſto, quieto, & pacifico ſtatu condidimus, ac compilauimus. Et in fidem præmiſſorum manu propria ſubſcripſimus, & noſtris ſigillis ſigillari,& à Secretariis noſtris ſubſcribi iuſſimus. Dat. Caſali Montisferrati, die Sabbati, Decima Martij, anno à partu Virginis, M. D. LXXVI.

Ioannes Epiſcopus Oſtieñ. Cardinalis Moronus, Legatus è Latere, &c.
Petrus Faunus Coſtachiarius Epiſcopus Aquenſis, Orator, & Commiſſarius Cæſareus, &c.
Don Carolus à Borgia Gandiæ Dux, &c. Et Don Ioannes Idiaquez Orator, Miniſtri Catholici, &c.

CONDIDIMVS Legem, in qua decreuimus, officia Scribarum, qui à Secretis ſunt illuſtriſſimæ Dominationis, in futurum ſingulis luſtris conferenda eſſe per duo Collegia, & Conſilium minus. Verùm voluimus hos qui nunc Reipublicæ ſeruiunt, in munere ſuo per quinquennium perſeuerare debere: ſi ita hi qui eligendi eos ius habent, arbitrati fuerint; ſed inde dubitatum fuit, quòd ſtatim, acceptatis Legibus, nec accedente conſenſu & duorum Collegiorum,& Conſilij minoris, extincta eſſet horum facultas; id quod nos exiſtimauimus indubitatum eſſe, cùm nullo verbo, aut ſenſu Legis caueatur,quòd hi debeant à munere vacare præſenti tempore: quinimò decreta ſit certa, & expreſſa continuatio, & perſeuerantia officij vſque ad quinquennium; nec eligere debentibus reſeruata ſit alia facultas, quàm arbitrandi, an perſeuerantia hæc debeat vſque ad quinquennium currere, an minori tempore. Verùm ad maiorem declarationem, & ad tollendas etiam ſuperfluas dubitationes, edicimus mentis noſtræ non fuiſſe,quòd horum qui nunc ſeruiunt, munus extinctum eſſet,niſi & duo Collegia, & Conſilium minus contrarium fuerint arbitrati. Verùm id voluiſſe, præſentes Scribas in ſuo munere perſeuerare debere vſque ad quinquennium: vbi ab illuſtriſſima Dominatione habeant litteras confirmatorias, quas ſingulis annis impetrandas eſſe duximus:niſi & duo Collegia, & Conſilium minus quinquennalem hanc continuationem auctoritate ſua præciderint. Verumtamen hoc præſenti anno litteras confirmatorias minus neceſſarias eſſe cenſemus; ſed munus Scribarum ſine aliqua difficultate durare; & ita obſeruari debere volumus. In quorum fidem,&c.

Dat. Caſali Montisferrati Die 18. Martij. M. D. LXXVI.

Ioannes

Ioannes Cardinalis Moronus Legatus Apoſtolicus, &c. Petrus Faunus Coſtachiarius Epiſcopus Aquenſis Orator, & Commiſſarius Cæſareus: Don Carolus Borgia Gandiæ Dux: Et Don Ioannes Idiaquez Orator, Miniſtri Catholici, &c.

DEDIMVS formam in Legibus noſtris, qua Officiales, & Magiſtratus in Republica Genuenſi in futurum eligi debeant; & omnium qualitates, quas in eligendorum perſonis deſiderauimus, ſuis in locis deſcripſimus; & officiorum, quæ aliâs per duo collegia, aliosque viginti octo conferebantur; nonnullis exceptis, eiſdem duobus collegiis, vnà cum minori Conſilio eligendi in futurum facultatem dedimus, & contulimus. Verùm quia de infraſcriptorum officiorum, & Magiſtratuum electione diſtinctam mentionem non fecimus, cùm huiuſmodi Magiſtratus, & officia in ciuitate Genuæ exerceantur, & magnam auctoritatem, atque iuriſdictionem adminiſtrent: Nos, ne deinceps dubium aliquod oriri poſſit, hac noſtra præſenti Lege decernimus, & ſancimus electionem Officiorum, & Magiſtratuum Extraordinariorum, Corſicæ in ciuitate Genuæ, Terræfirmæ, Patrum communis, Annonæ, Cenſorum ſiue Magiſtralium, & Monetæ de cetero ad duo Collegia, & Conſilium minus pertinere, cum eiſdem ſuffragiis, modis, & formis, quas in aliis ſimilibus eligendis præſcripſimus, & deſiderauimus: Non obſtantibus quibuſcumque Legibus, Statutis, decretis, ordinationibus, vel conſuetudine etiam immemorabili in contrarium facientibus. quibus omnibus expreſsè derogamus. Et nihilominus cetera per nos in Legibus noſtris ſancita, & præſertim circa præmiſſa, inuiolata, & intacta eſſe, & remanere decernimus, ſancimus, & cenſemus. In quorum fidem, &c.

Dat. Caſali Montisferrati, Die XIX. Martij, Anni M. D. LXXVI.

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN HIS ANNALIBVS CONTINENTVR.

AARON Spinula Insubricis cataphractis præficitur. 140.
Abramus excidit gratia Solymani 500. eiusdem iussu noctu inter dormiendum iugulatur. 501. exemplũ humanæ infelicitatis. ibid.
Acellinus Auria cum plerisque aliis nobilibus viris publicum palatium exstruit. 90.
Actius Sincerus Sannazarus summo in pretio habitus à Ludouico Galliarum rege. 441.
Adolphus Comes Neunarius mittitur legatus ad Cæsarẽ Rodolphum. 483.
Adrianus Dertosonus Pont. eligitur, Leonis successor, & vocatur Sextus. 451. eius Genuam aduentus. 455. Romam profectio. 456. mors grata Italis. 459.
Adriani V. egregiæ dotes & in patriam ardentissimum studium. 731.
Adurnius Princeps Reipub. 138. per vim principatum recuperat. 161. eius victoria. 162. quarto princeps declaratus. 173. eius sollertia in retinendo principatu. 177.
Adurnij Genua excedunt. 401.
Adurniorum & Fliscorum clades. 438.
Aegidius Buccanigra Hispanicæ classis præfectus. 123. eiusdem aduersus Mauretanos victoria. 123. Aegidius Nigrius. 84.
Aeneæ tormenta quando primùm reperta fuerint. 771.
Aenobarbus, vulgò ab Eysenbarde. 210.
Ager Ligusticus à Castrario diuexatur. 110. ab Insubris diuexatur. 764.
Agria & Corcyra Melæna à feminis potissimùm defensa. 405.
Aidinus Smyrnæus insignis pirata. 485. eius victoria. 486.
Alanus Costa. 659.
Alaricus Gothorum rex. 92.
Albanus dux mittitur prorex in Italiam. 557. infeliciter pugnat cum Gallis in Gallia transalpina. ibidem.
Albertus Flisicus. 86.
Albertus Gauij March. à Genuens. in carcerem conijcitur. 30.
Albertus Spinula mittitur ad Sultanum. 88. & 679.
Albingaunum & portus Veneris deditionem faciunt. 55. à Gibellinis occupatur. 101. à Genuens. maturo præsidio subleuatur. 258. à Pisanis direptum. 638. à Cæsaris deditione occupatum. 688. eorum & Sauonensium defectio. 43. tandem in gratiam recepti. 38.
Albintimilij defectio & recuperatio. 12. frustra à Genuens. oppugnatum. 24. rursus in gratiam redit. 38. noua defectio. 42. & 54. obsidetur. 55. denuò recipitur in gratiam. ibidem. diripitur. 105. noua defectio. 212. diripitur à Genuensibus. 209.
Alemanus Consta Genuensium beneficiarius. 711. à Venetis captus. 712.
Alexander ab Alexandro vir singularis eruditionis. 392.
Alexãder Fulgosius Albintimilij Episcopus frustrà Genuam inuadit. 449.
Alexander VI. Pontifex creatur. 370. obitus. 380.
Alexander Medices Florentiæ interficitur. 505.
Alexander Vitellus. 511.
Alexandri Florẽtiæ principis cædes. 498.
Alexandrini Genuensium opem implorant & obtinent. 14. Genuensibus bellum indicunt, & Capriatum frustrà obsident. 40. eorum pertinacia. 41. & 42. iterum arma aduersus eosdem corripiunt. 46. eorum immanitas & furor, ibidem.
Alfonsus Aragonius inuadit Corsicam. 226. Caluio occupato, Bonifacium obsidet. 226. eius conflictus cum classe Ligustica. 230. relicta insula in Siciliam nauigat. ibid. Massiliam diripit. 235. cum instructissima classe ad Pontiam insulam cum Genuens. congreditur, & victus, Mediolanum perducitur. 248. humanissimè dimittitur. 249. recuperat Neapolim. 267. cum Genuens. reconciliatur. 271. nouum bellum excusitat. ibid. Genuam & Corsicam infestat. 285. eius epistola ad Petrum Fulgosium principem. 287. bellum infert. 292. mors & natura. ibid.
Alfonsi Aragonij auxiliares copiæ ad expugnandam Almeriam. 623. eiusdem constantia. ibidem.
Alfonsi Petrucij Card. aduersus Leonem X. conspiratio. 447. mors. 448.
Alidosij cardinalis cædes. 431.
Almeriæ obsidio. 623. expugnatio. 629.
Almericus Balduini successor. 95.
Aloysius Spinula. 408.
Aloysius Lauretanus Victori Pisano in re nauali succedit. 779.
Aluarus Nonius doctor. 369.
de Alumine. 302.
Ambrosij Nigrij eximia virtus. 392.
Ambrosij Grimaldi præsagium in somnio. 787. interitus. 788.
Amicus Stregia. 703.
Amplificatio portus Genuens. 95.
Anciani qui dicantur. 222.
Andora arx à Genuensibus octo millib. librarum coëmpta. 69.
Andreæ Alciati obitus. 537.
Andreas Auria à Gallo conducitur, eiq; inseruit. 455. Gallicæ classi præficitur. 464. in portu Delphini victoria. 465. defectio à rege Gall. 473. cur à Gallis ad Cæsarem deficit. 474. torquem conchyliatum Francisco regi remittit. 475. victor Genuam ingreditur. 475. principatum renuit. 476. ingens in patriam studium atq; amor. 476. singularis virtus & felicitas. 477. patriam in pristinam libertatem vindicat, ideoq; marmorea statua donatur, ibidem. pater patriæ appellatur. ibid. Carolo V. admodum gratus & familiaris. ibid. ab eodem torque aurei velleris donatur, & Melphiorum Dux declaratur, ibidem. summum vitæ periculum euitauit. 478. iussu Cæsaris cum sua classe in Hispaniam nauigat, vt ipsum in Italiam deuehat. 479. Portundi cædem vindicare conatur. 487. eius classis contra Turcas. 490. & variæ ipsius nauales expeditiones. 491. vsque ad finem libri XX. eius iustitia & misericordia. 495. Cæsarem Genuæ in suis ædibus excipit. 504. Francisco regi reconciliatur. 507. eius prosperi successus contra Turcas. 510. fuga salutem sibi parit. 530. expeditio aduersus Dragutum. 537. Aphrodisium expugnat. 538. cum Draguto iuxta Neapolim ad Pontiam insulam infeliciter pugnat. 547. Casalium sinũ in Corsica expugnat. 563. portum Syracusanum frustrà obsidet. ibid. eius singularis sollertia. 679.
Andreas Auria principis Andreæ nepos interficitur. 477.
Andreas Contarenus Venetorum princeps. 772.
Andreas Dandalus Venetæ classis præfectus, sibi ipsi mortem conscisçit. 738.
Andreas Iustinianus. 406.

Andreas Lomelinus. 194.
Andreas Marius. 686.
Andreas Mergus, insignis vrinator. 229
Andreas Teupulus. 696.
Andreas Zenus. 716.
Andreæ Hungariæ regis in Syriam expeditio. 611. *eiusdem insana persuasio.* 612.
Andreottus Saracenus. 672.
Andros à Genuens. occupata. 789.
Anduria ab hoste nequiquam tentata. 107.
Angelus Dentatus. 257.
Angelus Dormanus aduersus Sanpetrum Corsum prosperè confligit. 576.
Angelus Grimaldus insidiis Pauli Fulgosij interficitur. 362.
Angelus Stufa Florentinorum legatus apud Mediolanenses Principem. 332.
Anglia ciuili bello diuexatur. 555.
Angliæ regibus tollendæ elephantiæ peculiaris quædam vis & potestas. 411. *cur sibi Hierosolymitani regni titulum vindicent.* 607. *eorundem classis pro sacra militia.* 617.
Anglorum de Scotis victoria. 439, 519. *eorum clades in Scotia.* 535.
Anna Momorantius Magister equitum designatur. 507.
Annæ Austriacæ Maximil. 11. filiæ in Hispaniam enauigatio. 578.
Annales Genuens. incipiunt post natiuitatem Domini anno, 1100.
Anni climacterici siue scalares. 478.
Ansaldi Auriæ oratio, habita ad suos milites. 623.
Ansaldus Balbus. 83.
Ansaldus Grimaldus benefactoris & patris patriæ nomine insignitus. 387.
Ansaldus Guaracus. 657.
Ansaldus Marius in locum demortui Nicolai Spinulæ Cæsarianæ classi sufficitur. 685. *circa sinum Ligusticum cum classe oberrat, & Sauonam petit.* 687. *fuga.* 688. *Albingaunum deditione occupat. ibidem. à portu Genuens. cum ignominia & detrimento repellitur.* 689. *fugit, amissis duobus vexillis.* 690. *Sauonæ frustrà oppugnatur à classe Ligustica. ibid. eius inanes conatus circa obsidionem portus Veneris, & Leuanti.* 693. *repentinus discessus.* 694. *relicto Arentiano, Sauonam profugit.* 695. *hostilem obsidionem egregiè ac fortiter sustinet. ibidem. prospera fortuna vtitur. ibid. Fabium cunctatorem imitatur. ibidem. aduersis ventis agitatus naufragium patitur.* 696.
Anselmus Boletus. 683.
Anselmus Garius. 644.
Anselmus Mediolanens. Antistes militat in sacro bello. 591.
Antiani. 73
Antiochia obsidetur. 592. *expugnatur.* 593.
Antipatrida & Cæsarea à Genuensibus occupatæ. 595.
Antistes Nouocomensis ementito habitu Genuam ingreditur. 346.
Antoniottus Adurnius Montaldo in principatu succedit. 153. *principatum deserit.* 160. *eundem armis recuperat.* 161. *victoria.* 162. *rursus principatum deponit.* 163. *denuò principatum ambit.* 166. *captur ab Antonio Montaldo.* 172. *resumit principatum.* 173. *oratio in Senatu.* 173. *sollertia in retinendo supremo Magistratu.* 177. *mors.* 182.
Antoniottus & Hieronymus Adurnij sua consilia aduersus Octauianum frustrà expediunt. 436. *sit etiam eius mentio* 455.
Antonius Auria. 11. 119. 128. 237. 491. 537. *classis præfectus aduersus Britannos in gratiâ Gallici regis.* 119. *mittitur cum instructa classe aduersus Aragonios.* 213. *victor Genuam reuertitur.* 214.
Antonius Bizarus. 475.
Antonius Bufferius interficitur. 148.
Antonius Bracellus cum Francisco Marchesio ad Ferdinandum regem orator mittitur. 368.
Antonius Caluus. 267.
Antonius Cocoruus. 181.
M. Antonius Columna. 281.
Antonius Fliscus. 789.
Antonius Gallus. 408.
Antonius Grimaldus Ligusticæ classi præficitur. 114. *ad Ferdinandum regem ablegatur.* 376. *victoria* 115.
Antonius Guarcus. 168. *princeps renunciatur.* 171. *vltrò principatum deponit.* 172. *bis à principe Adurnio profligatur.* 174. *Adurnium armis persequitur.* 183. *cum Montaldo dissensio. ibid. obitus.* 187.
Antonius Guarcus prætor Famagustæ. 203. *exitio multatus.* 203. *eiusdem cædes. ibidem.*
Antonij Guidoti, ciuis Florentini, opera & industria. 537.
Antonij Marciani Comitis mors. 358.
Antonius Montaldus Princeps eligitur. 163. *frustrà cum Antonio Guarco vrbem adoritur.* 183. *aduersus Antoniottum Adurnium victoria.* 164. *à Clemente Promontorio principatu deturbatur.* 165. *eundem recuperat.* 168. *singularis humanitas & clementia erga Baptistam Buccanigram.* 169. *vltrò sese principatu abdicat.* 170. *mors.* 187.
Antonius Polinus à Francisco Gall. rege mittitur ad Solymanum. 511.
Antonius Rex. 168.
Appiana familia. 406.
Aphrodisium à Draguto captum. 537. *ab Auria & Cæsarianis expugnatur.* 538.
Aquæductus. 94.
Aquila fuit Romanorum insigne. 98.
Aragoniorũ stirps quãdiu steterit. 446.
Aramus Saluagius. 239.
Arbisola vnà cum arce à Genuens. occupata. 44.
Armenia minor in Christianorum potestatem redacta. 592.
Arquati obsidio. 40.
Arcis Antverpianæ prima initia, eiusdem demolitio. 577.
Arx Castelleti excisa. 255 *oppugnatur à Genuens.* 306. *obsidetur.* 364.
Arx Dertusiæ deditione expugnata. 626
Arx Finarij à Genuensib. euersa. 275.
Arcis Genuens. descriptio. 437.
Arces à Genuensibus receptæ. 259.
Arx Mediolani, Bernardini Cursij perfidia à Lud. Gall. rege recepta. 400.
Arx Niciæ à Narbon. Comite occupata. 47. *à Genuens. diruitur.* 33.
Arx noua Neapolis à Nicolao Fulgosio obsessa, & tandem deditione occupata. 263.
Arx noua vi capitur. 580.
Arx Ptolemaïdis à Ligurib. capta. 729.
Arx Rocataliata à Genuẽs. emitur. 243.
Arces vallis Pociferæ diruuntur. 254.
Arx Vulturij ab Ansreone Spinula occupata & postmodum amissa. 111.
Astenses cõfugiunt ad opẽ Genuens. 41. *ope Genuens. obsidione liberantur, ib.*
Athaulfus. 92.
Audomari interitus. 6.
Augelerij Vsusmarij cædes. 19.
Augustana comitia. 539.
Augustinus Adurnius nomine Lud. Sforziæ Genuam administrat. 366. 383.
Augustinus Grimaldus Dux Ebuli. 386.
Augustinus Iustinianus Præsul Nebiensis. 408.
Augustinus Spinula aduersus Aurianos feliciter pugnat. 465. *sit & eius mentio.* 531.
Augustus Princeps Dux Saxoniæ S. Rom. Imp. elector, Mauritij frater & hæres. 552.
Aureliani Ducis mors. 516.
Auriæ familiæ origo. 9. *aquilam imperialem sibi assumunt pro suis insignibus.* 98. *vide Andreas.*
Austrianorum clades ad Budam. 510.

B.

Babilanus Nigrius. 228.
Bætica à Ferdinando expugnata, & Mauri deuicti. 369.
Baiazetus paternum regnum demolitur. 536.
Balduinus Gothifredo succedit, & primus Hierosolymitanorum rex nominatur. 595. *eiusdem diploma datum Genuens.* 597.
Balduini Comit. Flandriæ, Constantinopo-

nopolitana expeditio. 707. *eiuſdem fœdus cum Venetis.* 707. *rex Conſtantinopolis deſignatur.* 708.
Balearis minor à Genuenſibus expugnata. 620.
Balenæ caput repertum Genuæ quidnam portenderit. 574.
Baptiſta Buccanigra. 166. 167. 192. *&* 195. *capitis damnatus euaſit.* 169. *& iterum captus, ſecuri percutitur.* 195.
Baptiſta Francus Genuæ præficitur, 193. 207. *&* 213. *fuga mortis periculum deuitat.* 196. *iterum captus fuga elabitur.* 203. *Theodorum Montisferrati regulũ ad bellũ contra Gallos extimulat.* 207. 213.
Baptiſta Fulgoſius. 222. 225. 226. 259. *obitus.* 268.
Baptiſta Fulgoſius, Petri Fulgoſij filius, in vrbem reuocatur. 352. *Princeps declaratur.* 354. *vi detentus, principatu exuitur à ſuis conſanguineis ac eiuſdem factionis viris.* 356. *eruditio ſingularis.* ibid.
Baptiſtæ & Galeacij Iuſtinianæ familiæ ſingularis humanitas erga Rauenſtanum. 404.
Baptiſta Grimaldus, Dux Terræ nouæ, & Marchio Montis S. Angeli, 386.
Baptiſta Guanus. 319. (214.
Baptiſta Montaldus Liguriæ præficitur.
Baptiſta Montanus. 205.
Barbaruſſa dictus Hariadenus. 486. *eius claſsis & expeditio aduerſus Chriſtianos.* 508.
Barbigius in claſsis præfectura à Franc. Gall. Andreæ Auriæ prælatus. 474.
Bariſon Sardiniæ rex à Frederico II. *inauguratur.* 637. *infelicitas.* 638.
Barnabas Adurnius. 240. *princeps deſignatus, cui mox ſuccedit Ianus Campo-Fulgoſius.* 272. *Barnabas Auria vnà cum Opicino Spinula vrbis præfectus deſignatur* 95. *eius opera in carcerem conĩcitur.* 96.
Barnabas Cataneus ſeptem triremium præfectus. 116.
Barnabas Guanus ad principatum prouectus. 220.
Barnabas Vicecomes Mediol. princeps, ſuam filiam Cyprio regi deſpondet ac elocat. 760.
Bartholomæa Auria. 317.
Bartholomæa Ioann. Ant. Buccanigræ coniux, vnico partu ſeptendecim liberos enixa eſt. 359.
Bartholomæus Auria. 311.
Bartholomæus Capra. 240.
Bartholomæus Facius. 408.
Bartholomæus Fliſcus Liguſticæ claſsis præfectus. 460.
Bartholomæus Grimaldus. 202.
Bartholomæus Iuſtinianus. 239. 259.
Bartholomæus Liuianus Venetarum copiarum præfectus. 426.
Bartholomæus Pernix artem fabricandi aluminis in Italia primus inſtauratit. 302.
Bartholomæus Pinelus. 228.
Bartholomæus Scarrabonus, Iuſtitiæ præfectus declaratur. 180.
Bartholomæus Vianus. 138.
Bebekij fuga. 577.
Bellum inter Genuenſ. ac Piſanos redintegratum. 21. 73. *&* 635. *inter Venetos ac Genuenſ. redintegratum.* 21. 73. *contra Maſſilienſes.* 29. *inter Venetos ac Genuenſes.* 87. *inter Ligures ac Tarraconenſes.* 92. *inter Spinulas & Aurias.* 99. *inter Guelfos & Gibellinos.* 102. *inter nobilitatem ac plebem.* 113. *rurſus inter Guelfos ac Gibellinos.* 117. *aduerſus Tarraconenſes.* 118. 119. *aduerſus Sinopis regulum.* 123. *inter nobiles & populares.* 128. *inter Venetos & Ligures.* 133. *inter eoſdem & Aragonios.* 213. *bellum quod vocant Medium.* 217. *rurſus inter Ligures & Aragonios.* 229. *inter Gallos & Genuenſ.* 309.
Bellum inter Scotos & Anglos. 439. *inter Carolum & Franciſcũ inſtauratur.* 502.
Bellum Germanicum. 517. *aduerſus Grumbachum eiuſq; confœderatos.* 577. *inter Anglos & Scotos.* 533. *inter Richardum regem & Richemontium Comitem.* 560. *inter Cæſarem Maximilianum* II. *& Ioannem Vayuodam.* 576. *Genuenſium contra Maleſpinas.* 061. *inter Ligures & Piſanos.* 665. *&* 669. 13. *continuis annis productũ.* 648. *inter Venetos & Henricũ Malliacæ oræ principem.* 709. *inter Ligures & Venetos.* 744. *&* 783.
Bellum regulo Mauritano indictum 53.
Belli inter Piſanos & Genuenſ. inſtaurati origo & cauſa. 634.
Bellici apparatus aduerſus Genuẽſ. 450. *contra Cæſarem.* 462.
Belli inter Ligures & Fredericum ſecundum Imp. habiti cauſa & origo. 682. (724.
Belli neruus cõcordiæ vinculo cõtinetur.
Bellobrunus Iuſtinianus. 651.
Bendinellus Saulius Cardinalis. 354. *iuſſu Leonis Pontif. comprehenditur.* 447. *priſtinæ libertati ac dignitati reſtituitur.* 448. *mors.* ibid.
Benedictus Fliſcus mittitur in Africam ad regem Tunetanum. 327.
Benedictus Giacarius. 88. *&* 679.
Bened. Iuſtiniani præclarũ facinus. 434.
Benedictus Spinula in præfat. *&* 392.
Benedictus Viales. 161. (430.
Beneuolentiæ fideiq; ſingul. exemplar.
Bernardinus Adurnius. 381. (400.
Bernardini Curſij perfidia & auaritia.
Bernardus Valdemarinus Aragoniæ claſſis Nauarchus. 285. *eius fuga.* 297. *perfidia.* 368.
Bertoloti. 181. *præficitur in vrbe militaribus cohortibus.* 192.
Beryti & Malmiſtræ deditio. 596.
Berytus à noſtris recepta. 610.
Biſertæ deſcriptio. 447.
Blanca Sfortia Galeacij Principis Mediolan. mater. 325.
Blaſius Axeretus Liguſticæ claſsi aduerſus Alfonſum præficitur. 245.
Bodwilli Comitis mors. 569.
Boemundi Ducis zelus. 591.
Bolonia deditur Anglis. 515.
Bona Galeacij mater. 345.
Bonacurſius Piſanorum Conſul à Genuenſib. capitur. 635.
Bonciartus Carolum Zenum ad ſingulare certamen prouocat. 202. *eius legatus Genuæ interficitur.* 207.
Boniſacium oppidum in Corſica à Genuenſ. præſidio ſubleuatur. 230.
Boniſacius Pamphanus. 683.
Boniſacius Montisferratenſis regulus Theſſaliæ rex declaratur. 709.
Boniuetus Gallicæ claſsi præficitur. 458.
Boſcũ capitur & diripitur à Genuẽſ. 42
Boſchi March. 29.
Brancas Auria vir præpotens, & totius fermè Sardiniæ poſſeſſor. 115.
Branda Caſtilio. 368.
Braſcus Francus. 212.
Bricus Iuſtinianus 4. *triremium præfectus.* 369.
Brixiani. 15. *Brixienſis clades.* 431.
Brixius Iuſtinianus 409.
Buccanigra imperio exuitur, 76. 126.
Buccanigrarum familia adhuc perſeuerat in Hiſpaniis, & in magno pretio habetur. 123.
Buda à Solymano occupata. 463. 510. *ingenti terræmotu concutitur.* 584. *eiuſdem arx cælitus tacta.* ibid.
Bugea vrbs Africæ à Ferdinando expugnatur. 426.
Buralla funditus euerſa. 100.
Burchardus Cõmes à Barbi. 553.
Buſoniũ oppidũ à Genuẽſ. euerſum. 692.
Byzantiũ à Chriſtianis occupatur. 260. *recipitur.* 708. *eius deſcriptio.* 278.

C.

Caballus Veronenſis. 778.
Caccianimicus Cataneus. 672.
Cæleſtini V. *pontificatus admodum breuis.* 691. (380.
Cæſaris Borgiæ ambitio. 377. *interitus.*
Cæſar Contardus. 408.
Cæſar Fulgoſius Gallici regis partes tutatur, 465. *eius ſumma moderatio in victoria* 467. *eiuſdem & Ringonij cædes.* 11.
Caieta obſidetur ab Aragoniis. 245.
Caietani legationem mittunt ad Genuẽſes. 250. *legatio oratio in Senatu,* ibidem. *petunt ſibi dari præſidem à Genuenſi repub.* ibid. *Captiui Mediola-*

diolanum perducuntur. 251. liberantur Genuensium intercẽßione. ib.
Cairus frustra à nostris obsidetur. 613.
Caloritanus Iudex suam ditionem Genuensib. donat. 666.
Calixti. 11. singulare studium erga Genuens. ac Pisanos, pro mutua reconciliatione. 631. idem secundum Genuam pronunciat. 632. mors. ib.
Camillus & Paulus Vitellij, Gallorum studiis adhærent. 381.
Capha, olim Theodosia, Genuensium colonia 122. à Scytharum rege obsessa. 125. à Turcis occupata. 200. & 327. fertilitas. 328. à Venetis expugnata. 735.
Carbo Marocellus reipub. nomine regulo Mauretano bellum indicit. 53. ad Maurum Hispalensium regem suppetias imploraturus proficiscitur. ibid. eiusdem obitus. ibidem.
Cardinalis Sforția inter fugiendum captus, Venetias, indeq; in Galliam perducitur. 378. 379. eiusdem magnanimitas & liberatio, ibidem.
Cardinalis Moronus Pontificius legatus. 801.
Carinianum à Guidone Rangono deditione occupatum 504. & 515.
Carmagniola capta, 504.
Carolus Andegauens. Corsicam inuadit. 84. Genuam proficiscitur. 88.
Carolus Tarenti princeps à Senatu Genuens. honorificè excipitur, 87.
Carolus Fliscus vnà cum Gaspare Grimaldo Genuæ præficitur. 100.
Carolus VI. Galliarum rex Genua potitur. 178. Carolus zenus. 202. eius reditu Venetorum vires confirmantur. 774.
Carolus Malatesta, licet captiuus, honorificentißimè à Philippo Mediolanens. principe excipitur, & loco patris habetur. 237.
Carolus Lomelinus. 238. Cembalum expugnat. ibidem. in oppugnatione Soltaiæ vrbis magna clade afficitur à Scythis 244.
Carolus Adurnius. 311. & 338.
Carolus Dux Burgundiæ, ac eius interitus. 336.
Caroli VII. Gall. regis obitus. 313.
Caroli VIII. Gall. regis memorabilis in Italiã expeditio. 376. potitur Neapoli. 377. Genuensib. bellum infert. 388. interitus. 393.
Caroli Dominici Carretini Cardin. obitus. 439.
Caroli Borbonij à Gall. rege defectio, 459. ex Hispaniis Genuam venit, indeq; Mediolanũ proficiscitur. 463. Romam obsidet. 468. eius obitus. 469. epitaphium. 470.
Carolus Lanoius Franciscũ Gall. regem Cæsaris nomine captiuũ fecit. 460.
Carolus V. inauguratur Cæsar, 488. Mediolano potitur. 450. eius expeditio in Galliam Narbon. infeliciter succedit. 503. proficiscitur Genuã. 504. circa Fossas Marianas in Gallia Narbonens. cum Francisco rege in mutuum colloquium deuenit. 507. Genuam proficiscitur. ibidem. orbatur coniuge. 508. eius clades ad Algerium 511. Galliam inuadit, fœdere prius iuncto cum Anglorum rege. 515. eius victoria in bello Germanico. 517. eius scripta in Regem Gall. clades ad Metim. 544. Philippo regna, et insignia Imp. electorib. consignat. 559. cum vtraq; sorore in Hispaniam enauigat, ibiq; se in cœnobium eremitarum recipit, ibid. obitus. 570. vsus est varia fortuna, licet vt plurimum secunda; eiusq; heroica virtus. 741. (516.
Carolus Princeps Hispaniarũ nascitur.
Caroli Sabaudiæ ducis obitus, 555.
Carolus IX. Gall. rex. 573. obitus 580.
Carolus M. Genuam à Lõgobardis euersam instaurari iußit, 627.
Carreti March. Genuens. beneficiarij declarantur. 32.
Casanus Auria, 203.
Castelleti arx à Sfortianis deditione occupata. 319.
Casus maximè lugubris. 514.
Castronouũ à Turcis expugnatur. 508.
Castrucius Castracanis rei bellicæ gloria insignis. 105. à Cæsare Lucensiũ princeps renũciatur. 110. obitus. 111.
Castrum Francum, aliàs Cauianũ. 138.
Castrum Sardiniæ donatum Genuensib. 666. à Pisanis obsidetur. 667.
Catanei Auriæ cædes. 99.
Catanei cum Grimaldis & Flisci conquiruntur. 113.
Cataneorum deditio, 653.
Cataneus Lomelinus. 452.
Catharina Medicea Henrico Gall. regi desponsata. 498. inauguratur. 535.
Cattarum à Turcis frustrà oppugnatur. 509. (430.
Causa odij pontificij aduersus Ludouic.
Causæ quæ Andreã Auriã impulerint vt à rege Gall. ad Cæsarẽ transiret. 474.
Causa & origo belli Pisani. 627.
Causa belli suscepti aduersus Fredericum Cæsarem 682. 787.
Causa & origo belli aduersus Venetos. 710. & 735. & 757.
Causa ciuilium dissensionum. 743.
Causa multorum bellorum inter Genuens. Venetos ac Pisanos. 753.
Celox quod genus nauigij. 425.
Cembalum à Genuensib. recipitur. 243.
Ceruinum oppidum frustra à Cæsarianis tentatum. 688.
Ceuas Auria. 180. eius oratio habita coram regio præside. 184.
Chalcis à Philippo Auria expugnatur ac diripitur, 745.
Chersonesus direpta. 506.
Chij redeunt ad pristinum obsequium. 206. à Tarraconensib. nequicquam tentati. 213.
Chius insula à Turcis occupata. 746. à Venetis obsessa. 786. eorundem strenua defensio & virtus. ibid. victores contra Venetos, ibid.
Christianorum Principum aduersus Ludouicum regem mira cõspiratio. 432. ad recuperandam Budam expeditio, 511. copiæ aduersus Turcas in Hungariam irruentes 513. in Hispaniam reditus. 373.
Christianorum numerus in sacra militia. 592. eorundem victoria contra Saladinum. 606. clades in Syria. 732 simultates in vrbe Ptolemaide. 733.
Christiernus princeps. 480.
Christophori Columbi in nouum orbem nauigatio. 37. eius singularis eruditio in Astronomicis & mathematicis. 374.
Christophorus Cataneus. 368.
Christoph. Spinulæ funestus casus. 402.
Christophorus Grimaldus. 408.
Cichus Simoneta, 345.
Ciues in patriciorum numerum à Veneto Senatu cooptati. 772.
Ciuiles conflictus, 364.
Ciuilium dissensionum causa & origo. 70. fructus. 97.
Chunradus Vberti filius. 88.
Chunradus Spinula, 95.
Chunradus Moguntinus Septẽuir. 635.
Clades Opicini Spinulæ. 97. clades illata in agro Ligustico per Nicolaum Picininum. 256. Pauli Fulgosij. 324.
Clades Christianorum à Mauris inflicta. 122. in Pannonia. 463.
Clades Constantinopolis. 282. 709.
Clades Sicula. 668.
Classis Turcica à Ligustica intercipitur. 447. Ligustica tempestate diuexatur. ibidem.
Classis Othomannica ductu Hariadeni Barbarussæ venit in subsidium Gallorum. 512.
Classis Turcica ad litora Tarracinæ peruenit. 546. Neapolitana litora depopulatur. 557.
Classis Cæsarea à Genuens portu cum ignominia ac detrimento repellitur. 689. Ligustica aduersus Gallos. 380
Clauarum à Petro Fulgosio deditione capitur, 296.
Clemẽs Promontorius Antoniũ Montaldum inuadit, & principatu deturbat. 165. 327. eius fertilitas. 328.
Clemẽs III. Pontifex renunciatur. 79.
Clemens V. Pontif. renuntiatur. 459. eius cum Francisco rege colloquium habitum Massiliæ. 498. inde Sauonam, atq; illinc Romam deuehitur. ibidem. eius obitus & natura. 499. ei Paulus III. sufficitur, ibidem.

Clementiæ singularis exemplum. 545.
Cliuensis Dux ad Cæsarem profectus parum humaniter excipitur. 509. *eius à Cæsare defectio.* 513.
Clodiæ descriptio. 766. *obsidio. ibid. à Genuensib. expugnata.* 767.
Cælius Secundus. 576.
Colan cognomento Piscis singularis vrinator. 231.
Collardus Calleuilla. 189.
Columbus maximis honoribus afficitur à regibus Hispaniarum. 374. *interitus.* 373.
Columniorum familia. 452.
Cometæ nonnulli insigniores. 78. *duo conspecti* 336. *cometa.* 77. & 199. 414. *ante Frederici Aragonij obitū præcessit.* 446. *cometa in Palatinatu visus.* 470. *comet. horribilis.* 490. 508. *item* 558. & 583.
Comparatio inter Carolum Cæsarem & Franciscum Galliarum regem. 480.
Condæus princeps capitur. 513. *liberatur.* 573.
Condiciones Sfortiæ à Gallo præscriptæ 444. *inter Cæsarem & Andream initæ.* 474.
Conflictus Genuæ. 218. *acerrimus inter Ligures & Tarraconenses.* 299. *iuxta Genuam inter Gallos ac Ligures.* 309. *Christianorum & Turcarum ad Tunetum.* 579.
Conflictus naualis. 233. *in Ligusticis montib. inter Sfortianos ac Genuens.* 350. *in vrbe inter factiones.* 353. *item* 364. *inter Gallos ac Genuens.* 381. & 565.
Conflictus exercitus Mauritij & Alberti. 551.
Coniuratio contra Gul. Buccanigram patefacta. 74. *aduersus Præfectos, & Abbatem.* 89. *aduersus Thomam Fulgosium.* 269. *Petruciana aduersus Leonem* X. 447.
Conradus Vberti Auriæ filius, patri in præfectura succedit. 88.
Conradus Auria & Conradus Spinula, ambo Vbertorum filij, rectores ac præfecti Reip. designantur. 94. *Conradus Auria.* 206.
Conradi Stanghæ prudentia & moderatio in gubernatione. 367.
Conradi Marchionis Montisferrati cædes. 606.
Conradus Spinula. 674.
Consalui Ferdinandi cognomento Magni obitus. 446.
Consentinus Antistes incognito habitu comprehenditur, & breui post liberatur. 366.
Constantini Imp. cædes. 281.
Constantinus Auria. 358.
Constantinopolis obsidetur à Mahumete II. *Turcarum Imp.* 278. *eius descriptio, ibid. expugnatio.* 279. *clades & direptio. ibid.*
Consulatus Genuæ nunquam fuit ex exteris gentibus. 33.
Consulum ac Ducum Genuensium singularis virtus. 624.
Contentio inter Ligures ac Lucenses ob Petram sanctam. 384.
Conuentus Rauennensis indictus à Friderico II. 682. *Smalcaldicus.* 499.
Controuersia inter Frid. & Gul. Siciliæ regē. 13. *inter Ligures & Venetos, etiam de rebus sacris.* 714. *inter Genuens. & Pisanos propter inaugurationem Episcopi Sardiniæ.* 630.
Corlogolus insignis Turcarū pirata. 446
Corone à fœderatis Principibus capitur, 494. *eius descriptio.* 493.
Corsica à Genuensibus subacta. 7. *nouis motibus agitata.* 88. *in fidem recepta.* 89. *ab Aragoniis frustrà tentata.* 236. *nouis motib. diuexatur.* 244. *ab Alfonso nequicquā tentata.* 285. *capitur à classe Turcica.* 555. *à Gallis præsidio firmatur.* 556.
Corsicæ descriptio. 629. *vnde appelletur, ibid. defectio.* 575. & 679. *ad pristinum obsequium redeunt auctore in primis Luca Auria.* 680.
Cortingorum familia. 680.
Corsici motus Ambrosij Nigrij opera & virtute componuntur. 392. & 431.
Cosmus Medices Alexandro in principatu succedit. 505.
Creta Venetorum colonia. 711. *à Balduino eis tradita.* 709. *Venetis adempta.* 28.
Crudelitatis exemplum singulare. 516. & 578.
Cuniculorum vsum Genuenses primi in Italia reuocant. 437.
Curiales. 20.
Cydon à Genuensib. expugnata & direpta. 727 *item* 743.
Cyprus à Richardo Angliæ rege expugnata. 605. *nouis tēpestatibus agitatur.* 754. *à Selymo expugnata.* 91.
Cypriorum sæuitia in Genuenses. 755.
Cyprius rex Genuens. tributarius efficitur. 756.

D.

Dandalus Venetæ classis præfectus sibi ipsi mortem consciscit. 740.
Dandelotus Castillioneus à Cæsarianis capitur. 59.
Damascus nequicquam à Christianis tentata. 598. *noua obsidio.* 625.
Damianus Cataneus cum 7. *triremibus in Cyprum ablegatur.* 755.
Damianus Grillus. 787.
Damiata olim Pelusiū, ac postmodum Heliopolis dicta. 612. *Mēphitico regi restituitur.* 613. *à nostris recipitur.* 613. *amissio, ibid. recuperatio.* 616. *rursus amittitur. ibidem.*
Danorum classis. 596.
Darsena inchoata. 86.
Dauid Ricius omnium mortalium improbissimus, vnicè amatur à Maria Stuarda. 568. *cades.* 568.
Decemuiralis magistratus. 348.
Defensores libertatis. 254.
Demetrius Iustinianus capitis damnatur. 423.
Demetrius Spartanus. 456.
Derthusia à Genuens. expugnata. 625. *arx deditione recipitur.* 626.
Descriptio Galatæ siue Perææ, olim Genuens. coloniæ. 283.
Desiderius Longob. rex à Carolo Magno deuictus. 6.
Dictum Caroli V. *cometa inspecto.* 558.
Dictum Annibalis. 238.
Dies D. Matthiæ sacer Carolo V. *fortunatissimus.* 460.
Disciplinantium ordo. 75.
Dissensio inter Mōtaldum & Guarcum. 183. *inter Spinulas & Aurias.* 71.
Dissidia domestica. 54.
Dium oppugnatur à Turcis. 506.
Dolus militaris. 145.
Dominicus Auria. 357. *eius interitus.* 99.
Dominicus Campofulgosius. 141. *princeps renunciatus.* 142.
Donationes factæ reipubl. Genuens. 29.
Donatus de Comitibus. 341.
Donatus Insuber. 318.
Dragutus Aphrodisium, vulgò Africam, expugnat. 537.
Drudus Marcellinus. 22. & 656.
Duæ Pisanorum triremes à totidem Ligusticis intercepta. 631.
Duellum. 50.
Dura à Cæsarianis expugnata. 513.

E.

Eclipses Lunæ tres. 515.
Eclipsis Lunæ. 75. *Solis.* 515. & 583. *Solis & Lunæ.* 67. *definitio eclipsis.* 244.
Eduardus Auria. 118.
Eduardi VI. *regis Angliæ generosa indoles ac virtus.* 550. *mors. ibidem.*
Eduardus Cortonæus à Maria Angliæ regina pristinæ libertati restituitur. 559. *obitus.* 561.
Elephantiæ tollendæ peculiaris Angliæ regibus quædam vis & potestas. 411.
Elizabetha Britannico regno præficitur. 567. *eius heroicæ virtutes. ibidem.*
Exemplū singularis continentiæ. 110. *æquitatis.* 606. *seueritatis.* 334. *fortitudinis in quodam iuuene Genuensi.* 404. *prudentiæ.* 640. *perfidiæ & crudelitatis.* 654. *militaris disciplinæ.* 661. *item* 674. *humanæ calamitatis.* 678. *benignitatis.* 679. *fatalis decreti.* 694. *humanitatis.* 710. *sæuitiæ.* 91. 548. 583. & 719. *militaris disciplinæ.* 661. 674. & 727. *item* 741. *gratitudinis erga de patria benemeritos.* 752. *moderationis & clementiæ.* 260. 422. & 784.

Elpis Ægyptius Imperat. 678.
Emanuel Græcorũ Imp. Genuã venit. 201
Emanuel Nigrius. 87.
Emanuelis Caballi egregiũ facinus. 434.
Encius Friderici II. *filius* 697. *à Bononiensibus capitur.* 704. *mors. ib.*
Epistola regis Aragonum ad Ducem Baliæq; præsides reipub. Genuens. 287. *eorundem ad eum responsio.* 288.
Erasmus Triualtius. 254.
Erycis oppidi & arcis expugnatio. 666.
Eugenius Pont. 269. & 620.
Exercitus maximi parua manu profligati. 394.
Expeditio aduersus Regẽ Tunetanũ. 154. *aduersus Galeotũ Carretinum.* 273.
Exules in patriam reuocati. 761.

Fabrica publici palatij. 90.
Fabricius Carretinus Rhodiensi militiæ præficitur. 439.
Facinus Canis. 207.
Facinus egregium Hugonis Caffari. 27.
Factum Saladini insigne ac memorabile. 617.
Famagustæ in Cypro descriptio. 91. *instar Ptolemaidis extructa.* 91. & 734. *obsidione liberata.* 202. *à Cyprio rege nequicquam obsessa.* 196. *à Genuensib. obsidetur.* 756. *deditione occupatur, ibid. frustrà à Venetis ac rege Cypri obsidetur.* 760.
Famis & sitis incommoda. 112.
Farauellus Auria. 98.
Farnesij, Auriæ familiæ infensi. 520.
De Fato. 42.
Fati ratio ineluctabilis. 695.
Ferdinandus Embriacus. 138.
Ferdinandus Aragonius Alfonsi successor 293. *adiuuat Genuenses cõtra Sfortianos.* 348. *profligatis Mauris & regno Granatæ recepto, Catholici cognomen sortitur.* 369. *Castiliæ rex & Isabella Hispaniarum reges.* 371. & 372.
Ferdinandi clades ad Meningem insulã. 430. *mors & fortuna.* 446.
Ferdinandus Romanorum rex designatur. 480. 488. *Pannoniæ bellum infert.* 510. *expulso Ioanne, Pannoniæ regno potitur.* 540.
Ferdinandus Imperator renunciatur. 559. *in fauorem Marchionis Finarij aduersus Genuenses sententia,* 572. *obitus.* 573.
Ferdinandus Aluarus 430.
Ferdinandus & Ludouicus reges Neapolitanum regnum inter se partiuntur. 379.
Feritor amnis. 233.
Finarium oppidum. 273. *deditione à Genuens. occupatum.* 275.
Fliscorum regio. 68.
Flisci & Grimaldi arma aduersus Arias corripiunt, & victoria potiũtur. 100.
Fliscus Ioan. Baptista Verrinam suæ coniurationis participem facit. 521.
Florentini fœdus cum Aragonio percutiunt. 236. *infeliciter pugnant.* 237. *præstitæ fidei immemores bellum instaurant.* 360. *pristina libertate multati.* 489. *secundum Ligures pronuntiant.* 665.
Fœderatarum acierum instructio. 491.
Fœdus inter Græcum Imperat. & Genuens. 10. *Genuens. cum rege Numidiæ.* 21. *inter Carolum Andegauens. & exules Genuens.* 83. *inter Ligures & Palæologum.* 76. & 710. *inter Leonem Pontif. & Carolum Cæsarem aduersus Franciscum Gall. regem.* 451. *inter Rom. Pontif. & Carolum* V. & *Venetos.* 507. *inter Ligures & Lucẽses aduersus Pisanos.* 643
Fœdus à diuersis Principib. cõtra Venetos initum. 425. *contra Carolum Cæsarem.* 462.
Foliæ nouæ ac veteres Genuens. imperio adiunctæ. 130.
Fortuna quæ prius Iulij Pontif. conatibus aduersata est, postea fauere prorsus incipit. 431. *Cæsari propitia.* 695 *Venetis rebus iterum propitia.* 779.
Franciscus Catalusius à Græco Imper. Lesbi insula donatur, & illius filiam in matrimonium ducit. 134. & 754.
Franciscus Marini prosperum certamen contra Venetos. 119. & 744.
Franciscus Vivaldus. 143. & 175.
Frãciscus Iustinianus Garibaldus Princeps designatur. 166. *vltrò sese principatu abdicat.* 167.
Franciscus Carmaniola. 234.
Franciscus Spinula Othobonus. 234.
Franciscus Spinula. 245. 251. 323. *eius oratio pro liberanda patria.* 251.
Franciscus Spinula capitur à Venetis. 784.
Franciscus Spinula Mauri cognomento. 382.
Franciscus Pandonus. 246.
Franciscus Sforcia. 268. 298. 307. *eius responsio ad legatos Genuens.* 322. *interitus & laus.* 324.
Franciscus Sforcia Insubriæ principatum recuperat. 451. *in principatu restituuntur.* 489. *interitus.* 502.
Franciscus Sanseuerinus. 365.
Franciscus Marchesius. 371. & 408.
Franciscus Valesius Ludouico XII. *succedit.* 442. *eius expeditio pro Mediolanens. ditionis recuperatione, ibid. eiusdem aduersus Maximilianum Sfortiam victoria.* 443. *in Italiam expeditio.* 458. *Mediolanum recipit.* 459. *capitur.* 460. *liberatur.* 461. *bellum Carolo Cæsari indicit.* 464. *omnium eruditorum amantissimus.* 518. *obitus. ibidem.*
Franciscus Delphini obitus. 504.
Franciscus Rossellus Comes Bedfordiæ. 562.
Franciscus Walsingamus eques. ibid.
Franciscus II. *Henrico Gall. regi patri in Imperio succedit.* 571. *eius mors.* 573.
Francum Castrum. 138.
Francus Gibertus classis Genuensis præfectus. 424.
Francus Maria Vrbinatium Princeps. 462.
Friderici I. *Aenobarbi Barbarossæ in Italiam aduentus, & quidnam, præter cetera, inter ipsum & Genuens. gestum sit.* 10. *à Rom. Pontif. in Cæsarem inauguratus.* 11. *vnà cum vxore Genuam venit.* 18. *Genuam proficiscitur.* 30. *Genuensib. infensus.* 36. *eius aduersus Saladinũ infausta expeditio.* 603. *interitus. ibid.*
Fridericus Siciliæ rex Gibellinis patrocinatur. 105. *multis priuilegiis Genuens. in regno Siculo donauit.* 34.
Fridericus Marabotus. 112.
Fridericus Paganus. 151.
Fridericus Promontorius. 191.
Fridericus Aragonius liberalissimè à Lud. Galliarum rege exceptus. 379. *perfidiæ nota inustus.* 425.
Friderici II. *Imper. in Italiam aduentus.* 35. *in Asiam expeditio.* 615. *Hierosolyma ab eodem recepta. ibid. singulare studium pro mutua reconciliatione inter Pisanos ac Genuens.* 636. *Moguntinum ad vtrosque legatum mittit. ibidem. rursus laborat pro mutua pacificatione.* 642. *mitior factus in Genuens. captiuos dimitti iubet.* 683. *eiusdem in Italiam reditus.* 649. *suum filium Henricum Genuam mittit.* 650. *victoria naualis contra Genuens.* 686. *terrestri exercitu Genuam diuexat.* 687. *maritimis ac terrestribus copiis Genuens. ditionem inuadit.* 689. *Genuensium ope victoria potitur.* 697. *Balduini Græci Imper. intercessione Pontificios dimittit.* 700. *à Pontifice diris impetitus, imperio exuitur.* 701. *Eiusdem aduersus Insubres expeditio, ibidem. in Genuenses captiuos sæuitia. ibidem. Victoriam vrbem condit.* 702. *mors & ingeniũ.* 704.
Fridericus Fulgosius Octauiani principis frater classi præficitur. 447. *fuga.* 454.
Fulco Guercius. 62.
Fulco Iustinianus. 650.
Fulco Iustinianus & Orolandus Aduocatus factionum principes. 17.
Fulco publica sententia damnatus. 20.
Fulgosia familia non minus quàm Adurnia reipub. perniciosa & fatalis. 141.
Fulgosij clades. 240.
Fulgosij exercitus, fuga & clades. 301.
Fulgosius Cardinalis atroci tempestate iactatur. 366.

Furiosa temeritas cuiusdam iuuenis plebeij. 304.

Gabriel Adurnius princeps Reip. 138. vrbe expellitur. 142.
Gabriel Vicecomes Genuæ capitis damnatus. 205.
Gabriel Serbellio captiuus Byzantium deducitur. 580.
Galeacius Auria. 205.
Galeacius Auria capitur à Guelfis. 109.
Galeacius Sfortia Genuam proficiscitur, 325. Genuens. bellum infert. 340. expeditio aduersus Genuens. 349. eius obitus & natura. 334.
Galeaciæ quæ sint. 28.
Galeotus Spinula. 98. Genuam adoritur. 126.
Galeotus Lomelinus. 248.
Galeotus Carretinus. 256. & 266. & 273.
Galliarum regib. mirabilis strumæ curatio. 411.
Galliæ rex Turcarum opem implorat. 511.
Gallici apparatus pro recuperanda Genua. 307.
Gallici morbi inuestigatio admodū perplexa. 384.
Gallicus exercitus ingenti clade ab Heluetiis ad Nouariam afficitur. 433.
Gallici regni ac inferioris Germaniæ calamitates. 573.
Gallica laniena sub Carolo IX. 669.
Gallorum cædes. 131. & 419. fuga & cædes. 310. potentia vniuersæ Italiæ formidabilis. 403. clades in Insubria. 458. victoria. 460. ad Ticinum capto rege infeliciter pugnant. 460. classis tempestate agitatur. 468. ad Ticinum sæuitia, ibid. clades ad Neapolim. 475. ad Carignanum victoria. 515. Corsicæ oppida ab insularib. occupata præmuniunt. 556. duce Brissaco, Casalem ac eius arcem occupant. 557. clades ad Sanquintinū. 564. Caletum vrbem capiunt. 566. clades, ibidem. excluduntur ab Anglis è regno Scotiæ. 572. clades in Sicilia quo potissimùm auctore perpetrata fuerit. 668.
Gandauēsium rebellio & animaduersio. 509.
Gandus Marius rei nauali præficitur. 738.
Garçias Toletanus. 537.
Gaspar Cossa Neapolitanus. 188.
Gaspar Vimercatus. 317.
Gaspar Colinij Castelionij Gallici regis Thalassiarchi cædes. 578.
Gaspar Spinula in Petri Auriæ locum substituitur. 776.
Gaspar Contarenus. 782.
Gasto Fuxæus. 398.
Gauij Marchiones creantur ciues Genuens. 26.
Gaurici astrologi vaticinium. 571.

Genua, æ, am.

Genva à quibus condita. 1. eius antiquitas, ibidem, & 590. situs 2. portus ibid. promontorium. ibidem. quo cæli climate posita. 3. cur tot insulis atque vrbibus, & interdum ipsa etiam libertate exciderit. ibidem. vas ex solido smaragdo, ibidem. à Carthaginiens. euersa & à Rom. instaurata. 5. à Longobardis deleta. 6. instauratur. ibid. à Saracenis occupata. 7. Genuæ fons sanguinem manans quid portenderit. 7. primò à Coss. administrata. 9. veterum murorum ambitus. 12. gliscentes tumultus intestini Coss. prudentia repressi. 18. sub externo prætore. 19. nouus prætor. 21. turres iussu prætoris depressæ. 23. quatuor naues vi tempestatis in portu submersæ. 27. incendium in vrbe. ibidem. grauissimo incendio et maris tempestate vexata. 31. nouus ordo circa publicas impensas & vectigalia. ibid. in florentiss. statu. ibid. noua reipub. forma. 33. consulatus numquam fuit ex exteris gentibus, ibidem. terræmotu percussa. 34. noui terræmotus. 38. auctore Gulielmo Mario, noui motus exorti. 45. noui motus. 54. nouæ dissensiones in rep. ob Friderici & Pontif. studia. 58. prætoris concio in Senatu. ibidem. popularis status introductus. 73. bellum intestinum. 76. respublica sub optimatū regimine. 77. noui tumultus, ibid. ciuilis seditio. 79. reipub. administratio penes nobiles. 79. penes Vbertum Spinulam & Vbertum Auriam. 82. prætoris auctoritas imminuta, præfectis subiicitur. ibid. maxima inundatio. 87. præfecti se supremo magistratu abdicant. 90. noua reipub. forma instituitur, ibid. rursus penes prætorem externum, ibid. fabrica publici palatij, ibid. nouis motib. resp. diuexatur. 94. portus amplificatio. 95. noua forma reip. 97. primus externus dominatus sub Henrico Cæsare. 98. sub Guelforum imperio. 100. reip. administratio penes Guelfos. 100. obsidetur à Gibellinis. 101. sub Ruberti Andegauens. et Ioannis Pontif. dominio. 102. obsidione liberatur. 105. iterum obsessa. ibid. seditio à popularibus excitata. 104. pro emēdando reipub. statu decemuiratus decernitur. 107. fame ac morbis vexata. 111. noui tumultus. 113. prælium inter nobilitatem ac plebē. 113. propter initam pacem inter Guelfos & Gibellinos in vrbe incredibilis lætitia. 114. à nobilitate inuaditur. 125. sub principum Mediolanens. dominio. 133. nouis seditionibus agitatur. 135. expulsis patriciis, democratia instituitur. 138. à duce Mediolanens. inuaditur. 139. ingens caritatis annona. 143. popularis tumultus. 147. magister iustitiæ à plebe trucidatur. 147. peste diuexatur. 153. noui tumultus in repub. 161. respub. sæpè neutralium ciuiū beneficio ab ingētibus periculis erepta & conseruata. 170. multa splendida palatia ciuilibus dissidiis incensa. 173. octingenti ciues proscribuntur. 175. primus regius dominatus. 179. peste diuexatur. 180. magni tumultus propter dissidia. 183. conflictus. 188. lex aduersus immodicos sumptus. 189. nouus popularis tumultus. 190. prætorium captum atque direptum. 190. nouus magistratus ex ipsa plebis fece atque colluuie designatur, ibid. omnes alba indumēta sibi assumunt. 191. peste diuexata. 204. inundatio. 205. sub Marchionis Montisferratens. imperio. 208. popularis tumultus. 215. prætorium à plebe direptum. 215. deficit à Marchione Montisf. 215. conflictus. 218. cum Galliarum rege in gratiam redit. 222. sub Philippi Mediolanensium Principis imperio. 233. à Thoma Campofulgosio ac fœderatis nequicquam tēntata. 239. noua reipub. forma. 254. peste diuexata. 261. noui Magistratus creantur. 262. noui motus ab Antonio Fliſco excitati. 266. sub Carolo septimo Galliarum rege. 291. ab Alfonso terra & aquis oppugnata. 292. à Petro Fulgosio ac fœderatis grauissimè obsessa. 295. conflictus. 299. absente Andegauio, tumultuatur. 301. quibus causis defecerit à Gallorum imperio. 303. rixæ ac dissidia inter plebē ac nobilitatem. 303. noui tumultus. 304. noua Reip. forma introducta. 305. à Sfortiano milite occupata. 318. sub Francisci Sfortiæ Mediolanens. principis dominatu atque imperio, ibidē. sub eiusdem dominio longè felicissima. 323. noui tumultus inter plebem & patricios. 332. nouis motibus inuoluitur. 337. noui motus. 339. prætorium à plebe direptum, & vniuersa ciuitas grauissimo discrimini obnoxia. ibidem. in varias partes ac studia distrahitur, ibiq; ad arma fit concursus. 347. decemuiralis magistratus. 348. noui motus propter factiones ac studia diuersa excitati. 352. conflictus inter factiones. 353. nouum bellum aduersus Florentinos exoritur. 357. septemdecim liberi vno partu editi. 359. nouis ciuilium bellorum fluctibus agi-

tatur.363. Prætorium à fœderatis occupatum.363. 12.ciues tanquã Censores designantur. 364. ciuiles conflictus, ibidem. iterum sub Mediolanensium Principum dominio. 366. diuexatur peste, vti etiam propemodum vniuersa Europa. 370. asperrimum frigus & glacies, ibidem. certus doti modus constituitur. 390. partus monstrosus.391. moles portus ampliata, ibidem. sub Ludouico XII. Galliarum rege.401. laborat peste 407. quinã doctrina & scriptis hactenus Genuæ inclaruerint. 408. olim Camera imperialis fuit. 412. puer à pisce deuoratus. 413. peste diuexatur & horribili tempestate. ib. grauissimæ simultates inter nobiles & populares.414. octouiratus instituitur.415. redit in potestatem regis Galliarum.420. noui motus per factiosos excitati.435. propter factiones eodem anno reipub. administratio variatur. 436. quibus conditionibus se Gallo permiserit. 445. classis contra piratas instruitur.447. obsidetur à Cæsarianis. 452. ab Hispanis expugnata. 453. ab exercitu Cæsariano capitur & diripitur. 454. magna fit conuersio.454. peste affligitur. 459. ferè in extremam angustiam redacta. 463. summa annonæ caritas.464. in potestatem Francisci Gall. regis redit. 467. prætorium à plebe direptum. ibid. peste atrocissima diuexatur. 470. noua Reip. forma introducitur. ibid. diuersa studia & factiones, ib. peste agitatur. 475. ope principis Andreæ Auriæ à Gallorũ seruitute eripitur.475. noua reipub. forma introducta, quæ adhuc viget, & illæsa conseruatur.476. ope Principis Auriæ & Augustini Spinulæ, magno periculo liberatur.503. tumultus exortus. 534. balenæ caput repertũ, quidnam portenderit. 574. sub Comitum gubernatione. 627. creantur noui Coss. 639. mira annonæ pænuria. 644. nouus Prætor creatur. 653. noua magistratus forma introducitur.669. septuaginta triremes tridui spatio instructæ 672. infra vnius anni spatium ducentæ atque amplius triremes adornantur, ib. incredibilis lætitia propter adeptam victoriam. 676. resp. virtute atque industria Alberti Spinulæ Sultano reconciliatur.679. sub Ioannis Vicecomitis imperio actutela. 750. Simon Buccanigra Dux ac Princeps declaratur.754. fit nouum supplementum sub Matthæi Marsiffi præfectura.774.

Genuensis, es, ium, ibus.

Genuens. industria & victoriæ. 3. studium in religione propaganda, ibid. opes, ibid. ærarium optimè instructum, ibid. annales quo tempore incipiãt.4. amicitia erga Romanos. 5. Audomaro Duce Corsicã inuadũt. 6. annales incipiũt ab anno salutis 1100. veteres familiæ.8. fœdus inter Genuens. & Græcum Imp. 10. legatio ad Frider. I. in comitiis Roncalis. 11. munera Cæsari oblata, ib. altera legatio, ib. cõstituuntur Cæsaris beneficiarij, & in eius tutelã suscipiuntur, ib. propter fœdus initum cũ Cæsare, Gulielmo Siciliæ regi, ipsorum auxiliũ imploranti, suppetias denegant. 13. variæ legationes. 14. Genuens. & Pisani adsunt Henrico Imp. in oppugnãda Sicilia. 21. inter eosdem bellum redintegratum, ibidem. Genuens. fœdus cum rege Numidiæ, ibid. victoria. 23. cũ Siculis reconciliatio. 24. legatio ad Sultanum. 25. immunitates in Armenia ac Cilicia. ib. ab eis multæ ciuitates deficiunt. 26. cum Pisanis ac Venetis bellum gerũt. 27. priuilegia in vrbe Tripoli. 28. legationes ad regem Numidiæ. 29. donationes eis factæ.29. bellũ contra Massilienses. 29. à Frid. Monœci agro donati. 32. clementia, 38. clades.41. inuadunt Alexandrinos.42. nomen ac potentia. 48. multæ legationes ad varios Principes. 50. plurimi ex nobilitate Cæsarianas partes fouebant.60. variæ legationes, 80. pleraque oppida coëmũt.86. victoria aduersus Tarraconens. 115. à rege Andegauens. defectio. 117. victoria aduersus Sinopis regulum duce Simone Quarto. 123. aduersus Mauretanos victoria. 124. à duce Mediolanens. defectio. 136. expeditio aduersus regẽ Tunetanum. 154. legatorum oratio habita coram rege Galliarũ. 154. sese Galliarum regi dedunt, & quibus conditionibus. 178. clades. 181. aduersus Tarraconens. victoria. ibid. expeditio aduersus regẽ Cypri. 201. à Galliarũ rege defectio. 207. noua classis aduersus Tarraconens. 213. Senatus gratitudo. 233. quàm latè olim dominabãtur. 236. à Philippo ingens abalienatio. 239. clades à Scythis inflicta. 244. classis aduersus Alfonsum Aragonium. 246. inclyta victoria aduersus Alfonsum. 248. gloria oppressa sub imperio ducis Mediolanens. 249. duce Francisco Spinula sese in pristinam libertatem vindicant. 254. Senatus gratitudo. 259. adiuuant Renatũ pro recuperãda Neapoli. 298. splendidissima legatio ad Franciscum Sfortiam. 319. legatorum oratio corã Principe Mediolan. 320. legatio ad Galeacium Sfortiæ filium. 325. legati oratio coram Galeacio. 330. Sanseuerinate duce Insubricos conatus repellunt. 349. classis pro defensione Rhodiensi. 355. clades. 361. legatio ad summum Pontificem. 364. industria. 367. mulier anguem enixa. 369. naualis victoria aduersus Gallos. 382. à Ludouico Sfortia defectio. 401. constantia erga Lud. regem Galliarum. 403. non solùm armis, verùm etiam literis inclaruerũt. 407. erga Cæsares summa obseruantia & fides. 412. recusant Pisanæ vrbis imperium, ipsis vltrò oblatum. 413. à Galliarum rege defectio. 413. legatio ad Galliarum regem. 415. à Ludouico Galliarum rege defectio. 432. Cuniculorum vsum primi in Italia reuocant. 437. legatio ad Galliarum regem. 445. legatio ad Daualum missa. 453. clades Cæsari permolesta. 455. Sauonæ iacturam grauissimè ferunt. 466. Hispanica præsidia minimè intromittunt. 479. virtus & fortitudo, 494. natura. 524. inter eos & Anglos vetus necessitudo. 570. anno Neronis ferè pænult. Christianã fidem ac religionẽ amplectuntur. 589. classis pro Hierosolymitana expeditione duce Gulielmo Embriaco. 593. miro artificio turrim expugnandis vrbibus idoneam inueniunt. 594. Myram vrbem occupãt. 595. nauales classem instruunt. ibid. Antipatridẽ & Cæsareã occupant. ib. rursus nouam classem instruunt & Ptolemaidem capiunt, ibid. præclaro elogio à Balduino celebrantur. ibid. nouam expeditionem suscipiunt Ansaldi & Hugonis Embriacæ familiæ auspiciis, ibidem. Biblio potiuntur. ibid. Tripolim expugnant. 596. Priuilegiis & immunitatibus donantur. ibid. eorundem religio, potentia & fortitudo, ibid. diplomate à Balduino donantur. 597. classem instruunt aduersus Saracenos. 619. eorundem expeditio pro expugnatione minoris Balearis. 620. expugnatio ibid. noua classis pro expeditione Almeriæ, ibid. stratagema. 621. aduersus Mauretanos victoria. 622. in media expeditione à Barcinonens. deseruntur. 626. post præclaras victorias in patriam reditus, ibid. aduersus Saracenos victoria. 628. classis aduersus Pisanos. 631. conditiones pacis præscriptæ Pisanis, ibid. horum perfidia in pacis violatione. ib. nouus apparatus militaris aduersus eundẽ hostem. ibid. inuadunt Corsicam à Pisanis occupatam. 632. nouam classem exornant. ibid. Pisanã turrim demoliuntur. 635. mittunt lega-

legationem ad Frider. II. Imp. 636. feliciter cum Pisanis confligunt. 644. victoria aduersus Pisanos. 645. Gulielmo regi Siciliæ reconciliantur. 648. classis pro Sicula expeditione in gratiam Henrici Imper. 651. Syracusas capiunt spatio 7. dierum. 658. victoria. 673. in portu Genuensi. 58. triremes & 8. phaseli ab horâ diei tertia vsque ad solis occasum instructæ atq; in promptu habentur. 674. cum Pisana classe feliciter confligunt. 656. & 675. Ligures fœdere cum Lucensib. percusso, nouum bellum aduersus Pisanos parant. 680. horum potentiã euertunt. 681. legatio ad Fridericum Cæsarem. 684. classis in Pontificis gratiam instructa. 685. clades. 686. nouam classem exornant. ibid. eorundem lætitia propter suarum nauium appulsum ex Syria. 687. mira celeritate rem naualem expediunt. 688. eorundem incredibile studium erga patriam, ibid. fortitudo & magnanimitas, ibidem. prætorem suis copiis præficiunt. 690. clades. 691. huius prospera expeditio. 692. tridui spatio 70. triremes instruunt. 695. nequicquam hostilem classem Sauonæ incendere conantur, ibidem. naufragium subeunt. 696. suis dũ taxat priuatis opibus Friderici Cæsaris potentiæ resistunt. ibid. Genuens. populi commendatio & virtus. 697. Sauonam obsident, ibid. in Senatu variis deliberationibus certatur. 698. relicta Sauonensi obsidione tantummodo rem naualem prosequendam statuunt. ibid. prætor cum ignominia recedit à Sauonens. oppugnatione. 699. inter se dissensio, ibid. clementia erga Sauonenses ac ceteros qui ab eorum fide recesserant. 708. legatio ad Venetos. 710. item alia. 711. MallIaco supperias ferunt, ib. indutiæ decennales cum Venetis. 712. pax. 713. belli innouatio, ibidem. clades. 715. & 723. vltio. ibid. infeliciter pugnant. 717. nouæ indutiæ. 717. Lucensium opem implorant. 717. eorum felicitas. 722. nouam classem aduersus Venetos duce Vberto Auria emittunt. 727. Cydonem expugnant. 727. nauim Venetam intercipiunt. 728. nouam classem emittunt. 729. tria Venetorum nauigia intercipiunt, ibidem. arcem Ptolemaidis occupant. ibid. prælium cum Venetis. 730. indutiæ. ibid. nouum bellum. ibidem. insignis moderatio in victoria. 732. victoria cum ingenti clade. 735. victoria duce Nicolao Spinula. 736. potentissimã classem Vberto Auria educunt, in qua erant 45. millia hominum armatorũ. 737. bellũ Venetis indicant, ibid. rursus rem naualẽ duce Gando Mario expediunt. 738. item auspiciis Lambæ Auriæ insigni victoria potiuntur. 740. item alia victoria ductu M. Pasci. 742. Cydonem occupant. ibid. veteribus factionibus diuexantur. 743. victoria contra Venetos duce Francisco Marino. 744. nouam classem parant. 744. clades ad Carystium portum. 745. victoria sub Pagani Auriæ auspiciis. 748. clades. 749. victoria. 751. Parentum capiunt & diripiunt. 752. reconciliatio. 753. victoria aduersus regem Cypri. 756. Cyprio regi pacis conditiones præscribunt. 756. nouum bellum aduersus Venetos. 759 clades, ibidẽ. nouam classem ductu Luciani Auriæ emittunt. 761. victoria in Cypro. 763. noua expeditio. 764. contra Mediolanensium Principem victoria. 770. eò reuocati, vt de ipsa vrbe deserenda consilium inuerint. 772. ciues in numerum senatorum cooptant, ibidem. ad Clodiam infeliciter pugnant. ibidem. Mari ac terra Genuenses diuexant. 773. Græcũ Imperatorem incitant, vt Peram oppugnet. 774. Caroli Zeni reditu animum atque vires resumunt, ibid. confligunt cum Genuens. 775. victoria, ibid. clades. 776. prælium detrectant. 778. fortunam iterum prosperam experiuntur. 779. nouos apparatus bellicos præparant. 780. reconciliatio cum Genuens. ibidem. conditiones pacis. 781. nouum bellũ reparant. 683. cum Florentinus fœdus percutiunt, ibid. victoria aduersus Philippum Med. Principem, ibid. clades. ibidem. bellum instaurant. 784. victoria ad sinum Rapalitanum, ibid. Chium insulã inuadunt. 785. re infecta discedunt. 787. clades propter huiusmodi expeditionem acceptæ, 789. nouam classem duce Petro Spinula emittunt, ibidem. pax cum Genuens. 790.

Georgius Adurnius magno applausu Princeps renunciatur, 129. 205. 215.
Georgius Granellus. 189.
Georgius Aimon. 317.
Georgij Flisci sublimes & inanes conatus. 338.
Georgius Interianus vir singularis eruditionis. 407.
Georgius Stella. 408.
Georgius Danstetterus summus Medicus & Mathematicus prædixit mortem Cæsaris Maximil. primi. 449.
Georgius & Ludouicus Comites à Steyn & Witgensteyn. 485.
Georgianus Magistratus. 797.
vnde originem traxerit, ibidem.
Germanorum stulta persuasio. 3.
Gibellini portũ Genuensem ingrediuntur. 103. aduerso marte confligunt, ib. pleraque nauigia in ipso portu flamma absumunt. 104. sese in fugam cõiciunt. 105. iterum Genuam inuadunt. 106. eorum clades. 108. patria & fortunis exuuntur. 703.
Glisscentes tumultus intestini Coss. prudentia repressi. 18.
Gobbus Iustinianus Cæsaris militiam sectatur. 472.
Gorgonæ Abbatis simulata sanctimonia. 690.
Gostanus Suecorum rex. 480.
Gothifredus Bulionius primus omnium Hierosolymorum mœnia conscendit. 594. regis titulum auersatur, ibid. mors. 595.
Græci duce Michaële Palæologo imperiũ recuperant. 708. amissum Imperiũ recuperant. 719.
Gregorij Pont. erga Senatum Genuens. ingratitudo. 85.
Gregorius Guanus. 221.
Gregorij V. de Imper. eligendis sanctio. 554.
Gregorius IX. Pontifex Synodum Romæ indicit. 684. mors. 691.
Gregorius X. Pontifex renunciatur. 730.
Gregorij XI. Genuam aduenius. 757.
Grimaldus. 114.
Grimaldi vrbe eiecti, 95. cum suis cõfœderatis Genuam inuadunt. 129.
Grimaldi vnde originem trahant. 386.
Guarcus & Montaldus Reipub. reconciliati. 180.
Guani Principis fuga. 221.
Guarenus Iudex. 720.
Guelfi & Gibellini quando esse cœperunt. 56.
Guelfi confugiunt ad Vbertum Andegauens. 101. validam classem contra hostes educunt. 105.
Guelfi & Gibell. etiam in partib. Orientalibus inter se confligunt. 108.
Guelfi cedunt Gibellinis. 117.
Guelfæ & Gibellinæ factiones sub Mascarato & Rampinorũ nomine. 736.
Guido Taurellus. 233. 234.
Guido Vicecomes. 333.
Guidonis Rangonij & Cæsaris Fulgosij inanes conatus in occupanda Genua. 503.
Guido Spinula. 596. 706.
Guidobaldi Vrbini Ducis mors. 580.
Gulielmus Spinula vocatur à Sultano. 28.
Gulielmi Pigneli cædes. 33.
Gulielmus Marius. 45.
Gulielmus Spinula cum plerisque aliis nobilib. viris proscribitur. 57.
Gulielmus Hollandiæ Comes Cæsar designatur. 67.
Gulielmus Albintimilij Comes hostis Reipub.

Reipub. declaratur. 69.
Gulielmus Palauicinus. 133.
Gulielmus Ermirius. 141.
Gulielmus Rodoanus. 408.
Gulielmus Budæus in ſummo honore ac exiſtimatione habitus à Ludouico Galliarum rege. 441.
Gulielmus Cæcilius Burlai Baro. 562.
Gulielmus Broock Baro de Cobbam. ibidem.
Gulielmus Mõtiſpeſſulani regulus. 625.
Gulielmus Biſaccius. 647.
Gulielmus Iudex. 656.
Gulielmus Roſſus. 660.
Gulielmus Buccanigra. 666. *vrbis præfectus & poſtea princeps renunciatur.* 73.
Gulielmus Cataneus. 683.
Gulielmus Spinula. 692.
Gulielmus Embriacus. 712. *Liguſticæ claſſi præficitur in Hieroſolymitana expeditione.* 593.
Gulielmus Vicecomes. 720.
Guletæ arcis deſcriptio. 447.
Guleta & Tunetum à Cæſare expugnata. 502.

H.

Habraam Fulgoſius. 224.
Hadrianus V. *Pontif. renunciatus, breui pòſt fato exceſſit.* 86.
Hadriani Pontif. interitus. 459.
Hæſia vnde dicta. 63.
Heliopolis expugnatio. 62.
Henrici Cæſaris legatio ad Genuenſ. ac itidem Genuenſ. ad eundem Cæſarem. 21. *natura & ingenium.* 57. *Genuam proficiſcitur.* 98. *veneno ſublatus.* 99.
Henricus Lantgrauius rex Rom. deſignatus. 63.
Henrici Stuardi cædes. 440.
Henricus Britanniæ rex. 480.
Henricus Delphinus cum exercitu in Galliam Tranſalpinam ablegatur. 505.
Henrici Angliæ regis interitus. 518.
Henricus II. *Franciſco in Gall. regno ſuccedit.* 518. *in Germaniam cum exercitu proficiſcitur.* 543.
Henricus icto fœdere cũ Solymano claſſem impetrat. 546.
Henrico Nauarr. regis obitus. 558.
Henrici Galliæ regis magnanimitas. 566 *mors.* 570.
Henricus Scotiæ rex ſuæ vxoris conſenſu à Comite Bodwillo interficitur. 568.
Henrici Sydnei Hiberniæ proregis præclariſſimæ dotes. 569.
Henricus VI. *Friderici* I. *ſucceſſor.* 604. *eius crudelitas & auaritia.* 608. *Legatos mittit ad Genuenſ.* 650. *ad Genuam profectio.* 652. *Neapolim fruſtrà obſidet.* 652. *in Italiam redit.* 652. *regno Siciliæ potitur.* 654. *mors.* 658.
Henricus Malliacæ oræ Princeps. 34. & 658. *feliciter pugnat aduerſus Venetos.* 709. *eius clades. ibidem. Genuam venit.* 710.
Henricus Vſuſmarius. 673.
Henricus Dandalus. 707.
Henricus Marius. 672. 677. & 680.
Herculis Monœci portus, vulgo Villafranca. 435.
Hermannus Murſiæ & Nieunariæ Comes. 483.
Heſdinum expugnatur. 546. (397.
Hieronymæ Spinulæ ac eius mariti cædes.
Hieronymus Gentilis. 332. *eius animi generoſitas & flagrantiß. ſtudium pub. libertatis. ibidem.*
Hieronymus Auria vnà cum ſua coniuge in exilium relegatur. 431.
Hieronymi Fliſci cædes. 435.
Hieronymi Adurnij ſingularis virtus. 451. *mors.* 452.
Hieronymus Fliſcus deditionẽ facit. 531.
Hieroſolyma à Chriſtianis Principibus recepta. 594. *peſte diuexatur. ibidem. à Saladino expugnata.* 600. *excidium.* 614. *à Friderico Cæſ. recipitur.* 615.
Hippolyti Cardinalis mors. 498.
Hippona ab Andrea Auria capta. 502.
Hiſmaël Perſarum rex. 480.
Hiſpalis à Ferdinando rege Caſtellæ expugnata. 68.
Hiſpanicæ claſſis amiſſio. 484.
Hiſpaniolæ magnitudo, & à Gadibus diſtantia. 373.
Homines, Alpheſtæ appellati. 90.
Honorius II. *Pont. creatur.* 632.
Horribilis tempeſtas. 62.
Horuccius. 486.
Hubertus Languetus. 577.
Hugeboldus ab Einſidel. 553.
Hugo Fliſcus. 706.
Hugolinus Viualdus. 91.
Hugolinus Guiſolfus. 125.
Hugolinus Card. Hoſtienſis mittitur legatus Genuã ab Honorio III. *Rom. Pont.* 662. *eiuſdem oratio ad Legatos atque Antiſtites Genuenſium ac Piſanorum.* 663.
Hugolini Comitis potẽtia & auctoritas. 676. *pacem initam auerſatur.* 677. *eiuſdem ſumma felicitas & extrema miſeria. ibidem.*
Hungarici regis inſana perſuaſio. 612.
Hydruntũ à Chriſtianis receptum. 355.

I.

Iacobus Grillus capite damnatus. 51.
Iacobus Squarciaficus. 84.
Iacobus Luſinianus. 152.
Iacobus Campoſulgoſius princeps declaratur. 160.
Iacobus Iuſtinianus. 220. & 248.
Iacobus Cadora. 235.
Iacobus Iſolanus. 236.
Iacobus Apianus. 242. 406.
Iacobus Candola. 265.
Iacobus Triuultius. 341.
Iacobus Bracellius. 408.
Iacobus Furnius. ibidem.
Iacobus Varraginenſis. ibidem.
Iacobus Corſus. 419.
Ioan. Iacobus Triuultius ſumma virtute ac rei militaris gloria inſignis. 433.
Iacobi Stuardi perfidia. 439.
Iacobi Stuardi Scotiæ regis cædes. ibid.
Iacobi Stuardi Mõrauiæ Comitis cædes. 440.
Iacobi Scotiæ regis in Galliam profectio. 505. *Magdalenam Franciſci regis filiam vxorem ducit, quæ proximo anno fatis concedit. ibidem.*
Iacobi V. *Scotiæ regis mors.* 511.
Iacobus Nigrius. 666.
Iacobus Marcellus. 685.
Iacobus Varagineus. 737.
Iacobus Adurnius. 785.
Ianus Luſinianus. 196.
Iani Cyprij regis mors. 243.
Iani Fulgoſij victoria, & ad principatum promotio. 273. *mors.* 274.
Ianus Fulgoſius Princeps ciuitatis renunciatur. 432. *fuga.* 435.
Ido Picius & Hugo Cataneus ablegãtur ad Cæſarem. ibid.
Ido Conrardus. 643.
Ilua inſula Piſanis erepta. 680.
Imperatoris præſentia vtiliſſima. 457.
Incendium in vrbe Genua. 27.
Induciæ inter Venetos & Genuenſes. 81. *inter Ligures & Tarraconenſ.* 214. *inter Carolum* V. & *Franciſcum regem decennales.* 507. *inter Maximilianum & Turcarum Imper.* 580. *inter Genuenſ. ac Piſanos.* 636. 662. *à Piſanis violatæ. ibidem. inter Venetos ac Genuenſ.* 711. *inter eoſdem decennales* 712. *inter Ligures ac Venetos.* 718. & 730.
Ingo Fleſſa, 647.
Ingo Cataneus. 690.
Initium diſcordiæ inter Spinulas & Arias. 96.
Initium & origo belli inter Genuenſ. ac Venetos. 710.
Innocentius V. *Genuenſ. Reipub. amantiſſimus.* 85.
Innocentius VIII. *Pont. Genuenſ.* 357. *erga ſuam patriã ingratiſſimus.* 370. *interitus. ibidem.*
Innocentij II. *ad Genuã profectio.* 633.
Innocentius IIII. *Pontifex renunciatur.* 700. *Genua Lugdunum proficiſcitur.* 701. *Romam reuertitur.* 706. *mors. ibidem.*
Inſubrum clades. 237.
Inſubria à Cæſarianis inuaditur. 450.
Inſubri Ducis filia Cyprio regi elocatur. 760.
Inſula Meninga à Genuenſibus occupata. 154.
Inundatio. 205.
Ioachimi abbatis vaticinium. 609.

Ioanna Lotharinga. 405.
Ioannes Spinula, 44.
Ioannis Pontif. inanes conatus pro mutua reconciliatione. 108.
Ioannes Fornarus. 116.
Ioannes Fliscus. 117.
Ioannes Marius. 123.
Ioannes Morta dux Genuens. obitus. 132. 127.
Ioannes Vicecomes. 133.
Ioannes Valentius princeps designatur. 133.
Ioannes Centurio Vltramarinus. 156.
Ioannes Bonciartus. 195.
Ioannes Carolus. 210.
Ioannes Grimaldus. 223.239.& 371.
Ioannes Fulgosius. 224. 227.& 266.
Ioannes Antonius Fliscus.266.& 269.
Ioannes Philippus Fliscus. 286.
Ioannes Andegauensis, Renati filius, Genuam venit. 291. Genuam profectus, nomine Gall. regis, illius imperium suscipit. 292.
Ioannes Cossa. 296.& 298.
Ioannis Fliści obitus. 296.
Ioannes Scipio Palauicinus. 329.
Ioannes Franciscus Palauicinus. 336.
Ioannes Baptista Guarcus. 337. 342.
Ioannes Georgius Fliscus. 338.
Ioannes Palauicinus. 341.
Ioannes Aloysius Fliscus. 345.
Ioannes Aloysius, & Matthaus dimicāt pro patria. 349.
Ioannes Paulus Lecensis. 361.
Ioannis Galeacij vxor Genuam proficiscitur 367.
Ioannes Metellus. 376.
Ioannes Cagnatius. 408.
Ioannes Baptista Lazania. 417.
Ioannes Andreas Auria Melphiæ princeps.477.& 579. eius interitus. 530.
Ioannes Auria principis Andreæ Auriæ successor atque hæres. 477.
Ioannes à Ferreriis Vidamus Carnutensium princeps. 481.
Ioannis Vayuodæ obitus. 509.
Ioannes Baptista Montius in obsidione Mirandulana interimitur. 540.
Ioannes Fridericus Saxoniæ Dux, & Landegrau. pristinæ libertati restituuntur. 544.
Ioannis Austriaci in Africam expeditio. 579.
Ioannes Brennus Hierosolymorum rex. 611.
Ioannes Rossus Cataneus. 614.
Ioannes Panzanus. 666.
Ioannes Procul Salernitanus. 668.
Ioannes Turchius. 703.
Ioannes Triuisanus. 710.
Ioannis Vicecomitis singulare studium erga Genuenses. 753. eius obitus. ibidem.
Ioannes Grimaldus Philippicæ classis præfectus. 783.
Iordanus Vrsinus Corsicæ à Gallis præficitur. 555.
Isaacius Angelus à fratre Alexio in vincula conijcitur. 707. eius filius Cæsar renunciatur. 708. à Murzifilo interficitur. ibidem.
Isedius Cataneus. 670.
Isnardus Guarcus. 217. 240.& 256. princeps renunciatur, eiq; breui pòst succedit Thomas Cāposalgosius. 257
Iulianus Maguerra. 368.
Iulius II. Pontifex 412. eiusdem apud Lud. regem intercessio prò Genuensib. 417. Venetis infensissimus. 426. mouet bellum cōtra Ludouicum. ibid. inuadit Genuam. 427. in susceptā aduersus Ludouic. regem expeditione indefessum studium atque implacabile odium. 428. omnes reges inflammat aduersus Ludouicum. 430. eius obitus 433.
Iulius III. Roman. Pontifex renunciatur. 537. relicto Cæsare, in partes Gallorum transit. 540. mors. 557.
Iustinopolis à Genuēs. expugnata. 778.

L.

Ladislaus Augustus. 480.
Lambas Auria capitur à Germanis, qui pro ipso militabant. 100.
Lambas Auria Ligusticæ classi præficitur. 738. eiusdem oratio ad milites. 739. victoria. 740.
Landresium à Gallis præsidio subleuatur. 513.
Lanfranci Peueri cædes. 20.
Lanfrancus Buccanigra interficitur. 76.
Lanfrancus Pignatarus. 84.
Lanfranci Spinulæ interitus. 95.
Lanfrancus Vsusmarius. 105.
Lanfrancus Marcellus. 665.
Lanfrancus Rossius. 711.
Lanfrancus Carmandinus. 725.
Lantgrauij 64. eorundem origo. 64.
Largherum à Pisanis deditione occupatum. 670.
Laternæ pro nauigantibus erectæ. 107.
Laurentius Angelus. 136.
Laurentius Folieta. 223.
Laurentius Mediceus. 358.
Laurentius Magius insignis Philosophus ac Medicus. 407.
Laurentius Theupulus. 716.
Lazarus Gerardinus. 43.
Lazarus Auria. 325.& 360. eius magnanimitas. 329.
Lazarus Spinula. 326.
Lazarus Axeretus. ibidem.
Lazarus à Schwendi Baro, &c. 483.& 581. Cæsareo exercitui præficitur. 577.
Lecensis arx & Ginarca in Corsica insula à Genuens. recuperata. 362.
Leo Armeniæ rex Ciliciæ multas immunitates Genuensib. concedit. 25.
Leo x. Iulio II. Pontif. suffectus. 435.
Leonis Pontif. & Francisci Galliarum regis Bononiæ mutuus congressus. 446. mors. 451.
Leo Strozza principem Auriam insequitur. 540. eius magnanimitas. ibidem. mors. 556.
Leonis Ventrani mors. 711.
Leonardus Montaldus. 137.& 138.& 147. princeps creatur. 152.
Lesbos insula à Mahumete Turcarum imperat. occupata. 403. eius descriptio. 404.
Lex Genuæ aduersus immodicos sumptus. 184.
Lex Aquilia. 799.
Ligures olim Romanorum hostes. 5. Ligures & Veneti à Scytharum rege grauissimis damnis affecti. 124. Florentinis bellum inferunt. 358. victoria. 633. eis III. triremes à Pisanis intercipiuntur. 643. victoria. 644.& 645. eorum ac Pisanorum reconciliatio. 653. tria nauigia eis à Pisanis capiuntur. 660. eodem tempore cum Pisanis, Venetis, & Gallis Narbonensib. belligerant. 661. nequiquam hostilem classem incendere conantur. 695. acceptam cladem vlciscuntur. 723. naues amittunt. 724. nouam classem duce Vbertino Auria emittunt. 727. victoria cum ingenti clementia. 735. infeliciter pugnant. 748. regi Cyprio pacis conditiones præscribunt. 756. diuersos principes sibi in fœdus ac societatē adsciscunt. 759. nouam classem aduersus Venetos Luciani Austriæ auspiciis emittunt. 761. Clodiæ obsessi sese victorum arbitrio permittunt ac dedunt. 778.
Ligurum expugnatū ac direptū. 680.
Loca Genuensib. diuendita. 25.
Loca Ligusticæ ditionis à Gallis diuendita. 213.
de Locustis, & quantum detrimenti persæpè intulerint. 139.
Locustarum ingens multitudo in Italia. 514.
Lombardus Spinula. 119.
Lomellina familia præstantissimos viros tulit. 385. eius auctores. ibidem.
Longobardorum in criminibus purgandis consuetudo. 50.
Lotharingus Martinengus. 36.& 41.
Lucæ intestini motus Genuens. auctoritate compositi. 51. Gerardo Spinulæ diuendita. 111. Lucenses Pisanis bellum indicunt. 643. magnam cladem inferunt. ibid. fœdus cum Genuensib. contra Pisanos contrahunt. ibidem.
Lucas Grimaldus. 81.& 729.
Lucas Auria optimè de Republica meritus. 80.
Lucas Nigrius. 110.& 111.
Lucas Fliscus. 211.
Lucianus Auria rei nauali præficitur. 761.

761. *oratio ad milites. ibidem. victoria.* 763. *eximia virtus.* 764. *mors.* 763.
Luchinus Facius. 132.
Ludouicus Bauarus. 110.
Ludouicus Andegauenſ. Genuam proficiſcitur. 206. & 226.
Ludouicus Fulgoſius princeps renunciatur. 274. *principatum deſerit.* 275. *tertiùm Princeps creatur,* 312. & 313. *neutri parti adhæret.* 353. *mors.* 397.
Ludouicus Valla. 303. & 311.
Ludouicus XI. 314.
Ludouicus Sforcia implorat opem Turcarum. 378. *captiuitas. ibidem. ad Genuam profectio & aduentus.* 391. & 392. *cedit Galliarum regis potentiæ.* 399. *relicto Mediolano confugit ad Maximilianum Cæſarem.* 400. *Mediolanum Heluetiorum auxilio recuperat.* 403. *ab Heluetiis perditus.* 403.
Ludouicus XII. *Galliarum rex.* 397. *Mediolano, & mox arce potitur.* 400. *Genuam proficiſcitur.* 409. *Genuenſium poſtulatis benigniſſimè aſſentitur.* 410. *eiuſdem ſingularis humanitas. ibidem. in Genuenſes clementia.* 416. *parat expeditionem aduerſus eoſdem.* 417. *cum potenti exercitu inuadit Genuenſes.* 418. *Genuam ingreditur.* 420. *adhortatio ad Senatum iurgatione mixta.* 423. *Mediolanum proficiſcitur.* 424. *de Venetis victoria.* 426. *eius fortitudo & magnanimitas.* 433. *obitus & natura.* 441.
Ludouicus & Ferdinandus reges Sauonæ conueniunt. 424.
Ludouicus Fliſcus à Ludouico Galliarũ rege in equeſtrem ordinem cooptatus. 442. *aduerſus Rempub. Genuenſ. conſpiratio.* 519. *æmulus Auriæ felicitatis.* 520. *mors.* 529.
Ludouicus Hungariæ rex in prælio aduerſus Turcas interficitur. 463.
Ludouicus Princeps Palatinus Sacri Roman. Imperij. 482.
Ludouicus Turingiæ Lantgrauius, maritus S. Elizabethæ, cum pleriſque aliis Principibus, fato ſublatus eſt in expeditione Hieroſolymitana. 615.
Ludouici IX. *Gall. regis in Africam expeditio.* 616. *victoria, & Tuneti obſidio, ibidem. capitur à Saladino. ibidem. interitus.* 617.
Ludouicus Guarcus. 776.
Lues Gallica primùm in Campania exorta. 383.
Lugdunenſia comitia. 701.
Luporum vis immenſa. 109.
Luſitania horribili inundatione diuexatur. 489.
Luſitanici belli deſcriptio. 506.
Luſitani regis clades. 584.
Lutetiæ ingens trepidatio. 515.

M.

Magallanus. 374.
Magdeburgenſium virtus. 542.
Magdeburgica pacificatio, eiuſq; conditiones. ibidem.
Magiſter Iuſtitiæ à plebe trucidatur. 147.
Magiſtratus Baliæ. 343. *reſtituitur.* 354.
Mahumetes Turcarum Imperator. 277. *obitus.* 355.
Mahumetes Iahaoglis Hungariæ à Selymo præficitur. 513.
Maimonus Almeriæ regulus. 619.
Malliacus Genuam proficiſcitur. 709. *aduerſus Venetos victoria. ibidem. clades. ibidem.*
Mamaluchi qui dicantur. 601.
Manegoldus primus prætor Genuenſ. 19.
Manfredi parricidium. 704.
Marcellus II. *Pontifex renunciatur.* 557. *obitus. ibidem.*
March. Maleſpinæ. 29.
Marchionis Finarij expulſio. 571.
Marchionis Palauicini inanes conatus. 693.
Marcoaldus Henrici Cæſaris dapifer. 21. & 652.
M. Pius Carpi Princeps. 308.
Marcus Fuggerus Baro, &c. 484.
M. Paſeus. 25. *triremium præfectus contra Venetos feliciter dimicat.* 743.
Margareta Comitiſſa Hollandiæ. 359.
Margaretæ Valeſiæ obitus. 537. & 580
Margaritus prælium cum Genuenſibus detrectat. 651.
Mariæ Britanniæ reginæ obitus. 566.
Maria Stuarda nubit Franciſco II. *Valeſio.* 566. *nubit parricidæ.* 568.
Marinus Caracciolus. 452.
Marinus Ebulus. 689.
Martinus Buccanigra. 76. & 720.
Martinus Zacharias. 126.
Martinus Montaldus. 163.
Marſi. 411.
Maßilia à rege Alfonſo direpta & incenſa. 235. *à Cæſarianis fruſtra obſidetur.* 459.
Matthæus Lomellinus. 258.
Matthæus Fliſcus. 338.
Matthæus Senarega. 408.
Matthæi Stuardi Leuiniæ Comitis cædes. 440.
Matthæus Marruffus. 776. *victoria. ibidem.*
Matthiæ Archiducis heroicum ingenium & virtus. 582.
Matutina Gallica. 669.
Mauritanorum ingenia. 622.
Mauritij ducis virtus & fortitudo. 511. *voluntariè Cæſari militat.* 514. *eius mauguratio.* 533. *bellum in Cæſarem mouet.* 542. *mors.* 551.
Maximilianus primus Cæſar Genuam venit. 387. *in Italiam proficiſcitur. ibidem. obitus.* 448. *eius virtutes.* 449.
Maximilianus Sforcia Mediolano potitur. 432. *Pontificis opem implorat.* 443. *eius conſtantia.* 444. *humaniſſimè à rege Franciſco exceptus. ibidem.*
Maximilianus ſecundus Auſtriacus, Philippo regi imperio prælatus. 539. *Cæſar deligitur.* 573. *obitus.* 581.
Mechlinienſium clades atque direptio. 578.
Mediolani Antiſtes vrbis Genuenſ. præfecturam gerit. 241.
Mediolanenſ. principis exercitus contra Genuenſ. 349. *ſtudium erga Rempub. Genuenſ.* 753.
Mediolanum in Gallorũ poteſtate. 379. *à Ludouico recipitur.* 433. *vnà cum arce à Gallis receptum.* 443.
Megolus Lercarius. 145.
Meledini Sultani obitus. 616.
Melianus Cataneus. 136.
Melita à Genuenſ. expugnata duce Thoma Murchio. 142. *à Rhodienſ. defenſa.* 576.
Melitenſium equitum inſignis virtus & fortitudo. 538.
Memphitici regis proſperi ſucceſſus. 678.
Meninga inſula à Genuenſib. occupata. 154. *perbreuis deſcriptio.* 430.
Metenſis vrbs perdolum occupata. 543.
Methone fraude capta. 492.
Michael Stenus. 202.
Michael Ricius mittitur à rege Ludouico ad Genuenſ. 416.
Michaelis Noſtradami vaticiniũ. 565.
Michael Palæologus, expulſo Balduino, potitur Byzantio. 719.
Militaris dolus. 230. 310. 350. 736. 763.
Militaris peritiæ exemplum. 741.
Militaris ſeditio aduerſus Aurianos. 100. *in Chriſtianorum caſtris exorta omnem victoriæ curſum interrupit.* 610
Militare ſtratagema. 644.
Mira quædam de Veſpaſiano ac Theodoſ. Imperat. 411.
Mirabilis & repentinus funeſtus caſus. 402.
Mirandula à Ioanne Baptiſta Montio obſidetur. 540.
Mitylenæ fruſtra à Genuenſ. ac fœderatis obſidentur. 404. *earum ſitus: & quibus ingeniis inclaruerint.* 405.
Moguntini ad pacem cohortatio. 636.
Moles portus Genuenſ. ampliata. 391.
Monaſterium oppidum in Africa expugnatum. 538.
Monſtra quare dicantur. 369.
Montaldus & Guarcus ſimul coniunctis viribus Adurnium inuadunt. 177.
Montaldi obitus. 153. *ſingularis humanitas & clementia.* 169.

Mon-

Montanarij expugnatio. 42.
Montanarus Squarciaficus. 670.
Montanarus Marinus. 684.
Montis ex ſuo loco commigratio. 51.
Montisferrati March. filia Græco Auguſto deſponſatur. 28.
Mos inaugurandis regibus Hungariæ. 541.
Moſcouitarum clades. 439.
Motus in vrbe Genuenſ. 54.161.339. *in Corſica Thoma Fulgoſio auctore concitati.* 361. *in agro Liguſtico opera Iulij Pontif. excitati.* 427.
Motus in Africa. 536. *in Cypro.* 754.
Muleaſſes ſe confert in Siciliam. 516. *à filio excæcatus. ibidem.*
Mulier Genuenſ. anguem enixa. 369.
Mulier virilis animi. 405.
Murziphili cædes. 708.
Muſactus Saracenorum rex Piſas capit atque incendit. 628. *vir excelſi animi.* 630.
Muſtapha innocens necatur mandato patris. 547. *eius ſomnium.* 548.

N.

NApolio Spinula. 118.
Nati ſub Delphino. 231.
ſub Piſcibus, ibidem.
Naualis apparatus Chriſtianorum principum contra Mauritanos. 156.
Venetorum ac Genuenſ. 324. 722.
Regis Galliarum. 468.
Naualis conflictus in quo Gibellini ſuperiores euaſerunt. 106. *inter Ligures & Tarraconenſ.* 213. *inter Alfonſum & Ligures.* 247. *item* 463. *in ſinu Salernitano.* 472. *inter Cæſarianos & Gallos.* 557. *inter Piſanos ac Genuenſ.* 639. 644. *item* 657. 659. 673. *inter Cæſarianos ac Genuenſ.* 686. *conflictus cum Venetis.* 726.
Naualis conflictus. 716. 740. 742. 748. 751. 763. *ad ſinum Rapalitanum.* 784.
Naualis ac terreſtris conflictus inter Ligures ac Venetos. 773.
Naualis Chriſtianorum victoria. 578. *claſſis.* 592.
Naualis victoria Hiſpanorum & Anglorum aduerſus Gallos. 565.
Nauigationes inſignes quorundam veterum. 375.
Nauis Veneta à Genuenſib. capta. 202. *item* 728. *Liguſtica, vulgò Oliua, à Venetis intercepta.* 324. *item* 761. *Liguſtica à Piſanis intercepta.* 657. *Iacobi Auriæ à Gallis in portu Genuenſ. intercepta.* 460. *Piſana à Liguſticis occupata & incenſa.* 648.
Naulium cum arce à Gibellinis occupatum. 107. *à Genuenſibus receptum.* 297.
Naumachiæ celebriores. 748.
Naupactum à Turcis occupatum. 403.
Naxus à Genuenſib. occupata. 789.
Nazarus & Celſus Genuenſem populum ad Chriſtianam fidem conuertunt. 589.
Neapolis vrbs à Lutrechio obſidetur. 471. *ſeditio propter Hiſpanicam inquiſitionem.* 518. *eius deditio.* 235. & 653.
Nicæa à Turcis expugnatur. 512. *deditionem facit.* 592.
Nicenſes ſub Genuenſ. poteſtate. 32.
Nicolaus Auria. 23.25.83. *claſſis Genuenſ. præfectus.* 433.435. & 531.
Nicolaus Canettus. 137.
Nicolaus Spinula. 143. *Cæſarianæ claſſis præfectus.* 685.
Nicolaus Guarcus. 144.146.770. *Oratio ad populum Genuenſ.* 149. *ſponte principatum deponit.* 151. *Genuam captiuus perducitur,* 153.
Nicolaus Maruffus. 152.
Nicolaus Zoalius creatur Princeps. 170.
Nicolaus tertius cognomento Bellator. 237.
Nicolaus Picininus. 242. & 255.
Nicolai Picinini ſæuitia & immanitas. 785.
Nicolaus Campofulgoſius. 262.
Nicolaus Brimaldus princeps Salernitanus. 386. *item* 665.
Nicolaus Odericus. 415.
Nicolaus Belogius Liguſticæ claſſi præficitur. 459.
Nicolai Serini Comitis eximia virtus & fortitudo. 512.
Nicolaus Michaël patricius Venetus, vnà cum Muſtapha iuſſu Solymani interfectus. 548.
Nicolaus Cataneus. 659.
Nicolaus Nigrius, ibidem.
Nicolaus Rutius. 644.
Nicolaus Cicada. 666.
Nicolaus Ventus. ibidem.
Nicolaus Buccanigra. 680.
Nicolaus Piſanus Venetæ claſſis præfectus capitur à Genuenſib. 751.
Nicolaus Marcus Perenſibus ſubſidio venit. 774.
Nicopolis deditione occupata. 592.
Nobiles Genuenſ. iterum arma corripiũt aduerſus Buccanigram. 126.
Noctes Siculæ in prouerbium abierunt. 578.
Noſtri Seleuciam recipiunt. 593. *noſtrorum mutuæ ſimultates in vrbe Ptolemaide.* 733.
Nouellus Camilius nouarum turbarum concitor. 33.
Nouium à principe Mediolanenſi occupatum. 145.
Numerus cæſorum & captiuorum in expugnatione Almeriæ. 624.

O.

OBiectus Fliſcus, 316. *deſicit à Fulgoſio.* 317. 341. *Mediolanum perducitur.* 344. *fuga, ibidem. à Mediolanenſ. duce priſtinæ libertati reſtituitur.* 352. *capitur à Florentinis vnà cum ſuo fratre Ioanne Aloyſio.* 361. *cum fratre libertati reſtituuntur.* 362. *eius mors.* 390.
Octauianus Sfortia in Atheſi flumine ſubmergitur. 345.
Octauianus Fulgoſius princeps creatur. 436. *eius ſumma in gubernando æquitas & moderatio, ibidem. eiuſdem eximiæ ac heroicæ virtutes.* 437. & 452 *laudes.* 438. *vulneratur in prælio.* 438. *in clientelam Franciſci regis recipitur.* 445. *ſeſe Marchionis Piſcarij fidei permittit.* 454. *mors.* 455.
Octauij ducis Parmenſis à Cæſare defectio. 539.
Octo triremes & pleraque alia Piſanorum nauigia à Genuenſ. occupata. 666. *naues Liguſticæ à Venetis occupatæ.* 728.
Octouiratus. 270. & 337.
Octouiratus Georgiani Magiſtratus. 800.
Oddo Lautrechius in Italiam cum validiſſ. exercitu ablegatur, 464. *progreſſus.* 467. *in regnum Neapolit. expeditio.* 468.
Odertus Lautrechius Mediolanenſ. prorex. 450.
Odo Luſinianus. 222. *mors.* 230.
Odo Burgundionum Dux. 605.
Oenuſarum inſularum perbreuis deſcriptio. 751.
Oggerius Scottus. 666.
Oligarchia. 339.
Olradus Lampugnanus. 243.
Opicinus Spinula & Barnabas Auria, vrbis præfecti. 95.
Opicinus cum exercitu Genuam fruſtrà inuadit. 97.
Opicini Mediolanenſ. Ducis præfecti miſerabilis interitus. 254.
Opizus Maleſpinæ Marchio. 648.
Oppidani Genuenſ. repelluntur à Gibellinis. 102. *proſpera fortuna dimicant.* 104. *aduerſus nobiles victoria.* 127.
Ora Liguſtica à piratis inuaditur. 446. *fœderatorum claſſe plurimum diuexatur.* 462.
Oratio pro Reipub. ſtatu corrigendo. 15. *legati Bonifacij habita Genuæ.* 227. *item legati Genuenſ. coram rege Galliarum.* 154. *item coram rege Ludouico.* 420.
Origo belli inter Piſanos ac Genuenſ. 627. *cur inſtauratum.* 634.
Orlandinus Carmandinus. 651.
Orlandus Fulgoſius. 193. & 212. *cædes, ibidem.*
Otho Caſſarus. 644. & 647.

Otho-

Othobonus Elias à Iacobo Grillo interficitur. 50.
Othobonus Fliſcus. 75 *nouarum ſeditionum auctor.* 83.
Othobonus Spinula. 211.
Othobonus cognomento Bonuillanus. 624.
Othobonus Albericus mittitur legatus ad Guliel. Siciliæ regem. 648.
Othobonus Cataneus. 686.
Otholinus Nigrius. 729.

P.

PAdi, Medoaci & aliorum fluminum exundatio. 581.
Paganus Auria feliciſsimè cum fœderatis inſigni victoria potitur. 748. *rurſus victor.* 751. *interitus.* 580. *& laudes.* 752.
Palauicini inanes conatus. 693.
Palæologorum familia vnde genus traxerit. 708.
Palæologi ſæuitia in Venetos. 721.
Panormi expugnatio. 654.
Pantaleon Iuſtinianus. 719.
Papilionum exercitus. 573.
Parentum à Genuenſ. captum atque incenſum. 752.
Parmenſe bellum. 539.
Parmæ obſidio. 702. *deditio.* 704.
Partus monſtroſus. 391. *riſu dignus.* 406.
Paſcaſius Cataneus. 729.
Paſqualis Spinula, in Dedicat.
Paſſani caſtrum à Genuenſ. recuperatur & diruitur. 647.
Patra deditione recepta. 495.
Paulus Auria. 88.
Paulus Montaldus. 167.
Paulus Monelius. 180.
Paulus Montaldus. 192.
Paulus Interianus. 210.
Paulus Lercarus. 213.
Paulus Guiniſius. 242.
Paulus Adurnius. 299.
Paulus Fulgoſius. 304. & 308. *inexplebilis ambitio.* 311. *ambitio & ad principatum promotio.* 313. *principatu à plebe deturbatur.* 313. *quartùm princeps deſignatur.* 315. *tyrannis.* 316. *Genuam deſerit.* 317. *publicæ quietis perturbator.* 323. *tyrannis.* 362. *in arcem profugit.* 363.
Paulus Fulgoſius, Cardinalis ſubſtituitur. 355.
Paulus Nigronus. 407.
Paulus Nouius à Tribunis & infima plebe Genuenſ. princeps creatur. 417. *Genua aufugit.* 420. *capite plectitur.* 423.
Pauli Centurionis præclarus auſus. 461.
Paulus III. *ex Farneſia familia Pontif. Romanus.* 480. & 499. *Genuam petit.* 507. *obitus.* 536.
Paulus Panſa Fliſcum ab incepto dehortatur. 528.
Pauli Lazaniæ conſtantia & virtus. 530.
Paulus IIII. *Caraſa Pontifex deſignatur.* 557.
Pax inter Ligures ac Maſſilienſes. 29. *inter Venetos ac Genuenſ.* 34. *inter Ligures & Mauritanum.* 54. *inter Ligures & Venetos.* 55. *inter Genuenſes & Carolum eiúſque fœderatos.* 86. *inter rempub. Genuenſ. & extorres.* 98. *Genuæ inter Guelfos & Gibellinos.* 113. & 188. *inter Ligures atque Aragonios.* 118. *inter Venetos & Ligures.* 133. *inter Mediolanenſ. & Ligures.* 140. *inter Venetos ac Genuenſ.* 146. *inter Ligures & Afros* 159. *inter Venetos & Ligures inſtaurata.* 203. *inter Ligures & Florentinos.* 216 *inter Alfonſum & Philip. cum maximo Reip. Genuenſ. detrimento.* 238. *inter Philippum, Venetos ac Florentinos.* 268. *inter Alfonſum ac Genuenſ.* 271. *inter Ligures & Florentinos.* 360. & 361. *inter Genuenſ. & Aragonios fruſtrà tentata.* 368. *inter Ferdinandum & Genuenſ.* 376. *pacis conditiones à Daualo Senatui præſcriptæ.* 453. *Cameraci inita inter Cæſarem & Franciſcum Gall. regem.* 479. *inter eoſdem.* 515. *inter Franciſcum Gall. & Henricum Britann. reges.* 517. *inter eoſdem.* 537. *inter Pont. & Hiſpanũ.* 565. *inter Philippum & Henricum reges.* 570. *inter Ligures & Piſanos.* 634. *fruſtrà tentata.* 643. *inter Genuenſ. ac Piſanos.* 649. *denuò per Piſanos violata.* ibid. *inter vtrumque populum in* XI. *annos producta. ibidem. inter eoſdem,* 660. 664. & 677. *inter Ligures & Gallos Narbonenſ.* 661. *pacis renouatio cum Venetis per decennium.* 706. *cum eiſdem firmata.* 713. *item* 753. 780. & 790.
Pelegrus Promontorius. 262.
Pera à Turcis deditione occupata. 282. *à Græco Imp. in gratiam Venetorum obſidetur.* 774.
Pera & Phocæa à Venetis diripiuntur. 735.
Perenſes potiſsimùm Damiani Grilli hortatu Chios ſuppetias ferunt. 787.
Perciuales Auria. 665.
Perfidiæ & ingrati animi exẽplum. 53.
Peſtis per vniuerſam Italiam. 132. & 475. *in Chriſtianorum exercitu.* 593.
Petra-ſancta à Genuenſib. defenſa. 358. *deditione à Florentinis occupata, ibid.*
Petrus Capurrus. 119.
Petrus Luſinianus, Cyprius rex, Genuam proficiſcitur. 137. *fit Genuenſ. tributarius.* 143. & 756.
Petrus Luſitanus à ſuis fratrib. interficitur. ibidem.
Petrus Fulgoſius in vincula coniectus. 159. *iterum capitur.* 161. *item* 164. & 270. *ſagacitas.* 285. *Genuam inuadit.* 299. *naualem expeditionem ſuſcipit in Cyprũ.* 756. *victor Genuam reuertitur.* 756. *interitus & magnanimitas.* 301.
Petrus Auria. 205. 339. & 614. *in locum demortui Luciani ſufficitur.* 765. *reſponſio ad Venetos legatos.* 770. *interitus.* 775.
Petrus Ximenius. 376.
Petri Baptiſtæ Guitij funeſtus caſus. 402.
Petri Nauarri auſpiciis arx Mediolanẽſ. à Franciſco rege recipitur. 443. *ſubſidio Genuenſibus venit.* 453. *capitur ab Hiſpanis.* 454. *priſtinæ libertati reſtituitur.* 462.
Petrus Aloyſius Farneſius Fliſcam conſpirationem promouet. 525. *cædes.* 533.
Petri Toletani mors. 546. & 555.
Petrus Stroꝛꝛa à March. Mariniano ingenti clade afficitur. 556. *iterum ab eodem vincitur & profligatur. ib. interitus,* ibid.
Petrus Eremita Chriſtianos principes ad ſacram expeditionem ſollicitat. 591.
Petrus Ventus. 712.
Pharia turris deditione à Gibellinis capitur. 101. *mœnib. ceteríſque munitionibus præcingitur.* 109. *à Genuenſib. obſidetur.* 433. & 437. *eius diuturna obſidio.* 433. *ab Octauiano Fulgoſio deditione recepta & ſtatim ſolo æquata.* 437.
Philibertus Auraicus mortuo Borbonio Cæſariani exercitus præfecturã ſuſcepit. 469.
Philippus Auria. 134. *capitur ab Auguſtino Spinula.* 465. *& priſtinæ libertati reſtituitur.* 467. *cum claſſe ad Lautrechium venit.* 472. *inſignis victoria aduerſus Cæſarianos. ib. Chalcidem expugnat ac diripit.* 745.
Philippus Spinula. 141.
Philippus Mediolanenſium princeps. 224. *Liguriam inuadit.* 232. *aduerſus Aragonios expeditio.* 234. *interitus.* 274. *mores & ingenium. ibidem.*
Philippus Lomellinus. 342.
Philippus Raueſtanus Genuæ Ludouici regis nomine præficitur. 401. *et* 403. *ad expugnationem Mitylenarũ expeditio.* 404. *naufragium.* 404.
Philippi Archiducis Auſtriæ interitus. 413.
Philippus Roccalbertinus. ibidem. derelicta vrbe Genua, in Galliam reuertitur. 417.
Philippus Vilerius Liladamus Rhodienſis mili-

militiæ præfectus. 456.
Philippus Ludouicus ac eius fratres, principes Palatini. 482.
Philippus Palatinus Viennam defendit. 484.
Philippus Cataneus. 528.
Philippus rex Genuam venit. 533.
Mediolanum, indeq; in Belgium proficiscitur. 534. & 559.
Philippi clades ad Meningem insulam. 573.
Philippus Sydnæus. 569.
Philippus Galliarum rex, Syriaca expeditione relicta, ad suos reuertitur. 603.
Philippi & Richardi regum expeditio in Syriam. 604.
Philippus à Monteforti præficitur Ptolemaidi. 714.
Picinini victoria aduersus Florentinos. 242.
Pij Pontif. epistola ad Paulum Fulgosium Archiepiscopum Genuensium. 315.
Pipinus Rex Sardiniam Genuens. imperio subijcit. 627.
Pisa à Musacto Saracenorum rege direptæ atque incensæ. 628. earundem instauratio, ibidem. à Genuens. obsessæ, & condiciones impositæ. 633.
Pisanorum à Gabriele Vicecomite defectio. 204. Genuensium opem aduersus Florentinos implorant atque obtinent. 383. in potestatem Florentinorum veniunt. 425.
Pisani belli origo. 627. à Saracenis repelluntur. 628.
Sardiniam expugnant. 628.
clades propter naufragium. 630.
duæ triremes eis à totidem Ligusticis intercipiuntur. 631. quibus conditionibus pacem à Genuensib. redemerint. 631. in violanda pace perfidia, ibid. nouum bellum Genuens. indicunt. 632. eorundem fuga, ibid. à Genuens. magno incommodo affecti, ibidem.
clades. 633. reconciliatio. 634.
nouum bellum instaurant. 635.
confugiunt ad Imperatorem. 635.
nouum bellum instaurant, ibidem.
indutiæ. 636. bellum renouatum, ibidem. Legatos mittunt ad Cæsarem. 637. pace neglecta Corsicã inuadunt. 638. nouum bellum inter vtrosque, ibidem. Albingaunum ab iisdem capitur ac diripitur, ibidem.
naualis pugna. 639. inanes ipsorum conatus in portu Veneris & Leuanti obsidione, ibidem. clades propter naufragium ibidem. cum Genuens. transactio. 640. eorundem fraudes atque insidiæ deteguntur. ib.
vniuersam Sardiniæ insulam sibi solis vindicant. 640. Genuensibus quatuor triremes adimunt. 641. Cæsaris animum largitione sibi deuinciunt. ibidem. pacem lassi expetunt. 642. clades sibi à Lucensibus inflicta. 643. contra Lucenses feliciter pugnant. 646. eorum bona fisco Imperiali adiudicantur. 646. Genuensibus denuo quatuor triremes auferunt. 647.
neglectis comminationibus Cæsaris nouo prælio Genuenses diuexant. 646. tres triremes amittunt. 647. detrectant pugnam. 648.
nauim amittunt. 648.
bellum tredecim annos cum Genuens. producunt, ibidem.
pacem per XI. annos cum iisdem fouent. 649. hanc rursus violant. ib.
redeunt in gratiam cum Cæsare, ibid.
classem instruunt pro Cæsare. 652.
nouæ simultates vtrimque oriuntur. 651. reconciliatio. ibidem.
bellum innouatum. 655.
improsperè dimicant. 656. Bonifacium nequicquam adoriũtur. 657.
conflictus naualis, ibidem. Syracusas expugnant. 658. amittunt. ibid. iterum oppugnant. 659.
infelici Marte prœliantur, ibidem.
nouam classem exornant. ibid. tria nauigia Ligustica intercipiunt. 660.
reconciliatio, ibid. perfidia. ibid.
clades. 661. indutiæ. 662. ab iisdem mox violatæ. ibid. pax cum Genuens. 664. nouum bellum instaurant, quo Genuens. Erycem ac Trebianum eripiunt. 665. superantur in prœlio. 666. Eryce vnà cum arce exuuntur, ibid. octo triremes, & pleraque alia nauigia amittunt, ibidem. iidem Castrum obsident. 667. septemdecim triremium iacturam faciunt naufragio. 668. postremum bellum aduersus Genuens. 669. insidiæ. 670. Largherum Sardiniæ municipium expugnant, ibidem. Cyrnum & Sardiniam variis excursionibus inquietant. 671. vi tempestatis pleraque ipsorum nauigia submerguntur, ibidem.
portum Veneris frustrà obsident. 672.
clades. 673. bellum instaurant. ibid. aciem ad prœlium disponunt. 674. confligunt nauali prœlio. 675.
ipsorum prætoria nauis à Ligustica expugnatur, ibidem. Pisanum vexillum conuellitur & prosternitur, ibidem. triremium captarum numerus, ibid. Pisanorum vexillum cum Pisanæ Reip. sigillo Genuæ in D. Matthæi fano asseruatur. 676.
pacem ineunt cum Genuens. 677.
excusatio apud Senatum Genuens. ibidem. Ilua insula multantur. 680. maior turris portus Pisani à Genuens. diruitur, ibidem. Ligurnum ab iisdem Genuens. expugnatur ac diripitur. ibidem. ipsorum vires penitus accisæ. 681. eorundem potentia & victoriæ, ibidem.
Plumbinum oppidum à Turcis frustra obsidetur 558.
Plumbini castrum deditione à Genuens. occupatum. 633.
Pola à Genuens. expugnata. 778.
Polinus Baro in locum Strozzæ suffectitur. 540.
Pontificatus Innocentij V. & Adriani V. admodum breuis. 731.
Pontificij Balduini Cæsaris intercessione pristinæ libertati à Frid. Imperat. restituuntur. 700.
Populi Genuens. felicitas. 722.
Popularis inconstantia quoad gubernationem. 165.
Populonia, olim Portus Traiani sinus. 671.
Portentum. 403.
Portundi magnanimitas. 485.
interitus. ibidem.
Portus Ligurnus. 468. Syracusanus dolo à Turcis & Gallis occupatur. 555. frustrà ab Auria tentatur. 563. Veneris frustra à Pisanis tentatus. 672. & Leuantum nequicquam à Cæsarianis obsidentur. 693.
Præda ingens. 512. Turcis eripitur. ibidem.
Præfecti se supremo magistratu abdicant. 90.
Præsagia quæ mortem Henrici regis præcesserunt. 570.
Præsagium in somnio Ambros. Grimaldi. 787.
Prætor. 21. eius interitus. 41.
à plebe trucidatus. 48.
Prætoris concio in Senatu. 58. eius auctoritas imminuta præfectis subijcitur. 82.
à Guelfis comprehensus. 188.
Prætor extraneus. 795.
Prætoria nauis Pisana à Ligustica expugnatur. 675.
Prætorium à plebe direptum. 190. 215. 339. 467. à fœderatis occupatum. 363.
Preiannes Gallicæ classis præfectus. 428.
Venetam classem insequitur. 428.
nauim Francisci Catanei intercipit. 438.
Prima Christophori Columbi in Indiam nauigatio. 372.
Primus rex Aragoniæ ex Gotthorum familia. 93.
Primus externus dominatus Genuæ sub Henrico Cæsare. 98.
Primus regius dominatus Genuæ. 179.
Principum multorum vno fermè tempore obitus. 570.
Principis & octo Gubernatorum electio. 793. eiusdem auctoritas, ibidem.
Priuatis Genuens. ducum simultatibus res naualis malè administrata. 723.

Procuratores. 795.
Prodigia ante cladem Constantinopolitanam. 285.
Prodigium ante Romæ expugnationem visum Romæ. 458. *item* 514. *in sole.* 517.
Prodigia ante Mauritij obitum. 552. *& alia quæ apparuerunt.* 570. *& quæ Venetam cladem præcessere.* 752.
Proditio patefacta. 240.
Prælium atrox inter Guelfos & Gibellinos. 102. *inter Galliæ atque Angliæ reges.* 129. *nauale inter eosdem.* 223. *inter P. Strozzam & March. Marinianum.* 556. *ad Grauelingam.* 566. *inter Genuens. ac Pisanos.* 638. *& 657. in Typhernate agro.* 678. *inter Ligures ac Venetos.* 730.
Proscripti exules patriæ restituuntur. 704.
Prosper Adurnius. 304. 308. 341. *princeps designatus.* 306. *principatu relicto fugam capessit.* 312. *Genuæ præficitur.* 343. *ad Ferdinandum Aragonium defectio.* 346. *fuga.* 354. *necessitate adductus in mare se præcipitat, ibidem.*
Prosper Camelus. 408.
Prosper Columna Pontificiis copiis præficitur. 443. *humanitas erga populum Genuens.* 454.
Psyllorum natura aduersus venenum. 411.
Ptolemais celeberrimum Christianorum emporium. 713. *expugnatur.* 91. *à Liguribus capta.* 595. *à Christianis recepta.* 603. *obsidetur.* 605. 733. *expugnatur.* 733. *solo æquatur.* 734.
Puer Genuæ à pisce deuoratus. 413.
Pyrrhi digitus maximus pedis inexunguibilis. 411.

Q.

Quamdiu steterit Græcorum imperium. 282.
Quando Guelfi & Gibellini esse cœperunt. 56.
Quando ænea tormenta primùm reperta fuerunt. 771.
Quanta clades Reipub. illata propter ciuiles simultates. 220.
Quanta fuerit maiorum in elocandis filiabus moderatio. 390.
Quanta fuerit Genuens. potentia & amplitudo. 93.
Quantam cladẽ inundatio Venetis attulerit. 581.
Quatuor naues Liguſticæ submersæ. 27. *& 28.*
Quinam hac tẽpestate præter Columbũ nauigationibus inclaruerint. 375.
Quinam fuerint postremi Andegauens. familiæ. 302.
Quinam reges nostra tempestate potissimùm excelluerint. 480.
Quinam præcipui Principes Hierosolymitanæ expeditioni interfuerint. 591
Quibus conditionibus Resp. Genuens. sese Galliarum regi tradiderit. 178. *iterum* 445. *nostri pacem à Saladino redemerint.* 607.
Quibus de causis Genua defecerit à Gallorum imperio. 303.
Quibus rebus ciuitates atque imperia potißimùm contineantur. 568.
Quinquennales indutiæ inter Cæsarem & Henricum, 558. *violantur.* 563.
Quis ordo in hac historia obseruatus. 7.
Quo iure Gallici reges Mediolanum sibi vindicent. 397.
Quo tempore Genua condita sit. 590.
Quo tempore incipiant Genuens. annales. 4.

R.

Ramula deditione occupata. 593.
Rapallum à Genuẽsib. receptum. 382.
Raphael Adurnius. 162. *princeps renunciatur.* 270. *sponte principatum deserit.* 272.
Raphael Montaldus. 163. *eximia virtus ac sollertia.* 787.
Raphael Fulgosius. 408.
Raphael Iustinianus, vir præstantißimus atque optimè de patria meritus. 576.
Rarum exemplum. 48. *continentiæ.* 176. *siccitatis.* 327. *de leonè.* 583. *fatalis decreti.* 694.
Ratisbonensia comitia. 510.
Rauennensis clades. 431.
Rauestanus Genuam redit. 416. *eiusdem discessus.* 417.
Recasenius Cæsarianæ classis præfectus. 455.
Reconciliatio inter Genuens. & Marchiones Malespinas. 661.
Regni Neapolitani calamitates. 396. *Regni Mahumetani initium.* 618.
Renatus Andegauensis. 249. *& 307. Genuam proficiscitur.* 260. *Genuens. ope regno Neapolitano potitur. ibidem. Neapoli regaliter excipitur.* 261. *ex regno Neapolitano discessus.* 267. *victoria ad Sarnum.* 301. *redit Maßiliam.* 313.
Rentius Ceres. 460. *& 468.*
Repentinus conflictus inter Consulem Genuens. ac Pisanum. 638.
Rerum euenta non semper sanis consiliis respondent. 741.
Res minimè ab euentu põderandæ. 461.
Res nouæ Indiæ. 488.
Respublica, vide Genua, Genuens.
Rhodus à Christianis recepta. 98. *à Turcis nequicquam tentata.* 355. *deditione expugnatur.* 457. *eius situs.* 456.
Ribellus Grimaldus. 122.
Richardus Pacæus. 452.
Richardus Angliæ rex. 754. *eius expeditio in Syriam.* 604. *Cyprum expugnat.* 605. *à sacra militia reuersus, capitur in Germania.* 608. *in bello pugnans interficitur.* 560.
Ricij Passaui præclara virtus. 645.
Rinaldus Oliuarius. 194.
Rinaldus Sanctius. 264.
Rizzanum à Turcis deditione occupatum. 509.
Robertus Andegauensis proficiscitur in Galliam Narbonens. 103. *Genuam redit.* 109.
Robertus Sanseuerinus. 314. 340. *& 342. ab Adurnio vrbanæ militiæ præficitur.* 348.
Robertus Stuardus Gallicis copiis præficitur. 453.
Robertus Belus. 562.
Rochandulphus Ferdinandi exercitus Imperator. 510.
Rodericus Borgia Romæ Pontif. creatur. 370.
Roderici Portundi interitus. 484.
Rodolphus Cæsar. 314.
Rodolphus Maximil. secundi primogenitus Imper. designatur. 582.
Rogerius Malabotus. 644.
Rogerius Castellus siue Iustinianus. 648
Rogerij & Tancredi Siciliæ regis obitus. 652.
Roma sub Adriano Pontif. ingenti peste diuexatur. 456. *Demetrij Spartani opera pestis remittit.* 456. *expugnatur atque diripitur.* 469. *Romæ portentum conspicitur.* 583. *defuncto Pontifice magna fit cõuersio.* 691. *anarchia.* 699. *Roman. Pontif. à Cæsarianis in Sotri oppido obsidetur.* 700. *Liguſticarum triremium beneficio elabitur & Genuam venit, ibidem.*
Rossus Buscarinus. 670. *& 672.*
Rossus Turcicus. 716.

S.

Sabellus Cardinalis. 355.
Saladini origo, fortuna & ingenium. 600. *Hierosolyma expugnat. ib. eiusdem insigne ac memorabile facinus.* 601. *obitus.* 609.
Salager Nigrius. 115. *eius eximia virtus atque in bello felicitas. ibid.*
Salarais archipirata mare Tyrrhenum & Tuscum infestat. 558.
Salernitani Archiepiscopi fuga. 454.
Salernitanus princeps principatu exutitur. 546. *à Carolo Cæsare defectio, ibidem.*
Saluiatus Rhodiarum triremium præfectus. 491. *impiger iuuenis.* 492.
Sanpetri Corsi cædes & interitus. 576.
Sapor Persarum rex. 199.
Saraceni à quibus orti & vnde dicti. 618. *clades.* 7. *Mahumetem sibi ducem creant. ibid. Hispaniam inuadunt.* 619. *excursiones. ibidem.*
Sardiniæ expeditio Gallis infeliciter succedit.

*cedit.*468. *à Genuenſ. occupata.* 625. *à Saracenis recipitur.* 627. *eius deſcriptio.*628. *eius adminiſtratio.* 629. *à Saracenis denuò expugnata.*630. *Genuenſ. & Piſanorum armis recuperata. ibidem. contentio inter vtrumque populum propter ipſius poſſeſſionem. item propter epiſcopi inaugurationẽ, ibid.*

Sardi paciſcuntur cum Genuenſib. 640.

Sarræ Spinulæ interitus. 128.

Sauona à Genuenſ. oppugnata. 44. *eius deditio, árxque diruta & noua conſtructa,* ibid. *ab ijſdem recepta.* 101. *à Cæſarianis obſidetur.* 697. 698. *idque arctiſsimè, ibidem. oppidani eruptionem faciunt in Cæſaris caſtra.* 698.

Sauonenſium & vicinarum vrbium à Genuenſib. defectio. 54. *in gratiam recepti.* 55. *noua defectio.* 61. *altera defectio.* 161. *à Philippo defectio.* 255. *cum Genuenſibus contentio.* 425. *reconciliatio, ibid. ſeditio.*475. *à Genuenſib. multati. ibidem. Cæſaris ſtudia ſectantur.* 688.

Saxonicæ familiæ origo. 554.

Saxonica familia tres Imperatores protulit. 554.

Scaramuciæ interitus. 787.

*Scarparium terræmotu concutitur.*519.

*Scelus ſummũ, ſibi ipſi vim inferre.*742.

Scotorum cladem prodigia præceſſerunt. 439.

Scriptorum diſcrepantia. 763.

Seditio in vrbe Genua à popularib. excitata. 104.

Seleucia à noſtris recepta. 593.

Selymus Turcorum Cæſar deſignatur, 437. *eiuſdem victoriæ, ibidem. aduerſus Sultanum victoria.* 446. *mors.* 449.

*Selymi præclarum facinus.*548. *patri in imperio ſuccedit.* 577. *Galliæ regi munera mittit.*580. *mors.*583.

Seneca. 394.

Senenſium clades. 556. *ſententia in diſſenſione inter patricios & populares Genuenſ. per Luchinum Mediolan. principem lata.* 128.

Septemuir Ioannes Caſimirus. 482.

Sereſana deditione à Genuenſ. recepta. 384.

Sereſanum à Florentinis deditione occupatum. 361.

*Seupta.*48. *eius deſcriptio.* 49. *obſidione liberata.* 52. *à Genuenſ. obſeſſa.* 53.

Sextrum à Gibellinis occupatum. 110. *à Guelfis occupatum.* 118.

Sextrum vnà cum arce à Petro Fulgoſio expugnatur. 296.

Sfortianorum clades. 342. & 351.

Sfortiæ magnanimitas. 379.

Sfortia Palauicinus. 511.

Siccitas prodigioſa. 241.

Sicula expeditio fruſtrà ab Andegauenſ. tentata. 109.

Sideris noui apparitio. 578.

Sidon recepta. 596.

Sigiſmundus Cæſar. 216.

Sigiſmundi Pol. regis obitus. 533.

Sigiſmundus Malateſta. 462.

Signum à Cæſarianis obſidetur. 691. *arx largitione occupatur, ibidem.*

Simon Spinula. 90.

Simon Turrigerus. 102.

*Simon Buccanigra.*120. *eius oratio. ib. primus Dux ac Princeps Genuenſ.* 121. *iterum fit princeps reipub. Genuenſ.*136. *veneno interimitur.*137.

Simon Quartus. 122.

*Simon Vignoſius Liguſticæ claſsis præfectus.*129. *eius ſingularis laus & cõmendatio.*130. & 131. *item* 745.

Simon Simonius medicus Illuſtriſſ. Ducis Auguſti electoris Saxoniæ. 384.

Simon Guercius. 666.

Simon Saluagus. 721.

Simultates inter Grimaldos & Auriας. 743.

Sinamus Othom. claſsis nauarchus Corcyram diuexat. 541.

Singulare exemplum æquitatis. 606.

*Sinopij reguli perfidia et crudelitas.*108.

*Smyrna & Chius Genuenſib. donata.*76

Smyrnæ à Saracenorum manibus abreptæ. 126.

Soldaia à Genuenſib. occupata. 138.

Solis defectus. 573.

Solymanus Selymo in imperiũ ſuccedit. 449. *Turcarum Imperator.* 480. *quibus de cauſis Rhodum oppugnat.* 456. *eius aduentus in caſtra.*457. *fidem Rhodienſibus religioſe ſeruat promiſſam.*457. *denuò cum ingenti exercitu Hungariam inuadit.* 490. *in Perſas expeditio.*499. *à Tammaſo Perſarũ rege haud exigua clade afficitur. ibid. Italiæ bellũ infert.* 505. *Chriſtianis variis in locis bellũ infert.* 510. *iterum Hungariam inuadit.* 512. *eius ſingularis clementia erga Valponij præfectum, & in reliquos milites inhumanitas, ibidem. filium inſequitur vſque ad necem.* 536. *mittit munera ad Maximilianum Cæſarem deſignatũ.*574. *obitus.*577.

Somerſetus ſecuri percuſſus. 536.

Somnia nonnumquam verè futura denunciare. 788.

*Sorleo Peuer.*690. *interitus.* 26.

Spedia direpta atque incenſa. 84.

Spedia & pleraque alia loca à popularib. occupantur. 415.

Spernideus Palmarus. 408.

Spinetta Fulgoſius princeps renunciatus, & mox Ludouicus eiuſdem familiæ. 312.

Spinulæ familiæ origo. 9.

Spinulæ infeliciter dimicant aduerſus Aurianos. 99.

*Spiræ cõuentus imperialis habetur.*514.

Stella mons. 198.

Stephanus Iuſtinianus. 385.

Stephanus Bracellius. 408.

*Stephanus Ambroſius Sciappalaria.*408

*Stratagema militare.*112.123.246. 472.621.644.699.736.763.

Strigonium, Alba regalis, & pleraque alia loca Hungariæ à Turcis occupata. 512.

*Struma quid ſit.*411. *in ea curanda, regum Galliæ virtus, ibidem.*

Sudor Anglicus. 488.

Sultanum creandi ritus, déque eius magiſtratuum ratione. 601. *Sultani militia.*602.

Synodus Tridentina. 516.

Syracuſanorum expugnatio. 653.

*Syracuſæ à Piſanis expugnantur.*658.

Syrus primus Genuæ Archiepiſcop. 634.

T.

TAbula ærea reperta anno 1556. 1. *Tamerlanes.*197. & 198. *quid ſignificet.*199. *victoria aduerſus Baiazetem.* 198.

*Tãcredus Rogerij D. Calabriæ filius.*650.

Tauriſium diripitur. 500. *fruſtra à Carrario obſidetur.* 777.

Telamonis portus à Genuenſib. expugnatus. 210.

Tempeſtas dira atque horribilis. 413. *exitioſa in Hollandia & Zelandia exorta, multa hominum millia abſumpſit.* 489.

*Tenedi elegans deſcriptio.*757. *arx funditus exciſa.* 782.

Teramus Adurnius. 225.

Tergeſtum, Iuſtinopolis & Pola à Genuenſib. expugnantur. 778.

Tergeſtum à Venetis receptum ac direptum. 779.

Terouana à Cæſarianis capta ac ſolo æquata. 546.

Terra quam vocant D. Pauli. 412.

Terraconenſium origo. 92. *ſub Genuenſ. poteſtate.*129. *priores à fœdere deſciſcunt.* 325.

Terræmotus inſigniores. 39.

Thadæus Iuſtinianus. 776.

Theodorus Auria. 91.

Theodorus Montiſferrati regulus. 207. *mors.* 226.

Theodorus Triuultius Genuæ præficitur. 467. *prudens ac fidele conſilium.* 473.

Theodorus Spinula. 494.

Theodorus Laſcarus. 719.

*Theodoſia à Scytharũ rege obſeſſa.*125.

Thomas Spinula. 60. & 670. *victor Genuam reuertitur.* 671.

Thomas Fulgoſius. 215. 220. 257. *princeps declaratur.*222. *& Georgius Adurn. arma aduerſus Guanum principem expediunt.*221. *ſponte*

principatum deponit. 233. arma sumit aduersus Philippum. 237. princeps renunciatur. 257. in aduersis fortitudo. 270. principatum sponte oblatum recusat. 277.
Thomas Auria. 256.
Thomas Malespina. 224.
Thomas & Rolandus Fulgosij capite multati. 301.
Thomas Fulgosius matre Corsa natus Corsicam inuadit. 345. capitur, & in arcem Ilicensem relegatur. 361.
Thomas Raitinus. 306.
Thomas Bozolus. 357.
Thomas Iustinianus. 365. & 383.
Thomas Cataneus à Senatu ad Leonem Pontif. pro Bendineli Saulij liberatione ablegatur. 448.
Tiberis inundatio. 565.
Tobiæ Lomellini cædes. 362.
Trabs ignita. 570.
Transsiluania deficit à Ferdinãdo. 551.
Trapezus. 122.
Trincherius Ismaël. 686.
Tripolis à Sultano obsessa & oppugnata. 88. à Philippo Auria expugnata. 134. elegans descriptio, ibidem. à Ferdinando Aragonio expugnatur. 430. à Turcis expugnatur. 542. Genuensiũ auxilio expugnatur. 596. ab Ægyptio rege obsidetur. 678. expugnatur. ibid.
Triremium captarum numerus. 675.
Triultius humanissimè dimittitur. 476.
Tumultus in vrbe Chio. 205. Genuæ. 534. in Anglia. 536. Ambosianus. 572.
Tuneti descriptio. 156. obsidio. 158. rex paciscitur cum Cæsare. 539.
Tunetum à Ioãne Austriaco occupatum, 579. obsidio. 616. deditio. 617.
Turcarum classis à principib. Christianis deleta. 92. excursiones. 438. in foro Iulio. 402. per Italiam, 425. militaris disciplina. 602.
Turca redit in Persidem. 500. à Persis cæduntur. ibidem.
Turcarum Imperatoris litterarũ Venetis missarum tenor. 577. à Bisertanis repulsi. 579. Tuneto decedunt. ibidem.
Turcica classis contra Lusitanos. 505.
Turcici apparatus contra Ferdinandum. 510.
Turcicus legatus Venetias venit, eisque bellum denunciat. 577.
Turres Genuæ iussu Prætoris depressæ. 23.
Turris Mediolani fulmine icta. 450.
Turris Lutetiana cælitus tacta. 507.
Turris maior Pisani portus à Genuens. diruta. 680.

V.

Valeriani Cæsaris deploranda fortuna & seruilis condicio. 396.
Valponum arx à Turcis expugnata deditur. 512.
Vbertus Spinula. 32. 79. & 711. Reynaldi filius à Germanis contruciatur. 100.
Vbertus Sardena. 83.
Vbertus Andegauens. Genuam proficiscitur. 102.
Vbertus Folieta. 223. & 408.
Vbertus Squarciaficus. 328.
Vbertus Auria Ligusticæ classi præficitur. 674. eiusdem singularis sollertia & stratagema. 675. prospera dimicatio, ibidem. nulli Genuensium secundus. 676.
Vectigalia necessariò imponuntur pro Reipublicæ conseruatione. 149.
Venetiarum descriptio. 765.
Veneti insigni clade à Ludouico afficiuntur. 425. eorundem clades in Pado flumine. 426. cum Pont. Iulio reconciliatio. 426. Venetorum classis tempestate disiecta 429. magis in Cæsarem propendent. 458. Turcis Auriæ aduentum indicant. 491. regno Cypri multantur. 578. ijdem pacem ineunt. 580. Veneta inundatio. 580. atrox pestilentia. 581. Veneti à Tyri obsidione repelluntur. 324. clades. 725. tres Ligusticas intercipiunt, ibidem. ad Drepanum victoria. 726. octo nauium Ligusticarum prædam faciunt. 728. Peram & Phocæam diripiunt. 735. Caphan expugnant & tres naues Ligusticas intercipiunt. 735. clades. 736. detrectant pugnam. 737. improspero Marte confligunt. 740. nouam classem instruunt. 742. rursus infeliciter dimicant. 743. nouum bellum instaurant. 744. victoria ad Carystium portum. 745. fœdus ineunt cum Aragoniis & Græco Imp. 746. cum variis populis Italiæ. 750. sunt in magna consternatione propter acceptas clades. 753. nouum bellum instaurant. 754. complures Principes sibi in societatem asciscunt. 759. nauim Ligusticam intercipiunt. 761. eorundem clades. 763. eò redacti, vt de ipsa vrbe deserenda consilium inierint. 772.
Veneti oratoris ad nauarchum Genuens. oratio. 767. ad Mediolanensium opem confugiunt. 768. ad Clodiam infeliciter pugnant. 772. victoria. 775. prœlium detrectant. 778. eorundem ac Genuens. noui apparatus. 780.
clades. 783. cum Florentinis fœdus percutiunt. 783. aduersus Philippum Mediolanensem victoria. ibidem. contra Genuens. victoria. 784. Chium insulam adoriũtur auspiciis Scaramuciæ Papiens. 785. quanta fuerit clades in Chy obsidione. 789.
Verrina Fliſco persuadet, vt patriæ principatum inuadat. 521. eius & Calcanij diuersa consilia. 524.
Vgo Moncada in Gallorum potestatem venit. 460. interitus. 472.
Vgolinus Comes. 672.
Vicecomitis Auriæ cædes. 414.
Victor Pisanus è vinculis eductus nouæ classi præficitur. 771. obitus ac virtus singularis. 779.
Victoria vrbs iuxta Parmam à Friderico condita. 702.
Vienna à Solymano obsessa. 484. obsidionis solutio, ibidem.
Viennæ prodigia post Solymani discessum. 484.
Villa Franca. 323.
Villamarinus. 292.
Vincentius Palauicinus. 466.
Vincetellus de Istria. 223. & 244. à Zacharia Spinula deiectus. 244. Genuæ securi percutitur, ibidem.
Virginius Vrsinus Florentino agmini præficitur. 361.
Vinaldæ familiæ origo ex Germania defluxit. 30.
Vlamanes contra Christianos mittitur. 508.
Vlpiani deditio. 557.
Vnde nascatur siccitas. 241.
Vrbani v. Pontif. ad Genuam profectio. 141. mors. 78.
Vrbes multæ à Genuensib. deficiunt, quæ mox in gratiam receptæ. 26.
Vrbes multæ atq; oppida à Senatu Genuens. recepta. 84.
Wilhelmus Princeps Lantgrauius Hassiæ, &c. 66.
Wilhelmus Dux Cliuensis fœdus cum Francisco Galliarum rege contrahit. 510.
Wittenbergens. Dux suam ditionem recuperat. 498.
Wolfangus Bipontinus Princeps. 483.
Wormacienſia comitia. 516.

X.

Xistus IIII. Pontif. creatur. 326. Reipublicæ Genuens. amantiss. 327. mors. 356.

Z.

Zacharias Spinula. 244.
Zacharias Fulgosius crudelissimè interficitur. 435.
Zaduar arx capta. 577.
Zeanger supra fratris cadauer mortem sibi conscisuit. 548.
Zigeti obsidio & expugnatio. 558.

FINIS.

APPROBATIO.

Hiſtoria Populi Genuenſis deſcripta à PETRO BIZARO, à me lecta eſt & examinata, & ſine errore qui fidem Catholicam reſpiciat, inuenta: ideoque ad illuſtrationem Genuenſis Reipub. & humanorum caſuum (qui in hac Hiſtoria varij deſcribuntur) cognitionem, eam poſſe imprimi, vendi, & vtiliter legi iudico

VValterus vander Steeghen S. Theologiæ Licentiatus & Eccleſiæ Antuerpienſis Canonicus.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI II. *Hiſpaniarum Regis Catholici priuilegio ſancitum eſt, ne quis librum hunc, cui titulus eſt,* Senatus Populique Genuenſis rerum domi foriſque geſtarum Hiſtoriæ atque Annales, auctore PETRO BIZARO, *citra Chriſtophori Plantini voluntatem imprimat, aut alibi impreſſum importet, venalémue habeat, ad octennium; ſub pœna confiſcationis librorum: vt latiùs patet in litteris datis Antuerpiæ,* IX. *Iunij* M. D. LXXVIII.

Subſig.

Jac. Blyleuen.

XXII. 9. 3.

ULg - C.I.C.B.
700504964

Reliure
Bookbinding

Dos
Spine

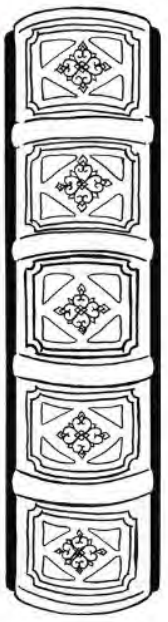

Gouttière
Fore-edge

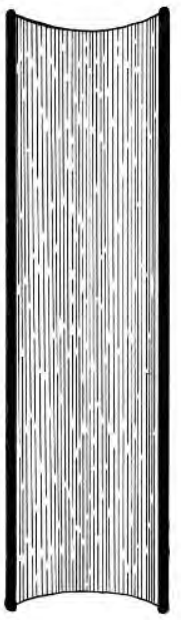

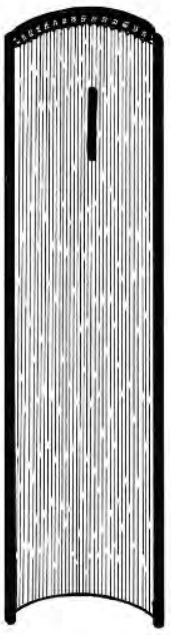

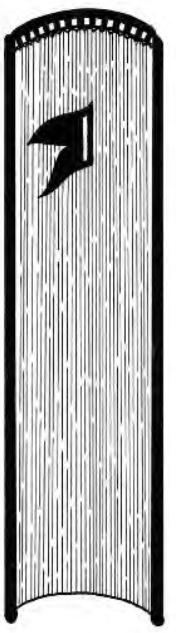

Tranche de tête
Head

Tranche de queue
Tail

LIÈGE université
Library

HISTORIA
GENVENSIS

